FRATRIS PETRI CAPULLIJ ... COMMENTARIA IN PRIMUM [-SECUNDUM]...

Pietro Capulli

Digitized by Google

8
3 M
10

Digitized by Google

Digitized by Google

FRATRIS

PETRI CAPVLLEI

A CORTONA

Epiſcopi Conuerſani

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORIS

Ex Ord. Min. Conuentuallum aſſumpti

COMMENTARIA

IN SECVNDVM SENTENTIARVM LIBRVM

D. Bonauenturæ Ordinis Minorum S. R. E. Epiſcopi, Cardinalis Albani, Doctoriſque Seraphici,

IN QVIBVS DOGMATA SVPERNATVRALIA, vel diuinarum ſcripturarum, Summorumve Pontificum, aut Sacrorum Conciliorum, vel Sanctorum Patrum auctoritate comprobantur, ſimulatque hæreſes, erroreſque recenſendo interimuntur.

CVM INDICIBVS DISTINCTIONVM, QVÆSTIONVM, Punctorum, & Rerum notatu dignarum locupletiſſimis.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA ROMA

VENETIIS, Apud Io. Guerilium, MDCXXIV.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

D. O. M. A.

BEATISSIMO D. Antonio Patauino, verò Dei famulo, inclyto Chriſti Domini Confeſſori, Seraphici Patris Sancti Franciſci imitatori ſtudioſiſſimo, Minoritanæ familiæ ſplendori fulgentiſſimo, Virginali caſtitate candidiſſimo, omnium virtutum meritorumque genere ornatiſſimo, admirabili ſanctitate inſigni, ſupernæ ſapientiæ claritate conſpicuo, ſacrarum literarum eruditione præſtantiſſimo, Euangelicæ veritatis Prędicatori facundiſſimo, Catholicæ fidei propugnatori acerrimo, perpetuo hæreticorum malleo, primo in ſacro Minorum Ordine Lectori, & Interpreti eximio, ſpiritu prophetico claro, diuinis meditationibus addictiſſimo martirij ob ardentem in Chriſtum Dominum amorem cupidiſſimo; poſt diuturnos labores vita functo in cæleſtibus regnis gloria, & honore coronato, in Eccleſia militanti piè, & religioſè venerato, in totoque terrarum orbe virtutibus miraculorum prodigijs, & ſignis celeberrimo.

Fr. Petrus Capullius à Cortona Franciſcanus Conuentualis Epiſcopus Conuerſeni Cultor præcipuus beneficiorum acceptorum memor opus hoc grati animi monimentum, eaque poteſt ſubmiſſione, & pietate Patrono Protectori, & Benefactori munificentiſſimo ex hac lacrymarum valle offert, donat, dicatque. Dat. Conuerſani die 20. Decembris 1623.

a 2 AD

AD LECTOREM.

PRO eo munere, quod in Franciſcana familia Conuentualium ſuſtinui, quæ me à pueritia mea ſuo lacte nutriuit, hæc commentaria proprio ſtylo compoſita ſuper ſecundum ſententiarum S. Bonauenturæ Seraphici Doctoris in lucem edidi; nec tam diligenti, quam alacri ſtudio ſedulus huc omnem operam meam, etſi non ſine maximis quidem corporis laboribus contuli; In vno vehementer aſcribendo deterrebar, optimè enim ſcio rerum maximarum materias præſtantiſſimos requirere expoſitores, & interpretes, qui eas valeant explicare; verum aſſiduis me ad hoc munus ſuſcipiendum adhortantium præcibus non potui non obtemperare, Seraphicique Doctoris prudentiam, atque exemplum ſecutus delectum eum habui, vt quæ pia, quæ grauia, & quæ antiqua ſunt antepoſuerim ijs, quæ à pietate, grauitate, & antiquitate abhorrere videntur, ſed neque vereor, quod impolita, & vulgari commentariorum dictione offendaris Candide Lector, nam cum Marcus Tullius eloquentiæ parens æquabile, & temperatum orationis genus potius quam elegantem, ſplendidumque dictionum apparatum in Philoſopho probandum eſſe cenſeat, quis ornatam, curioſamque dicendi rationem à Chriſtiano Doctore requiret? D. Bonauenturam imitari volui, virum planè diuinum, & in omni diſciplinarum genere ſingularem, quem omnes verè docti obſeruant, & venerantur. hic quidem non ad ornatum verborum, ſed ad res cognitione digniſſimas explicandas omne ſtudium, operam, animumque appulit. Cæterum ſi quid tibi occurrerit, quod delectet, id quidem Chriſto Domino, in cuius honorem hoc opus, qualecumque ſit, in communem vtilitatem protuli, acceptum referas, eique gratias agas, ſi quid verò minus conſiderate dictum offenderis ſolita benignitate condonabis. Vale plurimum in Domino.

Inſigne opus Reuerendiſſimi D. Petri Capullij Epiſcopi Conuerſan. Ordinis Min. Conuent. in Secundum Librum Sentent. D. Bonauenturæ diligenter legi, cumque nihil in ipſo repererim contrarium Fidei Catholicæ, ſacriſque legibus, imprimendi facultatem præſtiti, Venet. die 18. April. 1623.

F. Io. Ludouicus Secch. Rauen. Commiſs. Inquiſ. Venet.

Digitized by Google

INDEX
VNIVERSALIS PRAELVDIORVM,
DISTINCTIONVM, ARTICVLORVM,
QVÆSTIONVM, AC PVNCTORVM,

Quæ in hoc opere tractantur, ac diligenter dilucidantur.

Præfatium in ſecundum ſententiarum. D. Bonau. De creatione aduerſus Hæreticos, & Philoſophos. p. 1.

PRAELVDIVM PRIMVM.

Quanti momenti ſit cognitio operis creationis. p. 3. 1.

PRAELVDIVM II.

Magnam eſſe differentiam inter theoriam philoſophicam, & theologicam de creaturis. p. 3. c. 2.

PRAELVDIVM III.

De connexione libri ſecundi cum primo, & ratione continuationis. p. 4. c. 1.

PRAELVDIVM IV.

De intentione, & conſilio Sancti Bonauenturæ in hoc ſecundo libro. p. 4. c. 2.

PRAELVDIVM V.

De diuiſione libri in partiales tractatus, p. 4. c. 2.

DISTINCTIO PRIMA.

Creationem rerum &c.

ARTICVLVS PRIMVS.

De exitu rerum in eſſe quantum ad principij entitatem, vel cauſalitatem.

QVAESTIO PRIMA.

An res habeant cauſale principium. p. 5. c. 1.

Punctum primum. *Multiphariam vſurpari vocabulum creationis. p. 7. c. 1.*

Punctum ſecundum. *Quid ſit creatio. p. 7. c. 2.*

Punctum tertium. *Quid importet creatio paſſiua, & quid ad rationem illius requiratur. p. 8. c. 2.*

Punctum quartum. *Deum poſſe de nihilo producere. p. 8. col. 2.*

Punctum Quintum. *Num omnia effectiuè ſint à Deo, vel ſub alijs verbis efficientur fluxerint à Deo velut à fonte. p. 9. c. 2.*

Punctum ſextum. *Num materia prima ſit creata a Deo. p. 10. c. 2.*

Punctum ſeptimum. *Quibus nominibus appelletur materia à Philoſophis, & Theologis. p. 11. c. 2.*

Punctum octauum. *Quomodo omnia ex nihilo creata dicantur, cum ſacra eloquia teſtentur Adam ex limo terræ factum fuiſſe, & cuncta animantia terræ formata de humo. p. 11. c. 2.*

QVAESTIO SECVNDA.

An mundus fuerit productus ex tempore, vel ab æterno. p. 12. 1.

Punctum primum. *Num vniuerſum fuiſſe creatum in tempore poſſit demonſtrari ex principijs Ariſtotelis. p. 13. col. 2.*

Punctum ſecundum. *Quibus modis contingat venire in cognitionem creationis. p. 14. c. 2.*

Punctum tertium. *Moyſes quomodo potuerit habere cognitam doctrinam de mundi opificio. p. 15. c. 1.*

Punctum quartum. *Deum creauiſſe res in principio exponitur. p. 15. c. 2.*

Punctum quintum. *Quare Spiritus Sanctus in Sacra Scriptura mundi creationem in principio factam inſinuare voluerit. p. 17. c. 1.*

Punctum ſextum. *Cur ſub nominibus cœli, & terræ potiuſquam ſub alijs creatio exprimatur. p. 18. c. 1.*

Punctum ſeptimum. *Vniuerſum qualiter à Creatore effluxerit. p. 18. 2.*

Punctum octauum. *Num mundus potuerit eſſe ab æterno. p. 19. 1.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum res productæ ſint in eſſe à pluribus principijs. p. 21. c. 1.

Punctum primum. *Referuntur variæ Philoſophorum ſententiæ de pluralitate principiorum. p. 21. c. 2.*

Punctum ſecundum. *Recenſentur hæreſes præſertim Manicheorum de pluralitate principiorum. p. 23. 1.*

Punctum tertium. *Vnicum eſſe principium omnium rerum viſibilium, & inuiſibilium, corporalium, & ſpiritualium contra Philoſophos, hæreticos, & præſertim Manicheos oſtenditur. p. 23. 2.*

Punctum quartum. *Soluuntur obiectiones aduerſariorum. p. 24. 2.*

Punctum quintum. *Num lex vetus à bono Deo ſit data. p. 25. 2.*

QVAESTIO SECVNDA.

An primum principium effectuum rerum produxerit omnia ſe ipſo, vel mediante aliquo alio. pag. 27. c. 1.

Punctum primum. *Auicennæ opinio latè, diffuſèque explicatur, ac impugnatur. p. 28. 1.*

Punctum ſecundum. *Num ſecunda agentia cooperentur Deo in aliqua rerum productione. p. 29. 1.*

Punctum tertium. *Num creatura poſſit creare. pag. 29. col. 2.*

Punctum quartum. *Multiplicem differentiam eſſe inter Deum, & alia agentia. p. 31. c. 1.*

Punctum quintum. *Num creatio competat tribus perſonis, vel ſit proprium vni perſonæ. p. 31. 2.*

Punctum ſextum. *Num verbum, & Spiritus ſanctus ſint rationes producendi aliquid, vel creandi ipſi Patri. pag. 32. c. 2.*

Punctum ſeptimum. *Num ſolius Dei ſit conſeruare ſicut & creare. p. 33. 2.*

ARTICVLVS TERTIVS.

De exitu rerum in eſſe quantum ad productionis quiditatẽ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum creatio mutationem dicat. p. 34. c. 1.

Punctum primum. *Num creaturæ, antequam creentur, habeant aliquod verum eſſe reale diſtinctum ab eſſe cauſæ, vel ab eſſe diuino. p. 35. c. 1.*

Pun-

Digitized by Google

Punctum ſecundum. Creationem non eſſe propriè, & preſſo nomine mutationem. p.36.c.1.

Punctum tertium. Deum nullo modo mutari, quando producit ſiue creat. p.36.c.2.

Punctum quartum. Generatio verbi in diuinis cur ſit pœnitus abſque mutatione, non autem creatio. p. 37.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum creatio dicat medium inter Creatorem, & creaturam. p.38.c.1.

Punctum primum. Quid ſignificet creatio ex parte Dei. p. 39.1.

Punctum ſecundum. Quænam actio ſit creatio immanens ac tranſiens. p. 39.2.

Punctum tertium. Num creatio ſit prima actio, vel dignior alijs. p.40.c.2

Punctum quartum. Num creatio actio ſit ab æterno in Deo. p.41.c.1.

Punctum quintum. Quid ſit creatio paſſiua. p.41.c.2.

Punctum ſextum. Num relatio creaturæ ad Deum ſit eadem cum ſuo fundamento. p.42.c.1.

Pars Secunda.

ARTICVLVS PRIMVS.

De rerum diſtinctione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum à primo efficiente debuerit, vel potuerit eſſe rerum multitudo. p.43.c.2.

Punctum primum. Pluralitas rerum in vniuerſo vnde proceſſerit ſecundum antiquos Philoſophos. pag. 44. col. 2.

Punctum ſecundum. Num rerum omnium ſit vnum numero principium. p.45.c.1.

Punctum tertium. Quæ ſit expoſitio illius propoſitionis famoſæ Philoſophi 2. de Gener. & corrupt. quæ allegatur ab Auctore, ab vno agente in quantum vnum non prouenit niſi vnum. p.45.c.2.

Punctum quartum. Multitudinem rerum eſſe ex certa intentione primi agentis, qui eſt Deus. p.46.c.2.

Punctum quintum. Cum potentia generandi non ſit niſi ad vnum, ſimiliter nec potentia ſpirandi, quare etiam potentia creandi non terminetur ad vnum. p.47.c.1.

Punctum ſextum. Num vnicus tantum mundus ſit factus. p. 47.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in vniuerſo debuerit eſſe diſtinctio creaturæ ſpiritualis corporalis, ex vtraque compoſitæ. p.49.c.1.

Punctum primum. Num diſtinctio rerum ſit à Deo. pag. 49. c. 1.

Punctum ſecundum. Deus cur varia, ac diuerſa producere voluerit. p.49.c.2.

Punctum tertium. Plura eſſe, quæ mundi perfectionem declarant. p.50.c.1.

Punctum quartum. Num anima, & corpus ſint vnibilia. p. 50.c.2.

Punctum quintum. Quare Deus animam rationalem vnierit corpori. p.51.c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De rebus productis, quantum ad ordinem.

QVAESTIO PRIMA.

Quis ſit finis principalior conditionis rerum, vtrum diuina gloria, vel vtilitas noſtra. p.52.2.

Punctum primum. Num Deus propter finem operetur. p. 53.c.1.

Punctum ſecundum. Num Deus ſit finis omnium creaturarum. p.54.c.1.

Punctum Tertium. Num Deus principalius ſit finis omnium rerum ratione bonitatis, quàm ſub alia ratione. p. 54. c. 2.

Punctum quartum. Num Deus in principio mundi creauerit res omnes bonas. p. 55. c.2.

Punctum quintum. Num Deus communicauerit bonitatem ſuam rebus creatis ſecundum neceſſitatem naturæ, vel ſecundum arbitrium voluntatis. p.55.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus ſit homine præſtantior. p.57.c.1.

Punctum primum. Num Deus condiderit ſubſtantias tum ſpirituales, tum etiam corporeas inæquales. p.57. 2.

Punctum ſecundum. Quid ſignificet hoc nomen Angelus. p. 58.c.1.

Punctum tertium. Quid ſit Angelus ſecundum rationem. p. 59.c.1.

Punctum quartum. Num Angelus ſit factus propter hominem, uel è conuerſo. p.60.c.1.

Punctum quintum. Num homo ſit finis omnium. pag.60. col.2.

Punctum ſextum. Num homo ſecundum dona gratiæ præcellat Angelos. p.61.c.2.

ARTICVLVS TERTIVS.

De modo diſtinguendi ſpiritum Angelicum ad animam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angelus, & anima differunt ſpecie. pag.62. col.1.

Punctum primum. Num Angelus ſit in genere. p.62.c.1.

Punctum ſecundum. Num anima rationalis ſit in genere ſubſtantiæ. p.63.c.2.

Punctum tertium. Num ratio animæ, & ratio Angeli ſit eadem ſecundum ſpeciem, vel diuerſa. p.64.c.1.

Punctum quartum. Num operatio beatifica Angeli, & animæ ſint eiuſdem ſpeciei. p.65.c.1.

Punctum quintum. Impoſſibile eſſe Angelum, & Animam eſſe eiuſdem ſpeciei. p. 65.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Quæ ſit differentia, per quam Angelus, & Anima differant ſpecie. p.65.c.2.

Punctum primum. Diuerſas fuiſſe aſſignatas a theologis differentias Angeli, & Animæ. p.66.c.1.

Punctum ſecundum. Quare tot differentiæ aſſignatæ fuerint à Doctoribus, quæ vt conuenientius aptari queant inter Angelum, & Animam. p.66.c.2.

Punctum tertium. Num vnibilitas ſit differentia eſſentialis, propria, & inſeparabilis. p.67.c.1.

Punctum quartum. Num anima rationalis ſit perfectior vnita corpori, quàm ſeparata. p.68.c.1.

DISTINCTIO SECVNDA.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum ſpiritualia habeant menſuram propriam. p. 68.c.2.

Punctum primum. Quid ſit menſura, quæ vè ſint ipſius conditiones. p.69.c.2.

Punctum ſecundum. Quid ſit duratio, & quotuplex. pag. 70.c.1.

Punctum tertium. Æuum quid ſignificet, & quæ ſit eius diffinitio. p.70.c.2.

Pun-

Digitized by Google

Punctum quartum. Num æuum realiter differat ab æternitate.p.71.c.2.

Punctum quintum. Num æuum diſtinguatur à tempore. p. 72.c.1.

Punctum ſextum. Num æuum ſit ſubſtantia, vel accidens.p.72.c.2.

Punctum ſeptimum. Num eſſe Angelorum ſit in tempore, vel in inſtanti, vel in æuo.p.73.c.2.

Punctum octauum. Num homines beati menſurentur eadem menſura, qua menſurantur Angeli.p.74.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum vnum ſit æuum omnium æuiternorum, p. 74.c.2.

Punctum primum. Num ſolius motus cæleſtis, an cuiuſuis motus tempus ſit numerus.p.75.c.2.

Punctum ſecundum. Num ſi ceſſaret motus primi mobilis, ceſſarent motus inferiores.p.76.c.1.

Punctum tertium. Num quando Ioſue præliabatur contra Gabaonitas, & ſpheræ quieuerunt, eſſet tunc tempus. p.77.c.1.

Punctum quartum. Qualis numerus ſit tempus.p.77.2.

Punctum quintum. Num tempus pendeat ab opere animæ. p.78.c.1.

Punctum ſextum. Num omnium temporalium ſit vnum tempus. p.79.c.1.

Punctum ſeptimum. Num ſit danda duratio alicuius rei permanentis, quæ ſit menſura omnium exiſtentiarum aliarum rerum permanentium, hoc eſt num duratio alicuius Angeli menſuret exiſtentias aliorum.p.79.c.2.

Punctum octauum. Num detur vna duratio, quæ ſit menſura omniũ durationũ aliorum æuiternorum. p.80.c.1.

Punctum nonum. Num ſit tot æua, quot æuiterna. pag. 81.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ſpiritualia habeant menſuram permanentem, vel ſucceſſiuam.p.82.c.1.

Punctum primum. Quid ſit prius, & poſterius in tempore. p. 83.c.1.

Punctum ſecundum. Quomodo ſit ſucceſſio in æuo, ac proinde prius, & poſterius. p. 83.c.2.

Punctum tertium. Sententia Auctoris ſuperius expoſita confirmatur. p. 84.c.2.

Punctum quartum. Num æuum diſtinguatur re ipſa ab exiſtentia Angelica. p. 85.c.2.

Punctum quintum. Num æternitas habeat partes, ac ſucceſſionem prioris, ac poſterioris.p.86.c.1.

Punctum ſextum. Num creatio, actio, & conſeruatio ſit idem Deo, & ad inuicem.p.87.c.1.

Punctum ſeptimum. Num creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua ſint idem realiter creaturæ, & ad inuicem.pag. 87.c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De menſura ſubſtantiæ ſpiritualis in comparatione ad menſuram rei corporalis.p.88.c.2.

Punctum primum. Vtrum tempus ſit ab æuo, vel è conuerſo æuum ſit à tempore.p.89.c.1.

Punctum ſecundum. Num æuum fuerit creatum ante tempus.p.89.c.2.

Punctum tertium. Num æuum menſurari poſſit tempore noſtro. p. 90.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

An inter tempus, & æuum ſit menſura media. pag. 90.c.2.

Punctum primum. Quæ ſit menſura operationum Angelorum. p.91.c.1.

Punctum ſecundum. Num ante quartam diem eſſet tempus. p. 92.c.1.

Punctum tertium. Vnde dicatur ſæculum, & quid ſignificet.p.92.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

An ſubſtantiæ ſpirituales, & corporales fuerint ſimul creatæ à Deo.p.93.c.1.

Punctum primum. Num fuerit neceſſarium ad vniuerſi perfectionem ponere Angelos.p.93.c.2.

Punctum ſecundum. Num Angeli ſint producti à Deo, & an ab æterno. p.94. c.1.

Punctum tertium. Quando nam fuerint creati Angeli ex tempore. p.95.c.1.

Punctum quartum. Num creatura ſpiritualis potuerit fieri ante corporalem, vel è conuerſo.p.96.c.1.

Punctum quintum. Quare quatuor tantum dicantur primo creata, ſcilicet Cœlum empyreum, natura Angelica, materia prima, & tempus.p.96.c.2.

DISTINCTIO SECVNDA.

Pars Secunda.

ARTICVLVS PRIMVS.

In quo diſſeritur de cœlo empyreo, & quantum ad quiditatem, & quantum ad virtutem influentiæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum cœlum empyreum ſit, & ſi ſit, cuius naturæ ſit.p.97.c.1.

Punctum primum. Num cœlum empyreum ſecundum varietatem reperiatur. p.98.c.1.

Punctum ſecundum. Quid ſit cœlum empyreum.p.99.c.1.

Punctum tertium. Cœlum empyreum propter quid creatum fuerit.p.99.c.2.

Punctum quartum. Num cœlum empyreum ſit corpus, ſeu aliquis locus corporalis. p. 100.c.2.

Punctum quintum. Num cœlum empyreum ſit immobile quoad motum localem. p.101.c.1.

Punctum ſextum. Num cœlum empyreum ſit rarefactibile, & condenſabile. p.102.1.

Punctum ſeptimum. Num cœlum empyreum ſit lucidum, ſiue luminoſum.p.102.c.2.

Punctum octauum. Num cœlum empyreum ſit vniforme. p.103.c.1.

Punctum nonum. Num cœlum empyreum ſit locus contemplationis. p. 104.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum cœlum empyreum influat in hæc inferiora. p.104.c.2.

Punctum primum. Num corpora cæleſtia influant in hæc inferiora.p.105.c.1.

Punctum ſecundum. Num motus requiratur ad influentiam.p.106.c.1.

Punctum tertium. Num cœlum empyreum actionem habeat in alia corpora, p.106.c.2.

Punctum quartum. Num cœlum empyreum ſit ſupremum cœlum, adeo quod ſupra ipſum non ſit aliud cœlum.pag. 107.c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS

Agitur de cœlo empyreo, in quantum habet locare ſpiritus ſublimes, ſcilicet, Angelos, & animas.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum ſubſtantiæ ſpirituales ſint in cœlo corporeo. p. 107. c. 2.

Punctum primum. Quid ſit locus, quæue eius conditiones. p. 108. c. 2.

Punctum ſecundum. Num omnis creatura ſit localis. pag. 109. c. 2.

Punctum tertium. Num Angeli ſint in loco corporeo certo, & determinato. p. 110. c. 1.

Punctum quartum. Num Angelis conueniat neceſſario eſſe in loco. p. 111. c. 1.

Punctum quintum. Quomodo Angeli ſint in loco. p. 112. col. 1.

Punctum ſextum. Num Angelus ſit in loco naturaliter, vel violenter. p. 112. c. 2.

Punctum ſeptimum. Num Angelus ſit in cælo empyreo tanquam in loco naturali. p. 113. c. 1.

Punctum octauum. Quanam ſit ratio, per quam Angelus in loco exiſtit. p. 113. c. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus ſimul, & ſemel ſit in pluribus locis, aut in vno tantum. p. 114. c. 2.

Punctum primum. Num Angelus virtute naturali poſſit eſſe ſimul, & per ſe in duobus locis diſtinctis, quorum quilibet ſit ſibi adæquatus. p. 115. c. 1.

Punctum ſecundum. Num diuina potentia fieri poſſit, quod Angelus ſit ſimul in pluribus locis. p. 115. c. 2.

Punctum tertium. Num Angelus poſſit eſſe ſimul in pluribus locis, inadæquatis, & diſcontinuis. 116. c. 2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Angelus ſit in loco impartibili, vel punctuali. p. 117. c. 2.

Punctum primum. Num punctum poſitionem habeant. p. 117. c. 2.

Punctum ſecundum. Num Angelus poſſit eſſe in loco quantocunque magno. p. 118. c. 1.

Punctum tertium. Num Angelus poſſit eſſe in tam paruo loco, quod in minori eſſe nequeat. p. 119. c. 1.

Punctum quartum. Num Angelus poſſit eſſe in puncto tanquam in loco. p. 119. c. 2.

Punctum quintum. Num Angelus ſit totus in toto ſpatio, & totus in qualibet parte ſpatij. p. 120. c. 1.

QVAESTIO QVARTA.

An plures Angeli ſimul ſint in eodem loco. p. 121. col. 1.

Punctum primum. Num plures Angeli ex virtute ſua naturali poſſint eſſe in eodem loco ſimul, & in eodem tempore. p. 121. c. 2.

Punctum ſecundum. Num ſupernaturaliter plures Angeli poſſint eſſe in eodem loco. p. 122. c. 1.

Punctum tertium. Num malus ſpiritus cum ſubintrat corpus ſit ſimul cum anima in eodem loco. pag. 122. col. 2.

Punctum quartum. Cur Angelus, & corpus ſimul eſſe poſſint, ſimiliter Angelus, & Anima, non plures autem Angeli. p. 122. c. 2.

Punctum quintum. Cum plures ſpecies intelligibiles ſimul ſint in eodem intellectu, cur itidem plures Angeli cum ſint res intelligibiles in eodem loco exiſtere nequeunt. p. 123. c. 1.

DISTINCTIO TERTIA.

Quales facti fuerint Angeli, & quod quatuor eis attributa ſunt in ipſo initio ſuæ conditionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

De ſimplicitate eſſentiæ Angelicæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angelus ſit ſimplex, vel compoſitus ex diuerſis naturis, ſcilicet ex materia, & forma. pag. 123. c. 2.

Punctum primum. Quæ ſint attributa Angelorum. pag. 124. c. 2.

Punctum ſecundum. Num potentia in Angelo, ſit idem, cum eius eſſentia. p. 125. c. 1.

Punctum tertium. Num Angelus ſit compoſitus ex eſſe, & eſſentia. p. 125. c. 2.

Punctum quartum. Num Angelus ſit compoſitus ex ſubſtantia, & accidente. p. 126. c. 2.

Punctum quintum. Num Angelus ſit compoſitus ex genere, & differentia. p. 127. c. 1.

Punctum ſextum. Num in Angelis ſit materia. p. 128. c. 1

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum materia, illa ex qua ſunt compoſiti Angeli, ſit eadem cum meteria corporalium. p. 129. c. 2.

Punctum primum. Num materia ſit per ſe cognoſcibilis. p. 130. c. 2.

Punctum ſecundum. Materia quomodo dicatur ſcibilis per analogiam. p. 131. c. 1.

Punctum tertium. Num materia Angelorum ſit vnigenea cum materia corporalium. p. 131. c. 2.

Punctum quartum. Quare Angeli dicantur immateriales, & ſpirituales, ſi habent materiam metaphyſicam. pag. 132. c. 2.

QVAESTIO TERTIA.

An corporalium, & incorporalium materia ſit vna numero. p. 132. c. 2.

Punctum primum. Quomodo materia prima dicitur eſſe vna numero, cum pluribus ſit communis. p. 133. c. 1.

Punctum ſecundum. Num materia prima habeat intentionem alicuius vniuerſalis. p. 134. c. 1.

Punctum tertium. Materia num dicenda ſit infinita. pag. 134. c. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De diſcretione perſonali Angelorum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum in Angelis ſit mæra diſcretio perſonalis. p. 135. c. 1.

Punctum primum. Num in Angelis ſit indiuiduatio. pag. 135. c. 2.

Punctum ſecundum. Num indiuiduatio, quæ in Angelis reperitur, perſonalitas dici debeat. p. 136. c. 1.

Punctum tertium. Num multitudo Angelorum ſit maxima. p. 137. c. 1.

Punctum quartum. An numerus Angelorum ſit maior multitudinem ſubſtantiarum materialium. p. 137. c. 2.

Punctum quintum. Num multitudo Angelorum ſit maior multitudine hominum qui ſunt, fuerunt, & erunt. p. 137. c. 2.

Punctum ſextum. Sit ne maior numerus Angelorum, qui remanſerunt, quam numerus eorum, qui ceciderunt. p. 138. c. 1.

Punctum ſeptimum. Num plures Angeli poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei.p.138.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

An diſtinctio perſonalis ſit ſubſtantialis, vel accidentalis. p.139.c.2.

Punctum primum. Diſcretio perſonalis, quid addat ſuper diſtinctionem indiuidualem. p.140.c.1.

Punctum ſecundum. Qua ratione Angeli a perſonis differe dicantur.p.140.c.2.

Punctum tertium. Qualiter attribuatur diſcretio perſonalis Angelis, cum neque in veteri, neque in nouo teſtamẽto inueniatur Angelum dici perſonam hic, vel ibi. pag. 141.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum diſcretio perſonalis ſit a parte principij formalis, vel materialis hoc eſt an proueniat a forma, vel a materia.p.141.c.2.

Punctum primum. An natura contrahibilis ad indiuiduum fiat indiuidua per aliquid poſitiuum, an per negationem. p.142.c.1.

Punctum ſecundum. Num ſubſtantia creata materialis ſit indiuidua per quantitatem, vel per aliud accidens. p.142.c.2.

Punctum tertium. Num materia ſit ratio, & principium indiuiduandi naturam. p.143.c.2.

Punctum quartum. Num forma ſit principium indiuiduandi naturam.p.144.c.2.

Punctum quintum. Num per actualem exiſtentiam natum indiuiduatur. p. 145.c.1.

Punctum ſextum. Per quid natura ſpecifica contrahatur ad eſſe indiuiduale.p.145.c.2.

DISTINCTIO TERTIA.

Pars Secunda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Agitur de qualitate, quam habuit Angelus in ſua creatione.

QVAESTIO PRIMA.

An Deus fecerit Angelum malum. p.147.c.2.

Punctum primum. Num malum ſit a Deo.p.148.c.1.

Punctum ſecundum. Cur Deus facere poſſit rem malam malitia pœnæ, vel defectu naturæ, non autem malam malitia culpæ.p.149.c.2.

Punctum Tertium. Num oppoſitio mali ad bonum faciat, ad decorem vniuerſi p.150.c.1.

Punctum quartum. Num Deus potuerit eſſe cauſa auerſionis Angelorum.p.150.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus in primo inſtanti creationis ſuæ, fuerit malus actu propriæ voluntatis, vel ſub alijs verbis, num Angelus ſtatim quod creatus eſt peccauerit.p.150.c.2.

Punctum primum. Num Angelus peccare potuerit. pag. 151.c.2.

Punctum ſecundum. Num Angelus ex natura ſua impeccabilis eſſe poſſit. p.152.c.1.

Punctum tertium. Num Angelus in initio fuerit malus. p.153.c.1.

Punctum quartum. Num Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis potuerit peccare. p. 154.c.1.

Punctum quintum. Num fuerit aliqua morula inter creationem, & lapſum Angeli.p.156.c.2.

Punctum ſextum. Num Angelus peccauerit ante hominis conditionem.p.157.c.1.

ARTICVLVS SECVNDVS

Diſſeritur in hoc articulo de naturali cognitione Angelorum, & duo quæruntur, primum eſt de cognitione creaturæ, ſecundum eſt de cognitione eſſentiæ diuinæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angelus omnia creata, quæ cognoſcit, cognoſcat per ſpecies innatas, an aliqua per ſpecies acquiſitas. p.157.c.2.

Punctum primum. Cur prius diſſeratur de cognitione, & potentia intellectiua Angelorum, quam de alijs actibus.p.158.c.2.

Punctum ſecundum. Num in Angelis ſit intellectus agẽs, & poſſibilis.p.158.c.2.

Punctum tertium. Num in Angelis ſit intellectus ſpeculatiuus, & practicus.p.160.c.1.

Punctum quartum. Num ſint ponendæ ſpecies intelligibiles in Angelis.p.160.c.2.

Punctum quintum. Num Angelus intelligat ſeipſum per eſſentiam ſuam, adeo quod eſſentia ſua ſit ratio cognoſcendi.p.162.c.1.

Punctum ſextum. Num Angelus cognoſcat alia a ſe per ſuam eſſentiam, ita vt eius eſſentia ſit ratio cognoſcendi omnia alia a ſe, vel ea cognoſcat per ſpecies.p.163.c.2.

Punctum ſeptimum. Num Angelus per diſtinctas ſpecies diſtincta obiecta intelligat.p.164.c.2.

Punctum octauum. Num ſpecies exiſtentes in Angelis ſuperioribus, ſint vniuerſaliores, & pauciores, quam in inferioribus.p.166.c.1.

Punctum nonum. Num Angelus poſſit colligere ſpecies a rebus. p. 168.c.1.

Punctum decimum. Num Angeli ſingularia cognoſcant. p.169.c.1.

Punctum vndecimum. Quomodo Angelus ſingularia cognoſcat.p.170.c.1.

Punctũ duodecimũ. Num ſpecies per quas Angelus cognoſcit, poſſint mouere intellectũ ipſius Angeli.p.172.c.1.

Punctũ tertiodecimũ. Num omnia illa intelligat Angelus ſimul & in actu, quorum ſpecies habet.p.172.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus per cognitionem naturalem cognouerit diuinam eſſentiam in ſeipſa ſine omni medio, & creaturæ adminiculo.p.173.c.2.

Punctum primum. Num Deus clarè, intuitiuè, & immediatè ab Angelis videri poſſit. p.174.c.1.

Punctum ſecundum. Num Angelus ad videndum Deum indigeat auxilio ſupernaturali. p.175.c.2.

Punctum tertium. Num Angelus per ſuam eſſentiam tanquam per medium cognoſcat Deum. p.176.c.2.

Punctum quartum. Num Angelus ex proprijs viribus cognoſcere poſſit diuinam eſſentiam ſub ratione diſtincta. p.177.c.1.

Punctum quintum. Num Angelus ex viribus ſuæ naturæ poſſit demonſtratiuè cognoſcere Deum eſſe trinum. pag. 178 c.2.

Pun-

Digitized by Google

Punctum ſextum. Num Angelus indigeat ſpecie intelligibili ad videndum Deum. p.179.c.1.
Punctum ſeptimum. Num ſpecies repræſentans eſſentiam diuinam intellectui Angelico ſit dicenda naturalis. pag. 181. c.1.

ARTICVLVS TERTIVS.
QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli dilectione naturali dilexerint Deum propter ſe & ſuper omnia. p.181.c.2.
Punctum primum. Num in Angelis ſit amor, & dilectio. p. 184.c.2.
Punctum ſecundum. Qualis dilectio, ſeu amor ſit in Angelis. p.183.c.1.
Punctum tertium. Quæ, & quot diligibilia ab Angelo dilectione naturali. p.184.c.1.
Punctum quartum. Num Angelus naturali dilectione magis Deum, quam ſe diligat. p.184.c.2.
Punctum quintum. Quomodo differat dilectio naturalis a gratuita. p.186.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus naturali dilectione magis ligat ſuperiorem, an parem vel inferiorem. p.186.c.2.
Punctum primum. Num Angelus diligat ſe, & qua dilectione. p. 187.c.1.
Punctum ſecundum. Num vnus Angelus diligat alium ſicut ſe ipſum. p.187.c.2.
Punctum tertium. Num Dæmones naturali dilectione ſe diligant. p.188.c.1.
Punctum quartum. Num conformitas, ſeu ſimilitudo ſit radix amoris. p.188.c.2.

DISTINCTIO QVARTA.
ARTICVLVS PRIMVS.
QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli ſint beati in beatitudine. p. 189.c.2.
Punctum primum. Quæ ſit Beatitudinis ratio. p.190.c.1.
Punctum ſecundum. Num Angeli fuerint creati perfecti. p. 190.c.2.
Punctum tertium. Num Angeli ſtatim ac creati ſunt beati beatitudine naturali. p.191.c.1.
Punctum quartum. Num Angeli in primo inſtanti creationis gloriam acceperint. p.192.c.1.
Punctum quintum. Num Angeli potuerint eſſe beati a primo inſtanti creationis. p.193.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli fuerint creati in gratia. p.193.c.2.
Punctum primum. Num Angeli fuerint creati in gratia gratis data. p.194.c.1.
Punctum ſecundum. Congruum fuiſſe Angelos in primordio creationis gratiam ſanctificantem ſeu iuſtificantem non habuiſſe oſtenditur. p.194.c.2.
Punctum tertium. Num Angeli mali habuerint gratiam ante lapſum. p.196.c.2.
Punctum quartum. Num Angelis fuerit collocata gratia mediante diſpoſitione. p.197.c.1.
Punctum quintum. Num Angeli gratiam acceperunt ex meritis Chriſti præuiſis. p. 197. c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Qualiter creati ſint Angeli quantum ad futuri euentus præſcientiam. p.198.c.2.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum aliquibus Angelis data ſit præſcientia futuræ glorificationis. p.198.c.2.

Punctum primum. Num aliquis poſſit eſſe certus de ſua gloria, & prædeſtinatione. p.199.c.1.
Punctum ſecundum. Num fuerit aliqua certitudo in Angelis reſpectu beatitudinis. p.200.c.2.
Punctum tertium. Num certitudo expectationis talis, & tanta fuerit in Angelis qualis, & quanta eſt in Viris perfectis, & ſanctis in via. p.201.c.1.
Punctum quartum. Num fuiſſe congruum Angelis bonis reuelari ſuam felicitatem.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli mali præſcire potuerint ſuum caſum. p.202.c.2.
Punctum primum. Num ſi Deus alicui reuelaret ſuam reprobationem teneretur adhuc ille homo ſperare beatitudinem. p.203.c.1.
Punctum ſecundum. Num Deum reuelare potuerit caſum Angelis malis. p.203.c.2.
Punctum tertium. Num Angeli mali potuerint præſcire caſum certitudinaliter per coniecturam. p.204. c.1.
Punctum quartum. Si Lucifer præuidit ſuum principatum, cur, & caſum non præuiderit. p.204.c.2.
Punctum quintum. Si Chriſtus Dominus reuelauit Petro caſum cum dixit ter me negabis, cur non potuit reuelare caſum diabolo. p. 205.c.1.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quales creati fuerint Angeli quantum ad cognitionem matutinam. p. 205.c.2.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli cognitionem matutinam habuerunt in ipſa creatione. p.205.c.2.
Punctum primum. Matutina Angelorum, & veſpertina cognitio, quid ſit. p.206.c.1.
Punctum ſecundum. Quæ nam iſtarum cognitionum ſit prior matutina an veſpertina. p.207.c.1.
Punctum tertiũ. Num Lucifer, & ſequaces ante ſuum caſum cognitionem matutinam habuerint. p.208.c.1.
Punctum quartum. Quid intellexerit S. Auguſtinus per cognitionem matutinam. p. 208.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli habeant modo cognitionem veſpertinam. p.208.c.2.
Punctum primum. Num cognitio veſpertina, & cognitio matutina ſimul eſſe poſſint. p. 209.c.2.
Punctum ſecundum. Num in Dæmonibus ſit cognitio veſpertina. p.210.c.1.
Punctum tertium. Num cognitio veſpertina ſit dicenda naturalis. p.210.c.2.

DISTINCTIO QVINTA.
ARTICVLVS PRIMVS.
QVAESTIO PRIMA.

Vtrũ Lucifer peccauerit peccato ſuperbiæ. p.211.c.1.
Punctum primum. Cur ſacra ſcriptura in principio Geneſis non facit mentionẽ expreſſam de peccato primi Angeli, ſicut aperte meminit peccati primorũ parẽtũ. p.212.c.1.
Punctum ſecundum. Quæ peccata poſſint conuenire Angelis malis. p. 212.c.2.
Punctum tertium. Primus actus inordinatus mali Angeli qui nam fuerit. p.213.
Punctum quartum. Cuius generis peccatorum fuerit Angelorum malitia. p.214.
Punctum quintum. Per quem modum Angelus peccauerit. p.215.c.2.

Digitized by Google

Punctum ſextum, *Num Angelus appetierit beatitudinem.p.216.c.2.*

QVAESTIO SECVNDA.

Quid Lucifer appetierit. p.217.c.1.

Punctũ primũ. Vnde ortũ habuerit quæſtio, iam præpoſita num Lucifer appetierit æqualitatẽ diuinam.p.217.c.2

Punctum ſecundum. Num Angelus ſuperbiens appetierit diuinam ſimilitudinem.p.218.c.1.

Punctum tertium. Num Angelus appetiuerit æqualitatem Dei, i.eſſe Deus per naturã, & eſſentiã.p.219.c.1

Punctum quartũ. Num Lucifer potuerit appetere æqualitatem Dei. p.219.c.2.

Punctum quintum. Num Diabolus appetierit vnionem hypoſtaticam cum verbo diuino.p.220.c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

QVAESTIO PRIMA.

Quo genere peccati minores Angeli peccauerint p.221.c.2.

Punctum primum. Num minores Angeli appetierint Dei æqualitatem.p.222.c.2.

Punctum ſecundum. Num libido, ſiue cupiditas ſit radix omnis peccati.p.223.c.2.

Punctum tertium. Quomodo ſuperbi Angeli ſuperbierint cum non appetierint præ eſſe.p.223.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum peccatum minorum Angelorum ordinem habeat ad peccatum Luciferi.p.223.c.2.

Punctum primum. Num peccatum Luciferi, præceſſerit peccatum omnium aliorum Angelorum grauitate, & quantitate culpæ.p.224.c.1.

Punctum ſecundum. Num peccatum Luciferi præceſſerit peccata minorum Angelorum, cauſalitate, & origine. p.225.c.1.

Punctum tertium. Num peccatum Luciferi præceſſerit duratione, ſiue tempore peccatum aliorum Angelorum. p.226.c.1.

Punctum quartum. Num peccatum minorum Angelorum remediabile fuerit. p.226.c.2.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Conuerſione beatorum Angelorum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum conuerſio beatorũ Angelorum ad Deũ fuerit virtute naturæ, vel auxilio gratiæ. p.227.c.1.

Punctum primum. Quotuplex ſit rectitudo.p.228.c.1.

Punctum ſecundum. Quid ſit conuerſio, & auerſio, necnon quotuplex. p.228.c.2.

Punctum Tertium. Num Angelorum conuerſio ad Deum præceſſerit gratiam, vel è conuerſo.p.229.c.1.

Punctum quartum. Num in Angelis fuerit iuſtificatio per gratiam.p.230.c.2.

Punctũ quintũ. Qua gratia indiguerint Angeli.p.231.c.1

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in conuerſione bonorum Angelorum meritum præceſſerit præmium.p.231.c.2.

Punctum primum. Num Angeli boni obtinuerint beatitudinem per propria merita.p.232.c.1.

Punctum ſecundum. Num boni Angeli meruerint beatitudinem per præcedentia opera, vel ſequentia.p.233.c.1.

Punctum tertium. Angeli boni per quem actum meruerunt beatitudinem.p.234.c.1.

Punctum quartum. Angeli boni quando conſecuti ſint gloriam.p.234.c.2.

Punctum quintum. Meritum bonorum Angelorum, quo pacto ſimul duratione cum gloria, ſeu beatitudine potuerit eſſe.p.235.c.1.

Punctum ſextum. Efficacia merendi, ex quibus menſurari valeat.p.236.c.1.

Punctum ſeptimum. Vtrum Angelorum negotium, quot moralis concluſum, conſummatumque fuerit.p.236.c.2.

DISTINCTIO SEXTA.

Quod de maioribus, & minoribus, quidam ceciderunt, inter quos vnus fuit cælſior, ſcilicet Lucifer, præterea ſcire oportet, quoniam ſicut, &c.

ARTICVLVS PRIMVS.

De quo ordine, vel dignitate Angeli ceciderint.

QVAESTIO PRIMA.

De quo ordine fuerit Lucifer.p.237.c.1.

Punctum primum. Tres recenſentur Doctorum ſententiæ circa quæſt. propoſitam.p.237.c.2.

Punctum ſecundum. Num primus Angelus, qui cecidit fuerit omnibus nobilior, atque perfectior.p.238.c.2.

Punctum tertium. Cur primus Angelus qui cecidit appelletur cherubin, & non ſeraphin de ſuperiori ordine, & ſupremus ac nobiliſſimus omnium Angelorum erat.p. 239.c.2.

Punctum Quartum. Cur Deus Luciferum nobiliſſimum creaturam ſuam mere, & perire permiſerit.p.240.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

De quo ordine lapſi ſint minores Angeli.p.240.c.2

Punctum primum. Si de quolibet ordine Angeli corruerunt, cur in ſacris litteris non fiat mentio, aliquem cecidiſſe de ordine ſeraphin, aut de ordine thronorum.pag. 240.c.2.

Punctum ſecundum. Num homo factus ſit ob reparationẽ Angelici caſus. p.241.c.1.

Punctum tertium. Num prædeſtinatorum Angelorum numerus maior ſit quam reproborum.p.241.c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS

In quod ceciderunt Angeli mali.

QVAESTIO PRIMA.

Num Angeli cadentes in locum infernalem ceciderint. Quid per locum infernalem intelligatur infra in primo puncto declarabitur. p.242.c.1.

Punctum primum. De multiplici acceptione inferni.pag. 242.c.2.

Punctum ſecundum. Num Dæmonibus debeatur aer caliginoſus, & quare.p.243.c.2.

Punctum tertium. Cur Animæ damnator ſtatim poſt mortem detrudantur in infernum, & non Dæmones, qui grauius peccauerunt.p.244.c.1.

Punctum quartum. Num omnes Dæmones in eodem loco puniantur.p.244.c.2.

Punctum quintum. Si Dæmones in aeris parte caliginoſa, quaſi in carcere ſunt detruſi qualiter tam libere exeant, & in multitudine tanta? p.245.c.1.

Punctum ſextum. Num in inferno ſit redemptio p.245.c.2

QVAESTIO SECVNDA.

Num Dæmones ceciderint in infernale ſupplicium, hoc eſt vtrum crucientur vbicunque ſunt. ſcilicet pena ignis an portent ſecum ignem.p.246.c.2.

Punctum primum. Quoniam modo tum dæmones, tum animæ damnatorũ puniantur per ignem inferni.p.247.c.1.

Punctum ſecundum. Num Dæmones, qui verſantur in aere acceperint vltimum ſupplicium inferni.p.248.c.1.

Punctũ tertiũ. Num in Dæmonibus ſit triſtitia.p.248.c.2.

Pun-

Punctum quartum. Num in Dæmonibus ſit gaudium aliquod.p.249.c.1.

ARTICVLVS TERTIVS.

Explicatur in hoc Articulo qualiter Dæmones poſt lapſum ſint ordinati.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum inter Dæmones ſit ordinum diſtinctio. pag. 249.c.2.

Punctum primum. Si in terra miſeriæ, & tenebrarum, vt dicitur Iob. 10. nullus eſt ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, quo pacto in Dæmonibus, qui ſunt Ciues illius terræ, ordo reperietur. p.250.c.1.

Punctum ſecundum. Num ordinatio Dæmonum dici poſſit ſacra. p.250.c.2.

Punctum tertium. Num inter Dæmones ſint ordines contrarij ordinibus ſanctorum Angelorum. p.250.c.2.

Punctum quartum. Num ex ſacra Scriptura poſſit oſtendi in Dæmonibus eſſe ordines. p.251.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum inter Angelos malos ſit prælatio.p.251.c.1.

Punctum primum. Quotuplex ſit prælatio quot modis poſſit eſſe, & in quibus reperiatur.p.251.c.2.

Punctum ſecundum. Num Lucifer alijs Dæmonibus præſideat.p.252.c.1.

Punctum tertium. Qualis ſit prælatio inter Dæmones.

Punctum quartum. Num Diabolus ſit caput malorum Angelorum, & hominum peccatorum.p.253.c.1.

Punctum quintum. Num Lucifer ſiue Diabolus ſit caput malorũ hominum ſecundum omnia peccata.p.254.c.1.

DISTINCTIO SEPTIMA.

ARTICVLVS PRIMVS.

De obſtinationis malignitate quantum ad malos.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Dæmonum affectus rectificari poſſit. pag. 254.c.2.

Punctum primum. Vtrum Dæmones per penitentiam conuerti poſſint in bonum.p.256.c.1.

Punctum ſecundum. Num quod Dæmones pœnitere non poſſint, proueniat ex parte Dei.p.257.c.1.

Punctum tertium. Num quod Dæmones pænitere non poſſint proueniat ex parte naturæ ipſorum. p.257.c.2.

Punctum quartum. Num quod Dæmones pœnitere non poſſint, ſit ex parte peccati eorum. p.258.c.2.

Punctum quintum. Quæ ſit igitur cauſa, ſeu ratio præciſa ob quam Dæmones per pœnitentiam conuerti non poſſint in bonum. p.259.c.2.

Punctum ſextum. Num Diabolus poſſit ſperare ſalutem.p. 259.c.2.

Punctum ſeptimum. Num Angeli beati poſſint per peccatum beatitudinem, quam habent, amittere.p.260.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in Dæmonibus ſit continuatio malæ voluntatis.p.261.c.2.

Punctum primum. Num Dæmones poſſint meritoriè operari.p.262.c.2.

Punctum ſecundum. Num Dæmones ſic habeant obſtinatã in malũ voluntatem, vt nullum opus bonum, vel ex genere, vel moraliter poſſint omnino exerceri.p.263.c.1.

Punctum tertium. Num Dæmones in omni ſuo motu peccent.p.264.c.1.

Punctum quartum. Num malitia Dæmonum aliquid compatiatur virtutis.p.264.c.2.

Punctum quintum. Num Dæmones iugiter in ſuo peccato perſeuerent.p.265.c.2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum in Dæmonibus ſit malæ voluntatis intenſio, ideſt an Dæmones ſint peiores nunc, quam prius, vel habeant plura priuata nunc quam prius. pag. 266.c.1.

Punctum primum. An Dæmones in ſtatu, in quo ſunt de mereri poſſint.p.266.c.2.

Punctum ſecundum. Num mala voluntas in Dæmonibus creſcat in comparatione ad Deum.p.267.c.2.

Punctum tertium. Num Dæmones odio habeant Deum.p. 268.c.1.

Punctum quartum. Num mala voluntas intendatur in Dæmonibus in comparatione ad hominem.p.268.c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur in hoc articulo de immutabilitate liberi arbitrij, tam in confirmatis, quam in obſtinatis.p.269.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum confirmatio mutet liberum arbitrium, ita quod ſit aliud ante confirmationem, aliud poſt. p.269.c.1.

Punctum primum. Num in Angelis ſit liberum arbitrium. p.269.c.2.

Punctum ſecundum. Num liberum arbitrium, Angeli, & hominis confirmari valeat in bono. p.270.c.2.

Punctum tertium. Ex quibus oriatur, & ad quid ſit Angelorum confirmatio.p.271.c.2.

Punctum quartum. Quomodo ſoluetur proprietas rationalis poteſtatis, ac libertatis in Angelis cum non poſſint in iſta oppoſita bonum, & malum.p.272.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum obſtinatio tollat dæmonibus libertatis vſum p.273.c.2.

Punctum primum. Obſtinatio quid importet. p.174.c.1.

Punctum ſecundum. Obſtinatio in Dæmonibus, a quo cauſetur.p.174.c.2.

Punctum Tertium. Num in Dæmonibus abſorbeatur vſus rationis per obſtinationem. p.275.c.1.

Punctum quartum. Num liberè velle, & neceſſariò velle opponantur. p.275.c.2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum confirmatio in bono, & obſtinatio in malo augeãt, vel minuãt libertatis dominiũ.p.276.c.1.

Punctum primum. Quæ ſit ratio diſtinctionis libertatis arbitrij a coactione, a peccato, & a miſeria.p.277.c.1.

Punctum ſecundum. Num libertas arbitrij augeatur, vel minuatur, ſiue intendatur, & remittatur.p.277.c.1.

Punctum tertium. An neceſſitas repugnet libero arbitrio. p.277.c.2.

DISTINCTIO SEPTIMA.

Pars Secunda.

De cognitione Dæmonum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum in Dæmonibus cadat error ſiue deceptio circa præſentia. p.278.c.1.

Punctũ primũ. Sint ne Dæmones in rerũ natura.p.278.c.2.

Punctum ſecundum. Quibus nominibus appelletur Dæmon. p.280.c.1.

Punctum tertium. Quibus vigeant Dæmones.p.280.c.2.

Digitized by Google

Punctum Quartum. Quæ cognitio in Dæmonibus manſerit, quæ diminuta, quæue ablata fuerit. p.281.c.1.

Punctum quintum. Num Dæmones diuinæ incarnationis myſterium, humanæque redemptionis ſacramentum cognouerint. p.282.c.1.

Punctum ſextum. Num Dæmones, ita ſint deprauati per culpam, quod in eorum iudicio cadat error. p.283.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in Dæmonibus cadat obliuio circa præterita. p.283.c.2.

Punctum primum. Num in Dæmonibus ſit memoria. pag. 284. c.1.

Punctum ſecundum. Quomodo differant memoria, & reminiſcentia, & memorari, & reminiſcari. p.284.c.2.

Punctum tertium. Num ſpecies intelligibiles de memoria Dæmonum deleantur. p.285.c.1.

Punctum quartum. Num in Dæmonibus ſit neſcientia, vel ignorantia. p.286.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Dæmones futura contingentia præcognoſcant. p.287.c.1.

Punctum primum. Num futurorum cognitio, & præditio ſ[illegible] D[illegible] ſic opus. p.287.c.2.

Punctum ſecundum. Num Dæmones poſſint habere certam notitiam de futuris neceſſarijs. p.288.c.1.

Punctum tertium. Cur Dæmones aliquando vera prænuncient de futuris contingentibus. p.289.c.1.

Punctum quartum. Aſtrologi, & Mathematici, quomodo de multis ſæpè vera prædicant. p.289.c.2.

Punctum quintum. Quid ſit diuinatio, & quotuplex genus ipſius. p.290.c.1.

Punctum ſextum. Num per ſomnium diuinare, ſeu prædicare futura ſit licitum. p.291.c.1.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De virtute, & poteſtate Dæmonum.

QVAESTIO PRIMA.

An introductio omnis formæ ſit à creatore, an aliquæ ſint ab agente creato. p.292.c.2.

Punctum primum. Num in materia ſint rationes ſeminales reſpectu formarum naturalium, introducendarum. p.293.c.2.

Punctum ſecundum. A quo ſit prima formarum productio, & inductio in materiam. p.294.c.2.

Punctum tertium. Num agens particulare educat, & inducat formas. p.295.c.1.

Punctum Quartum. Quomodo principia rerum ſint in corruptibilia. p.296.c.1.

Punctum quintum. Num forma generetur. p.296.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Dęmones veras rerum formas inducere poſſint. p.297.c.2.

Punctum primum. Num Dæmones vera miracula faciant p.298.c.1.

Punctum ſecundum. Num Dęmones cooperentur ad miracula facienda. p.299.c.2.

Punctum tertium. Num Dæmones poſſint transmutare corpora transmutatione formali. p.300.c.1.

Punctum quartum. Num Dæmones poſſint localiter transmutare corpora. p.301.c.1.

Punctum quintum. Num Magi Pharaonis produxerint veros ſerpentes. p.302.c.1.

Punctum ſextum. Quomodo ab inuicem diſcernantur ſigna ſeu miracula Dei, & ſanctorum, & ſigna Magorum. p. 303.c.1.

Punctum ſeptimum. Quomodo operatio miraculorum attribuatur bonis Chriſtianis, & malis, atque Magis. p.303. col. 1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum aliquis poſſit vti miniſterio Dæmonum in faciendis huiuſmodi miraculis abſque peccato. p.304.c.1.

Punctum primum. Quid ſit ars magica. p.304.c.2.

Punctum ſecundum. Quæ & quot ſint preces artis magicæ. p.305.c.1.

Punctum tertium. Num Dæmones magicis artibus, ſeu corporalibus, & ſenſibilibus arte factis cogantur. p. 305. col. 2.

Punctum quartum. Cur auxilio Dæmonum, vti ſit interdictum. p.306.c.1.

Punctum quintum. Num figuræ, vel ſigna, vel characteres poſſint rebus naturalibus adhiberi ad effectus aliquos inducendos. p.307.c.1.

Punctum ſextum. An licitum ſit homini inquirere a diabolo vbi ſit res, quam perdidit. p.307.c.1.

Punctum ſeptimum. Num pro acquiſitione ſcientiarum licitum ſit vti obſeruantijs artis notoriæ. p.307.c.2.

Punctum octauum. Quomodo cognoſcenda ſint opera dæmonum virtute auxilijsque fieri. p.308.c.1.

DISTINCTIO OCTAVA.

Vtrum omnes Angeli corporei ſint, quod quibuſdam viſum eſt, quibus Auguſt. conſentire videtur dicens Angelos omnes ante caſum habuiſſe corpora tenuia, & ſpiritualia, ſed in caſu mutata in deterius malorum corpora, quæ in eis poſſint pati. p.308.c.2.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Num Angeli habeant corpora ſibi naturaliter vnita. p.308.c.2.

Punctum primum. Quæ fuerint opiniones circa Angelorum corporeitatem. p.309.c.1.

Punctum ſecundum. Quę ſit communis ſcholaſticorum ſententia. p.309.c.2.

Punctum tertium. Soluuntur obiectiones ex patribus, ex ſacra Scriptura, ex concilio, & ex ratione petitæ. p.311. col.1.

Punctum quartum. Num Angeli ex natura ſua ſ[illegible]t immortales, & incorruptibiles. p.311.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli aliquando aſſumant corpora. pag. 312.c.2.

Punctum primum. Quid ſit aſſumptio in propoſito. p.313. col. 1.

Punctum ſecundum. Quid ſenſerint Doctores circa apparitiones Angelorum. p. 314.c.1.

Punctum tertium. Num Angelus poſſit informare corpus ab eo aſſumptum. p.315.c.1.

Punctum quartum. Num Angelus virtute Diuina poſſit vniri corpori, ſicut forma vnitur materiæ. p.315.c.2.

Punctum quintum. Num ſuppoſitum Angeli cum vniri poſſit naturæ corporali hypoſtaticæ. p.316.c.1.

Punctum ſextum. Num Angeli indigeant ſolatio aſſumpti corporis. pag.317.col. 1.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum corpus aſſumptum ab Angelo habeat veram formam corporis humani. p.317.c.1.

Punctum primum. Num Angeli poſſint formare corpora phyſica. p.318.c.1.

Punctum ſecundum. Num Angeli dato, quod talia corpora facere poſſent, dicerentur ea aſſumere, atque in ipſis proprie apparere. p.318.c.1.

Punctum tertium. Num corpus viuum poſſit aſſumi ab Angelo. p.319.c.1.

Punctum quartum. Num Angelus organizet corpus, quod ſibi aſſumit. p.319.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum corpora aſſumpta ab Angelis fiant de natura cæleſti, an elementari. p.320.c.1.

Punctum primum. Num Angeli corpora cæleſtia aſſumant. p.321.c.1.

Punctum ſecundum. Num corpora aſſumpta ab Angelis ſint de igne. p.321.c.2.

Punctum tertium. Num Angeli aſſumant corpora de terra, vel aqua. p.322.c.1.

Punctum quartum. Num Angeli aſſumant corpora ex aere. p.322.c.1.

Punctum quintum. Num Deus aſſumpſerit corpus eo modo quo Angeli. p.323.c.1.

ARTICVLVS TERTIVS.

Diſſeritur de operationibus, quas exercet Angelus in corpore aſſumpto.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angelus in corpore aſſumpto exerceat operationes animæ vegetatiuæ. p.324.c.1.

Punctum primum. Num Angeli aſſumant corpus, quo ad omnem actum. p.324.c.2.

Punctum ſecundum. Num Angeli in corporibus aſſumptis poſſint exercere actũ potẽtiæ nutritiuæ. p.325.c.1.

Punctum tertium. Num Angeli in corporibus aſſumptis poſſint exercere opera potentiæ generatiuæ, vel ſub alijs verbis, num mediante corpore aſſumpto poſſint generare. p.326.c.2.

Punctum quartum. Num Angeli poſſint formare voces ſenſitiuas ſine lingua, & inſtrumentis corporeis determinatis à natura. p.327.c.2.

Punctum quintum. Num corpus aſſumptum ab Angelo poſſit augeri. p.328.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus in corpore aſſumpto exerceat operationes potẽtiæ ſenſitiuæ cõuenientes. p.328.c.2

ARTICVLVS PRIMVS.

Num in Angelis ſit potentia ſenſitiua. p.329.c.1.

Punctum ſecundum. Num Angeli in corporibus aſſumptis ſentire valeant. p.329.c.2.

Punctum tertium. Num Angelus in corpore aſſumpto poſſit producere viſionem, auditionem, &c. p.330.c.2.

Punctum quartum. Num Angelus in corpore aſſumpto motum localem cauſare poſſit. p.331.c.1.

Pars Secunda.

DISTINCTIO OCTAVA.

ARTICVLVS PRIMVS.

Agitur in hoc Articulo de poteſtate Dæmonum, quam habent ſuper corpora humana.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Dæmones habitare poſſint in corporibus humanis. p.332.c.1.

Punctum primum. Num Dæmones poſſint ſubintrare idola, & ſimulacra. p.332.c.2.

Punctum ſecundum. Num Dæmones ingredi poſſint corpora animalium. p.333.c.2.

Punctum tertium. Num Dæmones corpora humana vexare valeant. p.334.c.1.

Punctum quartum. Num Dæmones aliquo modo cogi, & compelli poſſint ad aliquid agendum. p.335.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Dæmones poſſint illabi animalibus. p.336.c.1.

Punctum primum. Quid ſit illapſus, & quotuplex. p.336. col.1.

Punctum ſecundum. Num Dæmon poſſit eſſe ſubſtantialiter præſens animæ. p.336.c.2.

Punctum tertium. Quomodo diabolus dicatur intrare in cor hominis, atque interdum implere. p.337.c.2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Dæmones poſſint illudere ſenſus. p.338.c.1.

Punctum primum. Num ſenſus poſſit errare circa propriũ ſenſibile. p.338.c.2.

Punctum ſecundum. Quot modis illuſio fieri poſſit. p.339. col.2.

Punctum Tertium. Num diabolus ludificando ſenſus ſpeciem de nouo det, vel offerat. p.340.c.1.

Punctum quartum. Num ſit miraculum, cum Dæmon facit immutationem, vel circa organum, vel obiectum, vel virtutem. p.341.c.2.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum Dæmones cogitationes immittere poſſint. p.342.c.2.

Punctum primum. Cauſa cogitationum quæ, & qualis ſit. p.343.c.1.

Punctum ſecũdum. Num Dæmones poſſint mittere aliquid in cor hominis. p.343.c.1.

Punctum tertium. Num Dæmones ad malas cogitationes neceſſario compellere poſſint. p.343.c.2.

Punctum quartum. Mala cogitatio, quantum ſit damnoſa, & periculoſa, & quomodo vinci poſſit, & quare vitanda. p.343.c.2.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum Dæmones malas affectiones incendere poſſint. p.344.c.2.

Punctum primum. Num Dæmones immutare poſſint appetitum. p.345.c.1.

Punctum ſecundum. Num Angeli boni voluntatem incendere poſſint. p.345.c.2.

Punctum tertium. Quæ differentia ſit inter incendere, & immittere. p.346.c.1.

Punctum quartum. Quid ſit libido, vnde oriatur, & in quo ſit, tanquam in ſubiecto. p.346.c.2.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum Dæmones ſcrutari poſſint ſecreta conſcientiæ noſtræ. p.347.c.1.

Punctum primum. Num cogitationes noſtræ aliqualiter ab Angelis, & ab homine cognoſcantur. p.347.c.2.

Punctum ſecundum. Num Angelus poſſit ex viribus ſuæ naturæ cogitationes humani cordis, vel alterius Angeli cognoſcere, prout in ipſo ſunt. p.348.c.2.

Pun-

Digitized by Google

Punctum tertium. Cogitationes, & affectiones noſtri cordis, prout in corde exiſtunt, a ſolo Deo de facto cognoſci [illegible] litur. p. 349. c. 1.

DISTINCTIO NONA.

De ordinum diſtinctione, & quot ſint, & qui.

ARTICVLVS PRIMVS.

Agitur de ordinibus Angelorum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli diuerſorum ordinum ſint diuerſarũ ſpecierum, vel naturarum. p. 350. c. 1.

Punctum primum. Quid ſit Hierarchia ſecundum nominis etymologiam, & quotuplex. p. 350. c. 2.

Punctum ſecundum. Quid ſit Hierarchia ſupercæleſtis. p. 350. c. 2.

Punctum tertium. Quid ſit Hierarchia, cæleſtis, ideſt Angelica. p. 351. c. 2.

Punctum quartum. Hierarchia quo pacto dicatur ordo, ſciẽtia, & actio. p. 352. c. 1.

Punctum quintum. Quotuplex ſit Hierarchia cæleſtis, ideſt Angelica. p. 352. c. 2.

Punctum ſextum. Num Hierarchiæ habeant connexionem adinuicem. p. 353. c. 2.

Punctum ſeptimum. Quid ſit ordo Angelicus. p. 354. c. 1.

Punctum octauum. Quid ſit Hierarchia ſubcæleſtis, ſiue eccleſiaſtica. p. 354. c. 2.

Punctum nonum. Num fideles peccatores pertineant ad Hierarchiam Eccleſiaſticam. p. 355. c. 1.

QVAESTIO SECVNDA.

Quæ ſit diſtinctionis ordinum principalis cauſa, vtrum ſcilicet ſit à natura, vel a gratia. p. 356. c. 2.

Punctum primum. Num Angelorum ordines diſtinguantur penes finem. p. 356. c. 2.

Punctum ſecundum. Num ad diſtinctionem ordinum Angelorum requiratur diſtinctio naturæ. p. 357. c. 1.

Punctum tertium. Num qualibet naturæ, vel gloriæ excellentia conſtituat Angelum in alio ordine, vel in executione alterius officij. p. 357. c. 2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ſecundum maiorem capacitatem naturalium dentur a Deo maiora dona gratuita.

Hæc quæſtio ſub alijs verbis excitatur a pluribus theologis, an Angeli iuxta maiorem naturalium capacitatem maiora a Deo recipiant dona gratuita. p. 358. c. 1.

Punctum primum. Num gratia detur ſecundum quantitatem virtutis naturalis. p. 358. c. 2.

Punctum ſecundum. Num ratione maioris conatus liberi arbitrij conſequatur homo maiora auxilia excitantis gratiæ. p. 359. c. 1.

Punctum tertium. Num Deus dona gratiæ dederit Angelis ſecundum virtutem cuiuſque naturalem. p. 359. c. 2.

Punctum quartum. Num in Angelis ſit æqualis gratiæ capacitas. p. 360. c. 2.

QVAESTIO QVARTA.

A quo quiſque Angelorum ordo denominetur. p. 360. c. 2.

Punctum primum. Num Angelici ſpiritus ſint nobis noti. p. 361. c. 1.

Punctum ſecundum. A quo dono denominatur Seraphin. p. 361. c. 2.

Punctum tertium. A quo dono denominentur Cherubin. p. 362. c. 1.

Punctum quartum. Thronorum ordo, à quo denominetur. p. 363. c. 1.

Punctum quintum. Nomina Dominationum, Poteſtatum, & virtutum vnde ſumantur, ſiue quid ſignificent. pag. 363. c. 2.

Punctum ſextum. Principatus, Archangeli, & Angeli cur his nominibus appellentur. p. 364. c. 2.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum ad ſingulos ordines Angelorum fiat aſſumptio ſaluandorum. p. 365. c. 2.

Punctum primum. Num ad reſtaurandum ordinem Angelorum homines creati fuerint. p. 364. c. 1.

Punctum ſecundum. Num iuxta numerum ſtantium Angelorum, an lapſorum homines aſſumantur ad ordines. p. 364. c. 2.

Punctum tertium. Quibus modis homines ad ordines Angelorum aſſumantur. p. 364. c. 2.

Punctum quartum. Num vnam ſocietatem conſtituent Angeli, & homines. p. 367. c. 1.

QVAESTIO SEXTA.

An prælatio Angelorum euacuabitur poſt iudicium. p. 368. c. 1.

Punctum primum. Num poſt diem iudicij remanebunt ordines Angelorum. p. 368. c. 2.

Punctum ſecundum. Num in ordinibus Angelicis remanebunt actiones Hierarchicæ, puta illuminationes, & alia officia. p. 369. c. 1.

Punctum tertium. Quare Apoſtolus non dixerit euacuandos eſſe Seraphim, & Cherubim, & Thronos, ſed principatus, & poteſtates, & virtutes. p. 369. c. 2.

Punctum quartum. Num inter Dæmones ſint gradus, & ordines, & qui ſint. p. 370. c. 1.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum Angelorum ordines ſint nouem, vel vlterius protendi poſſint. p. 370. c. 2.

Punctum primum. Cur nouem ſint Angelorum ordines. p. 371. c. 2.

Punctum ſecundum. Singulorum ordinum officia, quæ ſint. p. 372. c. 1.

Punctum tertium. Num concordari poſſint Sanctus Dioniſ. & D. Greg. circa poſitionem, ſeu diſtributionem ordinum. p. 372. c. 2.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum in Angelis ordo compatiatur ſecum æqualitatem. p. 373. c. 1.

Punctum primum. Num in Angelis eiuſdem ordinis ſit paritas ſecundum officia. p. 373. c. 2.

Punctum ſecundum. Num Angeli eiuſdem ordinis conuenientiam, & ſimilitudinem habeant in donis gratiæ. p. 373. c. 2.

Punctum tertium. Quare Dionyſius frequenter vocet Angelos vnius Hierarchiæ æqui potentes. p. 374. c. 1.

QVAESTIO NONA.

Vtrum alijs ſubſtantijs rationalibus, quam Angelis competat per ordines diſtingui. p. 374. c. 2.

Punctum primum. Num Eccleſia militans habeat ordines. p. 374. c. 2.

Punctum ſecũdum. Quotuplices ſint gradus in Eccleſia militanti. p. 375. c. 1.

DI-

Digitized by Google

DISTINCTIO DECIMA.

Vtrum omnes ſpiritus cæleſtes mittuntur, & ponit duas opiniones, & auctoritates, quibus innituntur. Hoc etiam inueſtigandum eſt.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum boni Angeli mittantur. p. 375. c. 2.
Punctum primum. Num ſit de fide Angelos mitti a Deo in noſtrum miniſterium. p. 376. c. 1.
Punctum ſecundum. Quæ ſint rationes, propter quas congruum ſit Angelos mitti ad miniſterium noſtrum. pag. 377. c. 1.
Punctum tertium. An ſolus Deus, an etiam Angelus mittat Angelum. p. 377. c. 1.
Punctum quartum. Num mali Angeli mittantur a Deo. p. 377. c. 2.
Punctum quintum. Num miſſio Angelorum fiat ſemper cum motu locali eorum. p. 378. c. 1.
Punctum ſextum. Num Angeli miniſtrando retardentur a diuina contemplatione. p. 378. c. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum omnium Angelorum ſit mitti. p. 379. c. 2.
Punctũ primũ. Num omnes Angeli aſſiſtant. p. 379. c. 2.
Punctum ſecundum. Num Angeli mali aſſiſtant Deo. p. 380. c. 2.
Punctum tertium. Quis ſit intellectus auctoritatis Apoſt. Heb. 1. omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus. p. 381. c. 1.
Punctum quartum. Vtrum ſupremi, vel aliqui de ſupremis quandoque miſſi fuerint. p. 381. c. 1.
Punctum quintum. De quo ordine fuerit Angelus miſſus ad Iſaiam Prophetam. p. 381. c. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Ad quid Angeli mittantur inquiritur in præſenti articulo.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli mittantur ad accendendum affectũ. p. 382. c. 1.
Punctum primum. Ad qualia officia mittantur Angeli. p. 382. c. 2.
Punctum ſecundum. Num ſinguli Angeli indifferenter mittantur ad omnia officia, vel ad determinata. p. 382. col. 2.
Punctum tertium. Num Angeli poſſint voluntatem hominis immutare. p. 383. c. 1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus mittatur ad illuminandum noſtrũ intellectum, p. 383. c. 2.
Punctum primum. Num Angelus poſſit docere hominem p. 384. c. 1.
Punctum ſecundum. Num Angelus docendo cauſet aliquid in intellectu hominis. p. 384. c. 2.
Punctum tertium. Quibus modis Angelus poſſit docere hominem. p. 385. c. 1.
Punctum quartum. Qui ſunt actus Hierarchici. p. 385. c. 2.
Punctum quintum. Quot modis fieri poſſint prædicti tres actus hierarchici. p. 386. c. 2.
Punctum ſextum. Quomodo vnus Angelus alium purget. p. 386. c. 2.
Punctum ſeptimum. Quomodo vnus Angelus illuminet alium. p. 387. c. 1.
Punctum octauum. Quo pacto vnus Angelus perficiat alterum. pag. 389. col. 1.

ARTICVLVS TERTIVS.

Qualiter Angeli iniunctum ſibi officium exequantur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum locutio Angeli idem ſit, quod eius cognitio, vel cogitatio, quid ſit locutio, quotuplex, & quæ requirantur in primo puncto declarabitur. pag. 389. c. 2.
Punctum primum. Quid ſit locutio, quotuplex, & quare fiat locutio. p. 390. c. 1.
Punctum ſecundum. Num in Angelis ſit locutio. p. 390. col. 2.
Punctum tertium. De quibus ſit Angelorum locutio. pag. 391. col. 2.
Punctum quartum. Num locutio ſpiritualis ſit idem, quod illuminatio. p. 391. c. 2.
Punctum quintum. Locutio Angelorum, quomodo ſit ſimilis, & quomodo diſſimilis locutioni noſtræ. p. 392. c. 2.
Punctum ſextum. Quibus Angelus loquatur. p. 392. c. 2.
Punctum ſeptimum. Quomodo Angeli ſibi inuicem loquantur. p. 394. c. 1.
Punctum octauum. Quid nam ſit Angelum audire loquentem, ſiue qualis actus ſit auditio Angeli. pag. 395. col. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum eadem locutio poſſit eſſe a Deo, & ab Angelo. p. 396. c. 1.
Punctum primum. Num Deus creaturæ rationali loquatur p. 396. c. 2.
Punctum ſecundum. Quotupliciter Deus loquatur. p. 397. col. 1.
Punctum tertium. Quo pacto vna, & eadem Dei, & Angeli ſit locutio. p. 397. c. 1.
Punctum quartum. Num locutio Angelica ex Dei perſona facta ſit cum ſignificatione alicuius tertię perſonæ in Deo. p. 398. c. 1.

DISTINCTIO VNDECIMA.

Quod quæque anima Angelum bonum ad ſui cuſtodiam delegatum habet, & malum ad exercitium.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli deputari debuerint ad cuſtodiam hominis lapſi. p. 398. c. 2.
Punctum primum. Num Angelorum cuſtodia ſit neceſſaria. p. 399. c. 1.
Punctum ſecundum. Num ſit de fide Angelos ad cuſtodiam hominum deputari. p. 400. c. 1.
Punctum tertium. An vnuſquiſque homo habeat Angelum cuſto-

Digitized by Google

cuſtodem ſibi delegatum.p.401.c.1.

Punctum quartum. Num paruulis deputentur Angeli cuſtodes. p.402.c.1.

Punctum quintum. Vtrum in fidelibus Angeli deputentur ad cuſtodiam. p.402.c.2.

Punctum ſextum. Num vnuſquiſque homo habeat Angelum malum.p.462.c.2.

Punctum ſeptimum. Cuius ordinis, ſint Angeli ad cuſtodiam hominum deputati. p. 403.c.1.

Punctum octauum. Num poteſtas cuſtodiendi homines ſit in Angelis, a natura, vel a gratia.p.404.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum ſi homo ſtetiſſet, fuiſſent Angeli deputati ad hominis conditi cuſtodiam.p.404.c.2.

Punctum primum. Num Angelus deputetur ad cuſtodiam alterius Angeli.p.405.c.1.

Punctum ſecundum. Num animæ ſeparatæ indigeant cuſtodia Angelorum.p.405.c.1.

Punctum Tertium. Num homini in ſtatu innocentiæ datus fuiſſet Angelus malus ad exercitium.p.405.c.2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum aliquis Angelus deputatus fuerit ad cuſtodiam Chriſti.p.406.c.1.

Punctum primum. Num Chriſtus ſecundum ſenſualitatem, paſſibilemque naturam habuerit Angelum cuſtodem. p. 406.c.1.

Punctum ſecundum. Quomodo Chriſtus in paſſione ab Angelo confortatus fuerit.p. 407.c.1.

Punctum tertium. Vtrum Chriſto datus fuerit Angelus malus ad exercitum.p.407.c.2.

ARTICVLVS TERTIVS.

Diſſeritur in hoc Articulo de annexis Angelicæ cuſtodiæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angelus propter obſtinationem ſubtrahat cuſtodiæ beneficium. p.407.c.2.

Punctum primum. Quamdiu duret Angelorum cuſtodia. p.408.c.1.

Punctum ſecundum. Num quilibet peccator dum eſt in hac vita poſſit ſaluari.p.409.c.1.

Punctum tertium. Num Angelus Cuſtos ſciens ex reuelatione diuina, quod talis homo damnabitur, relinquat eum.p.409.c.2.

Punctum quartum. Quos actus, ſeu miniſteria operentur Angeli beati erga homines. p.410.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelis augeatur gaudium ex ſalute cuſtoditorum. p.411.c.1.

Punctum primum. Num in Angelis ſit gaudium, & quale ſit, necnon de quibus ſit.p.411.c.2.

Punctum ſecundum. Num Angeli proficiant in contemplatione, & viſione Dei.p.412.c.1.

Punctum tertium. Num Angeli proficiant in cognitione aliorum. p.413.c.1.

Punctum quartum. Num Angeli profecerint in cognitione myſterij incarnationis per homines, ſiue per Eccleſiam. p.413.c.2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ex damnatione cuſtoditi Angelus incurrat aliquod detrimentum.p.414.c.2.

Punctum primum. Num in Angelis ſit, vel poſſit eſſe negligentia circa cuſtodiam.p.415.c.1.

Punctum ſecũdum. An Angeli cuſtodientes doleant, vel triſtentur de perditione, ſeu damnatione hominum cuſtoditorum.p.415.c.2.

Punctum tertium. Num Angeli compatiantur miſerijs damnatorum a ſe cuſtoditorum.p.416.c.1.

Punctum quartum. Num Angeli mali gaudeant de damnatione, & perditione animarum.p. 416.c.2.

Punctum quintum. Num Angeli Cuſtodes, quos ſciunt eſſe praſcitos, velint damnari, vel ſaluari.p.417.c.1.

Punctum ſextum. Num inter Angelos ratione miniſterij pugna eſſe poſſit, ſeu diſcordia.p.217.c.2.

DISTINCTIO XII.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum materia corporalium creata ſit in omnimoda poſſibilitate. p.418.c.2.

Punctum primum. Num creaturæ corporales ſint a Deo tanquam a cauſa efficiente.p.419.c.2.

Punctum ſecundum. Creaturas corporeas propter quid Deus creauerit.p.420.c.1.

Punctum tertium. Num materia ſit aliquod ens reale poſitum.p.421.c.1.

Punctum quartum. Num materia diſtinguatur realiter a forma.p.422.c.1.

Punctum quintum. Num materia prima ſit ens in actu. p. 423.c.2.

Punctum ſextum. Num materia ſine forma exiſtere poſſit. p. 424.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum materia producta ſit imperfecta actualiter. p.424.c.2.

Punctum primum. In prima rerum corporalium conditione quot opera ſint ſpectanda.p.425.c.1.

Punctum ſecundum. Num ſex illi dies, de quibus Gen.1. fuerint dies naturales.p.425.c.2.

Punctum tertium. Vtra prædictarum opinionum ſit de fide tenenda.p.427.c.1.

Punctum quartum. Cur Deus voluerit per illa ſex dierum interualla mundum fabricare.p.428.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum materia prima creata ſit ſub aliqua diuerſitate formarum. p.428.c.2.

Punctum primum. Quid vocabulo cœli ſignificetur, Gen. 1.p.429.c.1.

Punctum ſecundum. Quid nomine terræ ſignificetur.pag. 430.c.1.

Punctum tertium. Quare terra dicatur inanis, & vacua, vel vt alia translatio habet, terra erat inuiſibilis, & incompoſita.p.430.c.2.

Punctum quartum. Propter quid materia illa informis appel-

appelletur nominibus terræ Abyſſi, & aqua monetur quæſtio hæc ab auctore in primo dub. liter. pro cuius intelligentia.p.431.
Punctum quintum. Num materia illa eſſet corporea.pag. 432.c.1.
Punctum ſextum. Quare Deus confuſionem illam quatuor elementorum primo fecerit, quam tamen non dici permanſuram cognouit.p.432.c.2.
Punctum ſeptimum. Num materia illa informis inclinationem, & appetitum ad multas formas habent.p.433. col.1.
Punctum octauum. Cur ſcriptura de igne, & aere mentionem non fecerit, ſed tantum de terra, & aqua. p. 433. col. 2.
Punctum nonum. Quid nomine ſpiritus Domini intelligat cum dicitur, & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. p. 434.c.1.

ARTICVLVS SECVNDVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum cæleſtium, & terreſtrium, vna ſit materia quantum adeſſe. p. 435.c.1.
Punctum primum. Num in cælo ſit materia. pag. 435. col.2.
Punctum ſecundum. Propter quid neceſſe ſit ponere materiam in cælo. p. 436.c.2.
Punctum tertium. Num cælum ſit compoſitum ex materia, & forma.p. 437.c.2.
Punctum quartum. Num cælum habeat materiam eiuſdem rationis, cuius eſt materia rerum corruptibilium, ſiue eiuſdem naturæ cum materia inferiorum.p.438.c.1.
Punctum quintum. Quomodò cælum ſit incorruptibile, ſi habeat materiam eiuſdem rationis.p. 430.c.1.
Punctum ſextum. Num materia cæli potentia ſit an actu, p.440.c.1.
Punctum ſeptimum. Num materia generabilium, & corruptibilium ſit vna numero.p.440.c.1.
Punctum octauum. Num poſſint eſſe duæ materiæ primæ alterius rationis.441.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum materia prima fuerit producta in die, vel ante omnem diem.p.441.c.1.
Punctum primum. Num mundus fuerit factus in die.pag. 441.c.2.
Punctum ſecundum. Num tunc eſſet tempus. pag. 441. col.2.
Punctum tertium. Cur tempus ponatur vnum de quatuor coæquæuis. p. 442.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum materia illa habuerit ſitum, vel locum.pag. 442. c.2.
Punctum primum. Si materia illa erat inanis, & vacua quomodo replebat locum.p.443.
Punctum ſecundum. Quomodo materia illa eſſet in loco. p.443.c.2.
Punctum tertium. Num materia illa haberet ſurſum, & deorſum.p.443.c.2.

DISTINCTIO XIII.

Quæ fuit prima diſtinctionis operatio. p.444.c.1.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum per lucem illam intelligatur lux corporalis, vel ſpiritualis. p 444.c.2.
Punctum primum. Quid lux ſignificet.p.445.c.1.
Punctum ſecundum. Quare lux ante omnia alia primo die creata fuerit.p.445.c.2.
Punctum tertium. Qui vſus, quive effectus lucis corporalis.p. 446.c.1.
Punctum quartum. Qualis, & quanta fuerit lux illa, & in quo loco creata p.446.c.2.
Punctum quintum. Num lux illa adhuc maneat, aut ſit deſtructa.p.447.c.1.
Punctum ſextum. Num ſacra ſcriptura tractans de creatione mundi, tractet de creatione naturæ Angelicæ.pag. 447.c.2.
Punctum ſeptimum. Quæ ſit expoſitio illius Gen.1.dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux.p.448.c.1.
Punctum octauum. Quare ſacra ſcriptura non dicat dixit Deus creetur cœlum, & terra.p.448.c.2.
Punctum nonum. Exponitur illud Gen.1.vidit Deus lucem, quod eſſet bona.p.449.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Qualiter lux illa faciebat diem, & noctem.pag.449. col.2.
Punctum primum. Refellitur opinio Baſilij, & Damaſceni. p.450.c.2.
Punctum ſecundum. Explicatur ſententia Doctorum latinorum, quæ auctori probabilior, & rationabilior videtur.p.451.c.1.
Punctum tertium. Num illa lux poſſet vndique illuminare.p.451.c.2.
Punctum quartum. Quo cæli loco fuerit prima illa lux, cum primum apparuit. p. 452.c.1.
Punctum quintum. Quomodo dicatur Deum diuiſiſſe lucem a tenebris.p.453.c.1.
Punctum ſextum. Quod per veſpere, & mane intelligatur, cum dicitur, & factum veſpere, & mane dies vnus.pag. 453.c.1.
Punctum ſeptimum. Cur prius nominetur veſpere, quam mane in confectione dierum.p.453.c.2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur de eſſentia, & quiditate lucis corporalis in ſe.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum lux ſit corpus, vel forma corporis. p. 454. col.2.
Punctum primum. Quomodo differant hæc quatuor ſcilicet lux, lumen, radius, & ſplendor.p.455.c.2.
Punctum ſecundum. Recenſetur ſententia manichæorum de luce, & impugnatur. 456.c.1.
Punctum tertium. Refertur opinio antiquorum Philoſophorum de luce, & impugnatur.p.457.c.1.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum lux ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis. 457.c.2.
Punctum primum. Num lux ſit inter omnia ſenſibilia nobiliſſima.p.458.c.1.
Punctum ſecundum. Num lucis naturam omne corpus participet.p.458.c.2.
Punctum tertium. Num quælibet lux cum alia luce ſit eiuſdem ſpeciei.p.459.c.1.
Punctum quartum. Num lux ſit ſenſibilis, ſeu an ſenſu viſus percipiatur.p.459.c.2.
Punctum quintum. Num forma ſubſtantialis poſſit intendi, & remitti.p.459.c.2.

ARTICVLVS TERTIVS.

De lucis effectu, & irradiatione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum lumen, quod emittitur a corpore luminoſo ſit corpus an qualitas corporis. p.460.c.2.
Punctum primum. Quæ ſint rationes, quibus nonnulli philoſophi probauerunt lumen eſſe corpus. p.461.c.2.
Punctum ſecundum. Quomodo lumen reflectatur, & refrangatur ſi non eſt corpus.p.462.c.2.
Punctum Tertium. Num illuminatio fiat in inſtanti. pag. 462.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum lumen ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis.p.463.c.2.
Punctum primum. Num lumen ſit eductum de potentia medij. p.464.c.1.
Punctum ſecundum. Quomodo lumen gignatur in medio.p.465.c.1.
Punctum tertium. Quomodo lumen ſit in medio an ſecundum eſſe reale, vel ſecundum eſſe intentionale. p. 465. col.2.
Punctum quartum. Quotuplex medium requiratur, vt fiat viſio.p.466.c.2.
Punctum quintum. Num lumen requiratur ad viſionem propter colorem.p.467.c.1.
Punctum ſextum. Num color ſit obiectum viſus.p.468. col. 1.

DISTINCTIO XII.

De opere ſecundæ diei, qua factum eſt firmamentum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diſſeritur hic de cęlis, quantum ad naturam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Chryſtallinum cęlum ſit de natura aquæ. p. 468.c.2.
Punctum primum. Quotupliciter ſumatur cœlum in ſacris litteris. 470.c.1.
Punctum ſecundum. Num ſit dandum cęlum chryſtallinum ſeu acqueum.p.470.c.2.
Punctum tertium. Situs cœli chryſtallini, qui nam ſit, & vtrum ſit dignius firmamento. 471.c.2.
Punctum quartum. Num cœlum chriſtallinum, ſit ex aquarum congelatione.p.472.c.1.
Punctum quintum. Ad quid aquæ illæ ſupra firmamentum ſint conſtitutæ.p.472.c.2.
Punctum ſextum. Num aquæ illæ ſupra firmamentum collocatæ ſint eiuſdem naturæ, cum his inferioribus aquis. p. 473.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum firmamentum ſit eiuſdem naturæ, cum igne elemento.479.c.2.
Punctum primum. Num firmamentum ſit, dieque ſecunda ſit conditum.p.475.c.1.
Punctum ſecundum. Firmamentum vnde dicatur, & cur vocetur cœlum.p.476.c.1.
Punctum tertium. Num firmamentum ſit eiuſdem naturæ cum elementis iſtis. p.476.c.2.
Punctum quartum. Firmamentum cur igneum aliquando appellatum fuerit. p.477.c.2.
Punctum quintum. Num corpora cœleſtia calefaciant.p. 478.c.1.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De cœlis quantum ad figuram.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum cęli habeant orbicularem figuram. p. 479. col.1.
Punctum primum. Recenſetur quorundam ſententia, & impugnatur.p.479.c.2.
Punctum ſecundum. Quid ſi cœlum eſſet alterius figuræ, quam ſphæricæ contingeret. p.480.c.1.
Punctum tertium. Num cœlum empireum ſit ſphæricum. p. 480.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in corpore cęli ſit ponere dextrum, & ſiniſtrum. p. 481.c.1.
Punctum primum. Quare ſex tantum ſint poſitionis differentiæ, & an inter iſtas ſit ordo.p.482.c.1.
Punctum ſecundum. Num in cœlo ſint omnes ſex differentiæ locales. p.482.c.2.
Punctum tertium. Penes quæ puncta prædicta differentiæ dicantur eſſe in cœlo.p.483.c.1.
Punctum Quartum. Quis polus ſit ſurſum, & quis deorſum. p. 483.c.2.
Punctum quintum. Num oriens ſit cœli pars dextra.pag. 484.c.1.

ARTICVLVS TERTIVS.

Diſputatur in hoc articulo, qui duas quæſtiones continet de cœlis, quantum ad motoris influentiam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum primum mobile moueatur a Deo immediatè tantum, an mediante aliqua virtute creata. pag. 484.c.2.
Punctum primum. Num cœlum moueatur ex ſe, & quomodo.p.485.c.1.

Pun-

Punctum ſecundum. Num primum mouens moueat cælum per modum finis, & appetibilis. p.485.2.

Punctum tertium. Qui nam ſit finis propter quem cælum mouetur. p.486.c.1.

Punctum quartum. Num primum mouens moueat cęlum ſolum in genere cauſæ finalis, an etiam in genere cauſæ efficientis. p. 486.c.2.

Punctum quintum. Num primum cælum immediatè moueatur a primo principio quod eſt Deus. pag. 487. col.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum motus cœlorum ſit a propria forma, vel ab intelligentia. p.488.c.2.

Punctum primum. Num cælum ſit animatum. pag. 489. col. 2.

Punctum ſecundum. Num intelligentia vniatur cælo, vt forma. p.491.c.1.

Punctum tertium. Quomodo ex orbe, & intelligentia fiat verius vnum, quam ex materia, & forma. pag. 492. col.1.

Punctum quartum. Per quem modum intelligentia moueat cælum. p.492.c.2.

Punctum quintum. Motus cæli num ſit naturalis. p. 493. col. 2.

Punctum ſextum. Num cælum moueatur cum labore & fatigatione. p. 494.c.2.

De opere tertiæ diei.

Punctum primum. Quid ſcriptura inſinuet in his verbis congregentur aquæ in locum vnum, &c. pag. 495. col.2.

Punctum ſecundum. Cur terra appelletur arida Geneſ. 1. vocauit Deus aridam terram. p.496.c.2.

Punctum tertium. Qua ratione quoue modo aquæ tertia die in vnum terrę locum redactæ fuerint. pag. 497. col.1.

Punctum quartum. Ad quem locum congregatæ ſint aquæ p. 497.c.2.

Punctum quintum. Cur congregationes aquarum appellentur maria. p.498.c.2.

Punctum ſextum. Num mare mutet ſitum ſuum, & an redundet ex copia aquarum defluentium ad ipſum. pag. 499. c.1.

De opere tertię diei, quantum ad germinationem terræ.

Punctum primum. Num eodem die terra protulerit herbam virentem. p. 500.c.1.

Punctum ſecundum. Quomodo terra nunc proferat plantas, ſiue arbores. p.500.c.1.

Punctum tertium. Quibus Deus decorauerit ligna, ſiue arbores. p.501.c.1.

Punctum quartum. Num tribulos & ſpinas terra germinauerit. p.501.c.2.

Punctum quintum. Num terra paſſiuè tantum, an etiam actiuè concurrant ad primam plantarum productionem p.502.2.

Punctum ſextum. Cur de mineralibus, & metallis mentio facta non fuerit, cum ſint ſicut herbæ ex terra. p. 503. col.1.

De opere quartæ diei.

ARTICVLVS PRIMVS.

De productione luminarium in comparatione ad corpus, in quo locantur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum omnia luminaria poſita ſint in eodem loco continuo, an in diuerſis. p.504.c.1.

Punctum primum. Quotuplex ſit corpus ornatus. pag. 504.c.2.

Punctum ſecundum. Cur productio plantarum præmittatur luminaribus. p.505.c.1.

Punctum tertium. Ex qua materia facta ſint luminaria. p. 505.c.2.

Punctum quartum. Cur luna, & ſtellæ luminaria dicantur. p.506.c.2.

Punctum quintum. Quare luna dicatur luminare magnum p.507.c.1.

Punctum ſextum. Quare vltima ſphæra luminaria multa poſuerit Deus. p.507.c.2.

Punctum ſeptimum. Num ſtellarum numerus ſit nobis manifeſtus, ac definitus. p.508.c.1.

Punctum octauum. Quæ ſint iſta luminaria, de quibus dicit ſcriptura fiant luminaria. p.508.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum luminaria moueantur in orbibus ſuis motibus proprijs. p.509.c.1.

Punctum primum. Num motus cæli ſit regularis. p. 509. col.2.

Punctum ſecundum. Quomodo aſtra moueantur. pag.510. col.1.

Punctum tertium. Num planetæ ſuperiores moueantur pluribus motibus, quam inferiores, vel e conuerſo. pag. 511. c.1.

Punctum quartum. Num vnus planeta velocius, & citius compleat motum proprium, quam alius. pag. 511. col.2.

Punctum Quintum. Num ſint ponendi circuli Epicicli, & Eccentrici in cælo. p.512.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum conueniat alicui orbi moueri abſque ſtellis. p.512.c.2.

Punctum primum. Num plures motus in cælo dari ſit neceſſe. p.513.c.2.

Punctum ſecundum. Qualis ſit motus primi cæli, qui dicitur diurnus. p.514.c.1.

Punctum tertium. Quot ſint cæli ſecundum philoſophos, & Mathematicos. p.514.c.2.

Punctum quartum. Quid de numero cælorum ſentient Patres, & Theologi. p.515.c.1.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſceptatur in hoc articulo de luminaribus in comparatione ad ea, in quæ agunt.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum luminaria diuerſitatem habeant perfectionum. p. 515. c. 1.

Punctum primum. Num aſtra ſint de natura corporum, in quibus ſunt. p. 516. c. 1.
Punctum ſecundum. Num rarum, & denſum ſecundum eandem rationem ſint in materia cęleſti, & elementari. p. 516. c. 2.
Punctum tertium. Num omnes ſtellę ſint eiuſdem naturæ. p. 517. c. 1.
Punctum quartum. A quo ſit ſumenda diſtinctio. p. 517. col. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum diuerſa luminaria habeant diuerſas impreſſiones ſuper corporalia. p. 518. c. 1.

Punctum primum. Quid ſenſerint antiqui Philoſophi circa hanc quæſtionem. p. 519. c. 1.
Punctum ſecundum. Quot modis corpora cæleſtia agant in hæc inferiora. p. 520. c. 1.
Punctum tertium. Num corpora cęleſtia ſint verè cauſa horum inferiorum. p. 520. c. 2.
Punctum quartum. Quô pacto luminaria dicantur eſſe in ſigna. p. 521. c. 2.
Punctum quintum. Num cauſalitas, ſeu actio luminarium extendas ſe ad omnia inferiora. p. 522. c. 2.
Punctum ſextum. Quid cauſent luminaria in hæc inferiora. p. 523. c. 1.
Punctum ſeptimum. Quid ſit cælo ratio agendi. p. 523. col. 2.
Punctum octauum. Fluxus, & refluxus maris vnde perueniat. p. 525. c. 1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ex impreſſionibus luminarium cauſetur in hominibus diuerſitas morum. p. 525. c. 2.

Punctum primum. Quid ſit factum ſecundum Poetas, Philoſophos, & Aſtronomos. p. 526. c. 2.
Punctum ſecundum. Quid ſit factum ſecundum Theologos & quomodo a prouidentia differat. pag. 527. col. 2.
Punctum Tertium. Num omnia toto ſub dantur. pag. 528. c. 2.
Punctum quartum. Num corpus Chriſti Domini in ſuo conceptu, vel partu aliquo modo ſubfuerit fato. p. 529. col. 2.
Punctum quintum. Num conſtellationibus homo aſtringi, ſeu cogi valeat. p. 530. c. 2.
Punctum ſextum. Mores diuerſarum regionum a quibus dependeat. p. 532. c. 2.
Punctum ſeptimum. Num Aſtronomi de futuris vera dicere queant. p. 533. c. 1.
Punctum octauum. Quid ſit cometa, quomodo generetur, & quid ſignificet. p. 534. c. 1.
Punctum nonum. Num aliqua ſint fortuita, & caſualia. p. 535. c. 1.

DISTINCTIO XV.

De opere quinte, & ſexte diei.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Animæ ſenſibilium ſiue irrationalium productæ ſint ex aliquo, vel ex nihilo. pag. 536. col. 1.

Punctum primum. Quæ ſint reptibilia. pag. 537. col. 1.
Punctum ſecundum. Quid nomine iumentorum, & beſtiarum intelligatur, cum dicitur producat terra animam viuentem iumenta reptilia, & beſtias. pag. 538. col. 1.
Punctum tertium. Num in materia ſit aliquid, de quo fiant animæ brutorum. p. 539. c. 2.
Punctum quartum. Quomodo generentur animalia ex putri materia. p. 539. c. 1.
Punctum quintum. Num animalia generata ex ſemine, & per putrefactionem ſint eiuſdem ſpeciei. pag. 541. col. 1.
Punctum ſextum. Quomodo anima remaneat in partibus deciſis animalis annuloſi. p. 542. c. 1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum corpora animalium compoſita ſint, ex quatuor elementis an ex vno. p. 543. c. 1.

Punctum primum. Quid ſit mixtio. p. 543. c. 2.
Punctum ſecundum. Num mixtio a generatione mixtorum differat. p. 544. c. 1.
Punctum tertium. Quomodo elementa maneant in mixto. p. 544. c. 2.
Punctum quartum. Num ad compoſitionem cuiuslibet rei mixtę concurrunt omnia quatuor elementa. p. 547. col. 1.
Punctum quintum. Num eadem qualitates elementares numero, quæ fuerunt in elementis, remaneant in mixto. p. 547. c. 2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum corpora animalium magis conſtent ex elementis paſſiuis, quam actiuis, an è conuerſo. pag. 548. c. 1.

Punctum primum. Quæ qualitates elementorum cenſendæ ſint actiuæ, & quæ paſſiuæ. p. 548. c. 2.

Pun-

Digitized by Google

Punctum ſecundum. Quid requiratur ad hoc, quod ex elementis generetur aliquod mixtum. p. 549. c. 2.
Punctum tertium. Cur vnicuique elemento a natura duæ accommodatæ ſint qualitates. p. 550. c. 2.
Punctum quintum. Num qualitates primæ ſint principia elementorum, & mixti. p. 551. c. 2.
Punctum quintum. Quare aues dicantur productæ ex acqua, & non potius ex terra vel ex aere. pag. 552. col. 1.

ARTICVLVS SECVNDVS

Explicatur in hoc articulo quo ordine animalia ſint producta.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum omnia ſenſibilia facta ſint propter hominem. p. 553. c. 1.

Punctum primum. Num Deum eſſe cauſa finalem omnium creaturarum poſſit euidenter ratione naturali probari. p. 553. c. 2.
Punctum ſecundum. Num omnia ad hominum ſint ordinata. p. 554. c. 1.
Punctum tertium. Num omnia animalia propter hominem fuerint facta. p. 555. c. 1.
Punctum quartum. Num animalia mutuaſe deuoraſſent, ſi homo non peccaſſet. p. 555. c. 2.
Punctum quintum. Num homo ſi ſtetiſſet dominatus fuiſſet creatoris inſenſibilitas. p. 556.

QVAESTIO SECVNDA.

An congruo ordine produxerit Deus res ſenſibiles. p. 557. c. 1.

Punctum primum. Ad cuius elementi ornatum terræ ſcilicet, vel acquæ repetibilia ſpectent. p. 557. c. 2.
Punctum ſecundum. Quare acquæ, & aeri aſſignetur vnus ſolus Dies ad ornamentum. p. 558. c. 1.
Punctum tertium. Cur piſces ante animalia terreſtria producti fuerint. p. 558. c. 2.
Punctum quartum. Cur elementum ignis non ſit ornatum a Deo. p. 559. c. 1.
Punctum quintum. Cur animalibus terreſtribus aſſignetur pro loco terra, & non aer. p. 559. c. 2.
Punctum ſextum. Num productio hominis, & beſtiarum rectè facta ſit eadem die. p. 560. c. 1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Deus poſtquam animalia produxit ab omni opere quieuit. p. 560. c. 2.

Punctum primum. Num conſumatio ſiue completio diuinorum operum die ſexto an ſeptimo aſcribi debeat. pag. 561. c. 2.
Punctum ſecundum. Num Deus nouam creaturam facere ceſſauerit. p. 562. c. 1.
Punctum tertium. Cur Deus ſenario dierum numero fecerit, quæ facta ſunt. p. 562. c. 2.
Punctum quartum. Cur ex ſeptimo die nulla fiat mentio, nec de mane, nec de veſpere. p. 563. c. 1.
Punctum quintum. Num animalia, quæ ex putredine generantur, & animalia nata ex commixtione diuerſarum ſpecierum ab initio ſecundum ſe ſint creata. p. 563. col. 2.
Punctum ſextum. Qua requie requieuit die ſeptimo Deus. p. 564. c. 2.
Punctum ſeptimum. Quare dies ſeptimus dicatur a Deo benedictus, & ſanctificatus. p. 565. c. 1.
Punctum octauum. Cur Deus diem ſeptimum non ſolum benedixerit ſed etiam ſanctificauerit. pag. 566. col. 1.
Punctum nonum. Quæ ſint priuilegia, & præconia diei Dominicæ, & quibus vacandum in illa die. pag. 566. col. 2.
Punctum decimum. Cur facta eſt benedictio ſuper producta ex aquis, & non primo ſuper terram naſcentia, & terrena animantia. p. 567. c. 1.

DISTINCTIO XVI.

ARTICVLVS PRIMVS.

Qualiter homo ſit imago ſecundum conſiderationem abſolutam inueſtigatur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum homo ſit imago Dei verè. p. 568. c. 1.

Punctum primum. Quare magiſter, & ſcholaſtici ſuper eum diſtinguant creationem hominis a productione beſtiarum. p. 569. c. 1.
Punctum ſecundum. Quid ſit homo. p. 569. c. 2.
Punctum tertium. Quare poſt omnia productus ſit homo. p. 570. c. 1.
Punctum quartum. Quare non de homine peculiariter, ſicut de vno quoque opere ſeparatim dictum eſt, vidit Deus, quod eſſet bonum. p. 570. c. 2.
Punctum quintum. Cur Deus dixerit faciamus hominem, p. 571. c. 1.
Punctum ſextum. Ad quos factus ſit ſermo, cum dictum fuit faciamus &c. p. 571. c. 2.
Punctum ſeptimum. Secundum quam rationem homo ſit imago Dei. p. 572. c. 2.
Punctum octauum. Num cum dicitur faciamus hominem ad imaginem &c. imago creatum, aut increatum ſupponat. p. 573. c. 1.
Punctum nonum. Num homo dicatur imago Dei ſecundum partem corporalem, & ſenſibilem. pag. 574. col. 1.
Punctum decimum. Quid interſit inter imaginem, & ſimilitudinem. p. 574. c. 2.
Punctum vndecimum. Quare Deus creauerit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem. pag. 575. col. 1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum homo ſit imago Dei naturalis. pag. 575. col. 2.

Digitized by Google

Punctum primum. Quomodo homo dicatur imago Dei naturaliter, cum non habeat ex natura ſui ipſius, ſed a Deo. p.576.c.1.

Punctum ſecundum. Quid anima eſt imago Dei. p.576. col.2.

Punctum tertium. Num imago dicatur de filio, & filio carnali eodem modo. p.576.c.2.

Punctum quartum. Anima cur ad imaginem Dei dicatur. p.577.c.2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum eſſe imaginem conueniat homini propriè, ita quod nulli alijs. p.577.c.2.

Punctum primum. Num creaturæ rationis, & intelligentiæ expertes poſſint dici ad imaginem Dei factæ. p.578. col.1.

Punctum ſecundum. Num ſimilitudo Dei æqualiter reperiatur in creaturis. p.579.c.1.

Punctum tertium. Cur creaturæ irrationales ſint imagines idearum, cur nam imagines Dei dicuntur, ſicut rationales. p.580.c.1.

Punctum quartum. Si ſola creatura rationalis, ſiue intellectualis eſt imago Dei cur ergo ſol, ignis, & mundus dicuntur imagines Dei. p.580.c.1.

Punctum quintum. Num Angelus ſit imago Dei. pag. 581.c.1.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum ratio imaginis principalius reperiatur in Angelo quam in anima. p.581.c.2.

Punctum primum. Num Angelus ad naturam Dei intellectualem propinquius, quam homo accedat. pag.582. col.2.

Punctum ſecundum. Num Angelus ſit Deo ſimilior quam homo, vel eſt contra. p.582.c.2.

Punctum tertium. Num inter creaturam, in qua eſt imago, & Deum ipſum ſit medium. pag. 583. col.1.

Punctum Quartum. Num Angelicus ſpiritus ſit capacior quam humanus. p.584.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum imago principalius in mare ſit, quam in fœmina. p.584.c.2.

Punctum primum. Num in viro magis, quam in muliere vigeat ratio. p.585.c.1.

Punctum ſecundum. Mulier quomodo dicenda imago viri. p.585.c.2.

Punctum tertium. Num ſimilitudo Dei ſecundum dona ſupernaturalia ſit magis in viro quam in fœmina. pag. 586.col.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum imago principalius ſit in cognitiua, quam in motiua, ſiue affectiua. p.586.c.2.

Punctum primum. Vtrum ſimilitudo ſit in plus quam imago. p.587.c.1.

Punctum ſecundum. Quomodo anima ſit repræſentatiua imaginis diuinæ. p.587.c.2.

Punctum Tertium. Quomodo imago ſe teneat ex parte cognitiuæ, & perfectio imaginis ex parte affectiuæ. pag. 588.c.1.

Punctum quartum. Num Dei imaginem homo per peccatum perdere poſſit. p.588.c.2.

DISTINCTIO XVII.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum anima primi hominis producta ſit de Dei ſubſtantia. p.590.c.1.

Punctum primum. Quid ſit anima rationalis. pag.591. col.1.

Punctum ſecundum. Quid anima rationalis ſit ſecundum notionem vocis. p.591.c.1.

Punctum tertium. Quid ſit anima rationalis ſecundum quiditatem penes Philoſophos. p.591.c.2.

Punctum quartum. Quid ſit anima rationalis ſecundum theologos. p.592.1.

Punctum quintum. Num anima ſit ſubſtantia. pag. 592. col.2.

Punctum ſextum. Vnde ortum habuerit hæreſis Manichæorum, Gnoſticorum dicentium animam rationalem ex Dei ſubſtantia extitiſſe, & quomodo ſit impugnanda. p.593.c.2.

Punctum ſeptimum. Quæ ſit expoſitio illorum verborum Geneſ. cap.2. inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. p.594.c.1.

Punctum octauum. Quare anima rationalis ſit creata. p. 594. col.2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum anima Adæ producta fuerit ex materia. pag. 595.c.2.

Punctum primum. Num anima rationalis ſit ſubſtantia corporea. p.596.c.1.

Punctum ſecundum. Quomodo anima rationalis differat ab animabus brutorum. p.597.c.1.

Punctum tertium. Num anima rationalis ſit hoc aliquid. p.597.c.1.

Punctum quartum. Quare anima rationalis dicatur ſimplex, ſi materiam habet. p.598.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum anima Adæ fuerit producta ante corpus. p. 598.c.2.

Punctum primum. Num anima rationalis fuerit ipſius Adæ ſpecifica forma. p.599.c.1.

Pun-

Digitized by Google

Punctum ſecundum. Num anima rationalis ſit homo. p. 600. c. 2.

Punctum tertium. Num in hominem præter animam intellectiuam ſit alia forma ſubſtantialis. pag. 601. col. 1.

Punctum quartum. Num anima Adæ, & cuiuslibet hominis a corpore dependeat. p. 602. c. 1.

Punctum quintum. Num Deus potuerit creare animam ante corpus. p. 602. c. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur de productione primi hominis ex parte corporis.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum corpus Adæ produci debuerit de natura purè cæleſti. p. 603. c. 1.

Punctum primum. Num corpus Adæ ſit de limo terræ. p. 603. c. 2.

Punctum ſecundum. Num corpus Adæ fuerit a Deo. p. 604. c. 1.

Punctum tertium. Num corpus Adæ ab Angelis formari potuerit. p. 604. c. 2.

Punctum quartum. Num corpus Adæ fuerit creatum. p. 605. c. 1.

Punctum quintum. Quæ fuerit ratio, vt Deus hominem faceret ex præiacente materia. p. 605. c. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum corpus Adæ conſtitutum fuerit ex ſola natura elementari, vel etiam ex cæleſti titulus eſt clarus, & termini ſupra declarati fuerunt. pag. 606. col. 2.

Punctum primum. Num virtus celorum, aut aſtrorum, vel etiam ipſa virtus inſita corporibus inferioribus potuerit producere corpus Adæ. p. 607. c. 1.

Punctum ſecundum. Num corpus humanum poſſit generari de terra per influentiam celeſtem. pag. 607. col. 2.

Punctum tertium. Num corpus celeſte veniat in compoſitionem corporis humani, & omnium iſtorum corporum. p. 608. c. 2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum corpus Adæ conſtitutum ſit ex elementis in complexione, & compoſitione æquali. pag. 610. col. 1.

Punctum primum. Num in corpore humano plus ſit de calido quam de frigido. p. 610. c. 2.

Punctum ſecundum, Quæ quantitas elementorum in corpore humano ſit amplior, an actiuorum, vel paſſiuorum. p. 611. c. 1.

Punctum tertium. Qualiter corpus humanum voluit Deus in ſuis membris fore complexionatum. pag. 612. col. 1.

Punctum quartum. Cur homo rectæ ſtaturæ creatus fuerit. p. 612. c. 2.

Punctum quintum. Num corpus humanum nobilius ſit corporibus omnium animalium. p. 613. c. 1.

Punctum ſextum. In qua ætate Deus creauit Adam. pag. 613. c. 2.

De Paradiſo Terreſtri.

Punctum primum. Paradiſus quid ſignificet. pag. 614. col. 2.

Punctum ſecundum. Num Paradiſus terreſtris ſit locus in terra corporeus, vel rei ſpiritualis figura. pag. 615. col. 1.

Punctum tertium. In qua Mundi parte Paradiſus terreſtris fuerit ſitus. p. 615. c. 2.

Punctum quartum. Num Paradiſus fuerit locus humanæ habitationi conueniens. p. 616. c. 1.

Punctum quintum. Cur homo in Paradiſo collocatus fuerit. p. 616. c. 2.

Punctum ſextum. Num Paradiſi locus eſſet amæniſſimus. p. 617. c. 1.

Punctum ſeptimum. Quot genera lignorum, ſeu arborum produxerit Deus in Paradiſo. p. 617. c. 2.

Punctum octauum. Quæ flumina oriantur ex Paradiſo. p. 618. c. 1.

Punctum nonum. Vbi Adam fuerit creatus, & quanto tempore, ſteterit in Paradiſo. p 618 c. 2.

Punctum decimum. An etiam nunc extet paradiſus terreſtris. p 619. c. 1.

Punctum vndecimum. Quam cuſtodiam Deus poſuerit paradiſo poſtquam Adam peccauit. pag. 619. col. 2.

DISTINCTIO XVIII.

De formatione Mulieris.

ARTICVLVS PRIMVS.

De productione corporis mulieris ex latere viri.

QVAESTIO PRIMA.

Vnde fuerit productum corpus mulieris. pag. 620. col. 2.

Punctum primum. Quæ fuerit neceſſitas producendi mulierem. p. 621. c. 2.

Punctum ſecundum. Si mulier eſt mas occaſionatus, cur in prima rerum inſtitutione fuerit producta. pag. 622. col. 2.

Punctum tertium. Num mulier condita fuiſſet in adiutorio viri, niſi vir lapſus fuiſſet. p. 623. c. 1.

Punctum quartum. Num mulier fuerit per ſe producta. p. 623. c. 2.

Punctum quintum. Cur potius mulier de viro, quam è contra fuerit creata. p. 624. c. 1.

Punctum ſextum. Vbi & quando Eua formata fuerit. p. 624. c. 1.

Punctum ſeptimum. Num mulier ex coſta Adæ formata fuerit. p. 624. c. 2.

Punctum octauum. Quare Eua non ex capite, neque ex pedibus, ſed ex latere viri formata fuerit. pag. 625. col. 2.

Punctum nonum. Num Eua de ſola coſta Adæ fuerit producta. p. 626. c. 1.

Digitized by Google

Punctum decimum. Cur Eua facta ſit ex Adam dormiente, & non vigilante.p.626.c.1.
Punctum vndecimum. Num Deus Euum ſeipſo ſolo formauerit, vel miniſterio Angelorum. p.627.c.1.
Punctum duodecimum. Cur Deus ex vno homine voluit producere omnes, & quare vnam dumtaxat mulierem primo fecit.p.627.c.2.

QVAESTIO SECVNDA.

An mulier formata ſit de Coſta viri ſecundum rationem ſeminalem.p.628.c.1.
Punctum primum. Quid ſit ſemen, & in quibus ponatur.p.629.c.1.
Punctum ſecundum. Quæ differentia ſit inter rationes primordiales, & cauſales, & naturales, & ſeminales.pag. 629.c.2.
Punctum tertium. Num formatio Euæ de coſta Adæ dicendum ſit opus miraculoſum.p.630.c.1.
Punctum quartum. Num corpus Euæ formatum fuerit de coſta Adę ſine additione nouę materiæ.p.631.c.1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ratio ſeminalis ſit forma vniuerſalis, vel ſingularis. p.631.c.2.
Punctum primum. Quid ſit ratio ſeminalis.p.632.c.2.
Punctum ſecundum. Quare ea. per quæ fiunt productiones rerum dicantur rationes.p.633.c.1.
Punctum tertium. Quare dicantur ſeminales rationes.pag. 633.c.2.
Punctum quartum. Num ratio ſeminalis ſe teneat ex parte formæ, ſeu materiæ.p.634.c.1.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum animæ omnium hominum ſint vna anima numero p.634.c.2.
Punctum primum. Quæ fuerit commentatoris ſententia de intellectu poſſibili, & quomodo impugnanda.pag. 635. col. 2.
Punctum ſecundum. Num, ſi intellectus poſſibilis eſſet vltima intelligentia, poſſet homo per eum formaliter intelligere. p.636.c.2.
Punctum tertium. Quæ fuerint motiua Auerrois aſſerentis animam intellectiuam eſſe ſubſtantiam ſeparatam, & non informantem.p.637.c.1.
Punctum quartum. Num ſit de fide vnum quodque corpus habere ſuam propriam animam rationalem. pag.638. col.2.
Punctum quintum. An poſſit demonſtrari euidenter per rationem naturalem non eſſe vnam numero animam omnium hominum.p.639.c.1.
Punctum ſextum. Num Deus poſſit dici animam mundi. p.640.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum animæ omnium ſimul productæ fuerunt.p. 640.c.2.
Punctum primum. Quid ſenſerit origenes de animabus.pag. 641.c.2.
Punctum ſecundum. Quæ fuerit opinio Cyrilli de animabus p.643.c.1.
Punctum tertium. Quid ſenſerit Platonici de animabus.p. 643.c.2.
Punctum quartum. Num duratio animæ ſit æqualis rationi Angeli.p.644.c.1.
Punctum quintum. Num anima ſeparata a corpore ſit nobilioris ſtatus, quam ipſi coniuncta.p.644.c.2.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Anima rationalis ſit extraduce.p.644.c.2.
Punctum primum. Num Anima rationalis propagari poſſit. p. 646.c.1.
Punctum ſecundum. Num Anima humana cum ſemine traduci, & tranſmitti poſſit.p.646.c.2.
Punctum tertium. Num anima rationalis ſit a Deo per creationem. p. 647.c.2.
Punctum quartum. Num anima mediantibus Angelis a Deo fuerit producta. p.648.c.2.
Punctum quintum. Vtrum Angeli poſſint aliquid cooperari ad creationem animæ.p.650.c.1.
Punctum ſextum. Quando anima humana creetur.p.650. col.2.

DISTINCTIO XIX.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum anima rationalis ſit per naturam immortalis.p.651.c.1.
Punctum primum. Num ſit de fide animam immortalem eſſe, & æternam.p.651.c.2.
Punctum ſecundum. Num philoſophi potuerint animæ rationalis immortalitatem. p. 653.c.1.
Punctum tertium. Num poſſit probari naturaliter immortalitas animæ rationalis. p. 654.c.1.
Punctum quartum, Quæ fuerint motiua, & argumenta contrariæ ſententiæ, & quomodo ſoluenda. pag.655. col.2.
Punctum quintum. Num anima rationalis ſit immortalis ex natura ſua, vel ex dono Dei.p.657.c.1.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum omnis anima, vtpote brutalis non ſolum rationalis, ex prima conditione fuerit immortalis, p.657.c.2.
Punctum primum. Num demonſtrari poſſit omnem formam phyſicam, ſeu naturalem eſſe corruptibilem. pag. 658.c.2.
Punctum ſecundum. Quomodo incipiat eſſe, & deſinat eſſe forma ſubſtantialis.p.659.c.1.
Punctum tertium. Vtrum anima brutalis habeat propriam operationem.p.659.c.2.
Punctum quartum. Anima brutalis in quid reſoluatur in morte brutorum animalium. p. 660.c.1.
Punctum quintum. Si bruta non peccauerunt, quare debent mori. p. 660.c.1.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

De immortalitate Adæ ex parte corporis.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Adam non peccante corpus eius diſſolui potuiſſet. p. 660. c. 2.

Punctum primum. Cauſa mortis cui ſit attribuenda. p. 661. col. 1.

Punctum ſecundum. Num homo in ſtatu naturæ inſtitutæ fuerit mortalis. p. 661. c. 2.

Punctum tertium. Quæ ſit ratio, quod Adam non peccante corpus eius nunquam diſſolutum fuiſſet. pag. 662. col. 2.

Punctum quartum. Num Adam non peccante fuiſſet in eius corpore aliqua deperditio, vel conſumptio humidi radicalis. p. 663. c. 1.

Punctum quintum. Num homo in Paradiſo potuiſſet non comedere. p. 663. c. 2.

Punctum ſextum. Vtrum Adam ſomno indiguerit. pag. 664. c. 1.

Punctum ſeptimum. Num corpus Adæ in primo ſtatu fuerit impaſſibile. p. 664. c. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

An peccante Adam corpus eius poſſet perpetuari, per e[illegible]m ligni vitæ. p. 665. c. 1.

Punctum primum. Quot genera arborum produxerit Deus in Paradiſo. p. 665. c. 2.

Punctum ſecundum. Cur arbor illa dicta ſit lignũ vitæ, & num in medio Paradiſi ſita fuerit. p. 666. c. 2.

Punctum Tertium. Num lignum vitæ immortalitatem conſeruaſſet. p. 667. c. 1.

Punctum quartum. Num fructus arboris vitæ ſemel ſumptus vitam præſtitiſſet tempore infinito. p. 667. c. 2.

Punctum quintum. Num vis arboris vitæ præſtandi immortalitatem fuerit naturalis. p. 668. c. 1.

Punctum ſextum. Cur lignum vitæ dicatur a D. Auguſt. eſſe in ſacramentum. p. 668. c. 2.

Punctum ſeptimum. Cur Deus præuidens hominem caſurum per lignum ſcientiæ voluerit illud facere. pag. 670. col. 1.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De immortalitate primi hominis, quantum ad coniunctum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum illa immortalitas eſſet a natura, vel a gratia. p. 671. c. 1.

Punctum primum. Num immortalitas Adæ magis eſſet ſupernaturalis, quam naturalis. p. 671. c. 2.

Punctum ſecundum. Num rectitudo in Adam ineſſet per ſola naturalia. p. 672. c. 2.

Punctum tertium. Quomodo tolleretur cauſa diſſolutionis in Adam. p. 673. c. 1.

Punctum quartum. Num Adam in ſtatu innocentiæ, læſionem ab aliqua creatura pati poſſet. pag. 673. col. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum eadem eſſet immortalitas innocentiæ cum immortalitate gloriæ, ſi homo ſtetiſſet. pag. 674. col. 1.

Punctum primum. Num immortalitatis nomine, ſemper idem importetur. p. 675. c. 1.

Punctum ſecundum. Quomodo immortalitas innocentiæ eſſet altera ab immortalitate patriæ, ſiuè gloriæ. p. 675. col. 2.

Punctum tertium. Quid ſuperaddat immortalitas gloriæ, vltra immortalitatem innocentiæ. p. 676. c. 1.

Punctum quartum. Num eadem eſſet mortalitatis & immortalitatis potentiam. p. 676. c. 2.

DISTINCTIO XX.

ARTICVLVS PRIMVS.

De procreatione liberorum, in ſtatu innocentiæ hic diſſeritur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſexuum comixtio, p. 677. c. 1.

Punctum primum. Num in ſtatu innocentiæ propagata fuiſſet ſpecies humana per generationem. pag. 677. col. 2.

Punctum ſecundum. Quare data ſit virtus generatiua. p. 678. col. 2.

Punctum tertium. Num in ſtatu innocentiæ commixtio ſexuum fuiſſet opus carnale. p. 679. c. 2.

Punctum quartum. Num primi parentes in Paradiſo coierint. p. 679. c. 2.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in illa commixtione ſexuum in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſeminum deciſio. p. 680. c. 1.

Punctum primum. Num potentia generatiua in homine obediuiſſet rationi in ſtatu innocentiæ. p. 680. c. 2.

Punctum ſecundum. Num in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſemen, cum ſit quid ſuperfluum nutrimenti. p. 681. c. 1.

Punctum tertium. Quare nuptiæ in Paradiſo dicantur honorabiles, cum etiam modo ſint honorabiles. pag. 682. col. 1.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum in ſtatu innocentiæ, in ſeminis emiſſione fuiſſet delectationis intenſio. p. 682. c. 1.

Punctum primum. Quæ ſit cauſa delectationis. pag. 683. col. 1.

Punctum ſecundum. Ex quibus cognoſci valeat quæ delectatio ſi bona, & quæ mala. p. 683. c. 1.

Punctum tertium. Quæ delectationes adiuuent rationem, & quæ impediant illius vſum. p. 683 c. 2.

Punctum quartum. Delectatio in comedendo, & in coeundo, ex quibus conſurgat. p. 684. c. 1.

Punctum quintum. Num in ſtatu innocentiæ ſenſus Adæ magis delectarentur in obiectis ſuis, quam modo. p. 684. col. 1.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO QVARTA.

Vtrùm in coitu pro ſtatu innocentiæ fuiſſet integritatis corruptio. p.684.c.2.

Punctum primum. Per quid tollatur virginitas. pag. 685. col. 1.

Punctum ſecundum. Num in ſtatu innocentiæ fuiſſet virginitatis amiſſio. p.685.c.2.

Punctum tertium. Num Eua in ſtatu illo fuiſſet ſine grauamine grauida, & ſine fractione, & dolore peperiſſet. p.686.c.1.

QVAESTIO QVINTA.

An quoties tunc coniuncti eſſent vir, & mulier, toties prolem genuiſſent. p.686.c.1.

Punctum primum. Num vis generatiua, & nutritiua æqualiter eſſent ſubiectæ rationi in primo homine. p.686. col. 2.

Punctum ſecundum. Num ſi Adam cognouiſſet vxorem ſuam prægnantem peccaſſet. p.687.c.1.

Punctum tertium. Num in illo ſtatu licitum fuiſſet primis parentibus continere. p.687.c.2.

Punctum quartum. Num primus homo in Paradiſo agriculturam exercuiſſet. p.688.c.1.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum æqualis fieret multiplicatio virorum, & mulierum. p.688.c.2.

Punctum primum. Num fœminæ generatæ fuiſſent in ſtatu innocentiæ. p.689.c.2.

Punctum ſecundum. Quomodo æqualis facta fuiſſet multiplicatio uirorum, & mulierum in ſtatu innocentiæ. p.690.c.1.

Punctum tertium. Num uis generatiua conformetur accidentibus, & imaginationibus animæ. p.691.c.

Punctum quartum. Num homines in ſtatu innocentiæ omnino perfecti ſecundum corpus nati fuiſſent. pag. 691. col.2.

Punctum quintum. Num homines in ſtatu innocentiæ, omnes tamdiu manſiſſent, donec numerus electorum impleretur. p.693.c.1.

Punctum ſextum. Num in ſtatu innocentiæ tantummodo electi geniti fuiſſent. p.693.c.1.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX RERVM OMNIVM SCITV DIGNARVM.

Quæ in toto hoc Secundo Libro continentur, copioſiſſimus.

A

ABedeon eſt nomen Dæmonis propter iram. p. 280. c. 2.
Abellus duplicem habet ethymologiã. p. 431. c. 2
Abraæ fuit reuelata prædeſtinatio. pag. 199 c. 2.
Abraam an cognouerit tres illos viros fuiſſe Angelos. 326 1
Abſolutum in effectu ſecũdum Scotum ſequitur ad abſolutum in cauſa immediate. 37. 1
Abundia princeps futurum, & dominarum nocturnarum, & vnde dicta. 245. 2
Accidere poteſt intelligi duobus modis. 56. 2
Accidens eſt duplex. 126. 2
Accidens tripliciter comparatur ad ſubiectum. 74. 2
Accidens capitur dupliciter. 43. 1
Actio Dei eſt ipſemet Deus. 54. 1
Actio Dei & Deus quomodo differant. ibid.
Actio ſumitur tripliciter. 39 2
Actio immanens, & tranſiens quæ nam ſint. 39 2
Actio rei plus differt a ſubiecto eius, quam ipſum eſſe eius. 126. 2
Actio multiplicitatem habet reſpectu effectuum. pag. 40. c. 2
Actio intellectualis eſt duplex. 376. 1
Actio bifariam conſiderari poteſt. 56 2
Actio voluntatis eſt duplex. 219. 2
Actio in diuinis eſt relatio ſiue ad intra, ſiue ad extra. 40. 1.
Actio motus, & paſſio quomodo ſint a Deo effectiue. 10. 2.
Actiuum, & paſſiuum aliquid dicitur dupliciter. 549. col. 2.
Actu aliquid eſt dupliciter. 423. 1
Actus ſecundus deordinatus fuit actus concupiſcentiæ. 213. 2.
Actus, qui non pendent a voluntate qui ſint. 347. 2
Actus dupliciter dicitur ſpectari. 285. 2
Actus adhoc vt ſit meritorius duo concurrunt. 261. 2
Actus Hierarchici qui ſint. 385 2
Actus Hierarchici tripliciter aſſignari poteſt. 385. 2
Actus Hierarchici quomodo diſtinguantur. 385 2
Actus tres Hierarchici quot modis fieri poſſint. 386. 2
Actus principales derelinquentes in Angelis Trinitatis ſimilitudinem tres eſſe dicuntur. 158. 2
Actus dupliciter dicitur malus. 265. 1
Actus intellectus ſpeculatiui & practici quid ſint. 160. 1
Actus duplex eſt. 424. 2
Actus tres neceſſarij adhoc vt Angeli ſe diſponerent ad gratiam. 197. 2
Actus liberi arbitrij ſicut eſt diſpoſitio ad gratiam, ita actus informatus gratia eſt meritum gloriæ. 335. 2
Actus primus inordinatus mali Angeli quis nam fuerit. 213. 1
Actus voluntatis ſecundum Scotum duplex eſt. 213. 1
Adam & cuncta animantia terrę formata cum ſint de limo quomodo omnia ex nihilo. 11. 1
Adam vbi fuerit creatus. 618. 2
Adam de mane fuit creatus. 618. 2
Adam non peccante an corpus eius potuiſſet diſſolui. 660. 2
Adam non peccante vtrum corpus illius eſſet diſſolubile duplex eſt ſenſus, & intelligentia. 660. 2
Adam dum fuit in Paradiſo an guſtauerit, & comederit fructum arboris vitæ, antequam peccauerit. 668. 2
Adam quare non peccante corpus eius nunquam diſſolutum fuiſſet. 662. 2
Adam poteſt bifariam conſiderari. 626. 1
Adam fecit Deus virum perfectum & nõ puerum. 55. 2
Adam ſi cognouiſſet vxorem ſuam prægnantem an peccaſſet. 687. 1
Adam an in ſtatu innocentiæ læſionem ab aliqua creatura pati poſſet. 673. 2
Adam in qua ætate creatus fuerit. 613. 2
Adam ſemper præueniſſet tempus famis; & quomodo hoc cognouiſſet. 663. 2
Adam an ſomnio indiguerit. 664. 1
Adminiſtratio mundi ex quot & quibus colligatur. 50. 2
Adminiſtratorij omnes ſint ſpiritus declaratur. 381. 1
Adoratio, qua Abraam adorauit tres viros, an fuerit latria. 316 1
Aequalitas miſcibilium in mixto duplex eſt. 610. 1
Aequalitas a pondere triplex eſt. ibid.
Aequalitas Dei tripliciter poteſt exponi. 217. 1
Aequalitas dupliciter conſiderari poteſt. 373. 1
Aer caliginoſus vt ſit locus dæmonum tres ſunt congruentes rationes. 243. 2
Aer caliginoſus eſt locus dæmonum vſque ad diem iudicij. 242. 1
Aer quomodo figurabilis, & colorabilis ſit. 312. 2
Aer duo habet ad ſe ſpectãtia caliginem. ſ. & nubilitatẽ, ſeu ſubtilitatem. 242. 1
Aeris pars duplex eſt. 322. 2
Aeris interſtitia ſunt tria. 243 2
Aeromantia quid ſit, 305. 1
Aetatis gradus qui ſint. 613. 2
Aeternitas an habeat partes, ac ſucceſſionem prioris, & poſterioris. 86. 1
Aeternitas omnia tempora includit. 86 2
Aeternitas nõ conueniebat naturæ ipſius creaturæ. 19. 1
Aeternitatem maiorem tempore dici poteſt intelligi dupliciter. 86. 2
Aeternam durationem propriam ſolius Dei. 20 1
Aeternum & perpetuum differunt, 665. 1
Aeternum duobus modis aliquid dici poteſt. 651. 2
Aeua an tot ſint, quot æuiterna. 81. 1
Aeui ſucceſſio eſt alia a ſucceſſione in tempore. 82 2
Aeui diffinitiones nonnullæ. 71 1
Aeui vnitas vnde accipienda. 75 1
Aeuum quot modis diſtinguatur a tempore. 72. 1
Aeuum an ſit ſubſtantia, vel accidens. 72. 2
Aeuum an ſit vnum omnium Euiternorum. 74. 2
Aeuum an præcedat tempus. 88. 2
Aeuum nunquid poſſit dici vnum. 81. 1
Aeuum poteſt ſummi duobus modis. 81. 1
Aeuum quid ſignificet, & vnde dicatur. 70. 2. 71. 1
Aeuum num fuerit creatum ante tempus. 89. 2
Aeuum quomodo ſit quantitas, & quantum. 82. 1
Aeuum probatur non eſſe omnino ſimplex. 82 1
Aeuum eſt menſura ſucceſſiua habens prius & poſterius hoc probat D. Bonau. 82. 1
Aeuum num realiter differat ab æternitate. 61 2
Aeuum ſecundum Grammat. eſt per fig. ſincopam Aeuiternum. 71 2
Aeuum, & Aeuiternum an differant. 71. 1
Affectio duplex eſt. 213. 2

Affectio

Index Rerum Notabilium.

Affectio capitur quadrupliciter. 344.2
Affectiones ſunt in duplici diſcrimine. 344.2
Affectum noſtrum inflammari ab aliquo contingit duobus modis. 382.1
Affectus capitur multipliciter. 254.2
Agendi modus per intellectum,& voluntatem nobiliſſimus eſt. 56.2
Agendi modi ſunt duo. 56.1
Agens duplex eſt. 37.2
Agens particulare an educat,& inducat formas. 295.1
Agens triplex eſt. 45.2
Agens dicitur agere aliquo tribus modis. 523.2
Agens duplex eſt. 53.2
Agens duplex eſt. 561.1
Agens nullum intendit pluralitatem materialem, vt finem. 48.2
Agens duplex eſt. 56.1
Ab agente, quod non agit ſicut agens naturale extrahendo rem de potentia ad actum, ſed agit altiori modo quā natura,& humana voluntas, vt eſt Deus, poſſunt plura prouenire, & cauſari,eſt aſſertio de fide. 46.1
Agentia inter naturale & liberum differunt multipliciter. 56.1
Agentia tria ſunt in vniuerſo, & quæ ſint. 298.1
Agere propter finem poteſt dupliciter intelligi. 53.2
Agere ex parte operis propter finem accipitur dupliciter. 53.2
Agere in uoluntatem ſtat dupliciter. 345.1
Agricultura multa præſupponit. 688.1
Albigentium opinio tenentium Diabolum creare omnia corpora. 419.2
Algazer arbitratus eſt Angelum ſecundum productum eſse a primo,& ſic de ſingulis. 94.1
Alimentum poteſt vel nutrimentum tripliciter conſiderari. 681.1
Ambroſius ſanctus dum celebrabat Miſſam Mediolani, adfuit funeri Sancti Martini. 116.1
Ambulare ſecundum ſeculum quomodo intelligendum ſit. 25.1
Amicitia ſecundum Ariſt. quærit æqualitatem. 184.2.& viſus diſtantia eam corrumpit. ibid.
Amor Dei,& amor ſui duas ędificauerunt ciuitates. 213.2
Amor duplex eſt. 187.1
Amor, aut dilectio habitualis non poteſt remoueri a dæmonibus. 188.1
Amor eſt virtus vnitiua. 185.2
Amor,aut dilectio qualis ſit in Angelis. 181.1
Amor duplex eſt. ibid.
Amor naturalis pluribus modis ſumitur. ibid.
Amor naturalis ſumitur bifariam. 182.1
Amor naturalis quid ſit. ibid.
Amor & dilectio an ſit in Angelis. 182.2
Amor eſt quædam vis, ſiue quoddam pondus. 187.2
Amor duplex eſt. 220.2
Amor in generali mutuam inhæſionem cauſare dicitur. 218.2.
Amorem caſtum dicimus eſſe inclinationē ingenitam ad charitatem. 195.2
Amoris plures diffinitiones a doctoribus traduntur. 182.2.
Amphibologia dæmonis cum Eua,& in Apolline. 341.2
Anaxagoræ opinio de mundi opificio reijcitur. 6.2
Anaxagoræ opinio circa formas. 263.1
Anaxagoras infinitatem partium ſimilium,ac formarum latentium ſtatuit pro initio rerum. 21.2
Anaxagoras fecit intellectum rerum omnium cauſam efficientem. 18.1
Anaxagoras primus omnium philoſophorum teſte Ariſt. & Plat. 18.1
Angeli quid ſenſerint Sanctæ Patres de tempore creationis. 96.1
Angeli num acceperint gratiam ex meritis Chriſti. 198.1
Angeli incendunt ideſt excitant duobus modis. 346.1
Angeli an aſſumant corpus quo ad omnem actum. 324.2
Angeli plures an ex virtute ſua naturali poſſint eſſe in eodem loco ſimul, & in eodem tempore. 121.2
Angeli non ſupernaturaliter plures poſſint eſſe in eodem loco. 122.1
Angeli vtrum cognitionem matutinam habuerint in ipſa creatione. 205.2
Angeli ſingularia cognoſcunt. 169.1
Angeli an poſſint formare corpora phiſica. 318.1
Angeli boni, & beati dolent de damnatione cuſtoditorum. 416.1
Angeli quomodo viderint Deum. 176.2
Angeli an dilectione naturali dilexerint Deum propter ſe, & ſuper omnia. 181.2
Angeli viatores habuerunt aliquam ſpeciem ipſis impreſſam, qua diſtinctè Deum cognoſcere potuerunt. 180.2
Angeli an aſſumant corpora de terra,vel aqua. 322.1
Angeli an aſſumant corpora ex aère. 322.1
Angeli an dicantur immateriales, & ſpirituales,ſi habet materiam meth. 132.2
Angeli quomodo ſint in loco. 112.1
Angeli an proficiant in contemplatione, & viſione Dei. 412.1
Angeli beati quos actus,& quæ miſteria operentur erga homines. 410.2
Angeli an in corporibus aſſumptis poſſint exercere opera potentiæ generatiuæ. 316.2
Angeli mali quare Luciferi Angeli vocantur. 223.2
Angeli minores quare ſine meritis appetebant beatitudinem. 223.2
Angeli quomodo tranſierint a ſtatu vię ad beatitudinis, vel ad beatitatis ſtatum. 266.2
Angeli num plures poſſint eſſe eiuſdem ſpeciei. 138.2
Angeli quare dicantur quaſi deiformes. 330.1
Angeli plures peccauerunt,& omnes eodem genere peccati. 224.2
Angeli boni, quando conſecuti ſint gloriam. 234.2
Angeli boni an meruerint beatitudinem per præcedentia opera, vel ſequentia. 233.1
Angeli merentur nos cuſtodiendo,ac demerentur. 233.1
Angeli non occupando locum quomodo dicantur implere cœlum. 100.1
Angeli non recipiunt quietem naturalem a loco corporeo. 113.1
Angeli quando per gratiam meruerint gloriam. 234.1
Angeli an poſſint eſſe plures eiuſdem ſpeciei. 138.2
Angeli quomodo ſint circunſcriptibiles. 112.2
Angeli an ſint in loco corporeo certo. 110. 1. per totum punctum.
Angeli potuerunt peccare, & actu peccauerunt. 151.2
Angeli eſſentia duobus modis concurrit ad cognitionem ſui. 162.2
Angeli plures an ſint in eodem loco. 121.1
Angeli meruerunt beatitudinem per obſequia nobis exhibita. 234.1
Angeli boni per quem actum meruerint beatitudinem. 234.2
Angeli perfectio duplex eſt. 164.1
Angeli vtrum habeant cognitionem modo veſpertinam 208.2
Angeli mali an præſcire potuerint ſuum caſum. 202.2
Angeli prius habuerunt gratiam imperfectam, quę erat principium merendi, & poſtea perfectum, quæ fuit principium fruendi. 335.2
Angeli prius adepti ſunt gratiam, & poſtea per gratiam habuerunt motum liberi arbitrij. 335.2
Angeli mali an potuerint præſcire caſum certitudinaliter vel per coniecturam. 204.1
Angeli mali non potuerunt eſſe præſcij ſui caſus per coniecturam. 204.2
Angeli quare a D. Dioniſ. vocati vnius Hierarchiæ æqui potentes. 374.1
Angeli an duo tantum inueniantur æqui potentes. ibid.
Angeli immediatè poſt primum inſtans non fuere damnati. 234.2
Angeli in ſua conuerſione meruerunt ſufficienter glorifi-

Digitized by Google

tificationem. 232.1
Angeli boni an obtinuerint beatitudinem per propria merita. 232.1
Angeli,& animæ differentiæ allatæ a Theologis. 66.1
Angeli minores quomodo ſuperbierint, cum non appetierint præeſſe. 223.1
Angeli vtrum deputentur ad cuſtodiam infidelium. 402.2
Angeli quare reputentur infidelibus. 402.2
Angeli mali habuerunt propriè neutram cognitionem. 210.2
Angeli mali quomodo appetebant beatitudinem, ita vt appetendo peccarent. 213.2
Angeli ſi de quolibet ordine corruerint, cur in ſacris litteris non fiat mentio aliquē cæcidiſſe de ordine Seraphin, aut de ordine thronorum. 240.2
Angeli mali non fuerunt præſcij ſui caſus. 202.2
Angeli intellectualitas, & animæ differunt ſpetie. 64.2
Angeli quare contineantur loco corporali. 108.2
Angeli quare contineantur in loco abſque ambiente. ibid.
Angeli quomodo habuerint gratiam operantem,& cooperantem. 231.1
Angeli eſſentia, & intelligens an ſint vna,& eadem res. 162.1
Angeli ſubſtantia non eſt magis abſtracta a loco, quam ſubſtantia diuina. 114.1
Angeli an dicantur a perſonis differre. 140.2
Angeli ſunt immortales per naturam, non per naturam ſuam. 112.2
Angeli an aliquando aſſumant corpora. 311.2
Angeli duplicem habere vim dicuntur. 312.2
Angeli indigent corpore aſſumpto ad aliquas operationes exercendas. 313.2
Angeli minores quo genere peccati peccauerint. 221.2
Angeli in principio quatuor acceperunt,& quæ fuerint. 221.2
Angeli & minores peccauerunt peccato ſuperbiæ, & quomodo. 222.1
Angeli minores an petierint ęqualitatem Dei. 222.2
Angeli minores conſenſerunt peccare eo modo, quo peccauit Lucifer. ibid.
Angeli qui remanſerunt, an ſint in maiori numero miniſtrantes, quod aſsiſtentes. 138.1
Angeli quare non poſſunt eſſe corporei. 310.2
Angeli inferiores quo pacto illuminentur a ſuperioribus. 388.1
Angeli quatuor modis ſuperiores illuminant inferiores. ibid.
Angeli eſſentiam eſſe rationem formalem intelligendi ſe bifariam conſiderari poteſt. 162.1
Angeli an corpora cœleſtia aſſumant. 35.1
Angeli ad cuſtodiam hominum deputati cuius ſint ordinis. 403.1.2
Angeli quid oporteat ad perfectionem. 270.1
Angeli operatio beatifica & animæ an ſint eiuſdem ſpeciei. 65.1
Angeli ſecundum Ariſt. tot ſunt quot ſunt orbes. 137.1
Angeli eiuſdem ordinis an conuenientiam habeant, & ſimilitudinem in donis gratiæ. 373.2
Angeli boni an voluntatem incendere poſsint. 345.2
Angeli an habeant eiuſdem ordinis puritatem ſecundũ officia. 373.2
Angeli dicuntur ſubſtantiæ ſeparatæ. 49.1
Angeli ad quæ officia mittantur. 382.2
Angeli in corporibus aſſumptis an ſentire valeant. 329.2
Angeli qua gratia indiguerint. 231.2
Angeli quid neceſſarium fuerit, vt ſe diſponerent ad gratiam. 197.2
Angeli mali an habuerunt gratiam ante lapſum. 196.2
Angeli an habeant corpora ſibi naturaliter vnita. 308.2
Angeli aliquibus actibus conueniunt, aliqui differunt. 354.1
Angeli an profecerint in cognitione miſterij incarnationis per homines, ſiue per Eccleſiam. 413.2
Angeli num gratiam acceperint ex meritis Chriſti præuiſis. 197.2
Angeli qua ratione non dicantur fratres Chriſti, vt dicuntur homines. 198.1
Angeli boni nos in apparitione eorum inducunt in admirationem,& ſtuporem,& quare. 318.2
Angeli dato quod talia corpora facere poſsint an dicerentur & aſſumere, atque in ipſis propriè apparere. 318.2
Angeli tot ſunt ſecundum Auicennam quot ſunt ſphęræ. ibid.
Angeli an ſinguli indifferenter mittantur ad omnia officia, vel ad determinata. 382.2
Angeli an poſsint voluntatem hominis immutare. 383.1
Angeli quare ad nos mittantur. 376.2
Angeli quare ad nos ſint miſsi quæ ſint rationes. 377.1
Angeli multa didicerunt per Eccleſiam. 170.2
Angeli quandonam fuerint creati ex tempore. 94.2
Angeli quot modis loquantur. 393.1
Angeli an indigeant ſolatio corporis aſſumpti. 317.2
Angeli in de creatione facta eſt mentio ſub nomine cœli. 94.2
Angeli immediatè poſt primum inſtans non fuerunt beati. 234.2
Angeli beati vnde habeant ut non poſsint peccare diuerſæ opiniones. 261.1
Angeli quot modis denominentur. 360.2
Angeli,& animę non eſt eadem natura ſpeciei. 169.2
Angeli an compatiãtur miſerijs damnatorum a ſe cuſtoditorum. 416.1
Angeli mali an gaudeant de damnatione & perditione animarum. 416.2
Angeli an fuerint creati in gratia. 193.2
Angeli cognoſcunt ſingularia per ſpecies animalium. 170.2
Angeli an fuerint creati perfecti. 190.2
Angeli ratione miniſterij, an pugnent inter ſe & ſit in illis diſcordia. 417.2
Angeli, & homines naturaliter beatitudinem appetunt. 183.1
Angeli indigent ſolatio propter nos propter tria. 317.1
Angeli ad quid mittantur. 384.1
Angeli an mittantur ad accendendum affectum. 382.1
Angeli ad tria mittuntur. ibid.
Angeli iudicium bifariam mutari poteſt. 258.1
Angeli electio poteſt duobus modis commutari. 258.2
Angeli an poſsint formare voces ſenſitiuas ſine lingua, & inſtrumentis corporeis determinatis a natura. 327.2
Angeli nunquid omnes aſsiſtant. 379.2
Angeli minores de quo ordine ſint lapſi. 240.2
Angeli de loco poſsumus loqui bifariam. 116.2
Angeli non ſunt creatores, ſed poſſunt eſſe coadiutores. 649.1
Angeli an diuerſorum ordinum ſint diuerſarum ſpecierum vel naturarum. 350.1
Angeli ſunt eiuſdem naturæ propter duo. ibid.
Angeli beati an poſsint per peccatum beatitudinem, qua habent, amittere. 260.1
Angeli an poſsint aliquid cooperari ad creationem animæ. 649.1
Angeli duo habent in ipſis ſpectanda. 367.2
Angeli inferioris ordinis quare transferri nequeunt in ordinem ſuperiorem. 367.2
Angeli ſuperiores habent vniuerſaliorē ſcientiam intenſiuè vt etiam extenſiuè. 167.2
Angeli qua iuſtitia iuſti fuerint creati. 195.2
Angeli poſſunt conſiderari duobus modis. 261.1
Angeli ſemper vocantur ſpiritus ſancti autem non ſemper Angeli. 58.1
Angeli qui,& quot vocentur. 381.2
Angeli in quem deſiderant proſpicere quomodo ſit hæc autoritas intelligenda. 175.1
Angeli an in primo inſtanti creationis gloriam acceperint. 191.1
Angeli ſunt in magno quodam numero. 354.2

Angeli

Angeli eſsentia poteſt bifariam conſiderari. 163.1
Angeli num ſtatim ac creati fuerint, fuerint beati beatitudine naturali. 191.1
Angeli num creati fuerint in gratia gratis data. 194.1
Angeli an potuerint eſſe Beati a primo inſtanti creationis 193. 1. hæc dubitatio duobus modis poteſt intelligi. ibid.
Angeli boni ſemper tenent intellectum ſuum voluntariè captiuatum in obſequium. 283.1
Angeli quomodo rationes appellentur. 136.2
Angeli Dei appellati, a quibus dicit Simon Magus Mundum manaſſe. 9.2
Angeli quomodo intelligantur ſemper videre faciem Patris. 379.1
Angeli an producti ſint ab æterno. 94.2
Angeli quomodo dicantur incendere cogitationes bonas 346. 1
Angeli num ex natura ſua ſint immortales, & incorruptibiles. 310.2
Angeli an ſint creati in beatitudine. 189.2
Angeli quomodo ſibi inuicem loquantur. 394.1
Angeli, & Homines an conſtituant vnam ſocietatem. 367.1
Angeli an deputari debuerint ad cuſtodiã hominis lapſi. 398.2
Angeli an ſint producti a Deo. 94.1
Angeli cuſtodientes, an doleant vel triſtentur de perditione, ſeu damnatione hominum cuſtoditorum. 415.2
Angeli an habeant meram diſcretionem perſonalem. 135.1
Angeli boni vtrum mittantur. 375.2
Angeli mali num mittantur a Deo. 377.2
Angeli quare nuncupentur hoc nomine. 364.2
Angeli peccarunt ante ſextum diem. 157.1
Angeli dicuntur minora nuntiare duabus de cauſis. 365.1
Angeli duobus modis manifeſtant. ibid.
Angeli virtutem excedere corpus circa quod operatur intelligitur dupliciter. 115.2
Angeli an in corporibus aſſumptis poſſint exercere actũ potentiæ nutritiuæ. 325.1
Angeli miniſtrando an retardentur a diuina contemplatione. 378.2
Angeli mali an aſſiſtant Deo. 380.2
Angeli mali tribus modis dicuntur Deo aſſiſtere. ibid.
Angeli receperunt gloriæ habitum, per quam facta eſt conuerſionis eorum conſumatio. 229.1
Angeli in exiſtentia eſſe ſucceſſionem ſecundum Scotum intelligitur bifariam. 85.1
Angeli an habeant indiuiduationem. 135.2
Angeli quomodo dicantur nobis miniſtrare. 376.2
Angeli a principio ſuæ creationis habuerunt ſpecies ſaltem rerum vniuerſalium a Deo inditas. 168.1
Angeli cuſtodes, quos ſciunt eſſe præſcitos an velint damnari, vel ſaluari. 417.1
Angeli an proficiant in cognitione aliorum. 413.1
Angelica cuſtodia an poſt eiectionem Adami fuerat neceſſaria Paradiſo Terreſtri. 620.1
Angelica ſpecies eſt de ſe multiplicabilis in plura indiuidua. 138.2
Angelica operatio poteſt conſiderari bifariam. 91.2
Angelica natura media eſt inter diuinam, & corpoream. 95.2
Angelica natura intelligitur per cœlum. 18.1
Angelicæ mentis in cognitione quæ requiruntur ſunt triplicia. 391.2
Angelicam voluntatem eſſe flexibilem qui Doctores aſſeruerint. 257.2
Angelicus ſpiritus an ſit capacior quam humanus. 584.2
Angelicus ordo quid ſit. 354.1
Angelis bonis non fuit congruum reuelari ſuam fœlicitatem. 201.2
Angelis an vero conueniat eſſe in loco. 111.1
Angelis an ante bonorum confirmationem, & malorum obſtinationem debuerit deputari cuſtos. 405.1
Angelis an fuerit collocata gratia mediante diſpoſitione. 197.1
Angelis an fuerit aliqua certitudo reſpectu beatitudinis. 200. 2
Angelis caſum idem eſſe quod hominibus mors quomodo intelligi debeat. 267.1
Angelis an augeatur gaudium ex ſalute cuſtoditorum. 11. 1
Angelis qualiter attribuatur diſcretio perſonalis, cum neque in veteri, neque in nouo teſtamento inueniatur Angelum dici perſonam hic, vel ibi. 141.1
Angelo & animæ inter tot differentias allatas a doctoribus quæ nam conuenientius aptari poſſit. 66.2.67.1
Angelo Deo loquenti quid ſit agendum. 393.1
Angelorum cur prius de cognitione & potentia intellectiua diſſeratur, quam de alijs actibus. 158.2
Angelorum ordo ſicut altior, ita perfectior alijs. 361.2
Angelorum puritas vocatur cælum. 470.1
Angelorum homines cuſtodientium quæ proprietates ſint. 401.1
Angelorum multitudo an ſit maior multitudine hominum, qui ſunt, fuerunt, & erunt. 137.2
Angelorum circa corporeitatem quæ fuerint opiniones. 309. 1
Angelorum malitia cuius generis peccatorum fuerit. 214.1
Angelorum vnde numeri ſint accipiendi. 137.1
Angelorum multitudo ſecundum ſacros Doctores maxima eſt. 137.2
Angelorum an ſit omnium mitti. 379.2
Angelorum circa apparitiones quid ſenſerint Doctores per totum membrum. 314.1
Angelorum de creatione vanæ extitere opiniones. 95.1
Angelorum auerſionis cauſa an potuerit eſſe Deus. 150. 1
Angelorum prælatio an euacuabitur poſt iudicium. 368.1
Angelorum operationes ſunt in quadruplici diſcrimine. 91. 1
Angelorum attributa quę nam ſint. 124.2
Angelorum locus conſideratur bifariam. 243.2
Angelorum finis poteſt eſſe duplex. 356.2
Angelorum multitudo nunquid maxima ſit. 137.1
Angelorum nomine nolunt Theologi ſignificare quaſdam ſubſtantias intellectuales. 59.2
Angelorum negotium, quot morulis concluſum, conſumatumque fuerit. 236.2
Angelorum nomina deſumpta ſunt ex ſacris literis. 361.2
Angelorum matutina, & veſpertina cognitio quid ſit. 206.1
Angelorum in ſingulis non ſunt ſingula ſed in ſingulis omnia quomodo intelligatur 239.2
Angelorum propter multitudinem vocatur Deus dominus exercituum. 137. 2
Angelorum numerus an ſit maior multitudine ſubſtantiarum materialium. 137.2
Angelorum eſſe an ſit in tempore, vel in inſtanti, vel in æuo. 73.2
Angelos eſſe plures in eodem loco poteſt bifariam intelligi. 121.1
Angelos ſi dicatur de poſſibili eſſe plures in eodem loco adhuc dupliciter intelligi poteſt. ibid.
Angelos tenent nonnulli tot eſſe, quot futuri ſunt homines beati. 137.2
Angelos tot eſse alij tenent quot ſunt homines futuri. ibid.
Angelos indigere ſolatio corporis ſtat dupliciter. 317.1
Angelos homines cuſtodire eſt de fide. 400.1
Angelos tribus modis conſiderare poſſumus. 149.2
Angelos eſse Animalia rationalia quomodo ſit intelligendum. 64.2
Angelos generare in corporibus aſsumptis poteſt bifariam intelligi. ibid.
Angelos multa didiciſse quomodo demoſtretur. 170. 2. 171. 1
Angelos qui tenuerunt eſse corporeos. 309.2
Angelos non eſse corporeos qui tenuerint, & eſt ſententia communis Scolaſticorum. 309.2

Angelos,

Digitized by Google

Angelos,qui ſunt in infimo cęlo,qui crediderit mundum inferiorem feciſſe. 9.2
Angelos eſt opinio peccauiſſe ex ſe ipſis abſque vlla ſuggeſtione. 225.1
Angelos probatur non eſſe æternos multis medijs. 94.2
Angelos propinquiores fuiſſe bifariam intelligi pōt.201.2
Angelos an neceſſe fuerit ponere ad perfectionem vniuerſi. 93.2
Angelos aliquos eſſe alijs ſuperiores poteſt intelligi tripliciter. 186.2
Angelos mitti a Deo in noſtrum miniſterium an ſit de fide. 376.1
Angelos eſſe in rerum natura eſt veritas fidei. 93.2
Angelos plures de facto eſſe eiuſdem ſpeciei eſt probabile. 138.2
Angelos omnes eſſe eiuſdem ſpeciei nonnulli partes innuerunt. 139.1
Angelos malos ante lapſum de qua beatitudine Auguſt. intellexerit fuiſſe beatos. 192.2
Angelum aſſumere corpus quid ſit. 313.2
Angelum Domini apparuiſſe confortantem Chriſtum in paſſione dupliciter exponitur a Patribus. 407.1
Angelum non eſſe in loco per ſubſtantiam eſt articulus Pariſienſis.114.1.& quot modis exponatur. 114.1
Angelum probatur cognoſcere res creatas per ſpecies. 157.2
Angelum malum nunquid fecerit Deus. 147.2
Angelum audire loquentem quid nam ſit, ſiue qualis actus ſit auditio. 395.2
Angelum ſuperiorem non habere vniuerſaliores ſpecies, quam inferiorem. 167.1
Angelum neceſſe eſt eſſe in loco vbi operatur. 108.1
Angelum cauſare aliquid in intellectu poteſt intelligi duobus modis. 384.2
Angelum non poſſe intelligere plura ſimul dupliciter ſpectatur. 213.2
Angelum potuiſſe peccare in inſtanti primo poteſt bifariam conſiderari. 155.2
Angelum & animam impoſſibile eſt eſſe eiuſdem ſpeciei. 65.1
Angelum intelligere alia a ſe per ſuam eſſentiam intelligitur bifariam. 163.2
Angelus an ſuperbiens appetierit diuinam ſimilitudinem 218.1
Angelus non eſt omnino creatus propter hominem. 60.1
Angelus factus eſt quodammodo propter hominem.60.2
Angelus an ſit compoſitus ex ſubſtantia & accidēte.126.2
Angelus num ſtatim quod creatus eſt peccauerit. 150.2
Angelus an ad naturam Dei intellectualem propinquius quam homo accedat. 582.2
Angelus per vnam,& eandem ſpeciem intelligibilem non poteſt diſtinctè cognoſcere plures quiditates ſeparatas. 165.1
Angelus quibus modis poſſit docere hominem. 385.1
Angelus quid ſignificet quoad nomen. 58.1
Angelus eſt nomen Officij.ibid. non naturæ,neque dignitatis. ibid.
Angelus vnus quo pacto alterum perficiat. 389.1
Angelus non poteſt ſimul vti pluribus ſpeciebus, quatenus plures ſunt. 172.2
Angelus non poteſt plura per modum plurium, cognoſcere neque vna,neque pluribus cognitionibus. 172.2
Angelus poteſt intelligere multa ſimul, & eodem modo, ſed non vt multa. ibid.
Angelus poteſt intelligere multa, & ſimul, & vt multa, ſed non eodem modo. ibid.
Angelus poteſt intelligere multa vt multa,& eodem modo,ſed non ſimul. 173.1
Angelus qua ratione poſſit facere, & eſſe in loco maiori. 119.1
Angelus an poſſit eſſe in tam paruo loco,quod in minori eſſe nequeat. ibid.
Angelus adhoc quod appeteret tria neceſſario præcognouit. 151.1
Angelus an peccare potuerit. 151.2
Angelus, & corpus an ſimul eſſe poſſint. 122.2
Angelus, & anima non autem plures Angeli poſſint eſſe ſimul. ibid.
Angelus Angelum penetrare non poteſt ſicut Angelus corpus. 123.1
Angelos probabilius eſt eſſe plures quam homines, & quare. 137.2
Angelus neque errore,neque ignorantia,neque ex inconſideratione,aut inauertentia peccauit. 216.1
Angelus & anima differunt ſpecie. 62.1
Angelus, & quæcunque alia creatura poteſt bifariam conſiderari. 152.1
Angelus nunquid ex ſua natura impeccabilis eſſe poſſit. 152.1
Angelus an ex proprijs viribus cognoſcere poſſit diuinam eſſentiam ſub ratione diſtincta. 177.1
Angelus propter obſtinationem an ſubtrahant cuſtodiæ beneficium. 407.2
Angelus an ſit ſimplex,vel compoſitus ex diuerſis naturis, ſcilicet ex materia & forma. 123.2
Angelus quomodo diffiniatur a Damaſceno. 269.2
Angelus an appetierit æqualitatem Dei, ideſt eſſe Deus per naturam, & eſſentiam. 219.1
Angelus vnus alteri Angelo an poſſit loqui quin alijs aſsiſtentes audiant. 393.1
Angelus an ſit totus in toto ſpatio, & totus in qualibet parte ſpatij. 120.1
Angelus quomodo diſponat hominem ad eligendum. 535.2
Angelus an peccauerit ante hominis conditionem. 157.1
Angelus non peccauerit ex infirmitate. 216.2
Angelus ſumma celeritate vbi vult preſto adeſt. 112.2
Angelus a quo habet vt ſit in hoc, vel in illo loco. ibid.
Angelus an ſit in loco naturaliter vel violenter. ibid.
Angelus num ſit in cœlo Empyreo tanquam in loco naturali. 113.1
Angelus neque bonus neque malus illabitur animæ.122.2
Angelus malus quamuis ſubintret corpus non ob id eſt ſimul cum anima ibid.
Angelus an ſit imago Dei. 581.1
Angelus quomodo merebatur vt viator. 234.2
Angelus an poſſit aſſumere corpus viuum. 319.1
Angelus an organizet corpus quod ſibi aſſumit. 319.2
Angelus an cognoſcat alia a ſe per ſuam eſſentiam. pag. 163.2
Angelus an per cognitionem naturalem cognouerit diuinam eſſentiam in ſe ipſa ſine omni medio, & creaturæ adminiculo. 173.2
Angelus naturali dilectione plus diligit Deum quam ſe ipſum. 185.1
Angelus an naturali dilectione magis Deum quam ſe diligat. 184.2
Angelus tripliciter notificatur,quantum.ſ.ad eſſe naturę gratiæ,& gloriæ. 59.2
Angelus an diligat ſe, & qua dilectione. 187.1
Angelus an docendo cauſet aliquid in intellectum hominis. 384.2
Angelus an aliqui fuerit deputatus ad cuſtodiam Chriſti. 406.1
Angelus poteſt aſſumere corpora mixta a natura generata. 322.2
Angelus an virtute diuina poſſit vniri corpori. 315.2
Angelus qua ratione in loco exiſtat. 113.2
Angelus an ſit Deo ſimilior,quā homo,vel e contra 582.2
Angelus an poſſit docere hominem. 384.1
Angelus quare ſubſtantia intellectualis appelletur. 64.2
Angelis aliquibus an data ſit præſcientia futuræ glorificationis. 198.2
Angelus in Dei in perſona an apparens debeat adorari ex parte Dei ſicut apparet,& loquitur in pſona Dei.398.1
Angelus qua ratione dicatur cognoſcere creaturā. 209.1
Angelus an in corpore aſſumpto exerceat operationes animæ vegetatiuæ. 324.1
Angelus an intelligat omnia illa ſimul,& in actu,quorum ſpecies habet. 172.2

Angelus dicitur ſpeculum purum. 176.1
Angelus an poſſit eſſe ſimul in pluribus locis inadæquatis, & diſcontinuis. 116.2
Angelus fuit, qui legem dedit Moiſi perſonam Dei gerēs. 323.2
Angelus quomodo moueat, & quomodo moueatur. 172.1
Angelus qua volitione non potuit appetere per ſe æqualitatem Dei per naturam. 220.1
Angelus qua volitione potuit appetere æqualitatem Dei. 220.1
Angelus quibus loquatur. 392.2
Angelus triplici fœditate eſt alienus. 59.2
Angelus quamuis ſit indiuiſibilis, tamen non habet indiuiſibilitatem. 120.1
Angelus poſt diſtinctas ſpecies cognoſcit diſtincta obiecta, ſeu quiditates, & eſſentias. 165.2
Angelus ex viribus ſuæ naturæ an poſſit demonſtratiuè cognoſcere Deum eſſe trinum. 178.2
Angelus poteſt intelligere aliquid præterquam in verbo quadrupliciter. 395.2
Angelus habet triplicem locum. 108.1
Angelus vnus num diligat alium ſicut ſe ipſum. 187.2
Angelus vt Angelo loquatur, an ſit neceſſaria debita diſtantia localis. 393.1
Angelus non ſtatim vt creatus eſt peccauit, ſed morula interceſſit. 151.1
Angelus an in primo inſtanti ſuæ creationis potuerit peccare. 154.1
Angelus an poſſit colligere ſpecies a rebus. 168.1
Angelus magis diligit Angelum ſui ordinis eiuſdem. 188.2
Angelus quomodo potuerit, & non potuerit in inſtanti peccare. 155.1
Angelus in corpore aſſumpto an exerceat operationes potentiæ ſenſitiuæ conuenientes. 328.2
Angelus an naturali virtute poſſit ſimul & per ſe eſſe in duobus locis diſtinctis, quorum quilibet ſit ſibi adæquatus. 115.1
Angelus eſt compoſitus ex nomen, & forma intelligibili. 159.1
Angelus qui ſit ſecundum rationem. 59.1
Angeli ſunt tres diffinitiones. ibid.
Angelus Sathanæ, cur datus vt colaphizet iuſtos. 244.2
Angelus appetijt æqualitatem Dei indirectè. 219.1
Angelus an per damnationem cuſtoditi incurrat aliquod detrimentum. 414.2
Angelus & anima, quænam differentia ſit, per quam differant ſpecie. 65.2
Angelus quare dicatur produci de nihilo. 12.1
Angelus bifariam conſideratur. 173.2
Angelus, an diuina potentia fieri poſſit, vt ſit ſimul in pluribus locis. 115.2
Angelus primus qui cecidit an appelletur Cherubin, & non Seraphin qui de ſuperiori ordine, & ſupremus, ac nobiliſſimus omnium Angelorum erat. 239.2
Angelus an ſit in genere. 63.1
Angelus peccauit ex electione ſciens, & prudens. 216.2
Angelus intelligens per ſpeciem animalis intelligit naturam animalis. 171.2
Angelus primus qui ceciderit an fuerit omnibus nobilior, atque perfectior. 238.2
Angelus ſupremus quod minus potuerit peccare bifariā intelligi poteſt. 239.2
Angelus per uires naturæ nullo modo poteſt videre diuinam eſſentiam. 175.2
Angelus bonus, & malus ex qua parte elementari aſſumant corpora. 320.2
Angelus poteſt recipere ab alio Angelo ſpeciem illius ſicut ab obiecto. 169.1
Angelus an poſſit eſſe in loco quantocunque magno. 118.1
Angelus an deputetur ad cuſtodiam alterius Angeli. 405.1
Angelus an ſit compoſitus ex genere, & differentia. 127.1
Angelus an poſſit ex viribus ſuæ naturæ cognitiones humani cordis, vel alterius Angeli cognoſcere, prout in ipſo ſunt. 348.2
Angelus num intelligat ſe ipſum per eſſentiā ſuam adeo quod eſſentia ſua ſit ratio cognoſcendi. 161.1
Angelos oſtenditur congruum fuiſſe in primordio creationis non habuiſſe gratiam ſanctificantem, ſeu iuſtificantem. 194.2
Angelus quis cuſtodeat hominem ad Epiſcopatum promotum, vel ad Papatum vel ad dignitatem regiam. 403.2
Angelus per vnam ſpeciem cognoſcit omnia ſingularia contenta ſub illa natura. 171.1
Angelus an cognoſcat omnia creata, quam cognoſcit, per ſpecies innatas, an aliqua per ſpecies acquiſitas. 157.2
Angelus quomodo ſingularia cognoſcat. 170.1. circa quod nonnullæ videntur opiniones. ibid.
Angelus in corpore aſſumpto motum localem an cauſare poſſit. 331.1
Angelus num per ſuam eſſentiam tanquam per medium cognoſcat Deum. 176.2
Angelus an ſimul & ſemel ſit in pluribus locis aut in vno tantum. 114.2
Angelus a principio cognouit miſterium incarnationis per fidem. 210.2
Angelus num per diſtinctas ſpecies diſtincta obiecta intelligat. 164.2
Angelus bifariam circa hominem operari valet. pag. 384.1
Angelus an ſit compoſitus ex eſſe, & eſſentia. 125.2
Angelus an poſſit informare corpus. 315.1
Angelus cur dixit Thobiæ tempus eſt vt reuertar. 379.1
Angelus duobus modis ſe ipſum mouet. 172.1
Angelus an mittatur ad illuminationem noſtri intellectus 383.2
Angelus an in initio fuerit malus. 153.1
Angelus non poteſt aſcendere ad ordinem Arcangelorū. 62.1
Angelus an ſit factus propter homines an è conuerſo. 60.1
Angelus eſt compoſitus ex materia & forma. 124.1.2
Angelus in corpore aſſumpto an poſſit producere per viſionem, auditionem &c. 330.2
Angelus quot modis conſiderari valeat. 124.1
Angelus vnus, quomodo alium purget. 386.2
Angelus de quo ordine fuerit miſſus Chriſto in Hortum. 381.2
Angelus de quo ordine fuerit Miſſus ad Eliam Prophetā ibid.
Angelus vnus quomodo illuminet alium. 387.1
Angelus per quem modum peccauerit. 215.2
Angelus ex ſe eſt limitatus. 116.1
Angelus vnum naturali dilectione magis ligat ſuperiorem an parem, vel inferiorem. 186.2
Angelus ad videndum Deum an indigeat auxilio ſupernaturali. 175.2
Angelus an indigeat ſpecie intelligibili ad videndum Deum. 179.1
Angelus an ſit homine præſtantior. 57.1
Angelus an ponit eſſe in puncto tanquam in loco. pag. 119.2
Angelus poteſt applicare virtutem propriam diuerſis partibus loci. 116.2
Angelus an ſit in loco impartibili, vel punctali. 116.2
Angelus an ſuperior illuminans poſſit facere, vt inferior Angelus videat aliquid in verbo. 387.2
Angelus & anima ſunt natura pares. 57.1. officio impares. ibid.
Angelus quodammodo eſt propter hominem. 57.1
Angelus eſt præſtantior homine quoad dignitatem naturæ. 57.1
Anima cur in partibus reciſis hominis nō remaneat. 543.1
Anima quomodo poſſet dici quanta. 598.1
Anima definita à D. Auguſtino. 592.1
Anima rationalis quid ſit ſecundum Theologos. 592.1

Digitized by Google

Anima humana quomodo dicatur mori in ſacra ſcriptura propter peccatum. 653.1
Anima rationalis an ſit ex traduci. 644.2
Anima in ſtatu innocentię poterat continere corpus, & non continere, ſicut Homo poterat in illo ſtatu peccare, & non peccare. 674.2
Anima rationalis an propagari poſſit. 646.1
Anima poteſt conſiderari duobus modis. 654.1
Anima poteſt duobus modis conſiderari. 644.1
Anima dum mouet corpus immobilis perſeuerat. 56.2
Anima humana cum ſemine an traduci, & tranſmitti poſſit. 646.2
Anima ſeparata a corpore an ſit nobilioris ſtatus, quam ipſi coniuncta. 644.2
Anima brutali in quid reſoluatur. 660.1
Anima intellectiua quomodo intelligatur immortalis. 651.2
Anima quid ſit ſecundum Ariſt. diffinitionem. 650.2
Anima rationalis an ſit a Deo per creationem. 647.2. 648.1
Anima brutalis an habeat propriam operationem. 659.2
Anima humana quando creetur. 650.2
Anima rationalis an ſit per naturam immortalis. 651.1
Anima bifariam conſiderari valet. 162.2
Anima rationalis an ſit homo. 600.2
Anima omnis, vt brutalis, non ſolum rationalis ex prima conditione an fuerit immortalis. 657.2
Anima rationalis quare dicatur ſimplex, ſi materiam habet. 598.1
Anima rationis non ſit in genere ſubſtantiæ. 63.2
Anima poteſt conſiderari dupliciter. 383.2
Anima comparatur ad tria. ibid.
Anima cur poteſt eſſe in corpore ita paruo, quod non in minori, Angelus vero adhuc in minori eſſe poſſit. 119.1
Anima quomodo ſit in corpore. 334.2
Anima & Angelus quomodo differant. 62.1
Anima rationalis quid ſit. ibid.
Anima rationalis quid ſit ſecundum notionem vocis. 591.1. Multi multa dixerat. ibid.
Anima vnde dicatur. 591.2
Anima humana ratione diuerſarum orationum diuerſa quoque nomina ſortitur. 591.2
Anima rationalis quid ſit ſecundum quiditatem pœnes philoſophos. ibid.
Anima habet triplicem compoſitionem. 598.1
Anima quatuor conſideratur modis. 68.1
Anima quomodo ſimplex, & multiplex. 51.2
Anima quomodo vniatur corpori. ibid.
Anima quomodo remoueat in partibus deciſis animalis annuloſi. 542.1
Anima quę forma ſit. 61.1.2
Anima eſt numerus ſecundum Xenocratem. 77.2
Anima cur ad imaginem Dei dicatur. 577.2
Anima corpori coniuncta perfectior eſt abſolutè. 68.1
Anima rationalis an ſit ſubſtantia corporea. 596.1
Anima eſt ad imaginem Deo per triplicem potentiam. 591.2
Anima Adæ, & cuiuslibet hominis an a corpore dependeat. 602.1
Anima paruuli decedentis ante vſum rationis ſtatim poſt ſeparationem intelligit quiditates rerum. 165.1
Anima & Angelus differunt ſpecie. 62.2
Anima quare propriè rationalis nominetur. 64.2
Anima rationis quæritur an ſit perfectior vnita corporique ſeparata. 68.1
Anima quomodo rationalis differat ab animabus brutorum. 597.1
Anima rationalis, & anima brutorum quam maximè differunt. 597.1
Anima an mediantibus Angelis a Deo fuerit producta. 648.2
Anima an ſit ſubſtantia. 592.2
Anima ſecundum quid ſit imago Dei. 576.2
Anima quomodo ſit repræſētatiua imaginis diuinę. 587.2
Anima primi Hominis an producta ſit de ſubſtantia Dei. 590.1
Anima Lazari quomodo deportabatur ab Angelis. 405.2
Anima ſeparata a corpore corruptibili eſt nobilioris ſtatus. 68.1
Anima coniuncta corpori glorioſo perfectior eſt quam ſeparata ab illo. ibid.
Anima coniuncta corpori glorioſo eſt perfectior, quam iuncta corpori corruptibili. ibid.
Anima & corpus an ſint vnibilia. 50.2
Anima, & corpore ſimul vnitis ab ipſis vna reſultat ſubſtantia compoſita ex ſpirituali, & corporali. 50.2
Anima rationalis eſt ſubſtantia. 593.1
Anima rationalis quid ſit. 591.1
Anima peccatorum dicitur, ſed non eſt ſpiritus. 334.1
Anima Adæ an fuerit producta ante corpus. 598.2
Anima Adæ an producta fuerit ex materia. 595.2
Anima humana tertias partes habet. 634.2
Anima quomodo definiatur ab Hyparco. 592.1
Anima difficultatem patitur tribus modis. 410.2
Anima rationalis an ſit immortalis ex natura ſua, vel ex dono Dei. 657.1
Anima vnitur corpori duplici vnione. 328.2
Anima quare rationalis ſit creata. 594.2
Animæ in vnione ad corpus quomodo ſit maxima proportio. 51.1
Animæ ſenſibilium, aut irrationabilium an productę ſint ex aliquo, vel ex nihilo. 56.1
Animæ deſcriptio ab Hugone habita. 592.1
Animæ beatæ erunt ſicut Angeli Dei in Cœlo. 114.1
Animæ omnium vtrum ſimul productæ fuerint. 640.2
Animæ omnium hominum an ſint vna anima numero. 634.2
Animæ brutorum non habent materiam intra ſe. 596.1
Animæ in relationem ad finem cum corpore eſt maxima proportio, & econtra. 50.2
Animæ ſeparatæ an indigeant cuſtodia Angelorum. 405.1
Animę tres ſunt ſpecies. 489.2
Animæ damnatorum cur ſtatim poſt mortem detrudantur in infernum, & non Dęmones qui grauius peccauerunt. 244.1
Animæ ratio, & ratio Angeli an ſit eadem ſecundum ſpeciem, vel diuerſa. 64.1
Animę ſunt in corporibus vt in carceribus. 24.2
Animæ diffinitio, & eius expoſitio, & declaratio ſecundū mentem Theologorum. 592.1
Animæ duratio an ſit æqualis durationi Angeli. 644.1
Animæ exeuntes quaſi per circulum reijterabant dicebat Plato. 643.2
Animæ diffinitiones multæ. ibid.
Animæ brutorum an ſint aliquid in materia, de quo fiat. 538.2
Animal aliquid eſſe contingit bifariam. 311.2
Animal duobus modis poteſt dici. ibid.
Animal annuloſum quid. 542.1
Animal annuloſum in quatuor partes diuiditur. ibid.
Animal annuloſum ſi in quatuor diuiditur partes, an ſint quatuor animalia. 542.2
Animal non ratiocinatur inquantum animal, ſed inquantum homo. 105.2
Animalia quare non oriantur in interitu mixti, qui per cōbuſtionem ſit huiuſmodi. 541.1
Animalia omnia an fuerint facta propter hominem. 555.1
Animalia quæ, & in quibus præcellant Homines. 692.2
Animalia nulla offendiſſent hominem, ſi ſtetiſſet. pag. 555.1
Animalia, & mixta non producuntur æqualiter ex omnibus elementis. 552.1
Animalia duplicia perfecta, & imperfecta. 317.2
Animalia quam plurima non vtilia homini. 555.1
Animalia quomodo, ſi ſtetiſſet homo, non fuiſſent fruſtra. ibid.

Index Rerum Notabilium.

Animalia ordinantur diuerſimode ad hominem ſecundũ ſtatum innocentiæ,& ſecundum ſtatum naturæ lapſæ. 553.2
Animalia in ſtatu innocentiæ ordinantur ad hominem quadrupliciter. ibid.
Ad hominem in ſtatu naturæ lapſæ aliter ordinantur beſtiæ,& aliter iumenta, & pecora. ibid.
Animalia quædam quare dicantur facta ex aquis,cum omne corpus magis habeat de terra,quam de alijs elementis. 548.1
Animalia ante peccatum erant domeſtica, & manſueta. 555.2
Animalia noxia quare non ita multiplicantur vt innoxia. ibid.
Animalia mutua an ſe deuoraſſent ſi homo non peccaſſent. ibid.
Animalia diuerſis rationibus inſeruiunt homini quæque ſecundum eorum naturam. 555.1
Animalia terreſtria ſunt piſcibus perfectiora. 558.2
Animalia ſunt duplicis generis. 557.1
Animalia quæ ex putredine generantur, & nata ex commixtione diuerſarum ſpecierum ab initio an ſint ſecundum ſe creata. 563.2
Animalia, quæ generantur per commixtionem quomodo producta fuerint in ſuis principijs ſeminalibus. 564.1
Animalia quomodo generentur ex putri materia. 539.1
Animalis pars decisa habet phantaſiam. 545.1
Animalium ſuffi[illegible]entia poteſt ſumi dupliciter. 538.2
Animam dependere a corpore ſtat dupliciter. 602.1
Animam eſſe eſſentiam, & numerum ſe mouentem ex quatuor modis compoſitus. 591.2
Animam intellectiuam eſſe ſubſtantiam ſeparatam, & non informantem quare aſſerunt Auerroes. 637.1
Animam eſſe ſcintillam eſſentiæ ſtellarum,qui aſſeruerit. 591.2
Animam non eſse vnum numero omnium hominum an poſſit demonſtrari euidenter per rationem naturalem. 639.1
Animam creatam fuiſse ad beatitudinem in ſolo Deo habendam patet tribus ſignis. 595.1
Animam de corpore in corpus tranſire hæreticum quippe eſt. 643.2
Animam eſse aerem, qui ſenſerit. 591.2
Animam an Deus potuerit creare ante corpus. 602.2
Animam temperamentum exiſtimauit Galenus qualitatum corporis. 592.2
Animam eſse armoniam nonnulli tenuerunt. ibid.
Animam rationalem, ex Dei ſubſtantia extitiſſe quomodo ſit impugnandum. 593.2
Animam rationalem quare Deus vnierit corpori. 5[illegible]2. variæ ſunt rationes. 5[illegible]
Animam fuiſſe Angelum ingreſsum corpus propter peccatum Origenis error refellitur. 65.2
Animam eſse Ideam tenuit Pampelonius. 592.1
Animam eſse immortalem an ſit de fide. 651.2
Animã eſse eandẽ in omnibus hominibus & in omnibus animalibus ſecũdum Pithagoram, & Varronẽ. 634.2. quæ impugnatur. ibid.
Animam humanam eſse vnam in omnibus hominibus quantum ad intellectum agentem, & quantum ad intellectum poſſibilem tenuit Auerroes. 634.2. quæ impugnatur. ibid.
Animam eſse mortalem aſserentes qui, & quibus rationibus perperam fulfulti, & omnes refelluntur. 655.2
Animas migrare de corpore in aliud corpus fuit opinio Pitagorica, & Platonica. 638.2
Animas diuerſas rationales diuerſi homines habent, & eſt de fide. 635.1
Animas non eſse cuius fuerit error. 643.1
Animas includi in omnibus corporibus humanis cuius fuerit opinio. 643.1
Animum eſse quid dictum inane quod dicere quam abominabile ſit. 591.1
Anni quot inter fuerint inter mortem, Ioſeph. & ortum Moiſis. 35.2
Antichriſtum an Deus reuelauerit eſse condemnandum. 203.2
Antichriſtus carebit Angelico præſidio,& quomodo intelligatur. 410.1
Antiſeraphin, Anticherubin Antitroni &c. qui dicantur. 250.2
Antropomorphitæ hominem ad Dei imaginem ſecundum corpus affirmarunt,& perperam. 574.1
Apoſtaſia an dicatur eſse radix omnium peccatorum. 223.1
Apoſtolis reuelata fuit prædeſtinatio. 200.1
Apoſtoli quare cœlorum nomine vocentur. 470.1
Apparitiones Angelorum quales ſint. 319.1
Apparitiones ſimulacrorum ſenſibilium fiunt ſolum tribus modis. 291.2
Appetitus inordinatus Luciferi dominandi in duobus conſiſtebat. 215.2
Appetitus duplex eſt in aqua. 497.2
Appetitus duplex eſt. 266.1
Appetitus actus poteſt bifariam conſiderari. 345.1
Appetitus eſt duplex. ibid.
Appetitus actus ex parte obiecti eſt duplex. 345.1
Appetitus duplex eſt. 433.1
Aqua materia eſt omnium liquabilium. 431.1
Aqua accipitur tripliciter. 471.1
Aquæ illæ ſupra firmamentum collocatæ an ſint eiuſdem naturæ cum his inferibus aquis. 473.2
Aquæ qua ratione,quoue modo tertia die in vnum terræ locum redactæ fuerint. 497.1
Aquæ illæ ſupra firmamentum ad quid ſint conſtitutæ. 472.2
Aquæ in vnum locum congregatæ quid ſignificent. 495.2
Aquæ ſuper firmamentum an veræ ſint aquæ. 469.2
Aquæ ſuper firmamentum ſeruatæ non fuerunt propter diluuium. 473.1
Aquæ & Aeri cur aſſignetur vnus dies ſolus ad ornatum, 558.1.& aducuntur quatuor rationes. ibid.
Aquæ ad quem locum ſint congregatæ. 497.2
Aquarum congregationes quare appellẽtur Maria. 498.2
Aquarum nomine quid intelligatur quæ ſupra cœlo ſunt 470.2
Arbor illa cur dicta ſit lignum vitæ, & non in medio Paradiſi ſita fuerit. 666.2
Arbor vitæ an eſset in medio Paradiſi poſita. ibid.
Arbores quænam biferæ,quænam triferæ dicuntur. 501.2
Arbores omnes in Paradiſo fuerunt creatæ cum fructibus iam maturis. 666.1
Arbores creatæ iuxta triplicem hominis neceſſitatem. 667.2
Arboris vitæ fructus ſemel ſumptus vitam præſtitiſset tempore infinito. 667.2
Arboris vitæ vis an præſtandi immortalitatem fuerit naturalis. 668.1
Arborum genera quot produxerit Deus in Paradiſo. 665.2
Arcangeli dicuntur magna nunciare tribus de cauſis. 365.1
Archangeli quibus præſident,& quibus de rebus ſint nuntij. 403.2
Archangeli,cur vocentur hoc nomine. 364.2
Arduum vnde augmentet rationem meriti. 336.1
Ariſt. tenuit Mundum æternum. 18.1
Ariſt. ſententia de Mundi æternitate quomodo ſit intelligenda probabilis, & vera. 13.1
Armeniorum opinio quænam fuerit circa humanæ ſpeciei propagationem per commixtionem. 678.1
Ars notoria eſt illicita. 307.2
Ars quare non præcedat naturam. 298.1
Ars magica quid ſit. 304.2
Ars quomodo ſit nomen commune tribus perſonis. 33.1
Ars magica capitur bifariam. 304.2
Artes operatiuæ omnes reducuntur ad triplex genus artis 60.2

Artifices

Index Rerum Notabilium.

Artifices materiam contemplantes quot & qui ſint. 130.1
Artifices diuerſimode materiam ſpeculantes. ibid.
Artifices quare ſemper corrixantur ad inuicem. 189.1
Artifex quomodo producat artificiatum per ſuam artem 34.1
Artis, & naturæ operatio diuerſa. 614.1
Aſmodeus propter luxuriam eſt nomen Dæmonis. 280.1
Aſſimilatio duplex eſt. 486.1
Aſſiſtere poteſt intelligi dupliciter. 380.1
Aſſiſtere non dicit quamcunque præſentiam, ſed qualem dicat. 380.2
Aſſumere duplex eſt in perſona, & in natura. 316.2
Aſſumptio quid ſit. 313.1
Aſſumptio quotuplex ſit. ibid.
Aſtra quare ſolum luceant & non totum cœlum. 516.1
Aſtra an ſint de natura corporum, in quibus ſunt. ibid.
Aſtra omnia putant nonnulli habere lucem a ſole. 506.2
Aſtra primi Dei fuerunt ab antiquis exiſtimati, & culti. 505.1
Aſtrologi, & Mathematici quomodo de multis ſæpe vera prædicent. 289.2
Aſtrologia de quibus rebus ſit. 533.1. & in quot partes diſtribuatur. ibid.
Aſtronomi an de futuris vera dicere queant. 531.1
Aſtronomi, & Mathematici quot modis coniecturando dicunt vera. 289.2
Aſtrum quomodo ſaluetur non velocius moueri in vno tempore, quam in alio. 509.2
Atomi qui ſint. 21.1
Auaritia, luxuria, gula, ira, accidia non poſſunt in rigore propriè formaliter, & ſecundum affectum reperiri in Angelis malis. 213.1
Auaritia eſt peccatum medium inter ſpiritualia, & corporalia. 211.2
Auditio triplex eſt. 306.1
Auerroes ſibi ipſi contrarius, circa materiam cœli. 435.2
Aues & piſces quandam conformitatem habent in aqueo humore cum aqua. 552.2
Aues quare dicantur productæ ex aqua, & non potius ex terra, vel ex aere. 552.1
Aues quid ſit in cauſa vt aſcendant, & deſcendant. 582.2
Auicennas dixit mundum eſſe factum a Deo mediante prima intelligentia. 18.1
Augmentum propriè quomodo fiat. 328.1
Augmentum ſumitur bifariam. ibid.
Augmentum diffinitur. ibid.
Augurium quid ſit. 305.1
Auguſtinus Sanctus eſt Manichæorum ſecta in Chriſtianam religionem conuerſus a S. Monaca eius Matre, & a D. Ambroſ. 532.1
Auguſtinus Eugubinus reijcitur circa diffinitionem cœli Empyrei. 89.1
Auriſpicium quid ſit. 305.1
Auxilia excitantis gratiæ quomodo menſurentur. 359.1
Auxilium an liceat accipere a peccatoribus. 306.2

B

Beati an in Cœlo laudabunt corporaliter Deum. 102.2
Beati nollent nos peccare, tamen nobis peccantibus minimè triſtantur. 203.2
Beatis moueri localiter quid ſibi deſeruiat. 101.2
Beatitudinem accipere, quæ in clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit, poteſt bifariam intelligi. 192.1
Beatitudinem non ſupponendum eſt omnes Angelos habuiſſe. 232.2
Beatitudinis ratio quænam. 190.1
Beatitudinis diffinitio habita a Boetio declaratur. 190.1.2
Beatitudo naturalis poteſt bifariam conſiderari. 192.1
Beatitudo eſt præmium. 193.1
Beatitudo accipitur dupliciter largè, & ſtrictè. 193.1
Beatitudo tria requirit, & quæ ſint. 216.2.217.1
Beatitudo quo ad nomen quid ſit. 190.1
Beatitudinis diffinitiones. 190.1
Beatitudo dupliciter conſiderari poteſt. 232.2
Beatitudo eſt duplex. 189.2
Beatitudo item capitur tripliciter. ibid.
Beatitudo dicitur duobus modis. 200.1
Beatitudo quid ſit. 260.2
Beatitudo eſt duplex. 374.1
Beatitudo duplex. 281.1
Beatum aliquem eſſe poſſumus tribus modis intelligere. 232.1
Beemoth eſt nomen dæmonis ob gulam. 280.1
Beguardi, & Beguinæ in Germania hæretici, & horum error. 175.2
Benedicere poteſt accipi dupliciter. Deus ab homine, & homo a Deo benedicitur. Dicere hominis non eſt ſicut Dei facere. 565.2
Benedictio quare facta eſt ſuper producta ex aquis, & non primo ſuper terram naſcentia & terrena animantia. 567.1
Beneficium ſupernaturale, quod concurrebat ad immortalitatem Adæ triplex fuit. 672.1
Beſtiæ ordinantur ad hominem in ſtatu naturæ lapſæ quo ad quatuor. 553.2
Bolaſtus Elorianus dixit malum eſſe a Deo, & Deum facere etiam malum effectiuè. 148.1
Bona ſunt omnia participatione diuinæ bonitatis. 54.2
Bona ſpiritualia nominantur nomine cœli. 470.2
Bona quare viderit Deus cuncta eſſe poſt hominis productionem. 571.1
Bonitas quot modis dicatur. 261.2
Bonitas omnis meritoria præſupponit bonitatem ex genere. 262.2
Bonitas in creatura duplex reperitur. 55.2
Bonitas diuina quomodo ſit finis omnium. 55.1
Bonitas eſt duplex. 571.1
Bonitas Dei ex mundi opificio dignoſcitur. ibid.
Bonitatē an communicauerit Deus creatis ſecundum neceſſitatem, vel ſecundum arbitrium voluntatis. 585.2
Bonitatem ſuam creaturis communicauit Deus libera voluntate, quod probatur multis rationibus. 56.1
Bonitatem Deus communicauit ſed non ſecundum neceſſitatem naturæ probatur multis medijs. 65.1
Bonitatem diuinam habere ſtat dupliciter. 54.2
Bonitati potius attribuitur quam potentiæ & ſapientiæ eſſe creaturarum. 55.1 & quomodo. ibid.
Bonitatis diuinę cauſa aliquid fieri contingit dupliciter. 54.2
Bonitatis ad perfectionem tria requiruntur. 217.1
Bonum rationis duo dicit. 690.2
Bonum eſt duplex. 187.1
Bonum duplex eſt. 27.1
Bonum hominibus dupliciter procuratur per diuinam prouidentiam. 244.1
Bruta animalia ad quid facta. 658.1
Bruta ſi non peccauerunt quare debent mori. 660.1
Brutum ſeu brutale quid denotet. 567.2
Brutum quando generat brutum an animam transfundat. 539.1

C

Calodæmon, & cacodæmon quid ſignificent. 401.1
Cacodæmones vocātur mali Angeli, quibus opponuntur cacodæmones, ideſt boni Angeli. 231.

Digitized by Google

Calidum eſt duplex. 473.1
Calluthiani hæretici aſſeruerunt qualecunque malum ſiue culpæ ſiue pœnæ non eſſe a Deo. 148.1
Candella tribus modis extinguitur. 675.1
Canes, quomodo fecerit vt loquerentur Simon Magus. 300.1
Capacitas poteſt bifariam conſiderari. 584.1
Carnis in delectatione tria ſunt. 685.1
Caro quomodo dicitur compacta ex quatuor elementis. 611.1
Caro quare calida ſit, lacerti minus. 612.2
Caro dicitur duobus modis. 679.2
Caſus quadrupliciter accipi valet. 202.2
Caſus ſignificat peccatum, & eſt duplex. ibid.
Catharorum opinio diabolum dicentium feciſſe hunc mundum, & omnia, quæ in eo ſunt. 419.2
Cathena aurea intelligentiarum Auicennæ explicatur. 28.1. & impugnatur per totum.
Cauſa dilationis creationis originaliter, aut principaliter ex qua parte fuerit. 17.2
Cauſa duobus modis dicitur. 520.2
Cauſa duplex eſt. 265.2
Cauſa prima creationis fuit intellectus Dei. 17.2
Cauſa per effectum poteſt cognoſci dupliciter. 180.1
Cauſa finalis poteſt accipi bifariam. 553.2
Cauſa etiam finalis duplicem habet reſpectum. ibid.
Cauſa quot modis capitur, tot etiam capitur & principium. 5.2
Cauſa mortis, cui ſit attribuenda. 661.1
Cauſa in actu duplex eſt. 39.1
Cauſa item eſt duplex. 39.2
Cauſabile quid dicatur. 5.2
Cauſæ ſunt duplicis generis. 297.1
Cauſale eſt concretum cuius abſtractum eſt cauſatum. 5.2
Cauſale bifariam capitur. 5.2
Cauſam effectiuam aliquid producere duobus modis intelligi poteſt. 14.2
Cauſandum quid nuncupetur. 5.2
Cauſatum, cauſales & cauſandum differunt. 5.2
Cauſatum quid appelletur. 5.2
Cerdon duo poſuit principia, & quæ nam ſint. 23.1
Cerebrum quare frigidum & humidum. 612.1
Certificatio poteſt fieri bifariam. 67.2
Certificatio per quantitatem exiſtentem in re poteſt fieri tribus modis. 69.2
Certitudo duplex. 200.2
Certitudo expectationis an talis, & tanta fuerit in Angelis, qualis, & quanta eſt in viris perfectis, & ſanctis in via. 201.1
Certus an quis poſſit eſſe de ſua gratia, & prædeſtinatione. 199.1
Certus nemo poteſt eſſe de ſua prædeſtinatione & gloria ſine diuina ſpeciali reuelatione. 199.2
Chaos quid, & quis dicatur. 432.2
Characteres illi an habeant aliquam virtutem. 307.1
Characteres, ſigna vel figuræ an poſſint rebus naturalibus adhiberi ad effectus aliquos inducendos. 307.1
Charitas per ſimilitudinem ignis appellatur. 345.2
Charitas quare dicatur donum præſtantiſſimum. 361.1
Cherubin a quo dono denominetur. 362.1
Cherubin tribus nominatur nominibus. 362.1
Cherubin quomodo interpretetur. 239.2
Cherubin ante portam Paradiſi Terreſtris quid ſignificet. 620.1
Cherubin, gladius, & flamma quid iſta tria ſignificent. ibid.
Cherubin, & Seraphin quomodo debeant hæc nomina ſcribi vt intelligatur ſingulare, & plurale. 363.1
Chiromantia quid ſit. 305.1
Chriſti D. Aduentus quid profuerit Angelis. 198.1
Chriſto an fuerit datus Angelus malus ad exercitium. 407.2
Chriſtum ſecundum humanitatem eſſe caput Angelorũ quomodo probetur. 198.2
Chriſtum Dominum quomodo dicendum ſit eſſe contentum a cęlo Empyrio. 104.1
Chriſtum bis introductum in orbem terrarum quomodo demonſtretur. 221.1
Chriſtum habuiſſe Angelum tentantem eum dupliciter intelligi poteſt. 407.2
Chriſtum non veniſſe in carne, ſed in phantaſmate carnis Manichæorum eſt dictum. 23.1
Chriſtus ſemen Abrahæ appræhendit, & non Angelos. 61.2
Chriſtus vocatur Angelus propter multos reſpectus. 58.2
Chriſtus quomodo fuerit minor Angelis. 381.2
Chriſtus noſtros defectus quomodo contraxerit. 530.1
Chriſtus poſt reſurrectionem ſecundum Scotum verè comedit. 326.2
Chriſtus ſignificatur per lignum vitæ. 669.1
Chriſtus ſi reuelauit Petro caſum cum dixit ter me negabis, cur non poterit reuelare caſum Diaboli. 205.1
Chriſtus quomodo confortatus in paſſione ab Angelo fuerit. 407.1
Chriſtus neque indigebat, neque ei competebat habere cuſtodiam. 406.1
Chriſtus ſecundum ſenſualitatem paſſibilemque naturã an habuerit Angelum Cuſtodem. 406.1
Chriſtus inquantum quod Homo non regulabatur ab Angelis ſed a Deo. 406.2
Cibus aſſumptus a Chriſto in præiacentem materiam reſolutus eſt. 326.2
Circulos eſſe vndecim in toto tenuerũt Philoſophi. 521.2
Circulus Zodiacus quis dicatur. ibid.
Cirilli quænam fuerit opinio de animabus. 643.1
Ciuitas Dei ab amore Dei vſque ad contemptum ſui Ciuitas Diaboli ab amore ſui vſque ad contemptum Dei fuere ædificatæ. 213.2
Coactio, quam excludit libertas duplex eſt. 277.1
Coactio quæ impulſio dicitur duplex eſt. 277.1
Coæquationis gradus varij ſunt. 550.1
Cœli chriſtalli ſitus quinam ſit, & vtrum ſit dignius firmamento. 471.2
Cœli ſecundum Philoſophos, & Mathematicos quot ſint. 514.2
Cęli quot ſint ſecundum Patres, & Theologos. 515.1
Cęli vocabulo quid ſignificetur. 419.1
Cęli Empyrei negatur in hæc inferiora influentia. 104.2
Cęli Empyrei exiſtentia quare humana ratione inueſtigari non poſſit. 98.1
cęli Empyrei luminoſitas, quare lateat sẽſus noſtros. 103.2
Cęlum Empyreum an ſit vniforme. ibid.
Cęli Empyrei creationẽ quare Moiſes voluerit inſinuare nomine cęli. 429.2
Cęli corpus an habeat dextrum, vel ſiniſtrum. 481.1
Cęli Empyrei locus an poſſit conferre ad gaudium accidentale Angeli. 113.2
Cęli duplex eſt mouens. 488.1
Cęli an habeant orbicularem figuram. 479.1
Cęli Empyrei quid dixerint ſancti Patres de exiſtentia. 98.2
Cęlo quid ſit ratio agendi. 523.2
Cęlorum motus an ſit a propria forma, vel ab intelligentia. 488.2
Cęlorum ſunt tres ternarij. 97.1. & qui ſint ibid.
Cęlorum diſtinctio ſecundum Rabanum. 512.2
Cęlorum ſufficientia ſumpta ſecundum acceptionem propriam diſtinguuntur octo orbes. 513.1
Cęlorum virtus, aut aſtrorum, vel etiam ipſa virtus inſita corporibus inferioribus an potuerit producere corpus Adæ. 607.1
Cęlos tres condidit Deus iuxta vitam triplicem. 104.2. & qui ſint. ibid.
Cęlum Empyreum quare non ſit ſtellatum. 103.2
Cęlum Empyreum pro ſtellis illuminant, & decorant Angeli, & corpora glorioſa beatorum. 103.2
Cęlum Empyreum quare nominetur maximè cœlum, & ſit alij eminentius. 104.1
Cęlum quomodo diffiniatur. 470.2

Digitized by Google

Cœlum Empyreum habet aliquam influentiam ſuper corpora inferiora tanquam primum creatum ſuper ſequentia. 105.1
Cœlum empyreum an ſit variabile aliquo modo. 102.1
Cœlum ſumitur dupliciter. 485.2
Cœlum an moueatur cum labore, & cum fatigatione. 494.2
Cœlum quomodo extendatur iuxta illud pſalmi: ſicut pellis. 480.1
Cœlum quid ſi eſſet alterius figuræ, quam ſphæricæ contingeret. 480.1
Cœlum aqueum cur non videatur, cum ſit perſpicuum. 471.2
Cœlum an ſit animatum. 489.2
Cœlum chriſtallinum an ſit ex aquarum congelatione. 472.1
Cœlum Empyreum inter corpora eſt maximè luminoſum. 107.1
Cœlum Empyreum per quos factum ſit. 100.1
Cœlum carens ſtellis duplex eſt. 512.1
Cœlum an moueatur ex ſe, & quomodo. 485.1
Cœlum Empyreum nunquid luminoſum ſit, aut lucidum 102.2
Cœlum quot modis interpretatur, quod fuit in principio creatum. 18.1
Cœlum eſt incorruptibile ſecundum quid propter tres rationes. 439.2
Cœlum Empyreum an ſit immobile quo ad motum localе. 101.1
Cœlum Chryſtallinum an ſit de natura aquæ. 468.2
Cœlum Empyreum eſt cœlorum ſupremum. 89.2
Cœlum Empyreum propter quid creatum fuerit. 99.2
Cœlum Empyreum an influat in hæc inferiora. 104.2
Cœlum an ſit animatum variæ fuerunt ſententiæ philoſophorum. 489.2
Cœlum Empyreum an ſit. 97.1
Cœlum Empyreum vnde dicatur. ibid.
Cœlum Empyreum an ſit locus contemplationis. 104.1
Cœlum, ad quod feruntur animæ, & in quo ſunt Angeli poteſt bifariam ſummi. 104.1
Cœlum Empyreum eſt locus contemplationis ſecundum congruitatem. 104.2. non autem ſecundum rectitudinem. 104.2
Cœlum Empyreum ordinatum eſt ad gloriam beatorum 107.1
Cœlum Empyreum an ſit ſupremum cœlum. 107.2
Cœlum duplex eſt. 107.2
Cœlum tria ſibi vendicat, & quæ ſint. 107.2
Cœlum Empyreum ſi datur, quibus de cauſis detur. 97.2
Cœlum Empyreum cuius diſpoſitionis ſit. 98.1
Cœlum Empyreum an ſecundum veritatem reperiatur. 98.1
Cœlum Empyreum quare non moueatur. 101.2
Cœlum Chriſtallinũ ſeu aquarium an dandum ſit. 470.2
Cœlum Empyreum multis rationibus intelligendum per hoc vocabulum cœlum. 429.2
Cœlum an ſit compoſitum ex materia, & forma. 437.2
Cœlum Empyreum aut ſit corpus aut aliquis locus corporalis. 100.2
Cœlum Empyreum probatur eſſe propriè & verè corpus multis medijs. ibid.
Cœlum eſſe figulæ ſemicircularis nonnulli ſunt opinati. 479.2
Contra hanc opinionem diſputatur diſertiſſimè. ibid.
Cœlum empyreum an ſit rare factibile, & condenſabile. 102.1. & probatur quod non ibid. & 102.2
Cœlum in ſacris literis quotupliciter ſumatur. 470.2
Cœlum ſumitur bifariam. ibid.
Cœlum Empyreum num habeat actionem in alia corpora. 106.1
Cœlum Empyreum eſſe habetur ex ſacris litteris. 98.1
Cœlum Chryſtallinum paucis Philoſophis notum, quem nonnulli dixerant eſſe nonam ſphæram. 471.2
Cœlum, quo aſcendere cupiebat Lucifer quodnam eſſet. 217.2
Cœlum habere cauſalitatem in corpora inferiora poteſt intelligi bifariam. 513.2
Cœlum componi ex duabus naturis inquit Auerroes. 435.2
Cœlum Chriſtallinum inter Empyreum, & firmamentũ. 471.2
Cœlum Empyreum an ſit ſphæricum. 480.2
Cœlum Empyreum quomodo dicatur in quadrum poſitum a Diuo Ioanne in Apoc. cum ſit figuræ orbicularis. 481.1
Cœlum Empyreum eſt locus angelorum. 108.1
Cœlum Empyreum lucidum eſt, ſed nõ eſt lucem a ſole. 103.1
Cœlum quomodo ſit incorruptibile. 439.1
Cœlum Empyreum eſſe poteſt rationibus inueſtigari. 98.2
Cœlum Empyreum quid ſit. 89.1
Cœlum vero dicatur Empyreum, ſeu igneum. 97.2
Cogitatio quid ſit. 342.2
Cogitatio mala quantum ſit damnoſa, & periculoſa, & quomodo vinci poſſit, & quare vitanda. 343.2
Cogitatio dupliciter vinci, & ſuperari poteſt. 344.1
Cogitatio peccati poteſt fieri propter quatuor. 344.2
Cogitationes poſſunt dupliciter conſiderari. 343.1
Cogitationes incendere quid ſit. 346.1
Cogitationes poſſunt bifariam conſiderari. 349.1
Cogitationes, & affectiones noſtri cordis prout in corde exiſtunt, a ſolo Deo de facto cognoſci oſtenditur. 349.1
Cogitationes noſtræ aliqualiter ab Angelis, & ab homine cognoſcantur. 347.2
Cogitationes duobus modis conſiderari poſſunt. ibid.
Cogitationes noſtræ ſunt duplicis generis. ibid.
Cogitationes ſecundi generis cognoſci dupliciter poſſe contingit. ibid.
Cogitationum cauſa quæ & qualis ſit. 343.1
Cogitationum abſolutè conſideratarum cauſa triplex eſt. ibid.
Cognitio duplex. 361.1
Cognitio, quæ in Dæmonibus manſerit, quæ diminuta, quæue ablata fuerit. 281.1
Cognitio ſecundum Alex. Alenſ. triplex dicitur. 14.2
Cognitio duplex Angelica intelligitur per Veſpere, & mane. 457.2
Cognitio matutina, & veſpertina quid ſignificent. 206.2
Cognitio per effectus temporales duplex eſt. 281.1
Cognitio rerum in verbo & in ſpeculo differt. ibid.
Cognitio in verbo quid ſignificet. 192.2
Cognitio veritatis triplex eſt. 281.1
Cognitio matutina poteſt tribus modis vſurpari. 208.1
Cognitio duplex eſt. 177.1
Cognitio naturalis duplex eſt. 181.2
Cognitio perfecta poteſt bifariam intelligi. 177.1
Cognitio item perfecta eſt duplex. ibid.
Cognitio veſpertina quomodo differat a matutina. 209.2
Cognitio matutina, & veſpertina poſſunt eſſe ſimul. ibid.
Cognitio vt ſit vera tria requiruntur. 338.2
Cognitio duplex, coniecturalis. ſ. & certitudinalis. 349.2
Cognitio veſpertina an ſit dicenda naturalis. 210.2
Cognitio veſpertina an ſit in Dæmonibus. 210.1
Cognitio veſpertina poteſt bifariam ſumi. 210.1
Cognitio duplex eſt. 205.2
Cognitio rerum in verbo eſt clara & perfectiſſima & rerum in ſe ipſis non eſt clara, neque adeo perfecta. 206.2
Cognitio veſpertina, & cognitio matutina an ſimul eſſe poſſit. 209.2
Cognitionem per ipſam matutinam quid intellexerit Sãctus Auguſtinus. 208.2
Cognitionis ordo Angelicæ de cognitione naturali, loquẽda qualis ſit. 164.2
Cognitionum iſtarum quænam ſit prior, matutina, an veſpertina. 207.1
Cognitionum harum de prioritate duobus modis inueſtigare poſſumus. 167.1
Cognitionum & matutinæ & veſpertinæ diſtinctio duplex eſt. 207.1

Cogno-

Digitized by Google

Cognoſcendi ratio accipi poteſt dupliciter. 163.2
Cognoſcere omnia ſimul apud D. Auguſt. quid denotet. 173.2
Cognoſcere cogitationes poteſt dupliciter intelligi. 348.1
Item poteſt & duobus alijs modis intelligi. ibid.
Cognoſcere in verbo contingit dupliciter. 203.2
Cognoſci poteſt res aliqua tribus modis. 176.2
Color habet duplex eſſe. 467.1
Color quomodo ſit ſecundum ſe, id eſt per ſe viſibilis. 467.2
Color duobus modis accipi poteſt. 468.1
Color quomodo per ſe ſit viſibilis. 467.2
Color an ſit obiectum viſus. 468.1
Colores bifariam poſſunt dici viſibiles in actu. 467.2
Colori per ſe competit eſſe viſibile. 467.2
Cometa vt in pluribus apparet in triplici colore. 534.2
Cometa quid ſignificet. ibid.
Cometa qua virtute ſignificet. 535.1
Cometa ſignificat non neceſſario. Sed inclinatiue. ibid.
Cometa poſtquam apparuerit in quid reſoluetur. ibid.
Cometa quid ſit. 534.1
Cometa quando fiat. ibid.
Cometa quomodo generetur. ibid.
Cometæ efficiens quodnam ſit. ibid.
Cometæ quinque ſimul poſſunt apparere. 534.2
Comeſtio accipitur dupliciter. 325.2
Comeſtio quomodo tribuetur Angelis. ibid.
Communitas materiæ differt à communitate vniuerſalium. 134.2
Comparationes nonnullæ emanationis mundi. 18.2.19.1
Completio duplex eſt. 561.2
Complexio flegmatica inclinat ad ſomnolentiam, torporem, pigritiam, & incuriã patientiam, & manſuetudinem. 612.1
Complexio ſanguinea inclinat ad beneuolentiam, & benignitatem (vt mei natura eſt.) 612.1
Complexio colerica reddit homines hirſutos, & iracundos. ibid.
Complexio Melanconica ad deſperationem, ſuſpicionem, auaritiam, puſillanimitatem, compunctionem, & modeſtiam inducunt. ibid.
Compoſſibilitas, compoſitio, & compoſitum. 124.1
Compoſitiones, tes ſunt ab Angelo remouendæ, & quæ ſint. 124.1
Compoſitionis in partem alicuius conuenire ſtat dupliciter. 609.1
Conceptus in nobis clauduntur duplici obſtaculo. 393.2
Conceſſio duplex eſt. 26.1. Libellum repudij permiſſum, & conceſſum eſt, non mandatum, neque iuſſum. 26.2
Concordia & diſcordia inter aliquorum voluntates poteſt dupliciter attendi. 417.2
Concreata quatuor ponuntur, quæ ſunt coæquæua. Et quæ ſint. 97.1
Confirmatio quomodo deſcribatur. 269.1
Confirmatio an mutet liberum arbitrium, ita quod ſit aliud ante confirmationem, & aliud poſt. 269.1
Confirmatio Angelorum ex quibus oriatur, & ad quid ſit. 271.2
Confirmatio ex duobus dicitur proficiſci. 271.2
Confirmatio in bono, & obſtinatio in malo an augeant, vel minuant libertatis Dominium. 276.1
Confirmatus quis dici poteſt tribus modis. 269.1
Conformitas, ſeu ſimilitudo an ſit radix amoris. 188.1
Confortatio duplex eſt. 807.1
Confuſionem quare illam elemẽtorum primo fecerit Deus, quam tamen non dici permanſuram cognoſci. 432.2
Coniecturam, quam habebãt Angeli de obtinenda beatitudine timorem expellebat. 202.1
Conſcientię manifeſtatio duplex eſt in bonis Dei miniſtris 391.1
Conſcientia ſumitur tripliciter. 347.1
Conſeruare aliquid rem aliquam in eſſe ſtat dupliciter. 33.2
Conſeruare an ſit ſolius Dei, ſicut & creare. 33.2
Conſeruatio paſſio quid ſit. 87.2
Conſeruatio omnis, probatur eſſe à Deo neceſſario. 33.2
Conſeruatio rei non eſt à Deo tanquã à tota cauſa. ibid.
Conſeruatio actiua duplex eſt. 87
Conſilium, aut auxilium, aut miniſterium non poteſt à Diabolo ſine peccato requiri. 307.3
Contemplationis ſtatus triplex. 371.2
Contemplatiui, & religioſi quare vocentur cœli. 470.1
Continens duplex eſt. 108.2
Continentia vti an licitum fuiſſet in ſtatu innocentiæ primis parentibus. 687.2
Contingentia ſunt duplicia. 171.2
Contingentia ſunt triplicia. 204.2
Continuatio, & continuitas idem ſecũdum Philoſophos. 261.2
Continuatio malæ voluntatis an in dæmonibus reperiatur. 261.2
Continuatio in quo ſenſu accipiatur à Cicerone. 261.2
Continuum quid dicatur. 261.2
Contraria ſunt duplicia. 116.1
Conuenentia proportionis duplex eſt. 582.1
Conuenientia creaturæ duplex eſt. 581.2
Conuenientia proportionis, quæ attenditur per reſpectũ ad corpus poteſt magis & minus eſſe expreſſa duobus modis. 582.1
Conuenire in vnionem aliquid poteſt bifariam. 81.2
Conuerſio Angelorum ad Deum an præceſſerit gratiam, vel è conuerſo. 229.1
Conuerſio & auerſio habent reſpectum differentem. 225.2
Conuerſio gratuita, quę nam ſit. 227.1
Conuerſio gratuita ſit tripliciter. ibid.
conuerſio eſt quadruplex. 227.1
conuerſio logica triplex eſt. ibid.
conuerſio Theologica eſt triplex. ibid.
conuerſio, & auerſio quid ſit. 228.2
conuerſio, & auerſio quotuplex ſint. ibid.
conuerſio in Deum ſecundum D. Thom. triplex eſt. 229.1
conuerſio duplex datur iuxta rectitudinis diſtinctionem. 227.2
conuerſio bonorum Angelorum ad Deum duobus medijs probatur meritoria nõ fuiſſe ſine Dei auxilio. 227.2
conuerſio creaturæ ſpiritualis ad Deum quare dicatur dies. ibid.
conuerſioni ſiue in conuerſione ad Deum quid attendatur. ibid.
conuerti aliquid ad temporalia contingit duobus modis. 26.2
copulæ carnalis actus quatuor facti fuiſſent in fœmina. 85.2
cupiditas habet quatuor principales ſpecies. 344.2
cor quare debeat eſſe in corpore magis calidum. 61.1
cor quare calidum. 612.1
cornelius in ſtatu gratiæ erat, quando ad eum miſſus eſt Petrus. 358.2
corpora ſunt in duplici diſcrimine. ibid.
corpora multiphariam diſtinguuntur. 435.1
corpora cęleſtia agere regulariter, vt eſt cauſa particularis ſufficiens declaratur duobus modis. 520.1
corpora cęleſtia an ſint verè cauſa horum inferiorum. 520.2
corpora cęleſtia an calefaciant. 478.1
corpora cęleſtia agunt regulariter duobus modis. 520.1
corpora cęleſtia an influant in hæc inferiora. 105.1
corpora nonnulla platonici dicebant Deificata, & quare. 106.2
corpora cęleſtia ſi habent cauſalitatem quid imprimant. 521.1
corpora de aere aſſumpta ab Angelis an ſint grauia, vel leuia. 322.2
corpora aerea an per ignem tranſeuntia comburantur, & conſumentur. 323.1
corpora animalium vtrum magis conſtent ex elementis paſſiuis quam actiuis, an è conuerſo. 548.1
corpora cęleſtia quot modis agant in hæc inferiora. 520.1

corpora

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Corpora cœleſtia, ſi ſtetiſſet homo, non habuiſſent illud dominium, quod modo habet. 557.1
Corpora ab Angelis aſſumpta an ſint de igne. 321.2
Corpora ab Angelis aſſumpta quomodo poſſunt dici ignea. 321.2
Corpora animalium an compoſita ſint ex quatuor elementis an ex vna. 543.1
Corporalia vnde eſt quod ſpiritualibus obediant. 301.2
Corporalia quomodo nequeunt agere in ſpiritualia. 213.1
Corporibus in perfectis animatis tria voluntur, & quæ ſint. 482.1
Corporis maximum & infimum ſpiritus quam maximã conuenientiam habeant ac proportionem. 51.1
Corporis proprietates habere ſtat dupliciter. 462.2
Corporum duo ſunt genera. 308.2
Corporum duo genera tantum ſecundum Ariſt. 454.2
Corpus ſimplex duplex eſt. 308.2
Corpus bifariam vniri valet. ibid.
Corpus quadruplex eſt. 454.2
Corpus glorificatum vnde eſt quod non indigeat cibo. 326.1
Corpus non agit in quantum corpus, ſed in quantum tale corpus. 105.2
Corpus Adæ an produci debuerit de natura purè cœleſti. 603.1
Corpus Adę, ipſo peccante, an poſſet perpetuari per eſum ligni vitæ. 665.1
Corpus humanum an in ſe habeat plus de calido, quam de frigido. 610.2
Corpus animalis, duplicem habet diſpoſitionem. 552.2
Corpus tribus modis conſiderari poteſt. 454.2
Corpus humanum duplex eſt. 317.1
Corpus Chriſti, an in ſuo Conceptu, vel Partu aliquo modo ſub fuerit fato. 529.2
Corpus aſſumptum ab Angelo an habeat veram formam corporis humani. 317.1
Corpus Adæ quomodo intelligitur de terra formatum. 611.2
Corpus Adæ quare formauerit Deus de limo terræ. ibid.
Corpus humanum qualiter voluit Deus in ſuis membris fore complexionatum. 612.1
Corpus Adæ, ipſo ſtante, quare diſſolutum non fuiſſet. 662.2
Corpus Adæ, ipſo ſtante an habuerit aliquam deperditionem, vel conſumptionem humidi radicalis. 663.1
Corpus organicum ex quibus conſtet. 330.2
Corpus aſſumptum ab Angelo an poſſit augeri. 328.1
Corpus bifariam poteſt conſiderari. 337.1
Corpus humanum duplicem habet ſtatum. 100.1
Corpus quomodo dicatur corruptum aggrauare animã. 24.2
Corpus ornatus quotuplex ſit. 504.2
Corpus mulieris vnde fuerit productum. 620.2
Corpus Adæ vtrum conſtitutum fuerit ex ſola natura elementari, vel etiam ex cœleſti. 606.2
Corpus naturale bifariam ſumitur. 101.1
Corpus continens alium corpus duas habet ſuperficies eius profunditatem terminantes. 108.2
Corpus Adæ an ſit de limo terræ. 603.2
Corpus humanum an nobilius ſit corporibus omnium animalium. 613.1
Corpus Adæ an fuerit a Deo. 604.1
Corpus Adæ ab Angelis creatum tenuit Philo. ibid.
Corpus Chriſti D. N. in ſuo Conceptu, vel partu aliquo modo ſubfuerit fato. 529.2
Corpus cœleſte an veniat in compoſitionem corporis humani, & omnium iſtorum corporum. 608.2
Corpus vnumquodque habere ſuam propriam animam rationalem an ſit de fide. 638.2
Corpus Adæ in primo ſtatu an fuerit impaſſibile. 664.2
Corpus cœleſti quomodo ſit nobilius hominis corpore. 105.2
Corpus humanum quibus qualitatibus dotatum ſit. 51.1
Corpus Adæ num potuerit Cœlorum virtute produci. 607.1
Corpus humanum an poſſit generari de terra per influẽtiam cœleſtem. 607.2
Corpus hominis adhoc vt magis ex natura elementari, quam cœleſti fieret quatruplex hominis ordo requirebat. 603.1
Corpus Adæ vtrum conſtitutum ſit ex elementis in complexione, & compoſitione æquali. 610.1
Corpus primi Hominis non erat corruptibile. 405.2
Corpus Chriſti qua ratione in pluribus locis ſit. 116.1
Corpus bifariam intelligitur. 24.2
Corpus non hominum quot modis poſſit dari. 511.1
Corpus Adæ ab Angelis formari potuerit. 604.2
Corpus Adæ an fuerit creatum. ibid.
Corruptibile & incorruptibile quomodo differant. 439.1
Corruptio integritatis an fuiſset in coitu pro ſtatu innocentiæ. 684.2
Corruptio triplex eſt. ibid.
Corruptio integritatis tria comprehendit. ibid.
Corruptio quomodo accidat in corporalibus, & in ſpiritualibus. 239.2
Coſta, de qua formata fuit Eua an ſuperflua in Adam, an neceſsaria foret ad eſse perfectum Adæ. 616.1
Coſtellationum ſiue celeſtium corporum conſideratione quis triplex effectuũ genus præcognoſcere valet. 289.2
Creandi potentia quare non terminetur ad vnum demõſtratur, cum potentia generandi non ſit niſi ad vnum, ſimiliter & potentia ſpirandi. 47.1
Creare verbo intelligitur bifariam. 33.1
Creare cur voluerit Deus potius in hoc, quam in alio inſtanti. 17.2
Creare accipi poteſt duobus modis. 13.2
Creari quot importet. 8.2
Creari aliquid poteſt duobus modis. 650.1
Creaſſe omnia ſimul qui fecit hæc quomodo intelligendum ſit. 426.2
Creata ſimul quatuor ponuntur communiter. 442.1
Creata primo quare tantum dicantur quatuor, & quæ ſint. 96.2
Creatæ propriè quæ ſpecies non dicantur a Deo. 12.1
Creatio a creatura qualiter diſtinguatur. 88.1
Creatio, & conſeruatio quantum ad ſuum reale poſitiuũ ſunt idem. ibid.
Creatio, & conſeruatio paſſio differunt penes habitudines rationis. 88.2
Creatio capitur bifariam. 10.1
Creatio ſumitur duobus modis. 609.1
Creatio an dicat mutationem. 34.1
Creatio an ſit actio ab æterno in Deo. 41.1
Creatio quænam ſit actio immanens, ac tranſiens. 39.2
Creatio caret ratione motus non tamen mutationis, & productionis. 34.2
Creatio quid ſignificet ex parte Dei. 39.1
Creatio actiua eſt ipſemet Deus, ſeu diuina eſſentia. 39.1
Creatio actiua ſecundum Scotiſtas duplex eſt. ibid.
Creatio an dicat medium inter creatorem, & creaturam. 38.1
Creatio, actio, & conſeruatio eſt idem in Deo, & quomodo. 87.1
Creatio, actio poteſt ſumi dupliciter. ibid.
Creatio dupliciter accipitur. 20.1
Creatio, actio, & factio differunt. 7.2
Creatio non eſt propriè, & preſſo nomine mutatio. 36.1
Creatio an vni ſit proprium, vel tribus perſonis competat. 31.2
Creatio duplicem dicit reſpectum. 42.2
Creatio bifariam accipi poteſt. 37.1
Creatio actiua, & paſſiua adinuicem referuntur. 39.1
Creatio eſt ſolius Dei. 27.2
Creatio quęnam relatio ſit. 38.2
Creatio hominis quare diſtinguatur a productione beſtiarum. 569.1
Creatio multifariam accipitur. 7.1
Creatio quid ſit. 7.2
Creatio cur exprimatur ſub nominibus cœli, & terræ, quam ſub alijs. 18.1

Creatio

Digitized by Google

Creatio actio poteſt dupliciter conſiderari Deus ab æterno quomodo dicatur fuiſse agens. 41.1.
Creatio paſſiua quidnam ſit variæ exſtant opiniones. 41.2
Creatio paſſiua ſecundum probabiliorem ſententiam eſt ens reale in creatura. ibid.
Creatio paſſiua fundamentaliter eſt res, quæ creatur, id eſt ipſa creatura. ibid.
Creatio paſſio formaliter connotat relationem, & habitudinem ad Deum creantem. ibid.
Creatio formaliter probatur eſſe actio Dei immanens. 40.1
Creatio habet modum tranſeuntis. ibid.
Creatio an verè poſſit dici actio tranſiens. ibid.
Creatio an ſit prima vel dignior actio alijs. 40.2
Creatio capitur dupliciter. 38.1
Creatio actio quomodo ſit medium inter creatorem, & creaturam. ibid.
Creatio paſſio quomodo non ſit medium inter creatorem & creaturam. ibid.
Creatio paſſio quomodo ſit medium eſt. 38.2
Creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua an ſint idem realiter creaturæ, & ad inuicem. 167.2
Creatio paſſio quid ſit. ibid.
Creationem dum Sacra ſcriptura huius mundi commemorat, an & tractet de creatione naturæ Angelicę. 447.2
Creationis diffinitiones tres. 7.2
Creationis diffinitio, quænam germana ſit & quot modis probetur. ibid.
Creationis veritas fidei apta eſt, latæ autem Philoſophis. 6.2
Creationis reſpectus eſt duplex. 39.1
Creator quis poſſit dici. 330.2
Creator accipitur dupliciter. 38.1. Adhuc bifariam. ibid.
Creetur, cur nō dicat Sacra ſcriptura dixit Deus cęlum & terra. 448.2
Creatura quomodo dicatur tenebra. 209.1
Creatura quid. 38.1
Creatura rationalis facta propter Dei bonitatem, & ſuam vtilitatem. 60.1
Creatura quomodo poſſit aſſumi à Deo. 30.2
Creatura quomodo dicatur non producibilis. 35.2
Creatura dupliciter conſideratur. 209.1
Creatura ſpiritualis an potuerit fieri ante corporalem, vel èconuerſo. 96.1
Creatura Angelica primo dicta cœlum, & poſtea lux. & quare. 194.1
Creatura non contemplatio euehit animos omnium in amorem diuinæ bonitatis. 3.2
Creatura rationalis ſi ſola, ſiue intellectualis ſit imago Dei, cur ergo Sol, ignis, & mundus dicuntur imagines Dei. 580.1
Creatura num omnis ſit localis. 109.2
Creatura qua ratione ſiue ſit Angelica ſiue humana poteſt eſſe iuſta, & recta. 217.2
Creaturæ corporales an ſint à Deo tanquam à cauſa efficiente. 419.2
Creaturæ irrationalis non ſint imagines idearum, cur non imagines Dei dicuntur ſicut rationales. 580.1
Creaturæ ſpirituales, & corporales quomodo ſint diſperatæ, & connexæ. 96.2
Creaturæ irrationales, quomodo poſſunt aſſimilari Deo. 57.1
Creaturæ cuiuſcumque triplex eſt ſtatus. 259.2
Creaturæ eſſe multiplex eſt. 5.2
Creaturæ antequam creentur nullum habent eſſe reale in actu, nec eſſentiæ, neque exiſtentiæ, ſed tantum, eſſe ſiue ſecundum quid & probatur multis medijs. 35.1.2.
Creaturæ expertes rationis, & intelligentiæ an poſſint dici ad imaginem Dei factæ. 578.1
Creaturę in vniuerſo an debuerit eſſe diſtinctio ſpiritualis, corporalis, & ex vtraque compoſitæ. 49.1
Creaturæ irrationales diuerſimode ante, & poſt lapſum ordinabantur ad hominem. 61.1
Creaturam non poſſe eſſe coæternam Deo, quomodo debeat intelligi. 20.2
Creaturam eſſe magis ad imaginem Dei poteſt duobus modis intelligi. 881.2
Creaturam poſſe creare quomodo ſit intelligenda hec propoſitio. 19.2
Creaturarum cognitio in Dei bonitatem nos inducit. 3.2
Creaturarum triplex eſt differentia. 27.1
Creaturarum theoria deducit nos in admirationē diuinæ potentiæ. 3.1
Creaturas corporeas propter quid Deus creauerit. 419.2. 420.1.2
Creauiſſe Deum in principio exponitur. 15.2
Credere dęmonum non eſt actus fidei. 265.1
Crux Chriſti ſignificatur per lignum vitæ. 689.1
Crux quare ſignificetur per lignum vitæ, & non per aliud lignum. 669.2
Curioſitas non fuit primum peccatum Luciferi. 214.2
Cuſtodem Angelum deſerere cuſtoditum quomodo intelligatur. 410.1
Cuſtodia Angelorum quamdiù ducet. 408.1
Cuſtodia angelorum neceſſario. 399.1. probatū eſt multis rationibus. 399.2
Cuſtodia angelica ad quid neceſſaria. 401.1
Cuſtodiæ angelicæ duplex eſt actus. 408.1
Cuſtodiæ angelicæ effectus poteſt conſiderari duobus modis. 406.1
Cuſtodiæ ratio poteſt accipi ex duobus. 402.1
Cuſtodiam ponendi angelorum, quæ fuerit neceſſitas. 400.1
Cuſtodiri ab Angelo poteſt intelligi bifariam. 408.1
Cuſtos Angelus an ſciens ex diuina reuelatione, quod talis homo damnabitur, relinquat eum. 409.2
Cuſtos hominis, triplex eſt. 38.2
Cuſtos hominis quare vocetur Deus Socratis. 401.1
Cutis quare temperatiſſima pars ſit corporis. 611.2

D

Dæmon & anima quomodo diuerſo modo eſſe dicantur ſint in corpore. 122.2
Dæmon an poſſit eſſe ſubſtantialiter præſens animæ. 336.2
Dæmon quomodo ſit potens in terra, & quomodo intelligatur illa authoritas. Iob. 41. 403.1
Dæmon efficere poteſt vt illud viſibile quod non eſt præſens, extra appareat præſens. 340.1
Dæmon in forma ſerpentis decipiens Euam, ſerpentem nō aſſumpſit. 314.1
Dæmon poteſt eſſe boni, & mali angeli nomen. 400.2
Dæmon vſurpatur tripliciter. 278.2
Dæmon tribus modis illudere poteſt. 291.2
Dæmon vnde dicatur. 280.1
Dæmon quibus nominibus appelletur. 280.1
Dæmon de quibus locis expulſus, & qua de cauſa. 249.1
Dæmonem inuocare ſeu ab eo aliquid petere lōgè differt. 190.2
Dęmones an ſic habeant obſtinatam in malo voluntatem, vt nullum opus bonum, vel ex genere, vel moraliter poſſint omninò exercere. 163.1
Dæmones, & animæ damnatorum quonámodo puniantur per ignem inferni. 187.1
Dæmones an ceciderint in infernale ſupplicium. vtrum crucientur vbicunque ſint pęna ignis, an portent ſecum ignem. 246.2
Dæmonibus an debeatur aer caliginoſus, & quare. 241.2
Dæmones an habeant inter ſe gradus, & ordines, & qui ſint. 370.1.2
Dæmones & ſi aliquando iure reuelent futura, tamen illis non eſt adhibenda fides. 289.2
Dæmones an futura contingentia præcognoſcant. 287.1
Dæmones non habuerunt ante peccatum fidem, nec poſt peccatum. 265.1
Dæmones vtrum inter ipſos habeant diſtinctionem ordinum. 149.2
Dæmones an vera miracula faciant. 298.1
Dæmones an poſſint meritoriè operari. 262.2

Dæmones

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Dæmones contremiſcunt non timore initiali, neque ſeruili. 265.1
Dæmones nullam fidem habent neque formatam neque informem. 264.2
Dæmones an habent peiores extenſiuè ſiue nunc quam prius. 266.5
Dæmones an ingredi poſſint animalium corpora. 333.2
Dæmones an Magicis artibus ſeu corporalibus, & ſenſibilibus arte factis cogantur. 305.2. per totum membrum. ibid.
Dæmones vtrum veras rerum formas inducere poſſint. 297.2
Dæmones non vellent non eſſe ſimpliciter, ſed non in illa miſeria eſſe. 188.2
Dæmones ſi in aeris parte caliginoſa, quaſi in carcere ſunt detruſi qualiter tam liberè exeant, & in multitudine tanta. 245.1
Dæmones quàm totam terram occupauerint, in Idolis, ſtatuis, ac alijs receptaculis, &c. ibid.
Dæmones ſub quibus regibus, & quanta in multitudine virtute circuli comparere erunt ſoliti. ibid.
Dæmones quando ceſſent à tentatione. Sunt duæ opiniones. 244.2
Dæmones an omnes in eodem loco puniantur. ibid.
Dæmones omnes aliqua pœna afficiuntur. ibid.
Dæmones aliqui puniuntur in iſto noſtro aere. ibid.
Dæmones quidam puniuntur nunc in inferno. ibid.
Dæmones omnes ſunt torquendi in eodem loco, id eſt in inferno. ibid.
Dæmones vtrum per pœnitentiam conuerti poſſint in bonum. 256.1
Dæmones quod pœnitere non poſſint an proueniat ex parte naturæ ipſorum. 257.2
Dæmones an poſſint mittere aliquid in cor hominis. 343.1
Dæmones tribus modis poſſunt ludificare ſenſus. 338.2
Dæmones an aliquo modo cogi, & compelli poſſint ad aliquid agendum. 335.1
Dæmones quomodo dicantur communitatis membrum. 335.2
Dæmones an poſſint illabi animabus. 336.1
Dæmones an poſſint illudere ſenſus. 338.1
Dæmones quæ miracula poſſint facere. 341.1
Dæmones aliqui boni, aliqui mali ſecundum Platonem. 238.1
Dæmones quas ob cauſas reſpondeant Necromanticis. 280.1
Dæmones iudicio Dei intrant in homines, & vexant illos. 245.2
Dæmones vtrum ſcrutari poſſint ſecreta conſcientiæ noſtræ. 347.1
Dæmones an poſſint ſub intrare Idola, & ſimulacra. 332.1
Dæmones an cogitationes immitere poſſint. 342.2
Dæmones num quod pœnitere non poſſint proueniat ex parte Dei: 257.1
Dæmones ad malas cogitationes neceſſario compellere poſſint. 243.2
Dæmones an in omni ſuo motu peccent. 264.1
Dæmones quid ſint apud Platonem. 278.2
Dæmones an percipiant aliquod gaudium. 249.1
Dæmones aliquid habere, vel eſſe aliquid in illis contingit bifariam. 250.2
Dæmones poſt diem iudicij extremi omnes puniendi erũt igne tanquam inſtrumento diuinæ iuſtitiæ. 247.2
Dæmones an cooperentur ad miracula facienda. 299.2
Dæmones nihil facere poſſunt niſi permiſſiuè. ibid.
Dæmones poſſunt mirabiliter operari nobis bifariam. ibid.
Dæmones ſi permitteret Deus vt ſemper portarẽt ſecum ignem materialem ſequerentur multa miracula, & quæ. 248.2
Dæmones perſeueram formam naturalem inducere bifariam intelligi valet. 297.2
Dæmones cur virtute propria non poſſint veras formas naturales inducere. 298.1
Dæmones diuerſimodè habent poteſtatem ad exercendos homines. 245.2
Dæmones tertia pars ſint Angelorum. 238.1
Dæmones in eodem loco tormentorum collocabuntur, quo & homines damnati. 108.1
Dæmones an aliquando vera prænuntient de futuris cõtingentibus. 289.1. Quatuor cauſæ traduntur à Sanct. Doctore. ibid.
Dæmones quare ſint in ſtatu demerendi quantum ad vim adminiſtratiuã, & non quoad contemplatiuam. 266.2
Dæmones acerbitate pœnarum an impediantur ab acumine conſiderationum ſuarum in malis. 286.2
Dæmones poſſunt natura ſua exercere aliquod bonũ moraliter. 264.2
Dæmones quæ cognoſcunt, ſub qua cognitione cognoſcant. 280.2
Dæmones an habitare poſſint in corporibus humanis. 332.1
Dæmones an poſſint habere certam notitiam de futuris neceſſarijs. 288.1
Dæmones quibus vigeant. 260.2
Dæmones an præter modos ab Auctore enumeratos alijs modis homines decipiant. 341.1
Dæmones habet mille nocendi modos. ibid.
Dæmones num qui verſantur in aere, acceperint vltimũ ſupplicium inferni. 248.1
Dæmones quibus ingeant. 280.2
Dæmones quod pœnitere non poſſint, an ſit ex parte peccati eorum. 258.2
Dæmones quomodo poſſint, & non poſſint dolere de peccatis. 263.2
Dæmones an iugiter in ſuo peccato perſeuerent. 265.2
Dæmones per quid cognoſcant illa ſupernaturalia reuelata. 282.1
Dæmones an ſint in rerum natura. 278.2
Dæmones vtrum malas affectiones incendere poſſint. 344.2
Dæmones an naturali dilectione ſe diligant. 180.1
Dæmones credendum eſt multos deſcendiſſe ad infernalem locum vt cruciarent damnatos. 242.1
Dæmones cur ſint in aere. ibid.
Dæmones quomodo dicantur intrare & implere cor hominis. 358.1
Dæmones an corpora humana vexare valeant. 334.1
Dæmones an odio habeant Deum. 268.1
Dæmones an poſsint localiter tranſmutare corpora. 301.1
Dæmones naturaliter diligere Deum quomodo intelligi debeat. 264.2
Dæmones an in ſtatu in quo ſunt demereri poſſunt. 266.2
Dæmones an in ſtatu, in quo ſunt demereri poſsint. ibid.
Dæmones quam parati ſint ad fatos & fatas. 245.1.2
Dæmones an poſsint tranſmutare corpora transformatione formali. 300.1
Dæmones num ita ſint deprauati per culpam, quando in eum iudicio cadet error. 283.1
Dæmones poſſe operari meritoriè dupliciter accipi poteſt. 262.1
Dæmones an immutare poſsint appetitum. 345.1
Dæmones poſſunt ceſſare ab amore, ſiue dilectione actuali. 188.1
Dæmones in vigore ſuæ potentiæ habent tria. 275.1
Dæmones ob quam præcipuam cauſam per pœnitentiam non poſsit conuerti in bonum. 258.2
Dæmonibus quare vtatur Deus ad homines affligendos. 245.2
Dæmonibus quid competat ex condictione ſuæ naturæ. 244.1
Dæmonis miniſterio vti contigere poteſt bifariam. 306.2
Dæmonum à nobis poteſt fieri ſermo duobus modis. 249.1
Dæmonum virtute, & auxilijs quomodo opera fieri ſint cognoſcenda. 308.1
Dæmonum aliquid virtute fieri poſſe intelligi diuerſę ſunt regulæ, & quæ ſint. 308.2
Dæmonum in natura tria ſunt conſideranda. 332.1
Dæmonum ordinatio an debeat dici ſacra. 250.2
Dæmonum dolorem eſſe ſummum cõtingit bifariã. 249.2

Dæmo-

Digitized by Google

Dæmonum auxilio vtens agit contra bonum diuinum, publicum, & ſingulare. 306.1
Dæmonum actus omnes de facto ſunt mali. 263.2
Dæmonum auxilio cur vti ſit interdictum. 306.1
Dæmonum affectus vtrum rectificari poſſit. 254.2
Dæmonum vnam legionem legitur in Euangelio fuiſſe in vno homine. 245.2
Dæmonum miniſterio an quis poſſit vti in faciendis miraculis abſque peccato. 304.1
Dæmonum ordinatio poteſt bifariam intelligi. 250.2
Damnati, ex idolatræ num in inferno finaliter deputati. 246.2
Damaſcus an fuerit locus vbi fuit creatus Adam. 618.2
Damaſcus quid ſignificet ſecundum nominis ethimologiam. ibid.
De, & ex propoſitiones ſecundum Scotiſtas dicunt ordinem. 8.1. Et poſſunt bifariam intelligi. ibid.
De, quando capitur ſubſtantialiter, vſurpatur tribus modis. 590.1
Deceptionis cauſa vnde proueniat in ſomnis. 292.1
Defectus ſunt in duplici diſcrimine. 156.1
Defectus habet duplicem cauſam efficientem, & deficientem. 255.1
Deformitas duplex eſt. 225.2
Delectatio duplex naturalis, & curioſitatis. 684.1
Delectatio in comedendo, & credendo ex quibus conſurgat. ibid.
Delectatio duplex. 211.1
Delectatio ex coitu ex quo proueniat. 682.1
Delectatio eſt duplex. ibid.
Delectationis quæ ſit cauſa. 683.1
Delectatio quæ bona, quæuè mala ſit ex quibus cognoſci valeat. ibid.
Delectatio bifariam poteſt conſiderari. ibid.
Delectatio an ſit bona vel mala ex tribus partibus cognoſci poteſt. ibid.
Delectationes an adiuuent rationem & quæ impediant illius vſus. 683.2
Delectationes ſunt in duplici differentia. ibid.
Delectationes propriæ adiuuant rationem. ibid.
Delectationis intentio an fuiſſet in ſtatu innocentiæ in ſeminis emiſſione. 682.1
Deliberatio duplex eſt. 155.1
Delitiæ Luciferi ante lapſum quænam fuerint. 192.2
Delitiæ paradiſi quænam appellentur. ibid.
Democritus duo poſuit principia prima & generalia, et quænam ſint. 22.1
Democritus aſſeuerauit diſtinctionem rerum fuiſſe à caſu ſecundum motum materiæ. 49.1
Democritus tenuit mundos infinitos vnũ extra alium exiſtentem. 47.2
Democritus quid dixerit de eſſentia animæ. 592.1
Democritus poſuit plures mundos. 180.1
Denominatio debet fieri à nobiliori. 361.1
Denominatio vnde fiat. 360.2
Denominatio eſt duplex. 433.1
Deſtrum & ſiniſtrum in aliquo poteſt poni dupliciter. 481.1
Determinatio ſecundum Scotum eſt duplex. 180.2
Dei deſcriptio. 1
Dei in cognitionem aliquem ducere ſtat dupliciter. 323.2
Deo velle placere in omnibus ſuper omnia poteſt contingere duobus modis. 186.2
Deo non decebat æternitatem alicui donare creaturæ. 19.1
Deo tribuuntur membra methaphoricè. 574.2
Deum quam diuerſimodè Chriſticolæ, & pagani cognouerint. 1
Deum cum agant immutabiliter demonſtratur non ob id agere ex neceſſitate naturæ. 17.2
Deum eſſe bonitatis principium confeſſus eſt Plato nulli ſubiectum inuidiæ. ibid.
Deum dici antiquum dierum in Sacra ſcriptura quomodo intelligatur. 87.1
Deum produxiſſe res per aliud agens eſt contra fidem. 27.2
Deum quomodo dicatur ceſſare ab opere. 88.2
Deum nemo vidit vnquã quomodo intelligatur hæc propoſitio. 175.1
Deum ſolum cognoſcere futura eſt de fide. 287.2
Deum produxiſſe per filium ſuum. 27.2
Deum de ſe ipſo omnia feciſſe refellitur tribus modis. 6.2
Deus quare ante diluuium ſemper legitur appăruiſſe, ſed poſt diluuium ante incarnationem legitur apparuiſſe in Angelo. 323.2
Deus bifariam poteſt appræhendi. 268.1
Deus non potuit de potentia ordinaria reuelare Angelis malis ſuum caſum. 203.1
Deus ſi alicui reuelaret ſuam reprobationem an teneretur adhuc ille homo ſperare beatitudinem. ibid.
Deus cur facere poſſit rem malam malitia pœnæ, vel defectu naturæ, non autem malam malitia culpæ. 149.2
Deus aliquando per malos aliquando per bonos Angelos punit. 301.1
Deus an clare, intuitiuè, & immediatè ab Angelis videri poſsit. 174.1
Deus operatur omnia ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ non autem ſecundum extremitatem ſuæ potentiæ. 48.2
Deus poteſt bifariam conſiderari. 181.1
Deus quatuor modis poteſt cognoſci. 173.2
Deus non eodem modo operatur conuertendo creaturas intellectuales ad ſe, & alias creaturas. 227.1.2
Deus tribus modis ſpecialiter poteſt appræhendi. 268.1
Deus poteſt facere vti verum corpus in diuerſis locis ſit localiter. 115.2
Deus an nouam creaturam facere ceſſauerit. 561.1
Deus ſolus eſt ex ſe naturaliter perfecte beatus. 219.2
Deus non recipit complementum in operando. 17.2
Deus & natura quomodo concurrant ad eumdem effectum. 29.2
Deus an aſſumpſerit corpus eo modo, quo Angeli. 323.1
Deus, licèt apparuerit Patribus in figuris corporalibus illa tamen corpora non aſſumpſit. 323.1
Deus non permittit nos tentari ſupra id quod poſſumus. 244.2
Deus quam mortem non fecerit. 660.1. & quãdo dicatur non feciſſe mortem. ibid.
Deus non eſt accidentium perceptiuus. 392.2
Deus refulget in omni creatura tamquam cauſa in effectu. 176.1
Deus nullo modo mutatur dum creat aut producit. 36.2
Deus quare non poſsit eſſe in genere. 63.1
Deus quomodo dicatur dare malam voluntatem. 149.1
Deus an dona gratiæ dederit Angelis ſecundum virtutem cuiuſque naturalem. 359.2
Deus quod det gratiam Angelo, & gloriam ſecundum quantitatem naturalium eius, quõ ſit intelligendum. 360.1
Deus quomodo poſsit iuſtificare dæmones. 257.1
Deus in nullo eſt acceptator perſonarum. 257.2
Deus qua infinitate ſit infinitus. 134.2
Deus eſt in triplici genere. 352.1
Deus quare non fecit lucem ita ſufficientem, quod poſſet vndique illuminare. 452.1
Deus an ſit finis omnium ratione bonitatis, an alia ratione. 54.2
Deus præuidit hominem peccaturum. 570.2
Deus non potuit producere res niſi propter finem, qui eſt ipſemet Deus. 56.2
Deus poteſt dici minimum, id eſt ſimpliciſsimum. 81.1
Deus dicitur ſolus nouiſſe cogitationes hominum multis de cauſis. 349.2
Deus à quibus quieuerit die ſeptimo. 642.2
Deus ſenario dierum numero fecerit, quę facta ſunt. 562.2
Deus omnium artifex. 19.1
Deus an poſsit dici anima mundi. 640.1
Deus ex vno homine quare voluerit producere omnes, & quare vnam dumtaxat mulierem primo fecerit. 627.2
Deus cur paucíſsimis reuelauerit prædeſtinationem & gloriam. 220.1
Deus ſolus cognoſcit omnia per ſuam eſſentiam. 164.1

Digitized by Google

Deus trinus triplicem creaturam produxit. 49.1
Deus voluntatem hominis inclinat ad aliquid agendum. 335.2
Deus & alia agenda quot medijs inter ſe different. 31.1
Deus cur vocetur dominus exercituum. 137.2
Deus an propter finem operetur. 53.1
Deus excogitari non poteſt niſi quod non eſt ei ſimilis. 219.1
Deus an congruo ordine produxerit res ſenſibiles. 557.1
Deus de potentia abſoluta poſſet creare vnum Angelum tam excellentis Virtutis, qui in toto vniuerſo operari valeret. 118.2
Deus an ſit cauſa finalis omnium rerum creatarum. & an poſſit naturali ratione euidenter probari. 553.2
Deus cur dixerit poſt creationem & non ante vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. 61.2
Deus dicitur inclinare voluntates in malum deſerẽdo, vel non impediendo. 149.1
Deus ſua virtute efficere poteſt vt plures Angeli poſſint eſſe in eodem loco ſimul. 122.1
Deus an potuerit eſſe cauſa auerſionis Angelorum. 150.1
Deus an reuelare potuerit caſum Angelis malis. 203.2
Deus quomodo dicatur nos derelinquere. 420.1
Deus an fecerit Angelum malum. 147.2
Deus ſolus implet mentem. 337.2. & cor hominis ſecundum ſubſtantiam. ibid.
Deus ſolus ſcrutatur, & cognoſcit cor hominis. ibid.
Deus cõcreauit in Angelis ſpecies vniuerſales omnium rerum fiendarum. 166.1
Deus dicitur lux propter tria. 209.1
Deus omnia in ſummo iudicio, & nihil temere fecit. 2
Deus an ſolus an Angelus quoque mittat Angelum. 377.1
Deus eſt finis omnium creaturarum. 54.1. & eſt de fide. ibid.
Deus an fecerit lucem in initio diei. 452.1
Deus an loquatur creaturæ rationali. 396.1
Deus quotupliciter loquatur. 397.1
Deus ſtatu innocentiæ durante non præuidiſſet aliquem generare. 694.1
Deus quo pacto dicitur 7. die quieuiſſe. 561.1
Deus ſolus poteſt mutare voluntatem hominis ab interiori. 383.1
Deus poteſt bifariam conſiderari. 185.2
Deus poteſt omne illud, quod non implicat contradictionem. 9.1
Deus producit creaturam actione æterna, & quomodo intelligatur. ibid.
Deus cur voluerit producere varia, & diuerſa. 49.2
Deus voluit producere res varias, & diuerſas ad conuerſionem ſuæ potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis. ibid.
Diabolum omnia creare inquiunt perperam Albigenſes heretici. 627.1
Diabolus licet dicatur Deus huius ſeculi, non ob id dicitur creator, neque principium. 25.1
Diabolus non guſtauit beatitudinis dulcedinem. 232.2
Diabolus quid denotet quo ad nomen. 212.2
Diabolus an ſit caput malorum Angelorum, & hominum peccatorum. 253.1
Diabolus non ſolum voluit æquari Deo, ſed etiam eſſe maior. 219.1
Diabolus quomodo dicitur ab initio peccare. 154.1
Diabolus & non Deus quomodo dicatur eſſe princips huius mundi. 24.2.25.1
Diabolus quomodo ſit caput omnium malorum. 253.2
Diabolus an ſit caput malorum hominum ſecundum omnia peccata. 254.1
Diabolus cur tentauerit hominem. 218.1
Diabolus quomodo intelligatur homicida fuiſſe ab initio. 221.1.2
Diabolus cur oſtendit ſe cogi per characteres. 307.1
Diabolus multoties multis in modis fuit transformatus. 342.2
Diabolus quid poſſit apparenter efficere. 340.2
Diabolus an ludificando ſenſus ſpeciem de nouo det, vel offerat. ibid
Diabolus eſt certus de pœna æterna. 260.1
Diabolus an dicatur intrare in cor hominis, atque interdũ implere. 337.2
Diabolus an poſſit ſperare ſalutem. 259.2
Diabolus peccandi aliter dedit occaſionem homini aliter Angelis. 227.1
Diabolus quomodo dicatur habere ſpem, ſeu confidentiam. 260.1
Diabolus an petierit vnionem hypoſtaticam cum verbo diuino. 220.2
Diabolus dicitur non miſſus a Deo, ſed permiſſus. 373.1
Diabolus peccauit ſimul tempore & peccauit pluribus vitiorum generibus. 211.2
Diaphanum an ſit primo per ſe viſibile. 446.2
Dicere capitur tripliciter. 448.1
Dicere & facere eſt idem ipſi Deo. 41.1
Die ſeptimo quare nulla fuit mentio de mane, nec de veſpere. 563.1
Diem ſeptimum cur Deus non ſolum benedixerit, ſed etiã ſignificauerit. 566.1
Diem a nocte diuidere intendit D. Auguſt. cum duplicem Angeli cognitionem poſuerit. 206.2
Dierum triplex genus apud Hebræos. 454.1
Dies illi ſex, de quib. Ge. 1 an fuerint dies naturales. 425.1
Dies computari poteſt dupliciter. 563.2
Dies diuerſo modo accepti à D. Aug. & alijs ſanctis. 562.2
Dies dupliciter diſtinguitur. ibid.
Dies poteſt accipi bifariam. 435.2
Dies ſeptimus quare dicatur à Deo benedictus, & ſanctificatus. 565.1
Dies ſecundum ethimologia quid ſignificet. 449.2
Dies ſumitur bifariam. 451.1
Dies pluribus modis capitur. ibid.
Dies ſex, in quibus facta ſint omnia, diuiduntur in duos ternarios. 501.1
Dies accipitur dupliciter. 426.2
Differentia vſurpatur tribus modis. 127.2
Differentia quæ ſit inter rationes primordiales, cauſales, naturales, & ſeminales. 619.2
Differre contingit tripliciter. 126.1
Difficile aliquid poteſt eſſe dupliciter. 233.1
Diffinitiones plures non inconuenit dari vnius rei. 351.2
Dignitas perſonalis dicit duo. 139.2
Dignitatis aliquid alicui eſſe ſtat dupliciter. 406.2
Dilectio Dei triplex eſt. 229.1
Dilectio duplex eſt. 181.2
Dilectio naturalis eſt triplex. ibid.
Dilectio naturalis duplex eſt. 188.1
Dilectio naturalis accipitur quatuor modis. 184.1
Dilectio naturalis non eſt in Angelis glorificatis. 183.2
Dilectionum in Angelos, & hominibus latiſſimum eſt diſcrimen. 183.1
Dilectio electiua quomodo ſit in Angelis. 184.1
Diligere aliquid bifariam contingit. 182.1
Diligere amore amicitiæ contingit duobus modis. 182.1
Diligere aliquid ſuper omnia ſtat dupliciter. ibid.
Diligere Deum ſuper omnia poteſt intelligi bifariam. 185.1
Diligere Deum pluſquam ſe eſt actus charitatis. 185.2
Diligere quis aliquem poteſt tripliciter. 186.2
Diligibilia quæ & quot ab Angelo dilectione naturali. 184.1
Diligibilia ab Angelo ſunt quatuor. ibid.
Diluuij acquis an ſubmerſus ſit paradiſus terreſtris. 614.2
Diogenes quid ſenſerit de eſſentia animæ. 591.2
Dimenſiones in materia an ſint ponendæ interminatæ ipſi naturæ coæternæ ante aduentum vniuſcuiuſque formę ſubſtantialis. 432.1
Diſcretio perſonalis vnde ſit in Angelis, & hominibus. 142.1
Diſſimilitudo eſt, quadruplex. 146.2
Diſſolui quid ſit. 660.2
Diſſolutionis in Adam cauſa quomodo tolleretur. 673.1

Digitized by Google

Diſtinctio indiuidualis duo dicit. 139.2
Diſtinctio rerum eſt per proprias formas. 49.2
Diſtinctio ſecundum D. Thom. duplex eſt in rebus. pag. 49.2
Diſtinctio nominis poteſt dupliciter conſiderari. 538.1
Diſtinctio duplex eſt. 517.2
Diſcretio perſonalis an ſit à parte principij formalis, vel materialis, hoc eſt an proueniat à forma vel à materia. 141.2
Diſtinctio perſonalis an ſit ſubſtantialis, vel accidentalis. 139.2
Diſtinctionis ratio indiuidualis & perſonalis in Angelis vnde proueniat. 136.1
Diſtingui aliqua poſſunt tribus modis. 504.1
Diuerſa & oppoſita ad quæ poteſt flecti liberum arbitriū poſſunt tripliciter attendi. 272.2
Diuerſa primo aliqua ſunt duobus modis. 422.2
Diuerſum, & differens differunt inter ſe. 594.1
Diuinatio quid ſit. 290.1
Diuinatio quotuplex ſit. 290.2
Diuinatio ſemper eſt peccatum mortale. ibid.
Diuiſibilitas, quæ ſit ſecundum Ariſt. 82.1
Diuiſio huius libri in partiales tractatus eſt in ſex partes præcipuas. 4.2
Diuturna in Scripturis ſacris æterna dicuntur. 668.1
Dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux, quæ ſit huius Scripturæ expoſitio. 447.2
Doctores Sacræ ſcripturæ vocantur cœli. 470.1
Dolor & triſtitia poſſunt accipi duobus modis. 415.2
Dominandi modus duplex eſt. 556.2
Dominationis nomen vnde ſortiatur. 363.2
Dominatio duplex eſt. ibid.
Dominica dies dignior quare ſit Sabbato. 566.2
Dominicæ diei, quæ ſint præconia & priuilegia, & quibus vacandum in illa die. 566.2. 567.1
Dominium duplex eſt. 276.2
Dominium quid ſit. 276.1
Dominium inuenitur ſextuplex. ibid.
Dona ſupernaturalia ſunt duplicia. 586.1
Dona maiora gratuita an dentur à Deo ſecundum maiorem capacitatem naturalium. 358.1
Dona gratuita ſunt duplicia. ibid.
Doſithęi negarunt eſſe Angelos. 94.1
Duratio quid ſit. 70.1
Duratio quotuplex. 70.2
Duratio alicuius Angeli an menſuret exiſtentias aliarum. 79.2
Duratio an detur vna, quæ ſit menſura omnium diuiſionum aliorum æuiternorum. 80.1
Duratio rei diſtinguitur ab eſſentia. 701.2
Duratio poteſt conſiderari bifariam. 644.1
Duratio, iuxta triplex nunc, triplex eſt poſt æternitatem. 92.1
Draco, qui cauda tertiam traxit partem ſtellarum quid ſignificet. 241.2

E

Eccentricus circulus totum mundum continet, & eſt duplex. 512.2
Eccleſia ſumitur dupliciter. 414.2
Eccleſia militans an habeat ordines. 374.2
Eccleſia cur magis accipiat feſta ſecundum Solem, quam ſecundum Lunam. 522.2
Eccleſia non habens maculam, neque rugam erit poſt reſurrectionem. 355.2
Eccleſia dicitur ſancta propter multas rationes. 356.1
Eccleſia gaudet tribus ordinibus. 375.1
Eccleſia militans quotuplices habeat gradus. ibid.
Eccleſia amplectitur bonos, & malos. 355.1
Effectum aliquem fieri à Deo bifariam contingere poteſt. 618.1
Potentia naturæ, quæ ordinatur ad aliquos effectus producibiles duplex eſt. 628.2
Effectum num Adæ, quare virtute diuinæ poteſt intelligi bifariam. 393.2
Effectus principalis cuſtodiæ Angelicæ circa animas eſt quadruplex. 417.1
Effectus quando fiat ſecundum rationes cauſales, vel ſeminales. 628.1
Effectus omnes naturales ac neceſſario eueniant à quibus impediri poſſint. 288.2
Efficacia merendi ex quibus valeat menſurari. 336.1
Efficacia, ſeu virtus merendi ex tribus menſurari poteſt, ibid.
Efficientis cauſæ triplex eſt ratio in Deo. 43.2
Effigies corporis aſſumpti plus eſt artificialis, quam naturalis. 320.2
Electi an tantum geniti fuiſſent in ſtatu innocentiæ. 693.1
Electio duplex eſt. 184.1
Electio accipitur bifariam. 219.2
Electio voluntatis eſt duplex. ibid.
Elementa quomodo maneant in mixto. 144.2
Elementa quæ ſint actiua, & quæ paſſiua. 548.1
Elementa omnia quatuor an ad compoſitionem cuiuslibet rei mixtæ concurrant. 547.1
Elementa quinque & quæ ſint, ſecundum manicheos. 456.1
Elementa quæ actiua, & quæ paſſiua ſint. 611.1
Elementa duobus modis conſiderari poſſunt. 551.2
Elementa quatuor concurrunt ad complexionem mixtorum perfectorum. 550.1
Elementa quot ſint. 543.2
Elementales qualitates eædem numero, quæ fuerunt in elementis an remaneant in mixto. 547.2
Elemento cuilibet primo an aliqua quatuor primarum qualitatum inſit. 551.2
Elemento vnicuique cur à natura duæ accommodatæ ſunt qualitates. 550.2
Elementorum prædominantia dupliciter poteſt attendi. 548.1
Elementorum an illa adæquatio fiat modo indiuiſibili, vel punctuali. 550.2
Elementorum qualitates ſunt quatuor. 548.2
Elementorum quantitas quæ ſit in corpore humano amplior an actiuorum an paſſiuorum. 611.1
Elementorum qualitates, quæ cenſendæ ſint actiuæ, & quæ paſſiuæ. 548.2
Elementum poteſt ſummi duobus modis. 550.2
Elementum vnum determinare ſibi vnam qualitatem in ſummo poteſt intelligi dupliciter. 551.1
Eleuari aliquem ſupra ſe bifariam contingit. 185.2
Eliæ & Eliſeo quomodo dicatur obediuiſſe elementa, & elementata. 556.2
Eliæ fuit reuelata prædeſtinatio. 199.2
Empedocles tenuit ſucceſſiuè mundos eſſe infinitos. 470.2
Empedocles ſex principia rerum ponebat & quam errauerit. 476.2
Empedocles voluit quatuor elementa eſſe principia rerum. 22.1
Enoc, & Elias quare in Paradiſo terreſtri conſeruentur. 615.1
Ens quodlibet, aut eſt ſubſtantia aut accidens. 139.2
Ens omne tribus modis poteſt conſiderari, pagina. 373.1
Ens per ſe ſimpliciter poteſt accipi duobus modis. 315.1
Ens in duo diuiditur, in ſimplex & compoſitum. 123.2
Ens incompletum, & ens completum in quo differant. 79.1
Ens duplex. 423.2
Ens eſt principium cauſale. 5.2
Entia duplicia. 60.2
Epar quare calidum, & minus quam cor. 612.1. & quare etiam humidum. ibid.
Epicicli, & eccentrici qui ſint. 512.1
Epicicli circuli, & Eccentrici an ſint in cœlo. ibid.
Epicuri opinio eſt mortuo corpore mortuam eſſe animā. 655.2

Epi-

Digitized by Google

Epicurus quid ſenſerit de exiſtentia mundi. 183
Epiphania quid ſit, & quare vocetur vna Hierarchiarum, & qui Angeli dicantur de ea. 353.2
Error deluſio, & præſtigium differunt. 338.1
Error practicè loquendo poteſt contingere ex duobus. 216.1
Error, ignorantia, actualis inconſideratio penes nomina confunduntur, tamen differunt quam maxime. 215.2
Error Origenis circa liberi arbitrij confirmationem. 270.2
Error an cadat in dæmonibus ſiue deceptio circa præſentia. 278.1
Error quid ſit ſecundum Diuum Auguſtinum. ibid.
Eſſe vnum ſimplicitate, & vnione ſimplicium differunt. 128.2
Eſſe ſecundum quid non eſt ſemper verum quod reducatur ad eſſe ſimpliciter. 35.2
Eſſe poteſt tripliciter intelligi. 7.2
Eſſe in tempore quid ſit. 74.1
Eſſe omnibus communicatum eſt à primo ente ſecũdum Ariſt. huic clarius, illi obſcurius. 6.1
Eſſe à natura poteſt intelligi duobus modis. 671.1
Eſſe aliquid in loco poteſt intelligi quadrupliciter. 443.2
Eſſe, & eſſentia ſibi inuicem poteſt differunt. 125.2
Eſſe in loco tripliciter contingit. 331.2
Eſſe aliquid de ſubſtantia alicuius contingit dupliciter. 590.1
Eſſe rerum ſacrarum dupliciter poteſt intelligi. 354.2
Eſſendi ratio aliquid in loco poteſt bifariam accipi. 113.2
Eſſentia in diuinis quodnam principium ſit. 5.2
Eſſentia diuina omnia diſtinctè repræſentat. 171.2
Eua quare non ex capite, neque ex pedibus, ſed ex latere formata fuerit. 625.2
Eua ex quo latere formata ſit. ibid.
Eua num de ſola coſta Adæ fuerit producta. 626.1
Eua cur potius à coſta quam à carne habuit denominationem. ibid.
Eua in ſtatu innocentiæ an fuiſſet ſine grauedine grauida, & ſine fractione, & dolore peperiſſet. 686.1
Eua cur facta ſit ex Adam dormiente, & non vigilante. 626.1
Euæ peccatum non fuit inaduertentia. 216.1
Euæ formatio de coſta Adæ an dicendum ſit opus miraculoſum. 670.1
Euæ corpus an formatum fuerit de coſta Adæ ſine additione materiæ. 631.1
Euam quare Deus per ſe ipſum formare voluerit. 627.2
Euam ſe ipſo ſolo Deus an formauerit, vel miniſterio Angelorum. 627.1
Eudæmones vocantur Angeli boni. 23.1
Euentus diuerſis temporibus contingunt. 280.2
Exiſtens in tenebris cur videat ea, quæ ſunt in lumine, & non è conuerſo. 468.1
Exiſtentia tribus modis variari poteſt. 140.2
Exitus duplex eſt. 5.1
Exitus creatus duplex. ibid.

F

FActio, & creatio differunt. 426.2
Factionem rerum tripliciter Sacra ſcriptura commemorat. 95.2
Fati diffinitiones. 527.1
Fati diffinitiones habitæ à Sacris Theologis, & Patribus. ibid.
Fato an ſubdantur omnia. 528.2
Fato ſi non omnia ſubduntur, quæ igitur ei ſubiaceant, & quæ non ſubiaceant. 529.1
Fatum quid ſit ſecundum Poetas, Philoſophos, & Aſtronomos. 526.2
Fatum accipitur bifariam. 427.2
Fatum quomodo differat à prouidentia. 528.1
Fatum quid ſit ſecundum Theologos, & quomodo à prouidentia differat. 527.2
Fatum duobus modis ſpectari poteſt. 528.1
Fauere vt quis alium poſſit quæ requirantur. 331.1

Faſcinatio quomodo fiat. 308
Feſta quare Eccleſia ſecundum Solem, non autem ſecundum Lunam magis accipiat. 522.2
Fides miſterijs potiùs, quàm mathematicis demonſtrationibus tribuenda eſt authoritas. 1
Fides in formis eſt duplex. 265.1
Fides duplex. 264.2
Fiendi modos in vniuerſo quot ponat durandus. 17.1
Fieri aliquid de nihilo tribus modis contingit. 8.1
Fieri duplex eſt. 42.1
Fieri tranſire ſtat dupliciter. ibid.
Fieri nihil ex nihilo quomodo intelligatur. 11.1
Figmentum capitur tribus modis. 153.2
Figura quadrata quomodo magis congruat firmitati. 480.2
Filij ſimilantur parentibus etiam in ijs, quæ pertinent ad animam. 647.2
Filij proprietas, quæ eſt imago Dei Patris non inuenitur in aliqua creatura perfectè. 577.1
Filiorum nomine qui ſint intelligendi. 200.1
Filium, & Spiritum ſanctum eſſe Deum qua ratione probetur. 30.1
Filium, & Spiritum ſanctum neceſſario requiri ad productionem creaturarum bifariam poſſe intelligi. 32.1
Filium, & Spiritum ſanctum præexigi in ratione cauſæ poteſt bifariam intelligi. 32.1
Filius eſt tota ſpecies patris Angelus autem non habet totam ſpeciem. 60.1
Filius Dei, quia æternus, probatur non eſſe creatura 19.1. 2. per totum.
Filius cur ſit æternus cum patre. 20.1
Filius Dei, & membrum Chriſti quis dicitur dupliciter. 356.1
Finis duplex eſt. 485.2
Finis eſt duplex. 54.1
Finis agentis duplex. ibid.
Finis duplex operantis, & operis. 61.1
Finis duplex eſt, ad quem res ordinatur. 553.1
Finis duplex, intra facultatem naturæ, & excedens facultatem. 234.1
Finis, ad quem res ordinantur, duplex eſt. 554.1
Frui & vti, quam differant. 554.1
Finis accipitur multis modis. 52.2
Finis quid ſit. 553.2
Finis creaturæ intellectualis duplex eſt. 552.1
Finis ſecundum Theologos duplex vltimus ſcilicet, vel ſub vltimo. 60.2
Finis artificij duplex eſt. 417.2
Finis quinam ſit, propter quem cœlum mouetur. 486.1
Finis accipitur bifariam. ibid.
Firmamentum an ſit. 475.1
Firmamentum quodnam cœlum ſit. 474.2
Firmamentum in ſacris literis accipitur multipliciter. 508.2
Firmamentum poteſt dupliciter cõſiderari, & de illo poſſumus bifariam loqui. 475.2
Firmamentum an ſecunda die ſit conditum. ibid.
Firmamentum vnde dicatur. 476.1
Firmamentum dicitur duobus modis. ibid.
Firmamentum vnde dicatur. ibid.
Firmamentum an ſit eiuſdem naturæ cum elementis iſtis. 476.2
Firmamentum cur igneum appellatum fuerit. ibid.
Firmamentum an ſit eiuſdem naturæ cum igne elemento. 474.2
Flumina quamuis grandia cur ſalſa non ſint. 499.1
Flumina quæ oriantur ex Paradiſo. 608.1
Fluuiorum duplex eſt principium naturale. 498.1
Fluxus, & refluxus maris vnde proueniat. 515.1
Fluxus & refluxus propriè Oceani eſt. 515.2
Fœditas triplex eſt quæ remouetur ab Angelo. 59.2
Fœmina poteſt bifariam conſiderari. 612.2
Fœmina quare dicatur mulier. 584.2
Fœminæ generatæ an fuiſſent in ſtatu innocentiæ. 689.2
Fetus quo tempore formetur. 650.2

Digitized by Google

Forma duplex partis,& totius. 632.1
Formæ in materia eſt tribus modis. 295.2
Forma ſubſtantialis an poſſit intendi,& remitti. 459.2
Forma ſubſtantialis adhoc vt aliquid ſit duo requiruntur. 51.2
Forma an ſit principium indiuiduandi naturam. 144.2
Forma eſt duplex aſſiſtens, & informans. 488.2
Forma eſt duplex,dans, & non dans eſſe. 636.2
Forma duplex eſt. 424.1
Forma an generetur. 296.2
Forma duplex eſt. 297.2
Forma,& materia poſſunt duob.modis conſiderari. 297.1
Forma ſubſtantialis quõ incipiat & deſinat eſſe. 659.1
Forma quomodo poſſit ſubſtantialis incipere per primum ſui eſſe,& produci in inſtanti. ibid.
Forma duplex eſt. 315.2
Forma dat actum materiæ. ibid.
Forma diuerſimodè à Philoſophis appellata fuit. 292.2
Forma eſt duplex. 455.1
Formæ omnis an ſit introductio à creatore,an aliquæ ſint ab agente creato. 292.2
Formæ in medio ſunt duplices. 466.1
Formæ ſunt in triplici differentia. ibid.
Formæ & accidentia quare magis debent dici creata, quando concreata. 294.2
Formæ omnes deductę de potentia materiæ habet plures proprietates, & quæ ſint. 296.1
Formam omnem phyſicam, ſeu naturalem eſſe corruptibilem an poſſit demonſtrari. 658.2
Formarum varia genera à Philoſophis tradita. 292.2
Formarum à quo fiat prima productio, & inductio in materia. 294.1
Formas quomodo diſtinxerit Ariſt. 293.1
Formas omnes eſſe à creatore poteſt habere duplicem ſenſum. ibid.
Formas ſecundum Anaxagoram latitare in materia quot modis intelligi poſſit. ibid.
Formas totaliter eſſe ad extra tenuit Plato. 295. 1. Ariſt. partim ad intra partim ad extra. ibid.
Formatio duplex eſt. 650.2
Formatio corporis Adę proprie vocatur plaſmatio. 605.2
Formationis quænam ſit ſucceſſiue ratio,& diſtinctionis. 423.1
Fortuita an aliqua,& caſualia poſſint eſſe. 535.1
Franciſco Diuo Seraphico fuit reuelata prædeſtinatio. 200.1
Fructus quæ Arbores bis & ter gignunt in anno. 501.2
Futura poſſunt ad duo comparari. 288.2
Futura Deus cognoſcere ſolum eſt de fide. 287.2
Futura p̃dicere ſeu diuinare p ſomniũ an licitũ ſit. 291.1
Futurorum quatuor ſunt genera. 533.1
Futurorum triplex eſt genus. 287.1
Futurorum cognitio, & prædictio an ſit opus ſolius Dei. 287.2
Futurorum neceſſarium quid ſit,& quale. 288.1.2
Futurorum certa notitia poteſt eſſe duplex. 288.2
Futurum contingens triplex eſt. 287.1
Futurum duplex eſt neceſſarium,& contingens. ibid.

G

Ganges fluuius vnde deducat nomen. 618.1
Gaudium accidentale Angelis quale fuerit ob aduentum Chriſti. 198.1
Gaudium eſſe pęnam poteſt intelligi duobus modis. 249.2
Gaudium quid ſit. 249.1
Gaudium,& lætitia differunt ſecundum Stoicos. 289.1
Gaudium an augeatur Angelis ex ſalute cuſtoditorum. 411.2
Gaudium Angelis augeri ſtat dupliciter. ibid.
Gaudium eſt duplex. ibid.
Gaudium an ſit in Angelis,& de quibus ſit. 411.2
Gaudium quale & quantum ſit in Angelis. ibid.
Geleuciani Hermiani affirmarunt malũ eſſe aliquando à Deo,vt impellente. 148.1
Generantem generare aliud propter materiam poteſt intelligi bifariam. 144.1
Generare, & creare poſſe quomodo ſint vnum, & differant. 37.2
Generatio probatur in diuinis eſſe penitus abſque mutatione. ibid.
Generatio & creatio differunt. ibid.
Generatio probatur habere rationem motus,mutationis, & productionis. 34.2
Generationis modi tres ſunt. 677.1
Generationis modi tres ſunt. 629.1
Generatiua vis num conformetur accidentibus, & imaginationibus animæ. 691.1
Generatiua vis, & nutritiua æqualiter an eſſent ſubiectæ rationi in primo homine. 686.2
Generatiua habet tres virtutes. 326.2
Genus quomodo prædicetur æqualiter de ſpeciebus. 63.2
Genus dupliciter accipitur. 594.1
Genus poteſt ad anima comparari. 127.1
Genus duplex eſt. 127.2
Genus & differentia ſecundum Scotum ſumuntur ab alia, & alia realitate. 127.2
Geomantia quid ſit. 305.1
Gladius flammeus ante Paradiſum quid ſignificet. 619.2. 620.1
Gloria in futura remuneratione duplex eſt. 100.1
Gloria quid ſit ſecundum D. Ambroſium. 52.2
Gloria vel diuina, vel noſtra vtilitas an ſit finis principalior conditionis rerum. ibid.
Gloria a rebus creatis redditur præclara, ac venerabilis ſicut bonitas, & materia. ibid.
Glorificatio quomodo ſit inter alia opera opus maximum. 40.2
Gnoſtici duo bonorum & malorum principia imponebant. 23.1
Gnoſtici & Saturnini quam opinionem habuerunt circa auctorem creationis mundi. 1
Gratia vocatur Angelus. 580.2
Gratia operans quomodo dicatur proueniens. 231.1
Gratia,& gloria non datur ſecundum capacitatem naturę. 360.2
Gratia eadem quõ dicatur operans, & cooperans. 231.1
Gratia excedit omnem facultatem naturæ. 359.1
Gratia tribus modis conſideratur. 357.1
Gratia gratum faciens neceſſario requiritur adhoc quod actus cuiuſcumque creaturæ ſit meritorius. 229.2
Gratia ſub quot ſimbolis intelligatur in Sacra ſcriptura. ibid.
Gratia tribus modis accipitur. 194.1
Gratia dicitur bifariam. 227.1
Gratia in Angelis duplex eſt. 417.2
Gratia quænã fuerit in conuerſione Angeli ad Deũ. 228.1
Gratia duplex Dei,& Angeli,& hominis. 193.2
Gratia capitur tripliciter. 196.1
Gratia diſtinguitur in duo. 230.1
Gratia Dei dicitur æterna Dei dilectio. ibid. Quæ eſt duplex. ibid.
Gratia gratum faciens quænam ſit. 193.2
Gratia tripliciter ſumitur. 358.1
Gratia dari ſecundum maiorem capacitatem naturalium tribus modis valet intelligi. ibid.
Gratia num detur ſecundum quantitatem virtutis naturalis. 358.2
Gratia gratis data quænam ſit. ibid.
Gratia dicitur tribus modis. 671.1
Gratiæ defectus prima cauſa eſt ex nobis. 359.1
Gratiæ vt quis ſit habitaculum, quæ conueniant ei. 196.1
Gratiæ gratis datæ defectus vnde ſit. 355.1
Gratię infuſio quomodo ſe habeat ad remiſſionem culpę. 230.2
Gratiæ capacitas an ſit æqualis in Angelis. ibid.
Gratiæ capacitas poteſt dupliciter conſiderari. 360.2
Gratiæ differentiæ quare iſtæ ponantur. 231.1
Gratiæ diuinæ neceſſitas multiplex regitur in homine poſt peccatum. 230.2

Gra-

Digitized by Google

Grauitas duplex eſt. 686.1
Gregorius Sanctus quomodo dicitur liberaſſe animam Traiani. 216.1
Gyon quomodo interpretetur. 618.1

H

HAbitare, & commorari in quibus differant. 332.1
Habitudo, quæ importatur ad non eſſe præcedens quænam ſit. 38.2
Habitus ſecundum Scotum, quomodo poſſit prædicari de ſpecie intelligibile. 161.2
Hæreticorum deliramenta omnia refelluntur circa mundi conſtitutionem. 9.2
Hemiſphęriū quodnā ſit, in quo nos habitamus. 883.2
Heracliti opinio de eſſentia animæ. 591.2
Herbæ virentes cum ſint ad ornatum terræ, & ad ſuſtentationem vitæ, cur tm̄ mentio fit de ligno fructifero. 666.1
Herbam virentem an protulerit de terra eodem die. 500.1
Herbas & plantas cur prius produxerit Deus, quæ ſunt pabula animalium, quā aliquem cibum hominib. 503.1
Hierarchia ſequitur ordinem primi principij. 371.2
Hierarchia ponitur iuxta tres ſtatus contēplationis. 371.2
Hierarchia quo pacto dicatur ordo, ſcientia, & actio. 352.1
Hierarchia cœleſtis, id eſt Angelica quotuplex ſit. ibid.
Hierarchia quid ſit ſecundum nominis ethymologiam. 350.2
Hierarchia quotuplex ſit. ibid.
Hierarchia ſupra cœleſtis, quid ſit. ibid.
Hierarchia diſtribuitur in ſupremam, diuinam, & Angelicam. 373.2
Hierarchia ſequitur triplex miniſterium vitæ actiuę. 371.2
Hierarchia habet ordinem qui reſpondet Patri, Filio, Spiritui Santo. 371.2
Hierarchia debet aſſimilari Trinitati, & quomodo aſſimiletur. 371.2, 372.1
Hierarchia cœleſtis ſcilicet Angelica quid ſit. 351.1
Hierarchia quid ſit ſubcęleſtis, ſiue Eccleſiaſtica. 354.2
Hierarchia ſe habet iuxta triplicem prælationem. 371.2
Hierarchia idem eſt quod ſacer principatus. 355.2
Hierarchia quælibet eſt imago diuinæ ſpecioſitatis. 387.1
Hierarchiæ Angelicæ connexio, & ordo. 99.2
Hierarchiæ Eccleſiæ connexio, & ordo. 99.1
Hierarchiæ ad integritatem tria conueniunt. 371.1
Hierarchiæ an habeant connexionem adinuicem. 353.2
Hierarchiæ tres ſunt ordines. 371.2. Et quæ prælationes ſint in ſe. ibid.
Hierarchiæ diuinum lumen diuerſimodè recipiunt. 353.1
Hierarchiæ cœleſtes pœnes diuinas illuminationes diſtinguuntur. ibid.
Hierarchiæ tres quomodo appellentur. 353.2
Hierarchiarum finis, qui nam ſit ſecundum Dionyſ. 388.1
Hierarchici actus, qui ſint ſecundum Dionyſ. 353.2
Hoc aliquid poteſt ſumi duobus modis. 597.2
Hominem cur Deus faceret ex præiacente materia. 605.2
Hominem cur non fecerit Deus talis poteſtatis, vt ſine adiutorio fœminæ genus humanū propagari poſſet. 622.1
Hominem quare creauerit Deus ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. 575.1
Hominem faciamus cur dixerit Deus. 571.1
Hominem & Angelos probatur eſſe pares. 57.1
Hominem eſſe finem omnium duobus modis intelligi poteſt. 60.2
Hominem etiam ſecundum corpus, quare diuinam decebat prouidentiam à Deo eſſe creatum. 604.1
Hominem & Angelum fecit Deus immediatè ad finem. Quomodo intelligatur. 61.1
Hominem poſſe dici finem omnium vniuerſaliter eſt dupliciter intelligendum. 61.1. 61.2
Hominem probatur factum propter Angelos ad reparandam, ſcilicet Angelicam naturam. 60.1
Hominem eſſe ad imaginem Dei naturaliter poteſt duobus modis accipi. 576.1
Hominem cum creauerit Deus cur de ipſo non dixerit Moyſes vidit Deus, quod eſſet bonum. 570.2
Homines imperfecti decimum cōſtituunt ordinem, quod demonſtratur pluribus modis. 371.1
Homines an in ſtatu innocentiæ omnino perfecti fuiſſent nati ſecundum corpus. 691.2
Homines iuſti ſunt in duplici differentia. 371.1
Homines actualiter exiſtentes an ſint in maiori numero, quam Angeli. 401.2
Homines beati an menſurentur eadem menſura, qua Angeli menſurantur. 74.1
Homines mali licet faciant miracula, tamen non poſſunt dæmones miracula facere. 303.2
Homines Dei permiſſu ſex diebus operantur, ſeptimo autem quieſcunt. 561.2
Homines in ſtatu innocentiæ an omnes tamdiù manſiſſent, donec numerus electorum impleretur. 693.1
Homines bene operantes tres actus habēt, & qui ſint. 410.2
Homines, ſi Angeli ſtetiſſent, an aſſumpti fuiſſent ad eorum ordines. 370.2
Homines ſubueniunt Angelis eorum lapſum reparando. 241.1
Homines in ſtatu innocentiæ tranſlati fuiſſent in cœlum non mortui, ſed viui ſine expectatione numeri electorum. 693.1
Homines renatos poſt diluuium ex putri materia dixerūt Empedocles, & alij antiquiores Philoſophi. 607.2
Homines in dignitate conſtitutos quomodo, & quare habeant duos Angelos cuſtodes. 463.2
Homines à dæmonibus duobus modis vexantur. 335.1
Homines an creati fuerint ad reſtaurandam ruinam ordinum Angelorum. 366.1
Homines an iuxta numerum ſtantium Angelorum an lapſorum aſſumantur ad ordines. 366.2
Homines quibus modis aſſumantur ad ordines Angelorum. ibid.
Homines tribus modis aſſumuntur ad ordines Angelorum. ibid.
Homini in ſtatu innocentiæ an fuerit datus Angelus malus ad exercitium. 405.2
Homini an licitum ſit inquirere à diabolo vbi res ſit, quā perdidit. 307.1
Homini plus gaudendum eſt præferri Angelis ſuam gratiam, quam eſſe Angelos ſecundum naturam. 61.2
Hominis via triplex. 408.2
Hominis plures diffinitiones. 569.2
Hominis meritum poteſt multis modis eſſe efficacius merito Angelorum. 367.1
Hominis dignitas, & præeminentia multiphariam ſplendet. 569.1
Hominum genera ſunt quatuor. 410.2
Homo vltra animam intellectualem an habeat aliam formam ſubſtantialem. 601.1
Homo quid ſit. 569.2
Homo in ſtatu innocentiæ non indiguiſſet ex animalibus indumento. 555.1
Homo ſi ſtetiſſet an fuiſſet dominatus creaturis inſenſibilibus. 556.1
Homo factus eſt, vt Deo ſeruiret. 556.2
Homo duplicem ſtolam gloriæ habebit in cœlo. 62.1
Homo maiora præmia poteſt adipiſci cœleſtia, quam Angelus & quæ ſint. 62.1
Homo eſt finis omnium, quæ ſunt. 105.1
Homo nunq̄ indiget diabolicis miraculis aut p̄ſidijs. 306.2
Homo in Paradiſo an potuiſſet non comedere. 663.2
Homo ſecundum dona gratiæ præcellit Angelos. 61.2
Homo diuerſimodè dicitur finis omnium rerum. 555.1
Homo quare habeat libertatem arbitrij. 553.2
Homo factus propter reparationem Angelicam, quomodo ſit intelligendus. 601.2
Homo an ſit finis omnium. 60.2
Homo cum dicitur beatificabilis duo ſignificantur, & quæ ſint. 671.1
Homo in ſtatu innocentiæ poterat dici immortalis duobus modis. 671.2

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Homo vnuſquiſque habet Angelum cuſtodem ſibi delegatum. 401.1. Quod probatur multis modis per totum membrum. ibid.
Homo debuit ordinari in ſe, & in finem. 686.2
Homo an factus ſit ad reparationem Angeli caſus. 241.1
Homo ob quid factus ſit. ibid.
Homo quomodo generet ſibi ſimile in genere. 647.2
Homo qua ratione ſit nobilior corpore cœleſti. 105.2
Homo exaltatus in vtroque ſexu ſuper Chores Angelorum. 61.2
Homo in Chriſto adoratur adoratione latriæ. ibid.
Homo eſt animal ſociabile. 62.2
Homo etiam ſi remanſiſſet in ſtatu innocentiæ nunquam ſe ſeruaſſet ſine Dei adiutorio. 229.2
Homo quomodo dicatur de genere Dei. 694.1
Homo de virtute in virtutem tranſiens ſit quaſi alius. 276.1
Homo vnde dicatur. 57.1
Homo quomodo à diuerſis diffiniatur. ibid.
Homo an ſit imago Dei verè. 568.1
Homo an vnuſquiſque habeat Angelum malum. 402.2
Homo & beſtiæ quare eodem die creati. 569.1
Homo dicitur minor mundus. 570.1
Homo num ratione maioris conatus lib. arb. conſequantur maiora auxilia quantitatis gratiæ. 359.1
Homo an ſit imago Dei naturalis. 575.2
Homo an dicatur imago Dei ſecundum partem corporalem, & ſenſibilem. 574.1
Homo in ſtatu innocentiæ duobus erat munitus. 673.2
Homo ſecundum quam rationem ſit imago Dei. 572.2
Homo an in ſtatu naturæ inſtitutæ fuerit mortalis. 661.2
Homo quare poſt omnia productus ſit. 570. 1. multæ afferuntur rationes. ibid. Et per totum membrum.
Homo cur creatus fuerit ſtaturæ rectæ. 611.2
Homo poteſt dici membrum, & Filius Dei dupliciter. 356.1
Homo cur collocatus fuerit in Paradiſo. 616.2
Homo obligatur ad quinque regulas, & quæ ſint. 569.2
Homo an poſſit conſtellationibus ſtringi ſeu cogi. 530.1
Homo an dicatur Dei imago naturaliter, cum non habeat ex natura ſui ipſius, ſed à Deo. 576.1
Hora quæ nondum venerat Chriſto moriendi quomodo exponatur, & interpretetur. 530.2
Horiſpicium quid ſit. 105.1
Humanitas Chriſti vocatur cœlum. 470.2
Humiles, qui fuerint exaltati præalijs. 240.1
Humor duplex eſt. 548.1
Humor aqueus duplex. 552.2
Hydromantia quid ſit. 305.1
Hyleatim habere quid ſit. 128.1
Hyparcus quomodo animam deſcripſerit. 591.2
Hyperfania quid ſit, & quare vocetur vna Hierarchiarū & qui Angeli dicantur de ea. 353.2
Hypophania quid ſit, & quare dicatur vna Hierarchiarum, & qui Angeli ſint de ea. ibid.
Hyſpaniæ vſus in conceptu equorum qualis. 691.2

I

INane, & vacuum quid. 445.1
Incarnationis myſterium poteſt conſiderari duobus modis. 413.2
Incendere & immittere differunt inter ſe. 346.1
Incendere quot modis contingat. ibid.
Incendere iterum capitur dupliciter. 344.2
Incendere duobus modis conſiderari valet. 345.2
Incomprehenſibilitas quare à Dionyſio vocetur ſilentium. 600.1
Incorruptionis ſtatus vt conſeruetur duo concurrunt. 667.1
Incubi, qui ſint. 527.2
Ideæ platonis, quomodo poſſint eſſe quid ſingulare. 136.2
Ideas fatales quas finxerint Poetæ. 527.1
Ideas eſſe medium inter creatorem, & creaturam hæreticum eſt dicere. 58.1
Identitas duplex eſt. 129.2
Ignis non fuit metaphoricus, ſed verus, & realis. 247.1
Ignis inferni eiuſdem ſpeciei vt noſter. ibid.
Ignis elementum eſt triplex. 474.2
Ignis inferni, & noſtri quotuplex ſit differentia. 247.2
Ignis ſuo pietas triplex eſt. 477.2
Ignis & actus cur non meminerit ſcriptura, ſed tantum mentionem fecit de terra, & aqua. 453.2
Ignis inferni infert pœnam dæmonibus, & animabus damnatis quatuor modis. 247.2
Ignis naturalis applicatus corpori animato ſenſibili habet duplicem actionem. 248.2
Ignis quare vocetur ſol. 580.2
Ignis triplex datur ſecundum Philoſophos. 103.1
Ignis ſunt tres proprietates. 362.1
Ignis inferni habet combuſtionem, ſed non lucem. 243.2
Ignarus vnde deriuatur quo ad nomen. 278.1
Ignorantia contingit tribus modis. 215.2
Ignorantia neſcientia, & obliuio inter ſe differunt. 286.1
Ignorantia quot modis cauſetur. ibid.
Ignorantia, vel neſcientia an ſit in dæmonibus. ibid.
Ignorantia duplex voluntaria, & inuoluntaria. 216.1
Ignorare, decipi, & errare tria ſunt, quæ ſe habent per ordinem. 278.1
Illabi, immitti, incendi differunt inter ſe. 336.2
Illapſus quotuplex ſit. ibid.
Illapſus quid ſit. ibid.
Illuminat quis, & illuminatur bifariam. 387.2
Illuminatio angelica, quænam ſit. 383.2
Illuminatio an fiat in inſtanti. ibid.
Illuminatio poteſt ſummi duobus modis. 463.2
Illuminatio triplex eſt. 388.2
Illuminatio ſecundum Scotum quid ſit. 387.2
Illuminationes Angelorum, quot modis capi poſſint. 369.1
Illuſio quot modis fieri poſſit. 338.2
Illuſio quot modis fieri poſſit. 319.2
Imaginatio duobus modis accipitur. 275.1
Imaginem an homo per peccatū perdere poſſit. 588.2
Imaginem eſſe an cōueniat homini propriè, ita quod nulli alij. 577.2
Imagini, & ſimilitudini aſſignatur triplex modus diſtinguendi inter ipſas. 586.2
Imaginis nomen in ſacris literis diuerſimodè accipitur. 589.1
Imaginis expreſſio conſiſtit in duplici conuenientia. 581.2
Imaginis ratio an principalius reperiatur in Angelo, quā in anima. 581.2
Imago vtrum principalius ſit in mare, quam in fœmina. 584.2
Imago in homine poteſt bifariam conſiderari. 589.1
Imago & ſimilitudo in quibus differant. 574.2
Imago multiphariam capitur. ibid.
Imago an dicatur de filio, & filio carnali eodem modo. 576.2
Imago, creata duplex eſt. 581.1
Imago quomodo ſe teneat ex parte cognitiuæ, & perfectio imaginis ex parte affectiuæ. 588.1
Imago an creatum an increatum ſupponat dum dicitur faciamus hominem &c. 573.1
Imago duplex eſt. 586.1
Imago, & ſimilitudo in quibus differant. ibid.
Imago conſiſtit in omnibus tribus animæ potentijs. 587.2
Imago poteſt ſumi duobus modis. 584.2
Imago Dei an ſit Angelus. 581.1
Imago poteſt bifariam conſiderari. 178.2
Imago capitur dupliciter. 568.1
Imago creata eſt triplex. ibid.
Imago vt ſimulacrorum, & imago Dei vt eſt in homine differant inter ſe. 576.1
Imago duplex perfecta, & imperfecta. 579.2
Imago an principalius ſit in cognitiua, quam in motiua, ſiue affectiua. 586.2
Imago capitur tripliciter. 568.1

Index Rerum Notabilium.

Imagini Dei tria requiruntur. 568.1
Imago triplex eſt. 577.2
Imago Dei nulla dicitur creatura præter filium Dei. 59.2
Sed dicitur ad imaginem & quare. ibid.
Iumentum ſecūdum ethimologiam quid ſignificet. 538.1
Immiſsio quid ſit. 341.2
Immittere bifariam accipi poteſt. 342.2
Immittere poteſt duobus modis intelligi. 343.1
Immateriale capitur tribus modis. 132.2
Immortale ſumitur duobus modis. 660.2
Immortale, & incorruptibile ſumitur dupliciter. 651.2
Immortalitas accipitur tribus modis. 651.1
Immortalitas innocentię quomodo eſset altera ab immortalitate patriæ ſiue gloriæ. 675.2
Immortalitas dicitur duobus modis. ibid.
Immortalitas in Deo accipitur pro immutabilitate. 657.1
Immortalitas illa vtrum eſset a natura vel a gratia. 671.1
Immortalitas Adæ an magis eſset ſupernaturalis, quam naturalis. 671.2
Immortalitas gloriæ quid ſuperaddat vltra immortalitatem innocentiæ. 676.1
Immortalitas innocentiæ quid dicat. ibid.
Immortalitas innocentiæ an eſset eadem cum immortalitate gloriæ. 674.1
Immortalitati Adæ, quam poterat non mori, tria concurrebant ſimul, & quæ fuerint. 671.2
Immortalitatis, & mortalitatis an ſit eadem potentia. 676. 2
Immortalitatis, & mortalitatis triplex ſpectanda eſt potentia. ibid.
Immortalitatis nomine ſemper idem importetur. 675.1
Impletio duplex. 100.1
Impoſsibile poteſt ſumi duobus modis. 665.1
Impoſsibilitas peccandi eſt duplex. 269.1
Impreſsio vſurpatur quatuor modis. 518.1
Indifferens eſſe contingit bifariam. 116.1
Indiuiduari res ſtat tripliciter. 141.2
Indiuiduatio, quam reperitur in Angelis an debeat dici perſonalitas. 136.1
Indiuiduatio vnde oriatur. 140.1
Indiuiduatio an ſit in Angelis. 135.2
Indiuiduatio in creaturis conſurgit ex duplici principio. 141.2
Indiuiſibilitas duplex eſt. 110.1
Infectio animæ non eſt a Deo, ſed a peccato. 52.1
Inferni locus quid inſinuet, & quid per infernalem locum intelligatur. 242.1
Inferni locum habitare, ſiue eſſe in inferno ſtat dupliciter 246. 1
Infernum eſſe eſt de fide, tamen pluribus medijs probatur. 242.2
Infernum vbi intelligerit eſſe D. Griſoſt. 243.1
Infernus an ſit locus redemptionis. 245.2
Infernus vocatur tenebræ exteriores, & quare. 243.1
Infernus duplex eſt. 246.2
Infernus pœnalis quod nam ſit. 246.2
Infernus accipitur tripliciter. 242.2
Infernus multiplices habet acceptiones. ibid.
Ingenium, & ratio quomodo & nutriant, & diſcrepent. 585.1. Ratio capitur tripliciter. ibid.
Ingratitudo non fuit primum peccatum Diaboli. 224.2
Ingratitudo negatiuè quæ intelligatur ſecundum D. Bonauenturam.
Inimicum odio haberi non iuſtum ſed permiſſum eſt, & quare a lege veteri. 26.1
Innocentia capitur quatuor modis. 672.2
Inſenſibile, & inuiſibile accipitur dupliciter. 100.1
Inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ quomodo exponantur hæc verba. 594.1
Inſtans temporis duplex eſt. 150.2
Inſtans triplex eſt. ibid.
Inſtans quod ſit. 73.2
Inſtrumenta neceſsaria, quæ ſint ad vocem formandam. 327. 2
Intellectio adhoc vt fiat duo neceſſario debent concurrere. 179.2
Intellectio duplex eſt. 220.1
Intellectum humanum non eſſe finiri intellectum diuinũ refellitur vt hæretica propoſitio. 590 1
Intellectum ſuperioris Angeli magis appropinquare ſupremo intellectui poteſt bifariam conſiderari. 167.2
Intellectus poſsibilis ſi eſset vltima intelligentia an poſſet homo per eum formaliter intelligere. 636.2
Intellectus fantaſticus quomodo ſit in Dæmonibus. 329.2
Intellectus apud Auerroem diuerſa ſortitur nomina, & ita diuerſimodè accipiendo ipſum vtitur eo. 635.2
Intellectus quomodo dicatur ſemper verus. 283.1
Intellectus eſt illimitatus quorum obiectum. 163.1
Intellectus, & eſsentia Angeli differt ab intellectu, & eſſentia animæ rationalis. ibid.
Intellectus noſter ingenerabilis, & incorruptibilis. 14.1
Intellectus Angeli poteſt dici tenebroſus bifariam. 389.1
Intellectus agens quomodo ſit in Angelo. 160.1
Intellectus ſpeculatiuus, & practicus an ſit in Angelis. ibid.
Intellectus ſpeculat. & pract. non ſunt diuerſæ potentiæ. ibid.
Intellectus agens & poſsibilis an ſit in Angelis. 158.2
Intellectus agens facit duo officia. ibid.
Intellectus poſsibilis duo ſibi vendicat. ibid.
Intellectus quando poſsit habere duas cognitiones. 209.2
Intellectus poteſt bifariam conſiderari. 173.1
Intelligentia capitur multipliciter. 488.2
Intelligentia per quem modum moueat cœlum. 492.2
Intelligentia an vniatur cœli, vt forma. 491.1
Intelligentiæ eſsentialiter ordinatæ dupliciter conſiderantur. 29.1
Intelligentiam tenuit Auicennas produxiſſe aliam. 27.2
Intenſio opponitur remiſsioni. 266.1
Intenſio propriè ad quas qualitates ſpectet. ibid.
Intentio capitur dupliciter. 466.1
Intentio D. Bonau. in hoc 2. lib. quænam ſit. 4.2
Interitus vnus eſt hominum, & iumentorum quomodo hæc propoſitio ſit intelligenda. 652.2
Intermediatio poteſt intelligi dupliciter. 543.2
Inuidia an fuerit primum peccatum Luciferi. 212.1
Inuidia eſt reſpectu paris, & etiam ſuperioris. 218.2
Inuidia non fuit primum peccatum Luciferi. 214.2
Inuidia non præcedit, ſed ſequitur ſuperbiam. 214.2. 215.1
Ioſeph vidit ſuum Principatum, ſed non venditionē. 204.2
Ira duo habet, quæ ſpectantur in illa. 213.1
Ira vt accenſio ſanguinis circa cor non poteſt eſſe in Angelis. 213.1
Iſta poteſt eſſe in Angelis malis vt appetitus vindictę. ibid.
Iudas fecit offerri pro mortuis ſacrificium. 246.1
Iudicia Dei timenda. 240.1
Iudicium intellectus eſt duplex. 178.1
Iudicium Diaboli duplex eſt. 266.1
Iumentorum nomine quid, & beſtiarum intelligatur. 538. 1
Iuſtificare quid ſit. 230.2
Iuſtificatio an in Angelis fuerit per gratiam. 230.2
Iuſtificatio quomodo ſit inter alia opera opus maximum 40.2
Iuſtificatio quæ eſt facere de impio pium quid ſit. 230.2
Iuſtitia quare vocetur rectitudo. 228.1
Iuſtitia duplex. 195.2
Iuſtum non eſſe accipitur bifariam. 230.2
Iuſtum ſumitur dupliciter. 56.2
Iuſtus vocatur Angelus. 58.2

L

Lapides duo materię & obliuionis proprietatibus prę diti in duobus annulis a Moiſi ſculpti. 531.1
Lapides igniti in medio quorum erat Lucifer ante lapſum qui nam fuerint. 192.2
Latroni ſancto fuit reuelata prædeſtinatio. 220.1
Latronis anima, dicto a domino hodie mecum eius &c.

fuit

fuit beata,& vidit Deum per eſsentiam. 104.1
Legem veterem fuiſſe a Principe tenebrarum data qui aſ-ſeuerauerint hæreticorum. 25.2
Leuiathan nomen Dæmonis propter ſuperbiam. 280.1
Lex vetus an fuerit bona. 27.1
Lex quare poſita libero arbitrio. 193.1
Lex quomodo ſubintrauerit vt abundaret delictum. 26.2
Lex vitus quomodo appelletur miniſtratio mortis & damnationis. 26.1
Liber quid ſit. 276.1
Liberalitas eſt in Deo ſaluo iure iuſtitiæ,& ſapientiæ. 196.1
Liberi arbitrij motus in Deo duplex eſt. 229.2
Libero arbitrio an repugnet neceſſitas. 277.2
Libero arbitrio quare lex poſita ſit. 193.1
Libertas quid ſit. 276.1
Libertas eſt triplex. 273.1
Libertas arbitrij an augeatur, vel minuatur,ſiue intendatur, & remittatur. 277.1
Libertas a peccato triplici ſtatui hominis cōis eſt. 277.2
Libertas in ſacris literis quadruplex eſt. 276.1
Libertas triplex a coactione,a peccato,& a miſeria. 277.1
Libertatis arbitrij quæ ſit ratio diſtinctionis a coactione. a peccato,& a miſeria. 277.1
Libertini dixerunt Angelos nihil eſſe. 94.1
Liberum arbitrium num ſit in Angelis. 269.2
Liberum arbitrium non poteſt ſe diſponere ad gratiam ſine Dei gratia. 229.2
Liberum arbitrium eſſe confirmatum in bonum ſtat dupliciter. 271.1
Liberum arbitrium an Angeli,& hominis confirmari valeat in bono. 270.2
Liberum arbitrium quid ſit. 270. 2. quomodo ſit intelligenda hæc diffinitio. ibid.
Liberum arbitrium eſt in Angelis. 283.2
Liberum arbitrium quid ſit. 283.2
Libidines variæ ſunt ſecundum Papiam. 346.2
Libidinis ignis habet ſuum pabulum,& quinam ſit. ibid.
Libido, & cupiditas quomodo debent intelligi eſſe radix omnium peccatorum. 223.1
Libido quid ſit,vnde oriatur,& in quo ſit tanquam in ſubiecto. 346.2
Libido ſiue cupiditas an ſit radix omnis peccati. 222.2
Libido vnde oriatur. 346.2
Libri Primus,& Secundus quomodo connectantur ſimul a ſancto Doctore & alijs. 4.1
Ligna ſpecioſiſſima fuerunt duo in Paradiſo præ alijs. 665.2
Ligna ſiue arbores quibus Deus decorauerit. 501.1
Ligni vitæ ſitus quis fuerit,& quare in medio. 669.1
Ligni vitæ tribus modis fructus vitam hominis ſuſtentabat. 666.2
Lignum vitæ cur facere voluerit Deus, cum præuiderit per illud hominem caſurum. 670.1
Lignum vitæ ab euentu, & non ab effectu nuncupatum fuit. ibid.
Lignum vitæ cur voluerit Deus facere pulchrum viſu,ac ſuaue ad veſcendum eius fructibus. ibid.
Lignum quare nullum aliud præter lignum vitæ denotet ſacramentum Crucis. 669.2
Lignum vitæ & lignum boni & mali duo in medio Paradiſi aliorum pulcherrima. 665.2
Lignum vitæ cur dicatur a D. Auguſt. eſſe in ſacramentum. ibid.
Lignum vitæ quid ſignificet. 669.1
Lignum vitæ cuius generis fuerit. 670.2
Lignum vitæ quibus de cauſis Hebraicè dicatur lignum vitarum. 666.2
Lignum vitæ an immortalitatem conſeruaſſet. 667.1
Linea poteſt tribus modis diffiniri. 118.1
Lineas tres in cœlo poſſumus imaginari. 483.1
Locale capitur bifariam. 109.1
Loci conditiones,& proprietates quæ ſint. 109.1
Loci tres ſunt precipuæ conditiones,& proprietates. 108.1
Locum eſſe immobilem per æquiualentiam poteſt dupliciter intelligi. 109.1
Locus accipitur tripliciter 107.2
Locus tribus de cauſis ab Ariſt. vocatur immobilis. 109.1
Locum duo habere conſideranda dicitur. 109.2
Locus quotuplex ſit Angelo. 108.1
Locus quid ſit. 108.2
Locus,& motus cur non annumerentur inter coæquæua. 442.2
Locus cur naturalis dicatur. [illegible]
Locus & locatum debent ſimul proportionari. 120.1
Locus duplex eſt. 442.2
Locus ſpiritualis eſt duplex. ibid.
Locutio duplex eſt. 328.1
Locutio in Deo,in nobis & in Angelis quid denotet. 389.2
Locutio triplex datur. 396.1
Locutio ſpiritualis an ſit idem,quod illuminatio. 391.2
Locutio Angelorum quomodo ſit ſimilis,& quomodo diſſimilis locutioni noſtræ. [illegible]
Locutio quid ſit. [illegible]
Locutio quotuplex ſit. ibid.
Locutio mentalis duplex eſt. 390.2
Locutio quare fiat. ibid.
Locutio an ſit in Angelis. ibid.
Locutio ſpiritualis duplex eſt. 391.1
Locutio quo pacto vna ſit,& eadem Dei,& Angeli. 397.1
Locutio Angeli an idem ſit,quod eius cognitio, vel cogitatio. 389.2
Locutio an Angelica ex perſona Dei facta ſit cum ſignificatione alicuius certæ perſonæ, in Deo. 398.1
Locutio eadem an poſſit eſſe a Deo, & ab Angelo. 396.1
Locutio triplex eſt. ibid.
Locutio diuina eſt duplex. ibid.
Locutio interior eſt in Angelis. 391.1
Locutio Angeli,& cogitatio non ſunt idem. ibid.
Locutio Angelorum de quibus ſit. 391.2
Locutiones ſenſibiles an ſemper fiant mediāte miniſterio Angelico 398.1
Loqui contingit duobus modis. 389.2
Loqui quid ſit. ibid.
Loqui Angelos ad inuicem mentaliter eſt de fide. 390.2
Lucem quare Deus non fecit ſufficientem, quod poſſet vndique illuminare. 452.1
Lucem an fuerit Deus in initio diei. ibid.
Lucem quomodo intelligitur vidiſſe Deum quod eſſet bona. 449.1
Lucem fieri tripliciter exponitur. 448.2
Lucem a tenebris quomodo dicatur Deus diuiſiſſe. 453.1
Lucem eſſe corpus quomodo ſit intelligendum. 456.2
Lucem Angelorum bifariam dici valet. 205.2
Lucifer inuidit Deo, & doluit de bono,& poteſtate eius. 218.2
Lucifer quid appetierit. 217.1
Lucifer num alijs Dæmonibus præſideat. 252.1
Lucifer an petierit æqualitatem Dei vnde orta ſit hæc quæſtio. 217.2
Lucifer an potuerit appetere æqualitatem Dei. 219.2
Lucifer ſi præuidit ſuum Principatum, cur & caſum non preuiderit. 204.2
Lucifer de quo ordine fuerit. 237.1
Lucifer an alijs Angelis oſtēderit ſuā deformitatē. 225.2
Lucifer,& ſequaces ante ſuum caſum cognitionem matutinam habuerint. 208.1
Lucifer quomodo fuit cauſa, ſeu occaſio peccandi Angelis. 225.1
Lucifer circa ordinem de quo fuerit Angelorum tres recenſentur Doctorum ſententiæ. 237.2
Lucifer an ſecundum omne peccatum ſit caput omnium malorum hominum. 254.1
Lucifer an peccauerit peccato ſuperbiæ. 211.1
Lucifer vt Deiformior,& vt acceperit plura beneficia vt aliorum Angelorum ingratiſſimus. 224.2
Lucifer eſt nomen dæmonis ob inanem gloriam. 280.1
Luciferi caſus permiſſus a Deo multis de cauſis. 240.1
Luciferiani quid male ſenſerint de anima rationali. 646.1
Lucifero quare Deus potuit reuelare Dominium, & non præcipitium. 204.2

Luci-

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Luciferum cur Deus nobiliſſimam creaturam ſuam mere,& præcipitare permiſerit. 240.1
Luciferum noluiſſe ex ſuperbia ſubeſſe Deo bifariam poteſt intelligi. 215.1
Lucidum aliquid dicitur bifariam. 103.1
Lucis corporalis qui vſus, & qui effectus. 446.1
Lucis triplex effectus. 446.2
Lucis naturam an omne corpus participet. 458.2
Lumen quomodo gignatur in medium. 465.2
Lumen an ſit in medio ſecundum eſſe reale, an ſecundum eſſe intentionale. 465.2
Lumen duplex eſt. ibid.
Lumen an requiratur ad viſionem propter colorem. 467.1
Lumen an ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis. pag. 463.2
Lumen an ſit edutum de potentia medij. 464.1
Lumen, quod emittitur a corpore luminoſo, vtrum ſit corpus, an qualitas corporis. 460.2
Lumen eſt duplex. ibid.
Lumen increatum eſt duplex. ibid.
Lumen corporale poteſt accipi dupliciter. 461.1
Lumen ſpirituale creatum eſt multiplex. 460.2.461.1
Lumen eſſe corpus quibus rationibus probauerunt nonnulli Philoſophi. 461.2
Lumen reflectitur, & refrangitur. 462.2
Lumen quomodo ſit calefactiuum. 179.1
Luminare capitur bifariam. 504.1
Luminaria ex qua materia facta ſint. 505.2
Luminaria vtrum diuerſitatem habeant perfectionum. 515.2
Luminaria diuerſa an habeant diuerſas impreſſiones ſuper corporalia. 518.1
Luminaria quare diuerſas impreſſiones habeant. 518.1
Luminaria omnia an poſita ſint in eodem loco continuo, an in diuerſis. 504.1
Luminaria quid cauſent in hæc inferiora. 523.1
Luminaria vtrum diſtinguantur ſpecie. 515.2
Luminaria quo pacto dicantur eſſe in ſigna. 521.2
Luminaria multa quare poſuerit Deus in vltima ſphæra. 507.2
Luminaria cur non dixerit moyſes fiant in firmamento ſicut in ſequentibus dicitur producant aquæ, producat terra. 508.2
Luminaria an moueantur in orbibus ſuis motibus proprijs. 509.1
Luminaria ſunt duplicia. ibid.
Luminaria quæ ſint iſta de quibus dicit ſcriptura fiant luminaria. 508.2
Luminarium cauſalitas, & actio an extendat ſe ad omnia inferiora. 522.1
Luminarium ex impreſſionibus an cenſeatur diuerſitates morum in hominibus. 525.2
Luminarium motus duplex eſt. 521.2
Luminis datiuum poteſt eſſe tribus modis. 103.2
Luminoſa natura ſecundum D. Bonauenturam inſinuatur nomine cœli. 18.2
Luna, & ſtellæ cur luminaria dicantur. 506.2
Luna quare dicatur luminare maius. 507.1
Luna ſecundum ethymologiam vnde dicatur, & quid ſignificet. ibid.
Lunæ maculoſæ partes, quænam ſint, & vnde prouen iāt. 516.2
Lunatici quomodo a luna vexentur. 279.2
Lupus ad quid a Deo creatus. 556.
Lux duplex eſt. 477.2
Lux poteſt accipi dupliciter. 455.1
Lux duplex concurrit in ſpirituali cognitione. 395.1
Lux num illa poſſet vndique illuminare. 451.2
Lux videtur bona tripliciter. 449.2
Lux qualiter illa faciebat diem, ac noctem. ibid.
Lux an intelligatur corporalis vel ſpiritualis per lucem illam, quæ prima die facta fuit. 444.2
Lux an ſit corpus, vel forma corporis. 454.2
Lux an ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis. 457.2
Lux diuinæ eſſentiæ ſuper omnem intellectum creatum. 175.2
Lux, luminoſum, & lucidum ſequuntur per ordinem. 457.2
Lux quid ſignificet. 445.1
Lux duo requirit, & in luce duo ſunt ſpectanda. 445.1
Lux quare ante omnia alia primo die creata fuerit. 445.2
Lux cum prima die data ſit cœlo, & motus primo cœlo mobili, quare ſolius lucis fiat mentio. 446.1
Lux quo pacto lumen producti illud non producat educendo de potentia materiæ. 464.2
Lux illa prima qua poteſtate cœli fuerit cum primum apparuit. 452.1
Lux poteſt accipi tripliciter. 458.1
Lux an ſit inter omnia ſenſibilia nobiliſſima. 458.1
Lux num quælibet cum alia luce ſit eiuſdem ſpeciei. 459.1
Lux duplex eſt in luna & in ſtellis. ibid.
Lux aut ſit ſenſibilis, ſeu an ſenſus viſus percipiatur. 459.2
Lux duobus modis conſideratur. ibid.
Lux, lumen, radius, & ſplendor hæc quatuor inter ſe differunt, & quomodo. 455.2
Lux illa qualis, & quanta fuerit. 446.2
Lux in quo loco fuerit creata. 447.1
Lux illa in qua parte materiæ primæ fuerit. ibid
Lux illa an adhuc maneat aut ſit deſtructa. ibid.

M

Macharius interrogans Caluariam cuiuſdam quem reſponſum acceperit. 246.1
Macrobius, quid ſenſerit de animabus. 643.2
Magi Pharaonis, an produxerint veros Serpentes. 302.1
Magiæ ſpecies duplex eſt. 304.2
Magiæ nomen quid. ibid.
Magica ars vt pernitioſa interdicitur triplici legge. ibid.
Magicæ artis plures ſunt ſpecies. 305.1
Magicæ artis quæ & quot ſint preces. ibid.
Magicam artem ad quid Deus permittat. ibid.
Magicis artibus vti quodnam peccatum ſit. 304.1
Magnitudo rerum ſe habet circa tria, conſiderat ſcilicet longitudinem latitudinem, & profunditatem. pag. 50.1
Magorum in miraculis an fuerit mendatium. 302.2
Maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat, quomodo hæc auctoritas ſit intelligenda. 404.1
Maledictum duplex eſt. 16.2
Maleficium quomodo fiat. 505.1
Mali oppoſitio ad bonum an faciat ad decorem vniuerſi. 150.1
Mali mores ex quatuor cauſis proueniunt. 532.2
Malitia triplex opponitur triplici generi bonitatis. 261.2
Malitia aliquorum hominum quomodo poſſit dici naturali. 153.2
Malitia Dæmonum an aliquid compatiatur virtutis. pag. 264.2
Malum pœnæ, & malum culpæ quid dicant. 149.2
Malum in naturalibus vnde oriatur. 149.2
Malum an ſit a Deo. 148.1
Malum culpæ eſt maius quam malum pœnæ multis de cauſis. 149.2
Malum triplex eſt. 147.2
Malum eſt vt in pluribus, bonum vero vt in paucioribus. 241.2. quomodo ſit hæc Ariſt. propoſitio intelligenda. ibid.
Malum duo requirit. 150.1
Malum quomodo faciat, & non faciat ad decorem vniuerſi. ibid.
Malum habet ordinem ad triplex bonum. ibid.
Malum pœnæ quomodo ſit a Deo. 148.2
Malum culpæ nullo modo eſt a Deo. 148.2
Malum in quantum pœna eſt a Deo, in quantum culpa eſt ab homine. 149.1
Malum cur ſit in pluribus, quam bonum. 138.1
Mammona eſt nomen dæmonis ob eius auaritiam, quam oſtentat. 280.1

Ma-

Digitized by Google

Mane,& Veſpere duplicem habent differentiam. 209.1
Manichæi duo dixere principia fuiſſe viſibilium,& inuiſibilium,& quomodo ea vocent. 23.1
Manichei ferent duos eſſe mundos, regio ſcilicet tenebrarum & lucis. 48.1
Manichæorum impugnatur ſententia de Luce. 456.1
Manis princeps hæreticæ ſectæ dictæ hinc Manichæorum 23.1
Mantica ſpecies Magiæ vna quæ ſit. 305.1
Mantice ideſt diuinationis ſeptem ſunt gradus ſiue modi, & qui ſint. ibid.
Mare qua de cauſa ſalſum ſit. 498.2
Mare an mutet ſitum ſuum, & an redundet ex copia aquarum defluentium ad ipſum. 499.1
Mares in dextero, fœminæ in ſiniſtro gignuntur latere. 625.2
Maria quare in plurali numero appellentur congregationes aquarum & non Mare in ſingulari. 498.2
Maria virgo quomodo intelligatur, & quare ſuper omnes Angelorum Choros exaltata. 371.1
Maria Virgo vocatur Cœlum. 410.2
Mariæ Virgini ſacratiſſimæ fuit reuelata prædeſtinatio. 200.1
Maſculus quare nunc quandoque, & quandoque fœmina naſcatur. 689.1
Materia corporalium,& incorporalium an ſit vna numero. 132.2
Materia an ſit in Angelis. 178.1
Materia aliqui probant non eſſe in Angelis, & aliqui maximè. 128.1
Materiam æternaliter ſine forma fuiſſe imperfectam nõnulli Philoſophi opinati ſunt. 13.1
Materia an ſit ratio, & principium indiuiduandi naturam. 143.2
Materia illa an eſſet corporea. 432.1
Materia ſi corporea erat nunquid eſſet ibi opacitas, & tranſparentia. 432.1
Materia poteſt bifariam conſiderari. 517.2
Materia Angelorum an ſit vnigenea cum materia corporalium. 131.2
Materia illa informis cur appelletur nominibus terræ, abiſſi & aquæ. 431.1
Materia quatuor modis conſiderari valet. ibid.
Materia prima quomodo dicatur eſſe vna numero cum ſit pluribus communis. 133.1
Materia dupliciter poteſt conſiderari. 435.1
Materia poteſt dici duobus modis. 598.1
Materia an ſit per ſe cognoſcibilis. 130.2
Materia etſi non ſit ſimilis, tamen eſt aſſimilabilis Deo. 11.1
Materia quomodo ſit ſimilis, & diſſimilis Deo. ibid.
Materiam eſſe productam ſine principio poteſt intelligi bifariam. ibid.
Materia quibus nominibus appelletur a Philoſophis, & Theologis. 11.2
Materia ſine forma an exiſtere poſſit. 424.1
Materia prima habet propriam exiſtentiam. 423.2
Materia, ex qua ſunt Angeli compoſiti, an ſit eadem cum materia corporalium. 129.2
Materia duplex altera propinqua,& altera remota. 505.2
Materia num quid ſit aliquid ens reale poſitiuum. 421.1
Materia num formaliter diſtinguatur a forma. 422.1
Materia duplex Phiſica, & Methafiſica. 129.1. Item poſitiuè ſumpta, & negatiuè. 129.2
Materia, & forma poſſunt duobus modis conſiderari. 297.1
Materia num dicenda ſit infinita. 134.2
Materia eſt cauſa ſine qua indiuiduationis. 144.2
Materia an habeat rationes ſeminales reſpectu formarũ naturalium introducendarum. 203.2
Materia vtrum producta ſit imperfecta actualiter. 424.2
Materia, ex qua ſit generatio eſt finita. 22.1
Materia prima an ſit creata a Deo. 10.2
Materia an ſit in Cœlo. 435.2
Materia informis omniũ corporum appellatur terra. 18.1
Materia prima tripliciter a Moiſe inſinuata fuit nomine: ſcilicet terræ, aquæ, Abiſſi,& quare. ibid.
Materia elementaris triplex. 310.2
Materia prima an creata ſit ſub aliqua diuerſitate formarum. 428.2
Materia prima facta eſt a Deo per filium. ibid.
Materia illa ſi erat inanis, & vacua quomodo replebat locum. 443.1
Materia illa quomodo eſſet in loco. 445.2
Materia tribus modis accipitur. 418.2
Materia conſideratur dupliciter. 132.1
Materia Phiſica an includat Metaphiſicam. ibid.
Materia Phiſica quomodo nobilior Metaphiſica. 132.2
Materia in ſua prima notione quomodo ſit vna numero. 133.2
Materia prima num habeat intentionem alicuius animalis. 134.1
Materia prima habet duplex eſſe. ibid.
Materia tribus modis poteſt conſiderari. 440.1
Materia prima an ſit ens in actu. 422.2
Materia quomodo dicatur ſcibilis per analogiam. 132.1
Materia prima an fuerit producta in die, vel ante omnem diem. 441.1
Materia an ſit vna cœleſtium, & terreſtrium, quantum ad eſſe. 435.1
Materia illa an haberet ſurſum & deorſum. 443.2
Materia corporalium an creata ſit in omnimoda poſsibilitate. 418.2
Materia ſcibilis eſt duobus modis. 131.1
Materia illa num informis inclinationem, & appetitum ad multas formas haberet. 435.1
Materia illa an habuerit ſitum, vel motum. 442.2
Materia generabilium, & corruptibilium an ſit vna numero. 440.1
Materia bifariam eſt ſcibilis. 129.2
Materiæ extenſio duplex eſt. 432.1
Materię varius poteſt eſſe ſermo. 419.1
Materiæ potentia duobus modis ad formam comparari valet. 129.2
Materiæ primæ alterius rationis an poſsint eſſe duæ. pag. 441.1
Materiæ notio duplex eſt. 131.2
Materiæ vnitas quatuor modis intelligi poteſt. 435.1
Materiæ vnitas poteſt intelligi tripliciter. 438.2
Materiam primam malam eſſe qui aſſeuerauerit. Item eſſe Deum. item alia abſurda,& inſanias. 10.2
Materiam primam vel productam in die, vel ante omnẽ diem poteſt intelligi dupliciter. 441.1
Materiam propter quid neceſſe ſit ſumere in cœlo. 436.2
Materiam qui dixerint, ex qua mundus factus eſt, non fuiſſe a Deo creatam. 10.2
Materiam eſſe omnium corporum vnam tribus modis poteſt intelligi. 438.2
Materiam differre in ſpiritualibus,& corporalibus dixerunt aliqui. 129.2
Materiam primam eſſe factam a Deo aſſeuerat Theologus. 10.2
Matheſis ſpecies magiæ vna quæ ſit. 305.1
Matrimonium in ſtatu innocentiæ inſtitutum non in remedium, ſed tantum in officium. 686.1
Matrimonium bis inſtitutum. 680.1
Mediare inter æuum, & tempus poteſt intelligi dupliciter. 90.2
Medici quid dixerint circa mores Hominum diuerſarum regionum. 531.2
Meditationes mentis ſunt ſex,& quæ ſint. 383.1
Medium duplex eſt. 126.2
Medium an ſit inter creaturam in qua eſt imago, & Deũ ipſum. 583.1
Medium duplex eſt. 90.2
Medium eſt duplex. 38.1
Medium triplex requiritur. 466.2
Medium aliquid dicitur duobus modis. 176.2
Melius aliquid quomodo poſsit idem videri. 210.1
Membra corporalia tribuuntur Deo Metaphoricè. 574.2
Mem-

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Membrum Eccleſiæ bifariam dicitur. 355.2
Memoria an ſit in dæmonibus. 284.1
Memoria quomodo differat a reminiſcentia, & memorari a reminiſcari. 284.2
Memoria quomodo ſit conſeruatiua ſpecierum intelligibilium. 284.1
Memoria conſideratur dupliciter. 244.1
Memoriæ actus duobus modis poteſt accipi. 283.2
Menſes, & Septimanæ quare non commemorantur, ſicut tempora, dies, & anni inſigna. 522.2
Menſura triplex datur. 69.2
Menſura, & menſurator quam proportionem inter ſe habeant. 70.1
Menſura & menſuratum diſtinguuntur dupliciter. 70.1
Menſura, & menſuratum quomodo differant. 66.2
Menſura quæ ſit operationum angelorum. 91.1
Menſura quid ſit. 69.2
Menſuræ quænam ſint conditiones. 69.2.70.1
Mentiri, ſiue mendatium dicere propriũ eſſe Diaboli poteſt intelligi duobus modis. 153.2
Mereri tribus modis contingit. 231.2
Merito an ſit melius aliquid accipere, quam ſine merito. 193.2
Meritum bonorum Angelorum quo pacto ſimul duratione cum gloria, ſeu beatitudine potuerit eſſe. 335.1
Meritum ſe habet ad præmium, ſicut motus ad terminum. 335.2
Meritum non eſſe in naturalibus quomodo intelligatur. 234.1
Meritum, & præmium quomodo præceſſerint in Angelis. 234.2
Meritum an in Angelorum bonorum conuerſione præceſſerit præmium. 231.2
Meritum quid ſit quantum ad diffinitionem nominis. ibid.
Meritum eſt triplex. 231.2
Meſſaliani, quid ſenſerint de anima rationali. 648.2
Metheſis ſit tripliciter. 305.1
Michael quid ſignificet. 218.1
Mineralia, & metalla quare non meminerit ſacra ſcriptura, cum ſint ſicut herbæ ex terra. 503.1
Mineralium, & metallorum ſpecies quot ſint. 503.2
Miniſterium vitæ actiuæ triplex eſt. 371.2
Miracula quomodo poſſint fieri a Sanctis. 299.1
Miracula a dæmonibus facta licet appareant miracula, tamen non ſunt verè miracula. 299.1
Miracula, & ſigna Dei, & Sanctorum quomodo ab inuicem diſcernantur cum ſignis magorum. 303.1. differũt quatuor modis. ibid.
Miracula diſtinguuntur. 342.1
Miraculi nomen quid apud Latinos. 298.1
Miraculorum operatio quomodo attribuatur bonis, Chriſtianis, & malis, atque Magis. 303.1
Miraculosè quod operatur Deus facit tribus modis. pag. 630.1
Miraculum, mirum, mirabile, virtutes, ſigna, portentum, & prodigium differunt inter ſe. 298.1
Miraculum, & mirabile differunt. 630.1
Miraculum dicitur multipliciter. 298.2
Miraculum quomodo diffiniatur. 298.2
Miraculum quatuor debet habere conditiones. ibid.
Miraculum an ſit, cum dæmon facit immutationem, vel circa organum, vel obiectum, vel virtutem. 341.1
Miſericordia, & compaſſio poteſt dupliciter in aliquo inueniri. 416.2
Miſericordia ſuper exultat iuſtitiam. 403.1
Miſericordia ſuper exaltat iudicium. 244.2
Miſſi an fuerint quandoque ſupremi an aliqui de inferioribus. 381.1
Miſſio duplex eſt. 375.2
Miſſio paſſiua comparatur ad miſſum ſecundum triplicem habitudinem. ibid.
Miſſio propriè dicta quatuor requirit. ibid.
Miſsio Angelorum duplex. 379.1
Miſsio Angelorũ an fiat ſemper cũ motu locali eorũ. 378.1
Miſterium an diuinæ Incarnationis dæmones, ac humanæ redemptionis ſacramentum cognouerint. 282.1
Mittit aliquem poteſt bifariam conſiderari. 378.1
Mitti intelligi poteſt duobus modis. 377.1
Mixta ſunt quadruplicia. 547.1
Mixti ſunt tres entitates conſiderandæ. 547.1
Mixtio quid ſit. 543.2
Mixtio ſumitur quatuor modis. ibid.
Mixtio an differat a diffinitione mixtorum. 544.2
Mixtum inanimatum quare non oriatur ex cadauere putreſcente. 546.1
Mixtum aliquod quid requiratur ad hoc quod ex elementis generetur. 549.2
Mixtura multipliciter figurata eſt bonorum & malorum in Eccleſia pluribus in locis ſacræ ſcripturæ. 355.1
Modi ſciendi tres extant. 131.2
Modica morula inter creationem mundi, & factionis lucis. 441.2
Modus exiſtendi in loco triplex eſt. 112.1
Moiſem probatur fuiſse præſtantiſsimum Theologum. 15.2
Moiſes quomodo euaſerit Propheta. 15.2
Moiſes fuit excellentiſsimus omnium Prophetarum vet. teſt. ibid.
Moiſi fuit reuelata prædeſtinatio. 199.2
Moiſes quot annis ortus ſit poſt mortem Ioſeph. 15.2
Moiſes quare ſine argumentis & rationibus deſcripſit Geneſim. ibid.
Moiſes quomodo potuerit habere cognitam doctrinam de mundi opificio. 15.1
Moiſes fuit a maioribus etiam eruditus. 15.2
Moiſes habuit ſermonem cum Deo. ibid.
Moiſes quatuor excellentiſsimè habuit ſecundum D. Thom. quæ pertinent ad prophetiam. 15.1
Moiſes quam egregiè ſcripſerit coſmopeiam, ſeu creationem Mundi. 1
Monarca qui ſit, & eius virtutes & proprietates. 372.2
Mores ſunt duplices. 525.2
Mores diuerſarum regionum a quibus dependeant. pag. 532.2
Mores mali & boni qui ſint. ibid.
Mores hominum quomodo poſsint referri in ſydera. pag. 526.1
Mores hominum euentuſque futurorum a ſyderibus, & planctis cauſari poteſt bifariam intelligi. ibid.
Mors dicit ſeparationem animæ a corpore. 675.1
Mors corporis poteſt pluribus modis contingere. 675.1
Mors tribus de cauſis contingere poteſt. 671.2
Mortale eſt quod poteſt mori, non autem quod illi neceſſe ſit mori. 660.2
Mortale, & corruptibile dupliciter ſumitur. 651.2
Mortis cauſa cui attribuenda ſit. 661.1
Morula vnde dicatur, & quid ſit. 156.2
Morula an fuerit aliqua inter creationem, & lapſum Angeli. ibid.
Morulæ quid ſint iſtæ Angelorum. 237.1
Motores plures quomodo poſsint eſſe in eodem corpore. 334.1
Motum quod vna pars incipiat, prius quam alia poteſt intelligi dupliciter. 484.1
Motum primi mobilis eſse primum poteſt quadrupliciter intelligi. 77.1
Motus naturalis duplex eſt. 513.1
Motus duplex eſt. 552.2
Motus naturalis duplex eſt. ibid.
Motus in cœlo duplex eſt. 451.1
Motus triplex. 509.1
Motus cœli an ſit regularis. 509.2
Motus primi mobilis ſi ceſsaret an ceſsarent motus inferiores. 76.1
Motus an requiratur ad influentiam. 106.1
Motus cœli poteſt dupliciter conſiderari. 493.2
Motus eſt duplex Phiſicus, & Metaphiſicus. 489.2
Motus cœli num ſit naturalis. 493.2
Motus an plures ſit neceſſe dari in cœlo. 513.2

Motus

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Motus plures eſſe in cœlo, bifariam poteſt intelligi. ibid.
Motus primi cœli qui dicitur diurnus, qualis ſit. 514.1
Motus primi cœli eſt cauſa omnium motuum naturaliũ in inferioribus. ibid.
Mouere immediatè poteſt duobus modis intelligi. 487.2
Moueri & motum eſſe non ſunt ſimul. 234.2
Moueri aliquid ex ſe poteſt bifariam conſiderari. 485.1
Mulier an condita fuiſſet in auitorio viri niſi vir lapſus fuiſſet. 623.1
Mulier num fuerit per ſe producta. 623.2
Mulier fuit propter plura dicta adiutorium viri. ibid.
Mulier ſi eſt mas occaſionatus, cur in prima rerum inſtitutione fuerit producta. 622.2
Mulier peperit maurum imaginatione præualente. 691.2
Mulier quomodo dicenda imago viri. 585.2
Mulier dicitur a mollitie. 620.2
Mulier tribus modis intelligi poteſt. ibid.
Mulier an formata ſit de coſta viri ſecundum ſeminalem rationem. 628.1
Mulierem producendi quænam fuerit neceſſitas. 621.2
Mulieris formandæ rationes ſunt multæ. ibid.
Multitudo rerum circa tria ſe habet ſcilicet diuerſitatem generalem, ſpecialem, & indiuiduam. 50.1
Multitudo duplex eſt. 43.2
Mundi opificium ſpectaculum eſt diuinæ virtutis, & maieſtatis. 2
Mundi opificij nomina quibus vocatur. 1
Mundi ad ornatum omnia fecit Deus. 556.1
Mundi principia tria poſuere Platonici. 18.1
Mundi perfectionem plura declarant. 50.1. & quæ ſint. 50.2
Mundos quis poſuerit plures. 18.1
Mundos infinitos vno extra alium exiſtente tenuit Dæmocritus. 47.2
Mundos infinitos tenuit Empedocles ſucceſſiuè. ibid.
Mundos an melius eſſet plures fore. 48.2
Mundos Deus de poſſibili an potuerit creaſſe infinitos ſicut creauit Mundum vnum. 47.2
Mundum eſſe de ſeipſo a Deo factum aliqui tenuerunt, quod refellitur. 6.2
Mundum quomodo Ariſt. tenuerit æternum. 12.1
Mundum eſſe ex præexiſtentibus principijs aiebat Anaxagoras. 6.2
Mundum ex materia, & forma factum eſſe dixere Platonici. ibid.
Mundum eſſe factum inquit Ariſt. 7.1
Mundum eſſe creatum dicunt ſacri Doctores. ibid.
Mundum Gnoſtici, & Saturnini tenuerunt à ſeptẽ Angelis eſse factum. 1
Mundum eſse æternum, & generationem non eſse hominum ſucceſſiuè æternam quomodo ſtare poſsit. 656.2
Mundum extitiſse fortuita atomorum conuerſione, & coagmentatione quis aſſeruirit. 18.1
Mundum qui tenuerint non eſse a Deo. 9.2
Mundum fuiſse factum a quadam virtutem Deo neſciente, licebat Cherintus. ibid.
Mundum cur voluerit Deus per illa ſex dierum interualla creare. 428.1
Mundum quomodo dicatur eſse fructum ab Auicenna. 18.1
Mundum conditum æternaliter eſse eſt contra fidem. 12.2
Mundum eſse æternum præſuppoſita æternitate materiæ quo modo videatur rationabile. ibid.
Mundum totum eſt ſecundum Ariſt. rotundum. 479.2
Mundum eſse æternum tenet Ariſt. 18.1
Mundum nonnulli credunt eſse Deum. 48.1
Mundum vnum eſse tenent Plato, & Ariſt. 48.1
Mundus ſumitur aliquando pro amatoribus Mundi. 25.1
Mundus an potuerit eſse ab æterno demoſtratur. 19.1
Mundus vnicus tantum a Deo factus tenetur de fide ab Eccleſia Catholica. 48.1
Mundus non potuit eſse ab æterno. 19.1
Mundus an fuerit productus ex tempore, vel ab æterno. 12.1
Mundus quadrupliciter accipitur. 25.1
Mundus quod ſecundum ſe, totum ſit factus probatur ſacræ ſcripturæ teſtimonijs. 6.1
Mundus licet inceperit eſse non tamen ſequitur ab æterno fuiſse vacuum. 16.2
Mundus an fuerit factus in die. 441.2
Mundus quare appelletur vniuerſum. 50.1
Mundus quot modis ſumatur. 12.1
Mundus an vnicus ſit tantum factus. 47.2
Mundus a Boetio dicitur imago Dei. 580.2
Mundus factus eſt ad hominis ſeruitutem. 556.2
Mutari aliquid poteſt bifariam. 36.1
Mutatio diſtinguitur tripliciter ab Ariſt. 36.1
Mutatio duplex eſt. 269.2
Mutatio eſt duplex. 43.1
Mutatio capitur tripliciter. 34.1
Mutatio triplex eſt. 38.2
Mutationes, ſeu conuerſiones a dæmone factæ in inſtanti bifariam fieri poſſunt. 541.1

N

Nati ſub eadem coſtellatione quare alij boni, alij mali. 532.1
Natura an induiduatur per actualem exiſtentiam. 145.1
Natura creata quomodo indiuiduetur. 145.2
Natura agit propter finem. 55.2
Natura vltima rationalis, & actualis perfectio, quæ appellatur habitudo conſtat ex duobus. 191.2
Natura, ſeu proprietas loci duplex eſt. 101.1
Natura dicitur magis de forma, quam de materia. 124.1
Natura quæ contrahitur per propoſitionem indiuidualem poteſt conſiderari bifariam. 146.2
Natura humana quomodo traducatur a parente in filiũ. 47.2
Natura diuina in quot differat a natura creata. 316.2
Natura bifariam conſideratur. 515.2
Natura contrahibilis an fiat ad indiuiduum indiuidua per aliquid poſitiuum an per negationem. 142.1
Natura vna in pluribus ſuppoſitis poteſt eſse vna in vno Deo. 646.2
Natura cœleſtis poteſt duobus modis intelligi. 606.2. item duplex eſt. ibid.
Natura ſpiritualis dupliciter imaginabilis eſt. 334.1
Natura intellectualis viget magis in Angelo, quam in homine. 581.2
Naturæ humanæ triplex eſt ſtatus. 661.1
Naturæ vel gloriæ an quilibet excellentia conſtituat Angelum in alio ordine, vel in executione alterius officij. 357.2
Naturæ eiuſdem aliquid eſse ſtat dupliciter. 517.1
Naturale capitur bifariam. 493.2
Naturale capitur pluribus modis. 575.2
Naturale ſumitur bifariam. 120.2
Naturale aliquid poteſt dici dupliciter. 173.2
Naturale aliquid dicitur dupliciter. 181.1
Naturam ſemper deſiderare quod melius ſit, quomodo intelligatur. 690.1.2
Neceſse eſse accipitur bifariam. 10.1
Neceſsitas duplex eſt. 277.1
Neceſsitas an libero arbitrio repugnet. 277.2
Neceſsitas duplex eſt. 275.2. hæc autẽ ſubdiuiditur. ibid.
Neceſsitas permanendi in partem quot modis reducatur in Deum ſicut cauſam. 275.2
Necromantia quid ſit. 305.1
Negligentia in quibus differat a pigritia. 415.1
Negligentia an poſsit eſse in Angelis circa cuſtodiã. ibid.
Nihil temere factum, ſed omnia in vero iudicio. 2.
Nihil ex nihilo fieri ſecundum Ariſtot. quomodo intelligendum. 11.1
Nomina ſunt duplicia. 361.1
Nomina Angelorum licet diuerſa ſint, tamen aliquo modo conueniunt. 364.2
Nomina nonnulla dæmonum, & vnde oriantur. 280.1
Notitia Angeli duplex eſt. 163.2
Notitia duplex eſt. 164.1
Notitia duplex eſt. 162.1
Notitia duplex eſt. 219.2

Noti-

Notitia diſtinctio duplex. 178.2
Notum quid dicitur duobus modis. 561.1
Numero quaternario diſtinctè res fecerit Deus. 560.2
Numerus Angelorum an ſit maior eorum, qui remanſerunt, an qui ceciderunt. 138.2
Numerus Angelorum excedit multitudinem ſpecierum rerum naturalium, ſeu corporearum. 137.2
Numerus Angelorum non excedit multitudinem omnium indiuiduorum ſubſtantiarum naturalium. 137.2
Numerus eſt in ſpiritualibus, & corporalibus vniformiter. 130.2
Numerus multiplex eſt. 77.2
Numerus multipliciter accipitur. 562.2
Nunc triplex eſt. 71.2
Nunc in ratione temporis accipitur bifariam. 16.2
Nunc æui, & temporis in quo conueniant, & in quo differant. 69.2
Nuptiæ quæ dicuntur in Paradiſo honorabiles, cum etiam modo ſint honorabiles. 681.1
Nutritionem fermentari poteſt tribus modis. 682.1
Nutritiua potentia vt poſſit conuertere in ſubſtantiam nutrimentum quatuor vires ei datæ ſunt, & quæ ſint. 325.1
Nilus, & ſpecie an differant. 559.2
Nylus etiam appellatur, & neſcitur ortus eius. ibid.

O

Obiecta ſunt duplicis generis.
Obiectum primum dicitur bifariam.
Obiectum dupliciter poteſt eſſe præſens. 161.1
Obiectum duplex eſt. 339.1
Obiectum potentiæ duplex eſt. 368.1
Obiectum potentiæ vegetatiuæ quod dicitur alimentum, vel nutrimentum, tribus modis conſideratur. 325.1
Obliqui ex recto, & obliqui quid differant.
Obliuio quid, & quot modis fiat. ibid.
Obliuio ſumitur bifariam. 183.2
Obliuio circa præterita an cadat in dæmonibus. ibid.
Obſeſſi quomodo appellentur à dæmonibus. 335.1
Obſtinatio in dæmonibus à quo cauſetur. 274.1
Obſtinatio bifariam accipitur. ibid.
Obſtinatio quid importet. 274.1
Obſtinatio vſurpatur bifariam. ibid.
Obſtinatio, & induratio dæmonum habet duplicem cauſam. 250.2
Oceanus quomodo non mutauerit ſitum. 499.1
Oceanus an redundet ex copia deſfluentium aquarum ad ipſum. 499.1
Octaua ſphæra an ſit nobilior alijs. 507.2
Omne quod ſit poteſt comparari ad duplicem cauſam. 535.1
Omnia facta eſſe per verbum quomodo intelligatur. 33.1
Omnis potentia, & infinita virtus requiritur ad creationem. 30.1
Opaca natura inſinuatur ſecundum D. Bonauenturam nomine terræ. 18.2
Opera Dei perfecta eſſe in æternum quomodo intelligatur. 24.2
Opera Dei, maxima quæ dici poſſunt, ſunt tria. 40.2
Opera ſunt duplicia. 484.2
Opera quot ſint ſpectanda in prima rerum corporalium conditione. 425.1
Operatio alicuius quod terminetur ad aliquod obiectum ex triplici capite proficiſci poteſt. 119.1
Operatio ex parte agentis contingit dupliciter. ibid.
Operatio fit varijs modis. 341.2
Operatio Dei, & creaturæ triplici differt modo. 96.1
Operatio dæmonum quantum ad rationem culpæ, aut miſeriæ poteſt tripliciter aſcendi. 244.1
Operatio ſe habet circa tria, ſcilicet conſideratur ſecundum quod eſt naturalis, ſecundum quod eſt artificialis, ſecundum quod eſt moralis. 50.1
Operationes Angeli, & animæ poſſit bifariam conſiderari. 65.1
Operationes ſunt in triplici diſcrimine. 328.2
Operationes duæ eiuſdem potentiæ poſſunt ſimul conſiſtere. 109.2
Operationes tranſeuntes Angelorum menſurantur tempore. 91.2
Operationes menſurantur menſura, quæ dicitur ſeculum. 91.2
Operatum dicitur bifariam. 149.D
Operis in fine ſunt duo conſideranda. 561.2
Operum diuinorum completio, ſeu conſumatio an diei ſexto, an ſeptimo aſcribi debeat. 561.2
Opinio Baſilij & Damaſceni circa lucem quomodo fecerit diem, ac mortem. 450.1
Opiniones diuerſæ diuerſorum Doctorum circa res naturales. 195.1
Opiniones diuerſæ de Deo, & de ijs quæ à Deo ſunt condita. 3.2
Opus ornatus triplex eſt. 504.2
Opus aliquod laborioſum & difficile eſt dupliciter. 336.1
Opus vitæ triplex eſt. 659.2
Opus brutalis an ſeneſcat. ibid.
Opus complere quid ſit. 561.2
Opus nomine diſtinguitur. 431.2
Opus triplex eſt de creationis, diſtinctionis, & ornatus. 504.2
Orbi an alicui conueniat moueri abſque ſtellis. 512.1
Orbiculare quid dicatur. 479.1
Orbis differt à ſphæra, & globo. 479.1
Orbium diuerſitas vnde.
Ordinata an ſint omnia ad hominem. 504.1
Ordinatio dæmonum poteſt bifariam conſiderari. 250.2
Ordinatio ſecundarum cauſarum ad ſuos effectus producendos poteſt dupliciter conſiderari. 528.1
Ordinatum ad finem duplex eſt. 270.2
Ordines an inter dæmones ſint contrarij ordinibus Sanctorum Angelorum. 250.2
Ordines Angelorum an diſtinguantur penes finem. 356.2
Ordines Angelorum vnde ſumantur & oriantur. 371.2
Ordines Angelorum an ſint nomen, vel ſint alterius prætendi. 370.1
Ordines Angelorum an remanebunt poſt iudicium. 368.2
Ordines Angelorum poſſunt tribus modis ſumi. 368.1
Ordines eſſe inter dæmones an poſſint probari ex ſacra ſcriptura. 251.1
Ordines Angelorum cur ſint tantum nouem. 374.2
Ordines Angelici an retinebunt actiones Hierarchiæ, puta illuminationes, & alia officia. 369.1
Ordini terreſtri præeſſe poteſt intelligi duobus modis. 238.1
Ordinis ad perfectionem duo concurrunt. 365.1
Ordinis ad perfectam rationem duo concurrunt. 374.1
Ordinum quæ ſit diſtinctionis præcipua cauſa, an ideſt ſint naturæ, an gratiæ. 356.2
Ordinum ſingulorum officia quæ ſint. 372.1
Ordinum circa poſitionem, & diſtributionem an reconciliari poſſint S. Dioniſ. & S. Greg. opiniones. 372.2
Ordinum ſingulorum officia quę ſint. 372.1
Ordinum denominatio poteſt fieri tribus modis. 369.2
Ordo poteſt ſumi bifariam. 372.1
Ordo Angelicus habet tria, & quæ ſint. 370.1
Ordo triplex eſt. 582.1
Ordo Angelorum an ſecum compatiatur æqualitatem. 373.1
Ordo quiſque Angelorum à quo Deo nominetur. 360.2
Ordo Angelorum ad diſtinctionem num requirat diſtinctionem noſtræ. 357.1
Ordo quadruplex hominis vt corpus eius ex elementari, & non cæleſti num fieret. 603.2
Ordo duplex in ſenſitiuam productione. 557.1
Ordo triplex eſt. 223.2
Ordo rerum dupliciter conſiderari valet. 52.2
Ordo quid ſit. 237.1
Ordo Angelicus quid ſit. 237.1
Ordo ſubiecti ad actum recipiendum eſt duplex. 262.2
Ordo non eſt in Inferno. 250.1
Ordo ſe habet circa tria ſcilicet durationem, ſituationem, & influentiam. 50.1
Organizatio vnde ſit. 320.1
Oriens an ſit cœli pars dextra. 484.1

Digitized by Google

Origenes quid ſenſerit de animabus. 647.2. & quẽ moſũ habuerit ad hanc opinionem tenendam. ibid.
Origenis error circa æqualitatem ſubſtantiarum tum ſpiritualium, quam corporearum refellitur. 57.2
Origenis opinionem de anima reijcitur tripliciter. 642.1
Origenis opinio circa dæmonis conuerſionem, & pœnitentiam. 256.1
Origeniſtæ tenuerunt creaturas eſſe coæternas Deo. pag. 94.2
Origomantia quid ſit. 305.
Orizon duplex eſt. 522.
Ornatus quomodo differat a diſtinctione. 504.2
Ornatus triplex ſecundum tria genera locorum. 505.1
Oſſa quare frigida, & humida. 612.2
Oues, & ſues quomodo poſſint dici iumenta. 538.1
Ouis quid ſignificet in ſacra ſcriptura. 355.2

P

Paradiſi quam cuſtodiam Deus poſuerit poſtquam Adam peccauit. 619.2
Paradiſi locus an eſſet amæniſſimus. 617.1
Paradiſus Terreſtris an acquis ſit diuitijs ſubmerſus. pag. 619.2
Paradiſus Terreſtris quare neſcitur vbi ſit. ibid.
Paradiſus Terreſtris an vſque adhuc extet. 619.1
Paradiſus duplex eſt. 151.1
Paradiſus corporalis duplex eſt. ibid.
Paradiſus ſpiritualis duplex eſt. ibid.
Paradiſus quid ſignificet. 614.2
Paradiſus in ſacris literis accipitur dupliciter. ibid.
Paradiſus ſpiritualiter acceptus triplex eſt. ibid.
Paradiſus Terreſtris an ſit locus in terra corporeus, vel rei ſpiritualis figura. 615.1
Paradiſus Terreſtris in qua mundi parte fuerit ſitus. pag. 615.2
Paradiſus quomodo intelligatur eſſe iuxta globum lunæ vt placuit Magiſtro. 616.1
Paradiſus an fuerit locus humanæ habitationi conueniẽs. ibid.
Pares eſſe aliquos poteſt tribus medijs intelligi. 186.2
Paruuli in ſtatu innocentiæ quibus non indiguiſſent, vt modo. 691.2.692.1
Paruuli an recipiant ſuggeſtionem. 253.2
Paruulis an deputentur Angeli Cuſtodes. 402.1
Paſſio capitur bifariam. 329.1
Paſſio duobus modis ſumitur. 664.2
Pater meus vſque modo operatur & ego operor, quomodo hæc proprio intelligatur. 562.2
Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt vnum principium eſſentiale omnium creaturarum. 21.1
paulus Apoſtolus quomodo viderit diuinam eſſentiam in raptu. 179.2
paulus Apoſtolus diuerſimodè loquitur de ordinatione ordinum Angelorum. 373.2
paulus ſpiritum pithonicum vera de ipſo dicentem cur eiecerit. 268.1
paulo Apoſtolo reuelata fuit prædeſtinatio. 200.1
paulus Apoſtolus quomodo tradiderit illum peccatorẽm Sathanę. 306.2
peccare contingit duobus modis. 215.2
peccare non poſſe non eſt impotentia, ſed magna potentia. 272.1
peccare tribus modis contingit. 221.1
peccata omnia non ſunt paria. 224.1
peccata quæ conuenire poſſint Angelis malis. 211.2
peccata diſtinguuntur quoad principalitatem actuum. 268.1
peccata ſpiritualia ſunt grauioris culpæ peccatis carnalibus. 211.1
peccata carnalia ſpiritualibus ſunt maioris infamiæ. ibid.
peccata carnalia ſunt duo, & quæ ſint. ibid.
peccator, & Diabolus differunt propter duo. 306.2
peccatorem aliquem dici dupliciter inquit S. Thomas. 212.2
peccatores fideles num pertineant ad Hierarchiam Eccleſiaſticam. 155.1
peccatores dum ſunt in hac vita poſſunt fieri ſemper mẽbra Chriſti. 306.1
peccatorum de paſſionibus dupliciter poteſt loqui. pag. 26.2
peccatum Luciferi an fuerit grauius peccato minorum Angelorum. 225.2
peccatum habet ſemper adiuentam pœnam internam. 226.2
peccatum adhoc vt ſit mortale duo requirit. 152.1
peccatum primum Luciferi an fuerit inuidia. 212.1
peccatum mortale eſt vnitiuum membrorum cum capite Diabolo. 254.1
peccatum ex parte affectus vel appetitus diuiditur in carnale, & ſpirituale. 211.1
peccatum in quo conſiſtat. ibid.
peccatum fuiſſe in Angelo putatur ex ſacra ſcriptura. pag. 147.2
peccatum eſt aliquid quia prohibitum, & aliquid eſt prohibitum quia peccatum. 670.2
peccatum Luciferi an fuerit in cauſa vt alij minores Angeli peccauerint. 223.2
peccatum Angeli Deus non prædeſtinauit remittere. pag. 212.1
peccatum Diaboli ſtat in ſacra ſcriptura ſub figuris obumbratum. ibid.
peccatum primi hominis cur recenſitum in principio Geneſis 212.1
peccatum Angeli poteſt conſiderari tribus modis. pag. 211.2
peccatum ſpiritualium genera ſunt quatuor excepta auaritia. ibid.
peccatum in Angelis eſſe poſſe colligitur ex locis ſacræ ſcripturę. 152.1
peccatum Luciferi an præceſſerit peccatum omnium aliorum Angelorum prauitate, & quantitate culpæ. pag. 224.1
peccatum Luciferi an fuerit in aliqua morula commiſſũ ante peccatum minorum Angelorum. 223.2
peccatum Luciferi an præceſſerit duratione, ſiue tempore peccatum aliorum Angelorum. 226.1
peccatum minorum Angelorum an habeat ordinem ad peccatum Luciferi. 225.2
peccatum omne voluntatis non eſt neceſſarium, vt procedat ex aliquo defectu intellectus. 216.2
peccatum minorum Angelorum an remediabile fuerit. 226.2
peccatum diuiditur dupliciter. 155.1
peccatum in natura quid ſit. 156.1
perfectus aliquis dicitur dupliciter. 271.2
peccatum ſumitur dupliciter pro defectu imputabili, & pro defectu præciſe ſumpto. 155.2.156.1
peccatum Luciferi an præceſſerit peccata minorum Angelorum cauſalitate & origine. 225.1
peccatum dæmonum an poſsit dici in ſpiritum ſanctum, vel in Patrem vel in filium. 259.1
peccatum vnum eſt maius altero quatuor de cauſis. 224.1
pendentia ex lib. arb. ſunt duplicia. 349.2
percuſsio alicuius poteſt eſſe duplex. 462.2
perfectio duplex eſt. 65.1
perfectio quot modis tribuatur alicui. 360.2
perfectio qua vnus Angelus alium perficere poteſt accipitur quatuor modis. 389.1
perfectio vniuerſi duplex eſt. 561.1
perfectio duplex eſt. 93.2
perfectio diuinorum operum poteſt duobus modis conſiderari. 561.2
perfectio duplex eſt. 387.2
perfectio naturæ diuiditur in eſſentialem, & accidentalẽ. 515.2
perfectum aliquid dicitur pluribus modis. 190.2
perfectum quicquid eſt, eſt dupliciter aut eſſentialiter, aut ſimpliciter. 191.1
permanentiam date poteſt intelligi bifariam. 492.1
per ſe capitur bifariam. 130.2

per-

Perſonæ ad rationem tria conueniri poſſunt. 136.1
Perſonalis diſcretio quid addat ſuper diſtinctionem indiuidualem. 140.1
Pertinentia ad fidem ſunt duplicia. 427.2
Phantaſia,& imaginatio ſunt idem. 275.1
Phantaſia,& imaginatio recipitur dupliciter. ibid.
Phantaſma,& corpus phantaſticum quid ſit. 317.1
Phantaſma ſumitur dupliciter. 329.2
Philon Hebræus commendat plurimum quæ ſcripſit Moiſes,& præcipuè quæ nos docuerit eſſe quinque. 3.1
Philoſophi ſunt explodendi dum de creatione mundi agitur. 1
Philoſophi in quo creauerunt circa rerum principia. 22.2
Philoſophi antiqui quid ſenſerint circa influentiam corporum cœleſtium. 519.1
Philoſophi an poſuerint animæ rationalis immortalitatem. 653.1. & qui fuerint aſſerentes, & qui negantes per totum membrum, Animæ immortalitas an naturaliter, poſſit probari. 654.1
Philoſophia,& Theologia oppoſito modo procedunt. 4.2
Philoſophorum antiquorum opiniones recenſentur, & impugnantur de luce. 457.1
Philoſophorum opiniones varię de veritate creationis. 6.2
Phitoniſſa non vidit Samuelem ſed diabolum in ſpecie,& ſimilitudine Samuelis. 299.2
Phreneſis quid ſit. 275.1
Phrænetici,& inſani quare non habent vſũ rationis. 275.1
Pili quare ſint frigidiores cęteris partibus corporeis. 612.2
Piſces an intelligantur nomine reptilis. 537.1
Piſces quare ante terreſtria animalia ſint producti. 558.2
Pithagoras vnum aſſerit eſſe Mundum. 48.1
Pithagorici poſuerunt principiorum numerum vſque ad denarium & quomodo. 22.1
Planeta velocius an vnus & citius compleat motum proprium,quam alius. 511.2
Planetæ ſuperiores an moueantur pluribus motibus,quã inferiores vel è conuerſo. 511.1
Planetæ an per viſum diſcerni poſſint ab alijs ſtellis. 508.1
Planetarum nomina quare ſic appellata a Romanorum antiquitate. 449.1
Planetas quare non alias Moyſes meminerit ſicut cœlũ, & terram. 508.1
Plantarũ productio cur luminaribus præmittantur. 505.1
Plaſmatio an propriè vocatur, eductio corporis Adæ è limo. 605.2
Plato faſſus eſt Deum omnia creaſſe ordini, tempori, ac ſuæ naturæ accommodata. 17.2
Plato quid ſenſerit de eſſentia animæ. 591.2
Plato reprǽhẽſus eo quod deſpexiſſet priuationem. 633.2
Plato tenuit formas eſſe totaliter ad extra. 295.1
Plato circa principia tripliciter errauit. 22.2
Plato tenuit Mundum vnicum fuiſſe. 48.1
Plato, & Pithagoras tenuerunt animas eſſe in corporibus vt in carceribus. 242.2
Plato autumatur ſingulis hominibus in vita agenda teſtes & cuſtodes ſingulis additos. 400.1
Platonici tria mundi principia eſſe dixerunt. 18.1
Platonici quid ſenſerint de animabus. 643.2
Platonici poſuerunt tria principalia, & quæ. 22.2
Pluraliter eſse ſimul bifariam intelligi valet. 81.2
Pęna damnatorum duplex eſt. 246.2
Pœnitentia duplex eſt. 273.2
Pœnitentiæ dæmonum impoſſibilitas non eſt ex parte Dei. 257.1
Pęnitentiæ defectus vnde proueniat. 255.1
Poli duo ad quid neceſſarij. 483.1
Polus quis ſit ſurſum,& quis ſit deorſum. 483.2
Portio ſuperior, & inferior quænam ſit. 383.2
Portas duas Macrobius in cęlo poſuiſſe dicitur vnam deorum, alteram animarum. 643.2
Poſitio capitur tribus modis. 118.1
Poſitionis differentiæ in cœlo an omnes ſint locales. 482.2
Poſitionis differentiæ pęnes quæ punctũ dicantur eſſe in cœlo. 483.1
Poſitionis an ſit tantum ſex differentiæ. 482.1
Poſitionis inter differentias an ſit ordo. 482.2
Poſitionis differentiæ quot,& quæ ſint. 481.1
Potentia multiplex eſt. 661.2
Potentia immortalitatis triplex. 676.2
Potentia duplex eſt. ibid.
Potentia triplex eſt. 262.2
Potentia cognitiua duplex eſt. 163.1
Prælatio inter dæmones qualis ſit. 252.2
Prælatio inter dæmones non eſt de iure. 252.2
Prælationis ad rationem perfectæ tria concurrere debẽt. 368.1
Præmium quid ſit. 231.2
Præmium eſt duplex. ibid.
Præmium eſſentiale,& accidentale quid ſint. 231.2
Præmium in politicis aliquid ante meritum. 231.2
Præmium adhuc vt magnum ſit quæ requirantur. 233.2
Pręmium duplex eſt. 417.2
Præſcientiæ triplici modo vigent. 280.2
Præſens quid ſit. 278.1
Præſtigium quomodo fiat. 305.1
Primi parentes an in Paradiſo coierint. 670.2
Primo poteſt capi dupliciter. 551.1
Primum mobile an ſit chryſtallinum cœlum, vel ſtellatum. 484.2
Primum efficiens poteſt tribus modis conſiderari. 43.2
Primum cœlum num moueatur immediatè a primo principio,quod eſt Deus. 487.2
Primum mouens num moueat cœlum ſolum in genere cauſæ finalis,an etiam in genere cauſæ efficientis. 486.1
primum mouens an moueat cœlum per modum finis, & appetibilis. 485.2
primum mobile an moueatur a Deo immediatè tantum, an mediante aliqua virtute creata. 484.2
primum mobile quare dicatur aqueum, ſeu chryſtallinũ. 97.2
primus Homo an in Paradiſo agricolturam exercuiſſet. 688.1
principatus Angelorum poteſt tribus modis accipi. 357.1
principatus cur appellentur hoc nomine. 364.2
principatus poteſt conſiderari bifariam. 370.1
principatus qui Angeli dicuntur,quibus præſint,& cuſtodiant. 403.2
principatuum pluralitas non eſt bonum. 24.1
principia naturalia ſunt materia,forma,& priuatio. 296.2 & hęc quomodo maneant. ibid.
principia ſunt duplicia. 45.1
principia ſemper manere,& eſſe contraria ſunt incompoſſibilia. 296.1
principia eſſe incorruptibilia põt bifariam ſpectari. 296.2
principia rerum quomodo ſint incorruptibilia. 296.1
principia poteſt ſemper manere. ibid.
principia plura ponere Manichæorum eſt,& contra fidẽ rationem,& veram Philoſophiam. 21.2
principiatum habet ſimilitudinem quandam cum ſuo principio. 24.2
principiorum de pluralitate variæ Philoſophorum ſententiæ. 21.2
principiorum de pluralitate recenſentur hæreſes,præcipuè Manichæorum. 23.1
potentia generandi,ſpirandi,& creandi ſecundum rem eſt in Deo,ſed non connotatur idem reſpectus in vtraque. 47.1
potentia generandi quid reſpectum adnotet. quemque potentia creandi. 47.1.2
potentia generandi,& creandi eſt eadem ſecundum rem. differt ſecundum rationem. 47.2
potentiæ vegetatiuæ ſunt tres. 80.2
potentiæ ſunt triplices. 314.1
potentiam vnam impoſſibile eſt ſimul duas operationes habere. 209.2
poteſtas cuſtodiendi homines an ſit in Angelis a natura, vel a gratia. 404.1
poteſtates vnde nomen habuerint. 363.2
poteſtatis ad perfectionem tria exiguntur. 217.1
poteſtatis rationalis proprietas ac libertatis in Angelis cũ non poſsint in iſta oppoſita bonum,& malum, quomodo ſoluetur. 272.1

Digitized by Google

poteſtatum munus,& officium. 364.1
præcedere aliquid aliud dicitur tripliciter. 88.2
præceptum in ſacra ſcriptura accipitur ſæpe pro permiſſione,& ordinatione diuinæ iuſtitiæ. 378.1
præceptum quadruplex datum homini. 663.2
prædicamenta ſecundum votum, quomodo ſint primo diuerſa. 43.2
prædeſtinatio a Deo fuit aliquibus reuelata.399.2.& quibus fuerit reuelata. ibid.
prædeſtinatio cur a Deo paucis reuelata. 200.1
prædeſtinatorum Angelorum numerus an maior ſit, quã reproborum. 241.2
prędeſtinatum ſe eſſe nemo ſcire poteſt niſi diuina ſpeciali reuelatione. 199.2
præferre aliquid dicitur multis modis. 368.1
prælati ſucceſſores Apoſtolorum vocantur cœli. 470.1
prælatio an ſit inter Angelos malos. 251.2
prælatio ſumitur tribus modis. 368.1
prælatio capitur quatuor modis. 251.1
prælatio triplex eſt. 371.2
principium productiuum,& cauſale differunt. 5.2
principium cauſale non poteſt eſſe non ens. 5.2
principium accipitur multipliciter. 21.1
principium primum effectuum rerum an omnia produxerit ſe ipſo,vel mediante alio. 27.1
principium extrinſecum duplex eſt. 45.1
principium quadruplex eſt. ibid.
principium in plus ſe habet, quam cauſa. 5.2
principium indiuiduationis quod nam ſit principalius. 141.2
principium eſſe vnicum rerum omnium contra philoſophos,& hæreticos probatur. 23.2.24.1. per totum.
principium duplex reperitur. 44.1
principium productiuum effectiuum omnium rerum pluribus rationibus demonſtratur. 6.1
principium productiuum effectiuum habuerunt omnes res Mundi. ibid.
principium operationis cur non numeretur inter attributa Angeli. 125.1
principium cauſale adhoc vt aliquid dicatur quatuor requiruntur. 5.2
principium theologicum duplex. ibid.
principium eſſe vnicum eſt de fide & hoc Deus. 23.2
principium eſt nomen relatiuum ſed differenter. 21.1
prioritas duplex eſt, ordinis ſcilicet & dignitatis. 208.2
priſcilianiſtæ quid ſenſerint de creatione animæ. 647.2
priuatio quomodo differat a forma,& materia. 22.1
prius quomodo poſſit eſſe in æuo ſine nouitate circa eſſe. 82.2
prius,& poſterius quid ſit in tempore. 83.1
prius dicitur quatuor modis. 95.2
problemata ſecundum Ariſt.ſunt triplicia. 415.1
proceſſus duplex poteſt diſtingui in natura in his, quæ producunt ſibi ſimile mediãte, vel corrumpunt.619.1
producere de nihilo poſſe, ede facto produxiſſe Deum omnia de nihilo eſt de fide tenendum. 8.2
produci ab æterno,& produci in æternitate videntur differe. 20.2
produci aliquid ex nihilo intelligitur dupliciter. 9.2
productio quæ dicatur exitus. 5.1
productio triplex datur. 34.2
productio creaturæ mutatio eſt. 35.1
productio filij caret rationem motus, & mutationis,non tamen productionis. ibid.
productio duplex eſt. 43.2
productiones inter ſe diſtinguuntur, ſeu differunt multipliciter. 34.2
proficere in viſione Dei quid ſit. 412.1
prolis an ſemper ſecuta fuiſſet quoties coniuncti fuiſſent vir,& mulier in ſtatu innocentiæ. 686.1
promittere accipitur pro ſtatuere,& prædeſtinare. 96.1
prophetia,quot requirat ſibi neceſſaria. 15.1
prophetiæ tempora quot ſunt,& quæ. ibid.
proportio mathematica non debet eſſe inter Deum, & intellectum creatum. 175.1
propoſitio accipitur qua dupliciter. 590.1
propoſitio prima contingens quænam ſit. 17.1
propoſitio logica bifariam dicitur. 262.1
propoſitio cum ſuo caſuali poteſt tripliciter accipi. 15.2
propoſitio illa Ariſtot.famoſa ab vno agente inquantum vnum non prouenit niſi vnum,quomodo ſit intelligenda. 45.1
propriè apud Theologos capitur tripliciter. 577.2
proprium eſt duplex. ibid.
proteruitas duplex eſt. 275.1
prouidentia quomodo ſit accipienda pro fato. 528.1
pulchritudo duplex. 373.1
pulchritudo tria inſinuat. 350.2
pulchrum, & bonum omnibus eſt diligibile, quod eſt omnis boni, & pulchritudinis cauſa. 268.1
pulchritudo rerum conſideratur circa tria ſcilicet varietatem luminum, figurarum, & colorum in corporibus 50.1
pulſare Dei ad ianuam quid ſit. 229.2
punctus quomodo ſit in linea. 118.1
punctus quid ſit. 117.1
punctus duplex eſt. ibid.
punctus an poſitionem habeat. 117.2
purgare, illuminare, & perficere quid horum ſit prius. 386.2
purgare, illuminare, & perficere conſiderantur tripliciter. ibid.
purgatio eſt triplex. 375.1
purgationum quatuor ſunt genera. 386.2

Q

QValitates tangibiles,quæ dicantur. 548.1
Qualitates primæ an ſint principia elementorum, & mixti. 551.2
Quantitas duplex eſt. 69.2
Quantitas duplex eſt. 81.1
Quantitas virtutis & Angelorum & animæ rationalis propriè, & verè quare dicantur contineri. 110.1
Quantum dicitur aliquid duobus modis. 598.1
Quantum dicitur duobus modis. 73.1
Quia accipitur bifariam. 37.1
Quies duplex eſt. 561.1
Quilibet peccator, dum eſt in hac vita,an poſſit ſaluari, 409.1

R

RAdix ab Ariſtot. aſſimilatur ori animalis,& quare. 501.1
Raphael an fuerit illuſor dicens Thobiæ eſſe ex filijs Iſrael. 331.1
Raphael quomodo intelligendus eſt filius Ananiæ, & ex filijs Iſrael. ibid.
Rarum, & denſum ſecundum eandem rationem an ſint in materia cœleſti, & elementari. 516.2
Ratio bifariam accipi poteſt. 270.2
Ratio ſeminalis an ſit forma naturalis,vel ſingularis.631.2
Ratio ſeminalis,& cauſalis accipiuntur dupliciter. 628.1
Ratio an vigeat magis in viro,quod in muliere. 585.1
Ratio cauſalis,& ſeminalis. 626.1
Ratio cauſalis, & primordialis an differant. 628.1
Ratio ſeminalis an teneat ſe ex parte formæ,ſeu materiæ. 634.1
Ratio ſeminalis quid ſit. 632.2
Ratio ſeminalis poteſt duobus modis accipi. 632.2
Rationale vt differentia animæ,& Angeli differt. 64.2
Rationem adæquatam eſſe obiecto cognoſcibili tripliciter intelligi poteſt. 180.2
Rationes primordiales obedientiales, naturales,& ſeminales diſtinguuntur inter ſe. 293.2
Rationes quibus Angeli illuminantur, conſiderantur tripliciter. 353.1
Rationes cur dicantur ea, per quæ fiunt productiones rerum. 633.1
Rationes ſimiles quomodo ſimiles, & quomodo diſſimiles in aliquibus.herbis, & plantis. 531.1
Rationes quare dicantur ſeminales. 633.2
Rationis officium multiplex eſt. 585.1
Rectitudo an in Adam ineſſet per ſola naturalia. 672.2
Rectitudo naturalis duplex eſt. ibid.

Recti-

Digitized by Google

Rectitudo quæ attenditur in conuerſione ad Deum, in quo conſiſtit. 227.2
Rectitudo duplex eſt. ibid.
Rectitudinis impoſſibilitas vnde proueniat. 255.1
Redemptio an ſit in inferno. 245.2
Redemptio in inferno poteſt eſſe biſariam intellecta. 246.1
Regiones defenduntur an ſuis ſanctis rutelaribus contra dæmonum nequitias. 532.2
Regnum Chriſti non eſſe de hoc mundo quęnam ſit intelligentia. 25.1
Relatio ſecundum Scotum quomodo ſit tranſcendens, & non prædicamentalis. 43.2
Relatio triplex eſt, & quænam harum ſit creatio. 38.2
Relatio creationis ad Deum an ſit eadem cum ſuo fundamento. 42.1
Relatio creaturæ ad Deum duplex eſt. ibid.
Relationem continere in entitate bifariam contingere poteſt. 178.2
Relationis & fundamenti eſt inter ipſas diſtinctio. 42.2
Reminiſcendi actus quomodo fiant. 285.1
Reminiſcendo quõ Syllogizemus, & diſcurramus. 285.1
Reminiſcentia & reminiſci differrã memoria & memorari. 284.2
Renes quare minus calidi inter partes calidas. 612.2
Reptile quatuor modis accipitur. 557.2
Reptile quare dicatur animæ viuentis, cum omnis anima eo ipſo quod eſt anima, viuat. 557.2
Reptilia ad ornatum cuius elementi creata ſit, terræ ſcilicet vel aquæ. 557.2
Reptilia quæ ſint. 557.1
Reptilia diuerſimodè ponuntur in ornamentum terræ, & aquæ. 557.2
Requie qua requieuit Deus die ſeptimo. 564.2
Requies ſumitur tribus modis, & opponitur motui, & labori. ibid.
Requieſcere quid ſignificet in ſacris literis. ibid.
Requieuit, inquit Moyſes, ab opere Deus & non in operibus, & quare. 565.1
Rerum duplex eſt contractus. 106.2
Rerum diſtinctio num ſit à Deo. 49.1
Rerum triplex genus debuit eſſe propter perfectionem vniuerſi. ibid.
Rerum multitudinem eſſe ex certa intentione primi agentis, qui eſt Deus de facili probatur. 46.2
Rerum pluralitas in vniuerſo vnde proceſſerit ſecundum antiquos Philoſophos. 44.2. quæ omnes opiniones improbantur. ibid.
Rerum omnium num vnum numero ſit principium. 45.1
Rerum multitudo an debuerit, vel potuerit eſſe à primo efficiente. 43.2
Rerum eſſe triplex eſt ſecundum Proclum. 217.1
Res an productæ ſint in eſſe à pluribus principijs. 21.1
Res neceſſitate naturali fuiſſe productas à Deo dixerunt Philoſophi. 55.2
Res perditas an liceat à dæmonibus inquirere. 307.1
Res eſt in duplici diſcrimine. 34.1
Res duplices permanẽtes, & trãſeũtes, ſeu ſucceſſiuas. 19.1
Res an bonas oẽs creauerit Deus in principio mundi. 55.2
Res poſſunt intelligi bifariam. 311.2
Res diſtingui ſpecie accipitur dupliciter. 62.2
Res quæ litera ſit in alphabeto Hebræo. 5.2
Res dicitur tripliciter. ibid.
Res circa vniuerſas ſex ſunt cõſideranda. & quæ ſint. 50.1
Res an habeant caſuale principium diſputatur. 5.1
Res perditas furtum & raptus an ſit peccatum quærere, & inueſtigare per inſpectionem Aſtrolabij, & per iudicium Aſtrorum. 207.1
Res multiplicantur penes differentias, quę ſunt corporea, & incorporea. 49.1
Res eſſe verius in ſe ipſis, quam in verbo poteſt intelligi dupliciter. 207.2
Res mundi creatæ dupliciter poſſunt conſiderari. 55.2
Res tam animatæ, quam inanimatæ benedicuntur à Deo, & ab hominibus. 565.2
Reſolui aliquid poteſt in aliud dupliciter. 547.1
Reſpectus, qui terminantur ad Deum eſſet in duplici differentia. 178.2
Reuelatio Petro facta caſuro, et diabolo non paris rationis eſt. 205.1
Reuerti aliquẽ à peccato nõ poſſe contingit bifariã. 274.1
Ridiculum quoddam dictum circa cœlum Empireum quid ſit. 89.1

S

SAbbati ſanctificatio quare in ſequentem diem mutata. 566.2
Sabbato Deum benedixiſſe duobus modis poſſumus intelligere. 566.1
Sacra ſcriptura cur non fecit mentionem de peccato primi Angeli expreſſam in principio Geneſis. 212.1
Sacratici tenent vniuerſas formas principia rerum. 22.1
Salomon vt Aſtrologus quõ hominem diffinierit. 569.2
Saluandorum an fiat aſſumptio iuxta numerum Angelorum. 366.2
Samuelis ſuſcitatio non fuit vera, ſed phantaſtica. 299.2
Sancti tribus modis poſſunt miracula facere. 299.1
Sapientia Dei ſignificatur per lignum vitæ. 669.1
Sapientia vnde dicta. 362.2
Sapientia quomodo non poſſit eſſe in inferno. 286.2
Sapientiæ ratio attenditur principaliter in rerum conditione. 255.2
Sathan eſt nomen dæmonis ob inuidiam. 280.1
Satia ſeu Abundia, quæ ſit, & vnde dicta. 245.2
Saturninus tenuit mundum factũ à ſeptem Angelis. 27.1
Scientia duplex ſicut in Angelis bonis reperitur in dæmonibus. 286.1
Scientia dæmonum an per peccata obſcuretur. 286.2
Scientiæ ad perfectionem tria exiguntur. 217.1
Scientiarum pro acquiſitione an liceat vti obſeruantijs artis notoriæ. 307.2
Scientias quatuor modis, ſiue vijs poſſumus acquirere. ibi.
Scriptura ſacra vocatur nomine cęli. 470.1
Scrutari quid ſit. 347.1
Secretum quot modis accipiatur. ibid.
Secretum eſt duplex. ibid.
Secundum quid ſignificet. 92.2
Secundum vnde dicatur. 92.1
Secunda agentia an cooperentur Deo in aliqua rerum productione. 29.1
Sedes materiales quatuor habet conſideranda. 363.1
Seleucus, & Hermias quid ſẽſerint de creatione aiæ. 648.1
Semen quid ſit, & in quibus ponatur. 629.1
Semen quid ſit. 628.1
Seminis virilis quare in debilitate, & virtute ſit diuerſitas. 689.1
Serui num deciſio an fuiſſet in commixtione ſexuum in ſtatu innocentiæ. 680.1
Semper intelligatur de æuo, & de tempore, non autem de æternitate. 96.1
Senſibile capitur tribus modis. 553.1
Senſibile item duobus modis capitur. ibid.
Senſibile poſitum ſuper ſenſum impedit ſenſationẽ. 465.2
Senſibilia an omnia facta ſint propter hominem. 353.1
Senſus ſunt limitati ad certa ſenſibilia. 163.1
Senſus Adæ magis in ſtatu innocentiæ delectarentur in ſuis obiectis, quam modo. 684.1
Senſus an poſſit errare circa proprium ſenſibile. 398.2
Sententia commentatoris de intellectu poſſibili, quæ fuerit, & quomodo debeat impugnari. 635.2
Sententia, quæ affirmat meritum an mutatione precęſſiſſe præmium ſuſtinere valeat. 235.1
Sentire ab intelligere differt in duobus. 329.2
Sentire capitur tripliciter. ibid.
Seraphin vocãtur amãtes & ardẽtes duplici de cã. 361.2
Seraphin & Cherubin quare Apoſtolus dixerit non euacuandos ſed Principatus, poteſtates, & Virtutes. 369.2
Seraphin cur potius incendentes quam incenſi, calefacientes, quam calefacti nominentur. 362.1
Seraphin quomodo interpretetur. 239.2
Seraphin à quo dono denominentur. 361.2
Seraphin ordo quare præcedat ordinem Cherubin. 362.2
Sermo ad quos factus ſit cum dixerit Deus faciamus hominem &c. 571.2

Digitized by Google

Index Rerum Notabilium.

Seruus quid ſit vide quid ſit liber. 276.2
Seuliciani dixerunt animas eſſe ab Angelis factas. qui error refellitur. 648.2
Sexuum commixtio an fuiſſet in ſtatu innocentiæ. 677.1
Sexuum diſtinctio vnde. ibid.
Sexuum commixtio in ſtatu innocentiæ an fuiſſet opus carnale. 679.2
Sicut hæc dictio duo importat. 187.2
Signa duodecim Zodiaci. 521.2
Signi vſus duplex eſt. 521.1
Similitudinis gradus. 579.1
Similitudo duplex eſt. 169.2
Similitudo, & imago differunt. 578.2
Similitudo eſt naturalis imago repræſentans prothotypum. 165.2
Similitudo, & diſſimilitudo eſt inter differentiam ſpecificam & indiuidualem. 146.1
Similitudo Dei an æqualiter reperiatur in creaturis. 579.1
Similitudo num nunquam eſt cauſa diſcordiæ, & diſſimilitudo amoris, & quare. 189.1
Similitudo eſt quadruplex. 218.1
Similitudo creaturæ rationalis duobus modis poteſt attẽdi ad Deum. 582.2
Similitudo ſeu conuenientia quadruplex reperitur. 146.1
Similitudo creaturæ ad Deum quomodo ſit. 47.1
Similitudo per ſe eſt cauſa amoris. 188.2
Similitudo Dei num ſecundum dona ſupernaturalia ſit magis in viro, quam in fœmina. 586.1
Similitudo an ſit in plus, quam imago. 587.1
Similitudo poteſt accipi duobus modis. ibid.
Similitudo creaturæ ad Deum attẽditur dupliciter. 579.2
Similitudo imitationis poteſt appeti duobus modis. 217.2
Similitudo Dei duplex eſt. 217.1
Similitudo Dei primo modo accepta duplex eſt. 217.1
Similitudo Dei accipitur dupliciter. 59.2
Simon Magus iactauit ſe Angelos procreaſſe ex quadam meretricula ſua nomine Felina. 94.1
Simon Magus vnus ex ſeptem primis Hæreticis. 9.2
Simplex dicitur multis modis. 123.2
Simplicitas triplex datur. 120.2
Socrates primus qui de cuſtodia Angelorum ſit locutus. 401.1
Sol quare appelletur imago Dei. 580.2
Sol dicitur quaſi ſolus lucens. 103.1
Sol bifariam poteſt conſiderari. ibid.
Solem lapidem eſſe ardentem Anaxagoras tenuit. 489.2
Somni cauſæ pœnales quænam & quot fuerint. 664.1.2
Somnis quidditatem inueſtigantes Philoſophi quomodo ſomnium diffinierint. 291.1.2
Somnijs fidentes, & ſpem habentes in illis reprehenduntur à Sacra ſcriptura. 291.1
Somniorum quatuor ſunt deceptionis cauſæ. 292.2
Somniorum cauſa duplex eſt. ibid.
Somniorũ cã vel extrinſeca vel intrinſeca duplex eſt. ibid.
Somniorum cauſa extrinſeca ſpiritualis eſt duplex. ibid.
Somniorum genera ſunt ſex. 291.2
Somnium quomodo diffinirent Philoſophi. 291.1.2
Somnus a duobus poteſt prouenire. 664.2
Somnus an fuerit ille Adam naturalis. 626.2
Sonus non omnis eſt vox. 327.2
Sonus in corpore aſſumpto propriè ob multas rationes nõ poteſt dici locutio. 328.1
Sonus alicubi eſt duobus modis. 102.2
Sopor Adæ quis fuerit. 626.1
Sortilegium quo fiat. 305.1
Societas cum dæmonibus duplex eſt. 308.1
Specierum diuerſarum ratio cur ſint ſimul in eadem intellectiua duplex eſt. 123.1
Species, per quam Angelus cognoſcit, an poſſint mouere intellectum ipſius Angeli. 172.1
Species intelligibiles num de memoria Dæmonum deleantur. 285.1
Species intelligibilis quomodo ſit in intellectu. 284.1
Species humana an propagata fuiſſet per generationem in ſtatu innocentiæ. 677.2
Species capitur tripliciter. 157.2
Species duplex eſt impreſſa, & expreſſa. 179.1
Species intelligibilis mouet intellectum, vt intelligat. 172.1
Species ab eſſentia diuina differt multipliciter. 171.2
Species in mente Angeli habent conuenientiam cum eſſentia diuina. ibid.
Species intelligibilis in Angelo poteſt dari de potentia Dei abſoluta. 179.2
Species plures intelligibiles an poſſint eſſe in eodem intellectu. 123.1
Species intelligibiles an ſint in Angelis. 180.2
Species rerum vniuerſalium Angeli non accipiunt de facto a rebus. 168.2
Species in ſtatu dicitur tribus modis in Angelis ſecundum illa tria verba fiat, fecit, & factum eſt. 157.2
Species acquiſita duobus modis acquiritur. 157.2
Species magis vniuerſalis, quæ dicatur. 166.1
Species exiſtentes in Angelis ſuperioribus an ſint vniuerſaliores & pauciores, quam in inferioribus. 166.2
Species ponendæ ſunt in intellectu ſecundum Scotum duplici de cauſa. 181.1
Species repræſentans eſſentiam diuinam intellectui Angelico an ſit dicenda naturalis. ibid.
Speculatiuum bifariam poteſt dici. 160.1
Spei proprius actus eſt expectare futuram beatitudinem. 201.1
Spei actus non ſolum eſt expectatio, ſed eſt certa, & ineffabilis. ibid.
Spes in Deo, & non in nobis eſt ponenda. 240.1
Spes dicitur ex gratia, & meritis prouenire. 201.2
Sphærarũ nomina quæ. 515.1. Cœlũ ſumitur tripliciter. ibi.
Spirituale ſumitur bifariam. 68.2
Spiritualia an habeant menſuram permanentem, vel ſucceſſiuam. 82.1
Spiritualia item ſunt duplicia. 68.2
Spiritualia accidentalia ſunt duplicia. ibid.
Spiritualia habere menſuram propriam, diſtinctam à tẽpore poteſt intelligi bifariam. 68.2
Spiritualium poteſt agi de menſura dupliciter. 69.1
Spiritui ſancto cur tribuatur creatio. 434.2
Spiritus malus, cum ſubintrat corpus, an ſit ſimul cum anima in eodem loco. 222.2
Spiritus Angeli an ſint nobis noti. 361.1
Spiritus quadruplex eſt. 317.1
Spiritus quomodo duo poſſint eſſe ſimul. 234.2
Spiritus animalis quam potentiam habeat. 51.1
Spiritus mali, ſeu dæmones permittuntur quædam vere mouetur de temporalibus rebus dupliciter. 280.2
Spiritus in ſacris literis multipliciter ſumitur. 434.1
Spiritus domini nomine quid intelligatur, cũ dicitur ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. ibid.
Spiritus ſanctus in Sacra ſcriptura cur voluerit inſinuare creationem mundi factam fuiſſe in principio. 17.1
Spiritus ſanctus cur ſæpè in Scriptura ſacra vocetur Auctor creandi cœlum, & terram. 434.2
Spiritus corporis, qui ſint. 81.1
Spiritus duplex eſt. 68.4
Spiritus vitalis, naturalis, & animalis qui ſint. 51.2
Spiritus non temere Angelis tributus. 310.1
Spirituum ſupernorum circa reuelationem duo ſpectantur. 281.2
Splem quare voluit Deus eſſe calidã, ſed minus carne. 612.2
Status naturæ inſtitutæ qui. 250.2
Status triplex eſt in quo potuit Adam non peccare. 672.1
Status gloriæ Angelorum. 250.1
Status naturæ lapſæ. ibid.
Stella apparuit magis vt ſignum. 530.1
Stella, quam viderant Magi, erat ab alijs differens in ſex. 530.2
Stellæ an omnes ſint eiuſdem naturæ. 517.1
Stellæ quomodo ſint diuerſæ ſpecie. ibid.
Stellam quam viderant Magi, quomodo interpretãtur Mathematici. 530.1
Stellarum numerus an ſit nobis manifeſtus & definitus. 506.1
Stoici tenuerunt Deum, & inane fuiſſe duo verum principia. 22.1

Stregæ

Strigæ mulieres, quæ faciant à dæmonibus ſeductæ. 340.1
Strato Lampſacenus nullum cognoſcit mundi Motorem. 18.1
Subiectio duplex eſt. 615.1
Subſiſtentia dñr ſola propriè fieri, creari, & produci. 12.1
Subſtantia, forma, & potentia tria hæc conſiderantur in Angelo. 115.1
Subſtantia virtus, & operatio tria ſunt quæ in omnibus rebus reperiuntur. 563.2
Subſtantia rationalis triplex eſt. 574.2
Subſtantia & accidens poteſt bifariam conſiderari. 147.1
Subſtantia ſpiritualis eſt tripartita. 309.1. ſecundum Platonicos. ibid.
Subſtantia accipitur dupliciter. 460.1
Subſtantia duplex eſt. 175.1
Subſtantia creata materialis cum indiuiduatur per quantitatem. 142.2
Subſtantia ſpiritualis eſt duplex. 107.2
Subſtantiæ ſpirituales, & corporales an fuerint ſimul creatæ à Deo. 93.1
Subſtantias in genere aliquid non eſſe contingit ſecundum Auic. dupliciter. 61.2
Subſtantiæ intellectuales tribus modis nuncupātur à Peripateticis. 50.2
Subſtantiæ ſpirituales an ſint in cœlo corporeo. 107.2
Subſtantiæ ſpirituales creatæ quare dicuntur eſſe animalia. 311.2
Subſtantias tam ſpirituales, quam corporeas an condiderit Deus inæquales. 517.2
Subſtantiales ſpirituales Deus condidit natura, & perfectione inæquales. 58.1
Subſtantias corporeas Deus creauit inæquales. ibid.
Subſtantijs rationalibus alijs quādo Angelis competat diſtinguiper ordinem. 374.2
Succubi qui ſint. 327.1
Superbi abiectiſſimis hominibus ſe ſubijciunt exaltationis gratia. 223.1
Superbi & mali homines quare potius volunt ſubeſſe diabolo, quando Deo. 223.1
Superbia nunquid fuerit primum omnium in qua peccauerit Lucifer. 214.1
Superbia, & inuidia in Angelis malis. 212.2
Superbia primum peccatum fuit Luciferi. 215.1
Superbia eſt radix omnium peccatorum. 223.1
Superbia quare eſt maximum delictum. ibid.
Superbia ſumitur dupliciter. 214.1
Superbiæ & inuidiæ cauſa Luciferi vnde orta fuerit. 220.2.221.1
Superbiæ gradus ſecundum D. Gregorium ſunt quatuor. 214.1
Super eſſe accipitur dupliciter. 104.1
Superficies bifariam conſiderari poteſt. 108.2
Superfluitas duplex eſt. 681.2
Superiora quare agant in hæc inferiora. 518.2
Suppoſitum Angelicum an vniri poſſit naturæ corporali hypoſtaticè. 316.1
Suppoſitum aliquid habere aliud ſuppoſitum contingit quadrupliciter. 33.1
Sydera quare videantur in nocte. 449.2
Synderesis, quæ ſit. 263.1

T

Temporis duplex eſt ratio. 91.2
Temporis vnitas eſt ſumenda ex parte materiæ primæ ſecundum D. Bonauenturam. 79.2
Temporis acceptiones ſunt quatuor poſitæ ab auctore, ſed reducuntur ad duas. 89.2
Tempus vſurpatur bifariam. 285.2
Tempus quid ſit. 72.2
Tempus quot modis capiatur. 12.2
Tempus cur ſit vnum cum motus ſint varij. 75.1
Tempus obſeruare an ſit peccatum. 533.2
Tempus ſumitur bifariam. 90.2
Tempus amplius non erit poſt Deum iudicij. ibid.
Tempus an eſſet tunc quando præliante Ioſue ſpheræ quieuerunt. 77.1
Tempus qualis numerus ſit. 77.2
Tempus an eſſet ante quartam diem. 92.1
Tempus habet duplicem reſpectum. ibid.
Tempus dupliciter conſideratur. 78.2
Tempus an pendeat ab opere animæ. 78.1
Tempus habet duas conſiderationes. ibid.
Tempus an ſit vnum omnium temporalium. 79.1
Tempus ſecundum Auerroem dupliciter accipitur. ibid.
Tempus an fuerit tunc, quādo creatus fuit Mundus. 441.2
Tempus bifariam poteſt conſiderari. ibid.
Tempus an ponatur vnum de quatuor coæquæuis. 442.1
Tempus vſurpatur quatuor modis. 88.2
Tempus an ſit ab æuo, vel è conuerſo æuū ſit à tēpore. 89.1
Tempus ab æuo quomodo Deus ire ſubeat, declaratur. ibi.
Tempus an ſit nuncius ſolius motus cęleſtis, an cuiuslibet motus. 75.2
Tempus præcipuè conſiſtit in triplici motu cœleſti. ibid.
Tempus quomodo ſit numerus aliorum motuum. 76.1
Tempus ad motum cœli habet duplicem habitudinē. ibi.
Tempus poteſt bifariam conſiderari. ibid.
Tenebræ tripliciter poſſunt conſiderari. 431.2
Tenebræ duobus modis poſſunt importare priuationem. 431.2
Tentari nos Deus intendit ad exercitium, non ad deceptionem diabolus autem tentat vt decipiat. 405.2
Tentatio duobus modis ſumitur. 674.1
Terminus duplex eſt. 110.1
Terra quomodo nūc proferat plantas, ſine arbores. 500.2
Terra ſpinas, & tribulos an germinauerit. 501.2
Terra attrahit aquas, & quomodo. 498.1
Terra num paſſiue tantum, an etiam actiue concurrant ad primam plantarum productionem. 502.2
Terra quot modis exponatur, quæ à Deo facta fuit in principio. 180.1
Terra qua die creata. 496.1
Terra cur appelletur arrida. 469.2
Terra pluribus proprietatibus inſignitur. ibid.
Terræ nomine quid ſignificetur. 430.1
Tertulianus quid ſenſerit de anima rationali. 646.2
Teſtimonio alterius, adhuc aſſentiatur infallibiliter, duo ſunt neceſſaria. 100.1
Theoria, Philoſophica, & Theologica de creaturis differūt tripliciter. 30.2
Tigris quomodo interpretetur. 618.2
Tigris animal ferociſſimum quare ſic appelletur. ibid.
Timor dæmonum eſt augmentum pœnæ. 265.1
Traduces in Vitibus, quæ dicantur. 644.2. & ad quæ referantur. ibid
Traductio duo requirit. 645.1
Traianus quomodo exauditus & veniam obtinuerit. 245.2
Trasformationes ſociorum Vlyſſis à Circe & alia antiquorum mutationes in beſtias diabolica illuſione. 340.1
Trinitas ſacratiſſima quare vocetur cœlum. 470.1
Trinitatis totius operatio intelligitur in opere creationis. 448.2
Triſtitia an ſit in dæmonibus. 248.2
Troni ſi ſunt ſedes Dei quare non dicatur Deus ſedere ſuper Tronos ſed ſuper Cherubin, & Seraphim. 363.2
Throni quare ſic dicantur. 241.1
Troni quare vocentur ſedes. 363.2
Tronorum actus duplex. 363.1
Tronorum ordo à quo denominetur. ibid.

V

Vacui ad rationem, quæ requirantur. 16.2
Vacuitas loci, & vacuitas materiæ an dicatur, æquiuocè, vel vniuocè. 443.1
Vacuum poteſt imaginari bifariam. 443.2
Variatio poteſt intelligi bifariam. 102.1
Valentinus profundum, & ſilentium poſuit eſſe duo principia rerum. 23.1
Varietas multiplex oritur. 70.1
Vbi duplex eſt. 443.2
Vegetatiua vis ſecundum Albertum Magnum quomodo ſit in vnione plantæ, & quomodo non. 537.2
Velle liberè, & neceſſario an opponantur. 275.2
Velle diuinum poteſt bifariam conſiderari. 39.2
Venæ & arteriæ quare minus calidæ, quam aliæ corporis partes.

Digitized by Google

partes. 611.1
Verba diuerſi temporis Deo tribuuntur, vt commodius ſignificemus de Deo, quam de ipſo cogitamus. 86.2
Verbum continet ideas dupliciter. 83.1
Verbum & ſpiritus ſanctus an ſint rationes producendi aliquid, vel creandi ipſi Patri. 32.2
Verbum illud quo dixit Deus fiat lux accipitur tripliciter. 448.1
Veritas quare dicatur rectitudo. 228.1
Veritas vt intelligatur duo requirit. 388.1
Veritas, vt aliqua cenſeatur articulus fidei, duo ſunt neceſſaria. 15.2
Verum vnde dicatur quo ad etymologiam. 297.2
Veſpere quare prius nominetur, quam mane in confectione dierum. 453.2
Veſpere & mane quid ſignificent dum dicitur factum, & veſpere, & mane dies vnus. ibid.
Videre Deum per eſſentiam eſt vita æterna. 126.2
Videre Deum dicimus tribus modis. 396.1
Vir metaphoricè accipitur pro parte ſuperiori rationis. 585.2
Vir ſumitur pluribus modis. ibid.
Vir imago dicitur Dei, & mulier Viri. ibid.
Vir ſapiens dominabitur aſtris. 290.1
Virginitas per quid tollatur. 685.1
Virginitas poſt lapſum duobus modis capitur. 685.2
Virginitatis amiſſio an fuiſſet in ſtatu innocentiæ. ibid.
Viri cur tot, quot fœminæ in ſtatu innocentiæ generarentur quænam ſit potiſſima cauſa. 689.2
Virorum, & mulierum æquum in ſtatu innocentiæ, fieret æqualis multiplicatio. 688.2
Virorum & mulierum quomodo facta fuiſſet multiplicatio æqualis in ſtatu innocentiæ. 690.2
Virtus vnita plus eſt intenſa, & fortis, quam multiplicata. 210.1
Virtus quare dicatur rectitudo. 228.1
Virtus non eſt niſi per Deum. 24.1
Virtus ſumitur dupliciter. 364.1
Virtus generatiua quare data ſit 679.1. & multæ aſſignantur rationes. ibid.
Virtutes omnes, quæ proueniunt à cœlo ad mundum iſtū ſunt quatuor, & quæ ſint. 648.2
Virtutes vnde deſumpſerint nomen. 365.2
Virtutum nomen dicit exceſſum fortitudinis. 364.1
Vis duplex in Angelo reperitur. 266.1
Vis motiua duplex eſt. 586.2
Viſio Dei permittitur in Sacra ſcriptura tanquam merces, & præmium operationum. 175.2
Viſio beatifica menſuratur æuo. 92.1
Viſio, reuelatio, raptus, & oraculū differunt inter ſe. 198.2
Viſio intellectualis quænam ſit. 396.1
Viſio vt fiat quotuplex medium requiratur. 466.2
Viſio corporalis quænam ſit. 390.1
Viſio imaginaria quænam ſit. 396.1
Vita triplex eſt. 114.2
Vita hominis duplex. 494.2
Vita æterna eſt videre Deum per eſſentiam. 176.1
Vitæ opus triplex eſt. 324.2
Vitam alijs dare ſtat dupliciter. 318.2
Viuificare corpus eſt actus animæ rationalis. 67.1
Vmbra diſtinguitur à tenebra, & quomodo. 465.1
Vnde poteſt dupliciter ſumi. 610.2
Vnde vt dicit cauſam accipitur quatruppliciter iuxta quatuor cauſas. 620.2
Vnibilitas an ſit differentia propria eſſentialis & inſeparabilis. 67.1
Vnio duplex eſt. 315.2
Vnionis modi tres poſiti ab Auerroë. 492.1
Vniri poteſt dupliciter conſiderari. 67.2
Vniri aliquid poteſt bifariam. 51.1
Vnitas triplex eſt. 132.2
Vnitas homogeneitatis tollitur per aduentum formarum. 133.1
Vnitas in entibus datur ex natura rei minor virtute numerali. 135.2
Vnitas triplex eſt. 440.1
Vniuerſum fuiſſe in tempore creatum an ex Ariſtotele poſſit probari. 13.2
Vniuerſum dicitur dupliciter habere eſſe. 658.1
Vniuerſum non poteſt demonſtrari fuiſſe de facto creatum in tempore. 13.2
Vniuerſum in tres partes diuiditur. 132.1
Vniuerſum qualiter à creatore effluxerit. 18.2
Vniuerſum capitur bifariam. 49.1
Vnum an fiat verius ex orbe, & intelligentia, quàm ex materia, & forma. 492.1
Vnum numero ſumitur bifariam. 133.2
Vnum dicitur tribus modis. 741.2
Vnum accipitur dupliciter per ſe, & per accidens. 602.1
Volatilia an comprehendantur ſub nomine greſſibilium. 537.2
Volitio eſt duplex ſicut duplex eſt intellectio. 220.1
Volitione conditionata quis poteſt velle antecedens, & nolle conſequens, quod demonſtratur exemplo. 220.1
Voluntas Angeli ad quid teneretur ne tunc peccaret. 213.2
Voluntas mala an in dæmonibus creſcat in comparatione ad Deum. 267.2
Voluntas & liberum arbitrium licet dicant eandem rem tamen ſunt duo attributa. 12.3
Voluntas hominis duobus modis mutari poteſt. 383.1
Voluntas mutatur ad ſex differentias loci, & quæ ſint. ibid.
Voluntas dæmonum mala quo ad tria continua, & iugiter perſeuerat in peccato. 265.2
Voluntas diaboli ex parte ſui non poteſt rectificari. 254.2
Voluntas diaboli eſt rectificabilis de potentia Dei abſoluta. 255.1
Voluntas mala an intendatur in dæmonibus in comparatione ad hominem. 268.2
Voluntas duplex ſecundum Damaſcenum. ibid.
Voluntas diuina an poſſit producere aliquam ſpeciem intelligibilem in intellectum Angeli, quæ ſit ratio diſtincte cognoſcendi, & cauſandi principaliter diſtinctam cognitionem omnis quidditatis diſtincte eſſentialiter, ab Angelis. 165.2
Voluntas mala quomodo dicatur dari à Deo. 149.1
Voluntas omnis damnati mala eſt. 264.1
Voluntatem propriam habere contingit bifariam. 219.2
Voluntatem inordinate velle beatitudinem, & ſic peccare contingit tripliciter. 213.3
Voluntatem hominis poſſe mutari ſtat dupliciter. 325.1
Voluntatis actus duplex eſt. 219.2
Voluntatis electio duplex eſt. ibid.
Voluntatis lapſæ ad rectitudinem per peccatum actuale duo concurrunt. 255.1
Voluntatis malæ intenſio vtrum in dæmonibus ſit. 266.1
Voluntatis malæ continuatio an ſit in dæmonibus. 262.2
Voluntatis actus triplex eſt. 151.1
Vox non ſignificatiua propriè non eſt vox. 327.1
Vox quomodo generetur & quid oporteat ad illam generandum. ibid.
Vox quidnam ſit. ibid.
Vſus lib. arb. dicitur dupliciter. 173.2
Vſus lib. arb. quid ſit. ibid.
Vſus rationis per obſtinationem an in dæmonibus abſorbeatur. 275.1
Vſus capitur multipliciter. 273.1
Vtilitas quotupliciter accipiatur. 32.2
Vxor loth in ſtatuam ſalis an dæmonibus conuerſa. 306.1

Z

Zeugma, quæ figura ſit. 218.1
Zodiacum quare Deus voluit eſſe circulum obliquū in cœlo. 522.1

FINIS.

PRAEFATIO IN SECVNDVM SENTENTIARVM.

EXIMII DOCTORIS SERAPHICI S. BONAVENTVRAE.

De Creatione aduerſus Hæreticos, & Philoſophos.

De totius mundi nouitate hæſitantibus quidem verbis loquitur ratio ſola, in qua ocia ſecum agit fides lux præclariſſima, eamque nobis Deo geniti filij tradiderunt nullo territi metu, nullo decepti errore, nulla gloriæ cupiditate impulſi, diuino ſpiritu afflati, iuſti Deo chari, digni, vt eorum teſtimonijs abſque omni ſyllogiſmo, & argumentatione maior tribuatur auctoritas, quam vniuerſis mathematicis demonſtrationibus, nam vt ait D. Auguſt. 11. de Ciuit. Dei cap. 4. ſapientia Dei, per quam facta ſunt omnia in animas ſanctas ſe transfert, & Dei amicos, ac prophetas conſtituit, eiſque opera ſua ſine ſtrepitu intus enarrat: ex his fuit Moyſes ille ſanctiſſimus à Deo Patre miſericordiarum, & luminum in ſortem filiorum Dei ſpecialiter adoptatus à verbo Dei Filio, tanquam legislator ſingulariter illuſtratus, & à Spiritu ſancto ſuauiter inſpiratus. Hic namque inter cętera oracula illud ad veræ pietatis rudimenta exiſtimauit, quod propterea vulgauit promiſcuæ multitudini filiorum Iſrael, vt egredientes de Aegypto æternum Deum addiſcere inciperetur, vnde & animis erigerentur ad credendam, atque intelligendam creationem mundi totius religionis primum, & maximum ſeminarium, quapropter coſmopeiam ſuam texens non aliunde quam à creatione mundi exorſus eſt dicẽs. In principio creauit Deus cęlum, & terram, *in quibus verbis eam deſcripſit, & quantum ad initij nouitatem, dum ait* in principio, *& quo ad principij dignitatem, cum inquit,* creauit Deus, *& quantum ad faſtigij perfectionem cum dicit* cęlum, *& quantum ad veſtigij impreſſionem cum ſubdit,* & terram, *ſanè nec melius, nec exactius exprimi poterat hoc opificium, quod tam arduum eſt, vt ſolius Dei ſit proprium, qui verbo, quo potuit, ratione, qua diſpoſuit, & voluntate, qua iuſſit, omnia quæ videntur, & non videntur, & ſemina mundi, & germina non formauit ſolum, aut digeſſit, ſed vere de nihilo fecit, abeant itaque philoſophi illi, & mundi ſapientes, qui vt inquit Apoſtolus vnum Deum agnoſcentes, non tamen ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt ſuæ ſapientiæ, proprijſque viribus innixi, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum habentes intellectum contra Dei omnipotentiam, ac infinitam eius virtutem caput extulerunt, dum aliqui creationis opus reijcientes omnia ex neceſſitate materiæ, vel caſu facta fuiſſe exiſtimarunt, alij obliti Dei creatoris ſui hanc propriam Dei operationem intelligentijs tribuerunt, quos impij, ac pernicioſi hæretici, vt Gnoſtici, & Saturniani ſunt ſecuti, qui temerario auſu totum hoc vniuerſum à ſeptem Angelis præter Dei Patris conſcientiam conditum eſſe affirmarunt, hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorum, neſcierunt ſacramenta Dei, de quibus Sap. 13. dicitur neque operibus attendentes agnouerunt quis eſſet artifex eorum, ob id, quoniam non intellexerunt opera Domini, in opera manuum tuarum deſtrues illos, & non ædificabis eos, ait Regius Vates: at cęleſtia oracula palam teſtantur Deum eſſe Creatorem cęli, & terræ, viſibilium omnium, & inuiſibilium, Vnus enim eſt altiſſimus Creator omnium, qui nihil commune habet cum turba Deorum, quos vel deluſa barbaries ſuſcepit, vel Græca læuitas confinxit, vel impietas Romana coluit, & adorauit, ſed hic eſt ille ipſe verus Deus ſæculorum omnium Rex, & dominus, princeps fabricator, & quaſi parens, quem liber creaturæ docet, liber ſcripturæ teſtatur, quem annunciat lex, prophetia oſtendit, ſpiritus reuelat, Apoſtoli tradunt, Eccleſia ſuſcipit, & credit iam vniuerſus orbis: hic menſus eſt pugillo aquas, cęlos palmo ponderauit, appendit tribus digitis molem terræ, liberauit in pondere montes, & colles in ſtatera, fecit ventis pondus, dedit viam procellis ſonantibus, fecit luminaria in miniſterium cunctis gentibus, animalia puſilla cum magnis, reptilia, quorum non eſt numerus, hominem, vt dominaretur omnibus, Quis ſufficit enarrare opera eius? aut quis inueſtigabit magnalia eius, virtutem autem magnitudinis eius quis enunciabit?*

Huius Opificij dignitatem patefaciunt modi, quibus effertur, nomina, quibus celebratur; appellatur enim fabrica, emanatio, productio, conditio, creatio, factio, conſtitutio, genitura, vnde meritò dicitur vniuerſum fabricatum emanaſſe productum, creatum, factum, conditum, conſtitutum, genitum. Fabrica oſtendit Deum aſpexiſſe ad exemplaria illa

inuiſibilia, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent; Emanatio docet, ſicut non mutantur fontes aquarum, dum inde riui emanant ad valles, & ad prata, ſic produſſe mundum abſque vlla mutatione Dei, productio ſonat eum, qui latebat in Deo mundum ductum foras in conſpectum generis humani, & ad multas etiam ſæculorum ætates in longum duci. Conditio indicat concordiam, ordinemque pulcherrimum, & admirabilem omnium rerum, quæ ſunt in eo, creatio apertè teſtatur nihil eſſe quod factum non fuerit, ea ſolum eſſe, quæ Deus fecerit, factio ſignificat, quod Deus non ſolum expolierit mundum, ſed verè ſit opifex totius mundi. Conſtitutio id planè docet mundum eſſe firmatum, vt diutiſſimè durare poſſit, atque ideo Deum eſſe tantæ molis non ſolum authorem, ſed & conſeruatorem. Generatio palam prædicat nouitatem mundi, quia quod hic generatur non extat, eſtque ipſo genitore poſterius.

Ecce hic habemus vnde videre poſſimus tanti parentis, à quo nobis anima, vita ſalus, & libertas tributa eſt, exuberantem illam inexhauſtam, ac perennem ſcaturiginem bonitatis. Quid enim in cauſa fuit, vt ſummus ille æternus, & verus Deus, cum in ſe ipſo totus conſiſteret, atque ex ſe ipſo, & per ſe ipſum beatiſſimus eſſet, neque illi vlla acceſſio fieri poſſet, qua beatior euaderet, cum iam etiam ſobolem in ipſa æternitate ex ſuo fecundiſſimo vtero genuiſſet ſibi ipſi ſimillimam per omnia æqualem, hanc ipſam immenſam molem aggrederetur, & nō de ſe ipſo quidem, ſed de nihilo incharet, proſequeretur, perficeret, atque conſumaret niſi infinita illa bonitas, benignitas, liberalitas, beneuolentia, & beneficentia, quæ nullius rei eget, ac nullius rei inuidia tangitur. Porrò vt quæ non erant, Deus creare vellet, nulla ratio, nullum ius, lex nulla erat, quæ cogeret, amor impulit, amor imperauit, quæ amor voluit, vt faceret, fecit, illa ipſa benefica, & in omnibus rebus ſemper amabilis diuina bonitas non permiſit Deum foris ſterilem eſſe, & ſine germine, ideoque Deus ſtimulis incitatus amoris mundum creauit, & creauit vt faceret, & faciendo illi daret, vt diſponeret, vt ornaret, vt conſtitueret. O quam bonus eſt Deus, qui hunc ingentem, & tanti artificij globum nobis fecit, & non ſolum fecit, ſed conſtituit, hoc eſt firmauit, fundauit, & ſtabiliuit, hinc in ſacris literis legitur à conſtitutione mundi indicat certe quadratura firmitatem ſicut plenitudinem circulus an non eſſet quadrata elementis mundi ſphæra, cuius ſanè diameter eſt homo inferiora, & ſuperiora ſecans, ſunt porrò apud philoſophos phyſicis ſublimiores illa quatuor, velut omnium rerum elementa, eſſentia, eſſe, virtus, & operatio, cum itaque omnia nihil eſſent Deus benedictus fons omnis boni, ac ipſa bonitatis abyſſus, puteum abyſſi obſtruxit, [illegible] procedit eruens eas, & adducens de nihilo ad ſummum, & cum ſit puriſſima lux, in qua tenebræ non ſunt vllæ, de magnis illis tenebris iuſſit tantam ſplendeſcere lucem erupit in tanto opificio diuina bonitas foris in tempore, quæ latebat domi in æternitate, erat ſine omnibus, expandi cæpit ad omnia, erat vt ſic dicam immenſus calor, prodierunt calida, quia cum Deus ſibi caleret, fecit quæ calefaceret, non amabat Deus mundum, quaſi mundus bonus eſſet, cum neque eſſet mundus, amabat, vt eſſet, & bonus eſſet, eſſentque bona omnia mundi membra: & quoniam omnia in vero iudicio fecit, nihil enim temerè, nihil caſu, aut fortuito, nihil iniquè egit. Vnde Moyſes ſapientiſſimè appellauit Creatorem Heloim, quod eſt iudicis nomen; propterea ad ſui gloriam primum non quidem augendam, ſed manifeſtandam, vt docet S. Bonau. & ad rerum deinde vtilitatem produxit, quæcunque creauit, ex quo pateſit quam cæca fuerint phyloſophorum iudicia, vt putauerint non eſſe aliud domicilium Dei, quam mundum, ideoque non potuiſſe Deum eſſe ſine mundo quaſi in guguſtio illi habitandum fuiſſet, niſi æterna fuiſſent palatia mundi, ipſe namque ſibi locus erat ampliſſimus, vrbs florentiſſima ſacra, & magnifica ædes aurea, regia aula ſublimis, ſancta, & auguſtiſſima ſedes.

Nec ſilentio inuoluendum eſt hoc ipſum mundi opificium ſempiternæ virtutis, ac diuinæ maieſtatis ſpectaculum eſſe, ideoque eius contemplationem ad opificis notitiam nos deducere, quemadmodum enim ex ipſorum animalium ſenſu, & motu vitam corporis, & penè animam videmus in corpore, ſic dum oculos noſtros erigimus ad cœlos, dum conuertimus ad maria, dum retorquemus ad terras, denique dum omnia mundi membra, & ſupera, & infera alta mente circumſpicimus concludamus eſſe præpotentem aliquem, æternumque Deum, qui omnia fecerit, qui omnibus præſit, cui ſingula omnia parent, cuius præſtantiſſimo numine immenſa hæc rerum moles agitetur, à quo mundus admirabili quadam ratione diſponatur, ac regatur, cuius ſempiternitatem naturæ, & beneficæ potentiæ diuinitatem, ac maieſtatem mundus ipſe totus enarrat, atque laudibus euehit, vt enim anima ſe ſe oſtentat in corpore, vt mens lucet in anima, vt verbum ſplendet in mente, ſic Deus vbique radiat, vbique videtur, vbique fulget, & nihil eſt in vniuerſa rerum natura, quod non aliquot præſeferat æternæ diuinitatis ſplendores: hoc agnouit, hoc intellexit S. Bonauentura qui ſeraphici Patris Franciſci æmulus quicquid in rebus decoris, & delectamenti reperiebat, in gloriam, & laudem factoris referebat, quocirca ille ſplendor diuinæ pulchritudinis ſparſus per ſuperas illas, vt viuas Angelorum flammas, per iucunda ſpectacula cæli, & terræ, per aureos ſyderum radios, per infuſa terris maria, per aerem elementorum nexum, per animantia, & plantas, per piſces, & volucres, per montes, & campos, per prata, & valles, per fontes, & flumina, eum excitabat, trahebat, rapiebatque ad contemplandum, ad amandum, ad deſiderandum Deum, atque aſſiduè ad gratias agendum pro tot, tantiſque beneficijs liberaliſſimè collatis dicens cum Ioan. Apocal. 4. Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem; quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt, gratias agamus & nos Deo potentiſſimo Creatori, munificentiſſimo benefactori, ac optimo conſeruatori, humiliterque eum deprecemur, vt nos illuminet, quo mirabilia opera ſua, quæ fecit, & confirmauit, intelligere valeamus.

Digitized by Google

INterpretaturus ſecundum librum Seraphici Doctoris ſex ante expoſitionem quæſt. tanquam præludia præmittere conſtitui, quæ erunt vtilitas cognitionis operis creationis, differentia theoriæ philoſophicæ, & theologicæ de creaturis, connexio libri cum primo, ordo rectè ſeruatus, propoſitum Auctoris in hoc ſecundo libro, denique diuiſio libri.

PRAELVDIVM PRIMVM.

Quanti momenti ſit cognitio operis Creationis.

PHilon vir vtique diſertiſſimus teſtatur propter traditam à Moyſe creationem, præclariſſima, & omnium optima nos edoctos fuiſſe. Primum eſſe & ſubſiſtere in rerum natura aliquod numen, aliquam diuinitatem. Secundum Deum eſſe vnum. Tertium mundum hunc eſſe creatum. Quartum vnum eſſe mundum iſtum, cum Creator eius ſit vnus. Quintum Deum regere, & gubernare hunc ipſum mundum, quem fecit, cumque mundus latè ſumptus inuiſibilia, ac viſibilia, ſpiritualia, & corporalia omnia denique creata complectatur; quid igitur ſublimius, quam Angelorum naturas, proprietates, Hierarchias, ordines, miniſteria, munera, dona gratuita bonorũ, eorum caſtum amorem, flagrantemque in Deum conuerſionem, necnon malorum caſum, pertinaciam, atque deformitatem agnoſcere? quid etiam inquiſitione dignius, quam elementorum origo, aut ipſorum diſtinctio? genus hominum vnde, vnde pecudes, imber, & ignis, ſol, luna, firmamentum, cęteraque an omnia ſimul facta ſint, an per ſex dierum interualla ſingula de potentia materiæ ſint educta, an ſaltem cum prius confuſa fuerint diſtincta fuiſſe? Quid etiam optabilius quam ſcire ſui ipſius plaſmationem, animæ naturam, atque ſubſtantiam, facultates, vires, potentias, operationes, feliciſſimumque primorum parentum ſtatum, dona gratuita illis collata? Quid vtilius, quàm inueſtigare quomodo bene operari, & malis reſiſtere, in ſtatumque felicem peruenire valeamus? quæ omnia cum in ſecundo Libro tradantur maximè perquirenda eſt doctrina illius.

Huc accedit, quod creaturarum theoria in altiſſimæ diuinæ potentiæ, virtutiſque admirationem deducit, cum enim immenſa cęli ſpatia intuemur, globos, & agmina ſtellarũ, occidentem, & redeuntem ſolem, reginam ſyderum, nubes ſplendentes radijs, & auro, indeficientes temporum viciſſitudines, admirabiles fontium perennitates, amnes perlucidos, refluum mare, profundum, & immenſum, terrarum concuſſiones, ſyluarum viriditatem plantarum, & animalium in agris, & montibus varietatem, hominumque diuerſitatem cõſpicimus, profecto ſummum omnium Auctorem, & gubernatorem admiramur, eiuſque infinitam potentiam confitemur, quapropter in libro Sap. dicitur ſi virtutes, & opera cęli ſtellarum, & elementorum admirati ſunt homines, intelligant, quoniam qui hæc fecit, fortior eſt illis.

Amplius hæc rerum creatarũ contemplatio omnium animos in amorem diuinæ bonitatis aſcẽdit, atque inflammat, quandoquidem ob rerum pulchritudinem, ac bonitatem illicimur in Deum, qui eſt fons, & origo totius boni, qui eſt ſummum bonum abſque vlla contractione bonum, non alieno bono bonum, ſed ex ſe ipſo, & per ſe ipſum ab omni æternitate bonum, bonum in omnibus, per omnia, ad omnia, extra omnia, ſupra omnes menſuras, ſupra omnes numeros, ſupra omnia pondera, extra omnes ſpecies, præter ambitum omnium generum.

Denique hæc creaturarum cognitio quantam vtilitatem afferat ad elidendos errores non difficile is intelliget, qui & antiquorum philoſophorum ſententias, & ſacrarum ſcripturarum dicta perlegerit, qui enim rerum creatarũ ignorauere naturas, quid Deo, quid vè creaturis conueniat haud quaquam diſcernere valuerunt, quinimo in tantam inſaniam deuenerunt, vt ſicut in libro Sap. ſcribitur aut ignẽ, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut girum ſtellarum, aut ſolem, vel lunam rectores orbis terrarum Deos eſſe putauerint, nonnulli duo rerum principia dixerint, quidã cuncta caſu facta fuiſſe aſſeruerint, alij diuinam de rebus prouidentiam negauerint, in quos omnes inuehitur Sanctus Iob dicens quaſi nihil poſſit facere omnipotens æſtimabant eum: hæc inquit Sapiens, cogitauerunt, & errauerunt, excęcauit enim illos malitia eorum, & neſcierunt ſacramenta Dei, neque mercedem ſperauerũt iuſtitię, nec iudicauerunt honorem animarum ſanctarum. En igitur quanti momenti ſit creaturæ cognitio fidei lumine irradiata.

PRÆLVDIVM SECVNDVM.

Magnam eſſe differentiam inter theoriam, philoſophicam, & theologicam de creaturis.

ET ſi creaturarum contemplatio philoſophis, & theologis eſt communis, differt tamen quantum ad tria teſte D. Thoma primò quo ad certitudinem cognitionis, nam theoria philoſophica naturali lumini innititur, ideoque de creaturis non omnino certã notitiam habet, ſed dubiã,

& coniecturalem ſecundum illud Sap. 9. cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ; theoria autem theologica diuinæ cognitioni innititur, quæ omnia clarè, & certitudinaliter videt Heb. 4. non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, & huiuſmodi certitudo deriuatur ad ſanctos, quibus Deus ſecreta ſuæ ſapientiæ reuelat ſecundū illud 1. Cor. 2. nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, & ideo tanquam certitudinaliter viſa indubitanter annunciant vt dicitur Eccl. 42. nonne Dominus fecit ſanctos enarrare omnia mirabilia ſua, quæ confirmauit omnipotens Dominus ſtabilis in gloria ſua.

Secundo differt vtraque contemplatio quantum ad probationis firmitatem, philoſophica namque ex cauſis creatis, & inualidis, ac mutabilibus ſumitur, ex quibus ratio firma haberi nequit: vnde Eccl. 9. dicitur. Intellexi, quod omniū operationum Domini nullam poſſit homo inuenire rationem, at probatio theologica innititur diuino ſermoni, qui ſemper eſt validus, vt teſtatur Apoſtolus Heb. 2. viuus eſt ſermo Dei, & efficax &c.

Tertio differt vtraque theoria penes rationis conſiderationem, nam philoſophi contemplantur creaturas ſecundum rationem propriæ naturæ non habito reſpectu ad Deum: hinc de quibuſdam dicitur Sap. 13. neq; operibus attendētes agnouerunt quis eſſet artifex, theologi vero cōſiderant creaturas ſecundum rationem, qua referuntur in Deum. Primo vt in cauſam efficientem iuxta illud Pſal. 91. delectaſti me Domine in factura tua. Secundo vt in cauſam finalem Prou. 16. vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. Tertio vt in formam exemplarē, vnde dicitur Eccleſ. 1. effudit illam ſapientiam ſuam ſuper omnia opera eius, in quantum videlicet opera ſapientiam imitantur.

PRAELVDIVM TERTIVM.

De connexione libri ſecundi cum primo, & ratione continuationis.

A Sancto Doctore connectitur hoc pacto poſtquam in primo actum eſt de ſacroſancto myſterio ſuperbeatiſſimæ Trinitatis, nunc in hoc ſecundo ſermo habetur de reb. creatis.

A Scoto, & Ricardo ſic continuatur, poſtquam in primo determinatum eſt de Deo quātum ad rationem ſuæ naturalis perfectionis, in ſecundo diſſeritur de ipſo in quantum eius perfectio relucet in operibus creationis.

Ab Alexandro Alen. ſic connectitur, completis tractatibus de his, quæ pertinent ad ſpeculationem Dei, qui eſt factor omnis creaturæ, ſequitur tractatus de his, quę ſpectant ad conſiderationē creaturę.

Ab alijs demum, qui & in eandem ſententiam incidunt, ita continuantur, poſtquam in primo diſputatum eſt de Deo abſolutè, nunc in ſecundo diſſeritur de eodem reſpectiuè, & per comparationem, vt creator eſt. Cauſa verò connexionis eſt duplex. Vna eſt, quia, cum in primo tractatum ſit de operationibus immanentibus ad intra, conſentaneum erat diſſerere in ſecundo de operationibus, quæ ad extra terminantur. Altera ratio eſt, quia cum in primo de ſcientia, potentia, & voluntate Dei, quæ principium ſunt creaturarum, dictum fuerit, ordo poſtulabat, vt de ipſis creaturis diſceptaretur.

Sed dices, cū noſtra cognitio à creaturis incipiat, & cōnaturale ſit ab imperfectioribus ad perfectiora conſcendere, imo à ſenſitiua notitia ad intellectualem procedere, ergo prius debuit agi de creaturis, quàm de Creatore.

Reſpōdet S. Bonauentura in primo dubio lit. primæ diſt. huius ſecundi libri, quod res non poteſt cognoſci, niſi cognoſcatur principiū eius, cūq; Deus ſit vniuerſorū principiū primum, rectè de ipſo actū eſt primò, vnde nunc determinatur de creaturis, eo quod cognitio Dei adminiculatur earū agnitioni.

Poteſt ēt reſpōderi, quod philoſophia, & theologia oppoſito modo procedunt, cum enim philoſophia ſit humana, & acquiſita ſciētia ex imperfectioribus, & ſenſibilibus ad perfectiora, & intellectualia ſurgit. Theologia autem cum ſit per diuinā reuelationem accepta ex ſuperioribus ad inferiora deſcēdit.

PRÆLVDIVM QVARTVM.

De intentione, & conſilio Sancti Bonauenturæ in hoc ſecundo libro.

PRopoſitum Auctoris eſt docere, quod vniuerſitas machinæ mundialis producta eſt in eſſe ex tempore, & de nihilo ab vno primo principio ſolo, & ſummo, cuius ſapientia omnia fuerunt diſpoſita in numero, pondere, & menſura.

Ex his verbis veritas colligitur, & error repudiatur; per hoc enim quod dicitur ex tempore, excluditur error ponentium mundum eſſe æternū. Secundo per hoc quod dicitur de nihilo, reijcitur error ponētium æternitatem circa principiū materiale. Tertio per hoc quod dicitur ab vno principio, repellitur error Manicheorum ponentium pluralitatem principiorū. Quarto per hoc quod dicitur ſolo, & ſummo excluditur error aſſerentium Deū produxiſſe inferiores creaturas per miniſterium intelligentiarum. Quinto per hoc quod dicitur cuius ſapientia fuerūt omnia diſpoſita, exploditur error dicētium mundū caſu, & fortuito factum eſſe. Sexto per hoc quod additur in certo pondere numero, & menſura, oſtenditur quod creatura eſt effectus Trinitatis creātis ſub triplici genere cauſalitatis; efficientis, à quo eſt in creatura vnitas, modus, & menſura; exēplaris, à quo eſt in creatura, veritas, ſpecies, & numerus; finalis, à quo eſt in creatura bonitas, ordo, & pondus.

PRÆLVDIVM QVINTVM.

De diuiſione libri in partiales tractatus.

DIſtribuitur hic ſecundus liber in ſex principes partes, in prima agitur de creatione in genere, in ſecunda de creatione naturæ purè ſpiritualis, ſ. Angelicę, in tertia de cōuerſione bonorum Angelorū ad Deum, & de auerſione, obſtinatione que malorum, in quarta de productione creaturæ purè corporalis, in quinta de creatione naturę, quæ partim eſt corporalis, & partim ſpiritualis, ſ. hominis, qui ex anima, & corpore conſtat, in ſexta de lapſu hominis, & de gratia operāte, atq; cooperāte.

DISTIN-

Digitized by Google

DISTINCTIO PRIMA.

Creationem rerum, &c.

D. Bonauenturæ Summa Diſtinctionis.

HIc nequit errare dans vnum cuncta creare,
De nihilo facere quid dicas eſſe creare,
Eſt ergo facere de materia preeunte,
Sed creat ipſe Deus non materia ſubeunte,
Pro facio clare reperitur ſæpè creare,
Condo, creo, facio, vel ago diuerſificãtur.
Actio diſplicuit, paſſio grata fuit:
Quando creatori vel nobis aſſociantur,
Eſt Domino facere quod res noua prodit in eſſe,
Cuncta creata rata ſunt diuina bonitate,
Necnon condita ſunt ipſorum commoditate:
Vniri voluit animas Deus, vt referetur.
Vnio, qua Domino mens in cęlis ſocietur
Corporibus dantur etiam quod plus mereantur,
Angelici caſus ipſis etiam reparantur,
Eſt homo factus ob hoc vt rege Deo frueretur,
Cui ſi ſeruiret, ſibi mundus ſubijceretur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De exitu rerum in eſſe quantum ad principij entitatem, vel cauſalitatem.

QVÆSTIO PRIMA.

An res habeant cauſale principium.

PRiuſquam ad diuiſionem, & expoſitionem corporis quæſt. deueniatur, termini tituli ſunt declarandi. Primus erit exitus. Secundus principium. Tertius cauſale. Quartus res.

Quantum attinet ad primum exitus eſt productio paſſiua alicuius rei in eſſe reali ab alia re.

In hac diffinitione tres particulæ ponuntur. Prima aſſignatur loco generis, & eſt productio; nam omnis exitus eſt productio, & non è contra. Secunda loco differentiæ cũ dicitur paſſiua; nam productio actiua non dicitur exitus. Tertia ſimiliter ponitur loco differentiæ, cum additur in eſſe reali, vt ſcilicet ſeiungatur à productione intentionali.

Pro quo nota duplicem eſſe productionem, vnam realem, qua videlicet res producitur in eſſe reali, vt productio hominis, leonis, &c. alterã intentionalem, quà aliquid producitur in eſſe cognito, prior productio verè & propriè nuncupatur exitus, poſterior nequaquam.

Amplius aduerte geminum eſſe exitum, alterum increatum, alium creatum, primus eſt duplex, vnus dicitur generatiuus, quo Filius producitur à Patre per generationem alius vocatur ſpiratiuus, quo Spiritus ſanctus à Patre, & Filio procedit per ſpirationem.

Exitus creatus adhuc eſt duplex ſcilicet mediatus, & immediatus, mediatus eſt productio paſſiua, qua res producitur à Deo mediante cauſa ſecunda, vt productio elementorum, & aliorum corporum, quæ exierunt à Deo mediante materia prima. Exitus immediatus eſt productio paſſiua, qua producitur creatura immediatè à Deo, ſine quacunque cauſa media, vt creatio Angelorum, & Animarum.

Præterea obſerua, quod multiplex eſt eſſe creaturæ, de quo diſſeritur à theologis, ſcilicet eſſe cognitum, eſſe volitũ, eſſe reale extra cauſas ſuas, eſſe vnionis cum ſuppoſito diuino, eſſe reſtaurationis, eſſe morale, ſiue virtuoſum, eſſe gratificationis, & eſſe glorificationis: de primo, & ſecundo eſſe agitur in primo libro, de tertio in ſecundo, de quarto quinto, & ſexto in tertio, de ſeptimo, & octauo in quarto.

Circa alium terminum, qui eſt principium aduerte, quod quot modis ſumitur cauſa, tot modis capitur principiũ, cauſa vero dicitur de efficiẽte, de fine, de materia, & de forma, ſic etiam principium quadruplex eſt ſcilicet efficiens, finale, materiale, & formale.

Obſeruant tamen philoſophi principium in plus ſe habere, quam ſe habeat cauſa, nam omnis cauſa eſt principium, & non è conuerſo, nam priuatio dicitur principium, & tamen non eſt cauſa, rurſus in diuinis eſſentia eſt principium, quo in generatione Filij, & Pater principium quod, & tamen neque eſſentia, neque Pater dicitur cauſa, vt pluries diximus in primo.

Quantum attinet ad tertium terminum, qui eſt cauſale, nota quod cauſale eſt concretum, cuius abſtractum eſt cauſalitas, quæ bifariam capitur. Vnomodo pro fundamento, & ſic nil aliud eſt, quàm proxima ratio producendi aliquod, vt calor in igne reſpectu caliditatis producendæ, & voluntas diuina reſpectu creaturarũ, aliomodo ſumitur pro formali, & ſic eſt reſpectus principij cauſantis ad rem cauſatam.

Obſeruandum eſt diſcrimen eſſe inter principium productiuũ, & cauſale, nã ad principium productiuum ſufficit diſtinctio formalis, & realis, ad principium autẽ cauſale exigitur diſtinctio eſſentialis à cauſato: Vnde ad hoc quod aliquod dicatur principium cauſale quatuor requiruntur. Primo, quod ſit ens, ideo non ens non poteſt eſſe principium cauſale. Secundo quod ſit in rerum natura, ſiue quod ſit ens reale, propterea ens rationis non poteſt propriè, & preſſo nomine appellari principium cauſale. Tertio quod actu cauſet, idcirco res, ex eo quod poteſt cauſare, nõ dicitur propriè principium cauſale. Quarto quod diſtinguatur eſſentialiter à cauſato, ideo in diuinis non admittitur ad intra principium cauſale.

Et quia cauſale dicit reſpectum ad cauſatum, aduertendum quòd hæc tria differunt cauſatum, cauſabile, & cauſandum, cauſatum enim dicitur illud, quod iam poſitum eſt in eſſe extra cauſam, cauſandum nuncupatur id, quod eſt poſſibile cauſari, & aliquãdo cauſabitur, vt Antichriſtus, cauſabile vero dicitur illud, quod poteſt produci, licet aliquando non producatur, vt plures mundi ſunt cauſabiles, quoniam non repugnat cauſari, ſed non cauſabuntur.

Quo ad vltimum terminum, qui eſt res, notandum quòd res loquendo in hebreo eſt caracter xvij. hebraici alphabeti, tamen quo ad præſens latine loquendo ſecundum Guilel. Vonil. & magiſtrum Nicolaum Bonetum in ſua metaphyſica, res dicitur tripliciter. Vnomodo per modum ſubiecti, & ſic omnia, quæ ſunt in vno in diuiſo dicuntur res vnica realitate, quæ eis ſubijcitur ſicut omnia, quæ ſunt in aliquo quanto dicuntur quanta vnica quantitate. Aliomodo dicitur res per modum ſuppoſiti, & ſic omne poſitiuum dicitur res teſte Auic. 1. metaph. cap. 5. ens, & res prima impreſſione in anima imprimuntur. Tertiomodo dicitur res per modum conſtituti, & ſic indiuiduum dicitur res, quod conſtituitur ex his, quæ ipſum conſtituunt, & partes eius, ſeu quaſi

Digitized by Google

partes dicuntur aliquid rei, ſicut nec corpus eſt perſona, nec anima eſt perſona, ſed aliquid perſonæ; homo vero eſt perſona.

His prænotatis diſtribuitur quæſtio in duas partes principales, in prima Auctor reſpondet, in ſecunda inquirit vlterius ſuppoſito, quod res habuerint principium, an ſint productæ ſecundum principium materiale, & formale, aut ſecundum alterum principiorum dumtaxat.

Circa primam partem ponit Auctor concluſionẽ affirmatiuam, quæ talis eſt, omnes res mundi habuerunt principium productiuum effectiuum: hanc aſſertionem dicit conſtare tum ſecundum ſanctos, tum etiam ſecundum Philoſophos: adſunt enim auctoritates Sacræ ſcripturæ, nam Pſal. 145. qui fecit cęlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt. Rom. 2. ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, id eſt, ex quo omnia oriuntur, per quem omnia formantur, in quo omnia continentur, multa alia teſtimonia poſſent adduci, quæ prætermittuntur: Philoſophus ſimiliter primo de cęlo & mundo ait, quòd à primo ente communicatum eſt omnibus eſſe, his quidem clarius, illis vero obſcurius.

Secundò comprobatur cõcluſio à deuoto Doctore. Quatuor rationibus, prima ſumitur ex multitudine rerum, quæ ortum habet ab vnitate, & ad vnum principium redigi debet. Secunda ex mutabilitate rerum, nam omne mutabile ab immutabili proficiſcitur, & ad illud reducitur. Tertia ex ordine rerum, quia omnis ordo reducitur ad primum ergo. Quarta ex imperfectione rerum, nam omne imperfectum reducitur ad perfectum ergo.

Hæ quatuor rationes inſinuant vniuerſas res mundi habuiſſe principium effectiuum, ſed & in Breuiloquio S. Doctor hoc idem latè confirmat ſic erigens ratiocinium, ad hoc quod ſit ordo perfectus, & ſtatus in rebus neceſſe eſt, quod omnia reducantur ad vnum principium, quod quidem ſit primum, vt det cęteris ſtatum, & perfectiſſimum, vt det cæteris omnibus complementum, quoniam igitur primum principium, in quo eſt ſtatus, non poteſt eſſe niſi vnum ſolum, ſi mundum producit, cum non poſſit ipſum de ſe ipſo producere, neceſſe eſt, quod producat ipſum ex nihilo, & quoniam productio ex nihilo poſſit eſſe, poſt non eſſe ex parte producti, & immenſitatem in virtute producente ex parte principij, cum hoc ſit ſolius Dei, neceſſe eſt quod creatura mundi ſit producta ex tempore ab ipſa virtute immenſa agente per ſe, & immediatè, Rurſus quoniam principium perfectiſſimum, à quo emanat perfectio vniuerſorum, neceſſe eſt agere à ſe, & ſecundum ſe, & propter ſe, & quoniam nullo in agendo indiget extra ſe, neceſſe eſt, quod habeat intentionem triplicis cauſæ reſpectu cuiuslibet creaturæ, ſcilicet efficientis, exemplaris, & finalis, neceſſe eſt etiam omnem creaturam ſecundum hanc triplicem habitudinem comparari ad cauſam primam, omnis enim creatura conſtituitur in eſſe ab efficiente, & conformatur ad exemplar, & ordinatur ad finem, ac per hoc eſt vna, vera, bona, modificata, ſpecioſa, ordinata, menſurata, diſcreta, & ponderata.

Circa ſecundam partem Auctor duo facit primo, quid ſecundum veritatem ſit tenendum aperit. Secundo quid Philoſophi ſenſerint, recenſet. Quo ad primum hanc ponit concluſionem. Mundus non ſolum ſecundum ſe totum, ſed etiam ſecundum intrinſeca principia, quæ non ex alijs, ſed ex nihilo ſunt producta, eſt factus. Hæc concluſio eſt de fide, quæ Deum Creatorem mundi teſtatur, ait enim Ioan. cap. 1. mundus per ipſum factus eſt. Rurſus omnia per ipſum facta ſunt. Gen. 1. vidit Deus cuncta, quæ fecerat. Eccleſ. 3. cuncta fecit bona tempore ſuo.

Amplius quod hæc veritas ſit aperta, & lucida poteſt probari ex patribus, qui paſſim aduerſus hæreticos confirmant Deum eſſe omnium conditorem. nam Auguſt. lib. 1. de Gen. contra Manicheos ſic ait rectiſſimè creditur omnia de nihilo feciſſe. Chriſoſt. hom. 2. & 3. in Gen. Baſilij hom. p. 2. & 3. Hexameron Gregorius Nyſſenus in lib. etiam Hexameron.

Præterea hæc veritas definita fuit in omnibus concilijs, & præſertim in quatuor primis.

Comprobatur rationibus, quæ ponuntur poſt titulũ quæſt. ex quibus tres ſumuntur ex parte producentis, & tres ex parte rei productæ.

Prima quanto agens eſt prius, & perfectius, tanto plus influit in rem, ſed Deus eſt agens primum, & perfectiſſimum, ergo influit totum, & in totum, ergo mundum ſecundum ſe totum in eſſe produxit.

Secunda agens quanto eſt nobilius, tanto paucioribus indiget ad agendum, ſed Deus eſt agens nobiliſſimum extra ſe nullo egens, ergo ex nihilo produxit.

Tertia agens ſecundum ſe totum poteſt producere totum, ſed Deus eſt huiuſmodi, cum ſit omnino ſimplex, ergo totum produxit.

Prima ratio ſumpta ex parte rei productæ eſt huiuſmodi, quod indiget alio, vt ſit, non eſt à ſe ipſo, ſed omne principium intrinſecum rei indiget alio vt, quia forma indiget materia, & è conuerſo ergo non eſt à ſe ipſo, ergo ab alio.

Secunda quod non eſt ab alio non eſt ad aliud, neque propter aliud, ſed omnia mundana ſecundum ſe tota ſunt ad aliud, ergo ſunt ab alio, ergo habent principium cauſale.

Tertia ſi res non ſunt totaliter ab alio aut eſt hoc ratione formæ, aut ratione materiæ, non ratione formæ, quia producitur, neque ratione materiæ, quia actus naturaliter præcedit potentiam ſecundum Philoſophum 9. Metaph. 6. res habent principium cauſale, & per conſequens ſunt ab alio.

Confirmatur ſi non haberent principium cauſale, & non eſſent omnino productæ, ergo eſſet abire in infinitum in cauſando, ſed non datur proceſſus talis, ergo neceſſe eſt ponere eſſentias formarum à primo Opifice productas ex nihilo, ergo pari ratione & materia.

Quo ad ſecundum hæc veritas de creatione, quæ cuilibet fideli eſt aperta, latuit prudentiam Philoſophicam, vnde quatuor extiterunt Philoſophorum opiniones, prima fuit eorum, qui aſſeruerunt mundum factum fuiſſe de ſubſtantia Dei, cũ enim non viderent, quomodo aliquid ex nihilo fieri poſſit, affirmarunt Deum de ſe ipſo omnia feciſſe, contra quam ſententiam Auctor arguit tribus modis, primo eſſentia Dei eſt omnino inuariabilis ergo abſurdum eſt ponere eam variabilium materiam. Secundo eſſentia Dei eſt perfectiſſima ergo non poteſt eſſe materia, quæ de ſe eſt imperfecta. Tertio eſſentia dicta eſt omnino ſpiritualis ergo non poteſt eſſe corporalium materia, ergo mundus nõ poteſt eſſe productus de ſubſtantia Dei.

Secunda opinio fuit Anaxagoræ dicentis mundum factum eſſe ex præexiſtentibus principijs ſcilicet, ex materia, & forma, ſed aſſerebat formas latitare in materia priuſquam intellectus eas diſtingueret.

Hanc impugnat Auctor, quoniam recta ratio non capit omnes formas eſſe, ſimul in materia.

Tertia fuit platonicorum, qui opinati mundum factum fuiſſe ea materia, & forma, ſed materiam per ſe poſuerunt, ac etiam ſeparatas formas, & poſtmodum ex tempore ab Opifice eſſe coniunctas.

Hanc

Digitized by Google

Hanc redarguit S. Doctor, quia non videtur rationi conſentaneum materiam fuiſſe imperfectam ab æterno, & eandem formam eſſe ſeparatam, & coniunctam.

Quarta fuit peripateticorum, qui affirmarunt mundum eſſe factum, vt patet, apud Ariſt. multis in locis, præſertim ſecundo meteororum, & primo de cæl. & Mun. dixeruntq. non eſſe factum ex praexiſtentibus principijs, quia vt inquit Philoſopus ſecundo vegetabilium, mundus ſemper fuit plenus plantis, & animalibus.

Cæterum ſacra ſcriptura docet omnia eſſe creata, & ſecundum omne quod ſunt in eſſe producta.

Pro expoſitione quæſtionis octo ſunt perpendenda.

Primum. Quod creatio multipliciter vſurpatur.

Secundum. Quid ſit creatio.

Tertium. Quid importet creatio, & quid ad rationem eius requiratur.

Quartum Deum de nihilo poſſe producere.

Quintum num omnia effectiuè ſint à Deo.

Sextum num materia prima ſit creata à Deo.

Septimum quibus nominibus appelletur materia.

Octauum. Quomodo ex nihilo omnia condita eſſe dicātur, cum Sacra ſcriptura teſtetur hominem formatum de limo terræ.

PVNCTVM PRIMVM.

Multipharìam vſurpari vocabulum creationis.

CReandi verbum multis modis dicitur, primo ſumitur latè vt ſignificat quācumq. rei productionem ſiue effectionem, ſic accipitur Eccleſ. 24. cum ſapientia genita de ſe dicit ab initio creata ſum.

Secundò capitur creare, vt idem eſt quod recreare id eſt, de non eſſe culpæ reducere ad eſſe gratiæ, ſic ſumitur Pſal. 32. ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt, ibi enim dicuntur creata, quæ per gratiam ſunt recreata.

Tertiò vſurpatur pro eligere, ita olim conſules, & cęteri magiſtratus, apud Romanos dicebantur creari, quando publicis comitijs eligebantur, ita qui in Epiſcopos eliguntur creari dicuntur, & Cardinales appellantur creaturę illius Pontificis ſummi, qui eos ad Cardinalatus dignitatem elegit.

Quartò accipitur vt idem eſt, quod in bonum cōuertere id eſt, malum ad bonum ordinare, & ſic intelligitur illud. Iſa. 45. ego Dominus, & non eſt alter formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum.

Quintò dicitur creare omnis actio diuina ad extra, quamuis fiat concurrentibus cauſis ſecundis, ita D. Paulus 1. ad Timotheum 4. dicit à Deo creatos cibos. & D. Auguſtinus ſuper Ioan. affirmat ſegetes creari.

Sextò propriè ſumitur pro omnino de nihilo aliquid facere, vt in Gen. 1. in principio creauit Deus cęlum, & terram.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſit creatio.

TRiplex datur à Theologis creationis diffinitio. Prima creatio eſt productio totius entis inquantum ens. Secunda creatio eſt deductio de non eſſe ad eſſe. Tertia quæ eſt communior, & colligitur ex Auctore in quæſt. & in opus. 2. par. Breuiloquij creatio eſt productio, ſiue factio alicuius ex nihilo, id eſt, nullo præſuppoſito ſubiecto, à quo creatum naturaliter in fieri, & eſſe dependeat.

Hanc eſſe creationis germanam definitionem, perſuadetur primo ex locis Sacræ ſcripturæ nā Iſaiæ 41. dicitur ecce vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo, quod non eſt 2. Machab. 7. peto nate, vt aſpicias ad cęlum, & terrā, & ad omnia, quæ in eis ſunt, vt intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus. Et Pſal. 32. ipſe dixit, & facta ſunt, quaſi dicat omnia eſſe facta ſine vllius rei alterius auxilio, ſolo Dei imperio, & ad Romanos 4. qui vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt, ex quibus locis intelligitur, quod antequam res crearentur, nihil extitit, ex quo fierent.

Secundò perſuadetur teſtimonio ſanctorum Patrum, qui & ipſi aſſeuerant creationem eſſe productionem, ſiue factionem ex nihilo, vnde Anſelmus proſol. 24. cap. de creatione loquens dicit. Amabilis eſt ſapientia, quæ omnia condidit ex nihilo. Gloſ. ſuper illud Pſal. ipſe mandauit, & creata ſunt, creare propriè eſt de nihilo aliquid facere. Item D. Gregorius homil. 26. in Euang. S. Ambroſ. lib. 1. Hexameron cap. 4. D. Auguſtinus lib. 1. de Gen. contra manicheos cap. 2.

Tertiò probatur quod illa ſit propria creationis definitio auctoritate Innocentij tertij in concilio extra de Sum. Trin. & fid. Cath. firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod & c. Deus ſua omnipotenti virtute de nihilo condidit creaturam.

Quartò comprobatur ex vnanimi conſenſu omnium Theologorum, præſertim S. Bonauenturæ hic, & infra art. 3. q. 2. & in 1. d. 13. art. vni. q. 1. S. Thom. 1. par. q. 45. art. 1. Scoti 2. d. 1. q. 2. Alex. Alen. 2. par. q. 6. memb. art. 1. Richar. 2. d. 1. q. 1.

Quintò probatur ratione, nam ſicut emanatio alicuius entis particularis, ſiue productio, quæ fit ab aliquo agente particulari, vt productio hominis ab hoc homine præſupponit ipſum productum non eſſe, vt quando producitur homo, fit ex non homine, ita emanatio totius entis, ſcilicet, materialis, & formalis, quæ fit à cauſa vniuerſali, nempe productio vniuerſi, quæ fit ab ipſo Deo, fit quoque ex nullo ente præſuppoſito, & cum nullum ens ſit, nihil fiet ex nihilo.

Pro clariori intellectu prædictæ diffinitionis obſeruandum, quod actio, creatio, & factio differunt, nā actio propriè requirit ſubiectum, in quod agit; creatio vero nihil præſupponit, factio autem largè ſumpta dicit quid commune actioni, & creationi, vnde ſcriptura per totam ſeriem ſex dierum ait, fiat lux, & facta eſt lux, ideo factio eſt in plus, quam creatio, quia eſt quædam factio de nihilo, & eſt quædam

Digitized by Google

factio de ente in potentia ad ſubſtantialem formam per naturam, & hæc eſt generatio ſimpliciter ſecundum Philoſophum lib. de Gen. tex. Com. 10. Quædam eſt factio de ente in quantum eſt in potentia ad formam accidentalem tantum, & hæc eſt generatio ſecundum quid, vt tradit Ariſt. in eodem lib. ſiue illa forma accidentalis ſit artificialis, ſiue naturalis.

Hinc Scotiſtæ ſubtiliter aduertunt, quod cum dicitur creatio eſt deductio de non eſſe ad eſſe ly non eſſe poteſt intelligi tripliciter.

Primò in quantum non eſſe dicit ſolum priuationem formæ non materiæ, & ſic generatio eſt deductio de non eſſe ad eſſe, quia de nō forma hac ad formam hanc ſtante eadem materia.

Secundò intelligitur quandoque prout dicit priuationem ſecundum quid alicuius, & ſic motus localis, & augmentatio, & alteratio eſt de non eſſe tale ad eſſe tale, ſcilicet, de non vbi iſto ad hoc vbi, & de non quanto ad quantum, & non albo ad album.

Tertiò poteſt intelligi vt non eſſe negat ſimpliciter eſſe tam materiæ, quàm formæ, & hoc modo ſola creatio eſt deductio de non eſſe ad eſſe, quia nec formam, nec materiam præſupponit, & hoc ſibi vult Auctor in quæſt. cum ait mundum in eſſe productū fuiſſe, & non ſolum ſecundum ſe totum, ſed etiam ſecundum intrinſeca ſua principia, quæ non ex alijs, ſed de nihilo ſunt producta.

Amplius aduertendum, vt tradit Anſelmus lib. 8. Monolog. & notat S. Bonauen. in reſponſione ad vltimum aliquid fieri de nihilo tripliciter poſſe accipi.

Vno modo materialiter, ſicut dicimus ex ferro fieri gladium, hoc modo omnes Philoſophi conſenſerunt ex nihilo nihil fieri, patet 1. Phy. quia impoſſibile eſt nihil eſſe materiam alicuius.

Secundò modo capitur cauſaliter, ſicut fit ex patre filius genitus, & ſic eſſet ſenſus, ex nihilo aliquid fit, id eſt, nihil eſt cauſa alicuius, & ſic etiam ex nihilo non poteſt aliquid fieri.

Tertiò modo ordinaliter ſicut dicimus de mane fit meridies, eo quod mane præcedit ordine motus, & temporis meridiem, & hoc modo concedit tam Ariſtotiles in ſua Metaphyſ. quam Auicennas, & etiam aliqui Philoſophi ex nihilo aliquid fieri ordinaliter, vt ſit ſenſus poſt nihil aliquid fieri; differenter tamen à Theologis, quia Philoſophi ponunt Deum agere modo naturali, & ſic Deum ſola natura præcedere vniuerſum, & non tempore, quia dicunt mundum eſſe ab æterno, ſed Theologi dicunt Deum prędere omnem creaturam tam natura, quam tempore imaginario, & quod Deus agit ſolummodo voluntariè, & liberè.

Hoc eſt, quod notat Scotus, & Aſſerle, quod vel ly de, ſiue ex, dicat ordinem, poteſt bifariam intelligi. Vno modo, vt dicit ordinem naturæ tantum. Alio modo, vt dicit ordinem durationis, primo modo nō dicit niſi præſuppoſitionem quandā vnius ad aliud, vt inter non eſſe ſimpliciter rei, & eſſe ſimpliciter, & hoc pacto aliqui Philoſophi admittunt mundum eſſe creatum, quamuis aſſerant eſſe æternum. Secundo modo, vt dicit præceſſionem per aliquod tēpus, ſic quod non eſſe præceſſit eſſe, & hoc modo dicunt Theologi mundum eſſe de nihilo productum, id eſt, poſt nihil, ſicque quod non ab æterno.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid importet creatio paſſiua, & quid ad rationem illius requiratur.

QVantum attinet ad primum creari importat tria, vt colligitur ex Auctore in ſolutione vltimi, vnum poſitiuum, & abſolutū, ſcilicet, eſſe proprium creati, & duos reſpectus, quorum vnus eſt realis, qui ſcilicet, dicit ordinem ad primum ens, alius eſt reſpectus rationis, qui ſcilicet, connotat reſpectū eſſe ad non eſſe, vnde cum dicimus creationem eſſe productionem rei ex nihilo, & ly ex denotare ordinem, non eſt intelligendum, quod inter nihil, & totam rem, quæ producitur, ſit ordo realis, ſicut ſolet eſſe inter terminum à quo, & ad quem, quādo vterque eſt terminus realis, quia nihil non poteſt re ipſa habere ordinem ad aliquid, vel re ipſa præcedere cū ſit nihil, ſed ſolum eſt ordo quidam inter nihil, & rem ſecundum noſtrum modum intelligendi, quo concipimus ipſum nihil vt terminum à quo productionis rei, quæ creatur, cum itaq. fatemur ex nihilo produci aliquid negatiuè exponendum eſt, id eſt, non ex aliquo.

Notandum, quod ad rationem creationis per accidens eſt, quod non eſſe rei, quæ producitur, duratione antecedat rem ipſam, dummodo talis res non producatur de aliquo, illud namq; ſolum eſt neceſſarium ad creationem, quæ cum nouitate eſſendi fit, cum eſſe aliquid de nouo præſupponat illud antea non fuiſſe, ceterum ſine nouitate eſſendi poteſt eſſe aliquid creatum à Deo ab æterno, vtpotè productū à Deo non de aliquo. Quocirca perbellè Baſſolus d. 1. q. 2. aduertit creationem dupliciter poſſe accipi. Vno modo ſecundum rationem communem. Alio modo ſecundum rationem ſpecialem: ſi primo modo ſpectetur eſt productio alicuius non de aliquo, & non eſt plus inquit prædictus Doctor de ratione ſua: ſi vero ſecundo modo conſideretur ſicut eſt credita per fidem, & tradita à Theologis per ſcripturā, ſic eſt productio alicuius de nihilo, ſic quod creatū fuit prius non ens ſecundum durationē, & ita creatio eſt de nihilo id eſt, poſtquam creatum fuit nihil, & habuit non eſſe actu, & non de aliquo, vel non de aliquo productum eſt, vnde patet, quod creatio ſecundo modo accepta plus dicit quam primo modo ſumpta, quia cum hoc quod dicit productionem nō de aliquo dicit nouitatem producti, & ipſum eſſe poſt non eſſe etiam ſecundum durationem.

PVNCTVM QVARTVM.

Deum poſſe de nihilo producere.

NOn ſolum Deum poſſe de nihilo producere, verum etiam de facto in tempore creaſſe eſt de fide, vt teſtantur ſacra eloquia Gen. 1. in principio creauit Deus & cap. & ad Coloſen. 1. vnus eſt altiſſimus creator omnium, & Apocal. 4. tu enim creaſti omnia, & propter voluntatem tuā & erant, & creata ſunt; fecit enim cęlum, & terram mare, & omnia, quę in eis ſunt, eſt quoq; id expreſſe definitum ab eccleſia

ſia

Digitized by Google

ſia in Concilio Niceno, credo in vnum Deum &c. & refertur extra de Summa Trin. & fide Cath. cap. firmiter credimus.

Quod autē Deus poſſit aliquid creare probatur nonnullis rationibus vltra aſsignatas ab Auctore.

Prima Quanto agens eſt perfectius, & virtuoſius tanto pauciora præſupponit, ſed Deus eſt perfectiſſimum agens ſuper naturam, & artem: igitur, cum ars præſupponat ens actu factum per naturā, & natura præſupponat tantum materiam, videtur, quod Deus nihil præſupponat. &c. poteſt agere non præſupponendo materiam, nec ſubiectum, ſed hoc eſt creare ergo Deus poteſt ex nihilo producere.

Secunda Deus poteſt omne illud, quod non implicat contradictionem, ſed produci aliquid de non aliquo non implicat contradictionem, quia implicat produci aliquid, huic autem quod eſt produci aliquid accidit, vtrum aliquid de aliquo, vel non aliquo, nec aliquod eorum repugnat ſibi abſolutè accepto, ſicut & potentiæ productiuæ accidit, quod ſecundum motum, vel mutationem producat, vt docet Ariſtotiles 9. metaph. ergo.

Tertia modus agēdi ſequitur modum eſſendi, ſed Deus in eſſe à nullo pendet, nihil prærequirit, aut ſupponit ergo. nec in agendo.

Quarta ſi Deus non poſſet agere niſi ex præſuppoſito ſubiecto. ergo virtus eius eſſet aſtricta, & definita ad materiam ſed hoc non eſt dicendum ergo.

Quinta Agens immediatè cauſans hoc eſt nulla cauſa ſecunda concurrente poteſt creare, & aliquid de nouo facere, ſed Deus eſt huiuſmodi, quia eſt primum efficiens ergo. Deus poteſt creare.

Sexta Agens primum perfectum à nullo pendens per ſe efficiens, & nullius indigens per ſe ſufficit ad agendum, nec eget ſubiecto, ſed Deus eſt huiuſmodi, ergo.

Septima Agens infinitæ virtutis non eſt limitatū ad hunc effectum, vel illum, nec ad hanc partem effectus, vel illam, ſed totum effectum, & totaliter cōtinet in ſua virtute, ſed illud, quod totaliter, & totū continetur in virtute alicuius poteſt totum, & totaliter produci ab ipſo, & per conſequens creari, vel produci non de aliquo.

Sed dices ſi Deus poſſet creare aliquid aut hoc eſſet actione æterna, vel noua, non æterna, quia tunc creatura eſſet æterna, non enim poteſt eſſe actio, & quod nulla res ſit acta, nec actione noua, quia nihil nouum poteſt eſſe in Deo.

Reſpondetur, quòd Deus creaturam producit actione æterna, non tamen ſequitur, quod res facta ſit æterna, quia licet illa actio. ſ. diuinum velle ſit æternum, non tamen pro æterno, ſed pro certo nunc temporis.

Secundo obijcies, quod ſicut ſe habet voluntas noua ad effectum antiquum, ſic voluntas antiqua ad effectum nouum, ſed voluntas noua non poteſt eſſe cauſa effectus antiqui, ergo nec antiqua poterit eſſe cauſa propria, & per ſe effectus noui.

Reſpondetur, quod ſimilitudo non valet, quia voluntas noua eſt finita, & creata, nec habet eſſe ante effectum antiquum, voluntas autem antiqua eſt illimitata, & omnipotēs, & poteſt in aliquid poſterius.

Tertio argues. Illud, quod Deus producit ad extra, præfuit in eſſe cognito, & volito. ergo non producit de nihilo.

Reſpondetur aliquid produci de nihilo dupliciter intelligi poteſt, vno modo de nihilo omnimodè tam in eſſe ſimpliciter, quàm in eſſe ſecundum quid, & ſic creatio eſt de nihilo, quia quod creatur præfuit in eſſe poſsibili. Altero modo poteſt intelligi aliquid fieri de nihilo ſimpliciter, quod tamen eſt aliquid ſecundum quid, ſicq; Deus de nihilo producit ad extra, cum creat.

Nota hic, quod ſi creaturæ habuerunt eſſe intelligibile in Deo ante ipſarum creationem, non tamē dicendum eſt eas creari ex illo eſſe intelligibili, vt opinatus eſt Vuiclephus, qui vt refert thomas Vualdenſis tomo 1. cap. 17. dixit creationē non eſſe productionem ex nihilo ſimpliciter, ſed ex eſſe intelligibili ad eſſe eſſentiale extra Deum, cæterum theologi dicunt creationem eſſe productionem ex nihilo.

PVNCTVM QVINTVM.

Num omnia effectiuè ſint à Deo, vel ſub alijs verbis efficienter fluxerint à Deo velut à fonte.

OMiſſis Philoſophorum placitis circa huius vniuerſi fabricam, multorum hæreticorum ſententia, vel potius ſomnium fuit non omnia a Deo manaſſe, nam Simon magus fuit, qui vnus ex ſeptē primis hæreticis nūmeratur, inter alias ineptias imprudenter aſſeruit mundum hunc non à Deo, ſed à quibuſdam Angelis, quos Deos videtur appellaſſe, eis tamen præeſſe vnum incomprehenſibilem omnibus incognitum, vt teſtatur Irenæus lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 20. & Clemens lib. 2. Recognitionū, & Epiphanius heres 21. Hunc Simonem magum ſecuti ſunt Menander, & Saturninus, vt refert Tertullianus lib. de præſcriptionibus, & Auguſtinus lib. de hæreſibus hæreſi 3. Item Baſilides Menandri diſcipulus mundum hunc inferiorem dixit factum fuiſſe ab Angelis, qui ſunt in infimo cœlo, vt patet ex Irenæo lib. 1. ca. 23. Item Cherintus opinatus eſt mundum fuiſſe conditum à quadam virtute Deo id neſciente, vt teſtatur Irenæus lib. 1. cap. 26.

Aduerſus hæc omnia hæreticorum deliramenta inſanias, & errores ſtatuitur aſſertio certiſſima ab Auctore, & eſt de fide, omnia alia à Deo effectiuè emanarunt ab ipſo.

Probatur primo ex illo Gen. primo vbi per ordinem deſcribitur fabrica totius vniuerſi, & ſpecierū eius. Iſa. 25. omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine Actor. 4. Domine qui feciſti cœlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt Pſal. 8. videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunam, & ſtellas, quæ tu fundaſti. Ioan. 1. omnia per ipſum facta ſunt.

Secundo probatur aſſertio ex Symbolo Concilij Niceni, vbi dicitur factorem celi, & terræ viſibilium omnium, & inuiſibilium, & Concilio Lateranenſi cap. firmiter. de ſum. trin. & fid. catholica vnum vniuerſorum principium creator omnium viſibilium, & inuiſibilium, & in cap. damnamus de eſſentia diuina dicitur, quæ ſola eſt vniuerſorum principium, præter quod aliud inueniri non poteſt.

Tertio

Tertio probatur concluſio ex patribus, qui paſſim aſſeuerant Deum eſſe cauſam efficientem omniũ rerum, vt videre eſt apud D. Auguſtinum epiſtola 146. Tertullianum, Epiphanium, Irenæum locis ſupracitatis, vbi hæreticos impugnauerunt, & eorum falſa dogmata reiecerunt.

Quarto probatur rationibus, prima in omni ordine eſſentialiter vno oportet, quod omnia illius ordinis reducantur ad vnum aliquod, à quo dependeant ſecundum rationem illius ordinis, puta ſecũdum rationem cauſalitatis, alioquin non eſſet ordo per ſe vnus, ſed omnium entium eſt ordo eſſentialis per ſe vnus, igitur oportet in ipſis dare vnum ens, à quo omnia ſecundum realem ordinem eſſentialiter dependeant, hoc autem non eſt niſi Deus, igitur omne aliud à Deo dependet eſſentialiter ab alio à ſe, ergo eſt cauſa effectiua omnium.

Secunda omni illud, quod eſt propter aliud ſicut propter finem eſt ab alio, ſicut à cauſa efficiente, ſed omne aliud à Deo eſt propter aliud, ſicut propter finem, igitur eſt à Deo, ſicut à cauſa efficiente. Maior prob. quia omne illud, quod eſt propter aliud ſicut propter finem eſt propter amorem finis ſicut propter cauſam efficientẽ, ſed omne tale habet cauſam efficientem &c.

Tertia ens per participationem eſt ab ente per eſſentiam, ſicut calidum ab igne 2. metaph. ſed omne aliud à Deo eſt ens per participationem, ſolus Deus eſt per eſſentiam, quia Deus eſt eſſe ſubſiſtens, eſſe autem ſubſiſtens nõ poteſt eſſe niſi vnum, ergo omnia alia ſunt à Deo.

Sed dices intelligentiæ ſunt entia alia à Deo, ſed iſtæ non habent cauſam effectiuam ſecundum Ariſtotilem, quia ſunt neceſſe eſſe, ſed ſecundum ipſum neceſſe eſſe non eſt cauſabile, quia tunc eſset poſſibile, ergo.

Quod autem intelligentiæ habeant neceſſitatem eſsendi, probatur, quia quælibet caret in ſe materia, qua ſola res poteſt eſse, & non eſse, vt patet 7. metaph. tex. com. 53. Reſpondetur, quòd nec intelligẽtia, nec aliquid aliud eſt à Deo neceſse eſt, ſed contingens eſse poſſibile non eſse.

Vel reſpondetur, quod neceſſe eſſe poteſt accipi bifariam, vno modo fuſo nomine, ſiuè largè pro eo, quod non habet in ſe principium corruptionis, & ſic quælibet ſubſtantia ſeparata poteſt dici habere neceſſitatem eſſendi. Altero modo preſſo vocabulo, vel propriè pro eo quod ſibi derelictum quocunque alio poſito, aut remoto non poteſt non eſſe, & ſic citra Deum nihil eſt neceſſe, & per conſequens talis neceſſitas nulli intelligentiæ conuenit, cum omnes aliæ dependeant à prima, nec per ſe eſſe poſſint circumſcripta prima.

Nota pro clariori intellectu, quod quamuis intelligentiæ non habeant in ſe principium corruptionis quod eſt materia prima cum annexa priuatione, habet tamen in ſe principium annihilationis, quoniam ſibi derelicta de ſe tendit in nihil, cum ſecundum ſe dependeat ab alio puta ab ipſo Deo, propterea dicendum ſolum Deum ſimpliciter, & abſolutè habere neceſſitatem eſſendi, intelligentias vero ſecundum quid.

Secundo obijcies actio ſicut calefactio, vel huiuſmodi eſt aliquod ens aliud à Deo, quia eſt in determinato prædicamento, ſed actio non eſt ab aliquo effectiuè, quia tunc actionis eſſet actio, ſicut termini, quod negatur quinto phyſ. ergo.

Reſpondetur, quod actio vel motus, ſiuè paſſio ſunt à Deo effectiuè non ſicut termini, ſed ſicut viæ in terminos actionum, vel motuum.

Secundo Reſpondetur, quod actionis, vel paſſionis creatæ bene eſt actio diuina increata, quæ eſt ſua volitio, & aliquid abſolutum, non autem reſpectus, & ita non eſt proceſſus in infinitum.

PVNCTVM SEXTVM.

Num materia prima ſit creata à Deo.

Abſurdiſſima fuit ſententia Seleucianorum, Albanenſium, Hermianorum, Marcionis, Dauidis, Dinantij, Maneſis, Manichei dicentium materiam eleementorum, ex qua mundus eſt factus à Deo creatam non fuiſſe, ſed eſſe Deo coæternam. Item materiam malam eſſe, & ab alio malo perfectam, & abſolutam. Item materiam primam Deum eſſe, præterea materiam, vt Deum ingenitum tenebras, & malam eſſe, & à Deo longe abeſſe in auſtrali plaga collocatam ſeditionẽ aduerſus fructus ſuos mouiſse, & cum dæmonibus igne, & aqua in lucem impetum feciſse: hæc, & alia deliramenta, ac inſanias excogitauerunt prædicti hæretici, vt teſtatur. D. Augu. hæreſi 59. Tertullianus aduerſus Marcionem, & Hermogenem. vide Direct. inquiſ. 2. par. quæ. 6.

Aduerſus horum hæreſes eſt concluſio Sancti Doctoris. Materia prima eſt facta à Deo, hæc aſſertio clariſſimè colligitur ex ſolutione argumentorum, & eſt certa ex fide, nam Ioan. 1. dicitur omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, cũ igitur materia prima ſit aliquid, facta eſt à Deo per filium, nam ſine ipſo factum eſt nihil, id eſt, omnia, quæ habent eſse aliquo modo, & non ſunt penitus nihil facta ſunt per ipſum. Paul. ad Hebræos 3. qui autem omnia creauit, Deus eſt.

Secundo perſuadetur ex definitione ſacrorum Conciliorum, nam in Concilio Toleſano, primo auctoritate Leonis Papæ confirmato ita dicitur, ſiquis dixerit, aut crediderit à Deo omnipotente mundum hunc factum non fuiſſe, atq; omnia eius inſtrumẽta, anathema ſit, hæc ibi: materia autem prima eſt aliquid pertinens ad mundum, & conſequenter eſt inſtrumentum mundi, vnde concilium inſtrumenta mundi vocat omnia, quæ ſpectant ad integritatẽ mundi, quæcunque ſint illa, ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia. Item in Concilio Lateranen. 2. cap. firmiter, de ſum. trin. & fid. catho. vtramque de nihilo condidit creaturam. &c. ſimul cum mundo creauit materiam primam.

Tertio Comprobatur teſtimonio Patrum, Diuus namq; Auguſtinus lib. 1. ſuper Gen. cap. 14. ſic dicit catholica fides præſcribit, & certiſſima ratio docet nullarum naturarum materiam eſse potuiſse niſi ab omnium rerum Deo, atque inchoatore creatore; & 12. confeſs. inquit duo Domine feciſti vnum prope te S. Angelum, Aliud propè nihil ſcilicet, materiam.

San-

Digitized by Google

Sanctus Ambroſius lib. Hexameron cap. 1. ſic ait ex ipſo Deo materia per ipſum operatio, quæ ligauit, atq; conſtruxit vniuerſa in ipſo. Athanaſius lib. de Incarnatione verbi.

Quarto probatur aſsertio ratione, Deus eſt cauſa entis in quantum ens, ergo eſt cauſa omnium eorū, quæ quodammodo pertinet ad eſse entis, ſed materia prima ſpectat ad eſse entis corporei, ergo.

Confirmatur, quidquid eſt entitatis in materia, illud eſt finitum, & immediatè cadit in cognitionē, & voluntatem diuinam, ergo immediatè à Deo producitur.

Sed arguunt Philoſophi, & hæretici materia cum ſit primum ſubiectum non poteſt fieri ex nihilo, ex nihilo autem nihil fit.

Seraphicus Doctor euertit fundamētum hoc dicens ex nihilo materialiter, & cauſaliter nihil fieri, ex nihilo autem ordinaliter aliquid fieri, non quidē ſecundum naturam, ſed ſupra naturam, quādoquidem per virtutem infinitam, quæ non indiget fulcimento materiæ, ita facile poteſt aliquid produci ex nihilo ſicut ex aliquo.

Nota quod poteſt eſse communis animi conceptio apud naturales Philoſophos, vt naturales ſunt ex nihilo nihil fieri, quia vt ſic non conſiderant niſi de agente naturali, quod quidem neceſsario agit per motum, & tranſmutationem, & per conſequens cum tale agens ſubiectum motus neceſsario præſupponat, impoſsibile eſt ipſum aliquid de nihilo producere, ſed Deus cum agat ſine motu, & tranſmutatione poteſt de nihilo producere.

Hinc axima illud Philoſophi ex nihilo nihil fit eſt verum reſpectu agentis particularis, quod operatur per tranſmutationem, & alterationem ſubiecti, at reſpectu agentis vniuerſaliſſimi, quod habet pro obiecto ens in quantum ens, non verificatur.

Si objiciatur, quod omne agens producit ſibi ſimile, ſed materia prima in nullo eſt ſimilis Deo, quia eſt pura potentia. Deus autem eſt purus actus. ergo materia non eſt producta à Deo.

Reſpondet Sanctus Bonauentura, quod quamuis materia non ſit actu ſimilis Deo, eſt tamen aſsimilabilis per formam.

Nota, quòd materia prima eſt diſsimilis, & ſimilis Deo, eſt diſsimilis, quia Deus eſt purus actus, eſt ſimilis quoniam eſt ens, & ens poſitiuum, & eſt ens actu in latitudine entis, neq; eſt pura potentia, & ſi dicatur aliquando à Doctoribus pura potentia, intelligi debet reſpectu actus formalis in genere ſubſtantialis, quia ſcilicet omni actu formali, & ſpecifico ex ſe caret, tantummodoque eſt pura potentia ad ipſum: eſt itaq; materia diſſimilis, & ſimilis Deo in eo, quod Deus eſt intellectualis naturæ, eſt tamen ſimilis Deo in quantum eſt ens.

Si arguatur quod Ariſt. 1. Phyſ. ait materiam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem, alioquin eſſet proceſſus in infinitum in materijs: igitur materia vel non fuit producta, vel fuit producta ſine principio.

Reſpondetur materiam eſſe productam ſine principio poteſt intelligi bifariam, vno modo ſine principio materiali; Altero mō ſine principio initiali, ſcilicet durationis, primo modo materia fuit ſine principio, quia ipſa nullum habuit principium materiale, & quo eſſet, ſicq; eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, quippe quæ non fuit creata de alia materia tāquam de ſubiecto, quia tunc eſſet proceſſus in infinitum in materijs. Secundo modo materia non fuit producta ſine principio ſic quod non eſſe illius non præceſſerit eſſe, imò habuit non eſſe, & ita non eſſe præceſſit eſſe illius.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quibus nominibus appelletur materia à Philoſophis, & Theologis.

Apud Peripateticos materia tria ſortitur vocabula, vnum materia, alterum ſubiectum. Tertium elementum, apud platonicos, vt videre eſt in Timęo, appellatur receptaculum, gremium, ſinus, locus formarum, mater, & nutrix, apud Arabicos ſcriptores origo, maſſa, ſilua, ſeminarium nuncupatur, Apud Theologos, terra, abyſſus, aqua, nec abs re.

Primò dicta eſt terra, quæ inter omnia eleementa minus habet de ratione actiui, ſic materia, cum ſit potentia receptiua deficit à genere potentiæ actiuæ.

Secundò nominatur abyſſus ſine candore, quoniam eſt ſine ſpecie, & pulchritudine, vt oſtendatur defectus ex parte ſpecioſitatis.

Tertiò nuncupatur aqua, quia ſicut aqua eſt malè terminabilis termino proprio bene alieno, ita materia eſt terminabilis per formam, & debitam diſpoſitionem, in defectu itaque terminationis vocata eſt aqua.

Sed quæres cur ſcriptura dicit terram eſſe inanē, & vacuam, vel inuiſibilem, & incompoſitam ſecundum aliam tranſlationem, ſi enim materia formas habuit quomodo inanis, & vacua fuit.

Secundò ſi materia quantitatem habebat cum ſit corporea quo pacto inuiſibilis cenſendas.

Tertiò ſi materia non erat ſimplex, vt Deus, ſed creatura erat, qua ratione incompoſita eſt dicenda.

Ad primum reſpondetur, quod materia dicebatur vacua, & inanis, non quia nullam haberet formam, neque inanis, quia non haberet ſoliditatem, ſed quia ſibi non erat forma replens, & ornans eam.

Ad ſecundum dicitur. Quod materia appellatur inuiſibilis non quia non poſſet videri, ſed quia non poterat videri, vt ſpecioſa.

Ad tertium reſpondetur. Quod dicitur incompoſita, non quia caruit compoſitione, ſed quoniam non habuit decentiam ornatus.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quomodo omnia ex nihilo creata dicantur, cum ſacra eloquia teſtentur Adam ex limo terræ factum fuiſſe, & cuncta animantia terræ formata de humo.

Sanctiſſimus Præceptor in calce corporis quæſt. ait ſacroſanctam ſcripturam docere omnia eſſe creata, & ſecundum omne quod ſunt in eſſe producta, horum verborum occaſione mouetur dubitatio iam propoſita, cui S. Auguſt. lib. de fid. & Symbolo cap. 2.

Digitized by Google

cap.2. ſatisfaciens ait vniuerſa à Deo immediatè, vel mediate ex nihilo producta fuiſſe, quoniam res vel productæ ſunt ex nihilo per creationem, vel ex materia, quæ à Deo per creationẽ proceſſit, itaque omnis res habet eſſe per creationem, & ſacra ſcriptura Gen.1. teſtatur Deum creaſſe hominem ad imaginem, & ſimilitudinem.

Pro cuius ſentẽtiæ intelligentia notandum, quod ſola ſubſiſtentia propriè fieri produci, & creari dicuntur, hinc Angelus, qui ſubſiſtit, producique nequit de aliquo, ſed de nihilo proprijſſimè creari dicitur, corpora ſimplicia vniuerſi, quæ in prima rerũ cõſtitutione de nihilo ſunt producta, dicuntur propriè creata à Deo, ſpecies vero, quæ poſt primam diem productæ ſunt, non dicuntur creatæ propriè, quia non de nihilo ſunt productæ, ſed de materia elementorum, quæ iam antea erat, vnde indiuidua illarũm ſpecierum, quæ tunc producta ſunt, in eo ſenſu dicuntur entia creata, quia innituntur primæ creationi rerum, & quoniam in vnoquoque eorum eſt aliquid creatum, quod eſt quaſi primum fundamentum eſſe cuiuſque eorum quod eſt materia prima, propterea dicuntur entia creata. Productio autem animæ rationalis eſt proprijſſimè creatio, eo quod ſubſiſtat, producaturque per ſe immediate à Deo de nihilo, & quamuis non niſi in materia diſpoſita producatur, eo quod ſit pars hominis, indigeatque materia, non tamen producitur de materia, quaſi materia concurrat, ac neceſſaria ſit ad ipſius productionem, quo fit, vt de nihilo producatur, id eſt nulla re concurrente tanquam ſubiecto, aut quaſi ſubiecto ad ipſius productionem.

Aduertendum, quod creatio capitur bifariam, Vnomodo late pro productione eius, quod tandem proximè vel remote originem traxit ex nihilo, & ſic huiuſmodi productio dicitur factio, reſque producta, facta, creatura nuncupatur. Aliomodo ſumitur propriè ac preſſe pro productione, ſeu factione rei non de aliquo ſubiecto, quod vel intrinſecum illi ſit, vel à quo pendeat in ſuo eſſe, ſicque patet pulchrè dici omnia creata fuiſſe, & ſecundum omne, quod ſunt in eſſe producta, cæterum de formatione hominis, & cunctorum animantium dicetur infra ſuo loco.

QVAESTIO SECVNDA.

An mundus fuerit productus ex tempore, vel ab æterno.

HAcc quæſtio mouetur propter philoſophos, & præſertim propter Ariſtotelem aſſerentem mundum ſecundum omnes ſui partes principales, & ſecundum omnes ſpecies rerum fuiſſe ab æterno.

Pro declaratione tituli notandũ, quod mundus ſumitur pluribus modis. Primo pro mundo Archetypo, qui eſt principale exemplar, ad quod mundus factus eſt, qui ſecundum aliquos eſt Filius Dei, aut ſecundum alios ſumitur pro Idea rerum creabilium.

Secundo capitur pro homine qui dicitur microcoſmus, id eſt minor mundus ſecundum Gregorium, qui continet ſubſtantiam ſpiritualem, & corporalem.

Tertio pro vniuerſitate ſpirituali ſubſtantiarum ſeparatarum cum ſuis actibus, vel habitibus ordinata ad Deum.

Quarto pro vniuerſitate ſubſtantiarum corporalium cũ ſuis accidentibus ordinata ad ſupremum finem Deum.

Quinto pro vniuerſitate omnium rerum creatarum ſiue ſubſtantiæ, ſiue accidentis, ſicque creaturæ ſimul ſumptæ dicuntur mundus.

Secundo notandum quòd tẽpus capitur tripliciter. Vnomodo, vt continet omnem menſuram durationis ſub æternitate tàm æuum, quam tempus propriè dictum, & ſic ſumitur ſecundum Gloſ. ſuper illud Gen.1. in principio creauit Deus &c. ideſt nunc temporis. Secundomodo accipitur vt eſt menſura tam motus primi mobilis, quam cuiuslibet mutationis, & ſic accipitur ab Auguſtino ſuper Gen. ad literã Deus mouet corpora per tempus, & locũ, ſpiritus vero per tempus ſolum. Tertio dicitur tempus, vt eſt menſura motus ſecundum prius, & poſterius, & ſic eſt menſura primi mobilis ſecundum Philoſophum 4. phyſ. & eſt ſecundum aliquos quidam reſpectus fundatus in motu primi mobilis, & terminatus ad æternitatem primi motoris, adeo quod iuxta horum placita tempus formaliter ſit quidam reſpectus, ſed materialiter quantitas.

His notatis diſtribuitur corpus quæſt. in tres partes, in prima ſatisfit quæſt. in ſecunda quid ſenſerint philoſophi oſtenditur, in tertia in quo ſenſu poſſit eorum opinio acceptari, & reijci indicatur.

Circa primam ſunt duæ cõcluſiones prima aſſerere mundum æternaliter eſſe productum ponendo res omnes ex nihilo eſſe perductas, omnino eſt contra veritatem, & contra rationem.

Probatur primo quod ſit contra veritatem, quia Gen.1. dicitur in principio creauit Deus cęlũ, & terram, Prou.8. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quicquam faceret à principio, & Ioan.17. clarifica me Pater claritate, quam habui apud temetipſum priuſquam mundus fieret.

Præterea hæc veritas definita eſt in Concilio Lateran. vbi ſic dicitur ab initio temporis condidit naturam corporalem, & ſpiritualem.

Secundo quod ſit contra rationem probatur ab Auctore ſic. Quod habet eſſe poſt non eſſe, impoſſibile eſt habere eſſe æternum, ſed mundus habet eſſe poſt non eſſe, ergo impoſſibile eſt eſſe æternum. Minor probatur quod totaliter habet eſſe ab aliquo differente per eſſentiam, illud producitur ex nihilo, ſed mundus totaliter habet eſſe à Deo, ergo producitur ex nihilo, ſed non ex nihilo materialiter, aut cauſaliter, ergo ordinaliter, & per conſequens mundus habet eſſe poſt non eſſe. Minor probationis adhuc perſuadetur, quod producitur ſecundum materiam, & formam, illud totaliter producitur à Deo, ſed mundus producitur ſecundum materiã, & formam, & materia non habet, ex quo producatur, quia non ex Deo tanquam ex materia, igitur ex nihilo.

Secunda concluſio ponere mundum æternum præſuppoſita æternitate materiæ, rationabile videtur, & intelligibile: illuſtrat Auctor duobus exemplis.

Primum exemplum eſt huiuſmodi egreſſus rerum mundanarum à Deo eſt per modum veſtigij, ſed ſi pes eſſet æternus nihil prohiberet veſtigium eſſe æternum, & ſi eſſet à pede, ſic ſi materia eſſet Deo coęterna, & non producta nil prohiberet rem ex ea factam eſſe æternam, hoc exemplum deſumptum eſt ex D. Auguſt. 9. de Ciuit. Dei vbi ſic ait ſi pes ex æternitate ſemper fuiſſet, in puluere ſemper ſubeſſet veſti-

Digitized by Google

veſtigium, quod tamen à calcante nemo ambigeret factum.

Secundum exemplum eſt Creatura procedit à Deo, vt umbra, filius Dei vt ſplendor, ſed quàm cito eſt lux, eſt etiam ſplẽdor, ac vmbra ſi ſit corpus opacum obiectũ, ergo.

Si materia eſſet coęterna auctori tanquam opacum tunc ſicut rationabile eſt ponere filium, qui eſt ſplendor Patris, Patri coæternum, ita rationabile videtur mundum, qui eſt umbra ſummæ lucis eſſe æternum.

Circa ſecundam partem nonnulli Philoſophi opinati ſunt materiam æternaliter fuiſſe imperfectam ſine forma, in quã ſententiam Ariſtot. delapſus eſt, vt ſancti ei imponunt, & eius commentatores interpretantur, ac verba ipſius inſinuant, aliqui tamen conati ſunt eum defendere dicentes id ipſum non ſenſiſſe, nec probare intendiſſe mundum, ſcilicet, omnino non cępiſſe, ſed quod motu naturali non cęperit.

Quo ad tertiam ſunt duæ propoſitiones. Prima ſi Ariſtotiles poſuit mundum non incepiſſe ſecundum naturam, id eſt, naturali mutatione, & motu verum dixit: hæc propoſitio poteſt declarari, ac manifeſtari rationibus eiuſdem Philoſophi ſumptis partim ex motu, & partim ex tempore, quæ à Theologis recenſentur, & præſertim à S. Doctore, & à S. Thom. quævè ſapientiſſimè diluuntur.

Secunda propoſitio ſi Philoſophus ſenſit mundum nullatenus cępiſſe manifeſte errauit, patet quia multa ſequerentur inconuenientia relata ab Auctore in argumento; ſed contra.

Primum ſi mundus eſſet ſine principio, & durauit in infinitum, tunc durationi eius non poſſet addi, cum impoſſibile ſit infinito addi, ſed hoc eſt falſum, quia reuolutio additur reuolutioni.

Secundum ſequeretur, quod reuolutiones cæli non haberent ordinem, quoniam impoſſibile eſt infinita ordinari, omnis enim ordo fluit à ptincipio in medium, ergo vna non eſt ante aliam, ſed hoc eſt falſum ergo.

Tertium ſequeretur quod infinitæ reuolutiones fuiſſent, ergo impoſſibile eſt eas pertranſire, quia impoſſibile eſt infinita pertranſire, ergo impoſſibile fuit peruenire vſque ad hanc.

Quartum ſequeretur, quod infinita comprehenderentur à virtute finita, nam ſi aliqua ſubſtantia ſpiritualis ſimul fuit cum cęlo, nulla fuit reuolutio cęli, quam non cognoſceret, & non eſt oblita, ergo omnes actu cognoſcit, ergo comprehendit ſimul infinita, ſed hoc eſt falſum, quia impoſſibile eſt infinita comprehendi à virtute finita.

Quintum ſequeretur, quod infiniti homines fuiſſent, ſed quot homines fuerunt; tot animæ rationales fuerunt, & infinitæ animæ fuerunt, ſed hoc eſt falſum, quoniam impoſſibile eſt infinita ſimul eſſe.

Hinc ſubtiliſſimè infert Sanctus Doctor, ad euitandam infinitatem actualem, neceſſe fuiſſe Philoſophum ponere vnum ex his tribus, aut corruptionem animæ rationalis, aut vnitatem intellectus, aut circulationem animarum in corporibus, & conſequenter auferre fęlicitatem, & beatitudinem. hæc quo ad intentionem Auctoris.

Ad intelligendam quæſtionem octo ſunt examinanda.

Primum. Num vniuerſum fuiſſe creatum in tempore poſſit demõſtrari ex principijs Ariſtotelis.

Secundum quibus modis contingat venire in cognitionem creationis.

Tertium. Quomodo Moyſes potuerit habere cognitam doctrinam de Creatione.

Quartum. Quod Deus creauerit res in principio.

Quintum. Quare ſpiritus ſanctus in Sacra ſcriptura mundi Creationem in principio factam inſinuare voluerit.

Sextum. Cur ſub nominibus cęli, & terræ potius quam ſub alijs creatio exprimatur.

Septimum. Vniuerſum qualiter à Creatore effluxerit.

Octauum. Num mundus potuerit eſſe ab æterno.

PVNCTVM PRIMVM.

Num vniuerſum fuiſſe creatum in tempore poſſit demonſtrari ex principijs Ariſtotelis.

Aduertendum hanc difficultatem bifariam poſſe intelligi, Vno modo de facto, Alio modo de poſſibili, & vtroque modo examinanda eſt.

Secundò notandum, quòd creare accipi poteſt duobus modis, Vno modo vt idem eſt, quod producere aliquid ex nihilo ſecundum durationem. Alio modo vt idem eſt, quod producere nullo præſuppoſito ſubiecto.

Tertio obſeruandum, quod duo ſunt neceſſaria, vt aliqua veritas cenſeatur articulus fidei loquendo propriè, & in rigore de articulo fidei. Vnũ eſt quod non ſit demonſtrabilis lumine naturali, alterum eſt quod habeat peculiarem difficultatem, vt credatur, quæ difficultas non eſt attendenda ex parte credentis, ſed ex parte rei creditæ: hinc veritas de creatione mundi in tempore facta eſt articulus fidei, quia neq; eſt demonſtrabilis per naturam, & ſpecialis difficultas requiritur in eius perſuaſione.

His obſeruatis ponuntur tres concluſiones pro reſolutione.

Prima vniuerſum fuiſſe creatum in tempore de facto non poteſt demonſtrari, probatur primo ſic articuli fidei demonſtratiuè probari non poſſunt, quoniam fides eſt de non apparentibus, vt dicitur Hebr. 2. ſed Deum eſſe creatorem mundi ſic, quod mundus inceperit eſſe, eſt articulus fidei, dicimus enim credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem cęli, & terræ.

Secundò comprobatur per D. Gregorium Hom. 1. in Ezechielem vbi inquit quod Moyſes prophetauit de præterito dicens in principio creauit Deus cęlum & terram, in quo nouitas mundi traditur, ergo mundi nouitas habetur per reuelationem tantum.

Tertiò confirmatur per Sanctum Doctorem, qui in quæſt. præcedenti aſſeruit, quod hic defecit Philoſophorum peritia, & ideo ſubuenit nobis Sacroſancta ſcriptura, ſed hæc per reuelationem eſt tradita, ergo.

Quartò munitur concluſio ratione S. Thom. 1. p. quæſt. 46. art. 2. nouitas mundi demonſtrari non valet, neque per quod quid eſt mundi, cum quod quid eſt vniuſcuiuſque rei abſtrahat ab hic, & nunc, neq; per cauſam mundi, quæ eſt diuina voluntas, cum ratione neceſſaria inueſtigari non poſſit, quid circa creaturas in huiuſmodi velit Deus.

Confirmatur, quia demonſtratio procedit ex neceſſarijs per Ariſt. 1. poſt. Sed Deum creaſſe vniuerſum

Digitized by Google

ſum non eſt neceſſarium, quia liberè creat, & contingenter operatur ad extra, ergo non poteſt demonſtrari vniuerſum fuiſſe creatum in tempore.

Secunda aſſertio ſi creare ſumatur vt idem eſt, quod producere aliquid ex nihilo ſecundum durationem, ſicut tenemus de fide, non eſt demonſtrabile potuiſſe à Deo creari, patet quia communis eſt animi conceptio fuit ex nihilo nihil fieri ſcilicet in tempore.

Quapropter S. Thom. in ſcripto aſſerit, quod ad neutram partem quæſtionis huius ſunt demonſtrationes, ſed rationes ad vtramque partem probabiles, ſiue Sophiſticę quod inſinuant verba Philoſophi 1. Topicorum dicentis, quod ſunt quædam problemata, de quibus rationem non habemus, vt vtrum mundus ſit æternus, vnde hoc ipſe demōſtrare nunquam intendit, quod patet ex modo procedendi, quoniam vbicunque quæſtionē iſtā pertractat, ſemper adiungit aliquam perſuaſionem, vel ex opinione multorum, vel ex approbatione rationem, quod ad demonſtrationem nullatenus ſpectat.

Tertia concluſio ſi creare accipiatur vt idem eſt, quod producere, nullo præſuppoſito ſubiecto, demonſtrabile eſt ex principijs Ariſtotilis vniuerſum potuiſſe creari à Deo.

Probatur primo: quia Ariſt. 12. Metaph. & Commentator efficaciter probāt vnitatem ipſius Dei ſub ſimilitudine vnius principij totius vniuerſi.

Secunda quia Ariſt. 2. Metaph. probat ſtatum eſſe in omni genere cauſarum, vnde oſtendit, quod eſt deuenire ad vnam primam cauſam efficientem, quæ ita eſt producens quod à nullo eſt producta, quæ ita ſe habet ad omnia entia ſicut calor ignis ad omnia calida, & quod per illam cauſam primam intellexit Deum, patet per Auerroem, qui ibidem ait; eſt enim quoddam ens per ſe ens, & per ſe verum entitate, & veritate vnius, omnia alia ſunt entia & vera, & 10. Metaphyſ. expreſſe ponit Auerrois, quod Deus eſt cauſa in triplici genere cauſæ, ſcilicet finalis, formalis, & efficientis, præterea in de ſubſtantia orbis Comentator reprehendit quoſdam, qui dicebant quod opinio Ariſtotilis eſſet Deum eſſe cauſam mouentē, ſed non agentem, cōtra quos ait Comentator, quod illud fuit valde abſurdum.

Ex dictis conſtituitur huiuſmodi ratio, naturaliter conſtat Deum eſſe incauſatum, quia naturali ratione patet eſſe primam cauſam, & per conſequens habere eſſe à ſe ipſis, alioquin non eſſet prima cauſa vt Ariſtotiles demonſtrat. 8. Phyſic. & 2. Metaphyſ. ergo intelligentia eſt cauſata, ſiue producta, tunc quæritur ſi fuit producta, vel per generationem, vel per creationem, non per generationem ab alia ſicut vnus homo ab alio homine, quia generatio in creaturis eſt per mutationem materiæ, & intelligentia eſt immaterialis, ergo fuit producta per creationē, quia non eſt dare medium ſi per creationem vel fuit creata ab alia intelligentia, & hoc nō eſt dicendum, quia nulla creatura poteſt creare, ergo creata eſt à Deo, & ſic ratione naturali poteſt oſtendi creatio.

Confirmatur ex 2. de Anima vbi Ariſt. inquit intellectum noſtrum ingenerabilem & incorruptibilem eſſe, & de foris venire, ac ſi dixiſſet non eſſe præſuppoſita aliqua cauſa ſecunda, ſed tantum à Deo.

Eſt tamen obſeruandum aliquam cauſam effectiuam aliquid producere duobus modis poſſe intelligi. Vno modo per motum, & tranſmutationem materiæ, quomodo agunt omnia agentia naturalia. Alio modo per ſimplicem emanationem. Quando igitur aliqua dicta Ariſt. vel Comentat. ſonare videtur intelligentias non eſſe productas, huiuſmodi dicta intelligenda ſunt quantum ad productionem, quæ fit per motum, & tranſmutationem, non tamen per hoc intelligit Philoſophus, vel Coment. quia ſint productæ per ſimplicem emanationem, & ſine omni motu.

Similiter quando in naturali Philoſophia negare videntur aliquid ex nihilo fieri, dicendum hoc verū eſſe per agens naturale, quod agit per motum, & tranſmutationem, non tamen denegare videntur Ariſt. & Coment. ipſi Deo, quin agat per ſimplicem emanationem, vt ſupra in 5. & 6. puncto ſuper primam quæſt. dictum eſt.

Scotus inquit ly de nihilo poſſe notare ordinem naturæ, & ordinem durationis, primo modo concedunt Philoſophi Deum poſſe creare, vt patet per Auicennam 8. Metaphyſ. ſuæ, ſecundo modo communiter à Philoſophis negatur, quoniām dicunt Deum neceſſario producere quicquid immediatè producit.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quibus modis contingat venire in cognitionem creationis.

ALexander Alens. 2. p. q. 6. memb. 2. art. 7. triplicem tradit eſſe cognitionem nimirum per inſpirationem, per ſcripturarum declarationem, & operum reuelationem, & his tribus modis contingit venire in cognitionem Creationis.

Primò quidem per inſpirationem fidei, porro fides Catholica tenet, quod Deus liberali, & libera voluntate mundum creauit, atq; cōſeruat ita, quod potuit non creare, & poſſet non conſeruare, vt ait S. Ambroſius. Moyſes pulchre dicit, fecit Deus cęlum, & terram, nec cauſam dedit mundo, vt eſſet, ſed fecit, ex ipſo namque eſt principium, & origo ſubſtantiæ vniuerſorum, id eſt ex eius voluntate, & poteſtate nulla neceſſitate naturæ coniuncta.

Secundò per ſcripturarum diuinarum inſpirationem tum veteris, tum noui teſtamēti; nam Gen. dicitur in principio creauit Deus &c. Prouerb. 8. Sapientia de ſe ipſa ait. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quicquam faceret à principio, ergo cępit facere. Item Ioan. 17. clarifica me tu Pater apud temetipſum claritate, quam habui priuſquam mundus fieret apud te, ergo aliquando non fuit mundus, & per conſequens cępit ex tempore, plura alia teſtimonia allata ſunt in ſecundo, & quarto puncto ſuper primam quæſtionem.

Tertiò contingit venire in cognitionem per operum reuelationem, nam reuelatio operum indicat omnipotentiam eſſe in Deo, omnipotentia vero ponit creationem, ſcilicet productionem ex nihilo, nam ſi non poſſet producere niſi ex aliquo, non eſſet omnipotentia.

Digitized by Google

Amplius ſi potentia eſſet alligata materiæ nō eſſet omnipotentia, itaque creationem eſſe opus omnipotentiæ aſſerendum eſt.

PVNCTVM TERTIVM.

Moyſes quomodo potuerit habere cognitam Doctrinam de mundi opificio.

QVæ ſcripſit Moyſes de mundi fabricatione, ea potuit dupliciter habere cognita iuxta Patrū ſententiam primo à Deo lumine prophetico illuſtratus, quo lumine, quę occultiſſima ſunt, ac humanæ intelligentiæ vim excedunt ſiue preſentia, ſiue ſutura, ſiue præterita ſint, cernūtur, quocirca D.Greg. hom. 1. in Ezechielem ait, quòd Moyſes prophetauit de præterito dicens, in principio creauit Deus &c. in quo nouitas mundi traditur.

Nota tria eſſe tempora prophetiæ ſcilicet præteritum, præſens, & futurum, prophetia de futuro eſt cum Iſa. dicit. Ecce virgo concipiet; prophetia de præſenti cum Paulus 1. Corinth. 14. ait ſi autem omnes prophetent, intret autem quis fidelis, vel idiota conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus; prophetia de præterito in principio creauit Deus cœlum, & terram, itaque Moyſes fuit lumine prophetico illuſtratus.

Secundo nota, quòd Moyſes fuit excellentiſſimus omnium Prophetarum veteris teſtamenti, vt patet ex illo Deut. vlt. non ſurrexit Propheta vltra in Iſrael ſicut Moyſes, item ex illo Num. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Domini in ſomnio, aut viſione loquar ad eum, an non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt?

Quocirca S. Doctor in opuſculis ſerm. 9. de luminaribus eccleſiæ allegans præfatam auctoritatē ait, quòd Moyſes fuit ſubleuatus vltra omnes prophetas ad viſionem intellectualem puram, & in ſignum huius ieiunauit 40. diebus, & 40. noctibus, & in tractatu de ſeptem itineribus æternitatis. itinere 5. diſt. 6. dicit iuxta ſententiam Vercellenſis ſuper myſticā theologiam cap. 1. quod ſeparatus Moyſes à multitudine cum Aaron, & Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta ſenioribus in Iſrael tanquā rationabilibus aſcendit, & tunc fuerunt ſibi reuelata intelligibilia, ſcilicet æternæ architipiæ ſiue rationes exemplares omnium creaturarum, quæ in Deo ſunt.

Sanctus Thomas de verit. quæſt. 12. art. 14. docet quatuor excellentiſſimè in Moyſe fuiſſe, quę ad prophetiam requiruntur, eumque omnium maximum extitiſſe oſtendunt.

Primo quidem viſio intellectualis in eo excellentiſſima fuit ſecundum quam tantum meruit eleuari, vt ipſam Dei eſſentiam videret, ſecundum quod dicitur. num. 12. palam, & non per enigma &c. Secundo viſio imaginaria in eo fuit perfectiſſima, quia eam quaſi ad nutum habebat, vnde dicitur Ezech. 33. quod loquebatur ei Dominus facie ad faciem, ſicut homo ſolet loqui ad amicū ſuum. Tertio eius denunciatio fuit excellentiſſima, quia omnes, qui fuerunt ante eum, inſtruxerūt familias ſuas per modum diſciplinæ, Moyſes autem fuit primus, qui locutus eſt ex parte Domini dicens, hæc dicit Dominus & non vni familiæ, ſed omni populo. Quarto fuit eminentior quantum ad ea, quæ ordinantur ad denunciationem quantum ad miracula, quia fecit ſigna ad conuerſionem, & inſtructionem totius generis, alij vero prophetæ fecerunt particularia ſigna ad ſpeciales perſonas, & ſpecialia negotia.

Ex his conſequitur Moyſem præſtantiſſimū Theologum fuiſſe.

Primo quia intimos, ac familiariſſimos cum Deo ſermones habuit. Secundo quia nobis oſtendit Deū habendum eſſe vnum omnipotentem creatorem, & adminiſtratorem omnium rerum. Tertio quia populum Hebreum docuit, qua pietate, & religione, quibuſvè cęremonijs Deus ritè colendus eſſet, ſicque manifeſtum eſt Moyſen ſupernaturali lumine illuſtratum cognita habuiſſe, quæ ſcripſit de mundi opificio.

Secūdo dicitur, quòd Moyſes fuit eruditus à maioribus ſuis, ad quos huiuſmodi mundialis fabricæ doctrina ab Adamo tranſmiſſa vſque ad Moyſen producta fuerat, nam ea, quæ ſcripſit noſſe potuit ex filijs, vel nepotibus Ioſeph patriarchæ, ſiquidem inter mortem Ioſeph, & ortum Moyſis anni nō plures interfuerunt quam 64. Ioſeph autem ea cognoſcere potuit ex patre ſuo Iacob hic ex Iſaac, & iſte ex Abraham, qui ex Sem, & Noe edoſcere potuit. Noe verò hanc doctrinam accipere voluit ab Auo ſuo Mathuſalem, qui cum Adamo ducentos, & quadraginta tres annos vixit, potuit ipſum Adamum audire loquentem, & ab eo plurima de rebus diuinis edoceri.

Sed quæres cur Moyſes hanc de mundi origine doctrinam ſimplici tantum narratione tradiderit, nec vllis argumentis, nulliſque rationibus roborari, & confirmare voluerit.

Reſpondetur primo iuxta D.Tho. ſententiam, quòd noua mundi Creatio neceſſarijs rationibus nō poteſt concludi, ſed fide tantum à nobis accepta, & cognita habetur, quod teſtimonio Apoſtoli ad Hebr. 11. conſtat, ait enim fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent.

Secundo quia hæc doctrina tradita eſt populo Hebreo rudi, atque indocto, neq; philoſophicarum argumentationum capaci.

Tertio quia hæc doctrina eſt diuina, & non hominis ſtudio comparata, & ideo ſolius Dei auctoritati niti debebat, & non humanæ intelligentiæ rationibus muniri.

Quarto quia hæc doctrina eſt hiſtorica, at hiſtoriæ ratio fidelem rerum geſtarum narrationem expoſuit, argumenta autem, & rationes minimè requirit.

PVNCTVM QVARTVM.

Deum creaniſſe res in principio exponitur.

SAnctus Bonau. in 2. dub. lit. docet propoſitionē cum ſuo caſuali tripliciter accipi poſſe. Vno modo vt dicit purè ordinē, & ſic idem eſt facere in principio, quod facere ante aliqua. Secundo quatenus importat habitudinem menſuræ, & tunc in principio idem eſt, quod in primo inſtanti temporis.

Tertio

Digitized by Google

Tertiò prout dicit habitudinem cauſæ, & tunc ſenſus eſt in principio id eſt, in filio, ſecundum quod dicitur in Pſal. 103. omnia in ſapientia feciſti Domine.

Omnes prædictæ expoſitiones poſſunt adaptari tanquam veræ, & Catholicæ vt etiam tradit S. Tho. & Richardus, & per eas excluduntur tres errores circa mundi fabricationem.

Prima in principio creauit Deus, id eſt, ante alia omnia, nam quemadmodum artifex ædificaturus domum in principio, & alia fundamentum iacit, ita omnium artifex Deus in cõdendo mundo ante alia creauit cęlum & terram, velut duas principes mundi partes, hinc in Pſal. 101. dicitur initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cęli, & apud Salomonem Prouerb. 8. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio; per hanc expoſitionem excluditur error eorum, qui corporalia dixerunt eſſe creata à Deo mediantibus creaturis ſpiritualibus, nam ſi in principio creauit mundum, non ergo primo Angelos, vel intelligentias; ita quod per illos condiderit mundum, quatuor enim ponuntur ſimul creata, ſcilicet cęlum Empyreum, materia corporalis, quæ nomine terræ intelligitur tempus, & natura Angelica.

Secũda expoſitio eſt in principio, id eſt, ab aliquo initio temporis, vt ſignificet mundum non ſemper fuiſſe, & per hanc expoſitionem eliditur error eorũ, qui dixerunt mundum conditum ab æterno, ſi enim in principio temporis factus eſt ex nihilo, igitur non fuit ſine principio. Quocirca in Concilio generali ſub Innocentio III. eadem expoſitio tradita fuit, & habetur extra de Sum. Trin. & fid. Cath. firmiter, & verba ſunt hæc ab initio temporis vtramq; Deus de nihilo condidit creaturam, & quo apparet, quòd Papa pro ly in principio dicit ly ab initio temporis ſicut pro ly creauit dicit de nihilo condidit, & pro ly cęlum, & terram dicit ly vtramq. creaturam ſpiritualem, & corporalem.

Tertia expoſitio eſt in principio, id eſt, in filio ſicut enim principium effectiuum appropriatur Patri propter potentiam, ita principium exemplare appropriatur filio propter ſapientiam, vt ſicut dicitur omnia in ſapiẽtia feciſti, ita intelligatur Deum omnia feciſſe in principio, id eſt, in filio ſecundum illud Apoſtoli ad Coloſ. 1. in ipſo ſcilicet, filio cõdita ſunt vniuerſa per hanc expoſitionem reijcitur error Platonicorum, qui dixerunt principia mundi eſſe tria, ſcilicet Deum, materiam, & exemplar, hoc etiam ſibi imponit Apuleius in 1. lib. de dogmate Platonis dicens initia rerum tria eſſe arbitratur Plato Deũ materiam rerum formas, quas ideas idem vocat, in ponendo materiam eſſe principium non principiatum errauit, quia creata eſt à Deo, in ponendo etiã ideas errauit ſi non intellexit eas eſſe in mente diuina intrinſecous exiſtentes, per eandem expoſitionem eliditur error Manicheorum, qui poſuerunt principia mundi effectiua, & iſte excluditur per ſubiectum dictæ locutionis, creauit Deus cęlum, & terram, lucem, & tenebras.

Hinc ſi queratur pro quo ille terminus in principio ſupponat. Reſpondet Auctor, quòd poteſt ſupponere pro Filio, & Deus pro Patre, poteſt etiã ſupponere pro creatura, vt potè pro principio temporis, ſed non dicit tunc ordinem, ſed concomitantiam menſuræ ad menſuratum, ſcilicet, quod cęlum, & terra cum principio temporis eſſe cęperunt. In opuſculis 2. p. Breuiloq. c. 5. dicit, quod inſinuatur Trinitas æterna, ſcilicet Pater in nomine Dei creantis, Filius in nomine principij, Spiritus ſanctus in nomine Spiritus ſancti.

Sed argues ſi ab initio tẽporis Deus creauit mundum ergo tempus eſt ante omnia, quæ inceperant; conſequentia probatur: quia ſi mundus incipit, aut in inſtanti, aut in tempore, ſed ante omne tempus, & ante omne inſtans eſt tempus, ergo.

Reſpondet S. Doctor in ſolutione tertij, quòd nũc in tempore bifariam contingit accipere, vno modo in ipſa productione temporis, & ſic fuit nunc primum, ante quod non fuit aliud, quod fuit primum principium temporis, in quo omnia dicuntur eſſe producta, alio modo de tempore, poſt quem factum eſt, & ſic eſt terminus præteriti. Cum autem obijciatur quod ante omne tempus eſt tempus.

Reſpondet Auctor verum eſſe, ſi accipiatur intus diuidendo non extra vlterius procedendo.

Inſtabis ante eſt differentia temporis, ſed differentia non poteſt eſſe ſine eo, cuius eſt differentia, ergo antequam incepiſſet tempus iam fuit tempus.

Reſpondeo, quòd illud ante eſt ſecundum imaginationem ſolum, & ideo non eſt differentia temporis, de quo nunc agitur ſicut nec extra imaginatum vltra cęlum eſt vera differentiã loci realis, vt patet 3. Phyſic.

Nota ſecundum Doctorem, quod ſicut punctus in linea habet principiare, & continuare, ſed vt habet initiare eſt dare primum punctum, quod eſt principium, & non finis, vt autem habet continuare eſt finis, & etiam eſt principium; ita in propoſito primũ inſtans temporis ita eſt initiatiuum, quod non eſt finis præcedentis temporis.

Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Ciu. Dei reſpondens dubitationi, ſeu interrogationi ſi mundus incępit eſſe, aut ergo factus eſt cum tempore, vel ante tempus, ſic ait non itaque factus eſt mundus in tempore, nec ante tempus, ſed cum tempore, quod enim in tempore fit, poſt aliquod tempus fit, ſcilicet poſt præteritum, & ante aliquod tempus, ſcilicet futurũ fit. Idem lib. de Trin. dicit quod nec vtique tempus incępit eſſe in tempore, quia non erat tempus, antequam inciperet tempus.

Sed obijcies ſi mundus eſſe incępit in eo loco cępit eſſe, vbi nunc eſt corpus mundi, quia non videtur aliunde tranſlatum, ſed in hoc loco vbi nunc eſt corpus mundi, antea non fuit aliquod corpus, ergo ſequitur quod ab æterno vſque ad mundi creationem fuerit vacuum.

Reſpondetur quòd quamuis mundus incępit eſſe, & non antea quam Deus voluit facere, nec in tempore, ſed ſimul cum tempore, & in eodem loco, vbi nunc eſt corpus mundi; verumtamen non ſequitur, quod ab æterno fuerit vacuum, ſicut nec plenum, quia antea mundum nec fuit locus, nec ſpacium, ergo nec vacuum, quia ad rationem vacui non ſufficit nihil eſſe, ſed requiritur quod ſit ſpacium capax corporis, in quo non ſit corpus, ex 4. Phyſicorum

rum

Digitized by Google

tum ſimiliter ante mundum nō fuit tempus, ſed fuit ſola æternitas.

Durandus ponit quatuor modos fiendi in vniuerſo, quædam namque fiunt per motum ſolum, vt aqua per motum calefactionis fit calida, aliqua fiunt per mutationem ſequentem motum ex neceſſitate, quemadmodum forma ſubſtantialis per præuiam alterationem, quædam per mutationem, quæ ſequitur motum, ſed non per motum, ſicut illuminatur Emiſphærum noſtrum à Sole, quam illuminationem præcedit motus localis, per quem efficitur nobis præſens, in primo autem inſtanti quando factus eſt Sol fuit aer illuminatus abſque præuio Solis motu, alia fiunt non per motum, neq; mutationem, ſed ſimplicem emanationem, quemadmodum quæ creantur, in quibus fieri, & factum eſſe fuit ſimul, ſic quòd menſura creationis eſt nunc ſtans, quod poteſt coexiſtere pluribus nunc temporis, nec eſt neceſſarium aliquod nunc temporis, cui primo coexiſtat, cum nullus motus creationem præcedat, ſic non eſt neceſſarium dare à parte poſt vltimum nunc temporis, cui duratio creaturæ vltimò coexiſtat.

PVNCTVM QVINTVM.

Quare Spiritus ſanctus in Sacra ſcriptura mundi creationem in principio factam inſinuare voluerit.

COmplures à Patribus, & Theologis congruentiæ afferuntur, ex quibus

Prima ad ſignificandum Dei, & Sanctiſſimæ Trinitatis æternitatem, vnde ſi inueſtigetur. An Deus ſit prior mundo duratione; dicendum quod Creator præceſſit creaturam duratione non quidem temporis, ſed æternitatis, quia ante mundum non fuit tempus realiter exiſtens, ſed imaginariè tantummodo, quoniam imaginamur, quod Deus antequam inciperet creare tempus, & mundum, potuit multos annos præcedentes addidiſſe, quibus præſens eſſet æternitas, quæ cum ſit menſura ſimul tota non continet infra ſe prius, & poſterius, quæ ſunt differentiæ temporis.

Secunda ad commendandam Dei omnipotentiā, & bonitatem vt videlicet ſignificaret Deum ante tempora extitiſſe æternaliter, & ex ſua bonitate, & omnipotentia res nouas condidiſſe ſine ſui mutatione, ideo ait Magiſter quod cauſa creationis eſt ſola bonitas Creatoris communicari volens, & potens etiam diminui non valens.

Nec valet argumentum Auicennæ, quod quando aliquid fit cauſa quod prius non fuit cauſa eſt mutabile, ſed Deus eſt immutabilis, ergo cuiuſcunque eſt cauſa illius ſemper eſt cauſa, ſed poſita cauſa æterna cauſatum erit æternum, ergo, nam illa maior non eſt vera niſi fiat de nouo, aut per nouam diſpoſitionem cauſæ, ſed voluntas diuina non fit cauſa per nouam diſpoſitionem ſui, quia Deus æterna voluntate voluit temporalia temporaliter euenire, ex quo euentu Deus creator, & cauſa creans eſt in tempore ſine aliqua noua diſpoſitione ſui.

Nec etiam ſequitur ſi non de creante factus eſt creans, quod exierit de ocium in actum, vt quidam Philoſophantes argumentantur, quia vt egregiè docet Sanctus Bonuentura in ſolutione vltimi argumenti. Deus eſt agens, quod eſt ſua actio, cui nihil omnino aduenit, cum producit, nec in eo fit aliquid, quod prius non infuit, nec recipit complementum in operando, neque in non operando eſt ocioſum, neque cum de non producente fit producens, mutatur ab ocio in actum, ſecus autem eſt de agente, cuius actio, & productio addit aliquid ſupra agentem, & producentem, nam tale agens, cum de non agente fit agens, variatur aliquo modo.

Tertia conſequentia eſt ad pateſaciēdum Deum produxiſſe mundum per intellectum ſecundum libertatem voluntatis ſuæ, & non ex neceſſitate naturæ, vt putabant omnes ferè Philoſophi, nec ſequitur inſtantia eorum, quod agens immutabiliter agit de neceſſitate, ſed Deus agit immutabiliter, ergo agit ex neceſſitate naturæ. Quandoquidem huic ſatisfit quod cum immutabilitate diuina ſtat contingentia volendi, & producendi alia à ſe, nec contingentia arguit aliquam mutabilitatem Deo, quia mutabilitas dicit poſſibilitatem ad producere, & non producere pro diuerſis inſtantibus, vel ad velle idem, & non velle, quod non eſt in Deo, ſed contingentia dicit poſſe velle hoc, vel non velle, ſeu producere, vel non producere pro eodem in eodem diuiſim non pro diuerſis inſtantibus in Deo.

Nota ſecundum S. Doctorem in ſolutione ad penultimum, quod diuina voluntas, quæ operatur ſecundum diuinam ſapientiam produxit non ab æterno, ſed in tempore, nam ſicut produxit, ſic & diſpoſuit, & ſic voluit, ab æterno enim voluit producere, tunc quando produxit ſimiliter dum voluit illud confuſum ex materia quatuor eleementorum ſecundum intellectum idealem, quem in ſe habuit, in formas diſtinxit, prout ab æterno præuidit, atque prordinauit, ſicut Moyſes Spiritu Dei afflatus edocuit, nec per litem, & amicitiam factum eſt hoc vt dixit Empedocles, ſed omnis diſtinctionis ordinationis, ac ſegregationis prima cauſa fuit intellectus Dei, qui ſecundum ſapientiam, ſcientiam, & prouidentiam ſuam ordinat qualiter, & quando, & quomodo vniuerſa & ſingula fieri debeant, producitque omnia ſecundum ordinem, & tempus, ac modum vnicuique magis congruentem, quemadmodum etiam Plato fatetur, nulli, inquiens, negat aliquid horum, quæ accommoda ſunt ſuæ naturæ, & ordini, ac tempori, cum ſit bonitatis principium, à quo omnis longe relegatur inuidia.

Nota, quòd cauſa illa dilationis originaliter, aut principaliter non fuit ex parte creaturæ, ſed ex fonte, & immenſa, atque imperſcrutabili profunditate increatæ, ac ſuperliberrimæ ſapientiæ Dei, quamuis ratio illa quemadmodum & idea habitudinē quandam, ſeu relationem ad mundum includat, quæ habitudo non eſt realis ex parte Dei.

Quod ſi quæratur quare Deus magis voluerit producere in hoc inſtanti, quam in alio.

Reſpondendum eſt huius non eſſe quærendam rationem ſiue cauſam, cum voluntas diuina ſit prima cauſa, & ideo inter contingentes propoſitiones hæc eſt prima, & immediata, ad quam omnes reducun-

ducuntur. Deus voluit producere hoc in iſto inſtanti.

Quarta congruentia eſt ad eliminandos errores, ac ſententias varias Philoſophorum, quæ de mundi effectione fuerunt. Epicurei dixerunt Mundum fortuita atomorum cohæſione, & coagmentatione extitiſſe. Platonici poſuerunt mundi principia eſſe tria. Auicennas dixit mundum factum à Deo, ſed mediante prima intelligentia: Strato Lampſacenus nullum agnouit mundi Molitorem. Ariſtotiles arbitratus eſt mundum eſſe æternum. Democritus plures mundos poſuit. Anaxagoras vero primus omnium Philoſophorum, vt in 1. lib. Metaph. teſtatur Ariſtoteles, & Plato in Theeteto cauſam efficientem rerum omnium fecit intellectum, qui quæ erant incompoſita, & inordinata aptè componens, & in ordinem adducens mundum hunc maximum, atque ornatiſſimum effecit, ad elidendos omnes prædictos errores, & alios Spiritus Sanctus mundi creationem in ſacra ſcriptura ita in ſinuauit in principio creauit Deus cœlum, & terram &c.

PVNCTVM SEXTVM.

Cur ſub nominibus cœli, & terræ potiusquam ſub alijs creatio exprimatur.

Sacri Doctores tum Græci tum etiam Latini varias tradiderunt interpretationes.

Prima quidem fuit B. Auguſtini libro 12. confeſſionum capitul. 7. qui per cœlum naturam Angelicam, & per terram materiam informem omnium corporum exponit; hæc enim duo velut totius entis creati extrema, Deus à principio creauit alterum ſummum, & propè Deum, qui eſt Angelus, alterum infimum, & prope nihil, quæ eſt materia prima.

Secunda eſt eiuſdem D. Auguſtini primo volumine de Geneſi contra Manichęos, qui nominibus cœli, & terræ putat intelligi materiam primam, ex qua conſtant omnia corpora, ſed primo & principaliter cœlum, & terra.

Tertia eſt D. Chriſoſtomi, qui Moyſem nomine cœli, & terræ totum hunc mundum corporeum ſignificare voluiſſe exiſtimauit.

Quarta eſt, Bedæ Rabani, Nicolai de Lyra, Toſtati, magiſtri ſententiarum, & multorum Theologorum Scholaſticorum, qui nomine cœli tantummodo cœlum empyreum intelligendum eſſe dixerunt, & nomine terræ arbitrati ſunt ſignificari materiam primam vel informem omnino, vt videtur ſenſiſſe Beatus Auguſtinus, vel non quidem omnino informem, ſed habentem tantummodo generalem quandam formam corporis, quæ quidem materia tripliciter à Moſe inſinuata fuit, primo nomine terræ, quia quemadmodum terra ſubiacet omnibus alijs eleementis, ſic materia eſt ſubiecta omnibus formis. Secundò inſinuata fuit nomine aquæ, quoniam quemadmodum aqua eſt maximè formabilis, & quoquo modo figurabilis ita materia eſt tractabilis, & flexibilis à quolibet agente, & ad quamuis formam accipiendam facile accomodari poteſt. Tertiò ſignificata fuit nomine abyſſi, nam ſicut abyſſus ſignificat profunditatem quandam viſu impenetrabilem, ſic materia non eſt per ſe comprehenſibilis, ſed adulterina notione cognoſcitur, nam vt dicit Ariſtot. 1. Phyſic. notitia materiæ ſumitur ex Analogia ad materiam rerum artificialium.

Quinta interpretatio, quæ ab Alex. Alen. q. 10. memb. 2. adducitur eſt, quod nomine cœli ſignificatur tota materia corporalis, quæ eſt ſine contrarietate cum ſuis contentis, nomine vero terræ natura corporalis habens contrarietatem cum ſuis contentis.

Sexta eſt Sanctiſſimi Præceptoris noſtri in opuſculis 2. parte Breuiloq. cap. 5. vbi inquit, quod nomine cœli inſinuatur natura luminoſa, nomine terræ natura opaca, nomine aquæ natura peruia, ſiue perſpicua ſiue contrarietati ſubiecta, ſiue ſupra contrarietatem eleuata, qui etiam quartam interpretationem in 1. dub. lit. ſuper ſecundam diſtin. amplectens cum Magiſtro ait, quod nomine terræ in ſcriptura intelligitur materia corporalium, necnon elementum terræ, nam ſi accipiatur pro materia informi dicitur fundata in principio id eſt, in primordio productionis rerum iuxta illud Pſal. tu Domine in principio terram fundaſti id eſt, feciſti materiam informem quaſi fundamentum omnium formarum, quæ ideo dicitur fundata, eo quia omnes formæ ſuſtentātur à materia, & ipſa non ſuſtentatur ab alio niſi à Deo, ſubditur in principio quia nihil ante ipſam creatum fuit, ſi vero nomine terræ, intelligatur elementum terræ, tunc dicitur fundata in principio, id eſt, in primis operibus ſex dierum.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Vniuerſum qualiter à Creatore effluxerit.

Complures comparationes emanationis mundi à Deo excogitauerunt Sacri Doctores, quæ omnes piè ſaluari queunt, cum non dentur niſi per ſimilitudinem quandam, omneſque erigunt ad contemplandum pro poſſe, vtcunque maieſtatem ſupereminentiſſimam creatoris. Seraphicus S. Doctor duas in corpore quæſtionis aſſignat, prima eſt vniuerſum egreſſum fuiſſe à Deo per modum veſtigij, in qua ſimilitudine voluit inſinuare remotiſſimam diſtantiam vniuerſi à Deo in bonitate, & omni perfectione, ipſumque vniuerſum, ac ſingulas eius partes eſſe quædam ſigna, ac vias ducentes ad creatoris notitiam, ſicut ferarum veſtigia ducunt venatores ad ferarum latibula.

Secunda comparatio ſeu ſimilitudo, quam aſſignat Auctor eſt, mundum emanaſſe à Deo inſtar vmbræ à corpore, per quam ſimilitudinem intelligitur talem eſſe eminentiam creatoris ſuper vniuerſum, qualis eſt eminentia corporis ſuper vmbram, quæ ſicut non eſt niſi tenuiſſima, & inaniſſima deſignatio corporis, ſic omnis pulchritudo, bonitas, ſuauitas totius vniuerſi, ſingularumque partium eius comparata ad pulchritudinem, bonitatem, & gloriam Dei ſunt velut vmbra.

Tertia

Digitized by Google

Tertia ſimilitudo quorundam eſt vniuerſum exiſſe à Deo per modum emanationis riuulorum à fonte, poſuerunt enim creatorem, vt fontem, res vero creatas iuxta paruitatem ſuam eſſe riuulos fluentes ex ipſo.

Quarta eſt aliorum, qui arbitrati ſunt vniuerſum à Deo emanaſſe ſicut exit odor ex odoramento, ita vt vniuerſum non ſit niſi odor pertenuis bonitatis diuinæ excitans, & alliciens ad deguſtandum, & appetendum dulcedinem illam increatam quam ex hac comparatione conſtat eſſe immenſam.

Quinta quæ eſt etiam S. Doctoris in 1. diſt. 3. vniuerſum prodijſſe à Deo ſicut forma inſpectoris in ſpeculo exit ab inſpectore, nã quemadmodum iuxta diuerſitatem ſpeculorum in claritate magis, aut minus apparet in eis pulchritudo inſpicientis, ſic iuxta diuerſitatem creaturarum magis aut minus relucet in eiſ ſimilitudo pulchritudinis creatoris.

Sexta quæ eſt communiter omnium, & deſumitur ex Sacra ſcriptura eſt, quod vniuerſum producit ſicut artificiatum ab artifice, ſeu fabrica à fabricatore, eſt enim vniuerſum opus pulcherrimum ipſius Dei ab increata eius arte procedens: hinc Deus dicitur omnium artifex, *filius ars omnipotentis Dei*, item de eo legitur *tu fabricatus es auroram, & ſolem*.

PVNCTVM OCTAVVM.

Num mundus potuerit eſſe ab æterno.

Circa hanc dubitationem diuerſæ fuerunt grauiſſimorum Theologorum ſententiæ.

Aliqui enim partem affirmatiuam ſuſtinent, alij negatiuam, alij medio modo procedunt diſtinguentes res in permanentes, & ſucceſſiuas, prioris generis res dicunt potuiſſe eſſe ab æterno, poſterioris autem generis nequaquam, Scotus autem problematicus manet rationes vtriuſque partis diluens.

Seraphicus Doctor aſſerit præſuppoſita æternitate materiæ mundum æternum ponere rationabile videri, & intelligibile, in reſponſione tamen ad quintum argumentum dicit, quod non conueniebat naturæ ipſius creaturæ æternitas, nec decebat Deum alicui hanc nobiliſſimam conditionem donare, & diſt. 44. primi. Sent. q. 4. aperte docet mundum non potuiſſe eſſe ab æterno, quam ſententiam amplectuntur complures Theologi, vt Henricus Gandauenſis, Marſilius, Herueus, Ricchardus: igitur iuxta ſentent. D. Bonauent. ponimus hanc aſſertionem mundus non potuit eſſe ab æterno, perſuadetur primo auctoritatibus patrum, qui in diſputatione præſertim contra Arrianos planè aſſeuerant nullam creaturam potuiſſe eſſe coæternam creatori ſuo, & inde tanquam per neceſſariam conſequentiam concludunt Dei Filium, cum æternus ſit, nequaquam eſſe creaturam, ſed veriſſimè Deum, vt Damaſcenus lib. 1. fid. cap. 8. natura inquit minimè comparatum eſt, vt quod ex nihilo in ortum producitur eandem cum ſuo principio æternitatem habeat, item ibidem creatio cum à voluntate proficiſcatur, Deo profectò coęterna non eſt, vbi ex eo quod creatura eſt ex nihilo, atque ex eo quod fit à Deo voluntarium perſuaſit ſibi Damaſcenus non poſſe eſſe ſuo principio coæternam: item D. Auguſtinus 11. de Ciuit. Dei cap. 4. Si mundus eſſet æternus vix proceſſio eius à Deo intelligibilis eſt, & meus intellectus non capit benè quomodo facta poſſint eſſe ęterna, aut coæterna factori & xij. de Ciuit. Dei 14. de Angelis loquens quomodo creati dicendi ſunt ſi ſemper fuiſſe intelligantur. Item Baſilij libro 2. Contra Eunomium ita ſcribit. Hos eiuſdem dementiæ eſſe putamus, & creaturæ æternitatis teſtimonium præbere, & creaturæ dominum hac confeſſione priuare. Item S. Ambroſius libro 1. Hexameron cap. 3. diſputans contra Philoſophos, ſic ait quomodo coæternum Deo mundum aſſerunt, & Creatori omnium ſociant, atque æqualem eſſe diſputant creaturam.

Hæc teſtimonia, & alia ſimilia ſatis indicant patres exiſtimaſſe eſſe impoſſibile vllam creaturam eſſe potuiſſe ab æterno.

Secundò comprobatur rationibus. Prima Deus non poteſt dare creaturę illud, quod repugnat creaturæ in quantum creatura eſt, ſed contra naturam creaturæ eſt ab æterno eſſe; ergo, minor patet per Damaſcenum, vbi ſupra nõ aptum natum eſt, quod ex non ente ad eſſe deducitur coæternum eſſe ei, qui ſine principio eſt, & ſemper eſt, ergo ſecundum ipſum contra naturam creaturæ, vnde creatura, eſt eſſe ab æterno.

Secunda quod implicat contradictionem hoc eſt impoſſibile, ſed mundum eſſe ab æterno implicat contradictionem ſecundum Auctorem in primo vbi ſupra, quia ſequeretur quod haberet principium ſi eſſet factus, ſi autẽ eſſet ab æterno non haberet principium, nam quod eſt ab æterno non habet principium, in quo inceperit eſſe.

Tertia ſi mundus eſſet creatus ab æterno, vel eſſet factus, vel non factus, ſi non factus, ergo nõ creatura, ſi autem eſſet factus, quæritur vnde factus eſſet, vel ex ſubſtantia Dei, vel ex nihilo, vel ex materia, non primum quia eſt hæreticum, ſi ſecundum ſcilicet, ex nihilo, ergo nihil præcederet mundum, ergo non eſſet coæternus Deo, quia prius mundus erat nihil quam fieret, & quod ex nihilo factum eſt, æternum non eſt: ſi dicatur quod eſſet factus ex materia, ergo non eſſet æternus, quia ſi ex ea fieret concedendum eſſet, quod incępiſſet eſſe per generationem, & ſic non eſſet æternus: quod ſi dicatur, quod mundus inciperet eſſe, non per creationem ex nihilo, nec per generationem, ſed per ſimplicem quandam emanationem, vt eſt emanatio luminis à Sole: huiuſmodi ſolutio non euacuat difficultatem, quia adhuc quærendum eſſet, quidnam ſit hæc emanatio ſimplex, an mundus per iſtam emanationem fieret, aut non fieret, ſed conſeruaretur nam ſi fieret redeunt argumenta iam facta ſi non fieret, ergo non eſſet factus, ſicque non eſſet creatura.

Quarta ratio, aut mundus eſſet factus ex aliquo, aut non ex aliquo, inter hæc duo non eſt dare medium ſi ex aliquo, ergo inciperet eſſe per generationem, ſi non ex aliquo, ergo ex nihilo, ergo mundus prius fuiſſet nihil quam fieret, & per conſequens non poteſt eſſe æternus.

Quinta mundus non potuit accipere eſſe creati acci-

Digitized by Google

accipiendo idem eſſe in numero cum eſſe creantis, ſed accipere eſſe ab aliquo diuerſum ab eſſe dantis eſt accipere eſſe nouum, ergo mundus non potuit creari à Deo, niſi accipiendo eſſe nouum, ſed accipere eſſe nouum & accipere eſſe ab æterno ſunt repugnantia, quia nouitas repugnat æternæ durationi, ergo non fuit poſſibile mũdum creari ab æterno.

Sextò ſicut ſe habet infinitas durationis à parte poſt ad rem quæ annihilatur, ita videtur ſe habere infinitas durationis à parte ante ad rem, quæ creatur, ſed annihilatio, quia eſt ab ente in nullo modo ens non compatitur in re, quæ annihilatur infinitatem durationis à parte poſt, ergo ſimiliter creatio cum ſit à ſimpliciter non ente in ens non compatitur in re, quæ creatur infinitatem durationis à parte ente.

Confirmatur: quia Sacra ſcriptura indicare videtur ęternam durationem abſolutè eſſe propriam veri Dei, nam Deuter. 32. poſtquam Deus dixit videte quod ego ſim ſolus, & non eſt alius Deus præter me, mox ſubiungit leuabo manum meam ad cęlum, & dicam viuo ego in æternũ, ergo, ſi æternitas eſt propria ipſius Dei, non poteſt competere creaturę, aliàs poſſet æquari Deo quod omnino eſt impoſſibile, vnde ſicut Deus nõ poteſt facere alium Deum, ita nec creaturam eſſe ab æterno.

Sed dices Deus potuit maiùs vt ſcilicet, gigneret filium ſibi ab ęterno coequalem per omnia, ergo potuit facere, vt mundus foret ab æterno.

Reſpondetur quod filius Dei accepit à Deo patre idem eſſe cum patre, quia eſt verus Deus de Deo vero & ideo coæternus, ſed mundus non potuit accipere idem eſſe cum creatore, ſed eſſe nouum, & diuerſum, eſſe autem nouum repugnat æternæ durationi, quia æternitas, & nouitas contradictionem implicant, vt ſupra dictum eſt.

Poſſunt & complures aliæ rationes ad probandam aſſertionem adduci, quæ paſſim referuntur à Theologis eandem ſententiam tenentibus, & præſertim à S. Doctore in quæſt.

Quidam conati ſunt conciliare ſententias, quæ circa hanc difficultatem extiterunt.

Baſſolus namque quæſt. 5. diſtinguit creationem, quam ſit bifariam ſumi. Vno modo dicitur factio totalis alicuius non de aliquo. Alio modo dicitur factio alicuius de nihilo, id eſt poſt nihil, vel poſtquam fuit nihil. Primo modo creatio non concernit nouitatem in creato, ſed ad iſtam ſufficit quod aliquid producatur totaliter ab alio in diuerſitate naturæ non de aliquo, nec de alio, nec de ſe ipſo. Secundò modo creatio includit, vel concernit nouitatem, & ſic tenemus per fidem creationem & de facto primo modo mundus potuit creari ab æterno non autem ſecundo modo, quia manifeſtam implicat contradictionem.

Item Sanctus Doctor in eadem queſt. in ſolutione argumentorum inquit, quod mundus potuit creari ab æterno in inſtanti, ſed non in inſtanti temporis determinato, & fluente, quia omne tale eſt nouum, ſed in inſtanti manente ſicut eſt inſtans æui.

Ricchardus in 1. diſtinct. 44. quæſt. 4. in ſolutione quarti argumenti inquit, quod ſi poſſibile fuiſſet mundum produci ab æterno ſecundum illos Doctores contrariam, ac diuerſam ſententiam ab opinione Auctoris ſuſtinentes, non tamen poſſibile fuit illum produci in æternitate, nam Ricchardus videtur innuere diſcrimen inter hæc duo produci ab æterno, & produci in æternitate.

Quidam recentiores Theologi nixi ſunt conciliare hac ſuppoſitam diſtinctione, mundum potuiſſe ab ęterno produci bifariam intelligi. Vno modo ſeruata rerum naturali diſpoſitione, quam modo habent. Alio modo nõ ſeruata diſpoſitione, ſed mutando earum ordinem. Primò modo non potuit produci ab æterno. Secundò modo maximè.

Tandem ego dico Deum potuiſſe ab æterno creare omnia incorruptibilia, vt Angelum, cęlum, atque etiam corruptibilia, non relinquendo ea ſuæ naturę, ſed illa ſupernaturaliter conſeruando, ratio eſt, quia Deus eſt cauſa libera non dependens in agendo à tempore, neque ab aliqua cauſa extrinſeca, vt poſſit ab ea impediri, quare ſi voluiſſet, potuiſſet creare mundum antequam creauit, & per conſequens ab æterno.

Nota, quòd ſi creaſſet mundum ab æterno per infinitum tempus nulla eſſet generatio, & ratio eſt, quoniam vnaquæque generatio præſupponit alterius corruptionem, quæ non poſſet fieri niſi per infinitum tempus, & poſt illud tempus infinitum conſeruaſſet Deus indiuidua ſupernaturaliter, & ſic non eſſet infinitas animatum.

Secundò nota, quòd tunc cęlum non fuiſſet productum in inſtanti temporis, ſed in inſtanti æternitatis, neq; fuiſſet æquali Deo in ęternitate, quia fuiſſet æternum æternitate participata. Deus autem eſt æternus per eſſentiam; præterea æternitas creaturæ non eſſet tota ſimul, æternitas autem Dei eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio, item æternitas Dei eſt omnino neceſſaria, Deus enim non poteſt non eſſe æternus, creatura autem poteſt eſſe, & non eſſe æterna.

Tertiò obſerua quòd cum Patres aliquando negauerunt vllam creaturam poſſe eſſe coæternam Deo conſiderauerunt creationem eo modo, vt verè facta eſt à Deo, non autem vt ab eo fieri potuit; vel dicitur quòd nomine coæternitatis intelligebant omnimodam independentiam à Deo, in quo ſenſu hæreticum eſſet aſſerere creaturam poſſe eſſe coæternam Deo. Vel patres tantum intendebant indicare creaturas non eſſe coæternas Deo taliter quod pacificarentur Deo in æternitate.

Quartò aduertendum quòd hæc vox non poſſe in ſacris literis dupliciter ſumitur. Vno modo pro eo quod eſt ſimpliciter impoſſibile. Alio modo pro eo quod non eſt eſſe conueniens, decens, ac rationi cõgruum, ſicut vſurpatur Matth. 9. non poſſunt filij ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus, & hoc modo poteſt dici, quod ſumunt Patres, non poſſe, cũ inquiunt creaturam non poſſe eſſe Deo coæternam, id eſt non conueniens, ac decens, vnde & S. Doctor in reſponſione ad quintum ait, quod non conueniebat naturæ ipſius creaturæ æternitas, nec decebat Deum alicui hanc nobiliſſimam conditionem donare. Hæc autem dicta ſint in gratiam Doctorum opinantium mundum potuiſſe eſſe ab ęterno, & ad vberiorem doctrinam.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

De principij vnitate.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum res productæ ſint in eſſe à pluribus principijs.

Mouetur ab Auctore hæc quæſtio ad excludendas inanes Philoſophorum ſententias nec non ad reijciendos hæreticorũ errores. Pro declaratione illius termini principiũ aduerte quod ſumitur multipliciter. ſ. Rhetoricè, Phyſicè, Mathematicè, Metaphyſicè, Logicè, & Theologicè.

Principium Rhetoricè captum eſt prima pars exordij reddens auditores attentos, dociles, & beneuolos.

Principium Phyſicè captum dicitur quadruplex cauſa, ſcilicet materia, forma, efficiens, & finis.

Principium Mathematicè ſumptum eſt, vt punctus in linea, & vnitas in numero.

Principium Metaphyſicè acceptum dicitur prima pars rei in eſſe reali.

Principium Logicè vſurpatum eſt genus generaliſſimũ.

Principium Theologicè ſumptum bifariam capitur. Vno modo perſonaliter, ſicq; dicitur de vna perſona reſpectu alterius, vt patet eſt principiũ filij, & pater & filius eſt principium Spiritus ſancti. Alio modo eſſentialiter, & ita dicitur de tribus perſonis reſpectu creaturarum, in quo ſenſu D. Auguſtinus aſſerit patrem filium, & Spiritum ſanctum eſſe vnum principium omnium creaturarum.

Secundò nota quod quamuis principium ſemper deſignet reſpectum ad aliud, vel ſit nomen relatiuum, tamen differ, quia cum accipitur notionaliter ſignificat reſpectũ realem, hoc eſt relationem productionis realis, ſed cum ſumitur eſſentialiter ſignificat relationem rationis, cum Dei ad creaturas nulla ſit relatio realis, hinc principiũ non dicitur vniuocè de principio notionali & eſſentiali, quia enti reali, & enti rationis nihil eſt commune vniuocum.

In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo aperit, quot modis poſſit intelligi hæc præſens quæſtio de pluralitate principiorum, Secundo reſoluit.

Circa primum. Quæſtio poteſt tripliciter intelligi, primo vtrum ſint plura principia bona, ſecundo vt principium ſe extendit ad bonum, & ad malum. Tertio reſpectu viſibiliũ, & inuiſibilium. Primo modo agitatur quæſtio in 1. d. 2. vbi inueſtigatur, an ſit tantum vnus Deus. Secundo modo infra in hoc libro tractatu de malo dum inquiritur, vtrum ſint duo principia, vnum ſummè bonum, aliud ſummè malum. Tertio modo indagatur in præſenti loco.

Quo ad ſecundum ſatisfacit Auctor vnica concluſione ponere duo principia, vt ſenſerunt Manichæi eſt contra fidem, contra rationem, & contra veram Philoſophiam.

Hæc concluſio probatur primo: quod ſit contra fidem, quia in Symbolo Apoſtolorum dicimus creatorem cæli, & terræ & in Symbolo Nicæno factorem cæli, & terræ viſibilium omnium, & inuiſibilium, ergo vnum eſt principium tam incorruptibilium, & ſpiritualium, quam etiam corruptibilium, & viſibilium.

Præterea patet ex locis ſacræ ſcripturæ, quæ citantur ab Auctore in argumento, ſed contra, nam Ioann. 1. dicitur de verbo omnia per ipſum facta ſunt, ſed verbum eſt bonus Deus, ergo.

Nec valet euaſio ly omnia non diſtribuere prò viſibilibus, ſed tantummodo pro inuiſibilibus, quia Ioannes paucis interpoſitis ſubiungit, & mundus per ipſum factus eſt, Item Matth. vltimo data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra, at Deus bonus, ergo.

Secundò probatur, quòd ſit contra rationem, quia omne pulchrum, & bonum eſt à Deo bono, ſed omnia viſibilia ſunt bona, & pulchra, ergo.

Itẽ anima, & corpus coniunguntur, ergo neceſſe eſt, quod ab eodem principio coniungantur, ſed anima eſt à Deo lucis, ergo & corpus. Conſequentia prima patet, nam quæcunque ad inuicem coniunguntur neceſſe eſt coniungi per aliquid, in quo communicant, ſed quæ differunt in primis principijs in nullo communicant, ergo neceſſe eſt, quod ab eodem principio coniungantur.

Amplius ſi eſſent duo principia, aut haberent pacem, aut bellum ad inuicem, ſed Deus lucis nõ poteſt bellare, cum in eo ſit ſumma pax, & quies, & Deus tenebrarum non poteſt quieſcere, cum in eo ſit omnimoda militia, ergo non poſſunt eſſe duo principia.

Tertiò probatur, quòd poſitio Manichæorum ſit contra Philoſophiam, primo quia deſtrueretur ordo vniuerſi, qui poſtulat, vt omnia reducantur ad vnum. Secundo quoniam diuina potentia limitaretur, ſi non poſſet corporalia producere, ſed ſpiritualia, & inuiſibilia tantum. Tertiò ſequeretur, quòd diuina natura circumſcriberetur, ſi eſſet dumtaxat in regione lucis.

Pro expoſitione quæſt. quinq. ſunt ponderanda.
Primum. Varias fuiſſe Philoſophorum ſententias de pluralitate principiorum.
Secundum. Hereſes extitiſſe de eadem præſertim Manichæorum.
Tertium. Vnicum fuiſſe principium viſibilium, & inuiſibilium.
Quartum. Soluuntur obiectiones aduerſariorum.
Quintum. Num vetus teſtamentum à Deo bono ſit datum.

PVNCTVM PRIMVM.

Referuntur variæ Philoſophorum ſententiæ de pluralitate principiorum.

ET ſi hoc negotium potius ad Philoſophum quam ad Theologum ſpectat, nihilominus quia falſas ſententias veritati Catholicæ repugnantes reijcere, cõfictare, & elidere munus Theologi eſt, ideo eorũ errores recenſere conſtitui ſequẽs veſtigia Sanctiſſimi Præceptoris mei, vt patuit in 1. q. & S. Thomæ tum in ſcripto in præſenti diſt. tum ẽt in ſumma contra gentiles libris 2. ac 3. nec non Alberti Magni, ac Vdalrici eius diſcipuli, & aliorum Theologorum. Sciendum igitur eſt, quod circa hãc materiã multipliciter diuerſificati ſunt Philoſophi.

Quidam namq; vt Anaxagoras, & ſui ſequaces ſtatuerunt pro initio rerum infinitatem quandam partium ſimilium, ac formarum latentium dicẽtes omnia eſſe in omnibus infinitè, ita vt infinitus ſanguis ſit in aqua, & infinitum vinum in vite, infinitumque oleum in oliua, & eius humor, infinitos quoq. homines in homine &c. hos reprobat peripateticorum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE
Digitized by Google

Princeps dicens quicquid eſt in re finita eſt finitum dimenſione, & numero, cumque materia, ex qua fit generatio ſit finita, quicquid in ea eſt vtroq. modo extat finitum.

Aliqui ſicut democritus, Leuſipus & Epicurus cenſuerunt duo eſſe prima, & generalia initia rerũ, ex quibus cuncta fieri, & conſtare neceſſe eſt, plenũ & vacuum illud ens, & atomos, hoc non ens, & inane appellabant, vt innuit Ariſt. 1. Phyſ. & in 1. Metaphyſicæ, & Lucretius primo libro, dicebant enim atomos eſſe ab æterno in vacuo diſcurrentes, formaſq; rerum non eſſe niſi figuras, actus quoq; formarum non eſſe niſi motus conſequens figuras huiuſmodi atomorum, cęterum ab hac opinione clara voce nos reuocat Ariſt. 13. de cęlo & 1. de Gen. & iure quidem quoniam atomi ſunt indiuiſibiles, omne autem figuratum eſt diuiſibile, diuiſibile vero ex indiuiſibilibus nequit componi, cum indiuiſibile additum indiuiſibili non faciat ipſum maius.

Quidam vt Empedocles quatuor eleementa fecerunt principia, quibus loco efficientis adiunxerunt amicitiam, & litem: quamquam Ariſt. 1. Metaphyſ. dixerit Empedoclem non vti illis niſi tanquam duobus, igne quidem per ſe, reliquis vero tribus tanquam vna natura.

Aliqui vt Stoici ſecũdum ſimplicium duo ſtatuerunt principia rerum, Deum ſcilicet, & materiam.

Quidam vt Socratici dixerunt vniuerſas formas eſſe à datore formarum efficiẽter, formaliter autem à formis ſeparatis per ſe exiſtentibus, quarum ſemẽtem facit Dator formarum, & tradit Dijs Deorum.

Alij vt Pithagoriti produxerunt numerum principiorum vſque ad denarium, qui cum ſit numerus perfectiſſimus induxerunt, tanquam initia rerũ omnium decem coniugationes, vel oppoſitiones vnum formarum habituum, & bonorum, alteram priuationum malorum, ac eorum, quæ habent indefinitam, & indeterminatam naturam.

DENARIVS.

Bonorum	Malorum
Finitum	Infinitum
Impar	Par
Vnum	Multiplex
Dextrum	Siniſtrum
Mas	Fœmina
Quies	Motus
Rectum	Curuum
Lumen	Tenebræ
Bonum	Malum
Quadratum	Longius altera parte.

Quidam vt peripatetici texte magiſtro in litera poſuerunt tria principia. ſ. materiam formam, & tertium operatorium dictum, quorum duo prima, ideo ab hoc tertio quoniam illa ſunt intrinſeca tanquam eleementa, & hoc extrinſecum, vt docet Auctor in 3. dub. lit.

Quod ſi obijcias Philoſophũ aſſignaſſe tria principia præter operatorium, vt patet 1. Phyſic.

Reſpondet S. Doctor priuationem non differre à forma, vel materia, quia cum nominet appetitum formæ, cum eius carentia, appetitus autem reducatur ad materiam non differt ab his duobus, ſcilicet, materia, & forma.

Alij denique vt Platonici tria initia exiſtimarunt Deum ſcilicet exemplar, & materiam ipſam increatam ſine principio, & Deum quaſi artificem nõ creatorem, vt innuit Magiſter in litera.

Obſeruat S. Thomas quæſt. diſp. de creatione art. 6, quod antiqui Philoſophi ſpecialia principia tantũ naturæ conſiderantes ex conſideratione materiæ in hunc errorem deuenerunt, quod non omnia naturalia creata eſſe dicebant, ita quod ex conſideratione contrariorum, quæ cum materia ponuntur principia in natura deuenerunt in hoc, vt conſtituerent duo rerum principia prima, idque ob triplicem defectum, qui aderat eis in contemplatione contrariorum.

Primus erat: quia contraria conſiderabant ſecundum quod ſunt diuerſa ſecundum ſpeciem, non autem ſecundum quod eſt aliquid vnum in eis ſecundũ genus, quamuis contraria in eodem ſint genere, quo circa non attribuebant eis cauſam, ſecundum id, in quo conueniunt, ſed ſecundum hoc, in quo differũt, & propter hoc in duo contraria prima ſicut in duas primas cauſas omnia contraria reduxerunt, vt habetur 1. Phyſic. vbi refertur opinio Empedoclis, qui prima contraria etiam primas cauſas agentes poſuit amicitiam, & litem.

Secundus defectus fuit, quia vtrumq; contrariorum æqualiter indicabant, cum tamen oporteat vnum duorum contrariorum eſſe cum priuatione alterius, ac proinde vnum perfectum, aliud imperfectum, & vnum melius, & aliud peius, propterea ponebant bonum, & malum, quæ videntur eſſe generaliora contraria quaſi quaſdam naturas diuerſas, inde fuit quod Pythagoras poſuit duo genera rerum, ſcilicet bonum, & malum, & in genere boni poſuit omnia perfecta vt lucem, maſculum quietem, & cæt. & in genere mali poſuit omnia imperfecta, vt tenebras, fœminam, & huiuſmodi.

Tertius defectus fuit, quia iudicauerunt de rebus in ſe tantum conſideratis, vel ſecundum ordinem vnius rei ad aliam rem particularem non autem in comparatione ad totum ordinem vniuerſi, & hinc eſt, quod ſi aliquam rem eſſe alteri nociuam inuenerunt, vel eſſe imperfectum in ſe reſpectu aliarum perfectarum, exiſtimarunt eam ſimpliciter malam ſecundum naturam ſuam, & non ducere originem à cauſa boni, & ideo Pythagoras fœminam, quæ eſt quid imperfectum poſuit in genere mali, & Manichęi corruptibilia, quæ reſpectu incorruptibilium, & viſibilia reſpectu inuiſibilium, & vetus teſtamentum reſpectu noui imperfecta ſunt, non poſuerunt eſſe à Deo bono, ſed à contrario principio.

Plato ſimiliter circa principia tripliciter errauit. Primò, quia tria principia ſine principio ab æterno eſſe dixit. Secundo: quia dixit mundum iſtum ſenſibilem ita conſtitui exemplaribus rationibus, quas vocauit mundum Archetypum, quod omnium rerum ſementem ipſis exemplaribus, ſeu formis æternis attribuerit, ſicq; formas vniuerſi extra Dei mentẽ poſitas per Deos cęleſtes, id eſt, ſtellas, & orbes, & qua-

qualitates elementales materiæ inuehi iudicauit, illaſq; formas rerũ eſſentias, ac veritates nuncupauit, ex quibus conſtituitur eſſe rei, ac ratio cognoſcendi.

Tertiò errauit circa materiam, quam dixit æternam increatam, receptionemq. eius, qua recipit formam eſſe receptionem loci.

PVNCTVM SECVNDVM.

Recenſentur hæreſes præſertim Manicheorum de pluralitate principiorum.

HÆretici à Diabolo eorum magiſtro edocti in varios errores prolapſi fuerunt.

Quidam enim vt Gnoſtici, quos ſecutus eſt Apelles, de quo ſcribit Euſebius lib. 5. hiſtor. Eccleſ. duo ponebant principia vnum bonorum, aliud malorũ.

Aliqui, quorum pater fuit Cerdon teſte D. Aug. lib. 6. de hęreſib. duo poſuerunt principia aduerſantia. ſ. Deum legis, & Prophetarum, quem aiebant nõ eſſe Patrem Chriſti, nec eſſe bonum, nec iuſtũ, aliud eſſe bonum, & iuſtum, ac Patrem Chriſti.

Alij, de quorum numero fuit Valentinus, qui ſectam Platonis admiſcens religionis figmenta multa docuit, hic. n. aſſerebat duo omnium rerum principia tantum eſſe, quæ appellauit profundum, & ſilentium, profundum eſſe Patrem, & ex cõiugio profundi, & ſilentij proceſſiſſe intellectum, & ex intellectu emanaſſe Verbum, & ex Verbo hominem, quæ omnia ſunt figmenta, vt tradit Tertullianus.

Alij vt Manichęi, qui poſuerũt duo principia vnũ ſpiritualium, & incorporalium, ſeu inuiſibiliũ, aliud corruptibilium corporalium, & viſibilium. Primum appellabant Deum lucis. Secundum Deum tenebrarum, vt teſtatur Auctor in q. S. Tho. in ſcripto ſuper ſecundum ſent. & 1. p. ſum. Ægidius in hac d. & alij; Horum opinio fluxit ſecũdum aliquos ex Pythagoreorum fontibus, præſertim. ſ. D. Auguſtinũ in multis libris, maxime ijs duobus, quos ſcripſit de Gen. contra Manicheos.

Nota quod hic error cępit in Perſide, & Auctor eius dictus eſt Manis, cuius ſequaces à Chriſtianis vocati ſunt Manichęi, vt ſcribit Gulielmus Pariſiẽſis Epiſcopus in primo volumine ſuo de vniuerſo, decepit hic error pręſertim vulgares intelligentię paruæ, & exercitationis permodicæ, pręfatus ergo ſeductor poſuit duo principia, duoſq; deos, quorũ vnum vocauit Deum lucis, quem dixit eſſe benignum, alterũ vero tenebrarum, quem dixit malignum, conformiter poſuit duo regna, videlicet regnũ lucis, & regnũ tenebrarum, duas quoq; gentes, quas iuxta nominationes iam tactas nominauit gentem lucis, & gentẽ tenebrarum, ſubſtantias quoq; nobiles diuiſit iuxta hunc modum, & quas Græci vocant Eudemones, Latini vero Angelos bonos, dixit à Deo bono principe lucis eſſe creatos, & eſſe ipſius miniſtros, quas autem Græci vocant cacodęmones Latini Angelos malos poſuit eſſe creatos à principe tenebrarũ Deo maligno, & eius eſſe miniſtros ad omnia mala promptiſſimos.

Addebat præterea animas bonas quo ad id, quod in eis bonũ eſt eſſe de ſubſtantia Dei, hoc eſt de ſubſtantia illius boni principij, quo ad id vero, quod in eis malum eſt eſſe de ſubſtantia illius alterius mali principij, bonaſq; animas permixtas eſſe cum malis in eodem homine, purgari vero animas à permixtione mali in hominibus perfectis ſuæ Eccleſiæ, pro qualitate alimentorum, quibus veſcerentur.

Poſuit etiam iſte inſipientiſſimus vir contrarietatem inter hos principes non ſolum perpetuam, ſed & æternam, & inter gentes, ac regna eorum.

Item aſſeuerauit Chriſtum veniſſe non verè in carne, ſed in ſimilitudine, ac phantaſmate carnis ad reducendum animas bonas ad luminis regionẽ, alia multa, vana, ſtulta, & friuola, imò ridicula, perditiſſimus Manicheus, ac eius ſequaces finxerunt, ſed & turpia quædã, ac prorſus ſacrilega in ſuis ſacris exercuerunt, contra quæ omnia Doctores Catholici, potiſſimè beatiſſimus Auguſtinus, qui longo tempore fuit perfidia Manichæi ſeductus, ſcripſerunt.

PVNCTVM TERTIVM.

Vnicum eſſe principium omnium rerum viſibilium, & inuiſibilium corporalium, & ſpiritualium contra Philoſophos, hæreticos, & præſertim Manichæos oſtenditur.

CErtiſſimum eſt in primis eſſe fidei dogma vnum eſſe principium ſimpliciter primũ, independẽs creatorem omnium corporalium, & ſpiritualium, nã in vtroq; Symbolo Deum confitemur creatorẽ cęli, & terrę, & in Nicęno canimus viſibilium omnium, & inuiſibilium, & in Cõc. Lateran. de Sum. Trin. & fid. Cath. dicitur vnum vniuerſorũ principium Creator omnium viſibilium, & inuiſibilium, ſpiritualium, & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtrãq; de nihilo condidit creaturam ſpirituałẽ, & corporalẽ, Angelicam, & mundanã &c. & cap. damnamus. de eſſentia diuina dr̃, quæ ſola eſt vniuerſorũ principiũ præter quod aliud inueniri nõ põt. Item in Concil. Bracharenſi, ita habetur canon. 13. ſiquis dixerit creationem vniuerſæ carnis nõ opificium eſſe Dei, ſed malorum Angelorum, ſicut Manichęus, & Priſcillianus dixerunt, Anathama ſit, & Canon. 7. ſiquis dicit Diabolum non fuiſſe prius Angelum bonum, nec Dei opificium fuiſſe naturã eius, ſed dicit ex tenebris emerſiſſe, nec aliquem ſui habere Authorem, ſed ipſum eſſe primum principiũ, atq; ſubſtantiam malam ſicut Manichęus, & Priſcillianus dixerunt, Anathema ſit. Item Can. 8. ſiquis credit, quod aliquas immundas creaturas Diabolus fuerit, & quod tonitrua, & fulgura, & tempeſtates, & ſiccitates ipſe Diabolus ſua auctoritate facit ſicut Priſcillianus dixit, Anathema ſit.

Secundò perſuadetur ex Sacra ſcriptura, quę productionem corporalium nominatim adſcribit Deo Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram, & multa alia corpora, quæ ibi recenſentur, adeo vt Hier. Epiſt. 139. quæ eſt ad Cyprianum cenſeat rerũ tantummodo viſibilium productionem commemoratam ibi à Moyſe, & Pſal. 146. qui producit in montibus fęnum Pſal. 8. videbo cęlos tuos opera digitorum tuorum, & Apocal. 10. Angelus iurat per viuẽtem in ſęcula ſęculorum, qui creauit cęlum, & ea, quę in eo ſunt, igitur contra Manichęos Deus eſt principium omnium corporalium viſibilium, & corruptibilium, ſicut eſt ſpiritualium, inuiſibilium, & incorruptibilium.

Confirmatur ex illo act. 17. Deus, qui fecit mundum, & omnia, quæ in eo ſunt, hic cœli, & terræ cum

Digitized by Google

ſit Dominus nõ in manufactis templis habitat. Item ex illo Apoſt. cap. 1. ad Hæbreos locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit, & ſæcula, & 1. ad Coloſ. in ipſo condita ſunt vniuerſa in celo, & in terra viſibilia, & inuiſibilia ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates; omnia enim in ipſo, & per ipſum creata ſunt, ergo idem eſt principium vtrorumque.

Item ex illo Iſai. 45. ego Dominus, & non eſt alter Deus formans lucem, & creans tenebras faciens pacem, & creans malum, ego Dominus faciens omnia hæc.

Tertiò probatur ex patribus, qui paſſim aduerſus hæreticos confirmant Deum eſſe Creatorem omniũ rerum viſibilium, & inuiſibilium, & Iræneus libro 1. aduerſus hęreſes cap. 28. Tertullianus lib. de pręſcriptionibus, Auguſtinus lib. de hæreſibus hæreſi 3. Epiphanius hæres. 66. Confirmat Dionyſius 4. de diu. nom. vbi inquit; quod binarius non eſt principium, ſed vnitas, igitur res creatæ non ſunt reducendæ in duo principia, ſed in vnum.

Quartò roboratur rationibus. Prima mundus ſenſibilis reſpondet Archetypo ſicut exemplum exemplari, ſed idem eſt mundus Archetypus quod ipſe Deus, ergo Deus eſt cauſa efficiens mundi ſenſibilis, ergo idem eſt principium ſpiritualium, & corporalium.

Secunda Omnia, quæ ſunt in vniuerſo, ſunt ordinata ad inuicem, ſed quę ſunt diuerſa in vnum ordinem, non conuenirent, niſi ab aliquo vno ordinarentur, & quia melius eſt multa reduci in vnum ordinem per vnum ordinantem, quam per multos, ergo oportet, quod hoc principium reducens omnia in vnum ordinem ſit tantum vnum.

Tertia Spiritualia mouét corporalia, primum autem principium ſpiritualium mouet ſpirituales ſubſtantias, ergo & corporales ipſis mediantibus. Antecedens probatur per D. Auguſtinum 7. ſuper Gen. mouet Deus ſpiritualem creaturam per tempus, corporalem vero per tempus, & locum; corporalem vero ſubdidit ſpirituali, irrationalem rationali, terreſtrem celeſti, minus valentem valentiori, ergo ordo eſt inter creaturas corporales, & ſpirituales, ſed ordo iſte non eſt niſi ad principium, ergo idem eſt principium vtrorumque.

Confirmatur; Nam Philoſophus in 8. Phyſ. probat eſſe vnum primum motorem, ſed hoc non eſſet, ſi eſſent diuerſa Creationis principia prima, nam vnum principiũ non gubernaret, nec moueret creaturas alterius principij ſibi ipſi contrarij, ergo vnum eſt omnium creaturarum principium.

Amplius Ariſt. 12. Metaph. ait pluralitatem principatuum non eſſe bonum, ſed ſi eſſent plura principia prima, eſſet pluralitas principatuum, ergo.

Rurſus 8. Ethicorum docet regnum eſſe optimam politiam, in qua melius eſt eſſe vnum principem, quam plures, ſed vniuerſum eſt quoddam regnum, & quædam politia, ergo in ipſo ponendũ eſt vnum principium.

Item 2. Metaph. non eſt virtus niſi per Deum, ſed omnis creatura virtutem habet aliquam, ergo omnis creatura à Deo eſt, ſed non eſt niſi vnus Deus, ergo omnia ſunt ab vno principio, quod eſt Deus.

PVNCTVM QVARTVM.

Soluuntur obiectiones aduerſariorum.

RESTAT nunc, vt obiectiones, quibus aduerſarij conati ſunt oſtendere nõ idem eſſe principium ſpiritualium & corporalium, incorruptibilium, & corruptibilium ſoluamus.

Prima obiectio Principiatum, ſiue cauſatum habet aliquam ſimilitudinem cum ſuo principio, & cauſa, ſed res corporales non habent ſimilitudinem cum principio rerum ſpiritualium, ergo non ſunt principiatæ ab ipſo, ergo habent aliud principium.

Minor probatur, quia principium rerum ſpiritualium ſummus ſpiritus eſt ſimplex, & incircũſcriptus, & immutabilis, res vero corporales ſunt multę compoſitionis, habent circumſcriptionem diuiſiuam, ſunt multiplicis mutationis.

Reſpondetur quod licet res corporales magnam habeant diſſimilitudinem reſpectu ſummi ſpiritus, qui eſt Deus, nihilominus habent aliquam ſimilitudinem, ſecundum quam conueniunt facta cum faciente, habent enim conuenientiam in his generalibus conditionibus, quæ ſunt vnitas, veritas, & bonitas, cum ſint veſtigia creatoris.

Secunda obiectio ſumitur ex Eccleſ. 3. vbi habétur hæc verba, didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perſeuerant in æternum, ſed corruptibilia in æternum non perſeuerant, ergo non ſunt opera Dei ergo habent aliud principium.

Reſpondetur quod opera Dei perſeuerant in ęternum non ſecundum numerum, ſed ſecundum ſpeciem, vel genus & ſecundum ſubſtantiam, non ſecũdum modum eſſendi, vt docet S. Thom. q. 3. de creat. art. 6. præterit enim figura huius mundi.

Tertia obiectio ſumitur ex illo Sap. 9. corpus quod corrumpitur aggrauat animam, ergo declinãt deorſum. i. ad peccatum, ſed ipſe ſpiritus quantũ eſt de ſe tendit naturaliter ſurſum, ſed hoc videtur prouenire ex differentibus principijs, ergo differentia ſunt principia.

Dicendum quod de corpore bifariam loqui contingit, ſecundum Auctorem in 3. d. 2. art. 2. & in pręſenti quæſt. in ſolutione tertij argumenti, & Alex. Alen. 2. p. q. 1. art. 2. Vno modo quantum ad naturã ipſius corporis: Alio modo ſecundum rationem corruptionis vitioſæ, & pęnalis, quę procedit ex fomite: primo modo idé tendunt finaliter anima, & corpus: ſecundo modo in diuerſa tendunt per inclinationé, corpus. n. corrumpitur, inclinat animam deorſum. i. ad peccatũ, ſpiritus vero naturaliter tendit ſurſum. i. ad Deum, nec per hoc ponenda ſunt duo principia.

Quarta obiectio accipitur ex Io. 14. vbi Saluator loquẽs de Diabolo ſic ait, venit princeps huius mundi, ergo iſte mundus ſenſibilis non eſt factus à Deo. Item Apoſt. 2. ad Corint. 4. vocat Diabolum Deum huius ſęculi. & ad Epheſ. 2. aliquando ambulaſtis ſecundum ſęculum mundi huius ſecũdum principem poteſtatis aeris huius.

Reſpondet S. Doctor Diabolum nuncupari principem mundi, & non Deum, ideſt mundanè, & ſęculariter conuerſantium.

Pro

Digitized by Google

Pro cuius reſponſionis intellectu notãdum quod mundus quadrupliciter accipitur; vno modo pro vniuerſitate creaturarum, & ſic ſum. Io.1. cum dicitur mũdus per ipſum factus eſt. Alio modo pro ſtatu noſtræ conuerſationis, ſecundum quod habet annexam materiam, & ſic accipitur Ioan. 17. cum diſcipulis ſuis dixit Ieſus, hi in mundo ſunt. Tertiomodo ſumitur ſecundum quod habet annexam culpam, ſicque vſurpatur. Ioan. 5. cum dicitur totus mundus in maligno poſitus eſt. Quartomodo pro multitudine reproborum, & ſic capitur Ioan. 17. cum dicit Saluator, ego pro eis rogo nõ pro mundo, cum itaque Diabolus in præallegata auctoritate dicitur princeps mundi huius ſumitur mundus pro ſtatu cõuerſationis in peccato, qui ideo dicitur princeps ſtatus peccati, non quia poſſit homines cogere ad peccandum, ſed quia primo peccauit, & eum quaſi principem imitantur, vel quia eſt ſuggeſtor eorum, ſiue poſſeſſor.

Ad illud Apoſtoli dicitur, quòd loquitur de Deo æquiuocè vocans diabolum dominum huius ſæculi per quandam ſimilitudinem, eo quia magnum principatum habet ſuper vanam conuerſationem peccatorum, quæ ibi nomine ſæculi deſignatur.

Ad aliud Apoſtoli Epheſ. 2. quod ambulare ſecũdum ſæculum mundi, vel ſecundum ſæculum eſt ſequi ſuggeſtionem Diaboli, vel conuerſationẽ mundi. i. malorum hominum, in quibus ſecundum quod huiuſmodi dominatur Diabolus, vnde 2. Cor. 4. dicitur Deus huius ſæculi excęcauit mentes infideliũ, vt non fulgeat illuminatio euangelij gloriæ Chriſti.

Sed aduerte quod licet Diabolus appelletur Deus huius ſæculi, non tamen ponendus eſt principium ex æquo diuidens contra Deum, qui eſt Creator cęli, & terræ, ſed dicetur principium aliquo modo defectuum culpabilium, ex eo quod Diabolus inuentor fuit mali, & primo homini peccati ſuggeſtor.

Rurſus obſerua, quod Diabolus ex parte ſui non iure principatur, quamuis illi iuſtè ſubditi ſint ſiue detenti vt ait S. Aug. 13. de Trin. Chriſtus vero iuſtè principatur de malis ordinando in bonum, vt non cum eis fiat quod volunt, ſed de eis fiat quod iuſtũ.

Quinta obiectio ſumitur ex illo Ioan. 18. vbi Saluator ait regnum meum non eſt de hoc mundo. Reſpondet auctor quod regnum Chriſti non eſt de hoc mundo intelligitur de mundana cõuerſatione, quia ipſe non regnat in malis, ſed in bonis, quorum conuerſatio eſt in cęlis. Alex. Alen. idem ſentit dicẽs quod ly mundus ſumitur pro amatoribus mundi, non quia non haberet poteſtatem ſuper illos, ſed quia non diligebant dominationem eius. Secundo reſpondet, quod regnum eius non erat ſecundum leges mundanorum, lex enim eorum, vt pro cõmodo, & vtilitate temporali domini ſui laborent, quod non apparuit in Chriſto, qui dicit de ſe ſingulariter ſum ego, donec tranſeam, & Iſa. 63. torcular calcaui ſolus & de gentibus non eſt vir mecum.

His poſsũt addi, & duæ aliæ reſpõſiones, ſeu expoſitiones. Prima regnum meum. i. illi quorum voluntates rego, non ſunt de hoc mundo. i. de ſtatu culpę. Secunda regnum meũ &c. ideſt non ſum rex eo modo, quo de rege intenditis habendo poſſeſſiones tẽporales, & honores ad vanam gloriam, & homines miniſtros ad expugnandum inimicos meos corporalibus armis, quaſi non poſſem me vindicare ſine illis, ſed in hoc mundo regni per omnipotentiam, quam in me non aduertitis: hinc nonnulli, & rectè quidem obſeruarunt Chriſtum dixiſſe regnum eius non eſſe de hoc mundo, ideſt originaliter, quia à Patre tradita ſunt omnia illi.

PVNCTVM QVINTVM.

Num lex vetus à bono Deo ſit data.

INter alia deliramenta Manicheorum, Marchioniſtarum, & Cerdionarum fuit hoc, vt aſſeuerauerint legem veterem fuiſſe latam ore impijſſimo à principe tenebrarum, teſte D. Aug. lib. contra Fauſtum. S. Hieronymus in præfatione ad Titum S. Bonauen. in quæſt. & in Opuſ. de lumi. motiua eorum præcipua fuerunt quatuor.

Primum ab eodẽ mandante non procedunt mandata contraria, ſed vetus teſtamentum, & nouum ſunt huiuſmodi, ergo non ſunt ab eodem latore.

Minor probatur multipliciter. Primo lex Moyſis dicit odio haberi inimicũ, lex euangelica iubet contrarium ſcilicet diligi inimicos, ergo ſi hæc eſt à bono, illa eſt à malo principio. Secundo Moyſes conceſſit libellum repudij, & iuſſit ipſum fieri, lex autẽ euangelica prohibet ipſum, ergo. Tertio lex Moyſis præcipit legem talionis, vt oculum pro oculo, & dentem pro dente, lex autem euãgelica prohibet, ergo. Quarto lex lata ab optimo Deo dirigit ſpiritum, ſed obſeruantia legis excludit ipſum, ſicut habet Gal. 5. ſcilicet ſi ſpiritu ducimini non eſtis ſub lege.

Secundum motiuum Manicheorum fuit hoc, à bono non eſt miniſtratio damnationis, & mortis, ſed 2. Cor. 3. dicitur, quod litera occidit, & iterum dicitur vbi ſi miniſtratio mortis fuit in gloria, appellat Apoſtolus legem miniſtrationem mortis, ergo lex Moyſis non eſt à bono Deo.

Tertium motiuum deſumitur ex illo Gal. 3. quæcunque ſunt ſub operibus legis, ſub maledicto ſunt, ſed opera maledicta non ſunt ab optimo Deo, ergo.

Quartum ſumitur ex illo Rom. 7. lex ſubintrauit, vt abundaret delictum, ergo lex eſt augmẽtatiuum peccati, ſed nullum tale eſt à Deo bono, ergo.

Sed aduerſus Manichæos ſtatuitur concluſio catholica, lex vetus à bono Deo data eſt, perſuadetur cõcluſio primo ex teſtimonijs noui teſtamẽti, quod ipſi recipiunt, nam Saluator Matth. 15. dicit quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditiones veſtras, & paulo ante pręmittitur honora patrem tuum, & matrem tuam, quod manifeſte in lege veteri continetur, ergo lex vetus eſt à Deo. Item Luc. 18. adoleſcenti quærenti quid faciendo vitam æternam poſſidebo, reſpondit Dominus mandata noſti, non occides, non męchaberis. Item Matth. 5. non veni ſoluere legem, ſed adimplere, ſed nihil impletur à Deo niſi bonum, ergo Iacob. 4. vnus eſt legiſlator, qui poteſt perdere, & viuificare, ergo lex vetus data eſt à bono Deo. Item Rom. 7. lex ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum, ergo eſt à bono, & ſancto.

Si dicatur quod quantum ad cæremonialia ſit à malo Deo, non quantum ad moralia.

Contra

Digitized by Google

Contra Matth. 8. dixit Dominus leproſo vade, & offer munus, quod præcepit Moyſes in teſtimoniũ illis, ſed illud munus erat cæremoniale, ergo ex hoc quod præcepit offerri, approbauit cæremonialia, ſed nullo modo approbaret, vel præciperet fieri, quod traditum eſſet à Diabolo, ergo.

Secundo compr. batur aſſertio auctoritate Conciliorum, nam in Concilio Toletan. Primo in aſſertione fidei hæc veritas definita eſt, & in Conc. Trid. ſeſſ. 4. ſtatuitur, ſi quis dixerit alium eſſe authorem veteris teſtamenti, & alium noui anathema ſit.

Tertio probatur ratione. Lex vetus ab eo eſt data, à quo facta eſt ſalus hominum per gratiam Chriſti ſed ſalus hominum facta eſt à Deo, qui eſt Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, ergo.

Et per oppoſitum ab illo non eſt lata lex vetus, cuius eſt abducere homines, & auertere à ſalute, ſed hic eſt Diabolus, ergo lex vetus non eſt data à principe tenebrarum, ideſt à Diabolo.

Reliquum eſt nunc vt reſpódeamus motiuis Manicheorum primi argumenti, minor quatuor medijs probata fuit, & ſingulis ſatisfaciemus.

Primo cum dicebatur, quod lex vetus præcipit odio haberi inimicum, &c. reſpondetur, quod cum lex dicit diliges amicum tuum, hoc dixit ſecundum præceptionem, quod autem dicit odio haberi inimicum, hoc dixit ſecundum conceſſionem, vel permiſſionem, quia propter pronitatem hominum ad malum permittebant eos odiſſe, ne peius accideret.

Notat Alex. 3. par. q. 28. duplicem eſſe conceſſionem, alteram per approbationem, & ſic lex nó conceſſit iſta, alia eſt per non coertionem, & hoc modo conceſſit: quia ſcilicet non coercebat, nec cogebat ad contrarium, nec puniebat ex hoc, & tamen non præcipiebat odiſſe, imo potius contrarium ſcilicet præcipiebat diligere inimicum, vnde in Exodo præcipit, quod homo ſubleuet aſinum inimici ſui, ergo multo magis quòd ſubleuet perſonam, cuius eſt aſinus, & ſic odium nõ habetur ex præcepto, imo magis eius contrarium, & per conſequens lex Moyſi non eſt contraria legi euangelicæ.

Ad ſecundum medium de libello repudij dicendum, quòd conceſſit, & permiſit, non tamen præcepit, imo inſtituit, & præcepit, quòd non liceret repudiare quacunque ex cauſa, hoc eſt, niſi eſſet cauſa expreſſa, cauſa autem iſtius permiſſionis fuit pronitas hominum ad interficiendum vxores ſuas, cum diſplicebant eis, vnde ad euitandũ illud maius malum conceſſit lex iſtud.

Ad tertium de lege talionis dicitur, quòd lex talionis non eſt contraria legi euangelicæ, quia non facit hoc per præceptionem, ſed per conceſſionem, vt ſcilicet maius malum vitetur, ne ſcilicet vnus occidat alium.

Ad quartum, quòd lex excludit ſpiritum dicendum, quòd eſſe ſub lege bifariam poteſt eſſe. Vnomodo neceſſitatis timore. Aliomodo obediẽtiæ voluntate, qui ducitur ſpiritu non eſt ſub lege primomodo. i. non implet ex timore, ſed ſecundomodo, verum eſt quod aliquis eſt ſub lege, & ducitur ſpiritu.

Ad ſecundum motiuum principale quod erat, quod lex vetus appellatur miniſtratio mortis, & damnationis dicendum, quod ſic nuncupatur non per efficientem cauſam, ſed per occaſionem, nam lex in ſe bona eſt, tamen eſt occaſio mortis illi, qui non habet gratiam, ſicut dicit Apoſtolus 1. Cor. 7. quod ſcientia inflat, quod non dicit vt oſtendat malã eſſe ſcientiam, ſed quia ſcientia ſine charitate eſt occaſio ſuperbiæ, hinc lex dicitur occidiſſe non quidem effectiuè, ſed occaſionaliter ex ſua imperfectione in quantum ſcilicet gratiam non conferebat, ſed occaſio non erat data, ſed ſumpta ab hominibus.

Ad tertium motiuum quod erat, quæcunq; erant ſub operibus legis, ſub maledicto ſunt.

Reſpódetur quod duplex eſt maledictum, quoddam eſt maledictum pœnæ, & ſic erant ſub hoc maledicto propter obſeruãtias grauantes, aliud eſt maledictum culpæ, & ſic non erant ſub maledicto, qui erant ſub operibus legis, in quantum erant opera legis, ſed quantum ad illos, qui de operibus præſumebant de ſe confidentes, verum eſt, quòd erant ſub maledicto propter præſumptionem, & ſuperbiam, quia in operibus cõfidebant, & hoc nõ quia à lege.

Ad quartum motiuum, quod erat, lex ſubintrauit &c. reſpondetur quod auctoritas illa intelligitur per occaſionem, non autem per cauſam, vnde Rom. 7. dicitur occaſione accepta peccatum per mandatum operatum eſt in me.

Vel reſpondetur, quod ly vt tenetur conſecutiuè non cauſaliter in quantũ ſcilicet homines accipientes occaſionem à lege abundantius peccauerunt.

Si dicatur quod Apoſt. Rom. 7. inquit paſſiones peccatorum, quæ per legem erant, ergo lex Moſayca eſt cauſa illarum paſſionum.

Reſpondetur quod bifariam loqui poſſumus de paſſionibus peccatorum. Vnomodo quantũ ad ſui notionem. Aliomodo quantum ad ſui augmentum. Primomodo intelligitur dictũ Apoſtoli cauſaliter, quia lex ipſa fuit cauſa cognoſcendi peccatum, vnde Rom. 7. peccatum non cognoui niſi per legem. Secundomodo intelligitur per occaſionem, & non per cauſam.

Si arguatur quod Heb. 7. reprobatio ſit præcedentis mandati propter infirmitatem, & inutilitatem ſed nihil infirmum, & inutile eſt à Deo, ergo.

Reſpondetur quod hoc dicitur quantum ad ſtatum euangelij, reſpectu cuius erat infirmitas illa in cerimonialibus, quoniam inutile eſſet ea eſſe cum euangelio, ſicut figura eſt inutilis adueniente figurato.

Contra Lex euangelica iubet auertere amorem à temporalibus, & conuertere ad æterna, & lex Moſayca conuertit animum ad temporalia, & auertit ab æternis, ergo cõtrariatur. Minor probatur Iſa. 1. ſi volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, vt lac, mel, &c.

Reſpondetur conuerti ad temporalia contingit duobus modis, Vnomodo propter temporalia, vt ibi fiat ſtatus. Aliomodo nõ propter ſe, ſed propter æterna. Primomodo lex Moſayca non conuertit ad temporalia, ſed ſecundomodo vt ſcilicet per hoc homo alliciatur ad æterna, videlicet, vt ex dono moueat, & alliciat hominem ad amorem dantis, ſcilicet Dei.

Hinc ſi obiter inquiratur an lex vetus bona fuerit.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondetur quod ſic id teſtatur Apoſtolus ad Timot.cap.1.lex quidem bona eſt, ſi quis ea legitime vtatur, deinde patet ex duobus. Primo quia cõcupiſcentiam reprimebat, quæ rationi aduerſatur. Secundo quia peccata prohibebat, quæ ſunt contra rationem.

Nota duplex eſſe bonum quoddam perfectum, quod eſt per ſe ſufficiens perducere ad finem, aliud imperfectum quod operatur vt ad finem perueniatur, non tamen eſt per ſe ſufficiens perducere ad ipſum finem, finis autẽ legis diuinæ eſt perducere homines ad fęlicitatem æternam, qui finis impeditur per quodcunque peccatum, vnde oportet, vt totaliter faciat hominem idoneum, vt perueniat ad fęlicitatem æternam, quod fieri non poteſt niſi per gratiam Ieſu Chriſti. ſed hanc nõ conferebat lex vetus, propterea quod Chriſto reſeruabatur iuxta illud lex per Moyſen data eſt, gratia per Ieſum Chriſtũ, ideo lex vetus bona fuit, ſed imperfecta, quare dicitur nihil ad perfectum adduxit lex.

Sed argues quod D. Paulus Heb.8. ait ſi illud prius teſtamentũ culpa vacaſſet, non vtique ſecundi locus inquireretur, ergo ſi illa culpa non vacauit, mala fuit.

Reſpondetur primo quod Apoſtolus non loquitur de lege ipſa, ſed de cultoribus legis, quod patet ex ſequentibus, nam cõtinuo ſubdit vituperans eos dicit ſcriptura.

Secunda reſpondetur quod dato quod loqueretur de lege ipſa ſic interpretatur Cyrillus, & Theodoretus quod vetus teſtamentum culpam habuit, non quia malum, ſed quia imperfectum, vnde culpa in eo loco non pro peccato, ſed pro defectu vſurpatur.

QVAESTIO SECVNDA.

An primum principium effectuum rerum produxerit omnia ſe ipſo, vel mediante aliquo alio.

HAec quæſtio excitatur ab Auctore propter duo. Primo ad euertendam quorundam philoſophorum ſententiã, quæ in textu refertur. Secundo ad deſtruendos hæreticorum errores, quorum nonnulli ſenſerũt res corporeas fuiſſe productas ab Angelis inter quos fuit Symon Magus, qui vnus ex ſeptem primis hæreticis nominatur, teſte Irenæo lib.1. aduerſus hæreſes, idemque opinatus eſt Baſilides Menandri diſcipulus, qui exiſtimauit mundum hunc factum fuiſſe ab Angelis, qui ſunt in infimo cælo, ſimiliter Saturninus aſſeuerauit mundum factum fuiſſe à ſeptem Angelis, idque ſine conſenſu Dei Patris, vt refert Tertullianus.

Pro declaratione illius termini principium primum aduerte quod principium productiuum quod eſt Deus dicitur primum triplici primitate. Primo primitate durationis, quia eſt æternum. Secundo primitate cauſalitatis quia independenter operatur. Tertio primitate dignitatis quia cuncta excedit.

In corpore tria facit Auctor. Primo refert opinionem Auicennæ. Secundo impugnat. Tertio ponit concluſiones reſponſiuas.

Quo ad primum Auicenna exiſtimauit vnam intelligentiam produxiſſe aliam gradatim deſcendendo vſq; ad intelligentiam, quæ produxit infimum cælum ſcilicet lunæ quam intelligentiam produxiſſe aliam aiebat, à qua immediatè producuntur omnes res ſublunares. Ratio qua mouebatur erat iſta, Deus eſt omnino ſimplex, ergo non producit niſi vnum.

Quo ad ſecundũ impugnat hanc opinionem, Auctor tanquam erroneam quippe quæ falſum fundamentum, falſamque rationem ſibi præfert.

Primum probat quia ſupponit materiam non fuiſſe productam à Deo quod eſt falſum, vt ſupradictum eſt, ergo falſum fundamentum habet.

Secundum itidem oſtendit quod ſcilicet habeat falſam rationem, quia quanto aliquid eſt ſimplicius, tanto virtuoſius, ac potentius, & quanto potentius tãto in plura poteſt, ſed Deus eſt ſimpliciſſimus, ergo poteſt in omnia, ſed hac opinio latius explicabitur & impugnabitur in primo puncto.

Circa tertium ſunt tres concluſiones. Prima ponere quod Deus produxerit res per aliud agens eſt contra fidem, contra veritatem, & contra rationem.

Probatur primo quod ſit contra fidem, quia hæc docet Deum eſſe Creatorem omnium viſibilium, & inuiſibilium.

Secundo quod ſit contra veritatem, patet nam Scriptura diuina teſtatur, ſolum Deum eſſe Creatorem, vt Eccl.1. vnus eſt altiſſimus Creator omnium omnipotens, & Pſal. qui extendit cælos ſolus.

Tertio quòd ſit contra rationem probatur, quia non poteſt capi quomodo agens potentiæ finitæ aliquid ex nihilo producat.

Secunda aſſertio Deus produxit res per filium ſuum, patet per illud Pſal.148. ipſe dixit, & facta ſunt &c. & extra textum perſuadetur ex illo Ioan.1. omnia per ipſum facta ſunt, & ex illo Paul. ad Hebræos per quem fecit, & ſæcula.

Tertia concluſio. Creatio eſt ſolius Dei, nec potuit eſſe alterius, ſiue per alterum, probatur rationibus, quæ ſunt in argumento, ſed contra. Prima Creatio eſt actio, in qua totum producitur, vel eſt totius ſubſtantiæ ſecundum totum, ſed ſolus Deus creat totum, & ſecundum totum, ergo.

Secunda Impoſſibile eſt creaturã agere ſe tota, cum nulla ſit omnino ſimplex, ergo impoſſibile eſt quod agat totum, ergo non poteſt creare, ergo eſt ſolius Dei.

Tertia inter omnino nihil & aliquid eſt diſtantia infinita, ſed creatura non poteſt agere per potentiam infinitam, ergo nec creare valet, ergo ſolius Dei eſt creare.

Ad intelligentiam huius quæſt. ſeptem ſunt examinanda.

Primum. Quæ fuerit Auicennæ opinio.

Secundum. Num ſecunda agentia cooperentur Deo in aliqua rerum productione.

Tertium. Num creatura poſſit creare.

Quartum. Quotuplex differẽtia ſit inter Deum, & alia agentia.

Quintum. Num creatio competat tribus perſonis, vel ſit propria vni perſonæ.

Sextum. Num verbum, & Spiritus ſanctus ſint rationes formales producendi vel creandi ipſi Patri.

Septimum. Num ſolius Dei ſit conſeruare ſicut & creare.

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Auicennæ opinio latè, diffuſèque explicatur ac impugnatur.

COmplures celeberrimi Doctores Auicennæ ſententiam, quam refert S. Bonauentura in quæſt. & infra art. 1. q. 1. ſecundæ partis huius diſt. recenſent, vt S. Thomas, cum in ſcripto, tum in ſumma tum etiam in lib. 2. contra Gentiles. Scotus in 1. diſt. 1. q. 1. & in 4. diſt. 1. q. 1. Richardus in præſenti diſt. Albertus in ſumma. Alex. Alen. 2. par. & alij. Auicenna itaque vt hauritur ex dictis eius 9. Metaphy. cap. 4. poſuit cathenam auream intelligentiarum, ſiue coordinationem, & appellatur cathena, quoniam ſicut cathena eſt connexa, ita iſtæ intelligentiæ habent quandam connexionem, vocatur aurea, quia eſt de nobilioribus ſubſtantijs, exiſtimauit iſte philoſophus intelligentiam ſuperiorẽ per actum ſuum intelligẽdi producere inferiorem, nam prima intelligentia ſcilicet Deus à nullo depen det, ſicque intelligendi ſuam naturam, & entitatem, producebat aliam intelligentiam per ſe exiſtentem, ſicut Pater producit Verbum, hoc tamen diſcrimine, quia producebat intelligentiam illam diſtinctã in natura, quia erat cauſata à prima intelligentia, & hæc ſecunda intelligentia dicebatur neceſſaria, & omnes aliæ, ſed tamen dicebãtur poſſibiles, eo quia ab alio in eſſe dependebant, & hæc ſecunda intelligendo primam intelligentiam producebat tertiam intelligentiam, intelligẽdo vero actualitatem ſuam producebat animam ſui orbis, quæ eſt ſubſtantia alia ab intelligentia mouente orbem, & intelligendo poſſibilitatem ſuam, quæ depẽdebat ad primam in genere cauſæ efficientis, producebat ſuum orbem, ita quod à ſecunda intelligentia vſque ad vltimum incluſiuè procedebant tres effectus, ſicque ponebat eſſe tot intelligentias, quot erant orbes, vltimam autem intelligentiam orbis lunæ, quam colchodeam, ſeu datricem formarum nuncupabat, creare, & producere animas noſtras aiebat.

Cæterum iſta opinio Auicennæ eſt erronea, hæretica, contra doctrinam ſanctorum patrũ, in primiſque poteſt reprobari ex his, quæ conceſſit alibi, nã tertio metaphyſ. ſuæ cap. 2. & 3. concedit quod eſſe, & eſſentia realiter differunt in intelligentia, eſſentia autem intelligentiæ non potuit proprium eſſe producere, ergo à Deo fuerunt plura immediatè ſcilicet eſſe, & eſſentia primæ intelligentiæ.

Præterea ipſe ponit, quòd ab vno immediatè non poteſt prouenire niſi vnũ, ex alia parte aſſerit, quod cęlum ſtellatum eſt ab intelligentia vnica, ſed planũ eſt, quod in cęlo ſtellato eſt maxima multitudo, & difformitas ſtellarum, igitur ab vno immediatè ſunt plura.

Quod ſi dicas, quòd illa multitudo in eſſe reali eſt à multitudine in eſſe intellecto, quia ſcilicet intelligentia intelligendo illam multitudinem producit eam in eſſe reali.

Contra quæro à quo ſit iſta multitudo in eſſe intellecto, ſiue intentionali, vel reducitur ad intelligentiam ſecundum quod vnica eſt, & ſic habetur propoſitum, vel ſecundum quod includens plura ſcilicet ſuum eſſe actuale, & potentiale, & tunc non ſeruatur opinio Auicennæ, quia intelligendo ſuum potentiale producit intelligentia prima cęlum ſtellatum, non autem intelligendo actuale.

Amplius hoc poſito habetur quod à minori multitudine immediatè poteſt produci maior, & pari ratione multitudo poteſt eſſe immediatè ab vno, & eodem, & ſic poſitio Auicennæ eſt falſa.

Item xij. propoſitione de cauſis habetur, quod omnis intelligentia plena eſt formis, quæ propoſitio ſic eſt declaranda, quod cuilibet intelligentiæ concreatę ſunt ſpecies intelligibiles omniũ rerum, ergo ſunt immediatè à Deo, à quo eſt ipſa intelligentia, ſed qua ratione pluralitas prædictarum formarum fuit à Deo, potuit eſſe ab ipſo multitudo omnium rerum.

Rurſum Auicebron ſtylo, & nomine Araby, quẽ Gulielmus Pariſienſis putat fuiſſe chriſtianum, ac ante Mahometum, qui Arabes decepit in libro de admirabili ſcientia Dei, qui communiter nuncupatur liber fontis vitæ, faſſus eſt Deum Patrem omnia operari per Verbum ſuum ad intra conceptum iuxta illud Ioan. 1. omnia per ipſum facta ſunt.

Præterea nonnulli ex antiquis philoſophis hoc nouiſſe videntur vt Plato, & præſertim Mercurius, qui de verbo perfecto integrum ſcripſit librũ, quem & ob hoc logiſteleos vocauit.

Sed & rationibus ex vberrimo fonte ſacræ theologiæ hauſtis impugnare poteſt opinio Auicennæ, ac pęnitus infringi, & excludi tanquam hæretica.

Prima Creator æqualiter & perfectè intelligit vniuerſa, cum ſit omnium ſplendidiſſimum, expreſſiſſimumque exemplar, ergo ex ſe nõ determinatur, aut aliqua neceſſitate limitatur ad productionem vnius duntaxat, neque vnius magis quam aliorum, ſed omnipotens ſua libertas, atque electio, ratio eſt, quod ab eo emanauerunt, & quæ voluit, & item vt voluit.

Secunda quanto virtus eſt minus limitata, tanto immediatè poteſt attingere plura, ergo cum virtus diuina nullomodo ſit limitata immediatè poteſt attingere plura operando quæcunque ſibi placuerit, ergo immediatè potuerunt, & poſſunt procedere res in quantacunque multitudine voluerit.

Tertia omnes perfectiones, quæ reperiri poſſunt in generibus entium, in ipſo ſunt quanis modo nobiliori, & altiori in infinitum, ergo non tantum ab ipſo potuerunt plura procedere immediatè, ſed etiã omnia, quæ ſunt in generibus entium ab ipſo immediatè, & mediatè ſimul proficiſci valuerunt.

Sed argui poſſet pro opinione Auicennæ, primo in cauſis eſſentialiter ordinatis ſicut ſecunda eſt à prima, ſic tertia à ſecunda, & ſic deinceps, ſed intelligentiæ ſunt cauſæ eſſentialiter ordinatæ in vniuerſo, ergo ſicut ſecunda eſt à prima, ita tertia à ſecunda, & quarta à tertia, ergo.

Secundo ſi omnes intelligentiæ ſunt immediatè à prima ſequitur quòd pari ratione poſſunt dici omnia entia ab ipſa immediatè produci, ſed hoc videtur impoſſibile, vt ait Comentator 9. metaph. quia agentia fruſtrarẽtur, & ſuis virtutibus, & ſuis actionibus, & ſuperfluerent.

Ad

Digitized by Google

Ad primum reſpondetur quòd intelligentiæ poſſunt conſiderari eſſentialiter ordinatæ bifariã. Vnomodo ſecundum eſſe ſuum quidditatiuum, ſecundũ quem vna eſt perfectior alia. Aliomodo in exiſtendo, & cauſando ita quod vna præſupponat aliam de neceſſitate in exiſtendo, & cauſetur ab ipſo.

Primomodo conceditur quod ſunt eſſentialiter ordinatæ. Secundomodo nequaquam, quia ſic ſolummodo ſunt ordinatæ ad Deum, ipſe enim potuit immediatè producere, & immediatè producit cum mediante alia cauſa.

Ad ſecundum reſpondetur quod omnia poſſunt dici eſſe à Deo immediatè, ſed quædam immediatè tantum ſicut illa, quæ producuntur per creationem vt intelligentiæ, cœlum, animæ rationales, materia prima, & huiuſmodi, alia verò immediatè, & mediatè ſicut producta per eductionem de potentia materiæ, vel ſubiecti.

Cum autem arguitur, quòd agentia ſecunda ſuperfluerent, & virtutes eorum.

Reſpondetur quod non ſuperfluunt, quia cooperando ipſi Deo idem agunt, vel agere poſſunt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſecunda agentia cooperentur Deo in aliqua rerum productione.

PRo reſolutione huius dubij omiſſis quorundam antiquorum philoſophorum ſententijs ponendæ ſunt tres propoſitiones. Prima in productione qua producitur aliqua res ſubſiſtens per ſolam creationem, nullum agens creatum poteſt Deo cooperari, probatur, quia ſi in tali operatione Deo cooperaretur, cum hoc non poſſit eſſe ratione alicuius adiuncti, oporteret quod ipſa creatura directè eliceret actum creationis, quod non conceditur, vt oſtendetur in ſequenti puncto.

Secunda in productione, qua producitur aliquid per creationem, vt incipiens eſſe in alio, creatura poteſt Deo cooperari, probatur quia creatura poteſt illud, in quo tale creatum incipit eſſe diſponere, & præparare ad recipiendum huiuſmodi creatum, & per conſequens ipſi Creatori diceretur cooperari.

Tertia in omni productione rei naturalis naturaliter productæ agentia ſecunda cooperantur Deo, hæc aſſertio eſt contra illos, qui, vt refert Rabi Moyſes, dixerunt rem naturalem penitus nihil agere per virtutem propriam. Item contra Auicebron in libro fontis vitæ aſſerentem nullam ſubſtantiam corporalem agere, ſed tantummodo pati.

Præterea contra Themiſtium, & Alpharabium affirmantes ſolum illas formas, quæ non fiunt à ſibi ſimili eſſe à principio ſeparato, probatur autem propoſitio.

Primo quia ad ſenſum apparet ignem calefacere, acignire, & ignem generare, & ſic de alijs rebus naturalibus.

Secundo quia Deus, & natura nihil faciunt fruſtra, ſed fruſtra eſſent virtutes actiuæ in rebus creatis, niſi aliquo modo agere poſſent.

Tertio quoniam in hoc diuina bonitas relucet, quod quamuis Deus omnia ſolus agere poſſet, indidit tamen ſecundis cauſis talem virtutem, quod ſecum agere poſſint, & proprios ſuos curſus, & motus talia agentia agere ſinit.

Sed obijcies impoſſibile eſt, quòd idem effectus numero proueniat à duabus agentibus totalibus ergo.

Præterea ſequeretur quod idem effectus bis produceretur.

Ad primum reſpondetur eundem effectum non poſſe prouenire à duobus agentibus totalibus eiuſdem gradus, & eiuſdem ordinis: cęterum non eſt impoſſibile quod vnus effectus proueniat à duob. agentibus totalibus diuerſi ordinis, qualia ſunt Deus, & creatura.

Ad ſecundum reſpondetur negando, quoniam ſimul producitur à qualibet cauſa in ſuo ordine.

Nota, quod Deus, & creatura concurrunt ad eũdem effectum ordine quodam ſcilicet cauſalitatis qui ordo attenditur ſecundum prius, & poſterius, ita vt cauſalitas rei prius attingat effectum, quam cauſalitas creaturæ, ſed attenditur iſte ordo ſecundum depẽdentiam virtutis à virtute, quoniam creatura operatur virtute ſubordinata virtuti diuinæ.

Secundo aduerte, quòd cauſa prima dicitur prius natura cauſare, Primo quia perfectius cauſat, quam cauſa ſecunda. Secundo quia independenter cauſat non tamen prius tempore.

PVNCTVM TERTIVM.

Num creatura poſſit creare.

HOc dubium diſcutitur à Theologis in ſecũdo, ac etiam in quarto, & à S. Doctore in præſenti quæſt. quod duobus modis exagitari valet, vnomodo principaliter. i. num creaturæ poſſit communicari, vt quidpiam creet ex nihilo tanquam cauſa principalis ſecunda, quæ ſcilicet agat dependenter à prima. Secundo inſtrumentaliter an ſcilicet creatura poſſit creare tanquam cauſa inſtrumentalis, & vtroque modo examinandum eſt dubium, pro cuius reſolutione tres ponendæ ſunt aſſertiones.

Prima de facto nulla creatura quidquam creauit, ſed omnia à Deo ſolo immediatè ſunt creata, hæc aſſertio eſt ex fide certa, contra Auicennã vt oſtenſum eſt ſupra contra multos hæreticos, qui ſenſerũt mundum fuiſſe creatum ab Angelis, cõtra Arianos qui opinati ſunt ab vna quadam prima nobiliſſima creatura reliquas creaturas conditas fuiſſe.

Probatur ex locis ſacræ ſcripturæ, nam Gen. 1. dicitur, quod Deus creauit omnia ex nihilo, ergo nulla creatura præceſſit, quæ ſimul cum ipſo Deo concurreret ad credendum. Item Apoc. 4. tu creaſti omnia, & ad Hebr. 3. qui autẽ creauit omnia Deus eſt. & Eccl. 18. qui viuit in æternũ creauit omnia ſimul, hoc eſt non creauit ſucceſſiuè omnia, ſi enim creauit omnia ſimul, & omnia, ſingulaque excepto Deo creata ſunt quomodo vnam creaturam mediante alia produxit?

Secundo probatur ex Concil. Lateran. ſub Innocentio III. extra de ſum. Trin. & fid. cath. firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur Deus eſt vniuerſorum principium &c. Item in regulis fidei traditis

ab

Digitized by Google

ab Auguſt. in lib. de fide ad Petrum cap. 5. firmiſſimè tene, & nullatenus dubites ſolum verum Deum eſſe omnium rerum viſibilium, & inuiſibilium Creatorem, vbi nota ly ſolum, ſi enim ſolus Deus creauit, ergo nulla creatura mediante creauit.

Tertio probatur ex patribus, Auguſt. 3. de Trin. cap. 8. ſic inquit non ſolũ malos, ſed nec bonos Angelos fas eſt putare Creatores. Item Cyrillus lib. 2. contra Iulianum, os ait eſſe Diaboli, qui dixit Angelos creauiſſe aliquam creaturam, prætera Damaſcenus 2. lib. fidei orthodoxæ cap. 3. quicunque inquit dicunt Angelos conditores eſſe cuiuſcunque ſubſtantiæ ipſius Diaboli ſunt eorũ quidem patris, creaturæ enim cum ſint, non ſunt conditores, omniũ vero factor, & prouiſor, & contentor Deus eſt ſolus.

Hinc Sancti Doctores ad probandum filium, & Spiritum ſanctum eſſe Deum vtuntur hoc argumento, quod creent, nam ſi creatura vim ad creandum habere poſſet, nulla profectò ratio eſſet, itaque de facto nulla creatura quidquam creauit, ſed omnia à Deo ſolo immediatè creata fuerunt, vt apertè docet Auctor in quæſt. & cum eo vniuerſa theologorum ſchola.

Secunda aſſertio, ſeu concluſio creatura non poteſt creare, vt cauſa principalis etiam ſecunda, & dependens, hanc concluſionem expreſſe ponit Sanctus Doctor, eamque duobus efficaciſſimis medijs probat, quæ ſupra pro roboranda tertia concluſione textus aſſignata fuerunt, eamque tenent omnes theologi excepto Durando in 2. diſt. 1. q. 4. qui exiſtimauit idem eſſe poſſibile per Dei potentiam abſolutam, idemque ſenſiſſe viſus eſt Gabriel in 2. diſt. 1. quæſt. 4.

Perſuadetur primo ex ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, quæ indicant productionem rei ex nihilo ita Deo propriè competere, vt nulli alteri conuenire valeat, ſed ſit quaſi nota diuinæ potentiæ, & maieſtatis. nam Deuter. 32. dicitur nunquid non eſt ipſe pater tuus, qui fecit, & creauit te? Hierem. 32. Domine Deus ecce tu feciſti cęlum, & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

Secundo probatur teſtimonio patrum. Athanaſius namque ſerm. 3. contra Arianos adminiſtrare inquit creaturarum, & ſeruorum eſt, cõdere autem, & creare eſt ſolius Dei, eiuſque verbi, & ſapientiæ. Baſilius lib. 4. contra Eunomium probat filium eſſe verum Deum, quoniam ipſe creauit res ex nihilo. Aug. 9. ſuper Gen. ad literam cap. 5. ait Angeli nullam omnino poſſunt creare naturã, ſolus enim vnius cuiuslibet naturæ ſeu magnæ, ſeu minimæ creator eſt Deus, & infra creare naturam tam nullus Angelus poteſt, quam nec ſe ipſum, ex quo argui valet per locum à maiori ad minus, Si Angelus non poteſt creare, qui ſecundum ordinem naturæ ſuperior creatura habetur, ergo nulla creatura creare valet.

Tertio comprobatur ratione, Creare non eſt niſi agẽtis ſecundum totam ſuam ſubſtantiam, quia res ſecundum totam ſuam ſubſtantiam per creationem in eſſe educitur, ſed agere ſecundum totam ſuã ſubſtantiam ſoli Deo conuenit, cum ipſe ſolus ſit actus purus, ergo.

Prætera ad creationem exigitur omnipotentia, & infinita virtus, ſed omnipotentia, & infinita virtus non poteſt communicari creaturæ, cum docet Auctor in tertio, ergo creatura non poteſt creare, & probatur minor quia omnipotentia eſt attributum diuinum, quod repugnat creaturæ, nam ſicut riſibilitas eſt impoſſibilis bruto, ita impoſſibile eſt, vt ſint duo omnipotentes, quoniam eſſent plures filij.

Tertia concluſio creatura non poteſt creare tanquam cauſa inſtrumentalis, probatur ſic de ratione inſtrumenti ſunt tria præcipua, primum vt agat circa aliquod paſſum ſecunda quod prius natura tangat illud quam principale agens. Tertium quod ſit medium inter principale agens, & paſſum, ſed hæc non poſſunt eſſe in creatione, cum ipſa ſit ex nihilo, ergo creatura non poteſt creare, vt cauſa inſtrumentalis.

Confirmatur, quia omne id, per quod creatura eleuari poteſt à Deo ad operandum inſtrumentaliter, eſt quid creatum formaliter exiſtens in creatura, ſed nulla creatura poteſt creare virtute propria, ergo non poteſt eleuari à Deo ad creandũ tanquam inſtrumentum ipſius.

Nonnulli recentiores theologi quorum ſentẽtia mihi non diſplicet, dicunt, quod creatura poteſt aſſumi à Deo, vt cauſa inſtrumẽtalis moralis creationis, ſed non vt cauſa inſtrumentalis phyſica, nam ſi Deus per orationes, & pręces alicuius ſancti crearet aliquam formam, tales pręces eſſent cauſæ inſtrumẽtales creationis inſtar cauſarum moralium, non inſtar cauſarum naturalium.

Sed obijciet quiſpiam, effectus non adæquans virtutem cauſæ ſuperioris, poteſt produci à cauſa inferiori, ſed nullus effectus creatus, cum ſit finitus adæquat virtutem, ſed quæ eſt infinita, ergo.

Secundo vnumquodque agens poteſt agere infra ſuam ſpeciem, ſed anima rationalis ſecundum naturam eſt inferior Angelo, ergo Angelus poteſt facere animam, ſed anima non poteſt fieri niſi per creationem, ergo Angelus poteſt creare.

Tertio Agens naturale poteſt producere de nouo materiam primam, ergo poteſt creare. Antecedens probatur ex vino conſecrato poteſt agens naturale generare acetum. Conſequentia probatur, quia materia non poteſt incipere eſſe niſi per creationem.

Ad primum reſpondetur effectum non adæquari virtuti diuinæ bifariam poteſt intelligi. Vnomodo in entitate, & perfectione. Aliomodo in modo producendi, Primomodo effectus creatus non adæquat potentiam Dei. Secundomodo maximè, etenim talis modus producendi requirit potẽtiam infinitam.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd quamuis anima ſit ſecundum naturam infra Angelum, tamen modus creandi animam eſt ſupra poteſtatem Angeli, quæ eſt finita, nam agere ex nulla potentia præexiſtente infinitæ potentiæ eſt.

Ad tertium reſpondetur dupliciter, Primo quod talis generatio aceti non eſt ex nihilo, quia accidentia ſupplent vicem materiæ ad recipiendas diſpoſitiones præcedentes ad acetũ. Secundo dicitur quod tunc materia producitur à Deo, & non ab agente naturali.

Sed argues, quòd cum ſacerdos conſecrat, annihilat ſubſtantiam panis, ergo poteſt facere vt creet.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondetur duplici reſponſione. Prima quę eſt ſancti Doctoris in 4. & Scoti quod ſubſtantia panis non annihilatur, ſed conuertitur in corpus Chriſti: terminus enim ad quem annihilationis eſt nihil, in tranſubſtantiatione autem eſt corpus Chriſti. Secunda reſponſio eſt, quod non eſt ſimile de annihilatione, & creatione, quia in annihilatione præſupponitur ſubiectũ, at in creatione nõ præſupponitur.

PVNCTVM QVARTVM.

Multiplicem differentiam eſſe inter Deum, & alia agentia.

PRo clariori notitia ſecũdi, & tertij puncti quod nunc propoſitum eſt aperiẽdum eſſe duximus, vnde & facilior reddetur quæſt. Auctoris, iuxta cuius placita ex diuerſis locis ſeptem collegimus differentias.

Prima eſt, quia Deus eſt agens primum, ſeu prima cauſa vniuerſaliſſima, propterea eſt cauſa omnium effectuum, nam primum in quolibet genere eſt cauſa omnium eorum, quæ ſunt poſt, vt teſtatur Ariſt. 2. metaphyſ. hinc eſt, quod Deus in ſua actione non eſt neceſſarium, quod aliquid præſupponat, alia vero agentia ſunt agẽtia ſecundaria, & propterea oportet quod ſemper operentur aliquo præſuppoſito.

Secunda differentia ſumitur ex parte virtutis, per quam agens agit, Deus enim immediatè per ſuam ſubſtantiam operatur, ideo immediatè poteſt producere ſubſtantiam, ſimiliter immediatè poteſt producere corpus non tranſmutando aliud corpus, alia vero agentia agunt per continuationem, non enim agere queunt immediatè per ſuam ſubſtantiam, ſed indigent virtute media continuante, & coniungente huiuſmodi agentia cũ ſuis effectibus, vt ignis indiget virtute, per quam attingat calefactibile.

Tertia differentia accipitur ex parte actionis, quã agens agit, nam actio immediata ipſius Dei poteſt eſſe datio abſque aliqua tranſmutatione præcedente, cum Deus immediatè per ſuam ſubſtantiam operetur, actio vero immediata ſecundorum agentium, per quam producitur effectus aliquis corporalis, eſt tranſmutatio materiæ, vt immediata actio ignis eſt calefactio, & aquæ infrigidatio.

Quarta differẽtia ſumitur ex modo agendi, quia Deus eſt agens, vt non applicatum, nam cum poſſit agere abſque tranſmutatione præcedente, non oportet quod prius ſe applicet, & poſtea tranſmutet, alia vero agentia agunt vt applicata; propterea quòd agunt vt organa, ideo non poſſunt agere niſi præſupponendo illud, ad quod applicantur.

Quinta ducitur ex tempore, quia Deus in ſua actione non præſupponit tempus, nam cum tempus ſit menſura motus, præſupponeret motum, at alia agentia in producendo aliquem effectum præſupponunt tempus, & quia tempus non eſt ſine motu, ideo præſupponunt motum.

Sexta differentia ſumitur ex fine, quia reliqua agentia agunt propter bonum aliquod acquirendum, Deus autem propter bonitatem ſuam communicandam, & propter vtilitatem rerum.

Vltima differentia accipitur ex parte effectus, nã alia agentia ſicut non poſſunt annihilare, ita nõ poſſunt ex nihilo producere, at Deus poteſt effectum annihilare, & per conſequens poteſt ex nihilo producere, nam Deus cum ſit omnino actus purus ſecundum ſe totum, poteſt agere totum, vt docet Auctor in quæſt.

PVNCTVM QVINTVM.

Num creatio competat tribus perſonis, vel ſit proprium vni perſonæ.

COncluſio reſponſiua affirmatiua eſt, quæ multiphariam probatur primo ex ſacris literis Ioã. 5. dicit Chriſtus Dominus quicquid facit pater, & filius ſimiliter facit, ſed eadem eſt ratio de Spiritu ſancto qui æqualiter eſt omnipotens, ergo. Itẽ Prouerb. 8. poſtquam enarratæ ſunt omnes creaturæ productæ ait diuina ſapientia. i. filius cum eo eram cuncta componens, id eſt cum Patre creante, & Pſal. 32. dicitur verbo Domini cęli firmati ſunt, & Sap. 1. dicitur de Spiritu ſancto, Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet, id eſt ſpiritus omnia conſeruans, ſed eius eſt conſeruare, cuius eſt creare, ergo ſi ſpiritus omnia conſeruat, omnia creauit. Item Rom. 12. ex ipſo & in ipſo, & per ipſum ſunt omnia, vbi poſſunt intelligi Pater, ex quo omnia, & Filius per quem omnia, & Spiritus ſanctus in quo omnia. & prima ad Cor. 8. nobis autẽ vnus eſt Deus pater ex quo omnia, & vnus Dominus Ieſus Chriſtus per quem omnia.

Secundo comprobatur ex Concilijs, nam in Cõcilio Lateran. primo à principio definitur ſanctam Trinitatem eſſe creatricem omnium rerũ, & in cap. firmiter de ſum. Trinit. & fid. cath. definitur indiuiſam habere virtutem, & eſſe vnum vniuerſorũ principium. Item in Conc. Tolet. 6. ſub Honorio Papa I. can. 1. ſic dicitur, & cum tota cooperata ſit Trinitas formationem ſuſcepti hominis, quoniam inſeparabilia ſunt opera Trinitatis, ſolus tamen Filius ſuſcepit humanitatem in ſingularitate perſonæ non in vnitate diuinæ naturæ, id eſt in eo quod eſt propriũ filij, non quod commune eſt Trinitati, præterea in Concilio Toletano 11. in confeſſione fidei de tribus perſonis diuinis dicitur nullam ſine alia vel extitiſſe, vel quippiam operatam eſſe aliquando creditur, inſeparabiles enim inueniuntur & in eo quod ſunt, & in eo quod faciunt. Item in Concilio Florentino ſub Eugenio IIII. traditur hæc regula quod omnia in diuinis ſunt vnum, niſi vbi obuiat relationis oppoſitio. Amplius in regulis fidei datis ab Auguſt. in lib. de fide ad Petrum, cap. 6. ſic habetur firmiſſimè tene, & nullatenus dubites illam vocem, quam ſolus locutus eſt Deus Pater, & illam carnem, quam ſolus homo factus habet vnigenitus Deus etiam illam columbam, in cuius ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum deſcendit, illaſque linguas, in qua viſione fideles vno loco conſtitutos repleuit opera eſſe totius Trinitatis, id eſt vnius Dei, qui fecit omnia in celo, & in terra viſibilia, & inuiſibilia.

Tertio probatur aſſertio teſtimonio patrũ Dionyſ. cap. 2. de diu. nom. ait communia totius Trinitatis

Digitized by Google

tatis eſſe omnia creabilia. S. Auguſt. 1. de Trin. cap. 4. & 5. docet tres perſonas diuinas inſeparabiliter operari, & lib. 5. de Trin. cap. 14. ſic dicit Pater & Filius ſunt vnum principium ad Spiritum ſanctum, ſicut Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnum principium ad creaturam.

Quarto munitur concluſio rationibus, prima in diuinis omnia ſunt vnum. vbi non obuiat relationis oppoſitio, ſed creare non importat relationem oppoſitam perſonæ, ergo creatio eſt operatio communis tribus perſonis.

Secunda diuinæ perſonæ habent vnam, & eandẽ virtutem ſimpliciſſimam, quæ eſt communis ipſius ergo ſunt vnum indiuiſum principium omnium creaturarum.

Tertia formalis ratio cauſandi in Deo proxima eſt intellectus, & voluntas, vel aliquis actus intellectus, & voluntatis, ſed trium perſonarum eſt idem intellectus, & eadem voluntas, & earum eſt idem actus intelligendi, & volendi, ergo eadem ratio formalis cauſandi eſt communis tribus perſonis.

Quarta ſicut in diuinis eſt vna formalis Deitas, per quam dicuntur vnus Deus, ita eſt vna formalis ratio cauſandi & principiandi, per quem dicuntur vnus creator & vnum principium, ergo creatio competit tribus perſonis.

Quinta ſi vna perſona crearet, & alia non crearet non poſſet ſaluari æqualitas inter eas, ergo non eſſent coomnipotentes, quod hæreticum contra Cõcil. Lateran. vbi de tribus perſonis diuinis dicitur conſubſtantiales, & coæquales coomnipotentes vnum vniuerſorum principium.

Sed obijcies ſi Filius, & Spiritus ſanctus requiruntur ad productionem creaturarum in ratione cauſæ, ergo pater non habet totalem cauſalitatem reſpectu creaturarum.

Reſpondetur ſecundum Scotum in quolib. 8. Filium, & Spiritum ſanctum neceſſario requiri ad productionem creaturarum bifariam poſſe intelligi, Vnomodo vt cauſalitatem patris perficientes. Aliomodo vt in eadem cauſalitate conuenientes. Primomodo non requiruntur Filius, & Spiritus ſanctus, quoniam pater habet in ſe, & a ſe cauſalitatem perfectam. Secundomodo requiruntur Filius, & Spiritus, nam eadem virtus reperitur in ipſis ad producendum creaturas, & ideo in eadem cauſalitate conueniunt.

Secundo reſpondetur Filium, & Spiritum ſanctũ præexigi in ratione cauſæ poſſe bifariam intelligi. Vnomodo ex parte effectus ſimpliciter ita vt effectus non haberet à quo ſufficienter poſſet produci niſi illud eſſet cauſa. Aliomodo ex parte neceſſariæ concomitantiæ in cauſa, primomodo Filius, & Spiritus ſanctus non præexiguntur, ſed ſecundomodo quia eandem perfectionem totalem cauſandi haberet pater, ſi per impoſſibile ſolus eſſet, ſed non poteſt exire in actum illius cauſalitatis, niſi prius filius cõcurrat ſecum, vel comunicet ſecum in eadem perfectione, & ſecundum eam exeat in eundem actum. hæc Scotus vbi ſupra.

Quocirca ſi inquiratur an ſi per impoſſibile eſſet vnica perſona, poſſet nihilominus creaturas producere, reſpondendum eſt, affirmando, quoniam ipſa eſſet omnipotens, ac infinitæ virtutis, ſiquidem Pater nihil à Filio, & Spiritu ſancto recipit, ſed a ſe ipſo habet quicquid eſt.

Confirmatur auctoritate Richard. lib. 3. de Trin. cap. 16. ſi tantum inquit eſſet vna perſona, adhuc eſſet in ea plenitudo potentiæ.

PVNCTVM SEXTVM.

Num verbum, & Spiritus ſanctus ſint rationes producendi aliquid vel creandi ipſi Patri.

QVicquid hoc ſenſerit Henricus, cuius opinio merito impugnatur a Scoto tum in 2. diſt. in 1. quæſt. 1. tum quolib. 8. ſtatuitur hæc concluſio reſponſiua verbum, & Spiritus ſanctus, nec poſſunt eſſe rationes producendi, vel creandi ipſi patri: probatur aliquibus medijs. Primo illud quod eſt ſuppoſitum diſtinctum ab alio non poteſt eſſe ſibi ratio operandi, ſed Verbum, & Spiritus ſanctus ſunt ſuppoſita diſtincta à patre, ergo non poſſunt eſſe ſibi ratio, vel principium operandi, nec mediatè nec immediatè. Ma. prob. ſic omnis ratio operandi conuenit operanti vt quo, ſed ſuppoſitum non poteſt alicui conuenire, vt quo quia eſt incommunicabile, & vt quo, & vt quod, ergo non poteſt eſſe ratio operandi alicui.

Secundo illud, quo aliquid eſſe non poteſt eſſe ſibi ratio agendi vel operandi, ſed nec verbum, nec Spiritus ſanctus ſunt ratio eſſendi aliquid ipſi patri, quia pater non eſt, nec ſapit ſapientia genita ſecundum Auguſtinum de Trinit. cap. 1. ergo: maior patet, nam omnis ratio operandi dat aliquod eſſe ipſi operanti, ſicut calor dat eſſe calidum calefacienti, & ſic de ſimilibus.

Tertio ſi Filius, & Spiritus ſanctus eſſent rationes formales creandi ipſi patri, ſequeretur Patrem à Filio, & Spiritu ſancto quodammodo mendicare vim creandi, ſiquidem per illos ſolum crearet, & per nihil aliud, quod ſit ſuum tanquam vel ipſius propriũ vel ipſi cum alijs perſonis commune, ac proinde ſequeretur, quod Filius, & Spiritus ſanctus perfectius crearet, quam Pater.

Quarto ſequeretur quod Pater non eſſet omnipotens, ſiquidem non haberet potentiam creandi, quod eſt hæreticum, igitur contra Henricum dicendum eſt Filium, & Spiritum ſanctum non eſſe rationes formales creandi ipſi patri.

Sed dices eo pater creat quo dicit, quia dixit, & facta ſunt, ſed pater dicit verbo ſecundum Auguſt. 13. de Ciuit. Dei, verbo tuo coæterno dicis, nec aliter quam dicendo facis.

Secundo illud creat pater per quod omnia facta ſunt, ſed per verbum omnia facta ſunt. Ioan. 1. Confirmatur per Auctorem, qui in initio corporis quæſt. ait Deum produxiſſe res per ſolum filium ſuum.

Tertio dicitur in Pſal. verbo Domini cœli firmati ſunt &c.

Quarto artifex producit artificiatum ſua arte, ſed verbum eſt ars omnipotẽtis Dei ſecundum Auguſt. 6. de Trin. ergo.

Ad primum reſpondetur quod dicere ibi non

acci-

Digitized by Google

accipitur pro creare, vel producere, ſed pro manifeſtare effectiuè, ita quod ſenſus eſt, pater dicit verbo creaturam, ideſt declarat creaturam verbo à ſe producto, declarat inquit effectiuè, & declarando facit creaturam, non quod declarare ſit facere, ſed concomitatur.

Ad ſecundum dicitur, quod per verbum omnia facta ſunt non ſicut per rationem agendi ipſi patri ſed ſicut per ſuppoſitum creans, cui communicata eſt eadem virtus, ita etiam per Spiritum ſanctum omnia facta ſunt, tamen conuenientius hoc dicitur de verbo, quia verbum eſt ſecunda perſona, & media in Trinitate, cui appropriatur ſapientia.

Ad tertium eodem modo reſpondetur, quod creare verbo biſariam poteſt intelligi. Vnomodo tanquam ratione formali proxima agendi. Aliomodo tanquam eo cui à patre communicatur eadem virtus numero, quam habet pater ad producendum primomodo negatur, ſecundomodo conceditur. Vel reſpondetur quod ly verbum in Pſal. ſumitur pro imperio Domini.

Ad quartum reſpondetur, quod ars eſt nomen commune tribus perſonis diuinis, quælibet enim eſt ars perfectiſſima creaturæ, tamen pater eſt ars non de arte, filius eſt ars de arte, tamen appropriatur verbo propter ſimilitudinem ſui modi producendi per intellectum.

Cum autem arguitur, quod artifex producit artificiatum per ſuam artem, verum eſt ſibi formaliter inexiſtentem, & ita pater per ſuam ſapientiam, qua formaliter ſapit, operatur, verbum autem non ſic eſt ars patris, ſed eſt ars ſubſiſtens producta, & ſuppoſitaliter à patre diſtincta, tali autem arte nullus artifex agit, ſicut principio quo, vt dictum eſt.

Sed obijcies, Pater habet filium, ergo filius eſt ratio agendi ipſi patri.

Reſpondetur quod aliquod ſuppoſitum habere aliud pôt intelligi quadrupliciter. Vnomodo per inhærentiam ſiue informationem, ſicut paries habet albedinem. Secundomodo per identitatem realem ſicut homo habet riſibilitatem. Tertiomodo per circuminceſſionem ſicut ſubſiſtens habet ſubſiſtens per intimam pręſentialitatem. Quartomodo tanquam ſuum correlatiuum, quemadmodum pater habet filium, in propoſito pater in diuinis habet filium non primomodo, neque ſecundomodo, ſed tertio, & quarto, cæterum hi modi non ſufficiunt ad hoc quod filius dicatur eſſe ratio formalis proxima agendi ipſi patri.

Rurſus obijcies quod filius continet ideas, ergo.

Reſpondetur verbum continere ideas biſariam poſſe intelligi. Vnomodo propriè, vt ſic cõueniat filio quod non Patri, nec Spiritui ſancto, & hoc eſt falſum, Aliomodo appropriatè & ſic conceditur quia cum verbum procedat per modum intellectus, pędicata, quæ conueniunt intellectui, appropriantur verbo.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num ſolius Dei ſit conſeruare ſicut, & creare.

AVctor tum arguendo, tum reſpondendo hanc materiam tangit, nam obijciendo ait, quod opus regiminis propagationis, & gubernationis diuinum eſt, & tamen Deus gubernat, & regit vnam creaturam per aliam, & hoc eſt ad oſtenſionem ſuæ nobilitatis, quare non ſimiliter creat reſpondendo ait, non eſſe ſimile, quia in actu creationis non adeſt poſſibilitas creaturæ propter infinitatem, non ſic autem eſt de actu regiminis, & propagationis. Horum verborum occaſione motus præpoſitam quæſtionem expendendam conſtitui, pro cuius reſolutione hanc pono aſſertionem ad aures Sancti Doctoris diſtinctione trigeſima ſeptima, huius ſecundi, quæſtione ſecunda, omnis conſeruatio neceſſe eſt eſſe à Deo.

Probatur primo auctoritate Apoſtoli ad Heb. primo, qui loquens de filio Dei ſic ait portans omnia verbo virtutis ſuæ, ergo ab eodem principio eſt rei conſeruatio, à quo & creatio.

Secundo probatur teſtimonio patrum. Diuus Gregorius, in libro ſexto Moral. cap. 18. cuncta in nihilum cęderent, niſi manus conditoris ea contineret. Item Anſelm. Monolog. 12. cap. neceſſe eſt vt ſicut nihil factum eſt niſi per creatricem præſentem eſſentiam, ita nihil vigeat, niſi per eandem ſeruatricem præſentiam. Item Diuus Auguſtinus quarto ſuper Gen. & libro quinto, & 9. ſic inquit, ſi Deus ſubtrahat operationem intimam, qua creaturam ſubſtituit, & facit, continuo tanquam extincta nulla creatura remanebit.

Tertio probatur ratione. Conſeruatio cuiuslibet effectus dependet ex ſua cauſa principali, quæ eſt cauſa per ſe, & immediata ſui eſſe, ſed talis cauſa cuiuslibet creaturæ eſt ſolus Deus, ergo.

Præterea omnis creatura à Creatore eſt, ſed permanentia eſſe creati creatura eſt, ergo permanentia eſſe creati eſt ab illo, à quo eſt creatura.

Secunda aſſertio, Conſeruatio rei non eſt à Deo tanquam à tota cauſa. hanc concluſionem ponit auctor vbi ſupra, inquit enim quod omnis conſeruatio rei eſt à Deo tanquam immediato principio non tamen ab ipſo ſicut à tota cauſa, probat quia ſicut in creatura eſt aliqua virtus operatiua, ſic etiam aliqua virtus conſeruatiua.

Notandum ſecundum Sanctum Thomam prima parte quæſtione 104. artic. ſecundo, quod duobus modis aliquid rem aliquam ineſſe conſeruat. Vnomodo indirectè, & per accidens per hoc quod remouet, vel impedit actionem corrumpentis, ſicut ſal impedit carnes à putrefactione. Aliomodo directè, & per ſe, quia ab eo depẽdet eſſe alterius, ſicut à cauſa dependet effectus. Vtroque modo inuenitur aliqua res creata eſſe alterius cõſeruatiua.

Primus modus patet, quia in corporalibus ſunt multa impedientia actiones corrumpentium, ideoque dicuntur rerum conſeruatiua, vt manifeſtum eſt de ſale, & alijs. Secundus modus etiam conſtat, aliquis enim effectus dependet ſecundum ſuum eſſe ab aliqua creatura, ergo multæ ſunt cauſæ eſſentialiter ordinatæ reſpectu alicuius effectus ſecundum eſſe, ergo idem effectus dependet primo & principaliter à cauſa prima, ſecundario vero ab omnibus cauſis medijs tanto magis quanto cauſa eſt proximior ſecundæ, ideo conſeruatio rerum principaliter, & primariè eſt à Deo, ſecundario vero & quaſi inſtrumentaliter à cauſis ſecũdis: id Ariſtot. 11. metaph. optimè inſinuat cum ait, quod cœlum per primum motum diurnum operatur continuitatem generationis rerum inferiorum, & per motum, qui eſt ſecundum Zodiacum, operatur diuerſitatem generationis, & corruptionis acceſſu ſuo, & receſſu, ſuperioribus ergo cauſis corporalibus attribuit ſic dicendo cõſeruationem, & permanentiam rerum iſtarum ſub vno principe Deo, de quo ipſe in eadẽ philoſophia concluſit quod erat tantus, vt ab eo cęlum, & tota natura dependeret.

Quod ſi objicias, quod Deus eadem actione eſt conſeruatur, qua & creator, ſed ipſe immediatè omnium eſt creator, ergo & conſeruator.

Dicendum quod Deus immediatè creauit, ſed in ipſa creatione ordinem rebus inſtituit vt quædam ab alijs cauſarentur de cętero, ac dependerent per quæ ſecundario conſeruarentur præſuppoſita principali conſeruatione ipſius Dei.

Nota res eſſe in duplici diſcrimine, quædã ſunt, quibus creari conuenit per ſe vt ſubſtantiæ immateriales, & ingenerabilia, & incorruptibilia, iſtis conuenit creari per ſe nõ quod exigant quod creentur, ſed quod exigant quod ſi fiant eorum factio, ſic creatio, & in his eadem actio eſt conſeruationis, & creationis, aliæ vero ſunt, quibus creari conuenit per accidens, & ſunt quæ poſſunt fieri per creationem, & aliam viam, & has non oportet à ſolo Deo conſeruari, neque in eis conſeruatio eſt creatio.

ARTICVLVS TERTIVS.

De exitu rerum in eſſe quantum ad productionis quiditatem.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum creatio mutationem dicat.

Nota quod mutatio capitur tripliciter vnomodo generaliter pro noua acquiſitione cuiuſcunque eſſe ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis, ſicque omnis productionis cuiuſcunque rei creatæ dicitur mutatio acquiſitiua, & per oppoſitum deperditio cuiuſcunque eſſe dicitur mutatio deperditiua.

Secundomodo capitur ſpecialiter pro noua actuationis alicuius potentialis, ſiue illud potentiale præceſſerit duratione ſiue natura, & ſic in productione rei compoſitæ eſt mutatio.

Tertiomodo ſumitur ſtrictè, & propriè pro noua actuatione alicuius potentialis quod duratione præceſſerit talem actum, ſicque mutatio ſolum reperitur vbi manet idem ſubiectum, quòd variatur de forma in formam.

In corpore quæſt. duo facit auctor primo ponit diſtinctionem quandam productionis. Secundo reſoluit aſſignando concluſiones.

Quo ad primum triplex datur productio, aliqua in qua productum ſe habet aliter nunc quam prius, alia in qua productum ſe habet nunc, quod non erat prius, quædam in qua productum aliquo modo ſe habet nunc, & prius. Prima productio appellatur generatio in creaturis. Secunda creatio. Tertia emanatio filij in diuinis.

Aduerte quod hæ productiones diſtinguuntur ſeu differunt multipliciter. Primo productio prima quæ eſt generatio creaturarum præſupponit ſubiectum, quod manet ſub vtroque termino. Secunda productio nullum præſupponit ſubiectum, quia eſt ex nihilo. Tertia eſt de ſubſtantia Patris.

Secundo differunt quia prima productio eſt naturalis. Secunda ſupernaturalis. Tertia æternalis.

Tertio differunt quia prima eſt ab agente naturaliter agente. Secunda eſt à Deo agente libere. Tertia à ſuppoſito Patris producente per modum naturæ, & intellectus. Quarto principium quo primæ productionis eſt natura, ſiue forma, principium quo ſecundæ eſt voluntas, & intellectus, principium vero tertiæ eſt memoria fœcunda.

Quinto terminus totalis primæ eſt compoſitum, terminus totalis ſecundæ eſt eſſe exiſtentiæ, terminus totalis tertiæ eſt ſuppoſitum Verbi.

Circa ſecundum ſunt quatuor concluſiones reſponſiuæ, quarum eſt prima. Generatio creaturarum habet rationem motus, mutationis, & productionis; probatur quo ad ſingula membra.

Primo habet rationem motus, quia ad hanc exigitur præparatio materiæ, quæ fit per diſpoſitiones accidentales, ſed huiuſmodi præparatio indiget ſucceſſione, & tempore, ergo generatio naturalis habet rationem motus.

Secundo habet rationem mutationis, quia in generatione naturali introducitur forma ſubſtantialis, ſed talis introductio fit in inſtanti ſecundum Ariſtot. lib. de Gen. & corrupt.

Tertio habet rationem productionis, propterea quod formam non habet à ſe, ſed à principio effectiuo.

Secunda concluſio. Creatio, quæ eſt ſecunda productio, caret ratione motus, habet tamen rationem mutationis, & productionis: probatur quo ad ſingulas particulas.

Prima particula probatur quod ſcilicet careat ratione motus, nam vbi nulla datur materia, ibi nulla poteſt præire diſpoſitio, ſed in creatione nulla datur materia, ergo neque diſpoſitio, ergo neque motus.

Secunda particula, quod ſcilicet habeat rationem mutationis, perſuadetur tali medio, vbi eſt ſubita, & noua introductio formæ, ibi eſt mutatio, ſed in creatione eſt noua, & ſubita inductio formæ, ergo ibi eſt mutatio.

Tertia quod habeat rationem productionis, probatur, quia res creata habet eſſe à principio effectiuo, videlicet à Deo.

Tertia

Digitized by Google

Tertia concluſio. Productio Filij caret ratione motus, & mutationis, habet tamen rationem productionis, probatur quoad omnia membra.

Primo quod careat ratione motus, patet quia generatio verbi non eſt ab aliquo principio naturali creato; rurſus quia eſt æterna.

Secundo quod careat ratione mutationis probatur, mutatio dicit imperfectionem, ergo releganda eſt à Deo.

Tertio quod habeat rationem productionis, conſtat, nam Filius eſt ab aliquo, ſcilicet à Patre.

Quarta concluſio. Productio creaturæ eſt mutatio, probatur auctoritatibus patrum, quæ citantur ab auctore immediatè poſt titulum quæſt. prima eſt Beati Auguſt. 12. de Ciuit. Dei omnia, quæ creata ſunt, mutabilia ſunt, quia de nihilo facta ſunt, ergo ſi creatum eſt mutabile, creatio eſt mutatio. Secunda eſt Damaſceni, Omne, quod à verſione incipit, in verſionem tendit, ſed creatio eſt verſio ſecundum ſpiritum, & verſio eſt mutatio, ergo.

Secundo perſuadetur rationibus, quæ ibi immediatè ponuntur.

Prima ens, & non ens ſummè diſtant, ergo cum creatione de non ente fit ens, creatio eſt mutatio, conſequentia patet, quia quanto magis aliqua diſtant, tanto maior eſt mutatio, & variatio in perueniendo ab vno in alterum.

Secunda quando aliquid acquirit nouum ſitum mutatur. Item quando acquirit formam accidentalem mutatur, rurſus cum acquirit formã ſubſtantialem, ergo quando totum de nouo recipit, & accipit magis mutatur, ſed hoc eſt in creatione, ergo.

Tertia ſi creatio eſſet abſque omni mutatione, ergo abſque omni tempore, ergo res eſſent ab æterno productæ, quod eſt falſum.

Pro expoſitione quæſtionis quatuor ſunt ponderanda.

Primum. Num creaturæ antequam creentur habeant aliquod eſſe reale diſtinctum ab eſſe diuino.

Secundum. Num creatio preſſo, & ſtricto vocabulo ſit mutatio.

Tertium. Num Deus quando creat mutetur.

Quartum. Cur generatio in diuinis ſit abſq; mutatione non autem creatio.

PVNCTVM PRIMVM.

Num creaturæ antequam creentur habeant aliquod verum eſſe reale diſtinctum ab eſſe cauſæ, vel ab eſſe diuino.

HEnricus arbitratus eſt creaturas, vt cognitas à Deo habere aliquod eſſe reale ab æterno, non quidem eſſe actualis exiſtentiæ, ſed eſſe eſſentiæ, aduerſus quem ponitur hæc aſſertio ſecundum placita Sancti Doctoris, & Scoti. Creaturæ antequam creentur nullum eſſe reale habent in actu, nec eſſentiæ, neque exiſtentiæ, ſed tantum eſſe cognitum, ſiue ſecundum quid.

Probatur primo per Beatum Auguſtinum ſuper Geneſim verſus finem, vbi dicit, quod res antequam fierent, erant, & non erant, erant quidem in Dei ſcientia, ſed non erant in propria natura, ergo neque in propria eſſentia, quia natura, & eſſentia ſunt idem.

Item ſecundum Auguſtinum ad Marcellanum. Deus ſolus eſt, qui exordium non habet, ſed eſſentia rei creatæ non eſt Deus, ergo exordium habet, & non eſt æterna.

Secundo comprobatur ratione prima. Illud cuius eſſentia præſupponitur ſuæ productioni per illam productionem non creatur, ſed eſſentia creaturæ ſuæ productioni, vel creationi præſupponitur ſecundum Henricum, ergo non creatur: Maior eſt manifeſta primo, quia ſicut illud, cuius materia intrinſeca, & ex qua præſupponitur, non creatur, ſic multo fortius nec illud, cuius eſſentia præſupponitur. Secundo quia tale quid non fit de nihilo, vel nõ de aliquo, quia oportet eſſentiam illam, quæ præſupponitur aliquo modo ſe habere ad creationem aut igitur ſicut ſubiectum, aut ſicut terminum, non ſicut ſubiectum, quia tunc excluditur creatio, non minus quam per materiam, nec ſicut terminũ, quia eſſentia non fit ipſum eſſe, quia manet in tota creatione, & ſub termino creationis, ergo.

Præterea, Creatio eſt productio totalis ipſius rei in eſſe reali, ſed ſi res prius haberet eſſe verũ quam crearetur, creatio non eſſet productio totalis, plus enim præſupponeretur vel ſaltem non minus creationi, quam motui ſeu mutationi, vel generationi, cui non præſupponitur niſi materia, ergo. Maior patet per differentiam ipſius ab alijs productionibus puta à mutatione, & motu, quæ aliquid præſupponunt, licet primo terminentur ad totum.

Sed dices creatura ab ęterno eſt producibilis realiter, ergo habet producibilitatem realem, ac proinde realitatem aliquam.

Reſpondetur quòd creatura non eſt producibilis realiter propter realitatẽ inexiſtentẽ ipſi producibilitati, cũ illa producibilitas nominet ſolum nõ repugnantiam, ſiue potentiam logicam, dicitur autem ſolum realiter producibilis, quia producibilitas illa eſt ad eſſe reale.

Sed argues creatura in mente diuina habet eſſe cognitum, ſiue ſecundum quid vt dictum eſt in concluſione, ergo reduci debet ad aliquod eſſe ſimpliciter.

Reſpondet Scotus non ſemper eſſe verum ſaltem in eodem genere quod eſſe ſecundum quid reducatur ad eſſe ſimpliciter; pro quo aduerte, quod duplex eſt eſſe ſimpliciter alicuius.

Quoddam eſt eſſe ſimpliciter formaliter. Aliud eſt eſſe ſimpliciter principiatiuè, ſeu terminatiuè: primo modo negatur, ſecundo modo conceditur quod eſſe ſecundum quid reducitur ad eſſe ſimpliciter, nam omnia, quæ erunt, & quæ non erunt, quæ tamen poſſunt eſſe, habent eſſe ſimpliciter principiatiuè, quia habent eſſe in voluntate diuina, quæ eſt principiũ potens producere omnia poſſibilia, vel terminatiuè, vt eſt eſsẽtia diuina, quia ipſa terminat intellectionem diuinam, ſed quia de hoc negotio in

Digitized by Google

primo tangitur, ideo hæc pauca ſufficiant ad intelligendum, quod dicit Auctor de ſecunda productione, in qua productum aliquo modo ſe habet nunc, quomodo non ſe habebat prius, & quod fieri ex nihilo habet eſſe poſt nihil, & ita poſt non eſſe, & ideo ponitur mutatio per productionem de nihilo, & inceptio.

PVNCTVM SECVNDVM.

Creationem non eſſe propriè, & preſſo nomine mutationem.

QVamuis creatio exprimatur verbis ſignificantibus actionem, & paſſionem, tamen non eſt motus, nec mutatio propriè ſumpta, ratio eſt quia motus, ſiue mutatio eſt ſucceſſiua, & eſt tranſitus ſubiecti præexiſtentis à termino à quo ad terminum ad quem, & ſi eſt mutatio accidentalis præſupponit ſubiectum completum, nempe compoſitum ex materia phyſica, ſiue metaphyſica, & forma, vt quādo Angelus ex vna cognitione in aliam mutatur, vel homo ex nigro fit albus, ſi vero mutatio ſit ſubſtantialis, præſupponit materiam, & quia in creatione nullum præſupponitur ſubiectum quod mutetur à termino à quo in terminum ad quem, & non eſt ſucceſſiua, ideo non eſt motus, nec mutatio.

Præterea Phyloſophus 5. Phyſ. diſtinguit triplicem mutationem. Prima eſt ex non ſubiecto in ſubiectum, quæ eſt generatio. Secunda ex ſubiecto in non ſubiectum, & hæc eſt corruptio. Tertia ex ſubiecto in ſubiectum, quæ eſt motus, & nulla eſt mutatio præter iſtas. Sed creatio non eſt generatio, non eſt corruptio, nec mutatio à ſubiecto in ſubiectum quæ dicitur motus, ergo non eſt mutatio.

Amplius Ariſtotiles in eodem libro ait, quod omnis mutatio eſt à quodam in quoddam, at creatio non eſt à quodam in quoddam, ſed ex non aliquo in aliud, ergo non eſt mutatio.

Item de ratione mutationis eſt quod aliquid idē ſe habeat aliter nunc, & prius ſed in creatione per quam producitur tota ſubſtantia rerum non poteſt accipi aliquid idem aliter ſe habens nunc, & prius, ergo.

Idem motus non fit in inſtanti, cum ſit acquiſitio partis poſt partem, creatio autem fit in inſtanti, ergo.

Rurſus vbi eſt inuenire mutationem, ibi eſt inuenire ordinem durationis, qui eſt inter tempus, & inſtans, in mutatione enim in vltimo inſtanti ſubiectum eſt ſub formali termino ad quem, & in priori termino eſt in termino à quo.

Quod ſi dicas id repugnare ſententiæ Auctoris, qui in quæſtione affirmat creationem eſſe mutationem.

Reſpondendum eſt Sanctum Doctorem ſumere mutationem generaliter, ſiue communiter pro quacunque acquiſitione cuiuſcunque eſſe, & non propriè.

Sanctus Thom. prima par. quæſt.45. artic.2. ad ſecundum ait, quod ſecundum noſtrum modum intelligendi eſt mutatio, cum enim modus ſignificandi ſequatur modum intelligendi, creatio ſignificatur per modum mutationis.

Richardus idem ſenſiſſe videtur, quòd ſcilicet creationi non conuenit plenè ratio mutationis ſtrictè, & propriè dictæ, eſt tamen mutatio aliquo modo, ſcilicet ſecundum quod mutatio accipitur pro productione entis non de aliquo.

Alexander Alen. concordat, dicit enim, quòd mutari capitur bifariam. Vnomodo quod iam ens potentia, vel actu, & mutatur ab vno in aliud. Aliomodo quo aliquid dicitur exire in eſſe poſt non eſſe. Primomodo quod creatur non mutatur, quia nec prius fuit potentia, nec actu. Secundomodo quod creatur, dicitur mutari non propriè, ſed communiter; nam quod mutatur, aliquo modo dicitur eſſe vnum, ibi vero non remanet vnitas, cum non eſſe omnino, & eſſe non habeant commune.

Sed obijcies. Impoſſibile eſt tranſire de contradictorio in contradictorium nulla facta mutatione, ſed creatura tranſit de contradictorio in contradictorium, quando producit, ergo.

Reſpondetur quod tranſitus dicit, quod ſubiectū exiſtat ſub vtroque extremo, ſed creatura prius non exiſtit ſub non eſſe generali.

Dubitabis, ſi creatio eſt aliquo modo mutatio, ſub qua mutatione comprehenditur.

Reſpondet Auctor in ſolutione penultimi. Primo quod non eſt mutatio naturalis, ſed poteſt dici ſupernaturalis. Secundo reſpondet, quòd poteſt comprehendi ſub mutatione ad formam, nam eſt mutatio ad totam rei ſubſtantiam, & ita ad formam.

Scotus in quarto loquens de Sacramento Euchariſtiæ ponit triplicem mutationem ſupernaturalem ſimilem trinæ mutationi naturali aſſignatæ ab Ariſtot. 5. phyſic. de qua ſupra facta eſt mentio in ſecunda ratione, & ait, quòd creatio eſt mutatio ſupernaturalis ſimilis mutationi phyſicæ, quæ eſt de non ſubiecto in ſubiectum.

PVNCTVM TERTIVM.

Deum nullo modo mutari quando producit, ſiue creat.

TEſtatur ſacra ſcriptura in Deo nullatenus habere locum, motum, ſiue mutationem, ait enim Dominus per Malachiam cap. 3. ego enim Dominus, & non mutor, & Num. 23. non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur, & Iacob. 1. apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.

Magiſter in litera inquit, cum dicimus Deum facere aliquid, non aliquem in operando motum intelligimus eſſe, quod exponens Sanctus Doctor in ſolutione primi ait, quòd illud intelligitur ſine motu agentis, non tamen ſine mutatione producti, ſi enim anima, vt docet Ariſtotiles, dū mouet corpus immobilis perſeuerat, quanto magis Deus dum creat, & mutat omnia ipſe ſtabilis manēs dabit cuncta moueri?

Ma-

Digitized by Google

Magiſter adducit pulcherrimum exemplum, ſeu ſimilitudinem ad exprimendam veritatem hanc, ſicut ex calore ſolis aliqua fieri contingit, nulla tamen in ipſo, vel eius calore facta motione, vel mutatione, ita ex Dei voluntate noua habent eſſe ſine mutatione auctoris.

Nota quòd creatio bifariam accipi valet. Vnomodo quatenus eſt actio inexiſtens ipſi Deo, & ſic eſt ipſa met ſubſtantia Dei, nullamque mutationem includit, aliomodo quatenus terminatur ad creaturas, & ſic mutationem dicit, id aperte indicat Scotus prima diſtinct. huius quæſt.2. inquiens in productione, verbi gratia, equi eſſe nouitatem dupliciter poſſe intelligi. Vnomodo ex parte producti ſcilicet equi, aliomodo ex parte cauſæ producentis, primomodo concedit, quod illud productum mutatur de non eſſe ad eſſe, primo enim non habebat eſſe, & nunc habet eſſe. Secundomodo negat Scotus, quòd ſit nouitas in cauſa, rationem aſſignat, quia nouitas in cauſa eſſet, quando eſſet alius, & alius actus volendi, quo vellet illud productum, vel in alio, & in alio inſtanti, itaque quando res producuntur à Deo, non eſt aliqua mutatio in ipſa cauſa prima ſiue in Deo, ſed bene in ipſis rebus productis, quia mutatur de non eſſe ſimpliciter ad extra ad eſſe ſimpliciter ad extra.

Pro cuius ſẽtẽtiæ intellectu aduerte, quòd idem actus volendi primæ cauſæ ſcilicet Dei eodem modo ſe habens poteſt eſſe alicuius nouiter voliti, vel producti, quia Deus vnico actu volendi vult illud, quod erat nouum, quod tamen nunc non eſt abſque ſui nouitate, & mutatione, affertur à Scoto exemplum de ſole, qui ſi ponatur ſemper eſſe in ſe æquè luminoſus, & creetur aliquod medium perſpicuum approximatum de nouo illud illuminabit, ita quod nihil nouum erit in ſole ad hoc, quod ab ipſo ſit noua illuminatio, & ſi poſſet ex ſe ponere medium perſpicuum, & ſub lumine, ſicut cauſat in ipſo lumen, ita poneret in eſſe hoc totum, ſcilicet medium illuminatum ſine aliqua nouitate in ſe ipſo, ex quo ſequitur, quòd ſtat Deum aliquid contingenter cauſare, & illud de nouo producere ſine mutatione, & nouitate ſui, ſed illa nouitas eſt tantum in producto.

Contra quia agens dat eſſe, ideo productum accipit eſſe, & non è contra, ergo oportet aliquam nouam habitudinem præcedere in producente, ſed nulla nouitas poteſt eſſe in Deo, ergo nihil poteſt de nouo producere, vel mutatio erit in Deo.

Reſpondet Doctor ſubtilis, quod ad abſolutum in cauſa immediatè ſequitur abſolutum in effectu, & in effectu primo conſequitur reſpectus ad cauſam, & tunc ſi eſt aliquis reſpectus cauſæ ad effectũ, ille reſpectus ad effectum eſt vltimus, & aliquando nullus. Quo circa Dei ad creaturam nulla eſt relatio realis, & ſi qua eſt illa, eſt relatio rationis, & ſic in illo inſtanti, in quo Deus dat eſſe ipſi producto abſoluto eſt relatio ipſius producti ad Deum producentem, & non è conuerſo, Deus enim non poteſt referri ad creaturam relatione reali.

Cum autem arguitur, quia cauſa dat eſſe productum, accipit eſſe, dicitur quod ly quia poteſt accipi bifariam. Vnomodo vt dicit realitatem, vel abſolutam, vel reſpectiuam in cauſa ipſa, Aliomodo quatenus dicit ordinem cauſati ad ipſam cauſam producentem, primomodo falſa eſt illa propoſitio, nam ſenſus eſſet, nam quia in cauſa cauſante effectum ponitur aliqua realitas noua abſoluta, illa cauſa dat eſſe, & productum per illam recipit eſſe, & hoc eſt falſum. Secundomodo ſi ſumatur, tunc eſt vera propoſitio, quia ſenſus eſt quod cauſa ſecundum ordinem naturæ eſt prior quam ſit effectus, ideo effectus accipit eſſe ab ea, & non è conuerſo, voluntas namque diuina præcedit, & productum accipit eſſe ab illa, & ideo nulla nonitas, ac mutatio eſt in ipſa, ſed tantum in producto.

Sed dices Deus tranſit de contradictorio in contradictorium, quando creat, quia de non creante fit creans, & de non agente agens, ergo mutatur.

Reſpondetur quod iſte tranſitus non eſt formaliter in Deo denominatione intrinſeca, ſed extrinſeca. Sanctus Doctor, vt aliàs dictum eſt reſpondet in primo diſtin.8.artic.2. quæſt.1. quod duplex eſt agens, quoddam, quod non eſt ſua actio, aliud quod eſt ſua actio, primum nunquam ſit de non agente agens, quin mutetur, cum nouum quid ſibi adueniat. Secundum vero cum de non agente ſit agens non mutatur, quia nihil nouum ſibi accidit, tale agens eſt Deus.

PVNCTVM QVARTVM.

Generatio verbi in diuinis cur ſit penitus abſque mutatione, non autem creatio.

CONficit Auctor argumentum, quod eſt vltimum in ordine ex tanta potentia creat Deus ex quanta generat, ſed Deus poteſt generare ſine mutatione ſui, & etiam perſonæ genitæ, ergo pari ratione poteſt creare ſine mutatione ſui, & creaturæ, aut ſi non quæro, quare non.

Reſpondet Sanctus Doctor quod quamuis tam generatio, quam creatio ſit ſub æquali potentia, non tamen ſunt ſimiles; quoniam creatio eſt productio ex nihilo habens eſſe poſt non eſſe, huiuſmodi autem productio ponit inchoationem, ſiue inceptionem, inchoatio, ſeu inceptio includit mutationem, cęterum generatio verbi non habet ordinem ad nihil, neque eſt ex nihilo, cum ſit de ſubſtantia Patris; ideo non ponit inchoationem, nec per conſequens mutationem, & licet habeat originale principium, non tamen initiale.

Circa illud, quod ait Sanctus Doctor generationem, & creationem eſſe ſub æquali potentia, aduerte iuxta placita ipſius in 1.diſt.7.quæſt.3.quod poſſe generare, & poſſe creare ſunt vnum poſſe in re, differens tamẽ ratione ſiue ſecundum rationem intelligendi, nam vnum eſſe eſt in re eſſe patrem, & eſſe Deum, ſimiliter & de poſſe idem eſt aſſerendũ, vnde ſicut eſſentia, & perſona ſunt vnum in re, tamen

men eſt differentia rationis in intelligendo, & dicendo, ſic affirmandum eſt de potentia generandi, & creandi, vide quæ diximus ſuper illam quæſtionem.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum creatio dicat medium inter Creatorem, & creaturam.

HAec quæſtio mouetur propter eos, qui dixerunt ideas eſſe medium inter Creatorem, & creaturam, quorum hæreſis condemnata fuit in Concilio Sennonenſi.

Pro dilucidatione terminorum tituli nota, quod Creator dupliciter ſumitur, Vnomodo pro denominato, aliomodo pro per ſe ſignificato. Primomodo eſt Deus, ſiue eſſentia. Secundomodo dicit reſpectum Dei creantis ad creaturam.

Secundo aduerte, quòd Creator adhuc bifariã accipi valet. Vnomodo communiter pro primo efficiente, à quo aliquid producitur mediatè, vel immediatè poſt non eſſe, ſiue ſimpliciter, ſiue in ſuo ſubiecto. Aliomodo capitur ſtrictè pro primo efficiente, à quo producitur aliud immediatè poſt omnino nihil, & ſic Deus eſt Creator Angelorum cœli empyrei, animarum rationalium, habituum infuſorum materiæ primæ, & temporis.

Tertio nota, quòd creatura eſt aliquod ens productũ immediatè à Deo poſt omnino nihil, vel eſt ab eo quod nõ eſt, in eo quod eſt eſſentia, ſiue exiſtentia.

Quarto obſerua medium eſſe duplex, quoddam ſecũdum rem, aliud ſecundum rationem intelligendi.

In corpore quæſt. quatuor facit Auctor. Primo ponit diſtinctionem creationis. Secundo reſpondet. Tertio mouet dubium. Quarto aperit quam relationem dicat creatio paſſiua.

Quo ad primum creatio capitur dupliciter Vnomodo pro creatione, quæ eſt actio. Aliomodo pro creatione, quæ eſt paſſio, & hoc ſecundomodo adhuc bifariam accipi valet. Vnomodo pro omni eo quod eſt ab alio, ita quod habet eſſe poſt non eſſe. Aliomodo pro ipſa ſubſtantia rei ab aliquo producente de nihilo.

Quo ad ſecundum ſunt tres concluſiones reſponſiuæ; prima Creatio actio non eſt medium ſecundum rem inter Creatorem, & creaturam, ſed ſolum ſecundum rationem intelligendi: probatur ſic. In Deo eſt omnimoda ſimplicitas, ergo actio eſt ſua potentia, & ſua eſſentia, ergo creatio actio erit ipſa eſſentia diuina, ac proinde non eſt medium ſecundum rem inter Creatorem, & creaturam.

Secunda concluſio creatio paſſio primomodo ſumpta nõ eſt medium, nec ſecundum rem, neque ſecundum rationem inter Creatorem, & creaturam: probatur tali pacto in nomine creaturæ clauditur ipſa creatio cum creatura nominet non ſolum creata, ſed etiam concreata, ergo creatio paſſio ſic ſumpta non eſt medium nec ſecundum rem, neque ſecundum rationem inter Creatorem, & creaturam.

Hæc concluſio comprobatur rationibus, quæ ſunt in argumento contra. Prima creari nil aliud eſt quam eſſe, ergo nec creatio aliud quam eſſentia, ergo. Anteced. patet per Auctorem de cauſis propoſitione quarta, primum rerum creatarum eſt eſſe.

Secunda inter ens ab alio, & ens non ab alio non eſt medium, ſed quod non eſt ab alio eſt Creator, & quod eſt ab alio eſſentialiter eſt creatura, ergo inter Creatorẽ, & creaturam non eſt medium.

Tertia creatura refertur ad Creatorem, ſed non per aliud; quia procederetur in infinitum, ergo refertur ſe ipſa, ergo creatio nil aliud eſt quam creatura, ergo non eſt medium.

Quarta ſi eſſet medium, aut æternum, aut temporale. non primum quia aliquid æternum eſſet aliud à Deo, nec ſecundum quia ante omnium creationem eſſet aliquid temporale, quod non eſt dicendum.

Quinta ſicut ſe habet Creator ad creationem actiuam, ita creatura ad creationem paſſiuam, ſed Creator non differt ſecundum rem à creatione actiua, ergo neq; creatura à creatione, quæ eſt paſſio, ergo non eſt medium inter Creatorem, & creaturam.

Tertia concluſio. Creatio paſſio ſecundo modo ſumpta eſt medium ſecundum rationem, & habitudinem: probatur, creatio dicit habitudinem ad non eſſe præcedens, & ad principium productiuum, ſignificat enim exire de non eſſe in eſſe, & hoc ab aliquo, ergo eſt medium.

Quoad tertium dubitat Auctor, quæ ſit illa habitudo, quæ importatur ad non eſſe præcedens.

Reſpondet eam habitudinem eſſe mutationem, quod ſi vlterius inueſtigetur, quæ ſit illa mutatio, ſatisfacit non eſſe aliud quam rem ipſam, pro cuius reſponſionis intellectu tradit Auctor quod eſt triplex mutatio; prima ad eſſe, ſecunda ab eſſe, tertia in eſſe. Prima nihil ponit niſi à parte termini ad quem. Secunda nihil ponit niſi à parte termini à quo. Tertia ponit aliquid à parte vtriuſque. Prima nil aliud eſt quam nunc primo eſſe. Secunda nil aliud eſt quam nunc vltimo eſſe. Tertia vtrumque habet extremum, ac etiam ſubiectum, quod eſt prius natura, quam terminus.

Circa quartum quæ relatio ſit creatio docet Auctor triplicem eſſe relationem.

Quædam eſt quæ fundatur ſuper proprietatem accidentalem, vt ſimilitudo fundata ſuper albedinem. Aliqua eſt, quæ fundatur ſuper dependentiam eſſentialem, vt habitudo materiæ ad formam.

Alia eſt, quæ fundatur ſuper originem naturalem, vt paternitas. Prima relatio aliquid reale addit. Tertia nihil vt patet in diuinis, media verò dicit aliquid quod eſt quodammodo, non huic ſimilis eſt relatio, quam dicit creatio. Quoniam creatura eſſentialiter, ac totaliter à Creatore dependet, nec eſt medium inter ipſum Deum, & creaturam ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum rationem, & habitudinem.

Ad intelligentiam quæſtionis ſex ſunt expendenda.

Primum. Quid ſignificet creatio ex parte Dei.

Secundum. Quænam actio ſit creatio immanens, vel tranſiens.

Tertium. Num creatio ſit prima actio, & dignior alijs.

Quartum. Num creatio actio ab æterno ſit in Deo.

Quintum. Quid ſit creatio paſſiua.

Sextum. Num relatio creaturæ ad Deũ ſit eadem cum ſuo fundamento.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſignificet creatio ex parte Dei.

CReatio actiua Dei eſt ipſemet Deus, & diuina eſſentia, vt docet Auctor, cuius ratio eſt, quia quicquid eſt in Deo eſt diuina eſſentia, creatio actiua eſt in Deo, ergo eſt ipſemet Deus, & diuina eſſentia.

Pro cuius dicti intellectu aduertendum ſecundum Scotiſtas, quod creatio actiua poteſt accipi bifariã. Vnomodo fundamentaliter, aliomodo formaliter. Primomodo eſt eſſentia diuina, ſeu voluntas diuina, vel velle diuinum; eſſentia namque & voluntas dicta eſt, vt fundamentum remotum, velle autem diuinum, ſeu volitio diuina eſt proximum fundamẽtum. Secundomodo creatio eſt quidam reſpectus rationis ipſius Dei creantis ad creaturã, qui reſpectus poteſt dupliciter intelligi. Vnomodò quod ſit per actum comparatiuum intellectus diuini. Aliomodo quod ſit per actum comparatiuum intellectus creati; Primomodo non intelligitur, cum nulla noua cõparatio poſſit eſſe ab intellectu, vel voluntate Dei. Secundomodo intelligitur, quoniã intellectus creatus comparat Deum ad creaturam producendam ab æterno, licet non pro æterno, ſed pro aliquo tempore.

Sed dices omnis actio, quæ Deus eſt, prius eſt ordine naturæ, quam creatura, quia creatio actiua, & creatio paſſiua ad ſe inuicem referuntur, & ſecundũ philoſophum lib. prædicamentorum ad aliquid videntur eſſe ſimul natura, ergo creatio actio non eſt Deus.

Secundo obijcies quod cauſa in actu non eſt niſi effectus ſit in actu, ſed creatio eſt cauſa, quia Deus actu creat, ergo nunquam fuit niſi quando creatura fuit, ſed creatura non fuit ab æterno, ergo creatio non fuit ab æterno, ergo non eſt diuinum velle, conſequentia tenet, quia velle diuinum ab æterno fuit.

Ad primum dicendum quod maior eſt vera de actione, quæ Deus eſt ſecundum id, quod eſt, tamen conſiderata ſub ratione relationis, quam ex conſequenti importat ad creaturam non eſt prior natura, quam creatura, & ſub tali relatione conſideratur diuina actio, dum conſideratur ſub ratione, qua eſt creatio actiua.

Vel ſub alijs verbis, & clarius reſpondetur quòd licet creatio actiua ſecundum id, quod eſt fundamentaliter, ſit prior ordine naturæ, quam creatio paſſiua, tamen habitudo realis conſequens creationem paſſiuam, & habitudo ſecundum rationem cõſequens creationem actiuam ſimul ſunt natura.

Ad ſecundum dicitur, quod cauſa in actu duplex eſt, quædam eſt, quæ habet omnem actualitatem, quam habere poteſt, alia eſt in actu, quia actu cauſat, & habet actu reſpectum ad effectũ, ſi loquamur de cauſa primomodo, negatur maior, ſi de cauſa ſecundomodo conceditur: ad minorẽ dicitur, quod creatio eſt, qua Deus actu creat, & habet reſpectum ad creaturam, vnde ſic nunquam fuit creatio, niſi quando fuit creatura, & quia creatura non fuit ab æterno, neque creatio fuit ab æterno.

Vel reſpondetur, quod cauſa eſt duplex, quædam eſt naturalis, quæ agit ſecundum quod eſt, ideſt ſecundum modum ſui eſſe, & hæc eſt ſemper ſimul cũ effectu, ſi ſit ſufficiens ad producendum effectũ, alia eſt cauſa libera, quæ agit, vt vult, & vt proponit, & de tali cauſa negatur maior, nam ex voluntate antiqua, qua Petrus vult ſcribere procedit ſcriptio in tẽpore determinato, ſimiliter quando aliquis effectus à Deo volitus ponitur nouiter in actu non interuenit alia actio præter eius velle, ſed noua habitudo actionis æternæ ad temporalem effectum, ponitur enim effectus diuinæ voluntatis in illa menſura, in qua diſponit ipſum velle.

Contra prædicta non eſt læue argumentum, nam poſito diuino velle effectus poteſt poni, & non poni, ergo velle diuinum magis habet rationem potẽtiæ, quam actionis, ergo creatio actio non eſt diuinũ velle. Prima conſequentia patet quia illud quo poſito adhuc effectus poteſt poni, & non poni, magis habet rationem potentiæ, quam actionis.

Reſpondetur ꝙ velle diuinum põt bifariam conſiderari. Vnomodo abſolute, & præcisè. Aliomodo cum reſpectu ad effectus: Primomodo non habet rationem productionis. Secundomodo maximè.

Secundo reſpondetur, quòd poſito diuino velle cum reſpectu ad effectum neceſſe eſt effectum poni neceſſitate ſuppoſitionis, & infallibilitatis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quænam actio ſit creatio immanens, ac tranſiens.

NOtandum quòd actio capitur tripliciter. Vnomodo dicitur quidam reſpectus extrinſecus adueniens, qui conſtituit apud Gilbertum Porretanum vnum ſex principiorũ, quem ſic diffinit; actio eſt ſecundum quam in id, quod ſubijcitur agere dicimur. Secundo ſumitur ad ſignificandum actiones, ſeu verius actus immanentes, & dicuntur immanentes, quia manent in agente, vt intellectio, & volitio, & ſic accipitur, *9.* metaphyſ. & in *6.* Ethic. dum dicit philoſophus prudentia eſt ratio rerum à nobis agibilium. Tertio capitur actio pro actu exteriori, ſeu in exteriorem tranſeunte materiam.

Communis autem diuiſio actionis ſecundũ Dialecticos, philoſophos, & theologos eſt in immanentem, & tranſeuntem, quam Scotus quæſt. 13. quolibetal. aſſerit eſſe generis in ſuas ſpecies, & ſic eſt diuiſio vniuoci in vniuocata, & quamuis ipſe in eadẽ quæſt. dicat non eſſe generis in ſpecies, ſed vocis in ſignificationes, tamen ibi conſiderat actionem immanentem vt eſt qualitas, quæ æquiuocè dicitur actio. Actio tranſiens eſt illa, quæ habet terminum in paſſu diſtinctum ab agente, ſicut calefacti ligni, calor eſt terminus calefactionis, & calefactio ibi eſt ab igne, & terminus ſcilicet calor eſt in ligno, & calefactio dicitur actio tranſiens.

Actio immanens eſt, quæ eſt ad terminũ, qui terminus manet in agẽte, ſicut reſpectu intellectionis, quæ eſt noua, oportet aſſignare actionem nouam, quæ ſit ad intellectionem, & vocatur intellificatio, & quia terminus eius eſt in intelligente, intellificatio dicitur actio immanens.

Nota ſecundum Scotum vbi ſupra quod vtraque actio tam immanens quam tranſiens eſt productiua, nam actio immanens eſt productiua termini in ipſomet agente, actio verò tranſiens eſt productiua termini in alio.

Secundo aduertendum, quod actio vt eſt genus non transfertur ad diuina ad intra, nec ad extra, ſed eſt extra limites prędicamenti actionis, ſicut & alia, quæ de Deo dicuntur, ſunt extra omne genus.

Tertio obſeruandum, quod actio in diuinis eſt relatio, ſiue ſit ad intra, ſiue ad extra, vt docet Scotus 4. ſent. diſt. 13. q. 1. & quæſt. 4. quodlib.

His notatis explicandum eſt, num creatio actio ſit actio immanẽs, vel tranſiens, circa quod dubium diſſentiunt Doctores, aliqui enim immanentem eſſe aſſerunt, alij vero tranſeuntem.

Pro cuius reſolutione duas ſtatuo aſſertiones, quarum prima ſit iſta creatio formaliter eſt actio Dei immanens; probatur ſic. Creatio actiua eſt diuinum velle, ſed velle eſt actio immanens: ergo creatio eſt actio immanens: maior patet ex dictis in pręcedenti puncto, & perſuadetur tali medio. Id, quo Deus producit creaturas, eſt velle diuinum, quia Deus per imperium ſuæ voluntatis omnia produxit, ſed creatio actiua eſt, qua Deus omnia produxit, ergo.

Confirmatur ratione Ricchardi Deus creauit omnia intelligendo, & volendo, non loquendo de intelligentia ſub ratione, qua Deus eſt actus ſimplicis intelligentiæ, quo etiam intelligit Deus ea, quæ nunquam eſt facturus, nec de velle ſub ratione, qua eſt actus complacentiæ, quo Deus complacet etiam in bonis poſſibilibus fieri, quæ nũquam fient, ſed loquendo de actu intelligendi, quo diſponitur res facienda, & de actu voluntatis affectante, vt ita loquar, non eſſe, ſed vterque actus eſt immanens, ergo creatio eſt actio immanens.

Secunda concluſio Creatio habet modum actionis tranſeuntis, probatur. Actio tranſiens inter alia hoc ſibi vendicat, vt tranſeat in rem exteriorem, ſed creatio actiua tranſit in rem exteriorem, quia aliter non inferret creationem, quæ realiter eſſet paſſio, ergo.

Sed quæres an propriè poſſit dici actio tranſiens.

Reſpondeo, quòd propriè, & ſtrictè non eſt dicẽda ſecundum Richardum, & nonnullos alios, quia actio tranſiens habet eſſe ſubiectiuè in paſſo, ſed creatio actio non ſubiectatur in creatura, ergo non eſt actio tranſiens.

Minor probatur. Operatio tranſiens, quæ ſubiectiuè recipitur in paſſo, eſt medium inter agens, & patiens, ſed inter Creatorem, & creaturam non datur medium, cum Deus immediate produxerit, ergo creatio non eſt propriè actio tranſiens ſubiectata in creatura.

Hinc Albertus rectè ait, quod hæc actio non dicitur de ipſo Deo, ſicut dicitur de creaturis, in quibus temporalem motum ſignificat, quia in eis agens, vt agens, non comparatur ad patiens, niſi per influxũ actus, & virtutis in patiens, in Deo autem non deſignat aliquid actus, & virtutis influxui patienti, ſed quod ad imperium voluntatis diuinæ totum creatũ ſecundum id, quod eſt, & ſecundum eſſe ſuum vocetur ad eſſe ex nihilo ſine motu agentis, & ideo propriè non poteſt dici actio tranſiens habens eſſe ſubiectiuè in creatura.

Richardus inquit, quod hæc actio quamuis maneat in agente, tamen in re exteriori connotat aliquam realem, & actualem habitudinem ad creaturam, & propterea infert in effectu paſſionẽ realem, ac proinde cõcludendum eſt, creationem eſſe actionem immanentem eſſentialiter habere, tamen virtualiter modum actionis tranſeuntis.

PVNCTVM TERTIVM.

Num creatio ſit prima actio, vel dignior alijs.

MOuetur hæc dubitatio à Præceptore S. Doctoris noſtri quæſt. 6. art. 2. quod priuſquam ſoluatur aduertendum quod hic loquimur comparando actiones diuinas ad extra, & non ad intra, & quamuis eſſentia diuina non dicatur multiplex, cum ſit eadem ſecundum rem, actio tamen multiplicitatem quandam habet ex parte effectuum.

Secundo notandum, quòd tria ſunt, quæ diuerſis reſpectibus ſunt maxima opera Dei, ſcilicet creatio, iuſtificatio, & glorificatio. His notatis ponẽdæ ſunt tres concluſiones reſponſiuæ.

Prima inter omnia opera Dei creatio eſt maximum opus Dei ex parte modi agendi, patet quia in creatione ex nihilo fit aliquid, & probatur adhuc duabus rationibus deſumptis ex Alex. Alen. vbi ſupra. Prima nobilior eſt actio, qua datur eſſe in quantum huiuſmodi, quam qua proximè datur aliqua additio ſuper eſſe, omnis enim prima cauſa, & vniuerſalis plus influit ſuper cauſatum, quam cauſa ſecunda, ſed cauſa prima influit eſſe eis, ergo nobilior eſt actio, ſed actio illa eſt creatio, ergo creatio eſt nobilior alijs actionibus. Secunda ratio eſt eiuſmodi, actio, quę procedit ex vno ſibi ſufficienti eſt dignior actione, quæ requirit neceſſario multa, ſed alię actiones exigunt neceſſario multa, creatio vero eſt ex vno, ergo creatio eſt dignior.

Secunda cõcluſio ex parte termini iuſtificatio eſt maius opus Dei; probatur, quia iuſtificatio inquit D. Tho. 1. 2. quæſt. 113. art. 9. terminatur ad bonum æternum diuinæ participationis, creatio aũt terminatur ad bonum naturæ mutabilis, ſed bonum gratiæ nobilius eſt, quam eſſe naturæ, ergo iuſtificatio maius opus eſt, quam ſit creatio.

Confirmatur auctoritate B. Auguſtini, qui exponens illud Ioan. 14. maiora horum faciet, dicit apertè, quod maius opus eſt, vt ex impio fiat iuſtus, quã creare cęlum, & terram.

Tertia concluſio ex parte doni glorificatio eſt maius opus, quam ſit iuſtificatio peccatorum: probatur, nam maius eſt donum gloriæ beatificantis, quam ſit donum gratiæ iuſtificantis, vel maius donum eſt gloria, quam ſit gratia, ſed quia hoc negotium ſpectat ad materiam iuſtificationis, de qua auctor in 4. diſt. 17. agit, ideo hæc pauca pro noſtro inſtituto ſufficiant.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Num creatio actio ſit ab æterno in Deo.

RAtio dubitandi eſt, quia Deo idem eſt dicere, quod facere vnde in Pſal. dixit, & facta ſunt, ſed dicere Dei eſt æternum, alias Filius qui eſt verbum patris non eſſet patri coæternus, ergo & facere Dei eſt æternum, ergo creatio actio eſt æterna.

Amplius creatio actio eſt velle diuinum, ſed hoc eſt æternum, ergo creatio eſt ab æterno.

In hac dubitatione controuertuntur Theologi, & ne in referēdis eorum ſententijs immoremur, dicimus, quod de creatione actione bifariā loqui poſſumus. Vno modo ſecundum id, quod eſt, ſiue abſolutè, alio modo ſub ratione relationis, quam ex conſequenti importat ad creaturas, Hac præmiſſa diſtinctione duas ſtatuimus concluſiones, quarum prima ſit hæc. Creatio actio cōſiderata ſecundum id, quod eſt, ſiue abſolutè, eſt æterna, probatur creatio vt ſic eſt realiter idem, quod ipſe Deus, quicquid enim eſt in Deo realiter idem eſt quod Deus, ergo eſt æterna. Præterea creatio actio includit potentiam, ſcientiam, & voluntatem Dei, ſed hæc ſunt æterna, ergo.

Secunda concluſio Creatio actio conſiderata ſub relatione relationis, quā importat ad creaturas non eſt ab æterno in Deo; probatur, quia illi actioni non conuenit ratio creationis actiuæ, niſi ſub ratione, qua per eam producitur creatura, ſed creatura producta eſt ex tempore, ergo creatio actio ſic conſiderata non eſt ab æterno in Deo.

Præterea creatio actiua connotat ex conſequenti in creatura actualem, & realem habitudinem ad creatorem, & in ipſa diuina actione quandam habitudinem ſecundum rationem ad creaturam, ſed huiuſmodi habitudo non eſt ab æterno in Deo, ergo.

Item creatio habet modum actionis tranſeuntis, vt in ſecundo puncto dictum eſt, ſed actio tranſiens non poteſt eſſe, niſi actu tranſeat in effectum ad extra, ergo creatio actio conſiderata ſub illa relatione, ſeu habitudine non eſt ab æterno in Deo.

Rurſus creatio vt ſic eſt cum creatum eſt, ſed creatum eſt in tempore, ergo & creatio.

Sed argues: Deus ab æterno fuit agens, ergo ab æterno fuerunt res actæ ſiue productæ, conſequentia tenet, quia ad omne agere ſequitur agi.

Reſpondetur quòd Deus ab æterno fuit agens, & magis propriè operans, quia ab æterno fuit intelligens, & volens, ſed negatur conſequentia, quoniā agere immanens non infert agi, ſed bene conceditur quod ad omne producere ſequitur produci, nam producere addit ſuper agere habitudinem ad aliquid terminans actionem, & ideo non conceditur, quod ab æterno fuerit producens creaturas, vel eas faciens.

Circa illud, quod in principio puncti adductum fuit, quod Deo idem eſt dicere quod facere, ſed dicere Dei eſt æternum, ergo.

Dicendum cum S. Thom. quæſt. 3. de creat. art. 7. in reſponſione ad vltimum, quod facere ex parte Dei non importat aliquid, quod ſit aliud, quam ſuū dicere, cum actio Dei non ſit accidens, ſed eius ſubſtantia, ſed facere importat effectum actualiter exiſtentem in propria natura, quod per dicere non importatur.

PVNCTVM QVINTVM.

Quid ſit creatio paſſiua.

IN diuerſas abeunt ſententias Doctores in hac quæſtione; aliqui enim arbitrantur non eſſe aliquam creationem paſſiuam, niſi quantum ad modū ſignificandi, & denominandi, adeo vt creatio paſſiua ſit realiter idem cum creatione actiua, ſicut prædeſtinatio paſſio cum prędeſtinatione, quę eſt actio.

Quidam exiſtimant creationem paſſiuam eſſe quandam mutationem, quæ in inſtanti corrumpitur, quæ eſt via in eſſe creaturæ.

Alij cenſent eſſe accidens creato inhærens, & eſſe relationem realem, cęterum prima opinio non videtur conſentanea, imò repugnat communi ſententiæ Theologorum aſſerentium creationem paſſiuā realiter differre ab actiua, illud autem ſimile, quod prædicta opinio pro ſe adducit de prædeſtinatione non valet, quia prædeſtinatio nihil reale actu ponit in prædeſtinato, creatio autem actiua connotat effectum in actu, & in ipſo realem habitudinem ad creatorem.

Secunda itidem opinio non recipitur, quia nulla res corrumpi poteſt in eodem inſtanti, in quo eſt: nam impoſſibile eſt rem in eodem inſtanti eſſe, & non eſſe.

Tertia ſimiliter poteſt infringi, quia ſi creatio eſt accidens, ſequitur quod creatura poſſit eſſe ſine creatione, inquit Scotus; ſed hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur. Omne prius alio tempore poteſt eſſe ſine poſteriori, ſed ſubſtantia eſt prior accidente, tempore, & natura, vt docet Ariſt. 7. Metaph. ergo.

Reſtat modo, vt probabiliorem ſententiam ad aures S. Doctoris aperiamus, pro qua ſit

Prima concluſio. Creatio paſſiua eſt ens reale in creatura: hęc concluſio ſic probatur, in omni dependente eſt aliqua entitas conueniens ei in quantum eſt dependens, ſed creatura in quantum creatura eſt dependens à Deo, ergo in creatura, in quantum eſt creatura, eſt aliqua realitas, ſed talis non eſt aliud, quam creatio paſſiua, ergo creatio paſſiua eſt ens reale.

Secunda aſſertio. Creatio paſſiua fundamentaliter eſt res, quæ creatur, id eſt, ipſa creatura; hāc concluſionem expreſſe ponit Auctor, & probatur, quia ſicut creatio actio eſt idem, quod eſſentia diuina, ita creatio paſſio eſt idem, quod eſſe creati, ſiue creaturæ, nam ſicut ſe habent ad inuicem eſſe cauſæ, & eſſe cauſati, ſic ſe habent creatio actiuè dicta & paſſiuè ſumpta, & permutatim ſicut ſe habet creatio actiuè capta ad eſſe cauſæ, ita creatio paſſiua ad eſſe creaturæ: hæc ratio hauritur ex fonte Doctoris in argumento, ſed contra.

Tertia concluſio. Creatio paſſio formaliter connotat relationem, & habitudinem ad Deum creantem, probatur. Omnis dependentia eſt relatio, ſed creatio paſſiua importat dependentiam, nam ipſa

creatura

Digitized by Google

creatura eſſentialiter, & totaliter dependet à creatore, inquit Author in quæſt. ergo creatio paſſiua importat relationem.

Nota, quòd creatio duplicem reſpectum dicit, vt colligitur ex verbis S. Doctoris, vnum ad agens primum nempe ad Deum creantem, alium ad non eſſe immediatè præcedens.

Sed aduerſus ſecundam concluſionem eſt obiectio, quæ talis eſt. Nulla res eſt ſuum fieri, vtpotè generatum non eſt ſuum generari, & corruptum nō eſt ſuum corrumpi, & ita de alijs, ergo pari ratione creatum non eſt ſuum creari, & per conſequens creatio paſſiua non eſt creatura ipſa, ſiue res creata.

Præterea creari eſt prius ordine naturæ, quam eſſe creatum, quia eſt via in ipſum, ergo creari non eſt res creata, nec creatio paſſiua eſt creatura.

Ad primum dicendum, non eſſe ſimile de fieri in alijs mutationibus, & in creatione, quoniam in alijs mutationibus fieri antecedit id, quod fit tempore, vel natura, in creatione autem non ſic contingit, quia fieri eſt ſimul tempore, & natura.

Notatur quod duplex eſt fieri. Vno modo ſequitur ſi fit, eſt, Alio modo ſi fit non eſt, quod creatur fit, & cum fit, eſt, ideo creari non eſt aliud, niſi nunc eſſe primo poſt omnino non eſſe ab eo, qui poteſt dare eſſe.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd creari non eſt via in eſſe creaturæ, imò eſt ipſum eſſe creaturæ ſub ratione, qua nunc primo acceptum ab aliquo non de aliquo, propterea nulla eſt realis via in eſſe creaturæ niſi ipſa creatio actiua, à qua eſt creatum eſſe.

Si dicatur, quod fieri tranſit. Reſpondet author hoc poſſe bifariam intelligi, Vno modo ratione eius, quod ſignificationi ſubſternitur. Alio modo ratione connotati: primo modo non tranſit, ſecundo modo maximè, quia ſi creari eſt nunc primo eſſe, deſinit creari non ratione eius, quod ponit, ſed ratione immediatè collationis ad nihilum.

Alex. Alen. ait quod dicitur fieri tranſire ratione conditionis additæ, ſcilicet nunc primo non eſſe, & ratione eius tranſit.

PVNCTVM SEXTVM.

Num relatio creaturæ ad Deum ſit eadem cum ſuo fundamento.

ASſerit deuotus Doctor in queſt. creationem dicere relationem, quæ fundatur ſuper dependentiam eſſentialem, nam ipſa creatura eſſentialiter, & totaliter à creatore dependet, dubitatur modo an huiuſmodi relatio ſit eadem fundamēto, vel differat ab eo, circa quod dubium, & ſi variç extiterint Theologorum ſententiæ, quas non intendimus breuitati ſtudentes recenſere illud iuxta doctrinam S. Bonauenturæ & Scoti diſſoluemus, ſed prius aduertendum eſt, quod duplex eſt relatio creaturæ ad Deum, Quædam quę conuenit omni creaturæ & eſt illa, qua creatura depēdet ad Deum in genere cauſę efficientis, vel finalis, Altera eſt ſpecialis, quæ conuenit alicui creaturę, huiuſmodi eſt vnio naturæ humanæ ad verbum, quę ſoli illi creaturæ conuenit: hic de prima relatione agendum eſt, non de ſecunda.

Secundo Notandum, quod duplex eſt dependentia vna ad cauſam intrinſecam, alia ad extrinſecam. Prima dependētia eſt ad illud quod intrinſecè componit illud, vt totum eſſentiale ad materiam, & formam, quæ intrinſecè, & eſſentialiter componunt illud. Secunda dependentia eſt illa, qua dependens ſic dependet ab aliquo, vt implicet illud eſſe ſine eo, à quo dependet, vt creatura à Deo, nam implicat creaturam eſſe & Deum non eſſe.

His prænotatis ponendæ ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ, quarum eſt prima. Relatio creaturæ ad Deum eſt eadem realiter ſuo fundamento. Hæc cōcluſio eſt Authoris in quæſt. vbi ait, quod habitudo illa eſt eſſentialis, & probatur à Scoto primo ſic, non minus dependet quodlibet cauſatum ad ſuam cauſam extrinſecam, quam dependeat totum eſſentiale ad ſuas partes eſſentiales intrinſecas, ſed iſta dependentia eſt idem realiter illi, ergo etiam dependentia illa, qua cauſatum dependet eſſentialiter ad cauſam extrinſecam erit eadem realiter ipſi cauſato, ſed creatio eſt dependentia cauſati ad cauſam extrinſecam, vt puta ad Deum creantem, ergo creatio eſt eadem realiter rei creatæ. Maior probatur, nam componere intrinſecè dicit aliquam imperfectionem ſcilicet, potentialitatem, cum vna pars ſit potētia ad aliam, ſed dare eſſe extrinſece nullam dicit potentialitatem: præterea in productione cauſæ extrinſecæ perfectius tribuunt eſſe quam intrinſecæ, quia intrinſecę non dant niſi cum imperfectione, cauſæ vero extrinſecæ non quantum eſt de ſe. Minor probatur, nam totum non poteſt eſſe ſine ſuis partibus, ergo etiam creatura non poteſt eſſe ſine Deo, ergo creatio eſt eadem ſibi realiter.

Secundo probatur ratione eiuſdem Scoti. Illud, quod competit alicui, ſine quo illud non poteſt eſſe ſine contradictione, eſt idem realiter illi, ſed relatio creaturæ ad Deum ſic dicitur ineſſe creaturæ, quod ſine ea non contingat eſſe creaturam, ergo illa relatio eſt eadem realiter creaturæ.

Minor probatur, quòd poteſt eſſe ſine relatione, poteſt eſſe ſine termino illius relationis, ſed creatura non poteſt eſſe ſine termino iſtius relationis, quia tunc poſſet manere Deo non manente, qui eſt terminus iſtius relationis, ergo.

Secunda concluſio. Relatio creaturæ ad Deum non eſt eadem illi formaliter, hæc aſſertio colligitur ex verbis S. Doctoris affirmantis creationem dicere relationem ſecundum medium modum, ſed relatio media dicit aliquid, quod eſt quodam modo idem, quodam modo aliud, ſed non poteſt intelligi, quod ſit aliud ſecundum eſſentiam, quia ſubdit quod creatura eſſentialiter dependet, ergo aliud ſecundum rationem, ſed non ſecundum rationem præciſe, quæ ſcilicet eſt per intellectum, quia ſecluſo opere intellectus adhuc inter fundamentum, & relationem eſt diſtinctio, ergo erit diſtinctio rationis rei ratiocinatæ ſecundum Authorem, vel formalis ſecūdum Scotum, & quod ſi ſic diſtinguantur relatio hæc, & fundamentum, probatur, formaliter eſſe idem alteri eſt includi in ratione formali ipſius, ſed fundamentum cum ſit abſolutum, non includitur formaliter in cōceptu relatiui, nec è conuerſo relatiuum in cōceptu formali abſoluti, ergo oportet quod diſtinguantur forma-

Digitized by Google

formaliter, & ſic creatura pro fundamento non eſt formaliter ipſa relatio.

Sed aduerſus ſecunda concluſionem ſunt aliquæ obiectiones. Prima omne accidens creaturæ diſtinguitur realiter ab illa, ſed creatio eſt accidens ipſi creaturæ, ergo diſtinguitur realiter ab illa. Minor probatur per D. Aug. 5. de Trin. cap. 5. vbi ait quicquid non ſecundum ſubſtantiam dicitur, reſtat vt ſecundum accidens dicatur, ſed relatio creaturæ, id eſt, creatio non eſt ſubſtantia, ergo eſt illi accidens.

Reſpondetur quod accidens capitur dupliciter. Vno modo pro accidente per accidens. Alio modo pro extraneo. Primo modo accidens diſtinguitur realiter ab eo, cuius eſt accidens. Secundo modo ſumptum non diſtinguitur realiter, nam ſic differentia eſt accidens, ſimiliter & paſſio, & tamen non diſtinguitur realiter, in propoſito relatio creaturæ eſt accidens pro extraneo, nam diſtinguitur formaliter ab ipſa creatura, cum eam non includat in ſua ratione formali.

Secunda obiectio Creatura poteſt eſſe ſine illo reſpectu, quem dicit creatio ad Deum, ergo creatura, & ille reſpectus non ſunt idem realiter.

Antecedens probatur: quia creatio dicit reſpectum ad non eſſe immediatè præcedens, ſed creatura poteſt eſſe ſine illo reſpectu ad non eſſe immediatè præcedens, patet quia nunc non habet talem reſpectum.

Reſpondetur quòd creatio dicit duplicem reſpectum. Vnus eſt ad agens primum ſcilicet, ad Deum, alius eſt ad non eſſe immediatè præcedens illum, primus reſpectus eſt idem realiter ipſi creaturæ, ſecundus vero non, & ideo æquiuocatur, vnde cum arguitur quod creatura poteſt eſſe ſine illo reſpectu ad Deum, neganda eſt illa propoſitio.

Tertia obiectio Deus poteſt manere ſine creatura, ergo & creatura ſine termino, ergo relatio non eſt eadem realiter.

Reſpondetur negando primam conſequentiam, quia Deus eſt terminus relationis ſecundum dici tãtum non ſic eſt creatura reſpectu Dei, quia non poteſt eſſe creatura ſecundum rem ſine dependentia à Deo, Deus vero poteſt eſſe ſine creatura.

Quarta obiectio, quæ ponitur ab Auctore. Mutatio differt realiter à termino ad quem, ſed creatio eſt mutatio, ergo ipſa differt à termino ad quem per illam acquiſito, ſed ſic eſt, quod creatura eſt terminus ad quem acquiſitus per ipſam creationem, ergo creatio realiter differt à creatura. Maior probatur, nam mutatio præcedit terminum ad quem ipſa eſt, ſed nihil eſt idem realiter illi, quod præcedit ipſum, ergo mutatio non eſt eadem realiter ipſi termino ad quem. Minor probatur, quia non aduenit alicui noua relatio ſine mutatione alicuius, ſed ſic eſt, quod de nouo dicimus, creaturam habere eſſe & prius nõ, ergo iſta noua relatio creationis non aduenit ipſi creaturæ ſine mutatione aliqua.

Reſpondet S. Doctor, quòd mutatio eſt duplex, vna, quæ habet duo extrema entia poſitiua, qualis eſt mutatio in eſſe, & hæc differt à termino, alia, quæ habet tantum vnum extremum ens, non differt à termino, hujuſmodi eſt creatio.

Secundo dicitur, quod creatio propriè non eſt mutatio vt oſtenſum eſt, in ſecundo puncto ſuper primam quæſt. tertij articuli, ſed tantum fuſo nomine ſumpta, nihil enim propriè mutatur, niſi illud habeat vnam partem potentialem, & aliam actualem, & quod pars potentialis primo præfuerit antequam informaretur actuali parte, & quia quod ſimpliciter creatur nullum habet potentiale, vt patet de Angelis, & habitibus infuſis, ideo creatio non eſt propriè & ſtrictè mutatio.

Vltima obiectio Prędicamenta ſunt primo diuerſa in nullo conuenientia ſecundum Philoſophum 5. & 10. Metaphyſic. ſed relatio creaturæ ad Deum eſt de prædicamento relationis, & creatura eſt de prædicamento abſoluto, ſcilicet ſubſtantiæ, vel accidentis, ergo relatio non eſt eadem realiter creaturæ.

Satisfacit ſubtilis Doctor duplici reſponſione. Prima eſt, quod prædicamenta ſunt primò diuerſa realitate obiectiua, & formaliter, non tamen realitate ſubiectiua, & ideo non eſt inconueniens quod aliquid vnius prædicamenti ſit idem realiter alieni alterius prædicamenti.

Secunda reſponſio eſt, quod relatio, vt eſt communis omni creaturę, eſt traſcendens, & non prædicamentalis, hoc eſt de genere relationis, nam illud, quod conuenit enti, antequam deſcendat in decem genera eſt traſcendens, relatio autem conuenit enti antequam deſcendat in decem genera, igitur eſt traſcendens, & non eſt determinati generis, ſed tunc deſcendendo aliqua relatio eſt in genere ad aliquid, aliqua in genere actionis in creaturis ſtando.

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS PRIMVS.

De rerum diſtinctione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum à primo efficiente debuerit, vel potuerit eſſe rerum multitudo.

PRo dilucidatione terminorum tituli quæſt. nota quod primum efficiens poteſt tribus modis conſiderari. Vno modo Phyſicè, & ſic conſideratur, vt primus motor. Secundò modo Metaphyſicè, ſicque ſpectatur vt ſuprema ſubſtantia, & vt puriſſimus actus. Tertio modo Theologicè, & ita conſideratur vt creator, vt dator gratiæ, ac vt glorificator.

Secundò aduerte, quòd cum duplex ſit productio, vna interna, alia externa, prima eſt diuinarum perſonarum ſcilicet, filij & Spiritus ſancti. Secunda creaturarum, efficientia non eſt in Deo reſpectu primæ productionis, quia neque filius, neque Spiritus ſanctus poſſunt dici effectus, ſed reſpectu productionis creaturarum ad extra.

Tertiò nota, quòd in Deo eſt triplex ratio cauſæ efficientis videlicet exemplaris, & finalis, quæ bifariam poteſt conſiderari. Vno modo habitualiter. Alio modo actualiter primo modo eſt ab æterno in Deo, ſecũdo modo ex tempore.

Quartò obſerua quòd duplex eſt multitudo vna præter

multa,

Digitized by Google

multa, & hæc eſt in ratione, ſiue in intellectu tantum, alia eſt in multis, & hæc eſt in rerum natura.

In corpore quæſt. duo facit Author primo manifeſtat vnde multitudo rerum procedat.

Secundò qualiter ab vno principio multitudo proficiſci valeat.

Circa primum diſtinguit S. Doctor duplex reperiri principium, alterum intrinſecum, alterũ extrinſecũ, ſi de intrinſeco agatur, inquit multitudinem rerum præſertim ſecundum ſpeciem emanare à forma, ſi autem de extrinſeco effectiuo ait proficiſci ab efficiente vno, quod eſt Deus.

Quo ad ſecundum qualiter emanare potuerit rerum multitudo, hunc ordinem ſeruat author; primo refert aliorum opiniones. Secundo eas impugnat. Tertio reſpondet ſecundum propriam ſententiam.

Quantum ad primum tres refert opiniones. Prima affirmauit à Deo proceſſiſſe multitudinem rerum propter formarum idealium multitudinem. Secunda propter multitudinem mediorum, & hæc opinio relata fuit quæſt. 2. art. 2. Tertia propter multitudinem reflexionum, quibus intellectus diuinus ſupra ſe reflectitur.

Quo ad ſecundum impugnat Auctor prædictas opiniones, primam quidem, quoniam formæ ideales ſunt vnum, cum in diuinis non ſit alius numerus ſecundum rem, quam perſonarum. Secundam itidem reijcit tanquam erroneam, nam omnia à Deo immediate producta fuerunt. Tertiam denique reprobat hac ratione, quia Deus eſt ſuum intelligere, & intelligere eſt ſua eſſentia, ideoque non eſt ab ipſo multitudo reflexionum.

Circa tertiam concluſio reſponſiua eſt huiuſmodi, multitudo rerum exijt à principio vno, quia eſt primum principium vnicè vnum. Hanc concluſionem probat Auctor duobus medijs.

Primò principium ſimpliciter primum eſt fecundum, & potens fecunditate infinita, & immenſa, ergo propter infinitatem, & immenſitatem infinita poteſt, ergo ab ipſo potuit eſſe rerum multitudo, conſequentiam primam à ſimili manifeſtat, nam ab vnitate, quæ eſt prima in genere numeri poſſunt egredi infiniti numeri, & à puncto infinitæ lineæ, ergo à principio ſimpliciter primo, & omnino immenſo potuit exire multitudo rerum conſequentia patet, quia cauſa quanta eſt prior, tanta vniuerſalior, & quanto vniuerſalior tanto plurium principium, ſed cauſa prima eſt vniuerſaliſſima, ergo.

Secundò probat ſic primum principium eſt vnicè vnum, ergo ſimpliciſſimum, ſpiritualiſſimum, & perfectiſſimum, ergo eſt maximæ potentiæ, maximæ ſapientiæ, & ſummæ bonitatis, ergo potuit, nouit, & vult producere multa. Prima conſequentia patet, alioquin primum principium non eſſet vnicè vnum, ſi non eſſet in eo ſumma ſimplicitas, ſumma ſpiritualitas, & ſumma perfectio.

Secunda conſequentia probatur. Primo quanto ſubſtantia eſt ſimplicior, tanto potentior, cum virtus quanto magis eſt vnita, tanto magis infinita, ſed ſubſtantia primi principij eſt ſimpliciſſima, ergo ſummipotens, ergo potuit ab ea emanare multitudo.

Secundò quod ſit maximæ ſapientiæ probatur, quãto ſubſtantia eſt ſpiritualior tanto plurium cognitiua, ſed ſubſtantia primi principij eſt ſpiritualiſſima, ergo multorum cognitiua, ſed non multorum præcedentium ſe, vel concomitantium, ergo multorum ab ipſa exeuntium.

Tertiò quòd ſit ſummæ bonitatis, quanto ſubſtantia producens eſt perfectior tanto melior, & quanto melior, tanto magis eſt ſui diffuſiua; & quanto magis eſt ſui diffuſiua tanto pluribus eſt nata ſe communicare, ſed primum efficiens eſt optimum, ergo multa vult producere, & ſe communicare.

Pro explicatione quæſt. ſex ſunt diſcutienda.

Primum vnde proceſſerit rerum pluralitas ſecundum Philoſophos.

Secundum. Num rerum omnium ſit idem numero principium.

Tertium. Quis ſenſus propoſitionis illius Ariſtotelicæ ab vno non prouenit niſi vnum.

Quartum. Multitudo rerum num ſit ex certa intentione agentis primi.

Quintum. Potentia generandi, cum ſit ad vnum, quare ſimiliter potentia creandi non terminetur ad vnum.

Sextum. Num vnicus tantum mundus ſit factus.

PVNCTVM PRIMVM.

Pluralitas rerum in vniuerſo vnde proceſſerit ſecundum antiquos Philoſophos.

VAriæ referuntur Philoſophorum ſententiæ à S. Thoma tum in 1. parte q. 47. art. 1. tum quæſt. 3. diſp. de creatione art. 16. tum etiã 2. contra Gen. cap. 39. & 45. aliqui enim poſuerunt materiam non ab alio exiſtentem, & ex eius neceſſitate, rerum pluralitatem, diuerſitatemq; produci, vel ſecundum raritatem, vel ſecũdum ſpiſſitudinem materiæ res diuerſificantes vt antiquiſſimi naturaliũ Philoſophorum, ſicut Democritus, & alij, qui ſoli materiæ, & cauſaliter rerum multitudinem tribuerunt. Quidam vero materiæ, & agenti ſimul ſicut Anaxagoras, qui poſuit intellectũ diuinum diuerſas res producere, eius eas à commixtione materiæ ſegregando, & ſicut Empedocles, qui per amicitiam, & litem ſecundum diuerſitatem materiæ diuerſos effectus vario modo diſtinctos, vel coniunctos ponebat.

Nonnulli rerum multitudinem, ac earum modos diuerſos ex ſecundis agentibus prouenire, ſicut Auicennas, & ſequaces, quorũ opinio refertur in quæſt. ab Auctore, & ſupra quoque recenſita fuit quæſt. 2. artic. 2. & ideo prætermittitur ne idem ſæpius repetatur.

Alij vero, vt Plato, & eius ſequaces exiſtimarunt bonitati Dei ab eo intellectæ, & amatæ debitum eſſe tale vniuerſum producere, vt ſicut optimus produceret. Cæterùm omnes prædictæ opiniones facile improbari, & reijci poſſunt. Prima quidem, quia ipſa materia à Deo eſt creata: præterea quoniam ſecundum iſtam opinionem ſequebatur, quod rerum pluralitas, & earum ordo eſſet à caſu, nam ſic neceſſe erat propter materiæ neceſſitatem.

Secunda quoque infringitur. Primo quia ponit potentiam diuinam terminari ad vnum effectum, qui eſt intelligentia prima. Secundo quia ponit alias ſubſtantias præter Deum eſſe aliarum creatrices, quod tamen eſſe impoſſibile oſtenſum eſt ab Auctore in 2. quæſt. 2. art. & à nobis in tertio puncto ſuper eam quæſt. multis rationibus probatum fuit.

Tertia

Digitized by Google

Tertia tandem opinio reprehendi valet, quia bonitas Dei non eſt ita obligata huic vniuerſo, quin melius, vel minus bonum aliud vniuerſum facere potuiſſet.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num rerum omnium ſit vnum numero principium.

PRo intellectu huius quæſiti notandum, quòd duplicia ſunt principia, quædam intrinſeca ſicut materia, & forma, alia extrinſeca ſicut finis, & efficiens, hæc diſtinctio traditur ab Auctore in initio corporis quæſt. & hauritur ex placitis Ariſt. 1. & 2. Phyſ. 3. Metaphy. & alibi.

Secundo aduertendum, quòd principium extrinſecum eſt duplex, vnum commune, & remotum aliud propinquum.

His prænotatis ſit prima concluſio in habentibus materiam, & formam non idem principium numero intrinſecum: probatur tali ratione. Illorum non poteſt eſſe vnum principium intrinſecum numero, quæ habent diuerſas quiditates, & etiam differunt numero, nam effectus diuerſi numero dependent ex diuerſis principijs numero, ſicut ex materia, & forma, ſed omnia entia habentia materiam, & formam ſunt huiuſmodi ergo, minor patet, v.g. hic homo, vel hic equus habent diuerſas quiditates.

Secunda aſſertio omnium entium propinquum principium extrinſecum non eſt idem numero, probatur effectus diuerſi in ſpecie, & numero habent diuerſa principia extrinſeca propinqua, ſed multi effectus differunt ſpecie, & numero, ergo habent diuerſa principia extrinſeca numero, & ſpecie. Maior eſt Philoſophi 8. Metaphy. & 7. quia diuerſorum effectuum in ſpecie, & numero ſunt alia efficientia propinqua, & etiam fines, quia alius finis eſt efficiens propinquum hominis, & equi, & ſic de alijs.

Confirmatur per eundem Philoſophũ, & coment. 12. Metaphyſ. vbi dicit quòd differentium genere principia differunt genere, & differentium ſpecie principia differunt ſpecie, & numero, & loquitur de principijs propinquis. Minor probatur, quia homo, & equus, & linea differunt genere, ſpecie, & numero ergo, habent diuerſa principia numero propinqua, imò etiam ſpecie, & genere.

Nota quod illa maior intelligitur de effectibus, qui fiunt de nouo ab agentibus naturaliter.

Tertia aſſertio. Omnium rerum eſt vnum numero principium extrinſecum primum ſimpliciter vniuerſaliſſimum, & remotum. Probatur primo ſic ſi nõ eſſet vnum principium tunc non eſſet multitudo ordinata, ſed hoc eſt falſum per Ariſt. 12. Metaph. vbi ait, quod entia nolunt male diſponi, tunc enim male diſponerentur, ſi eſſet pluralitas principatuum, vnus ergo princeps. Conſequentia probatur, quod ſi non eſſet vnum principium numero omnium entium, tunc entia non haberent ordinem ad vnũ principium, & per conſequens eſſent inordinata.

Secundo comprobatur, quia Philoſophus 2. Metaphyſ. ait eſſe ſtatum in quolibet genere cauſarum ergo vnum eſt principium omnium entium in numero: conſequentia tenet, quia ſi non eſſet vnum primum efficiens omnium entium, non eſſet dare primum efficiens, cum primum in vno quoque genere ſit cauſa omnium aliorum.

Tertiò vnus eſt finis omnium entium numero, quia Deus eſt vnus numero, & Deus eſt finis omniũ, ſimiliter omnium productorum de nouo vnum eſt efficiẽs numero, & hoc remotum, & hoc patet, quia eſt dare primum efficiens, hinc ſecundum S. Doctorem & omnes alios Theologos cuncta entia, præter Deum de nouo ſunt producta, & habent veram cauſam efficientem, ſcilicet Deum, qui eſt vnus numero, &, vt ait Auctor, eſt principium ſimpliciter primum, & vnicè vnum, nec abs re ſubiungitur ſecundũ Theologos, quia Coment. & etiam Ariſt. vt nonnulli eius interpretes teſtantur, dixerunt intelligentiam non habere cauſam efficientem propriè dictam, licet habeant cauſam conſeruantem, ſed ſecundum fidem, & veritatem tenendum eſt effectiuè proceſſiſſe à Deo per creationem.

PVNCTVM TERTIVM.

Quæ ſit expoſitio illius propoſitionis famoſæ Philoſophi 2. de Gener. & corrupt. qua allegatur ab Auctore ab vno agente in quantum vnum non prouenit niſi vnum.

PRo intellectu prędictæ propoſitionis nota, quod tum Philoſophi, tum etiam Theologi diuerſimodè ſunt interpretati. S. Doctor ait ipſam intelligi in his agentibus, quarum virtus eſt limitata, & arctata, idcirco non habere in Deo locum fatetur.

Scotus in 4. diſt. 1. q. 1. inquit, quòd ſi illa propoſitio ab vno in quantum vnum intelligatur de omnino vno in re, quod non poſſunt immediatè prouenire plura, falſa eſt; ſufficit enim in agente per intellectum, & voluntatem diſtinctio cognitorum, ſiue diſtincta cognitio plurium ad hoc, quod immediatè plura proueniant.

Ioannes Bacchon. 2. ſen. diſt. 2. q. 1. dicit de mente Ariſt. & Coment. quod Deus in quantum intelligit ſe ipſum in ratione finis diuerſimodè imitabilẽ, ſiue attingibilem ab alijs intelligentijs, quæ ab ipſo dependent, vt à fine per viam reſolutionis deriuatur illa multitudo in ipſis, & non per viam efficiẽtię.

Gregorius Ariminenſis idem ſenſit in eodem loco quaſi, quod non inconuenit vnum eſſe finem plurium immediatè, licet inconueniat de efficiente, ſed neutra horum duorum opinionũ ſtare poteſt, quia cognitio Dei eſt abſoluta, & non relatiua; præterea efficiens, & finis coincidunt, ſi igitur aliquid non poteſt terminare dependentiam plurium in ratione efficientis, non poterit etiam terminare in ratione finis, quia finis eſt, per quem agens agit.

Nonnulli diſtinguunt, & rectè quidem triplex eſſe agens. Vnum dicitur naturale, cuius actio eſt vna tantum per ſe, ſicut calor agit calore tantum per ſe, & frigiditas frigiditatem.

Alterum eſt agens, quod aliquando agit actionem quandam, & interdum eius contrarium, & tale appellatur eligens, & volens, quod ſcilicet, cum deliberatione, & meditatione operatur.

Aliud verò eſt agens, quod non agit naturaliter, neque voluntate noua, cuius actio eſt ſua ſubſtantia,

Digitized by Google

tia, quod ex ſe, à ſe, & per ſe independenter agit, huiuſmodi eſt Deus benedictus, qui eſt primum principium ſimpliciter, & vnicè vnum.

Hac diſtinctione notata pono, quatuor aſſertiones, ex quibus patebit intellectus verus prædictæ propoſitionis. Prima de Agente naturali per ſe non poteſt prouenire niſi vnum, per accidens tamē poſſunt prouenire plura; probatur, nam calidum per ſe calefacit, ſed per accidēs infrigidat, & ſic frigidum per ſe infrigidat, & per accidens calefacit.

Aduerte, quòd in talibus requiritur primo quod agens ſit eodem modo diſpoſitum. hinc idem ſol propter diuerſas ſui diſpoſitiones acceſſus, & elongationis operatur contraria, videlicet generationem, & corruptionem.

Secundo quòd ſit idem finis, & intentio agendi, vnde idem aer in ſphæra ignis exiſtens deſcendit, in ſphæra autem aquæ aſcendit propter diuerſos fines, & intentiones, quoniam quod eſt graue reſpectu alicuius in ſimplicibus debet eſſe ſub illo, & quod eſt leue reſpectu alicuius debet eſſe ſupra illud.

Tertio quod ſit modus agendi conſimilis, nam ab eodem agente naturaliter poſſunt prouenire diuerſi modi agendi, quorum vnus eſt realis, alter intentionalis.

Quarto quod actio naturalis agentis ſit reſpectu eiuſdem paſſi, nam ab eodem agente ſecundum diuerſas menſuras poſſunt in idem paſſum plura produci, vt calor ignis per calorem excedentem, vel cōuertit in ſalſum ſaporem, per ampliorem adhuc in amarum, ſed vltimatè adhuc intenſus calor generat in ipſum auctum ſaporem.

Secunda aſſertio ab agente cum cognitione, & electione poſſunt prouenire plura: probatur per Philoſophum 9. Metaph. vbi ſcribit quod talia agentia ſunt oppoſitorum. Scotus etiam in 1. ſent. diſt. 39. quæſt. 1. inquit voluntas in quantum eſt actus primus libera eſt ad oppoſitos actus contrariè, vt velle, & nolle, amare, & odiſſe, & ad oppoſitos actus contradictoriè, vt velle, & non velle, & mediantibus illis actibus oppoſitis libera eſt ad oppoſita obiecta.

Tertia concluſio. Ab agente quod non agit ſicut agens naturale extrahēdo rem de potentia ad actū, ſed agit altiori modo quam natura, & humana voluntas, vt eſt Deus, poſſunt plura prouenire, & cauſari. Hæc aſſertio eſt de fide, & probatur ſecundum Philoſophos, nam comment. 12. Metaph. ait, quòd non eſt inconueniens, quòd illud, quod eſt per ſe intelligentia, & intellectum, ſit cauſa plurium, vnde cū intellectio, & ſcientia Dei, & res intellecta ſint omnibus modis eadem, & ſcientia Dei ſit cauſa entium poterit pluralitas prouenire ab vno ſine aliquo inconueniente.

Vltima concluſio. A ſimpliciter vno quo ad eſſentiam, & quo ad virtutem non poteſt niſi vnum prouenire, ſed ab vno ſimpliciter quantum ad eſſentiā, multiplici autem quo ad potentiam, & virtutem poſſunt immediatè plura prouenire. Hanc dici poteſt, quod licet Deus in ſe conſideratus ſit maximè ſimplex, & maximè vnus, tamen in virtute eſt plures, quia plura producere poteſt. Quod & Albertus in Coquis coeuo quarto affirmat dicens, quòd quāuis Deus in ſe ſit ſimpliciter vnus, tamen in quātum eſt creans, eſt quodam modo plures in quantum habet in ſe, & præhabet multas ideatorum ideas, nam alia ratione conditus eſt homo, & alia ratione conditus eſt equus, ait B. Auguſt. lib. 83. quæſt. 9. 46. aduertit tamen auctor quod omnes illæ ideæ vnū ſunt, nec eſt in Deo ſecundum rem alius numerus, ideoq. non recipit eorum ſententiam, qui dixerunt Deum, cum ſit vnus, condidiſſe multa, & varia propter multitudinem formarum idealium.

PVNCTVM QVARTVM.

Multitudinem rerum eſſe ex certa intentione primi agentis, qui eſt Deus.

Reiectis Philoſophorum ſententijs, quòd ab vno primo multitudo, ac diuerſitas creaturarū proceſſit non propter materiæ neceſſitatem, nec propter potentiæ limitationem, nec propter bonitatis obligationem enucleandum eſt, res ex certa intentione à Deo factas fuiſſe. id doctiſſimè indicat Auctor, in quæſt. dicens, quod cum Deus ſit maximæ potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis, potuit, nouit, & voluit rerum multitudinem producere.

Porrò perſuadetur primo ex locis Sacræ ſcripturæ, nam in Pſal. dicitur omnia in ſapientia feciſti, ſed cum ſapientis ſit ordinare, oportet ea, quæ per ſapientiam fiunt ordinem habere, & per conſequens multitudinem, ergo multitudo rerum eſt ex certa intentione Dei. Item Sap. 11. omnia in numero pondere, & menſura diſpoſuiſti Domine, ſed numerus non eſt ſine multitudine, ergo à Deo proceſſit multitudo: præterea Gen. 1. vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, vnde ſic arguitur cuncta ſimul ait erant valde bona, ſed cuncta includunt multitudinem, ergo. Item Iob 38. & 39. ibi enim Deus demōſtrat ipſi Iob ſe vniuerſa diſpoſuiſſe, in quibus proculdubio eſt multitudo. Amplius Eccleſ. 33. ſic contra malum bonum eſt, & contra vitam mors, ſic & contra virum iuſtum peccator, & ſic intuere in omnia opera altiſſimi duo contra duo, & vnum contra vnum. Rurſum Iacob 1. omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt deſcendens à Patre luminum, ſed multitudo rerum eſt magna perfectio, ergo eſt à Deo.

Secundo comprobatur ex Symbolo fidei, Concilio Niceno, Conſtantinopolitano Epheſino, & omnibus de hac re tractantibus ſic credo in Deum factorem omnium viſibilium, & inuiſibilium, in his namque eſt multiplex multitudo, ergo multitudo rerum à Deo proceſſit.

Tertio probatur auctoritate Boetij, qui in principio Ariſmetricæ ait, quod ſecundum exemplar numeri Deus res in eſſe produxit, ſed exemplatum exemplari conformatur, ergo Deus produxit res ſub multitudine, & numero.

Quarto perſuadetur rationibus, prima eſt D. Th. Deus produxit res in eſſe propter ſuam bonitatem communicandam creaturis, & per eas repræſentandam, ergo produxit multas naturas, & diuerſas. Antecedens patet ex D. Auguſt. lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 23. ex illis verbis Gen. 1. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erāt valde bona, nullam inquit aliam cau-

Digitized by Google

ſam faciendi mundi voluit intelligi, niſi vt bona fierent à bono Deo. Conſequentia probatur, quia per vnam creaturam ſufficienter repræſentari non poteſt, quandoquidem bonitas, quæ in Deo eſt ſimpliciter, & vniformiter in creaturis eſt multipliciter, ac diuiſim confirmatur; nam perfectius participat diuinam bonitatem totum vniuerſum, quam quçcunque creatura.

Nota hic, quòd diuina bonitas non poteſt perfectè pœnitus repræſentari ab omnibus ſimul rebus, eo quia excedit infinitè totam rerum vniuerſitatem, ſed tamen repręſentatur quantum ſatis eſt, & quantum decet, vt à creatura rationali inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur, vel ſufficienter, ſicut congruit perfectioni huius vniuerſi, & vt dicunt D. Thom. interpretes non intelligitur de ſufficientia ſimpliciter, quoniam nec mille mundi ſufficerent ad hoc, ſed de ſufficientia conſona perfectioni vniuerſi.

Secunda ratio, quod eſt proprium vni in quantum eſt vnum maximè competit ei, quod eſt maximè vnum, ſed proprium eſt vnitatis quod ſit multitudinis principium, ergo maximè competit Deo, qui eſt ſummè vnus, quod ab eo multitudo procedat.

Sed obijcies oportet eſſe conformitatem inter cauſam, & effectum, ſed Deus eſt omnino vnus, & ſimplex, ergo in creatura, quæ eſt eius effectus, multitudo inueniri non debet.

Item vnius ſimplicis non eſt niſi vna actio, ſed ab vna actione non eſt niſi vnus effectus, ergo ab vno ſimplici non poteſt procedere, niſi vnus effectus.

Ad primum reſpondetur, quòd licèt ſit quædam ſimilitudo creaturæ ad Deum, non tamen eſt adæquatio, vnde non oportet quod ſi vnitas Dei caret omni multitudine, quod propter hoc oporteat talem eſſe creaturæ vnitatem.

Pro cuius reſponſionis intelligentia aduerte ſecundum S. Doctorem in hoc 2. diſtinct. 16. articul. 1. quæſt. 1. quod creaturæ ad Deum non eſt ſimilitudo per conuenientiam omnimodam in natura, neque per participationem naturæ, ſed ſecundum proportionabilitatem, & per conuenientiam ordinis.

Ad ſecundum dicitur: quòd quamuis actio Dei ſit vna, & ſimplex, quia eſt eius eſſentia non tamen oportet, quod ſit vnus effectus, ſed multi, quia ex actione diuina procedit effectus ſecundum ordinem ſapientiæ, & arbitrium voluntatis.

PVNCTVM QVINTVM.

Cum potentia generandi non ſit niſi ad vnum ſimiliter nec potentia ſpirandi, quare etiam potentia creandi non terminetur ad vnum.

ANgelicus Doctor huic dubio ſatisfaciens duo dicit, quorum vnum eſt, quod eadem potentia generandi, & ſpirandi, & creandi ſecundum rem eſt in Deo, nihilominus non idem reſpectus connotatur in vtraque alterum, quod fatetur, eſt quòd potentia generandi connotat reſpectum ad id, quod procedit per naturam, & ideo oportet tãtum vnum eſſe, ſed potentia creandi importat reſpectum ad id, quod procedit per voluntatem, vnde non oportet quod ſit vnum.

Seraphicus Doctor in 2. diſtinct. 7. artic. 1. quæſt. 3. concordat in hoc, quod potentia generandi, & potentia creandi eſt eadem ſecundum rem, differt tamen ratione, ſed in præſenti quæſt. in ſolutione vltimi reſpondens dubitationi ait, quòd genitus in diuinis æqualis generanti per omnia implet, & imitatur ipſum ſimiliter, & ſpiritus ſanctus, propterea ſuperflueret aliam perſonam ponere, creatiua autem cum ſit bonitatis finitæ non implet, nec perfectè imitatur creatorem, ideo oportuit eſſe multitudinem rerum, quamuis nec multitudo creaturarum exactè, & ſimpliciter imitetur, & repræſentet ipſum, vt ſupra dictum eſt.

Aliqui reſpondent propoſitæ dubitationi, quod vniuerſitas creaturarum eſt, quodam modo vnum ſecundum ordinem, ſicque potentia creandi terminatur ad vnum, nam ſicut Deus eſt vnus, ita & vnum produxit, non ſolum quia vnumquodque in ſe eſt vnum, ſed quia omnia quodam modo ſunt vnum perfectum, quæ quidem vnitas diuerſitatem partium requirit, & ideo creatura aſſimilatur Deo in vnitate in quantum vna quæque in ſe eſt vna, & in quantum omnes vnum ſunt vnitate ordinis.

Nota quòd perfectus modus imitandi eſt tantum vnus, & propter hoc filius, qui perfectè imitatur patrem, non poteſt eſſe niſi vnus, creaturæ vero quia non perfectè imitantur ſuum exemplar, diuerſimodè poſſunt imitari, & ſic eſſe diuerſa exemplata.

PVNCTVM SEXTVM.

Num vnicus tantum mundus ſit factus.

ADuertendum in primis, quòd mundus hic capitur pro vt continet ſubſtantias creatas corporeas, ac etiam ſpirituales.

Secundo notandum, quòd quæſtio eſt de facto, & non de poſſibili, nam ex parte potentiæ Dei ea virtute, qua creauit vnum, potuit creaſſe mundos infinitos cum non ſit limitata, & arctata.

Tertio notandum, quòd circa hoc quæſitum variæ extiterunt opiniones, teſte Alberto in libro de homine, quidam enim arbitrati ſunt infinitos eſſe mundos, per ſucceſſionem quorum auctor fuit Empedocles dicens, quòd completo vno motu cœli ſecundum motum orbis decliuis, omnia reuertuntur in primam materiam, incipiente alio motu cœli regenerantur alia numero eadem, & incipit alius mundus inferior.

Aliqui cenſuerunt mundos eſſe infinitos, vno extra alium exiſtente, quorum opinionem Philoſophus 1. cœli & mundi reprobauit, & huius Auctor fuit Democrites, vt teſtatur Cicero 1. de Natura Deorum, quem ſecuti ſunt Leucippus, & Epicurus, nam hi dixerunt ex fortuitis atomorum conuerſationibus, & coniunctionibus non ſolum effici hunc vnum mundum, in quo nos ſumus, ſed alios innumerabiles, & quoſdam quidem inter ſe non ſolum ſimiles,

Digitized by Google

ſimiles, ſed vndique perfectè, & abſolute pares, vt inter eos nihil prorſus interſit.

Nonnulli vt Manichæi poſuerunt regionem lucis, regionemque tenebrarum in mundis duobus, vt legitur in Epiſtola Manichæi, quam nominat fundamentum, cuius error ſupra in quæſt. 1. art. 2. huius diſtinctionis relatus, ac reprobatus fuit.

Sanctus Ambroſius itidem in Hexameron ſuo de erroribus quorũdam Philoſophorum ſcribit ſic dicens non mediocris inter illos quæſtio eſt, Pithagoras enim vnum aſſerit mundum, alij innumerabiles, alij mundum æſtimant eſſe Deum, ita quod ei mens inſit diuina, alij partes eius, alij vtrumque. Cæterùm prætermiſſis Philoſophorum opinionibus ſtatuitur concluſio vera, & catholica, quæ talis eſt. Vnicus tantum mundus eſt factus, probatur primo ex illo Gen. 1. creauit cœlum, & terram, vbi per terram vt centrum, per cœlum, vt circumferentiam, ſignificat mundum, & ſingulariter loquitur, ergo vnus tantum eſt mundus. Item ex illo Ioan. 1. mundus per ipſum factus eſt, vbi Euangeliſta tanquam illi capitulo Gen. correſpondens explicat per ly cœlum, & terram in quadam ſumma ſignificari mũdum. Item ex illo Matthæi 13. eructabo abſcondita à conſtitutione mundi. Item ex illo Epheſ. 1. elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem.

Præterea ex illo Iob 28. ipſe fines mundi intuetur. Item ex eo Eccleſiaſtici. 13. mundum tradidit diſputationi eorum.

Secundo comprobatur Auctoritate D. Chriſoſt. ſuper Gen. in principio, vbi dixit, quod plures cęlos, id eſt mundos conſtituere eſt hæreſis. hinc Origenes fertur à quibuſdam fuiſſe hoc errore notatus, quod ſcilicet dixerit, ante hunc mundum plures alios præceſſiſſe, & poſt illum etiam futuros eſſe plures.

Tertio confirmatur teſtimonio Platonis diſertiſſimi, qui vt Sanctus Auguſt. loquitur lib. de Ciuit. Dei Ariſtotilem longe vicit eloquio de vnitate mũdi verba faciens in 1. Timæi ait nunc conſiderandum vtrum rectè mundum dixerimus vnum an plures dici oporteat, innumerabiles quoque vnum planè, quoniam iuxta vnum exemplar formatus eſt, id namque quod vniuerſa continet intelligibilia cum alio ſecundum eſſe non poterat, vt ergo exemplari cuius imitationem æmulabatur, aſſimilaretur etiam numero, id eſt principio numeri, vtpotè vnitati ſimilis eſſet, idcirco nec duo, nec innumerabiles, ſed vnus à Deo eſt factus.

Peripatetici etiam, vt patet 1. de cœlo, & mundo, vnum eſſe affirmant, imò nec plures poſſe, eſſe rationibus oſtendere, ac demonſtrare contendunt, vt videre eſt apud S. Tho. & alios interpretes ſuper eum librum.

Quarto roboratur concluſio ratione ſic. Omne totum eſt vnum, vt patet ex ratione, & nomine eius, totum namque & pars relatiuè dicunt ad inuicem, & totum veriſſimè diffinitur eſſe quid adunatum ex partibus, ſed mundus ſeu vniuerſum dicitur totum, omnis enim in eo creatura includitur, ſicut qui dicit vniuerſitatem animalium omne animal comprehẽdit nullo relicto, ergo mundus eſt vnus.

Item vniuerſitas, vt patet ex nominatione ipſius non eſt niſi in vnũ verſa multitudo, ſed non eſt verſa in vnum niſi collectione, & adunatione in vnũ quod tota illa multitudo communicat, ſiue participat, ergo mundus, ſeu vniuerſum eſt vnum.

Amplius ſicut intellectus non capit duo omnia, ita nec duo tota ſeu vniuerſa ſimpliciter, imò ſi talia eſſent duo, nullum eorum eſſet totum, aut vniuerſum, ergo vniuerſum, ſeu mundus vnum eſt opus, vnum artificium, vnaque fabrica creatoris, ſicut etiã ipſe vnus eſt, & vnum principium, vnuſq; fons vniuerſalis emanationis.

Præterea ſi res vniuerſæ habent ordinem tum inter ſe, tum ad Deum vnum tanquam ad ſui cauſam efficientem, exemplarem, & finalem cõſequens eſt, vt tota rerum vniuerſitas ſit vnicus mundus vnitate ordinis, ſed antecedens eſt verum, ergo conſequens etiam eſt verum.

Maior de ſe eſt manifeſta, quoniam ſicut partes vnius corporis ex eo, quod inter ſe, & ad totum ordinem habent, vnum quoddam conficiunt, ita res omnes ſi inter ſe, & cum vno Deo ordinatæ ſunt, vnum quoddam totum conſtituent. Minor patet ex dictis.

Sed obijciet aliquis, quòd omnipotentia Dei innumerabilium eſt productiua mundorum, ergo non decet eam vnius mundi productione eſſe contentam.

Confirmatur, quia ad excellentiam diuinæ Maieſtatis pertinere videtur, vt habeat plura regna, ergo cum mundus ſit quaſi regnum, ac regio Dei, videtur quòd plures ſint mundi.

Reſpondetur, quòd Deus omnia operatur ſecundum ordinem ſapientiæ ſuæ, & non ſecundum extremitatem ſuæ potentiæ, idcirco vt ait ſcriptura Sap. 11. in numero, pondere, & menſura conſtituit vniuerſa.

Ad confirmationem dicendum, quod vnum ſolum regem, & Monarcham altiſſimum decuit vnum habere regnum totale, & vnam dumtaxat Monarchiam Imperialem, in qua cuncta à ſe procedentia, atq; ad ſe iure creationis ſpectantia continerentur: hinc ex conuenientia regiminis vniuerſi, & decore ordinis, gubernationiſque omnium Ariſtotelis 12. Metaphyſicor. probauit vnitatem quoque vniuerſi gubernari per ipſum entia inquiens nolunt male diſponi, pluralitas principum mala, vnus igitur princeps.

Si inquiratur, an melius eſſet fore plures mundos.

Huic reſpondet S. Thom. 1. parte quæſtione 47. articulo 3. quod non eſſet melius ex intentione Dei agentis, quia eadem ratione dici poſſet, quòd Deus melius feciſſet ſi tres mundos, aut quatuor feciſſet, & melius ſi decem, & ſic in infinitum.

Secundo inquit quòd nullum agens intendit pluralitatem materialem, vt finem; quia materialis multitudo non habet terminum certum, ſed de ſe tendit in infinitum, quod rationi finis repugnat, nam ſicut materia appetit formam nouam, ita materialis multitudo non habet certum finem.

Digitized by Google

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum in vniuerſo debuerit eſſe diſtinctio creaturæ ſpiritualis corporalis, & ex vtraque compoſitæ.

Notandum ſecundum Auctorem in tertia parte centiloquij, quod Deus trinus, & vnus triplicem creaturam produxit, nimirum creaturam purè ſpiritualem, vt eſt natura Angelica, purè corporalem cuiuſmodi eſt mundialis machina, & ex vtraq; compoſitam cuiuſmodi eſt natura humana.

Secundo notandum, quòd vniuerſum capitur biſariam, Vno modo pro toto aggregato ex omnibus entibus corporalibus, & incorporalibus. Alio modo pro omnibus corporalibus circumſcribendo incorporalia, quæ à Philoſophis principia abſtracta, ſiue ſubſtantiæ ſeparatæ nuncupantur, à Theologis vero Angeli dicuntur.

Tertio aduertendum, quod res multiplicatæ ſunt penès differentias, quæ ſunt corporea, & incorporea, & has aſſignat Magiſter in litera, & ideo hæc quæſtio duo ſupponit, quorum vnum eſt dari triplicem ſubſtantiam, ſeu creaturã, Alterum eſt diſtinctionem eſſe inter has ſubſtantias, itaque S. Doctor quærit an in vniuerſo debeat eſſe diſtinctio triplicis generis rerum, in corpore quæſt. duo agit, primo ponit conclusionem, ſecundo probat.

Quo ad primum concluſio reſponſiua eſt iſta propter perfectionem vniuerſi debuit eſſe triplex genus rerum, quod ſcilicet aliqua ſit corporalis, quædam ſpiritualis, & alia ex vtraque compoſiti.

Quo ad ſecundum probat ſic, perfectio vniuerſi complectur ambitus amplitudine, ordinis ſufficientia, & bonitatis influentia, ſed in his tribus exprimitur cauſa triplex perfectionis, videlicet potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis, ergo.

Pro dilucidatione quæſt. quinq. ſunt exponenda.
Primum num diſt. rerum ſit à Deo.
Secundum cur Deus varia, ac diuerſa producere voluerit.
Tertium quæ ſint, quæ mundi perfectionem declarant.
Quartum num anima, & corpus ſint vnibilia.
Quintum quare Deus animam rationalem corpori vnierit.

PVNCTVM PRIMVM.

Nam diſtinctio rerum ſit à Deo.

CVm quædam ſint ſubſtantiæ penitus corporales, quædam omnino ſpirituales, & quædam mediæ, vt homines ex ſpirituali, & corporali natura compoſiti, vt dictum eſt in quæſt. dubitatur num talis diſtinctio, ac varietas ſit à Deo, nec abs re id inquiritur, quoniam Democritus aſſeuerauit diſtinctionem rerum prouenire à caſu ſecũdum motum materiæ, vt refert D. Th. quam opinionem ipſe infringit, & reprobat tanquam erroneam, nam cum materia à Deo ſit creata, oportet & diſtinctioné, ſi qua eſt ex parte materiæ, in altioré cauſam reducere, præterea materia eſt propter formam, & non è conuerſo, diſtinctio autem rerũ eſt per formas proprias, igitur diſtinctio in rebus non eſt propter materiam, ſed potius è conuerſo in materia creata eſt difformitas, vt diuerſis formis accomodata eſſet, itaq. pro reſolutione ponitur hæc concluſio. Diſtinctio rerum eſt à Deo, probatur primo ex Sacra ſcriptura Gen. 1. diuiſit lucem à tenebris, itẽ dixit quoque Deus fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.

Secundo probari poteſt ex illis locis, in quibus exprimitur multitudo rerum à Deo profecta, nam ſi multitudo, & pluralitas rerum eſt à Deo, proculdubio & diſtinctio.

Cõfirmatur, quod eſt cauſa, & principiũ effectiuũ alicuius, etiam eſt cauſa propriæ paſſionis eius, Sed Deus eſt cauſa oĩum rerum, & diſtinctio eſt propria paſſio entis, ergo eſt cauſa diſtinctionis oĩum rerũ.

Obſeruat D. Tho. duplicem diſtinctionem inueniri in rebus, vna dicitur formalis in his, quæ differũt ſpecie, alia vero materialis in his, quæ differunt numero tantum, diſtinctio formalis eſt principalis diſtinctio, nam duabus exiſtentibus diſtinctionibus. ſ. numerali, & formali materia eſt propter formam, ergo diſtinctio materialis eſt propter formalem.

PVNCTVM SECVNDVM.

Deus cur varia, ac diuerſa producere voluerit.

SVppoſito quòd multitudo, ac diſtinctio rerum à Deo emanauerit, vt fides Catholica docet, & Sacra ſcriptura tradit, patres declarant, & Doctores Scholaſtici probant, quæritur modo cur diuerſas creaturas condere voluerit, cui interrogationi Auctor tum in quæſt. tum etiam 3. par. centiloquij Sapientiſſimè ſatisfacit, dicens quod decuit Deum varia producere, & diuerſa cõdere, vt multiplicitas faceret ad perfectionem vniuerſi, quæ in amplitudine ambitus, in ſufficientia ordinis, & in influentia bonitatis conſiſtit, ex quibus etiam diuina potentia, ſapientia, & bonitas innoteſcit.

Quod vt clarius eluceſcat obſerua, quod tres rationes aſſignari queunt ſecundum Auctorem, quæ ſunt in argumento, ſed contra.

Prima quidem vt res ſic productæ eſſent ad manifeſtationem ſuæ potentiæ, quæ quidem apparuit in productione creaturarum ſummè diſtantium, & earundem conſideratione, vt patet in natura humana, in qua corporeum, & incorporeum vniuntur.

Secunda vt eſſent in manifeſtationem ſuę ſapientiæ, quæ maximè ex perfectione ordinis declaratur, qui quidem ordo tria requirit. ſ. infimũ, medium, & ſupremũ, infimum fuit natura corporalis ſupremũ natura ſpiritualis, mediũ natura cõpoſiti ex vtraq;.

Tertio vt eſſent in oſtenſionem ſuæ bonitatis, & beneuolentiæ, quæ maximè conſiſtit in diffuſione & communicatione in alterum, ſi ergo diuina bonitas cõicauit actum nobiliſſimum, qui eſt viuere, & intelligere, decuit vt non tantum daret alij potẽtiam viuendi, & intelligendi, ſed etiam potentiam ſe communicandi, alij quod factum eſt in homine, in quo ſpiritualis vita, & intellectiua perficit corporalem.

Digitized by Google

Amplius notandum, quòd ſex ſunt conſideranda circa res vniuerſas.ſ.origo earum, magnitudo, pulchritudo, plenitudo, operatio,& ordo, origo namq. rerum ſecundum creationem, diſtinctionē,& ornatum quantum ad opera ſex dierum diuinam prædicat potentiam cuncta de nihilo producentem, ſapiētiam cuncta lucide diſtinguentem,& bonitatem cūcta largiter adornantem.

Magnitudo autem rerum ſecundum molem longitudinis, latitudinis, & profunditatis, ſecūdum excellentiam virtutis longe, latè, ac profundè ſe extendentis, ſicut patet in diffinitione lucij ſecundum efficaciam operationis intimæ continuæ, & diffuſæ, ſicut cōſtat in operatione ignis manifeſtè indicat immenſitatem potentię, ſapientię,& bonitatis Dei, qui in cunctis creaturis per potentiam, per præſentiam, & eſſentiam incircumſcriptus exiſtit.

Multitudo vero ſecundum diuerſitatem generalem, ſpecialem,& indiuidualem in ſubſtantia, in forma, ſeu figura, & efficacia vltra omnem humanam æſtimationem trium prædictarum conditionum in Deo immenſitatem inſinuat, & oſtendit.

Pulchritudo autem rerum ſecundum varietatem luminum figurarum, & colorum in corporibus ſimplicibus mixtis, ac etiam complexionatis ſicut etiā in corporibus cęleſtibus,& mineralibus ſicut lapidibus,& metallis, plantis,& animalibus tria prædicta euidenter proclamat.

Plenitudo rerum ſecūdum quod materia eſt plena formis ſecundū rationes formales forma eſt plena virtute ſm actiuam potentiā, virtus eſt plena effectibus ſm efficientiam id ipſum manifeſtè declarat.

Operatio multiplex ſecūdum quod eſt naturalis, ſecundum quod eſt artificialis, ſm quod eſt moralis ſua varietate oſtendit immenſitatem illius virtutis, artis,& bonitatis, quæ quidem omnibus eſt cauſa eſſendi, ratio intelligendi, & ordo viuendi.

Ordo autem ſecundum rationem durationis, ſituationis, & influentiæ. ſ.per prius, & poſterius, per ſuperius, & inferius, nobilibus, & ignobilibus in libro creaturæ inſinuat primi principij primitatem quantum ad infinitatem potentiæ, ordo vero diuinarum legum præceptorum, & iudiciorum in libro ſcripturæ immenſitatem ſapientiæ, ordo autem diuinorum ſacramentorum, beneficiorum, & retributionum in corpore Eccleſiæ immenſitatem bonitatis, ſicque patet varia, ac diuerſa à Deo fuiſſe creata, vt manifeſtaretur eius potētia ſapientia,& bonitas.

PVNCTVM TERTIVM.

Plura eſſe, quæ mundi perfectionem declarant.

INter alia vnum eſt continentia omnium creaturarum, quę in eo ſunt,& ideo mundus appellatur vniuerſum. Primo: quia continet omnes generales gradus rerum, qui ſunt quatuor.ſ.eſſe, viuere, ſentire,& intelligere. Secundo quia continet omnia genera & ſpecies ſubalternas horum quatuor graduū. Tertio quia continet omnes ſpecies infirmas rerum, necnon indiuidua omnium ſpecierum, quæ ſucceſſu temporis naſcuntur prioribus corruptis.

Secundum quod oſtendit mundi perfectionem, eſt rerū varietas, quæ in eo continentur, aliqua enim ſunt incorporea vt Angeli, alia corporea, vt reliqua inter hæc, tertium hominum genus eſt poſitum. Rurſum Angelorum tanta varietas eſt, vt innumerabiles ferè ſint, corpora præterea alia ſunt incorruptibilia, vt cęli, & ſydera, alia ſunt corruptibilia, quę ſunt triplicia, alia inanimata alia viuentia, alia ſenſu, motuquè prædita.

Tertium quod indicat mundi perfectionem eſt pulchritudo ordinis ipſius modi, & pulcherrima rerum omnium diſpoſitio, ordo autem mundi in eo conſiſtit, quod omnes partes eius congruentem ſibi locum tenent, itaque aliæ ſunt inferiores, aliæ ſuperiores, quædam intermediæ, & aliæ per alias aguntur, ſeruantur, & reguntur.

Quartum eſt connexio omnium partium mundi inter ſe non ſolum ſecundum quantitatem, ita vt nihil ſit in mundo vacuum, ſed etiam in ſerie, & contextu naturarum, & ſpecierum ita vt nihil ſit interruptio, nec interpellatio ipſorum.

Quintum eſt mirabilis propoſitio rerum omnium tum inter ſe, tum cum ipſo toto, nam ſicut pulchritudo humani corporis ex optima membrorum omnium proportione reſultat, vt mundi perfectio.

Sextum eſt ipſius mundi adminiſtratio, quæ ex multis colligitur. Primo ex vniuerſali Dei prouidentia, quæ non ſolum nobiliſſimis ſubſtantijs prouidit, ſed etiam viliſſimis vermiculis. Secundo ex conſeruatione rerum omnium inter ſe pugnantium, quæ ita temperantur à Deo, vt illorum repugnantia non ſit in exitium, ſed in ornamentum,& ſalutem ipſius. Tertio ex eo quod illa, quæ nullo ſenſu, & cognitione prædita ſunt abſque vllo errore, tendunt in ſuos fines, perinde ac ſi perfectam cognitionem haberēt. Quarto patet ex eo, quod in mundo maior habeatur ratio boni communis, quam priuati, & ob hanc cauſam graue aſcendit ſurſum contra naturam ſuā, ne detur vacuum, & animalia nobiliora ſuſtentātur ab ignobilioribus, ne illorum ſpecies pereant.

PVNCTVM QVARTVM.

Num anima, & corpus ſint vnibilia.

QVoniam auctor in quatuor argumentis de hac re diſputat, & egregiè reſpondet, ideo breuiſſime dubium nunc propoſitum elucidare conſtituimus pro clariori intelligentia argumentorum,& ſolutionem eorundem,& in primis certiſſimum, ac veriſſimum eſt, atq; experientia comprobatur animā, & corpus eſſe coniungibilia,& vniri de facto in vnū, vt fiat vna natura, ſiue vt reſultet vna ſubſtantia cōpoſita ex ſpirituali, & corporali.

Perſuadetur primo auctoritate D. Auguſtini in libro de ſpiritu,& anima cap. 14. Tomo 3. vbi ſic inquit ſunt corporis, & animæ quædam ſimilia, ſcilicet, ſupremum corporis, & infimum animæ, quibus ſine naturali confuſione, perſonali tamen vnione facile coniungi poſſunt, ſimilia enim gaudent ſimilibus, ſed anima, quæ verè ſpiritus, & caro, quæ verè corpus eſt in ſuis extremitatibus conuenienter, & facile vniuntur in phantaſtico animæ, quod corpus non eſt, ſed ſimile corpori, & ſenſualitate carnis,

Digitized by Google

carnis, quæ verè ſpiritus eſt, quia ſine anima fieri non poteſt.

Præterea in eodem libro id ipſum atteſtatur ſic dicens conuenientiſſima media ſunt carnis, & animę ſenſualitas carnis, quæ maximè ignis eſt, & phantaſticus ſpiritus, quod igneus vigor dicitur, & cœleſtis origo mira ſocietas carnis, & animæ ſpiritus vitæ, & limo terræ; ſic enim ſcriptum eſt, fecit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ.

Secundo probatur teſtimonio Philoſophi 2. de Anima vbi ait anima eſt perfectio corporis organici, ſiue eſt actus primus corporis Phyſici organici potentia vitam habentis.

Tertio comprobatur ratione. Omne id, quod communicat alteri, in paſſionibus cõuenit in vnum cum illo, ſed anima, & corpus communicant in paſſionibus, ergo.

Minor patet, quia ad mutationem factam in corporibus, ſequitur immediatè mutatio in animabus, & è conuerſo vt in gaudio, & triſtitia, & huiuſmodi paſſionibus.

Item perfectio in rebus conſiſtat ſecundum quẽdam circulum, in quantum. ſ. vltimi ad principium per quandam coniunctionem redeunt, ſed inter creaturas infima eſt corporalis, ſuprema vero ſpiritualis, media autem ſpiritus rationalis, ergo ad hoc quod eſſet perfectio in rebus ſpiritus rationalis corpori vniri debuit.

Quod ſi obijcias animam, & corpus maximè diſtare, ergo non ſunt vnibilia. Anteced. eſt manifeſtum, nam anima eſt ſpiritus nobiliſſimus, & corpus lutum.

Reſpondetur quòd aliqua poſſunt conuenire in vnionem bifariam. Vno modo ſecundum proprietates naturę. Alio modo ſecundum proportionem potẽtiæ ad actum, & materiæ ad formam. Primo modo anima, & corpus multum diſtant, & minima coniũctione poſſent conuenire, cum anima ſit ſpiritus nobiliſſimus indiuiſibilis, incorruptibilis, & corpus ſit vt lutum diuiſibile, & corruptibile, vnde ex corpore nunquam poteſt fieri anima rationalis, & è conuerſo vt dicunt D. Aug. quoniam ſunt creaturæ diſtinctæ, & proprietatis contrariæ. Secundo modo anima, & corpus maximè conueniunt, nam anima ſe habet ad corpus, vt perfectio ad perfectibile, vt actus ad potentiam, vt forma ad materiam, & hęc conuenientia ſufficit ad hoc, vt aliquid vniatur alteri, alioquin nec accidẽs ſubiecto, ne aliqua forma materiæ vniretur, cum accidens, & ſubiectũ ſint in diuerſis generibus.

Sanctus Doctor in reſponſione ad ſecundum ait, quòd in vnione animæ ad corpus eſt maxima proportio tam abſolutè, quam in relatione ad vltimum finem, abſolute quidem, quia & ſi ſupremũ ſpiritus, & infimum corporis plurimum diſtent, tamẽ ſupremum corporis, & infimum ſpiritus maximam cõuenientiam, ac proportionem habent, ſpiritus namq; animalis habet potentiam viuificandi, vegetandi, & ſenſificandi, corpus autem humanum habet cõplexionis ęqualitatem, habet organorum multiplicitatem, necnõ ſpirituum ſubtilitatem, qui ſpiritus ſunt vitalis naturalis, & animalis, vitalis habet principiũ in corde, naturalis in epate, animalis in cerebro.

Converſ. In Secundum S. Bonau.

Spiritus vitalis eſt quoddam corpus ſubtile neceſſario diſponens ad vitam.

Spiritus naturales ſunt corpora ſubtilia diſponentia ad complexiones æquales corporis.

Spiritus animales ſunt corpora ſubtilia diſponentia corpus, vt animetur ab anima rationali.

Secundo in relatione ad finem eſt proportio animę ad corpus, & corporis ad animam porro ex parte animæ ex duobus conſtat, primo quia animæ rationali data eſt libertas arbitrij potens ſtare, cadere, & reſurgere, ideo datum eſt ei corpus potens mori, & potens non mori, ac demum potens in ſempiternum viuificari. Secundo quia cum anima creata fuerit tãquam tabula nuda, in qua nihil eſt ſcriptum, nec pictum, datum eſt ei corpus multiplicia organa habẽs, vt in illo ſcientijs perfici poſſet, naturale enim eſt ei perfici per ſpecies à ſenſu acceptas.

Tertio ex parte corporis eſt proportio in reſolutione ad finem, nam cum ſit ordo in formis corporalibus, & non ſit ſtatus in re corporali, oportet quod vlterius diſponant huiuſmodi formæ ad animam rationalem, per quam corpus efficitur particeps beatitudinis æternæ.

Nota, quòd quamuis anima ſit ſimplex in ſua eſſentia, eſt tamen multiplex in ſuis potentijs, & cum ſecũdum ordinem, perfectionem oporteat eſſe ordinem perfectibilium, oportuit corpus huiuſmodi animæ eſſe quodam modo ſimplex quantum ad eſſe, & multiplex quantum ad operationes, ſicq; oportuit eſſe mixtum complexionatum organicum, vt per diuerſa membra, ſeu organa eius diuerſæ actiones animæ exercerentur.

Quomodo anima vniatur corpori dicendũ, quod non vnitur ei ſolum, vt motor, prout aſſeruit Plato, nec continuatur ei ſolum per phantaſmata, vt dixit Auerrois teſte D. Th. lib. 2. contra gentes nec vt carceri, ſicut ſenſerunt Manichæi, vt teſtatur S. Bonau. in ſolutione tertij argumenti, ſed vt forma, nec tamẽ intellectus, quo homo intelligit, eſt præparatio in humana natura, vt opinatus Alexãder Philoſophus, neq; complexio vt Galenus, neque harmonia ſicuti Empedocles, nec corpus, nec ſenſus, neq; imaginatio, vt dixerunt antiqui, relinquitur ergo vt anima humana ſit intellectualis ſubſtantia corpori vnita, vt forma.

Amplius nota, quòd ad hoc quod aliquid ſit forma ſubſtantialis alterius duo requiruntur, primum vt forma ſit principium eſſendi ſubſtantialiter ei, cuius eſt forma, principiũ dico non effectiuum, ſed formale, quo aliquid eſt, & denominatur ens, aliud eſt quod materia & forma conueniant in vno eſſe quod non contingit de principio effectiuo, & de illo cui dat eſſe, & hoc eſt eſſe, in quo ſubſiſtit ſubſtantia cõpoſita, quæ eſt vna ſecundum quod ex materia, & forma conſtat.

PVNCTVM QVINTVM.

Quare Deus animam rationalem vnierit corpori.

Magiſter in præſenti diſt. hanc mouet dubitationem, cuius rationes Seraphicus Doctor in 3. dub. lit. perpendit, & alij Theologi plures addunt, prima quidem eſt, qua Deus ſic voluit, & cum volun

Digitized by Google

tas eius ſit rectiſſima, & ſapientiſſima in omnibus nō niſi optime factum eſt, vnde & D. Ambr. de conſecr. d. 2. omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cęlo & in terra, & quoniam ſic voluit factum eſt.

Secunda ratio eſt ad dandum quoddam in hoc exemplum vnionis futuræ in patria inter animam, & Deum, qua clariſſimè Deus videtur, & fruitio perfectiſſima ſequitur, cum enim ſit infinita diſtantia inter Deum, & creaturam potuiſſet hominibus videri impoſſibile poſſe vnquam attingere ad illam perfectionem, & talem vnionem, niſi daretur ei aliquod exemplum alicuius coniunctionis ſibi notæ maximè diſtantium, quod ſit in coniunctione animæ cum corpore.

Tertia ratio vt anima vnita corpori ſicut ex eo plura mala, & bella ſuſtinet, nam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſic inde ſibi acquirat reſiſtendo maiorem coronam, quanto enim quis cum pluribus hoſtibus gerit bellum, & diutius laborat, ſi victoriam obtinet tanto glorioſior eſt triumphus.

Quarta eſt ad maiorem pulchritudinem vniuerſi, ac oſtenſionem ſapientiæ ſuæ, vt dictum eſt ſupra, fecit enim Deus creaturas aliquas purè ſpirituales, vt Angelos, alias purè materiales vt elementa; & elementa cum corporibus cœleſtibus, his quoque addidit creaturam conſtantem partim ex ſpirituali ſcilicet animam, partim ex materiali vt corpus ſicuti eſt omnis homo, vt dicitur extra de Summ. Trin. & fid. Cath. cap. 1. in quo etiam trinario opere vniuerſi repræſentatur myſterium Trinitatis, dum vniuerſum ex tribus rerum generibus conſtituitur.

Quinta vt per generationis humanæ ſucceſſionē in corpore, & hominum multiplicationem numerus electorum adimpleretur, quod non fieret ſi anima corpori non vniretur, cum non poſſit generare; vnde cum videamus manifeſtè, quod ſicut dicitur Eccleſ. 1. generatio præterit, & generatio aduenit, & ecce vniuerſa vanitas peruerſi difficile corriguntur & ſtultorum infinitus eſt numerus, id eſt, hominum peccatorum damnandorum, oportet ergo vt fiat hominum multiplicatio, vt poſſit impleri numerus electorum.

Si obijciatur, quòd anima inficitur peccato originali à carne infecta.

Reſpondetur quòd non obſtat primo: quia talis infectio non eſt à Deo, ſed ex peccato primorum parentum, à quibus contrahunt omnes peccatum originale. Secundo quia ex huiuſmodi malo hominis ipſe Deus elicit melius bonum, ſcilicet Chriſti incarnationem, & animæ emundationem per baptiſmum, gratiam, & gloriam ampliorem, puta virginitatis, & martyrij præmia, ac prædicationis aureolam. Tertio quia generalis regula tam Theologica, quam Philoſophica dictat, quod ſapientis eſt minorem defectum admittere, vt ſic maior defectus euitetur, nam inter duo mala minus malum eſt pręeligendum, & quoniam maior defectus eſſet, ſi anima corporibus humanis infectis non infunderetur, cum ſic numerus electorum non impleretur, quam quod anima inficiatur poſtea mundanda, ideo eam corpori Deus vnire voluit.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De rebus productis, quantum ad ordinem.

QVAESTIO PRIMA.

Quis ſit finis principalior conditionis rerum, vtrum diuina gloria, vel vtilitas noſtra.

Cum ordo rerum conſiderari valet dupliciter. Primo in comparatione ad finem. Secundo in comparatione earundem rerū ad inuicem, duas Auctor excitat quæſtiones; in prima agitur de ordine rerum in relatione ad finem, & quoniam, vt ait Magiſter, vniuerſa creata ſunt propter diuinam gloriam, & vtilitatem propriam, ideo quærit quis ſit finis principalior, omnis enim intellectualiter, ac ſapientialiter operans agit intuitu alicuius boni, quod eſt finis ſuæ actionis, vnde finis, vt dicitur, mouet efficientem ad operandum, id quoque quod non fit propter finem, dicitur vanè, fruſtraque fieri.

Pro dilucidatione terminorum tituli quæſt. nota, quòd finis capitur multipharium primo pro perfectione formali, & vltima alicuius rei, ad quam res ordinatur, & ſic beatitudo dicitur finis creaturæ rationalis. Secūdo pro optimo alicuius generis quod continetur ſub eodem genere, ſicq; optima ſpecies contenta ſub aliquo genere, eſt finis omnium contentorum ſub genere, vt homo eſt finis omnium animalium. Tertio pro vltimo alicuius rei, & ſic mors dicitur finis hominis. Quarto pro cauſa finali propter quam res creantur, & hoc modo Deus eſt finis omnium rerum.

Secundo nota, quòd gloria in vnaquaque re dicitur: quod eam magnificat, & claram, ac venerabilem reddit ſicut bonitas, & miſericordia in Deo. Ita Paulus Rom. 3. omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Secundo ſplendor etiam ſeu quidpiam aliud ſimile apparens, cum Deus videtur, dicitur gloria eadem ratione Exod. 40. poſtquam omnia perfecta ſunt, operuit nubes tabernaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud, nec potuit Moyſes ingredi tectum fęderis nube operiente omnia, & maieſtate domini coruſcante 3. reg. 8. & non poterant ſacerdotes ſtare, & miniſtrare propter nebulam, impleuerat. n. gloria domum domini; hinc diuitiæ in homine vocantur, gloria vt Matth. 6. nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis ſimiliter in arbore magnitudo, & pulchritudo dicitur gloria.

S. Ambr. ſuper epiſt. ad Rom. ait quod gloria eſt clara cū laude, vel honore notitia de excellentia alicuius.

Tertio obſerua pro notitia illius termini vtilitas, quod capitur aliquando pro vſu, hinc vtile dicitur, quod vſui eſt, vel quod eſt ex vſu, vel quod alicui opus eſt, quod multas habet opportunitates, aliquando pro commodo, & ſic vſurpatur in propoſito.

In corpore quæſt. Auctor ponit tres concluſiones reſponſiuas, quarum eſt. Prima Deus principaliter produxit res ad ſui gloriam; probatur primo ex illo Prouerb. 16. vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

Secundo comprobatur rationibus, quæ immediatè ponuntur poſt titulum quæſt. 1. gloria Dei eſt vlterior finis, quam ſit vtilitas noſtra, quia hæc ad illam ordinatur, ergo gloria Dei eſt principalior.

Secunda

Secunda Gloria Dei eſt perfectior finis, quam ſit vtilitas noſtra, cum perfectiorem reddat operationem ordinatam ad ipſum, melius enim eſt opus, quod quis facit propter gloriam Dei, quam propter vtilitatem ſuam, ergo gloria Dei eſt principalior finis.

Tertia Gloria Dei eſt eſſentialior vnicuique rei creatæ, quam vtilitas propria, nam res poteſt priuari ſua vtilitate, ſed non poteſt priuari, quin ſit ad Dei gloriã, ergo principalior finis eſt Dei gloria.

Quarta Gloria Dei eſt vniuerſalior finis, quam ſit vtilitas, quoniam illum aſſequitur omnis creatura, ſiue humana, ſiue Angelica, ſiue bona, ſiue mala, ergo.

Secunda aſſertio Deus produxit res ad ſui gloriam non augendam, ſed manifeſtandam, & communicandam, probatur vtraque pars, prima quia Deus, vt inquit Magiſter, cum ſit perfectus, & ſumma bonitate plenus, nec augeri poteſt, nec minui. Secunda pars concluſionis patet ex quæſt. præcedenti vbi inter alias rationes, quas S. Doctor adducit cur diſtinctio creaturarum ſit in vniuerſo eſt hæc manifeſtatio, & oſtenſio bonitatis, cuius eſt ſe communicare, & diffundere.

Tertia concluſio. Deus produxit ſecundario res propter vtilitatem non ſuam, ſed noſtram. Prima pars concluſionis patet per illud Pſal. 15. bonorum meorum non eges.

Secunda pars probatur, quia glorificatio, ſiue beatificatio eſt ſumma vtilitas creaturæ.

Ad intelligentiam quæſtionis quinque ſunt examinanda.

Primum Num Deus propter finem operetur.

Secundum Num Deus ſit finis omniũ creaturarũ.

Tertium Num Deus ſit finis principalius ſub ratione bonitatis, quam ſub alia ratione.

Quartum Num Deus in principio mundi creauit res omnes bonas.

Quintum Num Deus communicauerit bonitatẽ ſuam creaturis ſecundum neceſſitatem naturæ, vel ſecundum arbitrium voluntatis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Deus propter finem operetur.

DEum pp finem operari poteſt oſtẽdi primo ex ſymbolo, qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutẽ deſcendit de cęlis. Secundo ex locis Sacræ ſcripturæ Iſai. 43. Dominus loquens de homine, qui principalis eſt creatura, ait, omnem qui inuocat nomẽ meum, in gloriam meam creaui eum. Item Prouerb. 16. vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. Item Ioan. 10. ego veni vt vitam habeant, & in epiſtola 1. c. 3. & ſcitis, quia ille apparuit, vt peccata noſtra tolleret.

Secundo probatur auctoritate D. Dionyſij c. 14. de diu. nom. omnia ad ſe ipſum bonitas conuertit, & princeps congregatrix eſt diſperſorum, vt principalis, & viuifica deitas, & omnia ipſam, vt principium, vt continentiam, vt finem appetunt.

Tertio comprobatur rationibus. Prima Deus eſt primum agens, & ad ipſum ſpectat totam naturã dirigere in finem, ergo motus rerũ in finem ipſi Deo tanquã motori primo, & agẽti primo eſt tribuẽdus.

Secunda Deus eſt agens per intellectum, ſuũ enim dicere eſt ſuum facere, dixit enim Deus, & factum eſt, ſed omne agens per intellectum intendit ſuum finem per Ariſt. 7. Metaphyſ.

Tertia Deus agit vt amans, & volens, quoniam amans ſuam bonitatem vult illam communicare, ergo Deus propter finem operatur.

Quarta natura agit propter finem, vt docet Philoſophus 2. Phyſ. ergo, cum Deus dirigat naturam totam conſequens eſt, quod agat propter finem.

Sed obſeruandum quòd agere propter finem poteſt dupliciter intelligi. Vno modo propter finem operis, Alio modo propter finem operantis: finis operis eſt id, ad quod opus ab agente ordinatur, & dicitur ratio operis, finis autem operantis eſt, quem operans principaliter intẽdit. id S. Thomas illuſtrat exemplo domificatoris, qui congregat lapides, vt eos componat, ſicq; compoſitio illa, in quã forma domus conſiſtit, finis eſt operis, vtilitas vero proueniens domificanti eſt finis ex parte agentis. Primus finis poteſt eſſe in alio. Secundus vero ſemper eſt in agente, & quia omne opus diuinum in aliquem finẽ eſt ordinatum, ideo Deus ex parte operis agit propter finem, qui quidem finis, cum ſemper reducatur in finem operantis, oportet etiã quod ex parte operantis conſideretur finis ſuæ actionis, qui eſt bonum ipſius in ipſo.

Secundo aduertendum, quod agere hoc modo propter finem poteſt bifariam conſiderari. Vno modo propter deſiderium finis, Alio modo propter amorem finis: primo modo competit omni creaturæ agere propter finem, quoniam vnicuiq. acquiritur bonum ex alio, quod non habet ex ſe. Secundo modo competit Deo agere propter finem, cum Dei bonitati nihil addi queat, nam hoc eſt diſcrimen inter deſiderium, & amorem, quod deſiderium eſt boni, nondum adepti, amor vero eſt boni iam habiti, hinc Magiſter in lit. ait, & S. Bonauentura in quæſt. affirmat, quod Deus fecit nos propter bonitatẽ, & gloriam ſuam, & propter vtilitatem creaturæ, in quibus verbis bene inſinuat vtrumq; finem, nam dum fatetur Deum nos feciſſe propter bonitatem ſuam, manifeſtat finem operantis, cum vero addit propter vtilitatem noſtram indicat finem operis.

Tertio notãdum, quod quando quis vno eodẽq. actu vult finem, & media, velle finem non eſt cauſa volitionis mediorum, ſecus autem eſt, cum quis diuerſis actibus vult finem, & vult media, & quia Deus eodem actu voluntatis vult finem, ideo fatendum eſt Deum medium velle propter finem, velleq. vnũ propter aliud, non tamẽ vult vnum, quia vult aliud, quia tunc inſinuaretur, quod vna volitio ſit cauſa alterius volitionis, quod in Deo locum non habet.

Sed hic occurrunt aliquæ obiectiones, prima finis videtur ſe habere ad agens tanquam forma ad materiam, cum agens tendat in finem, tanquam in aliquam perfectionem, quam deſiderat, ſed Deo nõ competit, vt per aliquid perficiatur, ergo non competit ei agere propter finem.

Rñdetur quod duplex eſt agẽs quoddã, quod agit propter bonum, quod intendit acquirere, & hoc eſt agẽs imperfectum, quod indiget perfectione, aliud eſt agens quod agit ſolum propter bonum, quod intendit communicare, & hoc eſt agens perfectum nõ indigens alia perfectione, huiuſmodi agẽs eſt Deus.

hæc reſponſio colligitur ex Auctore in reſponſione ad quartum.

Secunda obiectio ſi agens agit propter finem, aliquid accreſcit per actionem ſuam, per quam finem conſequitur, ſed Deus bonorum noſtrorũ non eget, ergo Deus non agit propter finem.

Dicendum quod duplex eſt agens, vt dictum eſt, aliquod agit propter finem acquirendum, aliud propter bonum communicandum, vt eſt Deus, cui nihil vlterius accreſcit per opera ſua, ſed operibus ſuis cõmunicatur bonitas. Hæc reſponſio ſumitur ex S. Doctore in corpore quæſt. & ſolutione quarti, qui incipit, quod Deus res produxit propter gloriam manifeſtandam, & communicandam.

Tertia obiectio eſt iſta, actio Dei eſt ipſe Deus, ſed Deus eſt finis omnium rerum, & eius non eſt alius finis, ergo actio ſua erit finis omnium rerum, & eius non erit alius finis.

Reſpondetur quod licet actio Dei ſit ipſe Deus, & ſit idem quod bonitas eius, differunt tamen in modo ſignificandi.

Vel reſpondetur, quòd quamuis hæc nomina dicant eandem rem, non ſunt tamen ſumpta ſecũdum eandem habitudinẽ, ideo conceditur aliquid de vno quod nõ de alio, & licet actio Dei, quæ eſt ipſe Deus non habeat alium finem realiter à ſe ipſo, verumtamen non eſt incõſentaneum, quod nos intelligamus Deum per actionem ſuam tendere in bonitatem ſuam, tanquam in principale obiectum, quam vult, & amat in infinitum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Deus ſit finis omnium creaturarum.

PRo intelligentia huius dubitationis, notandum quod duplex eſt finis rei operatæ, videlicet finis proximus, ſeu proprius, qui eſt operatio eius, & finis vltimus, atq; communis puta diuina bonitas.

Secundo obſeruandum, quod ſicut duplex eſt agens, ita duplex eſt finis, quoddam eſt agens improportionatum effectui, vt agens æquiuocum, quemadmodum Sol, qui non generat Solem, aliquid tamen tranſit in paſſum virtute ſolis, quod eſt participatio aliqua virtutis eius, aliud eſt agẽs proportionatum effectui, vt agens particulare, atque vniuocum ſicut ignis generat ignem, & equus equum.

Conformiter duplex eſt finis agentis. Vnus proportionatus ei, quod tendit in finem, & hic finis põt acquiri ſecundum ſuũ eſſe, ſicut ſi ſanitas ſit proportionata corpori corpus tẽdens in ſanitatẽ, tanquam in finem poterit acquirere ſanitatẽ, alius eſt finis improportionatus, & nimis excellens, & hic non acquiritur à rebus ſecundum ſe, vt earũ perfectio exiſtẽs, ſed ſufficit, quod acquiratur aliqua ſimilitudo eius huiuſmodi eſt diuina bonitas, quæ eſt adeò excellẽs, quod ipſa acquiri nequeat ſecundum ſe ab aliqua re creata, vt ſit formalis eius perfectio, ſed acquiritur aliqua ſimilitudo.

His obſeruatis ſit hæc concluſio. Deus eſt finis omnium creaturarum, hæc eſt de fide, vt patet ex illo Apocal. 1. ego ſum Alpha, & Omega principium, & Prouerb. 16. vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

Secundo probatur ratione Bonum, & finis idem ſunt per Coment. 2. Metaph. ergo quod eſt bonum omnium rerum erit & finis earundem omnium, ſed Deus eſt bonum omnium, ergo eſt finis omnium.

Minor probatur per D. Aug. 8. de Tri. omnia ſunt bona participatione diuinæ bonitatis, & ibidem dicitur, quod Deus non eſt alio bono bonum, ſed eſt omnis boni bonum. Confirmatur, quia primum efficiens, & finis vltimus coincidunt, ſed finis eſt primi cauſarum & Deus prima cauſa eſt, ergo.

Nota, quod habere diuinam bonitatem cõtingit bifariam. Vno modo ſecundum ſe quantum ad eſſe. Alio modo quantum ad ſimilitudinem, & partitiuè primo modo Deus habet diuinã bonitatem, ſeu eſt ipſa bonitas. Secũdo modo creaturæ rationales habẽt diuinam bonitatem, non.n.eam habere poſſunt ſecundum eſſe. ſ. quod eſſe queant ipſa diuina bonitas, ſed poſſunt habere in ratione obiecti, quoniam cum beatæ erunt, videbunt eam per ſe ipſam omni medio, aliæ autem creaturæ nec ſunt ipſa diuina bonitas, nec habent operationem tendentem in ipſam diuinam bonitatem, ſed ſolum accedentem ad Deũ ſecundum aliquam ſimilitudinem.

Hoc aperte docet Auctor in ſolutione primi argumenti præcedẽtis quęſt. vbi ait quod fieri propter diuinam bonitatem bifariam intelligi valet. Vno mõ oſtẽdendam, & ſic facta ſunt cętera, propterea quod omnia diuinã bonitatẽ exprimunt. Alio modo participandã, & hoc adhuc dupliciter. Vno modo quia nata ſunt participare, & ſic creaturæ ſpirituales, & intellectuales, quæ ad beatitudinẽ ſunt ordinatæ, & ſunt capaces ipſius. Alio modo quia ſeruiunt participantibus, & ſic creaturæ corporales, in quibus eſt aliqua ſimilitudo ipſius bonitatis, & ideo bonitas participata maior eſt in intellectualibus creaturis, quia in alijs eſt aſſimilatio tm̃ ſecundum naturam in ratione finis, in rationali aũt, & in intellectuali creatura eſt etiam ſecundũ intellectũ in ratione obiecti.

Sed argues aduerſus concluſiones oportet finem rerũ accipere ſecundũ naturas earum, cũ vnaquæq. res naturaliter tendat in finem ſecundum naturam ſuam, ſed non omnium rerum eſt vna natura, ergo non omnium erit vnus finis.

Reſpondetur quod duplex eſt finis, quidam proximus, & immediatus, alius eſt vltimus, primũ finem res omnes eundem non habent, ſed alium, & aliũ, at ſm̃ finem, qui eſt Deus, res omnes eundem habent.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Deus principalius ſit finis omnium rerum ratione bonitatis, quàm ſub alia ratione.

HÆc quæſtio excitatur ab Auctore in dub. 1. lit. 2. par. huius diſt. oritur etiam ex dictis in præſenti quæſt. ait namq; in initio finem conditionis rerum principaliorem eſſe Dei gloriam ſiue bonitatẽ, & in reſponſione ad primum dicit, quod ſi effectum non ordinaretur ad ſe, vel non faceret propter ſe, cũ ipſe ſit bonum, à quo omne bonum, iam effectus non eſſet bonus.

Nota quòd tametſi vniuerſæ perfectiones Dei in ipſo ſint realiter vnum in ſummo vnitatis, vt inquit Richardus q. 2. verumtamen cum inter eas poſſit aſſignari differentia, ſeu diſtinctio ſaltem ſecundum noſtram rationem intelligendi, ideo conuenienter

dici

dici poteſt aliquid conuenire Deo principalius ſub vna ratione, quam ſub alia.

Secundò aduerte ſecundum Sanctum Doctorem vbi ſupra, quod etſi ad eſſe creaturarum concurrit potẽtia, ſapientia, bonitas, tamen cauſalitas potius attribuitur bonitati, quoniam bonum dicit rationẽ duplicis cauſæ, ſcilicet efficientis, & finis, & ideo bonum eſt ratio, quare voluntas eſt in actu, & ita potiſſima cauſa productionis effectuum.

Tertiò obſerua ſecũdum eundem, quod eſſe creaturarum attribuitur bonitati nõ per modum repræſentandi, vel appropriationis in repræſentando, ſed rationis in cauſando: in eadem ſententia eſt Alex. Alen. 1. p. q. 17. memb. 9. dicens quòd licet potentia, ſapientia & voluntas, quæ ſunt in ipſo Deo producant res, ipſa tamen voluntas eſt principalior cauſa productionis; quia ponit neceſſitatem in productione, & inde eſt quod non determinatur proceſſus rerum per potentiam, & ſapientiam, vt dicantur res egredi ſecundum rationem potentis, vel ſapientis, ſed nec ſecundum rationem volentis; ſed boni, quoniam voluntas diuina in ratione voluntatis nunquã ſe mouet ad agendum, ſed in ratione bonitatis: vnde ipſa bonitas quaſi mouet voluntatem, itaq. in rõne bonitatis voluntas mouet ſe ad producendũ res.

Ex his omnibus præmiſſis, & notatis facilis eſt reſolutio dubitationis, quæ in hac concluſione conſiſtit, Deus principalius eſt finis ſub illa ratione, per quam omnes creaturæ tendunt in ipſum, quam ſub alia, ſed creaturæ magis tendunt in Deum ſub ratione qua ſummè bonus, quam ſub aliqua alia ratione, bonum enim eſt per ſe abſtractiuum, & allicitiuum, alia autem non niſi per rationem bonitatis, ergo Deus principalius eſt finis ſub ratione bonitatis.

Secundò Deus principalius eſt finis ſub ratione, qua eſt obiectum principaliſſimæ virtutis, quam ſub alia ratione, ſed charitas eſt virtus principaliſſima, cuius Deus eſt obiectum ratione ſuæ bonitatis, ergo Deus principalius eſt finis ſub ratione ſuæ bonitatis.

Confirmatur auctoritate D. Aug. lib. 1. de Doctr. Chriſt. Deus ad bonitatem ſuam vſum noſtrũ refert. Item Magiſter in 1. p. huius diſt. ait credamus ergo rerum creatarum cæleſtium terreſtrium viſibilium, vel inuiſibilium cauſam nõ eſſe niſi bonitatem creatoris, qui eſt Deus vnus, & verus.

Si obijciatur, quod bonitas Dei eſt ipſa beatitudo eius, ſed non omnes poſſunt eſſe participes beatitudinis, ergo.

Reſpondetur quod diuina bonitas eſt finis omniũ non ſub ratione, qua eſt beatitudo, ſed ſub ratione, qua omnia aliquo modo participant huiuſmodi bonitatem.

Nota quod diuina bonitas eſt finis cuiuſcunque agentis tam primi, quam aliorum; nam Deus agit, vt cõicet bonitatem ſuam, alia vero agentia agunt, vt recipiant perfectionem à Deo, quare ſequitur bonitatem diuinam eſſe finem cuiuſcunq; agentis. hinc S. Aug. in li. 1. de Doctr. Chriſt. c. 13. ait, quod bonus eſt Deus ſummus, quam auctoritatem exponẽs Auctor in 1. dub. lit. ſic ait, quia bonus eſt Deus, vult ſe diffundere, & quia vult ſe diffundere, vult creaturam producere, & quia vult creaturam producere, vult creaturam eſſe, & ita, quia bonus eſt, ſumus.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Deus in principio mundi creauerit res omnes bonas.

Deuotus Doctor in 2. dub. lit. duplicem bonitatẽ in creatura eſſe tradit; Vna, quæ eſt ex forma dãte eſſe, altera, quæ eſt ex forma dãte bene eſſe, prima dicitur ſubſtantialis, quę non addit ſupra formã nouum eſſe, ſed ſolum ad relationem ad finalẽ cauſam, ex qua comparatione omne aliud à Deo habet eſſe bonum: ſecunda dicitur accidentalis, quæ in tribus conſiſtit. ſ. in bonitate ſtatus in proprietatibus, & accidentibus ipſius, & in propria cuiuſq; rei operatione. Prima quidem ſalua rei natura, nec augeri nec minui poteſt, quia quiditates rerum, vt docet Philoſophus ſũt velut numeri, quorũ adiecta, vel detracta vnitate continuo variatur ſpecies: hac diſtinctione prætermiſſa dicendum Deũ creauiſſe res omnes bonas, quia non ſolum creauit illas in bonitate eſſentiali, ſed etiam condidit illas in bonitate accidentali, quia in ſtatu perfecto, nam Adam virum perfectum effecit, & non puerum.

Item creauit res cũ omnibus proprietatibus perfectis, & accidentibus, ac tandem illas condidit, ac cõſtituit, vt omnes ſuas actiones, & munera explere valerent, hoc aſtruitur ex illo Gen. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.

Nota, quod res mundi creatæ dupliciter poſſunt conſiderari. Vno modo per ſe, & propriè, ſeu in particulari. Alio modo communiter, & cõiunctim cum reliquis, quatenus omnes ſimul componunt totum mundum. Primo modo vnaquæque res eſt bona. Secundo modo eſt optima.

Amplius aduerte ſecundum Doctorem vbi ſupra, quod comparatio ad cauſam finalem eſt eſſentialis, nec vnquam eſſe relinquit, nec relinquere põt: hinc eſt, quod Aug. dicit in quantũ ſumus, boni ſumus, & quia Boetius de hebdomadibus inquit, quod ſumus boni participatione. S. Doctor rũdet Boetium appellare bonũ per eſſentiam, quod eſt abſolutè bonũ, & independens, ſic aut nulla creatura bona eſt imò cõparatiuè, & ideo participatiuè, nec ob id ſequitur, quod accidẽtaliter ſubdit Auctor, quia participatio non eſt accidẽtalis, ſi comparetur ad primam bonitatem, quæ eſt ex forma dante eſſe, quamuis ſit accidẽtalis, quatenus eſt ex forma dante bene eſſe.

Præterea obſerua, quod primũ agens intendit cõmunicare ſuam bonitatem, & quælibet creatura intendit ſuam conſequi perfectionem, quæ eſt participatio, & quædã ſimilitudo perfectionis, bonitatiſq. increatæ. Cæterùm diuerſa diuerſimodè aſſimilationem hanc aſſequuntur, ſecundum quod altioris, aut inferioris extant naturæ, & vel per ſola naturalia, aut per gratuita, inquit S. Thom. contra gentes lib. 3.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Deus communicauerit bonitatem ſuam rebus creatis ſecundum neceſſitatem naturæ, vel ſecundum arbitrium voluntatis.

De hac re controuerſia eſt inter Philoſophos, & Theologos, Philoſophi enim dixerunt Deum producere res neceſſitate naturali. Theologi vero voluntate, & liberè.

Digitized by Google

Notandum, quòd ſicut datur duplex agens, ſcilicet naturale, & liberum, ſic ſunt duo modi agendi, vnus ex neceſſitate naturæ, alius ſecundum voluntatem, porro inter hæc duo agentia multiplex differētia reperitur, prima agens naturale agit ſine præcognitione, & prælectione, agens verò liberum operatur cum præcognitione, & prælectione. Secunda differentia, agens naturale agit quantum poteſt, agens vero liberum agit quantum vult. Tertia, agēs naturale determinatur ad vnum, agens vero liberum eſt ad oppoſita.

His ſic declaratis pono duas concluſiones. Quarum eſt.

Prima Deus communicauit bonitatem ſuam rebus creatis non ex neceſſitate naturæ: probatur tribus medijs; primo omne agens naturale agit propter perfectionem ſui, Deus non poteſt agere propter perfectionem ſui, quia eſt perfectiſſimus, ergo non eſt agens per naturam, ergo non communicauit bonitatem ſuam, neq; largitus eſt eſſe rebus naturali neceſſitate naturæ.

Secundò effectus neceſſarius alicuius agentis, aut eſt ſimpliciter finis eius, aut neceſſario requirit pro conſecutione finis, ſed effectus creatus nec eſt finis Dei, neq; neceſſario requiritur, vt finem ſuum conſequatur, quia Deus eſt finis, ergo communicatio bonitatis non eſt ſecundum neceſſitatem.

Tertiò ſi Deus communicaret bonitatem ſuam, vel daret eſſe rebus ex neceſſitate naturæ, tunc vel ſolam vnam perfectiſſimam produceret, vel ſi plures omnes eſſent æqualis perfectionis, ſed conſequens eſt falſum, vt ad ſenſum patet, ergo conſequentia probatur, agens de neceſſitate agit non quantum vult, ſed quantum poteſt, cum agat tota ſua virtute, ideo non producit effectum vno tempore magis perfectum, quam alio tempore, niſi ſua potentia ſit magis efficax vno tempore, quam alio, vel materia ſit magis diſpoſita in vno tempore, quam in alio, ergo, cum vigor diuinæ potentiæ ſit penitus immutabilis, nec materiā, ſiue materiæ diſpoſitionem in ſua actione præſupponat ſemper idem, & eodem modo produceret, ſi ex neceſſitate naturæ ageret.

Secūda aſſertio Deus communicauit bonitatem ſuam creaturis libera voluntate, hęc concluſio communis eſt omnium Theologorum, & probatur 1. ex illo Pſal. 112. omnia quæcunque voluit fecit Dominus in cœlo, & in terra, ergo non ex neceſſitate naturali communicauit bonitatem ſuam creaturis.

Secundò comprobatur teſtimonio patrum: Nam Hilarius in libro de Synodis ſic ait omnibus creaturis ſubſtantiam voluntas Dei attulit. Item S. Aug. 3. de Trin. voluntas eſt prima & ſumma omniū cauſa.

Tertiò probatur auctoritate Magiſtri, qui in hac diſtinct. inquit illud ergo bonum, quod ipſe erat, & quo beatus erat ſola bonitate non neceſſitate alijs communicari voluit, quia ſummi boni erat prodeſſe velle, & omnipotentiſſimi nocere non poſſe.

Quartò munitur concluſio ratione: Agenti nobiliſſimo debuit attribui nobiliſſimus modus agendi, ſed Deus eſt agens nobiliſſimum, & nobiliſſimus modus agendi eſt agere per intellectum, & voluntatem, ergo talis modus producendi maxime Deo eſt attribuendus.

Quod modus agendi per intellectum, & voluntatem ſit nobiliſſimus, patet quoniam hūc modum ſolū videmus in entibus nobilioribus. ſ. in hominibus, & Angelis, qui ſunt ad imaginem Dei.

Præterea conſtat Deum non potuiſſe producere res niſi propter finem, qui eſt ipſemet Deus, vt in ſuperiorib. oſtendimus, nam quicquid non ſit, propter finem erit caſualiter, quia nihil aliud eſt caſus, niſi natura agens preter intentionem ex 2. Phyſ. ergo, cū Deus habuerit cognitionem finis per ſuam ſapientiam in creatione rerum, & in illum finem voluerit eas omnes ordinari, maximè cum Deus ſit ſubſtantia habens intellectum, & voluntatem, per quæ fecit omnia, ſequitur quod produxerit eas ſecundum arbitrium ſuæ voluntatis.

Confirmatur per id, quod docet Auctor in ſolutione primi dicens, quod charitas Dei rectiſſimè fecit, & conuertit ad ſe, ſed charitas ſpectat ad voluntatem, ergo.

Item in 1. d. 6. q. 2. inquit, quod voluntas antecedēs præcedit effectum cauſalitate & duratione, quæ eſt in Deo, ſed non reſpectu Dei, ſed reſpectu creaturæ ſolum.

Amplius diſt. 10. eiuſdem lib. q. 1. reſpondens ad primum teſtatur creaturas emanare per modum *liberalitatis*: præterea in præſenti diſt. q. 2. prim. *art.* idem aſſeuerat ſic inquiens diuina volūtas, quę operatur ſecundum diuinam ſapientiam produxit non ab æterno, ſed in tempore, quia & ſicut produxit ſic & diſpoſuit, & ſic voluit, ergo creatio rerum eſt voluntaria, & non naturalis, nec de neceſſitate.

Aduerſus concluſiones prædictas ſunt quatuor obiectiones. Prima in quocunq; agente, in quo eſt idem eſſe, & agere, ſi in eo eſſe eſt neceſſarium, & agere quoq; ſed in Deo idem eſt eſſe, & agere, & eſſe diuinum eſt neceſſarium, ergo & agere.

Reſpondetur quod actio Dei bifariā conſiderari valet. Vno modo formaliter. Alio modo quantū ad id, quod virtualiter reſpicit, primo modo eſt neceſſaria, quia eſt Deus ipſe. Secundo modo eſt contingens, quoniam illud, quod reſpicit, eſt contingens.

Secunda obiectio ſummo enti neceſſario nihil poteſt per accidens competere, ſed Deus eſt ſummum ens neceſſarium, ergo & cap. ſed ſi contingēter ageret, competeret ſibi agere per accidens, quoniam illud, quod agit per accidens ſperatur, & non per ſe.

Reſpondetur quod accidere poteſt intelligi duobus modis. Vno modo formaliter. Alio modo denominatiue, ſiue denominatione extrinſeca. Primo modo ſummo enti neceſſario nihil poteſt per accidens competere. Secundò modo maximè.

Tertia obiectio perfectiſſimæ cauſæ debet attribui perfectiſſima cauſalitas, & per conſequens perfectiſſimus modus cauſandi, ſed cauſalitas neceſſaria perfectior, quam contingentia, ergo.

Reſpondetur quod ſi talis conditio eſſet ſibi compoſſibilis deberet ſibi attribui, ſed neceſſitas non eſt ſibi compoſſibilis.

Quarta obiectio. Bonitas Dei eſt cauſa iuſta ſecūdum D. Auguſtinum, ſed cauſa iuſta eſt neceſſaria ergo ex neceſſitate ſuæ bonitatis res produxit.

Reſpondetur quod iuſtū ſumitur dupliciter. Vno modo prout importat debitū, & ſic bonitas Dei nō

dicitur

Digitized by Google

diciturcauſa iuſta ſcilicet ex obiecto. Aliomodo dicitur iuſtum ſecundum congruentiam, quia decet bonitatem eius, ſicque bonitas Dei dicitur cauſa iuſta.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus ſit homine præſtantior.

CVm in præcedenti quæſt. Auctor diſſeruerit de ordine rerum in relatione ad finem, in hac tractat de ordine earum in comparatione ad inuicem, termini tituli ſunt Angelus, & homo, quid ſit Angelus enucleabitur in ſecundo puncto, quid autem ſit homo ab humo dicitur, quia de limo terræ extat conditus ſecundum corpus diuerſimodè diffinitur ſecundum quod à diuerſis conſideratur.

A Theologis ſic deſcribitur eſt creatura rationis ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facta, & ad beatitudinem æternam ordinata.

A dialecticis eſt animal rationale mortale.

A phyſicis eſt animal compoſitum ex corpore humano omnium mixtorum digniſſimo, & anima humana nobiliſſima omnium formarum in corpore operantium.

A metaphyſicis eſt ſubſtantia prædita ratione, & mente nata contemplari, & ſpeculari omnia.

A politico eſt animal ſociabile omnium nobiliſſimum aptum ad dominandum, & gubernandum ſe ipſum familiam, ciuitatem, & regnum.

Corpus quæſt. in duas conſumitur partes in prima Auctor diſtinguit quæſt. in ſecunda reſpondet.

Quo ad primum quæſtio poteſt intelligi dupliciter, vnomodo de ordine per comparationem ad finem. Aliomodo de ordine quantum ad dignitatem naturæ.

Circa ſecundum ſunt tres concluſiones reſponſiuæ. prima quantum ad finem Angelus, & homo ſunt pares. probat S. Doctor Angelus, & homo ad eandem beatitudinem immediatè ordinantur, atque eiuſdem patriæ cęleſtis erunt conciues, ergo quantum ad finem ſunt pares.

Nota quod hæc concluſio fundatur ſuper auctoritatem D. Aug. lib. 3. de lib. arbitrio Angelus, & anima ſunt natura pares, officio vero impares, quæ verba exponens Scotus quæſt. 6. in reſponſione ad ſecundum, inquit eam eſſe intelligendam in ratione obiecti, in quo anima quieſcit, & quo ad hoc Anima eſt par ipſi Angelo, nulla enim creatura intellectualis poteſt quietari niſi in obiecto infinito.

Secunda concluſio Angelus quodam modo eſt propter hominem, & è conuerſo, probat Auctor à ſimili, nam ſicut in corpore naturali membra inuicem ſibi ſubſeruiunt & vnum alterius indigentiam ſupplet, quemadmodum etiam & in eiuſdem vrbis conciuibus videmus, ita in Angelo, & homine eſt penſandum, homo namque habilitatem habet ad peccandum, & libertatem, ſeu poſſibilitatem ad reſurgendum. Angelus vero ſtans habet perpetuitatem in ſtando, & cadens impoſſibilitatem ad reſurgendum.

Tertia concluſio quo ad dignitatem naturæ Angelus eſt præſtantior homine, probatur rationibus, quæ ſtatim ponuntur poſt titulum quæſt. 1. quia homo factus eſt propter reparationem Angelicæ ruinæ, vt ait Magiſter in litera, ergo Angelus eſt nobilior, finis enim eſt nobilior his, quæ ſunt ad finem.

Secunda quia Angelus eſt pure ſpiritus nihil habens de corpore, homo vero è conuerſo habet corpus, ergo Angelus eſt nobilior, nam ſpirituale eſt nobilius corporali.

Tertia Angelus per naturam eſt immortalis, & incorruptibilis, homo vero non, ergo: conſequentia patet, quoniam incorruptibile, & immortale nobilius eſt corruptibili, & mortali.

Quarta Angelus eſt Deo ſimilior, & deformior quam homo, ergo Angelus eſt præſtantior.

Pro explicatione quæſt. ſex ſunt diſputanda.

Primum. Num Deus condiderit ſubſtantias tum ſpirituales, tum etiam corporeas inæquales.

Secundum. Quid ſignificet hoc nomen Angelus.

Tertium. Quid ſit Angelus ſecundum rationem.

Quartum. Num Angelus ſit factus propter hominem.

Quintum. Num homo ſit finis omnium.

Sextum. Num homo ſecundum dona gratię præcellat Angelos.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Deus condiderit ſubſtantias tum ſpirituales, tum etiam corporeas inæquales.

CIrca hanc materiam fuit error Origenis teſte D. Aug. 11. de Ciuit. Dei Epiphanio in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum, & D. Tho. q. 47. art. 2. hic enim li. 1. Periarchon cap. 7. opinatus eſt à Deo primo fuiſſe conditas optimas creaturarũ ſolas, & æquales ſcilicet rationales creaturas, quibus ex libero arbitrio diuerſimode operantibus in bonum, vel malum conſecutum eſſe dicebat, vt diuerſi gradus rerum in vniuerſo conſtituerentur dicens illas rationales creaturas, quæ ad Deum conuerſæ ſunt in angelicam dignitatem eſſe promotas, & ſecundum diuerſos ordines prout magis, & minus meruerunt, è contrario vero cęteras rationales, quæ per liberum arbitrium peccauerunt in inferiora ait eſſe prolapſas, & corporibus alligatas, quaſdam quidem ſoli lunæ, & ſtellis, quæ minus peccauerunt, quaſdam vero corporibus hominum, quaſdam in Dæmones eſſe conuerſas.

Cæterum hic error ordinem vniuerſi præterire videtur, nam ad hoc quod vniuerſum eſſe perfectũ, nulla meritorum differentia præcedente oportuit diuerſos creaturarum gradus inſtitui, aliàs ſi omnes partes vnius conditionis exiſterent, ſicut ſi omnes partes humani corporis eſſent oculus, aliarum enim partium deeſſent officia ſimiliter ſi omnes partes domus eſſent tectum, domus complementum, & finem ſuum non conſequeretur vt ſcilicet ab imbribus, & caumatibus ſe defendere poſſet. itaque reſoluendo dubitationem tres ponimus concluſiones quarum eſt prima: omnia creata non ſunt æqualiter bona, neque æqualiter participant diuinam bonitatem, probatur teſtimonio D. Auguſt. 11. de Ciuit. Dei ſic dicentis, à terrenis vſque ad cęleſtia, à viſibilibus vſque ad inuiſibilia ſunt bona alijs meliora ad hoc vt inæqualia eſſent omnia.

Item 12. de Ciuit. inquit cum Deus ſit ſumma eſſentia rebus, quas ex nihilo creauit eſſe dedit, ſed

non

non ſummè, & alijs dedit eſſe amplius, alijs minus, atque in naturas eſſentiarum gradibus ordinauit. Item in lib. 83. quæſt. quæſt. 41. non eſſent omnia ſi eſſent æqualia, & ſi omnes eſſent æqualia, non eſſent ordinata.

Secundo comprobatur teſtimonio etiam phyloſophi, nam in primo celi, & mundi clariſſimè enunciauit quod à primo communicatum eſt eſſe & viuere omnibus, ijs quidē clarius, ijs vero obſcurius.

Tertio probatur experientia, certum eſt enim quatuor eſſe gradus rerum, quædam enim ſunt, quæ tantum habent eſſe ſine vita, quædam vita ſine ſenſu, quædam ſenſum ſine intellectu, quædam intellectum, rurſum quædam ſunt corruptibiles, aliquę incorruptibiles, quædam contingentes, quædam neceſſariæ, & ex his quædā differunt genere, quædam ſpecie, & quædam ſolo numero.

Quarto comprobatur à ſimili quod adducitur à S. Doctore quæſt. 1. artic. 1. ſecundæ partis huius diſtinctionis quēadmodum enim omnes numeri proueniunt ab vnitate ſimplici ordine quodam ſeruato, ita à prima entitate, & vnitate omnis rerum pluralitas, & numerus immediatè procedit tanquam à cauſa efficiente finali, & exemplari, ſed non æquali proceſſione, ſed ſecundum ordinem repertum in eis ex ſuis rationibus formalibus, neque enim omnia entia æqualiter participare poſſunt eſſe diuinum.

Secunda concluſio Deus cōdidit ſubſtantias ſpirituales natura, & perfectione inæquales, hæc concluſio eſt auctoris, qui pluribus rationibus oſtendit Angelos ſua natura eſſe perfectiores animabus.

Tertia concluſio Deus creauit ſubſtantias corporeas inæquales, hæc aſſertio patet ex coſmopœia Moyſis, vbi diuerſa corpora inæqualia deſcribūtur, & nominatim ibi dicitur Deum feciſſe luminare maius, & luminare minus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſignificet hoc nomen Angelus.

HOc nomen apud Græcos eſt nomen officij, & non naturæ, neque dignitatis, idemque ſignificat quod latinè nuncius, vt optime docet S. Aug. in Pſal. 113. exponens verba illa, qui facit Angelos ſuos ſpiritus. i. nūcios, & D. Greg. hom. 34. in Euāg. inquit Angelorum vocabulum nomen eſt officij, nō naturæ, nam ſancti illi cęleſtis patriæ ſpiritus ſemper quidem ſunt ſpiritus, ſed ſemper vocari Angeli nequaquam poſſunt, quia tunc ſunt Angeli cū per eos aliqua nunciantur. & S. Ambroſ. in cap. 1. ad Hebræos in illa verba omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, idem atteſtatur Angelus nomen eſt officij nō naturæ, qui etiam ſemper ſunt ſpiritus non ſemper Angeli vocari poſſunt, ſicut homo nomen eſt naturæ, miles vero officij nomen eſt, ſic qui erant iam ſpiritus conditi à conditore Deo facit eos Angelos mittendo eos nunciare quod iuſſerit.

Hinc fit vt hoc vocabulum quatenus eſt officij nomen metaphoricè ad ſignificandum diuerſa in ſacra ſcriptura ſit tranſumptum, ſicut docet S. Bonau. in Opuſ. de eccleſiaſtica Hierar. quia vt ait D. Greg. nomine Angeli nunc Chriſtus, nunc iuſtus, nūc gratia ſeu virtus figuraliter nuncupatur. Primo Chriſtus ratione aſſumptæ humanitatis dicitur Angelus propter miſſionem, Angelus enim mittit & mittitur, ſic Chriſtus à patre in mundum miſſus, vnde Iſa. 6. dicitur quem mittam, & quis ibit nobis. & Matth. 15. nō ſum miſſus niſi ad oues domus Iſrael. & in Exod. 33. mittam præcurſorem tui Angelum, vnde Chriſtus ſic miſſus more Angeli alios miſit iuxta illud Matth. 10. ecce ego mitto vos ſicut oues, & Luc. 10. rogate Dominū meſſis, vt mittat operarios.

Secundo dicitur Angelus propter illuminationē, Angelus enim illuminat, & illuminatur, ſic Chriſtus diuinitatis lumine repletus ad illuminandum ſedentes in tenebris, & vmbra mortis mundo eſt datus, vt dicit Io. 1. Lux in tenebris lucet, & Iſa. 49. dedi te in lucem gentium.

Tertio Chriſtus dicitur Angelus propter mediationem, nam Angelus inter Deum, & hominem eſt medius, & hoc congruit Chriſto, qui eſt mediator Dei, & hominum, mundū ſ. Deo reconcilians, & ad patris amicitiam nos reducens, & pro nobis continue intercedens, vnde in prima cap. 2. Ioan. ait, aduocatum habemus apud patrem Chriſtum Ieſum, qui interpellat pro nobis.

Quarto propter myſticam refectionem, nam Angelus diuino alimento repletus nos reficit, & Chriſtus patris complendo voluntatem reficitur. Hinc Ioan. 4. dicit meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, & ſic refectus & ſpiritualiter, & ſacramentaliter nos reficere non deſtitit iuxta illud Sap. 16. Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum.

Quinto dicitur Angelus propter regimen, & gubernationem, Angelorum enim regimini hæc inferiora deputantur, vt habetur in Eccl. 17. in vnamquamque gentem præpoſuit rectores, & hoc Angelo magni conſilij, ideſt Chriſto conuenit, qui omnium electorum mentes in ſua cuſtodia ſuſcipit, & tutela, vt legitur Ioan. 17. quos dediſti mihi, ego cuſtodiui, & nemo ex eis perijt niſi filius perditionis.

Secundo nomine Angeli intelligitur iuſtus, & præcipuè vir ſpiritualis, & religioſus, & omnis prælatus ſic Ioan. Bapt. propter prædicationis excellentiam, & ſpiritualis vitæ eminentiam Angelus à Domino nuncupatur in Matth. 11. ecce ego mitto Angelum meum. Item Ioan. in Apoc. 1. 2. & 3. rectores ſeptem eccleſiarum Angelos vocat, & Paulus 1. Corinth. 4. ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus, & alibi 1. Corinth. 11. an neſcitis quia Angelos iudicabimus, & rurſus mulier habeat velamen ſuper caput ſuum propter Angelos, comparantur autem viri iuſti Angelis propter plura primo propter munditiam cordis, & puritatē conuerſationis. Secundo propter limpiditatem diuinæ cognitionis. Tertio propter humilitatem ſubiectionis. Quarto propter rectitudinē intentionis. Quinto propter ſedulitatem, & diligentiam adminiſtrationis. Sexto propter continuitatem dulcedinis cōtemplationis. Septimo propter fixum, & ſtabilem motum dilectionis, quo amor angelicus tanquam ignis ſine termino in Deum mouetur.

Tertio Angelus dicitur gratia Dei, ſiue virtus, nā animam ſua præſentia tuetur, conſeruat, & ornat ſicut Angelus hominem cuſtodit, ſeruat, ſimiliter animam

Digitized by Google

mam illuminati perficit, & ideo dicitur in actibus cap.6. viderunt vultum Stephani, quaſi vultum Angeli, & in lib. Eſther 15. vidi te Domine quaſi Angelum Dei, itaque dicitur gratia Angelus Dei, per quā mens humana perfectiſſimè cuſtoditur, per quem peccatum expellitur, & poteſtas Dæmonum in anima euacuatur; vnde dicitur in Exod. 23. Angelus meus præcedet te & cuſtodiet te in via, & eijciet Amorrҿum, Chananҿum &c. ſeptem gētium nomina ponit, per quæ ſeptem principalia vitia intelligit, quæ ſuperueniens gratia penitus eijcit, & excludit, ſicque patet quod hoc vocabulum Angelus ſecundum quod eſt officij nomen translatum eſt ad ſignificandum Chriſtum, homines iuſtos, prælatos, ſacerdotes, necnon gratiam, ſeu virtutem, vt egregiè declarat S. Bonauentura in tractatu de eccleſiaſtica Hierarchia, ſed vt attinet ad propoſitum noſtrum theologi nomine Angelorū dicūt ſignificari quaſdam ſubſtantias intellectuales, quæ cum videri non poſſint, ſpirituales appellantur, id apertiſſimè docet S. Aug. lib. 8. de Ciuit. Dei cap. 25.

Quas ſubſtantias Peripatetici tribus nominibus nuncupauerunt. Primò ſubſtantias ſeparatas. Secundo intelligentias. Tertio motores cҿlorum, Platonici vero eas, quæ bonæ ſunt, Dæmones, id eſt Sapientes, illas autem, quæ malæ ſunt, cacodҿmones appellauerunt & hæc dicta ſunt, quo ad ſignificationem nominis.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid ſit Angelus ſecundum rationem.

PLures Sacri Doctores tradiderunt diffinitiones, quarum tres in præſentiarum, quæ magis naturam, virtutem, potentias, ac operationes ipſius Angelici exprimentes videntur, adducemus, & explicabimus.

Prima quidem erit ſanctiſſimi Præceptoris noſtri tum in Breuiloquio cap. 6. tum etiam in centiloquio ſectione 13. Angelus eſt ſubſtantia intellectualis, & incorporea ſimplex, & omni carens diuiſione quantitatis Deo ſimillima.

Pro cuius diffinitionis intellectu obſeruat S. Doctor in vtriſque locis iam citatis, quod natura angelica hoc ipſo quod eſt ſimplex eſt virtuoſa in operando, hoc ipſo quod eſt virtuoſa, & perſonaliter diſcreta competit ei diſtinctio officij in miniſtrando, hoc ipſo quod eſt ſimplex, & virtuoſa competit ei perſpicacitas in diſcernendo, hoc ipſo quod eſt perſpicax, & ſimplex, & habens intellectum deiformem habet poſt electionem ſtabilitatem in electo ſiue bonum fuerit ſiue malum.

Secunda diffinitio eſt Damaſceni in lib. 2. cap. 2. quam deuotus Doctor in centiloquio tradit, & eſt huiuſmodi. Angelus eſt ſubſtantia intellectualis ſemper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans ſecundum gratiam, non naturam immortalitatem ſuſcipiens.

In hac diffinitione Angelus exprimitur quantum ad quatuor, primò quantum ad ſubſtantiam cū dicitur ſubſtantia incorporea. Secundo quo ad virtutem cum dicitur intellectualis ſemper mobilis arbitrio libera, vbi notatur triplex virtus Angelica, prima cognitiua cum dicitur intellectualis. Secunda operatiua cum additur ſemper mobilis. Tertia imperatiua in hoc quod dicitur arbitrio libera. Tertio exprimitur Angelus quātum ad operationem, cum fertur Deo miniſtrans. Quarto quoad durationem cum ſubiungitur gratia nō natura immortalitatem ſuſcipiens.

Tertia diffinitio eſt D. Diony. in lib. de diu. nom. cap. 6. Angelus eſt imago Dei, manifeſtatio occulti luminis, ſpeculum purum, ſplendidiſſimum, immaculatum, incontaminatū, incoinquinatum, recipiēs totum, ſi iuſtum eſt dicere, ſpecioſitatem boniformitatis, & deformitatis, & in ſe reſplendeſcere faciens bonitatem ſilentij quod eſt in abditis, hҿc diffinitio perbellè, ac doctiſſimè explicatur ab Alex. Alen. quæſt 20. memb. 3. & à Guilelmo Vorril. 2. diſtin. huius libri, quæ exacta, & perfectiſſima ab illis, & ab alijs exiſtimatur, ſiquidem in ea notificatur Angelus quantum ad eſſe gratiæ, & gloriæ non competat huiuſmodi diffinitio malis Angelis, ſed bene quo ad primum, quoniam naturalia in eis remanſerunt integra vt in eodem loco aſſerit D. Dionyſ.

Notificatur itaque Angelus primo quantum ad eſſe naturæ prout habet Dei imaginem per naturā quæ bifariā exprimitur, primo quo ad ſurſum dum dicitur Angelus eſt imago Dei. Secundo quo ad deorſum, cum dicitur eſt manifeſtatio occulti luminis; quia per Angelos inter ſe, & ad nos fiunt illuminationes.

Aduerte quod nulla creatura propriè dicitur imago niſi ſolus filius, ſed ſolum ad imaginem vt per hoc denotetur quidam ordo, & quidam reſpectus ad Deum, nec non diuerſitas non ſolum in perſona, ſed etiam in eſſentia creaturæ ad Creatorē, & hoc ratione tranſitionis ſignatæ per propoſitionem, & cum D. Diony. ait in definitione quod Angelus eſt imago, intelligi debet communiter ſecundum quod imago eſt ab alio, & eſt ſimilitudo Dei.

Secundo notificatur Angelus quantum ad eſſe gratiæ, ſcilicet prout habet ſimilitudo Dei per gratiam dupliciter. Primo quatenus habet reſpectum ad ſurſum cum dicitur ſpeculum clarum ſplendidiſſimum, nam gratia deſurſum deſcēdens Angelicam naturam illuminat ad ſpeculandum Deum, ideo dicitur ſpeculum, & decorat naturam, & ob id dicitur clarum, & conſumat, propterea dicitur ſplēdidiſſimum. Secundo deſcribitur Angelus ſecundum eſſe gratiҿ per reſpectū ad deorſum illa tria quҿ ſequuntur incontaminatum, immaculatum, coinquinatū, per quæ remouetur ab Angelo triplex fҿditas, quæ gratiæ repugnat.

Prima eſt fҿditas actualis, quæ remouetur per hoc quod dicitur immaculatum. Secunda eſt fҿditas venialis, quæ excluditur per illud quod dicitur incontaminatum. Tertia eſt originalis, quæ remouetur per id quod dicitur incoinquinatum.

Tertio notificatur Angelus quo ad eſſe gloriæ ſecundum duplicem comparationē, prima eſt ad ſurſum, dum ibi dicitur ſuſcipiens totam ſpecioſitatem boniformitatis, & deformitatis, ſecunda comparatio eſt ad deorſum, cum ſubiungitur, & in ſe reſplendeſcere faciens bonitatem ſilentij, quod eſt in abdi-

tis, homo namque ſecũdum quod Deum magis nouit, & contemplatur à ſtrepitu humano, magis conquieſcit.

Obſerua quod S. Dionyſ. congruè ait recipiẽs totam, ſi iuſtum eſt dicere, ſpecioſitatem, quia filius ſimpliciter eſt ſpecies, vnde tota patris ſpecies appellatur, ſed Angelus non habet totam ſpeciem, & ideo inquit totam, ſi iuſtũ eſt dicere, ſpecioſitatem habens ideſt ſecundum quod contingit iuxta poſſibilitatem naturæ, vnde in iſta datione duo ſunt attendenda congruentia, quædam ex parte recipientis, & liberalitas ex parte dantis.

Quod ſi obijcias quod anima poteſt recipere gratiam, ac proinde huiuſmodi ſpecioſitatem.

Reſpondetur quod & ſi in præſenti poſſit ſuſcipere, non tamen totam ſicut poſſibile ipſam ſuſcipere ſecundum propoſitionem contingentem ipſam, ſed ſolum in futuro quando glorificabitur, tunc enim totam ſuſcipiet, Angelus autem non ſolum iam recipit ſpecioſitatem gratiæ, ſed etiam confirmatur in illa, & etiam cũ hoc gloriam, & ideo plenitudinem actus ſecundum quod eſt poſſibile ſecundum proportionem contingentem ipſam.

Quæres vlterius. Quid ſibi velit Dionyſ. cum ait benignitatẽ, ſiue bonitatem ſilentij, quod eſt in abditis, quid intelligat per ſilentium, quid per abdita, & quid per benignitatem ſiue bonitatem.

Huic interrogationi ſatisfit ab Alex. quod cum ſummum rerum, & increatũ ſit in ſe incomprehenſibile, & occultum ex eius ineffabili benignitate eſt, quod promittat ſe declarare, iſta igitur permiſſio benignitas hic à Diony. appellatur, incomprehenſibilitas vero ſilentium metaphoricè vocatur, ſilentium namque ſoni priuatio dicitur, ſed cum aduenit ſonus, tũc eſt declaratio, ratione itaque incomprehenſibilitatis dicitur ſilentium, vel propter priuationem declarationis ratione eius quod occultum, dicitur quod eſt in abditis.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus ſit factus propter hominem vel è conuerſo.

SAnctus Doctor in prima ratione quam aſſignat, inhærens auctoritati Magiſtri ait hominem eſſe factum ad reparandam Angelicam ruinam, ex quo infert hominem eſſe propter Angelum.

Pro reſolutione huius quęſiti pono quatuor concluſiones, quarum eſt

Prima creatura rationalis, ſiue intellectualis facta eſt propter Dei bonitatem, & ſuam vtilitatẽ hæc eſt manifeſta ex præcedenti quæſt. & eſt in ſecunda par. huius diſt. vbi ſic inquit factus eſt Angelus ſiue homo propter Deum, non quia creator Deus, & ſummè beatus propter ꝗ alterius indiguerit officio, qui bonorum noſtrorum non eget, ſed vt ſeruiret ei, ac frueretur eo, cui ſeruire regnare eſt, in hoc ergo proficit ſeruiens, non ille cui ſeruitur.

Secunda Angelus non eſt creatus omnino propter hominem, probatur tali ratione, finis eſt nobilior eo, quod eſt ordinatum ad finem teſte Ariſt. 2. phyſ. & 2. topic. ergo ſi Angelus eſſet propter hominem, ſequeretur quod homo tanquã finis eſſet melior Angelo, ſed hoc non eſt verum ſimpliciter, quia Angelus excedit in naturali conditione hominem, cum ſit ſimplicioris, & perſpicatioris naturæ.

Confirmatur per illud Pſal. 8. minuiſti eum paulominus ab Angelis, qui locus poteſt literaliter intelligi de homine abſolutè. Secundo de homine Chriſto, qui minoratus eſt ab Angelis, quantum ad ſtatum paſſibilitatis.

Tertia Angelus quodam modo eſt factus propter hominem. hanc concluſionem ponit expreſſe auctor: probatur, quia ex Angelis prouenit homini vtilitas, ſicut ſi diceretur quod Rex eſt conſtitutus defenſor, vel iudex propter ruſticos, vel propter pauperes, quibus prouenit vtilitas pacis ex legibus, & gubernatione regis. hinc Angeli in quibuſdam ſcripturæ locis nobis ſeruire dicũtur, dum propter nos in miniſterium mittuntur ait magiſter, & auctor reſpondens ad vltimum argumentum, quod Angelus miniſtrat homini propter Deum ſicut diues pauperi, & fortis ægrotanti.

Quarta Homo factus eſt quodam modo propter Angelum. hæc aſſertio eſt S. Doctoris, & Magiſtri qui in litera habet hæc verba, de homine quoque in ſcriptura interdum reperitur *quod ſit factus propter reparationem Angelicæ ruinæ*, quæ verba declarans Magiſter ait non eſſe intelligenda quaſi non fuiſſet homo factus, ſi non peccaſſet Angelus, ſed quia inter alias cauſas, ſcilicet præcipuas hæc etiam nonnulla cauſa extitit.

PVNCTVM QVINTVM.

Num homo ſit finis omnium.

SAnctus Doctor in ſecundo argumento profert auctoritatem Ariſt. quæ habetur 2. phyſ. nos ſumus finis quodam modo omnium, quæ ſunt, ideo hoc dubium diſcutiendum eſſe duximus, primo iuxta placita phyloſophorum. Secundo penes ſententiam Theologorum.

Quantum attinet ad primum phyloſophi diſtinguunt hominem eſſe finem omnium duobus modis intelligi valet. Vnomodo ſimpliciter. Aliomodo ſecundum quid, primomodo homo non eſt finis omnium, ſed ſecundomodo, & ideo dicitur quodã modo omnium finis quod ſic oſtenditur à phyloſopho entia ſunt duplicia, quædam naturalia, alia artificialia, & vtrorumque homo eſt finis primo artificialium, nam omnes artes operatiuæ reducuntur ad triplex genus artium, ſcilicet ad præparatiuam, factiuam, & vſualem, vt in operatione nauis vna ars eſt, quæ præparat materiam, alia eſt quæ facit nauẽ componendo ligna, & inducendo formam. Tertia eſt, quæ vtitur naui, ſed inter artes operatiuas vſualis eſt altior, ad quam omnia artificialia ordinantur, & vſualis eſt propter vſum hominis, ergo homo eſt quodam modo finis omnium artificialium. Secundo eſt finis omnium naturalium prout naturalia per artem, & induſtriam humanam ordinantur in vtilitatem, & profectum hominis.

Quo ad ſecundum theologi ſimiliter diſtinguunt finem, de quo bifariam contingit loqui, aut de fine

vltimo,

Digitized by Google

vltimo, vel de fine ſub vltimo fine, hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ concluſiones.

Prima ſola diuina bonitas eſt finis vltimus cuiuſlibet creaturæ, hæc aſſertio eſt clara ex ijs, quæ dicta ſunt in quæſt. præced. & in punctis ſuper eam, quandoquidem Deus fecit omnes creaturas, vt communicaret, & manifeſtaret ſuam bonitatem.

Secunda aſſertio homo eſt finis ſub fine omnium non rationalium, patet, nam omnes creaturæ, quæ non ſunt, neque rationales, neq; intellectuales ſunt propter rationalem creaturam, ſcilicet hominem ergo homo eſt finis omnium.

Confirmatur auctoritate Apoſtoli 1. Corinth. 3. omnia noſtra ſunt.

Comprobatur teſtimonio phyloſophi 2. phyſ. vtimur tanquam propter nos omnibus, quæ ſunt.

Amplius roboratur ratione efficaciſſima: elementa ſunt pp mixtũ, mixtum propter vegetatiuum, & vegetatiuum propter ſenſitiuum, & ſenſitiuum propter naturam rationalem, & natura rationalis tantum propter Deum, ergo ſequitur quod omnis creatura infra hominem ſit propter hominem.

Sed hic ſunt aliqua aduertenda. primum quod ſicut interdum aliquis Dominus facit aliquid immediate propter ſe ipſum, aliquando propter ſeruum ſuum, & vlterius propter ſe ipſum, ita Deus quaſdã creaturas fecit immediatè reſpicientes ipſum vt finem non mediante altero fine ſicut homines, & Angelos, qui apti ſunt per donum Dei immediatè coniungi cum Deo per cognitionem, & amorem. Quaſdam autem fecit immediatè, & ordinauit ens in ſe mediante vt finem, & mediante altero fine, vt creaturas irrationales, quæ quamuis non poſſint cõiungi Deo per cognitionem, & amorem, tamen mediante homine diuinam reſpiciunt bonitatem, vt vltimum finem.

Secundo notandum, quod creaturæ irrationales aliter ordinabantur ad hominem in ſtatu innocentiæ, & aliter in ſtatu naturæ lapſæ; nam in ſtatu innocentiæ ſi perſeueraſſet, obediuiſſent ei, & ſic fuiſſent ad manifeſtandum eius imperium, & etiã fuiſſent ſibi in cõtemplationis exercitium, & ſolatium. in ſtatu autem naturæ lapſæ quædam ſunt ad ſuſtentandam naturam quædam ad corrigendum eũ propter culpam ſicut animalia modo nociua.

Tertio aduertendum ſecundum S. Thom. quod cum finis ſit duplex vt in ſuperioribus dictum eſt vnus dicitur finis operantis, alter operis, & finis nõ eſt homo creaturarũ irrationalium, quia talis eſt diuina bonitas, ſed eſt finis aliquo modo operis non quidem principaliter, ſed ſecundario: nam in vniuerſo datur duplex ordo, vnus eſt totius vniuerſi, ad Deum ſicut totius exercitus ad Ducem, alius eſt partium vniuerſi ad inuicem ſecundum quod ſe iuuãt ad inuicem, ordo vniuerſi ad Deus eſt primarius, ordo vero partium vniuerſi eſt ſecundarius, Deus itaque eſt finis operis principalis, homo autẽ eſt finis operis ſecũdarius prout partes aliæ vniuerſi in vtilitatem huius partis, quæ eſt homo, ordinãtur.

Sed quæres. Num poſſit dici finis omnium vniuerſaliter.

Reſpondeo dupliciter poſſe intelligi vnomodo ex ordine naturæ ipſius hominis. Aliomodo ex ordine diuinæ miſericordiæ. primomodo non eſt finis omniũ vniuerſaliter, quia non eſt excellentior alijs. Secundomodo eſt finis omnium, nam diuina miſericordia facit Angelos ſuos eſſe miniſtros noſtros, nec ob id ſequitur quod homo ſit nobilior, quia vt docet S. Doctor in reſpõſione ad ſecundum, aliquid propter quod res eſt bifariã contingere poteſt, vnomodo ad ſupplendam indigentiam, aliomodo ad ſuſcipiendam eius influentiam, exemplum primi eſt, vt domus propter hominem, & calceus propter pedem, exemplum ſecundi ſicut homo propter Deũ, quod habet rationem finis. ſecundomodo nobilius eſt, non autem primomodo, & quia homo omnibus indiget, Angelus vero nullo niſi Deo, ideo omnia propter hominem non omnia propter angelum, in cuius rei ſignum eſt, inquit Auctor, quod Angelus conditus eſt in principio, homo vero die ſexto.

Quo circa ſi inquiratur cur Deus poſt creationem hominis, & non ante dixerit, vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.

Reſpondendum eſt id egiſſe ob plures cauſas, prima eſt, quia homo quodam modo finis omnium, & in omnia poteſtatem a Deo accepit. Secunda quia homo eſt ligamen, & vinculum, & nexus vniuerſi, in eo namque coniunguntur inter ſe, incorporeæ cũ corporeis, & immortales cum mortalibus, ideo homo fuit velut complementum totius vniuerſi tertia quia quæcunque a Deo facta ſunt reperiuntur in homine dupliciter, primo ſecundum eſſe reale in eo enim ſunt omnes gradus eſſendi. aliomodo ſecundum eſſe intelligibile, quoniam anima rationalis, vt tradit phyloſophus in 3. de anima eſt quodam modo omnia per intellectionem, habet enim in ſe imagines rerum, quas intelligit.

PVNCTVM SEXTVM.

Num homo ſecundum dona gratiæ præcellat Angelos.

Sanctus Doctor reſpondens ad tertiam partem affirmantem ſuſtinet, eandemque tuetur in 3. diſt. perſuadetur pluribus medijs, primo quia natura humana eſt Deitati coniuncta in Chriſto, ſed Angeli, & natura nequaquam, vt ait Apoſt. Heb. nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ. Secundo quia homo amplioris gratię honorem obtinet quam Angelus, propterea quod non tantũ eſt ſeruus Chriſti vt Angelus, ſed etiam frater Chriſti, & anima ſponſa Chriſti, Angelus autem non ſic dicitur. Tertio quia homo in vtroque ſexu eſt exaltatus ſuper Angelos in cęleſti gloria, ſcilicet in Chriſto, & eius ſanctiſſima matre, quæ eſt exaltata ſuper omnes choros Angelorum. Quarto quia humana natura adoratur ab omnibus Angelis adoratione latriæ in Chriſto, & hyperduliæ in eius beatiſſima matre, ſed natura angelica non adoratur ab homine adoratione latriæ, neque hyperduliæ, ergo homo quantum ad dona gratiæ eſt præſtantior Angelo.

Confirmatur auctoritate D. Bernardi dicẽtis plus gaudeo bone Ieſu me Angelis præferri per tuã gratiam, quam fuiſſe Angelum per naturam, vnde homo magis debet agere gratias Deo de hoc, quod factus ſit homo, quam ſi creatus fuiſſet Angelus.

Digitized by Google

Ad hæc accedit quia homo per merita poteſt aſcendere ſuper choros Angelorum, ſed non poteſt Angelus in infimo loco exiſtens aſcendere vt ſit de ordine Archangelorum, vel poteſtatum, vel Dominationum, vel thronorum &c.

Præterea homo duplicem ſtolam gloriæ habebit in cęlo, ſcilicet in anima, & in corpore, ſed Angelus ſimplicem ſtolam habet.

Item homo maiora præmia cęleſtia adipiſci valet quam Angelus, videlicet aureolas martyrij, virginitatis, & prædicationis.

ARTICVLVS TERTIVS.

De modo diſtinguendi ſpiritum Angelicum ab anima.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Angelus, & anima differunt ſpecie.

PRiuſquam ad diuiſionem corporis, & ſolutionem quæſt. deueniatur, duo ſunt enucleanda, quorum primum erit, quid ſit anima rationalis. ſecundum quotuplex ſit diſtinctio ſpecifica.

Circa primum Sanctus Bonauentura ſeptima parte centiloquij ſect. 19. plures aſſignat diffinitiones ſecundum ſententiam aliorum.

Prima habetur in libro de motu cordis, Anima eſt ſubſtantia incorporea intellectualis illuminationum, quæ ſunt à prima, & vltima relatione perceptiua.

Secunda eſt Remigij, Anima eſt ſubſtantia incorporea regens corpus.

Tertia eſt Ariſtotilis in libro de anima, Anima eſt actus primus corporis organici phyſici, &c.

Quarta eſt Diui Auguſtini, Anima eſt ſimilitudo omnium.

Quinta eſt eiuſdem, Anima eſt ſubſtantia quædam rationis particeps regendo corpori accommodata.

Sexta ſumitur ex Geneſi, Anima eſt deiforme ſpiraculum vitæ.

Septima eſt Seneca, Anima eſt ſpiritus intellectualis in ſe, & in corpore ad beatitudinem ordinatus.

Nec abs re tot traduntur diffinitiones a Sancto Doctore, nam per primam notificatur anima rationalis prout eſt ſpiritus, per ſecundam, & tertiam, prout eſt anima, copulatur enim anima, & vnitur corpori, vt motor mobili, & ſic eſt ſecunda, & vt perfectio perfectibili, & ſic eſt tertia, per alias vero quatuor, quæ ſequuntur definitur quatenus eſt ſpiritus, adeo quod quarta eſt per comparationem ad creaturas generaliter, quinta per comparationem ad corpus, quod perficit, ſexta per comparationem ad Deum tanquam ad cauſam efficientem, ſeptima per reſpectum ad Deum, vt finem vltimum.

Cæterum ad mentem ipſius talis colligitur diffinitio animæ in 2. parte Breuiloqui. Anima eſt forma, ens viuens, intelligens, & libertate vtens, in qua diffinitione quatuor tanguntur, quæ naturam, & proprietatem ipſius animæ exprimunt.

Primo dicitur forma, quia eſt actus corporis, forma quidem non aſſiſtens, ſed informans.

Secundo forma ens non à ſe ipſa, neque de diuina natura, ſed de nihilo per creationem in eſſe deducta.

Tertio dicitur forma viuens non ex natura extrinſeca, ſed ſe ipſa nam vita mortali, ſed vita perpetua.

Quarto dicitur forma intelligens non tantum creatam, ſed creatricem eſſentiam, ad cuius imaginem facta eſt per memoriam, intelligentiam, & voluntatem.

Quinto forma libertate vtens quando ſemper eſt libera à coactione. a miſeria vero in ſtatu innocentiæ licet non in ſtatu naturæ lapſa.

Quo ad ſecundum diſtinctio ſpecifica poteſt attribui, aut rebus, vel ſignis hic agitur de rebus.

Sed notandum, quod res diſtingui ſpecie poteſt dupliciter intelligi. Vnomodo ſpecie eſſentiali aliomodo ſpecie accidentali, illa differunt ſpecie eſſentiali, quæ ſunt ſub diuerſis abſolutis ſpeciebus ſpecialiſſimis, vt homo, & aſinus, illa vero diſtinguuntur ſpecie accidentali, quæ ſunt ſub diuerſis ſpeciebus accidentaliter, ideſt connotatiuis, vt niger, & homo albus in præſenti non quæritur de diſtinctione ſpecifica accidentali, ſed eſſentiali.

In corpore quæſt. Auctor tres refert Doctorum ſententias, quarum duas priores reijcit, tertiam vero amplectitur, ac defendit.

Prima ſententia fuit quæſtionem eſſe nullam, cum anima non ſit ſpecies, ſed pars ſpeciei hanc impugnat Doctor, quia anima eſt ſubſtantia, & forma ſubſtantialis, & eſt in genere ſubſtantiæ ſimiliter & Angelus, ergo rationabiliter inquiritur vtrum Angelus, & Anima ſpecie conueniant, vel differant.

Secunda ſententia fuit eorum, qui cenſuerunt animam conſideratam, prout ſpiritus eſt, eſſe eandem ſpecie cum Angelo, differre tamen in hoc quod animarum ad animas eſt aliqua validior ſimilitudo, hanc opinionem improbat Auctor, quia homo, & Angelus non ſolum ſpecie, ſed etiam genere differunt, ergo & forma tribuens ſpeciem homini ab Angelo differt.

Tertia ſententia, quam Auctor ſequitur, conſiſtit in duabus concluſionibus, prima Angelus, & anima differunt ſpecie eſſētialiter. probatur rationibus poſitis poſt titulū quæſt.

Prima quæcunque habent diuerſas perfectiones ſecundum ſpeciem differunt ſpecie, ſed anima, & Angelus habent diuerſas perfectiones ſecundum ſpeciem, ergo differunt ſpecie. Min. probatur, quia anima dat homini ſpeciem, & actum ſpecificum.

Secunda, quæ conueniunt in ſpecie, vel ſimul producuntur, vel vnum facit ad productionem alterius, ſed animæ non ſunt creatæ ſimul cum Angelis, nec Angeli faciunt ad productionem animarum, ergo.

Tertia magis conuenit ſenſibile cum ſenſibili, & vegetabile cum vegetabili, quam ſenſibile & vegetabile cum non ſenſibili, & non vegetabili, ſed anima per eſſentiam eſt ſenſibilis, & vegetabilis aliter non faceret animal, Angelus autem non eſt ſenſibilis, nec vegetabilis, ergo Angelus, & anima differunt ſpecie.

Secunda concluſio. Angelus, & anima propriè loquendo non differunt ſpecie, hoc eſt tanquam duæ ſpecies, patet quia anima rationalis eſt potius forma, ſiue pars formalis ſpeciei, quam ſpecies.

Pro explicatione quæſt. quinq; ſunt ponderāda.

Primum. Num Angelus ſit in genere.

Secundum. Num anima rationalis ſit in genere ſubſtantiæ.

Digitized by Google

Tertium An ratio Angeli, & animæ ſit eadem ſecundum ſpeciem.

Quartum. Num operatio beatifica angeli, & animæ ſit eiuſdem ſpeciei.

Quintum. An Angelus,& anima poſſint eſſe eiuſdem ſpeciei.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelus ſit in genere.

CVm Angelus differat ſpecie ab anima, & omnis ſpecies ſit in aliquo genere, proculdubio in aliquo genere eſt collocandus, & probatur primo quod in ſe habet determinatam perfectionem naturalem,clauditur in genere, ſed Angelus eſt huiuſmodi,quia accipit a Deo eſſentiam,& naturam determinatam, ergo Angelus eſt in genere.

Confirmatur quia ratio,ꝓpter quam Deus nõ eſt in genere, eſt quia in ſe eſſentialiter comprehendit perfectiones omnium generum, vnde ſi clauderetur in genere cęterorum generum perfectiones, eſſentialiter haberet, ergo quia Angelus non comprehendit in ſe perfectiones omnium generum, eſt collocandus in genere.

Secundo Deus quia eſt ſimpliciter illimitatus nõ poteſt eſſe in genere, ergo quia Angelus eſt limitatus,& eſt dependens eſt in genere.

Tertio omnis forma limitata, quæ ex ſe ſine aliquo extrinſeco nata eſt eſſe ſuppoſitum, & perſona per ſe eſt in genere ſubſtantiæ, ſed Angelus eſt huiuſmodi,ergo.

Quarto quod condiſtinguitur cęteris ſpeciebus eiuſdem generis,illud eſt in genere, ſed Angelus eſt condiſtinctus cęteris ſpeciebus vt puta ab homine, & alijs,ergo eſt in genere.

Confirmatur ſi Angelus non eſſet condiſtinctus ſequeretur quod perfectiones omnium ſpecierum comprehenderet, ſed hoc eſt abſurdum, quia ſolus Deus comprehendit, & contineret eminenter perfectiones omnium rerum.

Quinto Quæcunque conueniunt in vna natura, & forma ſunt in eodem genere ſecundum commentat. tertio metaphyſ. ſed Angelus cum alijs creaturis conuenit in aliqua natura, & participat cum eis aliquam formam, vel naturam,ergo Angelus eſt in genere. Min.patet,nam Angelus,& anima conueniunt in natura intellectuali, & ſpirituali, Angelus enim eſt ſubſtantia intellectualis,& ſpiritualis, Anima pariter eſt ſubſtantia intellectualis, & ſpiritualis.

Sexto quicquid differt ab aliquo differentia ſubſtantiali illud eſt in genere, ſed Angelus differt à cęteris creaturis differentia ſubſtantiali, ergo eſt in genere maior patet,quia omnis differentia ſubſtantialis eſt diuiſiua alicuius generis. Minor etiam eſt clara, quia ſi Angelus eſt ſpecies, & quælibet ſpecies, conſtituitur ex genere,& differentia, neceſſe eſt fateri quod habeat differentiam, per quam ab alia ſpecie differat, ac proinde ſequitur,quod Angelus ſit in genere.

Vltimo cuicunque propriè conuenit ratio alicuius generis,id eſt in genere, ſed Angelo propriè cõuenit ratio ſubſtantiæ, quæ eſt per ſe eſſe, & alteri non inhærere.

Præterea Angelo competit ſubſtare accidẽtibus, vt intellectionibus,affectionibus,illuminationibus, & alijs ſimilibus, ergo Angelus eſt in genere ſubſtantiæ.

Sed dices omne genus vniuocè,& æqualiter prædicatur de ſuis ſpeciebus, ſed eſſentialia Angelorũ, quæ conſequuntur naturam communem in ipſis inueniuntur in Angelis ſecundum magis,& minus,vt ait Magiſter,ergo.

Reſpondetur Genus pręddicatur æqualiter de ſpeciebus quantum ad intentionem, ſed non ſemper quantum ad eſſe ſicut in figura, & numero,& in tertio metaph. dicitur cęterum hoc in ſpeciebus non contingit,vt in eodem loco habet, vnde ex hoc poſſit probari, quod non ſunt vnius ſpeciei, non autem quod non ſint vnius generis, cum cõueniant in vno genere,ad quod ſe habent omnes Angeli, quemadmodum diuerſæ ſpecies numerorum ſe habent ad numerum, quarum vna ſecundum eſſe eſt prior altera.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num anima rationalis ſit in genere ſubſtantiæ.

PEripateticorum princeps in ſecundo de Anima inueſtigans prædicata diffinitiua ponenda in definitione animæ a ſubſtantia incipit immediatè diuidens eam in materia formam, & compoſitum, quoniam vt inquit cõmentator in com.2. fuit quaſi manifeſtum, quod anima collocatur in genere ſubſtantiæ, & ideo philoſophus ſupponens hoc eſſe cõceſſum ab omni rectè philoſophante non immoratus fuit ibi ad inueſtigandum,an anima ſit ſubſtantia, vel accidens, ſed pro conſtanti habet quod ſit ſubſtantia, & quamuis loquatur de anima abſolutè ſumpta,vt ſub ſe continet vegetatiuam,ſenſitiuam, & intellectiuam, nos tamen de rationali,& intellectiua duntaxat diſſerere intendimus, quoniam de hac auctor in quęſt.tractat,dum inquirit vtrum Angelus, & anima differant ſpecie, pono quod ſit in genere ſubſtantiæ,probatur primo, nam vt ait Auicenna in metaphyſ.ſua ad hoc quod aliquid ſit propriè in genere ſubſtantię requiritur,quod ſit res quiditatem habens, cui conueniat eſſe abſolutum ita vt per ſe eſſe dicatur ſiue ſubſiſtẽs, quapropter duobus modis inquit Auicenna contingere poteſt aliquid non eſſe in genere ſubſtantiæ. Primo quia illa res non habet quiditatem niſi ſuũ eſſe, & ideo Deus non eſt in genere ſubſtantiæ. Secundo quia illa res non habet eſſe abſolutum, vt dici valeat ens per ſe, idcirco formæ materiales non ſunt in genere ſubſtantiæ tanquam ſpecies, Anima autem intellectiua habet quiditatem, quæ non eſt ſiuum eſſe, item habet eſſe abſolutum a materia non dependens, ideo eſt ſpecies in quantum eſt res talis, atque eſt principium ſpeciei, in quantum eſt corporis forma.

Secundo probatur,quod eſt ſuſceptiuum contrariorum vſuum numero exiſtens, & primum ſuſceptiuum eſt ſubſtantia, vt patet in prædicamentis,& dicitur primum ſuſceptiuum ad differẽtiam ſuperficiei

Digitized by Google

ficiei, quæ non recipit contrarios colores, niſi in virtute ſubſtantiæ, ſed anima rationalis vna numero exiſtens recipit contraria puta ignorantiam, & ſciẽtiam, virtutem, & vitium, & eſt primum ſuſceptiuũ, quia homo non recipit iſta niſi ratione animæ, ergo eſt ſubſtantia, ac proinde in genere ſubſtantiæ eſt collocanda.

Tertio quod eſt pars ſubſtantiæ eſt ſubſtantia ſecundum phyloſophum 1. phyſ. & 7. metaph. ſed anima rationalis eſt pars ſubſtantiæ, quæ cum aufertur, aufertur ſubſtantia compoſiti, ergo eſt ſubſtantia. Minor patet per Auctorem aſſerentem animam eſſe formam ſpeciei ſiue partem formalem.

Sed obijcies ſubſtantia vt in ſecunda ratione dictum eſt, contrariorum eſt receptiua, ſed anima rationalis non eſt talis, quia recipiens contraria eſt in potentia, Anima autem non eſt in potentia, quoniã eſt actus, & potentia, & actus ſunt differentiæ valde oppoſitæ, ergo non poſſunt conuenire eidem.

Reſpondetur non eſſe inconueniens actum ſubſtantialem eſſe in potentia accidentali, eſſet autem inconſentaneũ, ſi eſſet in potentia ſubſtantiali, quoniam ſecundum eandem rationem eſſet potentia, & actus quod implicat, itaque in reſpectu diuerſorum non inconuenit quod ſit potentia, & actus, nec ſunt differentiæ oppoſitæ, niſi reſpectu eiuſdem.

PVNCTVM TERTIVM.

Num ratio animæ, & ratio Angeli ſit eadem ſecundum ſpeciem, vel diuerſa.

OBijcit Auctor vltimo loco, quorum optimum naturale eſt vnum, ipſa ſunt ſpecie vnum, ſed optimum naturale hominis, & Angeli eſt vnum, vt dicit Bernardus ad Eugenium optimum inquit tui, & Angeli ratio eſt, ergo cum ſpecies accipiatur ab optimo, ſequitur quod Angelus, & anima ſint vnum ſpecie.

Huic argumento reſpondit, quòd quamuis ratio ſit optimum animæ, & Angeli, tamen ratio animæ eſt alia, & alia non tantum ſecundum accidens, ſed etiam ſecundum ſpeciem, & eſſentiam, dicitur autẽ illud optimum vnum in eis in genere propinquo in quantum imago eſt in vtroque, ſed non in ſpecie.

Pro dilucidatione huius reſponſionis notandum quod ratio bifariam ſumitur. Vnomodo propriè. Aliomodo communiter, ratio propriè ſumpta eſt virtus cognitiua conferens vnum cum altero decurrens ex principijs ad concluſiones ab vno extremorum ad aliud per medium, ſecundum quod dicit Damaſcenus excogitatiua ſunt indicia, & compoſitiones, & inceſſiones ad actus, & occaſiones, & fugæ actionum. Ratio communiter ſumpta eſt virtus intelligens ſuperiora, & inferiora, intelligibilia, & ſenſibilia intelligibiliter; a ratione primomodo ſumpta accipitur rationale vt eſt differentia hominis conſtitutiua, a ratione vero ſecundomodo capta ſumitur rationale quod idem eſt, quod intellectuale, conuenitque Deo, Angelis, & hominibus. Hinc magiſter rationalem creaturam in Angelum, & animam diſtinguit. D. Gregorius li. 1. in hom. 10. Angelus inquit rationale eſt animal, Plato fatetur quod Deus eſt auctor maximus operis ſui ratione, atque prouidentia. item Porphyrius cap. de differentia appellat Deos rationales, & S. Auguſt. lib. 8. de Ciuit. Dei cap. 14. omnium animalium, in quibus eſt anima rationalis tripartita eſt diuiſio in Deos. i. in Angelos, ſeu hęroas in homines, & dæmones, & lib. 9. cap. 13. dicit tria eſſe genera animalium immortale, rationale vt Angelus, rationale mortale vt homo, irrationale mortale vt brutum. Item S. Dionyſ. 4. de diu. nom. ait, quod in dęmonibus eſt phantaſia proterua, concupiſcentia demens, & furor irrationalis.

Ceterum aduertendum, quod patres quando dixerunt Angelos eſſe animalia rationalia, vel locuti ſunt metaphoricè, ſeu per ſimilitudinem inquit S. Bonauentura, vel locuti ſunt ad mentem Platonis, ſeu Apulei, aut Heſiodi. D. Thom. in ſcripto diſt. 3. ait, quod ratio de Deo, & Angelis dicitur prout ratio contra ſenſum diuiditur, & non contra intellectum.

Sanctus Doctor in reſponſione ad ſecundum affirmat, quod rationale ſecundum quod eſt differentia animæ, & Angeli differt, *quia rationale* Angeli eſt intelligere, rationale autem animæ propriè eſt ratiocinari, ſiquidem Angelus natus eſt intelligere ſecundum intellectum ſimplicem deiformem, anima vero ſecundum intellectum inquiſitiuum.

Pro cuius dicti Auctoris intelligentia notandum, quod Angelus omnia, quæ cognoſcit ſubito, & ſine inquiſitione intuetur, & ideo ſubſtantia intellectualis appellatur, quia tota eius cognitio eſt ſecundum intellectum, Anima vero per inquiſitionem, & rationis diſcurſum intelligit, & propterea propriè rationalis nominatur, etenim ipſius cognitio ſecundum principium dumtaxat, & penes terminum eſt intellectualis.

Primo ſecundum principium, eo quia prima principia ſtatim cognoſcit vt docet Ariſt. 1. poſt. & ideo habitus primorum principiorum intellectus ab Ariſtot. vocatur.

Secundo penes terminum, quoniam inquiſitio rationis ad rei intelligentiã terminatur, ſicque perſpicuum eſt rationem animæ, & Angeli non eſſe eandem, quinimo aliam, & aliam ſecundum eſſentiam, ac ſecundum ſpeciem, ideſt alterius, & alterius rationis.

Alex. Alen. 2. par. quæſt. 22. memb. 2. huic ſentẽt. tum Sancti Doctoris noſtri tum D. Tho. concordat dicens, quod quamuis ratio ſit in Angelis, nõ tamen ſecundum omnem actum, quia non ſecundum actus qui atteſtantur imperfectioni ſicut decurrere per collationem à compoſitis notis ad compoſita ignota, cum ſint ſimplicioris intelligentiæ, cognoſcunt enim multa in vno ſine decurſu ratiocinationis, homo autem cognoſcit decurrendo a propoſitione nota ad ignotam.

Hinc ſi inquiratur vtrum intellectualitas Angeli, & intellectualitas animæ differant ſpecie?

Reſpondetur ſecundum ſententiam S. Doctoris, diſtinguuntur ſpecie, nam ſi eſſentiæ ſunt alterius rationis, etiam potentiæ, quę illas conſequuntur, ſed eſſentia Angeli, & eſſentia animæ diſtinguuntur

ſpecie

Digitized by Google

ſpecie, ergo & illarum potentiæ diſtinguuntur ſpecie, nec tamen improbamus eorum opinionem, qui ſuſtinent, quod intellectualitas Angeli in quantum intellectualitas, quoniã loquuntur ex parte obiecti, quia videlicet ſunt circa idem obiectum intellectus noſtri ex parte potentiæ, & ipſius Angeli, licet non intellectus noſtri pro ſtatu iſto.

PVNCTVM QVARTVM.

Num operatio beatifica Angeli, & Animæ ſint eiuſdem ſpeciei.

PRoponitur hæc dubitatio ab Auctore in primo argumento, quod ſic conflatur ab eo, quorũ perfectio, & complementum vltimum eſt vnum ſpecie ipſa ſunt vnum, ſed ad eandẽ beatitudinẽ ordinatur homo, & Angelus, quæ eſt viſio, & fruitio Dei, ergo homo, & Angelus, ſiue anima, & Angelus ſunt ſpecie vnum.

Reſpondet Auctor duplicem eſſe perfectionẽ, alterã in eſſe primo, aliam in eſſe ſecundo, prima quidem dicitur eſſentialis, ſiue ſubſtantialis, ſecũda accidentalis, prima eſt ipſa natura, & eſſentia rei. ſecũda eſt operatio ipſius, qua diſt. præmiſſa gloſſat maiorem propoſitionem dicens quorũ perfectio in eſſe ſecundario eſt eadem, non tamen propter hoc ſunt eadem ſecundum perfectionẽ in eſſe primo, in propoſito gloria, ſ. viſio, & fruitio eſt perfectio ſecũdario, quæ in Angelo, & anima eſt eadem, ideo non ſequitur quod Angelus, & Anima ſint eadem ſecundum ſpeciem.

In eadẽ ſententia eſt Scotus q. 6. huius diſt. reſpõdens ad primum, vbi inquit quod operationes Angeli, & animæ poſſunt bifariã conſiderari. Vnomodo ex parte fundamenti, aliomodo ex parte obiecti, vel ſub alijs verbis poſſunt dupliciter ſpectari, vel in quantum dependent in potentijs, vel in quantũ dependent ab obiecto: primomodo operationes, ſiue actus ſpecie diſtinguuntur, quia & fundamenta eorum. i. potentiæ diſtinguuntur ſpecie, & illæ dicũtur ſpecie diſtingui, quia ſunt fundatæ in eſsẽtijs ſpecie diſtinctis. Secundomodo actus ſunt eiuſdem ſpecici, quia vt ſic dependent ab obiecto eiuſdem rationis, & ſic conceditur, quod intellectio Angeli, & animæ de eodem intelligibili ex parte obiecti eſt eadem ſpecie, ex parte autem fundamenti in quantum fundamentũ eſt potentiæ, ideo agendi nõ eſt eadẽ ſpecie.

Nota quod operationes, quæ ſunt a potentijs ſpecie diſtinctis ſunt ſimpliciter diuerſæ in ſpecie, licet dicãtur eiuſdem ſpeciei, vt comparantur ad obiectũ eiuſdẽ rationis, ſed talis identitas ſpecifica eſt tantũ ſm quid quia ſolum ratione tertij, cui comparantur.

Ex quibus verbis habetur reſolutio dubitationis, quod operatio beatifica Angeli, & animæ ex parte obiecti ſunt eiuſdem rationis, ex parte vero fundamentorum, in quibus ſunt nempe intellectus Angeli, & animæ ſunt diuerſæ ſpeciei ſicut Angelus, & anima diuerſæ ſpeciei eſſe dicuntur.

PVNCTVM QVINTVM.

Impoſſibile eſſe Angelum, et Animam eſſe eiuſdem ſpeciei.

SEraphicus Doctor rationibus oſtendit Angelũ, & Animam de facto differre ſpecie, nunc quod eiuſdẽ ſpeciei eſſe nequeant perſuadere intendimus contra Origenem aſſerentem, quod anima non erat niſi Angelus ingreſſus corpus propter peccatũ, cuius errorem ſupra retulimus, & impugnauimus.

Prima ratio ſit iſta quandocunque aliqua duo ſunt eiuſdem ſpeciei, quicquid eſt demonſtrabile de vno, & de altero demonſtrari valet, ſed de anima eſt demonſtrabile, quod eſt forma corporis, de Angelo autem non eſt demonſtrabile, quod ſit forma corporis naturaliter, ergo impoſſibile eſt quod Angelus, & anima ſint eiuſdem ſpeciei.

Secũda ratio diuerſorũ generũ, & nõ ſubalternatim poſitorũ non poſſunt eſſe eædẽ ſpecies, & differentiæ, vt docet Ariſtoteles in anteprædicamentis, ſed Angelus, & homo ſunt in diuerſis generibus nõ ſubalternatim poſitis, quia rationale eſt differentia ſpecifica poſita ſub genere corporis, ergo diſtinguitur a differentia conſtituente rem ſpiritualem, ergo non poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei.

Tertia Si Angelus, & Anima poſſent eſſe eiuſdem ſpeciei, ergo aliqua eſſet fruſtra in natura, quia eſſet forma, quæ nunquam perficeret materiam, ſicut è conuerſo, ſed hoc non eſt dicendum, ergo.

Quarta ſi poſſent eſſe eiuſdem ſpeciei ſequerẽtur plura abſurda. Primũ quod vniuerſum non eſſet perfectum, quia deeſſet aliqua ſpecies nobiliſſima. Secundo ſequeretur quod Angelus eſſet propter hominem, quia eorundem ſpecie eſt idem finis, ſed anima rationalis eſt propter hominẽ, ergo & Angelus. Tertio ſequeretur quod homo eſſet Angelus, quia tota natura Angeli inueniretur in eo. Quarto ſequeretur quod homo naturaliter eſſet nobilior Angelo, quia homo cõponeretur ex Angelo, & corpore organico, & ſe haberet per additionem.

QVAESTIO SECVNDA.

Quæ ſit differentia, per quam Angelus, & Anima differant ſpecie.

CVm qualibet ſpecies differat ab alia per aliquam differentiam ipſam conſtituentẽ in eſſe, ac diſtinguentem vt Dialectici docent, quæritur Auctor quæ ſit differẽtia, per quã Angelus, & Anima diſtinguuntur, cum in præcedenti quæſt. ſatis oſtenderit eos differre ſpecie.

In corpore refert tres opiniones, quarum duas priores impugnat, tertiam vero ſequitur, & defendit.

Prima ſententia aſſeruit Angelum, & animam differre penes hoc, quia Angelus habet intellectum deiformem, habet namque ſpecies innatas, ſimplicique aſpectu intuetur, anima vero habet intellectum collatiuũ, & inquiſitiuum.

Hæc opinio impugnatur ab Auctore duobus medijs, primo quia differentiæ rerum non accipiuntur in relatione ad Deum reſpectu cuius potentiæ conueniunt, ſed ſecundũ comparationem eorum, quam inter ſe habent, ſecundo quia deiformitas intellectus reſpicit potentiam intellectiuam, hic autem quæritur de differentia eſſentiarum, & non de differentia potentiarum, tertio quia deiformitatem acquirit intellectus per gloriam, quæ non eſt intellectui humano aliena ergo per hanc differentiam non differt Angelus ab anima.

Secunda ſententia affirmauit Angelum, & animã dif

Digitized by Google

ferre ſpecie ob maiorem exceſſum in ſimplicitate, & bonitate, qui exceſſus in eſſentialibus variat ſpeciem.

Hanc impugnat S. Doctor tribus medijs, primo anima Chriſti eſt nobiliſſima creaturarum, ſed hæc non exit ſpeciẽ humanam, ſed inter limites eiuſdem continetur, ergo, ſecundo dato quod eſſet exceſſus, nihilominus penes ipſum nõ debet accipi differentia ſpecifica, quia potius conſequitur differentiam ſpecificam, tertio quia differentia debet eſſe propria, & ſpecifica, illa autem eſt generalis, & traſcendens.

Tertia ſententia, quã S. Doctor ſequitur, conſiſtit in duabus conclusionibus: prima Angelus, & Anima differunt, quia anima eſt vnibilis corpori, Angelus autem non eſt vnibilis naturaliter corpori, probatur ſic penes illud debet accipi differentia ſpecifica, & completiua alicuius quod eſt formale, & completiuum, ſed hoc dicitur eſſe in anima vnibilitas, ergo penes vnibilitatem ſumenda eſt differentia ſpecifica animæ ad Angelum.

Minor probatur anima nata eſt viuificare corpus, ſed nõ poteſt viuificare corpus, niſi vniatur corpori, ergo.

Secunda concluſio viuificare corpus non dicit actum accidentalem, nec ignobilem, probat Auctor vtramque partem, primã quidem ſic. Anima reſpectu corporis eſt forma ſubſtantialis, ergo non dicit actum accidentalem, ſed ſubſtantialem, & eſſentialem. Secũdam partem ſic manifeſtat Anima ratione corporis eſt forma nobiliſſima omniũ, corpus autem humanum cum ſit nobiliſſima organi ratione, & cõplexione, quæ ſit in natura organizatum, & complexionatum, non eſt natum compleri niſi nobiliſſima forma, hæc vero eſt anima rationalis, ergo penes vnibilitatem ſumenda eſt differentia ſpecifica, ſecundum quam anima a natura angelica diſtinguatur.

Ad huius quęſt. euidentiam quatuor puncta examinabuntur.

Primum quod diuerſæ fuerint aſſignatæ differentiæ a theologis Angeli, & animæ.

Secundum cur tot differentiæ aſſignatæ fuerint a Doctoribus, quæuè conuenientius aptari queant inter Angelum, & animam.

Tertiũ an vnibilitas ſit differentia eſſentialis propria, & inſeparabilis.

Quartum num anima rationalis ſit perfectior vnita corpori, quam ſeparata.

PVNCTVM PRIMVM.

Diuerſas fuiſſe aſſignatas a theologis differentias Angeli, & Animæ.

COmplures excogitauerunt differentias Doctores inter has duas tam nobiles naturas Angelicam, ſ. & humanam præter relatas a S. Bonau. vt videre eſt apud Alexandrum, Albertũ, D. Thomam, & alios. Quidam dixerunt animã differre ab Angelo, quia anima eſt intendens in delectabilia corporis, Angelus vero non, ſed hæc differentia eſt valde remota, quinimo incongrua videtur, quia animæ heroicæ, ac virtuoſæ a delectationibus illis ſe retrahunt, eaſque aſpernantur. Aliqui aſſignarunt ſic, quia intellectus animæ neceſſe eſt vt a phantaſmate ſpecies intelligibiles ſumat, quod non facit intellectus Angeli. hinc quoque oportet vt intellectus animę formetur, & illuminetur ab inferiori in quantum inferiora ſunt ſub lumine intellectus agentis, intellectus vero Angeli nõ illuminatur, neque formatur niſi a ſuperiori. Nonnulli poſuerunt diſtinctionem inter Angelum, & Animã ex maiori, & minori propinquitatem ad Creatorem, ſeu iuxta diſtantiam ab eodem, hoc eſt ſecundũ quod magis, & minus participant de actu, & potentia, nã Angelus, quia eſt purus actus, maioris eſt actualitatis, & minus de potentia ſortitur, & ideo eius natura eſt formalior, ſpiritualior, atque perfectior, Anima vero maioris eſt potentialitatis, minoriſque actualitatis, alij aſſignarunt hanc differentiam, quia cum anima vniatur corpori organico poteſt exteriorem vocem formare, Angelus vero nõ, alij affirmarunt diſtingui per virtutem interpretatiuã, quoniam ſecundum Damaſcenũ Angelus interpretatur, ſeu loquitur quibuſdã ſignis, & nutibus intellectualibus abſque vocis expreſſione, homo autem loquitur voce expreſsè. Denique alij poſuerunt differentiam, quoniam Angelus eſt ſubſtantia libera vertibilis immutabiliter, Anima vero rationalis vertibilis eſt mutabiliter, nam Angelus cum ſit vertibilis verſione facta determinatur in illo, vt ſi vertatur in bonum determinatur ex ſua natura ibi, ſi in malum determinatur ibi, & ideo ait Damaſcenus, eum eſſe inſuſceptibilem pęnitentiæ, anima vero & ſi vertibilis ſit in vtrumque, tamen poſt conuerſionem eſt conuertibilis, vnde eſt ſubſtantia libera pęnitentiæ ſuſceptibilis, ſunt & aliæ multæ differentiæ, quę paſſim a patribus, & theologis aſſignantur, quæ breuitatis cauſa prætermittuntur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quare tot differentiæ aſſignatæ fuerint a Doctoribus, quæ vt conuenientius aptari queant inter Angelum, & Animam.

DIcendum, quod ſicut rerum naturas ſpecificas non niſi per earũ proprias operationes cognoſcimus, ſic earum differentias ſignificamus per nomina habitudinem, aptitudinem, ſeu habilitatem quandam ſignantia ad proprios actus illarum, non quod eſſentialis differentia vnius naturæ ab alia ſit primo & immediate per huiuſmodi actus, qui ipſam naturam, & actuale eſſe eius conſequuntur, tanquã effectus, quandoquidem actus ſecũdus præſupponit actum primũ, qui eſt eſſe, porrò vna natura ſpecificè differt per alia per ſuam vltimatã, & ſupremã eſſentialem perfectionẽ intrinſecam, a qua fluit agere, & neque eſſentiã, neque eſſe rei diſtinctè cognoſcimus niſi per actus ſecundos potiſſimè principales, ac proprios. Hinc Scotus rectè ait diſtinctionẽ eſſe ſumendam penes actum primũ, in quantũ Angelus eſt talis naturæ, & anima eſt talis naturæ, ſed quia differẽtiæ eſſentiales ſunt nobis ignotæ, & innominatæ vt docet Ariſt. 7. metaph. ideo per differentias accidentales denotãtur quemadmodũ cauſa per ſuũ effectũ ſicut calidũ, & frigidũ appellantur differẽtiæ ignis, & aquæ, ſicque poſſunt plures differẽtiæ pro ſpecificis aſſignari ſm plures proprietates rerũ ſpecie differentiũ ex eſſentialibus differẽtijs cauſatæ, propterea tot a Doctoribus excogitatæ fuerunt inter Angelũ, & animam. Ex quibus quatuor cenſentur aptiores.

Prima

Digitized by Google

Prima & principalis eſt penes eſſe phyſicum ſiue naturale, quia anima eſt vnibilis corpori, Angelus vero non. Secunda eſt penes eſſe logicū.i.definitionem, quia anima rationalis eſt, ſed Angelus intellectualis, anima enim apprehendit inquirendo, & cōferendo, Angelus vero intuendo. Tertia eſt penes eſſe metaphyſicum.i.ſeparatum a materia, & motu, quia Angelus non habet paſſibilitatem niſi reſpectu ſuperiorum, & quamuis accipiat cognitionem inferiorum, non tamen accipit per modum paſſibilis intellectus, cuius eſt ſpecies recipere abſtractas a phātaſmatibus, anima vero reſpectu inferiorum, quia immutatur a ſenſibilibus. Quarta differentia eſt penes eſſe theologicum, anima namque vertibilis eſt a bono in malum, & è conuerſo, Angelus vero non, quia vt ſupra dictum fuit manet in eo, ad quod ſe conuertit ſiue bonum ſit illud, ſiue malum, harum autem diſtinctionum prima, quam ponit S. Doctor eſt aptior, & conuenientior, quia accipitur ſecundum eſſe, quod eſt primum.

PVNCTVM TERTIVM.

Num vnibilitas ſit differentia eſſentialis, propria, & inſeparabilis.

Circa hoc nonnulli exiſtimarunt vnibilitatem non eſſe differentiam eſſentialem, ſed eſſe quandam deſignationem differentiæ eſſentialis per effectum. Sed Auctor in queſt. affirmat eſſe differentiam eſſentialem; in eadem ſententia eſt Alex. eius preceptor, & probatur primo. Omnis differentia ſpecifica eſt eſſentialis, ſed vnibilitas eſt differentia ſpecifica, qua anima differt ab Angelo, ergo eſt eſſentialis. Maior eſt nota ex placitis phyloſophorum, & dialecticorum, minor eſt Auctoris, qui vnibilitatem appellat differentiam ſpecificam.

Secundo illud quo aliqua duo eſſentialiter differunt eſt eſſentialiter, ſed anima differt ab Angelo eſſentialiter per vnibilitatem, ergo vnibilitas eſt differentia eſſentialis: maior eſt manifeſta, minor eſt Sancti Bonau. in ſecunda ratione.

Tertio per illud vnum quoque habet eſſentialiter differre, ſiue diſtingui ab aliquo, in quo conſiſtit cōplementum, ſed in vnibilitate ad corpus conſiſtit complementum animæ, ergo vnibilitas eſt differentia eſſentialis. Maior nō indiget probatione, minor ſimiliter patet quia pars ſuum eſſe completum non habet niſi ſecundum quod eſt in toto, alioquin natura non propter melius componeret.

Quarto viuificare corpus eſt actus animæ rationalis, ſed non eſt actus accidentalis, quia accideret homini, ergo eſt eſſentialis ſiue ſubſtantialis, ergo ſi penes illud accipienda eſt differentia formalis, ergo penes vnibilitatem ſumenda eſt differentia ſubſtantialis, ſiue eſſentialis.

Quinto eſſe vnibile ineſt animæ ſecundum principia intrinſeca, ſicut rationale reſpectu hominis aſſerit auctor, ſed rationale eſt differentia hominis eſſentialis ſpecifica, & completiua, ergo & vnibilitas.

Si dicatur quod vnibilitas potius videtur quædā paſſio, ſeu proprietas ipſius animæ, quia dicit aptitudinem naturalem ſecundum D. Bonau.

Conuerſ. In Secundum S. Bonau.

Reſpondetur quod quemadmodum ſecundū ſententiam illorum, qui ſuſtinent corpus mobile eſſe ſubiectum in naturali phyloſophia, ly mobile non ſtat pro paſſione, ſed pro ratione formali, vnde per ipſum circumloquimur rationem formalem, & gerit vicem differentię, ſicut ex eo quod ignoramus differentias eſſentiales apponimus generi propriam paſſionem loco differentię, ita in propoſito id S. Doctor in calce ſolutionis vltimi argumenti differuerat dicens, quod intellectus rariſſimè peruenit ad cognitionem formæ ſubſtantialis, niſi a poſteriori, & quia ſicut cognoſcit, nominat, ideo differentias per naturam priores, vt plurimum nominat a poſteriori; ſanè nec melius, nec ſubtilius dici poterat.

Quo ad ſecundum an vnibilitas ſit differentia propria. Auctor in ſolutione ſecundi diſtinguit, nā vniri poteſt conſiderari bifariam. Vnomodo vniri corpori. Aliomodo vniri corpori humano. primomodo non eſt proprium animę rationalis, quia conuenit animæ vegetabili, & ſenſibili. Secundomodo eſt proprium ipſius, nam anima eſt nobiliſſima forma omnium, & in ea ſtat appetitus totius naturæ, corpus autem humanum eſt mixtum complexionatum, & organicum, nobiliſſima complexione, & organi ratione, quæ ſit in natura, ideo non completur, nec natum eſt cōpleri, niſi forma nobiliſſima, qualis eſt anima rationalis, hinc phyloſophus 2. phyſ. ait quod vltima formarum naturalium, ad quam terminatur cōſideratio phyloſophi naturalis, ſ. anima humana, eſt quidem ſeparata, ſed tamen in materia, ſeparata quidem ſecundum virtutem intellectiuam, quia virtus intellectiua non eſt virtus alicuius organi corporalis ſicut virtus viſiua eſt actus oculi, nam intelligere eſt actus qui non poteſt exerceri per organum corporale ſicut exercetur viſio, eſt autē anima humana in materia, quia ipſa eſt corporis forma, & terminus generationis humanæ, & in hoc ſenſu intelligitur dictum phyloſophi 3. de Ani. quod intellectus eſt ſeparatus.

Circa tertium vtrum vnibilitas ſit differentia inſeparabilis. S. Doctor in ſolutione vltimi ſapientiſſimè reſpondet huic dubitationi inquiens eſſe vnibile adherere inſeparabiliter, nam licet ſemper non inſit actus, qui eſt vniri, vel eſſe vnitum corpori, aptitudo tamen ſemper ineſt, ſiquidem omnes theologi concedunt, quod anima exuta a corpore habet naturalem inclinationem, & appetitum reunionis ad corpus proprium, quia naturaliter eſt forma, & per cōſequens naturaliter inclinata ad formandum ſubiectum ſibi proportionatum, quod autem anima ſeparetur a corpore, eſt in pęnam peccati, ait S. Doctor.

D. Tho. 1. par. q. 76. art. 1. ad vltimū inquit quod ſecundum ſe conuenit animæ corpori vniri ſicut ſecundū ſe conuenit corpori lęui eſſe ſurſum, & quēadmodū corpus lęue manet quidem lęue, cū a loco proprio fuerit ſeparatum cū aptitudine tamen, & inclinatione ad proprium locū, ita anima humana manet in ſuo eſſe a corpore ſeparata habens aptitudinem, & inclinationē naturalem ad corporis vnionem, patet igitur quod vnibilitas eſt differentia inſeparabilis ab anima rationali, ſicut eſſe ſurſum eſt inſeparabile a corpore lęui, & eſſe deorſum a corpore graui.

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Num anima rationalis ſit perfectior vnita corpori, quam ſeparata.

QVoniam S. Doctor reſpondendo ad vltimũ argumẽtum loquitur de vnibilitate, & ſeparabilitate animæ rationalis dicens, quod eo ipſo quod nata eſt perficere corpus ſic perfectum, & ordinatũ per naturam ad immortalitatẽ eſt immortalis, & eo ipſo nata eſt ſeparari ab hoc corpore iam mortuo propter peccatum; idcirco hoc dubiũ diſcutiendum eſſe duximus; pro cuius dilucidatione ſciendũ, quòd anima pōt conſiderari quatuor modis, primo vt eſt cõiuncta corpori abſolute, & prout eſt à corpore ſeparata, ſecundo in quantũ eſt cõiuncta corpori corruptibili, & vt eſt ſeparata ab ipſo, tertio quatenus eſt coniuncta corpori incorruptibili, & glorioſo, & pro ut eſt ab illo ſeparata, quarto in quãtum corpori glorioſo coniuncta cõparatur ad coniunctã corpori corruptibili, his quatuor modis dubitatio eſt agitãda, & penes illos ponimus quatuor cõcluſiones pro reſolutione, quarum eſt

Prima. Anima cõiuncta corpori abſolutè eſt perfectior, quam pro vt ſeparata: perſuadetur ſic, pars in toto eſt perfectior, quã per ſe exiſtẽs, ergo anima, cũ ſit naturaliter perfectio hominis, eſt perfectior in toto hoïe cõiuncto ex aïa, & corpore, quã ſeparata.

Secunda. Anima ſeparata a corpore corruptibili eſt nobilioris ſtatus, quam coniuncta ei. probatur, quia anima ſeparata a corpore corruptibili habet aſpectum magis vnitũ, & per cõſequens magis perfectum, & virtuoſum, quod patet, nam coniuncta corpori corruptibili cognoſcit duab. virtutibus. ſ. ſenſibilia, & intelligibilia ſenſu, & intellectu: anima verò ſeparata vnica virtute cognoſcit. i. intellectu.

Preterea anima ſeparata a corpore habet aſpectũ erectũ ad ſuperiores ſubſtantias, anima autem coniuncta corpori corruptibili habet aſpectum inclinatum ad ſenſum, ergo.

Tertia concluſio. Anima coniuncta corpori glorioſo perfectior eſt, quàm ſeparata ab illo: probatur duabus rationibus, prima Omne imperfectum appetit ſuam perfectionem, ſed anima ſeparata a corpore appetit coniugi corpori glorioſo, ergo. ſecunda Operatio totius coniunti eſt perfectior operatione partis, nam ſicut eſſe totius eſt perfectius, quàm eſſe partis, ita operatio totius coniuncti eſt perfectior, quam operatio partis, operari enim ſequitur eſſe.

Quarta concluſio. Anima coniuncta corpori glorioſo eſt perfectior, quã vnita corpori corruptibili, probatur multiplici medio, primo anima cõiuncta corpori glorioſo habet eſſe perfectius, ſi enim ipſa eſt perfectior coniuncta, quam ſeparata a toto, ergo cõiuncta perfectioni, vt puta corpori glorioſo, quod in nullo impedit animam, ſed iuuat, erit perfectior, quam coniuncta corpori corruptibili, quod aggrauat animam, vt dicitur Sap. 9.

Secũdo quia anima vnita corpori glorioſo habet noſſe nobilius, & limpidius; propterea quod intelligit per ſpecies influxas, vnita vero corpori naturaliter intelligit per ſpecies acquiſitas.

Tertia, quia anima vnita, corpori glorioſo habet poſſe liberius; patet, quoniã coniuncta corpori glorioſo ſine omni impedimento corporis intelligit, corpus autem corruptibile frequenter impedit animam, nè intelligat.

Quarto anima coniuncta corpori glorioſo habet velle quietius, quandoquidem vnita corpori corruptibili cupit diſſolui, & ſuperueſtiri, & eſſe cum Chriſto, anima vero vnita corpori glorioſo neutrũ iſtorum cupit, ſed eſt plenè ſatiata.

DISTINCTIO SECVNDA.

Quæ conſideranda ſint de Angelis.

De Angelica itaque natura &c.

D. Bonauenturæ Summa Diſtinctionis.

ANgelus empyreum, tempuſque coęua fuerunt
Vt Beda teſtatur hyle dictis ſociatur
Tu tenens verè ſimul iſta coęua manere
Angelum empyreum cęlum ſic tempus & hyle
Empyreo cęlo tunc Lucifer ipſe creatus
Eſt deprauatus, ſed mox cęcidit reprobatus
Eſt Domini paritas cęlum, quod Lucifer optat.

ARTICVLVS PRIMVS.

De menſura conditionis Angelicæ.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum ſpiritualia habeant menſuram propriam.

PRo declaratione terminorum tituli notandum, quod ſpirituale ſumitur biſariã, primo pro denominato, & ſic nil aliud eſt, quam res habẽs aliquem ſpiritũ, aliomodo pro per ſe ſignificato ſpirituali, ſicque idẽ eſt, quod ipſe ſpiritus, hinc ſpirituale dicitur concretũ, & ſpiritus abſtractum, quod ſpiritus eſt duplex, ſ. increatus vt Deus, & creatus, ſ. Angelus, et anima.

Vel alio modo poteſt dici, quòd ſpiritualia ſunt duplicia, quædam increata, vt diuinæ perſonæ, eſſentia, & attributa, alia creata, & hæc ſubdiuiduntur, quædã ſunt accidentalia, & hæc ſunt duplicis generis, aliqua immediatè a Deo creata, vt gratia gratũ faciens, ſeptem dona Spiritus ſancti gratiæ gratis data, quædã ab Eccleſia inſtituta, vt ſacramẽtalia, vt cõſecratio, benedictio Eccleſiæ, alia ſunt ſubſtãtialia, vt Animæ, & Angeli, qui cũ ſint incorporei appellantur ſubſtantiæ ſpirituales, & de his, præſertim de Angelis intelligitur quæſtio.

Secundo notandum, quòd menſura idem eſt, quod notum faciens, & menſuratum idem eſt, quod notum factum, & hoc ſiue ſit quantum quantitate virtutis, ſiue molis, vt latius explicabitur in primo puncto.

Tertio aduertendum, quòd ſpiritualia habere menſuram propriam diſtinctam a tempore, quod eſt mẽſura corporaliũ poteſt intelligi biſariam, vnomodo de diuerſitate in genere menſuræ intrinſecè, quæ eſt ſubiectiuè in menſurato quẽadmodũ latitudo, & profunditas rei ſunt materia intrinſeca, Aliomodo de diuerſitate in genere entis, hinc aliqua erunt

diuerſa

Digitized by Google

diuerſa in genere menſura, & non in genere entis, vt patet de ſuperficie corporis continẽtis, quæ eſt menſura intrinſeca reſpectu cõtinentis, & extrinſeca reſpectu corporis cõtenti.

Terminis declaratis deueniẽdum eſt ad corpus quæſt. in quo Auctor hunc ordinem ſeruat, primo diſtinguit, ſecundo narrat tres opiniones, tertio propriam aſſignat.

Quo ad primum de menſura ſpiritualium bifariã poteſt agi, vnomodo ſecundum eſſe eorum, quod non mutatur, alio modo ſecundum affectiones, quæ variantur, primomodo adhuc diſtinguendum eſt, nam vt eſt ſermo de diuerſitate in genere menſuræ vt in genere entis, ſi primomodo differentiã ponere oportet, ſi ſecũdomodo ſic Doctores cõtrouertuntur.

Circa ſecundum tres refert ſentẽtias, quarum duas priores redarguit, tertiam vero amplectitur.

Prima opinio conſiſtit in hac concluſione, nunc æui, & nunc temporis ſunt idem per eſſentiam, differunt vero ſola comparatione: probatur a ſimili, quemadmodũ locus, & ſuperficies ſunt vnũ, & idẽ per eſſentiam, ſed differũt, eo quia vltimum cõparatum ad corpus ambiens eſt ſuperficies, comparatũ vero ad corpus ambitum eſt locus; ita nunc æui, & nunc temporis eſt idem diuerſimode comparatũ, ſi quidem nunc reſpicit ſubſtantiã primo mobilis, quæ quantum ad eſſe eſt immobilis, comparata vero ad ſitum eſt mobilis, primomodo menſuratur nunc æui, ſecundomodo nunc temporis.

Hanc infringit Auctor oſtendens ſimilitudinem minime valere, propterea quod comparationes illæ circa vltimum corporis, nõ ſunt incompoſſibiles, comparationes vero nunc æui, & nunc temporis ſunt incompoſſibiles.

Confirmatur auctoritate D. Aug. dicentis nunc æui eſſe ſtabile, nũc æui temporis fluxibile, ſed impoſſibile eſt vnum, & idem moueri, & ſtare, ergo impoſſibile eſt nunc æui, & nunc temporis eſſe idem.

Secunda ſententia conſiſtit in hac aſſertione, nunc æui, & nunc temporis ſunt idem per eſſentiam, differunt autem ſecundum eſſe; probat, quia nũc ſequitur eſſentiam materiæ primæ, quæ ſicut eadem eſt in omnibus per eſſentiam, differens autem per eſſe, ita nunc temporis, & æui idem eſt per eſſentiam differens autem ſolum quantum ad eſſe.

Hanc improbat Auctor tali medio, æuũ reſpicit eſſe ſtabile, quietũ, actuale, ac modũ eſſentiali cõpletũ, ſed materia non habet eſſe ſtabile, nec actuale neq; modũ eſſendi completum, ergo non poteſt accipi æuum ex parte materiæ.

Tertia ſententia conſiſtit in duabus propoſitionibus, prima ſpiritualia habent menſuram diuerſam a tempore, tum in genere menſuræ, tum etiam in genere entis, ſecunda ſpiritualia habent huiuſmodi menſuram diuerſam, non ſolum in comparatione, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam.

Circa tertium. Auctor reiectis duabus prioribus opinionibus tertiã ſequitur, ac tuetur ponẽs tres aſſertiones, quarũ eſt prima. Spiritualia habẽt menſurã diuerſam à tẽpore, hãc probat tribus auctoritatibus aſſignatis poſt titulum quæſt.

Prima eſt in libro de cauſis, ſecunda deſumitur ex ſacra ſcriptura Eccl. 1. tertia ex Dionyſ. de diu. nom.

Secundo corroborat rationibus. Prima in ſpiritualibus reperitur non ſolum diſtinctio ſecundum ſubſtantiam, verum etiam ſecundum menſurã, ſed huiuſmodi menſura nõ eſt tẽporis, cum eſſe ſpiritualium non varietur, ergo alia menſura propria; ſecunda quod habet eſſe limitatũ actu habet menſuram, ſed eſſe ſpiritualiũ eſt limitatũ, quia eſt creatum, ergo.

Tertia menſura durationis reſpicit modum durandi, ſed ſpiritualia habent modum ſuæ durationis differentem a corporalibus præſertim a mutabilibus, ergo habent menſuram diuerſam ab illis.

Conuerſ. In Secundam S. Bonau.

Ad intelligẽtiã huius queſt. octo ſunt perpẽdẽda.
Primum quid ſit mẽſura, & quæ illius cõditiones.
Secundum quid ſit duratio, & quotuplex.
Tertiũ æuũ qd ſignificet, & quę ſit eius definitio.
Quartum nũ æuũ realiter differat ab æternitate.
Quintum num æuum differat a tempore.
Sextum num æuum ſit ſubſtantia, vel accidens.
Septimum num eſſe Angelorum ſit in tempore, vel in inſtanti, vel in æuo.
Octauum num beati menſurentur eadem menſura qua menſurantur Angeli.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit menſura, quæ vẽ ſint ipſius conditiones.

Menſura, vt docet Phyl. 10. Metaphy. cap. 2. & 3. dicitur id, quod nos ducit in cognitionem quãtitatis rei, vnde Scotus in præſenti diſt. 9. 2. ait, quod menſurare nõ aliquã nil aliud eſt, quã de quantitate illius rei per quãtitatem alterius rei certificare. Certificatio aũt põt fieri bifariã. vnomodo per quantitatẽ exiſtẽtem in ſe, aliomodo per imaginationẽ, quemadmodum artifex expertus, vt Geometra ſine aliqua mẽſura reali ad extra mẽſurat turrim, aut mẽnia alicuius vrbis, per quãtitatẽ verò exiſtentem in re põt fieri certificatio trib. modis, primo per quantitatẽ excedentem, & tunc certificatur intellectus de quantitate minori per acceſsũ eius ad quantitatẽ maiorem, vel receſſum ab ea, hoc modo menſura ponitur in quiditatibus rerum ſicut albedo ponitur prima menſura in genere colorum, homo in genere animalium, & Deus dicitur prima mẽſura omnium, quæ ſunt in quocumque genere.

Secundomodo mẽſurantur per quãtitatẽ exceſsã, quia quãtitas nota minor eſt, & quantitas maior eſt ignota, & tũc illa quãtitas minor ꝑ ſui replicationẽ mẽſurat ipſũ totũ quantũ maius hoc modo minor motus põt eſſe mẽſura maioris motus ex natura rei.

Tertiomodo menſuratur quãtitas ignota per aliã quantitatem notam, & diſtinctam æqualem ſibi, & hoc fit per applicationem, ſiue ſuppoſitionem.

Ex quo colligitur, quod de ratione mẽſurę eſt, qđ ſit quãtitas, eſt ãt quãtitas duplex. ſ. vna virtutis ſiue perfectionis, & alia molis, quæ vel eſt cõtinua habẽs oẽs partes ſimul, vel diſcreta, quæ habet partes ſucceſſiuas vnã poſt aliã, vt numerus, tẽpus, & oratio, penes hãc diuiſionẽ quãtitatis triplex datur mẽſura vna perfectionis, ſecundũ quã perfectiſſimũ in quolibet genere dici ſolet metrũ, & mẽſura aliorum, de qua mẽſura dictũ eſt ad mẽtẽ Scoti, qđ ſit ꝑ quãtitatẽ excedentẽ, ſecũda mẽſura eſt quãtitatis cõtinuæ, iuxta quã vltra appellatur mẽſura pãni, tertia mẽſura eſt quãtitatis diſcretę, ſiue durationis, & eſt qñ de duratione vnius rei per durationẽ alterius certificamur, vt de duratione hoĩs per durationẽ primi mobilis: hmõi mẽſura eſt, quę metitur exiſtentiã rei, ſiue eius durationẽ, cui accidit, qđ ſit ꝑfectionalis, neq; eſt de rõne eius: nõ. n. aliquid eſt perfectius præciſè, q̃a durat plus, vt ait Scotus, ita. n. eſt ꝑfecta albedo, quæ durat trib. dieb. ſicut illa, quę durat trib. annis.

Circa hm plures aſſignãtur tũ a Phyloſophis, tũ a Theologis cõditiones menſuræ, prima eſt quod ſit quãtitas, ſiquidẽ, vt ex dictis cõſtat, mẽſurari eſt per quãtitatẽ alterius rei de q̃titate vnius rei certificari.

Secunda eſt, quod ſit diuiſibilis, nam ſi eſt quantitas, conſequens eſt, vt ſit diuiſibilis, cũ diuiſibilitas ſit paſſio quantitatis, vt docet Ariſtoteles in prædicamento quantitatis, vnde ſi quantitas fuerit continua, habebit omnes partes ſimul, ſi autem diſcreta, habebit omnes partes ſucceſſiuas, & ſic quãtitas virtualis eſt diuiſibilis in gradus, quantitas molis in partes permanentes, & quantitas durationis in partes ſucceſſiuas, vt tẽpus, & æuum, vt videbitur infra.

Tertia eſt, quod menſura ſit notior menſurato, alioquin ex eius cognitione non deueniretur in cognitionem alterius, quod eſt contra rationem menſuræ, quam tradidit Ariſt. 10. Metaph.

Quarta eſt, quod inter menſuram, & menſuratorem ſit propoſitio .i. ſimilitudo non in ſubſtantia, ſed in quantitate, in qua ſit menſura; nam menſuratur pannus per vlnam ligneam, nõ quod ſimiles ſint in ſubſtantia, cum vnum ſit ex lana, & alterum ex ligno, ſed quia ſunt ſimilia in quantitate continua, item menſuratur motus localis interdum per motũ orationis vocalis, vt cum dicimus Franciſcum tantum demoratum eſſe, quantum Petrus immoratur in ſoluendis horis matutinis.

Quinta quod inter menſuram, & menſuratum ſit aliqua diſtinctio realis, vel formalis, aliter non eſſet menſura, cum nihil formaliter per ſe ipſum menſuretur, alioquin ſine diſtinctione aliquid eſſet notius ſe ipſo, quod eſt contra rectè philoſophantes.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſit duratio, & quotuplex.

PRiuſquam diffiniatur duratio duo notanda, primum tria ſunt, quæ in qualibet re connexa inueniuntur, videlicet eſſentia rei, exiſtentia eius, & duratio, prima ſecundum ordinem naturæ eſt eſſentia, ſecundum locum tenet exiſtentia, vltimum duratio hæc quidem habet in ſe certam rationem quantitatis, cum ſit menſurabilis vel tẽpore, vel æuo, vel æternitate, eſſe autem menſuram, & menſurabile eſt affectio quantitatis, ipſi quidem per ſe conueniens, propter ipſam autem omnibus alijs, in quibus illa affectio reperitur, igitur in duratione neceſſe eſt reperiri rationem aliquam quantitatis, vt ſupra dictũ fuit ex ſententia Ariſt.

Secundum, quod eſt obſeruandum, eſt quod duratio rei diſtinguitur ab eſſentia, etenim duratio non poteſt intelligi ſine exiſtentia, ſine qua tamen concipi valet, nam ipſum quod quid eſt abſtractum eſt ab eſſe, & non eſſe cum ipſum per ſe ſit neceſſarium, atque immutabile, qualis non eſt exiſtentia: præterea eſſentia non ſuſcipit magis, & minus, non enim eſt in eadem ſpecie maior, aut minor, duratio autem ſuſcipit magis, & minus, & non mutata eſſentia poteſt maiorem, vel minorẽ accipere durationẽ. His duobus animaduerſis duratio ſic deſcribi poteſt, eſt quantitas ſiue extenſio, ſeu mora quædam ipſius exiſtentiæ.

Ex qua deſcriptione duo colliguntur, vnum eſt, quod quiditati rei, vt eſt quiditas, conueniat menſura perfectionis, cum vna quæque quiditas habeat diffinitam perfectionem eſſentialem, alia quidẽ maiorem, & alia minorem, menſura autẽ durationis non poteſt conuenire quiditati, vt quiditas eſt, ſed propter eius exiſtentiam, Alterum eſt, quod duratio diſtinguitur ab eſſentia rei, cæterum an realiter, vel formaliter, vel ſm rõnẽ diſtinguatur, infra declarabitur.

Sed fortaſſe quiſpiã quærere poſſet, nũ ſi aliqua res vno tantum inſtanti exiſteret, haberet durationem.

Reſpõdetur, quòd haberet eam aliquo modo, ſed non propriè, quia cum duratio videatur eſſe continuatio quædam, & permanentia eius eſſe, quod per productionem acceptum eſt, in eſſe autẽ quod vno tantum momento manet, non poteſt intelligi continuatio, nec etiam conſeruatio.

Circa ſecundum quotuplex ſit duratio, dicendũ eſt, quod varietas durationis bifariam ſpectari poteſt, vno quidem modo ex parte exiſtentiæ, alio modo ex parte quantitatis.

Primo modo multiplex oritur varietas, nam quędam eſt exiſtẽtia per ſe, vt ſubſtantiæ, aliqua in alio, vt accidentis; alia in alio, & ad aliud, vt accidentis relatiuè, alia cum alio, vt materiæ, & formæ, alia per ſe ſimul, & in alio, ſiue cum alio, vt anima rationalis, quæ per ſe exiſtere dicitur, quia eſt immaterialis, & ſecundum eſſe independens à corpore, dicitur autẽ exiſtere in alio, ſiue cum alio: quia eſt actus corporis.

Præterea exiſtentia quædam eſt permanens, & alia ſucceſſiua, nam quædam res habent eſſe permanens, vt homo lapis &c. alia vero habent eſſe ſucceſſiuum, & influxum, vt motus, & tempus.

Rurſus exiſtentia quædam eſt a ſe intrinſecè, & extrinſecè, vt eſſe Dei, qui quoniã eſt ſimpliciſſimus non habet intrinſecè eſſe a partibus, & quoniam eſt primũ ens, non habet eſſe ab alio extrinſecè, alia eſt à ſe intrinſecè, ſed extrinſecè ab alio, vt eſſe Angeli, alia eſt tam intrinſecè, quam extrinſecè ab alio, vt hominis, & cuius uis ſubſtantiæ compoſitæ.

Si autem ſpectetur varietas durationis ſecundo modo nimirum ex parte quantitatis, & extenſionis, quæ eſt de exiſtentia, ſic triplex eſt ſpecies durationis, nã quantitas, vel eſt omnino infinita carẽs principio, & fine, vel omnino finita habens principium & finem, vel partim finita, & partim infinita habens principiũ, & carens fine, ſic duratio quędam eſt omnino infinita qualis eſt Dei, aliqua omnino finita, qualis eſt rerum caducarũ, alia partim finita, & partim infinita habens initium, & carens fine, qualis eſt duratio Angeli, & animæ rationalis, prima duratio appellatur æternitas, ſecunda tempus, tertia æuum æternitate menſuramus eſſentiam omnino inuariabilem, & eſſentialiter, & accidentaliter qualis eſt diuina eſſentia tempore menſuramus, quæ variantur, & corrumpuntur æuo menſuramus durationẽ eſſentię inuariabilis quo ad ſubſtantiam, non tamen accidentaliter, talis eſt Angelus, qui eſt ab alio, & non à ſe, & habet principium non habiturus finem, de æternitate ſatis abunde, ac diffuſe diximus ſuper queſtione 3. diſt. 9. primi.

PVNCTVM TERTIVM.

Aeuum quid ſignificet, & quæ ſit eius diffinitio.

NOtandum eſt primũ, quod æuum dicitur a vita, nam ſecundum D. Aug. ſuper Geneſ. prima mulier vocata fuit vita, eo quod mater eſſet omniũ viuentium, noſtra autem litera habet Aeuã, ex quo apparet, quod æuum, vel ęua idem eſt quod vita: nõ

nulli

Digitized by Google

nulli dicũt idem eſſe ęuum latinè quod ſeculũ, alij vero propriè idẽ eſſe æuũ arbitrantur quod æternitas.

Alexander Alen.1.par.6.12. memb.9. docet nomen æui plura ſignificare, aliquando enim ſignificat omnem durationem, quæ non eſt tempus ſecundum quod ait Dionyſ.cap.5. de diu. nom. proprietas æui antiquum aliquando ſignificat totam temporis durationem vt docet Dionyſ.cap.10.

Interdum totam temporis duratione͂, quæ apud nos eſt, in qua ſignificatione ſumitur Eccleſ.43. luna oſtenſio temporis, & ſignum æui, Aliquando antiquitatem temporis æui, vnde Dionyſius ſæpe antiquiſſima æui cognominatione æui ſurgunt, Aliquando magnam temporis partem vt ab Adam vſque ad Noe vnum æuum, Aliquando periodum ſiue durationem alicuius ſecundũ quod tota vita hominis nuncupatur ſuum æuum, aliquando ſignificat durationem rei habentis eſſe poteſt non eſſe, ſed non vertibilis in non eſſe, vt in perpetuis, & ſic vſurpatur a Theologis cum diſputatur de menſura Angelorum, & de eo tractatur ab Auctore in præſenti, & ſequentibus quæſtionibus.

Quod ſi quæras an ſit diſcrimen inter æuum, & æuiternum.

Reſpondetur quod ſic, quoniam æuum ſignificat menſuram entis creati vniformiter ſe habentis, æuiternum autem ſignificat ipſas ſubſtãtias numquam ſeneſcentes.

Quid autem ſit æuum plures traduntur a Theologis diffinitiones, prima æuum eſt menſura durationis alicuius entis naturaliter incorruptibilis habentis ſubſtantiam vniformem.

Secunda æuum eſt menſura, qua cognouimus durationem rei in eſſe inuariabili ſecundum ſubſtantiam, variabili tamen ſecundum operationem.

Tertia ſecundum Doctorem 3. par. certiloquij æuum eſt menſura durationis rerũ habentium principium, ſed non finem.

Pro quarum diffinitionum intelligentia aduertendum ſecundum Albertum, quod ad eſſe temporis exigitur motus ſecundum locũ iuxta philoſophos, vel ad minus variatio ſecundum ſanctos, vnde cum ſint variabilia multis modis, quædam enim habent in ſe ipſis cauſam varietatis, & hæc ſunt, quæ habe͂t contrarium in ſe, vt mixta, vel extra ſe, vt elementa, alia, quæ non propria, ſed diuina virtute reſiſtunt varietati, vt Angeli, & incorruptibilia corpora, vt ait Boethius, quæ ſunt variabilia, primomodo illa ſunt in tempore, quæ vero ſecundomodo ſunt in æuo; ſed dices omne creatum ex ſe tendit in non eſſe, ergo eſt variabile, ergo non vniforme, neque in æuo.

Reſpondetur quod ex te tendere in nihil multifariam dicitur, quædam enim tendunt in non eſſe per principium pugnæ intra ſe, vt mixta, aut extra ſe, vt elementa aliqua ex hoc, quod habent diuiſibilitatem continui, cuius diuiſionis cauſa non eſt in ipſis, ſed poſſet eſſe ſi in ipſa ageret virtus ſuperior, ſcilicet Deus, vt ſunt incorruptibilia corpora, alia ob hoc, quod conſeruatio non eſt in in ipſis, ſed ex ſuperiori vt Angeli, & orbes cœleſtes, qui ſunt in æuo.

Conuerſ. In Secundum S. Bonau.

PVNCTVM QVARTVM.

Num æuum realiter differat ab æternitate.

OBſeruandnm, quod apud Græcos æuum propriè idem eſt, quod æternitas, hinc auctores vtũtur ſuo pro æterno, vt Plato Thimei, & Boethius in lib. de conſolatione, alijque philoſophi, ac Sanctus Dionyſius, & ſic ſumitur in Eccleſ.18. ſic exigui anni in die æui.i.ad comparationem æternitatis ſecundum Gloſam vnde grãmatici dicunt, quod æternum dicitur per ſyncopam ab æuiterno, & ideo Doctores parum locuti ſunt de differentia æternitatis, ac æui, ſed re vera latum diſcrimen reperitur, quia æquum eſt menſura variabilis, æternitas autem eſt inuariabilis: probatur ſic omne annihilabile eſt variabile, ſed æuum eſt annihilabile, cum ſit in eſſe Angelorum, omnis enim creatura eſt annihilabilis, ergo. Quod autem æternitas ſit inuariabilis, probatur tali ratione. Menſura intrinſeca rei ſimpliciter inuariabilis eſt ſimpliciter inuariabilis, ſed æternitas eſt menſura ipſius eſſe diuini, quod eſt ſimpliciter inuariabile, ergo.

Pro clariori notitia ſciendum, quod multa diſcrimina æui ab æternitate aſſignari poſſunt, primum æternitas eſt menſura eſſe prorſus incommutabilis, æuum vero eſſe incommutabilis, quantum ad eſſe ſubſtantiale, commutabilis vero quo ad eſſe accidentale.

Secundum æternitas eſt menſura entis habentis eſſe a ſe, æuum vero eſt menſura entis habentis eſſe ab alio, quia entis creati.

Tertium æuum eſt menſura entis finiti in duratione a parte ante, & æternitas entis carentis initio ac fine, & hoc ex ſua intrinſeca natura, vnde, & ſi Angeli habuiſſent eſſe ab æterno, nihilominus hoc tertium diſcrimen eſſet inter æuum, & æternitatem, quia tunc æui eſſet me͂ſura entis interminabilis quo ad durationem non ex natura intrinſeca ſicut æternitas, ſed ab extrinſeco, tum etiam quia illa exiſtentia, quam tunc æuum metiretur, & ſi infinita eſſet, ac interminata duratione, non tamen entitate, qualis eſt exiſtentia, quam menſurat æternitas.

Quartm æternitas eſt ſemper actu præſens, & nullo modo in potentia, æuum vero non eſt omnino præſens, ſed partim actu præſens, & partim pote͂tia, nam ſicut eſſe Angeli eſt actu præſens modo, ſed tamen aliquo modo eſt in potentia ad futurum.

Quintum æternitas eſt menſura entis non deficientis, nec potentis deficere, æuum autem eſt menſura ſubſtantiæ non deficientis, & immutabilis, potentis tamen aliquo modo deficere, & mutari ſecundum operationes ſuas.

Sextum æuum differt ab æternitate quemadmodum eſſe Angeli ab eſſe Dei in duobus inquit Sanctus Thomas in ſcripto primo quia eſſe diuinum eſt per ſe ſtans, cum ſit realiter id, quod eſt ſeu diuina eſſentia, ſeu ipſemet Deus; in Angelo autem aliud eſt eſſe, & qnod eſt; ſecundo quia eſſe Angeli fluxit ab alio, eſtqne participatio quædam eſſe diuini, & increati, propterea ſicut eſſe Angeli non eſſet ipſum eſſe diuinum, ſed participatio eius, ſic menſura eſſe

Digitized by Google

Angeli, ſiue æuum non eſt æternitas propriè ſumpta, ſed participatio æternitatis, ſicque patet multiplex eſſe diſcrimen inter æternitatem, & æuum.

Sed argues, quod Auctor de cauſis ait, quod intelligentia participatur æternitati, ſed æuum eſt menſura intelligentiæ, ergo non differt ab æternitate.

Reſpondetur ſecundum Doctorem incẽtiloquio, quod æternum interdum accipitur pro æuo, & è conuerſo æuum pro æterno, vt ſupra dictum eſt, tamen propriè loquendo æuum non dicitur æternitas ſimpliciter, ſed æternitas participata, & de illa loquitur Auctor de cauſis, vnde D. Bonau. de ſeptem itineribus ait, quod æuum eſt quædam participatio æternitatis.

PVNCTVM QVINTVM.

Num æuum diſtinguatur à tempore.

Diximus in præcedenti puncto æuum diſtingui ab æternitate, vt patet Eccleſ. 1. vbi ſapientia diuina, quæ vt habetur Prou. 8. eſt æterna, dicitur eſſe ante æuum, ſed quod differat à tempore nunc eſt aperiendum, & primo perſuadetur auctoritatibus patrum. Nam Boetius lib. 3. de contemplatione metro. 9. ſic ait, quod tempus ab æuo ire iubes, ſtabiliſque manens das cuncta moueri, item D. Auguſtinus lib. 83. quæſt. 72. in hoc tempus diſtat ab æuo, quia æuum eſt ſtabile, tempus autem mutabile, item Dionyſ. lib. de diuinis nominibus, proprietas, inquit, qui eſt antiquum in alteratum ſecundum totum eſſe menſurans; tempus vero eſt, quod eſt generatione, & corruptione aliter ſe habens, item Baſilius lib. 2. contra Eunomium, & Anſelmus in proſologio.

Secundo confirmatur ex communi fere Theologorum ſcola, quæ æuum à tempore differre tendit; nam Sanctus Doctor in præſenti quæſt. clariſſime id explicat, & in opuſc. 3. parte centiloquij, & de ſeptẽ itineribus affirmat æuum eſſe menſuram mediam inter æternitatem, & tempus, ſimiliter, & S. Thom. 1. par. q. 10. art. 5. id ipſum docet, & alij, vt Scotus, Richardus, & Alex. huic ſententiæ ſe ſubſcribunt, ſolus Gabriel opinatus eſt omnium menſurabilium vnam eſſe menſuram, eamque aſſeruit eſſe tempus, Deum vero excluſit a tempore, quippe qui immenſurabilis exiſtit.

Tertio comprobatur ratione. Durationes differunt ſecundum differentem extenſionem eſſe, ſed extenſio eſſe æui differt ab extenſione, ſiue protenſione eſſe temporis, ergo & duratio æui differt a duratione temporis, præterea illæ menſuræ differunt, quarum menſurata ſunt diſtincta, ſed motus, & eſſe Angeli, quorum menſuræ ſunt æuum, & tempus, differunt; ergo menſura æui differt a menſura tẽporis.

Amplius ſecundũ Doctorem. Quod exit ab alio, differt ab eo, ſed tempus exit ab æuo ſecundum illud Boetij ſuperallegatum. Tempus ab æuo ire iubes, ergo tempus differt ab eo.

Item ſpiritualia habent modum durandi differẽtem a mutabilibus, ergo & menſuram diuerſam, ſed menſura ſpiritualium eſt æuum, & mutabilium eſt tempus, ergo æuum differt a tempore.

Conſequentia patet, quia, vt dicit Auctor, menſura durationis reſpicit modum durandi.

Rurſus tempus eſt menſura rei actu deficientis, & potentis deficere, æuum autem eſt menſura rei non deficientis, & immutabilis, potentis tamen aliquo modo deficere, ergo non eadem menſura eſt æuum, & tempus, & per conſequens diſtinguuntur. Præterea eſſe cum principio, & fine incipiens a non eſſe, & vertibile in non eſſe differt ab omne habente principium, & incipiente a non eſſe, ſed non habente finem, ſed tempus eſt menſura primi eſſe, & æuum eſt menſura poſterioris eſſe, ergo tempus, & æuum ſunt menſuræ diſtinctæ.

Sed quo pacto differant æuum, & tempus non conueniunt Doctores, vt teſtatur Auctor in quæſt. aliqui enim putauerunt idem eſſe nunc æui, & nunc tẽporis per eſſentiam, differens autem ratione, quia nunc temporis menſurat mobile ipſum ſecundum quod eſt in motu, nunc autẽ æui menſurat ſubſtantiam mobilis primi, prout conſideratur in ſe, neque tempus, & æuum differunt iuxta horum opinionem ſolummodo ratione, alij vero dixerunt has duas menſuras diſtingui ſecundum rem, quorum ſententiam amplexus eſt Auctor, nam diuerſorum generum diuerſæ conſiſtunt menſuræ, vt docet Ariſt. 10. Metaphy.

Nota, quod triplex eſt nunc, quoddã, quod non incepit eſſe, & quod immutabiliter manet in eſſe, & iſtud eſt nunc æternitatis, aliquod eſt nunc quod incipit eſſe, ſed non mutatur, nec fluit in eſſe, & tale eſt nunc æui, & dicitur hic fluxus ſucceſſionis variabilis, aliud eſt nunc, quod incipit eſſe, & mutatur, & fluit in eſſe, & hoc eſt nũc temporis, præſens enim æternitatis ſemper fuit, & eſt, & erit, præſens perpetui, ſiue æui non ſemper fuit, ſed ſemper & eſt, & erit; præſens vero temporis mutatur, fluit enim a futuro in præſens, & a præſenti in præteritum.

PVNCTVM SEXTVM.

Num æuum ſit ſubſtantia, vel accidens.

Mouetur ab Auctore hæc dubitatio in vltimo argumento, & rationabiliter quidem, quia cũ æuum ſit duratio perpetuo creaturæ, ſi eſſet ſubſtantia, non eſſet niſi ſubſtantia, cuius eſſet menſura, & ita eſſet in perpetuis ſubſtantijs idem eſſentia, & ſua duratio, quod nullo modo eſt niſi in ſola increata eſſentia, ipſa enim eſt ſua æternitas, ſi ponatur accidens non poneretur niſi quantitas, cuius proprium eſt menſurare, aut igitur eſſet quantitas continua, aut diſcreta; non diſcreta, quia ſic eſſet in diuiſione vt numerus, & oratio, ſi continua, aut permanens, aut ſucceſſiua, ſi permanens, aut ergo eſſet linea, aut ſuperficies, aut corpus ad nullum horum poteſt poni, igitur erit quantitas continua ſucceſſiua, ergo erit tempus, ergo nõ diſtinguetur a tempore, quod eſt contra dicta in ſuperiori puncto, hoc ratiocinium per difficile eſt habitum, & ideo Doctores laborauerunt in eo ſoluẽdo, & diuerſimode ſunt locuti, quidam enim dixerunt æuum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, quia eſſe Angeli eſt in prædicamento ſubſtantiæ, & æuum eſt idem quod eſſe

Angeli,

Digitized by Google

Angeli, nam eſſe rei ſaltem per reductionem eſt in prædicamento cum re, cuius eſt eſſe, entitas autem Angelica eſt in prædicamento ſubſtantiæ, ergo & eſſe Angelicum.

Obſeruandū autem tradiderunt aliquid poſſe in prædicaméto ſubſtantiæ pluribus modis, primo per ſe & directè, & de tali prędicatur ſubſtantia, quę eſt genus, ſiue prædicamentū, ſecūdo ſicut partes eſſentiales illius ſubſtātię, quæ directè eſt in prędicaméto ſubſtātiæ puta materia, & forma ſubſtātialis, tertio illud, per quod exiſtit ſubſtātia, puta ipſum eſſe ſubſtantiæ, quarto habitudo fundata ſuper ſubſtantia rei perpetuæ ſicut nunc ęui, quinto habitudo fundata ſuper eſſe huiuſmodi ſubſtantiæ, & hoc modo ipſum æuum reducitur ad prędicamentum ſubſtantię, ſanè ſi teneretur, quod æuum ſit idem quod eſſe Angeli, iuxta hanc ſententiam probabiliter poſſet ſuſtineri æuum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ per reductionem.

Seraphicus autem Doctor quia aliter ſentit, ideo reſpondens ad vltimum, ponit tria dicta, primum ad mentem aliorum ęuum non eſt niſi quantitas virtutis, & propterea non locatur propriè in genere quātitatis, pro quo aduertit Alexander Alen. quod quātum dicitur duobus modis, vt docet D. Auguſt. de libro de quantitate animæ Tom. 1. eſt enim quantū virtute & quantum dimenſione, æuum inquit ipſe accidens eſt rei æuiternæ, id eſt perpetuæ, & reducitur ad genus quantitatis, ſecundum quod extenditur quantitas ad extenſionem virtualem, ſed non ſecundum quod arctat extenſio quantitatis ad quantitatem dimenſionalem.

Secundum dictum iuxta ſententiam aliorum eſt, quod æuum eſt in genere quantitatis, ſicut principium, ſed ſi quæratur cuius ſit principium cum dicat menſuram à tempore diuerſam, difficile erit aſſignare.

Tertium dictum, ſeu aſſertio ſecundum propriam ſententiam æuum eſt menſura differens ſpecie ab alijs quantitatibus.

Quod ſi dicas Philoſophum non fuiſſe de ea locutum, Reſpondet Auctor quod Ariſt. de menſuris rerum inferiorum tractare intendebat, ex quo colligitur ęuum eſſe quantitatem, & probatur, primo quia illud, quod per ſui commenſurationem nos certificat de duratione, & quantitate rei, hoc eſt quantum, ſed æuum per ſui commenſurationem nos certificat de duratione & perpetuitate ipſius Angeli, ergo æuum eſt quantum.

Secundo proprium eſt quantitatis ſecūdum eam æquale, vel inæquale dici teſte Ariſt. in prædicamentis, ſed ſecundum menſuram aliqua dicuntur æqualia, vel inęqualia, ergo cum æuum ſit menſura, oportet dicere illud eſſe quantitatem.

Nota tamen hic vt perbellè obſeruat Auctor, quod æuum eſt menſura differens ab alijs quantitatibus, nam omne quod propriè eſt in prædicamento quantitatis, vel eſt ſenſibile, vel rei ſenſibili coniunctum, vt ait Simplicius ſuper prædicamentis, æuum autem non eſt ſenſibile, nec rei ſenſibili coniunctū, quia cum eſſe Angelicum quod per ſe, & primo menſuratur æuo ſit quid ſpirituale, & inſenſibile, ipſum æuum non poterit eſſe quid ſenſibile, ac proinde erit menſura differens ab alijs quantitatibus, nec mihi diſplicet eorum ſententia, qui prædicta ratione adducti dixerunt durationem Angeli non eſſe propriè quantitatem habere, tamen modum quantitatis, nā multa ſunt, quæ aliquem modum habent quantitatiuum, & per conſequens poſſent appellari quantitates ſecundum dici, quæ tamen non ſunt veræ, quantitates, de quibus verba fecerunt philoſophi, quæ tamen poſſunt dici æqualia, vel inæqualia ratione talis modi, quemadmodum ſcientia, quamuis non ſit quantitas, habet tamen modum quantitatiuum, pro vt ſub eadem ſcientia cadunt plura, vel pauciora ſcibilia ratione cuius modi, vna ſcientia poteſt dici æqualis, vel inæqualis alteri ſcientiæ, ita in propoſito nec in menſura Angelica, nec in eius duratione arguitur propriè quantitas, quamuis arguatur quidam modus quantitatis.

Sed obijcies forte quod phyloſophus 5. metaph. ponit tertium modum relatiuorum ſe habere modò menſuræ ſicut primus modus ſe habet modo numeri, & ſecundus modus modo potentiæ, ergo ſi æuum habet rationem menſuræ ſequitur, quod ſit de prædicamento relationis.

Reſpondetur, quod menſura, vt menſura non refertur ad menſuratum, niſi quia è conuerſo menſuratum refertur ad menſuram, & ideo quāuis ex hoc poſſit habere quod menſura ſit relatiuum ſecundū dici non tamen ſecundum eſſe, & per conſequens non erit in prędicamento relationis, quia ea, quæ ſunt in hoc prędicamento non ſolum ſunt, ad aliquid ſecundum dici, ſed etiam ſecundum eſſe.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num eſſe Angelorum ſit in tempore, vel in inſtanti, vel in æuo.

PRo intellectu huius puncti, quod tria continet membra notandum, quod eſſe in tempore eſt menſurari a tempore, ſed nihil menſuratur tempore, niſi motus, vel ratione motus, ideo motus per ſe eſt in tempore, & illud, cuius eſſe eſt in motu ratione motus, & quis in quantum eſt priuatio motus.

Secundo aduertendum, quod inſtans eſt aliquid indiuiſibile habens connexionem ad tempus, non pars temporis, ſed initium temporis, vel terminus à quo ſine reali diſcontinuatione temporis; inſtans autem, quod eſt terminus præteriti, & initium futuri, non eſt in tempore actualiter, & realiter, quia ſic tempus realiter diſcontinuaretur, ſed eſt tantum in tempore potentialiter, vel aliqua vi apprehenſiua actualiter ſignatum imaginabiliter.

Tertio obſeruandum, quod æuum non debetur eſſe vniformiter ſe habenti, niſi in quantum illud eſſe eſt limitatum inferius, & ſuperius, eſt autem limitatum ſuperius per hoc quod eſt ab alio, & eſt limitatum inferius per hoc, quod recipitur in alio, igitur æuum non debetur alicui, niſi mediante habitudine ipſius ad aliud eſſe, ſed quod non debetur alicui niſi mediante habitudine ipſius ad aliud eſt diuerſum ab illo, ergo æuum eſt diuerſum ab eo, cuius eſt æuum.

His ſic conſtitutis pono tres concluſiones, prima eſſe

eſſe Angelorum non eſt in tempore, hæc aſſertio eſt Auctoris in quarta ratione, vbi ſic inquit, eſſe Angeli menſuram durationis habet, ſed non temporis, cum non varietur, nec mutetur; probatur autem tali medio. Eſſe quod eſt in tempore exceditur à tempore, vt docet Ariſt. 4. Phyſic. ſed eſſe Angeli non exceditur à tempore, nec à parte ante, nec à parte poſt, ergo eſſe Angelorum non eſt in tempore, Minor probatur primo, quod non excedatur à parte ante, quia eorum duratio incępit cum primo inſtanti temporis, ſecundo quod non excedatur à parte poſt, probatur, quia eorum duratio eſt infinita à parte poſt.

Præterea eſſe in tempore eſt menſurari tempore, vt patet ex primo notabili', nihil autem menſuratur tempore, niſi motus, vel ratione motus, ſed eſſe Angeli non eſt motus, nec de neceſſitate exiſtens in motu, ergo non eſt in tempore.

Sed obijcies, quod res ſunt in tempore propter motum ſecundum Ariſtot. 4. Phyſic. ſed Angelus eſt ſubſtantia intellectualis ſemper mobilis per Damaſcenum lib. 2. cap. 3. ergo eſſe Angeli eſt in tempore.

Reſpondetur quod maior intelligēda eſt de motu, quo mobile proficit in eſſe ſubſtantiali actuali, aut deficit ab ipſo, vel diſponitur ad proficiendum, vel deficiendum à prædicto eſſe, Angelus autem tali motu non mouetur, quamuis mobilis ſit quantum ad motum ſecundum locum, & quantum ad motum ſecundum affectiones.

Secunda concluſio eſſe Angelorum non eſt in inſtanti temporis, probatur, inſtans eſt menſura mobilis ſub ratione qua mobile quo diſponatur ad proficiendum in eſſe, vel deficiendum in ſubſtantia eſſendi, ſed eſſe Angelorum non eſt ſic mobile, quia generabilia, & corruptibilia tantum, cum talia habeant eſſe, & motum in tempore ſunt hoc modo mobilia, ergo eſſe Angelorum non eſt in inſtanti.

Si obijcias, quod creatio paſſiua Angeli fuit in inſtanti, ergo & eſſe ipſius erit in inſtanti.

Reſpondetur quod ſi inſtans propriè, & preſſo nomine vſurpetur, reducitur ad tempus, ſicut punctus ad lineam, ſicque illud accipiendo creatio Angelorum non fuit in inſtanti; ſed fuit in indiuiſibili æui.

Tertia aſſertio eſſe Angelorum eſt in æuo, hæc cōcluſio eſt S. Doctoris in quæſt. & probatur eſſe ſubſtantiale actuale ipſius Angeli eſt eſſe creatum vniformiter ſe habens, ſed æuum eſt menſura talis eſſe, ergo eſſe Angelorum eſt in æuo.

PVNCTVM OCTAVVM.

Num homines beati menſurentur eadem menſura, qua menſurantur Angeli.

IN penultimo argumento præponitur ab Auctore hæc dubitatio, cui doctiſſime reſpōdet quod menſurantur conſimili menſura, ſicut & Angeli, ſcilicet, æuo à parte poſt, cuius ratio eſt, quia homines beati, & Angeli conſimilem modum durandi habent à parte poſt, vtpotè perpetuum.

Et ſi obijcias, quod homo beatus habet idem eſſe cum ſe non beato, ſed homo non beatus ſcilicet viator non menſuratur ęuo, ſed tempore, ergo homines beati non menſurantur eadem menſura, qua menſurantur Angeli.

Reſpondet S. Doctor, quod quamuis viator habeat idem eſſe ſubſtantiale, tamen habet alium modum eſſendi, & durandi, menſura autem non tantum eſſe, ſed etiam modum durandi reſpicit.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum vnum ſit æuum omnium æuiternorum.

NOta, quod vnum dicitur tribus modis ſecundum Dialecticos ſcilicet genericè, ſpecificè, & numericè: præterea vnum dicitur dupliciter, vno modo vnitate compoſitionis, quæ conſiſtit in indiuiſione, & non in indiſtinctione, ſicut continuum dicitur vnum, quod non habet partes diuiſas licet diſtinctas, alio modo vnitate ſimplicitatis, quæ conſiſtit in indiſtinctione, & non tantum in indiuiſione.

Secundo nota, quod circa hanc quæſt. controuerſia eſt inter Doctores, quidam enim affirmarunt omnium æuitornorum eſſe vnum æuum, ſcilicet, vnam menſuram durationis ſuæ, nempè ſupremum Angelum, aliqui exiſtimarunt eſſe vnum æuiternum, quod eſt menſura cæterorum quantum ad perfectionem, non tamen quantum ad durationem, alij arbitrati ſunt omnium Angelorum eſſe vnum æuum, ita quod ex durationibus ſingulorum Angelorum conſtituatur vna duratio vniuerſalis, alij denique eſſe tot æua, quot ſunt æuiterna, ex diuerſitate iſtarum opinionum pateſcit, quam verè ſit ſcriptum cap. 9. difficile inuenimus, quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cum labore, quæ autem in cælis ſunt quis inueſtigabit?

In corpore quæſt. tria facit Auctor 1. docet vnde accipiatur vnitas temporis, ſecundo vnde ſumatur vnitas æui, tertio reſpondet quæſt.

Circa primum ait, quod quemadmodum accidens tripliciter comparatur ad ſubiectum, primo in quantum ibi habet cauſam, ſecundo pro vt in eo habet exiſtentiam, tertio quatenus ibi habet apparentiam, ſic tempus cum ſit accidens tribus modis comparari valet, & penès prædictos tres modos tres fuerunt Doctorum ſententiæ, prima aſſeruit tempus eſſe vnum ratione ſubiecti, in quo eſt primo, & per ſe videlicet in primo mobili, nam eius motu ceſſante, ceſſat & tempus.

Hanc Auctor non approbat, primo quia ſi ceſſaret motus primi mobilis adhuc poſſet moueri rota figuli, ſed ille motus menſuraretur tempore, ergo tempus non eſt tantum in primo mobili, ſed & in alijs rebus mobilibus, ſecundo affectiones, & cogitationes liberi arbitrij menſurantur tempore, ſed liberum arbitrium non ſubeſt motui cæli ſecundum D. Auguſt. ergo tempus non eſt tantum in primo mobili, & per conſequens vnitas temporis non eſt ſumenda ex vnitate primi mobilis.

Secunda ſententia fuit eorum, qui affirmarunt tempus eſſe vnum ratione ſubiecti, in quo apparet, nam, & ſi omnia habeant proprias periodos, menſurantur tamen, & numerantur per menſuram motus regularis certi, ac nobis notiſſima, vtpotè motus mobilis primi.

Hanc opinionem tanquam inſufficientem excludit, S. Doctor auctoritate Philoſophi de cælo, & mundo dicentis,

quod

Digitized by Google

quod ſi eſſent duo mobilia prima adhuc vnum eſſet tempus, nec tunc poſſet dici vnum ratione ſubiecti, in quo primo eſſet; nec in quo primo appareret, cum vtrumque eſſet primũ, nec ratione animæ, cum tempus non ſit numerus numerans, ſed numeratus ſecundum Philoſophum.

Tertia ſententia, quam amplectitur Auctor ſuſtinuit vnitatem temporis eſſe ſumendam penès vnitatem ſubiecti, in quo cauſatur; huiuſmodi eſt materia in quantum mutabilis, ita vt ens in potentia, quemadmodum enim materia eſt vna per eſſentiam differens per eſſe, ita & tempus eſt vnum in temporalibus vniuerſis.

Quod ſi quæratur cur tempus ſit vnum, cum motus ſint varij.

Reſpondet Auctor, quod motus diffinitur per id, ad quod eſt, nam reſpicit tria, videlicet motorem, mobile, & terminum; tempus verò reſpicit durationem variam, ac ſucceſſiuam, quæ venit ex potentia rei mobilis, & quia motus eſt conſimilis naturæ durantis, & natura, ſuper quam fundatur, eſt vna numero, ideo tempus non ſolum eſt vnum ſpecie, ſed etiam numero, quantum ad eſſentiam in omnibus temporalibus differens per eſſe.

Si vlterius inquiratur cur non ita ſit in quantitatibus eſt. Etis, cum omnes concernant materiam.

Reſpondet S. Doctor, quod aliæ & ſi eſſe completum habeant in materia, attamen eſſe earum completum habent à materia exiſtenti ſub forma, tempus autem habet eſſe ex hoc quod materia tendit ad formam, & quia cauſatur à motu, qui eſt actus entis in potentia, & propterea ex parte materiæ ſe tenet.

Circa ſecundam partem, quæ eſt, vnde accipienda vnitas æui, Auctor penes tres dictos modos tres refert ſententias, prima fuit eam fore ſumendam ratione ſubiecti, in quo eſt æuum; fundatur enim in intelligentia, quæ virtualiter continet alias.

Hanc redarguit Auctor tribus medijs, primo, quia omnes intelligentiæ ſunt æquales in incorruptione, ſecundo quia conſeruatio intelligentiarum immediatè pendet à Deo, tertio quia ſi intelligentia illa deſtruentur, nunc æuum periret.

Secunda opinio fuit, quod vnitas æui ſit accipienda ratione ſubiecti, in quo primo apparet, hoc autem eſt cœlum empyreum, in quo non cadit variatio, imò omnino eſt quietum.

Hanc Auctor improbat, quia immortalitas, & impaſſibilitas per prius eſt in ſubſtantijs ſpiritualibus, quam corporalibus, cum ſint digniores, dignius autem menſurari non habet per reſpectum ad minus dignum.

Tertia opinio fuit eorum, qui exiſtimarunt vnitatem eſſe accipiendam ex parte cauſæ; dixerunt enim, quod duratio, & continuatio intelligentiarum continuatur per diuinam influentiam, quæ cum ſit vna, æuum eſt vnum.

Hanc ſimiliter Auctor impugnat tali medio, influentia illa aut eſt actiua, vel paſſiua, ſi actiua, hæc nil aliud eſt, quam Deus, & ita non habet æuum menſurans, ſi eſt paſſiua, ergo tot ſunt, quot ſunt ſuſcipientes.

Circa vltimam partem Auctor ſtatuit duas aſſertiones, quarum eſt prima, vnitas æui ponenda eſt ex vnitate formæ in quantum immutabilis, probat ſic æuum reſpicit eſſe actuale, & eſſe ſtabile, ſed eſſe actuale reſpicit formam, ergo vnitas æui accipitur à forma.

Confirmat Sanctus Doctor, quia ſi vnitas temporis ſumitur à materia, vt mutabilis, & vt ens in potentia, ergo vnitas æui accipienda eſt ex vnitate formæ in quãtum hæc, vel illa, ſed in quantum immutabilis.

Corroborat à ſimili, nam quemadmodum linea in corporibus licet diuerſis ponitur eadem ſecundum ſpeciem, ſic æuum habet vnitatem vniuerſalis, non vnitatem, quam habet tempus.

Secunda concluſio non eſt vnum æuum omnium æuiternorum, ſed tot ſunt, quot ſunt æuiterna, probatur, primo auctoritate D. Dionyſij cap. 5. de diu. nom. ipſe eſt æuum æuorum, ergo plura ſunt æua.

Secundo comprobatur ratione, vnitas accidentalis oritur ex vnitate ſubiecti, ſed omnium æuiternorum non eſt vnum ſubiectum, ergo non eſt vnum æuum, minor probatur ſi eſſet vnum ſubiectum, tunc illud haberet excellentiam, & influentiam, & continentiam reſpectu æuiternorum, ſicut primum mobile reſpectu temporalium, ſed tale reſpectu ſubſtantiarum ſpiritualium inueniri non poteſt, ergo.

Confirmatur hæc ratio, & alia extra textum ſi eſſet vnũ æuum menſurãs omnia æuiterna, aut iſtud æuum poneretur in altiori æuiterno ſecundum gratiam, & tunc cum hoc ſit anima Chriſti, ſequeretur quod antiqua anima Chriſti eſſet creata, quod æuiterna caruiſſet menſura, aut in altiori æuiterno ſecundum naturam, & tunc in lucifero eſſet menſura omnium beatorum, quod non videtur conſentaneum.

Pro dilucidatione huius quæſt. nouem puncta ſunt diſcutienda.

Primum num ſolius motus cœleſtis tempus ſit numerus.

Secundum num ſi ceſſaret motus primi mobilis ceſſarent alij motus.

Tertium num quando Ioſue præliabatur contra Gabaonitas, & Sol ſtetit, tempus eſſet.

Quartum qualis numerus ſit tempus.

Quintum num tempus pendeat ab opere animæ.

Sextum num omnium temporalium ſit vnum tempus.

Septimum num ſit danda duratio, quæ ſit menſura omnium exiſtentiarum permanentium.

Octauum num ſit danda vna duratio, quæ ſit mẽſura omnium durationum.

Nonum num ſint tot æua, quot ſunt æuiterna.

PVNCTVM PRIMVM.

Num ſolius motus cœleſtis, an cuiuſuis motus tempus ſit numerus.

REdarguit Auctor primam ſententiam affirmantem tempus eſſe in primo mobili dũtaxat cuius motu ceſſante dixerunt ceſſare & tempus, quocirca iuxta placita Sancti Doctoris duas ponimus concluſiones reſponſiuas, quarum prima ſit iſta. Tempus principaliter eſt numerus motus cœleſtis: perſuadetur primo. Motus cœleſtis eſt primus, & aliorum omnium minimus, id eſt velociſſimus, præſertim primi mobilis, ſecundo quia eſt vniuerſalis apud omnes, tertio quia eſt notiſſimus omnibus, quarto quia eſt certiſſimus, quinto quia eſt vniformis.

Pro quo aduertendũ, quod tempus conſiſtit præcipue in triplici motu cœleſti, primum in motu primi mobilis, per quem Sol facit dies, & noctes, ſecundo in motu proprio ſolis, per quem cõſtituit annos, tertio in motu Lunæ, ex quo numeratur menſis.

Secunda

Secunda aſſertio. Tempus minus principaliter eſt numerus aliorum motuum; probatur primo auctoritate Philoſophi in 4. Phyſic. dicentis etiam ſi fuerimus in tenebris, neque moueamur corpore extrinſecus vllo motu Phyſico, ſed tãtum animo agitemus aliquid ex ſola cogitationum duratione, & ſucceſſione ſecundum prius, & poſterius ſentiri, & deprehendi à nobis tempus.

Secundo perſuadetur ratione. Tempus eſt motus numeratus ſecundum prius, & poſterius, ſed omnis motus habet prius, & poſterius, ergo tempus eſt numerus cuiuslibet motus.

Tertio comprobatur experientia; nam adhibentur à nobis varia genera horologiorum, vt motibus eorum vtamur pro tempore ad metiendas actiones noſtras, ergo tempus eſt numerus cuiuslibet motus, & non ſolius motus cœleſtis.

Quarto confirmari valet concluſio duobus exemplis adductis ab Auctore ex ſententia D. Auguſt. primum eſt de motu rotæ figuli, ſecundum de affectionibus, & cogitationibus liberi arbitrij, in quibus eſt tempus, quod tamen non ſubeſt motui cœleſti.

Notandum quod tempus menſurat motum ſecũdum quod quantus eſt, menſura namque eſt vnigenea menſurato, vt patet in 10. Metaph. tex. c. 2. ſed motus non eſt vnigeneus tempori, niſi ſecundum quod eſt quantus non quantitate permanenti, ergo ſucceſſiua.

Secundo notandum, quòd ad motum cœli tempus habet duplicem habitudinem, & paſſionis per ſe conſequentis ſubiectum, & habitudinem numeri, & menſuræ, ad alios autem motus comparatur in ratione numeri tantum, propterea optime Themiſtius dixit, quod tempus primo menſurat motum localem, ſecundario alios motus.

Cæterum mihi videtur dicendum, quod in proprio motu eſt propria ſucceſſio intrinſeca, quæ fuſo nomine poteſt dici tempus, ſed ſucceſſio, quæ eſt accidens exiſtens in primo motu, eſt propriè tempus, & illa ſucceſſio nõ habet rationẽ temporis, niſi quia eſt ſucceſſio primi motus, qui eſt omnium aliorum motuum menſura, vnde ſi ceſſaret ille motus, qui nunc eſt primus, & alij remanerent, ſucceſſio, & mẽſura intrinſeca illius motus, qui remaneret prius eſſet tempus.

Sed obijciet aliquis, ſi tempus reperiretur in quolibet motu, ergo erunt multa tempora ſimul, quod videtur eſſe abſurdum ſecundum Ariſtotelem, qui aſſerit vnum dumtaxat eſſe tempus.

Reſpondetur tempus poſſe bifariam conſiderari, vno modo materialiter, alio modo formaliter primo modo tempus eſt multiplex, ſecundo modo eſt vnum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſi ceſſaret motus primi mobilis, ceſſarent motus inferiores.

Controuerſia eſt inter Doctores de hac re, quidam enim ſuſtinent, quod ceſſatio motus corporum cœleſtium ſit ſufficiens cauſa, vt ceſſent omnes alij motus in iſtis inferioribus, probant tali medio. In cauſis eſſentialiter ordinatis prima cauſa nõ cauſante, ſecunda cauſa non poteſt cauſare, ſed corpora cęleſtia poſſunt dici talis cauſa reſpectu alicuius alterationis, vel mutationis iſtorum inferiorum, ſicut etiam dicitur 2. Phyſic. quod homo generat hominem, & Sol, ſed cœlum non agit, nec cauſat aliquid niſi per motum, ergo.

Alij vero oppoſitam ſententiam tuentur, quod ſcilicet ceſſatio motus cœli, ſeu corporum cęleſtium non eſt cauſa ceſſationis motuum, vel mutationum iſtorum inferiorum, nec generationis, nec corruptionis elementorum, ſed iſta poſſunt haberi ceſſante tali motu, niſi Deus influentiam ſuam ſuſpenderet, ne vnum ageret in aliud corrumpendo, in hanc ſententiam inclinare videtur Scotus in 4. & Baſſolus, ſed & Sanctus Doctor vt patet in quæſt. expreſsè eam tenet, quippe qui iuxta auctoritatem D. Auguſt. 11. de Ciuit. Dei ait, quod ceſſante motu cœli adhuc rota figuli à figulo moueretur, & ita poſſet eſſe motus hic inferior, nec impediret ceſſatio motus cœli.

Secundo comprobatur ex Sacra ſcriptura, nam Ioſue 5. habetur quod ad præces Ioſue Sol ſtetit, & Luna non eſt mota, ſed planum eſt, quod Ioſue, & populus Iſrael contra inimicos dimicauit, & non ceſſauerunt actiones, vel paſſiones elementorum, ſeu iſtorum inferiorum, ergo ceſſatio motus corporum cœleſtium non eſt cauſa ceſſationis aliorum motuum.

Tertio confirmatur ratione. Non minus habet ignis virtutem calefaciendi perfectam aliquod calefactibile proportionatum ſibi, & diſpoſitum, quam habeat intellectus virtutem intelligendi, ſed ceſſante motu cœli intellectus poteſt intelligere, quia intelligere per ſe à motu cœli non dependet, ergo.

Amplius poſito actiuo perfecto, & paſſiuo diſpoſito ſufficienter approximato, & non impedito poteſt ſequi actio, ſed iſta poteſt poni reſpectu multorũ motuum, vel mutationum in iſtis inferioribus ceſſante motu cœli, ergo ceſſatio motus cœli non eſt cauſa ceſſationis aliorum motuum.

Minor probatur, quia motus cęli, cum non ſit forma actiua, ſed paſſio quędam de genere paſſionis recepta in cœlo ab intelligentia mouente, non requiritur ad aliquem motum, vel mutationem iſtorum inferiorum, ſicut principium per ſe motus, ſed ad alterationem influentiarum corporum cœleſtium in hæc inferiora ſecundum diuerſos ſitus, & aſpectus eorum ad iſta: habita vero, vel facta approximatione, vel ſitus, vel aſpectus, nihil facit motus ad actionem, igitur ſi habeatur talis ſitus, vel talis aſpectus ceſſante motu, poſſet habere actio, vel alteratio, ſeu mutatio iſtorum inferiorum, manet enim virtus actiua corporum cœleſtium, & virtutes paſſiuæ, vel receptiuæ elementorum ad agendum, vel influendum, licet non ſic alterentur influentiæ ſicut prius per motum.

Ad rationem alterius ſententiæ reſpõdetur, quòd cœlum non eſt cauſa eſſentialiter prima, & neceſſaria ad actionem vel motum, ſeu mutationem horum inferiorum, ſed accidentaliter, cum autem ſubditur quod cęlum non agit niſi per motum: dicendũ quod cœlum non agit per motum ſuum, ſicut per principium actiuum, ſed per aliquam formam, & virtutẽ abſo-

Digitized by Google

abſolutam, & ita bene ageret in paſſum ſibi ſubiectum, ſi non moueretur per ſuam virtutem, vel formam abſolutam manentem, dato quod cęlum quieſceret, & quod per motum ſuum non agat, patet quia motus ipſius eſt quædam paſſio de genere paſſionis, & quidam reſpectus extrinſecus in ipſo receptus, & cauſatus ab intelligentia mouente.

Si dicas, quòd motus cœli eſt primus in ordine motuum, ergo deſtructo illo deſtruerentur omnes alij motus, & per conſequens ceſſante motu cęli ceſſabunt omnes alij, conſequentia probatur, quia quandocunque eſt aliquis ordo eſſentialis inter aliqua, deſtructo primo in illo ordine deſtruuntur poſteriora.

Reſpondetur, motum primi mobilis eſſe primum pôt quadrupliciter intelligi, vno modo quo ad depẽdentiam ſic, quod alij motus dependeant eſſentialiter ab eo, & ſic non dicitur primus, quia non cauſantur ab illo primo motu, vt dictum fuit; propterea poſſunt fieri ſimpliciter ſine illo motus, alio modo poteſt intelligi primus ille motus, quo ad perfectionem, ſicque verum eſt, quod obtinet primum locum inter alios motus, tertio quantum ad vniformitatẽ, & ita primus eſt dicendus, quoniam eſt vniformis, quarto quantum ad regularitatem motus partium, ſicque eſt primus, quia vna pars non mouetur velociori motu in vno tempore, quam in alio.

Obijcies motum primi mobilis eſſe menſuram aliorum, ergo.

Reſpondetur eum non eſſe mẽſuram neceſſariam in eſſendo, licet ſit vniformior, & habeat aliquo modo rationem menſuræ, ſicut & vltra reſpectu panni, qui tamen non dependet ab illa in eſſendo, non eſt enim menſura quælibet talis, vt ab ipſa dependeat eſſentialiter menſuratum, ſed menſura prima, quæ eſt Deus, bene eſt talis, ideo concluditur, quod motus primi mobilis magis eſt dicendus primus, vel prior accidentaliter, quam eſſentialiter.

PVNCTVM TERTIVM.

Num quando Ioſue præliabatur contra Gabaonitas, & ſpheræ quieuerunt, eſſet tunc tempus.

ALiqui dixerunt, quod motus ille præliantium menſurabatur tempore imaginario, vel potentiali, non autem actuali.

Alij exiſtimarunt, quod tempus fuit, quia motus primi mobilis non ceſſauit, ex ſacra namq; ſcriptura non habetur, niſi quod Sol ſtetit.

Et ſi dicatur, quod ſi Sol ſtetit, etiam & alia corpora cœleſtia ſteterunt, alias non manſiſſent in ea proportione, in qua fuerunt ante ſtationem illam.

Reſpondent qui prædictam opinionem tuentur, quod ſicut illa quies fuit miraculoſa, & ſupernaturalis, ſic proportio corporum cœleſtium penes ſuos motus fuit miraculosè reformata; prædictæ ſententiæ ſunt valde probabiles, & poſſunt facile ſuſtineri, & ideo eas infringere non audeo, verũtamen dico, quod tempus eſt duplex, quoddam eſt commune, quod ſcilicet, immediatè conuenit motui primi mobilis, tanquam ſubiecto illius, aliud eſt particulare, quod correſpondet motui particulari horum inferiorum: hac præmiſſa diſtinct. pono tres concluſiones, quarum prima ſit hæc, quando Ioſue præliabatur, & Sol ſtetit, non fuit tempus vniuerſale, & commune; probatur ſic. Deſtructo ſubiecto, deſtruitur & paſſio illius, ſed tunc ſubiectum temporis, ſcilicet motus primi mobilis non fuit, ergo neque tempus.

Secunda concluſio. Cum præliabatur Ioſue, & Sol ſtetit, fuit tempus particulare, probatur quia motus particulares fuerunt, ſed motus eſt ſubiectum illius temporis, ergo.

Tertia concluſio. Motus ille bellantium tunc menſurabatur tempore particulari; patet, nam motus ille fuit particularis, ergo ſibi correſpondebat tempus particulare.

PVNCTVM QVARTVM.

Qualis numerus ſit tempus.

DOcet Ariſt. 4. Phyſicorum tempus eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius, cauſa vero propter quam tempus dicitur numerus, eſt, quia tempus eſt menſura, ratio autem menſuræ primum conuenit numero, ſeu vnitati, & propter hanc accommodatur etiam alijs rebus, vt tradit Phyloſophus 10. Metaphyſ. præterea id, quo metimur plus, & minus, eſt numerus ſed tempore mentimur plurem, & minorem notum, ergo tempus eſt numerus.

Sed dubitatur qualis numerus ſit tp̃s, ppea quod apud Latinos interpretes triplex datur numerus.

Vnus eſt numerans, & hic dicitur intellectus, ſiue anima ſecundum Platonicos, vnde Xenocrates difiniebat animam eſſe numerum: alius eſt, quo numeramus, & hic non aliud eſt, quam numerus conſideratus per abſtractionem ab omni materia ſenſibili, quomodo conſideratur à Mathematico, & ſignificatur iſtis nominibus abſolute duo, tria, quatuor, tertius eſt numerus numeratus, qui non eſt in propoſito, ipſæ res numeratæ puta ligna, canes, aut equi, ſed numerus applicatus reb. numeratis quod eſt accidens ſubiectiue in rebus numeratis exiſtens; quo res intrinſecè dicuntur tot ſecundum multitudinem, & ſignificatur iſtis nominibus, duo lapides, tres homines, decem boues, &c. Hac permiſſa diſtinctione numeri pono tres concluſiones, quarum ſit.

Prima tempus non eſt numerus numerans, hæc eſt de ſe manifeſta, & eſt Auctoris in queſt. ſi quidem talis numerus eſt anima.

Secunda tempus non eſt numerus, quo numeramus, probatur quia tunc numerus cuiuslibet rei eſſet tempus eodem, namque numero formali numeramus omnes res, denario enim homines, lapides, equos, & alia numeramus, ſecundo quia tunc tẽpus non eſſet quantitas cõtinua in re extra animam, ſed diſcreta, quod eſt inconueniens.

Tertia tempus eſt numerus numeratus hanc ponit Auctor, & communiter Philoſophi tuentur, præſertim Coment. cum dixit, quod diffinitio temporis in qua non eſt ambiguitas, eſt numeratum, id eſt res numerata prioris, & poſterioris exiſtẽtium in motu.

Sed aduertendum, quod non ſic dicitur tempus numerus numeratus, quaſi nullo modo ſit numerãs formaliter, ſed quia non eſt ille numerus formaliter abſtra-

Digitized by Google

abſtractus, quo anima numerat, nam ſicut albedo in pariete exiſtens.i. quo paries formaliter eſt albus, ita numerus in rebus numeratis exiſtens formaliter etiam eas numerat, & ab ipſo formaliter, & intrinſecè dicuntur numeratæ.

Secundo obſeruandum tempus dupliciter poſſe conſiderari, vno modo quatenus comparatur cum motu circulari, alio modo pro vt comparatur cum alijs motibus, primo modo eſt numerus paſſiuè, quia eſt paſſio illius intrinſecè inhærens ipſi, ſecundo modo eſt numerus actiuè, quia menſurat illos.

Tertio notandum, quod motus poteſt numerari dupliciter, vno modo ſecundum quantitatem ſecũdum quòd plures motus etiam ſimul exiſtentes dicuntur plures, ſicut ſi paulus ambulet & augmentetur, & calefiat, dicitur tribus motibus moueri, Alio modo ſecũdum ordinem pro vt ſcilicet, in motu eſt prius, & poſterius, tempus eſt numerus motus, non primo modo ſed ſecundo modo.

Sed dices ſi tempus eſt numerus, ergo idem erit continuum, & diſcretum, ſed hoc videtur impoſſibile, quia continuum, & diſcretum ſunt oppoſita, ergo conſequentia probatur, nam tempus ſecũdum rem eſt motus, qui eſt continuus, ſi autem ſit numerus, erit diſcretum.

Reſpondetur, quod ſi loquamur de tẽpore quantum ad rationem ſuam, qua definitur, ſic importat quantitatem continuam, & diſcretam, quarum vnũ eſt ſicut materia, aliud vero ſicut forma, id.n. quod eſt in tempore tanquam forma eſt numerus, quod vero eſt tanquam materia, eſt motus continuus, tẽpus igitur formaliter eſt quantitas diſcreta, materialiter autem eſt quantitas continua.

Secundo reſpondetur, quod non omnis numerus eſt quantitas diſcreta, ſed tantum numerus abſtractus, & numerus rerum diſcretarum, & continuitatem inter ſe non habentium, tempus autem non eſt talis numerus, ſed eſt numerus prioris, & poſterioris in motu, quæ inter ſe continuitatem habent.

Tertio reſpondetur, quod tempus dupliciter cõſiderari poteſt, vno modo ſolitarie, & per abſtractionem à ſubiecto, alio modo ratione ſubiecti, in quo eſt, primo modo eſt quantitas diſcreta, nam ſi eſſet ſeparatum à motu, non haberet continuitatem, ſecundo modo eſt quantitas continua, quia videlicet motum continuum numeret.

PVNCTVM QVINTVM.

Num tempus pendeat ab opere animæ.

AVctor referens ſecundam opinionem ait de mente Ariſt. & Auguſtini actualem numerationem eſſe à parte animæ, ſed tempus eſt numerus, ergo ſequitur quod pendeat ab animæ operatione.

Pro intelligentia huius dubij aduertendum eſt, tempus dupliciter conſiderari poſſe, vno modo ſecundum ſuum eſſe formale, alio modo quantum ad ſuum eſſe materiale.

Formale eſt illud, in quo diſtinguitur formaliter tempus à motu, & hic eſt numerus, Materiale eſt illud, cui applicatur talis numerus, ſicut cum dicimus decem equi, ly equi eſt materiale numeri, ſic in propoſito motus eſt materia talis numeri quale eſt tempus.

Hac prænotata diſtinctione pono duas concluſiones, prima ſit hæc tempus, quo ad ſuum materiale, non dependet ab operatione animæ, ſiue eſt actu præter animam, probatur materiale in tempore eſt fluxus continuus, quo mobile fluit de vna parte per ſectionis ad aliam, vt in motu alterationis, vel ab vno, vbi in aliud, vt in motu locali, ſed talis fluxus eſt ens extra animam, quia ſi nullus homo intelligeret adhuc cœlum, flueret de vno vbi ad aliud vbi, & illud, quod calefit, flueret actu de vna parte caliditatis ad aliam, ergo tempus quo ad ſuum eſſe materiale non dependet ab operatione animæ, ſed eſt ens extra animam.

Secunda concluſio. Tempus quo ad ſuum eſſe formale, & completum dependet ab operę animæ, probatur, primo auctoritate D. Aug. li. 11. Confeſſ. ſic dicentis tempus eſt conceptio vel affectio animi, qua anima concipit non tranſeuntem, ſecundo teſtimonio Coment. in 4. Phyſic. tolle animam, tollis & tempus, item Galen. vt refert Coment. vbi ſupra ait, quod tempus ſequitur motum imaginatum in anima.

Comprobatur ratione, *Impoſſibile eſt eſſe numeratum actualiter ſine numerante, ſed tempus eſt motus numeratus ſecundum prius*, & poſterius, ergo non poteſt eſſe ſine *numerante*.

Confirmatur *ratione* Comen. cum res numerans, quæ eſt anima, *non fuerit*, numerare, quod eſt actio numerantis, *non erit*, & cum actio numerantis non erit, numerus *nõ* erit; quoniam numerus aut eſt numeratum, *aut* actio numerantis, ſed conſtat, quòd non eſt *numeratum*, ergo eſt actio numerãtis in numerato, vel circa numeratum vt obiectum, ſed numerans, ſcilicet motum, qui eſt fluxus continuus, nõ eſt niſi anima intelligens, & apprehendens partes motus, vt vna eſt antecedens aliam, ergo ſi anima intelligens non erit, non erit numerus, & cum tẽpus, quo ad ſuum formale, ſit numerus, ſequitur quod tempus, vt ſic, ſit dependens ab anima.

Item ratio menſuræ actu non conuenit alicui niſi ex operatione animæ, ſed tempus eſt menſura motuum, ergo non poteſt eſſe ſine operatione animæ.

Hoc illuſtrari poteſt ſimilitudine vlnæ ligneæ, quę per ſe habet quantitatem v.g. octo palmorum, ſed deſignatio, & diſtinctio illorum palmorum adhibitio, item illius ligni ad metiendum pannum, vel aliquod aliud fit opera, & induſtria hominis, ſimiliter de tempore ſentiendum eſt.

Sed dices ſi tempus habet æuum eſſe completum ab opere animæ, vel eſt ens vt figmentum excogitatum, vt chimera, vel eſt ens in anima, vt vniuerſale, cuius fundamentum eſt in re, ſed vniuerſalitatem facit intellectus non primo modo, vt communiter conceditur, nec etiam ſecundo modo: quia Philoſophus in 6. Metaphyſic. diuidit ens in anima, ſecundo modo dictum contra ens, quod diuiditur in decem prędicamenta, ſed ens ſpectat ad ens, quod diuiditur in 10. prædicamenta, cum ſit ſpecies quantitatis, ergo non eſt ens in anima, ſed eſt extra animam.

Reſpondetur tempus non eſt ens in anima, primo modo; quia vt ait Sanctus Doctor non eſt fictio animæ,

Digitized by Google

mæ, nec ſicut vniuerſale ſumendo vniuerſale pro intentione vniuerſalitatis, quoniam vniuerſale, vt ſic eſt ens rationis diſtinctum contra ens reale diuiſum in 10. prędicamenta, ſed eſt ens in anima ſicut natura, cui intellectus attribuit intentionem vniuerſalitatis, quæ licet ſit res, non tamen dicitur formaliter vniuerſalis, niſi per opus intellectus, ſic dicitur de tempore, quamuis enim fundamentum ſit reale, tamen formale eſt ab anima.

Nota ſecundum Auerr. 8. Coment. 4. Phyſic. hoc eſſe diſcrimen inter ens incompletum cuiuſmodi eſt tempus, & ens completum, vt equus, lapis &c. quod illud accipit complemẽtum ſuum per operationem animæ, hoc autem minime.

PVNCTVM SEXTVM.

Num omnium temporalium ſit vnum tempus.

SAnctus Doctor tum in corpore quæſt. tum etiam in ſolutione primi argumenti de hac re verba facit.

Pro cuius dubij dilucidatione ſciendum, quòd tempus duobus modis ſecundum Auerr. accipitur, vno modo principaliter, & primo, alio modo ſecundario, vel tempus capitur bifariam, vno modo propriè, alio modo communiter, primo modo tempus eſt illud, quo primo vt vniuerſali menſura menſuramus omnem motum, ſiue ſuperiorem, ſiue inferiorẽ. Secundo modo ſcilicet, communiter dictum eſt omne ſucceſſiuum, quo poſſumus menſurare durationẽ alicuius motus, in quo ſenſu motus horologij poteſt ſic dici tempus. item ambulatio Ioannis, ſtudium, & lectio poſſunt dici hoc modo tempus, ſicut quando conſueuimus dicere poteſt eſſe meridies, quia tantum ambulaui, vel tantum ſtudui, vel tantum legi.

His præmiſſis ſit prima aſſertio, tempus propriè dictum ſiue primo, & principaliter eſt tantum vnum reſpectu omnium temporalium, probatur quidem ex Ariſt. 4. Phyſic. tempus hoc modo ſumptum eſt numerus primæ circulationis, ſed hæc eſt vna tantum, ergo & tempus eſt vnum.

Maior probatur, tempus eſt numerus illius motus, qui omnes alios motus numerat, ſed hęc eſt prima circulatio, vtpotè, quæ eſt motus ſimpliciſſimus, & maximè regularis; ſed hanc rationem non eſſe potiſſimam, alij arbitrantur, vt oſtendetur infra.

Secunda concluſio, tempus communiter dictum, vel ſecundario non eſt tantum vnum numero, ſed plurificatur ſecundum quod plurificantur motus, probatur in quocumque eſt prius, & poſterius ſecundum durationem, in eo eſt tempus communiter dictum, ſed in omni motu cum ſit ens ſucceſſiuum eſt pars prior, & poſterior ſecundum durationem, quia vna pars ſuccedit alteri, ergo in omni motu eſt tempus, ergo tempus communiter dictum nõ eſt vnum.

Nonnulli ex recentioribus interpretibus Ariſtot. breuiter differunt tempus materialiter quidem multiplicari, ſicut multiplicatur motus, formaliter autẽ minimè, nam ſi ſimul fiat augmentatio, & alteratio, quamuis iſti motus per ſe differant genere, tamen dicuntur eſſe in eodem tempore, quatenus vel differunt ſecundum differentias temporis.

Cæterum quæ ſit cauſa vnitatis temporis non cõueniunt Doctores, vt inſinuat Auctor in quæſt. aliqui enim aſſignant cauſam vnitatis temporis ex vnitate æternitatis, quæ eſt principium durationis, & ſic omnes durationes ſunt vnum, ſi ſpectetur earum principium, ſunt vero multæ, ſi conſideretur diuerſitas eorum, quæ recipiunt durationem ex influxu primi principij. Quidam aſſignant cauſam vnitatis temporis, quia numerus omnium numeratorum eſt vnus, cum tempus nil aliud ſit, niſi numerus ſecundum Ariſt.

Alij ex vnitate primi motus, ſecundum quem, cũ ſit ſimpliciſſimus, omnes alij menſurantur, vt habetur 10. Metaphyſic.

Sanctus autem Bonau. tenet vnitatem temporis eſſe ſumendam ex parte materiæ primę, quæ eſt primum ſubiectum motus, cuius menſura eſt tempus, ſiquidem tempus habet eſſe ex hoc, quod materia tendit ad formam propter hoc, quod cauſatur à motu.

Nec obſtat huic ſententiæ Auctoris, quod non nulli obſeruant dicentes, quod actus variationis in materia non eſt vnus tantum, ſed plures, quia ſufficit quod potentia ad variationem ſit vna, qualis eſt fundamentalis.

Hoc etiam cogit, quod adducunt materiam eſſe ſubiectum maxime remotum, quia etiam primum mobile eſt valde remotum, & tamen ſecundum eos vnitas temporis ſumitur ex eo.

Nec itidem valet, quod obijciunt in materia non eſſe aliquam viciſſitudinem, & per conſequens non eſſe tempus in ea, quia non ſumitur materia ab Auctore abſolute, prout eſt denudata forma, ſeu circũſcripta omni forma, ſed quatenus eſt ſub forma, ſic enim in ipſa eſt viciſſitudo.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num ſit danda duratio alicuius rei permanentis, quæ ſit menſura omnium exiſtentiarum aliarum rerum permanentium, hoc eſt num duratio alicuius Angeli menſuret exiſtentias aliorum.

DIſſentiunt Doctores circa hoc negotium, quidam enim dixerunt, quod in potentia non ſit dandum aliquod æuum primum, ſiue duratio, quæ menſuret exiſtentias omnium aliorum, quia Angeli poſſunt procedere in infinitum inſurſum, vel ſaltem oppoſitum non eſt demonſtratum, & ita non eſſet aliquod æuiternum primum, quod menſuret exiſtẽtias omnium aliorum, in actu tamen aſſeruerunt eſſe dandam durationem ſubſtantiæ Angelicæ, quæ ſit menſura omnium aliorum æuiternorum inferioris perfectionis exiſtẽtiarum ſuarum, & illud eſt æuum, vel duratio primi Angeli, & perfectiſſimi in naturalibus, quæ eſt in actu, ſi autem ſint plures tales Angeli, in eadem ſpecie, & ſint æquè perfecti, æqualiter æua ipſorum menſurant exiſtentias aliorum æuiternorum, quia ſunt æquè prima perfecta.

Alij dixerunt, quod non ſit vnum æuum cõmune omnibus, ſed quod æternitas correſpondet eis pro menſura communi extrinſeca, primum probãt, quia res, cuius menſura intrinſeca nata eſt eſſe menſura extrin-

Digitized by Google

extrinſeca aliorum eſt durabilior, & permanentior, quã illa alia, ſed duratio alicuius æuiterni nõ eſt nata eſſe durabilior durationibus aliorum, vt patet, quia omnia poſſunt durare ſaltem loquendo de incorruptibilibus, ergo non eſt vnum æuum commune omnibus æuiternis.

Secundum probant, quod ſcilicet, æternitas ſit menſura communis omnium æuiternorum tali medio. Illudque, quod menſurat finitum, & participatum in quantum participatum, & finitum eſt maius finito, & participatio, ergo quod eſt menſura extrinſeca æuiterni eſt ſimpliciter perfectius, & nobilius quolibet æuiterno, ſed tale non eſt niſi æternitas, vel Deus ergo.

Alij deniq; exiſtimarunt non eſſe dandam durationem alicuius Angeli, quæ menſuret exiſtentias aliorũ, huius ſententiæ eſt Auctor, vt patet in quæſt. quocirca pono tres concluſiones, prima ſit iſta, non eſt aliqua duratio alicuius æuiterni, quæ menſurat per ſe exiſtentias aliarum rerum permanẽtium, probatur ſic, menſura debet eſſe vnigenea menſurato ſecundum Ariſt. 5. Metaph. ſed duratio, & exiſtentia non ſunt vnigenea, ergo non poteſt eſſe menſura omnium æuiternorum.

Secunda concluſio, non eſt aliqua duratio, quæ menſuret per accidens exiſtẽtias aliorum, probatur quia quandocumq; aliquid menſurat aliud per accidens, putã mediante alio primo menſurato, ſicut menſurat ſubſtantiam panni per accidens per quantitatem prius menſuratam, vel mediante ipſa, oportet, quod menſura comparetur ad vtrumq; ſecundũ eandem rationem menſuræ, ſed duratio non poteſt comparari ad durationẽ, & exiſtentiam ſub eadem ratione menſuræ, nam duratio menſurat durationẽ, ſicut menſura quiditatiua, & ſicut magis perfectum minus perfectum, neq; poteſt menſurare exiſtentiã, quoniã illa eſt ſubſtantia, & nobilior vel magis perfecta æuo, vel duratione, quæ eſt accidens, ergo nullo modo eſt aliqua duratio alicuius Angeli, quæ menſuret exiſtentias aliorum.

Tertia concluſio cuiuslibet æuiterni eſt propria menſura intrinſeca exiſtentiæ ſuæ, probatur nam quodlibet æuiternum habet propriam exiſtentiam, & durationem ab exiſtentia, & duratione alterius æuiterni re ipſa diſtincta.

PVNCTVM OCTAVVM.

Num detur vna duratio, quæ ſit menſura omnium durationum aliorum æuiternorum.

ADuerte quod hic non quęrimus de mẽſura exiſtentiarum, ſed durationũ, nam de illa egimus in præcedenti pũcto, & de hac controuerſia eſt inter Doctores, quidam.n.cenſuerunt quod in potentia non ſit dandum aliquod vnum ſimpliciter primum, quod ſit menſura aliorum, quia proceſſus in infinitũ poteſt eſſe in eis ſicut ſupra diximus, vel ſaltem oppoſitum non eſt demonſtratum, in actu aũt concedi valet, quod ſit danda vna duratio, vel plures eiuſdẽ rationis, quarum quælibet eſt menſura durationum aliorum æuiternorũ, & hoc propter duas rationes: prima quia in quolibet genere dandum eſt aliquod primum, quod ſit menſura aliorum, & ratio cognoſcendi alia, vel quantum ad perfectionem, & gradũ, vel quantum ad durationẽm. Secunda quia eſt dare in actu vnum æuum ſaltem ſecundum ſpeciẽ ſummè actuale, & ſimplex potens coexiſtere tempori, quantum eſt ex ſe, & ex poſitiua ratione, quæ eſt actualitas ſua, ergo omnium æuiternorum aliorum ab vno eſt in actu vnum æuiternum menſurans pari ratione omnes durationes.

Alij vero opinati ſunt non eſſe dandam durationem, quæ ſit menſura omnium durationum aliorum æuiternorum, quorum ſententiã ſequitur S. Doctor, & rõnib. comprobat, quæ efficaciſſimis medijs muniuntur. Primo menſura eſt ſimplicior, & vniformior mẽſurato, ſed vnum æuum non eſt ſimplicius, nec vniformius alio, quia vtrũq; eſt ſimplex, & indiuiſibile, ergo non eſt dandũ vnũ æuũ, quod ſit menſura aliorũ.

Secundo menſura eſt nobilior menſurato ſecundum totum genus ſuum, ſed vnum æuum non eſt nobilius ſecundum totum genus ſuum, quia eſſet nobilius ſe ipſo, cum cõtineatur in genere ęuorum, ergo.

Tertio ſi æuum ſupremi Angeli eſſet menſura aliorum ſequeretur, quod menſuratum poſſet eſſe ſine menſura, quia Deus poſſet cõſeruare inferiores Angelos annihilando primum, ſed hoc eſt impoſſibile, videlicet quod menſuratum poſſit eſſe ſine mẽſura, quia pro tanto ſcientia eſſe non poteſt ſine ſcibile, licet è conuerſo.

Quarto ſi eſſet vna duratio, quæ ſit menſura omnium æuiternorũ, vel eſſet mẽſura per adæquationẽ vel per replicationẽ, ſed neutro horũ modorũ, ergo.

Minoris vtraq; pars probatur; prima quod non per adæquationẽ, quia primus Angelus potuit creari poſt alios, & ſic ſuum æuum non fuiſſet alijs adęquatum, ſecunda pars ſimiliter probatur, quod æuũ non poſſit menſurare aliud per replicationem, ſicut vlna panni mẽſurat totum pannum, quod in talibus non eſt pars, & pars, ergo nullo modo vnum æuum eſt menſura omnium aliorum.

Quinto menſura debet eſſe notior re, quę menſuratur, ſi quidem per illam de quantitate, aut pondere, aut duratione rei, quam metimur, certiores reddimur, ſed æuum ſuperioris Angeli, vel ſupremi non eſt notius æuo inferioris, quatenus duratio eſt ad modum quantitatis extenſæ, ergo non poteſt eſſe menſura aliorum. Minor probatur, ſi eſſet notius, vel eſſet notius intellectui diuino, vel intellectui ſuperioris Angeli, vel intellectui inferioris Angeli, vel intellectui noſtro, ſed nullo intellectui eſt notius, ergo nõ põt eſſe menſura aliorũ. Minor probatur primo non eſt notius intellectui diuino: quia omnia æquè ipſi patent, & manifeſta ſunt, ſecundo non eſt notius intellectui ſuperioris Angeli, quia ex ſua duratione nõ redditur certior de duratione inferioris, quãta.ſ. fuerit, in quo conſiſtit propria ratio menſuræ, vident.n. omnes ſimul incępiſſe, & perſeueraſſe; tertio non eſt notius intellectui inferioris Angeli, quia alterius æuo, non vtitur, vt inſtrumento ad diſcernendũ quãtum ipſe durauerit, cũ ſuam durationem quilibet ita bene cognoſcat, vt duratione alterius eam melius non definiat, quarto nõ eſt notius intellectui noſtro quandoquidem de duratione vnius nullo modo per aliud reddimur, ſed ſolo tempore noſtro.

Sed

Digitized by Google

Sed dices illud, quod per ſuperabundantiam dicitur vni ſoli conuenit, menſura eſt huiuſmodi, quia dicitur 10. Metaphyſicorum, quod vnumquodque menſuratur minimo ſui generis, ergo in omni genere erit tantum vna menſura, & per conſequens in genere æuiternorum erit vnum tantum æuum.

Reſpondetur, quod Deus poteſt dici illud minimum, qui minimum accipitur pro ſimpliciſſimo.

Nota, quod menſura extrinſeca habet cauſalitatem ſuper menſurato extrinſeco, vnum autem æuiternum non habet cauſalitatem ſuper altero, hoc aperte docet Auctor in ſecunda ratione dicẽs, quod ſi daretur vnum ſubiectum omnium æuiternorum, illud haberet excellentiam, & influentiam, & continentiam reſpectu æuiternorum, ſicut primum mobile reſpectu temporalium, ſed tale inueniri non poteſt.

Secundo nota, quod ſicut omnes colores reducuntur in vnum colorem, putà in albedinem, tanquam in menſuram extrinſecam, ſic vt patet omnes ſubſtantiæ reducuntur in vnam ſubſtantiam, quæ eſt Deus, omnia ergo æuiterna reducuntur in vnam menſuram extrinſecam, ſcilicet in ipſam æternitatem Dei, non autem in aliquod æuum, quod ſit in aliqua creatura.

Tertio obſerua, quod ſi æuiternum dicatur omne illud, quod eſt extra vitæ terminum, hoc eſt cuius vita non habet terminum, ſic poteſt concedi primum æuiternum eſſe menſuram omnium æuiternorum, ſed hoc non eſt Angelus, ſed Deus quippè qui non habet terminum, cum ſit infinitus, & immenſus.

Sed quæres num aliquo modo æuum poſſit dici vnum.

Alexander Alen. 1. part. quæſt. 12. memb. 9. art. 2. reſpondẽs ad obiecta inquit, quod poteſt dici vnum ab vnitate conformitatis, quia omnia æua diſtincta ſecundum diſtinctionem æuiternorum conformitatem habent in duratione æternitatis, & temporis æternitatis, quantum ad infinitatem ex parte finis temporis quantum ad habere principium, non tamen quod ſit vnum æuum omnium æuiternorum, ſicut vnum tempus omnium temporalium, quia omnia æuiterna immediate exeunt à primo, propter quod non intercipitur aliquod medium, à quo dependent ſecundum eſſentiam, vel actum quemadmodum omnia temporalia quantum ad eſſe, & operationem, in quantum huiuſmodi dependeat à motu primi mobilis.

Ex dictis patet, quid ſit reſpondendum ad illas duas rationes pro prima ſententia adductas.

PVNCTVM NONVM.

Num ſint tot æua, quot æuiterna.

SCotus, & eius diſcipuli dicunt, quod æuum poteſt ſumi duobus modis, vno modo pro actuali exiſtentia, ſiue duratione intrinſeca æuiterni, alio modo pro duratione menſuratiua æuiternorum, quę bifariam intelligi valet, vno modo duratio ſimpliciſſima, & notior ſimpliciter in genere æuiternorum, ſecundo quæcumque duratio ſimplicior, & notior reſpectu inferioris, & minus nota, hac pręmiſſa diſt. ponuntur tres propoſitiones ad mentem Scoti, & ſequacium, prima ſi æuum capiatur pro exiſtentia, ſiue duratione æuiterni, tot ſunt æua, quod ſunt ęuiterna, quia quodlibet æuiternum habet propriam exiſtẽtiam, & durationem ab exiſtentia, & duratione alterius æuiterni diſtinctam, ſecunda propoſitio ſi æuum capiatur pro duratione ſimpliciſſima tantũ eſt vnum ęuum, quoniam tantum eſt vnum primum æuiternum, in quo eſt æuum menſuratiuum omnium æuiternorum.

Tertia ſi æuum ſumatur pro duratione ſimpliciori, & notiori reſpectu inferioris, plura ſunt æua menſuratiua, ſi quidem quælibet exiſtentia æuiterni ſuperioris dici poteſt æuum menſuratiuum reſpectu inferioris.

Alexander Alen. affirmat, quod ſunt plura æua materialiter ſicut plura tempora, ſed non formaliter, vel inquit ipſe, dicuntur plura æua in alia ſignificatione, quam in propria, Vel ſunt plura æua ſecundum pluralitatem æuiternorum, nec habent vnitatem eſſentiæ.

Seraphicus Doctor affirmat tot eſſe ęua, quot ęuiterna, probat quia vnitas æui conformatur formæ, ſicut vnitas temporis conformatur materiæ, ſed formæ ſunt plures; quoniam plures exiſtentiæ completæ id eſt, æuiterna, ergo & æua, ergo quot ſunt æuiterna, tot ſunt æua.

Hęc ſententia Auctoris comprobatur, quia ęuum eſt menſura, & quantitas durationis æuiterni, pro vt eorum eſſentia coexiſtit inſtantibus aut tempori, & cum ſint plura æuiterna, & plures coexiſtentiæ neceſſario erunt, & plures menſuræ, & plura æua.

Confirmatur, quia ſicut quæ temporalia ſunt, & ſubiecta motui, atque varietati ſuam propriam habet menſuram, ſcilicet tempus, ſic & immortalia, & permanentia, & æuiterna habent propriam menſuram, ergo in quolibet æuiterno debet eſſe ſua menſura, quæ cum ſit ipſi propria certior quoque ſit, & per conſequens quot ſunt æuiterna, tot ſunt æua.

Sed obijcies ſi eſſent plura æua, aut eſſent ſimul, aut vnum poſt aliud, ſi primo modo, tunc eſſent in eodem nunc, ac proindę illa plura æua eſſent vnum æuum, ſi ſecundo modo, tunc vnum eorum non eſſent perpetuum, & per conſequens non eſſet æuum.

Huic obiectioni reſpondet Auctor in ſolutione vltimi, quod eſſe ſimul pluraliter poteſt intelligi bifariam, aut per menſuræ concomitantiam, aut per menſuræ vnitatem, & indifferentiam: illuſtrat exẽplo hanc diſtinctionem, nam cum dicitur homo, & Angelus eſſe ſimul intelligendum eſt, per menſuræ concomitantiam, cum autem dicitur Petrus, & Paulus ſimul concurrunt, hoc poteſt intelligi per menſuræ vnitatem, & indifferentiam, qua propter non ſequitur quod ſi æua æuiternorum ſunt ſimul, quod ſint vnum, poteſt etiam reſponderi, quod ſicut æuiterna ad ſe habent ſimultatẽ, ſic & æua eorum, ſunt enim ſimul in vno nunc extrinſecę, & alienæ menſurę, puta in vnum æternitatis, ſed non ſunt in vno nunc propriè, & intrinſecè, quia vt ſic vnumquodque æuum eſt in ſuo proprio nunc.

Digitized by Google

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ſpiritualia habeant menſuram permanentem, vel ſucceſſiuam.

PRo declaratione tituli aduertendum, quod cum menſura ſit quantitas, erit neceſſario diuiſibilis, vt in ſuperioribus dictum eſt, diuiſibilitas enim eſt proprietas ſeu affectio quantitatis ſecundum Philoſophum, porrò quantitas duplex eſt; ſcilicet continua, & ſucceſſiua, quantitas continua habet omnes partes ſimul, vt linea ſuperficies, corpus, quantitas autem ſucceſſiua habet partes ſucceſſiuas, & hoc eſt duplex, vna, quæ componitur ex partibus diuiſibilibus, vt tempus, cuius quælibet pars eſt diuiſibilis, alia componitur ex indiuiſibilibus, id eſt, ex inſtantibus, cuiuſmodi eſt æuum.

His notatis diſtribuitur corpus quæſt. in dua membra, in primo Auctor refert aliorum ſententiam, eamque redarguit, & impugnat, in ſecundo propriam ponit, ac probat.

Quo ad primum opinio conſiſtit in tribus propoſitionibus, prima æuum eſt totum ſimplex non habens ſucceſſionem prioris, & poſterioris, ſecunda propoſitio eſt, æuum non eſt propriè quantitas ſed in genere quantitatis per reductionem, tertia æuum eſt quantum virtute excedens omne eſſe temporale, ad ſimilitudinem æternitatis increatæ.

Hanc opinionem impugnat Auctor tanquam non rationabilem quatuor medijs, primo ſi æuum eſt omnino ſimplex, ergo non eſt uera menſura, ſed hoc eſt falſum, ergo conſequentia patet, quia menſura differt realiter à menſurato.

Secundo ſi æuum eſſet totum ſimul, ſequeretur aliquid eſſe infinitum in actu præter Deum, quod eſt falſum, probatur quia æuum eſt infinita duratio à parte poſt, & eſt actu, ergo ſi eſt totum ſimul datur infinitum in actu.

Tertio ſi æuum eſſet totum ſimul ſequitur Deum non poſſe facere, vt Angelus, qui fuit & nunc eſt, non ſit futurus, ſed hoc eſt falſum, cum eum annihilare poſuit: ſequela probatur Deus non poteſt facere, vt Angelus qui fuit, non fuerit, ergo neque vt non ſit futurus, conſequentia probatur, nam ſi æuum eſt totum ſimul in Angelo, idem eſt præteritum, & futurum.

Quarto ſi æuum eſt totum ſimul, ergo intellectus non poteſt cogitare non eſſe, probatur conſequentia in eo, quod habet totum eſſe ſimul in actu idem eſt eſſe, fuiſſe, atque futurum eſſe, ſed quod fuit impoſſibile eſt cogitare non fuiſſe, ſi intelligatur, ergo ſi idem eſt æuiterno fuiſſe, & fore impoſſibile, eſt cogitare ipſum non fore, quod falſum eſt, cum hoc ſit proprium Deo.

Circa ſecundum Auctor adducit propriam ſententiam, & duo agit, primo ponit concluſiones duas reſponſiuas, ſecundo mouet dubitationem, ac diſſoluit.

Quo ad primũ concluſio prima, hæc ſit æuum eſt menſura ſucceſſiua habens prius, & poſterius, hanc probat Auctor primo auctoritatibus, quæ ponuntur in argumento contra, nam D. Hieronymus ad Marcellam ſic ait tantum Deus eſt, qui non nouit fuiſſe, vel futurum eſſe, ergo omnis creatura in ſui eſſe habet prætenſionem ſiue fuiſſe, & fore, ergo habet in ſui duratione ſucceſſionem; Item Anſelmus in proſoloq. tractans illud Pſalm. 9. Dominus regnabit in æternum, & vltra, ait hoc dictum eſſe, non quia poſt æternitatem ſit aliquid, ſed quia æternitas, quæ eſt tota ſimul excedit æternitatem creaturæ, quæ non eſt omnino tota ſimul.

Secundo comprobat Auctor concluſionem rationibus, prima vnitas naturæ Angelicæ deficit ab vnitate naturæ diuinæ, ergo etiam ſimplicitas durationis Angelicæ à ſimplicitate durationis diuinæ, & per conſequens duratio Angelica habebit aliquam compoſitionem, atque adeo prius, & poſterius.

Secunda omnis duratio creaturæ eſt aliqua quantitas, ergo diuiſibilis, ac proinde habens prius, & poſterius.

Tertia, quæ eſt vltima in ordine, ſi duratio, ſcilicet rei æuiternæ non habet prius, & poſterius conſequens eſt, vt nulla res æuiterna ſit diuturnior, quàm alia, nam vbi non eſt prius, & poſterius in duratione, non eſt magis, & minus longum, & ſic anima Diui Petri, quæ cum ſit incorruptibilis, eſt æuiterna, non diutius fuit in cœlo, quam anima Diui Franciſci, quod eſt abſurdum.

Secunda concluſio ſucceſſio in æuo eſt alia à ſucceſſione in tempore, probatur à Sancto Doctore: quia ſucceſſio in tempore eſt cum variatione, & prius, & poſterius cum inueteratione, & renouatione, in æuo autem ſucceſſio dicit ſolum durationem, ſine variatione, & innouatione, ergo ſequitur quod ſucceſſio in æuo ſit alia ſecundum ſpeciem à ſucceſſione, quæ eſt in tempore.

Quo ad alìud mouet dubitationem, quomodo poſſit eſſe prius in æuo ſine nouitate circa eſſe, cui reſpondet, quod ſicut aliter procedit radius à ſole, aliter riuulus à fonte, ita eſt alia ſucceſſio formaliter in tempore, & alia in æuo, radius enim ſic procedit à ſole, quod idem ſemper manet, & ſemel emiſſus manet, & continuatur, & conſeruatur pro alio, & alio nunc; vnde influentia ſolis non eſt aliud, quàm continuatio radij ſemel emiſſi, riuulus autem ſic egreditur, quod non eadem aqua perſeuerat, ſed alia, & alia exit, atque fluit; primo modo egreditur eſſe æuiterni à Deo, quod ſemel datum conſeruatur, & continuatur inuariabile in ſe, in ipſa tamen conſeruatione, & continuatione eſt ſucceſsio ac prius, & poſterius, ſicut eſſe radij ſolaris eſt idem; continuatio vero eius eſt alia, & alia, at variabilis.

Secundo modo procedit à Deo eſſe rerum, quæ tempore menſurantur, quia ſemper in eis aliquid habitum amittitur, vel non habitum acquiritur; vnde in ipſis eſt ſucceſsio, & prius & poſterius cum ſucceſsione etiam ipſius eſſe rei temporalis, ſicut non ſolum eſt ſucceſsio in continua conſeruatione fluxus aquæ ex fonte, ſed etiam in ipſo fluxu, in æternitate autem nullo modo eſt ſucceſsio, neque in ipſa duratione æternitatis, neque in ipſo eſſe diuino, ſolus enim Deus concludit Auctor, qui eſt actus purus, eſt actu infinitus, & totum eſſe, & poſſe ſui ſimul habet.

Pro expoſitione huius quęſt. ſeptem ſunt perpendenda.

Primum. Quid ſit prius, & poſterius in tempore.

Secundum. Quomodo ſit ſucceſſio in æuo, ac proinde prius & poſterius.

Tertium ſententia Auctoris confirmatur.

Quartum.

Digitized by Google

Quartum. Num æuum re ipſa diſtinguatur ab exiſtentia Angelica.

Quintum. Num æternitas habeat partes, ac ſucceſſionem prioris, & poſterioris.

Sextum. Num creatio actio, & conſeruatio ſint idem Deo, & ad inuicem.

Septimum. Num creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua ſint idem realiter creaturæ, & ad inuicem.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit prius, & poſterius in tempore.

DOcet S. Doctor, quòd tempus habet prius, & poſterius cum innouatione, & veteratione, pro cuius dicti intellectu aduertendum, quod prius, & poſterius non accipiuntur abſtractè, pro reſpectibus, qui ſunt prioritas, & poſterioritas, ſed ſumuntur concretè.i. pro re, quæ ſubſternitur, ſeu ſubijcitur iſtis reſpectibus, puta pro partibus motus habentibus talem reſpectum.

Secundo notandum, quòd motus bifariam capitur ſecundum Philoſophos, vno modo pro perfectione fluente ſcilicet, cuius vna pars generatur, vel acquiritur poſt aliam, donec perficiatur, & ſit in actu, Alio modo ſumitur motus pro fluxo continuo, ſeu ſucceſſione ipſius mobilis ab vna parte perfectionis ad aliam, cuius inquam fluxus, & ſucceſſionis vna pars eſt prior, & alia poſterior, hinc cum dicitur tempus eſſe rem numeratam, quæ eſt prior, & poſterior ipſius motus, non eſt intelligendum per illud prius, & poſterius partes perfectionis, quarum vna generatur prius, & alia poſterius, ſi quidem partes illius perfectionis ſunt in tribus generibus ſcilicet, quantitatis, qualitatis, & vbi, ſed per illud prius, & poſterius, quæ ſunt eſſentialiter motus partes ipſius fluxus continui, ſeu ſucceſſionis, & durationis, quarum vna eſt prior, & alia poſterior.

Tertio obſeruandum, quòd partes fluxus, ſeu ſucceſſionis poſſunt dupliciter conſiderari, vno modo ſecundum ſe, & abſolutè, & ſic ſunt partes motus, vel ſecundum alios, vt concernunt actum relictum à motore immobili, Alio modo ſecundum quod numerabiles, ſcilicet, aptæ natæ numerari & diſtingui per animam, & ſic nominantur hoc nomine tempus, quapropter licet partes fluxus continui non ſint actu extra animam diuiſæ, & diſcontinuatæ; tamen quia vna illarum non eſt alia, ſed vna eſt extra aliam, vel poſt aliam, ideo ſunt aptæ natæ, quod anima eas numerat diſtinctè, & diuiſim eas apprehendendo apprehenſionibus non continuis, vnde in hoc eſt diuiſio inter partes lineæ, & partes fluxus, quia illæ poſſunt diſcontinuari actu extra animam per diuiſionem, vt cum lignum, aut lapis diuiditur realiter, ſed partes fluxus exiſtentes in primo mobili nunquam poſſunt diſcontinuari ab inuicem per quodcumque diuidens realiter extra animam, quia ſic motus deficeret, quod eſt impoſſibile ſecundum Philoſophum: itaq; tempus eſſentialiter eſt pars prior, & poſterior fluxus continui, quo mobile fluit continuè de vna parte perfectionis ad aliã, pro vt illæ partes ſunt numerabiles, ſeu diſtinguibiles ad inuicem, & hic quidem fluxus continuus eſt quantitas continua, cuius partes copulantur ad terminum communem.ſ.ad ipſum nunc. Hinc ſi quæras à quo habeat motus prius, & poſterius, dicendum quod habet à magnitudine, & à tempore, à magnitudine quidem ſecundum ordinem, & ſitum, à tempore autem ſecundũ durationem, motus enim menſuratur & à magnitudine, & à tempore, à magnitudine quidem ſecundum longitudinem, & extenſionem, à tempore vero ſecundum ſuam durationem, cęterum aduertendum nõ poſſe omnem motum ſecundum durationem ſuam menſurari à magnitudine, ſed à tempore; nam duratio alterationis, cum talis motus non fiat ſuper magnitudinem, non poteſt menſurari ab ea, prius igitur, & poſterius quæ in motu rationem temporis conſtituunt, non attenduntur penes extenſionem ſpatij, vel mobilis, ſed penes durationem ſucceſſionis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo ſit ſucceſſio in æuo, ac proinde prius, & poſterius.

DIuerſimodè Theologi id explicarunt, quidam enim moderni dixerunt, quod de æuo dupliciter loqui valemus, primo pro vt à nobis concipitur quaſi interuallum quoddam imaginarium durationis; Alio modo pro vt in ſe ipſo eſt realis duratio Angeli, primo modo non eſt ſine ſucceſſione, cum à nobis cogitari nequeat, niſi inſtar temporis ſuccedentis, ſecundo modo nulla realis ſucceſſio æuo conuenire poteſt in ſe ipſo conſiderato ſine relatione ad extrinſecam aliam durationem, cęterum ſi accipiatur cum relatione ad extrinſecam aliam duratione, tunc dixerunt connotari aliam ſucceſſionem.

Aliqui, & in idem incidunt, tradiderunt, quod de æuo duobus modis contingit loqui, vno modo ſecundum id, quod ponit æuum ex natura rei, alio modo ſecundum, quod connotat in quantum intellectus noſter comparat ipſum ad tempus, primo modo in æuo non eſt ſucceſſio, ſecundo modo maximè, nam ſic habet rationem menſuræ, & addit ad æuiternum rationem prioris, & poſterioris.

Non nulli alij aſſeruerunt, quòd in menſura triplex poteſt aſſignari ſucceſſio, vna ſecundum qua mens ſuccedit non enti, & hoc in qualibet creatura poteſt eſſe, quia omnis creatura incępit eſſe, altera eſt, ſecundum quam non ens ſuccedit enti, & hæc etiam eſt in qualibet creatura, quoniam omnis creatura poteſt annihilari, & poteſt deſinere eſſe, tertia, qua ens ſuccedit enti, & ſic eſt ſucceſſio in tempore, ſimiliter quando duæ formæ contrariæ ſuccedunt ſibi inuicem in materia; nam quando eſt vna non eſt alia primis duobus modis dixerunt in æuo eſſe propriè ſucceſſionẽ, eo quia æuum incepit eſſe cum ante non fuerit, ac proinde eſſe ſuccedit non eſſe, item æuum poteſt annihilari, & poteſt deſinere eſſe cum prius fuerit, ſicq; non eſſe ſuccedit eſſe, ſed tertio modo accipiendo propriè ſuc-

Digitized by Google

ſucceſſionem non eſt in æuo, quoniam nunquam eſt ſucceſſio in menſura, niſi quia eſt in fundaméto menſuræ, & cum æuum menſuret eſſe Angelicum, & fundetur in eſſe Angelo, ſi in æuo eſſet ſucceſſio, etiam & in Angelo eſſet ſucceſſio, accipiendo tamen ſucceſſionem communiter pro continuatione ipſius eſſe, tunc dicitur in æuo ſucceſſio ſimiliter in æuo vnum indiuiſibile ſuccedit alteri indiuiſibili.

Alij breuius, & rectius dixerunt ſucceſſioné vſurpari bifariam, vno modo propriè, alio modo communiter, ſucceſſio propriè capta eſt quidã ordo partium ipſius continui ſibi inuicem ſuccedentium, quę partes habent ſibi inuicem incompoſſibilitatem, vt motus, & tempus; nam duę partes motus, & temporis prius, & poſterius non poſſunt eſſe ſimul, ſucceſſio communiter accepta dicitur omne illud, quod continuè accipit eſſe, ſicq; vſurpantur in propoſito, nam quamuis ſubſtantia ſpiritualis in primo inſtanti accipiat eſſe, tamen deinde continuè conſeruatur in eſſe.

Cęterùm, vt verum ac germanum ſenſum S. Doctoris ſententiæ aperiamus, notandum quod cum æuum ſit quãtitas, habet propriam diuiſibilitatem, ſiquidem diuiſibilitas in partes quantitatiuas de neceſſitate conſequitur, ſeu concomitatur quantitaté, & talis quantitas non habet diuiſibilitatem permanentem, ita quod omnes partes ſint ſimul, quod eſſe de ratione permanétis, ſed ſucceſſiuam, ſic quod vna pars ſuccedit alteri, porrò ſucceſſiuum duplex eſt, quoddam eſt compoſitum ex partibus diuiſibilibus, ita quod vna pars diuiſibilis in infinitas partes ſuccedat alteri parti, ſicque tempus, & motus dicuntur ſucceſſiua, cum quælibet pars omnis ſit diuiſibilis in partes infinitas proportionales, aliud eſt ſucceſſiuum coſtans in partibus diuiſibilibus, ita quod vnum indiuiſibile ſuccedat alteri, ſicque æuum poteſt poni quantitas ſucceſſiua, quandoquidem conſtat ex alio, & alio nunc ſibi inuicem ſuccedentibus.

Secundo notandum, quod exiſtentia æuiterni, putà Angeli, non ſolum creatur, verum etiam conſeruatur in infinitis inſtantibus, quorum vnum non eſt aliud, nam inſtans creationis eſt in quo Angelus recepit eſſentiam, & inſtans conſeruationis, in quo non deſeritur à Deo, vt deſinat eſſe, ſunt alia, & alia inſtantia nam in inſtanti B. conſeruatur, ſimiliter finito B. poſſet deſinere eſſe, ſi rurſus non conſeruaretur in inſtanti C. & ſic in infinitum, quare conſeruatur per infinita inſtantia, quorum vnum non eſt aliud, in quæ æuum, quod eſt menſura æuiterni, eſt diuiſibil , & ita perſpicuum eſt ęuum eſſe menſuram ſucceſſiuam, ac proinde in eo eſſe prius, & poſterius, hanc tamen æui ſucceſſionem aliam à ſucceſſione temporis fatetur Auctor, quia hæc dicit tantum durationis extenſionem, non varietatem, neq; innouationem, illa vero eſſe cum variatione, inueteratione, & renouatione.

Richardus breuiter ait in æuo eſſe ſucceſſionem ſeparatam à motu, in tempore vero eſſe ſucceſſionem coniunctam motui.

Sed obijcies illud Auguſtini libro 83. quæſtion. 9. 72. qui faciens differentiam inter æuum, & tempus, ait, quod æuum eſt ſtabile, tempus vero non, ſed eſt mutabile, ſi ergo æuum eſt ſtabile, ſequitur quod nulla ſit ſucceſſio in ipſo.

Reſpondetur, quod æuum à D. Auguſt. dicitur ſtabile, quia nunquam deſinet eſſe, tempus autem dicitur mutabile, quia aliquando deſinet eſſe, nec ſemper durabit ſecundum illud Apocal. iurauit per viuentem per ſęcula, quod tempus non erit amplius, non tamen voluit. D. Aug. negare quod æuum non ſit ſucceſſiuum.

PVNCTVM TERTIVM.

Sententia Auctoris ſuperius expoſita confirmatur.

AEuum eſſe durationem ſucceſſiuam habentem partem, & partem, licet ſubſtantia, cui conuenit, ſit tota ſimul ſine innouatione aliqua, vel inueteratione, ſiue ſecundum totum, ſiue ſecundum partem: probandum eſt à nobis primo rationibus, ſecundo auctoritatibus.

Prima ratio. Quandocumque aliquid eſt tantum in actu, quantum eſt reliquum in potentia, ſi vnum eſt diffinitum in potentia, reliquum eſt infinitum in actu, ſed tempus, quia eſt ſucceſſiuum, eſt infinitum in potentia, ergo æuum eſt duratio perpetua tota in actu, eſt infinitum in actu, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo æuum non eſt totum ſimul, ſed eſt ſucceſſiuum habens partem, & partem.

Secunda. Quamdiu quis rem conſeruat tamdiù facit eam durare, ſed quamdiù conſeruans facit rem conſeruatam durare, tamdiù rei conſeruatæ duratio fit à conſeruante, ergo ſi in duratione æuiterni, quæ æuum non ſit, ſucceſſio aliud creatum realiter ſecundum idem eſſet factum, & ſemper fieret, quamdiù eſt, quod eſt falſum.

Tertia. Quod deficit à duratione, quam poteſt habere, non habet totam ſuam durationem ſimul quandoquidem poſuit plus durare, ſed Angelus per ſubtractionem diuini influxus deficere poteſt à duratione, ergo non habet totam durationem ſimul.

Quarta. Angelus poteſt creari, & annihilari, & iterum reparari etiam ſi tempus non eſſet, & ſic haberet eſſe interruptum, & reparatum eſſe, & non eſſe, ſed hoc eſt impoſſibile in quacumque menſura ſimplici, & indiuiſibili finita, & limitata, in nulla enim tali poſſunt ſtare ſimul contradictoria, ſed ſolum in menſura actu infinita, & illimitata, quæ eſt æternitas.

Quinta. Ponatur quod nunquam fuiſſet tempus, Deus potuit creare vnum Angelum, & ipſum annihilare, quæritur vtrum eſſe Angeli præcedens, & ſuum non eſſe ſequens ſint ſimul duratione, vel non, ſed vnum eſt prius, & aliud poſterius, ſi ſimul, ergo contradictoria ſtant ſimul, & ſimul vera de eodem, ſi vnum eſt prius, & aliud poſterius, ergo in duratione Angeli eſt prius, & poſterius, & per conſequens æuum eſt ſucceſſiuum.

Sexta vno Angelo creato Deus poteſt alium creare non ſimul dato, quod non eſſet tempus, quia non neceſſitatur ex hoc, ſi creet vnum Angelum; quod alium creet ſimul, ergo Angeli iſti non ſimul ſunt, nec

Digitized by Google

nec durant, ſed vnus eſt prior duratione, quàm alius, ſed hoc non eſt niſi æuum habeat prius, & poſterius, ergo æuum eſt duratio, ſiue menſura ſucceſſiua.

Secundo comprobatur ſententia Auctoris auctoritatibus Sanctorum Auguſt. namq; 11. de Ciuitate Dei ait, quod nunc temporis, ſi non flueret, non eſſet tempus, ſed æternitas, ergo ſimiliter ſi nunc æui non flueret, non eſſet æuum, ſed æternitas, & 11. Confeſſionum cap. 14. idem aſſerit dicens præſens ſi ſemper eſſet præſens, neq; in præteritum tranſiret, iam non eſſet tempus, ſed æternitas, quibus verbis indicat, quod in ſola æternitate ſucceſſio non reperitur, item Anſelm. proſolo. Cap. 20. de æuiternis loquens ad Dominum Deum de ſua æternitate ſic dicit, tua, & illorum æternitas tota tibi præſens eſt, cum illa non dum habeat de ſua æternitate, quod futurum eſt ſicut iam non habet, quod præteritum eſt, præterea S. Hieronymus ad Marcellam inquit in omni creatura differt præteritum, & futurum, quia ſolus Deus eſt, qui non nouit fuiſſe, neque futurum eſſe. Item Gregorius 27. Moral. cap. 3. verba faciens de Angelis ait in eis initium cernimus, cum mentem retro reuocamus, Deus non recipit ex quo, neq; quouſq; ex quibus teſtimonijs apertè colligitur in duratione Angeli dari ſucceſſionem.

Sed obijcies cum Henrico, quod vbicumque eſt ſucceſſio, ibi eſt prius & poſterius, ſed in exiſtentia Angeli non eſt prius, & poſterius, ergo. Minor patet: quia totum eſſe Angeli eſt ſimul, cum ſit ſubſtantia ſimplex, & indiuiſibilis.

Reſpondetur cum Scoto in exiſtentia Angeli eſſe ſucceſſionem poteſt intelligi dupliciter, vno modo quantum ad ſubſtantiam illius, Alio modo quãtum ad menſuram, primo modo non eſt ſucceſſio, ſecundo modo maxime. Inſtabis non eſt prius, & poſterius in tempore niſi per prius, & poſterius in motu per Ariſt. 4. Phyſic. ergo à ſimili non eſt ſucceſſio in menſura Angeli, niſi quia eſt ſucceſſio in exiſtentia eius.

Reſpondetur nõ eſſe ſimile de tempore, & motu, & de æuo, & eſſentia Angeli, nam ideo in tempore non poteſt eſſe ſucceſſio, quin ſit in motu, quia diuiſio temporis præſupponit diuiſionem motus, & diuiſio partium motus eſt cauſa diuiſionis partiũ temporis, ſed non ſic eſt de æuo reſpectu exiſtentiæ Angeli, quia poteſt eſſe diuiſio menſuræ abſque diuiſione menſurati, præſertim quando menſuratum non eſt cauſa menſuræ, & etiam ſic poteſt eſſe, quod aliqua menſura ſit ſucceſſiua illi, ita quod vnum nunc ſuccedat alteri, & tamen menſuratum non ſit ſucceſſiuum, ſed ſufficit, quod illud menſuratum actione continua agentis primi vel alia, & alia actione ponatur in alio, & in alio inſtanti.

Contra menſura, & menſuratum ſunt vnigenea, vt patet 8. Metaphyſic. ergo ſi æuum eſt diuiſibile in alia, & alia inſtantia ſibi inuicem ſuccedentia, ergo exiſtentia Angeli erit diuiſibilis.

Reſpondetur, quod Philoſophus non poſuit hãc menſuram æui ſucceſſiuam, ſed tempus dumtaxat eſſe menſuram ſucceſſiuam, & vnigeneam menſurato, nam ipſe ſuſtinet ſubſtantias ſeparatas eſſe neceſſe eſſe, & æternas.

Conuerſ. in Secundum S. Bonau.

Secundo poteſt reſponderi, quod licet exiſtentia Angeli in ſe conſiderata non ſit diuiſibilis, tamen quatenus ſpectatur habere eſſe in alio, & in alio inſtanti, & hoc vel actione continua primi agentis, vel alia, & alia actione erit diuiſibilis.

Tertio dicitur, quod quamuis menſura ſucceſſiua qualis eſt tempus pro vt comparatur ad motum ſit vnigenea illi, propterea quod ſicut in tempore vna pars ſuccedit alteri, & adueniente cum altera deſinit eſſe, ſic ſimiliter eſt in motu, in quo vna pars ſuccedit alteri, tamen loquendo de re permanenti, quæ eſt ſubiecta motui, & quæ menſuratur tempore non eſt vnigenea tempori, quia res permanẽs habet omnes partes ſimul, ita quod vna non ſuccedit alteri.

Sed obijcies adhuc Æuiternum ſub ratione qua æuiternum, non variatur ſecundum eſſe, ergo illud nunc quod eſt in ipſo ſub ratione, qua æuiternum, manet idem non variatum ſecundum eſſe, quod non eſſet verum, ſi ibi eſſet ſucceſſio, conſequentia probatur per Philoſophum 4. Phyſic. tex. com. 104. dicentem, quod idem eſt inſtans in eſſentia in toto tẽpore, quod ſequitur ipſum mobile, & variatur ſecũdum variationem illius, & ita videtur velle, quod ſi ipſum ſubiectum non variaretur ſecundũ eſſe, quod inſtans menſurans eſſe illius non variaretur ſecundum eſſe.

Reſpondetur, quod ab æuo non excluditur variatio extendendo nomen variationis ad fluxum, quia eſt à futuro in præteritum, ſi ille fluxus ſit vniformis, ſicut eſt ſucceſſio æui, ſed fluxus difformis ab æuo excluditur, & ille propriè importatur nomine variationis, ſicque intelligendus eſt Auctor, cum ait, quod æuum nullam dicit varietatem, nec innouationem.

PVNCTVM QVARTVM.

Num æuum diſtinguatur re ipſa ab exiſtentia Angelica.

DIſcrepant Doctores circa hanc difficultatem, quidam ſuſtinẽtes, æuum eſſe in primo Angelo ſubiectiuè dicunt diſtingui realiter ab illo, aliqui arbitrantur æuum eſſe omnino idem cũ exiſtentia Angeli, in quo eſt, & neq; realiter, neq; formaliter ab illa diſtingui, Non nullis opinantur quod ſi æuum ſumatur pro duratione Angeli intrinſeca, & formali, qua formaliter durat nõ diſtingui realiter ab Angelo, nec ab eius exiſtentia, alij eſſe idem penitus eſſentialiter extra intellectum, differre tamen ſecundum rõnem cenſent, quia æuum ſuper eſſe addit, vel dicit reſpectum rationis coexiſtentiæ ad tempus, Alij exiſtimant æuũ pro materiale non diſtingui ab Angelo, at vero pro formali diſtingui, cæterum prætermiſſis omnib. prædictis & alijs opinionibus, ſi quæ ſint dicimus, quod, cum æuum ſit menſura ſucceſſiua, neceſſario aſſerendũ ipſum re ipſa diſtingui ab exiſtentia Angeli hoc clariſſime tradit S. Bonau. quippe qui in ſecunda rõne pro roboratione ſentẽtiæ ſuæ, quod menſura durationis Angelicæ non eſt ipſe Angelus, imò differt ab Angelo, ſicut menſura à menſurato, ſanè huiuſmodi ſententia poteſt validiſſimis rationibus probari.

Digitized by Google

Prima. Illud, quod eſt ſucceſſiuum habens partem,& partem,realiter diſtinguitur ab eo,quod non eſt ſucceſſiuum, nec habens partem, & partem, ſed eſt ſimplex, ſed æuum, & eſſe Angeli ſunt huiuſmodi, ergo æuum realiter diſtinguitur ab eſſe Angeli.

Secunda. Menſura realis diſtinguitur realiter à menſurato,cum nihil menſuret ſe ipſum realiter,ſed æuum eſt menſura realis Angelicæ exiſtentiæ, ergo diſtinguitur realiter ab exiſtentia Angeli.

Tertia. Quantitas permanens, & ſucceſſiua ſunt eiuſdē prædicamenti,& accidentis,ergo ſicut quantitas permanens differt realiter à ſuo ſubiecto, ſic quantitas ſucceſſiua, puta æuum.

Quarta. Sicut ſe habet tempus ad motum, ſic æuum,& æuiternum,vel ad Angelum, ſed tempus re ipſa differt à motu, & probatur 4. Phyſicor. quia tempus non eſt velox, nec tardum ſicut eſt motus, ergo æuum diſtinguitur re ipſa ab ipſa exiſtentia Angeli.

Confirmatur,quia diſtinctio temporis eſt à motu cum tempus ſit menſura motus, ergo cum æuum ſit menſura exiſtentiæ Angelicæ, erit ab ea re ipſa diſtinctum.

Quinta. Illud,quod eſt ſua duratio,& idem realiter cum ipſa non poteſt non durare, vel non eſſe, ſicut idem non poteſt non eſſe ipſum, ſed Angelus poteſt non durare, & non eſſe, ergo non eſt idem quod ſua duratio, puta æuum.

Sexta. Illud,quod eſt in genere quantitatis,vel ad minus reducibile ad genus quantitatis, diſtinguitur realiter ab illo,quod non eſt in genere quantitatis,ſed in genere ſubſtantię,ſed Angelus eſt in genere ſubſtantiæ, æuum autem eſt in genere quantitatis ad minus reductiuè æuum diſtinguitur realiter ab Angelo, & è conuerſo.

Præterea Angelus poteſt eſſe ſine vno nunc æuo, & ſine alio,& ſine alio,& ſine quocūq; demonſtrando quodlibet illorum ſigillatim, ergo Angelus diſtinguitur realiter ab æuo, & è conuerſo æuum ab Angelo. Antecedens patet, quia Angelus, vel eſſe Angeli ponitur in vno nunc, deinde illud idem eſſe ponitur ſub alio nunc, modo ſi Angelus eſſet idem realiter ipſi æuo, eſſet etiam idem realiter cum quolibet nunc ipſius æui, quod tamen eſt abſurdum.

PVNCTVM QVINTVM.

Num æternitas habeat partes, ac ſucceſſionem prioris, ac poſterioris.

De æternitate copioſè actum eſt à nobis ſuper tertiam,& quartam quæſt.9.diſtinct.1.ſenten. & inter alias dubitationes hæc agitata fuit, num in æternitate ſit ſucceſſio eadem, tamen hic diſcutienda erit, nec abs re, cum Auctor de ipſa mentionem faciat in quæſt.

Ad cuius aures, ac ſecundum omnium Theologorum placita hæc ponitur concluſio,æternitas non habet partes, caretque omni ſucceſſione prioris, & poſterioris; patet ex verbis ipſius in calce corporis quæſt. vbi ſic inquit ſolus Deus,qui eſt actus purus, eſt actu infinitus,& totum eſſe,& poſſe ſui eſſe ſimul habet; confirmat ipſe duabus auctoritatibus,prima eſt D. Hieronymi ad Marcellam. tantum Deus eſt, qui non nouit fuiſſe, vel futurum eſſe, ſecunda eſt Anſelm. qui tractans illud Pſalm. Dominus regnabit in æternum & vltra, dicit, quod hoc dictum eſt non quia poſt æternitatem ſit aliquid,ſed quia æternitas Dei, quæ eſt tota ſimul,excedit æternitatem creaturæ, ſi igitur æternitas Dei eſt tota ſimul, conſequens eſt, vt non habeat partes, atque ſucceſſione careat, comprobatur teſtimonio D. Aug. in illud Pſal.2. ego hodie genui te, vbi ſic ait in æternitate nec præteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit, nec futurum quaſi non dum ſit, quare per verbum hodie intelligit eo loco æternitatem, quæ tota eſt ſimul, ac præſens, idem fatetur 11. Confeſſorum cap.2.

Sanctus Greg. quoque 16. Moralium cap.21. ſuper illud Iob 24. ab omnipotente non ſunt abſcondita, tempora inter alia inquit æternitas ſemper eſſe habet,in qua nulla pars ſuæ longitudinis pręterit, vt pars alia ſuccedat, ſed totum ſimul eſſe eſt, præterea lib.4.cap.32. ait fuiſſe, & futurum eſſe æternitas non habet.

Sed obijcies, quod æternitati ſubſunt verba futuri, præſentis, & præteriti temporis, ergo æternitas habet partes,& ſucceſſionem.

Antecedens probatur ex Sacra ſcriptura, nam Apocal. 1. dicitur,qui eſt,qui erat,& qui vēturus eſt, item Hæbr. 13. Ieſus Chriſtus heri,& hodie ipſe, & in ſęcula.

Reſpondetur, quod verba diuerſi temporis Deo tribuuntur, vt id,quod de Deo cogitamus,commodius ſignificemus.

Secundo dicitur, quod varia tempora Deo tribuuntur, quia æternitas omnia tempora includit in quibus formare poſſumus priores,& poſteriores cōceptus de permanentia entitatis diuinæ.

Nota quod Sacra ſcriptura ſimul tria tempora contigit, ac Deo ſimul tribuit, vt continuam in eſſe perſeuerantiam denotet.

Secūdo obijcies cū omnis duratio cum altera comparata, vel eſt maior, vel minor, vel æqualis,ſed ęternitas diuina non eſt minor, neque æqualis tempori, ergo eſt maior illo, ac non poteſt intelligi duratio maior alia abſque ſucceſſione, & ſine partibus,ergo in æternitate dabitur ſucceſſio prioris, & poſterioris.

Reſpondetur primo negando maiorem, ſi vniuerſaliter intelligitur,conceditur autem in durationibus habentibus extenſionem, ac latitudinem partium,æternitas namque cum ſit ſecundum ſe indiuiſibilis,nec maior,ne minor,nec æqualis tempori propriè dici debet.

Secundo reſpondetur æternitatem maiorem tempore dici bifariam poſſe intelligi,vno modo formaliter,& propriè,alio modo virtualiter,primo modo negatur, ſecundo modo conceditur, quia æternitas in ſe eminenter continet tempus, cui coexiſtit, & maiori coexiſtere poteſt, non tamen inde conſequitur,quod ipſa partes, & ſucceſſionem prioris, & poſterioris habeat.

Tertio reſpondetur cum Scoto, quod maius, & minus proportiones ſunt finitæ quantitatis, & durationis, non autem infinitæ, cuiuſmodi eſt æternitas.

Tertio

Digitized by Google

Tertio obijcies, quod in Sacra ſcriptura Deus dicitur antiquus dierum, vt patet Daniel 7. ergo in æternitate eſt ſucceſſio.

Reſpondetur hoc dictum fuiſſe ad ſignificandum antiquam Dei æternitatem, vt ait D. Dionyſ. in lib. de Diu. Nom. & vt exponit Sanctus Thom. q. ſcrip. ſent. diſt. 48. art. 1. ſenex quoq; deſcribitur, vt maturitas improbatur, ſicut D. Hiero. in gloſſa inquit, iuxta illud Iob. 12. in antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia.

Sed quæres num dici valeat, quòd Deus ſucceſſiuè coexiſtat alteri, atq; alteri parti temporis?

Reſpondetur diſtinguendo, vel ſucceſſione, quæ ſit in duratione diuina, vel in relatione rationis, quã coexiſtentia addit ſupra exiſtentiã; primo modo negatur; quia æternitas eſt indiuiſibile quoddã extra tẽpus exiſtens tota reſpondens toti tempori, & tota ſingulis partibus, atq; inſtantibus, quæ ſibi mutuo ſuccedunt, ſecundo modo poteſt admitti nam ex tempore habet relationem præſentiæ, ſeu ſimul exiſtentiæ cum tempore.

PVNCTVM SEXTVM.

Num creatio, actio, & conſeruatio ſint idem Deo, & ad inuicem.

FAtetur S. Doctor creaturam continue indigere diuina virtute cooperante, ideo & ſi eſſe totum habeat, tamen continuationem eſſe non habet totũ ſimul: occaſione horum verborum ſtatuimus diſſerere de creatione, & conſeruatione actiua in preſenti puncto, & inſequenti de creatione, & conſeruatione paſſiua.

Quantum attinet ad id, quod propoſitum eſt, notandum quod creatio, actio poteſt ſumi dupliciter, vno modo quantum ad principale ſuum ſignificatum, alio modo quantum ad connotatum.

Primo modo creatio nil aliud eſt, quã volitio diuinã efficax, qua vult, & determinat creaturam fore, vel eſſe, & produci in effectu, & in re de nihilo, vel non de aliquo pro tali inſtãti, vel pro tali tempore.

Secundo modo creatio dicit reſpectum rationis in Deo, ſed effectum creatum.

Secundo notandum, quod conſeruatio actiua ſimiliter bifariam accipitur, vno modo quantum ad ſuum principale ſignificatum, quod eſt aliquid reale extra intellectum, eſt volitio diuina efficax, qua vult creaturam eſſe, & teneri in ipſo eſſe ſuo, ne cadat in nihil pro tali nunc, vel tempore. Alio modo poteſt conſeruatio actiua conſiderari quantum ad connotatum, & ſic connotat reſpectum rationis ad creaturam, vel effectum ſuo modo, ſicut creatio, ex quo patet, quod creatio actio connotat in termino habitudinem rationis ad non eſſe præcedens, conſeruatio vero actiua connotat in termino conſeruato habitudinem rationis ad non eſſe, quod ineſſet ſibi niſi in ſuo eſſe teneretur.

Tertio obſeruandum, quod creatio actio, & conſeruatio quantum ad illud reale poſitiuũ, quod important, ſunt realiter, & formaliter in Deo, nam volitio diuina formaliter eſt in Deo, ſed creatio actio, & conſeruatio eſt volitio diuina, ergo eſt formaliter in Deo, quantum verò ad reſpectum rationis connotatum ſunt in Deo eo modo, quo poteſt poni in ipſo reſpectus rationis ad effectum.

His obſeruatis, ſit prima aſſertio, creatio, & conſeruatio actio quantum ad illud poſitiuum reale, quod dicũt, ſunt idem cum Deo, patet ex dictis, quia ſunt idem quod volitio diuina: Secunda concluſio, creatio, & conſeruatio actiua, quantum ad connotatum nõ ſunt idem realiter cum Deo: probatur, quia connotatum vel eſt reſpectus rationis, vel aliqua negatio, ſed nullus reſpectus rationis, vel aliqua negatio eſt idẽ realiter cum aliquo reali poſitiuo, ergo.

Tertia concluſio creatio, & conſeruatio quãtum ad reale poſitiuum, quod dicunt, ſunt idem realiter ad inuicem, quantum vero ad connotata non ſunt idem realiter, prima pars concluſionis eſt manifeſta, quia creatio, & cõſeruatio non eſt aliud, quam velle diuinum, vel volitio diuina, quę eſt eadem ſibi realiter indiſtincta, ſecũda pars probatur, nam creatio, & conſeruatio differunt, ſicut diuerſæ habitudines rationis, vel formaliter, vel ex natura rei quantum ad negationes, quæ ſunt ibi ex natura rei, vel ſaltem non ſunt idem ex natura rei.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num creatio paſſiua, & conſeruatio paſſiua ſint idem realiter creaturæ, & ad inuicem.

PRo intelligentia huius aduertendum, quod creatio paſſio non eſt aliud, quam acceptio totalis eſſe ab alio de nihilo, vel non de aliquo excludens non eſſe quod præfuit, vel alias infuiſſet, & excludens, vel negans prius eſſe quam res creetur.

Conſeruatio autẽ paſſio nil aliud eſt niſi acceptio notalis eſſe ab alio de nihilo, vel non de aliquo excludens non eſſe poſterius, quod ſtatim alias ineſſet, & negans, vel excludens interruptionem eſſe ipſius eſſe conſeruati.

Ex quibus deſcriptionibus duo dicta colligũtur, primum quod creatio paſſiua conuenit, & connotat in ipſo creato negationem eſſe præcedentis, vel habitudinem ad non eſſe.

Secundum conſeruatio paſſiua connotat in conſeruato, vel in accipiente eſſe negationem interruptionis eſſendi, vel habitudinem rationis ad non eſſe, quod ineſſet, niſi conſeruatio foret, & vt natum eſt ineſſe niſi conſeruatio eſſet.

Secundo notandum, quod habitudo rei creatæ ad creantem, & rei conſeruatæ ad conſeruantem eſt habitudo dependentiæ eſſentialis, hoc patet, quia omnis res, quæ habet eſſe ab alio in illo inſtanti, quo accipit eſſe, dependet eſſentialiter ab illo, & ſimiliter res, quæ conſeruatur ab aliquo, quatenus conſeruatur, dicitur dependere eſſentialiter ab illo; id pet belle ac ſubtiliter docuit S. Bonauent. 1. diſtinctione huius articul. 3. q. 2. & Scotus tradidit 12. quæſtion. quodlib. hinc relatio creaturæ, quæ ad Deum comparatur ſiue vt creantem, ſiue vt conſeruantem eſt relatio verè realis, quia eſt dependentia eſſentialis, & realis, qua ipſa creatura realiter, & eſſentialiter dependet ab ipſo Deo, quæ relatio eſt: idem realiter ipſi creaturæ.

Digitized by Google

His præmiſſis reſoluenda eſt dubitatio, quæ duo complectitur capita, primum num creatio, paſſio, & conſeruatio ſint idem creaturæ, ſecundum an ſint idem ad inuicem.

Ad primum reſpõdetur, quod ſunt idem penitus extra intellectum, cum creatura actualiter exiſtentię nec diſtinguuntur ab ipſa penès aliquid poſitiuum reale, ſed ſunt ipſa creatura, creatio; namq; non põt dicere aliquod aliud abſolutum à creatura, vt patet, nec reſpectiuũ creaturæ, quia non eſt poſterior creatura, ergo in nullo reali poſitiuo diſtinguitur à creatura, vel à creato.

Secundo dicitur, quod creatio diſtinguitur à creatura ſecundum rõnem, & modum ſignificandi, quia ſignificatur quaſi via, & medium inter creaturam, & Deum, ſicut mutatio eſt media inter agens, & terminum, licet realiter non ſit via, nec medium, nam creatio ſignificatur etiam in fieri, & in nomine verbali, creatura autem in quiete, & permanentia, conſeruatio etiam ſic differt à creatura conſeruata ſecundum rationem, ſicut via, & in fieri.

Sed argues, quod creatura manet poſtquam creata eſt, creatio autem paſſio non manet, ergo nõ ſunt idem. Antecedens patet: quia creatura ſemper crearetur, quod videtur inconueniens.

Reſpondetur, quod manẽte creatura, ſemper manet illud poſitiuum reale, quod eſt creatio paſſio, ad probationem antecedentis dicitur, quod verum eſt quantum eſt poſitiuum reale, quod eſt creatio, quia ſemper quamdiu manet, accipit eſſe totale ab alio non de aliquo, & hoc vocatur poſitiuum reale creationis, tamen creatura dicitur de nouo creari propter habitudinem rationis ad non eſſe immediatè præcedens, vel propter negationem prioris eſſe, quæ connotat ipſa creatio paſſio.

Circa ſecundum num creatio paſſio, & conſeruatio ſint idem adinuicem, controuerſia eſt inter Doctores; quidam dixerunt, quod realiter differunt ex parte connotati, alij verò quod non, quia creari eſt nunc primo eſſe ab aliquo non de nihilo, conſeruari vero eſt eſſe ab aliquo non nunc primo nulla præcedente interruptione eſſendi.

Pro reſolutione pono duas concluſiones. Prima ſit iſtas creatio, & conſeruatio ſi cõſiderentur quantum ad ſuum reale poſitiuum, ſunt idem: probatur primo auctoritate D. Aug. 8. ſuper Gen. art. preſente lumine non eſt factus lucidus, ſed fit, quia ſi factus eſſet, non fieret, etiam abſente lumine lucidus maneret, cum ergo creatura non maneret niſi Deus conſeruaret ſecundum D. Aug. 4. ſuper Geneſ. videtur, quod creatura non ſolum creata eſt, ſed etiam ſemper creatur quamdiu eſt, quod non eſſet verum niſi ſuum conſeruari eſſet ipſum creari, quamdiu eſt.

Confirmatur per Auicennam 6. Metaphy. cap. 1. cauſatum eget Datore ſui eſſe, ſemper, & inceſſanter quandiu habuerit eſſe, ergo conſeruari eſt ſemper accipere eſſe, quamdiu res eſt.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima. Quæcumque ſunt idem realiter, & totaliter alicui vni limitato, vel etiã illimitato ſunt idẽ totaliter inter ſe per regulam, 7. Phyſic. ſed creatio paſſio, & conſeruatio ſunt idem realiter creaturæ, ergo ſunt idem inter ſe.

Secunda ratio, Creatio paſſio quantum ad ſuum poſitiuum reale non eſt niſi acceptio eſſe totalis ab alio non de aliquo, vel de nihilo, ſed hoc idem eſt conſeruatio, ergo, Minor probatur. Quandiu enim creatura eſt, & cõſeruatur, accipit eſſe totale ab alio, non de aliquo vel de nihilo, ergo ſunt idem quãtum ad ſuum eſſe reale poſitiuum.

Secunda concluſio Creatio, & conſeruatio paſſio differunt penes habitudines rationis, quas connotant. Probatur: quia creatio connotat habitudinem rationis ad non eſſe pręcedens immediate, quod excludit, conſeruatio vero concernit habitudinem ad non eſſe, vt ſtatim, & poſterius, vel conſequenter in eſſet niſi conſeruaretur creatura, vel differunt ſecundum negationes, quia prima connotat negationem prioris eſſe, ſed ſecunda ſcilicet, conſeruatio connotat negationem interruptionis deſitionis eſſe, vel etiam conſequentis non eſſe.

Quid ſi obijcias illud Gen. 1. requieuit Dominus ab omni opere, quod patrarat, idque intelligitur de opere creationis iuxta ſententiam D. Auguſt. 4. ſuper Geneſ. ſed de opere conſeruationis intelligitur illud Ioan. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, ergo opus creationis, & conſeruationis non ſunt idem.

Reſpondetur, quòd Deus non ceſſat ab opere creationis quantum ad ſuum reale poſitiuum, ſicut nec ab opere creationis, ſed pro tanto ceſſare dicitur à creatione, quia non creat amplius aliquam nouam ſpeciem, quia omnes creauit à principio, conſeruare tamen ſemper dicitur, ſicut & facit ſecundũ rei veritatem, & creat illa, quæ ſunt quamdiu ſunt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De menſura ſubſtantiæ ſpiritualis in comparatione ad menſuram rei corporalis.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum æuum præcedat tempus.

NOtandum, quòd aliquid dicitur præcedere aliud tripliciter, primo modo dignitate, ac perfectione, ſecundo modo cauſalitate, tertio modo duratione.

In corpore quæſt. Auctor duo facit, primo ſignificationem multiplicem temporis ponit, ſecundo quæſtionem reſoluit.

Quo ad primum tempus vſurpatur, quatuor modis. ſ. cõmuniſſimè, communiter, propriè ac magis propriè, primo modo eſt menſura cuiuslibet durationis creatæ, ſecundo modo eſt menſura cuiuſcumque mutationis, ſiue illius, quæ eſt de non eſſe in eſſe, ſiue alterius, quæ eſt de vno eſſe in aliud, tertio modo eſt menſura variationis ſucceſſiuè, ſiue ſit ſucceſſiua ſucceſſione regulari, & continua, ſiue non, quarto eſt menſura motus, ſiue variationis ſucceſſiuæ, & continuæ, & regulatæ ſecundum regulam motus octauæ ſphæræ, primo modo vſurpatur à Beda, cum ait quatuor ſimul fuiſſe creata, & inter ea cõnumerat tẽpus, ſecundo modo à Rich. cũ dicit, quod omne quod cępit, cępit ex tẽpore, tertio modo ab

Digitized by Google

ab Aug. ad Oroſium cum ait, quod affectiones variæ Angelorum menſurantur tempore, quarto a Phyloſopho 4. phyſ. tempus eſt menſura motus.

Quo ad ſecundum reſoluitur quæſt. quatuor concluſionibus penes quatuor prædictas acceptiones temporis.

Prima, Tempus ſi vſurpetur, primomodo non eſt prius æuo, ratio eſt in promptu, quia ſic tempus includit æuum.

Secunda, Tempus ſecundomodo ſumptū præcedit æuum ſecundum rationem intelligendi, probatur, nam ſicut ſe habet creatio ad eſſe creatū, ita tempus ſic captum ad æuum, ſed creatio ſecundum rationem intelligendi præcedit creatum, ergo & tempus æuum.

Tertia, Tempus tertiomodo acceptum eſt ſimul cum æuo ſecundum durationem, ſed æuum eſt prius dignitate. Hæc concluſio continet duas partes, prima probatur, quia omne quod cępit, cępit ex tempore, ſed æuum cępit, ergo cępit ex tempore, ergo æuum eſt ſimul duratione cum tempore; ſecunda vero pars, quod æuum ſit prius dignitate probatur ſic. Tempus eſt menſura ſecundum eſſe imperfectum, quod eſt eſſe in potentia, æuum vero ſecundum eſſe actuale, & completum, ergo æuum præcedit dignitate tempus, hæ duæ rationes ſunt Auctoris in argumento, ſed contra.

Quarta concluſio, Tempus quartomodo ſumptum eſt poſterius æuo, duratione, & dignitate; probatur quia æuum fuit a principio creaturæ ſicut & Angeli, ſed tempus ſic vſurpatum cępit cum motu primi mobilis, ergo æuum duratione præcedit tempus, quod autem ſit poſterius dignitate tempus ſic acceptum æuo patet ex probatione ſecundæ partis proximæ concluſionis.

In gratiam huius tria ſunt diſcutienda.

Primum vtrum tempus ſit ab æuo, vel è conuerſo.

Secundum num æuum fuerit creatum ante tempus.

Tertium num æuum menſurari poſſit tempore noſtro.

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum tempus ſit ab æuo, vel è conuerſo æuum ſit a tempore.

MOuetur hæc dubitatio propter verba Boethij lib. 3. de conſolatione, qui ad Deum loquens ſic ait, tempus ab æuo ire iubes, ergo poſſet inferri tempus eſt ab æuo.

Reſpondet Auctor neutram harum menſurarum eſſe ab alia, ſed a Deo producente vtrumque indiuiſibile, ſcilicet nunc æui, & nunc temporis, porrò æuum, ideo ab æuo exire perhibetur, quia deficit ab illo, & defluit continua deperditione, ſed in æuo eſt fixio ſine deperditione, & noui acquiſitione.

Nota quod quamuis ab eſſe diuinæ æternitatis exiuerit per creationem ſimul eſſe manens in motu vt eſt eſſe æuiternorum, & eſſe fluens in motu, vt eſt eſſe temporaliū, ordine tamen naturę illud eſt prius iſto, & eſſe motum radicatur in eſſe manenti, & ſic tempus ab æuo ire iubet.

Præterea obſerua, quod eſt nunc æui, quod eſt ſtans poteſt non eſſe, & eſt nunc temporis, quod eſt fluens a præterito in futurum, primum nunc ſcilicet æui non creatur cum æuiterno, & habente eſſe manens, nunc vero temporis concreatur cum motu, nec eſt inconueniens ſimul eſſe duo nunc alterius generis, quia ſicut nunc æternitatis continet nunc æui, ſic nunc æui, ſic nunc temporis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num æuum fuerit creatum ante tempus.

SEraphicus Doctor ponit quatuor acceptiones temporis, quę ad duas redigi valēt, ſumitur enim communiter, & propriè, primomodo pro qualibet menſura eſſe exiſtentis in variatione; ſecundomodo pro continuatione motus ab anima numerata; quia mediante motu, cuius eſt paſſio menſurat anima durationis aliorum mutuum, primus ſenſus habetur ex primo Geneſ. in principio creauit Deus &c. Gloſ. in principio temporis, ſecundus habetur ab Aug. 12. de Ciuit. Dei vſque adeo Angeli omni tempore fuerunt, vt etiam ante omnia tēpora facti ſunt, ſi a cęlo incepta ſunt tempora: tempus primomodo captum reſpicit primam mutationem a non eſſe in eſſe, quę eſt creatio paſſiua, in qua non ponitur, niſi nunc, primo eſſe poteſt non eſſe, ſecundo vero modo ſumptum reſpicit mutationem, quæ determinatur ſecundum magnitudinem primi mobilis, & ſpatij, ſecundū quam eſt motus, quæ eſt de vno in aliud continuè, & ſucceſſiuè.

Hac duplici acceptione ſuppoſita ſit prima aſſertio, æuum non fuit creatum ante tempus primomodo ſumptum duratione; perſuadetur primo ex illo Geneſ. 1. in principio creauit Deus celum, & terrā, ſed per terram intelligitur materia corporalium, quæ non menſuratur æuo, ſed tempore, ergo æuum non fuit ante tempus.

Secundo comprobatur auctoritate Bedæ ſuper Gen. 1. ſimul fuerunt concreata Angelis, celum empyreum, materia, tempus, ergo cum æuum non fuerit creatum ante naturam Angelicam ſequitur etiā, quod non fuerit creatum ante tempus.

Secunda aſſertio Aeuum præceſſit duratione tempus, ſecundo modo ſumptum, hęc concluſio eſt manifeſta penes ſententiam eorum, qui dixerunt opera ſex diebus fuiſſe facta per temporum interualla.

Comprobatur teſtimonio D. Aug. lib. 12. de Ciuit. Dei cap. 15. dimenſiones temporalium ſpatiorum, quæ vſitate propriè dicuntur tempora, manifeſtum eſt, quod a motu ſyderum cęperunt, ſed creatura Angelica, & eius menſura creata fuerunt ante ſydera, quia vt habetur. Geneſ. 1. ſydera creata fuerunt quarta die, ergo æuum præceſſit duratione tempus.

Tertia concluſio Aeuum præceſſit dignitate tempus tum propriè, tum communiter ſumptum, patet, nam æuum eſt menſura, ſiue duratio præſtantior, ac nobilior quàm ſit menſura, vel duratio temporis, & confirmatur, quia ſicut ſe habet menſuratum ad menſuratum, ita menſura ad menſuram, ſed menſuratum æuo eſt nobilius, quam ſit menſuratum tempore, ergo & æuum eſt dignius tempore, minor non indiget probatione.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num æuum menſurari poſſit tempore noſtro.

NOn nulli primi Theologi, quos ſecutus eſt quidam modernus D. Thomæ interpres arbitrati ſunt tempus ex natura ſua eſſe menſuram æui, diſſenſerunt tamen, quia aliqui aſſeruerunt tempus eſſe menſuram æui heterogeneam, & alterius rationis; etenim tempus extenſum eſt, ſucceſſionemque habet, æuum autem dixerunt eſſe durationem indiuiduam, ac totam ſimul, alij vero affirmarunt tempus noſtrum eſſe menſuram æuo congeneam, nã ad hoc quod vnum ſit alterius menſura ſatis eſt vtrumque eſſe durationem, nec obſtat, quod æuum ſit duratio permanens, temporis autem duratio fluens, & extenſa, nam & æuum ad modum fluentis a nobis excipitur.

Cæterum prædicta ſententia non videtur valde probabilis, nam menſura debet eſſe ſuperioris cuiuſdam ordinis, tempus autẽ eſt duratio inferior æuo, ergo tempus non poteſt eſſe menſura æui; præterea menſura debet eſſe ſuapte natura notior; tempus autem non eſt notius æuo, ergo.

Præterea hæc opinio aduerſatur doctrinæ Sancti Bonau. qui in quæſt. prima huius diſtinctionis aſſeruerat æuum eſſe menſuram differentem a tempore, & ſpiritualia habere menſuram propriam; igitur æuum non poteſt menſurari tempore noſtro.

Amplius id, quod caret principio, nõ poteſt, menſuram habere, ergo quod caret fine definire nequit, ſed æuum eſt huiuſmodi, ergo æuum non poteſt definiri, ac menſurari tempore.

Nec cogit ratio, quam Doctores prædictę opinionis adducunt tempus eſſe menſuram æui quatenus principium habuit, quia vt Auctor ait in quæſt. æuũ præceſſit duratione tempus ſtricto, & proprio vocabulo ſumptum, quomodo igitur tempus definiet, ac menſurabit æuum quatenus principium habuit.

Rurſus tempus exit ab æuo, quia ſcilicet deficit ab illo, & defluit continua dependitione, vt ait Auctor, in æuo autem eſt fixio ſine dependitione, & nouũ acquiſitione, ergo tempus non poterit eſſe menſura æui.

Item inter menſuram, & menſuratum debet eſſe proportio, i. ſimilitudo nõ in ſubſtantia, ſed in quantitate, ſed inter tẽpus, & æuũ nõ eſt proportio, ergo. Minor probatur. Tempus eſt menſura eorũ, quæ corrũpuntur, eſt enim corruptioni obnoxiũ, æuum autem eſt duratio eſſentię incorruptibilis, ergo tempus non poteſt eſſe menſura æui.

Quidam modernus Theologus defendens prædictam opinionem dixit tempus ad nos relatũ eſſe menſuram æui, quoniam eo intellectus noſter durationem æui definit, cęterũ facile eſſet ſuſtinere huiuſmodi peregrinam ſententiam.

Quod ſi dicas tempus eſſe menſuram æui, quia æuũ coexiſtit maiori, vel minori ſucceſſioni, vel tempori in actu, vel potentia, contra ſequeretur quod duratio Dei menſuraretur tẽpori, quod eſt falſum, & contra Sanctos, & Doctores communiter, ſequela probatur, quia exiſtentia Dei coexiſtit ſucceſſioni, ac tempori, ſicut exiſtentia Angeli.

QVÆSTIO SECVNDA.

An inter tempus, & æuum ſit menſura media.

HAec quæſtio rationabiliter a Seraphico Doctore excitatur, nam ſuppoſito ſecundum Sanctos, quod nõ omnia ſint creata ſimul, ſed per ſucceſſiones ſex dierum, manifeſtũ eſt, quod cum primo cęlo, & terra cępit æuum; quarta autem die cęperunt moueri corpora cęleſtia, ſimul autem cum motu cępit & tempus, conſtat etiam, quod in diebus antecedentibus aliqua eductio eſt facta, & aliqua variatio in materia, in huiuſmodi autem variationis menſura nõ videtur ponendum eſſe æuum, tum propter variabilitatem, tum etiam propter deſitionem nec etiam tempus, cui adhuc non incępiſſet. relinquitur, ergo quod huiuſmodi variationum, & durationum ſit menſura media inter æuum, & tempus.

Nota vt colligitur ex Doctore in corpore quæſt. mediũ eſſe duplex videlicet ſecundum rem, & ſecundum rationẽ, ſed de vtroque diſputari valet, dum quæritur an inter tempus, & æuum ſit medium.

Amplius aliquid mediare inter tempus, & æuum poteſt intelligi dupliciter vnomodo in ratione menſuræ, alio modo in ratione menſurati, primomodo nihil mediat, ſecundomodo eſt medium quod. In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo docet quotupliciter capiatur tempus, ſecundo ſatisfacit quæſt.

Quo ad primum tempus ſumitur bifariam, vno quidem modo pro ut dicit menſuram cuiuslibet durationis variæ, ſiue variationis ſucceſſiuè, Aliomodo prout dicit menſuram, in qua eſt ſucceſſio habens continuationem, & regulationem a motu primi mobilis, ſiue orbis, & hæc menſura habet finem.

Quo ad ſecundum ſunt tres concluſiones reſponſiuæ, prima ſi tempus vſurpetur primomodo ſic inter æuum eſt tempus, non eſt medium ſecundum rem, ſed ſecundum rationem, probatur concluſio duobus medijs, quæ ponuntur poſt titulum quæſt. primo Omne creatum, aut eſt ſtabile, & incorruptibile, aut variabile, & corruptibile, ſed ens ſtabile mẽſuratur æuo, & ens variabile, & corruptibile menſuratur tempore, ergo nihil eſt medium ſecundum rem inter æuum, & tempus.

Secundo eſſe cuiuslibet rei creatæ, aut eſt terminabile, aut interminabile, ſi eſt terminabile menſuratur tempore, ſi interminabile menſuratur æuo, ergo non eſt aliquod tertium menſurans ſecundum rem præter hæc duo.

Secunda concluſio ſi tempus accipiatur ſecundomodo, ſic inter æuum, & tempus eſt menſura media ſecundum rem, & ſecundum rationem: probatur duabus rationibus, quæ aſſignantur in argumento contra.

Prima In affectionibus eſt intentio, & variatio, & ipſæ ſunt ſupra tempus, ergo menſura illarum affectionum eſt ſupra tempus, ſed non poteſt eſſe æuum, cum in æuo non ſit variatio, ergo oportet quod ſit alia menſura.

Secunda poſt diem iudicij non erit tempus, vt habetur in Apoc. iurauit Angelus per viuentem in ſæcula ſæculorum, quod nõ erit tempus amplius, & tamen erit variatio, & ſucceſſio in tormentis, ſicut dicitur Iob 24. tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium, ſed illa variatio non

poterit

Digitized by Google

poterit æuo menſurari, ergo ponenda eſt menſura media.

Tertia concluſio. Hæc menſura tertia ab antiquis Doctoribus appellata eſt ſęculum.

Pro expoſitione huius tria ſunt examinanda.

Primum quæ ſit menſura operationum Angelorum.

Secundum num ante quartam diem eſſet tẽpus.

Tertium vnde dicatur ſęculum, & quid ſignificet.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſit menſura operationum Angelorum.

HAnc difficultatem tangit Sanctus Doctor in prima quæſt. huius diſtinct. quam tamen non diſſoluit, ſed ait, quod ſi quæratur de menſura Angelicarum affectionum vtrum illa ſit à tempore diuerſa, infra eſt diſcutiendum, in præcedẽti quæſt. ſecundi articuli inquit ex ſententia D. Aug. quòd affectiones variæ Angelorũ menſurantur tempore, in præſenti autem quæſt. opinatur menſuram affectionum Angelicarum eſſe ſupra tempus, cęteri autem Theologi in diuerſas abeunt ſententias; quidam enim arbitrantur operationes eorum menſurari tempore diſcreto, alij vero æuo.

Priuſquam ad reſolutionem dubitationis deueniatur, opere pretiũ eſt ſcire, quod operationes Angelorum ſunt in quadruplici diſcrimine, quedã ſunt immanentes connaturales ipſis Angelis, vt cognitio, qua ſe ipſos cognoſcunt, & dilectio, qua ſe diligunt, nam Angeli ab inſtanti ſuæ creationis cognouerũt, ac dilexerunt ſe cognitione, ac dilectione naturali. Aliquæ ſunt operationes Angelorum liberæ immanentes, tamen quæ ſibi inuicem ſuccedunt vt locutiones mutuæ ipſorum Angelorum, aliæ ſunt operationes beatificæ, quæ ſunt viſio, ac dilectio, quibus beati vident, & diligunt Deum, Aliæ ſunt operationes extrinſecæ, & tranſeuntes, quæ ſcilicet ſunt circa aliquod obiectum extrinſecũ, huiuſmodi ſunt, quæ illis inſunt ſecundum potentiam, & executiuam, & motiuam, qua mouent corpus aliquod v.g. cœlum lapidem &c. iuxta prædictas operationes quatuor ſunt ſtatuendæ concluſiones, quarum prima ſit hęc.

Operationes immanentes connaturales ipſis Angelis menſurantur æuo: probatur tali medio a Scoto. Quęcunque habent vniformem modum manendi, dum manent, habent menſuras vniformes, & eiuſdem durationis etiam in modo, & manendo, & menſurando, ſed operationes immanentes connaturales, dum manent, habent modum manendi eundem cum exiſtentia, ergo habent menſuram eiuſdem durationis.

Minor probatur, quia exiſtentia Angeli eſt permanens nõ habens ſucceſſionem partis ad partem, ſimiliter & operationes ſunt permanentes non habentes partem poſt partem. Præterea exiſtentia Angeli eſt defectibilis ſecundum ſe, ſicut operatio Angeli, ergo ſi menſura exiſtentiæ Angeli eſt æuum, pariter & operationis.

Secunda concluſio, Operationes libere Angelorum ſi conſiderentur, vt in ipſis eſt variatio, menſurantur tempore, non tamen ſtrictè ſumpto, ſiue ſæculo: hæc concluſio eſt Auctoris, & colligitur ex locis ſupra citatis; perſuadetur autem teſtimonio D. Auguſt. ad Oroſium ſic dicentis: affectiones variæ Angelorum menſurantur tempore, & omnis variatio rerum.

Præterea quod huiuſmodi operationes menſurantur menſura, quæ dicitur ſæculum; probatur ſic a Sancto Doctore, Angelus cũ conuertitur ad Deũ, cognoſcit aliquid, quod poteſt diſcernere, cogitare ſaltem, ſed illud non poteſt menſurari æuo, quia æuum eſt menſura rei interminabilis, nec tempore propriè capto, quoniam illa cõuerſio, & illud, quod in illa conuerſione accipitur, eſt ſupra tempus, ergo illa operatio menſuratur ſæculo.

Amplius Angelus in contemplatione magis quã prius intenditur ſimiliter, & in affectione, ergo variatio aliqua eſt in contemplatione, & affectione, ſed huiuſmodi variationis non eſt menſura æuum, cum dicat D. Aug. in lib. 83. quęſt. aſſignans differentiam temporis, & æui, quod tempus eſt variabile, æuum vero inuariabile, ſimiliter nec huiuſmodi durationis menſura poteſt tempus, cum hæc variatio, quæ eſt ſecundum intentionem contẽplationis, & amoris ſit ad complementum ſalutis ipſorum, tempus vero eſt cauſa corruptionis per ſe, generationis autẽ per accidens, ſequitur ergo, quod menſura huiuſmodi variationis erit ſæculum.

Nota pro intellectu huius concluſionis, quod duplex eſt ratio temporis, vna eſt, vt tempus ſit numerus ſecundum prius, & poſterius non interueniente continuo, ſecundum quemadmodum tempus dicitur menſura variationum ſpiritualium, & excedentium motum cęli, & ſic in ratione temporis ponitur nunc poſt nunc, vnde nunc hoc modo habet rationem initiantis, ſed non continuantis, alia ratio temporis eſt, vt ſit menſura ſecundum continuitatem motus ſuccedentis ſecundum prius, & poſterius, & ſic tempus eſt menſura variationum corporalium, & dependentium a corpore, vel variatione motus cęli, ſicque eſt continuitas temporis ſecundum continuitatem motus, & continuitas motus ſecundum magnitudinis mobilis, & ſecundum hoc in eſſe temporis, & nunc ſicut principium, & finis, & ſicut continuans medium, vt ſit finis præteriti, & initium futuri, cum itaque in concluſione aſſeritur operationes Angelicas liberas, ac varias menſurari tempore intelligitur penes primam rationis temporis, non autem iuxta ſecundam.

Secundo aduertendum pro cõciliatione opinionum, quod operatio Angelica poteſt conſiderari bifariam, vnomodo quantum ad ſubſtantiam actus, qui non mutatur, aliomodo quantum ad circumſtantiam, ſiue materiam actus, primomodo menſuratur æuo, ſecũdomodo tempore communiter quidem capto, non autem propriè vſurpatur.

Tertia concluſio, Operationes tranſeuntes Angelorum menſurantur tempore, hæc concluſio eſt communis Theologorum, probatur ſic. Mouere cælum, aut corpus aliquod eſt operatio tranſiens, ſed motus menſuratur tempore, ergo, & illa operatio.

Præterea operatio Angeli tranſiens, quæ eſt eiuſdem ordinis cum operationibus noſtris, eſt corruptibilis, ſeu defectibilis, ergo menſuratur tempore.

Confir-

Digitized by Google

Confirmatur au͏̈ctoritate D. Auguſt. lib. 8. ſuper Geneſ. cap. 20. Deus creaturam ſpiritualem mouet per tempus, non per loca.

Quarta cõcluſio. Viſio beatifica menſuratur æuo, hæc concluſio eſt ad aures Scoti, in præſenti diſtin. quæſt. 4. & in 4. diſt. 49. quæſt. 6. probatur quidem tali medio non minus immutabilis eſt ſubſtantia Angeli ſecundum ſe, quam beatitudo, ergo æuum debet eſſe menſura, ſicut eſt menſura ſubſtantiæ Angeli.

Præterea viſio beata non eſt perfectior, quam eſſentia Angeli, eſt enim accidens ipſius, ſed eſſentia Angeli menſuratur æuo, ergo etiam viſio beata.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ante quartam diem eſſet tempus.

SAnctus Doctor in prima ratione, quæ ponitur in argumento contra, affirmat ante quartam diem fuiſſe tempus, idque colligit ex verbis, quæ habẽtur Geneſ. 1. nam ibi dicitur in factione luminarium, erunt in ſigna, & tempora, & dies, & annos, ſed aduertendum, quod tempus habet duplicem rationẽ, pro vt dicitur variationis corporalis menſura.

Vna eſt in variatione materiæ, ſecundum quam tempus eſt menſura indeterminata.

Alia eſt in motu cęli, pęnes quam eſt determinata menſura ſecundum momentum, diem, annum, & huiuſmodi, ſi ſpectetur tempus ſecundum primam rationem, cępit ſecundum Theologos ante motum cęli, ſicut & variatio, quæ facta eſt ante quartam diem in materia, & erit ceſſante motu cęli quemadmodũ ipſa variabilitas, quæ ex imperfectione materialitatis contingit, quæ in reprobis remanebit, ſi verò tempus conſideretur ſecundum aliam rationem, tunc incipit cum motu cęli, & deſinit cum motu cęli.

PVNCTVM TERTIVM.

Vnde dicatur ſeculum, & quid ſignificet.

SEculum iuxta quorumdam ſententiam dicitur à ſeco ſecas, eo quia ſecat partẽ temporis a parte temporis, aut alia mora, alijs verò placet, quod dicatur a ſequendo, eo quod haberet nunc ſequens ad nunc ſine continuitate motus media, ſicut tempus habet nunc ſequens ad nunc cum continuitate motus media, hinc ſecundum ſententiam iſtorũ poſt æternitatem eſt triplex nunc, Quoddam eſt nunc manens non ſuccedens, nec continuans vt nunc æui, Aliquod eſt nunc fluens, ſuccedens, & continuans, vt nunc temporis, aliud eſt nunc ſuccedens ad nunc non continuans, & hoc dicitur ſeculum, ſequitur enim nunc ad nunc, quamuis non ſit continuans ſecundum dimenſionem mediam, iuxta triplex prædictum nunc eſt triplex duratio poſt æternitatem.

Altera eſt vno modo ſe habens in qua nihil ſequitur, huiuſmodi eſt æuum.

Alia eſt duratio in qua aliquid conſequitur, ſed tamen ſine continuitate, & talis appellatur ſeculum.

Tertia eſt duratio, in qua aliquid antecedit, & ſequitur ſecundum continuitatem motus, & hæc eſt tempus, ſicque patet vnde ſeculum dicatur.

Quo ad aliud quid ſignificet ſeculum notandum, quod non vnum, ſed plura ſignificat, vt docet Damaſcenus lib. 2. de orthodoxa fide, primo vocatur ſeculum longiſſimum tempus ſiue quod præceſſit, ſiue quod futurum eſt, inde toties in ſcriptura a ſeculo vſque in ſeculum ideſt per tempus longiſſimũ Ierem. 7. in terra quam dedi patribus veſtris a ſeculo vſque in ſeculum.

Secundo accipitur ſeculum pro initio mundi, vt Luc. 1. ſicut locutus eſt per os ſanctorum, qui a ſeculo ſunt prophetarum eius Ioan. 9. a ſeculo non eſt auditum, quod quis aperuit oculos cęci nati.

Tertio ſignificat ætatem cuiuſuis hominis, quæ cum ſeptuaginta annis compleri ſoleat iuxta illud 89. dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni.

Quarto ſignificat ſpatium ſeptuaginta annorum, vt notauit D. Hieronymus in cap. 26. Ezechielis, & Nicetas in oratione 2. Narianum.

Quinto ſignificat ſpatium centum annorũ, hinc Cicero lib. 2. de oratione, ait Numam Pompilium duobus ſeculis Pythagora pręceſſiſſe, quem ex Liuij teſtimonio conſtat ducentis annis fuiſſe ante Pythagoram, ſi enim horarum ſpatium eſt dies, dierum menſis, menſium annus, annorum tandem ipſum ſeculum.

Sexto ſignificat tempus mille annorum, vt tradit Nicęta.

Septimo ſignificat totam temporis noſtri congeriem, ac propterea antiquiſſima conſueuerunt appellari æterna, vt tradit Dionyſius 10. de diuinis nominibus, idcirco Pſal. 75. colles, aut montes vocantur æterni, i. antiquiſſimi, & Paul. ad ritum, i. tempora dicuntur æterna, in ſpem inquit vitæ æternæ, quã promiſit, qui non mentitur, Deus ante tempora ſecularia, Auguſtinus namque lib. 83. quæſtionum, & 12. de Ciuit. cap. 16. tempora æterna.

Octauo dicitur ſeculum vita præſens, de quo Paulus ad Galat. 1. dicit de filio Dei, qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſeculo nequam.

Nono vocatur ſeculum vita futura, de quo Paulus dicit ad Ephęſios cap. 1. oſtendens quomodo Deus Pater magnificauit Filium ſuum Ieſum ſuper, inquit, omne, quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, ſed in futuro.

Decimo appellatur ſeculum æternitas, qua propter cum legimus in ſacris literis ſeculum ſeculi, vel ſecula ſeculorum intelligitur æternitas, quæ nullatenus comprehenſa a tempore omnia omnino comprehẽdit tempora, nam quemadmodum celum cęlorum dicitur ſupremum illud cęlum, quod loci ſublimitate eminet ſuper omnes cęlos, & ſancta ſanctorum nuncupamus, quæ maiori religione coluntur, quam ædes ſanctæ, vt appellatur canticum canticorum illud Salomonis, quod meliora, & mirabiliora canit, quam vulgatæ cantiones, denique vt interpretatur ars artium, & ſcientia ſcientiarum, quæ dignitate pręſtat cæteris artibus, & ſcientijs vniuerſis, ita cum diuina oracula dicunt ſeculum ſeculorũ inſinuant quantum antecellat ſeculum vniuerſitatis

tis

tis vniuerſa ſecula, & vniuerſas ætates, eſt enim prima ætas, qua nulla præceſſit, vltima quam nulla ſequitur, ſeptima tanquam Dei, & animarum ſabatiſmus, ac requies, octaua tanquam temporum victoria, & triumphus.

Vltimo vocatur ſeculum non tempus, neque aliqua pars temporis, ſed quod ſimul protenditur cum æternis, velut quidam motus, ac ſpatiũ, quod enim eſt tempus his, quæ ſunt ſub tempore, hoc eſt æternis ſeculum.

QVAESTIO TERTIA.

An ſubſtantiæ ſpirituales, & corporales fuerint ſimul creatæ à Deo.

Mouetur hæc quæſtio ob diuerſas veterũ Patrum ſententias, quæ infra referentur. In corpore Auctor ponit concluſionem reſponſiuam, natura angelica, & corporea ſimul creatæ fuerunt quantum ad menſurarum cõcomitantiam, probat quia ſimul cœpit duratio materiæ, & intelligentiæ confirmat auctoritatibus, & rationibus, quæ immediate aſſignantur poſt titulum quæſtionis.

Primo auctoritate ſacræ ſcripturæ Gen. 1. in principio creauit Deus cœlum, & terram Gloſſ. 1. ſpiritualem, & corporalem naturam.

Secundo teſtimonio D. Auguſt. 12. Confeſſ. cap. 12. vbi ſic ait, duo inuenio, quæ feciſti contraria temporibus, vnũ, quod ſua immutabilitate perfruitur, alterum quod ita informe erat, vt ex forma, in quam forma mutaretur, non haberet.

Tertio duabus rationibus comprobatur, Prima Angeli non ſunt creati ſine loco, ergo oportuit, quod fuerit cœlum empyreum, ergo natura angelica, & corporea ſimul creatæ fuerunt.

Anteced. probat, quia ſi Angeli ſine loco creati fuiſſent, tunc vnus non haberet ordinem ad alium ſecundum exiſtentiam, ergo ad factionem Angelorum requirebatur diuerſitas locorum, vt vbi eſſet vnus Angelus, non eſſet alius, & per conſequens requirebatur factio corporis ſecunda productio ex nihilo præcedit omnem diem, ſed materia prima, & natura Angelica ſunt productæ ex nihilo, ergo ante diem, ergo in principio durationis, ergo ſimul cœpit duratio materiæ, & naturæ Angelicæ.

Maiorem probat, quia diſtinctio dierum attenditur ſecundum diſtinctionem rerum corporalium.

In gratiam huius quæſt. quinque ſunt diſcutiẽda.

Primum an fuerit neceſſarium ad perfectionem vniuerſi ponere Angelos.

Secundum num Angeli ſint producti a Deo, & ab æterno.

Tertium quandonam Angeli creati fuerint ex tempore.

Quartum num creatura ſpiritualis potuerit fieri ante corporalem.

Quintum quare quatuor tantum dicantur primo creata.

PVNCTVM PRIMVM.

Num fuerit neceſſarium ad vniuerſi perfectionem ponere Angelos.

Angelos eſſe in rerũ natura veritas fidei eſt, patet enim ex multis teſtimonijs tum antiqui tũ noui teſtamenti, in quibus ſit aperta mentio de Angelis ex illo Exod. 23. ecce ego mitto Angelum, qui præcedat te: ex illo Pſal. 90. quoniam Angelis ſuis Deus mandauit de te, & ex illo 102. benedicite Domino omnes Angeli eius, & Pſal. 103. qui facis Angelos ſuos ſpiritus, item ex illo Zach. & dixit ad me Angelus Domini, qui loquebatur in me, item Matth. 1. Angelus Domini apparuit Ioſeph, & 18. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, & Luc. 1. miſſus eſt Angelus Gabriel, item ex illo Heb. 1. qui facit Angelos ſuos ſpiritus, itẽ Apoc. 1. loquens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, vtrumque igitur teſtamentum ad modum nos certos reddit Angelos eſſe in rerum natura, ſed an neceſſariũ fuerit eos ponere ad perfectionem vniuerſi, ita quod, ſi deeſſent, vniuerſum non eſſet perfectũ.

Diſtinguendũ eſt in primis, quod duplex eſt perfectio, vna eſt ex perfectione agentis in regẽdo quocunque ſint partes, altera eſt perfectio vniuerſi ex ſufficientia partiũ, quæ ſunt de integritate vniuerſi: hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ concluſiones.

Prima ſi loquamur de prima perfectione, ſi deeſſent Angeli vniuerſum diceretur perfectum, probatur, quia adhuc remaneret ſufficientia diuinæ poteſtatis ad regendam mundi vniuerſitatem.

Secunda concluſio ſi ſermo ſit de poſteriori perfectione, ſi deeſſent Angeli, vniuerſum non diceretur perfectum, patet quia Angeli, cum ſint ſpecies nobiliſſima, ſunt de integritate vniuerſi, imo principalior pars eius.

Tertia aſſertio neceſſe fuit ad perfectionem vniuerſi eſſe Angelos, probatur pluribus rationibus.

Prima propter gradus integritatem, nam ad perfectionem mundi requiritur, vt omnis gradus creaturarum reperiatur, inuenitur autem ſpiritus vnitus corpori, vt in homine, & corpus inuenitur ſeparatum a ſpiritu, vt in lapide, ergo oportet quod inueniatur ſpiritus ſeparatus a corpore, vt Angelus.

Confirmatur, quia aliquid inuenitur compoſitum ex duobus, & vnum illorum duorum quod eſt minus perfectum inuenitur per ſe, vt corpus ſine ſpiritu oportet, quod alterum, quod eſt magis perfectum reperiatur per ſe, vt ſpiritus ſine corpore, quod eſt Angelus.

Secunda ratio eſt propter ſtatus generalitatem, nam prius eſt, quod eſt naturale, & per ſe, quam illud, quod non eſt naturale, & per accidens, ſed non eſt generale animæ, quod ſit a corpore ſeparata, ideo conuenit ei per accidens, ergo oportet dare ſpiritũ, cui per ſe conueniat eſſe, & per ſe ſubſiſtere ſine corpore, talis ſpiritus eſt Angelus.

Tertia propter actus puritatẽ perfectum eſt prius imperfecto, ergo ſi aliquis ſpiritus imperfectus reperitur qui ſcilicet eſt forma, vel actus materiæ eo quod

quod ſine materia per ſe non habet eſſe completũ, ergo oportet quod aliquis ſpiritus inueniatur, qui ſcilicet ſit actus completus, vel forma completa per ſe ſubſiſtens abſque aliqua materia corporali, & talis eſt Angelus.

Quarta ratio propter intellectus claritatem, ſicut perfectum eſt ante imperfectum, ita claritas eſt ante obſcuritatem, & lux ante tenebras, ſed modus intelligendi animæ eſt imperfectus, & obſcurus cum ſit cum phantaſmate, ergo oportet prius dare, & eſſe intellectum, qui intelligat clarè, & ſine phantaſmate, & hic eſt Angelus.

Quinta eſt propter menſuram durationis, nam ſecundum philoſophũ in lib. de cauſis propoſitione 31. eſt quædam ſubſtantia, cuius ſubſtantia eſt in æternitate, & actio in tempore, vt anima quædam, cuius ſubſtantia, & actio eſt in tempore, vt ſubſtantia corporea, ergo ad perfectionem vniuerſi congruit, quod detur ſubſtantia, cuius ſubſtantia eſt in æternitate, nam ſi reperiuntur duo ſubſtantiarum genera, ergo, & tertium, huiuſmodi autem ſubſtantia eſt Angelus, quod patet quia ibi accipit æternitatem pro æuo, cum in eodem libro dicat quoddam eſſe, eſſe ante æternitatem, vnde conſtat quod non poteſt accipere æternitatem niſi pro æuo.

Sexta propter motum cęlorum oportet ponere Angelos, notiſſimum eſt corpora cęleſtia moueri, ſed non mouentur a ſe ipſis, ergo mouentur ab Angelis motoribus.

Septima propter neceſſitatem humanam, cum enim habeat imperfectionem multiplicem ad modum paruuli, tum ex parte animæ, tum ex parte corporis indiget cuſtode in bono, & tutore a malo, ſed cuſtos, ſiue tutor in quantum huiuſmodi eſt ſuperior paruulo, ergo illa ſubſtãtia eſt ſuperior, & creata, cum ſit quoddam miniſterium, ſed hæc non eſt niſi Angelus, ergo neceſſe eſt Angelum eſſe.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli ſint producti à Deo, & an ab æterno.

QVidam hæretici, qui Angelici appellabantur, eo quod Angelos diuino cultu afficiebãt, opinati ſunt Angelos eſſe numina quædam, non autem creaturas teſte D. Aug. lib. de hæret. cap. 39. Item libertini opinati ſunt Angelos nihil eſſe, Rurſus Doſithæi ſenſerunt Angelos non eſſe, vt refert Prateolus, Simon etiam Magus inter alia deliria aſſeruit ſe Angelos procreaſſe ex quadam meretricula ſua nomine Feline, vt refert Irenæus lib. 1. cap. 20.

Præterea Algazel vt habetur in direct. inquit 2. par. q. 4. arbitratus eſt a primo Angelo productum eſſe ſecundum, a ſecundo tertium, & deinceps vſque in finem.

Contra quos ſit hæc aſſertio de fide, Angeli ſunt producti a Deo.

Probatur primo ex ſacris literis nam Daniel 3. cũ dictum eſſet. Benedicite omnia opera Domini Domino, in his poſtea operibus numerantur etiam Angeli illis verbis, benedicite Angeli Domini Domino benedicite cęli Domino, Item Ioã. 1. omnia per ipſum facta ſunt, cum dicat omnia nullum ſanè ens aliud excludit a Deo, item Pſal. 103. qui facis Angelos ſuos ſpiritus, item Pauli ad Coloſſ. 1. in ipſo condita ſunt vniuerſa in cęlis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue Throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, præterea ad Heb. 1. de filio Dei ait Paulus portans omnia verbo virtutis ſuæ, omnia dixit etiam Angelos.

Secundo probatur ex auctoritate, & ex definitione Concilij Nicęni, vbi ſic credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, & omnium inuiſibilium, viſibiliumque factorem.

Item in Concilio Lateran. ab Innocentio III. de ſumma Trinit. & fid. cath. firmiter. ſic firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod vnus ſolus Deus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, &c. eſt vnũ vniuerſorum principium &c. qui ſua omnipotenti virtute ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam ſpiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam.

Tertio cõprobatur, quod Angeli ſint facti a Deo ex patribus, Diuus nãque Greg. in homil. de decem drachmis D. Dionyſ. de cęleſti Hierarchia D. Aug. in ſoliloquijs, Theophylatus ſuper cap. 1. ad Hebr. ad ipſum clariſſimè teſtantur.

Quarto perſuadetur aſſertio ratione, quæ eſt D. Thom. Omne, quod eſt per participationem, neceſſe eſt, quod ſit cauſatum, eo quod eſt per eſſentiam, ſed Deus ſolus eſt per eſſentiam, cætera omnia ſunt extra per participationem, ergo neceſſe eſt, quod Angeli ſint producti a Deo.

Si arguatur, quod de his, quæ creata ſunt a Deo fit mentio in Gen. ſed de Angelis nulla fit mentio.

Reſpondet D. Aug. 11. de Ciuit. Dei, quod Angeli non ſunt prætermiſſi in illa prima rerum creatione, ſed ſignificãtur nomine cęli, aut etiam lucis, ideo autem, vel pretermiſſi ſunt, vel nominibus rerũ corporalium ſignificantur, quia Moyſes rudi populo loquebatur, qui non dum capere poterat incorpoream naturam, & ſi eis expreſſum fuiſſet aliquas res eſſe ſuper omnem naturam corpoream, fuiſſet eis occaſio idolatriæ, ad quam proni erant, & a qua Moyſes eos præcipuè reuocare intendebat.

Circa aliud, quod ſecundo loco inquirebatur, nũ Angeli ſint producti ab æterno, fuit opinio Origeniſtarum dicentium creaturas eſſe Deo coęternas, ergo a fortiori Angelos, item Auerroes 8. Metaphy. arbitratus eſt, nihil poſſe habere eſſe poſt omnino non eſſe, cęterum cõtra prænominatos ponitur hæc concluſio, Angeli non ſunt creati ab æterno, ſed ex tempore.

Probatur primo ex illo Eccleſiaſtici 24. vbi æterna ſapientia de ſe dicit, ergo ex ore altiſſimi prodij primogenita ante omnem creaturam, item ex illo Prouerb. 8. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quicquam faceret a principio, præterea ex illo Geneſ. 1. in principio creauit Deus cœlum, & terram, Item ex illis Ioan. 17. clarifica me Pater &c. priuſquam mundus fieret.

Secundo probatur ex Concil. Lat. ſub Innoc. III. vbi dicitur ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, nota ly ab initio temporis.

Tertio

Digitized by Google

Tertio cõprobatur ratione ſic, ſolus Deus Pater, & Filiùs, & Spiritus ſanctus eſt ab æterno, nam fides catholica indubitàter tenet hoc, quod ſcilicet Deus eſt æternus, & quod creaturas produxit ex nihilo, id eſt poſtquam nihil fuerant.

PVNCTVM TERTIVM.

Quandonam fuerint creati Angeli ex tempore.

DOctores in diuerſas abeunt ſentẽtias circa hoc negotium, quidam enim aſſerunt Angelos eſſe creatos ante mundũ corporeum, inter quos ex Græcis ſunt Origenes hom. 1. in Geneſim exponens illa verba in principio creauit Deus cęlum, & terram, & tractatu 9. in Matthæum, Baſilius hom. 1. & in exameron. Chryſoſt. hom. 32. Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa, Gregorius Nazianzenus ſerm. de natale Domini.

Ex latinis autem ſunt Hieronymus in epiſtola ad Titum in illa verba ante tempora ſecularia. Ambroſius lib. 1. in Hexameron cap. 2. Caſſianus collat. 8. cap. 7.

Aliqui vero opinati ſunt Angelos fuiſſe creatos poſt mundum ſenſibilem, ſicut anima intellectiua fuit creata poſt corpus, vt Gennadius, & Achatius teſte Lypomano in cathena ſua in Geneſ.

Alij denique affirmant Angelos fuiſſe creatos ſimul cum mundo corporeo, vt Auguſtinus lib. 11. de Ciuit. cap. 9. Greg. lib. 32. Morali. cap. 10. Epiphanius hær. 65. Theodoretus q. 3. in Geneſ. Magiſter ſent. in hac diſtinct. & Theologi omnes, & nominatim D. Bonauentura in quęſt. quorum omnium ſententiam amplectimur, & tenemus, quæ primo perſuadetur ex ſacris literis Gen. 1. in principio creauit Deus cęlum, & terram, vnde per cęlum, & lucem aliqui Patres intelligunt figuratè fuiſſe quoque ſignificatos Angelos vt Aug. lib. Geneſ. 1. ad literã cap. 1. Cyrillus lib. 2. contra Iulianũ. Beda in Hexameron.

Item Eccleſ. 18. qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul, quod videtur intelligẽdum, vel in eodem inſtanti iuxta Auguſtinum, vel intra breue temporis ſpatium, puta ſex dierum.

Item Ioan. 8. Chriſtus affirmat Diabolum ab initio peccaſſe, nec ſtetiſſe in veritate, & tamen ſtatim quod peccauit, cecidit in infernum, vt colligitur ex Iſa. 14. Luc. 10. ergo ſub initium creationis Angeli fuit etiam mundus corporeus, & infernus.

Rurſus probatur ex illis verbis Dei ad Iob ecce Behemoth, quem feci ſecum. i. demon quem creauit ſimul cum homine, nempe ſub illud idem tempus, vt exponit D. Greg. lib. 32. Moral. cap. 10.

Secundo comprobatur ex diffinitione Concilij Lateran. ſub Innocentio III. vt habetur in cap. firmiter de ſumma Trinit. & fid. cath. Deus ab initio temporis ſimul vtramque creaturam de nihilo condidit.

Tertio probatur duabus rationibus Prima nulla pars eſt, perfecta extra ſuum totum, ſed Angeli ſunt naturaliter vna pars vniuerſi, igitur eſſent imperfecti extra vniuerſum, ergo non ſunt producti a Deo ante vniuerſum, ſecunda homo minor mundus dicitur, quia habet ſimilitudinem maioris mundi, ſed in homine ſimul fit corpus, & anima ergo, & in mundo maiori ſimul fit angelicæ, & corporalis creaturæ factio.

Sed obijcies illud, Eccleſ. 1. primo omnium creata eſt ſapientia, ſed hoc intelligitur de ſapientia, id eſt de natura Angelica, ergo.

Reſpondetur ſecundum S. Doctorem, quod prius dicitur quatuor modis, ſcilicet æternitate, tempore, electione, & origine, prioritate durationis nec corporalis natura eſt ante Angelicam, nec è conuerſo, prioritate autem electionis, aut dignitatis prior omnium creata eſt ſapientia ratione ſuæ incorporeitatis, & ſuæ ſeparationis a corporibus.

Secundo reſponderi poteſt ſapientiã Angelicam ea ratione fuiſſe primo creatam, quod nihil ante eam creatum fuerit.

Tertio reſpondetur ſecundum Hilarium in lib. de Synodis, quod intelligitur de ſapientia increata, quę eſt Filius Dei, quæ quidem dicitur ſimul creata, & genita, vt patet Prouerb. 8. & alijs locis, vt omnis imperfectio a natiuitate filij Dei excludatur, in creatione enim attenditur imperfectio ex parte creati in quantum de nihilo in eſſe educitur, ſed perfectio ex parte creantis, qui abſque ſui immutatione creaturas producit, in Natiuitate verò è contrario, quia importatur perfectio ex parte nati in quantum accipit naturam generantis, ſed imperfectio ex parte generantis ſecundum modum inferioris generationis in quantum generat, cum ſui mutatione, vel diuiſione ſuæ ſubſtantiæ, & ideo ſimul Filius Dei, & creatus, & genitus dicitur, & per generationem excludatur generantis mutatio, & ex natiuitate geniti imperfectio, & ex vtroque, vnus intellectus conſtituitur imperfectus.

Secundo argues per illud Iob 40. vbi de Lucifero dicitur ipſe eſt principium viarum Dei, ideſt qui primo a Deo creatus eſt, ergo fuit creatus ante mundum corporeum.

Reſpondetur Luciferum ex ratione fuiſſe principium viarum Dei, quod nulla creaturarum eum duratione anteceſſerit, & quod ipſe dignitate, ac perfectione cęteras præceſſerit.

Tertio inſtabis, quod ſacra ſcriptura tripliciter factionem rerum commemorat, quorum primum pertinet ad eſſe rerum in verbo, ſecundum ad eſſe rerum in cognitione Angelica, tertium in propria natura, ſed primum horum præcedit ſecundum durationem, ergo ſimiliter ſecundum præcedit tertium duratione, ſcilicet cognitio Angelica exiſtentiam viſibilis creaturæ.

Reſpondetur quod eſſe in rerum verbo eſt cauſa eſſe rerum in propria natura, ſed eſſe rerum in cognitione Angelica non eſt cauſa eſſe rerum in propria natura, & ideo non eſt ſimile.

Quarto obijcies natura Angelica eſt media inter naturam diuinam, & corpoream, ſed natura diuina eſt ab æterno, natura autem corporea ex tempore, ergo natura Angelica facta eſt ante creationem temporis, & poſt æternitatem.

Reſpondetur quod non eſt ſimile, quia Deus eſt cauſa naturæ Angelicæ, ſed natura Angelica eſt cauſa naturæ corporalis.

Vel reſpondetur, quod non eſt par ratio, quia Deus

Digitized by Google

Deus non eſt aliqua pars vniuerſi, ſed eſt ſupra totum vniuerſum præhabens in ſe eminentiori modo totam vniuerſi perfectionem, Angelus autem eſt pars vniuerſi.

Quinto argues ex illo Apoſtoli ad Titum, quod promiſit Deus ante tempora ſecularia, nam ſi ante tempora ſecularia promiſit, ergo tunc erant ſaltem Angeli, quibus promiſſio fieret.

Reſpondetur ſecundum D. Aug. lib. 12. de Ciuit. Dei, quod promittere ibi nihil aliud ſignificat, quã ſtatuere, ſiue prædeſtinare.

Secundo reſpondetur ſecundũ Aug. ad Oroſium talem eſſe ſenſum illorum verborum ante tempora ſecularia. i. ante multa tempora, quæ exhibitionem Chriſti præceſſerunt, promiſit enim Deus Chriſtum ſtatim ſub mundi initium.

Contra D. Aug. 12. de Ciuit. Dei ait, quod Angeli ſemper fuerunt, ergo.

Reſpondetur, quod ly ſemper non dicit ſemper æternitatis, ſed ſemper æui, vel temporis; dicuntur enim Angeli ſemper fuiſſe, quia omni tempore fuerunt, ſine quibus tẽpora nullo modo eſſe potuerũt.

Sed quid dicendum primæ opinioni in qua tot ſunt Patres.

Reſpondendũ primo originem in hoc non teneri, nam docuerat iſtum modum viſibilem non ex intentione, & per ſe primo, ſed quaſi per accidens a Deo fuiſſe creatũ, vt eſſet carcer, in quo recluderentur, & punirentur Angeli, qui contra Deum peccauerunt. Sanctus Hieronymus loquitur ſecundũ opinionem antiquorum Doctorum. Damaſcenus, & Gregorius Nazianzenus intellexerunt ſpirituales ſubſtantias conditas fuiſſe ante corporales non prioritate temporis, aut durationis, ſed dignitatis.

Chriſoſtomus tantum docet Angelos fuiſſe creatos ante creationem hominis, non autem ante creationem cęli, & terræ.

Baſilius, & Ambroſius loquuntur ſecundũ illam poſitionem, quæ poſuit creationem præcedere tempore diſtinctionem, vnde in principio temporis Angelus, & materia fuerunt creata, ſed res non fuerunt diſtinctè vſque ad tertium diem.

PVNCTVM QVARTVM.

Num creatura ſpiritualis potuerit fieri ante corporalem, vel è conuerſo.

ADuertendum eſt primũ triplex reperiri diſcrimen inter operationem Dei, & creaturæ vt colligitur ex Damaſceno lib. 1. cap. 8. primum quia Deus operatur ſolum volens, nam omnia intelligit ſimul, & rationes omnium ſunt in ipſo, vnde non requiritur aliud, niſi quod velit ſecundum illas rationes agere, ſed creatura non poteſt totum operari ſimul, ſed operatur hoc poſt illud, vt homo prius cogitat, & poſtea agit, ſecundum diſcrimen eſt, quia Deus poteſt operari nullo præſuppoſito, nam ex nihilo vniuerſa produxit, creatura vero non poteſt, tertium quia Deus poteſt agere abſque diſpoſitione materiæ, agens autem creatum niſi prius diſponit materiam non poteſt inducere formam.

His prænotatis ſit prima aſſertio. Creatura ſpiritualis, & corporalis potuerunt ſimul fieri a Deo; probatur Quæcunque poſſunt eſſe ſimul, poſſunt ſimul fieri a Deo, cum hoc effectui non repugnet, ſed creatura ſpiritualis, & corporalis poſſunt ſimul eſſe, & ſimul ſunt, ergo potuerunt ſimul a Deo fieri, Minor patet, quia Deus poteſt omnia producere ſimul, quorum rationes habet apud ſe, niſi prout repugnat effectui, ideo non poſſet ſimul producere infinita, quantumcunque habeat apud ſe intentiones infinitorum, & hoc quia effectui repugnaret.

Secunda aſſertio creatura ſpiritualis potuit fieri ante corporalem, probatur, quod non implicat contradictionem, & effectui non repugnat, id fieri poteſt, ſed ſi creatura ſpiritualis fuiſſet ante omne corpus, nullam implicaret contradictionem, & effectui nõ repugnaret, ergo creatura ſpiritualis potuit ante corporalem: maior de ſe eſt manifeſta, minor autẽ probatur, quia creatura ſpiritualis ad ſui eſſe non indiget corpore.

Tertia concluſio creatura corporalis potuit fieri a Deo ante ſpiritualem, probatur, quicquid poteſt Deus ſine cauſa ſecunda, poteſt cum huius cauſa, ſed Deus poſſet adminiſtrare creaturam corporalem ſine ſpirituali, ergo creatura corporalis potuit fieri a Deo ante ſpiritualem.

Confirmatur, quia ratio quare corporalis creatura non poſſet fieri ante ſpiritualem, eſt, quia Deus adminiſtrat corporalem mediante ſpirituali.

Quarta concluſio. Maximè congruum fuit, quod ſimul fuerit facta corporalis, & ſpiritualis ſubſtantia: probatur triplici medio.

Primo quia ſi Deus prius feciſſet ſpiritualem naturam, & poſtea corporalem, daretur occaſio aſſentiendi errori Auicen. & quorundam aliorum philoſophorum ponentium, quod Deus creauit creaturã corporalem mediante ſpirituali.

Secundo quia hoc congruit decori vniuerſi, vt quod Deus creauerit omnia ſimul, vel in materia præiacente, vt corporalia, vel in ſua naturali perfectione, vt ſpiritualia, vel in ſuo ſimili, vt animam rationalem.

Tertio quia ex hoc eluceſcit nobis diuina potentia, cum ſic ad nutum omnia famulantur, vt ſecundum ſuæ voluntatis imperium vtramque naturam corporalem, & ſpiritualem ſimul in eſſe produxerit.

Sed dices Illis, quæ ſunt omnino diſparata non competit aſſociatio, ſed creatura corporalis, & ſpiritualis ſunt omnino diſparatæ, ergo non ſunt aſſociatæ in creatione, vt ſimul fierent.

Reſpondetur quod licet creaturæ ſpirituales, & corporales ſint diſparatæ ſecundum proprias naturas, tamen ſunt connexæ ſecundũ ordinem vniuerſi, & ideo oportuit, quod ſimul crearentur.

PVNCTVM QVINTVM.

Quare quatuor tantum dicantur primo creata, ſcilicet cœlum empyreum, natura Angelica, materia prima, & tempus.

MOuetur hæc dubitatio a Seraphico Doctore in queſt. & in opuſculis par. 3. centiloq. ſec. 7. cui ab ipſo ſapientiſſimè ſatisfit, dueq; aſſignãtur rõnes.

Prima

Google

Prima quia in principio debuerunt creari aliqua prima in quolibet genere creaturæ, ſ. reſpectu creaturarum ſpiritualium, & corporalium actiuarũ, & corporalium paſſiuarum, & etiam reſpectu menſurarum, reſpectu creaturarũ ſpiritualiũ, primo igitur creata eſt natura Angelica reſpectu corporaliũ actiuarum, eſt primo creatum cęlum Empyreũ, de quo dicit Damaſcenus, quod eſt continentia omniũ corporalium, & ſpiritualium creaturarũ reſpectu creaturarũ corporalium, primo creata eſt materia quatuor elementorum reſpectu menſurarũ, primo creatum eſt tempus quod generaliter accipitur pro menſura cuiuslibet durationis habentis initium, ſiue finem habeat ſiue non.

Secunda ratio eſt, quia ſubſtantia ſpiritualis Angelica primũ debuit fieri tanquam caput, & minus dependens, & quia hæc non habuit ordinẽ exiſtentiæ niſi in aliquo continente ideo ſimul factum eſt cęlum Empyreum, & cum non poſſet eſſe vacuum, propterea neceſſe fuit fieri materiam corporalem, & quia omnis productio eſt in aliqua menſura, idcirco de neceſſitate conſequitur tempus.

Huic ſententię S. Doctoris inhæret Petrus de Tarantaſia dicens, quod quatuor ponuntur concreata ſcilicet coæquæua quaſi prima quædam principia creaturæ agendæ, primum exemplar. i. natura Angelica, quæ vocatur exẽplar inferiorum eo modo, quo prima, & perfectiora vocantur exemplaria inferiorum ſequentium, quæ ad ſuperiorum imitationem ſunt producta, prima potentia. i. materia prima, primus locus, ideſt cęlum Empyreum, & prima menſura durationis, videlicet tempus.

DISTINCTIO SECVNDA.
PARS SECVNDA.
ARTICVLVS PRIMVS.

In quo diſſeritur de cęlo empyreo, & quantum ad quiditatem, & quantum ad virtutem influentiæ.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum cœlum empyreum ſit, & ſi ſit, cuius naturæ ſit.

NOtandum ſecundum Damaſcenum, quod cœlum empyreum eſt continentia viſibilium, & inuiſibilium, & dicitur a cęlando, ſeu cęlatura non a celando. i. abſcondendo, ſed aſculpendo, vt docet Sanctus Bonau. ſerm. 8. de luminaribus Eccleſiæ, quia ſcribitur per æ diphtõgũ, quia ornatũ, vel ſculptũ luminaribus, vel quia ad modum pulcherrimi campi depingitur.

Secundo notandum, quod apud Theologos, vt tradit Vorrilen tres ſunt cœlorum ternarij, ſeu nouem cœli, ſcilicet aereum primum, æthereum ſecundum, & olimpium tertium, igneum quartum, cœlum ſeptem planctarum quintum, firmamentum ſextum, cœlum aqueum ſeptimum, cœlum empyreum octauum, cœlum Trinitatis nonum, porrò differentia, ac ſufficientia cœlorum ſic ſumitur, cœlum autem eſt purè ſpirituale, aut corporale, ſed per naturam incorruptibile, aut corporale, & corruptibile, ſi ſit pure ſpirituale, ſic eſt cœlum Trinitatis, de quo Lucifer aſcendam in cęlum, & ſimilis ero altiſſimo, & iure dicitur cęlum, quia Deus per ideas eſt continentia viſibilium, & inuiſibilium, ſi autem cęlum ſit corporale, & incorruptibile hoc eſt tripliciter, aut enim ſolum eſt luminoſum, & ſic eſt cœlum Empyreum, vel eſt perſpicuum, ſeu luminis ſuſceptiuum, ſed non luminoſum, & ſic eſt cęlum aqueum, quod eſt inſtar cryſtalli congelati, vnde eſt cryſtallinũ cœlum nominatum, aut eſt ſuſceptiuum luminis, ſeu perſpicuũ, & luminoſum ſimul, ſicque eſt firmamentum, in quo ſtellæ ad modum lucis locantur: appellatur autẽ firmamentũ, quia diuidit aquas ſuperiores, ſ. cœlũ aqueum ab aquis inferioribus, ſ. elementaribus: ſi tertio cęlũ eſt corporale, & corruptibile reperitur in his elementis, ſ. igne, & aere, ſi enim in igne ſit conſideratio ſecundũ partẽ ſuperiorem dicitur cęlum igneum, ſi ſecundum partem inferiorem dicitur cęlum olimpium, item in aere ſi ſecundũ partem ſuperiorem dicitur cęlum ethæreum, quod mouetur ad motum primi mobilis, vnde æthrreum dicitur, quia ſemper currens, ſi ſecundum partem inferiorem dicitur aereum.

Tertio notandum, quod cœlum Empyreum dicitur igneũ non a calore, ſed ſplendore, ſicut primum mobile dicitur aqueum, & cryſtallinum non ab humore, ſed a diaphaneitate, & cryſtalli ſoliditate.

In corpore quæſt. tria facit Auctor, primo oſtendit cęlũ Empyreum eſſe ponendum, ſecundo explicat quare ſit ponendum, tertio docet cuius diſpoſitionis exiſtat.

Quo ad primum ſtatuit hanc concluſionem cęlum Empyreum eſt ponendum: probat ex ſacra ſcriptura, quæ Gen. 1. dicit in principio creauit Deus cęlũ, & terram, vbi Strabo exponit de Empyreo, id comprobat perſequẽtia verba, nam firmamentum, & cęlum aquarum facta ſunt ſecunda die.

Secundo confirmat auctoritate Damaſceni qui ita exponit illud dictum Gen. in principio creauit Deus cœlum, ideſt ſine ſtellis ſphericæ formæ.

Circa ſecundum Auctor adducit triplicẽ rationem cauſæ finalis, propter quam Empyreum eſt ponendum.

Prima eſt perfectio vniuerſi, cum enim cęlum quoddã ſit luminoſum, & difforme, ſi nõ eſſet cęlum totũ luminoſum, & vniforme, deeſſet vniuerſo quædam perfectio, ad quam manifeſtandam duo aſſignat media poſt titulum quæſt. primum In quolibet genere multiforme præſupponit vniforme, ſed cęlum ſydereũ eſt multiforme, ergo vltra illud, & ſupra ponendũ eſt corpus vniforme, hoc autem dicitur Empyreũ, ergo, ſecundum in quolibet genere, in quo ponitur infimum, & mediũ ponendum eſt ſupremũ, porro gradus corporũ attenditur penes gradus lucis, atq; perſpicui, quæ ſunt proprietates corporũ principales, cumque terra ſit corpus opacum ſimpliciter exigit ordo, vt ſit corpus luminoſum ſimpliciter, & hoc eſt cœlum Empyreum.

His adiungitur aliud medium pro confirmatione inuenitur aliquod cœlum ſimpliciter, & ſecundũ ſe totum diaphanum, vt eſt cęlum cryſtallinum, inuenitur quoque aliud partim lucidum, & partim diaphanum, vt cęlum planetarum, & cęlum ſtellarum, ergo, debet eſſe aliquod cęlum totum lucidũ vt eſt Empyreum, aliàs vniuerſum nõ eſſet perfectũ.

Sedunda ratio principalis cur ſit ponendũ eſt propter motum firmamenti, nã motus cęlorum mobilium fit circa immobile. ſ. circa centrũ, ergo debet eſſe etiã intra immobile cõtinẽs, & locans omnia. ſ. intra Empyreũ, quod eſt immobile.

Tertia ratio eſt pp habitationẽ beatorum præſertim hominũ glorificatorũ, locus nãque debet proportionari locato ex 4. phyſ. igitur ſicut damnatis congruit perpetuus locus tenebroſus. i. carcer infernalis, ita per oppoſitum, vt beatis habitatoribus congruat habitatio, debuit fieri cœlum perfectæ luminoſitatis, quod eſt Empyreum.

Digitized by Google

Quantum ad tertium cuius diſpoſitionis ſit cœlum Empyreum, inquit Doctor, quod tres inter alias ſibi vendicat pulcherrimas conditiones, prima eſt, quod eſt vniforme, ſecunda immobile, tertia luminoſum.

Pro explicatione quęſt. nouem ſunt ponderanda.

Primum num cœlum Empyreum ſecundum veritatem reperiatur.

Secundum quid ſit cęlum Empyreum.

Tertium propter quid creatum fuerit.

Quartum num cęlum Empyreum ſit corpus.

Quintum num cœlum empyreum ſit immobile quo ad motum localem.

Sextum num cęlum Empyreum ſit rarefactibile, & condenſabile.

Septimum num cęlum Empyreum ſit lucidum, ſeu luminoſum.

Octauum an cęlum Empyreum ſit vniforme.

Nonum num cęlum Empyreum ſit locus contemplationis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num cœlum Empyreum ſecundum veritatem reperiatur.

QVidam modernus S. Thom. interpres refert Caietanum exponentem illud 2. Cor. 12. raptum vſque ad tertium cęlum negaſſe cœlum Empyreum eſſe, ſed nomine tertij cęli eo loco intelligendum eſſe cęlum aqueum, ſeu primum mobile, ratio, quæ eum impulit, fuit, quia cęlum Empyreum à poſterioribus traditum nullibi inuenitur in ſcriptura, idem ſenſiſſe videtur Gen. 1. nullā faciens mentionem de cęlo Empyreo, ſed ſolum de mobilibus orbibus, cæterum hæc ſentētia non recipitur, & ideo hac excluſa tres ſtatuuntur concluſiones.

Prima exiſtentia cęli Empyrei humana ratione inueſtigari non poteſt, probatur ſic quicquid humana ratione inueſtigatur, oportet quod ſubiaceat motui, & viſui, cęlum autem Empyreum eſt immobile, & viſui nō ſubiectum propter quod phyloſophi naturales cęlum Empyreum immobile negant, ergo.

Præterea præmium, & locus præmij debet aſſimilari, ſed beatitudo, & gloria Sanctorum excedit inueſtigationem humanā, quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligētibus ſe, vt dicit Apoſtolus 1. Cor. ergo nec locus congruus beatitudini inueſtigari poterit naturaliter, propterea ſcribitur Prou. 25. cęlum ſurſum, & terra deorſum, & cor regum inſcrutabile, & Sap. 9. difficile æſtimamus, quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt, inuenimus cum labore, quæ autem in cęlis ſunt quis inueſtigabit?

Secūda aſſertio cęlum Empyreum eſſe colligitur ex ſacris literis, primo Moyſes dixit in principio creauit Deus cęlum, & terram, vnde nomine cęli intellexit cęlum Empyreum, vt aſſerit Sanctus Doctor.

Amplius ex illo pſal. 113. cęlum cęli Domino, terram autem dedit filijs hominum, loquitur propheta de Empyreo, quod nō ſolum eſt ſuper omnes cęlos, ſed dignitate, & preſentia ceteros omnes antecellit, quod elegit ſibi Dominus in ſedem, locum, ac regiā curiam, vbi electis ſe ſpſum oſtendat, eoſque ſempiternis bonis cumulet, item Pſal. 148. Laudate Dominum cęli cęlorum, præterea ex illo Luc. 10. vidi Sathanam ſicut fulgur de cęlo cadentem.

Rurſus ex illo 1. Cor. 12. ſcio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim raptum vſque ad tertium cęlum, ex quo loco elicitur triplex cęlum conſtituendum eſſe, primum aereum, quod vſque ad orbē lunæ incorruptibilem pertingit, ſecundum ſydereū quod orbes omnes, in quibus aſtra omnia ſunt collocata, comprehendit, tertium Empyreum quod eſt ſedes beatorum, quod etiam propter ſuā immobilitatem appellatur terra, vt Pſal. 141. portio mea ſit in terra viuentium, & Matth. 5. beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.

Secundo cęlum Empyreū eſſe cōſtat ex auctoritatibus Strabi, & Bedæ, qui aſſerunt eſſe locū, & manſionem beatorum, dicunt. n. quod factum mox Angelis eſt repletum, præterea Damaſcenus lib. 2. ait cęlum eſt cōtinentia viſibiliū, & inuiſibilium, quod non verificatur propriè, nec ſecundū intentionem Damaſceni niſi de cęlo Empyreo, propter quod libro de coęqueuis ſcribit Albertus. Sancti dicūt, Damaſcenus potiſſimè, cęlum Empyreū continere ſanctos Angelos, & beatos, de quo 2. Cor. 5. Apoſtolus ait Scimus quia terreſtris domus noſtra diſſoluatur, quod ædificationem a Deo habemus domum non manufactam in cęlis, Baſilius quoq; in ſecundo Hexameron inquit ſicut dāpati in tenebras vltimas abigguntur, ſic remunerandi pro dignis operibus reſtaurantur in ea, quæ extra mundum eſt lucis, & quietis domiciliū, ſortientur, præterea D. Gregorius multa de hoc cęlo dixiſſe videtur diuerſis in locis, & quod ad Hæb. 9. ſcribit Apoſtolus nō in manufacta ſancta Ieſus introijt exemplaria verorum, ſed in ipſum cęlū quod dictum non niſi de cęlo Empyreo aptiſſimè ſumitur, atquo in hoc cęlo ait Greg. peccaſſe Diabolū, ac inde delapſum, D. Hieron. itidē de hoc cęlo in ſermone de aſſumptione glorioſiſs. Virg. multa deprōpſiſſe probatur, itē Theodoretus q. 11. in Gen. Hilarius in illa verba Pſal. 122. ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cęlis, id ipſum fatentur.

Tertio S. Tho. S. Bonau. & alij Theologi Scholaſtici vnanimiter cōſentiunt cęlum Empyreum eſſe.

Tertia cōcluſio cęlum Empyreum eſſe poteſt inueſtigari per rationes probabiles: hæc concluſio eſt manifeſta, nam Doctores excogitauerunt plures rationes ad probandam eius exiſtentiam, & præſertim Anctor, vt patet in quæſt. ſed adhuc perſuadetur.

Primo, Sicut ſimplex eſt ante compoſitum, & vnū ante multa, ſic vniforme ante multiforme, ergo ante cęlum firmamenti multiforme eſt cęlum vniforme per totum, puta Empyreum.

Item dum aliquid eſt compoſitum ex duobus, ſi vnum illorum inuenitur per ſe, inuenitur & aliud; in genere autem cęlorum eſt vnum conſtans ex luminoſo, & non luminoſo, vt cęlum ſtellatum, & vnum totum non luminoſum ex ſe, vt orbis lunæ, ergo eſt aliud totum luminoſum.

Rurſus centrum, & circumferentia ſunt cōtrariarum proprietatum, vnde & ipſa ſunt termini motuū appoſitorum, centrum autem mundi eſt totum opacum, ergo extremum mundi eſt totum clarum, & ſplendidum.

Amplius

Amplius omnis numerus vadit vſque ad denariũ, poſt denarium autẽ reuertitur numerus, hinc viſum eſt aliquibus phyloſophis, quod principia rerũ ſint numeri, & ideo rerum principia poſuerunt in numero denario, vt patet ex opinione Pithagorę, ſecundũ quod refertur primo Metaph. qui poſuit decẽ genera ex parte bonorum, & decem ex parte malorum, ergo ſecundum hunc modum, cum ſpheræ cęleſtes habeant rationem cauſæ, & principij reſpectu inferiorum, videtur decem tales ſpheras eſſe ponendas, quarũ ſeptem ſunt ſpheræ planetarum, octaua ſphera, quæ dicitur cęlum ſpherum, & nona ſphera, quæ dicitur cęlum aqueum, vel cryſtallinum, quod vocauerunt phyloſophi vltimum mobile, & decima ſphera, quæ dicitur cęlum Empyreum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſit cœlum Empyreum.

AVguſtinus Eugubinus in ſua coſmopęia, & in tractatu quodam de naturis corporeis opinatus eſt cęlum Empyreum eſſe lucẽ quandam increatam, & Deo coęternam ex Dei eſſentia profluentẽ, in qua Deus inhabitet, & ad quam beati admittantur, hanc ſuam ſentẽtiam probat ex quibuſdam locis ſacræ ſcripturæ, ex illo Paul. 1. ad Timoth. 6. lucẽ habitat inacceſſibilem, & ex illo Pſalm. 103. amictus lumine ſicut veſtimento.

Quidam etiã, quem Hæbrei reputant fuiſſe phyloſophum, vt refert prima parte de vniuerſo ridiculum quoddam protulit, quod ſ. Deus de ſplendore pallij ſui fecit hoc cęlum, terram autem de niue, quæ fuit ſub pedibus ſuis, quod cum iuxta ſuperficiẽ verborũ nequeat ſtare alter hebræorũ philoſophus dixit illum per verba iſta intellexiſſe quod de alia, & puriori materia factum ſit cęlum, quã terra. Sed hæc opinio aperta inſania eſt, prior autem Auguſtini erronea, & omnino cauenda, nam Theologi oẽs confitentur cęlum Empyreum eſſe creatum, & eſſe vnum de quatuor coęuis, vt doctiſſime indicauit S. Bonau. in præced. quæſt. & in pręſenti id ipſum aſſeuerat allegans auctoritatem Gen. eiuſq; interpretationem, porrò lux, de qua fit mentio in locis ſacræ ſcripturæ iam citatis intelligitur ipſa diuina eſſentia, quæ lux vocatur, vt inſinuat Auctor 1. ſent. diſtin. 3. q. 1. vbi Deum appellat ſummam lucem, quia montes hominum illuſtrat, & clariſſimè a beatis videtur.

His itaque ſententijs reiectis dicendum pro reſolutione, quod celũ Empyreum eſt corpus ſpirituale, & intellectuale, immobile, quietũ, lucidiſſimũ, inter omnia ſimplicia corpora nobiliſſimũ, contẽplationi gloriæ aptiſſimũ, circumſtans immediate omnes cęlos mobiles ornatum varietatibus præmiorum, omniumq; amenitatibus incogitabilis pulchritudinis, & indicibilis diſpoſitionis in gloria, vt decet aulam Regis ſupremi, in qua deſcriptione dicitur

Primo quod cęlum Empyreũ eſt corpus ſpirituale, & intellectuale, non quod nõ habeat materiã naturalem, ſed quia non ſubijcitur viſui noſtro, & quia locus eſt beatorum ſpirituum, & hominũ glorificatorum, denique quoniã à nobis percipitur per fidẽ, qua intellectus noſter aſſentit ſacræ ſcripturæ.

Secundo dicitur immobile quietũ, & lucidiſſimũ, quia ſic conuenit ſtatui beatorũ, pp quod creatũ eſt nã cum illi ſint in plena participatione quietis, & æternitatis, & æternæ lucis propterea tale corpus dẽt eſſe immobile quietũ incorruptibile, & lucidiſſimũ.

Tertio dicitur inter omnia corpora nobiliſſimũ, quia. ſ. ſupremum omnium locorum corporalium.

Quarto dicitur glorię contemplationi aptiſſimũ, quoniam ſicut contemplatio Dei, in qua conſiſtit felicitas Angelorum, & hominum beatorũ ſuper omnia corpora eleuat intellectum, ita cęlum Empyreũ inter omnia corporalia eſt magis eleuatum, & per conſequens contemplationi magis aptum.

Quinto additur circũſtans immediate omnes cęlos mobiles. i. cęlum cryſtallinũ, quod ẽt appellatur aqueum propter ſimilitudinẽ, quam habet cũ aqua congelata in diaphaneitate, & ſoliditate, quod cęlũ appellant Aſtrologi nonam ſpheram, circũdat ẽt cęlum ſydereum. i. firmamentũ, in quo ſunt ſtellę, & cęlum aereũ deciſum in ſeptẽ cęlos planetarũ. ſ. Saturni, Iouis, Martis, Solis, Mercurij, Veneris, & Lunæ.

Sexto ſubiungitur ornatum varietate præmiorũ, quia ibi ſunt nouem Chori Angelorũ, & multæ manſiones animarũ diſtinctorũ meritorũ, & præmiorũ.

Septimo dicitur omnib. amenitatibus plenũ inexcogitabilis pulchritudinis, & indicibilis diſpoſitionis &c. nam appellatur paradiſus quaſi hortus deliciarũ, de quo Baruch 3. ſcribitur, ò Iſrael quam magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius, magnus, & non habens finem, & Paul. ad Gal. 4. illa autem, quæ ſurſum eſt Hieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra, & Eccleſia cantat. Vrbs Hieruſalem beata, ex his ſeptem in prędicta deſcriptione cõtentis, nonnulla latius diſcutientur, & explicabuntur.

PVNCTVM TERTIVM.

Cęlum Empyreum propter quid creatum fuerit.

INter alias rationes a Seraphico S. Doctore aſſignatas in quæſt. hæc præcipua eſt, quod ſit factũ propter ordinẽ vniuerſi, nam inferiora in entibus ſecundum ſui ſupremũ attingunt ſuperiora ſecundum illorum infimum, vt S. Dionyſ. teſtatur, intelligentia autẽ eſt motor immobilis, ergo oportet, quod ſit aliquod corpus ipſam attingens, quod ad eius immobilitatem, quæ quid infimum eſt in ea, intellectualitas vero eſt ſupremum in ipſa, ſicq; oportet eſſe quoddã immobile corpus cęleſte, quod eſt cęlum Empyreũ, cęterum hanc rationem Durandus infringere conatus eſt aſſerens, id inſufficienter dictum; propterea quod præfatus ordo rerum penes eſſentialia eſt pendendus, ſed eſſe immobile non eſt eſſentiale, neq; intrinſecũ cęlo Empyreo, quam poſſet moueri, ſicut & alios orbes poſſet quieſcere nõ mutata eorũ natura.

Sed Durandus corrigere intendens rationẽ hanc valde deceptus eſt, quia ordo ille tã quo ad eſſẽtialia, quã quo ad accidentalia rerũ perpenditur, quandoquidem S. Dionyſ. in lib. de Angelica Hierarchia ordinem, & connexionẽ inter Angelicã, & Eccleſiaſticã Hierarchiam conſtituit, quod infimi in ordine Angelicæ Hierarchiæ propriè Angeli nũcupãtur, ſupremi quoq; in ordine Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, vt potè Sacerdotes pręſertim pſules Angeli nominãtur pſpicuũq; eſt ordinẽ iſtũ penes accidentalia attẽdi.

Digitized by Google

Rurſus D. Dionyſ. ſi ſtatus eſt ſtatum legis Euangelicæ medio modo ſe habere inter ſtatum veteris teſtamenti, ſtatumque Angelorum, quæ coordinatio in accidentalibus accipitur.

Amplius ſecundum Auctorem in 31. propoſitione de cauſis aſſeritur, quod inter rem, cuius ſubſtantia, & actio ſunt in momento æternitatis, & inter rē, cuius ſubſtantia, & actio ſunt in momento temporis eſt medium, cuius ſubſtantia eſt in momento æternitatis, & actio in momento temporis.

Denique differentię eſſentiales, & propriæ rerum latent nos, ideo circumloquimur atq; exprimimus eas per accidentalia quædā, itaque impugnatio Durandi nullius cenſetur momenti, ac proinde permanet, conſiſtitque ratio S. Doctoris.

Secunda ratio aſſignata ab Auctore, propter quā cęlum Empyreum fuerit creatum, eſt propter habitationem hominis beati, nam omnia corpora facta ſunt propter corpus humanum, quod eſt forma naturali perfectiſſima informatū, hinc ſecundū intentionem naturæ finis eſt corporum aliorum.

Notandum quod corpus humanum duplicem habet ſtatum, vnum mortalitatis in præſenti, aliū immortalitatis in futuro, idcirco Deus quædam præparauit illi ſecundum præſentem ſtatum, præcipuè vt viſibilia corpora, aliqua ſecundum ſtatum futurum, & cęlum Empyreum.

S. Thomas ait, quod in futura remuneratione gloria duplex ſpectatur videlicet ſpiritualis, & corporalis non ſolū in glorificandis humanis corporibus, ſed etiam in toto mundo innouādo, inchoata eſt autem ſpiritualis gloria a mundi principio in beatitudine Angelorum, quorum æqualitas ſanctis promittitur, hinc fuit conueniens, vt etiam a principio corporalis gloria inchoaretur in aliquo corpore, quod abſque ſeruitute corruptionis, & mutabilitatis, atq; totaliter lucidum eſſet, quemadmodum tota corporalis creatura expectatur poſt reſurrectionem.

Similiter propter Angelos factum eſt Empyreū, cęterum hic locus non eſt illis propter neceſſitatem deputatus, ſed propter congruentiam alicuius corporis ad ipſos ſpiritus, Quod ſi quæras vbi manerēt Angeli beati, ſi nullus eis eſſet locus.

Reſpondetur quod manerent in ſuo eſſe, cū a loco corporeo non ſaluentur, & continerentur a Deo exiſtēte in illis, ſicut in alijs creaturis per eſſentiam, per præſentiam, & per potentiam.

Sed dubitabis quomodo Angeli dicantur implere cęlum, cū ipſi non occupent locū. Beda nāq; aſſerit, quod Empyreū mox factū Angelis eſt repletum.

Reſpondent aliqui, quod dicitur repletum ſecundum noſtrum loquendi modū, ſecundum quem dicimus aliquam ciuitatem plenam hominibus, cū in ea omnium hominum habitacula ſunt plena.

Nota, quod duplex eſt impletio, vna ſecundum quantitatem continuam, vel extenſionem partium, qua locatum implet locum, altera eſt ſecundū quantitatem diſcretam, ſicut millenarius dicitur impleri, cum mille extant vnitates, hac ſupradicta diſtinctione dicitur, quod Angeli implent cęlum non primomodo, ſed ſecundomodo, ſ. ſecundum numerū præordinatum a Deo vt. ſ. ſint in tanta plenitudine.

S. Thomas in ſecundo ſcripto inquit, quod repletio illa nō eſt intelligenda corporaliter, ſicut locum implet corpus, ſed in quātum ex præſentia ſpirituū locus ille honorabilis redditur.

Albertus ait, quòd Angeli implent cęlum Empyreum ſecundum diſtinctionem Hierarchiarum, & chororum, & manſionum, quæ in domo Patris multæ ſunt, non igitur Beda loquitur de corporali repletione, ſed proportionata decoratione ad māſiones patriæ, quæ per ſapientiam Dei in ipſo creatæ ſunt, ita quod nulla earum eſt vacua.

PVNCTVM QVARTVM.

Num cęlum Empyreum ſit corpus, ſeu aliquis locus corporalis.

ET ſi ex dictis pateat cœlum Empyreum eſſe corpus, attamen, vt clarius reddatur, eſt examinandum: ratio in primis, propter quam ambigitur, eſt, quia omne corpus eſt quid ſenſibile ſaltem ſenſu viſus, cœlum Empyreum non eſt quid ſenſibile, ergo.

Amplius cœlum Empyreum ponitur eſſe ſupra vltimum mobile, ſed ſupra vltimum mobile non eſt corpus, ſed ibi eſt vita beata, & ſempiterna, vt vult phyloſophus primo cœli, & mun. ergo.

Rurſus natura ſiue proprietas loci eſt ſaluare, ſed cœlo Empyreo non conuenit ſaluare reſpectu Angelorum, quia ſi non eſſet cœlum Empyreum adhuc ſtarent, vt in præcedenti puncto dictum fuit, ergo cœlum Empyreum non eſt locus corporalis.

Pro reſolutione ſit hæc aſſertio. Cęlum Empyreū eſt verè, ac propriè corpus: probatur.

Primo cęlum hoc dictum eſt Empyreum. i. igneū non a calore, ſed a ſplendore, vt Doctores tradunt, ſed ſplendor ſpectat ad rem corporalem, ergo cœlum Empyreum eſt corpus.

Secundo corporum locus non poteſt eſſe niſi corporeus, ſed cęlum Empyreū ponitur locus Chriſti, & Sanctorum, qui poſt reſurrectionem corpora habebunt, ergo cęlum Empyreum eſt corpus.

Tertio corporalia mota localiter debent eſſe in loco corporali, ſed vltimum mobile mouetur localiter, ergo eſt in aliquo corporali, quod non eſſet niſi cęlum Empyreum, eſſet corpus quoniam vltra vltimum mobile eſt ipſum cęlum Empyreum.

Quarto inuenitur in cęlis aliquod corpus, quod eſt totum diaphanum ſicut eſt cęlum cryſtallinum aliquod quod eſt partim lucidum, ſicut cęlum ſydereum, ergo eſt aliquod, quod eſt totum lucidum, & hoc eſt cęlum Empyreum.

Ad primum in principio adductum reſpondetur, quod aliquid poteſt dici inſenſibile, & inuiſibile dupliciter, vno modo in ſe, alio modo quo ad nos, primomodo cęlum Empyreum non eſt inſenſibile, neque inuiſibile, quoniam ſi eſſemus ibi videremus ipſum, ſecundomodo dicitur inſenſibile, & inuiſibile, quoniam occultatur nobis.

Ad ſecundum reſpōdetur, quod phyloſophus nō poſſunt aliquod corpus niſi mobile, igitur ſm ipſum extra vltimum mobile non eſt aliquod corpus, ſcilicet extra omne corpus non eſt aliquod corpus, ſed errauit, quia vltra vltimum mobile eſt cœlūm immobile, quod nos vocamus empyreum, vnde ad notitiam illius non peruenit.

Ad

Digitized by Google

Ad vltimum reſpondetur quod duplex eſt natura, ſeu proprietas loci, vna eſt ſaluare, altera eſt continere, cęlo empyreo nõ conuenit ſaluare Angelos, & alios ſpiritus, quia ſi non eſſet cęlum empyreum adhuc ſtarent: vnde non dependet eorum eſſe ab eſſe illius, ſed competit ei continere, continet enim ſubſtantiam Angelorum, eſt igitur cõtinens ſolum, ſed nõ ſaluans, Deus autẽ eſt continens, & ſaluans.

PVNCTVM QVINTVM.

Num cęlum Empyreum ſit immobile quo ad motum localem.

Sanctus Bonauentura in textu aperte docet cęlũ Empyreum eſſe immobile: probatur quidem pluribus rationibus.

Prima omnis motus eſt propter indigentiam, & ſi fuerit localis propter indigentiam loci, aut ſitus, qui per motum acquiritur, at indigentia pars miſerię eſt, quę procul ab illo nobiliſſimo corpore eſt aliena, ergo cœlum Empyreum eſt immobile.

Secũda omne mobile reducitur ad immobile, ſed cęlũ aqueũ, ſeu cryſtallinũ eſt vltimum mobile, ergo cęlũ Empyreũ, quod eſt ſupra illud, erit immobile.

Tertia ſicut infimo corpori videlicet terræ debetur infimus locus, tanquam ei naturalis, & proprius, & ob id naturaliter in eo quieſcit quiete perpetua, ita ſupremus locus in mundo debetur alicui corpori tanquam ei naturalis, & proprius, atque ab hoc in ipſo quieſcit perpetuo, huiuſmodi corpus eſt cęlum Empyreum.

Quarta cęlum Empyreum eſt corpus luminoſum de ſui natura, ſed luminoſitas magis determinatur ad quietem, quam ad motum, ergo cœlum Empyreum non mouetur.

Quinta locus proprius illorum, qui ſunt in perfecta quiete, debet eſſe immobilis, ſed cęlũ Empyreũ eſt proprius locus beatorum, qui ſunt in perfecta quiete, ergo, maior patet, quia proprius locus ad locatum habet aptitudinem, & conformitatem.

Sexta perfectius eſt, quod acquirit bonitatẽ ſine motu, quam quod per motũ acquirit ſecundũ philoſophũ, ſecundo de cęlo, & mun. ſed Dei perfecta ſunt opera, ergo perfectiſſimum corpus eſt immobile.

Sed obijciet quiſpiã omne corpus naturale eſt mobile, ſed cęlum Empyreũ eſt huiuſmodi, ergo: maior patet, quoniã natura eſt principiũ motus, & quietis.

Minor probatur, quoniã omne corpus aut eſt naturale, aut mathematicũ, ſed cęlũ Empyreũ non eſt corpus mathematicum, ergo erit corpus naturale.

Secundo cœlũ Empyreum, aut eſt corpus graue, & ſic mouetur deorſum, aut leue, & ſic mouetur ſurſũ, aut nec graue nec leue, ſicq; circulariter mouet.

Tertio magis repugnat motus ſpiritui, quã cuicũque corpori, ſed ipſe Angelus cum eſt in vno loco poteſt eſſe in alio loco, ergo multo magis cœlum Empyreum erit mobile ſecundum locum.

Ad primum reſpondetur, quod corpus naturale bifariam ſumitur, vnomodo quod ſit compoſitũ ex materia, & forma, quæ dicuntur natura, aliomodo quod ſit affectũ qualitatibus naturalibus actiuis, & paſſiuis, primomodo cęlum Empyreum poteſt dici naturale, cum ſit compoſitum ex materia & forma, ſecundomodo nequaquam cum non ſit ſubſtratum contrarijs qualitatibus actiuis, & paſſiuis, ſic enim omne corpus naturale naturaliter eſt mobile.

Secundo dicitur, quod omne corpus primomodo eſt mobile ſecundum locum quando hoc exigit ordo vniuerſi, motum autem cęli Empyrei ordo vniuerſi nõ requirit, ſed potius requirit immobilitatem eius propter ſtatum beatorum.

Tertio reſpondetur, quod omne corpus naturale eſt mobile loquendo de corpore, quod per motum ſuum eſt ordinatum ad generationem, & corruptionem; Empyreum autẽ ſupra hũc ordinẽ eſt eleuatũ, & eſt ordinatũ ad ſtatum contemplatiuũ beatorũ.

Ad ſecundum reſpondetur, quod dato quod cęlũ Empyreum non ſit graue, neque leue, non tamen ſequitur quod moueatur circulariter, quoniã eſt corpus vniforme, & in eo nõ eſt differẽtia dextrorſum, & ſiniſtrorſum, & propterea non mouetur.

Sed inſtabit fortaſſe aliquis. Cœlum Empyreum, cum ſit quantũ, habet partes diſtantes, ergo eſt mobile; conſequentia probatur, nam quicquid habet partes diſtantes, vbi eſt vna pars, poteſt deinde eſſe alia, & per conſequens omne tale eſt mobile.

Reſpondetur, quod quamuis ſit corpus quantum & ob hanc cauſam ſecundum rationem generalem corporis ſit mobile, nihilominus ſecundum rationẽ ſpecialem, ſ. qua tale quantum eſt ei repugnat, vel quia non eſt ſubditum ſecundum motum alicui virtuti creatæ, vel quia non recipit influentiam ex motu noni cęli, vel quia ſic factum eſt immobile, quoniã ita requirit ſtatus, & conditio beatorum, poſſet tamen illud moueri a Deo, ſed non a ſe ipſo, cũ nullum corpus ſe ipſum mouere valeat niſi per accidens.

S. Bonauentura ait, quod ratio potiſſima quare non moueatur, eſt quia Deus non influit ſuper iſtum ad motum, ſed ad quietem, & ſicut influentia Dei mouet firmamentum, ſic quietat Empyreum, cauſa eſt, quoniam locus ille eſt regio deputata his, qui ſunt in omnimodo ſtatu, & quiete.

Ad tertium reſpondetur non eſſe ſimile de Angelis, & cęlo Empyreo, quoniam Angelis non repugnat motus localis, repugnat autem cęlo Empyreo, propterea qđ ordo vniuerſi nõ requirit motũ eius.

Si quæratur ad quid deſeruiat beatis, quod poſſint localiter moueri.

Reſpondetur primo, quod ex hoc oſtẽduntur eſſe liberi arbitrij, vt poſſint eſſe in hoc, vel in illo loco ſecundum quod eis placet.

Secundo oſtenditur beatitudo corporum glorificatorũ, quod ſint corpora illa agilia, & quod ſtatũ ſint vbi volet anima, ſed quod cęlũ Empireũ moueretur in nullo deſeruiret beatis, nec quantũ ad ſpiritũ, nec quantũ ad corpus, & quia propter beatos eſt factũ, ideo conſentaneum eſt illud eſſe immobile.

Contra Gloſſa ſuper illud in æternũ Domine verbum tuum permanet in cęlo, inquit cęlum illud mutatur, in quo ſunt Angeli creati, aut igitur intelligitur de mutatione ſecundũ ſubſtantiam, aut ſecundũ qualitatem, aut ſecundum ſitum, ſi primomodo aut ſecundomodo, ergo, & tertiomodo, quia mutatio ſecundum ſubſtantiam, & ſecundũ qualitatem maior eſt, quàm mutatio ſecundum locum.

Sed Sanctus Bonau. in textu, & Theologi omnes aſſeruerant illud cęlum eſſe lucidiſſimum, velut amictus ſplendoris totius mundi, & quaſi tectum pulchritudinis præclariſſimi palatij Dei dominatoris omnium ſeculorum, & velut operimẽtum ſpecioſiſſimum templi ipſius, quod vtique mundus eſt, probatur autem quod ſit lucidiſſimum tali medio. Nobiliſſimum corpus debet habere nobiliſſimam qualitatem corpoream, ſed cęlum Empyreum eſt nobiliſſimum corpus, cum ſit habitaculum beatorum, & lux eſt nobiliſſima qualitas inter omnes qualitates corporeas, ergo cęlum Empyreum eſt lucidiſſimũ.

Notandum, quod aliquid poteſt dici lucidum bifariam, vno modo, quia eſt de natura lucis, aliomodo quia actu lucet, & ſplendet, cęlum Empyreum non ſolum eſt lucidum primomodo, quia ſic quilibet orbis planetarũ ſortitur aliquid luciditatis, ſed dicitur lucidum ſecũdomodo, nam illud, quod actu ſplendet, eſt nobilius, & præ cęteris dignitatem obtineat.

Secundo notandum, quod cum cęlum illud dicatur igneum, triplex datur ignis ſecundum philoſophum. primo eſt ignis lux, pro ut in ſphera ſua, qui dicitur ignis lux, quoniam eſt de natura lucis.

Secundo eſt ignis carbo, qui habet eſſe in materia denſa, tertio datur ignis flamma, qui ſplendet præ omnibus alijs, cęlum itaque empyreum non ratione caloris, ſed ſplendoris eſt quaſi quædam flamma, ibi ergo poſt reſurrectionem corpora Sanctorum lucebunt ſicut ſol, non ſicut ſol nunc, ſed ſicut ſol tũc, qui erit in luciditate ſeptuplus, & erunt in illo cęlo Empyreo, vel in illa flamma tanquam quędam gemmæ longe ſplendidiores, quam ſit illa flamma, vt ex hoc beata corpora videant ſe ad inuicem, & inde reſultet tantum gaudium, & delectatio, vt ſecundum illud genus viſionis maior excogitari non poſſit.

Secunda concluſio cęlum Empyreum non habet hanc lucem a ſole, vel a quocunque alio corpore, probatur cęlum Empyreum eſt primum, & nobiliſſimum omnium corporum, ergo a nullo alio corpore poterit dependere, hinc ſequitur, quod ſolum a Deo effectiuè habeat lumen ſuum.

Si arguatur, quod ſol dicitur quaſi ſolus lucens, ideſt ſolus habens lucem a ſe.

Reſpondetur, quod ſol bifariam poteſt conſiderari, vnomodo reſpectu ſtellarum, & omnium aliorum lucentium citra firmamentum, & ſic ſolus dicitur lucens, quia non habent lumen a ſe, ſed a ſole; Aliomodo reſpectu cęli Empyrei, & ſic non dicitur ſolus lucens.

Sanctus Doctor in ſolutione ſecundi inquit illius corporis non eſſe recipere lumen maius ab inferioribus propter duas rationes, quarum altera eſt limitatio virtutis ipſius ſolis, nihil enim agit vltra terminum ſolis a Deo conſtitutum, cumque ſol ſit lucerna huius viſibilis orbis illius radij nõ protenduntur extra firmamentum, ſecunda ratio eſt, quia maior influentia abſorbet minorẽ, nam tanta eſt illius cęli influentia, quod ad ipſum nõ pertingat minor, ſicut candela non illuminat ſolem.

Ad primam rationem in principio adductã, qua oſtendebatur cęlum Empyreum non eſſe lucidum, reſpondemus, quod nos hic inferius non illuminat, quia cęlum ſydereum, quod eſt inter nos, & cęlum Empyreum obſiſtit, ne fulgur cęli empyrei poſſit lumen a ſe deriuatum ad nos transfundere.

Ad ſecundam rationem reſpondetur, quod non contradicit intellectui, quia in cęleſtibus partes ſpiſſiores ſunt digniores, nam ſtella, quæ eſt ſpiſſior pars ſui orbis eſt etiam pars dignior, hinc partes cęli Empyrei ſunt digniores, non quia ſpiſſiores, ſed quia lucidiores, in elementis vero ſpiſſitudo facit ad indignitatem, nam ſpiſſiora ſunt viliora, vt terra, quę eſt ſpiſſior cęteris elementis, eſt fex omnium elementorum, Empyreum igitur eſt totum lucidũ, excellenterque ſplendidum.

Nota quod plures poſſint aſſignari cauſæ, ob quas luminoſitas cęli Empyrei lateat ſenſus noſtros, prima, quia lux ibi propter ſubtilitatem illius cęli non eſt ita aggregata, vt viſum noſtrum in præſenti mouere valeat, ſecunda quia Dei influentia non adeſt adhoc, vt illud lumen multiplicet ſe ſenſibiliter vſque ad nos, ſine qua ſe multiplicari nequit, tertia quoniam propter eius diſtantiam longiſſimam multiplicatio luminis eius non protenditur vſque ad viſum noſtrum, quarta quia lux illa eſt improportionabilis oculis non glorificantis, ſicut & lumen corporis glorificati.

PVNCTVM OCTAVVM.

Num cælum Empyreum ſit vniforme.

AVctor in textu inter alias conditiones, ſeu proprietates, quas cęlo Empyreo attribuit, eſt vniformitas, quam per totũ habet miro, ac delectabili ſplendore, ita quod lux eſt pro ornatu propter ſui nobilitatem; vnde quemadmodum inter omnia corpora ſimplicia ipſum eſt nobiliſſimum corpus, ita maxime vniforme nõ habens diuerſitatem dexteri, & ſiniſtri.

Notandum quod datiuum luminis poteſt eſſe tribus modis.

Vnomodo vniforme omnino non motum, ſiue ſine motu, & ſic eſt cęlum Empyreum.

Secundomodo vniforme cum motu, & hoc eſt cęlum cryſtallinum.

Tertiomodo non vniforme, & cum motu, vt cęlum ſtellatum, quod non in omnibus partibus ſuis habet luminoſitatem æqualem, inter hæc ordo reperitur, dignius enim quod eſt vniforme non motum quam motum, item dignius eſt vniforme motum, quam non vniforme motum, ex quo apparet cęlum Empyreum, cũ dignius omnibus orbibus cęleſtibus exiſtat, maximè vniforme eſſe.

Si obijciatur quod cęlum Empyreum eſt ſpecioſiſſimum, ſed pulchritudo magis conſiſtit in diuerſitate quam in vniformitate, ergo ſicut firmamentum multis diuerſis ſyderibus adornatum aſpicitur, ita cęlum Empyreum ſic fieri debuit.

Reſpondetur ſecundũ Rich. quod quãuis ſtellarũ varietas ad ornatũ firmamenti faciat, non tamen voluit Deus Empyreum eſſe ſtellatũ propter hoc, quoniam ordinauit, vt corpora glorioſa beatorũ ſint illi pro ornamento, & beati Angeli, quaſi aſtra cęli diſtincta decorent ipſum, & luminare eius maius tanquam ſol eſſet Chriſtus, & luminare minus tãquam

Digitized by Google

luna eſſet beata mater Chriſti, quocirca Apoc. pen. dicitur ciuitas illa non eget ſole, ſed lucerna eius eſt agnus, & de Angelis Iob 38. cum me laudarēt aſtra matutina.

Nota quod hoc cœlum, quoniam continet Angelos, & animas ſanctas, atque Chriſtum Dominum ſecundum humanam naturam, & per hoc continet alia corpora, appellatur maximè cęlum, & eminentius alijs, quod in Pſal. 113. nominatur cęlum cœli, idque ſecundum vnam expoſitionem dicitur empyreum, & Deut. 10. en Domine Dei tui cœlum eſt, & cœlum cœli, cœlum cœli vocatur empyreum.

Sed dices quo pacto cęlum Empyreum contineat Chriſtum, cum Apoſtolus Eph. 1. dicat ipſum dedit caput ſuper omne nomen, quod nominatur in hoc ſeculo, & in futuro, ſed cęlum Empyreum nominatur in hoc ſeculo, ergo eſt ſuper cœlum Empyreum, ergo non continetur ab illo, & loquitur ſecundum expoſitionem de Chriſto ſecundum humanam naturam.

Reſpondetur Chriſtum Dominum ſecundum humanitatem eſſe ſuper cœlum Empyreum dignitate, nihilominus humana natura Chriſti, ideſt anima, & corpus continetur ab illo localiter, vnde eſſe ſuper dupliciter dicitur, vnomodo dignitate, aliomodo loco, Chriſtus ſupereſt dignitate, continetur autem loco.

PVNCTVM NONVM.

Num cœlum Empireum ſit locus contemplationis.

ADuertendum, quod cœlum, ad quod feruntur animæ, & in quo ſunt Angeli, poteſt bifariam intelligi.

Vnomodo vt dicatur id, quod eſt ipſa beatitudo Angelorum, vel animarum, vel illud, ſine quo nec Angeli, nec animæ poſſunt eſſe beatæ, ſicque Deus ipſe vel viſio eius, vel dilectio, quam beati habent in patria, cœlum dici valet, nam ad ipſum facti ſumus, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcamus in ipſo, vt dicit Aug. in principio lib. Conf. iſtud etiā eſt tertium cœlum, ad quod raptus fuit Doctor gentium ad viſionem, ſcilicet Dei apertam.

Aliomodo poteſt accipi cœlū, quod eſt locus corporalis Angelorum, & ſanctarum animarum, ac locus contemplationis, ſed adhuc diſtinguere oportet; vel ſecundum neceſſitatem, vel ſecundum congruitatem.

His præmiſſis ponendæ ſunt duæ concluſiones.

Prima Cęlum Empyreum non eſt locus contemplationis ſecundum neceſſitatem, patet, quia nō eſt neceſſarium Angelos beatos, vel animas ſanctas eſſe in cęlo aliquo corporali; porrò perſuadetur primo quoniam latroni dictum fuit a Chriſto Domino, hodie mecum eris in paradiſo, vnde illo die anima illius latronis fuit beata, & vidit Deum per eſſentiā, vt teſtatur D. Aug. 12. ſuper Gen. non tamen fuit illo die in cœlo illo corporali.

Secundo Angeli, qui ſunt hic inferius ad noſtram cuſtodiā deputati ſemper vident faciē Patris, vt dicitur Matth. 18. & tamen non ſunt tunc in cęlo empyreo, ergo cęlum corporale non eſt de neceſſitate locus contemplationis.

Secunda concluſio. Cœlum Empyreum eſt locus contemplationis ſecundum congruitatem; probatur, nam ſicut animæ beatæ contemplantes Deum ſunt excellentiores dignitate, ita dignum eſt, vt ſint in excellentiori loco, vt in cœlo corporali, quod eſt ſuper omnes cęlos.

Confirmatur, quia quemadmodum orationi, & laudi diuinæ in hac vita materialis Eccleſia deputatur, non quod extra illam Deus laudari, ac orari nō poſſit, nec debeat, ſed per quamdam congruitatem, ita contemplationi deputatur pro loco cęlum Empyreum, & ſicut materialis Eccleſia ex ſua colecratione quādam idoneitatem ſortitur, vt in ea oratio, lauſque diuina efficacior, ac Deo ſit acceptior, ita credendum videtur, quod cęlum Empyreum ſit domus a ſummo legiſlatore totius benedictionis, conſecrationiſque fonte ab exordio dedicata, ac deputata ad ipſius beatificam fruictionem pleniſſimum cultum, perpetuumque præconium.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum cœlum Empyreum influat in hęc inferiora.

PRæſupponit Auctor iuxta placita philoſophorū, & theologorum corpora inferiora regi per ſuperiora, ideoque hæc in illa influentiam aliquam, ſeu virtutem influendi habere, cumque cœlum Empyreū ſit corpus ſupremum, inquirit, an influat in hæc inferiora, & duo facit, primo refert duas extremas ſententias, ſecundo propriam ponit.

Circa primum ſententia prior conſiſtit in tribus propoſitionibus, prima cęlum Empyrum influit in hæc inferiora, quia cum ſit corpus neceſſe eſt influentiam eius, ſi qua eſt, corpoream eſſe.

Secunda propoſitio. Cęlum Empyreum influit ſuper corpora humana, ratio eſt, quoniam cœlum Empyreum eſt excellentiſſimum inter omnia corpora cęleſtia, & corpora humana ſunt nobiliſſima, itaque influit in ea.

Tertia propoſitio cęlum Empyreum diſponit corpora humana ad ſuſceptionem animæ rationalis, nā ſicut datur triplex vita, ſ. vegetabilis, ſenſibilis, & rationalis, ita Deus condidit tres cęlos ordinatos inter ſe gradu, & dignitate nō ſolum naturæ, verum etiam influentia cęlum ſydereum de ſe ordinatur ad ſuſceptionem animæ vegetabilis, cryſtallinū ad ſuſceptionem animæ ſenſibilis, Empyreum ad ſuſceptionem animæ rationalis, & probatur quia huiuſmodi cœlū eſt locus ſpiritualium ſubſtantiarum, & corporum glorificatorum, ergo influentia illius eſt valde cōſentanea corporibus, ex noſtris animabus amica non ratione earum, ſed corporum, quæ informant.

Secunda ſententia negat influētiam cœli empyrei in hæc inferiora, propterea quod conditum eſt hoc cœlum ad perfectionem vniuerſi, vt ſit locus beatorum, igitur non eſt ad hominis obſequium in præſenti, ſed in futuro.

Quo ad ſecundam partem in qua Sanctus Doctor propriam ſententiam ponit, duo agit primo vtramque opinionem probabilem eſſe dicit, quamuis vtra illarum ſit verior non appareat ſecundo ponit concluſionem reſponſiuam

Digitized by Google

tiam cœlum Empyreum aliquam influentiam ſuper corpora inferiora habet tanquam primum creatum ſuper ſequentia.

Probatur cœlum Empyreum, quia eſt maximum mole, continet, & ambit omnia corpora, ergo quia eſt maximum virtute in eadem aliquam influentiam, & effectum habet.

Munitur concluſio rationibus, quæ ponũtur poſt titulum quæſt. 1. ſi cęlum Empyreum non influeret, ſequeretur quod virtus, & ſubſtantia eius eſſet ocioſa, ſed hoc eſt inconueniens, ergo: probatur, quia in quolibet creato completo, & perfecto eſt ſubſtantia, virtus, & operatio, ſed cœlum eſt completiſſimum, & perfectiſſimum, ergo ſibi vendicat tria prædicta, ergo habet virtutem influendi: tunc quæritur, aut operatur in id, quod eſt ſupra, vel in id, quod eſt iuxta, vel in id, quod eſt infra, non primum nec ſecundum; quia ipſum eſt ſuper omnia corpora, ergo in id, quod eſt infra.

Secunda. Omnia corpora propter hominem ſunt facta iuxta illud Philoſophi 2. Phyſicor. homo ex quodam modo omnium eorum, quæ ſunt finis; ergo & Empyreum in aliquo famulatur homini, ſed non niſi aliquid influeret in hæc inferiora.

Tertia. Cœlum Empyreum eſt ſupremum, ergo maxime influit, conſequentia patet, quia corpus, quanto eſt ſuperius, tanto nobilius, potentius, & melius in agendo.

Quarta. Cœlum Empyreum inter corpora eſt maxime luminoſum, ergo maxime diffuſiuum, ergo in hæc inferiora magis influens: conſequentia probatur, quia lumen quanto eſt maius, tanto magis ſe diffundit, & multiplicat.

Pro explicatione huius quæſtion. quatuor diſcutientur.

Primum num corpora cœleſtia influant in hæc inferiora.

Secundum num motus requiratur ad influẽtiam.

Tertium num cœlum Empyreum actionem habeat in alia corpora.

Quartum num cœlum Empyreum ſit ſupremum cœlum.

PVNCTVM PRIMVM.

Num corpora cœleſtia influant in hæc inferiora.

QVicquid dixerint Platonici, & Auicenas, atque nonnulli alij de hac materia, quorum opiniones breuitati conſulentes non recenſemus, hanc ponimus concluſionem corpora cœleſtia agunt, & influunt in terreſtria, & elementaria. Hanc concluſionem expreſſe tenet S. Bonau. in 2. p. Breuiloquij cap. 3. & par. 1. centiloquij ſectione 11. vbi docet, quod influunt quantum ad diſtinctiuam ſignificationem temporum, ſcilicet dierum, menſiũ, & annorum, ſic enim dicit ſcriptura, quod ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.

Præterea influunt quantum ad effectiuam productionem rerum generabilium, & corruptibilium, ſcilicet mineralium, vegetabilium, ſenſibilium, & corporum humorum, hæc S. Bonau. qui in 2. diſt. 14. q. 2. artic. 3. de hac re agit. probatur Concluſio primo auctoritatibus ſanctorum patrum, Diuus namque Auguſt. 3. de min. ſic inquit corpora infirmiora, & craſſiora, & inferiora per ſubtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur, item S. Dionyſ. cap. 8. de Diu. nom. dicit quod radius ſolaris generationi viſibilium corporum confert, & ad vitam ipſam mouet, & nutrit, & auget.

Secundo comprobatur teſtimonio Philoſophi, qui in diuerſis locis id ipſum tradit, vt in 2. de Gene. tex. 56. vbi ſic ait ſol, & alia corpora cęleſtia in adueniendo, & propè eſſe, generant, & in recedendo, & longe fieri corrumpũt, & in æquali tempore eſt corruptio, & generatio. Rurſus 4. de cœli tex. 23. ſic dicit ſemper corpus, quod ſuperius eſt ad id, eſt ſub ipſo, vt ſpecies ad materiam ſe habet, item in libro de proprietatibus eleemẽtorum, qui ab aliquibus Ariſtoteli adſcribitur, idem inſinuatur generatio, & corruptio nõ inuenitur in orbe cęleſti, ſed in eo creator poſuit cauſam generationis, & corruptionis, amplius in lib. de animalibus inquit, quod omnes diuerſitates, quæ ſunt in conceptionibus ſunt ex corporibus cœleſtibus.

Tertio perſuadetur ratione S. Thom. q. 15. art. 3. omnis multitudo ab vnitate procedit, ergo omnis motus ab immobile, ergo quanto aliquid eſt magis immobile tanto eſt magis mobili, ergo corpora cęleſtia ſunt cauſæ inferiorum mobilium.

Sed obijcies ad complectionem alicuius actionis ſufficit agens, & patiens, ſed in iſtis inferioribus inueniuntur virtutes actiuæ naturales, & etiam paſſiuæ, ergo ad eorum actiones non exigitur virtus corporum cœleſtium.

Reſpondetur, quod virtutes actiuæ in his inferioribus ſunt inſtrumentales tantum, vnde quemadmodum inſtrumentum non mouet niſi motũ à principali motore, & agente, ita nec virtutes inferiores actiuæ agere poſſunt, niſi motæ à corporibus cœleſtibus.

Inſtabis ſi corpus cęleſte agit, aliquid in hæc inferiora, aut agit in quantum eſt corpus per formam, ſcilicet corporalem, aut per aliquid aliud non in quantum eſt corpus, quia ſic agere cuilibet corpori conueniret, quod non videtur ſecundum Aug. ergo agunt per aliquid aliud, & ſic incorporeæ virtuti debet attribui actio.

Reſpondetur, quod corpus non agit inquantum eſt corpus, ſed inquãtum eſt tale corpus, ſicut etiam animal non ratiocinatur inquantum eſt animal, ſed inquantum eſt homo, ſimiliter eſt de corpore cęleſti.

Contra inter corpora inferiora connumerantur corpora humana, ſed in hæc non agunt corpora cœleſtia, ergo. Minor probatur. Vilius non influit in nobilius, ſed corpus humanum eſt nobilius corpore cęleſti, ergo. Minor probatur nobilioris perfectibilis nobilior eſt perfectio, ſed corpus hominis habet nobiliorem perfectionem, quàm corpus cœli; forma enim cœli eſt pure corporalis, quia rationalis anima eſt nobilior, ergo & corpus humanum eſt nobilius corpore cœleſti.

Reſpondetur primo quod homo eſt nobilior corpore cœleſti non ex natura corporis, ſed ex natura animæ rationalis.

Secundo dicitur, quod quamuis corpus humanũ ſit ſimpliciter nobilius, quam corpus cęleſte, corpus tamen cęleſte ſecũdum aliquid eſt nobilius corpore humano, inquantum. ſ. habet virtutem actiuam, hoc autem paſſiuam, & ſic poterit agere in ipſum.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM SECVNDVM.

Num motus requiratur ad influentiam.

DIcendum, quod motus requiritur ad influentiam, vel ex parte agentis, vel ex parte paſſi, & ſecundum hunc ordinem, quem videmus nullum corpus recipit influentiam ab alio corpore, niſi ſit motum, vel niſi ſit ſubiectum corpori mobili, non tamen oportet, quod corpus influens, & agens ſemper moueatur, quia poteſt corpus influere, & agere in aliud corpus abſque eo, quod per ipſum in ſe moueatur, nam magnes, ſiue adamas mouet ferrum, & trahit ad ſe, quod eſſe non poſſet, niſi haberet aliquã influentiam, & cauſalitatem ſuper ferrum, ipſe tamẽ adamas non mouetur: amplius lupus etiam ſi immobiliter maneat, influit oui inimicitiæ ſpeciem, ac timorem, & fugam. Rurſus candela ſtans fixa illuminat rem ei obiectam, igitur non oportet eſſe motum actu adhoc quod moueat actu.

Obſeruat Richardus, quod motus non fuit neceſſarius corporibus cœleſtibus propter influẽtiam, ſed propter influentiarum contemperantiam, nam quamuis ſol ſtaret, tamen lumen, & calorem influeret, ſed quoniam influentiæ nequeunt proportionari, niſi alternentur, ad quod motus cœleſtium requiritur, ideo datus eſt illis motus, & ſicut omne mobile reduci oportet ad immobile, ſic influentiæ cœlorum mobilium, quæ alternantur, iuuantur, & contemperantur per influentiam cęli Empyrei, nec eius influentia alternatur.

PVNCTVM TERTIVM.

Num cœlum Empyreum actionem habeat in alia corpora.

QVidam negauerunt habere actionem in hæc inferiora, dixerunt enim, quod patuiſſet Philoſophis ſi influeret, omnia quoque quæ naturaliter fiunt aſſeruerunt ſaluari, non ponendo cœlum Empyreum, vt Aſtronomi, atque Philoſophi docent.

Sanctus Thomas in ſcripto exiſtimauit nullam ſuper alia corpora influentiam habere, quia nullum corpus mouet niſi motu, cumque cęlum Empyreum ponatur immobile, nõ poteſt rationabiliter dici influentiam ſuper inferiora habere: cæterum in 1. par. quæſtio. 66. de hac re conſultius locutus eſt, dicens quod inferiora corpora per ſuperiora quodam ordine diriguntur iuxta ſententiam D. Auguſt. 7. de Trin. & quia cęlum Empyreum eſt quodam corpus ſupremum, oportet quod habeat aliquam influentiam in corpora inferiora, probat quidem, quoniam ſicut Angeli ſupremi, qui aſſiſtunt influentiam, habent ſuper medios, & infimos Angelos, qui mittuntur, quod ipſi ſecundum Dionyſium non mittantur, ita cœlum Empyreum influentiam eſt ſortitum ſuper corpora, quæ mouentur, tametſi ipſum non mouentur.

Albertus idem ſentire videtur in libro de coęuis, quod ſcilicet influat his inferioribus, & præſertim proximo ſibi cœlo formam, virtutem, & lumen. Similiter Durandus, Richardus, Gulielmus eidem ſententiæ ſe ſubſcribunt, itaque ponitur concluſio reſponſiua. Cęlum Empyreum actionem habet in alia corpora, & vltra rationes adductas à Seraphico Doctore in textu; probatur

Primo ſi non haberet actionem ſuper alia corpora, ſequeretur, quod vniuerſum non eſſet plenè connexum, & quod non eſſet in optima diſpoſitione, & per cõſequens non eſſent omnia valde bona, ſed hæc omnia ſunt abſurda, ergo cœlum Empyreum habet actionem in alia corpora.

Sequela probatur, quia in rebus videtur duplex contactus, alter mathematicus, qui eſt ſecundum ſuperficiẽ, alter virtualis, qui ſe profundat in re, vtroq; modo corpora ſe tangunt, & ſecũdum ſuperficiem, pro vt vltima ſunt, ſimul, & ſm virtutem pro vt vnũ agit in aliud, primus contactus modicam connexionem facit, ſecundus magnam, & ideo ex hoc oritur in vniuerſo maxima cõnexio, nam corpora nobilia, & vniuerſalia, cuiuſmodi ſunt cœleſtia, ſe profundũt in omnia, ergo cęlum Empyreum, quod eſt tam nobile, & tam vniuerſale, cum ſit omne continens, non eſt excludendum ab hac actione, aliter vniuerſum non eſſet connexum perfectum, & ordinatum.

Secundo quanto ſubſtantia eſt dignior actualior, atque formalior, tanto eſt ad operandum, influendumq; alijs magis aptum, potens, & efficax, ſed cęlum Empyreum inter omnia corpora formalius, actualius, digniuſque conſiſtit; ergo.

Tertio in omni creato ſunt eſſe, poſſe, & agere, & quo eſſe præſtãtius eſt, eo poſſe eſt efficacius, & actio altior, altius autem, & perfectius eſt alijs bonitatem propriam communicare, & conſeruatiua influere, quàm in ſe ipſum tantum per agere, vt S. Dionyſius teſtatur, ſed cœlum Empyreum alijs orbibus nobilius, ſplendidiuſque conſiſtit, ergo & cauſalius eſt in alia corpora.

Quarto locus vt tradit Ariſt. 4. Phyſic. eſt conſeruatiuus, & ſaluatiuus locati, ſed cœlum Empyreum eſt locus cõtinens, & ambiens omnia corpora, ergo influit illis.

Confirmatur, quia Platonici dicebant ſeu appellabant nonnulla corpora deificata, eo quod generali cauſalitate in hæc inferiora ſint ordinata, ſed cœlum hoc inter omnia corpora deiforme iudicatur, ergo.

Ad illud autem, quod in principio adducebatur in contrarium, quod ſi Empyreum influeret, patuiſſet Philoſophis; dicendum quod nihil probat, quia non patuerunt Philoſophis vniuerſi effectus cœleſtium, inferiorumque corporum, nec cauſæ eorundem effectuum, imò ſicut nos pro maxima parte latent cœli Empyrei proprietates, vires, & excellentiæ, ita effectus cauſalitates, ac influentiæ eius.

Sed obijciet. Quiſpiam idem eodem modo ſe habens, ſemper facit idem ſecundum Philoſophum 2. de Gen. ergo ſi cœlum Empyreum eſt vniforme in lumine, alij cœli, quibus influit virtutem, eſſent vniformes in lumine, ſed hoc eſt falſum, quia firmamentum eſt valde difforme in lumine, vt patet in difformitate ſtellarum, in partibus etiam non ſtellatis.

Præterea corpora, quæ non ſunt eiuſdem ordinis non habent influentiam adinuicem, ſed cœlum Empyreum

pyreum non eſt eiuſdem ordinis cum alijs cęlis, ergò non influit in ipſa.

Minor probatur cœlum Empyreum ordinatur ad ſtatum gloriæ, alij vero cœli ad generationem, & corruptionem.

Amplius nullum corpus poteſt habere operationem niſi per motum, cęlum autem Empyreum eſt immobile, ergo non habet operationem in alia corpora.

Ad primam obiectionem reſpondetur non eſſe ſemper verum, quod idem eodem modo ſe habens faciat idem, niſi & recipiens etiam eodem modo ſe habeat, hinc quamuis dicatur, quod cęlum Empyreum influat ſuper alia corpora, non tamen oportet, quod cętera ſint vniformia, vt ipſum, quia alia ſe nō habent eodem modo recipiendo, nam verbi gratia ſydereum in quadam ſeu parte receptiuum eſt luminis, in quadam non.

Vel breuius dicitur, quod actio agentis non eſt ſecundum poteſtatem agentis tantum, ſed etiam ſecundum poteſtatem, & diſpoſitionem recipientis propter hoc, cum inferiores celi non ſint æquè nobiles cum cęlo Empyreo, non ita vniformiter ſuſcipiūt lumen, ſicut influit eis.

Ad ſecundam reſpondetur, quod ſtatus generationis, & corruptionis non eſt omnino alterius ordinis à ſtatu gloriæ, ſed ille ordinatur ad iſtum, nam ideo fit generatio, et corruptio in rebus, vt impleatur numerus electorum, vnde influentia Empyrei in hæc inferiora eſt ordinata ad ſtatum gloriæ.

Ad tertiam patet reſponſum ex ijs, quæ dicta ſunt in ſecundo puncto; poteſt enim corpus influere, & agere in aliud corpus abſque eo, quod ipſum in ſe moueatur, hinc cęlum Empyreum agit per aliquam immutationem, vel ſecūdum aliquā innouationem, vel aliquam influentiam facit in alia corpora, ipſum tamen in ſe immobile conſiſtens.

Si inſtetur, quod corpora cœleſtia non agunt in inferiora, niſi per lumen, cœlum autem Empyreum non ſpargit lumen inferius, ergo.

Item cęlum Empyreum eſt ordinatum ad gloriam beatorum.

Ad primum dicitur, quod virtus cęleſtium corporum interdum bene pertingit ad inferiora, quando lumen eorum non pertingit ad illa; luna namq; exiſtēte ſub hemiſphærio noſtro bene fit fluxus, & refluxus maris, vbi lux lunę nō pertingit videlicet verſus hemiſphærium noſtrum, ſic inquit Richardus virtus aliqua cęli Empyrei poteſt inferiora attingere, quāuis lumen eius ad eadem non pertingat.

Ad aliud dicitur, quod quamuis cęlum Empyreū principaliter ordinetur ad gloriam beatorum, non tamen oportet vt ſolum ad illam conferat, atq; deſeruiat directè immediatè.

Vel reſpondetur, quod cęlum Empyreum ſecundum ſtatum præſentem influit corporibus inferioribus mediante multitudine ſtellarum, ac orbium cōtinendo, conſeruandoq; ea, ſed principalis eius vtilitas eſt reſpectu ſtatus futuri, in quo erit hominum electorum regio glorioſa.

PVNCTVM QVARTVM.

Num cœlum Empyreum ſit ſupremum cœlum, adeo quod ſupra ipſum non ſit aliud cœlum.

CAuſa dubitandi eſt, quia ſi ſit ſupremum, & vltra nō ſit aliud cęlum quomodo, vt legitur Iſa. 14. dicit Lucifer, aſcendam in cęlum, & exaltabo ſolium meum, & ero ſimilis altiſſimo? S. Bonau. 2. lit. docet duplex eſſe cęlum, ſcilicet corporale, & ſpirituale auctoritas intelligitur de cęlo ſpirituali, non autem corporali, & ſic extra cęlum Empyreum non eſt aliud cęlum corporale.

Quod ſi quæratur, quod ſit huiuſmodi cęlum ſpirituale, de quo loquitur Iſaias.

Reſpondet S. Doctor, quod eſt celſitudo diuinitatis, cui lucifer parificari volebat, & eſt tale, aſcendam in cęlum, id eſt ad ęqualitatem Dei, ita exponit Magiſter in præſenti diſtin. pro cuius dicti intellectu obſeruat Auctor, quod celſitudo diuinitatis iure cęlum appellatur, quoniam ſicut illud cęlum tria ſibi vendicat, eſt enim contentiuum, eſt ſecretum, & eſt quietum, ita diuinitatis celſitudini tria tribuuntur, primo eſt ampla in immenſitate virtutis, ſecundo eſt ſecreta profunditate cognitionis, tertio eſt quieta tranquillitate delectationis, huiuſmodi cęlum eſt ſuperius omni cęlo dignitate, & maius omni cęlo nō extenſione, ſed ex ſua immenſitate, per quam eſt extra omnia non excluſus: in hoc cęlo ſunt ſolum tres perſonæ ſcilicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, qui ſoli ſunt omnino, & perfecti æquales, omnia autem creata, ſiue corporalia, ſiue ſpiritualia ſunt intra Empyreum, nam vt ait Auctor in textu cum ſit maximum mole, omnia corpora locat perambitum, & continentiam.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Agitur de cœlo Empyreo, in quantum habet locare ſpiritus ſublimes ſcilicet, Angelos, & animas.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum ſubſtantiæ ſpirituales ſint in cœlo corporeo.

PRo dilucidatione terminorum tituli notandum, quod ſubſtantia ſpiritualis eſt duplex, ſcilicet increata, & creata, increata vt Deus, creata eſt triplex, quædam eſt intellectualis, vt Angelus, quædam rationalis, vt anima intellectiua, alia vniuerſalis ſicut natura rei corporalis abſtracta ſecundum eſſe cognitum dicitur ſpiritualis.

Secundus terminus eſt locus, qui ſumitur tripliciter, primo Metaphoricè, vel tranſumptiuè, ſicquè vſurpatur a Dialectico, & Rhetore, cum dicitur locus eſt ſedes argumenti, ſecundo capitur naturaliter, & fundamentaliter, & ſic eſt vltimum corporis continentis immobile primum, tertio accipitur formaliter, & hoc pacto non eſt niſi reſpectus locantis ad locatum.

His

Digitized by Google

His declaratis partitur quæſtio in quatuor membra, in primo ſatisfit quæſtioni vnica concluſione.

In ſecundo explicatur, quod non eodem modo ſunt ſubſtantiæ ſpirituales, & corporales in loco.

In tertio docetur quotuplex locus ſit Angelo.

In quarto oſtenditur, quare ſubſtantiæ ſpirituales ſcilicet Angeli contineantur loco ſine aliquo ambiente, & quare contineantur loco corporalia.

Circa primum Auctor ponit concluſionem reſponſiuam affirmantem, cælum Empyreum locat Angelos & eſt locus Angelorum, probat primo auctoritatibus, quæ immediatè poſt titulum aſſignantur, prima auctoritas eſt Strabi dicentis quod ſtatim, vt factum eſt cælum Empyreum, replectum eſt Angelis.

Secunda eſt Damaſceni, qui loquens de Empyreo ait cælum eſt continentia viſibilium, & inuiſibilium.

Secundo comprobatur rationibus, primo omnis creatura continetur inter primum continens, ſiue vltimum corpus, ſed cælum Empyreum eſt ſupremum corpus ambiens, ergo continetur intra ipſum, ergo & Angelus.

Secunda. Neceſſe eſt Angelum eſſe in loco, vbi operatur, ergo cum operatur in loco corporali, vt conſtat in corpore, quod mouet, eſt ibi; igitur ſi locus maxime aptus contemplationi eſt Empyreum erit ibi, ac proinde in loco corporeo.

Tertia. Dæmones in eodem loco tormentorum collocabuntur, in quo & homines damnati, ergo ab oppoſitis, vel à ſimili Angeli cum beatis hominibus in eodem loco corporeo erunt, ſed locus aptus hominibus eſt cęlum Empyreum, ergo etiam eſt locus Angelorum.

Quarta ſubſtantia ſpiritualis poteſt vniri alteri tanquã perfectior, ergo multo magis vna poteſt vniri alteri, vt locatum loco, igitur cęlum Empyreum cum ſit nobiliſſimum corporum ſimplicium, vel erit in Angelo, vel Angelus in eo, ſed ipſum non eſt in Angelo, ergo Angelus eſt in eo.

Conſequentia patet, quia maior requiritur proportio perfectionis ad perfectibile, quam locati ad locum.

Circa ſecundum docet Auctor tres eſſe proprietates, ſeu conditiones loci præcipuas, ſcilicet continere, menſurare, & conſeruare, vnde ait tripliciter locum comparari ad locatum, primo in ratione continentis, ſecundo in ratione menſurantis, tertio in ratione conſeruantis, cõtinet enim vt vas, menſurat vt quantitas, conſeruat vt natura. His tribus conditionibus aſſignatis conſtituit S. Doctor tres propoſitiones, ex quibus patebit modus exiſtendi in loco ſubſtantiarum ſpiritualium, & corporalium.

Prima propoſitio Subſtantiæ finitæ corporales, & corruptibiles ſunt in loco penes triplicem iam dictam habitudinem, ſeu ſecundum tres illas conditiones: probat, nam cum ſint finitæ, ſunt in loco continente, quia corporeæ, ſunt in loco menſurante, quia verò corruptibiles, ſunt in loco conſeruante.

Secunda propoſitio ſubſtantiæ finitæ, & corporales, ſed incorruptibiles ſunt in loco iuxta duas primas conditiones; patet, nam corpora cęleſtia, quia ſunt finita, ſunt in loco tanquam in continente, quia corporea, vt in menſurante.

Tertia propoſito ſubſtantiæ finitæ ſpirituales, vt Angeli ſunt in loco penes primam dumtaxat conditionem, quæ eſt continere.

Quo ad tertium obſeruat Auctor, quod Angelus habet triplicem locum, primo locum ſpiritualem conſeruantem, videlicet Dei virtutem, ſecundo locum circumſcribentem, ſiue commenſurantem, ſcilicet limitationem propriè virtutis, ac eius eſſentiæ, tertio locum continentem non tantum ſpiritualem, ſed etiam corporalem, vt verbi gratia, cęlum Empyreum.

Circa quartum, quod duas continet dubitationes reſpondet Auctor ad primam, quare, ſcilicet, Angeli cõtineantur in loco abſque ambiente, quod eſt ordinatio partium vniuerſi, niſi enim aliquid continens haberent, non eſſet eorum exiſtentia ad inuicem ordinata, nec vnus haberet ordinem ad alium; quod non decet vniuerſum, nec ſummum opificem.

Ad ſecundam quare, ſcilicet, Angeli contineantur loco corporali, Reſpondet quod duplex ratio aſſignari valet prima eſt limitatio ſpiritus creati, nam cum ſit ſubſtantia finita, ideo eſt hic, & nunc & cum non habeat partem, & partem, propterea ſecundum totum eſt hic, & nunc.

Secunda ratio eſt, quia in ſolo corpore eſt diſtinctio potentialis ſecundum hic, & ibi.

Pro intelligentia huius quæſt. ac etiam trium ſequentium octo ſunt ponderanda.

Primum quid ſit locus, quæuè eius conditiones.

Secundum num omnis creatura ſit locabilis.

Tertium num Angeli ſint in loco corporeo certo, & determinato.

Quartum num Angelis conueniat neceſſario eſſe in loco.

Quintum quomodo Angeli ſint in loco.

Sextum num Angelus ſit in loco naturaliter, vel violenter.

Septimum num Angelus ſit in loco Empyreo tã quam in loco naturali.

Octauum quæ nam ſit ratio, per quam Angelus in loco exiſtit.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit locus, quæuè eius conditiones.

Circa primum Ariſtoteles 4. Phyſ. ſic diffinit, locus eſt terminus continentis immobile priorum, in qua diffinitione ponuntur tres partes, prima eſt quod eſt terminus, ſecunda continentis primum, tertia immobilis.

Pro dilucidatione primæ partis aduertendum, quod corpus continens, aliud corpus duas habet ſuperficies eius profunditatem terminantes, vnam. ſ. intrinſecam, aliam extrinſecam, locus eſt terminus intrinſecus continentis, id eſt intrinſeca ſuperficies, non autem exteriorum.

Amplius notandum, quod ſuperficies bifariam conſiderari poteſt, vno modo in quantum ſuperficies abſolutè, & ſic non cõuenit ſibi, quod ſit locus, Alio modo pro vt cum ipſa duplex reſpectus cointelligitur, vnus eſt continentis ad contentum, alter eſt ad primum continens, ſicq; ſuperficies naturam, & rationem loci habet.

Pro declaratione ſecundæ partis, qua dicitur continentis, primum obſeruandum duplex eſſe continens. ſ. commune, & proprium, cõmune quod plura continet, ſicut cęlum continet iſta inferiora; proprium eſt, quod ita continet iſtud, quod non continet aliud, neque contentum ſecundum aliquid ſui continetur ab alio, ſicut vas plenum aqua, primo dicitur continere aquam, quia nullum aliud corpus con-

cõtinet neque iſtud corpus ſecundũ aliquid ſibi continetur ab alio, hinc primo continere eſt continere adæquate, adeo quod nihil contenti ſit extra continens, & continens nil aliud contineat, quam id, cuius dicitur eſſe primo continens.

Pro intellectu tertiæ partis, qua dicitur immobilis, ſciendum quod non nulli Auerroiſtæ dixerunt locum appellari immobilem ab Ariſt. tribus de cauſis, prima quia cum ſit ſuperficies, & accidens eſt immobilis per ſe, & ſi quando mouetur, id eſt per accidens.

Secunda quia non eſt neceſſe ipſum moueri, quotieſcumque mouetur locatum, tertia quoniam non oportet ipſum moueri eodem motu, quo mouetur locatum.

Sanctus Thomas lib. 4. Phyſic. ſuper tex. 41. & in opuſculo 52. exponens huiuſmodi immobilitatem loci vult nos duo conſiderare in loco, vnum quaſi materiale, quod eſt eſſe ſuperficiem corporis continentis, alterum formale, quod eſt ordo, & diſtantia, quam habet talis ſuperficies à cęlo, vel à centro, & polis mundi, & quoniam vnitas, & diſtinctio cuiuſque rei ſumitur ex materiali, ſed ex formali, immobilitas loci non debet attendi penes ſuperficiem cõtinentem, ſed penès illum ordinem, & diſtantiam à cœlo.

Scotiſtę vero duas afferunt expoſitiones, quarum vna eſt, quod locus habet immobilitatem oppoſitã motui locali, vnde ſenſus eſt; locus eſt immobilis localiter, id eſt non poteſt moueri localiter, nec per ſe, nec per accidens, quia omne, quod mouetur localiter eſt in loco, ſed locus non eſt in loco, quia loci non eſt locus ſecundum Philoſophum, ſequeretur enim tunc proceſſus in infinitum, ſecunda expoſitio eſt quod locus eſt immobilis per æquiualentiam, ſed obſeruandum locum eſſe immobilem per æquiualẽtiam poſſe dupliciter intelligi, vno modo ſimpliciter, alio modo ſecundum quid, primo modo locum eſſe immobilem per æquiualentiam eſt diuerſas, & alias, & alias locationes ſibi inuicem ſuccedentes æquipollere vni loco priori, & facere vnum, & eundem locum quoad omnes conditiones loci prioris; ſecundo modo eſt quo ad motum localem, quod ſicut non poteſt eſſe motus localis manente mobile in eodem loco numero, nec tũc arguitur alius, & alius motus, ſic etiam propter aliam, & aliam locationem continuam, & ſibi inuicem ſuccedentes ad vnum corpus locatum non arguitur alius, & alius locus, ſed vnus, & idem.

Omnes prædictæ expoſitiones ſunt probabiles, & facile ſuſtineri valent, licet hæ poſtremæ mihi probabiliores videantur, doctrinæque Ariſtotelis valde conſentaneæ.

Circa ſecundum, quę ſint conditiones loci, dicendum quod ſunt plures, vt paſſim colligitur ex Philoſopho, quæ ſunt continere locatum, menſurare, conſeruare, trahere ad ſe, dare vnitatem, & diſtinctionẽ motui locali, & eſſe immobilem, ex quibus tres priores aſſignantur à D. Bonauentura in textu.

Prima proprietas loci eſt continere locatum, vel circumſcriptiuè, vel diffinitiuè, ita quod habeat locatũ intra ſe, ſed nota, quod continentia eſt duplex, altera corporalis, altera ſpiritualis, corporalis eſt inter corpora, & fit per contactum, ſiue mathematicum, qui eſt per lineam, ſuperficiem, & corpus, ſiue naturalem, qui fit per corpus tãtum, vt docet Auer. 5. Phyſ. ſpiritualis vero eſt, qua anima continet corpus, vt Deus res creatas, hinc cęlum dicitur continere vtroq; modo iſta inferiora, continentia ſanè corporali, quia eſt locus omnium inferiorum, continentia autem ſpirituali, quia eſt vniuerſale agens.

Secunda proprietas loci eſt menſurare locatum, quod fit ratione quantitatis molis, quia tantus eſt locus, quantum eſt locatum.

Tertia eſt habere vim conſeruandi, & perficiendi id, cuius eſt locus, id docet Ariſt. 4. Phyſi. tex. 4. dum ait loco ineſſe potentiam, & in tex. 48. & 49. inquit locum eſſe ſimilem locato, illum eſſe tanquam actũ, & formam, hoc verò tanquam potentiam, & materiam, clarum eſt autem & ſimilem à ſimili, & partem à toto & materiam à forma conſeruari, atq; perfici, id ipſum aſſerit Auerr. 4. Phyſic. & 4. de cęlo Comm. 34. dicens locum eſſe formam, & perfectionem locati.

Quarta proprietas loci eſt trahere locatum ad ſe, hanc proprietatem inuenit Philoſophus text. 4. inquiens, quia corpora naturalia ſua ſponte feruntur ad locum, hinc oſtendit non modo locum eſſe aliquid, ſed etiam habere quamdam potentiam ſupple trahendi ad ſe corpora, non quia compellat ad ſe, quia tunc locus deberet moueri, ſed quia eſt finis, & perfectio rei, vnde Auerr. 7. Phyſię. dicit metaphyſice locum trahere locatum, velut finis dicitur trahere agens, & bonum trahere ad ſe appetitum, hinc proprietatem Auctor tãgit in ſolutione vltimi, cum ait, quod ponitur inclinatio in locato.

Quinta proprietas loci eſt dare vnitatem, & diſtinctionem motui locali, hæc proprietas patet, quia in definitione non ſolum motus localis, ſed etiam corporis grauis, & leuis ponitur, locus graue enim difinitur, quod mouetur deorſum, leue autem quod ſurſum, vt tradit Ariſt. 1. & 4. de cęlo, præterea vnitas, & diſtinctio cuiuslibet motus dicitur à termino ad quem, ſed locus eſt terminus ad quem motus localis, ergo.

Sexta proprietas loci eſt eſſe immobilem, quæ cõditio aſſignatur à Phyloſopho 4. Phyſic. & per hanc diſtinguitur locus naturalis ab alijs locis, vt à vaſe, nam vas eſt veluti locus quidam mobilis, locus autem naturalis eſt tanquam vas quodam immobile, cæterum quomodo huiuſmodi proprietas ſit intelligenda, variæ expoſitiones ſupra adductæ fuerunt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num omnis creatura ſit localis.

PRo huius intelligentia aduertendum in primis, quod locale capitur bifariam, vt habetur in lib. de anima, & ſpiritu, & traditur ab Alex. Alens. vno modo quod habet corporalem dimenſionem, & circumſcriptionem, qua aſſignatur ei principium, medium, & finis, alio modo quod ita alicubi eſt præſens totum, vt alibi non ſit, hac præmiſſa diſtinctione ſit prima concluſio. Non omnis creatura eſt localis primo modo patet: quia aliqua creatura, vt ſpiritualis caret

caret corporea dimenſione, & circumſcriptione, igitur non omnis creatura ſic eſt localis.

Secunda aſſertio. Omnis creatura eſt localis ſecũdo modo: probatur primo auctoritatibus patrum nam D. Hieronymus in lib. de Spiritu Sancto ſic ait. Omnis ſubſtantia facta circumſcriptam habet ſubſtantiam, licet enim quædam locis finibus corporalibus non contineantur circumſcriptione, tamen ſubſtantiæ non carent; item D. Ambroſius in lib. de Spiritu ſancto omnis creatura certis ſuę naturæ circumſcripta eſt limitibus. Sanctus Bernardus ſuper Cant. hom 6. liquet omnem ſpiritum creatum corporeo indigere ſolatio, ſed quod indiget ſolatio corporeo locale eſt, ergo omnis creatura eſt localis, itẽ D. Aug. in lib. 1. de fid. ad Petrum ineſt ſingulis terminus naturalis, quo à ſe inuicem diſcernuntur.

Quod ſi dicatur, quod terminus non dicitur propriè, niſi rei habentis quantitatem, ſed non omnis creatura habet quantitatem, vt patet de anima, quæ non eſt in maiori corpore maior, nec in minori minor, ergo non omnis creatura eſt localis.

Reſpondetur q̃ duplex eſt terminus, vnus quantitatis dimenſiuę, alius quantitatis virtualis primus vtique non conuenit animæ, nec alteri creaturæ ſpirituali, ſecundus autem maximè.

Tertia concluſio non omnis creatura habet eandem differentiam localitatis, probatur: nam creatura intellectualis non figuratur, nec tres habet dimenſiones, non ſic autem eſt de corporibus, ergo aliter dicitur creatura ſpiritualis localis, & aliter corpus.

Confirmatur, quia creaturę corporales ita in loco ſunt, vt pars corporis ſit in parte loci minor in minori, maior in maiori, & totum in toto, præter ſacramentum altaris, incorporeæ vero totum ſunt intra, & nihil extra non commetiendo partem parti.

Si quæratur ratio, propter quam quantitas virtutis, & Angelorum, & anima rationalis propriè, & vere dicatur contineri, hoc eſt definiri, & limitari certis terminis loci.

Reſpondetur quod ea eſt, quia magnitudo virtus, & potentia cuiuslibet creaturæ cognoſcitur per diſtantiam, ad quam ſe extendit mouẽdo, aut aliquid producendo, vt docet Ariſt. 2. cœli, modo Angelus eſt anima ſicut quælibet creatura eſſentia, & virtute, finita ſunt, ac proinde ad certum ſpatium, & magnitudinem protenduntur, vltra quam non progrediuntur, ſed ibi determinantur, & ſic dicitur contineri determinato loco, alio tamen genere circumſcriptionis ab eo, quod conuenit rebus corporeis, quæ per commenſurationem ſunt in loco.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli ſint in loco corporeo certo, & determinato.

PLures de hac re fuerunt opiniones, quidam enim exiſtimarunt ſubſtantias ſeparatas nullo modo eſſe in loco, eo quia nullam haberent operationem tranſeuntem circa corpora, & ſi quis obijceret quod mouebant cœlos, at ideo habebant operationem tranſeuntem.

Reſpondebant negantes corpora cœleſtia moueri à ſubſtantijs ſeparatis effectiuè, ſed in ratione cauſæ finalis ſicut amatum mouet amantem.

Nonnulli aſſeruerunt Angelos nuſquam eſſe, ſic quod illis debeatur locus, vel ſitus diffinitiuè ſed eſſe præſentes cuilibet corpori præſentia ordinis, non præſentia ſitus.

Alij dixerunt Angelos nequaquam eſſe propriè in loco, ſed metaphoricè, & abuſiuè.

Sed omnes hæ ſententiæ reijciuntur, & improbãtur à communi Theologorum ſchola.

Prima quidem prout negat Angelos habere operationem tranſeuntem erronea eſt, & eſt contra ſacram ſcripturam, in qua legitur Angelos exterius multa operatos fuiſſe, vt occidiſſe multa millia hominum, apparuiſſe multis, Dæmones multorum corpora intraſſe, indeque à Chriſto Domino, & Sanctis Apoſtolis expulſos fuiſſe.

Secunda itidem eſt falſa, quia ſequeretur quod Angelus eſſet vbique, quod ſoli Deo conuenit; huic accedit, quod ſi eſſentia Angeli eſſet ſimul præſens omni corpori, tunc eius virtus ſimul poſſet operari, in omni corpore, quod eſt impoſſibile.

Tertio quoq; eſt temeraria, nam Theologi communiter aſſerunt Angelos fuiſſe creatos in cęlo Empyreo, quod eſt locus Angelorum, reiectis hiſce opinionibus ſtatuitur aſſertio, quæ talis eſt Angeli abſoluti, & ſimpliciter ſunt in loco certo, & determinato, hæc cõcluſio eſt S. Doctoris, & omnium Theologorum, probatur primo ex ſacris literis Iſa. 14. dicitur quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, Apoc. 12. & non eſt inuentus amplius locus eorum in cœlo, & Luc. 10. videbam Sathanam ſicut fulgur de cęlo cadentem Tobię 8. Raphael Angelus apprehendit dęmonium, & religauit illum in deſerto ſuperioris Ægypti Iob 1. circuiui terram, inquit Sathan, & perambulaui eam. Ioan. 5. Angelus Domini deſcendebat ſecundum tempus in piſcinam.

Secundo comprobatur aſſertio ex patribus, qui hanc veritatem docuerunt, & ſcriptis mandauerũt, vt videre eſt Gregorium Sanctiſſimum Pontificem lib. 2. Moral. cap. 3. Gregorium Nazianzenum oratione 2. de Theologia, item Athanaſium in Epiſtola ad Serapionem, Bedam lib. 1. in Lucam cap. 1. Ambroſium lib. 1. de Spiritu ſancto.

Tertio probatur ratione. Si Angelis non poſſet conuenire eſſe in loco, id maxime eſſet ob immaterialitatem. Quia ſcilicet, ſunt incorporei, ſed hæc immaterialitas non obſtat, vt ſint in loco, ergo Angeli verè, & propriè ſunt in loco. Maior eſt clara, quia nil aliud poteſt aſſignari, quod impediat Angelos eſſe in loco. Minor probatur, nam Deus eſt omnino immaterialis, & incorporeus, & tamen eſt præſens loco iuxta illud Hieremiæ, 23. cœlum & terram ego impleo, & Pſal. 138. ſi aſcendero in cœlum tu illic es, Matth. 6. pater noſter, qui es in cœlis, & Matt. 18. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.

Præterea Angeli mutant locũ, vt teſtantur ſupradictæ auctoritates, & mittuntur ex vno loco in aliũ, vt legitur Luc. 1. miſſus eſt Angelus Gabriel, & Mat. 4. acceſſerunt Angeli, ergo ſi mittuntur ex vno loco in alium locum, erant in loco.

Amplius

Digitized by Google

Amplius anima rationalis, quæ eſt ſpiritualis, eſt in loco, nam animæ beatæ ſunt in cœlo & damnatæ in inferno, & illæ, quibus pro pœnis peccatis correſpondentibus aliquid ſatisfaciendum ſupereſt, ſunt in purgatorio, & articulus fidei docet animã Chriſti deſcendiſſe ad inferos non ſolum, quo ad operationem, verum etiam quo ad ſubſtantiam, vbi animæ ſanctorum patrum erant, ergo, & Angeli erant in loco.

Rurſus Angelorum virtus eſt determinata diffinitiuè, & propriè ambitu eiuſdem loci, ergo verè, & propriè in rei veritate dicentur eſſe in loco.

Quarto probatur, quia Eccleſia in collecta completorij ita canit. Angeli tui Sancti habitent in ea, qui nos in pace cuſtodiant, item in alia collecta mittere dignare Domine Sanctum Angelum tuum de cœlis, qui nos cuſtodiat, ergo per hoc dictum Eccleſia ſtatuit Angelorum eſſe in loco.

Quinto munitur aſſertio ex diffinitione ſynodi Nicenæ art. 5. vbi habetur, quod Angeli habent definitum locum.

Sexto teſtimonio Philoſophi 4. Phyſic. quod non eſt, nuſquam eſt, & illud, quod eſt, alicubi eſt, ſed Angeli ſunt, ergo alicubi ſunt, item primo cœli, & mundi, nos autem conſueuimus appellare orizonta mundi, & ſuperius cœlum, & illic dicimus, quod ſunt ſpiritualia omnia, ſed Angeli ſunt ſpirituales; ergo.

Nec valet, quod obijci ſolet à quibuſdam, Angeli non commenſurantur loco, ergo non ſunt propriè in loco, quia commenſuratio illa peculiaris conditio eſt rerum corporalium exiſtentium in loco, quę licet non inueniatur in rebus ſpiritualibus, ob id tamen non tollitur ab eis vera, & propria ratio exiſtendi in loco rebus incorporeis accommodata, & quamuis modus commenſuratiuus exiſtendi in loco non poſſit reperiri in Angelis, inuenitur tamen modus ſibi proprius, qui appellatur definitiuus, de quo dicitur infra, & hoc pacto ſunt ſoluendæ auctoritates Boetij dicentis incorporalia non eſſe in loco, & D. Auguſt. lib. 83. quæſt. 9. 2. quod alicubi eſt, continetur loco, quod loco continetur corpus eſt, item Auicennæ 2. Mataph. dicentis, quod ſubſtantiæ intelligibiles nõ habẽt ſitum, nec poſſunt deſignari, ſed eſſe tale nuſquam eſt, non enim intendunt negare incorporalia eſſe in loco per ſui ſimultatem cum loco, vel cum re exiſtente in loco, ſed tantum intendunt negare, quod non ſunt in loco dimenſiue, ſiue circumſcriptiue.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelis conueniat neceſſario eſſe in loco.

ADuertendum, quod de ratione loci actualis, eſt immediata vnio, & præſentia rei, quæ eſt in loco ad ipſum, nec tamen ſufficit quæcumque vnio, nam vnum corpus vnitur alteri, ſaltem ſecundum externas ſuperficies, præterea forma vnitur immediate materiæ, & tamen neque quodlibet corpus eſt locus alterius ſibi vniti, neque materia eſt locus formæ, itaq; exigitur quidam modus ſpecialis vnionis, qui dictas poſtulat conditiones, quarum vna eſt, quod locus ſit aliquo modo terminus præſentialitatis rei, quæ eſt in loco, altera eſt quod poſt huius rei productionem non poſſit ab ea naturaliter acquiri, neque deſendi niſi per motum localem, hinc Angelus, cum ſemper ſit in aliquo loco, non poteſt acquirere locum totaliter de nouo, quin deſerat alium ſcilicet eum, in quo eſt, neque poteſt deſerere eum, in quo eſt, quin acquirat alium, acquiſitio autem vnius loci, & deſertio alterius non poteſt naturaliter fieri ſine motu locali; neceſſarius eſt igitur huiuſmodi motus, vt Angelus acquirat, aut deſerat locum, hoc ſuppoſito tanquam fundamento, & præambulo ad intelligentiam huius dubitationis ſit hæc aſſertio. Angelis ex propria natura conuenit neceſſario eſſe in aliquo loco vero, vel imaginario: hanc concluſionem ponimus ad aures Sancti Doctoris, & Scotiſtarum, quam ſic probamus. Primo Angeli habent ex propria natura virtutem actiuam limitatam ad certam partem ſpatij, ergo ex propria natura requirũt quod eorum virtus, ac ſubſtantia ſit actu præſens alieni ſpatio vero, vel imaginario.

Secundo Angeli ſuppoſita exiſtentia ſuæ naturæ habent neceſſario exiſtere, aut intra vniuerſum, aut extra, ſed quocumque modo exiſtant neceſſe eſt illos eſſe præſentes alicui loco vero, vel imaginario, ergo ex propria natura habẽt quod ſemper ſint pręſentes alicui loco ſuppoſita eorum exiſtentia. Minor probatur, nam ſi Angeli ſint intra vniuerſum, oportet quod ſint præſentes actu alicui corpori, aut parti ipſius vniuerſi, ita enim expoſuit ordo vniuerſi, inquit Auctor in textu.

Si vero ſint extra vniuerſum neceſſe eſt, eſſe præſentes ſpatio imaginario, propterea quod Deus poſſet, ſi vellet producere aliquod corpus, cui Angelus eſſet præſens.

Tertio non magis abſtrahit ſubſtantia immaterialis finita à loco, quam à tempore, ſed impoſſibile eſt, quod exiſtat, & quod non coexiſtat alicui tempori vero, vel imaginario; ergo etiam eſt impoſſibile, ſi exiſtit non eſſe in aliquo loco vero, vel imaginario.

Sed quæres fortaſſe, quod ſit illud, in quo Angelus dicitur eſſe tamquam in loco.

Diuerſæ fuerunt circa hoc Theologorum ſententiæ, Gabriel namque exiſtimauit locum Angeli eſſe ſuperficiem circumſtantem corpus, cui Angelus aſſiſtit. Richardus opinatus eſt locum Angeli eſſe ſpacium corporale, quidam eſſe corpus illud, in quo operatur, aut cui applicat virtutem ſuam, alij dixerunt eſſe modum quemdam ſe habendi ipſius Angeli in ſpatio, ſed his omnibus relictis dicimus locum Angeli eſſe ſpatium verum, & reale, & imaginarium ſimul, aliquando vno imaginarium tantum, probatur, quia Angelus eſt immaterialis & incorporeus, ergo dum eſt in loco reali, ſeu ſpatio vero, eſt ſimul in ſpatio imaginario, quod reſpondet illa ſpatio vero reali, cui eſt pręſens non quidem primo, & immediate, ſed mediante illo ſpatio vero, & reali.

Secundo quod poſſit eſſe aliquando in ſpatio ſolum imaginario probatur, nam poſito quod Deus annihilaret corpus illud, ſeu Angelus eſt præſens, tunc Angelus maneret in loco imaginario; præterea dato quod Deus crearet Angelum vltra vltimam ſpheram idem contingeret.

Quid vero intelligatur per ſpatium in propoſito? Reſpon-

Reſpondetur quod intelligitur extenſio aliqua conſiderata per ordinem ad ſitum pro vt per eam attẽditur diſtantia, aut propinquitas localis rerum inter ſe, & hæc extenſio aliquando eſt vera, vt cum eſt alicuius veri corporis, aliquando imaginaria, quæ eſt non repugnantia ad recipiendum corpus, ſi virtute diuina producatur.

VNCTVM QVINTVM.

Quomodo Angeli ſint in loco.

TRiplicem modum exiſtendi in loco Theologi tradunt, vnus eſt circumſcriptiuus, ſiue commenſuratiuus, qui eſt quando locatum circumſcribitur, & ambitur à loco, & vltima locati attingunt vltima loci, & ſunt ſimul, adeo vt totum ſit in toto loco, & pars in parte, ſicut aqua in vaſe, & quælibet pars aquæ correſpondet cuilibet parti vaſis, & è cõtra, ſicque corpora per ſe locata ſunt in loco.

Alius eſt modus exiſtendi in loco diffinitiuè, qñãdo ſcilicet aliquid ſit eſt in loco, quod eſt præſens ipſi loco, & ſic præſens iſti, quod non alteri, ſed in certo, & determinato loco, & nihil refert, repleat, vel non repleat locum? hoc modo ſpiritualia, animæ, & Angeli ſunt in loco.

Nota, quòd iſti duo modi eſſendi in loco videtur ſe habere ſicut ſuperius, & inferius; nam diffinitiue eſſe eſt ſuperius ad eſſe circumſcriptiue; quicquid enim eſt in loco circumſcriptiue, eſt & diffinitiue, nõ tamen è conuerſo; appellatur autem hic modus diffinitiuus, quia ſicut diffinitum eſt idem ipſum quod diffinitio, & non aliud, ita illud quod ſic eſt in loco, eſt ita in ipſo, quod non in alio.

Tertius eſt modus exiſtendi in loco, qui abſtrahit ab vtroque iſtorum, quo aliquid nec eſt in loco circumſcriptiue, neque diffinitiue, & hic modus propter penuriam nominum appropriat ſibi nomẽ præſentialitatis, quapropter Deus cum non ſit circumſcriptiue in loco, quia non eſt quantus, neque diffinitiue; quia eſt totus in qualibet parte mundi, erit præſentialiter tantum, ſimiliter corpus Chriſti eſt in multis altaribus ſub ſpeciebus panis, nec eſt ibi circumſcriptiue, vt patet, non enim facit latera loci diſtare nec diffinitiue, quia ſic eſt in vno altari, quod cum hoc eſt etiam in alio, erit igitur præſentialiter ſacramentaliter.

His præmiſſis pono duas concluſiones, quarum ſit prima. Angelo repugnat eſſe in loco circumſcriptiue; probatur, ſic ei quod non poteſt locum occupare, & dimenſionaliter replere repugnat eſſe in loco circumſcriptiue, & per ſe, ſed Angelo hoc repugnat, quia non eſt corpus, ergo.

Amplius illi, quod non poteſt coeſtendi loco, repugnat eſſe in loco circumſcriptiue quia vltima locati, & loco ſunt ſimul, ſed Angelus eſt huiuſmodi, ergo.

Rurſus illi, quod eſt ſimplex, & indiuiſibile non habens partem, & partem repugnat eſſe in loco circumſcriptiue, nam partes locati ſunt cum partibus loci, ſed Angelus ſimplex eſt, atque indiuiſibilis non habens partem, & partem, ergo Angelo repugnat eſſe in loco circumſcriptiue.

Si obijciatur, quod Damaſcenus lib. 1. teſtatur quod Angeli ſunt circumſcriptibiles, ergo.

Reſpondetur, quod ſancti aliquando de ijs, quæ preſſæ ſunt in loco diffinitiue conſueuerunt dicere ea circumſcribi loco, ſecundo reſpondetur, quod ſunt circumſcriptibiles in corporibus aſſumptis, non autem ſecundum ſe, & abſolute conſiderari, tertio quod circumſcriptio interdum ſumitur pro limitatione naturæ.

Secunda concluſio Angelo conuenit eſſe in loco diffinitiue, probatur, illi conuenit eſſe in loco diffinitiue quod eſt ſimplex, & potens coexiſtere loco indiuiſibiliter, & ſic iſti loco, quod non alteri, ſed hoc Angelo non repugnat, ſed conuenit ſibi naturaliter, ergo.

Confirmatur auctoritate Damaſceni lib. 1. de orthod. fid. cap. 10. & 17. dum Angeli ſunt in cælo non ſunt in terra, nec è contra, Hinc Michael ſic eſt in cælo, & Lucifer in inferno, quod neuter alibi ſit.

Quod ſi adducas, quod Origenes lib. 1. in Iob. circa medium explicans illud circuiui terram, & Tertullianus in Apol. cap. 22. ſcribunt Angelum eſſe vbique, ergo non diffinitiue.

Reſpondetur quod hi Doctores hoc ſibi voluerunt, quod Angelus ſumma celeritate vbicumque vult, præſto adeſt.

Sed quæres à quo Angelus habeat, vt ſit in hoc, vel in illo loco.

Reſpondetur, quod effectiue habet ab eo, à quo habet illam potentiam ad eſſe in loco, formaliter tamen, & intrinſecè habet ex natura ſua limitata, quæ eſt locabilis in loco, inquit Auctor in textu, quod autem locetur in hoc, vel in illo loco habet ex libertate ſua.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Angelus ſit in loco naturaliter, vel violenter.

PRiuſquam reſoluatur hoc dubium, duo ſunt notanda ſecundum Scotum, primum eſt quod in Angelo eſt potentia paſſiua, qua poteſt eſſe in loco diffinitiuo tantum, & non circumſcriptiuo; & huiuſmodi potentia vel fundatur immediatè in eius ſubſtantia ſupplè abſolutè, vel in ipſa inquãtum eſt natura limitata actualiter exiſtens, vel in aliquo extrinſeco ipſi Angelo quicquid ſit illud, & ideo non oportet quærere aliquam rationem intrinſecam eſſendi Angelum in loco neceſſario ſupplè actu, quia ibi nulla eſt, ſed tantummodo eſt in ipſo potentialitas paſſiua, quia poteſt eſſe in loco, quoniam non repugnat ſibi.

Secundum notandum eſt, quod prædicta potentia paſſiua, quæ eſt in Angelo ad eſſendum in loco non eſt naturalis, nec violenta, ſed neutra, nam Angelus nõ inclinatur ex ſe naturaliter ad aliquem locum, nec ad oppoſitum, ſed neutro modo ſe habet ad quemlibet locum, ſicut ſuperficies indifferenter ſe habet ad albedinem, & nigredinem.

His obſeruatis reſoluitur dubitatio vnica concluſione. Angelus non eſt in aliquo loco naturaliter, pro vt naturale opponitur violento: probatur ſic, Illud eſt in loco naturaliter, quod habet locum conſerua-

Digitized by Google

ſeruatiuum illius locati, ſed ſic eſt, quod locus non poteſt eſſe conſeruatiuus Angeli, quia corpus propria virtute, & ſecundum ſe non agit in ſpiritum, ergo. Maior patet, nam locus ex ſua natura eſt locati conſeruatiuus propter ſimiles qualitates, quas habet cum qualitatibus locati, quæ per qualitates contrarias alterius corporis corrumpuntur.

Præterea ſi Angelus eſſet in aliquo loco naturaliter, tunc in aliquo loco eſſet violenter, ſcilicet in oppoſito: comprobatur auctoritate Auicennæ 9. Metaphyſic. dicentis, quod motus cœli non eſt naturalis, nec violentus, ſed eſt neutralis, nam ſi eſſet naturalis, aliquando eſſet violentus, & èconuerſo ſi eſſet violentus aliquando eſſet naturalis, nam quando moueretur de vna parte, ſi naturaliter moueretur, naturaliter quieſceret in ea, & ſi ad aliam partem violenter moueretur, in ea quieſceret violenter; non igitur inclinatur quantum eſt de ſe magis ad vnam partem, quam ad aliam: ad vnum etiam motum, quam ad alium, ſic dicendum eſt de Angelo, quippe qui eſt in loco non naturaliter, nec violenter, ſed mutabiliter id eſt, quantum eſt de ſe non magis inclinatur ad vnum locum, quam ad alium.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num Angelus ſit in cœlo Empyreo tanquam in loco naturali.

ADuertendum in primis, quod locus naturalis dicitur eo quod vel per ſe, vel virtute alterius influit vim locato conſeruatiuam ipſius, & docet Ariſt. 4. Phyſic.

Secundo notandum, quòd corporalia nequeunt agere in ſpiritualia, ſaltem per ſe & vi ſuæ actionis directe, ſine ſpeciali actione Dei, & ratio eſt, quoniã non conueniunt cum eis in materia.

Tertio obſeruandum, quod ſpiritualia, quæ non in herent corpori, non indigent corporalibus, tum quia magis perfecta ſunt, tum etiam quia in eſſe non dependent ab ipſis, cum ſint immediate à Deo.

His prænotatis ponuntur tres concluſiones pro reſolutione dubitationis, prima Angeli non recipiunt quietem naturalem à loco corporeo; probatur primo, quia vt dictum eſt corporeum per ſe, & directè non agit in Angelum ſaltem vi ſuæ directæ actionis.

Secundo: quia ab eo recipit quietem, à quo beatitudinem, ſeu vltimum bene eſſe, hoc autem non habet ſpiritus à corpore, cum ſit minus perfectum Angelo, ſed à Deo, vt teſtatur D. Auguſt. libro de fid. ad Petrum capit. 18. ſic dicens Angeli, atque homines pro eo quod rationales facti ſunt æternitatis, atque beatitudinis donum in ipſa beatitudinis ſpiritualis creatione diuinitus acceperunt.

Tertio omnia corpora ad notum obediunt ipſis Angelis, ergo in ipſis non conſiſtit eorum beatitudo, ſiue quies. Antecedens patet per D. Auguſt. lib. 8. ſuper Gen. ad lit. cap. 33. dicentem ſublimibus Angelis Deo ſolidè fruentibus, & Deo beate ſeruientibus ſubdita eſt omnis creatura corporea.

Secunda concluſio Angelus non eſt in cœlo Empyreo tanquam in loco naturali, hæc concluſio patet ex ijs, quæ dicta ſunt in præcedenti puncto, nam locus naturalis conſeruat locatum, ſed hoc non facit aliquod corpus reſpectu Angeli, vt docet Auctor in textu, ergo: Minor probatur, quia quod aliud conſeruat præſtantius eſt eo, quoniam permanere ſibi præſtat, ſed corpora omnia minus præſtantia ſunt Angelis, ergo.

Amplius res exiſtens in loco naturali, in eo quieſcit, ſed Angelus non quieſcit in cęlo, ſic quod quietem ab eo recipiat, ergo.

Sed an locus cœli Empyrei poſſit conferre ad gaudium accidentale Angeli.

Reſpondetur, quod probabile eſt, quod poſſit conferre ad huiuſmodi gaudium, primo quia ſicut inferni eſt cauſa doloris in damnatis, ita videtur quod locus digniſſimus corporeus delectationem afferat ſpiritibus beatis, ſecundo quoniam Angelus in eo magis videt perfectionem creatoris, quam in cæteris creaturis corporeis.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quanam ſit ratio, per quam Angelus in loco exiſtit.

DOctores non conueniunt circa ſolutionem huius quæſiti, quidam enim arbitrati ſunt Angelum eſſe in loco per operationem tranſeuntem, alii per virtutis ſuę applicationem ad locum, alij per ſuam ſubſtantiam, & eſſentiam, horum opinionem amplectimur, ac probare intendimus.

Pro cuius ſententiæ intelligentia aduertendum ſecundum Ioan. de Baſſol. quæſt. 3. huius diſtinct. quod ratio eſſendi aliquid in loco poteſt bifariam accipi, vno modo ratio formalis, Alio modo ratio fundamentalis, priorem appellant Scotiſtæ rationem formalem proximam, poſteriorem vero dicunt rationem formalem remotam; ratio formalis in creaturis eſt reſpectus quidam preſentiæ ad locum, quia reſpectus eſt de genere vbi, hinc eſſe formaliter in loco nihil aliud eſt, quam eſſe præſens loco, & habere reſpectum ad locum, ſiue illud ſit diffinitiuum, ſiue circumſcriptiuum, ſiue præſentiale tantum.

Ratio vero fundamentalis ea eſt immediatũ fundamentum talis reſpectus, vt in corporibus ratio fundamentalis ipſius vbi eſt quantitas ipſi corporis, in Angelo vero eius ſubſtantia, vel operatio.

Secundo notandum, quod Angelus nunquam eſt in loco ſolum per entitatem, ac præſentiam ſuæ ſubſtantiæ, ſed etiam per entitatem ſuæ potentiæ, cum iſta duo ſint in Angelo inſeparabiliter coniuncta, non tamen neceſſe eſt, vt ſit etiam ſemper in loco per eum modum, quem illi primæ, & ſecundæ opinionis aſſignant, cum nec operatio, nec applicatio virtutis, ſit neceſſario connexa cum ſubſtantia Angeli.

His obſeruatis pono tres concluſiones, quarum ſit prima, ratio formalis eſſendi Angelum in loco diffinitiue eſt reſpectus realis ad locum, qui dicitur vbi diffinitiuum: probatur, eſſe in loco nõ dicit formaliter

Digitized by Google

maliter aliquid abſolutum, nec Angelus, quādo mouetur ad locum, acquirit aliquam formam abſolutā, ergo acquirit aliquid reſpectiuum præſentiæ ad locum, quem habet ad ipſum quamdiu eſt in loco.

Confirmatur, quia relatio præſentis ad locum, ſeu vnio Angeli cum loco eſt ratio, qua formaliter in eſſe locati conſtituitur, ergo illa relatio, ſeu vnio eſt ratio formalis, qua in loco exiſtit.

Secunda concluſio, ratio fundamentalis eſſendi Angelum in loco non eſt ſua operatio ſiue manens, ſiue tranſiens circa locum vel corpus, probatur

Primo. Poſterius non eſt ratio, vel cauſa prioris, quia prius in ſuo priori non dependet à poſteriori, ſed prius naturali ordine, vel ſaltem ſecūdum rationem intelligendi, Angelus eſt præſens loco, & in loco quam operetur aliquid in ipſo, cū oporteat agens prius approximari quàm agat, & ipſum eſſe præſens ſaltem agens immediatū, vt inſinuare videtur Ariſt. 7. Phyſi. ergo operatio non eſt ratio, vel cauſa eſſendi in loco.

Secundo. Animæ beatæ ſunt in cęlo Empyreo, & erunt ſicut Angeli Dei in cœlo, ſimiliter & Angeli beati, & tamen circa ipſum non habent operationē aliquam tranſeuntem, non enim mouent illud, quia eſt ſtabile, nec mouetur, ergo non per operationem talem Angelus eſt in loco.

Tertio ſubſtantia Angeli non eſt magis abſtracta à loco, quam ſubſtantia diuina, ſed Deus per ſuam ſubſtantiam non per operationem eſt in loco, quia dato quod non operaretur circa locum, adhuc eſſet in loco, ergo Angelus non eſt in loco per operationem, confirmatur, quia prius eſt Deum eſſe præſentem ſpatio, in quo aliquid immediate operatur, quā ibidem operari.

Tertia concluſio. Ratio fundamētalis, per quam Angelus eſt in loco, eſt eius ſubſtantia, vel eſſentia, vel perſona actualiter exiſtens, probatur ſic. Per illud Angelus eſt in loco, per quod immediate fundat reſpectum ad locum, ſed per ſuam ſubſtantiam illum fundat, ergo per ſuam ſubſtantiam eſt in loco.

Præterea Angelus per ſuam ſubſtantiam vnitur immediate cuicumque loco determinato, ergo propria ſubſtantia eſt ratio fundamentalis exiſtendi in loco determinato.

Si obijciatur, quod articulus pariſiēſis dicit, quod Angelus non eſt in loco per ſubſtantiam.

Reſpondetur, quod pluribus modis poteſt exponi.

Primo quod ſubſtantia non eſt ratio eſſendi in loco ſcilicet formalis proxima, quia non eſt ipſe reſpectus eſſendi in loco, ſed aliquid eſſentialiter diſtinctum à tali reſpectu, ſi enim ſubſtantia ſic eſſet ratio formalis, tunc Angelus non poſſet non eſſe in loco, ſicut nec reſpectus poteſt eſſe ſine termino manens Angelus, ſed non vult dicere articulus, quin ſubſtantia Angeli ſit ratio eſſendi in loco fundamentalis.

Secundo dicitur quod articulus intelligitur, quod ſubſtantia non eſt ratio eſſendi in loco ſcilicet, determinate in loco iſto, vel illo, ſic quod per ſuā ſubſtantiam, vel per aliquam eius paſſionem conſequētem ipſam ſubſtantiam determinet ſibi locum, eſt tamen ſubſtantia eius neutra, & indifferens ad quēcumque locum, ſicut & potentia eius.

Tertio dicitur, quod ſubſtantia Angeli vnde ſubſtantia ſic abſolutè non eſt ratio eſſendi in loco, ſed vnde limitata eſt ad certum gradum, & partem entis, & ipſius vniuerſi.

Si arguatur, quod per idem conuenit Angelo eſſe in loco, & tempore, ſed in tempore non eſt niſi per accidens, puta per operationem ſuam tranſeuntem, ergo & in loco erit per operationem.

Confirmatur auctoritate Damaſceni li. 1. cap. 17. & refertur ab Auctore in ſequenti quæſt. Angelus dicitur eſſe in loco vbi adeſt, & intelligibiliter circumſcribitur, vbi operatur.

Reſpondetur quod nō eſt ſimile de loco, & tempore, quia Angelus habet ex ſe propriam durationē, quæ eſt æuum, & nullo modo ſibi conuenit alia duratio, quæ eſt tempus niſi per accidens, ſed non habet aliquem locum ſibi intrinſecum, vel vbi in actu licet ſit locabilis per ſe, & ideo oportet quod ſibi cōueniat locari non per accidens, ſed per aliquid, quod conuenit ei per ſe cuiuſmodi eſt ſua ſubſtantia, vel potentia.

Ad confirmationem per Damaſcenum reſpondetur, quod non plus dicit niſi quod Angelus eſt, vbi operatur, ſed non dicit quod operatio eſt ſibi ratio eſſendi in loco, vel dicitur, quod operatio eſt ratio, quod ad innoteſcentiam, & à poſteriori, ſed non à priori.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus ſimul, & ſemel ſit in pluribus locis, aut in vno tantum.

PRo notitiæ tituli aduertendum, quod quæſtio poteſt intelligi dupliciter, vno modo de potentia ipſius Angeli, Alio modo de potentia Dei, primo modo inquiritur ab Auctore.

Secundo notādum, quod locus eſt duplex vnus adæquatus, alius inadæquatus, et partialis, locus adæquatus eſt ille, in quo Angelus ſecundum ſuam virtutem poteſt eſſe, & operari, ita quod non in maiori, vel ſub alus verbis eſt, ad quem Angelus poteſt ſe extendere totaliter intendendo totam ſuam virtutem; locus autem inadæquatus eſt quælibet pars loci adæquati v.g. ponatur, quod ſpatium huius Epiſcopalis palatij ſit locus adæquatus medietas palatij erit locus inadæquatus.

Vel locus inadæquatus eſt, quando Angelus pro libito ſuo applicat virtutem operatiuam ad locum minorem, ad quem ſe poteſt extendere virtus operatiua: locus inadæquatus, & partialis eſt duplex ſ. continuus, & diſcontinuus.

Tertio notandum, quod loca continua ſunt illa, quorum vltima ſunt vnum, vt docet Philoſophus 5. Phyſic. quod tunc contingit, quando inter illa cadit aliquid indiuiſibile continuans illa, quod eſt finis vnius, & principium alterius.

His prænotatis deueniendum eſt ad corpus quæſt. in quo Auctor duo facit, primo ponit concluſionem reſponſiuam, ſecundo probat.

Quo ad primum concluſio eſt negatiua, Angelus non eſt in

Digitized by Google

in pluribus locis ſimul, ſed in vno tantum circa ſecundum probat duobus medijs. Primo quod habet eſſe indiuiduatum habet eſſe hic, & nunc, ſed Angelus eſt huiuſmodi, ergo eſt in vno loco tantum, ſecundo quod habet eſſe limitatum & virtutem finitam habet eſſe in vno loco tantum, ſed Angelus habet eſſe limitatum, & virtutem finitam, ergo eſt in vno loco tantum.

Comprobatur concluſio auctoritatibus, & rationibus, quæ ponuntur in argumento contra, auctoritates ſunt duæ, prima eſt D. Ambroſij in lib. de ſpiritu ſancto, ſecunda eſt Damaſceni in lib. 1. & ambæ fuerunt ſupra allegatæ; rationes ſunt tres, prima ſi Angelus ſimul eſſet in diuerſis locis non illi opus eſſet, vt mitteretur, & moueretur, ſed Angeli mittuntur, & mouentur de loco ad locum, vt patet in ſacris literis, ergo.

Secundo ſequeretur, quod duo oppoſita ſimul, & ſemel eſſent vera de eodem, nam poſſet ſimul moueri, & quieſcere, loqui, & tacere.

Tertia ſequeretur, quod ſimul eſſet præſens, & abſens, quod eſt inconueniens, vide exemplũ adductũ ab Auctore.

In gratiam huius tria ſunt diſcutienda.

Primum num Angelus virtute naturali poſſit eſſe ſimul, & per ſe in duobus locis adæquatis.

Secundum num diuina potentia fieri poſſit, quod ſit ſimul in pluribus locis.

Tertium num Angelus poſſit eſſe ſimul in pluribus locis inadæquatis, & diſcontinuis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelus virtute naturali poſſit eſſe ſimul, & per ſe in duobus locis diſtinctis, quorum quilibet ſit ſibi adæquatus.

SEntentia Auctoris ex concluſione, & ex rationibus eſt manifeſta, quam celeberrimi, ac doctiſſimi Theologi amplectũtur, & nos eam adhuc comprobare intendimus, & primo ex illo Exod. 14. vbi dicitur, tollenſq; ſe Angelus Domini, qui præcedebat caſtra Iſrael, abijt poſt eos, & cum eo pariter columna nubis priora dimittens, poſt tergum ſtetit inter caſtra Ægyptiorum, & caſtra Iſrael; in quibus verbis inſinuatur, quod Angelus in pluribus locis ſimul eſſe non poteſt, propter quod non tantum dicit Exodus, quod Angelus Domini abijt poſt eos, ſed etiam quod tollens ſe ſcilicet, de priori loco abijt poſt eos, ſi enim in duobus locis potuiſſet ſimul eſſe ad quid dicere oportuiſſet, quod tollens ſe abijt poſt; cum ſuffeciſſe videretur dicere, quod abijt: ex hac auctoritate colligitur, quod Angelus eſt in loco diffinitiue.

Secundo probatur auctorit. Dam. li. 2. c. 5. Angeli dum ſunt in cęlo non ſunt in terra, hinc Angelus Gabriel cum iuit ad Beatiſſimam Virginem non erat localiter, niſi in camera Beatæ Virginis, ſimiliter Angelus confortans Chriſtum in agonia non erat ſimul in cœlo, & cum Chriſto, ſed erat tantum localiter vel in aere, vel in terra.

Tertio confirmatur concluſio rationibus. Prima ſi Angelus poſſet eſſe in pluribus locis adæquatis ſimul ſequeretur, quod nullus illorũ locorum eſſet illi adæquatus ſecundum virtutem naturalem quod eſt falſum, ſecunda Angelus non poteſt operari extra ſpheram ſuæ actiuitatis, ergo nec eſſe extra ſuũ adæquatum: conſequentia patet, quia ſi poſſet eſſe extra ſuum adæquatum locum poſſet operari extra ſpheram ſuæ actiuitatis, tertia ſi Angelus poſſet eſſe virtute naturali in pluribus locis ſimul pari rõne poſſet eſſe in tribus, & pari ratione in quatuor, & ſic vbicumque, vel in omnibus locis, ſed hoc eſt falſum, & impoſſibile; ergo.

Quarta agens, naturale virtutis limitatę, & finitè non poteſt facere circa locabile niſi ſecundum modum, & ordinem naturæ inſtitutum, ſed iſte eſt ordo naturæ inſtitutus, quod vnum locabile ab vno locante non ponatur niſi in vno loco ſicut eſt modus; & ordo naturalis, ergo.

Quinta Angelus eſt in loco diffinitiue, ſed eſſe in loco diffinitiue eſt ita eſſe in tali loco, vt ſimul non ſit in alio, ergo non poteſt eſſe naturaliter diffinitiue in pluribus locis.

Contra virtus Angeli excedit illud corpus circa, quod operatur, ergo põt etiam in alio loco operari.

Amplius intellectus Angelicus per gloriam videt multa, ergo Angelus beatus ſimul poteſt eſſe in diuerſis locis.

Ad primum reſpondetur virtutem Angeli excedere corpus circa quod operatur, bifariam poſſe intelligi, vno modo quod excedat exceſſu quantitatis continuæ, alio modo exceſſu quantitatis diſcretæ, primo modo excedit, quoniam poteſt circa aliquod maius operari, ſecundo modo nõ excedit quoniam non poteſt niſi circa vnum operari, ſiue illud ſit magnum, ſiue paruum, circa quod operatur vno tempore, & vno loco.

Ad ſecundum reſpondetur cum Auctore non eſſe ſimile, quia intellectus beatus multa cognouit per collectionem virtutis ad vnum primum cognoſcibile; diuina. n. eſſentia eſt ſibi ratio cognoſcendi omnia, ſed Angelum eſſe in pluribus locis non poteſt eſſe per collectionem virtutis ad vnum locum.

Sed obijcies, medium ſapit naturam extremorũ, ſed Angelus eſt quodam medium inter naturam corpoream, & Deum, ergo cum natura corporea ſit tantum in vno loco, Deus autem in omni loco, Angelus ſimul erit in pluribus locis.

Reſpondetur quod Angelus tenet mediũ nõ quo ad pluralitatem locorum, ſed quantũ ad modum eſſendi in loco, quia Deus nec circũſcriptiue, nec diffinitiue eſt in loco, ſed corpus circumſcriptiue, & diffinitiue eſt in loco, Angelus autem tanquam medium tenens diffinitiue eſt in loco, ſed non circumſcriptiue.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num diuina potentia fieri poſſit, quod Angelus ſit ſimul in pluribus locis.

SCotus, & eius diſcipuli, & multi alij certum arbitrantur per potẽtiam diuinam poſſe eſſe in pluribus locis, ſimul cum nullã contradictionem includat perſuadetur horũ ſententia non leuibus rationibus.

Prima Angelus nõ eſt magis determinatus neceſſario ad vnitatem vel pluralitatẽ loci, quàm corpus,

Digitized by Google

ſed corpus virtute diuina poteſt fieri, & eſſe ſimul actu in pluribus locis, & per ſe primo totum in toto, ſicut patet de corpore Chriſti in pluribus altaribus, ergo & Angelus in pluribus locis, ſecunda illud poteſt eſſe virtute diuina ſimul in pluribus locis, circa quod non repugnat formaliter, nec ſunt incorruptibilia plura vbi ad plura loca, ſed circa Angelum non repugnat formaliter, nec ſunt incorruptibilia duo vbi ad plura loca, ſicut nec in eodem corpora.

Comprobatur per Hugonem lib. 6. de Sacramentis par. 1. cap. 11. vbi dicit, quod Deus poteſt facere vnum corpus in diuerſis locis eſſe localiter, ergo à ſimili videtur, quod poſſit facere vnum Angelum ſimul in diuerſis locis.

Notat circa primam rationem Sanctus Bonauentura in reſponſione ad vltimum hunc locum non eſſe à minori, nec à ſimili, quia corpus Chriſti in pluribus locis eſt, quia multa conuertuntur in ipſum.

Confirmatur ſecundum Richardum diſt. 37. primi q. 3. quia in hiſtoria Beati Martini legitur, quod Beatus Ambroſius dum celebrabat Miſſam Mediolani obdormiuit ſuper altare coram populo, & excitatus à Clericis dixit ſe præbuiſſe obſequium funeri Beati Martini, ergo ſimul, & ſemel fuit in duobus locis, ergo multo fortius Angelus virtute diuina poteſt ſimul eſſe in pluribus locis, ſubiungit tamen Richardus, quod in veritate, nec corpus Beati Ambroſij, nec eius anima interfuit illi ſepulturæ, ſed forſe fuit aliquis Angelus apparens in ſpecie Sancti Ambroſij.

Sed obijcit Godofredus, quod Angelus eſt natura omnino limitata, igitur ſecundum quodlibet quod poteſt in eſſe, ſibi igitur ſecundum locum, ergo non poteſt eſſe ſimul in pluribus locis, præterea duo vbi ſunt formaliter contraria, ergo idem Angelus non poteſt eſſe ſimul in duobus locis, nam tunc eſſet ſub contrarijs formaliter, quod eſt falſum.

Antecedens patet illa ſunt contraria, inter quæ poteſt eſſe motus localis, ſed duo loca, & vbi ſunt huiuſmodi, quia inter ipſa poteſt eſſe motus localis, ergo illa ſunt contraria.

Maior patet, quia motus eſt de contrario in contrarium.

Ad primum reſpondetur, quod virtuti naturali eſt limitatus ad vnum locum adæquatum, non autem ſecundum potentiam Dei abſolutam.

Secundo reſpondetur, quod Angelus ex ſe eſt limitatus ſecundum entitatem naturalem, & eſſentialem, ſed non ſecundum accidentalem, ſiue ſecundum reſpectum, qualem dicit vbi.

Ad ſecundum dicitur, quod contraria ſunt duplicia, quædam ſunt abſoluta, vt calidum, & frigidum, alia reſpectiua, vt paternitas, & filiatio, ſimile, & diſſimile, argumentum valet de contrarijs abſolutis, negatur autem de relatiuis, idem enim poteſt eſſe ſimile, & diſſimile reſpectu diuerſorum, vnde non eſt inconueniens contraria relatiua ineſſe eidem, vt patet de relationibus mouentis, & moti.

Secundo reſpondetur, quod eidem limitato ad alterum illorum duo contraria non poſſunt ineſſe, ſed eidem illimitato ad plura vbi, qualis eſſet Angelus in propoſito non eſt inconueniens.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus poſſit eſſe ſimul in pluribus locis in adæquatis, & diſcontinuis.

VAriæ extiterunt Theologorum ſententiæ, quidam dixerunt, quod ſi illa loca contineantur intra locum adæquatum Angeli, tunc poteſt ſimul eſſe in illis, ſi autem ſint extra prædictum locum Angelus non poteſt eſſe ſimul in eis.

Aliqui aſſeruerunt, quod de loco Angeli poſſumus loqui bifariam, vel de eo, quem ſibi naturaliter vendicat, vel de voluntario, ſi de primo, non poteſt ſimul eſſe in pluribus locis inadæquatis, ſi de ſecundo, vtique; nam Angelus non coactè, aut neceſſariò, ſed voluntariè applicat virtutem ſuam operatiuam locis corporalibus, ergo ex libera voluntate illius pendet applicare propriam voluntatem actiuam diuerſis partibus eiuſdem loci adæquati inter ſe diſtantibus.

Non nulli, qui in eandem ſententiam inciderunt, arbitrati ſunt, quod ſi teneatur, quod Angelus ſit in loco, vel per applicationem virtutis ad locum, vel per operationem in loco poteſt eſſe in locis inadæquatis ſimul, & diſcontinuis, quia poteſt agere in extremo, quia agat in medium, ſed ſi ſuſtineatur, quod ſit in loco per ſuam ſubſtantiam, & perſonam non poteſt ſimul eſſe in duobus locis diſcontinuis.

Seraphicus Doctor noſter, vt colligitur ex ſolutione ſecundi argumenti in partem negatiuam dechinare videtur, inquit enim, quod ſi Angelus eſſet motor cœli, primo moueret illam partem, ſuper quã eſſet influentia motoris, & in illa eſſet non in tota re mobili, vel mota illuſtrat exemplo animæ; quæ immediate operatur in manu, ſed mediante manu anima nautæ operatur in tota naui, quia mouendo manum, mouet temonem, & mouẽdo temonem totam nauem mouet, nec tamen oportet, quod ſit in tota naui, ſed vbi operatur primo, itaq; ſoluendo dubitationem duas pono concluſiones, quarum prima ſit illa, Angelus virtute ſua naturali non poteſt eſſe ſimul in duobus locis in adæquatis, & diſcontinuis; probatur primo: quia ſicut lumen non poteſt proficiſci à ſole in partem extremam ſpatij niſi per mediam, in qua lumen maneat, ita neque Angelus poteſt transferre ſuam ſubſtantiam ab vna parte ſpatij extrema in aliam extremam, niſi per medias, in quibus eadem ſubſtantia maneat.

Præterea anima rationalis non poteſt informare partes extremas corporis, vt caput, & pectus, quin informet intermedia, ergo nec Angelus poteſt eſſe in partibus extremis ſuæ ſpheræ, quin ſimul ſit in intermedijs.

Hæc valet ratio ſupra adducta, quod ſcilicet Angelus poteſt applicare virtutem propriam diuerſis partibus loci, quia vt inquit Doctor in reſpõſione ad primum Angelus nõ vult, niſi quod competit naturę ſuæ, & ideo relictus ſua naturali virtute, non põt eſſe in pluribus locis inadæquatis inter ſe diſtantibus.

Secunda concluſio Diuina potentia fieri poteſt, vt vnus Angelus ſit ſimul in pluribus locis inadæquatis, probatur: Non minoris virtutis, & potẽtię eſt

Deus

Deus reſpectu Angeli, quam reſpectu corporis, id eſt, ad ponendum vnum, & eundem Angelum numero ſimul, & ſemel in pluribus locis, quam ad ponendum vnum, & idem corpus numero ſimul, & ſemel diuerſis locis, ſed hoc eſt Deo poſſibile, vt in præcedenti puncto oſtenſum fuit, ergo diuina virtute fieri poteſt, vt vnus Angelus ſit ſimul in pluribus locis inadæquatis.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Angelus ſit in loco impartibili, vel punctali.

DE modo eſſendi Angelum in loco inueſtigat Auctor in præſenti quæſt. nam vt manifeſtum eſt ex dictis in duabus præcedentibus quæſtionibus Angelus eſt in loco diuiſibili, & partibili, quærit nunc an ſit in loco punctuali.

Nota quod punctus eſt, quid indiuiſibile ſecundum quãtitatem, vt habetur primo Euclidis, vbi dicitur quod punctus eſt cuius pars non eſt, porrò punctum duplicem eſſe Philoſophi ſuper 6. Phyſic. teſtantur videlicet continuantem, & terminantem. Punctus terminans eſt quoddam indiuiſibile, vltra quòd nihil eſt de illa linea, & citra quod eſt totum quicquid eſt de illa linea, & ſuper illud indiuiſibile fundatur relatio quædam ſcilicet, termini ad terminatum. Punctus verò continuans eſt quoddam indiuiſibile exiſtens inter duas partes lineæ ſibi inuicem continuas ſine diſtantia medij, & huiuſmodi punctus dicitur eſſe punctus in potentia, quia non terminat actu lineam, ſed ipſa exiſtente linea, quam continua cum alia linea, non eſt actu terminata, & diuiſa ab alia linea, ſed ſolum in potentia.

In corpore quæſt. Doctor tres recenſet ſententias, quarum duas priores reprobat, tertiam vero amplectitur, prima conſiſtit in duabus propoſitionibus, prima Angelus quamuis ſit in loco corporali, non tamen eſt in eo corporaliter, ſed ſpiritualiter. Secunda Angelus nec ſecundum partem neq; ſecundũ totum, neque ſecundum impartibile eſt in loco, quia non eſt in eo ſitualiter.

Hanc Auctor impugnat tali medio, quod eſt in loco diffinitiue, & continetur ab eo primo, & immediate eſt in toto, vel in parte, vel in impartibile loci, ſed Angelus eſt in loco diffinitiue, & continetur ab illo oportet, quod ſit in toto, vel in parte, vel in impartibile loci.

Secunda ſententia conſiſtit in vnica propoſitione Angelus eſt in loco impartibili, ſeu punctali, quoniam Angelus habet ſimplicitatem proportionabilem puncto, cum habeat materiam inextenſam, & ſimplicitem inſtar puncti.

Hanc ſententiam improbat duobus medijs, primo omnis locus corporalis eſt partibilis, ergo.

Secundo punctus non eſt locus ergo ponere Angelum eſſe in puncto eſt ponere illum non eſſe in loco.

Amplius hæc ſententia poteſt impugnari rationibus, quæ ſunt in argumento, ſed contra.

Tertia ſententia, quam ſequitur Auctor conſiſtit in tribus concluſionibus, quarum eſt prima Angelus eſt in loco partibili tanquam in loco primo, probatur ſic, quod continetur loco corporali eſt in loco partibili, & diuiſibili tanquam in loco primo, ſed Angelus, vt ſæpius dictum eſt continetur loco corporali, ergo eſt in loco diuiſibili, & partibili.

Maior patet, nec indiget probatione, quia ſicut corpus eſt partibile, ita & locus corporalis eſt diuiſibilis, vnde ſicut eſt oppoſitio in adiecto dicere corpus impartibile, ſeu punctale, ita dicere locum punctalem.

Secunda concluſio Angelus eſt totus in toto ſuo loco, & totus in qualibet eius parte, probatur quod non poteſt extendi neceſſe eſt, quod ſit in toto, & totum in qualibet eius parte, ſed Angelus, cum ſit ſubſtantia ſpiritualis, non poteſt extendi, ergo oportet, quod ſit totus in toto ſuo loco, & totus in qualibet eius parte.

Tertia concluſio. Simplicitas Angeli in hoc quodammodo eſt ſimilis ſimplicitati diuinæ, patet, nam ſicut Deus eſt totus in mundo, & totus in qualibet parte mundi, ita Angelus eſt totus in loco, & totus in qualibet parte loci. Ponitur autem illa particula quodammodo, quia Deus præſentialiter eſt vbique ob ſui immenſitatem, & ſimplicitatem, non ſic autem Angelus, cum ſit naturæ, & ſubſtantiæ limitatæ, ac finitæ.

Ad huius quæſt. intelligentiam quinque ſunt explicanda.

Primum num punctus poſitionem habeat.

Secundum num Angelus poſſit eſſe in loco quantocumque magno.

Tertium num Angelus poſſit eſſe in tam paruo loco, quod in minori eſſe nequeat.

Quartum num Angelus poſſit eſſe in puncto tanquam in loco.

Quintum num Angelus ſit totus in toto ſpatio, & totus in qualibet parte ipſius ſpatij.

PVNCTVM PRIMVM.

Num punctus poſitionem habeat.

SVpponendum in primis eſt punctum eſſe aliquod ens poſitiuum, tametſi diffiniatur per priuationem, punctum enim dicitur, cuius nulla pars eſt, primo quia Ariſtoteles definiens punctum ait eſſe vnitatem, quæ habet poſitionem in cõtinuo, illud autem, quod habet poſitionem in continuo videtur eſſe quid poſitiuum: ſecundo quia Ariſtoteles in primo poſt. exponens modos dicendi per ſe refert punctum ad primum modum dicens ipſum punctum eſſe de ſubſtantia lineæ, non quod lineæ componatur ex punctis, ſed quia ſubſtantialiter definitur per puncta, ſed ens poſitiuum non debet definiri per aliquid priuatiuum, vt decet Ariſtot. in 9. Topicorum, ergo cum linea, quę eſt ens poſitiuum ſubſtantialiter definiatur per puncta, neceſſe eſt ipſum punctum eſſe quoque ens poſitiuum.

Tertio: quia punctus eſt terminus, & principium entis poſitiui, ergo eſt ens poſitiuum.

Quod autem punctum definiatur per priuationem non concludit ipſum eſſe ens priuatiuum, nam Deus, & materia definiuntur per priuationem, & alia multa, quia eorum differentiæ, & proprietates nos latent.

Secundo dicitur quod difinitur etiam poſitiue nimirum punctus eſt vnitas habens poſitionem in cõtinuo, vel eſt terminus communis ad quem copulantur partes lineæ.

Digitized by Google

Sed qualiter punctus habeat poſitionem in continuo non ſatis cōſtat. Auctor in ſecunda ratione argumenti contra affirmat ſecundum Philoſophum, quod punctus eſt ſubſtantia poſita.ſ.eſſentia habens poſitionem, in quo differt ab vnitate, pro reſolutione obſeruādum, quod poſitio capitur tribus modis, vno modo pro ordine partium permanētium in ſuo toto, & ſic ſpectat ad quantitatem continuam, vnde Ariſt. in prædicamento quantitatis ait, quantitatem aliquam habere poſitionem, vt linea, & ſuperficies, aliam non habere vt motus, & tempus, Alio modo ſumitur poſitio pro ordine partium in toto in habitudine ad locum, vel pro quodam modo eſſendi fundato in iſto ordine, & ſic poſitio conſtituit cathegoriam ſitus, vel poſitionis.

Tertio modo poſitio dicitur ipſa exiſtentia alicuius indiuiſibilis inter duas lineas contiguas, vel inter duas partes lineæ determinatæ, hac triplici ſignificatione poſitionis pręmiſſa tres conſtituuntur concluſiones.

Prima punctus non habet poſitionē primo modo ſumptam, ratio eſt, quia vacat partibus.

Secunda punctus non habet poſitionem ſecundo modo captam, probatur punctus non eſt in loco, nec partes habet, ergo.

Tertia punctus habet poſitionem, tertio modo vſurpatam, probatur ſic, punctus ſemper eſt iunctus continuo, ſi quidem vel terminat, vel continuat lineam, ergo habet poſitionem in continuo.

Sed quæret aliquis quomodo pūctum ſit in linea?

Cui reſpondemus punctum, & lineam dupliciter poſſe conſiderari, vno modo Phyſicè, & ſic non eſt punctum in linea, tanquam in ſubiecto, ſed eſt in ipſa materia, quæ ex ſe non eſt diuiſibilis, ſed diuiſionē habet à quantitate; Alio modo poſſunt conſiderari Mathematicè, & ſic in linea eſt punctum, vt pars definitiua in eo, quod definitur.

Nota quòd linea tribus modis poteſt definiri per punctum, primo ſecundum imaginariam ſui generationem, vt cum dicitur à Mathematicis linea eſt, quę fit ex fluxu puncti.

Alio modo ſecundum cōtinuationem, vt cum dicitur linea eſt, cuius partes copulantur ad vnum terminum communem, qui eſt punctus.

Tertio ſecundum terminationem, vt cum dicitur linea eſt, quæ duobus vtrinque punctis terminatur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angelus poſſit eſſe in loco quantocumque magno.

QVatuor pro reſolutione ſtatuimus concluſiones, quarum ſit prima Angelus virtute naturali non poteſt eſſe in quantocumq; loco, ſed eſt aliquis locus ita magnus, quod in maiore eſſe nequit, hanc concluſionem expreſsè ponit Auctor in reſponſione ad tertium vbi ait, quod eſt dari locus, in quo maiori non poteſt ſicut & anima, & ratio huius eſt limitatio Angeli vel ſua ſubſtantia limitata, perſuadetur quidem concluſio.

Primo ſic. Cuicumque naturaliter conuenit eſſe in quantocumque loco ei conuenit ratione infinitatis, & illimitationis ſuæ, ſed Angelus non eſt illimitatus, nec infinitus, ergo ſibi conuenire non poteſt eſſe in loco maiori, nec in loco infinito, ſi eſſet dare ipſum.

Præterea ſi Angelus poſſet eſſe in loco quantocumque maiori, & ſic in loco infinito; poſſet eſſe per conſequens in locis infinitis æqualibus ſecundum quantitatem, ſed hoc eſt impoſſibile, quia à ſimili poſſet eſſe in cęlo, & in terra, quod eſt contra Damaſcenum.

Amplius locabile limitatum ſecundum magnitudinem molis, & virtutis non poteſt eſſe virtute naturali in quantocumque loco, quia qua ratione in maiori, & maiori, & ſic in loco infinito quod eſt impoſſibile, ſed Angelus eſt quoddam locabile limitatum, & finitum ſecundum ſubſtantiam, quæ eſt magnitudo quædam virtualis, vel perfectionalis, ergo non poteſt eſſe per illam in loco quantumcumque magno.

Secunda concluſio Angelus de facto, & ſecūdum legem ordinariam non eſt, neque poteſt eſſe in toto mundo; probatur, quia, vt oſtenſum eſt in primo, ſolius Dei eſt eſſe vbique, cuius magnitudo non definitur loco iuxta illud Ierem. 23. cœlum, & terram ego impleo, ergo non poteſt eſſe Angelus in toto vniuerſo.

Tertia concluſio. Deus de potentia abſoluta poteſt creare vnum Angelum, tam excellentis virtutis, qui in toto vniuerſo operari valeret, perſuadetur duplici medio, primo quia nulla eſt implicatio contradictionis, ſecundo quia Deus de facto creauit ſupremum Angelum, qui virtutem ſuam operatiuam applicare valet, v.g. ad triginta milliaria, ergo potuit creare vnum Angelum, cuius virtus in eadem proportione, vel maiore ſe habeat ad ſupremū Angelum, & nunc poterit eſſe in toto mundo.

Sed hîc duo ſunt aduertenda. Primum cum mundus conditus fuerit ad patefaciendam, & declarandam vniuerſalitatem Dei virtutem, non decet, vt in toto vniuerſo Angelus exiſtat. Secūdum dato quod Deus crearet talem Angelum, qui in toto vniuerſo operari poſſet, non tamen ſecundum omnem rationem operandi, ſecundum quam Deus operatur.

Vltima concluſio Angelus determinat ſibi locum in maius, ita quod in maiori eſſe nequit; probatur, nam ſicut corpus eſt in loco circumſcriptiue, ita Angelus diffinitiue, ſed corpus per ſuam quantitatē determinat ſibi certam magnitudinem loci, ita quod in maiori eſſe non poteſt circumſcriptiue, igitur Angelus per ſuam magnitudinem virtualem, qua eſt in loco diffinitiue, ſic requirit certam quantitatem loci in maius, quod nequeat eſſe diffinitiue in toto loco maiori per vnū vbi diffinitiuum, ſicut nec etiam corpus per vnum vbi circumſcriptiuum. Minor probatur, nam cum quantitas loci adæquetur quantitati locati circumſcriptiue ſequeretur, ſi poſſet eſſe circumſcriptiue in maiori loco, quam in loco ſibi adæquato, quod minor quantitas illius loci adæquati eſſet æqualis quantitati maioris loci, in quo poſſet eſſe.

Sed obijcies. Angelus ibi eſt, vel eſſe poteſt vbi operatur, ſed poteſt operari in maiori loco vel minori quantitatiuo, v.g. mouere vnum lapidem maiorem, vel minorem, ergo.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondetur, quod licet Angelus poſſit eſſe vbi operatur, vel in corpore, circa quod operatur, non tamen indifferenter in quocumque, quod mouet, vel circa quod operatur, ſed in loco, vel corpore ſibi adæquato, & non in maiori.

Obſeruant non nulli, quod ſuppoſita determinatione loci in maius, Angelus poteſt ſe facere, & poteſt eſſe in loco maiori, vel minori indifferenter infra magnitudinem illam determinatam, nam ſi locus adęquatus Angelo in maius ponatur vna domus magna, Angelus poteſt ſe facere, & eſſe in maiori parte domus, vel in maiori, ſicut placet ſibi.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus poſſit eſſe in tam paruo loco, quod in minori eſſe nequeat.

SAnctus Bonauentura reſpondens ad tertium ait, quod non poteſt accipi locus tam paruus, quin adhuc poſſit eſſe in minori, pro cuius ſententiæ dilucidatione aduertendum, quod ex duplici capite proficiſci valet, quod operatio alicuius terminetur ad aliquod obiectum, & non terminetur ad minus. Primo ex parte agentis, ſecundo ex parte acti, primo modo bifariam contingere poteſt, primo ſi agens ex neceſſitate naturæ operetur quemadmodum ignis, qui tantum intenſiue, & extenſiue calefacit, quantũ calefacere poteſt, ſecũdo ſi agens vtatur in ſua actione cognitione ſenſitiua, & quia ſenſus requirit determinatam quantitatem, ideo agens poſſet agere in tam modicum, quod agere non poſſet in minus. Ex parte vero acti ſimiliter bifariam accidere valet, quod operatio non poſſit terminari ad minus.

Primo ſi ipſum actum habere debeat per ſe eſſe ſecundum terminatam ſpeciem, v.g. ſi non poſſet agere in aliquid, quod non eſſet, à quo poſſet agere in tam modicum obiectum, quod non poſſet in minus, ſi enim poneretur minus iam non eſſet in tali ſpecie, vnde anima poteſt eſſe in tam paruo corpore, quod non poſſet eſſe in minori.

Alio modo poteſt contingere, ſi talis actio terminari valet ad punctum, quia aliquid minus puncto reperiri non poteſt. His præmiſſis probatur ſententia Auctoris, quod ſcilicet Angelus non poſſit eſſe in tam paruo loco, quod in minori eſſe nequeat, primo quia Angelus cum ſit ſubſtantia intellectualis agit per libertatem arbitrij, & non ex neceſſitate naturæ, ſecundo quia agendo non vtitur cognitione ſenſitiua, cum in eo ſit ſolum cognitio intellectiua, tertio quoniam id, in quod Angelus agit non requiritur, quod ſit aliquid per ſe exiſtens, & determinatę ſpeciei, non enim vnitur corpori ſecundum eſſe, ſed ſecundum operationem ſcilicet, non vnitur tanquam forma informans ſicut anima, ſed ſicut motor mobili, & ideo poteſt agere in aliquam partem corporis cuiuſcumque ſpeciei exiſtat, quarto quia Angelus in loco indiuiſibili eſſe non poteſt, ſicque conſtat Angelum non poſſe eſſe in tam paruo loco, quin poſſit eſſe in minori.

Sed quæres cur anima poteſt eſſe in corpore ita paruo, quod non in minori, Angelus vero adhuc in minori eſſe poteſt.

Conuerſ. In Secundam S. Bonau.

Hanc dubitationem ſoluit Auctor reſpondens ad tertium, cuius ſolutio tacta eſt ſupra, quia ſcilicet, anima eſt perfectio corporis nati viuificari vita rationali, & illud eſt in determinata quantitate; propterea poteſt eſſe in corpore ita paruo, quod non in minori, eo quia minus non eſſet organizabile, & viuificabile, Angelus autem non eſt vt perfectio, & ideo nõ poteſt accipi locus tam paruus, quin adhuc poſſit eſſe in minori.

Nota, quod anima requirit corpus determinatæ ſpeciei, quia ei vnitur ſecundum eſſentiam, propter quod ex ipſa, & corpore reſultat tertia natura, & ideo anima poteſt eſſe in tam paruo corpore, quod non poſſit in minori, Angelus autem quia vnitur corpori mediante virtute poteſt agere in aliquam partem corporis, cuiuſcumque ſpeciei exiſtat, idcirco ſemper in minori corpore poterit operari, & ita eſſe in minori loco.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus poſſit eſſe in puncto tanquam in loco.

QVidam partem affirmantem complexi ſunt tribus potiſſimum rationibus adducti, prima corpori non repugnat eſſe præſens alteri, & tangere ipſum in puncto ſicut ſphęra tangit rectum in puncto ſecundum Ariſt. 1. de anima, ergo cum Angelum eſſe in loco non ſit niſi Angelum eſſe præſentem loco, & non plus repugnet ſibi eſſe præſentem ſecundum punctum, quod corpori, imò minus videtur quod poſſit eſſe in puncto tanquam in loco.

Secunda quod eſt indiuiſibiliter vbicumque eſt poteſt eſſe in aliquo indiuiſibili, ſed Angelus eſt indiuiſibiliter vbicumque eſt, ergo poteſt eſſe in loco indiuiſibile, cuiuſmodi eſt punctus.

Tertia Angelus poteſt velle operari circa punctum, vel aliquid indiuiſibile, ſicut mouere cœlum circa centrum, quod non eſt niſi punctum in terra, vel etiam ſupra aerem, & circa polos, qui non ſunt niſi puncta in cœlo, ergo.

Oppoſita ſententia, quam ſuſtinet Auctor probabilior cenſetur, quocirca talis ponitur cõcluſio pro reſolutione. Angelus non poteſt eſſe in puncto tanquam in loco, probatur multis medijs.

Primo. Si Angelus poſſet eſſe in puncto ſicut in loco, poſſet ſe mouere de puncto ad punctum, & ſic motus componeretur ex indiuiſibilibus, & inſtantia eſſent conſequenter ſe habentia in motu, quod eſt impoſſibile ſecundum Ariſt. 6. Phyſic.

Secundo. In eo, cui non conuenit ratio loci, non poteſt eſſe aliquid, ſicut in loco, ſed puncto non conuenit ratio loci, quia locus eſt ſuperficies teſt. Ariſt. 4. Phyſicorum, punctus autem non eſt ſuperficies, ergo.

Tertio In illo, ad quod non poteſt aliquid moueri ſicut ad terminum motus localis non poteſt eſſe aliquid, vt in loco, ſed in puncto, ſic non poteſt aliquid moueri, quia non eſt locus, ergo non poteſt eſſe aliquid, vt in loco, nec Angelus, nec aliud.

Quarto Angelus ſecundum priorem ſententiam eſt in loco per operationem, ſed punctus non eſt operationis ſuſceptiuus, quia virtualis contractus,

ſecundum quod eſt actio, & paſſio ad punctum eſſe non poteſt, præterea dato, & conceſſo quod ad punctum poſſet eſſe applicatio virtutis Angelicæ, non tamen ſequeretur quod Angelus in puncto eſſet, vel in loco indiuiſibili exiſteret, nam aliquid eſſe alicubi bifariam intelligi valet, primo quia intra ambitum magnitudinis illius exiſtit, ſecundo quia non eſt in eſſentia eius, & conſeruatiuum illius eſſe, ergo ſi Angelus poneretur eſſe in aliquo indiuiſibile, hoc eſſe non põt, quia intra ambitũ illius magnitudinis contineretur, quia per hypotheſim indiuiſibile ponitur, nec etiam erit, quia exiſtens in eſſentia illius eſſe cõſeruaret, quia hoc inter cauſas agentes ſoli Deo tribuitur, igitur indiuiſibile, ſiue punctum non poteſt eſſe locus Angeli.

Hæc obſtat, quod locus, & locatum debent proportionari, ſed Angelus eſt indiuiſibilis, ergo locus illi reſpondens debet eſſe indiuiſibilis, quia, vt inquit Auctor, huic obiectioni reſpondens non oportet, quod ſit proportio ſecundum ſpeciales conditiones, & proprias Angeli, & loci, quoniam Angelus non eſt in loco proprie, id eſt dimenſiue, eſt tamen ibi proportio, quo ad finitatem, & limitationem, ſicut enim Angelus habet virtutem finitam, & limitatam, ſic locus eſt finitus, & arctatus.

Secundo reſpondetur, quod quamuis Angelus ſit indiuiſibilis, non tamen habet indiuiſibilitatem, ſicut punctus.

Pro cuius reſponſionis notitia ſciendum, quod duplex eſt indiuiſibilitas, vna, quæ opponitur diuiſibilitati ex partibus ſubſtantialibus, & entitatiuis, alia, quæ opponitur diuiſibilitati ex partibus quantitatiuis, prima indiuiſibilitas eſt Angeli, ſecunda eſt ipſius puncti, ſupereſt num vt reſpondeatur ad ratiocinia prioris ſententiæ,

Ad primum dicitur, quod quamuis Angelus eſſet præſens puncto, ſicut etiam eſt præſens alteri Angelo non tamen eſſet in puncto vt loco, quia punctus non habet rationem cõtinentis, nec loci, ad illud autem, quod adducitur, quod corpori non repugnat eſſe præſens alteri corpori, & tangere ipſum in puncto dicendum, quod, tametſi tangeret illud in puncto, non tamen eſſet in puncto vt in loco, nec punctum ſimiliter licet eſſet præſens puncto, quia neutrum habet rationem continentis, vel contenti.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd quamuis Angelus ex parte ſui indiuiſibilis exiſtat vbicumque reperitur, attamen ex parte illius, in quo eſt non poteſt eſſe localiter, niſi diuiſibiliter, cum non ſit aliquis locus niſi diuiſibilis.

Ad tertium dicitur, quod Angelus nihil poteſt operari operatione tranſeunte circa punctum, vel aliquid indiuiſibile, vnde non poteſt mouere punctum niſi per accidens ad motum corporis.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angelus ſit totus in toto ſpatio, & totus in qualibet parte ſpatij.

AVctor vt clariſſime patet ex ſecunda concluſione, aſſerit Angelum eſſe totum in toto & totũ in qualibet parte, probatur primo ſecundum Damaſcenum lib. 1. cap. 13. Angelus eſt vbi operatur ſed immediate operatur in qualibet parte alicuius ſpatij, ergo videtur, quod Angelus ſit in aliquo ſpatio toto.

Secundo comprobatur à ſimili, nam anima, quæ minus ſimplex eſt, quam Angelus propter ſui ſimplicitatem eſt in qualibet parte corporis ſui tota, quamuis per modum formę, ergo multo fortius Angelus cum ſit ſimplicior poteſt eſſe in aliquo corpore, ita quod in qualibet parte totius, licet non per modum formæ.

Sed circa hoc eſt aduertendum, quod licet Angelus cuilibet parti corporalis ſpatij ſimul poſſit eſſe præſens, verũtamen cum non ſit dimenſionatus, eſt enim ſubſtantia ſpiritualis non eſt ita præſens ſpatio quod vna pars Angeli ſit præſens vni parti ſpatij, & alia pars Angeli ſit præſens alteri parti ſpatij, ſed ita eſt præſens ſpatio toti, quod totus eſt præſens cuilibet parti ipſius ſpatij, ſecundo obſeruandum quod quamuis diuiſibile non poſſit eſſe in indiuiſibile, indiuiſibile tamen eſſe valet in diuiſibile, nam quodam eſt indiuiſibile, cuius ſimplicitas ponit magnitudinẽ ſpiritualẽ, talis eſt indiuiſibilitas Angeli.

Tertio notãdum quod triplex datur ſimplicitas, vna negatiua magnitudinis, ſicut eſt ſimplicitas pũcti, qui nec eſt extenſus, neq; natus extẽdi, altera eſt ſimplicitas immenſitatis ſpiritualis poſitiua, cuiuſmodi eſt Dei ſimplicitas, alia eſt ſimplicitas poſitiua alicuius ſpecialis magnitudinis, quæ eſt imitatio diuinæ immenſitatis, talis eſt ſimplicitas Angeli, qui ratione huius magnitudinis ita poteſt eſſe præſens alicui ſpatio toti ſimul, quod tamẽ ob ſimplicitatem ſit in qualibet parte totius.

Sed obijcies ſi Angelus eſt totus in qualibet parte loci, ergo cum partes loci ſint multæ, erit in pluribus locis.

Reſpondet Auctor, quod eſt in omnibus illis partibus tanquam in loco vno, ſicut & anima eſt in omnibus partibus corporis.

Contra inſtat S. Doctor dato, quod corpus illud, ſiue locus, in quo eſt Angelus, diuidatur, manifeſtũ eſt, quod nihilominus poteſt eſſe in omnibus partibus, cum non pendeat ex aliqua parte principaliter, ergo cum ſit ibi locorum multitudo, erit Angelus in pluribus locis.

Reſpondet huic inſtantiæ conceſſo, quod diuideretur in partes, tunc ſi illæ partes non ſepararentur longe, ſeu valde diſtanter ab inuicem, Angelus eſſet totus in omnibus partibus, & omnes eſſent ei vnus locus, ſiquidem locus non numeratur ſecundum numerum corporum locãtium, quod illuſtrat D. Bon. exemplo corporis, quod põt eſſe partim in aere partim in aqua, partim in terra, nec tamen in tribus locis, ſed in vno exiſtit; erit igitur totus in toto, & totus in qualibet parte, vt ſingulæ particulæ ad illud totum ordinantur, ſicut anima eſt tota in toto corpore, & tota in ſingulis membris, vt omnia membra ordinantur ad totum, ex quo ſequitur, quod Angelus poſſit eſſe in pluribus, vt ordinantur ad vnum, in pluribus tamen vt plura eſſe non poteſt, & hoc intelligendum eſt modo, quo ſupra in 2. quæſt. eſt dictum.

QVÆ-

Digitized by Google

QVAESTIO QVARTA.

An plures Angeli ſimul ſint in eodem loco.

HAec quæſtio poteſt bifariam intelligi, vnomodo de facto, aliomodo de poſſibili.

Rurſus de poſſibili dupliciter, vnomodo de potentia naturali ipſius Angeli, Aliomodo de potentia Dei.

Diſtribuitur corpus quæſt. in duas partes, in prima Auctor refert duas opiniones, in ſecunda propriam adducit, circa primam; Quidam exiſtimarunt propter Angelorum ſimplicitatem, & quoniam locum ſua ſpiritualitate replendo non minuunt eius capacitatem poſſe plures Angelos ſimul eſſe in eodem loco; Alij vero dixerunt plures ſimul in eodem loco eſſe non poſſe repugnante habitudine diſtinctionis, quæ eſt loci ad Angelum quemadmodum & duæ ſpecies albedinis in eadem anima eſſe non valet.

Quo ad ſecundā partem, in qua S. Doctor propriam ſententiam ponit, duo facit primo manifeſtat, quæ ratio ſit ſpectanda, propter quam Angelus locetur in loco, ſecundo reſoluit quæſtionem.

Circa primum tres conſtituit propoſitiones, prima Angelus non eſt in loco propter indigentiam ipſius Angeli, eo quia deſtructo loco corporeo adhuc ſubſtantia ſpiritualis permanere poſſet, ſecunda Angelus non eſt in loco propter indigentiam loci, probat, nam per Angeli præſentiam nulla indigētia loci remouetur, tertia Angelus eſt in loco propter ordinem vniuerſi, patet hæc propoſitio ex ijs, quæ Auctor dixit in prima quæſt. nam cum Angelus ſit ſubſtantia limitata ordo vniuerſi expoſtulat, vt in aliquo loco corporali contineatur.

Quoad ſecundum ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ, prima ſi ſpectetur natura ſpiritualis Angeli nihil probibet plures Angelos ſimul in eodem loco exiſtere: probat, primo Angelus locum non occupat, nec indigentiam loci corporei terminat, ergo quantum eſt de ſpirituali natura ſui nil probiberet plures Angelos ſimul eſſe in eodem loco, ſecundo comprobat a ſimili, nā plura idola, & plures ſpecies ſimul poſſunt eſſe in anima, ergo & plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco.

Secunda concluſio. Si conſideretur ordo vniuerſi, plures Angeli non poſſunt eſſe in eodem.

Primo probat tali medio, ſicut ordo vniuerſi tollitur per diſtantiam infinitam, ita tollitur per omnimodam indiſtantiam, ſed ordo vniuerſi non patitur, vt Angelus infinite diſtet ab Angelo, imo omnes intra circumferentiam vltimi cęli clauduntur, ergo nec etiam patitur idem ordo, quod Angelus in eodem loco primo ſimul ſit cum alio Angelo.

Hæc concluſio comprobari valet auctoritatibus, & rationibus, quæ ſunt in argumento contra: prima auctoritas eſt Stradi, quæ in prima quæſt. huius articuli alligata fuit, & refertur in Gloſ. ordinaria Geneſ. 1. ibi in principio creauit Deus, & vbi Strabus ſic dicit ſtatim vt factum eſt cęlum Empyreum repletum eſt Angelis, ſed non eſt repletus, quo ad vacuitatem, ergo quo ad ornatus totalitatem, ergo habent diſtincta loca in cęlo Empireo.

Secunda eſt D. Auguſt. de fid. ad pet. & aliàs relata, ineſt ſingulis ſpiritibus naturalis terminus, quo ad ſe inuicem diſtinguuntur, & vnus in altero non eſt, ergo.

Rationes ſunt duæ, prima multiplicato vno relatiuorum multiplicatur & reliquum, ſed locus, & locatum relatiuè dicuntur, ergo quot ſunt locata, tot ſunt loca, ſed plures ſunt Angeli diffiniti, ergo plura loca diffinientia.

Secunda vnum locatum, vt Angelus, non poteſt eſſe in pluribus locis, ergo vnus locus non poteſt eſſe plurium Angelorum.

Pro expoſitione quæſt. quinque ſunt perpendenda.

Primum num plures Angeli ex ſua virtute naturali poſſint eſſe in eodem loco ſimul.

Secundum num ſupernaturaliter plures Angeli in eodem loco exiſtere queant.

Tertium num malus ſpiritus, cum ſubintrat corpus, ſit ſimul cum anima in eodem loco.

Quartum Angelus, & corpus cur ſimul eſſe valeant, ſimiliter Angelus, & anima, non autem plures Angeli.

Quintum cur plures ſpecies intelligibiles ſimul ſint in eodem intellectu, non autem plures Angeli.

PVNCTVM PRIMVM.

Num plures Angeli ex virtute ſua naturali poſſint eſſe in eodem loco ſimul, & in eodem tempore.

PRo reſolutione quinque ſunt ſtatuendæ concluſiones, quarum prima ſit hęc, plures Angeli non poſſunt eſſe naturaliter in eodem loco ſimul, & in eodem tempore, vt cauſæ totales eiuſdē operationis; probatur primo ſic; Vnius, & eiuſdem effectus non poſſunt eſſe plures cauſæ totales eiuſdē generis, & ordinis, vt docet Ariſt. 5. Metaph. cap. de cauſis, & 2. phyſ. nam duo Patres non poſſunt eundem Filium gignere, nec duo ignes poſſunt eundem ignem totaliter producere, ita vt quilibet illorū ſit cauſa totalis eius, quia tunc idem bis cauſaretur, vel neutra eſſet cauſa totalis, & inſuper illud tunc cauſaret, quo non ceſſante nihilominus eſſet effectus quod implicat, ergo plures Angeli non poſſunt in eodem loco ſimul, & cauſæ totales eiuſdem operationis.

Secunda aſſertio. Angeli ex ſua virtute naturali poſſunt eſſe in eodem loco tanquam cauſæ partiales eiuſdem operationis; probatur, nam duo Angeli ſimul poſſunt mouere vnum lapidem, aut quampiam aliam rem miræ magnitudinis, dūmodo neuter moueat ſecundum vltimum de potentia, quemadmodum duo homines poſſunt ſimul portare lapidem, quorum neuter agit ſecundum vltimū de potentia.

Comprobatur, nam legitur Luc. 16. quod anima Lazari deferebatur ab Angelis in ſinum Abrahę, ergo tunc Angeli operabatur circa eandem animam, ergo poterunt operari circa illud corpus, vbi fuerūt locata, tanquam cauſæ partiales, vel non operando ſecundum vltimum de potentia.

Tertia concluſio ſi admittatur Angelos eſſe in loco per ſuam ſubſtantiam, poſſunt plures Angeli eſſe in eodem ſimul; probatur, Subſtantia Angeli nō pellit a ſuo loco ſubſtantiam alterius Angeli, ſed eam ſecum patitur.

Confirmatur per Sanctum Doctorem dicentem

Digitized by Google

in textu quod quantum eſt de ſpirituali natura Angelica, & loci nihil prohibet plures ſpiritus eſſe ſimul: confirmatur, quia cùm Angelus non occupet locum, nihil obſtat, quo minus poſſint in eodem loco eſſe cauſa; namque præciſa negatiuè, propter quã duo corpora naturaliter eſſe nequeunt, in eodem loco eſt, quia corpus occupat, & replet locum.

Quarta concluſio, ſi admittatur Angelum eſſe in loco per applicationem virtutis ad locum, nihil vetat plures Angelos habere ſuas virtutes applicatas ad eundem locum adæquatum, præſertim ſi non ſequatur actio, patet concluſio, quia in hoc nulla eſt repugnantia.

Quinta concluſio, ſecundum ordinem vniuerſi, & legem decentem ſtatum Angelorum non poſſunt eſſe in eodem loco naturaliter, hæc concluſio eſt Auctoris, & D. Thomæ, & Richar. probatur, ſicut ſe habet corpus ad locum circumſcriptiuè, ita ſe habent Angeli ad locum diffinitiuè, ſed ſecundum Phyloſophum 4. phyſ. duo corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco circumſcribente, ergo nec duo Angeli in eodem loco diffinitè: præterea Damaſcenus lib. 1. cap. 5. probat non poſſe eſſe plures Deos, per hoc quod vbi eſſet vnus, nõ eſſet alter, & ita neuter eſſet vbique, a ſimili videtur, quod nec duo Angeli poſſint ſimul eſſe in eodem loco.

Rurſus qua ratione, plures eadem ratione infiniti, ſi eſſent in eodem loco exiſtere poſſent, ſaltem ſi locus ille adæquatus eſſet cuilibet, ſed hoc eſt ſupra curſum, & modum naturæ, ergo virtute agentis naturalis plures in eodem loco exiſtere non valent.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſupernaturaliter plures Angeli poſſint eſſe in eodem loco.

IN dubium reuocandum non eſt, quin Deus ſua virtute efficere valeat plures Angelos ſimul in eodem loco exiſtere poſſe; perſuadetur primo auctoritatibus ſacræ ſcripturæ; nam in nocte Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti apparuerunt agmina ſanctorum Angelorũ paſtoribus, vt habetur Luc. 2. ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cęleſtis, vnde credendũ eſt ipſos ſimul præſto fuiſſe præſepio adorantes Dominũ, item Luc. 8. legitur quod in vno homine erat legio dæmoniorum, non eſt autem veriſimile, tam multos dæmones fuiſſe ſimul in eodem homine, & tamen non fuiſſe in eodem loco, ergo fatendum eſt poſſe plures Angelos virtute diuina eſſe in eodem loco: præterea Matth. 4. acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei, & Luc. 16. Angeli portauerunt animam Lazari in ſinum Abrahæ.

Secundo probatur ratione. Sic Deus poteſt ſua virtute conſtituere duo corpora ſimul in eodem loco, ergo a fortiori duos Angelos. Antecedens probatur primo quia Chriſtus exiuit de vtero Virginis integritate Virginis Beatiſſimæ ſeruata, item clauſo ſepulchro ab eo exiuit, & clauſis ianuis intrauit ad diſcipulos: præterea in Aſcenſione penetrauit cęlos abſque eorum ruptione, quæ fieri non potuerunt, niſi duo corpora ſimul eſſent in eodem loco.

Conſequentia probatur, quia minus vnus Angelus excludit alium Angelum a ſuo loco, quam vnum corpus aliud, ergo plures Angeli virtute diuina poſſunt eſſe in eodem loco.

Amplius in inferno ſunt plures animæ in eodem loco, quæ ſcilicet ſunt æqualis demeriti, ergo & plures Angeli poſſunt eſſe in eodem loco.

PVNCTVM TERTIVM.

Num malus ſpiritus, cum ſubintrat corpus ſit ſimul cum anima in eodem loco.

DVo occurrunt nobis dicenda circa hoc quæſitũ primum Angelus neque malus, neque bonus illabitur animæ, nam illabi eſt præſidere operationibus humanis imperando voluntati, & concurrendo cum illa, ſed hoc eſt ſolius Dei proprium, ergo neque Angelus bonus, neque malus illabitur animę, cœterum de hoc infra diſt. 8. par. 2. quæſt. 2.

Secundum Angelus malus quãuis ſubintrat corpus, non tamen eſt ſimul cum anima, inquit Richardus, eo quia Dæmon, cum ſubintrat hominem, non eſt præſens per ſubſtantiam aliquam in parte corporis humani, ſed vel in humoribus, vel in vacuis ipſius corporis, qui humores ab eſſentia animæ non perficiuntur.

Auctor in ſolutione 4. argumenti ait, quod Dæmon, & anima ſunt in corpore diuerſo modo eſſendi, anima namque eſt in corpore, vt informans, Demon autem vt mouens, agitans, & diuexans.

Ioãnes de Baſſolis tenet quod anima, & Angelus in corpore non ſunt ſimul tanquam duo per ſe locata, ſed ſicut forma corporis, & locatum.

Egidius inquit, quod Angelus, & anima non vniformiter comparantur ad corpus, in quo exiſtunt duo, tamen Angeli ad ſua loca vniformiter comparantur.

Hinc ſi obijciatur, quod Angeli ſimul ſunt cum Deo, qui eſt ſpiritus immenſus, ergo multo fortius vnus Angelus poteſt ſimul eſſe cum alio Angelo.

Dicendum quod ratio, quare Angeli ſimul ſunt cum Deo, eſt, quia Deus eis illabitur, vnus autem Angelus alteri illabi non poteſt.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur Angelus, & corpus ſimul eſſe poſſint, ſimiliter Angelus, & anima, non plures autem Angeli.

SEraphicus Doctor aſſerit hanc eſſe rationẽ, quia repugnat ordini vniuerſi, quod plures Angeli ſimul in eodem loco exiſtant, ſed non repugnat, quin Angelus, & corpus, itẽ Angelus, & anima ſimul ſint in eodem loco.

Pro quo notandum, quod ea, quæ ſunt eiuſdem rationis plura in eodem eſſe nequeunt, nam quamuis in eodem pomo, & in eadem parte poſſit eſſe color, & ſapor, non tamen ibi eſſe poſſunt duæ albedines, quæcumque igitur ſunt in aliquo ſecundũ vnũ modum illa ſimul in eadem eſſe non poterunt, hinc quia corpora, & ſi ſpecie differant eodem modo cõparantur ad locum videlicet per quantitatem, tametſi vnum maiorem quãtitatem habeat, ideo duo corpora

Digitized by Google

corpora naturaliter in eodem loco eſſe nō poſſunt, ſimiliter quia anima comparatur eodem modo ad corpus ſuum, quia vnitur ei per eſſentiam ſuam immediatè, vt forma, propterea duæ animæ in eodem corpore eſſe non poſſunt, quæ vero diuerſimode cōparantur ad aliquid plura talia in eodem eſſe non repugnat, vnde anima, & corpus ſimul ſunt, quia nō ſecundum vnam rationem ſunt, vbi ſunt, præterea Angelus, & anima poterunt eſſe in eodem corpore, quia non eodem modo comparantur ad illud, ſi quidem anima vnitur corpori per eſſentiam immediate, Angelus vero mediante virtute, nam quia virtus Angeli eſt in corpore, eſt ibi eſſentia eius, in anima autem quaſi è conuerſo, item Angelus, & corpus ſimul eſſe poterunt, quia non eodem modo comparantur ad illud, cęterum quoniā Angeli omnes quaſi eodem modo comparantur ad locum, vt quia omnes ſunt in loco vel per ſubſtantiam, vel per virtutē, vel per applicationem, vel per operationem iuxta Doctorum ſententias, ideo ſimul in eodem loco eſſe minime valent.

Richardus aſſignans rationem, quare Angelus ſimul eſſe poſſit cum corpore in eodem loco, non tamen Angelus cum alio Angelo ait hanc eſſe, quia Angelus poteſt penetrare corpus, non tamen poteſt penetrare alium Angelum.

PVNCTVM QVINTVM.

Cum plures ſpecies intelligibiles ſimul ſint in eodem intellectu, cur itidem plures Angeli cum ſint res intelligibiles in eodem loco exiſtere nequeunt.

HOc argumentum primo loco conficit Auctor. In anima ſimul eſſe poſſunt plures ſpecies, ita quod vna non eſt in alia, ergo pari ratione plures Angeli in vno loco corporali. Antecedens eſt phyloſophi 3. de anima dicentis, quod anima eſt locus ſpecierum, in quo ſcilicet ſunt ſpiritualiter.

Pro dilucidatione obſeruandum, quod ſpecies intelligibiles ſunt ponendæ in intellectu, quia natura dedit, vt obiectū poſſet eſſe præſens ipſo intellectui, & hæc eſt intentio phyloſophi in 3. de anima, item nihil ſufficit ad gignendum notitiam niſi prius habeat obiectum in ſe pręſens, & ſic nullus intelligeret teſte D. Auguſt. vnde viliſicaretur intellectus, ſi illi opus eſſet mendicare præſentiam ſui obiecti in potentijs inferioribus tantum, & non haberet in ſe præſens, porrò huiuſmodi ſpecies intelligibiles requirūtur ad intelligendum.

Secundo notandum, quod licet duæ formæ contrariæ diſtinctæ ſpecie non ſe compatiantur ſimul in eodem ſecūdum eſſe naturale; nihilominus poſſunt ſe ſimul compati in eodem ſecundum eſſe intentionale, nam quod ſe non compatiantur ſecundum eſse naturale, prouenit, quoniam ſe mutuo corrumpūt, cum ſint qualitates contrariæ, ſed huiuſmodi actio corruptiua non competit eis ſecundum eſse intentionale, & ideo ſpecies intelligibiles ſeruantur ſimul in eodem intellectu, & ſunt actu, quia ſubiectiuè ſunt in intellectu.

His prænotatis reſpondetur nunc ad quæſitum, cum Sancto Doctore, quod ratio, ob quam diuerſæ ſpecies ſimul ſunt in intellectu eodem, eſt duplex, prima quia diuerſę ſpecies diuerſas indigentias animæ complent, nam ſpecies mouent intellectum ad intellectionem, imo ſecundum Scotum cauſant intellectionem actiuè tanquam cauſa partialis, intellectus vero, & ſpecies ſunt vna totalis cauſa intellectionis, at plures Angeli indigentiam loci non complent, quia, vt dicitur in textu, Angeli non ponuntur in loco propter indigentiam loci, cum per præſentiam Angeli nulla remouentur indigentia loci, ſecunda ratio, quæ aſſignatur ab Auctore eſt, quia in ſpeciebus intelligibilibus non attenditur ordo quātum ad exiſtentiam, in Angelis autem maximè.

Richardus reſpondens dubitationi ait non eſſe ſimile de pluribus ſpeciebus intelligibilibus per cōparationem ad intellectum, & de pluribus Angelis per comparationem ad locum, ſpecies namque intelligibiles ſunt in intellectu, non ſicut res per ſe ſtātes, ſed ſicut accidentia in ſubiecto, teſte Auicenna lib. 3. metaphyſ. Angeli vero ſunt in loco, non ſicut accidentia in ſubiecto, ſed ſicut res per ſe ſtantes.

DISTINCTIO TERTIA.

Quales facti fuerint Angeli, & quod quatuor eis attributa ſunt in ipſo initio ſuæ conditionis.

Ecce oſtenſum eſt vbi Angeli fuerint &c.

D. Bonauenturæ Summa Diſtinctionis.

Eſt rationalis perſonaliſque creatus
Angelus, & ſimplex, ſed libertate probatus
Spiritus Angelicus bonus a dominante creatus,
Poſt deprauatus, ſtatim cęcidit reprobatus,
Qui permanſerunt, confirmari meruerunt
Cum quibus, aut a quo ſint facti, ſeque ſciebant,
Naturalis amor inerat, reliquoque carebant
Idcirco meritis nullis tunc proficiebant.

ARTICVLVS PRIMVS.

De ſimplicitate eſſentiæ Angelicæ.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Angelus ſit ſimplex, vel compoſitus ex diuerſis naturis, ſcilicet ex materia, & forma.

NOtandum pro declaratione terminorum, quod ens diuiditur in ſimplex, atque compoſitum, ſimplex autem multis modis dicitur eſſe, primomodo quod non eſt compoſitum, neque componibile, & hoc modo ſolus Deus dicitur eſſe ſimplex, & appellatur ſumme ſimplex, omne autē aliud a Deo dicitur compoſitum

Digitized by Google

poſitum compoſitione ſaltem ex poſitiuo, & priuatiuo, ſecundomodo dicitur ſimplex, quod non habet conceptum quidditatiuum, & qualitatiuum, & iſto modo dicitur ſimplex quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem ſicut ſunt ens, & paſſiones entis modi intrinſeci, & differentiæ vltimæ, conceptus autem ſimpliciter ſimplex ille eſt, qui non eſt reſolubilis in alios cõceptus ſimplices, tertiomodo dicitur ſimplex, quod non eſt compoſitum ex re, & re, cuiuſmodi ſunt omnia accidentia, materia prima, forma ſubſtantialis, & ſimilia, quartomodo aliquid dicitur ſimplex, quod non eſt mixtum, ſicut cęlum, & quatuor elementa non mixta ſunt, ſed ſimplicia, licet materiam, & formam habeant, & ex illis compoſitionem, & iſti ſimplicitati opponitur mixtum.

Secundo notandum, quod iſta tria differunt componibilitas, compoſitio, & compoſitum, multa namque ſunt componibilia, quæ compoſita eſſe non poſſunt, ſicut ens extat componibile cum alio, non tamen effici poteſt compoſitum, cum ſit ſimpliciter ſimplex, vnde ex compoſſibilitate venitur in compoſitionem, & ex compoſitione in compoſitum.

Tertio notandum, quod natura, vt teſtatur phyloſophus 2. phyſ. dicitur de materia, & forma, ſed magis de forma, quam de materia, quia formæ præſtantiorem modum principandi ſibi vendicat: vnde Auctor, dum quærit an Angelus ſit compoſitus ex diuerſis naturis ſeipſum exponit dicens, ideſt ex materia, & forma.

In corpore quæſt. tria facit primo docet Angelum non habere eſſentiam ſimplicem, ſecundo explicat quæ compoſitio ſit remouenda ab Angelo, tertio ponit concluſionem reſponſiuam.

Quo ad primum duo agit, primo aperit quot modis Angelus conſiderari valeat, ſecundo colligit quatuor propoſitiones, circa primum Angelus quatuor modis poteſt ſpectari, primo in comparatione ad principium primum, nempè ad Deum, a quo dependet, ſecundo in comparatione ad effectum, ſiue operationem, quam producit, tertio vt eſt ens in genere, quarto quatenus eſt ens in ſe, & hoc tripliciter, primum quantum ad eſſe actuale, ſecundo penes eſſe eſſentiale, tertio quo ad eſſe induiduale, & perſonale.

Circa ſecundum quatuor ſtatuit præpoſitiones, quarum eſt prima. Angelus primomodo cõſideratus eſt compoſitus, quia dependens, nam omne dependens eo ipſo, quo dependẽs cadit in aliquam compoſitionem.

Secunda Angelus iuxta ſecundum modum ſpectatus eſt compoſitus ex ſubſtantia, & potentia, & ex natura, & operatione.

Tertia Angelus ſi conſideretur tertiomodo eſt compoſitus ſecundum Logicum ex genere, & differentia, & ſecundum Metaphyſicum ex actu, & potentia.

Quarta Angelus penes quartum modum conſideratus eſt ex ente, & eſſe quantum ad eſſe actuale indiuiſibile, ex quo eſt, & quod eſt quantum ad eſſe eſſentiale, & ex quod eſt, & quis eſt quantum ad eſſe induiduale, ſeu perſonale.

Quo ad ſecundum membrum principale tres compoſitiones Auctor remouendas eſſe ab Angelo docet, vna eſt compoſitio ex partibus quantitatiuis, ſecunda eſt ex partibus heterogeneis, tertia eſt ex natura corporali, & ſpirituali.

Circa vltimum prætermiſſa aliorum ſententia S. Doctor ponit concluſionem reſponſiuam. Angelus eſt compoſitus ex materia, & forma; probatur quatuor rationibus.

Prima deſumitur ex mutatione ſic, cuicumque ineſt mutatio, idem ineſt principium mutabilitatis, ſed Angelo ineſt mutatio ſecundum diuerſas proprietates, ergo & principium mutabilitatis, ſed tale principium eſt materia, ergo in Angelo eſt compoſitio ex materia, & forma.

Secunda accipitur ex paſſibilitate cuicumque ineſt ratio paſſibilitatis, ſiue poſſibilitatis in eo eſt compoſitio ex materia, & forma, ſed Angelo ineſt ratio paſſibilitatis, & poſſibilitatis, nam Angelus recipit illuminationes, & dat item eſt in potentia ad multas operationes, ergo.

Tertia trahitur ex limitatione, & indiuiduatione; nam hypoſtatis Angeli eſt limitata arctata, & finita, & ita hic, & nunc, ergo oportet quod vltra formam addat aliquid arctans ſubſtantiale ſibi, ſed hoc non poteſt eſſe niſi materia, ergo.

Amplius omnis diſtinctio ſecundum numerum venit a principio intrinſeco, & ſubſtantiali, & in Angelis eſt diſtinctio hypoſtatum non per originem, ergo huiuſmodi diſtinctio venit a principio, ſed non a formali, ergo a materiali.

Quarta ratio ſumitur ab eſſentiali compoſitione: omne, quod diffinitur, participat naturam generis, in qua conuenit cum alijs, & naturam differentiæ, in qua differt, ſed Angelus vere diffinitur, ergo neceſſe eſt in eo ponere naturam generis, & naturam differentiæ, ſed impoſſibile eſt plures naturas conuenire ad conſtitutionem tertij, quin altera habeat rationem poſſibilis, & altera rationem actualis, cum ex duobus entibus in potentia nihil fiat, ſimiliter nec ex duobus entibus in actu, ergo.

Pro explicatione quæſt. ſex ſunt ponderanda.
Primum quæ, & quot ſint attributa Angelorum.
Secundum num potentia in Angelo ſit idem cum eius eſſentia.
Tertium num Angelus ſit compoſitus ex eſſe, & eſſentia.
Quartum num Angelus ſit compoſitus ex ſubiecto, & accidente.
Quintum num Angelus ſit compoſitus ex genere & differentia.
Sextum num in Angelis ſit materia.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſint attributa Angelorum.

Magiſter in litera huius diſtinct. ait, quod quatuor videntur eſſe attributa Angelis in initio ſubſtantiæ ſuæ, ſcilicet eſſentia ſimplex, diſcretio perſonalis, intelligentia, memoria, & voluntas, & liberum arbitrium, quorum ſufficientiã S. Bonauentura in 1. dub. tripliciter ſumit, primo in Angelo duo ſunt ſpectanda, quorum vnum eſt eſſe, ſiue ſubſtantia, alterum eſt poſſe, ſiue potentia. Circa ſubſtantiam duo ſunt conſideranda. primum eſt, quo eſt, & penes hoc eſt eſſentiæ ſimplicitas aliud eſt ipſum, quod eſt, ſicque penes hoc eſt perſonalis diſcretio.

Circa aliud, quod eſt poſſe duo conſiderare valemus, vnum eſt potentia, & ſic eſt memoria, intelligentia, & voluntas, aliud eſt facultas potentiæ, & penes hoc eſt liberum arbitrium.

Secundo S. Doctor ſumit ſufficiẽtiam hoc modo. Angelus quatuor modis conſiderari valet, ſcilicet in ſe in comparatione ad alterum Angelum in reſpectu ad Deum, & in comparatione ad ea, quæ ſubiecta ſunt eius regimine. primomodo eſt eſſentiæ ſimplicitas

citas ſecundomodo perſonalis diſcretio, tertiomodo memoria, intelligentia, & voluntas, in quibus ratio imaginis cōſiſtit, quartomodo liberum arbitriū.

Tertio Auctor hanc prædictorum ſufficientiā tradit in Angelo tria conſiderare valemus nimirū ſubſtantiam, formam, & potentiam, primomodo ipſi competit ſimplicitas, & perſonalitas, ſecundomodo attribuitur pulchritudo imaginis, tertiomodo libertas.

In breuiloquio ſimiliter adducens rationem horum attributorum inquit, quod primum principiū hoc ipſo quod primum omnia de nihilo produxit, ideo non tantum ſubſtantiam a ſe longinquam, ſcilicet corpoream producere debuit, verum etiam propinquam ſcilicet ſubſtantiam ſpiritualem, quæ hoc ipſo, quod Deo ſimillima eſt ſimplicitatē habet naturæ, & diſcretionem perſonalem, vt Deo aſſimiletur ex parte ſubſtantiæ, ſiue communis, ſiue indiuiduæ, habet etiam in mente imaginem Trinitatis ſecundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem, habet etiā voluntatis libertatem, vt aſſimiletur Deo ex parte potentiæ, ſiue naturalis, ſiue electiuæ, vt ſicut potentia naturalis inſignita ſit Dei imagine, electiua vero arbitrij libertate, nequaquam enim perueniret meritoriè ad præmium glorioſum, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quod eſſe non poteſt, niſi in ſubſtantia rationali, quam concomitatur memoria, intelligentia, & voluntas.

Sed dices hic nulla fit mentio de operatione, ergo erunt quinque attributa Angelorum, præterea liberum arbitrium eſt facultas rationis, & voluntatis, vel eſt idem realiter quod voluntas, ergo nō debet connumerari cum intelligentia, & voluntate.

Ad primum reſpondetur, quod principium operationis eſt ipſemet Angelus, ideo non numeratur inter attributa, loquimur enim de his, quæ ſunt ei attributa a Deo, ſed de his, ad quæ ipſe ſe ipſum mouet.

Secundo reſpondetur, quod operatio implicite cōnumeratur inter attributa, cum dicitur, quod ad tertium attributum pertinet intelligētia, memoria, & voluntas, ſicut dilectio.

Ad ſecundum reſpondetur, quod licèt liberum arbitrium, & voluntas vnam, & eandem rem dicāt, faciunt tamen duo attributa.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num potentia in Angelo ſit idem, cum eius eſſentia.

PRo reſolutione huius dubitationis tres ſunt ſtatuendæ concluſiones. Prima in Angelo potentia non eſt omnino idem, quod ſua eſſentia. Hæc concluſio eſt Sancti Doctoris in textu, vbi ait, quod Angelus in comparatione ad ſuum effectum componitur ex ſubſtantia, & potentia, & probatur, prima auctoritatibus patrum, nam Dionyſius cap. 9. Angelicæ Hierarchiæ ait, quod ſuperiores eſſentię diuiduntur in ſubſtātiam, virtutem, & operationem, & cap. 11. affirmat in Angelis tria eſſe, nempe eſſentiam, virtutem, & operationem, item D. Augusſt. Epiſtola 102. ad Euodium, & lib. 15. de Trinit. ad ipſum docet, præterea Anſel. de caſu Diaboli cap. 8. & de concordia prædeſtinationis, & liberi arbitrij cap. vlt. idem aſſeuerat.

Secundo probatur rationibus, prima ſi potentia eſſet omnino idem cum eſſentia, non oporteret ponere potentiam mediam in Angelis inter eſſentiam, & operationem, ſicut affirmat D. Dionyſ. Secunda ſummæ ſimplicitatis eſt, quod potentia ſit eadem cum eſſentia, ſed Angelus non eſt ſummæ ſimplex, quia ſolus Deus in Angelo non eſt omnino idem potentia, & eſſentia, tertia agens principale, & inſtrumentale non ſunt omnino idem, ſed potentia Angeli comparatur ad eſſentiam eius, vt agens inſtrumētale ad principale, dicit enim Anſelmus in libro de concordia præſcientiæ, & liberi arbitrij, quod voluntas, quæ eſt potentia animæ eſt ſicut inſtrumentum, ergo potentia non eſt idem, quod ſua eſſentia.

Secunda concluſio. Potentia Angeli non diſtinguitur eſſentialiter ab eius ſubſtantia, probatur ſic, illa, quorum vnum non poteſt eſſe, & poni in effectu ſine alio, nec ſunt ad inuicem relata, non diſtinguuntur eſſentialiter ab inuicem, ſed Angelus, & ſua potentia. Sunt huiuſmodi, ergo potentia Angeli non diſtinguitur eſsentialiter ab eius eſſentia.

Minor patet quo ad vtrumque, quo ad primum quia potentia, & eſſentia ſunt conſubſtantiales ſimiliter, quantum ad ſecundum, quia non dicuntur relatiue ad inuicem.

Confirmatur, quia natura Angeli per ſe eſt intellectualis, ſed hoc non eſſet niſi intellectus eſset ſubſtantia, ergo natura Angeli, & ipſius potentia non diſtinguuntur eſsentialiter.

Tertia cōcluſio. Potentia Angeli diſtinguitur formaliter, & quiditatiuè ab eius eſſentia, hæc concluſio eſt Scoti, & eſt contra Gabrielem, Gregorium Arimin. & alios nominales, qui tantam identitatem poſuerunt inter eſſentiam Angeli, & intellectum, vt opinati fuerint concedendum eſse formaliter eſsentiam Angeli, vel animæ eſse intellectum, & voluntatem, & probatur. Intellectus Angeli comparatur ad eſsentiam, vel ſubſtantiam, vt pars potentialis, de qua nunquam totum formaliter prædicatur, ergo potentia Angeli diſtinguitur formaliter ab eius eſſentia, ſed de hac eadem materia vide, quæ ſcripta ſunt ſuper tertiam queſt. primi art. 3. diſt. primi ſent.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus ſit compoſitus ex eſſe, & eſſentia.

SVnt aliqua in primis obſeruanda. Primum quod eſsentia dicit quiditatem nude acceptam ſine omni reſpectu, teſte Auicenna 5. Metaphyſ. cap. 1. vbi ait, quod equinitas eſt tantum equinitas, nec eſt vna, nec plures, eſse quid eſsentiæ dicitur in comparatione ad Deum ſub ratione cauſæ formalis, eſse vero exiſtentiæ dicitur in comparatione ad Deum ſub ratione cauſæ efficientis, & habet gradum determinatum.

Secundo notandum, quod in omnibus citra Deū eſse, & eſsentia differunt, patet per Boetium lib. de Hebdomadibus dicentem, quod in Deo idem eſt eſſe, & eſsētia quo eſt, & quod eſt, in omni autem alio citra Deum differunt eſse, & eſsentia, & quo eſt, & quod

quod eſt, hanc auctoritatem citat Auctor q. 2. diſt. 8. primi, vbi oſtendit, quod creatura non eſt ſuum eſſe, nam ſi proprium Dei eſt, quod ſit ſuum eſſe omnino, ergo in creatura diſtinguũtur eſſe, & eſſentia, prӕterea eſſe creaturӕ, aut prouenit illi ab intrinſeco, aut ab extrinſeco, non ab intrinſeco, quia nihil eſt cauſa ſui eſſe, ergo ab extrinſeco, ergo diſtinguitur ab eius eſſentia, item ſi eſſe eſſet de intrinſeca ratione creaturӕ, ſequeretur, quod eſſet per ſe ſubſiſtens, & per conſequens creatura haberet eſſe infinitum, & illimitatum, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens: probatur maior, nam ſi albedo v.g. eſſet ſeparata ab omni ſubiecto, & per ſe ſubſiſtens, eſſet infinita in ratione albedinis, quia non haberet, vnde limitaretur, ergo eadem ratione ſi creatura haberet eſſe per ſe ſubſiſtens, & ſeparatum, haberet etiam eſſe infinitum, & illimitatum.

Tertio notandum, quod differre tripliciter contingere poteſt, aliqua enim realiter differunt ſicut ſubiectum, & accidens, aliqua ratione ſicut diffinitio, & definitum, aliqua intentione, ſiue formalitate ſecundum Scotum; ad propoſitum applicando dicimus, quod eſſentia & eius eſſe, vel exiſtentia non differunt realiter, quia ibi non eſt res, & res quandoquidem eſſentia, vt prӕſcindit ab exiſtentia, non eſt res realis actu, neque diſtinguuntur formaliter, quia quęcunque ſunt idem diffinitione non poſſunt formaliter diſtingui, ſed homo in actu, & homo idẽ in potentia ſunt idem pęnitus quantum ad diffinitionem, & tamen homo in actu addit ad hominem in potentia exiſtentiam: ideo non diſtinguũtur formaliter. i. ſicut quiditas à quiditate, ſed diſtinguuntur ſicut res, & modus rei, nam exiſtentia adueniẽs, vel addita ſuӕ eſſentiӕ non variat eius rationem formalem.

Sed obijcies, quia illud, quod eſt indifferẽs ad eſſe, & ad non eſſe, non poteſt realiter eſſe idem cum eſſe, quod eſt realiter idem alicui nõ enim poteſt intelligi ſub oppoſito illius, ſed eſſentia eſt indifferens ad eſſe, & non eſſe, cum ſit in potentia ad eſſe, & ad non eſſe, ergo.

Reſpondetur, quod eſſe indifferens poteſt bifariã intelligi, vnomodo ſubiectiuè, ſicut materia eſt in potentia ad formam, aliomodo obiectiuè ſicut creaturӕ fuerunt in potentia, ante creationem, & ſic eſſentia eſt indifferens ad eſſe, & non eſſe actu, ſed ſi hoc modo accipiatur maior non habet veritatem, quia eſſentia dupliciter poteſt capi, vnomodo in effectu, aliomodo in conceptu, primomodo eſſentia non vere poteſt intelligi ſub ratione non eſſe, ſed ſecundomodo maximè.

His omnibus prӕnotatis facillimè reſoluitur dubitatio propoſita.

Pro cuius reſolutione ponitur concluſio affirmatiua, Angelus eſt compoſitus, ex eſſe, & eſſentia, concluſio eſt Auctoris in textu, perſuadetur autem ſic in omni compoſito, aliud eſt eſſe, & ipſum quod, ſed Angelus eſt aliquo modo compoſitus, vt docet communis Theologorum ſchola, ergo.

Confirmatur, quia nihil ſit niſi compoſitum teſte phyloſopho 7. metaphyſ. ſed Angelus eſt factus, vt oſtenſum eſt in ſuperioribus, ergo Angelus eſt compoſitus.

Amplius ſi Angelus eſset ſuum eſſe, cum ſit per ſe ſubſiſtens, ſequeretur, quod eſse Angeli eſſet eſſe ſubſiſtens, & per conſequens eſse purum, & illimitatum, quod eſt impoſſibile, ergo Angelus eſt compoſitus ex eſſe, & eſsentia.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus ſit compoſitus ex ſubſtantia, & accidente.

AD huius intelligentiam aduertendum, quod accidens eſt duplex ſcilicet corporale, & ſpirituale, ſi de priori ſit ſermo, certum eſt Angelo non competente huiuſmodi accidens, ſiquidem hoc requirit quantitatem extenſiuam, quӕ in Angelo non reperitur, quocirca, ſicut Angelus incorporeus habetur, ita ab eo quod vis accidens corporale relegatur, ſi vero agatur de accidente ſpirituali, cuiuſmodi eſt intellectio, & volitio, ſic controuerſia eſt inter Phyloſophos, & Theologos, Ariſtoteles namque 12. metaphyſ. ſentire videtur, quod in ſubſtantijs ſeparatis idem ſint eſsẽtialiter intellectus, & intellectio, & per conſequens quod in ipſis non ſit compoſitio ex ſubiecto, & accidente, Theologi vero ſuſtinent, ac defendunt oppoſitam ſententiam, quinimo impoſſibile eſse dicunt quod actio Angeli ſit eius ſubſtantia, idque rationibus ſubtiliſſimis probare contendunt.

Prima. Plus differt actio rei à ſubſtantia eius, quã ipſum eſse eius, ſed nullius creati ſuum eſse eſt ſubſtantia, inquit D. Thomas, quia hoc ſolius Dei proprium eſt, ergo neque Angeli ſua actio eſt eius ſubſtantia.

Secunda ſi Angelus eſset ſuum intelligere, ſequeretur, quod illud intelligere eſset infinitum ſimpliciter: probatur ſequela, quia non haberet vnde limitaretur, neque ex parte obiecti, quod eſt ens in communi, neque ex parte ſubiecti, quia non reciperetur in alio, ergo intelligere Angeli non eſt eius ſubſtantia.

Tertia intelligere Angeli non eſt ſubſiſtens, ſed ſua ſubſtantia eſt ſubſiſtens, ergo intelligere non eſt eius ſubſtantia.

Sed obijcies, quod quandocumque eſt aliquod medium medians inter duo extrema, illud medium magis conuenit cum vtroque extremorum, quam conueniant extrema ad inuicem, ſed intelligere Angeli, quo v.g. intelligit eſsentiam ſuam, mediat inter intellectum Angeli, & inter eſsentiam Angeli intellectum, ergo intellectio Angeli, & eſsentia eius ſunt idem eſsentialiter.

Reſpondetur, quod duplex eſt medium quodam ex natura rei, & per participationem vt fuſcum, & pallidum inter album, & nigrum, aliud eſt ſecundũ imaginationem, & apparentiam, vt intellectio Angeli qua ſe ipſum intelligit, maior eſt vera de primo medio, ſed non de ſecundo.

Ex dictis poteſt colligi concluſio reſponſiua, quӕ talis eſt, Angelus eſt compoſitus ex ſubſtantia, & accidente, probatur ſic Solus Deus eſt omnino ſimplex, puriſſimus, actus omni perfectione plenus, & infinitus, & ideo non eſt capax alicuius accidentis,

ergo

Digitized by Google

ergo non poteſt eſſe aliqua creatura, quæ non ſit capax alicuius accidentis, ergo neque Angelus, ergo in eo compoſitio ſubiecti, & accidentis.

Confirmatur, quia natura creata non eſt abſolutæ, & completæ perfectionis, ideoque exterius perficitur, ergo Angelus, qui eſt natura creata, accidentibus perficitur, & per conſequens in eo eſt compoſitio ex ſubiecto, & accidente. præterea Angelus eſt in potentia receptiua accidentium, vt potè illuminationum, reuelationum, ſpecierũ, intellectionum, volitionum &c. ergo in eo eſt compoſitio ſubiecti, & accidentis.

Comprobatur per S. Doctorem in textu, qui in Angelo admittit compoſitionem ex ſubſtantia, & potentia, & ex actu, & potentia, ergo multo magis concedenda eſt compoſitio ex ſubiecto, & accidẽte.

Amplius Auctor remouet a ſubſtantia Angeli cõpoſitionem ex partibus quantitatiuis compoſitionẽ ex partibus heterogeneis, & compoſitionem ex natura corporali, & ſpirituali, ergo compoſitio ſubiecti, & accidentis eſt in Angelo.

Item in primo diſt. 8. art. 1. quæſt. 2. aſſerit, quod in creaturis conſideranda eſt triplex differentia, prima eſt ſubſtantiæ, virtutis, & operationis, ſiue ſubſtantię, & accidentis, ergo in Angelo eſt compoſitio ſubſtantiæ, & accidentis.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angelus ſit compoſitus ex genere, & differentia.

PRiuſquam ad ſolutionẽ deueniatur, ſunt aliqua notanda, primum nulla res poteſt eſſe in genere niſi habeat eſſe diſtinctum ab eſſentia, vt docet Auicenna, cuius ratio eſt, quia id, cuius quiditas eſt ſuũ eſſe, eſt ipſum eſſe ſubſiſtens, nam ſi quiditas lapidis eſſet ipſum eſſe lapidis, ipſum eſſe lapidis in nullo reciperetur, & per conſequens nullatenus determinatum eſſet ad aliquem entitatis gradum, quemadmodum calor ſeparatus non eſſet determinatus ad aliquem gradum caloris, ſed in ſummo gradu eſſet, id autem quod eſt in genere eſt determinatum ad aliquem gradum entitatis, puta vel ſubſtantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis.

Præterea quæ ſunt in prædicamento, ſicut genera, & ſpecies habent diffinitionem, diffinitio autẽ eſt terminus vt tradit Ariſt. 5. metaphyſ. ſicque manifeſtum eſt omnem entitatem genericam eſſe determinatam ad aliquem gradum entis & habere eſſe diſtinctum ab eſſentia, cęterum quia eſſentia recipiens eſſe eſt potentialis reſpectu eius, ideo potentialitas eſt ratio exiſtendi in genere, & propter hoc dici ſolet, quod genus ſumitur à materia, ideſt ab eo, quod eſt materiale, & potentiale.

Secundo ſciendum, quòd genus poteſt ad tria cõparari, videlicet ad ſpeciem, ad materiam, & ad differentiam.

Primo cõparatur ad ſpeciem, quia non eſt genus, quod non habeat ſub ſe ſpecies, vnde ſic conſideratum dicit aliquid per modum potentiæ, & imperfecti, ſpecies vero magis per modũ actus, & perfecti.

Secundo comprobatur ad materiam, quia, vt dictum eſt, genus videtur ſumi à materia, & habere ſe vt materia, vt innuit phyloſophus 5. metaph. habet enim ſimilitudinem cum materia.

Tertio genus comparatur ad differentiam, nam ſi differentiam non habeat, non eſt genus.

Tertio notandum, quod duplex eſt genus, vt docet Ariſtot. 7. phyſ. 5. logicum, & philoſophicum. Genus logicum ſumitur ab vnitate alicuius ſecundæ intentionis, cui correſpondet natura diuiſibilis differentijs formalibus, Genus phyloſophicum, ſiue phyſicum ſumitur ex vnitate potentiæ, aut materię.

Quarto notandum, quod differentia vſurpatur tribus modis, vno modo communiter, & ſic differre dicuntur quæcumque inter ſe aliquam differentiam habeant, ſiue cum hoc conueniant in aliquo, ſiue nõ, hoc modo dicere ſolemus ſimpliciter ſimplicia, vt ens, bonum, &c. differre.

Secundo ſumitur propriè, & ſic differre dicuntur ſolummodo ea, quæ in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt, vt docet phyl. 5. metaph. vt Petrus, & Franciſcus cõueniunt, & differũt, quia cõueniunt in humanitate, ſed differunt hecheitate ſecundũ Scotum, ideſt differentia indiuiduali, tertio capitur differentia magis proprie, ſicque opponitur cõtra con trahibile, ſiue ſit genus, ſiue aliud huiuſmodi differentia conſtituit tres gradus, in primo ſunt differentiæ primæ appellatæ, ſicut ſunt illæ, quæ diuidunt ens, puta finitum, & infinitum, licet ſecundum Scotum potius dicantur modi intrinſeci, in ſecundo gradu ſunt mediæ differentiæ, ſicut ſunt illæ, quæ diuidunt intermedia ab ente excluſiuè vſque ad ſpeciẽ ſpecialiſſimam etiam excluſiuè, vt corporeum, & incorporeum, animatum, & inanimatum, in tertio gradu ſunt differentiæ vltimæ, ſcilicet quæ diuidunt ſpecies ſpecialiſſimas, & conſtituunt indiuidua, vt petreitas, ſorteitas, vnde appellantur differentiæ indiuiduales.

Vltimo notandum ſecundum Scotum, quod genus, & differentia ſumuntur ab alia, & alia realitate, quod ſic oſtenditur.

Primo quia illud, quo aliqua conueniunt, non ſumitur ab eadem realitate cum illo, quo ipſa diſtinguuntur, ſed diuerſæ ſpecies conueniunt in genere, & differunt per differentias, ergo genus, & differentia ab alia, & alia realitate ſumuntur.

Secunda quia ſic non ſumerentur ab alia, & alia realitate, ſequeretur quod genus complete diffiniret ſine differentia ſpeciem.

Tertio ſi non dicerent aliam, & aliam realitatem tunc addendo differentiam generi eſſet nugatio.

His omnibus præmiſſis, ac ita cõſtitutis ſit prima aſſertio, Angeli ſunt in genere; probatur duabus rationibus.

Prima, Omnis entitas finita eſt in genere, ſed Angeli ſunt entitates finitæ, ergo Angeli ſunt in genere.

Secunda id, quod poteſt accipi conceptu confuſo, ſiue determinabili, & conceptu determinante eſt in genere, quia conceptus determinabilis eſt conceptus genericus, conceptus vero determinans eſt conceptus differentiæ, ſed Angeli ſunt huiuſmodi, ergo.

Confirmatur quia corporeum, & incorporeum ſunt differentiæ diuiſiuæ ſubſtantiæ, immediatæ, ſed corporeum conſtituit vnum genus, ſcilicet corpus, ergo

ergo incorporeum conſtituit aliud genus, putà ſubſtantiam ſpiritualem, ergo Angeli ſunt in vno genere, quod dicitur ſubſtantia ſpiritualis.

Secunda concluſio Angeli diſtinguuntur genere phyſico a ſubſtantijs corruptibilibus, & a corporibus cęleſtibus, patet concluſio eo eo quod nunc dictum eſt pro confirmatione.

Tertia aſſerſio. Angeli ſunt compoſiti ex genere, & differentia, hanc concluſionē expreſse ponit Auctor in textu dicens, quod ſi Angelus conſideretur, vt ens in genere ſecundum metaphyſicum componitur ex actu, & potētia, ſecundum logicum vero ex genere, & differentia; probatur. Omnis propria diffinitio datur per genus, & differentiam, ſed Angelus propriè diffinitur, ergo Angelus componitur ex genere, & differentia.

Minor probatur. Species propriè diffinitur ſecundum Boetium, ſed in Angelis reperitur vna natura ſpecifica, ergo Angelus propriè diffinitur, & per conſequens in eo eſt compoſitio generis, & differentiæ.

Amplius quandocunque aliquod genus æqualiter diuiditur in aliqua duo, ſi vnum diuiſorum eſt compoſitum ex genere, & differētia, & alterum, ſed genus generaliſſimum ſubſtātiæ prima ſui diuiſione diuiditur immediate, & æqualiter in ſubſtantiā corpoream, & incorpoream, ergo cum ſubſtantiæ corporeæ, putà lapis, equus, homo &c. ſint compoſitæ ex genere, & differentia, igitur & Angelus, qui eſt ſubſtantia incorporea.

PVNCTVM SEXTVM.

Num in Angelis ſit materia.

DEæ extiterunt Doctorum ſententiæ, prima negauit in Angelis reperiri materiam huic innitens fundamento, quia licet eſſentia Angeli ſit aliquo modo poſſibilis, cum ſit forma creata a Deo dependens, non tamen quælibet poſſibilitas materiam requirit.

Confirmatur auctoritatibus primo D. Dionyſ. 7. cap. de diu. nom. ſic dicentis, quia intellectuales Angelicorum animorum virtutes ſunt ab omni materiali multitudine purgatæ.

Item cap. 2. Angelicæ Hierarchiæ ſit eſſentias intellectuales eſſe immateriales.

Præterea Boethius in lib. de duabus naturis, & vna perſona Chriſti cap. 7. ait, quod omnis natura incorporeæ ſubſtantiæ nullo materiæ nititur fundamento.

Item Auic. 1. metaphyſ. cap. 2. fatetur quod eſse ſubſtantiæ in quantum eſt ſubſtantia tantum non pendet ex materia, alioquin non eſſet ſubſtantia niſi ſenſibilis.

Item Ariſtoteles 12. metaphyſ. ſentire videtur, quod nulla ſubſtantia ſecundum ſe totā intellectualis habeat materiam partem ſui.

Altera ſentētia affirmauit in Angelis reperiri materiam; hanc amplectitur, & defendit Auctor in textu, quam ſequitur Richardus, Alexander, Petrus de Tarantaſio, & nonnulli alij, eamque nos comprobare intendimus, & primo auctoritate D. Auguſt. lib. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ cap. 1. vbi ſic ait omnipotens Deus ex informi materia, quam ipſe prius de nihilo condidit cunctarum rerum, hoc eſt ſenſibilium, intellectualium, & intellectu carentium ſpecies multiformes diuiſit, Rurſus 12. confeſſ. exponens illud Gen. 1. in principio creauit Deus cœlum, & terram, ait in principio, ideſt in verbo ſuo ſibi coęterno fecit informem materiam ſpiritualis, & corporalis creaturæ.

Item Boetius in lib. de vnitate, & vno dicit, quod aliud eſt eſſe vnum ſimplicitate, ſicut Deus, & aliud vnione ſimplicium, ideſt materiæ, & formæ.

Præterea lib. de Trinitate teſtatur, quod forma ſimplex ſubiectum eſſe non poteſt, & rurſus in omni inquit creato differunt quod eſt, & quo eſt.

Sanctus quoque Dionyſius, & Damaſcenus fatentur quod Angeli, quo ad Deum, ſunt materiales, & quod ſolus Deus glorioſus, & adorādus eſt prorſus immaterialis.

Secundo comprobatur ſententia Auctoris teſtimonio phyloſophorum, nam Platonici, vt patet in elementatione Proculi ſenſerunt, quod in omni ente participato particulariter ſubſiſtente inueniatur materia.

Item in libro de cauſis aſſeritur, quod intelligentia eſt habens *hyleathim*, *hyle* autem vocatur materia, ſicque videtur habere materiale principium. Rurſus in eodem libro dicitur, quod eſſe creatum componitur ex finito, & infinito, & per finitum intelligitur actus limitatus, & per infinitum in determinata materia, cum ergo Angelus ſit ens creatum, videtur compoſitus ex illis; præterea Auicebron in libro fontis vitæ expreſsè dicit intelligentias eſſe cōpoſitas ex materia, & forma.

Item Comentator 3. de anima coment. 18. dicit, quod ſicut natura ſenſibilis cōponitur ex materia, & forma, ita & intellectualis ſubſtantia, & hoc eſt neceſſe in omni abſtracto, quod intelligit aliquid extra ſe, & in codē loco dicit, quod eſſe intellectuale diuiditur in duo, quorum vnum eſt materiale, & aliud eſt actuale. Rurſus quia phyloſophus 8. metaphyſ. dicit, quod intelligentiæ ſunt entes pręter omnem materiam ſenſibilem, & intellectualem ibi Comentator dicit, quod ſunt entes præter omnem materiam naturalem, & mathematicalem, ergo videtur, quod Comentator neget ab intelligentijs tantū materiam, quantum & materiam coniunctam qualitatibus actiuis, & paſſiuis. Item ſuper 12. Metaph. tex. c. 30. dicit, quod cauſa potentiæ in rebus, in quibus eſt potentia eſt materia, & etiam ſuper 8. phyſ. ait, quod hęc propoſitio eſt conuertibilis, quod ſimplex eſt, caret potentia, & quod caret potentia, eſt ſimplex, potentia enim eſt cauſa compoſitionis alicuius ex duabus ſubſtantijs.

Tertio cōprobatur rationibus. prima Quicquid eſt in potentia habet materiam, ſed Angelus eſt in potentia, ergo Angelus habet materiam, Maior patet, quia illud, quod eſt primo tale in aliquo genere, eſt cauſa omnium cęterorum, & per conſequens ipſo deficiente non poteſt aliud cęterorum remanere, ſed materia eſt primum omnium in genere potētiæ paſſiuæ, ergo. Minor probatur, quia Angelus nō eſt ſemper coniunctus eijſdem actibus, & affectionibus, ergo reſpectu talium quandoque eſt in potentia.

Secunda

Digitized by Google

Secunda Omne, quod eſt in ſubiecto, eſt in ſubiecta materia, vt tradit Auicen. 2. Metaphy. ſed non è conuerſo, ſed in Angelo eſt aliquod accidens vt in ſubiecto, ergo in Angelo eſt materia.

Tertia quicquid mouet ſe ipſum eſt diuiſibile in duas naturas, quarum vna eſt mouens, & alia eſt mota, & per conſequens habet materiam partem ſui, ſed Angelus mouet ſe ipſum, ergo.

Maior probatur, quia alias idem per idem, & reſpectu eiuſdem eſſet actiuum, & paſſiuum.

Minor patet, nã Angelus mouet ſe ipſum de vno velle ad aliud velle, & de vna cogitatione ad aliam, ac etiam de vno loco ad alium locum.

Quarta forma eſt actus ſecundum phyloſophum 2. de Anima, ergo pura forma eſt purus actus, ſed ſi Angelus non eſſet compoſitus ex materia, & forma eſſet pura forma, quia non eſſet niſi forma, ergo eſſet purus actus, quod eſt falſum.

Ad rationem autem adductam pro prima ſententia dicendum, quod materia non dicitur eſſe neceſſaria ad hoc, vt ſit res ſic poſſibilis reſpectu primæ cauſæ, ſed ad hoc vt ſit poſſibilis reſpectu ſui ipſius, vel alterius inferioris ſe, nam Angelus mouet ſe ipſum de vno velle ad aliud velle, & de vno loco ad alium, vnde patet quod ſimul idem Angelus eſt mouens, & motus reſpectu eiuſdem, quia reſpectu ſui ipſius.

Ad auctoritates autem Dionyſij, & Boethij, quæ allegatæ fuerunt reſpondet Richardus eas eſſe intelligendas de materia vnigenea materiæ corporalium.

Ad teſtimonia Auicennæ, & Ariſtotelis dicendũ, quod ipſi exiſtimarunt intelligentias nunquam incepiſſe, nec eas eſſe poſſibiles niſi reſpectu cauſæ primæ, nec ullo modo eſſe mutabiles, & ideo non eſt mirandũ ſi in hoc errore manentes negauerunt ipſis materiam, ſi enim credidiſſet Auicenna eas incepiſſe, & eſſe mutabiles, poſuiſſet in eis materiam, ſimiliter ſi Ariſtoteles putaſſet, quod intelligentiæ a ſe ipſis eſſent mutabiles, poſuiſſet in eis materiam, cum 2. metaphy. aſſerat materiam in omni eo, quod mouetur intelligere eſſe neceſſe.

Cæterum ad conciliandas ambas ſententias proferenda eſt diſtinctio illa tam celebris, quę in ſcholis verſari ſolet de duplici materia phyſica ſcilicet & metaphyſica, prima quidem in Angelis non reperitur, eo quia omne habens hanc materiã habet quantitatem, ſed in Angelis non eſt quantitas, quoniam ſecundum philoſophum, & Comentatorem intelligentiæ ſunt abſque omni magnitudine; præterea huiuſmodi materia nullam formam poteſt recipere niſi ſenſibilem, & eam non recipit niſi cum tranſmutatione, & cum trina dimenſione, vt tradit Comentator 2. de Anima, ſed ſubſtantijs abſtractis non eſt talis tranſmutatio, ergo in ipſis non reperitur materia phyſica, hoc clariſſime teſtatur S. Doctor in ſolutione reſpondens auctoritatibus Boetij, & Auguſtini, dum ait, quod ipſi loquuntur de materia appropriate ratione potentiæ paſſiuæ, quæ eſt principium patiendi, & tranſmutandi ab alio, ſimiliter exponẽs dictum phyloſophi 2. de anima inquit, eam eſſe denudatam a ratione materiæ, ſecundum quod eſt cauſa permixtionis, & corruptionis.

Altera vero materia, quæ metaphyſica nuncupatur, vtique in Angelis reperitur, quandoquidem negari non poteſt, quin Angelus ſit aliquo modo in potentia reſpectu alicuius actus, & huiuſmodi potentia dicitur materia metaphyſica.

Non nulli pro conciliatione ambarum opinionũ dixerunt ſub alijs verbis, quod materia ſumitur bifariam, vno modo poſitiuè pro vt dicit ſubiectum purè potentiale, quod eſt aptum natum recipere omnem formam corporalem, Alio modo negatiuè pro vt dicitur materia, vel materiale, eo quod non eſt purus actus, primo modo ſumpta materia non eſt in Angelis, quia vt dictum eſt ex tunc in Angelo eſſet quantitas continua, ſecundo modo vſurpata materia eſt in ipſis, vnde ſic materiam eſſe in Angelo non eſt aliud, quàm ipſum deficere a pura actualitate.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum materia, illa ex qua ſunt compoſiti Angeli, ſit eadem cum materia corporalium.

PRo notitia tituli aduertendum, quod duplex eſt identitas, altera ſecundum eſſentiam numeralem, ſicut Socrates ſenex eſt idem ſibi puero ſecundum eſſentiam, alia eſt ſecundum naturam communem, quęadmodum omnes anuli eiuſdem catenę dicuntur habere eandem materiam per naturam, ſiue eſſentiam, & de hac loquitur Auctor, qui in corpore quæſt. duo principaliter agit, primo recenſet duas opiniones, ſecundo tradit duos modos ſuſtinendi ambas ſententias.

Quo ad primum opinio fuit eorum, qui arbitrati ſunt materiam in ſpiritualibus, & corporalibus differre, nec habere vnitatem niſi analogiæ.

Poſterior ſententia fuit eorum, qui exiſtimarunt materiam in ſpiritualibus, & corporalibus eſſe vnam per eſſentiam.

Circa ſecundum Auctor præbet duos modos tuendi vtramque opinionem, primus quidem modus conſiſtit in duabus diſtinctionibus, & quatuor concluſionibus.

Prima diſtinctio eſt. Materia bifariam eſt ſcibilis, vno modo per priuationem remouendo ſcilicet formam, nec non diſpoſitionem ad eam, hoc eſt conſiderando ipſam eſſentiam nudam in ſe, Alio modo per analogiam, ideſt per conſimilem habitudinem, quæ habitudo eſt per potentiam.

Secunda diſtinctio potentia materiæ duobus modis ad formam comparari valet, vno modo in quantum præbet fulcimentum ipſi in ratione entis, Alio modo ſub ratione mobilis, primo modo metaphyſicus ens ſpeculatur, ſecundo modo phyloſophus naturalis.

His duabus diſtinctionibus præmiſſis ponit Sanctus Doctor quatuor concluſiones, quæ

Prima eſt. Si materia ſpectetur ſecundum priuationem omnis formæ tam ſubſtantialis, quam accidentalis eadem eſt per eſſentiam in ſpiritualibus, & corporalibus, patet concluſio, nam ſi vtraque materia ab omnibus formis, & accidentibus ſeparetur nulla diuerſitas apparebit.

Secunda. Materia conſiderata ſecundum analogiam ſcilicet ſub ratione potentiæ inquantum præbet fulcimentum formæ in ratione entis, eadem eſt ſecundum analogiam, pro-

Digitized by Google

batur, nam ſicut materia corporalium ſuſtinet, & dat ſuis formis exiſtere, ita etiam materia ſpiritualium, ergo ibi eſt conſimilis habitudo.

Tertia concluſio. Si materia conſideretur ſecundum analogiam ſub ratione potentiæ quatenus præbet fulcimentum formæ in ratione mobilis, eſt eadem per analogiam in ſpiritualibus, & corporalibus: perſuadetur ſic, quia quemadmodum in corporibus eſt aliquid, quod ſuſtinet variationẽ, quo ad proprietates corporeas, ita in ſpiritualibus, quo ad ſpirituales.

Quarta concluſio. Materia non æqualiter ſubſtat in ſpiritualibus, & corporalibus, ſed ibi eſt ratio participationis ſecundũ plus, & minus, probatur duplici medio, primo quia in ſpiritualibus materia ſubſtat formæ ſubſtantiali tantum in corporibus ſuperioribus formæ ſubſtantiali, & quantitati, in inferioribus autem formæ ſubſtantiali quantitati, & contrarietati.

Secundo quia in corporibus corruptibilibus eſt ſubiectum variationis ſecundum ſitum, & ſecundum formam in ſuperioribus ſecundum ſitum tantum, in ſpiritualibus quod ad receptionem influentiæ.

Circa alium modum ſuſtinendi prædictas ſententias Sanctus Doctor ſic procedit, primo explicat qui artifices materiam ſpeculentur, ſecundo quid ſentiant, tertio colligit concluſionem.

Quo ad primum tres ſunt artifices materiã contemplantes ſcilicet naturalis phyloſophus, vniuerſalis, & metaphyſicus, naturalis generationem, & corruptionem conſiderat, vniuerſalis omne corpus mobile ſiue ad ſitum, ſiue ad formam, metaphyſicus omne ens ſpeculatur.

Primus artifex materiam conſiderat, quatenus eſt principium generationis, & corruptionis.

Secundus eam contemplatur prout eſt mutabilis ſiue ad ſitum, ſiue ad formam.

Tertio eam conſiderat vt materiam omnis creaturæ, & præſertim ſubſtantiæ per ſe entis, in qua duo ſunt ſpectanda, vnum eſt actus eſſendi, aliud eſt ſtabilitas per ſe exiſtendi, primum præbet forma, ſecundum largitur materia.

Quo ad ſecundum prædicti artifices differenter materiã ſpeculantur, quoniam phyloſophus naturalis inferior, & naturalis ſuperior ſcilicet vniuerſalis non dicunt eandem eſſe materiam niſi in corporalibus, eo quia non peruenerunt ad contemplandam materiam ſecundum eſſentiam, ſed ſolum ſecundum eſſe, Metaphyſicus vero eandem aſſerit eſſe materiam per eſſentiam, quippe qui eam non ſolum ſecundum eſſe, verum etiam ſecundum eſſentiam intuetur.

Hinc ſi inquiratur quid reſponderet Theologus pertractans hanc quæſt.

Reſpondetur, quod aut excogitat eam tanquam phyloſophus naturalis, aut ſicut Metaphyſicus, ſi primo modo dicet non eſſe eandem, ſi ſecundo modo reſpondebit eandem eſſe per eſſentiam, differenter tamen ſecundũ eſſe.

Circa tertium ſoluitur quæſtio duabus concluſionibus.

Prima eadem eſt materia in ſpiritualibus, & corporalibus per eſſentiam; probatur primo auctoritate D. Auguſt. de mirabilibus cap. quæ ponitur immediate poſt titulum. Omnipotens Deus ex informi materia, quam prius ipſe de nihilo condidit, cunctarum rerum, hoc eſt, ſenſibilium, & inſenſibilium, intellectualium, & intellectu carentium ipſe multiformes diuiſit.

Secundo perſuadet rationibus, quæ poſt prædictam auctoritatem aſſignantur.

Prima in genere ſubſtantiæ eſt vnum aliquod, quo menſurantur omnia in illo genere, ſed illud non poteſt eſſe principium extrinſecum, ergo intrinſecum, non forma, cum eius vnitas præſupponat vnitatem materiæ, ergo eſt materia, Maior fundatur ſuper auctoritatem Ariſtot. 10. & 11. metaphyſ.

Secunda. Numerus eſt in ſpiritualibus, & corporalibus vniformiter, quia eodem modo, quo numerantur viginti homines numeratur & Angeli, ergo neceſſe eſt aliquam creaturam communem in eis eſſe, ſecundum quam hæc paſſio inſit, ſed non poteſt eſſe forma, ergo materia.

Conſequentia prima fundatur ſuper illam regulam Ariſtotelicam primo poſt. Quandocũque aliqua cõmunis paſſio ineſt aliquibus ſubiectis, neceſſe eſt ineſſe eis ſecundum aliquod commune.

Tertia abſtrahatur materia corporaliũ ab omni forma, abſtrahatur itidẽ materia ſpiritualiũ quæritur, diſtinguitur, aut non? ſi non, ergo ſunt idem per eſſentiam, ſi ſic, ergo habent formam, cum omnis diſtinctio ſit a forma.

Nec valet ſi dicatur, quod diſtinctio perfecta ſit a forma, eo quia materia abſtracta ab omni forma eſt ita ſimplex, vt punctus, ergo nullam partibilitatem habet, ergo.

Similiter nõ valet ſi obijciatur, quod differunt per capacitatem, quia abſtracta materia ſpiritualium, & corporaliũm a capacitate nullam differentiam eſt aſſignare.

Quarta forma generis naturalis eſt prior forma differentiarum ſecundũ phyſicum, prius enim animal, quam homo, ergo abſtrahibilis a forma ſpecierum, & differentiarũ, ſed ſubſtantia dicit formam generis, corporeum, & incorporeũ ſunt differentiæ, ergo ab his poteſt abſtrahi, ergo materia ſpiritualium, & materia corporaliũ ſub forma generis non differunt, quantum ad formam, quę eſſentiam materiæ conſequitur.

Vltima cum dicitur materia rerum corporalium eſt materia ſpiritualium, vel eſt conuenientia in ſolo nomine, aut in habitudine, aut in eſſentia, non primum, neque ſecundũ, quia tunc nulla cenſeretur vniuocatio, quia eſſet æquiuocatio in primo principio ergo tertium, ergo materia ſpiritualium, & corporalium eſt eadem per eſſentiam.

Secunda cõcluſio materia ſpiritualium differt ſecundum eſſe a materia corporalium, patet nam materia corporaliũ eſt ſub eſſe corporali, & materia ſpiritualium ſub eſſe ſpirituali; ergo materia conſequens eſſe in ſpiritualibus, & corporalibus, eſt alia, & alia.

Ad intelligentiam huius quæſt. quatuor diſcutientur.

Primum num materia ſit per ſe cognoſcibilis.

Secundum materia quomodo dicatur ſcibilis per analogiam.

Tertium num materia Angelorum ſit vnigenea cum materia corporalium.

Quartum quare Angeli dicantur immateriales, & ſpirituales.

PVNCTVM PRIMVM.

Num materia ſit per ſe cognoſcibilis.

Pro reſolutione huius difficultatis aduertendum, quod per ſe capitur bifariam, primo vt opponitur ei, quod eſt per accidens, ſicque illud cognoſcibile per ſe, de quo prædicatur cognoſcibilitas

ſcibilitas in aliquo modo dicendi per ſe: Aliomodo ſumitur, vt opponitur ei, quod eſt per alterum, & ſic id eſt cognoſcibile per ſe, quod habet propriam cognoſcibilitatem ſecluſo quocumque extrinſeco.

Secundo notandum, quod cognoſcibile capitur dupliciter, vnomodo pro prædicato aptitudinale importanti actualem, vel potētialem cognitionem, & ſic id eſt cognoſcibile aptitudinale, quod actu cognoſcitur, vel poteſt cognoſci, Aliomodo pro quiditate paſſionale aptitudinale importāte cognitionem, & ſic illud eſt cognoſcibile, quod eſt aptum natum cognoſci.

His prænotatis ponuntur tres concluſiones.

Prima materia eſt per ſe cognoſcibilis, ſi per ſe accipiatur: primomodo perſuadetur tali medio, cognoſcibilitas eſt propria paſſio entis, ergo prædicatur per ſe de quolibet ente, ſed materia eſt ens, ergo materia eſt per ſe cognoſcibilis.

Secunda concluſio, materia eſt per ſe cognoſcibilis, ſi per ſe vſurpetur, ſecundomodo probatur, nam ſecluſo quocumque extrinſeco, materia habet propriam entitatem, ergo & propriam cognoſcibilitatem, igitur materia eſt per ſe cognoſcibilis.

Tertia, materia pro ſtatu iſto non poteſt cognoſci in propria ſpecie, probatur, illud dicitur ſecundū ſe cognoſci cuius ſpecies propria ſe ſola eſt potens mouere intellectum noſtrum ad ſui cognitionem, ſed ſpecies materiæ ſe ſola non eſt potens mouere intellectum noſtrum ad ſui cognitionem pro hoc ſtatu, ergo.

Minor probatur, quia quiditas rei ſenſibilis eſt adæquatum motiuum intellectus noſtri pro ſtatu iſto, ergo materia non cognoſcitur ab intellectu noſtro niſi prius ſpecies alicuius quantitatis ſenſibilis moueat intellectum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Materia quomodo dicatur ſcibilis per analogiam.

AVctor in textu aſſerit bifariam materiam ſcibilem eſſe ſcilicet per priuationem & per analogiam hunc duplicem modum cognoſcendi eam deſumpſit ex Ariſtotele, primum quidem 10. primæ phyloſophiæ tex. com. 24. vbi ait quod materia negatione cognoſcitur, alterum vero 1. phyſ. tex. com. 69. vbi inquit ſubiecta quidem ſcibilis eſt per analogiam ad formam, vt Auerrois, & Sanctus Thomas expoſuerunt, quamuis nonnulli alij interpretes exiſtimauerint eam eſſe ſcibilem per analogiam ad materiam artefactorum, propterea quod Ariſtoteles ibi inquit ſicut ſe habet materia artefactorum, vt æs ad ſtatuam, & lignum ad lectulum, in ſe habet materia rerum naturalium ad formas naturales; iam vero materia artefactorum priuſquam formas ſuſcipiat, eſt informis, & vacua ab omni forma artificioſa, in potentia tamen ad illas, ergo & materia rerum naturalium ſubſtantia quædam in formis eſt, in potentiaque ad omnem formā, quem cognitionis modum adulterum, illegitimumque Plato nuncupauit in Thimeo, vt pòtè qui per propriam ſimilitudinē, & imaginem, quę de vultu, eiuſque facie, vt ait Themiſtius, eliciatur, ſed per alterius ſimilitudinem habeatur, huioſmodi tamen analogia probè eſt intelligenda, non enim ex omni parte ſimilitudo exiſtit, ſed in hoc eſt conſtituta, quod ſicuti materia artefactorum vacua eſt ab omni forma artificioſa, in potentiaque eſt ad illam ſuſcipiendam, ita rerum naturalium materia vacua eſt ab omni forma naturali, & in potentia ad illam, penes autem aliud eſt diſſimilitudo, quoniam artefactorum materia eſt quid completum, vt lignum, & cera, ſed rerum naturalium materia non eſt ens completum.

Sed dices ſi materia eſt ſcibilis per analogiam ad formam, ſeu ad materiam artefactorum, quomodo igitur negatione cognoſcitur?

Reſpondetur, quod duplex eſt notio materiæ, vna quam dat prima noſtra cognitio naturalis, quæ à ſenſatis, & nobis notioribus proficiſcitur iuxta illud Ariſtot. 1. phyſ. tex. com. 2. innata eſt nobis via a notioribus nobis ad notiora naturæ, & quia tranſmutatio ſubſtantialis eſt operatio materię, vt ſubiecti, vt inquit Coment. primo cęli com. 20. etiam 7. metaphyſ. com. 9. ideo naturalis cognoſcendo materiam per tranſmutationem ſubſtantialem per analogiam cognoſcit eam formam, vel ad habēs formam, nam, ſicut ſupradictum eſt materia eſt veluti æs reſpectu ſtatuæ, & vniuerſaliter materia rerum artificialium ad formas artificiales, vnde materia in hac prima cognitione, & primo occurſu non cognoſcitur niſi per formam, vel in habitudine ad habens formam, & ideo omnis cognitio, quam habet naturalis de materia eſt relatiua, ſic enim Ariſtot. dixit 2. phyſ. tex. comm. 26. materia relatiue dicitur ad formam.

Altera eſt notio, qua materia cognoſcitur a diuino, quia eam in ſe conſiderat vt eſt ens, & vt eſt ſubſtantia, quæ non eſt forma, nec habens formam; & ſic concipitur per negationem cuiuſcumque formę, & cuiuſcumque priuationis, ſic enim materia negatione cognoſcitur.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Materia Angelorum ſit vnigenea cum materia corporalium.

PRo dilucidatione notandum quod tres extant modi ſciendi, vel conſiderandi, ſcilicet Mathematicus, phyſicus, & metaphyſicus, phyſicus eſt cū motu, & ſecundum eſſe, & ſecundum conſiderari, phyſica enim conſiderat de re, & agit de ea ſecundum quod eſt mobilis, mathematicus modus eſt de rebus cum motu ſecundum eſſe tantum modo, ſed non ſecundum conſiderari, quia eſt de quantitate coniuncta rebus mobilibus, non tamen eas conſiderat quatenus ſunt coniunctæ motui: metaphyſicus vero modus eſt de abſtractis à motu tam ſecundum eſſe, quam ſecundum conſiderari, ſicut ſunt rerum eſſentiæ abſtractæ conſideratæ, vt intelligentiæ, & Deus benedictus, horum trium modorū duos aſſignat Auctor in textu nempè ſecundum, & tertium.

Secundo notandum, quod circa propoſitam difficultatem controuerſia eſt inter Doctores, quidam enim ſenſerunt materiam Angelicam non eſſe eiuſdem

dem rationis cum materia corporalium, ducti quidem fuerunt hoc argumento, quia ſi eſſet eiuſdem rationis, tunc Angelus eſſet corruptibilis, maximè, quia vt dicitur primo phyſ. materia tendit ſemper ad maleficium ſcilicet corruptionis, Angelus autem eſt in corruptibilis.

Alij vero oppoſitam ſententiam ſuſtinent, quam amplectitur Sanctus Doctor noſter, eamque nos ſequimur, ac probamus tali medio; illa ſunt vnius rationis formalis, quæ habent vnum nomen, & conſimilem diffinitionem, vt docet Ariſt. in antepręḍicamentis, ſed hujuſmodi eſt materia prima in Angelis, & corporibus, ergo materia Angelica eſt eiuſdem rationis cum materia corporalium.

Minor probatur ens limitatum eſt prima materia ſicut autem corpus eſt ens limitatum quiditatiuè, ſic & Angelus.

Præterea materia prima eſt, ex qua cum aliquo fit aliquid cum inſit, ita habet in Angelo veritatē eius, ſicut in corpore, quia Angelus componitur ex materia, & forma, & ineſt ſibi ſemper iſta materia ſicut, & corpori.

Amplius quę ſunt in eodem genere vnigeneæ ſunt in principijs illius generis, ſed ſubſtantia corporalis, & ſpiritualis ſunt in eodem genere ſubſtantiæ, vt tradit Porphyrius in prædicabilibus, ergo oportet, quod ſint vnigeneæ in principijs illius generis, quæ ſunt propria materia, & forma ſubſtantiæ in quantum eſt ſubſtantia.

Item ſi non eſſet materia ſpiritualium, & corporalium eiuſdem rationis, tunc eſſent plures materiæ primæ, quod non videtur concedendum, quia ſicut datur vnus vltimus finis, & vnum primum efficiens, ita danda eſt vna prima materia.

Ad argumentum adductum pro corroboratione primæ ſententiæ, & alia ſimilia, quæ poſſunt afferri.

Reſpondetur diſtinguendo materiam, eſt enim duplex, ſcilicet metaphyſica, & phyſica, vt in præcedenti quæſt. dictum eſt, & in præſenti vel bifariam poteſt conſiderari videlicet metaphyſicè, & phyſicè, primomodo materia ſpiritualium eſt eiuſdem rationis cum materia corporalium, ſecundomodo nō quia materia phyſica eſt ſubiecta generationi, & corruptioni, & varijs alijs mutationibus, quibus nō ſunt Angeli ſubiecti, imo nec hoc modo extat materia in cęlis, & in his inferioribus.

Secundo ad argumentum reſpōderi poteſt, quod forma Angelica, & principalius Dei manutenentia conſeruat naturam ipſius Angeli, alias in nihilum redigeretur, vt dicit Plato in Timæo, & Greg. in Morali.

Sed quæret quiſpiam num materia phyſica includat Metaphyſicam, vel ſit primo diuerſa ab illa.

Hęc dubitatio mouetur a Guliel. Vorrilon in pręſenti diſtinct. cui ſatisfaciens ait, quod includit eam, & etiam aliquam aliam differentiam, ratione cuius ineſt ſibi variabilitas, ſicut homo includit animal, & addit rationale, ratione cuius extat viſibilis.

Quod ſi obijcias quod tunc ſequeretur quod materia phyſica eſſet nobilior, quam metaphyſica, quia includit materiā metaphyſicam, & addit propriam differentiam.

Reſpondetur quod comparando materiam metaphyſicam ad phyſicam ratione illius additi poſitiui nobilior eſt phyſica, quam metaphyſica, loquēdo vero permiſſiuè longe nobilior eſt metaphyſica, quam phyſica, quia reperitur in ſpiritibus, in quibus non eſt phyſica.

PVNCTVM QVARTVM.

Quare Angeli dicantur immateriales, & ſpirituales, ſi habent materiam metaphyſicam.

MAgiſter ſentent. in prima diſt. huius trifariam diuidens vniuerſum ait, quod aliqua ſunt ſpiritus ſolum, ſicut Angeli, aliqua corpora ſolum ſicut lapides, & alia ſpiritus, & corpora ſicut homines, Sanctus Dionyſius pluribus in locis teſtatur Angelos eſſe ſpirituales, & immateriales, & ſacra ſcriptura id ipſum aſſeruerat vt Pſal. 103. qui facis Angelos ſuos ſpiritus, ſi igitur ſunt immateriales, & ſpirituales, quo pacto materiam eandem cum materia corporalium habere dicuntur.

Sanctus Doctor in corpore quęſt. huic dubitationi reſpondens ait iuxta priorem ſententiam, quod Angeli dicuntur alioquin immateriales, quoniam minimum habent de poſſibilitate materiæ, nam ex ipſis non habet poſſibilitatem ad tranſmutationem formarum ſubſtantialium, nec eſt poſſibilis ad recipiendum formas corporales.

Ad huius intellectum aduertendum, quod immateriale capitur tribus modis; vnomodo vt opponitur differentiæ indiuiduali, & hoc modo quiditates abſtractæ ſunt immateriales, ſicut humanitas, in quantum humanitas, & equinitas inquantum equinitas dicuntur immateriales, quia non indiuiduantur, ſecundomodo dicitur immateriale, vt opponitur materiæ phyſicæ, quæ eſt altera pars compoſiti, ſicque forma diſtincta contra materiam dicitur immaterialis, tertiomodo vt opponitur contra quantitatem extenſiuam, primomodo Angeli non dicuntur immateriales, quia indiuiduantur per differentiam indiuidualem, vt infra videbitur in ſequenti articulo, ſecundomodo dicuntur immateriales, quia non habent materiam phyſicam, quæ ſubiecta eſt generationi, & corruptioni, & huiuſmodi mutationibus, tertiomodo ſimiliter appellantur immateriales a ſanctis Auctoribus, quia non ſunt quanti quantitate extenſiua, tametſi materiam metaphyſicam habeant.

QVAESTIO TERTIA.

An corporalium, & incorporalium materia ſit vna numero.

N*Otandum, quod triplex eſt vnitas ſcilicet continuitatis, ſimplicitatis, & homogeneitatis, Vnitas continuitatis eſt illa, cuius quælibet pars continuatur alteri, vt corpus, Vnitas ſimplicitatis eſt ſecundum quam aliquid non eſt compoſitum ex partibus integralibus, vel quantitatiuis, vt Angelus.*

Vnitas

Digitized by Google

Vnitas homogeneitatis eſt illa, cuius quælibet pars recipit prædicationem totius, vel quod habet partes eiuſdem rationis, vt aqua, & ignis.

In corpore ponit Auctor tres concluſiones reſponſiuas prima eſt corporalium, & incorporalium materia eſt vna numero: probat primo ex teſtimonio phyloſophorum aſſerentium, materiam eſſe vnam per eſſentiam, & vnam numero in quibuſcumque ipſa reperitur.

Secundo probat rationibus.

Prima. Materia eſt ex omnino ens in potentia, ergo per ſui eſſentiam nullum habet actum, nullam formam, & per conſequens nullam diſtinctionem, ergo oportet quod ſit vna ſine multitudine, ergo vna numero.

Secunda. Materia non poteſt eſſe communis illis, quibus eſt communis vnitate vniuerſalitatis, vel vniuocationis, ergo nec genere, nec ſpecie eſt vna, ergo eſt vna numero.

Tertia Materia de ſe eſt infinita, & ad infinitas formas, ergo in omnibus materiatis eſt vna propter infinitatẽ eius; probat conſequentia, nam Deus, quia eſt infinitus, vbique eſt ſua infinitate, quæ proficiſcitur ex perfectione ſummæ actualitatis, ergo & materia eſt vna, in quibus reperitur ex perfectione ſummæ potentialitatis.

Hæc concluſio comprobari valet rationibus, quæ immediate ponuntur poſt titulum quæſtionis, vide textum.

Secunda concluſio. Materia corporalium non eſt vna numero vnitate formali, & actuali, ſiue ſimplicitatis, vel continuitatis, neque indiuiduationis: patet quia materia vt dictum fuit eſt ens in potentia.

Tertia concluſio. Materia ſpiritualium, & corporalium eſt vna numero vnitate homogeneitatis, probat a ſimili, nam ſicut ſi de eodem auro fiant multa vaſa, illa ſunt de eodem auro per homogeneitatem, ita in propoſito ſpiritualia, & corporalia habent vnam numero materiam vnitate homogeneitatis.

Quod ſi quæratur an huiuſmodi vnitas tollatur per aduentum formarum?

Reſpondet Auctor negatiuè, nam ita eſt vna ſub omnibus formis, ſicut ſubſtractis omnibus formis, ſed abſtractis omnibus formis nulla eſt diſtinctio in materia.

Quarta concluſio huiuſmodi vnitas homogeneitatis poteſt recipere maiorem multitudinem diuerſitatis formarum ſuper addictarum, quam vnitas formæ alicuius vniuerſalis, & generis generaliſſimi; patet concluſio ſi quidem hæc vnitas præſefert ſummam poſſibilitatem.

Pro dilucidatione quæſtionis tria ſunt ponderanda.

Primum quomodo materia prima dicatur eſſe vna numero cum pluribus ſit communis.

Secundum num materia prima habeat intentionem alicuius vniuerſalis.

Tertium num materia ſit dicenda infinita.

PVNCTVM PRIMVM.

Quomodo materia prima dicitur eſſe vna numero, cum pluribus ſit communis.

AVerroes 1. phyſ. 63. affirmat materiam primam eſſe vnam numero ſed 12. diuinæ phyloſophiæ 14. ſentire videtur eam pluribus eſſe communem, ex quibus apparet, quod ſibi ipſi contradicat, nam ſi communis vnitatem numeralem non habet.

Pro reſolutione huius difficultatis, & intellectu ſententiæ Sancti Doctoris aduertendum, quod vnũ numero bifariam ſumitur ſcilicet poſitiuè, & priuatiuè, vnum numero poſitiuè eſt illud, quod habet vnam formam ſubſtantialem dantem ſibi talem vnitatem, forma enim eſt ſubſtantia, per quam eſt hoc aliquid 2. de anima 2. & primo de anima Auer. 90. omne quod eſt vnum numero, & continuum eſt per ſuam formam, vnum vero numero priuatiuè dicitur aliquod, quia non habet aliquam formam ſibi tribuentem vnitatem numeralem, hac præmiſſa diſtinctione dicendum, quod quando Auctor, & ante eum Auerr. aſſerunt materiam eſſe vnam numero, intelligenda eſt eorum ſententia priuatiuè, & non poſitiuè, quatenus ſcilicet materia in ſe conſiderata nõ eſt forma, neque formatum, & ſic dicitur vna numero, quia non habet formam ſibi dantem vnitatem numeralem, nam ſi eſſet vna numero poſitiuè, tunc eſſet aliquod indiuiduum demonſtratum in actu compoſitum ex materia, & forma, & non eſſet ſubſtantia ſimplex, quod abſurdum eſſet affirmare, dicitur autem ſic communis pluribus, quia non habet differentias formarum indiuidualium, ex quibus eſt multitudo, ſicque iſta communitas eſt priuatiua, & hoc pacto intellexit Auer.

Sed dubitabit quiſpiam num materia in prima ratione ſui, qua a diuino conſideratur, ſit vna numero, vel non, non poteſt dici, quod non ſit vna numero; quia clarum eſt, quod non eſt vna genere, vel ſpecie, quia ſi hoc eſſet forma, eſſet & non materia, ſi dicatur quod ſit vna numero hoc erit, vel poſitiuè, vel priuatiuè, vt patet per diuiſionem Auer. ſi poſitiuè tunc ſequitur, quòd materia in illa prima notione habeat formam ſibi largientem vnitatem numeralem, quod ſecundum Auer. videtur impoſſibile, ſi dicatur quod ſit vna numero priuatiuè, ſequitur quod materia in prima ſui notione includat potentiam, quod eſt contra Themiſtium, ſequela patet, quia priuatio eſt potentiæ annexa.

Huic dubitationi reſpondetur, quòd materia in ſui prima notione eſt vna numero priuatiuè, & priuatio largo vocabulo pro negatione ponitur, & tunc non ſequitur, ergo includit potentiam: nam verum eſſet, ſi priuatio ſumeretur propriè, & hæc reſponſio eſt ad aures Alexandri, & Themiſtij, qui dicunt, quod quando aſſeritur, quod materia ſecundum ſe eſt inaffecta, & informis, quod illa vera priuatio non eſt, ſed eſt negatio pura, dicit enim negationem formæ, & formati, quia materia prima de ſe, neque forma eſt, neque formatum, differentia enim magna eſt inter negationem puram, & priuationem ipſam, vt habetur in ſecundo libro de interpretatione.

Secundo poteſt reſponderi iuxta ſententiam Alberti in ſcientia diuina tractatu 2. cap. 4. quod materia prima eſt vna numero poſitiuè, tamen non à forma danti vnitatem numeralem, ſed quod tribuit ſibi talem vnitatem numeralem nil aliud eſt niſi indiuiſio ſui eſſe ſecundum quod ſic, vel vt ſic conſideratur.

Sed argues omne, quod habet entitatem poſitiuam extra animam, eſt vnum entitate poſitiua extra animam per phyloſophum 4. metaphyſ. ſed materia prima habet entitatem poſitiuam extra animam, cum ſit aliquid realiter, & quiditatiuè diſtinctum a priuatione, vt patet in primo phyſ. ergo.

Reſpondetur quod materia ſicut habet entitatem poſitiuam, ſic habet vnitatem poſitiuam potentialem ſolum, ſed nõ vnitatem actualem poſitiuam de ſe, & ideo dicitur eſſe vna numero ſecundum ſuum eſſe potentiale, non autem ſecundum eſſe actuale.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num materia prima habeat intentionem alicuius vniuerſalis?

PEripateticorum Princeps 12. diuinæ phyloſophiæ 27. ait, quod ſingularium aliud tua materia, & ſpecies, & mouens, & mea &c. ex quibus apparet quod materia prima extra animam eſt multiplicata in diuerſas partes, quæ ſtant ſub hac forma, eſt materia, & ſimiliter quælibet alia portio, & ita non iſtæ partes ſint numero differentes, ſequitur quod materia dicta de illis habeat vnitatem vniuerſalis.

Huic teſtimonio phyloſophi additur non læue argumentum, quod eſt Auctoris in textu, oppoſita non ſunt compoſſibilia circa idem numero, quia mutuo ſe expellunt, ſed oppoſitæ formæ ſunt circa materiam, vt eſt in diuerſis, ergo habet vnitatem vniuerſalis.

Ex altera parte Auerrois primo phyſ. com. 63. & alibi aſſerit eam eſſe vnam numero, vt in præcedenti puncto oſtenſum eſt, & Sanctus Doctor id ipſum aſſeruerat, ſi igitur vnitatem numeralem habet, certum eſt, quod de pluribus prædicabilis eſſe non poteſt.

Pro intelligentia huius difficultatis aduertendũ, quod materia prima habet duplex eſſe, vnum eſt eſſe, quo intelligitur, aliud eſt eſſe, ſecundum quod ſentitur: in primo eſſe conſideratur in ſe, in ſecundo habet eſſe extra animam in compoſito ſenſibili, cuius eſt pars, in primo eſſe pertinet ad diuinum, in ſecundo ſpectat ad naturalem, primomodo eſt vna numero priuatiuè, nec de alijs predicatur, cum non habeat rationem alicuius formæ communis, neque genericè, neque ſpecificè, forma enim eſt ſubiectum vniuerſalitatis, vt docet Auer. primo cęli 92. ſecundomodo accipit rationem prędicabilis de pluribus, nam ſic conſiderata recipit diuerſitatem, & ſecundum ſpeciem, & ſecundum numerum ſecundum diuerſitatem formarũ, ſic enim rerum ſpecie differentium, materiæ ſunt ſpecie differentes, vt ait Auer. 8. phyſ. 46. & primo de anima 53. & materiæ rerum differentium ſunt numero differentes.

Ad argumentum, quod adducebatur, reſpondetur cum Doctore, quod vnum, quod non repugnat multitudini ſimul, & ſemel habet oppoſita vt in propoſito, nam materia propter poſſibilitatem ſuã admittit omnem diuerſitatem, ſecus autem eſt de vno, quod repugnat multitudini.

Pro quo notandum, quod ſicut dicitur vna numero priuatiuè, ſic poteſt dici communis ad omnia etiam priuatiuè, quia ſcilicet in eſſentia ſua non habet aliquam formam indiuidualem, & propriã, quæ determinata ſit ad vnum indiuiduum, ſeu ſingulare, ideo eſt communis priuatiuè.

Aduertendum tamen eſt, quod communitas materiæ differt a communitate vniuerſalium, quia formæ communes, in quibus inueniuntur vniuerſalia ſunt in potentia, & ideo ſcire aliquid ſecundũ quod vniuerſale eſt ſcire ipſum in potentia, communicatio autem, quæ intelligitur in materia prima eſt pura priuatio, cum intelligatur, niſi per priuationem formarum indiuidualium ab ea.

Amplius vniuerſale habet communitatem extra animam per aliquam vnam formam communem potentialem, tamen & imperfectam, quæ eſt propria ipſi vniuerſali, Materia autem prima non habet communitatem ſuam per aliquam vnam formã communem, & potentialem, quæ ſit de ſua ſubſtantia, & propria ei ſecũdum quod materia, vnde communitas eius non eſt niſi indifferentia.

PVNCTVM TERTIVM.

Materia num dicenda ſit infinita.

SAnctus Doctor in textu affirmat materiam de ſe eſſe infinitam, & ad formas infinitas in ſolutione vltimi id ipſum aſſeruerat, at quoniam aliquis obijcere poſſet, Deum de ſe eſſe infinitum.

Huic dubitationi ſatisfacit primo in corpore quæſt. dicens Deum eſſe infinitum infinitate prouenientе ex perfectione ſummę actualitatis, materiam vero eſſe infinitam infinitate, quæ proficiſcitur ex imperfectione ſummæ potentialitatis, ſimiliter reſpondens ad vltimum ait, quòd ſicut Deus eſt infinitus, & materia infinita, alio tamen modo infinitatis, qui potius eſt per receſſum, quã per acceſſum: vnde non competit formæ, ſed materiæ.

Pro dilucidatione ſententiæ Auctoris aduertendum, quod infinitum dicitur bifariam vnomodo actiuè, alio modo paſſiuè, primomodo eſt Deus qui ſe extendit ad effectus infinitos, ſecundomodo eſt materia prima, quæ ſe extendit ad formas infinitas, quarum eſt receptiua.

Vel infinitum capitur tripliciter primo negatiuè, & ſic infinitum dicitur, quod nullo modo natum, vel aptum eſt finiri, ſicut Deus, ſecundo contrariè, & ſic dicitur illud, quod habet contrariam diſpoſitionem ad hoc, vt finiatur, & hoc etiã modo Deus eſt infinitus, quia ratione diuinæ eſſentiæ repugnat ſibi finitas, tertio priuatiuè, & hoc pacto id infinitum appellatur, quod de ſe non eſt finitum, tamen aptum natum eſt finiri, vt materia prima, quæ de ſe non eſt finita, tamen finiri poteſt per formam complentem appetitum eius, ſi crearetur a Deo.

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

De diſcretione perſonali Angelorum.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum in Angelis ſit mera diſcretio perſonalis.

SEnſus quæſt. eſt num in Angelis ſit perſonalitas, ſeu ſuppoſitalis diſtinctio, ac indiuidua, in corpore tria facit Auctor, primo refert quorumdam opinionem, ſecundo eã redarguit, tertio propriam ponit, circa primum nonnulli exiſtimarunt in Angelis eſſe quidem perſonalem diſcretionem, ſed non pure, quinimo dixerunt ibi eſſe tot ſpecies quot ſunt indiuidua, ſicut & in luminaribus mundi contingit.

Quo ad ſecundum improbat præfatam opinionem ea, qua ſolet modeſtia dicens non videri rationabile in ſpiritibus, vt nullus communicet cum alio in natura ſpirituali, & ſpecifica, tametſi in corporalibus aliquam probabilitatem habeat: nã omnis diſtinctio, quæ nobis de Angelis apparet, innoteſcit, vel per ſacram ſcripturam, vel per dicta Sanctorum, vel propter diuerſa officia, miniſteria, vel operationes eorum, & hoc eſt à poſteriori, ideoque dubitari non poteſt, quod Angeli omnes ſint diuerſi ſpecie, vel numero tantum.

Quo ad tertium ſententia Sancti Doctoris conſiſtit in hac concluſione in Angelis ponenda eſt diſcretio perſonalis tantummodo aut in omnibus, vel ſaltem in aliquibus perſuadetur concluſio tribus medijs, quorum

Primum ſumitur ex parte miniſterij, nam Daniel 7. dicitur millia millium miniſtrabant ei, &c. ſed conſtat, quod non tot habebant miniſteria differentia ſpecie, quæ Daniel enumerat, ergo neque miniſtri omnes differebant ſpecie, ergo aliqui, vel omnes differebant numero ſolum.

Secundum traditur ex parte aſſimilationis ad Deum ſic. Natura Angelica eſt propinquior diuinæ, quàm humana ſed in Deo ſunt plures perſonæ differentes ſola perſonalitate, ſimiliter & in hominibus, ergo & in Angelis ſunt ibi aliqui ſolo numero differentes, aut omnes.

Tertium accipitur ex parte mutuæ aſſimilationis Angelus namque deſiderat ſocietatem ſimilis in ſpecie, ſed deſiderium eius non eſt fruſtra, maximè in Angelo beato, ergo. Maior patet, quia in Angelis eſt ſociabilis, & amicabilis affectus.

Pro huius quæſt. intellectu ſeptem ſunt perpendenda.

Primum num in Angelis ſit indiuiduatio.

Secundum num indiuiduatio, quæ in Angelis reperitur, perſonalitas dici debeat.

Tertium num multitudo Angelorum ſit maxima.

Quartum num numerus Angelorum ſit maior multitudine ſubſtantiarum materialium.

Quintum num multitudo Angelorum ſit maior numero hominum, qui fuerunt, ſunt, & erunt.

Sextum ſit re maior numerus Angelorum qui remanſerunt, quam numerus eorum, qui ceciderunt.

Septimum num plures Angeli eiuſdem ſpeciei eſſe poſſint.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in Angelis ſit indiuiduatio?

PRo intelligentia huius puncti aduertendum, quod ſola diuina ſubſtantia per ſuam rationem formalem eſt ſingulariſſima, & indiuiſibilis omnino, licet cum hoc ſit communicabilis, ſeruata tamen eius vnitate ſuprema, itaque vt Scoticè loquar, ipſa ex intrinſeca, & formali ratione ſuæ eſſentiæ eſt hæc, & ſingularis, recteque dicitur hæc Deitas, & hic Deus, nulloque pacto eſt determinabilis, & contrahibilis per ſingularitatem admodum naturæ ſpecificæ, Quod ſi queratur vnde id proueniat dicendum id oriri ex perfectione Deitatis, eſt enim purus actus in vltima actualitate exiſtens.

Aliæ autem ſubſtantiæ, & naturæ tam ſpirituales, quam ſenſibiles habent aliquid determinatum, & ſignatum, ſub quo alteri communicari non poſſunt, & ideo in omnibus talibus eſt indiuiduatio, nam hoc eſt indiuiduum, quaſi non diuiduum, ſiue non diuiſum, vel non communicatum, vel non pluribus communicatum: perſuadetur id primo ſic, quia nulla natura creata eſt purus actus, ergo ex ratione ſua formali non eſt hæc, & ſingularis, nam eo ipſo, quod ex ſe eſt ſingularis, non eſt vlterius actuabilis.

Secundo ſi natura creata eſſet de ſe hæc, ſequeretur ipſam includere repugnantiam, & contradictionem ad plurificari ſecundum rem, & ita ſicut non ſtat cum conceptu Dei, quod concipiatur tanquam indifferens ad plures Deos, ita non ſtat cum conceptu talis naturæ ſpecificæ, quod concipiatur plurificabilis, ergo qui poſuerunt ſpeciem Angelicam poſſe plurificari, habuerunt in intellectu ſuo conceptus formaliter repugnantes, vt puta conceptum talis ſpeciei, quæ per ſe eſt de ſe implurificabilis, & conceptum plurificabilis, qui ſunt formaliter repugnantes.

Sed obijcies eadem ſunt principia vnitatis, & indiuiduationis, ſed natura ſe ipſa eſt vna, ergo ſe ipſa eſt indiuidua.

Preterea ſubſtantia vniuſcuiuſque rei eſt propria illius, cuius eſt, & non ineſt alteri, ſed omne tale eſt ex ſe indiuiduum, ergo.

Ad primum reſpondetur, quod natura ſe ipſa eſt vna vnitate reali, non vnitate numerali.

Nota hic ad mentem Scoti, quod in entibus datur vnitas ex natura rei minor vnitate numerali. Verbi gratia in Franciſco præter vnitatem numeralem prouenientem a differentia eius indiuiduali, eſt vnitas naturæ humanæ, quæ eſt minor vnitate eiuſdem Franciſci numerica, quæ quidem vnitas minor vnitate naturali non eſt de ratione formali, & intrinſeca naturæ, cuius eſt, ſed propria eius paſſio.

Digitized by Google

Ad ſecundum dicitur, quod ſi ſubſtantia accipiatur pro ſubſtantia prima, ex quo eſt indiuidua non ineſt alteri, ſed eſt propria eius, cuius eſt per gradum determinantem.

Ex his omnibus præmiſſis, & obſeruatis facillimè elici poteſt reſolutio difficultatis propoſitæ, quæ hac concluſione continetur in Angelis, eſt indiuiduatio.

Probatur primo vniuerſalia nec agunt, nec patiuntur, niſi per accidens pro vt ſunt in indiuiduis, ergo ſi in Angelis eſſet vniuerſalitas ſine indiuiduatione nullo modo Angeli agerent, nec paterentur, nec per ſe, nec per accidens, ergo eſſent ocioſi, quod eſt abſurdum.

Secundo nullum vniuerſale eſt ſubſtantia ſecundum Ariſtot. in 7. metaphyſ. ſed vniuerſalis negatio conuertitur ſimpliciter, nulla ergo ſubſtantia erit quid vniuerſale, ſed quilibet Angelus eſt ſubſtantia quædam, ergo.

Tertio quicquid eſt per ſe exiſtens, & habet per ſe agere, non eſt vniuerſale, ſed indiuiduum, ſed Angeli ſunt ſubſtantiæ per ſe exiſtentes, quibus per ſe agere competit, ergo Angeli ſunt indiuidua.

Sed argues Plato quia poſuit ideas eſſe formas ſeparatas per ſe exiſtentes dixit eas eſſe vniuerſalia, vt patet ex 10. Metaphyſ. ſed formas per ſe exiſtentes dicimus eſſe Angelos, ergo.

Reſpondetur, quod ideæ Platonis, ſi eſſet eas dare in ſe, eſſent quid ſingulare, dicerentur tamen vniuerſales ratione exemplaritatis, quia eſſent quædam vniuerſalia exemplaria multarum rerum.

Dubitabis vnde proueniat ratio diſtinctionis indiuidualis, & perſonalis in Angelis.

Huic dubitationi ſapientiſſimè reſpōdet Sanctus Bonauentura in ſolutione vltimi dicens duobus modis nos poſſe loqui, vnomodo quantum ad veritatē, aliomodo quantum ad notitiam, primomodo prouenit ex principijs conſtituentibus, & particularitatibus, diuerſa ſe habent principia indiuiduantia, ſecundomodo proficiſcitur ex qualitatibus, nā proprietates diuerſas innatas habent, ſicut & in hominibus diuerſæ inſunt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num indiuiduatio, quæ in Angelis reperitur, Perſonalitas dici debeat.

Omiſſa interpretatione nominis perſonæ, de qua abundè in 1. lib. diſt. 23. quæſt. 1. tractatū fuit, aduertendum, quod ad rationem perſonæ tria conueniri videntur, vt Boetius in libro de duabus naturis, & vna perſona Chriſti tradit, primo dicit quid indiuiduum; nam per ſe exiſtere non niſi indiuiduorum eſt, quorum eſt agere, & pati, vt in priori puncto eſt dictū, hinc Boetius in præfato libro ait, quod in vniuerſalibus perſona dici non poteſt, ſed in ſingularibus tantum, atque indiuiduis, ſecundo perſona dicit indiuiduum in genere ſubſtantię, nam accidentia non exiſtunt per ſe, nec per ſe agunt, & patiuntur, licet poſſint eſſe ratio agendi, & patiendi, quapropter Boetius in eodem libro ait non poſſe conſtitui perſonam in accidentibus, tertio oportet, quod perſona ſit quid rationale, i. quod in ſe habeat quod poſſit agere, & non agere, & quod habeat dominium ſuæ actionis, illud enim, quod ſolum agit ex neceſſitate naturæ, & non eſt in poteſtate ſua agere, vel non agere, non habet rationem perſonę; ideo huiuſmodi nomen in ſolis ſubſtantijs rationalibus recipitur, vt teſtatur Boetius in eodem libro, & propterea inquit hanc eſſe diffinitionem perſonæ. Eſt naturæ rationalis, indiuidua ſubſtantia, quam Richardus de S. Victore lib. 4. de Trin. correxit dicens perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia; ex qua diffinitione tria eliciuntur ad eſſe perſonæ requiſita, primum eſt intellectualis natura, quæ cum ſit communis Deo Angelis, & hominibus, ideo ipſis perſonalitas competit, ſecundum quod exigitur eſt incommunicabilitas, quæ ſecundū Scotum eſt triplex, ſcilicet aptitudinalis, actualis, & potentialis, duæ primæ reperiuntur in perſona creata, quia nec actu communicatur, neque apta eſt communicari, ſed tertia ſcilicet negatio potentiæ communicationis ſolum conuenit perſonæ increatæ, eo quia omnis perſona creata eſt in potentia obedientiali reſpectu Dei, tertium quod requiritur ad eſſe perſonæ eſt exiſtentia, ideſt ex alio eſſe.

Ex dictis colligitur concluſio reſponſiua indiuiduatio, quæ in Angelis reperitur, perſonalitas dici debet, patet primo per magiſtrum in litera dicentē quatuor a primordio eſſe attributa Angelis, inter quæ computat perſonalem diſcretionem, quod non eſſet, niſi indiuiduatio in eis quædam perſonalitas eſſet.

Secundo perſuadetur ratione deſumpta ex diffinitione perſonæ, quæ eſt naturæ rationalis indiuidua ſubſtātia, ſed Angelus eſt huiuſmodi, ergo Angelus eſt perſona.

Quod ſi obijcias D. Dionyſium 6. de diu. nom. diſtinguere inter rationale, & intellectuale, ſed Angeli ſunt intellectuales, homines autem rationales, ergo.

Reſpondetur, quod Angeli non ſunt rationales, quod ſint diſcurſiui, vel quod intelligant diſcurrendo, ſunt tamen rationales, quia ſunt diſcretiui, & iudicant diſcernendo.

Vel dicitur cum D. Thoma in ſcripto, quod rationale ſecundum Dionyſium eſt in Angelis, & in Deo eminenter, ſecundum quem modum ipſe intellectus diuinus, & Angelicus ratio nominatur, tertio reſpondetur ad aures Scotiſtarum, quod ſicut ratio, ita quoque rationale interdum capitur propriè, & quandoque communiter, Ratio propriè ſumpta eſt virtus cognitiua diſcurrens propter quandam obūbrationem a præmiſſis ad concluſionem; rationale propriè, vt eſt differentia hominis conſtitutiua, ſumitur a ratione hoc modo capta. Ratio communiter eſt virtus intelligens inferiora, & ſuperiora & a ratione hoc modo vſurpata ſumitur rationale, quod idem eſt, quod intellectuale, conuenitque Deo, & Angelis.

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num multitudo Angelorum ſit maxima.

PLures fuerunt opiniones circa hoc negocium, prima fuit Auicennę, qui poſuit numerum intelligentiarum penes numerum ſpherarum, & propterea non poſuit niſi decem, & primam intelligẽtiam, à qua aliæ habent virtutem producendi ordinatè, ſecunda fuit Ariſt. 12. Metaphyſ. dicentis Angelos eſſe tot, quot ſunt orbes, qui ſunt quadraginta, vel quinquaginta, tertia eſt Theologorum affirmãtium numerum Angelorum nullatenus eſſe colligendum ex motu cœlorum, neque ex numero orbium, quoniam Angeli aliquando fuerunt in terris loquentes hominibus Sanctis, vt Abrahæ, Moyſi, & alijs, & tamen tunc cœli omnes mouebantur, ſicut & nunc.

Quod ſi quæratur primo vnde ratio numeri Angelorum ſit accipienda?

Reſpondetur ex quatuor, primo ex ordine diuinę ſapientiæ, ſecundo ex immenſitate bonitatis illius, tertio ex gloria diuinæ maieſtatis, quæ reducet in creaturis, quarto ex fine, qui eſt fruitio diuinæ eſſentiæ: hæc quatuor inſinuat Auctor in ſolutione ſecundi, dum ait, quod ratio multiplicationis in hominibus, & in Angelis eſt diuinæ potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis declaratio, & collaudatio, quæ manifeſtãtur in multiplicatione, & gloriæ beatorum amplificatione, quia amor charitatis exultat in multiplicatione bonæ ſocietatis: quapropter reſoluendo dubitationem propoſitam ſtatuitur hæc aſſertio; Certa fide tenendum eſt maximam eſſe Angelorum multitudinem, patet concluſio ex ſacris literis, in quibus ſæpe exercitus Angelorum numerantur nam Iob. 2. dicitur nunquid eſt numerus militum eius? Quaſi dicat non. licet enim ſecundum ſe ſint numeri finiti, tamen reſpectiue ad nos ſunt infiniti, quia vix dinumerari poſſunt. item Daniel 7. millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei, quod exponens D. Hieronymus ſic ait, non quod iſte miniſtrorum Dei numerus definitus ſit, ſed quoniam maiorem multitudinem huiuſmodi ſermo explicare nequiuerit, item Luc. 2. dicitur, & ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis, & Matth. 26. exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum Apocal. 5. audiui vocem Angelorum multorum & Pſal. 148. Laudate eum omnes virtutes eius, in Hæbreorum habetur omnes exercitus eius.

Secundo probatur aſſertio teſtimonio patrum, qui paſſim docent multitudinem Angelorum eſſe maximam, Sanctus Hieronymus in primis cap. 14. cœleſtis Hierarchiæ ita inquit multi ſunt beati cœleſtium mentium exercitus, qui infimum, & contractũ numerorum corporeorum, quibus vtimur modum ſuperant, & tranſeunt, Sanctus Greg. lib. 27. Moralium cap. 7. exponens de Angelis teſtimonium adductum ex Iob, & conferens illud cum altero citato ex Daniele ſic ait, ſupernorum ciuium numerus infinitus & definitus exprimitur, vt qui Deo eſt numerabilis eſſe hominibus innumerabiles demonſtretur S. Auguſt. lib. 1. quæſtionum in Geneſim quæſt. 101. inquit Angelorum multitudinem appellari caſtra Dei, & militiam cœli, item Anſelmus in illud Apoc. citatum idem docet.

Tertio comprobatur: quia Deus in ſacra pagina propter multitudinem Angelorum nominatur Dominus exercituum, vt conſtat 2. Paral. capitul. 32. & Apocal. 5.

PVNCTVM QVARTVM.

An numerus Angelorum ſit maior multitudine ſubſtantiarum materialium.

SOluitur hæc dubitatio duabus concluſionibus, quarum eſt

Prima, Numerus Angelorum excedit multitudinẽ ſpecierum rerum materialium, ſeu corporearum, probatur primo auctoritate D. Dionyſ. 14. de cel. Hier. qui ait multi ſunt exercitus ſupernaturalium mentiũ excedentes conſtrictam hanc, & infimam commenſurationem materialium.

Secundo perſuadetur ratione D. Thom. queſt. 50. art. 3. quanto aliqua ſunt in entibus perfectiora, tanto in maiori exceſſu à Deo creata ſunt, ſed Angeli ſunt entia perfectiſſima inter omnia entia creata, ergo excedunt ſecundum multitudinem ſubſtantias materiales: Maior probatur duobus medijs, primo quia perfectio vniuerſi eſt principaliter à Deo intenta, ergo quanto entia ſunt perfectiora, tanto in maiori numero ſunt creata.

Secundo quia conſpicitur, quòd corpora incorruptibilia quæ ſunt perfectiora, quaſi ſine vlla comparatione excedunt, quo ad magnitudinem corpora corruptibilia, ergo ſicut corpora celeſtia excedũt ſecundum magnitudinem omnia alia corpora, ita Angeli videntur excedere ſubſtantias materiales ſecundum multitudinem.

Secunda concluſio Numerus Angelorum non excedit multitudinem omnium indiuiduorum ſubſtãtiarum materialium, probatur primo, quia non videtur rationi conſonum, quod Angeli excedant ſecundum numerum, grana arenæ, millij, tritici, cæteraque indiuidua aliarum rerum, quæ actu ſunt, fuerunt, & erunt, id enim incredibile eſſet.

Secundo: quia indiuidua non pertinent ad perfectionem vniuerſi quemadmodum ſpecies.

PVNCTVM QVINTVM.

Num multitudo Angelorum ſit maior multitudine hominum qui ſunt, fuerunt, & erunt.

DIſſentiunt Doctores in ſolutione huius difficultatis, aliqui dixerunt nihil prohibere minorem eſſe numero Angelorum, quam numerum animarum, quę ſunt, fuerunt, & erunt, quidam affirmarunt tot eſſe Angelos beatos, quot futuri ſunt homines beati, alij æqualem exiſtimarunt eſſe numerum Angelorum, & hominum: cæterum in hac re incerta nihil definire, aut firmiter aſſerere audeo: valde tamẽ probabile arbitror Angelorum numerum excedere multitudinem hominum, id quidem ſuaderi poteſt, quia vnuſquiſque homo habet ſuum Angelum tutelarem,

Digitized by Google

telarem, & cuſtodem, ſed non omnes Angeli ſunt cuſtodes, quoniam illi ex infimo choro ſunt huic muneri deputati iuxta communem Theologorum ſententiam, ergo numerus Angelorum excedit multitudinem hominum, præterea non ſolum ſingulis hominibus, ſed etiam vrbibus, & prouincijs dantur Angeli cuſtodes.

Nota hic, quod quamuis ſit certum vnicuiq; homini datum eſſe Angelum cuſtodem non eſt, tamen certum vnum, & eumdem vni homini dumtaxat eſſe deputatum, qui in die Iudicij habiturus ſit curam congregandi ad reſurrectiouem cineres illius ſibi in cuſtodiam traditi, eumque in iudicium comitandi, vel ſucceſſu temporis habere cuſtodiam plurium hominum, quaſi poſt mortem vnius ſuſcipiat cuſtodiã alterius, ſed eſto admitteretur, quod vnus Angelus plures homines cuſtodiret adhuc ſuper ſunt octo alij chori beatorum Angelorum, & Dæmones omnes, qui videntur eſſe tertia pars Angelorum, quos Deus creauit iuxta illud Apoc. 12. Draco traxit ſecum tertiam partem ſtellarum.

PVNCTVM SEXTVM.

Sit ne maior numerus Angelorum, qui remenſerunt, quam numerus eorum, qui ceciderunt.

PRoculdubio dicendum eſt maiorem eſſe numerum eorum, qui remanſerunt, quod clarè ex illo Apocal. 12. in calce præcedentis puncti allegato colligatur, vbi habetur tertiam partem cecidiſſe, ergo duæ partes remanſerunt, perſuadetur ratione, quia in Angelis bonum eſt, vt in pluribus eo, quod ſunt intellectualis naturę, malum autem eſt, vt in paucioribus, in hominibus autem eſt oppoſitum, etenim in eis malum eſt, vt in pluribus, bonum vero eſt, vt in paucioribus, ergo multi plures fuerunt Angeli, qui remanſerunt, quàm qui ceciderunt.

Si quæratur quæ ſit cauſa, malum in hominibus eſſe vt in pluribus, bonum vero, vt in paucioribus.

Reſpondetur, quòd cauſa eſt duplex, altera eſt ob corruptionem naturæ ex peccato originali, alia eſt quia ſenſibilia nobis ſunt notiora, ex quibus homines magis ſequuntur ſenſum, quam intellectum.

Sed dubitabis circa Angelos, qui remanſerunt, num ſint in maiori numero Angeli miniſtrantes, quam aſſiſtentes.

De hac re tres fuerunt ſententiæ Doctorum, quidam dixerunt, æqualem eſſe numerum miniſtrantium, & aſſiſtentium, aliqui teſte D. Gregor. opinati ſunt maiorem eſſe numerum miniſtrantium, quam aſſiſtentium, nam quo ad miniſtrantes ponitur numerus non determinatus, cum dicitur à Daniele millia millium &c. ſed quo ad exiſtentes ponitur numerus determinatus, ſcilicet decies centena millia, alij verò, vt teſtatur Richardus de Lyra ſuper Danielem tenent, quod ſunt multo plures aſſiſtentes, quam miniſtrantes, quod ſatis innuit Daniel ſecundum literam communem, quæ decies plures numerat aſſiſtentes, quam miniſtrantes, nobiliores, namque creaturæ ſunt ſecundum Dionyſium.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num plures Angeli poſſint eſſe eiuſdem ſpeciei.

COntrouerſia eſt inter Doctores de hac re, quidã enim nulla ratione etiam diuina potentia non poſſe eſſe plures Angelos eiuſdem ſpeciei exiſtimarunt, aliqui iuxta principia Ariſtotelis, & iuxta id, quod ordo vniuerſi ex poſtulat, negauerunt pluralitatem numericam in Angelis, adeo vt multi eiuſdem ſpeciei eſſe nequeant, alij vero firmiter aſſeruerunt plures poſſe eſſe Angelos ſub eadem ſpecie a thoma hanc ſententiam in primis defenderunt Alex. Alex. 2. par. quæſt. 20. memb. 2. & D. Bonauen. in præſenti quæſtione, quos poſtea Doctores ſecuti ſunt, Scotus, & ſequaces in 2. diſt. 3. q. 7. & in quodlib. quæſt. 2. Durandus diſtin. 3. q. 3. Gabriel quæſt. 1. Marſilius quæſt. 3. art. 3. itaq; in hærendo S. Doctoris ſententię hanc primam pono concluſionem.

Plures Angeli eiuſdem ſpeciei diuina potentia eſſe poſſunt, probatur tali medio: Quod non inuoluit contradictionem fieri poteſt diuina potentia, ſed plures Angelos ſub eadem ſpecie nullam implicat contradictionem, ergo diuina potentia eſſe poſſunt.

Secunda cõcluſio. Species Angelica eſt de ſe multiplicabilis in plura indiuidua, probatur rationibus validiſſimis Doctoris ſubtilis.

Prima omnis quiditas quantum eſt ex ſe eſt communicabilis, ſed ſpecies Angelica eſt quiditas, ergo eſt de ſe cõmunicabilis, Maior probatur quia ſi quiditas omnis non eſſet communicabilis, vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectioris, quiditatiue, aut imperfectionis, non ratione perfectionis quoniam communicabilitas ſecundum fidem catholicam conuenit quiditati diuinæ, quæ ſummè perfecta eſt, nec ratione imperfectionis, quia communicabilitas conuenit quiditatibus compoſitis, quę ſunt imperfectæ.

Secunda ratio. Natura, quæ non eſt purus actus, poteſt determinari, & contrahi quantum eſt de re aliqua entitate poſitiua, ſed natura Angelica ſpecifica non eſt purus actus, ergo ipſa poteſt contrahi, & determinari ad eſſe hanc aliqua entitate poſitiua, & per conſequens poteſt plurificari in plura indiuidua.

Tertia ſicut impoſſibile eſt, quod genus arctetur, & determinetur ad vnam ſpeciem, ſic quod repugnet ſibi habere plures ſpecies, ita repugnat ſpeciei ſpecialiſſime arctari ad vnicum indiuiduum, adeo quod repugnet ſibi pluralitas indiuiduorum, ſed generi repugnat illud ſimpliciter, ergo & ſpeciei cuicumque repugnat, ita quod eſt contradictio plana ponere aliquam naturam ſpecificam, cui repugnet pluralitas indiuiduorum.

Tertia concluſio. Plures Angelos de facto eſſe eiuſdem ſpeciei eſt probabile, hæc concluſio eſt S. Doctoris in textu, & probatur teſtimonio patrum, Damaſcenus in primis in elementario cap. 12. ſic inquit plures Angelos in eadem ſpecie produxit, vt communicantes ad inuicem naturam gaudeant ad inuicem, & naturali beatitudine copulari ad inuicẽ ſecure, & amicabiliter diſponantur, item lib. 1. c. 7. ſic

Digitized by Google

ſic ſcribit ea, quæ ſola indiuidua continet ſpecies infimas vocari, eiuſmodi inquit ſunt Angelus, equus & c. præterea S. Auguſt. de Gen. ad literam lib. 12. cap. 29. poteſt ait fieri, & etiam in ſpiritibus, vel intellectualibus multos quoſdam gradus quiſque eſſe concedat, aut ſi ipſos, ſi poſſit, oſtendat, eosq; diſtinctos iuxta aliquem prouectum magis, vel minus illuſtriũ reuelationum, & paucis interiectis, ſed quot, & quãtæ ſingulorum generum ſint differentiæ, vt in vnoquoque aliud alio gradatim ſuperetur, ignorare me fateor.

Item Gregorius Niſſenus in lib. de creatione hominis cap. 18. aſſerit infinita Angelorum millia conſiſtere in eadem eſſentia.

Sed & quod magis hanc ſententiam confirmat, eſt quod non nulli patres innuere videntur omnes Angelos eſſe eiuſdem ſpeciei, Anſelmus enim lib. 2. cur Deus homo cap. 21. omnes inquit Angeli ſunt vnius naturæ; Athanaſius in quæſtionibus ad Antiochum ſicut ait Angeli vnius ſpeciei ſunt, ita credimus de noſtra natura & quæſt. 8. ſic loquitur ſubſtãtia certè, vt hominum ſic, & Angelorum eſt vna. Gregorius Naziazenus in oratione in laudem virginitatis omnes inquit inter ſe miro iunxit concordia nexu, idem quiſq; ſibi natura eſt omnibus vna, vnaq; mens, ſimulq; Dei rapiuntur amore.

Baſilius lib. 3. contra Eunomium Angeli inquit omnes, vt appellationis vnius ſic eiuſdem etiam naturæ inter ſe, cęterum quia de hac re nihil eſt certum quoniam ex ſcripturis nihil certi colligitur, & rationibus naturalibus inueſtigari non poteſt, ſuſtinendo quod naturæ angelicæ plures ſint ſpecies, quarũ quælibet ſit numeraliter plurificabilis ad prædicta teſtimonia ſanctorum reſponderi poteſt nomine naturæ ſubſtantiæ, ac ſpeciei Angelicæ eos intellexiſſe naturam, & ſpeciem ſubalternam, non autem ſpecialiſſimam, & athomam.

Sed argues. Ordo indiuiduorum in eadem ſpecie eſt imperfectus, ergo non eſt tribuendus Angelis, ſed ſolus ordo ſpecificus, quemadmodũ etiam corpora cœleſtia ob ſuam perfectionem, differunt omnia ſpecie, quibus tamen Angeli ſunt perfectiores.

Amplius multiplicatis indiuiduorum in eadem ſpecie eſt propter conſeruationem ſpeciei, ergo in Angelis eſt ſuper vacanea, cum non corrumpantur.

Ad primum reſpondetur, quod quamuis ordo indiuiduorum ſit imperfectior, quàm ordo ſpecierũ, non tamen eſt remouendus ab Angelis quemadmodum licet gradus genericus ſit imperfectior, quam ſpecificus, non tamen negatur huiuſmodi gradus genericus in Angelis.

Ad illud, quod adducitur de corporibus cœleſtibus, quod omnia ſint diuerſæ ſpeciei, dicẽdum quod ratio non eſt, quia illis repugnet imperfectio ordinis indiuiduorum in eadem ſpecie, ſed quia non fuit neceſſarium, aut vtile vt eſſent plures cœli eiuſdem ſpeciei, neq; id Deus voluit, propterea quod ad perfectionem vniuerſi minimè expediebat, ſecundo dicitur quod in corporibus cœleſtibus eſt tantum vnũ indiuiduum in vna ſpecie, quia illud conſtat ex tota ſui materia actuali, & potentiali.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quia alias ſequeretur, quod non eſſet neceſſarius Filius in diuinis, cum in Patre conſeruaretur natura diuina, item dato quod Adam non peccaſſet, fuiſſet multiplicatio hominum, qui tamen eſſent immortales.

Secundo reſpondetur, quod ſaluatio ſpeciei non eſt præciſa ratio multiplicationis indiuiduæ, licet ſit aliqualis ratio in generalibus, & corruptibilibus.

Tertio reſpondetur, quod multiplicatio indiuiduorum non eſt tantum propter conſeruationem ſpeciei, alias non deberent plura indiuidua produci, quam duo, vel tria, vel quot ſufficerent ad ſpeciẽ conſeruandam, ſed eſt etiam ob alias cauſas, & vtilitates, ad quas Deus ordinauit: Hinc Auctor ſoluens ſecundum dicit, quod ratio potentiſſima multiplicationis in hominibus, & Angelis eſt diuinæ potentiæ, & ſapientiæ, & bonitatis declaratio, & collaudatio.

QVAESTIO SECVNDA.

An diſtinctio perſonalis ſit ſubſtantialis, vel accidentalis.

HAec quæſtio pendet à priori iam declarata, ſi enim in Angelis ponenda eſt diſcretio perſonalis, cum quodlibet ens ſit ſubſtantia, vel accidens, iure inueſtigandum erat, num eiuſmodi diſcretio ſit ſubſtantialis, vel accidentalis.

In corpore Auctor tres recenſet ſententias, quarum primam, & ſecundam redarguit, tertiam amplectitur, defendit, & probat.

Prima affirmauit diſcretionem perſonalem eſſe proprietatem accidentalem ab accidentibus cauſatam, hanc infringit S. Doctor dupliciter, primo ratione, quia indiuidua differunt ſecundum ſubſtantiam non ſecundum accidentalia tantum, ergo diſcretio perſonalis eſt ſubſtantialis, ſecundo redarguit auctoritate Magiſtri in litera dicentis, quod prima conſideratio circa Angelum eſt de ſubſtantia eius, & ſub illa conſideratione comprehendit diſcretionem Angeli perſonalem, ergo illa eſt ſubſtantialis.

Secunda ſententia ſuſtinuit eſſe proprietatem accidentalem non ab accidentibus cauſatam, ſed à ſubſtantia, ſiue à principijs ſubſtantialibus, improbat Auctor tali medio.

Perſona dicit idem, quod ſuppoſitum rationalis naturæ, vt eſt in genere ſubſtantiæ, ergo perſonalis diſtinctio non dicit proprietatem accidentalem, ſed ſubſtantialem.

Tertia opinio aſſeruit diſtinctionem perſonalem principaliter eſſe quid ſubſtantiale quamuis ſe habeat per modum accidentis, hanc ſequitur Auctor, in qua explicanda hunc ordinem ſeruat, primo docet quid importet diſcretio indiuidualis, ſecundo quid importet dignitas perſonalitatis, tertio colligit concluſiones reſponſiuas.

Quo ad primum Diſtinctio indiuidualis dicit duo, primo indiuiſionem, ſecundo diſcretionem; probat Auctor, quoniam indiuiduum eſt indiſcretum à ſe ipſo, & diſtinctum ab alio, & ſic diſcretio indiuidualis dicit aliquid ſubſtantiale, & aliquid accidentale ratione indiuiſionis importat aliquid ſubſtantiale, ratione autem diſtinctionis ab alio dicit aliquid accidentale.

Circa ſecundum dignitas perſonalis dicit duo, quorum alterum eſt nobilitas naturæ rationalis, quæ ſuper omnes naturas creatas irrationales, aliud eſt eminentia actualis ſuper

per

per omnes naturas exiſtenter, cum ea in eodem ſuppoſitio ſcilicet natura totius compoſiti, quæ eſt dignior quacumque parte, prima nobilitas eſt eſſentialis, quia competit ex parte eſſentiæ ſuæ, ſcilicet intellectualitatis, ſecunda dignitas eſt accidentalis.

Quantum ad tertium ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ prima. Diſcretio perſonalis principaliter dicit, quid ſubſtantiale, hæc concluſio poteſt probari rationibus, quæ ſunt in argumento contra.

Secunda concluſio. Diſcretio perſonalis conſequenter importat accidens, quod conſequitur formam in materia, vel naturam in ſuppoſito: probatur, ad eſſe diſcretum, ſequitur numerus, ſed numerus eſt accidens; ergo.

Tertia concluſio. Perſonalis proprietas eſt ſubſtantialis, & accidentalis ad aliud, & aliud relata, probat Auctor, nam ſi ſubſtantiale dicatur, quod immediatè ſequitur ſubſtantiam, ſic eſt ſubſtantialis, ſi vero dicatur ſubſtantiale quod genus ſubſtantiæ egreditur quodam modo ſic, & quodammodo non, ſimiliter ſi accidentale dicatur, quia cauſatur ab accidentibus, tunc proprietas perſonalis non eſt accidentalis, ſi vero accidentale vocetur eo quia in genere accidentis reperitur, ſic poteſt dici quod ſit quodammodo accidentalis, & quodammodo non,

Ad intelligentiam quæſt. tria ſunt diſcutienda.

Primum quid addat diſcretio perſonalis ſuper diſtinctionem indiuidualem.

Secundum qua ratione Angeli perſonis differre dicantur.

Tertium qualiter diſcretio perſonalis attribuatur Angelis, cum non inueniatur in veteri teſtamento, negatur in nouo.

PVNCTVM PRIMVM.

Diſcretio perſonalis, quid addat ſuper diſtinctionem indiuidualem.

PRo reſolutione huius dubitationis notandum ſecundum Auctorem in textu, quod diſcretio indiuidualis includit indiuiduationem, & cõſequenter diſtinctionem: porrò indiuiduatio oritur ex principiorum ſubſtantialium in diuiſione, & appropriatione, quæ quidem principia, dum inuicem cõiunguntur, approprian ſe, & indiuiduũ faciunt, perſonalis autem diſcretio ſuper hanc addit dignitatem perſonalitatis, quæ dignitas præſefert nobilitatem creaturæ rationalis, ac eminentiam actualem ſuper omnes naturas exiſtẽtes in ea, exempli gratia Petrus continet in ſe multas naturas, eo quia plures entitates diuerſorum prædicamentorum habet, ſed nulla entitas eſt perſona niſi illa, quæ habet actualẽ eſſentiam ſuper omnes naturas exiſtentes in Petro, quæ eſt ipſemet Petrus. Hinc Theologi vnanimiter fatentur naturam humanam in verbo diuino non eſſe perſonam, quia habet eminentiorem entitatem ſcilicet, verbum diuinum, cęterum ſi per potentiam abſolutam dimitteretur nunc natura humana tunc eſſet verè perſona, vt videbitur in tertio, nam illa dignitas amitti poteſt non ſolum per dependitionem, ſed etiam per dignioris ſuperinductionem inquit Auctor in reſponſione ad quartum.

Ex his colligo tria dicta ſiu placita S. Doctoris.

Primum proprietas perſonalis importat de principali ſignificato aliquam entitatem ſubſtantialem ipſis perſonis, id eſt, Angelis, nam perſona non eſt aliud, quam indiuidua ſubſtantia rationalis naturæ.

Secundum proprietas perſonalis ex conſequenti connotat aliquod accidentale, nempè comparationem ad alteram perſonam, reſpectu cuius habet diſtingui, & numerari, vt docet Auctor in ſolutione ſecundi argumenti.

Tertium huiuſmodi accidentale nõ cauſatur, nec ortum habet ab accidente, ſed à principijs ſubſtantialibus, quemadmodum & vnitas, quæ eſt principium numeri ortum habet à principijs ſubſtantiæ accidentaliter ad ipſam relatis, hæc tria dicta hauriuntur tum ex corpore quæſt. tum etiam ex ſolutione argumenti.

PVNCTVM SECVNDVM.

Qua ratione Angeli à perſonis differre dicantur.

ADuertendum vt refert S. Doctor in ſecundo argumento, quod ſecundum Richardum de S. Victore in libro de Trinitate exiſtentia tribus modis variari poteſt, primo ſecundum ſolam rei qualitatem, quando ſcilicet, pluribus perſonis eſt vna, eademque origo per omnia ſingulis, tamen ſingularis propriaque ſubſtantia, plures namque ſubſtantiæ ſine differenti qualitate omnino eſſe nequeunt.

Alio modo variari poteſt exiſtentia ſecundũ originem quando ſcilicet, pluribus perſonis eſt vnum, & indiferens eſſe, & inueniuntur ſecundum originẽ ad inuicem differentiam habere ſic, quod vnus originem habet, alius origine caret, vel ſi originem habent, origo vnius differt ab origine alterius.

Tertio variatur exiſtentia tam ſecundum rei qualitatem, quam ſecundum originem, quando ſcilicet, ſingulis perſonis eſt ſubſtantia ſingularis, & propria origo diuerſa vt in humana natura contingit, in qua eſt diſtinctio ſecundum qualitatem, & originem; eſt enim qualitas propria, & ſingularis, per quam vnus homo differt ab alio, & ſimiliter origo propria, nam aliud eſt principium iſti, & aliud illi, in Angelica vero natura nulla eſt propagatio, ſed ſola ſimplex creatio, eſt enim omnium ſimul vnum ſolum, indifferenſque principium, in ipſa tamen tot ſunt ſubſtantiæ, quot perſonæ, & idcirco Richardus ait eus differre qualitate, in diuinis autem perſonis nihil omnino diſſimilitudinis, nihil inæqualitatis, & ideo ſecundum qualitatem differre non poſſunt, reſtat ergo vt credatur ſecundum modum originis differentiam habere, ſi vna extet à ſe ipſa, altera ab alia originem habeat.

Ex dictis Richardi colligit Alex. Alen. in Angelis reperiri diſtinctionem perſonalem ſecundum abſolutam, & naturalem qualitatem hypoſtatis naturæ Angelicæ, quæ qualitates ſunt, perſpicacitas intelligentiæ, ac voluntatis facultas, quæ ſequuntur ſimplicitatem eſſentiæ, verum quia diſtinctio per accidentalia iſta non inducit ſubſtantialem diſtinctionem, ideo dicendum cum Seraphico Doctore, quod ſicut diſcretio indiuidualis eſt ex exiſtentia formæ naturalis in materia, ſic perſonalis diſcretio eſt ex

exiſtentia

Digitized by Google

exiſtentia naturæ intellectualis, & ſupereminentis in ſuppoſito, & propterea diſtinctio illa eſt a ſubſtantiali principio non accidentali.

Quod autem aſſerit Richardus diſcretionem perſonalem in Angelis eſſe per qualitatem Sanctus Doctor ait qualitatem bifariam poſſe intelligi, vnomodo quantum ad rem, ſecundo quantum ad modum dictum Richardi exponitur, ſecundomodo non primo, hinc qualitas á Dialecticis duplex eſſe fertur, vna ſubſtantialis, altera accidentalis, differentia nāque importat ſpeciei eſſentiam per modum qualitatis, quia per modum qualificantis, & determinantis genus ad ipſam ſpeciem, ideo prędicatur in quale de ipſa ſpecie; prætereca ſecundæ ſubſtantiæ teſte Ariſt. in prędicamentis cap. de ſubſtantia ſignificant quale quid, ſecundo reſpondet Auctor Richardum loqui de deſtinctione perſonali quantum ad noſtrā cognitionem, quæ cum ſit per qualitates accidentales dixit perſonas creatas diſtingui qualitate.

Si obijciatur, quod Damaſcenus lib. 3. cap. 11. ait quod indiuiduatio fiat per accidentia.

Præterea ſecundum Porphir. indiuiduum conſtat ex proprietatibus, quarum collectionem impoſſibile eſt in altero reperire, ſed illæ proprietates ſunt accidentia, ergo.

Ad has duas auctoritates Damaſceni, & Porphyrij reſpondetur eas eſſe intelligendas de principio diſcretionis perſonalis manifeſtatiuo, non factiuo, manifeſtatur enim Socrates eſſe aliud ſuppoſitum a Platone per diuerſa accidētia, quæ in eis ſunt & ideo Auctor reſpondens ad tertium inquit Porphyrium loqui ſecundum rationem, & agnitionem, non ſecūdum rem. Scotus diſt. 3. quæſt. 4. inquit, quod duplex eſt differentia ſiue diſtinctio, quædam dicitur prima, quæ eſt gemina, vna dicitur formalis, quæ fit per differentias ſpecificas, altera materialis ſiue indiuidualis, quæ fit per differentias indiuiduales, aliā eſt differentia ſecundaria, & concomitans, quæ extrinſeca nuncupatur; applicando diſtinctionem; ad propoſitum dicitur, quod accidentia faciant differentiam ſecundam, & concomitantem extrinſecam & numeralem, & quamuis in explicatione differentiæ, qua indiuidua eiuſdem ſpeciei diſtinguuntur, vtamur accidentibus, in quibus indiuidua non conueniunt, id efficimus, quia hæc ſunt notiora, vt per hæc prima differentia manifeſtetur, & hæc reſponſio conſona eſt ſolutioni traditæ a Sancto Doctore.

PVNCTVM TERTIVM.

Qualiter attribuatur diſcretio perſonalis Angelis, cum neque in veteri, neque in nouo teſtamento inueniatur Angelum dici perſonam hic, vel ibi.

HVgo de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis parte 5. cap. 8. aſſerit quatuor eſſe attributa Angelo, primum eſt ſimplicitas ſubſtantiæ, ſecundū diſcretio perſonalis, tertium forma ſapientiæ, & intelligentiæ rationalis, quartum poteſtas libere voluntatis inclinandæ ſiue in bonum, ſiue in malum, & quantum attinet ad ſecundum attributum dicendum, quod, & ſi diſcretio perſonalis in nouo, vel veteri teſtamento expreſsè non habeatur, habetur tamen implicitè, cognoſcitur enim Angelus eſſe ſubſtantia indiuidua diſtincta ab alio ex hoc, quod plures Angeli ſimul apparuerunt, vt Geneſ. 18. & 19. item Luc. 2. facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cęleſtis &c. Item Matth. 4. acceſſerunt Angeli, cognoſcitur etiam eſſe rationalis natura, ſiue intellectualis ex multiplici officio, dignitate, & opere, a quibus concipiuntur hęc nomina, Michael, Gabriel, Raphael, Cherubin, Seraphin, & ita tota ratio perſonæ elicitur ex veteri, & nouo teſtamento.

Secundo dicendum, quod ſicut nomen perſonæ dictum de Deo, quamuis non habeatur expreſsè, veruntamen, vt ait D. Auguſtinus lib. de Trinit. catholici quadam neceſſitate ducti ſunt, vt dicerent tres eſſe perſonas, ita quadam ratione duci poterāt ad dicendum diuerſos Angelos diuerſas eſſe perſonas, haud ſecus diuerſos homines diuerſas eſſe perſonas fatemur.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum diſcretio perſonalis ſit á parte principij formalis, vel materialis hoc eſt an proueniat a forma, vel a materia.

NOta, quod eſt eadem quæſtio de indiuiduatione, quę mouetur nunc de perſonali diſcretione, propterea Sanctus Doctor in primis explicat, a quo veniat indiuiduatio, deinde vnde ſit perſonalis diſcretio.

Pro quo aduertendum rem tribus modis intelligi indiuiduari, vnomodo intentionaliter, & ſic indiuiduatur per mentis conceptum in anima ſcilicet concipitur, & repræſentatur per hoc nomen indiuiduum, quod eſt nomen ſecundæ intentionis, aliomodo intelligitur res indiuiduari formaliter, ſicque indiuiduatur negatiuè, quia indiuiduum idem eſt, quod in ſe indiuiſum, tertio originaliter, & hoc modo inueſtigatur in quæſt. num indiuiduatio proueniat a forma vel materia, & referuntur tres ſententiæ.

Prima ſuſtinet indiuiduationem oriri a materia, quoniā indiuiduum vltra ſpeciem non addit niſi materiam.

Secunda tuetur indiuiduationem ortum habere á forma ſi quidem vltra formam ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt forma indiuidualis.

Tertia indiuiduationem conſurgere ex actuali coniunctione materiæ cum forma, ex qua coniunctione vnum ſibi appropriat alterum: hanc ſententiam amplectitur Auctor, ſi quidem prima opinio præſefert difficultatem, quomodo materia, quæ eſt omnibus communis, ſit principale principium, & cauſa diſtinctionis.

Secunda ſimiliter difficultatem inuoluit quo pacto ſit tota, & præcipua cauſa diſtinctionis numeralis, cum omnis forma quantum eſt de ſe nata ſit habere aliam ſibi ſimilem.

Quocirca Sanctus Doctor hanc ponit concluſionem. Indiuiduatio in creaturis conſurgit ex duplici principio, probat quia indiuiduum habet eſſe, habet etiam exiſtere, ſed exiſtere dat materia formæ, eſſendi vero actum largitur forma materiæ, ergo indiuiduatio conſurgit ex materia, & forma.

Si inquiratur vtrum horum ſit principalius indiuiduationis principium.

Reſpondet

Digitized by Google

Ad primum reſpondetur, quod quantitatis non eſt principium multiplicationis formæ, licet concomitetur, ſed formæ per aliqua ſibi intrinſeca multiplicantur prius natura, quam in alia, & alia materia, vel parte materiæ recipiantur.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd quantitas bene diuiditur in partes eiuſdem rationis ſicut totum integrale, vel quaſi, & quantitatiuè, & primo ſibi conuenit hoc, vnde nec ſubſtantia diuiſibilis eſt potentia prima ad diuiſionem dimenſiuam, vel quantitatiuam, niſi per quantitatem, ſed diuiſio iſta non eſt illa, quam priuat indiuiduum, ſed magis diuiſio alicuius ſicut totius in partes ſubiectiuas, & huiuſmodi, non primo conuenit quãtitati, ſed ſubſtantiæ, nec ſubſtantiæ conuenit per quantitatem, ſicq; patet rationem diuiſibilitatis in partes quantitatiuas ineſſe cuicumq; per quantitatem, ſed non rationem diuiſibilitatis in partes ſubiectiuas, hęc enim conuenit cuilibet generi, & ſuperiori, quod diuiditur in ſua inferiora.

Nota ad intelligentiam huius reſponſionis, quod totum vniuerſale, & totum quantitatiuum ſunt alterius rationis, nam toti quantitatiuo prout eſt tale competit quantitas, per quam eſt diuiſibile in partes quantitatiuas, toti autem vniuerſali quantitas formaliter non conuenit indiuiſibili in partes ſubiectiuas, quæ ſunt alterius rationis à partibus totius quantitatiui.

Rurſus totum vniuerſale diuiditur in partes, de quibus prædicatur in recto, adeo quod quælibet pars eius eſt ipſum, nam quælibet pars ſubiectiua animalis eſt animal; homo enim eſt animal, equus eſt animal &c. totum vero quantitatiuũ de ſuis partibus non prædicatur, nam ſi corpus diuiditur in pedes, & caput, nec pedes ſunt ipſum corpus, nec caput eſt corpus.

Secunda concluſio nulla ſubſtantia indiuiduatur per aliquod accidens, hæc concluſio eſt S. Doctoris in præcedenti quæſt. & Scoti, ac ſequacium: perſuadetur primo ſic ſubſtantia ſecundum totam ſuam coordinationem eſt prior omni accidenti natura, diffinitione, & tempore, ergo non indiuiduatur per accidens; conſequentia patet, quia nunquam prius in ſua prioritate dependet à poſteriori.

Quod ſi dicas ſubſtantiam eſſe priorem accidenti in eſſendo, non tamen indiuiduando, contra ſubſtãtia eo modo eſt prior omni accidente, quo eſt ſubiectum omnium accidentium, ſed non eſt ſubiectum omnium accidentium niſi inquantum hæc, ergo vt hic præcedit ſimpliciter omne accidens.

Secundo probatur in qualibet coordinatione circumſcripto quocumque alio alterius coordinationis eſt ratio ſpeciei, ſed de ratione ſpeciei eſt, quod ſit prædicabilis de pluribus differẽtibus numero per porphyriũ, ergo in qualibet coordinatione eſt per ſe indiuiduum, de quo ſpecies prædicatur, ergo &c.

Sed obijcies, quod Damaſcenus in Logica ſua. c. 9. Quod ſubſtantiales differentiæ circa materiã conſiderantur, & ſpeciem conſtituunt, accidẽtia autem hypoſtatum ſunt conſtitutiua, item in ſentenrijs lib. 3. cap. 6. dicit, quod hypoſtaſes non differunt ſecundum ſubſtantiam, ſed tantum ſecundum accidens.

Solutio huius obiectionis patet in ſecundo puncto præcedentis proximæ quæſtionis.

Secundo reſpondetur cum Scoto, quod accidens capitur bifariam, vno modo impropriè pro extraneo, pro omni illo, quod eſt extra rationem formalem alicuius, alio modo propriè, vt eſt vnum prædicabile diſtinctum ab alijs, quod adeſt, & abeſt. Damaſcenus, cum ait quod differentia numeralis ſit ab aliquo accidente, accipit accidens primo modo, & non ſecundo modo, ſiquidem differentia indiuidualis, qua natura ſingularizatur, non includitur in ratione formali ipſius.

PVNCTVM TERTIVM.

Num materia ſit ratio, & principium indiuiduandi naturam.

COmplures Doctores partem affirmantem tenuerunt, qui tamen in diuerſas ſententias abierunt, quidam enim arbitrati ſunt materiam ſignatã, quæ eſt materia prima non vt actu habens quantitatem, ſed pro vt eſt capax huius quantitatis, & non alterius eſſe principium indiuiduationis, non nulli exiſtimarunt materiam, quatenus eſt radix huius quantitatis, & non alterius eſſe principium indiuiduandi naturam, ſicque tam primæ, quam ſecundæ claſſis Doctores diſtinctionẽ numericam vnius ſubſtantiæ materialis ab alia in quantitatem tanquam in vltimam rationem diſtinctiuã reduxerunt contrariam ſententiam, defendunt S. Bonauent. in quæſt. & Doctor ſubtilis diſt. 3. q. 6. cum ſequacibus, ideo iuxta placita tantorum Doctorum ſit hæc cõcluſio. Materia non eſt ratio, ſeu principium indiuiduandi naturam, probatur primo ratione ab Auctore aſſignata nihil quod eſt vnum in omnibus, & principiũ diſcretionis, ſed materia quantum eſt de ſe, vna eſt, ergo nullo modo eſt principium diſcretionis, & per conſequens non eſt ratio indiuiduandi naturam.

Secundo probatur ratione Scoti materia eſt eadẽ in generato, & corrupto, ergo habet eandem ſingularitatem in generato, & corrupto, & ſic generatum, & corruptum erit idem numero.

Tertio perſuadetur ratione Auicennę 2. Metaph. illud, in quo nulla eſt diuerſitas, & diſtinctio non poteſt eſſe cauſa diuerſitatis, & diſtinctionis, ſed in materia nulla eſt diſtinctio, vel diuerſitas, ergo.

Quarto prædicamentum ſubſtantiæ ſibi ipſi eſt ſufficiens abſq; habitudine ad aliquid aliud alterius prædicamenti, ergo inuenitur in eo perfecta ratio indiuidui ad ipſum per ſe ſequi ſibi abſq; ordine ad quantitatem, conſequentia eſt manifeſta, quia aliter prædicamentum ſubſtantiæ non eſſet ſibi ſufficiens, quia indiuiduum per ſe requiritur ad ipſum, cũ per illud in deſcendendo claudatur.

Quinto materia prima non recepit immediate in ſe quantitatem, ſed totum compoſitum, ergo non primo ſignatur per quantitatem ipſa materia, ſed ipſum compoſitum, ergo potius ipſum compoſitum eſt principium indiuiduandi, quàm ipſa materia ſignata.

Amplius ſi materia ſignata quantitate eſt principium indiuiduationis, quæro vel illa ſignatio materiæ per quantitatem eſt aliquid re ipſa diſtinctum à materia,

Digitized by Google

materia, vel idem re ipſa cum ea; ſi primum, neceſſariò erit accidens, ergo non poteſt eſſe ratio formalis indiuiduandi ſubſtantiam, ſi ſecundum, id non poteſt eſſe, quia illa ſignatio materię neceſſariò dependet à quantitate, ergo non poteſt eſſe idem realiter ipſi materiæ; conſequentia probatur, quia nihil dependens à poſteriori naturaliter, & re ipſa diſtincto à priori poteſt eſſe idem realiter cum priori, ſed illa ſignatio neceſſario dependet à quantitate, quæ eſt naturaliter poſterior materia, & ab ea realiter diſtincta, ergo illa ſignatio nullatenus materiæ identificare poteſt.

Præterea ſi materia eſſet principium indiuiduationis, ſequeretur, quod materiæ eſſet materia: probatur, quia quod eſt natura vniuerſalis non contrahitur ad eſſe indiuiduale niſi per materiã iuxta primam opinionem, ſed ita eſt, quod materia eſt quædam natura vniuerſalis habens ſub ſe indiuidua, ergo determinabitur materia ad eſſe indiuiduale per aliam materiam.

Sed argumentaberis, quod Ariſt. 7. Metaphy. ait generans non generat aliud niſi propter materiam, ergo materia eſt principium indiuiduationis ſubſtantiæ.

Item Ariſt. 12. Metaphyſ. vnitatem cœli ex virtute motoris, & vnitatem motoris ſpecificam, & numericam per hoc, quod non habet materiam, ergo materia eſt ratio, & principium indiuiduandi naturam.

Ad primum reſpondetur, quod generans à genito bene diſtinguitur in materia, habet enim aliam, & aliam materiam, ita etiam aliam, & aliam formã, ſed non ſequitur ex hoc, quod materia ſit principiũ indiuiduationis.

Vel reſpondetur, quod cum Ariſt. inquit generãs generat aliud propter materiam poteſt intelligi bifariam, vno modo propter materiam tanquam per principium diſtinctiuum ſimpliciter, alio modo propter materiam tanquam per principium diſtinctiuũ diſtinctum contra aſſimilatiuum, primo modo non eſt intelligendum dictum Philoſophi, ſed ſecundo modo.

Pro cuius reſponſionis dilucidatione aduertendum, quod diſtinguendo principium aſſimilatiuum contra principium diſtinctiuum forma eſt principium aſſimilandi compoſitum in vnitate formę productæ, non quidem numerali, ſed naturæ, & ſpeciei, & materia cum non ſit principium aſſimilatiuum, quia non eſt actus & qualitas eſſentialis, vt eſt forma, dicitur eſſe principiũ diſtinctiuum diſtinctum contra aſſimilatiuum.

Vel poteſt dici, quod generans generat aliud propter materiam, ſicut propter cauſam pręexiſtentem alietatis, & diſtinctionis, modo licet forma geniti dicatur eſſe cauſa diſtinctionis, non eſt tamen cauſa præexiſtentis, & diſtinctionis, ſed ſola eius materia eſt ſic cauſa præexiſtens.

Ad aliud deſumptum ex Ariſt. 12. Metaphyſ. dicendum, quod ibi Philoſophus intendit excludere à primo motore non ſolum materiam, quæ eſt altera pars compoſiti, ſed etiam materiam, quæ eſt contrahens quiditatem, quia talis materia contrahens non poteſt eſſe in aliquo, niſi illud ſit potentiali ad aliud, hoc eſt ad aliquam realitatem contrahentem, & quaſi perfectibili per ipſam, ſed cum ſecundum ipſum Ariſt. 1. motor ſit endelechia, & purus actus, ſequitur quod nullam habebit materiam loquendo de materia vtroque modo.

Secunda concluſio. Materia eſt cauſa ſine qua indiuiduationis, non autem ſicut tota cauſa: hæc concluſio colligitur ex S. Doctore in ſolutione vltimi, probat, quia materia conuenit ad indiuiduationem rei materialis, ſicut cauſa intrinſeca illius rei, tametſi non ſit principium formale indiuiduationis.

Notandum ſecundũ Scotum in 7. ſuæ Metaphy. & 3. diſt. huius quod forma, & materia opponuntur relatiue, & quia quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur & reliquũ, ſicut forma apud Philoſophos ſumitur duobus modis, videlicet pro forma partis, quæ eſt altera pars eſſentialis compoſiti ſicut anima reſpectu hominis, & pro forma totius ſicut humanitas, quæ eſt idem, quod quiditas, pariter materia ſumitur dupliciter, quia quędam eſt materia, quæ opponitur formæ partis, & hæc eſt materia, quæ eſt principium eſſentiale conſtituens rem cum forma, & vniuens per ſe, altera eſt materia, quæ opponitur formæ totius, & ipſi quiditati, & per conſequens eſt extra rationem quiditatis formaliter, & hæc eſt materia, quæ eſt differentia, ſeu proprietas indiuĩdualis, & iſta materia cauſa exiſtit, propter quam indiuidua multiplicantur numero in eadem ſpecie, & forma eſt cauſa conuenientiæ. ſ. forma, quæ eſt quiditas, iuxta illud porphyrij participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo, & ſic ſecundum Scotum poſſunt gloſſari auctoritates Ariſt. in 5. & 7. primæ Philoſophiæ, quę videntur ſonare, quod quę numero differunt, propter materiam differunt, ſed de hoc negotio diffusè agendum eſt in ſexto puncto ſuper hanc quæſt.

PVNCTVM QVARTVM.

Num forma ſit principium indiuiduandi naturam.

SAnctus Doctor adducit quorundam ſententiam, qui arbitrati ſunt indiuiduationem eſſe à forma, perſuaderi quidem poteſt horum opinio, primo auctoritatibus comentatoris, prima eſt in ſecundo de anima comento 7. vbi Philoſophus diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum, inquit, quod forma eſt, per quam indiuiduum fit hoc, ſecunda eſt in eodem libro, & comento compoſitum non eſt vnum niſi per formam, tertia eſt in eodem libro coment. 9. indiuiduum eſt indiuiduum per formã quarta eſt in 7. Metaph. cõmẽt. 5. vbi dicit, quod ſubſtantia demonſtrata nõ eſt vna niſi per formam.

Secundo comprobari valet prædicta opinio rationibus, prima eodem eſt aliquid indiuiduum & exiſtens in actu, ſed per formam eſt aliquid ens, & exiſtens in actu, ergo.

Secũda eodem eſt aliquid, & eſt vnum, quia idem eſſe vnum eſſe, ſed per formam aliquid eſt, vel habet eſſe, quia forma dat eſſe, ergo & vnum eſſe, & per conſequens indiuiduum eſſe.

Cæterum hæc ſententia à S. Doctore in textu à Scoto, & alijs non tenetur, iureque impugnatur, primo

primo

Digitized by Google

mo quiā forma eſt principium, & ratio conuenientiæ indiuiduorum in ſpecie, cum det eſſe ſpecificum, ergo non eſt principium indiuiduandi naturam. Præterea forma pertinet ad quiditatem, & rationem ſpeciei, ergo non eſt principium indiuiduationis, patet conſequentia, quia principium iudiuiduationis non ingreditur rationem ſpeciei, ſicut nec indiuiduum.

Rurſus per formam non repugnat alicui diuidi in multa, ſicut nec ſpeciei, vel quiditati includenti formam, ergo forma non eſt principium indiuiduandi naturam.

Ad auctoritates adductas pro corroboratione primæ opinionis reſpondetur, quòd per formam aliquid, & vnum numero, & indiuiduum non ſicut per immediatum, & proximum fundamentum repugnãtiæ ad diuiſionem, ſed ſicut per cauſam intrinſecam, & principaliorem eius, quod eſt vnum numero, vel indiuiduum quemadmodum actus eſt pars principalior, quam potentia alicuius compoſiti ex materia, & forma, actu, & potentia.

Ad primam rationem dicendum, quod forma numero vna eſt principium cauſale eſſendi vnum numero, & ſpecie, idcirco per ipſam eſt aliquid vtrumq; cauſaliter, ſed non formaliter, & tanquam immediato, & proximo fundamento repugnantiæ ad diuiſionem.

Ad ſecundam reſpondetur quod forma, vnde forma non dat eſſe indiuiduale, vel ſingulare, ſed magis eſſe ſpecificum, & per conſequens non largitur eſſe indiuiduale numero vnum, ſicut proximum fundamentum indiuiſionis, vel repugnantiæ ad diuiſibilitatem, quamuis concurrat cum materia ad conſtitutionem indiuidui.

PVNCTVM QVINTVM.

Num per actualem exiſtentiam natura indiuiduatur.

SAnctus Doctor in præcedenti quæſt. aſſerit diſcretionem indiuidualem eſſe ex exiſtentia formæ naturalis in materia.

Pro cuius ſententiæ declaratione tria ſunt obſeruanda. primum in natura prout in ſe quædam eſſentia eſt, indifferentiam habet ad eſſe in vno, aut in pluribus, vt docet Auicen. 5. metaphyſ. ſuæ, ſed per exiſtentiam, quam habet a Deo eſſentia determinatur ad exiſtendum in iſto, aut in illo, & ſic multiplicari poteſt effectiuè quidem à cauſa agente, completiuè vero per actuale eſſe, ſeu ſubſiſtere quod ſuppoſitorum eſt, ſicut & operari.

Secundum quod eſt obſeruaudum, eſt, quod quãuis eſſe communiſſimè accipi queat, ſicut eſſentia, tamen vt eſt terminus realis productionis neceſſariò eſt quid indiuiduale, & limitatũ; nam indiuiduũ actu exiſtens terminat generationem primo.

Tertium quod exiſtentia non eſt ratio præciſa indiuiduandi naturam, ſed eſt ratio concomitans, eo quia, vt docet Scotus, actualis exiſtentia non per ſe pertinet ad coordinationem prædicamentalem, cum natura prius ſit per ſe in genere ſubſtantiæ, quam exiſtat, accidit enim ſibi quod exiſtat adhoc, quod ſit in genere, diſtinguit tamen vltimate diſtinctione, quæ eſt extra totam per ſe coordinationem prædicamentalem, quæ diſtinctio eſt aliquo modo accidentalis, licet non ſit verè accidentalis, cum ſit gradus intrinſecus, ac proinde extra rationem formalem illius.

PVNCTVM SEXTVM.

Per quid natura ſpecifica contrahatur ad eſſe indiuiduale.

CVm in præcedentibus punctis oſtenſum ſit naturam, & ſubſtantiam creatam nequaquam fieri indiuiduam per negationem, neque per quantitatem, vel aliquod aliud accidens, neque per materiam, neque per formam, nec tandem per exiſtentiam niſi completiuè, ſupereſt explicandum, quod ſit illud, per quod fiat indiuiduatio, quovè homine appelletur.

Pro intellectu huius quæſiti aduertendum, quod ſubtiliter obſeruat excellentiſſimus Antonius Trõbeta quæſtione 5. quod dum inueſtigatur cauſa indiuiduationis non ſumitur indiuiduum, vt importat ſecundam intentionem, quia ſic indiuiduatur effectiuè ab intellectu, formaliter autem ab intentione ſecunda, quæ eſt indiuiduatio, ſed quæritur de indiuiduo pro ſubſtrato huius intentionis ſecundæ, neque inquiritur de cauſa formali, propter quam repugnat indiuiduo plurificari, quia huiuſmodi cauſa formalis eſt ipſa formalis repugnantia, vnde ſicut album albedine formaliter eſt album, ſic repugnans repugnantia ipſa formaliter repugnat, ſed indagatur cauſa iſtius repugnantiæ quid ſit illud, quo tanquã fundamento proximo repugnet indiuiduo pluribus communicari.

Præterea cum quæritur de indiuiduo non inueſtigatur quo formaliter ſit vnum numero, quia certum eſt, quod vnum numero eſt vnum tale formaliter per ſuam vnitatem numeralem, ſed quæritur quo tanquam fundamento proximo ipſius vnitatis numeralis indiuiduum eſt vnum numero.

Vlterius obſeruandum, quod quatuor ſunt vnitates, quarum vna eſt numeralis, ſecunda ſpecifica, tertia generica, quarta traſcendens; iſtæ vnitates diſtinguuntur inter ſe, quemadmodum entitates, quas vnitates ipſæ conſequuntur, ex quo ſit, quod cum ſingularitas ſit alia à natura ſpecifica, & natura ſpecifica à natura generica, & natura generica à ratione formali entis in quantum ens eſt, prædictæ vnitates erunt ab inuicem diſtinctæ.

His præmiſſis pono hanc aſſertionem iuxta placita Scoti. Natura creata indiuiduatur per aliquam entitatem poſitiuam ſimpliciter incommunicabilem, quæ proprietas, ſeu differentia indiuidualis appellatur, probatur concluſio pluribus medijs.

Primo non minus contrahitur natura ad indiuiduum per aliquod poſitiuum ſubſtantiale, quam genus ad ſpeciem, ſed genus contrahitur ad ſpeciem per aliquod poſitiuum reale ſibi additum, & ſui generis, ad quod ipſum eſt in potentia, puta per differentiam ſpecificam, ergo & ſpecies ad indiuiduum, per differentiam poſitiuam realem proprij generis, quæ eſt indiuidualis, & conſtituens indiuiduum, ſicut

cut illa conſtituit ſpeciem, Maior probatur, quia ſicut genus eſt in potentia ad ſpeciem, tanquam ad aliquid inferius ſui generi, ita etiam ſpecies ad indiuiduum.

Secundo. Vnitas ſubſtantialis perfectiſſimè, vel vltimata eſt per aliquam entitatem ſubſtantialem vltimatam, quam conſequitur, vel concomitatur, cum vnitas ſit paſſio entis, ſed vnitas indiuidua ſubſtantiæ eſt vnitas vltimata in genere illo, & eſt ſubſtantialis, ergo per aliquam realitatem, vel entitatem vltimatam in ſubſtantia, ſed non per entitatem, vel naturam ſpecificam, ergo per talem differẽtiam indiuidualem ſuperadditam.

Tertio omnis differentia differentium reducitur ob aliqua. Primo diuerſa alioquin eſſet proceſſus in infinitum in principijs diſtinctiuis, ſed indiuidua differunt, & non ſunt primo diuerſa, quia conueniũt in natura & vt ſic ſunt aliquid idem entia ſecundum modum loquendi Ariſt. 10. Metaphy. textu Comm. 12. & 5. Metaphyſ. cap. de eodem, & diuerſo, ergo oportet deuenire ad aliqua principia diſtinctiua indiuiduorum, quæ ſunt primo diuerſa, ſed talia principia ſunt rationes indiuiduales, quia ſunt vltima diſtinctiua, ergo, Maior deſumitur ex Ariſt. 5. Metaphyſic. & 10.

Quarto natura contrahibilis ex ſe habet minorem vnitatem, quam ſit vnitas indiuidualis ſeu numeralis, ſed illud, quod de ſe minorem vnitatem habet, ſi ſit contrahibile ad maiorem ex ſe, non habet illam, ſed per aliquid poſitiuum additum, & illud non poteſt eſſe niſi proprij generis, nec poteſt eſſe materia, nec forma, nec quantitas, nec aliud accidens, ergo non reſtat niſi talis differentia indiuidualis.

Pro clariori intelligentia huius ſententię ſunt aliqua obſeruanda. Primum formaliter loquendo huiuſmodi differentia indiuidualis, nec eſt materia, nec forma, bene tamen verum eſt, quod realiter loquendo eſt vltima realitas materiæ, & formę in compoſito: vnde ſortitur nomen ab vtroque, dum dicitur differentia materialis, quia differentia ratione formæ principalius, materialis ratione materiæ principalius, & per hanc differentiam compoſitum eſt hoc aliquid, id apertè tradit Sanctus Doctor in textu dicens indiuiduationem in creaturis conſurgere ex actuali coniunctione materiæ, cum forma, & indiuiduum pro vt ex hoc principalius habere à materia, quatenus vero eſt aliquid habere à forma.

Secundo aduertendum, quod inter differentiam ſpecificam, & indiuidualem eſt ſimilitudo, & diſſimilitudo, ſimilitudo quidem, & conuenientia quadruplex reperitur.

Prima ſicut differentia ſpecifica ſuo modo eſt quædam realitas, vel formalitas realis diſtincta ab ipſo genere concurrens ad conſtitutionem ſpeciei, quæ tamen eſſentialiter non diſtinguitur à natura generis, licet formaliter, ita differentia indiuidualis eſt quædam realis formalitas diſtincta formaliter à natura ſpeciei, non tamen eſſentialiter cõcurrens cum ipſa, & quaſi adueniens ad conſtitutionem indiuidui tanquam principium indiuiduationis.

Secundo ſicut genus contrahitur per modum potentiæ per differentiam ſpecificam tanquam per actum diſtinguentem, & contrahentem, ſic proprietas indiuidualis per modum actus contrahit, & determinat ipſam naturam ad eſſe indiuiduale.

Tertia ſicut entitati differẽtiæ ſpecificæ repugnat diuidi eſſentialiter in plura ſpecie, ita differentiæ indiuiduali repugnat diuidi in plures partes ſubiectiuas.

Quarta ſicut differentia ſpecifica ſumpta ab vltima realitate eſt primo diuerſa ab omni alio, ita differentia indiuidualis eſt primo diuerſa ab omni alia.

Diſſimilitudo vero, quæ inter has duas differentias intercedit eſt etiam quadruplex prima: quia differentia ſpecifica contrahendo, & diuidendo naturam non excludit omnem diuiſionem, ſeu diuiſibilitatem, ſed ſolum illam, quæ opponitur diuiſioni ſpecificæ, adeo quod repugnat differentiæ ſpecificæ ad quam conſequitur vnitas ſpecifica ſicut paſſio, & ipſi conſtituto per differentiam ſpecificam ſcilicet, ſpeciei diuidi in plures ſpecies, ſed differentia indiuidualis adueniens naturę excludit omnem diuiſionem, & etiam diuiſibilitatem.

Secunda differentia ſpecifica pertinet ad eſſe quidditatiuum ſpeciei, & conſtituit eam in eſſe quiditatiuo ſcilicet, in eſſe quod exprimitur per diffinitionem; differentia enim ſpecifica ad diffinitiones attinet, ſed differentia indiuidualis in aliquo eſſe quiditatiuo non conſtituit, nec ſpectat ad quiditatem indiuidui. Licet ad entitatem eius intrinſece pertinet, entitas enim, & quiditas, ut accipitur in propoſito, ſicut innuit Philoſophus 7. Metaphyſ. non ſunt idẽ.

Tertia diſſimilitudo eſt, quia differentia ſpecifica contrahit genus tãquam aliqua realitas perfectior, & completior, vel nobilior quam ſit genus, ſed differentia indiuidualis non contrahit naturam, ſicut differentia formalis nobilior, ita quod ſecundum ſe ſit aliquid nobilius, quàm natura.

Quarta differentia ſpecifica aliquando ſumitur à parte eſſentiali, aliquando ab vltima realitate formæ, differentia verò indiuidualis ſemper ſumitur ab vltima realitate formæ, quæ dicit cõceptum ſimpliciter ſimplicem.

Tertio notandum, quòd natura, quę contrahitur per proprietatem indiuidualem poteſt conſiderari bifariam.

Vno modo, vt quiditas eſt, & vt principium eſſendi intrinſecum alicui in eſſe quiditatiuo.

Alio modo, vt ens determinabile, diuiſibile, & cõtrahibile per vlteriorem actualitatem ſic, quod non habet vltimam actualitatem, ſi primo modo cõſideretur, ſic natura habet rationem actus, & formæ, & ſecundum hoc Ariſt. dixit 5. Metap. c. de cauſa quod forma eſt, quod quid eſt, ex quo ſequitur, quod natura vt quiditas, & principium alicuius in eſſe quiditatiuo habeat rationem actus, & per oppoſitũ proprietas indiuidualis comparata ad naturam ſecundum tale eſſe dicitur materia, eo quia materia opponitur relatiuè formæ, ſi vero ſecundo modo natura ſpectetur, quatenus cõtrahitur, & determinatur, cũ diuiſibile, ſemper habeat aliquam actualitatem à diuidentibus, & determinabile à determinantibus, ſequitur quod proprietas indiuidualis, & determinãs, & diſtinguens habeat rationem actus.

Sed obijcies ſi proprietas indiuidualis eſt actus, & natura,

Digitized by Google

natura, quã contrahit aliquo modo actus, ergo talis actus indiuidualis cũ ſit poſterior actu quiditatiuo, erit perfectior eo, probatur conſequẽtia per Ariſt. 9. Metaphy. poſteriora generatione ſunt priora ſecundum perfectionem, actus indiuidualis poſterior actu quiditatiuo, ergo eſt perfectior.

Reſpondetur, quod conſequentia tenet, vbi actus prior, & poſterior ſunt eiuſdem rationis in eſſe quiditatiuo, vel in eſſe ſingulari, & ſuppoſitali, Exemplum caliditas ſequitur formam ſubſtantialem ignis in materia, & tamen non ſequitur, quod caliditas ſit perfectior forma ſubſtantiali ignis, cuius ratio eſt, quia caliditas, & forma ſubſtantialis non ſunt eiuſdem ordinis, & eiuſdem generis, modo ſingularitas eſt actus indiuidualis diſtinctus contra actum quiditatiuum, & omnino alterius rationis ab ipſo, propterea ex eius poſteritate non licet inferre maiorem perfectionem.

Secundo obijcies, quod differentia indiuidualis non ſit differentia diuidens per ſe naturam ſpecificam, quia Ariſtot. 12. Metaphyſ. circa finem vult, quod vltima diuiſio quæ eſt per ſe, & eſſentialis, fiat per differentias, ergo non datur vlterior diuiſio per ſe.

Præterea Porphyrius dicit, quod ſpecies ſpecialiſſima eſt athoma, & indiuiſibilis, ergo non datur alia diuiſio per ſe.

Ad primum reſpondetur, quod Ariſt. ibi inquirit quæ ſunt illæ differentiæ vltimæ, & eſſentiales, quæ faciunt ſpecificam contrarietatem, & reſoluendo ait, quod vltima diuiſio faciens ſpecificam contrarietatem, eſt diuiſio per differentias ſpecificas, & ſi aliqua ſit vlterior diuiſio illa, eſt quaſi per accidens non pertinens aliquo modo ad contrarietatem ſpecificam, & ſic conceditur fieri diuiſionem ſpeciei in indiuidua per accidens, vt diuiſio per accidens diſtinguitur contra diuiſionem quiditatiuam, & eſſentialem in illa, quæ habent ordinem eſſentialem inter ſe, qualis non eſt in propoſito.

Ad illud Porphyrij reſpõdetur ſpeciem eſſe athomam, atque indiuiſibilem diuiſione quiditatiua, ſed non diuiſione ſimpliciter.

Tertio argues, quod ſi proprietas indiuidualis eſt ſubſtantia, cum ſubſtantia diuidatur ex 2. de anima, & ex 7. Metapyſic. in materiam, formam, & compoſitum videtur, quod proprietas ſit aliquid iſtorum.

Solutio iſtius patet ex primo notabili pro declaratione ſententiæ Scoti, clarius tamen, ac latius dicendum, quod ſubſtantia, vel accidens poteſt bifariam conſiderari; vno modo, vt natura, & quiditas, alio modo vt ens in vltima actualitate, primo modo ſubſtantia ſiue ſit compoſitum, ſiue materia, ſiue forma abſtrahit ab omni hæcheitate, ſecundo modo proprietas indiuidualis eſt ſubſtantia, quæ eſt forma, ſubſtantia, quæ eſt materia, ſubſtantia, quæ eſt compoſitum,

DISTINCTIO TERTIA

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS PRIMVS.

Agitur de qualitate, quam habuit Angelus in ſua creatione.

QVAESTIO PRIMA.

An Deus fecerit Angelum malum.

Notandum, quod triplex eſt malum, ſcilicet naturæ, culpæ, & pęnæ, malum naturæ eſt quædam deformitas, ſeu defectus naturalis proueniens, ex ſuperfluitate, vel defectu naturæ, vt patet in monſtris, malum pęnæ eſt ipſa pęna, qua aliquis punitur, vel affligitur.

Malum culpæ eſt ipſum peccatum, & de hoc loquitur S. Bonau. dum inquirit, an Deus fecerit Angelum malum.

Secundo notandum, quod hæc quæſtio præſupponit in Angelo fuiſſe peccatum, quod ex multis locis Sacræ ſcripturæ colligi poteſt ex illo Iob. 4. & in Angelis ſuis reperit prauitatem, item ex illo Ioan. 8. Diabolus homicida ab initio, & mendax, & mendacij pater.

Tertio notandum, quod non abs re excitatur præſens quæſtio tum à S. Doctore, tum etiam ab alijs Theologis; fuerunt enim aliqui, qui exiſtimarunt Angelos, qui ceciderunt creatos eſſe malos, & non libero arbitrio in malitiam declinaſſe, ſed in malitia à Deo factos, cæterum hæc opinio eſt falſa, & hæretica, ideo iuxta placita Auctoris ponuntur duæ concluſiones, prima Deus non ſolum non condidit Angelum malum, ſed non potuit condidiſſe malum.

Probat Sanctus Doctor quatuor rationibus, quæ deſumuntur ex conditionibus, quas oportet eſſe in omni opere Dei, prima quod ſit laudabile, ſecunda quod ſit ordinabile, tertia quod ſit acceptabile, quarta quod ſit perfectum, ſeu perfectibile, prima quidem patet, quia Deus nihil facit, quod non deceat ſuam maieſtatem, ſecunda quoque conſtat quia nihil facit, niſi quod deceat ſuam ſapientiam, tertia ſimiliter patet, quia Deus non facit niſi quod vult, quarta denique conſtat, quia Dei perfecta ſunt opera.

Prima ratio ſic erigitur, opus Dei eſt laudabile, ſed malum culpæ non eſt laudabile, ſed vituperabile ſeu vituperio dignum, ergo impoſſibile eſt Deum condidiſſe Angelum malum.

Secunda ratio ſic conſtituitur, nihil, quod Deus facit, eſt ordinabile in pœnam, ſed malum culpæ eſt ordinabile in pęnam, ſecus impunitum remaneret, ergo.

Tertia ratio opus Dei eſt acceptabile, ſed malum culpæ non eſt acceptabile, quia tunc malum eſſet bonum, ergo.

Quarta omne opus Dei eſt perfectum, ſed malum culpæ non eſt perfectum, ergo.

Amplius omne quod eſt in opere Dei à Deo, vel eſt de perfectione, vel inclinat ad perfectionem, igitur ſi mali-

Digitized by Google

tia eſſet à Deo in creatura rationali, vel eſſet de perfectione Angeli, vel diſponeret ad perfectionem, ſed nihil tale deordinat, ergo malum non deordinaret.

Comprobari poteſt concluſio, primo aoctoritatibus, quæ ſunt in argumento ſed contra.

Prima auctoritas eſt Sacræ ſcripturæ, & habetur Gen. 1. vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

Secunda eſt D. Dionyſii optimi eſt optima producere, ſed Deus eſt optimus, ergo non poteſt producere malum.

Secundo roboratur duabus rationibus, quæ poſt auctoritates aſſignantur.

Prima ſi Deus feciſſet Angelum malum malitia eſſet ei naturalis, at pro naturalibus nemo eſt vituperandus, neque puniendus, ergo Diabolus non eſſet vituperandus, & per conſequens, nec puniendus: Maior eſt manifeſta, nam quod inditum eſt à Deo, vnicuique à ſua conditione eſt ei naturale.

Secunda ſi Deus feciſſet Angelum malum, & ob ſuam malitiam eſſet dignus pęna, ergo magis Deus eſſet dignus pęna, quam Diabolus: conſequentia probatur, quia ſi vitium aliquod factum efficit quempiam dignum pęna, magis facit actorem dignum, quam alium.

Secunda concluſio. Impoſſibilitas, ſecundum quam Deus non potuit condidiſſe Angelum originaliter malum, prouenit ex duobus, nimirum ex ſumma perfectione, & nobilitate Dei operantis, & ex vilitate mali culpæ: priuat namque prædictas quatuor conditiones, quæ habent eſſe in opere diuino.

Pro expoſitione huius quæſt. quatuor ſunt diſcutienda.

Primum num malum ſit à Deo.

Secundum cur Deus facere poſſit rem malam malitia pœnæ, vel defectu naturæ, non autem malam malitia culpæ.

Tertium num oppoſitio mali ad bonum faciat ad decorem vniuerſi.

Quartum num Deus potuerit eſſe cauſa auerſionis Angelorum.

PVNCTVM PRIMVM.

Num malum ſit à Deo.

Collluthiani hęretici impudenter aſſeruerunt malum qualecunque, ſiue culpæ, ſiue pœnæ non eſſe à Deo. Bolaſtus Elorianus dixit malum eſſe à Deo & Deum facere mala non tantum permiſſiuè, ſed etiam effectiuè. item Gelcuciani Hærmiani affirmarunt malum eſſe aliquando à Deo, aliquando à materia, item Caluiniſtæ dixerunt, quod Deus non modo permittit fieri peccata, quæ homines faciunt, ſed etiam faciunt volente Deo, vt impellente, item quod nullum furtum, nulla ſcortatio, nullum adulterium fit ab homine, quod Deus non efficiat in homine, item quod Deo volente, & iubente, Diabolus mentitur in cordibus hominum, item quod Deus non ſolum eſt cauſa omnis mali, ſed etiam hominibus, vt mala operentur malas cogitationes in cordibus illorum inſpirat: cæterum omnes hæ diabolicæ hæreſes à ſacris conciliijs damnatæ fuerunt, & à Sanctis Patribus, & vniuerſa Theologorum ſchola impugnatæ. Quocirca aduerſus eas duæ ſtatuuntur concluſiones ex Seraphico Doctore in præſenti quæſt. & in 1. diſtin. 46. quæſt. 2. & in hoc 2. diſtinct. 37. articulo 2. quæſt. 1. & in multis alijs locis in libro ſent. item in opuſculis in centiloquio par. 1. ſect. 1.

Aſſertio prima malum pœnæ eſt à Deo in quantum eſt pœna, hanc concluſionem expreſſe ponit Auctor in ſolutione vltimi, vbi inquit, quod Deus ſalua condecentia ſuæ bonitatis, & ſapientiæ poteſt facere rem malam malitia pœnæ: perſuadetur autem aſſertio ex Sacris ſcripturis. Hierem. 11. vbi loquitur Deus ſic, ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt, clamabunt ad me, & non exaudiam eos, vbi Propheta ſecundum contextum accipit mala pro malis pœnæ, ſiue pro afflictionibus, item Amos 3. non eſt malum in Ciuitate quod non fecerit Dominus, ecce per Amos nulla tribulatio eſt, quæ non veniat à Domino, item Ionæ 3. & vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit, ecce quod Ionas accipit ly malitiam pro malis pœnæ pro ſubuerſione Vrbis contra Niniuitas prænunciata; plerumque enim malitia ſumitur in ſacris literis pro pœna, quæ etiam malignitas quandoque vocatur, vt Exod. 32. ſecundum vnam tranſlationem ab Eccleſia in miſſis receptam, placatuſque eſt inquit Dominus ſuper malignitate, quam dixerat facere populo ſuo.

Secundo probatur aſſertio duabus rationibus. Prima ad eundem pertinet remuneratio, & condennatio ſcilicet, ad Deum, qui iudicium de actibus bonis, & malis habet, ſed præmia reddere bonis eſt actus ſolius Dei, ergo etiam infligere pœnas malis eſt opus ipſius Dei.

Secunda ratio eſt talis. Omne quod eſt iuſtum, eſt bonum, ſed omnis pœna peccati eſt iuſta, teſte D. Auguſtino in lib. retractationum, ergo eſt bona ergo eſt à Deo.

Secunda concluſio. Malum culpæ non eſt à Deo, probatur primo ex locis Sacræ ſcripturæ, in primis ex illo Oſeæ 13. perditio tua ex te Iſrael, eſt in me tantummodo auxilium tuum, ergo malum culpæ, quod vtique eſt perditio, & non auxilium noſtri nullo modo eſt à Deo, item ex illo Iacob 1. nemo, cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur, Deus enim intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat, item ex illo Iſai. 65. faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegiſtis, & capitulo 66. feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt, item Sapient. 14. odio ſunt Deo impius, & impietas eius, ergo Deus non eſt cauſa mali.

Secundo comprobatur auctoritate Sacri Concilij Trident. ſeſſ. 6. Canon. 6. ſiquis dixerit mala opera, ita vt bona Deum operari non permiſſiuè ſolum, ſed etiam propriè, & per ſe, adeo vt ſit eis proprium opus, non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, anathema ſit.

Tertio probatur teſtimonio patrum. Sanctus Dionyſius lib. de diu. nom. part. 4. cap. 4. ſic inquit malum

Digitized by Google

malum non eſt in Deo, & malum non eſt res mota à Deo, ergo Deus non eſt cauſa mali culpæ, item D. Auguſt. lib. de lib. arbitrio vide quo pertineat defectus, & ad Deum pertinere non dubites, ſed malum eſt priuatio, vel defectus boni, ergo nullo modo pertinet ad Deum, ergo Deus non eſt cauſa mali culpæ, præterea Gloſ. ſuper illud Luc. 6. licet animam ſaluam facere &c. ſic ait non eſt author mali Deus, ergo malum non eſt ab ipſo Deo. Item ſuper illud Rom. 3. Gloſſa illius rei Deus eſt vltor, cuius non eſt actor id eſt iniquitatis, ergo Deus non eſt cauſa iniquitatis.

Item ſuper illud Rom. 6. quod enim mortuus eſt peccato Gloſ. non Deo authore fit homo deterior, ſed voluntatis vitium eſt, quo homo deterior eſt, ergo Deus non eſt author mali.

Quarto confirmari poteſt aſſertio rationibus S. Bonau. in corpore quæſt. adductis.

Sed obijciet aliquis illud Anſelmi lib. de caſu diaboli cap. 20. quid mirum ſi quemadmodum Deus dicitur inducere in tentationem, quando non habeant ab ea, ita fatemur eum dare malam voluntatem non prohibendo eam, cum poteſt, ergo Deus dat malam voluntatem, ergo eſt cauſa malæ voluntatis.

Præterea S. Auguſt. in lib. de gratia, & lib. arb. ſic ait exiſtimo operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumq; voluerit ſiue ad bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eorum, ergo Deus eſt cauſa mali.

Item Gloſſa ſuper illud Iſa. 10. nunquid eleuabitur ſecuris & cæt. dicit, ſicut huiuſmodi inſtrumenta nihil per ſe ſunt agẽtia, ita Senacheribus nihil per ſe operatus eſt, ſed operatus eſt malum, ergo malum illud erat à Deo.

Ad primum reſpondetur, quod non dicitur Deus dare propriè malam voluntatem, ſed dat voluntatem, & homo efficit eam malam, ſed dare reſpectu malæ voluntatis, in quantum eſt mala, eſt permittere.

Ad ſecundum reſpondetur, quod Deus dicitur inclinare voluntates in malum, non quidem agendo, vel mouendo, ſed potius deſerendo, vel non impediendo, quemadmodum ſi aliquis non daret manum cadenti, diceretur eſſe cauſa illius caſus.

Vel reſpondetur, quod dictum Aug. intelligitur de malo pœnæ, quia peccatum aliquando eſt peccati pœna, quando ſcilicet, homo incidit in peccatum ex merito ſuo, & in quantum pœna eſt à Deo, in quantum vero peccatum ab homine eſt, idque patet per illud, quod ſubdit Auguſt. iudicio Dei, aliquando aperte, aliquando occulto, ſemper tamen iuſtè.

Ad tertium reſpondetur, quòd operatum dicitur bifariam, vno modo ipſa pœna illata peccatoribus mediante Senacherib tanquam inſtrumento, & ſic operata eſt à Deo, alio modo ipſa actio mala eſt operata, quæ ratione actionis in ſe eſt à Deo mediante Senacherib, ratione vero mali non eſt à Deo, ſed à libero arbitrio deficiente.

PVNCTVM SECVNDVM.

Cur Deus facere poſſit rem malam malitia pœnæ, vel defectu naturæ, non autem malam malitia culpæ.

Maniſeſtum eſt Deum poſſe facere creaturas deficientes operationibus, ad quas natæ ſunt, vt puta canem non latrantem, & oculum cęcum, ſimiliter poteſt facere intellectum carentem ſcientia, quam debet habere. ſ. ignorantem, ſicut teſtatur D. Aug. de lib. arb. quòd ſi Deus talem condidiſſet hominem ante peccatum, qualis nunc eſt, nemo poſſet ex hoc accuſari; præterea Deus fecit materiam informem ad minus ſine diſtinctione formarũ, vt com plures Doctores fatentur, dubitatur itaq; cur Deus poſſit facere creaturas malas malitia pœnæ, vel naturæ, non autem culpæ.

Huic dubitationi doctiſſime ſatisfacit S. Bonau. in ſolutione vltimi talem adducens rationem, quod malum culpæ magis importat deordinationem, ſiue priuationem ordinis, quam malum naturæ, vel pœnæ, quandoquidem malum culpæ dicit deordinationem, ſiue priuationẽ ordinis principalis, quæ. ſ. eſt imaginis ad Deum immediate, malum vero naturę, vel pœnæ dicit deordinationẽ ordinis particularis.

Pro quo nota, quod malum culpæ eſt maius, quã malum pęnæ, primo ratione deordinationis, nam illud, quod ita ordinat, quod eo homo efficitur malus, eſt peius eo, quo homo non efficitur malus, ſed culpa ita deordinat, quod ea homo efficitur malus, non autem pœna vnde Dionyſ. 4. de diu. nom. dicit puniri non eſt malum, ſed fieri pœna dignum, ergo.

Secundo ratione originis. Quicquid Deus facit, eſt melius eo, quod non facit, ſed Deus eſt actor mali pœnæ, non autem eſt actor mali culpæ, ergo.

Tertio ratione oppoſitionis, vel cõtrarietatis ſic Illud, quod bono increato opponitur, & eſt diuinæ volũtati contrarium, eſt peius, quam illud, quod non opponitur, ſed malum culpæ eſt diuinæ voluntati contrarium, non autem malum pœnæ, ergo.

Quarto ratione electionis, ſicut enim inter bona eſt reſpectu maioris boni, ita inter mala eſt reſpectu maioris mali, vnde videmus, quòd bonus medicus præſcindit membrum, ne corrumpatur totum corpus, ſic diuina ſapientia infert pœnam ad vitandam culpam, ergo.

Secundo nota, quod malum in naturalibus oritur ex parte agentis ex parte materiæ, & ex parte formę, ex parte quidem agentis, quando patitur agens defectum virtutis, ex quo ſequitur actio deficiens, vt patet in membro impedito, vt in tibia clauda, in arbore vitioſa, quæ proinde fructum vitioſum producit, ex parte materiæ oritur, quando non eſt bene diſpoſita ad ſuſcipiendam agentis impreſſionem, qua de cauſa eueniunt monſtra in partu mulierum, ex parte vero formæ, quando formæ adiungitur ex neceſſitate priuatio alterius formæ, & ſic generatio vnius eſt corruptio alterius, & quod vni eſt commodum, alteri eſt incommodum, & preter intentionem operantis.

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num oppoſitio mali ad bonum faciat ad decorem vniuerſi.

SAnctus Doctor reſpondens ad primum reſoluit hanc dubitationem, & inquit in malo duo eſſe ſpectanda, quorum vnum eſt productio, alterum eſt producti ordinatio, primum quidem non eſt à Deo, quia fedat, & deſurpat totum vniuerſum, & quantum eſt de ſe corrumpit ordinem hominis, ſecundum vero eſt à Deo, & ideo facit ad decorem vniuerſi.

Pro intellectu prædictorum aduertendum, quod malum per ſe non poteſt facere ad decorem vniuerſi, eo quia, cum ratio eius formaliter conſiſtit in priuatione, & priuatio ſecundum Philoſophum 1. Phyſicor. de ſe ſit non ens, non eſt intelligibile malum per ſe facere ad decorem vniuerſi per accidens, tamen ratione boni non quod aliquo modo habet ordinem poſt vniuerſum decorare, vt clariſſime docet Auctor in 1. diſtinct. 46. articulo 1. quęſt. vltima, & obſeruandum, quod malum habet aliquo modo ordinem ad triplex bonum, primò ad bonum, quod ei ſubſternitur, quod eſt natura, quæ deficere poteſt; & quia naturæ defectibiles faciunt ad decorem vniuerſi, & multi gradus bonitatis ſubtraherentur ab vniuerſo, ſi inde cunctæ naturæ defectibiles amouerentur, vt ſit in vniuerſo vniuerſitas naturarum, quę potiſſimè vniuerſum decorat, malum facit ad decorem eius ratione boni ſubſtracti, ſecundo malum habet ordinem ad id, quod eſt ei oppoſitum, & ſic facit, ad eius decorem ratione boni oppoſiti, quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, & quia malum iuxta bonum, quod ei opponitur, bonum redditur magis commendabile, & apparet melius, ideo malum facit ad decorem vniuerſi per accidens ratione boni oppoſiti in quantum ipſum magis commendabile redditur, tertio malum habet ordinem ad illud, quod inde elicitur, & ſic quoque facit ad decorem vniuerſi: nam ex eo quod aliqui mali operantur, elicitur ordo iuſtitiæ, vel vtilitas propria, vel etiam aliorum, ſed quia de hac re in 1. lib. vbi ſupra latè dictum eſt, ideo hæc parua pro dilucidatione ſententiæ Auctoris ſufficiant.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Deus potuerit eſſe cauſa auerſionis Angelorum.

EX ſolutione dubij in primo puncto propoſiti facile colligi poteſt reſolutio huius, nimirum Deum nullatenus potuiſſe eſſe cauſam auerſionis Angelorum, probatur primo. Auerti à Deo eſt contra legem æternam, ſed Deus nullo modo poteſt eſſe contrarius ſibi ipſi, ergo non potuit eſſe cauſa auerſionis Angelicę, Maior patet per D. Auguſt. 22. contra fauſtum ſic dicentem, iniquus quantum in ipſo eſt perturbat ordinem naturalem, quem lex æterna conſeruari iubet.

Minor probatur, quia Deus eſt ſummè vnus, ſed diſcordia aliquo modo opponitur vnitati, ergo Deus eſt ſibi ipſi ſummè concors, ergo non poteſt eſſe contrarius ſibi ipſi.

Secundo impoſſibile eſt, quòd iudex ſummè iuſtus puniens alicuius culpam, eam cauſare potuerit in illo, ſed Deus eſt ſummè iuſtus, ergo non potuit eſſe cauſa auerſionis ipſius Angeli.

Tertio ſi auerſio Angeli potuiſſet eſſe à Deo, Deus peccare potuiſſet, ſed hoc eſt erroneum; ergo Maior probatur: quia aliquis eſt peccator magis, quoniam ab ipſo eſt malum, quam quia in ipſo eſt malum, iuxta illud Philoſophi 5. Ethic. cap. 19. deterius eſt iniuſtum facere, quam iniuſtum pati.

Quarto Deus eſt ſapientiſſimus, ergo non potuit eſſe cauſa auerſionis Angeli, conſequentia probatur per D. Auguſt. lib. 83. 99. quæſt. 3. hominem facere deteriorem tanta culpa eſt, quod in ſapientem hominem cadere nequit, ergo multo minus ſapientiſſimus Deus facere potuit, vt Angelus eſſet deterior.

Sed argumentabitur aliquis. Deus ab inſtanti creationis Angeli potuit non prohibere ipſum peccare, ergo ab illo inſtanti potuit eſſe cauſa auerſionis ipſius Angeli: probatur, nam Deus non conſeruando aliquam rem dicitur eſſe cauſa annihilationis illius, ergo ſimiliter non prohibendo Angelum peccare eſt cauſa peccati illius.

Reſpondetur, quòd, ſi Deus permitteret rem aliquam annihilari, non diceretur cauſa annihilationis illius, nec efficiendo, nec deficiendo; quia non tenetur conſeruare niſi velit, ſed tantummodo permittendo, verum hoc propriè non eſt eſſe cauſam, & quamuis peccatum fieri permittat, non tamen eſt cauſa illius.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus in primo inſtanti creationis ſuæ fuerit malus actu propriæ voluntatis, vel ſub alijs verbis, num Angelus ſtatim quod creatus eſt, peccauerit.

NOta quod triplex eſt inſtans ſecundum Scotum, ſcilicet æternitatis, æui, & temporis.

Inſtans æternitatis eſt ipſamet æternitas, quæ eſt interminabilis vitæ, tota ſimul, & perfecta poſſeſſio.

Inſtans æui eſt quædam entitas realis accidentalis, indiuidualis, actualiter exiſtens in æuo menſuratiua rei vniformiter ſe habentis.

Inſtans autem temporis dupliciter conſiderari poteſt, vno modo ſecundum ſubſtantiam, alio modo ſecundum eſſe inſtans, ſecundum ſubſtantiam dicitur eſſe menſura propria ipſius mobilis; ſecundum ſe, quemadmodum tempus eſt menſura motus; inſtans autem ſecundum eſſe eſt ipſum mutatum eſſe, quod continuat partes fluxus ad inuicem, vel quod terminat ipſum fluxum; quæſtio eſt de inſtanti æui, nam in ſuperioribus pluries dictum eſt, Angelum, eiuſque actiones immanentes menſurari æuo.

Secundo

Digitized by Google

Secundo notandum, quod actus voluntatis eſt duplex, ſcilicet velle, & nolle, nam omnis actus vel eſt acceptiuus vel de acceptiuus, nolle autem præſupponit velle, quod eſt triplex ſcilicet amicitiæ, concupiſcentiæ, & complacentiæ de quo infra dicendum eſt.

In corpore quæſt. S. Doctor duas recenſet opiniones, quarum prior eſt falſa, & hæretica, poſterior vera, prima fuit eorum, qui exiſtimarunt Angelum in primo inſtanti ſuæ creationis fuiſſe malum, & hoc dupliciter: nam quidam attribuerunt malitiam naturæ ipſius, vt Manichei, aliqui vero eam tribuerunt voluntati dicentes Diabolum per liberum arbitrium in primo inſtanti ſuæ creationis peccaſſe malumque fuiſſe, cæterum hæc opinio hæreſim ſapit, vnde excommunicata fuit de conſilio Magiſtrorum ab Epiſcopo Pariſienſi.

Secunda ſententia fuit, conditionem, ſeu creationem præceſſiſſe duratione lapſum: hanc amplectitur Sanctus Doctor tanquam magis veram, catholicam, magis probabilem, atque communem. Quocirca hanc ponit concluſionem reſponſiuam. Angelus non ſtatim, vt creatus eſt, peccauit, ſed morula interceſſit, probat Auctor primo ex Sacra ſcriptura: nam Ezech. 28. dicitur de diabolo in delitijs paradiſi Dei fuiſti, ſed hoc non conuenit ei, poſtquam fuit malus, ergo aliquando non fuit malus.

Secundo teſtimonio D. Auguſt. 11. de Ciuit. In Dei delitijs paradiſi Dei fuiſti omni lapide præcioſo ornatus, ex quo intelligitur aliquando fuiſſe ſine peccato.

Obſeruandum circa auctoritatem Ezech. & dictum D. Auguſt. Quod duplex eſt paradiſus, vnus corporalis, & alius ſpiritualis.

Paradiſus corporalis eſt duplex ſcilicet, primus dicitur cœleſtis, & eſt cœlum Empyreum, alter nuncupatur terreſtris, in quo Deus poſuit hominem, quem formauerat, vt legitur Gen. 1.

Paradiſus ſpiritualis dupliciter ſumitur, primo obiectiue, & ſic eſt Deus, alio modo formaliter, & ſic eſt clara Dei viſio; hoc modo Diabolus non fuit in paradiſo, ſed pro tanto dicitur fuiſſe in paradiſo, quia Deus largitus eſt ſibi ſpecies omnium rerum.

Tertio Auctor confirmat concluſionem rationibus, quæ immediatè ponuntur poſt auctoritates.

Prima. Omne peccatum actuale exit in eſſe per actum deliberationis, ſed vbi deliberatio, ibi collatio, atque ſucceſſio, ergo ſi peccatum ſequitur deliberationem, peccatum Angeli ſequitur creationem Angeli non ſolum natura, ſed etiam duratione.

Et quoniam dici poteſt, quod Angelus propter intellectum deiformem deliberat in inſtanti, & ſimul videt, atque deliberat, ideo Doctor arguit oſtendens, quod non; Angelus enim adhoc, quod appeteret, tria neceſſario præcognouit, videlicet appetibile, & cui appetiuit, rationemque appetendi, ſed hæc ſunt diuerſa, impoſſibileque eſt per naturam potentiam aliquam ſimplicem ſimul, & ſemel ad plura conuerti, nam vt docet Ariſt. 2. Topic. intelligimus vnam ſolum ſimul.

Quocirca apparet, quod plura, vt connexa ſimul apprehendi, nil prohibet, reliquas rationes vide in textu.

In gratia huius quæſtione ſex ſunt expendenda.

Primum num Angelus peccare potuerit.

Secundum num Angelus ex ſua natura impeccabilis eſſe poſſit.

Tertium num Angelus in initio fuerit malus.

Quartum num Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis potuerit peccare.

Quintum num fuerit aliqua morula inter creationem, & lapſum.

Sextum num Angelus peccauerit ante hominis conditionem.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelus peccare potuerit.

PHiloſophi in hoc negotio Theologis aduerſantur; nam illi exiſtimarunt Angelum, ſeu intelligentiam non potuiſſe peccare tribus potiſſimis rationibus adducti.

Prima quia omnis mutatio virtutis, & vitij, & è conuerſo reducitur ad aliquam alterationem ſenſibilem ſecundum aliquas ſenſibiles qualitates, teſte Philoſopho 7. Phyſic. ſed in Angelo non ſunt ſenſus, nec tales alterationes, vt patet, ergo nec mutatio à virtute in vitium.

Secunda in illis, in quibus idem eſt quod, quid eſt, cuius eſt idem, eſt intelligens, & intellectum volens, & volitum, & per conſequens volitio media, ſed in talibus peccatum eſſe non poteſt, nam omnis volitio, vel intellectio talium naturalis eſt, ac neceſſaria, ergo cum Angelus ſit huiuſmodi, quia eſt ſeparatus à materia, & ens per ſe, ſequitur quod in Angelo non ſit, neque eſſe poſſit peccatum.

Tertia intelligentia, ſiue Angelus fruſtrari non poteſt à ſuo fine optimo, puta ab intellectione, & volitione, quæ eſt ſua fælicitas naturalis, in qua non conſiſtit peccatum, ergo Angelus peccare non poteſt.

Oppoſita ſententia eſt omnium Theologorum, & expreſsè eam tuetur Sanctus Doctor in textu, & probatur ſic Angeli de facto peccauerunt, ergo peccare potuerunt, patet; quoniam à facto poſſibile firma eſt conſequentia.

Antecedens eſt de fide, & habetur in multis locis Sacræ ſcripturæ; nam legitur Iſa. 14. quomodo cecidiſti de cœlo lucifer, & Ezech. 28. perfectus in vijs ſuis ambulaſti, donec inuenta eſt in te iniquitas. Item Iob. 4. in Angelis ſuis reperit prauitatem, præterea Ioann. 8. dicitur Diabolus homicida ab initio, & mendax, & mendacij pater.

Et Ioann. 2. ab initio Diabolus peccat, & in Epiſtola canonica Iudę, Angelos, qui non peccauerunt, ſuum principatum, &c.

Conſequentia vero perſuadetur rationibus.

Prima. Illa potentia, quæ non eſt eſſentialiter ſua rectitudo, poteſt peccare, ſed voluntas Angeli non eſt eſſentialiter, nec per ſe ſua rectitudo, ſicut nec eſt actus purus, ſed potentialis ad actum ſuum, ergo.

Secunda Angelus potuit velle difformiter ad regulam ſuam diuinam. ſ. voluntatem, & habere hanc volitionem, vel illam oppoſitam, & circumſtãtiam, debitam vel carentiam talis circumſtantiæ, ergo potuit peccare.

Tertia quicumque ex vehementia delectationis, quam accipit ex conſideratione ſuorum naturalium non debite conſiderat ea, quæ conſiderare tenetur circa ea, quæ appetit, ille inordinatè poteſt appetere, & per conſequens peccare, ſed Angelus fuit huiuſmodi, ergo Angelus potuit peccare; Minor patet per D. Auguſt. 11. ſuper Geneſ. vbi ait Diabolus ſuperbia tumidus, & proprie poteſtatis delectatione corruptus beatæ, & Angelicæ vitæ dulcedine non guſtauit.

Quarta operatio non eſt melior, quam ſubſtantia, ſed ſubſtantia Angeli, cum ſit de nihilo, & poſſit non eſſe per annihilationem eſt defectibilis, ergo operatio eius eſt defectibilis, ergo poteſt peccare.

Comprobatur auctoritate Anſelmi in libro cur Deus homo, vbi dicit, quod Deus non poteſt facere homines impeccabiles, ſicut nec poteſt eos facere Deus, ſed eadem eſt ratio de Angelis, & hominibus, ergo.

Reliquum eſt modo, vt reſpondeatur ad ratiocinium Philoſophantium.

Ad primum dicitur, quod illa maior eſt vera de virtutibus, & vitijs, quæ ſunt circa paſſiones in appetitu ſenſitiuo, cuius paſſiones, & appetitus non ponuntur in Angelo.

Ad ſecundum reſpondetur, quod in nullo niſi in ſolo Deo idem eſt, quod quid eſt cum eo, cuius eſt, quia ſolum tale eſt ſeparatum à materia ſcilicet, à natura contrahibili per differentiam indiuidualem, & eſt purus actus, & per eſſentiam ſua rectitudo, nec per conſequens peccare poteſt, prçterea in ipſo idem eſt intelligens, & primum intellectum, & intellectio eius eſt ſua ſubſtantia, & ſua volitio, & in nullo alio iſto modo.

Ad tertium dicitur, quod quamuis Angelus poſſit habere ſuam fęlicitatem, tamen peccare poteſt, ſicut etiam homo, tametſi ſecundum Ariſtotelem non poſſit fruſtrari, ſua naturali fęlicitate.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angelus ex natura ſua impeccabilis eſſe poſſit.

EX Sacræ ſcripturæ locis ſupra citatis ſatis euidenter colligitur in Angelis poſſe eſſe peccatum, ſi quidem ſcriptura ipſa teſtatur in ipſis actu repertam eſſe iniquitatem, ſed ex prædictis locis non colligitur nullum eſſe Angelum impeccabilem per naturam, propterea hoc diſcutiendum eſſe exiſtimauimus.

Notandum primo quod Angelus, & quæcumque creatura rationalis poteſt bifariam conſiderari, vno modo ex conditione naturæ, alio modo ex dono gratiæ.

Secundo aduertendum finem creaturæ intellectualis duplicem eſſe, ſcilicet naturalem & ſuper naturalem, Naturalis eſt Deus cognitus, & dilectus viribus naturæ, vt principium, & finis naturæ, ſupernaturalis vero finis eſt ipſemet Deus vt principium, & finis ſupernaturalium bonorum.

Tertio obſeruandum eſt duo requiri ad peccatū mortale, vnum eſt, quod ſubiectum ſit capax liberæ operationis, alterum eſt, quod ei ſit regula impoſita, nam vbi non eſt lex ſuperioris, non poteſt eſſe præuaricatio.

His prænotatis duæ ponendæ ſunt concluſiones.

Prima nulla creatura intellectualis poteſt eſſe impeccabilis ex natura ſua, licet per gratiam, hanc concluſionem tuentur communiter Theologi, & inter alios Sanctus Bonauent. in hoc ſecundo, diſtin. 24. articul. 1. quæſt. 1. & confirmatur primo teſtimonio complurium ſanctorum patrum Auguſt. namque contra Maximianum lib. 3. cap. 13. ſic ait cuicumq; naturæ præſtatur, vt peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ, ſed gratiæ.

Præterea 12. de Ciuit. Dei dicit, quod voluntas creata poteſt peccare, & eſſe miſera eo ipſo quod non eſt diuina voluntas. D. Anſelmus libro 2. cur Deus, & homo cap. 10. diſcipulo interroganti cur Deus non fecit Angelum, & duos primos homines tales, vt peccare non poſſent, reſpondet quod nec debuit, nec potuit fieri, vt vnuſquiſque illorum eſſet Deus, Sanctus Hieronymus lib. de filio prodigo docuit ſolum Deum eſſe, in quem peccatum cadere non poteſt. Sanctus Gregorius lib. 5. Moralium cap. 27. explicans illa verba Iob, qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, idem affirmat & D. Gregorius Nazianzenus lib. de lib. arbitrio id ipſum aſſeuerat.

Secundo comprobatur aſſertio rationibus primo omnis voluntas, quæ non eſt naturaliter quietata, & ſatiata in bono infinito, nec poteſt quietari niſi in bono infinito ſibi præſente, eſt naturaliter peccabilis, ſed omnis voluntas creata eſt huiuſmodi, ergo omnis talis voluntas eſt naturaliter peccabilis.

Maior patet, quia cum talis voluntas non ſit neceſſario ei coniuncta poteſt tendere in aliud bonum non in ordine ad illum ſummum bonum, & per conſequens poterit peccare.

Minor probatur, nam ſi voluntas creata eſſet naturaliter quietata, & ſatiata in bono infinito, eſſet naturaliter beata, cum non ſatietur niſi per beatitudinem, ſed hoc eſt impoſſibile cuicumque naturæ creatæ, ergo.

Secūda ratio hauritur ex Dionyſio de Diui. nom. ſicut repugnat creaturæ eſſe, & eſſe ſummum bonum, ita repugnat creaturam eſſe, & non eſſe capacem mali, ſi ſuæ naturæ relinquatur, nam in quocumque bono particulari poteſt reperiri malum.

Tertia deſumitur ex Damaſceno ex hoc creatura rationalis flexibilis eſt ad malum ſecundum electionem, quia eſt ex nihilo, ſed non poteſt eſſe aliqua creatura, quæ non ſit ex nihilo, ergo non poteſt eſſe aliqua creatura, quæ naturaliter ſit impeccabilis.

Quarta accipitur ex Scoto diſt. 23. huius quæſt. vnica, omnis voluntas, quæ non eſt regula, nec neceſſario eſt conformis regulæ ſuæ, poteſt deficere in rectitudine, ſed omnis voluntas creata derelicta naturæ ſuæ eſt huiuſmodi, ergo non poteſt deficere, & per conſequens ſuapte natura non eſt impeccabilis.

Secunda concluſio creatura intellectualis non poteſt eſſe impeccabilis per naturam in ordine ad finem naturalem, hæc aſſertio eſt Scoti, quæ probatur duabus rationibus.

Prima, creatura intellectualis habet liberam voluntatem

Digitized by Google

luntatem ita vt poſſit velle hoc, & non velle, & poſſit velle oppoſitum, ergo poterit velle malum.

Secunda liberum arbitrium creaturæ ſubditur legi naturali, ergo ſi liberum eſt, poterit operari, vel non operari, quod lex naturalis dictat, & per conſequens ſi non fuerit, poterit peccare.

Cæterum non nulli arbitrati ſunt Angelum eſſe impeccabilem ſuapte natura circa finē naturalem, eo quia poteſt viribus naturæ cognoſcere Deum finem naturalem, & omnia, quæ cum illo neceſſariam connexionem habeat, vel ab eo accerſunt.

Hinc quidam recentiores has duas extremas ſententias conciliare cupientes dixerunt Angelum non poſſe peccare immediate, & per ſe contra legem naturalem inditam cum natura, poſſe tamen peccare contra legem naturalem mediate, & cōcomitanter.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus in initio fuerit malus.

ANgelum fuiſſe in initio malum quidam exiſtimarunt, idque inſinuare videntur nonnullæ auctoritates ſacræ ſcripturæ.

Prima eſt Iob 40. hoc eſt initium figmenti Domini quod fecit, vt illudatur ab Angelis eius, ergo ſi Angelus fuit initium figmenti, ſequitur, quod fuit figmentum, at figmentum non dicitur ipſa natura, ſed aliquid quod fictum eſt, fictio autem dicitur malitiæ, ergo Angelus ab initio fuit malus.

Secunda auctoritas eſt Dauid 113. Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei.

Tertia eſt Ioann. 8. vbi dicitur de diabolo, quod fuit mendax ab initio.

Quarta eſt Ioan. 1. cap. 3. & refertur ab Auctore in textu ab initio Diabolus peccat.

Sanctus Auguſtinus ſimiliter ſuper Gen. videtur declinare ad hanc partem, quod ab initio fuerit malus, ſic enim ait, quod Diabolus in veritate non ſtetit, & hoc ab initio, ex quo ipſe creatus eſt. item in eodem libro dicit Diabolum ab initio creaturæ, initio hoc eſt ab ipſo, vel temporis, vel ſuæ conditionis initio cęcidiſſe, nec aliquando in veritate ſtetiſſe.

Cæterum communis Theologorum ſententia, quam Sanctus Doctor in textu tuetur, ſuſtinet Angelum non fuiſſe in initio malum, & perſuadetur.

Primo quia dicitur Gen. 1. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona quod non eſſet ſi Diabolus in ſui initio fuiſſet malus.

Item dicitur Ezec. 28. ambulaſti perfectus in vijs ſuis a die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te, ergo.

Secundo D. Dionyſ. 4. de diu. nom. probat malū non eſſe ſecundum naturam, quia eſt contra naturā, quod ergo eſt ſecundum ſe contra naturam nulli eſt naturale, malum eſt huiuſmodi, ergo Angelus ab initio non eſt malus.

Tertio Sanctus Auguſtinus 11. de Ciui. Dei to. 5. cap. 14. probat Angelum non eſſe naturaliter malū tribus medijs, primo ex ipſo malo ſecundum ſe, nam malum ſecundum ſe eſt peccatum, ſed peccatum nō poteſt eſſe naturaliter, quia tunc illud malum non eſſet malum, & non eſſet peccatum, omne enim peccatum vt dicit Auguſt. lib. de vera religione adeo voluntarium eſt, vt nullo modo ſit peccatum niſi voluntarium, ſecundo probat pro vt malum comparatur ad Deum, ex bono enim ſecundum quod bonū non poteſt eſſe malum, ſed Deus eſt naturaliter bonus & ex nulla parte in eo eſt malum, ergo ſi Angelus habet naturam a bono Deo, oportet & ipſum eſſe naturaliter bonum, tertio probat inquantum malum comparatur ad naturam, quandoquidem vitium naturæ nocet, & eſt contra naturam, ergo Angelus non eſt naturaliter malus.

Confirmatur ſententia, quia inferiores Dęmones peccauerunt occaſionem ſumentes ex peccato primi Dæmonis, ergo viderunt eum bonum, ergo non fuit in initio malus.

Sed obijcies illud Ioann. 8. vbi de Diabolo ſic dicitur, cum ex proprijs loquitur mēdacium dicit, ſed quod competit alicui propriè eſt ei naturale, ergo mentiri Diabolo eſt naturale.

Reſpondetur mentiri eſſe Diaboli propriū poſſe bifariam conſiderari, vnomodo ratione inclinationis naturæ, aliomodo ratione electionis voluntariæ, primomodo negatur quod ſit proprium, ſecundomodo conceditur.

Secundo reſpondetur, quod diabolus cum loquitur ex proprijs mendacium dicit, quia creatura ex ſe habet, quod deficiat, ex Deo autem quod proficiat.

Secundo obijcies quod ſicut Angeli ſunt creati a Deo, ita & homines, ſed aliqui homines ſunt naturaliter mali, vt habetur Sap. 17. erat eorum malitia naturalis, ergo & Angeli aliqui poſſunt eſſe naturaliter mali.

Reſpondetur, quod malitia aliquorum hominū poteſt dici naturalis, vel propter conſuetudinem, quæ eſt altera natura, vel propter naturalem inclinationem ex parte naturæ ſenſitiuæ ad aliquam inordinatam paſſionem, ſicut quidam dicuntur naturaliter iracundi, vel cōcupiſcentes, non autem ex parte naturæ intellectualis.

Supereſt modo, vt reſpondeatur ad auctoritates in principio adductas.

Ad primum Iob dicitur, quod figmētum capitur tribus modis, vnomodo pro factura, ſecūdo pro idolo, tertiomodo pro peccato, auctoritas intelligitur de figmento primomodo ſumpto.

Pro quo notandum, quod omnes creaturæ ratione ſuæ defectibilitatis figmentum dicuntur præſertim creatura rationalis, quando non conſolidatur per gratiam, & quoniam Lucifer excellens fuit inter cęteras creaturas, & ipſe ſpreuit gratiam, & in veritate non ſtetit, ideo dicitur initium figmēti Dei. Quando vero ſubiungitur in auctoritate, vt illudatur ab Angelis eius, dicitur quod illa coniunctio, vt poteſt accipi bifariam, vnomodo conſecutiue, ſicut frequenter in euangelio accipitur, aliomodo cauſaliter, in præſenti loco capitur primomodo, quia diaboli ludificatio eſt ſubſecuta, quamuis propter illā non fuerit factus, ſic enim illuditur, cum ſanctis proſunt tētationes eius, quibus eos deprauare conatur.

Ad ſecundam auctoritatem dicitur, quod formatio refertur ad naturam, quæ eſt a Deo, quod autem factus ſit Draco, ſcilicet malus, & inuidens ad propriam ipſius diaboli voluntatem.

Ad

Digitized by Google

Ad tertiam dicitur, quod Diabolus fuit mendax ab initio.i.ſtatim poſt initiũ, & quod additur, quia in veritate non ſtetit, ait Magiſter, & ſumptum eſt ex Auguſtino 11. de Ciuit. Dei cap.15. quod in veritate fuit, ſed in ea non permanſit.

Ad quartam reſpondetur dupliciter. primo Diabolus ab initio peccat, ideſt ſtatim poſt initium, ita exponit Sanctus Doctor iuxta mentem D. Auguſt. ſecundo diabolus ab initio peccat, non ab initio ſuę creationis, ſed ab initio peccati, quia eius fuit peccatum primum, & initium omnium peccatorum.

Ad teſtimonia D. Auguſtini dicendum cum Sancto Doctore, quod ipſe loquitur ſecundum aliorum opinionem, & dubitatiuè, nam in 11. de Ciuit. Dei ad partem contrariam declinat ponendo ipſum ab initio creationis ſuæ fuiſſe bonum, & poſtea fuiſſe propria voluntate deprauatum, vnde in dicto lib. cap. 13. dicit ſic intelligatur etiã, quod beatus Apoſtolus Ioan. ait ab initio diabolus peccat, hoc eſt, ex quo factus eſt iuſtitiam recuſauit, non ergo in initio ſuæ creationis, ſed ex quo factus fuit, & in eodem libro cap.15. expreſſius ait, quod Diabolus in veritate non ſtetit, ſic accipiendum eſſe quod in veritate fuerit, ſed non permanſerit, & in eodem lib. & cap. inquit Diabolus ab initio peccat, non ab initio, ex quo creatus eſt peccare putandus eſt, ſed ab initio peccati, quia ab initio ſuæ ſuperbiæ cępit eſſe peccatum, & in eodem lib. & cap. ait hoc eſt initium figmenti dictum non ſic intelligendum eſt, vt extimemus talem ab initio creationis, ſed in hac pœna poſt peccatũ ordinatum. Qui rurſus cap.17. inquit quod ſine dubio, vbi eſt initium malitiæ natura non vitiata præceſſit, prius ergo fuit non vitiatus, & poſtea per voluntatem factus vitioſus, ex quibus omnibus teſtimonijs, & dictis clarè colligitur qualis fuerit D. Auguſt. ſententia, nec non ſenſus, & interpretatio auctoritatum ſacræ ſcripturæ ſupra allegatum.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis potuerit peccare.

ADuerte, quod titulus intelligendus eſt de Angelo in puris naturalibus conſiderato, nam ſi ſupponeretur quod fuerit creatus in gratia, quæſtio non haberet locum, propterea quod fieri nequit, vt in eodem inſtanti eſſet in peccato, & in gratia, neque inueſtigatur in præſentiarum de facto an ſcilicet peccauerit in primo inſtanti ſuæ creationis, quonia m ſupra ſatis oſtenſum eſt peccaſſe poſt initium, ſed quæritur de poſſibili, an ſcilicet peccaſſe potuerit, circa quam difficultatem duas reperio extremas ſententias.

Altera negat peccare potuiſſe in primo inſtanti, altera affirmat, priorem amplectitur Sanctus Bonauentura, vt patet ex rationibus eius in argumento ſed contra, nec non Sanctus Thomas 1. par. quæſt. 63. art.5. quos ſequuntur multi alij, poſteriorem ſuſtinet Scotus diſt.5. quæſt.2. Gregorius ibidẽ quæſt. 1. art.2. diuerſitas vtriuſque opinionis oritur ex diuerſitate fundamentorum, ac rationum, quibus ambæ ſententiæ inhærent.

Prima quidem innititur multis, ac fortiſſimis rationibus, inter quas nonnullas proferemus tum Sancti Doctoris tum aliorũ, prima eſt Angelus prius deliberauit quod ſibi eligendum foret, & poſtea peccauit, ſed deliberatio non poteſt eſſe in inſtanti, ergo Angelus non potuit in primo inſtanti ſuæ creationis peccare.

Secunda talis eſt nullus in eo inſtanti, in quo peccat poteſt vitare peccare, vt omne quod eſt quando eſt, neceſſe eſt eſſe, ſi ergo Angelus peccauit in primo inſtanti creationis in illo inſtanti non potuit vitare peccatum, nec potuit vitare in inſtanti priori; quia prius nõ fuerat, nec in inſtanti poſteriori; quoniam contradictionem implicat, cum fieri nequeat præteritum non eſſe præteritum, ergo de neceſſitate peccauit, quod eſt contra D. Auguſt. in lib. de vera relig. peccatum adeo voluntarium eſt, quod ſi non eſt voluntarium non eſt peccatũ, ergo Angelus non potuit peccare in primo inſtanti ſuæ creationis.

Tertia ſi Angelus potuiſſet peccare in primo inſtanti, ergo in illo inſtanti fuiſſet bonus, & non bonus. Conſequentia probatur. Omne malum eſt corruptiuum, ſed nihil corrumpitur, niſi quod eſt vel fuit, ergo aliquid fuit in Angelo, quod amiſit per peccatum, ergo ſi potuit peccare in inſtanti, cum in ſubita mutatione ſimul ſit fieri, & factũ eſſe, ſimul fuit ibi corrumpi, & corruptum eſſe, ergo ſimul fuit Angelus bonus, & non bonus, nam ex quo peccatum corrumpebat bonũ, quod inueniebat in primo ſuo inſtanti fuiſſet bonus, & in illo etiam eodem inſtanti non fuiſſet bonus.

Quarta ad hoc, quod Angelus aliquid appeteret tria neceſſaria præcognouit, videlicet ipſum appetibile, & ſe cui appetebat, & rationem mouentem, quare appetebat, ſed iſta ſunt diuerſa, & impoſſibile eſt, quod per naturam aliqua potentia ſimplex ad plura ſimul, & ſemel ſe conuertat, nam, vt dicit phyloſophus in Topicis, ſcimus quidem plura, intelligimus autem vnum ſolum, ergo non potuit Angelus peccare in primo inſtanti, quia ad precognoſcendũ, quę requiruntur in actione quacunque, cum ſint plura, & diuerſa, ſemper requiritur ibi tempus.

Quinta ſi Angelus potuiſſet peccare in primo inſtanti, ergo peccatum refunderetur in Deum. Conſequentia probatur. Operatio Angeli in primo inſtanti ineſt illi a Deo, ergo ſi tunc peccaret, tale peccatum eſſet conforme naturalibus principijs ſibi a Deo datis.

Sexta Actus, qui eſt purè naturalis, non poteſt eſſe malus, niſi natura ſit mala, & per conſequens niſi cauſans naturam ſit malus, ſicut claudicatio nõ eſt mala, niſi quia tibia mala, & agens ipſam eſt malũ, vel defectuoſum, & ratio eſt, quia talis actus non eſt in alicuius poteſtate niſi agentis naturã, ſed primus actus voluntatis Angeli eſt pure naturalis, ergo non poteſt eſſe malus, niſi natura Angeli, & Deus ipſe agens naturã ſit malus, quod eſt inconueniens, aliæ rationes adducuntur ab alijs, qui hanc ſententiam tuentur, quas breuitatis cauſa permittimus. Secunda opinio aſſerens Angelum potuiſſe peccare in primo inſtanti, nititur pariter efficaciſſimis ratiocinijs, quorum eſt

Primum, obiecto præſentato, & voluntati nõ impeditæ

pedita in eodem inſtanti poteſt voluntas velle, vel non velle, ſiue nolle, ſed obiectum in primo inſtanti per intellectum voluntati.

Angeli præſentati potuit, ergo peccare potuit.

Secundum voluntas Angeli fuit libera, & indeterminata ſaltem quo ad exercitium in primo inſtanti creationis, ergo potuit peccare.

Tertium Angelus habuit in primo inſtanti libertatem ad merendum, ergo habuit quoque ad peccandum; propterea quod maior libertas deſideratur ad merendum, quam ad peccandum, cuius ratio eſt, quia cum meritum ſit ex integra cauſa, teſte D. Dionyſio, id eſt ex omnibus circumſtantijs, peccatū autem pro formali ſit defectus alicuius circumſtantiæ debitæ in eſſe, maior libertas requiretur ad apponendas omnes circumſtantias alicui actui debitas, quam ad deficiendum in aliqua debitarum circumſtantiarum.

Quarta potentia, quæ poteſt habere operationē perfectam, & non limitatur, nec determinatur neceſſario ad operationem rectam, poteſt habere operationem non rectam, ſed Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis habuit potentiam volitiuam perfectam, & ideo potuit habere volitionem perfectam, & non limitabatur, nec determinabatur ad operationem rectam, ergo in illo inſtanti potuit non rectè operari, & per conſequens peccare.

Quintum Angelus in primo inſtanti creationis potuit amore amicitiæ diligere ſe pluſquam Deum, ergo cum eandem potentiam habuerit in primo, & in ſecundo inſtanti, & in ſecundo peccauerit diligendo ſe pluſquam Deum, ergo & in eodem inſtanti potuit eodem modo peccare.

Sextum Angelus non habet maiorem libertatem in primo inſtanti ſuę creationis, quam habeat homo in primo inſtanti vſus rationis, ſed homo in primo inſtanti vſus rationis poteſt mortaliter peccare, & de facto peccat, ſi tunc in Deum non conuertatur, ergo & Angelus in primo inſtanti ſuæ creationis potuit peccare.

Rationibus vtriuſque ſententiæ adductis diligenter inueſtigandum eſt, an prædictæ opiniones poſſint conciliari, & quidem non defuerunt, qui arbitrati ſunt facillimè concordari poſſe, præſuppoſita diſtinctione peccati in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, adeo vt prior ſententia negans potuiſſe in primo inſtanti creationis peccare locuta fuerit de peccato commiſſionis, poſterior vero affirmans intellexerit de peccato omiſſionis.

Quandoquidem Angelus in primo inſtanti creationis potuit habere præceptum diligendi Deum, & eliciendi hunc actum diligendi Deum ſuper omnia; quem actum ſub præcepto impoſitum dimittere potuit, & ſic in omiſſionis peccatum cadere, cum ad omiſſionis peccatum ſufficiat libertas quo ad exercitium, neque ad id requiratur aliquis actus malus poſitiuus.

Nonnulli alij conciliauerunt dicentes, quod in naturalibus vtique nec potuit habere defectum, ſed in ſupernaturalibus potuit deficere, & indebitè aliquid appetere, & peccare, ſed hæ duę conciliationes valeant in quantum poſſunt: propterea mihi videtur aliter dicēdum, & obſeruandum prima, quod libertas differt a deliberatione, quia libertas, eſt indeterminatio voluntatis ad vtrumlibet oppoſitorum, deliberatio autem eſt conſultatio intellectus inter duo extrema, quod illorum ſit eligendum, ſine qua deliberatione non eſt meritum.

Secundo notandum, quod deliberatio eſt duplex, altera dicitur plena, alia ſemiplena. plena eſt, quæ preſupponit plures intellectiones, & comparationes vtriuſque extremi, ſemiplena eſt, quæ præſupponit vnam tantum intellectionem diſtinctam ſubiecti, exemplum primæ, vt ſi quiſpiam deliberans de coniugio comparet illud ad vitam cęlibem, & conferat vtriuſque vitæ commoda, & incommoda, & poſtea eligat alteram vitam, erit tunc plena deliberatio: propterea quod ex compluribus pretijs, cogitationibus, & collationibus efficitur exemplum, ſecunda vt ſi quis præuia dumtaxat apprehenſione vitæ coniugalis ſtatim illam eligeret, hanc Angelus habere potuit in primo inſtanti ſuæ creationis, nam præuia cognitione ſui ipſius potuit amare pluſquā Deum, & ita peccare.

Tertio notandum, quod ſi dicatur Angelum non potuiſſe ſubito deliberare ſine diſcurſu, tunc certum eſt, quod non potuit peccare, ſed ſi teneatur quod ſicut non intelligit cum diſcurſu, ſed ſimul intelligit principia, & concluſiones, ita non vult cum diſcurſu, ſed ſimul vult finem, & ea, quæ ſunt ad finē, adeo quod deliberatio ſua non requirat tempus, proculdubio peccare potuit, Amplius ſi ſuſtineatur quod ad præcognoſcendum plura, quæ requiruntur in quacumque actione ſemper requiratur tempus. Angelus nequaquam peccare potuit in primo inſtanti ſuæ creationis, ſed ſi affirmetur quod ſimul omnia habere voluit, quando videlicet vnum eſt propter aliud, vtique peccare potuit in primo inſtanti.

Quarto Angelus malus in primo inſtanti ſuę creationis habuit vſum liberum arbitrij, qui eſt ad oppoſita, vt poſſet agere, vel non agere, eligere, vel non eligere, ſi ergo tunc eligit, quod non debuit, liberè hoc fecit, & potuiſſet non eligere, ſi voluiſſet; vnde ſi ibi eſſet neceſſitas ſolum conditionis, & ſuppoſitionis, vt ſi ſupponatur, quod elegerit, non potuit non eligere, quia non poterit eligere, & non eligere, potuit ergo agere alterum, quod voluit, ſed non potuit ſimul vtrumque agere.

Quinto ſi iuxta ſententiam Scoti affirmetur, quod Angelus potuiſſet in primo inſtanti peccare, peccatum illius non eſſet effectus, ſed defectus alicuius circumſtantiæ debitæ in eſſe, ſicut eſt quodcumque aliud peccatum pro formali, & per conſequens non eſſet Deo tribuendum, qui eſt prima cauſa, cuius eſt efficere, & non deficere; quandoquidem cauſa peccati deficiens, & non efficiens nominatur.

Sexto Angelum potuiſſe peccare in primo inſtāti bifariam poteſt intelligi, vno quidem modo aliquo actu malo ex obiecto, a quo ſumitur ſpecificatio actus; alio modo aliquo actu malo ex aliqua circumſtantia nempè temporis, & quo ad exercitium actus, primo modo non potuit peccare in primo inſtanti, ſecundo modo maximè.

Demum pro conciliatione obſeruanda eſt diſtinctio, quam tradit Aureolus, & eſt huiuſmodi, peccatum ſumitur bifariam, vno modo pro defectu præciſe

Digitized by Google

ſe ſumpto, ſicut dicitur monſtrum eſt peccatum in natura, vt docet Ariſtot. 2. phyſ. & ſic peccatum eſt carentia alicuius debiti ſibi ineſſe ſecundum naturā.

Aliomodo accipitur peccatum pro defectu impu tabili, ſicque peccatum eſt in actu de neceſſitate deriuante a regula recta, hanc diſtinctionem inſinuat phyloſophus. 3. Ethicorum vbi ait, quod defectus ſunt in duplici diſcrimine, quidem ſunt, qui non ſunt imputabiles, vt eſt cęcitas a natura, alij vero ſunt im putabiles, vt eſt cęcitas ex vitio, puta ex ebrietate, ad propoſitum applicando, dicitur quòd aliud eſt voluntatem peccare accipiendo peccatum pro defectu alicuius circumſtantiæ, quam recta ratio dictat habere eſſe in actu, & aliud eſt eligere huiuſmodi actum, & cum hoc, quod ſibi imputetur, hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ concluſiones.

Prima Angelus potuit peccare in primo inſtanti ſuæ creationis peccato, quod eſt ſolū defectus, probatur ſic in quocumque inſtanti ſunt omnes cauſæ alicuius actus poteſt elici actus, ſi ſit circumſtantionatus, vel carens circumſtantia debita in eſſe, ſed in primo inſtanti creationis Angeli fuerūt omnes cauſæ, quæ ſunt actiuæ neceſſariæ ad actum circumſtantionatum; ergo pro illo inſtāti potuit elicere actum circumſtantionatum, vel carentem aliqua debita circumſtantia, ergo.

Maior patet, quia pro quocumque inſtanti poteſt poni cauſa, poteſt poni ſuus effectus, vt teſtatur Ariſtot. 9. Metaphyſ. minor probatur, nam Angelus in primo inſtanti potuit intelligere ſe, habuit enim intellectum, & obiectum præſens, quæ ſunt cauſæ concurrentes ad intellectionem, in eodem etiam inſtanti potuit ſe diligere, in illo quoque inſtanti dilectio illa potuit habere circumſtantiam debitam eliciendo amorem, qui natus eſt eſſe rectus circa ſe, & potuit habere circumſtantiam oppoſitam eliciendo actum circa ſe, qui ſecundum rectam rationem natus eſt elici circa Deum, ergo in illo inſtanti potuit habere actum circumſtantionatum, & actum etiam defectuoſum a recta ratione per ſuperabundantiam alicuius circumſtantiæ malæ, vel per defectum circumſtantiæ bonæ debitæ in eſſe.

Secunda concluſio. Angelus in primo inſtanti ſuę creationis non potuit peccare ſumendo peccatum pro defectu imputabili, perſuadetur tali medio. Ad omnem actum imputabilem neceſſariò cōuenit determinata ſcientia intellectus ſequens conſilium, & oppoſitæ extimationes non poſſunt eſſe in primo inſtāti, ergo; Maior eſt manifeſta, nullus enim actus intellectus, qui non eſt electio, videtur eſſe imputabilis; electio autem eſt appetitus præ conſiliati, ergo electionem neceſſario præcedit intellectus ſcientia, qui finis eſt, & e conuerſo conſilij conformitas ipſi electioni. Minor ſimiliter patet, quia ſi in eodem inſtanti Angelus haberet oppoſitas extimationes, vt quod intelligat concluſionem affirmatiuam in vno principio, & in alio negatiuam, haberet ſimul oppoſitos ſyllogiſmos, quod non eſt aſſerendum.

PVNCTVM QVINTVM.

Num fuerit aliqua morula inter creationem, & lapſum Angeli.

ADuerte, quòd morula eſt diminutiuum a deriuatum a mora, quæ propriè eſt cunctatio, prolatio, tarditas, & dilatio temporis, in præſenti loco per moram intelligitur protractio, ſeu multiplicatio inſtantium, ſeu operationum.

Circa hoc dubium Auctor in textu affirmat morulam fuiſſe inter creationem, & lapſum Angeli, tametſi paruula fuerit, quod ex ſacra ſcriptura colligi valet, nam Exod. 28. de Lucifero ambulaſti perfectus in vijs ſuis a die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te, ſed ambulatio in perfectione non eſt niſi aliquantulum perſeuerauerit in perfectione, ergo aliquantulum perſeuerauit, ſiue ſtetit, ergo mora fuit inter creationem & lapſum.

Secondo comprobatur teſtimonio Origenis homil. 4. in Ezechielem. Hoſtis ſerpens antiquus contrarius veritati, non tamen a principio, neque ſtatim ſupra pectus, & vētrem ſuum ambulauit ſicut Adā, & Eua nō ſtatim peccauerunt, ex quo videtur, quod aliqua morula interpoſita cęcidit.

Ad huius intelligentiam aduertendum quod ſi inter inſtans creationis, & inſtans peccati poneretur illud inſtans, tunc inter creationem, & lapſum peccati poneretur aliqua mora; vnde ſi dicatur quod Angeli in primo inſtanti actum liberi arbitrij non exercuerūt, oportet, quod actum illum in alio, puta in ſecundo exerceant, & tunc quādo primitus exercent, oportet, quod actus ille ſit bonus, vt docet Sanctus Thomas quæſt. 63. artic. 5. & conſequenter tunc in ſecundo non labuntur.

Præterea ſi Angeli in gratia nō ſunt creati, vt Auctor, arbitratur etiam ſi quod in primo inſtanti actū liberi arbitrij exerceant, non merentur, & conſequēter oportet aſſignare aliud inſtans, puta ſecundum, in quo data ſibi gratia actum liberi arbitrij exercentes mereantur, & conſequenter tunc in ſecundo non labuntur, oportet igitur tertium inſtans aſſignare, in quo labuntur, ſicque inter creationem, & lapſum morula intercedit.

Amplius ſi Angelus peccauit nimis perſiſtendo in intellectione, & complacentia ſui ipſius, hoc non potuit eſſe ſine mora, quia ſi non feciſſet in hoc moram non nimis perſtitiſſet, neque ex hoc peccaſſet, quandoquidem oportebat intellectionem illam primam durare pluſquam per inſtans temporis, ergo opus fuit, vt aliqua morula intercederet inter creationem, & lapſum.

Confirmatur, quia Angelus, aut peccauit peccato commiſſionis, vel peccato omiſſionis, ſi peccato commiſſionis, vt conuertendo ſe inordinate ſpecialiter ad aliquid, hoc fuit in aliqua mora temporis, cū hoc non poſſet facere, niſi prius per aliquam muralā quantumcumque breuiſſimam perſtitiſſet in intellectione prima, ſi autē peccauit peccato omiſſionis, vt nimis perſiſtendo, vel pluſquam deberet ſtando in intellectione illa, hoc etiam non fuit ſine tempore, quia ſi feciſſet totum, quod in ſe erat, oportuiſſet intel-

Digitized by Google

intellectionem illam primã duraſſe pluſquã per inſtans temporis, cùm ad eam comparetur tanquam ad aliquid, per quod factus erat in actu, quod ſine omni mora temporis fieri non poteſt.

Hinc probabiliter dici poteſt morulam illam non ſolum duraſſe per inſtans, verum etiam per tempus, quod ex pluribus ſuadetur, primo quia Angelus malus non ſolum vnum tantum actum peccati elicuit, ſed plures, quorum vnus alium ſequitur.

Secundo quia commiſit peccata, quæ neque per vnum ſolum inſtans, neque ſimul perpetraſſet.

Tertio quia Lucifer conatus eſt trahere, & de facto complures Angelos in ſuam ſentẽtiam quod per inſtans fieri non poſſe arbitrantur nonnulli Doctores.

Quarto quia factum eſt prælium magnum in cęlo inter Angelos bonos, & malos multis diſceptationibus, & locutionibus ex vtraque parte habitis, quod non per inſtans duraſſe exiſtimatur.

Quinto quia ad promerendum ſupplicium æternum non videtur credendũ tam breuem viam fuiſſe a Deo inſtitutam.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Angelus peccauerit ante hominis conditionem.

CErtum eſt Angelum peccaſſe ante lapſum primorum parentum, ex tertio namque cap. Gen. & ex illo Sapien. 2. inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum, conſtat diabolum ſuggeſtione ſua, & tentatione proſtrauiſſe primos parentes, ſed an peccauerit ante creationem primorum parentum dubium eſt, nam iuxta ſententiam illorum, qui ſucceſſionem dierum poſuerũt, prius peccauit Lucifer, quam homo cõditus eſſet, probatur auctoritate Iſidori lib. 1. de ſummo bono cap. 12. ſententia 7. vbi ſic aït prius de cęlo cęcidiſſe Diabolus creditur, quã homo conderetur, nam mox vt factus eſt in ſuperbiã erupit, & ſtatim vt factus eſt, cęcidit, ex quibus verbis patet Luciferum corruiſſe ante hominis conditionem.

Præterea Auctor libri de mirabilibus ſacræ ſcripturæ cap. 2. in 2. tomo operum Auguſtini aſſerit Angelos peccaſſe ante ſextum diem hac ratione ductus, quod carcer, & ignis inferni factus fuerit intra ſex primos dies, paratuſque diabolo, & Angelis eius ergo.

Item homo conditus fuit ſexta die, diuiſio autem lucis a tenebris fuit primo die, ergo præceſſit peccatum, nam per tenebras ſignificatur peccatum, ergo Angelus peccauit ante hominis plaſmationem: huius opinionis fuerunt D. Hierony. & D. Greg. Papa. Cęterum iuxta ſententiam eorum, qui omnia ſimul creata fuiſſe non tantum in materia, ſed etiam in formis affirmarunt, prius fuit conditus homo, quam peccaret Diabolus, probatur primo ex illo Iob 40. Ecce Behemoth quem feci tecum, ſed ſi factus fuit ſimul cum homine, & peccatum facturam eius ſecutum eſt, ergo prius conditus fuit homo, quam Angelus peccaret.

Comprobatur ſecundo teſt. D. Aug. lib. de Virginitate ſic dicentis ſtatim poſtquam ſuperbiuit, inuidit niſi rei exiſtenti, & inuidit homini, ergo Angelus non peccauit prius, quam homo conditus eſſet, at de hac re nihil certi aſſeuerari poteſt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur in hoc articulo de naturali cognitione Angelorum, & duo quæruntur, primum eſt de cognitione creaturæ, ſecundum eſt de cognitione eſſentiæ diuinæ.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Angelus omnia creata, quæ cognoſcit, cognoſcat per ſpecies innatas, an aliqua per ſpecies acquiſitas.

NOta, quod ſpecies, vt ad præſens attinet, capitur tripliciter, primo eſt ſpecies innata, & hæc iuxta ſententiam D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad literam, vt refert Auctor in vltima ratione poteſt dici tribus modis in Angelis ſecundum illa tria verba, quæ habentur in factione mundi, fiat, fecit, & factum eſt, habuerunt enim notitiam rerum in verbo; ideo dicitur fiat, ſecundo habuerunt notitiam rerum prius natura, quam fierent: propterea dicitur fecit, tertio habuerunt notitiam rerum, dum factæ ſunt, idcirco dicitur factum eſt, & cuilibet modo cognitionis a principio conditionis poſſunt correſpondere ſpecies, quæ in Angelis triplici nomine appellantur primo concreatæ, quoniam cum eo ſimul creatæ fuerunt, ſecundo innatæ, quia a principio in natura ſua ſunt poſitæ, tertio infuſæ, propterea quod habitæ ſunt dono Dei ſpeciali.

Secundo dicitur Species acquiſita, & iſta eſt, quæ acquiritur aut inuentione, aut ſtudio quales in hominibus ponuntur, & ſecundum aliquos Doctores poſſunt poni in Angelis reſpectu contingentium, aut ſingularium.

Tertio accipitur ſpecies vt opponitur contra innatam ſpeciem, vt ſolum dicatur infuſum, quod non eſt a principio datum, ſicque Theologi ponunt ſpecies ſcibilium infuſas Salomoni, quo etiam modo de reuelationibus poſſunt a Deo, vel per Angelos ſuperiores aliquæ ſpecies Angelis inferioribus infundi.

His notatis diſtribuenda eſt quæſtio, in qua Auctor duo facit, primo iacit fundamentum quoddam. Secundo narrat tres opiniones.

Quo ad primum fundamentum conſiſtit in hac concluſione, Angelus cognouit res creatas per ſpecies; probat Doctor ſic, cognoſcere rem per ſe ipſum eſt ſolius Dei, quippe qui eſt actus purus, et perfectiſſimus, atque idem exemplar, nec non efficiens omnium, ergo Angelus cognouit res creatas per ſpecies.

Circa ſecundum prima ſententia fuit eorum, qui affirmarunt Angelum cognoſcere omnia per ſpecies innatas, quas Deus impreſſit intellectui Angelico, ac proinde ſine extrinſeca receptione omnia intelligere valet.

Secunda opinio fuit eorum, qui exiſtimarunt Angelum cognoſcere naturalia, & neceſſaria per ſpecies innatas, voluntaria vero fortuita, & futura contingentia per ſpecies acquiſitas.

Tertia ſententia aſſeruit Angelum cuncta per ſpecies innatas intelligere, cæterum hæc differt à prima, quoniam illa

Digitized by Google

illa dicebat Angelum poſſe cognoſcere vniuerſa ſine extrinſeca cognitione: hæc autem ſuſtinet Angelum poſſe recipere: nam ſi Deus crearet aliquod nouum ſpeciei, illud recipere poſſet; hanc ſequitur Sanctus Doctor, quo circa quatuor conſtituit concluſiones, quarum eſt

Prima Angelus cognoſcit omnia per ſpecies innatas, probatur auctoritate Ezech.cap.28.tu plenus ſapiẽtia &c. ſed non eſſet plenus ſapientia in ſua origine, niſi eſſet in eo plenitudo ſpecierum, per quas contingit res cognoſcere, ergo. Secundo teſtimonio D.Aug.9.de Trin. Tertio rationibus, quæ aſſignantur poſt titulum quæſtionis.

Secunda concluſio. Deus in Angelis concreauit ſpecies vniuerſales omnium rerum fiendarum: perſuadetur ſic ratione vltimo loco poſita ab Auctore. Deus ab initio mundi indidit rebus rationes cauſales, ſecundum quas cętera fierent, vt teſtatur D.Aug. & Theologi communiter fatentur, ergo & in Angelis impreſſit ſimilitudines, & rationes, ſecundum quas cętera facienda cognoſcere valeret.

Tertia concluſio. Angelus per illas ſpecies innatas poteſt cognoſcere omnia vniuerſalia; hæc concluſio eſt manifeſta, nihilominus extra textum ſic probatur, Angelus per ſpecies concreatas intelligit quiditates omnium rerum, ſed quiditates ſunt rerum vniuerſalium, ergo per illas ſpecies concreatas intelligit vniuerſalia.

Quarta concluſio Angelus cognouit ſingularia, & indiuidua per applicationem quamdam illarum ſpecierum ad illa, probat Auctor, quia Angelus indiuidua, & ſingularia non cognoſcit, niſi dirigat aſpectum ſupra ipſum cognoſcibile, ſed dirigendo aſpectum ſpeciem appropriat, & appropriando componit, ergo ſingularia cognoſcit per ſpecies vniuerſalium applicando, & appropriando.

Pro explicatione huius quæſtionis tredecim diſcutienda erunt.

Primum cur prius diſſeratur de cognitione Angelorum quam de alijs actibus.

Secundum num in Angelis ſit intellectus agens, & poſſibilis.

Tertium num in Angelis ſit intellectus ſpeculatiuus, & practicus.

Quartum num ſint ponendę ſpecies intelligibiles in Angelis.

Quintum num Angelus intelligat ſe ipſum per eſſentiam ſuam.

Sextum num Angelus cognoſcat alia a ſe per eſſentiam ſuam.

Septimum num Angelus per diſtinctas ſpecies diſtincta obiecta intelligat.

Octauum num ſpecies exiſtentes in Angelis ſuperioribus ſint vniuerſaliores, & pauciores, quam in inferioribus.

Nonum num Angelus poſſit colligere ſpecies a rebus.

Decimum num Angeli ſingularia cognoſcant.

Vndecimum quomodo Angelus ſingularia cognoſcat.

Duodecimum num ſpecies per quas Angelus cognoſcit ipſius intellectum mouere poſſint.

Decimumtertium num omnia illa intelligat Angelus ſimul, & in actu quorum ſpecies habet.

PVNCTVM PRIMVM.

Cur prius diſſeratur de cognitione, & potentia intellectiua Angelorum, quam de alijs actibus.

ADuertendum eſt tres eſſe actus principales ſimilitudinem ſummæ Trinitatis in Angelis derelinquentes. Primus eſt præeſſe creaturis ſecundum regimen, aut ſecundum poteſtatem, ſecundus eſt cognoſcere cum iudicio, tertius eſt motus exterior, & interior, primus actus appropriatur Patri, ſecundus Filio, tertius Spiritui ſancto penes præfatos actus triplex potentia in Angelis cõſtituitur, ſcilicet præſidendi, cognoſcendi, & mouendi.

Sed fortaſſe dices ſi potentia præſidendi appropriatur Patri, ergo prius diſceptandum erat de ipſa, & eius actu, qui eſt præeſſe, quam de potentia cognoſcendi, & illius actu qui eſt cognoſcere.

Huic obiectioni reſpondetur, quòd pręeſſe ſecundum regimen in Angelis dependet ex cognitione, & motu, & ideo prius differendum eſt de ipſa cognitione mox de motu interiori, & exteriori, poſtremo de præeſſe, & potentia præſidendi.

Nec obſtat, quod potẽtia præſidendi appropriętur Patri, & ob id eam eſſe præferendam, quia tunc vnum alteri præordinari debet, quando vnum intelligitur abſolutè, aliud verò in comparatione, & quoniam potentia cognitiua dicit id, quod ſpectat ad intelligentiam Angelicam ſecundum ſe, potentia verò præſidendi, vt ad alterum, & ex prioribus actibus dirigitur, propterea a Seraphico Doctore diſputatur primo de potentia cognitiua cum ſuo actu, deinde de alijs.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in Angelis ſit intellectus agens, & poſſibilis.

NOtandum, quod idem intellectus numero eſt agens, & paſſibilis, habet tamen diuerſa nomina ob diuerſa munera, quibus fungitur, atque ob diuerſos effectus, quos producit, nam intellectus agẽs duo officia facit, quorum vnum eſt formare ſpecies ſpirituales.

Secundum eſt facere vniuerſalitatem in rebus, id eſt formare ſpecies vniuerſales, per quas intelligatur obiectum ſub ratione vniuerſali.

Intellectus quoque poſſibilis duo ſibi vendicat, primum eſt in potentia ad recipiendas ſpecies, aliud eſt, quia mediantibus illis ſpeciebus efficit ſimilem notitiam obiecti, per quam obiectum non eſt actu intelligibile, ſed actu intelligitur, qua de re huiuſmodi intellectus nuncupatur poſſibilis, ideſt potens pati, nempè recipere inter ſpeciem, & potens facere, ideſt notitiam producere.

His præmiſſis ponendæ ſunt duæ concluſiones.

Prima in Angelis eſt intellectus agens: hæc concluſio eſt Auctoris in textu, qui redarguendo primã ſententiam ait, quod Angelus habet intellectum agentem maioris virtutis, quam ſi eſſet corpori alligatus, eandem ſuſtinent, & defendunt Scotus, & eius Aſſeclæ diſt. præſenti quæſt. vltima, & diſtin. 9.

ad

Digitized by Google

ad argumẽta 2. quæſt. item Alex. Alenſ. par. 2. q. 22. memb. 3. & multi alij: perſuadetur primo. In Angelo eſt imago perfectior, quam in anima noſtra, ſed intellectus agens ad imaginem pertinet, quia cum imago ſit in potentijs animæ, & intellectus agens ſit de potentijs optimis, oportet quod ad imaginem ſpectet.

Secundo habere intellectum agentem eſt res maximæ perfectionis animæ corpori coniunctæ, ergo talis, & tanta virtus nõ eſt neganda ab Angelis, cum ſint perfectioris naturæ.

Tertio Angelus habet aliquid in eſſe, per quod educitur de potentia in actum in genere intellectus, & hoc eſt intellectus agens, ergo habet intellectum agentem.

Secunda concluſio. In Angelis eſt intellectus poſſibilis; hæc aſſertio eſt Sancti Doctoris in textu, vbi ſic inquit. Planum eſt quod Angelus habet intellectum poſſibilem, cum non ſit purus actus, ſententiã Auctoris amplectuntur ſupra nominati Doctores, probatur primo ex illo Apoſtoli ad Eph. 3. vt innoteſcat principibus, & poteſtatibus multiformis Sapientia Dei, vbi Gloſ. dicit, quod Angeli multa didicerunt ab Eccleſia.

Secundo probatur ratione. Angelus habet potentiam recipiendi cognoſcibilia, ſed potentia receptiua cognoſcibilium dicitur intellectus poſſibilis, ergo habet intellectum poſſibilem.

Vtraque autem aſſertio comprobatur. Primo Angelus eſt compoſitus ex materia intelligibili, & forma intelligibili, vt in ſuperioribus eſt dictum articulo primo ſuper primam partem huius diſtinct. ſed ex parte materiæ eſt recipere intelligibilia, & ex parte formæ facere, ergo habet intellectum poſſibilem, & agentem.

Secundo in omni natura intellectuali creata, quæ non eſt purus actus eſt quo eſt omnia facere, & quo eſt omnia fieri, ſicut in omni natura potentiali abſolute eſt aliquid, quo facere, & aliquod quo fieri, vt docet phyloſophus 3. de anima, ſed intellectus agens eſt quo anima facere in eſſe intelligibili, & poſſibilis quo eſt omnia fieri, ergo cum Angelus ſit natura intellectualis, quę non eſt purus actus, habet intellectum agentem, & poſſibilem.

Tertio cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali teſte Ariſt. 3. de ani. correſpondet ſua potentia actiua naturalis, ſed in Angelo eſt potẽtia paſſiua ad recipiendas ſpecies, ergo & actiua debet eſſe, ergo habet intellectum poſſibilem, & agentem; alioquin fruſtra eſſet potentia paſſiua ad recipiendas ſpecies, ſi actiua potentia ad efficiendum tales ſpecies careret.

Nec valet, ſi dicatur quod notitia habitualis plurium adſit Angelo a ſua creatione per ſpecies concreatas, propterea quod ſi Deus cõcrearet in anima noſtra ſpecies omnium rerum, quas intelligere poteſt, adhuc in ea eſſet intellectus Angelus, & poſſibilis, quandoquidẽ fuit in Chriſto non obſtante quod inſtanti ſuæ conceptionis ſacratiſſimæ acceperit ſpecies omnium rerum per ſcientiam infuſam.

Item fuit in Adamo, eſto ſtatim a principio ſuæ creationis rerum omnium ſcientiam habuerit, ergo ex eo quod Angelus ſit præuentus a Deo, ab eoque acceperit ſpecies omnium rerum, quas intelligere poterat denegari non debet ei tam intellectus agẽs, quam intellectus poſſibilis, quibus per ſe ipſum acquirere poſſet rerum ſpecies, ſi præuentus a Deo nõ fuiſſet.

Quarto planũ eſt, quod Deus poſſet facere vnũ Angelum in puris naturalibus non concreando ſibi aliquam ſpeciem, tunc quæro, aut ipſe Angelus poſſet formare ſpecies, aut non: ſi primum, ergo Angelus habet intellectum agentem, & poſſibilem, ſi ſecundum, ſequitur quod anima coniuncta corpori ſit maioris peſectionis, quem Angelus, eo quia anima intellectu agente, & poſſibili prædita poſſit acquirere ſcientiam, Angelus vero tali intellectu orbatus non poſſet.

Sed obijcies intellectus agens, & intellectus poſſibilis ſolum diſtinguuntur per comparationem ad phantaſmata, ſed in Angelo non ſunt phantaſmata, ergo nec iſtorum intellectuum diſtinctio.

Maior patet per comentatorem 3. de Ani. dicentem propriũ eſſe intellectus agentis abſtrahere formas a phantaſmatibus.

Minor eſt nota, quia phantaſmata cum habeant eſſe extenſum non ſunt niſi in virtute corporea.

Reſpondetur primo dictum coment. intelligi de intellectu agenti, & poſſibili in nobis & non in Angelis.

Secundo reſpondetur, quod principalis actus intellectus agentis non eſt abſtrahere a phantaſmate, ſed accidentalis pro ſtatu iſto præſentis coniunctionis ſui cum corpore: alioquin non eſſet in beatis, vel non haberet ibi principalem operationem ſuam, quod eſt inconueniens, cum ſit potentia ſpiritualis, & ſpectans ad partem ſuperiorem beatificabilem, ſed principalis actus eius eſt producere intellectionem, & facere in actu rem intellectam ſecundum actum.

Tertio reſpondetur, quod intellectus agens, & intellectus poſſibilis diſtinguuntur inter ſe formaliter per proprias rationes formales, vel etiam extrinſece per ordinem ad obiecta, vel ad illa, in quibus obiecta relucent, vel quo ad primam motionem intellectus.

Quarto reſpondetur, quod intellectus agens, & poſſibilis diſtinguuntur aliquo modo per comparationem ad phantaſmata, non tamen ſimpliciter, & abſolutè.

Aduertit Alexander Alen. vbi ſupra, & doctiſſimè quidem, quod intellectus poſſibilis eſt in Angelis, nõ ſecundum omnem modum, ſecundum quem eſt in animalibus rationalibus, habet enim Angelus intellectum poſſibilem ad recipiendum cognitionem a Deo, & ab Angelis ſi ſuperiores habet, nec non ad capiendum notitiam iſtorum inferiorum, ſed non illo modo, quo intellectus poſſibilis humanus, qui miniſterio ſenſus præambulo, & miniſterio virtutũ ſenſibilium, quod non eſt in Angelo.

Secundo obſeruat Alexander, quod licet Angelus habeat intellectum poſſibilem, non tamen reſpectu ſpecierum abſtrahendarum a phantaſmatibus, nec reſpectu agentis abſtrahentis ſpecies a phantaſmatibus, nec indiget memorijs præcedentibus, vel ſenſibilibus, nec impeditur per impedimentum corporei inſtrumenti, ſi quidem intellectus poſſibilis in

Angelo

Digitized by Google

Angelo ſeparabilis tātum a corpore, vel ab actu ſenſibilium virtutum, ſed ſeparatus eſt, ideoque nullo corporeo impeditur.

Tertio notat, quod in Angelo eſt intellectus agens communiter prout agentis eſt educere potentiam intelligendi in actum per acceptionem quādam ſpecierum, non autem propriè pro ut agentis eſt educere potentiam intelligendi per abſtractionem ſpecierum a phantaſmatibus.

PVNCTVM TERTIVM.

Num in Angelis ſit intellectus ſpeculatiuus, & practicus.

ADuertendū eſt, quod intellectus ſpeculatiuus, & practicus non ſunt diuerſæ potentiæ, cuius ratio traditur a D. Thoma prima par. quæſt. 79. art. 11. differentiæ accidentales alicuius obiecti non diuerſificant potentiam, ſed apprehendere rem, vt ordinabilem ad opus, aut non ordinabilem ſunt differentiæ, quæ accidunt apprehenſæ per intellectū, intellectus autem ſpeculatiuus, & practicus non differunt niſi his differentijs accidentalibus; intellectus ſpeculatiuus eſt, qui quod apprehendit nō ordinat ad opus, ſed ad ſolam conſiderationem veritatis, practicus vero eſt oppoſito modo, vt patet ex. 2. & 6. metaphyſ. non ergo ſunt duæ, ſed vna potentia realiter, quæ ſecundum vnam rationem dicitur ſpeculatiuus, & ſecundum aliam practicus.

Secundo notandum Iuxta placita Alex. Alen. 2. par. 3. 22. memb. 5. quod ſpeculatiuum bifariam poteſt dici, vnomodo a ſpeculando, aliomodo a ſpeculo, ſimiliter practicum dupliciter ſumi valet vnomodo pro vt dicitur vis, quæ nata eſt mouere, vel moueri ad bonum, Aliomodo pro vt indiget cuſtodia Angelica nè labatur, vel poteſt recipere impedimentum per phantaſiam ſenſibilem.

His præmiſſis ſit prima aſſertio. In Angelis eſt intellectus ſpeculatiuus, & practicus hanc concluſionem, & ſi non explicitè, implicitè tamen habet Sanctus Doctor in textu, dum affirmat Angelum per ſpecies concreatas poſſe cognoſcere omnia vniuerſalia poſſe etiam & in ſingularia; probatur autem teſtimonio. D. Auguſt. in lib. de anima, & ſpiritu dicentis, quod anima ſimilis eſt per intellectum Angelis ſed differentiæ intellectus ſunt ſpeculatiuus, & practicus, ergo hæ differentiæ conueniunt Angelis.

Secundo perſuadetur ratione ſumpta ex actibus intellectus ſpeculatiui, & practici, actus intellectus ſpeculatiui eſt cognitio vera ſine actione, ideſt non ordinata ad productionem rei ſpeculatæ: actus autē intellectus practici eſt cognitio vera in actione, ideſt ordinata ad productionem rei cognitæ per intellectum practicum, ſed vterque actus eſt in Angelis, ergo & vterque intellectus ſpeculatiuus, & practicus.

Confirmatur, quia intellectus ſpeculatiuus eſt vis nata cognoſcere verum, intellectus practicus vis nata mouere ad bonum, ſed hæ duæ vires, ſiue differentiæ ſunt in Angelis, ergo & intellectus ſpeculatiuus, ac practicus ſunt in Angelis.

Secunda concluſio, intellectus ſpeculatiuus eſt in Angelis, pro ut ſpeculatiuum dicitur a ſpeculando, ſed non quatenus dicitur à ſpeculo, Prima pars probatur, quia Angelus ſpeculatur, & cognoſcit res intelligibiles, vt Angelos, & animas. Secundo etiā probatur cognoſcere per ſpeculū, & ænigma eſt cognoſcere ſuperna per hæc inferiora, Angeli autem ſecundum ſuam naturam eſt nudam veritatem contemplari, ergo in ipſo non eſt intellectus ſpeculatiuus, pro ut a ſpeculo dicitur.

Tertia concluſio. In Angelis eſt intellectus practicus quatenus practicus dicitur ab operando, ſed non in quantum ſumitur, vt indigens Angelica cuſtodia, ne labatur, vel potens impediri a phantaſia ſenſibili, vtraque pars eſt manifeſta, nec eget probatione.

PVNCTVM QVARTVM.

Num ſint ponendæ ſpecies intelligibiles in Angelis.

QVidam exiſtimauerunt non eſſe concedendas ſpecies intelligibiles, quæ cū intellectu humano, aut Angelico efficienter ad intellectionem concurrant, e quorum numero fuerunt ocham, Gabriel, Durandus, Henricus, & alij, qui primo ſuam ſententiam ſic probant ſecundum phyloſophum 2. Eth. in anima non ſunt niſi tria, potentiæ, habitus, & paſſiones, ſed in Angelo non ſunt paſſiones, ergo non erunt niſi duo potentia, & habitus.

Secundo intellectus noſter poteſt intelligere ſine ſpecie, ergo multo magis Angelus: probatur antecedens. Si eſſet ſpecies in intellectu poſſibili, poſſet ſe intellectus conuertere ſuper huiuſmodi ſpeciem, & intelligere abſque eo, quod ſe conuerteret ad phantaſma, ergo nulla erit ſpecies in intellectu poſſibili, cum ſemper indigeat phantaſmate, ſed per ſolā conuerſionem ad phantaſma cauſatur intellectio in intellectu poſſibili abſque alia ſpecie, quare ſi intellectus noſter non indiget ſpecie ad intelligendum, nec etiam Angelus indigebit.

Tertio intellectus ſeparatus non indiget ad hoc quod exeat in actum intelligendi, ergo nulla ponenda eſt in eo ſpecies.

Anteced. probatur, illa indigentia neque eſt ex parte intellectus, neque ex parte intelligibilis, ergo non indiget, probatur prima pars antecedentis, quia intellectus ſeparatus ex ſe ſufficit intelligere, ergo nō indiget alio anteced. probatur quod de ſe eſt intellectiuum, & intelligibile, ex ſe ſufficit, vt intelligat, ſed intellectus ſeparatus eſt huiuſmodi, cum vna communis ratio intellectiui, & intelligibilis ſit immaterialitas, ergo.

Probatur ſecunda pars antecedentis, ſ. quod illa indigentia nō ſit ex parte intelligibilis, tum quia eſſentia Angeli eſt obiectū Angeli ſemper præſens intellectui, tum etiam quia ſpecies nō poteſt eſſe obiectum intellectus, quia non poteſt eſſe niſi ſingulare, ſic enim imprimit ſicut ab alio imprimitur, ſed imprimitur a ſingulari, & non ab vniuerſali, ergo.

Quarto Angelo debet attribui nobilior intelligendi modus, ſed nobilior intelligendi modus eſt, quod intelligat per habitum, quam per ſpeciem, eo quia ſpecies dependet ab habitu magis quam e conuerſo, ergo Angelus intelligit per habitum, & non per ſpeciem.

His,

Digitized by Google

His, & alijs argumentis prædicti Auctores ſuam ſententiam muniunt, atque probant.

Contrariã amplectitur S. Doctor in textu D. Tho. 1. par. q. 60. art. 2. Scotus quæſt. 10. quem ſequuntur eius diſcipuli in pręſenti diſt. Alex. Alenſ. q. 26. mẽb. 2. & multi alij, ideo iuxta horum placita aſſertionẽ hanc ſtatuimus in Angelis ponendæ ſunt ſpecies intelligibiles, perſuadetur primo ex ſacris literis, quæ tradunt Angelos a diebus conditionis eorum fuiſſe perfectos ſapientia, & decore iuxta illud Ezechielis. Tu cherub ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia, & perfectus decore, nota ly plenus ſapientia loquitur, ibi Deus ad primum Angelum ſecundum S. Doctores, & vocat eum Cherub plenum ſapientia, ergo cognitionem magnam habebat tunc a die ſcilicet conditionis ſuæ, ergo per tale dictum ſcriptura innuere voluit, quod per ſpecies diuinitus a principio ſibi inditas intelligebant Angeli.

Secundo comprobatur teſtimonio D. Aug. ſuper Gen. c. 1. & 4. vbi affirmat res prius fuiſſe ab Angelo cognitas, quã in proprio genere exiſterent, ergo per ſpecies rerum ipſarum, ergo ponendæ ſunt ſpecies in Angelis.

Tertio confirmatur auctoritate, quæ in libro de cauſis habetur, omnis intelligentia eſt plena formis, ideſt ſpeciebus.

Quarto roboratur concluſio rationibus. Prima Ad hoc, vt fiat actio agens, & paſſum debent vniri, obiectum autem mouet potentiam ad notitiam ſui, quare debent vniri, & cum non poſſint per ſe, quia lapis, vt docet Ariſt. 3. de anima non eſt in anima, ſed eius ſpecies, ergo vnientur profecto per accidẽs, ideſt per ſpeciem, quę ſubiecti quiditatem ſupplent.

Secunda intellectus nihil cognoſcit, niſi per ſuum ſimile, & ſpecies eſt ſimilitudo obiecti, quare Angelus cognoſcet, & formabit notitiam per ſpeciem.

Tertia intellectus Angeli deficit a ſimplicitate intellectus diuini, Deus autem intelligit omnia per vnũ, ergo oportet in intellectu multas ſpecies intelligibiles ponere, Et quoniam Henricus poſuit ſolũ habitum ſcientialem in Angelo ad hoc, quod intelligat res alias, idcirco cõtra ipſũ inſtatur trib. argumẽtis.

Primo ſi poneretur huiuſmodi habitus in Angelo nihil poſſet repræſentare, niſi ſe ipſum; quandoquidem nulla res creata, quæ eſt per ſe in genere, & directè põt repræſentare rem aliam niſi ſe ipſam, ergo ponendæ ſunt ſpecies in Angelo ad repræſentandũ res cognitas, aliter niſi Angelus haberet apud ſe repræſentationes rerum, non poſſet res cognoſcere.

Confirmatur, quia ſpecies Angelorum ſunt repręſentatiuę rerum materialium, quia ſunt expreſſiores earundem rerum, & imitatiuæ idearum, quod patet ex D. Aug. 3. ſuper Gen. ad literam vbi ait, quod cõditio cęli præſens erat in verbo Dei ſecundum genitam ſapientiã, deinde facta eſt in creatura ſpirituali, hoc eſt in cognitione Angelorum ſecundum creatã in illis ſapientiam, deinde cęlum factum eſt, vt eſſet etiam ipſa creatura in proprio genere, ergo idem cęlum quod prius fuit in Dei ſapientia habens ideam in Deo ſecũdum illam, & eandem ideam factũ eſt in mente Angeli, & poſtea factum eſt in propria materia, vt eſſet in genere proprio, igitur non eſt mirũ ſi ſpecies cęli in mente Angeli habens eſſe intẽtionale repræſentet ſpeciem cęli in proprio genere habentem eſſe reale, propterea quod ab eadẽ idea in Dei ſapientia fuit hoc & illud, ergo non ſufficit ponere huiuſmodi habitum ad repræſentationem rerũ quia nihil repræſentaret habitus ille niſi ſe ipſum.

Secundo in habentibus difficultatem in ſuo opere naturali oportet habitum ponere ad habilitandã potentiam, ſed Angelus, cũ ſit ſeparatus à materia, nec habeat ſibi vnitũ naturaliter corpus, vel quid aliud, quod poſſit eum retardare, vel impedire a ſuo opere naturali, nullam habet difficultatem, ergo in ipſo nõ eſt ponẽdus habitus naturalis ſcientialis adhoc, vt alia a ſe intelligere poſſit, ſed ponẽdæ ſũt ſpecies.

Tertio huiuſmodi habitus, quem ponit Henricus, eſſet determinatus ad genus, & ad ſpeciem, ergo dato, quod repræſentaret alia a ſe, non ſufficeret vnus habitus ad omnia repræſentanda, ergo oportet ponere multitudinem habituum, ſicut ponitur multitudo ſpecierum.

Supereſt modo, vt reſpondeamus ad rationes auctorum prioris ſententiæ.

Ad primam dicimus Phyloſophum in 2. Eth. enumerare ſolum ea, quę ſunt per ſe, & immediatè principia actuum ſe tenentium ex parte appetitus, actus enim appetitiuus, vel egreditur a potentia ſine habitu, vel a potentia informata per habitum, vel ortum habuit ex paſſione, itaque per auctoritatem Ariſtot. non excluditur ſpecies intelligibilis, quæ non habet eſſe in appetitu, ſed in intellectu.

Secundo reſpondemus cum Scoto, quod habitus poteſt prædicari de ſpecie intelligibili, tanquam prędicatum vniuerſale, & per accidens, ſiquidẽ ſpecies intelligibilis eſt habitus, licet non e conuerſo.

Ad ſecundam dicimus, quod ſpecies acquiſitę indigent phantaſmatibus, vt ab ipſis fiat abſtractio in intellectu noſtro, ſecus autem eſt de ſpeciebus in intellectu Angelico.

Secundo dicimus falſum eſſe intellectum ſine ſpecie intelligere, & ſi indigeat, vt conuertatur ad phantaſma hoc non eſt, quod quando non actu intelligit non habeat apud ſe ſpeciem intelligibilem, ſed quia illa ſpecies, quando non actu intelligit per ipſam, eſt in quodam actu ſemipleno, ſiue in quodam eſſe habituali, propter quod nõ ſufficit, quod de ſe poſſit cauſare actionem intelligibilem, niſi rurſus fiat cõuerſio ad phantaſma, per quam conuerſionẽ illi ſpeciei intelligibili tribuatur actualitas quædam, quæ poſſit ſufficienter cauſare actum intelligendi, id ſubtiliter inſinuat auctor in textu dicens intellectum Angelicum per ſpeciem factum eſt in actu.

Ad tertiam reſpõdemus, quod ſpecies requiritur primo ex parte intellectus, quoniã, cum intellectus poſſibilis ſit in pura potentia ad intelligendum, neceſſe eſt, vt conſtituatur in actu primo per aliquam formam, quæ recipiatur in eo, & qua ſit formaliter intelligens.

Secundo requiritur ſpecies ex parte intelligibilis, quod aliter non poſſet eſſe pręſens intellectui, vnde & illa, quæ per ſe poſſunt eſſe potentia intellectui nõ intelligunt per ſpeciẽ, vt patet in actu beatitudinis, Ad probationem dicimus quod eſſe in alio, vt in ſubiecto, & in cognoſcẽte, i. vt obiecto poteſt idem ſimul cõuenire, nihilominus per hoc, quod ſpecies eſt in

Digitized by Google

in intellectu, non eſt obiectum cognitum, ſed adhuc requiritur actus intellectus, & tunc fit ſpecies expreſſa, quæ exprimitur ab intellectu formato ſpecie impreſſa: ad illud vero quod ſubditur, quod non poteſt repræſentare niſi ſingulare, reſpondetur quod ſpecies impreſſa, quia immaterialis licet ſit ſingularis, & ſufficiens principium intelligendi vniuerſale.

Ad quartam reſpondetur duabus reſpõſionibus.

Prima eſt, quod intelligere per habitum, vel indigere habitu ad intelligendum loquendo de intelligere, quod poſſumus ex naturæ viribus comparare, potius eſt ignobilitatis, quam nobilitatis, ſi quidem indigere habitu ad tale intelligere, eſt habere difficultatem aliquam in noſtro opere naturali, quod nõ ad dignitatem, ſed indignitatem attinet.

Secunda reſponſio eſt, quod quãtum ad diuerſas potentias ponimus in aliqua potentia habitum, in qua non ponimus ſpeciem, ita quod habitum, & ſpeciem ponimus in intellectu, ſed habitum, & non ſpeciem ponimus in voluntate, vnde ſpecies large loquendo poteſt dici habitus, licet propriè loquendo non ſit habitus.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angelus intelligat ſe ipſum per eſſentiam ſuam, adeo quod eſſentia ſua ſit ratio cognoſcendi.

ADuertendum, quod duplex eſt notitia, altera intuitiua, quæ eſt rei præſentis, alia ſubſtractiua, quæ eſt rei abſentis, de priori eſt ſermo, non autem de ſecunda.

Secundo notandum, quod potentia intellectiua, & obiectum cõcurrunt ad notitiam, obiectũ autem dupliciter poteſt eſſe præſens, vno modo per ſe per propriam exiſtentiam, aliomodo in ſua ſpecie repręſentatiua, quæ in virtute obiecti mouet intellectum.

Tertio obſeruandum. Eſſentiã Angeli eſſe rationem formalem intelligendi ſe bifariam poſſe conſiderari, vnomodo quod ſit ratio formalis totalis, alio modo partialis, primomodo negatur, ſecũdomodo conceditur, nam intellectus quoque eſt ratio partialis, vnde eſſentia Angeli, & eius intellectus ſunt duæ cauſæ partiales, quæ integrant vnam totalem.

Si dicatur quod eſſentia Angeli, & eius intellectus ſint vna, & eadem res.

Reſpondetur, quod licet ſint vnum realiter, cadit tamen inter ea aliqua diſtinctio præter opus intellectus; ideo dicuntur duæ cauſæ partiales, quæ ſic ſe habent, quod vna ſit principalior altera.

His præmiſſis ſit hæc aſſertio. Angelus intelligit, ſeipſum per eſſentiam ſuam; hanc concluſionem omnes ferè Theologi confitentur, & perſuadetur

Primo auctoritate D. Aug. 9. de Trin. cap. 3. dicẽtis quod anima ſe ipſam per ſe nouit, quoniã eſt incorporea; ergo multo magis Angelus. item 14. de Trin. cap. 4. nihil tam mentem nouit, quam quod ſibi prȩſto eſt, ergo ratio, quare res cognoſcitur a mẽte noſtra, eſt prȩſentia, ſed vt ibidem dicitur nihil eſt ita præſens menti, ſicut eſt ipſa ſibi; Angelus primo cognoſcit ſe, quia eſt ſibi præſens, ſed non eſt prȩſens ſibi, niſi per ſe ipſum, ergo.

Secundo confirmatur per Auctorẽ de cauſis propoſitione 15. ſui lib. omne ad ſe cõuerſiuũ eſt incorporeum, & è cõuerſo. Angelus eſt incorporeus, ergo eſt ad ſe conuerſiuus: igitur conuertitur ad ſe ipſum per operationem ſuam, ergo intelligit ſe ipſum per eſſentiam ſuam; prætereà per eundem dicitur quod omnis ſciens ſcit eſſentiam ſuam, & redit ad eſſentiã ſuã reditione cõpleta, ergo & Angelus cũ ſit ſciens.

Tertio cõprobatur rationibus. Prima quanto intelligibile eſt magis proportionatũ intellectui, tanto magis ipſum cognoſcere valet, ſed nullum intelligibile eſt magis proportionatum intellectui Angelico, quam ſua eſſentia, ergo eſſentiam ſuam maxime cognoſcit.

Secunda intellectus Angelicus cum ſit deiformis maximè aſſimilatur intellectui diuino, ſed Deus per eſſentiam ſuam ſe cognoſcit, ergo & Angelus.

Tertia notitia producitur ab obiecto intelligibile actu intellectui, vel per ſe, vel per accidens vnito producitur, ſed eſſentia Angeli eſt actu intelligibilis, & eſt proprio intellectui per identitatem vnita, ergo producetur immediate notitia Angeli ab eſſentia, & intellectu eiuſdem.

Confirmatur, nã ſi ſpecies obiecti informãs intellectũ eſt partialis cauſa intellectionis, multo magis obiectũ ipſũ erit cã intellectionis, ſi ſit potẽtia vnitũ.

Pro quo aduertendũ, quod eſſentia Angeli duob. modis cõcurrit ad cognitionem ſui, primo mediate mediante, ſ. intellectu, quo vitaliter tanquã potentia cognoſcente elicit actum, aliomodo immediate, quatenus, ſ. tanquam cauſa partialis conuenit cũ intellectu per modũ ſpeciei intelligibilis, nã cum ſubſtãtia Angeli cum intellectu Angelico ſit ſufficienter coniuncta, eique in gradu ſpiritualitatis ſit proportionata, Angelus profecto formabit ſui ipſius notitiã, & intellectionem, erit itaq; eſſentia Angeli ratio cognoſcendi ſe ipſam, & cognoſcetur per ſe ipſam, non quod non cognoſcatur per aliam actionem, quandoquidem ipſa intellectio, per quã cognoſcitur, eſt aliud a ſubſtantia, ſed dicitur cognoſci per ſe ipſam, quia non cognoſcitur per aliã ſpeciem, quã per ſe ipſam, nã quod facit ſpecies alicuius rei v. g. ſpecies lapidis ad cognoſcendũ lapidem id multo magis efficit ipſa eſſentia Angeli ad cognoſcendum ſe ipſam.

Sed obijcies anima rationalis eſt actu intelligibilis, cũ ſit ſubſtantia ſpiritualis, & actu eſt præſens humano intellectui, & tamẽ intellectus noſter nõ intelligit eſsẽtiã animæ per ſe ipſam, vt patet 3. de anima.

Reſpondetur, quod anima bifariã conſiderari valet, vnomodo abſolutè, quatenus eſt ſeparata a corpore, aliomodo vt eſt cõiuncta corpori, primomodo anima cognoſcit ſe ipſam eo modo, quo Angelus ſe ipſam intelligit, quod Ariſt. docuit 3. de ani. c. 4. dicẽs in ſeparatis a materia idẽ eſſe intellectũ, & quod intelligitur, & idẽ ſentire videtur D. Aug. de Trinit. ſed & ratio in promptu eſt, nam ad cognitionẽ duo per ſe requiruntur, nimirum potentia cognoſcendi, & obiectum actu cognoſcibile potentiæ vnitum, & illi præſens, quæ animæ rationali ob eius immaterialitatem competere videntur, ſecundomodo anima rationalis non poteſt ſe ipſam cognoſcere, & quia anima dum eſt corpori vnita non poteſt intelligere niſi per conuerſionem ad phantaſmata, vt Ariſtot 3. de anima teſtatur, & quamuis anima ſit ſibi præſens, ſicut Angelus quantum ad actum primum,

Digitized by Google

mum, non tamen quantum ad actum ſecundum, ſeu intellectionem, & hoc efficit infirmitas noſtræ corruptionis, cuius cauſa eſt iniquitas, vt ait D. Auguſt. 15. de Trinit.

Secundo poteſt reſponderi, non eſſe ſimile de eſſentia Angeli, & eſſentia animæ rationalis, nec de intellectu Angeli, & de intellectu animæ rationalis; quia nõ ſolum eſſentia Angeli, ſed etiam intellectus Angeli eſt actus in genere intelligibilium, vt eſt etiã actuatus ſpeciebus intelligibilibus ſibi concreatis a primordio ſuæ creationis, quibus res, quæ ſunt extra ſe cognoſcere ſolet, ſed eſſentia animæ rationalis nõ ſe habet per modum actus in genere intelligibilium, ſed per modum puræ potentiæ, vt ait Coment. 3. de anima, ſimiliter intellectus animæ rationalis in ſui primordio eſt ſicut tabula, in qua nihil eſt depictũ, vt patet per phyloſophum ibidem.

Nota quod ad præſens pro actu intelligibile intelligitur aliquid ſe habens per modum actus in genere intelligibilium.

Sed inſtabis, quod eſſentia non ſit ratio cognoſcendi, primo quia nihil eſt alicui ratio operandi actione immanente, niſi informet illud, ſed eſſentia Angeli non poteſt informare intellectum, ergo non eſt ei ratio intelligendi.

Secundo cognitiuam potentiam oportet denudati ab illo, quod eſt ratio cognoſcendi, ſed Angelus inquantum, cognoſcitiuus non denudatur ab eſſentia, ergo non eſt ratio cognoſcendi ſe ipſum.

Ad primum reſpõdetur, quod nõ requiruntur, vt ratio agendi alicui ſemper informet illud, ſed ſufficit debita approximatio cauſarum partialium intellectus, ſcilicet & obiecti.

Secundo reſpondetur, quod eſſentia Angeli poteſt bifariam conſiderari, vnomodo ſecundum eſſe entitatiuum, & reale, aliomodo ſecundum eſſe intelligibile, primomodo nõ poteſt informare, ſecundomodo maximè.

Vel dicitur, quod quamuis eſſentia Angeli non poſſit comparari ad intellectum eius, tanquam actus ad potentiam in eſſendo, comparatur tamen ad ipſum, vt actus ad potentiam in intelligendo.

Ad ſecundum reſpondetur, quod duplex eſt potentia cognitiua, vna organica, alia non organica, maior illa intelligitur de priori potentia, qualis eſt ſenſus, non autem de poſteriori, vt eſt intellectus.

Pro cuius reſponſionis dilucidatione aduertendum ſecundum Scotum in præſenti diſtinct. queſt. 8. quod aliter eſt in ſenſibus, aliter in intellectu, ſenſus quippe ſunt limitati ad certa ſenſibilia, veluti viſus ad colores, auditus ad ſonus, & ſic de alijs, & ita oportet organum determinatæ complexionis eſſe, vt ſuum recipiat obiectum ſine materia, quod alibi eſt cum materia, intellectus autem eſt illimitatus, quo ad obiectum, ſi quidem obiectum cuiuslibet intellectus eſt totum ens, idcirco non oportet, quod limitetur ad certum gradum receptionis, vt intellectionem recipiat.

Secunda aſſertio. Angelus notitia abſtractiua ſe ipſum intelligere poteſt per ſpeciem aliquam accidentalem ſibi impreſſam derelictam ex notitia ſui intuitiua in memoria ſui, probatur trib. rationibus.

Prima in parte ſenſitiua idem poteſt cognoſci ab eodem intuitiuè, & abſtractiuè, licet per diuerſas potentias, puta per ſenſum, & imaginationem, ergo in parte intellectiua perfecta non impedita cuiuſmodi eſt intellectus Angelicus videntur iſta debere vniri, quod Angelus ſe ipſum, & intuitiuè per eſſentiam, & abſtractiuè per ſpeciem cognoſcere poſſit.

Secunda prima cognitio imperfectior, quæ non repugnat perfectiori Angelo de aliquo obiecto, non repugnat inferiori de eodem, ſed non repugnat ſuperiori Angelo, quod cognoſcat inferiorem abſtractiuè, quæ notitia imperfecta eſt reſpectu intuitiuæ, ergo.

Tertia quicquid poteſt intuitiuè intelligi ab intellectu creato, etiam abſtractiuè ab eodem, ſed Angelus poteſt per ſe ipſum intuitiuè cognoſcere, ergo, & abſtractiuè per ſpeciem.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Angelus cognoſcat alia à ſe per ſuam eſſentiam, ita vt eius eſſentia ſit ratio cognoſcendi omnia alia à ſe, vel ea cognoſcat per ſpecies.

Notandum in primis Angelum intelligere alia a ſe per ſuam eſſentiam bifariam contingere, vnomodo tanquam per principium intellectiuum, aliomodo tanquam per repræſentatiuum, quæſtio non intelligitur primomodo, quoniam ſic certũ eſt, quod intelligit alia a ſe per ſuam eſſentiam, ſed ſecundomodo.

Secundo aduertendum, quod ratio cognoſcendi dupliciter accipi poteſt, vnomodo obiectiuè, aliomodo repræſentatiuè, primo eſt ipſummet obiectũ cognitum, ſecundomodo eſt ipſa ſpecies.

Tertio notandum, quod duplex eſt notitia Angeli, vna intuitiua, altera abſtractiua, de vtraque ſupra dictum eſt.

His pręmiſſis ponendæ ſunt quinque cõcluſiones.

Prima cõcluſio. Angelus notitia intuitiua poteſt cognoſcere alia a ſe per ſubſtãtias, & eſſentias ipſorũ cognitorum, eis ſufficienter præſentes; hæc concluſio ſic probatur. Angelus ſe ipſum poteſt intuitiuè cognoſcere per eſſentiam ſuã, quia huiuſmodi eſſentia eſt intellectui Angelico præſens, ergo ſi eſſentiæ cognitorum ſint ſufficienter præſentes, poterit per illas intuitiuè cognoſcere alia a ſe.

Secunda concluſio Angelum intuitiuè alia a ſe diſtincta cognoſcentem oportet habere tot rationes cognoſcendi, quot habet cognita, patet concluſio, nam ſi per eſſentias eorum cognoſcit illa, ergo oportet ponere tot rationes, quot cognita.

Nota hic quod ſi vnum ſe habeat ad reliquum, ſicut totum ad partem, eo modo quo inferius ad ſuperius, & compoſitum ad materiam, vel formã, vel ſpecies ad differentiam, tunc non oportet ponere tot rationes, quot cognita, quia totum eſt ratio cognoſcendi partem, ſicut includens ipſam.

Tertia concluſio Angelus res alias a ſe, quæ tamẽ realiter ſunt in intellectu ſuo ſicut eſt habitus, cognoſcit per illam rem, non per ſpeciem aliam: probatur, Intellectus Angelicus per illam ſufficienter eſt informatus, & determinatus ad rem ipſam, ergo per eam, & non per ſpeciem aliam cognoſcit.

Digitized by Google

Quarta concluſio Angelus non intelligit alia a ſe per eſſentiam ſuam; hanc expreſsè ponit Auctor in textu, eamque fatentur Thomiſtæ, & Scotiſtæ, Alex. Richard. & alij, perſuadetur pluribus rationibus.

Prima eſt Sancti Doctoris. Solus Deus cognoſcit omnia per ſuam eſſentiam, cum ſola diuina eſſentia contineat, in ſe omne ens formaliter, & virtualiter, nam formaliter continet perfectiones ſimpliciter ſimplices, quæ ſunt in creaturis virtualiter, & eminenter continet cęteras perfectiones, quæ in creaturis habent admixtam imperfectionem, ſed hoc non poteſt competere naturæ Angelicæ, ergo Angelus non cognoſcit alia a ſe per ſuam eſſentiam.

Secunda ratio. Eſſentia Angeli eſt limitata ad certam ſpeciem, ergo non poteſt eſſe ratio cognoſcendi omne ens a ſe diſtinctum, ergo Angelus non cognoſcit alia a ſe per ſuam eſſentiam.

Tertia ſi Angelus cognoſceret alia a ſe per ſuam ſubſtantiam ſequeretur quod omnia ſemper actu intelligeret, quemadmodum ſemper actu ſe ipſum intelligit; propterea quod ſe ipſam intelligit per eſſentiam ſuam.

Quinta cōcluſio. Angelus cognoſcit alia a ſe per ſpecies, hanc ponit Auctor, & ſupra nominati Doctores, probatur primo auctoritate D. Dionyſ. cap. 7. de diu. nom. vbi dicit Angelos illuminari rationibus rerum, igitur Angeli cognoſcunt alia a ſe per rationes, ſed hæ rationes ſunt ſpecies, ergo Angeli cognoſcunt per ſpecies.

Secundo comprobatur per Auctorem in libro de cauſis, omnis intelligentia eſt plena formis, & in eodem libro dicitur quod formæ ſunt in ea per modū intelligibilem, ergo per huiuſmodi formas Angelus intelligit alia a ſe.

Tertio perſuadetur ratione. Angeli nihil cognoſcit niſi per ſuum ſimile, ſed ſpecies eſt ſimilitudo obiecti, ergo cognoſcit per ſpecies.

Sed aduerſus duas vltimas concluſiones ſunt aliquæ obiectiones.

Prima Angelus intelligit ſe per eſſentiam ſuam, ergo & alia a ſe per eſſentiam, conſequentia probatur, quoniam eodem modo aliæ quiditates creatæ ſunt intelligibiles, ſicut & quiditas eius, ergo ſi eſſentia ſua eſt intellectui ſuo ratio cognoſcēdi ſe ipſum, pari ratione quiditas alterius erit ratio cognoſcendi ſe.

Reſpondetur, quod duplex eſt notitia ſcilicet intuitiua, & abſtractiua, ſi loquamur de prima, tūc dicitur, quod ſicut eſſentia Angelica eſt ratio formalis cognoſcendi ſe, ita poteſt cognoſcere aliam ſcilicet lapidem per eſſentiam ipſius lapidis.

Ita quod eſſentia lapidis ſit ratio cognoſcendi lapidem, ſed ſi loquamur de abſtractiua dicitur, quod ſicut Angelus poteſt cognoſcere ſe ipſum per ſpeciē intelligibilem, ita & alia per ſpecies intelligibiles.

Secūda inſtantia; Nihil imperfectius re materiali poteſt eſſe perfectio rei immaterialis, ſcilicet Angeli, ſed ſpecies rei materialis eſt imperfectior ipſa re materiali, cum ſe habeat ad ipſam ſecundum habitudinem menſurati ad menſuram, ergo talis ſpecies non poteſt eſſe in intellectu Angelico ratio cognoſcendi.

Reſpondetur, quod duplex eſt perfectio Angeli, quædam eſſentialis, alia accidentalis hac ſuppoſita diſtinctione dicitur, quod nihil imperfectius Angelo poteſt eſſe perfectio eſſentialis ipſius Angeli, quia tunc Angelus eſſet perfectus, & imperfectus formaliter, & intrinſecè, aliquid tamen imperfectius Angelo poteſt eſſe perfectio accidentalis ipſius, vt intellectio eſt perfectio accidentalis ipſius.

Tertia obiectio fundatur ſuper octauam propoſitionem Auctoris de cauſis, vbi dicitur, quod intelligentia ſcit res per modum ſubſtantiæ ſuæ, ergo ſubſtantia Angeli eſt ratio, quare cognoſcat res alienas.

Reſpondetur, quod Angelus dicitur ſcire res per modum ſubſtantiæ ſuæ, quoniam a cognitione ſubſtantiæ ſuæ dependet cognitio cęterorum omnium, quæ ipſe cognoſcit cognitione naturali, ſiue ad intra, ſiue ad extra cognoſcantur.

Nota pro huius reſponſi declaratione, quod ordo cognitionis Angelicæ loquendo de cognitione naturali talis eſt, primo intellectus Angelicus fertur ſuper eſſentiam ſuam, deinde cognoſcendo eſſentiā cognoſcit ſe ipſum, & cęteras potentias, quæ ſunt in eſſentia.

Tertio cognoſcendo ſe cognoſcit omnium rerum ſpecies, quas habet in ſe, & per cōſequens cognoſcit res, quarum ſunt ſpecies, quodammodo puta in vniuerſali.

Quarto cognitio ſic rebus in vniuerſali voluntas Angeli vult magis cognitionē vnius rei, quam aliarum, ideo voluntas determinat intellectum ad eius cognitionē, & tunc intellectus iuxta voluntatis imperium cōuertit ſe determinatè ſuper ſpeciem illius rei repræſentatiuam, & ſic patet, quod Angelus omnia cognoſcit per eſſentiam ſuam aliquo modo cauſaliter, quoniam ſi non cognoſceret eſſentiam ſuam, tunc cęterorū nihil cognoſceret, vel intellectio ſubſtantiæ ſuæ eſt aliquo modo ratio, quare intelligantur alia.

Quarta obiectio fundatur ſuper dictum Ariſt. 3. de anim. dicentis, quod anima eſt ſpecies ſpecierum, ergo multo magis Angelus eſt ſpecies ſpecierum, ergo per ſe ipſum eſt ſimilitudo omnium aliarum rerum, ergo per eſſentiam ſuam alia a ſe cognoſcit.

Reſpondetur quod anima eſt ſpecies ſpecierum, quia eſt omnes tales ſpecies fieri, ſicut intellectus agens eſt omnes tales ſpecies facere, vel quia per eam habetur via ad habendum quacunque tales ſpecies, ſed non ſic eſt ſpecies ſpecierum, quod per ſe ipſam poſſit repræſentare, quia quid repræſentarent omnes ſpecies, hinc Angelus multo magis dicēdus erit ſpecies ſpecierum, quam ſit anima, quoniā per ſuam eſſentiam, & potentias nō ſolum habet viam ad acquirendum quaſcūque ſpecies, ſed habet cognatas, & cōcreatas quaſcumque huiuſmodi ſpecies, ex hoc tamē non ſequitur, neq; iure inferri valet, Angelum per eſſentiam ſuam omnia intelligere poſſe.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num Angelus per diſtinctas ſpecies diſtincta obiecta intelligat.

CIrca hāc dubitationē diſſētiunt Doctores, Hēricus nāq; vt ſupra relatū fuit, affirmauit Angelū cogno-

Digitized by Google

cognoſcere omnia per vnum habitum ſcientialem. Sanctus Thomas aſſeruit Angelos ſuperiores intelligere per pauciores ſpecies, Scotus opinatus eſt Angelum per diſtinctas ſpecies intelligere diſtincta obiecta, Seraphicus Doctor noſter Deum in Angelis concreaſſe ſpecies vniuerſales omniũ fiendarum rerum, & per illas poſſe cognoſcere omnia.

Pro reſolutione difficultatis ſit prima aſſertio. Angelus per ſpecies concreatas intelligit quiditates omnium rerum, veritas huius concluſionis patet primum auctoritate ſacræ ſcripturæ, nam Ezechiel 28. loquẽs de Lucifero, ita ait hæc dicit Dominus Deus tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia, & perfectus in decore &c. ergo per ſpecies concreatas habuit notitiam omnium quiditatum, hanc auctoritatem allegat Auctor; & eandem nos in quarto puncto ad probandum concluſiones adduximus.

Secundo comprobatur: nam anima paruuli diſcedentis ante vſum rationis intelligit ſtatim poſt ſeparationem quiditates rerum, & non niſi per ſpecies infuſas, ergo & Angelus in inſtanti creationis ſimiliter intellexit.

Secunda concluſio. Angelus per vnam, & eandem ſpeciem intelligibilem non poteſt diſtinctè cognoſcere plures quiditates diſparatas; probatur pluribus medijs. Primo Intellectus potens habitualiter cognoſcere aliquid non cognoſcendo alterum, non cognouit ambo per eandem rationem, ſiue ſit ſpecies, ſiue habitus, ſed Angelus poteſt vnam quiditatem cognoſcere habitualiter dato quod aliam non cognoſcat, ergo per eandem ſpeciem non poteſt diſtinctè cognoſcere plures quiditates diſparatas: Maior de ſe patet, nam ſi per eandem ſpeciem tunc poſita illa ſpecie ſicut habitualiter cognoſcit vnum, ita & alterum.

Minor probatur quia nulla eſt in hoc repugnantia, & contradictio, nec ex parte obiectorum, nec ex parte potentię, non ex parte obiectorum, quia obiecta ſunt diſtincta, nec ex parte potentiæ, quoniam nullius notitiam habitualem ſibi determinat, ſicut nec actualem, præterea intellectus eſt potentialis, & non purus actus.

Secundo quicquid eſt ratio cognoſcendi diſtinctè aliqua plura, habet vnum obiectum primum, & adęquatum, in quo continentur perfectè illa plura, ſed nulla ſpecies intelligibilis eſt, quæ habeat obiectum vnum, in quo perfectè contineantur plures quiditates creatæ, quo ad ſuã cognoſcibilitatem, ergo nulla ſpecies creata poteſt repræſentare, ſeu eſſe ratio diſtinctè cognoſcendi plures quiditates creatas, Maior patet, quia vnitas ſpeciei intelligibilis pendet eſſentialiter ab vnitate ſui primarij obiecti, & confirmatur, quia vnitas menſurati pendet neceſſariò ab vnitate ſuæ menſuræ, ſed ſpecies intelligibilis habet rationem menſurati reſpectu ſui primarij obiecti, ergo eius vnitas neceſſario pẽdet ab vnitate ſui obiecti.

Minor probatur ſic obiectum ipſius ſpeciei debet poni aliquod creatum, ſed nulla creatura eſt, quæ perfectè quo ad ſuam cognoſcibilitatem contineat plures quiditates creatas, ſicut nec continere eas poteſt, quo ad earum entitatem, ergo.

Tertio ſpecies eſt naturalis, & expreſſa ſimilitudo obiecti, ſed fieri non poteſt, vt eadem ſpecies, & ſimilitudo cõtraria repræſentet, ergo vna, & eadem ſpecies nõ poteſt eſſe ſimilitudo plurium quiditatũ. Maior patet ex communi phyloſophorum ſententia nihil enim cognoſci poteſt, niſi per ſuum ſimile teſt. Ariſtot. 2. de anima quandoquidem neceſſe eſt, aut res ipſas, aut formas in anima eſſe, & cum res ipſa non ſit, erit profectò eius ſpecies, quæ ſimilitudo rei nominatur.

Minor probatur ſimilitudo eſt naturalis imago repræſentans prototypum, ſed contingit prototypa eſſe contraria, vt quiditas hominis, & quiditas bruti, ergo non poteſt eadem ſimilitudo vtrumque repræſentare.

Quarto omnis ratio vna intelligendi in memoria poteſt habere vnum actum adæquatum ſibi ſimpliciter in intelligentia, vt docet Sanctus Auguſt. 10. de Trinitatè, quia memoria, & intelligentia ſunt æquales, & in actibus, & in obiectis, ſed impoſſibile eſt dare in intellectu Angeli vnum talem actum ſimpliciter adæquatum illi rationi, quo ſimul diſtinctè, & actu plura intelligat, quia tunc vnico actu ſaltem infinita indiuidua intelligere poſſet, ergo &c.

Tertia concluſio. Non poteſt dari vna ratio creata, ſiue ſpecies, quæ ſit repræſentatiua infinitarum quiditatum, probatur ſi daretur talis ratio, ſeu ſpecies cognoſcendi infinitã obiecta quiditatiua eſſet infinitè perfecta, ſed nihil creatum poteſt eſſe infinitè perfectum, ergo non poteſt dari ratio cognoſcendi infinitas quiditates.

Maior probatur, quia ſi ratio cognoſcendi diſtinctè plures quiditates, ſiue eſſentias arguit maiorem perfectionem, quam ratio cognoſcendi tantũ vnam quiditatem, ergo ratio cognoſcendi infinitas quiditates ſi daretur, eſset infinitè perfecta.

Quarta concluſio. Angelus per diſtinctas ſpecies cognoſcit diſtincta obiecta, ſeu quiditates, & eſſentias: hæc aſſerſio patet ex dictis in ſecunda, & tertia concluſione, nam ſi per vnam ſpeciem non poteſt repræſentari niſi vnum obiectum, ſeu vna quiditas eſſentia, & natura ſpecifici, ergo, ſi Angelus ſingulas naturas ſpecificas intelligere debet, ſingulis ſpeciebus intelligibilibus indigebit.

Nota, quod obiecta poſſunt eſſe duplicis generis quædam contenta virtualiter, vel eminenter, vel eſſentialiter in aliquo obiecto, alia nullo horum modorum contenta in aliquo obiecto, hac præmiſſa diſtinctione pono duas propoſitiones, quarum prima ſit iſta, ſi ſermo ſit de obiectis prioris generis per vnã ſpeciem cognoſci poſſunt exẽpli gratia, vna ſpecies intelligibilis eſt ratio cognoſcendi hominem abſtractiuè, & omnia virtualiter contenta in eo.

Secunda propoſitio, ſi ſermo ſit de obiectis poſterioris generis, tunc talia nõ poſſunt per vnam ſpeciẽ repræſentari, vt ſpecies intelligibilis hominis nõ poteſt eſſe ratio cognoſcendi aliud ab homine.

Hinc ſi queratur an voluntas diuina poſſit producere aliquã ſpeciem intelligibilem in intellectu Angeli, quæ ſit ratio cognoſcendi diſtinctè & cauſandi partialiter diſtinctã cognitionem omnis quiditatis diſtinctè eſſentialiter ab Angelo. Dicendum quod non, non quod ſit repugnantia ex parte voluntatis diuinæ, ſed ex parte talis effectus, quia tunc eſſet formaliter infinitus, infinitas vero repugnat creaturæ.

Digitized by Google

Si arguatur quod videtur poſſibile, quod poſſit repræſentare infinita, quia ſicut Deus poſſet facere aliquod corpus eſſe in infinitis locis ſimul, & tamen non eſſet immenſum, quoniam immenſitas, vt ait Scotus eſt eſſe in omni loco ex natura propria; ſic in propoſito quamuis talis ſpecies ex ſe non poſſet repræſentare infinita participatiuè, tamen poſſet repræſentare in quantum participat tale eſſe a Deo.

Reſpondetur, quod non eſt ſimile, quia eſſe in infinito locis paſſiuè per potentiam actiuam Dei nullam perfectionem dicit, eo quod importat tantum eſſe ſub infinitis reſpectibus, vbi Verbi gratia quod lapis virtute diuina ſimul ſit in duobus locis nullam perfectionem arguit in lapide, ſed tota perfectio eſt in cauſa effectiua; non ſic eſt de ſpecie intelligibili, quia diſtinctè repræſentare quiditatem a quocumque habeat illud dicit perfectionem formaliter in ipſo repræſentante; ſimiliter cauſare partialiter cognitionem obiecti dicit aliquam perfectionem formaliter in illo a quocumque ſit talis perfectio.

PVNCTVM OCTAVVM.

Num ſpecies exiſtentes in Angelis ſuperioribus ſint vniuerſaliores, & pauciores, quam in inferioribus.

CONtrouerſia magna eſt inter Doctores de hoc negocio, Thomiſtæ partem affirmantem tuentur, Scotiſtæ vero contrariam ſententiam ſuſtinent, Seraphicus Doctor noſter ex profeſſo dubitationẽ hanc nõ excitat, ſolum in textu affirmat, quod Deus concreauit in Angelis ſpecies vniuerſales omnium fiendarum rerum, ex quibus verbis colligi valet, eũ declinare potius in poſteriorem ſententiam, quam in priorem, loquitur enim generaliter, neque diſtinguit quantum ad hoc inter Angelos ſuperiores, & inferiores, ſed in omnibus aſſerit ſpecies illas concreatas eſſe vniuerſales, ideo aduertendum eſt dubitationem hanc ſolum habere locum, dato quod Angeli non accipiant ſpecies a rebus, ſed a Deo per infuſionem, quoniam ſpecies a rebus deſumptæ pro diuerſitate obiectorum neceſſario diſtinguuntur inter ſe ſpecie.

Secundo notandum quod illa ſpecies magis vniuerſalis dicitur, quæ ſe extendit ad repræſentandum plures quiditates, eſſentias, ſeu naturas ſpecificas, ſimul ac vnite, & quo ad propria ſingularum, pro quo obſeruandum, quod triplex eſt vniuerſale, ſcilicet ante rem, in re, & poſt rem, vniuerſale ante rem eſt cauſatiuum rerum, vt cum artifex habet in ſe formam aliquam vniuerſalem, ad cuius ſimilitudinem plura producit, vniuerſale in re eſt quod de rebus prædicatur, ſicut natura communis in rebus exiſtens, vniuerſale poſt rem eſt, quod eſt abſtractum a rebus; porrò ſpecies in mente Angelica non eſt vniuerſale in re, quod prædicetur de rebus, nec vniuerſale poſt rem, quod ſit abſtractum a rebus, ſed poteſt dici vniuerſale ante rem, non quod ſit rerum cauſatiuum, ſed quia eſt rerum repræſentatiuum, dicitur enim illa ſpecies vniuerſalis, non quia multa cauſet, vel quia de multis prædicetur, vel quia ſit à multis abſtracta, ſed quia plura repræſentat, & iure quidem, dicitur vniuerſale ante rem, ſed quia eſt per prius cauſatum, quam res ipſæ, nam vt ait Sanctus Auguſt. 11 ſuper Geneſ. ad literam a ſapientia genita, ſiue a ſapiẽtia Dei, quæ eſt cauſatiua rerum, prius fuerunt factæ res in cognitione Angelica, quam in proprio genere.

His præmiſſis recenſenda eſt opinio Thomiſtarum, quæ in hac concluſione conſiſtit; Angeli quo ſecundum ſuam naturam ſpecificam ſunt perfectiores, eo intelligunt per perfectiores ſpecies, quæ ſcilicet plura repræſentent, & conſequenter eo vnus Angelus intelligit per pauciores ſpecies, quo eſt perfectior alio ſecundum naturam ſpecificam; perſuadetur aſſertio primo auctoritate Diui Dionyſij 12. cap. de diu. nom. vbi docet Angelos ſuperiores ſcientiam vniuerſaliorem, & celſiorem participare, diſpoſitiones autem eſſentiarum, quæ ſunt ſub ipſis, id eſt depoſitiones inferiorum Angelorum participare ſcientiam particularem, quare ſi inferiores habent ſcientiam particularem, ergo & ſuperiores magis vniuerſalem.

Preterea in decem propoſitione de cauſis dicitur, quod ex intelligentijs ſunt, quæ continent formas minus vniuerſales, & ex eis ſunt, quæ continent formas plus vniuerſales.

Secundo probatur rationibus.

Prima Quanto potentia eſt ſuperior, tanto fertur in obiectum ſub ratione vniuerſaliori, & per conſequens ad cognoſcendum plura paucioribus ſpeciebus indiget, ſed potentia, ſeu intellectus ſuperioris Angeli eſt ſuperior, ergo.

Secunda ratio quanto aliquid eſt propinquius primo, tanto eſt perfectius, & plus participat de cõditionibus eius, ſed intellectus ſuperioris Angeli magis appropinquat ad intellectum diuinum, quã quicumque alius intellectus creatus, ergo eſt perfectior, & plus participat conditionem diuinam, ſed eam participare nequit intelligendo plura per vnã eſſentiam, ſicut Deus, ergo intelligendo per pauciores ſpecies.

Tertia ratio ſpecies quanto eſt in nobiliori, & ſimpliciori, & perfectiori ſubiecto, tanto eſt perfectior, & per conſequens tanto plura repræſentare poteſt, ſed ſpecies in intellectu ſuperioris Angeli eſt in nobiliori, & perfectiori ſubiecto, ergo ipſa vnica exiſtens poteſt repræſentare plura quam illa, quæ eſt in intellectu inferioris Angeli, ergo Angelus ſuperior per vnicam ſpeciem cognoſcit plura, quæ inferior Angelus per plures cognoſcit.

Tertio comprobatur exemplis, primum ſumitur ex ordine gubernatorum ciuitatis, & Reipub. nam intentio boni publici in Duce eſt magis vnita, & ad plura ſe extendit, quam in principe militiæ ad plura, quam in præfectis Legionum, ſic & in propoſito Deus per vnum aliquid, vt per eſſentiam ſuam habet generalem cognitionem omnium, Angeli vero per vnum aliquid non poſſunt omnia cognoſcere, imo oportet in eis dare plura aliqua, vt plures ſpecies, vt poſſint omnia naturalia cognoſcere, tamen in ſuperioribus Angeli huiuſmodi ſpecies tanquam in propinquioribus recipiantur magis vnitiuè.

Secundum

Digitized by Google

Secundum exemplum ſumitur ex ordine artium ſpeculatiuarum, nam metaphyſica ſub vna ratione, vt ſub ratione entis poteſt plura contemplari, quam omnes ſpeciales artes pariter, & Angeli ſuperiores ſub vna ſpecie plura, quam inferiores cognoſcere valent.

Tertium exemplum accipitur ex ordine artium practicarum, in quibus ars ſuperior ſemper vniuerſaliorem habet conſiderationem V. g. ſub arte militari eſt equeſtris, ſub equeſtri eſt frenefactiua, militaris tamen ad plura ſe extendit, quam equeſtris, & equeſtris ad multo plura, quam frenefactiua, ſic in propoſito ſpecies in ſuperiori Angelo multo plura conſiderare, quam inferiores per plures.

Cæterum quamuis hæc ſententia probabilis cenſentur, mihi tamen magis placet opinio Scotiſtarum, quam ſequens, & amplectens: pono hanc concluſioné, non quo ſuperior eſt Angelus, eo per pauciores intelligit ſpecies, vel ſub alijs verbis. Angelus ſuperior non habet vniuerſaliores ſpecies, quam inferior: perſuadetur

Primo, cognitio quanto eſt magis vniuerſalis, tanto eſt magis imperfecta, ergo ſi Angelus ſuperior cognoſceret per ſpecies magis vniuerſales, eſſet eius ſcientia magis imperfecta.

Secundo ſi Angelus quo ſuperior eſt, eo paucioribus ſpeciebus intelligit, ſequitur quod Angelus ſuperior, & ſupremus cognoſcat omnia ſaltem per vnicam ſpeciem ſimpliciſſimam, & quod infimus intelligat per infinitas fere ſpecies intelligibiles, ſequela patet, nam ſupremus Angelus non poteſt per eſſentiam ſuam alia cognoſcere, ergo debet habere ſalté vnam ſpecié intelligibilem: præterea numerus Angelorum eſt maximus, ergo infimus debet habere tantam multitudinem ſpecierum, quanta eſt multitudo Angelorum, & rurſus quanta eſt multitudo ſpecierum inferiorum rerum corporalium,

Tertio ſi Angelus quo ſuperior eo per pauciores, & vniuerſaliores ſpecies intelligeret, ſequeretur poſſe dari ſpeciem tantæ perfectionis in repreſentando, quanto perfectioris eſt eſſentia diuina in repræſentando, probatur ſequela, detur vt aliquis Angelus ſuperior de facto intelligat, per tantum duas ſpecies creetur alius Angelus iſto perfectior, nunc iſte intelliget per pauciores ſpecies, nempè per vnam, quæ erit ratio intelligendi infinita intelligibilia, ſcilicet ſingularia, & infinitas quiditates a Deo, igitur illa ſpecies tantæ perfectionis erit, quantæ eſſentia diuina, quæ dicitur infinita, quia eſt ratio repræſentandi obiecta infinita.

Quarta, Si Angelus quo ſuperior, eo per pauciores intelligeret, ſequeretur, quod Angelus cognoſcens omnes ſpecies rerum corporearum per vnam ſpeciem, omnes etiam Angelos ſe inferiores cognoſcat per aliam, ergo tantum erunt duæ in eo ſpecies comparatione rerum corporearum, & Angelorum, quos in perfectione excedit, ergo Angelus ſuperior cognoſcet ſubſtantias omnes corporeas, & Angelos omnes ſe inferiores per vnam tantum ſpeciem.

Quinto ſi Angelus ſuperior haberet vniuerſaliores ſpecies, quam inferior, vel hoc eſſet propter cognitionem, quia plura cognoſceret, vel ſecundum operationem, quia plura operaretur, non primum, quia quilibet Angelus habet cognitionem omnium naturalium cauſarum, & ſui ipſius, & Dej, ergo æquantur in cognitione, nec etiam ſecundum videlicet quantū ad operationem, quia ipſi non ſunt operatores, & creatores rerum.

Sextum ſi ſecundum ſuperioritatem, & inferioritatem Angelorum ſpecies in ipſos repræſentant gradus diſtinctos ſpecierum, & generum, vt prior opinio tenet, cum in ſpeciebus Angelorum ſit vel eſſe poſſit proceſſus in infinitum in ſurſum, & quilibet Angelus ſuperior ſpeciei poſſit habere ſuam ſpeciē proprij gradus repræſentatiuam, ſequitur quod in generibus ſubalternis exit proceſſus in infinitum, vel quod nō ſit danda ſpecies generaliſſima in actu, quod eſt inconueniens, & contra Ariſtotelem ſecundo metaphyſ.

Secunda aſſerſio. Angeli ſuperiores habent vniuerſaliorem ſcientiam intenſiuè, ac etiam extenſiuè, probatur vtraque pars. Prima quidem quoniam Angeli ſuperiores limpidius, clarius, & perfectius cognoſcunt, quam inferiores, ſed non oportet propter hoc, quod per pauciores ſpecies.

Hac poſteriori ſententia, quam ſequimur comprobata reſpondendum eſt ad ratiocinia prioris opinionis, & primo ad auctoritatem D. Dionyſ. dicendum eſt eum loqui non de cognitione naturali, ſed de ſuper naturali per reuelationem, quæ in ſuperioribus Angelis eſt magis vniuerſalis, hoc eſt ad plura obiecta ſe extendens, eo quod multo plura diuinitus illis innoteſcant, quam inferioribus.

Secundo reſpondetur, quod ſecundum Lynconienſem alia tranſlatio textus beati Dionyſ. habet totalem ſcientiam, & non vniuerſaliorem, iſta vero totalitas eſt perfectionis, vt limpiditatis, ſic quod cognitio ſit limpidior, ac intenſior.

Ad aliam auctoritatem, quæ habetur in libro de cauſis dicitur, quod intelligenda eſt intenſiuè, & extenſiuè, vt declarata eſt ſecunda concluſio.

Ad primam rationem reſpondetur, quod illa maior vera in aliquibus potentijs alterius generis, puta in ſenſu, & in intellectu, ſed non in intellectu ſuperiori, & inferiori.

Secundo dicitur quod quanto aliquis intelligit ſub ratione vniuerſaliori, tanto minus diſtinctè intelligit, vnde ſi Angelus ſuperior ſub ratione vniuerſaliori intelligeret imperfectius, & minus diſtinctè intelligeret.

Ad ſecundam reſpondetur intellectum ſuperioris Angeli magis appropinquare ſupremo intellectui poſſe bifariam conſiderari, vno modo quo ad limpiditatem cognitionis, alio modo quo ad rationē formalem repræſentandi obiecta, primo modo intellectus Angeli ſuperioris magis appropinquat ad intellectum diuinum, quia clarius cognoſcit, quam intellectus inferioris Angeli, ſecundo modo nō magis appropinquat, propterea quod fieri nequit vt intellectui creato per vnā ſpeciem repræſententur plura obiecta. Secundo dicitur quod Angelus ſuperior eſt perfectior, & ideo per ſuā ſpeciem perfectius intelligit, & ſua ſpecies perfectius aliquo modo repræſentat, sed non eſt perfectior hac perfectione, quod eadem ſpecie plura diſtinctè ſibi repræſententur.

Digitized by Google

Ad tertiam reſpondetur, quod ſpecies in nobiliori, & perfectiori ſubiecto non oportet quod repræſentet plura, ſed bene perfectius, nobilius, & clarius.

Ad confirmationem per exempla de ordine gubernatorum Reipub. de ordine ſcientiarum ſpeculatiuarum, & artium practicarum dicimus eiuſmodi ſimilitudines, ſeu exempla claudicare: nam multa particularia conſiderant gubernatores inferiores, quæ non conſiderat ſuperior, & ſcientiæ ſpeculatiuæ inferiores multa contemplantur, de quibus non pôt ſe intromittere metaphyſ. ſimiliter artes inferiores multa particularia conſiderant, quæ per tractare nô attinet ad militarem, & equeſtrem.

PVNCTVM NONVM.

Num Angelus poſſit colligere ſpecies à rebus.

PRætermiſſis varijs Theologorum opinionibus circa hanc dubitationem emergentibus, quæ à Sancto Doctore, & a pluribus alijs recenſentur, pono quinque concluſiones, quarum eſt

Prima concluſio. Angeli a principio conditionis ſuæ habuerunt ſpecies ſaltem rerum vniuerſalium a Deo opt. Max. inditas, hæc aſſertio eſt manifeſta ex ijs, quæ dicta ſunt in quarto, & in ſeptimo puncto.

Secunda aſſertio. Huiuſmodi ſpecies iure optimo dicuntur cônaturales ipſis Angelis, probatur primo; quia cum Angelus ſit in ſummo gradu creaturæ intellectualis, iſtæ ſpecies ſunt ſibi debitæ, per quas potentia proxima poſſit rerum naturalium eſſentias, & naturas intelligere.

Secundo quia Angeli receperunt illas cû eſſe naturæ, quamuis per aliam actionem diſtinctam a creatione, qua creati ſunt in eſſe naturali, iuxta quê modum iuſtitia originalis dicebatur homini connaturalis in ſtatu innocentiæ.

Tertio quia Angeli habent potentiam, & aptitudinem paſſiuam ad recipiendum huiuſmodi ſpecies, per quas perficitur, ſicut diaphanum perficitur per receptionem lucis a ſole.

Tertia concluſio. Ipſę ſpecies nullatenus ab eſſentia Angeli oriuntur, hæc concluſio ponitur contra quoſdam Neotericos, & probatur quatuor rationibus, prima ſi ab eſſentia Angeli dimanarent, tûc determinarentur ab eſſentia eius, & in numero, & in repræſentatis, ſed hoc non eſt dicendum, quoniam determinantur a Deo, qui ſtatuit creare res naturales, vt potè Angelos, celos, elementa &c. idcirco largitus eſt ipſi Angelo ſpecies harum rerum, ergo ab eius eſſentia non profluunt. Secunda, iſtæ ſpecies ſe tenent ex parte obiecti, cum gerant vicem eius, & non ex parte Angeli intelligentis, ergo non oriuntur ex eſſentia eius, Tertia ſi profluerent ab illius eſſentia, tunc eſſet cauſa iſtarum ſpecierum, ſed hoc aſſerere eſt inconſentaneum, quia, vt dictum eſt, ſunt a Deo conditore, ergo confirmatur, nam Angelus non continet formaliter, aut virtualiter creaturas omnes, ergo non poteſt eſſe cauſa harum ſpecierum.

Quarta ratio. Si iſtæ ſpecies ab eſſentia Angeli profluerent, vel dimanarent ab ea quatenus natura eſt abſolutè, vel quatenus natura intellectualis eſt, vel quatenus talis natura eſt, non primum, quia tunc etiam a natura lapidis proficiſcerentur, nec ſecundum, quoniam ab anima formaliter dimanarêt; nec tertium, quia tunc eſſent tot paſſiones in Angelis, quot ſunt ſpecies, cum ipſi aſſerant eas emanare per modum propriarum paſſionum.

Quarta concluſio. Species rerum vniuerſaliû Angeli non accipiunt de facto a rebus, patet concluſio, nam ſi Deus concreauit huiuſmodi ſpecies in Angelis, ergo non colligunt eas a rebus.

Quinta aſſertio. Angelus ſi non haberet ſpecies congenitas, ſiue concreatas, aut inditas, poſſet eas colligere a rebus, hæc aſſertio eſt Sancti Doctoris in textu, qui tertiam ſententiam referens ait, quod Angelus omnia cognoſcit per ſpecies innatas, non quia non poſſit recipere ſpecies; perſuadetur

Primo Angelus habet intellectum agentem, & poſſibilem, ergo poteſt acquirere, & recipere ſpecies, Anteced. conſtat ex Auctore in quæſt. & ex ijs, quæ notata ſunt in ſecundo puncto, conſeq. probatur, nam intellectus agens eſt virtus ſpecierum acquiſitiua, intellectus vero poſſibilis eſt receptiua potentia earum.

Secundus intellectus humanus, qui eſt naturaliter inferior, quam intellectus Angelicus poteſt ſpecies intelligibiles colligere a rebus, ergo multo fortius intellectus Angelicus id efficere valet.

Tertio, Si Angelus crearetur a Deo ſine ſpeciebus intelligibilibus, aut poſſet aliquid aliud a ſe cum cômuni influentia per proprias vires agnoſcere, aut non, ſi primum, ergo Angelus ſuæ naturæ relictus poſſet ſpecies rebus colligere; ſi ſecundum ergo Angelus ſuæ naturæ relictus eſt vilior quacumque alia natura creata; probatur ſic. Illa natura eſt vilior abſolutè, quæ in nullam operationem poteſt quam illa, quæ poteſt, ſed omnis alia natura cum proprijs intrinſecis, & extrinſecis concurrentibus poteſt in propriam operationem, non vero Angelus, ergo Angelus eſt omni alia creatura inferior, quæ in propriã operationem poteſt.

Quarto ſi Angelus non poſſet accipere cognitionem a rebus, maximè hoc eſſet, quia imaginabile eſt medium inter ſenſibile, & intelligibile in actu, ſed hoc non obſtat, ergo poteſt colligere ſpecies, & accipere cògnitionem a rebus. Minor probatur dupliciter, primo quia licet imaginabile ſit medium inter ſenſibile, & intelligibile reſpectu hominis, non tamen inde inferri poteſt, quod ſit medium reſpectu Angeli, nam quod eſt medium virtuti minori, non oportet eſſe medium virtuti minori, homo enim nô poteſt tranſire de loco ad locum, niſi per medium. Angelus vero id poteſt ſecundum complures Theologos, vnde quamuis imaginabile ſit medium reſpectu animæ coniunctæ corpori corruptibili ad intelligendum: non tamen ſequitur, quod etiam virtuti maiori, ſcilicet intellectui Angelico ſit medium.

Præterea. Si eſſe imaginabile eſt medium inter ſenſibile, & intelligibile, vel igitur eſt medium per ſe ex parte obiecti, vel ex parte potentię, ſi primû, ergo Deus nô poterit intelligere ſaltem res materiales niſi mediãte phantaſmate, & imaginatione, ſed côſequês eſt falſum, ergo ſi vero ſecûdû admittatur, tûc

dicitur

Digitized by Google

dicitur, quod non eſt mediũ Angelo, ſed homini pp naturam, quam habet compoſitam ex ſpirituali, & corporali, ex quibus manifeſtum eſt, quod ſi Angelus ſpectetur quantum ad potentiam naturalem, & naturæ ordinem, ſi non haberet ſpecies congenitas poſſet illas accipere à rebus.

Sed obijcies Angelus nõ poteſt accipere aliquid ab Angelo, ergo nec multo fortius à corpore; probatur. Angelus non poteſt agere in Angelum per contactum ſitualẽ, quia non eſt corpus, nec per contactum virtualem, quoniam non poteſt agere in Angelum niſi præſentem, ſed Angelus alteri Angelo non poteſt eſſe præſens, nec ſimul, quia tunc eſſent in eodem loco, ergo.

Reſpondetur, quod Angelus poteſt recipere ab alio Angelo ſpeciem illius, ſicut ab obiecto, ſed non habet ipſam concreatam, vel ſaltem notitiam intuitiuam ipſius, & etiam à corpore, quia eſt actu ens, & actu intelligile conſequenter.

Ad probationem dicitur, quod Angelus poteſt eſſe præſens alteri, ſicut etiam locus Angeli poteſt eſſe præſens loco alterius Angeli.

Secundo inſtabis, quod recipere eſt pati, ſed Angelus non poteſt naturaliter pati ab iſtis inferioribus, quia cum eis non communicat in materia, ergo non poteſt accipere cognitionem à rebus.

Reſpondetur, quod quamuis Angelus non communicet cum iſtis inferioribus in materia, tamẽ poteſt recipere ſpeciem ab iſtis inferioribus per ſuum actiuum principaliter, & per ſenſibiles ſimilitudines inſtrumentaliter: communicatio ſunt in materia inter aliqua non eſt neceſſaria, niſi propter mutuam actionem, & paſſionem ordinata ad mutuam generationem, & corruptionem.

PVNCTVM DECIMVM.

Num Angeli ſingularia cognoſcant.

CIrca hoc negocium non nulli in errorem prolapſi fuerunt, quippe qui non ſolum ab Angelo, ſed etiam à Deo particularium actuum cognitionem è medio ſuſtulerunt, quorum ſententia habetur Iob, qui de Deo loquens ait, ſuper cardines cœli ambulat nec noſtra conſiderat, ac ſi Deus noſtrorũ actuum notitiam non haberet, id etiam de Angelis quidam opinati fuerunt, cõtra quos dicitur in Pſal. intelligite inſipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite, qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non conſiderat? ſtultum eſt enim credere, Deum ignorare ſingularia, qui dedit nobis ſenſus fingendo oculum, plantando aurem, vt hæc ſenſibilia percipere valeremus, ſic etiam ſtultum eſt ab Angelo habente intellectum deiformem negare cognitionem ſingularium, propterea prætermiſſo, & exploſo hoc errore ponitur talis aſſertio ſecundum placita Sancti Doctoris in textu, & iuxta communẽ Theologorum ſcholam, Angeli cognoſcunt abſque dubio ſingularia, probatur

Primo quoniam ſæpe in ſcripturis ſanctis Angeli narrantur fuiſſe locuti cum ſingularibus hominibus de rebus ſingularibus, vt cum Abrahamo Loth, Moyſe, Tobia, Ioſeph, Beatiſſima Vergine, &c.

Secundo perſuadetur ex illo Hæbr. 1. omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, ergo.

Tertio comprobatur: quia homines traditi ſunt naturæ, & cuſtodiæ eorum, vt conſtat ex illo Matth. 18. Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt, & ex illo Pſal. 90. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiãt te in omnibus vijs tuis; pondera lector ſingula verba ly te, ly omnibus, ly tuis. hinc enim perſpicies. Quod Angeli ſingularia etiam minuta diſtinctim cognoſcunt, cum de his prouidentiam, ſeu prouidentiæ diuinæ executionem diligentiſſimè exequantur, ergo ſingularia cognoſcunt.

Quarto. Amor non eſt niſi cogniti per Aug. lib. de Trin. ſed Angeli cum habeant claritatem amant ſingulares homines, ergo eos cognoſcunt.

Quinto. Ariſtoteles lib. 1. poſt. ait, quod ſciens vniuerſale, ſcit ſingularia, ſed non conuertitur, at Angeli cognoſcunt cauſas vniuerſales rerum, ergo & ſingularia noſcunt.

Sexto. Quicquid poteſt virtus inferior, poteſt & ſuperior ſecundum Boetium libro de conſolationẽ, ſed vis ſenſitiua, & imaginatiua hominis ſingularia cognoſcit, ergo multo fortius intellectiua ipſius Angeli.

Septimo. Dæmones tentant homines, vt ex ſacris ſcripturis conſtat, ſed hoc efficere non poſſent, niſi eos cognoſcerent, ergo Angeli ſingularia cognoſcunt.

Si obijcias, quod omnis cognitio eſt per aſſimilationem cognoſcentis ad cognitum, ſed intellectus Angeli non poteſt aſſimilari ſingulari in quantum eſt ſingulare, quia ſingulare eſt ſingulare per materiam, intellectus autem Angeli eſt ſeparatus à materia, ergo intellectus Angeli non cognouit ſingulare.

Reſpondetur, quod duplex eſt ſimilitudo, quædã eſt ſecundum conuenientiam in natura, alia eſt ſecundum repræſentationem tantũ inter cognoſcens, & cognitum, non requiritur prima ſimilitudo, ſed ſecunda.

Sed inſtabis, quod operatio ſequitur naturam, quæ ergo conueniunt in natura, conueniunt & in operatione; ſed Angelus, & anima noſtra conueniũt in natura, quia vterque eſt naturæ intellectualis, ergo conuenient, & in operatione, ſed intellectus noſter non poteſt cognoſcere ſingularia, nec operatio eius directè terminatur ad ſingulare, ergo pari ratione, nec Angelus.

Reſpondetur quod Angeli, & animæ non eſt eadem natura ſpeciei, ſed generis non propinqui, ſed remoti, propter quod inter operationem huius, & illius differentia intercedit, & ideo nõ oportet, quod ſi intellectus noſter non cognoſcit directè ſingularia, quod non poſſit hoc intellectus Angelicus.

Adhuc obijcies, quod nihil mouet intellectũ niſi in ratione primi obiecti, primum autem obiectum intellectus creati eſt vniuerſale, ergo.

Reſpondetur, quod obiectum primum bifariam dicitur, vno modo quod in ſua ratione formali non includit rationem formalem primi obiecti, ſicut patet de ſenſibile communi, quod eſt per ſe obiectum viſus, vt magnitudo, & figura, quæ licet ſint per ſe obie-

Digitized by Google

obiectum potentiæ viſiuæ, non tamen includunt rationem formalem primam motiuam viſus, ſine qua non fit viſio, vt rationem coloris, & lucis: Alio modo dicitur obiectum per ſe primum per adæquationem, quod ſub ſe continet plura obiecta includentia eſſentialiter rationem eius, & iſta mouent potentiam ſub ratione primi obiecti communis in ipſis incluſi, v.g. ens eſt obiectum commune, & adęquatum potentiæ intellectiuæ, & quodlibet ens ſpeciale mouet intellectum non ſolum ſub ratione communi entis, ſed etiam ſub propria ratione, ſiue ſit ratio ſpeciei, ſiue indiuidui, vnde à Scoto talis traditur regula quicquid includit rationem obiectalem ad alicuius potentiæ, eſt motiuum illius potentiæ, ſed ſingulare includit rationem obiectiualem intellectus creati, quia includit rationem entis.

PVNCTVM VNDECIMVM.

Quomodo Angelus ſingularia cognoſcat.

CIrca modum, quo Angelus ſingularia cognoſcit complures extiterunt Doctorum ſententię. Aliqui enim arbitrati ſunt, quòd Angeli ſingularia cognoſcunt ſingularium ſpecies ab eis abſtrahẽdo, ſicut & nos per ſenſus ea cognoſcimus.

Non nulli dixerunt, quod ſingularia materialia intrinſeca notitia cognoſcunt per eorum præſentialitatem, abſtractiua vero per ſpecies quas ipſi à ſingularibus abſtrahunt, quidam exiſtimarunt Angelos cognoſcere ſingularia per ſpecies ſingulares, hoc eſt adæquate repræſentantes ipſa ſingularia, quas acceperunt infuſas à Deo in ſui creatione, Aliqui opinati ſunt Angelos cognoſcere ſingularia vniuerſaliter, & non ſingulariter, vt intelligatur aliquid ſingulariter cognoſci, quando cognoſcitur pro vt eſt hic, & nunc ſecundum omnes conditiones indiuiduantes, vniuerſaliter vero, quando cognoſcitur ſecundum principia, & cauſas vniuerſales, ſicut ſingulariter aliquis cognoſcit hanc eclypſim, cum eam ſenſu percipit, vniuerſaliter vero cum ex motibus cœleſtibus eam prænunciat, ſicque dixerunt iſti ſingularia cognoſcuntur ab Angelis vniuerſaliter, in quantum cognitis cauſis omnibus vniuerſalibus, nihil remanet ignoratum in effectibus ſingularibus.

Alij dixerunt, quod Angeli per ſpecies vniuerſales ſingularia cognoſcunt per aggregationem, ſiquidem aggregando proprietates, quas non eſt in alio reperire, poterunt Angeli ſingularia cognoſcere.

Alij affirmarunt, quod quia ſpecies in mentibus Angelorum deriuatę ſunt ab ideis diuinis, quę ſunt productiuæ tam materiæ, quam formæ, repræſentãt rem quantum ad materiam, & quãtum ad formam, & quoniam res conſideratę ſecundum formam ſunt vniuerſales ſecundum materiam, ſunt particulares ideo ſpecies illæ non ſolum repræſentant vniuerſalia, ſed particularia.

Alij denique putarunt Angelos cognoſcere omnia in corruptibilia per ſpecies innatas, corruptibilia verò per ſpecies receptas, hæ ſunt ſententiæ, quæ paſſim referuntur in ſcholis circa modum, quo Angeli ſingularia cognoſcunt.

Supereſt nunc vt apetiamus, & explicemus Sancti Doctoris noſtri ſententiam, quam ad quatuor propoſitiones breuiter redigimus.

Prima propoſitio. Angelus cognoſcit ſingularia per ſpecies vniuerſalium, pro cuius intellectu aduertendum, quod vnica ſpecies Angeli, quæ immediatè repræſentat naturam ſpecificam, eſt repræſentatiua mediate omnium indiuiduorum poſſibilium illius naturæ, & omnium accidentium poſſibilium, quæ poſſunt naturaliter contingere indiuiduis, v.g. Angelus per ſpeciem vniuerſalem, quæ immediatè repræſentat naturam humanam cognoſcit omnia ſingularia illius naturæ, & omnia accidentia, & omnes modos particulares, qui accidunt ſingularibus pro diuerſo tempore.

Secunda propoſitio Angelus cognoſcit ſingularia per ſpecies vniuerſalium applicando, & appropriando. Hæc propoſitio ita explicatur ab Auctore tum in corpore queſt. tum in ſolutione tertij, Angelus dirigendo aſpectum ſpeciem appropriat, & appropriando componit, & rem ſingularem ſub vna proprietate cognoſcit, & perficit; huius rei rationẽ reddit, eo quia tota cognitio eſt à forma, forma autem hæc, ſpecies eſt, quę eſt totum eſſe formale indiuiduorum, vt Boet. in Editione Porphy. cap. de Proprio docet, illuſtratur id exemplo, nam ſpecies vniuerſalis Angeli formaliter loquendo repræſentat naturam ſpecificam, v.g. humanam, & per illam ſpeciẽ cognoſcit ſingularia, quæ vult cognoſcere.

Sed circa præfatam propoſitionem, & eius expoſitionem occurrunt duæ dubitationes.

Prima ſi Angelus cognoſcit ſingularia ex applicatione vniuerſalium ſpecierum ad huiuſmodi ſingularia, cum applicatio præſupponat cognitionem, ergo Angelus cognoſceret particulare prius, quam applicaret, ergo oportet dare cauſam præter applicationem quomodo poſſit particularia ſcire.

Secunda ſi Angelus ſpeciem appropriat, & appropriando componit, ergo Angelus intelligit componendo, & diuidendo, quod non videtur aſſerendum cum intelligat ſimplici intuitu.

Ad primam reſpondet Auctor ſapientiſſimè duplici reſponſione, prima eſt, quod applicatio vtique præſupponit vnam cognitionem, & aliam relinquit, nam Angelus v.g. habet cognitionem loci abſq; cõuerſione, ſed cum ſupra locum ſe conuertit, omnes res, quæ ſunt in loco applicando ſpecies ad ſingularia, & componendo cognoſcit, ſicque ſpecies ſub tali applicatione, & compoſitione remanet in intellectu Angelico, ac proinde nouam cognitionem relinquit.

Ex hac reſponſione optimè colligi valet ſolutio argumenti Ægidij, quod eſt dato, quod Angeli poſſint ſe applicare; aliquid noui in Angelo reſultare poſſet, ſiquidem vt patet ex verbis Auctoris noua cognitio reſultat, & ideo teſte D. Ambroſio in libro de fide Angeli profecerunt in ſcientia, & capacitate, quia neque ſciuerunt omnia à principio ſęculi, & ſuper illo verbo Epheſ. 3. vt innoteſcat principibus, & poteſtatibus per Eccleſiam multiformis Sapientia Dei; dicit Gloſa quod Angeli multa didicerunt per Eccleſiam, vnde Sanctus Doctor in ſolutione primi allegans prædictam auctoritatem inquit, Angelos multa didiciſſe tum ex propria induſtria, tum ex

Digitized by Google

ex reuelatione, tum ex experientia, & ſic conſtat, quod noua cognitio in mente Angelica reſultat.

Secunda reſponſio tradita ab Auctore eſt, quod ponatur, quod Angelus nullam haberet cognitionem, ſed ſolam ſpeciem vniuerſalis in intellectu ſuo, ad huc poterit applicare, & appropriare non cauſaliter, ſed certitudinaliter; explicat Auctor exemplo hominis, cum naſcitur, quippe qui non habet cognitionem, nec ſpeciem ſingularium nec communem, nec propriam, nihilominus ſola directione aſpectus ſuper res viſibilia omnia cognoſcit ſimul, atque certam cognitionem, & ſpeciem recipit.

Ad ſecundam dubitationem reſpondet præſupponendo tanquam certum, & indubitatum ſolius Dei eſſe proprium vnam ſimpliciſſimam notitiam formare, quæ nullā in ſe compoſitionem admittat: idque tum propter omnimodam ipſius ſimplicitatem, tum etiam quia omnia percipit vnica ſimpliciſſima ratione intelligendi, nimirum eſſentia, Angelus autem quamuis propter perfectionem luminis non diſcurrat, neque componat, aut diuidat proprio, & per ſe, in eius tamen intellectu, eſt diſcurſus, compoſitio, vel diuiſio virtualiter, & eminenter, nam quando extrema nequeunt apprehendi per eandem ſimplicem notitiam Angelus iudicare nequit ſine vlla compoſitione, aut diuiſione, ſi quidem iudicium in aſſertione, aut negatione intellectus eſt poſitū, quod fit per copulam extrema complexionis connectentem, aut diuidentem, & ideo Auctor per belle ait Angelum non cognoſcere indiuidua, & ſingularia, niſi ipſe dirigat aſpectum ſupra ipſum cognoſcibile, & ſecundum illud, quod eſt in re, ipſe componat ſpecies in ſe.

Huc accedit, quod in intellectu Angelico reperitur veritas, quæ eſt maxima perfectio intellectus ipſius, hæc autem in cōpoſitione inuenitur iuxta doctrinam Ariſt. 1. Peri herm. qua de re non nulli recētiores id animaduertentes vice compoſitionis, & diuiſionis dixerunt in Angelis reperiri aſſenſum, & diſſenſum.

Tertia propoſitio quamuis per ſpecies vniuerſalium ſingularia ſub tali applicatione, & compoſitione cognoſcantur, non tamen oportet infinitas eſſe; hęc propoſitio habetur in ſolutione quarti, cuius ratio redditur ab Auctore, quoniam ſingularia ad numerum finitum vniuerſalium reducuntur.

Nota, quod Angelus per vnam ſpeciē cognoſcit omnia ſingularia contenta ſub illa natura, quam illa ſpecies repræſentat, non tamen per conuerſionem vnam, ſed per conuerſiones multas v.g. Angelus intelligens per ſpeciem animalis conuertit ſe ſuper huiuſmodi ſpeciem abſolutè, & ſimpliciter intelligit naturam animalis, ſecundum quod habet eſſe, & quia habet eſſe in multis generibus, & in multis ſpeciebus imperfecte intelligit omnia illa, ſed cum ſpecialiter, poſtea ſe conuertit ſuper illa ſpecie, vt eſt repræſentatiua huius animalis, vel illius magis diſtincte, & perfecte cognoſcit illud animal, & particularia illius animalis, ſed tunc perfecte omnino cognoſcit particulare aliquod quātum ad omnia, quæ ſunt in ipſo, quando ſpecialiter ſe conuertit ſuper illa ſpecie, vt eſt repræſentatiua illius particularis.

Quod vt clarius pateat obſerua, quod Angelus intelligens per ſpeciem animalis intelligit naturam animalis, pro vt habet eſſe in rebus, & quia huiuſmodi natura aliter habet eſſe in hac, & in illa natura, ideo poteſt eſſe ſpecialis ratio repræſentandi hanc ſpeciem, vel illam, imò quoniam non ſunt duo indiuidua, quæ non differant ſecundum eſſe quod habēt in natura, poterit huiuſmodi ſpecies repræſentare hoc indiuiduum, vel illud, ſecundum quod aliud habet hoc, aliud illud, ſemper enim vnum, & idem per ſe primo, & principaliter vnum tātum repræſentat, ſed ex conſequenti poteſt repræſentare multa pro vt ad illud vnum diuerſimode ſe habent multa.

Secundo nota, quod ſpecies in mēte Angeli, licet aliquam conuenientiam habent cum eſſentia diuina, eo quia ſicut ipſa vna, & eadem ſecundum rem eſt ratio omnium, ita vna, & eadem ſpecies in mente Angeli eſt ſpecialis ratio plurium: differt tamen huiuſmodi ſpecies ab eſſentia diuina multipliciter, primo quia Deus vnico intuitu intelligit omnino clare, & perfecte ſuam eſſentiam, & omnia, quæ ſunt apta nata repræſentari per illam eſſentiam, ſed Angelus per diuerſas conuerſiones perficitur in cognitione ſua.

Secundo: quia eſſentia diuina repræſentat omnia diſtincte, ſpecies autem in mente Angeli non repræſentat diſtincte omnia, tertia quia eſſentia diuina eſt vna nullo modo realiter differēs à ſe ipſa, ſpecies autem in mente Angeli ſunt plures realiter differentes.

Sed dices ſpecies in intellectu Angelico apta eſt repræſentare infinita ſingularia, ergo erit infinitæ perfectionis in eſſe repræſentatiuo.

Reſpondetur duplici reſpōſione. Prima eſt quod ſpecies Angelica non habet virtutem repræſentandi infinita ſingularia poſſibilia, ſecunda reſponſio eſt, detur quod eſſet repræſentatiua infinitorum ſingularium, non tamen argueret infinitatem, niſi ſecundum quid, eo quia illa ſingularia continentur in potentia vnius naturæ finitæ complectiue cognitæ.

Quarta propoſitio ad cognitionem contingentiū, & abſentium non ſufficit habere ſpecies innatas, hęc aſſertio hauritur ex ſolutione ſecundi, & tertij argumenti, quam Auctor probat, quia vltra conuerſionē aſpectus Angelici requiritur Dei exiſtentia, vel in ſe, vel in cauſa, & ideo non ſequitur quod cognoſcat contigentia: præterea requiritur præſentia, cum virtus Angelica ſit finita, ac proinde non poteſt inferri, quod Angelus cognoſcat abſentia, ſicut præſentia.

Nota, quod contingentia ſunt duplicia, quædam præſentia, alia futura, primi generis contingentia cognoſcit Angelus certitudinaliter, non autem ſecundi generis, cuius ratio eſt, quoniam Angelus cognoſcit naturas rerum ſecundum quod habent eſſe, & quia contingentia præſentia ſecundum eſſe ſunt determinata in alteram partem: ideo poteſt ea certè, & determinate cognoſcere; futura aut contingentia, cum ſint indeterminata, non poteſt ea determinate cognoſcere, ſed de horum cognitione infra diſtinct. 7. part. 2. articul. 1. quæſt. 3. diſſerendum erit.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM DVODECIMVM.

Num ſpecies, per quas Angelus cognoſcit, poſſint mouere intellectum ipſius Angeli.

SAnctiſſimus Præceptor in ſolutione vltimi aſſerit, quod ſpecies ſub tali applicatione, & compoſitione remanent in intellectu Angelico, & ita relinquunt cognitionem: dubitatur nunc an huiuſmodi ſpecies poſſint mouere intellectũ, & dato quod ſic, quomodo mouere valeant.

Pro reſolutione dicendum, quod ſpecies intelligibilis mouet intellectum, vt intelligat, ſicut ſenſibile mouet ſenſum, vt ſentiat, ſi quidem à ſpecie intelligibili cauſatur intellectio in intellectu, ſicut ab ipſo ſenſibili cauſatur ſenſatio.

Ad cuius euidentiam notandum, quod ipſe Angelus per voluntatem, & ſpeciem intelligibilem mouet, per intellectum autem mouetur, in quo cauſatur ipſa intellectio à voluntate, & ſpecie intelligibili, & quia mouere ſe ipſum iuxta Philoſophorum placita poteſt bifariam contingere, vel remouendo prohibens, vel quia pars mouet partem, ſic Angelus his duobus modis ſe ipſum mouet.

Primo tanquam remouens, prohibens, nam cum multæ ſint ſpecies in intellectu eius indeterminatum eſt, a qua intellectus moueri debeat, non enim ſimul ab omnibus moueri valeat, quocirca voluntate conuertente ſe ſpecialiter ſuper hanc ſpeciem fit determinatio, quod ab hac ſpecie intellectus moueatur, ſicque Angelus mouet ſe ipſum tanquam remouens indeterminationem.

Item mouet ſecundo modo, ſe ipſum ſicut pars mouet partem, ſed eſt aduertendum, quod quadruplex eſt pars, & quadruplex totum, quoddam eſſentiale, vt animal, quod conſtat ex anima, & corpore, & in hoc pars mouet partẽ, vt anima corpus, quoddam eſt integrale, vt aer, aqua ex diuerſis partibus integrantur, vnde pars mouet partem, eo quia vna pars aeris mota mouet aliam, quoddam eſt totum potentiale, vt Angelus & anima, nam componuntur ex diuerſis potentijs, & ibi pars mouet partem, vt intellectus mouet voluntatem, & è conuerſo, Angelus enim mouet ſe per intellectũ ad volendum oſtendendo obiectum voluntati, & per volũtatem ſe mouet ad intelligendum conuertendo ſe ſuper ſpeciem intelligibilem, & cauſando intellectionem in intellectu, Aliud eſt totum perfectibile habens in ſe diuerſas perfectiones, & hoc ſecundum vnam perfectionem poteſt mouere ſe in ordine ad aliam, qua de re Angelus per ſpeciem intelligibilem, quæ eſt perfectio quædam in ipſo intellectu, qui eſt etiam quædam perfectio cauſando intellectionem mouet ſe ipſum.

Sed dices ſi hæc ſpecies mouet intellectum, & non illa, quia voluntas ſe conuertit ſuper hanc non ſuper illam, ergo actio determinationis erit prior, quam actio intellectus, quod videtur falſum, cum bonum cognitum ſit motiuum intellectus.

Reſpondetur, quod ad primam actionem intelligendi non poteſt intellectus moueri per volũtatem, cum non dum ſit facta voluntas in actu, ſed ad omnes alias mouetur intellectus ad intelligendum per voluntatem, prima autem actio intelligendi in Angelo eſt, qua intelligit ſe ipſum, & quæ ſunt in ipſo, & per hanc intellectionem factam in actu voluntas poteſt ſe conuertere ſuper hanc, vel illam ſpeciem intelligibilem, quocirca actio voluntatis præcedit intelligere Angeli, quo intelligit alia per ſpeciem, non autem quo intelligit ſe per eſſentiam.

Ex dilucidatione huius puncti facile reſpondere poterit lector dubitationi mutæ à Sancto Doctore in penultimo argumento, quare Angelus magis applicabit illi ſingulari ſpeciem hominis, quam aſini.

PVNCTVM TERTIODECIMVM.

Num omnia illa intelligat Angelus ſimul & in actu quorum ſpecies habet.

AFfirmat Seraphicus Doctor Deum impleuiſſe intellectum Angelicum tot ſpeciebus, quot per illas poterat omnia cognoſcere ſine omni receptione noua, dubitatur modo an ſimul omnia cognoſcat, quorum apud ſe ſpecies habet, circa hoc quæſitum nonnulli arbitrati ſunt Angelum poſſe ſi vult vti ſimul omnibus ſpeciebus, atque cognoſcere omnia repræſentata, non tamen vnica, ſed multiplici intellectione iuxta diuerſitatem ſpecierum, & obiectorum, probauerunt iſti hanc ſententiam duplici auctoritate B. Auguſt. 1. eſt ſuper Gen. ad literam c. 34. vbi dicit potentia ſpiritualis cuncta, quę voluerit ſimul notitia faciliſſima comprehendit, ſecunda ibidem cap. 36. omnia inquit ſimul mens Angelica poteſt quæ ſigillatim per ordinem connexarum cauſarum ſermo diſtinguit.

Secundo comprobauerunt ratione ſic, quælibet ſpecies cauſat intellectionem ſi non adſit impedimẽtum, ergo neceſſe eſt Angelum ſemper intelligere ea quorum habet apud ſe ſpecies; conſequentia eſt nota, Antecedens probatur, nam ſpecies eſt agens naturale, & intellectus paſſiuus naturaliter, & illa eſt conditio agentis naturalis, vt patet in 9. Metaphyſ. in Angelo quoque nullum eſt impedimentum.

Contrariam ſententiam tuentur alij, quam & nos ſequimur, dicunt enim, quod Angelus non poteſt ſimul vti pluribus ſpeciebus, quatenus plures ſunt, ac proinde non poteſt plura per modum plurium cognoſcere, neque vna, neque pluribus cognitionibus, poteſt tamen ſimul vti pluribus ſpeciebus per modũ vnius, & per conſequens ſimul cognoſcere repręſentata diſtincta per ſpecies diſtinctas.

Pro cuius ſententiæ dilucidatione ſunt conſtituendæ tres concluſiones.

Prima concluſio Angelus poteſt intelligere multa ſimul, & eodem modo, ſed non vt multa: probatur, quia ſimul intelligit ſubiectum, & proprietates, & naturam, & ſuppoſitum & cauſam, & effectum, & eodem modo, quia per idem hoc eſt per eandem ſpeciem.

Secunda concluſio Angelus poteſt intelligere multa, & ſimul, & vt multa, ſed non eodem modo patet, quia intelligit ſimul Deum, & Creaturã & ſe, & alia, vt innuit D. Auguſt. 4. ſuper Gen. quia vult, quod ibi, id eſt, in Angelis ſemper eſt dies in contemplatione immutabilis veritatis, ſemper veſpera in

cogni-

Digitized by Google

cognitione creaturæ in ſe ipſa, ſemper mane pro vt ex hac cognitione ſurgunt in laudem creatoris, ſed non eodem modo intelligit Deum ſe, & creaturas, nam Deum intelligit per eſſentiam Dei, creaturam autem vt ſe ipſum intelligit per eſſentiam ſuam, alia vero à ſe intelligit per ſpeciem.

Tertia concluſio Angelus poteſt intelligere multa vt multa, & eodem modo, ſed non ſimul perſuadetur, quia per multas ſpecies poteſt cognoſcere multa, & vt multa quandoquidem in quodlibet illorum poteſt ferri tanquam in obiectum principale; cognoſcit inſuper quodãmodo eodem modo, quia conuertendo ſe ſuper aliquam vnam ſpeciem intelligit ea, quæ poſſunt intelligi per illam ſpeciem, & poſtea deſiſtendo à prima conuerſione conuertit ſe ſuper alia ſpecie, & intelligit repræſentata per illam aliam ſpeciem, non tamen ſimul poteſt intelligere multa, vt multa, eo quia non poteſt intellectus Angeli ſimul informari omnibus ſpeciebus, quas apud ſe habet ſed alternatim informatur illis, cuius ratio eſt, quia quotieſcumque aliquæ formæ repugnantiã habent in aliquo ſubiecto plures tales formæ in actu pleno in huiuſmodi ſubiecto eſſe non poſſunt; hinc ſpecies quam duo ſunt in memoria ſunt in actu ſemipleno & habituali, & ideo Angelus poteſt multas ſpecies habere ſimul apud ſe àt quando ſe conuertit ſuper hanc ſpeciem, vel illam, tunc fit in actu pleno, propter quod licet multas ſpecies habere queat, veruntamen non poteſt niſi per vnam actu intelligere.

Pro cuius dicti dilucidatione notandum, quod intellectus bifariam poteſt conſiderari, vno modo vt eſt res, & natura quædam, alio modo vt intellectus eſt ſimiliter ipſa ſpecies intelligibilis dupliciter conſideratur, primo, vt res, & qualitas quædam eſt, ſecundo vt eſt ſpecies intelligibilis, ſi vt poteſt conſtituere in actu intellectum, vt intellectus eſt, id eſt, in eſſe intelligibili, non in eſſe naturæ, licet ſi primo modo ſpecies intelligibilis conſiderentur, ſunt ſimul actu in eodem intellectu, primo modo ſpectato, quia ſunt ſubiectiuè in eo, atq; in ipſo conſeruantur, non tamen ſunt in actu perfecto ſecundo modo vt ſcilicet ſunt ſpecies intelligibiles & vt intellectus eſt, niſi quando actu mouent ipſum ad intellectionem, & quoniam plures non mouent ſimul ad intelligẽdum plura, vt plura ſunt; ideo plures ſpecies intelligibiles, vt intelligibiles non ſunt in actu perfecto ſimul in eodem intellectu, vt intellectus eſt, his duabus diſtinctionibus conciliari poſſunt Doctores, qui diuerſimodè de hac re opinati fuerunt.

Reſtat modo vt reſpõdeatur ad auctoritates, atq. ad argumentum prioris ſententiæ, & quantum attinet ad auctoritates reſpondetur multiplici rñſione.

Prima quod Angelus cõuertendo ſe ad vnam ſpeciem poteſt omnia, quæ per illam ſpeciem cognoſcit ſimul intelligere.

Secunda eſt, quod D. Auguſt. loquitur de cognitione ſecundum rationem communem.

Tertia eſt, quod loquitur de cognitione matutina in verbo.

Quarta eſt, quod Angeli cognitione veſpertina cognouerunt omnia genera rerum, quæ ſex diebus creata fuerunt, non autem quod ſimul in eodem inſtanti actualiter cognouerint.

Quinta ſimul omnia cognoſcere apud D. Auguſt. non denotat inſtantaneam coniunctionem ſeu breuiſſimam temporis moram, in qua Angelus citiſſime exercere valet intellectum in cognitione omnium quæ cognoſcere poteſt.

Ad argumentum reſpondetur, quod quamuis ſpecies ſit naturaliter agens, & intellectus ſit naturaliter paſſiuus reſpectu intellectionis, tamen ſunt in poteſtate Angeli, quo ad continuationem actus, ſaltim quemadmodum habitus intellectuales in nobis ſunt naturaliter motiui, & tamen in poteſtate noſtra eſt non ſemper vti talibus.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus per cognitionem naturalem cognouerit diuinam eſſentiam in ſe ipſa ſine omni medio, & creaturæ adminiculo.

PRo notitia tituli aduerte, quod Deus quatuor modis poteſt cognoſci, primo creaturæ conſideratione, ſecundo naturali ratione, tertio fidei illuſtratione, quarto clara, & aperta viſione.

Secundo notandum, quod Angelus bifariam conſiderari valet, vno modo in puris naturalibus, alio modo in quantum eleuatur lumine gloriæ: primo modo intelligitur quæſtio, non ſecundo modo.

Tertio obſerua, quod aliquid poteſt dici naturale dupliciter. Primo quod ex viribus naturæ obtineri valet per concurſus cauſarum naturalium, aut cum communi influentia, & ſic cognitio, quam de rebus naturalibus adipiſcimur, naturalis nuncupatur.

Alio modo dicitur naturale illud, quod eſt alicui concreatum, & de ratione ſui ſtatus, quamuis illud ſit ſuper naturaliter inditum, & hoc modo omnis cognitio tradita Angelo in principio ſuæ creationis, & ſi ex naturalibus eam conſequi nequiuerit, naturalis nuncupari potuit præter fidei cognitionem.

In corpore quæſt. ponit Auctor primo concluſionem reſponſiuam, deinde probationem.

Quo ad primum concluſio talis eſt Angelus diuinam eſſentiam in ſua claritate naturali cognitione videre non poterat, probat ſic, viſio clara Dei eſt præmium beatificum creaturæ rationalis, ſiue intellectualis, ſed hoc præmium non obtinetur actualiter, ſed gratuita Dei influentia, ergo.

Minorem probat tali pacto. Diuina eſſentia eſt lux inaceſſibilis omnibus creaturis ob ſui eminentiam, ergo per quamdam condeſcenſionem benignitatis facit ſe cognoſci, ſed huiuſmodi benignitatis condeſcenſio eſt quid gratuitum, quæ non dicit diuinæ eſſentiæ humiliationem, cum minorari non poſſit, ſed gratuitam alicuius radij immiſſionem, per quam creatura intellectualis clarè cognoſcit, ergo Angelus non poteſt naturaliter cognoſcere diuinam eſſentiam in ſe ipſa.

Comprobatur concluſio rationibus, quæ ſunt in argumento, ſed contra.

Prima. Si naturaliter Angelus potuiſſet videre diuinam eſſentiam in ſe ipſa, ergo naturaliter potuiſſet eſſe beatus, conſequentia patet ex ratione iam adducta, quia in viſione

ſione

ſione Dei eſt ſumma beatitudo iuxta illud Ioan. 17. hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum &c.

Secunda. Si naturaliter potuiſſent Angeli cognoſcere diuinam eſſentiam in ſe ipſa, ergo & nunc poſſent, ergo mali non ſunt damnati, quod eſt falſum; conſequentia vtraque probatur, quia naturalia præſertim, quæ ad intellectiuam attinent ſalua remanſerunt in Angelis.

Tertia. Anima gratia decorata propinquior eſt Deo, quam ſit Angelus habens ſola naturalia, ſed anima habens gratiam non poteſt cognoſcere diuinam eſſentiam in ſua claritate niſi per gloriam adiuuetur, ergo nec Angelus naturaliter poterit cognoſcere diuinam eſſentiam in ſua claritate.

Minor patet primo de illis, qui fuerunt in lymbo, ſecundo de exiſtentibus in purgatorio, quandoquidem tam illi, quam iſti deceſſerunt in charitate, & gratia.

Quarta. Lux diuinæ eſſentiæ eſt ſupra omnem intellectum creatum, ergo intellectus creatus non poteſt virtute ſua aſcendere ad contuendum illam niſi Deus condeſcendat per gratiam, ergo.

Quinta. Homo non poteſt cognoſcere Angelum, niſi Angelus condeſcendat ei, ergo nec Angelus diuinam lucē in ſe ipſa; Conſequentia probatur. Deus multo plus eſt ſupra intellectum Angelicum, quam ſit Angelus ſupra intellectum humanum, nam Deus eſt infinitus, & Angelus, & homo finitus, infinitum autem excedit finitum.

Sexta. Oculus non poteſt peruenire ad cognitionem luminis ſolaris niſi per immiſſionem radiorum ſolis, ergo nec intellectus creatus poteſt peruenire ad cognitionem diuinæ lucis abſque immiſſione radij ſuæ luminoſitatis, ſed huiuſmodi immiſſio non eſt niſi per gratiam, ergo.

In gratiam huius quæſt. ſex diſcutienda erunt.

Primum num Deus clarè intuitiuè, & immediate ab Angelis videri poſſit.

Secundum num Angelus ad videndum Deum indigeat auxilio ſupernaturali.

Tertium num Angelus per ſuam eſſentiam tanquam per medium cognoſcat Deum.

Quartum num Angelus ex proprijs viribus cognoſcere poſſit diuinam eſſentiam ſub ratione diſtincta.

Quintum num Angelus ex proprijs viribus poſſit demoſtratiue cognoſcere Deum eſſe trinum.

Sextum num Angelus indigeat ſpecie intelligili ad videndum Deum.

Septimum num ſpecies repræſentans diuinam eſſentiam ſit dicenda naturalis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Deus clarè intuitiuè, & immediatè ab Angelis videri poſſit.

NEgant Armeni, & quidam recentiores Græci apud Armacanum lib. 14. quæſt. contra illos cap. 1. quorum ſententiam ſecutus eſt Abailardus, vt teſtatur Alphonſus hæreſi illa id eſt, eandemque docuit Almericus tempore Innocentij III. vt ſcribit idem Alphonſus, hi aſſeruerunt Deum nec à beatis ſecundum eſſentiam ſuam clarè videri, nec poſſe, ſed tantum per quamdam illius ſimilitudinem, aut lucem ab eo deriuatam.

Huic ſententiæ fauere videntur nonnulli grauiſſimi Patres Eccleſiæ; Chryſoſtomus namq; tractans illud Ioan. 1. Deum nemo vidit vnquam, ſic ait, nam id, quod Deus eſt non modo Prophetæ non viderūt, ſed neque Angeli, neque Archangeli, Theophylactus, & Euthymius in eundem locum Ioan. id ipſum affirmant, Item Theodoretus in dialogo immutabilis loquens de Angelis ſic inquit, non enim vident ſubſtantiam diuinam, quę nec circumſcribi, nec comprehendi, nec mente percipi poteſt.

Pro horum ſententia videtur eſſe illud Ioann. 1. Deum nemo vidit vnquam, ergo Angeli, qui tunc erant beati, quando hæc ſcribebantur à Ioanne, non videbant Deum.

Secundo videtur eſſe per illud 1. Petri 2. in quem deſiderant Angeli proſpicere, ergo re ipſa non vidēt Deum, alioqui non deſiderarent eum videre.

Tertio pro eorundem ſentētia videtur eſſe ratio, quæ eiuſmodi eſt. Nō minus eſſentia Dei excedit efficacitatem intellectus creati, quam res ſpiritualis virtutem facultatis videntis; diuina enim eſſentia comparatur intellectui tum humano, tum Angelico, ſicut infinitum finito ſubſtātia vero Angeli oculo corporeo ſicut finitum finito, ſed oculus corporeus perfici non poteſt aliquo ſpirituali dono, vt vident ſubſtantiam Angeli, ergo multo minus intellectus Angelicus, vt videat Deum.

Cæterum oppoſitam ſententiam, quæ ſecundum fidem catholica eſt, communiter Patres, & Theologi amplectuntur, nimirum Deum clarè intuitiuè, & immediatè poſſe videri, imò de facto videri ab Angelis beatis, perſuadetur quidem hæc veritas.

Primo ex illo Matthæi 18. Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, qui in cęlis eſt, ſed videre faciem Dei eſt clarè intuitiuè videre diuinam eſſentiam, ergo.

Secundo probatur, quia non minoris dignitatis ſunt Angeli, quam hominis beati, ſed iſti vident Deū clarè, & intuitiuè, vt patet Matth. 5. beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, & 1. Ioann. 3. videbimus Deum ſicuti eſt, ergo:

Tertio. Si intellectus Angelicus non poſſet Deum videre, ſequeretur quod, vel non poſſet vnquam conſequi beatitudinem, vel quod in alio, quam inuidēdo Deum conſiſteret hominis beatitudo, vtrumque autem horum eſt falſum, quoniam beatitudo hominis conſiſtit in coniunctione Angeli cum ſuo principio, hoc aūt fit per viſionem, & amorem Dei, ergo.

Confirmatur per dictum Auctoris in textu. Cognitio aperta, ſiue viſio clara eſt primum præmium, quo habito mens creata quieſcit, ergo in viſione conſiſtit beatitudo, ſicque Angelus clarè intuitiuè, & immediatè poteſt videre Deum.

Ad auctoritatem Ioannis adductam pro ſententia Armeniorum, Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrabit.

Hæc auctoritas diuerſimodè à Patribus explicatur, Auguſtinus namque Epiſtola 112. cap. 4. de homine ſolum Ioannem intellexiſſe aſſerit, ac ſi diceret nullus homo, quaſi dicat, nec Moyſes qui legem dedit, nec alius homo in hac vita mortali, ſed hic ſolū, qui eſt vnigenitus, per quem gratia, & veritas facta eſt, narrabit, quæ vidit.

Digitized by Google

Secundo Ianſenius vero c. 15. Concordiæ Euangelicæ affirmat, cum dicitur Deum nemo vidit vnquam, hoc eſt nullus, non ſolum hominem, ſed etiam Angelum intelligi; Ioannem tamen ait loqui non de viſione ſolum clara Dei, ſed de comprehenſiua, qua ſolus Deus ſe ipſum comprehendit.

Sed illud Petri, in quem deſiderant Angeli proſpicere, dicendum iuxta interpretationem D. Greg. loco allegato, & Bedæ Rom. 8. quod deſiderium illud non eſt cum anxietudine, neq; rei abſentiam ſignificat, in quam deſiderium fieri communiter dicitur, ſed vt Apoſtolus inſinuaret beatos frui ſocietate quadam ſine faſtidio, ideo dixit eos teneri deſiderio perpetuo intuendi faciem Dei.

Secundo dicitur, quod ſi legatur vt Patres Græci legunt, in quæ deſiderant Angeli proſpicere, nihil obſtaret, ſi quidem Petrus prius dixerat de qua ſalute exquiſierunt, atque ſcrutati ſunt Prophetæ &c. deinde ſubdit quibus reuelatum eſt, quia non ſibi metipſis nobis, ant miniſtrabant ea, quæ nuntiata ſunt nobis ſpiritu ſancto miſſo de cœlo, in quæ deſiderant Angeli proſpicere, id eſt, quę myſteria deſiderant Angeli proſpicere, aut magno deſiderio anhelant, vt intelligant myſteria hæc Redemptionis noſtræ iuxta illud ad Eph. 3. vt innoteſcat principibus Eccleſiæ, nam decurſu temporis myſteria reuelaban tur Angelis.

Ad auctoritates Chryſoſtomi, Theophylati, Euthymij, & Thodoreti dicimus poſſe multifariam explicari. Primo vt loquantur non de quauis clara viſione Dei, ſed de ea, quę à Theologis comprehenſiua appellatur, qua aſſerunt Deum à nemine etiam beato, & lumine gloriæ prædito videri poſſe, ſecundo vt loquantur ſolum de homine pro hoc ſtatu mortalitatis, tertio vt loquantur de viſione intellectuali ſed corporea, quarto quod loquantur de viſione naturali, ſeu per ſolas naturæ vires facta.

Ad argumentum allatum pro ſententia Armenorum reſpondemus, quod quamuis ſubſtantia Angeli, & facultas videntis ſint finitæ, Dei vero eſſentia infinita, intellectus autem Angeli finitus, minorem tamen proportionem inter ſe habent Angeli ſubſtātia, & facultas videndi, quam Deus, & intellectus Angelicus, nam ſubſtantia Dei continetur ſub adæquata ratione intellectus, quæ eſt ens ſecundum totam ſuam latitudinem, ſubſtantia vero Angeli ſub obiecto facultatis videntis non continetur.

Nota quod inter Deum, & intellectum creatum non debet eſſe proportio mathematica ſecundum menſuram perfectionis, quia ſic Deus magis excedit intellectum creatum, quam ſubſtantia Angeli oculū corporeum, ſed proportio attendenda eſt ſecundum rationem obiecti, & potentiæ: hoc quidem modo Deus proportionem habet cum quolibet intellectu, ſubſtantia verò Angeli nullam omnino ſeruat cum oculo corporeo.

Hæc reſponſio hauritur ex doctrina Auctoris 1. ſent. diſt. 3. q. 1. vbi diluens præfatum argumentum inquit, quod duplex eſt ſubſtantia altera ſecundum rationem entis, alia ſecundum rationem cognoſcibilis, primo modo Deus plus diſtat à nobis, quam in ratione intelligibilis ab intellectu creato, vel plus diſtat Deus à ſenſu in ratione intelligibilis, quam ab intellectu noſtro, quia cum Deus ſit ſpiritualis, cadit ſub obiecto intellectus noſtri, at verò ſpirituale non cadit ſub obiecto ſenſus, quoniam ſpirituale nō eſt ſenſibile, & propterea ſenſus non poteſt eleuari ad cognoſcendum Deum, intellectus vero noſter poteſt eleuari ad cognoſcendum Deum, quia eſt obiectum ſibi quodammodo proportionatum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angelus ad videndum Deum indigeat auxilio ſupernaturali.

Beguardi, & Beguinę in Germania, vt refertur in Clementina ad noſtrum inter alios errores docuerunt quamlibet intellectualem naturam in ſe ipſa naturaliter eſſe beatam, pro cuius erroris intellectu aduerte, quod cum dicunt naturaliter eſſe beatam, bifariam poteſt interpretari, primo ſecundum Alfonſum de caſtro aduerſus hęreſes verbo beatitudo, hæreſi ſcilicet, ſine operatione aliqua ſola ſua ſubſtantia, & natura proxime eſſe beatā, ſecundo quod virtute ſua naturali creatura intellectualis videre poſſit Deum, ſicuti eſt, & ita beatificari.

Hic error damnatus fuit in concilio Viennenſi, vt refertur in Clementina loco citato, aduerſus quem errorem Sanctus Chryſoſtomus in homilijs de comprehenſibili natura Dei latiſſime ſcripſit, Item Alfonſus de Caſtro hæreſi 3. & 4. vnde pro reſolutione ſit iſta concluſio.

Angelus per vires naturę nullo modo poteſt videre diuinam eſſentiam, niſi eleuetur aliquo auxilio diuino ſupernaturali, hæc concluſio eſt de fide, & probatur primo ex ſacra ſcriptura, nam Pſal. 83. dicitur gratiam, & gloriam dabit Dominus ad Rom. 6. gratia Dei vita æterna, & 1. Corint. 2. oculus non uidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.

Secundo probatur ex definitione Concilij Viennenſis ſub Clemente V. ubi determinatur nullo modo poſſe intellectum creatum uidere Deum abſque lumine gloriæ.

Tertio comprobatur ex ijs, quæ docet Auctor in textu. Præmium nemo obtinet niſi gratuita Dei influentia, nec deſunt rationes ad hoc perſuadendum & confirmandum.

Prima quæ eſt Auctoris. Lux diuinæ eſſentiæ eſt ſupra omnem intellectum creatum, ergo nunquam intellectus creatus aſcendet uirtute ſua ad illam intuendam, niſi Deus condeſcendat per gratiam, ergo Angelus ad uidendum Deum indiget auxilio ſupernaturali.

Secunda. Viſio Dei promittitur in ſacra ſcriptura tanquam merces, & præmium operationum, ergo creatura intellectualis non poteſt illam attingere proprijs uiribus, alioquin non eſſet præmium.

Tertia. Natura inferior non poteſt aſſequi illud, quod eſt proprium naturæ ſuperioris, niſi adiuuetur per actionem ſuperioris naturæ, ſicut aer non poteſt illuminare niſi prius adiuuetur à ſole, & aqua non poteſt calefacere niſi per actionem ignis, ſed uidere Deum per eſſentiam eſt proprium ſolius Dei, ergo nulla creatura intellectualis poteſt uidere Deum per eſſen-

Digitized by Google

eſſentiam, niſi eleuetur per lumen gloriæ à Deo, ac proinde Angelus ad videndum Deum indiget auxilio ſupernaturali.

Quarta. Videre Deum per eſſentiam eſt vita ęterna, vt patet Ioan. 17. hæc eſt vita æterna &c. ſed ad vitam æternam non poteſt peruenire per pura naturalia Rom. 6. gratia Dei vita æterna, ergo nec ad viſionem Dei per eſſentiam.

Sed dices in intellectu Angelico, non eſt aliquis defectus, cum Angelus ſit ſpeculum purum incontaminatum, vt dicit Dionyſ. in 4. c. de diu. nom. ergo Angelus poteſt videre Deum ex viribus naturæ, ergo non indiget ſupernaturali auxilio.

Reſpondet Auctor, quod Deus refulget in omni creatura tanquam cauſa in effectu, & ex omnibus poteſt cognoſci, & maxime in creatura, quæ imagine ipſius Dei eſt inſignita, ſed illa refulgentia luminis, per quam Deus videtur facie ad faciem non eſt naturæ, ſed gratiæ.

Nota quod intellectus Angelicus dicitur ſpeculum purum, & incõtaminatum, & ſine defectu, quia non patitur defectum luminis intelligibilis conſiderata natura ſui generis, ſicut patitur intellectus humanus, in quo lumen intelligibile obumbratur in tantum, vt neceſſe ſit à phantaſmatibus accipere, & cum continuo tempore, & diſcurrendo de vno in aliud, ſed intellectus Angelicus comparatus ad diuinam eſſentiã, quæ eſt extra genus ſuum inuenitur defectuoſus & tenebroſus, & ideo deficit à viſione diuinæ eſſentiæ, quamuis ipſa ſit in re maximè intelligibilis.

Obijcies quod Auguſtinus ſuper Gen. ad literam ait Angeli in principio ſuæ conditionis, in quo ſtatu fuerunt in naturalibus, tantum viderunt creaturas fiendas in verbo, ſed hoc eſſe non potuiſſet niſi verbum vidiſſent, ergo Angelus per naturalia pura vidit Deum, ac proinde non indiget ſupernaturali auxilio.

Reſpondetur tripliciter primo, quod Angeli in ſtatu naturalium non viderunt verbum per eſſentiã, ſed per ſimilitudinem in eis exiſtentem, ſecundo dicitur quod Angeli viderunt res in verbo non à principio conditionis, ſed ex tunc, ex quo beati fuerunt, tertio reſpondetur, quod res antequam in propria natura eſſent, non ſolum fuerũt in verbo, ſed etiam in mente Angelica, & ita potuerunt videri, quamuis verbum non videretur.

Dices ad hoc, quod intellectus creatus videat Deum per eſſentiam, non requiritur niſi quod intellectus Deo conformetur, ſed intellectus Angeli per naturam ſuam eſt deiformis teſte Dionyſ. in lib. de diu. nom. cap. 7. ergo ex naturalibus proprijs poteſt videre Deum.

Reſpondet Auctor dictum Dionyſ. non eſſe intelligendum ſecũndum deiformitatem, quam habet intellectus glorioſus in ſtatu perfecto, ſed ſecundum deiformitatem ſine ſuſceptione ſpecierum, quatenus ſcilicet per id, quod habet in ſe actu cognoſcit.

Pro cuius reſponſi dilucidatione obſerua, quod conformitas naturalis ad Deum, quę eſt in intellectu Angeli, non eſt; vt intellectus ipſius perportionetur ad diuinam eſſentiam, ſicut ad formam intelligibilem, ſed in hoc, quod non accipiat cognitionem ſenſibilium à ſenſu ſicut nos accipimus, & quantum ad alia, in quibus intellectus Angeli cõuenit cum Deo, & differt ab intellectu humano.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus per ſuam eſſentiam tanquam per medium cognoſcat Deum.

PRo huius dubitationis intelligentia notandum, quod aliquid dicitur medium alicuius duobus modis, vno modo quod ſit medium ita quod prius ſit cognitum, vt præmiſſæ reſpectu concluſionis, & ſubiectum reſpectu paſſionum, alio modo quod ſit ratio cognoſcendi, & tamen in caſu poteſt eſſe non cognitum, cuiuſmodi eſt ſpecies intelligibilis in intellectu, & viſibilis in oculo, quæ nulla prævia ſui cognitione mouet potentiam ad cognitionem ſui obiecti: inter hæc duo media latum eſt diſcrimen, primo quia medium vſurpatum primo modo debet continere in ſua entitate, & cognoſcibilitate illud, ad cuius cognitionem eſt medium, at medium ſecũdo modo ſumptum non oportet, vt illud in ſua entitate, & cognoſcibilitate contineat, ſecundo mediũ primo modo captum non eſt ratio cognoſcendi id, cuius eſt medium, niſi per diſcurſum ſaltem in creatura, ſicut diſcuritur à cognito ad incognitum, medium autem, ſecundo modo cum ſit tantum ratio cognoſcendi repræſentat obiectum, non vt ratio cognita, ſed immediatè nulla prędia ſui cognitione.

Secundo notandum, quod res aliqua tribus modis cognoſci poteſt, primo per ſuam ipſius eſſentiã, vt lux, quæ oculo inhæret, & ab oculo cognoſcitur, & Angelus ſe per ſuam eſſentiam cognoſcit.

Secundo per ſpeciem, ſiuè ſimilitudinem potentię cognoſcenti inhærentem, quo pacto oculus corporeus videt lapidem per ſpeciem, & agnoſcitur lapis. tertio cognoſcitur res per ſpeciem non quidem acceptã à re, cuius eſt ſpecies, ſed ab alia in qua reſultat, qua ratione Petrus videt hominem à tergo exiſtentem per eius ſimilitudinem in ſpeculo præ manibus habito reſpondentem ijs, tribus modis cognoſcitur Deus.

His præmiſſis ponuntur quatuor concluſiones.

Prima Angelus per ſuam eſſentiam tanquam per medium cognitum cognoſcit Deum eſſe, probatur ſic per exiſtentiam effectus cognoſcitur exiſtentia cauſæ, ſed eſſentia Angeli eſt effectus Dei Opt. Max. ergo per exiſtentiam cognitam cognoſcitur exiſtentia Dei.

Secunda concluſio Angelus cognoſcit Deum per ſpecies intelligibiles, quas habet omnium effectuũ creaturarum. Probatur ſic. Homines poſſunt per hæc viſibilia cognoſcere Deum auctorẽ, iuxta illud Apoſtoli Rom. 1. ergo multo magis Angelus per cognitionem, quam habet omnium creaturarũ per proprias ſpecies poterit cognoſcere Deum auctorem omnium.

Comprobatur per Doctorem: quia in ſolutione quarti ait, quod Deus cognoſcitur per effectus viſibiles, & per ſubſtantias ſpirituales, & per influentiam luminis connaturalis potentiæ cognoſcenti.

Tertia concluſio Angelus cognoſcit multa de Deo,

Digitized by Google

Deo, quæ ratio naturalis creata attingit; perſuadetur tali medio, Angelus habet rationem naturalem creatam perfectam, ergo ea, quæ de Deo cognoſcere poteſt ratio creata naturalis, poteſt & Angelus, hęc autem ſunt multa, vt docet Scotus in lib. de primo principio.

Quarta concluſio Angelus per ſuam eſſentiam tanquam per rationem intelligendi Deum non cognoſcit, hanc concluſionem ponimus ad mentem Scoti, perſuadetur primo, quia eſſentia Angeli non repræſentat ſuo intellectui Deum per modum formæ non cognitæ ad inſtar formæ ſpeciei ſenſibilis, aut intelligibilis, ergo non eſt medium ad cognoſcendum Deum per modum rationis formalis cognoſcendi, ſed ſolum per modum rationis obiectiuæ. Antecedens probatur, quia ſolum dici poteſt quod eſſentia Angeli repræſentat Deum propter ſimilitudinem, aut conuenientiam Analogicam, quã habet cum eo in gradu communi naturæ intellectualis, ſed hoc non ſufficit: propterea quod maiorem conuenientiam habet cum altero Angelo, ſcilicet vniuocam, & tamen non repręſentat eum ſuo intellectui, etiam ſecundum illum gradum antecedenter ad cognitionem, ſed ſolum tanquam obiectum cognitum.

Secundo eſſentia Angeli ſolam repræſentat Deũ, vt effectus ſuam cauſam, ſed effectus ſolum eſt ratio cognoſcendi ſuam cauſam, vt cognitus, ſicut patet in eſſentijs aliorum Angelorum, & cæterarum rerum, per quas tantum poteſt Angelus cognoſcere Deum tanquam per media cognita, ergo eſſentia Angeli ſolum eſt ratio cognoſcendi, vt cognita.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus ex proprijs viribus cognoſcere poſſit diuinam eſſentiam ſub ratione diſtincta.

OBſerua, quod duplex eſt cognitio, altera perfecta, altera imperfecta, perfecta bifariam poteſt intelligi, vno modo intenſiuè, & eſt quando plures gradus notitiæ habentur de aliquo obiecto, alio modo obiectiuè, & eſt illa, qua obiectum attingitur ſub propria eſſentia, cognitio verò imperfecta eſt illa, qua obiectum attingitur in aliquo conceptu communi.

Cognitio perfecta eſt duplex, ſcilicet immediata, & mediata, immediata eſt quando obiectum non mediante alio obiecto intelligitur, per quod, vel quo intelligatur vt cognitio, quam habet nunc beatus Petrus de Deo, & cognitio, quam habet Angelus per ſpeciem de diuina eſſentia eſt immediata, quia per eundem actum cognoſcitur ſpecies, & ipſa diuina eſſentia.

Cognitio mediata ea eſt, qua res cognoſcitur per obiectum cognitum medium, vel in obiecto cognito medio.

Secundo obſerua, quod notitia diſtincta vel eſt quiditatiua, vel non quiditatiua.

Prima eſt notitia perſpicua, & certa eſſentiæ obiecti habita per definitionem eſſentialem, nam cognita definitione, vt Ariſtoteles docet, omnes proprietates definiti cognoſcuntur, vt omnes quæſtiones, quæ de diffinito cognoſci poſſunt, diſſoluuntur: vnde clara Dei viſio in patria nil aliud eſt, quàm notitia quiditatiua.

Secunda eſt, quando cognoſcitur res ſub propria paſſione, ſiue attributo, quod vni ſoli conuenit, & non alteri; exempli gratia infinita potentia, infinita ſapientia conueniunt ſoli Deo, atq; ita cognitio ſub ijs áttributis erit notitia Dei diſtincta, non tamen quiditatiua.

His præiactis pono duas concluſiones.

Prima concluſio ſit iſta Angelus ex proprijs viribus non poteſt cognoſcere Deum ſub propria, & immediata cognitione diuinitatis; probatur ratione Scoti quęſt. 14. quolib. omnis intellectio propria, & per ſe, & immediata, quæ habet repræſentare obiectum requirit obiectum ſub propria ratione obiecti præſens, & hoc in propria exiſtentia, ſi fuerit intuitiua, vel in aliquo perfecto repræſentatiuo ipſius, ſi fuerit abſtractiua, ſed Deus ſub propria ratione Deitatis non eſt præſens alicui intellectui creato, niſi merè voluntarie, ergo non poterit intellectus Angelicus ex puris naturalibus attingere ad notitiam Dei propriam, & immediatam, Minor probatur, pro qua nota quod eſſe pręſens poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet vno modo quo ad entitatem, & ſic nulla res eſt mihi ita præſens, ſicut Deus, alio modo in ratione obiecti, & ſic omnis res eſt mihi magis pręſens, quàm Deus.

Probatur nunc primo de notitia intuitiua auctoritate D. Ambroſij ſuper Lucam, & idem habet Sanctus Auguſt. in libello de videndo Deum, in eius poteſtate ſatis eſt videri, cuius naturæ non eſt videri, ſi non vult, id eſt, ſi voluntas diuina velit producere notitiam eſſentiæ, videbitur, ſi non vult producere notitiam, non videbitur.

Secundo probatur minor duabus rationibus. Prima. Si Deus naturaliter eſſet præſens in propria exiſtentia intellectui Angelico in ratione obiecti, poſſet eſſe Angelus naturaliter beatus in viſione deitatis, quod eſt à fide alienum.

Secunda creatura non poteſt eſſe cauſa actiua naturalis, nec voluntaria viſionis diuinæ, quia creatura non continet perfectè in ſe eſſentiã diuinam ſecundum eius entitatem, ergo nec ſecundum cognoſcibilitatem præſentialem, nunquam enim effectus eſt in poteſtate alicuius, niſi cauſa ſit in poteſtate eius, ſed voluntas diuina, quæ habet producere notitiam eſſentiæ diuinæ, & hoc liberè, non eſt in poteſtate noſtra, ergo neque effectus eius erit in poteſtate noſtra.

Secundo principaliter probatur, quod Angelus non poſſit naturaliter cognoſcere Deum abſtractiuè, & hoc perfectè, & immediatè, quia hoc non poteſt fieri niſi per repræſentatiuum, vel ſpeciem repræſentantem diuinam eſſentiam, ſed hoc repræſentatiuum non poteſt cauſari à creatura, ergo. Probatur, quia illud repreſentatiuum non poteſt cauſari niſi vel ab ipſo cognoſcibili, vel ab aliquo perfectè continente ipſum cognoſcibile, ſed nullum tale creatum eſt, quod perfectè contineat illud cognoſcibile, ergo non poteſt haberi illud repræſentatiuum, niſi à ſolo Deo, ſed à Deo non habetur naturaliter, ergo ſi habetur ab eo, vt habuit Paulus, & Ioannes

Digitized by Google

habetur ab eo tanquam ab agenti libero, & ſic ſequitur, quod notitia abſtractiua perfecta, & immediata Dei non poteſt haberi ab Angelo concurrentibus omnibus cauſis naturaliter motiuis intellectus.

Secunda concluſio. Angelus non poteſt naturaliter cognoſcere Deum notitia perfecta mediata: probatur ſic. Quicquid eſt ratio cognoſcendi aliquod obiectum mediate cōtinet illud obiectum virtualiter, vel eſſentialiter ſecundum ſuam totam entitatem, ſed eſſentia diuina non continetur ſic in aliquo creato, ergo nullum creatum eſt ratio cognoſcendi eam.

Minor probatur, quia nihil aliud à diuinitate continet eſſentiam perfectè ſub ratione entitatis, ergo nec ſub ratione cognoſcibilitatis.

Sed dices. Eſſentia Angeli continet eminenter notitiam Dei, ergo eſſentia Angeli poteſt cauſare notitiam ipſius Dei. Antecedens patet: quia ſubſtantia continet eminenter accidens, & notitia Dei eſt accidens, & ſubſtantia eſt perfectior accidenti, & immediatior ipſi obiecto in ordine eſſentiali, conſequentia probatur, quia adhoc quod cauſa contineat virtualiter ſufficit, quod contineat illud, cuius eſt cauſa.

Reſpondetur cum Scoto, quod nihil ſufficienter continet continentia virtuali ipſam notitiam, niſi contineat obiectum cognoſcibile tanquam propriū repræſentatiuum eius, ſcilicet formale, vel virtuale id eſt, quod obiectum ſit continens notitiam neceſſario, vel eſt formale repræſentatiuum obiecti ſicut ponitur ſpecies, vel virtuale, id eſt quod poſſit cauſare ſpeciem propriam obiecti, cuius dicitur continere notitiam, & ideo ad argumentum quando dicitur, quod creatura poſſet eſſe cauſa notitiæ Dei, negatur, quia aliquid non poteſt eſſe cauſa alicuius notitiæ, niſi ſit cauſa ipſius obiecti.

Secundo obijcies illud, quod eſt imago propria alicuius obiecti poteſt diſtinctè cognoſcere illud cuius eſt imago, ſed Angelus eſt imago Dei, ergo non poteſt cognoſcere ſe ipſum ex puris naturalibus.

Reſpondetur, quod quamuis Angelus poſſit naturaliter agnoſcere ſe quantum ad illud abſolutum, quod eſt, non tamen poteſt naturaliter cognoſcere ſe eſſe imaginem Dei, cuius ratio eſt, quia non poteſt naturaliter cognoſci relatio niſi poſſit naturaliter cognoſci vtrumque extremum ſuum, quod non poteſt eſſe in propoſito.

Pro quo aduerte quod imago poteſt bifariam conſiderari, vno modo fundamentaliter pro eſſentia Angeli, vel animæ cum potentijs, & actibus ſecundis ſimul, & iſta naturaliter cognoſcitur, & eſt fundamentum relationis imaginis, Alio modo formaliter pro vt dicit reſpectum ad Deum, & quia reſpectus nō poteſt cognoſci, niſi cognoſcatur terminus, ideo imago hoc modo non poteſt cognoſci.

Obſerua etiam, vt diximus in primo, quod imago non ducit in cognitionem primariam, ſed bene rememoratiuam, ſicut ſiquis videat imaginem Cæſaris, & neſciat quouis modo Cæſarem, non cognoſcit Cæſarem per ipſam, ſed ſi aliquo modo cognouerit Cęſarem, quam primum videt imaginem eius, rememoratur.

Inſtabis relatio imaginis, vel eſt idem cum eſſentia Angeli, vel ſaltem conſequens naturam eius, ergo cognita natura Angeli poteſt ipſa relatio cognoſci.

Reſpondetur reſpectus, qui terminantur ad Deum eſſe in duplici differentia, quidam terminantur ad Deum ſub rationibus communibus, vt cauſati ad cauſam, & ſic Angelus poteſt cognoſcere iſtos reſpectus; quia poteſt ex naturalibus cognoſcere Deum eſſe primam cauſam vltimum finem, primum in eminentia, & ſimilia, quidam ſunt reſpectus, qui terminantur ad Deum ſub propria, & immediata ratione Dei, ſicut eſt imago, & iſti non poſſunt cognoſci: applicando ad propoſitum dicitur, quod quando fundamentum non includit terminum in ratione cognoſcibilitatis, ipſum non eſt cauſa ſufficiens ad cognoſcendam relationem, hinc relatio illa, tametſi eadem realiter ſit creaturæ, & conſequatur ipſam neceſſario, fundamentum tamen non includit terminum relationis in ratione cognoſcibilitatis.

Argues, quod fundamentum illud continet relationem imaginis in entitate, ſi neceſſario conſequitur ipſum, ergo, & includit ipſum in cognoſcibilitate: nam quod continet aliud in entitate, continet etiam illud in cognoſcibilitate.

Reſpondetur, quod continere relationem in entitate bifariam contingere valet, vno modo tāquam cauſa partialis, & remota, & ſic fundamentum continet relationem, vel tanquam cauſa totalis, & proxima, & ſic fundamentum non continet relationem, quia etiam terminus concurrit, & ideo conceditur quod includit relationem in cognoſcibilitate, præſuppoſita tamen alia cauſa eius in cognoſcibilitate, ſcilicet termino continet etiam virtualiter ipſum: fundamentum præſuppoſito termino in cognoſcibilitate reſpectu huius, ſcilicet Angeli cognoſcentis fundamentum, & terminum, cognoſcit etiam relationem: propterea quod ex cognitione termini, & fundamenti cognoſcitur relatio, & ſi terminus, & fundamentum cognoſcuntur naturaliter, etiam relatio cognoſcitur naturaliter, ſed negatur, quod Angelus cognoſcat naturaliter terminum ipſius relationis imaginis fundatæ in eis.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angelus ex viribus ſuæ naturæ poſſit demonſtratiuè cognoſcere Deum eſſe trinum.

PRo reſolutione pono duas concluſiones, quarum prima ſit iſta. Angelus non poteſt cognoſcere Deum eſſe trinum demonſtratione propter quid, probatur ſic. Notitia prædicati propriſſimi, & propinquiſſimi ſubiecto non continetur virtualiter primo, & euidenter, niſi in per ſe, & proprio conceptu ſubiecti, vel in ipſo ſic concepto, eſſe trinum, & vnum eſt tale prædicatum, ſic Deo propinquiſſimum, & quaſi paſſio, ergo non poteſt ſciri propter quid de Deo niſi habito tali conceptu Dei, ſed ille non poteſt haberi naturaliter, ergo Angelus ſuis perfectionibus naturalibus relictus non poteſt de-

Digitized by Google

demonſtratiuè propter quid cognoſcere Deum eſſe trinum.

Maior probatur, quia ſi concipitur tale proprium prædicatū, aut concipitur de ſubiecto ſub ſua rōne concepto, & habetur intentum, aut ſicut de ſubiecto concepto in conceptu vniuerſali, & indiſtincto, vel adhuc non ſcitur illud prædicatum niſi per conceptum illius proprium, & diſtinctum. Minor patet quia hoc prædicatum, ſcilicet eſſe trinum in perſonis, & vnum in eſſentia eſt prædicatum Deo propriiſſimum, & propinquiſſimum, eſt enim quaſi paſſio conuertibilis cum Deo, quia trinum, & vnum eſt Deus, & è conuerſo, & notitia huius prædicati virtualiter, & euidenter includitur in ratione formali Dei, ſiue in conceptu proprio Dei, ſic quod illud prædicatum non cognoſcitur de Deo niſi per conceptum proprium Dei, vel niſi cōcipiatur Deus ſub ſuo proprio conceptu, huiuſmodi autem conceptus non habetur ab Angelo ex ſuis perfectionibus naturalibus.

Secunda concluſio Angelus ex viribus naturæ nō poteſt demonſtratione quia cognoſcere Deum eſſe trinum, probatur tali medio. Effectus non demonſtrat illud prædicatum de cauſa ſua, quod prædicatum non eſt ratio formalis cauſandi neceſſario, & quo circumſcripto remanet in cauſa, quicquid eſt neceſſarium ad cauſandum, ſed trinitas perſonarum non eſt neceſſaria cauſa ſaltem euidens, nec neceſſaria ratio cauſandi, imò & circumſcripta habetur quicquid eſt neceſſarium in Deo ad cauſandum, ergo effectus non demonſtrat de ſua cauſa, ſcilicet de Deo illud prædicatum, ſcilicet eſſe trinum in perſonis.

Maior eſt manifeſta.

Minor autem probatur, quia circumſcripta per impoſſibile trinitate habetur, quicquid eſt neceſſarium in Deo ad cauſandum creaturam, quandoquidem principium formale cauſandi perfectum, ſcilicet velle diuinum, & ſuppoſitum habens illud principium formale perfectum ſufficeret, quod auctoritate Richardi adſtruitur, ſi eſſet tantum vna perſona abſoluta in diuinis, adhuc eſſet ibi plenitudo ſapientiæ, & poteſtatis, nec res creatæ emanant à Deo quatenus eſt trinus in perſonis, accipiendo ly in quantum reduplicatiuè, ſed quatenus eſt vnus in eſſentia, eodemque modo ab eo profluerent, ſi vnus eſſet in perſona, vt eum Philoſophi crediderunt ſicut ab eo trino in perſonis emanant, res igitur create non oſtendunt pluralitatem perſonarum, ſed vnitatem eſſentiæ, ac ea, quæ ad vnitatem ſpectant, ac proinde nulla eſt ratio à ſolo lumine naturali ducta, quæ Deum eſſe trinum ſuadeat.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Angelus indigeat ſpecie intelligibili ad videndum Deum.

OBſeruandum in primis duplicem eſſe ſpeciem, vnam impreſſam, quæ intelligibilis nuncupatur, alteram expreſſam, quæ verbum, ſeu conceptus mentis dicitur, prior concurrit effectiuè ad viſionem, & intellectionem, poſterior eſt terminus intellectionis.

Hoc ſuppoſito ſit prima concluſio. Angelus non indiget ſpecie intelligibili ad videndum Deum clarè, facialiter, & euidenter: perſuadetur tali medio.

Quandocumque obiectum per ſe præſens eſt intellectui, & immateriale non opus eſt ſpecie intelligibili, ſed eſſentia diuina quæ eſt obiectum viſionis beatificæ, eſt per ſe intimè præſens intellectui Angelico, & eſt immaterialis, ergo non indiget ſpecie intelligibili, quæ ſuppleat vicem eius.

Pro intelligentia maioris obſerua iuxta Philoſophorum placita ad intellectionem duo neceſſario debere concurrere, nempè intellectum, & obiectum intelligibile, ſed quia obiectum poteſt eſſe duplicis generis, ſcilicet immateriale, & materiale, ideo bifariam concurrere valet: nam ſi ſit immateriale, & ſufficienter coniunctum intellectui, per ſe concurrit, ſi autem ſit materiale non poteſt per ſe concurrere, ſed per ſpeciem ſui vicariam.

Secunda concluſio. De potentia Dei abſoluta poteſt dari ſpecies intelligibilis in Angelo, quæ clarè, & intuitiuè repræſentat diuinam eſſentiam: probatur. De facto datur formalis, & actualis ſimilitudo Dei, per quam Deus videtur in viſione beatifica, vt docet Sanctus Bonauentura in prima diſtinctione tertia, quæſtione prima, & Scotus in quolib. quæſtione 14. ergo etiam poteſt dari ſpecies intelligibilis, quæ clarè, & intuitiuè repræſentet diuinam eſſentiam; conſequentia patet, quia tam ſimilitudo, quam ſpecies repræſentat rem intellectam; vnde quo ad hoc eſt par ratio vtriuſque.

Tertia concluſio poteſt dari ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ, ipſam diſtinctè, licet abſtractiuè repræſentans. Primo quia Deus poteſt cauſare in aliquo intellectu Angelico, vel humano cognitionem diſtinctam, ſui abſtractiuam, per quam quiditatiuæ cognoſcatur ſicut à beatis cognoſcitur, ergo ſimiliter poterit cauſare ſpeciem intelligibilem ſui diſtinctè eum repræſentantem, licet abſtractiuè. Antecedens probatur, quia nulla in hoc apparet contradictio, nec repugnantia, conſequentia probatur à paritate rationis, non enim vnum eſt alio difficilius, nam ſicut ſpecies intelligibilis, ſi daretur, eſſet ſimilitudo diuinæ eſſentiæ, ita & notitia diſtincta abſtractiua eſt ſimilitudo diuinæ naturæ.

Præterea aliquis in raptu videns diuinam eſſentiam ceſſante iſto actu videndi poteſt habere memoriam obiecti ſub ratione diſtincta, ſed talis ratio per quam obiectum eſt illi præſens, non eſt niſi ſpecies intelligibilis, ergo poteſt dari ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ.

Maior probatur: nam D. Paulus intuitiuè vidit eſſentiam diuinam in raptu, ergo poſt raptum recordabatur ſe illam vidiſſe; ergo habebat aliquam ſpeciem, quæ repræſentabat illi eſſentiam diuinam non intuitiuè, ergo abſtractiuè.

Quarta concluſio Angelus ad cognoſcendum Deum propria, & diſtincta cognitione abſtractiua indiget ſpecie intelligibili; probatur. Cognitio Dei abſtractiua non poteſt haberi niſi vel per me-

Digitized by Google

medium cognitum, vel per rationem cognoſcendi, ſed Angelus non poteſt cognoſcere Deum propria diſtincta cognitione per aliquod medium cognitum, ergo per rationem cognoſcendi, quæ ſpecies intelligibilis dicitur.

Minor probatur, quia cognitio vnius per aliud obiectum cognitum eſt cognitio diſcurſiua, ſed Angelus non diſcurrit, ergo non cognoſcit diuinam eſſentiam per ſuam ſubſtantiam, nec per alias res creatas cognitas, ſed per ſpeciem.

Quod ſi dicas per effectum poſſe cognoſci cauſam, ergo.

Reſpondemus per effectum poſſe cognoſci cauſam biſariam contingere, vno modo quo ad ea, quæ in ipſa ad cauſandum requiruntur, alio modo quo ad rationem quiditatiuam naturæ ipſius cauſæ præſertim æquiuocorum, primo modo concedimus, ſecundo modo negamus, ſi quidem loquimur de cognitione propria, & diſtincta diuinæ eſſentiæ, qua ſub propria ratione, & diſtincta cognoſcitur.

Si obijcias, quod in qualibet creatura ſit Dei veſtigium, & quælibet in eius cognitionem nos ducit, ergo.

Reſpondetur id vtique verum eſſe, ſed tamen nulla creatura eſt naturalis Dei ſimilitudo, ita quod immediatè, & per ſe primo Deum repręſentet, ſicut ſpecies intelligibilis ſuum obiectum.

Quinta concluſio. Angeli viatores habuerunt aliquam ſpeciem ipſis impreſſam, qua diſtinctè Deum cognoſcere potuerunt, hanc concluſionem ponimus ad aures Sancti Bonauenturæ, qui reſpondens ad quartum ponit quemdam modum cognoſcendi, qui eſt per influentiam luminis connaturalis potentiæ cognoſcenti, quod eſt ſimilitudo quædam Dei non abſtracta, ſed infuſa inferior Deo, rurſus infra diſtinctione quarta, articulo tertio, quæſtione prima, ponit duplicem cognitionem matutinam ſcilicet perfectam, & imperfectam, & hæc fuit Angelis innata.

Scotus autem, ac eius diſcipuli præfatam concluſionem firmiter ſuſtinent, & ſubtiliter defendunt contra aduerſarios, vt patet quæſt. 9. huius diſt. probatur concluſio.

Primo auctoritate D. Auguſtini 4. ſuper Gen. ad literam cap. 23. Angeli. In ſtatu innocentiæ antequam eſſent beati habuerunt cognitionem matutinam, in quo cognouerunt creaturas fiendas, ergo Angeli in puris naturalibus conſtituti habuerunt diſtinctam cognitionem de verbo diuino, & non niſi per aliquam ſpeciem inditam eis, ergo ipſis fuit conceſſa.

Secundo. Inter creationem, & lapſum fuit aliqua morula, vt in quinto puncto ſuper ſecundam quæſtioné primi articuli huius diſt. oſtenſum fuit, ergo Angelus habuit cognitionem matutinam rerum in verbo ante lapſum, ſed illa non potuit eſſe niſi diſtincta, quia aliter non cognouiſſet cum tanta diſtinctione creaturas, ergo ante ſtatum beatitudinis habuit cognitionem diſtinctam naturalem diuinæ eſſentiæ, in qua creaturas cognouit, ſed talis cognitio non potuit haberi niſi per ſpeciem repræſentantem diſtincte diuinam naturam, quia non eſt beatifica, & intuitiua, ergo habuit huiuſmodi ſpeciem, & per conſequens habuit notitiam naturalem diſtinctam diuinæ eſſentiæ per ſpeciem impreſſam.

Tertio. Talis ſpecies abſtractiuè repræſentans diſtinctè diuinam eſſentiam eſſe optimè poteſt, ergo non eſt neganda nobiliſſimo intellectui inter creatos, qualis eſt Angelicus, antecedens patet ex tertia concluſione, conſequentia probatur, quia non videtur ei neganda omnis ea intellectiua perfectio, quæ infra ordinem gratiæ, & gloriæ eſſe poſſit.

Quarto. Beatitudo naturalis Angeli excedit naturalem beatitudinem hominis etiam eam, quam habebat in ſtatu innocentiæ, ſed homo in ſtatu innocentiæ habuit notitiam diſtinctam de vltimo fine in particulari, ergo Angelus habuit cognitionem magis diſtinctam, hęc autem eſſe nequit niſi per ſpeciem repræſentantem abſtractiuè diuinam eſſentiam, ergo Angelus habuit huiuſmodi ſpeciem, per quam diuinam eſſentiam cognoſcit.

Quinto Angeli viatores perfectius cognouerunt Deum, quam Philoſophi, cum ſint perfectionis naturæ, ſed Philoſophi cognouerunt Deum diſtinctè, ergo & Angeli diſtinctius, quatenus ſcilicet, erat obiectum repræſentans omnes creaturas, & per illam ſpeciem, qua Deum cognoſcebant, videbant etiam creaturas. vt D. Auguſtinus teſtatur.

Minor probatur, nam Apoſtolus ad Rom. *cap. 1.* ait inuiſibilia ipſius à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna eius virtus, & diuinitas, hinc ſic colligitur argumentum, ſempiterna Dei virtus eſt infinita potentia eius, & hæc eſt peculiaris Dei ratio, ergo Philoſophi cognouerunt Deum non ſolum confuſè, verum etiam diſtinctè ſub aliqua ſpeciali ratione.

Sed obijcies, quod eſſentia diuina eſt infinita, & continet in ſe omnes perfectiones poſſibiles, ergo non poteſt repræſentari per ſpeciem, quæ ad vnam certam perfectionem eſt determinata.

Reſpondeo, quod eſſentia diuina tametſi infinita ſit, finito tamen modo per ſpeciem finitam repręſentari poteſt, ſicut eadem eſſentia infinita finito modo videtur.

Nota, quod duplex eſt determinatio ſecundum Scotum, vna ſingularitatis, altera gradus perfectionalis; modo Deus eſt indeterminatus, quo ad gradus perfectionales, eſt tamen determinatus determinatione ſingularitatis, & hæc determinatio ſufficit ad hoc, quod habentur ſpecies repræſentantes illum.

Secundo dices, quod omnis ratio repræſentans aliquod obiectum, repræſentat illud per adæquationem, ſed nulla ſpecies creata poteſt repræſentare adæquate eſſentiam diuinam, quia illa eſt finita, hæc autem infinita, finiti verò ad infinitum nulla eſt proportio.

Reſpondetur rationem eſſe adæquatam obiecto cognoſcibili tripliciter intelligi poſſe, primo modo per adæquationem entitatis ad entitaté in eſſendo, ſecundo modo per adæquationem ſecundū proportionem repræſentantis ad repræſentatū ſimpliciter tertio modo per adequationem ſecundū proportionem repræſentātis ad repræſentatem comparatiue,

prim

Digitized by Google

primo modo nulla eſt ratio creata adæquata obiecto cognoſcibili, alia ab eſſentia obiecti, ſecundo modo perfectiſſima ſpecies albi repræſentat album adæquate,& perfectè, tertio modo quęcumque ſpecies albi quamuis imperfecta, puta, in oculo continente perfectè, & adæquatè repræſentat album per comparationem,videlicet,ad actum videndi,quem habere poteſt talis oculus de albo, quin videlicet tantum repræſentat album, quantum videri poteſt à tali oculo, quemadmodum diceremus, quod materia eſt adęquata formæ ſecundum proportionem, quia videlicet in tantum eſt perfectibilis, in quantum forma eſt perfectiua, hac præmiſſa diſtinctione dicitur, quod nulla poteſt eſſe ratio creata adæquate repræſentans diuinam eſſentiam primo modo, nec etiam ſecundo modo: quia diuina eſſentia eſt infinita cognoſcibilis in ſe, nulla autem ratio creata poteſt eam infinitè repræſentare, ſed bene, tertio modo per comparationem videlicet ad actū intellectus creati, quia ſcilicet, talis ratio tantum eam repræſentat, quantum eſt attingibilis ab actu intellectus.

Tertio argues. Si illa ſpecies poneretur hoc non eſſet, niſi vt eſſentia diuina eſſet præſens intellectui Angelico, ſed ſic eſt, quod eſſentia diuina ſecundum ſe, & per ſe ipſum eſt magis præſens intellectui Angelico, quam ſit illa ſpecies, ergo non eſt ponenda illa ſpecies ad habendam præſentiam in Angelo.

Reſpondetur cum Scoto duplici de cauſa ponendas eſſe ſpecies in intellectu vna ad habendam præſentiam obiecti, quia aliter non eſſet præſens, altera ad hoc quod intellectus poſſit exire in actum intelligendi illud, de quo eſt talis ſpecies, prima non eſt cauſa potiſſima ponendi ſpecies, ſed bene ſecunda, quocirca vt ille actus abſtractiuè, & diſtinctiuè cognoſcendi eſſentiam diuinam dicatur eſſe in poteſtate Angeli, & cuiuslibet habentis illam ſpeciem, quandocumque voluerit, ponitur huiuſmodi ſpecies, & ideo iſta eſt cauſa principalis.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num ſpecies repræſentans eſſentiam diuinam intellectui Angelico ſit dicenda naturalis.

PRo dilucidatione huius dubitationis aduertendum aliquid poſſe dici naturale quadrupliciter, primo quod ex naturalibus poteſt acquiri, ſecundo quod ex actione alicuius obiecti agentis naturaliter, tertio quod à principio eſt concreatum, ſiue inditum aut impreſſum, quarto poteſtatiuè cum ſcilicet vult, vtitur aliquo, hac præmiſſa diſtinctione pono quatuor concluſiones.

Prima ſit iſta, ſpecies repręſentans diuinam eſſentiam intellectui Angelico non eſt dicenda naturalis primo modo, ratio eſt quoniam intellectus Angelicus ex naturalibus ſuis eam acquirere nequit.

Secunda. Huiuſmodi ſpecies non eſt naturalis ſecundo modo, patet quoniam Angelus ex actione agentis naturaliter non poteſt eam habere, ſed præſentialitate diuinæ eſſentię, quæ nihil aliud à ſe cauſat naturaliter naturali cauſatione, ſed liberè, & vt volens.

Tertia iſta ſpecies repræſentans poteſt dici quodammodo naturalis tertio modo, nam Angelus quando ſimul habet illam, poteſt ea vti, cum vult ad libitum ſui ad habendum cognitionem de Deo, licet ipſa ſit in Angelo ſupernaturaliter.

Quarta ſpecies iſta poteſt dici naturalis quarto modo, perſuadetur, quoniam ſicut perfectiones collatæ Angelo in ſua prima creatione, quamuis non neceſſario ſequantur naturam eius, dicerentur naturales diſtinguendo contra merè ſupernaturales, quales ſunt gratia, & gloria, ita iſta ſpecies data intellectui Angelico, qua eſſentia diuina eſſet ei præſens diſtinctè, licet abſtractiuè, poteſt dici naturalis, & ad cognitionem naturalem Angeli pertinere.

Hinc Scotiſtæ diſtinguunt duplicem eſſe cognitionem naturalem quamdam appellant naturalem ſimpliciter, aliam ſecundum quid, & talem aſſerunt eſſe notitiam, quam habet Angelus de natura Diuina per ſpeciem infuſam diſtinctè repræſentantem ipſam, propterea quod in eo non haberetur naturaliter, ſed ſuper naturaliter, quia à Deo immediatè.

Ex quo colligitur, quod quicquid cognoſcit Angelus de Deo virtute huius ſpeciei aliquo modo cognoſcat naturaliter, & aliquo modo non naturaliter, naturaliter in quantum iſta non eſt principium actus gratuiti, nec beatifici, non naturaliter autem quatenus ad iſtam non poſſet pertingere ex naturalibus, neque aliqua actione naturali.

ARTICVLVS TERTIVS.

Cum in præcedenti articulo diſputatum ſit de cognitione Angelica, nunc in hoc tertio diſſerendum de dilectione, qua Angelus diligebat Deum, & qua vnus alterum Angelum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli dilectione naturali dilexerint Deum propter ſe, & ſuper omnia.

NOta duplicem eſſe dilectionem, alteram naturalem, alteram gratuitam.

Naturalis eſt triplex, ſcilicet entitatiua, conformatiua, & principiatiua.

Dilectio naturalis entitatiua eſt quadam inclinatio naturalis, voluntatis, qua inclinatur ad ſummam beatitudinem tanquam ad vltimum finem.

Dilectio naturalis conformatiua eſt actus elicitus à voluntate liberè conformiter ad inclinationem naturalem.

Dilectio naturalis principiatiua eſt illa, quæ elicitur à voluntate ſecluſis omnibus donis gratuitis gratum facientibus.

Digitized by Google

PVNCTVM SECVNDVM.

Qualis dilectio, ſeu amor ſit in Angelis.

ADuertendum, quod duplex eſt amor, vnus dicitur naturalis, alter electiuus, amor naturalis ſumitur pluribus modis, primo pro vt naturale diſtinguitur contra ſupernaturale, ſecundo pro inclinatione cuiuslibet rei in bonum proprium, quæ inclinatio eſt idem cum naturale appetitu, vniuerſis rebus conueniens: ſiquidem omnes per naturam bonam, quam à Creatore acceperunt in ſuam perfectionem inclinantur, quemadmodum terra gignens naturali amore inclinatur in actum pullulandi, ac germinandi, & exit in opus niſi calor viuificus impediatur per frigus contrarium, hinc dilectio naturalis naturæ impetum ſequens eſt, quaſi pondus naturaliter inclinans ad motum, & ad actum, ſicut grauitas trahit deorſum, & ideo huiuſmodi amor naturalis dicitur eſſe ſine cognitione, tertio amor naturalis nuncupatur à Theologis, qui non ex electione, & deliberatione, ſed ex voluntate, vt natura quædam eſt, proficiſcitur, quandoquidem in tali actu operatur voluntas, vt natura eſt.

Amor verò, ſiue dilectio electiua, quæ & liberalis, ſeu deliberatiua vocatur, & eſt, quæ cum importet appetitum vnius non propter ſe, ſed propter aliud, ponit priuationem bonitatis in ipſo obiecto appetibili propter aliud.

Notandum, quod naturalis dilectio eſt circa finem, hinc naturalitèr Angeli, & homines beatitudinem in communi appetunt; at vero media, quibus finem conſequuntur, electiua dilectione deſiderant, & optant, cæterum cum multa ſint media, & varia, quibus ad finem optatum perueniant, inde datùr locus electioni mediorum.

Secondo obſeruandum, quod quamuis dictæ dilectiones ſint in Angelis, & hominibus, eſt tamen lætiſſimum diſcrimen inter eos, quia Angeli in omnem veritatem, & perfectionem intellectus naturaliter feruntur, non autem ex parte voluntatis naturaliter feruntur in omne bonum, ſed in quædam naturaliter, in aliqua vero electione, cuius ratio eſt, quia Angeli ſunt natura ſua perfectiſſimi, & habent in ſe omnia obiecta naturalia per ſpecies, & propterea determinantur ad omnem veritatem naturalem per naturam ſuam, ex parte autem voluntatis, quia non trahunt res intra ſe, ſed voluntas ipſa inclinatur, & refertur ad res extra, idcirco non feruntur in omne bonum naturaliter, quod, vt clarius reddatur, aduerte bona exteriora eſſe duplicia, quædam ſunt magna, & perfecta, ad quæ Angelus naturaliter inclinatur, & refertur, & ex conſequenti eius voluntas, vt ad beatitudinem, & perfectionem naturalem naturaliter voluntas Angeli inclinatur, alia ſunt bona exigua, & imperfecta, quæ tanquam media conferunt ad finem conſequendum, & hæc non rapiunt ad ſe voluntatem; & propterea ipſa non inclinatur ad huiuſmodi bona naturaliter, ſed per electionem, & deliberationem ſponte ſua, & deliberata electione, cæterum homines, qui inter res intellectuales infimæ ſunt naturæ, ſicut non inclinantur in omne bonum per voluntatem, ſed quædam naturaliter diligunt, & aliqua per electionem ita eorum intellectus naturaliter non cognoſcit, & non fertur in omne verum, ſed quædam vera determinat eorum intellectus naturali cognitione, vt ſunt principia, quædam verò cognoſcunt non naturaliter, ſed per diſcurſum, vt concluſiones.

His prænotatis pono quatuor concluſiones.

Prima aſſertio. In Angelis fuit dilectio naturalis: hæc concluſio eſt Sancti Doctoris D. Thomæ, & communiter omnium Theologorum perſuadetur, quia Angeli habuerunt cognitionem naturalem, ergo & naturalem dilectionem; conſequentia eſt manifeſta, nam dilectio ſequitur cognitionem: comprobatur, Angeli naturaliter diligunt beatitudinem per voluntatem ſine aliqua, vel deliberatione, ergo in ipſis eſt dilectio naturalis.

Secunda concluſio naturalis. Dilectio in Angelis eſt ordinata, & inordinata, hanc concluſionem expreſſe ponit, & tuetur Alex. Alenſ. quam ſic probo ad aures ipſius. Primo eſt ordinata ſecundum modum ſuum, quia ſcilicet perfectè eſt ordinata in ſuo genere. Secundo eſt inordinata, non quia ſit directè contraria ordini gratiæ, vel virtutis, ſed quoniam non peruenit ex ſe ad ſummum ordinem, vel quia non habet illud vnde ſufficienter, & plenè ſic ordinaretur ad diligendum, ſicque inordinatum dicit in hoc loco ab negationem perfectionis in ordine.

Tertia concluſio dilectio naturalis non eſt in Angelis glorificatis, hæc concluſio eſt Alexand. Alenſ. 2. part. quæſt. 30. memb. 2. quam probat, quoniam amor naturalis totus ab amore gloriæ abſorptus eſt non quidem ſecundum eſſentiam, ſiue ſubſtantiam, ſed ſecundum quod in eo imperfectionis eſt.

Confirmat ipſe ex quibuſdam ſacræ ſcripturæ locis: primo ex illo Paul. 1. Corinth. 13. cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, ergo adueniente dilectione gloriæ euacuabitur dilectio naturalis, item ex illo Reg. 3. cap. 10. vbi dicitur, quod Regina Saba, quæ viſa domo &c. non habuit vltra ſpiritum, ſed videre ſapientiam Salomonis nil aliud eſt, quam habere viſionem glorioſam non habere vltra ſpiritum eſt deficere à ſe, ergo cum ſpiritus proficit in Deum profectu vltimo, totaliter deficit in ſe; ſed deficere in ſe, eſt deficere à cognitione, & dilectione, quæ in ſe reflectitur, ergo ſpiritus Angelicus, cum habet dilectionem, & cognitionem gloriæ, deficit à naturali: item ex illo Pſal. 70. introibo in potentias Domini, Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.

Quarta concluſio. In Angelis eſt dilectio electiua, ſiue rationalis: probatur ſic. Angelus habet poteſtatem cognoſcendi ex intellectu, vel ratione bonum & malum, & inter bona, quod ſit melius, ergo habet poteſtatem eligendi, & præeligendi, at ex huiuſmodi electione, vel prælectione ſequitur dilectio, ergo in Angelis eſt dilectio electiua.

Præterea in Angelis eſt liberum arbitrium, liberũ autem arbitrium eſt facultas voluntatis, & rationis, ſiue rationalis voluntatis, ergo rationalis voluntas eſt in eis, ſed rationalis voluntas eſt electiua voluntas, quæ ſcilicet procedit ex cognitione data, vel ac-

Digitized by Google

quiſita, ergo huiuſmodi voluntas eſt in Angelis, ſed dilectio eſt voluntas boni ex electione procedens, ergo dilectio electiua eſt in Angelis.

Aduerte hic duo, primum, quod electio eſt duplex, vna, quæ ex pertractatione rationum ad vtrāq; partem in ipſo dubitante fit per ratiocinationem determinante, & hæc eſt propria hominis, qui non ſtatim preuidet, vel æſtimat hoc eſſe illo melius, alia eſt electio, quæ præcedit ex iudicio ſtatim habito de bono, vel meliori, & hæc in Angelis reperitur.

Secundum quod eſt obſeruandum circa prædictā concluſionem eſt, quod dilectio electiua in Angelis non eſt reſpectu Dei, pro vt eſt vltimus finis, ſed qua tenus eſt omnium Creator, Rector gratiæ, & gloriæ Perfector: ratio eſt, quia dilectio electiua non eſt finis, ſed eorum, quæ ſunt ad finem, Deus autem eſt finis, ergo dilectio electiua non eſt reſpectu Dei, pro vt eſt vltimus finis.

PVNCTVM TERTIVM.

Quæ, & quot diligibilia ab Angelo dilectione naturali.

NOtandum, quod dilectio naturalis poteſt accipi quatuor modis, primo quicquid adiuuit naturam, vt eſſet, vel iuuat, vt permaneat, ſecundo pro vt reſpicit omne conueniens, ſiue conſimile, vel conforme in natura, tertio quatenus reſpicit bonū, quod ordinatum eſt ad participandum completum delectabile, quod eſt gloria; quarto in quantum reſpicit omne bonum.

Hac præmiſſa quadruplici acceptione ponendæ ſunt quatuor concluſiones.

Prima ſi dilectio accipiatur primo modo, extenditur tantum ad dilectionem Creatoris & Guberna toris; patet, quia nihil aliud eſt neceſſarium ad eſſe Angeli præter illud, quod eſt de eſſe, hac enim ratione ſolummodo Deus dilectione naturali ab Angelo diligitur.

Secunda ſi dilectio capiatur ſecundo modo, ſe extendit ad alterum Angelum, & ad hominem, ſiquidem Angelus eſt ſimilis in natura Angelica, & homo eſt conſimilis in natura intellectuali creata ipſi Angelo.

Tertia concluſio. Si dilectio naturalis vſurpetur tertio modo, extenditur non tantum ad animam, verum etiam ad corpus humanum; ratio eſt, quia poteſt participare dotes, vnde in ſecunda ſtola perficitur, & Angelus ex hoc quamdam dilectionem conſequitur.

Quarta concluſio. Si dilectio naturalis ſumatur vltimo modo, tunc ſe extendit ad omnem Creaturā, & Creatorem, nam omnis creatura eſt bona iuxta illud vidit Deus cuncta, quæ fuerat, & erant valde bona, & Deus eſt ſummum bonum.

Ex his conſtat quatuor eſſe diligibilia ab Angelo, nam ſicut homo ex charitate diligit ſupra ſe, & in ſe, & iuxta ſe, & infra ſe, ita dilectio naturalis hominis ad illa quatuor extenditur, ſed Angelus habuit bonum diligendum ſupra ſe, & in ſe, & iuxta ſe, & infra ſe, ergo quatuor erant diligenda dilectione naturali ab Angelo.

Sed quæres num Angelus magis diligat hominē, quam ſe, cum homo conſtet ex anima, & corpore.

Reſpondetur per tria dicta, primum Angelus diligit hominem ratione animæ principaliter, nam ſimile naturaliter diligitur à ſuo ſimile, anima autem hominis ſimilis eſt illi in poſſibilitate ad gloriam, & beatitudinem.

Secundum dictum Angelus conſequenter diligit corpus, ſiquidem Angelus gloriatur in premio hominis, qui datus eſt illi in cuſtodiam ratione animæ primo, & ſecundario ratione corporis.

Secundum dictum Angelus magis diligit Angelum, quam animam, eo quia quanto aliquid ſimilius exiſtit, eo magis diligitur, Angelus autem Angelo ſimilior eſt, quam ſit anima ipſi Angelo.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus naturali dilectione magis Deum, quam ſe diligat.

COntrouerſia eſt inter Doctores in ſolutione huius dubij. Quidam enim aſſeruerunt, quod dilectione naturali, quæ eſt concupiſcentiæ, Deus naturaliter maxime diligitur, & in hac dilectione dixerunt Angelum nec magis, nec minus, imò, nec æquè Deum quam ſe, vel ſe magis quam Deum diligere, cum vnica ſit dilectio, nec aliquo modo inter bonum, quod concupiſcitur, & cui concupiſcitur, diſtinguat; ſi autem diligere capiatur pro adhærere alicui bono per affectum in quantum bonum, vt in dilectione, quæ ex deliberatione procedit, ſic Angelus magis, & minus diligere potuit, pro vt diſtinguebat vnum alio magis, aut minus bonum eſſe, & hoc pacto Angelus naturaliter magis Deum, quam ſe diligere potuit, ſic enim diligere ſequitur electionē, quæ eſt vnum alteri præoptare, quocirca Deum naturali dilectione concupiſcentiæ maximè diligebat, tanquam ſummè concupiſcibilem, vtilem, ac neceſſarium ſibi, ſed ſe ipſum diligebat tanquam rationē, propter quam Deum maxime concupiſcebat.

Alij vero affirmarunt Angelos in ſtatu naturaliū dilectione concupiſcentiæ Deum pluſquam ſe dilexiſſe vehementius appetendo bonum diuinum, quā ſuum: quia hoc eis delectabilius erat, dilectione autem amicitię quodammodo diligebant Deum ſupra ſe, quia optabant ei magis Deum, quam ſibi videlicet eſſe Deum, quod ſibi non volebant, attamen intenſius ſibi volebant bonum creatum, quam Deo bonum diuinum, & increatum.

Nonnulli aſſeruerunt, quod cum amicitia ſecundum Philoſophum quærat æqualitatem, & nimia diſtantia amicitiam corrumpat, Deus propriè loquendo nullo modo diligendus eſt dilectione amicitiæ, hinc propriè loquendo dilectione deliberatiua amicitiæ nulla creatura diligit Deum, quare multo fortius exiſtimarunt, nec dilectione naturali amicitiæ, cum dilectio deliberatiua perficiat naturalē, & ſicut Deo non debetur dilectio amicitiæ, ita nec beneuolentiæ, cum dilectio beneuolentiæ ſit pediſſequa dilectionis amicitiæ, vtraque enim reſpicit bonū, quod quis vult ſibi; & alij nihilominus dixerunt,

quòd

Digitized by Google

quòd Deo debemus aliquo modo dilectionem amicitiæ, ac beneuolentiæ ſecundum quandam ſuperabundantiam volendo ei optimum bonum, quod ipſe eſt, & cætera bona, quæ decent eum, vt ſcilicet honoretur, & diligatur ab omnibus, ſicque conceſſerunt Deum à creatura naturali dilectione ſuper omnia diligi, ita quod dilectione amicitiæ, & complacentiæ per excellentiam, & ſuperabundantiam quamdam amatur non propriè, quia ſecundum phyloſophū in Ethicis amicabilia ad altera ſunt ex amicabilibus ad ſe ipſum.

Sed vt ſententiam Auctoris aperiam tres conſtituo propoſitiones, quarum eſt prima. Angelus fuit habilis ad diligendū Deum propter ſe, & ſuper omnia naturali dilectione.

Secunda Angelus diligebat Deum propter ſe, & ſuper omnia amore amicitiæ, & cōcupiſcentiæ vtraque propoſitio probatur in textu.

Nota, quod diligere Deum ſuper omnia poteſt intelligi bifariam, vnomodo extēſiue, vt quādo quis diligit Deum pluſquam omnia, aliomodo intenſiuè, & quando quis maiori affectu vult de Deo melius eſſe ſuper omnia, ideſt melius quam omnibus creaturis.

Tertia Angelus naturali dilectione plus Deum diligit, quam ſe ipſum, hæc propoſitio, ſeu concluſio expreſsè habetur in ſolutione vltimi, quæ primo probatur auctoritate D. Auguſt. in lib. de fide ad Petrū, vbi de Angelis loquens ſic ait, tales Deus creauit, vt etiam præ ſe illum diligerent, cuius ſe tales opere cognouiſſent.

Secundo comprobatur rationibus, prima Recta ratio naturalis docet Deum debere diligi pluſquam quamcumque creaturam, ſed voluntas naturalis nō eſt recta niſi conformetur dictamini rationis naturalis rectæ, ergo ſi Angelus ex puris naturalibus non potuiſſet Deum diligere pluſquam ſe, non habuiſſet naturalem rectitudinem in affectu, quod eſt falſum. præterea præcepta Decalogi dicuntur eſſe de iure naturali, & dicuntur eſſe ſcripta in mente hominis, ſed in lege præcipiebatur Deum eſſe diligendum ſuper omnia, ergo hoc eſt naturale, quod ſic diligatur.

Amplius Angeli diligebant Deum in ſtatu naturæ, vel ergo ſecundum talem dilectionem Deo vtebantur, vel fruebantur, ſi vtebantur, quia tota peruerſitas eſt vti fruendis, peccabat Angelus diligendo Deum dilectione naturali, ergo fruebatur ſecundum talem dilectionem diligendo Deum, & percōſequens diligebat eum ſuper omnia, & pluſquam ſe.

Item Angelus naturaliter Deum cognouit, & voluit, ergo maximè delectabatur in ipſo videlicet pluſquam in ſe ipſo; quoniam Angelus habuit cordis palatum non infectum, Deus quoque ex ſua natura dulciſſimus eſt, ergo maximè delectabat guſtū mentis Angelicæ, ergo maximè afficiebatur ad Deum. Inſuper omnis potentia magis ſe habet ad id, ad quod principaliter eſt inſtituta, & ordinata, quam ad cętera, ſed vis concupiſcibilis potentiæ appetitiuæ Angeli principaliter, & per ſe ordinata fuit ad ſummum bonum, ergo ad illud potiſſimū ferebatur.

Amplius nullum purè naturale eſt vitioſum, ſed diligere ſe pluſquam Deum eſt inordinatum, peruerſum, & vitioſum, ergo.

Dices, qui diligit aliquid pluſquam ſe, ſecundum hoc eleuatur ſupra ſe, ſed nihil eleuatur naturaliter ſupra ſe, ergo naturali dilectione non diligit Deum Angelus pluſquam ſe.

Reſpondet Auctor eleuari ſupra ſe bifariam contingit, vel ſupra ſuum poſſe, vel ſupra ſuum eſſe, primū eſt impoſſibile, niſi natura adiuuetur, ſecundum vero eſt poſſibile, & naturale.

Nota quod ſic diligere Deum ſupra ſe, non eſt ſupra ſuam naturam, imo eſt ſibi naturale, quod Deū ſic diligat; nam ſicut ab eodem igne naturaliter poteſt procedere maior, & minor calefactio, ſecūdum quod attingit rem aptam natam magis, & minus calefieri, ſic ab eadem natura poteſt procedere maior, & minor dilectio naturalis ſecundum quod tendit in maius, & minus bonum, & quia bonum diuinum eſt maius bonum ipſi naturę, quam bonum ſuū ſibi non agit in hoc creatura vltra ſuam naturam, imo naturale eſt vt magis diligat bonum diuinum, quam etiam bonum ſuum.

Obijcies, quod amor eſt virtus vnitiua ſecundum Dionyſ. 4. cap. de diu. nom. ſed quilibet Angelus magis eſt vnus cum natura propria, quam cū Deo, ergo ex naturalibus non potuit Angelus diligere Deum pluſquam ſe.

Reſpondetur, quod quamuis aliqua natura creata magis ſit cum ſe ipſa, quam cum Deo, tamē quia Deus eſt vniuerſale bonum, a quo dependet totum bonum naturæ creatæ, & naturale eſt parti plus diligere bonum totius quam bonum proprium, ideo Angelus naturaliter plus diligit Deum, quam ſe ipſum.

Argumentaberis. Si Angeli ex puris naturalibus Deum pluſquam ſe diligere potuiſſent, adhuc mali Angeli hoc poſſent, nam D. Diony. 4. c. de diu. nom. loquens de malis Angelis inquit, quod datas eis Angelicas donationes nunquam ipſas commotas fuiſſe dicemus, ergo.

Reſpondetur duplici reſponſione, prima quod in quantum Deus eſt vniuerſale, & commune bonum totius naturæ, mali Angeli naturali motu voluntatis diligunt plus Deum, quam ſe ipſos.

Sed ex deliberatiua voluntate potius odio habēt ipſum, quoniam ſciunt eum contrarium malę voluntati eorum, & ſe ipſos puniri per eum.

Secunda reſponſio eſt, quod quamuis in Angelis malis naturalia dona abſolutè ſecundum id, quod ſunt remanſerint tamen per peccatum diminuta eſt in eis naturalis aptitudo ad bonum, & cauſata contraria habitudo, quocirca voluntas in eis non eſt ita potens ad motum naturalem rectū, ſicut erat ante peccatum.

Inſtabis, diligere Deum pluſquam ſe eſt actus charitatis, ſed Angelus in initio conditionis in ſtatu naturalis innocentiæ non habuit charitatem, ergo non dilexit Deum pluſquam ſe.

Reſpondetur quod Deus poteſt bifariam conſiderari primo vt eſt vniuerſale bonum, a quo dependet omne bonum naturæ creatæ, Aliomodo ſub ratione, qua eſt ſummum bonum beatificans ſupernaturali beatitudine, primomodo Angelus dilexit Deum pluſquam ſe naturali dilectione, ſecundomodo dilectione charitatis.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Quomodo differat dilectio naturatis a gratuita.

AVctor in vltima ſolutione triplicem differentiã aſſignat, prima eſt ex parte modi diligendi, quoniam dilectio naturalis proficiſcitur ex quadam habilitate, & rectitudine reſpectu boni, dilectio verò gratuita eſt, quia captiuatur affectus per amorem in obſequium Chriſti, quemadmodum intellectus per fidem.

Secunda differẽtia eſt ex parte cognitionis diſponentis, quia dilectio naturalis eſt a cognitione naturali, dilectio autem gratuita eſt a cognitione per fidem, vel per gratiam, & differt iſta cognitio ab illa, quia cognitio naturalis cognoſcit Deum ſummę bonum ex diffuſione, & communicatione ſuę bonitatis in naturalibus effectibus, fides autem ex communicatione diuina. Sed intra, conueniunt autem hæ duę cognitiones, quia ambæ fatentur Deum ſummè bonum, & ſummè amandũ, veruntamen cognitio gratuita fidei multo præclarius, ſimiliter vtraque dilectio Deum ſuper omnia diligit, ſed dilectio gratuita multo ſublimius.

Tertia differentia eſt ex parte motrici quoniam dilectione naturali diligitur Deus, quoniam bonus eſt ſibi, & ideo ſummè diligit ipſum, dilectione autem gratuita diligit Deum, quoniam bonus in ſe, & quoniam ſummè bonus ſummè diligit eum.

Nota quod dilectio naturalis eſt, qua diligitur Deus, vt eſt principium, & finis naturæ, ſupernaturalis vero eſt, quæ omnem naturam excedit, qua diligitur Deus ſuper omnia, vt eſt beatitudinis obiectum, vt quod ſit trinus, & vnus Redemptor, & Saluator, quæ in participatione bonorum gratiæ, & gloriæ conſiſtit, & in vera amicitiæ ratione.

Secundo aduerte, quod diligere Deum ſuper omnia, vel quod idem eſt velle placere Deo in omnibus, & per omnia etiam loquendo de dilectione Dei naturali, licet ſit vnus actus ſimplex in virtute, continet plurimas, & difficillimas res, nam non diligit Deum ſuper omnia, qui vniuerſa legis mandata non obſeruat, vnde continet in ſe obſeruationem, & impletionem omnium mandatorum Dei, & conſtituit Deum vltimum finem naturalem omnium noſtrarum operationum, ſicut dilectio Dei ſupernaturalis continet in virtute omnium mandatorum obſeruãtiam, & conſtituit Deum finem vltimum ſupernaturalem omnium noſtrarum operationum, & ſic patet, quod vera dilectio Dei ſuper omnia continet abſolutam, & efficacem voluntatem adimplendi vniuerſa mandata.

Tertio obſerua, quod duobus modis poteſt contingere, vt aliquis velit placere Deo in omnibus, & ſuper omnia, vnomodo voluntate inefficaci, & imbecilli, quæ appellatur velleitas, & explicatur his verbis vellem in omnibus, & ſuper omnia placere Deo, Aliomodo voluntate efficaci, & abſolute, qua quis mandata Dei ſeruat, & voluntatem eius facit.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus naturali dilectione magis ligat ſuperiorem, an parem vel inferiorem,

CVm in præcedenti quæſt. Sanctus Doctor egerit de dilectione naturali, qua Angelus diligebat Deum, in præſenti de dilectione, qua vnus Angelus diligit alterum.

Pro notitia tituli notandum aliquos Angelos eſſe alijs ſuperiores poſſe intelligi tripliciter: Vnomodo ſecundum naturam, & ſic illi ſunt ſuperiores, qui nobiliorem ſortiti ſunt naturam. Aliomodo ſecundum dona gratuita, & gloriam, ſicque illi ſunt ſuperiores, qui potioribus donis pollent, maioremque gloriam, & beatitudinem obtinent. Tertiomodo ſecundum officium, & ita illi dicuntur ſuperiores, qui præſtantiori officio potiuntur ſicut Angeli, ſupremæ hierarchiæ habent officium contemplandi Deum, mediæ regendi mundum, inferiores verò cuſtodiendi particulares perſonas.

Similiter aliquos eſſe pares poteſt tribus modijs intelligi, vnomodo per naturam, qui ſcilicet continentur ſub eadem ſpecie ſpecialiſſima, vel ſub eodem genere proximo, ſecundomodo per gratiam, & gloriam, qui ſcilicet habent æqualem gratiam, & gloriam, tertiomodo ſecundum officium, & ſic Angeli cuſtodientes homines dicuntur pares.

In corpore quæſt. duo facit Doctor primo ponit diſtinctionem quandam, ſecundo ſatisfacit quæſtioni.

Quo ad primum magis diligere aliquid poteſt eſſe tripliciter, vt potè aut ratione boni optati, aut ratione affectus intenſi, aut ratione effectus, primomodo quis alicui magis afficitur, & libentius cum eo conuerſatur, & hoc modo aliquis magis diligit ſuos compatriotas, quia magis ſibi in moribus conformantur. Tertiomodo aliquis magis diligit illũ, cui plus benefecit, & circa quem magis ſolicitatur, quemadmodum mater circa prolem tenellam, in qua maiorem indigentiam videt.

Circa ſecundum ſunt tres concluſiones reſponſiuæ, prima Angelus inferior Angelum ſuperiorem plus diligebat, primo modo ratio eſt, quia optat ei maius bonum, ſicut Deus largitur ei maius bonum.

Secunda concluſio. Angelos ſecundomodo plus diligit æqualem, qui ſcilicet eſt eiuſdem ordinis, patet quia magis optat cum eo conuerſari, ſicut Deus ſtatuit.

Tertia concluſio. Angelus tertiomodo plus diligit inferiorem, ſcilicet ratio eſt, quia plura beneficia ei præſtat eum illuminando, purgando, &c.

Ad huius quęſt. intelligentiam quatuor ſunt examinanda.

Primum num Angelus diligat ſe, & qua dilectione.

Secundum num vnus Angelus diligat alium Angelum ſicut ſe ipſum.

Tertium num Dæmones naturali dilectione ſe diligant.

Quartum num cõformitas ſeu ſimilitudo ſit cauſa amoris.

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelus diligat ſe, & qua dilectione.

SCiendum quod duplex eſt amor, ſiue dilectio nimirum amicitiæ, & concupiſcentiæ, hæc diſtinctio amoris ſumitur ex parte boni, bonum autem eſt duplex, quoddam dicitur ſubſiſtens, aliud inexiſtens, ſiue inhærens, & quia amare eſt velle bonum alicui, ideo amoris motus in duo tendit, ſcilicet in illud, cui vult bonum, & in bonum, quod quis vult ſibi, vel alicui V. g. cum quis amat aliquem, tunc diligit eum ratione boni ſubſiſtentis, & tunc verè, & propriè amat eum ſimpliciter, & per ſe, & non propter aliud, & talis vocatur amor amicitiæ, vel beneuolentiæ, ſed cum quis amat aliquid alicui, vel ſibi, tunc dicitur amare ratione alicuius boni inhærentis, & non per ſe, ſicut cum quis amat vinum nō propter ſubſtantiam vini, vt ei bene ſit, ſed vt vinum bene ſit nobis, & hic appellatur amor concupiſcentiæ.

His præmiſſis ſit prima aſſertio Angelus diligit ſe ipſum: probatur ſic. Idem poteſt cognoſci bonum a ſe, ergo poteſt diligi a ſe.

Secunda concluſio. Angelus diligit ſe de dilectione naturali, probatur a Sancto Thom. quia Angelus naturaliter appetit ſuum bonū, & ſuam perfectionem, ſed hoc eſt amare ſe ipſum, ergo Angelus diligit ſe dilectione naturali.

Comprobatur aſſertio duabus rationibus, prima fundatur ſuper auctoritatem Ariſt. 9. Ethic. vbi dicitur, quod amicabilia ad alterum ſurrexerunt ex amicabilibus ad nos ipſos, ergo Angelus nihil naturaliter diligere valet, ſi ſe ipſum naturaliter non diligit.

Secūda pariter innititur teſtimonio phyloſophi 8. Ethic. ſic dicentis, viro autem, & vxori amicitia videtur ſecundum naturam exiſtere, igitur ſi, quia vir, & vxor faciunt vnum corpus, eſt inter eos amicitia naturalis, cū magis quodlibet ſit vnum ſibi, quam cum quocumque alia, videtur quod ad ſe ipſum potiſſimè ſit amicitia naturalis.

Tertia concluſio. Angelus ſe ipſum diligit dilectione amicitiæ, & cōcupiſcentiæ, ratio eſt, quia vnaquæque res ſe ipſam amat, quoniam eſt ſibi vnum, & ſibi bona concupiſcit.

Quarta concluſio. Angelus dilectione electiua ſe ipſum diligit probatur Angelus diligendo ſe dilectione intellectuali aſſimilatur Deo, cuius eſt ſumma dilectio, & cuius eſt diligere ſe, & cum multo maior ſit indiuiſio inter diligentem, & dilectum, quando Deus diligit ſe, quia eſt ſumma indiuiſio, quam ſit inter diligentem, & dilectum, cum Angelus diligit ſe, ergo non repugnat dilectioni rationali, ſiue intellectuali, quod Angelus diligat ſe.

Sed dices amor eſt virtus vnitiua, ſed vnio eſt diuerſorum, nihil poteſt eſſe diuerſum hoc modo a ſe ipſo, ergo.

Reſpondetur, quod plus eſt eſſe vnum, quam vnitum propter quod maior eſt amor rei ad ſe ipſam, quæ eſt vna ſibi ipſi, quam ad alia, quibus vnitur, dicitur amor virtus vnitiua propter duas cauſas, prima, quia non eſt niſi habentium eſſe vnum, vel vnitum, ſecunda, quia res naturaliter tendit in ſibi conuenientia, in quæ tendendo redit ad ſe ipſam, prout illa ordinat ad bonum ſuum, & ex hoc eſt vnita ſibi in quantum ſuam naturalem inclinationē in bonum ſuum ordinatam cuſtodit.

Obijcies. Amor eſt quædam vis, vel quoddā pondus, quo quid fertur in aliquid, ſed nihil fertur in ſe ipſum, quia quod fertur, alicubi non eſt, ſibi fertur, quælibet autem res eſt in re ipſa, ergo.

Reſpondetur, quod pro vt aliquid diligit ſe ipſum amore fertur in ſe ipſum, & ſecundum hoc à ſe ipſo per amorem tendit in ſe ipſum, & per amorem coniungitur ſibi ipſi, vt ſit ibi quidam motus ſecundum rationem, & ſecundum modum intelligendi.

Nota, quod non oportet, quod ſemper amor ſit rei diſtantis, & non habitę, imo cęteris partibus magis eſt rei præſentis, & habitæ. hinc ſpiritus amore fertur, cum ſibi conueniens eſt abſens, & amore coniungitur, cum ſibi eſt præſens, imo ſpiritus illud, cui ſemper vnitus eſt, non minus ornat, & ei, a quo non poteſt ſeparari, non minori amore cōiungitur: quocirca ſi ex vnione, & cōformitate oritur amor; oportet, quod qualis eſt vnio, & qualis eſt conformitas, talis ſit amor, & quia naturale eſt, quod vnumquodque ſibi ſit vnitum ſecundum naturam, & cōforme, naturale eſt, quod vnumquodque diligat ſe ipſum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num vnus Angelus diligat alium ſicut ſe ipſum.

PRæſupponit hæc dubitatio inter Angelos eſſe mutuam dilectionem, maioremque, ac minorem inter eos reperiri, vt teſtatur Auctor in quæſt. ſi quidem medios aſſerit plus diligere ſuperiores ratione boni optati, eos, qui ſunt eiuſdem ordinis plus diligere ratione affectus intentionis, inferiores vero ſibi plus diligere ratione maioris effectus impenſi, inueſtigandum eſt modo, an vnus Angelus diligat aliū, ſicut ſe ipſum, cui dubitationi Alex. Alenſ. breuiter ſatisfaciēs ait, quod Angelus Angelum naturali dilectione, vt ſe non quantum ſe diligit, idque quia eandem intellectualem naturam communicant, ſimilitudo autem eſt cauſa amoris.

Pro quo obſeruandum, quod ly ſicut poteſt importare duo, vel æqualitatem, vel ſimilitudinem, & hoc prænotato duæ ſtatuuntur concluſiones; prima ſi ly ſicut importet æqualitatem amoris, ſic Angelus nihil diligit ſicut ſe ipſum: probatur, quia alias creaturas naturali amore non diligit, ſicut ſe, ſed minus ſe, Deum autem nō diligit ſicut ſe, ſed pluſquam ſe; perſuadetur.

Primo, nam amor ex vnione habet eſſe, ſed quælibet creatura eſt magis vnita ſibi, quam alteri creaturæ, ergo Angelus non diligit alium Angelum ſicut ſe, ſed minus.

Secundo quod Deum diligat pluſquam ſe probatur. Deus eſt intimior cuilibet creaturæ, quam creatura ſibi, iuxta illud Auguſt. 3. confeſſ. tu eras intimior intimo meo, & ſupremus ſupremo meo, ergo Angelus naturali amore plus diligit Deum, quam ſe ipſum.

Secunda

Digitized by Google

Secunda concluſio ſi ly ſicut dicat ſimilitudinem, ſic Angelus diligit alium ſicut ſe ipſum; probatur, nam quantum ad modum Angelus naturaliter diligit ſe, quia eſt vnitus ſibi, ſic & alium diligit naturaliter, quia naturalem habet vnionē ad ipſum, ſaltem ſecundum naturam generis.

Confirmatur, quia Angelum diligendo ſibi bonū naturali dilectione, quoniam naturaliter eſt ſibi vnum, oportet quod naturali dilectione diligat bonū cuiuſcumque alterius, cum quo eſt naturaliter quid vnum.

Item gratia non tollit naturam, ſed perficit, ſed ſecundum charitatem, quæ eſt amor gratuitus, præcipimur diligere alios, ſicut nos, ergo & amore naturali debet Angelus diligere ſicut ſe.

Tertia concluſio vnus Angelus diligit alium dilectione electiua: probatur duabus rationibus.

Prima. Participatio eiuſdem naturæ eſt ratio dilectionis naturalis, participatio autem eiuſdem naturæ, vt cadit ſub iudicio debitè eligendi eſt ratio dilectionis electiuæ, intellectus enim Angeli cognoſcentis aliquid eſſe ſimile alteri iudicat illud debere diligi ab illo, ergo conformitas eiuſdem naturæ, vt cadit ſub iudicio debitè diligendi, eſt ratio dilectionis electiuæ.

Secunda conformitas in imagine fuit ratio diligendi dilectione electiua, ſed Angeli cognouerunt ſaltem indiſtinctè, quod erant conditi ad imaginem Dei, ſcilicet in quantum imago dicitur expreſſa ſimilitudo, gratia autem addita diſtinctius cognouerunt ſe eſſe ad imaginem, ergo ſecundum quod cognouerunt, dilexerunt, ac proinde ſequitur quod cognoſcentes ſe eſſe ad imaginem Dei conditos ſe mutuo dilexerunt dilexione electiua.

PVNCTVM TERTIVM.

Num dæmones naturali dilectione ſe diligant.

PRo intelligentia huius aduertendum quod dilectio naturalis duplex eſt, vna dicitur actualis, altera habitualis, hac præmiſſa diſtinctione pono tres concluſiones.

Prima concluſio. Dæmones naturali dilectione actuali ſe diligunt; patet, quia nullus quantum vis malus ſe ipſum odio habet, peccator enim ex libidine diligit quod diligit. Libido autē non eſt ſine ſubſtrata natura, ergo ex conſequenti neceſſario, natura dictante, diligit ſimiliter & dæmones.

Secunda Dęmones poſſunt ceſſare ob amore, ſiue dilectione actuali, qua ſe diligunt, perſuadetur ſic. Vnus Angelus poteſt ceſſare a cognitione actuali cuiuſcumque alterius Angeli, ergo & amor, quo vnus Angelus diligit alium, ergo dæmones poſſunt ceſſare ab actuali amore, ſiue dilectione, qua vnus diligit alium.

Tertia concluſio Amor, aut dilectio habitualis nō poteſt remoueri a dæmonibus, probatur inclinatio naturalis, quam habet vnus Angelus ad alium Angelum nō poteſt remoueri a dæmonibus, ita vt vnus poſſit alium odio habere, quatenus conuenit cum ipſo in natura, quamuis ſecundum alias particularitates poſſit vnus alium odio habere.

Obijcies, quod Dæmones, & Damnati vellent nō eſſe, ergo non ſe diligunt naturaliter, conſequentia patet, quia diligere naturaliter eſt diligere eſſe ſuū, & vitam ſuam, ergo ſi propter vitationem miſeriæ vellent non eſſe, vel non viuere, vel non intelligere pœnam ſuam, ergo non ſe diligunt dilectione naturali.

Reſpondetur, quod Dæmones non vellent non eſſe ſimpliciter, ſed nō eſſe in illa miſeria, vnde quod mali aliquando velint mortem, hoc eſt, quia vellent eſſe ſine miſeria.

PVNCTVM QVARTVM.

Num conformitas, ſeu ſimilitudo ſit radix amoris.

AFfirmat Sanctus Doctor in textu Angelum dilectione naturali diligere magis Angelū eiuſdem ordinis, cum ſe videat a Conditore officij æqualitate, & naturæ illi ſimilitudine ſociatum, ex quibus verbis colligitur Angelum diligere magis Angelum eiuſdem ordinis, quia eſt illi ſimilior in natura, & officio, itaque inclinatio naturalis, qua vnus Angelus inclinatur ad alium amandum, fundatur in conuenientia, & ſimilitudine naturali, quam habent Angeli inter ſe, vnde pro reſolutione dubij duas pono concluſiones, quarum eſt prima.

Similitudo per ſe eſt cauſa amoris, vel amicitiæ; probatur primo auctoritate Eccleſ. 13.

Omne animal diligit ſibi ſimile, ſicut & omnis homo proximum ſuum, & ſubditur, omnis caro ad ſimilem ſibi coniungitur, & omnis homo ſibi ſimili ſociabitur.

Secundo probatur ex communi phyloſophorum ſentētia, inter quos fuit Empedocles, qui dixit, quod ſimile appetit ſibi ſimile ad oſtendendum, quod ſimile per ſe loquendo naturaliter eſt amabile, & deſiderabile.

Tertio perſuadetur ratione, nam vt dicitur 5. metaphyſ. idem in qualitate facit ſimile, ex hoc enim quod aliqui duo ſunt ſimiles quaſi habentes vnam formam, ſunt quodammodo vnum in illa forma, ſicut duo homines ſunt vnum in ſpecie humanitatis, & duo alba in albedine, & ideo propter ſimilitudinē iſtam in ſpecie, vel qualitate affectus vnius tendit in alterum, ſicut in vnum ſibi, & vult ei bonum, ſicut & ſibi.

Quarto comprobatur concluſio ex ſui oppoſitione, quia diſſimilitudo per ſe loquendo eſt cauſa odij, contrariorum enim eſt pugnare ad inuicem, ſed amicitia remouet omnem pugnam, ergo ex diſſimilitudine impeditur, vnde ſicut ſimilitudo vel corporū, vel morum, vel affectionum, vel virtutum eſt per ſe cauſa amoris, ita diſſimilitudo horum eſt per ſe cauſa odij, quocirca, quia non eſt conuenientia lucis ad tenebras, lupi ad agnum, criminis ad hominem ſanctum, ideo ad inuicem non amicantur, ſed mutuo aduerſantur, & oderunt; Hinc Seneca in extrema parte epiſtolæ ſic ait, diſſimilitudo morum diſtantia vitæ, & ingenia contraria amicitiam ſoluunt.

Quomodo autem ſimilitudo ſit cauſa amoris, Doctores diuerſimode reſpondent.

Aliqui enim dixerunt ſimilitudinem eſſe cauſam amoris

Digitized by Google

amoris, vt bonum quoddam particulare ſicut cętera bona, quidam exiſtimarunt quod ſimilitudo ſit cauſa amoris, veluti ratio efficiens, & determinans bonum vt cauſet bonum, Nonnulli putarunt, quod ſit cauſa amoris, quaſi determinans bonum, vt huic efficiatur amabile.

Aliqui opinati ſunt, quod ſit cauſa amoris, vt conditio requiſita ad amandum.

Alij denique aſſeruerunt, quod ſimilitudo ſit cauſa amoris veluti diſpoſitio ex parte ſubiecti, ſic vt bonum ſit propria cauſa amoris ex parte obiecti, ſimilitudo autem ad bonum ſit propria cauſa amoris vt propria diſpoſitio ex parte obiecti, propter quod idem obiectum cauſat modo amorem, modo odiũ, in eodem diuerſimode diſpoſitio, & hæc vltima ſententia mihi probabilior videtur, quam præclariſſimi viri amplectuntur.

Secunda concluſio. Similitudo nonnunquam eſt cauſa diſcordiæ, & diſſimilitudo cauſa amoris, probatur, nam quando aliquis ex ſimilitudine impedit amantẽ ab amati fruictione, tunc ſimilitudo eſt cauſa odij, quod tantum contingit in amore concupiſcentię, quod ſic patet, amore namque concupiſcentiæ amans propriè amat ſe ipſum, cui vult illud bonum, quod concupiſcit, magis autem vnuſquiſque amat ſe ipſum quam alium, cuius ratio eſt, quia ſibi vnus eſt in ſubſtantia, alteri vero in ſimilitudine alicuius formæ, & ideo ſi ex eo, quod aliquis eſt ſibi ſimilis in participatione formæ impediatur ipſemet a conſecutione boni, quod amat, ei efficitur odioſus non in quantum eſt ſibi ſimilis per ſe, ſed in quantũ eſt boni impeditiuum, videmus enim quod artifices vnius artis corrixantur ad inuicem, cùm alijs autem artificibus pacificè viuunt, eo quod in proprio lucro ad inuicem ſe impediunt, & inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, quia ſe inuicem impediunt in propria excellentia, quam concupiſcunt, & inter luxurioſos, & laſciuos oritur zelotypia, quæ non patitur conſortium in amato.

DISTINCTIO QVARTA.

An perfectos, & beatos creauit Deus Angelos, an miſeros, & imperfectos.

Poſt hæc videndum eſt perfectos &c.

D. Bonauenturæ Summa Diſtinctionis.

Celeſtes vigiles non crede fuiſſe creatos
Ex toto miſeros, aut omni parte beatos
Sicut nec miſera ſic, nec perfecte beata
Dicitur Angelica natura fuiſſe creata
Tempore perfecti non naturaque fuerunt,
Atque ſuum caſum prænoſcere non potuerunt
Hos præſciuerunt ſtantes quod poſt habuerunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quales creati ſunt Angeli quantum ad gloriam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli ſint creati in beatitudine.

PRo dilucidatione illius termini, beatitudo, nota quod beatitudo eſt duplex altera obiectiua, alia formalis, prima eſt eſſentia diuina, ſiue trinitas increata, ſecunda conſiſtit in actibus, qui ſunt in beato.

Secundo aduerte, quod beatitudo ſolet capi tripliciter, primo prò ſola diſpoſitione remota ad beatitudinem, in quo ſenſu phyloſophus 1. Ethic. ait, quod pueros bonæ indolis beatificamus in quantum ſcilicet ſunt diſpoſiti ad beatitudinem, ſecundo ſumitur pro quadam eleuata participatione ſupremæ beatitudinis per cognitionem, & amorem, & ſic fęlicitas actiua, de qua agit philoſophus 1. Ethic. & contemplatiua, de qua tractat in decimo, dicitur beatitudo, ſicque in ſua creatione inquit ſanctus Auguſt. lib. de fide ad Petrum, bonos fuiſſe creatos Angelos, vnde inquit Angelici ſpiritus pro eo quod rationabiles ſunt perfectæ æternitatis, & beatitudinis donum in ipſa naturæ ſuæ ſpirituali creatione diuinitus acceperunt, tertio beatitudo dicitur ille ſupremus ſtatus, in quo Deus reuelata faciẹ aſpicitur contemplandus, de qua Ioan. 17. hæc eſt vita æterna &c.

His obſeruatis diſtribuitur corpus quæſt. in duo membra in primo Auctor recitat quorumdam opinionem, in ſecundo propriam ſententiam ponit.

Quo ad primum nonnulli arbitrati ſunt Angelos in primo inſtanti ſuæ creationis fuiſſe in actu conuerſionis, & auerſionis, & ſicut in prima auerſione auerſi æternaliter ſunt glorificati, & hoc dictum intendiſſe Auguſt. dicendo quod aliqui Angeli conditi ſunt beati, quoniam ſimul tempore, quamuis poſterius natura factum eſt cælum, & lux id eſt natura Angelica informis, & formata, cęterum hæc ſententia ſupra reiecta eſt quo ad primam par. art. 1. quæſt. 2. ſuper ſecundam part. diſt. & nunc quo ad aliam partem patet per D. Aug. de correct. & gratia, vbi dicitur, quod Angeli, & ſi beati ſint, erant tamen, quod eorum beatitudini adderetur, ſi permanſiſſent, ſed beatitudini, & gloriæ non poteſt fieri additio cum ſit inuariabilis, ergo.

Circa ſecundum S. Doctor duo facit, primo diſtinguit, ſecundo reſoluit, quantum attinet ad primum, beatitudo bifariam accipitur, vnomodo propriè, & perfectè, aliomodo largè, & imperfectè, primomodo eſt ſtatus perfectus plenitudine omnis boni, ſecundomodo eſt ſtatus perfectus priuatione omnis mali, tam culpæ quam pęnæ, primomodo eſt ſupernaturalis, ſecundomodo naturalis.

Quo ad ſecundum ponit duas concluſiones reſponſiuas prima eſt, ſi beatitudo ſumatur primomodo, Angeli non fuerunt creati beati.

Perſuadetur primo auctoritate D. Ioan. 8. ille in veritate non ſtetit, ergo Lucifer non fuit actu beatus; conſequentia patet ex definitione beatitudinis, eſt enim ſtatus omniũ bonorum aggregatione perfectus.

Secundo probatur rationibus, quæ ſunt in argumẽto contra. Prima Beatus eſt, qui non poteſt amittere bonum, quod habet, ſed Angeli potuerunt amittere, & de facto amiſerunt, ergo.

Maior

Digitized by Google

Maior probatur, quia ſecuritas eſt de eſſentia beatitudinis.

Secunda. Sicut damnationi eſſentiale eſt vituperium, ita beatitudini laus, ſed nullus laudatur, vel vituperatur in his, quæ habet a natura, vel conditione, ergo.

Tertia. Si in beatitudine fuiſſent Angeli creati, vel omnes, vel aliqui fuiſſent conditi beati, non primum, quia vt ex ſacra ſcriptura conſtat plures ceciderunt ex eis, non ſecundum, quia tunc illi præcellerent alios quaſi excellentia improportionali, ergo.

Secunda concluſio. Si beatitudo capiatur pro ſtatu per priuationem omnis mali, ſic Angeli fuerunt creati beati perſuadetur ſic. Angeli fuerunt creati innocentes, & impaſſibiles, caruerunt enim omni pœna, & culpa, & abundauerunt bonis conuenientibus ſuæ naturæ, ergo.

Pro dilucidatione quæſt. quinque ſunt ponderanda.

Primum quæ ſit beatitudinis ratio.

Secundum num Angeli fuerint creati perfecti.

Tertium num Angeli ſtatim ac creati ſunt, beati fuerint beatitudine naturali.

Quartum num Angeli in primo inſtanti creationis gloriam acceperint.

Quintum num Angeli potuerint eſſe beati a primo inſtanti creationis.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſit beatitudinis ratio.

TAmetſi negocium hoc ad quartum ſent. lib. ſpectet, obiter tamen, & breuiſſime quidem aliqua tangemus conferentia ad expoſitionem quæſt. in primis ſciendum, quod beatitudo quo ad nomen nil aliud eſt, quam rerum omnium abſoluta bonitas, hinc Ariſt. 1. Ethic. cum dixiſſet bonū eſt, quod omnia appetunt, bonum vocauit beatitudinem, quam omnes mortales quærunt, cupiunt, & expetunt, itaque omnes beatitudinem nominant vitam beatam, fœlicem, omnis mali expertem, omnibuſque bonis affluentem: qua de re in ſacra ſcriptura variè ſignificatur, interdum regnum Dei, aliquando regnum cœlorum, aliquando vita æterna, quæ ab omni malorum ſenſu, ac metu eſt aliena, quæ cœleſtibus inenarrabilibus gaudijs, delitijs, voluptatibuſque ex omni parte ſemper abundat.

Definitur autem a Boetio 3. de conſolat. proſa ſecunda, & refertur ab Auctore in prima ratione, quæ eſt in argumento contra, eſt ſtatus omnium bonorū aggregatione perfectus, in qua diffinitione tria notantur, primum quod beatitudo vocatur ſtatus, idque propter inuariabilitatē, quæ eſt de ratione beatitudinis, ſecundum quod iſte ſtatus conſiſtit in aggregatione omnium bonorum, quæ aggregatio ad tria reducitur, ad viſionem diuinæ eſſentiæ, ad fruitionem ipſius, & ad tentionem perfectam, vt tentio ſit in memoria, viſio in intelligentia, fruitio in voluntate, vnde dicit Sanctus Bonauentura Deus eſt futurus intelligentię plenitudo lucis voluntatis, multitudo pacis memoriæ, continuatio æternitatis, tertium quod eſt ſtatus perfectus, & ratio eſt, quia nihil deeſt, vnde ait Auguſt. 13. de Trinit. cap. 58. diffiniens beatum ait, beatus eſt, qui habet quicquid vult, & nihil mali vult; Huic non diſſimilis diffinitio extat apud Ariſt. 1. Ethic. licet beatitudinem appellet fœlicitatem, vt ſit idem fœlix, quod beatus, fœlicitas inquit, eſt operatio optimæ potentiæ ſecundum optimam virtutem in vita continua, & perfecta, in qua diffinitione tria inſinuantur. Primo enim dicitur quod felicitas eſt operatio optimæ potentiæ, quæ voluntas, ſeu liberum arbitrium vocatur, vt ſimul ſit intellectus, & voluntas, quod autem apud Boetium dicitur ſtatus, apud phyloſophum nuncupatur operatio, fœlicitas namque in opere ſtat quietis, quod dicitur contemplatio, ſecundo ait phyloſophus, quod fœlicitas eſt ſecūdum optimam virtutem, optimam in propoſito dicimus virtutem, ſapientiam, quæ illuminat intellectum, & dicitur a ſapere, & inflammat affectum, & dicitur a ſapore, & ita totam perficit ſuperiorem portionem, & hoc innuit Boet. dum dicit omnium bonorum aggregatione, tertio ſubdit phyloſophus in vita continua, & perfecta, vita namque beata nequaquam interrumpitur, & id innuit Boetius dicens, quod beatitudo eſt ſtatus perfectus.

Prædictam Boetij diffinitionem alijs verbis idem ſignificantibus expreſſit Cicero ſic inquiens: beatitudo eſt ſecretis malis omnibus cumulata bonorum complexio.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli fuerint creati perfecti.

MOuetur hæc dubitatio a Magiſtro, cui reſpondet, quod quodammodo perfecti fuerunt, & quodam alio modo imperfecti, non enim vno modo dicitur aliquid perfectum, ſed pluribus modis dicitur, namque perfectum ſecundum tempus, ſecundū naturam, & ſecūdum vniuerſalitatem perfectionis.

Secundum tempus perfectum eſt cui nihil deficit quod ſecundum illius temporis ſtatum ſibi cōuenit, ſic dicitur puer perfectus, licet non habeat viri perfectionem.

Secundum naturam perfectum eſt, quod habet quicquid naturæ conuenit ſecundum capacitatem, ſicque ſoli beati ſunt perfecti.

Secundum vniuerſalitatem, & ſumme perfectum eſt, cui nihil vnquam deeſt, & a quo vniuerſa proueniunt bona, quod eſt ſolius Dei, prima perfectio eſt naturæ conditæ, ſecunda eſt naturæ glorificatæ, tertia naturæ increatæ.

Hos tres perfectionis modos ſufficienter fuiſſe poſitos à magiſtro doctiſſimè oſtendit Auctor in 3. dub. lit. perfectum enim præſefert completionem, in qua eſt ſtatus, ſtatus autem ponitur in aliquo dupliciter, aut ſimpliciter, aut in genere, ſi primo modo ſic eſt perfectum ſecundum vniuerſalitatem, ſi ſecundo modo bifariam contingere valet, vel in quantum creatura exit a Deo, & ſic habet rationem veſtigij, & reperitur hæc perfectio in omni creatura, quando producta eſt ad modum, ſpeciem, & ordinem ſibi competentē, vel in quantū creatura redit in Deum, & ſic eſt perfectio gloriæ, quam Magiſter appellat perfectionem ſecundum naturam.

Quorum

Digitized by Google

Quorum modorum ſufficientia a Sancto Doctore aſſignata, vt clarior reddatur aduertendum quod quicquid eſt perfectum, vel eſt tale eſſentialiter, & ſimpliciter, vel participatiuè, & in genere, ſi primo modo ſic eſt tertius modus perfectionis, ſecundum quem aliquid dicitur perfectum vniuerſaliter, & ſumme prout Deus dicitur eſſe perfectus, quod concordat cum verbis phyloſophi 5. metaphyſ. dicentis Deum eſſe perfectum modo quodam vniuerſali, vt in eo eſt nobilitas, & perfectio reperta in vno quoque genere.

Si vero ſecundo modo eſt aliquid perfectum participatiue, & in genere, vel hoc eſt in eſſe naturæ, & hoc appellatur perfectio ſecundum tempus, nam illud dicitur eſſe perfectum ſecundum tempus, quod eſt perfectum ſecundum quod poſtulat naturæ ſuæ ſtatus, vel eſt perfectum in eſſe gloriæ, & quia gratia ordinatur ad gloriam, quod eſt ſic perfectum iam adeptum eſt beatitudinem, & gloriam, nam & ipſa gloria dicitur gratia conſumata, ſiue perfecta, quod autem ſic perfectum eſt, vocat magiſter perfectum ſecundum naturam, ſi quidem gratia, & gloria non tollunt naturam, ſed perficiunt, quod igitur conſecutum eſt gloriam, habet perfectionem naturæ non a natura naturaliter cauſatam, ſed a Deo in natura receptam.

His omnibus præmiſſis, & ſic expoſitis ſit hæc prima aſſertio. Angeli fuerunt creati perfecti ſecundũ tempus: probatur primo ex ſacra ſcriptura: nam Geneſ. 1. dicitur vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erãt valde bona: item Deut. 32. Dei perfecta ſunt opera, ergo opera Dei ſunt perfecta ſecũdum exigentiam, & diſpoſitionem naturæ eorũ, & tempore ſuo, quia ad congruam ſibi perfectionem ordinantur, ac tendunt, opera quoque Dei ſimul ſumpta ſunt eminenter perfecta, ſicut & valde bona.

Secunda aſſertio, Angeli fuerunt perfecti ſecundum naturam poſt confirmationem, & erunt ſancti poſt reſurrectionem; patet concluſio, quia tunc habuerunt quicquid expedit naturæ eorum ad glorificationem, ſimiliter & ſancti habebunt.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli ſtatim ac creati ſunt fuerint beati beatitudine naturali.

PArtem affirmantem ſuſtinet Auctor, vt patet ex ſecunda concluſione textus, eandemque amplectuntur Sanctus Thomas, & eius Diſcipuli, Scotus, & Aſſaclæ, Richard. & alij: perſuadetur autem

Primo. Beatitudo naturalis in ea cognitione, & contemplatione Dei opt. max. quæ naturaliter haberi poteſt, conſiſtit, ſed hanc habuerunt Angeli, ac creati fuerunt, ergo, Minor probatur Angeli in inſtanti, in quo creati ſunt, ſe ipſos perfecte cognouerunt, & in ſe ipſis cauſam primam Deum opt. max. à quo conditi ſunt, nec non attributa, quæ de eo naturaliter cognoſci valent, ergo Angeli fuerunt beati beatitudine naturali ſtatim ac creati fuerunt.

Secundo qui ſcit bene ſpeculari ſecundum metaphyſicam, pro vt huiuſmodi ſpeculatio per pura naturalia haberi poteſt aliquem modum fęlicitatis cõſequitur, ergo multo magis Angeli, quibus data eſt ſapientia ad cognoſcendum Deum, & creaturas beati fuerunt.

Tertio ſpirituales homines in præſenti vita ſunt aliquo modo beati, vnde Sanctus Auguſtinus 11. ſuper Geneſ. loquens de ſpiritualibus hominibus ait, quod non abſurde, nec improprie dicimus beatos iam fuiſſe hoc ipſo quod ſpirituales eſſent non corpore, ſed iuſtitia fidei ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, ergo multo magis Angeli.

Quarto ſi primus homo in paradiſo terreſtri dicebatur beatus, quia ſic in alto poſitus vt in paradiſo, quia innocens erat nullius peccati macula maculatus, quia non habebat ad peccatum impulſiuum, vt quia non habebat legem in membris repugnantem legi mentis, ergo multo magis omnes Angeli in primordio ſuæ creationis erant beati, cum eſſent in cęlo Empyreo, cum eſſent tanta puritate, & innocentia præditi, cum eſſent formæ per ſe exiſtentes non ſolum non habentes legem in membris repugnantem legi mentis, ſed omnino materialibus carentes.

Comprobatur auctoritate D. Aug. 11. de Ciuit. cap. 12. qui loquens de beatitudine, cum prius dixiſſet, quod creati fuerunt Angeli, vt ſapienter, & bene viuerent, poſtea ſubdit ab hac illuminatione auerſi quidam Angeli non obtinuerunt excellentiam beatæ vitæ, Rurſus 11. ſuper Geneſ. dicit, quod ſpe gaudentes poſſunt non incongruè dici beati, ex quorum numero, vt ſubdit, ſi Diabolus cęcidit ſimile eſt hoc ei, quod cadunt a iuſtitia fidei homines. Colligitur etiam hoc ex capitulo firmiter de ſumma Trinit. & fide Catholica, vbi dicitur, quod omnes Angeli a principio fuerunt boni, & perfecti, & in epiſtola Iudæ Apoſtoli, vbi Iudas loquens de Angelo malo dicit, quod non ſeruauit ſuum principatum, principatus autem creaturæ rationalis conſiſtit in cognitione, & coniunctione ad ſuum vltimum finem.

Nota, quod vltima natura rationalis, & intellectualis perfectio, quæ habitudo nũcupatur, ex duobus conſtat nempè ex perfectione, & actualitate intellectus, & ex rectitudine voluntatis, nam iſtæ duæ potentiæ ſunt, in quarum operationibus explicatur tota virtus, & perfectio intellectualis naturæ.

Secundo obſerua quòd licet omnes Angeli etiam qui corruerunt, fuerint beati beatitudine ſpeculatiua naturali ante peccatum, manſeritque in eis cognitio illa naturalis, quam ante peccatum habuerunt, ſimpliciter tamen nec beatitudine naturali, etiam contemplatiua dæmones ſunt dicendi beati, idque duplici de cauſa, prima quia Dæmones ex cognitione, & contemplatione Dei nullum gaudium, nullamque delectationem recipiunt, eo quod cruciatus, & pęna eos delectari non ſinat.

Secundo quia Dæmones ob nequitiam ſuam atque inordinationem voluntatis ex tali notitia in odium Dei exardeſcunt, ex quo fit vt eiuſmodi contemplatio potius in eorum miſeriam, quam fęlicitatem cedat.

Sed dices ſi Angeli ſunt appellandi beati, quia prædicti fuerunt omnibus requiſitis ad naturalem eorum perfectionem, ergo & lapides, & cœli, & elementa, & bruta dici poterunt fęlicia, & beata.

Reſpondetur, quod non quælibet perfectio no-

minari

Digitized by Google

minari poteſt beatitudo, & fęlicitas, ſed illa dumtaxat, quæ poſſidetur ab ijs, qui vltimum vitæ gradum nempè intellectualem habent.

Obijcies, de ratione beatitudinis eſt, quod ſit inamiſſibilis, vt docet Auct. in ſecunda ratione, ſed Angeli mali modo non ſunt beati beatitudine naturali, ergo non fuerunt a principio beati.

Reſpondetur, quod beatitudo naturalis poteſt bifariam conſiderari, vnomodo reſpectiue, ſcilicet quatenus eſt coniuncta cum actuali ſubordinatione ad ſupernaturalem beatitudinem, aliomodo abſolutè pro vt non eſt coniuncta, primomodo eſt amiſſibilis, & de facto fuit amiſſa in Angelis malis, tametſi non totaliter deperdita, manet enim in ipſis ſpeculatiua cognitio primę cauſæ, deeſt tamen illis perfectio cognitionis practicæ, & moralis rectitudo voluntatis, nec non delectatio, & fruitio de bonis, quæ ſpeculatiuè cognoſcunt, quæ omnia non beatam vitam requirunt, ſecundomodo beatitudo naturalis eſt inamiſſibilis.

Dices ſi Angeli a primordio fuerũt beati beatitudine naturali, ergo & ſupernaturali, quoniam cauſa ſuper naturalis beatitudinis, ſcilicet Deus efficacior eſt cauſa beatitudinis naturalis, quæ fuit ipſa mens Angeli, ſeu cauſa naturalis creati.

Reſpondetur, quod non ſequitur de cauſa efficiente agente ſponte, & libere, qualis eſt Deus.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angeli in primo inſtanti creationis gloriam acceperint.

ADvertendum in primis, quod accipere beatitudinem, quæ in clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit, poteſt bifariam intelligi, vnomodo permanenter, & per modum ſtatus, aliomodo tranſeunter, & per modum raptus, hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ aſſertiones.

Prima Angeli a principio creationis non acceperunt gloriam, & beatitudinem per modum ſtatus, & permanenter; probatur, beatitudo cęleſtis amitti nõ poteſt, nec videns Deum poteſt peccare, cum in illo obiecto beatifico nulla ratio mali reperiri valeat, & ſi a principio Deum vidiſſent, a beatitudine non cęcidiſſent, vt multi, ſicut fides docet, cęciderunt, preterea non eſt veriſimile, quod Deus tam ineffabile bonum Angelis præuaricaturis, quos in æternum a regno cęlorum erat relegaturus, conceſſerit.

Comprobatur teſtimonio D. Auguſt. lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 13. vbi aſſerit dęmones non habuiſſe eam beatitudinem, quam habere Angelos lucis, pia fide credimus, & eodem libro cap. 23. diabolus inquit beatæ, atque Angelicæ vitæ dulcedinem non guſtauit, quam non vtique acceptam faſtidiuit, ſed nolendo accipere deſeruit, & amiſit.

Amplius ſi fuiſſent beati, nihil præterea deſideraſſent iuxta illud Pſal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua, at non fuit illorum appetitus ſatiatus, ſed aliquid præterea appetiuerunt iuxta illud Iſa. 14. in cęlum conſcendam, & ero ſimilis altiſſimo, qui locus de Angelis peccantibus intelligitur, Item hoc priuilegium videndi Deum a princidio creationis ſoli animæ Chriſti fuit conceſſum, ergo non eſt extendendum ad alios.

Secunda concluſio. Angeli ſiue boni, ſiue mali nõ fuerunt beati beatitudine ſupernaturali per modũ tranſeuntis, & per modum raptus, hanc concluſionem ſtatuimus iuxta placita S. Doctoris D. Tho. Scoti, & ferè omnium excepto Alex. Alenſ. & Greg. de Arimino, & probatur primo, quia neque ſacra ſcriptura, neque ſancti patres docuerunt Angelos, qui peccauerunt vidiſſe diuinam eſſentiam, ergo nõ eſt aſſerendum eos fuiſſe beatos entitudine ſupernaturali per modum tranſeuntis.

Quod ſi dicatur hoc fuiſſe poſſibile ſicuti de Paulo legitur.

Dicendum, quod, quia hoc eſt Angelis caſus, quod hominibus mors, vt vult Damaſcenus lib. 2. cap. 3. ſicut Angeli cadentes, non eſt eis poſſibile reſurgere, ſic ad viſionem Dei apertam admiſſi nunquam ab illa viſione cęcidiſſent.

Sed obijcies apud Ezec. cap. 28. dici de Lucifero, quod ante lapſum fuerit in delicijs paradiſi Dei, & ambulauerit in medio lapidum ignitorum, ſed delitiæ paradiſi ſunt gaudia viſionis beatificæ, & igniti lapides ſunt Angeli beati, qui feruent charitate, & ſplendent diuina viſione, ergo Lucifer ante lapſum fuit re vera beatus.

Reſpondetur quod delitiæ illæ non erant delitiæ beatitudinis ſupernaturalis, & perfectæ, ſed naturalis eſt imperfectæ; hęc reſponſio hauritur ex Auctore in ſolutione primi.

Pro cuius intellectu aduerte, quod delitiæ paradiſi appellantur ſuprema illa dona, quæ a principio conſecuti ſunt omnes Angeli tam boni, quam mali, ſed per lapides ignitos intelliguntur ſancti Angeli viatores, qui charitate erga Deum erant inflãmati.

Objcies D. Bernardum ſerm. 17. in cantica dixiſſe malos Angelos ante lapſum vidiſſe futura in verbo, ergo ante lapſum habuerunt viſionem beatificam.

Prȩterea D. Auguſt. 4. ſuper Geneſ. ad lit. affirmat quod ſpiritualis ſubſtantia creaturam faciendam in verbo cognouerit a principio, ſed talis cognitio non poteſt eſſe ſine beatitudine, ergo Angeli a principio fuerunt creati beati.

Reſpondetur D. Bernardum, & B. Aug. per cognitionem in verbo non intelligere ſolam viſionem beatificam, ſed quamcunque reuelationem factam a verbo.

Vel dicitur, quod omnes Angeli a principio ſuæ creationis cognouiſſe res in verbo, cognitione tamen naturali non beatifica, quæ cognitio dicitur etiam matutina, & eſt perfectior, quam cognitio naturalis.

Vel vt quibuſdam placet Sanctus Bernardus, & D. Auguſt. non ex propria, ſed ex aliorum ſententia dixerunt.

Inſtabis quod Sanctus Auguſt. lib. de corrept. & gratio cap. 10. expreſsè docet Angelos malos ante lapſum fuiſſe beatos.

Reſpondetur Auguſt. non loqui de beatitudine perfecta, & ſupernaturali, qua creatura intellectualis habet operationem perfectam ſimpliciter videndo Deum, ſed de imperfecta, & naturali, per quam quis habet operationem perfectam ſecundum modum propriæ

Digitized by Google

propriæ ſpeciei, & quia Angeli in ſuæ creationis principio habuerunt perfectam cognitionem di Deo, ad quam eorum natura ſe extendebat, ideo D. Auguſt. dixit Angelos ante lapſum fuiſſe beatos.

Vel dicitur ſub alijs verbis Angelos fuiſſe beatos ab exordio quantum ad puritatem innocentiæ, non autem quantum ad puritatem excellentiæ, & hæc ſolutio colligitur ex Auctore dicente in textu Angelos fuiſſe creatos beatos, quia innocentes, & impaſſibiles, & de hac ſubdit locutum fuiſſe Diuum Auguſtinum.

Denique pro explicatione multarum auctoritatum ſanctorum Patrum præſertim D. Auguſt. diſtinguendum eſt cum Sancto Doctore, quod beatitudo dupliciter ſumitur, vno modo large pro ſtatu quodam, in quo eſt carentia omnis mali culpæ, & pœnæ, & ſic fuerunt beati, & ſic non fuerunt beati, Alio modo propriè pro ſtatu vltimo perfectæ ſalutis, in quo eſt copia omnis boni, & ſic non fuerunt beati, hæc enim beatitudo conſiſtit in nobiliſſimo actu nobiliſſimæ potentiæ circa ſummum obiectum preſtantiſſimo modo per immediatam primæ virtutis viſionem, quæ appellatur viſio per eſſentiam, quam non habebant, & ideo non fuerunt ſimpliciter beati.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angeli potuerint eſſe beati à primo inſtanti creationis.

HÆc quæſtio poteſt bifariam intelligi, vno modo ſecundum potentiam Dei abſolutam, alio modo ſecundum potentiam eius ordinatam, prout ſcilicet Deus ſtatuit dare beatitudinem pro meritis.

Hac præmiſſa diſtinctione pono duas concluſiones, quarum ſit

Prima. Angeli a primo inſtanti potuerunt eſſe beati ſecundum potentiam eius abſolutam ſiue tranſeunter, ſiue permanenter, hæc concluſio eſt manifeſta, & probatur ratione Scoti ſic: beatitudo non poteſt in eſſe creaturæ capaci niſi a Deo, ergo in quocumque inſtanti poteſt dari a Deo, atque in eſſe creaturæ, & perconſequens poteſt eſſe creatura beata, ſed pro quocumque inſtanti potuit eam Deus conferre, & tam bene in primo inſtanti, vt in ſecundo, vel tertio, creatura quoque Angelica quolibet inſtanti ſui eſſe fuit ipſius capax, ergo Angeli potuerunt eſſe beati ab inſtanti Creationis.

Præterea animæ Chriſti fuit conceſſum hoc priuilegium, vt ab inſtanti ſuæ creationis eſſet beata, ergo potuit Angelis etiam concedi.

Secunda concluſio. Angeli à primo inſtanti ſuæ creationis non potuerunt eſſe beati ſecundum potentiam Dei ordinatam; probatur. Lex poſita eſt libero arbitrio, vt nemo niſi per proprium laborem ſummam fęlicitatem conſequatur, eſt enim beatitudo præmium, quod propter meritum datur, ergo meritum debet præcedere præmium, ergo Angeli non potuerunt eſſe beati ſecundum potentiam Dei ordinatam ab inſtanti ſuæ creationis.

Comprobatur quia ceteris paribus melius eſt habere aliquid ex merito, quam ſine merito.

Amplius homines conſequuntur per ſua merita beatitudinem, ergo & Angeli, nam cum illa beatitudo ſit vtriſque ſupernaturalis, debet eſſe idē modus conſequendi illam, ſic de hoc negocio infra diſt. 5. art. 3. quæſt. 2. tractandum erit.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli fuerint creati in gratia.

PRo tituli intelligentia notandum, quòd gratia eſt duplex, altera Dei, alia Angeli, & hominis, prior dicitur ipſa æterna Dei dilectio, de qua Apoſtolus ad Epheſ. 1. prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, poſterior ſignificat aliquid ſupernaturale a Deo præueniens in Angelo, & in homine, hæc autem eſt duplex, quædam appellatur gratis data, alia gratum faciens, gratia gratis data eſt aliquid ſuper additum naturalibus ipſius creaturæ intellectualis iuuans, & præparans ipſam ad gratiam gratum facientem.

Gratia gratumfaciens eſt quidam habitus ſupernaturalis infuſus immediate a Deo creaturæ rationali, ſiue intellectuali, per quem ipſa eſt digna vita æterna, & per quem eſt grata, & amica Deo, & per quem omnes actus eius eliciti ſecundū inclinationem illius habitus ſunt accepti Deo, & de hac eſt quæſtio.

His obſeruatis partitur corpus quæſt. in duas partes, in prima Auctor docet nos vtrumque opinari poſſe, in ſecunda recenſet duas ſententias poſteriorem amplectens.

Quo ad primam licet vtrumque opinari, cum non inueniatur alia ratio, quam congruitatis; pro quo aduerte, quod an gratia iuſtificans fuerit Angelis in eorum creatione collata nihil iudicari valet, niſi quod ſic potuit eſſe factum, ſed an fuerit factum, quia a mera Dei voluntate dependet, nulla naturali ratione valet certitudinaliter deprehendi.

Circa ſecundam partem duæ referuntur in textu ſententiæ ambæ probabiles, prima affirmans Angeles omnes fuiſſe creatos in gratia gratumfaciente, hanc ſequuntur grauiſſimi Doctores, nimirum Diuus Thomas, & eius diſcipuli Albertus Magnus, Durandus, Gregorius, Maior, Sotus, & plerique alij.

Ratio, quæ impulit præfatos Doctores ad amplectendam partem affirmantem, fuit triplex.

Prima ſumitur ex liberalitate Dei, qui cum ſit liberaliſſimus, promptus eſt dare gratiam omnibus.

Secunda trahitur ex idoneitate Angelorum, quippe qui ab inſtanti creationis erant vaſa, & receptacula munda.

Tertia accipitur ex ſtatu aliarum creaturarum, nam ſicut corpora cęleſtia immediate ornauit luminibus a principio creationis, & arbores fecit plenas fructibus, ſic etiam naturam Angelicam gratia ornauit a ſui conditione.

Secunda ſententia huic oppoſita eſt, quod Angeli non fuerint creati in gratia iuſtificante, hanc tenet Magiſter, Alex. Richard. Marſilius, Thomas Argentinas, Scotus anceps eſſe videtur, Seraphicus Doctor noſter eandem ſententiam tanquam, probabiliorem, & communiorem ſuſtinet, defendit, & probat: quocirca hanc ponit concluſionem Angeli non fuerunt creati in gratia gratumfaciente, probat in argumento, ſed contra primo teſtimonio D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. quod creatura Angelica primo erat informis creata, & cœlum dicta, deinde dicit eam formatam, & lucem appellatam, hæc autem formatio eſt in conuerſione ipſius Angeli ad ſuum conditorem, quæ conuerſio eſt per gratiam, ergo Angeli non fuerunt creati in gratia gratumfaciente.

Comprobat auctoritate D. Greg. 32. moral. cap. 18. qui exponens illud Ezech. 28. aurum quoque decoris tui, & foramina tua in die, qua conditus es, præparata ſunt, de Lucifero ait huius foramina præparata ſunt, quia videlicet capax charitatis eſt conditus, qua ſi repleri voluiſſet ſtantibus Angelis tanquam poſitis in regis ornamento lapidibus potuiſſet inſerere, cenſet ergo Greg. nunquam in Lucifero fuiſſe charitatem, & gratiam, & pari ratione, neque in alijs Angelis, qui cum illo conuenerunt.

Secundo Auctor munit concluſionem duabus rationibus, prima ſi Angelus habuiſſet gratiam, ergo nunquam peccaſſet, ſed peccauit, ergo non habuit: conſequentia probatur, gratia in Angelo nullam habet retardationem, ergo ſi habuiſſet gratiam vnientem Deo, totaliter ferretur in Deum, & per conſequens non peccaſſet.

Secunda ratio ſicut ſe habet culpa ad damnationem æternam, ita gratia ad gloriam, ſed Angeli ſtatim, vt habuerunt culpam, fuerunt damnati æternaliter, & obſtinati, ergo ſtatim vt habuiſſent gratiam, fuiſſent confirmati, ergo nunquam lapſi fuiſſent.

In gratiam huius quæſtionis quinque diſcutientur.

Primum num Angeli fuiſſent creati in gratia gratisdata.

Secundum congruum fuiſſe Angelos nō habuiſſe gratiam in primordio creationis.

Tertium num Angeli mali habuerint gratiam ante lapſum.

Quarta num Angelis fuerit collata gratia mediante diſpoſitione.

Quintum num Angeli acceperint gratiam ex meritis Chriſti præuiſis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angeli fuerint creati in gratia gratisdata.

OBſeruat Sanctus Doctor, quod gratia accipitur tribus modis, vnomodo communiter prout comprehendit quicquid naturaliter eſt ſuperadditum naturalibus, qui ſunt de eſſentiali rei conſtitutione, ſcilicet quæ generaliter in omnibus conſequuntur talem naturam; ſic in genioſum bene legentem, bene cantantem habere dicimus gratiam, ſecundomodo accipitur ſtrictius pro eo quod libero arbitrio ſuperadditur diſponens ad rectitudinem, ſic dicimus virtutes naturaliter acquiſibiles, ſicut innocentiam, mititatem, pietatem, temperantiam eſſe gratias, tertiomodo propriiſſimè capitur pro eo, quod his virtutibus ſuperadditum complens, & eleuans, & acceptum Deo faciēs, & hęc dicitur gratia gratumfaciens, gratia vero primo, & ſecundomodo ſumpta appellatur gratisdata.

Hac præmiſſa diſtinctione fit hæc aſſertio. Angeli fuerunt creati in gratia gratisdata, probatur, quia omne donum Dei, & ſpecialiter virtutis, & cognitionis, cuius merita non procedunt, eſt gratia gratis data, ſed cum multis donis, & perfectionibus, & ſpecialiter virtutibus, & cognitionibus Deus creauit Angelos tam bonos, quam malos, iuxta quod dicitur de primo, qui cęcidit, tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia, & perfectus decore in delicijs paradiſi Dei fuiſti, omnis lapis præcioſus operimentum tuum, Comprobatur auctoritate D. Auguſt. lib. de Ciuit. Dei, 12. cap. 9. Tom. 5. bonam voluntatem quis fecit, niſi ille, qui eos cum bona voluntate, ideſt cum amore caſto, quo illi adhærerent, creauit ſimul in eis condens naturam, & largiens gratiam, item de correptione, & gratia Angeli beati erant antequam caderent, item de fide ad Petrum de Angelis hoc diſpoſuit, & impleuit, vt ſi quis eorum bonitatem voluntatis perderet nunquam eum diuino munere repararet, præterea Damaſc. lumen creatus eſt a conditore, & bonus factus eſt. Rurſus lib. 2. cap. 3. per verbum Dei creati ſunt omnes Angeli, & a Spiritu ſancto per ſanctificationem perfecti ſecundum proportionem dignitatis, & ordinis illuminationem, & gratiam participantes, Item Sanctus Hieronymus ſuper illud Oſeæ c. 3. dilexerunt vinaria vuarum, per vinaria intelliguntur dæmones, qui creati ſunt in magna pinguedine Spiritus ſancti, ſed per ſuperbiam arefacti de cœlo cęciderunt: omnes prædictæ auctoritates de gratia primomodo, & ſecundomodo capta, hoc eſt, de gratia gratisdata, ſic in alia auctoritate beatitudo capitur pro beatitudine naturali, quæ priuat malum, non quæ ponit gloriam, ſic per ſanctificationem intelligitur ſanctificatio in diſpoſitione, quia creati ſunt in innocētia, quæ eſt bona diſpoſitio ad ſanctionem ſi perſeuerat, ſic in auctoritate Hieronymi innocentia fuit magna pinguedo Spiritus ſancti, ita delitiæ paradiſi intelligitur innocentia gratiæ gratis datæ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Congruum fuiſſe Angelos in primordio creationis gratiam ſanctificantem, ſeu iuſtificantem non habuiſſe oſtenditur.

ET ſi vtraque relatarum opinionum ab Auctore in textu probabiliter ſuſtineri poteſt ſine pertinacia, & temeritate, eo quia ad neutram ſunt rationes

Digitized by Google

nes cogentes, neque ſufficientes auctoritates, neque conſtat de reuelatione, aut Eccleſiæ definitione, nihilominus, quoniam Sanctus Doctor poſteriorem opinionem probabiliorem exiſtimat, idcirco multo congruentius fuiſſe Angelos à principio ſuæ creationis, gratiam gratum facientẽ non habuiſſe oſtendere intendimus.

Notandum quod quemadmodum Doctores de rebus naturalibus diuerſimodè ſunt locuti, aliqui opinati ſunt omnia ſimul facta fuiſſe, & per ſpecies diſtincta, alij verò per ſucceſſionem temporum dixerunt proceſſiſſe in eſſe, ita quod prius fuerunt informia, & poſtea formata, ſic de gratia eſt tractandum; nam qui arbitrati ſunt res prius tempore fuiſſe informes, & poſtea formatas, poſuerunt etiã Angelos prius fuiſſe informes non habentes gratiam, mox factos fuiſſe formoſos per gratiam, cęterum qui putauerunt informitatem rerum non tempore, ſed ſolum origine præceſſiſſe formationem, ſenſerũt Angelos non prius tempore fuiſſe informes per carentiam gratiæ, & poſtea formoſos per gratiam, ſed a principio ſuæ creationis gratiam habuiſſe, quam ſolum origine naturam præceſſiſſe quemadmodum informe ſaltem natura, & origine ſemper præcedit, formatum dixerunt, ſed non videtur ſimile de natura, & gratia, quia ad creationem nihil cooperatur creatura, ſed ad iuſtificationem cooperatur voluntas propria, vel fides parentum, ita quod ſine motu præuio voluntatis, vel in nobis ipſis quantum ad adultos, vel in alio quantum ad paruulos non fit iuſtificatio per gratiam, quapropter ſiue res ſecundum tempus prius fuerint informes, poſtea formatæ, ſiue ſecundum originem tantum informitas rerum præceſſerit informationem, tamen quantum ad gratiam videtur multo congruentius, quod per aliquam morulam Angeli in voluntate recta a principio perſiſterint, & ſtantibus Deus gratiam infuderit, auertentibus autem pęnam inflixerit: perſuadetur id pluribus rationibus.

Prima. Si boni fuiſſent creati in gratia, in primo inſtanti intellexiſſent ſe eſſe in gratia, & in tali intellectione quandam complacentiam habuiſſent, nam ſi complacuerunt ſibi intelligendo ſe creatos in natura ſine gratia, & hoc in primordio creationis, quæ complacentia fuit quodammodo naturalis, & ſine culpa, multo magis complacuiſſent ſibi, ſi vidiſſent ſe creatos perfectiori modo, & in gratia, quæ complacentia fuiſſet meritoria, ſed in primo actu meritorio Angeli boni meruerunt beatitudinem, ſicut in primo demeritorio mali meruerunt miſeriam, ergo Angeli boni fuiſſent in primo inſtanti beati, quod Sanctus Doctor, vt patuit in præcedenti quæſtione, & alij Theologi, non concedunt.

Secunda ratio. Primis parentibus non fuit a primordio ſui collata gratia ſanctificans, ergo nec Angelis fuit data.

Anteced. probatur quia homo in primordio in ſtatu naturæ inſtitutæ habuit vnde poſſet ſtare ſed non habuit vnde poſſet proficere, confirmatur per D. Auguſt. lib. 11. cap. 12. de Ciuit. dicentem, quod quantum ad delectationem præſentis boni beatior erat primus homo in paradiſo quibuſcumque iuſtis in hac vita, ſed quantum ad ſpem futuri boni beatior eſt quilibet iuſtus in hac vita, quam primi parentes, quod non eſſet ſi primi parentes fuiſſent creati in gratia, cõſequentia probatur, quia ſi in nobis hoc fuit, qui tenemus infimum gradum in genere ſubſtantiarum intelligibilium, & qui ex pluribus partibus poſſumus incitari ad peccandum, multo magis debemus arbitrari hoc fuiſſe in Angelis.

Tertia. Si Angeli fuiſſent creati in gratia gratum faciente, ergo & in charitate, ergo primus eorum actus fuiſſet meritorius, & fuiſſent per charitatem ad Deum conuerſi, præſertim cum nulla paſſione, nulla ſuggeſtione retraherentur, aut impedirentur a Deo in primo actu, ſed cõuertentibus ſe ad Deum per charitatem mox data fuiſſet merces, viſioque beata, cumque eadem ſit ratio de Angelis vniuerſis, nullus corruiſſet ex eis.

Quarta ſi Angeli fuiſſent creati in gratia, ſanè gratia non minus eſſet eis naturalis, quam ſpecies eis in primordio creationis infuſæ, ſed gratia nulli creaturæ eſt naturalis, ergo Angeli in inſtanti creationis non habuerunt gratiam.

Quinta ſi Deus non ſanctificat creaturam vſum liberi arbitrij habentem, niſi ipſa diſponat ſemetipſam ad gratiam, & præparet ſe per bonum vſum ſui arbitrij, ergo Deus non creauit Angelos in gratia, niſi ſe præpararent per bonum vſum liberi arbitrij, vnde Angelos malos, qui nũquam bene vſi ſunt libero arbitrio, nunquam iuſtificauit.

Sexta gratia eſt medium inter naturam, & gloriã, ergo primo Angeli fuerunt in puris naturalibus, deinde adepti ſunt gratiam, vltimo gloriam.

Septima Angeli à principio ſuæ creationis non potuerunt proficere, ergo non habuerunt gratiam gratum facietem, anteced. probatur per magiſtrum dicentem in litera, quod quamuis haberẽt, quo poſſent ſtare, non tamen habuerunt quo poſſent proficere.

Obijcies allegans illud Auguſtini 12. de Trinit. Deus creauit Angelos in caſto amore.

Reſpondeo quod per caſtum amorem intelligitur ingenita inclinatio ad charitatem, & gratiam, nam ſicut generans graue ſimul ſibi dat naturam grauis, & inclinationem vt tendat deorſum, ita Deus ſimul dedit Angelis naturam, & inclinationem, vt per naturam in ipſum tenderent, ille autem amor caſtus erat amor naturalis, ſequens ſtatum puritatis, & innocẽtiæ, Dices quod adhęrere Deo amore caſto non eſt ſine gratia.

Reſpondeo quod in ſtatu naturæ corruptæ non poteſt eſſe hoc ſine gratia, ſed in ſtatu naturæ inſtitutæ potuit id eſſe per puritatem, & innocentiam.

Argumentaberis quod Angeli iuſti creati ſunt, ergo in gratia.

Reſpondeo verum id eſſe de iuſtitia innocentiæ non de iuſtitia ſupernaturali formata per gratiam.

Et quoniam tres rationes pro prima opinione allatæ fuerunt ab Auctore, ideo ad ſingulas nunc reſpondeo.

Prima erat, quod Deus eſt liberaliſſimus, & promptus eſt dare gratiam omnibus paratis ad recipiendum.

Reſpondeo, quod liberalitas eſt in Deo ſaluo ordine ſapientiæ, & iuſtitiæ: ideo ſecundum ordinem ſapientiæ non debuit dare, ſed expectare motum liberi arbitrij.

Secundo reſpondeo quod ſapientia Dei voluit, vt primo experirentur quid eis conueniret ex ſe, & ex natura, deinde quid ex gratia, Deus autem dat creaturis ſecundum ordinem, & rationem ſapientiæ ſuæ.

Secunda ratio erat quod Angeli erant receptacula munda, & nullum impedimentum habuerunt.

Reſpondetur, quod Deus nõ tantum exigit munditiam, & diſpoſitionem, ſed motum liberi arbitrij, & licet Angeli nullum impedimentum habuerint ad gratiam cõtrariè, vel priuatiuè, quod eſt auertere ſe a gratia, vel reſpuere gratiam; habuerunt tamen impedimentum negatiuè, quod eſt non conuertere ſe ad gratiam.

Tertia ratio erat, quod aliæ creaturæ factæ ſunt in ſtatu perfectiſſimo cum omni ornatu, vt corpora cœleſtia.

Reſpondetur non eſſe ſimile de ornatu creaturæ corporalis, & de ornatu creaturæ ſpiritualis; quia ornatus creaturæ corporalis eſt eiuſdem ſtatus cum ſua natura, ornatus enim, & natura conſtituunt vnũ ſtatum, ſcilicet ſtatum naturæ, ſed ornatus naturæ ſpiritualis nõ eſt eiuſdem ſtatus, ſed alterius, & ideo natura ſpiritualis debet præcedere gratiam, ne gratia videatur natura.

Nota quod Auctor tradit triplicem modum ſoluendi, & exponendi auctoritates patrum, quæ pro confirmanda priori opinione adducuntur, primus eſt quod gratia capitur tripliciter vt ſupra dictum eſt, ſcilicet communiter propriè, & magis propriè auctoritates intelliguntur de gratia ſumpta primo, & ſecundomodo non autem tertio.

Secundus modus reſpondendi eſt, quod ſi auctoritates exponantur de gratia tertiomodo ſumpta, diſtinguendum eſt, aut ab inſtanti creationis, aut poſt, non primo, ſed ſecundomodo ſunt exponendæ, nam ſicut peccatum Luciferi dicitur fuiſſe ab initio quoniam ſtatim poſt initium, & poſt primum motum deliberatiuum cęcidit, ita intelligendum de gratia Angelorum, nam quia modica morula fuit inter creationem, & confirmationem in bonis Angelis, ſicut fuit modica inter creationem, & lapſum in malis, ideo dicitur Deus ſimul in Angelis creaſſe naturam, & infundiſſe gratiam.

Tertius modus ſoluẽdi eſt Angelos fuiſſe creatos in gratia bifariam intelligi poteſt, vnomodo actualiter, & formaliter, aliomodo diſpoſitiuè, primomodo non fuerunt creati, ſed ſecundomodo.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli mali habuerint gratiam ante lapſum.

CONtrouertuntur Doctores, aliqui enim affirmant, alij vero negant, quorum ſententiam amplectitur Auctor, vt patet legentibus textum, & ideo iuxta placita ipſius hanc pono concluſionem. Angeli mali non habuerunt gratiam ſanctificantem ſiue iuſtificantem, aut gratum facientem, probo primo, quia Ioannes Papa capite viſis 16. quæſt. 2. dicit Diabolum dolere, & erubeſcere, quod ipſe in cęlo non habuerit charitatem, quam homines habent in terra, vnde ſequitur diabolum nunquam habuiſſe gratiam, quia gratia ſemper eſt coniuncta charitati.

Secundo comprobatur auctoritate D. Auguſt. qui primo ſuper Geneſ. ita loquitur principium creaturæ intellectualis eſt ſapientia illa ſumma, quod principium in re incommutabiliter manens nullo modo ceſſabat occulta inſpiratione vocationis loqui ei creaturæ, cui principium eſt, vt conuerteretur ad id, quod aliter formata, ac perfecta eſſe non poſſet.

Idem ſentire videtur Sanctus Gregorius ſuper Iob exponens illud Ezechielis 28. omnis lapis pręcioſus operimentum ſuum, huius lapidis inquit foramina præparata ſunt, quoniam capax charitatis conditus eſt, qua ſi repleri voluiſſet ſtantibus Angelis in Regis ornamento lapidibus inhærere potuiſſet, & paucis interpoſitis, habuit ergo lapis iſte foramina, ſed propter ſuperbiæ vitium charitatis auro non ſunt repleta, vnde apparet, quod Lucifer de quo ipſe loquitur gratiam, ſeu charitatem non habuit.

Item Auguſt. ſuper Geneſ. conteſtatur Diabolus continuo vt factus eſt, cęcidit non ab eo, quod accepit, ſed quod ab eo acciperet, ſi Deo ſubijci voluiſſet, cęcidit autem a charitate, & gratia, ergo eas non dum acceperat.

Tertio probatur ratione Auctoris. Si Diabolus gratiam habuiſſet, non potuiſſet illo modo cadere, quo cęcidit, nam ſecundum Auguſt. 11. ſuper Geneſ. ſuperbia tumidus, & propriæ poteſtatis delectatione corruptus beatæ atque Angelicæ vitæ dulcedinem non guſtauit, igitur, ſi mali Angeli gratiam habuiſſent, cum non intelligant componendo, & intelligendo ſeipſos, quod habuiſſent ante lapſum intellexiſſent omnia, quæ fuiſſent in ipſis, ergo gratiam cognouiſſent, qua cognita non potuiſſent ignorare eam eſſe perfectionem ſuæ naturæ, beatitudinem, ergo cognoſcendo, quæ eſt ſummum bonum, quod adipiſci poterant, non fuiſſent ita hæbetes, quin cognouiſſent tale bonum, ſic excellens adipiſcendum eſſe per id, quod erat in ipſo perfectius.

Confirmatur, quia ſi homo in gratia exiſtens, tum quia neſcit ſe in gratia eſſe, quia non poteſt ſe habere ſupra ſe conuertere, vt apertè videat, quæ exiſtunt in ipſo, tum etiam quia habet aliunde

de

Digitized by Google

de incitatiuum, vnde præter gratiam agat, poteſt a gratia cadere, ſed ſi quis clarè videret ſe eſſe in gratia, & non haberet paſſiones, vel legem membrorum, vel aliquid ſimile incitatiuum ad contrarium, non videmus, tantæ eſt excellentiæ, ipſa gratia, quod poſſet eam faſtidire, vel ab ea ſe diuertere.

Præterea natura rationalis ſemel vertibilis eſt de ſe non pluries, niſi ex vnione cum aliquo alio, ſicuti eſt de anima rationali, quę ſeparata à corpore neceſſario permanet in illo ſtatu, in quo erat ante ſeparationem, Angelica autem natura ſemel vertibilis eſt vnde ſemel auerſa, ſemper permanet in auerſione, & conuerſa ad Deum ſemper permanet in conuerſione, ex quo patet, quod Angeli mali nunquam habuerunt gratiam gratumfacientem.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelis fuerit collocata gratia mediante diſpoſitione.

SEraphicus Doctor noſter in ſolutione argumentorum aſſerit, quod Deus ſecundum ordinem ſapientiæ non ſtatim debuit largiri gratiam Angelis, ſed expectare motum liberi arbitrij, quod & fecit; vnde ad ſe conuerſis ſine mora dedit gratiam; hæc eſt enim lex diuinæ ſapientiæ, quod quando confert gratiam, ſi conferat adulto, cum gratia faciat habentem dignum gloria, non confert niſi ad motum liberi arbitrij, ſi habet vſum, ſi vero non habet ad motum fidei alienæ, ſiue ad meritum Chriſti, ex quibus verbis clarè colligitur gratiam fuiſſe Angelis collatam mediante diſpoſitione, quæ fuit actualis operatio liberi arbitrij: perſuadetur non nullis rationibus.

Prima. Forma conſtituens aliquam naturam requirit materiam diſpoſitam ad ipſam, ſed gratia eſt forma quædam quaſi conſtitutiua naturæ, quia dat ſubiecto primarium eſſe in ordine ſupernaturali, ergo etiam poſtulat in ſubiecto diſpoſitionem, & ex conſequenti, niſi a Deo ſuppleatur huiuſmodi diſpoſitio, vt in pueris, cum baptizantur ante vſum perfectum rationis, ſemper habet eam de facto, at in Angelis nulla eſt ratio, propter quam dicamus Deum ſuppleuiſſe huiuſmodi diſpoſitionem, cum habuerint perfectum vſum rationis, & libertatem requiſitam, ergo de facto habuerunt eam.

Secundo Angeli indiguerunt gratia ad hoc, vt conuerterentur in Deum conuerſione, quæ eſſet præparatio, aut diſpoſitio ad gratiam, vt docet Auctor infra diſtinctione quinta, artic. tertio, quæſtione prima, & Sanctus Thom. prima parte quæſtione 62. artic. 2. ergo gratia collata eſt Angelis media diſpoſitione.

Tertia perfectiores Angeli acceperũt a Deo maiorem gratiam, quia perfectius ad Deum ſunt conuerſi, vt teſtatur Sanctus Thomas, ſecunda ſecundę, quæſtione 24. articulo tertio, ad tertium, ſed quantitas gratiæ non proportionatur conuerſioni in Deum, niſi quatenus talis cõuerſio habet rationem diſpoſitionis, ergo Angeli diſpoſuerunt ſe ad gratiam.

Conuerſ. Iv: Secundam S.Bonau.

Quarta in collatione gratiæ contrahitur quędam amicitia ſpiritualis, ſed amicitia eſt mutua conſenſio animorum, ergo in Angelis fuit conſenſus voluntatis.

Quinta per receptionem gratiæ perficitur matrimonium quoddam ſpirituale inter Deum, & animã, ſed ad matrimonium requiritur conſenſus vtriuſque partis, quando vtraque poteſt eum præſtare, ergo.

Sexta primus homo habuit motum liberi arbitrij, quo ſe diſpoſuit ad gratiam, quæ tunc fuit ipſis infuſa, etiam ſecundum D. Thomam in inſtanti ſuæ creationis, ergo etiam Angelus.

Vltima ratio ſit hæc præſupponendo quod duplex ſit modus iuſtificationis, vnus eſt quando is, qui iuſtificatur concurrit ad eam motu ſui liberi arbitrij, tanquam diſpoſitione, & alter quando concurrit iſto modo, ſed ſolum recipit gratiam, quæ ſibi infunditur a Deo, & prior modus eſt perfectior hoc ſuppoſito ſic formatur ratio. Angeli non ſunt iuſtificati modo minus perfecto, quã homines adulti, ſed homines adulti iuſtificantur priori modo, ergo etiam Angeli ſunt iuſtificati iſto modo.

Sed percõtaberis quid fuerit neceſſarium, vt Angeli ſe diſponerent ad gratiam.

Reſpondetur quod tres actus fuerunt neceſſarij. primus actus fidei ſupernaturalis in intellectu, ſecundus actus ſpei, tertius actus charitatis ſupernaturalis Dei in voluntate, ratio eſt, quia diſpoſitio creaturæ rationalis ad recipiendam gratiam conſiſtit in perfecta, & totali conuerſione actuali in Deum; hæc autem conuerſio fit actibus ipſius creaturæ, & ideò illi actus ſunt ad eam neceſſarij, qui requiruntur, vt creatura dicatur totaliter conuerſa, & omnino conuerſa in Deum, iſti autem ſunt actus fidei, actus ſpei, actus charitatis.

Id poſſet comprobari teſtimonijs ſacræ ſcripturę, & diffinitionibus Eccleſiæ, quibus in materia de iuſtificatione ſolet hoc probari reſpectu hominum, quę breuitatis cauſa omittuntur, & quamuis expreſſe non fiat mentio de Angelis, fit tamen implicitè, cum quãtum ad hoc eadem ratio ſit de hominibus, & Angelis.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angeli gratiam acceperunt ex meritis Chriſti præuiſis.

DVæ ſunt Doctorum ſententiæ, prima affirmat, ſecunda negat, prima & ſi probabilis ſit & ſuſtineri valet; ſecunda tamen probabilior videtur, quam amplectuntur Theologorum principes Sanctus Bonauentura in tertio diſtin. 13. artic. 2. quæſt. 3. & Sanctus Thomas in eadem diſt. q. 2. quos ſequuntur Paludanus, Durandus, Gabriel, & alij, qui licet affirmauerint Chriſtum Dominum habere influxum gloriæ accidentalis, & aliquarum illuminationum in Angelos, negauerunt influere gratiam in eos, & rationabiliter quidem, primo

In corpore quæſt. Auctor duas refert ſententias prima affirmat Angelis permanſuris reuelatam fuiſſe futuram permanſionem, idque loco ſpei, ratione cuius iam quodammodo beati erant, allegant pro eorum ſententia D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad literam ſic dicentem forte Deus diabolo reuelare noluit, quid facturus, vel paſſurus eſſet, cęteris vero reuelare voluit, quod in veritate manſuri eſſent.

Secunda ſententia negat Angelos permanſuros fuiſſe præuios ſuæ beatitudini, ac felicitati, & hanc amplectitur Auctor tanquam magis rationabilem, probat tripliciter, primo ratione ſic præſcientia futuræ glorificationis eſt notitia potius ad præmium, quam ad meritum ſpectans, ſed Angeli ante confirmationem erant in ſtatu meriti, quia nondum erant beati, ergo.

Secundo confirmat quia prædicta opinio magis placet magiſtro, vt patet in litera.

Tertio corroborat, quia magis conſonat verbis D. Aug. 10. de Ciuit. Dei cap. 13. dicentis quod pares fuerunt Angeli quantum ad conditiones ante lapſum.

Quarto comprobat rationibus, quæ ſunt in argumento contra prima plus eſt certificare de gloria, quam dare gratiam, nam multis confertur gratia, qui non ſunt certi de gloria, ſed Angeli etiam boni non habuerunt in ſui primordio gratiam, vt in præcedenti quæſt. dictum eſt, ergo multo magis non fuerunt certi de gloria, ſecunda Lucifer fuit plenus ſapientia, & perfectus decore inter omnes, ſed ipſe non habuit præſcientiam de ſtatu, quia non erat permanſurus, ergo nec alij habuerunt, tertia ſi reuelata fuiſſet futura permanſio, duo ſequerentur inconuenientia, primum quia diabolus poſſet quodammodo ſe excuſare de peccato ſuo, quia ſcientiam, quam alijs Angelis elargitus fuit, non habuit; alterum inconueniens eſt, quia Deus videretur ante puniſſe malos, quam mali fuerint, quod ante donum ſcientiæ ſubtraxerit, quod alijs dedit, qui ipſos non præcellebant, nec merito vitæ, nec dignitate naturæ.

Circa hanc quæſtionem quatuor ſunt diſcutienda.

primum num aliquis poſſit eſſe certus de ſua gloria, & prædeſtinatione.

Secundum num fuerit aliqua certitudo expectationis in Angelis reſpectu beatitudinis.

Tertium num certitudo expectationis tanta fuerit in Angelis, quanta eſt in viris perfectis.

Quartum num fuerit congruum Angelis bonis reuelari ſuam felicitatem.

PVNCTVM PRIMVM.

Num aliquis poſſit eſſe certus de ſua gloria, & prædeſtinatione.

Circa hoc dubium fuerunt aliqui hæretici, qui ſenſerunt, quod iuſti non ſolum ſunt certi de ſua gratia, ſed etiam de ſua gloria, & prædeſtinatione; probauerunt, quia iuſtus eſt certus de ſua gratia, & qui ſemel eſt in gratia non poteſt eam amittere, ergo eſt certus de ſua prędeſtinatione, & gloria.

Anteced. probatur quo ad vtramque partem, & primo quod poſſit eſſe certus de ſua gratia; perſuadetur ex Paulo Rom. 8. Spiritus ſanctus teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei, ſed teſtimonium Spiritus ſancti eſt certiſſimum, & excludit omnem dubitationem, ergo iuſtus eſt certiſſimus de ſua gratia, quod ſi eſt certus de ſua gratia, & qui ſemel habet gratiam, non poteſt illam perdere, ergo eſt certus de ſua prædeſtinatione, & gloria.

Secundo probatur, quo ad aliam partem, quod ſcilicet qui ſemel eſt in gratia non poteſt illam perdere, quia prima Ioann. 3. dicitur, qui natus eſt ex Deo peccatum non facit; quia ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, & paulo inferius ſubdit, ſcimus quia omnis qui eſt ex Deo non peccat.

Cęterum aduerſus hęreticos duę ſtatuuntur concluſiones.

Prima. Sine diuina reuelatione ſpeciali, nemo poteſt eſſe certus de ſua prædeſtinatione, & gloria, hæc concluſio eſt communis omnium Theologorum, præſertim Sancti Doctoris in texto vbi ſic ait, Deus aut pauciſſimis, aut nullis reuelat quantumcumque dilectis, & amicis ſe certitudinaliter glorificandos, addo quod hæc aſſertio eſt de fide definita in Concilio Trident. ſeſſione ſexta, cap. 12. & canone 15. in decreto de iuſtificatione, vbi dicitur nemo quoque quandiu in hac mortalitate viuitur de arcano diuinæ prædeſtinationis myſterio vſque adeo præſumere debet, vt certo ſtatuat omnino eſſe in numero prædeſtinatorum, probatur primo ex ſacris literis Eccleſ. 9. nemo ſcit vtrum odio, vel amore dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta, ergo; item Eccleſ. 5. de propitia peccato noli eſſe ſine metu, & habetur in Græco de propitiatione peccati noli eſſe ſecurus, item Iob. 9. ſi venerit ad me non videbo eum, & ſi abiero non intelligam, & rurſus ſi fuero ſimplex, hoc ipſum ignorabis anima mea, Prouerb. 20. quis poteſt dicere mundum eſt cor meum? & cap. 28. beatus vir, qui ſemper eſt pauidus.

Secundo probatur aſſertio teſtimonijs Patrum, nam Beati Bernardi in ſermone primo in ſeptuageſimam dicit. Quis poteſt dicere ego de electis ſum? ego de prædeſtinatis ſum? reclamante ſacra ſcriptura neſcit homo an amore, vel odio dignus ſit. Sanctus Hieronymus lib. ſecundo, contra Iouinianum, & vigilantium. Sanctus Auguſtinus in libro de bono perſeuerantiæ, Diuus Cyprianus in exhortatione ad martyrium, & alij Patres idem docent.

Tertio comprobatur ratione. Iuſtus non poteſt eſſe certus de ſua gratia, neque ſe eſſe in illa perpetuo permanſurum, ergo nõ poteſt eſſe certus de ſua prædeſtinatione, anteced. patet ex locis ſacræ ſcripturæ ſupracitatis.

Secunda aſſertio. Aliquibus fuit reuelata prædeſtinatio a Deo, conſtat ex ſacris literis, nam Abrahæ fuit reuelata ſua prædeſtinatio Geneſ. 15. noli timere Abraham, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis; item Moyſi Exodi 33. inueniſti gratiam coram me, ego oſtendam tibi omne bonum, item Heliæ 4. Reg. 20. cum ei dictum fuit, quod eſſet tollendus de medio, & collocandus in beatiori loco, Item Bea-

tiſſimæ Virgini Mariæ, cui dictum eſt ab Angelo, Aue gratia plena, & inueniſti gratiam apud Dominum, item Apoſtolis Luc. 10. gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cęlis, item D. Paulo Rom. 8. certus ſum enim, quia neque mors, neque vita poterit me ſeparare a charitate Dei, & 2. ad Timot. 4. repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus; item latroni, cui dictum eſt. Hodie mecum eris in paradiſo, item B. Franciſco, vt patet in chronicis.

His poſitis ſatisfaciendum eſt argumẽtis deſumptis ex teſtimonijs ſacræ ſcripturæ.

Ad primum reſpondetur concedendo Spiritum ſanctum teſtificari in cordibus filiorum Dei, quod Filij Dei ſunt, Rurſus concedendo teſtimonium Spiritus ſancti eſſe infallibile, ex hoc tamen non eſt conſequens, quod homo iuſtus poſſit certo ſtatuere de iuſtitia ſua, nam vt aliquis aſſentiatur teſtimonio alterius infallibiliter duo ſunt neceſſaria, vnum quod teſtimonium ſit infallibile, alterum quod conſtet de illo ei, qui aſſentitur, itaq; dicitur quod Spiritus ſanctus interdum inducit hominem iuſtum ad iudicandum, quod ſit in gratia, ſed quoniam non cognoſcit vtrum iſte impulſus ſit a Spiritu ſancto, ideo nemo poteſt certo ſtatuere de ſua iuſtitia.

Secundo reſpondetur hoc teſtimonium Spiritus ſancti eſſe conditionale, quod conſtat ex textu quod ſic habet ipſe ſpiritus teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro, quod Filij Dei ſimus, ſi filij, & hæredes, ſi tamen cõpatimur, & corregnemur, quod vero ex animo, & legitime compatiamur Chriſto, id nobis eſt ignotum.

Ad ſecundum Argumentum, quod nititur probare iuſtum, qui ſemel eſt in gratia non poſſe illã perdere, reſpondetur quod nomine filiorum Dei, & natorum ex Deo Ioannes intelligit electos, & prædeſtinatos, & peccare accipit pro permanere in peccato, & in eo vitam finire, dicit ergo, quod nati ex Deo non peccant, ideſt prædeſtinati non permanent in peccato vſque ad extremũ vitæ, quia generatio Dei, ideſt prædeſtinatio Dei illos conſeruat, ita exponit hunc locum Sanctus Bernardus ſerm. 1. in ſeptuageſimam.

Secunda reſpondetur iuxta interpretationem D. Hieronymi in ſecundo contra Iouinianum, & D. Auguſt. tract. 5. in epiſtolã Ioannis, quod natus ex Deo, ideſt iuſtus poteſt quidem peccare, ſed non quãdiu eſt iuſtus, ita vt ſimul iuſtus, & filius Dei, & peccet. Hæc parua de hac re dicta ſufficiant cum de eadem in materia de charitate, & de prædeſtinatione copioſè diſputatum ſit à nobis.

Sed percontaberis, cur Deus pauciſſimis reuelauerit prædeſtinationem, & gloriam.

Reſpondetur, quod hæc eſt ratio, quia certitudo de ſalute, & gloria eleuat in tumorem, & deprimit in torporem, ideo ſecundum ordinatiſſimam diſpoſitionem hoc factum eſt, vt regulariter non fiat talis reuelatio, ne homo poſſit eleuari per ſuperbiam, nec torpore per negligentiam deprimi.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num fuerit aliqua certitudo in Angelis reſpectu beatitudinis.

OBſeruat Sanctus Doctor reſpondens ad ſecundum duplicem dari certitudinem, alteram intellectus, alterã voluntatis, certitudo intellectus eſt duplex, quædam infallibilitatis, alia probabilitatis, prior eſt, qua aliquis ſcit aliquid, quod non poteſt falli; poſterior, quæ habetur per rationes probabiliores.

Certitudo voluntatis itidem eſt duplex, vna, quæ conſiſtit in expectando, alia in tenendo, prima eſt viatoris, ſecunda eſt comprehenſoris.

Hac duplici diſtinctione præmiſſa pono quatuor concluſiones, quarum eſt

Prima Angeli non habuerunt certitudinem infallibilitatis de ſua glorificatione, ratio eſt, quoniam huiuſmodi certitudo non poteſt haberi niſi ex reuelatione, ſed Deus illis hoc non reuelauit, ergo non habuerunt certitudinem ineffabilitatis de felicitate.

Secunda Angeli habuerunt certitudinem probabilitatis de ſua glorificatione: perſuadetur, quoniã poterant cognoſcere ex rationibus probabilibus quod aliquando gloriam conſecuturi forent, & cõijcere valebant ſe eſſe paratos ex his bonis, quæ acceperant ad beatitudinem adipiſcendam.

Confirmatur, quia effectus, qui prouenit a cauſa contingente, determinata tamen magis ad producendum effectum, quam ad oppoſitum poteſt in illa per probabilem coniecturam ſciri, & beatitudo a tali cauſa dependet, ſcilicet a libero arbitrio, determinato tamen magis ad conſequendam beatitudinem, ad quam erat natura Angelica creata, & procliuis, atque prona, ergo.

Tertia concluſio Angeli non habuerunt certitudinem tentionis, probatur, certitudo tentionis eſt beatorum, ſiue comprehenſorum, ſed Angeli a primordio non fuerunt beati, ſiue comprehenſores, vt ſupra oſtenſum fuit, ergo non habuerunt certitudinem tentionis.

Quarta Angeli habuerunt certitudinem expectationis de ſua glorificatione; perſuadetur. Certitudo expectationis innititur liberalitate Dei, & innocentiæ eiuſdem naturæ Angelicæ, ſed hæc duo habuerunt Angeli tanquam rationes probabiles, ergo.

Sed dices beatitudo non eſt ſine certitudine ſtatus, ſed Angeli boni beati erant in illo ſtatu, ergo. Minor probatur teſtimonio Diui Auguſtini lib. de fide ad Petrum Angeli ſpiritus pro eo quod rationales facti ſunt æternitatis, & beatitudinis donum in ipſa naturæ ſpiritualis creationis diuinitus acceperunt, & lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus Angeli qui in illa, qua creati ſunt beatititudine, perſeuerant, non natura poſſident, vt non mutentur cum cęteris, beatitudo autem non eſt ſine certitudine ſtatus, vnde Auguſt. ſancti Angeli æternæ vitæ ſuæ, ac beatitudinis non ſunt incerti, nam quomodo beati, ſi incerti, ergo Angeli boni præſcij erant ſuæ permanſionis.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondetur quod beatitudo duobus modis dicitur, vt ſupra docuit Auctor, vno modo dicitur ſtatus intellectualis naturæ ſine omni miſeria, & malo, & ſic poterant dici beati in illo primo ſtatu, Alio modo dicitur beatitudo, ſtatus intellectualis naturæ in delectatione ſummi boni cum certa ſcientia permanendi, & ſecundum hunc modum non erant beati: de prima beatitudine loquitur Auguſtinus in lib. de fid. ad Petrum, & ſimiliter in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus, de ſecunda verò loquitur ſuper Geneſim ad lit. in auctoritate ſupra poſita vnam cõcomitatur certa ſcientia permanſionis, alteram verò non concomitatur, vnde licet tunc in primordio non habuerint præſcientiam ſuæ ſtabilitatis, nunc tamen habent illam, quod Sanctus Auguſtinus 11. de Ciuit. Dei teſtatur ſic dicens ipſi certi ſunt ſuæ fęlicitatis æternæ.

PVNCTVM TERTIVM.

Num certitudo expectationis talis, & tanta fuerit in Angelis qualis, & quanta eſt in viris perfectis, & ſanctis in via.

DOctiſſimè ſatisfacit huic dubitationi Auctor in ſolutione ſecundi dicens, quod in Angelis fuit ſemiplena, & minus perfecta, quam in ſanctis in via & ratio eſt, quoniam certitudo expectationis in his eſt ex gratia, & meritis, in Angelis autem erat ex affectione naturæ; propterea non fuerunt certi certitudine ſpei in ipſa creatione, quoniam ſecundum placita S. Doctoris in inſtanti creationis, nec ſpem neque charitatem habuerunt.

Pro quo notandum, quod proprius actus ſpei eſt expectare ſcilicet, futuram beatitudinem, & non ſperare, cuius ratio eſt, quia ſpes tendit in bonum aliquod poſſibile nobis adipiſci bifariam.

Vno modo ſpes tendit in bonum aliquod obtinendum ſecundum virtutem propriam, & ſic ſpes dicitur ſperare tantum, alio modo ſpes tendit in bonum aliquod per virtutem alienam, & hoc propriè dicitur ſpectare quaſi ab alio eſpectare, hæc duo tangit Apoſtolus Rom. 8. dicens, ſi quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus.

Secundo notandum, quod actus ſpei non ſolum eſt expectatio, ſed eſt certa, & ineffabilis, ſi quidem ſpes ſupponit facultatem, & facit certitudinem perueniendi in futuram beatitudinem, quod primo auctoritate Apoſtoli 2. ad Timoth. 1. oſtenditur ſcio cui credidi, & certus ſum &c. & iterum repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, itaque ipſe per ſpem duplicem habet certitudinem, primo de illo, in quem ſperabat, vnde dicebat ſcio cui credidi &c. ſecundo de illo bono, quod expectabat dicens, repoſita eſt mihi.

Secundo ratione hoc idem probatur, nam ſicut natura directa ab intellectu diuino certitudinaliter vnum quodque mouente ad ſuum finem certitudinaliter & infallibiliter operatur, & tendit in ſuum finem, ſic ſpes directa à Dei cognitione, quæ habetur per fidem in æterna beatitudine, de qua eſt ſpes certitudinaliter, & infallibiliter mouetur, & tendit, vnde ſicut fides innititur primæ veritati, quæ fallere non poteſt, ita ſpes innititur ſummæ liberalitati, quæ deficere non valet.

Tertio notandum, quod ſpes dicitur ex gratia, & meritis prouenire, non quidem quantum ad ipſum habitum ſpei, eo quod ipſe habitus ſpei, per quam aliquis expectat futuram beatitudinem, non cauſatur ex meritis, ſed purè ex ipſa gratia Dei: eſt enim habitus infuſus, vt fides, & charitas: ſed dicitur ſpes prouenire ex gratia, & meritis præcedentibus quantum ad duo, primo quantum ad actum ſpei formatæ, quatenus Dei gratia, & præcedentia merita producunt actum ſpei, ſecundo quantum ad obiectum ſcilicet, quantum ad rem ipſam expectatam, pro vt aliquis ſperat ſe beatitudinem adepturum ex Dei gratia, & meritis præcedentibus, & hoc ſibi vult Auctor cum ait certitudinem expectationis in viris perfectis eſſe ex gratia, & meritis, in Angelis autem ex affectione naturæ, eo quia capaces rationis, & in tã nobili natura ſe factos videbant, & nullam habere ad malum pronitatem.

Obijcies Angeli erãt propinquiores ad gloriam, quam viri perfecti in hac valle miſeriarum conſtituti, ergo ſaltem tantam certitudinem, vel maiorem, quam nos habebant, ſed nos habemus certitudinem ſpei, ergo.

Reſpondet Auctor Angelos fuiſſe propinquiores bifariam intelligi poteſt, vno modo quantum ad ſtatum, alio modo quantum ad meritum, primo modo erant propinquiores, quia medij erant inter gloriã, & miſeriam, ſecundo modo non erant propinquiores, quinimo magis diſtabant, quoniam non dum habebant pignus gloriæ vel primitatis ſpiritus, ſicut habent viri ſancti in hac vita.

PVNCTVM QVARTVM.

Non fuiſſe congruum Angelis bonis reuelari ſuam fęlicitatem.

PLuribus rationibus propoſitum probare conabimus, prima ſi Angeli præſcij fuiſſent ſuæ conuerſionis, confirmationis, & ſtabilitatis in primo inſtanti ſuæ creationis, neceſſario permanſiſſent, & ſi neceſſario permanſiſſent, permanere non fuiſſet imputatum ad meritum, ergo non meruiſſent beatitudinem, quod non eſt aſſerendum.

Secunda non videtur congruum, quod ſit diſeretio inter Angelos non præcedenti merito, vel demerito ſecundum hunc ordinem, quem videmus, ergo cum à primordio, nec boni meruerint, nec mali demeruerint, non videtur conſentaneum, quod Deus reuelaſſet aliquid futurũ Angelis, qui permanſerunt nihil reuelando his, qui ceciderunt: hinc D. Aug. 11. ſuper Geneſim dicit, quo merito ante ſuum peccatũ diabolus cum ſocijs ſuis à cęteris Angelis diſcretus fuerit, vt ipſe ſui caſus futuri eſſet ignarus, illi certi permanſionis ſuæ, quaſi dicatur, cum nullum præceſſerit meritum, quo eſſent diſcreti hi, ab illis non debuit inter eos huiuſmodi diſcretio eſſe.

Tertia ſi Deus reuelaſſet alijs futura ad ipſos pertinentia, & non diabolo, & ſocijs eius, videretur quod Deus prius aliquem puniret, quam ille peccaret, quod non videtur conueniens, nam D. Aug. in eodem

Digitized by Google

eodem 11. ſic ait nunquid ille, id eſt, Deus prius vltra fuit, quam iſte, id eſt, quam Diabolus peccator? abſit, neque enim vt ſubdit Deus innocentes damnat, at quoddam punire fuiſſet ſi Angelis permanſuris reuelata fuiſſet ſua confirmatio, ſtabilitas, & fęlicitas.

Quarta. Omnes Angeli à primordio habuerunt quamdam æqualitatem, quia omnes fuerunt in quadam beatitudine innocentiæ, nam & ipſe Diabolus in illa beatitudine fuit ſimul cum alijs Angelis, ſed ſi reuelata fuiſſet futura beatitudo non habuiſſent æqualitatem beatitudinis, imò boni fuiſſent à principio beatiores, quam qui erant futuri mali propter certitudinem ſpei obtinendi beatitudinem.

Nec ad contrariùm mouere debet, quod Auguſt. 11. ſuper Geneſ. longe ante medium ait, an dicemus hoc Deum Diabolo reuelare noluiſſe, cum adhuc eſſet Angelus bonus, vel quid facturus, vel paſſurus eſſet, cęteris vero reuelaſſe quod eſſent in æternum in veritate manſuri, quia vt dicit S. Doctor in textu Auguſt. loquitur, aut opinando, aut dubitando, aut inueſtigando. Dices quod habere cognitionem aliorum videtur minus conueniens naturæ Angelicæ, quam habere cognitionem ad ſe pertinentium, ergo ſi Deus ab initio conditionis naturæ Angelicæ impreſſit eis cognitionem aliarum rerum, multo magis impreſſit eis cognitionem ſpectantium ad ipſum Angelum, & potiſſimum quantum ad Angelos beatos, quibus reuelare ſuum ſtatum non erat impietas, ſed pietas.

Reſpondet Auctor non eſſe ſimile, quia cognitio vniuerſi ſpectat ad perfectionē naturalis cognitionis, ſed certa cognitio ſui ſtatus ſpectat ad pfectionem glorię, & ideo ſolum debet dari, quando in ſtatu tali ponitur, à quo cadere nō poteſt.

Nota quod magis congruum fuit reuelare Angelis ea, quæ pertinebant ad eſſentialem mundi perfectionem, quam ad ipſorum permanſionem, quia cognoſcere perfectionem mundi magis conſonare videtur perfectioni naturæ, ſcire autem certitudinaliter ſuam permanſionem magis conſonare videtur perfectioni gloriæ; Angeli autem non fuerunt in gloria, ſed creati fuerunt in natura perfecta naturali perfectione.

Obijcies. Angeli aut ſuam conuerſionem certitudinaliter præſciebant, aut credebant, ſed non credebant, quia fides eſt ænigmatica cognitio, & ipſi ænigmaticam cognitionem nō habebant, ergo eam ſub certitudine præcognoſcebant.

Reſpondetur, quod boni ſuam conuerſionem nō certitudinaliter præſciebant, neque credebant loquendo de credere, qui eſt articulus fidei, ſed probabiliter omnia opinabantur ex hoc, quod capaces rationis, & in tam nobili natura ſe factos videbant, & nullam ad malum punitatem habere.

Argumentaberis quod dolor, vel pęna non debet præcedere culpam, ſed magna pœna eſt incertitudo de ſalute propria, vt vult D. Gregorius ſuper illo verbo Iob. 3. viro cui abſcondita eſt via.

Reſpondetur quod coniectura, quam habebant de beatitudine obtinenda timorem, & anxietatem auferebat ab ipſis, cum enim non poſſent miſeriam ncurrere niſi volendo, & cum non haberent paſſiones, vel legem membrorum, vel aliquid ſimile obſiſtens ne in voluntate recta perſeuerarent, rationabiliter non debebant de miſeria timere.

Secundo reſpondetur, quod condecentia bonitatis Dei non permiſiſſet pro illo ſtatu in eis oriri aliquem timorem.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli mali præſcire potuerint ſuum caſum.

NOtandum, quod caſus quadrupliciter accipi valet, vno modo nominaliter, & ſic dicitur caſus vel actiuè, à quo aliud cadit, ſicut nominatiuus caſus, vel paſſiuè, quod cadit ab alio, ſicut cæteri caſus, & hoc modo accipiet Philoſophus in anteprædicamentis, dum dicit denominatiua dicuntur, quæcumque ab aliquo caſu differentia, alio modo ſumitur caſus Phyſicè, vt diſtinguitur contra fortunam, & ſic accipit Ariſt. 2. Phyſ. cum dicit, quod caſus eſt in his, quæ accidunt præter intentionem in agentibus à natura, tertio modo ſumitur moraliter, & ſignificat ruinam, & miſeriam, quarto modo Theologicè, & ſic eſt deiectio à ſtatu ſuo, qui in Angelis eſt multiplex, primus eſt à ſtatu innocentiæ, ſecundus à ſtatu gratiæ, quam accepiſſent, niſi obycem poſuiſſent, tertius à ſtatu gloriæ, quam habuiſſent ſi conuerſi fuiſſent, quartus à cęlo Empyreo in locum aeris caliginoſum, quintus ab aere caliginoſo in profundum inferni.

Vlterius notandum, quod apud Theologos caſus propriè ſignificat peccatum, quo quis cadit à rectitudine virtutis, & eſt duplex, alter reſeruatus, alter non reſeruatus.

His notatis ſoluitur quæſtio duabus concluſionibus, quarum eſt

Prima, Angeli mali non fuerunt preſcij ſui caſus; probatur tali ratione. Præſcire caſum eſt futurum contingens ſcire, ſed nullus intellectus creatus poteſt certitudinaliter ſcire futura contingentia ex ſe ipſo, ergo.

Minor probatur ſolius Dei eſt ſcire certitudinaliter futura contingentia, cuius ratio eſt, quia notitia Dei non dependet à re creata, notitia autem intellectus Angelici dependet à re.

Comprobatur rationibus, quæ immediatè poſt titulum quæſt.

Prima Deus non poteſt facere contra ordinem iuſtitiæ diuinæ, ſed ſi reuelaſſet Angelis malis ſuum caſum, feciſſet contra ordinem iuſtitiæ, quia pęna præceſſiſſet culpam, ergo: confirmatur, omnis certa cognitio futuræ pęnæ, & miſeriæ eſt pęnalis, ſed ſi Angelus certitudinaliter ſciuiſſet, ſe eſſe peccaturum, cum certo iudicio cognouiſſet peccatum eſſe puniendum, & peccatorem à Deo ſeparatum eſſe miſerū, habuiſſet & præcognitionem certam ſuæ miſeriæ, ergo pęna præceſſiſſet culpam.

Secunda ſi Deus Angelis, qui futuri erant mali, certam præſcientiam de ſuo lapſu, & irreparabilitate dediſſet, ipſos deſperare coegiſſet, ſed Deus non poteſt eſſa cauſa, vt aliquis de ſalute deſperet, ergo.

Tertio trahitur ex D. Anſelm. in lib. de caſu diaboli cap. 21. qui ſic arguit, ſi adhuc in bona voluntate ſtans præſciebat ſe caſurum, aut volebat, vt ita fieret, aut non volebat, ſi cum præſcientia voluntatē habebat aliquando cadendi iam

ipſa

Digitized by Google

ipſa mala voluntate acciderat, non ergo volendo cadere prius ſciuit ſe caſurum, aut ſi præſciebat ſe caſurum, & nolebat, tantum miſer erat dolendo, quantum ſtare volebat, & tanto iuſtior erat, quanto magis volebat ſtare, & quo erat iuſtior, eo debebat eſſe felicior, ergo ſi nolendo præſciebat ſe caſurum, tanto erat miſerior, quanto debebat eſſe felicior, quod non conuenit.

Quarta ratio ſumitur ex magiſtro. Si Angeli mali præſciuerunt, aut ergo vitare voluerunt, & non potuerunt, aut vitare potuerunt, & noluerunt, ſi primum miſeri fuerunt, ſi ſecundum ſtulti, & maligni, ſed quodlibet iſtorum eſt impoſſibile, ergo impoſſibile eſt, quod præſcij fuerint ſui caſus.

Secunda concluſio. Deus non potuit de potentia ordinaria reuelare Angelis malis ſuum caſum; perſuadetur ſic, nam huiuſmodi præcognitio habet annexam culpam, & miſeriam, quoniam aut ſibi placeret quod haberetur, & ita eſſet impius, aut diſpliceret, & ſic eſſet miſer, ſed vtrumq; eſt Deo impoſſibile, & inordinatum ſiue innocenti infligere pœnam, ſiue innocentem, vt innocens eſt, habere culpam, ergo Deus de potentia ordinaria non potuit reuelare Angelis malis ſuum caſum.

Pro explicatione quæſtion. quinque ſunt examinanda.

Primum num ſi Deus alicui reuelaret ſuam reprobationem, ſeu damnationem, teneretur adhuc ille homo ſperare beatitudinem.

Secundum num Deus reuelare potuerit caſum Angelis malis.

Tertium num Angeli mali caſum præſcire potuerint per coniecturam.

Quartum ſi Lucifer præcidit ſuum principatum, cur & caſum non præſciuerit.

Quintum ſi Christus Dominus Petro reuelauit caſum, cum dixit ter me negabis, cur non potuit reuelare caſum Diabolo.

PVNCTVM PRIMVM.

Num ſi Deus alicui reuelaret ſuam reprobationem teneretur adhuc ille homo ſperare beatitudinem.

Ratio dubitandi eſt, quia Auctor in ſecundo argumento ait, quod ſi Deus reuelaſſet Angelis malis certam præſcientiam de ſuo lapſu ipſos deſperare coegiſſet.

Satisfacit huic dubitationi quatuor concluſionibus. Prima de potentia Dei ordinaria non poteſt fieri talis reuelatio, ratio eſt, quia lex communis ſperandi obligat omnem hominem, quamdiu eſt in hac vita, ergo non reuelabitur oppoſitum eius.

Secunda concluſio. Si de facto fieret alicui talis reuelatio, intelligenda eſſet ſecundum Prophetiam cominationis, ſicut Niniue facta eſt, adhuc 40. dies, & Niniue ſubuertetur.

Tertia. Admiſſa tali reuelatione ex certa præſcientia Dei, tunc ille homo non tenetur velle ſuam damnationem abſolutè, ſed ſuppoſito ordine diuinæ iuſtitiæ, quæ peccatores punit in æternum, niſi pœnitentiam agant, & ratio eſt, quia ipſemet Deus non vult damnationem alicuius abſolutè loquendo, ſed vult damnationem præſuppoſita culpa ex parte hominis, ergo homo non tenebitur abſolutè velle damnationem ſuam.

Quarta. Admiſſa tali reuelatione, ſiue de potentia Dei ordinaria, ſiue abſoluta ille homo non tenetur ſperare beatitudinem, probatur duobus medijs, primo ſpes diffinitur certa expectatio futuræ beatitudinis, at hanc expectationem ille homo habere non poteſt, ergo neque ſpem.

Minor probatur illa certa expectatio eſt in iudicio intellectus, ſed ille homo habet certum iudicium de oppoſito, ſcilicet, quod non ſaluabitur, ergo nullo modo poteſt habere certam expectationem futuræ beatitudinis.

Secundo ſpes innititur diuinæ promiſſioni, ſed ipſemet Deus, qui promiſit in communi hominibus beatitudinem, reuelat certo illi homini, quod non aſſequetur promiſſum, quoniam ille homo tenetur credere Deo reuelanti oppoſitum eius.

Sed dices, quod Deus de facto reuelauit aliquem hominem, ſcilicet Antichriſtum eſſe condemnandũ, & probabiliter creditur, quod ipſe Antichriſtus cognoſcet ſuam damnationem in ſacris literis reuelatam.

Reſpondetur duplici reſponſione, prima ſecundum aliquos, quod fortaſſe Antichriſtus non habebit talem reuelationem.

Secunda quod non credet tali reuelationi, ita vt omnino certus fiat de ſua condemnatione, quocirca peccabit non ſperando, ſicut peccabit non credendo Chriſtum eſſe filium Dei viui.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Deus reuelare potuerit caſum Angelis malis.

Diſtinguendum eſt de potentia Dei abſoluta, ſcilicet, & ordinaria, & penes hanc duplicem potentiam duæ ſunt ponendæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima Deus de potentia abſoluta potuit reuelare caſum Angelis malis, patet quia nullam implicat contradictionem.

Quod ſi dicas, quod tunc Angeli fuiſſent in miſeria, vel in pœna. Reſpondetur dupliciter.

Primo: quia Deus poterat facere ne dolor ſequeretur, nam beati nollent nos peccare, & tamen nobis peccantibus minimè triſtantur, Dæmones etiam quamuis optent, vt peccemus, nobis tamen peccantibus non gaudent, quia damnati non ſunt gaudij participes.

Secundo reſpondetur, quod Angelus potuiſſet nolle peccatum, & nolle damnari & tunc nullus ſecutus fuiſſet dolor, nam poterat Angelus intelligere eſſe dictum reuelatum per comminationem, vt patet exemplo Ezechiæ, & Niniuitarum.

Secunda concluſio Deus de potentia ordinaria non potuit reuelare Angelis malis ſuum caſum concluſio eſt Auctoris in textu, & probatur primo auctoritate D. Aug. 11. ſuper Geneſim, vbi ait, quod nec ſui caſus diabolus præſcius eſſe potuit, quoniam ſapientia pietatis eſt fructus, ſed non habuit pietatem, ergo nec habuit illam ſapientiam.

Confirmatur, quia Deus reuelat, & dat nobis ſapien-

Digitized by Google

ſapientiam ad futurum; & non ad damnum.

Item Anſelmus de caſu diaboli cap. 21. quia rationalis erat, potuit intelligere, quod iuſtè puniretur, ſi peccaret, ſed quoniam iudicia Dei abyſſus multa, & inueſtigabiles viæ eius, nequiuit comprehendere quod Deus faceret, quod iuſte facere poſſet.

Præterea idem Anſelm. videtur non poſſe præſciri, quod poteſt futurum non eſſe, nec poſſe non eſſe futurum, quod præſcitur, quaſi dicat, quod eo ipſo, quod caſus diaboli potuit non eſſe, non potuit præſciri à diabolo, quia ſi Diabolus ipſum præſciuiſſet, neceſſario eueniſſet; nam ſcientia eſt eorum, quæ non poſſunt aliter ſe habere, vt docet Ariſt. primo poſt.

Vide D. Aug. de corruptione, & gratia, & B. Bernardum de gradibus humilitatis.

Comprobatur ratione. Scientia non eſt niſi cum aliquid certa ratione intelligitur, ſed quod poteſt non eſſe, non poteſt certa ratione intelligi eſſe, potuit autem eſſe, vt non caderet Lucifer, quare non potuit tunc certa ratione caſum ſuum intelligere, ergo neque ſcire, ergo neque præſcire.

Amplius ſi Deus reuelaſſet ei ſuum caſum, fuiſſet prius infelix, & miſer quam peccaret, & fuiſſet miſerior, quam fuerit ex reuelatione Dei, quia prius miſeria incepiſſet, quam inceperit, incepit enim miſeria Diaboli in ſuo caſu, ſed hoc modo incepiſſet ante caſum, non eſſet ergo talis cognitio ex pietate, ſed ex ſeueritate.

Dices Deus reuelare potuit Angelis, qui futuri erant beati, futuram conuerſionem, ergo à ſimile illis, qui futuri erant mali, reuelare potuit ſuam auerſionem. Reſpondetur non eſſe ſimile de reuelatione permanſionis, & damnationis, quia illa inconuenientia, quæ ſequerentur, ſi futuris malis reuelaſſet ſuam damnationem non fuiſſent ſecuta, ſi futuris beatis reuelaſſet ſuam confirmationem.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli mali potuerint præſcire caſum certitudinaliter per coniecturam.

DIcendum, quod quamuis boni Angeli poterant per coniecturam credere ſe beatitudinem habituros, Angeli tamen mali non potuerunt eſſe præſcij ſui caſus per coniecturam, probatur per Anſelmum. Quamdiù Diabolus rectam voluntatem habuit, voluit in tali voluntate perſeuerare, quia ſi noluiſſet perſeuerare, ſtatim à recta voluntate cęcidiſſet: ex hac auctoritate poteſt tale ratiocinium deduci, quamdiu quis in recta voluntate vult perſeuerare, non poteſt rationabiliter ſuſpicari ſe non rectè volendo caſurum, ſed Angelus quamdiù non cecidit in recta voluntate ſtetit, & in recta voluntate perſeuerare voluit, vel ſaltem oppoſitum non voluit, nõ ergo potuit coniecturare ſe caſurum rectam voluntatem dimittendo.

Confirmatur. Illud ſcitur per coniecturam, quod eſt magis ad vnam partem, quàm ad alteram, ergo quod non poteſt fieri niſi volendo, ſi perſiſtatur in voluntate recta, magis eſt coniectura, quod non cadat, quàm quod cadat, igitur quamdiù Diabolus ſtabat in voluntate recta non poterat certitudinaliter ſcire ſe caſurum, imò magis ſciebat hoc modo ſe non caſurum, cum in bona voluntate ſemper perſiſteret ante caſum.

Præterea non poterant per coniecturam præſcire ſuum caſum, quia eorum natura erat inſtituta ad bonum, & non ad malum.

Dices, quod Angeli mali poterant ſcire, quod erant naturæ mutabilis, & quod poterant cadere.

Reſpondetur concedendo, ſed ſe caſuros, nec ſcire poterant certitudinaliter, nec per coniecturam, neque ſecundum hũc ordinem, quam videmus fuit congruum, quod hoc Deus ſibi reuelaret.

Notandum, quod contingentia ſunt *triplicia*, quædam ſunt magis in alteram partem, quędam minus, & quædam ad vtrumlibet, contingentia, quæ ſunt magis ad alteram partem, ſciri poſſunt per coniecturam, quę verò ſunt ad vtrumlibet, & multò magis, quæ ſunt minus ad vnam partem, per coniecturã ſciri non poſſunt, de talibus enim ſciri poteſt, quod poſſent eſſe, ſed quod erunt, nec certitudo, neque coniectura adhoc haberi valet.

Obijcies, quod Aug. in quęſtionibus vet. teſt. præuidit, quod ad accuſationem eius factus eſt homo, ſed ſi pręuidit accuſationem ex parte hominis, accuſatio autem non eſt niſi de culpa, ergo præuidit culpam ſuam, & caſum ſuum.

Reſpondetur dictum Auguſt. intelligitur poſt caſum ſuum, non ante.

PVNCTVM QVARTVM.

Si Lucifer præuidit ſuum principatum, cur & caſum non præuiderit.

HÆc dubitatio ortum habet ex verbis D. Bernardi de gradibus humilitatis tractans illud Iſaiæ 14. ponam ſedem meam ad aquilonem, inquit, quod Lucifer præuidit ſuper malos principatum habiturum, cui dubitationi Sanctus Doctor in ſolutione ſecundi ſatisfacit duplici reſponſione.

Prima eſt, quod Dominus potuit reuelare diabolo dominium, & non præcipitium, quoniam dominium illud non habet de neceſſitate annexum præcipitium, poteſt enim aliquis malus dominari bonis; adducit exemplum de Patriarcha Ioſeph, qui vidit ſuum principatum, & non venditionem.

Secunda reſponſio eſt, ſecũdum placita quorumdam, qui exiſtimarunt illud, quod dictũ eſt ad aquilonem verbum eſſe Prophetæ, diabolus enim volebat præeſſe, & alijs ſedem dominationis ſuæ præponere, & Propheta prædicens, quod euentum ſibi fuerat, dicit aquilonem, & in hoc ſignans malos, ſed prima reſponſio magis videtur ad rem: pro cuius declaratione obſeruandum, quod non quicumque præuidet aliquid, præuidet omnem modum, ſecundum quem habeat hoc cõtingere, adducitur ab Auctore exemplum de Ioſeph, qui præuidit in ſomnis ſe habiturum dominium ſuper fratres, ſed neſciuit quomodo hoc deberet effectui mancipari, nec tamen credendum eſt tantum Patriarcham in ſuperbiam incidiſſe, ſed vt eius exemplo pateat, quòd hi,

qui

Digitized by Google

qui futura præuident, ſpiritu Prophetiæ, & ſi non omnia, non ideo tamen peccandi ſunt nulla vidiſſe, ſic, & ſi diabolus ſciuit ſe habiturum Dominium, neſciuit tamen quomodo hoc fieret.

Et pro clariori intellectu aduertendum, quod quando aliquid eſt quodammodo neceſſarium, & poteſt ex duobus cauſis contingentibus euenire, poteſt ſciri ab Angelo illud futurum eſſe, ſed neſcietur quomodo fiet, nam poſito, quod Lucifer fuerit de ſuperiori ordine, ſi ſtetiſſet, habuiſſet principatū ſuper alios Angelos, quia illuminationes deſcendūt ab Angelis ſuperioribus in inferiores, ſi non ſtetiſſet, ſicut non ſtetit, habuiſſet ſicut habuit principatum ſuper Angelis cadentibus, vnde videndo ſe habere ſplendidiora naturalia, quam alios, potuit ſe cogitare habiturum fore aliquem principatum ſuper alios, ſed quod hoc haberet cadendo, vel ſtando certitudinaliter ſcire nō potuit, nihilo ſetius potuit magis coniecturam habere, quod hoc obtineret ſtādo, quam cadendo.

Vlterius notandum, quod videre principatum, & videre præcipitium non eſt ſimile, quia videre principatum non importat ſecum pœnam, ſed potuit videre principatum rectè, & non rectè, ſicq; huiuſmodi cognitio ſpectabat ad primum ſtatum, ſed videre præcipitium, quo ad hoc, cum importet ſecum pœnam in eo, qui punitur, pœna autē non præcedit culpam, illa cognitio, ſiue præuiſio non congruebat primo ſtatui Angelorum.

Amplius aduertendum, quod præuidendo dominium ſuum ſuper malos, non potuit neceſſariò videre caſum ſuum, eſt enim duplex dominatio, vna, quā peccator ſubijcitur diabolo in ſequendo volūtatem eius, vel ſuggeſtionem, quæ nō eſt ſine peccato Diaboli præcedente, alia eſt dominatio, quæ eſt in Angelo ex conditione naturæ, vel ex dono gratiæ, & hanc poterat præuidere ante caſum ſuum, & ſic poteſt intelligi dictum Bernardi.

PVNCTVM QVINTVM.

Si Chriſtus Dominus reuelauit Petro caſum, cum dixit ter me negabis, cur non potuit reuelare caſum diabolo.

Dicendum, quod non eſt par ratio, quoniam reuelatio facta Petro fuit de caſu ad tempus, non de caſu perpetuo, reuelatio autem de caſu ad tempus ordinatur ad hoc, quod homo fortior, & humilior reſurgat poſt pœnitentiam, reuelatio vero de caſu perpetuo magis ad oppoſitum ordinatur, vnde lapſus Petri erat reparabilis, non autem lapſus Angeli.

Nota quod non eſt ſimile de hominibus, & Angelis, nam homines cadētes poſſunt reſurgere, ideo ex eo quod prædicitur caſus, non coguntur deſperare.

Sed magis materiam habent, vt humiliores fiant, ſed ſi Angelus, quibus non eſt locus pœnitentiæ poſt caſum, prædiceretur caſus, haberent materiam deſperandi.

Secundo dicitur, quod licet Deus ſic prædiceret ei, non tamen poterat prædicere caſum ſuum, quia ſicut prædixit per Ionam Niniuitis de ſubuerſione Niniuæ ſpirituali, tamen ipſi intelligebant de ſubuerſione corporali, & ſub conditione ſi non pœniterent, ita poſſet intelligi dictum Domini ſub conditione niſi ipſe caueret, & ideo non eſſet certus de ſua damnatione.

Tertio dicitur, quod Petro non reuelauit, ſed prędixit, vnde Petrus non intellexit ſimpliciter, ſed ſub conditione.

Quarto additur, quod Petrus non bene aduertit, vſque ad lapſum.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quales creati fuerint Angeli, quantum ad cognitionem matutinam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli cognitionem matutinam habuerunt in ipſa creatione.

Nota quod Sanctus Auguſtinus lib. 4. ſuper Geneſ. duplicem cognitionem aſſerit eſſe, alteram matutinam, aliam veſpertinam, quam ipſe accepit ex primo Gen. vbi dicitur factū eſt veſpere, & mane dies vnus, vbi per diem intelligit cognitionem Angelicam, & per mane, & veſpere cognitionem matutinam, & veſpertinam, cognitionem matutinam appellat cognitionem rerum in verbo, cognitionem vero veſpertinam cognitionem rerum in propria natura, ſiue in ſe ipſis.

In corpore quæſt. duas refert Auctor ſententias, prima diſtinguit, dum quæritur vtrum Angeli à principio creationis cognitionem matutinam habuerint, aut intelligitur de omnibus, aut de aliquibus Angelis, & reſpōdet per duas concluſiones, quarum eſt

Prima. Si ſermo ſit de omnibus Angelis, non omnes habuerunt cognitionem matutinam, probat, quia Lucifer nunquam habuit eam, cum non viderit diuinam lucem in ſe ipſa.

Secunda ſi ſermo ſit de aliquibus, habuerunt eam; probat, nam ſimul tempore ſunt creati, & ad Deum per gratiam conuerſi, atque in eodem inſtanti ſunt formati, & à tenebris diuiſi, ac res omnes cognouerunt in ipſo verbo.

Auctor non approbat hanc ſententiam, eo quia Sanctus Auguſt. ſuper Geneſ. 4. teſtatur fuiſſe moram inter creationem, & lapſum, ideoque ante non fuiſſe diſcretionem, ita vt aliqui lux, & alij tenebræ eſſent.

Secunda ſententia, quam ſequitur Auctor, præmittit duas diſtinctiones, & ex illis elicit concluſiones, prima diſtinctio eſt, cognoſcere in verbo contingit dupliciter vno modo perfectè, videlicet, intuendo ipſum verbum in ſe, & alia in verbo, Alio modo imperfectè ſuſcipiendo illuminationem à verbo. & in illa ſuſceptione cognoſcere alia, prior cognitio beatos facit, ſecunda fuit innata, quæ in dæmonibus remanſit, ſed obſcurata per culpam.

Secunda diſtinctio Angelorum eſſe lucem biſariam dici valet, vno modo propter irradiationem à ſuprema luce manantem ſecundum ſtatum naturæ, per quam irradiationem cognoſcunt res in proprio genere cognitione, quæ veſpertina

ſpertina

Digitized by Google

ſpertina nuncupatur, & prout res ad Deum referuntur, dicitur matutina. Alio modo Angelus dicitur lux propter irradiationem prodeuntem à ſumma luce ſecundum plenitudinem gratiæ conſumatæ, ſeu gloriæ, qua Angeli dicuntur illuminati, vt beatè, ſapienterque viuerent, & hæc propriè appellatur cognitio matutina.

Ex his duabus diſtinctionibus, quatuor eliciuntur concluſiones.

Prima Angeli non habuerunt cognitionem matutinam perfectam in creatione: perſuadetur ſic. Cognitio matutina perfecta eſt intuitiua, ſpectans ad ſtatum gloriæ, ſed in creationis primordio Angeli non fuerunt beati, ergo non habuerunt cognitionem matutinam perfectam.

Secunda concluſio Angeli in creatione habuerunt cognitionem matutinam imperfectam: probatur, quia Deus indidit ipſis omnium ſpecies, & lumen expandit ſuper mentes eorum, quo cognoſcerent facta, & facienda.

Tertia concluſio Angeli in creatione fuerunt lux. primo modo patet: quia fuerunt repleti ſapientia, per quam cognoſcerent res in proprio genere, quæ dicitur veſpertina, & referrent ad Deum, quæ nuncupatur matutina.

Quarta concluſio. Angeli in creatione non fuerunt lux, ſecundo modo probatur ſic. Angeli hac luce irradiati fuerunt, vt ſapienter, beatèque viuerent, ſed Angeli à principio non fuerunt beati, ergo.

Ad intelligentiam huius quæſt. quatuor expendentur.

Primum matutina, & veſpertina Angelorum cognitio quid ſit.

Secundum, quænam iſtarum cognitionum ſit prior, matutina, non veſpertina.

Tertium num Lucifer, & ſequaces cognitionem matutinam habuerint.

Quartum quid intellexerit Sanctus Auguſtinus per cognitionem matutinam.

PVNCTVM PRIMVM.

Matutina Angelorum, & veſpertina cognitio quid ſit.

Communis Theologorum ſententia eſt diſtinctionem cognitionis matutinæ, & veſpertinæ introductam eſſe à D. Auguſtino cap. 4. ſuper Geneſ. ad lit. & 11. de Ciuit. Dei cap. 7. 29. & 30. & ad Oroſium; exiſtimauit enim Deum omnia ſimul condidiſſe iuxta illud Eccleſ. cap. 18. qui viuit in æternum creauit omnia ſimul, Moyſes autem, vt rudi populo creationem exponeret, dixit per ſex dies res creatas fuiſſe, vnde dies illi non fuerunt veri, & naturales, vt noſtri, ſed metaphorici, & exponit Auguſt. de Angelica cognitione comparata cum ſex rerum generibus, quę ſex illis diebus dicuntur creata. Primus itaque dies fuit cognitio, qua Angelus ſe ipſum, & ea, quæ ante ſecundum diem narrantur, facta cognouit primo, vt verbo, & deinde in proprio genere. Secundus vero fuit cognitio, qua Angelus cognouit firmamentum, diuiſionemq; aquarum, quæ ſunt ſuper firmamentum ab ijs, quæ ſunt infra firmamentum primo in verbo, deinde in proprio genere, ita de cæteris rebus, quæ ſequentibus diebus narrantur factæ, quaſi vnus, & idem dies, quò omnia ſimul ſunt facta repetitus, ſeu diſtinctus, ita duplici, aut triplici illo genere cognitionis Angelicæ comparatione rerum illarum diuerſarum, quas Deus condidiſſe ſcribitur, ſint illi ſex dies.

Nota quòd cum D. Auguſt. ponit duplicem Angeli cognitionem, ibi intendit diuidere diem à nocte, ſecundum quod ſit huiuſmodi diuiſio Geneſ. 1. cum dicitur Deus diuiſit lucem à tenebris, & vult, quod cognitio Angeli dicatur dies, cuius ſunt duæ partes, mane ſcilicet, & veſpere cognitionem comparat diei, vel luci, & ignorantiam nocti, vel tenebris, & cum mane ſit principium diei, & veſpera finis, vult quod cognitio Angelica in verbo dicatur matutina, & cognitio eius, vel rerum in ſe ipſo, vel rerum in proprio genere appelletur veſpertina.

Eſt itaque cognitio matutina cognitio rerum in verbo, Veſpertina autem cognitio earundem rerũ in propria natura, ſiue in ſe ipſis.

Sed quæres, cur cognitio rerum in verbo matutina dicatur cognitio rerum, in primo genere veſpertina vocetur.

Reſpondetur ſecundum Alex. Alenſ. par. 2. q. 23. quod iſta eſt ratio, quia cognitio rerum in verbo eſt tanquam in principio rerum, & ideo matutina nuncupatur, mane enim eſt principium diei, at cognitio rerum in propria natura, ſiue in creatura, quoniam, vt creatura eſt in declinatione, & caſu, eſt vt hora veſpertina, propterea cognitio veſpertina nominatur.

Additur, quod cognitio rerum in verbo eſt clara, & perfectiſſima, quę autem habetur rerum in ſe ipſis per ſpecies concreatas, vel acquiſitas non eſt clara, & adeo perfecta, idcirco illa matutina, hæc autem veſpertina appellatur.

Sed percontaberis priuſquam Gen. 1. fieret mentio de mane, & veſpere, iam erat dies diſtinctus à nocte, & ſimiliter in confirmatione Angeli cognitio eius fuit diſtincta ab ignorantia, cur igitur tunc cognitio Angeli non dicitur diurna.

Præterea cum meridies ſit quaſi media pars inter mane, & veſperam, cur non ponitur tertia differentia cognitionis, quæ meridiana dicatur.

Ad primum reſpondetur eam cognitionem poſſe vtique appellari diurnam, vt teſtatur D. Aug. 11. de Ciuit. Dei cap. 29. in verbo cognoſcunt Angeli, tanquam diurna cognitione, in ſe ipſis tanquam veſpertina, & in 4. lib. ſuper Gen. ad lit. cognitio, quæ in verbo eſt ad diem pertinet, quæ eſt in ſe ipſis ad veſperam.

Ad ſecundum quæſitum reſpondetur non oportere dari tertiam cognitionem, eo quia Angelus nõ poteſt cognoſcere res niſi duobus modis, vno modo in creatore, alio modo in creatura, & hoc vel cognoſcendo in ſe ipſo res, vel in proprijs generibus; prima quidem cognitio matutina dicitur, ſecunda vero veſpertina.

Dices, quod Aug. ponit, quod Angelus cognoſcit res in verbo, & in ſe, & in proprio genere, ergo tres ſunt differentiæ cognitionis.

Reſpondetur, quòd iuxta primam cognitionem Angeli ſumitur cognitio matutina, ſed veſpertina, non ſolum iuxta tertiam, ſed & iuxta ſecũdam, cum vtraque cognitio ſit in creatura, quod auctoritate D. Au-

Digitized by Google

D. Auguſtini ad Oroſium adſtruitur, vbi ſic inquit, Scientia Angelorum in ſe ipſis in comparatione ad ſcientiam, quæ eſt in verbo, dicitur veſpertina; veruntamen tertia cognitio ſimpliciter veſpertina nũcupatur, ſecunda autem quodammodo.

Obijcies, quod inter veſpere, & mane datur nox, ergo ſi in Angelis eſt cognitio matutina, & veſpertina, etiam erit cognitio nocturna.

Reſpondetur, quod Angeli boni cognoſcentes creaturam non in ea figura, quod eſſet tenebreſcere, & noctem fieri, ſed hoc ipſum referunt ad laudem Dei, in quo ſicut in principio omnia cognoſcunt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quænam iſtarum cognitionum ſit prior matutina an veſpertina.

CIrca hanc difficultatem duo ſunt obſeruanda antequam ſoluatur: primum quod diſtinctio iſtarum cognitionum poteſt dupliciter intelligi, vt optimè docet Sanctus Thomas 9. diſp. vno modo ex parte rei cognitæ, vt ſcilicet dicatur res in verbo cognoſci, quoniam cognoſcitur eſſe eius, quod habet in verbo, in propria vero natura ſecũdum quod cognoſcitur ipſum eſſe rei, quod habet in ſe ipſa, ſed hic non eſt conueniens intellectus, eo quia eſſe rei quod habet in verbo nõ eſt aliud ab eſſe Verbi, quia vt Anſelm. dicit creatura in creatore eſt creatrix eſſentia, Alio modo ex parte medij cognoſcendi, vt dicatur res cognoſci in verbo, quando per verbum ipſa res in propria natura cognoſcitur per formas ſcilicet, aliquas creatas rebus creatis proportionatas, ſicut cum Angelus cognoſcit per formas ſibi inditas, vel etiam ſi per formas acquiſitas cognoſceret, ſicque intelligi debet diſtinctio iſtarum cognitionum.

Secundo notandum, quod de prioritate harum cognitionum duobus modis inueſtigare poſſumus, vno modo de puritate naturæ, alio modo de prioritate dignitatis; ſi primo modo adhuc diſtinguendũ eſt, bifariam enim loqui valemus, vno modo reſpectu vnius, & eiuſdem rei, alio modo reſpectu diuerſarum, his pręmiſſis ſit prima aſſertio. Cognitio matutina ordine naturæ reſpectu vnius, & eiuſdem rei pręcedit veſpertinam; probatur, nam mane eſt principium diei, & veſpera finis, ergo cognitio matutina ordine naturæ præcedit veſpertinam.

Secunda concluſio. Reſpectu diuerſarum rerum cognitio veſpertina præcedit matutinam: probatur nã veſpertina cognitio prioris intelligitur eſſe prior cognitione matutina, poſterioris, pro vt in cognitione, attenditur ordo reſpectu rerum cognitarum.

Confirmatur: quia ſicut videmus in tempore continuo, quod idem nunc eſt duorum temporum, pro vt eſt finis præteriti, & principium futuri, ita matutina cognitio ſecundæ diei eſt primæ diei terminus, & ſecundæ diei initium, & ſic deinceps vſq; ad diem ſeptimam.

Tertia concluſio. Cognitio matutina Angelorũ eſt prior ſecundum præſtantiam, & dignitatem cognitione veſpertina: probatur primo auctoritate D. Auguſt. tractatu 1. in Ioannem c. 1. quod factum eſt in ipſo vita erat, vbi inquit, quod Archa viuit in mente, quod ſit tranſit cum tempore, ſed cognitio rerum in arte eſt in ipſo verbo rerum in ſe ipſis in proprio genere, ergo præſtantior eſt cognitio in verbo, quam quæ eſt in ipſo genere proprio.

Item 4. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 23. potior eſt cognitio, quæ eſt in verbo, quam in proprio genere.

Secundo probatur tribus rationibus, prima nobilior eſt cognitio, qua res cognoſcitur æternaliter, & incorruptibiliter, quam cognitio, qua cognoſcitur temporaliter, & corruptibiliter, ſed in verbo cognoſcitur res æternaliter, & incorruptibiliter, in proprio autem genere, vt temporaliter, & vt corruptibiliter, ergo nobilior eſt cognitio matutina cognitione veſpertina.

Secunda. Præſtantior eſt cognitio, qua cognoſcitur res, vt in cauſa, quam vt in creatura, ſed in verbo res cognoſcitur, vt in cauſa, & in re ipſa, vt in creatura, ergo.

Confirmatur per Anſelmum dicẽtem, quod creatura in creatore nil aliud eſt, quam creatrix eſſentia, ideo eſſe creaturæ, quod in Deo habet, eſt eſſe ſimpliciter, & increatum; quoniam quicquid eſt, vt eſt in ipſo, eſt ipſemet Deus.

Tertia matutinum ſecundum quod huiuſmodi nobilius eſt veſpertino, ergo cognitio matutina pręcedit ſm. dignitatem, cognitionem veſpertinam.

Dices. Res cognoſcuntur in verbo, ſicut in quodam ſpeculo, ſed perfectius cognoſcuntur res in ſe ipſis, quam in ſpeculo, ergo & perfectius in propria natura, quam in verbo, ergo veſpertina cognitio eſt nobilior matutina.

Reſpondetur nõ eſſe ſimile de cognitione rerum in ſpeculo, & in verbo, quia formæ non transfundun tur à ſpeculo in res, ſed è conuerſo à verbo transfunduntur in res.

Obijcies, quod nobilius, & melius res cognoſcitur, vbi eſt ſimpliciter, quàm vbi eſt ſecundum quid, ſed res in verbo ſunt ſecundum quid, in propria autem natura ſunt ſimpliciter, ergo nobilior eſt cognitio veſpertina, quam matutina.

Reſpondetur res eſſe verius in ſe ipſis, quam in verbo poteſt intelligi dupliciter, vno modo vt habeant nobilius eſſe in ſe, quam eſſe quod habent in verbo, alio modo, vt res ſit perfectius hæc in ſe ipſa, quam in verbo; primo modo eſt falſum, quia in ſe ipſis habent eſſe creatum, in verbo autem increatũ, & ita eſſe quod habent in ſe ipſis eſt ſecundum quid reſpectu illius, quod habent in verbo, ſecundo modo verum eſt, quia res in ſe ipſa materialis eſt, quod eſt de ratione quarumdam rerum, in verbo autem non eſt materialis, ſed eſt ibi ſimilitudinem habens quantum ad formam, & materiam, & quamuis ſecundum hoc quod eſt talis res in verbo ſit ſecũdum quid, tamen perfectius cognoſcitur per verbum, quam per ſe ipſam etiam in quantum eſt talis, quia perfectius repræſentatur etiam propria ratio rei in verbo, quam in ſe ipſa: quamuis ſecundum propriam rationem exiſtendi ſic verius ſit in ſe ipſa, vnde concluditur, quod cognitio rerum in verbo eſt perfectior, quam cognitio earum in propria natura in quantum verbum clarius repræſentat vnam quãque rem, quam creata ſpecies.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num Lucifer, & ſequaces ante ſuum caſum cognitionem matutinam habuerint.

OBſeruandum, quod cognitio matutina tribus modis poteſt vſurpari, primo dicitur cognitio rerum in diuina eſſentia, quam Angeli intuentes ſimul in ea intuentur, & alia, ſicque ab Auguſtino ſumitur queſt. 16. ad Oroſium vbi teſtatur, quod creaturæ cognitio in ſemetipſa veſpera in Deo erat mane, quoniam plus, & clarius videtur in Deo, quam in ſe ipſa; vnde propter claritatem eius vocatur ab Auguſtino aliquando meridiana.

Secũdo dicitur cognitio matutina, cognitio, quã Angeli cognouerunt res in ſe ipſis per ſapientiam eis concreatam, hoc eſt per ſpecies rerum ſibi innatas referendo deliberata voluntate illam cognitionem ad cognitionem, laudemque creatoris.

Tertio cognitio matutina improprijſſimè dicitur clara, quædam cognitio creaturæ in ſe ipſa per ſpeciem concreatam, ſiue referatur voluntate deliberata in dilectionem, laudemque Dei, ſiue non.

Hac premiſſa diſtinctione, ſeu multiplici acceptione cognitionis matutinæ, penes tria membra, tres ponuntur concluſiones reſponſiuæ.

Prima Lucifer, & ſequaces non habuerunt cognitionem matutinam primo modo ſumptam: probatur primo duobus medijs Auctoris. Cognitio matutina ſic capta eſt cognitio, quia quis cognoſcit in ipſo verbo, ſed in verbo non poteſt quiſpiam aliquid videre, niſi videat verbum, verbum autem nullus videre poteſt niſi beatus, ſed Lucifer, & ſequaces non fuerunt beati, ergo non habuerunt cognitionem matutinam ſic captam.

Secundo. Lux faciebat veſpere, & mane, ſed lux dicit Angelicam naturam formatam teſte D. Auguſtino lib. 1. ſuper Geneſ. & 11. de Ciuitate Dei, & formatam fuit per gratiam, & gloriam, ſed Lucifer, & ſequaces, nec gratiam, nec gloriam habuerunt, ergo nec cognitionem matutinam ante lapſum.

Secunda concluſio. Lucifer, & ſequaces non habuerunt cognitionem matutinam ſecundo modo acceptam: patet, quia ſuam cognitionem nunquam voluntate deliberatiua retulerunt in creatoris dilectionem, & laudem, ergo non habuerunt huiuſmodi cognitionem.

Tertia concluſio Lucifer, & ſequaces ante ſuum lapſum habuerunt cognitionem matutinam tertio modo captam: probatur, Angeli mali cognouerunt clarè creaturas in ſe ipſis per ſpecies concreatas, ergo habuerunt cognitionem matutinam ſic acceptã, licet iſta potius ſit dicenda veſpertina.

Scotus vero appellat cognitionem matutinam cognitionem illam naturalem per ſpeciem, quam dicit fuiſſe communem omnibus Angelis tam bonis, quam malis.

PVNCTVM QVARTVM.

Quid intellexerit Sanctus Auguſtinus per cognitionem matutinam.

ET ſi ex textu Auctoris pateat reſolutio huius, ad maiorem tamen intelligentiam duas pono concluſiones, quarum prima ſit iſta, D. Auguſtinus per cognitionem matutinam propriè intelligit viſionem beatificam, vt notat D. Bonauentura in calce quæſt. dicens, quod cognitio matutina propriè eſt glorioſa, quam non habuerunt Angeli à ſui conditione, iſtam docet Sanctus Thom. q. 58. artic. 6. & 7. & q. 62. art. 1. ad 3. & probatur, quia D. Auguſt. per cognitionem matutinam intelligit claram cognitionem creaturarum in Deo, quantum habent Angeli beati, ſed in Angelis beatis non eſt vlla clara Dei cognitio præter viſionem beatificam, ergo de illa loquitur Auguſtinus.

Obijcies, quod B. Aug. lib. 65. quæſt. & lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 24. aſſerit cognitionem matutinam eſſe priorem, quam veſpertinam, at viſio beatifica non eſt prior quam naturalis cognitio in Angelis, ergo.

Reſpondetur Auguſtinum non loqui de prioritate temporis, ſed ordinis, & dignitatis; hæc ſolutio colligitur ex ipſo Auguſt. lib. 65. quæſt. 26. qui explicans, quod ſenſu dixerit creaturam prius videri in Deo, quam in ſe ipſa, inquit, quia ſcilicet plus, & perfectius videtur in Deo, quam in ſe ipſa.

Secunda concluſio Auguſtinus per matutinam cognitionem creaturarum intelligit ipſam viſionem diuinæ eſſentiæ, & eorum, quæ formaliter ſunt in Deo, atq; ipſarum creaturarum ſecundum eſſe eminens, quod habent in Deo, non autem ſecundum eſſe formale, quod habent in ſe ipſis: vt notat Sanctus Thomas. quæſt. 58. art. 6. & 7. & perſuadetur ex ipſo Auguſt. 11. de ciuit. Dei cap. 7. vbi diſtinguit mane, & veſpere, non ex diuerſo modo cognoſcendi, ſed ex parte rei cognitæ, ſiquidem ſcientiam non habent Angeli de Deo, vocat mane, & ſcientiam, quam habẽt de creaturis vocat veſpere, vnde ſequitur, quod Auguſt. per cognitionem matutinam intelligat viſionem Dei, & eorum, quæ formaliter ſunt in Deo, non autem creaturarum ſecundum proprietates rationales formales.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli habeant modo cognitionem veſpertinam.

RAtio dubitandi eſt, quia ſi cognitio fidei, quæ eſt per ſpeculum, euacuatur adueniente gloriæ cognitione, quæ conſiſtit in viſione verbi æterni, ergo & cognitio veſpertina euacuabitur adueniente cognitione matutina glorioſi.

Pro declaratione tituli ſufficiant ea, quæ dicta fuerunt in præcedenti quæſt. In corpore duo facit Auctor, primo præmittit aliqua notata digna, ſecundo reſpondet.

Quo

Digitized by Google

Quo ad primum ponit tria dicta, quorum eſt primum, omnis creatura, quantum eſt de ſe, tenebra eſt, vt teſtatur D. Auguſtinus 11. de Ciuit. Deus vero lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ, vt dicitur 1. Ioann. 1. dies autem dicit illuminationem à luce fluentem ſuper hac tenebroſa.

Nota, quod creatura dupliciter accipi valet, vno modo poſitiuè, quiditatiuè & abſolutè, alio modo comparatiuè, & reſpectiue ad Deum, primo modo creatura non eſt tenebra, ſecundo modo maximè, quoniam Dei ad creaturam nulla eſt comparatio, ſicut nec lucis ad tenebras.

Vel creatura, quantum eſt de ſe dicitur tenebra non entitatiuè, & realiter, ſed quia Deus, niſi eam conſeruaret, nihil eſſet, ſicut tenebra nihil eſt.

Secundo aduerte, quod Deus dicitur lux propter tria, primo ratione ſuæ diffuſionis, ſecundo ratione manifeſtationis, tertio ex ratione expulſionis tenebrarum peccatorum additur tenebræ non ſunt vllæ, ſcilicet, vel culpæ, vel ignorantiæ, vel nequitiæ.

Secundum dictum Angelus illuminatus à diuina luce illuminatione perfecta cognoſcit creaturam; vnde tunc eius cognitio dicitur matutina, & veſpertina: nam pro vt creaturā in ſe ipſa cognoſcit, veſpertina vocatur, pro vt autem ex illa cognitione conſurgit ad laudem Dei, & refert cognitionem, quam habet in verbo, tunc dicitur cognitio matutina.

Tertium dictum licet ad ſimilitudinem huius lucis viſibilis dicatur ibi mane, & veſpere, tamen duplex differentia intercedit, prima: quia ibi veſpera non vertitur in noctem, ſecunda: quia mane non ſuccedit meridies, neque diei veſpere, ſed eſt totum ſimul, quod auctoritate D. Aug. 4. ſuper Gen. comprobat, vbi ſic inquit ſimul habent diem, veſperamque & mane.

Circa ſecundam partem pro reſolutione ponitur talis concluſio. Angeli boni habent modo cognitionem veſpertinam, probatur dupliciter primo auctoritate D. Auguſtini 4. ſuper Geneſ. qui loquens de ſuprema Hieruſalem ſic ait ibi ſemper eſt dies in contemplatione incommutabilis veritatis, ſemper veſpere in cognitione creaturæ.

Secundo comprobatur tribus argumentis, quæ ponuntur poſt titulum quæſt.

Primum eſt huiuſmodi lux eſt, quæ faciebat veſpere, & mane, ſi ergo lux, quæ faciebat mane, eſt illuminatio gloriæ, ergo in hac illuminatione eſt veſpere, ergo in ſtatu gloriæ eſt cognitio veſpertina.

Secundum. Cognitio creaturæ in ſe ipſa eſt cognitio veſpertina, ſed Angeli beati cognoſcunt creaturam in proprio genere, ergo habent cognitionem veſpertinam.

Tertium. Angelus beatus plus laudet Deū, quàm homo viator eſt, viator non ſolum, qui laudet Deum in ſua maieſtate, ſed etiam in multitudine operum ſuorum, ergo, & Angelus beatus, ſed hac laus præſupponit cognitionem, ergo Angeli beati habent cognitionem veſpertinam.

In gratiam huius quæſtionis tria ſunt examinanda.

Primum num cognitio veſpertina, & matutina ſimul eſſe poſſint.

Secundum num in dæmonibus ſit cognitio veſpertina.

Tertium num cognitio veſpertina ſit dicenda naturalis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num cognitio veſpertina, & cognitio matutina ſimul eſſe poſſint.

Obſeruandum, quod cognitio rerum in propria natura ſemper eſt veſpertina, nec relatio eius ad cognitionem in verbo facit eam matutinam, ſed facit eam terminari ad matutinam, itaque non dicitur, quod Angelus cognitionem matutinam habeat, quia cognitionem rerum in propria natura ad verbum referat, ſed quia ex hoc, quod refert, meretur cognitionem matutinam accipere.

Secundo aduertendum, iuxta doctrinam Sancti Thomi 1. part. quæſt. 58. artic. 7. Quod cognitio veſpertina habens creatura pro termino, & medio differt eſſentialiter à cognitione matutina, ſed habens ipſam creaturam pro termino tantum eſt eadem realiter cum cognitione matutina differens ſolum ſecūdum terminos, ſeu cognita.

His animaduerſis, & velut fundamentis iactis ſit hæc aſſertio. Cognitio veſpertina, & matutina poſſunt eſſe ſimul, hæc concluſio eſt Sancti Doctoris in textu, vbi ſic inquit, in Angelis beatis eſt nunc cognitio veſpertina cum matutina. Perſuadetur primo. Angeli beati ſimul vident Dominum, & creaturas in Deo, & ipſas in proprio genere, ergo ſimul habent cognitionem diuinam, & matutinam, & veſpertinam.

Secundo. Intellectus poteſt ſimul habere duas cognitiones, quando vna eſt perfectiua alterius, ſed cognitio, qua Angeli beati vident creaturas in proprio genere, quę eſt cognitio veſpertina, recipit perfectionem ab illa cognitione, qua vident creaturas in Deo, quia eadem cognitio vident Deum, & creaturas in ipſo, ergo cognitio veſpertina, & matutina poſſunt eſſe ſimul.

Tertio intellectus poteſt habere duas cognitiones, quarum vna regulatur per aliam, ſed Angeli beati in cognoſcendo creaturas in proprio genere, regulant ſe per cognitionem in Deo, cum eadem cognitione Deum cognoſcant, & creaturas in eo.

Quarto intellectus poteſt ſimul intueri aliqua duo in quantum ſunt extrema vnius relationis, ſed ratio concreata, qua cognoſcitur creatura cognitione veſpertina, refertur ad rationem increatam, quæ eſt ipſe Deus, in qua etiam ratione videntur ab Angelis ſanctis creaturæ, ergo.

Obijcies. Impoſſibile eſt vnam potentiam ſimul duas operationes habere, ſed Angeli indeſinenter cognoſcunt cuncta actualiter in verbo, ergo non cognoſcet ea in proprio genere.

Reſpondetur, quod duæ operationes eiuſdem potentiæ poſſunt ſimul conſiſtere, dum vna refertur ad aliam, vt dum voluntas ſimul vult finem, & ea quæ ſunt ad finem, intellectus quoque ſimul intelligit principia, & concluſiones per ipſa principia quando acquirit ſcientiam, cognitio vero in Angelis refertur ad matutinam ſecundum Auguſt. ideo ſimul eſſe poſſunt.

Digitized by Google

Inſtabis. Idem non poteſt ſimul cognoſce per medium demonſtratiuum, & probabile, quia, vt docet Ariſtot. 1. poſt. de eodem non poteſt ſimul eſſe ſcientia, & opinio, ergo cum Angeli beati ſemper cognoſcant creaturam in diuina eſſentia, nunquam cognoſcunt eam cognitione veſpertina, cum veſpertina cognitio ſit cognitio creaturæ in ſe ipſa.

Reſpondetur, quod cognitio, qua intellectus Angelicus videt creaturas in proprio genere, non includit in ſe aliquid repugnans illi viſioni, qua videt eas in Deo.

Nota, quod melius poteſt idem videri per rationem creatam, & increatam ſimul, quàm per mediũ demonſtratiuum, & probabile, quia ſcientia, quæ acquiritur per medium demonſtratiuum, facit intellectum adhærere firmiter vni parti ſine alterius partis formidine, per opinionem autem adhæret intellectus vni parti cum formidine alterius.

Dices. Omnis virtus vnita plus eſt intenſa, & fortis, quam virtus multiplicata, vt habetur 17. propoſitione de cauſis, ergo intellectus Angeli beati non ita fortiter poteſt intelligere plura, ſicut vnum, cum ergo non intelligat aliquid, quo minus Deum intelligat, videtur quod non intelligat creaturam in ſe ipſa, ergo.

Reſpondetur, quod intellectus Angeli beati videndo creatorem in eſſentia ſua, & creaturas in ipſo, & inuidendo creaturam in proprio genere, non diſpergit virtutem ſuam, & maximè, quia eſt intellectus virtute gloriæ ſublimatus, & ideo non minus intelligit Deum, & ex conſequenti, nec creaturas in Deo propter hoc, quod vna cognitio recipit perfectionem ab alia, & refertur ad aliam, & regulatur ab alia.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in dæmonibus ſit cognitio veſpertina.

COgnitio veſpertina poteſt bifariam ſumi, vno modo propriè, & preſſo nomine, alio modo communiter, & fuſo vocabulo, hac diſtinctione ſuppoſita duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima. Cognitio veſpertina propriè ſumpta non eſt in Dæmonibus; hæc aſſertio eſt Auctoris, qui in calce quæſt. inueſtigans, in quibus ſint iſtæ duæ cognitiones, ſcilicet matutina, & veſpertina, reſpondet, quod propriè in beatis, & probatur primo auctoritate D. Auguſt. qui exponens illud Gen. 1. in principio creauit Deus &c. ait, quod per cœlum intelligitur factura Angelicæ naturæ de nihilo, & cum dicitur fiat lux intelligitur factura eiuſdem in conuerſione ad lucem primam, ſed hoc ſecundo modo non intelliguntur facti mali Angeli, ergo illud fiat lux de malis non intelligitur, ſed veſpere, & mane ibi ſubdiuidunt lucem, ergo quod ſubditur de veſpere, & mane non intelligitur de malis Angelis, ſed iuxta veſpere, & mane ſumitur cognitio matutina, & veſpertina, ergo in Angelis malis non eſt cognitio veſpertina.

Amplius dies, vt interpretatur Sanctus Auguſtinus, ibi dicit præſentiam luminis æterni ſuper Angelicam creaturã, quod enim dicitur lux, exponit conuertatur Angelica creatura ad lumen æternum, in qua ſcilicet, conuerſione fiebat dies ſpiritualis, ſed hæc conuerſio non fuit in Angelis malis, ergo non eſt in ipſis cognitio veſpertina propriè ſumpta.

Secunda concluſio. In Dæmonibus eſt cognitio veſpertina extenſo nomine capta: hęc concluſio colligitur ex verbis Auctoris, qui poſtquam dixit has duas cognitiones eſſe propriè in Angelis beatis, ſubdit niſi nomina extendantur, probatur teſtimonio D. Auguſt. de Ciuit. Dei innotuit dæmonibus per illud, quod eſt vita æterna, & lumen incommutabile, ſed per quædam temporalia diuinæ virtutis effecta, & occultiſſima ſigna præſentiæ, quæ Angelicis ſenſibus malignorum ſpirituum, potius quam infirmitate hominum, poſſunt eſſe perſpicua, ſed huiuſmodi effecta diuinæ virtutis, ſunt res in proprio genere, ergo cognoſcunt res in proprio genere, & per conſequens in ipſis eſt cognitio veſpertina lato nomine capta.

Huic ſententiæ Auctoris concordat Alex. Alenſ. qui memb. 6. ait, quod proprie neutra cognitio fuit in Angelis malis, ſi tamen extendatur nomen veſpertinæ cognitionis, poſſet dici illa cognitio naturalis, quæ tunc fuit in Angelis malis veſpertina reſpectu cuiuslibet cognitionis gratuitæ, cum hæc multum obſcuritatis habeat reſpectu illius, ita quod illud, quod gratia eſt à veſpertina cognitione collatur.

Nota, quod Angeli mali in natura ſua habent formas ipſis largitas ad cognoſcendum res ſecundum naturam, huiuſmodi tamen cognitio, quæ veſpertina vocatur ignobiliori modo eſt in ipſis, quam in Angelis beatis, quoniam in his eſt certitudinaliter, in illis autem coniecturaliter.

PVNCTVM TERTIVM.

Num cognitio veſpertina ſit dicenda naturalis.

PRo huius dubij intellectu notandum, quod naturale ſumitur bifariam, vno modo quod poteſt natura ſuis viribus producere, alio modo quod à principio datum eſt naturæ, & reputatur quaſi naturale.

Hac præmiſſa diſtinctione pono duas concluſiones.

Quarum ſit prima. Cognitio veſpertina poteſt dici naturalis primo modo: probatur. Angeli poſſunt per ſpecies habere talem cognitionem rerum, ergo huiuſmodi cognitio poteſt dici naturalis. Antecedens probatur. Homines poſſunt talem rerum cognitionem ſibi naturaliter comparare, & per illam in cognitionem creatoris venire, ergo multò magis Angeli, qui ſunt perfectioris naturæ.

Secunda concluſio. Cognitio ueſpertina poteſt dici naturalis ſecundo modo: perſuadetur ſic. Species, ut pluries ſupradictum eſt, fuerunt Angelis inditæ, ſiue congenitæ à principio, ergo cognitio, quæ eiuſmodi ſpeciem habetur, naturalis cenſenda erit.

Digitized by Google

DISTINCTIO QVINTA.

De confirmatione & conuerſione ſtantium, & auerſione, & lapſu cadentium.

Poſt hæc conſideratio adducit inquirere.

D. Bonauenturæ Summa Diſtinctionis.

Auerſi quidam mox de cœlo ceciderunt,
Conuerſi vero confirmari meruerunt,
Libertate ſua diſcernere ſic voluerunt,
Qui confirmantur ſtantes in amore, beantur,
Multi teſtantur, quod nunc illud mereantur,
Quidam dixerunt, quod tunc ſimul hoc meruerunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

De auerſione Luciferi, qui fuit caput totius malitiæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Lucifer peccauerit peccato ſuperbiæ.

Notandum, quod peccatum ex parte affectus, vel appetitus diuiditur in carnale, vel ſpirituale, cuius ratio eſt, quia peccatum conſiſtit in appetitu alicuius boni commutabilis, quod inordinate appetitur, in quo inordinate aliquis delectatur, vnde ſicut duplex eſt delectatio, vna animalis ſcilicet, cum aliquis delectatur in laude humana, alia verò eſt delectatio corporalis, vel naturalis, quæ in ipſo tactu corporali perficitur, ita duplex eſt peccatum, ſcilicet ſpirituale, quod in delectatione ſpirituali perficitur, vel carnale, vel corporale, quod in delectatione carnali, vel corporali perficitur, peccata ſpiritualia ſunt ſuperbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, eo quod talia conſiſtunt in appetitu delectationis ſpiritualis, vel animalis, duo vero ſunt peccata carnalia, vel corporalia, ſcilicet gula, quæ perficitur in delectatione ciborum, & luxuria, quæ perficitur, ſeu completur in delectatione venereorum.

Secundo notandum, quod licet peccata ſpiritualia, in quantum ſpiritualia ſint, grauioris culpæ peccatis carnalibus, primo ratione complementi peccati, eo quod ſpiritualia pertinent ad ſpiritum, cuius eſt ad Deum conuerti; ſecundo ratione nocumenti, quia ex peccato ſpiriuali offenditur Deus, proximus, & proprius ſpiritus, quæ magis diligenda ſunt, quam corpus, tertio ratione motiui, quanto enim ad peccandum eſt maius motiuum, tanto minus homo peccat, peccata autem carnalia habent vehementiorem impulſum, quàm ſpiritualia, ſcilicet ipſam concupiſcentiam carnis nobis innatam, peccata tamen carnalia ſunt maioris infamiæ, vt dicit D. Gregorius, & tradit Sanctus Thom. p. 2. quæſt. 73. art. 5.

His notatis diſtribuitur corpus quæſt. in duo membra in primo Auctor refert quorumdam ſententiam, quam impugnat, in ſecundo propriam aſſignat, & probat.

Quo ad primum non nulli ſenſerunt, Diabolum ſimul tempore peccaſſe pluribus vitiorum generibus, principalius tamen ſuperbia horum opinionem redarguit.

Auctor hoc ratiocinio. Vis affectiua Dæmonis eſt ſimplex, ſicut & intellectiua, ergo quemadmodum intellectus non poteſt ſimul intelligere plura, nec plures cognitiones habere, ita neque affectus in eodem inſtanti poteſt plura peccata committere, præſertim, quæ ad diuerſas actiones attinent, vt infidelitas, ſuperbia, inuidia.

Sed contra hanc rationem Auctoris poteſt obiici per Auguſt. 4. ſuper Geneſ. dicentem, quod potentia ſpiritualis mentis Angelicæ cuncta, quæ voluerit facillimè ſimul comprehendit.

Reſpondetur, quod Auguſtinus loquitur de cognitione, qua Angeli cognoſcunt res per verbum; omnia enim cognoſcunt vna intelligibile ſpecie, quæ eſt eſſentia diuina.

Aduertendum in ſuper Angelum non poſſe intelligere plura ſimul dupliciter ſpectari, primo per modum plurium ſecundo per modum vnius; primo modo exponendum eſt dictum Auctoris, non autem ſecundo modo.

Quo ad ſecundum membrum, vbi ſententia Doctoris explicatur, ſic proceditur: primo oſtenditur ſecundum quatruplicem ſtatum de peccato Luciferi loqui contingat, ſecundo ponuntur concluſiones reſponſiuæ.

Circa primam partem, peccatum Angeli poteſt conſiderari tribus modis, primo quantum ad inchoationem, ſecundo quantum ad conſumationem, tertio quo ad confirmationem.

Quo ad ſecundam partem ſunt tres concluſiones reſponſiuæ; Prima peccatum Luciferi quantum ad eius inchoationem fuit ſuperbia præſumptionis; nam ſtatim, vt ſuam pulchritudinem vidit, præſumpſit, probatur ab Auctore primo auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, quæ immediatè poſt titulum quæſt. aſſignantur, nam Luc. 10. dicitur. Videbam ſathanam &c. vbi Gloſa, qui ſingulariter elatus erat, vt in eius caſu de elatione timerent, item Eccleſ. 22. initium omnis peccati ſuperbia, ſed primum inter peccata fuit peccatum diaboli, ergo.

His poſſunt addi aliæ auctoritates pro corroboratione concluſionis, illa Iob. 41. ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ, & illa Iſai. 14. detracta eſt ad inferos ſuperbia ſua, & illa Ezech. 28. eleuatum eſt cor tuum; & dixiſti Deus ego ſum.

Secundo comprobatur ab Auctore teſtimonijs Patrum Auguſt. 11. ſuper Geneſ. ad lit. factus continuo ſe à luce veritatis auertit ſuperbia tumidus, & ſuæ poteſtatis delectatione deprauatus.

Item Iſidorus de ſummo bono lib. 1. mox vt factus eſt, in ſuperbiam erupit, & præcipitatus de cęlo eſt.

Tertio confirmatur concluſio rationibus. Prima tribus modis peccare contingit iuxta illud Ioann. 1. aut concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, ſed primum peccatum Luciferi non potuit eſſe concupiſcentia carnis, nec appetitus diuitiarum, quia iſtis non indiget, ergo fuit ſuperbia vitæ.

Secunda. Genera peccatorum ſpiritualium non ſunt niſi quatuor præter auaritiam, quæ tenet quaſi medium inter ſpiritualia, & carnalia, ſed in omnibus tribus generibus eſt odium, ergo cum odium cauſetur ab amore inordinato, ante iſta genera oportet aliquod peccatum ſpirituale in Diabolo

bolo præcedere, ſed hoc non potuit eſſe niſi ſuperbia, ergo.

Tertia. Excæcatio rationis præcedit omnem appetitum, ſed excæcatio non poteſt eſſe, quin præceſſerit peccatum, & non potuit præcedere peccatum appetitus, ergo præceſſit peccatum præſumptionis, ſed hoc eſt peccatum ſuperbiæ, ergo.

Secunda concluſio. Primum peccatum Luciferi, quantum ad eius conſumationem fuit ſuperbia ambitionis; probatur ab Auctore, quia præſumens de ſe appetijt, quod omnino ſupra ſe fuit, & ad quod peruenire non potuit.

Tertia concluſio. Primum peccatum Luciferi quantum ad eius confirmationem, & obſtinationem fuit inuidia, & odium Dei, probatur, nam cum obſtinere non poſſet, quod appetijt, incidere cępit, & effectu odij contraire.

Pro expoſitione quæſt. ſex ſunt diſceptanda.

Primum cur Sacra ſcriptura in principio Geneſis non faciat mentionem expreſſam de peccato primi Angeli ſicut apertè meminit peccati primorum parentum.

Secundum quæ peccata conuenire poſſint Angelis malis.

Tertium primus actus inordinatus mali Angeli quiſnam fuerit.

Quartum cuius generis peccatorum fuerit Angelorum malitia.

Quintum per quem modum Angelus peccauerit.

Sextum num Angelus appetierit beatitudinem.

PVNCTVM PRIMVM.

Cur Sacra ſcriptura in principio Geneſis non facit mentionem expreſſam de peccato primi Angeli, ſicut apertè meminit peccati primorum parentum.

MOuetur hæc dubitatio ab Alex. Alenſ. 2. p. quęſt. 98. memb. 8. cui ſatisfit primo: quia pecca tũ Angelicum Deus non prædeſtinauit remittere, vel delere, aut curare, peccatum autem hominis remittere, & ſanare prædeſtinauit.

Secunda: quia per magnitudinem pœnæ voluit à peccatis hominem deterrere, nam propter peccatum primi hominis punitum eſt totum genus humanum, at verò propter peccatum primi Angeli ipſe ſolus à principio fuit punitus, ſed pro dilucidatione, & clariori notitia tres conſtituo propoſitiones, ſeu aſſertiones, prima eſt, quod implicitè peccatum primi Angeli fuit inſinuatum, quando Moyſes dixit Gen. 1. & diuiſit lucem à tenebris, ſiquidem illa diuiſio deſignat pœnam, quæ immediatè ſecuta eſt ad culpam.

Secunda aſſertio. Peccatum Diaboli ſub figuris eſt velatum, ſcilicet ſub figura Regis Babylonis Iſa. 14. & ſub figura principis Thyri Ezec. 28. peccatum vero hominis manifeſte eſt dictum, cuius ratio eſt, quia homo attendens Diaboli peccatum neque remiſſum, neque remittendum fore, & credens idem de ſuo peccato futurum exemplum deſperationis acciperet, peccatum vero hominis decuit, vt manifeſtè diceretur, vt homo expreſsè ſciret, qualiter initiatus eſt morbus, vel exortum eſt vulnus, & quomodo conuenientiſſima medicina adhibita fuerit.

Tertia aſſertio. Satis probabile eſt non latuiſſe Adamum horribilem Luciferi, & ſequacium caſum, qui propter ſuperbiam cœlo deturbati plurimas cęleſtium ſedium vacuas reliquerunt, quandoquidem cognitio huius lapſus multum Adamo prodeſſe poterat, vt eum in humilitate, & diuinę legis obedientia, & timore ſeueritatis diuini iudicij, ac iuſtitiæ contineret.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quæ peccata poſſint conuenire Angelis malis.

SAnctus Thomas 1. p. q. 63. artic. 2. diſtinguit aliquem dici peccatorem dupliciter, vno modo ſecundum reatum id eſt, ſecundum obligationem ad pœnam illius peccati, alio modo ſecũdum affectum id eſt formaliter, & ferè eodem modo diſtinguit Alex. Alenſ. 2. p. q. 98. vel per cauſalitatem, vel per inherentiam hac diſt. præmiſſa.

Prima omnia peccata poſſunt eſſe in Angelis malis ſecundum reatum, probatur, peccatum, tunc dicitur eſſe in aliquo ſecundum reatum, & non formaliter, quando aliquis contrahit malitiam peccati, & tamen non elicit actum illius peccati, & ſolet *in ijs* fieri, qui vel approbant aliorum peccata, *vel alios* ad peccandum hortantur, ſed Angeli *mali*, vt communis ſanctorum ſententia tenet hortantur, & inducunt omnes homines ad omnia genera peccatorum, ergo poſſunt contrahere reatum, ſeu obligationem culpæ omnium peccatorum.

Comprobatur per omnia, quæ Dęmones ſortiuntur in ſacris literis ex peculiaribus vitijs, ad quæ deputantur, nam Iob capitulo 40. Lucifer, *qui* ad ſuperbiam incitat, Leuiatham, & rex ſuper omnes filios ſuperbiæ nuncupatur: dæmon, qui inducit ad auaritiam Matth. 6. & Luc. 16. mammona *iniquitatis* dicitur: dæmon, qui interfecit ſeptem *viros*, qui explendæ libidinis gratia ad Saram accedebant, Aſmodeus vocabatur, vt patet Tobiæ c. 3. qui dæmon Oſeæ cap. 4. ſpiritus fornicationum *appellatur*, & Matth. 10. & 12. & *Marc. 3. & Luc. 11.* dæmon inducens ad inuidiam Belzebub vocatur.

Secundo confirmatur, quia Diabolus id eſt, tentator, & Sathan, quod eſt idem, quod calumniator, & ſeductor, & hominum aduerſarius dicitur, quod ſatis patet, nam, cum acceſſit ad tentandum Chriſtũ Dominum, his tribus nominibus nuncupatur, ſcilicet Diabolus, tentator, & Sathan.

Hinc S. Greg. homil. 34. de bonis Angelis loquẽs, ait idcirco priuatis nominibus cenſentur, vt ſignetur per uocabula etiam in operatione, quid *valeant*.

Secunda concluſio. In Angelis malis ex ſeptem vitijs capitalibus non poteſt eſſe ſecundum affectũ, niſi peccatum ex parte obiecti ſpirituale, ſcilicet ſuperbia, & inuidia, probatur ſic. Natura ſpiritualis non afficitur, ergo inclinatur niſi ad ea, quæ in rebus ſpiritualibus inueniri poſſunt, in quibus eatenus eſt peccatum, quatenus in tali *affectu* ſuperioris Regula non ſeruatur; patet ex eorum diffinitione, nam ſuperbia eſt inordinatus appetitus propriæ

excel-

Digitized by Google

excellentiæ, inuidia eſt triſtitia de excellentia alterius, quatenus apprehenditur, vt diminutiua propriæ excellentiæ, ergo cum Angelus poſſit inordinatè appetere propriam excellentiam, & dolere de excellentia alterius, ſequitur eum formaliter poſſe peccare per ſuperbiam, & inuidiam.

Comprobatur concluſio ex ſacris literis; nam de eius ſuperbia legitur Iſai. 14. detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, & de inuidia Sapient. 2. habetur, Inuidia Diaboli intrauit mors in orbem terrarum.

Confirmatur ſecundo teſtimonio D. Aug. lib. 14. de Ciuit. Dei, vbi ſic ait Angelus non eſt fornicator, aut ebrioſus, neque aliquid huiuſmodi, eſt tamen ſuperbus, & inuidus.

Tertia concluſio Auaritia, luxuria, gula, ira, accidia, &c. in Angelis propriè, & in rigore formaliter, & ſecundum affectum reperiri non poſſunt; probatur, quia eiuſmodi peccata propriè loquendo circa bona, vel mala corporalia exercentur, Angeli autem ſunt incorporei, ergo.

Dices iram conuenire Angelis, nam Apocal. 12. dicitur deſcendit ad nos Diabolus habens iram magnam, ergo.

Reſpondetur, quod licet ira poſſit conuenire Diabolo, magis tamen conuenit ſpirituali naturæ vnitæ corporali, appetere enim vindictam propriè eſt propter irrogationem iniuriæ, irrogatio vero iniuriæ per ſe fit creaturæ humanæ, & non Angelicæ, nihilominus tamen, quia Diabolus exiſtimat ſibi iniuriam fieri, cum eripitur peccator ab eo, quem exiſtimat poſſeſſionem ſuam, incidit in peccatum iræ appetendo vindictam.

Aliqui dicunt iram non conuenire Angelis niſi metaphorice.

Pro quo aduertendum, quod duo in ira ſpectari queunt; vnum materiale, quod eſt accenſio ſanguinis circa cor, alterum formale, quod eſt appetitus vindictæ, qui prouenit ex triſtitia mali accepti, primum quidem non poteſt eſſe in Angelis, ſecundum vero maxime, nam Angelus poteſt triſtari vel ex malo, quod re vera ab aliquo patitur, vel ex eo, quod apprehendit tanquam malum ſibi illatum.

PVNCTVM TERTIVM.

Primus actus inordinatus mali Angeli, quis nam fuerit.

OBſeruandum iuxta doctrinam Scoti duplicem eſſe actum voluntatis, vnus dicitur velle, quo acceptat obiectum conueniens, alius dicitur nolle, quo refugit obiectum diſconueniens, velle eſt duplex, alterum amicitiæ, quod eſt reſpectu obiecti, cui volumus bonum, aliud concupiſcentiæ, quod eſt reſpectu boni, quod volumus alicui: inter hæc eſt ordo, quoniam nolle præſupponit velle, & omne nolle inordinatum eſt velle inordinatum, & omne velle concupiſcentiæ præſupponit velle amicitiæ, vnde inter omnes actus voluntatis velle amicitiæ primum eſt.

Secundum quod eſt obſeruandum, quod eſt, affectio eſt duplex altera comodè, quæ eſt inclinatio naturalis voluntatis, alia iuſtitiæ, quæ eſt libertas voluntatis, hinc ſecundum Anſelmum omnis actus voluntatis elicitus, aut elicitur ſecundum affectionem iuſtitiæ, aut ſecundum affectionem comodi: his obſeruatis pono duas concluſiones, quarum eſt prima, actus primus inordinatus Angeli fuit actus amicitię, quo ſe ipſum dilexit, adeo vt neglexerit Dei conſilium, & præceptum.

Probatur auctoritate D. Auguſt. lib. 14. de Ciuit. Dei, duo amores fecerunt duas ciuitates, Ciuitatem Dei amor Dei, vſque ad contemptum ſui, & Ciuitatem Diaboli amor ſui vſque ad contemptum Dei.

Secunda concluſio. Secundus actus deordinatus fuit actus concupiſcentiæ, quo concupiuit primo beatitudinem affectione commodi immoderatè tāquam ſummum delectabile ſibi conueniens, probatur ſic. Primum peccatum in concupiſcendo fuit aliquod velle, aut igitur Angelus concupiuit aliquid amore boni honeſti, vel vtilis vel delectabilis, non primum, quia tunc non peccaſſet, nec ſecundum, quia amor vtilis non eſt primus amor, ergo peccauit concupiſcendo aliquid exceſſiuè tanquam delectabile ſummum, ſummum autem delectabile eſt ipſa beatitudo.

Si arguatur, quod beatitudo ab omnibus appetitur per Auguſt. 14. de Trinitate, ergo in tali appetitu non eſt peccatum.

Reſpondetur, quod voluntas poteſt immoderatè velle beatitudinem, & ſic peccare tripliciter contingere valet.

Primo quantum ad intenſionem expetendo eam intenſius, & maiori conatu, quam par ſit, & ſibi conueniat.

Secundo: quantum ad accelerationem volendo beatitudinem citius, quam competat.

Tertio: quo ad cauſam ſcilicet, volendo eam aliter, quam ſibi conueniat, vtpotè ſine meritis; ad propoſitum applicando dicitur, quod veriſimile eſt Luciferum deliquiſſe aliquo horum trium modorum, vel primo modo plus appetendo beatitudinem in quantum eſt bonum ſibi, quam amando illud bonum in ſe, vel ſecundo modo potuit appetere habere eam ſtatim, cum tamen Deus nollet eam dare niſi poſt morulam viæ, vel tertio modo appetendo habere eam ex naturalibus, & non per gratiam.

Quod ſi inquiras ad quid teneretur voluntas Angeli ne tunc peccaret.

Reſpondetur, quod voluntas ſua libertate, vel iuſtitia infuſa, quę eſt gratia, ſi eam habebat, vel iuſtitia acquiſita tenebatur moderari affectionem cōmodi, quantum ad iſtas circumſtantias, vt minus deſideraret ſibi beatitudinem, & tempore à Deo ordinato, & ex meritis, ob quæ Deus eam dare ſtatuerit.

Si obijciatur, quod boni Angeli appetebant beatitudinem, & non peccabant, ergo neque mali.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia mali appetebant eam ſecundum affectionem commodi, boni vero ſecundum affectionem iuſtitiæ.

Digitized by Google

eodem 11. ſic ait nunquid ille, id eſt, Deus prius vltra fuit, quam iſte, id eſt, quam Diabolus peccator? abſit, neque enim vt ſubdit Deus innocentes damnat, at quoddam punire fuiſſet ſi Angelis permanſuris reuelata fuiſſet ſua confirmatio, ſtabilitas, & fęlicitas.

Quarta. Omnes Angeli à primordio habuerunt quamdam æqualitatem, quia omnes fuerunt in quadam beatitudine innocentiæ, nam & ipſe Diabolus in illa beatitudine fuit ſimul cum alijs Angelis, ſed ſi reuelata fuiſſet futura beatitudo non habuiſſent æqualitatem beatitudinis, imò boni fuiſſent à principio beatiores, quam qui erant futuri mali propter certitudinem ſpei obtinendi beatitudinem.

Nec ad contrariùm mouere debet, quod Auguſt. 11. ſuper Geneſ. longe ante medium ait, an dicemus hoc Deum Diabolo reuelare noluiſſe, cum adhuc eſſet Angelus bonus, vel quid facturus, vel paſſurus eſſet, cęteris vero reuelaſſe quod eſſent in æternum in veritate manſuri, quia vt dicit S. Doctor in textu Auguſt. loquitur, aut opinando, aut dubitando, aut inueſtigando. Dices quod habere cognitionem aliorum videtur minus conueniens naturæ Angelicæ, quam habere cognitionem ad ſe pertinentium, ergo ſi Deus ab initio conditionis naturæ Angelicæ impreſſit eis cognitionem aliarum rerum, multo magis impreſſit eis cognitionem ſpectantium ad ipſum Angelum, & potiſſimum quantum ad Angelos beatos, quibus reuelare ſuum ſtatum non erat impietas, ſed pietas.

Reſpondet Auctor non eſſe ſimile, quia cognitio vniuerſi ſpectat ad perfectionē naturalis cognitionis, ſed certa cognitio ſui ſtatus ſpectat ad pfectionem glorię, & ideo ſolum debet dari, quando in ſtatu tali ponitur, à quo cadere non poteſt.

Nota quod magis congruum fuit reuelare Angelis ea, quæ pertinebant ad eſſentialem mundi perfectionem, quam ad ipſorum permanſionem, quia cognoſcere perfectionem mundi magis conſonare videtur perfectioni naturæ, ſcire autem certitudinaliter ſuam permanſionem magis conſonare videtur perfectioni gloriæ; Angeli autem non fuerunt in gloria, ſed creati fuerunt in natura perfecta naturali perfectione.

Obijcies. Angeli aut ſuam conuerſionem certitudinaliter præſciebant, aut credebant, ſed non credebant, quia fides eſt ænigmatica cognitio, & ipſi ænigmaticam cognitionem nō habebant, ergo eam ſub certitudine præcognoſcebant.

Reſpondetur, quod boni ſuam conuerſionem nō certitudinaliter præſciebant, neque credebant loquendo de credere, qui eſt articulus fidei, ſed probabiliter omnia opinabantur ex hoc, quod capaces rationis, & in tam nobili natura ſe factos videbant, & nullam ad malum punitatem habere.

Argumentaberis quod dolor, vel pęna non debet præcedere culpam, ſed magna pœna eſt incertitudo de ſalute propria, vt vult D. Gregorius ſuper illo verbo Iob. 3. viro cui abſcondita eſt via.

Reſpondetur quod coniectura, quam habebant de beatitudine obtinenda timorem, & anxietatem auferebat ab ipſis, cum enim non poſſent miſeriam ncurrere niſi volendo, & cum non haberent paſſiones, vel legem membrorum, vel aliquid ſimile obſiſtens ne in voluntate recta perſeuerarent, rationabiliter non debebant de miſeria timere.

Secundo reſpondetur, quod condecentia bonitatis Dei non permiſiſſet pro illo ſtatu in eis oriri aliquem timorem.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli mali præſcire potuerint ſuum caſum.

Notandum, quod caſus quadrupliciter accipi valet, vno modo nominaliter, & ſic dicitur caſus vel actiuè, à quo aliud cadit, ſicut nominatiuus caſus, vel paſſiuè, quod cadit ab alio, ſicut cæteri caſus, & hoc modo accipiet Philoſophus in anteprædicamentis, dum dicit denominatiua dicuntur, quæcumque ab aliquo caſu differentia, alio modo ſumitur caſus Phyſicè, vt diſtinguitur contra fortunam, & ſic accipit Ariſt. 2. Phyſ. cum dicit, quod caſus eſt in his, quæ accidunt præter intentionem in agentibus à natura, tertio modo ſumitur moraliter, & ſignificat ruinam, & miſeriam, quarto modo Theologicè, & ſic eſt deiectio à ſtatu ſuo, qui in Angelis eſt multiplex, primus eſt à ſtatu innocentiæ, ſecundus à ſtatu gratiæ, quam accepiſſent, niſi obycem poſuiſſent, tertius à ſtatu gloriæ, quam habuiſſent ſi conuerſi fuiſſent, quartus à cęlo Empyreo in locum aeris caliginoſum, quintus ab aere caliginoſo in profundum inferni.

Vlterius notandum, quod apud Theologos caſus propriè ſignificat peccatum, quo quis cadit à rectitudine virtutis, & eſt duplex, alter reſeruatus, alter non reſeruatus.

His notatis ſoluitur quæſtio duabus concluſionibus, quarum eſt

Prima, Angeli mali non fuerunt preſcij ſui caſus; probatur tali ratione. Præſcire caſum eſt futurum contingens ſcire, ſed nullus intellectus creatus poteſt certitudinaliter ſcire futura contingentia ex ſe ipſo, ergo.

Minor probatur ſolius Dei eſt ſcire certitudinaliter futura contingentia, cuius ratio eſt, quia notitia Dei non dependet à re creata, notitia autem intellectus Angelici dependet à re.

Comprobatur rationibus, quæ immediatè poſt titulum quæſt.

Prima Deus non poteſt facere contra ordinem iuſtitiæ diuinæ, ſed ſi reuelaſſet Angelis malis ſuum caſum, feciſſet contra ordinem iuſtitiæ, quia pęna præceſſiſſet culpam, ergo: confirmatur, omnis certa cognitio futuræ pęnæ, & miſeriæ eſt pęnalis, ſed ſi Angelus certitudinaliter ſciuiſſet, ſe eſſe peccaturum, cum certo iudicio cognouiſſet peccatum eſſe puniendum, & peccatorem à Deo ſeparatum eſſe miſerū, habuiſſet & præcognitionem certam ſuæ miſeriæ, ergo pęna præceſſiſſet culpam.

Secunda ſi Deus Angelis, qui futuri erant mali, certam præſcientiam de ſuo lapſu, & irreparabilitate dediſſet, ipſos deſperare coegiſſet, ſed Deus non poteſt eſſe cauſa, vt aliquis de ſalute deſperet, ergo.

Tertio trahitur ex D. Anſelm. in lib. de caſu diaboli cap. 21. qui ſic arguit, ſi adhuc in bona voluntate ſtans præſciebat ſe caſurum, aut volebat, vt ita fieret, aut non volebat, ſi cum præſcientia voluntatē habebat aliquando cadendi iam

ipſa

ipſa mala voluntate ceciderat, non ergo volendo cadere prius ſciuit ſe caſurum, aut ſi præſciebat ſe caſurum, & nolebat, tantum miſer erat dolendo, quantum ſtare volebat, & tanto iuſtior erat, quanto magis volebat ſtare, & quo erat iuſtior, eo debebat eſſe felicior, ergo ſi nolendo præſciebat ſe caſurum, tanto erat miſerior, quanto debebat eſſe felicior, quod non conuenit.

Quarta ratio ſumitur ex magiſtro. Si Angeli mali præſciuerunt, aut ergo vitare voluerunt, & non potuerunt, aut vitare potuerunt, & noluerunt, ſi primum miſeri fuerunt, ſi ſecundum ſtulti, & maligni, ſed quodlibet iſtorum eſt impoſſibile, ergo impoſſibile eſt, quod præſcij fuerint ſui caſus.

Secunda concluſio. Deus non potuit de potentia ordinaria reuelare Angelis malis ſuum caſum; perſuadetur ſic, nam huiuſmodi præcognitio habet annexam culpam, & miſeriam, quoniam aut ſibi placeret quod haberetur, & ita eſſet impius, aut diſpliceret, & ſic eſſet miſer, ſed vtrumq; eſt Deo impoſſibile, & inordinatum ſiue innocenti infligere pœnam, ſiue innocentem, vt innocens eſt, habere culpam, ergo Deus de potentia ordinaria non potuit reuelare Angelis malis ſuum caſum.

Pro explicatione quæſtion. quinque ſunt examinanda.

Primum num ſi Deus alicui reuelaret ſuam reprobationem, ſeu damnationem, teneretur adhuc ille homo ſperare beatitudinem.

Secundum num Deus reuelare potuerit caſum Angelis malis.

Tertium num Angeli mali caſum præſcire potuerint per coniecturam.

Quartum ſi Lucifer præcidit ſuum principatum, cur & caſum non præſciuerit.

Quintum ſi Chriſtus Dominus Petro reuelauit caſum, cum dixit ter me negabis, cur non potuit reuelare caſum Diabolo.

PVNCTVM PRIMVM.

Num ſi Deus alicui reuelaret ſuam reprobationem teneretur adhuc ille homo ſperare beatitudinem.

Ratio dubitandi eſt, quia Auctor in ſecundo argumento ait, quod ſi Deus reuelaſſet Angelis malis certam præſcientiam de ſuo lapſu ipſos de ſperare coegiſſet.

Satisfacit huic dubitationi quatuor concluſionibus. Prima de potentia Dei ordinaria non poteſt fieri talis reuelatio, ratio eſt, quia lex communis ſperandi obligat omnem hominem, quamdiu eſt in hac vita, ergo non reuelabitur oppoſitum eius.

Secunda concluſio. Si de facto fieret alicui talis reuelatio, intelligenda eſſet ſecundum Prophetiam cōminationis, ſicut Niniue facta eſt, adhuc 40. dies, & Niniue ſubuertetur.

Tertia. Admiſſa tali reuelatione ex certa præſcientia Dei, tunc ille homo non tenetur velle ſuam damnationem abſolutè, ſed ſuppoſito ordine diuinæ iuſtitiæ, quæ peccatores punit in æternum, niſi pœnitentiam agant, & ratio eſt, quia ipſemet Deus non vult damnationem alicuius abſolutè loquendo, ſed vult damnationem præſuppoſita culpa ex parte hominis, ergo homo non tenebitur abſolutè velle damnationem ſuam.

Quarta. Admiſſa tali reuelatione, ſiue de potentia Dei ordinaria, ſiue abſoluta ille homo non tenetur ſperare beatitudinem, probatur duobus medijs, primo ſpes diffinitur certa expectatio futuræ beatitudinis, at hanc expectationem ille homo habere non poteſt, ergo neque ſpem.

Minor probatur illa certa expectatio eſt in iudicio intellectus, ſed ille homo habet certum iudicium de oppoſito, ſcilicet, quod non ſaluabitur, ergo nullo modo poteſt habere certam expectationem futuræ beatitudinis.

Secundo ſpes innititur diuinæ promiſſioni, ſed ipſemet Deus, qui promiſit in communi hominibus beatitudinem, reuelat certo illi homini, quod non aſſequetur promiſſum, quoniam ille homo tenetur credere Deo reuelanti oppoſitum eius.

Sed dices, quod Deus de facto reuelauit aliquem hominem, ſcilicet Antichriſtum eſſe condemnandū, & probabiliter creditur, quod ipſe Antichriſtus cognoſcet ſuam damnationem in ſacris literis reuelatam.

Reſpondetur duplici reſponſione, prima ſecundum aliquos, quod fortaſſe Antichriſtus non habebit talem reuelationem.

Secunda quod non credet tali reuelationi, ita vt omnino certus fiat de ſua condemnatione, quocirca peccabit non ſperando, ſicut peccabit non credendo Chriſtum eſſe filium Dei viui.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Deus reuelare potuerit caſum Angelis malis.

Diſtinguendum eſt de potentia Dei abſoluta, ſcilicet, & ordinaria, & penes hanc duplicem potentiam duæ ſunt ponendæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima Deus de potentia abſoluta potuit reuelare caſum Angelis malis, patet quia nullam implicat contradictionem.

Quod ſi dicas, quod tunc Angeli fuiſſent in miſeria, vel in pœna. Reſpondetur dupliciter.

Primo: quia Deus poterat facere ne dolor ſequeretur, nam beati nollent nos peccare, & tamen nobis peccantibus minimè triſtantur, Dæmones etiam quamuis optent, vt peccemus, nobis tamen peccantibus non gaudent, quia dannati non ſunt gaudij participes.

Secundo reſpondetur, quod Angelus potuiſſet nolle peccatum, & nolle dannari & tunc nullus ſecutus fuiſſet dolor, nam poterat Angelus intelligere eſſe dictum reuelatum per comminationem, vt patet exemplo Ezechiæ, & Niniuitarum.

Secunda concluſio Deus de potentia ordinaria non potuit reuelare Angelis malis ſuum caſum concluſio eſt Auctoris in textu, & probatur primo auctoritate D. Aug. 11. ſuper Geneſim, vbi ait, quod hęc ſui caſus diabolus præſcius eſſe potuit, quoniam ſapientia pietatis eſt fructus, ſed non habuit pietatem, ergo nec habuit illam ſapientiam.

Confirmatur, quia Deus reuelat, & dat nobis ſapien-

Digitized by Google

ſapientiam ad futurum; & non ad damnum.

Item Anſelmus de caſu diaboli cap.21. quia rationalis erat, potuit intelligere, quod iuſtè puniretur, ſi peccaret, ſed quoniam iudicia Dei abyſſus multa, & inueſtigabiles viæ eius, nequiuit comprehendere quod Deus faceret, quod iuſte facere poſſet.

Præterea idem Anſelm. videtur non poſſe præſciri, quod poteſt futurum non eſſe, nec poſſe non eſſe fututum, quod præſcitur, quaſi dicat, quod eo ipſo, quod caſus diaboli potuit non eſſe, non potuit præſciri à diabolo, quia ſi Diabolus ipſum præſciuiſſet, neceſſario eueniſſet; nam ſcientia eſt eorum, quæ non poſſunt aliter ſe habere, vt docet Ariſt. primo poſt.

Vide D. Aug. de corruptione, & gratia, & B. Bernardum de gradibus humilitatis.

Comprobatur ratione. Scientia non eſt niſi cum aliquid certa ratione intelligitur, ſed quod poteſt non eſſe, non poteſt certa ratione intelligi eſſe, potuit autem eſſe, vt non caderet Lucifer, quare non potuit tunc certa ratione caſum ſuum intelligere, ergo neque ſcire, ergo neque præſcire.

Amplius ſi Deus reuelaſſet ei ſuum caſum, fuiſſet prius infelix, & miſer quam peccaret, & fuiſſet miſerior, quam fuerit ex reuelatione Dei, quia prius miſeria incepiſſet, quam inceperit, incepit enim miſeria Diaboli in ſuo caſu, ſed hoc modo incepiſſet ante caſum, non eſſet ergo talis cognitio ex pietate, ſed ex ſeueritate.

Dices Deus reuelare potuit Angelis, qui futuri erant beati, futuram conuerſionem, ergo à ſimile illis, qui futuri erant mali, reuelare potuit ſuam auerſionem. Reſpondetur non eſſe ſimile de reuelatione permanſionis, & damnationis, quia illa inconuenientia, quæ ſequerentur, ſi futuris malis reuelaſſet ſuam damnationem non fuiſſent ſecuta, ſi futuris beatis reuelaſſet ſuam confirmationem.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli mali potuerint præſcire caſum certitudinaliter per coniecturam.

DIcendum, quod quamuis boni Angeli poterant per coniecturam credere ſe beatitudinem habituros, Angeli tamen mali non potuerunt eſſe præſcij ſui caſus per coniecturam, probatur per Anſelmum. Quamdiù Diabolus rectam voluntatem habuit, voluit in tali voluntate perſeuerare, quia ſi noluiſſet perſeuerare, ſtatim à recta voluntate cęcidiſſet: ex hac auctoritate poteſt tale ratiocinium deduci, quamdiu quis in recta voluntate vult perſeuerare, non poteſt rationabiliter ſuſpicari ſe non rectè volendo caſurum, ſed Angelus quamdiù non cęcidit in recta voluntate ſtetit, & in recta voluntate perſeuerare voluit, vel ſaltem oppoſitum non voluit, nõ ergo potuit coniecturare ſe caſurum rectam voluntatem dimittendo.

Confirmatur. Illud ſcitur per coniecturam, quod eſt magis ad vnam partem, quàm ad alteram, ergo quod non poteſt fieri niſi volendo, ſi perſiſtatur in voluntate recta, magis eſt coniectura, quod non cadat, quàm quod cadat, igitur quamdiù Diabolus ſtabat in voluntate recta non poterat certitudinaliter ſcire ſe caſurum, imò magis ſciebat hoc modo ſe non caſurum, cum in bona voluntate ſemper perſiſteret ante caſum.

Præterea non poterant per coniecturam præſcire ſuum caſum, quia eorum natura erat inſtituta ad bonum, & non ad malum.

Dices, quod Angeli mali poterant ſcire, quod erant naturæ mutabilis, & quod poterant cadere.

Reſpondetur concedendo, ſed ſe caſuros, nec ſcire poterant certitudinaliter, nec per coniecturam, neque ſecundum hũc ordinem, quam videmus fuit congruum, quod hoc Deus ſibi reuelaret.

Notandum, quod contingentia ſunt triplicia, quædam ſunt magis in alteram partem, quędam minus, & quædam ad vtrumlibet, contingentia, quæ ſunt magis ad alteram partem, ſciri poſſunt per coniecturam, quę verò ſunt ad vtrumlibet, & multò magis, quæ ſunt minus ad vnam partem, per coniecturã ſciri non poſſunt, de talibus enim ſciri poteſt, quod poſſent eſſe, ſed quod erunt, nec certitudo, neque coniectura adhoc haberi valet.

Obijcies, quod Aug. in quęſtionibus vet. teſt. præuidit, quod ad accuſationem eius factus eſt homo, ſed ſi pręuidit accuſationem ex parte hominis, accuſatio autem non eſt niſi de culpa, ergo præuidit culpam ſuam, & caſum ſuum.

Reſpondetur dictum Auguſt. intelligitur poſt caſum ſuum, non ante.

PVNCTVM QVARTVM.

Si Lucifer præuidit ſuum principatum, cur & caſum non præuiderit.

HÆc dubitatio ortum habet ex verbis D. Bernardi de gradibus humilitatis tractans illud Iſaiæ 14. ponam ſedem meam ad aquilonem, inquit, quod Lucifer præuidit ſuper malos principatum habiturum, cui dubitationi Sanctus Doctor in ſolutione ſecundi ſatisfacit duplici reſponſione.

Prima eſt, quod Dominus potuit reuelare diabolo dominium, & non præcipitium, quoniam dominium illud non habet de neceſſitate annexum præcipitium, poteſt enim aliquis malus dominari bonis; adducit exemplum de Patriarcha Ioſeph, qui vidit ſuum principatum, & non venditionem.

Secunda reſponſio eſt, ſecũdum placita quorumdam, qui exiſtimarunt illud, quod dictũ eſt ad aquilonem verbum eſſe Prophetæ, diabolus enim volebat præeſſe, & alijs ſedem dominationis ſuæ præponere, & Propheta prædicens, quod euentum ſibi fuerat, dicit aquilonem, & in hoc ſignans malos, ſed prima reſponſio magis videtur ad rem: pro cuius declaratione obſeruandum, quod non quicumque præuidet aliquid, præuidet omnem modum, ſecundum quem habeat hoc cõtingere, adducitur ab Auctore exemplum de Ioſeph, qui præuidit in ſomnis ſe habiturum dominium ſuper fratres, ſed neſciuit quomodo hoc deberet effectui mancipari, nec tamen credendum eſt tantum Patriarcham in ſuperbiam incidiſſe, ſed vt eius exemplo pateat, quòd hi, qui

Digitized by Google

quì futura præuident, ſpiritu Prophetiæ, & ſi non omnia, non ideo tamen pectandi ſunt nulla vidiſſe, ſic, & ſi diabolus ſciuit ſe habiturum Dominium, neſciuit tamen quomodo hoc fieret.

Et pro clariori intellectu aduertendum, quod quando aliquid eſt quodammodo neceſſarium, & poteſt ex duobus cauſis contingentibus euenire, poteſt ſciri ab Angelo illud futurum eſſe, ſed neſcietur quomodo fiet, nam poſito, quod Lucifer fuerit de ſuperiori ordine, ſi ſtetiſſet, habuiſſet principatũ ſuper alios Angelos, quia illuminationes deſcendũt ab Angelis ſuperioribus in inferiores, ſi non ſtetiſſet, ſicut non ſtetit, habuiſſet ſicut habuit principatum ſuper Angelis cadentibus, vnde videndo ſe habere ſplendidiora naturalia, quam alios, potuit ſe cogitare habiturum fore aliquem principatum ſuper alios, ſed quod hoc haberet cadendo, vel ſtando certitudinaliter ſcire nõ potuit, nihilo ſetius potuit magis coniecturam habere, quod hoc obtineret ſtãdo, quam cadendo.

Vlterius notandum, quod videre principatum, & videre præcipitium non eſt ſimile, quia videre principatum non importat ſecum pœnam, ſed potuit videre principatum rectè, & non rectè, ſicq; huiuſmodi cognitio ſpectabat ad primum ſtatum, ſed videre præcipitium, quo ad hoc, cum importet ſecum pœnam in eo, qui punitur, pœna autẽ non præcedit culpam, illa cognitio, ſiue præuiſio non congruebat primo ſtatui Angelorum.

Amplius aduertendum, quod præuidendo dominium ſuum ſuper malos, non potuit neceſſariò videre caſum ſuum, eſt enim duplex dominatio, vna, qua peccator ſubijcitur diabolo in ſequendo volũtatem eius, vel ſuggeſtionem, quæ nõ eſt ſine peccato Diaboli præcedente, alia eſt dominatio, quæ eſt in Angelo ex conditione naturæ, vel ex dono gratiæ, & hanc poterat præuidere ante caſum ſuum, & ſic poteſt intelligi dictum Bernardi.

PVNCTVM QVINTVM.

Si Chriſtus Dominus reuelauit Petro caſum, cum dixit ter me negabis, cur non potuit reuelare caſum diabolo.

DIcendum, quod non eſt par ratio, quoniam reuelatio facta Petro fuit de caſu ad tempus, non de caſu perpetuo, reuelatio autem de caſu ad tempus ordinatur ad hoc, quod homo fortior, & humilior reſurgat poſt pœnitentiam, reuelatio vero de caſu perpetuo magis ad oppoſitum ordinatur, vnde lapſus Petri erat reparabilis, non autem lapſus Angeli.

Nota quod non eſt ſimile de hominibus, & Angelis, nam homines cadẽtes poſſunt reſurgere, ideo ex eo quod prædicitur caſus, non coguntur deſperare.

Sed magis materiam habent, vt humiliores fiant, ſed ſi Angelus, quibus non eſt locus pœnitentiæ poſt caſum, prædiceretur caſus, haberent materiam deſperandi.

Secundo dicitur, quod licet Deus ſic prædiceret ei, non tamen poterat prædicere caſum ſuum, quia ſicut prædixit per Ionam Niniuitis de ſubuerſione Niniuæ ſpirituali, tamen ipſi intelligebant de ſubuerſione corporali, & ſub conditione ſi non pœniterent, ita poſſet intelligi dictum Domini ſub conditione niſi ipſe caueret, & ideo non eſſet certus de ſua damnatione.

Tertio dicitur, quod Petro non reuelauit, ſed prędixit, vnde Petrus non intellexit ſimpliciter, ſed ſub conditione.

Quarto additur, quod Petrus non bene aduertit, vſque ad lapſum.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quales creati fuerint Angeli, quantum ad cognitionem matutinam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli cognitionem matutinam habuerunt in ipſa creatione.

NOta quod Sanctus Auguſtinus lib. 4. ſuper Geneſ. duplicem cognitionem aſſerit eſſe, alteram matutinam, aliam veſpertinam, quam ipſe accepit ex primo Gen. vbi dicitur factũ eſt veſpere, & mane dies vnus, vbi per diem intelligit cognitionem Angelicam, & per mane, & veſpere cognitionem matutinam, & veſpertinam, cognitionem matutinam appellat cognitionem rerum in verbo, cognitionem vero veſpertinam cognitionem rerum in propria natura, ſiue in ſe ipſis.

In corpore quæſt. duas refert Auctor ſententias, prima diſtinguit, dum quæritur vtrum Angeli à principio creationis cognitionem matutinam habuerint, aut intelligitur de omnibus, aut de aliquibus Angelis, & reſpõdet per duas concluſiones, quarum eſt

Prima. Si ſermo ſit de omnibus Angelis, non omnes habuerunt cognitionem matutinam, probat, quia Lucifer nunquam habuit eam, cum non viderit diuinam lucem in ſe ipſa.

Secunda ſi ſermo ſit de aliquibus, habuerunt eam; probat, nam ſimul tempore ſunt creati, & ad Deum per gratiam conuerſi, atque in eodem inſtanti ſunt formati, & à tenebris diuiſi, ac res omnes cognouerunt in ipſo verbo.

Auctor non approbat hanc ſententiam, eo quia Sanctus Auguſt. ſuper Geneſ. 4. teſtatur fuiſſe moram inter creationem, & lapſum, ideoque ante non fuiſſe diſcretionem, ita vt aliqui lux, & alij tenebræ eſſent.

Secunda ſententia, quam ſequitur Auctor, præmittit duas diſtinctiones, & ex illis elicit concluſiones, prima diſtinctio eſt, cognoſcere in verbo contingit dupliciter vno modo perfectè, videlicet, intuendo ipſum verbum in ſe, & alia in verbo, Alio modo imperfectè ſuſcipiendo illuminationem à verbo. & in illa ſuſceptione cognoſcere alia, prior cognitio beatos facit, ſecunda fuit innata, quæ in dæmonibus remanſit, ſed obſcurata per culpam.

Secunda diſtinctio Angelorum eſſe lucem biſariam dici valet, vno modo propter irradiationem à ſuprema luce manantem ſecundum ſtatum naturæ, per quam irradiationem cognoſcunt res in proprio genere cognitione, quæ veſpertina

ſpertina

Digitized by Google

ſpertina nuncupatur, & prout res ad Deum referuntur, dicitur matutina. Alio modo Angelus dicitur lux propter irradiationem prodeuntem à ſumma luce ſecundum plenitudinem gratiæ conſumatæ, ſeu gloriæ, qua Angeli dicuntur illuminati, vt beatè, ſapienterque viuerent, & hæc propriè appellatur cognitio matutina.

Ex his duabus diſtinctionibus, quatuor eliciuntur concluſiones.

Prima Angeli non habuerunt cognitionem matutinam perfectam in creatione: perſuadetur ſic. Cognitio matutina perfecta eſt intuitiua, ſpectans ad ſtatum gloriæ, ſed in creationis primordio Angeli non fuerunt beati, ergo non habuerunt cognitionem matutinam perfectam.

Secunda concluſio Angeli in creatione habuerunt cognitionem matutinam imperfectam: probatur, quia Deus indidit ipſis omnium ſpecies, & lumen expandit ſuper mentes eorum, quo cognoſcerent facta, & facienda.

Tertia concluſio Angeli in creatione fuerunt lux. primo modo patet: quia fuerunt repleti ſapientia, per quam cognoſcerent res in proprio genere, quæ dicitur veſpertina, & referrent ad Deum, quæ nuncupatur matutina.

Quarta concluſio. Angeli in creatione non fuerunt lux, ſecundo modo probatur ſic. Angeli hac luce irradiati fuerunt, vt ſapienter, beatèque viuerent, ſed Angeli à principio non fuerunt beati, ergo.

Ad intelligentiam huius quæſt. quatuor expendentur.

Primum matutina, & veſpertina Angelorum cognitio quid ſit.

Secundum, quænam iſtarum cognitionum ſit prior, matutina, non veſpertina.

Tertium num Lucifer, & ſequaces cognitionem matutinam habuerint.

Quartum quid intellexerit Sanctus Auguſtinus per cognitionem matutinam.

PVNCTVM PRIMVM.

Matutina Angelorum, & veſpertina cognitio quid ſit.

Communis Theologorum ſententia eſt diſtinctionem cognitionis matutinæ, & veſpertinæ introductam eſſe à D. Auguſtino cap. 4. ſuper Geneſ. ad lit. & 11. de Ciuit. Dei cap. 7. 29. & 30. & ad Oroſium; exiſtimauit enim Deum omnia ſimul condidiſſe iuxta illud Eccleſ. cap. 18. qui viuit in æternum creauit omnia ſimul, Moyſes autem, vt rudi populo creationem exponeret, dixit per ſex dies res creatas fuiſſe, vnde dies illi non fuerunt veri, & naturales, vt noſtri, ſed metaphorici, & exponit Auguſt. de Angelica cognitione comparata cum ſex rerum generibus, quę ſex illis diebus dicuntur creata. Primus itaque dies fuit cognitio, qua Angelus ſe ipſum, & ea, quæ ante ſecundum diem narrantur, facta cognouit primo, vt verbo, & deinde in proprio genere. Secundus vero fuit cognitio, qua Angelus cognouit firmamentum, diuiſionemq; aquarum, quæ ſunt ſuper firmamentum ab ijs, quæ ſunt infra firmamentum primo in verbo, deinde in proprio genere, ita de cæteris rebus, quæ ſequentibus diebus narrantur factæ, quaſi vnus, & idem dies, quò omnia ſimul ſunt facta repetitus, ſeu diſtinctus, ita duplici, aut triplici illo genere cognitionis Angelicæ comparatione rerum illarum diuerſarum, quas Deus condidiſſe ſcribitur, ſint illi ſex dies.

Nota quòd cum D. Auguſt. ponit duplicem Angeli cognitionem, ibi intendit diuidere diem à nocte, ſecundum quod ſit huiuſmodi diuiſio Geneſ. 1. cum dicitur Deus diuiſit lucem à tenebris, & vult, quod cognitio Angeli dicatur dies, cuius ſunt duæ partes, mane ſcilicet, & veſpere cognitionem comparat diei, vel luci, & ignorantiam nocti, vel tenebris, & cum mane ſit principium diei, & veſpera finis, vult quod cognitio Angelica in verbo dicatur matutina, & cognitio eius, vel rerum in ſe ipſo, vel rerum in proprio genere appelletur veſpertina.

Eſt itaque cognitio matutina cognitio rerum in verbo, Veſpertina autem cognitio earumdem rerũ in propria natura, ſiue in ſe ipſis.

Sed quæres, cur cognitio rerum in verbo matutina dicatur cognitio rerum, in primo genere veſpertina vocetur.

Reſpondetur ſecundum Alex. Alenſ. par. 2. q. 23. quod iſta eſt ratio, quia cognitio rerum in verbo eſt tanquam in principio rerum, & ideo matutina nuncupatur, mane enim eſt principium diei, at cognitio rerum in propria natura, ſiue in creatura, quoniam, vt creatura eſt in declinatione, & caſu, eſt vt hora veſpertina, propterea cognitio veſpertina nominatur.

Additur, quod cognitio rerum in verbo eſt clara, & perfectiſſima, quę autem habetur rerum in ſe ipſis per ſpecies concreatas, vel acquiſitas non eſt clara, & adeo perfecta, idcirco illa matutina, hæc autem veſpertina appellatur.

Sed percontaberis priuſquam Gen. 1. fieret mentio de mane, & veſpere, iam erat dies diſtinctus à nocte, & ſimiliter in confirmatione Angeli cognitio eius fuit diſtincta ab ignorantia, cur igitur tunc cognitio Angeli non dicitur diurna.

Præterea cum meridies ſit quaſi media pars inter mane, & veſperam, cur non ponitur tertia differentia cognitionis, quæ meridiana dicatur.

Ad primum reſpondetur eam cognitionem poſſe vtique appellari diurnam, vt teſtatur D. Aug. 11. de Ciuit. Dei cap. 29. in verbo cognoſcunt Angeli, tanquam diurna cognitione, in ſe ipſis tanquam veſpertina, & in 4. lib. ſuper Gen. ad lit. cognitio, quæ in verbo eſt ad diem pertinet, quæ eſt in ſe ipſis ad veſperam.

Ad ſecundum quæſitum reſpondetur non oportere dari tertiam cognitionem, eo quia Angelus nõ poteſt cognoſcere res niſi duobus modis, vno modo in creatore, alio modo in creatura, & hoc vel cognoſcendo in ſe ipſo res, vel in proprijs generibus; prima quidem cognitio matutina dicitur, ſecunda vero veſpertina.

Dices, quod Aug. ponit, quod Angelus cognoſcit res in verbo, & in ſe, & in proprio genere, ergo tres ſunt differentiæ cognitionis.

Reſpondetur, quòd iuxta primam cognitionem Angeli ſumitur cognitio matutina, ſed veſpertina, non ſolum iuxta tertiam, ſed & iuxta ſecũdam, cum vtraque cognitio ſit in creatura, quod auctoritate

D. Au-

Digitized by Google

D. Auguſtini ad Oroſium adſtruitur, vbi ſic inquit, Scientia Angelorum in ſe ipſis in comparatione ad ſcientiam, quæ eſt in verbo, dicitur veſpertina; veruntamen tertia cognitio ſimpliciter veſpertina nũcupatur, ſecunda autem quodammodo.

Obijcies, quod inter veſpere, & mane datur nox, ergo ſi in Angelis eſt cognitio matutina, & veſpertina, etiam erit cognitio nocturna.

Reſpondetur, quod Angeli boni cognoſcentes creaturam non in ea figura, quod eſſet tenebreſcere, & noctem fieri, ſed hoc ipſum referunt ad laudem Dei, in quo ſicut in principio omnia cognoſcunt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quænam iſtarum cognitionum ſit prior matutina an veſpertina.

CIrca hanc difficultatem duo ſunt obſeruanda antequam ſoluatur: primum quod diſtinctio iſtarum cognitionum poteſt dupliciter intelligi, vt optimè docet Sanctus Thomas 9. diſp. vno modo ex parte rei cognitæ, vt ſcilicet dicatur res in verbo cognoſci, quoniam cognoſcitur eſſe eius, quod habet in verbo, in propria vero natura ſecũdum quod cognoſcitur ipſum eſſe rei, quod habet in ſe ipſa, ſed hic non eſt conueniens intellectus, eo quia eſſe rei quod habet in verbo nõ eſt aliud ab eſſe Verbi, quia vt Anſelm. dicit creatura in creatore eſt creatrix eſſentia, Alio modo ex parte medij cognoſcendi, vt dicatur res cognoſci in verbo, quando per verbum ipſa res in propria natura cognoſcitur per formas ſcilicet, aliquas creatas rebus creatis proportionatas, ſicut cum Angelus cognoſcit per formas ſibi inditas, vel etiam ſi per formas acquiſitas cognoſceret, ſicque intelligi debet diſtinctio iſtarum cognitionum.

Secundo notandum, quod de prioritate harum cognitionum duobus modis inueſtigare poſſumus, vno modo de puritate naturæ, alio modo de prioritate dignitatis; ſi primo modo adhuc diſtinguendũ eſt, bifariam enim loqui valemus, vno modo reſpectu vnius, & eiuſdem rei, alio modo reſpectu diuerſarum, his præmiſſis ſit prima aſſertio. Cognitio matutina ordine naturæ reſpectu vnius, & eiuſdem rei præcedit veſpertinam; probatur, nam mane eſt principium diei, & veſpera finis, ergo cognitio matutina ordine naturæ præcedit veſpertinam.

Secunda concluſio. Reſpectu diuerſarum rerum cognitio veſpertina præcedit matutinam: probatur nã veſpertina cognitio prioris intelligitur eſſe prior cognitione matutina, poſterioris, pro vt in cognitione, attenditur ordo reſpectu rerum cognitarum.

Confirmatur: quia ſicut videmus in tempore continuo, quod idem nunc eſt duorum temporum, pro vt eſt finis præteriti, & principium futuri, ita matutina cognitio ſecundæ diei eſt primæ diei terminus, & ſecundæ diei initium, & ſic deinceps vſq; ad diem ſeptimam.

Tertia concluſio. Cognitio matutina Angelorũ eſt prior ſecundum præſtantiam, & dignitatem cognitione veſpertina: probatur primo auctoritate D. Auguſt. tractatu 1. in Ioannem c. 1. quod factum eſt in ipſo vita erat, vbi inquit, quod Archa viuit in mente, quod ſit tranſit cum tempore, ſed cognitio rerum in arte eſt in ipſo verbo rerum in ſe ipſis in proprio genere, ergo præſtantior eſt cognitio in verbo, quam quæ eſt in ipſo genere proprio.

Item 4. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 23. potior eſt cognitio, quæ eſt in verbo, quam in proprio genere.

Secundo probatur tribus rationibus, prima nobilior eſt cognitio, qua res cognoſcitur æternaliter, & incorruptibiliter, quam cognitio, qua cognoſcitur temporaliter, & corruptibiliter, ſed in verbo cognoſcitur res æternaliter, & incorruptibiliter, in proprio autem genere, vt temporaliter, & vt corruptibiliter, ergo nobilior eſt cognitio matutina cognitione veſpertina.

Secunda. Præſtantior eſt cognitio, qua cognoſcitur res, vt in cauſa, quam vt in creatura, ſed in verbo res cognoſcitur, vt in cauſa, & in re ipſa, vt in creatura, ergo.

Confirmatur per Anſelmum dicẽtem, quod creatura in creatore nil aliud eſt, quam creatrix eſſentia, ideo eſſe creaturæ, quod in Deo habet, eſt eſſe ſimpliciter, & increatum; quoniam quicquid eſt, vt eſt in ipſo, eſt ipſemet Deus.

Tertia matutinum ſecundum quod huiuſmodi nobilius eſt veſpertino, ergo cognitio matutina præcedit ſm. dignitatem, cognitionem veſpertinam.

Dices. Res cognoſcuntur in verbo, ſicut in quodam ſpeculo, ſed perfectius cognoſcuntur res in ſe ipſis, quam in ſpeculo, ergo & perfectius in propria natura, quam in verbo, ergo veſpertina cognitio eſt nobilior matutina.

Reſpondetur nõ eſſe ſimile de cognitione rerum in ſpeculo, & in verbo, quia formæ non transfunduntur à ſpeculo in res, ſed è conuerſo à verbo transfunduntur in res.

Obijcies, quod nobilius, & melius res cognoſcitur, vbi eſt ſimpliciter, quàm vbi eſt ſecundum quid, ſed res in verbo ſunt ſecundum quid, in propria autem natura ſunt ſimpliciter, ergo nobilior eſt cognitio veſpertina, quam matutina.

Reſpondetur res eſſe verius in ſe ipſis, quam in verbo poteſt intelligi dupliciter, vno modo vt habeant nobilius eſſe in ſe, quam eſſe quod habent in verbo, alio modo, vt res ſit perfectius hæc in ſe ipſa, quam in verbo; primo modo eſt falſum, quia in ſe ipſis habent eſſe creatum, in verbo autem increatũ, & ita eſſe quod habent in ſe ipſis eſt ſecundum quid reſpectu illius, quod habent in verbo, ſecundo modo verum eſt, quia res in ſe ipſa materialis eſt, quod eſt de ratione quarumdam rerum, in verbo autem non eſt materialis, ſed eſt ibi ſimilitudinem habens quantum ad formam, & materiam, & quamuis ſecundum hoc quod eſt talis res in verbo ſit ſecũdum quid, tamen perfectius cognoſcitur per verbum, quam per ſe ipſam etiam in quantum eſt talis, quia perfectius repræſentatur etiam propria ratio rei in verbo, quam in ſe ipſa: quamuis ſecundum propriam rationem exiſtendi ſic verius ſit in ſe ipſa, vnde concluditur, quod cognitio rerum in verbo eſt perfectior, quam cognitio earum in propria natura in quantum verbum clarius repræſentat vnam quãque rem, quam creata ſpecies.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num Lucifer, & ſequaces ante ſuum caſum cognitionem matutinam habuerint.

OBſeruandum, quod cognitio matutina tribus modis poteſt vſurpari, primo dicitur cognitio rerum in diuina eſſentia, quam Angeli intuentes ſimul in ea intuentur, & alia, ſicque ab Auguſtino ſumitur queſt. 16. ad Oroſium vbi teſtatur, quod creaturæ cognitio in ſemetipſa veſpera in Deo erat mane, quoniam plus, & clarius videtur in Deo, quam in ſe ipſa; vnde propter claritatem eius vocatur ab Auguſtino aliquando meridiana.

Secũdo dicitur cognitio matutina, cognitio, quã Angeli cognouerunt res in ſe ipſis per ſapientiam eis concreatam, hoc eſt per ſpecies rerum ſibi innatas referendo deliberata voluntate illam cognitionem ad cognitionem, laudemque creatoris.

Tertio cognitio matutina improprijſſimè dicitur clara, quædam cognitio creaturæ in ſe ipſa per ſpeciem concreatam, ſiue referatur voluntate deliberata in dilectionem, laudemque Dei, ſiue non.

Hac premiſſa diſtinctione, ſeu multiplici acceptione cognitionis matutinæ, penes tria membra, tres ponuntur concluſiones reſponſiuæ.

Prima Lucifer, & ſequaces non habuerunt cognitionem matutinam primo modo ſumptam: probatur primo duobus medijs Auctoris. Cognitio matutina ſic capta eſt cognitio, quia quis cognoſcit in ipſo verbo, ſed in verbo non poteſt quiſpiam aliquid videre, niſi videat verbum, verbum autem nullus videre poteſt niſi beatus, ſed Lucifer, & ſequaces non fuerunt beati, ergo non habuerunt cognitionem matutinam ſic captam.

Secundo. Lux faciebat veſpere, & mane, ſed lux dicit Angelicam naturam formatam teſte D. Auguſtino lib. 1. ſuper Geneſ. & 11. de Ciuitate Dei, & formatam fuit per gratiam, & gloriam, ſed Lucifer, & ſequaces, nec gratiam, nec gloriam habuerunt, ergo nec cognitionem matutinam ante lapſum.

Secunda concluſio. Lucifer, & ſequaces non habuerunt cognitionem matutinam ſecundo modo acceptam: patet, quia ſuam cognitionem nunquam voluntate deliberatiua retulerunt in creatoris dilectionem, & laudem, ergo non habuerunt huiuſmodi cognitionem.

Tertia concluſio Lucifer, & ſequaces ante ſuum lapſum habuerunt cognitionem matutinam tertio modo captam: probatur, Angeli mali cognouerunt clarè creaturas in ſe ipſis per ſpecies concreatas, ergo habuerunt cognitionem matutinam ſic acceptã, licet iſta potius ſit dicenda veſpertina.

Scotus vero appellat cognitionem matutinam cognitionem illam naturalem per ſpeciem, quam dicit fuiſſe communem omnibus Angelis tam bonis, quam malis.

PVNCTVM QVARTVM.

Quid intellexerit Sanctus Auguſtinus per cognitionem matutinam.

ET ſi ex textu Auctoris pateat reſolutio huius, ad maiorem tamen intelligentiam duas pono concluſiones, quarum prima ſit iſta, D. Auguſtinus per cognitionem matutinam propriè intelligit viſionem beatificam, vt notat D. Bonauentura in calce quæſt. dicens, quod cognitio matutina propriè eſt glorioſa, quam non habuerunt Angeli à ſui conditione, iſtam docet Sanctus Thom. q. 58. artic. 6. & 7. & q. 62. art. 1. ad 3. & probatur, quia D. Auguſt. per cognitionem matutinam intelligit claram cognitionem creaturarum in Deo, quantum habent Angeli beati, ſed in Angelis beatis non eſt vlla clara Dei cognitio præter viſionem beatificam, ergo de illa loquitur Auguſtinus.

Obijcies, quod B. Aug. lib. 65. quæſt. & lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 24. aſſerit cognitionem matutinam eſſe priorem, quam veſpertinam, at viſio beatifica non eſt prior quam naturalis cognitio in Angelis, ergo.

Reſpondetur Auguſtinum non loqui de prioritate temporis, ſed ordinis, & dignitatis; hæc ſolutio colligitur ex ipſo Auguſt. lib. 65. quæſt. 26. qui explicans, quod ſenſu dixerit creaturam prius videri in Deo, quam in ſe ipſa, inquit, quia ſcilicet plus, & perfectius videtur in Deo, quam in ſe ipſa.

Secunda concluſio Auguſtinus per matutinam cognitionem creaturarum intelligit ipſam viſionem diuinæ eſſentiæ, & eorum, quæ formaliter ſunt in Deo, atq; ipſarum creaturarum ſecundum eſſe eminens, quod habent in Deo, non autem ſecundum eſſe formale, quod habent in ſe ipſis: vt notat Sanctus Thomas. quæſt. 58. art. 6. & 7. & perſuadetur ex ipſo Auguſt. 11. de ciuit. Dei cap. 7. vbi diſtinguit mane, & veſpere, non ex diuerſo modo cognoſcendi, ſed ex parte rei cognitæ, ſiquidem ſcientiam non habent Angeli de Deo, vocat mane, & ſcientiam, quam habẽt de creaturis vocat veſpere, vnde ſequitur, quod Auguſt. per cognitionem matutinam intelligat viſionem Dei, & eorum, quæ formaliter ſunt in Deo, non autem creaturarum ſecundum proprietates rationales formales.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli habeant modo cognitionem veſpertinam.

RAtio dubitandi eſt, quia ſi cognitio fidei, quæ eſt per ſpeculum, euacuatur adueniente gloriæ cognitione, quæ conſiſtit in viſione verbi æterni, ergo & cognitio veſpertina euacuabitur adueniente cognitione matutina glorioſi.

Pro declaratione tituli ſufficiant ea, quæ dicta fuerunt in præcedenti quæſt. In corpore duo facit Auctor, primo præmittit aliqua notata digna, ſecundo reſpondet.

Digitized by Google

Quo ad primum ponit tria dicta, quorum eſt primum, omnis creatura, quantum eſt de ſe, tenebra eſt, vt teſtatur D. Auguſtinus 11. de Ciuit. Deus vero lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ, vt dicitur 1. Ioann. 1. dies autem dicit illuminationem à luce fluentem ſuper hac tenebroſa.

Nota, quod creatura dupliciter accipi valet, vno modo poſitiuè, quiditatiuè & abſolutè, alio modo comparatiuè, & reſpectiue ad Deum, primo modo creatura non eſt tenebra, ſecundo modo maximè, quoniam Dei ad creaturam nulla eſt comparatio, ſicut nec lucis ad tenebras.

Vel creatura, quantum eſt de ſe dicitur tenebra non entitatiuè, & realiter, ſed quia Deus, niſi eam conſeruaret, nihil eſſet, ſicut tenebra nihil eſt.

Secundo aduerte, quod Deus dicitur lux propter tria, primo ratione ſuæ diffuſionis, ſecundo ratione manifeſtationis, tertio ex ratione expulſionis tenebrarum peccatorum additur tenebræ non ſunt vllæ, ſcilicet, vel culpæ, vel ignorantiæ, vel nequitiæ.

Secundum dictum Angelus illuminatus à diuina luce illuminatione perfecta cognoſcit creaturam; vnde tunc eius cognitio dicitur matutina, & veſpertina: nam pro vt creaturã in ſe ipſa cognoſcit, veſpertina vocatur, pro vt autem ex illa cognitione conſurgit ad laudem Dei, & refert cognitionem, quam habet in verbo, tunc dicitur cognitio matutina.

Tertium dictum licet ad ſimilitudinem huius lucis viſibilis dicatur ibi mane, & veſpere, tamen duplex differentia intercedit, prima: quia ibi veſpera non vertitur in noctem, ſecunda: quia mane non ſuccedit meridies, neque diei veſpere, ſed eſt totum ſimul, quod auctoritate D. Aug. 4. ſuper Gen. comprobat, vbi ſic inquit ſimul habent diem, veſperamque & mane.

Circa ſecundam partem pro reſolutione ponitur talis concluſio. Angeli boni habent modo cognitionem veſpertinam, probatur dupliciter primo auctoritate D. Auguſtini 4. ſuper Geneſ. qui loquens de ſuprema Hieruſalem ſic ait ibi ſemper eſt dies in contemplatione incommutabilis veritatis, ſemper veſpere in cognitione creaturæ.

Secundo comprobatur tribus argumentis, quæ ponuntur poſt titulum quæſt.

Primum eſt huiuſmodi lux eſt, quæ faciebat veſpere, & mane, ſi ergo lux, quæ faciebat mane, eſt illuminatio gloriæ, ergo in hac illuminatione eſt veſpere, ergo in ſtatu gloriæ eſt cognitio veſpertina.

Secundum. Cognitio creaturæ in ſe ipſa eſt cognitio veſpertina, ſed Angeli beati cognoſcunt creaturam in proprio genere, ergo habent cognitionem veſpertinam.

Tertium. Angelus beatus plus laudet Deũ, quàm homo viator eſt, viator non ſolum, qui laudet Deum in ſua maieſtate, ſed etiam in multitudine operum ſuorum, ergo, & Angelus beatus, ſed hac laus præſupponit cognitionem, ergo Angeli beati habent cognitionem veſpertinam.

In gratiam huius quæſtionis tria ſunt examinanda.

Primum num cognitio veſpertina, & matutina ſimul eſſe poſſint.

Secundum num in dæmonibus ſit cognitio veſpertina.

Tertium num cognitio veſpertina ſit dicenda naturalis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num cognitio veſpertina, & cognitio matutina ſimul eſſe poſſint.

OBſeruandum, quod cognitio rerum in propria natura ſemper eſt veſpertina, nec relatio eius ad cognitionem in verbo facit eam matutinam, ſed facit eam terminari ad matutinam, itaque non dicitur, quod Angelus cognitionem matutinam habeat, quia cognitionem rerum in propria natura ad verbum referat, ſed quia ex hoc, quod refert, meretur cognitionem matutinam accipere.

Secundo aduertendum, iuxta doctrinam Sancti Thomi 1. part. quæſt. 58. artic. 7. Quod cognitio veſpertina habens creatura pro termino, & medio differt eſſentialiter à cognitione matutina, ſed habens ipſam creaturam pro termino tantum eſt eadem realiter cum cognitione matutina differens ſolum ſecũdum terminos, ſeu cognita.

His animaduerſis, & velut fundamentis iactis ſit hæc aſſertio. Cognitio veſpertina, & matutina poſſunt eſſe ſimul, hæc concluſio eſt Sancti Doctoris in textu, vbi ſic inquit, in Angelis beatis eſt nunc cognitio veſpertina cum matutina. Perſuadetur primo. Angeli beati ſimul vident Dominum, & creaturas in Deo, & ipſas in proprio genere, ergo ſimul habent cognitionem diuinam, & matutinam, & veſpertinam.

Secundo. Intellectus poteſt ſimul habere duas cognitiones, quando vna eſt perfectiua alterius, ſed cognitio, qua Angeli beati vident creaturas in proprio genere, quę eſt cognitio veſpertina, recipit perfectionem ab illa cognitione, qua vident creaturas in Deo, quia eadem cognitio vident Deum, & creaturas in ipſo, ergo cognitio veſpertina, & matutina poſſunt eſſe ſimul.

Tertio intellectus poteſt habere duas cognitiones, quarum vna regulatur per aliam, ſed Angeli beati in cognoſcendo creaturas in proprio genere, regulant ſe per cognitionem in Deo, cum eadem cognitione Deum cognoſcant, & creaturas in eo.

Quarto intellectus poteſt ſimul intueri aliqua duo in quantum ſunt extrema vnius relationis, ſed ratio concreata, qua cognoſcitur creatura cognitione veſpertina, refertur ad rationem increatam, quæ eſt ipſe Deus, in qua etiam ratione videntur ab Angelis ſanctis creaturæ, ergo.

Obijcies. Impoſſibile eſt vnam potentiam ſimul duas operationes habere, ſed Angeli indeſinenter cognoſcunt cuncta actualiter in verbo, ergo non cognoſcet ea in proprio genere.

Reſpondetur, quod duæ operationes eiuſdem potentiæ poſſunt ſimul conſiſtere, dum vna refertur ad aliam, vt dum voluntas ſimul vult finem, & ea quæ ſunt ad finem, intellectus quoque ſimul intelligit principia, & concluſiones per ipſa principia, quando acquirit ſcientiam, cognitio vero in Angelis refertur ad matutinam ſecundum Auguſt. ideo ſimul eſſe poſſunt.

Digitized by Google

Inſtabis. Idem non poteſt ſimul cognoſce per medium demonſtratiuum, & probabile, quia, vt docet Ariſtot. 1. poſt. de eodem non poteſt ſimul eſſe ſcientia, & opinio, ergo cum Angeli beati ſemper cognoſcant creaturam in diuina eſſentia, nunquam cognoſcunt eam cognitione veſpertina, cum veſpertina cognitio ſit cognitio creaturæ in ſe ipſa.

Reſpondetur, quod cognitio, qua intellectus Angelicus videt creaturas in proprio genere, non includit in ſe aliquid repugnans illi viſioni, qua videt eas in Deo.

Nota, quod melius poteſt idem videri per rationem creatam, & increatam ſimul, quàm per mediũ demonſtratiuum, & probabile, quia ſcientia, quæ acquiritur per medium demonſtratiuum, facit intellectum adhærere firmiter vni parti ſine alterius partis formidine, per opinionem autem adhæret intellectus vni parti cum formidine alterius.

Dices. Omnis virtus vnita plus eſt intenſa, & fortis, quam virtus multiplicata, vt habetur 17. propoſitione de cauſis, ergo intellectus Angeli beati non ita fortiter poteſt intelligere plura, ſicut vnum, cum ergo non intelligat aliquid, quo minus Deum intelligat, videtur quod non intelligat creaturam in ſe ipſa, ergo.

Reſpondetur, quod intellectus Angeli beati videndo creatorem in eſſentia ſua, & creaturas in ipſo, & inuidendo creaturam in proprio genere, non diſpergit virtutem ſuam, & maximè, quia eſt intellectus virtute gloriæ ſublimatus, & ideo non minus intelligit Deum, & ex conſequenti, nec creaturas in Deo propter hoc, quod vna cognitio recipit perfectionem ab alia, & refertur ad aliam, & regulatur ab alia.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in dæmonibus ſit cognitio veſpertina.

Cognitio veſpertina poteſt bifariam ſumi, vno modo propriè, & preſſo nomine, alio modo communiter, & fuſo vocabulo, hac diſtinctione ſuppoſita duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima. Cognitio veſpertina propriè ſumpta non eſt in Dæmonibus; hæc aſſertio eſt Auctoris, qui in calce quæſt. inueſtigans, in quibus ſint iſtæ duæ cognitiones, ſcilicet matutina, & veſpertina, reſpondet, quod propriè in beatis, & probatur primo auctoritate D. Auguſt. qui exponens illud Gen. 1. in principio creauit Deus &c. ait, quod per cœlum intelligitur factura Angelicæ naturæ de nihilo, & cum dicitur fiat lux intelligitur factura eiuſdem in conuerſione ad lucem primam, ſed hoc ſecundo modo non intelliguntur facti mali Angeli, ergo illud fiat lux de malis non intelligitur, ſed veſpere, & mane ibi ſubdiuidunt lucem, ergo quod ſubditur de veſpere, & mane non intelligitur de malis Angelis, ſed iuxta veſpere, & mane ſumitur cognitio matutina, & veſpertina, ergo in Angelis malis non eſt cognitio veſpertina.

Amplius dies, vt interpretatur Sanctus Auguſtinus, ibi dicit præſentiam luminis æterni ſuper Angelicam creaturã, quod enim dicitur lux, exponit conuertatur Angelica creatura ad lumen æternum, in qua ſcilicet, conuerſione fiebat dies ſpiritualis, ſed hæc conuerſio non fuit in Angelis malis, ergo non eſt in ipſis cognitio veſpertina propriè ſumpta.

Secunda concluſio. In Dæmonibus eſt cognitio veſpertina extenſo nomine capta: hec concluſio colligitur ex verbis Auctoris, qui poſtquam dixit has duas cognitiones eſſe propriè in Angelis beatis, ſubdit niſi nomina extendantur, probatur teſtimonio D. Auguſt. de Ciuit. Dei innotuit dæmonibus per illud, quod eſt vita æterna, & lumen incommutabile, ſed per quædam temporalia diuinæ virtutis effecta, & occultiſſima ſigna præſentiæ, quæ Angelicis ſenſibus malignorum ſpirituum, potius quam infirmitate hominum, poſſunt eſſe perſpicua, ſed huiuſmodi effecta diuinæ virtutis, ſunt res in proprio genere, ergo cognoſcunt res in proprio genere, & per conſequens in ipſis eſt cognitio veſpertina lato nomine capta.

Huic ſententiæ Auctoris concordat Alex. Alenſ. qui memb. 6. ait, quod proprie neutra cognitio fuit in Angelis malis, ſi tamen extendatur nomen veſpertinæ cognitionis, poſſet dici illa cognitio naturalis, quæ tunc fuit in Angelis malis veſpertina reſpectu cuiuslibet cognitionis gratuitæ, cum hæc multum obſcuritatis habeat reſpectu illius, ita quod illud, quod gratia eſt à veſpertina cognitione collatur.

Nota, quod Angeli mali in natura ſua habent formas ipſis largitas ad cognoſcendum res ſecundum naturam, huiuſmodi tamen cognitio, quæ veſpertina vocatur ignobiliori modo eſt in ipſis, quam in Angelis beatis, quoniam in his eſt certitudinaliter, in illis autem coniecturaliter.

PVNCTVM TERTIVM.

Num cognitio veſpertina ſit dicenda naturalis.

Pro huius dubij intellectu notandum, quod naturale ſumitur bifariam, vno modo quod poteſt natura ſuis viribus producere, alio modo quod à principio datum eſt naturæ, & reputatur quaſi naturale.

Hac præmiſſa diſtinctione pono duas concluſiones.

Quarum ſit prima. Cognitio veſpertina poteſt dici naturalis primo modo: probatur. Angeli poſſunt per ſpecies habere talem cognitionem rerum, ergo huiuſmodi cognitio poteſt dici naturalis. Antecedens probatur. Homines poſſunt talem rerum cognitionem ſibi naturaliter comparare, & per illam in cognitionem creatoris venire, ergo multò magis Angeli, qui ſunt perfectioris naturæ.

Secunda concluſio. Cognitio ueſpertina poteſt dici naturalis ſecundo modo: perſuadetur ſic. Species, ut pluries ſupradictum eſt, fuerunt Angelis inditæ, ſiue congenitæ à principio, ergo cognitio, quæ eiuſmodi ſpeciem habetur, naturalis cenſenda erit.

Digitized by Google

DISTINCTIO QVINTA.

De confirmatione & conuerſione ſtantium, & auerſione, & lapſu cadentium.

Poſt hæc conſideratio adducit inquirere.

D. Bonauenturæ Summa Diſtinctionis.

AVerſi quidam mox de cœlo ceciderunt,
Conuerſi vero confirmari meruerunt,
Libertate ſua diſcernere ſic voluerunt,
Qui confirmantur ſtantes in amore, beantur,
Multi teſtantur, quod nunc illud mereantur,
Quidam dixerunt, quod tunc ſimul hoc meruerunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

De auerſione Luciferi, qui fuit caput totius malitiæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Lucifer peccauerit peccato ſuperbiæ.

NOtandum, quod peccatum ex parte affectus, vel appetitus diuiditur in carnale, vel ſpirituale, cuius ratio eſt, quia peccatum conſiſtit in appetitu alicuius boni commutabilis, quod inordinate appetitur, in quo inordinate aliquis delectatur, vnde ſicut duplex eſt delectatio, vna animalis ſcilicet, cum aliquis delectatur in laude humana, alia verò eſt delectatio corporalis, vel naturalis, quæ in ipſo tactu corporali perficitur, ita duplex eſt peccatum, ſcilicet ſpirituale, quod in delectatione ſpirituali perficitur, vel carnale, vel corporale, quod in delectatione carnali, vel corporali perficitur, peccata ſpiritualia ſunt ſuperbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, eo quod talia conſiſtunt in appetitu delectationis ſpiritualis, vel animalis, duo vero ſunt peccata carnalia, vel corporalia, ſcilicet gula, quæ perficitur in delectatione ciborum, & luxuria, quæ perficitur, ſeu completur in delectatione venereorum.

Secundo notandum, quod licet peccata ſpiritualia, in quantum ſpiritualia ſint, grauioris culpæ peccatis carnalibus, primo ratione complementi peccati, eo quod ſpiritualia pertinent ad ſpiritum, cuius eſt ad Deum conuerti; ſecundo ratione nocumenti, quia ex peccato ſpirituali offenditur Deus, proximus, & proprius ſpiritus, quæ magis diligenda ſunt, quam corpus, tertio ratione motiui, quanto enim ad peccandum eſt maius motiuum, tanto minus homo peccat, peccata autem carnalia habent vehementiorem impulſum, quàm ſpiritualia, ſcilicet ipſam concupiſcentiam carnis nobis innatam, peccata tamen carnalia ſunt maioris infamiæ, vt dicit D. Gregorius, & tradit Sanctus Thom. p. 2. quæſt. 73. art. 5.

His notatis diſtribuitur corpus quæſt. in duo membra in primo Auctor refert quorumdam ſententiam, quam impugnat, in ſecundo propriam aſſignat, & probat.

Quo ad primum non nulli ſenſerunt, Diabolum ſimul tempore peccaſſe pluribus vitiorum generibus, principaliùs tamen ſuperbia horum opinionem redarguit.

Auctor hoc ratiocinio. Vis affectiua Dæmonis eſt ſimplex, ſicut & intellectiua, ergo quemadmodum intellectus non poteſt ſimul intelligere plura, nec plures cognitiones habere, ita neque affectus in eodem inſtanti poteſt plura peccata committere, præſertim, quæ ad diuerſas actiones attinent, vt infidelitas, ſuperbia, inuidia.

Sed contra hanc rationem Auctoris poteſt obiici per Auguſt. 4. ſuper Geneſ. dicentem, quod potentia ſpiritualis mentis Angelicæ cuncta, quæ voluerit facillimè ſimul comprehendit.

Reſpondetur, quod Auguſtinus loquitur de cognitione, qua Angeli cognoſcunt res per verbum; omnia enim cognoſcunt vna intelligibile ſpecie, quæ eſt eſſentia diuina.

Aduertendum in ſuper Angelum non poſſe intelligere plura ſimul dupliciter ſpectari, primo per modum plurium ſecundo per modum vnius; primo modo exponendum eſt dictum Auctoris, non autem ſecundo modo.

Quo ad ſecundum membrum, vbi ſententia Doctoris explicatur, ſic proceditur: primo oſtenditur ſecundum quatruplicem ſtatum de peccato Luciferi loqui contingat, ſecundo ponuntur concluſiones reſponſiuæ.

Circa primam partem, peccatum Angeli poteſt conſiderari tribus modis, primo quantum ad inchoationem, ſecundo quantum ad conſumationem, tertio quo ad confirmationem.

Quo ad ſecundam partem ſunt tres concluſiones reſponſiuæ; Prima peccatum Luciferi quantum ad eius inchoationem fuit ſuperbia præſumptionis; nam ſtatim, vt ſuam pulchritudinem vidit, præſumpſit, probatur ab Auctore primo auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, quæ immediatè poſt titulum quæſt. aſſignantur, nam Luc. 10. dicitur. Videbam ſathanam &c. vbi Gloſa, qui ſingulariter elatus erat, vt in eius caſu de elatione timerent, item Eccleſ. 22. initium omnis peccati ſuperbia, ſed primum inter peccata fuit peccatum diaboli, ergo.

His poſſunt addi aliæ auctoritates pro corroboratione concluſionis, illa Iob. 41. ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ, & illa Iſai. 14. detracta eſt ad inferos ſuperbia ſua, & illa Ezech. 28. eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti Deus ego ſum.

Secundo comprobatur ab Auctore teſtimonijs Patrum Auguſt. 11. ſuper Geneſ. ad lit. factus continuo ſe à luce veritatis auertit ſuperbia tumidus, & ſuæ poteſtatis delectatione deprauatus.

Item Iſidorus de ſummo bono lib. 1. mox vt factus eſt, in ſuperbiam erupit, & præcipitatus de cęlo eſt.

Tertio confirmatur concluſio rationibus. Prima tribus modis peccare contingit iuxta illud Ioann. 1. aut concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, ſed primum peccatum Luciferi non potuit eſſe concupiſcentia carnis, nec appetitus diuitiarum, quia iſtis non indiget, ergo fuit ſuperbia vitæ.

Secunda. Genera peccatorum ſpiritualium non ſunt niſi quatuor præter auaritiam, quæ tenet quaſi medium inter ſpiritualia, & carnalia, ſed in omnibus tribus generibus eſt odium, ergo cum odium cauſetur ab amore inordinato, ante iſta genera oportet aliquod peccatum ſpirituale in Dia-

excellentiæ, inuidia eſt triſtitia de excellentia alterius, quatenus apprehenditur, vt diminutiua propriæ excellentiæ, ergo cum Angelus poſſit inordinatè appetere propriam excellentiam, & dolere de excellentia alterius, ſequitur eum formaliter poſſe peccare per ſuperbiam, & inuidiam.

Comprobatur concluſio ex ſacris literis; nam de eius ſuperbia legitur Iſai. 14. detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, & de inuidia Sapient. 2. habetur, Inuidia Diaboli intrauit mors in orbem terrarum.

Confirmatur ſecundo teſtimonio D. Aug. lib. 14. de Ciuit. Dei, vbi ſic ait Angelus non eſt fornicator, aut ebrioſus, neque aliquid huiuſmodi, eſt tamen ſuperbus, & inuidus.

Tertia concluſio Auaritia, luxuria, gula, ira, accidia, &c. in Angelis propriè, & in rigore formaliter, & ſecundum affectum reperiri non poſſunt; probatur, quia eiuſmodi peccata propriè loquendo circa bona, vel mala corporalia exercentur, Angeli autem ſunt incorporei, ergo.

Dices iram conuenire Angelis, nam Apocal. 12. dicitur deſcendit ad nos Diabolus habens iram magnam, ergo.

Reſpondetur, quod licet ira poſſit conuenire Diabolo, magis tamen conuenit ſpirituali naturæ vnitæ corporali, appetere enim vindictam propriè eſt propter irrogationem iniuriæ, irrogatio vero iniuriæ per ſe fit creaturæ humanæ, & non Angelicæ, nihilominus tamen, quia Diabolus exiſtimat ſibi iniuriam fieri, cum eripitur peccator ab eo, quem exiſtimat poſſeſſionem ſuam, incidit in peccatum iræ appetendo vindictam.

Aliqui dicunt iram non conuenire Angelis niſi metaphorice.

Pro quo aduertendum, quod duo in ira ſpectari queunt; vnum materiale, quod eſt accenſio ſanguinis circa cor, alterum formale, quod eſt appetitus vindictæ, qui prouenit ex triſtitia mali accepti, primum quidem non poteſt eſſe in Angelis, ſecundum vero maxime, nam Angelus poteſt triſtari vel ex malo, quod re vera ab aliquo patitur, vel ex eo, quod apprehendit tanquam malum ſibi illatum.

PVNCTVM TERTIVM.

Primus actus inordinatus mali Angeli, quis nam fuerit.

Obſeruandum iuxta doctrinam Scoti duplicem eſſe actum voluntatis, vnus dicitur velle, quo acceptat obiectum conueniens, alius dicitur nolle, quo refugit obiectum diſconueniens, velle eſt duplex, alterum amicitiæ, quod eſt reſpectu obiecti, cui volumus bonum, aliud concupiſcentiæ, quod eſt reſpectu boni, quod volumus alicui: inter hæc eſt ordo, quoniam nolle præſupponit velle, & omne nolle inordinatum eſt velle inordinatum, & omne velle concupiſcentiæ præſupponit velle amicitiæ, vnde inter omnes actus voluntatis velle amicitiæ primum eſt.

Secundum quod eſt obſeruandum, quod eſt, affectio eſt duplex altera comodè, quæ eſt inclinatio naturalis voluntatis, alia iuſtitiæ, quæ eſt libertas voluntatis, hinc ſecundum Anſelmum omnis actus voluntatis elicitus, aut elicitur ſecundum affectionem iuſtitiæ, aut ſecundum affectionem comodi: his obſeruatis pono duas concluſiones, quarum eſt prima, actus primus inordinatus Angeli fuit actus amicitię, quo ſe ipſum dilexit, adeo vt neglexerit Dei conſilium, & præceptum.

Probatur auctoritate D. Auguſt. lib. 14. de Ciuit. Dei, duo amores fecerunt duas ciuitates, Ciuitatem Dei amor Dei, vſque ad contemptum ſui, & Ciuitatem Diaboli amor ſui vſque ad contemptum Dei.

Secunda concluſio. Secundus actus deordinatus fuit actus concupiſcentiæ, quo concupiuit primo beatitudinem affectione commodi immoderatè tãquam ſummum delectabile ſibi conueniens, probatur ſic. Primum peccatum in concupiſcendo fuit aliquod velle, aut igitur Angelus concupiuit aliquid amore boni honeſti, vel vtilis vel delectabilis, non primum, quia tunc non peccaſſet, nec ſecundum, quia amor vtilis non eſt primus amor, ergo peccauit concupiſcendo aliquid exceſſiuè tanquam delectabile ſummum, ſummum autem delectabile eſt ipſa beatitudo.

Si arguatur, quod beatitudo ab omnibus appetitur per Auguſt. 14. de Trinitate, ergo in tali appetitu non eſt peccatum.

Reſpondetur, quod voluntas poteſt immoderatè velle beatitudinem, & ſic peccare tripliciter contingere valet.

Primo quantum ad intenſionem expetendo eam intenſius, & maiori conatu, quam par ſit, & ſibi conueniat.

Secundo: quantum ad accelerationem volendo beatitudinem citius, quam competat.

Tertio: quo ad cauſam ſcilicet, volendo eam aliter, quam ſibi conueniat, vtpotè ſine meritis; ad propoſitum applicando dicitur, quod veriſimile eſt Luciferum deliquiſſe aliquo horum trium modorum, vel primo modo plus appetendo beatitudinem in quantum eſt bonum ſibi, quam amando illud bonum in ſe, vel ſecundo modo potuit appetere habere eam ſtatim, cum tamen Deus nollet eam dare niſi poſt morulam viæ, vel tertio modo appetendo habere eam ex naturalibus, & non per gratiam.

Quod ſi inquiras ad quid teneretur voluntas Angeli ne tunc peccaret.

Reſpondetur, quod voluntas ſua libertate, vel iuſtitia infuſa, quę eſt gratia, ſi eam habebat, vel iuſtitia acquiſita tenebatur moderari affectionem cõmodi, quantum ad iſtas circumſtantias, vt minus deſideraret ſibi beatitudinem, & tempore à Deo ordinato, & ex meritis, ob quæ Deus eam dare ſtatuerit.

Si objiciatur, quod boni Angeli appetebant beatitudinem, & non peccabant, ergo neque mali.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia mali appetebant eam ſecundum affectionem commodi, boni vero ſecundum affectionem iuſtitiæ.

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Cuius generis peccatorum fuerit Angelorum malitia.

PRo comperto habendum eſt præter illa duo, vel tria peccata capitalia, quę ſupra diximus in Angelis reperiri poſſe multa alia formaliter, & ſecundũ affectũ inueniri, primum eſt odium Dei, & hominũ, ſecundum idolatria, quia Angeli poſſunt ſe præponere alijs adorandos, tertium blaſphemia contra Deum, quartum peccatum infidelitatis non quidem per poſitiuum diſſenſum, quia habent euidentiam in atteſtante, ſed per priuationem aſſenſus, quia cum liberè credant rebus reuelatis poſſunt non credere, quintum peccatum inobedientiæ ſpeciale, poſſunt enim tranſgredi præceptum aliquod ex intentione non parendi, ſextum peccatum iniuſtitię, quoniam poſſunt hominem iniuſtè occidere, aut bona eius diripere, ſeptimum peccatum præſumptionis, quod opponitur ſpei, nam poſſunt appetere gloriã propria virtute obtinendam.

Secundo notandum, quod circa prædictam difficultatem variæ extiterunt Doctorum ſententię, quas breuitatis cauſa prætermittimus, ſi quis eas videre deſiderat, legat recentiores D. Thomæ interpretes ſuper primam quæſt. 62. articul. 2. & 3. vnum tamen mihi in hoc negocio aduertendum videtur, quod inter peccata, quæ poteſt Angelus ſecundum actum committere, non eſt neceſſe, vt primum omnium ſit ſuperbia, quia potuiſſent aliud primo loco committere, videlicet, peccatum inobedientiæ, & quamuis obiecta ſpiritualia, quæ ſecundum ſe bona ſint, non poſſint male appeti niſi appetantur, contra regulam, aut præceptum ſuperioris, non tamen quælibet tranſgreſſio præcepti eſt ſuperbia, nam tranſgreſſio præcepti bifariam fieri valet, primo cum expreſſa intentione tranſgrediendi, & tunc eſt ſpeciale peccatum inobedientiæ, ſecundo poteſt eſſe ſimplex tranſgreſſio ſine tali intentione, & tunc eſt generale peccatum inobedientiæ, quod ponitur in illa ſpecie peccati, cui præceptum opponitur, verbi gratia ſi quis trãſgrediatur præceptum humilitatis, erit peccatum ſuperbiæ, ſi pręceptum iuſtitię, erit peccatum iniuſtitiæ, & ſic de alijs.

Tertio notandum, quod ſuperbia ſumitur dupliciter, vno modo generaliter, pro vt inuenitur in quocumque peccato, & hoc modo ſumpta nil aliud eſt, quam inobedientia, & contemptus legislatoris: vnde nolle obedire frequentiſſimè ſuperbia nominatur; propterea quod inobediens non vult alijs ſubeſſe, quod eſt humilitatis actus, alio modo ſumitur ſpecialiter, quatenus à cæteris vitijs capitalibus diſtinguitur, & tunc à ſanctis ita deſcribitur, eſt inordinatus amor propriæ excellentiæ, nempè propriè magnitudinis præ cæteris, quod quidem accidit, quando aliquis in re aliqua magni honoris vult cæteros ſuperare.

Quarto aduertendum ſecundum D. Greg. lib. 23. Moral. capitul. 7. quod gradus, ſiue ſpecies ſuperbiæ ſunt quatuor, prima eſt quando aliquis exiſtimat ſine auxilio etiam generali ſe obtinuiſſe bona fortunæ, vel honoris, vel ſcientiæ &c. quæ habet ita, vt pro his bonis nullas Deo agendas eſſe gratias arbitretur, in quos inuehitur Apoſtolus 1. ad Corint. 4. dicens, quod habes, quod non accepiſti, ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? ſecunda ſpecies eſt cum aliquis dona ſibi à Deo collata fuiſſe intelligit, verum non ex dono Dei, ſed ex ſuis meritis, & de iuſtitia, & ob hanc cauſam Deo gratias non agit, quẽ apertiſſimè conuincit Apoſtolus agẽs Deo gratias pro beneficijs in eum collatis, dum ait 1. ad Corint. 15. gratia Dei ſum id, quod ſum, & ibidem Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, tertia ſpecies ſiue gradus eſt quando quis alios contẽnit præ ſe, & præ bonis, quę verè ipſe ſolus habet, & ideo cęteros deſpicit, & vilipendit, talis fuit phariſeus Luc. 18. qui orans dicebat, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cęteri hominum raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus, quarta ſpecies, ſiue gradus eſt, quando aliquis iactat ſe de bonis, quæ verè non habet, hunc quoque confundit Apoſtolus 2. ad Corint. 12. quando ait, nam & ſi voluero gloriari, non ero inſipiens.

His omnib. notatis ponuntur ſeptẽ concluſiones.

Prima concluſio. Primum peccatum malorum Angelorum non fuit nec potuit eſſe omiſſio; hęc cõcluſio eſt Auctoris in reſponſione ad primam, quam probat tali medio. Ad hoc quod peccatum aliquod cenſeatur eſſe peccatum omiſſionis, oportet, quod ſit omiſſio actus non circumſtantiæ, affirmatiui, non negatiui, principalis, non annexi, ſed ſic non eſt in propoſito, quia Lucifer actum principalem, ad quẽ teneretur, non dimiſit, ſed id appetijt, quod non debuit, ergo primum peccatum non fuit omiſſio.

Secunda concluſio. Primum peccatũ diaboli non fuit ingratitudo, hæc aſſertio eſt Sancti Doctoris in ſolutione ſecundi, quam ſic probat. Ingratitudo negatiuè eſt, quando aliquis non tantum non eſt gratus, imò contrariè mouetur, vt puta cum cogitat de beneficio, vt eſt beneficium, & paruipendit beneficium, vel benefactorem, at Diabolus nõ ſic peccauit, quia non cogitauit de beneficiis Dei in quantum erant Dei, ſed in quantum erant bona propria, ergo primum peccatum ipſius nõ fuit ingratitudo.

Tertia concluſio. Primum peccatum Luciferi nõ fuit peccatum infidelitatis. Concluſio eſt Auctoris in ſolutione tertij, quam probat tali ratione. Ad peccatum infidelitatis oportet, quod ſit conſenſus rationis cum iudicio vniuerſali, ſed Diabolus non conſenſit iudicio rationis, ſed æſtimauit ſibi bonũ, ergo.

Quarta concluſio. Primum peccatum Diaboli non fuit peccatum curioſitatis: concluſio eſt Doctoris in ſolutione quarti, quam ſic probat. Diabolus ex conſideratione omnium, quę accepit, non ſuũ bonum inde elicuit, referendo illa in gloriam Dei, ſed malum præſumptionis, & ambitionis incurrit, ergo curioſitas non fuit primum peccatum, ſed pręſumptio.

Quinta concluſio. Inuidia non fuit primum peccatum Diaboli: probatur auctoritate D. Aug. in lib. de Virginitate, vbi dicit, quod inuidia eſt proles ſuperbiæ, ergo conſequitur eam.

Comprobatur aſſertio per eundem 11. ſuper Geneſim longe ante medium. Inuidia ſequitur ſuperbiam, non præcedit; nõ enim cauſa ſuperbiendi eſt

Digitized by Google

eſt inuidia, ſed cauſa inuidendi eſt ſuperbia. Item Damaſcenus lib.2.cap.13. inuidia eſt triſtitia in alienis bonis.

Sexta concluſio. Primum peccatum luciferi fuit ſuperbia, hanc aſſertionem expreſsè tenet Sanctus Doctor in textu, quam ferè omnes paucis exceptis amplectuntur, probatur autem

Primo ex Sacris ſcripturis Iob.4. in ſuperbia initium ſumpſit omnis perditio Eccl.10. initium omnis peccati ſuperbia Iob 41. ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, quaſi omnium videlicet primus, & Anteſignanus Iſa.11. quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer? dixiſti enim in cœlum conſcendam, & Ezechi.28. dixiſti in corde tuo Deus ego ſum, & rurſus eleuatum eſt cor tuum in decore tuo; & quãuis locus ille Iſa.14.ad lit.intelligatur de Rege Babylonis, & locus Ezechi.28. de Rege Tiri,tamen ſimul etiam intelliguntur de diabolo omnium ſuperborum capite,vt notat Sanctus Hieronymus in cap. illud,& D.Ambroſius ſermon.3.in Pſal.118.& Sanctus Auguſtinus lib.11.ſuper Gen.ad lit. Item Luc. 10.ad deterrendos diſcipulos; vt ab inani gloria,& peccato ſuperbiæ cauerent, videbam, inquit, Chriſtus ſathanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Paul. 1.ad Timoth.3.oportet Epiſcopum irrepræhenſibilem eſſe, & ſubdit nõ Neophytum, ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat Diaboli.1. in damnationem diaboli, hoc eſt ne & ipſe propter ſuperbiam damnetur, quemadmodum & Diabolus propter ſuperbiam damnatus eſt,vt Sanctus Hieronymus in illud Iſai. citatum exponit.

Secundo probatur aſſertio ex Patribus,qui id affirmant, D.Auguſtinus 10. ſuper Geneſ. ad liter. à cap.14. per multa capita, & 11. de Ciuitate Dei capitulo 6. & libro de natura, & gratia, & D.Hieronymus in capitulo 14.Iſai.Sanctus Gregorius 34. moral.à capitulo 14.per plura capita, D.Ambroſius ſuper Pſalm.36. in locum vidi impium ſuper exaltatum, B.Bernardus paſſim vbi de peccato Angeli tractat, D. Chryſoſtomus homilia 3. de verbis illis Iſaiæ vidi dominum &c. vbi ait per ſuperbiam factum eſſe Diabolum, qui antea Diabolus non erat, Gregorius Nazianzenus orat.1. de pace, Athanaſius lib.de virginitate,& meditatione,Fulgentius 1. ad Monimum.

Vltima concluſio. Peccatum Luciferi fuit ſuperbia, qua de ſua pulchritudine, vi, ac perfectione intumeſcens propria auctoritate principatum ſuper omnes alias creaturas appetiuit: hæc concluſio apertè colligitur ex verbis Auctoris, & probatur ex illo Iſai.14. ad cœlum conſcendam ſuper aſtra Dei, exaltabo ſolium meum, ſimilis ero altiſſimo; quo in loco nomine cœli intelligi debet culmen principatus, nomine vero aſtrorum intelligendi ſunt cæteri Angeli, ſuper quos exaltari optabat iuxta expoſitionem D. Hieronymi, nomine vero ſimilitudinis altiſſimi intelligi debet ſimilitudo in principatu ſuper omnia, item ex illo Ezech.28.eleuatum eſt cor tuum in decore tuo.

Secundo confirmatur concluſio teſtimonio patrum,nam Sanctus Auguſtinus 14. de Ciuitate Dei capitulo 11. ſic inquit, poſteaquam ſuperbus ille Angelus, ac per hoc incidens per eandem ſuperbiam à Deo ad ſemetipſum conuerſus, & quodam quaſi tyrannico faſtu gaudere ſubditis, quam eſſe ſubditus eligens de ſpirituali paradiſo cęcidit, & 11. ſuper Geneſ. ad litt.capitul.23. propriè inquit poteſtatis delectatione corruptus eſt, item D.Gregorius 23.Moral.capitulo 4. citatis illis verbis Iſaiæ deſpecto, ait, bono ſocietatis Angelorum, ſedem ſuam ad Aquilonem ponens, & altiſſimi ſimilitudinem ſuperbè appetens per iniquum deſiderium, quaſi ad quoddam culmen conatus eſt ſingularitatis aſcendere.

Nota, quod inordinatus dominandi appetitus Luciferi in duobus conſiſtebat, primo quod nulli ſubeſſe volebat, ne quidem Deo, ſecundo quod volebat præeſſe alijs, in vtroque appetiuit quamdam Dei ſimilitudinem, Deus enim nulli ſubeſt, & præeſt omnibus, ita docet D.Gregorius libro 34. Moral.capitul.13. his verbis ius peruerſè libertatis appetijt, vt præeſſet cęteris, & nulli ſubeſſet.

Amplius obſerua bifariam poſſe intelligi Luciferum ex ſuperbia noluiſſe ſubeſſe Deo, primo quo ad conſeruationem, & cooperationem, alio modo quo ad imperium,& actualia miniſteria, primo modo noluit Lucifer eſſe exemptus à ſubiectione Dei, quia ſciebat hoc fieri non poſſe, ſecundo vero modo deſiderauit libertatem, quia non voluit ſubeſſe Deo imperanti, & præcepta imponenti.

PVNCTVM QVINTVM.

Per quem modum Angelus peccauerit.

ADuertendum, quod peccare contingit duobus modis, primo per electionem mali, quod apparet bonum, vt ſi quis tanquam bonum eligat fornicari, ſecundo per electionem boni non ſeruando modum, vel ordinem, vel ſpeciem boni, in quibus ratio boni conſiſtit, vt ſi quis non ſeruato modo, & ordine ab Eccleſia inſtituto oraret.

Secundo notandum, quod error, ignorantia; & actualis inconſideratio licet penès nomina confundantur aliquando inter ea, tamen eſt latum diſcrimen, nam error, vel errare ſecundum D. Auguſtinum 3.de lib.arbitrio idem eſt, quod approbare falſa pro veris; vel è conuerſo vera reprobare pro falſis, ignorantia vero idem eſt, quod neſcientia habitualis eius, quod aliquis debet, & poteſt ſcire, vt ſi quis ignoraret fornicationem ſimplicem eſſe peccatum, actualis autem inconſideratio eſt non aduertentia, vel priuatio conſiderationis actualis de aliquo, vt quando aliquis nec errat, nec ignorat aliquid, ſed non aduertit aliquam circumſtantiam debitam, vt cum ratio boni in ſpecie, modo, & ordine conſiſtat, vt teſtatur D. Auguſtinus in libro de natura boni; inconſideratio actualis, vel ordinis, vel ſpeciei vel modi erit defectus.

Tertio notandum, quod ignorantia, vt admonet Scotus in 2.diſt.22. contingit tribus modis, primo quod ignorãtia præcedat ipſum peccatum, ſic quod ſi quis ſciret eſſe peccatum, quod facit, non faceret, vt ſi quis vſuram committat, ignorans vſuram eſſe peccatum,& ſi ſciret non cõmitteret, huiuſmodi igno-

Digitized by Google

ignorantia eſt cauſa peccati, ſumpta cauſa pro occaſione, ſiue diſpoſitione, ad quam ſequitur peccatū, & quando ignorantia eſt iuris diuini, vel naturæ, nō excuſat à peccato, ſecundo poteſt ignorantia concomitari peccatum, & eſt quando peccans non ignorat ſuum opus eſſe peccatum, ignorat tamen quod tanta pœna ei debeatur, vel quod tanto bono priuetur per illud, & ſic omnis peccans eſt ignorans, tertio poteſt ignorantia ſequi peccatum, quaſi pœna eius, ſicut cęcitas eſt pęna peccati iuxta illud Sapien. 2. malitia excęcauit eos.

Quarto notandum, quod error practicè loquendo poteſt contingere ex duobus, vno modo ex habitu, vt in homine intemperato, qui propter prauū habitum inclinatur, vt iudicet hic, & nunc eſſe bono fornicari, alio modo poteſt naſci ex paſſione, vt in homine incontinente, qui ex paſſione iudicat nunc eſſe peccandum.

His prænotatis ſit prima concluſio. Angelus non peccauit primo ex errore, probatur, error eſt pœna peccati ſecundum D. Aug. 3. de lib. arbitrio, ac pęna non præcedit culpam, ergo primum peccatum non proceſſit ex errore.

Vel ſic pœna peccati non eſt ante peccatum, ſed error eſt pœna peccati iuxta Auguſt. citatum, ergo non eſt ante peccatum.

Secunda concluſio. Angelus nō peccauit ex ignorantia, probatur, quia Angelus habitualiter nouit ante peccatum omnia, quæ quantum ad finis naturalis, ac ſupernaturalis aſſecutione erant neceſſaria.

Item ignorantia, vel eſt voluntaria, vel inuoluntaria, ſi inuoluntaria nō poteſt ex ea procedere peccatum, ſi voluntaria iam peccatum, quod ex ea procedit, non eſt primum.

Rurſus Lucifer non ignorabat ſe debere eſſe ſubiectum Deo, & ab illius imperio pendere, ergo non peccauit ex ignorantia.

Tertia concluſio. Angelus non peccauit ex inconſideratione ſeu ex inaduertentia, perſuadetur primo ex ſacris literis, nam Ezechielis 28. de Diabolo in perſona Regis tyri dicitur. Dixiſti enim Deus ego ſum, & Iſaiæ 14. de eodem in perſona Regis Babylonis referuntur hæc verba; Dixiſti enim in corde tuo in cœlum conſcendam, quibus in locis perpendendū eſt verbum illud, dixiſti, dictio enim in Angelo eſt cognitio, & conſideratio actualis, quę exacta, & perfecta fuit, quod etiam patet per id, quod ſubditur in eodem cap. Ezech. in multitudine negociationis ſuę impleta ſunt interiora ſua iniquitate, nam dictio illa negociationis declarat Angelum, cum peccauit, plenè conſideraſſe omnia ad rem pertinentia.

Secundo probatur ex patribus. D. Bernar. ſermone 1. de aduentu ex perſona filij Dei ſic ait noui in affectum malitiæ, & nequitiæ tranſijſſe Angelis deſertores, neque ex ignorantia aliqua, ſeu infirmitate peccaſſe. Anſel. ex illa verba Pauli 1. ad Timotheum 2. Adam non eſt ſeductus. Beda in collectaneis ſuper Paulum cum explicat eundem locum, id ipſum de Angelis affirmant.

Tertio comprobatur rationibus. Prima par eſt ratio de Angelis, & de primis parentibus, Æua autem non peccauit ex inaduertentia, nā Diabolus ei prius propoſuit, cur præcepit vobis Deus, quod idem eſt dicendum de Adamo, vt teſtatur Aug. 14. de Ciuit. Dei cap. 11. ergo.

Secunda ſi ex inaduertentia peccaſſet Angelus tunc error anteceſſiſſet in intellectu Angeli peccatū Angeli, ſed id non eſt neceſſarium, ergo peccatum Angeli non fuit ex inaduertentia profectum.

Tertia ſi per inaduertentiam ſolum peccaſſent Angeli non fuiſſet tam graue illorum peccatum, quam Sacræ Literæ, ac Patres inſiuant.

Quarta Sanctus Greg. lib. 4. moral. cap. 12. & Iſidorus lib. 1. de ſummo bono cum rationem reddūt, quare homo ad pœnitentiam fuerit admiſſus, Angelus vero non, dicunt quod homo ex infirmitate peccauit, Angelus vero minimè, ergo ſi ex inaduertentia peccaſſet cum inaduertentia nō minus quam infirmitas, imò magis excuſet à culpa, tunc ratio, quam Patres afferunt, nulla eſſet.

Quinta concluſio. Naturæ Angelicæ adeo excellens eſt, vt Angelus facillime potuerit circumſpicere omnia ad rem pertinentia præſertim eo tempore, quo plurimum id ipſorum intererat, ergo non peccauit ex inconſideratione.

Secunda. Illa inaduertentia aut fuit culpabilis, vel inculpabilis, ſi culpabilis, ergo peccatum, quod ex ea proceſſit, non fuit primum, ſi inculpabilis, ergo non potuit ex ea procedere peccatum.

Quarta concluſio. Angelus peccauit ex electione ſciens, & prudens, probatur ſic. Angelus non peccauit ex errore, nec ex ignorantia, neque ex inconſideratione, vt patet ex præcedentibus concluſionibus, ergo peccauit ex electione, conſequentia conſtat à ſufficiente partium enumeratione, modus autem, per quem peccare potuit, hic eſt, Angelus cognouit, & iudicauit bonum eſſe diligere ſe ipſum ſecundum rationis dictamen, & hoc oſtenſum eſt tanquam verum bonum voluntati Angeli, & ſic Angelus dilexit ſe ipſum, in qua dilectione Angeli voluntas exceſſit rationis ordinem, & ſic plus debito ſe ipſum dilexit.

Nota, quod non eſt neceſſarium, vt omne peccatum voluntatis procedat ex aliquo defectu intellectus, quia poteſt procedere ex ſola libertate eligentis, & quamuis voluntas ſemper ſequatur intellectū, quia ſcilicet, nō poteſt appetere aliquod obiectum, niſi proponatur illi ab intellectu ſub ratione boni, poteſt tamen fieri, vt intellectus proponat voluntati tuæ diſtincta obiecta, quorum vnum ſit honeſtum, alterum vtile, & tertium delectabile vt in his proponendis, ac iudicandis nullus ſit defectus ex parte intellectus, & tamen volūtas erret in eligendo, quia ſcilicet, eligit bonum delectabile, & relinquit bonum honeſtum.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Angelus appetierit beatitudinem.

DOctores communiter partem affirmantem ſequuntur addentes, quod ad ipſam beatitudinē ſi ſtetiſſet perueniſſet cęterum in beatitudine tria ſpectantur. Primum eſt perfectio poteſtatis, ſecundum eſt perfectio ſcientiæ, tertium eſt perfectio bonitatis,

Digitized by Google

bonitatis, deſideratum autem ab Angelo fuit perfectio poteſtatis, deſideratum primi hominis fuit perfectio ſcientiæ, appetibile demum Antichriſti erit perfectio bonitatis. Ad perfectionem poteſtatis tria exiguntur, primum eſt vt a ſe non ab alio habeat poteſtatem, ſecundum vt ſtatim habeatur, & non proficiatur ad eam per merita, tertium vt in ſubiectis non patiatur reſiſtentiam per alterius poteſtatem. Ad perfectionem quoque ſcientiæ tria his conſimilia requirũtur, primum vt ſcilicet habeatur a ſe, ſecundum quod ab alio per meritum non expectetur, tertium quod in ſcibilibus reſiſtẽtiam, ſeu ignorantiam non habeat.

Conformiter tria ad perfectionem bonitatis pertinent, primum Antichriſtus volet a ſe mox bonitatem habere, ſecundum non ab alio expectare, tertiũ quod in bonitate nihil ſit ei comparabile, iuxta illud Apoſtoli 2. Theſſ. 2. extollitur ſuper omne, quod dicitur, aut colitur, dicendum itaque quod Angelus, vel appetiuit ſuam beatitudinem naturalem tanquam vltimum finem ſimpliciter non curando de ſupernaturali, ad quam ordinabatur per gratiam, vel quod appetierit beatitudinem ſupernaturalem ex ſuis viribus naturalibus, non curando de diuino auxilio.

QVAESTIO SECVNDA.

Quid Lucifer appetierit.

QVoniam Auctor in præcedenti quæſt. aſſeruit Luciferum appetiſſe id, quod ſupra ſe omnino fuit, & ad quod peruenire non potuit, in præſenti quæſt. inueſtigat quid Lucifer appetierit, an ſcilicet Dei æqualitatem, nam patres diuerſimodè ſunt locuti, Gregorius dixit, quod appetijt eſſe ſui iuris, ita quod nulli ſubeſſet, S. Bernardus exiſtimauit, quod appetijt æqualitatem potentiæ, Anſelmus arbitratus eſt, quod appetijt præeſſe ſine meritis, & omnes, inquit Auctor in textu, verum dicunt.

Notandum quod Dei æqualitas tripliciter exponi valet primo quod Angelus appetierit propriè æqualitatem cum Deo, ita ſcilicet quod eſſet tantæ excellentiæ in potentia, & ſcientia ſicut Deus, ſecundo quod propriè hoc non appetierit, ſed indirectè, quia appetijt Deo non ſubeſſe, & in hoc appetijt ei æquari, ſicut e contrario ille, qui eſt ſubditus alicui non dicitur æquari illi, cui ſubijcitur, tertio exponitur quod appetierit æqualitatem diuinam, non aliquorum dictorum modorum, ſed ſolum ſecundum quid & interpretatiuè.

In corpore quæſt. duo facit Sanctus Doctor primo ponit diſtinctionem quandam, ſecundo concluſiones reſponſiuas: Quo ad primum duplex eſt ſimilitudo Dei, altera æqualitatis, & æquiparantiæ, alia imitationis, prior eſt duplex, quædam eſt omnimoda, & totalis, & eſt illa, qua aliquis eſt ſimilis Deo totaliter, vt filius in diuinis qui eſt imago patris per omnia æqualis, teſte Apoſtolo ad Heb. alia eſt ſimilitudo æqualitatis partialis, & aliqualis, & eſt illa, qua qui eſt ſimilis Deo in aliqua conditione, vt habere tantam ſcientiam, quantam habet Deus, ſimilitudo imitationis eſt qua quis imitatur in aliquibus actibus, & hęc poteſt eſſe duplex, vna virtuoſa, qua aliquis imitatur Deum in actibus virtuoſis, ſeu in aliqua perfectione, vt puta in iniuſtitia, & humilitate, iuxta illud Matth. diſcite a me, quia mitis ſum &c. alia eſt ſimilitudo imitationis vitioſa, & diſplicens Deo, vt quando quis appetit eſſe ſimilis Deo in aliquo, quod non conuenit ei, ſicut appetere principatum ſuper alios, & ſe vindicare de inimicis.

Circa ſecundum ſit prima aſſertio, ſimilitudo imitationis poteſt appeti ordinatè, & inordinatè, patet, nam quando appetitur in his, quæ ſunt noſtræ aptitudinis, & diuinæ acceptationis, vt ſunt perfectiones virtutum, tunc poteſt appeti ordinatè, at quando appetitur id, quod non decet, aut Deo non placet, tunc poteſt appeti inordinatè.

Secunda concluſio. Similitudo æqualitatis, & æquiparantiæ omnimoda non eſt appetibilis: probatur, huiuſmodi ſimilitudo non poteſt cadere in cognitionem, ſiue in intellectum, ergo nec in appetitum.

Tertia concluſio. Similitudo æqualitatis, & æquiparantiæ partialis ſiue aliqualis poteſt appeti a creatura, non tamen ordinatè, nam Angelus poteſt appetere tantam ſcientiam, quantam fortaſſis appetijt Aeua.

Quarta concluſio. Diabolus appetijt ſimilitudinem Dei imitationis, patet quia appetijt alijs præeſſe, & dominari.

Quinta concluſio. Diabolus appetijt quodammodo ſimilitudinem Dei æqualitatis, & æquiparantiæ; probatur, nam appetijt alijs præſidere, propria tamen auctoritate; ita quod ſine meritis, & ſine præordinatione datoris, ita quod nulli ſubeſſet, ſed hoc eſt ſolius Dei, ergo appetijt ſimilitudinem æquiparantiæ, confirmat Auctor teſtimonio Patrum nominatorum D. Greg. D. Bernard. & Anſel. quorum ſententias ſupra retulimus.

Pro dilucidatione quæſt. quinque ſunt examinanda.

Primum vnde ortum habuerit quæſtio iam propoſita.

Secundum num Angelus ſuperbiens appetierit diuinam ſimilitudinem.

Tertium num Angelus appetierit æqualitatem Dei, ideſt eſſe Deus per naturam, & eſſentiam.

Quartum num Lucifer potuerit appetere æqualitatem Dei.

Quintum num Angelus appetierit vnionem hypoſtaticam in verbo.

PVNCTVM PRIMVM.

Vnde ortum habuerit quæſtio iam propoſita num Lucifer appetierit æqualitatem diuinam.

DIcendum mihi videtur, & valde probabiliter quęſtionem a Doctoribus tum antiquis, tum recentioribus excitatam ſubtiliter exagitatã fuiſſe propter verba Iſaiæ cap. 14. vbi ex perſona Nabucdonoſor in figura Diaboli dicitur in cęlum aſcendam, & ero ſimilis altiſſimo, vt exponitur a patribus, ab Auguſt. lib. 3. de doct. Chri. a D. Hieronymo ſuper hunc locum ab Origen. 3. lib. Periarchon, non autem poteſt hoc intelligi de cęlo empyreo, quia ibi erat, ergo intelligitur de cęlo ſanctiſſimæ Trinitatis, & de æqualitate diuinæ celſitudinis, voluit ergo aſcendere in cęlum ſanctæ Trinitatis, & eſſe æqualis altiſſimo, ita exponit magiſter diſtin. 2. huius libri, Sanctus Thomas, 9. diſput. de malo, San-

ctus

Digitized by Google

ctus Bonauent. in principio quæſt. Egidius. quæſt. 2. præſentis diſt. & nota quod in prædicta auctoritate Iſaiæ dicitur ſuper aſtra celi, ideſt Angelos exaltabo ſolium meum, ideſt poteſtatem prælationis, atque regiminis mei, vt Sanctus Auguſt. exponit ſedebo in monte teſtamenti, ideſt in ſupremo vertice æternæ felicitatis, quã ab æterno Deus ordinauit, & ab exordio ſæculorum frequenter teſtatus eſt ſe daturum electis in lateribus aquilonis, qui eſt locus caliginis, & deſignat tenebras, quas Deus poſuit latibulum ſuum; vnde & in Paralipomenon fertur Deus pollicitus eſt, vt habitaret in caligine, quæ ſecundum diuinum Dionyſium inuiſibilem plenitudinem, & incomprehenſibilem excellentiam luminis increati deſignat.

Huic adiungitur, quod Patres poſtmodum quædam ſacræ ſcripturæ loca interpretati in eandem ſententiam deueniſſe viſi ſunt, nam Gloſ. ſuper illud Apoſtoli ad Phil. 2. non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, dicit, quod Diabolus vſurpauit ſibi Dei æqualitatem, loquitur autem ibi de æqualitate Filij ad Patrem, rurſus ſuper illud Pſal. quæ non rapui, tunc exoluebam dicit Gloſa, & citatur ab Auctore, quod Diabolus voluit rapere diuinitatem, & perdidit felicitatem.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angelus ſuperbiens appetierit diuinam ſimilitudinem.

DOctores nõ diſſentiunt in hac difficultate, imo omnes conueniunt Luciferum appetiuiſſe aliquam ſimilitudinem Dei, quod patet primo ex illo Iſaiæ 14. ſupra citato ſimilis ero altiſſimo, & Ezech. 28. dixiſti in corde tuo Deus ego ſum, quæ loca de caſu Luciferi, vel ad literam, vel myſticè intelligenda ſunt.

Secundo comprobatur ex nomine Michaelis Archangeli, quia Michael ſignificat quis ſicut Deus, cũ enim Lucifer vellet eſſe ſimilis Deo appoſuit ſe illi Archangelus, & dixit, quis ſicut Deus, & propterea nomen Michaelis ſortitus fuit.

Tertio confirmatur, quia Geneſ. 3. Diabolus tentauit hominem, vt deijceret eũ illa via, qua ipſe ceciderat, dixit, eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum, & de Antichriſto ſcriptum eſt ad Theſſal. quod ſedebit in templo Dei oſtendens ſe, ac ſi ſit Deus, ergo etiam Diabolus, quem imitabitur Antichriſtus, appetijt Dei ſimilitudinem.

Sed dices appetere ſimilitudinem Dei eſt appetere bonum, quod patet per illud 1. Ioan. 3. cum apparuerit ſimiles ei erimus.

Reſpondetur, quod ſimilitudo eſt quadruplex, ſcilicet naturæ, gratiæ, gloriæ, & æquiparantiæ appetendo aliquam trium, priorum ſimilitudinum, eo modo quo debet appeti, vel congruit appeti non eſt peccatum, appetendo vero quartam eſt peccatum in creatura, & ideo Lucifer peccauit.

Secunda concluſio. Angelus elatus contemplatione perfectionis ſuæ appetijt exemptionẽ ab omni Dei imperio, hanc concluſionem colligo ex Sancto Doctore in textu, vbi ait, quod Diabolus appetijt alijs præeſſe, ſua tamen auctoritate ſine merito, ſine datore, ita quod nulli ſubeſſet; in eadem ſententia eſt Alex. Alen. Gulielmus Pariſienſis in lib. 2. de vniuerſo.

Probatur primo ex illo Ezech. 28. in multitudine negotiationis ſuæ repleta ſunt iniquitate interiora ſua, & peccaſti, appetitus autẽ exemptionis à ſubiectione, quo ad actuale imperium diuinum, videtur fuiſſe quædam negotiatio.

Secundo probatur aſſertio teſtimonio patrum Sanctus Greg. lib. 34. Moral. cap. 13. in illud Iob 41. non eſt poteſtas in terra, quæ comparetur ei, vbi de Diaboli ſuperbia diſſerens ſic ait, & a quo conditus fuerat ſubeſſe deſpexit, ita enim Deus ſuper omnia eſt, vt ipſe ſub nullo ſit, Leuiathan vero iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens ius peruerſæ libertatis appetijt, vt & præeſſet ceteris, & nulli ſubeſſet, dicens aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ero ſimilis altiſſimo.

Sanctus Auguſtinus in Pſalmum ſeptuageſimum hoc inquit Diabolus fecit, imitari Deum voluit, ſed peruersè non eſſe ſub illius poteſtate, ſed habere cõtra illum poteſtatẽ, D. Anſelmus in lib. de caſu Diaboli cap. 4. ita dixit contra voluntatem Dei voluit inordinate ſimilis eſſe Deo, quia propria voluntate, quæ nulli ſubdita eſſet, voluit aliquid, ſolius enim Dei eſſe debet, ſic voluntate propria velle aliquid, vt ſuperiorem nõ ſequatur voluntatem, D. *Thomas* lib. 3. contra gentes cap. 109. ait, quod *voluit* quodammodo non ſubijci, & voluntatem ſuam a ſuperiori non regulari.

Tertia concluſio. Lucifer inuidit Deo, & doluit de bono, & poteſtate eius, eo quia ipſo inuito vtatur imperio ſuo in eum, & ſequaces, & deprimat appetitum illius exemptionis, ſimiliter incidet homini, quod exaltetur, ipſe vero deprimatur, hæc concluſio colligitur ex illo Sap. 2. inuidia Diaboli mors intrauit in orbem terrarum, & ratio eſt, quia inuidia immediatè oritur ex ſuperbia, an vero commiſerint peccatum inuidiæ, cum adhuc eſſent viatores, *aut in* ſtatu damnationis, D. Baſilius in homil. quod Deus non eſt Auctor malorum, & D. Bernardus ſerm. 2. de Aduentu aſſerunt cecidiſſe de celo propter ſuperbiam, & inuidiam, & ideo huiuſmodi peccatum dicunt eos cõmiſiſſe, cum adhuc eſſent in via Sanctus autem Greg. 3. parte curæ paſtoralis admonitione 11. & D. Aug. lib. 4. de Ciuit. Dei cap. 11. fatentur eos commiſiſſe in ſtatu damnationis.

Sed dices Inuidia reſpectu ſuperioris, vel paris dicitur, ſed homo eſt Angelo inferior, ergo non potuit eſſe inuidia reſpectu hominis.

Reſpondetur cum D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. quod inuidia nõ tantum eſt reſpectu ſuperioris, qui excellit, ſed etiam reſpectu paris, ne excellat, & *inferioris*, ne æquetur, & licet homo eſſet Angelo paulo inferior, vt in pſalmo dicitur, erat tamen æqualis, & par illi, qui erat participaturus eandem gloriam, quam habiturus erat, ſi permanſiſſet. Quod teſtimonio D. Aug. in quæſt. vet. teſt. confirmari poteſt, vbi ait, quia ad accuſationem eius factus eſt homo, vnde ſua ſubtilitate id egit, vt in eandem prævaricationem, in quam ipſe ruit, induceret, vt accuſatorem participem ſuæ damnationis efficeret.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus appetiuerit æqualitatem Dei, ideſt eſſe Deus per naturam, & eſſentiam.

SOluitur hæc dubitatio duabus concluſionibus: quarum ſit prima, Angelus directè non appetijt æqualitatem Dei, & Deus per naturā, & eſſentiam, probatur, primo auctoritate Anſelmi lib. de caſu diaboli cap. 4. appetebat illud, ad quod aſcendere potuiſſet, & perueniſſet, ſi ordinate appetiuiſſet, ſed nunquam potuit peruenire ad hoc, vt eſſet æqualis Deo, ergo numquam hoc appetijt.

Præterea idem Anſelmus ſic opponit, ſi Deus non poteſt cogitari niſi vt ita ei ſimilis cogitari non poſſit, non eſt exiſtimandum, quod Diabolus eſſet ita obtuſæ mentis, quod appeteret illud, quod non poterat cogitari, ergo nunquam appetijt ſe eſſe æqualem Deo; hanc rationem adducit Auctor in textu. Confirmatur certiſſimum eſt creaturam non poſſe adæquari ſuo Creatori, & hoc ſciuit Angelus cū haberet perſpicaciſſimam rationem, ergo nunquā appetijt æqualitatem Dei. Quod autem æqualis creatura non poſſit excogitari patet per illud, quod dicitur Pſal. 34. Deus quis ſimilis erit tibi, ſimile enim accipitur ibi pro ſimilitudine æquiparātiæ, & Iſa. 40. cui ſimilem feciſti Deum, & in Pſal. 138. dicitur de Chriſto homine, Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam, ergo creatura non potuit peruenire ad æqualitatem Dei, cum hoc non poſſet natura humana in Chriſto.

Comprobatur. Si quilibet vult eſſe melior, factus autem alius nullus, vt vult phyloſophus 9. Ethicorū nullus enim vult fieri alius, quia tunc vellet non eſſe, Angelus non appetijt directè eſſe Deus, quia voluiſſet non eſſe.

Secunda concluſio. Angelus appetijt æqualitatē Dei indirectè; probatur, quilibet peccans indirectè vult eſſe Deo æqualis, eo quia vult Deo non ſubeſſe, ex quo non vult viuere ſecundum diuinas leges, ſed qui non vult ſubeſſe Deo, vult eſſe æqualis, vel maior Deo, & Angelus noluit ſubeſſe Deo, ergo Angelus indirectè appetijt æqualitatem Dei.

Confirmatur per Anſelmū in lib. de caſu Diaboli, vbi dicit, Diabolum non ſolum voluiſſe eſſe æqualē Deo, ſed eſſe maiorem Deo, quia voluit, quod eum Deus velle nolebat, propter quod ſuam voluntatem ſuper Dei voluntatem poſuit, & eſſe plus, quā Deus voluit.

Obſeruat Alex. Alenſ. quæſt. 98. memb. 3. quod Angelus non appetijt æqualitatem diuinam in hac ratione ſimpliciter, ſed appetijt illud, quod ſi obtinuiſſet eo modo, quo appetijt eſſet æqualis, vel ſicut Deus probat duobus modis. primo præeſſe omnibus, & nulli ſubeſſe, hoc eſt proprium Dei, ſecundo habere beatitudinem ex nullo merito ſuo, vel alieno eſt conueniens ſoli Deo, appetere autem hoc eſt appetere illud, ex quo ſequitur æqualitas, item habere propriam voluntatem eſt ſolius Dei, Angelus autem præſumpſit habere propriam voluntatem inquit Anſelmus.

Nota hic, quod habere propriam voluntatem poteſt bifariam intelligi vnomodo non ſub alio ordinatam, ſed ad quam alię ordinari debent, & ſic ſolus Deus habet propriam voluntatem, & præſumendo ſic habere propriam voluntatem eſt velle illud, in quo conſiſtit æqualitas cum Deo, Aliomodo habere propriam voluntatem poteſt dici habere voluntatem non conformatam diuinę voluntati, & hoc modo peccator dicitur habere propriam voluntatem, ſed ſic præſumendo habere propriam voluntatem non eſt præſumere æqualitatem diuinam.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Lucifer potuerit appetere æqualitatem Dei.

TRes fuere Theologorum ſententiæ, prima diffitetur eſſe poſſibile Luciferum appetijſſe æqualitatem Dei, quo ad naturam, ſecunda affirmat potuiſſe appetere, tertia concedit potuiſſe quodammodo appetere, prima eſt Thomiſtarum, ſecunda Scotiſtarum, tertia D. Bonau. & Anſelm.

Pro intelligentia huius dubitationis ſunt aliqua obſeruanda iuxta placita Scoti, & Aſſeclarum, primum duplex eſt notitia, vna apprehenſiua tantum alicuius propoſitionis, vt eſt notitia huius propoſitionis bonum eſt habere ſanitatem, altera eſt notitia iudicatiua, quæ etiam practica nominatur, propterea quod dictat de medijs ad aliquem finem conſequendum.

Secundo notandum, quod actus voluntatis eſt duplex, vnus dicitur ſimplex, qui alio nomine volitio efficax nuncupatur, alter eſt cōditionatus, qui actus complacentiæ appellatur volitione ſimplici, & efficaci, quæ poſſibilia ſunt duntaxat velle poſſumus, volitione verò conditionata, ſiue complacentię, etia impoſſibilia: vnde inter has duas volitiones hoc diſcrimen intercedit, quod ſimpliciter abſolutè volita obtineri poſſunt, & ideo media ad ea aſſequenda opponuntur, volita autem ſub conditione plerumque non obtinentur, & propterea media, vt habeantur, non adhibentur, ſed ſolum volumus illa voluntate complacentiæ, & ſub conditione, ſcilicet ſi hoc eſſet poſſibile.

Tertio notandum, quod electio voluntatis eſt duplex, vna inefficax, quæ ſimplicem intellectus apprehenſionem præſupponit, altera vero eſt electio efficax, quæ non habetur niſi de re poſſibili, prima appellatur inefficax, quia non apponuntur media ad conſequendum id, quod optatur, ſecunda dicitur efficax, quia iudicium practicant ad inueſtiganda media præſupponit, prima eſt impoſſibilium, ſecunda non eſt impoſſibilium.

Vel dici poteſt, quod electio accipitur bifariam, vnomodo prout pręcisè dicit volitionem cōſequentem plenam apprehenſionem obiecti, aliomodo dicit volitionem efficacem ſequentem ſyllogiſmū practicum, primomodo poteſt eſſe cuiuſcumque, ſecundomodo non poteſt, quia nihil vult efficaciter niſi id, ad quod diſponit de medio, per quem poteſt deduci, & obtineri, & talis volitio numquam eſt alicuius impoſſibilis nullus enim conſiliatur de impoſſibilibus, ſicque intelligendum eſt illud Ariſt. 3. Eth. dicentis electio non eſt impoſſibilium.

Quarto

quam habebat vel in re, vel in ſpe, hæc autem nō potuit eſſe alia, quam vnio hypoſtatica, quia beatitudinem naturalem iam habebat, & ſupernaturalis debebatur ratione gratiæ, ſi ponatur, quod in ea cōditus fuerit, ergo ſola vnio hypoſtatica reſtabat.

Secundo ex illo Iſa. 14. in cęlum conſcendam ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum, hoc nō eſt intelligendum de aſſenſu in cęlum materiale, & ſuper aſtra materialia, vt ſupra in primo puncto expoſitū eſt, ſed de aſſenſu ad vnionem hypoſtaticam, quam appetiuit.

Tertio ex illo Iſa. 14. ſimilis ero altiſſimo, ſcilicet voluit ergo eſſe ſimilis in dominio, & principatu ſuper reliqua omnia altiſſimo eo modo, quo Chriſtus quatenus homo eſt omnium Dominus, iuxta illud pſal. omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.

Quarto ex illo ad Titum primo in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur Deus ante tempora ſęcularia, ergo cum gratia per Chriſtum hominibus collata non fuerit a Deo ante tempora ſæcularia promiſſa alijs, quam Angelis, ſequitur vt eis, ſtatim vt condidit, myſterium incarnationis reuelauerit, Chriſtumque futurum caput Angelorum, & hominum indeque occaſionem cadendi per ſuperbiam ſumpſiſſe.

Quinto ex illo Ioā. 8. Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere, ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, cōſtat ex illo capite phariſeos voluiſſe Chriſtum interficere, ſi ergo in eo ſecuti ſunt deſiderium Luciferi, neceſſe eſt, vt Lucifer voluerit Chriſtum ab initio interficere, ergo peccatum illius ortum eſt ex reuelatione incarnationis Chriſti, quam ipſe appetebat.

Sexto ex illo Hæbr. 1. & cum iterū introducit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent eum omnes Angeli eius, ex quo colligitur Chriſtum bis introductum eſſe in orbem terrarum, ſemel in creatione Angelorum, quando illis reuelatum fuit myſterium incarnationis, & ſemel in natiuitate Chriſti.

Cęterum hęc ſententia neque auctoritate veterū Patrum, neque efficaciſſima ratione videtur ſatis cōfirmari poſſe, quamuis Ambroſius Catharinus, per quaſdam conſiderationes ſuas nitatur eam ex Scripturæ ſacræ locis etiam citatis, & alijs deducere, neque Theologi huiuſmodi ſentētia placet, præſertim illis, qui ſuſtinent primum peccatum Angeli fuiſſe ſuperbiam, & non inuidiam, licet concedant nō eſſe improbabile, quod Lucifer illi homini inuideret poſt peccatum ſuperbiæ, ſi quidem inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum, non autem potuit eſſe primum peccatum inuidia, deinde non eſt certum Angelis, dum fuerunt in via factam fuiſſe reuelationem de myſterio incarnationis futuro; præterea dato quod facta eſſet reuelatio non conſtat illā fuiſſe occaſionem ruinæ Luciferi.

Reliquum eſt vt reſpondeatur ad argumenta pro dictæ ſententiæ confirmatione adducta.

Ad primum dicitur, quod cor Luciferi eleuatum eſt, quia inordinatè appetiuit ſimilis eſſe Deo in principatu, & dominio.

Ad ſecundum reſpondetur, quod Lucifer voluit conſcendere in cęlum, ideſt ad excellentiā Dei propriam.

Ad tertium reſpondetur, quod voluit eſſe ſimilis Deo modo, quo expoſitum eſt in tertio puncto, ſcilicet præeſſe omnibus, & nulli ſubeſſe, vel habere beatitudinem ex nullo merito ſuo, vel alieno, quod eſt proprium Deo.

Ad quartum dicitur illud non aliter habere uim, quam aſſerendo Angelos ante mundum corporeum fuiſſe creatos, quod iuxta decreta Concilij Lateranenſis negamus, vnde per tempora ſęcularia D. Paulus intellexit tempora plurima ſeculorum, ſeculum autem eſt periodus durationis cuiuſque rei, quocirca ſenſus illorum verborum eſt quam promiſerat pater patribus, videlicet teſtamenti veteris, ac legis naturæ ante multa ſęcula, ſeu ante periodos durationis, ac vitæ multorum hominum: exponitur etiam ab alijs quam promiſerat, ideſt in ſemetipſo dare ſtatuerat, ac prædeſtinauerat ante tempora ſęcularia, ideſt ex æternitate, varijſque alijs modis idem locus exponi poteſt.

Ad quintum reſpondetur cum D. Aug. lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 13. quod homicida Diabolus dicitur fuiſſe ab initio hoc eſt ab initio humani generis, & in veritate non ſtetit ab initio ſuæ conditionis, & ideo nunquam beatus cum ſanctis Angelis fuit, ſuo recuſans eſſe ſudditus creatori, & ſua per ſuperbiam priuata poteſtate elatus.

Ad ſextum reſpondetur, quod dictum Apoſtoli tribus modis exponitur, primo vnigenitus Dei Filius introductus fuit a Patre in mundum per myſterium incarnationis, nam cum ſemper fuerit quatenus Deus in mundo iuxta illud Ioann. 1. in mundo erat, cępit iterū quatenus eſt homo eſſe nouo quodam modo in orbe terræ, ſecundo exponitur, quod Chriſtus introductus in orbem terræ per beatæ Virginis partum, tertio exponitur quod fuit introductus glorioſus per reſurrectionem.

Ad illud, quod proferunt ex D. Bernar. ſententiæ Aſſertores reſpondemus eum loqui de inuidia Diaboli reſpectu diuinitatis Verbi, quod malum ſecutum eſt in Angelo poſt peccatum ſuperbiæ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De auerſione minorum Angelorum.

QVAESTIO PRIMA.

Quo genere peccati minores Angeli peccauerint.

Notandum quod quatuor acceperunt Angeli in principio, ſcilicet eſſentiæ ſimplicitatem, diſtinctionem perſonalem, vigorē cognitionis, & libertatem arbitrij, prima duo pertinent ad ſubſtantiam, tertium ad formam, quartum ad poteſtatem, & quāuis quædam communia, & æqualia haberent, vt quod indiſſolubiles, et immortales eſſent, in ſubtilitate tamen eſſentiæ, & intelligentis ſapientiæ, & libertate voluntatis differentes erant, quemadmodum enim quædam corpora digniorem formam, & eſſentiam receperunt, quam alia, ſic & quidam Angeli ſimpliciorem, & perſpicaciorem cognitionem habent,

Digitized by Google

bent, quam alij, & ſicut differentem naturam acceperunt, ſic ſequitur in eis differenter cognitio, & differentia liberi arbitrij ſecundum magis, & minus, hinc fit, vt Angelorum quidam maiores, ſeu ſuperiores, aliqui minores, vel inferiores appellentur.

Quærit itaque Auctor, quo genere peccati minores Angeli peccauerint, & duo facit, primo ponit concluſionem reſponſiuam, ſecundo inueſtigat modum auerſionis.

Quo ad primum concluſio eſt iſta. Minores Angeli peccauerunt peccato ſuperbiæ, hæc cōcluſio patet ex dictis ſanctorum, & gloſis, & probatur, primo auctoritatibus, quæ poſt titulum ponuntur D. Greg. 2. moral. ſic ait, tanto magis homines ad cęleſtia aſcendere inuident quanto ſe a cęleſtibus per immunditiam elationis deiectos vident, ergo peccauerunt peccato ſuperbiæ.

Præterea Hugo de Sancto Victore omnes in eadem malitia conſenſerunt, ſed malitia Diaboli fuit ſuperbia, ergo omnes conſenſerunt in ſuperbiam, ergo minores Angeli peccauerunt peccato ſuperbiæ.

Secundo comprobatur duabus rationibus, quæ aſſignantur poſt auctoritates, prima radix omnis peccati, & fundamentum ciuitatis Diaboli eſt libido, & amor ſui, ergo quilibet Angelus aliquid ſibi appetit, ſed non appetijt appetibile oculorum, nec carnis, ergo ſuperbia vitæ.

Secunda ſi omnis affectio ortum habet ex amore, amor autem vel eſt commodi, vel honeſti, ergo ſi homines peccauerunt, aut amore commodi, aut honeſti, ſed non ex amore honeſto, ergo ex amore commodi, qui eſt amor proprij boni.

Circa ſecundam partem, in qua inueſtigat de modo ſuperbiendi, duas Sanctus Doctor recenſet ſententias, quarum primam infringit, alteram amplectitur.

Prima fuit eorum, qui arbitrati ſunt minorum Angelorum ſuperbiam fuiſſe in hoc, quod conſenſerunt peccato Luciferi ſuperbientis, quemadmodum Adam dicitur ſuperbiſſe, quoniam ſuperbienti conſenſit vxori.

Improbat Auctor hanc ſent. quia vniuſcuiuſque affectus maximè iunctus eſt ſibi, & prius appetit inordinatè ſibi, quam alteri, & ſi alteri, tamen propter ſe, ergo non videtur probabile, quod inferiores Angeli prius appetierint alteri, vt puta Lucifero aliquod bonum, quam ſibi ipſis.

Secunda ſententia fuit eorum, qui exiſtimauerunt minores Angelos peccato ſuperbiæ peccaſſe non ſolum conſentiendo, ſed & ſibi ipſis excellentiam appetendo, hanc ſequitur Auctor, qui in calce quæſt. aperiens modum, ſe ipſumque declarans inquit, quod peccauerunt peccato ſuperbiæ tripliciter, primo quia ſine meritis voluerunt eſſe beati, Secundo ſine miniſterio quieſcere, tertio ſine limite propriam voluntatem implere.

Quod ſi quæratur an minores Angeli tantum præſumpſerint appetere, quantum Lucifer.

Reſpondetur non tantum, quia naturalium ſuorum ſtrenuitatem penſantes ſub vmbra illius requieſcere voluerūt, ita quod non miniſtrarent, ſed quadam ſub illo potirentur voluntaria libertate, quam ſub diuino imperio ſe habere non poſſe intelligebant.

Circa hanc quæſt. tria ſunt expendenda.

Primum num minores Angeli appetierint Dei æqualitatem.

Secundum num libido, ſeu cupiditas ſit radix peccati.

Tertium quomodo minores Angeli ſuperbierint cum non appetierint præeſſe.

PVNCTVM PRIMVM.

Num minores Angeli appetierint Dei æqualitatem.

SAnctus Doctor in ſolutione ſecūdi dicit, quod in aliquo voluerunt parificari Deo in hoc, ſcilicet quod ſine meritis, & obſequio voluerunt eſſe quieti, & beati in æternum, quod ſolius Dei eſt proprium, ex quibus verbis patet, quod appetierūt Dei æqualitatem, & probatur, quia eodem genere peccati dicuntur peccaſſe Lucifer, & inferiores Angeli adhærentes ſibi, ſed ille peccauit appetiendo æqualitatem Dei, ergo & inferiores appetierūt æqualitatem Dei.

Præterea Angeli minores peccauerunt, nō ſolum quia conſenſerunt peccati Luciferi, ſed quia conſenſerunt peccare hoc modo, quo Lucifer peccauit, tamen ſub eo, ergo voluerunt propriam excellentiam, & voluerunt per naturam beatitudinem obtinere, ſicut & Lucifer.

Confirmatur auctoritate Anſelmi in lib. de caſu Diaboli, quod appetierunt beatitudinem non ſeruando iuſtitiam, & ideo cęciderunt a beatitudine, & iuſtitia.

Item appetendo inordinate appetierūt ſuam excellentiam, ille autem appetitus excellentiæ inordinatus ex imitatione Luciferi poterat eſſe, ergo.

Aduertendum eſt hic, quod licèt poſſet eſſe idem motiuum in genere, non tamen omnino idem, nam ſicut beatitudo vnum quid eſt, ſed ſingulis diſtribuitur ſecundum gradum, ſiue menſuram, ita inordinatio iſtius appetitus fuit in quadam menſura, non quod peccarent in hoc, quod beatitudinem appetebant, ſed in hoc, quod non iuſtè appetierunt.

Sed dices minores Angeli appetierūt eſſe ſub Lucifero, ergo appetierūt eſſe æquales Deo, quia nihil quod eſt ſub creatura æquari poteſt creatori.

Reſpondeo, quod licet appetierint eſſe ſub Lucifero tanquam ſub principe, appetierūt tamen conſequi beatitudinem per naturam, tametſi non tantam, quantam Lucifer, quod eſſe nequibat, niſi quilibet eſſet Deus.

Inſtabis. Minores Angeli videbant ſe non poſſe pertingere ad æqualitatem Luciferi, ergo multo magis viderunt ſe non poſſe attingere ad æqualitatem Dei.

Reſpondeo, quod inferiores Angeli non ex re volita, ſed ex modo volendi appetierunt æqualitatem Dei, licet enim viderent ſe non poſſe æquari Lucifero, & non appetierint tam claram Dei viſionem, ſicut Lucifer; verumtamen eam tali modo appetierunt, quod eam habere non potuiſſent, niſi quilibet eorum fuiſſet ſuper omnem rem creatam, & niſi quilibet eſſet Deus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Non libido, ſiue cupiditas ſit radix omnis peccati.

AVctor in prima ratione pro confirmanda concluſione affirmat libidinem, ſeu cupiditatem eſſe radicem omnium peccatorum, idque rectè colligitur

Google

ligitur ex Apoſtolo 1.ad Tim.6.radix omnium peccatorum eſt cupiditas.

Sed dices ſuperbiam eſſe radicem, & principium omnis peccat, iuxta illud Eccleſ.10.initium omnis peccati ſuperbia, vnde Aug. ſuper illud pſal. emundabor a delicto maximo, ſic ait, delictum maximum eſt delictum ſuperbiæ, quod eſt primum recedẽtibus a Deo, & vltimum accedentibus ad Deum, & Iſidorus in lib. de virtutibus ſic dicit ſicut ſuperbia eſt origo omnium criminum, ita eſt ruina omnium virtutum, ergo non eſt cupiditas.

Pręterea apoſtaſia dicitur eſſe cauſa omnium peccatorum Eccleſ.10.initium peccati hominis eſt apoſtatare a Deo, ergo cupiditas nõ eſt radix omnis peccati. Pro reſolutione,& intellectu prædictorum, quæ videntur adinuicem pugnare, notandum quod cum dicitur, quod radix omnium peccatorum eſt cupiditas intelligitur ex parte conuerſionis, eo quod conuerſio inordinata ad commutabile bonum eſt peccatorum omnium cauſa, ex parte verò auerſionis a Deo ſuperbia eſt cauſa omnium peccatorum, prius autem eſt auerſio ab incommunicabili bono, quam conuerſio ad commutabile bonum,& ideo ſuperbia eſt prior cupiditate, & cauſa ipſius, demum apoſtaſia dicitur cauſa omnis peccati prioritate aſſecutionis, quæ eſt voluntas non ſubijciendi voluntati diuinæ, ſuperbia autem eſt prior prioritate intentionis, quæ eſt voluntas præſidendi ex eo, quod homo vult præeſſe,& non vult ſubeſſe.

PVNCTVM TERTIVM.

Quomodo minores Angeli ſuperbierint, cum non appetierint præeſſe.

Doctiſſimè ſatisfacit Auctor huic quæſito reſpõdendo ad primum, vbi duas affert ſolutiones, prima eſt, quod quamuis non appetierint præeſſe, noluerunt tamen debito modo ſubeſſe, quia noluerunt ſubeſſe illi domino, qui præcepit ſolum, quod bonum eſt,& reſtringit voluntatem, ſed ei, qui permittit laxari frenum concupiſcentiæ, ideo mali homines, & ſuperbi potius volunt ſubeſſe Diabolo, quam Deo.

Secundo ſolutio eſt, quod inferiores Angeli non cupiebant ei ſubeſſe, ſed ſub eius dominio, ſiue ſeruitio, vel miniſterio requieſcere.

Pro quarum ſolutionum declaratione aduerte ſecundum D.Thom. quod quamuis ſuperbus ceteris paribus magis velit ſubeſſe ſuperiori, quam inferiori, veruntamen quando aliquam excellentiam ſe cõſecutum ſperat ab inferiori, quam a ſuperiori conſequi non poteſt, libentius inferiori ſubijcitur, id ſuperbis accidere videtur, vt multa faciant, quæ debeꝛent eorum ſtatum,& dignitatem ſubijciendo ſe hominibus etiam viliſſimis, a quibus ſperant aliquid excellentiæ aſſecuturos, ſic inquit Sanctus Tho. non fuit contra ſuperbiam Dæmonum, quod ſubeſſe inferiori voluerunt in eius principatum cõſentientes, ad hoc vt eum principem habere volentes, vt virtute ſua naturali vltimam beatitudinem conſequerentur.

Hinc Richardus obſeruat, quod velle ſubeſſe minori pluſquã maiori, vt ſubiectus minori magis poſſit eſſe propriè voluntatis, quam maiori, ſuperbia eſt,& hac intentione, vel ſimili Angeli minores Lucifero conſentientes ſibi ſubeſſe voluerũt, id aſtruitur auctoritate D. Auguſt. 12. de Ciuit. Dei cap.1. vbi de Dæmonibus ſic loquitur, mali Angeli ſua poteſtate delectati, vel vt bonum ſuum ſibi eſsent, a ſuperiori bono deflexerunt; hac de cauſa Apoc.12.& Matth.25. Angeli mali Luciferi Angeli dicuntur, quod eum ſecuti ſint, cum eo in peccatum conſenſerint, illique adhæſerint.

Sed quæres quare minores Angeli appetebant beatitudinem ſine meritis, vel propter vitandam dilationem, aut propter vitandum laborem.

Reſpondet Auctor, quod propter deſiderium, ſed vtile reputabant obſequium, & miniſterium, & hoc ſuperbia eſt.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum peccatum minorum Angelorum ordinem habeat ad peccatum Luciferi.

Nota, quod hæc quæſtio tres poteſt habere ſenſus. primus eſt vtrum peccatum Luciferi fuerit grauius peccato minorum Angelorum, ſecundus vtrum peccatum Luciferi fuerit cauſa, quare minores Angeli peccauerint, tertius vtrum peccatum Luciferi fuerit in aliqua morula cõmiſſum ante peccatum minorum Angelorum.

Secundo nota, quod triplex datur ordo, vt colligitur ex dictis Auctoris in textu, primus eſt ſecundum gradus, ſecundus ſecundum originem, ſiue cauſalitatem, tertius ſecundum durationem.

In corpore quæſt. tres narrat Doctor opiniones, prima aſſeruit, quod non fuit ordo niſi ſecundum gradus, eo quia maius, & excellentius fuit peccatum Luciferi, nec tamen fuit prius peccato cæterorum tempore, nec origine.

Secunda affirmauit non tantum fuiſſe ibi ordinem ſecundum exceſſum, ſiue ſecundum gradus, ſed etiam ſecundum cauſalitatem ſumendo cauſam fuſo nomine pro vt ſe extendit ad occaſionem non tantum ad perpetrationem, ſed etiam ad ſuggeſtionem, non tamen fuit ibi ordo ſecundum durationem, tertia ſuſtinuit ibi fuiſſe triplicem ordinẽ, & quantum ad gradum, & quantum ad occaſionem, & quantum ad durationem, hanc ſententiam amplectitur Sanctus Bonauent. qui tres ponit concluſiones reſponſiuas, quarum eſt

Prima inter peccatum Luciferi, & peccatum aliorum Angelorum fuit ordo quantum ad gradum, probat, quia peccatum Luciferi fuit enormius, & grauius.

Secunda concluſio. Inter peccatum Luciferi, & peccatum minorum Angelorum, fuit ordo ſecundum cauſalitatem, & occaſionem: probat, quia præbuit alijs exemplum peccandi, & hæc aſſertio poteſt perſuaderi ex illo Apoc.12. Draco traxit ſecum tertiam partem ſtellarum, quam auctoritatem Doctores interpretantur de Lucifero, & Dæmonibus, ſi traxit, ergo aliquo modo procurauit caſum eorum, Item ex illo Ioann.8. vbi dicitur ipſe mendax eſt, & pater eius, ergo Diabolus eſt pater mendacij, ergo cum mendaciũ ibi vocetur omne peccatum, ſequitur quod ipſe fuerit pater

omnis

Digitized by Google

omnis peccati, ergo & peccati minorum Angelorum, ergo fuit ibi ordo ſecundum cauſalitatem.

Tertia concluſio inter peccatum Luciferi, & peccatum minorum Angelorum fuit ordo ſecundum durationem, probat, quia ſicut in Lucifero neceſſario fuit eſſe prius, quam actus peccandi, propterea quod in primo inſtanti non potuit eſſe malus, ſic in minoribus Angelis oportebat, quod prius aſpicerent, quid Lucifer voluit, deinde reſpicerent commoda ſua, ſicq; peccatum Luciferi præceſſit duratione ſuperbiam minorum Angelorum.

Confirmatur aſſertio a Sancto Doctore auctoritate Hugonis, & Magiſtri dicentium, quod peccauerunt peccato cõſentiendo, ſed non potuerunt conſentire peccato Luciferi, niſi quod præceſſerat, propterea quod prius vult aliquis aliquid, quam requiratur conſenſus, ergo.

Secundo ratione Lucifer aliquo modo fuit origo, ſiue ſuggerendo, ſiue exemplum præbendo, ſed non potuit ſuggerere niſi poſtquam oppetijt, nec demonſtrare alijs conceptum ſuũ nec illi conſentire niſi poſtquam cognouerunt, ergo inter peccatum Luciferi, & aliorum cæcidit ſuggeſtio, vel ſaltem demonſtratio, & perceptio, & diiudicatio de percepto, ſed iſta non poſſunt ſimul eſſe, ergo fuit ibi ordo ſecundum durationem.

Circa hanc queſt. quatuor ſunt explicanda.

Primum num peccatum Luciferi præceſſerit peccatum omnium aliorum Angelorum grauitate, & quantitate culpæ.

Secundum num præceſſerit cauſalitate, & origine.

Tertium num præceſſerit duratione, & tempore.

Quartum num peccatum minorum Angelorum fuerit remediabile.

PVNCTVM PRIMVM.

Nunc peccatum luciferi præceſſerit peccatum omnium aliorum Angelorum grauitate, & quantitate culpæ.

PRæſupponendum eſt tanquam fundamentũ non omnia peccata eſſe paria, ſed vnum eſſe grauius, & maius altero ob quatuor præcipuas rationes. Prima eſt ex cauſa, a qua diſceditur, nam quanto magis à ratione diſceditur, tanto grauius eſt peccatum, ſed vnum peccatum magis facit diſcedere a ratione, vel a fine, quam aliud, ergo.

Secunda ratio eſt ex materia, vel perſona, quæ offenditur: nam ſecũdum dignitatem obiecti, vel perſonæ, in qua peccatur, attenditur grauitatis varietas in peccatis.

Tertia ratio eſt ex circumſtantia, quæ corrumpitur, quia quanto plures circumſtantiæ corrumpuntur, tanto grauius eſt peccatum.

Quarta ratio eſt ex concupiſcentia, qua aliquis ad peccandũ inducitur, vnde nota, ꝙ duplex eſt concupiſcentia vna eſt ſenſualitatis præcedens iudicium rationis, & motũ voluntatis, & talis peccatũ diminuit, cuius ratio eſt, quia maiori cõcupiſcentia ſtimulatus peccat, & grauiori tentatione cadit, idcirco minus ei imputatur peccatum, alia verò cõcupiſcentia eſt volũtatis ſequens iudiciũ rationis, & motum. ſ. conſenſum voluntatis, & ſic vbi eſt maior cõcupiſcentia ibi eſt maius peccatum, cuius ratio eſt, quia inſurgit concupiſcentiæ motus ex hoc, quod voluntas ineffrenatè tendit in ſuum obiectum.

Secundum quod eſt ſupponendum Plures omnino fuiſſe Angelos, qui peccauerunt, & omnes initio peccaſſe vno, & eodem aliquo genere peccati, quod apparet ex teſtimonijs ſacræ ſcripturæ. Iob 4. in Angelis ſuis reperit prauitatem. & Matth. 25. ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ſuis, & 2. Petri 2. Deus Angelis peccantibus non pepercit, & in epiſtola Iudæ Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ex quibus locis indicatur plures fuiſſe Angelos, qui peccauerunt. id tanquam certum ſupponit Sanctus Doctor, & alij Theologi, dum inueſtigant quo genere peccati peccauerint minores Angeli, & an peccatum eorum habeat ordinem ad peccatum Luciferi.

His ſuppoſitis ſit hæc aſſertio. Peccatum Luciferi præceſſit peccatum aliorum Angelorum grauitate, & quantitate culpæ; probatur per Gloſ. ſuper illud Pſal. 103. Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei, vbi ſic dicitur, qui cæteris in eſſe erat excellentior, factus eſt in malitia maior.

Secundo probatur rationibus, Prima Omnes Angeli apoſtatæ peccauerunt per ſuperbiã, ſed ipſe Lucifer pre omnibus ſuperbiuit, ergo grauius peccauit.

Minor probatur, quia alij Angeli, quãuis per ſua naturalia vellent eſſe beati, voluerunt tamen hoc habere ſub principe Lucifero, at Lucifer non ſub alio Angelo, ſed ſuæ poteſtatis excellentia delectatus habere voluit ſuam beatitudinem per naturam, ergo ſuperbia magis fuit in Lucifero, quam in alijs.

Secunda ratio. Vbi maior concupiſcentia, & libido in appetitu, ibi maius peccatum, ſed in Lucifero maior fuit concupiſcentia, & libido in appetitu, ergo maius peccatum; minor patet, quia amor propriæ excellentiæ magis inordinatus fuit in ipſo, quam in cæteris.

Tertia quanto Deiformior erat Lucifer, tanto magis ordine naturæ habere debebat incitamentum ad bonum, & ad agendum ſecundum naturam, ergo magis peccauit male agendo declinando ad culpã, & ad uitium, quod eſt contra naturam.

Confirmatur, quia quanto natura intellectualis eſt deiformiter, tanto magis in ea reducere debet incitatio, vt nihil debeat velle, niſi vt Deus vult.

Quarta vbi eſt maior ingratitudo, ibi cæteris paribus eſt maius peccatũ, ſed in peccato Luciferi fuit maior ingratitudo, ergo: Minor probatur, quia pluribus exiſtentibus beneficiatis nolẽtibus ſubeſſe ſuo benefactori, & recepta beneficia ab eo recognoſcere, tunc maior ingratitudo apparet in eo, qui plura, & maiora recipit beneficia, ſed omnibus alijs Angelis Lucifer recepit a Deo plura, & maiora beneficia, quia oẽs Angelos ipſe exceſſit in naturæ ſuæ ſplendore, & naturalium perfectionum decore, vnde de ipſo exponitur illud Ezech. 28. tu ſignaculũ ſimilitudinis plenus ſapientia, & perfectus decore, omnis lapis precioſus operimentum ſuum, & tot, tantaq; beneficia ipſe noluit a Deo recognoſcere, ſed potius cõtra Dei voluntatem ſe erigere volendo non a Deo, ſed ex puris naturalibus conſequi ſuam perfectam beatitudinem.

Quin-

Digitized by Google

Quinta Lucifer non habuit ante ſe exemplar aliquod, ſed fuit inuentor peccati, non ſic autem fuit de alijs, qui ex conſideratione ipſius ad eius imitationem peccauerunt, ergo Lucifer grauius peccauit.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num peccatum Luciferi præceſſerit peccata minorum Angelorum cauſalitate, & origine.

ALphonſus a Caſtro de hæreſ. verbo peccatum hæreſ. 3. & Guilielmus Pariſienſis lib. 2. de vniuerſo par. 1. cap. 112. arbitrati ſunt minores Angelos peccauiſſe ex ſe ipſis ſine vlla ſuggeſtione, vel ſuaſione, cæterum Sanctus Doctor in textu, D. Tho. 1. par. quæſt. 63. art. 8. Richard. in præſenti diſtinct. quæſt. 3. & alij ſuſtinent quod Lucifer fuerit cæteris malis Angelis cauſa, vel occaſio peccandi, quorum ſententia probatur, primo ex diuinis literis Apocal. 12. & citatur ab Auctore in textu. Draco traxit ſecũ tertiam partem ſtellarum, & ibidem Draco, & Angeli eius pugnabant, & Matth. 25. ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ſuis, item Ezech. 31. dicitur æmulata ſunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiſo Dei, vbi æmulatio innuere videtur vehemens quoddam deſiderium, quod Angeli inferiores habuerunt imitandi ſuperiorem, qui ſuggeſſerat eis propriam naturalem excellentiam, item Iſa. 14. corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo in cœlum conſcendam ſuper aſtra Dei, exaltabo ſolium meũ, ex quibus verbis manifeſtatur Luciferũ appetijſſe ſuperbe primatum ſuper alios, & conſequenter alios induxiſſe ad peccandũ, vnde infra ſubditur, tu enim terram tuam diſperſiſti, tu populum tuum occidiſti, alios, videlicet, Angelos, qui illi tanquam natura inferiores aliquo modo ſubditi erant, vt ibidem exponit Sanctus Hieronymus.

Secundo probatur ex Patribus, inter quos eſt D. Cyprianus lib. 1. Epiſtolarum Epiſt. 3. Euſeb. lib. 4. de demõſtratione Euang. Damaſc. lib. 2. fidei orth. cap. 4. vbi de primo Angelo ſic inquit, ipſe primus deſiſtens a bono ſimul cum eo factæ ſunt tenebræ, & ſecuta eſt eum multitudo innumera eorum, qui ſub ipſum ordinati erant Angelorum.

Tertio comprobatur. Quia vt plurimum videmus illud appetere inferiores, quod ſuperiores habent, vel quod ſuperiores nituntur habere, ſed inferiores Angeli videbant, quod Lucifer voluit ſuam beatitudinem habere per naturam, & non ex gratia Dei, ergo cum ipſe fuerit maioris ſcientiæ, & perfectionis, veriſimile eſſe videtur, quod cæteri mali Angeli tanquam ſapientiorem, & perfectiorem imitando hoc idem egerint.

Sed quæres quomodo Lucifer fuerit cauſa, ſeu occaſio peccandi inferioribus Angelis, Durãdus ait, quod res eſt incerta pro ſolutione, tamen aduertendum, quòd vnus dicitur cauſa peccati alterius varijs modis, puta hortando, iubendo, comminando, ſuggerendo ex his quatuor primus, & vltimus deſeruiunt dilucidationi dubitationis, primo potuit eſſe, vt facta fuerit exhortatio ſolo exemplo per hoc, ſcilicet, quod Lucifer manifeſtauerit tantum alijs ſuũ prauum affectum, quem imitarentur, ſecundo potuit eſſe ſuggeſtio, quæ nil aliud fuit niſi conceptæ malitiæ inſinuatio vniuerſaliter omnibus Angelis facta per intellectus locutionem, in quam aliqui conſenſerunt, cum per eum, & cum eo beatitudinem virtute ſuorum naturalium obtinere creati fuerunt, alij vero diſſentientes ad Creatorem conuerſi ſunt eius bonitate, & gratia fęlicitatem, & gloriam adipiſci optantes, & de hac appetitum contrarietate anagogicè exponitur prælium illud magnum factũ in cęlo, quod aſcribitur Michaeli, non ratione ordinis, cum non ſit de ſupremis, ſed nominis, quod interpretatur quis vt Deus? cui competit reſiſtere illis, qui voluerunt eſſe, vt Deus, id eſt eſſe altiſſimo ſimiles, tertio potuit eſſe, vt peculiari etiam conatu præter ipſam affectionem bonam, aut malam alios ad ſuum exemplum imitandum imitare conati fuerint.

Dices, quod ſi Lucifer alios inſtigauit, ſuaſit, & hortatus eſt ad conſentiendum ſibi, ergo iam viderunt culpam, & turpitudinem eius, & ita non conſenſiſſent ei.

Reſpondet Sanctus Doctor, quod Lucifer deformitatem ſuam non manifeſtauit alijs, ſed abſcondit Secundo reſpondet duplicem eſſe deformitatem alteram contra naturam, alteram contra voluntatem, priorem ſtatim natura cognoſcit, & reſpicit, quia non mouetur niſi vno modo, poſteriorem vero deformitatem non reſpicit voluntas, eo quod ipſa libera eſt, & ideo ſæpe placet ei actus culpabilis, & deformis, & quoniam quidam Angeli adhæſerunt iuſtitiæ; ideo eis diſplicuit motus Luciferi, & deformis voluntas, cęteri verò non adhæſerunt: propterea immunditiam non perceperũt, ſed magis vt apparens bonum acceptauerunt.

Nota, quòd deformitas culpæ conſecuta eſt in Angelo primo ex actu ſuo ſimul cum actu, viſio autem Angelorum inferiorum non referebatur in Angelum primum ſecundum quod ex actu relinquebatur in ipſo deformitas, ſed ſecundum quod actus proceſſit ab ipſo.

Argumentaberis, quod in Angelis bonis non ponitur, quod vnus fuerit alteri cauſa conuerſionis ad Deum, ergo nec in malis ponendum, quod vnus fuerit alteri cauſa auerſionis.

Reſpondetur duplici reſponſione. Prima quod congruè, & probabiliter dici poteſt, cum non ſit a veritate remotum, quod conuerſio vnius Angeli fuerit occaſio, & exemplum conuerſionis aliorum, imo videtur ex eo, quod ſcriptum eſt Michael, & Angeli eius.

Secunda reſponſio, quod non eſt ſimile de conuerſione, & auerſione, quia conuerſio efficaciam habuit per gratiam, quæ ab aliqua creatura non dimanat, vel quæ eſt ſupra naturam, creatura autem ex ſe ſufficit ad auerſionem: ideo magis poteſt vnus Angelus fuiſſe cauſa alteri, quantum ad auerſionem, in quam creatura poteſt de ſe, quam quantum ad conuerſionem, quam non poteſt de ſe.

PVNCTVM TERTIVM.

Num peccatum Luciferi præceſſerit duratione ſiue tempore peccatum aliorum Angelorum.

DVæ fuerunt Theologorum ſententiæ, prima affirmauit Luciferum, & alios apoſtatas ſimul peccauiſſe, eo quia ſimul ceciderunt, hæc ſententia roboratur teſtimonio Damaſceni ſic dicentis, ſimul cum illo euulſa eſt, & ſecuta eſt, & concidit cum ipſa infinita multitudo, item auctoritate D. Auguſtini ad Oroſium quæſt. 18. omnes Angeli æquales creati ſunt, ſed cadentibus per ſuperbiam quibuſdam cęteri Domino pia obedientia cohæſerunt, ex quo videtur, quod ſimul ceciderunt, & ita ſicut fuit ſimultas in pęna, ita etiam fuerit ſimultas in culpa.

Secunda ſententia oppoſita fuit, quod quam cito Lucifer peccauit, alij cognouerunt peccatum eius, ſicut quam cito fit corruſcatio in oriente, tam cito apparet in occidente, & nihilominus eſt ibi aliqua diſtantia, ſed imperceptibilis. Sic quam cito perceperunt eius voluntatem, ſubito ei conſenſerunt hãc ſententiam, ſequitur Sanctus Bonau. eamque defendit Scotus dicens ſecundam moram, in qua mali peccauerunt eſſe diſtinguendam in varias morulas, id eſt in varia diſtantia.

Quo circa pro reſolutione ſit hæc concluſio inferiores Angeli ſimul in eodem inſtanti indiuiſibili cũ Lucifero non peccauerunt; perſuadetur, primo ſi ſimul peccauiſſent, & eodem genere peccati non magis attribueretur vni, quam alteri, ſed magis attribuitur Lucifero, quàm alijs, dicitur enim, quod Draco traxit ſecum tertiam partem ſtellarum, ideſt magnam partem Angelorum, ergo peccatum Luciferi præceſſit peccatum aliorum Angelorum.

Præterea Angeli inferiores peccauerunt per conſenſum, nam & D. Bernardus, Iſidorus, & alij Patres teſtantur, quod Dæmones Lucifero in malitia conſenſerunt, conſenſus vero ſequi volet perſuaſionem, ergo peccatum Luciferi præcedit duratione peccatum aliorum Angelorum.

Amplius Lucifer quærebat omnibus præſidere, & quia ſciebat ſe nõ poſſe Angelos ad hoc cogere, probabile eſt, quod niteretur eos ſibi per blãda allicere. Denique concluſio ſoluitur tali argumento. Operatio intellectus, & voluntatis Luciferi volentis ſe Deo æquare fuit alia ab operatione exhortandi cęteros vt ſibi adhærerent, & fuerunt ſucceſſiuè vna aliam præſupponens, ergo non fuerunt in eodem inſtanti temporis, ſed in diuerſis factæ. quod autẽ dictæ operationes fuerint ſucceſſiuæ, probatur; Actus diſtinguuntur numero ad numericam diſtinctionem obiectorum, teſte Ariſt. 3. de anima, & obiectum peccati Luciferi fuit ipſemet Lucifer, & inordinatus amor ſuæ propriæ excellentiæ, obiectum verò tentationis fuit aliorum ſubuerſio, ergò fuerunt diſtincti actus numero, & vnus alteri ſuccedens.

Nec ſimile videtur de illuminatione aeris, diffuſione, & immutatione coloris, informatione, apprehenſioneque viſus, in quibus eſt condependentia, ſeu connexio naturalis, non ſic autem inter actus illos præactos, & quando Damaſcenus, & alij affirmant omnes Angelos ſimul peccauiſſe intelligendi ſunt ſecũdum Doctorem in ſolutione ſecundi, quod ceciderunt ſimul, ideſt non eodem inſtanti, ſed repente quaſi in imperceptibili tempore.

Vel inquit ipſe Lucifer non ſtatim cęcidit, vt peccauit, ſed poſtquam peccatum eius fuit conſumatũ, & confirmatum per odium, atque inuidiam, & poſtquam diuiſio facta eſt bonorum Angelorum a malis, de quorum conſortio mox poſt beatificationem ipſorum Angeli mali repulſi ſunt.

Nec ex his ſequitur, quod peccatum Luciferi aliquando fuiſſet ſine decore iuſtitiæ, quia peccatum habet ſemper adinuentam pęnam internam, vnde quemadmodum homo non ſtatim fuit eiectus de paradiſo poſtquam peccauit, ſed protinus internam habuit pęnam, puta carnis rebellionem, & erubeſcentiam nuditatis, ita de Angelo primo videtur dicendum, quod non in eodem inſtanti cęcidit, quo peccauit, ſicque cõcluditur iuxta placita Sancti Doctoris, quod peccatum Luciferi præceſſit tam conuerſionem Angelorum bonorum, quam auerſionẽ malorum, ipſe enim primus ſuperbiuit, & ſuam ſuperbiam omnibus indicauit, atque ex tunc ei aliqui adhæſerunt, alij reſtiterunt, & Deo adhæſerunt, ſicque ſimul iſti lux, & illi tenebræ ſunt effecti, concluditur pariter iuxta doctrinam Scoti, quod actus præfati, videlicet conceptio ſuperbiæ Luciferi, & inſinuatio, qua eam alijs patefecit, ſuggeſtio, & Angelorum aliorum perceptio, ſeu apprehenſio, quam illi apprehenderunt, atque contentio, ſiue adhæſio nõ potuerunt eſſe in eodem inſtanti.

PVNCTVM QVARTVM.

Num peccatum minorum Angelorum remediabile fuerit.

TAngitur hæc difficultas ab Auctore in vltimo argumento, quod huiuſmodi eſt peccatum hominis, quia aliunde habuit occaſionem, habuit remedium, ergo & peccatum minorum Angelorum, quia ex peccato Luciferi habuit occaſionem, fuit remediabile.

Vel ſic poteſt formari, peccatum hominis dicitur remiſſibile, quia peccauit alio mouente, ſiue ſuggerente, ſed minores Angeli peccauerunt Lucifero mouente eos ad peccandũ, vt ſupra dictum eſt, ergo peccatum eorum fuit remiſſibile.

Pro reſolutione dubij ſit iſta concluſio. Peccatum minorum Angelorum irremiſſibile, & irremediabile fuit: probatur primo ex Patribus. D. Gregorius ſic ait homo venialiter peccauit, quia caro, Angelus vero irremediabiliter, quia ſpiritus, ſed hoc fuit commune Lucifero, & alijs, ergo omnes irremediabiliter peccauerunt.

Item Anſelmus de caſu diaboli ſic inquit, tunc cõditione naturæ non poterant habere iuſtitiam ex ipſa natura, nunc merito culpæ non debent habere.

Secundo probatur ratione, quod eſt homini mors, hoc eſt Angelis caſus, ſed hominis peccatum poſt mortem eſt irremediabile, ergo & Angelorum peccatum poſt eorum caſum eſt irremediabile: maior eſt Damaſceni.

Digitized by Google

Ad argumenetum reſpõdet Auctor dupliciter primo quod illa non eſt ſufficiens ratio, quare peccatũ hominis fuerit remediabile.

Secundo reſpondet, quod non eſt ſimile, quia aliter Diabolus dedit occaſionem homini, aliter Angelis malis homini promittendo, & fallendo, Angelis autem conceptum ſuum manifeſtando, ſiue inſinuando, & propterea nõ dicitur eos tentaſſe, vt primos parentes.

Aliter itaque per alium peccauit homo, aliter Angeli, nam homo peccauit per alium tentantem, ſed Angeli peccauerunt, per alium ſolum quamdam occaſionem præſtantem.

ARTICVLVS TERTIVS.

De conuerſione beatorum Angelorum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum conuerſio beatorum Angelorum ad Deum fuerit virtute naturæ, vel auxilio gratiæ.

PRò notitia tituli aduertendum eſt quadruplicem eſſe conuerſionem, nempè logicam, phyſicam, politicam, Theologicam. Conuerſio logica eſt tranſmutatio propoſitionum, quando ſcilicet de ſubiecto fit prædicatum, & de prædicato ſubiectum, & ſic eſt triplex, ſcilicet ſimplex, per accidens, & per contra poſitionem, conuerſio phyſica eſt duplex, prima quando magis perfectum conuertitur in minus perfectum, ſicut hyemali tempore in Clymate noſtro aer conuertitur in aquam, alia eſt quando minus perfectum conuertitur in magis perfectũ, vt cum tempore æſtiuo aqua conuertitur in aerem, & aer in ignem.

Conuerſio politica eſt, quæ ſeruatur in commutatiua iuſtitia, quemadmodum nummuſma conuertitur in panem, vinum, & cætera, quæ emuntur. Conuerſio Theologica eſt triplex, ſcilicet naturalis, gratuita, & beatifica, Naturalis eſt quando mens ex ſua naturali conditione, & appetitu naturali tendit in Deum. & ſic Proclus 35. propoſitione loquitur, vbi ponit triplex eſſe rerum, primum in cauſa, ſecundum in egreſſu a cauſa, tertium in regreſſu ad cauſam ſuam. Conuerſio gratuita eſt quando mens creaturæ rationalis habitu charitatis, & gratiæ coniungitur ſuo principio; de hac conuerſione dicitur Ioel 2. nunc ergo in toto corde veſtro conuertimini ad me, & hac conuerſio fit tripliciter. Prima habitu tantum, ſicut fit in dormiente habente charitatem, ſecundo habitu, & virtute ſimul ſicut eſt in illo, qui a principio alicuius negocij ſe proponit in laudem Dei illud facere, non tamen ſemper cogitat, tertio habitu, virtute, & actu, quando ſcilicet propter Deum operatur, & actu cogitat de Deo. Conuerſio beatifica eſt, quando mens immutabiliter ſuo principio adhæret, atque conuertitur memoria tentione, intellectus viſione, voluntas fruitione.

Secundo notandum, quod gratia dicitur biſariam vnomodo habituale Dei donum, quo voluntas præparatur ad bene operandum, & Deo fauendum, aliomodo dicitur gratia auxilium diuinum mouens, ac diſponens ad bonum.

Tertio notandum, quod Deus non eodem modo operatur conuertendo creaturas intellectuales ad ſe, & alias creaturas, quoniam creaturas intellectuales conuertit ad ſe, ſicut ad ſpecialem finem, in quem præ alijs libera electione tendunt, & cui adhærent, cęteras autem creaturas conuertit in ſe ipſum ſecundum rationem boni communem, quia vnum quodque aſſimilari intendit ſibi ſecundum ſuam modum.

Hit notatis diſtribuitur corpus quæſt. in tres partes, in prima Auctor præmittit aliqua conſerentia ad intelligendam quæſt. in ſecunda reſoluit, in tertia aperit, quænam gratia fuerit ibi.

Circa primam tria docet, primo quid attendatur in conuerſione ad Deum, & ait quod attenditur rectitudo ſubſtantiæ ſpiritualis quantum ad eius mentem, præſertim quo ad vim motiuam, non autem poteſt eſſe recta niſi ſit ad Deum conuerſa, vel actualiter, vel habitualiter.

Nota, quod huiuſmodi rectitudo in hoc conſiſtit, quod potentiæ inter ſe, & cum Deo ſint ordinatæ.

Ex quo fit, quod nulla creatura ſiue Angelica, ſiue humana poſſit eſſe recta, & iuſta, niſi conuertatur ad Deum duorum prædictorum modorum, eo quia nulla creatura poteſt dici iuſta, niſi habeat iuſtitiam, & recta, niſi habeat rectitudinem.

Secundum, quod docet Auctor, eſt, quod duplex eſt rectitudo, alteram appellat rectitudinem naturæ inſtitutę, aliam vocat rectitudinem gratiæ, penes primam eſt iuſtitia originalis, penes ſecundam eſt iuſtitia meritorum, quam acceptat ſummus index ad retributionem æternam, eo quia in ea gratia pulchritudinem videt, merito cuius animam traducit in ſponſam, eiuſque opera ſunt ſibi amabilia, & accepta.

Tertium quod explicat Auctor eſt, quod iuxta hanc geminam rectitudinem duplex conuerſio datur, altera, quæ proficiſcitur a rectitudine naturali, altera, quæ a rectitudine gratiæ emanat.

Quo ad ſecundam partem ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ, quarum eſt prima. Conuerſio Angelorum ad Deum penes rectitudinem naturæ inſtitutæ fuit abſque auxilio gratiæ, concluſio patet, quia rectitudo illa erat naturalis, quandoquidem & iuſtitia originalis, in qua Angeli conditi fuerunt, naturalis dicebatur.

Secunda concluſio. Conuerſio bonorum Angelorum ad Deum meritoria nõ fuit ſine auxilio, probat duo bus medijs, primo conuerſio illa fuit meritoria, ſed non eſt meritum ſine gratia, ergo.

Secundo conuerſio illa placita fuit Deo, nam acceptauit eam ad retributionem æternam, ergo non fuit ſine auxilio gratiæ.

Concluſio poteſt confirmari auctoritate Magiſtri, quæ allegatur a Sancto Doctore in argumento, ſed contra Conuerſio iuſtos fecit, auerſio autem in iuſtos, ſed nihil facit iuſtum niſi gratuitum, ergo conuerſio fuit a gratia.

Secundo roboratur rationibus aſſignatis poſt auctoritatem.

Prima Conuerſio creaturæ ſpiritualis ad Deum, vt teſtatur D. Auguſt. dicitur dies, eo quia ibi eſt fulgor cognitionis, & calor affectionis, ſed lux per naturam præcedit diem, ergo cum Angelus non ſit lux niſi per informationem gratiæ, prius ſuſcepit gratiã, quam conuerteretur ad Deum, ergo conuerſio fuit a gratia.

Secunda. Si per ſola naturalia Angeli conuerſi fuiſſent, ergo Lucifer potius conuerſus fuiſſet, quam alij, ſed non fuit conuerſus, ergo conuerſio illa non fuit a virtute naturæ, ſed ab auxilio gratiæ, prima conſequentia probatur, quia Lucifer in naturalibus præcellebat.

Digitized by Google

Quotuplex vero ſit conuerſio in Deum Sanctus Thomas par. 1. quæſt. 62. artic. 2. in ſolutione vltimi docet eſſe triplicem, vna eſt per delectationem perfectam, quæ eſt creaturæ Deo perfectè fruentis, ad quam requiritur gratia conſumata, vt potè gloria, alia eſt conuerſio, quæ eſt beatitudinis meritum, ad quam requiritur gratia gratum faciens habitualis, quæ eſt merendi principium, tertia eſt, qua quis prçparat ſe ad gratiam illam, & ad hanc non exigitur gratia habitualis, ſed operatio Dei animam ad ſe conuertentis iuxta illud Thren. 4. conuerte nos Domine ad te, & conuertemur.

Nota ſecundum Sanctum Bonauent. in reſponſione ad penultimum, quod triplex eſt dilectio Dei, ſcilicet concupiſcentiæ, amicitiæ, & obedientiæ, dilectio concupiſcentiæ eſt, qua voluntas naturaliter diligit Deum, in quantum beatificãs, quælibet enim natura diligit commodum ſuum, & hoc naturaliter, & huiuſmodi dilectio potuit eſſe, & fuit in Angelis, antequam gratiam haberent. Dilectio amicitiæ fit à voluntate electiua, & deliberatiua, & hæc fuit in Angelis inchoatiuè, & eſt, qua quis optat Deo honorem, & gloriam electiuè, & deliberatiuè, Dilectio obedientiæ eſt, qua in obſequium diuinum captiuatur ipſa voluntas, & hæc dilectio eſt à gratia, ſimiliter iuxta hanc triplicem dilectionem, triplicem aſſerit eſſe conuerſionem, ſcilicet per appetitum concupiſcentiæ, per affectionem amicitiæ, & per obſequium obedientiæ, prima quidem eſt à natura, ſecunda à voluntate deliberatiua, ſiue electiua, tertia ab ipſa gratia.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelorum conuerſio ad Deum præceſſerit gratiam, vel èconuerſo.

FAtetur Sanctus Doctor in textu conuerſionem illam fuiſſe meritoriam, ac Deo acceptabilem, ideoque non potuiſſe eſſe ſine gratia; ſubiungit poſtea per illam conuerſionem Angelos conſecutos fuiſſe gratiam, ergo ex hoc inferri valet conuerſionem præceſſiſſe gratiam, id confirmant verba, quæ ſequuntur conuerſionem illam inchoauit voluntas libera, ſed conſumauit gratia.

Huic D. Bonauent. ſententiæ inhæret Richardus diſtinctione præſen. articulo 2. quæſt. 1. dicens conuerſionem bonorum Angelorum fuiſſe per naturam inchoatam, per gratiam gratum facientem promotam, Deoque placitam factam, atque per gloriam conſumatam, interque tria fuiſſe ordinem ſecundum prius, & poſterius affirmat, ſic enim primo fuit motus liberi arbitrij in Deum, in quo motu fuit conuerſionis illius inceptio, ſecundo promota fuit per gratiæ gratum facientis adiutorium, dum facta eſt in Angelis gratiæ gratum facientis infuſio.

Tertio receperunt Angeli gloriæ habitum, per quam facta eſt conuerſionis eorum conſumatio. Hos ſecutus eſt Petrus de Tarantaſia aſſeuerans conuerſionem Angelorum extitiſſe ſecundum actum dilectionis, qui actus dilectionis eſt triplex, ſcilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ, ſed vt naturæ ſic eſt meritorius ſolum de congruo, vt gratiæ de condigno, vt gloriæ ſic eſt de præmio, vnde Angeli actu dilectionis naturalis, per naturalia actu cõuerſi ſunt in Deum, ſuper omnia diligendum, & quia natura non poteſt plus hinc in ipſo actu tanquam in prçparatione infuſa eſt eis gratia actum illum informans, & quoniam natura Angelica, ad quod conuertitur, tota conuertitur infuſa, eſt etiam illi gloria confirmans eam à ſuo obiecto, ac fine immobilem faciens.

Pro declaratione ſunt aliqua obſeruanda, vnum eſt, quod ad hoc, quod actus cuiuſcumque creaturæ ſit meritorius, neceſſario requiritur gratia gratum faciens, hoc apertè teſtatur Auctor in textu, & ratio eſt, quia actus naturam excedẽs neceſſario innititur alicui ſupernaturali principio, quo ſupernaturaliter adiuuetur, ſed omnis actus meritorius de condigno vitæ æternæ excedit naturam creatam, ergo.

Minor patet, quia quando aliquis finis excedit naturam, tunc actus, qui de condigno meretur, & conſequitur talem finem, neceſſario excedit naturã, ſed finis, qui eſt æterna beatitudo, excedit omnem naturam creatam, ſolus enim Deus eſt ex ſe naturaliter perfectè beatus, huiuſmodi autem finem per actum meritorium creatura conſequitur de condigno, igitur neceſſe eſt, vt in tali actu innitatur ſuper naturali principio, ergo.

Secundum. Quod eſt notandum, quod nec liberũ arbitrium poteſt ſe diſponere ad gratiam, ſed iuxta eloquia Sacræ ſcripturæ aliquando Deus dicitur ad oſtium pulſare, iuxta illud, ego ſtò ad oſtiũ, & pulſo aliquando dicitur Deus in nobis loqui iuxta illud Pſal. audiam quid loquatur in me Dominus Deus; aliquando dicitur Deus nos ad ſe conuertere iuxta illud Thren. vltimo conuerte nos Domine ad te, & conuertemur, huiuſmodi autem pulſationes, vel locutiones, vel conuerſiones poſſunt dici ipſi boni impetus, quos Deus facit in anima, cum ergo tales impetus ſequimur, dicimur Deo aperire, & intrat ad nos per gratiam, dicimur audire quid loquatur in nobis Deus, & ipſe in nobis ſuã vocem audientibus, & ſuis motibus obtemperantibus largitur ſuam gratiam, & niſi in nobis tales motus ſpeciales faceret, non conuerteremur.

Quod ſi obijcias prædicta nõ eſſe applicanda Angelis, quia non peccauerunt. Ego profero Conciliũ Arauſicanum cap. 9. vbi hæc verba habentur. Natura humana, etiam ſi in illa integritate maneret, in qua condita eſt, nullo modo ſe ipſam creatore ſuo non adiuuante ſeruaret, ergo ſi iuxta concilium natura creata etiam integra ſine adiutorio Dei peccaret, & multò vtique magis ſine tali adiutorio ſe in Deum conuertere non poſſet.

Tertium notabile eſt, quod motus liberi arbitrij in Deum eſt duplex, quidam imperfectus, ſicut in homine gratiam non habente, & adhuc non ſequiretur gratia gratum faciẽs, ſed exigitur gratia gratis data ſecundum quoſdam, quod verum eſt, ſi per gratiam gratis datam intelligatur, quodcumq; diuinũ auxilium, ſine quo nihil poſſumus boni, non autem ſi intelligatur habituale donũ, alius eſt motus liberi arbitrij in Deum perfectus ſimilis actui, qui eſt à virtute, in quem motum non valet liberum arbitrium ſine gratia, quç ei perfectionem largitur, taliſq; fuit conuerſio Angelorum in Deum.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

Digitized by Google

His ita conſtitutis ſit prima concluſio. Neceſſaria fuit gratia Angelis, vt in Deum quatenus eſt obiectum beatitudinis ſupernaturalis conuerterentur; hanc concluſionem communis Theologorum ſchola defendit, & probatur quia neceſſarium eſt ſupernaturale auxilium, quo mens eleuetur ad ſupernaturalem beatitudinem, vt illam creatura rationalis promereatur.

Confirmatur auctoritate D. Aug. lib. 12. de Ciuit. Dei, cap. 9. vbi ſic inquit, impium eſt dicere, quod Angelus ſe fecerit meliorē propria voluntate, quam a Deo factus ſit.

Comprobatur duobus argumentis, primo quia nullus poteſt proficere ad meritum vitæ ſine gratia, ſed Angeli per conuerſionem profecerunt ad meritum vitæ, ergo neceſſaria fuit gratia eis, vt conuerterentur ad Deum. Secundo ex naturalibus ſolis nec homo, nec Angelus poteſt ſaluari, imo nec promereri, nec vitam glorioſam adipiſci, quod totum efficitur per conuerſionem ad Deum, ergo.

Secunda aſſertio. Conuerſio Angelorum ad Deū præſupponit auxilium gratiæ gratuitum, ideſt operationem Dei pro bonitate ſua ad ſe conuertentis, probatur, ſine operatione Dei ipſa natura nihil facere poteſt, nam vt ait Sanctus Auguſt. ſuper Geneſim, ſi Deus ſubtrahat ſuam intimam operationem, operatio naturæ nulla, & extincta erit, ergo ſi liberū arbitrium ad volendum, quæ ſunt de genere bonorum ſecundum naturam requirit, intimam operationem Dei ſecundum quod Deus operatur in omni opere naturæ, ergo vt velit bonum gratiæ, & vt conuertat ſe ad Deum, per quam conuerſionem recipit gratiam, requirit ſpecialem Dei impetum, & motionem, quam ſequendo dicitur cōuerti ad Deū & habere diſpoſitionem ad gratiam, & ex hoc ſuſcipere gratiam, confirmatur auctoritate Damaſceni lib. 2. vbi ait, quod ipſe Deus eſt omnis boni principium, & cauſa, & ſine eius cooperatione, & auxilio impoſſibile eſt nos bonum velle, vel facere, in nobis autem eſt permanere in virtute, & ſequi Deum ad hanc vocantem, vel ſecedere a virtute.

Tertia concluſio. Conuerſio Angelorū ad Deum præceſſit gratiam gratum facientem; probatur, quia gratia gratum faciens eſt huiuſmodi conuerſionis perfectio, ergo præſupponit conuerſionem, item primo fuit motus liberi arbitrij in Deum, in quo fuit inceptio conuerſionis Angelorum, deinde promota fuit conuerſio per adiutorium gratiæ gratam facientis, ergo cōuerſio Angelorum præceſſit gratiam gratumfacientem.

Amplius diſpoſitio debet eſſe prior quam forma, ad quam diſponit, ſed conuerſio illa fuit velut diſpoſitio ad gratiam gratum facientem, ergo.

Præterea nulla forma recipitur in materia, ſine debita diſpoſitione, ſicut ignis non recipitur niſi in ligno ſicco, & arido, ſed gratia eſt quædam forma, quia dat eſſe aliquod ſpirituale.

Rurſus conditio creaturæ intellectualis hoc poſtulare videtur, vt non detur ei gratia, niſi per aliquē actum in hoc ipſum quod ei datur conſiſtit, atque eatenus ſe ſe ad illam recipiendam diſponat. Siquidem collatio gratiæ eſt quidam actus amicitiæ diuinæ erga intellectualem creaturam, ergo exigit mutuūm conſenſum etiam creaturæ.

Quarta concluſio. Ante conuerſionem, ideſt motum liberi arbitrij Angelorū non requirebatur gratia præuia, ſed conſumans niſi vellemus appellare gratiam ipſam Dei motionem, ſine qua non potuiſſet eſſe huiuſmodi conuerſio, hæc aſſertio cōſtat ex dictis, & probatur quia ſic procederetur in infinitū, eo quod eadem ratio eſſet de illo bono requiſito, & de alio ad ipſum requiſito, & ſic in infinitum, ergo gratia recipitur in Angelis ſine medio habituali.

PVNCTVM QVARTVM.

Num in Angelis fuerit iuſtificatio per gratiam.

PRo intelligentia huius quæſiti, quod excitatur ab Auctore in primo argumento aduertendū quod iuſtificare eſt de non iuſto iuſtum facere, non iuſtum autem bifariam accipitur ſecundum S. Doctorem, vnomodo priuatiuè, & tunc idem eſt nō iuſtū, quod iniuſtum, ſicque iuſtificare idem eſt, quod de impio facere pium, Aliomodo negatiuè, & ſic non tantum dicitur non iuſtum, quod habet impietatem, ſed quod non habet iuſtitiā gratiæ: hac præmiſſa diſtinctione pono duas concluſiones, quarum

Prima ſit iſta. Si iuſtificare ſumatur pro ut idē eſt, quod de impio pium facere, ſic iuſtificatio non fuit in Angelis; probatur. *Iuſtificatio ſic capta eſt tranſmutatio de ſtatu culpæ ad ſtatum gratiæ, vel eſt remiſſio peccatorum, ſed in Angelis ante conuerſionem non fuit culpa, ergo neque fuit iuſtificatio hoc modo ſumpta.*

Secunda. Si iuſtificare vſurpetur ſecundo modo, in Angelis fuit iuſtificatio: probatur, Angeli ante conuerſionem non habebant gratiam gratumfacientem, & mox eam acceperunt, ergo in ipſis fuit iuſtificatio.

Notandum quod infuſio gratiæ accidentaliter ſe habet ad remiſſionem culpæ, & ideo poteſt eſſe infuſio gratiæ ſine remiſſione culpæ, ſicut in ſtatu innocentiæ, & in Chriſto homine quantum ad primū inſtans ſuæ conceptionis; vnde infuſio gratiæ includit remiſſionem culpæ ex parte ſtatus, quia ſcilicet homo eſt in ſtatu peccati, & tunc ad iuſtificationem impij eſt neceſſaria remiſſio culpæ, & ante remiſſionem culpæ eſt neceſſaria infuſio gratiæ, ſine qua non poteſt fieri remiſſio culpæ.

Secundo obſeruandum, quòd in homine poſt peccatum multiplex requiritur diuinæ gratiæ neceſſitas, vt in Deum conuerti poſſit.

Prima eſt propter remiſſionē culpæ, quæ ſine gratia non remittitur, nullum enim peccatū dimittitur alicui ſine charitate, quæ vniuerſa delicta operit, vt dicitur Prou. 10. ſed charitas ſine gratia Dei haberi non poteſt, ergo.

Secunda eſt propter renouationem mentis, quia ſicut culpa ſimilitudinariè dicitur vetuſtas, eo quod eſt cauſa turpitudinis, debilitatis, & corruptionis, ita iuſtificatio dicitur renouatio mentis, ſeu animæ eo quod per iuſtitiam, quam adeptus eſt iuſtificatus in anima, & in potentijs integritatem, virtutem, & decorem habet.

Tertia eſt propter ſanationem cordis, nam quēadmodum ſanitas corporis debitam cōmenſurationem

Digitized by Google

nem humorum importat, ita iuſtificatio impij debitam rectitudinem mentis importat ad Deum.

Quarta eſt propter gratificationem, quæ a gratia efficitur, & ad gratiam ordinatur in præſenti, & ad perfectionem gloriæ in futuro.

Quinta eſt propter celſitudinem obiecti ſupernaturalis, ad quod creatura intellectualis ex virib. ſuis naturalibus attingere nequit, tametſi in voluntate ſit quædam naturalis inclinatio, & propenſio, quæ dicitur pondus, velut lapis propenditur in centrum.

Sexta eſt propter ornatũ animæ, gratia enim ſpecioſam, & deiformem illam reddit, & efficit.

PVNCTVM QVINTVM.

Qua gratia indiguerint Angeli.

MAgiſter in litera, & Sanctus Doctor in textu iuxta eius ſententiam diſtinguunt gratiam in duo, videlicet in gratiam operantem, & in gratiam cooperantem, vocat gratiam operantem, qua iuſtificatur impius, id eſt, de impio pius, de malo bonus, gratiam verò cooperantem appellat, qua iuuatur ad bene volendum efficaciter, & Deum prę omnibus diligendum, & operandum in bonum, & ad perſeuerãdum in bono penès hanc geminam gratiam nimirũ operantẽ, & cooperantẽ duæ ſtatuũtur cõcluſiones.

Prima Angeli non indiguerunt gratia operante, probatur ſic, omnes Angeli erant iuſti iuſtitia innocentiæ naturalis, ergo non indiguerunt gratia operante, per quam iuſtificarentur.

Secunda concluſio. Angeli indiguerũt gratia cooperante, perſuadetur quia nullus poteſt proficere ad meritum vitæ, neque efficaciter velle, neque Deum præ omnibus diligere, neque perſeuerare in bono ſine gratia cooperante, ergo Angeli indiguerunt ea.

Sed dices gratia cooperans eſt ſubſequens reſpectu operantis, ſed Angeli non habuerunt operãtem, vt dictum eſt, ergo neque cooperantem.

Reſpondet ſeraphicus Doctor in ſecundo dub. lit. quod eadem gratia dicitur operans, & cooperans ratione diuerſorum effectuum, Angeli quidem dicuntur non habere gratiam cooperantem, quia non habuerunt gratiam iuſtificantem, & mundificãtem voluntatem, cum nulla macula, nulla fœditas, nulla turpitudo, nulla denique culpa in illis ante conuerſionem eſſet, ſed omnes, vt dictum eſt, erant iuſti, & boni, habuerunt tamen eandem gratiam, vt adiuuantẽ ad bonum, & iſti effectus ſunt ſeparabiles.

Vnde breuius dici poteſt, quod Angeli habuerũt gratiam cooperantem, & operantem, non quæ faceret de impijs pios, vel de iniuſtis iuſtos, ſed quæ fecit de non pijs pios, & de non iuſtis iuſtos.

Cum autem arguitur, quod gratia operãs eſt præueniens.

Reſpondet S. Doctor, quod non dicitur præueniẽs ratione gratiæ ſubſequentis, ſed ratione voluntatis.

Secundo reſpondet, quod iſtæ ſunt differẽtiæ, prout habent eſſe in libero arbitrio lapſo. ſ. hominis, & ideo non habent locum in Angelis, & quoniam de hoc negocio, ſcilicet, de gratia latiſſimè agendum eſt infra diſt. 26. vſque ad 29. incluſiuè: propterea hic amplius non immoramur.

Conuerſ. In Secundam S. Bonau.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in conuerſione bonorum Angelorum meritum præceſſerit præmium.

ADuerte, quod meritum quantum ad definitionem nominis, eſt opus, cui debetur merces, vnde mereri eſt ſibi ius facere ad præmium, vel eſt facere ſibi debitũ, quod tribus modis contingit, Primo quando quis facit de non debito debitũ, ſicut cum quis primo motu charitatis meretur vitam æternam faciens ſibi debitam, quæ prius ei debita non erat.

Secundo quod erat minus debitum faciendo ſibi magis debitum, vt contingat in eo, in quo charitas augetur, Tertio quod eſt debitum vno modo faciendo ſibi alio modo debitum, ſicut puer baptizatus, cui debetur vita æterna ex habitu gratiæ infuſo in baptiſmate, quando liberi arbitrij vſum habere incipit, facit ſibi debitam ex actu.

Secundo nota, quod meritum eſt triplex. ſecũdũ S. Bonau. plurib. in locis, præſertim in primo, & in tertio, ſ. digni, congrui, & cõdigni meritũ digni eſt quando ille, qui petit aliquo modo eſt dignus accipere, non tamen ille, prò quo petit, ſicut Hie. 16. ſi ſteterint Moyſes, & Samuel corã me, non eſt anima mea ad populum iſtum: meritum congrui eſt, quod procedit a libero arbitrio, & innititur diuinæ miſericordiæ, vt congruum eſt. dum homo virtute liberi arbitrij vtitur, vt Deus ſecundum ſuper excellẽtem virtutem miſericordiæ ſuæ operetur, meritum condignum eſt opus liberum, cui ex naturali, & propria dignitate, aut ex lege debetur præmium, & hoc meritum innititur iuſtitiæ.

Tertio nota, quod præmium eſt illud, quod recompenſatur pro retributione operis, vel laboris, præmium eſt duplex ſecundum Doctores in ſolutione ſecundi argumenti, ſcilicet eſſentiale, & accidentale, eſſentiale nil aliud eſt, quàm clara Dei viſio, & ipſa fruitio ſequens, & hoc præmium a nullo habetur, niſi mereatur illud merito condigno proprio, vel alieno ſicut paruuli, qui ſaluantur meritis Chriſti Domini, præmium accidentale; eſt quoddam gaudium accidentale, quod habent beati præter præmium eſſentiale, & ſic Angeli habent gaudium accidentale de penitentia peccatoris.

Quarto nota, quod in politicis præmium aliquandò eſt ante meritum, vt in iuſtitia commutatiua, vt cum quis prius accipit mercedem laboris, interdum meritum eſt ante præmium, vt in iuſtitia diſtributiua.

His notatis diſtribuitur corpus quæſt. in duo membra, in primo recitatur opinio magiſtri, in ſecundo ſentẽtia propria, quæ eſt etiam communis, quo ad primũ opinio magiſtri fuit, quod meritum condigni in Angelis non potuit præcedere præmium, ſed meritum congrui, maximè, hæc opinio infra in primo puncto latè recenſebitur.

Circa ſecundum ſententia Auctoris conſiſtit in duabus concluſionibus, Prima in Angelis meritum præceſſit præmium; probat, quia gratia naturaliter præcedit gloriam, ſed gratia cum inuenit motum. i. actum in libero arbitrio ordinatum efficit illum meritorium, & talis fuit in Angelis, ergo meritum præceſſit præmium.

P 4 *Secun-*

Digitized by Google

Secunda concluſio. Angeli in ſua conuerſione meruerũt ſufficienter glorificationem, probatur ſic. ab Auctore meritum penſatur ſecundum quantitatem gratiæ non ſecundum multitudinem operum, Angelis autem collata eſt perfecta gratia, & liberum arbitrium omnino cooperatum eſt gratiæ, ergo Angeli in ſua conuerſione meruerunt glorificationem.

Comprobatur vtraq; concluſio rationibus, quæ immediatè poſt titulum quæſt. aſſignantur.

Prima innititur auctoritati D. Auguſt. de correctione, & gratia, Angeli Sancti illius vitæ mercedem recipere meruerunt, ergo meritum præceſſit receptionem mercedis.

Secunda prior eſt ſtatus viatoris, quam comprehenſoris, & via, quam patriæ, ſed meritum pertinet ad ſtatum viæ, & præmium ad ſtatum patriæ, ergo in Angelis meritum præceſſit præmium.

Tertia Gratia eſt diſpoſitio ad gloriam, ſed diſpoſitio præcedit illud, ad quod diſponit, ergo ſi Deus dedit Angelis gratiam, qua poſſent mereri, & gloriam, qua ſunt beati prius habuerunt gratiam, quam gloriam.

Quarta Nullus eſt dignus corona, niſi per merita, ſed Deus dedit Angelis gloriam, ergo dignis, quia aliàs inordinatè, & iniuſtè feciſſet, ergo.

Quinta Omnis perſeuerans in gratia, & bene vtens ea meretur, ſed Angeli perſeuerauerunt in gratia, & bene vſi ſunt ea, ergo.

Sexta. Si præmium præceſſiſſet meritum, vel quantum ad actum contemplationis, vel miniſterij non quo ad primum, quia ſic omnes beati mererentur, nec quo ad ſecundũ, quoniam ſi non eſſet homo, tunc Angeli non poſſent mereri, ergo neque beatificari.

Pro intelligentia quæſtio. ſeptem ſunt diſcutienda.

Primum num Angeli meruerint beatitudinẽ per propria merita.

Secundum num meruerint eam per opera præcedentia, vel ſequentia.

Tertium per quem actum meruerint eam.

Quartum quando conſecuti ſint gloriam.

Quintum meritum Angelorum quo pacto ſimul duratione cum gloria potuerit eſſe.

Sextum efficacia merendi in quibus menſurari valeat.

Septimum totum Angelorum negocium quot morulis fuerit conſumatum.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angeli boni obtinuerint beatitudinem per propria merita.

SVpponendum in primis iuxta doctrinam Sancti Thomæ tribus modis nos poſſe intelligere aliquem eſſe beatum, primo eſſentialiter, & per modum naturæ abſquè aliqua operatione preuia, per quam ad beatitudinem tendat, Secundo per operationem quæ ex vi ſua facit eſſe beatum, Tertio per operationem expectãtem beatitudinem ab alio per modum præmij.

Primo modo. Angelus non habet beatitudinem, quia ſic ſolo Deo eſt naturalis, in quo idem eſt eſſe, & beatum eſſe.

Secundo modo nec etiam Angelus eſt beatus, quia finis excedit virtutem operantis, ſed octauo modo, quoniam per operationem meritoriã aſſecutus eſt beatitudinem.

Secundo notandum, quod beatitudo dupliciter conſiderari poteſt, vno modo, vt eſt quoddam nobile donum Dei, alio modo prout habet rationem præmij, & finis, ſiue, vt dicitur finale præmium alicuius, primo modo non requirit meritum de neceſſitate, quia ſicut Deus dat ſæpius gratiam ſine vllis præcedentibus meritis, ſed ex ſua liberali bonitate ſic potuiſſet, ſi voluiſſet, & Angelis, & hominibus conferre beatitudinem, & eos creare bonos ſine vllis præcedẽtibus meritis, ſecundo modo beatitudo de neceſſitate requirit meritum, quia vt ſic cõcernit relationem ad meritum, a qua etiam per intellectum abſolui nõ poteſt.

Tertio ſupponendum eſt non omnes Angelos habuiſſe aliquando beatitudinem, ſiquidem Dæmones nunquam eam habuerunt, quod patet ex D. Aug. libro 11. de Ciuit. Dei cap. 13. vbi fatetur demones non habuiſſe eam beatitudinem, quam habere Angelos lucis pia fide credimus, & eodem lib. ca. 23. Diabolus inquit beatæ, atque Angelicæ vitæ dulcedinem non guſtauit, quam non vtique acceptam faſtidiuit, ſed nolendo accipere deſeruit, & amiſit, Secundo patet ratione, quia ſi beati fuiſſent nihil amplius deſideraſſent iuxta illud pſal. 16. ſatiabor cum apparuerit gloria tua, ſed non fuit illorum appetitus ſatiatus, ſed aliquid præterea appetiuerunt iuxta illud Iſaiæ 14. in cœlum conſcendam, & ero ſimilis altiſſimo, quia locus, vt aliàs dictum eſt de Angelis peccantibus intelligitur.

His ſuppoſitis ſit hæc aſſertio. Angeli beatitudinem, quam modo poſſident per propria merita ſunt conſecuti; probatur primo ex D. Auguſt. lib. 4. ſuper Geneſ. ad lit. Cap. 24. vbi aſſerit Angelos beatitudinẽ conſecutos, quia omnia retulerunt in Dei laudem, idem docet Sanctus Gregorius lib. 32. morali. ca. 24. & 25. & Anſelmus de caſu Diaboli.

Secundo probatur ratione, quia eſt lex firmiſſime a Deo ordinata, vt nulla creatura rationalis niſi per proprium opus beatitudinem ſupernaturalem conſequatur, vt conſtat 1. ad timot. 2. non coronabitur, niſi qui legitime certauerit, & 2. Corit. 3. vnuſquiſq; propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem, & licet iſti loci de hominibus loquantur, de Angelis etiam ſunt intelligendi, vt conſtat in Apoc. 20. vbi dicitur in illa cœleſti Hieruſalem eamdem eſſe menſuram hominis, & Angeli.

Item ex ſcriptura colligitur eodem modo Angelos fuiſſe deſtinatos ad beatitudinem quo ad eã deſtinati ſunt homines, ſed homines ita deſtinati ſunt ad beatitudinem, vt illam ſuis meritis conſequerentur, ergo & Angeli.

Comprobatur, quia mali per demeritum penam ſunt conſecuti, ergo & boni per meritum conſecuti ſunt præmium.

Item Diabolus peccaſſe dicitur, quia beatitudinẽ ſine merito habere noluit, ergo ſi Angeli boni fuerunt ab hoc immunes, ſuam beatitudinem meruerunt.

Præterea perfectius eſt cæteris paribus habere ali-

Digitized by Google

aliquid ex merito, quam ſine merito, ergo.

Obijcies. Virtus videtur eſſe circa bonum, & difficile teſte Ariſt. 2. Ethic. ſi ergo actus virtuoſi ſunt meritorij, videtur, quod ex difficultate ſurgat ratio meriti, ſed Angeli non habent difficultatem in ſuis operationibus, ergo non merentur.

Reſpondeo, quod aliquid poteſt eſſe difficile dupliciter, vno modo quod eſt ex contrarietate, vel impedimento naturalis virtutis, alio modo circa difficile, quod eſt ſupra facultatem naturæ, qua diffinitione præmiſſa dicitur, quod in Angelis fuit meritum circa difficile non primo modo, ſed ſecundo modo, quandoquidem mereri in eis fuit per gratiam ſupra naturam, quod autem eſt ſupra naturam difficile dici poteſt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num boni Angeli meruerint beatitudinem per præcedentia opera, vel ſequentia.

EXiſtimarunt non nulli Angelos per opera, quæ exhibituri erant, quãdo in miniſterium propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, mitterentur, noſque cuſtodirent meruiſſe gloriam conſecutos eſſe gratiam, atque adeo præmium in eis fuiſſe ante meritum.

Sed ante horum ſententiam Origenes homil. 20. & 24. in numeros, & 13 & 35. in Lucam, quibus in locis aſſerit Angelos ſanctos in noſtram cuſtodiam deputatos non ſolum mereri nos ritè cuſtodiendo, ſed etiam demereri, ac peccare poſſe non diligenter cuſtodiendo, ac proinde iudicandos fore: cæterum hic error cauendus eſt, quippè qui aduerſatur Sacræ ſcripturæ, nam Matt. 18. dicitur Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, ſecundo eſt contra rationem beatitudinis Angelorum, quæ non minus ſempiterna eſt, quam noſtra, poſtquam ſemel adepta fuerit.

Munitur autem opinio affirmans Angelos meruiſse beatitudinem per ſequentia opera his potiſſimis argumentis.

Primo magnum pręmium non datur niſi pro magnis, & multis meritis, ſed Angeli ante gloriam, nec magna, nec multa merita habuerunt, eo quia duratio, quæ gloriam eorum anteceſſit fuerit admodum breuis, ergo cum acceperint magnam gloriam, & præmium conſequens eſt, vt eam non meruerint niſi per ſequentia opera.

Secundo Angeli per bona opera, quæ nobis propter amorem Dei exhibent, aliquid merentur, ſed non merentur præmium, quod de nouo accipiunt, ergo præmium, quod à principio acceperunt.

Tertio quidam Angeli habent plus de præmio, quam homines, ſed homines non poſſunt tantum mereri in modico tempore, ergo nec Angeli, ergo præmium præceſſit meritum.

Confirmatur prædicta opinio exemplo, quod à S. Bonau. in textu adducitur, quod eſt tale. Si Rex militi largiretur equum, & arma, vt poſtea per opera in militia exercita illa mereretur, tunc præmium præcederet meritum.

Hanc ſententiam tametſi S. Doctor improbabilem non cenſeat, contrariam tamen amplectitur, eamque pluribus rationibus, quæ adductæ fuerunt, munit.

Poteſt adhuc impugnari his argumentis.

Primo Angeli non impenderunt obſequia hominibus, ergo non fuerunt beati propter obſequia exhibenda, ſed propter merita pręcedentia, antecedẽs erat poſſibile, quia poterat homo non creari, ergo Angelus non habuiſſet beatitudinem, quia non potuiſſet eam mereri per obſequia hominibus impenſa.

Secundo Angelus non dependet ab Angelo in merendo, ergo neque ab homine, & per conſequens non meruit propter obſequia exhibenda homini.

Confirmatur: quia gloria Angelorum nõ pendet ex peccato, aut iuſtificatione hominum, ergo neque ex cuſtodia, quam Angeli præbent hominibus.

Tertio ſecundum Dionyſium ſuperiores ordines ad miniſterium non mittuntur, ergo per miniſteriũ beatitudinem non merentur.

Item Dæmones à principio non acceperunt pœnam propter peccata ſequentia, ergo, nec boni Angeli præmium propter merita ſequentia.

Per quarto hoc, quod aliquis præuidetur bene vſurus accepto non meretur illud; quia tunc pari ratione poſſet dici, quod gratia caderet ſub merito, ſi per conſequentia opera aliquid præhabitum mereri poſſumus, vnde iuxta ſententiam eorum, qui dicunt Angelos in gratia non fuiſſe creatos oporteret dicere, quod eam meruiſſent præhabitam per huiuſmodi conſequentia opera, quod eſt abſurdum.

Quinto. Actus interior poteſt eſſe meritorius ſine exteriori, ergo Angeli ante ſuam beatitudinem poterunt illam mereri.

Sexto. Effectus non pręcedit cauſam, ſed meritum ordinatur ad beatitudinem ſicut cauſa ad effectum, ergo non poteſt eſſe, quod Angeli prius habeant beatitudinem, & poſtea illam mererentur.

Supereſt nunc reſpondere ad argumenta adducta pro ſententia Magiſtri.

Ad primum dicitur, quod ad magnum præmium non tam requiruntur multa opera, quam magna gratia Dei, & magnus conatus, ac feruor in operando, quæ duo Angeli habuerunt.

Secundo reſpondeo, quod illa conuerſio fuit magnum meritum recompenſatum non in multiplicatione actuũ, ſed in maxima perfectione illius actus.

Ad ſecundum reſpõdet Auctor, quod duplex eſt præmium, vnum ſubſtantiale, & hoc meruerunt per conuerſionem ſui in Deum, aliud accidentale & hoc merentur per miniſterium, quod exhibent homini.

Ad tertium reſpondetur, quod Angeli boni in illa morula habuerunt ita intenſum actum, quod beatitudinem efficacius meruerunt, quam mereri poſſet purus viator toto tempore vitæ ſuæ.

Ad argumentum ſumptum ex ſimilitudine de milite non obſtat, quia huiuſmodi præmium nihil pugnat, cum merito futuro, præmium autem eſſentiale beatorum pugnat, cum merito illius, quod ſit poſtea comparatum, eo quia conſtituat habentem illud extra ſtatum viatoris, Angeli autem boni iam ſunt in termino.

Non

Digitized by Google

Nonnulli Doctores cupientes ſaluare prædictam ſententiam, quæ eſt magiſtri, dixerunt Angelos meruiſſe beatitudinem per obſequia nobis exhibita, quo ad actum interiorem, & ideo meritum interius præceſſit præmium; negauerunt autem hoc de merito exteriori, cum vero præfata ſententia affirmat præmium præceſſiſſe meritum, exponunt de merito interiori, ſiue quo ad actum exteriorem. Similis diſtinctio traditur à Scoto in 4. de paſſione Chriſti exhibita, vel in actu interiori, vel exteriori, nam diſt. 2. q. 1. ad ſecundum ait, omnia ſacramenta nouæ legis habuiſſe à paſſione Chriſti, vt exhibita, efficaciam non quidem in actu exteriori, ſed interiori, ab inſtanti enim conceptionis Chriſtus habuit meritum paſſionis, & in illo interiori actu conſiſtit principalior ratio meriti. hæc Scotus.

PVNCTVM TERTIVM.

Angeli boni, per quem actum meruerunt beatitudinem.

NOta, quod finis poteſt eſſe duplex, quidam intra facultatem naturæ, alter excedens facultatem naturæ, primum finem natura conſequi poteſt efficiendo illum per ſuam operationem, vt finis medici, qui eſt ſanitas, a medico efficitur, poſteriorem autem finem nõ efficit natura, ſed per actionem meritoriam cõſequitur illum, vel breuius operatio, vel eſt efficiens ſuum finem, vt medicatio reſpectu ſanitatis, quæ illam efficit, vel eſt meritoria ſui finis, vt actus meritorius eſt operatio, qua non efficimus beatitudinem, quæ eſt finis, ſed meremur, & conſequimur illam, nam ſine ipſa nõ poſſumus peruenire ad gloriam.

Hoc iacto fundamento ſit iſta concluſio. Angeli tunc per gratiam meruerunt gloriam, quando per huiuſmodi gratiam ſe conuerterunt ad Deum, ex qua conuerſione meruerunt gloriam, hæc concluſio eſt D. Bonau. in quæſt. dicentis, quod Angeli in ſua conuerſione ſufficienter meruerũt glorificationem; eandem tenet Ægidius præſenti diſt. quæſt. 2. & Richardus q. 2. quam ſic probat. Illi, qui ceciderunt per ſuam auerſionem, pęnam, quam habent, meruerunt, ergo ſimiliter Angeli, qui ſteterunt per ſuam conuerſionem gloriam, quam habent, meruerunt.

Obijcies. In naturalibus non eſt meritũ, ſed quod Angelus cõuertatur in Deum hoc eſt naturale, cum effectus naturaliter ad ſuam cauſam conuertatur, ergo non ex hoc merebatur Angelus.

Reſpondetur vtique in naturalibus non eſſe meritum, & per naturalem conuerſionem, quam habebant in Deum non meruiſſe, ſed per conuerſionem charitatiuam, & gratuitam.

Dices, quod perfectum eſt, non meretur; quia quod meretur eſt imperfectum, Angelus autem in ipſa conuerſione confirmatus fuit, & beatus, ergo per illam conuerſionem non meruit beatitudinem.

Reſpondetur, quod licet Angelus prima conuerſione eſſet perfectus, tamen quia erat in principio ſuæ perfectionis, & in termino imperfectionis poterat ſibi ſecundum hoc ratio merendi aliquo modo competere.

Inſtabis. Nullus meretur niſi viator, ſed Angelus in illa conuerſione non fuit viator, quia fuiſſet ſimul viator, & comprehenſor, quod ſolius Chriſti eſt, ergo Angelus per beatitudinem ſuam beatitudinem non meruit.

Reſpondetur, quod Angelus merebatur, vt viator, non quaſi diſtans à termino, ſed vt in termino viæ exiſtens.

PVNCTVM QVARTVM.

Angeli boni, quando conſecuti ſunt gloriam.

DImiſſis Doctorum ſententijs, quę paſſim cirumferuntur, cum de via Angelorum, antequam in termino eſſent, nihil expreſſe in Sacra ſcriptura habeatur, nihil ſit ab Eccleſia definitum, dubitationẽ præpoſitam quatuor cõcluſionib. abſoluam: prima Angeli in via prius meruerunt beatitudinem, quam illam adipiſcerentur: hęc concluſio patet ex dictis in ſuperioribus, & perſuadetur etiam, quia non ſunt ſimul moueri, & motum eſſe, vel in via eſſe, & in termino exiſtere, & per meritum Angeli erant in via ad vltimum terminum, ſcilicet ad aſſecutionem vltimi finis, nempè beatitudinis, quare ſunt ſimul meritũ, & præmium, cum ſit præciſum medium ad aſſequendum vltimum finem, ergo meritum debet pręcedere præmium.

Comprobatur: quia cùm beatitudo ſit finis creaturæ intellectualis eius facultatem excedens, nec poſſit per ſuam operationem illam efficere, neceſſario per operationem meritoriam debet illã habere.

Secunda concluſio. Angeli boni non conſecuti ſunt beatitudinem in primo inſtanti: ſuadetur primo, quia Angeli boni licèt nunquam peccauerint, potuerunt tamen aliquando peccare, vt tradit D. Aug. lib. 11. de Geneſ. ad lit. cap. 26. ergo aliquando caruerunt viſione beatifica.

Secundo omnes Angeli tam boni, quam mali in primo inſtanti fuerunt æquales, & vniformes, nam vt ait D. Aug. 11. de Ciuit. Dei. Deus non diſtinxit inter bonos, & malos Angelos, antequam ipſi ſe diſcernerent inter ſe ipſos per ſuos actus, ſed mali in primo inſtanti non fuerunt beati, ergo neque boni.

Tertio patet à ſimili in hominibus, quibus omnibus via eſt æqualis, neque enim Deus inter homines diſcernit, quin prius ipſi per ſuos actus diſcernant inter ſe.

Tertia concluſio. Angeli immediate poſt primum inſtans non fuerunt beati: probatur Angeli mali poſt primum inſtans non fuerunt dãnati, quia vt ſupra diſt. 3. p. 2. art. 3. q. 2. dictum eſt, inter creationem, & lapſum mora interuenit, ergo neque Angeli boni poſt primum inſtans fuerunt beati: confirmatur: quia Angeli iuxta placita S. Doctoris non fuerunt creati in gratia, ergo.

Quarta concluſio. In Angelis meritum præceſſit natura, & cauſalitate præmium, hanc concluſionem expreſsè ponit Auctor in textu; probatur Meritum beatitudinis non poteſt eſſe ſimul cum beatitudine, & præmio, ergo neceſſario in Angelis meritum natura præceſſit præmium. Antecedens probatur, quia conditio meriti repugnat præmio, meritum enim ſuppo-

Digitized by Google

ſupponit cognitionem Dei per fidem, quæ viſioni beatificæ eſt incompoſſibilis.

Præterea in Angelis de facto non fuit aliqua cognitio ſupernaturalis præter fidem, & viſionem beatificam, neq; aliqua gratia præter imperfectam viæ, & conſumatam patriæ, ſed meritum quodcumque fuerit, non potuit procedere à viſione beatifica, & à gratia conſumata, quia alias principium meriti caderet ſub merito, ergo neceſſe eſt, quod proceſſerit à cognitione fidei, & à gratia imperfecta.

Item Angeli ſe diſpoſuerunt per motum liberi arbitrij ad recipiendam gratiam, at illi motui quatenus informabatur gratia, nihil deerat, vt eſſet meritorius gloriæ, ſicut dici ſolet de vltima diſpoſitione ad gratiam in nobis, ergo fuit gloriæ meritorius, & per conſequens actus ille præceſſit ſaltem natura præmium, ſiue actum beatificum.

Rurſus Angeli boni habuerunt plures actus meritorios, quorũ vnus erat prior alio, quia habuerunt actus fidei, ſpei, & charitatis, nam iſti tres actus in Angelis fuerunt media neceſſaria ad ſalutem, deinde habuerunt actum religionis venerantes Deum cultu latriæ; quoniam rationi conſonum eſt, quod etiam Angelis fuerit impoſitum præceptum venerandi Deum.

Tandem habuerunt actum humilitatis, & ſicut mali ſuperbiendo deficiebant à Deo, ita ipſi actu humilitatis ſe ſubijcerent Deo, ergo ibi fuit prius, & poſterius.

Sed quæres nunquid ſententia, quę affirmat meritum duratione pręceſſiſſe pręmium, ſuſtineri valeat. Dico quod ſic, eſt enim grauiſſimorum Doctorum, neque refragatur opinioni S. Bonau. dicentis meritum præmium præceſſiſſe non tempore, ſed natura, nam eſt duratio æui, & duratio temporis, duratio æui eſt menſura naturæ Angelicæ, cumque in quo ſecundum Auctorem ſit prius, & poſterius, concedi poteſt in via D. Bonauent. meritum duratione æui præceſſiſſe præmium.

Secundo dicitur, iuxta placita eiuſdem S. Doctoris, quod tempus, vel eſt perceptibile, vel imperceptibile, meritum præceſſit tempore imperceptibile in quo poteſt eſſe ordo, ac proinde prius, & poſterius. vide quæſt. 2. præcedentis articuli.

Tertio poteſt diſtingui tempus, quod quadrupliciter ſumitur diſt. 2. art. 2. quæſt. 1. applica ad propoſitum.

PVNCTVM QVINTVM.

Meritum bonorum Angelorum, quo pacto ſimul duratione cum gloria, ſeu beatitudine potuerit eſſe.

MAgnam præſe fert difficultatem, quod Angeli in eodem inſtanti, in quo gloriam, & beatitudinem meruerunt, acceperint eam, licet meritum fuerit prius natura, & cauſalitate, & certè nullus mortalium ſcire poteſt, niſi à Deo fuerit ſibi ſpecialiter reuelatum, affirmat vt patet in queſt. S. Doctor, & cui ſententiæ concordant S. Thomas in 1. ſcrip. & in 2. diſt. 5. q. 2. art. 2. & quodlibet 9. art. 8. Ægidius eadem diſt. 9. vltima Thomas ab Argent. art. 4. Albertus, & nonnulli alij.

Modus ſuſtinendi prædictam ſententiam diuerſimode ſumitur, primus eſt, quod ſicut actus liberi arbitrij eſt diſpoſitio ad gratiam, ita actus informatus gratia eſt meritum gloriæ, vnde idem, & vnus conuerſionis motus eſt præparatio ad gratiam ſecundum quod eſt ex lib. arbitrio, & meritorius gloriæ ſecundum, Quod eſt gratia informatus, & iterum fruitionis actus, ſecundum quod completur per habitum gloriæ.

Secundus eſt, quod meritum ſe habet ad premiũ, ſicut motus ad terminum, & ſicut fieri ad factum eſſe, in his autem, quæ ſunt ſubito ſimul eſt fieri, & factum eſſe, ſicut ſimul res creatur, & creata eſt, & hoc ideo eſt, quia in talibus fieri non poteſt attribui tempori præcedenti, ſicut accidit in motibus ſucceſſiuis, ſed attribuitur vltimo inſtanti, in quo res eſt in facto eſſe, ſecundum quod eſt terminus temporis præcedentis, in quo non erat, vt ſic dicatur ea ratione in illo inſtanti res fieri, quia tunc primo eſt, ſimiliter poteſt dici, quod in primo inſtanti conuerſionis mens Angeli fuit beata ratione fruitionis, quaſi in facto eſſe exiſtens, in eodem tamen inſtanti merebatur prout erat quaſi in fieri ſecundum quod conuertebatur ad Deum non præexiſtente aliqua beatitudinis perfectione.

Tertius modus explicandi ſententiam eſt, quod Angeli prius habuerunt gratiam imperfectam, quæ erat principium merendi, & poſtea perfectam, quæ fuit principium fruendi.

Quartus modus eſt, quod Angeli prius adepti ſunt gratiam, & poſtea per gratiam habuerunt motum liberi arbitrij gratia informatum, & deinde per huiuſmodi motum fuerunt in quadam poſſeſſione Dei, & adepti ſunt huiuſmodi hęreditatem adeo excellentem, ſcilicet Deum ipſum, itaque motus liberi arbitrij informati gratia, vt inchoabatur à gratia, erat meritorius, vt autem per huiuſmodi motum à gratia inchoatum Angeli adipiſcebantur ſummum bonum, ſic erat ibi præmium, ita quod per ipſum actum fuit meritum, vt per gratiam, & charitatem elicitum, & fuit præmium, vt per ipſum actum fuerunt Angeli adepti Deum, hinc prius intelligitur eſſe meritum, quàm præmium, quia prius intelligetur, quòd huiuſmodi actus per gratiam, & charitatem eliciatur, quam quòd terminetur ad obiectum, & quam quòd per ipſum Deus habeatur, & hic modus eſt valdè probabilis.

Sed obijcies via non poteſt eſſe ſimul cum termino, ſed meritum habet rationem viæ, præmium autem rationem termini, ergo.

Reſpondeo maiorem eſſe veram de via ſucceſſionem includente, non tamen de via ſubita, ſeu inſtantanea, nam ſecundum Philoſophum 2. Phyſic. generatio eſt via in naturam, & tamen ſimul, & in eodem inſtanti, ſalua tamen prioritate naturæ eſt generatio, & generatum eſſe.

Inſtabis. Impoſſibile eſt, quod idem habeat rationem finis, & eius, quod eſt ad finem, ſed actus beatificus habet rationem finis, & actus meritorius habet rationem eius, quod eſt ad finem, ergo.

Reſpondeo, quod quemadmodum idem motus poteſt dici actio, & paſſio reſpectu diuerſorum, ſic idem actus per comparationem ad principium elici-

Digitized by Google

tus poteſt habere rationem meriti, & per conſequēs rationem eius, quod eſt ad finem, & per comparationem ad delectabiliſſimum terminum, quem per talem actum agens adipiſcitur, poteſt habere rationem præmij, ſeu finis.

Dies actus, qui includūt oppoſitum circa ſtatum operantis, non poſſunt eſſe ſimul, ſed actus meriti, & actus præmij ſunt huiuſmodi, ergo.

Minor probatur, quia meritum eſt illius, qui eſt in ſtatu acquirentis, & tendentis ad terminum, præmium autem reſpicit ſtatum non acquirentis, ſed iam poſſidentis, nec tendentis ad terminum, ſed iam exiſtentis in termino.

Reſpondeo, quod quamuis tendere ad terminum ſucceſſiuè connotet oppoſitum ad exiſtere in termino, tendere tamen ſubito, ſiue ſucceſſiuè ſimul duratione poteſt eſſe cum eo, quod eſt exiſtere in termino, ſalua tamen prioritate naturæ.

PVNCTVM SEXTVM.

Efficacia merendi, ex quibus menſurari valeat.

QVoniam Auctor in textu aſſerit meritum penſari ſecundum quantitatem gratiæ, & poſtea ſubiungit paucis interpoſitis, quod meritum requirit, & fundatur in perfectione voluntatis, ideo hoc breuiſſimum explicare intendimus cum de hac materia agendum ſit in tertio, & etiam in hoc ſecundo.

Pro intelligentia verborum, S. Doctoris aduerte, quod cum meritum non conſiſtit in habitu, ſed in actu, nec in actu quolibet, ſed in actu gratia informato, actus autem omnis meritorius ex voluntate procedat, neceſſe eſt dicere meritum aliquid habere ex gratia, aliquid ex voluntate, & aliquid ex obiecto actus, vnde ſpecies actus trahitur, qua de re maior, vel minor merendi virtus, ſeu efficacia ex tribus menſurari poteſt.

Primo ex magnitudine charitatis, quanto enim maiori charitate, vel gratia actus eſt informatus, tāto magis eſt meritorius.

Secundo ex promptitudine voluntatis, quanto enim actus eſt magis voluntarius, tanto eſt laudabilior, & magis meritorius.

Tertio ex arduitate operis, nam opus quanto eſt difficilius, & magis arduum, tanto magis meritorius exiſtit, & hoc intelligendo de vno cæteris paribus.

Sed obſerua, quod arduum augmentet rationem meriti, non habet ex difficultate laboris, ſed ex magnitudine bonitatis, quia quanto aliquid melius eſt, tanto ſupra vires operantis eſt magis eleuatum.

Quod vt clarius intelligatur nota, quod aliquod opus poteſt eſſe laborioſum, & difficile dupliciter.

Vno modo ex magnitudine operis, & ſic magnitudo laboris ſpectat ad augmentum meriti, ſicque charitas non diminuit laborem, imò facit aggredi maxima.

Alio modo ex defectu ipſius operantis, vnicuique enim eſt laborioſum, & difficile, quod non prompta voluntate facit, & talis labor diminuit meritum, & à charitate tollitur, id colligitur ex doctrina S. Thomę par. 2. q. 114. art. 4. vtrum gratia ſit principium meriti principalius per charitatem.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Vtrum Angelorum negocium, quot morulis concluſum, conſumatumque fuerit.

DIfficultas hæc obſcuriſſima redditur ob maximam opinionum diuerſitatem, ſi quidem Doctores diſſentiunt inter ſe, nec ſatis ſibi ipſis conſtāt de via Angelorum bonorum, & malorum, id eſt de duratione eius ſtatus, quem habuerunt ad merendum, & demerendum, antequam eſſent in termino beatitudinis, vel damnationis æternæ, conueniunt autem in aliquibus. Primo quod aliqua mora interceſſit inter creationem Angelorum, & illorum beatitudinem, ſeu damnationem, quę mora fuit duratio ſtatus vię illorum, & breuiſſima fuit, vt ſupra docuit Auctor diſt. 3. art. 1. q. 2. idq; colligitur ex lib. Gen. quod Angelus malus paulo poſt creationem inuidit homini, & eum tentauit, & ex illo Ioan. 8. Diabolus ab initio peccauit. 1. Paulo poſt ſui creationem, vel ſtatim poſt initium.

Conueniūt etiam Doctores omnes Angelos habuiſſe æqualem viam, quo ad durationem, in qua mereri, aut demereri poſſent, quādoquidem diſcretio inter illos primum facta eſt poſt peccatum, & meritum illorum in termino viæ, & ideo ante illum terminum æqualis conceſſa eſt illis duratio, & via ad merendum, vel de merendum.

Diſſentiunt autem Theologi in aſſignando morulas, quidam enim Thomiſtæ affirmāt, quo ad Angelos bonos eſſe ſolum duo inſtantia, in quorum ſolo primo meruerint, & in ſecundo conſecuti ſint beatitudinem, quod vero ad Angelos malos pertinet, dicunt tria eſſe conſtituenda inſtantia, in quorum primo meruerunt, in ſecundo peccauerunt, in tertio fuerunt ſupplicio affecti.

Alij vero Thomiſtæ fatentur tria eſſe conſtituenda inſtantia, in quibus negocium totum peractum eſt; primum, in quo Angeli omnes creati ſunt in gratia, nullus tamen eorum meruit, ſecundum in quo Angeli beati meruerunt, mali verò in peccatum lapſi ſunt, tertium, in quo boni præmium ſunt conſecuti, mali autem ſupplicium æternum acceperunt.

Scotus, & ſequaces aſſerunt, quod negocium hoc tranſactum fuerit tribus morulis, hoc pacto in prima dicunt omnes Angelos fuiſſe creatos in gratia, & meruiſſe, in ſecunda autem continente multa inſtantia ſibi ſuccedentia bonos varijs actibus rurſus meruiſſe malos varijs peccatis demeruiſſe, in tertia bonos fuiſſe beatos in termino, ſiue viæ; malos vero in termino ſuæ viæ damnatos.

Cæterum ſecundum illos, qui negant Angelos fuiſſe creatos in gratia, quatuor morulæ ſunt aſſignandæ, in prima omnes fuerunt creati in naturalibus, in ſecunda appoſita eſt gratia, in tertia iſti meruerunt, & illi demeruerunt, in quarto omnes fuerunt in termino, boni fuerunt glorificati, mali vero damnati.

Quid vero ſenſerit S. Bon. expreſſe non habetur, colligi tamen poteſt duas fuiſſe morulas, in prima morula fuerunt creati in puris naturalibus, & in ſecunda ſimul meritū gratiam, & gloriā obtinuerunt.

Quod

Digitized by Google

Quod ſi quæras, quid ſint iſtæ morulæ?

Controuertuntur. Doctores, quidam enim arbitrati ſunt fuiſſe diuerſa inſtantia temporis diſcreti, aliqui partes temporis non continui, nonnulli eſſe diuerſa nunc æui, & hoc poſita ſucceſſione in æuo, ſicut tenet Sanctus Bonauenturæ.

Alij deniq; eſſe diuerſa æuiterna, ſecundum quod vnumquodque æuiternum habet ſuum æuum, tertia ſententia eſt valde conformis doctrinæ D. Bonau. ſimiliter, & quarta.

DISTINCTIO SEXTA.

Quod de maioribus, & minoribus, quidam ceciderunt, inter quos vnus fuit celſior, ſcilicet Lucifer, præterea ſcire oportet, quoniam ſicut &c.

D. Bonaueuturæ Summa Diſtinctionis.

Inter maiores multi cecidere minores
Dicas, quam plures ab vtroque gradu cecidiſſe
Luciferum, tunc præcipuum, paríterque fuiſſe
Aere nimboſo nunc ſunt, ſed poſt tenebroſo
Carcere claudentur, vbi perpetuo patientur.
Præſunt maiores, vt mineant inferiores,
Quidam deſcendunt, vbi Lucifer eſſe putatur
Vinctus, vt inferius ab eis reus efficiatur,
Lucifer in finem gentes tentare ſinetur,
Nutu diuino tentare modo prohibetur.
Illum non verum Dæmon tentare probabit
De vitio, de quo qui tentatur ſuperbit.

ARTICVLVS PRIMVS.

De quo ordine, vel dignitate Angeli ceciderint.

QVAESTIO PRIMA.

De quo ordine fuerit Lucifer.

Nota, quod ordo ſecundum D. Auguſt. 11. de Ciu. Dei eſt parium, diſpariumque ſua cuique loca diſtribuens diſpoſitio; ſi enim inquit Auguſt. omnia eſſent æqualia, iam non eſſent omnia; ideo dicit parium, diſpariumq; nam ſi omnia Sol, vbi Luna, ſi omnia Leo vbi homo, & ſic de alijs.

In propoſito autem ordo Angelicus ſecundum D. Gregorium eſt multitudo cæleſtium ſpirituum, qui inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur, ſicut, & in naturalium donorum participatione conueniunt, hæc diffinitio explicabitur infra diſtinct. 9.

In corpore quæſt. eſt vnica concluſio reſponſiua. Lucifer ſi ſtetiſſet in ſupremo ordine collocatus fuiſſet; probat Auctor. Diſtinctio ordinum conſumata prouenit ex parte gratiæ, diſpoſitio autem ex parte naturæ, ſed Lucifer ex parte naturæ idoneitatem habet, ergo ſi ſtetiſſet, in ſupremo ordine collocatus fuiſſet.

Comprobatur concluſio auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, D. Greg. & rationibus, quæ immediatè poſt titulum quæſt. aſſignantur.

Primo ſuadetur ex illo Iob 40. ipſe eſt principium viarum Dei, ſed non ordine naturæ, ergo ordine dignitatis, ergo.

Secundo confirmatur auctoritate D. Greg. qui ſuper illud Ezech. 32. Moral. tu cherub extentus, & protegens, ſic inquit de Lucifero, quia comparationem charitatis ſuæ cæterorum charitatem obumbraſſe creditur, & ideo ipſe extentus, & protegens perhibetur.

Tertio roboratur duabus rationibus. Prima, Lucifer appetijt omnibus præeſſe, idque, vt nulli ſubeſſet, ſe poſſe obtinere credidit, ſed hoc non eſt probabile, niſi ſe ſuper omnes precellere vidiſſet, ergo.

Secunda. Tanto maius, & grauius eſt vitium, quanto in nobiliori natura reperitur, ſed peccatum Luciferi inter peccata omnium Angelorum grauiſsimum, & maximum fuit, ergo quo ad naturam cæteris altior, & præſtantior fuit.

Pro dilucidatione quæſt. quatuor ſunt perpendenda.

Primum quæ fuerint Doctorum opiniones circa quæſt.

Secundum num primus Angelus, qui cecidit, fuerit nobilior, & perfectior alijs.

Tertium cur primus Angelus, qui cecidit appelletur cherub; & non Seraph.

Quartum cur Deus Luciferum nobiliſſimã creaturam ſuam ruere permiſerit.

PVNCTVM PRIMVM.

Tres recenſentur Doctorum ſententiæ circa quæſt. propoſitam.

Origenes opinatus eſt Angelos omnes ab initio æquales fuiſſe creato, meritoque voluntatis quoſdam in ſuperiorem ordinem, alios in inferiorem eſſe diſtinctos, iuxta cuius Doctoris ſententiam affirmari non poſſet, primum inter peccantes fuiſſe alijs maiorem cum ante diſtinctionem bonorum à malis non fuerint ordines complete diſtincti.

Sanctus Auguſtinus 11. ſuper Geneſ. ad lit. refert quoſdam exiſtimare Diabolum non fuiſſe in illa ſublime Angelorum natura, quæ ſupercæleſtis exiſtit, ſed in eorum natura, qui aliquando inferius in mundo facti ſunt, cauſam vero ſic opinantes ibidem Sanctus Auguſt. inſinuat, quia tales Angelos factos in hoc mundo aliquid illicitum delectare potuit, quemadmodum primus parens, qui non dum pœnam ſentiebat in membris, fuit ad illicita inclinatus. Damaſcenus ſimiliter lib. 2. cap. 4. cuius teſtimonium profert Auctor in ſecundo argumento ait, quod Diabolus erat de illis Angelicis virtutibus, quæ præerãt, tamen in ordine, cui terræ cuſtodia commiſſa erat.

Cæterum prima opinio ſtare non poteſt, quia ordo in Angelis diſtinguitur complectiuè, quantum ad dona gratum facientia, materialiter vero, quantum ad dona naturalia, & ſic quodammodo erant ordi-

nes

Digitized by Google

nes in Angelis ante diſtinctionem bonorum à malis, id doctiſſimè tradit D. Bonau. in textu dicens diſtinctionem ordinum conſumatam proficiſci ex parte gratiæ, diſpoſitionem autem ex parte naturæ.

Secunda itidem ſententia non probatur, ſed regitur à Theologis, quia nunquam legimus duo genera Angelorum, quorum aliqui ſint facti in cœlo, aliqui in hoc mundo, quinimo teſtimonio Chriſti Domini aduerſatur, qui Luc. 10. ait, videbam Sathanam quaſi fulgur de cœlo cadentem, ex quibus verbis non poteſt colligi, quod cęcidit de cœlo Sanctæ Trinitatis, aut Deitatis, quoniam ſi ad fruendum illo cœlo fuiſſet aſſumptus ſtetiſſet, nunquam tamen fuit in illo, ſed illuc aſcendere voluit, nec etiam poteſt dici, quod intelligatur de cœlo iſto aereo; quoniam de iſto non cęcidit, ergo intelligendum eſt iuxta Sanctorum Patrum, & Magiſtri auctoritates de cœlo Empyreo, in quo conditus fuit, & de quo cæcidit.

Cauſa vero adducta, quod Diabolus non fuerit de ſupercęleſtibus, eo quia in aliquo illicito fuerat delectatus, nō valet, quia quanto excellentior erat, tanto magis ſuperbiendi materiam habere poterat appetendo inordinatè ſui excellentiam.

Tertia denique ſententia Damaſceni pręſefert nō leuem difficultatem, quia præeſſe terreſtri ordini poteſt intelligi, vel mediatè, vel immediatè, vel quantum ad Angelorum culpam, vel quantum ad naturam, ſi intelligatur eum præfuiſſe terreſtri ordini mediatè, non excluditur ob hoc, ipſum nō fuiſſe de ſupremo ordine, ſi verò intelligatur immediatè quantum ad culpam, quod ipſe ſcilicet erat, qui terreſtri ordini pręerat, id eſt ordini cœleſtium, non excluditur, quin ipſe fuerit altior, & præſtantior alijs, ſi tandem intelligatur ſecundum naturam ſuſcipiēdo ordinem terreſtrem infimū Angelorum, ſic ſi Diabolus ſtetiſſet, fuiſſet de ordine Archangelorum, cæterum huiuſmodi ſententia ſic expoſita non videtur concordare Sacræ ſcripturæ, auctoritatibus Patrum, & communi ferè Theologorum Concilio.

Sanctus Thomas 1. par. ait hanc Damaſceni ſententiam conſonare opinioni Platonicorum, quam recitat D. Auguſt. 8. & 9. lib. de Ciuit. Dei, dicebant namque quod omnes Dij ſint boni, ſed Dæmonum quidam ſunt boni, aliqui mali, Deos nominātes ſubſtantias intellectuales, quæ erant à globo lunari ſuperius, Dæmones verò ſubſtātias intellectuales, qui ſunt à globo lunari inferius ſuperiores hominibus ordini naturæ, quam opinionem, ſcilicet Damaſceni ſubdit S. Thomas non eſſe abijciendam tanquā alienam à fide, quoniam tota creatura corporalis adminiſtratur à Deo per Angelos, vt docet Sanctus Auguſtinus 3. de Trinitate; vnde nihil prohibet dicere inferiores Angelos diuinitus diſtributos ad miniſtrādum corpora inferiora, ſuperiores verò ad miniſtrandum corpora ſuprema, ſupremos vero ad aſſiſtendum creatori.

Richardus pariter inquit, quod Damaſcenus fuit huius opinionis, quod ſubſtantialium intellectualiū quædam ſunt à globo lunari ſuperius, quarum quędam ſunt aſſiſtentes, quædam corpora cœleſtia adminiſtrantes, & nulla iſtarum peccauit, aliæ ſunt infra globum lunarem, & ſupræma iſtarum, & multæ aliæ peccauerunt, aliæ autem, quæ ſteterunt ſunt iſta inferiora adminiſtrantes, & ideo Lucifer dicitur fuiſſe prælatus terreſtri ordini: quia ſi ſtetiſſet omnibus ſubſtantijs intellectualibus iſta inferiora adminiſtrantibus ſuperior eſſet, & adhuc in naturalibus eſt dignior, ſed quamuis Sanctus Thomas dicat opinioni Damaſceni non præiudicandum, tamen vt recitat Alex. B. Aug. 11. ſuper Geneſ. poſitionem illam recitatoriè tangit, & improbare videtur dicendo, mirum ſi dici hoc poteſt, & certè ſecundum concordem Patrum doctrinam, omnes Angeli ſunt in cœlo empyreo, quamuis interdum ad inferiora mittātur.

Hinc Albertus, & Alexander prædictam Damaſceni auctoritatem exponentes reſpondet *Luciferū* fuiſſe ordini terreſtri prælatum prælatione generali, & mediata cunctis ordinibus altiorem, non prælatione immediata, & ſpeciali, qui etiam ſubiungunt fuiſſe terreſtri ordini prelatum, quoniam, & nos, qui terrenis præſident, habuiſſet illuminare, atque dirigere.

Seraphicus Doctor noſter ea, qua ſolet modeſtia reſpondet Damaſcenum, id aſſerere quātum ad vim adminiſtratiuam, quia cæteri erant ei ſubiecti, quantum ad actum miniſterij, qui actus aliquo modo cōpetit eis ex natura, iuxta illud Apoſtoli, omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus; vnde ex hoc non colligitur, quod Lucifer fuerit de ordine infimo, imò poterit eſſe de ſupremo.

Quod ſi quæratur, cur potius per vim adminiſtratiuam deſcribat Damaſcenus, cum in Angelo eſſet, & vis contemplatiua, ſatisfacit Auctor ſapientiſſimè quidem aſſignans diſcrimen inter contemplatiuam, & adminiſtratiuam, quod contemplatiua attenditur in comparatione ad ſuperius, adminiſtratiua in reſpectu ad inferius, & quia Angelus occaſionem peccandi ſumpſit conſiderando ſuam præſidētiam, ſeu prælationem reſpectu inferiorem, propterea penès illam vim deſcribit.

Hinc iuxta Sancti Auguſtini doctrinam conſideratio Angeli in peccando fuit contrario modo conſiderationi centurionis, qui dixit Matth. 8. ergo ſum homo ſub poteſtate conſtitutus, & habens ſub me milites, iſte namque centurio agnoſcit, primo ſe habere ſuperiorem, ſcilicet Chriſtum Dominum, vnde dixit non ſum dignus &c. Lucifer autem conſiderauit milites, & miniſtros ſibi ſubditos, & ideo eleuatus eſt in ſuperbiam, Centurio fuit humillimus Capitaneus, Lucifer autem ſuperbiſſimus Dux, & princeps.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num primus Angelus, qui cecidit, fuerit omnibus nobilior, atque perfectior.

PRimum Angelum, qui cęcidit, fuiſſe de ſuperiori ordine Sanctus Doctor aſſerit in textu, idque comprobant teſtimonia Patrum, nam D. Auguſt. in lib. quæſt. vet. teſtamen. ſic inquit Lucifer erat quaſi princeps multorum, inter quos clarior erat, quorum ſocietate ad impium deſcendit certamē S. Greg. 32. Moral. creatum primum Angelum Deus reliquis Angelis, quorum nouem ordines inueniuntur, eminentio-

-nentiorem fecit, ſed non poterat eſſe eminentior nouem ordinibus, niſi eſſet de ſuperiori ordine, ergo fuit de ſuperiori ordine, ſed quod Lucifer fuerit ſupremus Angelorum, & nobiliſſimus, & perfectiſſimus, nunc probare intendo, primo ex diuinis literis, nam ſicut Iſai. 14. habetur ille Angelus, dictus eſt Lucifer, ſed non eſt dictus Lucifer niſi ex quadam ſimilitudine, ſicut enim Lucifer mane oritur, & vicinior eſt ſoli, ita & ille vicinior erat natura ſupremo ſoli, ſcilicet Deo.

Item Ezech. 28. ſignaculum ſimilitudinis dicitur, quod exponens D. Greg. ait ſignaculum ſimilitudinis dicitur, vt quo ſubtilior eſt natura, eo in illum ſimilitudo Dei plenius creditur expreſſa.

Item Iſai. 14. conſcendam in cœlum, & conſtat, quod fuit in cœlo Empyreo, ergo de illo cœlo non intelligitur, vt alias dictum eſt, ſed ſi eſſet de inferioribus Angelis, ſufficeret ei in peruerſo appetitu parificari Angelo ſuperiori, ſed iſte voluit æquiparari Deo, qui intelligitur per illud cœlum, quod eſt Sanctiſſimę Trinitatis, ad quod dixit ſe aſſenſurum, ergo fuit ſupremus nobiliſſimus, & perfectiſſimus Angelus.

Item Ezech. 28. omnis lapis præcioſus operimentum tuum enumerat ibi nouem genera lapidum, per quæ nouem Angelorum ordines intelliguntur, vt exponit D. Greg. cum ergo ille, cuius eſt operimentum, dicatur dignior operimẽto, ſequitur, quod primus Angelus ſit dignior natura alijs Angelis.

Amplius Ezec. 31. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei, Abietes non adequauerunt ſummitatem eius, omne lignum paradiſi non eſt aſſimilatũ illi, & pulchritudini eius, quo loco ſancti affirmant ad Luciferum fieri alluſionem; item Iob 40. vocatur principium viarum Dei, quod intelligi non poteſt de primitate durationis, ſed dignitatis, & excellentiæ ſupra res alias creatas, vt exponit S. Greg. in eum locum, & Aug. 11. de Ciuit. Dei cap. 15. D. Baſilius lib. 4. contra Eunomium & D. Hieronymus in illud caput Iob. & alij Patres, & cap. 41. ſubiungitur ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.

Secundo perſuadetur, quod fuerit dignior alijs ex Patribus, nam Tertullianus lib. 2. aduerſus Marcionem exponẽs illud Ezechielis 28. tu ſignaculum ſimilitudinis, affirmat illum fuiſſe omnium Angelorum ſapientiſſimum, & eminentiſſimum. D. Auguſt. lib. quæſt. vet. teſtamenti ſic ait vidit infra ſe multas ſpirituales creaturas, quippe cum in paradiſo Dei præſtantior eſſet cognitione miniſterij cœleſtis, Sanctus Bernardus ſerm. 1. de Aduentu, & in tractatu de gradibus humilitatis, & ſuperbiæ. Origenes tractatu 9. in Matt. D. Baſilius lib. 4. contra Eunomium Iſidorus lib. 1. de ſummo bono idem aſſeruerant.

Tertio probatur ratione, in peccato Angeli magis conſiderandum eſt motiuum, vnde proceſſit, quam pronitas, cum ex nulla pronitate proceſſerit, ſed maius motiuum fuit Angelo ſupremo, ſcilicet propria excellentia, ergo ſupremus omnium fuit, qui peccauit.

Confirmatur. Alij Angeli cadentes aliquo modo quærebant excellentiam alterius, quia ſub Diabolo principe, quem videbant excellentiorem in naturalibus volebant per beatitudinem obtinere, ſed ipſe nullius alterius, ſecundum viam naturæ excellẽtiam concupiuit, ſed vt ait D. Aug. 11. ſuper Geneſ. fuit propriæ poteſtatis delectatione corruptus, ergo ſi ex amore propriæ excellentiæ, ſecundum viam naturæ voluit beatitudinem obtinere, ſequitur quod excellentiorem in naturalibus ſe eſſe conſpexerit, quia ſi conſpexiſſet alium excellentiorem per viam naturæ ſub excellentiori natura hoc obtinere voluiſſet.

Præterea Lucifer voluit naturæ beatitudinẽ conſequi, ergo ſolam naturam diuinam cernebat ſupra ſuam naturam eſſe.

Obijcies, quanto Angelus eſt ſuperior, tanto magis inclinatur in Deum, ergo minus poteſt peccando deficere.

Reſpondetur Angelum ſupremum minus poſſe peccare bifariam intelligi poſſe, vno modo contra legem naturæ, alio modo contra ordinem ſupernaturalem gratiæ; primo conceditur, ſecundo modo negatur, quia ſic non minus potuit peccare, primus Angelus, quam infimus, quia reſpectu finis ſupernaturalis non erat voluntas neceſſario determinata.

Dices ſicut eſt ordo in corporalibus, ita in ſpiritualibus, ſed in corporalibus accidit corruptio propter longe diſtare, vt dicitur ſecundo de gener. ergo & peccatum, quod eſt ſpiritualis corruptio accidit inferioribus Angelis.

Reſpondetur, quod corruptio accidit in corporalibus ex defectu naturæ, ſed in ſpiritualibus ex defectu voluntatis, quæ quandoque occaſionem ſumit ex perfectione naturæ in quantum poteſt eſſe ſuperbiendi materia.

PVNCTVM TERTIVM.

Cur primus Angelus, qui cecidit, appelletur cherub; & non Seraphin de ſuperiori ordine, & ſupremus, ac nobiliſſimus omnium Angelorum erat.

MOuetur dubitatio à S. Doctore à D. Thoma Richardo, & alijs propter verba Ezech. 28. vbi de Lucifero dicitur tu Cherub extentus, & protegens, ſicut exponit D. Greg. ſed ſupremus ordo nõ eſt ordo Cherub. ſed Seraphin, vt tradit D. Dionyſius, & communiter Patres, & Theologi docent, ergo videtur, quod non fuerit de ſuperiori ordine.

Soluit dubitationem ſubtiliter ſanctiſſimus præceptor noſter exponens nomina Seraphin, & Cherubin, nam Seraphin interpretatur incendium charitatis, Cherubin autem plenitudo ſcientiæ, & quia Angelus, qui cecidit non habuit incendium charitatis, plenitudinem autem ſcientiæ maximè; ideo appellatur Cherub., & non Seraph; quippè qui habitum illi ordini conuenientem habuit, non ſic habitum congruentem ordini Seraph.

Notandũ, quod in Angelis, vt obſeruat Ægidius, non ſunt in ſingulis ſingula, ſed in ſingulis omnia, verbi gratia, ſi Seraphin dicti ſunt ab incendio amoris, Cherubin à ſcientia, Throni à ſeſſione, quia in ipſis dicitur Deus ſedere, & ipſi dicuntur Deum tenere, in Seraphin ſunt omnia, quia & diligunt, & ſciũt, & tenent Deum, & in Cherubin omnia, & in Thronis omnia, attamen denominantur Seraphin à ſuperiori, vt ab incendio amoris, & Cherubin ab eo,

quod

Digitized by Google

quod eſt poſt amorem, vt ſcientia, & Throni ab eo, quòd eſt poſt ſcientiam, vt à ſeſſione, Lucifer itaque Cherubin appellatur, non quod non fuerit de ſupremo ordine, ſed quia in ipſo reſeruabatur excellentia ſcientiæ; excellentiori enim modo eſt ſcientia in Seraphin, quam in Cherubin, magis tamen denominatur Diabolus à ſcientia, quam ab amore, vel quam à Charitate, quia ſcientia ſine charitate inflat, & ipſe inflatus per ſuperbiam cæcidit.

Secundo notandum. Hierarchias, & Choros Angelorum non fuiſſe conſtitutos præcisè pro ratione naturalium, ſed pro ratione meritorum, & ob id, quod hi fuerint Seraphin, hi Cherubin, illi Throni, &c. pro vt ad diuerſos Choros Angelorum illa vocabula ſpectant fuiſſe ſolum poſt peractam viam Angelorum, tantumque in Angelis bonis.

Tertio obſeruandum, quod Lucifer denominatur à ſcientia, quia ſcientia fuit occaſio ruinæ, ipſe enim ſciendo, & cognoſcendo ſe tam pulchrum de ſua excellentia delectatus intumuit, & ſuperbiuit.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur Deus Luciferum nobiliſsimum creaturam ſuam ruere, & perire permiſerit.

ARgumentatur vltimo loco Sanctus Doctor ſi ſupremus inter omnes Angelos, ergo inter omnes creaturas nobilior, ergo magis à Deo dilectus, qui diligit omnia, quæ fecit, ergo cum facillimum fuerit domino ipſum conſeruare, non videtur probabile, quod ipſum permiſerit ruere.

Pro reſolutione plures poſſunt afferri rationes.

Prima vt Deus oſtenderet miſericordiam ſuam valere ad beatitudinem, non autem naturæ poteſtatem, aut excellentiam.

Secunda, vt patefaceret iuſtitiam ſuam, quæ, vt ordinem inſtitutum nullo modo infringat, tantum peccatum odit, vt propter illud quos chariſſimos reputauit abijciat.

Tertia, vt nobis infirmis exemplum præberet, ſimulq; moneret, vt diſcamus quantum ipſe odio habeat peccatum, & maximè ſuperbiam, qua etiam vno motu cordis nobiliſſima creaturarum omnium æternaliter, & ſine ſpe veniæ eſt damnata, & pro vno eſu pomi Adam, & tota poſteritas vſque ad finem mundi mortalitate, & multiplici pœnalitate eſt ſubiecta, vnde ſi Deus non pepercit Angelo ſuperbienti, quid erit de viliſſimo cinere in altum ſe extollente cum iacere debeat in cinere, & cilicio?

Quarta, vt diuina iudicia timeamus, in Deoq; & non in nobis ſpem figamus, qui deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, qui infima mundi eligit, vt fortia quæque confundat, ſi quidem ex Sacra ſcriptura frequenter conſtat Deum elegiſſe inferiores, & minores, vt illos ſua gratia extolleret, maiores vero reprobaſſe. Abel minorem natu prædeſtinauit, & Caim reprobauit: de duobus Iſaac filijs non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori, & Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, ideo Iacob minores commutatis in crucis modum manibus benedixit Manaſſem, & Ephraim dexteram ſuper caput minoris, & ſiniſtram ſuper caput maioris collocans. Dauid minimus inter omnes ſuos fratres vnctus eſt in Regem populi Iſrael, & Chriſtus Dominus elegit in Apoſtolos, & principes Eccleſiæ pauperes, rudes, & Idiotas, ſicque apparet congruum fuiſſe, vt ſupremus Angelus cadere, & ruere permitteretur.

QVAESTIO SECVNDA.

De quo ordine lapſi ſint minores Angeli.

TItulus clarus eſt, in corpore eſt vnica concluſio reſponſiua, quæ talis eſt; de quolibet ordine lapſi ſunt minores Angeli, probatur primo auctoritatibus, quæ allegantur ab Auctore poſt titulũ q. Prima eſt Hugonis in lib. de Sacramentis dicentis de quolibet ordine aliqui cæciderunt, & vnum ordinem contrarium fecerunt, ſecunda eſt D. Greg. in homil. Pent. vbi ait, quod ad omnes Angelorum ordines aliqui homines aſſumuntur, ſed hoc non eſſet niſi ad reſtaurandum Angelorum ruinam, ergo de quolibet ordine aliqui corruerunt.

Secundo perſuadetur rationibus. Prima. Primus ille àpoſtata Lucifer de ſuperiori ordine fuit, ergo ſi de illo cęciderunt, multo fortius de alijs, & per conſequens de quolibet ordine lapſi ſunt minores Angeli.

Secunda. Sicut Angeli ſubueniunt hominibus miniſtrando, ita homines Angelis eorum lapſum reparando, ſed omnes Angelorum ordines procurant hominum ſalutem iuxta illud Angeli omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, ergo & homines omnibus ordinibus recompenſant obſequium, vt nutriatur charitatis ſolatium, ac proinde minores Angeli de quolibet ordine ſunt lapſi.

Pro intelligentia quæſt. tria ſunt diſcutienda.

Primum ſi de quolibet ordine Angeli concurrũt, cur in Sacris literis non fit mentio aliquem cęcidiſſe de ordine Seraphin, aut Thronorum.

Secundum num homo factus ſit ob reparationem Angeli caſus.

Tertium num prædeſtinatorum Angelorum numerus ſit maior, quam reproborum.

PVNCTVM PRIMVM.

Si de quolibet ordine Angeli corruerunt, cur in Sacris literis non fiat mentio, aliquam cæcidiſſe de ordine Seraphin, aut de ordine thronorum.

HAnc dubitationem excitat Auctor in ſecundo argumento, quod eſt huiuſmodi Apoſtolus vocat dæmones Eph. vltimo principatus, & poteſtates, & diuerſa nomina dicuntur de dæmonibus pręter Seraphin, & Thronos, ergo videtur, quod de his ordinibus nulli cęciderunt.

Pro reſolutione huius dubij aduertendum, quod diuinæ literæ cum de malis Angelis loquantur, deſignant ſub illis denominationibus, quæ ſunt communes, non ſub nominationibus proprijs, quę bonis Angelis approprientur.

Quocirca de Seraphin, & Thronis non fit mentio, ſicut

Digitized by Google

ſicut de Cherubin, & de alijs ob rationem nominationis, à qua ordines denominantur, quandoquidem Seraphin, vt ſupra dictum eſt, ab incenſione charitatis dicuntur, quæ charitas non poteſt eſſe communis bonis, & malis, Cherubin autem a plenitudine ſcientiæ, quæ bonis, & malis eſt communis, Throni vero ſic vocantur, quoniam Deus in eis ſedet, & ſua iudicia exercet, quod malis conuenire maximè poteſt, ſimiliter principatus, & poteſtates ſunt nominationes, quæ poſſunt competere bonis, & malis, eodem modo virtutes Angelorum, Archangeli, & Angeli, itaque concludendo dicitur ad quæſitum ſacras literas deſignare malos Angelos ſub appellationibus communibus, non autem proprijs.

Ad illud Apoſtoli reſpondetur etiam, quod ipſe poſſit nomina, quæ magis videntur exprimere illud, quod principaliter mali Angeli appetierunt, ſcilicet principatum, & poteſtatem.

Quod ſi obijcias, quod Apoſtolorum princeps 2. cap. 2. ait Deus Angelis peccantibus non pepercit, ergo videtur, quod omnes Angeli, qui ceciderunt, fuerunt de ordine Angelorum.

Reſpondet Auctor, quod Petrus generaliter loquens comprehendit omnes, qui ceciderunt; nam, vt dicit D. Dionyſius lib. de Angelica Hierarchia, c. 5. omnes cęleſtes eſſentiæ creatæ communiter Angeli dicuntur, ſed de hoc infra diſt. 10.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num homo factus ſit ob reparationem Angelici caſus.

QVia Auctor in ſecunda ratione iam aſſignata ait, quod ſicut Angeli ſubueniunt hominibus miniſtrando, ita homines Angelis eorum lapſum reparando, ideo hoc dubium mouetur a nobis, quod reſoluendo breuiter dicimus, quod quamuis per homines electos Angelorum ruina reparetur, non tamen ob id factus eſt homo, aut quaſi factus non eſſet niſi Angeli corruiſſent, ſed quia hoc bonum videlicet reparatio illa creationem hominis eſt ſecutum, quod teſtimonio Hugonis 1. lib. de ſacram. par. 5. cap. 33. adſtruitur, vbi ſic ait non enim, vt quidam putant conditio hominis, ita ad reſtaurationem Angelorum præuiſa eſt, quaſi homo factus non fuiſſet, niſi Angelus cecidiſſet, ſed idcirco ad reſtaurãdum, & ſupplendum lapſorum Angelorum numerum homo factus dicitur, quia cum homo poſtmodum creatus illic, vnde illi ceciderunt ductus eſt illius ſocietatis numerus, qui in cadẽtibus diminutus fuerat, per hominem reparatur.

Item comprobatur auctoritate D. Auguſt. lib. 2. de Ciuit. Dei, c. 1. & in Ezech. ca. 29. inquit, quod de homine quãdoque in ſacris ſcripturis dicitur factus propter reparationem Angelici caſus, quod non eſt ita intelligendum, quaſi non fuiſſet homo factus, ſi non peccaſſet Angelus, ſed quia inter alias cauſas, ſcilicet præcipuas hæc etiam nonnulla cauſa extitit; factus eſt autem homo principaliter, ſicut etiam Angelus ad laudandum Deum, & ad ſeruiendum ei, & ad fruendum ipſo, & vt paucis concludam, vt ait Magiſter diſt. 1. par. 2. propter Dei bonitatem, & ſuam vtilitatem. Sed de hoc ſupra dictum fuit.

PVNCTVM TERTIVM.

Num prædeſtinatorum Angelorum numerus maior ſit, quam reproborum.

SOlet hæc quæſtio agitari a Theologis ſub alijs verbis, an plures Angeli permanſerint, quam qui peccauerunt, cui dubitationi ſatisfacientes dicimus maiorem eſſe numerum Angelorum prædeſtinatorum, quam reproborum, id communiter affirmant Theologi, præſertim Sanctus Thomas prima parte, quæſt. 63. artic. 9. Alexand. Alenſ. 2. par. quæſt. 99. membr. poteſt autem confirmari, eo quod Apocal. 12. dicitur, & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit eas in terram, ex quibus verbis apertè colligitur, ſolam tertiam Angelorum fuiſſe reprobatam, tametſi a nonnullis Doctoribus aliter exponatur ille locus, nempè de hominibus, qui aliquando Eccleſiam illuminauerunt, quod tertiam aut magnam partem eorum deiecerit, aut de Angelis, & hominibus ſimul, qui à gratia exciderunt.

Item comprobari valet ex illo 4. Reg. vbi legitur, quod reſpondit Hæliſeus nolite timere, plures enim nobiſcum ſunt, quam cum illis, &c. Hugo de Sancto Victore hanc auctoritatem exponit de bonis Angelis, & malis, quaſi dicat plures Angeli boni ſunt parati nobis ad adiuuandum, quam mali ex parte aduerſariorum ad nobis nocendum, ſed conſtat, quod omnes Angeli boni ſunt parati ad adiuuandum, & omnes mali ad nocẽdum, ſic ei enim dicit Haymon, ſicut mali Angeli parati ſunt ad impugnandum ita boni ad reſiſtendum, ergo plures fuerunt Angeli boni, qui ſteterunt, quam mali, qui ceciderunt.

Secundo confirmatur ratione, quia natura conſequitur ſuum effectum, vel ſemper, vel vt in pluribus, ergo ea, quæ ſunt contra naturam, vt in paucioribus contingunt, ſed peccatum eſt contra naturalem inclinationem, ergo in paucioribus Angelis inuentum eſt.

Sed argues per Philoſophum 2. Ethic. quod malum eſt, vt in pluribus, bonum autem in impaucioribus, ergo plures Angeli ceciderunt, quam qui ſteterunt.

Reſpondetur loqui de hominibus, in quibus malum contingit ex hoc, quod bona ſenſibilia ſequuntur, quæ ſunt pluribus nota deſerto bono rationis, quod paucioribus eſt natura, in Angelis autem non eſt niſi natura intellectualis; & ideo non eſt ſimilis ratio, vel breuius dic, quod in hominibus ex corruptione fomitis, & ſenſualitatis rebellione malum vt in pluribus contingit, bonum autem vt in paucioribus.

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

In quod ceciderunt Angeli mali.

QVAESTIO PRIMA.

Num Angeli eadentes in locum infernalem exciderint.

Quid per locum infernalem intelligatur infrà in primo puncto declarabitur.

IN corpore quæſt. ſunt quatuor cõcluſiones. Prima locus Dæmonum vſque ad diem iudicij eſt aer caliginoſus, probatur ab Auctore in argumento, ſed contra, primo auctoritate Apoſtoli ad Epheſ. 2. non ambuletis ſecundum principem poteſtatis aeris huius, ergo poteſtas Diaboli maxime eſt in hoc aere, ſed vbi eſt poteſtas eius, & ſubſtantia, ergo.

Secundo probatur duabus rationibus: Prima Angelus eſt vbi operatur, ſed circa nos operatur, ergo; Maior patet experientia, quia Diabolus tentat nos, & ſcriptura docet, quod tentauit Chriſtum, vt legitur Matt. 4. Secunda ratio, ſi Dæmones deiecti fuiſſent in infernum nunquam poſſent ad nos venire, ſed veniunt, ergo in infernum, non deſcenderunt: Maior eſt manifeſta, quia in inferno nulla eſt redemptio, vnde qui deſcendunt in infernum, nunquam aſcendunt.

Secunda concluſio. Probabile eſt aliquos eorum deſcendere ad infernalem locum ad torquendas animas, ſecundum quod habent inter ſe deputata maledictionis officia, patet: quia ſic diuina iuſtitia, & eius ſapientia poſtulare videtur.

Tertia concluſio. Dæmones ſunt in hoc aere propter humanum exercitium, probat auctoritate D. Auguſt. lib. de Ciuit. Dei cap. 18. dicentis nunquam Deus, quos præſciebat futuros malos eos, fuiſſet, niſi pariter noſſet, quibus bonorum vſibus eos accommodaret, vnde diuina diſpoſitio hoc exigit, vt etiam de præuaricantibus Angelis obſequium quodammodo electorum trahat, & eliciat.

Quarta concluſio. Aer caliginoſus eſt locus aptus dæmonibus; probatur, in aere duo ſpectantur, quorum alterum eſt caligo, alterum eſt mobilitas, & ſubtilitas, ſed propter caliginem aer conuenit, tenebroſitati culpæ Dæmonum, & propter mobilitatem, atque ſubtilitatem congruit Angelicæ velocitati, quod probat ex hoc, quia frequenter velut muſcæ circa nos volitant, vt quibuſdam. Viris ſanctis oſtenſum ſunt.

Circa hanc quæſtionem ſex occurrunt explicãda,

Primum quo modis ſumatur infernus, quod ſit, & vbi ſit.

Secũdum num Dæmonibus debeat, aer caliginoſus, & quare.

Tertium cur animæ damnatorũ ſtatim poſt mortem detrudantur in infernum, & non dæmones.

Quartum num omnes dæmones in eodem loco puniantur.

Quintum ſi dæmones in aere caliginoſo ſunt detruſi, qualiter tam libere exeant.

Sextum num in inferno ſit redemptio.

PVNCTVM PRIMVM.

De multiplici acceptione inferni.

INfernum tribus modis accipi comperimus, primo infernus dicitur omne illud, quod eſt ſub globo lunari inferius à ſphera ignis, locus. ſ. vbi fiunt tranſmutationes, generationes, & corruptiones, in quo ſenſu viſi ſunt vſurpare infernũ antiqui Philoſophi, qui poſuerunt animas de cęlo deſcendere, & eſſe in corporibus, veluti in carceribus, ſicuti Plato, & Pythagoras, & ſic accipiendo nos omnes ſumus in inferno, quia in continentia actiuorum, & paſſiuorũ, ita vt primus locus huius inferni ſit ſphera ignis, ſecũdus aer, & maxime caliginoſus, vbi Dęmones habitant, tertius Terra, in qua nos ſumus, ſecundo dicitur infernus quidam locus ſubterraneus, in quo pro debito Adæ, diuerſimodè tamen totum genus humanum detinebatur, & diuiditur in ſynũ patrem, vbi morabantur Sancti Patres, in purgatorium, in quo animæ purgandæ exiſtunt, in lymbum, vbi ſunt pueri ſolo peccato originali, & damnationis locũ, vbi ſunt obſtinati. tertio infernus dicitur locus ſpecialis ſolis dãnatis deputatus, in quo pęnas luent ſuorum delictorum, de hoc duas conſtituo concluſiones, quarum eſt.

Prima ſecundum fidem aſſerendum eſt hunc locũ eſſe, hanc concluſionem ponimus contra negantes eum, ſtatuendo ipſum peccatum, ſeu conſcientiam peccati appellari ſpiritualiter infernum probatur.

Primo ex ſacris literis Pſal. 6. in inferno quis confitebitur tibi? item cap. 5. talia dixerunt impij in inferno, item Luc. 16. mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in inferno, Abacuc 2. qui dilatat ſicut infernus os ſuum, item Cant. 8. ſicut infernus æmulatio, Ezec. 3. p. omnes incircumciſi deſcendunt ad infernum.

Secundo probatur ex Patribus D. Chryſoſtomus homil. 5. ſuper Epiſtolam ad Rom. S. Auguſt. lib. de triplici habitaculo cap. 2. D. Greg. lib. 9. moral. c. 46. & 47. nec obſtat, quod nonnulli dixerunt, quod lib. 4. Dialogorum ipſe referat, quam plures animas à corpore ſeparatas in hac vita diuerſis locis cruciari, ſiquidem ipſe non loquebatur de animabus damnatorum, ſed animabus, quæ purgantur, vt ad vitam ſempiternam perueniant.

Tertio comprobatur ratione ad commendationẽ diuinæ iuſtitiæ pertinet reddere vnicuiq; ſecundum ſuam rationem; ſ. bona bonis, & mala malis, ſed in præſenti vita Deus non punit malos pro demeritis ſuis, vnde Dauid admirans ait vſquequo peccatores Domine, vſquequo peccatores gloriabuntur? vidi impium ſuper exaltatum, & eleuatum ſicut cedros libani, ergo puniet in alia vita, & hoc erit in inferno, id verificatur ex verbis Chriſti Matth. 25. ite maledicti in ignem æternum, qui &c.

Item ſicut in Deo eſt ſumma miſericordia, ſic in eo eſt ſumma iuſtitia, ergo ſicut diuina bonitas ex ſua miſericordia ordinauit electis ſuis locum amęnũ cęli, ſic debuit inuenire malis ex ſua iuſtitia infernũ.

Amplius ſi in natura reperitur vnum extremorũ reperitur, & reliquum vt docet Philoſophus 2. cęli, ſed

Digitized by Google

ſed inuenitur cœlum Empyreum, quod eſt locus deliciarum, igitur reperitur ſuum oppoſitum, ſcilicet infernus, qui eſt plenus omnibus miſerijs.

Secunda concluſio. Locus infernalis eſt ſubtus terram, hanc concluſionem communiter Theologi tenent in 4. diſtinct. 49. & 50. probatur in primis ex ſacris ſcripturis tum veteris, tum noui teſtamenti. Pſalm. 68. introibunt in inferiora terræ, & Pſalm. 85. Liberaſti animam meam ex inferno inferiori, & Pſ. 105. aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan, & Abiron, item Prouerbiorum 9. in profundis inferni conuiuæ eius. Iſa. 2. pete tibi a Domino Deo tuo, ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. Item Iob 11. excelſior cœlo eſt, & profundior inferno, & 21. de peccatoribus dicitur impunito ad inferna deſcendunt, item ex illo ad Philip. 2. in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & ad Epheſ. 4. dicitur, quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ, vbi Apoſtolus inferiores partes terræ infernum appellat.

Secundo probatur ex patribus, nam D. Gregor. exponens illud Pſalm. eruiſti animam meam ex inferno inferiori affirmat infernum damnatorum eſſe ſub terra, item exponens illud *Iob* cap. 31. qui vocat infernum terram tenebroſam, & inquit, quod per terram tenebroſam intelligitur infernus, in quē vniuerſi damnati deſcendunt. D. Auguſt. libro 4. ſuper Num. q. 29. interpetrans illud Num. 26. diruta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos, deſcenderuntque viui in infernum, dicit, quod nomine inferni neceſſario intelligere debemus locum, qui eſt in infimis terræ viſceribus, idem docet Irenæus lib. contra Valent. Chryſoſt. hom. 5.

Tertio probatur ratione, Quanto peccator plus peccat, & plus in peccatis induratur, tanto plus a Deo elongatur, ſecundum illud Prouerb. 15. longè eſt Dominus ab impijs, ergo cum Deus ſit in cœlo Empyreo per regalem maieſtatem, & claram viſionem, & locus damnatorum debet eſſe remotus per culpam ſuam a cœlo, ſed nihil tantum diſtat a ſummo cœlorum, quantum diſtat centrum terræ, igitur infernus debet eſſe centrum terræ à ſummo gaudio elongatus.

Confirmatur ex illo Luc. 16. vbi legitur, quod diues ille, qui mortuus eſt, ac ſepultus in inferno, vidit Abraham à longè, & ibi quoque ſcribitur, inter nos, & vos magnum chaos firmatum eſt.

Obijcies, quòd Sanctus Chryſoſtomus in homilia de præmijs Sanctorum tradit infernum eſſe extra totum iſtum mundum, & in imperfecto hom. 53. ſuper Matth. ad ipſum docet, in quo ſenſu exponit illa verba Matth. 25. ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras exteriores, vbi Chryſoſtomus ait quare non dixit in tenebras interiores? reſpondet quoniam infernus eſt extra iſtum orbem.

Reſpondetur, quod Sanctus Chryſoſtomus non ſenſit infernum non eſſe ſub terra, ſed intellexit eum eſſe extra orbem, vel eſſe extra mundum, quoniam eſt extra hanc ſuperficiem terræ, quam nos habitamus.

Appellatur autem infernus tenebræ exteriores iuxta interpretationem D. Auguſt. lib. 20. de Ciuit. Dei capit. 22. quia in illis erunt animæ damnatorum extra illam lucem, & gaudium, de quo dicitur Matth. 25. ſeruo fideli intra in gaudium Domini tui.

Secundo iuxta expoſitionem D. Baſilij ignis inferni habet quidem combuſtionem, ſed tamen ſine luce, & ideo in inferno non ſolum ſunt tenebræ interiores in mente damnatorum, ſed etiam ſunt tenebræ exteriores per carentiam lucis ſenſibilis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmonibus debeatur aer caliginoſus, & quare.

ASſerit Auctor in quarta concluſione aerem caliginoſum eſſe locum aptum Dęmonibus, tum propter tenebroſitatem culpæ, tum etiam propter noſtrum exercitium, pro cuius ſententiæ intelligentia aduertendum, quod de loco Angelorum poſſumus loqui bifariam, vno modo quantum ad neceſſitatem, alio modo quo ad congruentiam. Primo modo non eſt magis neceſſarius vnus locus, quam alius, vnde & Angeli boni exiſtentes in terra in nullo retrahuntur à viſione Dei, quia iuxta dictum Saluatoris ſemper vident faciem Patris, qui in cœlis eſt, pariter & Angeli mali poſſent affligi, & cruciari a Deo vbique, ſed ſecundo modo nimirum quo ad congruentiam poteſt locus aſſignari ſubſtantijs ſpiritualibus, hoc eſt Angelis, adeò vt congruus locus contemplationi ſit cœlum Empyreum, congruus autem locus carceris vſque ad diem iudicij ſit aer iſte caliginoſus: vnde D. Greg. 2. moral. ſic ait, Scimus, quod immundi ſpiritus, qui de cœlo æthereo lapſi ſunt in hoc cœli, terræque medio vagantur, præterea Sāctus Auguſt. 3. ſuper Geneſ. dicit de Angelis malis, quod detruſi ſunt in hanc caliginem, idem 11. inquit peccatores Angelos minimè dubitemus detruſos, tanquam in carcere caliginis huius aere circa terras, itē 8. de Ciuit. Dei cap. 22. dicit, quod Dæmones in hoc quidem aere habitant, quia de cœli ſuperioris ſublimitate deiecti, in hoc ſibi congruo velut carcere condemnati ſunt, & lib. 22. contra Fauſtum longè poſt principium fatetur, quod præuaricatores Angeli, quorum duo maxima ſunt vitia, ſuperbia, atque fallacia ſunt per hunc aerem volitantes, id ipſum affirmant, & alij Patres.

Ad comprobandum autem, quod talis locus Dæmonibus debeatur tres congruitates poſſunt aſſignari, vna eſt ex parte naturæ Dęmonis, quę aliquod lumē eſt, licet ſit obtenebratum per peccatum, propterea videtur eſſe quædam congruitas, quod ſit in aere, qui ratione diaphaneitatis aliquid de luce participat. Secunda congruitas eſt ex parte culpæ, quę tenebroſitas, & obſcuritas quędam eſt, ideo conuenit, quod ſint in aere tenebroſo, Tertia eſt ratione noſtri exercitij, decet enim eſſe in illa parte aeris tenebroſa, quæ eſt iuxta nos, vbi generantur plurimæ grandines, & tenebroſitates, nam ſi eſſent in parte ſuperiori aeris nimis eſſent remoti à nobis, vt non poſſemus ab eis ſufficienter exercitari, ſi autem eſſent in terra nobiſcum fortè nimis nos impugnarent.

Nota, quod tria ſunt interſtitia aeris, primum dicitur ſuperius, quod eſt valdè clarum ob propinquitatem ad ignem, & cætera cœli lumina, & diſtantiam

tiam à terra, aliud eſt interſtitium aeris infimum, in quo nos habitamus, medium autem interſtitium eſt caliginoſum, quia vapores eleuantur illuc à terra virtute ſolis, & conuertuntur in pluuiam, grandinē, & cęteras tempeſtates: vnde hoc interſtitium, quod eſt tenebroſum, & tempeſtuoſum, ac frigidum competēs dæmonibus obtenebratis per culpam inquietis, per tentationum inuaſionem frigidis à charitate vſque ad diem iudicij conceſſum eſt.

Hæc expoſitio eſt conſona doctrinæ S. Thom. in primo ſcripto præſenti diſtin. 7. vbi ait, quod quantum ad ſtatum culpæ, aut miſeriæ poteſt operatio Dæmonum tripliciter aſcendi; primo ſecundum lucem naturæ, quæ in ipſis remanſit, quamuis obtenebrata peccato, ſecundo quantum ad tenebras culpæ, ſicque locus habetur eis tenebroſus, atque pœnalis, tertio quantum ad ordinem diuinæ ſapientiæ, quo ex eorum malitijs elicitur bonum noſtræ exercitationis, ſicque debetur eis media regio aeris, quia in quantum eſt diaphanum per naturam huius, conſonat eorum perfectæ naturæ, quantum ad turbulentium competit, vt pœnalis contra culpam, in quantum vero nobis propinqua conuenit nobis ad exercitium, infernus demum competit eis contra culpam in quantum pœnalis, tenebroſus, ac horridus.

PVNCTVM TERTIVM.

Cur animæ damnatorum ſtatim poſt mortem detrudantur in infernum, & non Dæmones, qui grauius peccauerunt.

HOc dubium excitatur ab Auctore in tertio argumento, cui ſatisfit non eſſe omnino ſimile de hominibus damnatis, & de Dæmonibus, ſed ſolum quo ad ſtatum impœnitentiæ, non quo ad ſtatum demeriti, vel exercitij, animæ enim illę non ſunt deputatæ ad noſtrum exercitium, nec habent amplius aliquem demerendi ſtatum, Dæmones autem nos exercitant, & ſunt in ſtatu demerendi vſque ad iudicium.

Pro quo notandum, quod Dæmonibus ex conditione ſuæ naturæ competit, vt ſupra homines ſint, & vt eis aliquo modo proſint, vnde ne hic ordo totaliter periret, prouiſum eſt à diuina ſapientia, & ſaltē occaſionaliter prodeſſent per tentationis exercitium. Hinc Sanctus Thomas egregiè obſeruat bonum hominis dupliciter procurari per diuinam prouidentiam.

Vno modo directè, dum ſcilicet aliquis inducitur ad bonum, & retrahitur à malo, & hoc decenter fit per Angelos bonos, alio modo indirectè dum. ſ. aliquis exercetur ob impugnationem contrarij, & hāc procurationem boni humani conueniens fuit fieri per Angelos malos, ne totaliter poſt peccatū ab vtilitate naturalis ordinis exciderētur, ordo autem diuinæ prouidentiæ eſt, quod inferiorum bonum per ſuperiora procuretur.

Sed dices ſi Deus permittit exercitationes Dęmonum, ergo videtur immiſericorditer agere, nam homo de ſe pronus eſt ſufficienter ad malum, & ſatis poteſt exercitari à paſſionibus carnis.

Reſpondet Auctor negando cōſequentiam, imò miſericordia ſuperexaltat iudicium, quia contra fomitem dat ſcintillam conſcientiæ, contra Dæmones dat bonum Angelum, & ſupra hoc largitur ſuā gratiam, & ſpiritum ſanctum, qui vincit omnem poteſtatem, & ideo vt homines exerceantur, quia virtus in infirmitate perficitur, præbet Deus ſuis ſanctis Angelum Sathanę, qui eos colaphizet, ſicut colaphizauit Paulum, vt oſtendat verum eſſe illud Apoſtoli 1. Corint. 10. fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis ſuſtinere.

Dices ſi propter exercitium, quo ſanctos tentādo exercent Dęmones, ſunt in hoc aere caliginoſo, ergo cum poſtquam ſunt victi alterius tentare nō poſſint, vī quod tunc ad minus in infernū detrudi deberent.

Reſpōdetur, quod circa ceſſationem Dæmonum ſuperatorum à tētatione eſt duplex opinio, quidam enim exiſtimant, quod Dęmon victus, nec poteſt ipſum, à quo vincitur, nec alium tentare, neq; de eodē vitio, neq; de alio: ſecunda ſententia eſt eorum, qui arbitrantur non poſſe Dæmonem tentare de eodem vitio victorem, poſſe tamē de eodem alios, & de alio eundem, & hoc eſt magis probabile, quia perfecta victoria hominis non eſt niſi, quando totaliter inclinatio ad vitium, de quo tentatus eſt, recedit, & ideo cum Dæmon non repellatur ab omni tentatione, ſed ab aliqua, non eſt neceſſarium, quod omnino ab hoc caliginoſo aere excludatur.

PVNCTVM QVARTVM.

Num omnes Dæmones in eodem loco puniantur.

PRo reſolutione huius quęſiti, quatuor conſtituēdæ concluſiones, quarum eſt prima. Omnes Dæmones aliqua pœna afficiuntur, quæcumque illa ſit; probatur, primo auctoritate principis Apoſtolorū. 2. c. 2. Angelis peccantib: Deus non pepercit, ſecundo perſuadetur ratione. Oēs Dæmones ſunt excluſi in perpetuum à beatitudine, ergo omnes puniūtur.

Secunda concluſio. Aliqui Dæmones in iſto aere puniuntur, concluſio eſt manifeſta ex ijs, quæ dicta ſunt in ſecundo puncto, & eſt cōis Theologorum.

Tertia concluſio. Quidam Dæmones puniuntur nūc in inferno; probatur primo ex diuinis literis, ex illo Iſa. 14. detracta eſt vſq; ad inferos ſuperbia tua, & ex illo 2. Petr. 2. rudentibus inferni in tartarum tradidit cruciandos. Secundo confirmatur ratione. Sicut ſunt iam aliqui boni Angeli cum animabus in cœlo, ita conuenit, vt aliqui Dæmones nunc ſint in inferno ad torquendas animas damnatas eorum, quos in malum induxerunt.

Quarta concluſio. Poſt diem extremum iudicij Dæmones omnes ſunt torquendi in eodem loco, nēpè in inferno; probatur primo teſtimonijs ſacrę ſcripturæ, nam in Epiſt. Iudæ Apoſt. 1. legitur Angelos, qui nō ſeruauerunt ſuū principatum, ſed dereliquerunt ſuū domicilium 1. cœlum Empyreū reſeruauit Deus vinculis æternis. i. reatu in expiabilis obligationis in iudicium magni Dei, item ex illo Matth. 25. ite maledicti in ignem æternū, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius, præterea ex illo Apocal. 12. proiectus Draco magnus ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus,

Digitized by Google

Diabolus, & Sathanas; iterum & Angeli eius cum eo miſſi ſunt. Amplius Apocal. 20. ſcribitur Angelus, qui habebat clauem abyſſi, & catenam apprehendit Draconem, qui eſt Diabolus, & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper eum, & cum conſumati fuerunt mille anni, ſoluetur Sathanas, & reducet gentes Gog. & Magog. &c.

Comprobatur, quoniam tunc ceſſabit ratio, ob quàm quidam illorum nunc ſunt in iſto aere, videlicet exercitatio hominum.

Huc accedit teſtimonium D. Aug. in lib. de fid. ad Petrum firmiſſimè crede Diabolum, & Angelos eius in ignem æternum à Chriſto eſſe mittendos, vbi nũquam carebunt pœna, quam eis præparauit diuina iuſtitia.

Obſeruat Alex. Alenſ. vt habetur in lib. collectionum de ſententijs ſanctorum, & videtur eſſe verbum D. Ambroſij tribus locis Diabolus cęcidit primo de cœlo per ſuperbiam, ſecundo de paradiſo per homicidium Adæ, vnde homicida dictus eſt ab initio Ioan. 3. de terra, quia per inuidiam humani generis cęcidit in infernum, quod dictum videtur per quãdam coaptationem; nam ſi iſti diuerſi caſus eſſentialiter reſponderent diuerſis peccatis iam narratis, tunc pro primo peccato ſuperbiæ non cęcidiſſet in infernum, dicitur autem Iſai. 14. quomodo cęcidiſti de cœlo Lucifer &c. & poſt ſequitur, veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci, vbi inſinuatur pro peccato ſuperbiæ inflictum eſſe caſum gehennæ, ideo per quandam appropriationem dici videtur de aptatione locorum, eo enim quod peccauit in cœlo ſuperbiens, de cœlo cecidit per ſuperbiam, quia peccauit in paradiſo ſuggerendo primis parentibus, fertur corruiſſe de paradiſo, per homicidium, & quia quotidie peccat in terra tentando homines, dicitur cęcidiſſe de terra, quaſi de hominũ habitatione, & ſic quantum ad terminum, à quo de tribus cecidit locis, ſed quantum ad terminum, in quem duo loci ponuntur, videlicet aer caliginoſus, & infernus.

PVNCTVM QVINTVM.

Si Dæmones in aeris parte caliginoſa, quaſi in carcere ſunt detruſi qualiter tam liberè exeant, & in multitudine tanta?

IVre optimo ambigitur, propterea quod aliquando Dæmones totam terram occupaſſe videntur in templis, & ſtatuis, ac receptaculis alijs in domibus, ac penetralibus, limitibus agrorum, ac ſyluis in fontibus, atq; fluminibus, & locis amænis, in quibus colebantur, ac reſpondebant.

Præterea videntur liberum habere egreſſum cum ad incantationes, inuocationeſque magorum, & nigromanticorum mox veniant.

Item quid dicẽdum de opere maioris, minoriſq; circuli, in quibus tanta eorum multitudo apparet, vbi & quatuor reges eorum à quatuor mundi partibus cum exercitibus ſuis innumerabilibus venire dicuntur.

Amplius, quid dicendum de exercitibus quoque nocturnis, quid de fatis, & fatabus ac dominabus nocturnis, quarum principem vocant Abũdiam, ſeu Satiam ab abundantia, & ſatietate, quas largiri creduntur domibus, quas frequentant, pręſertim à mulieribus, quæ anilibus deliramentis intendunt, cum hæc omnia maximè maligni ſpiritus agere videãtur.

Rurſus Euangelium proteſtatur in vno homine legionem Dęmonum vnam fuiſſe, quomodo ergo ligati, aut incarcerati cenſentur, qui ita diſcurrũt, aut ergo pauciſſimi remanebunt in aere, aut incredibiliter numeroſa eſt multitudo eorum.

Huic dubitationi ſatisfaciẽtes dicimus primo nequaquam eſſe exiſtimandum ad libitum poſſe ſęuire in homines, non enim ſine permiſſione prouidentiæ Creatoris egredi poſſunt, & noſtram habitationem intrare, imò iuſto Dei iudicio illudunt, & pœnas varias infligunt iniquis.

Secundo dicimus intẽtionem creatoris ſanctam, & rectam in omnibus eſſe, nimirum propter decorem iuſtitiæ, ſecundo propter correctionem peccatorum, tertio propter punitionẽ medicinalem culparum, quarto propter exercitationem electorum.

Tertio quod adducitur de exercitibus nocturnis, & de his, quæ fiunt in maiore, minoreq; circulis, non eſt putandum, quod ſint veri exercitus, vel etiam ſi veri eſſent, quod eſſent ex Dæmonibus illis, quia nõ omnia, quæ ſic videntur, vera ſunt, ſicut nec ea, quæ videntur ſomniatoribus, & raptis, ac mẽte alienatis, nam multa in viſione tantum fiunt non in re, & veritate, vt ait Gulielmus 2. lib. de vniuerſo.

Quarto dicimus cum Alberto, quod Dæmones quantum ad exercitiũ poteſtatem diuerſimodè habent, nam vſq; ad tempus Antichriſti habent poteſtatem ligatam, & refrenatam, eo quod Sathanas in deſerto tentauit Chriſtum, & victus fuit, in paſſione quoq; conatus eſt per vxorem Pilati paſſionem filij Dei impedire: vnde & tunc victus poteſtatẽ interim habuit religatam, ſed tempore Antichriſti propter demerita hominum, qui veritate obiecta iniquitati conſentierit, laxabitur eius poteſtas, vnde Alex. ait poteſtatem Diaboli ita alligatam eſſe, non vt penitus non tentet, ſed quia non tantum tentet, quanta eſt eius voluntas.

Quinto ſi tot legiones in vnoquoque ſeparatarũ ordine ſubſtantiarum conſiſtunt, quot ſunt perſonę in vna legione, videbitur quod in vnoquoq; ordine ſunt ſex millia, & ſex centa ſex legiones, & ideo non eſt mirandum, ſi tot Dæmones tam liberè exeant, ita diſcurrant, & in multitudine tanta.

PVNCTVM SEXTVM.

Num in inferno ſit redemptio.

SAnctus Bonauentura in ſecunda ratione affirmat in inferno nullam eſſe omnino redemptionẽ, cui ſententiæ concordant communiter omnes Theologi, & Patres, origene excepto, qui aliquando opinatus eſt omnes in iudicio fore ſaluandos.

Sed tria ſunt, quæ obſtant, primum quod Damaſcenus in ſermone ſuo narrat, quod Sanctus Gregor. pro Traiano orationem fundens audiuit vocem ſibi diuinitus illatam, vocem ſuam audiui, & veniam Traiano do, cuius rei, vt ibidem Damaſcenus ait, teſtis

ſtis eſt oriens omnis, & occidens ſed conſtat Traianũ in inferno fuiſſe, quia multorum martyrum necem amaram inſtituit, ergo.

Secundum eſt, quod Macharius inuenta in via calvaria cuiuſdam Defuncti oratione pręmiſſa, quęſiuit cuius caput fuiſſet, & caput dedit reſponſum, quod fuerat ſacerdotis gentilis, qui in inferno erat damnatus, & tamen confeſſus eſt oratione Macharij ſe, & alios iuuari, id etiam narrat Damaſcenus in eodem ſermone.

Tertium eſt, quod 2. Machab. c. 12. legitur, quod Iudas fecit offerri ſacrificiũ pro mortuis, apud quos inuenerat de donarijs idolorum, quod erat lege prohibitum, & ſic mortaliter peccauerunt, & damnati erant.

Reſoluẽdo dubitationem dicimus bifariam nos poſſe loqui de hoc negocio, vno modo ſecundum legem communem, alio modo ſecundum diſpenſationem diuinæ ſapientiæ, & ſecundum ſpeciale priuilegium, primo modo in inferno nulla eſt redemptio, id apertè docet D. Bonau. in 4. diſt. 20. par. 1. dub. 3. literali, vbi ſic inquit impoſſibile eſt ſaluari decedentem in peccato, non quia hoc non poſſit diuina potentia; ſed quia iuſtè, & rationabiliter oppoſitum decreuit diuina iuſtitia, & in hoc conſentiũt omnes Doctores dicentes, quod ſemel damnatus non poteſt amplius liberari, & ratio eſt, quia extra ſtatum gratiæ, & miſericordiæ exiſtit; ſecundo vero modo in inferno poteſt eſſe redemptio, nam diuina potentia abſolutè cõſiderata nullis arctatur legibus, nam probabile eſt aliquos, qui erant damnati Deum miraculosè, & præter ſolitum morem ſuæ iuſtitiæ liberaſſe, & ſaluaſſe.

Nonnulli vtrumque modum ſuſtinere cupientes dixerunt aliquos eſſe in inferno dupliciter, vno modo conditionaliter, alio modo abſolutè, & dictum illud in inferno nulla eſt redemptio, exponunt de illis, qui ſunt ſecundo modo, non primo modo.

Ad primum de Traiano ſunt plures reſponſiones. Prima, quod Traianus fuit reuocatus aduitam, vbi gratiam, & veniam eſt conſecutus, & ſaluatus fuit, ſecunda eſt, quod anima Traiani non fuit ſimpliciter abſoluta à reatu pœnæ, ſed eius pœna vſque ad diem iudicij fuit ſuſpenſa, poſtmodum ſaluabitur: tertia eſt, quod D. Gregorius liberauit animam Traiani nõ à loco inferni, ſed à pœna, quia poteſt eſſe quod anima erit in inferno, ſed tamen non ſentiet pœnam diuina virtute quarta eſt quod anima Traiani fuit liberata à pœna inferni, & conſecuta eſt miſericordiã orationibus D. Gregorij, quod factum eſt ſecũdum diſpenſationem diuinæ ſapientiæ, quæ præuidens Gregorium Oraturum pro Traiano non damnauit ipſum per ſententiam diffinitam, ſed per ſententiam ſuſpenſiuam.

Sanctus Doctor, vbi ſupra inquit, quod ſi Deus alicui nunquam poſt mortem gratiam dedit, intelligendum eſt, quod ille non erat damnatus per ſententiam, & adducit exemplum de Traiano, ſubiungit etiam aliquos dixiſſe fuiſſe ſpeciale priuilegium, vt Dominus oſtenderet, quantum ſanctos ſuos diligeret.

Sanctus Thomas in 4. diſt. 45. q. 2. art. 2. ait, quod in omnibus illis, qui fuerunt miraculosè à mortuis ſuſcitati, cõſtat plures fuiſſe idolatras, & damnatos, qui non erant in inferno finaliter deputati, ſed ſecũdum præſentem iuſtitiam propriorem meritorum, ſecundum autem ſuperiores cauſas, quibus præuidebantur, ad vitam reuocandi erant, de eis aliter diſponendum.

Ioannes Maior eadem diſt. dicit ſe neſcire originem illius hiſtorię de Traiano, cum attribuatur Damaſceno, qui diu præceſſit beatum Gregorium.

Solutio communis eſt, non erat finaliter damnatus, ſed cum erat liberatus hoc palam eſt, ſatius eſt dicere præcibus B. Gregorij fuit vitæ reſtitutus, & meruerat, & diſceſſit finaliter in gratia.

Ad ſecundum de Beato Machario reſpondet Maior ſe non recipere illud, niſi aliunde doceatur certius, ſed tamen poteſt reſponderi, vt ſupra.

Ad tertium dicendum, quod illi non acceperunt donatia idolorum in eorum reuerentiam, ſed tanquam victores iure belli cum quadam auaritia veniali.

Vel ſecundum quoſdam reſpondetur. Quod in ipſo mortis periculo pœnituerunt, ſecundum illud Pſal. 77. cum occideret eos, quærebant eum.

QVAESTIO SECVNDA.

Num Dæmones cęciderint in *infernale* ſupplicium, hoc eſt vtrum crucientur vbicumque ſunt, ſcilicet pœna ignis, an portent ſecum ignem.

NOta, quod infernus eſt duplex, ſcilicet localis, & pœnalis, localis eſt quidam locus ſubterraneus exiſtens in centro terræ, in quo qui exiſtunt, carent viſione Dei, & gratia Dei, & multiplici, & accerbiſſima pęna torquentur ſenſitiua, & affligũtur.

Infernus autem pęnalis eſt ipſum infernale ſupplicium, quo cruciantur impij, & peccatores, vnum in quam infernale ſupplicium aggregatum ex multis cruciatibus, & doloribus, ſicque ſunt tot inferna, quot pęnæ in infernali loco.

Secundo aduerte duplicem eſſe damnatorum pęnam, altera dicitur damni, quæ eſt carentia viſionis diuinæ, alia ſenſus, vt pęna, & de hac inueſtigatur.

In corpore, quæſtionis Auctor duas narrat Doctorum ſententias, quarum prima affirmat, ſecunda negat.

Prima conſiſtit in tribus propoſitionibus; Prima Dæmones vbicunque ſunt puniuntur ſupplicio ignis materialis, ſecunda Dæmones puniuntur tali igne minus intensè, ſicut poſt diem iudicij, tertia Dæmones à lapſu primario habuerunt ſibi aptata corpora, in quibus punirentur.

Auctori non videtur valde probabilis hæc ſententia propter plura.

Primo: quia difficile eſt ſuſtinere, quod Dæmones habeant corpora inſeparabiliter vnita.

Secundo: quia vt conſtat ex verbis illis Matth. 8. non videntur acriter puniri.

Tertio: quia Dæmones ſunt intenti mala facere, & complura mala multiplicare.

Secunda

Digitized by Google

Secunda ſententia, quam Auctor probabiliorem exiſtimat, conſiſtit in hac concluſione; pœna ignis differtur Dæmonibus vſque poſt iudicium; probat duobus medijs.

Primo, vt eorum exercitium non omittatur, de quo ſupra dictum eſt.

Secundo vt diuina miſericordia oſtendatur, quæ ſuſtinet vaſa iræ apta in interitum in multa patientia, vſq; in diem, in quo retribuet omnibus ſecundum fructum ad inuentionum ſuarum.

Comprobatur rationibus, quæ ſunt in argumento contra Prima ſi Dæmones punirentur igne materiali, ergo cum Diabolus obſidet aliquem, combureret eum, niſi Deus per virtutem ignis, per miraculum reſtringeret, ſed non eſt ponendum miraculum ſine neceſſitate.

Secunda ſi torquerentur igne materiali, cum ſit ſummè afflictiuus, non delectarentur in peccato hominis, cum multum hoc deſiderent.

Tertia ſi torquerentur igne materiali, vel eſſet carbo, vel lux, vel flamma, non lux, quia non affligit, ergo vel flamma, vel carbo, ſed neutra iſtarum ſpecierum latet ſenſus, ergo Dæmones non torquentur igne materiali.

Pro expoſitione quæſtionis quatuor ſunt examinanda.

Primum quomodo tum Dæmones tum animæ damnatorum puniantur per ignem inferni.

Secundum num Dæmones, qui verſantur in aere, acceperint vltimum ſupplicium inferni.

Tertium num in Dæmonibus ſit triſtitia.

Quartum num in Dæmonibus ſit gaudium aliquod.

PVNCTVM PRIMVM.

Quonam modo tum Dæmones, tum animæ damnatorum puniantur per ignem inferni.

CVm hæc quæſtio diſcutiatur à Theologis in quarto, & pręſertim à D. Bonauent. non intendimus longiſſimam diſputationem texere, ſed ſummatim aliqua recenſere, & explicare pro dilucidatione eorum, quæ habentur in textu.

Primo ignis inferni non eſt metaphoricus ſimilitudinariè dictus, vt opinatus fuit Auicenna, ſed verus, & corporeus; probatur primo ex Sacra ſcriptura, quæ docet in inferno paratum eſſe ignem in pœnam damnatorum Matth. 25. Marc. 9. Apocal. 14.

Secundo comprobatur ex patribus, qui hanc veritatem docuerunt. Sanctus Auguſt. lib. 21. de Ciuit. cap. 11. & in ſermon. 14. de verbis Apoſtoli, D. Greg. lib. 4. Dialog. cap. 29. S. Hieronymus in Epiſtola ad Abitum, & lib. 2. ſuper Epiſtolam ad Epheſ.

Tertio confirmatur ex communi ſententia Theologorum, qui vnanimiter idem affirmarunt.

Quarto ex communi conſenſu totius Eccleſiæ, ſi quidem omnes fideles huic veritati adhæſerunt, & adhærent.

Quinto perſuadetur ratione. Poſt diem iudicij corpora damnatorum cruciabuntur ab igne inferni, ergo ille ignis eſt ſenſibilis, & corporeus.

Secundum quod eſt ſupponendum tãquam certum, quod ignis inferni eſt eiuſdem ſpeciei cum iſto, quem videmus: probatur auctoritate Philoſophi 1. Topicorum dicentis, quod omnis aqua omni aquæ eſt eadem ſpecie, ergo eadem ratione omnis ignis eſt omni igni idem ſpecie.

Eſt tamen quadruplex differentia accidentalis, prima quia ignis, qui apud nos eſt, ſua luce delectat, ignis autem inferni, vel non lucet, vel parum lucet, & hoc ad pœnam damnatorum.

Secunda ignis, qui apud nos eſt, ſucceſſione indiget, & lignis nutritur, ſed ignis inferni nequaquam.

Tertia ignis, qui apud nos eſt, non agit niſi naturaliter, & ideo non poteſt detinere, vel ligare animã, ſiue ſpiritum, cum omne corpus ſit minoris virtutis, quam ſpiritus, ignis autem inferni eſt inſtrumẽtum diuinæ iuſtitiæ iudicantis, & ideo ex hoc habet virtutem ligandi, & detinendi ſpiritum in inferno.

Quarta ignis noſter eſt corruptibilis, ignis autem inferni eſt incorruptibilis, & æternus.

Tertium quod eſt aduertendum eſt, quod omnes Dæmones poſt diem extremi iudicij puniendi eſſent per ignem tanquam per inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, probatur primo ex Sacra ſcriptura Matth. 25. & Apocal. 20. vbi etiam Diabolus dicitur miſſus in ſtagnum ignis, vbi & beſtia, & pſeudo Prophetę cruciabuntur die, ac nocte in ſęcula ſęculorum.

Quartum quod eſt ſupponendum, eſt, quod per ignem inferni tum Dæmones, tum Animæ damnatorum verè, & realiter puniuntur, ita docet ſcriptura, aſſerunt Patres, & confirmat totius Eccleſiæ conſenſus.

His prænotatis pono quatuor concluſiones, quarum eſt.

Prima concluſio ſpiritus, ſeu Dæmonum, ſeu homines non patiuntur ab igne infernali ſolum videndo ignem; probatur quia quodlibet viſum, vt viſum, eſt perfectio videntis, ergo ignis in quantum viſus, non poteſt cędere in pœnam Dæmonum, ſeu Animarum damnatorum.

Secunda concluſio. Dæmones, & Animæ damnatæ non patiuntur ab igne infernali imaginando ipſum, vt ſibi nociuum, patet: quia tunc pœna ignis nõ eſſet ſecundum veritatem realis, ſed apparens, vel imaginaria.

Tertia concluſio. Dæmones, & Animæ damnatæ non patiuntur ab igne infernali alterando puta calorem, ardorem, ſiccitatem, vel aduſtionem ab igne recipiendo; probatur quia tales paſſiones ſunt paſſiones corporis, & non ſpiritus.

Quarta concluſio. Ignis inferni infert pęnam Dæmonibus, & Animabus damnatis quatuor modis. ſ. detinendo, impediẽdo, ſubdendo, inimicando: probatur concluſio quo ad ſingulas partes. Primo infert pœnam alligando, & detinendo non quidem propria, & naturali virtute, ſed virtute Dei, in quantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ iudicantis, ſecundo quod inferat pœnam impediendo ab executione propriè voluntatis, probatur; nam ſicut dicimus lapidem deſcendentem pati; cum ne deorſum tendat, impeditur, & ſicut dicimus hominem pati, cũ detinetur, vel ligatur, ne vadat quo vult, ita ignis inferni, vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ punientis detinens Dæmones, & Animas impedit ab executione propriæ volũtatis. ſ. ne poſſint operari, vbi volũt, & ſm quod volunt, tertio infert pęnã Dęmonibus,

Digitized by Google

& Animabus ſubiugando, ſiue ſubdendo, quia cum Dæmones, & Animæ conſiderant ſe infimis rebus ſubdi, quæ natæ ſunt Deo frui, habent maximam pœnam, eſt autem contrarium voluntati ſubſtantiæ ſpiritualis, vt corpori, vt igni ſubdatur, à quo libera eſſe debet, quarto infert pœnam inimicando, quia cum Dæmones, & Animæ damnatæ appræhendunt illum ignem, vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ vindicantis eſſe ſibi nociuum, & per conſequens inimicum interiori iuſtitia, affliguntur, & anxiantur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmones, qui verſantur in aere, acceperint vltimum ſupplicium inferni.

DOctores diſſentiunt, vt narrat D. Bonau. in textu, qui fatetur ſe neſcire, quæ duarum poſitionum ſit verior, licet poſteriorem magis probabilem exiſtimet, quod patet ex eo, quod reſpondet ad argumenta pro prima ſententia adducta, vnde pro intelligentia opinionis, quam Auctor amplectitur, & defendit, obſeruandum, quod hic non eſt inueſtigandum, quid Deus poſſit facere ſecundum potentiam abſolutam, ſed quid congruat ordini rerum, quod fiat: poſſet enim Deus, ſi vellet hoc modo affligere Dæmones, vt ſemper portarent ſecum ignem materialem, ſed ex hoc eſſent multa miracula.

Primo: quantum ad apparitionem illius ignis, qui iuxta nos exiſtens nullo ſenſu perciperemus ipſum.

Secundo: quantum ad calefactionem, vt cum ille ignis ſit valde actiuus, quod iuxta nos exiſtens in nullo ſentiremus ardorem eius.

Tertio: quantum ad reſiſtentiam, nam cum ille ignis non ſit corpus glorificatum, nec corpora noſtra ſint glorificata, reſiſterent dimenſiones dimenſionibus, obuiaremus ergo illi igni, & impederent nos à motu, quod non ſentimus, præterea non poſſent Dæmones intrare corpora noſtra, quia corpus ignis non poſſet ſimul ſtare cum corpore noſtro, niſi Deus ſemper faceret nouum miraculum, ſed non ſunt multiplicanda miracula ſine neceſſitate, ideo reſoluendo ſit iſta concluſio.

Dæmones adhuc non receperunt infernalis ſupplicij complementum, quamuis multam, & valdè magnam pœnam habent: ſuadetur ex Sacra ſcriptura Matth. 8. vbi legitur Dęmones dixiſſe Ieſu fili Dauid cur veniſti huc ante tempus torquere nos, vbi dicit gloſa, ſciebant enim ſibi futuram in Dei iudicio damnationem, & B. Petrus 2. cap. 2. dicit, quod reſeruantur cruciando in iudicio, tunc ſcilicet, recepturi ſuæ damnationis complementum, vnde Gloſa reſtat adhuc pœna vltimi iudicij, quia paratus eſt ignis Diabolo, & Angelis eius, non enim permittit eos Dominus conſumi, ſed ſeruat, vt grauius puniantur cum membris ſuis.

Si quis vellet vtramque ſententiam tenere, poſſet dicere, quòd quicquid Deus facit cum cauſa ſecunda, poteſt ſine cauſa ſecunda, vt ille, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit, ſicut poteſt ſine ſacramento effectum ſacramenti facere in anima, ita qui non alligauit igni infernali virtutem ſuam, poteſt ſine huiuſmodi igne in Dæmonibus producere effectum, quem mediāte tali igne facere valet, quocirca Dęmones vbicumq. ſunt ſecum, ignem inferni deferunt, non quod ignem materialem portent, ſed quia ſemper ſic affliguntur mediante diuina virtute, ac ſi eſſent coniuncti igni affligenti eos, vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ.

Quod vt clarius intelligatur aduerte, quod ignis materialis, quando eſt approximatus corpori animato ſenſibili, habet duplicem actionem, vnam intentionalem, & æquiuocam, aliam realem, & vniuocam, cauſat quidem ignis in corpore ſenſibili calorem, approximatus vero potentiæ apprehenſiuæ tāquam obiectum diſconueniens cauſat triſtitiam, & dolorem, & hæc actio intētionalis ſufficit ſine actione reali, & iſta ſola affliguntur Dæmones, habent. n. ſemper cognitionem actualem ignis non per præſentiam realem ipſius, ſed ſufficit ſpecies intentionalis, vnde cum cogitant ſibi paratum eſſe illum locum, ſequitur hanc illorum apprehenſionem diuina virtute afflictio voluntatis, & quamuis ille actus afflictionis eliciatur, etiam à voluntate Dęmonum effectiuè Deo ſimul ad id concurrente, tamen cum ſit pœna eiuſmodi ſpiritibus, & eatenus illis non libera omnino elicitur ab eorū voluntate neceſſario Deo, ita efficaciter volente, adeo quod Dæmones ab eo actu deſiſtere nequeant, & in hoc ſenſu intelligi valet, illud quod Gloſ. cap. 3. Epiſtolæ Iacobi ait Dæmones portare ſecum ignem gehennalem quocumque ierint, & hæc de ſecundo puncto.

PVNCTVM TERTIVM.

Num in Dæmonibus ſit triſtitia.

OBſeruandum iuxta Philoſophorum placita, quod triſtitia eſt paſſio conſequens nolitionem rei nobis accidentis, pertinens ad partem intellectiuam, ſiue ad rationem; hinc Theologi in propoſito dixerunt triſtitiam eſſe de his, quæ nobis nolentibus accidunt, vel renitentiam voluntatis ad id, quod eſt, vel non eſt, id eſt, ad malum, quod adeſt præſens, vel ad bonum, quod abeſt.

His præmiſſis ſit hæc concluſio. In Dæmonibus eſt triſtitia: probatur. Dæmonibus multa accidunt contra eorum voluntatem, ergo in ipſis eſt triſtitia, Antecedens probatur. Primo accidit eis ignis infernalis, ex quo tanta ſubeunt nocumenta, ſecundo accidit ipſis dolor de peccatis non propter offenſam factam contra Deum, ſed propter incommodum, & damnū, quod ex illis reportant, tertio accidunt contra eorum voluntatem omnia bona ſanctorum Angelorum, & hominū ex inuidiæ zelo, appræhendunt enim illa tanquam propria incommoda, quando accidit contra eorum voluntatem priuatio fęlicitatis ſupernaturalis: nam cum agnoſcāt cognitione quadam abſtractiuam illam beatitudinem eſſe maximū bonū, quo Angeli iuſti fruuntur, reputāt ſibi magnū malum ea carere, quarto contingit contra eorum voluntatem carentia naturalis beatitudinis, ſaltem quo ad eius complementū, nā licet cognoſcant omnia naturalia, amoreq. puro naturali proſequantur

Deum

Digitized by Google

Deum ſe, & alios Angelos, carent tamen fruitione, ac delectatione naturali, quæ ſunt proprietates naturalem beatitudinem conſequentes.

PVNCTVM QVARTVM.

Num in dæmonibus ſit gaudium aliquod.

NOtandum, quod gaudium eſt affectio animi alicuius præſentis boni opinione concepta, hinc Stoici diſcrimen poſuerunt inter gaudium, & lętitiam, vt aduertit Tullius 4. Tuſculan. nam cum animus ratione mouetur placidè, atque cōſtanter, gaudium dicitur, cum autem inaniter, & effuſè animus exultat lętitia nuncupatur, cęterum Theologi indiſtinctè ſepe pro eodem vſurpant.

Hæc quæſtio mouetur ob verba Sancti Doctoris in tertia ratione, vbi ait, quod ſi Dæmones torquerentur igne materiali, non delectarentur in peccato hominis, ſiue in faciendo alios peccare.

Vlterius aduertendum, quod duobus modis loqui poſſumus de Dæmonibus, vnomodo pro ſtatu ante iudicium, aliomodo pro ſtatu poſt iudicium: his omnibus præmiſſis pono quatuor concluſiones pro reſolutione quæſiti.

Prima ſit iſta. In Dæmonibus eſt aliquod gaudiū pro ſtatu ante iudicium, probatur concluſio auctoritate D. Auguſt. aduerſus Manichęos, qui ſic dicit, Diabolus poteſtatem habet in eis, qui pręcepta Dei contemnunt, & de hac tam infęlici poteſtate lętatur, ergo Dæmones habent aliquod gaudium. Rurſus 4. lib. de Ciuit. Dei cap. 27. inquit, quod praua docent, turpibus gaudent. Amplius lib. 9. cap. 1. inquit, quod Dæmones talibus gaudent qualia boni, & prudentes homines aduerſantur, & damnant.

Secundo probatur aſſertio ratione. A peccatore dum poteſt peccare, non aufertur gaudium peccati ſecundum quod omne peccatum ex libidine eſt, & ita in omni peccato eſt delectatio, ſed Dęmones ſunt in ſtatu, in quo poſſunt peccare, & peccant, & habent delectationem peccati, & per conſequens gaudium.

Præterea deſiderium ſi compleatur, delectat animam: Prouerb. 13. ſed Dæmones multa mala deſiderant, quæ eueniunt, ergo in illis delectantur, ergo gaudent.

Item propriæ actiones ſunt delectabiles vnicuique, ſed Dæmones habent ſuas proprias actiones, ſcilicet intelligere, & velle, ergo in eis delectantur.

Confirmatur per illud Ariſt. cap. 8. dicentis, quod phyloſophia habet mirabiles delectationes, ſed Dęmones multa ſciunt de rebus phyloſophicis, ergo habent delectationem, & per conſequens gaudium aliquod.

Secunda concluſio. Gaudium, quod eſt in Dæmonibus non eſt verum, ſed omni amaritudine reſperſum, & vt ait D. Thom. eſt fallax, & quaſi phantaſticum: patet concluſio, quia ad illud gaudium continuo ſequitur nouus cruciatus, & dolor.

Tertia concluſio. Gaudium, quod eſt in Dæmonibus non cedit eiſdem in pęnam, vt aduertit Alexan. Alen. ſed magis in peccatum, probatur auctoritate D. Aug. de lib. arb. qui ſic inquit, pęna eſt affectio inuoluntaria, & e conuerſo, ſed gaudium non eſt affectio inuoluntaria, quia Dæmones non vellent non gaudere, ergo non cedit in pęnam ipſis Dęmonibus.

Quod ſi obijciatur, quod D. Auguſt. ſuper Geneſ. affirmat pęna eſt Diabolo vt in poteſtate habeat peccatores, & inde maior eſt eis pęna, quia de tam infęlici poteſtate lætantur.

Reſpondetur gaudium eſſe pęnam poſſe intelligi duobus modis, vnomodo effectiuè, quia gaudium inordinatum meretur pęnam, aliomodo materialiter, quia ſcilicet de hoc, quod gaudium habuit, conſequenter affligitur, & vtroque modo poteſt exponi dictum B. Auguſtini.

Quarta concluſio. Pro ſtatu poſt iudicium in Dæmonibus non erit gaudium aliquod: probatur auctoritate D. Auguſt. lib. 14. de Ciuit. Dei, cap. 14. elationis vitium in Dei aduerſario, qui eſt Diabolus, maximè dominari ſacris literis edocetur ſed ſecundum Ariſtot. 3. Ethic. cap. 9. qualis eſt vnuſquiſque talis, & finis videtur ei, ergo Diabolus ſuum finem conſtituit in excellentia, ſed poſt iudicium nihil inueniet ei, de quo conſequatur excellentiam, nec veram, nec æſtimatam, ergo nullum gaudium poterit oriri in eo.

Secundò perſuadetur aſſertio rationibus. Prima Pęna Dæmonum poſt iudicium erit completa, ergo non compatietur ſecum aliquod gaudium.

Secunda. Natura Dæmonum poſt iudicium erit ita indiſpoſita ad ſuſceptionem gaudij, quod nullum agens creatum habebit proportionalem virtutem ad cauſandam delectationem in ſubiecto, ita indiſpoſito, nec etiam agens increatum exigente ſua iuſtitia, nullum cauſabit gaudium.

Confirmatur per illud Iob 40. ſpes eius fruſtrabitur, ergo Dæmones non habebunt aliquod gaudium.

Sed aduerſus primam concluſionem obijci poſſet, quod ſummus dolor non admittit ſecum aliquod gaudium, ſed Dęmones potius ſunt in ſummo dolore, ergo de re nulla gaudent.

Reſpondeo dolorem Dæmonum eſſe ſummū bifariam intelligi poſſe, Vnomodo ſecundum intenſionem proportionatam culpæ, Aliomodo ſimpliciter, primomodo eſt ſummus, ſecundomodo minime, neque intēſiuè, neque extenſiuè, non intenſiuè, quia non adæquat totam capacitatem voluntatis, non extenſiuè, quia non dolent de omnibus rebus, ideo abſque diminutione doloris poſſunt gaudere, & lætari de aliqua re.

ARTICVLVS TERTIVS.

Explicatur in hoc articulo qualiter Dæmones poſt lapſum ſint ordinati.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum inter Dæmones ſit ordinum diſtinctio.

TItulus facilis eſt. Auctor in corpore duo facit, primo præmittit diſtinctionem quandam, ſecundo reſoluit, quoad primum de Angelis, poſſumus loqui tribus modis, primo quoad ſtatum gloriæ, ſecundo quantum ad ſtatum naturæ inſtitutæ, tertium ſecundum ſtatum naturæ lapſæ.

Notandum,

Digitized

Notandum, quod ſtatus gloriæ Angelorum eſt ſtatus beatitudinis ipſorum, in quo Deum clarè intuentur.

Status naturæ inſtitutæ eſt ille, in quo Angeli fuerunt creati, ſcilicet innocentes, puri, & incontaminati.

Status naturæ lapſæ eſt ſtatus, in quo Angeli poſt peccatum reperiuntur.

Circa ſecundum quatuor concluſiones ponuntur prò reſolutione quæſt.

Prima in Angelis quantum ad ſtatum gloriæ ponenda eſt diſtinctio ordinum perfecta, & completa; patet concluſio, quoniam diſtinctio ordinum completur per gratiam.

Secunda concluſio. In Angelis quantum ad ſtatum naturæ inſtitutæ ponenda eſt diſtinctio ordinum imperfecta; probatur quia ordo inchoatur a natura ſecundum diuerſitatem bonorum naturalium.

Tertia concluſio. In Angelis quantum ad ſtatum naturæ lapſæ eſt diſtinctio ordinum imperfecta, & peruerſa, probatur concluſio quo ad ſingula membra, & primo quod ſit in ipſis ordinum diſtinctio perſuadetur auctoritate D. Dionyſii de diu. nom. cap. 4. vbi dicit quod Angeli habent ſibi naturaliter data integerrima, ergo adhuc manet inter eos ordo, ſecundo quod ſit imperfecta ordinum diſtinctio in ipſis, probatur quia carent gratia, quæ perficit habilitatem naturæ, tertio quod ſit peruerſa; probatur, quia adeſt culpa, quæ quamuis ſubſtantiam naturalium non corrumpat, tamen fedat, & deordinat.

Confirmatur ratione, quæ habetur in argumento, ſed contra. Malum eſt corruptio modi ſpeciei, & ordinis, ſed Dæmones per peccatum facti ſunt mali, ergo inordinati, & per conſequens ſi inter eos ſit ordo ſecundum præcellentiam naturalium, eſt tamen peruerſus adiunctione culparum.

Quarta concluſio. Dæmones, qui meliora habuerunt naturalia, grauius peccauerunt, & peccant, probat tripliciter, primo quia ardentius appetierunt, ſecundo quia magis ingrati fuerunt, tertio quia nunc acrius vexant.

In gratiam huius quæſtionis quatuor ſunt perpendenda.

Primum ſi in terra miſeriæ nullus eſt ordo, quo pacto in Dæmonibus reperietur.

Secundum num ordinatio Dæmonum dici poſſit ſacra.

Tertium num inter Dæmones ſint ordines contrarij ordinibus SS. Angelorum.

Quartum num ex ſacra ſcriptura poſſit oſtendi in Dæmonibus eſſe ordines.

PVNCTVM PRIMVM.

Si in terra miſeriæ, & tenebrarum, vt dicitur Iob 10. nullus eſt ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, quo pacto in Dæmonibus, qui ſunt ciues illius terræ ordo reperietur.

PRo intelligentia, & reſolutione dicendum, quod in inferno dicitur ordo non eſſe, tum quia voluntas damnatorum non ordinat aliquid in bonum, tum quia res pęnales, quæ ibi ſunt, naturalem ordinem non vſquequaque ſeruant, quia ignis ardet, & non conſumit, & non lucet, & alia huiuſmodi ſunt ibi contra conſuetum curſum naturæ, eſt tamen ibi ordo diuinæ iuſtitiæ vindicantis in malos per malorum miniſterium.

Vel dicendum, quod in Dæmonibus nullus eſt ordo quantum ad finem beatitudinis reſpectu, cuius ſic deordinati ſunt, vt nō poſſint ad gratiam redire, tamen in eis eſt ordo poteſtatis ad exercitandum humanum genus, quem ordinem, ſiue quam poteſtatem non a ſe ipſis, ſed a Deo habent, cum non ſit poteſtas niſi a Deo.

Vlterius aduertendum, quod in Dæmonibus aliquid inuenitur dupliciter, vnomodo ex propria voluntate, & ſic nihil pulchrum, nihil ordinatum in eis exiſtit, aliomodo ex natura, & ex Dei ordinatione, & ſic in eis eſt pulchritudo, & ordo.

Si dicatur, quod ordinatè ſit, bene ſit, ſed Dæmones nihil benefaciunt, ergo non faciunt aliquid ordinatè, & per conſequens in ipſis non eſt ordo.

Reſpondetur, quod argumētum procedit de vſu ordinis, qui in Dęmonibus malus eſt, ipſe autem ordo a Deo eſt, & bonus eſt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ordinatio Dæmonum dici poſſit ſacra.

RAtio dubitandi eſt, quia Angelici ordines ſub aliqua Hierarchia continentur, ſed Dæmones non ſunt ſub aliqua Hierarchia, ergo ordinatio eorum non poteſt dici ſacra, & per conſequens in ipſis non ſunt ordines. Minor patet, quia Hierarchia interpretatur ſacer principatus, Dæmones autem ab omni ſanctitate ſunt vacui.

Huic dubitationi ſubtiliſſimè ſatisfacit Angelicus Doctor 1. par. quæſt. 109. art. 1. dicens ordinationem Dæmonum poſſe bifariam conſiderari, vnomodo ex parte Dei ordinantis, aliomodo ex parte voluntatis Dæmonum, primomodo eſt ſacra, quia Deus vtitur Dæmonibus propter ſe ipſum, ſecundomodo non eſt ſacra, quia Dæmones abutuntur ſua natura ad malum.

PVNCTVM TERTIVM.

Num inter Dæmones ſint ordines contrarÿ ordinibus Sanctorum Angelorum.

GVlielmus refert quoſdam partem affirmantem ſuſtinuiſſe, & addit ſecundum horum ſententiam contrarijs quoque nominibus eſſe nominandos, vt antiſeraphin, anticherubin, Antithroni dicantur, ſicque antiſeraphin appellentur qui grauiori in Creatorem odio exardeſcunt, Anticherubin, qui maiori cęteris præcellunt aſtutia malignandi, Antithroni, qui peſtilentiſſimum officium nocendi ſibi ipſis aſſumpſerunt, vel a principe militię ſuſceperūt, ſic & Antidominationes, Antiuirtutes, Antipoteſtates & c. per contrarium ad ſanctas dominationes, virtutes, & poteſtates ſumuntur, & ita de alijs Choris, & iſta eſt ordinatio, vel potius cōfuſio Eccleſiæ malignantium, ſinagogęque Sathanæ, & hoc ſibi vult S. Doctor, quod in Dæmonibus non eſt ordo perfectus, imo magis peruerſus, & quamuis inter eos ſit ordo ſecundum excellentiam naturalium, eſt tamen peruerſus adiunctione culparum.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Num ex ſacra ſcriptura poſſit oſtendi in Dæmonibus eſſe ordines.

SVnt aliqua teſtimonia ex diuinis literis deſumpta id oſtendentia, primum quidem teſtimoniũ deſumitur ex illo Ezechielis cap. 28. vbi dicitur tu cherub extentus, & protegens, & poſui te in monte ſancto Dei in medio, &c. repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti, & eieci te de monte ſancto Dei, & perdidi te ò cherub de medio lapidum ignitorum, ſecundum teſtimonium eſt Pauli ad Epheſ. cap. 6. vbi inquit, eſt nobis colluctatio aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in celeſtibus, cum ergo Apoſtolus Dæmones nominibus ordinum deſignet, patet, quod in ipſis ordines eſſe dicit, tertium teſtimonium eſt eiuſdem Apoſtoli Rom. 8. certus ſum, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro, & qui ſunt illi Angeli, qui principatus, quæ virtutes, de quibus ait hæc Apoſtolus? non vtique ſancti Angeli, principatus, ſanctæque cęlorum virtutes, abſit enim, vt ipſi nitantur, vel niti poſſint aliquando ad ſeparandum nos a charitate Dei, loquitur ergo Apoſtolus de Dęmonibus, in quibus ordines ponit Angelorum, principatuum, & virtutum, ex quibus teſtimonijs colligitur ſex ordines eſſe expreſſos in Dæmonibus, cherubin, principatus, poteſtates, virtutes, Angelos, Archangelos.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum inter Angelos malos ſit prælatio.

ADuertendum pro declaratione tituli, quod prælatio capitur quatuor modis, primo formaliter, & quiditatiuè, & ſic eſt ordo ſuperioritatis perſonæ præſidentis ad perſonas ſibi ſubditas, ſecundo capitur prælatio materialiter, & applicatiuè, & ſic prælatio eſt quædam promotio, qua aliquis promouetur in prælatum iure legitimo facta, quando ſit ex electione, tertio ſumitur prælatio vſualiter, & exequutiuè, ſicque vſurpata nil aliud eſt, quam ipſum exercitium, vel exequutio, quam tenet prælatus exequendo ſuum officium, quarto accipitur prælatio antecedenter, & acquiſitiuè, & ſic eſt modus perueniendi ad ipſam prælationem.

In corpore quæſt. Auctor ponit vnicam concluſionem reſponſiuam, quæ huiuſmodi eſt.

Prælatio eſt inter Dæmones, & alij imperant, & alij obediunt; probat duobus medijs, quorum primum eſt, filij tenebrarum imitari conantur, quamuis falſo, & imperfectè filios lucis, ſed Angeli boni ordinate exequuntur officia ſua ſecundum imperia ſapientiorum, & maiorum, ergo & Dæmones ſimiliter faciunt maleficia, ſecundum medium eſt Dæmones ſunt prudentiores hominibus, ſed homines præliantes in exercitu, quamuis ſint præſumptuoſi, tamen propter odium inimicorum libenter ſubiacent duci imperanti, ergo & Dæmones, cum habeant colluctationem aduerſus genus humanum, ſubiacent duci imperanti, ergo inter ipſos eſt prælatio.

Comprobatur concluſio auctoritatibus ſacræ ſcripturæ, & rationibus, quæ immediatè ponuntur poſt titulum quæſtionis.

Prima auctoritas deſumitur ex illo Iob cap. vlt. non eſt poteſtas ſuper terram, quæ poteſt ei comparari.

Rurſus ex illo alio. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, ſecunda auctoritas deſumitur ex illo Matth. 25. ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius, quo in loco Euangeliſta vocat minores Dęmones Angelos Diaboli, ſed nullus Angelus dicitur Diaboli quantum ad naturę conditionem, ergo quantum ad miniſterij ſubiectionem.

Tertio confirmatur duabus rationibus, prima ſeruitus introducta eſt inter homines teſte D. Ambroſio merito peccati, ſed nullum peccatum adeo meretur ſeruitutem, ſicut peccatum ambitionis, & ſuperbiæ, ergo cum Dæmones maximè illo peccato peccauerint inter eos maximè debet eſſe ſeruitus, & dominium, & ita prælatio, ſecunda ratio habens liberum arbitrium ſecundum legem poteſt ſe facere ſeruum ſempiternum, vt dicitur Exodi 21. ſed Dæmones liberæ poteſtatis exiſtentes voluntariè Lucifero ſe ſubiecerunt, dum eius ſuperbiæ conſenſerunt, ergo inter ipſos eſt ſeruitus, & dominium, & per conſequens prælatio.

Ad intelligentiam quæſt, quinque ſunt diſcutienda.

Primum quotuplex ſit prælatio, quot modis poſſit eſſe, & in quibus reperiatur.

Secundum num Lucifer alijs Dæmonibus præſideat.

Tertium qualis ſit prælatio inter Dæmones.

Quartum num Diabolus ſit caput malorum Angelorum, & hominum peccatorum.

Quintum num Lucifer, ſiue Diabolus ſit caput malorum hominum ſecundum omnia peccata.

PVNCTVM PRIMVM.

Quotuplex ſit prælatio quot modis poſſit eſſe, & in quibus reperiatur.

HOc punctum tria continet capita, & quantum attinet ad primum dicendum, quod prelatio duplex eſt, altera de iure, & eſt aliqua auctoritas ad imperandum ſecundum Deum, & conſcientiam, alia eſt de facto, & eſt aliqua auctoritas vſurpata per fas, & nefas.

Circa ſecundum caput breuiter dicendum, quod prælatio poteſt eſſe pluribus modis, primo ex natura ſecundo ex electione, tertio ex violentia, quarto ex aſtutia, quinto ex diuina inſtitutione.

Quo ad tertium, in quibus ſit prælatio pro reſolutione ponuntur quinque concluſiones.

Prima concluſio in Deo eſt ſuprema, prima, & ſumma prælatio, nam præſidet omnibus creaturis, ideo in ſacra ſcriptura appellatur Dominus, ſiue dominator vniuerſorum.

Nota quod in diuinis ad intra nulla eſt prælatio, ſiue præſidentia, eo quia nulla perſona præſidet, aut ſubiacet alteri, ſed omnes tres perſonæ ſunt æquales in magni-

Digitized by Google

in magnitudine, æternitate, & potentia, & ideo non datur inter eas ſuperioritas, & inferioritas, maioritas, vel minoritas.

Secunda concluſio. In brutis animalibus nulla eſt prælatio; probatur, quia prælatio propriè eſt inter perſonas, in brutis autem non ſunt perſonæ, cum ipſa ſint expertia rationis, & perſona eſt ſubſtantia rationalis, ſiue intellectualis.

Tertia concluſio. Paſtor gregis, vel cuſtos porcorum non eſt prælatus reſpectu eorum, patet quia ad prælationem requiritur, quod habeat perſonas ſibi ſubiectas.

Quarta concluſio. Prælatio eſt inter perſonas rationales, & intellectuales, & inter Angelos, & homines, de Angelis quidem cõſtat, quia ſuperiores mittunt inferiores, de hominibus etiam patet, quia Epiſcopi curam animarum gerentes appellantur Prælati.

Quinta. Poſt diem iudicij nulla erit prælatio in creaturis, ſolus enim Deus erit prælatus, concluſio patet per illud Apoſtoli 1. Corint. 15. dicentis, quod euacuabit omnem principatum, & dominationem.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Lucifer alijs Dæmonibus præſideat.

Dicendum, quod cum inter Dæmones ſit prælationis ordo, vt conſtat ex concluſione Auctoris, vtique Lucifer alijs Dæmonibus præeſt, hoc certum eſt ex ſacra ſcriptura, & primo ex illo Matth. 12. & Luc. 11. vbi dicitur in Belzebub principe Dæmoniorum eijcit dæmonia, item ex illo Epheſ. 6. non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates. Rurſus Lucifer appellatur princeps tenebrarum, & Dæmonum, Chriſtus quoque in Euangelio loquitur, ſi Sathanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? habet igitur regnum, ergo & principatum, ac ordinem tanquam ſuperior.

Secundo perſuadetur auctoritate D. Gregorij, qui loquens de eo ſic ait, dum Lucifer cunctis Angelorum hominibus prælatus fuit, eorum comparatione clarior fuit, & iterum alibi prælatum cęteris legionibus tanta ſpecies illum pulchriorem reddidit, quanta illum ſuppoſita multitudine decorauit. Rurſus & alibi ſic inquit, conſideret ergo homo quid ſi ipſe ſuperbia de elationis ſuæ culpa paſſurus ſit, ſi ſuperbiendo Deus illi parcere noluit, quem creando in gloria tantæ virtutis eleuauit, cõſideret quid in terra elatus mereatur, ſi & prælatus Angelus Angeli in cęlo proſternitur, ex quibus verbis colligitur, quod ipſe Lucifer alijs Angelis prælatus diceretur.

Tertio comprobatur ratione, nam congruit naturæ Dæmonum, & diuinæ ſapientiæ, propterea quod ſicut naturæ inferiores ſunt ſubordinatæ ſuperioribus, ita actiones inferiorum ſunt actionibus ſuperiorum ſubiectæ, & quia exercitus ſine Duce non eſt fortis ad vincendum, ideo inter eos talis concordia, & ſubiectio in malum hominum exiſtit, vt regnum illorum maneat, aliter ſi Sathan Sathanam eijcit, quomodo ſtabit regnum eius?

Sed hic ſunt duo aduertenda, primum quod prælatio ſecundum Alex. Alenſ. dicitur duobus modis: vno modo præeminentia in donis gratuitis, vel naturalibus, & ſic prælatio fuit a principio in Angelis, vnde D. Greg. ait tantum primum Angelũ reliquis Angelis eminentiorem fecit, Alio modo dicitur prælatio præeminentia ad imperandum iure, & ſecundum hunc modum exiſtimat Alex. quod pręlatio nõ eſſet à principio in Angelis, ſed omnes ſuberant Deo ad imperium, ſecundum quod eſt aduertendum, quod Angeli dum adhuc mittuntur ad ſalutem hominum, præſunt alijs ad imperandum, quod tamen imperium deriuatur a ſummo imperio, penès quod reſidet auctoritas. Quod teſtimonio D. Greg. comprobatur ſic dicentis, hominibus Angelus, *Angelis* Archangeli, Deus autem omnibus præeſt.

PVNCTVM TERTIVM.

Qualis ſit prælatio inter Dæmones.

Reſoluitur hæc dubitatio non nullis concluſionibus poſitis, prima prælatio in dæmonibus nõ eſt violenta, neque ex electione, ſed natura, & diuina inſtitutione: hæc aſſertio eſt S. Doctoris in reſponſione ad ſecundum, & probatur, quia a ſua cõditione data eſt eis vis miniſtratiua, & potentior vni, quã alteri, & Deus ordinauit vt minus potens, & ſapiens potentioribus, & ſapientioribus ſubeſſet *in miniſtrando*, quod auctoritate Hugonis *cõfirmatur*, qui ſic inquit miniſterium illud in malo exercent, quod ex conditione perficiendum in malo exercent.

Comprobatur ratione D. Thom. quorum naturæ ſunt ſubordinatæ, etiam actiones debent eſſe ſubordinatæ, in hoc enim conſiſtit ratio prælationis.

Præterea huiuſmodi prælatio, ſiue præſidentia malorum Angelorum ſuper alios prouenit ex ordinatione diuinæ prouidentiæ, quæ nihil in ſuis operationibus inordinatum reliquit, ſunt enim Dæmones quaſi tortores, & exequutores diuinæ iuſtitiæ, & ſicut inter carcerarios, ſeu tortores vnus alteri præeſt, vt expleatur ſecundum mandatum regis, iuſtitia ſic, & inter Dæmones debet eſſe prælationis ordo, & quia minores conſenſerunt maioribus in *maleficijs* ſuis; ideo pęna a Deo inflicta eſt eis, vt ſubijciantur illis tanquam participes, & coadiutores ad puniendum, & ſi dicatur quod Dæmones ſunt ſuperbi, ac alijs ſubijci recuſant.

Reſpondetur id vtique eſſe verum, nihilominus tamen vt commodius poſſint homines a Deo auertere, libenter ſe ſubijciunt gubernationi, & imperio illius, quem adhoc, & potentiorem, & callidiorem agnoſcunt, vt patet exemplo latronum, qui voluntariè vni tanquam capitis ſubijciunt.

Secunda concluſio. Prælatio inter Dæmones non eſt de iure: hæc aſſertio eſt S. Doctoris in reſponſione ad vltimum; probatur, Dæmones quicquid præcipiunt, intendunt præcipere contra Deum, contra ius, eo quod ruperunt ius, & diſſipauerunt fœdus ſempiternum, auctoritas autem talia præcepta faciendi nulli conuenit, nec de iure aliquis ſic præcipienti obedire tenetur, imo tenetur & contrarium.

Tertia concluſio. Inter Dæmones eſt prælatio de facto, probatur Dæmones obediunt illis, quos vidẽt nobi-

Digitized by Google

nobiliores in natura, præſtantiores in potentia, & ſubtiliores in malitia nõ ex amore, ſed ex odio, quod habent cõtra genus humanum, vt ſic obedientes ipſi omnes ſimul fortiorem exercitum conſtituant, contra virtutes, & genus humanum.

Sed dices quod in epiſtola Iudæ habetur de malis Angelis, quod non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed prælatio non eſt ſine aliquo principatu, ergo inter ipſos non eſt prælatio de facto, vt aſſeritur in concluſione.

Reſpondetur dictum intelligendum eſſe ſic, quod nõ ſeruauerunt ſuum principatum ordinatũ, quem ſuperiores in natura ſuper alios habuiſſent, ſi Deo ſubeſſe voluiſſent.

Quarta concluſio. Prælatio in Dæmonibus relata ad eorum peruerſam voluntatem eſt iniuſta, & iniqua, relata tamen ad Dei ordinationem eſt iuſtiſſima; probatur vtraque pars concluſionis: prima quod ſit iniuſta, patet ex hoc, quoniam eorum voluntas eſt iniqua, & ſemper ad malum procliuis, ſecunda pars quoque probatur, nam licet Dæmonum voluntas ſit iniqua, & iniuſta, iuſtè tamen accipit a Deo poteſtatem, vt docet D. Auguſt. lib. 3. de Trinit. cap. 9.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Diabolus ſit caput malorum Angelorum, & hominum peccatorum.

NOtandum quod caput habet tres proprietates, quarum vna eſt primum, & ſupremum in corpore, vnde eſt quaſi initium corporis, ſecũda eſt, caput influit in membra, tertia exterius gubernat, his tribus proprietatibus præmiſſis ponuntur quatuor concluſiones.

Prima Lucifer eſt caput malorum Angelorum: hæc aſſertio patet ex ſacra ſcriptura, nam Abacuc 3. dicitur percuſſiſti caput de domo impij, vbi Gloſ. ſic inquit ſicut Eccleſiæ, & omnis viri caput eſt Chriſtus, ita cunctorum Dæmonum, qui in hoc ſeculo dimicant, caput eſt Belzebub.

Secundo probatur ratione. Caput eſt primum, & ſupremum in corpore, vt dictum eſt, ſed Diabolus fuit initium malitiæ, cum primo peccauit per ſuperbiam, & ideo dicit Iſidorus, quod malum inuentum fuit a Diabolo, qui ante ſuperbiam Diaboli nullum fuit peccatũ, ergo Diabolus, quia primus ſupremuſque malorum fuit, iure caput eorum dicitur.

Secunda concluſio. Diabolus dicitur caput malorum Angelorum, & ipſi eius Filij, probatur auctoritate Gloſæ ſuper illud Pſal. 82. facti ſunt in adiutorium filijs Loth, vbi dicit filij Loth, ſunt Angeli Apoſtatæ, qui ſunt filij declinationis, qui a veritate declinando in ſatellitium Diabolo diſceſſerunt, & confirmatur ex illo Ioann. 8. vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.

Tertia concluſio. Lucifer eſt caput omnium malorum hominum, & ipſi eius membra: perſuadetur concluſio auctoritate Gloſæ ſuper illud Iob 18. memoria illius pereat de terra, vbi ſic ait de vnoquoq; iniquo dicitur vt ad Caput i. ad Diabolum reuertatur, præterea ex illo Iob 41, corpus eius quaſi ſcuta fuſilia, vbi Gloſa corpus Leuiathan, ideſt omnes iniqui, ergo Diabolus eſt caput omnium malorum. Item ex illo 1. Theſſalon. 2. oſtendens ſe tanquam ipſe ſit Deus, vbi Gloſa in ipſo erit caput omnium malorum, ſcilicet Diabolus, qui eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, ergo Diabolus eſt caput omniũ malorum, omnes enim mali dicuntur filij ſuperbiæ.

Sed dices Caput habet virtutem influendi in ſenſum, in membra, vel motum, ſed Diabolus nõ habet poteſtatem influẽdi aliquam malitiam, quæ dicitur ſenſus, vel motus aliquis ſpiritualis, ergo Diabolus non dicitur caput malorum.

Præterea caput habet conuenientiam in natura cum membris, ſed Diabolus non habet conuenientiam in natura cum alijs hominibus, quia in ipſo eſt natura angelica, in iſtis verò natura humana, ergo non dicitur caput malorum hominum.

Reſpondetur ad primum quod licet Diabolus nõ influat malitiam per immiſſionem, influit tamẽ per ſuggeſtionem, vnde Beda ſic ait, Diabolus non eſt immiſſor cogitationum, ſed incenſor.

Sed dices ſi Diabolus eſſet caput malorum hominum ratione ſuggeſtionis, ergo eſſet etiam caput bonorum hominum, quandoquidem tam bonis, quam malis ſuggerit malum.

Reſpondeo, quod ſola ſuggeſtio non ſufficit ad hoc, quod ſit caput, ſed conſenſus ſequens effectum ſuggeſtionis, qui conſenſus non eſt in bonis, ſed tantum in malis.

Inſtabis, quod paruuli, in quibus eſt peccatũ originale, dicuntur filij iræ, nec tamen ibi eſt ſuggeſtio ex parte Diaboli, vel conſenſus ex parte paruuli, ergo Diabolus non eſt caput omnium malorum hominum.

Reſpondetur, quod quãuis paruuli non recipiant ſuggeſtionem, vel conſentiant, ſuggeſtio tamen facta eſt in primis parentibus, & conſenſus ſecutus eſt in eis; vnde ratio capitis videtur eſſe ad membra per ſuggeſtionem propinquam, vel remotam, & conſenſum, qui eſt in ipſis, vel in parentibus.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod licèt Diabolus non habeat conuenientiam in natura cum membris, eo quia Diabolus eſt natura ſpiritalis, membra vero ſunt pertinentia ad naturam corporalem, in ipſis tamen membris eſt natura ſpiritalis, ratione cuius naturæ recipitur influentia ſuggeſtionis ab ipſo capite, & penès hoc dicitur conuenientia in natura capitis, & membrorum.

Quarta concluſio. Diabolus eſt caput omnium malorum ſecundum exteriorem gubernationem, patet ex illo Iob 41. ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, & probatur, ad gubernationem ſpectat, vt eos, quos gubernat, ad ſuum finem adducat. finis autẽ Diaboli eſt auerſio rationalis creaturæ a Deo, vnde, & a principio hominem ab obedientia diuini præcepti remouere tentauit; ipſa autem auerſio a Deo habet rationem finis, in quãtum appetitur ſub ſpecie libertatis, iuxta illud Hierem. 2. a ſeculo confregiſti iugum, rupiſti vincula, & dixiſti nõ ſeruiam, quatenus igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando ſub Diaboli regimine, & gubernatione cadunt, & ex hoc dicitur eorum caput, vt docet Sanctus Thom. 3. par. ſummæ quæſt. 8. art. 7.

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Num Lucifer, ſiue Diabolus ſit caput malorum hominum ſecundum omnia peccata.

PRò reſolutione aduertendum, quod Luciferum eſſe caput malorum poteſt duobus modis contingere, vnomodo ratione præeminentiæ in malo, Aliomodo ratione ſuggeſtionis mali, cui præbetur conſenſus. Qua diſtinctione præmiſſa ſit.

Prima concluſio. Lucifer ratione præeminentiæ in malo eſt caput malorum hominum ſecundũ omnia peccata; probatur, in omni peccato mortali peccator efficitur ſubditus Diabolo, & hac ratione poteſt dici caput.

Secunda concluſio. Ratione ſuggeſtionis mali nõ eſt caput omnium malorum; probatur, quia nõ omne peccatum in homine procedit per ſuggeſtionem eius, quod confirmatur per Caſſiodorum, qui ſupra illud Pſal. 18. ab occultis meis munda me Domine, ſic inquit occulta ſunt originalia, vel etiam quæ ſecreta voluntate oriuntur aliena ſunt, quæ ſuadentibus vel malis hominibus, vel Diabolo fiunt, ergo nõ omnia peccata fiunt ſuadente Diabolo, ergo ratione cuiuslibet peccati Lucifer nõ eſt caput malorum hominum.

Et ſi quæratur quid ſit vnitiuum membrorũ cum capite Diabolo.

Reſpondet Alex. quod peccatum mortale, ratione cuius eſt conuenientia in deformitate voluntatis.

Sed dices peccatum eſt cauſa diuiſionis ſicut habetur Iſa. 59. at quod eſt cauſa diuiſionis non eſt cauſa vnitatis, ergo peccatum non eſt vnitiuum capitis, & membrorum malorum.

Reſpondetur, quod quamuis peccatum mortale diuidat a Deo, tamen conformat Diabolo, & quo adhoc, quod conformat Diabolo dicitur eſſe vnitiuum.

Sed inſtabis, quod completio peccati eſt in auerſione, ergo ex parte auerſionis a Deo magis debet ſumi ratio vnitionis, quam ex parte conuerſionis ad inferius.

Reſpondetur, quod magis debet ſumi ratio vnitionis ex parte conuerſionis, quia cauſa euerſionis eſt conuerſio, vnde à conuerſione tanquam ab eo, quod eſt principium peccati, conuenienter ſumitur ratio vnitionis, illud autẽ eſt amor ſui inordinatus.

DISTINCTIO SEPTIMA.

Quod boni Angeli adeò ſunt confirmati per gratiam, vt peccare non poſſint, & mali ita obdurati in malo, vt bene viuere nequeant, ſupradictum eſt quod Angeli.

D. Bonauenturæ Summa Diſtinctionis.

VT nequeunt ruere, qui firmari meruerunt,
Surgere ſic nequeunt, qui de cęlo ceciderunt;
Arbitrio tamen hi proprio nunquam caruerunt
Antiqui, quia ſunt, & ſubtiles operantur
Magica peruerſi gentes, vt decipiantur,
Permittit Dominus, vt iuſti plus mereantur,
Iuſti, ſiue mali de ſemine materiali
Plura queunt facere, nequeunt tamen ipſa creare,
Magorum ſpecies poſſunt hæc ſignificare,
Multa maiora facerent, & deteriora
Praui, ſi ſineret Deus, aut hos cohiberet.

ARTICVLVS PRIMVS.

De obſtinationis malignitate quantum ad malos.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Dæmonum affectus rectificari poſſit.

PRo notitia terminorum aduertendũ, quod affectus capitur multipliciter, primo pro paſſione doloris, ſecundo pro qualitate informante, ſcilicet prò diſpoſitione, tertio pro delectatione amoris naturalis, quarto pro actu charitate infuſa elicito, quinto pro actu voluntatis a charitate non elicito, ſed imperato, ſexto pro potentia affectiua, ideſt pro voluntate; hinc ſecundum S. Bonau. in 3. diſt. 17. datur duplex affectus, ſcilicet naturalis, & deliberatiuus.

Secundo notandum pro dilucidatione illius vocis rectificari, quod triplex eſt rectitudo, vt in ſuperioribus relatum eſt, prima eſt ſecundum potentiam intellectiuam, & hæc eſt veritas, ſecunda eſt penes potentiam volitiuam, & hæc eſt iuſtitia, tertia eſt ſecundum potentiam motiuam, & hæc eſt virtus.

In corpore quæſt. Auctor tria principaliter agit, primo ſatisfacit quæſtioni, ſecundo mouet aliquas dubitationes, tertio adducit obiectionem quandam, & ſoluit.

Circa primum duas ponit concluſiones reſponſiuas.

Prima eſt voluntas Diaboli quantum eſt ex parte ſui, nullo modo poteſt rectificari, concluſio intelligitur de potentia habente ordinationem ad actum, ideſt de potentia proxima, quam ſic Theologi appellant; probatur concluſio auctoritatibus, & rationibus, quæ immediatè ponuntur poſt titulum quæſtionis; prima auctoritas eſt Damaſceni lib. 2. orthod. fid. cap. 18. qui ſic dicit, hoc eſt Angelis caſus, quod hominibus mors, ſed homo poſt mortem non poteſt recuperare bonam voluntatem, & rectam, quam amiſit in vita, ergo neque Angeli mali, ſecunda auctoritas D. Auguſt. lib. de fid. ad Petrum, ſic creauit Deus Angelos, vt qui vellent, perpetuo boni eſſent, & qui nollent nunquam eos diuina miſericordia repararet.

Secundo confirmatur rationibus. Prima. Similis eſt ratio confirmationis in bono, & obſtinationis in malo, ſed Angeli boni ſtatim, vt bene moti ſunt, confirmati ſunt in bono, ergo & mali, ſtatim vt peccauerunt, obſtinati ſunt in malo, igitur ſicut boni non poſſunt cadere, ita nec mali reſurgere.

Secunda, grauius debet puniri Angelus, quam homo, ſed homo punitus fuit aliqua pęna irremidiabili, nimirum pęna mortis, de qua nullus euadit, ergo & Angelus debet puniri pęna mortis, ſed non potuit puniri pęna mortis naturæ, ergo neceſ-

Digitized by Google

neceſſarium fuit ipſum puniri pœna damnationis æternæ, maior de ſe eſt manifeſta, quia grauius peccauit Angelus, quam homo, & præterea grauius debet puniri.

Secunda concluſio. De potentia Dei abſoluta voluntas Diaboli eſt rectificabilis, aſſertio patet, nam Deus poteſt reſtituere Diabolo bonam voluntatem, cum non implicet contradictionem.

Circa ſecundam partem principalem Auctor mouet quinque dubitationes, eaſque reſoluit.

Prima, quæ ſit cauſa impoſſibilitatis ad rectitudinẽ, vel ex parte Angeli, aut ex parte culpæ.

Reſpondet Sanctus Doctor, quod ad rectitudinem voluntatis lapſæ per peccatum actuale duo concurrunt, vnum eſt ex parte voluntatis, aliud eſt ex parte Dei. Primum eſt pœnitentia, ſecundum eſt gratia, & quoniam vtrumque deeſt Diabolo, ideo ei deficit via rectificationis.

Secunda dubitatio eſt vtrum horum ſit ratio defectus alterius.

Reſpondet Auctor, quod impœnitentia Diaboli eſt ratio, quod gratia gratum faciens deſit ei, quia ad illam pœnitentia informis diſponit; Pro quo nota, quod pœnitentia eſt duplex, quædam informis, & eſt diſplicentia de peccatis, antequam aliquis habeat gratiam gratum facientem, alia eſt formata, & eſt illa, quæ fit cum gratia, & charitate, priorem Theologi nominant attritionem, poſteriorem vero contritionem.

Tertia dubitatio, vnde proueniat defectus pœnitentiæ, hoc eſt quare non poſſit pœnitere.

Reſpondet Sanctus Doctor, quia Diabolo deficit gratia gratis data, quæ præuenit voluntatem, vt pœniteat, & ſine qua nemo vnquam ſe præparat ad gratiam.

Quarta dubitatio, quæ eſt cauſa defectus gratiæ gratis datæ?

Satisfacit ſubtiliter, & egregiè Sanctus Præceptor dicens, quod huiuſmodi defectus nullam habet cauſam efficientem, ſed ſolum deficientem; propterea neque Deus, neque natura Angeli eſt cauſa poſitiua defectus gratiæ gratis datæ, eo quia nulla priuatio habet cauſam poſitiuam, culpa autem, qua diabolus ita ægrotauit, & ægrotat, vt ſibi amplius non pateat aditus gratiæ, eſt cauſa defectiua, continuo enim manet in culpa.

Quinta dubitatio eſt quare culpa Diaboli ſit irremiſſibilis? pro reſolutione adducit Auctor varias congruentias iuxta diuerſas Doctorum ſententias.

Prima ſumitur ex comparatione culpæ ad ſeueritatem iudicantis, nam quia Diabolus, & Angeli eius grauiſſimè peccauerunt, Deus iudex iuſtus mox eos damnabit.

Secunda ratio ſumitur ex comparatione culpæ ad naturam peccantis, eo quia peccans fuit natura omnino ſpiritualis non habens pondus carnis, & quia ſubſtantia ſpiritualis eſt ſemper in actu ſuo, & continuo habet inordinatam voluntatem, gratiamque impugnat, idcirco ei gratia non offertur.

Tertia accipitur ex parte culpæ relatæ ad modum peccandi per oppoſitum ad hominis peccatum, vt quoniam homo alio ſuggerente peccauit, dignum fuit eum alio liberari. Rurſus, quia totum genus humanum ceciderat, ne totum periret, congruum fuit ad rectitudinem illum reduci, Angeli autem per tentationem, ſeu ſuggeſtionem non peccauerunt maximè Lucifer teſte D. Gregor. 4. Moral. ſimiliter, quia cecidit ſecundum partem, adeo quod peccatum ſuum fuit particulare, & partiale, ideo rectificari non debuit, vt teſtatur D. Auguſt. in Enchir.

Vltima ratio ſumitur per comparationem ad ſtatum peccantis, nam tempus meriti, & ſtatus merendi erat ipſis Angelis præfixus vſque ad primam operationem bonam, vel malam, ideo ſicut homo, poſtquam tempus merendi pertranſiit, vltra non poteſt bonam voluntatem recuperare, ita de Angelis eſt intelligendum, ita docet Damaſcen. vbi ſup. ſic tradit D. Aug. lib. de fid. ad Petrum, & ita Deus ſtatum, & tempus merendi præfixit Angelis vſque ad primum conflictum, reliquæ tres rationes adductæ ſunt rationes cõgruitatis, quæ patiuntur aliquam inſtantiam: hanc autem vltimam Auctor exiſtimat propriam, & neceſſariam; probat, quia quandocumque alia paſſio ineſt diuerſis ſubiectis, ineſt ei ſecundum aliquid commune ſecundum Ariſtot. 1. poſter. cap. 5.

Diabolus autem adeo eſt obſtinatus, quod bonam voluntatem recuperare minimè valet, ſimiliter Iudas, & quicumque damnatus: ſed hoc non ineſt ipſis ratione naturæ, nec ratione modi peccandi, cum nullum horum ſit illis commune, ergo non inuenitur communitas ex parte ſtatus, quoniam tam Diabolus, quam quicumque homo damnatus iam eſt extra meriti ſtatum, Deus enim decreuit dare gratiam, quamdiu eſt tempus merendi.

Circa tertium obijcit, quod cum Deus præuiderit Diabolum fore peccaturum, quare præfixit ei tam modicum tempus merendi, vt non haberet amplius ſpatium redeundi?

Reſpondet Doctor, quod in conditione rerum non attenditur principaliter ratio miſericordiæ, & iuſtitiæ, ſed ſapientiæ, nam adhoc quod vniuerſum eſſet perfectum, ſtatuit diuina ſapientia producere duplicem creaturam rationalem vnam corpore vnitam, ſcilicet hominem, aliam ſolutam a corpore, & ſpiritualem, ſcilicet Angelum, & quia ſubſtantia ſpiritualis eſt omnino incorruptibilis, & ingenerabilis non potuit vnus Angelus produci ex altero; ideo ſimul ſunt producti, & quemadmodum pariter ſunt creati, ſic ſimul erant ad glorificandum diſpoſiti, cumque ſpirituales, incorruptibileſque conſiſtant, nequaquam retardationem habentes in loco gloriæ, vtpotè in cælo empyreo ſunt creati, ſicque de proximo ad gloriã erant diſpoſiti, & ratione naturæ, & loci idcirco tẽpus meriti tã breue præfixum eſt eis vſque ad primam deliberatiuam conuerſionem, aut auerſionem, at quia homo conditus eſt in corpore animali ad procreandam prolem ad cultum Dei, & in remotiori loco a gloria, propterea illi præfixus eſt diuturnior propter officium procreandi prolem, ſimiliter datus eſt ei locus diſtans ad merendum a ſui conditione, ſcilicet paradiſus terreſtris.

Pro explicatione quæſt. ſeptem examinabuntur.

Primum, vtrum Dæmones per pœnitentiam conuerti poſſint in bonum.

Secundum num, quod Dæmones pœnitere non poſſint, proueniat ex parte Dei.

Tertium num, quod Dæmones pœnitere non poſſint, proueniat ex parte naturæ ipſorum.

Quartum num, quod Dæmones pœnitere nõ poſſint, ſit ex parte peccati.

Quintum, quæ ſit cauſa præciſa, ob quam Dæmones per pœnitentiam conuerti non poſſint.

Sextum num Diabolus poſſit ſperare ſalutem.

Septimum num Angeli beati poſſint per peccatũ beatitudinem amittere.

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum Dæmones per pœnitentiam conuerti poſſint in bonum.

NOtandum, quod fuit error Origenis, vt aſfirmat S.Thom.quæſt.64. art.2. & inſinuat Sanctus Doctor,& ante eos D.Hieronymus in epiſtola ad Auitum, & in Apologia contra Rufinum S.Auguſt.lib.de hæreſ.hære.43. Epiphanius in Epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum Epiſcopũ. Opinatus fuit Origenes voluntatem Dæmonum nõ ita obſtinatam eſſe in malo, quin conuerti, reſurgereque poſſint à peccatis, docuit namque tam Angelos, quam homines in quocumque ſtatu, ſiue damnationis, ſiue beatitudinis retinere libertatem arbitrij ad bonum, & ad malum, ac proinde damnatos poſſe reſurgere à peccatis,& beatitudinem obtinere ſimiliter & beatos poſſe decidere à beatitudine iam adepta,& damnari.

Non deſunt, qui defendunt Origenem, vt Iacobus Merlinus in Apolog. pro Origene, Ioannes Picus Mirandulanus in ſua Apolog.in diſputatione de ſalute Origenis. Sixtus etiam Senenſis lib.4.bibliothecæ, dum de Origene,& de illius operibus loquitur,excuſat eum, Dominicus à Soto in 4.diſt.45.q.2. arbitratur Origenem non perſeueraſſe in errore, de quo diſputatur, quidam etiam alij à crimine hæreſeos Origenem vindicare conati ſunt contendentes multa ab hæreticis operibus Origenis fuiſſe inſerta, vt gloriarentur ſe tantum Doctorem ſuorum errorũ habere patronum,oſtendentes ex alijs locis operum eiuſdem Origenis eum in multis contrarium docuiſſe, faxi ſunt Origenem in lib.1.periarchon, vbi cenſuit nullum ſtatum in alio ſæculo eſſe fixum, & permanentem, paulo ſuperius ſic dixiſſe, hæc quidem à nobis cum magno motu, & cautela dicuntur diſcutientibus magis, ac pertractantibus, quam pro certo,ac diffinito ſtatuentibus, & ideo dixerunt Origenem non prorſus hoc aſſeueraſſe, cum dixit Dæmones redire,ac reſtitui ad ſtatum beatitudinis poſſe.

Fuit etiam hæreſis Libertinorum, qui dixerunt, quod Diabolo poſt iudicium miſericordia Dei præſto erit, ſed certum eſt ex fide, & contra prædictos Dæmones non poſſe per pœnitentiam ſalutarem flecti,& conuerti in bonum.

Probatur primo ex locis ſacræ Scripturæ ex illo Pſal.6.conuertere Domine, & eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam,quoniã non eſt in morte, qui memor ſit tui, vt ſcilicet à te tunc petat veniam, quaſi dicat, difficile admodum tunc fit,in inferno autem quis cõfitebitur tibi?quaſi dicat nullus ſanè, nullaque ratione eſſe poteſt, vt qs tibi confiteatur, & ad te conuertatur, pœnaſque illius loci euadat, item Iſa.33. quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante, quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?Item Iſa.vltimo vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Eccleſiaſt.11.in quocumque loco ceciderit lignum,ibi erit.Matth.25.ite in ignem æternum,qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius, & infra,Ibunt hi in ſupplicium æternum,item Luc.16. vbi Abrahã epulonem damnatum ſic alloquitur inter nos, & vos magnum chaos firmatum eſt, vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque hinc huc tranſmeare; his verbis quid apertius ad inaniam borum conterendam,nam de Diabolo, & alijs damnatis eſt eadem ratio, quoad æternitatem ignis, item Apocal.20. Diabolus miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, vbi & beſtia, & pſeudoprophetæ cruciabuntur die,ac nocte in ſæcula ſæculorum.

Secundo confirmatur, quia ita diffinitum eſt in Concilio generali Lateranenſi a Papa Innocentio, & habetur extra de ſum. Trin. & fid.cathol.firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod &c. Dei filius Ieſus Chriſtus iudicaturus eſt viuos, & mortuos, redditurus ſingulis ſecundum opera ſua tam reprobis,quam electis,&c. illi cum Diabolo pœnam perpetuam,iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.

Præterea diffinitum eſt à 6.Synodo generali Conſtantinopolitana actione 11. in epiſtola Sophronij, quæ poſtea actione 13. à tota ipſa Synodo probata eſt; vbi ſic dicitur, nos verò rectè, immaculatæque, ac pudicæ fidei lacte potati vniuerſa eorum tenebroſa dogmata repellentes vitam illam,quæ poſt præſentem futura eſt credimus permanſuram,& immortale ſupplicium, illam quidem indefinenter exhilarantem laudabilium operum patratores, hoc vero inceſſanter affligens affectatores malorum.

Tertio probatur teſtimonio Patrum,qui hanc veritatem docuerunt D. Athanaſius in *Symb. ſic ait*, quam niſi quis integram,inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit, & infra, qui bona agerunt ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum,item Epiphan. in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum,S,Greg.lib.4.moral.cap.9. Caſſianus collat.4.c.14. Damaſcen.lib.2. de fid.c.3. S.Aug.lib.21.de Ciuit.Dei, c.17. D.Hierony.in caput 3.Ionæ.

Quarto comprobatur ex communi Theologorũ ſchola, qui id conſtanter, & firmiter aſſeuerant, vt videre eſt apud D.Thom.quæſt.& art.vbi ſup. apud D.Bonau.in præſenti quæſt.apud Scotum diſt.7. huius quæſt.1.apud Durandum quæſt.2. apud Richardum artic.2.quæſt.1.apud Alex. Alenſ.quæſtio.99. memb 7.

Sed obijcies, quod Sap.5. de damnatis dicitur, quod erunt pœnitentiam agentes,item Luc.16.rogabat diues damnatus Abraham, vt mitteret ad fratres ſuos aliquem ex mortuis ad hoc, vt pœnitẽtiam agerent,ergo videtur,quod habebat bonam voluntatem , ſed qui habet bonam voluntatem poteſt dignè pœnitere, ergo Dæmones, & Animæ damnatæ poſſunt per pœnitentiam conuerti in bonum.

Ad primum reſpondetur, quod ibi non eſt ſermo de fructuoſa, vera,aut bona pœnitentia, ſed de ſterili,& non bona, quia cum murmure contra Deum pœnitent non propter offenſam, ſed propter pœnam, quam propter culpam ſuſtinent, vnde iſta pœnitentia in eis eſt,non ad eorum perfectum,ſed ad ſuæ dãnationis cumulum.

Hæc reſponſio colligitur ex S. Doctore in ſolutione tertij, vbi inquit,quod dolor pœnitẽtiæ poteſt eſſe duobus modis, vno enim modo de culpa propter dãnum,quod incurrit, & læſionem; Alio modo poteſt

Digitized by Google

eſſe dolor pœnitentiæ, quia culpa eſt Dei offenſiua, primo modo poteſt eſſe dolor in Diabolo, ſecundo modo minimè.

Ad ſecundum dicendum, quod diues ille damnatus non habebat bonam voluntatem, neq; hoc petebat, quod deliberatiuè affectaret fratrum ſuorum ſalutem, ſed quia cupiebat ad eos mitti, & corpori ſuo reſtitui, vt ſic ab infernali pœna ſaltem liberaretur ad tempus.

Secundo poteſt reſponderi, quod ille diligebat fratres ſuos affectione naturali, & ideo nolebat eos damnari, ne videndo eorum damnationem amplius torqueretur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num quod Dæmones pœnitere non poſſint, proueniat ex parte Dei.

SEraphicus Doctor tres adducit rationes ad probandum, quod impoſſibilitas non proueniat ex parte Dei. Prima obſtinatio malæ voluntatis, vel impoſſibilitas ad rectitudinem voluntatis eſt defectus, & non poſitio, ergo non habet cauſam efficientem ſed deficientem, ſed Deus nullius eſt cauſa deficiens, ergo non eſt ratio huius impoſſibilitatis.

Secunda ratio eſt hæc. Deus antecedenter omnes homines, & Angelos vult ſaluos fieri, vt dicit Damaſcen. quia non creauit ad pęnam, ſed ad gloriam, ergo ſi non vult Angelos malos beatificari, hoc eſt ſolum voluntate conſequente, ſed conſequens voluntas eſt exceſſus ex cauſa noſtra, ergo voluntas Dei non eſt cauſa.

Tertia ratio eſt, quia ſi Diabolus peteret veniam à Deo, haberet, quia Deus nullum reſpuit confugiẽtem ad ſe ſecundum D. Ambr. ergo impoſſibilitas non eſt ex parte Dei.

Sed hic duo ſunt obſeruãda. Primum quod Deus de potentia abſoluta poſſet iuſtificare Dæmones, & hoc docet Auctor in textu, dum ait quod abſq; dubio potens eſt Deus reſtituere Diabolo bonam voluntatem, patet quia nullam implicat contradictionem, nam Angelus ſuæ naturæ, & poteſtati naturali relictus poteſt habere actum diſplicentiæ de offenſa diuina ſibi præſentata per intellectum, vt mala, & actum rectè circumſtantionatum, qui diſponeret ipſum de congruo ad iuſtificationem, ſicut & homines diſponit, ſi Deus talem actum acceptare vellet, ceſſando ab actu malo, quia vt docet D. Aug. cap. 22. nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quam ſuus actus obiecto præſentato.

Secundum quod aduertendum eſt, quod loquendo de ordine nunc inſtituto à Deo Dæmones non poſſunt pœnitere, nec iuſtificari, quia vel non poſſunt habere aliquem actu diſplicentiæ, propterea quod Deus non vult ipſis cooperari ad talem actum, nec multo fortius vult ipſos immediatè iuſtificare per ſe ipſum, cum ſint extra viam, & in termino, vel quia ſi poſſent habere talem actum Deus nõ vult ipſum acceptare, vt ſit meritum de congruo ad iuſtificationem conſequendam, nullus.n.actus creaturæ meritorius eſt etiam de congruo niſi ex diuina acceptione, Deus autem ordinauit, quod talem actũ accipiet in viatore, & non in aliquo extra viam de lege communi.

Si dicatur, quod Deus videtur acceptor perſonarum, quia non acceptat in damnato actum informẽ ſicut in viatore.

Reſpondeo, quod Deus in nullo eſt acceptor perſonarum, quia cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, & non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, inquit Apoſtolus, ideo nõ facit alicui iniuriã, quia nemini tenetur niſi ex mera libertate ſua.

PVNCTVM TERTIVM.

Num quod Dæmones pœnitere non poſſint, proueniat ex parte naturæ ipſorum.

SAnctus Doctor, & cum eo Scotus, Durandus, & Marſilius arbitrantur, quod non, tenent.n. volũtatem Angelicam natura ſua eſſe flexibilem, probat Auctor primo auctoritate D. Auguſtini de fide ad Petrum cap. 23. vbi dicitur, quod ſi humana natura poſtquam à Deo auerſa bonitatem perdidit volũtatis ex ſe ipſa rurſum habere potuiſſet, multo poſſibilius hoc natura Angelica haberet, quæ quanto minus grauatur terreni corporis pondere, hac eſſet prędita facultate, & in eodẽ libro dicitur Angelos bonos nõ habere natura ſua immutabilitatem ex bono in malum, ſed ſola gratia, qui tamen cum plena deliberatione bonum elegerunt, atq; ita, nec mali habent natura ſua immutabilitatem ex malo in bonũ, ſed ex ſola priuatione gratiæ: verba eius ſunt hæc, hoc ipſum quod Angeli ab illo ſtatu beatitudinis mutari in deterius nullatenus poſſunt, nõ eſt eis naturaliter inſitum, ſed, poſtquam creati ſunt, gratiæ diuinæ largitate collatum, ſi.n. Angeli naturaliter incommutabiles fierent, nunquam de eorum cõſortio Diabolus, & eius Angeli cecidiſſent.

Secundo probatur duabus rationibus à Sancto Doctore.

Prima Angelus peccando non amiſit arbitrij libertatem, quoniam libertas arbitrij eſt ei naturalis, ſed ratione liberi arbitrij erat ſuſceptibilis rectitudinis à ſua natura, ergo adhuc quantum eſt ex parte naturæ ſuæ eſt ſuſceptibilis.

Secunda ratio. Si natura eſt cauſa illius impoſſibilitatis, & cuiuſcumque rei per modum naturæ eſt cauſa Deus, ſimiliter Deus eſt cauſa, quia ſola voluntas aduerſatur Deo, & omnia obediũt Deo excepta volũtate creata, ergo eſſet cauſa, qui talem fecit naturam, ergo ſi Deus nullo modo eſt cauſa impoſſibilitatis ad bonum, ergo nec natura Dæmonum.

His duabus rationibus additur hæc voluntas Angeli, poſtquam aliquid liberè agit, æquè eſt erga id libera, ac antequam elegiſſet, cum non ſit poſt ſe immutabilis, vt voluntas diuina, quæ non poteſt velle, quod ante voluit, aut è contrario, ergo ſicut antequam aliquid eligat, poteſt voluntas Angelica illud eligere, & eius oppoſitum, ita etiam poſtquam elegit; Antecedens probatur, quia electio ſemel facta, neque naturam ipſam voluntatis Angelicę, neq; obiectum mutat, ergo voluntas Angeli æquè poſt electionem factam manet libera erga id, quod elegit, & eius oppoſitum, atque antea.

Digitized by Google

Sed dices, quod voluntas corrupta circa principium agibilium eſt inſanabilis, vt patet per exemplũ in naturalibus, quia ſanitate corrupta in corde, vbi eſt principium vitæ non eſt amplius poſſibilis ſanitas per naturam, ſed voluntas Dęmonis eſt corrupta circa principium agibilium, puta circa finem, ergo eſt inſanabilis ex natura ſua.

Reſpondetur, quod dato, quod illa corruptio peccati fuerit circa finem, tamen libera fuit, & quemadmodum ex libertate mouit ſe in illum finem, ita poſſet ſe amouere abſolutè loquendo a tali fine, quantum eſt ex natura potentiæ volitiuæ, niſi eſſet cauſa extrinſeca prohibens poſitiuè, vel negatiuè, nec valet exemplum de ſanitate, quæ corrumpitur in ſe, quia licèt iſta corruptio fuerit circa principium obiectum, non tamen circa ſubiectum, quod ſcilicet voluntas fuerit annihilata, vel corrupta, ſicut ibi cor corrumpitur ſubiectum ſanitatis.

Si obijcias, quod intellectus Angeli apprehendit immobiliter vnum oppoſitorum, ergo & voluntas Angelica adhæret vni oppoſitorum fixè, & immobiliter poſtquam illud elegerit: Antecedens probatur, quia Angelus apprehendit ſine diſcurſu, ſicut nos apprehendimus prima principia, quæ apprehendimus fixe, & immobiliter, conſequentia probatur, nam voluntas eſt proportionata intellectui, tanquam mobile ſuo motori.

Reſpondeo, quod intellectus Angeli apprehendit vtique immobiliter iudicio ſpeculatiuo vnum appoſitorum, nempè veritatem, ſed non dictamine practico, quo mouet voluntatem, quia poteſt practicè proponere voluntati quodlibet oppoſitorum ſub ratione aliqua boni, ſaltem delectabilis, atque adeò ſine vllo errore ſpeculatiuo.

Sed inſtabis, quod voluntas Dæmonum, & libertate magna, & virtute peccando impegit fortiter in ſynderesim per contemptum, quaſi equus ſine freno impingit, & poſtquam ſic impegit, non poteſt ſe retrahere, vel retrahi a tali actu.

Reſpondetur hoc non valere, quia agens, quod dominatur ſuo actui, dominatur etiam ſuo modo agendi, ſed voluntas Angeli quanto liberior, tanto magis dominatur ſuo actui, ergo ſuo modo agendi ex toto conatu, vel ex toto conatu; ideo tanto minus oportet, quod ex toto conatu feratur, vel impingat in ſynderesim, & confirmatur, quia eo principio, quo aliquid tendit, & mouetur ad terminum quieſcit in termino, ſed Angelus ſola voluntate libera contingenter mouet ſe in tale obiectum, igitur eodem modo quantum eſt ex ſe quieſcit in illo, & ſic poteſt recedere ab ipſo liberè.

Pro clariori notitia eorum, quæ dicta ſunt, duo ſunt obſeruanda.

Primum, quod iudicium Angeli biſariam mutari poteſt, vno modo mutatione facta in obiecto; ſiquidem res, quæ prius vtilis erat ad aliquem finem obtinendum, poſtea inutilis fieri poteſt, & ſic qui prius illam eſſe vtilem iudicauit, poſtea iudicabit eſſe inutilem, Alio modo propter nouam diſpoſitionem iudicantis, nam fieri poteſt, vt Angelus iudicet eſſe aliquid appetendum, quod tamen non eſſe appetendum iudicaret, ſi omnes circumſtãtias perpenderet.

Secundum, quod eſt aduertendum, eſt quod electio Angeli poteſt etiam duobus modis mutari, vno modo ex mera libertate voluntatis ſine mutatione iudicij, propterea quod voluntas, cum ſit potentia formaliter libera, poſitis omnibus ad agendum poteſt agere, & non agere, igitur poſito quocumque iudicio non neceſſitatur ad agendum, alio modo electio poteſt mutari facta mutatione iudicij, ſiquidem Diabolus aliquando appetijt mortem Chriſti, quam tamen poſtea voluit impedire re melius conſiderata.

PVNCTVM QVARTVM.

Num quod Dæmones pœnitere non poſſint, ſit ex parte peccati eorum.

PRo reſolutione huius dubitationis duæ ſunt ſtatuendæ concluſiones, prima peccatum Dæmonum eſt irremediabile, & irremiſſibile, & antequam probetur concluſio aduertendum eſt, ſecundum Alexan. irremiſſibile differre ab irremediabili; ſiquidem irremiſſibile ex parte ſui non habet cauſam motricẽ ad remiſſionem, irremediabile vero dicitur illud, quod neque per ſe, neque per alium poteſt remedium recipere, amplius irremiſſibile biſariam vſurpatur, primo, quod non remittetur, *ſecundo, quod* non poteſt remitti, & primo modo adhuc dupliciter, vel quia non eſt in ſtatu remiſſionis receptibili, vt eſt anima poſt mortem, quia tunc non eſt locus merendi, vel demerendi, vel ſecundo, *quia licet ſit in* ſtatu merendi, non tamen eſt in ſtatu, in quo poſſit veniam petere propter mentis indurationem, & deſperationem.

His prænotatis probatur nunc concluſio primo auctoritate D. Aug. lib. de mirabilibus Sacræ ſcripturæ, vbi ſic ait Angelus fuit in ſublimiſſimo ſtatu, & ideo reſurgere non potuit, quod non homo, & *iterum* reſurgere non potuit, quia per ſemetip*ſum man*dati tranſgreſſum reperit, item perſuadetur auctoritate D. Gregorij ſuper illud Iob 3. pereat dies, in qua natus ſum, vbi inquit homo redimitur, quia cum caro, & ſpiritus ſit, infirmum habuit aliquid, vt peccaret. Item ſuper illud Iob 10. memento quæſo, quod ſicut lutum feceris me, &c. dicit B. Gregor. venialis eſt in homine culpa, cum ſit irremediabilis in Angelo, qui robuſtus fuit, ex quibus teſtimonijs colligitur peccatum Dæmonum eſſe irremediabile, & irremiſſibile.

Confirmatur duabus rationibus, prima in Dæmonibus non eſt cauſa motrix ad remiſſionem, ergo peccatum eorum eſt irremediabile. Secunda, Dęmones non ſunt in ſtatu remiſſionis receptibili, ergo peccatum eorum eſt irremiſſibile.

Si obijciatur, quod miſericordia Dei infinita eſt reſpectu cuiuslibet mali irrationali creaturæ, magis enim bona eſt, quam quodlibet malum, vnde Bernardus exponens illud Geneſ. 4. maior eſt iniquitas mea, quam vt veniam merear, inquit, imo debuit dicere maior eſt miſericordia Dei, quã mea iniquitas, ſed maxima miſericordia manifeſtatur in delendo maximum malum, ergo cum maximum malum ſit

Digitized by Google

ſit peccatum Dæmonum, vel aliquando remittetur, vel non manifeſtabitur in ſummo miſericordia Dei.

Reſpondetur cum Sancto Doctore in textu, quòd ita debet manifeſtari miſericordia, vt manifeſtetur & iuſtitia, & hoc modo non ex miſericordia Dei dimittere peccata in his, qui finaliter peccant, cum itaque Dæmones in ſuo primo caſu finaliter peccauerint, non eſt miſericordiæ Dei in ſummo cum adiunctione iuſtitiæ dimittere peccatum, iuſtitiæ enim eſt, vt ſicut peccauerunt in ſuo æterno, ita puniantur in æterno Dei, & licet non oſtendatur ſummum miſericordiæ in hoc actu reſpectu talium perſonarum, nihilominus oſtenditur ſummum miſericordiæ in alijs actibus. Addo, quod Dæmones propter maximam prauitatem peccati, merentur annihilari, ſicut & alij damnati, & tamen, vt ait Sacra ſcriptura miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti.

Et ſi arguatur, quod Deus, aut potuit poſt peccatum dare eis gratiam, aut non, ſi non potuit, ergo non eſt omnipotens, ſi potuit, ergo potuerunt habere, & ſi potuerunt habere, potuit illis dimitti peccatum, ſi potuit dimitti peccatum, ergo non fuit irremediabile, ſiue irremiſſibile.

Reſpondetur Deum vtique poſſe de potentia abſoluta largiri gratiam Dæmonibus, ſed non de potentia ordinata, quæ operatur ſecundum ordinem Sapientiæ, quem ordinem Deus non corrumpit, imo inuiolabiliter ſeruat, & hæc eſt reſponſio Sancti Doctoris.

Secunda concluſio, quod Dæmones pęnitere non eſt ex parte peccati Dæmonum præcisè, probatur tribus rationibus ab Auctoribus.

Prima, Quia peccatum Dæmonum non excedit peccatum hominis in infinitum quantum ad aliquã conditionem, ſed peccatum hominis, & ſi auferat rectitudinem, non tamen abſtulit poſſibilitatem ad rectitudinem, ergo ratio, quare pœnitere nõ poſſint Dæmones, non eſt ex parte peccati.

Secunda, Quantulacumque gratia ſi adueniret voluntati Diaboli expelleret totam culpam loquendo de gratia gratumfaciente, ſed morbus, qui modico remedio adueniente poteſt curari, non dicitur de ſe incurabilis, ſed propter defectum remedij, ſi illud non adſit, ergo impoſſibilitas rectitudinis in voluntate Dæmonum non eſt ratione culpæ principalis.

Tertia ratio. Culpa non inducit neceſſitatem voluntati, quia eſt in voluntate, ſecundum quod voluntas eſt, & ita ſecundum quod libera, & vertibilis, ergo ſi non inducit neceſſitatem non aufert poſſibilitatem ad oppoſitum, ergo impoſſibilitas illa non prouenit ex parte peccati.

Hinc ſi inueſtiges an peccatum Dæmonum poſſit dici in Spiritum ſanctum, vel in Patrem, vel Filium.

Huic dubitationi doctiſſimè ſatisfacit Præceptor S. Bonauenturæ, quod non, cuius ratio eſt, quia infirmitas, ignorantia, & malitia præſupponunt culpam, ex qua velut ex propria cauſa emanant, & quia in Dæmonibus non præceſſit culpa aliqua primum peccatum, quia tunc non diceretur primum, nec præceſſerunt infirmitas, ignorantia, & malitia, quæ ſunt effectus culpæ, & pœnæ propter illam inflictæ, ratione quarum peccatum dicitur eſſe, vel in Patrem, vel in Filium, vel in Spiritum ſanctum; nam peccatum ex infirmitate dicitur in Patrem, quia Patri attribuitur potentia, peccatum ex ignorantia ex parte intellectus dicitur in Filium, quia Filio attribuitur ſapientia, & peccatum ex malitia ex parte affectus dicitur in Spiritum ſanctum, cui bonitas attribuitur.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

PVNCTVM QVINTVM.

Quæ ſit igitur cauſa, ſeu ratio præciſa, ob quam Dæmones per pœnitentiam conuerti non poſſint in bonum.

Reſoluitur hæc dubitatio per duas cõcluſiones; Prima, cauſa, & ratio præciſa obſtinationis Dęmonum eſt eorum ſtatus, nempè damnationis ſtatus, hæc concluſio eſt S. Doctoris in textu Scoti, & complurium aliorum Doctorum; probatur, quia ſtatus reproborum ſpirituum eſt, vt de lege, & de potẽtia ordinaria Dei pœnitere non poſſint, & confirmatur per differentiam inter obſtinatos in via, & in inferno, quia obſtinati in via de lege poſſunt pœnitere, at obſtinati in inferno de lege pœnitere non poſſunt.

Pro intelligentia huius concluſionis notandum triplicem eſſe ſtatum cuiuſcumque creaturæ, nimirum viatorum, beatorum, & damnatorum, ſtatus, in communi eſt lex diuina de concurrendo, vel de non concurrendo cum rationali creatura ad bonum, in particulari vero ſtatus viatorum eſt lex diuina de concurrendo cum viatore ad actũ pœnitentiæ, quotieſcumque viator pœnitere voluerit. Status beatorum nil aliud eſt, niſi lex diuina de nunquam deſerendo comprehenſorem, vt poſſit cadere, & de concurrendo cum illo ad omne opus bonum, ſtatus autem damnatorum eſt lex diuina de non concurrendo cũ damnatis ad pœnitentiam.

Secunda concluſio. Obſtinatio, & induratio Dæmonum duplicem habet cauſam, vnam negantem, & eſt Deus negans eis auxilium gratiæ ad conuerſionem, alteram demeritoriam, ſcilicet peccata, hæc concluſio quo ad vtranque partem colligitur ex verbis S. Doctoris in corpore quæſtionis, & confirmatur ex Sacra ſcriptura, primo ex illo Ioan. 12. ſine me nihil poteſtis facere, quocirca dum deſerit hominem in hac vita, mox ſequitur caſus in culpam ſecundum illud Pſalm. 80. dimiſi eos ſecundum deſideria cordis ipſorum, ibunt in adinuentionibus ſuis, item ex illo Iſa. 5. auferam ſępem eius, & erit in direptionem.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Diabolus poſſit ſperare ſalutem.

Doctores diuerſimodè ſenſerunt, quidam .n. dixerunt, quod quamuis Diabolus extimet vehementer ſe æternaliter puniendum, tamen ex præſumptione ſperat beatitudinem æternam, quidam arbitrati ſunt quantum ad hoc ſperare beatitudinem, & impunitatem, & quia ſperat maiorem

Digitized by Google

dilationem diei iudicij diutiuſq; regnare in impijs, quam obtinebit, alij denique opinati ſunt Diabolũ eſſe tantæ arrogantiæ, & obſtinationis, vt ſperet ſe habiturum a Deo multa bona, & tandem vitam æternam, quamuis Deum odio maximo proſequatur, ſicut quis confidit ſe conſecuturum multa bona ab homine aliquo, quem plurimum odit.

Sed relictis his omnibus ſtatuitur hæc aſſertio, Diabolus non poteſt ſperare ſalutem, hæc concluſio eſt S. Doctoris in textu, vbi ſic dicit, quod ſicut beati nõ poſſunt timere damnationem, ita Angelus malus propter certitudinem damnationis non poteſt ſperare ſalutem, & propter abſentiam gratiæ nõ poteſt pœnitere, & confirmatur concluſio.

Primo ex illo Euangelij Matthæi 7. & Marci 5. vt quid ante tempus veniſti torquere nos, ergo Diabolus non habet ſpem veniæ, nec ſpem vitæ æternæ.

Præterea Diabolus eſt certus de pœna æterna, ſicut dicitur in ſacramentalibus baptiſmi, non te latet Sathana imminere pœnas tormentorum.

Si obijciatur illud Iob 40. ſpeſq; eius fruſtrabitur, & loquitur de die iudicij, ergo ante diem iudicij Diabolus videtur, quod habeat ſpem.

Reſpondetur dictum intelligi de Diabolo ratione membrorum.

Et ſi inſtetur, quod Diabolus nouit, quod miſericordia Dei eſt in infinitum excedens culpam ſuam, ſed conſiderans in infinitum miſericordiam Dei excedentem reſpectu ſuæ culpæ ordinatum ad ſpem veniæ, ergo Diabolus poteſt ſperare ſalutem.

Reſpondetur, quòd quamuis conſideret diuinam miſericordiam in infinitum excedere ſuam culpam, tamen plus conuertitur conſideratio eius ad iuſtitiam, vt dicat apud ſe maiorem iniquitatem, vt veniam mereatur, vnde non habet ſpem veniæ.

Et ſi obijciatur, quod Diabolus maximè eſt præſumptuoſus, ſed nulla maior eſt præſumptio, quam cum ſint demerita, tamen ſperare vitam æternam.

Reſpondetur, quod maxima præſumptio, quam Diabolus habet, eſt ex eminentia ſuæ poteſtatis naturalis, vnde Iob 41. non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei comparetur, qui factus eſt, vt nullum timeret, & quia certus eſt de æternitate pœnæ, ideo non eſt ſpes in eo reſpectu beatitudinis, hinc D. Aug. ſic ait, quo ſe æterna tormenta euadere non poſſe conſpicit, eo in excedenda nequitia durior aſſurgit.

Et ſi inueniatur apud aliquem ex Sanctis Patribus Diabolum habere ſpem, ſiue confidentiam, intelligendum eſt reſpectu magnæ dilationis diei iudicij, & libertatis regnandi in peccatoribus, nam quamdiù differtur iudicium, confidentiam habet regnandi in peccatoribus, poſt iudicium autem auferetur ab eo prælatio.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num Angeli beati poſſint per peccatum beatitudinem, quam habent, amittere.

ORigenes lib. 1. periarchon cap. 6. fatetur, quod animæ beatæ aliquando beatitudinem ſint amiſſuræ, & in has noſtras miſerias reijciendæ, & homilia 20. ſuper numeros in illa verba Numerorum 25. tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, & homilia 13. ſuper Lucam docet Angelos bonos adducendos eſſe in iudicium, vt recipiant debitam mercedem, vel iudicium iuxta diligentiam, vel negligentiam ipſorum in Eccleſijs, & animabus cuſtodiendis.

Faber etiam Stapulenſis in libro iam prohibito de triplici Magdalena aſſerit Angelos beatos poſſe peccare, ſiue illo peccato beatitudinem amittant, ſiue non. contra quos ſtatuitur hæc aſſertio ſecundum legem ordinariam, & ſecundum fidẽ, Angeli beati non poſſunt per peccatum beatitudinem amittere; probatur primo ex Sacra ſcriptura, nam Iſa. 13. legitur erit opus iuſtitiæ pax, & ſecuritas, vſque in ſempiternum, & cap. 65. non erunt in memoria priora, ſed gaudebitis, & exultabitis vſque in ſempiternũ. Item Pſal. 111. in memoria æterna erit iuſtus, item Pſalm. 124. non commouebitur in æternum, qui habitat in Hieruſalem, item ca. 3. iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis, ſeu malitiæ, ergo multominus tanget eos ipſa mors principalis, quæ eſt peccatum, item Sap. 5. iuſti autem imperpetuum viuent, & quis plus iuſtus, quam beati, præterea Apocal. 21. abſterget Deus omnem lacrymam, & iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, ſed nec vllus dolor, ergo multo minus peccatum, item Apoſt. ad Epheſ. cap. 5. Eccleſia triumphans ſancta, & immaculata, & ſine ruga, *& non habens maculam nominatur*, & D. Petrus *1. c. 1.* appellat beatitudinem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, præterea Beatitudo dicitur vita æterna. Matth. 25. & Ioan. 17. æternitas hic importat æternibilitatem durationis, & continuationem diuinæ contemplationis, & impoſſibilitatem amiſſionis ſecundum omnes orthodoxos Patres.

Secundo comprobatur ex communi conſenſu Eccleſiæ catholicæ tenẽtis hanc doctrinam fidei, quod beati Angeli, & homines nunquam peccare poterunt, neque a beatitudine cadere, in cuius *Eccleſiæ* perſona loquens B. Aug. lib. de fid. ad Petrum ca. 25. ſic dicit firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, ideo Chriſtum Filium Dei ad iudicandum viuos, & mortuos venturum, vt homines, &c. ſecundum promiſſionem ſuam æquales Sanctis Angelis faciat, & ad eum ſtatum perducat, in quo perfectè quantum vnicuique Deus donat, boni ſint, & ab ipſa perfectione mutari deinceps non poſſint, idem Auguſt. c. 41. dicit omnem dicentem contrarium capitulorum libri huius eſſe hæreticum.

Tertio confirmatur ex vniuerſa Theologorum Schola hoc idem aſſeuerantium, in 1. diſt. 1. & in 4. diſtinct. 49.

Quarto comprobatur ratione. Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, ergo eſt ſtabilis, & ſecuriſſima, & inamiſſibilis poſſeſſio, alioquin ſi per peccatum illam amittere poſſent, non haberent omne bonum deſideratũ, cũ carerent perpetuitate beatitudinis, quæ eſt potiſſimum bonum.

Præterea Angelus, & quicumque beatus dilectione beatifica diligit Deum ſuper omnia, & ita non poteſt peccare, quoniam ſemper eſt in illo actu, qui enim actu diligit Deum, ſuper omnia ſimpliciter peccare nequit.

Sed

Sed obijcies illud Iob 4. ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatem.

Reſpondetur ſecundum D. Gregor. quod Angeli poſſunt conſiderari duobus modis, Vno modo ſecundum ſuam naturam, Alio modo ex parte diuinæ gratiæ, & ſtatus beatifici, primo modo Angeli peccare poſſunt,& propterea dicuntur non ſtabiles, ſecundo modo ſunt immobiles in bono.

Hinc ſi inquiratur, vnde habeant Angeli beati, vt non poſſint peccare Doctores diuerſimodè ſentiũt, quidam arbitrantur hoc præuenire ab intrinſeco, ſcilicet ab ipſa natura,& inclinatione voluntatis, vt ab actu dilectionis Dei ſuper omnia non ceſſet, quia nihil poteſt voluntas velle, niſi ſub ratione boni, & nulla ratio boni apparet, per quam voluntas beatorum Angelorum ab actu diligendi Deum ceſſet.

Nonnulli opinantur eos non poſſe peccare, quia cum videndo Deum, videant omnes rationes, & circumſtantias rerum, quas eligere debent, & ſint prudentiſſimi in rebus agendis, non poſſunt peccare, quoniam omne peccatum accidit ex imprudentia.

Alij tandem arbitrantur voluntatem beatorum Angelorum concurrere ad dilectionem, nihilominus tamen ab extrinſeco eſſe, quod neceſſario producant illum actum: vnde ſi a Deo voluntas relinqueretur, poſſet cum ſit libera ab illo actu ceſſare, tametſi intellectus Deum videat, atque ita aſſerunt ab extrinſeco euenire, vt peccare non poſſint, quia Deus dulciter, ac ſuauiter neceſſitat voluntatem eorum ad id, quod voluntas maximè appetit, & in quod præcipuè inclinatur, nempè ad Dei amorem.

Omnes prædictæ ſententiæ ſunt optimæ, ſed hæc tertia mihi magis placet, & ideo eam ſic probo. Ex eodem dependet confirmatio in beatitudine, & præſentatio obiecti beneficij ſub propria ratione, ſed hoc eſt a diuina voluntate libera, non ex natura rei, quia tunc Deus neceſſario ad extra aliquid ageret.

Præterea ab illo debet accipi impeccabilitas Angeli, vel firmitas in ſtatu beatitudinis, quo relinquente Angelum ſecundum influentiam generalem Angelus poſſet naturaliter, & immediatè peccare, vt patet, ſed hæc eſt voluntas diuina, quia ſolus Deus eſt naturaliter impeccabilis, ſic quod contradictionem includit ipſum peccare ſecundum D. Hieron. de filio prodigo.

Amplius idem eſt Angelum confirmare in gloria, & perpetuari gloriam ſuam, vel actum ſuum, ſed planum eſt, quod a cauſa extrinſeca perpetuatur gloria ſua, ſicut & conſeruatur, & eſt, ergo quod non poſſit peccare prouenit ab extrinſeco, nempè ex diuina voluntate.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum in Dæmonibus ſit continuatio malæ voluntatis.

PRo declaratione terminorum tituli notandum, quod continuatio, & continuitas idẽ ſunt ſecundum philoſophos, vnde continuitas eſt vnitas continui, & continuum eſt, cuius motus eſt vnus, vt docet Ariſt. 5. metaphyſ. in propoſito autem continuum dicitur, quod eſt perpetuum, perenne, & ſine interuallo, in quo ſenſu accipitur continuatio a Cicerone 2. Academ. cum inquit intra quaſi fatalem, & immutabilem continuationem ordinis ſempiterni, hinc aduerbium continuè ſumitur pro perſeueranter.

Secundo notandum, quod cum bonitas, & malitia opponantur, quot modis dicitur bonitas, tot modis accipitur malitia, bonitas autem eſt quadruplex.

Prima appellatur entitatiua, quæ conuenit omni enti, & eſt illa, quæ conuenit volitioni, vel actui volendi in quantum eſt ens poſitiuum, & a philoſophis nuncupatur propria paſſio entis, de hac bonitate intelligitur illud Geneſ. 1. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.

Secunda bonitas vocatur ex genere, & eſt, quæ competit volitioni ex hoc, quod tranſit ſuper obiectum ſibi conueniens ſecundum dictamen rectæ rationis, & appellatur bonitas ex genere, quia habet aliquid de genere moris, & eſt potentialis, & formabilis per circumſtantiam moralem, ſicut genus eſt contrahibile, & perfectibile per differentias, ut eſt dare eleemoſynam, vel nolle dare.

Tertia bonitas eſt ex circumſtantia, ſiue virtuoſa, quæ competit actui, vel volitioni, ſecundum quod elicitur cum omnibus circumſtantijs debitis ſecundum rectam rationem, vt dare eleemoſynam pauperi de proprio propter Deum.

Quarta dicitur bonitas meritoria, ſiue gratuita, & eſt, quæ conuenit actui ex hoc, quod præſuppoſitis prædictis bonitatibus elicitur ſecundum inclinationem charitatis, & gratiæ, vt dare eleemoſynam pauperi de proprio propter Deum, & ex charitate.

Tertio notandum, quod bonitati ex genere morali, & meritorio opponitur triplex malitia.

Prima malitia eſt ex genere, & eſt quando actus tranſit ſuper obiectum diſconueniens, ſiue quando actus eſt ex genere malus, nempè ex ſua quidditate, vt mentiri, furari, & odiſſe Deum.

Secunda malitia eſt ex aliqua circumſtantia de ordinante actum, licèt tranſeat ſuper obiectum conueniens, vt eſt actus ex genere bonus, effectus malus, quia deeſt illi circumſtantia aliqua debita in eſſe, vt ſi detur eleemoſyna prepter malum finem, ſcilicet inanem gloriam.

Tertia eſt malitia demeritoria, quæ eſt in quolibet peccato mortali, & ſic quælibet tranſgreſſio præcepti diuini facta deliberatione eſt mala malitia demeritoria.

His notatis partitur corpus quæſt. in duas partes, in prima Auctor diſtinguit, in ſecunda reſoluit.

Circa prima de mala voluntate Diaboli tripliciter loqui contingit, vno modo quo ad deformitatem, alio modo

Digitized by Google

quo ad pronitatem, & inclinationem, tertio modo quo ad actualitatem.

Circa ſecundam partem quatuor ponuntur concluſiones reſponſiuæ.

Prima, Voluntas Dæmonis quantum ad deformitatem continuè eſt mala; probatur ab Auctore, quia peccati macula Diaboli voluntati ita adhæſit, vt nullo modo ab ea ſeparari valeat.

Secunda concluſio. Voluntas Dæmonis quantum ad pronitatem continuè eſt mala, perſuadetur, eo quia Diabolus ad illud, quod iam appetijt, nunc pronitatem habet, quamuis differenter quàm prius, nam prius appetijt cum propoſito obtinendi, vnde dixit ponam ſedem meam ad Aquilonem, nunc appetit quantum in ſe eſt, quemadmodum ambitioſus, qui Epiſcopatum ſe obtinere ſperat, & ſi non obtineat, non recedit ambitio, ſed modus ambiendi.

Confirmatur auctoritate D. Hieronym. quam refert Auctor in ſecunda ratione pro parte affirmatiua, qui ait, quod Diabolus adhuc idem ſibi arrogat, quod prius præſumpſerat.

Tertia concluſio. Voluntas Dæmonis quantum ad actualitatem continuè eſt mala, hæc concluſio probatur auctoritatibus, & rationibus, quæ ponuntur immediatè poſt titulum quæſtionis.

Prima auctoritas eſt Gloſ. ſuper illud Apoſtoli 2. Corinth. 6. quæ conuentio Chriſti ad Belial? vbi ſic dicitur, ſicut Chriſtus omnia benefacit; ita Diabolus omnia malè facit, ſed Diabolus ſemper aliquid facit, cum ſit ſubſtantia ſpiritualis non defatigata in operando, ergo voluntas eius ſemper eſt mala quantum ad actualitatem.

Secunda auctoritas eſt etiam Gloſa ſuper illa verba 1. Ioan. 3. Diabolus ab initio peccat, vbi ita legitur ab initio rationis ſuæ incipiens peccat continuè vſque in præſens.

Tertia auctoritas eſt D. Aug. lib. de fide ad Petrum, qui loquens de Dæmonibus dicit, nec mala poſſunt voluntate carere, nec pœna.

Secundo comprobatur tribus rationibus. Prima, Obſtinatio eſt confirmatio in priori malo, ſed Diabolus eſt obſtinatus, ergo eius voluntas eſt confirmata in malo, quod commiſit, ergo ab illo non poteſt recedere.

Secunda ratio. Angeli confirmati in bono habent continuè bonam voluntatem habitu, & actu, & eadem, quam habuerunt in ſui glorificatione, ergo ab appoſito Dæmones, cum ſint obſtinati in malo, eandem voluntatem malam habent, quam habuerunt in auerſione, & poſt.

Tertia ratio. Si Dæmones poſſent ab actu malæ voluntatis deſiſtere, poſſent aliquo modo ſe ad gratiam præparare, ſed nullo modo poſſunt, vt in præcedenti quæſt. eſt oſtenſum, ergo in Dæmonibus eſt malæ voluntatis continuatio.

Quarta concluſio, quamuis Dæmones continuè peccent, tamen interuenit variatio quo ad genus, probat Auctor, quia non peccant continuè peccato vnius generis, ſed nunc peccant ſuperbia, modo inuidia.

Circa hanc quæſt. quinque occurrunt diſcutienda.

Primum num Dæmones poſſint meritoriè operari.

Secundum num Dæmones aliquod opus bonum, vel ex genere, vel morale exercere valeant.

Tertium num Dæmones in omni ſuo motu peccent.

Quartum num malitia Dæmonum aliquid ſecum compatiatur virtutis.

Quintum num Dæmones iugiter in ſuo peccato perſeuerent.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Dæmones poſſint meritoriè operari.

Antequam reſoluatur hæc dubitatio ſunt aliqua notanda, primum eſt, quod omnis bonitas meritoria præſupponit bonitatem ex genere, & virtuoſitatem: propterea quod nullus actus eſt meritorius, niſi virtuoſus, nec virtuoſus niſi bonus ex genere, & ideo bonum meritorium morale, & ex genere ſe habent, ſicut ſuperius, & inferius, ita quod inferius, ſiue minus vniuerſale bonum non poteſt eſſe aliquo modo ſine ſuperiori, benè tamen è contra, cuius ratio eſt, quia bonum morale non poteſt eſſe, quin ſit bonum ex genere, nec bonum meritorium eſſe poteſt, quin ſit morale bonum, perſuadetur, quia bonum morale, & meritorium præcipuã bonitatem a fine deſumunt, iuxta illud. Si oculus tuus nequam eſt, &c. nam ſi non fuerit actus bonus ex genere eſt peccatum, & ex conſequenti nō poteſt referri in bonum finem.

Secundo notandum, quod ad actum meritorium duo concurrunt, quorum alterum eſt voluntas, aliud verò eſt charitas, quæ ſunt tanquam duæ cauſæ particulares conſtituentes vnam cauſam actiuam totalem.

Tertio notandum, quod triplex eſt potentia, vna realis, altera Logica, & tertia, quæ differentia entis appellatur, prima eſt principium actiuum, vel paſſiuum reſpectu alicuius actus, & hæc aliquando dicit ordinem ſubiecti ad actum recipiendum, & iſte ordo eſt reſpectus ad actum, nec eſt principium eius actiuum, vel paſſiuum, & hic eſt duplex, quidam eſt propinquus, nempè quando ſubiectum eſt in tali diſpoſitione, vt ſtatim in actum exire valeat. Alius eſt remotus, & eſt quando ſubiectum indiget aliquo alio diſponente, vel præcedente in ipſo adhoc, vt ad iſtũ actum perueniat, ſecunda potentia, ſcilicet Logica dicitur ipſamet propoſitio poſſibilis, vt Antichriſtus poteſt eſſe, vnde huiuſmodi potentia dicit non repugnantiam terminorum aliquorum, tertia potentia, quæ differentia entis nuncupatur, eſt potentia propinqua, ſiue remota ſubiecti ad aliquam formam, & nominatur differentia entis, eo quia eſt altera differentia, in quam ens diuiditur, vt v. g. homo, vt eſt albus in actu, aut in potentia.

Quarto notandum, quod propoſitio Logica bifariam dicitur impoſſibilis, vno modo ab intrinſeco, vt iſta homo eſt irrationalis, quia termini ſunt incompoſſibiles, alio modo ab extrinſeco, vt hęc homo in tenebris poteſt videre.

Vltimo notãdum: hæc propoſitio, Dæmones poſſunt operari meritoriè, dupliciter pōt accipi, vno modo in ſēſu cōpoſitionis, alio modo in ſēſu diuiſionis.

His omnibus prænotatis ponuntur quinque concluſiones.

Prima

Digitized by Google

Prima concluſio. Dæmones habent potẽtiam realem paſſiuam ad merendum: probatur concluſio, Voluntas Dæmonum poſt peccatum eſt receptiua vniuſcuiuſque volitionis, ſicut & ante, ſed ante peccatum poterat recipere actum bonum meritorium, ſcilicet dilectionem Dei, ergo & modo.

Secunda concluſio. Dæmones non habent potentiam actiuam totalem, licet partialem actus meritorij; probatur vtraque pars concluſionis, prima ſic. Dæmones non habent voluntatem gratia, & charitate informatam, quæ eſt cauſa actiua totalis merendi, ergo Dæmones non habent potentiam actiuam totalem merendi, ſecunda pars concluſionis patet, quia Dæmones habent liberum arbitrium, quod eſt cauſa partialis meriti.

Tertia concluſio. Dæmones in ſenſu compoſitionis meritoriè operari non poſſunt, perſuadetur, quia extrema iſta malus poteſt mereri, ſimul de eodem verificari nequeunt, quemadmodum album manens album non poteſt eſſe nigrum, & hoc ex repugnantia terminorum.

Quarta Dæmones poſſunt meritoriè operari in ſenſu diuiſionis, patet, quia habent liberum arbitriũ, quod eſt cauſa partialis actus meritorij, vt ſupra dictum eſt.

Quinta concluſio. Hæc propoſitio, Dæmones poſſunt meritoriè operari, eſt impoſſibilis ab extrinſeco, & non ab intrinſeco; probatur concluſio, quo ad ambas partes, primo Deus inſtituit ſecundum potentiam ordinariam, ſiue ſecundum ordinem ſuæ voluntatis, & legis ſuæ conformis non concurrere cũ Dæmonibus ad actum meritorium, quo ad aliam partem, concluſio eſt manifeſta, nam Dæmones habent voluntatem, quæ eſt cauſa partialis actus meritorij; ſimiliter eorum voluntas eſt receptiua prædicti actus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmones ſic habeant obſtinatam in malo voluntatem, vt nullum opus bonum, vel ex genere, vel moraliter poſſint omnino exercere.

COntrouerſia eſt inter Doctores de hac re, nam aliqui negant Dæmones poſſe aliquem actum bonum exercere, & quia omnem volitionem ſuam deformant ex aliqua circumſtantia contraria mala referendo omne illud, quod volunt ad amorem ſui, vel ad ſe ipſos inordinatè, quod probant, quia habitus in eis eſt perfectè malus, & in termino, & ita inclinat vehementer in actum malum, & deformem, totumque ordinat in malum, vel in finem indebitũ quicquid volunt Angeli mali.

Sed hæc ſententia non placet Doctori Subtili, primo, quia nullus habitus neceſſario inclinat voluntatem, quæ eſt libera ad actum malum, vel ad circumſtantiam indebitam, voluntas autem in Dæmonibus libera eſt, quia in ipſis remanſerunt naturalia integra.

Secundo, quia in eis eſt ſynderesis ſuperior ſcintilla rationis, quæ naturaliter remurmurat contra malum, ſicque voluntas poteſt habere actum aliquem conformem ſynderesi, & vermi de offenſa diuina.

Tertio, quia voluntas quantum eſt ex ſe poteſt omnem actum ſuum ſuſpendere, propterea quod nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quam actus eius, nec etiam actus alicuius alterius potentiæ, quem tamen ſuſpendere valet, ſicque non neceſſario habet actum malum.

Quarto, quia ſi habitus malus in voluntate neceſſario inclinaret ipſam, tunc hoc magis videretur de actu primo malo, vel ſuo ſimili, per quem fuit generatus talis habitus, quod non eſt verum.

Quinto, quia cum Deo Auctore nullus ſit deterior, talis habitus non infunderetur a Deo, neque ab aliqua creatura: Quocirca pro reſolutione dubitationis pono tres concluſiones.

Prima ſi Dæmonum natura ſpectetur, poſſunt habere actum bonum ex genere: probatur, Dæmones poſſunt habere multas volitiones tranſeuntes ſuper obiectum conueniens, puta cum amant ſe, & odio habent pœnas.

Secunda concluſio. Dæmones poſſunt exercere aliquem actum bonum moraliter; probatur. In Dæmonibus remanſerunt naturalia integra, ideſt, liberum arbitrium, & concurſus generalis Dei, actus autem moraliter bonus poteſt elici ex ijs, ergo, prætereà ſi non poſſent exercere opus moraliter bonum maximè hoc eſſet, quia omnia referunt ad vltimum ſuum finem malum, ſed id non eſt neceſſe, ergo &c. minor probatur: nam non eſt neceſſe omnem actum viatoris exiſtentis in peccato mortali referri ab eo in vltimum ipſius finem malum, ergo neque omnem actum Dæmonum. Antecedens probatur, quia peccatores dum ſunt in via, poſſunt facere quędam opera moraliter bona, neque oportet, vt in omni opere peccent, quod ſine gratia faciant, ſicut Lutherus hæreticè ſenſit, conſequentia probatur, quoniam ratione ſtatus damnationis non competit Dæmonibus aliquid, quod non competit peccatori non damnato, niſi vel ex voluntate diuina, vel ex eo, quod Dæmones æternam pœnam patiuntur, & habent cogitationem defixam continenter in illa, ſed ex voluntate Dei non competit, vt omnes ſuos actus referant Dæmones in malum ſuum finem, quia Deus non vult peccatum, neque etiam id conuenit Dæmonibus ex eo, quod perpetuo cogitant ſuam pœnam, cum ea cogitatio potius mouere illos poſſit ad dolendum de cauſa illius pœnæ, qui dolor eſt actus per ſe bonus moraliter.

Præterea Dæmones poſſunt dolere de peccatis commiſſis, quatenus ſunt cauſa pœnæ illorum, idque nulla alia huic actui adiuncta mala circumſtantia, at huiuſmodi actus eſt bonus moraliter, ergo &c. Maior conſtat de teſtimonio ſacræ ſcripturæ Sap. 5. vbi damnati commemorantur pœnitentiam agentes, & præ anguſtia gementes, &c. quia ſcilicet errarunt, & ideo pœnas illas incurrerunt.

Tertia concluſio. De facto omnes actus Dæmonum ſunt mali, perſuadetur, quia probabile eſt propter obſtinatam, & vehementem eorum malitiam, quod ſuos actus deforment ex circumſtantia referendo inordinatè ad amorem ſui, ſecundo, quia cum Dæmones ſint in odio intentiſſimo, & perpetuo Dei, & proximi non habent aliquem actum bonum.

Digitized by Google

Confirmatur auctoritate D. Greg. 18. moral. c. 1. omnis voluntas damnati iniuſta eſt: item teſtimonio D. Dionyſ. 4. cap. de diu. nom. vbi ait, quod Dæmones non vident ſua naturalia dona claudentes ſuas virtutes boni inſpectiuas, ne ſcilicet videant ad bonum vſum, ſed malum, & patet, nam vel agunt ex neceſſitate naturæ, ſicut ſynderesis eorum remurmurat malo, quia in ipſa ſunt ſcripta naturalia iuris præcepta, quæ neceſſariò reniteuntur ſuo contrario, aut ex coactione diuinæ potentiæ, quemadmodum ex Chriſti imperio de obſeſſis corporibus exierunt, aut timore ſeruili ſecundum illud Iacobi 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt, aut intentione decipiendi, vt cum vera proferunt, quatenus falſa commiſceant, ideo Chriſtus obmuteſcere iuſſit etiam, quando vera pronunciauerunt de ſe. Paulus quoque ſpiritum pytonicum vera de ipſo dicentem eiecit, aut ſimili aliqua prauitate circumſtantiæ, aut fine peruerſo, & ſic patet, quod quamuis Dæmones poſſint natura ſua exercere aliquem actum bonum moraliter, tamen vt plurimum omnia agunt malè ex aliqua ſaltem praua circumſtantia, & hoc pacto intelligenda eſt Gloſa ſuper illud 2. Corinth. 6. quæ conuentio Chriſti ad Belial, ſicut Chriſtus benè omnia fecit, ſic Diabolus mala omnia facit, nam ferè omnia peruerſè agunt Dæmones, & damnati.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Dæmones in omni ſuo motu peccent.

PRo reſolutione obſeruandum, quod actus Dæmonis eſt duplex, vnus ex deliberata voluntate procedens, qui propriè nominatur Dæmonis actus, & hic ſemper eſt malus, quod ſi interdum aliquid boni, aut veri dicant, vel faciant, non tamen benè, alius eſt actus Dæmonum naturalis, qui poteſt eſſe bonus, & atteſtatur bonitati naturæ, nihilominus etiam tali actu bono abutuntur in malum, & ideo quamuis motus naturæ in Dæmonibus non ſit malus, quia natura bona eſt, veruntamen omnis motus voluntatis ipſorum eſt malus, & quia voluntas eorum ab aliquo actu non ceſſat, ideſt, ſemper alicui actui eſt intenta, idcirco a peccato non ceſſat, aut volendo, quod eſt malum ſecundum ſe, aut quod eſt malum ex circunſtantia.

Et ſi obijciatur, quod interdum implent præceptum Dei, aut Sanctorum Angelorum, vel hominũ, quod agendo non peccant, ſicut iuſto, ac pio Dei iudicio affligunt electos, ſeu quoſdam reos occidunt, ſicut Ananiam, & Sapphiram, vt legitur act. 5. & de quibus loquitur Paulus, quos tradidit Sathanæ, vt habetur 1. Cor. 5.

Reſpondetur ſecundum aliquos, quod quamuis non peccent implendo tale præceptum, quantum ad ſubſtantiam actus ſicut ad Chriſti præceptum de obſeſſis egrediendo, peccant tamen quantum ad modum agendi, quia cum murmure, & inuitè exequuntur.

Vel dicitur, quod in talibus peccare cenſentur, nõ quia obediunt, ſed quia peruerſa intentione, aut ex odio ſimili praua circumſtantia operantur.

Et ſi inſtetur, quod Diabolus ante peccatum naturaliter diligebat ſe, & adhuc habet eandem naturam, ergo ex ea adhuc ſe diligit, ſed diligere ſe eſt motus, qui non eſt peccatum, ergo non omnis eius motus eſt peccatum.

Præterea Dæmones naturaliter diligunt Deum, vt dicit Auguſtinus, quod nullius conſcientia poteſt Deum odiſſe, ergo ſi diligere Deum eſt naturale, ergo Dæmones adhuc ſunt habiles, & apti ad hunc actum.

Reſpondetur, quod diligere ſe eſt ex motu naturæ, poteſt tamen eſſe ex motu libidinis, & tunc eſt motus liberi arbitrij, & illo Dæmones demerentur.

Ad ſecundum reſpondetur ab Auctore in ſolutione quarti, quod Diabolus naturaliter *diligit Deum*, vt conſeruatorem; cæterum voluntas *Diaboli* dilectionem illam refert ad propriam voluntatem; propterea peccat, nam & ſi Deum diligat, tamẽ propter ſe diligit, Et dicas, quod exit in actum naturalem.

Reſpondetur concedendo, ſed nunquam exit in actum purè naturalem.

PVNCTVM QVARTVM.

Num malitia Dæmonum aliquid compatiatur virtutis.

MOuetur hæc dubitatio propter verba *D. Iacobi* 2. & citantur a Sancto Doctore *in primo* argumento, Dæmones credunt, & contremiſcunt, at credere eſt actus virtutis fidei, & contremiſcere eſt actus timoris, ergo videtur, quod *malitia* Dæmonũ compatiatur ſecum aliquid virtutis.

Pro reſolutione huius dubitationis quatuor ponuntur concluſiones, quarum eſt Prima. Malitia Dæmonum nihil virtutis ſecum compatitur, nec virtutis informis, neque formatæ, neque Theologicæ, neque politicæ: probatur, Dæmones corrupti ſunt ſecundum omnia, quibus debebant ordinari ad bonũ ſecundum rationem, & appetitum voluntatis, & ſecundum apparentiam boni malitia eorum nihil virtutis ſecum compatitur: Antecedens probatur, & primo, quod ſint corrupti ſecundum rationem, quia vt docet B. Dionyſ. 3. de diuin. nomin. malum Dæmonis eſt furor irrationalis, quo irrationabiliter agitatur, atque iraſcitur contra omne bonum, ſecundo, quod ſint corrupti ſecundum appetitum; probatur, quia malum eorum eſt amens concupiſcentia, propterea quod nulla mente frænati concupiſcunt malum, & non bonum, tertio, quod ſint corrupti quantum ad bonum apparens, patet, quia malum eorum eſt fantaſia proterua, nam contra omne, quod apparet in *ſpecie* boni, proteruiunt, & repugnant pro poſſe.

Secunda concluſio. Dæmones non habent, nec fidem formatam, nec fidem informẽ; probatur, quia vtraque fides eſt in voluntate electiua, teſte D. Aug. qui ſic ait, cætera poteſt homo nolens, credere autẽ non poteſt niſi volens; præterea vtraque fides, vt aſſerit B. Dionyſ. c. 7. de diuin. nomin. eſt lumen collocans credentes in prima veritate, & primam veritatem in eis, hoc autem de Dæmonibus non eſt aſſerendum.

Sed hic eſt aduertendum, vt docet Sanct. Bonau. in

Digitized by Google

in 3.diſt.23.artic.2.quæſt.3. quod fides informis eſt duplex. Quædam, quæ innititur primæ veritati propter ſe, quamuis in ipſam non tendat amãdo, & hæc appellatur fides informis, non quod careat forma fidei ſecundum, quod eſt virtus, ſed ſolum ſecundum, quod eſt virtus gratuita, Alia eſt fides informis, quæ innititur ipſi veritati articulorum, propter aliquam rationem creatam, & hæc nuncupatur informis, quia caret forma fidei, & ſecundum quod eſt virtus, & ſecundum quod gratuita eſt, & hæc poteſt concedi, quod reperiatur in Dæmonibus.

Sanctus Thomas 2.2.quæſt.5.art.2. inquit, quod quamuis in Dæmonibus non ſit fides, quæ ex imperio voluntatis a Deo mota eſt tendentis in bonum, eſt tamen fides aliqua in illis coacta, qua euidentia ſignorum coguntur diuina auctoritate inniti.

Alex. Alenſ. aſſerit in 2.par.quæſt.102.quod Dæmones non habuerũt ante peccatum fidem, nec poſt peccatum fidem propriè dictam, ſecundum quod fide fit viſio ſpeculans, ſed habuerunt fidem.i. quamdam credulitatem ſumptam ex operibus Chriſti, per quæ opera vehementer opinabantur ipſum eſſe Filium Dei, & hæc fides inquit ipſe, dicitur eſſe cognitio quædam acquiſita.

Tertia concluſio. Credere Dæmonum non eſt actus fidei propriè ſumptæ, ſed illius fidei, de qua tertio de anima fatetur philoſophus, quod opinio rationibus innata eſt fides, hæc concluſio eſt Alberti Magni, & probatur, Dæmones ratione, & experimẽto ſuæ pęnæ conuincti credunt, ergo credere illorum non eſt actus fidei propriè ſumptæ.

Notandum pro dilucidatione huius cõcluſionis, vt tradit Auctor in ſolutione primi, quod quemadmodum aliquis actus iudicatur bonus bifariam, vno modo ex ſe, Alio modo ex adiuncto, ſic actus malus dupliciter dicitur, vno modo, quia directè elicitur a vitio, ſecundo, quia concomitatur vitium deformans, vel cum murmure, & impatientia, & ſic Dæmones deformant actum credendi, quoniam cũ murmure, & impatientia, & diſplicentia illius, quod credunt mouentur in illum actum.

Quarta concluſio. Dæmones contremiſcunt non timore initiali, neque ſeruili probatur, nam timor ſeruilis retrahit a peccato formidine pœnæ, Dæmones autem non ceſſant a peccato propter pœnam, quod verò contremiſcant timentes pęnam, atque iudiciũ, eſt ex naturali timore; præterea timor ſeruilis eſt donum Spiritus Sancti ſicut elicitur ex eo, quod dicitur ad Rom.8. non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis in timore, ſed Dæmones ſunt indigni omni dono, ergo non habent timorem ſeruilem.

Sanctus Doctor in ſolutione ſecundi inquit, quod timor eorum eſt tam exilis, & voluntas tam improba, quod propter hoc non ceſſant a peccato, quemadmodum in latrone, qui timet furcam, tamen propter appetitum furandi non ceſſat a furto.

Alex. Alenſ. dicit, quod iſte timor non eſt niſi in augmentum pœnæ, & cognitio, ſiue credulitas præambula non eſt ad aliud, niſi vt ſit diſpoſitio ad illã pœnam, quinimo ipſa cognitio etiam pœnæ eſt quodammodo ei pœna.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Dæmones iugiter in ſuo peccato perſeuerent.

PRo reſolutione quæſiti quatuor ponuntur concluſiones.

Prima, Si appetitus Dęmonum comparetur ad voluntatis naturam, ſic aliquo modo deſiſtunt a voluntate iniqua, ſecundum quod ait Gloſa ſuper illud Petri 1.cap.2.ibi cruciabuntur iniqui, vbi Angeli mali, qui contra Deum ſuperbierant prius, iamque puniti ſunt, nunc non portant, ſed magis abijciunt iudicium ſuperbiendi contra Deum, quod execrabile eſt contra ipſos, eo quia pro illo grauiter puniuntur, & tormentorum magnitudine territi ab illo præſumptionis iudicio deſiſtunt, ſed iſtud eſt deſiſtere ſecundum quid.

Secunda propoſitio. Si appetitus Dæmonum comparetur ad iniquam voluntatem, quatenus talis eſt, quæ naturalem rationem vincit in eis, ad actumque prauum trahit, tunc adhuc vſurpant ſibi ipſis, quod prius, non tamen in eodem, ſed ſimile, vt ſcilicet in malis habeatur poteſtatem, ſicut & Deus in bonis.

Tertia propoſitio. Si appetitus voluntatis Dæmonum comparetur ad obiectum volitum, aut coniunctum culpæ tantum, ſic non deſiſtunt a voluntate iniqua, nam huiuſmodi obiectum eſt altitudo, ſiue celſitudo Dei, in quam procedit appetitus eorum.

Quarta propoſitio. Si appetitus Dæmonum referatur ad obiectum volitum, quatenus eſt coniũctum pœnæ per culpam, ſic ab iniqua voluntate deſiſtunt, nam hoc peccato iuſtitiæ decor in culpa punita reſultat, Dæmonibus autem diſplicet omnis iuſtitiæ decor.

Cæterum quamuis hæc omnia rectè, & ſubtiliter dicta ſint, Auctor tamen in textu docet voluntatem malam Dæmonum eſſe continuam iugiter perſeuerare in peccato, & quantum ad deformitatem, pronitatem, & actualitatem, & licet non audeant appetere, quod primo auſi ſunt, improba tamen voluntate appetere non deſiſtunt, inquit reſpondendo ad tertium.

Si dicatur, quod ceſſante cauſa ceſſat effectus, ſed ratio, quæ mouit Diabolum ad petendam diuinam celſitudinem fuit pulchritudo naturalium, & præexcellentia reſpectu omnium, ſed hanc celſitudinem modo non habet, ergo.

Reſpondet Sanctus Doctor duplicem eſſe cauſam vnam inducentem, ſed non efficientem, nec conſeruantem, & hac ceſſante non ceſſat effectus, talis fuit in Diabolo pulchritudo, aliam eſſe efficientem, & cõſeruantem, huiuſmodi fuit voluntas Diaboli obliqua, & aduerſa, & hæc ſemper eſt in Diabolo, & licet non exurgat ad illud obtinendum, tamen adhuc exurgit ad illud, quod poteſt, & amplius quam poteſt, quia ad dominium hominum, & maximè Sanctorum.

Si obijciatur, quod appetitus eſt boni, vt vnibilis, ſed Diabolus videt, quod ad Dei celſitudinem peruenire non valet, quia reuelata eſt ei ſua damnatio, vt tradit S. Aug. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ ad ſuum damnationis cumulum deſperauit.

Re-

Digitized by Google

Reſpondet ſapientiſſimè D.Bonau.duplicem eſſe appetitum, quidam appellatur abſolutus, & deliberatus, alius nuncupatur appetitus velleitatis, primus eſt poſſibilium, & per conſequens rei vnibilis, ſecundus impoſſibilium, & rei non vnibilis ſecundum veritatem, ſed rei, quæ deſideratur, Diabolus autem, quod prius appetijt eo modo, quo appetijt, voluntate eligentiæ non appetit, ſed ſolum quantum eſt de ſe.

Et ſi inſtetur, quod appetat ſoluit Auctor diſtinguendo, quod iudicium Diaboli eſt duplex vnum intellectus practici, quo iudicat ſe ad illud poſſe peruenire, & huiuſmodi iudicium eſt peruerſum, alterum eſt iudicium intellectus ſpeculationis, & hoc dictat contrarium.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum in Dæmonibus ſit malæ voluntatis intenſio, ideſt, an Dæmones ſint peiores nunc, quam prius, vel habeant plura priuata nunc, quam prius.

NOta, quod intenſio propriè ſpectat ad qualitates tum naturales, & corporeas, tum etiam ſpirituales, vnde a philoſophis, & Theologis vſurpatur pro augmentatione intenſiua alicuius formæ intenſionalis, ſicque virtus, vel malitia dicitur intenſa, & hoc modo intenſio opponitur remiſſioni, in propoſito ſumitur pro augmentatione malitiæ, an ſcilicet Dæmones ſint peiores nunc, quam quando ceciderunt. Poteſt etiam inueſtigari an Dæmones ſint peiores extenſiuè nunc, quam prius, ideſt, an habeant plura peccata, nunc, quam cum ab initio lapſi fuerunt.

Circa hanc quæſtionem tres Auctor refert fuiſſe ſententias, ex quibus tertiam ſequitur, & defendit; prima aſſeruit in prima auerſione Dæmonum voluntatem adeo deprauatam fuiſſe, quod non augeatur, nec amplius deprauetur, ſed ſolum in effectibus malis; propterea quod plura mala ex æquali voluntate ſemper faciunt, huius ſententiæ ratio eſt, ſimplicitas, & ſpiritualitas Angelica, quæ cum nullum habeat retardatiuum totaliter, & in termino in prima conuerſione ſe conuertit.

Secunda opinio affirmauit in Dæmonibus creſcere malitiam, & deordinationem malæ voluntatis non tamen ſic augeri, ſicut in puro viatore, cum iam ſit in ſtatu damnationis.

Tertia ſententia fuit, quod malitia Diaboli intenditur, & non intenditur, & hanc ſequitur Auctor, quæ in ea aperienda tria facit, primo diſtinguit, ſecundo reſoluit, tertio ſatisfacit tacitæ interrogationi.

Circa primum duplex uis in Angelo reperitur, altera contemplatiua, alia adminiſtratiua, prima eſt intellectus, & voluntas in quantum reſpiciunt Deum pro obiecto, ſecunda eſt ipſemet intellectus, & voluntas Angeli in quantum reſpiciunt hominem, primam dedit Deus Angelo, qua ad Deum conuerteretur, ſecundam, qua homines adiuuaret, ex qua gemina vi colligitur, quod duplex eſt finis Angeli, vnus principalis, & hic eſt Deus, alius minus principalis, & iſte eſt homo.

Circa ſecundum reſoluit quæſt. duabus concluſionibus.

Prima malitia Dæmonum intenditur, & augetur quantum ad vim adminiſtratiuam, probat Auctor ad incrementum voluntatis, ſiue demeriti non ſufficit inordinata affectio, ſed requiritur vltra ſtatus demerendi, Dæmones autem ſunt in ſtatu demerendi quantum ad vim adminiſtratiuam, ergo voluntas eorum mala, ſiue malitia intenditur, & augetur.

Secunda concluſio. Mala voluntas non intenditur in Dæmonibus quo ad vim contemplatiuam, probat, quia quantum ad huiuſmodi vim ſimpliciter, & neceſſario ſunt auerſi a Deo.

Quo ad tertium poſſet aliquis inquirere, quare Dæmones ſint in ſtatu demerendi, quantum ad vim adminiſtratiuam, & non quo ad contemplatiuam?

Satisfaciens Sanctus Doctor huic dubitationi ponit quatuor dicta.

Primum, quantum ad vim contemplatiuam præfixum eſt Angelis ſpatium merendi, & demerendi vſque ad primam conuerſionem, vel auerſionem; nam huiuſmodi vis erat ipſius Angeli in ſe.

Secundum, quantum ad vim adminiſtratiuam præfixum eſt Angelis ſpatium merendi, & demerendi, donec homines totaliter ad gloriam aſſumentur, & ideo manebit huiuſmodi ſtatus vſque ad diem iudicij.

Tertium in bonis Angelis adminiſtratiua non habet niſi locum merendi, ſiquidem contemplatiua adeo eſt conuerſa ad bonum, quod auerti nequeat.

Quartum, in malis Angelis adminiſtratiua non habet, niſi locum, & ſpatium demerendi, nam contemplatiua, ita eſt auerſa, vt conuerti minimè poſſit.

In gratiam huius quæſt. quatuor diſcutientur.

Primum, num Dæmones in ſtatu, in quo ſunt demereri poſſint.

Secundum, num mala voluntas in Dæmonibus creſcat in comparatione ad Deum.

Tertium, num Dæmones odio habeant Deum.

Quartum, num mala voluntas intendatur in Dæmonibus in comparatione ad hominem.

PVNCTVM PRIMVM.

An Dæmones in ſtatu, in quo ſunt, demereri poſſint.

COntrouerſia magna eſt inter Doctores, quomodo Angeli tranſierint a ſtatu viæ ad beatitudinis, vel damnationis ſtatũ, aliqui enim arbitrati ſunt poſt primum peccatum mutauiſſe ſtatum, ac proinde poſt illud non eſſe viatores, quidam vero putauerunt poſt primum peccatum adhuc fuiſſe viatores, & ideo dixerunt cauſam tranſitus Angelorum a ſtatu viæ ad ſtatum damnationis, non fuiſſe primum peccatum, ſed perſeuerantiam in illo, & in alijs peccatis vſque ad tempus præfixum eis ad pœnitentiam, hinc iuxta vtramque ſententiam Angeli boni non poſſunt nunc mereri, neque Angeli mali demereri oppoſitum, nihilominus ſuſtinet Seraphicus Doctor in textu dicens, quod ſtatus merendi, & demerendi manſit in Angelis, & manet quantum ad vim adminiſtratiuam vſque ad diem iudicij, quocirca pro reſolutione ponitur hæc concluſio. Dæmones in ſtatu, in quo ſunt, demereri poſſunt, ſuadetur concluſio primo auctoritatibus diuinarum literarum, nam

Digitized by Google

nam Apocal. 12. dicitur deſcendit diabolus ad nos habens iram magnam ſciens, quoniam modicum tempus habet, ergo aliquod tempus, & per conſequens tempus meriti habet, in quo pœnam, quam habebit, non patitur, ergo ſunt in ſtatu demerendi.

Item Matth. 8. vt quid veniſti ante tempus torquere nos, &c. ergo in futuro erit tantum tempus tormenti, quod non dum habentur, ergo nunc ſunt in ſtatu demerendi.

Secundo probatur concluſio rationibus. Prima dæmones ſemper ſunt in aliquo vſu liberi arbitrij, ergo ſemper adhærent deliberatiuè alicui malitię, ergo ſemper ſunt in aliquo actu culpæ, ergo demerentur, ſecunda malus actus liberi arbitrij vſq; ad diem iudicij eſt dæmonibus culpa, & demeritum, quoniam pro quolibet malo actu liberi arbitrij infligetur ſibi pœna à iudice, in quo recipient totius pęnæ ipſis infligendæ à iudice complementum, ergo nunc ſunt in ſtatu demerendi, tertia dæmonibus maior pœna nunc debetur, quam quando ceciderunt, ſed non augetur pęna niſi creſcat & culpa, ergo dæmones nunc ſunt in ſtatu demerendi.

Sed notandum, quod duplex eſt demeritum in dæmonibus, vnum, quo meruerunt carentiam viſionis Dei, aliud in ſuggeſtione facta hominibus, & ratione iſtius habebunt pœnam in iudicio determinatam, & ſicut creſcit hoc demeritum, ita maior erit pœna, & pro iſto dicitur in Euangelio, vt quid veniſti ante tempus torquere nos, propter quod Ægidius dicit, quod culpa eorum creſcit, quantum ad demeritum pœnæ accidentalis, quod non erit in infinitum, ſed vſq; ad diem iudicij, vſq; enim ad tempus illud amantes propriam excellentiam tentant, & vexant homines, in quo demerentur accidentaliter, & creſcit eorum pęna accidentalis, ſed poſt diem iudicij nullo modo erunt in ſtatu demerendi, nec eſſentialiter, nec accidentaliter.

Obijcies illud Damaſceni lib. 2. quod hominibus mors eſt, hoc eſt Angelis caſus, ſed poſt mortem non eſt meritum, vel demeritum in hominibus, ergo nec ſimiliter in Angelis poſt lapſum.

Reſpondeo dictum Damaſceni partim eſſe ſimile de Angelis lapſis, & hominibus, & partim non, ſimile enim eſt quantum ad hoc, quod ſicut non eſt homini poſt mortem regreſſus per ſe ad vitam naturæ, ita nec dæmonibus poſt lapſum ad vitam gratiæ, diſſimile vero eſt, quod homines poſt mortem non poſſunt demereri, at dæmones poſt lapſum habent tempus demerendi, quo ad vim adminiſtratiuam, qua conuertitur ad hominem.

Dices, quod Mat. 22. dicitur ligatis manibus, &c. ergo libertas arb. ligata eſt in dæmonibus, ergo non poſſunt demereri.

Reſpondeo auctoritatem propriè intelligendam eſſe de hominibus damnatis, qui modo ſunt in tenebris, ſi tamen prædicta auctoritas extendatur etiam ad dæmones, dico eam referendam ad ipſos poſt iudicium, quibus tunc omnino ligata erit libertas arbitrij ad dæmerendum, nunc vero ita ligata eſt, vt mereri nequeant.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num mala voluntas in dæmonibus creſcat in comparatione ad Deum.

PArtem affirmantem nonnulli ſuſtinuerunt propter illa verba Pſal. ſuperbia eorum, qui tè oderunt, aſcendit ſemper, pro quorum etiam ſententia ſunt duo argumenta ab Auctore adducta.

Primum dęmones inordinatè mouentur in Deum ſicut in hominem, ſed contra hominem nouas quotidie excogitant malitias, ac proinde creſcit in eis mala voluntas, ergo pari ratione cum blaſphemant, & odio habent Deum, augetur in ipſis mala voluntas in comparatione ad Deum.

Secundum in omni peccato contemnitur, & offenditur Deus, & peccans auertitur à Deo, ergo in omni peccato intenditur mala voluntas in comparatione ad Deum.

Oppoſitam tamen ſententiam defendit Sanctus Doctor in textu, ait enim malitiam voluntatis in dęmonibus nequaquam creſcere, quo ad vim contemplatiuam id eſt, in comparatione ad Deum, rationẽ aſſignat, quia quantum ad huiuſmodi vim præfixum fuit Angelis ſpatium merendi, & demerendi vſque ad primam conuerſionem, vel auerſionem, vnde ſicut in bonis Angelis creſcit bona voluntas in prima conuerſione vſque ad terminum, ſic in Angelis malis in prima auerſione auerſa eſt voluntas eorum in termino in comparatione ad Deum.

Notandum, quod quamuis non ſit aliquod poſitiuum ſummum malum, quod ſit eſſentialiter malũ, nec aliquod bonum creatũ ſimpliciter ſatians mentem creatam, eſt tamen priuatiuè aliquod ſummum malum, videlicet carentia viſionis diuinæ, ſimiliter eſt aliquod ſummum malum culpæ, vt odium Dei, eſt item ſummum malum pœnale.

Amplius ſicut honor, & gloria Dei eſt generalis, quidem finis omnium bonorum electorum, ac beatorum, ita eſt aliquis finis communis omnium prauorum reproborum, & damnatorum, vt bono commutabili vltimatè inhærere, nam & Lucifer, & Angeli eius perpetuo, & inauerſibiliter manent in ea affectione, in qua de cęlo eiecti ſunt, atq; vt Salomon Eccleſ. 11. faſſus eſt, vbicumque ceciderit lignum, ibi erit ſiue ad auſtrum ſiue ad Aquilonem, hoc tamen ſanè eſt intelligendum, & de huiuſmodi fine vltimato Doctores loquuntur, & non de quocumque fine ſubalternato, & de adhæſione inuariabili ad huiuſmodi finem, adhæſio autem inuariabilis interruptionem non ſuſcipit, ſicque patet malam voluntatem in dæmonibus non creſcere, neque intendi in comparatione ad Deum.

Ad auctoritatem adductam pro priori ſententia reſpondetur ſuperbiam Dæmonum ſemper aſcẽdere, ſeu creſcere non quantum ad intenſionem malitiæ, ſed quantum ad actuum extenſionem, ſeu multiplicationem.

Ad primum argumentum reſpondet Auctor inordinatum motum voluntatis in Dæmonibus in Deum conuerſum eſſe illis in pęnam, & ſupplicium, non autem in demeritum.

Ad

Digitized by Google

Ad ſecundum reſpondet Sanctus Doctor, quod quamuis non ſit peccatum in quo non contemnatur, & offendatur Deus, veruntamen peccata hic diſtinguuntur quantum ad principalitatem actuum, & penes obiecta, aliquod enim peccatum dicitur eſſe in Deum, aliquod in proximum, quoddam quantum ad vim adminiſtratiuam, & aliquod quantum ad vim contemplatiuam.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Dæmones odio habeant Deum.

SVnt auctoritates, & rationes pro vtraque parte in primis, quod odio habeant Deum inſinuat illud Ioan. 15. qui me odit, & patrem meum odit, itē illud Pſal. 23. ſuperbia illorum, qui te oderunt, prætetea illud Apocal. 16. blaſphemauerunt nomē Dei.

Secundo indicat Innocentius in lib. de miſeria cōditionis humanæ, vbi loquens de Dæmonibus ſic inquit, ita deſperati ſunt a venia, vt in tantum odium eorum creſcat, vt vellent Deum omnino non eſſe. Rurſus inſinuat Alchuinus ſuper Geneſ. cur Diabolus tam infeſtus eſt hominum ſaluti, reſpondet propter odium in creatorem, & inuidiam in hominem.

Tertio ratio ad ipſum oſtendere videtur Dæmones enim odio habent pœnas quas ſuſtinent, ergo & Deum percipientes in effectu iuſtitiæ, qui eſt pœna odio habent.

Ex altera parte Sanctus Auguſtinus in lib. 1. Retract. cap. 19. oppoſitum ſentire videtur, inquit enim nullius ferè conſcientia poteſt Deum odiſſe.

Præterea ratio id ſuadetur quandoquidem nullus poteſt ipſam bonitatem odio habere, ſicut nec ipſam malitiam velle malum, namque eſt omnino inuoluntarium, vt Dionyſ. 4. de diuin. nomin. teſtatur Deus autem eſt bonitas ipſa, ergo nullus poteſt ipſum odio habere.

Amplius omnibus diligibile eſt pulchrum, & bonum, quod eſt omnis boni, & pulchritudinis cauſa, hoc autem eſt Deus, ergo a nullo odio haberi poteſt, item Deus eſt principium omnis eſſe, & Dæmones non habent odio ſuum eſſe, ergo nec habent odio illum, per quem ſunt, & in eſſe conſeruantur.

Sed ambæ partes facillimè concordari poſſunt diſtinctione allata, ſi quidem Deus bifariam poteſt apprehendi, vno modo in ſe, ſicut a beatis, qui eum per eſſentiam vident, Alio modo, vt actor aliquorum effectuum, qui voluntati repugnant, hac diſtinctione præmiſſa quatuor ponuntur concluſiones.

Prima Deus in ſe ipſo conſideratus a nullo poteſt odio haberi, probatur Deus ſic apprehenſus eſt ipſa eſſentia bonitatis, & ipſa bonitas per eſſentiam non poteſt alicui voluntati diſplicere cum de ratione bonitatis ſit, vt ametur.

Secunda concluſio. Deus apprehenſus, vt actor aliquorum effectuum, qui voluntati repugnant poteſt odio haberi; probatur, quia Deus tribus modis ſpecialiter, apprehendi valet, primo tanquam peccatorum prohibitor, ſecundo, tanquam ſuppliciorū inflictor, tertio tanquam temporalium bonorum ſubtractor, & his modis Deus poteſt odio haberi.

Tertia Dæmones, & damnati percipientes Deum in effectu iuſtitiæ, qui eſt pœna eum odio habent, patet, quia ſi pœnas quas iuſti ſuſtinent odio habent manifeſtum eſt, quod & Deum, qui eſt cauſa penès ſecundum, quod illius eſt cauſa, odio habent, & ſic intelligendæ ſunt auctoritates pro priori parte adductæ.

Quarta Dæmones, & damnati percipientes Deū in ſe ipſo, & in quantum eſt principium eſſe, & conſeruat res in eſſe, eum nequaquam odio habent, hæc concluſio conſtat ex dictis, ſicque exponendæ ſunt auctoritates pro poſteriori parte allatæ.

Quod ſi breuius vtramque partem ſuſtinere cupias dic Dæmones odio habere Deum in ratione iuſti iudicis, non in ratione creatoris.

PVNCTVM QVARTVM.

Num mala voluntas intendatur in Dæmonibus in comparatione ad hominem.

SAnctiſſimus præceptor, vt patet in textu affirmat malitiam in Dæmonibus creſcere, ac etiam appetitum nocendi, & dominandi hominibus, ac proinde malam voluntatem intendi in comparatione ad hominem, id inſinuatur a Sacra ſcriptura Geneſ. 3. ſerpens decepit me, & comedi, & ait Dominus ad ſerpentem, quia feciſti hoc maledictus eris, &c. ſuper pectus ſuum gradieris, & terram comedes, *ex quo lo*co colligitur, quod ſerpenti, qui hominem ad peccādum inducit eſt a Deo pœna inflicta.

Aduerte hic, quod licet pœna infligatur Dæmoni pertrahenti de facto ad malum, veruntamen non eſt inferendum ex hoc, quod tunc ſolummodo ei pœna infligatur, ſufficit enim, quod Diabolus quātum eſt ex parte propria inducat hominem ad malum, quod eſt tentare ipſum ad hoc quamuis homo tentatus de facto non inducatur, imo potius, quandoque reſiſtendo vitam æternam mereatur, nam demeritum principaliter conſideratur ex parte voluntatis *Dia*boli qua tentauit, & de facto ad malum inducere voluit, vnde ſiue inducat, ſiue non, demeretur ſemper pœnam accidentalem, & ſic in eo creſcit mala voluntas.

Obſeruat Auctor in ſolutione vltimi malam voluntatem non intendi, neque creſcere in Dæmonibus, quantum ad impoſſibilitatem ſuſcipiendi gratiam, nam id æqualiter eſt in omnibus damnatis, ſed quantum ad indignitatem, Dæmones enim ſunt indigni, & ſecundum quod magis offendunt boniſque naturalibus ipſis collatis abutuntur magis indigni efficiuntur.

Præterea in Dæmonibus ſemper creſcit pronitas, & inclinatio ad malum, ergo & mala voluntas.

Cōfirmatur, quia Dæmonibus placet ſemper peccare, vel eſſe in peccato, patet per Gloſam ſuper illud Abacuch 1. ſemper interficere gentes, totum ſtudium Diaboli eſt, vt ſemper interficiat.

Sed notandum, quod duplex eſt voluntas, vt docet Damaſcenus, vna dicitur naturalis, alia deliberatiua, voluntate naturali non placet ipſis peccare, voluntate autem deliberatiua ratione delectationis placet, tametſi ratione priuationis boni maximè placent.

Obij-

Digitized by Google

Obijcies, quod demeritum non creſcit in Dæmonibus, cum non poſſint euitare peccatum, ergo neque mala voluntas creſcit.

Soluit Auctor hanc obiectionem dicens, quod licet Dęmones malitiam voluntatis immutari nequeant, veruntamen a nocumento, & damno, quod homini faciunt ceſſare valent, & propterea non excuſantur, ſi quidem nullus per neceſſitatem inductam excuſatur, niſi de inductione pœniteat.

Nota, quod Dæmones non poſſunt reſilire a culpa, quia nolunt, & ideo volunt, quia voluntariè perduxerunt ſe ad iſtam impotentiam volendi, adeo qđ impotentia hæc volendi eſt eis peccatum, non quia impotentia præcisè, ſed quia impotentia voluntaria eſt cauſata a voluntate libera præcedente Dæmonũ exemplum proportionaliter poteſt adduci de ebrio, qui ſi occidat hominem, vel aliquod aliud peccatum committat, non meretur veniam ſecundum Philoſophum 3. Ethic. ſed meretur duplicem mulctã, vnam quia homicidium committit, aliam quia voluntariè neceſſitatem faciendi homicidium ſibi indixit, quando voluntariè inebriatus fuit, ſicut itaque iſte ebrius duplicem mulctam meretur, ita Dæmones nũquam merentur iuuari, ſed dupliciter puniri, & quia, ſcilicet, peccauerunt, & quoniam in tali neceſſitate ſe voluntariè poſuerunt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur in hoc articulo de immutabilitate liberi arbitrij, tam in confirmatis, quam in obſtinatis.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum confirmatio mutet liberum arbitrium, ita quod ſit aliud ante confirmationem, aliud poſt.

Nota, quod confirmatio poteſt ſic deſcribi, vt ad rem attinet eſt perſeuerantia continua firma, & perfecta volũtatis in bono. Vel eſt impoſſibilitas peccandi per gratiam proueniens ſolum ex manutenentia Dei omnipotentis, qui tenet ſemper iuſtos in recta, & bona voluntate.

Sed aduertendum, quod impoſſibilitas peccandi eſt duplex, ſcilicet per naturam, & per gratiam, prima conuenit ſoli Deo, ſecunda creaturæ intellectuali, & rationali.

Hinc confirmatus tribus modis dici poteſt, primo, qui in nullo deficere valet ex ſe ipſo per eſſentiam, & ſic ſolus Deus, qui vllo modo peccare nequit, confirmatus appellari poteſt: ſecundo, qui nec mortaliter, neque venialiter peccare, aut delinquere poteſt, id tamen ſuperiori munere habens, ſicque beati confirmati in gloria dicuntur, tertio confirmatus nuncupatur, qui dono Dei mortaliter peccare nequit, licet venialiter poſſit, hoc modo Apoſtoli in die Penthecoſtes, & aliqui in vtero ſanctificati, vt Ioãnes Baptiſta, & Hieremias confirmati fuerunt.

Secundo nota, quod hæc quæſtio ſupponit liberum arbitrium Angeli poſſe confirmari, imo de facto confirmatum fuit, ſed hoc infra explicabitur.

In corpore quæſt. Doctor duo facit, primo diſtinguit, ſecundo reſoluit.

Quo ad primum duplex eſt mutatio alicuius rei, quædam ſecundum ſubſtantiam, alia ſecundum ſtatum, vel ſub alijs verbis, vna quantum ad eſſe, altera ſecundum benè eſſe, exẽplum prioris mutationis, vt quando homo ſubit mortem mutatur ſecundum naturam, & ſubſtantiam, exemplum poſterioris quando infirmatur, mutatur ſecundum ſtatum.

Circa ſecundũ reſoluit Auctor quæſt. duab. concluſionib.

Prima confirmatio beatorum Angelorum non mutauit liberum arbitrium ipſorum quo ad ſubſtantiam, vel quantum ad primum eſſe.

Hæc concluſio probatur, primo auctoritate Anſelmi de lib. arb. quæ adducitur ab Auctore in argumento contra liberum arbitrium eſt poteſtas ſeruandi rectitudinem propter ſe, ſed hæc poteſtas in confirmatione non tollitur, ſed fortificatur, ergo confirmatio non mutauit liberum arbitrium bonorum Angelorum quo ad ſubſtantiam.

Secundo comprobatur rationibus poſt prædictam auctoritatem aſſignatis.

Prima nihil, quod alterum ſecundum naturã perficit, & complet, mutat eius naturam, ſed gratia adueniens liber. arbit. perficit, & complet ipſum, ergo nõ mutat eius naturam.

Secunda nihil confirmans mutat, ſed confirmatio per gratiam liberum arbitrium confirmat, ergo ipſum non mutat. Maior patet, quia omne confirmans alterum eſt conſeruans, & nihil conſeruans, & corrumpens.

Tertia libertas a culpa non mutat liber. arbit. nec eius libertatem, ergo nec libertas a miſeria, ſed gratia confirmationis facit eſſe liberum a miſeria in Angelis, ergo.

Secunda concluſio confirmatio bonorum Angelorum mutauit liber. arbitrium ipſorum quantum ad benè eſſe, & complementum, ſiue quantum ad ſtatum concluſio eſt manifeſta, nam liberum arbitrium in bonis Angelis habet aliũ ſtatum, nunc, & aliud complementum, quam haberet prius, eſt enim liberius nunc quam tunc fuit, cum ſit liberum a ſeruitute culpæ, & pœnæ, vel miſeriæ, & propterea eſt alterũ, & non aliud factum.

Pro expoſitione quęſt. quatuor ſunt ponderanda.

Primum, num in Angelis ſit liberum arbitrium.

Secundum, num liberum arbitrium Angeli, & hominis confirmari valeat in bono.

Tertium, ex quibus oritur, & ad quid ſit Angelorum confirmatio.

Quartum, quomodo ſaluetur proprietas rationalis poteſtatis, ac libertatis in Angelis, cum non poſſint in iſta oppoſita bonum, & malum.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in Angelis ſit liberum arbitrium.

PRoculdubio aſſerendum eſt in Angelis eſſe liberum arbitrium, id enim clariſſimè patet ex textu Auctoris, & perſuadetur, primo ex definitione Angeli tradita a Damaſceno lib. 2. cap. 3. vbi ſic ait Angelus eſt ſubſtantia intellectualis ſemper mobilis arbitrio libera incorporea gratia, non natura immortalitatem ſuſcipiens, cuius ſubſtantiæ ſpeciem, & terminum ſolus, qui creator eſt, nouit.

Secundo probatur auctoritate D. Aug. de fid. ad Petrum, vt dilectio haberet iuſtam, & congruã laudem

Digitized by Google

dem voluntatis tribuit Angelis libertatem, vt eſſet poſſibile ſiue ad Deum, qui ſupra eos eſt intentionẽ ſanctę dilectionis erigere ſiue ad ſe declinare, ex quo teſtimonio colligitur lib. arbitrium eſſe in Angelis. item de correctione, & gratia ſciuit Deus magis ad ſuam omnipotentiſſimam bonitatem pertinere, & de malis benefacere, quam mala eſſe non ſinere, & ſic ordinauit Angelorum, & hominum vitam, vt in ea prius oſtenderet, quid poſſit liberum arbitrium, & deinde quid poſſet gratiæ beneficium.

Tertio cõprobatur rationibus, prima omne creatum eſt vertibile, vel ſecundum eſſe, vel ſecundum electionem. ſed Angelus eſt creatus, ergo vertibilis non ſecundum eſſe, cum ſit immortalis, ergo ſecundum electionem, vertibilitas autem ſecundum electionem ſpectat ad lib. arbitrium, ergo lib. arbitrium eſt in Angelis, ſecunda penes lib. arbitrium eſt meritum, vel demeritum, ſed meritum, vel demeritum eſt in Angelis, ergo lib. arbitrium eſt in Angelis; tertia vbicumque eſt intellectus ibi eſt lib. arbitrium, ſed in Angelis eſt intellectus, ergo. Maior probatur tali medio vbicumque eſt æſtimatio, vel diſcretio, & electio ibi eſt intellectus, & per cõſequens lib. arbitriũ, ſed in Angelis ſunt iſti duo actus, ſcilicet æſtimatio, vel diſcretio per iudicium rõnis, & electio per actum voluntatis, quod conſtat, quandoquidem Angeli per ſimplicem veritatis acceptionem iudicant, vel diſcernunt, & voluntatem indeterminatam habent reſpectu aliquorum, quæ ſunt infra ſe ea libere eligẽdi, & non eligendi, ſed hoc ad rationem lib. arbitrij pertinet, ergo.

Notandum, quod perfectio rei non dependet ex re inferiori ad ipſam, ſed ſolum ex ſuperiori, & ideo ad perfectionem Angeli ſpectat, ſi voluntatem determinatam, & confirmatam habeat ad id, quod eſt ſupra ſe ſcilicet, ad Deum, non autem ad eius perfectionem attineret, ſed potius ad eius imperfectionẽ ſi voluntatem haberet reſpectu eorum, quæ ſunt infra ipſum, & propterea reſpectu inferiorum Angeli voluntatem indeterminatam habent, quia ſcilicet, poſſunt ea velle, & non velle, eligere, & non eligere, & per conſequens liberum arbitrium habent.

Secundo notandum, quod per hanc rationem tãquam per fundamentum Concilium Nicęnum ſecũdum actione, quia ſanxit Angelos habere liberum arbitrium, dixit enim ipſum Concilium ſic de Angelis, & Archangelis ipſa Catholica Eccleſia ſentit eſſe intelligibiles, & infra nos igitur eos non vt Deum, ſed vt creaturas intelligibiles, & miniſtros Dei pingimus, & colimus, & per *ly* intelligibiles concilium accipit intellectuales.

Rurſus Concilium Lateran. ſub Innocentio III. determinauit Angelos eſſe liberi arbitrij, decreuit autem tunc quando extra de ſumm. Trin. & fid. Cat. firmiter dixit, quoſdã Angelos factos eſſe malos non natura, ſed per ſe iuxta expoſitionem D. Thom. ſua libera voluntate, ſeu libero arbitrio, alioquin ſi lib. arbitrium non habuiſſent non vtique bonitate morali, vel malitia à ſe inuicẽ diſcreti fuiſſent, quod eſt contra fidem, contra vnanimem conſenſum Doctorum omnium.

Obijcies, quod in Angelis beatis non ſit liberum arbitrium, vbi non eſt electio, non eſt liberum arbitrium, cum electio ſit actus lib. arbitrij, ſed in Angelis beatis non eſt electio, quia electio eſt tantum eorum quæ ſunt ad finẽ, ergo adueniente fine ceſſat electio, ſed Angeli boni ſunt vltimo fine coniuncti, ergo electio non ſpectat ad eos, & per conſequens nec liberũ arbitrium.

Reſpondetur, quod eſt ordinatum ad finem eſt duplex, quoddam vt diſtans à fine, & iſtud habito fine excluditur, aliud vt coniunctum fine, & iſtud habito fine manet, verbi gratia, in generatione naturali ignis imperfectus calor, qui diſponit formam ignis excluditur adueniente igne, ſed caliditas, quæ igni coniungitur non excluditur, ſic à ſimili dicitur, quod quædam ſunt ordinata ad finem *beatitudinis*, quæ ipſi vltimo fine beatitudinis coniunguntur, vt videre, & amare, & reſpectu horum eſt ſempiterna, & libera electio, alia autem ſũt imperfecta, eo quod ab vltimo fine diſtant, vt fides & ſpes, & hæc excluduntur, nec eſt ſempiterna electio reſpectu horum.

Dices liberum arbitrium eſt facultas voluntatis, & rationis, qua bonum eligitur gratia aſſiſtente, & malum gratia deſiſtente ſecundum D. Auguſtinum, ſed in bonis Angelis non eſt liberum arbitrium, quantum ad iſtam partem, qua malum eligitur gratia deſiſtente, ergo.

Reſpondetur duplici reſpõſione. Prima, prædicta diffinitio Auguſtini propriè eſt liberi arbi*trij pro* vt eſt in homine in quo remanet electio *boni per gratiam*, & mali per ſe ſine gratia.

Secunda reſponſio eſt, quod ſi prædicta diffinitio ſumatur communiter ad liberum arbitrium in Angelo ſecundum hoc conuenit Angelo ratione primarij ſtatus, tunc enim potuit eligere bonum gratia aſſiſtente, & malum gratia deſiſtente.

Obijcies liberum arbitrium eſt facultas voluntatis, & rationis, ſed ratio non conuenit Angelo, quia in hoc diſtinguitur homo ab Angelo, ergo non eſt in eo lib. arbitrium.

Reſpondetur, quod ratio biſariam accipi *valet*, vno modo preſſo nomine, & ſic propriè competit homini, & per conſequens illa diffinitio cõuenit lib. arbitrio prout eſt in homine, alio modo fuſo vocabulo, ſeu communiter pro *vt extenditur* ad intellectum, qui eſt in Angelis, & *ſic illa diffinitio* poteſt adaptari etiam ipſis Angelis. Quod autem nomen rationis ad intellectum Angelicum extendatur manifeſtum eſt per id, quod Damaſcenus ait, oportet ſcire, quod Angeli rationales entes arbitrio liberi ſunt, & vt creabiles, & vt vertibiles, & iterum aut nõ erit rationale, aut rationale ens, Dominus actuum erit, & liberi arbitrij, vnde irrationalia non ſunt libera arbitrio, aguntur enim à natura magis, quam agant, ex quo colligitur, quod ratio, ſiue rationale commune eſt homini, & Angelo.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num liberum arbitrium, Angeli, & hominis confirmari valeat in bono.

Circa hoc quæſitum errauit origenes, qui opinatus eſt liberum arbitrium creaturæ nullatenus confirmari in bono, nec in beatis niſi in Chriſto propter

Digitized by Google

pter vnionem ad verbum, teſte D. Thoma quæſt. de ver. 24. Qua propter ex hoc errore ponere cogebatur beatitudinem Sanctorum, & Angelorum non eſſe perpetuam, ſed aliquando finiendam, ex quo ſequitur eam non eſſe veram, cum immutabilitas, & ſeueritas ſit de ratione beatitudinis, & ideo propter huiuſmodi inconueniens, quod ſequitur eius poſitio eſt penitus reprobanda.

Ad cuius dubij intelligentiam nonnulla ſunt prænotanda.

Primum liberum arbitrium eſſe confirmatum in bono poteſt bifariam intelligi, vno modo ex natura, alio modo ex gratia.

Secundo notandum, quod ſicut aliquis dupliciter eſt perfectus, vno modo ſecundum quid, vt in via, quando, ſcilicet habet fidem, & charitatem penès modum præſentis vitæ, alio modo ſimpliciter, vt in patria, quando perfectè diligit Deum, ita aliquis duobus modis, primo ſimpliciter, ita ſcilicet, quod habeat in ſe ſufficiens ſuæ firmitatis principiũ, quod omnino peccare non poſſit, alio modo dicitur aliquis confirmatus in bono per hoc, quod illi datur donum gratiæ diuinæ, quo ita inclinatur in bonum, quod non de facili poſſit deflecti ab ipſo bono, non tamen per hoc donum retrahitur à malo, quod omnino peccare nequiret, niſi diuina prouidentia cuſtodiente, primo modo ſunt beati in patria, ſecundo modo aliqui in ſtatu viæ.

His prænotatis ſit prima concluſio reſponſiua, neque Angelus, neque homo ex ſua natura habet lib. arbitrium confirmatum in bono, probatur concluſio tripliciter, primo tribus rationibus, prima eſt, quia quælibet creatura cum non ſit, vel cum non habeat per ſe eſſe, eſt ex nihilo procedens, & ideo flexibilis, & ex ſe ad nihilum tendens.

Secunda, quia nulla creatura eſt bonum eſſentiale, & propterea cum quælibet permixtionem habeat potentiæ ex ſe eſt deficiens.

Tertia, quoniam nulla creatura eſt bonum vniuerſale, ſed particulare, & ideo ex ſe eſt contrarij, ideſt, mali ſusceptiua.

Secundo comprobatur ex liber. arbit. inuentione, nam liberum arbitrium non inuenitur in aliqua creatura, niſi in Angelis, & hominibus, ſed tam homo, quam Angelus peccauit, igitur neque Angeli, neque hominis liberum arbitrium eſt naturaliter confirmatum in bono.

Tertio confirmatur exempli inductione proprietas naturæ ſuperioris non poteſt inferiorum naturæ naturaliter conuenire, niſi in ſuperiorem naturam conuertatur, ſicut aqua non poteſt fieri naturaliter calida, niſi conuertatur in naturam ignis, ſed habere indefectibilem bonitatem eſt proprietas diuinæ naturæ, ergo non poteſt eſſe, quod alicui alteri naturaliter conueniat, niſi in diuinam naturam conuertatur, quod eſt impoſſibile.

Secunda concluſio ſolus Deus eſt naturaliter impeccabilis hæc concluſio eſt manifeſta ex ijs, quæ dicta ſunt ſuper primam quæſt. 3. diſtinct. huius, & probatur primo, quia ſolus Deus eſt bonum actuale nullius potentiæ admixtionem recipiens, ſecundo, quia ipſe eſt bonum vniuerſale nulla perfectione carens, tertio, quoniam ipſe eſt, nec eſſe incipiens, neque ad non eſſe tendens, vel eſſe deſinens.

Tertia aſſertio Angeli, & homines in ſtatu patriæ habent liberum arbitrium cõfirmatum in bono ſimpliciter, ſuadetur concluſio, quia habent in ſe ſuæ firmitatis principium, ſcilicet donũ glorię, ex quo omnino peccare non poſſunt, vide quæ puncto ſeptimo ſuper primam quæſt. huius diſt. ſcripſimus.

Quarta concluſio in ſtatu viæ per donum diuinæ gratiæ poteſt confirmari in bono, probatur primo exemplis, nam Beatiſſima Virgo Maria in ſtatu viæ, ita confirmata fuit in bono, vt peccare non poſſet, & hoc merito competebat ei, quia erat mater diuinæ ſapientiæ, in qua nihil inquinatum fuit, vt dicitur Sap. 7. hinc Sanctus Auguſt. de ea ait cum de peccatis agitur mentio fieri non debet, præterea Apoſtoli per aduentum Spiritus ſancti confirmati fuerunt in bono, quod etiam decuit, quia erant quaſi fundamẽtum, & baſis totius Eccleſiaſtici ædificij, vnde oportuit eos eſſe firmos, & ideo in Pſal. dicitur ego confirmaui columnas eius.

Secundo probatur ratione. Homo, tunc habet liberum arbitrium in bono confirmatum, quando bonum perfectum, quod eſt Deus menti humanæ eſt vnitum, ſed Deus menti humanæ vnitur per gratiã, ergo liberum arbitrium poteſt confirmari per gratiam.

Comprobatur teſtimonio Auguſtini in Enchiridion, atque Hieronymi in tractatu de filio prodigo, nec non Iſidori, qui ſubſtantiam huius confirmationis dicunt eſſe gratiam, decimo vero confeſſionum teſtatur cauſam huius confirmationis eſſe gloriam ſempiternam dicendo dilectione fęliciſſimè contemplationis diuinæ, ſuam cohibent mutabilitatem.

PVNCTVM TERTIVM.

Ex quibus oriatur, & ad quid ſit Angelorum confirmatio.

DVo complectitur capita hoc pũctum primum, ex quibus ſit Angelorum confirmatio, ſecundum ad quid ſit, Quantum attinet ad primum, quãuis eius reſolutio hauriri poſſit ex dictis præcedentis puncti, veruntamen vt magis pateſiat, atque clarior reddatur, dicimus ex duobus proficiſci, videlicet ex dono perſeuerantiæ collatæ eis ſecundum actum a Deo, & ex immobilitate honeſtatis ſecundum voluntatem eorum, quæ immobilitas cauſatur ex hoc, qđ voluntas ipſorum eſt coniuncta vltimo fini, propter quod in his, quæ ſunt ad finem mutabilibus, atque mobilibus amplius non patientur mutationem, cum enim ſecundum Tullium habitus virtutis naturalis ſit operatiuus per modum naturæ, quæ inclinat tantum ad vnum, & quaſi immobilitat ad oppoſitum, multo magis hoc conuenit gratiæ, virtutibuſque formatis per gratiam, quę ſunt habitus diuini, & ſupereſſentiales, inter quos Principem ſedem obtinet charitas, quæ vt ait D. Dionyſ. extaſim facit, ideſt, tranſpoſitionem in amatum, & eſt vinculum perfectionis perfectè vinciens, & vniens Angelos, & homines beatos cum Deo, idcirco intellectus ſemper neceſſario mouetur ad contemplationem primæ veritatis, & ſi mouetur in aliud, hoc eſt ſub ratione huius veritatis

Digitized by Google

ritatis relucentis in ipſo, affectus quoque ſemper neceſſario mouetur ad ſummum bonum per fruitionē, & ſi in aliquid aliud mouetur, hoc eſt inquantum in illo eſt participatio aliqua huius boni.

Amplius ſecundum D. Thomam beatitudo confirmat eos propter hoc, quod implendo totam potētiam appetitus immobilem eam reddit, quemadmodum forma cœli totam potentiam materiæ incorruptibilem eam facit.

Nota, quod increatum obiectum implet totam potentiam, ſeu virtutem appetitus creati quantum ad id, in quo eſt beatitudo eſſentialiter conſiſtens, cuius comparatione omne aliud, in quo accidentalis fęlicitas conſiſtit eſt velut arena exigua, & etiam virtualiter, ac ſupereminenter continetur in ſummo bono, nec propriè appetitur extra illud, ſed in illo, & ſecundum illud hoc eſt intuitu, & amore ipſius, & ſecundum voluntatem eius, atque per relationem ad ipſum, & hæc ratio, & præcedens communiter concludunt confirmationem Angelorum, ac hominum beatorum.

Circa ſecundum ad quid ſit Angelorum confirmatio, reſpondemus eſſe ad hoc, quod non poſſunt voluntatem habere malam, ſed ſemper volunt bonum, & benè, aut ſi volunt malum, hoc volunt benè, quia confirmant omnino voluntatem ſuam iuſtiſſimę voluntati diuinæ.

Aduerte, quod non poſſe peccare non eſt impotētia, ſed grandis potentia cum habeatur, ac ſit per acceſſum ad perfectionem omnipotentiæ diuinæ, id perbellè obſeruat Auctor in ſolutione vltimi dicens, quod non ſequitur ſi non poteſt in malum, quod nō ſit liberum, vel quod nō ſit aliud, ſed ſequitur, quod non eſt deficiens confirmante influentia manus omnipotentis, quæ nullatenus deficere ſinit.

PVNCTVM QVARTVM.

Quomodo ſoluetur proprietas rationalis poteſtatis, ac libertatis in Angelis cum non poſſint in iſta oppoſita bonum, & malum.

EXcitatur hæc dubitatio a Sancto Doctore in tertio argumento, quod eſt huiuſmodi, rationales poteſtates ſunt ad oppoſita, ſecundum Ariſt. 9. metaphyſ. ergo cum potentia deſinit eſſe ad oppoſita, deſinit eſſe rationalis, ſed poſt confirmationem liberum arbitrium deſinit eſſe ad oppoſita, ergo deſinit eſſe rationalis poteſtas.

Soluit Auctor gloſando propoſitionem illam Ariſtotelicam, quam ait non eſſe vniuerſalem, ſed indefinitam, ideſt, non ad omnia oppoſita, ſed ad aliqua, vtpotè non facere aliquid, & non facere, vt ad incidere tunicam, & non incidere, & hoc modo liberum arbitrium confirmatum poteſt eſſe ad oppoſita.

Pro cuius reſponſi intelligentia aduertendum, quod inter potentiam rationalem, & irrationalem multiplex diſcrimen reperitur, primum potentia rationalis poteſt in oppoſita contrariè, vel contradictoriè reſpectu eiuſdem ſubiecti, vt Socrates poteſt amare, & non amare Diogenem, potentia autem irrationalis non poteſt in oppoſita, niſi reſpectu diuerſorum, v.g. ſol non poteſt indurare, & mollificare lutum. Secundo potentia rationalis pro eodem inſtanti, licet diuiſim poteſt in oppoſita, potentia vero irrationalis non poteſt. Tertio potentia rationalis poteſt oppoſita per ſe, licet non æquè primo, ſed in vno prius, & in alio poſterius, exempli gratia medicus poteſt prima intentione ſanare Tullium, & ſecundaria facere ipſum ægrotare, potentia autem irrationalis, nec prius, nec poſterius poteſt per ſe in oppoſita, ſed ſi poteſt, poteſt in vnum per ſe, in alterum per accidens, vt ignis tātum per ſe calefacit, per accidēs autem ex operatione pororum frigefacit. Quarto potentia rationalis præſentato, & proximato ſuo obiecto, & remoto omni impedimento poteſt agere, & non agere in ipſum, potentia vero irrationalis præſentato obiecto, & debitè approximato non poteſt non agere in ipſum remoto omni impedimento.

Quod ſi queratur, vnde habeant potentiæ rationales, quod poſſint in oppoſita, irrationales autem, quod ſint determinatæ ad vnum: Dicendum, quod huius nulla eſt cauſa, nam ſicut effectus immediatus ad cauſam comparatur ex ſe, & primo ſine cauſa media, alioquin iretur in infinitum, ita cauſa actiua videtur immediatè ſe habere ad ſuam actionem, in quā tum ipſam elicit, nec eſt dare aliquam cauſam, quare ſic elicit, *niſi quia eſt talis cauſa*, ſed hoc eſt illud, cuius cauſa quærebatur, vnde ſicut calidum calefacit, quia calidum, nec iſta propoſitio calidum *calefa*cit eſt mediata, ſed immediata in ſecun*do, vel quar*to modo per ſe, ſic & hæc calidum ex ſe determinatè calefacit, ſimiliter iſta voluntas vult, & voluntas nō vult indeterminatè indeterminatione ex ſe, vel intra ſe.

Amplius notandum, quod potentia rationalis dupliciter poteſt ſumi, vno modo incompletè, alio modo complete, incompleta quidem potentia rationalis eſt intellectus, vel ars, vt præcedunt voluntatem, & de tali videtur loqui Philoſophus, vbi ſupra, cum ait, quod oportet illam determinari per volū*tatem*, vel pro hæreſim voluntas, vt determinatiua *intelle*ctus eſt potentia rationalis completa, vel ſaltem cōuenit ad completam, & ſic verum eſt potentiam rationalem eſſe oppoſitorum.

Sed obſeruandum, quod diuerſa, & oppoſita, ad quæ poteſt flecti liberum arbitrium, poſſunt attendi tripliciter, vno modo ſecundum differētiam rerum, quæ eliguntur propter finem, & hæc diuerſitas per ſe competit libero arbitrio, & ſecundum hoc competit liberum arbitrium Angelis, & hominibus, Alio modo poſſunt attendi oppoſita ſecundum differentiam boni, & mali, quæ non competit libero arbitrio niſi per accidens, in quantum inuenitur in natura potenti deficere, cum voluntas de ſe ordinetur in bonum, ſicut in obiectum proprium, quod in malum tendat non poteſt contingere, niſi ex hoc, quod malum apprehenditur ſub ratione boni, quod pertinet ad defectum intellectus, vel rationis, non autem ſpectat ad rationem alicuius potentiæ, quod deficiat a ſuo actu, & ideo nihil prohibet liberum arbitrium inueniri, quod tendat in bonum, quod nullo modo tendere poſſit in malum, ſicut in Deo ex natura, & in Angelis bonis, & in hominibus ex perfectione gratiæ, huius rationem aſſignat Auctor reſpondens ad vltimum, quia malum non eſt obiectum per ſe liberi

arbi-

Digitized by Google

arbitrij in quantum liberum, ſed ſolum in quantum deficiens, tertio modo poſſunt attendi oppoſita ſecundum differentiam mutationis, in quam poteſt liberum arbitrium, quæ non conſiſtit in hoc, quod aliquis diuerſa velit, nam, & ipſe Deus vult, quod diuerſa fiant, ſecundum quod conuenit diuerſis temporibus, & perſonis, ſed mutatio liberi arbitrij conſiſtit in hoc, quod aliquis illud idem, & pro eodem tempore non velit, quod prius volebat, & hæc etiam diuerſitas non per ſe pertinet ad rationem liberi arbitrij, ſed accidit ſecundum conditionem naturæ mutabilis.

His omnibus præmiſſis pro interpretatione propoſitionis Ariſtotelicæ, & pro declaratione ſolutionis argumenti Auctoris pono quatuor concluſiones reſponſiuas.

Prima concluſio ſit. Ita proprietas rationalis poteſtatis, ac libertatis ſaluatur in Angelis, in quantum poſſunt hoc facere, & non facere, quamuis non poſſint in iſta oppoſita bonum, & malum; patet, quia Angeli poſſunt velle hoc, aut illud, quorum neutrum a fine deordinat.

Secunda concluſio. Voluntatis bonorum Angelorum non poteſt circa finem contrariè ſe habere; probatur, quia nemo poteſt affectare miſeriam, neque malum, vt tale, imo naturaliter appetit bonum, atque beatitudinem; confirmatur, quia apud illos, quorum eſt indeficienter recta extimatio de fine, & vniuerſali, & particulari, & apud beatos impoſſibile eſt eſſe voluntatem alicuius eorum, quæ a fine deordinant.

Tertia concluſio. Quamuis libero arbitrio Angelorum ex ſua natura competat quædam mobilitas, non tamen eſt inconueniens, quod per gratiam eleuetur ad ſublimiorem proprietatem, hæc concluſio colligitur ex reſponſione ad tertium argumentum, & probatur, quia ſic immobilitatur liberum arbitrium Angelorum in bono, & vltimo fine, ſicque præfato modo libertas in eo perſeuerat.

Quarta concluſio. Voluntas bonorum Angelorum, & beatorum non ſic determinatur ad vnum, quin poſſit hoc facere, & non facere, ſeu hoc, aut illud peragere, niſi in actibus coniungentibus fini, hæc aſſertio eſt Auctoris in ſolutione quarti, alioquin non ſaluaretur in Angelis libertas, nec inde ſequitur, quod poſſint peccare, quoniam poſſe peccare eſt impotentiæ, defectus, atque miſeriæ.

Quod ſi obijcias, quod poſſe peccare proficit ad meritum, nam in laude viri iuſti dicitur Eccleſ. 31. qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit.

Reſpondetur, quod poſſe tranſgredi, & non tranſgredi commendabile eſt pro ſtatu viatorum, non quod poſſe tranſgredi ſit laudandum, ſed quia laudabile eſt potentiam illam a malo compeſcere, & ad bonum conuertere.

Secundo reſpondetur, quod poſſe peccare non facit ad meritum, ſed ad manifeſtationem meriti, in quantum oſtendit opus bonum eſſe voluntarium, & ideo inter laudes viri iuſti ponitur, vt manifeſtatio virtutis eius.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum obſtinatio tollat Dæmonibus libertatis vſum.

CVm de bonorum Angelorum confirmatione Auctor in præcedenti quæſt. egerit in præſenti de obſtinatione malorum tractat.

Pro intelligentia terminorum tituli notandum, quod obſtinatio vſurpatur bifariam, vno modo pro firma adhæſione in malo, quæ eſt perſeuerantia continua in malo, quod obſtinatus elicuit, alio modo pro impoſſibilitate reuertendi ad pænitentiam, & ſic ſumpta, ita deſcribi valet, eſt impoſſibilitas reuertendi ad dignum pænitentiæ fructum proueniens ex iuſtitia Dei punitiua, quæ decreuit omnes damnatos, nunquam ſibi reconciliari.

Obſerua, quod in hac deſcriptione iure optimo ponitur illa particula ad dignum pænitentiæ fructum, quandoquidem pænitentia duplex eſt, nimirum fructuoſa, & infructuoſa, pænitentia fructuoſa eſt dolor voluntariè aſſumptus pro peccatis a ſe commiſſis, in quantum ſunt offenſa Dei, pænitentia infructuoſa eſt illa, cui deeſt aliqua circumſtantia requiſita ad veram pænitentiam talis fuit pænitentia Iudæ, de quo legitur, quod pænitentia ductus retulit triginta argenteos.

Secundo notandum, quod libertas eſt triplex, ſcilicet oppoſitionis, diſparationis, & effectualitatis.

Libertas oppoſitionis eſt illa, qua liberum arbitrium eſt liberum ad eliciendum oppoſitos actus, vt ſunt velle, & nolle, amare, & odiſſe.

Libertas diſparationis eſt illa, quæ eſt ad diuerſa, & diſparata obiecta volibilia.

Libertas effectualitatis eſt, qua liberum arbitrium poteſt producere varios effectus ad extra, vtpotè cantare, legere, ſcribere, &c.

Tertio notandum, quod vſus capitur multipliciter, vt docet Sanctus Doctor diſt. 1. primi lib. quæſt. 1. videlicet communiſſimè, communiter, propriè, magis propriè, & propriiſſimè, in propoſito ſumitur pro actu voluntatis recto, quatenus diſtinguitur contra abuti.

In corpore quæſt. duo agit Doctor, primo diſtinguit vſum, ſecundo reſpondet quæſt.

Circa primum vſus liberi arbitrij dicitur dupliciter, vno modo ipſe actus elicitus a potentia, ſiue bonus, ſiue malus, alio modo dicitur ipſe actus elicitus a potentia ad finem rectum, ad quem eſt.

Primo modo vſus lib. arbitrij eſt benè velle, ſiue eligere.

Secundo modo vſus liberi arbitrij eſt rectitudinem ſeruare, nam ſecundum Anſelmum, quem Auctor citat in primo argumento, liberum arbitrium eſt poteſtas ſeruandi rectitudinem propter ſe ipſam, ſcilicet rectitudinem.

Quo ad ſecundum duas Sāctus Doctor ſtatuit concluſiones reſponſiuas, quarum eſt prima. Obſtinatio non aufert Dæmonibus libertatis vſum, primo modo ſumptum, probat, quia Dæmones liberè volunt, & eligunt, quod volunt ſecundum vſum, vnde liberè ſe auerterunt a ſummo bono, & liberè volunt, & eligunt permanere in huiuſmodi, vt in ſuperioribus dictum fuit.

Hæc aſſertio comprobari valet rationibus, quæ ſunt in argumento contra.

Digitized by Google

Prima in Dæmonibus eſt vſus rationis, & voluntatis, ergo eſt vſus liberi arbitrij.

Secunda, Dæmonibus imputantur mala, quæ faciunt, ergo in ipſis eſt vſus liberi arbitrij.

Tertia, liberum arbitrium in Dæmonibus cum ſit potentia, non alligata organo, non poteſt impediri a ſuo actu, ergo Dæmones habent liberi arbitrij vſum.

Quarta, obſtinatio cauſatur ab vſu liberi arbitrij, ergo non aufert liberi arbitrij vſum.

Quinta, liberum arbitrium Dæmonum non eſt ocioſum, ergo habet aliquem actum.

Secunda concluſio. Obſtinatio aufert Dæmonibus libertatis vſum ſecundo modo captum probat Auctor, quia potentia Dæmonum, & ſi exeat in actum non tamen in actum ordinatum in finem, quia Dæmones non poſſunt velle rectitudinem propter Deum.

Pro explicatione quæſt. quatuor ſunt ponderanda.

Primum quid importet obſtinatio.

Secundum, obſtinatio in Dæmonibus, a quo cauſetur.

Tertium, num in Dæmonibus abſorbentur vſus rationis.

Quartum, num liberè velle, & neceſſario velle apponantur.

PVNCTVM PRIMVM.

Obſtinatio quid importet.

DVo a nobis breuiſſimè ſunt explicanda, primum quid importet ſecũdum communem rationem, ſecundo quid ſecundum ſpecialem in Dæmonibus.

Quantum attinet ad primum obſtinatio importat quandam firmitatem animi a peccato, a quo reuerti non poteſt, ſed obſeruandum aliquem a peccato reuerti non poſſe bifariam conſiderari, vno modo, quia ei vires nequaquam ſufficiunt ad hoc, quod a peccato totaliter liberetur, in quo ſenſu peccatum mortale habentem dicimus non poſſe ex ſe a peccato reſurgere, atque ad iuſtitiam redire, cæterum ex iſta firmitate in peccato, non eſt dicendus propriè obſtinatus, altero modo habet quis firmitatem in peccato, ita quod nec cooperari poteſt ad hoc, quod a peccato reſurgat, & ſi id non poſſe cooperari intelligatur quo ad facilitatem, ideſt, quia non de facili cooperari valet ad hoc, quod a peccato exeat, ſicque eſt obſtinatio imperfecta in præſenti vita, dum ſcilicet aliquis animum habet firmatum in malo, quod in eo non ſurgunt motus ad bonum, niſi debiles, ſi autem non poſſe cooperari ad reſurgendum a peccato intelligatur ſimpliciter, adeo quod nullo modo cooperari valeat, ſic eſt perfecta obſtinatio, qua Dæmones, & damnati ſunt obſtinati.

Circa ſecundum quid importet obſtinatio in Dæmonibus dicimus duo, precipuè importare, quorum alterum eſt duritiesquædam, & praua voluntatis affectio, qua Demones immutabiliter adhærent prauo fini, alterum eſt denegatio diuini auxilij, propter quam fructuoſa pœnitentia illis eſt impoſſibilis, & propterea in declaratione terminorum tituli aſſeruimus obſtinationem, propriè ſumptam eſſe impoſſibilitatem reuertendi ad dignum pœnitentiæ fructum hinc Dæmones eſſe obſtinatos duobus modis intelligi poteſt, vno modo, quod ita indurati in prauitate affectus ſui maneant, vt nunquam eis diſplicent, neque diſplicere poſſit peccatum, cui ſemel adhæſerunt, alio modo, quod ad fructuoſam pœnitentiam de peccato perpetrato, nunquam reuertentur Deo gratiam illis denegante.

PVNCTVM SECVNDVM.

Obſtinatio in Dæmonibus, a quo cauſetur.

ASſerit Sanctus Doctor eam cauſare a mala voluntate, nam quartam rationem adducens ad muniendam primam concluſionem, ſic ait nihil, quod cauſatur ab vſu liberi arbitrij, & ſine illo non poteſt cauſari, aufert liberi arbitrij vſum, ſed obſtinatio eſt huiuſmodi, ergo obſtinatio non aufert liberi arbitrij vſum, prima patet per ſe, quia effectus proprius non deſtruit cauſam, ſecunda etiam patet, quia obſtinatio eſt a mala voluntate, hæc Auctor.

Pro huius dicti dilucidatione, obſerua obſtinationem bifariam accipi, vt Albertus conteſtatur, Vno modo quidem pro immobili affectu in malo, alio modo pro pœna, videlicet pro non *poſſe redire* ad bonum, quæ eſt maxima pœna, *primo modo* procedit a voluntate Diaboli indurata, quæ nec timore pœnarum retrahitur, nec pietate mollitur ſecundum illud Iob 40. *ecce cor eius, vt lapis indurabitur, & ſtringetur quaſi malleatoris incus* id aſtruitur auctoritate D. Gregor. libro 9. Moral. cap. 48. qui exponens illud Iob 10. vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, inquit, quod licet ſit ordo in inferno ex parte Dei punientis in corde, tamen damnatorum nullus eſt ordo propter mentis cœcitatem, & prauæ voluntatis affectum.

Præterea Sanctus Auguſtinus libro de fid. ad Petrum, cap. 3. loquens de Dæmonibus, inquit, nec mala poſſent vnquam voluntate carere, nec pœna, ſi autem ſecundo modo capiatur obſtinatio, ſcilicet pro pœna ſic eſt a Deo, & inflicta eſt iuſto eius iudicio, quemadmodum omnis pœna inflicta a Dei iudicio procedit, nam cum Angelus eſſet deiformis intellectus, nihilque in ſe haberet, quod ad vitium inclinaret, ſed propria ſpontanea electione malum elegiſſet iuſtiſſimum fuit, quod in eodem immobilis perſeueraret, perbellè inſinuat. Propter *in libro* de vita contemplatiua, vbi ſic ait Angeli, qui ſe contra creatorem typo lethalis ſuperbiæ hoſtiliter erexerunt de ſuperna regione proiecti ſunt, quos diuina ſententia eo iudicio condemnauit, vt quia noluerunt perſeuerare cum poſſent, nec velint reparari, neque poſſint ſiquidem præuaricationis eorum demeritum fuit, quod irreuocabilis iudicij animaduerſione percuſſi ſunt, & ad damnationem iuſtiſſimam profecto pertinuit, quod facultatem redeundi, ac voluntatem penitus amiſerunt.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num in Dæmonibus abſorbeatur vſus rationis per obſtinationem.

MOuetur hoc dubium propter argumentum, quod quarto loco ponitur ab Auctore, & eſt tale phrenetici,& inſani non habent libertatis vſum, quoniam in eis plus regnat appetitus phantaſticus, quam rationalis,ſed in Dæmonibus eſt furor irrationalis,amens concupiſcentia,phantaſia, proterua, vt ait D.Dionyſ.lib.de diu.nomin.cap.4. ergo videtur, quod amiſerint liberi arbitrij vſum.

Priuſquam reſpondeatur dubitationi aduertendum, quod phreneſis, ſiue phrenitis eſt morbus lædens mentem, & ad inſaniam,furoremque deducẽs, quocirca nil aliud eſt phrenitis, quam turbatio mentis,inde phreneticus,qui eo vitio laborat,nomen autem inſaniæ ſignificat mentis ægrotationem,& morbum, ideſt inſanitatem, & ægritudinem animi, hinc inſanus,qui non eſt ſani conſilij,& qui mentem integram non habet, vel qui à conſtantia, atque a mente,necnon a ſeipſo diſceſſit,qui etiam amens,furens, & veſanus dicitur.

Secundo notandum, quod phantaſia, ſeu imaginatio,quæ idem ſunt poteſt ſumi dupliciter, vno modo propriè,& ſic eſt potentia ſenſitiua interior affixa organo corporali,in qua quidem potentia fiunt, & reſeruantur apparitiones, ſeu imagines ſenſibilium acceptæ a ſenſibus, quæ apparitiones dicuntur imaginationes,vel phantaſmata, ſeu idola,quia repręſentant res apprehenſas a ſenſibus, Alio modo poteſt ſumi phãtaſia impropriè,& ſimilitudinariè,primo modo competit homini, ſecundo modo Dæmoni, qui phantaſiam proteruam habere dicitur ſecundum B. Dionyſ.

Obſeruat Auctor in ſolutione argumenti duplicẽ eſſe proteruitatem, quamdam prouenientem ex infirmitate naturæ,qualis eſt in phreneticis, aliã procedẽtem ex lib. arbitrio,cuiuſmodi eſt in Dæmonibus.

His declaratis reſoluitur dubitatio vnica concluſione, in Dæmonibus non abſorbetur vſus rationis per obſtinationem; probatur ſic, Dæmones cõferunt, & diſponunt,ſed conferre, & diſponere ſunt actus rationis,ergo in eis non abſorbetur vſus rationis.

Amplius in Dæmonibus eſt apprehenſio ſpeculatiua,& practica, ſimiliter iudicium ſpeculatiuum, & practicum,ergo in ipſis eſt vſus rationis.

Præterea vſus liberi arbitrij includit vſum rationis,ſed in Dæmonibus, vt eſt probatum eſt vſus liberi arbitrij,ergo & vſus rationis, & per conſequẽs per obſtinationem non obſorbetur in ipſis.

Ad argumentum in principio adductum reſpõdet Auctor, quod phrenetici, & furioſi ſic habent vſum phantaſiæ, vt abſorbeatur vſus rationis ob maximam perturbationem, Dæmones autem ſic habent phantaſiam proteruam, vt actus rationis nequaquã excludatur.

Nota ſecundum Dionyſium,quod Dæmones habent in vigore ſuæ potentiæ tria.

Primo phantaſiam proteruam, non quia habeant organum phantaſticum, ſed quia totam intẽtionem ſuam ponunt ad decipiendum nos, & nocendum nobis, & ſemper ad id ſtudioſè conantur, & proteruè, ideſt ſuperba ferocitate, & crudelitate in cunctis factis,nam quemadmodum aliquis animum appellans ad faciendum ſemper ſophyſmata decipiendi cauſa, dicitur phantaſticus, eo quia rationes phantaſticas inueſtigat,ita in propoſito.

Secundo Dæmones dicuntur habere concupiſcibilem amentem, non quia cognitionis ſint expertes, ſed quia vehementiſſimè, tanquam amentes ſe præcipitare ſolent ad quælibet nociua ſine fręno, vel retinaculo rationis.

Tertio dicuntur habere iraſcibilem furioſam,quia impetuosè iraſcuntur contra omnia bona, & prædicta non ex ignorantia faciunt, ſed ex peruerſiſſimo appetitu voluntatis malæ, vide Sanctum Doctorem infra quæſt.1.2.par.huius diſtinct.in reſponſione ad primum.

Obſerua etiam ſecũdum placita Sancti Doctoris, quod licet Dæmon maiori impetu feratur in malum, & nocumentum, quam quælibet fera, ſæuiſſima beſtia,tamen hoc non facit ex vſu rationis, ſed quia ab exteriori retinaculo timoris ſuperatior Dæmon autem non retrahitur ab extrinſeco, quia nullo extrinſeco ſuperatur, ſed eius impetus in malum conſonat libero arbitrio,neque illi repugnat.

PVNCTVM QVARTVM.

Num liberè velle, & neceſſariò velle opponantur.

SAnctus Doctor argumentatur tertio loco probans Dæmones amiſiſſe libertatis vſum hoc pacto liberè velle, & neceſſario velle ſunt oppoſita, ſed Dæmones neceſſario habent malam voluntatem, ergo neceſſario volunt malum, non ergo liberè, ſed liberè velle eſt vſus libertatis, ergo amiſerunt libertatis vſum.

Reſpondet Auctor duplicem eſſe neceſſitatẽ, quãdam a cauſa extrinſeca,alteram a diſpoſitione intrinſeca,prima non ſtat cum libertate,ſecunda maximè, & talis eſt in libero arbitrio Dæmonum.

Nota, quod hanc duplicem neceſſitatem diſtinguit S. Aug.5.de Ciu. Dei,dicens,quod vna adimit libertatem faciens nõ eſſe aliquid in poteſtate noſtra, quę dicitur neceſſitas coactionis,altera eſt, quę libertatem non adimit, quæ eſt naturalis inclinationis,nã cum peccatum ſit voluntati Dæmonum quaſi naturale effectum, illa neceſſitas non erit coactionis, ſed quaſi naturalis inclinationis, nam vt ait S. Doctor Dæmones,ita ſibi conglutinant malum, vt nullo modo velint ab eo ſeparari.

Obſeruat Sanctus Thom.in quæſt.diſp.de lib.arbitrio, quod huiuſmodi neceſſitas permanendi in peccato reducitur in Deum, ſicut cauſam bifariam, vno modo ex parte iuſtitiæ ipſius in quantum, ſcilicet nõ apponit gratiam ſanantem, alio modo in quantum talem naturam condidit, quæ & peccare poſſit, & neceſſitatem in peccato ex conditione ſuæ naturæ haberet, poſtquam peccato ſe ſubderet.

Sed dices peccatum, vt ait Sanctus Aug.11. de Ciuit. Dei eſt contra naturam, ergo peccatum voluntati Dæmonum non erit quaſi naturale.

Digitized by Google

Reſpondetur, quod quamuis voluntati Dæmonũ ſecundum ſuam inſtitutionem conſideratæ peccatũ ſit contra naturam, tamen ſecundum quod adhæret peccato effectum eſt quaſi naturale, vt docet D. Auguſt. in lib. de perfectione iuſtitiæ, vnde Philoſophus 9. Ethic. dicit, quod quando homo de virtute in vitium tranſit, fit quaſi alius, eo quod quaſi in aliam naturam tranſit.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum confirmatio in bono, & obſtinatio iu malo augeant, vel minuant libertatis dominium.

PRo intelligentia terminorum tituli, ſciendũ quod libertas eſt naturalis facultas eius quod cuique facere licet, niſi quod vi, aut iure prohibetur, hinc liber dicitur dominationi nullius parens, qui ſui iuris eſt, ac mancipij, qui ſuo iure, libertateque vtitur, cuius contrarium eſt ſeruus.

Nota ad vberiorem doctrinam, quod quadruplex reperitur libertas in ſacris literis, ſcilicet peruerſa, vana, vera, & plena, ſiue perfecta.

Libertas peruerſa eſt, quando quis abutitur libertate ad peccandum, & huiuſmodi libertas eſt a malitia, quam nullus ſeruare cogitur, de qua Petrus 2. ait quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes.

Libertas vana eſt, quæ eſt temporalis, ſiue carnalis, de qua Iob 3. ibi ſunt ſeruus, & liber a domino ſuo Gloſ. ibi, ſcilicet in mundo ſunt ſeruus, qui peccat, quia omnis, qui peccat ſeruus eſt peccati, & liber, ſcilicet a peccato, qui non timet iudicem; libertas vera, & ſpiritualis eſt libertas gratiæ carere, ſcilicet criminibus ſecundum D. Greg. ſuper Ioannem libertas plena, atque perfecta eſt libertas gloriæ, quæ erit in patria, quia nihil erit ibi inclinans ad malum, nihil opprimens, quoniam ibi erit libertas a culpa, & a pœna, unde Sãctus Aug. ſuper illud Ioann. 8. ſi ergo filius vos liberauerit, ſic ait libertas plena, atque perfecta eſt, quando nullæ erunt inimicitiæ, quando nouiſſime inimica mors deſtruetur.

Secundo obſeruandum pro dilucidatione illius termini dominium, vt ſcribit Gerſon parte 1. de Origine iuris, & legum eſt poteſtas propinqua aſſumendi res alias, vel vt alias in ſui facultatem, vel vſum licitum ſecundum iura, vel leges rationaliter inſtitutas.

Vel ſecundum alios eſt ius habendi, poſſidendi, fruendi, & vtendi, ac diſponendi pro libitu voluntatis, & ſecundum aliquem determinatum modum a quadam ſuperioritate, vel auctoritate diffinitum.

Admonet idem Gerſon ſextuplex inueniri dominium, ſcilicet beatificum.

Originale gratificum, Euangelicum, Canonicum, politicum.

Beatificum eſt dominium ſecundum leges gloriæ.

Originale eſt ſecundum leges originalis iuſtitiæ.

Gratificum eſt ſecundum leges gratiæ gratumfacientis.

Euangelicum ſecundum legem propriè euangelicam.

Canonicum ſecundum Canones, & Sanctiones Summorum Pontificum.

Politicum eſt ſecundum ius ciuile.

His prænotatis diſtribuitur corpus quæſtionis in duas partes, in prima præmittitur ab Auctore diſtinctio dominij, in ſecunda ponuntur concluſiones reſponſiuæ.

Quo ad primam duplex eſt dominium, quoddam eſt dominium libertatis, quod opponitur coactioni, aliud eſt, quod opponitur ſubiectioni, primum nil aliud, niſi ipſa libertas, ſiue voluntas in ſe, & eſſentialiter, quæ cogi non poteſt, ſecũdum eſt libertas a culpa, & miſeria.

Circa ſecundam partem ſunt quinque concluſiones reſponſiuæ, quarum eſt.

Prima confirmatio in bono, & obſtinatio in malo nõ auget, neque minuit libertatis dominium, quod opponitur coactioni, perſuadetur tali medio, dominium hoc eſt eſſentiale, & naturale cuilibet libero arbitrio, cum non ſit, niſi ipſamet voluntas, quæ eſt ſubſtantia, quæ non poteſt augeri, neque minui, ergo.

Secunda concluſio, Dominium libertatis æqualiter eſt in omnibus, tam in bonis, quam in malis, tam in creatore, quam in creaturis, probatur auctoritate D. Bernardi in lib. de lib. arbitrio dicentis, quod manet integra, tam in malis, quam in bonis, tam in creatore, quam in creaturis.

Tertia concluſio, Confirmatio auget dominium, quod opponitur ſeruituti obiectionis, probatur, liberum arbitriũ tanto liberius eſt, quanto magis diſtat a malo, ſed per confirmationem magis elõgatur a ſubiectione culpæ, & miſeriæ, ergo.

Minor patet, quia Angeli, & beati ante confirmationem poterant peccare, & per conſequens incidere in miſeriã, poſt autem confirmationem non poſſunt per gratiam.

Comprobatur tribus vltimis rationibus. Poſitis in argumẽto. ſed contra. Prima fundatur ſuper auctoritatem Anſelmi de libero arbitrio, vbi ſic ait, qui habet, quod decet, & expedit, nec poteſt illud perdere, liberior eſt, quam qui poteſt, ſed liberum arbitrium confirmatum non poteſt amittere iuſtitiam, & rectitudinem, quam expedit, & decet habere, non confirmatum autem poteſt perdere, ergo eſt liberius, & per conſequens confirmatio auget libertatis dominium.

Secunda liberum arbitrium confirmatum magis aſſimilatur Deo, & eius arbitrio, quam non confirmatum, ergo eſt liberius, patet, quia quanto magis aliquid aſſimilatur illi, quod eſt liberum infinitæ libertatis, tanto liberius eſt.

Tertia, Omnis potentia, quæ habet diſpoſitionem eleuantem, & reddentem facilem ad illud ad quod eſt, liberior eſt, quam illa, quæ caret hac diſpoſitione, ſed liberum arbitrium confirmatum ſic ſe habet reſpectu, non confirmati, habet enim gratiam, qua caret non confirmatum, ergo.

Quarta concluſio. Obſtinatio in malo minuit libertatis dominium, quod opponitur ſeruituti; probatur, quia liberum arbitrium per obſtinationem ſubiacet culpæ, & miſeriæ, ergo huiuſmodi dominium minuitur.

Confirmatur per Anſelmum de libero arbitrio, cap. 1. dicentem, quod potentia peccandi addita libero arbitrio ipſum diminuit, ergo multo magis actus peccandi, ſed hoc eſt in obſtinatione, ergo obſtinatio in malo diminuit libertatis dominium.

Quinta concluſio, Dominium libertatis, quod opponitur ſeruituti, non ineſt æqualiter omnibus, ſed recipit magis, & minus: probatur ab Auctore, quia in miſeris ſubiacet pœnæ, & miſeriæ, in beatis eſt liberum, in malis, ſeu in peccatoribus ſubditur culpæ, in bonis eſt liberum, in creaturis ſubiacet mandatis, in Deo eſt ſupra omne mandatum.

Pro

Digitized by Google

Pro intelligentia quæſt. tria ſunt explicanda.

Primum, quæ ſit ratio diſtinctionis libertatis a coactione, a peccato, & a miſeria.

Secundum num libertas arbitrij augeatur, vel minuatur.

Tertium, an neceſſitas repugnet libero arbitrio.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſit ratio diſtinctionis libertatis arbitrij a coactione, a peccato, & a miſeria.

HAec triplex libertas apertè inſinuatur ab Auctore in textu, quam accepit a D. Bernardo in lib. de libero arbitrio, ratio autẽ eiuſmodi diſtinctionis ſecundum S. Thom. in ſcripto ſuper 2. ſent. diſtinct. 25. eſt iſta, quia coactio, quam excludit libertas, eſt duplex, quædam eſt perfecta, & ſufficiens, quæ compulſio nuncupatur, & ſic eſt prima libertas a coactione, ſeu a neceſſitate, & hæc ſemper ſequitur liberum arbitrium, vnde voluntas iure apud Deum iudicatur, quæ ſemper a neceſſitate, & coactione libera exiſtit, & cogi non poteſt, nam vbi neceſſitas, ibi libertas non eſt, vbi libertas non eſt, nec voluntas eſt. Quædam verò coactio eſt imperfecta, & inſufficiens, quæ potius impulſio, quàm coactio appellatur, & hæc eſt duplex, vna eſt impulſio, quæ per ſe liberum arbitrium impellit, vel impedit, ſicut habitus, & diſpoſitiones, quæ ſunt in anima, & ſic eſt libertas a peccato, de qua 2. Corinth. 3. dicit Apoſtolus, vbi ſpiritus Domini, ibi libertas, & Ioan. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis, alia eſt coactio imperfecta, quæ impulſio dicitur, impellit, ſeu impedit liberum arbitrium per accidens, ſicut ſunt pœnalitates, quæ ſunt ex parte corporis vſum liberi arbitrij impedientes, & ſic eſt libertas a miſeria, de qua Apoſtolus ad Rom. 8. ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

Notandum, quod nulla miſeria, vel pœnalitas corporis libertatem illam, quæ eſt a neceſſitate coactionis excludit, eo quia nunquam ad tantam miſeriam, vel pœnalitatem corporis deuenitur, quod liberum arbitrium cogi valeat, alias non diceretur liberum, nec efficeretur meritorium, vel demeritorium.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num libertas arbitrij augeatur, vel minuatur, ſiue intendatur, & remittatur.

PRæſuppoſita diſtinctione triplicis libertatis, de qua in præcedenti puncto eſt dictum, tres aſſertiones ſunt conſtituendæ ad aures Seraphici Doctoris.

Prima libertas a neceſſitate, ſeu a coactione compulſiua per ſe, ideſt ex parte ſuæ naturæ, vel eſſentiæ non augetur, neque minuitur, ſed per accidens, ſcilicet ex parte ſuæ cauſæ, quæ eſt intellectus, & voluntas; probatur vtraque pars.

Prima, quia eſt naturale, & eſſentiale libero arbitrio, vt ſufficienter non cogatur coactione compellente.

Secũda pars perſuadetur ſic, quia omnis proprietas, quæ conſequitur aliquam naturam quanto illa natura inuenitur in aliquo nobiſius; tanto etiam illa proprietas perfectius habetur ab illo, ſed libertas cõſequitur naturam, & potentiam intellectus, & voluntatis, & hæc perfectiſſimè ſunt in Deo, & in Angelo nobilius, quam in homine, ergo libertas a coactione, & neceſſitate perfectius reperitur in Deo, quam in Angelo, & in Angelo, quam in homine, & in vno Angelo magis, quam in vno alio.

Secunda concluſio. Libertas, quæ eſt a peccato, augetur, vel minuitur ſecundum diuerſos actus: probatur, libertas iſta eſt communis triplici ſtatui hominis, ſcilicet in innocentia, in reparata gratia, in gloria; & tamen augetur, & minuitur ante peccatum, & poſt peccatum.

Confirmatur per Magiſtrum ſent. diſt. 25. vbi ſic ait liberum arbitrium, cum ſemper, & in ſingulis ſit bonum, non tamen eſt pariter liberum in bonis, & in malis, & ad bona, & ad mala; liberius enim eſt in bonis, vbi liberatum eſt, ſcilicet a peccato per gratiam, quam in malis, vbi liberatum non eſt, & liberius ad malum, quod per ſe agit, quam ad bonum, quod niſi gratia adiuuetur, & liberetur, non poteſt.

Tertia concluſio. Libertas a miſeria intenditur, & remittitur, ideſt ſecundum magis, & minus reperitur in diuerſis; probatur, quia huiuſmodi libertas perfectiſſimè inuenitur in Deo, poſt Deum maximè in Angelo bono, minor in homine bono, minima in homine malo, nulla in Dæmone, vel damnato homine, inquit Magiſter, vbi ſupra.

PVNCTVM TERTIVM.

An neceſſitas repugnet libero arbitrio.

SAnctus Doctor diluens primum argumentum duplicem aſſerit eſſe neceſſitatem, alteram appellat commutabilitatis, aliam coactionis, ex qua gemina neceſſitate duas elicio concluſiones iuxta placita ipſius, & Alexand. Alenſ.

Prima ſit iſta, neceſſitas immutabilitatis non repugnat libero arbitrio, perſuadetur tali medio. Neceſſitas immutabilitatis eſt in Deo, qui neceſſariò diligit bonum, & tamen in ipſo eſt liberum arbitrium ſummè liberum, ergo neceſſitas immutabilitatis non repugnat libero arbitrio.

Item Angeli boni, & beati neceſſario, & immobiliter fruuntur Deo, quippe qui dulciter, ac ſuauiter neceſſitat voluntatem eorum ad fruendum, & tamẽ libertatis dominium retinent, ergo neceſſitas prædicta non repugnat libero arbitrio.

Secunda cõcluſio. Neceſſitas coactionis repugnat libero arbitrio; perſuadetur auctoritate D. Bernardi lib. de lib. arbitrio longè poſt principium, vbi ſic inquit. Voluntas pro ſui ingenita libertate nulla cogitur neceſſitate, & loquitur de neceſſitate coactionis; confirmatur per eundem ita dicentem, vbi eſt neceſſitas, ibi libertas non eſt, vbi libertas non eſt, nec voluntas eſt.

Digitized by Google

DISTINCTIO SEPTIMA.

PARS SECVNDA.

De cognitione Dæmonum.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum in Dæmonibus cadat error, ſiue deceptio circa præſentia.

PRo intelligentia harum vocum error, & deceptio aduertendum, quod hæc tria ſe habent per ordinem ignorare, decipi, & errare, omnis enim, qui decipitur ignorat, non autē omnis, qui ignorat, decipitur: ignorātia enim nullum ponit actum poſitiuum, ſed ſolum priuatiuè ſe habet, ideo ab hoc nomine ignarus ignoro deſcendit, eſt autem ignarus inſcius, componitur enim ab in quod eſt non, & gnarus ſciens, deceptio autem magis ponit, qui enim decipitur vnum conſiderat, & reliquum omittit, vnde decipi de alio capi eſt, quia putat, quod non eſt eſſe, aut quod eſt non eſſe, & ita ſimul dicit actum poſitiuū, & negationem actus, ideo ſuper negationem actus aliquam addit poſitionem. Rurſus omnis, qui errat, decipitur, non tamen è contra, deceptio enim niſi ſibi iungatur aliud in intellectu ſolum conſiſtit, error vero ſic in intellectu manet, vt ad voluntatem oculos dirigat, hæc tamen ſignificatio metaphorica eſt, propriè autem error eſt deflexio a via, cum ſcilicet via ignari extra inſtitutum iter deflectimus, & errari eſt huc illuc, quò nos fortuna ferat diuagari.

Vt autem ad rem attinet error ſecundum D. Aug. in Enchirid. eſt exiſtimatio, vel approbatio veri pro falſo, & certi pro incerto, vel è conuerſo, & errare eſt putare, vel approbare verum eſſe, quod falſum eſt, vel falſum eſſe, quod verū eſt, vel certum pro incerto.

Secundo notādum circa illum terminum præſentia, quod præſens propriè dicitur illud, quod præſentatur ſenſui, vel intellectui. Rurſus aliquid dicitur præſens, vno modo in ratione entitatis, alio modo in ratione obiecti.

His notatis diſtribuitur corpus quæſt. in tria membra, in primo explicatur ab Auctore, vnde proueniat deceptio, in ſecūdo quotuplex ſit iudiciū intellectus, ī tertio ſatisfit quęſt.

Quantum attinet ad primum deceptio, & error prouenit ex deuiatione, ſeu deordinatione iudicij.

Circa ſecundum, iudicium intellectus eſt duplex quoddam eſt cognoſcendorum, aliud eſt agendorum, primum eſt veri ſub ratione veri, ſecundum eſt boni ſub ratione boni, primum ſpectat ad intellectum ſpeculatiuum, ſecundum ad practicum, primum non pertinet ad liberum arbitrium, ſecundum eſt pars liberi arbitrij.

Primum iudicium quo ad ſubſtantiam potentiæ integrū manet, quamuis per culpam aliquo modo ſit in Angelis obnubilatum, ſecundum vero iudicium eſt omnino ſubuerſum.

Circa tertium duæ ſtatuuntur concluſiones reſponſiuæ, prima Dæmones in multis ſpeculabilibus, & maximè contingentibus decipi poſſunt, probatur, quia intellectus Dæmonum per peccatum obnubulatum fuit.

Secunda concluſio. Dæmones in agibilibus decipiuntur; probatur, Dæmones quantum ad iudicium practicum, cū ſit in eis omnino ſubuerſum, excæcati dicuntur, ergo.

Confirmatur, quia Dæmones dicuntur tenebræ facti, vt docet D. Aug. ſuper Geneſ. ad lit. vbi ait, quod mali Angeli intelliguntur per tenebras, boni vero per lucem.

Amplius Apoſtolus loquens de hominibus inquit, quod Deus tradidit illos in reprobum ſenſum, ſi ergo æquè, vel magis ſeuerus eſt Deus, in Angelos videtur, quod dati ſint in reprobū ſenſum, ſed in omnibus talib. cadit error, & deceptio.

In gratiam quęſt. ſex ſunt diſcutienda.

Primum num Dęmones ſint in rerum natura.

Secundum, in quibus nominibus appellatur Dęmon.

Tertium, quibus vigeant Dęmones.

Quartum, quę cognitio in Dęmonibus manſerit, quę diminuta, quęve ablata fuerit.

Quintum num Dęmones diuinę incarnationis myſterium, humanęque redemptionis ſacramentum cognouerint.

Sextum num Dęmones, ita ſint deprauati per culpam, quod in eorum iudicio cadat error.

PVNCTVM PRIMVM.

Sint ne Dæmones in rerum natura.

OBſeruandum in primis, quod Dęmon ſolet vſurpari tripliciter, vno modo *Dęmon idem* eſt, quod ſciens, hinc de *Paulo Act. 17. dicebant*, Athenienſes nouorum Dęmoniorum videtur annunciator, ideſt nouarum ſcientiarum, vt patet ex textu ſequenti, dixerunt enim *illi* noua *infers* aurib. noſtris, ita quod Dęmonium idem ſit, quod ſcientia, & Dęmon idem quod ſciens, ſecundo nuncupantur Dęmones apud Platonem quędam naturę ſubtiles aereę mirę cognoſcibilitatis, & ſic accipiendo Dęmō dicitur duobus modis.

Primo ſecundum Platonem ſunt Chacodęmones, ideſt boni Dęmones a Chaco, quod eſt bonum.

Secūdo ſunt chacodęmones a chacos, quod eſt malum, ideſt mali Dęmones.

Tertio appellātur Dęmones Angeli apoſtatę, per peccatū obſtinati, ſicq; accipiūtur in ꝓpoſito, & nota, ꝙ hoc nomē Dęmō inuentū eſt ex lingua Syriaca quaſi dimon a diuitijs, & mammon, ſi quidem mammon in illa lingua diues dicitur, nam dum ſine merito diuitias beatitudinis habere voluit, rectè Dęmon eſt nuncupatus, ſiue per contrarium diues ironicè loquendo, ideſt pauperrimus, ideſt miſerrimus.

His viſis, & obſeruatis ſciendū, ꝙ circa veritatē, & exiſtentiā Dęmonum fuerunt ſententię, vt narrat S. Thom. in quęſt. diſputa. quęſt. 12. de Dęmonibus.

Quidā. n. Ariſtotelis Sectatores exiſtimauerūt Dęmones nō eſſe, ſed ea, q̄ Dęmonibus tribuūtur, putabāt prouenire ex virtute cęleſtiū corporū planetarū, & quarūdē aliarū rerū naturaliū, idque conteſtatur Aug. 10. de Ciuit. Dei dicēs Porphyrio Aegyptiaco peripatetico, & necromātico viſum fuiſſe, ꝙ quibuſdā herbis, lapidib. animantib. ſonis, ac certis quibuſdā vocibus, figurationibus, ac figmentis, nōnullis ēt obſeruatis motib. ſyderū in conuerſione cęli fabricātur in terra ab hoībus ad poteſtates ſyderū idoneas varijs effectibus exequendas, ſed horum ſententiam tan-

Digitized by Google

tanquam falſam reijcit Sanctus Aug. per hoc, quia inueniuntur aliquæ operationes Dæmonum, quæ nullatenus procedere valent ex aliqua cauſa naturali, puta quod aliquis arreptus a Dæmone loquatur linguam ignotam, recitet verſus, & auctoritates, quas nunquam ſciuit. Item complura alia opera Dæmonum inueniuntur, tam in arreptitijs, quam in artibus Negromanticis puta ſtatuarum locutio, earum motio, quæ nullo modo præcedere poſſunt niſi ex aliquo intellectu.

Quidam alij philoſophi arbitrati ſunt Dæmones eſſe, ſed non quos nos dicimus, ſed eſſe animas hominum, inter hos fuit Plotinus, teſte D. Aug. 9. de Ciu. Dei, qui aſſeuerauit ex hominum animabus fieri Dæmones lares, ideſt domeſticos, ſi fuerint animæ boni meriti, ſi autem fuerint animæ mali meriti, fiunt laruæ, ideſt turpes, & terręfacientes, ſi autem ſit incertum eas bonorum fuiſſe, aut malorum meritorum, efficiuntur Dij manes, quod credentes multi auruſpicum occiderunt pueros, vt haberent animas eorum in ſuis operibus cooperantes, & adiuuantes, ſed hunc errorem deſtruunt D. Aug. 9. de Ciuit. Dei, & Sanctus Chryſoſtomus ſuper illa verba Matth. exibant de monumentis ſic dicens, non enim fieri poteſt, vt vna ſubſtantia incorporea in aliam ſubſtantiam tranſmutetur anima, ideſt in Dæmonis ſubſtantiam.

Alij denique opinati ſunt referente D. Aug. lib. 8. de Ciuit. Dei, Dæmones eſſe, ſed a veritate aberrabant, quoniam affirmabant Deos habere corpora cęleſtia, Dæmones aerea, homines vero terrena, & in hoc vltimo veritatem attingebant.

Cæterum exiſtentia, & veritas malorum ſpirituū perſuaderi poteſt.

Primo auctoritatibus veteris, & noui teſtamenti, nam Gen. 3. dicitur, quod tempore, quo Adam, & Eua nudi exiſtebant in paradiſo terreſtri, erat quædam alterius ſpeciei rationalis creatura præter hominem: vnde legitur, ſed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus quinta, & ſexta diebus, qui quidem ſerpens non propria natura, ſed quadam intellectuali natura ſerpenti aduentitia loquebatur Euæ, hanc autem rationalem creaturam Diabolum fuiſſe teſtantur Patres, item Leuitici 17. interdicitur immolari hoſtias Dæmonijs, & Deuteron. 32. in Cantico Moyſi dicitur immolauerunt Dæmonijs: præterea 2. Paralipom. 11. legitur de Hieroboam, quod conſtituit ſacerdotes excelſorum, & Dæmoniorum. Iob quoque 20. dicitur, vadent, & venient ſuper eum horribiles omnes Dæmones tenebræ abſconditæ ſunt in oculis eius, & Sap. 11. dicitur, quod quidam errantes colebant multos ſerpentes, & beſtias ſuper uacuas immiſiſti illis multitudinem multorum animalium in vindictam, vt ſcirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur, & Pſalm. 95. omnes Dij gentium Dæmonia, & 108. Diabolus ſtet a dextris eius, item Tob. 6. Fumus eius extricat omne genus Dæmoniorum, ſiue a viro, ſiue a muliere, ita vt vltra non accedat ad eos. Rurſus veritas hæc expreſsè habetur in multis locis noui teſtamenti, Matth. 4. ductus eſt Ieſus in deſertum a ſpiritu, vt tentaretur a Diabolo, & cap. 15. Filia mea malè a Dæmonio vexatur, & Luc. 11. erat Ieſus eijciens Dæmonium, & Ioan. 8. Dæmonium habes, & Marci, cap. 9. hoc genus Dæmoniorum in nullo poteſt exire, niſi in oratione, & ieiunio, & alibi paſſim, & in act. & in Epiſtolis Pauli, & in Apocal.

Secundo perſuadetur. Exiſtentia Dæmonum auctoritatibus Patrum, nam B. Auguſt. libro de Ciuitate Dei, cap. 24. multa de exiſtentia Dæmonum ſcribit, & Lactantius ſimiliter libro ſecundo inſtitutionum.

Tertio comprobatur teſtimonio Philoſophorum, Gentilium, Apuleius namque Platonicus referente D. Auguſt. lib. 8. de Ciuit. Dei ſcribit in lib. de Deo Socratis, Socratem habuiſſe Dæmonem quemdam familiarem, qui ſollicitus erat circa ipſum, vt deſiſteret ab agendo, quando illud, quod agère volebat im proſperè fuerat euenturum, amplius poſuit Dæmones eſſe medios inter homines, & Deos, & Xenophōte lib. 1. de morte Socratis ad Athenienſes, inquit, enim vero iam bis mihi defenſionem paranti Dæmonium aduerſatur, & Plato in timeo dicit inuiſibilium diuinarum poteſtatum, quæ Dęmones nuncupantur pręſtare rationem opus maius eſt, quam ferre valet hominis ingenium.

Quarto colligitur hæc veritas ex reſpōſis, ſeu oraculis, & alijs miris effectibus, qui circa idola apparuerunt, quibus Dæmones perſuaſerunt hominibus ſe colendos etiam magnis, & ſapientibus viris, & Romanis.

Amplius ex reuelationibus, ſeu inſpirationibus occultorum, quas ſępè fieri hominibus, & factas certiſſima relatione didicimus, quę ſaluari non poterāt ex ordine, & influxu cauſarum corporalium ſuperiorum, & inferiorum.

Rurſus colligitur veritas ex operibus, ſeu effectibus artium magicarum, quarum ſunt quidam effectus mirandi, qui fiunt mediantibus verbis non ex intrinſeca virtute verborum, aut caracterum, nec ex propria virtute intellectus hominis verba proferentis, ſed ex operatione alicuius intellectus, vel naturæ intellectualis ad quam referuntur verba intelligibilia, & Necromanticorum, & ad quam formantur ſigna, caracteres, ſeu ſigilla firmitatis dominij.

Prętérea perſuadetur exiſtentia Dęmonum ex ſubitis tranſmutationibus rerum, vt virgarum in ſerpentes, & huiuſmodi, quę fecerunt magi Pharaonis.

Item ex actibus obſeſſorum, & reuelationibus occultorum.

Denique comprobatur auctoritate Eccleſiæ, quę inſtituit exorciſmos, orationes, & preces ad exorcizandum vexatos a Dęmonibus.

Quod ſi obijcias, quod Luna ſecundum certa augmenta eius vexat homines, qui Lunatici dicuntur, vt Matth. 10. & 17. habetur.

Item Necromantici etiam obſeruant cōſtellationes ad opera eorum, cum fingunt ſe inuocare Dęmones, ergo.

Ad primum reſpondetur, quod licèt Luna in augmento, vel decremento poſſit aliqualiter homines vexare, non tamen tanta vexatione, quanta conſpicitur in arreptitijs, ſed illam tam vehementem cauſant Dęmones, idque efficiunt in augmento, & decremento Lunę ob duas rationes, quarum vna eſt,

vt Dei creaturam, ſcilicet Lunam infament, vt docet Sanctus Hieronymus, & D. Chryſoſtomus. Secundo eſt, quia cum non poſſint operari, niſi mediantibus virtutibus naturalibus, conſiderant ipſi Dæmones in ſuis operibus aptitudines corporum ad effectus intentos; nam manifeſtum eſt cerebrum eſſe omniū partium corporis humidiſſimum ſecundum placita philoſophorum, & præſertim Ariſtotelis, & propterea ſubijcitur operationi Lunæ, quæ ex ſua proprietate habet mouere humorē, in cerebro autem perficiuntur vires animales, & ideo Dæmones ſecundum certa augmenta Lunæ perturbant hominis phantaſiam, quando conſiderant cerebrum ad hoc diſpoſitum.

Ad aliud reſpondetur, quod Necromantici verè, & non fictè inuocant Dæmones in certis conſtellationibus, & Dæmones reſpondent, & veniunt propter duo.

Primo, vt homines in hunc errorem inducant, vt credant eſſe aliquod numen intellectus.

Secundo, quia conſiderant naturam corporalem ſecundum aliquas certas conſtellationes magis eſſe diſpoſitam ad effectus, pro quibus aduocantur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quibus nominibus appellctur Dæmon.

SIcut Angeli boni ſumunt ſibi nomina ab officijs, quæ circa nos gerunt, ita & Dæmones ſumunt ſibi nomina a vitijs, de quibus præcipuè impugnant, in primis nominatus eſt Diabolus a dia, quod eſt duo, & bolus, quod eſt morſellus, quia mordet duo, ſcilicet corpus, & animam hominis per peccatum, vt dicitur in Gloſ. ordinaria cap. firmiter, vnde Sanctus Aug. li. 8. de Ciuit. Dei deſcribens Dæmones ſic ait, Dæmones ſunt ſpiritus nocendi cupidiſſimi a iuſtitia penitus alieni, ſuperbia tumidi, inuidia liuidi, fallacia callidi, qui in hoc quidem aere habitant, quia de ſublimitate cœli ſuperiores electi merito irregreſſibiliter in ſibi congruo, velut carcere, damnati ſunt.

Nomina autem præcipua eorum in ſacra pagina reperiuntur, vnde qui de ſuperbia tentat Leuiathan appellatur, quod interpretatur additamentum eorum, tentans enim primos parentes de ſuperbia promiſit eis additamentum diuinitatis, de quo nomine inquit Dominus per Iſa. 27. viſitabo ſuper Leuiathā ſerpentem veterem, & tortuoſum; tentans de Inanigloria dicitur Lucifer, quaſi lucem ferens, ſcilicet gloriæ temporalis, de quo Iſa. 14. legitur, quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris; tentans de luxuria nuncupatur Aſmodeus, qui interpretatur futura iudicij, quia propter huiuſmodi vitium factū fuit terribile iudicium ſuper Sodomam, & quatuor alias ciuitates; Tentans de auaritia vocatur Mammona, quod interpretatur diuitiæ, circa quas eſt auaritia, de hoc dicitur Matthæi 6. non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ; Tentans de gula nominatur Behemoth, quod interpretatur animal, quia gula facit hominem animalem, & brutalem, de quo Iob 4. Behemoth principium viarum Domini, ideſt, prima ipſarum operationum non ordine temporis, ſed dignitatis; Tentans de inuidia Sathan nuncupatur, quod interpretatur aduerſarius, quia inuidus aduerſatur, ſeu contrariatur omni bono alterius, cui inuidit, de quo Luc. 22. dicit Chriſtus Dominus, ecce Sathan expetiuit vos, tētans de ira; vocatur Abedeon, quod interpretatur exterminator, ira enim ponit hominem extra terminos rationis, & extra terminos humanæ conuerſationis, iracundus enim non de facili reperit ſocietatem.

PVNCTVM TERTIVM.

Quibus vigeant Dæmones.

ISidorus, quem allegat Magiſter in hac diſtinct. libro 1. de ſummo bono, cap. 12. docet, quod præuaricatores Angeli ſanctitate amiſſa, non tamen amiſerunt viuacem ſenſum Angelicæ creaturæ, ſed triplici modo praſcientiæ vigent.

Primo ſubtilitate naturæ, quia ſunt ſubſtantiæ ſpirituales, & ſubtiles, nec impediuntur corporea mole.

Secundo experientiæ longitudine, nam ab antiquo tempore edocti plurima cognoſcunt per aliqua ſigna acumine ſcientiæ, reuelatione ſuperiorum ſpirituum.

Sanctus Aug. etiam lib. 2. ſuper Geneſ. cap. 17. id ipſum aſſeuerat dicens, quod ſpiritus mali quædam vera de temporalibus rebus noſcere *permittuntur*, partim ſubtilitate ſenſus, partim experientia temporum callidiores propter magnam longitudinem vitæ, partim a ſanctis Angelis, quod ipſe ab omnipotenti Deo diſcunt iuſſu eius ſibi reuelātibus, aliquando ijdem nefandi ſpiritus, & quæ futura ſunt, velut diuinando, prædicunt.

Obſeruat Sanctus Doctor in primo dub. lit. huius ſecundæ partis diuiſionem Iſidori eſſe ſufficientem, & conſonam verbis D. Aug. ſi quidem Dęmones omne, quod ſciunt, aut ſciunt cognitione innata, aut cognitione acquiſita; ſi cognitione innata, *ſic dicuntur* ſcire acumine ſenſus, ſic cognitione acquiſita hoc poteſt eſſe bifariam, aut de rebus, quæ ſubſunt rationi, & hæ per experientiam addiſcuntur, aut de rebus, quæ ſunt ſupra, & ſic per reuelationem ſuperiorum ſpirituum.

Pro cuius ſufficientiæ intelligentia aduertendum, quod Dæmones dicuntur ſcire ſubtilitate naturæ cauſas, & effectus determinatos in cauſis experientia temporum dicuntur multa ſcire de his, quæ ſunt determinata in cauſis, nam aliqua ſciunt rebus prouenientibus in eſſe, quæ prius quam euenirent, *ignorabant*, ſi quidem ſpecies intelligibiles eorum non ducunt in cognitionem rerum, niſi vt habent eſſe determinatum, vnde futura contingentia, quia determinantur, cum fiunt præſentia, incipiunt eſſe nota Angelo, cum iam determinantur pręſentialiter per eſſe, quæ erant ignota, cum nondum habebant eſſe, reuelatione autem ſuperiorum ſpirituum ſciunt, quæ de contigentibus reuelantur.

Vel breuius poteſt dici, quod euentuum quidam contingunt ſemper, quidam frequenter, aliqui raro, & indeterminatè, primos ſciunt Dæmones ſubtilitate ſuæ naturæ, vt defectus luminarium, ſecundos experientia temporum, vt grandines, & tempeſtates,

Digitized by Google

tes, vltimos ſciunt reuelatione Angelorum, vt ea, quæ dependent ex voluntate humana.

PVNCTVM QVARTVM.

Quæ cognitio in Dæmonibus manſerit, quæ diminuta, quæve ablata fuerit.

OBſeruandum eſt ſecundum D. Thom. 1. par. q. 64. art. 1. & in ſcripto ſuper ſecundum præſenti diſt. & quæſt. diſp. de Dæmonibus art. 1. & ſecundum Alex. Alenſ. 2. par. quæſt. 100. memb. 3. & ſecundum Aegidium in præſenti diſt. q. 3. & complures alios, quod triplex eſt cognitio veritatis, vna eſt naturalis, altera eſt ſupernaturalis, ſpeculatiua, alia eſt ſupernaturalis practica.

Amplius ad memoriam reuocanda eſt diſtinctio duplicis beatitudinis tradita a Sancto Doctore diſt. 4. q. 1. & a D. Thom. quæſt. 62. artic. 1. quædam dicitur beatitudo naturalis, quę eſt in cognitione, & contemplatione Dei Opt. maximi, quæ naturaliter haberi poteſt, poſita, alia eſt ſupernaturalis, quę in viſione diuinæ eſſentiæ conſiſtit.

Rurſus cognitio, quæ eſt per effectus temporales, eſt duplex, vna per effectus virtutis diuinæ, alia per effectus ipſius iuſtitiæ.

His præmiſſis ponuntur quinque concluſiones.

Prima concluſio, cognitio naturalis manſit in Dęmonibus: perſuadetur primo auctoritate D. Dionyſij, cap. 4. de diuin. nom. vbi docet, quod dona naturalia manent integra, & ſplendidiſſima in Dæmonibus, item eodem cap. Dæmones inquit non omnino exortes boni ſunt, quia & ſunt, & viuunt, & intelligunt, eſtque in eis quidam deſiderij motus.

Secundo comprobatur ratione, cognitio illa naturalis competit Dæmonibus ex profectione ipſorum naturæ, quæ in ipſis integra manſit teſte Dionyſio.

Tertio confirmatur per Sanctum Doctorem in reſponſione ad ſecundum, vbi dicit, quod Dæmones habuerunt cognitionem ſibi innatam, & Deus vix ſubtrahit dona ſua naturalia.

Secunda concluſio in Dæmonibus eſt cognitio naturalis, qua Deus per effectus, vel potentiæ, vel iuſtitiæ cognoſcitur, patet, quia eiuſmodi effectus quodammodo ſunt veſtigia, vel ſigna ducentia ad cognitionem ipſius Creatoris, vel Redemptoris, vel tanquam iudicis.

Quod teſtimonio D. Aug. 9. de Ciuit. Dei, ca. 21. comprobatur, innotuit Dæmonibus nō per id, quod eſt vita æterna, & lumen incommutabile, quod illuminat pios, ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta, & occultiſſimæ ſigna præſentiæ, quæ Angelicis ſenſibus malignorum ſpirituum, potius quam infirmitati hominum poſſunt eſſe conſpicua, & in eodem lib. cap. 22. Dæmones ait non æternas temporum cauſas, & cardinales in Dei ſapientia contemplantur, ſed quorumdam ſignorum nobis occultorum maiore experientia multo plura, quam homines cognoſcunt.

Nota, quòd Dæmones ab exordio Deum naturali cognitione agnouerunt eſſe vitam æternam, & increatam, atque incommutabile lumen, quod & philoſophis patuit, cognoſcunt etiam Deum naturali notitia non ſolum per effectus eius temporales; ſed etiam per ſpirituales cœleſtes, & immateriales eius effectus, per opera quoque ſuæ pietatis immenſę, per quam electos Angelos viderunt ſtetiſſe, & gloriam impetraſſe, ac multis hominibus clementer eſſe ſubuentum; dicuntur autem non cognouiſſe Deum per hoc, quod eſt æternum, & incommutabile lumen, vitaque æternalis, quia priuati ſunt ſuis demeritis cognitione gratiæ, & gloriæ, & omni formata, ac ſalutari notitia.

Tertia concluſio Dæmones ex contemplatione, & cognitione naturali Dei nullum gaudium, nullāque delectationem recipiunt; probatur, quia cruciatus, & pęna eos delectari non ſinit, & Deus in iuſtam pœnam ſubtrahit concurſum ſuum, nè ex tali cōtemplatione delectatio aliqua in eis oriatur.

Præterea Dæmones ob ſuam nequitiam, & inordinationem voluntatis ex tali notitia in odium Dei exardeſcunt, & in triſtitiam de perfectionibus, quas in eo cognoſcunt, quo fit, vt ex praua ipſorum diſpoſitione huiuſmodi cognitio, potius in maiorem eorū miſeriam, quam felicitatem cedat.

Quod ſi obijcias intellectum, & voluntatem integrè in eis permanſiſſe, vt tradit Dionyſ. c. 4.

Reſpondetur, quod, & ſi prædictæ potentiæ, quo ad vim naturalem, integræ in ipſis permanſerint; id tamen in maiorem ipſorum cruciatum, & miſeriam reſultat, eo quia quò magis afflictionem, & miſerrimum ſtatum agnoſcunt, maiori triſtitia voluntatis afficiantur.

Quarta concluſio. Cognitio ſupernaturalis ſpeculatiua in Dæmonibus eſt diminuta: probatur, quia Dæmones non tot myſteria ſupernaturalia cognoſcūnt, quot agnouiſſent, ſi beati eſſent, ſed pauca eis reuelantur, vel per Angelos bonos, vel per aliquos diuinæ virtutis effectus, vt docet Sanctus Aug. 9. de Ciuit. Dei, c. 21.

Nota circa reuelationem ſupernorum ſpirituum duo eſſe ſpectanda, vt doctiſſimè obſeruat Auctor in 2. dub. lit. quorum vnum eſt finis, alterū eſt modus, ſi finis attendatur diuina ſapientia, ſic ordinauit voluntatem ſuam impleri etiam per inimicantes Deo, & Sanctis, illuſtrat id pulcherrimo exemplo ex Sacra ſcriptura deſumpto de Ioſeph Patriarcha, quem Deus per inimicitias fratrum vendentium exaltare voluit. Si autem modus ſpectetur, tunc dicitur, quod reuelatio fit bifariam, vno modo mentis illuſtratione, ſicut fiebat Sanctis Prophetis, alio modo ſola prædictione, ſicut homo aliquando reuelat voluntatem ſuam. Primus modus reuelationis eſt gratiæ. Secundus non eſt gratiæ aliquo modo perficientis, vel eleuantis naturam, ſed poteſt eſſe opus miſericordiæ, ſi illud ordinetur ad bonum eius, cui prædicitur, vel iuſtitiæ ſi ordinetur ad punitionem alicuius mali, vtpotè ſi ad decipiendum fallaces, & ita eſt in propoſito; nam futura prædicuntur Dæmonibus, & permittuntur mala fieri ab eis, vt boni talia paruipendant, & mali, atque fallaces proficiant in pœnis errantes occulto Dei iudicio.

Sanctus Thomas in ſcripto præſenti diſt. q. 2. ar. 1. ad 3. hoc idem ſentire videtur, ait enim reuelationē ſupernorum ſpirituum factam Dæmonibus non eſſe

per

Digitized by Google

per modum illuminationis, adeo quod lumen intellectuale Dæmonum vigoretur per applicationem claritatis luminis Angelici, ſed per modum locutionis, nam ipſis exponuntur cognitiua quædam per modum, quo prius non exponebantur.

Ex dictis faciliſsimè poterunt ſolui aliquæ inſtantiæ, quæ adduci ſolent.

Prima inſtantia, ſiue obiectio ſecreta conſilia abſcondenda ſunt inimicis, ſed Dæmones inimici Dei, & Angelorum, ergo non debent eis reuelari.

Soluitur obiectio ſic, quod valet de ſecretis humani conſilij, quæ inimicis hominibus ſunt abſcondenda, non autem de ſecretis diuinis, propterea quod humanum conſilium poteſt irritari, non autem diuinum, cum voluntati Dei nullus reſiſtere queat.

Secunda inſtantia Dæmonibus cum ſint in ſtatu damnationis non debent dari a Deo noua dona, ergo nec noua cognitio.

Soluitur ab Auctore antecedens eſſe verum de donis propriè ſumptis, vt ſunt gratiæ infuſæ, ſiue dona infuſa, non autem de donis communiter ſumptis; hæc enim Deus largitur bonis, & malis, & Dæmonibus, & hominibus, cum talia poſſint ſtare cum peccato mortale.

Tertia obiectio eſt. Reuelatio eſt cognitio gratiæ, Dæmones autem non ſunt idonei ad gratiam, ergo: Soluitur maiorem eſſe veram de reuelatione, quę fit mentis illuſtratione, non de ea, quæ fit ſola prædicatione, cuiuſmodi eſt in Dæmonibus.

Additur, quod multi ſunt idonei ad capiendã intelligentiam, qui tamen idonei non ſunt ad capiendam gratiam, inquit Auctor in ſolutione quarti.

Quarta obiectio. Nihil poteſt aliquis addiſcere niſi Chriſto docente. Soluitur, quod Deus in propoſito dicitur docere non inſpirando, ſiue infundendo, ſed cooperando lumini dato, & conſeruando illud.

Quæres fortaſſe per quid Dæmones cognoſcunt illa ſupernaturalia reuelata.

Reſpondeo, quòd non cognoſcunt per donum ſupernaturale fidei infuſæ, ſed per credulitatem, & fidem naturalem, & acquiſitam quemadmodum, & hæretici illa credunt, nam ſicut Dæmones iam non habent ſpem ſupernaturalem, ita neque fidem, eſt enim fides teſte Apoſtolo Hebr. 11. ſubſtantia horum, &c.

Vltima concluſio. Cognitio ſupernaturalis practica in Dęmonibus eſt totaliter ablata: probatur, nam hæc eſt cauſa efficax amoris Dei, & ſpectat ad donũ ſapientiæ, de qua dicitur Ioann. 4. omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum, qui non diligit, non nouit Deum, & de hac loquitur D. Auguſt. Epiſtola 112. cum exponens illud Matth. 5. beati mundo corde, &c. ait id verificari non ſolum de viſione patriæ, ſed etiam de viſione viæ, quæ eſt per ſapientiam.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Dæmones diuinæ incarnationis myſterium, humanæque redemptionis ſacramentum cognouerint.

TAmetſi hæc quæſtio potius ad tertium ſent. librum, quam ad præſentem ſpectat, tamen quia nonnulli grauiſſimi Doctores eam hic excitant, vt Alex. Alenſ. & S. Thom. ideo breuiter pertractãdam fore duximus, & in primis aduertendum, quod omnes Angeli a principio ſuæ beatitudinis cognouerũt in verbo incarnationem Filij Dei in communi, vt teſtatur D. Auguſt. lib. 9. de Ciuit. Dei, ca. 19. & docet Apoſtolus 1. ad Timoth. 3. magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis; non tamen cognouerunt hoc myſterium in particulari a principio ſuæ beatitudinis, quandoquidem ignotum fuit illis, quo ad ſpeciales conditiones, colligitur id ex illo Epheſi cap. 3. vbi Apoſtolus de eo verba faciens ſic ait, mihi omnium Sanctorum minimo data eſt gratia hæc in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, &c. & ſubdit, vt innoteſcat principatibus, & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientiæ Dei, ſed & Sanctus Dionyſius, ca. 7. de cœl. Hierar. ex Pſal. 23. vbi dicit illam interrogationem quis eſt iſte Rex gloriæ, eſſe Angelorum inferioris ordinis, reſponſionem, Dominus fortis, & potens eſſe Angelorum ſuperioris ordinis reuelantium inferioribus, & illam interrogationem Iſa. 63. quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra, affirmat eſſe Angelorum ſupremi ordinis, reſponſum vero eſſe Dei, & hominis Chriſti Ieſu mediatoris, qui ait, ego, qui loquor iuſtitiam, & propugnator ſum ad ſaluandum.

His obſeruatis ſit prima concluſio. Dæmones non cognouerunt certitudinale cognitione diuinæ incarnationis myſterium, perſuadetur primo auctoritate Apoſtoli 1. ad Corint. c. 2. *vbi loquens de hoc myſterio* ſic ait, Sapientiam loquimur in myſterio, quę abſcõdita eſt, ſcilicet in incarnatione, quam nemo Principum huius ſæculi cognouit; ſi enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent, vbi per principes non ſolum philoſophi, & Satrapæ legis, verum etiam Dæmones intelliguntur.

Secundo comprobatur ex Gloſ. ſuper hæc *verba* iam citata ſi Dæmones Deum factum hominem non intellexerunt, quanto magis homines? & poſt magis ex ſuſpicione, quàm ex cognitione dixiſſe credendi ſunt, quid nobis, & tibi Fili Dei?

Secunda concluſio. Dæmones cognouerunt myſterium incarnationis per quædam temporalia effecta; probatur teſtimonio D. Aug. 9. de Ciuit. Dei, ca. 21. vbi ait non cognouerunt illum, ideſt Chriſtum, vt eſt vita æterna, ſed cognouerunt eſſe verum Meſſiam per miracula ſua, ſed & perſuadetur ex *Sacræ* ſcripturæ locis, nam Marci 1. & Luc. 4. legitur *Dæmonem* quemdam exclamaſſe, quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene veniſti ante tempus perdere nos? ſcio quis ſis Sanctus Dei, & ne quis crederet Dæmonem tunc fuiſſe mentitum, ſequitur in textu, & comminatus eſt ei Ieſus dicens, obmuteſce, & exi de homine; ibidem apud Lucam, & Marcum non ſinebant Dæmonia loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.

Tertia concluſio. Dæmones ex his, quę dicta erant in lege, & prophetis, conijcere potuerunt Chriſtum eſſe Deum, hæc aſſertio colligitur ex Origene in Gloſa ſuper illud Exod. 1. ſurrexit in terra Rex nouus.

Nota ſecundum Alex. Alenſ. quod Dæmones ſic non

Digitized by Google

non cognouerunt, quemadmodum ſancti prophetæ, quia iſti ex reuelatione ſibi diuinitus facta mentis illuſtratione cognouerunt, Dæmones autem ex dictis in lege, & prophetis hæc coniecerunt.

Quarta concluſio. Si aliqua certitudo fuit in Dæmonibus, quod Chriſtus Filius Dei eſſet per potentiam ſignorum, non tamen præuiderunt ſe eius morte fore damnandos; probatur ex Gloſ. ſuper illud 1. Cor. 2. ſi cognouiſſent, vbi ſic dicit, non ſuggereret Diabolus illum crucifigi, per quem ius ſuum ſe perdere ſciret.

Item Dæmones non cognouerunt ſententiam de redemptione humani generis per Chriſti mortem implendam.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Dæmones, ita ſint deprauati per culpam, quod in eorum iudicio cadat error.

EX doctrina Auctoris in textu duæ eliciuntur concluſiones, quarum prima eſt, quod iudicium ſpeculatiuum in Dæmonibus eſt aliquo modo obnubilitatum per culpam, & ideo frequenter errant in iudicando de multis, & in multis decipiuntur, quia præſumptuoſi, & curioſi ſunt, ſecunda concluſio eſt, quod iudicium practicum, quod eſt coniunctum voluntati, eſt omnino ſubuerſum, & excœcatum in illis.

Pro dilucidatione harum concluſionum aduertendum, quod Angeli boni ſemper tenent intellectum ſuum voluntariè captiuatum in obſequium Chriſti, ordinatumque appetitum habent, & ideo de quibuſcumque iudicant, ſemper cum hac adiectione ſalua, ſcilicet ordinatione diuina iudicant, nec mouent ſe ad iudicandum de aliquo, quod excedat cognitionem ipſorum, ſed petunt in hoc doceri a ſuperioribus, vel expectatur in hoc voluntatem diuinam, Dæmones autem è contra ſuum intellectum continuè a Deo ſubductum voluntariè tenent, ac proinde omnino regulatum non habent, ex quo fit, vt de quibus iudicant quantum ad ea, quæ ſupernaturaliter inſunt ſcire tali reſeruatione diuinæ Sapientię, iudicẽt, ſed vltro ſe offerunt ad videndum de his, quæ non plenè ſubijciuntur eorum ſcientiæ, propter quod falluntur, & fallunt, hinc Sanctus Aug. 11. ſuper Geneſ. ait Dæmonem eſſe ſuperbia tumidum, & mente cœcum: nam ex tumore ſuperbiæ fit cœcus in mente, vt iudicare velit de his, quæ non plenè nouit, ſicque decipiatur, & erret, quod conuenit, & practicè, & ſpeculatiuè, practicè quidem exiſtimat aliquid appetendum, quod non eſt appetendum, ſpeculatiuè verò cum per ſuperbiã præſumptuosè iudicat de aliquo, quod non plenè ſubijcitur eius ſcientiæ.

Sed dices intellectus ſemper eſt verus, ergo cum Angeli non intelligant diſcurrendo, & ad omnia ſe habeant, vt intellectus; ad nihil autem ſe habeant, vt ratio, & vt quid diſcurrent, videtur, quod in ipſis Dæmonibus non poſſit eſſe error.

Reſpondetur, quod intellectus ſemper dicitur eſſe verus, quia circa principia non cadit error, nam ſicut Ariſtoteles de voluntate diſtinguit, quoniam voluntas eſt finis, eorum autem, quæ ſunt ad finem, dicitur eſſe aliquid aliud, vt electio, ſic ipſorum principiorum dicetur eſſe intellectus, ſed concluſionum erit aliquid, vt ſcientia, vel opinio circa principia, ergo non erramus, nec Dæmon errat circa res naturales, & circa ea, quę naturaliter intelligit in cauſis, ſed aliqua excedunt cognitionem ſuam, quia non ſunt determinata in ſe, neque in ſuis cauſis, ideo circa talia errare poteſt.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in Dæmonibus cadat obliuio circa præterita.

NOta, quod in intelligentia cadit deceptio, in voluntate obliquatio, & in memoria cadit obliuio, quæ nihil aliud eſt niſi defectus, ſiue imbecillitas memoriæ, ſed aduerte obliuionem fieri biſariam, vno modo ſic, quod deleantur ſpecies de memoria, & hoc pacto amittis quis aliqua, quæ ante in ſua memoria retinebas habitualiter, alio modo fit obliuio, ſic quod ipſa intelligentia non conuertitur actione ſua ſuper ea, quæ in memoria retinentur, vt deberent conuerti recordando.

In corpore tria facit Auctor, primo oſtendit quot modis ſumatur actus memoriæ, ſecundo quotupliciter capiatur obliuio, tertio colligit concluſiones reſponſiuas.

Quo ad primum actus memorię duobus modis poteſt accipi, vno modo per modum habitus, alio modo pro actu, ſiue pro actu primo, & pro actu ſecundo, primus actus per modũ habitus eſt retinere ſpeciem rei cognitæ, & dicitur eſſe hic per modum habitus, magiſque notet ſtatum, ſeu conuerſationem, quam actionem, ſecundus actus memoriæ eſt recordari, ſeu meminiſſe, primus actus eſt naturalis, & non ſubeſt voluntati, neque penès illum attenditur meritum, vel demeritum, ſecundus verò actus poteſt ordinari ad bonum, & ad malum.

Circa ſecundum iuxta hunc duplicem modum diſtinguẽdum eſt de obliuione, quæ biſariam poteſt ſumi, vno modo prout opponitur retentioni ſpeciei, ſicque obliuio nil aliud eſt, niſi deletio ſpeciei de memoria, alio modo quatenus opponitur recordationi, & ita dicit inhabilitatem, ſiue inhabilitationem ad actum reminiſcendi, ſicque bonum quoddã eſſe poteſt, nimirum cum obliuiſcimur malorum, quæ nobis illata fuerunt, poteſt eſſe etiam malum, cum obliuiſcimur beneficiorum, quæ nobis a Deo fuerunt largita.

Circa tertium duas Auctor colligit concluſiones, quarum eſt.

Prima concluſio. In Dæmonibus non cadit obliuio primo modo capta; probatur, quia in Dæmonibus nulla eſt deletio ſpeciei, habent enim tot ſpecies intelligibiles nunc, quot ante lapſum habebant.

Secunda concluſio. In Dæmonibus cadit obliuio, prout opponitur recordationi, patet ex tribus hæc aſſertio: primo, quia Dæmones ſunt obliti ſuæ ſalutis: ſecundo, quia ſunt obliti beneficiorum Creatoris: tertio, quia malis iugiter, ac memoriter intendendo fiunt inhabiles ad recordationem bonorum.

Pro intelligentia quæſt. quatuor ſunt perpendenda.

Primum num in Dęmonibus ſit memoria.

Secun-

Secundum quomodo differant memoria, & reminiſcentia, & memorari, & reminiſci.

Tertium num ſpecies intelligibiles de memoria Dæmonum deleantur.

Quartum num in Dæmonibus ſit neſcientia, vel ignorantia.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in Dæmonibus ſit memoria.

SCiendum, quod memoria dupliciter conſideratur, vno modo vt eſt virtus conſeruatiua ſpecierum intelligibilium repræſentantiũ naturam rei, vt abſtractam ab omni conditione indiuiduali, & ab omni differentia temporis, ſicq; inſpecta in parte intellectiua reperitur, & quamuis Auicennas dixerit ſpecies intelligibiles impoſſibile eſſe conſeruari: quia ſecundum ipſum cito quiſpiam deſinit actu intelligere aliquam rem deſinit eſſe ſpecies illius rei in intellectu, tamẽ Ariſt. in 3. de Anima oppoſitum tenet, ratione etiam dicta opinio infringi valet, quod enim recipitur, in aliquo recipitur per modum eius, in quo recipitur, intellectus autem eſt magis ſtabilis naturæ, quam materia corporalis, ſi ergo materia corporalis formas, quas recipit, non ſolum tenet, dum per eas agit in actu, ſed etiã poſtquam per eas agere ceſſauerit, multo fortius intellectus immobiliter, & inamiſſibiliter recipit ſpecies intelligibiles, ſiue à ſenſibus receptas, ſiue ab aliquo intellectu ſuperiori effuſas, vnde Philoſophus 3. de Anima dicit, quod anima eſt locus ſpecierum, & notandum, quod ſpecies intelligibilis aliquando eſt in intellectu in potentia tantum, & tunc dicitur eſſe in intellectu in potentia tantum, aliquando eſt ſecundum vltimam completionem actus, & tunc intellectus intelligit actu, aliquando medio modo ſe habet inter potentiam, & actum, & tunc dicitur eſſe intellectus in habitu, & ſecundum hunc modum memoria eſt cõſeruatiua ſpecierum intelligibilium, etiam quando intellectus actu non intelligit.

Secundo poteſt conſiderari memoria, vt eſt virtus conſeruatiua ſpecierum ſenſibilium repræſentantiũ rem cum conditionibus indiuidualibus, & prout refertur in obiectum, vt in præterito apprehenſum, ita quod hæc virtus cognouit tempus præteritum, vt prꝑteritum, & quoties exit in actum exit ſub ratione præteriti, & ſic eſt in parte ſenſitiua, ſiquidem virtus, per quam apprehendimus res ſecũdũ conditiones indiuiduas, & quo ad locum, & quo ad tempus ad partem ſenſitiuam pertinet, pars enim intellectiua apprehendit vniuerſale, quatenus vniuerſale eſt, non conſiderata aliqua differentia loci, nec temporis, ſed per memoriam apprehendimus rem ſecundũ determinatam differentiam loci, & temporis.

Sed hic eſt aduertendum, quod prꝑteritum poteſt referri ad duo nimirum, ad obiectum quod cognoſcitur, & ad actum cognitionis, & quãtum ad obiectum per ſe conuenit memoriæ, quæ eſt partis ſenſitiuæ præteritio, memoratur enim animal non ſolum ſenſiſſe in prꝑterito, ſed etiam ſenſiſſe quoddam prꝑteritum ſenſibile, ſed quantum ad partem intellectiuam attinet memoria, prꝑteritio accidit, & per ſe nõ conuenit intellectui ex parte obiecti, ſiquidem intellectus intelligit hominem in quantum eſt homo; accidit autem homini in quantum eſt homo in prꝑterito, vel in præſenti vel in futuro eſſe, ex parte vero actus cognitionis præteritio per ſe accipi poteſt in intellectu, ſicut & in ſenſu, propterea quod intelligere eſt quidam particularis actus in hoc, vel in illo tempore exiſtens, ſecundum quod homo dicitur intelligere heri vel hodie, vel cras, & hoc nõ repugnat intellectualitati, eo quia huiuſmodi intelligere, quãuis ſit quoddam particulare, eſt tamen immaterialis actus, & ideo ſicut intellectus ſe ipſum intelligit, quamuis ipſe ſit quidam ſingularis intellectus, ita intelligit ſuum intelligere, qui eſt quidam ſingularis actus, vel in præterito, vel in præſenti, vel in futuro, & ſic ſaluatur ratio memoriæ, quãtum adhoc, quod eſt præteritorum in intellectu, ſecundum quod intelligit ſe prius intellexiſſe, non aũt ſecundum quod intelligit præteritum, pro vt eſt hic, & nunc, eo quia intellectus abſtrahit à conditionibus indiuiduantibus, vt hic, & nunc, ſed ſic præteritum pertinet ad potentiam memoriæ ſenſitiuam, quæ eſt particularium rerum.

His obſeruatis ponendæ ſunt duæ concluſiones pro reſolutione quæſiti.

Prima concluſio in Dæmonibus non eſt memoria, pro vt eſt conſeruatiua ſpecierum ſenſibiliũ: hæc concluſio de ſe eſt manifeſta, nam memoria *ſic conſiderata* ſpectat ad partem ſenſitiuam, *ſed in* Dęmonibus non eſt pars, neque virtus ſenſitiua, ergo.

Secunda concluſio. In Dæmonibus eſt memoria, pro vt eſt virtus conſeruatiua *ſpecierum intelligibilium*. Concluſio eſt Auctoris in textu, nam in rationibus, quas adducit in argumento contra, expreſsè ponit memoriam in Dęmonibus in qua quidem memoria aſſerit eſſe ſpecies, præterea in corpore quęſt. idem aſſeruerat.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo differant memoria, & reminiſcentia, & memorari, & reminiſcari.

CIrca primum notandum, quod dupliciter differunt memoria, & reminiſcentia, primo quia memoria ineſt homini, & omnibus animalibus perfectis, quibus etiam ineſt phantaſia, reminiſcentia autem ineſt ſoli homini, ſiquidem hoc non exit in actum ſuum, niſi quodam diſcurſu, & neceſſe eſt reminiſcentem ſylogizare, id autem eſt proprium homini, ſecundo quoniam in homine memoria cõuertitur ſuper memorabile ſine aliqua inquiſitione, reminiſcentia autem cum inquiſitione, vnde memoria in homine ſe habet, ſicut intellectus ſimpliciter apprehendens, reminiſcentia autem ſicut intellectus diſcurrens, & propterea ſicut in homine nõ ſunt duę potentiæ diſtinctæ intellectus, & ratio, ſic nec memoria, & reminiſcentia, ſed dicitur memoria pro quanto reuertitur ad memorabile ſine diſcurſu, reminiſcentia autem cum diſcurſu.

Quo ad ſecundum differt reminiſci à memorari bifariam, primo quoniam reminiſci eſt in ſolo homine, eo quia reminiſcens ſylogizat, ſylogizare autem con-

Digitized by Google

conuenit ſoli homini, cum ſolus homo ſit animal rationale, memorari autem ineſt homini, & brutis, vt patet in animalibus diſciplinabilibus, in equo, in cane, & elephante, in auibus, &c.

Secundo reminiſci in homine reſpectu difficilium memorabilium ſe habet ad memorari, vt motus ad terminum motus ex conſequenti reſpectu aliorum neceſſario præcedit memorari.

Quomodo autem fiat actus reminiſcendi, dicendum, quod ſicut memorari fit a phantaſia præſentante imaginem, & memoria præſentante intentionem, & extimatiua componente imaginem cum intentione, ſic ad actum reminiſcendi concurrit phantaſia plures imagines ordinatas præſentans, & memoria plures intentiones pręſentans, & cogitatiua incipiẽs componere ordinatè propriam intentionem proprię imagini, deinde incipiens diſcurrere ab vna imagine adiuncta propriæ intentioni, tanquam a principio noto ad aliam ſubſequentem, & ab illa ad aliam, & ſic ſucceſſiuè, donec ad memoriam redeat, quod exciderit.

Sed nota, quod in reminiſcendo ſylogizamus, & diſcurrimus, non quidem per propoſitiones vniuerſales, id enim eſt proprium intellectus, ſed per ſingulares, diſcurrimus enim ab vno ſingulari memorato ad aliud memorando, & quemadmodum in diſcurſu vniuerſali incipimus ab aliquo principio vniuerſali nobis noto, ſic in diſcurſu, quo vtimur reminiſcentes, incipimus ab aliquo ſingulari in memoria retento, quod aſſumimus, vt ducamur in recordationem rei oblatæ, ex quo patet, quod ſicut ſe habet concluſio ad præmiſſas, ſic memoratio ad reminiſci, ſicut enim præmiſſæ ſunt viæ ad concluſionem, ſic reminiſci ad memorationem, & ex conſequenti reminiſci habet rationem motus, & memoratio rationem termini, ideo enim diſcurrimus per ordinata memorabilia, vt memoremur oblatæ, hæc pauca iuxta Peripateticorum placita in gratiam ſtudioſorum dicta ſint.

PVNCTVM TERTIVM.

Num ſpecies intelligibiles de memoria Dæmonum deleantur.

PRo reſolutione ſit hæc concluſio; Species intelligibiles de memoria Dæmonum non delentur, neque naturaliter deleri poſſunt. concluſio eſt Sancti Doctoris, tum in corpore quæſt. tum in argumento contra, perſuadetur nonnullis rationibus efficaciſſimis ex vberrimo fonte ipſius deſumptis, prima, ſpecies exiſtentes in memoria Angelica ſunt ei innatæ, & concreatæ, quod autem eſt naturale, & concreatũ eſt indelebile, ergo.

Secunda, quod recipitur in aliquo eſt in eo per modum recipientis, ſecundum quod habetur ex comment. ſuper octauam, & decimam propoſitionem de cauſis, ſpecies autem exiſtentes in memoria Dæmonum ſunt ibi per modum recipientis, ipſa vero eſt incorruptibilis, ergo recipiuntur eiuſmodi ſpecies incorruptibiliter.

Tertia accidens exiſtens in ſubiecto non corrumpitur niſi per aliquam corruptionem factam circa ſubiectum, vel per alterius accidentis introductionem in illud ſubiectum incompoſſibilis, primo accidenti, vel per ſubtractionem virtutis conſeruatiuæ, ſed nullo horum modorum ſpecies poſſunt deleri de memoria Dæmonum; probatur non primo modo, quia potentia memoratiua Dæmonum eſt incorruptibilis, vt iam dictum eſt, nec ſecundo modo, quoniam ſpecies intelligibiles ſibi inuicem in eadem potentia nõ repugnant, & qua ratione poſſunt eſſe plures ſimul eadem ratione poſſunt eſſe ſimul in numero quantumcumque magno, nec etiam tertio modo, quia cõſeruatio illarum ſpecierum non dependet ab aliqua virtute creata exteriori, vnde virtus conſeruatiua non poteſt ſubtrahi a Dæmonum memoria naturaliter, nec aliqua ſpecies.

Quarta, Memoria Dæmonis non eſt obligata organo corporali, ergo non poteſt habere, vnde deficiat, vel deterioretur, nam ſecundum Philoſophum primo de anima virtutes non deteriorantur, niſi quia deteriorantur organa, vnde ait, quod ſi ſenex haberet oculum iuuenis, videret vtique vt iuuenis, ſed memoria Dæmonum non eſt organo alligata, ergo non debilitatur, nec deficit in conſeruando, ergo nihil deletur de ea, ac proinde ſpecies intelligibiles non poſſunt naturaliter deleri.

Dices, Omne, quod menſuratur a tempore ſeneſcit, & tendit ad corruptionem, ſed intelligere, & memorari ipſorum Dæmonum menſuratur a tempore, quia eſt cum variatione, ergo tendit ad corruptionem, ergo ſpecies ſunt corruptibiles.

Confirmatur, quia ſicut Dæmon eſt ſpiritus incorruptibilis, ita anima intellectiua eſt ſpiritus incorruptibilis, ſed homines multa obliuiſcũtur, quorum antea erat in ipſis cognitio per animam intellectiuã, & hoc eſt, quia delentur ſpecies, ergo.

Ad primum reſpondet Auctor duobus reſponſis. Primo tempus bifariam vſurpatur, vno modo fuſo, & extenſo nomine, prout dicit menſuram cuiuſlibet durationis creatæ, alio modo preſſo vocabulo, quatenus eſt menſura motus primi mobilis intelligere, & memorari cadit in tempore primo modo ſumpto, nõ autem ſecundo modo, propterea quod nec eſſe Dæmonum, nec intelligere eorum pendet ex illo.

Secundo reſpondet Doctor actum dupliciter ſpectari, vno modo in quantum actus, alio modo, prout eſt habitus, primo modo cadit ſub tempore, ſeu in tẽpore, non autem ſecundo modo: quia ſic induit ſubſtantiæ modum, nec habet variationem, & propterea ſicut ſubſtantia Dæmonum non corrumpitur, neque ſeneſcit in tempore, nec habitus, ita etiam nec actus, quatenus eſt habitus cuiuſmodi eſt retentio ſpeciei.

Ad confirmationem dicendum, quod etiam ſpecies intelligibiles non delentur de memoria animæ intellectiuæ, ſed benè ſpecies imaginabiles de organo.

Obijcies, idem eſt ſuſceptibile contrariorum ſecũdum Philoſophum 2. Top. ſed proficere in ſcientia, & obliuiſci ſunt contraria, ergo cum Dæmones de nouo poſſint ſcientiam acquirere, videtur quod obliuiſcantur, & per conſequens ſpecies deleri queant.

Reſpondetur, quod non quæcumque contraria nata ſunt fieri circa idem, ſed tantummodo illa, quorum alterum nec determinatè, neque de neceſſitate

Digitized by Google

illi ſubiecto ineſt, retentio autem ſpecierum intelligibilium in memoria Dæmonis determinatè, & de neceſſitate ineſt ipſi memoriæ, & ideo oppoſitum, ſcilicet deletio ſpecierum non poteſt ineſſe.

PVNCTVM QVARTVM.

Num in Dæmonibus ſit neſcientia, vel ignorantia.

ADuertendum, quod hæc tria differunt, neſcientia, ignorantia, & obliuio, nam omnis ignorantia, & obliuio eſt neſcientia, non è contra, qui enim ignorat aliquid, aut oblitus eſt eius, neſcit illud, quod autem aliquis nunquam ſciuit, neſcit, non tamen ignorat illud, neque oblitus nunquam id ſciuit, quandoquidem ignorantia, & obliuio propriè præſupponunt habitum fuiſſe, vel ad minus, quo ad ignorantiam potuiſſe.

Secundo notandum, quod ignorantia, vt docet Henricus tribus modis cauſatur, primo, quia quis neſcit, quod potuit ſcire, ac diſcere, ſed noluit faciendo, aut ſpontè admittendo, quod eum impediuit ab addiſcendo, aut impotentem reddidit ad addiſcēdum, ſecundo, quia per deletionem alicuius, quo ſciuit interius, eſt oblitus ſimpliciter, tertio, quoniam propter paſſionem ſuperuenientem non aduertit ad tempus.

Tertio notandum, quod in Dæmonibus, ſicut in Angelis bonis duplex reperitur ſcientia, vna a ſuæ creationis exordio purè ſpeculatiua circa æterna, & circa vniuerſales rerum omniū rationes ipſis a Deo naturaliter indita, alia ex tempore practica, experimentalis ex factis, & contingentibus particularibus acquiſita.

His prænotatis ſit prima concluſio. In Dæmonibus eſt neſcientia; probatur, quia multa ſciuiſſent, ſi ſtetiſſent, quæ poſtea nunquam ſciuerunt.

Secunda concluſio eſt ignorantia primo modo, patet, quoniam multa ignorant, quæ Angeli beati nunc ſciunt.

Tertia concluſio in Dæmonibus eſt ignorantia, ſecundo modo, probatur, quoniam Dæmones nihil ignorāt, quemadmodum nec obliti ſunt, quippe qui per ſpecies innatas cognoſcunt vniuerſalia, per quæ ſingularia eorundem agnoſcunt, ſecundum quod ſibi ſuccedunt, & contingunt in tempore.

Quarta concluſio. Ignorantia tertio modo, ſcilicet ad tempus eſt in Dæmonibus; probatur, quia Dæmones interdum aliqua cognoſcunt certa experientia, aliquando coniecturali, ſicut de Chriſto, quod eſſet Filius Dei, ſuperueniente tamen motu iræ, atque inuidiæ putauerunt contrarium, ſicque ad tempus ignorauerunt, ad horam, quod ante ſciuerunt.

Amplius, quod aliquando ſciuerunt in habitu, vt quod Deus eſt iuſtus, poſtea obnubilati malitia, & vitijs potuerūt ad horam ignorare in actu, quod ante ſciuerunt.

Quinta concluſio, ſi neſcientia largè dicatur obliuio, ſic Dæmonibus ſuis demeritis ipſa ineſt: probatur auctoritate D. Gregor. 4. moral. ſuper illud Iob obſcurent eum tenebræ, & vmbra mortis, per vmbram mortis obliuio debet intelligi.

Vltima concluſio. In Dæmonibus non eſt obliuio propriè dicta; probatur, Obliuio ſic ſumpta eſt carentia notitiæ prius habitæ per deletionem alicuius interioris, quo habuit eam, ſiue hoc dicatur ſpecies, ſiue habitus, & quia in Dæmonibus nulla interius poteſt fieri deletio eorum, quæ a natura, & ex creatione habuerunt: ideo propriè in ipſis nō cadit obliuio.

Sed dices hanc concluſionem repugnare ſecundæ aſſertioni Auctoris dicentis in Dæmonibus cadere obliuionem.

Reſpondeo Sanctum Doctorem accipere obliuionem ſic, quod ipſa intelligentia non conuertitur actione ſua ſuper ea, quæ in memoria retinentur, vt deberet conuerti recordando, nam ſic in Dæmonibus cadit obliuio, propterea quod, cum totaliter ſint conuerſi ad mala, adeò ſunt deformati, quod in memoria inhabiles facti ſint ad reminiſcendum multa bona, quæ fecit Deus eis, & ſalutis ſuæ obliti nolunt omnino recordari actualiter, licet poſſent ex innatis ſpeciebus, ſi vellent, ſed ex odio Dei nolunt ea recolere, & in hoc ſenſu dicuntur Dæmones ſtulti, nā Gloſ. ſuper illud Eccleſ. 4. ſene rege, & ſtulto exponit hoc de Diabolo, quia ſcilicet intelligentia eorum nō conuertitur ad memoriam ad recolendum actualiter bona, quæ Deus contulit illis.

Obijcies aduerſus prædicta illud Eccleſ. 10. nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia ſunt apud inferos, per inferos intelliguntur damnati, quorum numero ſunt Dæmones, ergo omne carent *ſcientia*, ac proinde in eis eſt ignorantia.

Reſpondetur, quod in inferno non ſunt ſapientia, ſcientia, & intellectus, prout ſunt dona Spiritus ſancti, ſic enim charitati inſeparabiliter *ſunt* annexa, nec eſt ibi opus meritorium, nec ratio quantum ad rectum iudicium.

Vel dicitur, quod non ſunt ſapientia, ſcientia, ſeu ratio, quantum ad actualem conſiderationem eorū, quæ poſſent ipſorum afflictionem aliquo modo mitigare, & breuiter ad nullum vtilem, rectumve vſum in ipſis ſunt.

Sed hic duæ occurrunt dubitationes.

Prima, an Dæmones acerbitate pœnarum impediantur ab acumine conſiderationum ſuarū in malis.

Secunda, num ſcientia eorum per peccata obſcuretur.

Ad primam reſpondetur ſecundum Gulielmum Pariſienſem, quod naturalis vigoroſitas Dæmonum agit hoc, quod tanta pœnarum acerbitate non impediantur a conſiderationibus ſuis in malis, ſicut & obſtinata eorum malitia cauſa eſt, quod tantis tormentis, & præſcientia, ac timore incrementi eorum a tentationibus hominum non retrahantur, neque a Dei impugnatione deſiſtant.

Nonnulli vero exiſtimarunt, quorum ſententiam amplectitur Sanctus Doctor diſt. 6. huius art. 2. q. 2. quod pœna ſenſibilis Dæmonum differtur vſque ad diem iudicij, putarunt enim quod pœnarum acerbitas non ſineret eos tot, & tantis machinationibus doloſitatum, & tentationum inſiſtere.

Ad ſecundam dicendum cum Dionyſio Carthuſ. quod Dæmonum ſcientia per peccata, & inquietudines obſcuratur, imo a recto, ac debito vſu impeditur, non tamen naturale lumen in eis extinguitur, quin potius in tanto vigore manet, vt comparatione luminis

Digitized by Google

minis naturalis humani ſplendidiſſimum, ideſt valde ſplendidum a D. Dionyſio nuncupetur, quod tamen Sanctus hic Doctor quaſi per exceſſum expreſſit ad confutandam hæreſim Manichæorum, quæ tempore Apoſtolorum per Marcionem incepit, qui dixit Dæmones naturaliter malos, & a principio tenebrarum ſubſtantialiter malos productos.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Dæmones futura contingentia præcognoſcant.

Haec quæſtio diſcutitur a compluribus Doctoribus Scholaſticis, præſertim a Sancto Thoma 1.par.q.57.art.3, & quæſt.16.de malo, art.7. Alexand. Alenſ q.2. par.9. 26. memb.4. a Durand. præſenti diſtinct. q.3. Aegid.hic, & ab alijs, ſed præter citatos Doctores iampridem de hac materia mentionem fecerūt multi Patres, vt Sanctus Greg.lib.28.moral.cap.6. D. Auguſt.3.tomo libro de diuinatione Dæmonum, & lib.2. ſuper Geneſ.cap.17. Origen.lib.4. Periarch. cap.2. Damaſcenus lib.2.fid.orthod.c.4. Athan.in lib.quæſt. ſacræ ſcripturæ ad Anthiocū principē quæſt.27. Iſidor. li.de ſummo bono, c.12.

Notandum, quod futurum eſt duplex, quoddam neceſſarium, aliud contingens, futurum neceſſarium eſt illud, quod impoſſibile eſt non fore, vt Antichriſtus erit animal. Futurum contingens eſt triplex, quoddam dicitur rarum, quod in paucioribus accidit, & magis eſt determinatum ad non eſſe, quam ad eſſe, vt fodientem inuenire theſaurum.

Quoddam eſt contingens, vt in pluribus, quod magis eſt determinatum ad eſſe, quam ad non eſſe, ſicut hominem naſci cum quinque digitis in vna manu, & duobus oculis in capite, aliud eſt futurum contingens ad vtrumlibet, quod ſecundum ſe eſt indeterminatum ad eſſe, & non eſſe, vt Petrum cras lecturum.

Conſumitur corpus quæſt. in duas principes partes, in prima adducitur ab Auctore diſtinct. futurorum, in ſecunda ſatisfit quæſt.

Quantum attinet ad primam partem futurorum triplex eſt genus, quædam ſunt, quæ habent cauſam determinatam, & infallibilem ad eorum eſſe producendum, huius generis ſunt, quæ circa motum cæli accidunt, vt Ortus, & Occaſus, Eclypſes, & coniunctiones, in quibus eſt determinatio, & omnis impedimenti remotio.

Aliqua ſunt futura, quæ habent cauſam, vt plurimum determinatam, ſed fallibilem qualia ſunt, illa, quæ fiunt ſecundum naturam inferiorem, quæ quidem, quia determinatè mouet ad vnum, determinatam cauſam habere dicuntur, ſed quia multipliciter huiuſmodi cauſa poteſt impediri, dicuntur quoque fallibilem cauſam habere, vtpotè, quod ager ſeminatus in terra pingui, & bona ex diſpoſitione cæleſtium corporum affert vberem fructum, qui multis impediri poteſt, licèt vt in plurimum eueniat.

Alia ſunt futura, quæ habent cauſam indeterminatam, & fallibilem, & hæc ſunt, quæ pendēt a voluntate noſtra, quæ cum poſſit moueri ad oppoſita eſt indeterminata, & cum volenti perficere multa impedimenta occurrere valeant, eſt fallibilis.

Circa ſecundam partem ſatisfit quæſt. quinque concluſionibus.

Prima concluſio ſit iſta, Dæmones certitudinaliter poſſunt cognoſcere futura, quæ habent cauſam neceſſario determinatam, & infallibilem; probatur, talia futura habent eſſe in ſuis cauſis neceſſariò determinatis, quod quidem eſſe cum ſit determinatum infallibile, & neceſſarium, neceſſariò poteſt cognoſci.

Secunda concluſio. Dæmones poſſunt cognoſcere cognitione quadam, non tamen ita certitudinali futura contingentia, quæ habent cauſam in pluribus determinatam, ſed fallibilem: probatur, quia Dæmones cognoſcunt naturas rerum ſuperiorum, & inferiorum.

Tertia concluſio. Dæmones non poſſunt certitudinaliter cognoſcere futura contingentia, quæ habent cauſam indeterminatam, atque fallibilem; perſuadetur, quia hæc a ſolo Deo cognoſcuntur, vel ab eo, cui Deus reuelare voluerit; ratio eſt, quoniam cognitio creaturæ pendet a re, & quia res eſt incerta in ſe, & in ſua cauſa, ideo creatura non poteſt certitudinaliter illa cognoſcere, cognitio vero diuina non pendet a re aliqua.

Quarta concluſio. Aſſerere, quod Dæmones per ſe ipſos futura contingentia certitudinaliter præſciant, eſt illis attribuere, quod Dei eſt; patet, quia talis prædictio eſt actus diuinus, & propterea appellatur diuinatio.

Quinta concluſio. Quamuis Dæmones per ſeipſos futura contingentia certitudinaliter cognoſcere non valeant, tamen frequenter vera prædicunt; probat, quia euentum futurorū aliquo modo præſentiunt coniecturando tantum: pro quo obſeruat Auctor ſecundum D. Aug.3. ſuper Geneſ. ad lit. id quatuor modis fieri, primo, quia acumine ſcientiæ Dæmones cognoſcunt ad quid inclinetur affectio noſtra, vel quæ ſint inducentia, vel retrahentia. Secundo experiētia temporum, nam ex talibus viderunt accidere talia, tertio aliena doctrina, quandoquidem iuſto Dei iudicio propter peccata hominū aliqua permittuntur a Deo reuelari Dæmonibus ab Angelis bonis, & per Dæmones ipſos reuelari hominibus malis, vt illos in errorem inducant, vel vt iuſto Dei iudicio magis puniantur, & probentur boni non credendo talibus, quarto doloſa cautela, cum ſcilicet Dæmones ex Dei permiſſione proponunt aliquid tale facere, & prædicunt, quaſi tale ſit futurum per aliquem.

Pro expoſitione quæſt. ſex ſunt diſcutienda.

Primum num futurorum cognitio, & prædictio ſolius Dei ſit opus.

Secundum num Dæmones poſſint habere certam notitiam de futuris contingentibus.

Tertium, cur Dæmones aliquando vera prænuncient de futuris contingentibus.

Quartum Aſtronomi, & Mathematici quomodo de multis ſæpè vera prædicant.

Quintum quid ſit diuinatio, & quotuplex genus ipſius.

Sextum num per ſomnium diuinare, ſeu prædicere futura ſit licitum.

PVNCTVM PRIMVM.

Num futurorum cognitio, & prædictio ſolius Dei ſit opus.

De fide eſt Deum ſolum cognoſcere futura, & de illis prænunciare, præſertim ſi a voluntate pendeant, id patet ex Sacra ſcriptura, quæ cognitionem hanc ſoli Deo, tanquam ipſi propriam

Digitized by Google

priam tribuit; nam Sap.8. dicitur de diuina Sapientia, præterita nouit, & de futuris extimat, ſigna, & monſtra cognoſcit, antequam fiant, & euentus temporum, & ſæculorum, & Iſa.41. dicite nobis, quę ventura ſunt, & ſcimus, quoniam Dij eſtis vos, vbi Sacra ſcriptura docet ſignum diuinitatis eſſe cognoſcere futura. Item cap.45. interrogate me, quæ ventura ſunt ſuper filios meos, & 46. ego ſum Deus, & non eſt alius ſimilis mei annuncians ab exordio nouiſſimũ, & ab initio, quæ nondum futura ſunt, & 58. multa habentur ad rem præſentem pertinentia. Item Daniel cap.2. myſterium, quod Rex interrogat ſapientes Magi, & Arioli, & Aruſpices nequeunt indicare Regi, ſed eſt Deus in cœlo reuelans myſteria, qui indicauit ſibi Rex Nabucdonoſor, quæ ventura ſunt in nouiſſimis temporibus, item Pſal.138. ait Propheta Regius intellexiſti cogitationes meas de lõgè, & omnes vias meas præuidiſti, ecce Domine tu cognouiſti omnia nouiſſima, & antiqua, ideſt præſentia futura, & præterita, & Ioan.14. Chriſtus ait, & nunc dixi vobis priuſquam fiat, vt cum factum fuerit credatis, & Marc.13. de die autem illo, & hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo.

Secundo comprobatur ex Patribus, qui ſolius rei proprium eſſe futura cognoſcere, & prænunciare teſtificati ſunt, vt Cyrillus, & Theodoretus ſuper illud Iſa.41. iam citatum Sanctus Auguſt. lib.5. de Ciuitate Dei, Sanctus Chryſoſt. hom.18. ſuper primum caput Ioan. Origen. lib.8. periarc.

Tertio perſuadetur hæc veritas ratione, quia cum certiſſimum ſit ea, quæ modo credimus antea fuiſſe per oracula prophetarum prænunciata, & reuelata, vt docet Diuus Petrus 2. Epiſtola ca.1. dicens habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, & B. Paulus inſinuat confirmans veritatem ſui Euangelij, dum ait, quod ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis, profecto ſolus Deus poterit prædicere futura, quæ Angeli boni, & prophetæ per reuelationem nouerunt.

Præterea Deus eſt cauſa omnium rerum, & futurorum contingentium, & liberorum per ſuam ſcientiam practicam, ſeu approbatiuam, ergo prius ſcit, & cognoſcit futura contingentia.

Item Deus cognoſcit omnem ordinem rerum, & ſtatum earum, cũ ſit vniuerſalis gubernator, & prouiſor omnium, ergo non ſolum cognoſcit præſentia, & præterita, ſed etiam futura.

Amplius huiuſmodi futura contingentia, præſertim, quæ pendent ex libero arbitrio Dei ratione æternitatis, qua diuina cognitio menſuratur, ſunt diuinæ cognitioni præſentia, quamuis cognitioni Angelicę, & noſtræ, quæ tempore menſuratur, ſint futura. Poſtremo ratio, propter quam Deus cognoſcit futura in ſe ipſis, eſt, quia diuina eſſentia eſt infinita, & infinito modo repræſentata, ergo non poteſt eius virtus alicui creaturæ communicari.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmones poſſint habere certam notitiam de futuris neceſſarijs.

OBſeruandum, quod illud vocatur futurum neceſſarium, quod ſecundum hunc ordinem, quẽ videmus, impediri non poteſt, ſicut ſunt Eclypſes ſolares, vel Lunares, Ortus, & Occaſus ſyderum.

Secundũ notandum, quod notitia certa futurorũ poteſt eſſe duplex, vna, quæ poteſt haberi per quamcumque artem, & experientiam, in qua notitia præſupponitur communis curſus cauſarum, Altera eſt notitia omnimodè certa excludens omnem dubitationem, & ambiguitatem, in qua notitia præſupponitur cognitio ſingularium circumſtantiarum loci, & temporis.

Tertio aduertendum, quod huiuſmodi futura poſſunt bifariam comparari, vno modo ad cauſas proximas, alio modo ad cauſam ſuperiorem, quæ eſt diuina voluntas.

His prænotatis ſit prima aſſertio. Dæmones poſſunt certa notitia, quæ per quamcumque artem, & experientiam haberi valet, præſcire effectus neceſſarios ex ſuarum cauſarum notitia, priuſquam eueniant; probatur, quia multi homines ſic poſſunt ſcire talia futura, cum benè docti fuerint in Aſtrologia, & in alijs artibus, & experientijs, Dæmones autem melius cognoſcunt huiuſmodi artes quibuſcumque hominibus propter duo, quorum vnum eſt, quia propter acumen intellectus melius, & clarius cognoſcũt cauſas, & concurſus cauſarum, ex quarum notitia tales artes dependent, aliud eſt, quia propter diuturnitatem temporis Dæmones magis vigent experientia quibuſcumque hominibus.

Secunda aſſertio. Dæmones poſſunt *præſcire per* virtutem ſuam futurum euentum impreſſionum naturalium, & impedimentum, ne diſpoſitio ad eas reducatur ad actum, perſuadetur ſic, quia Dæmones ſciunt virtutem naturalem elementorum, & corporum cœleſtium, & motum, & curſum planetarum inter ſe, & cum ſtellis fixis, ergo poſſunt præſcire futurum euentum impreſſionum naturalium.

Dices, quod quantumcumque cauſæ naturales cõcurrant ad hoc, quod frumentum, quod adhuc eſt in herba, veniat ad perfectum, homo poteſt *illud impedire* deſtruendo herbam radicitus.

Reſpondeo hanc inſtantiam nullam eſſe, quia hoc impedimentum eſſet ab agente per liberum arbitrium.

Tertia concluſio. Dæmones non poſſunt habere omnimodè certam notitiam de talibus futuris, ſi cõparentur ad cauſam ſuperiorem; probatur, quia Dæmones neſciunt, vtrum cauſæ talium futurorum impediantur a cauſa ſuperiori, ſicut de facto contingit, quando ſol ſtetit tempore Ioſuæ, retroceſſit tempore Ezechiæ, obſcuratus fuit in die plenæ Lunæ in Ieſu Chriſti Domini noſtri paſſione, de qua eclypſi, inquit Sanctus Dionyſius Epiſtola ad Policarpũ, quod tunc non erat conuentus Solis, & Lunæ.

Vltima concluſio. Omnes effectus naturales, niſi impediantur per liberum arbitrium, vel Angelicum, vel humanum de neceſſitate eueniunt præſuppoſita influentia Dei generali, quæ neceſſaria eſt ad conſeruationem naturæ creatæ, & ipſius operationem, hæc aſſertio eſt adeò manifeſta, vt non indigeat probatione.

Nota hic, quod nullum futurum eſt, quod per ſuperiorem cauſam non poſſit impediri, ex quo ſub futuritione cadit, quæ autem futura ſunt ſecundum diuinam

uinam

Digitized by Google

diuinam prouidentiam, & ea, quæ ibi relucent nullo impediuntur, quia omnia relucent ibi, tanquam præſentia, propter quod omnia præuiſa, & ordinata, ſecundum quod huiuſmodi quandam neceſſitatem habent, quamuis in ſe ſint contingentia, & ratio eſt, quoniam decurſus vniuerſus rerum comparatur ad Deum, tanquam ad præſens, & omne præſens ſecundum quod huiuſmodi eſt quid neceſſarium, ſicut omne, quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe.

PVNCTVM TERTIVM.

Cur Dæmones aliquando vera prænuncient de futuris contingentibus.

PLures a Patribus, & Theologis aſſignantur cauſæ, ſed quatuor traduntur a Sancto Doctore, ex B. Auguſt. 3. ſuper Geneſ. ad lit. deſumptæ, vt patet in textu.

Prima eſt, quia Dæmones optimè cognoſcunt diſpoſitionem appetitus ſenſitiui, & cauſas, quę huiuſmodi diſpoſitionem inducere poſſunt, hinc eſt, quod ſæpè vera de actibus humanis prænunciant, propterea quod voluntas ſecundum dictam diſpoſitionem mouetur, & plures ſunt, qui illam ſequuntur, quã qui illi reſiſtunt, ex externis etiam operibus qualis interior diſpoſitio facilè intelligitur, iuxta illud Matthæi 7. a fructibus eorum cognoſcetis eos, ſed huiuſmodi cognitio non poteſt eſſe certa, ſed tantum coniecturalis, vt docet Sanctus Aug. lib. de diuinatione Dęmonum, cap. 5. & 6. ideo ſæpè falluntur Dæmones in his prænunciationibus, propterea quod homo libero arbitrio diuino, præſertim auxilio adiutus, poteſt illi diſpoſitioni reſiſtere, iuxta illud Geneſ. 4. ſub ſe erit appetitus ſuus, & tu dominaberis illius.

Secunda cauſa eſt, quia Dæmones interdũ ea prædicunt, quæ ipſi ex diuina prouidentia ſunt facturi, vt ait D. Aug. ſuper Geneſ. qui etiam 2. lib. de Ciuit. Dei, c. 24. refert, quod Dæmon in quodam idolo prædixit futuram Syllæ victoriam, & Capitolium arſurum, ſed hæc, vt dicit Richar ius Dæmon neſciuit ſub certitudine, ſed per ſigna coniecturauit probabiliter, & prædixit caſualiter, aut ſciuit ſe a Deo permiſſum facere talia.

Tertia cauſa eſt, quod aliquando vera prænunciare ſolent per reuelationem bonorum ſpirituũ, vt docet Iſidorus lib. de ſummo bono, c. 12. & D. Aug. lib. de diuinatione Dæmonum, vbi ſcribit Dæmones aliquando verè prædixiſſe futura cognita, tamen reuelatione, quæ prophetis fuit facta, vnde potuerũt prænunciare futuram ſubuerſionem Idolorum poſt aduẽtum Chriſti Ieſu cognita reuelatione facta expreſsè Sophoniæ Prophetæ, ſimiliter damna, quæ illaturus erat Iob, potuit Dæmon prędicere per reuelationem illi factam, vt apertè colligitur ex 1. & 2. ca. Iob, vnde ſicut per Balaam Prophetam, qui fuit Magus plurima Deus prædicebat, quæ impleta ſunt de Chriſto Domino, vt Spiritus ſanctus per Caipham legitur mortem Domini prędixiſſe, qui tamen fuit malus, ita & per peſſimos Dæmones ordinat Deus prædici aliqua futura.

Quarta cauſa eſt, quia Dæmones aduertũt ad reuelationes factas prophetis, & ſanctis viris expreſſas in eorum libris, atque ita futura prænunciant non ex propria cognitione, ſed latenter futura, vt tradit Tertul. in Apolog. & D. Aug. lib. 8. de Ciuit. Dei, c. 23. inquit id accidiſſe antiquis Philoſophis, & Poetis, qui multa prædixerunt de myſterijs Chriſti in mũdo futuris, quæ legerant in libris Prophetarum.

Sed hic eſt aduertendum, quod & ſi Dæmones, aliquando futura verè reuelent, non eſt tamen illis adhibenda fides, quia id faciunt, vt homines fallant, & decipiant, & vt illos inducant ad credendum eis in alijs, quæ ſunt falſa, & quoniam ſuperbiſſimi ſunt, maximè deſiderant honorari, vt Deus, & ideo maximè conantur oſtendere hoc in ſe habere, licet fallaciter, hinc credere, quod talia poſſint certitudinaliter pręſcire eſt infidelitatis, cui annexa eſt idolatria, vt inquit Auctor, quia Diabolo attribuit id, quod eſt proprium Dei.

PVNCTVM QVARTVM.

Aſtrologi, & Mathematici, quomodo de multis ſæpè vera prædicant.

EXperientia docet Aſtronomos, & Mathematicos ſæpè vera prædicere ex aſtris, vt de pluuijs, tẽpeſtatibus, & huiuſmodi ſecundum iudicia ſua, & quandoque de operibus hominum ex libero arbitrio pendentibus, vt de bellis, & litibus, aut itineribus ſecundum horarum bonitatem, vel malitiam, & nauigationibus, & ſimilibus, hinc Ariſt. lib. de proprietatibus elementorum dicit, quod regna vacua facta ſunt, & ciuitates depopulatæ in coniunctione duorũ magnorum planetarum, ſcilicet Saturni, & Iouis, ſimiliter Saturni cum Marte.

Sanctus Doctor reſpondendo ad primum ſoluit propoſitam difficultatem, & ait Aſtronomos, & Mathematicos frequenter dicere vera coniecturando, & hoc duobus modis, vno quidem modo ſecundum legem aſtrorum, vtpotè, quando dominatur ſtella, quę habet impreſſionem ſuper diuerſos humores diſponit ſecundum hoc hominem ad diuerſos mores, & affectiones, Alio modo ſecundum diabolica commercia, vt quando ſic aſtrorum volunt vltra procedere, quam ad illud ſuper quod poſſunt, tũc enim niſi Diabolus adeſſet, ita frequenter falſum, ſicut verum dicerent, nunc autem cum toto auxilio Dæmonũ frequenter falſa prædicunt, & decipiuntur.

Pro cuius reſponſi intellectu notandum, quod ex conſideratione corporum cœleſtium, ſeu conſtellationum triplex effectuum genus quis præcognoſcere ualet.

Primo effectus naturales, qui ſubdũtur diſpoſitioni ſtellarũ, & cauſantur ab eis, ſicut Eclypſatio ſolis ſiccitates pluuiæ, & huiuſmodi, & tales euentus præcognoſcere, uel prænunciare ex conſideratione aſtrorum non eſt ſuperſtitioſum, ſed ſpectat ad ſcientiam Aſtrologiæ.

Secundo effectus fortuitos, ut quod aliquis fodiendo debeat inuenire theſaurũ, uel eũdo caſurus ſit lapis ſuper eũ, vel occidi morte uiolẽta, & hmõi euẽtus ꝑcognoſcere, uel ꝓnũciare uelle ex inſpectione cõſtellationũ eſt uanũ, & ſuperſtitioſũ, eo q̃ uirtus corporũ cœleſtiũ, cum ſit naturalis, eſt terminata ad unum effe-

effectum producendum cum natura vnum intendat; iſti autem effectus poſſunt euenire, & non euenire, necnon in paucioribus, & rarò contingant.

Tertio effectus, ſeu actus procedentes ex libero arbitrio hominis, & hos velle pręcognoſcere ex conſtellationibus eſt ſuperſtitioſum, & falſum plerumque, & ratio eſt, quia liberum arbitrium, & voluntas non ſunt corpus, nec actus, ſeu potentiæ affixæ organis corporeis, vnde cum res corporea in rem incorporeã imprimere nequeat, impoſſibile eſt, quod actus humani ſubdantur diſpoſitioni corporum cęleſtium de neceſſitate, ita quod ſint cauſæ ipſorum per ſe, ſed diſpoſitiuè poſſunt inclinare influentiæ huiuſmodi corporum ad actus, quandoquidem ipſa corpora cœleſtia imprimunt in corpus humanum, & per cõſequẽs in potentias ſenſitiuas, quæ ſunt affixæ organis corporeis, vires autem ſenſitiuæ, vbi ſurgũt paſſiones inclinant ad actus rationis, non tamen cogunt, cęterum quia potentiæ ſenſitiuæ natæ ſunt ſubijci imperio rationis, ideo remanet homo liber ad agendum, vel nõ agendum ea etiam, ad quæ inclinaret ſenſualitas ex influentia conſtellationum, vnde & Ptolomæus maximus Aſtrologus dixit, quod vir ſapiens dominabitur aſtris, id eſt paſſionibus, & vitijs, ad quæ ex conſtellationibus eſſet inclinatus, & hoc vtendo ratione D. Aug. idem conteſtatur lib. 5. de Ciuit. Dei, ca. 10. dicens, quod non vſquequaque abſurdè dici poteſt ad differentias corporum valere afflatus quoſdam ſydereos, non autem voluntates animi ſyderum poſitionibus ſubdi, ſed de hac re latè dicendum eſt infra diſt. 14. vbi Sanctus Doctor in vltima quæſt. diſputat an ex diuerſitate luminarium diuerſi in hominibus cauſentur mores, pro nunc concludendum eſt cum Sancto Præceptore, quod Aſtronomi, ſiue Mathematici de contingentibus habentibus cauſam fallibilẽ, & indeterminatam non præſciunt vera niſi ex coniectura, & Dæmon ex maiori coniectura illa pręnoſcit, non tamen certitudinaliter præſcit.

PVNCTVM QVINTVM.

Quid ſit diuinatio, & quotuplex genus ipſius.

OCcaſione ſecundi argumenti, & ſolutionis eiuſdem hæc duo tam præpoſita aperienda fore exiſtimauimus, & circa primum quid ſit diuinatio Gulielmus Pariſienſis tertia parte libri de vniuerſo, ait quod iuxta propriam nominationis huius intentionem, eſt imitatio quædam deitatis, quamuis vſu certiſſimo ſola malignorum ſpirituum reuelatio nominetur diuinatio, ſiquidem nec Angelos, neque Prophetas dicimus diuinare, & quamuis futura annuncient, ex reuelatione tamen Dei hoc faciũt, ideo eorum præcognitio, vel prænunciatio non eſt ſuperſtitioſa, nec poteſt dici diuinatio, quia non vſurpant ſibi, quod Deo conuenit, ſed ſuſcipiunt per reuelationem, diuinatio autem propriè ſumitur ſemper in malam partem, vt dicit Hieron. 1. quæſt. 1. iudices, vnde Iſidorus lib. Ethymol. inquit, quod diuini dicuntur quaſi Deo pleni, quia diuinitate ſe plures ſimulant, importat igitur diuinatio præcognitionem futurorum euentuum ex falſa, & vera opinione, & per conſequens conſilio, vel auxilio Dæmonis tacitè, vel expreſsè inuocato, vnde Sanctus Auguſt. in libro de doctr. Chriſtiana, diffiniens diuinationem ſic ait, diuinatio eſt vſurpatio præcognoſcendi futura ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & Dæmonũ.

Nota, quod diuinatio ſemper eſt mortale peccatum, nam qui facit contra præceptum Dei mortaliter peccat, ſed diuinus facit huiuſmodi, vnde Deut. 18. ita præcipitur; non ſit, qui phitones conſultat, neque diuinos, & ideo ad oſtendendam peccati grauitatem apponitur pœna in decretis 26. q. 5. vbi dicitur, qui diuinationes expetunt ſub regula quinquennij, iaceant ſecundum gradus pœnitentiæ diffinitos.

Præterea ſi quis vtitur pacto tacito, vel expreſſo cum Dæmonibus, grauiter, id eſt mortaliter peccat, ſed diuinus eſt huiuſmodi, vel quia offert ſacrificium Dæmoni, vel quia aſſumit auxilium Dæmonũ, ergo.

Vbi aduertendum, quod aliud eſt quærere aliquid a Dæmone, & aliud eſt inuocare Dæmonem.

Primum enim, ſcilicet quærere aliquid a Dæmone ſpontè occurrente, quandoque licet propter vtilitatem aliorum, maximè quando virtute diuina poteſt compelli ad dicẽdum vera, ſicut Chriſtus interrogauit a Dæmone, quod ſibi nomen eſt, reſpondit Legio, vt habetur Matth. vltimo, ita ſentit Sanctus Antoninus 2. p. tit. 12. cap. 1. & Rainerius verb. diuinatio, at inuocare Dæmonem ad cognitionem occultorũ acquirendam ab ipſo, nunquam licet, neque propter vtilitatem aliquam corporalem, neque temporalem cuius ratio eſt, quia nulla vtilitas temporalis poteſt comparari detrimento ſpiritualis ſalutis, quod imminet ex inquiſitione occultorum per inuocationem Dæmonum.

Circa ſecundum quotuplex ſit genus diuinationis, Theologi vnanimiter triplex eſſe genus in generale tradiderunt.

Primum eſt, quod fit per expreſſam, ſeu manifeſtã inuocationem Dæmonum, & hoc ſpectat ad Negromanticos, & huiuſmodi genus quinque continet ſpecies.

Prima appellatur præſtigium, quo operatione Dæmonum phantaſia, vt oculi hominum ludificantur, & illuduntur, vt non videant, quod eſt verum, ſed credant, quod non eſt verum.

Secunda ſpecies vocatur diuinatio ſomniorũ, vel per ſomnia, puta cum in vigilia expreſsè ad hoc Dæmones inuocantur.

Tertia ſpecies nũcupatur Nigromãtia, qua quibuſdam precationibus adhibito ſanguine videntur reſuſcitati mortui diuinare, & ad interrogata reſpõdere.

Quarta ſpecies vocatur diuinatio per phitonem, qua futura prænunciantur per homines viuos, ſicut in arreptitijs, phitones autem a phiton Appolline ſunt dicti, qui dicebatur eſſe Auctor diuinandi, vt dixit Iſidorus.

Quinta ſpecies fit per aliquas figuras, vel ſigna, quæ in rebus inanimatis apparent, quæ figuræ, vel ſigna ſi apparent in aliquo terreſtri corpore, puta in igne, vel in ferro, aut lapide polito vocatur Geomantia, ſi in aqua dicitur Idromantia, ſi in aere Aeromantia, ſi in igne Pyromantia, ſi in viſceribus animalium immolatorum vocatur Aruſpicium.

Secundum genus diuinationis eſt, q̃ fit abſque expreſſa inuocatione Dæmonũ ꝑ ſolã cõſiderationem diſpo-

Digitized by Google

diſpoſitionis, vel motus alicuius rei, & hoc continet duas ſpecies, prima ſpecies eſt per ſolam conſiderationem diſpoſitionis ſitus, & motus ſyderum, & hic modus ſpectat ad Aſtrologos, qui ſi vtantur conſideratione aſtrorum ad præcognoſcendum futura, & nataliū cōditiones ex cęleſtibus corporibus naturaliter diuinatio eorum non eſt illicita, neque ſuperſtitioſa, ſi verò vtantur conſideratione aſtrorum ad præcognoſcendum futuros caſuales, vel fortuitos euentus, aut etiam ad cognoſcendum per certitudinem opera hominum, quod ex vana, & falſa opinione procedit, ſic diuinatio eorum eſt illicita, quia tūc oneratio dæmonum ſe ingerit, & immiſcet, vt mentes hominum implicet veritati, & falſitati, vt docet Sanctus Thom.2.2.q.95.art.3.

Secunda ſpecies diuinationis eſt per cōſiderationem motus, vel vocum auium, vel quorumcumque animalium ſiue per ſternutationem hominum, & talis vocatur augurium, quod dicitur à garritu auiū, ſicut auſpicium ab inſpectione auium, quorum primum pertinet ad aures, ſecundum ad oculos.

Tertium genus diuinationis eſt, quod fit abſque expreſſa inuocatione dæmonum per propriam operationem, & hoc fit ex conſideratione eorum, quæ eueniunt ex quibuſdam, quæ ab hominibus ſerioſe fiunt ad aliquid occultum inquirendum, & hoc genus vocatur diuinatio per ſortes, & continet ſub ſe tres ſpecies, prima appellatur chyromantia.i. diuinatio manus, nam ex linea mentis manus conſideratis fit diuinatio de occultis futuris, ſecunda ſpecies nuncupatur ſpatulenantia in quibuſdam figuris in ſpatulis alicuius animalis apparētibus, tertia ſpecies vocatur geomantia, quæ fit ad aliquod occultū inquirendum per protractionem punctorum, vel per conſiderationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto, ſeu ex quibuſdam cędulis ſcriptis, vel non ſcriptis in occulto repoſitis, vel etiam taxillorum projectione, dum conſideratur quis plura puncta proijciat, vel etiam quid aperient librum occurrat, quæ omnia ſortium nomē habent, & ſuperſtitioſa ſunt, & illicita, & quia conſortio dæmonum exercentur.

PVNCTVM SEXTVM.

Num per ſomnium diuinare, ſeu prædicere futura ſit licitum.

AVctor in ſolutione tertij argumenti non nulla de ſomnijs ſcitu digniſſima breuiter perſtringit, quæ ad duo capita redigi queunt, primum eſt, quod Sacra ſcriptura repræhendit eos, qui confidentiam, & ſpem habent in ſomnijs, vnde Eccleſ. 34. dicitur ſicut parturientis cor tuum phantaſias patitur niſi ab altiſſimo fuerit miſſa viſitatio, ſecundum quod docet Auctor eſt, quod quinque de cauſis fiunt ſomnia, quædam contingunt ex diſpoſitione corporis, aliqua ex ſolicitudine mentis, non nulla ex illuſione diabolica, quædam ex reuelatione Angelica, & alia ex viſitatione diuina.

Pro quorum dilucidatione notandum, quod Philoſophi ſomnij quidditatem inueſtigantes, ita diffinierunt, vt colligitur ex Ariſt.2.lib.de ſomno, & vigilia, ſomnium eſt phantaſma factum à motu ſimulacrorum à ſimilitudine ſenſibili indormiente ſecūdum quod dormit. Vel ſic ſomnium eſt apparitio, vel viſio ſimulacrorum in ſomno, vbi aduertendum apparitiones ſimulacrorum ſenſibilium non fieri niſi trib.modis, aut ſimpliciter vigilando, aut ſimpliciter dormiendo, aut debiliter, vel leuiter dormiendo.

Secundo notandum, quod cauſa ſomniorum in generali eſt duplex, ſcilicet intrinſeca, & extrinſeca prior eſt duplex, ſcilicet animalis, & corporalis, cauſa animalis ſomniorum eſt cum phantaſiæ dormientis repræſentantur ea circa, quę eius affectio, & cogitatio fuit immorata in uigilando, & talis cauſa ſomniorum non poteſt eſſe cauſa futurorum euentuum, quod autem interdum concurrat ipſi euentus cum ſomnijs, hoc erit caſu, & per accidens, cauſa intrinſeca corporalis eſt diſpoſitio, ex qua formatur aliquis motus in phantaſia dormientis conueniens tali diſpoſitioni, ſicut homini, in quo frigidi humores abūdant, occurrit, quod ſit in aqua, vel niue, & in quo abundat colera quod volet, & huiuſmodi, hinc medici dicunt eſſe intendendum ſomnijs ad cognoſcēdum interiores diſpoſitiones corporis, igitur huiuſmodi cauſa ſomniorum poteſt eſſe cauſa futurorum euentuum, qui concurrunt cum ſomnijs, cauſa extrinſeca eſt duplex, ſcilicet corporalis, & ſpiritualis corporalis quidem in quantum immutatur imaginatio dormientis ab aere continenti, vel corporum cœleſtium impreſſione, vt ſic dormienti aliquæ phātaſię appareant cęleſtium diſpoſitioni, & quia virtus aſtrorum non eſt cauſa per ſe humanorum actuum procedentium ex libero arbitrio, nec caſuum futurorum, ideo euentus huiuſmodi non poſſunt procedere ex tali cauſa ſomniorum: cauſa extrinſeca ſpiritualis eſt duplex, quia vel à Deo eſt, qui miniſterio Angelorum aliqua facit, & reuelat in ſomnis hominibus, & hoc pertinet ad Prophetiam, vel eſt à Diabolo, cuius operatione aliquæ phantaſię dormientibus apparent, ex quibus quando futura quędam reuelat his, qui pactum habent cum ipſo.

Tertio obſeruandum, quod ſex ſunt genera ſomniorum, ſeu ſex modis contingunt ſomnia, vt docet Sanctus Gregor. in libro Dialog. & habetur in Gloſ. colla. ſuper illo verbo Eccleſ. 34. multos errare fecerunt ſomnia, & iterum ſuper illo verbo Dan. 2. ſomnium ſuum &c. primo contingunt ſomnia ex nimia ventris repletione, ſecundo ex ventris, & capitis extenuatione, tertio ex dæmonis illuſione, quippe qui tribus modis illudere poteſt, primo quia aliquod obiectum ex aliqua materia formare valet, ſicut qñ aſſumit corpus aereum, & inter ſenſum, & ſenſibile proponere, quemadmodum nō nulla facere poſſunt virtute quarūdam rerū naturaliū, ſicut ad euaporationem cuiuſdā fumi trabes domus videntur ſerpentes, ſecūdo dæmō pōt efficere, ut aliquæ ſpecies, quæ ſunt imaginatione ſeruatæ ad organa ſenſus exterioris fluant, uel deſcendant ſicut cōtingit in ſomnio, & tunc uidentur ac ſi res eſſent præſentes extra, & actu ſentirētur, tertio demon organa ſenſuum immutare pōt, quibus immutatis fallitur iudicium ſenſus, ſicut guſtus immutatur à ſuperabundantia humoris collerici, ex quo guſtui oīa amara uidētur, quarto ſomnia contingunt ex Dei reuelatione, de quo Gen. 37.

Digitized by Google

audite ſomnium meum, quod vidi dixit Ioſeph fratribus ſuis, quinto ſomnia fiunt cogitatione ſimul, & illuſione, ſicque partim cauſantur ab homine, partim a Dæmone, ſexto cogitatione ſimul, & reuelatione, vt Dan. 2. ſomnium, & viſiones capitis tui huiuſmodi ſunt.

His omnibus prænotatis, & obſeruatis ponendæ ſunt duæ propoſitiones.

Prima concluſio, ſi quis vtatur ſomnijs ad præcognoſcendum aliqua futura ſecundum quod ſomnia procedunt ex diuina reuelatione, vel ex cauſa naturali intrinſeca, ſeu extrinſeca, quantum ſe poteſt talis virtus cauſæ extendere, diuinatio non eſt illicita, verbi gratia, ſi medicus ex ſomnijs infirmi prænunciet de aliquo euentu infirmitatis procedenti ex cauſa illius ſomnij.

Secunda concluſio, ſi quis vtatur ſomnijs ad precognoſcendum futura, prout cauſantur ſomnia ex Diabolo, vel etiã ex cauſa naturali intrinſeca, vel extrinſeca velit præcognoſcere, vel prænunciare futuros euentus, ad quos non poteſt ſe extendere virtus illius cauſæ, talis diuinatio eſt illicita, & ſuperſtitioſa, patet, quia Diaboli operatio ſe ingerit, vnde prohibetur Leuit. 19. non obſeruabitis ſomnia, & Deut. 18. non inueniatur in te, qui obſeruet ſomnia, & hoc vel pactum habens cum Dæmone, vel ſpem ponens in ſomnijs.

Nota ad vberiorem doctrinam, quod ſomnia futurorum euentuum, quandoque ſunt cauſa, quandoque ſunt ſigna, & quando accidentia, ſeu caſualia, declarantur ſingula.

Primo ſomnia, aliquando ſunt cauſa futurorum euentuum, puta cum mens alicuius ex his, quæ videt in ſomnijs inducitur ad aliquid faciendum, vel vitandum, nunc tale ſomnium fuit cauſa faciendi aliquid, vel vitandi, & ſicut putrefactio humoris, vel labor putrefaciens humorem eſt cauſa febris, ſic etiam quædam ſomnia ſunt, quæ habent cauſas in nobis.

Secundo ſomnia, quandoque ſunt ſigna aliquorũ futurorum euentuum in quantum reducuntur in aliquam cauſam communem ſomnijs, & futuris euentibus, verbi gratia, ſicut aſperitas linguæ eſt ſignum febriendi, vel amaritudo linguæ, & ſomnium de guſtu fellis ſignum eſt febris inſtantis, id Galenus probat exemplo, quod quidam ſomniauit ſibi infundi in ventrem picem ardentem, & ſe æſtuare in igne picis, eo quod choleram aduſtam nigram incenſam habuit in ventre, & hanc cum ſurrexit a ſomno emiſit, & plenè liberatus fuit.

Tertio ſomnia, quandoque neque ſigna ſunt, neque cauſa futurorum euentuum, ſed caſualia, vnde huiuſmodi ſomnia per accidens ſe habent ad futuros euentus, & ſi interdum ſimul concurrunt erit caſuale, verbi gratia, quod aliquis de futuro bello ſomniet, & poſtea eueniat, euentus illius belli veluti cogitanti, vel memoranti alicui de aliqua re non contingit, quod hoc facit, quod cogitat, vel memoratur, propterea quod ſua memoria, vel cogitatio illi euentui, nec cauſam, nec ſignum dedit, ſed caſu ſic accidit.

Sed hic occurrit dubitatio, vnde proueniat cauſa deceptionis in ſomnijs.

Huic doctiſſimè ſatisfacit Albertus in Commento ſuper librum dè ſomno, & vigilia dicens eam prouenire ex quatuor cauſis, quarum vna eſt principalis, aliæ ſecũdariæ, principalis, & prima eſt ligatio rationis, quandoquidem in ſomno eſt ligatum vinculum rationis, & ſenſuum propriorum, & cauſa, ob quã ratio in ſomnijs eſt ligata, eſt, quia humiditas ſomni opilat potum, per quem eſt trãſitus ad vſum rationis, & tunc accipitur phantaſma, vt res, & ſimilis cauſa eſt in omnibus amentibus. Secunda cauſa eſt paſſio mentis, ſcilicet timoris, & amoris, hæc enim trahit ad formam ad id, quod timet, amat, vel ſperat, vt per ſomnium cernat id ipſum, vnde trepidus decipitur in timore exiſtens, & amans, decipitur in amore vehementi exiſtens in tantum, vt videatur ſomnianti propter modicam ſimilitudinem, vt conſpiciat hoſtes, & amanti videatur, quod cernat dilectum. Tertia cauſa eſt confuſio vaporis, nam ſicut vapor in ſomno aſcendens ad cerebrum eſt incertæ figuræ, propter ſui fluiditatem, ita imagines rerum ſenſibilium, quæ feruntur in ipſum, ſunt confuſæ. Quarta cauſa eſt diſpoſitio corporis, ſiue ſimilitudo humoris, qui dominatur in corpore ad id, quod ſomniatur, ſicut cum phlegma dulce diſtillat a capite per dẽtes perſona ſomniat ſemel bibere, & cholericus ſomniat propter modicũ calorem in igne eſſe, & phlegmaticus propter modicum frigus ſomniat ſe eſſe in aqua: ſicque conſtat, quæ ſint cauſæ, propter quas in ſomnijs cauſatur deceptio.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De uirtute, & poteſtate Dæmonum.

QVAESTIO PRIMA.

An introductio omnis formæ ſit a creatore, an aliquæ ſint ab agente creato.

NOtandum, quod forma diuerſis nominibus appellata fuit a Philoſophis. Primo quidẽ nominata eſt forma, quia format, & expulit informitatem, & ruditatem materia. Secundo actus, eo quia res per formã eſt in actu, ſicut per materiam eſt in potentia. Tertio ratio, ideſt definitio, hæc enim formam rei declarat. Quarto exemplar, quia quemadmodum exemplar eſt in animo artificis præſcriptum, & definitum, ſic cuiuſque rei natura eſt definita, & determinata per formam, vel quia ſicut artifex facit opus ad ſimilitudinem exemplaris, quod gerit in animo, ſic agens naturale effectum producit ad ſimilitudinẽ eius formæ, quam in ſe habet. Quinto ſpecies, quia ſicut viſus quamlibet rem ex ſua ſpecie dignoſcat, ita mens naturam cuiuſque rei ex illius forma, vel quia forma eſt pulchritudo, atque ornamentum materiæ. Sexto terminus eo quia materiam per ſe indefinitam determinat, & contrahit ad certum aliquod genus rerum, & ſicut agri terminis, ſic res ipſa diſtinguuntur formis.

Secundo notandum, quod Philoſophi uaria formarum genera tradiderunt, Plato namque duo genera poſuit unum expers materiæ, & particeps intelligentiæ, quod appellauit ideam exemplar per ſe ens, alterum coniunctum cũ materia, quod

Digitized by Google

quod imaginem, vel ſimilitudinem nuncupauit Ariſtoteles verò ſic diſtinxit formas, quædam ſunt naturales, aliæ artificioſæ, naturales duplices ſunt, aliquæ ſubſtantiales, aliæ accidentales, ſubſtantiales diſtinguuntur, quædam informantes, & largientes eſſe, vt forma equi, aſini, hominis, &c. aliæ aſſiſtentes, vt intelligentiæ, quæ formæ cœleſtium orbium nuncupantur, informantes adhuc ſubdiuiduntur, quædam ſeparabiles a materia, vt anima rationalis, aliæ inſeparabilis, cuius ſunt quatuor gradus, ideſt forma elementorum, mixtorum ſtirpium, animalium.

His prænotatis deueniendum eſt ad corpus quæſt. vbi Auctor quatuor refert ſententias.

Prima fuit Anaxagoræ, qui exiſtimauit formas latitare in materia, cuius dictum poteſt bifariam intelligi, vno modo, quod ipſe arbitraretur formas actualiter in materia præexiſtere, ſed extrinſecus non apparere, alio modo, quod indicaret eſſentias formarum eſſe in materia, non ſolum latentes, ſed in potentia entes. Primus quidem modus eſt impoſſibilis eo quia contraria ſimul eidem ineſſent, ſecundus verò modus eſt poſſibilis, & valdè conſentaneus, tum philoſophiæ, tum etiam ſacris ſcripturis, quandoquidem ponit materiam habere in ſe rationes ſeminales omnium formarum a prima conditione ſibi inditas, & per actionem agentis educi, cæterum ſecundum interpretes intellectus prædictæ ſententiæ fuit primus, & non ſecundus, & colligitur ex hoc, quia aſſeruit agens particulare nihil agere ad formæ productionem.

Secunda opinio fuit quorumdam Philoſophorum, qui opinati ſunt omnes formas eſſe a creatore, quæ ſententia duos poteſt habere ſenſus, primus eſt, quod Deus ſit principale agens, & cauſans in omni productione formarum, & rerum, ſecundus eſt, quod Deus ſit tota cauſa efficiens, particulare vero agens nihil agat, niſi adaptando materiam, primus quidem ſenſus eſt verus, ſecundus verò non, quia agens particulare, aut producit aliquid, aut nihil, ſi aliquid, ergo aliquam inducit diſpoſitionem, ſi verò nihil, ergo nihil agit.

Tertia opinio, quam communiter Philoſophi, & Theologi ſuſtinent fuit, formas naturales penè omnes ad minus corporales, qu les ſunt formæ elementorum, & mixtorum eſſe in potentia materiæ, eaſque per actionem particularis agentis educi.

Cæterum in explicatione huius ſententiæ Doctores in duas abeunt partes, quidam enim aſſeruerunt huiuſmodi formas eſſe in materia, & in potentia receptiua, & quodammodo actiua, & cooperatiua. propter quod cenſuerunt materiam habere, non ſolum poſſibilitatem ad recipiendum, verum etiam inclinationem ad cooperandum in agente verò faſſi ſunt huiuſmodi formas producendas, vt in actiuo principio effectiuo, & originali. Alij verò exiſtimarunt formas eſſe in materia prima non ſolum, vt in qua, & à qua, ſed etiam ex qua, & hoc non ſic, quod materiæ primæ eſſentia ſit, ex qua forma producitur, ſed quod in ipſa materia aliquid eſt creatum, ex quo agens, dum agit in ipſam educit formam, hanc ſententiam, tanquam intelligibiliorem, veritatique viciniorem putat Auctor eſſe amplectendam. quocirca duas pro reſolutione quæſt. ponit concluſiones.

Prima concluſio. Eſt iſta in materia ſunt rationes ſeminales formarum materialium, probat auctoritate D. Aug. ſuper Geneſ. quæ producuntur a natura ſecundum rationes ſeminales producuntur, cuius teſtimonium Magiſter in litera allegat, dum ait ſub alijs verbis, quod omnium rerum, quæ corporaliter, viſibiliterque naſcuntur occulta quædam ſemina in corporeis mundi huius elementis latent, quæ Deus originaliter eis indidit.

Secunda concluſio. Agens particulare educit formas, & inducit, & res naturales producit. Hæc aſſertio, perſuadetur rationibus, quæ ſunt in argumento, ſed contra.

Prima omnis res habet propriam operationem, vt teſtantur D. Auguſt. Damaſc. & Philoſophi, ſed omnis operatio eſt operatrix alicuius boni, ergo omnis res poteſt aliquid operari ad alicuius productionem, aut igitur materiæ, aut formæ, non materiæ, ergo formæ.

Secunda corruptio vnius eſt generatio contrarij, vt docet Ariſtot. 8. Phyſic. ſed agens creatum poteſt corrumpere, & abijcere contrarium, ergo poteſt ſe, vel ſibi ſimile introducere.

Tertia, quia ratione calidum generat calidum, ignis generat ignem, cum non ſit minoris virtutis, ſed calidum calefacit, ergo & ignis generat calorem.

Quarta obiectum generat ſui ſimilitudinem in ſpeculo, ergo pari ratione, ſi adſit materia diſpoſita, agens poteſt generare ſibi ſimile in natura.

Pro expoſitione quæſt. quinque ſunt ponderanda.

Primum num in materia ſint rationes ſeminales reſpectu formarum naturalium.

Secundum, a quo ſit prima formarum productio, & inductio in materiam.

Tertium num agens particulare educat, & inducat formas.

Quartum, quomodo principia rerum ſint incorruptibilia.

Quintum num forma generetur.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in materia ſint rationes ſeminales reſpectu formarum naturalium introducendarum.

Qvoniam complura de hac materia diſcutienda ſunt diſt. 18. q. 2. & 3. ideo nonnulla breuiter tangemus, & quantum attinet ad præſens quæſitum aduertendum, quod diſtinctio eſt inter rationes primordiales obedientiales naturales, & ſeminales, nam rationes primordiales ſunt rationes actiuæ in mente artificis, ſecundum quas producit alia, & alia, & ſunt iſtæ in Deo rationes ideales eo modo quo debet intelligi iſtas eſſe formas productiuas, vel rationes agendi, & concurrunt cum rationibus cauſalibus.

Cæterum hoc intereſt, quod rationes cauſales conueniunt alijs cauſis, & non ſolum primæ cauſæ, ſed rationes primordiales competunt primæ cauſæ duntaxat.

Rationes vero obedientiales dicuntur illæ, ſecundum quas in materia, vel ſubiecto aliquo fieri poteſt a ſolo Deo agente, & imperante quicquid contradictionem non implicat, & hoc ſupernaturaliter, vel quantum ad effectum, qui eſſe nequit, niſi a tali cauſa, ſicut de gratia in anima, vel quantum ad modum, ſicut de conuerſione ſubita aquæ in vinum, quod nõ fuit factum ſecundum rationem ſeminalem, rationes verò naturales dicuntur quæcumque potentiæ reducibiles ad actum potentes exire in actum naturaliter in materia, vel in ſubiecto virtute agentis naturalis, & quantum ad effectum, & quantum ad modum, rationes

tiones verò ſeminales ſunt potentiæ naturales, ſed proximæ, vt habeantur illa reſpectu quorum dicuntur ſemina, & ſunt potentiæ reducibiles ad actum virtute naturali.

His præmiſſis ſit hæc aſſertio in materia ſunt rationes ſeminales reſpectu formarum naturalium introducendarum. Concluſio eſt Auctoris in textu, & perſuadetur auctoritatibus D. Aug. qui 3. de Trinit. ſic ait, omnium, quippe rerum, quæ corporaliter, viſibiliterque naſcuntur occulta quædam ſemina incorporeis mundi huius elementis latent, ipſe namque creator vniuerſorum creator eſt inuiſibilium ſeminum, quia quæcumque naſcendo ad noſtros prodeūt oculos ex occultis illis ſeminibus ſumunt progrediēdi primordia, ac debitæ magnitudinis incrementa, & figurarum, ſiue formarum diſtinctiones. Ex quibus elicitur, quod rationes iſtæ ſeminales ſunt originales, & cauſales rerum radices, & quaſi immediati, ac proprij effectus, ac emanationes idealium exemplarium, ac ſimpliciter primordialium rationum mentis diuinæ, & videntur realiter eſſe formæ in materia inchoatæ, cum aliud nihil in materia videatur poſſe aſſignari, imo nec fingi, quod ſit omnium horum naſcētium cauſa, ita intrinſeca radicalis fontana, & quaſi coelementaris, præterea 6. ſuper Geneſ. inquit Deus inſeruit rationes ſeminales rebus, ſecundum quas alia ex alijs proueniunt, vt de hoc ſemine tale granum.

Item 4. ſuper Geneſ. omnia hæc ex illis inſitis rationibus, quas tanquam ſeminaliter in mundo ſparſit prodierunt.

Sed dices ſi eſſet in materia ratio ſeminalis ad formam, aut eſſet aliquid diſtinctum a materia, aut idē, ſed non poteſt eſſe diſtinctum, quod illud non poteſt eſſe, niſi forma, nec poteſt eſſe idem, quia materia nō eſt ratio ſeminalis.

Reſpondetur, quod ratio ſeminalis formaliter accepta eſt aliud a materia, & aliud diſtinctum ab ipſa, propterea quod eſt aliqua forma, imo frequenter includit plures formas, vnam ſubſtantialem, quæ eſt forma ſeminis, & alias accidentales, ſicut & potentia proxima ipſas includit.

Secundo obijcies, quod forma non eſt ratio ſeminalis ad ſeipſam.

Reſpondetur, quod verum eſt, ſed benè ad aliam ſequentem de proximo.

Tertio dices, quod ratio ſeminalis videtur eſſe principium actiuum, ſed materia eſt principium purè paſſiuum reſpectu formæ, quia eſt pura potentia ſubiectiua.

Reſpondetur, quod ſi ratio ſeminalis in ſemine ſit principium actiuum, reducitur ad genus cauſæ efficientis, vt teſtatur Ariſt. 2. Phyſ. & 10. Metaphyſ. & antecedenter ad generationem.

PVNCTVM SECVNDVM.

A quo ſit prima formarum productio, & inductio in materiam.

FIrmiter fatendum eſt primam formarum productionem, non eſſe niſi a Deo, id apertè colligitur ex Geneſ. 1. vbi cum Moyſes dixiſſet Deum in principio cœlum, & terram creaſſe ſubdidit, quomodo ipſe omnia in proprijs formis diſtinxit, nec deſunt rationes ad idem probandum, inter quas ſit

Prima, ſicut idem eſt motus localis, totius, & partis, ſed partes generabiliū, & corruptibiliū horū generāt acquirentes formas in actu a formis, quæ ſunt in materia, non ſolum a formis extra materiam exiſtentibus, cum oporteat generans eſſe ſimile generato, vt probat Ariſt. 7. Metaphyſ. ergo neque totalis acquiſitio formarum in materia poteſt fieri per motum ab aliqua ſubſtantia ſeparata, ſed oportet hoc fieri, vel mediante agente corporeo, vel a cauſa creante, quæ agit ſine motu.

Secunda ratio omne, quod fit ad hoc fit, vt ſit, cū fieri ſit via ad eſſe, ergo vnicuique creato ſic conuenit fieri, ſicut ſibi conuenit eſſe, eſſe autem non conuenit formæ tantum, nec materiæ tantum, ſed compoſito, materia namque non eſt niſi in potentia, forma verò eſt qua aliquid eſt ſolius, ergo compoſiti eſt propriè eſſe, & fieri non materiæ præter formam, ergo non eſt aliud agens creans materiam ſolam, & aliud formam inducens.

Tertia ratio omnis motus ad formam fit mediante motu cœleſti, cum primus motus ſecundum locū ſit motus cœleſtis, igitur, quæ non poſſunt fieri mediante motu cœleſti, non poſſunt fieri ab agente non valente agere, niſi per motum, ſed per motum cœleſtem non poſſunt produci multæ formæ ſenſibiles, niſi mediantibus principijs determinatis *ſuppoſitis*, quemadmodum animalia quædam *non fiunt, niſi* ex ſemine, ergo prima inſtitutio harum formarum ad quarum productionem non ſufficit motus cœleſtis ſine præexiſtentia ſimilium formarum in ſpecie, oportet, quod ſit a ſolo Deo.

Quarta formę materiales cum non ſint per ſe ſubſiſtentes, ſed earum eſſe ſit ineſſe materiæ non poſſunt ineſſe, niſi vel per creationem totius compoſiti, vel per tranſmutationem materiæ ad talem, vel talem formam, ſed prima formarum productio non potuit eſſe per tranſmutationem materiæ, *quia omnis* motus ad formam eſt ex forma determinata in formam determinatam, ergo prima formarum inductio eſt ab eo, quia eſt creator totius compoſiti.

Notandum ſecundum Sanctum Thom. 1. par. q. 45. artic. 4. quod formæ, & accidentia magis debent dici concreata, quam creata, ratio eſt, quia formæ nō habent eſſe ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & confirmatur ex Ariſt. qui vocat accidentia entis entia, & accidentium eſſe dicit eſſe ineſſe, quare eorum entitas non eſt ſimpliciter entitas, ſed ſecundum quid, idem dicendum eſt de partibus, quia partes pendent a toto, & ſunt in illo, & hæ non exiſtunt, ſed coexiſtunt, atque ita non creantur, ſed concreantur. Excipitur autem hic anima rationalis, quæ creari dicitur, quia non educitur de potentia materiæ, & naturaliter conſeruatur ſine corpore, quod nulli alij formæ contingit, cæteræ namque formæ ſecundum aliquid ſui præerant in potentia materię, at vero anima rationalis creatur, & producitur in ſe ſaltem prius natura, quam in ſubiecto ſit, ideſt, quam animet, & actu etiam corpus, quia ex nihilo, ideſt poſt nihil fuit.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num agens particulare educat, & inducat formas.

CIrca hanc quæſtionem Philoſophi diuerſimodè ſunt opinati, Plato namque exiſtimauit formas eſſe totaliter ab extra, ſcilicet a datore formarum, dixitque agentia naturalia ſolum diſponere materiam ad ſuſceptionem huius, vel illius formæ in materia diſpoſita, Anaxagoras autem ſenſit formas eſſe totaliter ab intra, dicebat enim quodlibet eſſe in quolibet, & agentia naturalia per ſuas actiones ſolum expellere accidentia occulta, & facere apparere formas latitantes in materia, Ariſtoteles vero cenſuit formas, partim eſſe ab intra, & partim ab extra, ideſt ſecundum vnum modum eſſendi, qui eſt in potentia, & penès vnum modum eſſendi, qui eſt in actu.

Cæterum in explicanda Ariſt. ſententia Doctores non conuenerunt, quidam enim non poſuerunt in materia eſſe aliquod principium actiuum generationis in aliquibus, tamen affirmarunt eſſe rationes ſeminales, quæ ſunt alteratiuæ, & diſpoſitiuæ ſeminis in virtute actionis agentis naturalis, quod producit compoſitum.

Aliqui putarunt in creatione materię concreatum eſſe habitum potentialem, & confuſum ſecundum quem ipſa dicitur continere omnes formas ſecũdum eſſe potentiale ad modum, quo omnes differentiæ eiuſdem generis continentur in poteſtate confuſa generis, ſubiunxerunt poſtea agens naturale per ſuam primam actionem introducere totam eſſentiam formæ in ipſa materia, in eſſe tamen formali, & imperfecto, & imprimere illi virtutem actiuam, quæ coadiuuat ipſa agentia ad deducendum formam de eſſe formali formabili ad eſſe formali formatum.

Alij denique ſunt arbitrati oẽs formas naturales ante ſui generationem habere eſſe potentiale in potentia receptiua materiæ, aſſerueruntque agens per ſuam operationem diſponere materiam, & formas habere eſſe in materia, ſiue in potentia materiæ iam alteratè, & diſpoſitè, ipſumque agens diſponẽdo materiam cum illis diſpoſitionibus imprimere in materia vim quamdam, quæ uis formatiua nuncupatur, quæ effectiuè ſe habet ad diſpoſitionem materiæ, & ad productionem formæ.

Hæc dicta ſint circa philoſophorum opiniones, & Doctorum expoſitiones quid autem ſit ſentiendum, iuxta placita S. Bonau. patefaciendum eſt modo, pro cuius ſententia tres ſunt conſtituẽdæ propoſitiones, quarum eſt

Prima formæ generabiles ante ſui generationem ſunt in materia, tanquam in potentia inceptiua quodammodo cooperatiua, & actiua, patet, quia materia non ſolum habet inclinationem ad recipiendum formam, ſed etiam ad cooperandum.

Et ſi obijciatur, quod materia non agit, quia eſt potentia paſſiua.

Reſpondet Auctor vtique verum eſſe materiæ eſſentiæ ſolum ſe habere per modum receptiui, vnde a Philoſophis appellatur receptaculum formarum ſeminarium, tamen ſibi inditum ſe habet quodammodo per modum actiui, quoniam cooperatur agenti, & quodammodo per modum paſſiui, eo quia variatur ab vna diſpoſitione in aliam.

Nota ad clariorem intelligentiam propoſitionis, & reſponſi ad obiectionem, quod forma tribus modis eſt in materia ante ſui generationem. Primo in potentia remota paſſiua. Secundo in potentia paſſiuæ propinqua. Tertio in potẽtia actiua quodammodo, & cooperatiua ipſi materiæ ad ſui generationem ratione alicuius virtutis actiuæ communicatæ ſibi ab agente naturali, quæ virtus vocatur ratio ſeminalis.

Secunda propoſitio formæ producendæ ante ſui generationem ſunt in agente particulari, tanquam in principio originali, & effectiuo, ratio eſt, quia omnis forma per virtutem ſuæ ſpeciei recipit virtutem multiplicandi ſe: illuſtratur id exemplis, primo candelæ, quæ inflammat multas, ſecundo obiecti, a quo multæ imagines in pluribus ſpeculis relucent.

Tertia propoſitio agens creatum, & ſi nullã quidditatem, nec ſubſtantialem, neque accidẽtalem producat, educit tamen formas, & inducit, ac res producit, nam exiſtentem ſub vna diſpoſitione facit eſſe ſub alia.

Et ſi quæratur ſi forma producitur, aut ex aliquo, vel ex nihilo.

Reſpondet Auctor, iuxta primam viam tertiæ poſitionis, quod ex aliquo, ſed non ex aliquo materialiter, vel conſtitutiuè, ſed ex aliquo originaliter. Secundo reſpondet penès aliam viam, quod forma fit ex aliquo, non quod ly ex dicat partem, ſed conſubſtantialis, ſicut roſa ex globo, quoniam globus fit roſa.

Si vlterius quæratur ſi forma eſt in potentia materiæ, aut ſit in potentia ex qua, vel in qua, vel à qua.

Reſpondet Sanctus Doctor formas naturales eſſe in materia quantum ad hanc triplicem potentiam.

Nota, quod illud dicitur eſſe in materia à qua, qđ producitur actiuè, ideſt cooperatiuè ab ipſa materia, & ſic materia ſecunda eſt, quodammodo actiua ad formam ſubſtantialem, illud vero dicitur eſſe in materia, in qua quod recipitur in ipſo, tanquam in potẽtia purè paſſiua, illud denique eſt de materia, ex qua quod componitur ex materia, tanquam ex parte ſui, ſicut forma alicuius compoſiti.

Amplius obſerua, quod forma dicitur educi ex materia, vt intelligatur forma produci cohærens, imo immerſa materiæ per tranſmutationem eius inſeparabilis ab ea in fieri eſſe, & operari, cuius rei illud eſt clariſſimum argumentum, quod per contrarias affectiones, & mutationes materiæ, non ſolum ſeparatur a materia, vt fit in anima rationali, ſed penitus interit, vt in alijs formis phyſicis contingit, nec tamen putandum eſt, quod formæ naturalis interitus ſit annihilatio, alioquin eius quoque generatio deberet dici creatio, nam per eandem vim, & diſpoſitiones, quibus vna forma deletur ex materia, continuo excitatur, alia inhærens in eadẽ materia, itaque corruptionem naturalem ſemper immediatè conſequitur generatio, annihilationem verò non eſt neceſſarium, vt alterius productio conſequatur.

Præterea aduerte, quod aliud eſt aliquid eſſe formam materiæ, & aliud eſſe formam omnino materialem, illud enim dicitur eſſe forma materiæ, quod dat eſſe materiæ, ſimulque cum ea facit vnum compoſi-

Poſitum eſſentiale, quod ſit ens ſpecificè completũ, & abſolutum: id autem nuncupatur forma materialis, quod eſt eductum de potentia materiæ, eique immerſum, & ab ea inſeparabile, vnde anima rationalis dicitur forma materiæ, propriè autem non appellatur forma materialis.

Item obſerua, quod plures ſunt proprietates, quas habent formæ omnes eductæ de potentia materiæ, ſed pro nunc quatuor afferemus, prima eſt, quod pendent a materia in fieri, ideſt, nõ poſſunt produci, niſi intra materiam, eique penitus copulatæ, ſecunda eſt, quod pendent a materia in eſſe, nam extra eam per ſe ſubſiſtere non poſſunt, tertia eſt, quod pendent a materia in operationibus ſuis, ex quo fit, vt huiuſmodi operationes ſubiectiuæ ſint in toto compoſito, quarta eſt, quod tales formæ producuntur ab agentibus materialibus per actiones materiales, & per diſpoſitiones materiales, ideſt hærentes, & infixas in ipſa materia.

PVNCTVM QVARTVM.

Quomodo principia rerum ſint incorruptibilia.

TEſtatur Philoſophus primo phyſicæ auſcultationis, quod oportet principia ſemper manere, ideoque incorruptibilia eſſe, hanc propoſitionem allegat Auctor in tertio argumento, eamque perbellè exponit, ſed antequã eius interpretatio adducatur

Notandum, quod difficultas ſtat in hoc cum probauerit Philoſophus, prima principia rerum naturalia eſſe contraria, contraria autem mutuo corrumpũtur, nam contraria ſunt, inter quæ eſt tranſmutatio, videntur hæc duo eſſe incompoſſibilia, ſcilicet, quod prima principia ſemper maneant, & quod ſint contraria. Quocirca nonnulli hanc difficultatem perpẽdentes, dixerunt, quod prima principia naturalia ſunt materia prima, & prima forma, quæ ſecundum illos eſt forma corporeitatis, eamque poſuerunt eſſe coæternam, atque inſeparabilem a materia, vnde iuxta horum ſententiam principia prima naturalia ſemper manent, quoniam materia prima eſt ingenita, & incorruptibilis, & corporeitas ſemper ineſt materiæ, & hæc expoſitio eſt Lynconienſis.

Alij vero, vt Commentator gloſant pręfatam propoſitionem hoc modo, quod principia non debent eſſe tranſmutabilia, & generabilia ex alijs, nam contrariorum quædam ſunt prima, & quædam poſteriora, quæ autem poſteriora ſunt non poſſunt eſſe principia, quia facta ſunt ex primis, de ratione autẽ principiorum eſt, quod ſemper permaneant, hoc eſt dictu, vt permaneant in ratione primi, nam 5. metaph. ſcribitur, quod de ratione principij eſt primum eſſe, & primo poſter. idem dico primum, & principium, itaque principia oportet ſemper manere, quia non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, & quæcumq; fiunt, fiunt ex eis ex quo colligitur, vt prædicta propoſitio intelligatur in genere cauſæ materialis, & intrinſecè, & per hoc tollitur inſtantia de intelligentijs, quæ ſunt principia intrinſeca, & remota reſpectu ſenſibilium generabilium, & corruptibiliũ, hæc expoſitio eſt valdè conſona ſenſui Ariſtot. & a compluribus recipitur, tanquam optima.

Cæterum Sanctus Doctor in ſolutione tertij argumenti duas affert expoſitiones, prima eſt principia eſſe incorruptibilia poſſe bifariam ſpectari, vno modo in vniuerſali, alio modo in particulari, primo modo intelligitur, non autem ſecundo modo: alia expoſitio eſt principia eſſe incorruptibilia, dupliciter poſſe conſiderari, vno modo ſecundum eſſentiam, alio modo ſecundum eſſe, primo modo intelligitur propoſitio, non autem ſecundo modo.

Pro cuius expoſitionis dilucidatione aduertendum, quod prima principia naturalia ſunt materia forma, & priuatio, & ſemper manent non quidem in particulari, ſed in communi, & intendit, quod ſicut iſta eſt vera ſemper erit homo, non tamẽ ſemper erit hic, vel hęc homo, ita iſta eſt vera ſemper permanent materia forma, & priuatio, non tamen ſemper permanet hæc forma, hæc priuatio, & in hoc diſtinguuntur prima principia, quæ ſunt prima contraria a poſterioribus contrarijs, nam prima principia permanent in vniuerſali, quoniã reperiuntur in omni tranſmutatione naturali, poſteriora autem non permanent, nec in communi, nec in particulari in omni trãſmutatione naturali, non enim in omni tranſmutatione inuenitur album, & nigrum, nec dulce, & amarũ hinc ſecũdum quorumdam placita philoſophus per permanentiam ſempiternam intellexit permanentiã ſecundum genus, vel ſecundum ſpeciem, hanc interpretationem proſequitur Aegidius Ro*manus, & eſt* concors ſententiæ Sancti Doctoris.

PVNCTVM QVINTVM.

Num forma generetur.

MOuetur dubitatio ab Auctore in quarto argumento, & a Philoſophis 7. Metaph. pro cuius reſolutione ſit

Prima concluſio forma propriè loquendo non generatur, ſed compoſitum: hæc aſſertio habetur expreſsè in reſponſione ad quartum, & eſt Ariſt. vbi ſupra text. 32. & Commentator, ibi dicit notabiliter in Comment. agens non facit in alio aliud, ſed ex alio aliud, non enim facit in materia formam, ſed facit ex materia formatum, & 12. Metaphyſ. Comment. 13. inquit imaginatio ſuper creationem formarum facit exiſtimare ideas eſſe, & datorem formarum, & 7. Metaphyſ. Comment. 31. conſimilem ſententiam habet, vnde Ariſtoteles in hoc præcipuè aduerſatur Platoni, quod non fit per ſe forma, nec materia, *ſed* Synolon. ideſt ſimul totum, ideſt compoſitum, actus enim & generationes ſunt ſuppoſitorum; perſuadetur rationibus, primo quo ad primam partem, & prima ratio nullum prius dependet naturaliter in ſuo eſſe a poſteriori, alioquin eſſet prius, & non prius, ſed quælibet forma educta de potentia materiæ dependet in ſuo eſſe a toto compoſito, ergo non habet prius eſſe, quam compoſitum, ſed è contra.

Minor probatur. Quælibet pars non dependens a toto, quantum ad actualem exiſtentiam poteſt naturaliter remanere deſtructo toto, patet id in partibus quantitatiuis, quæ in toto exiſterent per eſſe totius, tamen deſtructo toto per ſolam diuiſionem adhuc illę partes habent eſſe proprium eis, ſed forma edu-

cta

Digitized by Google

ctà de potentia materiæ non poteſt naturaliter exiſtere corrupto compoſito, ergo dependet ab eo.

Secunda omne per ſe genitum, præſertim ſi generetur prius altero eſt per ſe ſubſiſtens, ſed formæ naturales non per ſe ſubſiſtunt, ſed in alio, ſcilicet in materia, ergo Minor patet, Maior probatur id, quod habet eſſe prius altero non indiget eo ad ſui eſſentiam cum prius exiſtat, ergo eſt per ſe ſubſiſtens, conſequẽtia probatur, quia per ſe ſubſiſtere eſt habere eſſe, & non in alio.

Secundo probatur aſſertio, quo ad aliam partem, videlicet, quod compoſitum generetur propriè, & primo, & per ſe duabus rationibus.

Prima id primo, & per ſe generatur, cui primo, & per ſe conuenit eſſe, ſed compoſitum eſt huiuſmodi, ergo Maior patet, quia vt dicit Commentar. 4. Metaph. comment. 3. generatio eſt via ad eſſe. Minor probatur, ei primo, & per ſe conuenit eſſe, quod eſt per ſe exiſtens, ſed compoſitum eſt huiuſmodi. cum ſit indiuiduum de genere ſubſtantiæ, ergo.

Secunda Id primo, & per ſe fit, quod eſt primo ſimile generanti, ſed compoſitum eſt huiuſmodi, ergo Minor patet, quia omne generans intendit principaliter producere ſibi ſimile, Minor eſt manifeſta, dum enim ignis generat ignem, id, quod propriè eſt ſimile igni, generatio non eſt forma ignis geniti, quia forma ignis non eſt ignis, ſed ipſe ignis genitus eſt ei ſimilis.

Secunda concluſio Generatio, vel productio naturalis reſpicit compoſitum principaliter gratia formæ; probatur, forma eſt præciſa cauſa terminandi generationem, & non per partes, nec per incluſionẽ alicuius cauſæ præciſæ, nec poteſt dici, quod terminet per aliquod accidens, quia accidens non eſt terminus generationis, ſed benè eſt terminus motus, nec poteſt etiam dici, quod per materiam terminet generationem, quia materia non generatur, vt ait Philoſophus 1. Phyſ. licet ſit ſubiectum generationis, ſimiliter, nec per compoſitum, quia compoſitum terminat generationem per formam.

Sed dices aduerſus primam concluſionem, Forma prius natura habet eſſe, quam compoſitum habeat eſſe, ergo in illo priori forma eſt genita per ſe, & non ad generationem compoſiti, quia compoſitum nondum eſt, antecedens probatur pro quocumque inſtanti eſt compoſitum ex aliquibus prioribus eſt cõpoſitum cum componentia ſint priora compoſito, & conſtituentia conſtituto, ſed pro illo ſigno, quo compoſitum terminat actum generationis, eſt compoſitum, ergo componentia non accipiunt eſſe per generationem compoſiti, forma autem eſt componens compoſitum, ergo.

Reſpondetur, quod materia, & forma duobus modis conſiderari poſſunt, vno modo quo ad ſuas naturas, alio modo quantum ad ſuum exiſteæ, primo modo ſunt priores compoſito, prius enim natura, forma, & materia ſunt quædam naturæ pàrtiales, quam conſtituant totum, ſecundo modo ſunt poſteriores compoſito.

Obijcies omnis cauſa prius habet eſſe, quam ſuus effectus, ergo forma prius habet eſſe, quam compoſitum.

Reſpondetur, quod cauſæ ſunt duplicis generis, quædam intrinſecæ cuiuſmodi ſunt materia, & forma, aliæ ſunt extrinſecæ, vt efficiens. Antecedens eſt verum de cauſis extrinſecis, non autem de intrinſecis.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Dæmones veras rerum formas inducere poſsint.

PRæmiſſa, ac ſuppita præcedenti quæſt. quæ eſt, tanquam præambulum ad hanc, quam præ manibus habemus inueſtigatur, an Dæmones veras rerum formas inducere poſſint.

Nota, quod verum in propoſito idem eſt, quod ſolidum, ſincerum, non falſum a ve particula, vt nonnulli putant, quæ vehementiam ſignificat, & res quaſi non verborum inanis ſonitus, ſed ſolida res, hinc color verus .i. non adulteratus, corpus ſolidum, & verè aduerbium re vera, ſcilicet in veritate antitheton falſo inaniter fictè, & veritas veritatis res vera ratio vera.

In corpore quæſt. tria facit Auctor, primo duas diſtinctiones adducit, ſecundo quæſtioni reſpondet, tertio quædam dubia mouet, & ſoluit.

Circa primum diſtinctio prima eſt formæ, quæ eſt duplex, vna artificialis, alia naturalis, prima quidem eſt ab agente a propoſito, ſecunda eſt ab agente ſecũdum naturam, ſiue a natura.

Secunda diſtinctio. Dæmones per ſe veram formam naturalem inducere bifariam intelligi valet, vno modo virtute propria, alio modo virtute aliena.

Quo ad ſecundum ponit Auctor tres concluſiones reſponſiuas, quarum eſt

Prima, Dæmones poſſunt veras formas artificiales inducere in materiam virtute propria, probat, quia Dæmones poſſunt picturas imagines, & figuras efficere, & melius quam quicumque viator, propterea quod habent intellectum practicum viuaciſſimum, & omnem artem, quæ a viatoribus poſſidetur.

Secunda concluſio. Dæmones non poſſunt veras formas naturales virtute propria inducere in materiam, hæc aſſertio perſuadetur in primis auctoritate D. Auguſt. ſuper illud immiſſiones per Angelos malos, vbi ſic ait, ea, quæ mirabiliter in creaturis fiunt, attribuere malis Angelis non audemus.

Secundo comprobatur ratione, quia forma naturalis non producitur, niſi a conditore naturæ, vel a natura condita operante per modum naturæ.

Præterea nihil dat, quod non habet, teſte Ariſt. 7. Metaphyſ. ſed Dæmones, nec genere, nec ſpecie conueniunt cum corporalibus, ergo non poſſunt eis formas, & ſpecies dare.

Tertia concluſio. Dæmones poſſunt virtute aliena veras formas naturales inducere; probatur, quia Dæmones per virtutem rerum naturalium quas ad inuicem coniungunt poſſunt id efficere. illuſtratur exemplo Agricolæ, qui ſegetes mediante ſemine iacto, & terra germinante, & aqua irrigante fructificare facit, ſed hoc eſt virtute aliena, ergo ſimiliter Dæmones, imo multo magis poſſunt virtute aliena veras formas naturales inducere: conſequentia patet, quia Dæmones optimè agnoſcunt omnes res naturales, ac earum virtutes ſciuntque actiua paſſiuis applicare, quo facto vera forma

Digitized by Google

mæ naturales producuntur non ab ipſo, niſi miniſterialiter ab ipſa verò natura, tanquam ab agente proprio.

Circa tertium, tria excitat dubia, quorum primum eſt, cur Dæmones virtute propria non poſſint veras formas naturales inducere.

Reſpondet, quia Dæmones operantur in hoc per modum artis, & non per modum naturæ, vnde ſicut natura non producit formam artificialem, ſic nec ars formam naturalem ſecundum dubium, quæ ſit ratio huius.

Reſpondet, quod eſt limitatio potentiæ agentis ad talem, & talem effectum ſecundum diſpoſitionem Dei, & primariam ordinationem cauſarum.

Tertium dubium, quare Deus ſic diſpoſuit.

Reſpondet, quod ordo diuinæ ſapientiæ ſic requirit, cum enim in vniuerſo ſint tria agentia, ita ſibi innicem ordinata, quod primum neceſſario præſupponatur a ſecundo, & ſecundum a tertio, primum agens eſt Deus, ſecundum eſt natura, tertium eſt intelligentia, per naturam intelligitur agens naturale, & per intelligentiam intelligitur ars, ſiue agens per intellectum, Deus enim operatur ex nihilo, natura vero nihil facit ex nihilo, ſed ex ente in potentia, ars verò præſupponit operationem naturæ, & operatur ſuper ens completũ, non enim facit lapides, ſed domum ex lapidibus.

Dubium quartum, quare ars non præcedat naturam.

Reſpondet, quia operatio naturalis in eodem eſt prior per naturam, quam operatio artis. Secundo, quia agens per naturam producit ſibi ſimile ſecundum veritatem, ſed agens ſecundum artem producit ſibi ſimile ſecundum ſpeciem, vel ideam, aut exemplar.

Pro dilucidatione huius quæſt. ſeptem ſunt diſcutienda.

Primum, num Dæmones vera miracula faciant.

Secundum num Dæmones cooperentur ad miracula facienda.

Tertium, num Dęmones tranſmutare poſſint corpora tranſmutatione formali.

Quartum, num Dęmones localiter corpora tranſmutare valeant.

Quintum, num Magi Pharaonis produxerint veros ſerpentes.

Sextum, quomodo ab inuicem diſtinguuntur ſigna Dei, & Sanctorum, & ſigna Magorum.

Septimum, quomodo operatio miraculorum attribuatur bonis Chriſtianis malis, & Magis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Dæmones vera miracula faciant.

Ante ſolutionem huius difficultatis ſunt aliqua obſeruanda.

Primum, quod nomen miraculi apud Latinos ſignificat quicquid admirationem afferre poteſt quaſi ſit contra naturam, propterea quod veteres miracula pro monſtris poſuere.

Secundo notandum, quod differentia eſt inter mirum, vel mirabile, miraculum, virtutes, ſigna, portentum, & prodigium, nam omne miraculum eſt mirũ, ſed non è conuerſo, nam mirum, ſeu mirabile eſt illud, cuius cauſa alicui eſt nota, & alicui ignota, verbi gratia Eclypſis Solis non eſt mirabilis aſtrologo, ſed ruſtico, quia aſtrologus videns Eclypſim, ideo non miratur, quia cognoſcit cauſam, ruſticus autem, tanquam ignarus huius cauſæ miratur, miraculum verò dicitur illud, cuius cauſa ſimpliciter eſt ignota, virtus dicitur reſpectu illius, a quo eſt ita, quod in quantum miracula excedunt facultatem naturę, dicuntur virtutes, quia à ſolo Deo principaliter, ſignum verò dicitur eſſe reſpectu eius ad quod fit, ſcilicet ad oſtendendum virtutem, & ſapientiam facientis, vnde in quantum miracula fiunt ad manifeſtandum aliquod ſupernaturale, ſcilicet virtutem diuinæ potentiæ, & ſapientiæ, appellantur ſigna. Quatenus autem continent excellentiam magnam dicuntur portenta, in quantum vero oſtendunt aliquid a remotis dicuntur prodigia, quaſi a procul aliquid oſtendentia.

Tertio notandum, quod miraculum poteſt dici, vel quantum ad rem tantum factam, vel quantum ad rem factam, & modum faciendi, vel quantum ad modum faciendi tantum, primo modo dicitur miraculum, quod factum eſt a Magis Pharaonis, ſecundo modo, quando ſuſcipiens nullum ordinem naturalẽ ad ſuſcipiendum habet, vt cum cæcus fit videns, vel virgo manens virgo parit, tertio modo dicitur miraculum, quando id, quod in alterum mutatur ad illud quemdam ordinem naturalem habebat, quamuis mutatio illa ſecundum naturam in tam pauca tẽporis mora, ſicut fit per miraculum effici haud poſſet, vt cum ex aqua fit vinum, vel ex virgis ſerpentes, inerat enim aquæ ſecundum naturam *poſſibilitas* quædam, vt per temporis ſpatia mutari in vinũ poſſet, ſimiliter, & virgis, vt tractu temporis in ſerpentes mutari poſſent.

Quarto obſeruandum, quod dictus faciendi modus duplex eſt, nam vel fieri poteſt ſubito, & inſtanti, quomodo fit a virtute diuina, & hoc propriè, & ſtrictè miraculum appellari poteſt, vel ſecundo poteſt fieri repentè, ideſt tempore quaſi imperceptibili, & ſic mirabile eſt dicendum.

Quinto notandum miraculum diffinitur a Caſtro contra hæreſes, verb. miraculum, quod ſit res *inſolita* ſupra naturæ potentiam operata, vnde vt ſit miraculum duo deſiderantur. Vnum, vt ſit ſupra naturæ potentiam, alterum, quod non ſit ex communi cõſuetudine a B. Auguſt. in lib. de vtilitate credendi, ita diffinitur eſt aliquod arduum, & *inſolitum* ſupra facultatem naturæ, & præter ſpem admirantis apparens, in qua diffinitione ponuntur quatuor conditiones requiſitæ ad miraculum.

Prima eſt, quod miraculum eſt aliquod arduum, ideſt ſupra facultatem naturæ, hinc quando Deus operatur aliquid, quod natura operari nequit, id arduum reputatur, & per conſequens miraculum.

Secunda eſt, quod miraculum eſt aliquod inſolitum, ideſt contra conſuetum curſum naturæ etiam ſi frequenter adueniat, ſicut ſubſtantiatio panis in corpus Chriſti frequentatur quotidie, nec tamen deſinit eſſe miraculum.

Tertia conditio eſt, quod miraculũ dicitur eſſe ſupra facultatem naturæ non ſolum propter ſubſtãtiã facti in quãtum illud, quod Deus in natura facit, nullatenus natura operari valet, ſed etiam propter modum, & ordinẽ faciendi, quia modus naturæ eſt operari in tempore, & non inſtanti, ſimiliter ordo naturæ eſt, vt operetur viſum, ſed non in cæco.

Quar-

Digitized by Google

Quarta eſt, quod miraculum eſt præter ſpem admirantis apparens, ſcilicet præter ſpem naturæ non præter ſpem gratiæ, quæ eſt ex fide, de qua duplici ſpe loquitur Apoſtolus ad Rom. 4. dicens in ſpe contra ſpem.

His præmiſſis pono quatuor concluſiones, quarũ prima ſit iſta ſolus Deus poteſt miracula facere propria virtute, ſeu auctoritatiuè; probatur primo ex Sacra ſcriptura, nam Pſal. dicitur, qui facis mirabilia magna ſolus, item Iob 5. facit magna, & inſcrutabilia, magna, ſcilicet, quantitate, per quorum magnitudinem diuinæ potentiæ, & ſapientiæ magnitudo cognoſci poteſt, inſcrutabilia, ſcilicet profunditate, vnde intellectus humanus ad hoc non poteſt attingere, nec ordinem, neque diſpoſitionem rerum cognoſcere mirabilia, ideſt digna admiratione.

Secundo probatur auctoritate Richardi, qui ſic dicit miraculum eſt opus creatoris diuinæ virtutis manifeſtatiuum, item Anſel. in lib. de conceptu virginali dicentis mirabilis curſus eſt ſupra voluntatem, & naturam creaturæ, & de his, quæ ſolus Deus facit.

Secunda concluſio. Nulla creatura ſua virtute poteſt miracula facere; probatur duabus rationibus.

Prima illud non poteſt miracula facere, cui tota creatura non eſt ſubiecta, ſed creaturæ, vt Angelo, & homini non eſt ſubiecta tota creatura ergo.

Secunda illud, quod ad certum effectum, vel modum, vel ordinem eſt limitatum, non poteſt propria virtute miracula facere, ſed potentia, & virtus creaturæ eſt huiuſmodi, ergo.

Tertia concluſio. Angeli, & homines ſancti præparatiuè, diſpoſitiuè, & impetratiuè poſſunt miracula facere: illuſtratur exemplo, nam aliquis Sanctus rogat Deum, qui precibus eius inclinatus facit, quod ſanctus petit. Alex. Alenſ. obſeruat Deum aliquid facere aliquo miniſtrante, bifariam poſſe intelligi, vno modo, vt miniſtrans ſit medius inter Deum facientem, & factum ipſum, ſicut mouens motum medium eſt inter primum mouens, & vltimum motum, vt cũ Deus operatur per liberum arbitrium motum, vel per naturam aliquam mouens ipſa ad fauendum aliqua, & tunc liberum arbitrium, & natura ſunt, ſicut mouentia mota inter Deum facientem, & factum, alio modo poteſt dici miraculum fieri miniſterio, nõ vt miniſtri intelligantur medij, ſcilicet motores, ſed vt intelligantur, ſicut præparatorij, vel diſponentes ad hoc, vt miraculum fiat, primo modo non fiunt miracula miniſterio, ſed ſecundo modo, & mota, vt aduertit Alex. quod eadem ratione poteſt fieri miraculum per malum Chriſtianum inuocantem nomẽ Domini, quod miraculum faciet Dominus ob reuerentiam ſui nominis, vel aliquid huiuſmodi, illud autem miniſterium non facit mediationem Dei facientis, & miraculi facti.

Quarta concluſio. Opera, quæ Dæmones faciunt, & ſi miracula videantur, non tamen ſunt vera miracula; probatur vtraque pars concluſionis, prima, quod ſcilicet miracula videantur, quia fiunt tempore imperceptibile, ſecunda, quod videlicet non ſint vera miracula, quoniam vera miracula nõ fiunt per vim naturæ, ſed per vim ſupra naturam, quę eſt agentis primi, inquit Sanctus Doctor.

Obijcies, quod Aug. lib. 83. quæſt. ait plerumque artibus Magicis, & Dæmonum fiunt miracula ſimilia illis, quæ fiunt per ſeruos Dei.

Item ſuſcitatio mortuorum miraculum eſt, Diabolus autem fecit mediante phitoniſſa in ſuſcitatione Samuelis, vt patet 1. Reg. 28.

Ad primum reſpondetur, quod illa propriè dicuntur mira, & non miracula, in quantum ſcilicet homines illa ſic facta mirantur, quia eorum cognitionem, & facultatem excedunt.

Ad ſecundum dicendum, quod phitoniſſa non vidit Samuelem, ſed Diabolum in ſpecie, & ſimilitudine Samuelis, quæ phitoniſſa credidit Samuelem, & ideo ſuſcitatio non fuit vera, ſed phantaſtica.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmones cooperentur ad miracula facienda.

SCiendum, vt docet Sanctus Aug. 3. de Trinit. & obſeruat Sanctus Thom. quæſt. 6. de potentia, artic. 5. quod Dæmones aliqua facere poſſunt ſi permitterentur, quæ agere nequeunt, quoniam nõ permittuntur, vnde ligati dicuntur, quia impediuntur ab illis agendis.

Alia facere non poſſunt etiam ſi permittantur, propterea quod naturæ modus eis a Deo præſtitus hoc non permittit.

Secundo notandum, quod Dæmones poſſunt mirabiliter operari nobis bifariam, vno modo per verã corporis tranſmutationem, alio modo per quãdam illuſionem ſenſuum ex aliqua immutatione imaginationis neutra, tamen operatio eſt miraculoſa, ſed eſt per modum artis, quocirca pro reſolutione dubitationis duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima, Dæmones non cooperantur ad miracula facienda; probatur, quia ad ea, quæ ſunt ſupra facultatem naturæ ipſorũ nulla datur eis poteſtas a Deo, nam cum operatio miraculoſa ſit quoddam diuinũ teſtimonium indicatiuum diuinæ virtutis, & veritatis, ſi Dæmonibus, quorum eſt tota voluntas ad malum, daretur aliqua poteſtas faciẽdi miracula, Deus exiſteret teſtis falſitatis eorum, quod diuinam bonitatem non decet.

Secunda concluſio. Dæmones naturali virtute illos ſolos effectus producere poſſunt per modum artis, ad quos inueniuntur virtutes aliquæ naturales, quæ eis ad motum localem obediunt, pro cuius concluſionis intellectu, & probatione, aduertendum ſecundum D. Aug. 3. de Trinit. quod cum natura corporalis obediat Angelis bonis, & malis ad nutum quantum ad motum corporalem, ideo omnes tranſmutationes rerum corporalium, quæ fieri poſſunt p aliquas virtutes naturales, etiam Dæmones facere poſſunt. Sciunt enim ad determinata paſſiua coniungere determinata actiua, ex qua coniunctione ſequitur aliquis effectus naturalis.

Dices facere mutos loqui eſt miraculum, maius autem miraculum videtur eſſe, quod canis loquatur, & cantet, quod Simon Magus faciebat, vt legitur virtute Dæmonis, ergo Dæmones cooperantur ad miracula facienda.

Reſpondetur, quod locutio canum, & alia huiuſmodi,

Digitized by Google

modi, quæ Simon Magus faciebat potuerunt fieri per ſenſuum illuſionem, & non per effectus veritatem.

Secundo reſpondetur, quod conceſſo, quod fieret per effectus veritatem nullum ſequitur inconueniēs, quia non dabat Dæmon cani virtutem loquendi, ſicut datur mutis per miraculum, ſed ipſemet per aliquem motum localem ſonum formabat literatæ, & articulatæ vocis ſimilitudinem habentem, per hunc enim modum etiam aſina Balaam intelligitur fuiſſe locuta Angelo, tamen bono operante.

Obijcies, quod Dæmones poſſunt ſubito ſanare, ergo poſſunt miracula facere.

Antecedens probatur, quia poſſunt agilitate ſuæ naturæ medicinas efficaces ad ſanandum adhibere cum optimè eas cognoſcant.

Conſequentia probatur, quia ſubito ſanare infirmum miraculum eſt, ſicut miraculum dicitur fuiſſe, quod Chriſtus Dominus ſocrum Petri ſanauit, vt habetur Luc. 4.

Reſpondetur dupliciter, primo, quod nihil prohibet Dæmonum arte velocius aliquem poſſe ſanari, quam per naturam, ſi ſibi relinquatur, quia hoc etiā videtur per artem hominis fieri, non tamen videtur, quod poſſint ſubito ſanare, quia medicinæ corpori humano exhibitæ operantur ad ſanitatem quaſi inſtrumenta, natura autem eſt, ſicut agens principale.

Secundo reſpondetur, quod etiam ſi ſubito ſanitatem Dæmones perficerent, non eſſet miraculum, ex quo id agerent mediante naturali virtute ſi id operarentur.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Dæmones poſſint transformare corpora tranſmutatione formali.

HAec dubitatio mouetur a Theologis ſub alijs verbis, duobus modis; primo, vtrum Dæmones poſſint tranſmutare materiam ad formam ſubſtantialem per ſuam virtutem immediatè. Secundo, vtrū materia corporalis obediat Dæmonibus, quantum ad motum ſecundum formam.

Circa ſolutionem huius quæſt. conueniunt Sāctus Doctor noſter, Sanctus Thomas, & Richard. inquit enim D. Bonauent. in textu, quod Dæmones poſſunt tranſmutare formas, non tamen virtute ſua, ſed naturæ, vnde ſunt tantum miniſtri non principales agentes, quia ſi eſſent principales agentes, cum non producant per conueniens nomine, & ſpecie producerent, ſicut creator, & ita eſſent creatores, quod Aug. expreſsè negat.

Sanctus Thomas in quæſt. diſp. de Dæmonib. ait, quod ſubſtantiæ ſpirituales, cum ſint ſuperiores ordine naturæ, ipſis etiam cœleſtibus corporibus nō poſſunt propria virtute formaliter tranſmutare inferiora corpora, niſi medijs actiuis naturalibus formis, ac virtutibus, ſicut homo per ignem califacere poteſt.

Richardus idem aſſeuerans dicit, quod Dæmones non poſſunt tranſmutare materiam ad formam ſubſtātialem per ſuam virtutem immediatè, poſſunt tamen mediante operæ naturæ, quod aſtruit teſtimonio D. Aug. 3. de Trinit. c. 7. vbi de Angelis ait, quod ſemina rerum iſtarum nobis occultiora nouerunt, & eas per congruas temperationes elementorum latenter ſpargunt, atque ita perignendarum rerum, & accelerandorum incrementorum præbent occaſiones.

Colligitur itaque ex dictis Sanctorum Doctorum concluſio reſponſiua, Dæmones non poſſunt immediatè, & propria virtute, ſed naturæ tranſmutare corpora tranſmutatione formali, perſuadetur nonnullis rationibus.

Prima, non tranſmutat materiam, niſi quod eſt in materia, vt docet Philoſophus 7. Metaphyſ. & intelligitur propoſitio de tranſmutatione ad formam, ſed Dæmones ſunt immateriales, ergo non poterunt trāſmutare corpora tranſmutatione formali.

Secunda tranſmutatio ad formam, non fit niſi per alterationem, alteratio autem reducitur in motum cœli, ergo nihil poterit alterari, niſi per motum cœli, tanquam per motum primum, ergo Dæmones non poterunt tranſmutare immediatè materiam ad formam.

Comprobatur auctoritate D. Aug. 18. de Ciuitate Dei, non ſolum animam, ſed nec corpus quidem nulla ratione crediderim Dæmonum arte, vel poteſtate in beſtialia lineamenta poſſe conuerti, ſed corpus hominis non eſt minus paſſiuum, quam alia corpora, ergo videtur, quod etiam alia corpora Dæmonum arte, vel poteſtate tranſmutari non poſſunt.

Sed circa primam rationem adductam *oritur non* parua difficultas: ſi enim Dæmones, *quia ſunt ſubſtan*tiæ immateriales non poſſunt tranſmutare materiam ad formam, ergo neque Deus, qui eſt ſubſtantia immaterialis.

Reſpondetur, quod non eſt ſimile, quia Deus virtualiter continet ipſam materiam, & ideo poteſt immediatè in ipſam materiam, Dæmones autem, & intelligentiæ non continent virtualiter, propterea non poſſunt tranſmutare materiam ad formam.

Secundo reſpondetur, quod quemadmodum omnis creatura eſt determinata ad eſſe, ita & ad agere, vt ſicut habet determinatum modum eſſendi, ita & determinatum modum agendi, Deus autem non determinatur ad aliquem modum eſſendi, quia eſt infinitus, nec ſua virtus habet certas leges in agendo, ſed eſt ſuper omnia, hinc eſt, quod Dæmones non poſſunt tranſmutare materiam ad formam, niſi mediantibus corporibus, vnde Aug. 9. ſuper Geneſ. ait Angeli nullam omnino poſſunt creare naturam, & ibidem dicit, quod ſicut nec agricolas creatores ſegetum, aut arborum dicimus, ſic nec Angelos creatores rerum, ſicut ergo Agricolæ non faciunt, niſi coniungere actiua paſſiuis, & adhibere ſemina, ſic nec Angeli.

Sed dices ſi Dæmones ſolum per virtutem naturalium actiuorum poſſent corpora naturalia tranſmutare, tunc alias trāſmutationes operari nequirēt, quā quæ per virtutem naturalium agentium *fieri* valent, ſed virtute naturalium agentium, non poteſt trāſmutari corpus hominis in corpus beſtiale, quod tamen Dæmones faciunt, narrat enim D. Aug. 18. de Ciuit. Dei, quod Cyrus Magica arte ſocios Vlixis mutauit in beſtias, & Archades quando transfretabāt quoddā ſtagnū conuertebantur in Lupos, & quod ſtabulariæ mulieres homines in iumenta conuertebant.

Re-

Digitized by Google

Reſpondetur, quod Dæmones per actiua naturalia, quæ adhibent ad effectus poſſunt quædam facere vltra virtutem naturalium agentium, non tamẽ hoc, quod humani corpori lineamenta in beſtialia conuertantur ſecundum rei veritatem, quia hoc eſt præter ordinem a Deo naturæ inditum, ſed omnes prædictæ conuerſiones factæ ſunt ſecundum phantaſticam apparitionem magis, quam ſecundum veritatem, vt Sanctus Aug. ibidem manifeſtat, nam hæc, & ſimilia Dæmones operari poterant ludificando ſenſus hominum, vel efficere valebant ſuffocando tranſeuntes ſtagnum, & loco eorum aſſumere figuram auium, vel luporum, & apparere in tali forma.

Secundo obijcies, quod Gloſa ſuper illud Pſal. immiſſiones per Angelos malos, inquit, quod Deus punit per malos Angelos, ſed aliquando nonnullæ punitiones factæ ſunt per transformationem corporum humanorum, ſicut vxor Loth. Geneſ. 19. legitur conuerſa in ſtatuam ſalis, ergo Dæmones poſſunt corpora formaliter tranſmutare.

Reſpondetur, quod Deus non ſemper punit per malos Angelos, ſed quandoque etiam per bonos, ſicut, patet de Angelo, qui percuſſit caſtra Aſſyriorũ, vt habetur Iſaiæ 37. ſi tamen illa conuerſio vxoris Loth in ſtatuam ſalis facta eſt mediantibus Dæmonibus, manifeſtum eſt, quod Dęmon in illa operatione fuit inſtrumentum diuinæ virtutis, vnde talem effectum produxit non propria virtute, ſed virtute diuina, quæ non ſubijcitur ordini rerum, ſed poteſt immediatè quoſcumque effectus producere ſupremos, vel infimos, prout voluerit.

Tertio obijcies, quod poteſt virtus inferior, poteſt virtus ſuperior, ſed virtus naturalis ipſius Dæmonis ſuperior eſt, quam virtus naturalis cuiuſcumque corporis, ergo ſi virtus naturalis ipſius corporis poteſt tranſmutare materiam ad formam ſubſtantialem, multo fortius hoc poteſt Dæmon ſua naturali virtute.

Reſpondetur, quod maior non eſt vera cum virtus ſuperior determinata eſt ab inſtitutore naturæ ad operationem non ordinatam ad talem effectum, id declaratur exemplo, homo enim eſt potentior aſino, non tamen poteſt generare aſinum, ſicut aſinus facit, quia virtus eius non eſt ad hoc, ſimiliter intelligitur in propoſito, inquit Auctor in ſolutione primi.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Dæmones poſſint localiter tranſmutare corpora.

SEraphicus Doctor in ſolutione tertij partem affirmantem tuetur dicens Angelum poſſe localiter mutare non ad formam, ſed ad ſitum, ſuadetur hæc Auctoris ſententia in primis ex locis Sacræ ſcripturę, nam Iob 1. legitur Dæmonem concuſſiſſe quatuor angulos domus Iob, quæ corruens eius liberos oppreſſit, item Matt. 4. aſſumpſit Chriſtum in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinaculum templi, & iterum aſſumpſit eum in montem excelſum valdè.

Secundo comprobatur teſtimonio D. Aug. tam 9. ſuper Geneſ. quam 3. de Trinit. vbi hanc queſtionem pertractat Angeli non mouent ad formam, ſed quãcumque formam inducunt, hoc eſt colligendo, & adhibendo ſemina, ſed colligere ſemina, & ea adhibere, & actiua paſſiuis coniungere non fit ſine motu locali, ergo oportet, quod quantum ad motum localẽ corporalia ſpiritualibus obediant.

Tertio cõfirmatur, quia Lamiæ, & Striges, aliquando etiam a Dęmonibus tranſportantur, vt multis exẽplis Alphonſus a Caſtro oſtendit.

Sed quæres, vnde eſt, quod corporalia obediunt ſpiritualibus, quantum ad motum, ad ſitum, non autem quo ad formam.

Reſpondeo, quod duæ rationes aſſignari poſſunt, vna eſt, quia motus localis duo in ſe habet. Primo quidem, quia ipſe eſt primus motus. Secundo vero, quoniam per huiuſmodi motum minus tranſmutatur de ſubſtantia rei, quam per aliquem alium motum, nam per hunc motum non tollitur ſubſtantia, nec ea, quæ ſunt in ſubſtantia, ſed ſolum aliqua adiacentia ad aliud, quia ergo ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt primæ in ordine vniuerſi dignum eſt, quod moueant ſecundum motum primum, & mediante illo motu moueant ſecundum alios motus, aliter vniuerſum non eſſet ordinatum, propterea immediatè mouent ſecundum motum ad vbi, & mediante iſto motu mouent motu ad formam.

Altera ratio eſt, quia ſpirituales ſubſtantiæ eo, q̃d nimis diſtant a corporalibus habent ſe, tanquã agentia remota, vnde non poſſunt niſi debiles effectus, ſicut ignis a remotis debiliter calefaceret, debilis autẽ effectus eſt motus localis, qui minimam tranſmutationem in ſubſtantia facit.

His duabus rationibus additur tertia, quia omnia agentia creata determinantur ad tertium agẽdi modum ſecundum conformitatem, quam habẽt ad paſſum, vt omne, quod fit a ſibi ſimile fit, teſte Ariſtot. 7. Metaphyſ. & quia forma materialis habet determinatum eſſe in materia, ideo habet determinato modo fieri, vt non fiat niſi per agens, quod habet eſſe in materia, ſicut ergo Dæmones, & intelligentiæ determinantur ad materiam quantum ad vbi, quia ita ſunt in hac parte materiæ, & in hoc loco, quod non ſunt in alio, cum enim ſunt in cœlo non ſunt in terra, vt docet Damaſcenus lib. 2. cap. 3. ergo cum determinatę ſe poſſint habere ad locum materialem poterũt materiam mouere ad ſitum, & cum non determinentur ſecundum materiale eſſe non valebũt materiam ad formam tranſmutare, itaque Dæmones poſſunt immediatè tranſmutare materiam ad vbi coniungẽdo actiua paſſiuis, quod faciendo poſſunt ex conſequenti inducere veras formas.

Notandum, quod Dæmones, & homines poſſunt multa efficere ſemina adhibendo, & actiua paſſiuis coniungendo, melius tamen hoc poſſunt Dæmones, quam homines, primo, quia melius mouerunt virtutes iſtorum inferiorum, & virtutes ſyderum, ſecundo, quia celerius poſſunt.

Diceſ ſi Dæmones poſſunt mutare corpora ſecundum locum, ergo poſſent ſecundum formam; conſequentia probatur dupliciter, primo, quia motus localis perfectior eſt inter omnes alios motus, vt tradit Philoſophus 8. Phyſic. ſecundo, quia motus localis eſt cauſa aliorum motuum, teſte Philoſopho in eodem libro.

Ad primam probationem reſpondetur, quod motus

tus

Digitized by Google

tus localis eſt perfectior ratione ſubiecti, quoniam ſubiectum ſecundum huiuſmodi motum minimam tranſmutationem patitur, & ex hoc ſubiectum huius motus eſt perfectius.

Ad ſecundam probationem dicendum, quod alij motus cauſantur ex motu locali cœli non autem ex motu locali, quorumcumque eorum, ſed ſi requiratur motus localis in alijs corporibus, hoc eſt, vt coniungantur actiua paſſiuis, Dæmones autem mouendo localiter corpora poſſunt coniungere actiua paſſiuis, quod ſi ex hoc ſequatur tranſmutatio ad formam, non propter hoc tranſmutabunt ad formam primo, & principaliter, ſed ex conſequenti.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Magi Pharaonis produxerint veros ſerpentes.

OBſeruandum, quod de operatione Magorum Pharaonis duplex opinio in Gloſ. tangitur, vt inſinuat Auctor in ſolutione primi argumenti contra, & Sanctus Thomas quæſt. 6. de potentia, artic. 5. vna eſt, quod non fuerit vera virgarum conuerſio in ſerpentes, ſed ſecundum apparentiam tantum per aliquam pręſtigioſam illuſionem, cui opinioni fauere videtur Strabus dicens, quod Diabolicis figmentis illudebant intuentium oculos, Gloſa quoque D. Aug. in Exodi 7. ſuper illud deuorauit virga Moyſis, virgas eorum, inquit virga Moyſi abſorbuit virgas non dracones, abſorbere enim potuit, quod erat, nõ quod non erat, ergo virgæ, quæ videbantur verſæ in dracones erant virgæ non verſæ in ſerpentes; natura inſuper non videtur in tam imperceptibile, ſeu breuiſſimo tempore ſolida ligna, vt erant virgæ Magorum poſſe in Dracones veraciter tranſmutare, altera autem opinio huic contraria, quam tenet Sãctus Doctor noſter, eſt, quod fuit conuerſio vera virgarum in ſerpentes, pro cuius ſententiæ confirmatione adeſt textus Exod. 7. vbi planè, hiſtorialiterque refertur, quod Magi proiecerunt virgas ſuas, quę verſebantur in ſerpentes, id etiam 3. de Trinit. expreſsè ſentire videtur deſcribendo qualiter id fiebat, vnde & Gloſa ex verbis Aug. ſuper Exodum ait, Dæmones mira celeritate diſcurrentes per mundum colligunt, & adducunt ſemina rerum, ſicque nouas rerum ſpecies producunt.

Nota, quod miraculum non fuit virgas illas operatione Dæmonum eſſe conuerſas, eo quia id Dæmones fecerunt per aliqua ſemina collecta, quæ habebant vim putrefaciendi virgas, & in ſerpentes cõuertendi, ſed quod Moyſes fecit miraculum fuit, quia diuina virtute abſque omnis naturalis virtutis operatione hoc effectum eſt.

Cum autem dicitur, quod virga Moyſi deuorauit virgas Magorum Dracones nominantur virgæ a præexiſtente materia, ſicut & virga Moyſi, quæ verè conuerſa extitit in Draconem.

Quod vt clarius innoteſcat aduerte, quod ex virga Moyſi factus eſt ſerpens, ſiue coluber, & in virgã redijt, vnde, & initialiter, & finaliter fuit virga, virgæ ſimiliter Magorum mutatæ ſunt in Dracones, quocirca initialiter potuerunt dici virgæ, vtrum autem dracones redierint in virgas, dubium eſt, tamen ſi non redierint poteſt exponi illud, deuorauit virga Aaron virgas eorum, ideſt abſtulit eis poteſtatem redeundi in virgas, quia, & ſi aliquo modo eſſet ordo naturalis, vt ex virgis fierent ſerpentes, non tamen erat ordo naturalis in poteſtate Dæmonum ad regreſſum, è conuerſo, vt dracones redirent in virgas.

Cum autem obijciebatur, quod natura nõ poteſt, tam ſubito operari.

Reſpondet Auctor, quod verum eſt loquendo de natura per ſe, ſed taliter poteſt eſſe adiuta, & confortata, vel conſita rebus, ac viribus conuenientibus, vt quaſi repentè prorumpat in opus; vt patet de generatione ranarum, quas de quibuſdam folijs celeriter naſci contingit.

Quod ſi quæras, vtrum in illis *miraculis fuerit* mendacium.

Reſpondet Alex. quod ſi in mendacio intelligantur hæc duo nimirum falſitas, & intentio fallendi non fuit mendacium quantum ad falſitatem, ſed quantum ad intentionem fallendi; videbatur enim, & hoc fortè etiam intendebant Magi, quod opera ſua iubente Deo procederent, ſicut, & opera Moyſi.

Obijcies, quod tempore Antichriſti maior erit poteſtas Diaboli, quam nunc ſit, tunc enim ſoluetur ipſe, ſicut dicitur Apocal. 20. & etiam 2. Theſſalon. 2. quod Aduentus Antichriſti erit ſecũdum operationem Sathanæ in omni virtute, & ſignis, & *prodigijs*, ſed tunc ſigna Sathanæ falſa erunt, & *non vera*, & hoc patet per hoc, quod ibidem *dicitur ſignis*, & prodigijs mendacibus, ſed conſtat, quod per virtutem Sathanæ operabantur Magi, hoc enim appellat Aug. per priuatos contractus *in lib.* 83. quæſt. ergo miracula illa, quæ fecerunt Magi non ſunt vera, & realia, ſed phantaſtica.

Reſpondet Sanctus Doctor, quod ſigna Antichriſti vocantur mendacia habẽdo reſpectum ad finem, & intentionem, quia ad hoc faciet, vt mendacium, & falſitatem perſuadeat, non quia non faciet aliqua ſigna veracia ſecundum trãſmutationem formarum.

Concordat huic reſponſioni Alex. dicens, quod erit mendacium in omnibus ſignis Antichriſti, quia intendet decipere homines per miracula ſua, & facere credere non dominum eſſe dominum, & quantum ad hoc dicuntur illa ſigna eſſe mendacia, ſicque intelligendum eſt illud *Aug. lib. 20. de Ciuit. Dei, ca. 19. tunc ſoluetur ille Sathanas, & per illum Antichriſtus in omni virtute, licet mirabiliter, tamen mendaciter operabitur, nihilominus tamen ſuberit veritas in miraculis eius, aliquando ex parte rei, & aliquando falſitas.*

In eadem ſententia eſt Sanctus Thom. *quæſt. 6.* de potentia, artic. 5. inquirens, quod Antichriſtus operabitur quædam præſtigioſè, in quibus non erit verus effectus, nec vera miracula, aliqua operabitur per veram corporum tranſmutationem, in quibus *ſi erũt* veri effectus, non tamen vera miracula, quia erunt per cauſas naturales operata, quæ etiam mendacia dicuntur, quantum ad intentionem facientis, quia per huiuſmodi mirabilia opera inducet homines ad credendum mendacijs.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM SEXTVM.

Quomodo ab inuicem diſcernantur ſigna, ſeu miracula Dei, & Sanctorum, & ſigna Magorum.

MOnet hanc dubitationem Sanctus Præceptor noſter, cui ſapientiſſimè reſpondet dicens, qđ & ſi in materia conueniant, differunt tamen quadrupliciter.

Primo ex parte principalis agentis, quia in veris, & propriè ſumptis miraculis operatur omnipotētia infinita Creatoris, etiam ſuper naturam, in miraculis verò Dæmonum, & Magorum operatur virtus naturæ multifariam per alias naturas adiuta.

Secundo differunt ex parte miniſtri, quoniam vera miracula per publicam iuſtitiam fiunt, ideſt per fidem catholicam, qua viuitur iuſtè, Magorum vero miracula per priuatos contractus, vt per incantationes, & quædam archana.

Tertio diſcernuntur ex parte finis, quia miracula Dei ordinantur ad fidei roborationem, Eccleſiæ vtilitatem, eruditionem fidelium, & ad gloriam Dei, Magorum vero miracula ad deceptionem, ad ſubuerſionem videntium, & gloriam vanam.

Quarto differunt ex parte facti, quia Dæmones faciunt miracula vana, inutilia, ac vilia, vt canes cātare ſtatuaſque moueri, ſerpentes, & ranas præcipuè, quia hæc operatione naturæ facilè producuntur.

Poteſt his quatuor addi & alia differentia, quoniam miracula omnia bona, quæ in veteri lege ſunt facta, ſigna fuerunt alicuius miraculi, ſiue mirabilis faciendi in aduentu Chriſti, ſicut Sacramenta veteris legis ſigna fuerunt veritatis futuræ tempore gratiæ, & hoc dicit Gloſ. ſuper illud Pſal. 118. declaratio ſermonum tuorum illuminat, mala verò miracula, vt nullius boni futuri ſigna fuerunt, ſecundum quod huiuſmodi.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quomodo operatio miraculorum attribuatur bonis Chriſtianis, & malis, atque Magis.

BEatus Auguſ. in lib. 83. quæſt. docet, quod aliter boni Chriſtiani miracula faciunt, & aliter mali Chriſtiani, & aliter Magi, nam boni Chriſtiani miracula faciunt per publicam iuſtitiam, mali vero per ſigna publicę iuſtitiæ, Magi verò non propriè miracula, ſed quædam, quæ mirabilia videntur, per priuatos contractus faciunt, adducit B. Aug. vbi ſupra de his pulcherrimum exemplum. Quod enim equum meū aliquis habeat poteſt contingere tribus modis, primo, quia iudex iudicat ſua auctoritate, & miniſtri hoc faciunt auctoritate iudicis, ſecūdo modo poteſt aliquis habere equum ſuum, quia falſum diceret, ſcilicet hoc eſſe mandatum a iudice, tertio modo poteſt quiſpiam equum habere ex priuato contractu, puta ſi vendat, vel donet, ſic a ſimili, aliqui miracula faciūt tribus modis, primo boni Chriſtiani miracula faciūt per publicam iuſtitiam, ideſt per virtutem diuinam, pro quo nota duplicem eſſe poteſtatem, vt innuit Alex. quædam eſt priuata, ſiue particularis, altera eſt publica, ſiue generalis.

Prima confertur vnicuique creaturæ in ſua creatione ſecundum gradum ſuum, iuxta quem dicimus vnum Angelum eſſe potentiorem alio, quia in ſua creatione maiori poteſtate fuit a Deo præditus, & Angelus hoc modo eſt potentior homine, & homo bruto, & brutum quocumque vegetabili, poteſtas generalis, ſiue vniuerſalis, ſcilicet diuina appellatur publica iuſtitia, propterea quod publicè regit omnia hæc influit ſuper creaturas, & quando aliquis in ea confidit, virtute illius influentis miracula fiunt, ſed obſerua cum Alex. bifariam poſſe eſſe, quod iſta publica iuſtitia influat ad faciendum miraculum, poteſt enim influere, & ſuper inuocantem, & factum, vel ſuper factum ſolummodo, & licet virtus diuina dicatur publica, quia vniuerſaliter regit omnia, tamen ſingulari modo tribuit virtutem bonis ad miracula facienda, & ſuper facientem, & ſuper factum, & ſuper Chriſtianum, & ſuper miraculum.

Secundo modo mali Chriſtiani miracula faciunt per ſigna publicæ iuſtitiæ inuocando falſo, ideſt indignè nomen diuinum, nam quamuis tales Deum inuocantes, nequaquam boni exiſtant, Deus tamen eis confert virtutem miracula faciendi, non propter eos, ſed propter honorem nominis ſui, ſicque Deus virtutem ſuam influit non ſuper inuocantem, ſed ſuper factum, ideſt ſuper miraculum.

Tertio modo aliqui miracula faciunt per priuatos contractus, ideſt per pactum initium cum Dæmone, ex eo enim quod Magi Dæmonibus immolant, Dæmones ad inuocationem, & imolationem eorum videntur miracula facere.

Aduerte, quod quamuis mali Chriſtiani poſſint miracula facere, non tamen Dæmones, licet mirabilia facere videantur, cuius ratio eſt in ſuperioribus adducta, cum enim operatio miraculoſa ſit quoddā teſtimonium diuinæ virtutis, & veritatis indicatiuū ſi Dæmonibus, quorum tota eſt voluntas deſtinata ad malum, & obſtinata daretur poteſtas faciendi miracula, Deus falſitatis eorum teſtis exiſteret, quod diuinam bonitatem non decet, homines verò, qui ſunt malæ vitæ, quandoque ſunt annunciatores boni, & veritatis, & ideo in teſtimonium veritatis Deus quandoque per malos homines miracula facit, non autem per Dæmones, ſimiliter Magi non propriè miracula faciunt, vt patet de Magis Pharaonis, qui licet fecerint veras ranas, & veros ſerpentes, ſicut Moyſes uirgam, quam habebat in manu in ſerpentem conuertit, non tamen operatio Magorum propriè fuit miraculum, ſicut operatio Moyſi, propterea quod Magi hoc fecerunt operatione Dæmonum, & virtute rerum naturalium, item hæc non fecerunt ad proficiendum, ſed ad decipiendum, & nocendum, operatio autem illa, quam Moyſes fecit, ſcilicet conuerſio uirgæ in ſerpentem, & è conuerſo fuit miraculum, tum ex parte uirtutis, quia abſque omnis uirtutis naturalis operatione, ſola Dei uirtute hoc fecit, præterea conuerſio, quam Moyſes fecit fuit in profectum fidei.

Digitized by Google

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum aliquis poſſit vti miniſterio Dęmonum in faciendis huiuſmodi miraculis abſque peccato.

QVoniam Auctor dixit bonos, & malos Chriſtianos miracula facere licet aliter, & aliter inquirit nunc vtrum in huiuſmodi miraculis aliquis poſſit, vti miniſterio Dæmonum abſque peccato, quo cuius quæſt. reſolutione tres conſtituit concluſiones quarum eſt

Prima artes Magicæ, & diuinationes non poſſunt fieri abſque peccato; probatur auctoritate D. Auguſt. de Doct. Chriſti & citatur ab Auctore, vbi ait diuinationes eſſe damnandas, & fugiendas, quia ibi intercedunt pacta Dæmonum.

Secunda concluſio à Diabolo non poteſt requiri conſilium, vel miniſterium vel auxilium abſque peccato, perſuadetur primo auctoritate Sacræ ſcripturæ, nam Leuit. 20. præcipitur occidi, qui ſciſcitatur magos, & ariolos, ſecundo comprobatur exemplo, quod habetur 4. Reg. 11. vbi reprehenditur, & punitur Rex Iſrael, qui miſit ad conſulendum Deum Acaron.

Tertio munitur concluſio duabus rationibus, Prima qui ſuſcipit à Dæmone obſequium, committit ſe diſcrimini, ſed omnis talis mortaliter peccat, ergo, maior probatur, quia diabolus cum ſit doloſus neminem diligit niſi vt perdat eũ, ſecunda quicumque ſuſcipit à dæmone auxilium, vel facit commercium cum eo, efficitur Chriſti inimicus, ſed non poteſt eſſe ſine peccato, ergo, maior eſt manifeſta quia diabolus eſt inimicus Ieſu Chriſti.

Aduerti: Sanctus Doctor circa hãc concluſionem, quod non licet à diabolo conſilium, auxilium, & miniſterium requirere, niſi fort aſſis Deus ſubijceret Dæmones iuſto Dei iudicio alicui homini ſancto, prout de aliquibus ſanctis dicit ſe audiſſe narrari.

Tertio homo vtens artibus magicis peccat, vel peccato infidelitatis, vel idolatriæ, vel inobedientiæ, hæc aſſertio cõtinet tres particulas, & ſingulæ ſunt probandæ.

Prima quia Dæmoni credendo attribuitur aliquid quod eſt proprium Dei.

Secunda probatur, quia offert ſacrificia, & oblationes Dæmoni.

Tertia quoniam agit contra prohibitionem Eccleſiæ, & ſi quæratur ratio huius prohibitionis reſpondet Doctor: quia talis peccat tripliciter primo in ſe ipſum dum ſe committit diſcrimini, & periculo, ſecundo in Eccleſiam quandoquidem commercium habet cum eo, qui eſt omnino præciſus, & Eccleſiæ aduerſarius, tertio in maieſtatem diuinam cum recurrat ad diabolum, quaſi ipſe Deus non ſit omnipotens, & omnino ſufficiens.

In gratiam huius, quæſt. octo ſunt examinanda.

Primum quid ſit ars magica.

Secundum quæ & quot ſint ſpecies artis magicæ.

Tertium num Dæmones magicis artibus, ſeu corporalibus rebus cogantur.

Quartum cur auxilio Dæmonum vti ſit interdictum.

Quintum num figuræ, vel ſigna, vel characteres poſſint rebus naturalibus adhiberi ad effectûs aliquos inducendos.

Sextum an licitum ſit homini inquirere à Diabolo, vbi ſit res, quam perdidit.

Septimum num pro acquiſitione ſcientiarum licitum ſit vti obſeruantijs artis notoriæ.

Octauum quomodo cognoſcenda ſint opera Dęmonum virtute, auxilioque fieri.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit ars magica.

SCiendum, quod magica capitur bifariam, vno modo pro facultate, & arte ad efficiendũ opera occulta, & mirabilia, nõ ſolum contra ſolitũ curſum rerum, ſed etiam ſupra hominum opinionẽ, & aptum alio modo ſumitur pro ſapientia, & perfecta rerum naturalium cognitione, vnde Philoſophi appellabantur Magi.

Aliqui ſub alijs verbis dixerunt duplicem eſſe Magiæ ſpeciem, altera eſt conſummatus naturalis Philoſophiæ apex, quam Pythagoras, Empedocles, Plato, & alij Philoſophi cõquiſierunt indefatigabili ſtudio, alia eſt, qui à Dæmonum inuocatione, atq; infandis incantationibus conſtat.

Nota quod nomen magiæ à principio receptum videtur pro arte, & facultate ad efficiendum opera occulta, & mirabilia non ſolum extra ſolitum rerum curſum, ſed etiam ſupra hominum opinionem, vnde poteſt ſic definiri, eſt ars effectrix multorum operũ, quorum ratio, nec ſenſu comprehendi, nec mẽte ratione aliqua inueſtigari valet. Quocirca vt per exacta habeatur notitia huius quæſiti, quatuor ſunt ponendæ concluſiones.

Prima quod aliqua magia poteſt dici naturalis perſuadetur concluſio eo quia in rebus naturalibus virtutes mirabiles exiſtunt, quarum operatrix eſt magia, refert enim Ariſt. in lib. de mirabilibus de lapide molari, qui in Tigride inuenitur, quem qui portauerit, à feris non violabitur, Sãctus Auguſt. 21. de Ciuit. Dei cap. 4. narrat ſe vidiſſe anulum ferreum à magnete pendentem, qui rurſus ſecundum, & ſecũdus tertium, & ſic vſque ad certum numerum, & velut cathena texerentur, & cap. 5. ibidem refert de quodam fonte, in quo ardentes faces extinguuntur, & extinctę accenduntur, complura alia exempla poſſent adduci, quæ ſi lector intelligere cupiat, videat Matthiolum in præfatione ſui operis.

Nota, quod huiuſmodi Magia eſt quædam pars ſecretioris Philoſophiæ, quæ ſi notior fiat, & inconſuetudinem non ſolum Philoſophorum, ſed etiam vulgi venire incipiat definet vocari Magia.

Secunda concluſio ars Magica, quæ poteſtate, & commercio Dęmonum vtitur, cum ſit pernicioſa, interdicitur iure diuino, ciuili, & canonico. Probatur primo, interdicitur iure diuino, quia Leu. 19. dicitur non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, & Leuit. 20. interdicitur pœna mortis declinare ad illos, ſecundo prohibetur iure ciuili, nam eſt capitale 1. de malefic. tertio iure canonico 26. q. 5. per totum.

Tertia

Digitized by Google

Tertia concluſio,quæ pendet ex iſta ſecunda vtẽs huiuſmodi arte magica mortaliter peccat,probatur duplici ratione, prima,qui vſurpat,quod Dei ē Deo non reuelante mortaliter peccat,ſed vtens arte magica id facit, ergo.

Secunda,qui vtitur pacto tacito,vel expreſſo cum Dæmonibus mortaliter peccat ſed exercens artem magicam id efficit, ergo.

Tertia,qui facit contra præceptum Dei, mortaliter peccat,ſed vtens arte magica facit contra præceptum Dei,nam Deute.18.ita præcipitur non ſit,qui phitones conſulat neque diuinos, ergo.

Quarta concluſio Deus permittit artem magicã, vt homines,qui infirmi ſunt in fide prohibentur,& mali mendacia credunt per ſua deſideria ſeducantur hæc concluſio definita eſt c.nec mirum 26.q.5.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quæ,& quot ſint preces artis magicæ.

ET ſi de hac re tractatum eſt ſuperius in quinto pũcto ſuper tertiam quæſt.1.arti. præcedentis diſt. viſum eſt tamen nobis breuiſſimè hanc materiam tãgere cum ſit proprius locus,dicimuſq.plures eſſe ſpecies artis magicæ,quæ ad quinq.in vniuerſum redigi valent,iſtæ ſunt Mantica Matheſis ſortiligium,præſtigium,& maleficium,prima dicitur Mantica,quæ diuinatio appellatur,hæc ſecundũ D.Aug.lib.de doct. Chriſti diffinitur, quod ſit vſurpatio præcognoſcendi futura ex quadam peſtifera ſocietate Dæmonũ, & hominum , huius ſeptem ſunt gradus ſiue modi, primus dicitur Pyromantia, quæ eſt diuinatio facta circa ignem , ſecundus vacatur aeromantia in aere, tertius Hydromantia in aquis , quartus Geomantia in terra,& corporib.groſſis, quintus Chyromantia circa manus,ſextus Orrigomãtia, quæ fit in gutture, vel pectore pullorum, aut gallinarum,ſeptimus Necromantia,quæ fit circa cadauera mortuorum .

Secunda ſpecies vocatur Matheſis,quæ fit tripliciter,primo in horis,& dicitur horiſpicium temporũ, ſecundo in Aris,& appellatur auſpicium,quod fit ex inſpectione ad aras,tertio in auuib.& dicit auguriũ, ſiue auſpicium,quod fit in garritu auriũ,vel volatu.

Tertia ſpecies nominatur ſotilegium,quod fit per ſortes,vel oſſa mortuorum,aut per verba.

Quarta ſpecies nuncupatur præſtigium quo phãtaſia,& oculi hominum illuduntur operatione Dæmonum,vt non videant, quod eſt verum,ſed credãt quod non eſt verum.

Quinta ſpecies vocatur maleficium,quo quis nocet per dæmonum inuocationem impediendo vſum matrimonij faſcinando pueros,& huiuſmodi.

Nota hic,quod faſcinatio aliqñ efficitur ex forti animæ imaginatione fortis.n. imaginatio immutat corporis cõiuncti ſpiritus & hæc immutatio ſpirituũ maximè fit in oculis,ad quos ſubtiliores ſpiritus perueniũt,oculi aũt inficiunt aerem continuum vſq. ad determinatum ſpatium,quo quidem modo ſpecula ſi fuerint noua,& pura ex aſpectu mulieris menſtruatæ contrahunt quamdam impuritatem, vt docet Ariſt.in lib.de Somno , & Vig.qua propter cum anima vetulæ ſit vehemẽter concitata ad malitiam,efficitur aſpectus eius venenoſus,& noxius præſertim pueris, qui habent corpus tenerum,& impreſſionibus facile ſubiectum,attribui etiam poteſt talis faſcinatio malitiæ dæmonum, cum quibus dictæ vetulæ aliquod fœdus habent ex quo fit,vt faſcinatio opus naturale,& diabolicum dici valeat , vt doctiſſime inſinuat Sanctus Thomas 2.contra Gent.ca.103.& 1.par.q.117. art.5.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Dæmones magicis artibus,ſeu corporalibus,& ſenſibilibus arte factis cogantur.

QVidam philoſophi,vt Alen. arbitrati ſunt effectus magicarum artium fieri per aliquas potẽtias,& virtutes ĩ rebus inferiorib.generatas ex virtutibus quarumdam inferiorum corporum cum obſertione cæleſtium motuum, cæterum hæc opinio tanquam inſufficiens redarguitur, nam quamuis ad aliqua,quæ magicis artib .fiunt naturalium corporum ſuperiorum,& inferiorum vires ſufficere queãt ſicut ad quaſdam corporum tranſmutationes , nihilominus quædam fiunt magicis artib.ad quæ nulla vis corporalis ſe extendere valet,id quidem conſtat,quia per magicas artes aliquæ locutiones reſpondentium audiũtur,locutio aũt non eſt niſi ab intellectu , ergo oportet,quod per aliquem intellectum fiat, hac itaque ſententia reiecta pono tres concluſiones pro reſolutione dubitationis prima ſit iſta,effectus magicarum artium non fiunt ex virtute animæ hominis magicis artib.vtentis: probatur, quia ſi anima Magi ſua virtute huiuſmodi effectus faceret, non indigeret vti inuocationibus,aut aliquibus exterioribus rebus.

Secunda concluſio,animæ nequaquam operib.artis magicæ ſe admiſcent neque ſe immiſceri poſſunt, probatur quia,vel eſſent animę beatæ,vel animæ exiſtentes in purgatorio, vel exiſtentes in inferno, ſed nulla,ergo: probatur primo de animabus beatis,quę quãuis de lege ad nos venire,& mortales iuuare poſſint,hoc tamen non faciũt ad inuocationem, aut incantationem magorum, ſed ex ſua bonitate,& diuina permiſſione.

Secundo probatur de animab. exiſtentib.in purgatorio,quæ & ſi aliqñ ex peculiari diſpenſatione,& gratia Dei exeant,& veniant ad nos ad petenda viuorum ſuffragia,non tamen egrediuntur, nec etiam egredi valent , vt magorum operibus ſe commiſceant.

Tertio probatur de animabus exiſtentibus in inferno , nam cum ſint perpetuo carceri mancipatæ non poſſunt etiam omnibus dæmonibus adiuuantibus exire, conſtat de diuite Epulone Lucæ 16.qui non eſt permiſſus redire ad liberandos fratres ne in locum illum tormentorum venirent.

Hinc etiam ſi aliqua pia , & vera moneant dicentes ſe ab inferno venire non eſt illis fides adhibenda , quia dæmones frequenter ſimulant ſe animas mortuorum eſſe ad confirmãdũ errorem gentilium, qui hoc aſſerebant.

Tertia concluſio effectus magicarum artium non fiũt per ſpiritus iuſtos,& bonos ſuadet duab.rõnib.

Digitized by Google

prima: quia ſpiritus boni non cooperantur hominibus ad illicita perpetranda, quod plerumq; fit per magicas artes, ſecunda quia boni ſpiritus non exhiberent familiaritatem ſceleratis hominibus, quales plerumque ſunt executures magicarum artium.

Quarta concluſio Magi nihil operantur diuina, aut Angelica poteſtate, & ratio eſt, quia ſi oppoſitū eſſet, verum magicæ artes non eſſent, iure diuino, & humano in vniuerſum interdictæ, eſt enim hæc ars inuenta ex traditione noſtrum Angelorum, vt habetur 26. quæſt. 2. qui ſine, & eadem quæſt. Epiſcopi.

Quinta concluſio Dæmones coguntur, & quaſi allecti per artes magicas, non quidem rebus corporalibus propter ſe ipſas, ſed propter aliquid aliud, probatur, primo quidē, quia per huiuſmodi res corporales ſciunt, facilius poſſe compleri effectum, ad quem inuocantur, & hoc ipſi appetunt, vt. ſ. eorum virtus admirabilis habeatur, & propter hoc ſub certa conſtellatione aduocati magis aduenitunt, ſecundo quia huiuſmodi ſenſibilia, & corporalia sūt ſigna aliquorū ſpiritualiū, quib. delectantur, hinc S. Aug. 21. de Ciuit. Dei ait, quod alliciuntur Dæmones his reb. non tanq̃ animal cibis, ſed quaſi ſpiritus ſignis.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur auxilio Dæmonum vti ſit interdictum.

AVctor in textu docet nō poſſe requiri à Diabolo conſilium, vel etiam auxilium, ſiue miniſterium abſq; peccato, primo quia ſuſcipiens ab eo obſequium committit ſe diſcrimini, ſecundo quia efficitur inimicus Chriſti, cum nulla ſit cōuentio Chriſti ad Belial.

Pro dilucidatione ſententię S. Doctoris, & pro reſolutione, quæſiti ſciendum, quod vtens auxilio Dęmonum, agit contra bonum diuinum, cōtra bonum publicum, & contra bonum ſingulare.

Primo agit contra bonum diuinum ratione infidelitatis, quia credit, vt plurimum in dæmonib. eſſe aliquid diuinitatis, hinc antiquitus quando plus vigebant magicę artes dantes reſponſum in Idolis Dij credebantur eſſe.

Præterea eſt contra bonum diuinum rōne idolatriæ, eo quia nunquā fiunt opera magica niſi vel per oblationes, vel per reuerentias aliquas factas demonibus, quippè q̃ appetūt honores diuinos, vt ex hoc inducātur ad faciendū q̃cūq; hoīes poſtulāt ab eis.

Secundo vtens auxilio Dæmonū, agit contra bonum publicū, propterea quod Dęmones ſunt inimici Reipub. vnde quemadmodū illi ſunt puniēdi, qui priuatos contractus habere vellent cū inimicis Reipub. ſic pęna plectendi ſunt magi habētes talia cum Dæmonibus, q̃ ſunt hoſtes totius generis humani.

Tertio vtens auxilio Dęmonū, agit contra ſingulare bonū vniuſcuiuſq;, quia iſtę in multis credit dęmonibus, & credere talib. eſt malū ipſi credēti, cum non intēdant, niſi ipſum decipere; & ideo qui familiariter inuocat eos, peccat directè contra Deum, & contra Eccleſiam, & contra ſe ipſum, ait S. Doctor, & quia artes magicæ ſunt cum quibuſdam inuocationibus Dæmonum, vel cum quibuſdam commercijs cū dæmonibus, ideo vti artibus magicis eſt prohibitum tāquam illicitum prophanum, & pernicioſum, vnde S. Aug. lib. 2. de Doct. Chriſti. loquens de artibus magicis ſic dicit, omnes igitur artes huiuſmodi, vel nugatorię ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dæmonum quaſi pacta infideliter, & doloſè conſtituta penitus ſunt repudienda chriſtiano, itē 8. de Ciu. Dei c. 19. dicit, quod exercere artes magicas damnabile eſt, & in eodem cap. dicit, quod legibus etiam humanis puniuntur.

Sed aduertendum ſecundum Richard. art. 4. q. 2. & Petrum Tarantas. quod vti miniſterio diaboli cōtingere poteſt bifariam, primo vt obſequio ſerui licita ei iubendo virtute diuina, ſicut aliqui viri ſancti feciſſe leguntur, vnde Paulus, vt habetur act. 16. imperauit ſpiritui malo, qui erat in puella *phitonica* exire ab ea, & exiuit eadem hora, & ſic vti miniſterio dęmonis licet, alio modo tanquam obſequio amici aut familiaris ipſum rogando, aut aduocādo, quod prohibetur.

Objicies, quod Apoſtolus Cor. 5. dicit ſe tradidiſſe quēdam peccatorem Sathanæ, ergo vſus fuit dæmonis miniſterio.

Reſpondet Auctor, quod hoc non erat diabolico commercio, ſed magis diuino iudicio, & ipſius Apoſtoli imperio, vel inquit ipſe illud tradere non erat aliud, quam exponere vexationi dęmonum, & in his duobus reſpōſis, nil aliud ſibi vult Auctor niſi quod Paulus non tradidit illum peccatorem *Sathanæ*, ipſum Sathanam inuocando, nec ſibi *præcipiendo*, *vt* illum flagellaret, ſed illum excommunicādo, quo excommunicato diabolus ſuper eum maiorem habuit poteſtatem, vel ſub alijs *verbis dicitur*, quod Paulus hoc non fecit per artes magicas, ſed per diuinam iuſtitiam, vel hoc non fecit per priuatos contractus cū Dæmone, ſed per diuinam virtutem.

Objicies licitum eſt, auxilium accipere à peccatoribus, vt eleemoſynam, vel aliquid huiuſmodi, ſed cum in dæmone non ſit niſi natura, quæ bona eſt, & ipſum peccatum, ergo à ſimili videtur, quod licitum ſit hominibus inuocare auxilium Dæmonis.

Reſpondet Auctor non eſſe ſimile de viro peccatore, & diabolo propter duo; primo quia peccator non eſt membrum omnino præciſum, ſicut Dæmon, ſecundo quia eleemoſyna, quam habet impius tempore neceſſitatis eſt viri iuſti.

Nota, quod peccatores quamdiu ſunt in hac vita poſſunt fieri membra Chriſti, & ideo ex charitate ſunt diligendi, & ſunt eis beneficia impertienda, & poſſunt ab eis beneficia recipi, ſed Dæmones *ſunt* omnino obſtinati, in malo, & nihil inten*dunt* niſi deceptionem noſtram, propter quod e*orum* conſortia ſunt vitanda.

Secundo nota optimam rationem, quam Sanctus Doctor affert ad probandum, quod nunquam indigemus diabolicis miraculis, vel præſidijs, nam aut Dominus ſubuenit per ſe, aut per Angelum ſuum, aut per proximum noſtrum, aut tribuit patientiæ meritum.

Tertio obſerua, cum Richardo, quod homo inuocando viri peccatoris auxilium non ita ſe exponit periculo ſicut, auxilium Dæmonis inuocando, quoniam dæmon in tantum odit hominem, quod nullo modo auxiliaretur ei in aliquo.

PVN

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Num figuræ, vel ſigna, vel characteres poſſint rebus naturalibus adhiberi ad effectus aliquos inducendos.

SEraphicus Doctor in quarto argumento hoc mouet quæſitum, cui reſpondet negatiue dicens magnum eſſe peccatum, quia ad hoc fiunt ſcilicet ad miniſterium dæmonum implorãdum, quod non licet, Sanctus Thom.2.2.q.96.art.2.inquit nõ poſſe adhiberi ſigna, vel characteres, rationem adducit, quia cũ tales characteres figuræ, vel ſigna ad nihil naturaliter operentur, eo quod figura non eſt alicuius actionis naturalis principium, tales figuræ, vel imagines ex operatione Dæmonum effectum habent, vnde ſẽper eſt illicitum eas facere, quoniam in talibus habentur pacta expreſſa, vel tacita cum Dæmonibus.

Si quæratur an illi characteres habeant aliquam virtutem.

Reſpondet Auctor quod ex ſe non habent virtutem, ſed ſolum pactione diabolica, ſic enim pepigit Diabolus cum illis, qui fuerunt ei familiares, quod talia ſigna recognoſceret, & ad talia ſe præſentem offerret.

Si vlterius inueſtigetur cur diabolus oſtendat ſe cogi per illa.

Reſpondet, vt inſinuet aliquid veritatis eſſe in huiuſmodi artibus, in quibus ſunt multa nefanda per quæ adducitur homo, & a fide, & a cultu Dei.

PVNCTVM SEXTVM.

An licitum ſit homini inquirere a diabolo vbi ſit res, quam perdidit.

IN vltimo argumento Sanctus Doctor id quęrit, & reſpondens ait peccatum eſſe inquirere de perditis a Diabolo, quia contra prohibitionem, potiſſima tamen cauſa eſt, quia ipſe mendax, nec valet ſi dicatur, quod qui perdidit rẽ ſuam poteſt petere vbi eſt a quocumq. qui ſcit docere illum, vbi illa res ſit, quia vtiq. licitum eſt, cuilibet inquirere vbi ſit res, quam amiſit ab eo, qui poteſt ſuper hoc ipſum inſtruere, & vellet bono modo, & licito non intendendo malum illius, qui petit edoceri, neq; dehonorationem ipſius Dei, ſed Diabolus nunquam vellet docere vbi eſſet res amicitia, niſi cum aliqua circumſtantia illicita, vt potè inuocatus, vel adiuratus, vel ita, quod ille, qui concluſit, ineat fędus cum ipſo, & reſpondendo ſeſuper intendit malum illius, cui dat reſponſum, & Dei dehonorationem, ideo Auctor admonet periculum magnum eſſe credere ſibi, quia poſſet hominem facile inducere in errorem, & dicere quod ille habet rẽ, qui non habet, & videt per hoc poſſe oriri mala, & quia etiam ad ſe allicit per huiuſmodi reuelationes, & ad ſuam ſocietatem, quæ pernicioſa eſt valde.

Sed oritur dubitatio vtrum inueſtigare de rebus furtim ſublatis per inſpectionem aſtrolabij, & per iudicium aſtrorum ſit peccatum.

Alexander Alenſ.2.p.q.146.reſpondet, quod inueſtigare quædam, quæ propriè ſequuntur immutationem aſtrorũ, vt puta de calore, & frigore, imbre, & ſiccitate nõ eſt peccatum, nam doctrina Aſtronomię vtilis eſt, & conceſſa, vnde S. Hieronymus diſcãt ait, ea mente dogmata, & doctrinam chaldaicã, qua & Moyſes omnem ſapientiam Ægyptiorum didicerat, iudicare vero de his, quæ ſubſunt libero arbitrio, quæ non ſunt ſubiecta legi aſtrorum eſt graue peccatum, quia in talibus interuenit inuocatio dęmonum, quod patet per id, quod dicitur extra de ſortilegijs ex terrore, vbi dicitur, quod quidam præsbyter cum quodam ad priuatum locum acceſſit non ea intẽtione, vt inuocaret dæmonium, ſed vt inſpectione Aſtrolabij furtum cuiuſdam poſſet recuperare, ſicut dicebat, quod licet pro bono zelo, & ſimplicitate feciſſe proponat, tamen grauiſſimum peccatum fuit.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num pro acquiſitione ſcientiarum licitum ſit uti obſeruantijs artis notoriæ.

ADuertendum in primis, quod quatuor ſunt vię perueniendi apparenter, vel exiſtenter ad exceſſum ſingularum ſciẽtiarum, prima eſt per illuſtrationem diuinam, vt habetur Luc.21. ego enim dabo vobis os, & ſapientiam, & primo Corin.12. alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, &c. & ſubditur inferri ibidem, hæc autem omnia operatur vnus, & idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult, ſecũda via, eſt per regularem eruditionẽ humanam ſcilicet, vel a ſe ipſo inueniendo, vel ab alio addiſcendo, tertia via, eſt per ſingularem Dæmonis exiſtentiam, & influentiam, qui quoſdam inſtruere ſolet, quarta via eſt per artem ſuperſtitioſam notoriam a Dæmonib. inſidioſè confectam. His præmiſſis pono tres concluſiones, prima concluſio ſcientiam acquirere a Dęmone, eſt peccatum, probatur duab. rationibus, prima eſt, quia licet acquirere ſcientiam de ſe ſit bonum, tamen acquirere eam modo indebito, ſcilicet auxilio dæmonum non eſt bonum.

Confirmatur per S.Doct. in textu nõ poteſt a Diabolo requiri concilium, vel etiam auxilium, ſiue miniſterium abſq; peccato ergo, & ſcientiam ab eo acquirere eſt peccatum. Secũda ratio acquirere cognitionem futurorum a Dæmonibus eſt peccatum propter ſocietatem cum eis initam, quæ in propoſito locum habet, omne autem pactum cum dæmonibus habitum, & omne auxilium ab eis petitum ſemper eſt graue peccatum, vt dictus Sanctus Thom.2.2.q.96. articul.1.

Secunda concluſio ars notoria, eſt illicita. Probatur. Ars notoria vtitur quibuſdam, quæ ſecundũ ſe non habent virtutem cauſandi ſcientiam, ſicut inſpectiones quarumdam figurarum, & quorumdam ſignorum, & verborum, quibus ſignis, & verbis non vtitur ars notoria, vt cauſis, ſed vt ſignis, non vt diuinitus inſtitutis ſicut ſigna ſacramentalia, ſed vt ſignis pertinentibus ad pacta quædam cum dæmonibus habita, ergo ars notoria penitus eſt repudienda, & fugienda.

Tertia concluſio ars notoria eſt inefficax, & varia ad ſcientiam acquirendam; probatur, ſcientia acquiritur, aut per modum homini connaturalem, aut per diuinam infuſionem, nũquã per diaboli operationẽ,

quia ad Dæmones non pertinet intellectum illuminare,& ideo nullus vnquam per dęmones ſcientiam acquiſiuit.

Quod ſi quæratur cur ars notoria appelletur. Reſpondetur: quia per eam quaſi nota omnia fiant, & licet Deo permittente diabolus quandoq; facere conſueuerit, quoſdam in ſcientijs omnibus, vel aliquibus ſingulariter apparentes, atq; humano modo ſtupendos, id tamen effecit, vt finaliter tales ex ſuperbia pereant,& ad interitum damnationis perducantur.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quomodo cognoſcenda ſint opera dæmonum virtute auxilijſque fieri.

PLures colliguntur regulæ traditæ à Doctoribus, prima ſi opera, ſiue effectus poſſunt produci à rebus tanquam à cauſis naturalibus, non erunt ſuperſtitioſa, ſiue magica, neque illicita, eo quia licet vti naturalibus cauſis ad naturales effectus, ſi autem non adhibeantur tanquam cauſæ, ſed vt ſigna, non vt ſigna diuina, quia non ſunt ſacramenta, neq; ſacramentalia, ſed tantum vt ſigna vana,& vacua, ſic pertinent ad pacta cum dæmonibus inita ſicque ſuperſtitioſa ſunt.

Secunda regula ſi opera facultatem naturalē excedant, tunc virtute dæmonum ſunt facta.

Tertia regula opera, quæ fiunt interuenientibus verbis ignotis, vel certis characteribus, aut alijs verbis, quę ad effectū, qui tali operatione ſperatur, aut quæritur, non ſpectant, Dæmonum virtute fiunt.

Quarta ſi ritus, & obſeruantiæ peculiares, & determinatæ, vt certis horis ad certū ſitum ſtellarū ſub certo numero crucium, vel candelarum fiant tunc opus magicum cenſendum eſt, ac Dæmonum operatione effectum.

Quinta ligaturæ certo modo, aut figuræ, aut ex materia certi generis factæ nec non alia obſeruationū genera, quę adhibentur ad morbos pellendos ad auertenda infortunia, & alios huiuſmodi effectus ſunt illicitæ,& ſuperſtitioſæ, quia ſocietatem aliquā cum Dæmonibus continent.

Notādum, quod ſocietas cū dæmonib. eſt duplex vna manifeſta, q̄ explicita vocatur, qua quis expreſsè Dæmonem cōtulit per ſe, vel per aliū, aut ei quocūq; alio mō aperta ſocietate cōiungitur, alia eſt occulta ſeu tacita, quæ implicita nūcupatur, quæ cōtrahitur quoties nihil expreſsè cum Dæmone agitur, ſed tñ aliquid fit cū expectatione alicuius effectus, qui non debet à Deo, vel natura rōnabiliter expectari vtraq; ſocietas, ſiue pactū interdicitur lege diuino. Exo. 22. maleficos non patieris viuere, & Deut. 18. nō inueniatur in ſe q ariolos ſciſcitetur,& obſeruet ſomnia, & auguria, itē Apoſt. 1. Cor. 10. nolo vos ſocios fieri dæmonum, & Paral. 10. mortuus eſt Saul pp iniquitates ſuas,& inter alia, quod Pythoniſsā cōſuluerit, nec ſperauerit in Dño. Hinc S. Doctor admonens citat in calce quæſt. auctoritatē D. Aug. 3. ſup Gen. ad lit. vbi ſic ait bono Chriſtiano ſiue Mathematici, ſiue quilibet impiè diuinantes, maximè vera dicentes cauendi ſunt, ne cōſortio Dæmonum animam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant.

DISTINCTIO OCTAVA.

Vtrum omnes Angeli corporei ſint, quod quibuſdam viſum eſt, quibus Auguſt. conſentire videtur dicens Angelos omnes ante caſum habuiſſe corpora tenuia, & ſpiritualia, ſed in caſu mutata in deterius malorum corpora, quæ in eis poſſint pati.

Solet etiam in quæſtione verſari &c.

COrporei non ſunt formare tamen ſibi poſſunt
Corpora, quæ rurſus deponent, & remouebunt
Quando complebunt Dominum, quæ velle videbunt
Quamuis non poſſit in ſe Deus ipſe videri,
Hanc tamen in ſpecie ſancti potuere tueri
Non animam poterit intrare, quis aut habitare
Excepto ſummo, qui cuncta poteſt penetrare.

ARTICVLVS PRIMVS.

In hoc agitur de vnione corporis,& ſpiritus.

QVÆSTIO PRIMA.

Num Angeli habeant corpora ſibi naturaliter vnita.

SCiendum, quod corporum duo ſunt genera, alterum intelligibile. ſ. Mathematicum aliud ſenſibile. ſ. Phyſicum, primum eſt quantitas includens trinam dimēſionem, ſecundum eſt, quiditas ſubſtantialis compoſita ex materia, & forma corporeitatis huiuſmodi corpus eſt duplex, quoddam ſimplex, aliud compoſitum, ſimplex adhuc eſt duplex. ſ incorruptibile, vt cælum, & corruptibile vt elementa, compoſitum diuiditur in animatum, & inanimatum, animatum, vt plantæ, & animalia, inanimatum duplex eſt, aliquod ſupra nos ſit, vt vēti, pluuiæ, irides, & ſimilia, quoddam ſubtus in intrinſecis terræ partibus, vt metalla, lapides &c.

Secundo notandum, quod aliquod corpus bifariam vniri valet, vno modo naturaliter quādo. ſ. tale corpus habet naturalem propenſionem ad illud, cui vnitur ſicut corpus humanum reſpectu animæ, alio modo voluntariæ, quando ſcilicet, vnitur per ſolam voluntatem vnientis, & non habet naturalem inclinationem ad illud, cui vnitur, ſicut corpus aſſumptum ab Angelo.

In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo quid ſēſerint Doctores, ſecūdo quid ſit tenēdū, & amplectēdū. Quo ad primū aperit circa hanc quæſt. dubitauiſſe aliquando celeberrimos Doctores, nū Angeli habeāt corpora naturaliter ſibi vnita quando quidem B. Aug. & D. Bernardus dubiè ſunt locuti, alij vero vt Richardus de Sancto Victore, & Magiſter certitudinaliter tenuerunt Angelos eſſe incorporeos.

Circa ſecundū duas ponit, concluſiones reſponſiuas, prima Angeli boni ſunt incorporei, probatur primo auctoritatibus, quæ ſunt in argumento ad oppoſitum, prima auctoritas eſt

Dama-

Digitized by Google

Damaſceni, qui diffiniens Angelum dicit quod eſt ſubſtantia intellectualis incorporea, 2. auctoritas eſt D. Dionyſij cap. 4. de diui. nom. qui in pluribus locis dicit, quod Angeli ſunt diuinæ mentes, & ſpiritualia lumina, immateriales incorporei.

Secundo confirmat concluſionem tribus rationibus, quæ immediatè aſſignantur poſt auctoritates, prima ſubſtantia tanto eſt nobilior, quanto eſt Deo ſimilior, ſed Deus omnino caret corpore, ergo.

Secunda inter creaturas inuenitur aliqua creatura purè corporea, vt elementa, & mixta non uiuentia, &c. inuenitur etiam alia ex ſpirituali, & corporali compoſita, vt homo, ergo ad completionem vniuerſi erit aliqua creatura purè ſpiritualis, & hæc erit Angelus.

Tertia ſi Angelus haberet corpus ſibi vnitum, ſicut & homo, videtur ſaltem quod Angeli, qui peccauerunt, ſint mortales, & corruptibiles, quod eſt falſum, conſequentia probatur, quia homo componitur ex anima, & corpore, & cum peccauerit, factus eſt paſſibilis, & mortalis.

Secunda concluſio Angeli mali non habent corpora naturaliter ſiue inſeparabiliter ſibi vnita, probatur a Ricardo per ſacram ſcripturã, quia Marci 5. & Luc. 8. legitur quod in corpore vnius hominis fuit Dæmonum legio, legio autem continet ſex millia ſexcentas 66. perſonas, ſi autem eſſent corporei non potuiſſent tot eſſe ſimul in vno corpore humano, plura enim corpora ſimul naturaliter eſſe non poſſunt.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ fuerint opiniones circa Angelorum corporeitatem.

QVatuor extiterunt ſententię de hac re, prima fuit eorum, qui dixerunt Angelos habere corpora celeſtia ſibi naturaliter vnita animas orbium inter Angelos computãtes, vt tangit in ſua Metaphyſica Auicenna. Secunda opinio eſt Rabbi Moyſi, qui dixit Angelos eſſe, quælibet naturales virtutes, quas conſtat corporibus eſſe vnitas. Tertia fuit Platonicorum dicentium Angelos, quos caladæmones ideſt bonos Angelos, & cacodæmones ideſt malos appellabant habere corpora aerea naturaliter ſibi vnita, ſed & Apuleius ĩ libro de Deo Socratis Dęmones, dixit cõpoſitos eſſe ex intellectuali, & corporali natura habẽtes corpora de aere ſubtiliori, ſũtq; habitatores aeris ſuperioris, ſicut aues aeris inferioris, & imponit Auctor ille hoc dictum Ariſtoteli, pp hoc Dęmones ſunt viſibiles, quib. volunt, quoniã fila corporum poſſident rara, & ſplendida, qui vniuerſos viſus radios raritate tranſmutant, ſplendore reuerberant, ſubtiliterq. fruſtrantur.

Quarta ſententia eſt quorumdam Patrũ, nam D. Aug. qui in his, quæ ſpectant ad naturalem philoſophiam Platonicos præcipuè eſt ſecutus, quos, & in libro de Ciuit. Dei alijs cũctis pręfert, hinc 8. lib. c. 14. narrat ſpiritualem ſubſtantiam eſſe tripartitam ſecũdum opinionem Platonicorum, nempè in Deos, homines, & Dæmones, Deos aũt appellat bonos Angelos, vnde eodẽ lib. c. 24. dicitur quod ij ſunt dij boni quos ſanctos Angelos vocamus oẽs aũt has rõnales ſubſtantias poſuerũt Platonici corporib. cõiũctas, aliter tamẽ, & aliter, quia dixerũt Deos habere corpora celeſtia, dęmones aerea, hoĩes terreſtria, qua de re in definitione data de Dęmonib. ab eiſdẽ Platonis dici-

tur, vt patet ex eodem 8. de Ciuit. Dei c. 16. quod Dęmones ſunt genere animalia, animo paſſiua, mente rationalia, corpore aerea, tempore æterna, per hoc quod ait, quod Dæmones ſunt genere animalia, & mente rationalia conueniunt cum Dijs, & hominibus in eo, quod ſunt animo paſſiua, conueniunt ſolum cum hominibus, in eo quod ſunt tempore æterna, conueniunt cum Dijs, ſed in eo quod ſunt corpore aerea hoc habent proprium, quia in hoc differũt a Dijs habentibus corpora celeſtia, & ab hominibus habentibus terreſtria.

Quidam etiam alij Patres id ipſum ſenſiſſe viſi ſũt Angelos ideſt eſſe corporeos, nã antiquiſſimus Tertullianus in libro de carne Chriſti dicit eſſe corpore aliquo preditos, licet non carne, Origenes in li. 2. Periarch. ca. 2. & 3. ſentit nihil præter Patrem, & Filiũ, & Spiritum ſanctum viuere ſine corpore, & c. 8. ſcribit Angelos eſſe corporeos, & habere ſuas quaſdam animas, Euſebius 5. lib. Euangelicæ præparationis Rupertus Abbas lib. 1. de operibus Trin. c. 11. Caſſianus Collat. 7. cap. 17. in eadem ſententia eſſe vidẽtur, lactantius lib. 2. inſtitut. cap. 15. ait Angelos eſſe ſpiritus tenues, hæc ſententia munitur primo modo ex ſacris literis Gen. 6. videntes filij Dei filias hominum, & vnde per filios Dei intelliguntur Angeli, qui ſi non fuiſſent corporei, non potuiſſent generare, & ibidem dicitur quod gigantes erant ſuper terram in diebus illis, poſtquam enim ingreſſi ſunt filij Dei ad filias huminum, illæque genuerunt, &c.

Secundo poteſt roborari ſententia prędicta auctoritate Concilij Niceni, in quo a Patribus videtur approbata ſententia, quæ dicit Angelos eſſe corporeos cum enim in illo concilio ageretur de occultu, & adoratione imaginum art. 5. lectus eſt liber Ioannis Theſſalonicenſis Epiſcopi, in quo cum gentili quodam philoſopho diſputans inter alia dixit Angelos eſſe quidẽ intelligibiles, ſed nõ omnino corporis expertes, vnde Patres aſſeruerunt Angelos rectè poſſe depingi qñquidẽ ſunt corporei, vt Ioannes dixerat.

Tertio ratione, nam Angeli mali cruciantur igne corporeo Matth. 25. qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius, item circumſcribũtur loco vt ait D. Greg. lib. 2. moral. cap. 8. quæ non videntur poſſe intelligi, ſi Angeli non habeant corpora.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quæ ſit communis ſcholaſticorum ſententia.

THeologi vnanimiter ſentiunt, defendunt, atque probare conantur Angelos eſſe omnino expertes corporis, eſſeque creaturas intellectuales cõpletas in ſua ſpecie, probatur primo modo ex ſacris literis, in quibus nomine ſpiritus res incorporea, vt plurimum intelligitur iuxta illud Eccleſ. 12. reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum, item Ioan. 19. in manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, & inclinato capite tradidit ſpiritum, ſed in ſcripturis ſacris Angeli nuncupantur ſpiritus vt conſtat ex illo Pſal. 103. qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & Heb. 5. nonne oẽs ſũt adminiſtratorij ſpiritus Eph. 6. nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ, & ſanguinẽ, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cæleſtib. & Act. c. 13. pro eodẽ reputa-

Digitized by Google

tūr Angelus,& ſpiritus,cum legitur, Saducei dicūt, non eſſe reſurrectionem; neque Angelum neq; ſpiritum,phariſæi autē vtraq; confitentur reſurrectionem,ſcilicet & Angelum,atq; ſpiritum,quę pro eodem accipiuntur.

Quod ſi obijciatur, quod hæc probatio ex vocabulo ſpiritus Angelis attributo nullius, aut pauci ſit momenti,quia etiam in ſcriptura ſacra res corporeæ appellantur ſpiritus, vt Pſal.150.omnis ſpiritus laudet Dominum, id eſt,omne quod ſpirat, & viuit, & Pſal. 148.ſpiritus procellarum.

Reſpondetur aliter id vocabulum ſpiritus tribui Angelis, vt ſignificet aliquod, quod non ſit corpus ſicut cum idem vocabulum tribuitur Deo, quod ſi prædicta probatio ſit incerta, quod Angeli ſint incorporei, ſequitur etiam incertum fore quod anima humana ſit incorporea,imò ſequetur,quod nec certa eſſet probatio, quod Deus ſit incorporeus.

Secundo comprobatur ſententia S. Doctoris, & aliorum ſcholaſticorū ex Concilijs:nam in Concilio Lateranenſi c.firmiter de ſumma Trin. & fid. Cath. ſic ita definitur vnum eſt vniuerſorum principium creator omnium inuiſibilium, & viſibilium ſpiritualium, & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam ſpiritualem, & corporalem, Angelicā videlicet, & mundanā, ac deinde humanā quaſi cōem ex ſpiritu,& corpore conſtitutam, ex quibus verbis colligitur primo, quod cum cōcilium diuidat creaturam ſpiritualem à corporali,aperte aſſeuerat Angelos non eſſe corporeos, ſed eſſe ſpiritus,quatenus ſpiritus diſtinguitur contra corpus, & nō vt ſpiritus dicitur aer, & ventus, ſecundo colligitur quod cum nomine creaturæ corporalis exponat intelligi creaturam mundanam, ſequitur Angelos non conſtare corpore cęleſti, neq; igneo, neq; aereo, tertio colligitur,quod cum concilium affirmet naturam humanam eſſe quaſi communem, quia conſtituitur ex corpore,& ſpiritu, manifeſtum autem ſit animam rationalem indiuiſibilem, & incorpoream eſſe, ſequitur concilium fuiſſe locutum de ſpiritu,vt deſtinguitur à corpore,& à re corporea.

Præterea in 6.Synodo generali actione 11.Angeli vocantur creaturæ inuiſibiles,ſicut etiam in eodem Conſ.Lateran. & in Symbolo Niceno Deus dicitur creator viſibilium, & inuiſibilium, res autem inuiſibiles dici ſolēt illæ,quæ corporis ſunt expertes iuxta phraſim Eccleſiæ, & etiam ſcripturæ ſacræ, vt patet Rom.1. inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt &c.

Tertio confirmatur eadem ſententia teſtimonio Patrum,S.Dionyſius de diui.nom. ſic inquit Angeli ad Dei ſimilitudinem,quo ad eius ſimilitudinē fieri poteſt,expreſſi ſunt, bonitatiſq; ſpeciē præſeferunt, & Rurſus imago inquit Dei eſt Angelus latētis lucis declaratio, ſpeculum nitidum per lucidiſſimum integrum,incorporeum,nō inquinatum, quod recipit vniuerſam, ſi fas eſt dictu, figuræ diuinæ bonitatis pulchritudinem:quamobrem ſi Angeli corporei eſſent non quo ad fieri poſſet,eſſent ad Dei imaginem expreſſi,neq; vniuerſam figurę diuinę bonitatis pulchritudinem reciperent, quādoquidem magis Deo eſſent ſimiles ſi corpore carerēt D.Ignatius in Epiſtola ad Trallianos Angelos vocat incorporales creaturas. D.Greg.Niſſenus in lib.de vita Moyſis verum inquit ſermo ad nos vſq; deſcendit aliquem Angelorum, qui natura incorporei ſunt in adminiculum cuiq; conſtitutum fuiſſe, & Epiphanius contra hæreſim vigeſimam ſextam Dæmon, ait ſpiritus eſt incorporeus, & D.Greg.Naziazenus oratione ſecūda de Theologia ſub finem de natura Angelica ſic ſcribit, ne hanc quidem tametſi corporis expertem incorporeo modo carcere poſſumus, idem aſſerit Damaſc.li.2.Orthodoxæ fidei c.3.& Theodoretus lib. diu.decret.Cap.de Angelis,S.Greg.lib.4.Mora.c.9.

Quarto comprobatur rationibus, vltra alias à S. Doctore aſſignatas, prima ſi Angeli eſſent corporei tunc,quoties è cęlo in terram mittūtur,vel in cęlum redeunt aut diuidi cęlum oporteret,aut fieret penetratio dimenſionum,quorum vtrumque naturaliter eſt impoſſibile,quare motus Angelorum in cęlū, vel è cęlo nunquam eſſet ſine miraculo, & ſic miracula eſſent quotidiana,& quaſi perpetua.

Secunda ratio Angeli neq; ad intelligendum, & volendum neq; ad motum ab vno loco in alium indiget corpore, neque deſignabitur aliqua alia operatio ad quam corpore indigeat,ergo non eſt ei datum corpus à conditore.

Tertia Angeli ſunt nobilioris naturæ,quā animæ humanæ ſiue coniunctæ corporibus ſiue ab ijs ſeparatæ, ſed animæ humanæ ſine controuerſia ſunt incorporeæ,ergo multo magis Angeli.

Quarta ſi Angeli eſſent corporei,non poſſent mouere orbes tanta celeritate,quanta eos mouent, & defatigarentur, quod eſt abſurdum.

Quinta ſi eſſent corporei, tunc nequiuiſſent ante beatitudinem eſſe in cęlo niſi in eo eſſent vanitates repletæ corpore aliquo fluido, quod cæderet Angelis,cum de vno loco tranſire vellent in alium.

Sexta inuenitur, quædam ſubſtantia ſpiritualis, quę dependet à corpore quantum ad principium,& quantum ad finem ſicut anima vegetabilis, & ſenſibilis,quædam autem quæ dependet à corpore quantum ad principium, & non quantum ad finem ſicut anima humana, ergo erit quædam quæ non indiget corpore, neque quantum ad principium, neq; quātum ad finem, & huiuſmodi non poteſt eſſe alia, quam Angelus.

Septima quædam eſt forma, quæ nec eſt anima, neque ſpiritus ſicut forma lapidis, quædam etiam eſt, quæ eſt anima, ſed non ſpiritus ſicut forma bruti, aliqua,quæ eſt anima, & ſpiritus ſicut forma hominis,ergo quędam eſt, quæ erit ſpiritus,& non anima, & huiuſmodi eſt Angelus.

Octaua nihil compoſitum ex anima, & corpore dicitur ſpiritus, vnde Iſa.31. Ægyptus homo, & nō Deus,& equi eorum caro,& non ſpiritus,ſed Angeli,vt ſupra oſtēſum eſt,dūr ſpiritus, ergo nō ſunt corporei,ſiue non habēt corpora ſibi naturaliter vnita.

Nona Angeli non circumterminantur, vel continentur cum à parietibus,& ianuis,& clauſtris, & ſignaculis interminabiles ſint, vt inquit Damaſ.2.lib. ſed ſi haberēt corpora ſibi naturaliter vnita poſſent concludi ianuis,& clauſtris eo, quod plura corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco, vel ſi hoc per diuiſionem eorum fieret, ſequeretur mors eorum, ergo Angeli non habeant corpora ſibi vnita.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Soluuntur obiectiones ex patrib. ex ſacra ſcriptura, ex concilio, & ex ratione petita.

QVoniam in primo puncto non nulla teſtimonia patrum auctoritatem ſacræ ſcripturæ, approbationem Concilij Niceni, & rationem pro corporeitate Angelorum attulimus, ideo prædicta ſoluere ſtatuimus, vt firma maneat Sancti Doctoris, aliorumq; Theologorum ſententia.

Quantum attinet ad teſtimonia patrum dicendũ quod illi non intendebant affirmare Angelos eſſe corporeos, ſed loquebatur ſecundum opinionem aliquorum philoſophorum, qui hoc ſenſerunt, de quorum numero fuit Apuleius, & ideo eius auctoritas non eſt in propoſito recipienda. Aug. autem in pluribus locis ſuorum librorum quantum ad corpora Angelorum, & Dæmonum abſque aſſertione vtitur Platonicorum ſententia, vnde, & 21. de Ciuit. Dei vtrãque opinionem proſequitur de pœna Dæmonum tractans, & eorum ſcilicet, qui dicebant Dæmones aerea corpora habere, & eorum, qui dicebant eos eſſe penitus incorporeos primo tamẽ lib. retract. Cap. 11. Angelorum inquit Sanctorum nomine omnem ſanctam creaturam ſpiritualem in Dei ſecreto, atque occulto miniſterio conſtitutam nunc appellauerim, ſed ſpiritus Angelicos Sancta ſcriptura nomine animarum ſignificare non ſolet. Origenes ſimiliter in pluribus Platonicorum opinionem ſectatur, vnde huius ſententiæ fuiſſe videtur, quod omnes ſubſtantiæ creatæ incorporeæ ſint corporibus vnitæ, quamuis etiam hoc non aſſerat, ſed ſub dubitatione proponat aliam etiam opinionem tangens.

Secundò dicitur quod illæ auctoritates intelligi debent de corporibus, quæ Angeli aſſumunt.

Tertiò poteſt dici quod ſancti aſſerebant ſpiritus creatos eſſe corporeos ad oſtendendum in eis tantã materialitatem, & poſſibilitatem reſpectu ſpiritus diuini, quod nomine creaturarum corporalium debeãt nominari, vnde quamuis Damaſcenus libr. 2. cap. 3. dicebat, quod Angelus eſt ſubſtantia incorporea, ſubdit tamẽ poſtea incorporeus autem, & immaterialis nuncupatur, quantum ad nos; omne enim comparatum ad Deum, qui ſolus eſt immaterialis incorporeus puriſſimus ſimpliciſſimus groſſum, & materiale inuenitur, & in lib. de ſpiritu, & anima affirmat D. Aug. omnem creaturam corpoream eſſe non ſimpliciter, ſed Dei comparatione, quippe qui ſolus ita incorporeus eſt, vt ſit infinitus, incircumſcriptus, & omnino ſimplex, omnis compoſitionis expers, & in hoc ſenſu Patres iam ſupra allegati fatentur Angelos eſſe corporeos, & circumſcriptos.

Ad primum argumentum ductum ex illo Gen. 6. reſpondetur cum D. Aug. libr. 15. de Ciuit. Dei cap. 22. & 23. cum D. Athanaſio quæſt. 98. ad Anthiocũ, & D. Chriſoſtomus homil. 22. in Gen. quod per filios Dei non debent intelligi eo loco Angeli, ſed poſteri Seth, qui erant iuſti, & ſancti, ac proinde filij Dei per adoptionem, nomine vero filiarum hominum intelliguntur filiæ de ſtirpe Chain, quæ erant peſſimæ, & ideo Seth monuerat, ne poſteri ſui contraherent matrimonia cum poſteris Chain.

Secundo reſpondetur quod nomine filiorum Dei intelliguntur iuſti omnes, qui ea tempeſtate erant in orbe, quippe qui pulchritudine mulierũ capiti a iuſtitia deciderunt, & ſic adulteria, & alia peccata carnis inundare ceperunt, vnde Geneſ. dicitur omnis caro corruperat viam ſuam.

Ad ſecundum argumentum petitum ex auctoritate Concilij reſpõdetur, quod patres Synodi nõ ipsã opinionem approbauerunt, ſed quod ex ea velut cõſequens idem Epiſcopus deducebat, quodque deinde Tharaſius Patriarcha repetebat videlicet Angelos rectè pingi, propterea quod ſæpe numero hominibus in forma humana apparuerunt. Quod autem illi Ioannes Theſſalonicenſis dixit Eccleſiam catholicam ita ſentire falſum eſt, neque id eius dictum fuit a Patribus concilij approbatum.

Ad tertium argumentum ductum a ratione reſpõtur, Dęmones, & ſi nõ habeant corpora, tamen igne corporeo torquentur, fit autem id virtute diuina, vt dictum eſt ſuper ſecundum articulum ſextæ diſt. 2. reſpondetur, quod Dęmones cruciantur igne corporeo realiter, non tanquam a cauſa principali, ſed tanquã ab inſtrumento dictæ virtutis ſupernaturaliter operantis.

Sed dices D. Gregorius appellauit Angelum animal rationale, vt patet ex hom. de Epiphania.

Reſpondet Auctor dupliciter, primo modo aliquid eſſe animal bifariam intelligit, vno modo ratione formæ, alio modo ratione operationis conſequẽtis, Angelus dicitur ibi animal ſecũdo modo, nõ primo mõ.

Secundo reſpondet eſſe animal duobus modis poteſt dici, vno modo ſecundum veritatẽ, alio modo ſecundũ apparentiam, primo modo negatur, quod Angelus ſit animal, ſecundo modo conceditur quia, apparet eſſe animal, quando corpus aſſumit.

Sanctus Thomas ait D. Gregorium in eo loco metaphoricè appellaſſe Angelũ animal rationale propter ſimilitudinem rationis, quã cũ homine habet.

Nota quod ſubſtantiæ ſpirituales createę dicuntur eſſe animalia, non quia ſint compoſitæ ex corpore, & anima, ſed quia proprietates inſunt ipſis ſubſtantijs per modum eminẽtiorem, & altiorem, nam cogitionem de ſenſibilibus eminentiori, & altiori modo habent ſubſtantiæ intellectuales, quam animalia compoſita ex corpore, & anima.

Secundo nota, quod Angelus dicitur rationalis accipiendo rationale largè prout ſe extendit ad intellectuales, nam propriè loquendo nos ſummus rationales.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angeli ex natura ſua ſint immortales, & incorruptibiles.

CIrca hoc quæſitum Nominales exiſtimant nec Angelum, nec animam, neq; aliquam rem creatam eſſe incorruptibilem per naturam, cęterum quia hæc opinio procedit ex ignorantia huius rei, ideo pro intelligentia quæſiti notandum quod bifariam loqui valemus de rebus, vno modo ſecundum potentiam, quæ eſt in ipſis, ſeu ſecundum naturam ſuam vel ſecundum potentiam naturalem intrinſecam,

Digitized by Google

Alio modo ſecundum potentiam, quæ eſt in Deo, ſeu in ordine ad cauſas extrinſecas.

Hac ſuppoſita diſtinctione ſoluitur quæſtio duabus concluſionibus.

Prima concluſio Angeli ſunt ex natura ſua immortales, & incorruptibiles, hæc aſſertio probatur, primo ex determinatione Concilij Coſtantinopolitani ſexti actione 11. ibi enim definitum eſt Deum creaſſe Angelos, & corpora cęleſtia incorruptibilia, & perpetuo duratura, præterea ex definitione Concilij Lateranēſis 3. ſub Leone X. ſect. 8. vbi definitur animas rōnales eſſe immortales, ex quo tale deducitur argumentum. Angeli ſunt excellentioris, & perfectioris naturæ quam animæ rationales, ergo ſi anima ex natura ſua eſt incorruptibilis, multo magis Angelus, Anteced. patet ex ſententia 2. Petri Angeli fortitudine, & virtute cum ſint maiores, quam homines, &c.

Secundo probatur teſtimonio D. Dionyſij lib. de diu. nom. ca. 3. & 6. vbi ait Angelos eſſe immortales ſecundum generationem, & corruptionem, item S. Aug. lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus, c. 12. docet hanc ſententiam tanquam veritatem catholicam.

Tertio perſuadetur aſſertio rationibus, prima quod corrumpitur, corrumpitur in ſuum cōtrarium aliquid corrupti remanet, alioquin corruptio illius eſſet annihilatio, & non corruptio, ſed Angelo nihil eſt contrarium, neq; eſt aliquid quod in eo, quod remanere poſſit ipſo deſinente, ergo Angelus ſuaptè natura eſt incorruptibilis.

Secunda Angeli ſunt formæ per ſe ſimplices, & per ſe ſubſiſtentes, & ad formam per ſe ſubſiſtentem neceſſario ſequitur eſſe, ergo eſſe eſt inſeparabile per naturam ab Angelo.

Tertia premium bonorum Angelorum, & ſupplicium malorum æternum erit, ergo Angeli tam boni quam mali durabunt in perpetuas æternitates.

Quarta Angeli nō habēt inclinationem ad aliud eſſe, ergo neq; inclinationem ad non eſſe nulla quidem res habet potentiam, & inclinationem ad nōn eſſe niſi habeat inclinationem, & potētiam ad aliud eſſe, ſed non eſt inclinatio in rerum natura ad malum, quale eſt non eſſe.

Secunda concluſio Angeli per potentiā Dei ſunt corruptibiles: probatur primo auctoritatib. Patrū, nam S. Greg. 16. morali. c. 23. omnia in nihilum tenderent niſi manus Dei omnipotentis conſeruaret, & S. Aug. ſuper Geneſ. ad lit. ſic inquit non fecit Deus mūdum per modum, quo domus fit ab artifice, quia non indiget poſtea artifice vt ſit, ſed per modū quo illuminatur aer à ſole, quia pendet in eſſe, & conſeruari à ſole vnde ex hoc ipſo, quod non præberet eſſe creaturis, in nihilum redigerētur, item Origenes in Periarchon ita dicit, quod datum eſt auferri, atque recedere poteſt, ſed eſſe datum eſt creaturæ à Deo, ergo poteſt auferri, ac proinde Angeli per potentiā Dei ſunt corruptibiles.

Secundo perſuadetur rōnibus, prima illud, quod dependet ex ſimplici Dei voluntate, poteſt etiā Deo volente ceſſare, ſed totum eſſe Angelorum depēdet ex ſimplici Dei voluntate, cū Deus per ſuam voluntatem ſit cauſa omnium rerum, & non per neceſſitatem, ergo Deo volente Angeli ſunt corruptibiles.

Secūda ratio, eadem actione Deus res in eſſe produxit, & eas in eſſe conſeruat, ſed Deus potuit Angelos in eſſe non producere, ergo eadem ratione poteſt illos in eſſe non conſeruare, & per conſequens corrumpere.

Sed aduerſus primam concluſionem objicies illud Cōcilij Coſtantinopolitani ſexti actione 11. vbi loquens de Angelis, & de anima rationali dicit Angelos, & animam rationalem non eſſe immortales, & incorruptibiles per naturam, ſed per gratiam, ergo male dicitur, quod ſint incorruptibiles ſecundum naturam.

Accedit illud Damaſceni 2. lib. fidei Orthodoxæ cap. 1. Angelus eſt ſubſtantia per gratiam, non per naturam immortalitatem conſecuta.

Reſpondetur quod concilium ſolum definit Deū ex natura ſua immortalem tam ab intrinſeco, quam extrinſeco, quia nulla eſt potentia, quæ poſſit facere Deum non eſſe, reliqua verò omnia, quia acceperūt eſſe à Deo, poſſunt perdere illud, ac proinde corrumpi.

Secundo poteſt dici, quod Angeli ſunt immortales per naturam, ſed non per naturam ſuam ſicut Deus, nam Deus per naturam independentem eſt immortalis, Angeli vero per naturam depēdentem, dependentem inquam à Deo non naturali neceſſitate, ſed gratioſa ſua voluntate agente, ſunt igitur immortales per naturam vti ipſorum creatā, & per gratiam Dei, in quantum Deus illis dedit naturam talem ex mira ſua gratia non ex obligatione, eodem modo reſpondetur ad Damaſcenum.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angeli aliquando aſſumant corpora.

Docuit Auctor in præcedenti quæſt. Angelos eſſe incorporeos, ſeu corpora naturaliter vnita non habere, inueſtigat nunc an voluntariè quandoque corpora aſſumant, in reque optimo id inquirit, quoniam fuerūt nonnulli, qui arbitrati ſunt Angelos nunquā aſſumere corpora, totum vero quod in ſacris literis de apparitione Angelorum legitur dixerunt eſſe intelligendum ſecundum viſionem imaginariam, vel hoc factum eſſe ſecundum corporalem viſionem per modum præſtigioſum, ita quod ſpecies viſibilis formaretur in viſu ab Angelis, cui quidem opinioni repugnat quod quandoque Angeli apparentes non vni tantum, ſed omnibus præſentibus apparebant, quod non ſolet in præſtigijs fieri, nec in imaginarijs viſionibus, ideo communiter tenetur, quod Angeli quandoque verè corpora aſſumant.

Diſtribuitur corpus quæſt. in duo membra, in primo ponitur diſtinctio quædam, in ſecundo reſoluitur quæſtio.

Circa primum duplex vis in Angelis ſpectatur, ſcilicet contemplatiua, & adminiſtratiua, contemplatiua eſt intellectus Angelicus, & voluntas eius, quatenus tendunt in Deum per cognitionem, & amorem, adminiſtratiua eſt intellectus, & voluntas eiuſdem in quantum reſpiciunt hæc inferiora, & præcipuè homines, quantum ad vim contemplatiuam, Angeli non indigent ſolatio corporis aſſumpti, ſed quantum ad vim adminiſtratiuam.

Quoad

Digitized by Google

Quo ad ſecundum reſoluitur quæſtio quinque concluſionibus. Angeli, aliquãdo aſſumunt corpora, probatur ab Auctore, primo teſtimonio D. Bernardi in Cant. hom. 7. diſcurrere de loco ad locum moueri, non eſt niſi corporum. ſed Angeli ad miniſterium diſcurrunt, & de loco ad locum veniunt, ergo vel ſunt corporei, vel habent corpus naturaliter vnitum, vel corpus aſſumptum, ſed non primo modo, nec ſecundo, ergo tertio.

Secundo comprobatur rationibus. Prima Angelis, aliquando impenſa ſunt obſequia hoſpitalitatis, ſicut dicitur vltimo Hebr. quod quidam placuerunt Deo, Angelis hoſpitio receptis, ergo habuerunt corpora vnita, vel aſſumpta, ſed nõ habuerunt naturaliter vnita, ergo uoluntariè aſſumpta. Conſequentia patet, quia nulli poteſt impendi hoſpitalitatis obſequium, niſi habeat corpus. Secunda, Angeli frequenter præbent ſolatia, non ſolum ſecundum ſpeciẽ, ſed etiam ſecundum ſenſum, ſicut patet in Angelo Tobia, ergo habent corpora, ſed non ſemper vnita, ergo voluntariè aſſumpta. Tertia Angeli cum ſint ſpiritus non poſſunt uiſibiliter demonſtrari, ſiue oculis corporalibus uideri, niſi in aſſumpto corpore, ſed multoties oculis corporalibus uiſi ſunt, ergo aliquando corpora aſſumunt. Quarta Angeli multa exercent opera circa nos, ſicut loqui, & manducare, qua non poſſunt exerceri, niſi mediante corpore organico, uel inſtrumento, ergo.

Secunda concluſio, Angeli indigent corpore aſſumpto ad aliquas operationes exercendas, probat Sanctus Doctor, nam indigent ad ſeipſos manifeſtandos, ad noſmetipſos lætificandos, ſiue confortandos.

Tertia concluſio, Angeli aſſumunt corpora, ſicut inſtrumenta, uel organa ad operandum, ſicut ſigna ad manifeſtandum, tertio, ſicut cooperimenta, uel habitacula ad conuerſandum.

Quarta concluſio, corpus coniungitur Angelo, ſicut inſtrumentum motori, & ſicut ſignum ſignato, & ſicut habitaculum habitatori.

Quinta concluſio, Angelus aſſumit corpus, non qualecumque. ſed humana effigie inſignitum; probatur primo, quia huiuſmodi corpus, maximè competit operationibus ſpiritus rationalis, & expreſſius ſignificat, ſecundo, quia tale corpus, tanquam pulchrum indumentum quodammodo ornat, atque decorat.

Pro dilucidatione huius quæſt. ſex puncta ſunt diſcutienda.

Primum, quid ſit aſſumptio in propoſito.

Secundum, quid ſenſerint Doctores circa apparitiones Angelorum.

Tertium, num Angelus poſſit informare corpus ab eo ſumptum.

Quartum, num virtute diuina poſſit vniri corpori, & forma materiæ.

Quintum, num ſuppoſitum Angelicum vniri poſſit naturæ corporali hypoſtaticæ.

Sextum, num Angeli indigeant ſolatio aſſumpti corporis.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit aſſumptio in propoſito.

ADuertendum in primis, qđ triplex eſt aſſumptio. Prima eſt localis, qua aliquid transfertur de vno loco ad alium locum, vt Christus Dominus dicitur aſſumptus in cœlum, vt patet Luc. 16. ſimiliter, & Beatiſſima Virgo Maria, in cuius laudem canit Eccleſia, aſſumpta eſt Maria in cœlum. Secunda eſt per applicationem, qua aliquid aſſumitur ab alio per modum habitus, vel indumenti, vt aſſumere veſtem. Tertia eſt per vnionem, qua aſſumens vnit ſibi id, quod aſſumit ſecundum aliquem modũ vnionis, vnde triplex eſt vnio, quædam per informationem, vt anima vnitur corpori, altera eſt per ſuſtentificationem alicuius naturæ; vt eſt incarnatio verbi, tertia eſt vnio motoris ad mobile.

Secundo notandum, quod aſſumptio, vt elicitur ex verbis D. Aug. lib. de Trinit. eſt ſumptio corporalis creaturæ ſibi coniunctæ, vel quaſi vnius cum creatura ſpirituali ad manifeſtationem ipſius creaturæ ſpiritualis, vel ad demonſtrationem diuinam, & aduerte, quod dicitur quaſi vnius, vel quaſi coniunctæ, quoniam Angeli ad ſuum corpus non eſt vnio, ſicut perfectionis ad perfectibile, ſed ſicut motoris ad mobile. Secundo additur ad manifeſtationem diuinam, propter apparitiones factas in veteri teſtamento, in quibus Dominus locutus eſt Sanctis Patribus, tamen mediante Angelo aſſumente corpus, & ita aliquando inuenitur ſcriptum, quod apparuit Dominus, aliquando apparuit Angelus.

Quod ſi obijcias, quod Angelus locutus eſt in Zaccharia, ſecundum quod dicitur Zacchar. 1. dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me, ergo ſecundum hoc oporteret dicere, quod Angelus aſſumpſit corpus Zachariæ, quod eſt falſum.

Reſpondetur, quod non oportet, quia Dominus Angelo inſpirauit, & Angelus prophetæ, & tunc anima ſic ab Angelo mota mouit corpus ad exprimendum voce illud inſpiratum, & ita loqui non concreuit Angelo, niſi per cauſam, non per eſſentiam.

Tertio notandum, quod Angelum aſſumere corpus nihil aliud eſt, iuxta doctrinam Sancti Thom. quam quod per corpus repræſententur proprietates inuiſibiles Angeli, ideſt, quod operetur ſuas operationes per tale corpus, iuxta verò placita Scoti Angelum aſſumere corpus, non eſt ipſum informare corpus, nec illud ſibi hypoſtaticè vnire, ſed eſſe intrinſecus corporis motor, & manifeſtare ſe ſigno aliquo ſenſibili, ita quod agnoſcatur ibi eſſe, diffinitur, & ratio eſt, quia Angelum aſſumere corpus eſt, quod per corpus repræſentetur, & Angelum repræſentari eſt, quod videatur per aliquod ſignum ſenſibile, ſicut dicitur, quod Spiritus ſanctus fuit viſus in ſpecie colũbæ, eo quia ſpecies illa repræſentabat Spiritum ſanctum, vt ſignum repræſentat ſignatum, quapropter quando Angelus videtur per aliquod ſignum ſenſibile, ſcilicet per corpus, quod eſt ſignum Angeli ibi exiſtentis, tunc Angelus dicitur aſſumere corpus.

Hæc ſententia Scoti conſonat verbis Auctoris, qui vt conſtat ex tertia concluſione, affirmat, quod corpus aſſumptum coniungitur Angelo, ſicut inſtrumentum motori, ſicut ſignum ſignificato, poſtea in calce quæſt. ait, quod Angelus pro tanto dicitur aſſumere corpus, quia non ſolum propter hoc, quod mouent, vel operetur aliquid circa corpus, ſed quia illud accipit ad ſe, vt in illo operetur, & in illo manifeſtetur, & in illo conuerſetur, Alex. itidem aſſerit Angelum aſſumere corpus nil aliud eſſe, quam corporalem creaturam

Digitized by Google

turam ſibi coniungere, & quaſi vnire ad manifeſtationem diuinam, vel ſui: idque accepit a D. Aug. vt patet ex diffinitione aſſumptionis: quo fit primo, vt intelligentia mouens cœlum non dicatur cœlum aſſumere, quia licet vniatur illi, tanquam motor mobili, non tamen per illud repræſentatur, vt in eo appareat quaſi Angeli perſonam ſuſtineat.

Secundo colligitur, quod Angelus, qui fauces, & linguam aſinæ Balaam mouebat ad loquendum, non dicatur aſſumpſiſſe corpus, fauces, aut linguam illius, eo quod non intenderit in illis prædicto modo apparere.

Tertio deducitur, quod Dæmon dum per ſerpentem locutus eſt, & Euam decepit ſerpentem non aſſumpſerit accipiendo aſſumere modo iam expoſito, ſecus autem ſi vſurpetur, vt idem eſt, quod transferre, ſiue arripere, nam licet in eo corpore aliquid operatus fuerit, non tamen in eo apparuit, ita vt retulerit, ſuſtinueritque perſonam Dæmonis, quod eſt neceſſarium ad aſſumptionem corporis, de qua nunc agitur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſenſerint Doctores circa apparitiones Angelorum.

TRes recenſentur de hac re ſententiæ, vt videre eſt apud Aegidium præſenti diſtinct. quæſt. 2. Prima fuit eorum, qui dixerunt nunquam apparuiſſe Angelos aſſumendo corpora, ſed ſolum immutando ſenſum, vel virtutem phantaſticam, vt ingerendo ſenſui talem ſpeciem, dicti ſunt apparere in illa ſpecie ad id fatendum, mouebantur fortaſſe, quia viſum eſt, quod cum apparuerunt ſtatim, poſtea diſparuerunt.

Secunda fuit quorundam, qui arbitrati ſunt Angelos habere corpora ſibi naturaliter vnita, quibus non ſunt ſubiecti, ſed eis penitus dominantur, cumque omnino ſuorum corporum dominium habeant poſſunt illa ad libitum transformare, ac proinde apparere ſecundum illa opera in tali, & tali ſpecie, vt volunt.

Cæterum prima ſententia non recipitur, quippe quæ a veritate Sacræ ſcripturæ diſcordat, vt patet ex multis locis, nam Geneſ. 18. legitur apparuiſſe Abrahæ in conualle Mambre tres viros, qui fuerunt miſſi a Deo, vt denunciarent illi conceptum Iſaac, & Gen. 19. venerunt duo Angeli Sodomam veſpere, quibus dixit Loth Domini declinate in domum Patris veſtri, & lauate pedes veſtros, ergo habebant corpora, & non naturalia, ergo aſſumpta, in quibus videbantur, & operabantur, & Tobiæ cap. 5. inuenit iuuenē ſplendidum, & ignorans, quod Angelus Dei eſſet ſalutauit eum, & Ioan. 20. Maria inclinauit ſe, & vidit duos Angelos, & Luc. 1. ingreſſus Angelus ad Virginem dixit Aue, &c. ergo ad loquendum Virgini Sanctiſſimæ corpus aſſumpſit.

Ad motiuum autem quo inducebatur prædicta ſententia, nimirum, quod tales apparitiones fiant ſolummodo ſecundum immutationem ſenſuum, & non ſecundum aliquam formationem corporalem extra, quia tunc nō poſſent ſtatim diſparere, eo quod corpus illud formatum ſtatim diſſolui non valeret, dicendum motiuum iſtud nullius eſſe roboris, quia poteſt talis formatio fieri de materia aerea aliqualiter inſpiſſata, ideo corpus ſic formatum propter nimiam paſſibilitatem aeris ad nutum Angeli diſſoluetur, & apparebit, & diſparebit.

Secunda quoque ſententia non tenetur, vt in præcedenti quæſt. dictum fuit, quia nullæ ſubſtantiæ intellectuales habent corpora ſibi naturaliter vnita niſi ſint, ſicut potentia pura in genere intelligibilium, ſed Angeli non ſunt, ſicut potentia pura, ſed ſunt intelligentiæ plenæ formis intelligibilibus, ergo nulla habent corpora naturaliter ſibi coniuncta, in quibus apparere poſſint vertendo ea in ſpecies, ſicut volunt.

Amplius dato, quod haberent corpora naturaliter ſibi coniuncta non poſſent eas vertere in ſpecies quas vellent, neque ſic diuerſimodè apparere, vt iam viſi fuerunt, nam vel eſſent motores tantum illorum corporum, vel perfectiones, & formæ, ſi motores tantum non coniungerentur eis, niſi per intellectum, & voluntatem in quantum illa mouere vellent, ergo corpora non eſſent eis naturaliter vnita, ſed ab eis voluntariè aſſumpta, ſi autem eſſent perfectiones, & formæ eorum, ergo non haberent potentiam ſuper illa corpora, vt poſſent ea organizare, vt vellent, & per conſequens diſponere de illis, ſi quidem organizatio corporis reſpicit propriam naturam animæ, quia membra leonis, & membra cerui non differunt, niſi quia animæ differunt, vnde ſi haberent corpora ſic ſibi naturaliter vnita, ſicut non habent potētiam ſuper naturam ſuam, vt poſſint eam vertere, vt vellent.

Itaque excluſis, & reiectis duabus prænarratis opinionibus communis Theologorum ſententia ſtatuēda eſt, quod Angeli non ſecundum apparentiam ſenſuum tantum, nec in proprijs corporibus, ſed de corporali creatura aſſumpta ſpecie formant ſibi nunc hanc ſpeciem, nunc illam, vt poſſint ſic apparere, vt volunt, nam quemadmodum idem artifex format ſibi domum, nunc triangularem, nunc quadrangularem, vt inhabitet talem domum, qualem vult, ita Angelus artifex, & motor exiſtens illius corporalis ſubſtantiæ, in qua apparet, ſecundum quod ſibi placet, talem ſibi ſpeciem corporalem format, & in tali ſpecie apparet.

Dices ſi Angelus aſſumeret corpus, eſſet in illo corpore, vel igitur eſſet pars in parte, vel totus in qualibet parte: non pars in parte, quia Angelus eſt ſubſtantia intellectualis, quæ non diuiditur, vt patet in octaua propoſitione de cauſis, ergo eſſet totus in qualibet parte, & per conſequens in pluribus locis, quod eſt inconueniens.

Reſpondetur, quod ſicut anima eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, ſic & Angelus quantum ad locum illum, in quo eſt per ſe, & primo eſt totus in toto, & totus in qualibet parte. Cum autem deducitur, quod eſſet in pluribus locis ſimul, dicendum, quod totum corpus per ſe, & primo reſpondet Angelo, & vnus locus, in partibus autem illius corporis non eſt Angelus, niſi prout habeat ordinem ad totum corpus, quapropter Angelus ob talem apparitionem, ſeu motum, quem operatur in corporibus, non eſt in pluribus locis, ſed in vno loco tantum.

Obijcies omnis aſſumptio terminatur ad aliquam

vnita-

Digitized by Google

vnitatem, ſed ex corpore, & Angelo non poteſt fieri aliquod vnum, ergo Angelus non aſſumit corpus.

Reſpondetur, quod huiuſmodi aſſumptio terminatur ad aliquam vnitatem non per ſe, ſed per accidens eo modo, quo fit vnum ex motore, & in inſtrumento moto.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus poſſit informare corpus ab eo aſſumptum.

SEraphicus Doctor, & cæteri Theologi negãt Angelum poſſe informare corpus, qui etiam plures adinuenerunt rationes ad id perſuadendum, harum quatuor tantum adducemus.

Prima ſit iſta, quæ eſt Auctoris in ſolutione ad ſecundum. Angelus non aſſumit in vnitatem naturæ, ergo Angelus non vnitur corpori aſſumpto, vt forma materiæ. Antecedens probatur, quia ex Angelo, & corpore aſſumpto non fit vnum per ſe diſtinctum realiter a qualibet parte diſiunctiuè, vt ex anima rationali, & corpore fit homo, qui neque eſt corpus, neque anima, pars enim non eſt totum.

Secunda eſt Scoti in quæſt. 9. quolib. illud, quod eſt ſimpliciter per ſe ſubſiſtens non poteſt eſſe forma corporis, ſiue materiæ, Angelus eſt huiuſmodi, ergo.

Nota ſecundum Scotum, quod ens per ſe ſimpliciter poteſt accipi, vno modo per ſe, id eſt ſolitariè, id eſt non aſſociatum ab alio, ſecundo modo per ſe, id eſt, quod non eſt inhærens, neque actualiter, neq; habitualiter, & ſic quæcumque ſubſtantia non tantũ compoſita, ſed etiam materia, & forma eſt hoc modo ens per ſe, tertio modo ens per ſe dicitur, quod habet vltimam actualitatem, quę non eſt per ſe ordinabilis ad aliquem actum ſimpliciter vltra illum, quem habet, huiuſmodi ens ſic acceptum communiter dicitur ſuppoſitum, & in natura intellectuali dicitur perſona, Angelus itaque cum ſit ens per ſe ſubſiſtẽs, quod non poteſt ordinari ad aliquod eſſe per ſe, non poteſt eſſe forma, ac proinde non poteſt informare corpus aſſumptum.

Tertia ratio eſt eiuſdem Doctoris Subtilis. Forma dat actum materiæ, Angelus non poteſt dare actum materiæ, ergo Angelus non eſt forma, ergo non poteſt informari materiam, & per conſequens nec corpus aſſumptum, maior eſt manifeſta in philoſophia. Minor probatur ſic, cuicumque formæ ſubſtantiali per eſſentiam ſuam immediatè conuenit poſſe dare actum ſimpliciter ipſi materiæ, ergo cui repugnat eſſe actum materiæ, hoc præcisè repugnat ſibi per rationem propriam. Antecedens probatur ex 8. Metaphyſ. vbi dicitur, quod non eſt alia ratio, quare hoc poteſt facere per ſe vnum cum materia, niſi quia hoc per ſe actus, & illud per ſe potentia, & huius non eſt aliqua ratio vlterior, niſi propria ratio huius, & illius, conſequens probatur, quia maiori perfectioni atteſtatur, quod alicui repugnat eſſe formam materiæ, quam quod ſibi conueniat, ergo ſi informare materiam non poteſt ſibi conuenire per ſuam rationem propriam, ſequitur, quod cui repugnat, maximè repugnabit per propriam rationem formalem ipſius.

Cõfirmatur ratio ſic, Cuilibet actui ſimpliciter, ſiue ſubſtantiali per ſuam rationem, aut cõuenit aptitudo ad informandum, aut repugnat informare, ſed Angelo non conuenit aptitudo ad informandum, ergo repugnat ei. Minor probatur, quia ſi Angelus haberet aptitudinem ad informandum, & non informaret, haberet aptitudinem ſine actu, & ita Angelus eſſet imperfectus in ſuo eſſe, quod eſt falſum, quia vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.

Quarta ratio ex duobus ſuppoſitis tranſmutatis impoſſibile eſt aliquid generari, aut ex homine, & Leone in tranſmutatis nihil generatur, ergo neque ex Angelo, & corpore, quorum utrumque eſt ſuppoſitum in trãſmutatum aliquod tertium generabitur.

Dices Angelus, quandoque aſſumit corpus, per quod exercet actus uitæ, ergo cum agere præſupponat eſſe dabit illi corpori eſſe uiuum, ergo informabit illud.

Reſpondetur diſtinguendo de unione, quæ eſt duplex, vna eſt motoris ad mobile, altera eſt informantis ad informabile. Angelus poteſt uniri corpori priori unione, ſicut motor naui, & ſicut organa corporis deſeruirent nobis, & Angelo in corpore aſſumpto, poſteriori autem unione non poteſt uniri corpori.

Obijcies Angelus eſt, ita nobile uiuens, ſicut anima, & anima poteſt aliquid uiuificare, ergo & Angelus, ac proinde poteſt informare.

Reſpondetur ab Auctore doctiſſimè in præcedenti quæſt. quod aliquid dare uitam alijs poteſt eſſe duplex, uno modo efficienter, ſiue per modum efficientis, Alio modo formaliter, ſiue per modum informantis, primo modo ſimpliciter eſt perfectionis, & ſic competit ſoli Deo, ſecundo modo non eſt ſimpliciter nobilitatis, imo perfectionis cum imperfectione iunctæ; Angelo autem neutrum competit, eo quia perfectio ſua maior eſt, quam ſit perfectio uiuificantis per modum formæ, & minor, quam ſit perfectio dantis uitam per modum cauſæ.

Nota, quod dare uitam alijs ideo ponitur eſſe nobilitatis, quia cauſa ſecundum quod huiuſmodi non dependet a ſuo effectu, ſed habere uitam in ſe, & uiuificare aliud formaliter non eſt ſimpliciter nobilitatis, quia nobilior eſſet ſubſtantia in ſe uiuens, ſi nõ eſſet perfectio corporis, & non depẽderet a corpore.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus virtute diuina poſſit vniri corpori, ſicut forma vnitur materiæ.

OBſeruandum in primis iuxta ſententiam Ariſt. 2. de anima, & Commentatorem duplicem eſſe formam, quædam eſt forma, quæ non eſt niſi terminus, & finis, & complementum materiæ dans perfectionem non aliam, ſed eiuſdem rei, & talis forma eſt inſeparabilis a materia, nec poteſt manere ſeparata, nec ponit in numerum cum materia, ſed eſt unũ indiuiſum cum ea, altera forma eſt, quæ non eſt ſic perfectio, & finis materiæ, ſed ponit numerum cum materia, & dicitur forma in quantum largitur extremas perfectiones exigitiuè, & ſic motores orbium uniuntur cœlis excepta prima ſubſtantia, hac præmiſſa diſt. pono duas concluſiones, quarum ſit prima, Angelus uirtute diuina non poteſt uniri materiæ,

Digitized by Google

riæ, vt forma primo modo dicta; probatur ſic nulla virtute poteſt fieri, vt res, quæ eſt hoc aliquid perfecta, & terminata in natura fiat purus modus, ſeu modificatio, & non hoc aliquid, ſed interminata, & imperfecta, hoc enim omnino includit contradictoria, ſed Angelus eſt res completa in natura, & eſt entitas nobiliſſima in ſpeciebus vniuerſi, ergo.

Maior probatur, quia non minus eſt impoſſibile, quod vnum genus conuertatur in aliud, quam de vna ſpecie conuertatur in aliam, ſicut, quod homo fiat aſinus, ergo multo magis erit impoſſibile, quod vnum genus fiat aliud genus ſubente, quod eſſet ens quoddam natura ſua, & hoc aliquid perfectum, & terminatum fieret pars, & modificatio alterius, & per conſequens reduceretur ad imperfectum.

Secunda concluſio, Angelus virtute diuina nō poteſt vniri materiæ, vt forma ſecūdo modo dicta, perſuadetur ſic primo, quia non videtur, quod poſſet aliquod corpus ingeminari exigitiuè ad eſſentiam Michaelis, vel alterius Angeli, ita quod tale corpus, & eius poſtremæ perfectiones eſſent exigitiuè a natura ipſius Angeli; hoc probatur, quia quilibet Angelus habet perfectiones ſuas, & proprietates in ſe omni alio circumſcripto, ita quod non exigit alias perfectiones in alio, ſiue cum alio, aut igitur hodie habet illam naturam, quæ exigat perfectiones aliquas cum aliquo, quas non habet in ſe, & ſic hodie eſt vnibilis, imo eſſet vnitus, alias tota multitudo Angelorum careret perfectione aliqua, quam exigit ſecundum naturam, & eſſet imperfecta non habens omnem ſuam perfectionem, quam exigit in alio, & ſimul cum illo, aut hodie non habet talem naturam, & habetur pro poſitum, quod hodie per naturam ſuam caret tali virtute, ergo virtute diuina non poteſt Angelus vniri materiæ manente eadem natura, quæ eſt hodie.

Præterea comprobatur concluſio, ſi Angelus vniretur hoc modo materiæ, talis vnio eſſet per dependentiam eſſentialem mutuam, ſicut euenit in vnione materiæ, & formæ, ſimiliter facerent ambo vnum ſecundum eſſentiam, quam vnionem videtur conceſſiſſe Philoſophus, & Commentator de anima noſtra, & corpore, tunc poſſet ratio ſic formari, quando aliquid fundat aliquam relationem reſpectu alicuius termini, non poteſt fundare oppoſitam relationem reſpectu illius, quam fundat per quantamcumque virtutem, quia non poteſt etiam Deus facere, quod eadem albedo fundet relationem ſimilitudinis ad aliam albedinem, & diſſimilitudinis ad eamdem, ſed Angelus fundat hodie independentiam in ordine ad quamcumque materiam, ergo non poteſt fundare dependentiam reſpectu alicuius materiæ.

Nota, quod hæc ratio non concludit de natura humana reſpectu verbi.

PVNCTVM QVINTVM.

Num ſuppoſitum Angelicum vniri poſſit naturæ corporali hypoſtaticè.

Senſus quæſt. eſt, vtrum Angelus poſſit aſſumere corpus ad vnionem hypoſtaticam, ſicut ſuppoſitum diuinum vnitum eſt naturæ humanæ, ita vt vnū, & idem ſuppoſitum eſſet Angelus, & corpus, ſicut vna, & eadem perſona diuina eſt Deus, & homo.

Circa hoc negocium Tertullianus in libro de carne Chriſti arbitratus eſt Angelos, qui apparuerunt Abraham, & Loth, & eum, qui cum Iacob luctatus eſt, aſſumpſiſſe corpora ad vnionem hypoſtaticam, non ſecus, ac caro Chriſti verbo diuino hypoſtaticè fuit vnita, idem aſſeruerat libro 3. aduerſus Marcionem.

Sed hæc opinio a communi Theologorum Schola reijcitur, tanquam contraria veritati, id apertè teſtatur Auctor in ſolutione vltimi argumenti, nam dum obijcit, quod vbi eſt aſſumptio debet eſſe vnio in pſona, vel in natura, reſpondet non eſſe ſufficientem diuiſionem, quia homo aſſumit veſtimentum cum ſe induit, non tamen vnit ſibi in perſona, neque in natura, ſed illud habet locum in aſſumptione, in qua eſt vnio profecta, qualis eſt cum Dei filius naturam humanam aſſumpſit.

Et probatur primo, quia quando fit aſſumptio ad unionem hypoſtaticam fit communicatio idiomotū vtriuſque naturæ de eodem ſuppoſito, vt inſinuat Sanctus Doctor in argumento, nā Chriſtus eſt Deus, & homo mortalis, & immortalis corruptibilis, & incorruptibilis, de Angelo autem aſſumente corpus nō verificantur proprietates corporis, ergo.

Secundo ad aſſumendum alterius naturā in vnionem hypoſtaticam requiritur ſecundum Theologos virtus infinita, virtus autem Angeli eſt finita, ergo.

Tertio, Angelus habet naturam determinatam, vt nihil poſſit facere niſi adhibendo ſemina, & adhibendo alias naturas, ergo & ſuum ſuppoſitum erit limitatum, quod non poterit ſupplere vices aliorum ſuppoſitorum, adeo vt naturam cuiuſcumque alterius ſuppoſiti ſuſtentare valeat, confirmatur natura diuina, quia continet omnes natura creatas, poteſt ſupplere vices omnium talium naturarum ſine dependentia eius, ergo, & ſuppoſitum diuinum poterit ſupplere vices omnium aliorum ſuppoſitorum, ergo quia natura Angeli non poteſt ſupplere uices aliarū naturarum, eius ſuppoſitum non poterit ſupplere vices aliorum ſuppoſitorum.

Nota, quod natura diuina in tribus differt a natura creata. Primo, quia illa natura poteſt ſupplere uices aliarum naturarum. Secundo, quia non determinatur ad ſpeciem. Tertio, quia non habet eſse limitatum, nec participat eſse, ſed eſt ipſum eſse.

Ex his, quæ dicta ſunt facillimè poteſt diſsolui argumentum, quod eſt tale, uerbum Dei eſt nobilius quolibet Angelo, ſed verbum eſt unitum naturæ corporali, quia in eo, tanquam in ſuppoſito, ſuſtentatur natura corporalis, ergo multo magis hoc habet Angelus.

Huic reſpondēdum eſt, quod licet uerbum Dei ſit nobilius, quam Angelus non propter hoc ſequitur, quod Angelus, uniri poſſit naturæ corporali in unitate ſuppoſiti, ſicut uerbum diuinum unitum eſt naturæ humanæ, imo magis ſequitur oppoſitum, nam quia uerbum eſt ſic nobile, quod non habet limitatā naturam, nec eſt limitatum ſuppoſitum, nec habet limitatum eſse, Angelus autem has nobilitates non habet, ideo poteſt hoc ſuppoſitum uerbi, quod non poteſt ſuppoſitum Angeli, ſed hæc quæſtio latè, & diffuſè diſcutienda eſt in tertio libro.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM SEXTVM.

Num Angeli indigeant ſolatio aſſumpti corporis.

SAnctus Doctor in textu diſtinguit Angelos indigere ſolatio corporis bifariam poſſe intelligi, aut propter vim contemplatiuam, vel propter vim adminiſtratiuam, primo modo Angeli non indigent ſolatio corporis, ſecundo modo maximè, videlicet propter nos, & hoc propter tria, primo propter operationes corporales exercendas, ſecundo ad manifeſtādum ſe nobis, quod ſine corpore non poſſunt, tertio ad nos lætificandos, & conſolandos etiam corporaliter, & viſibiliter, vt patet de Thobia, & Sancta Cecilia.

Hinc ſi quæratur, vtrum competat Angelo habere corpus.

Reſpondet Auctor, quod competit habere corpus, vt voluntariè aſſumptum ad complendum miniſterium, ſed non competit ad ſuum eſſe completum, ideo nec carentia generat indigentiam, nec aſſumptio gignit indecentiam.

Notandum ſecundum D. Bernardum, quod quadruplex eſt ſpiritus, puta diuinus, Angelicus, humanus, & brutalis, diuinus Spiritus nullo indiget corpore, nec quo ad eſſe, nec quo ad operationem, Angelicus quoque non indiget quo ad eſſe, nec quo ad operationes proprias, ſed quo ad operationes eius ad alterum, vtpotè ad nos, humanus etiam ſpiritus non indiget corpore, quo ad eſſe, quoniam poteſt eſſe ſine corpore, ſed quo ad operationes omnes proprias, vel per ſe, vt quantum ad ſenſitiuas, aut per accidens quantum ad intellectiuas, qui pro hoc ſtatu non intelligit ſine phantaſmate, Spiritus autem brutalis indiget corpore, & quo ad eſſe, & quo ad operari.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur de formatione corporis aſſumpti.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum corpus aſſumptum ab Angelo habeat veram formam corporis humani.

Notandum, quod duplex eſt corpus humanum, ſcilicet verum, & phantaſticum. Corpus humanum verum eſt corpus phyſicum perfecta mixtione, mixtum eſſentialiter complexionatum perfectiſſima organi ratione, organizatum viuificabile ab anima rationali, & diſpoſitum immediatè ad eius ſuſceptionem, ex quo ſequitur, quod nullum corpus cæleſte poteſt eſſe verum corpus humanum, neque corpus imperfectè mixtum, nec corpus elementare, ideſt elementum, vel planta, nec corpus animalis bruti.

Corpus autem phantaſticum, idem eſt, quod imaginatiuum, phantaſma namque eſt ſpecies, vel imaginatio falſa, vel viſio eius, quod non eſt, phantaſia autem eius ſolum, quod eſt.

In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo reſoluit, ſecundo ſatisfacit tacitæ dubitationi.

Quo ad primum ponit concluſionem reſponſiuam, quæ talis eſt corpora aſſumpta ab Angelis, non habeant veram formam, & complexionem corporum humanorum, nec etiam organi rationem completam, ſed ſolum effigiem, probat duabus rationibus.

Prima, Angeli indigent corporibus, vt ſint apta ad miniſteria exequenda, corpora autem humana non ſunt apta cum ſint ponderoſa, & grauia, ergo.

Secunda, Angelus non poteſt educere formam naturalem in eſſe, niſi adiutus virtute naturæ, ſed corpora humana non poſſunt veraciter educi, niſi cum diuturnitate temporis, aſſumptio autem corporum ab Angelis eſt velociter, & quaſi repentè, ergo vera corpora non aſſumunt.

Comprobatur concluſio rationibus, quæ ſunt in argumento contra. Prima nullus ſpiritus Angelicus poteſt humanum corpus perficere, ergo nec formare, conſequenter patet, quia eiuſdem virtutis creatæ eſt corpus formare, & informare.

Secunda, nulla natura poteſt generare corpus humanum, niſi illa, quæ ei eſt ſimilis in ſpecie, ſed Angelus non eſt ſimilis in ſpecie, ergo non poteſt formare verum corpus humanū, niſi mediante homine, homo autem non poteſt, niſi generando, ergo nec Angelus poteſt verum corpus formare, niſi per generationem hominis, ſed cum aſſumit non indiget humano auxilio, ergo non aſſumit verum corpus humanum.

Tertia, ſi Angelus poſſet corpus de nouo formare, ergo & corruptum reparare, ergo mortuos ſuſcitare, quod eſt ſolius Dei proprium.

Quarta, ſi Angelus vera corpora humana aſſumeret, ergo haberent appetitum ad animam rationalem, ſed Deus cōplet appetitum naturæ, ergo ſtatim infunderetur eis anima rationalis.

Quinta, ſi Angelus aſſumeret vera corpora humana, aut ſecundum ſtatum gloriæ, aut ſecundum ſtatum viæ, non primum, quia tunc tale corpus non eſſet corruptibile, nec ab Angelo reparabile, nec ſecundum, quia huiuſmodi corpus ſecundum ſtatum viæ eſt ponderoſum, & graue, ergo non eſſet aptum ad motum, nec velox ad miniſterium.

Circa ſecundam partem, quia dubitari poſſet, vtrum in virtute naturæ ſit producere corpora omnium animalium.

Reſpondet, quod ſic non tamen eodem modo, declarat corpora, namque ſunt in duplici differentia, quædam ſunt, quæ generantur per putrefactionem, alia per propagationem ad educenda corpora prioris generis ſufficit cauſa vniuerſalis ſine adiutorio agentis particularis conſimilis in ſpecie, vt rana, ad educenda vero corpora poſterioris generis, non ſufficit cauſa vniuerſalis, ſed requiritur agens conſimile in ſpecie, vt equus, Bos, &c.

Si quæratur ratio huius. Reſpondetur, quod prima eſt diuina inſtitutio, ſecundum quam eſt limitatio in virtutibus rerum, & hoc ſecundum legem, quam ab initio indidit illis.

Si vlterius inueſtigetur, cur ſit hæc lex, & inſtitutio.

Reſpondet, quod ſicut animalia ſunt duplicia, quædam imperfecta, tam in organi ratione, quam in duratione, alia perfecta vtroque modo, ita corpora ſunt duplicis generis, aliqua ſunt imperfecta in organi ratione, & in completione, alia perfecta, prima quidem non indigent agente tantæ virtutis, ſed potuit virtus productiua ipſorum dari terræ, tanquam matri, & Soli, tanquam patri, ſecunda vero maiori indigent auxilio, quandoquidem virtus productiua ipſorum maiorem exigit actualitatem, ratioque ſeminalis cum maiori difficultate profertur in actum corpora animalium, quæ ad pri-

Digitized by Google

primum genus ſpectant educi poſſunt ab Angelis mediante adiutorio naturæ ueleciter, & quaſi ſubito ueraciter, corpora uero animalium, quæ attinent ad ſecundum genus educi non poſſunt ueraciter ab Angelis, niſi cum auxilio naturæ, & cum diuturnitate & quoniam aſſumptio corporum ab ipſis eſt uelociter, & quaſi repentè, ideo uera corpora humana non aſſumunt.

Pro expoſitione quæſt. quatuor ſunt exponenda.

Primum, num Angeli poſſint formare corpora phyſica.

Secundum dato, quod talia corpora formare valeant, num dicerentur ea aſſumere, atque in ipſis apparere.

Tertium, num corpus viuum poſſit aſſumi ab Angelo.

Quartum, num Angelus organizet corpus, quod ſibi aſſumit.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angeli poſſint formare corpora phyſica.

OBſeruandum, quod Angeli aſſumunt corpus per aſſiſtentiam præſentiæ ſuæ ad corpus, & hoc ad mouendum, & apparendum in eo, & ad explendum operationes, quo ſuppoſito tanquam fundamento duæ ſtatuendæ ſunt concluſiones.

Prima, Angeli poſſunt formare corpora, quæ vniuocè, & æquiuocè produci valent cuiuſmodi ſunt rana, muſca, & alia ſimilia, nam ex quo Angelus optimè nouit rerum naturas, & ſcit optimè approximare actiua paſſiuis, & in conuenienti proportione, & debita in fluentia reſpectu cœli, proculdubio poteſt talia corpora formare.

Secunda, Angeli non poſſunt corpus humanum formare; probatur, quia nihil efficere queunt, niſi adhibendo ſemina, nam vt dicit D. Aug. 9. ſuper Geneſ. ad lit. quod faciunt Angeli in productione rerũ, faciunt agricolæ in productione arborum, vel faciũt adhibendo ſemina, inquit D. Aug. 3. de Trinit. ca. 7. cum igitur, aliquando appareant in ſpecie hominis, non erit verum corpus hominis, in quo apparent, quia tale verum corpus formare non poſſunt cũ non fiat homo, niſi ab homine; & probatur, quia vnus eſt modus communicandi naturam in natura, & potiſſimè in natura animalium perfectorum, vt talia fieri non poſſint, niſi a ſibi ſimili in ſpecie, põt enim Deus facere vnumquodque, & quemcumque vult, vt verbi gratia, potuit facere hominem ſine homine præcedente, ſed per rationes ſeminales, & adhibendo ſemina nunquam fit homo, niſi ab homine non ſunt, ergo vera corpora, quæ aſſumunt Angeli, ſicut apparent, quia non poſſunt talia corpora per ſe, & ſubito facere, niſi fortè aſſumerent talia corpora, quæ per putrefactionem fierent.

Præterea Angeli, ſecundum huiuſmodi corpus ſic formatum non poſſent ſic per admirationem, & ſtuporem adducere, quia ſi eſſet verè tale corpus, non ita cito diſſolui poſſet, quod faciendo, vt cum ſtatim diſparent, maximè in admirationem ducunt.

Amplius ſi eſſet verè tale corpus non haberet, niſi proprietates vſitatas, vel quas corpus illud pati poſſet, quæ non eſſent multum mirabiles, ſed quia non eſt propriè tale corpus illud variare queunt, ſicut ipſis lubet, & poſſunt facere proprietates valdè mirabiles, vt quod habeat aſpectum, ſicut fulgur, uel quod habent alas, tametſi nullum uerum corpus humanũ unquam fuerit uiſum alatum.

Pro quo notandum, quod ex apparitione, uel in principio, uel in fine Angeli boni nos in admirationem, & ſtuporem inducunt, atque confortant, ne timeamus, unde Luc. 1. cum apparuit Angelus Domini Zachariæ ſtans a dextris altaris incenſi, Zacharias turbatus eſt, & timor irruit ſuper eum, quem cõfortans Angelus, ait ne timeas Zaccharia, & mulieres euntes ad monumentum uiderunt iuuenem ſedentem in dextris coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt, qui dixit illis, nolite expauеſcere, ut habetur Matth. vltimo, & Angelus, qui concomitatus eſt filium Thobiæ in principio non induxit Thobiam, & familiam ſuam in admirationem, ſed in fine, quando ab ipſis recedere debuit, dixit pax uobis nolite timere, quocirca in admirationem ducti ſteterunt per tres horas in faciem proſtrati.

Obijcies, quod corpus humanum eſt in rationibus ſeminalibus, ſicut & alia corpora, ſecundum D. Aug. ergo Angeli uerè poſſunt formare illud.

Reſpondetur a Sancto Doctore, primo affirmando corpus humanum, itaque eſſe in rationibus ſeminalibus, ſecundo negando, quod poſſit educi, niſi cõcurrat uirtus agentis exterioris, quæ reſidet in lumbis uiri, & matrice mulieris.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli dato, quod talia corpora facere poſſent dicerentur ea aſſumere, atque in ipſis propriè apparere.

DIcendum, quod non, quia tunc ducerent in cognitionem illius hominis propriè cum eſſet ibi uera natura humana, & non in cognitionem naturæ Angelicæ, idcirco in tale corpore non propriè diceretur Angelus apparere.

Confirmatur non eſt dare ueram materiam, niſi ſit ſubdita ueræ formæ, ergo ſi eſſet uerum corpus humanum, in quo Angelus apparet, eſſet ibi uera anima humana, & eſſet uerus homo, nam materia non dicitur natura, niſi quia forma eſt natura, ergo uerum corpus humanum, quod pertinet ad naturã humanam, tanquam materia ad naturam aliquam uerè participare non poteſt aliquid, niſi quia uerè eſt ibi aliquid, tanquam forma, at ſi in apparitione Angeli eſſet uerus homo, in quo apparent, tunc organa illius hominis ducerent in cognitionem hominis illius propriè.

Rurſus Angeli cum talia corpora aſſumunt, ſi uolunt cognoſci, ſemper faciunt aliquid ultra humanũ modum, ut ex hoc manuducãt aſtantes in cognitionem altioris naturæ, ergo non aſſumunt corpus humanum uerum, per quod eſt aptum natum fieri ſolum, quod eſt ſecundum humanum modum, ſed aſſumunt corpus proportionatum ad opera, quæ efficere uolunt.

Sed dices Angelus, ſecundum Iſidorum de ſummo

Digitized by Google

mo bono, lib. 1. cap. 10. eſt nomen officij non naturæ, dicitur enim Angelus quaſi nuncius veritatis, ergo ad nuncium veritatis non ſpectat decipere, ſed oporteret tale quid eſſe, ſicut ſe oſtendit, at ſi Angelus appa ret in forma hominis dicit ſe habere verum corpus humanum, ergo.

Reſpondet Sanctus Doctor huic obiectioni negando ibi eſſe errorem, & deceptionem, quoniam Angeli non aſſumunt illa corpora, vt oſtendant ſe eſſe homines, & veros homines, ſed vt oſtendant ſe rationales, & ad hoc formata ſunt finaliter, ideo vera ſunt, quamuis non ſint verè humana.

Nota, quod tales apparitiones ſunt ſimiles locutionibus figuratis, quas non oportet eſſe veras, quantum ad id, quod dicitur, ſed ſufficit, quod ſint veræ, quantum ad id propter quod dicitur, nam vt habetur in lib. Iudicum, quod arbores voluerunt conſtituere ſuper ſe regem, nec tamen in hoc eſt falſitas, licet hoc non competat arboribus, ſed hominibus, nã ibi arbores figurant homines, ita in propoſito ſi Angelus aſſumat ſpeciem hominis, corpus illud aſſumptum non eſt ad indicandum hominem, ſed Angelũ, & ideo non oportet, quod ſit verè corpus humanũ, & ducat in cognitionem proprietatum hominis, ſed ſufficit, quod ſit tale corpus, & quod habeat talem apparentiam, vt ex proprietatibus apparentibus ſit aptum natum ducere in cognitionem proprietatum Angeli.

Inſtabis, quod huiuſmodi apparitiones fiunt, vt ipſi Angeli propria, & rationali reductione nobis prouideant, quomodo nos reducant, vt docet Sanctus Dionyſius 2. de Angelica Hierarchia, ergo ex proprietatibus rei apparentis Angelus, qui apparet reducit nos in proprietates ſuas, igitur ſi apparet in corpore humano ex proprietatibus humani corporis ipſe Angelus apparens reducet eos, quibus apparet ad contemplationem ſuarum proprietatum, ſed proprietates non deſerunt illud, cuius ſunt proprietates, ergo ſi ſunt ibi proprietates corporis humani, ibi videtur eſſe corpus humanum.

Reſpondetur, quod veræ proprietates hominis nõ ſunt, niſi in vero corpore humano, ſimilitudines autem talium proprietatum eſſe poſſunt in eo, quod nõ eſt verum corpus humanum, ſed apparet humanum, quod ſufficit, vt per cognitionem talium poſſimus aliqualiter manuduci in cognitionem Angelicam.

PVNCTVM TERTIVM.

Num corpus viuum poſſit aſſumi ab Angelo.

Qvidam exiſtimarunt tale corpus non poſſe aſſumi ab Angelo, ſiue bono, ſiue malo, primo, qa tale corpus verè referet animal, cuius eſt corpus, & non Angelum, ſecundo, quia tunc anima, & Angelus ſimul eſſent, ſicut in loco in eodem corpore, quod non videtur poſſibile per naturam, alij verò arbitrati ſunt, quod tale corpus poſſit aſſumi ab Angelo, quorum ſententiam, tanquam probabiliorem amplectimur, pro qua has ſtatuimus propoſitiones, quarum eſt

Prima propoſitio, Angelus ſiue bonus, ſiue malus poteſt aſſumere corpus iam a natura generatum, puta cadauer mortui, illudque mouere, aut in eo loqui.

Secunda propoſitio, Angelus, ſi aſſumeret tale corpus, poteſt illud præſeruare a corruptione miniſterio ſuo applicando ſibi aliqua præſeruatiua, ſicut per vires herbarum, vel huiuſmodi.

Tertia propoſitio, Angelus poteſt aſſumere corpus viuum, in quo ſermonem faciat, ſe ipſumque manifeſtet, nam huiuſmodi corporis eſſet motor, tãtum non forma, nec etiam permanenter, ſed quãdo, quomodo, & quantum Deus permitteret, vnde tali corpori poteſt ſe facere præſentem, ſicut facit ſe præſentem loco.

Ad primum motiuum oppoſitæ ſententiæ reſpondemus, non eſſe neceſſe, vt corpus aſſumptum effigiẽ habeat Angeli, ſed ſufficit, vt non propriam rationẽ corporis, quod exteriùs apparet, ſuſtineat, ſed Angeli.

Ad ſecundum motiuum poteſt reſponderi tripliciter.

Primo, quod Angelus non aſſumeret ipſum ſecundum illas partes, quæ ab anima informantur, ſed ſecundũ aliquid aliud, quod nõ informatur ab anima.

Secundo reſpondetur, quod licet aſſumeret ſecundum partes viuas, non tamen per ſe eſſet in eodem loco cum anima, quia nõ reſpiceret animam, niſi per accidens ratione corporis, quod ſubintrat, & cum quo eſt in eodem loco per ſe.

Tertio poteſt reſponderi non eſſe neceſſe, vt Angelus intraret ſubſtantiam animæ rationalis, ſed talis eſſet ſi moueret ad loquendum corpus, & manifeſtaret ſe ipſum, qui loqueretur, & cuius perſonam homo ille tunc gereret.

Nota ſecundum Doctorem, quod & ſi Angelus tale corpus aſſumere valeret, illud tamen non eſſet cõpetens ſignum Angelo apparendum, nec pro eius habitaculo, nec pro miniſterio, cum ſit tale corpus ponderoſum, & non velox ad motũ, ideo diſtinguendum eſt, quid poſſit Angelus ſecundum facultatem naturalem, vel ſecũdum virtutem diuinam, aut quid ſecundum condecentiam, ſeu congruitatem, nam certum eſt ex Sacra ſcriptura, quod Angelus bonus poſſit veraciter hominem verum mouere, vt conſtat de Abacuch, quem portauit ſubito de Iudæa in Babylonem, & Angelus malus veraciter vexat corpus hominis obſeſſi, & corpus alicuius animalis veri mouet, quamuis, vt ſupra dictum eſt propriè huiuſmodi corpus, non dicatur Angelus aſſumere ex hoc ſolo, quod mouet illud, vel vexat, vel tranſportat de loco ad locum.

Secundo nota, quod boni Angeli ſæpè apparere ſolent in corpore humano formato, nec decet eos apparere in ſpecie ranarum, aut muſcarum, vel beſtiarum, ſed benè in talibus apparent mali Angeli, ſicuti apparuerunt Sancto Antonio in ſpeciebus diuerſorum animalium.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus organizet corpus, quod ſibi aſſumit.

Obſerua, quod organizatio eſt vltima diſpoſitio, quæ eſt quaſi neceſſitans ad animã, vnde prius eſt organizare, quam organizatum eſſe, & ita cum cor-

corpus organizatur anima, nondum eſt, vnde nec poteſt organizare, ſed habet naturam ſubminiſtratem in organizando corpus: his ſic conſtitutis ponuntur quatuor concluſiones.

Prima, Angelus præparat corpus aſſumptum, ſecundum quod ſpectat ad ſui manifeſtationem, hæc concluſio eſt Auctoris in reſponſione ad ſecundum, perſuadetur ſic, quia Angelus non poteſt educere formam naturalem in eſſe, niſi virtute naturæ adiuuetur, ergo præparat corpus.

Comprobatur, quia Angelus, quando corpus aſſumit iam eſt, ergo ipſemet præparare valet.

Quod ſi obijcias Angelum diſtinguere aliquo modo organa, ergo Angelus dicetur creator.

Reſpondetur, quod licet aliquo modo organa diſtinguat, non tamen propriè dicitur creator, quia nõ facit de non ente ens, quod creatoris eſt tantum, ſed de non ſic exiſtente, ſic exiſtens ſupponendo materiam, quæ in creatione non ſupponitur, & quamuis aliquid operetur præparando ad recipiendam formã vltimam, nihilominus vltimam formam nõ largitur, ponit exemplum D. Auguſ. lib. 9. ſuper Geneſ. ad lit. c. 5. de formatione Euæ de coſta Adæ, quæ miniſterio Angelorum præparata eſt.

Secunda concluſio, Corpus aſſumptum ab Angelo non habet veram organizationem. Hæc concluſio eſt Auctoris, vbi ſupra; probatur, quia vera organizatio eſt a virtute formatiua cum ſeminibus delata, ergo non poteſt eſſe ab Angelo.

Tertia concluſio, Corpus aſſumptum ab Angelo habet ſolum effigiem humani corporis; probatur ab Auctore in præcedenti quæſt. quia corpus effigiatum humana effigie, maximè competit operationibus ſpiritus rationalis, & expreſſius ſignificat, ergo Angelus aſſumit corpus non qualecumque, ſed humana effigie inſignitum.

Quarta concluſio, Effigies corporis aſſumpti plus eſt artificialis, quam naturalis; probatur a Sãcto Doctore, quia ibi eſt quædam lineamentorũ protractio ſecundum illius conformitatem, quæ non ſupponit æqualitatem complexionis, propterea quod talis protractio poteſt fieri ab artifice in ligno, & lapide, ergo effigies corporis aſſumpti, potius eſt artificialis, quam naturalis.

Si obijcias, quod qualitas mixtionis facit ad veritatem humani corporis.

Reſpondet Auctor id verificari de qualitate mixtionis, quæ habet virtutem ſpecificatiuam hominis completiuam, & directiuam, non autem de quacumque alia qualitate.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum corpora aſſumpta ab Angelis fiant de natura cœleſti, an elementari.

Quoniam Auctor in præcedenti quæſt. aſſeruit Angelos, ſiue bonos, ſiue malos non aſſumere vera corpora humana, inueſtigat in præſenti quæſt. qualis ſit materia, ex qua fiunt, vel cœleſtis, an elementaris, & notã, quod elementaris poteſt eſſe triplex, quædam ſimplex, quædam plenè mixta, alia medio modo ſe habens, ſeu imperfectè, aut ſemiplenè mixta.

In corpore quæſt. tres referuntur a Sancto Doctore ſententiæ, quarum duæ primæ reprobantur, tertia ſuſtinetur.

Prima opinio poſuit corpora aſſumpta eſſe ex quatuor elementis mixta, aliquo tamen eorum prædominante, hanc Auctor reprobat cum corpora illa quaſi repentè formentur, & diſpareant.

Secunda ſententia fuit, quod ex ſolo ſint aere, quam etiã non commendat, cum corpora illa ſint diuerſimodè in partibus ſuis diſpoſita, colorata, ſeu lucida, & tam ſpiſſa.

Tertia poſuit, quod partim ſint mixta non purè aerea, ita quod aer prædominatur in eis cum aliqua admixtione alterius elementi, ſicut videmus in nube, adeò quod aeri admixtus ſit vapor terrenus, ſeu aquoſus informatione corporis ſic aſſumpti hanc ſententiam amplectitur Auctor, quocirca reſoluendo quæſt. quatuor ponit concluſiones, quarum eſt

Prima corpora aſſumpta ab Angelis non fiunt de natura cœleſti; probatur rationibus, quæ ponuntur ad oppoſitum.

Prima corpus cœleſte, non eſt habile ad motum rectum, ſed circularem, ergo non competit Angelis in miniſterio aſſumere talia corpora.

Secunda corpus cœleſte, non eſt terminatiuum viſus, nec figurabile, ergo non eſt habile ad conſtitutionem corporis aſſumpti ab Angelo.

Tertia corpus cœleſte eſt indiuiſibile, ergo non poteſt aſſumi. Antecedens probatur omne diuiſibile eſt corruptibile, corpus autem cœleſte eſt incorruptibile.

Secunda concluſio. Corpora aſſumpta ab Angelis non ſunt elementaria compoſita ex quatuor elementis; probatur primo, quia corpora aſſumpta, quaſi repentè formantur, ſecundo, quia in eorum reſolutione non apparet temporis lõgitudo, neque putrefactionis corruptio, ergo non ſunt plena mixtione mixta.

Tertia concluſio. Corpora aſſumpta ab Angelis ſunt ex aere vaporabili, probatur ab Auctore primo teſtimonio Patrum, nam D. Greg. ſic ait, nunquam Angelos videri potuiſſent, niſi corpus ex aere aſſumpſiſſent, item Beda de natura rerum Angeli ad nos venientes corpus ex aere ſumunt.

Secundo comprobatur ratione ſic, ex eo Angelus debet formare corpus, quod facit ad veritatem condenſationis, & multiformitatem coloris, ſed corpora formata ex aere concurrente natura vaporis terrei, vel aquei ſiunt huiuſmodi, ergo.

Quarta concluſio. Angelus bonus aſſumit corpus de ſuperiori parte aeris, quæ dicitur æthera, Angelus autem malus de parte inferiori, ſcilicet de caligino ſa. Hanc concluſionem deſumpſit Auctor ex Iſidoro, qui ſenſiſſe videtur, quod Angeli boni aſſumunt corpora de aere ſuperiori, mali autem de inferiori.

Pro expoſitione huius quæſt. quinque examinabuntur.

Primum, num Angeli corpora cœleſtia aſſumant.

Secundum, num corpora aſſumpta ab Angelis ſint de igne.

Tertium, num Angeli aſſumant corpora de terra, vel de aqua.

Quartum, num Angeli aſſumant corpora ex aere.

Quintum, num Deus aſſumpſerit corpus eo modo, quo Angeli.

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angeli corpora cæleſtia aſſumant.

MOuetur hæc dubitatio ob verba Geneſ. 18. vbi dicitur de Angelis, qui apparuerunt Abrahę, quod non apparerent, & cibos ſumerent, niſi ſolidũ corpus ex cœleſti elemento haberent.

Rurſus Dionyſius 2. de Angelica Hierarchia ſic ait, non & nos multis eodem modo immundè exiſtimemus cœleſtes, & deiformes animos multipedes eſſe, & multorum vultuum, & ad boum pecudalitatem, aut leonum beſtialem imaginationem formatos, ergo videtur, quod cum ſit immunditia illas cęleſtes mentes tales exiſtimare, debeant apparere in corporibus formatis de illo ſupercœleſti corpore.

His tamen non obſtantibus ſententia Sancti Doctoris D. Thomæ, Richardi, Alex. & aliorum amplectenda, nam ſi de natura cœleſti aſſumerent corpus, vel eſſet de illa, quæ nunc eſt, & tunc ſcinderetur orbis, quod eſt inconueniens, vel hoc eſſet de tali materia de nouo creata, & tunc ſemper fieret miraculum, quando Angeli corpus aſſumerent, quia crearetur aliquid de nouo.

Præterea corpus cœleſte peregrinas impreſſiones non habet, vt docet Philoſophus 1. Metheor. peregrinæ autem impreſſiones ſunt condenſatio, rarefactio, & ad nouam figuram transmutatio, ergo Angelus nõ aſſumit corpus de natura cœleſti.

Amplius tota ſphæra actiuorum, & paſſiuorum non eſſet ſufficiens ad tantum corpus eo quia non poſſet fieri, niſi aliqua pars cœli ſcinderetur, & diuideretur a ſuo toto, ſicque in corpore cœleſti cauſaretur aliqua corruptio per alicuius partis ſuæ ſubtractionem, quod omni creaturæ eſt impoſſibile, ergo Angelus non aſſumit corpus de natura cœleſti.

Rurſus corpus cęleſte non eſt natum moueri, niſi circulariter, ergo ſi Angelus aſſumeret corpus de natura cœleſti cum difficultate moueretur motu recto, ergo non aſſumit corpus de natura cœleſti.

Obſeruandum eſt, tamen quod quamuis de natura cœleſti non poſſint ſecundum veritatem talia corpora formari, nihilominus poſſunt dici de cœlo formata ſecundum quamdam ſimilitudinem, ſiue ſecundum quamdam appropriationem.

Primo, quia & ipſe aer in ſacris literis nuncupatur cęlum, vnde & in Euangelio dicuntur volucres cœli, quoniam ſunt in cęlo aereo.

Secundo, quoniam corpora aſſumpta ab Angelo ſunt de ſuperiori aere, qui poteſt dici cœleſtis.

Tertio, quoniam Angeli nuncupantur mentes cœleſtes, vnde ſicut corpora, quæ vniuntur animabus dicuntur animata, ſic illa, quæ vniuntur cœleſtibus mẽtibus poſſunt dici aliquo modo cęleſtia.

Ex his, quæ dicta ſunt, patet quid ſit reſpondendũ ad auctoritates in principio allegatas, ad primã. n. dicendum, quod Gloſa vocat cęleſte elementum aerẽ.

Ad ſecundam reſpondetur, quod verba illa dicit Dionyſius propter animales homines non valentes tranſcendere ſenſum, & imaginationem, quibus ſi Angeli ſic viſibiles apparerent, crederent illos tales ſecũdum ſuam naturam eſſe, nos autem non debemus, hoc exiſtimare de Angelis, ſed ex formis viſibilibus, in quibus apparent ad eorum inuiſibiles proprietates debemus, quantum poſſumus manuduci.

Obijcies, quod locus maximè competens Angelo eſt corpus cęleſte, quia eſt eius habitaculum, ergo corpus aſſumptum ab Angelo eſt de natura cęleſti.

Reſpondet Auctor, quod corpus celeſte plus competit Angelo ad contemplandum, tamen habitaculum ex corpore elementi magis conuenit ipſi adminiſtrandum.

Secundo reſpondetur, quod corpus aſſumptum ab Angelo non eſt habitaculum debitum, quantum ad excellentiam ſuæ dignitatis, ſed quantum ad indigentiam noſtræ infirmitatis, cuius ſtatui plus conformatur elementaris natura, quam cęleſtis, propterea quod ſuſcipere valet peregrinas impreſſiones, atque moueri motu recto, & non recto.

Poteſt tertio reſponderi, quod congruentius eſt ad remouendum errores, quod Angeli aſſumunt corpora de natura elementari, quam de natura cœleſti, dato quod poſſent de cęleſti ſubſtantia aſſumere corpus, quia ſi aſſumerent duceremur fortaſſe in errorẽ, vt crederemus illa corpora eſſe eis naturaliter coniũcta, in quem errorem non ſic ducimur ſi de materia elementari corpus aſſumant.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num corpora aſſumpta ab Angelis ſint de igne.

PRo reſolutione huius dubitationis duæ ponendæ ſunt concluſiones.

Prima, corpora aſſumpta ab Angelis nõ ſunt ſimpliciter de igne, probatur ſic, in igne ſunt tria, quę repugnant corporibus, in quibus Angeli apparent, primo ignis eſt formalior, & actiuior alijs elementis, ſecundo per ſe, & in materia propria eſt rarior, tertio eſt purior, illa autem corpora ſine læſione apparent viſibilia, & præbent ſe aliquando palpabilia, ergo nõ ſunt ignea, quia tunc eſſent multo actiua, ac proinde comburerent, quæ circa ipſa forent, item eſſent nimis rara, & ſic non poſſent leuiter inſpiſſari, & per conſequens apparere viſibilia.

Præterea eſſent nimis pura, vnde non paterentur admixtionem groſſorum elementorum, & ſic palpabilia ſe præbere nequirent.

Secunda cõcluſio, Corpora aſſumpta ab Angelis poſſunt dici ignea ſm quãdã ſimilitudinẽ, & ſm quãdã appropriationẽ, probatur quia ſicut in igne ſunt tria. ſ. ſubſtantia, lux, & calor, ita tria ſunt in Angelo ſubſtãtia, intellectus, & volũtas, ſubſtãtia quidẽ Angeli figuratur per ſubſtantiã ignis, qui, & ſi in ſphæra ſua viſibilis nõ exiſtat in effectu, tñ viſibiles apparet, ſic & Angeli ſm ſe ſunt inuiſibiles, nihilominus in effectus viſibiles efficere valent, lux autẽ ignea repræſentat Angelũ, quantũ ad intellectũ, vbi eſt multum de intelligẽda luce, calor verò repręſentat Angelũ, & potiſſimè Angelũ bonũ, quantũ ad effectũ, ſm quẽ totus ardet charitate, igitur corpora Angelorũ ſecũdũ quãdã ſimilitudinẽ, & appropriationẽ ignea dici valent, quia per ignẽ repræſentantur potiſſimè ipſi Angeli, vnde in Pſal. dicitur, qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos flammam ignis.

Digitized by Google

Quod ſi inquiratur an poſſit fieri, quod talia corpora aſſumpta participent naturam ignis.

Reſpondetur id leuiter fieri poſſe, vt aliquomodo ſapiant de natura ignis, cuius ratio eſt, quia cum natura corporea obediat Angelis, ad nutum poſſunt ibi aliquid de igne miſcere, ad dandum corporibus illis colorem fulgidum, & pulchrum, vel poterit hoc ſine admixtione fieri, cum per adhibitionem ſeminum, & ex coniunctione actiuorum, & paſſiuorum ex quolibet eleemẽto poſſit generari quodlibet.

Obijcies, quod tunc tale corpus combureret ſi ſapiat de natura ignis.

Reſpondetur negando, quia non eſt ibi ignis ſecundum propriam formam, ſed ſecundum ſaluationem virtutis iuxta illud philoſophi, inde Geneſ. in c. de mixtione miſcibilia ſunt in mixto ſecundum virtutem, quia ſaluatur virtus eorum, nec ẽt ſaluatur ibi veritas ignis in tanta excellentia, quod comburat.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli aſſumant corpora de terra, vel aqua.

COmmunis Theologorum ſchola negat talia corpora eſſe formata de terra, vel de aqua, idque propter tres rationes, prima quia talia corpora non poſſunt celeriter moueri ad complendum velocius miniſterium, propter quod aſſumuntur.

Secunda, quia non ſunt facilia ad formationem, & per cõſequẽs non poſſet miniſteriũ faciliter impleri.

Tertia, quia talia corpora non poſſunt facile diſſolui, & agiliter diſparere, & tamen certum eſt, quod completo miniſterio diſparent, quia vt habetur Tobiæ 12. cum dixiſſet Angelus, qui comitatus fuerat filium Tobiæ, quod tempus erat, vt reuerteretur ad eum, qui ipſum miſerat ab aſpectu eorum ablatus eſt, & vltra eum videre non potuerunt, cæterum prædictæ rationes probant duntaxat non eſſe conſentaneum Angelos aſſumere corpora de tali materia formata, ſed non concludunt, quia poſſint ea formare, & ſic formata ſibi vnire, quinimo rationabiliter mihi videtur dicendum, quod formatio iſtorum corporum terminetur aliquo modo ad mixtionem talium corporum groſſiorum, vt ex hoc corpora aſſumpta reddantur viſibilia, & poſſint eſſe palpabilia.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angeli aſſumant corpora ex aere.

REſoluitur hæc quæſtio tribus cõcluſionibus, prima concluſio eſt. Angeli formant corpora ex aere, illaq. ſibi aſſumunt, perſuadetur tribus rationib. prima quia aer habet facilitatem ad omnem formationem, cum cito poſſit ſubtiliari, & fieri ignis, cito ingroſſari, & fieri aqua, ſecunda ratio eſt, quia locatum debet eſſe competens loco, & cum in aere fiant, vt plurimum tales apparitiones, congruũ eſt, vt Angeli ex ipſo aere corpora aſſumant, tertia ratio eſt, quoniam talia corpora cito diſſolui poſſunt: compertum eſt enim, quod ſtatim apparent, & ſubito diſparent, hinc Sanctus Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 1. mutationem iſtam elementorum in ſpeciem corporalem declarat exemplo mutationis, qua Chriſtus aquam mutauit in vinum.

Sed dices, quod aer inſigurabilis, & incolorabilis, eſt, ergo non aſſumũt corpora de aere, Reſpondetur ſecundum D. Tho. quod licet aer in ſua raritate manẽs non retineat figuram, neq. colorem, quando tamen condenſatur figurari, & colorari poteſt.

Secunda concluſio corpora aſſumpta ab Angelis quamuis principaliter ex aere formentur, ſunt tamẽ cum aliqua admixtione alterius eleementi, hæc aſſertio eſt Sancti Doctoris in textu, quam multi Theologi defendunt. Illuſtrat Auctor exemplo ſiue ſimilitudine nubis, quæ ſicut in ſe habet naturas plurium eleemẽtorum, ita corpus ab Angelo aſſumptum principaliter ex aere intelligitur eſſe formatũ, concurrẽte ad hoc natura alicuius corporis terrei, vel aquei.

Nota ad intelligentiam huius, quod in nubibus relucet aliqualiter natura omnium eleementorum, nã ibi relucet natura aeris, quia ſunt quaſi aer inſpiſſatus per admixtionem groſſiorum vaporum, ibi relucet natura terræ, quia multi vapores ſicci attrahuntur per calorem ſolis ad locum, vbi generantur nubes, relucet etiam natura aquæ ratione vaporum humidorum, aliter enim numquam ex nube fieret pluuia, denique ibi relucet natura ignis, quia ex calore ſolis, & velocitate motus aliquo modo igniuntur illi vapores, vnde & tonitrua, & corruſcationes ibi generantur.

Tertia concluſio corpora aſſumpta ab Angelis, vt plurimum ſunt mixta imperfecta, hæc cõcluſio ſequitur ex præcedenti, nam ſicut nubes non eſt ſimpliciter corpus mixtum, licet aliquam admixtionem habeat, ſic & corpora aſſumpta ab Angelis non oportet, quod ſint ſimpliciter mixti, ſed quod aliquam admixtionem habeant.

Obſeruandum, quod corpora mixta iam a natura generata poteſt Angelus aſſumere, ſicut, eſt cadauer mortui, vel lapis, vel aliquid tale, quod ſi formet recenter corpus aliquid mixtum, ſicut fecit Raphael, illud format ex aere corporabili, vt dictum eſt, & non eſt tunc huiuſmodi perfectè mixtum, nõ enim Angelus poſſet ſtatim formam talem in materiam inducere, ſed ſolum eleementa actiua, & paſſiua debite approximare cæleſtibus corporibus, vt inducatur forma particularis, qualis nata eſt indui a talib. agentibus, idq. virtute celi, ipſorumq. inuiſibiliũ, quod autem tale corpus ſit imperfectè mixtũ conſtat ex hoc, quia cum diſparet, nihil eius in quod reſolutum fuerit, remanet, ideo aſſimilatur impreſſioni imperfectè mixtæ.

Amplius obſeruandũ, quod duplex eſt pars aeris, vna dicitur ſuperior, quæ prior eſt, quæuè propriè æther appellatur, altera inferior, quę non eſt ita pura, & hæc propriè vocatur aer, penes has duas partes diſtinguuntur duo cœli, vt puta aerem, & æthereum, ſicq. dicitur, quod boni Angeli de æthere aſſumũt corpora, ſed mali potius de aere, nam æther bene poteſt denſari, & rarefieri, vt fiat viſibile.

Qd ſi queras nũ talia corpora ſint grauia, vel leuia.

Reſpondet Auctor nec ſimpliciter grauia, nec ſimpliciter leuia, tum quia ſunt ex aere, tum quia ex aere commixto vapori, & ideo ſunt mobilia ad motũ ſecũdum omnem poſitionem, & ſurſum, & deorſum.

Sed

Digitized by Google

Sed inueſtigabis, an corpora iſta dato, quod per ignem tranſeunt, comburantur, & conſumantur, cum aer, de quo formantur ſit humidus, maximè cũ Angelus aſcendit in cœlum tranſiens per regionem calidiſſimam.

Reſpondet huic dubitationi Sãctus Doctor, quod non comburuntur, eo quia virtus Angelica, ſicut artificialiter talia corpora format, ita eadem virtute ſua poteſt illa conſeruare, & protegere, ſicque non corrumpuntur a ſuo contrario.

Sanctus Thomas, inquit Angelos non deferre talia corpora in Empyreum, quia non vtuntur illis, niſi vt ſe nobis manifeſtent ad aliquas operationes exercendas ſenſibiliter, vnde peracto miniſterio diſſoluũtur, & redeunt ad præiacentem materiam, vt docet Auctor in ſolutione vltimi argumenti.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Deus aſſumpſerit corpus eo modo quo Angeli.

QVamuis Deus apparuerit Patribus in figuris corporalibus, ſicut D. Auguſt. 2. lib. de Trinitate oſtendit, puta Abrahæ in tribus viris, Moyſi in igne, populo in nube, &c. illa tamen corpora non aſſumpſit Deus, alioquin cum omnibus ſit intimè præſens, & omnia operetur in omnibus, omnia corpora aſſumeret, & maximè in omnibus, in quibus ſe creaturæ rationali manifeſtauit, & ita aſſumeret corpus prædicatoris verbum Dei prædicantis, nec dicitur aſſumpſiſſe columbæ ſpeciem, in qua Spiritus ſanctus apparuit, nec ſtellam Magis apparentem, nec igneas linguas, nec ignem in rubo, aut in monte Synai, ſed omnes iſtæ apparitiones factæ ſunt per Angelos huiuſmodi figuralia corpora aſſumentes, & in perſona Dei loquentes, vnde Sanctus Auguſt. 2. & 3. de Trinit. materiam illam pertractans oſtendit omnes illas apparitiones, in quibus ſcriptura Deum apparuiſſe, & locutum fuiſſe Patribus, & populo dicit Angelorum in perſona Dei loquentium miniſterio factas: & quantum attinet ad apparitiones in veteri teſtamento Angeli erant, qui in corporibus aſſumptis perſonam Dei gerebant, vt egregiè docent Sanctus Dionyſius, cap. 4. cœleſt. Hierarc. Sanctus Gregorius in præfatione Moralium, & D. Dionyſ. ad hol. 3. & Sanctus Auguſtinus libro 2. qui etiam oſtendit, aliquando ex perſona Dei ſine diſtinctione, aliquando ſub diſtinctione perſonarum ſermonem hominibus factum eſſe, nam ex Dei perſona ſine ſignificatione certæ perſonæ facta eſt apparitio, & allocutio Angelica, Geneſ. 3. quando Adæ dictum eſt Adam, vbi es? & cum Abrahæ dictum eſt, Geneſ. 12. egredere de terra tua, interdum vero in his apparitionibus ſignificata eſt aliqua perſonarum diuinarum diſtinctio, vt Exod. 20. Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti perſona Patris inſinuata eſt, & Exod. 3. vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & deſcendi, vt liberem eum, perſona Filij in apparitione columnæ nubis per diem, & ignis per noctem perſona Spiritus ſancti.

Circa verò apparitiones in nouo teſtamento, vt quando Spiritus ſanctus apparuit ſuper Chriſtum in pecie columbæ, & in die Penthecoſtes ſuper Apoſtolos in ſpecie linguarum corpora illa miniſterio Angelorum formata fuerunt, vt præſentiam Spiritus ſancti repræſentarent, teſte D. Auguſt. 2. de Trinit. cap. 6. & libro 4. cap. vltimo, quæ tamen non dicuntur aſſumpta a Spiritu ſancto, neque item ab Angelis, eo quod non eorum perſonas, ſed Spiritus ſancti præſeferebant.

Sed obijcies, quod Exod. 3. legitur, quod Dominus apparuit Moyſi in flamma ignis de medio rubi, dixiſſeque ego ſum Deus Abraham.

Præterea Exod. 19. & 20. recenſetur, quod Dominus tradidit legem Moyſi.

Ad primum reſpondetur, quod vt habetur Act. cap. 7. fuit Angelus, qui perſonam Dei gerens cum Moyſe loquebatur.

Ad ſecundum, cum Apoſtolo Gal. 3. dicitur, quod lex ordinata fuit per Angelos in manu mediatoris, ideſt Moyſis, qui mediator inter Deum, & populum erat.

Dices, quod talis apparitio potius eſſet occaſio erroris, quam veritatis, quia Deus caret forma, & figura, & corporeitate ſecundum veritatem, & qui credit, & opinatur contrarium, errat.

Reſpondet Seraphicus Doctor dub. 1. lit. ducere in cognitionem Dei bifariam poſſe intelligi, vno modo immediatè, alio modo mediatè, primo modo forma, & figura corporalis non ducit in cognitionem Dei, ſecundo modo, maximè, ideſt mediante ſpiritu rationali, cuius miniſterio fiebat apparitio illa, & quia in aſcendendo prius fit abſtractio a corporali forma, & figura, quam perueniatur ad Deum, dum a corpore ad Deum aſcenditur mediante ſpiritu incorporeo, ideo talis apparitio potius eſt ſcala perducens ad cognitionem veritatis, quam ſit occaſio deuiandi.

Inſtabis, quod illa opinantur interius, quæ apparent exterius.

Reſpondetur diſtinguendo, vel opinio, & ratio deſcendit ad ſenſum, & ei innititur, vel abſtrahit a ſenſu, & innititur fidei, & reuelationi, primo modo habet occaſionem errandi, ſecundo modo inquirendi veritatem.

Sed dubitatio oritur, vnde eſt, quod ante diluuium ſemper legitur apparuiſſe Dominus in ſe, ſed poſt diluuium ante incarnationem legitur apparuiſſe in Angelo.

Reſpondetur ſecundum Alex. quod imminente diluuio omnis caro corruperat viam ſuam, & Dominus miſit diluuium in pœnam illius corruptionis, ſicut dicitur Geneſ. 6. idcirco Dominus ex tunc minorem familiaritatem habuit cum natura humana, & propterea non legitur poſt diluuium apparuiſſe in ſe, ſed in Angelo, vt inſinuaretur elongatio Dei facta per illam corruptionem ante tempus diluuij legitur apparuiſſe ſine mentione facta de Angelo ad ſignificandum, quod non ita eſſet elongatus ab homine per peccatum.

Digitized by Google

ARTICVLVS TERTIVS.

Diſſeritur de operationibus, quas exercet Angelus in corpore aſſumpto.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angelus in corpore aſſumpto exerceat operationes animæ vegetatiuæ.

Obſeruandum, quod triplices ſunt potentiæ, quædam ſunt potentiæ vegetatiuæ, quæ ſunt tres, ſcilicet nutritiua, augmentatiua, generatiua, quarum actus ſunt generare, nutrire, & augmentare. Quædam ſunt potentiæ ſenſitiuæ, quæ ſubdiuiduntur in interiores, & exteriores, interiores, vt ſenſus communis phantaſia, cogitatiua, memoratiua, exteriores, vt viſus, auditus, odoratus, guſtus, & tactus, aliæ intellectiuæ, vt intellectus, & voluntas, quarum actus ſunt intelligere, & velle.

In corpore quæſt. ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima, Angeli in corporibus aſſumptis verè non exercent naturales, & vitales operationes animæ vegetatiuæ, nec quantum ad cibationem, nec quantum ad generationem, probat Auctor, Angeli non habent vim nutritiuam, neque vim generatiuam, ergo nec actus earum, conſeq. eſt manifeſta, nam actus præſupponit potentiam, cum egrediatur ab ea.

Secunda concluſio, Angeli habent aliquo modo operationes his conformes, probat primo, quo ad cibationem, nam in ipſa quatuor ſunt expectanda, primum eſt aſſumptio cibi, ſecundum conſumptio, tertium conuerſio, quartum vnio, ſed quantum ad duo, prima conuenit eis comeſtio, quia cibum appoſitum ſumpſerunt, & conſumpſerunt, ſed non quo ad reliqua duo competit ipſis, propterea quod cibum in ſubſtantiam ſuam non conuerterunt, nec cibum incorporauerunt, ideo Sãctus Aug. aſſerit, quod, ſicut aliter abſorbet aquam terra ſitiens, aliter radius calefaciens, ita cibatio, aliter conuenit Angelo, aliter homini.

Secundo probat, quo ad actum generationis, in quo tria præcipuè ſunt conſideranda. Primum eſt ſeminis conſtitutio, ſecundum neruos, & virtutes, & calores tali ſpeciei competentes, ſecundum eſt ſeminis transfuſio, tertium eſt ſuſceptio ipſius ſeminis ſic perfecti, primum conuenit tantum illi, cui Deus dedit vim propagatiuam, quod nequaquam conuenit Dæmonibus aſſumentibus corpus, ſecundum vero, vtpotè ſeminis transfuſio, necnon tertium, ſcilicet ſuſceptio poteſt competere illis, explicat Auctor modum quo id efficere queunt, primo enim ſuccumbunt viris in ſpecie mulieris, ex quibus ſuſcipiunt ſemen, quod quadam ſagacitate in ſua virtute cuſtodiunt, deinde Deo permittente incubi fiunt, & ſemen illud in vaſa fœminarum transfundunt, ex quo homines generari poterunt.

Pro expoſitione quæſt. quinque diſcutientur.

Primum, num Angeli aſſumant corpus, quo ad omnem actum.

Secundum, num Angeli in corporibus aſſumptis poſſint exercere actum potentiæ nutritiuæ.

Tertium, num Angeli in corporibus aſſumptis poſſint exercere opera potentiæ generatiuæ.

Quartum, num Angeli valeant formare voces ſenſitiuas ſine inſtrumentis determinatis a natura.

Quintum, num corpus aſſumptus ab Angelo augeri poſſit.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angeli aſſumant corpus, quo ad omnem actum.

Dvæ ſunt ponendæ concluſiones reſponſiuæ. Prima, Angeli non aſſumunt corpus, quo ad omnes actus, perſuadetur, quia plures actus ſunt cõpetentes corpori aſſumpto quos Angeli non exercẽt, vt viuere, ſentire, audire, &c. ergo non aſſumunt, quo ad omnes actus.

Secunda concluſio, Angeli aſſumunt ſolummodo quo ad illos actus, qui conferũt ad manifeſtationem ſui, vel demonſtrationem Dei, vt loqui, & comedere; perſuadetur teſtimonio D. Aug. de Ciuit. Dei, ſic dicentis, hoc faciebant Angeli viſibiliter, & tractabiliter apparentibus, non quia indigebant, ſed quia volebant, & poterant, vt hominibus congruerent ſui miniſterij quadam humanitate fecerunt perphantaſticè Angelos ediſſe credendum eſt, quando eos in hoſpitio homines ſuſceperunt.

Tertia concluſio, Angeli in corporibus aſſumptis non poſſunt exercere operationes vitales, ſeu opera vitæ; probatur, quia corpora aſſumpta ab Angelis non viuunt vita prima, ergo nec opera vitæ poſſunt in ijs Angelis exerceri. Antecedens probatur, quia huiuſmodi corpora non informantur ab Angelis, nõ enim eſſe poſſunt formæ eorum, conſeq. patet, quia vita ſecunda, quæ eſt operatio præſupponit vitã primam, quæ eſt eſſe, nam viuere viuentibus eſt eſſe, iuxta placita Ariſt.

Secunda, Angeli in corporibus aſſumptis vitã non influunt, ſed motum, ergo operationes conſequentes corpus viuum, vt viuum nequeunt exercere in corporibus aſſumptis, ſed eas, quæ conſequuntur corpus, ſecundum quod mobile.

Confirmatur vtraque ratio ſic, quod non habet potentiale principium ad operationes vitæ non poteſt exercere eas, ſed Angeli non habent potentiale principium ad veras, & propriè dictas huiuſmodi operationes, ergo non poſſunt exercere eas.

Minor probatur, quia Angeli non habent ſenſum, neque vim progreſſiuam, neque comeſtiuam, neque generatiuam, ergo illas exercere minimè valent.

Item corpus aliquod viuere nil aliud eſt, quã anima rationali, vt homo, vel ſenſitiua, vt equus, uel vegetatiua, ut planta informari, ita vt ex corpore, & anima fiat tertia natura, ut conſtat ex 2. de anima, ubi anima diffinitur in ordine ad corpus, dum dicitur, quod ſit actus corporis phyſici organici potentia uitam habentis, corpora autem aſſumpta ab Angelis non uiuunt, cum non uniantur ipſis, tanquam forma materiæ, ut iam dictum eſt.

Nota, quod opus uitæ eſt triplex, primum eſt illud quod exercetur per organum corporeum, & per qualitates corporeas, quæ ſunt calor, frigiditas, humiditas, & ſiccitas, cauſatur tamen a principio intrinſeco, ut nutrire, ſecundum eſt, quod exercetur per organum corporeum, & cauſatur a principio intrinſeco, ſine tamen primis qualitatibus corporeis,

reis, vt ſentire, puta uidere exercetur per oculum, & ab anima, & ſine qualitate corporea, quia ſẽtatio non fit per calorem, vel frigiditatem, ſed ſolum, quia recipitur intentionaliter ſpecies rei ſenſibilis in organo ſenſus, tertium opus vitæ eſt illud, quod exercetur ſine organo corporeo, & a principio intrinſeco, ſine tamen omni qualitate ſenſibili, & ſine conditionibus indiuiduantibus, vt intelligere.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli in corporibus aſſumptis poſſint exercere actum potentiæ nutritiuæ.

OBſeruandum ſecundum Philoſophos, qđ obiectum potentiæ vegetatiuæ dicitur alimentum, vel nutrimentum, quod tribus modis conſideratur. Primo, in quantum conuertitur in ſubſtantiam nutriti. Secundo conſideratur, prout eſt quantum, quodlibet enim alimentum eſt corpus, & eſt compoſitũ ex quatuor elementis, quia vt docet ex eiſdem componitur animatum, & ex eiſdem nutritur, ſed animata componuntur ex quatuor elementis, ergo ex eiſdem nutriuntur. Tertio conſideratur, vt eſt ſuperfluum, vel ſuperabundans rei animatæ poſt nutritionem ſuam, & ſic dicitur ſemen.

Secundo aduertendum, quod nutritiua data eſt rei viuenti, vt conſeruetur in eſſe viuo, ſecundũ quod competit vnicuique ſpeciei, vt autem potentia nutritiua poſſit alimentum conuertere in ſubſtantiam nutriti datæ ſunt ei quatuor vires deſeruientes ſecundũ Auicennam. Prima eſt attractiua, cuius officium eſt appetere, & attrahere nutrimentum ad ſtomachum, vel ad locum, qui ſit vice ſtomachi. Secunda dicitur retentiua, cuius officium eſt, tamdiu retinere cibum in ſtomacho, quamdiu decoquatur. Tertia vocatur digeſtiua, cuius officium eſt digerere, & decoquere nutrimentum retentum in ſtomacho, vt poſt conuertatur in ſubſtantiam nutritam. Quarta, nuncupatur expulſiua, cuius munus eſt expellere partes craſſas, vel ſuperfluas nutrimenti.

His præmiſſis ſit prima aſſertio, Angeli in corporibus aſſumptis poſſunt cibum maſticare, & in partem interiorem traijcere; probatur, quod hæc poſſint, quia pertinent ad motum localem, & confirmatur ex Sacra ſcriptura, quia Angeli quos Abraham hoſpitio excepit Gen. 18. & Raphael, qui comitatus eſt Thobiam id egerunt.

Secundo comprobatur, teſtimonio D. Aug. in lib. ſex. quæſt. contra Paganos ſic dicentis legimus Angelos ſumpſiſſe cibos non fictè, aut phantaſticè, ſed maniſeſtiſſima veritate.

Secunda concluſio, Angeli cibum ſumpſerunt, vel propter poteſtatem oſtendendam, & familiaritatem habendam, cũ quibus comederunt, non propter neceſſitatem, ſeu indigentiam, concluſio eſt Doctoris, & Alex. probatur auctoritate D. Aug. poteſtate comedebant non neceſſitate, & ponit exemplum, ꝙ adducitur ab Auctore in textu de radio conſumente aquã, & de terra abſorbente, radices. n. ſua poteſtate conſumit, ſed terra propter ſuam neceſſitatem abſorbet.

Tertia concluſio, Angeli in corporibus aſſumptis non dicuntur verè, & propriè comedere. Probatur primo ex illo Thobiæ 12. cum eſſem vobiſcũ videbar quidẽ mãducare, & bibere, ſed ego potu inuiſibili, & cibo vtor, ergo nõ verè Angelus comedebat cibũ. Secũdo probatur rationibus. Prima commixtio propriè eſt actio vitalis profecta ex potentia vitali, qua cibus in ſubſtantiam ſumentis per nutritionem conuertitur, quamuis actualiter non cõuertatur, cumq; corpus aſſumptum ab Angelo non viuat, potentiaq; vegetatiua careat, non dicentur Angeli verè, & propriè comedere.

Secunda, vbicumq; eſt vera commixtio, ibi eſt deperditi reſtauratio, ſed in corporibus aſſumptis ab Angelis nulla fit ibi deperditio, quia non eſt ibi caloris conſumptio, ergo non verè, & propriè dicentur comedere.

Tertia, Angeli apparẽtes nõ ſunt veri hoĩes, ſed apparẽt hoĩes, vt ex hmõi apparentia manuducamur in cognitionem proprietatũ Angelorum, ergo & illa organa ſunt, non ſunt verè talia, ſed apparẽt, vnde os illud non eſt verè os, nec lingua verè lingua, nec dentes verè dentes, ergo comedere, quod fit per talia organa non eſt verè quid tale, ſed apparet.

Quarta Princeps nutrimenti eſt cor, cui deſeruit Epar, ſed corpora aſſumpta ab Angelis non habẽt organa interiora, neque cor, & epar, quia illa fruſtra eſſent cum appareant, & ſi haberent ea non eſſent verè talia, ſed ſolum apparerent, ergo cum ſine talibus organis, & quæ ſint verè talia non poſſit fieri nutrimentum, Angeli verè, & propriè non dicentur comedere.

Obijcies, quod D. Aug. lib. 15. de Ciuit. Dei, cap. 22. & in Epiſtola 49. ad Deo gratias in reſponſione ad quæſt. 1. Aſſerit Angelos aliquando verè comediſſe, quamuis non conuerterint cibum in ſuam ſubſtantiam.

Reſpondent quidam Neoterici, D. Auguſtinum id dixiſſe, quia credidit Angelos eſſe corporeos, atque adeò animalia, ſed hæc reſponſio non probatur, nam in ſuperioribus oſtenſum eſt, Auguſtinum locutum fuiſſe ſecundum placita Platonicorum.

Reſpondemus, itaque quod comeſtio poteſt accipi bifariam, vno modo ſecundum quandam rationẽ motus, quatenus videlicet per eam cibus conteritur, & in partem interiorem corporis traijcitur, alio modo poteſt ſumi cõmeſtio propriè, prout eſt actio vitalis, primo modo vera cenſeri poteſt illa Angelorũ cõmeſtio, & ſic intelligi debet D. Aug. ſecũdo modo non fuit vera, & perfecta illa cõmeſtio Angelorum.

Sanct. Thom. in quæſt. 6. de potentia, art. 8. in reſponſ. ad 8. ait ꝙ cõmeſtio attribuitur Angelis in corporibus aſſumptis, non quantum ad finẽ, qui eſt nutritio, ſed ſimpliciter quantum ad actum: hinc Angeli illi, qui Abrahæ apparuerunt pro tanto comediſſe dicuntur, quia cibum maſticabant, & in partem interiorem trahebant, illum tamen in ſubſtantiã corporis non conuertebant, rationem aſſignat Richardus, quare prima duo facere poterant non tertium, quia prima duo ſunt in nobis per animam, in quantum eſt motor, ſed tertium eſt in nobis per ipſam, in quãtum eſt corporis forma, & quamuis Angelus ſit corporis aſſumpti motor, non tamen eſt illius forma.

Sed dices, videtur, quod Angeli, non ſolum comederint in corporibus aſſumptis, ſed etiam quod poſt

Digitized by Google

comeſtionem illam nutrimentum ſumpſerint; dicitur enim Geneſ. 18. Abraham dixiſſe Angelis, requieſcite ſine labore, ponamque buccellam panis, & confortetur cor veſtrum, qui reſponderunt fac, vt locutus es, ſed comeſtio nunquam confortaret cor, niſi inde ſumeret nutrimentum, ergo.

Reſpondetur, quod Abraham neſciuit illos tres viros eſſe Angelos, vnde Sanctus Aug. hanc materiam pertractans 16. de Ciuit. Dei, c. 29. ait, quod Abrahã in tribus, & Loth, in duobus viris Dominum agnoſcebant, cum eos etiam homines eſſe arbitrentur, & ſubdit, quod neque ob aliam cauſam eos ſuſceperãt, niſi vt tanquam mortalibus humana refectione indigentibus miniſtrarent, crediderunt igitur Abraham, & Loth viſos illos, qui apparuerunt eſſe quaſi Prophetas, & quaſi homines diuinos, in quibus reluceret diuina gratia, ideo credebant eos indigere refectionibus, & propter hoc Abraham dixit, quod volebat refocillare cor eorum.

Obijcies, quod Abraham prius adorauit, quam cibos offerret, vt patet 18. ergo prius intellexit eos eſſe Angelos.

Reſpondetur, quod illa adoratio non fuit latria, quæ Deo offertur, nec etiam dulia, quæ Angelis, ſed dulia, quæ offertur hominibus reuerentiæ cauſa, & ſic adorauit Abraham cum putaret eos homines eſſe, quia eos vidit in reuerenda perſona, ſed poſtmodum intellexit eos verè Angelos, ac etiam Deum in illis apparuiſſe, vnde Trinitatem in vnitate cognouit, vt ait D. Aug. hinc de ipſo canitur tres vidit, & vnum adorauit, cum, ſcilicet dixit loquar ad Deum meum, cum ſim puluis, & cinis.

Inſtabis adhuc aduerſus tertiam concluſionem, quod Chriſtus Dominus poſt reſurrectionem comedit, qui cibo non indigebat, cum illius corpus iam eſſet ſpirituale, ergo & Angeli poſſunt comedere aſſũptis corporibus, quamuis cibo non egeant.

Reſpondetur non eſſe ſimilitudinem de Chriſto poſt reſurrectionem, vel de quocumque corpore glorificato, & de corpore aſſumpto ab Angelo, nam ſi corpus glorificatum non indigeat cibo, hoc non eſt per naturam, ſed per gratiam, omne enim corpus animatum ſuæ naturæ derelictum habet nõ ſumi a calore naturali, vt ratione conſumptionis, & deperditionis indigeat alimento, & reſtauratione, hinc Scotus colligit Chriſtum Dominum verè poſt reſurrectionem comediſſe, quamuis tunc non nutriretur, quia quantum exit ex parte corporis erat nutribile, niſi a dote gloriæ, & incorruptibilitate impediretur, Angelus autem in corpore aſſumpto, non indiget cibo per naturam, vt quod aliter illud corpus eſſet diſſolubile, præterea in corpore glorificato eſt ibi virtus digeſtiua, & aliæ virtutes animæ, licet non omnino ad illum vſum, ad quem erant in corpore nõ glorificato, in corpore autem aſſumpto non eſt virtus digeſtiua, nec ſunt ibi virtutes animæ, & ideo quamuis tã cibus aſſumptus ab Angelo in corpore, quã ille aſſumptus a Chriſto Domino poſt reſurrectionem nõ fuerit cõuerſus in alimentum corporis, ſed fuerit reſolutus in præiacentem materiam, vel qualitercumque diſſolutus, attamen ob prædictas rationes magis propriè cõcedi poteſt, qđ comederit Chriſtus poſt reſurrectionẽ, quã quod comederint Angeli in corpore aſſũpto.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli in corporibus aſſumptis poſſint exercere opera potentiæ generatiuæ, vel ſub alijs verbis, num mediante corpore aſſumpto poſſint generare.

Nota, quod non quærimus de bonis Angelis, abſit enim, vt tã vilibus ſe immiſceant, ſed de malis: pro cuius quæſiti intellectu obſeruandum, quod generatiua tres virtutes habet ſibi deſeruientes.

Prima dicitur ſeminatiua, cuius officium eſt ex alimento ſuperabundanti, de quo datum eſt ſupra colligere ſemẽ, & illud ĩ partib. genitalib. illud reſeruare.

Secunda, nuncupatur immutatiua, cuius officium eſt permiſcere ſemina maſculi, & fœminæ, & contemperare, ſecundum quod expedit formationi cuiuſlibet membri in eo, quod generatur.

Tertia vocatur formatiua, cuius munus eſt ex ſeminibus permixtis formare, & configurare membra omnia in eo, quod generatur.

Secundo notandum, quod Angelos in corporibus aſſumptis generare poſſe bifariam intelligi valet, vno modo, quod ab illis corporibus ſemen decidatur, alio modo, quod coadiuuantibus corporibus, aliunde ſemen, quo generatio fiat, procurentur.

His præmiſſis ſit prima aſſertio. Angeli non poſſint generare in corporibus aſſumptis, a quibus verũ ſemẽ decidi valeat; probatur duab. rationib. Auctoris. Prima, ad hoc, quod fiat generatio neceſſe eſt ſecũdũ medicos, ꝙ cõcurrat triplex ſpiritus naturalis, vitalis, & animalis, ſecũdũ Philoſophũ triplex calor, videlicet calor animæ, calor cęli, & calor elemẽti, ſed Angeli nõ habẽt ſpiritũ animalẽ, nec calorem animalem in corporibus aſſumptis, ergo generare non poſſunt.

Secũdo generare eſt actus cõiũcti, ſed ex Angelo, & corpore nõ fit vnũ, adeo vt cõſtituant tertiũ, ergo.

Comprobatur aſſertio, primo, quia ſeminis deciſio præſupponit virtutem digeſtiuam, quantũ ad materiam, de qua ſumitur, cum ſemen ſit ſuperfluum vltimæ digeſtionis, ſed Angeli in corporibus aſſumptis non habent virtutem digeſtiuam, nec verè comedũt, ergo non poterit ibi eſſe opus vltimæ digeſtionis naturæ, ac proinde materia veri ſeminis, & perconſequens non poſſunt generare.

Item in talibus corporibus, non eſt verum cor, vbi principaliter eſt virtus generatiua, nec vera organa deſeruientia cordi ad generationem, ergo.

Amplius fętus cauſatus per huiuſmodi ſemẽ eſt ſimilis in ſpecie cum eo, a quo deciditur tale ſemen, ergo ſi Angeli generarent in corporibus aſſumptis generarent Angelos, ſed hoc non eſt dicendum, quia Angeli non producuntur in eſſe per generationem, ſed per creationem, præterea niſi corpus ſit animatũ non poterit ab eo decidi verum ſemen, quia non eſſet, ibi enim anima, in cuius virtute id ageret, ſed corpora aſſumpta ab Angelis non ſunt animata, quia Angeli non poſſunt animare eã, cum formæ, & perfectiones corporum nequeant eſſe, ergo.

Secunda concluſio, Angeli poſſunt in corporibus aſſumptis aliundè procurare ſemen, vt cooperentur ad generationem, concluſio eſt S. Doctoris declaratur, quia Angeli, vel Dæmones poſſunt in corporibus

bus

Digitized by Google

bus aſſumptis fieri ſuccubi inſtar mulierum ſupponẽdo ſe viris, & recipiendo ab illis ſemen humanum, & idem poſtea incubi aſcendentes fœminas, & infundentes eis ſemen receptum a vero, quo facto fœminæ conciperent nõ a Dæmonibus, ſed a viris, a quibus, vt ſuccubi ſemen receperunt.

Probatur, quia Gloſ. ſuper illud videntes Filij Dei filias hominum dicit, quod non eſt incredibile a quibuſdam Dæmonibus, qui mulieribus ſunt incubi homines eſſe procreatos, idem ait S. Doctor ſenſiſſe Ioſephus, cui opinioni fauet, quod poſtea ſubditur, nimirum, quod iſti ſunt famoſi potentes a ſæculo, poſſunt enim cognoſcere Dæmones, quod ſemen cuicumque fœminæ competat, & in qua diſpoſitione aeris, & ſub qua conſtellatione melior generatio fiat, corpora namque noſtra ſuperioribus, & cæleſtibus corporib. ſunt ſubiecta, vt ſecundum hanc conſtellationẽ corpus ſit melius complexionatum, quam ſecundũ illã, & ideo homines illi, qui gigantes appellantur poterant eſſe elegantis formæ: benè complexionati, & audaces, necnon magnæ ſtaturæ Sanct. tamen Aug. verba illa Geneſ. de filijs Dei, & de filijs Seth, & per filias hominum intelligit filias Chain, vt in ſuperioribus relatum eſt, ſed id pro comperto habẽdum eſt, quod arte ſuccuborum, & incuborum poteſt modo, quo diximus generationem fieri, confirmat id communis opinio, ait Sanctus Doctor, & Richardus de Medino, qui per hanc viam generatus fuit, amplius B. Auguſt. 15. de Ciuit. Dei, c. 23. dicit Dæmones quoſdam aſſiduè hanc immunditiam tẽtare, & efficere, & ſubdit, quod plures tales ſunt, qui hoc aſſerũt, ita vt hoc negare imprudentiæ videatur.

Cæterum explodendus eſt error eorum, qui dixerunt inter Dæmones eſſe ſexum fœmineum, & maſculinum, ſicut inter homines, & poſſe filios, & filias procreare, vnde ortum habuit error gentiliũ, qui Deos, & Deas adorabãt, & hinc poetæ cõplura de nuptijs, & conuicijs, deque eorum ſtupris fabulati fuerunt.

Sed dices, quod Dæmones per procuratum ſemen non poſſunt exercere copulam carnalem, quia antequam hoc ſemen procurarent, & in mulieres transfunderent, infrigidaretur ſemen illud, & virtus eius exhalaret.

Reſpondetur primo, quod Dæmones ſunt velociſſimi motus ratione, cuius tale ſemen transfundere valerent.

Secundo dicitur, quod Dæmones ratione velocitatis motus poſſent ſemen illud, non ſolum cito transfundere, ſed etiam calidum conſeruare, quia motus habet calefacere.

Tertio reſpondetur, quod Dæmones poſſunt aliquas res adhibere, quarum naturam benè nouerunt per quas poterit tale ſemẽ in ſua virtute conſeruari.

Obijcies, quod matrix ad contractum rei innaturalis clauditur, vt deduci poteſt ex ſententia Auicennæ lib. 9. de animalib. c. 1. ergo ad contractum virgæ Dæmonis incubi cum non eſſet naturalis clauderetur, & ſic Dæmon incubus in matricem mulieris ſemen transfundere non poſſet.

Reſpondet, quod quamuis ſimilitudo membri virilis in Dæmone incubo non ſit membrum naturale, tamen matrix non apprehendit illud, vt innaturale, & propterea ad eius contractum, non clauditur.

Obijcies, quod ille genitus non haberet patrem quia Diabolus non eſſet pater eius cum de ſemine illius genitus non eſſet, nec etiam ille homo, a quo Diabolus ſemen recipit, eo quia non concubuiſſet cum matre illius pueri.

Reſpondetur, quod ille puer poſſet dici genitus per ſimilitudinem a Dæmone, ſed ſecundum veritatem ab illo homine, a quo ſemini fuit deciſum, & cuius virtute ſemen matricis fuit diſpoſitum, & ideo puer ille genitus verè filius eſſet, ita reſpondent Gabriel, & Richard.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angeli poſſint formare voces ſenſitiuas ſine lingua, & inſtrumentis corporeis determinatis a natura.

OBſeruandum ſecundum Ariſtotelem 2. de anima, quod vox eſt repercuſſio aeris reſpirati .i. attracti a pulmone facta ab anima cum imaginatione ad arteriam vocalem, ex qua diffinitione colligitur. Primo, quod non omnis ſonus, etiam ſi fiat per gutur eſt vox, niſi ſit cum imaginatione aliquid ſignificandi, hinc voces non ſignificatiuæ, non merentur dici voces niſi impropriè, & diminutè. Secundo colligitur, quod quando generatur vox neceſſe eſt, quod aer attractus a pulmone repercutiatur ad cannam, quæ dicitur arteria vocalis, & per talem repercuſſionem aeris ad arteriam generatur vox, quæ autem ſint inſtrumenta neceſſaria ad formandã vocem articulatam, quæ dicitur locutio, manifeſtum eſt ex Philoſopho, vbi ſupra, & eius interprete: pro reſolutione difficultatis quatuor ſunt ponẽdæ cõcluſiones.

Prima concluſio, Angeli poſſunt formare voces ſenſitiuas in aere ſine lingua, & inſtrumentis corporeis a natura determinatis; perſuadetur primo, quia in præceptorum traditione Angeli formauerunt voces, vt patet Exod. 22. Secundo in baptiſmate, & trãſfiguratione Chriſti Domini, audita eſt vox, hic eſt filius meus, &c. vt habetur Matthæi 3. 17. & 30. quia Angelus locutus eſt per aſinam Balaam, cuius lingua non fuit aptum inſtrumentum ad formandã vocem humanam, vt legitur Num. 22.

Confirmatur auctoritate D. Greg. dicentis, quod aliquando loquitur per Angelum cœleſtibus ſubſtãtijs, aliquando ſeminis, & ponit exemplum de cœleſtibus cum vox facta eſt in nube, ergo formatio illius facta eſt in aere miniſterio Angelico, ergo Angeli habent poteſtatem ad formandum vocem, ſiue locutionem ſenſibilem ſine organo.

Secunda concluſio, Ad formandam vocem articulatam neceſſaria ſunt certa inſtrumenta, vt lingua, palatum, dentes, &c. homini, ſed nõ Angelo; probatur, quia qđ agit aïa corpori coniuncta, hoc facit ſpiritus ſeparatus ſine organo corporis aſſumpti, ergo impreſſiones Angelus facere poteſt, quas facit anima mediantibus inſtrumentis.

Tertia cõcluſio, Angelus formãs voces nõ facit eas ſine fractione aeris, vel alterius medij, cõcluſio eſt de ſe manifeſta, nã aliter voces illæ non eſsent ſenſibiles.

Nota hic, quod Angelus poteſt frangere aerem, vel aliud medium ſine corporis aſſumptione, ſicut homo citharizat ſine motu vocali.

Digitized by Google

Quarta concluſio Angeli in corporib. aſſumptis non dicuntur propriè loqui, perſuadetur tali medio locutio vocalis propriè eſt operatio corporis viuentis, & animati anima rationali, ſed corpus ab Angelo aſſumptum non eſt viuum, neq. animatum anima rationali, ergo Angelus in corpore aſſumpto non propriè loquitur.

Dices ſacra eloquia teſtari Angelos fuiſſe locutos, vt conſtat ex multis locis.

Reſpondetur locutionem duplicem eſſe, vnam propriam, alteram impropriam, loca intelligenda ſunt non de prima locutione, ſed de ſecunda, nam Angeli efficiebant aliquid locutioni ſimile formando ſonos in aere humanis vocibus ſimiles, qui tamen ſoni non ſunt voces, ad quarum formationem inſtrumenta animata requiruntur, & in hoc deficit operatio Angeli a perfecta ratione locutionis.

Nota quod ille ſonus in corpore aſſumpto propriè locutio dici non poteſt, primo, quia non eſt ab animali factus, cum illud corpus, quod apparet non ſit animal, ſecundo, quia non eſt naturalibus inſtrumentis formatus, cum in corpore aſſumpto non ſint naturalia organa vocis, licet ſint aliqua ſimilia iſtis, tertio ille ſonus nō eſt per imaginationem, quia nec eſt ibi virtus imaginatiua, quarto ille ſonus non eſt proprij intellectus interpretabilis, quia ex Angelo, & corpore non fit vnum ſecundum eſſe, quod vnum, & idem loquatur, & intelligat.

PVNCTVM QVINTVM.

Num corpus aſſumptum ab Angelo poſſit augeri.

NOtandum quod augmentum propriè eſt, per conuerſionem nutrimenti rei viuentis a minori ad maiorem quantitatem, & hæc diffinitio competit ſoli rei animatæ, quæ ſola propriè augetur, pro quo aduerte, quod augmētum ſumitur bifariam, primo communiter, & ſic diffinitur, augmentum eſt, præexiſtenti quantitati additamentum, & ſecundum hunc modum dicuntur inanimata augeri, puta ſi lineæ bicubitæ addatur cubitum dicetur acuta, augmento communiter dicto, ſecundo modo ſumitur propriè, & diffinitur augmentum eſt maioritas facta in priori quanto per conuerſionem alimenti in ſubſtantiā acuti, & ſic conuenit ſolis animatis, non enim qn̄ augetur paries conuertitur in ſubſtantiam parietis ſed ſolum per ædificationem apponitur lapis lapidi.

Quod ſi obijcias igni videtur augeri ex hoc, quod ligna combuſta tranſeunt in ſubſtantiam ignis.

Reſpondetur, quod ſimilitudinariè, & nō propriè ignis augetur, nam illud propriè augetur, quod exiſtens idem numero recipit maiorem quantitatem, vt Plato quando eſt puer vnius cubiti, & quādo eſt duorum cubitorum, eſt idem homo, qui prius erat, illud aūt ſimilitudinarie augetur, quod videtur idem exiſtens recipere, maioremq. quantitatem, & tamen nō remanet idem, quod prius erat, ſed fit aliud ſicuti ſi tabulæ bicubitæ addatur tertius cubitus non remanet eadē tabula, ſed fit alia: propterea quod per additionem nouæ partis fit aliud totum, ſic accidit in igne, quando apponitur lignum, qui additus primi igni facit aliud totum ideſt compoſitum ex præcedenti igne, & ex eo, qui de nouo generatur in ligno appoſito.

His prænotatis, ponendæ ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ, prima corpus aſſumptum ab Angelo propriè augeri non poteſt, probatur, quia augmentatio propriè eſt corporis animati, ſed corpus aſſumptum ab Angelo non eſt animatum nec viuens, vt pluries dictum eſt, propriè augeri.

Amplius augmentum propriè fit per conuerſionem alimenti in ſubſtantiam acuti, ſed talis conuerſio non poteſt fieri in corpore aſſumpto ab Angelo, vt ſupra oſtenſum fuit, ergo.

Secunda concluſio corpus aſſumptum ab Angelo poteſt augeri ſumendo augmentum communiter, & ſimilitudinarie, patet, quia Angelus ſi velit, poteſt apponere corpori aſſumpto aliquid, vt videatur creſcere, ergo ſic poteſt augeri.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus in corpore aſſumpto exerceat operationes potentiæ ſenſitiuæ conuenientes.

CVm ſenſus præſupponat actum vegetatiuæ, prius Auctor diſſeruit de operationibus ſpectantibus ad potentiam vegetatiuam non vero de actibus pertinentibus ad ſenſitiuum diſputat, & tria facit primo præmittit duas diſtinctiones, ſecundo ſatisfacit tacitæ dubitationi, tertio reſoluit quæſt.

Quo ad primum diſtinctio prima, eſt quod anima vnitur corpori duplici vnione, vna eſt, vt motiua ſiue motrix mobile, altera eſt, vt forma formabili, & vt perfectio perfectibile, ſecunda diſt. eſt, operationes ſunt in triplici diſcrimine quædam ſunt, quæ conſequuntur animam in corpore quatenus eſt motrix, vt eſt mouere corpus progreſſiue, aliquæ ſunt operationes, quæ conſequuntur animam pro vt eſt perfectio, vt ſentire, & audire, aliæ ſunt operationes, quæ conſequuntur animā partim, vt eſt motrix, & partim, vt eſt perfectio ſicut ridere huiuſmodi neq. actus conſequitur animam inquātum eſt motrix propter motionem genarum, & eādem conſequitur prout eſt perfectio ob gaudium, & exhilarationem cordis.

Circa ſecundum quoniam quiſpiam ambigere poſſet vtrū anima eodem modo exerceat prædictas operationes, Auctor negatiuè reſpondet, quoniā operationes cōſequēs eā in quātū eſt motrix ſic exercet per corpus, vt etiā exercent eas in corpus, animā enim non ſolum mouet alia corpora, ſed etiam, et proprium corpus, operationes vero conſequentes eam quatenus eſt perfectio, & forma corporis ſic exercet per corpus, & in corpore, vt eſt videre, quia cuius eſt a corpore, & cauſatur ab anima cum corpore.

Quo ad tertiam reſoluit Auctor quæſt. quinq. concluſionibus. Prima Angelus in corpore aſſumpto exercet operationes, quæ conſequuntur animam prout eſt motrix: probatur motus progreſſiuus ſiue quicumq. alius ſit membrorum exteriorum, eſt ab anima in corpore, vt eſt motrix, ergo competit Angelo, conſequentia patet, quia Angelus vnitur corpori, vt motor mobili, ergo poteſt exercere tales operationes, cum non ſit minoris potentiæ circa corpus aſſumptum, quam anima circa corpus noſtrum.

Secun-

Digitized by Google

Secunda concluſio Angelus in corpore aſſumpto nõ exercet operationes, quæ conſequũtur animã in quantum eſt perfectio, & forma, probatur Angelus nõ vnitur corpori tãquã forma informans ſiue vt perfectio, ergo non exercet huiuſmodi operationes hinc ſentire, videre, audire &c. non competunt Angelo, quia ſentire eſt proprium animalis, ergo nulli competit, niſi cui conuenit eſſe animal, ſed hoc nullatenus competit Angelo, ergo.

Tertia concluſio operationes, quæ conſequuntur animam in quantum eſt perfectio, & vt eſt motrix partim Angelus exercet, & partim non probatur ridere eſt operatio, in qua eſt exhilaratio cordis, & hæc eſt ab anima in quantum eſt perfectio, & eſt ibi genarum motio, & hæc eſt ab anima pro vt eſt motrix, ratione primi non competit Angelo, ratione ſecundi conuenit.

Quarta ſi vocentur operationes ſenſitiuæ ipſimet actus exercendi per organa Angelus non poteſt exercere opera potentiæ ſenſitiuæ, patet: quia talia opera ſecundum Philoſophum ſunt totius coniuncti, ſiue compoſiti ex anima, & corpore, ex Angelo autem, & corpore non ſit ſic vnum.

Vltima concluſio ſi vocentur operationes potentiæ ſenſitiuæ illæ, quæ ab anima quatenus eſt motrix corporis Angelus poteſt illas exercere, concluſio eſt manifeſta ex prima concluſione.

Pro dilucidatione quæſtion. quatuor ſunt diſputanda.

Primum, Num Angelis ſit potentia ſenſitiua.

Secundum, num Angeli in corporibus aſſumptis ſentire valeant.

Tertium, num Angelus in corpore aſſumpto producere poſſit viſionem, auditionem, &c.

Quartum. Num Angelus in corpore aſſumpto motum localem cauſare poſſit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Num in Angelis ſit potentia ſenſitiua.

VNiuerſa Theologorum ſchola concedit in Angelis potentiam intellectiuam, & excludit ab eis potentiam ſenſitiuam, perſuadetur autem communis Doctorum ſententia. Prima quia forma ſenſibilis eſt, aliquo modo corporalis, ſed natura Angelica eſt totaliter ſpiritualis, ergo non habet potentiam ſenſitiuam.

Secundo intelligentia Angelica excellentior exiſtit intelligentia humana ſiue rationali intelligentia vero rationalis præſtantior cognitione ſenſibili, ergo intelligentia Angelica eſt excellentior potentia deferente cognitiuam ſenſibilem, ergo Angelus non habet potentiam ſenſitiuam.

Sed obijcies primo, quod ſecundum Iſidorum, & D. Aug. multa nouerunt Angeli per experientiam, quæ à principio non cognouerunt, ſed experientia eſt ſecundum potentiam ſenſibilem, ergo Angeli habent potentiam cognoſcendi per ſenſum.

Reſpondetur, quod experientia dicitur bifariam vno modo ſecundum ſenſum, alio modo ſecundum intellectum, primo modo non eſt in Angelis, ſecundo modo maximè.

Et pro intelligentia reſponſi nota experientiam, ſecundum ſenſum dici, quando ſenſibile percipitur apud ſenſum, & ex hoc derelinquitur experientia, conſequenter apud intellectum, ſicq; dicitur ex ſenſu fieri memoriam, ex memoria autem facta experiẽtia, ſecundum intellectum vero dicitur experientia, quando immediatè comprehendit rem ſenſibilẽ non mediante ſenſu, & ita eſt experientia apud intellectũ Angelicum, multa enim ſenſibilia, & temporalia cognoſcunt per temporis experientiam.

Secundo obijcies phantaſiæ ſunt ſecundum partẽ ſenſibilem, ſed aliqua cognitio phantaſtica eſt in quibuſdam Angelis puta in dæmonibus, ergo habebunt potentiam cognoſcendi ſecundum phantaſiã, & per conſequens potentiã cognoſcendi ſecundum ſenſum interiorem.

Reſpondetur, quod licet in Dæmonibus dicatur eſſe intellectus phantaſticus, hoc non eſt niſi propter errorem ſiue deceptionem, quæ eſt apud eos.

Nota, quod phantaſma dupliciter ſumitur, vno modo pro ſpecie ſenſibili, alio modo pro deceptione intellectus, primo modo phantaſma nõ eſt in dæmonibus ſecundo modo maximè.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli in corporibus aſſumptis ſentire valeant.

OBſeruandum, quod ſentire teſte Ariſtot. 2. de anima eſt paſſio, & alteratio quædam, pro quo nota, quod paſſio capitur bifariam ſimiliter, & alteratio primo propriè, & eſt quando patiens priuatur aliqua forma præcipuè conuenienti per actionem agentis contrarij, vt quando aqua priuatur frigiditate, & recipit calorem per actionem ignis propriè aqua patitur, & alteratur. Alio modo communiter pro receptione cuiuslibet formæ etiam perficientis ſuum ſubiectum, & quando intellectus recipit ſcientiam dicitur paſſio, & alteratio communiter, quæ alio termino nuncupatur alteratio perfectiua, & quando materia recipit formam ſubſtantialem, qua fit actu, & perficitur dicitur pati, & alterari communiter, quando itaque Philoſophus dicit, quod ſentire eſt pati, & alterari, intelligendum eſt, quod ſentire quando eſt cum læſione organi dicitur pati propriè.

Secundo nota, quod ſentire differt ab intelligere in duobus, primo ſentire fit per aliquod organũ corporeum, vt videre per pupillam oculi, tangere per neruum, &c. ſecundo differt, quia ſentire fit per aliquod medium corporeũ, per quod defertur ſpecies rei ſenſibilis, vſque ad organum ſenſus, vt per aerem differtur ſpecies ſoni, intelligere vero non fit per aliquod medium organum corporeum, vt deferẽs ſpeciem intelligibilem, vſq; ad intellectũ, ſpecies enim intelligibilis eſt, pure ſpecialis nec eſt apta nata recipi in aliquo medio corporeo.

Tertio nota, ſecundum Doctorem in ſolutione quarti, quod ſentire capitur tripliciter, nimirum cõmuniter, propriè, & magis propriè, primo modo eſt idem, quod rem, vt præſentem cognoſcere, ſecundo modo idem eſt, quod rem vt hic, & nunc apprehendere, tertio modo idem eſt, quod ſpeciem exiſtẽtem in materia præter materiam mediante organo corporeo ſuſcipere, primis duob. modis non differt ſentire

tire

Digitized by Google

tire ab intelligere ſecundum rem, ſed ſecundum rationem, & conuenit Angelis, quoniam ſua vi intellectiua cognoſcunt rem, vt præſentem, & vt hic, & tunc, non autem tertio modo, cum non habeant potentiam alligatam corpori.

His præmiſſis, & ſic conſtitutis ſit hæc concluſio Angeli in corporibus aſſumptis ſentire non poſſunt, perſuadetur pluribus rationibus, prima actio ſenſus eſt iſtius compoſiti, cuius eſt potentia, ſed ex Angelo, & corpore non fit vnũ per eſſentiam, ergo, ſecundo agere præſupponit eſſe, ergo, quæ non habent eſſe animatum non poſſunt habere rationes animatorum, ſentire autem propriè eſt animatorum, tertia organa, quæ dominantur in ſentiendo ſunt cor, & cerebrum, ſed in corporibus aſſumptis ab Angelis non eſt verum cor, neq; verum cerebrum, ergo ſentire non poſſunt, quarta calor animalis eſt inſtrumentum potẽtiæ ſenſitiuæ, ſed in corporibus aſſumptis deficit calor animalis, quia talis non eſt niſi in corpore animato, ergo Angeli in corporibus aſſumptis non poſſunt ſentire.

Dices, quod D. Auguſ. 2. ſuper Geneſim ad lit. ait Dæmones quędam vera de temporalibus noſce permittuntur, quia vigent acumine ſubtilioris ſenſus ergo.

Reſpondetur, quod D. Auguſtinus aſſertiue non dixit, ſed ſecundum opinionem credentium, quod dæmones ſint animalia, ſecundo reſpondetur, quod accipit acumen ſenſus largè, ſcilicet pro ſubtilitate cognitionis.

Argumentaberis, quod particulare eſt dum ſentitur vniuerſale dum intelligitur, ſecundum Philoſophum, ſed Angeli aſſumendo corpora cognitionem habent de particularibus, ergo.

Reſpondetur, quod licet intellectus noſter quamdiù eſt coniunctus corpori non cognoſcat particulare niſi coniungat ſe ſenſui, intellectus tamen Angelicus, qui cognoſcit per ſpecies deriuatas ab ideis diuinis, à quibus producuntur res, ſecundum ſe totas cognoſcit res ſecundum totum ſuum non ſolum ſecundum eſſe vniuerſale rei etiam particulare.

Sanctus Doctor in ſolutione quarti ait, quod Angelus per ſuam potentiam intellectiuam cognoſcit rem, vt præſentem, & vt hic, & nunc dirigendo aſpectum ſuper ipſam, & reſpondens ad quintum inquit, quod dum ſingularia cognoſcit, & ſentit potentia immateriali cognoſcit aſpectum, tamẽ ſuper rem cognitam dirigit.

Pro quo nota, quod Angeli ſunt quaſi deiformes cum multum participent de ſimplicitate Dei, licet ad illam ſimplicitatem non attingant, in hoc tamen eam imitãtur, quod ſicut diuina natura eſt ſimplex, eo quia ſicut intelligit ſentit, & ſicut ſentit intelligit idemque ſenſus, qui intellectus eſt illi, vt ait B. Auguſt. 15. de Trin. cap. 5. ſic natura Angelica vnico ſuo ſimplici intellectũ cognoſcit ſenſibilia, & intelligibilia particularia, & vniuerſalia materialia, & immaterialia, colores, & ſonos, &c. quę diuerſis particularibus ſenſibus ſentiuntur.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus in corpore aſſumpto poſſit producere viſionem, auditionem, &c.

ETſi ex traditis in ſuperioribus facillime reſponderi queant, ad vberiorem tamen doctrinã duas concluſiones pro reſolutione ponimus.

Prima concluſio Angelus in corpore aſſumpto, neq; viſionem, neque auditionem producere valet, patet quia illi actus requirunt animam ſenſitiuam tanquam principium actiuum, & organum perfectè mixtum corporis viuentis tanquam ſubiectum, vel totum compoſitum ex potentia, & organo, *talia* autem deficiunt in corpore aſſumpto, ergo.

Secunda concluſio Angelus cum aſſumit corpus, non videt per illos oculos, nec audit per illas aures, probatur, quia illa non ſunt vera organa, ſed apparent, præterea non ſunt formata ab Angelo, vt per illa ſentiat, ſed vt per illa proprietates intellectuales attendat.

Tertia concluſio omnes cognitiones, quas Angelus habere videtur per membra, ſeù partes corporis aſſumpti non ſunt niſi cognitiones intellectiuæ, quas etiam habere poſſet corpore non aſſumpto, patet: quia mouendo linguam format verba, quibus loqui videtur, & per hæc verba conceptus ſuos alijs exprimet.

Item percipit voces loquentium, & intelligit ſermones eorum, quę ſine cognitione fieri non poſſunt. hæc autẽ cognitiones in Angelo non ſunt ſenſitiuæ, ergo intellectiuę, tenet conſequentia à ſufficienti diuiſione, & antecedens patet, per ea, quæ dicta ſunt.

Quarta concluſio oculus Angeli non dicitur oculus, niſi æquiuocè. Concluſio eſt Auctoris in fine ſolutionis vltimi argumenti, qui etiam ſubdit, quod corpus aſſumptum plus habet rationem inſtrumenti, quam organi, quamuis organum poſſit dici propter aſſimilationem, quam habet cum corpore naturali.

Nota ſecundum placita Philoſophorũ, quod corpus organicũ eſt illud, quod conſtat ex diuerſis partibus, quæ diſtinguuntur ſitu, figura, cõplexione, & in animato perfectiori maior apparet hæc diuerſitas.

Obijcies, quod in Angelo bono nihil debet eſſe fruſtra, ſed fert oculos in corpore aſſumpto, ſimiliter aures, & alia inſtrumenta, ergo ſi non videat, & non audiat incaſſum fert iſta inſtrumenta.

Præterea Angelos veritatis non decet *fictio*, ſed ſi in corpore aſſumpto, quod apparet, viuum non operentur opera vitæ veræ, apparenter eſſet fictio.

Reſpondetur negãdo, quod in caſſum iſta inſtrumenta ferãt, & quod ſit fictio in eo, quod apparẽter, & non verè opera vitæ operẽtur, fictio. n. eſt ſignum falſi, vt quando aliquid adhibetur ad ſignificãdum aliquid, vel aliqualiter. ſ. quod vel qualiter non eſt, nam quandocumq; eſt correſpondẽtia ſignati ad ſignum ita, quod res ſignificatæ ita ſe habent ſicut ſignificantur, non eſt fictio, licet ſignũ ſit alterius naturæ, quam ſignificatũ, nam vocib. quæ accidentia ſunt ſubſtantiam ſignificamus, & quemadmodum cũ aliquis geſtu corporis ſignificat, qualitatẽ mẽtis

alterius, cuius perſonam induit, quamuis in eo non ſint qualitates mentis, quas figurat, nõ tamen ibi eſt falſio, ſic intelligibilia ſub figuris ſenſibilib. propter ſimilitudinem quamdam ſine fictione ſignificamus, licet intelligibilia non ſint ſenſibilia, ita non repugnat veritati Sãctorum Angelorum, quod corpora aſſumpta appareant viuentia quãuis non ſint, quandoquidem non aſſumuntur ad repreſentandum vitã ipſorum corporum, ſed ad repreſentandum præſentiam Angelorum, qui verè viuunt, & vt per ſimilitudinem humanorum operum deſignẽtur proprietates, & opera Angelorum, ſiue earum rerum ad quas repreſentandas corpora aſſumit, ſic Angelus Raphael loquebatur Thobię, apparenter comedit, & bibit, vt per hoc ſe exhiberet congruum itineris ſocium, & ductorem, ac diuinam miſericordiam illi impenſam manifeſtaret, ac in multis inſtrueret, hoc breuiſſimè docet Auctor in præcedenti quæſt. quod non erat, ibi error, nec deceptio, nec illuſio quantum erat ex parte ipſorum Angelorum, licet aliquis ignorans naturam ipſorum poſſet ex hoc occaſionem opinandi falſum accipere.

Sed iterum obijcies, quod Raphael dixit Thobiæ iuniori, quod eſſet ex filijs Iſrael, & ſeniori, quod eſſet Ananias Ananiæ magni filius, ergo fuit illuſor.

Reſpondetur, quod Raphael dixit, quod erat ex filijs Iſrael, ideſt ex his, qui ſpeculãtur in amore Dei, vnde vir ſpeculans in amore Dei vult Iſrael eſſe, & erat filius magni Ananiæ per imitationem, Ananias tantum valet ſicut adiutor Ananias tãtum ſicut gloria Dei inquit Gloſ. Marginalis, quæ eſt venerabilis Bedæ, ſic Raphael erat adiutor promotionis gloriæ Dei, quomodo vtitur Apus 1. Corinth. 3. loquens de ſe, & alijs prædicatoribus Dei adiutores ſumus.

Inſtabis Raphael cognouit, quod vterq. Thobias cæpit in alio ſenſu, & protulit propoſitionem amphibologicam.

Reſpondetur quod Raphael occultauit verum, quod non tenebat eis dicere, imo expediebat adhuc non dicere, quocirca negant, quod Angelus fefellit, vel decepit ſicut iſti termini accipi ſolent in deteriori ſignificantia, ad fallendum enim requiritur, quod quis decipere intendat, vel aliquid perperam agat illo te loquendo, vel ſiniſtre agendo ad quod alius fallitur.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angelus in corpore aſſumpto motum localem cauſare poſſit.

SAnctus Doctor in textu affirmat Angelo competere operationes illas, quæ ſunt ab anima inquantum eſt motor, ſiue motrix, pro cuius dicti dilucidatione eſt

Prima concluſio. Angelus poteſt cauſare in corpore aſſumpto omnem motum localem, & ita motum membrorum, palpebrarum, manuũ, pedum, linguę &c. probatur ſic, non eſt negandum a perfectiore, quod conuenit imperfectiori cum ſemper dignificãda ſit natura, quæ propoſitio eſt vera de his, quæ nõ important imperfectionem quale eſt mouere, quod etiam Deo conuenit, ergo Angelus poteſt cauſare in corpore aſſumpto motum localem.

Confirmatur, quia Angelus non eſt minoris potentiæ circa corpus aſſumptum, quam anima circa corpus ſuum, poteſt tamen cauſari talem motum circa corpus ſuum.

Secunda concluſio Angelus non poteſt mouere corpus organice, ſed totum ſimul ſicut mouetur lapis, probatur tali medio, mouere corpus organice eſt operatio cõiuncti, vel compoſiti animati, ſed corpus aſſumptum ab Angelo non eſt animatum, neq; ex eo, & Angelo ſit vnum per eſſentiam, ergo.

Nota tamen non affirmari poſſe, quod Angelus mouere valeat organice corpus partem poſt partem ſicut corpus per animam moueretur non ſic, quod ſua potentia motiua ſit potentia organica ſicut potentia motiua animæ ſenſitiuæ, & tunc ſuſtinendo hanc ſententiam non oportet, quod motus argonicus ſit a compoſito ex corpore, & anima vniuerſaliter loquendo, ſed verum eſt bene quando eſt ab animali, & eſt animalis a toto coniuncto, & totius coniuncti non ſic oportet reſpectu Angeli ſicq. ſedari valet controuerſia Doctoru.n.

Tertia concluſio Angelus per accidens mouetur ad motum corporis aſſumpti: probatur, quia mouentibus nobis, vt dicitur 1. Tob. mouentur omnia, quæ ſunt i nobis, ergo moto corpore aſſumpto mouetur & Angelus, qui eſt in ipſo, hinc quãdo Angelus ibat cum Abraham, & cum Thobia nõ dicebatur propriè moueri, & ambulare, ſed per accidens ad motum corporis, vt motores in mobilibus, & vt nauta in Naui.

Ad intelligentiam huius concluſionis, aduertendum quod ſicut eſſe in loco tripliciter contingit, quia quædam ſunt in loco circumſcriptiuè, & ſitualiter, vt corpora, & quęcumq. tenduntur modo quantitatiuo, quędam vero ſunt in loco non ſitualiter, neque circumſcriptiuè ſed diffinitiuè tantum, & hoc modo sũt ſpirituales ſubſtantiæ, tertio modo dicitur aliquid eſſe alicubi nec ſitualiter, quod ſe coaptet loco, nec diffinitiuè, quia nihil eius ſit extra illum locũ, ſed repletiuè, conſeruatiuè, vt Deus, ſic illud, quod eſt in toto, aut eſt ſitualiter ſicut vinum in doleo, aut diffinitiuè ſicut Angelus in corpore, quod mouet, vel ſicut anima rationalis in corpore, quod perficit, aut neutro horum modorum, vt Deus vbique eſt, primo modo contentum poteſt moueri ad motum partiũ, & ad motum totius, ſicut mouetur continens, vt ſi vinum eſſet in dolio, & moueretur vna pars dolij, & non alia, moueretur aqua, quę eſſet in illa parte, ſecũdo modo Angelus mouetur per accidẽs moto corpore in quo eſt, quia diffinitiuè eſt in illo, ad motum tamen partium non mouetur per accidens, ſed ſolũ ad motum totius, ratio eſt, quia partes cum per ſe, & primo reſpiciant ipſum totum, non mouebũtur niſi ad motum totius, vnde Angelus in corpore aſſumpto, vel in corpore, quod immediate mouet per ſe, & primo eſt totus in toto, eſt etiam nihilominus in qualibet parte non per ſe, & primo, ſed prout tales partes habent ordinem ad totum, ideo mota parte non dicetur Angelus moueri ſecundum eam. Deus autem, qui nec diffinitiuè, neque circumſcriptiuè eſt in loco, nec propter motum totius neq. propter motum partium mutabit locum.

Sed dices, quod ſolum nutum mouet immobiliter mouet

Digitized by Google

mouet, ſed ad ſolum nutum Angeli mouetur corpus aſſumptum, ergo Angelus in corpore aſſumpto non mouetur nec per ſe, neque per accidens.

Reſpondetur quod, & ſi ſubſtantia corporalis obediat Angelo ad nutum, quantum ad motum localem, Angelus tamen non mouebit aliquod corpus niſi ſit in corpore, quod mouet, & niſi applicet virtutem ſuam ad illud, & quia moto aliquo mouetur omne illud, quod eſt in ipſo diffinitiuè ideo ſaltem per accidens mouetur Angelus admotum corporis aſſumpti.

Obijcies, quod intelligentiæ mouentes cęlos ſunt immobiles, ergo à ſimili Angeli mouentes corpora aſſumpta ipſi ſunt immobiles.

Antecedens patet ex illo 2. Phyſic. quæ non amplius mota mouent, non ſunt phyſicæ conſiderationis, vbi per non mota mouere præſefert intelligentias.

Reſpondetur, quod intelligentiæ non motæ mouent cęlos, quia non mutant locum ſecundum ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundum diſpoſitionem, & quia motores orbium non ſunt in cęlo ſitualiter, neque diſponũtur diſpoſitione cęli, ideo ob talem mutationem localem nec per ſe, nec per accidens mutant locum.

Dubitabit aliquis vtrum corpus aſſumptum ab Angelo mouentur ſubito, vel in tempore.

Reſpondet Alex. quod mouetur in tempore, ſed citius quam ſi propriæ naturæ relinqueretur, imò citiſſimè iuxta intentionem virtutis Angeli mouentis.

PARS SECVNDA.

DISTINCTIO OCTAVA.

ARTICVLVS PRIMVS.

Agitur in hoc Articulo de poteſtate Dæmonum, quam habent ſuper corpora humana.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Dæmones habitare poſſint in corporibus humanis.

Nota, quod habitare idem eſt, quod domicilium habere, vnde frequentatiuum eſt ab eo, & quamuis inter habitare, & commorari hoc interſit, quod hoc ſit ad tempus, illud vero perpetuum, ſæpe tamen confunduntur.

Diſtribuitur corpus, quæſt. in tres partes, in prima docet Auctor, quæ ſint ſpectanda in natura dæmonum, in ſecunda reſoluit, in tertia aperit cur dæmones permittantur à Deo intrare in corpora, nec non ea vexare.

Quo ad primam in natura dæmonum tria ſunt conſideranda, quorum vnum eſt ſubtilitas, ſecundum eſt ſpiritualitas, tertium eſt poteſtas, ratione ſubtilitatis, & ſpiritualitatis poſſunt quæcumq; corpora penetrare, atq; in eis exiſtere, ratione verò poteſtatis poſſunt eadem corpora agitare, vexare, turbare.

Circa ſecundum ſatisfacit, quæſt. duabus concluſionibus, prima dæmones ex ſubtilitate, & poteſtate naturæ, & ex diuina permiſſione poſſint corpora humana intrare, concluſio eſt manifeſta ex multis locis Euangeliorum, in quibus legitur dæmones à Chriſto Domino, & ab Apoſtolis eiectos fuiſſe de corporibus obſeſſis Matth. 15. Luc. 11. & alibi.

Secundo probatur teſtimonio D. Auguſt. de diuinatione dæmonum, vbi loquens de dæmonibus, ait ſuadent miris, & inuiſibilibus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum hominum corpora non ſentientium penetrando, ergo ſi poteſt corpus penetrare, poteſt & inhabitare, præterea apud Athanaſium legitur, quod Sanctus Antonius Abbas ita erat dæmonibus formidoloſus, vt per ea Aegyptum multi à dæmone agitati inuocato eius nomine liberarentur, Sanctus Hieronymus teſtatur beatum Hilarionem innumerabiles dæmones in multis terræ partibus ex hominibus eieciſſe.

Tertio ſubditur duabus rationibus, prima experientia docet in dies non ſine maximo detrimento aliquos à dæmonibus obſideri, aut ergo obſeſſi dicuntur, quia dæmon habet in eis effectum, aut quia eſt in eis ſecundum ſubſtantiam, ſi primum, ergo omnes peccatores eſſent obſeſſi à diabolo, quod non eſt concedendum, ergo ſecundum, igitur habitant in ſuis corporibus.

Secunda concluſio Dæmones poſſunt vexare corpora humana niſi prohibeantur à ſuperiori virtute, concluſio patet ex illo Matth. 15. vbi legitur de Cananea, quod dixerit filia mea male à dæmonio vexatur, item ex illo Mar. 9. vbi habetur, quod vnus de turba attulit filium ſuum habentem ſpiritum immundum, qui vbicumque eum apprehenderit, allidit eum, & ſpumat, & ſtridet dentibus, & areſcit.

Circa tertium cur dæmones permittantur à Deo introire in corpora, & ea vexare docet Auctor, quod quatuor cauſæ aſſignari poſſunt, prima ad gloriæ ſuæ oſtenſionem, ſecunda ad peccati punitionem, tertia ad peccantis correctionem, quarta ad noſtram eruditionem cæterum ex qua iſtarum determinatè permittat, latet id humanam induſtriam propter hoc, quia occulta ſunt Dei iudicia.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Dæmones poſſint ſubintrare idola, & ſimulachra.

Gloſa interlinearis, ſuper illud Abacuch 2. Dominus intemplo ſancto ſuo, vt refert Auctor in primo argumento ait, quod poteſt ſpiritus immundus aſſidere ſimulachris, intrinſecus autem eſſe non poteſt, ergo Dæmones non poſſunt introire idola.

Obſeruandum, quod propter verba prophetiæ, quod ſpiritus non eſt inuiſceribus eorum, & propter verba Gloſæ, quod ſpiritus immundus ſimulachris aſſiſtere poteſt nõnulli arbitrati ſunt dæmones poſſe ſubintrare corpora aliqua ſi ſint concaua, & poſſe penetrare ſi ſint poroſa, ſed ſi non eſſent nec concaua nec poroſa, ſed cõtinua, & ſolida nullatenus poſſent, cæterum hæc opinio aliquid veritatis præſeferret ſi dæmones corpora ſibi naturaliter vnita haberent, ſed cum ſint à corpore ſeparati poſſunt intrare quodcumque corpus per naturam ſuæ ſubtilitatis, & ſpiritualitatis, vt fatetur Auctor in textu.

Perſuadetur autem primo ſic, dæmones ſunt ſubſtantiæ

Digitized by Google

ſtantiæ ſpiritualis, quæ nullum locum occupant, & nullum locum replent occupando, ergo Dæmones poſſunt ſubintrare, & eſſe in corpore quantumcuq; ſolido, probatur conſequentia cum ratio ſeu cauſa quare, quis poteſt ſubintrare aerem, & eſſe in aere, & non in corpore ſolido eſt, quia cædit aer, & non corpus ſolidum, ergo ſi dæmones non occupant locum neque ipſis cædit corpus, poterunt ſubintrare illud.

Confirmatur, quia Angelus eſt ſimplicior anima, ſed anima non occupat locum, quia tum non poſſet eſſe in corpore, niſi cæderet ſibi corpus, & per conſequens non poſſet eſſe perfectio eius, ergo multo magis nec Angelus.

Secundo probatur, & alio mediocri interminabili, & non habenti dimẽſiones res terra nata, & dimẽſionata reſiſtere non valet, ſed dæmones cum ſint ſpiritus ſunt interminabiles, quia nullam quantitatem, nullamq. dimenſionem habent, ergo dæmones ſine reſiſtentia poſſunt ſubintrare corpus, & in eo ſine aliquo obſtaculo, & impedimento ſubſiſtere.

Tertio dæmones ſubintrant corpora humana, vt oſtenſum eſt ſupra, ergo multo magis ſubintrare poſſunt idola, & ſimulachra.

Quarto ſicut Deus propter immenſam ſimplicitatem omnes ſpiritus creatos penetrat, & omnem aliã creaturã ita aliqualiter a ſimili ſpiritus creatus propter magnam eius ſimplicitatem reſpectu corporum quantum, eſt ex natura ſua ita ſe habet ad corpora quod intrare poteſt ea abſq. illorum corporum viſione; & hæc ratio colligitur ex Sancto Doctore, quæ ſic confirmatur, nulla corporalis dimenſio impedit ſpiritum, nõ enim naturæ ſubſtantiarum in genere ſeu vniuerſaliter, ſed naturæ corporum dimenſionatorũ extra ſe exiſtentium repugnat penetratio, ergo nullum corpus obſtaculum ſpiritui præbere poteſt, ſed ſicut lumen penetrat aera vſq. ad profundum, & ibidem manet, ita ſpiritus corpus ſubintrare poteſt, & in eo habitare.

Ad auctoritatem Gloſæ ſuper illud Habacuch dicendum cum Seraphico Doctore, quod eſſe intrinſecum in aliquo poteſt eſſe bifariam, vno modo ſicut contentum reſpectu continentis, vt aqua reſpectu vaſis, Alio modo eſſe intrinſecũ dicit aliquid, quod influit in intima rei, & influendo perficit, vt conſeruat, primo modo dæmõ poteſt eſſe intrinſecus in ſimulachris, ſecundo modo non competit ei nec reſpectu ſimulachri, nec reſpectu hominis, & ſic ſunt intelligenda verba Gloſæ.

Poteſt etiam reſponderi, quod Dæmones non poſſunt ſimulachris adeſſe per modum formæ, tamẽ eſſe poſſunt præſentialiter tanquam motores.

Vel ſub alijs verbis, quod Dæmones non intrant idolum, quia non faciunt vnam eſſentiam cum eo, ſed ſemper dicuntur eſſe extra idolum, adeo, vt iſtud extra non dicat differentiam localem ſed eſſentialem, ſecundum quem modum dicit Iſidorus de ſummo bono libr. 1. cap. 2. quod Deus eſt extra omnia non excluſus, eſt enim Deus extra quodcumque, quia non facit vnam eſſentiam cum aliquo, ſed non eſt excluſa a quocumque, quia eſt intimus cuilibet rei ſic, & ſpiritus eſt extra corpus per differentiam eſſentialem, & eſt in corpore quaſi per præſentiam localem, itaque Dæmon, eſt in ipſo corpore, in quo operatur, dicitur tamen eſſe extra corpus, & aſſiſtere corpori, quia non eſt perfectio corporis, nec facit vnam eſſentiam cum eſſentia corporis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmones ingredi poſſint corpora animalium.

EX Sacra ſcriptura planè conſtat Dæmones ingredi poſſe corpora animalium: nam Marci 5. legitur, quod deprecabantur Ieſum ſpiritus dicentes mitte nos in porcos, ergo corpora animalium dæmones intrare quærunt.

Perſuadetur autem duabus rationibus. Prima Angelus eſt ſimplex, & immaterialis reſpectu corporum, & formarum eductarum de potentia materiæ, ergo pertinet ſimul eſſe cum corporibus, & formis eductis de potentia corporum, huiuſmodi autem ſunt corpora, & formæ animalium.

Conſequentia patet, quia Angelo propter ſui ſimplicitatem non repugnat eſſe ſimul cum anima ſenſitiua in brutis.

Confirmatur, quia Deus ob ſuam ſimplicitatem, & immaterialitatem, ſeu ſpiritualitatem poteſt eſſe, & eſt in qualibet creatura, ergo quia Angelus eſt ſimplex, quamuis ſit valde diſſimilis, poterit eſſe in corporibus animalium.

Secunda ratio Angelus, eſt ſubſtantia abſoluta a quantitate, & non eſt in loco per quantitatem, ergo poteſt eſſe ſimul cum quantitate, & cum ſubſtantia, quæ eſt in loco per quantitatem, ſed corpora animalium ſunt prædita quantitate, & ſunt in loco per quantitatem, ergo Dæmones intrare poſſunt in talia corpora.

Conſequentia prima probatur, quia quantitas pro vt eſt quantitas, non reſiſtit ipſi ſubſtantiæ ſecundum ſe, ſed reſiſtit quantitati, hinc dimenſiones non poſſunt eſſe cum dimenſionibus virtute naturali, tametſi per donum ſupernaturale poſſint ſicut corpora beatorum poſſunt eſſe ſimul cum alijs corporibus, ergo, quia Dæmones ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ a quantitate, ſimul poterunt eſſe cum quantitate corporum, ac proinde intrare, & inhabitare corpora animalium.

Præterea natura corporalis obedit bonis, & malis Angelis ad nutum, quantum ad motum localem, nã vt dicit S. Dionyſius c. 7. de diu. nominibus diuina ſapientia coniunxit fines primorum principijs ſecundorum ex quo patet, quod natura inferius in ſui ſupremo coniungitur naturę ſuperiori ſpirituali, inter autem omnes motus corporeos motus localis eſt ſuperior, & pfectior eſt, vt docet philoſophus 8. Phyſ. ratio eſt, quia per ipſum motum localem mobile nõ eſt in potentia ad aliquid intrinſecum rei, & ideo quæcumque natura corporalis nata eſt moueri, & attingi immediatè a naturali intellectuali quantum ad motum localem quaſi ab eo mota, vnde & philoſophi poſuerunt ſuprema corpora moueri localiter a ſubſtantijs ſpiritualibus, hinc vidimus, quod anima mouet corpus primo, & principaliter locali motu, & quia Angelus bonus, & malus

Digitized by

malus ibi operatur vbi eſt, ideo intra corpora naturalia poſſunt eſſe, ſicque Dæmones corpora animalium ingredi valent.

Sed dices ſi Dæmones ingredi poſſent corpora animalium vnirentur eis per modum formæ viuificantis, ſed oſtenſum eſt, ſupra quod natura intellectualis incorporea per corpoliter in ſe ſubſiſtens naturæ corporeæ per modum formæ vniri non poteſt, ergo Dęmones corpora animaliũ intrare nequeunt.

Reſpondetur cum Sancto Doctore, quod natura ſpiritualis, quantum ad propoſitum ſpectardu, pliciter imaginabilis eſt vniri naturæ corporali, vno modo per modum formæ, vel animæ viuificantis; alio modo per modum motoris, & coexiſtenter, primo modo nec Angelus bonus nec dæmon poſſunt, vniri ſiue ingredi intra corpora naturalia animalia, ſiue rationalia, quia natura cuiuslibet Angeli eſt ſubſtantia rationalis perſonaliter, & complete in ſe ipſa ſubſiſtens, & per conſequens perſona in cuius poteſtate non eſt de ſe perſonare; propterea non poteſt eſſe pars compoſita ſeruando vero modo Angelus bonus, & Dæmon poſſunt vniri corporali naturę tali modo, quod vires omnes eius corporales ad motum localem pertinentea exercent in tali corpore in tantum etiam, quod organa animalis rationabilis, vel irrationabilis mouent ad actus interiores ſimul s actibus rationalis animæ, vel irrationalis, & ſic quilibet Angelus bonus, & malus poteſt, vt conſtat de bono Angelo in locutione aſinæ Balaam Num. 22. & in malo Angelo in locutione ſerpentis dominæ Æuæ Gen. 3.

Obijcies, quod anima ſenſitiua dicitur ſpiritus iuxta illud Eccleſ. cap. 3. quis nouit ſi ſpiritus filiorũ Adam aſcendat ſurſum, & ſpiritus iumentorum deſcendat deorſum, ſed duo ſpiritus non poſſunt eſſe in eodem loco, ergo non poterit in eodem ſpiritu animalis eſſe ſpiritus irrationalis, vt anima ſenſibilis, & ſpiritus Angelius, vt Dæmon.

Reſpondetur, quod ſi anima brutorum dicitur ſpiritus non tamen eſt, ſpiritus abſolutus à corpore, ſed eſt perfectio corporis, & extenditur cum corpore, propterea cum tale ſpiritus poterit eſſe ſpiritus Angelicus, ſicut cum ipſo corpore.

Inſtabis, quod ſi huiuſmodi ſpiritus poſſent ſubintrare corpora animalia, eſſent motores interiores ipſorum corporum, ſed tales motores ſunt à ſe propriè.

Reſpondetur, quod plures motores poſſunt eſſe in eodem corpore ſi vnus ſit ſub alio, ſecundo dicitur, quod Dæmones ingredientes corpora animaliũ aliter ſunt motores ipſorum corporum, quam animæ, quia animæ mouent ſua corpora per virtutes organicas, Dæmones autem per non organicas.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Dæmones corpora humana vexare valeant.

MAnifeſtum eſt in primis ex ijs, quæ docet Auctor in textu, Dæmones poſſe ſubintrare corpora humana, eoque vexare, niſi virtute diuina prohibeantur, nam quantum eſt de naturali eorum potentia corpora ſiue inanimata, ſiue animata vegetabili ſiue ſenſibili, ſiue rationali introire poſſunt, atq; ſubintrando, & mouendo vexant, ſicut ex ſacræ ſcripturæ locis haberi poteſt, iuxta illud Mat. 5. afferebant vexatos à ſpiritibus immundis, qui vocabantur omnes.

Pro quo nota, quod ſubſtantia ſpiritualis poteſt eſſe ſimul cum formis aliorum corporum materialibus, primo quia huiuſmodi formæ determinantur ad locum per quantitatem, ſecundo quia extendũtur extenſione quantitatis, tertio quoniam educuntur de potentia materiæ extenſæ, per quantitatem, anima autem rationalis, licet determinetur ad locũ dum eſt perfectio corporis, non tamen extenditur extenſione quantitatis, neque educitur de potentia materiæ extenſæ per quantitatem, idcirco non poteſt eſſe ſimul cum anima humana Angelus, vel Dęmon dum eſt perfectio corporis.

Quocirca ſi obijciatur, quod duo ſpiritus creati non poſſunt eſſe in eodem loco ſimul, ſed anima eſt in qualibet parte corporis humani, ergo in nulla eius parte poterit eſſe Dæmon.

Reſpondendum eſt primo ſecundum D. Thom. in 2. ſcripto, quod anima non eſt in corpore ſicut in loco, ſed ſicut forma in materia, & ideo nõ eſt vnius rationis operatio, quam anima in corpus efficit, & Dæmon, vnde ſine confuſione operationum vterq; ſimul in eadem corporis parte eſſe poteſt.

Secundo reſponderi poteſt, quod quamuis duo ſpiritus ſeparati non poſſint eſſe ſimul, tamen ſpiritus coniunctus corpori, vt anima, poteſt eſſe ſimul cum ſpiritu ſeparato, in corpore propter diuerſum modum inexiſtendi.

Tertio reſpondetur, quod diabolus nunquam eſt ſimul cum anima in eadem parte corporis, quia anima eſt in qualibet parte corporis humani, ſed diabolus eſt, in quibuſdam hominibus in terris, qui non dum ſunt conuerſi in ſubſtantiam corporis, nec ab anima perficiuntur.

Inſtabis duo ſpiritus Angeli, nullatenus in eodẽ loco eſſe poſſunt, ergo pari ratione Angelus, & anima nequeunt eſſe ſimul, ſed anima eſt in toto corpore ſuo, ergo in nulla corporis parte poteſt eſſe Dæmon.

Satisfacit ſapientiſſimè Sanctus Doctor huic inſtantiæ dicens non eſſe ſimile, quia repugnat ordo vniuerſitatis, quod duo Angeli ſint in eodem loco ſimul, quod autem anima, & Dęmon ſint ſimul conſonat ordo æquitatis ſecundum quam anima peccatrix affligitur, & quamuis vnius perfectibilis ſit vna ſola perfectio, vnius tamen mobilis, poteſt eſſe multiplex motor, & vnus motor multa poteſt mouere, maximè quando illa habẽt aliquem ordinem, & quia diuino iudicio anima peccatrix ſubijcitur Dæmoni obſidenti ſicut tortori, & affligenti. hinc eſt, quod in eodem corpore eſſe poſſunt.

Nota, quod ſicut non repugnat ſpiritui eſſe ſimul cum quantitate corporis, ſic non repugnat eſſe cum anima humana, quamdiu eſt perfectio corporis, poterit ergo ſpiritualis ſubſtantia eſſe in corpore humano non obſtante, quod in qualibet parte corporis ſit anima humana, imò multæ ſpirituales ſubſtãtiæ in eodem corpore humano ſimul eſſe poterunt, ita tamen quod quælibet erit in aliâ, & alia parte

corporis

Digitized by Google

corporis ſicut legitur Matth. 5. de homine obſeſſo, quod cum quæreret Dominus, quod nomen eſſet illius ſpiritus reſpondit legio, quoniam multi ſumus.

Quantum vero attinet ad vexationes, quas hominibus Dæmones inferunt non ſolum iuſta, ſed & pia creatoris permiſſione. Obſeruandum, quod duobus modis aguntur, videlicet à foris, & ab intus, à foris dupliciter puta in rebus, atque corporibus, vt patet in Sancto Iob. quem nobis propoſuit Deus non ſolum in exemplum patientiæ, ſed etiam prouidentiæ ſuæ diuinæ, qua curat, regit ac tuetur, ſuos electos, ne in aduerſis formidemus nos à Deo relictos: ab intus verò ſunt vexationes, quibus animas hominum multipliciter lædere, ac tribulare noſcuntur, hinc arreptiones vocantur, quæ fiunt intrinſecus, quibus arreptitij detinentur, & a malignis ſpiritibus infliguntur ſpiritibus, dum animæ totaliter arreptorum ex ſignis, ſeu formis, & paſſionibus apprehenſiuarum, appetitiuarumque virium operante dæmone adintro trahuntur ad intendendum his, quorum illa ſunt ſigna, & quæ per ſimilitudines deſignantur, ac circa quæ paſſiones illæ verſantur in tantum quod libertate voluntatis expeditoque vſu rationis priuentur, ex quo ſolet accidere; vt noceant ſibi ipſis, & alijs, niſi ligentur.

Dubitabis, qualiter dæmones dicantur homines obſidere, cum obſidere ſit ab extra circumdare, ſeu ambire, Dæmones autem intra eos, qui obſeſſi vocantur conſiſtunt, cum frequenter per ipſos loquantur.

Huic reſpondendum eſt, quod obſidio ſumitur per reſpectum ad animam, cui non illabitur Dæmon, vt in ſequenti quæſt. explicabitur, obſeſſi quoque dicuntur per ſimilitudinem quamdam: nam ſicut à viſibilibus hoſtibus circumuallati egredi prohibentur, & eorum amici ad ipſos ingredi non ſinuantur, ſic obſeſſi à Dæmone ad actus rationabiles nequeunt exire, neq; ad interiora ſua intrare, interdum etiam homines à Dæmonibus obſidentur forinſecus, dum & ipſos Dæmones in horribilibus formis intuentur.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Dæmones aliquo modo cogi, & compelli poſſint ad aliquid agendum.

HÆc difficultas mouetur propter verba Auctoris in textu dicentis, quod Dæmones poſſunt corpora humana intrare, poſſunt etiam & venare, niſi prohibeantur à ſuperiori virtute, quocirca vt habeatur exacta reſolutio, & explicatio propoſitæ difficultatis, ſit

Prima concluſio. Dæmones diuina virtute compelli, & cogi poſſunt ad aliquid agendum, probatur primo ex ſacris literis, nam Marc. 5. Chriſtus Dominus coegit illos, vt intrarent in porcos, item cap. 9. comminatus eſt ſpiritui immundo dicens illi, ſurde, & mute ſpiritus ego præcipio tibi exi ab eo, & amplius ne introeas in eum.

Secundo comprobatur ratione, quia diuina virtus, cui omnis ſubijcitur poteſtas, eſt ineffabiliter, atq; incomparabiliter ſuperior dæmonibus, ergo eos compellere poteſt.

Secunda concluſio, Angeli virtute diuina poſſunt compellere Dæmones, eoſque impedire, perſuadetur, nam proculdubio credendum eſt Dæmones ſæpè impediri à præſidibus prouidetib. à detrimentis, quę ciuitatibus, agnis, fructibus, & alijs bonis inferre vellent, & poſſent. Item ab Angelis cuſtodibus prohiberi, ne ad cuſtoditos accedant, neuè illis noceant.

Tertia concluſio Angeli naturali virtute, ſaltem ſuperiores poſſunt cogere inferiores, patet concluſio, quia habent poteſtatem naturalem ſupra inferiores, & ad ordinem poteſtatum ſpectat arcere Dæmones.

Quarta concluſio Dæmones poſſunt cogi ab hominibus mediante gratia à Deo data, probatur primo ex ſacræ ſcripturæ locis, nam Luc. 10. ſeptuaginta duobus diſcipulis Dæmonia ſubijciebantur, dixerunt enim Domine etiam Dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo, Item Marc. vltimo in nomine meo Dæmonia eijcient. Item Matth. 10. & conuocatis diſcipulis dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem &c.

Secundo comprobatur ratione inter gratias gratis datas datur hominibus ſuper Dæmones poteſtas, vt conſtat ex locis ſupracitatis, & exemplo multorum ſanctorum virorum, qui Dæmones ab obſeſſis expulerunt, & illis aliquando aliqua opera imperauerunt, quæ inuiti Dæmones fecerunt, neque enim Dęmones, ſi potuiſſent, ad gloriam, & manifeſtationem nominis Chriſti, & eius religionis operam dediſſent.

Quinta concluſio Dæmones virtute diuina, vel Angelica poſſunt aliquibus verbis, vel ſignis ab hominibus coerceri; probatur, quia cum Eccleſia ex auctoritate Chriſti poteſtatem ſuper omnia Dæmonia habeat, maximè intereſt ad illos coercendos, vti verbis, & exorciſmis ab Eccleſia inſtitutis.

Quod ſi obijcias Dæmonem non eſſe communitatis membrum, non ergo poterit exorcizari ab exorciſta, & miniſtro Eccleſiæ.

Reſpondetur duplici reſponſione, prima miniſter Eccleſiæ habet poteſtatem delegatam, iuxta illud Luc. 10. dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici, non inquam ordinariam, ac delegatam.

Secunda reſponſio eſt, quod quemadmodum princeps non ſolum habet poteſtatem coactiuam compulſiuam, & vindicatiuam in ſuos ſubditos, ſuæque ditioni ſubiectos, ſed etiam in extraneos, præſertim ſimilesiiam, & iniuriam inferant communitati, ita etiam miniſter Eccleſiæ Dæmones, qui ſunt humani generis hoſtes exorciſmis, & adiurationibus coercere poteſt, quamuis poteſtatem directiuam in illos non habent, ſicut nec princeps in extraneos.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum dæmones poſſint illabi animalibus.

CVm homo ex corpore, & anima rationali conſtet, Auctor oſtendit in præcedenti quæſt. Dæmones poſſe ſubintrare corpora humana, eaque vexare, dubitat nunc num ſubintrent animam, illique illabãtur, & duo facit, primo docet, quid importet illabi alicui, ſecundo reſpondet circa primum illabi duo dicit, vnum, quod ſit intimum alicui, alterum quod intimè operetur in eo.

Circa ſecundum ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ, prima eſt affirmatiua ſolus diuinus ſpiritus animę illabi poteſt, probatur duobus medijs, primo ſolus Deus poteſt eſſe intimus mentæ humanæ, quia ſolus eſt ſuperior ea, ergo ſecundo ſolus Deus intimè operatur in mẽte humana, ergo ſolus Deus illabitur illi.

Secunda concluſio eſt negatiua. Dæmones non poſſunt illabi animabus humanis, perſuadetur concluſio, primo auctoritate D. Auguſt. lib. de fide ad Petrum, quæ ab Auctore recenſetur in argumento contra, ineſt ſingulis ſpiritibus naturalis terminus, quo ad ſe inuicem diſtinguantur, & vnus in altero non eſt, ſed anima humana eſt ſpiritus, ergo.

Secundo comprobatur rationibus, prima ſi vnus ſpiritus illaberetur, ergo omnes ſpiritus mali poſſent illabi vni animæ, quod eſt falſum, conſequentia probatur, quia ſi vnus illabitur, aut alter poteſt illabi aut non, ſi ſic, ergo pari ratione, & tertius, & quartus, & ſic de alijs, ſi non poteſt, ergo vnus ſpiritus implet totam animam, ſed hoc eſt falſum, qui ſecundum D. Auguſt. nihil minus Deo imaginem Dei implere poteſt.

Secunda ſi Dæmon, illaberetur animæ, eſſet intimus animæ ergo per totum dominaretur ei, &c.

Tertia ſi dæmon illaberetur animæ, ſequeretur, quod Dæmon poſſet ſyntbereſim, vel voluntatem naturalem deprauare, & ad malum inclinare, quod eſt impoſſibile, ſequela probatur, quia nihil eſſet ita intimum in anima, in quo non eſſet, & in quod non poſſet Dæmon. Sed ſicut Deus illabendo animam rectificat, & conuerſat, ſic dæmon, quod poteſt deordinat, & deprauat.

Pro expoſitione quæſt. tria ſunt examinanda.

Primum quid ſit illapſus, & quotuplex.

Secundum Dæmon poſſit eſſe ſubſtantialiter, præſens animæ,

Tertium quomodo diabolus dicatur intrare in cor hominis, atque interdum implere.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit illapſus, & quotuplex.

ILlapſus, eſt ſupremæ eſſentiæ intima præſentialitas creaturam intellectualem, vitalem immutans, quam immutationem viri decuſi experiuntur, dum diuinam intrant caliginem, vnde Sanctus Doctor in textu inquit, quod illabi eſſe, & intimum operari, nam cum menti noſtræ idem ſit intimum, & ſupremum, quoniam quanto anima magis ad ſe redit, tanto amplius Deum nouit, ideo ſolus Deus ſibi illabitur, quo adeſſe, ex quo ſequitur quod & ad operari, quia caritas non eſt ocioſa.

Vel illapſus eſt intima præſentialitas cum præſidẽtia, & imperio, & perfecta cognitione eius, qui illabitur ad eum, cui ſit illapſus.

Obſeruandum ſecundum Guilielmum, quod hæc tria differunt illabi, immitti, & incendi, illabi enim propriè includit cognitionem, & amorem Dei, *licet* principalius amorem immitti, autem principaliter dicit cognitionem ſolum, incendi verò dicit ſolũ actum amoris, ita quod immitti præcedit, ſequitur incendi ſicut cognitio præcedit affectionem, ſequitur illabi comprehendens tam immitti, quam incendi.

Gabriel in præſenti diſtinctione quæſt. 2. inquit ꝙ illabi duo dicit ſcilicet intimam præſentiam eius, qđ illabitur, & cui illabitur, ſecũdo dicit omnimodam, & plenam præſidentiam, & dominicum illabentis ſuper illapſum quorũ ſi alterum deeſt non eſt illapſus.

Circa ſecundum quotuplex ſit illapſus, dicendum quod eſt quadruplex ſcilicet generalis, ſpecialis ſpecialior, & ſingularis, illapſus generalis eſt, quædã ire exiſtentia actualis ipſius eſſentiæ diuinæ, quæ eſt præſens intimè cuilibet creaturæ ipſam manuducendò & conſeruando in eſſe, quod eſt intime ſibi in ea operari, & hic illapſus eſt communis omnibus creaturis, nam vt docent Theologi in primo Deus eſt, in omnibus rebus per eſſentiam, per preſentiam, & potentiã.

Illapſus ſpecialis eſt quædam in exiſtentia actualis diuinæ eſſentiæ, quæ eſt intimè præſens creaturæ rationali per gratiam, & charitatem ipſam gratificando, acceptando, & ſpecialiter viuificando, & huiuſmodi illapſus ſpecialis dicitur, quia eſt reſpectu creaturę iotellectualis, & iuſtæ per charitatem.

Illapſus ſpecialior, eſt quędam actualis in exiſtentia diuinæ eſſentiæ ſecundum, quam eſt præſens intimè creaturę rationali, vt obiectum beatificum ipſam actu beatificans, & dicitur illapſus gloriæ.

Illapſus ſingularis eſt, quædam inexiſtentia actualis diuinę eſſentiæ, ſecundum quam eſt intimè pręſẽs alicui creaturæ rationali eam ſibi vniendò vnione hypoſtatica, & perſonali, & hic illapſus eſt, ſolum in Chriſto Domino.

Communiter tamen Theologi duplicem eſſe aſſerunt vnus generalis, qui eſt intima præſentia Dei ad creaturas mouendo illas ad operationes, ſiue liberas ſiue naturales alter dicitur illapſus ſpecialis, qui eſt concurſus Dei ad opera ſupernaturalia, vt ad opera ſupernaturalia, vel ad opera meritoria, & ad vltimã diſpoſitionem ad gratias.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmon poſſit eſſe ſubſtantialiter præſens animæ.

SAtisfaciendum eſt, huic dubitationi tribus concluſionibus, prima concluſio Dæmon poteſt eſſe ſubſtantialiter præſens animæ, probatur quia Dæmõ poteſt ſubſtantialiter eſſe præſens corpori humano, ergo etiam animæ. Anteced. eſt manifeſtum ex pręcedenti quęſt. conſequentia, probatur tali medio quã-

docum-

documque aliqua duo ſunt, ſubſtantialiter præſentia eidem tertio, illa ſunt ſubſtãtialiter ſibi ipſis præſentia, ſed tam Dæmon, quam anima poſſunt eſſe ſubſtantialiter præſentia eidem corpori, ergo & ſibi ipſis: conſequentia patet: maior probatur, quia ſubſtantialiter ſunt ſibi præſentia, quorum ſubſtantiæ ſunt ſimul, ſed ſubſtantiæ aliquorum ſunt ſimul cum tertio, ſine indiſtantia à tertio ſimul, & indiſtantia à ſe ipſis, ergo minor conſtat de anima, quæ eſt ſubſtantialiter præſens corpori, quod informat, patet & de Dæmone, qui eſt ſubſtantialiter pręſens corpori, quod obſidet.

Pro quo nota, quod licet ſpiritus creatus poſſit eſſe ſimul cum corpore, & in corpore non tamen propriè dicitur illabi corpori, nam adhoc, quod ſpiritus ſit in corpore ſufficit, quod ſit extra quantitatem corporis, ſed tunc propriè diceretur illabi corpori, quoniam eſſet intra eſſentiam corporis, vnde corpus bifariam poteſt conſiderari, vno modo, vt quædam eſſentia eſt, alio modo, vt quid extenſum, vnde quãuis ſpiritus intra ſubſtantiam corporis eſſe valeat, non tamen ibi poteſt eſſe, vt ſubſtantia eſt, ſed vt extenſa eſt, itaque Angelus poteſt eſſe ſimul cum corpore, & in corpore, ſed non poteſt eſſe in eſſentia corporis, vt eſſentia eſt, neque poteſt illabi corpori anima vero eſt ſimul, cum corpore, & in corpore, & in eſſentia corporis, vt eſſentia eſt, cum ſit perfectio eius, ſed non propriè dicitur, quod illabatur corpori, quia illud, quod illabitur, intelligitur eſſe differẽs per eſſentiam, & nõ facere vnam eſſentiam cum eo, cui illabitur, anima autem facit vnam eſſentiam cõpoſitam cum corpore.

Secundo nota, quod licet ſpiritus creatus poſſit eſſe ſimul cum corpore, & in corpore, & ſimul cum anima coniuncta corpori, non tamen in anima, cæterum ſi comparetur ad animam ſeparatam, vel ad alium ſpiritum creatum, tunc non poteſt eſſe ſimul cum ipſo, neque in ipſo.

Secunda concluſio. Dæmon vel alius ſpiritus non poteſt illabi animæ: probatur auctoritate D. Auguſtini de Eccleſiaſticis Dogmatibus cap. 50. Dæmones per energiam non credimus ſubſtantialiter illabi animæ, ſed applicatione vniri, illabi autem menti illi ſoli poſſibile eſt, qui eam creauit, qui natura ſubſiſtens incorporeus capax eſt ſuæ facturæ.

Comprobatur per Gloſam, ſuper illud Actum 5. Anania cur tentauit ſathanas cor ſuum, vbi ſic ait implet ſathanas, cor alicuius non quidem ingrediẽs in eum, neque introiens aditum cordis, ſiquidem poteſtas, hæc ſolius Dei eſt.

Secundo munitur concluſio ratione, quia impoſſibile eſt Dæmonem plenè præſidere, & dominari animæ, & in ea operari, quicquid vult, item impoſſibile eſt plura præſidere vni ſecundum plenum dominium maximè ſibi contraria, ſeu aduerſaria.

Tertia concluſio ſolus Deus illabi poteſt menti rationali, ſiue animæ, concluſio patet, quia, & ſi aliqua poſſint eſſe intima animæ per localem indiſtantiam, ſolus tamen Deus habet in mente rationali plenum Dominium regitiuum, ſolus enim poteſt ſine impedimento producere quicquid vult, atque ab ea tollere quæ vult, ergo ſolus Deus illabitur, tenet conſequentia ex quid nominis illabi, quod eſt eſſe intimè præſens alicui ſecundum ſubſtantiam, & præſidentiam, & plenum dominium regitiuum.

Inſtabis vbi eſt gratia, ibi eſt Deus, ergo vbi eſt culpa, ibi eſt diabolus, ſed Deus habitat per gratiam in anima, ergo & diabolus per culpam.

Reſpondetur dupliciter ab Auctore, primo non eſſe ſimile, quia aliter eſt gratia à Deo, & aliter eſt culpa à diabolo, nam gratia eſt à Deo, vt præſente, & influente, & intimè operante, culpa autem eſt à diabolo ſolum ſicut à ſuggerente, & quaſi impellente, & quoddammodo exterius inſtigante, & ideo non oportet diabolum habitare in intimo cordis peccatoris.

Secundo reſpondetur, quod gratia aliquid ponit, & ideo ſecundum eam Deus illabitur, culpa autem non ponit aliquid, ſed potius priuat, & propterea ſecundum ipſum non dicitur aliquid illabi animæ.

PVNCTVM TERTIVM.

Quomodo diabolus dicatur intrare in cor hominis, atque interdum implere.

EX quibuſdam Sacræ ſcripturæ locis habetur ſathanam non ſolum intrare in cor hominis, ſed & implere, nam Luc. 22. legitur diabolum intraſſe in Iudam, quando conſilium cępit tradendi Dominum, & Ioann. 13. dicitur diabolum miſiſſe in cor Iudæ, vt traderet Dominum, & in eodem cap. legitur ſathanam poſt buccellam intraſſe in Iudam, quando à menſa ſurrexit, atque exiuit, & Act. 5. à Petro dictum fuit Ananiæ, cur impleuit ſathanas cor tuum?

Pro reſolutione, & dilucidatione huius dubitationis ſit hæc aſſertio, Solus Deus implet mentem, & cor hominis ſecundum ſubſtantiam, probatur teſtimonio patrum, nam D. Auguſtinus in libro de ſpiritu, & Anima capitulo 27. ait, quod ſolus Deus implet mentem hominis, Item Beda ſuper illum locum Act. Apoſtolorum, vbi ſupra dicit notandum, quod mentem hominis, iuxta ſubſtantiam nihil implere poſſit, niſi creatrix Trinitas, Item Didymus in libro 1. de ſpiritu ſancto docet ſpiritum ſanctum implere animas hominum, id vero Angelis nequaquam competere.

Perſuadetur ratione, Solus Deus preſentia ſuæ naturæ eſt intimus toti animæ intrinſecus eam continendo conſeruando, gubernando, & in ea operando, ergo ſolus Deus ſecundum ſubſtantiam implet mentem, & cor hominis.

Amplius animæ appetitus non quietatur ſufficienter niſi in Deo, qui eſt omnium perfectionum pelagus, ergo ſolus Deus eam implet.

Confirmatur ex illo Pſal. qui replet in bonis deſiderium ſuum, & in alio ſatiabor cum apparuerit gloria tua.

Præterea ſolus Deus cogitationes, affectiones, & intentiones cordis ſua virtute cognoſcit, & ſcrutatur, ergo ſolus ipſe replet cor hominis.

Secunda concluſio Dæmones intrare, & implere dicuntur cor hominis non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum effectum ſuggeſtionis extrinſecus adhibitæ, & ſecundum poteſtatem dominationis ſiue conformitatis malitiam; hæc concluſio colligitur ex ſolutione primi argumenti, & ultimi, probatur quia Dęmon poteſt cauſare in anima culpã, qualitercũq; hoc faciat, uel perſuadendo, uel imaginationem cõmouendo, & ex hoc ad peccatum incitando, uel aliter agendo, ſicque intrare, & implere cor dicitur, & ita ſunt intelligenda loca Sacræ ſcripturæ ſupra allegata.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Dæmones poſſint illudere ſenſus.

Nota, quod hæc tria error, deluſio, & præſtigium ſic ſe habent, quod error eſt quid ſuperius ad deluſionem, & præſtigium, & deluſio eſt, quid ſuperius ad præſtigium, omne enim præſtigium eſt deluſio, & omnis deluſio eſt error, & non è conuerto. Error eſt iudicium falſum quo diſſentitur vero, & aſſentitur falſo, illuſio ſiue deluſio eſt iudicium falſum proueniens ex variatione circa obiectum, vel potentiam, vel medium, quia quod non eſt apparet, vel res aliter quam eſt, apparet, præſtigium eſt illuſio dæmonis, quæ non habet cauſam ex parte mutationis rei, ſed tantum ex parte cognoſcentis.

His notatis diuiditur corpus quæſt. in duo membra, in primo reſpondetur quæſt. in ſecundo inueſtigatur de modo illudendi.

Circa primum reſoluitur quæſtio vnica concluſione Dæmones poſſunt illudere ſenſus, probatur ab Auctore, primo auctoritatibus, nam Gloſa Rabani ſuper illud Exodi 7. fecerunt Magi per incantationes, & arcam, quædam ſimiliter ſic inquit diabolicis figmentis ſpectantium oculos illudebant, vt res in ſua ſpecie remanentes aliæ viderentur.

Amplius in itinerario Clementis dicit, Niceta ad Petrum narrans præſtigia ſimonis vidimus canes cantare, & imagines ambulare.

Secundo probatur exemplo deſumpto ex vitis patrum, de quadam puella, quæ adducta ad ſanctum patrem videbatur eſſe equa, ſed ſanctus pater deprehendit, quod eſſet puella.

Tertio comprobatur ratione, Dæmones multos decipiũt, & ſeducunt, quantum ad intellectum, ergo multo magis ſeducere, & illudere poſſunt, quantum ad ſenſum, conſequentia patet: quia plus eſt decipere intellectum, qui eſt potentia altior non alligati organo, quam ſenſus, qui eſt potentia organica.

Circa ſecundum de modo illudendi duas recenſet Auctor opiniones, quarum prima affirmat illuſionem poſſe fieri tribus modis, primo à ſuperiori virtute influendo, cum enim Dæmon ſit ſuperior ſenſu tam interiori, quam exteriori poteſt ſpecies, quas habet in ſe imprimere ſenſui tam interiori, quam exteriori, ſecundo modo poteſt fieri illuſio ab intenſiori mouendo phantaſmata, ſicut accidit in ſomnis, nam Dæmon efficere valet, vt phantaſmata exiſtentia in organo interiori ad organa ſenſuum, tertio modo ab exteriori ſpecies præſentando, ſiue abijciendo.

Hanc opinionem Auctor non approbat, cum quilibet prædictorum modorum aliquid improbabilitatis includat. idcirco alteram ſententiam, quam ipſe amplectitur adducit, hæc namque ſuſtinet Dæmones tribus modis ludificare ſenſus, primo oſtendendo eſſe præſens, quod non eſt, quod quidem faciunt ſpecies oſtendendo, verbi gratia, quando phantaſmata interius exiſtentia forti oblatione virtuti interiori ſe offerunt, vel virtus interior fortiter illis intendit.

Tunc etiam ſimilitudo rei videtur eſſe veritas, & homo illuſus credit eſſe præſens, quod non eſt, ſecundo modo Dæmones poſſunt illudere ſenſus oſtendendo rem aliter, quam ſit à parte rei, quandoquidem hæc naturaliter contingere valent ratione variationis ex parte organi, ſicut quando humor ſanguineus, vel vapor igneus ad oculos deſcendit, quæ exterius apparent rubra videntur, vel propter aliquam variationem ex parte obiecti ſicut contingit aliquando, vt palea ex diſpoſitione illarum, & candelæ factæ ex pinguedine ſerpentis naturali operatione ſerpentes eſſe videntur, tertio modo poſſunt illudere ſenſus abſcondendo, quod eſt præſens, res enim præſens duobus modis poteſt habere ſenſus noſtros, vel quia impeditur potentia ſiue illius virtus, ne ad ſenſibile perueniat, vel quia impeditur ſpecies ſenſibilis, ne ad ſenſum perueniat, & vtroque modo fieri poteſt, vt ſenſus, quod ſibi eſt præſens non percipiat, etenim corpus inter oculos, & obiectum, quod occultare deſiderat interponere valet.

Ad quęſtionis intelligentiam, quinque diſcutientur.

Primum num ſenſus poſſit errare circa proprium ſenſibile.

Secundum, quot modis illuſio fieri poſſit.

Tertium num diabolus ludificando ſenſus ſpeciẽ de nouo det, ſeu imprimat.

Quartum num Dæmones, præter modos enumeratos ab Auctore alijs modis homines decipiant.

Quintum num ſit miraculum cum dęmon immutationem facit, vel circa organum, vel circa obiectũ, vel circa virtutem.

PVNCTVM PRIMVM.

Num ſenſus poſſit errare circa proprium ſenſibile.

Philoſophus 2. de anima docet, ſenſum particularem non errare circa proprium obiectum, quam auctoritatem Sanctus Doctor allegat, in primo argumento, eamque interpretatur in ſolutione eiuſdem.

Pro dilucidatione obſeruanda ſunt aliqua: primũ ad veram cognitionem duo requiruntur, quorum vnum eſt acceptio ſimilitudinis rei cognitę, alterum eſt iudicium de tali re, verbi gratia, ſi aliquis intelligere velit, quid ſit equus opus eſt, vt eius intellectus ſimilitudine equi informetur, & verè iudicet de equo per illam ſimilitudinem, quod ſi aliquod horum non fuerit rectum propter aliquod impedimẽtum, tunc cognitio illa non erit cenſenda vera, atq; recta, ſed nota, quod iudicium in propoſito dicit quamdam determinationem apprehenſionis, ſicut cum viſus apprehendit determinatæ album, dicitur determinare illud eſſe album.

Secundo

Digitized by Google

Secundo notandum, quod quando potentia cognoſcitiua apprehendit ſicut eſt, in re tunc dicitur verè iudicare, & verè cognoſcere, quando autem apprehendit aliter, quam ſit in re tunc dicitur, falſo cognoſcere, decipi, & errare, quemadmodum cum potentia viſiua apprehendit, quod eſt album tanquã album verè iudicat, quando vero apprehendit tanquam nigrum, quod eſt album decipitur.

Tertio ſciendum, quod duplex eſt obiectum vnũ, dicitur formale, & adæquatum, alterum materiale, non adæquatum ſicut obiectum formale adæquatũ viſus eſt color, inadæquatum autem eſt albedo nigredo, & alij colores.

His prænotatis explicandum eſt, quo pacto intelligenda ſit auctoritas Ariſtotelis, cuius tres reperio fuiſſe expoſitiones a philoſophis traditas, prima fuit commentatoris, quod ſenſus non errat circa propriũ ſenſibile in maiori parte in minori, vero parte poteſt ſecunda fuit Alberti aſſerentis proprium ſenſibile dici duobus modis, vno modo prout eſt in re ſecundum eſſe materiale, alio modo ſecundum, quod eſt in medio, aut in organo per aſtractionem a materia ſcilicet ſecundum eſſe intenſionale, hac duplici acceptione premiſſa duo dicit, primum, quod ſenſus multoties decipitur circa ſenſibile ſeruandum, quod eſt in re, quia per hoc eſſe non habet agere in ſenſum, ſecundum eſt, quod ſenſus non poteſt errare circa ſenſibile ſecundum eſſe, quod habet in abſtractione, quod ſinè poteſt multipliciter variari ſecundum diſpoſitiones medij, aut organi, quia re vera ſenſibile, tale eſſe habet in abſtractione quale iudicat ſenſus licet non habent tale eſſe in re.

Tertia expoſitio, eſt Themiſtij, quam ſequi videtur D. Bonauentura, quod ſenſus particularis non poteſt decipi circa proprium ſenſibile tribus conditionibus obſeruatis, prima eſt, vt ſit debita diſtantia inter ſenſum, & ſenſibile, nam ſi eſſet in maiori, aut minori diſtantia, quam ſit opportunum iudicium ſenſus non erit verum, ſecundo quod organum ſit debitè diſpoſitum, & non deprauatum, id eſt ſanum, & nullo modo læſum, vnde guſtus febricitantis iudicat dulce eſſe amarum, tertia quod medium ſit purum, & non impeditum ex quo fit, vt ſi aer, aut aqua non ſint purè diaphana viſus non iudicabit de uiſibili ſicut eſt, ſi aliqua iſtarum conditionum deſit, poteſt accidere error in ſenſu. Has tres conditiones breuiter complectitur Sanctus Bonau. in ſolutione, primi argumenti dicens, quod ſenſus non errat circa, primum obiectum, quantum eſt de ſui natura ſalua, ſcilicet media diſpoſitione organi medij, & obiecti intelligitur etiam de ſenſu particulari per ſe, & iure apponit ly per ſe, quoniam ſenſus, per accidens errare poteſt, propter aliquod impedimentum, ſed aduerte, quod cum dicitur circa proprium, ſenſibile propter aliquod impedimentum ſenſum poſſe errare intelligendum, eſt de obiecto materiali inadæquato, non autem de adæquato numquam enim viſus iudicat colorem, quia aliquem colorem videat, neque auditus ſonum, quin aliquem ſonum audiat, & hoc videtur intellexiſſe philoſophus dum dixit, & nõ decipitur viſus quoniam color. &c.

Præterea aduertendum, quod licet ſenſus non erret circa ſenſibile proprium ſtantibus conditionibus prædictis, tamen errat circa ſubiectum proprij ſenſibilis circa locum, aut vbi id optimè declarat Comment. in commen. 63. 2. de anima, nam ſi viſo aliquo colorato iudicat videns illud, eſſe argentum, aut ſtãnum, vel vbi ſit, ſcilicet an ſuperius, aut inferius multoties decipitur, nam iudicare de ſubiecto, quid ſit, aut vbi ſit non ſpectat ad ſenſum exteriorem, ſed communem ſiuè phantaſiam, quæ habet apprehendere intentiones indiuiduales, & ab Auctore appellatur collatiua.

Sed obijcies, quandocumque ſenſus recipit ſpeciem proprij ſenſibilis eo modo, quo ſenſibile proprium eam imprimit, tunc videtur, eſſe verum iudicium ſenſus, quoniam natus, eſt iudicare per ſpeciẽ, ſibi impreſſam, ſed quando ſenſus ſentit ſemper recipit ſpeciem ergo. Minor probatur, quoniam paſſum non recipit famam ab agente, niſi quam agens inducit nec aliter niſi, vt eſt aptum inducere.

Reſpondetur, quod quamuis ſenſus recipiat ſpeciem a ſenſibile, non tamen omni eo modo recipit, quo agens eſt, aptum inducere, nam ſtat, quod agẽs ſit aptum inducere perfectiſſimè, & tamen patiens, ex ſui indiſpoſitione recipit imperfectè ſine, ex debilitate, ſicut ſol eſt, aptus perfecte illuminare oculum qui tamen ex ſui debilitate potius excecatur, quam illuminetur, cum igitur in propoſito contingere poſſit, quod ex nimia diſtantia, aut indiſpoſitione medij ſiue organi, quod ſenſus non recipit ſpeciem modo perfecto, quo ſenſibile cauſat eam, non inconuenit ſenſum errare, ad probationem igitur minoris dicendum, quod licet ſenſus non recipiat non tamen omni perfecto modo, vt cauſatur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quot modis illuſio fieri poſſit.

PRæceptor Sancti Bonauenturæ docet tripliciter in vniuerſum fieri poſſe illuſionem, primo ſole agitatione oſtendentium, & occultantium aliqua ſicut in tranſitoribus, ſecundo virtute quorumdam, corporum mineralium, quæ qui habent poſſunt per virtutem illis corporibus inditam rem monſtrare nõ ſicuti eſt, nec tunc eſt falſitas ex parte viſi, quin aliquid ſit, quod videtur nõ tam eſt ſicut apparet quẽadmodum contingit, inquit Auctor, vt paleæ ex diſpoſitione illarum, & candelæ factæ ex pinguedine ſerpentis naturali operatione ſerpentes eſſe videantur ſimile recipitur, in ſpeculo de chalybe, & his duobus modis fieri poteſt illuſio ſine dæmonum cooperatione quamuis, & ipſi, qui ſunt veloces miniſtri his modis vti valeant, tertio modo fit operatione dæmonum, quia res exiſtens non apparet, vel non exiſtens apparet, aut res exiſtentes aliter, quam ſe habent apparent. Siquidem dæmones ex ordine ſuæ naturæ habent poteſtatem ſuper, quædam inferiora, quam in illis exercent quantum Deus permittit, quomodo autem, hoc contingat Auctor indicat, & infra diffusè exculeabitur in ſequentibus punctis.

Pro nunc nota, quod Dæmõ ſuis præſtigijs ac multiplicibus dolis illudere poteſt, ſenſus humanos, teſta-

teſtatur B. Auguſtinus de ſpiritu, & anima cap. 28. & in lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. aliquid tangit, ſed in loco præfato, ſic ait, quædam mulierculæ poſt ſathanam conuerſæ illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ credunt, & confitentur ſe nocturnis horis cum Diana paganorum Dea, & cum Herodiade, & innumera mulierum multitudine equitare, earumque iuſſionibus obtemperare, ipſe namq; ſathanas, qui ſe transfigurat in Angelum lucis, cum mentem cuiuſque mulierculæ cęperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugauerit, illico diuerſarum perſonarum ſpecies mente, quam captiuam tenet, in ſomnis deludens modo lęſa, modo triſtia, modo cognitas modo incognitas perſonas oſtendens per deuiam queq; deducit, & non ſolus hic patitur ſpiritus infidelis nō in anima, ſed in corpore opinatur euenire, idcirco nimis ſtultus, & hebes eſt, qui hæc omnia, quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur, item Boetius 4. de conſol. metro. 3. & Sanctus Aug. lib. 18. de Ciuit. Dei tangit de transformationibus ſociorum Vlyſſis in varias beſtiarum formas carminibus Circæ detæ, & ibidem recitat, quaſdam gentes tranſeuntes, quoddam ſtagnum fuiſſe mutatas in lupos, & poſt lapſum quoddam tempus reformatas in homines, item narrat de quibuſdam mulieribus ſtabularijs, quæ arte magica homines vertebant in aſinos per eſum caſei, qui & onera portabant, & finito opere redibant, & fiebant homines, cæterum hæc fieri non potuerunt ſubſtantialiter, ſed tantum apparenter, & ſecundum aliqua accidentia exteriora, poterat enim diabolus aliam formam alterius corporis oſtendere, & eos occultare, vel modo præſtigij intuentium oculos fallere &c.

PVNCTVM TERTIVM.

Num diabolus ludificando ſenſus ſpeciem de nouo det, vel offerat.

EXcitat hanc dubitationem Sanctus Doctor in ſecundo argumento, quam diluens reſpondendo ait, quod ſpeciem nec de nouo dat, nec de nouo offert, ſed illam, quæ erat in phantaſia tam viuaciter virtuti illi interiori objicit, vt credat ſe rem exteriorem ſenſibiliter intueri.

Pro cuius ſolutionis dilucidatione notādum primo, quod Dæmon efficere poteſt, vt illud viſibile quod non eſt præſens extra apparet præſens, vel ita fortiter mouendo ſpiritum, ſimilitudine informatum in organo imaginationis, vt recolligatur intentio animæ ſuper ſpeciem ibi exiſtentem, vel ſimilitudines viſibilium, quæ ſunt in organo imaginationis faciendo ſe multiplicare mediantibus illis ſubtilibus vaporibus vſque ad ſenſum communem, vel faciendo in aere talem diſpoſitionem.

Notandum ſecundo. Dæmon poteſt facere, vt res quæ eſt præſens lateat viſum operando extra corpus noſtrum, & quæ intra, extra, quemadmodum viſus teſte Damaſceno, libro 2. videt ſecundum rectas literas, illæ autem literæ multiplicantur à viſibili, & tendunt in conum, & conſtituunt angulum in loco iudicij virtutis viſiuæ, qua propter idem uiſibile non videtur per eaſdem literas à duobus hominibus, iuxta ſe poſitus nec à duobus oculis eiuſdem hominis, Dæmon autem poteſt facere in medio aliquam diſpoſitionem latentem uiſum, & impedientem tranſitum linearum uenientium à uiſibili, & ſic poterit facere quod illud, quod uidebitur ab homine uno non poterit uideri ab alio iuxta ſe poſito, & quod duorum uiſibilium, iuxta ſe poſitorum hoc unum uideat, & aliud uidere non poſſit.

Tertio notandum diabolus poteſt formare formas, ſicut poteſt diuerſarum formarum corpora quaſi ſubito formare, & aſſumere, ſicque formas diuerſas à ſe formatas poteſt uiſui objicere, ſeu alteri ſenſui offerre, & illas frequenter mutare, non tamen diabolus uiſionem illam in oculo cauſat, ſed potentia cum obiecto per diabolum oblato, nec ſic uidendo uiſus decipitur circa proprium obiectum, quia taliter eſt obiectū coloratum album, uel nigrū, &c. qualiter iudicat, ſed decipitur circa obiectum per accidens cum propter formam talem, qualem in re aliqua, uel perſona eſſe cognoſcit rem aliquam uel perſonam, quæ ibi non eſt, ibi eſſe iudicat per phantaſiam, ut ſi formam franciſco ſimilem objicit, iudicabit quiſpiam ſe uidere Franciſcum, & ſecundum diuerſas formarum oblationes, & mutationes ſubitas iudicat ſemper alia, & alia, & ſic deluditur ſenſus, ita legitur in Epiſtola B. Hieronymi de Sancto Hilarione Diabolum ſe transfiguraſſe in perſonas mulierum nudarum, & in miraculis D. Hieronymi Diabolum ſe transfiguraſſe in perſonam Siluani, & Nicetam in perſonam Simonis magi, ut dicitur in itinerario Clementis.

Quarto poteſt fieri illuſio per mutationem aliquam factam in ſpecie, uel habitu in ipſa potentia aut memoria reſeruata, uel reſeruato illudit hoc modo Diabolus mouendo ſpecies iam habitas, ſeu phantaſmata exemplificat Sanctus Auguſtinus, ut refert.

Auctor, quod quidam tanta conuerſione cogitabat, cuiuſdam mulieris imaginem, quod ei carnaliter commiſceri uideretur etiam uigilandi, & ſicut in ſomnio uidetur dormienti, quod uideat audiat, & ſentiat multa in ueritate eum ſpecies, ſeu phantaſmata mota ueniunt ad organa ſenſuum, & ſic diabolus poteſt phantaſmata, & ſpecies mouere ipſaſque præſentare potentiæ cognitiuæ, & per hoc imaginationem adeas conuertere, & per immiſſionem fumorum ſpiritus animales immutare, & phantaſmata diuerſimodè uariare ac intentioni offerre, & facere diuerſa homini apparere, & hoc modo frequentiſſimè utitur Dæmon, ait Sanctus Bonauent. in textu.

Quinto notandum, quod diabolus poteſt facere ut uiſibile appareat alterius coloris, quam ſit procurando interpoſitionem alicuius uaporis ſanguinei, uel colerici, uel malenconici inter oculum, & locum iudicij, ſicque uiſibile iudicabitur eſſe illius coloris, qui conſonat illi uapori, & ſi illud uiſibile fuerit alterius coloris, ſecundum ueritatem, nam ſimilitudo uiſibilis, quaſi permiſcet ſe cum ſimilitudine coloris uaporis diaphani, per quod tranſit, ſicut enim, quæ uidentur per rubeum, iudicantur rubea, ſic mutato medio per eſſe ipſum Dæmones

res

Digitized by Google

res alterius coloris, quam in veritate eſſet apparere poſſet, propter quod ait Rabanus in Gloſa ſuper Exodus diabolicis figmentis magi ſpectantium oculos decipiebant, vt res in ſua ſpecie remanentes, aliæ viderentur vnde omnia illa, quæ relata fuerunt in præcedenti puncto de ſocijs Vlyxis, & de præſtigijs hominis, quæ habentur in itinerario, & alijs facta fuerunt arte dæmonum, qui cum hæc de nouo apparere faciant, ſpeciem non dant, ſed eam, quæ erat in phantaſia adeo velociter, & viuaciter interiori virtute phantaſiæ, & imaginatiuæ obijciunt, vt credat homo ſe rem exteriorem veram, & ſenſibilem intueri, hic enim non ſeruantur mentia nempè organi mediorum, & obiecti diſpoſitiones, quibus ſeruatis ſenſus particularis circa proprium obiectum non errat.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Dæmones præter modos ab Auctore enumeratos alijs modis homines decipiant.

CErtum eſt Dæmones habere mille nocendi modos, & artes, vt habetur 16. quæſt. 2. Can. viſis hinc propter multiplices modos deceptionum fallatiarum, & potentiarum ipſorum malignorum ſpirituum varia de illis deſcribuntur in ſacris literis, nam Geneſ. 3. dicitur ſed & ſerpens erat callidior, ideſt, vt habet alia translatio, ſapientior cunctis animantib. terræ, quæ creauerat Deus, & Luc. 11. Chriſtus vocat illum fortem armatum, & Iob. 41. nō eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei, & ad Eph. 6. non eſt nobis colluctatio, &c. ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, & Apocal. 12. væ terræ, & mari, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnā ideſt poteſtatem.

Sunt autem, præter modos enumeratos duo alij, quibus Dęmones fallunt, & vnus eſt per ſomniorum illuſionem, num quandoque operatione dæmonum aliquæ phantaſiæ dormientibus apparent, in quibus aliqua reuelant, & quandoque alia vera de ſpiritualibus, vt refert D. Auguſt. 18. de Ciu. Dei, quod quidam philoſophus quædam Platonica dogmata cuidam in ſomnijs expoſcit, quod per operationem dæmonum Aug. factum dicit, ſiuè de corporalibus pręſentibus, vel futuris præcipue illis cum quibus Dæmones habent aliqua pacta illicita, quibus interdum reuelant ea, quorum ipſi ſunt cauſa aliquando, quædam quorum ſigna prænoſcunt, quæ tamen hominibus ſunt oculta, interdum immittūt ſomnia falſa, & deceptoria, ſicut in collationibus ablatis Moyſi legitur de Æremita, cui dæmon apparuit in forma boni Angeli, ſurge inquit ad laudandum Deum, & aliquādo portabat ei lumen, & dicebat nauis talis ſubuerſa eſt, ora pro animabus illis, quia ſunt in purgatorio tandem oſtēdit ei in viſione cęlum apertum, & infernum dicens niſi Iudęus fias non intrabis in cęlum, indęus factus eſt, & dānatus. Similiter patet in illo, de quo in vitis patrum legitur, quod cum audiret miracula Moyſi, cępit eum pręferre Chriſto, & de nocte diabolo apparente vidit Chriſtum per ſomnium in choro hominū in veſtibus nigris, & Moyſem in choro Angelorum in veſtibus albis propterquod ſomnium ille a fide receſſit, ſed poſtea illuminatus fallaciam intellexit, & ad Chriſtū reuerſus eſt, extat quoque exemplum D. Greg. 4. Dialo. c. 50. vbi ait, quod cum quidam ſomnia vehementer attenderet, Diabolus per ſomnium longa ſpatia vitæ promiſit, cumque indirectè multas pecunias collegiſſet ad ſtipendia longę vitæ deceptus a Dæmone repente defunctus eſt, intactus relinquos mali pactas pecunias, vnde cautè incedendum eſt, quia Eccleſ. 5. vbi multa ſomnia ibi multæ vanitates, & 34. multos errare fecerūt ſomnia, & 26. 9. 7. non inueniatur in ſe, qui obſeruet ſomnia, ideo tales omnes reuelationes ſomniorum, & reſponſiones non appetendæ ſunt, ſed execrandæ, idque propter duas cauſas vna eſt, quia frequenter falſa reuelant, diabolus enim mendax eſt, & pater mendacij, Altera eſt, quia dato, quod aliquando vera reuelent, tamen ſemper intendant prædictionem, hominum.

Alius modus principalis, quo dæmones fallere homines conantur, eſt per apparentis veri, vel boni deceptionem, nam quamuis dæmones ſint mendaces, conſulentibus tamen mentiri refugiunt, vt ſic dicentes veritatem palliatam, & ſuam iniquitatem occultent, & opinionem generent, cum enim ipſi ſint acutiſſimi logici per omnes fallacias ſciunt optimè paraloginando homines fallere decepit enim dæmon primam mulierem ſyllogizando per fallaciam æquinocationis huius verbi moriemini, nam Deus dixerat in quacumque hora comederis ex eo morte morieris, ſcilicet ſpirituali, & æterna, Dæmon autem reſpōdit nequaquam moriemini, morte ſcilicet temporali pro tunc, alius etiam conſulens Apollinem, vt dicit Valerius ſi vadens ad inimicos caperetur, vel rediret, reſpondit ibis, redibis, non morieris in bello, & fuit deceptus per fallaciam compoſitionis, quia Dæmon facit, punctum ad non: conſulens ad redibis, ex quibus omnibus conſtat, quod dæmones ſub clamyde veritatis, & bonitatis decipiunt per fallacias ſyllogiſticas, aut per obiecta extrinſeca propoſita, aut per falſas varias apparationes, reuelationes, phantaſticas, allocutiones, aut falſigraphas perſuaſiones immutando virtutem phantaſticam, aut imaginatiuam.

PVNCTVM QVARTVM.

Num ſit miraculum, cum Dæmon facit immutationem, vel circa organum, vel obiectum, vel virtutem.

FAtetur S. Doctor reſpondens ad vltimum Dæmonem poſſe facere immutationem circa omnia prædicta loco, & tempore ſicut ſibi videtur expedire, nec tamen videtur, quod ſit verum miraculum, quia nō eſt ibi vera formarum tranſmutatio, aut inductio, ſed ſolum tranſitoria, & quaſi momentanea immutatio, quæ cum oſtendat circarem veram eſſe tranſmutationem non eſt verum miraculum ſed vanum, & falſum præſtigium.

Quoniam de hoc negotio copioſè tractatum eſt ſuper 2. quæſt. 2. Ar. diſt. 7. par. 2. propterea hæc pauca notanda duximus, primum operatio aut fit ſubito ideſt in inſtanti, & ſic fit a virtute diuina, & proprie mira-

Digitized by Google

miraculum dicitur, vel fit ſubito ſeu repente ideſt in tempore quaſi imperceptibili, & ſic non eſt dicendum vere miraculum, ſed mirabile.

Vel clarius explicando dicitur, quod mutationes ſeù conuerſiones illæ in inſtanti, vel repente bifariam fieri poſſunt vno modo, quod effectus illi non producantur a principijs naturæ, ſed immediatè a Deo, ſiue in inſtāti, ſiue ſucceſſiuè, tūc eſt verè miraculum, licet eundem effectum natura producere poſſet in tempore, alio modo effectus produci poteſt a principijs naturę in inſtanti, vel in tempore ſubito propter inſtantiam, vel repentinam applicationem actiuorū paſſiuis præter ſolitū naturæ curſum, & tunc non eſt propriè miraculum, ſed mirabile, nam & natura producere valet effectum in inſtanti diſpoſito recipiente, ſicut tenet, philoſophus de lumine, & viſione.

Secundo notandum, quod miracula diſtinguuntur in miracula vera, & miracula falſa, ſiue mendacia, vera dicuntur ea, quæ ordinantur ad bonum finem, ſcilicet eruditionem Eccleſiæ, & ſalutem fidelium, talia ſunt miracula bonorum Angelorum, & Sanctorum.

Miracula falſa, & mendacia ſunt, quæ ordinantur ad deceptionem, & ſubuerſionem videntium, licet quandoque res illæ verè res ſint, quæ videntur vnde omnia miracula dæmonum ſunt falſa, & prodigia mendacia, & ſecundum hoc inquit Apoſtolus 2. ad Theſſalonicen. 2. de Antichriſto, cuius eſt, ait, aduentus ſecundum operationem Sathanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis his, qui pereunt, intendet enim decipere homines per miracula ſua, & facere credere non Deum eſſe Deum, & ſeducere in interitum ſempiternum, & ideo omnia eius miracula ſiue fiant per veram rerum immutationem, ſiue per apparentiam ſolum, & illuſionem falſa ſunt, & mendacia ſigni. Quocirca pro reſolutione tres ſtatuuntur concluſiones, prima miracula dicta Dæmones facere non poſſunt, probatur quia non poſſunt facere, aut inducere res, aut formas nouas in ſubiectum, vel materiam non depoſitam ad eorum ſuſceptionem.

Secunda concluſio Dæmones poſſunt facere miracula, ſecundo modo dicta, quę mirabilia dicuntur, probatur, quia poſſunt repente actiua paſſiuis applicare præter ſolitum naturæ curſum, propter quem ipſa actiua producunt veras res de nouo, quæ taliter, ſeù tam ſubito produci non poſſent, niſi Dæmonum miniſterio actiua paſſiuis applicarentur.

Tertia concluſio omnia Dæmonum miracula, & ſi aliquando quantum ad rem de nouo productam vera ſunt, tamen quantum ad finem ſigna ſunt mendacia: patet, quia omnia operantur ad fallendum, & perdendum homines.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum Dæmones cogitationes immittere poſſint.

Sciendum, quod immiſſio eſt actus primus productiuus alicuius actus ſecundi in aliquo, quod eſt intimum alicui.

Secundo notandum, quod cogitatio eſt animi motus, ſiue intimus ſenſus, eſt autem cogitatio duplex, vna bona, altera mala.

In corpore quæſt. duo agit Sanctus Doctor primo adducit diſtinctionem quandam, ſecundo ſatisfacit quæſt.

Quo ad primum immittere bifariam accipi poteſt, vno modo propriè ſicut cauſæ principaliter agentis, & efficientis, Alio modo largè ſicut alicuius excitātis, aut impellētis.

Circa ſecundum ponit pro reſolutione duas concluſiones quarum eſt prima. Dæmones non poſſunt cogitationes immittere ſicut cauſæ principaliter agentes, probat quia ſolus Deus habet virtutem, & auctoritatem ſufficientem, reſpecto talis effectus in anima, hoc eſt poteſt in eius intimis cogitationes, & affectiones gignere, & formare.

Comprobatur auct. Gloſ. Bedæ ſuper illud nihil, quod in os intrat, coinquinat animam, vbi ait, quod diabolus non eſt malarum cogitationem immiſſor.

Amplius fulcitur concluſio rationibus, quæ ponuntur in argumento contra. Prima, ſi poſſet cogitationem immittere, ergo poſſet mentem noſtram formare, ſed hoc eſt falſum ſecundum D. Auguſt. dicentem eſſe proprium veritatis primæ; conſequentia patet, quia in cogitatione formatur acies intelligentiæ.

Secunda ſi poſſet cogitationes immittere, ergo poſſet quādo vult introire ad interiora noſtra, ergo illabi poſſet, quia ſic introire nil aliud eſt, quam illabi.

Tertia ſi poſſet immittere, ergo poſſet, quando vult, malum facere, & cogitare, ergo nunquam permitteret nos a cogitationibus malis deſiſtere, quod eſt falſum.

Secunda concluſio, Dæmones poſſint cogitationes immittere tanquam cauſæ excitantes, & impellentes, probatur, quoniam officium Dæmonum eſt malas cogitationes ſuggerere ſuggeſtio autem, eſt praua cogitationis immiſſio.

Confirmatur auctoritate Greg. in Moralibus maligni ſpiritus in cordibus malignorum cogitationes immittere non deſiſtunt.

Pro dilucidatione quæſt. quatuor ſunt perpendenda.

Primum, cauſa cogitationum quæ, & qualis ſit.

Secundum num Dęmones poſſint mittere aliquid in cor hominis.

Tertium, num Dæmones ad malas cogitationes compellere queant.

Quartum mala cogitatio quantum ſit damnoſa, quomodo vinci poſſit, & quare vitanda.

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Cauſa cogitationum quæ, & qualis ſit.

SCiendum, quod cogitationes poſſunt dupliciter conſiderari, uno modo abſolutè in quantum cogitationes, alio modo conditionatè in quantum ſcilicet bonæ, uel malæ, quo ſuppoſito tãquam fundamento negociũ hoc ad tria capita redigendum eſt, in primo tractabitur de cauſa cogitationum cordis in quantum cogitationes, in ſecundo de radice cogitationum bonarum, in tertio de origine cogitationum malarum.

Quãtum attinet ad primum cauſa cogitationum abſolutè conſideratarum eſt triplex, ſcilicet propinqua, mediata, & remota, prima eſt apprehenſio ſenſuum particularium per organa, ſecunda cauſa eſt imaginatio cauſata ex apprehenſione ſenſuum, tertia eſt cor, oſtenditur autem id, quia cogitatio à corde non exit niſi per aliquã imaginationem, vel phantaſiam, quæ eſt motus factus à ſenſu teſt. Ariſt. in 2. de Anima, & ideo cum dicitur Matth. 15. de corde exeunt, cogitationes, intelligitur cor eſſe principium cogitationum tanquam cauſa remota.

Circa ſecundum cauſa cogitationum bonarum, qualis ſit dicendũ eſt, quod huiuſmodi cogitationes non ſunt ab Angelo bono principaliter, ſed à Deo effectiuè attribuuntur, & bonorũ Angelorum miniſterio procurantur ſecundum quod ipſi illuminant noſtrum intellectum, & excitant ad bonas cogitationes habendas, idque efficiunt bifariam, vno modo interius formando bona phantaſmata, alio modo exterius remouendo impedimenta omnia.

Quo ad tertium cogitationes malę ſunt à propria voluntate effectiuè, & à Dæmone diſpoſitiuè, primum patet ex illo Matth. 15. de corde exeunt, cogitationes malæ, ſecundum conſtat ex Pſal. immiſſiones per Angelos malos, & hoc per modum perſuadentis, in quantum incitat ad cogitandum mala, vel ad appetendum mala cogitata.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Dæmones poſſint mittere aliquid in cor hominis.

TEſtantur in primis aliqua Sacræ ſcripturæ loca Dæmones mittere aliquid in cor hominis, nam Pſal. 77. dicitur immiſſiones per Angelos malos, & Pſal. 33. de Angelo bono dicitur, immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, vbi Gloſ. immittet, id eſt, miſſionem faciet, id eſt, cuſtodiam intra, & extra mittet, ſi bonus Angelus immittere poteſt, cum bonus, & malus ſint eiuſdem naturæ, ergo & Dæmones immittere poſſunt, Item Ioann. 13. cum diabolus miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas, illud autem dicitur eſſe in corde hominis, quod eſt in cogitatione, & voluntate eius, vnde quod hic dicitur cum miſiſſet in cor hominis intelligendum eſt, in voluntate eius.

Pro explicatione prædictorum horum, & aliorũ, nec non auctoritatum patrum, quæ adduci poſſent ſciendum, quod immittere duobus modis poteſt intelligi, vno modo directè, alio modo indirectè, primo modo ſolus Deus poteſt immittere, & imprimere in voluntate hominis, propterea quod ipſe ſolus hab. t poteſtatem mouendi in terris, voluntatem eius, vt dicitur Prouerb. 21. cor Regis in manu id eſt, in poteſtate Dei, & ſic Deus non impreſſit, nec miſit in cor, id eſt, in cogitationem, & voluntatem Iudæ, vt eum traderet, quia vt ſupra dictum eſt, Deus non eſt cauſa malarum cogitationum, ſecundo modo poteſt Dæmon immittere in voluntatem hominis, indirectè ſcilicet, ſuggerendo, vel præponendo aliquid bonum, à quo voluntas mouetur, nam voluntas mouetur à bono appræhenſo, & hoc bifariam, vno modo bonum exterius ſuggerẽdo, & hoc modo etiam homo poteſt aliquid in cor mittere id eſt, in volũtatem alterius à quo voluntas mouetur, alio modo ſuggerẽdo interius, & hoc modo immittit diabolus, quippè qui obiecta offerre poteſt, & ſpecies habitus, & phantaſmata mouere, quibus oblatis, aut motis ſequitur cognitio, ſiue cogitatio, niſi potentia cognitiua circa alia ſit vehementius occupata, ita enim experimur in nobis, quod non nunquam apertis oculis prætereuntem non videmus, vel ſaltem nos videre non attendimus propter fortem imaginationem circa aliqua interiora.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Dæmones ad malas cogitationes neceſſario compellere poſſint.

EXcitatur hæc dubitatio à Sancto Doctore, pro cuius ſolutione duæ ab eo recitantur reſponſiones, prima eſt, quod Dæmones poſſunt compellere ad cogitationes malorum, ſed non ad cogitationes malas intelligentes, qui hanc ſequuntur ſententiam per cogitationes malas vitioſas, cogitatio enim, quę eſt de malo non eſt mala, niſi dum ſequitur affectio mala, quæ eſt in poteſtate noſtra.

Secunda reſponſio, quæ melior videtur, eſt, quod Dæmones non poſſunt compellere ad cogitationes malorum ſimpliciter, licet obiecta offerre, & phantaſmata mouere valeant, ratio eſt, quia mens noſtra non poteſt ſimul multa cogitare, quamobrem dum eſt circa ſalutaria vehementer occupata, non poteſt neceſſitari ad dimittendũ illa, & ſe conuertere iſtis.

Pro quo nota, quod voluntas poteſt imperare intellectui, vt ſe conuertat perſeueranter ad contemplationem diuinorum, & his intendens non poteſt ab eis facilè diſtrahi, ſic enim experimur, quod aſſuetus in turpibus, vix ab eis auelli poteſt, ſimiliter amore fixus in aliquo uix à cogitationibus amati poteſt remoueri, & ſi parumper ad alias cogitationes diuertitur citius ad priores reuertitur, idem itaque mens dum fuerit ocioſa, & non circa utilia occupata poteſt diabolus immittere cogitationes turpes, & malas, ſecus ſi fuerit in bonis occupata.

PVNCTVM QVARTVM.

Mala cogitatio, quantum ſit damnoſa, & periculoſa, & quomodo vinci poſſit, & quare vitanda.

EX tribus cognoſci poteſt, quantum ſit periculoſa cogitatio mala, primo ex parte originis, quia cogi-

cogitatio mala eſt radix, vel principium omnis mali, vnde Iſidorus ait magna obſeruantia circa cordis cuſtodiam eſt habenda, quia bonæ aut malæ rei ibi conſiſtit origo.

Secundo ex parte diſpoſitionis cogitatio mala eſt periculoſa, eo quia ad omne peccatum inducit, & diſponitur, teſtatur id Iſidorus ſic dicens cogitatio praua delectationem parit, delectio parit conſenſum, conſenſus vero actionem, actio parit conſuetudinem, conſuetudo vero neceſſitatem, neceſſitas vero deſperationem, & ſic de primo ad vltimum cogitatio praua in deſperationem inducit.

Tertio eſt periculoſa ex parte teſtificationis, nam de omni cogitatione peccati in die iudicij accuſabitur, iuxta illud Sap. 1. in cogitationibus impij interrogatio erit, id eſt examinatio, quia Dominus examinabit cogitationes iuſtorum, & impiorum ſecundum illud Pſal. Dominus interrogat iuſtum, & impium.

Quo ad aliud, quomodo vinci poſſit cogitatio ſciendum, quod dupliciter vinci, & ſuperari valet, ſicut reſiſtendo, aut fugiendo explicatur vterq; modus, & primo quidem cogitatio peccati eſt vincenda reſiſtendo ei, quando ſcilicet, cogitatio perſeuerans tollit peccatũ, quod prouenit ex aliqua leui apprehẽſione, & hoc cõtingit in peccato accidiæ, quod cum vitare optamus, de ſpiritualibus cogitare debemus, quoniam quanto magis de ſpiritualibus cogitamus, tanto magis ſpiritualia placentia redduntur nobis, vnde Caſſianus in 10. lib. de inſtitutis monaſteriorum ſic ait, experimento probatum eſt, accidiæ impugnationem non declinando fugiendum, ſed reſiſtendo ſuperandum, & ideo diligentiſſimè curãdum eſt, ne contingat animum à bonis, & vtilibus cogitationibus reuocare, illis enim manentibus aliæ malæ ſubintrare non poſſunt, huic conſonat illud D. Hieronymi ad Paulinum, ſemper aliquod boni facito, vt diabolus te inueniat occupatum, quod dictũ non tantũ de exteriori opere, & exercitio, quam de interiori intellectu veritatem habet.

Secundo, Cogitatio ſeu impugnatio peccati eſt, vincenda fugiendo ſcilicet, quando auget inuentiuũ peccati, vel peccandi, ſicut eſt in peccato luxuriæ, quod quidem peccatum, vel quam impugnationem non reſiſtendo, ſed fugiendo vincere debemus, vt dicit Apoſtolus 1. ad Cor. 6. fugite fornicationem, vbi Gloſa ſic ait, cum alijs nempè vitijs expectari conflictus, ſed hanc ſcilicet, fornicationem fugite, quia non aliter melius vinci poteſt.

Quo ad tertium, quare cogitatio peccati ſit vitãda. Dicendum, quod propter tres rationes, prima eſt propter Dei agnitionem, quia ſcilicet Deus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt, vt dicitur in Pſal. & Iob. vltimo, ſcio, quoniam potens es, & nulla te latet cogitatio.

Secundo ratio eſt propter damni magnitudinem, ſi quidem, vt dicitur Sap. 1. peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo, quaſi dicat non ſolum impediunt ad habendum, ſed auferunt habitum, quia non eſt ſocietas lucis ad tenebras, vnde Iſidorus in ſoliloquijs à cogitatione noxia cuſtodi animam tuam, & mentem tuam turpis cogitatio non ſubrepat, Deus iudex etiam de cogitationibus animam iudicat.

Tertia ratio eſt propter ſupplicij æternitatem, nã quilibet malam cogitationem vitare debet propter timorem æternæ damnationis, hinc Hieremias hortans, & admonens nos inquit, cap. 4. auferte malum cordis veſtri, ne forte egrediatur, vt ignis, indignatio mea, & ſuccendat vos, & Iſa. 47. derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & Prouerb. 4. omni cuſtodia Gloſ. 1. diligentia ſerua cor tuum, ex ipſo namque bene cuſtodito uita ſpiritualis procedit, ex mali autem cuſtodito mors.

Notandum, quod cogitatio peccati poteſt fieri propter quatuor, primo ad cognoſcendum ſolum, ſicut cum quis vult diſputare, uel prædicare de peccato, at oportet, quod de ipſo cogitet, ut ſciat, quid de eo ſibi ſit diſputandum, uel prædicandum, & talis cogitatio, cum ordinetur ſolum ad cognoſcẽdum peccatum, eſt ſine omni peccato, ſecundo cogitatio peccati fit ad deteſtandum commiſſum, & cauendũ futurum, & ſic eſt meritoria Pſal. 38. recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, tertio fit ad delectandũ in ijs, quæ nõ ſunt mortalia ſiue in vanitatibus, & ſic non eſt ſine peccato veniali, & dicitur vana. Iuxta illud Pſ. 93. Dñs ſcit cogitationes hominũ, quoniã vanæ ſunt. Quarto fit ad delectãdũ, & cõplacendum in ijs quæ ſunt mortalia, quærendo viam, vt in effectum illicitum inducatur volũtas, & ſic mala eſt, & nõ eſt ſine mortali peccato, de qua S. Iac. can. 1. Cõcupiſcẽtia cũ cõceperit parit peccatũ.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum Dæmones malas affectiones incendere poſſint.

Sciendum, quod affectiuo capitur quadrupliciter, vt docet S. Bon. in 1. diſt. 17. dub. 2. lit. Vno modo pro ipſa vi affectiua, ſecundo pro habitu affectiuo, in quo ſenſu D. Bernardus accipit, cum ait, quod virtus eſt affectio ordinata: tertio pro actu potentiæ affectiuæ, quarto pro paſſione vel affectiua, & ſic ſumpta eſt perturbatio, & concitatio animi, vel eſt cupiditas, cuius quatuor ſunt principales ſpecies, prima amor, vel gaudium, ſecunda ſpes, vel deſiderium, tertia timor, vel diffugium, quarta dolor, vel odium.

Secundo notandum, quod affectiones ſunt à duplici diſcrimine, quædam ſunt rectæ, & tunc ſecundum Platonicos appellantur virtutes, aliæ ſunt à recta ratione auerſæ, quæ dicuntur perturbationes.

Conſumitur corpus, quæſt. in duas partes in prima petiſit, quot modis contingat incendere, in ſecunda reſpondetur quæſt. Quo ad primam incendere duobus modis ſumitur, vno modo propriè, alio modo metaphoricè, & ſimilitudinariè, primo modo conuenit corporalibus, & nil aliud eſt, quã pabulum igni miniſtrare applicando, ignem cõbuſtibili, vno modo tribuitur ſpiritualibus, ſicque incendere eſt cogitationes, vel affectiones malas ſubminiſtrare, vnde ignis eſt concupiſcentia, vel libido peruerſa, pabulum autem ſunt affectiones carnales, & terrena.

Incendere adhuc capitur biſariam vno modo, vt dicit actiuo, & principaliter agentis, alio modo, quatenus dicit actum ſicut excitantis, & ſubminiſtrantis.

Quo ad

Digitized by Google

Quo ad ſecundam partem ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima, Dæmones poſſunt malas affectiones incendere excitando, & ſubminiſtrando, patet concluſio, ſi quidem Dæmones poſſunt nos ad malas cogitationes, & affectiones excitare.

Secunda concluſio, Dæmones non poſſunt malas affectiones incendere generando, & efficiendo, perſuadetur, quoniã ſicut non poſſunt cogitationes formare ſic, neque affectiones principaliter cauſare, vel mouere.

Pro intelligentia quæſt. quatuor diſcutientur.

Primum, num Dæmones appetitum immutare valeant.

Secundum, num Angeli boni voluntatem incendere poſſint.

Tertium, quæ differentia ſit inter incendere, & immittere.

Quartum, quid ſit libido, vnde oriatur, & in quo ſit, tanquam in ſubiecto.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Dæmones immutare poſſint appetitum.

OBſeruandum duplicem eſſe appetitum, ſcilicet ſenſitiuum, & intellectiuum, qui volũtas dicitur, huius autem actus poteſt bifariam conſiderari, vno modo ex parte ipſius voluntatis, alio modo ex parte obiecti, quod eſt duplex, vnum ad quod naturalis inclinatio determinatur, & hoc quidem obiectum eſt voluntati inditum, & propoſitum a creatore, aliud eſt obiectum voluntatis, quod quidem natum eſt inclinare voluntatem, in quantum eſt in eo aliqua ſimilitudo, vel ordo reſpectu vltimi finis naturaliter deſiderati.

Secundo notandum, quod voluntatem hominis poſſe mutari dupliciter ſpectatur, vno modo ab interiori, alio modo ab exteriori.

Tertio notandum, quod agere in volũtatem duobus modis adhuc conſiderari valet, vno modo directè, alio modo indirectè.

His præmiſſis ſit prima concluſio, Dæmones poſſunt immutare appetitum ſenſitiuum; perſuadetur ſic, quia appetitus ſenſitiuus, cum ſit virtus in corpore poteſt inflammari, & accendi, ad aliquid volendũ, nam ſicut ſanguine auerſo homo eſt pronior ad irã, & corpore calefacto homo eſt ad venerea proptior, ita Dæmones poſſunt adhibendo ſemina inflammare ſanguinem circa cor, & ex hoc mouere appetitum ſenſitiuum, ſcilicet iraſcibilem ad iram, & poſſunt calefacere adhibendo ſemina partes venereas, & ex hoc mouere, vel ſaltem incitare, vt moueatur appetitus ſenſitiuus, videlicet concupiſcibilis ad incontinentiam.

Secunda concluſio, Dæmones, quamuis appetitũ ſenſitiuum ſic incitent, & moueant, non tamen ſemper conſequuntur intentum; probatur, quia iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt rationales per participationem, & ideo aptæ natæ obedire rationi, ergo poteſt quis per rationem ab illa incitatione diſſentire.

Tertia concluſio, Deus ſolus poteſt mouere ab interiori, & efficaciter voluntatem hominis; probatur primo ex illo Prouerb. cap. 21. cor regis in manu Domini, quocumque voluerit inclinabit illud, vbi Gloſ. Cor. i. voluntas Regis eſt in manu, id eſt in poteſtate Dei; ſecundo probatur ratione, quia velle eſt inclinare voluntatem in rem volitam, naturalis autem inclinatio eſt a ſolo Deo, qui eſt auctor, & cauſa voluntatis, ergo ſolus Deus poteſt inclinationem voluntatis, quam ei dedit transferre de vno in aliud ſecundum quod vult.

Quarta concluſio, Angeli, & Dæmones poſſunt hominis voluntatem ab exteriori mutare; probatur, quia poſſunt oſtendere, vel repræſentare exterius obiectum ipſi voluntati perſuadere per rationem, vel incitare appetitum ſenſitiuum ad aliquam paſſionẽ, nempè ad iram, vel concupiſcentiam, ex quibus voluntas hominis ad volendum aliquid inclinatur.

Nota hic Angelus bonus, & Dæmon aliter, & aliter mouet proponendo, & perſuadendo, quia Angelus bonus id agit propter bonum, Dæmon verò, vt inclinet ad malum, & ſi videatur hoc propter boni facere, hoc eſt, quia ſe transfigurat in Angelum lucis, ipſe tamen ſemper intendit inclinare ad malum.

Vltima concluſio, Nulla creatura poteſt directè immutare voluntatem quaſi agendo intra voluntatem; probatur auctoritate Hugonis liberum arb. eſt potentiſſimum ſub Deo, ſed nihil immutatur, niſi a fortiori, ergo nulla creatura poteſt directè immutare voluntatem.

Obijcies Angeli per intellectum ſuum poſſunt imprimere in intellectum noſtrum eum illuminando ſecundum D. Dionyſ. ergo per voluntatem ſuam poſſunt imprimere in voluntatem noſtram eam immutando.

Reſpondetur non eſſe ſimile de intellectu, & voluntate, quia intellectus noſter confortatur, & conuincitur ad ſenſum mediante obiecto intelligibili, quod Angeli proponũt, ſed obiectum voluntatis per Angelos propoſitum non de neceſſitate immutat voluntatem, licet extrinſecus aliqualiter alliciat, & inducat.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli boni voluntatem incendere poſſint.

OBſeruandum, quod incendere duobus modis conſiderari valet, vno modo effectiuè, & principaliter, alio modo præparatiuè, & diſpoſitiuè, primo modo eſt ipſam ſpeciem ignis præbere, ſecundo modo eſt naturam accenſibilem diſponere, hac præmiſſa diſt. ponuntur duæ concluſiones.

Prima, ſolus Deus primo modo incendit voluntatem, patet, quia ſolus, tanquam principale agens præbet ſpeciem ignis ſpiritualis, ſcilicet charitatis, ipſe enim eſt, qui dicit Luc. 12. ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur; cõfirmatur, quia Deus, qui charitas, & amor eſt ignis per ſimilitudinem appellatur, iuxta illud Deus noſter ignis cõſumens eſt, hinc Eccleſia canit, reple tuorum corda fidelium, & tui amoris in eis ignem accende.

Secunda concluſio, Angeli incendunt volũtatem ſecundo modo, ſcilicet diſpoſitiuè, & præparatiuè; probatur, quia Angeli bonas cogitationes ſubminiſtrando

Digitized by Google

ſtrando voluntatem diſponunt, ac proinde eam incendere dicuntur, confirmatur per Gloſ. ſuper illud Hebr. 1. qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos flammam ignis, vbi dicit miniſtros ſuos flammã ignis facit, quia miniſtri Eccleſiæ ignis ſunt, dum ſpiritu feruent, & vitia noſtra vrunt, & affectum incendunt, ſi ergo miniſtri Eccleſiæ, vtpotè prædicatores poſſunt mediante prædicatione accendere voluntatem ad bonum, ergo & Angeli poſſunt ſubminiſtrando bonas cogitationes incendere eam.

Sed oritur dubitatio, quomodo Angeli dicantur incendere cogitationes bonas, ſecundum operationem interiorem in ipſis phantaſmatibus, aut ſecundum operationem factam in ſpeciebus abſtractis.

Huic dubitationi ſatisfit ab Alex. quod cogitationes incendere, nil aliud ſit, quam excitare, vel habilitare intellectum ad illas; Angeli id efficiunt duobus modis, vno modo operando aliquid in phantaſmatibus, ſeu circa phantaſmata, alio modo expediendo quodammodo ſpiritum, & cognitiuam per impedimentorum ablationem, ſicque habilitant bonam cogitationem informando ipſum ſpiritum, ſiue ipſam intelligentiam, aliter quam per viam phantaſiæ, ſcilicet per immediatam irradiationem, ſiue communicationem ſuarum viſionum, vt teſtatur S. Auguſt. 12. ſuper Geneſ. vbi ſic ait Sancti Angeli viſionem ſuam quodam ineffabili modo in ſpiritu noſtro infundũt, & vita ſua quadam præponenti vnione noſtra eſſe faciunt, & quoniam vt idem Aug. lib. 83. quæſt. aſſerit malignus ſpiritus meatus intelligentiæ, per quos pãdere lumen rationis radius æternæ lucis ſolet, ratione corruptionis contractæ in anima, & obtenebrationis ex obſtructione meatus intelligentiæ impeditur anima, ne erigat ſe ad bonas cogitationes, ideo contra hæc duo impedimenta duplici modo Angeli boni expediunt animam a ſuo modo illuminãdo intuitionem ſpiritualium, ex quibus viſis excitatur ad bonas cogitationes, alio modo arcendo contrarias poteſtates ab illatione impeditorum.

PVNCTVM TERTIVM.

Quæ differantia ſit inter incendere, & immittere.

HAnc quæſt. proponit Sanctus Doctor in vltimo argumento, cuius ſolutionem perſpicuam eſſe arbitratur ex iis, quæ annotauit, tum in præcedenti, tum in præſenti quæſt. pro clariori tamen intelligentia aduertendum, quod oppoſito modo ſe habent immiſſio, & incenſio, nam immiſſio reſpicit principale agens, incendere vero reſpicit agens non principale, ſed excitans, & ſubminiſtrans, hinc Dæmones a Sanctis dicuntur incenſores malarum concupiſcentiarum, vt patet per D. Greg. ſuper Iob 6. vbi dicit, qđ Diabolus habet excitare ſtimulum concupiſcentiæ carnis, ſicut etiam faciebat Paulo Apoſtolo, Auguſt. etiam dicit vir, & mulier ignis, & palea, & hunc, & hanc Diabolus incendere nõ ceſſat, item Oſeæ 8. omnes adulterantes, ſicut ignis ſuccenſus a coquente, vbi Gloſ. exponit dicens Clibanus ſuccenſus eſt fornicator, coquens eſt Diabolus, cæterum huiuſmodi teſtimonia intelligenda ſunt diſpoſitiuè pabulum miniſtrando, in quantum Diabolus offert concupiſcentiam malam, & facit feruere ſanguinem in homine, vt anima prouocetur, & diſponatur ad concupiſcendum, ſed tamen in voluntatem hominis imprimere efficienter, & principaliter non poſſunt propter voluntatis humanæ libertatem, quæ eſt domina ſui actus, & non cogitur ab obiecto, ſicut cogitur intellectus demonſtratione, conſtat itaque quod Dæmon non poteſt in nobis ſua poteſtate producere cogitationes, & affectiones, ſed ad eas formandas nos mouere, & excitare valet, ideoque dicitur a Sanctis, & Doctoribus incenſor malorum, ſed non immiſſor, & ſic apparet differentia inter incendere, & immittere.

PVNCTVM QVARTVM.

Quid ſit libido, vnde oriatur, & in quo ſit, tanquam in ſubiecto.

SEraphicus Doctor in textu, inquit ignem eſſe concupiſcentiam, ſiue libidinem peruerſam, pabulum autem iſtius ignis eſſe cogitationes, & affectiones carnales, & terrenas, & delectationes fędas, quapropter occaſione huius dicti tria ſunt cõcludenda, primum quid ſit libido, ſecundum, vnde oriatur, tertium, in quo ſit, circa primum Sanctus Aug. de lib. arbit. eam definiens ſic ait, libido eſt inordinatus amor, vel culpabilis cupiditas earum rerum, quas poteſt quiſque inuitus amittere.

Nota, quod vt dicit Papias variæ ſunt libidines, ſcilicet vlciſcendi, concupiſcendi, vel habendi, vnde, & libidinoſus dictus eſt, qui facit, quod malè libet, vt docet Iſidorus lib. 12. Etymolog.

Quo ad ſecundum, vnde oriatur libido reſpondendum eſt, quod libido bifariam conſiderari valet. Vno modo in quantum eſt pœna peccati, alio modo in quantum eſt cauſa peccati, hac præmiſſa diſtinctione tres ſtatuuntur concluſiones.

Prima concluſio, libido conſiderata primo modo non eſt a Deo, probatur auctoritate D. Auguſt. fecit Deus libidinem, vel concupiſcentiam, vt ultor peccati, nam propter peccatum præcedens Deus hanc pœnam, ſcilicet libidinis, uel concupiſcentiæ inordinatæ infligit, item in primo lib. Confeſſ. ſic dicit iuſſiſti Domine, & ſic eſt, ut pœna ſua ſibi ſit omnis inordinatus animus.

Secunda concluſio, Libido uſurpata ſecundo modo, quatenus eſt cauſa peccati, ſcilicet, prout eſt quędam inclinatio ad peccatum ſequens non eſt a Deo, probatur ſic, ſi libido, ſeu pronitas ad peccandum eſſet a Deo, tunc talis placeret Deo, ergo quanto aliquis eſſet pronior ad peccandum, tanto magis placeret Deo, ſed hoc eſt inconueniens, ergo & primum. Amplius confirmatur ſic, Deus non eſt auctor, cuius eſt ultor, ſed Deus eſt ultor libidinis, ergo non eſt auctor illius.

Tertia concluſio, Cauſa, à qua oritur libido, vel mala concupiſcentia eſt uoluntas propria, perſuadetur teſtimonio D. Aug. lib. 3. de lib. arbit. ſic dicentis credo, ego meminiſſe te in prima diſputatione, ſatis eſſe compertum nulla re fieri mentem ſeruam libidinis, niſi propria uoluntate.

Quantum attinet ad tertium, in quo ſit libido, tãquam in ſubiecto dicendum, quod libido tripliciter acci-

Digitized by Google

accipitur, primo ſecundum Aug. pro inordinata voluntate, vnde in lib. 87. quæſt. ait, quod libido eſt turpis affectio, qua animus inferiora ſectatur, quæ magis cupiditas dicitur, & huiuſmodi libido eſt in anima, ſecundo modo capitur pro inordinata delectatione ſenſibili, & hæc libido, quæ eſt appetitus boni ſecundum ſenſum eſt totius coniuncti, vnde ſpectat ad animam, & ad corpus, tertio capitur libido pro ipſa pronitate animæ ad malum proueniente ex peccato originali, & hæc eſt in anima ſubiectiuè, & in carne diſpoſitiuè propter hoc, quia corpus aliquo modo inclinat ipſam animam propter ſui corruptionem ad malum, vt dicitur Sap. 9. corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit ſēſum multa cogitantem.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum Dæmones ſcrutari poſſint ſecreta conſcientiæ noſtræ.

Notandum primo, quod ſecretum pro ſigillo munito a Barbaris in cancellariam principum irrepſit, ſed poſtea hæc vox ſubſtantiuè poſita pro re ſecreta, ideſt nulli communicanda, & apud nos tacitè ſeruanda vſurpatur.

Secundo notandum, quod duplex eſt ſecretum, ſcilicet ſpeculatiuum, & practicum, ſecretum ſpeculatiuum eſt quęlibet veritas profundiſſima, quæ naturaliter ab intellectu viatoris cognoſci nequit, ſed ſolum per reuelationem. ſecretū practicum eſt quodlibet occultum, quod non poteſt probari in iudicio per teſtimonium duorum, vel trium, & hoc eſt duplex, quoddam eſt opus exterius, quod eſt tamen priuatum, & occultum, aliud eſt opus interius quales ſunt cogitationes, & voluntates conſcientiæ noſtræ, & de hoc quærit Auctor.

Tertio notandum, quod ſcrutari idem eſt, quod inquirere ſiue excutere.

Quarto notandum, quod conſcientia ſumitur tripliciter, vno modo pro ipſo conſcito, & ſic dicit Damaſcenus conſcientia eſt lex intellectus noſtri, ſcilicet obiectiuè, ſecundo pro habitu, quo ſumus conſcij, & ſic ſumitur ab Apoſtolo 1. ad Timoth. Charitas eſt de corde bono, & conſcientia pura, & fide non ficta, tertio pro ipſa potentia conſcientiæ, ſicque vſurpatur ab Auctore, qui in corpore quæſt. duas ſtatuit concluſiones reſponſiuas.

Prima concluſio eſt ita, nulla creatura, nec humana, nec Angelica poteſt cognoſcere ſecreta, niſi per ſigna, & coniecturas, vel niſi nouerit Dei reuelatione, aut hominis denunciatione, ſiue defectione; probat, quia ſicut Deus largitus eſt voluntati creaturæ rationalis dominium, cui nulla potentia præſidet, niſi diuina, ſic eius cognitiuæ dedit conſcientiæ ſecretum, cuius ſecreta, & profunda non penetrat, niſi diuina Sapientia.

Comprobari valet primo auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, nam 3. Reg. dicitur, tu ſolus noſti corda filiorum hominum, ergo non Dæmon, vel alius, & Hierem. 17. ego Dominus ſcrutans corda, & renes, & Paul. 1. Corint. 11. nemo ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in illo.

Secundo confirmatur teſtimonio D. Aug. lib. de Eccleſ. dogmatibus internas cogitationes noſtras Diabolum non uidere certum eſt.

Tertio munitur concluſio ratione, ſi Dæmon internas cogitationes cognoſceret, virtutes quoque cognoſceret, ergo Iob potentiam cognouiſſet, ergo nō tentaſſet, ſi cognouiſſet, cum nolit ſuperari.

Secunda concluſio, Multæ cogitationes, & affectiones noſtræ coniecturaliter deprehendi poſſunt a malignis ſpiritibus, niſi impediantur Dei virtute; probatur, quia poſſunt cognoſcere per actum, & effectum exteriorem, vt per locutionem, & operationem, & per aliqua ſigna faciei, & mutationem vultus, eo quod diuerſimodè ſecundum diuerſitatem affectionum mouetur.

In gratiam huius quæſt. tria ſunt perpendenda.

Primum, num cogitationes aliqualiter ab Angelis, & ab homine cognoſcantur.

Secundum, num Angelus poſſit ex viribus naturæ cogitationes humani cordis, vel alterius Angeli, prout in ipſo ſunt, cognoſcere.

Tertium cogitationes, & affectiones noſtri cordis, prout in corde exiſtunt, de facto a ſolo Deo cognoſci oſtenditur.

PVNCTVM PRIMVM.

Num cogitationes noſtræ aliqualiter ab Angelis, & ab homine cognoſcantur.

Ad intelligentiam huius notandum, quod cogitationes duobus modis poſſunt conſiderari, vno modo quatenus ſunt in præſentia, & in actu, alio modo, quatenus ſunt futuræ.

Amplius notandum, quod cogitationes noſtræ ſunt duplicis generis, quædam ſunt naturales, quæ a voluntate non pendent, aliæ ſunt, quæ a voluntatis libertate pendent.

Rurſus cogitationes ſecundi generis cognoſci dupliciter poſſe cognoſci contingit, vno modo directè, alio modo indirectè.

His præmiſſis ſit prima cōcluſio. Cogitationes naturales, quæ a voluntate non pendent, & actus voluntatis ſubiecti naturaliter ab Angelo cognoſcuntur, probatur duobus medijs, primo Angelus ad res naturæ exiſtentes intelligendas natus, factuſque eſt, ſed iſti actus ſunt in rerum natura, ergo Angelus naturaliter cognoſcit, ſecundo Angelus comprehenſiuè cognoſcit omnes res naturales, & earum effectus, ergo cognoſcet & prædictos actus, nam iſti ſunt purè naturales.

Nota, quod actus, qui à voluntate non pendent ſunt illi, quos voluntas, aliquando ſine deliberatione, & libertate, qui à Theologis motus primò primi appellantur.

Secunda concluſio, Cogitationes futurorum, quę pendent a libertate voluntatis non poſſunt cognoſci ab Angelo, neque ab homine certitudinaliter, perſuadetur tali medio, effectus futuri, qui dependēt a cauſa impedibili, & indifferente non poſſunt præcognoſci per certitudinem, niſi ab illo, qui certitudinaliter cognoſcit, quę impedient, vel non impedient cauſam, & quæ determinabunt, & non determinabunt eam, ſed cogitationes, & affectiones noſtræ futuræ

Digitized by Google

turæ dependent a noſtro lib. arbit. quod eſt de ſe indifferens, & impedibile, ergo non poſſunt præcognoſci niſi ab illo, qui nouit omnia, quæ determinabunt eius indifferentiam reſpectu talium, & quæ impedient, & non impedient, ſed ille eſt ſolus Deus, ergo: minor probatur, quia determinatio indifferentiæ liberi arbitrij reſpectu futuræ cogitationis, & affectionis poteſt prouenire ex diuerſis cauſis, videlicet ex motione diuina, quæ nulli poteſt eſſe nota niſi Deo ſoli, vel poteſt proficiſci ex futura diſpoſitione corporis, & ex futuris paſſionibus, & admonitionibus, vt ex multis cauſis contingentibus, ex quibus non poteſt haberi certa cognitio futuræ cogitationis, neque ab Angelo, neque ab homine.

Tertia concluſio, Cogitationes, quæ pendẽt a voluntatis libertate directè, prout ſunt in intellectu, & affectiones in ſe ipſis, prout ſunt in voluntate, ſiue prout actu exiſtunt, non poſſunt cognoſci naturaliter ab Angelo; probatur, quia ſi Angelus vnus cognoſceret alterius Angeli cogitationes eſſet ſubiecta miſerrima, ſicut eſſet & homo, ſi cogitationes eius omnibus paterent.

Præterea voluntas creata eſt domina ſuarum operationum, ſiue ſint operationes elicitæ, ſiue imperatæ, & non dependent a cauſa naturali, neque habent ordinem ad illam, ſed a ſolo Deo dependet, a quo habet eſſe, cui ſoli voluntas creata ſubiacet, & ſolus in ea operari poteſt, cum ſit eius principale obiectum, & finis vltimus, ergo ſolus ipſe poterit cogitationes cordis humani cognoſcere.

Amplius fruſtra eſſet, & otioſa Angelorum locutio, ſi Angelus vnus alterius cogitationes viderent.

Quarta concluſio, Cogitationes, & affectiones, non ſolum ab Angelis bonis, & malis, verum etiam ab hominibus naturaliter certa cognitione indirectè tamen, ideſt ab effectu cognoſci poſſunt, hæc concluſio declaratur in primis, quia Angeli, & homines per actum, & effectum exteriorem, vt per locutionem, & operationem, & per aliqua ſigna faciei, & mutationem vultus, & per ſigna aliqua corporis poſſunt cognoſcere cogitationes, & affectiones.

Probatur nunc concluſio primo ex illo Prouerb. 13. cor hominis immutat faciem eius.

Secundo teſtimonio D. Auguſt. 22. ſuper Geneſ. ad lit. ſic dicentis Angelo, cognoſcunt cogitationes noſtras nobis etiam inuitis, item libro de diuinatione Dæmones hominum diſpoſitiones, non ſolum voce prolatus, verum etiam cogitatione conceptus cum ſigna quædam in corpore in animo exprimuntur, tota facilitate perdiſcunt.

Tertio confirmatur, quia ſi medici per motum cordis, qui pulſu percipitur, cognoſcunt aliquas cordis affectiones, vt quod homo triſtetur, vel amet deprehendunt, multo perfectius Angeli boni, & mali poterunt per huiuſmodi effectus, & ſigna, quæ ad cogitationes, & affectiones cordis pertinent cognoſcere.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angelus poſſit ex viribus ſuæ naturæ cogitationes humani cordis, vel alterius Angeli cognoſcere, prout in ipſo ſunt.

Diuerſimodè opinati ſunt Doctores circa hoc negocium, Durandus namque in 2. ſent. diſt. 3. q. 7. & 8. arbitratus eſt ea, quæ pendent a lib. arb. hominis hoc ipſo, quod in actu ponantur, poſſe cognoſci naturaliter ab Angelo, quamuis nequeant ab eo certo cognoſci, vt ſunt futura, ſicut cognoſcuntur a Deo.

Thomiſtæ exiſtimant cogitationes, prout ſunt in intellectu, & affectiones, prout in voluntate non poſſe Angeli ſua virtute naturali cognoſcere, quia hoc ſoli Deo eſt proprium, ratio eſt, quia volũtas rationalis creaturæ ſoli Deo ſubiacet, & ipſe ſolus in eam operari poteſt, qui eſt principale eius obiectum, & vltimus finis, & ideo ea, quæ ex ſola voluntate dependent, vel quæ in voluntate ſola ſunt ſoli Deo ſunt nota.

Addunt, quod intellectus Angelicus tantum habet facultatem naturalem ad cognoſcendum ea, quæ pertinent ad ordinem naturæ, ſed cogitationes, & affectiones cordium liberæ, niſi manifeſtentur a cogitante non pertinent ad ordinem naturæ, etenim ea tantum ſpectant ad ordinem naturæ, quæ habent connexionem, & dependentiam ſolum a cauſis naturalibus, ſed cogitationes liberæ non ſunt eiuſmodi, quoniam dependent a cauſa libera.

Gregorius Arionenſis in 2. diſt. 10. q. 1. & Ægidius Rom. in lib. de cognitione Angelorum, quæſt. 11. ſenſerunt cogitationes, & affectiones poſſe naturaliter cognoſci in communi, ideſt, vtrum aliquis de homine cogitet, aut hominem amet, vel odio proſequatur, non tamen in particulari, vtrum Frãciſcum, vel Antonium.

Scotiſtæ verò tenent, quod Angelus poteſt cognoſcere ex viribus ſuæ naturæ cogitationes humani cordis, prout in ipſo ſunt, & vnus Angelus alterius affectiones rationem aſſignant, quoniam omne intelligibile in actu præſens intellectui perfecto non dependente a phantaſmate, & ſibi proportionatum poteſt ab eo intelligi, cogitatio autem, vel affectio in vno Angelo eſt intelligibile in actu, & proportionatum intellectui Angeli alterius, ergo poteſt ab ipſo cognoſci.

Præterea vnus Angelus poteſt uidere ſubſtãtiam, & eſſentiam alterius Angeli, ergo etiam accidentia ſibi inhærentia cognitiones, ſcilicet & affectiones, & habitus intellectui eius inhærentes conſequentia tenet, quia accidentia ſunt æquè intelligibilia per ſe, & æqualiter approximata alteri Angelo, ſicut obiectum, cui inhærent.

Sanctus Doctor partem negantem amplectitur, ut conſtat ex prima concluſione, & ratione, qua cõprobata fuit, & ex ſolutione quarti argumenti, ubi diſtinguit operationem in extrinſecam, & intrinſecam, & in naturalem, & uoluntariam, quæ ſicut uoluntariè exit in eſſe, ita uoluntariè manifeſtatur, & ita occultari poteſt, imo non manifeſtatur, niſi homo

Digitized by Google

mo velit, talia ſunt, inquit ipſe, quæ latent in ſecreto conſcientiæ noſtræ. hæc Auctor.

Sed quia non intendimus impugnare ſententias oppoſitas, ſed conciliare, ideo notandum, quod cognoſcere cogitationes dupliciter poteſt intelligi, vno modo quantum ad naturam actus, & ſignificatum terminorum, Alio modo quantum ad cogitantis intentionem quo ad affirmationem, & negationem, primo modo Angelus naturaliter cognoſcere poteſt cogitationes, ſecundo modo per ſe, & determinatè cognoſcere nequit.

Vel ſub alijs verbis cognoſcere cogitationes bifariam poteſt conſiderari, vno modo quo ad apprehenſionem ſimplicem, alio modo quo ad aſſenſum, vel diſſenſum, primo modo Angelus naturaliter cognoſcere valet, ſecundo modo maximè, poteſt enim cognoſcere quid homo mente concipiat, licet non vtrum id affirmet, vel neget.

Secundo poſſunt conſiderari prædictæ ſententiæ, quod cogitationes duobus modis ſperandæ ſunt, vno modo quo ad ſubſtantiam, alio modo quo ad morales circumſtantias, primo modo naturaliter ab Angelo cognoſci valent, ſecundo modo nequaquam.

Tertio conciliari valent ſic cogitationes, & affectiones dupliciter intelligi queunt, vno modo quo ad ſubſtantiam, & entitatem illarum, alio modo quo ad finem ipſarum, ex quo bonitatem, vel malitiam præcipuè ſentiunt, primo modo Angelus eas naturaliter cognoſcere poteſt, ſecundo modo minimè.

Quarto cogitationes conſiderari queunt bifariam, vno modo quantum ad effectum, ad quem inclinant, alio modo quantum ad finem, primo modo cognoſcere poſſunt, ſecundo modo nequaquam.

PVNCTVM TERTIVM.

Cogitationes, & affectiones noſtri cordis, prout in corde exiſtunt a ſolo Deo de facto cognoſci oſtenditur.

Cognitio certa cogitationum, non ſolum quo ad naturam actus, & ſignificatum terminorum, ſed etiam quantum ad cogitantis intentionem, quo ad affirmationem, & negationem ſoli Deo tribuenda eſt, hæc concluſio catholica colligitur ex varijs Sacræ ſcripturæ teſtimonijs, nam Ierem. 17. legitur, prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile, & quis cognoſcet illud ego Dominus, & in Paralipom. 28. omnia enim corda ſcrutatur Dominus, & uniuerſas mentium cogitationes intelligit, & 2. Paralipom. 6. tu reddes vnicuique ſecundum vias, quas noſti eum habere in corde ſuo, tu enim ſolus noſti corda filiorum hominum, item Pſalm. 47. nonne Deus requiret iſta, ipſa enim nouit abſcondita cordis, & Pſalm. 7. ſcrutans corda, & renes Deus, & Iob 16. ecce enim in cœlo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis. Item Sap. 1. renum teſtis eſt Deus, & cordis ſcrutator eſt uerus, item Matth. 9. cum uidiſſet Deus cogitationes eorum, & Luc. 5. vt cognouit Deus cogitationes eorum, & cap. 6. ipſe vero ſciebat cogitationes eorum Act. 1. tu Domine, qui noſti corda omnium ad Hebr. 4. diſcretor eſt cogitationum, & intentionum cordis ad Corinth. 14. ſi omnes prophetent, intret autem quis infidelis, uel idiota conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus, occulta enim cordis eius manifeſta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum pronuncians, quod uerè Deus in nobis ſit, item Apocal. cap. 2. ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans corda, & renes. Ex quibus ſcripturæ locis firmiſſimum argumentum colligunt plures Doctores ad probandum Chriſtum Dominum eſſe uerum Deum, ut ipſe aſſerebat, quod Phariſæorum cogitationes perſpiceret, & manifeſtaret, ut Origenes in Iob 1. circuiui terram, & Ambroſ. libro 5. in Luc. cap. 2. & in illud 1. ad Corinth. 2. quis hominum ſcit, quæ ſunt hominis, qui in ipſo eſt, ita & quæ Dei ſunt, nemo cognoſcit, niſi ſpiritus Dei.

Secundo confirmatur concluſio ex Patribus, qui idem tanquam ex fide certiſſimum aſſeruerant, vt Athanaſius in quæſt. Sacræ ſcripturæ quæſt. 27. Damaſcenus libro 1. cap. 19. Sanctus Auguſtinus lib. de diuinatione Dæmonum, Cyrillus libro ſecundo in Ioannem cap. 19. D. Chryſoſtomus homil. 30. in Matthæum, D. Hieronym. in illud Matthæi 9. quidam deſcribis, dixerunt intra ſe, &c.

Tertio comprobatur ratione D. Bonauent. quia ſicut Deus voluntati rationalis creaturæ dedit dominium, ſiue arbitrium, cui nulla potentia, niſi diuina præſidet, ita eius potentiæ cognitiuæ dedit conſcientiæ ſecretum, quod ſola diuina potentia penetrare valet.

Nota, quod Deus dicitur ſolus nouiſſe cogitationes cordium quatuor de cauſis. Prima, quia ipſe ſolus ea nouit vniuerſaliter, ac ſimul impedibiliter. Secunda, quia ſolus ipſe agnouit ea, vt iudex. Tertia, quia id ſibi ſoli ex propria perfectione competit. Quarta, quia eas ſibi reſeruat vſque ad vniuerſale iudicium.

Sed obijcies, quod Origenes libro primo in Iob, circa illud circuiui terram, quæ inquit in operibus fiunt, & quæ per vocem dicuntur, audit, & videt Dæmon, item Tertullianus in Apologetico cap. 22. de Dæmonibus loquens, quid inquit vbique agatur, tam facile ſciunt, quam enunciant, ergo non ſolus Deus cognoſcit de facto cogitationes.

Reſpondetur, quod ea, quæ pendent ex libero arbitrio ſunt duplicia, quædam ſunt externa, & ſenſibilia, alia ſunt interna, quæ ſola mente peraguntur, ſcilicet cogitationes, & affectiones, de primis loquuntur Origenes, & Tertullianus, non autem de ſecundis.

Secundo reſpondetur iuxta doctrinam Auctoris in ſolutione tertij argumenti, quod duplex eſt cognitio, vna coniecturalis, altera certitudinalis teſtimonia intelliguntur de priori cognitione, non autem de poſteriori.

DISTIN-

Digitized by Google

DISTINCTIO NONA.

De ordinum diſtinctione, & quot ſint, & qui.

Poſt prædicta ſupereſt cognoſcere, &c.

ORdo ſpirituum iuſtorum ter triplicatur
Vnus plus alio dono proprio phaleratur
Qualibet a dono, quo præminet intitulatur
Aſcendunt homines ad ſedes, quas habuiſſent
Deiecti vigiles, niſi per culpam cecidiſſent.

ARTICVLVS PRIMVS.

Agitur de ordinibus Angelorum.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Angeli diuerſorum ordinum ſint diuerſarum ſpecierum, vel naturarum.

DVæ referuntur ab Auctore ſententiæ. Prima affirmat in Angelis eſſe diuerſitatem ſecundum ſpeciem, & etiam ſecundum genera ſubalterna, ita ut Hierarchia ſit quaſi vnum genus, & ordines tres faciãt ſpecies ad id ſuſtinendum, mouetur prædicta ſententia, primo propter manifeſtationem diuinæ bonitatis, ſecundo propter ſimilitudinem in alijs creaturis repertam, tertio propter gradus repertos in ipſis Angelis.

Secunda ſententia, aſſerit omnes Angelos eſſe eiuſdem naturæ propter duo, primo propter vnionem illius ciuitatis ſupernæ, ſecundo propter perfectionem vniuerſi.

Quamuis vtramque ſententiam probabilem exiſtimet Auctor, in poſteriorem tamen inclinare videtur, quocirca duas ponit concluſiones, quarum eſt. Prima probabile eſt omnes Angelos eſſe eiuſdem ſpeciei, perſuadetur rationibus, quæ aſſignantur in argumento contra. Prima, Angeli ſunt proximi cauſæ originali omnium, ſcilicet Deo, ergo debent habere vnitatem, ſed non poſſunt vniri ſecundum numerum, ergo ſecundum ſpeciem. Secunda recipitur natura rationalis coniuncta, & ſeparata, ſed coniuncta non eſt niſi vnius ſpeciei, ergo & ſeparata erit vnius ſpeciei.

Tertia ratio, Angelorum multitudo facta eſt ad plenitudinem, & decorem illius ſupernæ ciuitatis, ſed in illa ciuitate, maximè attenditur vnitas nexus, & conformitas, ergo.

Quarta, caput eſt ratione vnius ſpeciei, ſed Angelica natura eſt caput vniuerſi, ergo.

Quinta, natura Angelica reparatur per hominem, qui eſt idem ſpecie, ergo omnes Angeli, qui ceciderunt vnius ſpeciei fuerunt.

Secunda concluſio, Angeli ſunt impares ordinibus, dignitatibus, & officijs; probatur a ſimili, nam quemadmodum in hominibus ſunt gradus, & etiam ordines, & quo ad naturalia, & officia commiſſa, ſiue dignitates, ſalua tamen vnitate ſpeciei, ſic & in Angelis.

Quoniã Auctor in declaratione literæ Mag. diffuſè agit de Hierarchia, & ordine, & in quæſtionibus ſuper hanc diſtinct. ſæpè mentionem de vtriſque agit, ideo nouem puncta ad intelligentiam ſunt examinanda.

Primum, quid ſit Hierarchia ſecundum Etymologiam, & quotuplex.

Secundum, quid ſit Hierarchia ſupercœleſtis.

Tertium, quid ſit Hierarchia cœleſtis.

Quartum, quo pacto Hierarchia dicatur ordo ſcientia, & actio.

Quintum, quotuplex ſit Hierarchia cœleſtis.

Sextum, num Hierarchiæ habent connexionem ad inuicem.

Septimum, quid ſit ordo Angelicus.

Octauum, quid ſit Hierarchia ſubcœleſtis.

Nonum, num peccatores fideles ſpectant ad Hierarchiam Eccleſiaſticam.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit Hierarchia ſecundum nominis Etymologiam, & quotuplex.

QVo ad primum, quid ſit ſecundum Etymologiam ſciendum, quod Hierarchia dicitur ab hieras, quod eſt ſacrum, & archos, quod eſt princeps quaſi ſacer principatus, pro quo notandum, quod Etymologia nominis non eſt eius ſignificatum ſecundum grammaticos, quemadmodum id, a quo nomen imponitur non eſt id, cui nomen imponitur, ſic in propoſito, quamuis Etymologia huius nominis Hierarchia, ſic ſacer principatus, tamen ſignificatum eius eſt ornatus, ſeu pulchritudo, propterea quod Damaſcenus lib. 2. c. 3. Hierarchias appellat ornatus, hanc nominis Etymologiam tradit Sãctus Bonau. in declaratione literæ, vbi etiam diuidit Hierarchiam in ſupercœleſtem, cœleſtem, & ſubcœleſtem, rationem autem, & intelligentiam prædictæ diuiſionis ſubdit eſſe manifeſtam, quandoquidem hierarchia non reperitur, niſi in ſubſtantia ſpirituali, & intellectuali hæc autem eſt triplex, ſcilicet diuina, Angelica, & humana, & ſic patet ſecundum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſit Hierarchia ſupercœleſtis.

HIerarchia ſupercœleſtis, quæ eſt Theartica dicitur, quæ attenditur in diuinis perſonis ſecundum ordinem naturæ, quam imitatur hierarchia Angelorum cœleſtis, & hominum ſubcœleſtis, ita diffinitur a beato Dionyſ. vt refert Sanctus Bonauentura eſt diuina pulchritudo, vt pulchra, vt ſimpla, vt optima, vt conſumata, vel ut conſumatiua, in qua diffinitione tria exprimuntur.

Primum diuinarum perſonarum pluralitas, quoniam dicitur Hierarchia eſt diuina pulchritudo, nam pulchritudo tria inſinuat, ſcilicet æqualitatem proportionem, & magnitudinem debitam, ac proinde

Digitized by Google

inde pluralitatem, cum nihil ſibi ſit æquale.

Secundo exprimitur diuinarum perſonarum vnitas, cum additur, vt ſimpla indiuiſibilis, nam ſic ibi, eſt pluralitas, vt tamen non tollatur vnitatis ſimplicitas.

Tertio exprimitur perfectionis infinitas ſcilicet, vnitatis, & trinitatis diuinæ, dum dicitur, vt optima, vt conſumata, nam ſic in Deo eſt vnitas, vt tamen ſit ſumma bonitas, per quam eſt perfecta communicatio, & ſic perſonarum pluralitas, & ſubditur, vt conſumata, vt oſtendatur, quod in Trinitate, & vnitate conſiſtit omnimoda, & ſumma perfectio, nec non vt manifeſtetur, quod diuina neceſſitas eſt perfectio, & conſumatio omnium bonorum.

Sed dices in diuinis perſonis, non eſt ordo, quod vna perſona ſit dignior alia, vel prior alia, vel quod ſit potior in ſcientia, & operatione, quam alia non: eſt enim ibi inter diuinas perſonas ordo niſi originis, pro vt vna eſt ex alia, ſimiliter non eſt ponere in diuinis perſonis principatum vnius ad alteram, neq; aſſerendum, quod pater purget, illuminet, aut perficiat filium, ſeu id, quod patris eſt recipiatur inferiori modo in Filio, quã eſt in patre, ergo in indiuinis perſonis non eſt ponenda hierarchia.

Reſpondetur, quod quamuis in diuinis perſonis non ſit propriè principatus, ſecundum quem præſũt ſibi eſt, tamen ſibi principatus, ſecundum quem præſunt alijs, & ideo licet propriè hierarchia in diuinis perſonis reſpectu ſcriptarum, vt quod vna perſona purget is illuminet, & perficiat aliam, verũtamen eſt ibi hierarchia reſpectu aliorum, & per antonomaſiam eſt principaliter principatus, nam productio creaturarum non ſolum manuducit nos in vnitatem eſſentiæ, ſed etiam in Trinitatẽ perſonarum, adeo vt hoc ſit hierarchia in Deo quantum ad vnitatem eſſentiæ, & Trinitatem perſonarum, pro vt effectus omnes ab vno Deo præſuppoſita emanatione diuinarum perſonarum originem ſumunt, vt ex hoc Trinitas vnus Deus non ſolum omnibus Angelis, ſed & omnibus effectibus principetur, & quia ſapientiſſimè principatur, cõſequens eſt, quod ordinatiſſimè principetur, vt omnia quodam ordine gubernet, vt corporales creaturas mediante ſpirituali, ſpiritus inferiores mediantibus ſuperioribus, hinc Deus purgat illuminat, & perficit immediante hierarchiam primam, vt teſtatur D. Diony. 10. cœleſtis hiererchiæ, prima autem hierarchia agit hæc in ſecundam, ſecunda in tertiam, tertia vero in homines.

Secundo reſpondetur argumento, quod ad eſſe hierarchiæ ſufficit, quod in patre ſit, auctoritas originis reſpectu Filij, & Spiritus ſancti, & licet pater non purget illuminet, & perficiat filium, communicat tamẽ filio ſapientiã, potẽtiam, bonitatẽ, & oẽs alias perfectiones eſſentiales. Præterea quamuis non ſit ordo maioritatis, & minoritatis ſiue ſuperioritatis, & inferioritatis, eſt tamen ordo, quo alter eſt ex altero, filius enim ex patre, & ſpiritus ſanctus ex patre filioque procedit, ſimiliter eſt ſacra, & ordinata poteſtas in filio ex patre, atque in Spiritu ſancto ex Patre, & Filio.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid ſit Hierarchia, cæleſtis ideſt Angelica.

DVæ a Sancto Doctore recenſentur diffinitiones traditæ a B. Diony. prima Hierarchia, eſt ordo diuinus ſcientia, & actio deiforme quantum poſſibile eſt ſimilans, & ad inditas ei diuinitus illuminationes proportionaliter in Dei ſimilitudinem aſcendens.

Secunda diffinitio. Hierarchia eſt ad Deum quantum poſſibile eſt, ſimilitudo, & vnitas ipſum habens ſcientiæ ſanctæ, & actionis ducem, & ad ſuum diuiniſſimum decorem immutabiliter diffiniens, quantum vero poſſibile eſt, reformat ſuos laudatores, hæ duæ diffinitiones differunt, quia prima attenditur penes egreſſum a Deo, ſecunda verò penes regreſſum, in prima deſcribitur Hierarchia in quantũ egreditur per modum imaginis cum dicitur hierarchia eſt ordo diuinus ſcientia, & actio, vt ordo ideſt ordinata poteſtas reſpondeat patri, ſcientia filio, & actio ſpiritui ſancto, ſecundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem.

Secundo deſcribitur, quãtum ad rationem ſimilitudinis cum ſubiungitur Dei formæ, & quo ad habitum, & quo ad actum.

In ſecunda deſcribitur hierarchia, ſecundũ quod regreditur in Deum principaliter, & primo ponitur regreſſus eius ad Deum quantum ad habilitatem, cum dicitur, eſt ad Deum quantum poſſibile eſt ſimilitudo, et vnitas ſcilicet per amorem, quia amor vnit Deo, ſecundo ponitur regreſſus eius ad Deum, quo ad actum cum additur, ipſum habens ſcientiæ ſanctæ, et actionis ducem, tertio quantum ad immutabilitatem, cum ſubiungitur, & ad ſuum diuiniſſimum decorem immutabiliter definiens: nam beati Angeli immutabiliter adhærent Deo, quarto quantum ad plenitudinis vbertatem, ſi quidem ex plenitudine gratiæ, et gloriæ eſt, vt etiam alios iuuẽt ad beatitudinem, ideo additur quãtum poſſibile eſt reformans ſuos laudatores, ideſt Deum laudantes.

Pro dilucidatione vtriuſque diffinitionis notandum in primis, quod de eadem re non inconueniẽt plures dari diffinitiones ſecundum aliam, et aliam conſiderationem, vt patet de ira de qua plures traduntur diffinitiones ſecundum diuerſa genera cauſarum, ſic etiam de ipſa hierarchia poterunt dari aliæ, & aliæ diffinitiones ſecundum diuerſam conſiderationem, quandoquidem poteſt ſpectari tripliciter, vno modo ſecundum ſua principia eſſentialia, alio modo ſecundum ſuam formalem perfectionem, tertio ſecundum ſuum finem, qui in ipſa intenditur, prima diffinitio tangit primo materiam hierarchiæ cũ dicitur eſt diuinus ordo, ſcientia, & actio, nam niſi ibi ordinata poteſtas diuinitus tradita per quam eſſet in hierarchia poteſtas, & auctoritas, & niſi eſſet ibi ſcientia dirigens, & actio exiſtens non eſſet in Angelis propriè principatus, ſecũdo tangit perfectionẽ formalem, quæ eſt lumen receptũ in Angelo, nam in illo principatũ quaſi tria intẽdũtur, videlicet deiformitas, aſſimilatio, & aſſenſus in Deũ, quæ tria tangũtur cum dicitur, quod hierarchia eſt quid deiformæ quantum poſſibile eſt, &c.

Nota, quod Angelus recipiẽdo lumẽ, quod eſt ſua for-

Digitized by Google

formalis perfectio tribus modis ſimulatur Deo, primo ipſam ſpeciem luminis recipiendo, ſecundo per huiuſmodi lumen receptum Deum feruenter, & actu contemplando, tertio lumen iſtud in aliū transfundendo.

Secunda diffinitio traditur penès finem, qui eſt Deus, & perfectio illa, quam conſequuntur Angeli ex eo, quod coniunguntur Deo.

Obſeruandum, quod Deus eſt in triplici genere cauſæ formalis, exemplaris, efficientis, & finalis, ad quæ tria aptari poſſunt omnia poſita in definitione, dicitur, ergo hierarchia ad Deum, quantum poſſibile eſt ſimilitudo, & vnitas, prout reſpicit Deum, tanquam cauſam efficientem, & ad ſuum diuiniſſimum decorem immutabiliter quid eſt definiens, ſiue finaliter intendens, prout Deum reſpicit, tanquam finē, finis namque eſt cauſa cauſarum, ideo diffinitio ſumpta ex fine cæteris extat formalior, eſtque medium alias diffinitiones demonſtrans, vnde hæc ſecunda eſt velut diffinitio, quæ eſt medium demonſtrationis, illa vero prior, ſcilicet hierarchia eſt ordo, & ſcientia, & actio, ſi nihil addatur eſt quaſi demonſtrationis concluſio, quia includit eſſentialia hierarchica principia.

PVNCTVM QVARTVM.

Hierarchia quo pacto dicatur ordo ſcientia, & actio.

PRo huius dubitationis explicatione ſciendum ſecundum Albertum, quod hierarchia eſt totū poteſtatiuū, quod in ſuis partibus in ſe habet, quod prima pars poteſtatiuè includitur in ſequente, ſeu media, & media in vltima, quod intelligendum eſt primo ſecundum viam generationis non perfectionis, imo primum ſecundum viam perfectionis includit poteſtatiuè ſequentia, & quemadmodum 2. de anima dicit Philoſophus, quod vegetatiuum eſt in ſenſitiuo vegetatiuum quoque, ac ſenſitiuum in intellectiuo, ita eſt in iſtis cum dicitur hierarchia eſt ordo, & ſcientia, & actio, ordo enim dicit hierarchiam ſecundum aliquid ſuæ poteſtatis, ſcientia vero determinat eam, in qua eſt ordo, actio vero dicit eamdem poteſtatem ſecundum complementum, ordo autem capitur dupliciter, primo quaſi abſtractiuè pro ordinatione, quæ eſt relatio inter ordines differentes, ſicque ponitur in definitione hierarchiæ, ſecundo concretiuè, prout nominat vnum gradum, vt dicatur ordo vnus gradus ordinatus, & ita eſt pars hierarchiæ, non eſt igitur inconſentaneum, quod tota vna hierarchia dicatur quidam ordo, & etiam partes illius multitudinis ordines dici poſſint, imo totus exercitus Angelorum, cum totus ſit quid ordinatum ad vnum aliquid poſſit dici vnus ordo, poteſt etiam dici, quod ordo, qui eſt pars hierarchiæ ſunt ipſi Angeli adinuicem ordinati, ordo autem, qui ponitur in diffinitione hierarchiæ eſt ipſa ordinata poteſtas, quam habent Angeli a Deo, ſecundum quam ſibi inuicem principantur.

Pro quo notādum, quod ſicut in corporibus quædam ſunt ſuperiora, & quædam inferiora, & quia ordinata ſunt dicuntur ſuperiora inferioribus principari, & inferiora per ſuperiora dirigi, vt teſtatur D. Aug. 3. de Trinit. cap. 4. dicens, quod corpora groſſiora, & inferiora per ſubtiliora, & potentiora quodam ordine regantur, & ita omnia corpora per ſpiritum ſic in creaturis intellectualibus ſecundum quemdam ordinem principatus reperitur, hinc Deus inſtituit, vt ſuperiores Angeli principatum obtinerent ſuper inferiores ſecundum aliquas actiones, quæ ſunt illuminare, purgare, & perficere inferiores, & infimi poſtea Angeli hoc agant in hominibus, adeò vt nullus ab iſtis actionibus ſit excluſus, qui non illuminetur, & illuminet, purgetur, & purget, perficiatur, & perficiat, ſed quidam ſunt, qui illuminantur a Deo, & illuminant Angelos, vt medij, alij, qui illuminantur ab Angelis, & illuminant homines, vt inferiores, & ſic omnia reducuntur in Deum homines per Angelos infimos, illi per medios, medij per ſupremos.

Quo ad ſecundum ſcientia non dicitur hic viſio Dei, quæ tota eſt merces, quia illam cognitionē Angelus vnus non ſortitur ab alio, ſed omnes immediatè habent eam a Deo, nec etiam vocatur ſcientia, ſeu notitia rerum in Deo per beatificam viſionem, nec habitus naturalis ſcientię, ſed lumen diuinum manifeſtans ea, quæ ad regimen ſpectant vniuerſi, atque diſpoſitionem Eccleſię, & ad notitiam myſteriorum abſconditorum a ſæculis in Deo.

Circa tertium actio, quæ ponitur in definitione hierarchiæ non eſt ea, quę eſt propria miniſtrantibus exhibita omnibus viatoribus, ſed actio communis deſignans transfuſionem luminis diuinitus dati in alium, nam omnes participatum lumen transfundunt, vt Angeli ſuperiores in medios, & medij in infimos, infimi autem in homines.

Nota, quod in illa priori diffinitione hierarchiæ continentur omnia, quæ ad rationem principatus deſiderantur, quæ ſunt tria, primum eſt finis quem princeps intendit, ad quem conſequendum cum diuerſitas officiorum requiratur, propterea ponitur in definitione ordo, ſecundum quod exigitur eſt ſcientia dirigens in executione officiorum, ideo additur ſcientia, tertium, quod poſtulatur, eſt actio perducens, idcirco ſubditur actio.

PVNCTVM QVINTVM.

Quotuplex ſit hierarchia cæleſtis, ideſt Angelica.

COmmuniter Doctores diuidunt hierarchiam Angelicam in ſuperiorem mediam, & infimā, hinc Sanctus Dionyſ. qui libros admirabiles de cœleſti hierarchia ſcripſit, vt apertè teſtatur cap. 6. ſic dicens has, ideſt cœleſtes eſſentias, inquit diuinus noſter protector, ideſt, vel melius Paulus in tres ſegregat ternas, dicitur enim Paulum raptum ad ſupremum cęlum hoc dixiſſe, & Dionyſium docuiſſe, ſunt ergo ibi tres ternæ, ideſt tres hierarchiæ, quarū quælibet eſt terna, ideſt habens tres ordines, & quamuis omnium rerum perfectio in quodam conſiſtat ternario, vt Ariſtoteles, & Pythagoras conteſtatur, puta in principio, medio, & fine, ſpiritualiter tamen perfectio ordinis integratur ex his, hinc cœleſtia agmina, ita in tria diſtincta ſunt, quæ Apoſtolus vocat tres cœlos, dum raptum ſe dicit vſque ad tertium cœlum.

Ratio

Digitized by Google

Ratio huius diuiſionis multiplex aſſignari poteſt a Sancto Bon. duplices traduntur.

Prima ſecundum ea, quæ eſſentialiter reſpiciunt hierarchiam, quæ ſunt ordo, ſcientia, & actio, ſicque triplicem oportet hierarchiam, vnam penès ſcientiam, & hæc eſt ſuprema, alterā penès ordinē, & hæc eſt media, tertiā vero penès actionē, & hæc eſt ifima.

Secunda ratio aſſignatur ſecundum ſtatus, & officia, ſunt namque tres ſtatus, ſcilicet contemplatiuorum, actiuorum, & prelatorum, penès ſtatum contēplatiuorum eſt hierarchia ſuprema, penès ſtatum actiuorum eſt hierarchia infima, penès vero ſtatum prælatorum eſt hierarchia media.

Præter iſtas duas rationes a Sancto Doctore aſſignatas poſſunt adduci & aliæ. Prima, quę eſt D. Thomæ ſumitur ex triplici gradu cognitionis in Angelis rationes, etenim rerum, de quibus Angeli illuminantur tripliciter conſiderantur. Primo, vt a Deo vniuerſali principio fluunt, qui modus primæ conuenit hierarchiæ. Secundo, prout huiuſmodi rationes dependent ex vniuerſalibus cauſis creatis, & multiplicantur, & hic modus ſecundæ conuenit hierarchiæ. Tertio, prout rationes illæ applicantur ſingularibus rebus, & a proprijs cauſis dependent, qui eſt hierarchiæ infimus modus.

Secunda ratio diſtinctionis poteſt accipi ſecundū diuerſum modum percipiendi diuinum lumen, nam prima hierarchia percipit diuina myſteria, quæ ad miniſterium Angelorum ſpectāt in ſuo fonte. ſ. Deo, & propter hoc eius ordines nominantur ex reſpectu ad Deum, ſecunda vero percipit diuina myſteria in quibuſdam rationibus vniuerſalibus, quare & eius ordines exprimunt poteſtatem adlimitatam, tertia vero percipit diuina myſteria in rationibus ſpecialibus, vnde eius ordines habent poteſtatem limitatam ad hominem, vel prouinciam.

Sanctus Dionyſius 7. cœleſtis hierarchiæ rationē diſtinctionis aſſignat penès illuminationes diuinas, Angeli etenim primæ hierarchiæ tota, & affectuoſiſſima mentis intentione iugiter ſe extendunt in Deū, quatenus illuminationes diuinas ſuſcipiunt, in ea quantum ipſis poſſibile eſt puritate, quam in Deo cōſiſtant, atque in illis feliciter delectentur porro media hierarchia illuminatur a fonte illuminationis, ac principe mediante, in tertia vero hierarchia terminatur illuminationum deſcenſus, quantum ad modum influendi ſynceriter, ſine ſenſibilium admixtione formarum, hæc Sanctus Dionyſ. probat teſtimonijs ſcripturarum, ait enim quod imperium, & locutio Dei ad Angelum ſignificat proportionem, & modum primæ illuminationis a Deo in primam hierarchiam immediatè deſcendens, allegans illud Iſa. 63. quis eſt iſte, qui venit de Edō tinctis veſtibus de Boſra? vbi filius Dei per ſe ipſum inſtituit interrogātes; diſpoſitionem vero ſecundæ hierarchiæ probat per illud Zacchariæ, ideſt Angelis clamauit ad alium Angelum, & per illud Danielis 10. vnus ſuperior Angelus dixit Gabrieli, Gabriel fac iſtum intelligere viſionem. At vero diſpoſitionem tertiæ hierarchiæ aſſerit ſignificari a Zaccharia 2. cum dixit: Angelus, qui loquebatur in me, vbi ſignificatur illuminatio deſcendens ab Angelo in hominem, quod proprium eſt tertiæ hierarchiæ.

Breuius tandem ſecundum D. Dionyſium poteſt ſumi ratio diſtinctionis ſecundum actus hierarchicos, qui ſunt purgare, illuminare, & perficere, vt illi conſtituant primam hierarchiam, qui immediatè purgantur, illuminantur, & perficiuntur a Deo, & agunt in Angelos, illi conſtituant mediam, qui immediatè ab Angelis hæc recipiunt, & in Angelos hoc agunt, illi autem infimam, qui ab Angelis hæc recipiunt, & in homines operantur, adeo vt ſuprema ſit media inter Deum, & Angelos, media autem ſit media inter Angelos, & Angelos, infima verò inter homines, & Angelos.

Nota ſecundum Sanctum Doctorem iſtas tres hierarchias appellari Epiphaniam, hyperphaniā, & hypophaniam, Epiphania, vt tradiderūt antiqui Theologi eſt incaleſcentis affectionis incendio altioris intellectus faſtigio iudicij libertate reſultatio diſtributa, in qua diffinitione ponitur incaleſcentis affectionis incendio propter Seraphin, qui interpretatur totus ardens, ſeu totus incendens, altioris intellectus faſtigio ponitur propter Cherubin, qui interpretatur plenitudo ſciētiæ, iudicij libertate propter Thronos, in quibus ſecundum D. Greg. Deus ſedet, & per eos ſua diſcernit iudicia: hyperphania diffinitur, quod ſit diuina illuminatio ſui participes interſtalari reuerentia inſigniens vſumque dominādi edocēs, & arcens contrarium, in qua diffinitione ponitur diuina illuminatio ſui participes interſtalari reuerētia inſigniens propter principatus, quorum eſt interſtalarem reuerentiā edocere, vt vnicuiq; ſecundū ſuum gradū reuerētia exhibeatur, vſū dominādi docēs ponitur propriè propter dominationes, quarū eſt vſū dominandi docere, arcenſque contrarium ponitur propter poteſtates, quarū eſt cōtrarias poteſtates arcere, ne tantum nocerent, quantum volūt, & poſſent.

Hypophania eſt diuinum principium legibus naturæ occurrens, ſecreta reuelans ſecundum participationem diſcretam, in qua diffinitione ponitur legibus naturæ occurrens propter virtutes, quarū ſecundum D. Greg. eſt miracula facere, quæ fiunt contra, vel ſupra legis naturæ, ſecreta reuelans ſecūdum participationem diſcretā, dicitur propter Archangelos, & Angelos, quorū eſt reuelare ſecreta, ita quod Archāgelorū eſt nūciare maiora, Angelorū minora.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Hierarchiæ habeant connexionem adinuicem.

SAnctus Dionyſius 13. de diuin. nomin. aſſeruerat nihil eſſe exiſtentium, quod non participet ſecundum aliquid vno, & ibidem dicitur, quod omnibus omnia ſunt vnita, ex qua auctoritate optimè inferri valet, hierarchias Angelicas habere connexionem, & quamuis omnes Angeli ſi conſiderentur in ſe conſtituunt alium, & aliū principatum penès alium, & alium modum recipiendi diuinos radios, veruntamē ſi componentur ad ſuum principem cum omnes ſint ſub vno principe Deo omnes ipſi non ſunt, niſi vnus principatus, imo ex parte principij principantis omnes hierarchiæ, tam hominum, quam Angelorum, & etiam totum vniuerſum eſt vnus principatus, vnde Ariſtot. 12. Metaphyſ. concludit de toto vni-

Digitized by Google

uerſo, quod eſt vnus principatus, cuius eſt vnus princeps Deus.

Nota, quod præter hanc connexionem ex parte principij duæ poſſunt aſsignari.

Prima penes perfectionem ſecundum quas Angeli ſunt ordinati, Deus namque ſe habet, tanquā vnitas, & omnes ſpecies ſe habent quaſi numeri ſecundum quemdam ordinem quaſi vnitatem reſpicientes, ita quod ſpecies ſecunda conuertit primam cum tertia, habent conueniētiam cum vtriſque ſicut medium cum extremis, & tertia connectitur ſecundum cum quarta, & ſic deinceps, ſic in propoſito media hierarchia cōnectit primam cum tertia ordine quodam prioritatis, & poſterioritatis, ſicque Angeli ſecundum ſuas perfectiones ſunt ordinati, non enim ſunt ęquè perfecti, ſed ordine quodam ſe habent, vt ſemper medius Angelus ſit connectens extremos. Hinc prima hierarchia non illuminatur ab Angelis, & in hoc non conuenit cum tertia, & illuminat Angelos, & in hoc non conuenit cum prima.

Secunda conuenientia, ſeu connexio poteſt aſsignari penes finem, finis autem hierarchiarum, vt docet S. Dionyſ. 3. de cœleſt. hierarchia, eſt vnitas, & ſimilitudo ad Deum, quapropter oportet, quod ſe hierarchiæ inuicem iuuent, & ſe inuicem illuminent pro conſecutione illius finis, ac proinde neceſſe eſt hierarchias eſſe connexas.

Sed dices, quod eſt ratio diſtinguendi non eſt ratio viuendi, & conuertendi, ſed diſtinctio per hierarchias eſt ratio diſtinguendi, ergo non eſt ratio connectendi, & perconſequens hierarchiæ non habebūt connexionem adinuicem.

Reſpondetur, quod quamuis hierarchia ratione ſuperioritatis, & inferioritatis dicat diſtinctionem ratione tamen ordinis ad vnum aliquid dicit connexionem.

Obijcies, quod potiſſima connexio in rebus eſt ſecundum actus, & opera, ſed hierarchiæ ordinantur ad diuerſos actus, & ad diuerſa opera, ergo non erunt connexi.

Reſpondetur dupliciter huic obiectioni.

Primo, quod ſunt aliqui actus, in quibus conueniunt Angeli, & aliqui, quibus differunt, nam omnes illuminant, & illuminantur, vnde quantum ad hunc actum hierarchiæ, & ordines conueniunt, ſed quantum ad opera, & officia eis commiſſa oportet hierarchias, & ordines differri.

Secundo reſpondetur, quod in vno, & eodem vſu aliter, & aliter conſiderato conueniunt, & differunt hierarchiæ, & ordines, vt ſi ſpectetur illuminare, & illuminari ſecundum generalem actionem omnes cōueniunt, quia omnes illuminant, & illuminantur, ſi autem ſecundum conſideretur ſecundum ſpecialem rationem omnes differunt, non enim ſunt duo Angeli, qui ęquè clarè illuminantur, & qui per omnē modum, ſed actum illuminandi ſimiliter ſe habeant.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quid ſit ordo Angelicus.

SAnctus Doctor definit ordinem Angelicū ſecundum D. Greg. cuius diffinitione tradit Magiſter in lit. & eſt hæc, ordo Angelicus eſt multitudo cœleſtium ſpirituum, qui inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur, ſicut, & in naturalium donorum participatione conueniunt, hanc Sanctus Bonau. exponēs inquit, quod in hac notificatione tria tanguntur, primo fundamentum ordinis Angelici, dū dicitur multitudo cœleſtium ſpirituum, ordo quippe in multitudine fundatur, vnde apparet error Platonis, qui teſte D. Thom. poſuit ſubſtantias ſeparatas eſſe ſecundum numerum ſpecierum ſenſibilium, itē error Ariſtotelis, qui ſecundum numerum primorum motuū conatus eſt adinuenire numerum ſubſtantiarum ſeparatarum, præterea error Rabbi Moy. Iudæi, qui vtrumque concordare volens aſſeruit Angelos ſecūdum quod ſubſtantiæ immateriales dicuntur multiplicari ſecundum numerum motuum, vel corporum cœleſtium iuxta ſententiam Ariſtotelis, ſed poſuit Angelos in ſcriptura dici etiam homines diuina annunciantes, & iterum virtutes rerum naturaliū, quæ Dei omnipotentiam manifeſtant, ſed hoc eſt alienū a conſuetudine ſcripturæ, quod virtutes rerum irrationabilium Angeli nominentur, quocirca firmiter aſſerendum eſt Angelos creatos eſſe in magno quodam numero, nam in ſcriptura dicuntur eſſe exercitus Angelorum, Luc. 2. & legiones Angelorū, Matt. 26. & Dan. 7. millia millium miniſtrabant ei, vnde iure optimo S. Greg. diffinit ordinem, quod ſit multitudo cœleſtium ſpirituum, &c.

Secundo tangitur in definitione prædicta complementum, dum dicitur, qui inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur, ordo quippe complementum habet a gratia, vt videbitur in ſequenti quæſt. ſi quidem ordo Angelorum attenditur ſecundum præexcellentiam ipſorum ordinabilium inter ſe, & hæc completa non eſt inter Angelos natura conſimiles, niſi per dona gratuita capacitatem naturæ.

Tertio ponitur diſpoſitio media, cum dicitur in naturalium donorum participatione conueniunt, quia meliora naturalia, inquit Auctor, diſponunt ad maiora gratuita, omnes enim conueniunt in naturæ ſimplicitate in incorruptibilitate in habere donum gratiæ, & gloriæ.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quid ſit hierarchia ſubcœleſtis, ſiue Eccleſiaſtica.

TRaditur a Sancto Doctore quædam diffinitio magiſtralis, quam ait competere omni hierarchiæ, & Angelicæ, & Eccleſiaſticæ, ſiue humanæ, diffinitio eſt hæc, hierarchia eſt rerum ſacrarum, & rationalium ordinata poteſtas in ſubditis debitum retinens principatum, hanc diffinitionem propriè aptari poſſe hierarchiæ ſubcœleſti attendere intendimus, ſi quidem in ea tria notantur, vt perbellè aduertit Gulielmus Primo, quo cum ſit cum dicitur, quod eſt rerum ſacrarum, & rationalium, ideſt hominum, quibus competit propriè ratio.

Sed notandum, quod eſſe rerum ſacrarum dupliciter poteſt intelligi, vel obiectiuè, quia verſatur circa res ſacras, vel ſubiectiuè, quia habet eſſe in rebus ſacris, hierarchia quidem tam hominum,

quam

Digitized by Google

quàm Angelorum eſt rerum ſacrarum, quia verſatur circa res ſacras, vel quia eſt ordinata ad communicationem rerum ſacrarum, tamen hierarchia hominũ non ſemper eſt rerum ſacrarum ſubiectiuè, quia ſcilicet ſemper ſit in rebus ſacris, contingit enim aliquando homines fieri Diaconos, vel Sacerdotes, qui licet ipſi in ſe non ſint ſacri, ſuſcipiunt tamen characterẽ; & miniſterium circa res ſacras.

Amplius aduertẽdum, quod hierarchia idem eſt, quod ſacer principatus, quæ quantum eſt de cõgruo ſemper eſt ſacrarum perſonarum, quia tractare ſancta non debent, niſi ſancti iuxta illud mundamini, qui fertis vaſa Domini.

Secundo notatur in diffinitione reſpectu cuius exemplaris ſit hierarchia Eccleſiaſtica, quia reſpectu diuinæ, dum dicitur ordinata poteſtas, nam omnis poteſtas a Deo eſt Rom. 13. præterea in hoc ſtat formalis perfectio hierarchiæ, quod ſit quædam imago, ideſt quædam imitago, & quædam repræſentatio illius diuinæ pulchritudinis.

Tertio inſinuatur reſpectu quorum ſit hierarchia Eccleſiaſtica, dum dicitur in ſubditis debitum retinens principatum.

Pro quo obſeruandum, quod quemadmodum vniuerſa creatura dicitur eſſe quidam principatus ſic, & inter ipſas creaturas oportet dare aliquas principari alijs, & ſicut neceſſe eſt inter creaturas eſſe quoſdam gradus, & quoſdam ordines, ita in Eccleſiaſtica hierarchia ſunt gradus, & ordines, quorum quidam dicuntur maiores, alij minores.

PVNCTVM NONVM.

Num fideles peccatores pertineant ad hierarchiam Eccleſiaſticam.

LVtherus, Donatus, & multi alij aſſeruerunt intra Eccleſiam non eſſe bonos, & malos, ſed ſolos bonos ad illam pertinere, quia error fuit condemnatus in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 15. in quem errorem ſubtiliter, & egregiè inuehitur Caſtro verbo Eccleſiam hæreſ. 1. quod autem, non ſolum boni, ſed etiam mali ſpectent ad Eccleſiam; probatur primo ex parabola Matth. 13. cum dicitur, ſimile eſt regnũ cœlorum, ideſt præſens Eccleſia ſagenæ miſſæ in mari, & omni genere piſcium congreganti, mare præſens ſeculum, piſces homines, ſagena immiſſa doctrina Euangelica, quæ ex auctoritatibus connexis conſtat, hæc capit piſces bonos, & malos, quia ſub hac doctrina fidei concluduntur multi boni, & mali, ſed in fine diſcernuntur.

Item ex illa alia parabola Matth. 25. decem virginum, quarum quinque prudentes intrabunt in die iudicij cum ſponſo ad nuptias, quinque verò fatuæ excludentur.

Præterea ex parabola coniugis nuptialis, Matth. 22. ad quod intrauerunt boni, & mali, ſed mali non habentes veſtem nuptialem proijciuntur in tenebras exteriores.

Item ex ſimilitudine Domus 2. Timoth. 2. in magna autem domo ſunt vaſa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia quædam in gloriam, & quædam in contumeliam, vaſa in gloriam ſunt electi, vaſa in contumeliam reprobi.

Iſta mixtura multipliciter figurata eſt, & oppreſſio bonorum a malis per opera, & mala exempla, vt per Cain, & Abel fratrum ex vno patre, & matre, & vna domo Cain interfecit Abel ſic in archa Noe ex filijs vnus reprobus inuentus eſt Cham, in domo vna Abrahæ Iſrael, qui perſequebatur Iſaac fratrem eius, in domo Iſaac vterini Iacob dilectus, & Eſau odio habitus perſequens fratrem ſuum Iacob, in domo Iacob filij perſequẽtes, & vendentes fratrem ſuum Ioſeph.

Secundo comprobatur teſtimonio patrum, nam Sanctus Aug. lib. de vnitate Eccleſ. c. 13. dicit Iudam in Eccleſia fuiſſe, in qua erant cæteri Apoſtoli, Sãct. Chryſoſt. hom. 6. in 2. ad Timoth. inquit Paulũ fuiſſe vas fictile, ſed eſſe verſum in aureum, & Iudã fuiſſe vas aureum, & conuerſum in fictile.

Tertio perſuadetur ratione peccatores fideles ſũt participes ſacrorum, ſcilicet fidei, & ſacramentorum, ergo.

Præterea Eccleſia eſt congregatio fidelium, & fideles dicuntur omnes, qui fidei ſuſceperunt, neque enim per peccatum mortale, quo membrum Diaboli homo efficitur fides ammittitur, vt Concilij Trid. ſeſſ. 6. cap. 15. & Can. 28. docet, præterea ſi ſoli boni pertinent ad Eccleſiam, fruſtra eſſet ſacramentum pœnitentiæ, quod ſolis ijs adminiſtratur, qui ſunt de Eccleſia.

Nota membrum Eccleſiæ dici bifariam, vno modo merito, & qui habet fidem formatam dicitur mẽbrum Eccleſiæ merito, & ſimpliciter membrum, & qui ita eſt membrum Eccleſiæ eſt ſimul membrum Chriſti, & è conuerſo, alio modo numero, & qui eſt membrum Eccleſiæ per fidei ſacramentum, & dicitur membrum ſecundum quid.

At obijcies Eccleſiaſtica hierarchia eſt vnũ ouile, Ioan. 10. at oues non ſunt niſi prædeſtinati, ergo ſoli prædeſtinati pertinent ad eam.

Reſpondetur, quod ouis in Sacra ſcriptura, aliquando ſignificat ſolos prædeſtinatos, vt Matt. 25. vbi ſeparantur oues ab hœdis, & Ioan. 10. oues meæ meam vocem audiunt, quandoque ſignificat omnes in genere, tam bonos, quam malos, qui ſunt in Eccleſia, vt Ioan. vlt. paſce oues meas, ſi ſumatur ouis in prima ſignificatione dicitur in ouili non eſſe ſolas oues, ſed etiam hedos, ouile autem appellatur a meliori parte, & ideo in ſecunda ſignificatione vſurpanda eſt vox ouis.

Secundo obijcies illud 2. Timothei 2. firmum Dei fundamentum ſtat habens ſignaculum, hoc nouit Dominus, qui ſunt eius.

Reſpondetur Apoſtolum loqui de illis, qui ſunt eius per prædeſtinationem, nõ autẽ de tota Eccleſia.

Obijcies, quod D. Paul. ad Epheſ. 5. ait, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut negam, aut aliquid huiuſmodi, ergo.

Reſpondetur auctoritatem Apoſtol. poſſe intelligi dupliciter, primo de Eccleſia, prout erit poſt reſurrectionem, vt exponit Sanctus Bernardus ſerm. 3. de Feſto omnium Sanctorum, ſecundo Eccleſia, vt nunc eſt, vnde per Synecdochen Apoſtolus tribuit toti Eccleſiæ, quod vni parti conuenit.

Tertio obijcies illud Iſa.50. non adijciet vltra, vt pertranſeat per te incircumciſus, & immundus, & ibidem ſubditur recedite, recedite, exite inde, ergo in Eccleſia non ſunt niſi immundi, & mali.

Reſpondetur ſecundum Cyrillum iuxta hiſtoricũ ſenſum prædictam auctoritatem intelligi de temporali perſecutione Iudæorum, non enim adijciet, ideſt in longum tempus aliquis perſecutor, infidelis pertranſire per terras ſuas eas vaſtando, quod poſtea ſubdit recedite, recedite, inquit Cyrillus, quod Iſaias eos admonet, vt exeant de Babylone, cum tẽpus fuerit completum, ſecundum autem myſticum ſenſum, ait agi de Eccleſia, & Iſaiam prædicere portas inferi non præualere aduerſus eam, poſteriora vero verba intelligi de Chriſtianis, qui poſt baptiſmum ſeparari debent ab infidelium coniugijs, ſacrificijs, templis, & cæteris rebus.

Secundo reſpondetur iuxta interpretationem D. Aug. lib. contra Donatiſtas prędictam auctoritatem intelligi debere de Eccleſia triumphante, & quod ſubiungitur recedite intelligi de ſeparatione, quæ debet fieri animo, & moribus, non autem de diſceſſione corporali ab eodem templo, & ſacramentis.

Quarto obijcies, quod D. Aug. lib. de corrept. & gratia, cap.9. quidam inquit filij Dei propter ſuſceptum, vel temporaliter gratiam dicuntur a nobis, nec ſunt tamen Deo, ergo.

Reſpondetur aliquem dici verè filium Dei, aut mẽbrum Corporis Chriſti bifariam, vno modo veritate formæ, alio modo veritate finis, ſeu veritate permanentiæ, auctoritas D. Auguſ. in qua dicitur iuſtos non prædeſtinatos non eſſe verè filios, nec verè mẽbra, intelligenda eſt de veritate finis, non autem de veritate formæ, ſiue eſſentiæ.

Pro quo nota, quod Filius Dei veritate formæ, vel eſſentiæ appellatur, qui charitatem habet, veritate vero finis, qui aſſequetur hæreditatem, ſimiliter veritate eſſentiæ membrum eſt membrum Chriſti, qui de eodem ſpiritu viuit, ſic etiam veritate finis eſt mẽbrum, qui ſaluabitur.

Amplius obſerua hominem poſſe dici membrum, vel filium duobus modis.

Vno modo ſecundum æternam prædeſtinationẽ, Alio modo ſecundum præſentem iuſtitiam, qui eſt membrum, & filius primo modo non eſt actus, ſed potentia talis, propterea quod prædeſtinatio nihil ponit in homine, cum ſit actus in Deo manens, qui autem eſt membrum, & filius, ſecundo modo eſt actus, & ſimpliciter talis, quia habet id, vnde talis appelletur.

Quinto obijcies, quod Eccleſia in Symbolo dicitur Sancta, igitur non conſtat, niſi ex Sanctis, ergo mali non ſpectant ad Eccleſiam.

Reſpondetur, quod Eccleſia dicitur Sancta propter multas rationes. Prima, quia eſt tota conſecrata Deo. Secunda, quia caput eius Chriſtus eſt Sanctus Sanctorum. Tertia propter baptiſmum, qui eſt Sanctus. Quarta propter Sanctos, quos habet, & denominatio debet fieri a meliori. Quinta propter profeſſionem Chriſtianam, ideſt fidei, & morũ præceptorũ Chriſtianorum. Sexta propter vnionem membrorũ inter ſe, & cũ capite ſaltẽ externa, & quo ad ea, quæ ad religionem ſpectat, quæ vnio ſine dubio eſt Sãcta.

Sed contra S. Aug. lib.3. de baptiſmo, c.18. docet ſolos Sanctos eſſe illam Eccleſiam, quæ eſt fundata ſuper petram, & cui datæ ſunt claues regni cęlorum.

Reſpondetur Auguſtinus nil aliud ſibi voluit, niſi quod omnia priuilegia, quæ ſunt a Deo conceſſa Eccleſiæ propter Sanctos conceſſa eſſe, ideſt in vtilitatem, & commodum eorum, qui ſalutem æternam conſequuntur.

QVAESTIO SECVNDA.

Quæ ſit diſtinctionis ordinum principalis cauſa, vtrum ſcilicet ſit a natura, vel a gratia.

Reſolutio quæſt. conſiſtit in vnica concluſione, ordo eſt a natura, & a gratia, a natura tanquam a præambula diſpoſitione, a gratia tãquam a completiua perfectione: probat Auctor primo ex diffinitione ordinis ſuper tradita, ordo eſt multitudo cęleſtium ſpirituum, qui inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur, ergo principalis diſtinctio non poteſt eſſe a natura.

Secundo probatur ex eorum officio, actione, & nominatione ipſorum ordinum, inter quos ſupremus omnium ordinum, eſt ordo Seraphin, ſed ordo Seraphin eſt ab eminentia dilectionis, & charitatis, ergo primus, & præcipuus ordo eſt a gratia, ergo & alij cum pendeant ab illo, ſiue dono gratiæ, etiam nequeunt.

Præterea Throni dicuntur, vt ait S. Greg. quod ſanctæ diuinitate replentur, vt in eis ſedeat Deus, ſed Deus non dicitur ſedere, nec inhabitare, niſi per gratiam facientem, ergo ordo Thronorum non eſt niſi a gratia.

Pro expoſitione quæſt. tria ſunt expendenda.

Primum, num Angelorum ordines diſtinguantur penès finem.

Secundum, num ad diſtinctionem ordinum requiratur diſtinctio naturæ.

Tertium, num quælibet naturæ, vel gloriæ excellentia conſtituat Angelorum in alio ordine.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelorum ordines diſtinguantur penes finem.

PRo comperto habendum eſt ordinem gubernationis, qui eſt ordo multitudinis ſub principatu exiſtentis attendi per reſpectum ad finẽ; porrò finis Angelorum poteſt accipi bifariam, vno modo ſecundum facultatem ſuæ naturæ, vt ſcilicet cognoſcant, & ament Deum naturali cognitione, & amore, quatenus eſt auctor, & principium naturę, & ſecundum hunc finem diſtinguuntur ordines Angelorum ſecundum naturalia dona diſpoſitiuè, ſiue initialiter, vt docet Auctor, & S. Thomas, alio modo poteſt accipi finis Angelicæ multitudinis ſupra facultatem eorum, quæ conſiſtit in viſione diuinæ eſſentiæ, & in immobili fruitione bonitatis ipſorum, ad quẽ finem pertingere nequeunt niſi per gratiam, vnde ſecundum reſpectum ad hunc finem ordines diſtinguuntur in Angelis completiuè penès dona.

Sed

Digitized by Google

Sed hic obſeruandum ſecundum D. Thom. in 2. ſcrip. quod non oportet iuxta numerum donorum numerum ordinum accipere, ſed ſecundum quod eadem dona participantur a quibuſdam plus, a quibuſdam minus, non tamen quælibet diuerſitas talis facit ordinum diſtinctionem, ſed aliquarum perſonarum in eodem ordine diſtinctionem efficit.

Amplius aduertendum cum Sancto Bonauentura in reſponſione ad vltimum, quod gratia tribus modis conſiderari valet, vno modo quantum ad habitum, ſecundo modo quantum ad vſum, tertio modo quantum ad ſtatum, ſi conſideretur primo modo, gratia non eſt principium diſtinguendi ordines, ſiue diſtinctio ordinum non eſt a gratia ſic conſiderata, quia vnit, aſſimilat, ſiue conformes reddit omnes Angelos, cum omnes habitus gratuiti in omnibus reperiantur; ſecundo verò modo ſi ſpectetur gratia, eſt principium diſtinguendi, nam vſus diuerſi ſunt in diuerſis, & ideo diſtinguuntur penès diſtincta miniſteria, ad quæ exercenda diuina prouidentia Angelos deputauit, omnes enim mediatè, vel immediatè miniſtrant: vnde Apoſtolus Hebr. 1. omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis; ſi denique gratia tertio modo conſideretur, ſcilicet quantum ad ſtatum, ſic ordinat, eo quia ſtatus vnius in gratia eſt excellentior ſtatu alterius.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ad diſtinctionem ordinum Angelorum requiratur diſtinctio naturæ.

AMbigendum non eſt, quin ad diſtinctionem ordinum requiratur diſtinctio naturæ, conſumatur tamen diſtinctio in datione gratiæ, & potiſſimum in commiſſione officiorum gubernationis mũdi, quæ dona gratiæ dici poſſunt: quod vt clarius reddatur aduertendum, quod omnis principatus ad aliquam actionem, & aliquem finem dirigitur ſecundum aliquas perfectiones, vel ſecundum aliqua dona, quælibet namque perfectio, ſiue ſit naturalis, ſiue ſit gratis data, ſiue gratum faciens, donum appellari poteſt, vnde principatus Angelorum poſſunt accipi tribus modis.

Primo penès actiones naturales, & ſecundum hunc finem, qui eſt tendere in Deum ſecundum facultatem naturæ, ſicque in Angelis ſunt ordines, & diſtinctiones gradus iuxta dona naturalia ipſis conceſſa.

Alio modo ſumi poſſunt ordines, & gradus in Angelis, quatenus tendunt in Deum tanquam in obiectum beatitudinis ſupernaturale, quod fit per gratiam gratum facientem, & preſertim prout huiuſmodi gratia eſt conſumata, & eſt idem cum gloria, & ſic in Angelis ſunt ordines, & gradus ſecundum æternam beatitudinem, ſiue ſecundum fruitionem æterni boni, quod fit per gratiam gratum facientem, quia non omnes æqualiter fruuntur, & tales gradus inchoatiuè, & ſecundum aptitudinem ſunt a natura, quia eo ipſo, quod Angeli ſunt imago, & ſignaculum ſimilitudinis Dei, poſſunt etiam eſſe capaces Dei, & ad hoc naturaliter ſunt facti, vt fruantur Deo perfectio tamen, & complementum eſt eis per gratiam, quia natura illorum quantumcumque ſit nobilis, & excellens ſibi derelicta non poſſet in apertam viſionem Dei, neque poſſet etiam eſſe perfectè beata.

Tertio modo poſſunt accipi ordines in Angelis ſecundum diuerſa officia gubernationis mundi, & ſalutis electorum, quæ dici valent dona gratis collata Angelis, quorum illi, qui excellentiorem beatitudinem habent, officium excellentius obtinuerunt, id Auctor doctiſſimè in ſolutione argumentorum inſinuat, dum ait, quod non quælibet ſuperioritas facit ordinem completum, ſed ea ſolum, in qua conſiſtit rerum ordinabilium complementum quãtum ad officium, & ſtatum, & poſtea ſubſiſtit, quod ordo Angelorum attenditur ſecundum præcellentiam ipſorum ordinabilium inter ſe, & hæc completa non eſt inter Angelos natura conſimilis, niſi per dona gratuita, quocirca concludendo dicitur, quod ſecundum aptitudinem quamdam remotam diſtinctio ordinum eſt ſecundum maiorem, & minorem excellentiam naturarum, & ſecundum idoneitatem proximam eſt penès maiorem, & minorem excellẽtiam beatitudinis, & gloriæ, & gratiæ gratum facientis, conſumatiuè autem ſecundum excellentiam officiorum commiſſorum circa gubernationem mundi, & ſic patet ſolutio dubitationis, quod ad diſtinctionẽ ordinum requiritur diſtinctio naturę, nam conſumatio deiformitatis per gratiam præſupponit inchoationem deitatis ſecundum imaginem, quod competit Angelis ſecundum naturam.

PVNCTVM TERTIVM.

Num quælibet naturæ, vel gloriæ excellentia conſtituat Angelum in alio ordine, vel in executione alterius officii.

PRo reſolutione notandum, quod non quælibet excellentia naturæ, vel gloriæ requirit commiſſionem excellentioris officij, nec quælibet talis excellentia conſtituit alium, & alium ordinem in Angelis, quia tunc eſſent tot ordines, quot ſunt Angeli; non enim ſunt duo Angeli æquales in naturalibus, nec æquales in gloria, imo in vno, & eodem ordine, & in executione vnius, & eiuſdem officij, vnus Angelus eſt nobilior alio in natura, & præſtantior in gloria, nam verbi gratia, & ſi omnibus dominationibus competat hoc officium, quod eſt imperare agenda ad gubernationem mundi, veruntamen qui ſunt ſuperiores in illo ordine, excellentius iniunctum officium exequuntur, quemadmodum & ſi omnes Sacerdotes in Eccleſiaſtica Hierarchia conſtituant vnum ordinem, in executione, tamen officij, quidam ſunt prudentiores, & præſtantiores alijs.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum ſecundum maiorem capacitatem naturalium dentur a Deo maiora dona gratuita.

Hæc quæſtio ſub alijs verbis excitatur a pluribus theologis, an Angeli iuxta maiorem naturalium capacitatem maiora a Deo recipiant dona gratuita.

Notandum, quod dona gratuita ſunt duplicia, quædam ſunt gratiæ gratiſdatæ; aliæ ſunt gratum facientia, ſicut eſt ſola gratia, & charitas, quæ nos Deo gratos facit, & de hac eſt quæſtio.

Vel gratia tripliciter ſumitur, primo largiſſimè pro omni bono gratiſdato, & ſic naturalia appellantur etiam gratuita, ſecundo minus large pro omni bono ſpirituali gratis ſuperaddito donis naturæ, tertio ſtrictè pro gratia gratum faciente, & de hac eſt diſputandum.

In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo diſtinguit ly ſecundum, ſecundo reſpondet.

Quo ad primum gratiam dari ſecundum maiorem capacitatem naturalium tribus modis intelligi valet: vno modo, vt ly ſecundum dicat efficaciam cauſalitatis, & eſt ſenſus. Maior capacitas donorum eſt cauſa gratia, alio modo, vt ly ſecundum præſeferat diſpoſitionem congruitatis ad gratiam, & eſt ſenſus: Maior capacitas donorum naturalium eſt quædam diſpoſitio de congruo ad maiorem gratiam, tertio, vt ly ſecundum importet diſpoſitionem neceſſitatis, & eſt ſenſus: Maior capacitas naturalium, eſt quædam diſpoſitio neceſſitans ad maiorem gratiam.

Circa ſecundum reſolutio quæſt. conſiſtit in quatuor concluſionibus, quarum eſt.

Prima Si ly ſecundum dicat efficaciam cauſalitatis, maiora dona gratuita non dantur ſecundum maiora dona naturalia; probat Auctor, quia dona naturalia non ſunt cauſa gratiæ.

Secunda concluſio ſi ly ſecundum importet diſpoſitionem congruitatis maiora dona gratuita tribuuntur ſecundum maiorem capacitatem naturalium, probat, quia dona naturalia de congruo diſponunt ad gratiam.

Tertia concluſio maiora dona gratuita non dantur ſecundum maiorem capacitatem naturalium pro vt ly ſecundum dicit diſpoſitionem neceſſitatis; perſuadet ſic, quia dona naturalia non neceſſitant de congruo ad gratiam.

Quarta concluſio in diſtributione gratiarum, nec capacitas naturæ, nec eius indigentia principaliter penſatur, ſed diuina prædeſtinationis diſpoſitio, & menſura, ſecundum quã Deus partitur menſuram fidei: probatur auctoritate Apoſtoli Ephe. 4. vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.

Ad intelligentiam huius quæſt. quatuor ſunt ponderanda.

Primum num gratia detur ſecundum quantitatem virtutis naturalis.

Secundum num ratione maioris conatus liberi arbitrij maiora auxilia excitantis gratiæ dentur.

Tertium num Deus dona gratiæ dederit Angelis ſecundum virtutem cuiuſcumq. naturalem.

Quartum num in Angelis ſit æqualis gratiæ capacitas.

PVNCTVM PRIMVM.

Num gratia detur ſecundum quantitatem virtutis naturalis.

Pelagius opinatus eſt in nobis, & conſequenter in Angelis eſſe aliquid naturale, quod poſſit eſſe diſpoſitio ad gratiam, cuius error damnatus fuit in Concilijs Mileuitan, & Arauſicano, vbi definitum fuit, quod perfectio, & operatio naturalis liberi arbitrij non eſt propriè diſpoſitio ad gratiam, ſed diſpoſitio ad gratiam eſt motus liberi arbitrij excitati, & adiuti motione Dei ſupernaturali, & auxilio, vnde ſola virtus, aut conatus naturalis nullo modo diſponit ad gratiam, vel ad maius incrementum ipſius, ita docet Sanctus Auguſt. lib. 1. contra duas epiſtolas Pelag. cap. 8. & lib. de prædeſtinatione Sancti, & de bono perſeuerantiæ, in quibus locis tenet præparationem ad gratiam eſſe ex ſpeciali auxilio gratiæ promouentis.

Sed obijcies illud Matth. 25. & refertur ab Auctore in primo argumento, quod diſtribuẽs talenta vni dedit quinque, alij vero duo, alij autem vnum, vnicuiq. ſecundum propriam virtutem, quibus verbis ſignificare videtur Deum ſuæ gratiæ dona diſtribuere ſecundum virtutem vniuſcuiuſque.

Reſpondet Sanctus Doctor duplici reſponſione, prima quod ly ſecundum dicit ſolummodo cauſam diſponentem de congruo, ſecundo quod virtus ibi vocatur conatus cordis, qui non ſolum dicit capacitatem, ſed etiam actualem præparationem.

Pro cuius reſponſi intellectu aduertendum iuxta doctrinam Sancti Thom. 22. q. 24. art. 3. quod illa virtus, ſecundum quam Deus ſua dona dat vnicuique, eſt diſpoſitio, vel præparatio præcedẽs, ſiue conatus gratiam accipientis, ſed hanc etiam diſpoſitionem, & conatum præuenit ſpiritus Sanctus mouens mentem hominis, vel plus, vel minus ſecundum ſuam voluntatem, & de virtutibus in communi q. 2. quæ eſt de charitate art. 7. ad 9. eundem locum Matthei explicans ait, quod autem dicitur, dedit vnicuiq. ſecundum propriam virtutem, non eſt referendum tantũ ad virtutem naturæ: erroneum eſt enim dicere, quod dona gratiæ, & gloriæ dentur ſecundum menſuram naturalium, ſed intelligenda eſt virtus, quę eſt etiam per gratiam.

Obijcitur quod Cornelius, vt conſtat ex cap. 10. Act. Apoſt. propter orationes, & eleemoſynas vocatus fuit ad fidem Chriſti, & Geneſ. 22. propter inſignem illam obedientiam, dixit Dominus ad Abraham, quia feciſti hanc rem, & nõ peperciſti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi: ergo per bona opera homo ſe diſponit aliquo modo ad conſecutionem gratiæ.

Reſpondetur, quod Cornelius quando ad illum miſſus eſt Petrus, non erat in peccato mortali, ſed in gratia, dicitur enim Act. 10. quod erat religioſus, &

timens

Digitized by Google

timens Deum cum omni domo ſua faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper, vnde orationes, & eleemoſynæ illius procedebant ex ſpeciali motione Spiritus ſancti, & ſic ob talia opera potuit Deus illi cõcedere fidem Chriſti explicitam, cum prius habuerit fidem implicitam, & idem dicendum proportionabiliter de obedientia Abrahæ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ratione maioris conatus liberi arbitrij conſequatur homo maiora auxilia excitantis gratiæ.

DIcendum, quod auxilia excitantis gratiæ non menſurantur ſecundum perfectionem præcedentis conatus arbitrij, ſed ſecundum gratuitam omnino, & liberam voluntatem Dei; probatur, primo ex illo Apoſt. 1. ad Corinth. 12. hæc omnia operatur vnus, & idem ſpiritus diuidens ſingulis, prout vult, & ad Epheſ. 4. vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis.

Secundo perſuadere poteſt ex D. Auguſ. in quæſt. ſecunda ad Simplicianum, & ex Sancto Thom. 2. 2. quæſtione 24. artic. tertio, qui hanc virtutem docent.

Tertio probatur duabus rationibus.

Prima gratia præueniens, & excitans eſt efficienter a ſolo Deo, ſolus enim Deus eſt, qui vocat hominem ad ſe, & hoc importat ipſum nomen gratiæ præuenientis, quando eſt primo præueniens: nam ideo appellatur præueniens, quia præuenit ſaltem ordine naturæ omnem efficientiam intellectus, & voluntatis, ergo quantitas, & perfectio eiuſdem gratiæ referenda eſt in Deum, atque in meram, & gratuitam voluntatem illius.

Secunda ratio. Gratia excedit omnem facultatem naturæ, ergo principaliter quantitas, & perfectio eiuſdem gratiæ non deſumitur ex aliquo naturali, ſed ex ſola miſericordia Dei vocantis, præterea opera naturæ præcedentia gratias non conducunt ad cõſecutionem gratiæ, ergo ratione illorum non datur homini gratia præueniens, ergo non menſuratur quantitas eiuſdem gratiæ iuxta intentionem conatus liberi arbitrij.

Sed dices. Motus gratiæ præuenientis, & excitantis ſæpè ſunt ad modum debiles propter modicam præparationem, & conatum noſtrum, ergo ſi conatus noſtri liberi arbitrij eſſet intentior, gratia præueniens eſſet perfectior, ergo ratione maioris conatus liberi arbitrij dantur homini maiora, & perfectiora auxilia gratiæ præuenientis.

Reſpondetur cum Sancto Thom. 1. 2. q. 112. ar. 3. ad 2. quod prima cauſa defectus gratiæ eſt ex nobis, ſed collationis gratiæ prima cauſa eſt a Deo iuxta illud Oſeæ 13. perditio tua ex te Iſrael, tantummodo in me auxilium tuum, vnde quod motus gratiæ præuenientis ſint debiles procedere poteſt ex nobis, quatenus Deus propter præcedentes culpas non tribuit abundantiora præuenientis gratiæ auxilia, ſed quod ex conferat in magna abundantia, & intentione, referri debet in gratuitam Dei voluntatem, & miſericordiam.

Obijcies, quod ſi ad recipienda dona gratiæ requiritur diſpoſitio, & ad illam diſpoſitionem, cum ſit etiam donum gratiæ, requiritur alia diſpoſitio, ſequitur dari proceſſum in infinitum.

Reſpondetur, quod donum gratiæ habitualis, quia eſt perfectum, prærequirit ex parte recipientis diſpoſitionem in adultis, quibus Deus non largitur huiuſmodi donum abſque eorum conſenſu; donum autem actuale, quia datur per modum tranſeuntis, non prærequirit aliam diſpoſitionem, ſed per illud Deus præparat liberum arbitrium, vt eliciat actus ſupernaturales, & diſpoſitionem ad gratiam iuſtificantem, & propterea non ſequitur proceſſus in infinitum.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Deus dona gratiæ dederit Angelis ſecundum virtutem cuiuſque naturalem.

HÆc dubitatio obſeruanda eſt tribus concluſionibus.

Prima concluſio, Deus liberè, & voluntariè dona gratiæ Angelis dedit; concluſio probari poteſt teſtimonijs Sacræ ſcripturæ ſupra citatis, quibus additur illud Iacobi 1. voluntarie genuit nos verbo veritatis, & illud Ioann. 1. qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, &c. item illud Eccl. 1. ſecundum datum ſuum præbet illam diligentibus. Secundo probatur ratione, quia Deus ex liberalitate ſua potuit dare, & de facto dedit maiorem gratiam quibuſdam hominibus, quam Angelis, vtpotè homini Chriſto, & Sanctiſſimæ Virgini eius Matri, & forte alijs nonnullis, vt manifeſtè oſtenderet dona gratiæ non a creatura, ſed a ſolo Deo eſſe.

Confirmatur ratione Auctoris. Diſtributio gratiæ Dei præcedit ex viſceribus pietatis, & miſericordiæ, ergo liberè, & voluntariè dona gratiæ Angelis conceſſit.

Secunda concluſio. Angeli, qui erant natura perfectiores, conſecuti ſunt perfectiorem gradum gratiæ, & gloriæ: concluſio eſt Auctoris in corpore, & ſolutione argumentorum Sancti Thom. 1. quæſtione 62. artic. ſexto, & probatur teſtimonio Patrum, nam D. Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 16. dicit, quod iuxta proportionem, & eminentiam, qua ſe inuicem ſuperant Angeli, habent a Spiritu ſancto ſanctificationis menſuram, & Damaſcenus libro ſecundo de fid. capit. tertio, inquit, quod Angeli pro ſuæ dignitatis, & ordinis ratione illuminationem, & gratiam a Spiritu ſancto participant.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima, Deus quantum eſt in ſe cuilibet creaturæ ſua beneficia impendit ſecundum conditionem naturalem ipſius creaturæ, niſi ipſa ponat impedimentum, ſed quando Angelis fuit infuſa gratia nullum erat ex parte ipſorum impedimentum, nullumque obſtaculum, ergo.

Secunda ratio nobilior potentia naturalis eſt capere maioris gratiæ, ſed in Angelis non eſt æqualis naturalis potentiæ nobilitas, ergo.

Digitized by Google

Sed obſeruandum, quod, cum dicitur Deus dare Angelo gratiam, & gloriam, ſecundum quantitatem naturalium eius, non eſt intelligendum, quod naturalis perfectio Angeli ſit diſpoſitio ad gratiam, aut quod naturalis conatus voluntatis Angelicæ præfiniat modum gratiæ, ſed quia quando ex beneplacito ſuo Deus Angelis gratiam infudit, voluit habere rationem naturæ ipſorum, ita vt perfectioribus, ſeu altioris naturæ Angelis infunderet gratiã: hoc enim totum reducendum eſt ad gratuitam Dei voluntatem, tanquam ad primam radicem, & non ad proportionem maiorem: itaque naturalis perfectio maior ad maiorem gradum gratiarum conuenit occaſionaliter comparando naturam, & gratiam inter ſe, licet namque ad Deum in quantum, ſcilicet Deus voluit Angelos maiores, & minores perfectionis creatæ, vt diuerſos etiam gratiæ, & gloriæ gradus illis conferret.

Tertia concluſio dona gratuita Angelis conferũtur ſecundum quantitatem naturalium, quia Deus ſic ordinauit; concluſio eſt Auctoris, & S. Thom. & eſt manifeſta ex dictis.

Sed dices. Si Angeli conſecuti ſunt gratiam ſecundum quantitatem ſuorum naturalium, ergo per naturalem virtutem aliquo modo ſe diſpoſuerunt ad gratiam, ergo & homo poterit eodem modo ſe diſponere.

Reſpondetur primo ſecundum Auctorem non eſſe ſimile de Angelis, & hominibus, quia boni Angeli, qui ad Deum conuerſi ſunt ſecundum hoc plus ſe properauerunt, ſecundum quod meliora naturalia habuerunt, quia quilibet mouebatur in Deum ſecundum cordis conatum, cum non haberet retardationem; homines autem non ſic, & ideo magis eſt congrua diſpoſitio circa Angelos, quàm circa homines.

Secundo reſpondetur cum Sancto Thom. 2. 2. q. 24. artic. 3. ad tertium, non eſt ſimile de Angelo, & homini, quia Angelus eſt intellectualis naturæ, & ſecundum ſuam conditionem competit ei, vt totaliter feratur in omne id, quod fertur, & ideo in ſuperioribus Angelis fuit maior conatus ad bonum in perſeuerantibus, & ad malum in cadentibus, & propterea ſuperiorum Angelorum perſiſtentes facti ſunt meliores, & cadentes facti ſunt peiores alijs, homo autem eſt naturæ rationalis, cui competit quandoque eſſe in potentia, & quandoque in actu, & ideo non oportet, quod totaliter feratur in id, in quod fertur, ſed eius, qui habet meliora naturalia, poteſt eſſe minor conatus, & è conuerſo, hæc reſponſio concors eſt ſententiæ Sancti Doctoris noſtri, vt videre eſt in calce vltimi reſponſi.

Notandum, quod Deus ſecundum ordinem ſuæ prouidentiæ voluit miſericorditer abſque vllo debito Angelis perfectioribus in natura tribuere auxilium efficax perfectius, vt intenſius conuerterentur in Deum, & conſequenter maiorem gratiam habitualem adipiſcerentur, quocirca diſpoſitiuè quantitas gratiæ habitualis data eſt Angelis ſecundum quantitatem intenſionis motus liberi arbitrij eleuati à Deo per auxilium ſpeciale præuenientis gratiæ, ſed tamen quantitas auxilij data eſt illis gratis iuxta perfectionem naturæ.

PVNCTVM QVARTVM.

Num in Angelis ſit æqualis gratiæ capacitas.

PRo intelligentia huius quæſiti aduertendum, quod capacitas gratiæ poteſt dupliciter conſiderari, vno modo ſecundum potentiam naturalem ſuſcipientis ſic, videlicet intelligendo, quod naturalis potentia præſtantior eſt capax maioris gratiæ, alio modo ſecundum potentiam obedientialem ipſius Dei, hac præmiſſa diſtinctione tres ſunt ponendæ concluſiones.

Prima, Secundum potentiam naturalem non eſt in Angelis æqualis capacitas gratiæ: probatur, In Angelis non eſt æqualis potentiæ naturalis nobilitas, ergo neque æqualis capacitas gratiæ ſecundum potentiam naturalem.

Secunda concluſio. Secundum potentiam obediẽtialem æqualis eſt in Angelis gratiæ capacitas: perſuadetur ſic, quia Deus poteſt per ſuam voluntatem largiri cuilibet Angelo quantamcumque gratiam voluerit.

Confirmatur, quia multi ex hominibus, vt Apoſtoli, Martyres, & Confeſſores ordinati ſunt ad maiorem gratiam, & gloriam, quam multi Angelorum.

Tertia concluſio. Gratia, & gloria non datur neceſſariò ſecundum capacitatem naturæ: probatur, quia ſi ſuperiores Angeli, qui ſunt nobiliores in natura, minus ſe diſpoſuiſſent, quam inferiores, minus habuiſſent de gloria, quia in omnibus ante ſuam conuerſionem ſupernaturalia adiutoria, ſiue gratiæ auxilia fuerunt æqualia, ſed naturalia inæqualia, ergo gratia, & gloria non datur ſecundum capacitatem naturæ.

QVAESTIO QVARTA.

A quo quiſque Angelorum ordo denominetur.

NOtandum, quod denominatio ſit aliquando a dignitate, quandoque a notiori, & aliquando a communiori, vt tradunt Dialectici, & Philoſophi.

Secundo notatur tribus modis aliquam perfectionem tribui alteri, primo ſecundum proprietatem, ut quod alicui ex propria natura, & adæquatè conuenit, vt riſibili homini, ſecundo per exceſſum, vt Soli calor, & Deo perfectiones omnium creaturarum conueniunt, tertio per participationem, vt competit creaturis Deitas iuxta illud, ego dixi Dij eſtis.

In corpore quæſt. quatuor facit Auctor, primo manifeſtat quot modis denominari valeant Angeli, ſecundo quotuplicia ſint nomina, tertio, quæ ſint notanda in modo accipiendi nomina, quarto reſoluit, circa primum Angeli denominari poſſunt tribus modis: vno modo per ea, quæ ſunt naturalia, ſecundo per ea, quæ ſunt gratuita illis, tertio per ea, quæ quodammodo ſunt naturalia, & quodammodo ſunt gratuita.

Quo

Digitized by Google

Quo ad ſecundum nomina ſunt duplicia, quædam ſunt communia ſumpta a natura, & forma communi, quæ forma poteſt eſſe duplex, altera remota, & ſic nuncupantur cæleſtes eſſentiæ, altera propinqua, ſicquè vocantur cæleſtes ſpiritus, alia ſunt nomina propria, vt Seraphin, & Throni.

Circa tertium tria ſunt notanda in modo accipiendi prædicta nomina.

Primum, quod vnum donum eſt dignius altero, ſic charitas dicitur eſſe donum præſtantiſſimum inter alia.

Secundum, quod ordo ſuperior in omnibus donis excellit inferiores.

Tertium, quod denominatio debet fieri a digniori.

Quo ad vltimum ſit prima concluſio. Si Angeli denominentur per ea, quæ ſunt naturalia, ſic appellandi ſunt nominibus communibus, vt pote cæleſtes ſubſtantiæ, cæleſtes ſpiritus, &c.

Secunda concluſio. Si Angeli denominentur ſecundum dona gratuita, ſic nuncupandi ſunt nominib. proprijs ſcilicet Seraphin, & Throni.

Tertia concluſio. Si Angeli denominentur ab his, quæ poſſunt eſſe naturalia, vno modo & gratuita, alio modo ſic nominari poſſunt nominibus communibus, & proprijs: probatur, nam verbi gratia Principatus, & poteſtates, ſi dicantur a naturali proprietate, conueniunt Dæmonibus, ſi verò a dono gratuito conueniunt ſpiritibus ſanctis. Rurſus Angeli, & Virtutes ſi dicantur a naturalibus donis, vt potè ab amplitudine ſcientiæ, & fortitudine potentiæ, ſic omnes poſſunt dici Angeli, ſcilicet habiles ad reuelandum omnes etiam virtutes ideſt fortes ad operandum, ſi autem dicantur a dono gratiæ ſecundum quod ſunt ad huiuſmodi officia deputati, ſcilicet ad myſteria reuelanda, & miracula facienda, ſic ſunt nomina propria.

Quarta concluſio. Vnuſquiſque ordo denominatur a donis gratiarum, & ab ijs, quæ quiſque plenius accepit, patet concluſio ex verbis D. Greg. dicentis, quòd vnuſquiſque ordo ab eo denominatur, quod plenius accepit in munere, plenius inquit Auctor reſpectu inferiorum, niſi donum illud ſit tantæ dignitatis, quod ab eo denominari debeat aliquis ordinum ſuperiorum, vt coſtat, quia ordo Cherubiq plenius accepit charitatem, quam aliquis inferiorum ordinum, ab ipſa tamen non denominatur, quia cum ſit donum præcellētiſſimum excellentiſſimo ordine appropriatur.

Pro explicatione quæſt. ſex ſunt examinanda.
Primum num Angelici ſpiritus ſint nobis noti.
Secundum a quo dono denominentur Seraphin.
Tertium a quo dono denominentur Cherubin.
Quartum ordo Thronorum, a quo denominetur.
Quintum nomina Dominationum poteſtatem, & virtutum vnde ſumantur.
Sextum principatus, Archangeli, & Angeli cur his nominibus appellentur.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelici ſpiritus ſint nobis noti.

DIſtinguit Sanctiſſimus Præceptor in ſolutione primi argumenti cognitionem, eſt enim duplex, altera per acquiſitionem, altera per reuelationem, ſi ſermo ſit de prima Angelici ſpiritus non ſunt nobis noti, quandoquidem huiuſmodi cognitio eſt remotiſſima a ſenſibus, & experientia mortalium, & propterea de illis non eſt ex humanis rationibus diſſerendum, vnde Sanctus Auguſtinus Ench. 58. fatetur ſe ignorare, quomodo ſe habeat beatiſſima illa, & ſuperna ſocietas, & quæ ſint ibi differentiæ perſonarum. Item Sanctus Hilarius narrans Pſalm. 129. ait quis Angelorum, & dominationum, & Thronorū, & principatuū officia, rationeſque percipiet, ſi verò loquamur de poſteriore cognitione nimirum per reuelationē, ſic Angelici ſpiritus ſūt noti, ita agnoſcit Beatus Paulus, & Beatus Ioannes Euangeliſta, & ideo ipſi nominare potuerunt, & alios eruditè, ſicut Paulus erudiuit Dionyſium, vnde nouem ordines Angelorum, vt Iſidorus dicit primo de ſummo bono ſcripturæ ſacræ teſtantur; nam Ezechiel 28. vbi loquitur de Lucifero ait, quod omnis lapis prætioſus erat cooperimentū eius, & narrat nouem genera lapidum, per quæ intelliguntur teſte Iſidoro nouem ordines Angelorum, qui omnes lapides operimentum erant Luciferi, quia ipſe omnibus alijs clarior exiſtebat: omnium autem Angelorum nomina ſumpta ſunt ex ſacris literis, ſicut Seraphin Iſa. 6. vbi dicitur, quod Seraphin ſtabāt ſubter illud, & ibidem legitur de Seraphin, quod clamabant alter ad alterum, & in eodem capite ſubditur, volauit ad me vnus de Seraphin: de Cherubin verò, qui ſunt ſecundus ordo, fit mentio in multis locis, Gen. 3. Eccleſ. 10. & 28. Exod. 23. 3. Reg. 6. de omnibus alijs ordinibus mentionem facit Paulus, qui ad Coloſen. primo nominat Thronos, Dominationes, Principatus, & Poteſtates ad Ephe. 1. mentionem facit de Archangelo, quamuis dubitetur, pro quo accipiatur ibi Archangelus, in Epiſtola Iudæ ſit mentio de Archangelo Michaele, de Angelis autem fit mentio, quaſi in tota ſacra ſcriptura, quæ cum fuerit diuinitus inſpirata, non humanitus adinuenta, impoſitio nominum Angelorum potius fuit ex Dei reuelatione, quam ex humana inueſtigatione.

PVNCTVM SECVNDVM.

A quo dono denominatur Seraphin.

VNiſquiſq. Angelorum ordo, ſicut eſt altior, ita a perfectione nominatur, vt puta ſuperior ordo ab actu excellentiore proprium nomen ſortitur, & quia perfecta munera ſunt illa, ſecūdū quæ habemus actiones circa Deū, & inter hæc charitas eſt omnino quid perfectius, ideo Seraphin tanquam ordo primus denominatur ab ardore charitatis, & quamuis frui Deo, ideſt videre, amare, & tenere Deū omnib. Angelis ſit commune, quia omnes Angeli ſunt videntes, amantes, & tenentes, eo quod iſta tria ſunt de ſubſtantia beatitudinis, tamen Seraphin non dicuntur ſolum amantes, ſed ardentes, & hoc duplici ratione.

Prima, quia ordo Seraphin omnes inferiores ordines Angelorum in habitu charitatis excedit, & ideo Seraphin non denominatur a charitate ſimpliciter, ſed a charitate in exceſſu.

Secunda ratio deſumitur ab effectu, non enim Seraphin dicuntur ardentes, vel incendentes, quaſi habitum charitatis influant, ſed quia inferiores illumināt de his, quæ ad amorē pertinēt charitatis, vnde San-

Digitized by Google

Sanctus Dionyſius capit.2. cœleſtis Hierarch.dicit, quod nomen Seraphin poteſt ſumi ſecundum tres proprietates ignis, quarum

Prima eſt,quod in igne eſt continuitas motus, nā motus ignis ſemper eſt ſurſum continuus, per quod ſignificatur, quod Angelus indeclinabiliter mente fertur, ſeu mouetur in Deum.

Secunda proprietas ignis eſt ſpecioſitas aſpectus, ſcilicet lucis claritas inextinguibilis, per quod ſignificatur, quod Angeli Seraphin in ſe ipſis habent lucem inextinguibilem, & quod alios per ſe illuminant.

Tertia proprietas eſt actus vigoroſitas, eſt enim ignis penetratiuus in agendo, & pertingit vſque ad intima,& iterum cum quodam exceſſu feruoris, per quod ſignificatur actio Seraphin, quam excellenter habent reſpectu ordinum inferiorum, eos in feruorem conſimilem excitantes, & totaliter per incendium eos purgantes.

Hinc ſi inquiratur, cur potius nominentur Seraphin, id eſt, incendentes, & calefacientes quam incenſi,& calefacti præſertim,cum prima conuerſio in Deum per ignem amoris ſit ſecundum accipere, & non ſecundum dare.

Dicendum,quod idem eſt,quia perfectio Hierarchiæ conſiſtit in effuſione,communicationeq; luminum deſuper ſortitorum in alios, quod magis deſignat hoc nomen incendentes, quàm incenſi.

PVNCTVM TERTIVM.

A quo dono denominentur Cherubin.

OBſeruandum,quod nomen Cherubin imponitur à quodam exceſſu in ſcientia, ſiue ab hoc, quod eſt plenè cognoſcere, vnde interpretatur plenitudo ſcientiæ, cuius ratio eſt, quia Cherubin non dicuntur ſimpliciter videntes, vel ſcientes, ſed pleni ſcientia, & quamuis notitia, ſeu ſcientia ſit communis omnibus Angelis, non tamen omnes Cherubin appellantur, eo quia habere ſcientiam per modum plenitudinis non eſt commune omnibus,ſed ſoli ordini Cherubin competit, ideo iure optimo Cherubin interpretatur plenitudo ſcientiæ,idque propter quatuor, in quibus conſiſtit plenitudo ſcientiæ huiuſmodi Angelorum, vt docet Sanctus Dionyſius in libro de cęleſti Hierarchia cap.1. primo conſiſtit in perfecta Dei viſione,ſecundo in plena diuini luminis ſuſceptione, tertio in pulchritudinis ordinis rerum omnium contemplatione; quarto in cognitione de Deo habent in alios copioſam diffuſionem.

Pro dilucidatione ſciendum, quod tria ſunt nomina,quibus ordo Cherubin nominatur, ſcilicet fuſio ſapientiæ,multitudo ſcientiæ, & plenitudo ſcientiæ, quæ tria pro eadem re vſurpantur, ſed differunt ratione, declarantur autem ſic.

Primo Cherubin quatenus ipſum lucem immediatè, & copioſè illuminant, vt alijs communicare valeant,dicuntur fuſio ſapientiæ.

Secundo pro vt in eis eſt lux diuina ſuper omnia irradians,& faciens eos res omnes in propria natura cognoſcere, & propria eorum principia dicuntur multitudo ſcientiæ.

Tertio in quantum habēt efficaciam lucis ad res plenè innoteſcendas dicuntur plenitudo ſcientiæ, primo & ſecundo modo apppellantur à D.Dionyſ. tertio modo à D.Gregorio.

Sed obijcies ſi Cherubin interpretatur plenitudo ſcientiæ,ergo ordo Cherubin erit altior,& prior quā ordo Seraphin;probatur, quia ſcientia eſt prior,quā amor,& intellectus videtur eſſe altior, quam voluntas,ergo,&c.

Pro reſolutione huius obiecti notandum ſecundum Auctorem ad vltimum, quod ſapientia ſecundum quod eſt donum excellentiſſimum, dicta eſt à ſapore, non à ſapere, & ita includit charitatem, ſed ſapientia, ſiue ſcientia, à qua denominatur Cherubin nominat cognitionem Dei, quæ licet ſit nobiliſſima cognitio, & ordinata ad affectionem, & ideo ſapientia dici poſſit,non tamen eſt ita nobilis, vt eſt dilectio,à qua eſt ſapor.Hæc Auctor.

Ad cuius euidentiam ſciendū,quod dilectio prçeminet in via cognitionem Dei, & ideo ordo Seraphin ponitur prius, quàm ordo Cherubin; oſtenditur hoc tribus rationibus.

Prima. Perfectius eſt illud, quod nec peccatum mortale, neque veniale ſecum compatitur, quam illud,quod ſecum peccatum mortale, ſed feruor charitatis,à quo nomen Seraphin ſumitur, nullum peccatum ſecum compatitur, ſcientia verò, à qua Cherubin ſumitur apud nos, poteſt eſſe cum peccato mortale,ergo Seraphin eſt prior, & perfectior ordine Cherubin.

Secunda ratio eſt talis. Donum gratum faciens perfectius eſt,& per conſequens prius quam donum gratis datum,ſed ordo Seraphin ſumitur penes ignē Charitatis,quæ eſt donum gratum faciens,ordo vero Cherubin ſumitur penes plenitudinem, vel communicationem ſcientiæ, quæ eſt donum gratis datum,ergo.

Tertia ratio huiuſmodi eſt,cognitio eſt ſciendum quod cognita ſunt in cognoſcente, amor autem ſecundum quod amans vnitur rei amatæ, ſuperiora autem nobiliori modo ſunt in ſe ipſis, quam in inferioribus, inferiora vero mobiliori modo ſunt in ſuperioribus,quam ſe in ſe ipſis,& ideo cognitio infernorum præeminet dilectione eorum, dilectio autem ſuperiorum, & præcipuè Dei præeminet cognitione Dei, ergo ordo Seraphin ponitur prius, quàm ordo Cherubin.

Si obijciatur, quod ſcientia, & ſapientia eſt, quid commune omnibus Angelis, cum omnes polleant ſcientia,& ſapientia.

Reſpondetur, quod Cherubin non denominantur à ſcientia, quocumque modo, ſed à plenitudine ſcientiæ, tanta enim plenitudine ſcientiæ replentur, quod in Deo immediatè videant illa diuina myſteria gubernationis,& ſalutis electorum,de quibus illuminant alios, huiuſmodi autem ſcientiam habere non eſt cōmune omnibus; hinc ſecundum Sanctum Dionyſium Cherubin denominantur à plenitudine acceptionis illuminationis ſupernæ,& ab effuſione, ſeu communicatione eiuſdem in inferiores; ad hoc autem, quod ſcientia plena ſit,& perfecta, exiguntur hæc ſubtilitas cognoſcentis, & efficacia proprij medij ad ſcientiam faciendam.

Secundum

Digitized by Google

Secundum quod hæc nomina Cherubin, Seraphin cum deſinunt in N. ſunt neutri generis, & pluralis numeri, & ſignant collegium ordinis, cum verò deſinunt in M. ſunt maſculini generis pluralis numeri, vt Cherubim, & Seraphim & ſignificant ſingulares perſonas, cum vero deſinunt in B. vel in Ph. vt Cherub. & Seraph ſunt maſculini generis, & ſingularis numeri.

PVNCTVM QVARTVM.

Thronorum ordo à quo denominetur.

NOtandum, quod Thronus Græcè eſt idē, quod Sedes Latinè, propriè tamen non quælibet ſedes Thronus dicitur, ſed ſolum ſedes regalis, ſicut tribunal ſedes eſt iudicis, & cathedra doctoris, vnde triplex eſt ſedes, ſcilicet regalis, magiſtralis, & iudicialis, Thronus dicitur ſedes regalis, cathedra ſedes magiſtralis, tribunal ſedes iudicis, ſed ſedes regalis cum ornatu regio annexam iuriſdictionem iudicis, hinc in ſcripturis Thronus frequēter pro regno accipitur iuxta illud, Thronus tuus in ſæculum ſæculi, itaque ad huius ſedis ſimilitudinem Throni dicuntur.

Pro quo aduertendum, quatuor eſſe ſpectanda, ſeu conſideranda in ſedibus materialibus.

Primo altitudo, ſeu ſublimitas ſitus, nam ſicut ſedes materiales ſuper terram eleuantur, ſic ipſi Angeli, qui Throni dicuntur vſque ad hoc eleuantur, quod Deum immediatè cognoſcant.

Secundo in ſedibus materielibus conſideratur firmitas ſtatus, nam in ipſis ſedibus ſedens firmiter ſedet, & quieſcit, hic autē eſt è conuerſo, quia ipſi beati Angeli firmantur per Deum, requieſcent in Deo, vnde Sanctus Bernardus in libro de conſideratione ſic, inquit Throni dicūtur ex eo quod ſedet in eis Deus, nec enim ſedere poſſet in his, qui non ſedent.

Tertio in ſedibus materialibus ſpectatur vſus ſiue fructus, ſicut enim ſedes ſuſcipit ſedentem, & in ea diferri poteſt, ſic & iſti beati Angeli, ſcilicet Throni in ſe ipſis ſuſcipiunt Deum, & quodammodo ad inferiores ordines deferunt ipſum Deum.

Quarto in ſedibus materialibus conſideratur capacitas ambitus, nam ſedes ex vna parte eſt aperta ad ſuſcipiendum ſedentem, ita & iſti beati Angeli, ſcilicet Throni ſunt per promptitudinem aperti, & apti ad ſuſcipiendum Deum, & famulandum, & obediendum ei.

Albertus docet duplicem eſſe actū ordinis Thronorum, à quo denominari habent & ſcribi.

Primus eſt, quod receptiuus eſt actualiter quietiſsimæ ſeſſionis, & immaterialiſſimæ, ac tranquilliſſimę in habitationis diuinę; ſic enim ſuſcipere thearchicum, ac diuinum ſuper aduentum, ac Dei in ſeſſionem proprium eſt Thronorum.

Secundus actus Thronorum eſt non in quantum ſunt Throni, ſed per vt referuntur ad auctoritatem ſedentis in eis, qui actus eſt iudicare, quem eis aſcribit D. Gregorius.

De his Thronis fatetur D. Bernardus ſuper cantica, in Thronis reſidet Deus, & puto quod in his ſpiritibus ſu p omnes alios, & iuſtior cauſa, & copioſior materia ſit diligendi, nempè ſi intres alicuius regis palatium non ne cum plenum ſit ſcannis illis, & cathedris regia ſedes in eminenti poſita cernitur, nec opus eſt quærere, vbi ſedere Rex ſoleat; ſic quoque omni decoris ornatu pręcellere cæteros intelligi ipſi iſtos, in quibus ſtupenda dignatione Rex ille omnipotens ſedere elegit.

Quod ſi arguas anima iuſti, & omnis ſubſtantia intellectualis bona ſedes eſt diuinæ ſapientiæ, ergo erit hoc commune omnibus Angelis.

Reſpondeo, quod Throni dicūtur ſedes Dei, quia ſicut ſedes defert locatum, vt iam dictum eſt, ita Throni ea, quæ ſunt deferunt alijs, eos docendo, & illuminando; vnde licet omnes habeant in ſe ipſos Deum, tamen hoc modo eſſe ſedem Dei non conuenit omnibus.

Secundo reſpondeo, quod omnes habent Dei dilectionem & cognitionem, atque tenent, & habent in ſe ipſos Deum pro vt Deus eſt obiectum beatitudinis, ſed pro vt hæc tria referuntur ad actus Hierarchicos, qui conſiſtunt in communicatione ſcientiæ, quantum ad ea, quæ ſpectat ad gubernationem mundi, & ſalutem electorum non eſt ſic commune omnibus, quia quidam huiuſmodi ſcientiam habent in ipſo fonte, & in ipſo Deo immediatè, quidam vero non, ſed de hoc illuminantur ab alijs, cum ergo dilectio, cognitio, & tentio dicant actionem immediatam circa Deum, quantum ad huiuſmodi actus Hierarchicos, & quantum ad huiuſmodi ſcientiam ſolum illi dicuntur tales, qui immediatè in ipſo fonte hauriunt diuinorum myſteriorum notitiam gubernationis mundi, & ſalutis electorum; tales autem ſunt ſolum illi de prima Hierarchia, ideo ſecundum hunc modum tenere Deum, quod competit Thronis cognoſcere, & diligere pro vt Cherubin, & Saraphin, non eſt omnibus commune.

Sed percontaberis, ſi Throni ſunt ſedes Dei, quare non dicitur Deus ſedere ſuper Thronos, ſed ſuper Cherubin, vt in Pſalm. dicitur, qui ſedes ſuper Cherubin.

Reſpondetur, quod Deus ſedet, & ſuper Thronos, & ſuper Cherubin, ſedet enim ſuper Thronos quantum ad iuriſdictionem fundendi illuminationes propter regiam, & propter iudiciariam poteſtatem, & ſedet ſuper Cherubin propter plenitudinem ſcientiæ, & propter facultatem fundendi illuminationes, tum quia ex facultate fundendi, proueniunt illuminationes actū, & nō ex iuriſdictione, tum quia plerique habentes iuriſdictionem, vt Prælati non habent facultatem, vt magiſtri, & ideo Deus potius ſedere dicitur ſuper Cherubin, quā ſuper Thronos.

PVNCTVM QVINTVM.

Nomina Dominationum Poteſtatum, & Virtutum vnde ſumantur, ſiue quid ſignificent.

QVantum attinet ad Dominationes, ſciendum, quod Dominationes vocantur ſpiritus illi cæleſtes, qui ad domandum indomitos, ferinoſque homines, atque ad exaltandam, & ampliandam diuinę dominationis honorificentiam diligenter, & ſtudioſè ſunt intenti, & hoc nomen nō ſumitur à dominio ſim-

Digitized by Google

ſimpliciter, quod ipſi dominetur omnibus Angelis, ſed a dominio operariorum, dominantur enim omnibus operarijs, ſiue ſint operarij præpoſiti operum, ſiue executores, vnde ad hunc ordinem pertinet dirigere in miniſterijs diuinis, ſicut architector in mechanicis, qui eſt præceptiuus, & directiuus.

Sed obijcies illud Roma. 10. idem Dominus omnium, ergo Angeli non habent Dominum niſi Deũ.

Reſpondetur, quod dominari ex propria auctoritate ſolius Dei eſt, ſed ex diuina authoritate accepta dominari eſt & hominum, & Angelorum.

Circa poteſtates aduertendum cum Sancto Tho. quod poteſtates eſt dirigere illud, quod a Domino eſt præceptum ſecundum illud Apoſt. ad Roma. 13. qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, vnde nomẽ poteſtatis ordinationem quamdam ſignificat in quantum ad ordinem poteſtatum attinet ordinare, quomodo a ſubditis ſunt agenda, quæ ſunt ad omnes imperata.

Præterea ordo poteſtatum eſt ad hoc, vt arceat aeraes poteſtates licèt id nõ ſit vltimus finis, ſed quietem, & vtilitatem aliorum diſpenſare, ſicut poteſtas ſecularis ſuſpẽdit latronem ad pacem ciuitatis; hinc poteſtates dicuntur, a quibus ſpiritus reprimuntur maligni, ne quantum velint, ac poſſent hominib. noceant.

Quantum attinet ad virtutes notetur, quod virtus ſumitur dupliciter.

Vno modo, vt eſt quid medium inter ſubſtantiam, & operationem, & ſic in omnibus rebus ſecundum B. Diony. & Damaſc. ſunt ſubſtantia, virtus, & operatio, hoc modo ſubſtantiæ ſeparatæ per anthonomaſiam dicuntur virtutes, quia non habent virtutem contractam, et organicam, ſed a materia ſeparatam.

Alio modo poteſt ſumi virtus pro vt dicit, quidam exceſſus fortitudinis, ſecundum quem modum loquitur Dionyſius 8. de Angel. Hierarch. dicens ipſam quoque vero ſanctarum virtutum quamdam partem, & incommutabilem viriditatem in omnes, ſecundum tamen deiformitatem operationes. Itaque virtutes pro vt dicunt huiuſmodi exceſſum viriditatis, & maxime in officio ſibi commiſſo, quod conſiſtit circa gubernationem corporalium pro vt expedit ſaluti electorum.

Nota quod nomen virtutum pro vt nomen proprij ordinis ſignificat exceſſum fortitudinis, quantum ad duo, vt docet Sanctus Dionyſius, primo ſignificat quamdam virilem, et inconcuſſam fortitudinem ad operationes diuinas eis conuenientes, ſecundo ſignificat, quod ſine timore aliquo aggrediuntur diuina, quæ ad eas pertinent quo ad videtur ad animi fortitudinem pertinere, eo quod ordo virtutum ad duo eſt ordinatus, primo ad ſuſcipiendum diuina celeriter, ſecundo ad operandum, et aggrediendum difficilia vtiliter, et ſine omni timore, vel difficultate, et ideo attribuitur eis miracula facere, quia obuiare legibus naturæ eſt arduiſſimum.

PVNCTVM SEXTVM.

Principatus Archangeli, & Angeli, cur his nominibus appellentur.

CIrca principatus aduertendum, quod iſtud nomen non competit vni ſingulari perſonæ, ſed cõpetit gẽti, & regno, idcirco illi Angeli dicti ſunt principatus, qui præſunt gentibus, & Regnis, vnde principati eſt inter reliquos priorem exiſtere, vel prius efficere, quaſi primi ſint in excuſſione eorum, quæ imperantur, in executione autem cuiuslibet actus ſunt quidam quaſi incipiẽtes actionem, & alios ducẽtes, ſicut in cãtu præceptores, & in bello illi, qui alios ducunt & dirigũt, & hoc pertinet ad principatus, hinc illi, qui ducũt alios primi inter eos exiſtẽtes, & prius efficientes propriè vocantur principes ſecundũ illud Pſal. præuenerunt principes coniuncti pſallentibus. Sed forte obijciet quiſpiam, quod principatus, poteſtates, dominationes, & etiam virtutes idem importare videntur, quandoquidem poteſtas, & virtus pro eodem accipiuntur, cum dicitur habere poteſtatem agendi aliquid, & habere virtutem faciendi illud, ergo idem eſt poteſtas, quod virtus, & idẽ eſt poteſtas, quod dominatio iuxta illud Rom. 13. omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ſubijci autem dicitur reſpectu alicuius dominationis, præterea idẽ eſt poteſtas, quod principatus, nam cum Apoſtolus dixiſſet Rom. 13. quod principes non ſunt timori boni operis, ſed mali, ſubdit eis, vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, accipiẽs pro eodem, & principem, & poteſtatem.

Reſpondetur quod licet omnia iſta nomina differant modo, quo ſupradictum eſt, conuenientiam tamen aliquam habeat, pro vt quamdam ſuperioritatem ſuper alijs importare videntur, & ideo non eſt inconſentaneum vnum aliquando ſumi pro alio, & præſertim in his inferioribus, in quibus ratione huius conuenientiæ poſſunt aliquando hæc omnia pro eodem vſurpari. Tamen ſi virtus dicat immediatam comparationem ad agendum aliqua opera, plus eſt dominatio, quam ſit virtus, quia poteſt eſſe dominatio in tanta excellentia, quod ſolum habeat imperare opera abſque eo quod ſe intromittat de actione: amplius ſi virtus dicit potentiam vltimam, plus dicit virtus, quam poteſtas communiter ſumpta, cum huiuſmodi poteſtas reſeruari valeat in poteſtate non vltima. Rurſus quia principatus non videtur importare poteſtatem ſimpliciter, ſed poteſtatem determinatam ad aliquam ſpecialem gubernationem, vt ad gentem aliquam, & ad regnum aliquod, cui principatur, ideo poteſtas, quæ dicit potentiam, abſolutè eſt quid generalius, & perconſequens, quid maius, quam ſit principatus: quocirca poteſtates a principatibus differunt, quia poteſtates habent potentiam generalem ordinatam ad gubernationem mundi, & ſalutem electorum, ſub quibus poteſtatibus ſunt multa regna, & multæ gentes, & perconſequens multi principatus, qui præſunt gentibus, & regnis, propter quod ad huiuſmodi poteſtates ſpectat ordinare Angelos in ſuis principatibus, & in regimine ſuorum regnorum, nec non

ad

Digitized by Google

ad eos ſpectat coercere virtutes aduerſas, & poteſtates aduerſas, ne impediant ipſos Angelos inſtitutos, & ordinatos per poteſtates in ſuis principatibus, & regnis.

Quantum attinet ad Archangelos ſciendũ, quod dicuntur Archangeli, quaſi principes Angeli, nam hoc nomen eſt compoſitum, vt Dionyſius docet à duobus ordinibus, dicuntur enim Archangeli quaſi principes Angeli, quia cum vtriſque habent commune, cum Angelis quidem, quia ſingulares perſonas inſtruunt, non autem de ſingularibus factis, vt Angeli, ſed de his, quæ pertinent ad multitudinem, vel ad omnes, in quo cõueniunt cum principatibus, à quibus tamen differunt in hoc, quod principatus deputantur ad curam totius multitudinis, non autem Archangeli, hinc reſpectu Angelorum ſunt principes, reſpectu verò principatuum ſunt Angeli, ſecundum autem D. Gregorium Archangeli dicuntur ex eo quòd principantur ſoli ordini Angelorum, vel ſunt principales Angeli, ſcilicet principales nuncij annunciantes maiora, & principaliora.

Nota, quod Archangeli dicuntur nuntiare magna duplici ratione.

Prima: quia eorum officium non eſt limitatum ad vnam perſonam, ſed ad bonum commune, bonum autem gratis, vel bonum commune eſt dignius, quàm bonum vnius hominis, teſte Philoſopho 1. Ethic.

Secunda ratio eſt: quia ea, quæ Archangeli annunciant ſunt ſupra rationem, & ideo dicuntur magna, ſicut v.g. Gabriel, qui nunciauit natiuitatem Chriſti, & Ioannis Baptiſtæ.

Circa Angelos D. Gregorius docet, quod Angelus eſt nomen officij, ſed obſeruandum, quod omnes celeſtes ſpiritus ſunt Angeli, id eſt nuncij ſaltem quantum ad interiorem miſſionem, nam & ipſi ſuperiores ſpiritus, vt puta Seraphin hoc modo ſunt Angeli, quia annunciant inferioribus diuinam voluntatem, ſpeciale tamen modo inferius ordo cæleſtium ſpirituum dicuntur Angeli, quia iſti immediate ad nos mittuntur.

Nota quod illa, quæ Angeli nunciant minima dicuntur propter duas rationes, quarum vna eſt, quia Angelorum officium eſt ſingulos homines cuſtodire, bonum autem ſingulare dicitur eſſe minimum reſpectu boni communis alia ratio eſt, quia Angeli aliquando nunciant parua, ad quæ ratio naturalis poteſt ſe extendere, quæ dicuntur minima in comparatione eorum, quæ facultatem naturalis rationis excedunt.

Item obſerua duplicem eſſe modum, quo Angelus manifeſtat, vel nunciat, primus eſt interior, ſecundus, quem Angelus inferior lucem ſuperioris Angeli manifeſtat omnibus.

Angelis ſub ſe ordinatis in quantum lumen ſuperioris Angeli eſt ſibi magis proportionatum, quam Angelis ſibi inferioribus, & ideo eſt manifeſtatiuum ſuperiorum, non eſt vnius ordinis, ſed omnibus inferioribus conuenit: ſecundus modus eſt exterior, ſcilicet ſecundum miniſterium, quod Angelus exterius exercet, ſicque conuenit vltimo ordine.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum ad ſingulos ordines Angelorum fiat aſſumptio ſaluandorum.

CIrca hanc quæſt. diuerſæ extiterunt opiniones, Origenes namque poſuit omnes ſpiritus rationales in æqualitatem finaliter eſſe redigendos, ſicut & æquales creati fuerunt, cui ſententiæ contradicit illud, quod habetur 1. Cor. 15. Stella differt à Stella in claritate.

Euſtratius ſimiliter ſuper 6. Ethic. aſſerebat non poſſe animam hoc conſequi, vt inter Angelos collocetur, quia nemo poteſt ad perfectionem actuum Angelorum pertingere, quæ opinio, ſi loquatur de naturali actione, vera eſt, ſi vero de ſupernaturali eſt hæretica, cum conſtet animam Chriſti Domini, & Sanctiſſimam Virginem omnes Angelos ſuperaſſe: vnde communiter creditur, quod aliqui homines ad ordines Angelorum aſſumuntur, quidam tamen quod ſoli Virgines, cui opinioni obſtat, quod multi non Virgines, vt Petrus, & Magdalena pluribus virginibus ſunt potiores; aliqui ſentiunt, omnes perfectos aſſumi ad ordines Angelorum, alij vero exiſtimant, quod decimum ordinem conſtituant, ſed quia vna erit cæleſtis Eccleſia, ideo ab alijs dicitur, quod omnes ſaluandi ad ordines Angelorum aſſumuntur.

Quid autem ſentiat Auctor, nunc explicabitur, ipſe namque tria facit in textu, primo docet, quæ concurrant ad perfectionem ordinis, ſecundo reſoluit, tertio ponit obiectionem quamdam, reſpondet circa primum duo concurrunt ad perfectionem ordinis, quorum alterum eſt natura, aliud eſt gratia, natura quidem concurrit tanquam fundamentum, & diſpoſitio, gratia vero ſicut complementum, & conſummatio.

Vnde aliquid poteſt eſſe in ordine biſariam, vno modo ſecundum quid quando eſt in ſola diſpoſitione, alio modo ſimpliciter, quando eſt in ſua perfectione, ſimiliter eſſe de aliquo ordine dupliciter contingere poteſt, vno modo plenè, & ſic Angeli boni ſunt de ordinibus, alio modo non plenè, & ita Dæmones fuerunt de diuerſis ordinibus, quoniam diſpoſiti erant ſecundum naturalia ad illos ordines, de quibus cecidiſſe dicuntur.

Circa ſecundum reſoluitur quæſt. vnica concluſione, quæ talis eſt ad ſingulos ordines Angelorum homines ſaluandi aſſumuntur; probatur primo per Gloſ. ſuper illud Pſal. 44. conſtitues eos principes ſuper omnem terram, vbi dicit elegit pauperes, & exaltaret ad ordines cœli, qui fiunt ex hominibus, & Angelis, item ſuper illud Ioſuæ, omnem locum, quem calcauerit pes veſter, ſic ait, ſi diabolum vincere potuero & meruero, vt Deus conterat eum ſub pedibus meis, conſequenter locum eius in cœlo habebo.

Secundo comprobatur duabus rationibus.

Prima ruina Angelorum reſtauranda eſt, & ſuperna Ciuitas remanebit imperfecta, ſed non reſtauratur ex Angelis, quia caſus Angelorum eſt irreparabilis, ergo reſtaurabitur ex hominibus bonis, ſecunda Deus retribuit vnicuique ſecundum quod meruit, ſed in via aliqui ſimilantur Seraphin in vſu gratiæ, non nulli Cherubin, & ſic de alijs, ergo homines debent aſſumi ad diuerſos ordines Angelorum.

Quo ad tertium obijcit Auctor, quod non poteſt eſſe con-

conformitas in perfectione, vbi non eſt conuenientia in praambula diſpoſitione.

Reſpondet hoc dictum non habere locum in propoſito, nã hoc eſt verum de diſpoſitione neceſſitatis, non autem de diſpoſitione congruitatis.

Ad intelligẽtiam huius quatuor ſunt examinãda.

Primum num ad reſtaurandam ruinam ordinum Angelorum homines creati fuerint.

Secundum num iuxta numerum Angelorum ſtantium, an lapſorum homines aſſumantur ad ordines.

Tertium quibus modis homines aſſumantur ad ordines Angelorum.

Quartũ num vnam ſocietatem conſtituant Angeli, & homines.

PVNCTVM PRIMVM.

Num ad reſtaurandam ruinam ordinum Angelorum homines creati fuerint.

SAnctus Doctor, vt patet ex prima ratione affirmat ruinam Angelorum reſtaurandam eſſe ex hominibus bonis, quod ante eum tradiderunt Patres D. Bernardus ſermon. 1. de aduentu Domini, & ſerm. 1. de Sancto Michaele, Sanctus Greg. lib. 31. Mora. cap. 35. in homil. 21. & 34. ſuper Euangel. D. Auguſt. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 1. Enchirid. 29. 62. vbi citatis verbis illis Apoſt. Eph. 1. omnia in Chriſto inſtaurari, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt, ſic ait in ipſo inſtaurantur, quæ in cœlis ſunt, cum id quod inde in Angelis lapſum eſt ex hominibus redditur, inſtaurantur autem, quæ in terra ſunt, cum ipſi homines, qui prædeſtinati ſunt ad vitam æternam a corruptionis vetuſtate renouantur.

Confirmatur per illud, quod habetur de conſecr. diſt. 1. Can. hi duo vbi ita legitur, quorum recuperationi conſulens omnipotens Deus creator, primum hominem de limo terræ formauit, qui ſui generis multiplicatione damna cæleſtis patriæ reſarciret, atque Angelorum gaudia ſuppleret.

Cæterum aduertendum non principaliter, ſed ſecundario homines conditos, ac reparatos fuiſſe, vt per eos inſtauratio fieret Angelicæ ruinæ, cuius ratio ẽ, quia ex creatione, & reparatione hominis hoc quidem boni conſecutum eſt ſecundum Dei ordinationem, & quædam inſtauratio fieret Angelicæ ruinæ, non tamen ad hoc principaliter factus eſt homo, ſed vt docet Magiſter diſt. 1. ad laudandum Deum, ad ſeruiendum ei, ad fruendum eo, hinc ſi quæratur, quare facta ſit rationalis creatura, reſpondet Magiſter propter Dei bonitatem, & ſuam vtilitatem, vtile nempè eſt ipſi ſeruire Deo, & frui eo, quocirca etiã ſi Angeli lapſi non fuiſſent, nihilominus tamen creatus, ac poſt lapſum reparatus fuiſſet homo, eo quia Chriſti hominis glorificatio maius eſt bonum, quam Angelicæ ruinæ reparatio: hinc Rupertus lib. 3. de proceſſione Spiritus ſancti capitulo 20. & 21. docet non tam homines propter Angelos ſcilicet, vt eorum ruina impleretur, quam Angelos propter vnum hominem Chriſtum creatos eſſe.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num iuxta numerum ſtantium Angelorum, an lapſorum homines aſſumantur ad ordines.

COntrouerſia eſt inter Doctores, aliqui enim exiſtimant tot ex humano genere ad ordines aſcẽdere, quot Angeli remanſerunt, hanc ſententiam videtur ſecutus Sanctus Greg. hom. 34. ſuper euangelium, eandem amplectitur Glo. ſuper c. 4. hi duo propter illud Deut. 32. conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael. i. Angelorum.

Alij vero arbitrantur tot ad minus fore ſaluãdos, quot ex Angelis ceciderunt, huius ſententiæ eſt D. Auguſt. in Enchirid. c. 29. & lib. 22. de Ciuit. Dei, vbi etiam dicit, & forſitan vberiori numero lætabitur ſuperna Hieruſalem, idem fatetur Iſidorus lib. 1. officiorum, & Anſelmus lib. 1. cur Deus homo cap. 16. ſed vtra harum ſententiarum ſit probabilior nihil certum poteſt affirmare, ſiquidem numerus ſaluandorum incertus eſt nobis, cum ſoli Deo, cuius ſapientia attingit a fine vſque ad finem, cognitus ſit numerus electorum in ſuperna felicitate locandus, vt habet oratio Eccleſiæ.

PVNCTVM TERTIVM.

Quibus modis homines ad ordines Angelorum aſſumantur.

NOtandum homines aſſumi ad ordines Angelorum poſſe intelligi tribus modis, primo ex parte naturæ, ſecundum ex parte gratiæ, tertio efficaciæ, hac præmiſſa diſtinctione tres ſunt ſtatuendæ concluſiones, prima ex parte naturæ nullus aſſumi poteſt ad ordines Angelorum, perſuadetur duabus rationibus, prima in homine naturalis actio pertingere nequit ad æqualitatem Angelorum, cum nullus intellectus humanus ſecundum ſuam formam attingere valeat ad cognoſcẽdum Deum, vt Angeli, ergo homo ex parte naturæ non poteſt aſſumi ad ordines Angelorum.

Secunda ratio plus diſtat natura hominis a natura Angelorum, quam natura vnius Angeli a natura alterius Angeli, ſed Angelus inferior ad ſuperioris Angeli ordinem pertingere non valet, ergo neq. poterit hominis natura.

Secunda concluſio ex parte gratiæ homines non ſolum ad ordines, ſed ſupra ordines Angelorum aſſumi poſſunt, concluſio patet de Beatiſſima Virgine, quæ cum exceſſerit omnes Angelos gratiæ plenitudine, ac Dei familiaritate, & puritate debuit & illos loco ſuperare; prætere a Virgo Virginum pluſquam omnes Angelos Deum dilexit, ergo præſtantior locus illi in gloria debetur, quoniam meritum, quod cõſiſtit in charitate, & præmium per æquiparationem ſibi correſpondent.

Amplius ſi Seraphin per dignitatis excellentiam Cherubin vno ordine excedit, Virgo, quæ Seraphin dignitate, & gloria tranſcendit, vno ſaltẽ ordine antе ibit.

Confirmatur, quia Eccleſia canit exaltata eſt ſancta Dei Genitrix ſuper Choros Angelorũ ad cæleſtia regna, vnde S. Hier. hæc eſt dies ꝑclara, in qua meruit exal-

exaltari ſuper omnes Choros Angelorum, & præuenire vltra, quam noſtræ humanitatis naturæ licitum ſit.

Hæc obſtat id, quod à quibuſdam adducebatur, nimirum quod tunc beata Virgo diceretur æqualis in Deitate, & gloria tribus diuinis perſonis ſi ſuper omnes Choros eſſet exaltata, ſed quia citra perſonas diuinas nulla pura creatura plus Domini gratiam, & gloriã, & præmium eſſentiale diuinum, quã beatiſſima Virgo participat.

Tertia concluſio ex parte efficacię meritorum homines poſſunt aſſumi ad ordines Angelorũ, vt quidam inter ſuperiores, aliqui inter inferiores, nonnulli inter mediocres pro diuerſitate meritorũ collerentur, probatur primo ex ſacris literis, nam Matt. 22. de ſanctis dicitur, erunt ſicut Angeli Dei in cęlo, & Luc. 20. dicuntur æquales Angelis.

Secundo comprobatur teſtimonio Patrum, quia Sanctus Auguſt. 12. & 22. de Ciuit. Dei ſic ait, non erunt duæ ſocietates hominum, & Angelorum, ſed vna. item D. Greg. in homil. de Centum ouibus.

Tertio confirmatur ratione, quia meritum hominis poteſt eſſe efficacius merito Angelorum, ergo.

Antecedens probat quadrupliciter.

Primo quia homo poteſt in vita iſta mereri plus, & plus ſucceſſiuè de præmio eſſentiali bene operando propter augmentum gratię, & adiutorium ſacramentorum.

Secundo propter tempus merendi prolixius, in quo homo poteſt de virtute in virtutem proficere, & de bono in melius cum diutius ſit viator, quam Angelus.

Tertio propter difficultatem, quæ eſt occaſio maioris conatus, & per conſequens meriti.

Quarto propter gratiæ, & meriti Chriſti infinitatem, ex qua noſtra merita efficaciam habent, & ideo homines magis poſſunt virtute meriti Chriſti, quod eſt infinitum transferre in gradum altioris naturæ, quam etiam Angelus.

Quod ſi obijcies, quod Angelus in naturali capacitate excedit animam, & Angelis data eſt gratia ſecundum ſuæ naturæ capacitatem.

Reſpondet Auctor, quod licèt Angelus excedat animam in naturalibus ſecundum comparationem creaturæ ad creaturam, tamen ſecundum comparationem ad vnitatem ſummam, cuius eſt imago tam Angelus, quam anima, non oportet eſſe præcellentiam, cum magis videamus naturã humanam exaltatam, quam Angelicam tum per gratiam vnionis in Chriſto, tum etiam per gratiam comprehenſionis in Virgine beata, vt ſupra dictum eſt.

PVNCTVM QVARTVM.

Num vnam ſocietatem conſtituent Angeli, & homines.

Beatus Pater Auguſtinus 12. de Ciuit. Dei circa principium ait, quod hominum, & Angelorum non ſocietates quatuor erunt, ſed potius duæ ciuitates, vel ſocietates vna in bonis, altera in malis, non ſolum Angelis, ſed etiam hominibus conſtitutæ, duæ ergo erunt ibi ſocietates, ſecundum D. Auguſt. vna ex hominibus, & Angelis bonis altera ex malis, ratio quare ſit conſtituenda vna ſocietas bonorum Angelorum, & hominum eſt, quia vnius capitis eſt vnũ corpus, cumque Chriſtus Dominus ſit caput Angelorum, & hominum, tam homines, quam Angeli nõ faciunt niſi vnam ſocietatem, & vnum corpus, vnde Apoſt. ad Coloſ. 1. ait, quod Chriſtus eſt caput omnis Principatus, & Poteſtatis Angelicæ.

Quod ſi dicas Apoſtolum facere mentionem de Principatibus, & Poteſtatibus.

Reſpondetur, quod conſuetudo Sacræ ſcripturæ eſt, quod quãdo loquitur de ordinibus Angelorum cauſa breuitatis nominat ordines aliquos intelligens per illos ordines alios, omnium enim hominum, & Angelorum Chriſtus eſt caput.

Obijcies, quod ad vnitatem Eccleſiaſticam non admittit homo rem alterius ſpeciei, ergo neque ad vnitatem cęleſtem Angelus non admittit hominem, & per conſequens Angeli, & homines non conſtituent vnam ſocietatem.

Confirmatur: quia plus differt homo ab Angelo, quam differat ordo inferius à ſupremo, ſed Angelus inferior, & Angelus ſuperior non poſſunt collocari in eodem ordine, ergo.

Ad primum reſpondet Auctor nõ eſſe ſimile, quia nullum animal inuenire poteſt homo ſibi ſimile in conformitate rationis, homo autem, & Angelus cõmunicant in participatione rationis, in Deiformitate gloriæ; & ideo homines, & Angeli conſtituunt vnam ſocietatem.

Ad confirmationem reſpondet Sanctus Doctor duplicem eſſe difformitatem, altera eſt, quę opponitur vnitati naturæ, alia eſt, quæ opponitur vnitati gratiæ in ſtatu, & dignitate; porrò vnitas ordinis, & ſocietatis illius cęleſtis plus reſpicit vnitatem hanc poſteriorem quam priorem, & ideo nõ obſtat, quod Angelus, & homo non conueniant in natura, quia ſufficit, quod homines eleuari poſſint ad eminẽtiam gratiæ, & glorię, in qua ſunt Angeli, & ſic poſſit conſtitui idem ordo ex hominibus, & Angelis, vt reparetur ruina Angelica ex hominibus, quæ non poteſt ex Angelis reſtaurare, cum eorum caſus ſit irreparabilis.

Nota, quod ratio potiſſima, quare Angeli inferioris ordinis transferri nequeant in ordinem ſuperiorem, eſt, quia perfectiones gratuitæ in Angelis conſequuntur perfectiones naturales, & quoniam eorum natura mutari non poteſt, ideo inferiores ordines non poſſunt transferri in ſuperiores, in hominibus autem eſt aliter.

Obijcies actus Angelicos non conuenire hominibus, ſcilicet ad cuſtodiam hominum, vel prouinciæ deputari, ergo.

Reſpondetur in Angelis duo eſſe ſpectanda, quorum vnum eſt participatio diuinorum donorum, aliud eſt executio donorum, quantum pertinet ad miniſteria, ratione primi hominis aſſumuntur ad ordines Angelorum, & ad ſocietatem illam cęleſtem, ratione autem ſecundi non dicuntur aſſumi, quia ſicut animę damnatorum non dantur nobis in exercitium tentationis, ita neque animæ ſanctorum in miniſterium cuſtodiæ, vel dicendum cum D. Tho. quod Angeli ſecundum ordinem naturæ conſtituuntur inter

Digitized by Google

ter eos, & Deum, & ideo ſecundum legem communem per nos adminiſtrantur non ſolum res humanæ, ſed etiam omnia corporalia, homines autem ſancti etiam poſt hanc vitam, ſunt eiuſdem naturæ nobiſcum; vnde ſecundum legem communem non adminiſtrãt humana, nec rebus viuorum interſunt, vt dicit B. Auguſt. in libro de cura pro mortuis agenda, ex quadam tamen ſpeciali diſpenſatione interdum aliquibus ſanctis conceditur vel viuis, vel mortuis huiuſmodi officia exercere, vel miracula faciendo, vel dæmones arcendo, vel aliquid huiuſmodi operando, vt in eodem libro teſtatur D. Auguſt.

QVAESTIO SEXTA.

An prælatio Angelorum euacuabitur poſt iudicium.

NOtandum ſecundum Doctorem in hoc libro diſt. vlt. art. 2. quæſt. 2. quod prælatio ſumitur tribus modis, vno modo generaliſſimè, ſcilicet reſpectu omnis rei; qua homo poteſt ad uotum, & libitum ſuum vti, & ſic Geneſ. 1. dixit Deus faciamus hominem &c. qui præſit piſcibus maris, ſecundo modo dicitur communiter, & tunc dicit in prælato excellentia poteſtatis in imperando ei, qui eſt capax præcepti, tertio modo capitur propriè pro poteſtate coercendi ſubditos, & hæc nominat in ſubdito libertatis quamdam artactionem, vnde huic propriè opponitur relatiuè ſeruitus.

Diſtribuitur corpus, quæſt. in tria membra in primo Auctor adducit diffinitionem, in ſecundo docet, quæ concurrant ad rationem perfectæ prælationis, tertio reſoluit.

Quo ad primum aliquid dicitur præferre tribus modis, primo per modum excedentis ſolum quemadmodum aurum præfertur argento, per modum excedentis, & influentis, ſicut præfertur natura cæleſtis elemento, tertio per modum imperantis; ſicut præfertur Dominus ſeruo.

Circa ſecundum ad rationem perfectæ prælationis tria concurrere debent, primum quod prælatus excedat, ſecundum quod influat, tertium quod imperet, hæc tria attenduntur in prælatione, quæ eſt inter ordinem, & ordinem in Hierarchijs Angelicis, & in Eccleſiaſtica Hierarchia.

Primo in Angelis ordo, qui ordini præfertur, excedit in naturalibus, & gratuitis. Secundo influit quodammodo purgando, illuminando, & perficiendo. Tertia miniſteria implenda iniungit.

Quo ad primum reſoluit Auctor quæſt. duabus concluſionibus, prima concluſio prælatio ratione exceſſus non euacuabitur poſt iudicium, ſed remanebit; probatur quia ſicut ordo nunc excedit ordinem tam in naturalibus, quam in gratuitis, ita poſt iudicium.

Secunda concluſio. Prælatio ratione influentiæ, & imperij euacuabitur poſt iudicium: probatur, primò auctoritate Apoſtoli 1. Corint. 15. cum euacuauerit omnem Principatum, Poteſtatem, & Virtutem, ergo in die iudicij Principatus, & Poteſtates, & Virtutes euacuabuntur.

Secundo probatur teſtimonio Magiſtri diſtin. 6. huius, & ſicut inter bonos, quamdiu durat mundus, Angeli Angelis, Dæmones dæmonibus præſunt, ſed in futuro euacuabitur omnis prælatio.

Tertio perſuadetur rationibus, prima poſt iudicium ceſſabit miniſterium, & ſubiectio, ergo & prælatio.

Secunda illuminatio, quam dicitur Angelus recipere ab Angelo, & imperium, ſi quod eſt ibi, attenditur per comparationem ad nos, quibus miniſtrant, non per comparationem ad Deum, in quo quieſcunt, ſed poſt iudicium erit ſtatus in completione ſcientiæ, & gratiæ, ergo non erit vltra illuminatio, ergo nec aliqua in ordine prælatio.

Pro dilucidatione quæſtion. quatuor ſunt ponderanda.

Primum num poſt diem iudicij remanebunt ordines Angelorum.

Secundum num in ordinibus Angelicis remanebunt actiones Hierarchiæ.

Tertium quare Apoſtolus non dixerit euacuandos eſſe Seraphin, & Cherubin, & Thronos, ſed Principatus &c.

Quartum num inter Dæmones ſint gradus, & ordines, & qui ſint.

PVNCTVM PRIMVM.

Num poſt diem iudicij remanebunt ordines Angelorum.

OBſeruandum, quod ordines Angelorum poſſunt tribus modis ſumi; Primo modo ex differentia naturæ, quia ſecundum quod aliqui habent excellentiora naturalia, ſic conſtituunt excellentiorem ordinem.

Secundo ex excellentia gratiæ, & gloriæ, quia prout aliqui habent excellentiorem gratiam, vel gloriã, ſic ſpectant ad excellentiorem ordinem.

Tertio ex differentia commiſſorum officiorum, quantum ad gubernationem mundi, & ſalutem electorum.

Secundo notandum, quod non quælibet excellentia naturæ, & gratiæ, ſiue gloriæ, nec quælibet excellentia ſecundum commiſſum officium alium, & aliũ ordinem, quia ſic quot erunt Angeli, tot erunt ordines, non enim ſunt duo Angeli, qui omnino æqualiter ſe habeant, nec quantum ad commiſſum officiũ, nec quantum ad naturam, nec etiam quantum ad gratiam, ſiue ad gloriam; quoniam, & ſi multis Angelis idem officium competat, veruntamen qui ſunt excellentiores in natura, illud officium excellentius exequuntur: cæterum ſi tanta ſit excellentia naturæ; vel gratiæ, vel gloriæ, quod dignum ſit vel congruũ, quod ſibi aliquod officium excellentius committatur, dicetur ille Angelus ad alium ordinem pertinere.

Tertio notandum, quod aliqui Doctores dicunt quoſdã ordines nominari à Principatu, & Poteſtate pertinentiã ad viam, quemadmodum Poteſtates dicuntur Dæmones cohibere Virtutes miracula facere, Principatus verò regna, prouinciaſq; diſponere, quorum vſus non erit poſt iudicium, ſicque ceſſabũt hi ordines, quo ad eorum vſus officiorum: quamuis maneãt quo ad gradum naturæ, ac dona gratiæ gratum facientis, alij nominantur ab illuminationibus gratię conuertentibus in Deum, ſiue ſecundum charitatem, vt Seraphin, ſiue ſecundum ſapientiam, vt Cherubin, ſiue ſecundum pacatiſſimam quietem vt Throni, & illi numquam ceſſabunt; veruntamen

vſus

Digitized by Google

vſus Dominationum, qui eſt diſponere quid cuique agendum ſit, ceſſabit tunc, vſus item Archangelorũ, & Angelorum, qui eſt maiora, & minora nunciare, tunc deſinet.

Ex prænotatis tres colligo concluſiones reſponſiuas, quarum prima ſit hæc, quantum ad excellẽtiam naturæ ordines Angelorũ remanebunt diſtincti poſt diem Iudicij, probatur, quia præſtantiores in natura remanebunt in illa excellentia naturali, in qua prius erant, quandoquidem eorum natura nõ corrũpetur.

Secunda concluſio. Quantum ad excellentiã gratiæ, & gloriæ ordines Angelorum remanebunt in huiuſmodi excellẽtia, in qua ſunt modo, patet, quia gloria, quæ præcedenti merito correſpondebit, non deſinet eſſe.

Tertia concluſio. Quantum ad commiſſa officia pro vt ordinantur ad pducẽdos homines ad Deũ, ordines Angelorum ceſſabũt poſt diẽ iudicij non ſupererũt aliqui vlterius ſaluandi, ergo nõ exequẽtur Angeli vlterius huiuſmodi officia: cõfirmatur ex illo Apoſt. ad Corin. 15. vbi dicitur deinde filius, cum tradiderit regnum Deo, & Patri, cum euacuauerit omnem principatum, &c. ergo cum Chriſtus tradet regnum Deo, & Patri perducet fideles, vt fruãtur Deo Patri, tunc erit finis, tunc ceſſabunt ordines Angelorũ, tũc euacuabũtur Principatus, Poteſtates, & Virtutes. ſ. Angelorũ Ordines quantũ ad commiſſa officia.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in Ordinibus Angelicis remanebunt actiones Hierarchiæ, puta illuminationes, & alia officia.

PRo intellectu huius dubitationis notandũ, quod illuminationes Angelorum poſſunt conſiderari quatuor modis. Primo modo quãtum ad factionem nouorum, ſecundo quantum ad conſeruationẽ factorum, tertio quantum ad finem; quarto quantum ad cognitionem, & ſcientiam beatorum: hac præmiſſa diſtinctione ponuntur quatuor concluſiones.

Prima illuminationes ceſſabunt quantũ ad factionem nouorum; probatur, quia de cætero non ſit aliqua noua illuminatio de ſalute electorum, vel de gubernatione mundi ſecundum talem ſalutem, etenim tunc finem habebit illud negocium.

Secunda concluſio illuminationes quantũ ad conſeruationẽ factorũ nõ remanebũt. Probatᷣ qa cõſeruabunt in talib. illuminationib. inferiores p notitiã, quam habent in Deo, non quod ad illas conſeruãdas poſt diẽ iudicij aliquid cooperentᷣ ſuperiores Angeli.

Tertia cõcluſio illuminationes, & officia Angelorũ remanebũt quãtũ ad finẽ adeptũ, pbatur a ſimili, qa ſicut remanent officia militariũ ordinũ poſt finẽ belli qa nõ remanent quãtũ ad pugnã, cũ nõ vlterius exerceant officia illa, licet remaneãt quantũ ad triumphũ, ſic & officia Angelorũ poſt diem iudicij non remanebunt in ſe quantũ ad ſuũ effectum, vel quãtum ad ſuum finẽ, vt puta quo ad ſalutem electorum ad q̃ Angeli per huiuſmodi officia cooperata fuerunt.

Quarta concluſio quantũ ad cognitionẽ beatorũ oĩa officia poſt diem iudicij remanebunt, probatᷣ, qa oẽs beati tam Dominus, q̃ Angeli clarè cognoſcent qui Angeli ad huiuſmodi officia deputati fuerint.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

PVNCTVM TERTIVM.

Quare Apoſtolus non dixerit euacuandos eſſe Seraphim, & Cherubim, & Thronos, ſed principatus, & poteſtates, & virtutes.

PRo declaratione huius difficultatis ſciendum qđ denominatio ordinum põt fieri tribus, modis aliqñ ab excellentia naturæ, gratiæ, & gloriæ, aliqñ ab ipſis commiſſis officijs, qñq. medio modo. Ab excellentia quidem gratiæ denominantur Seraphim, Cherubim, & Throni, nam Seraphim, quia ſic excellunt in gratia quod toti ardeãt charitate. Sicq. sũt intimi Deo quod etiam eis ſecretiſſima reuelent Cherubim verò, qa pleni ſunt ſciẽtia diuina, q̃ non põt eſſe ſine gratia cõſumata, & ob talem plenitudinem de ſalute electorũ non ſolum ſecreta, ſed ẽt ſecretiora reuelantur. Throni autem ſic in gratia excellunt, ꝙ in eis ſedeat, & habitet Deus, Principatus aũt, Poteſtates, & Virtutes potiſſimè nominantur a commiſſis officijs, vt poteſtates, quia debent reſiſtere poteſtatibus aduerſis, & habẽt ordinare bonos Angelos, qui præſunt regnis, & poteſtatibus, Principatus aũt ipſis regnis, & principatib. præſunt; Virtutes verò, quia habent obuiare legibus naturę, miracula facere, & preęſſe corporalib. Dominationes autem Archangeli, & Angeli ſumũtur, & a gratia, & ab officio commiſſo, Dominationis enim nomen poteſt ſumi duob. modis, vno modo quaſi poſitiuè, & ſic eſt nomen officij, pro vt competit eis imperare, alio modo quaſi negatiuè, quatenus dicit quid liberum, & quid non ſubiectum, ſicq. huiuſmodi nomen ſumptum eſt a gratia: ſimiliter Archangeli, & Angeli ab vtroq. ſumi poſſunt & a gratia, & ab officio, nam ſi comparentur ad Deum, cuius voluntati ſubduntur, ſic ſumuntᷣ a gratia, qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt, & qui diuinæ voluntati ſubduntur, ſunt Deo grati, & perconſequens gratiam habent, ſi verò comparentur ad rem pro qua mittuntur, ſic ſumuntur ab officio, nam Archangeli ſunt Archinuncij, & ſunt principaliores nuncij, Angeli autem ſunt ſimpliciter nuncij, vel ſunt minus principales nuncij, & ideo Angelus eſt nomen officij, & non naturæ.

His omnibus ſic conſtitutis pono quatuor propoſitiones, quarum.

Prima ſit iſta ordines, qui imponuntur ab excellẽtia gratię, vt Seraphim, Cherubim, & Throni non euacuabuntur.

Secunda propoſitio. Ordines, qui imponuntur a commiſſis officijs, vt ſunt Principatus, Poteſtates, & Virtutes euacuabuntur, ſed quantum ad excellentiã gratiæ, & gloriæ, & naturæ remanebunt.

Tertia propoſitio. Reliqui tres ordines, quid ab vtroque nominari poſſunt, vt Dominationes, Archãgeli, & Angeli, euacuabuntur quantum ad officia, & miniſteria, remanebunt autem quantum ad excellentiam gratiæ, & gloriæ, & naturæ.

Quarta propoſitio, ſeu cõcluſio reſpõſiua D. Paulus nõ dixit euacuãdos eſſe Seraphim, & Cherubim, & Thronos, quia iſti denominantᷣ ab actionib. quas circa Deũ exercent, ſed Principatus, & Poteſtates, & Virtutes, q ab actionib. quas circa nos exercẽt, nomẽ

habent, vnde & eadem ratione euacuãdos eſſe alios tres ordines inferiores eſt intelligendum, ſubticuit aũt Apoſtolus, quod hi tres èuacuarentur, ne forte crederemus, quod quantum ad excellentiam gratiæ poſt diem iudicij non remanebunt Angelorum ordines.

Aduertit S. Doctor in ſolutione vltimi, quod Principatus põt conſiderari bifariã vno modo ſm quod nominat ordinem, vel dicit habitum, & ſtatum, alio modo ſm quod dicit præſidentiam actualem, primo mõ dicit donũ gratiæ vel datũ, ſic manere põt ablata actuali prelatione, ſecundo modo nõ manet, quia deſinit principare, licet nõ deſinat eſſe principatus.

PVNCTVM QVARTVM.

Num inter Dæmones ſint gradus, & ordines, & qui ſint.

ET ſi de hoc negocio diſt. 6. actũm ſit ab Auctore, attamen quia Magiſter in preſente; diſt. & plures Theologi excitant hanc quæſt. ideo breuiter explicandam eſſe cõſtitui, & in primis aduertendũ, quod de Ordinib. poſſumus loqui trib. modis, vno modo quantũ ad naturalia, alio mõ quantũ ad excellentiã gratiæ, & gloriæ, tertio quantum ad officia cõmiſſa.

Amplius notetur, quod Ordo Angelicus habet tria, primo fundamentum, ſecundo habet diſpoſitionem, tertio conſumationem.

Primo fundamentum eſt in natura, vnde Angeli qui per naturam ſunt magis ſubtiles, & intelligentia perſpicaciores ſunt ſuperiores.

Secundo Angeli diſpoſitionem ordinum habent à gratia principalius non à natura.

Tertio cõſumationem, vel completam perfectionem habent per gloriam, quæ ſola eſt in beatis.

His prænotatis ſit prima concluſio. Inter Dæmones ſunt ordines, & gradus quantum ad excellẽtiam naturæ; probatur auctoritate D. Dionyſ. 4. de diu. nom. dicentis: quod ipſis Dæmonibus naturalia remanſerunt integra, & ſplendida, ergo inter illos eſt Ordo per naturam fundamentaliter.

Secunda concluſio. Quantum ad excellentiã gratiæ dæmones fuerunt in ordinibus, ſi ponatur, quod fuerint creati in gratia, ſed tunc non ſunt, quia ceciderunt ab ea, ſi vero negetur, quod fuerint creati in ea, vel ipſam non habuerint ante lapſum, non fuerunt ordines, & gradus inter ipſos, quia diſpoſitio ordinum eſt à gratia principalius.

Tertia concluſio. Quantum ad excellentiã gloriæ Dæmones non ſunt in ordinibus, nec fuerunt; concluſio patet, quia ceciderunt ab illa perfectione, antequam beatificarentur perfecta gloria.

Quarta concluſio. Quantum ad officia commiſſa inter Dæmones ſunt gradus, & ordines, probatur, quia Lucifer cum ſuis Angelis apoſtaticis diuerſa conſtituit officia, diuerſoſq; ordines, vt fortius nos impugnare, & à ſalute impedire valeat.

Circa ſecũdum: quia gradus, & ordines inter Dęmones ſint conſtituẽdi Magiſter in præſenti diſt. ait, quod ante caſum quorumdam non erant iſti Ordines, quia non dum habebant dona, in quorum participationibus conueniunt, ſed quibuſdam cadentibus alijs oppoſita ſunt, eiſq; qui ceciderunt collata fuiſſent eadem dona, ſi perſtitiſſent, ideoq; ſcriptura de ſingulis Ordinibus aliquos cecidiſſe teſtatur, q. a. fuiſſent à creatione in Ordinibus. ſ. perfectè conſumatis, & ideo cõuenerint, ſed quia ſi perſtitiſſent in ordinibus hmõi fuiſſent alij inferiores, ſicut & conditi ſunt ſuperiores natura magis ſubtiles, & ſapientia magis perſpicaces, quam inferiores.

Qui verò ſint ordines inter Dæmones dicitur, qd ſunt quatuor correſpondẽtes, quatuor inferioribus Ordinibus Angelorum, nõ enim poſſunt ibi eſſe Seraphin, quia non eſt ibi ardor charitatis, neq; Cherubin, qm ibi non poteſt eſſe plenitudo ſcientiæ, quæ innititur gratiæ, quãuis ibi eſſe poſſit plenitudo ſciẽtiæ, quæ innititur naturę; non ſunt etiam ibi Throni, in quib. habitat Deus, nec Dominationes, quæ ſunt liberæ ab omni tyrannide, neq; Virtutes, ad quas ſpectat obuiare legib. naturæ, quia Dæmones hmõi legibus obſiſtere nequeunt, qm quicquid faciunt, agunt adhibendo naturalia Semina, reliqui verò ordines ad inſtar illorũ aliqualiter aſſignari poſſunt. ſ. Poteſtates, Principatus, Archidæmones, & Dæmones, Principatus quidem ſunt illi Dæmones, qui circa multitudinem aliquam, vel circa aliquod regnũ ſua opera nefaria exercẽt; Poteſtates autem ſunt illi Dæmones, qui vt nobis magis nocere valeant, alios malignos ſpiritus ad ſua opera præficiunt; Archidęmones autem ſunt, qui ſub poteſtatibus, & principatibus ordinati, per eos circa aliquas ſingulares perſonas maioribus nequitijs operam impendunt, Dęmones verò cõiter ſunt illi, qui de minoribus nequitijs ſe intromittũt, hos quatuor ordines innuere videtur Apoſtolus ad Eph. vlt. cum inquit non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates, & aduerſus mundi rectores contra ſpiritualia nequitię in celeſtibus: vnde per Rectores poſſunt intelligi Archidęmones, per ſpiritualia nequitiæ in cęleſtibus poſſunt intelligi, communiter Dęmones, nam vniuerſa natura Angelica intelligi poteſt per cęlum, vt S. Auguſt. teſtatur exponens illud Geneſ. 1. in principio creauit Deus Cœlum, & terram, & c. 1. naturam Angelicam.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum Angelorum ordines ſint nouem, vel vlterius protendi poſſint.

CIrca hanc quæſt. non ſunt rationes niſi congruitates, neque inueniuntur auctoritates ſuper hoc expreſsè inquit Auctor, qui primo refert aliorum opiniones & ſecundo propriam ſententiam patefacit.

Quo ad primum non nulli affirmarunt omnes homines aſſumi ad Ordines Angelorum, neque eſſe in illa ſuperna Hieruſalem niſi Ordines nouem; ratio eſt, quoniam ſic competebat, vt eſſet expreſſa configuratio ad ſupermundanam Hieruſalem, quæ in vnitate conſiſtit.

Et ſi quæratur an, ſi Angeli ſtetiſſent, homines aſſumpti fuiſſent ad eorum ordines.

Reſpondent, qui hanc ſententiam amplectuntur, quod aſſumpti eſſent, ſicut & nunc aſſumuntur, eſſet tamen

differentia

Digitized by Google

differentia in hoc, quia illa aſſumptio hominum eſſet beatificatio ſolum, nunc autem eſt hominum beatificatio, & reparatio ruinæ Angelicæ per quamdam æquiualētiam.

Si obijciatur, quod Beatiſſima Virgo ſuper omnes Angelorum Ordines eſt exaltata.

Reſpondent, quod ſicut priuilegium ſpeciale non eſt reducendum ad legem communem, ſic ſingularis prærogatiua, quæ eſt in beatiſſima Virgine, non eſt numeranda cum ordinum diſtinctione, quæ eſt ſecundum legem communem.

Secunda ſententia eſt eorum, qui ſuſtinent homines conſtituere vnum Ordinem, quem decimum vocant reſpectu nouem Ordinum Angelorum, rationem congruitatis adducūt, quoniam non decet, quod homines aſſumantur ad Ordines Angelorum, niſi qui in hac vita eis ſimiles extiterunt, hi autem ſunt Virgines, ſed prima opinio quamuis probabilis eſſe videatur, attamen inquit Auctor Textus Euangelicus dragmam decimam appellat: ſecunda quoque ſententia non videtur eſſe conſentanea, quia per dragmam decimam non ſolum corrupti, ſed virgines homines intelliguntur, cum multi carne corrupti pluribus virginibus præferantur, vt Magdalena, & alij.

Quo ad ſecundum ſententia Auctoris conſiſtit in vna diſtinctione, & duabus concluſionibus, diſtinctio eſt hæc, homines iuſti ſunt in duplici diſcrimine, quidam ſunt perfecti, qui meritis proprijs ſunt cumulati, alij imperfecti, qui ſolis meritis Chriſti ſunt ſaluati; hac præmiſſa diſtinct. ſit.

Prima concluſio. Homines perfecti ad ordines Angelorum exaltantur; concluſio eſt manifeſta ex ijs, quæ dicta fuerunt in quinta quæſt.

Secunda concluſio. Homines imperfecti decimum conſtituerunt ordinem, hanc probabilem eſſe oſtendit Auctor ex tribus.

Primo ex imperfectione meritorum, quam habent multi in via, & declaratur ſic. Nullus enim aſcendit ad ordinem Angelicum niſi actu ſuo aliquid meruerit in tantum, quod æquari poſſit Angelis, ſaltem infimo, ſed multi erunt homines, qui non habebunt tanta merita, vt æquiparentur Angelo infimo, pro vt conſtat de pueris poſt baptiſmum decedētibus ante vſum rationis, quia nulla habent propria merita, ſed tantum in meritis Chriſti ſaluantur.

Similiter conſtat de quibuſdam ſero conuerſis circa mortem, & de multis alijs hominibus imperfectis, ergo tales erunt infra Angelos in decimo ordine aliàs non eſſet conformitas requiſita ad collocationem hominum in ſedibus Angelicis.

Secundo oſtendit probabilem eſſe ex perfectione electorum quantum ad numerum, quæ erit in Hieruſalem ſuperna, perfectio autem maximè conſiſtit in denario.

Tertio manifeſtat eam probabilem ex quatuor. Primum eſt ſignificatio decimationis. Secundum eſt decimæ dragmæ inuentio, vt habetur apud Luc. Tertium eſt deſcenſio ſolis per decem gradus, vt legitur, 4. Reg. Quartum eſt perfectio ipſius denarij, nam vt docet S. Aug. in lib. Muſicæ in denario eſt quædam excellens perfectio, ob quam eſt ſtatus in numero illo, & vltra in numerando non proceditur, ſed reditur ad caput.

In gratiam huius quæſt. tria ſunt enucleanda.
Primum cur nouem ſint Angelorum ordines.
Secundum ſingulorum ordinum officia quæ ſint.
Tertium num concordari poſſint, S. Dionyſius, & S. Gregorius circa poſitionem ordinum.

PVNCTVM PRIMVM.

Cur nouem ſint Angelorum ordines.

NOuem eſſe Angelorum ordines. ſ. Seraphin, Thronos Dominationes, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Archangelos, & Angelos teſtantur ſacra eloquia, vt ſupra oſtēſum fuit, & hic numerus traditur à D. Diony. & Greg. & refertur c. vlt. de pen. diſt. 2. vbi adducuntur nouem genera lapidum, quibus nouem picti Angelorum Ordines iudicantur, & de pen. d. 1. can. Triduo, vbi per nouem hebdomadas nouem Angelorū ordines accipiūtur hinc in Eccleſia militanti nouē ſunt ordinū gradus, quorū nomina ſunt hæc Oſtiarius, Pſalmiſta, Lector Exorciſta, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Epiſcopus, & diſt. 21. can. Cleros habetur.

Ratio ſufficientiæ eſt ſecundum Sanctū Doctorē, quia cum tres ſint Hierarchiæ, ſuprema, media, & infima, prima attenditur penes ſtatum contemplationis, quæ conſiſtit in cōuerſione ad Deū, ad quā ſimplex actus concurrit. ſ. dilectio, cognitio, & tentio, iō tres ponuntur ordines, penes dilectionem, eſt Ordo Seraphin, penes cognitionem eſt ordo Cherubin, penes tentionem eſt ordo Thronorum.

Secunda Hierarchia ſumitur iuxta triplicem prælationē, præſunt. n. Angeli Angelis ſpiritibus, & ſic dicuntur Dominationes, præſunt bonis hominibus, & hi dicuntur Principatus, præſunt Dæmonibus, & hi vocantur poteſtates.

Tertia Hierarchia attenditur penes operationem vitæ actiuæ, & ſic triplex eſt Ordo ſecundum quod triplex eſt miniſterium, aut enim miniſterium conſiſtit in operando, aut in docendo, & indocendo aut maiora, vel minora, primum eſt virtutum, ſecūdum eſt Archangelorum, tertium Angelorum.

Secundo ſufficiētia prædictorum pōt ſumi ex rōne exēplaritatis æternæ, vt docet S. Bonau. in opuſculis de luminarib. Eccleſiæ, qñquidem Hierarchia debet aſſimilari Trinitati, ergo oportet, quod ſit Ordo, qui rñdeat Patri, ſm, quod eſt in ſe ipſo, & ſm qđ eſt in Filio, & ſm qđ eſt in Spiritu ſancto, Ordo Patri rñdēs ſm qđ in ſe ipſo, eſt ordo Thronorū; Ordo Patri rñdēs ſm qđ eſt in Filio, eſt ordo Cherubin, Ordo Patri rñdēs ſm qđ eſt in Spiritu ſancto eſt Ordo Seraphin.

Similiter oportet, qđ ſit ordo, qui rñdeat Filio ſm qđ eſt in Patre, & in ſe ipſo, & in Spiritu ſancto, ordo rñdens Filio ſm qđ eſt in Patre Ordo eſt Dominationū, cuius eſt imperare, ordo ſm qđ Filius eſt in ſe ipſo, eſt ordo Virtutū, ordo ſm qđ Filius eſt in Spiritu ſancto, eſt Ordo Poteſtatū, ſimiliter oportet, quod ſit Ordo, qui rñdeat Spiritui ſancto ſm qđ eſt in Patre, ſm qđ eſt in Filio, & ſm qđ eſt in ſe ipſo, ſpiritus ſancti ſm quod eſt in Patre eſt Ordo Principatuum, ſecundum quod eſt in Filio eſt ordo Archangelorum, quorum eſt ſecreta reuelare, ſecundum quod ſpiritus ſanctus eſt in ſe ipſo, eſt ordo Angelorum.

Tertio accipi valet ſufficientia per reſpectum ad primum principiū, quod tribus modis ſe habet. ſ. in rōne originantis, gubernantis, beatificantis, ſummo principio in rōne beatificātis corrñdet ſuprema Hierarchia, in rōne creantis corrñdet media, in rōne gubernantis, rñdet vltima, in noīe beatificātis ſunt tria appro-

Digitized by Google

appropriata.ſ.æternitas,formoſitas,& iucũditas, & ſecũdum hæc corrñdent ordines primæ Hierarchiæ æternitatem reſpondet Patri, cui reſpõdent Throni, in quib.Deus ſedere dicitur,quia Deum habent,formoſitas filio,cui Cherubim,iucũditas ſpiritui sãcto, cui Seraphim,in ratione creantis,& originantis ſunt alia tria appropriata. ſ.potẽtia, ſapientia, volũtas; potentia Patri,& reſpondent Dominationes,quarũ eſt imperare,Sapientia Filio,& reſpondent Virtutes, Volũtas Spiritui ſancto; & reſpondent Poteſtates in ratione gubernantis, ſicut tria appropriata, Pietas, Veritas,Sanctitas,Pietas eſt in Angelis,Veritas in Archangelis, Sanctitas maximè competit Principatib.

Quarto ſufficientia poteſt accipi ſecundum quod ſupremum principium tenet principiũ Monarchiæ,ille.n.Monarcha eſt sũma celſitudine pollens,quia sũmè ſapiens in diſcernendo vera,ſummè ſanctus in diligendo dona,ſummè ſtabilis in exequendo iuſſa,Seraphim reſpõdẽt ſummæ ſanctitati, in quib.eſt amor ſanctus,ſapientiæ reſpondent Cherubim, in quib.eſt plenitudo ſcientiæ,ſtabilitati reſpondent Throni, in quibus eſt ſedes alta ad ſuſcipiendum.

Secundo Monarcha,vt eſt sũma fortitudine præſidens eſt autheaticus in ſtatuẽdo leges,prævalidus in miniſtrãdo iures,inuictus in ſuperando hoſtes,in ſtatuendo leges habet ordinẽ Dominationum,quarum eſt imperare,& formare imperiũ,in miniſtrando vires eſt Ordo Virtutũ,quarum eſt miracula facere, & proſequi,quod imperatum eſt, in ſuperando hoſtes eſt,ordo Poteſtatum, quarum eſt omne inordinatũ repellere,& omne ordinatum promouere.

Tertio Monarcha eſt ſumma dulcedine paſcens,sũmè ſtrenuus in manuducendo, ſummè ſagax in erudiendo,ſummè ſedulus in cuſtodiendo,primũ eſt Ordo principatuum,quorum eſt roborare, ſecundũ Archangelorum,quorum eſt ſecreta reuelare,tertium Angelorum, quibus congruit cuſtodia.

Quinto ſufficientia ſumi poteſt penes illa tria,quæ conueniunt ad integritatem Hyerarchiæ, quæ sũt ſacra poteſtas,vel ſacra ordinatio,ſciẽtia ſacra, & operatio,ſcientia reſpondet ſupremæ Hierarchiæ, actio infimæ,Ordo ſiue poteſtas mediæ, ſciẽtia aũt triplex eſt.ſ.actiua reducens in originem, ſpeculatiua ſuſcipiens lumina,diſcretiua decernens iudicia, prima eſt in Seraphim,ſecũda eſt in Cherubim,tertia in Thronis,poteſtas itidem eſt triplex, ſcilicet ſublimis, vniuerſalis,& triumphalis; primæ poteſtati reſpõdet Ordo Dominationum,ſecundæ Ordo Virtutum, tertiæ Ordo Poteſtatum;actio ſimiliter triplex eſt ſcilicet illuminare, perficere, & purgare, primum reſpondet Archangelis,ſecũdum Angelis,tertium Principatib.

PVNCTVM SECVNDVM.

Singulorum ordinum officia, quæ ſint.

OBſeruandum, quod oẽs Angeli primæ Hierarchiæ dicuntur immediatè aſſiſtere,& immediatè a Deo illuminari,& q̃uis hoc ſit cõmuniter, & vt plurimũ,aliqua tñ ſunt ibi ſpecialia,& ſpecialiata,q̃ latent Thronos,& patent ipſis Cherubim, aliqua ẽt ſunt ibi ſpecialiſſima, q̃ immediate cognoſcunt ſibi Seraphim, nõnulla verò primi ſecundis tradunt, cõmuniter ergo tota prima Hyerarchia immediate aſſiſtit Deo,quantũ vero ad ſpecialia, & ſpecialiſſima non eſt inconueniẽs ſi inuicem illuminare, oẽs itaq; Angeli primę Hierarchię ſunt quaſi miniſtri familiares aſſiſtentes Deo,& inter hos illi immediatius ſe habẽt ad Deũ,q sũt quaſi ſecretarij & quaſi ſciẽtiarij ſecretorũ eius,& ĩter hos ſecretarios illi sũt ad hoc magis immediati,q sũt intimi Dño,& q nouerũt nõ ſolũ ſecretiora, ſed etiã ſecretiſſima, & ideo Seraphin ſunt ſupra Cherubin,& Cherubim ſupra Thronos.

Quantũ attinet ad Ordines ſecundæ Hierarchiæ dicendũ,ꝙ ad dominatores ſpectat agẽdis imperare,& ponitur primus Ordo ſecũdæ Hierarchiæ,quia hoc eſt propinquius eſſe Deo imperare alijs,neq.dictæ ſunt Dominationes,ꝙ imperent oĩb.quia tũc eſſent ſimpliciter ſupremus ordo,ſed ex eo,ꝙ imperãt ꝑpoſitis operũ. Ad virtutes vero ꝑtinet corporalib. p̄eſſe, & legib.naturæ obuiare, ꝙ eſt valde magnũ; magnũ.n.donũ fecit virtutib.& magnũ officiũ cõtulit eis,vt poſſent legib.naturæ obuiare. Ad Poteſtates aũt attinet ſpiritualib.p̄eſſe ordinãdo operarios bonas,& reſiſtendo poteſtatib.malis. Circa ordines tertiæ Hierarchiæ ad Principatus ſpectat præeſſe populis, & gentibus ad Archangelos nunciare maiora, ad Angelos minora, hinc Archangeli dicuntur principales nuncij,Angeli vero nuncij.

PVNCTVM TERTIVM.

Num concordari poſſint Sanctus Dioniſ. & D. Greg.circa poſitionem,ſeù diſtributionem Ordinum.

SEraphicus Doctor tãgit controuerſiã, q̃ eſt inter ꝑdictos Patres,etenim B.Dionyſius vult virtutes eſſe ſm Ordinẽ ſecũdę Hierarchię,& Principatus primũ ordinẽ tertię,S.Greg.verò è cõuerſo: poſsũt quidem ſibi cõciliari,ꝙ S.Dionyſius diſtinguit Hierarchias ſm eſſentialia, Diuus autẽ Greg.penes officia.

Secundo poſſunt conciliari,vt idem ſit dictum D. Gregorij cũ dicto Dioniſij,vt quod Dominus appellat Virtutes,ipſe appellet Principatus, & è cõuerſo.

Nota ꝙ cũ officium quinti Ordinis ſit p̄eſſe corporalib.& obuiare legib.naturæ, officiũ aũt ſeptimum ſit pręeſſe gẽtib.& populis forte Greg. appellat Principatus eos,qui p̄ſunt corporalib.& Virtutes eos, q p̄eſunt gẽtib.& populis, Dionyſius aũt è cõuerſo,vt hoc mõ ſit diſcordia nõ in ſentẽtia,ſed in verbis,hoc tñ magis propriè ſm hunc modum dicendi loquitur Dionyſius, quam Gregorius, non.n.propriè dicitur habere Principatũ,niſi qui pręeſt populis, vel gentibus,nõ autem qui pręeſt corporalibus, largo,autem mõ etiam huiuſmodi pręeſſe poteſt dici principatus.

Tertio cõciliari poſſunt, quod de ordinatione cõtigit bifariam loqui, vno mõ principaliter, alio mõ ſm aliq̃ pręrogatiuã, primo mõ Virtutes ſunt ſupra Poteſtates, & Principatus, ſecundo mõ Principatus ſunt ſupra Poteſtates, & Poteſtates ſupra Virtutes primo mõ locutus eſt D.Dionyſius, ſdo mõ S.Greg.

Quod ſi queratur cui dicto ſit potius innitẽdum.

Reſpondet Auctor magis innitẽdũ eſſe D.Dionyſij,q̃ a diuino,& Sãcto ꝓfeſſore 7. de Angelica Hierarchia dixit ſe habere,ꝙ de Angelis enarrauit, quẽ verò intelligat p Sãctũ profeſſorẽ Doctorẽ, q dã aſſerũt eſſe Hierotheũ,alij verò teſtãtur fuiſſe D.Paulũ, inter quos eſt D. Bon.ſi quidẽ D. Dionyſius fuit ab eo baptizatus, & in fide catholica eruditus, ipſe.n.

Pau-

Digitized by Google

Paulus raptus vſq. ad tertiũ cœlũ audiens illa arcana, & videns illa ſecreta Dionyſiũ modo, quo poſſibile fuit, inſtruxit, & de his, q̃ viderat, vel de his, quæ ipſi reuelata fuerunt, valdè ergo in hac materia credendũ eſt Dionyſio, in qua tũ, & talẽ Doctorẽ habuit.

Sed dices, quod Paulus in ſuis Epiſtolis aliter, & aliter videtur loqui de ordinatione Ordinũ Angelorũ, quippe qui ad Eph. 1. ordinat Ordines Angelorum dicens, Chriſtũ conſtitutũ eſſe ſupra oẽm Principatũ, & Poteſtatẽ, & Virtutes, & Dominationẽ, ſed ad Coloſ. 1. ait q᷑ oĩa ſunt cõdita in Deo, ſiue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principat⁹, ſiue Poteſtates.

Huic inſtantiæ reſpondemus Apoſtolum non intendiſſe ibi trattare de ordinatione Ordinum Angelorum, vnde nec in locis citatis ordinat oẽs Ordines, ſed ſolum nominat aliquos innuens per illos omnes ordines Angelorum eſſe tales, ſupra quos Chriſtus Dominus eſt conſtitutus, & quod omnes ordines ſunt à Deo, & in Deo cogniti.

QVÆSTIO OCTAVA.

Vtrum in Angelis ordo compatiatur ſecum æqualitatem.

Notandum, quod æqualitas dupliciter conſiderari põt vno modo propriè, alio mõ cõiter, primo modo eſt relatio cõis inter duas quantitates in ipſis fundata ſecũdum rõnem vnius, ſecundo modo æqualitas eſt relatio fundata in quocumque ente, in quantum habet gradum perfectionalem in entibus, & ſic omne ens poteſt fundare æqualitatem, nam quodlibet ens poteſt tribus modis conſiderari.

Vno modo in quantum quid, ſecundo, pro vt quale, tertio vt eſt quãtum, primo modo quodlibet ens habens ſuã quiditatem ſecundum propriam rõnem formalem, ſecundo modo quælibet ſpecies habet ſuam differẽtiam vltimam, tertio mõ quodlibet ens perfectionem, ſeu gradum perfectionalẽ iuxta illud vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona, ex quò ſequitur, quod in quolibet ente mundi poteſt fundari identitas, ſimilitudo, & æqualitas, habet n. quid, ergo poteſt fundare identitatem, ſecundo habet propriam differentiam eſſentialem, ergo poteſt fundare ſimilitudinem, tertio habet gradum perfectiorem, ergo poteſt fundare æqualitatem.

Diſtribuitur corpus quæſt. in duo membra, in primo præmittuntur duæ diſtributiones, in ſecundo colliguntur duæ concluſiones reſponſiuæ circa primum.

Diſtinctio prima eſt Hierarchia in ſupremam, ſiue diuinam, & Angelicam.

Diſtinctio ſecunda eſt pulchritudinis, quæ eſt duplex, quædam eſt perfecta ſimpliciter, alia eſt perfecta in genere, prima conſiſtit in ſumma vnitate, & æqualitate pariũ, & hęc reperitur in prima Hierarchia nam perſonæ diuinæ dicuntur æquales in magnitudine, æternitate, & potentia, ſecunda conſiſtit in quadam gradatione diſparium, & hæc inuenitur in creaturis, quarũ quælibet hẽt quẽdam gradũ perfectionis.

Circa ſecundum ſoluitur, quæſtio duabus concluſionibus.

Prima Angeli eiuſdem ordinis non ſunt æquales: probatur, ſicut vnus eſt ordo Apoſtolorũ, alter Martyrum, alter Confeſſorum, & alius Virginum, & tamen in Apoſtolis quidam alijs ſunt digniores, ſimiliter & in Martyribus, & Cõfeſſoribus, alij ſunt ſuperiores, ſic in ordinib. Angelorum creditur eſſe, ac proinde in eodẽ ordine gradatio quædam eſt cõſtituẽda; propterea Angeli pfectiſſimo modo inter cęteras creaturas participant ordinẽ, ergo inæqualitas eſt inter eos.

Amplius maximè ſapientis eſt in eius effectu nobiliſſimo res maximè ordinatas producere, Deus eſt ſapientiſſimus, ergo Angelus maximè ordinatos produxit.

Rurſus Lucifer dicitur fuiſſe maximus inter omnes Angelos, ergo Angeli illius ordinis non erant ſibi æquales, ergo & in alijs ordinibus quidam ſunt ſuperiores, alij inferiores.

Secunda concluſio in Angelis eiuſdem ordinis non eſt tãtus exceſſus, quantus reperitur in Angelis diuerſorum ordinum; concluſio patet, quia maior perfectio attenditur inter ordinem, & ordinem, quam inter Angelos eiuſdem ordinis.

Ad intelligentiam quæſt. tria ſunt examinanda.

Primum num in Angelis eiuſdem ordinis ſit paritas ſecundum officia.

Secundum num Angeli eiuſdem ordinis conuenientiam habeant in donis gratiæ.

Tertium quare S. Dionyſius vocat Angelos vnius Hierarchiæ æquipotentes.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in Angelis eiuſdem ordinis ſit paritas ſecundum officia.

Sciendum, quod ordo poteſt ſumi bifariã, vno modo vt dicit aliquem vnum gradũ, & ſic eſt parium, quia vnus eſt idẽ gradus ſm quod huiuſmodi paritatẽ habet, alio modo põt accipi ordo, quatenus importat habitudinem diuerſorum graduum, & ſic ordo eſt diſparium, quia diuerſi gradus ſecundum quod huiuſmodi diuerſitatem habent, hinc B. Auguſt. volens deſcribere ordinem vtrumq; poſuit, quod erat parium, & diſparium.

His præmiſſis ſatisfaciendum eſt dubitationi duabus concluſionibus.

Prima. Inter Angelos eiuſdem ordinis eſt paritas aliqua ſm officia; probatur, quia plures deputantur ad idem officiũ, v. g. ad Dominationes ſpectat agendis imperare, ad Virtutes corporalibus præeſſe, & legibus naturæ obuiare, ad Poteſtates ſpiritualibus præeſſe, & ſic de ſingulis.

Secunda concluſio. Inter Angelos eiuſdẽ ordinis eſt aliqua diſparitas ſecũdum officia; probatur, quia vnum, & idem officium vnus exercet efficacius alio.

Confirmatur, quia in ordinib. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ non oẽs eiuſdem ordinis ſunt æquales, in ordine. n. Epiſcoporũ, quidã habent maiorẽ ſufficiẽtiã ad perfectionẽ ſui officij, quã alij, & ſic de alijs, ergo ſimiliter in eodem ordine Angelicę Hierarchiæ, quidam habent perfectiorem ſcientiam, & potentiam ad exequendum officium, ad quod ſunt deputati.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli eiuſdem ordinis conuenientiam, & ſimilitudinem habeant in donis gratiæ.

Dicendum, quod Angeli, qui ſunt eiuſdem ordinis aliquã conuenientiam, & ſimilitudinem in naturalibus, & in donis gratiæ habent, non tamen in eiuſmodi naturalibus, & huiuſmodi donis gratiæ ſunt æquales; propterea quod ſimilitudo non arguit æqualitatem, cum enim dicitur diliges proximum tuum ſicut te ipſum, non tamen arguitur, quod debeas eum diligere quantum ſe ipſum, & quemadmodum omnes ſpecies, quæ ſunt in eo-

Digitized by Google

dem genere habent aliquam conuenientiam ad inuicem, aliter enim non eſſent, nec pertinerent ad idem genus, non tamen propter hoc ſunt ęquales ſibi inuicem, imo nō ſunt duæ formæ, neq. duæ ſpecies equè nobiles, cum formæ ſint ſicuti numeri, vt patet 8. Metaph. ſic & ipſi Angeli, quia ſunt formæ ſeparatæ non ſunt equè nobiles, hoc tamen non obſtante quot quot pertinent ad vnum ordinem, oportet aliquam conuenientiam ad inuicem habere ſecundum illum ordinem, ſicut quæ ſunt in vno genere conueniunt ſecundum illud genus, & quia Angeli ſecundū diuerſitatem naturalium, diuerſimode etiam in gratuitis perfecti ſunt, ſecundum quę dona in ordinibus diſtinguuntur, ergo oportet, quod natura vnius Angeli ſemper ſit ſublimior, quam alterius & conſequēter, quod vnus Angelus præeſſet alio in donis.

Sed dices nobilitas Angelorum eſt ſecundum dona percepta, ſed Angeli qui ſunt eiuſdē ordinis perficiuntur vno dono, vt patet ex diffinitione ordinis ſupra tradita, ergo.

Reſpondetur quod in definitione ſit mentio de ſimilitudine, ſimilitudo autem non dicit æqualitatem.

Secundo reſpondetur, quod licet Angelorū eiuſdē ordinis ſit vnum donum, nō tamen ęqualiter omnes illud participant, ſed ſecundum magis, & minus.

Tertio reſpondetur, quod vniformes dicūtur participatione vnius officij, nō æqualitate participātis.

Obijcies quod vnum eſt præmium, & beatitudo, & ſtatus omniū Angelorum non ſolum eiuſdē ordinis, ſed diuerſorum ordinum, ergo Angeli ſunt æquales.

Reſpondetur quod beatitudo eſt duplex, altera obiectiua, & increata, & hæc eſt Deus, alia eſt formalis, & creata, quæ conſiſtit in viſione, dilectione, & fruitione Dei, reſpectu primæ Angeli æqualitatem habent, reſpectu verò ſecundæ minimè, quia vnus altero clarius videt Deum.

PVNCTVM TERTIVM.

Quare D. Dionyſius frequenter vocet Angelos vnius Hyerarchiæ æqui potentes.

SAnctus Bonau. allegat in 1. argumento auctoritatē D. Dionyſ. quam exponens, ait æqualitatem illius poſſe accipi ſecūdū cōformitatē cōuerſionis iuxta quā attēditur diſtinctio vnius Hierarchiæ ab alijs, ſicut prima Hierarchia, & ordines, qui ſunt in illa accipiuntur penes actum conuerſionis in Deum, non quia omnino æqualiter conuertantur, ſed quia omnes indifferenter ad hoc ordinantur, & principaliter ab octo actu omnes denominantur.

Obſeruant S. Th. in ſcripto, & Richardus, quod Angeli vnius Chori dicuntur æquipotentes, ſeu equipollentes ſecundū quid, videlicet quantum ad modum recipiendi diuinam illuminationem, vel aſpiciēdi in Deo communes leges & rationes, quib. Deus regit aliquas partes Mundi determinatas, ſimiliter dicūtur æquipotentes in quātū ſunt ad idem officiū, vel miniſterium, vel cōuenientem actū ordinis deputati v.g. Seraphim ſunt deputati, & ordinati ad hoc officium, vel actum, vt mediātib. alijs Angelis diſponant volūtatem noſtrā ad incendium diuinæ dilectionis, & Angeli infimi ordinis ſūt deputati ad cuſtodiā hominū: ſimpliciter tū, & abſolute nō dicūtur æquipotentes, quia nec in ſcientia dirigente, nec in voluntatis perfectione, nec in potentia exequente officium, ad quod ſunt deputati.

Sed inueſtigabit quiſpiam num reperiantur ſaltem duo Angeli æquipotentes.

Huic dubitationi reſpondet Auctor in textu, quod non, quia ſicut in ſanctis non reperitur omnimoda æqualitas, cum de quolibet ſācto poſſit dici illud, qđ Eccleſia canit, nō eſt inuentus ſimilis illi, qui cōſeruaret legē excelſi. Eo quod vnus in aliquo dono gratię, vel merito excellit alium, ita in Angelis intelligendū eſt; quilibet enim reſpectu alterius prærogatiuam habet ſecundum plus, & minus.

QVAESTIO NONA.

Vtrum alijs ſubſtantijs rationalibus, quam Angelis competat per ordines diſtingui.

NOta quod triplex eſt ſubſtātia rationalis ſcilicet Angelus, homo, & anima intellectiua, quæ eſt ſubſtātia incōpleta, cū ſit pars.

In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo docet, quæ concurrant ad perfectam rationem ordinis.

Secundo reſpondet quæſt. Quo ad primum duo cōcurrūt, quorum alterum eſt præcellentia donorum naturalium, aliud eſt præcellentia donorum gratuitorum.

Circa ſecundum reſoluit quæſt. tribus concluſionibus.

Prima diſtinctio ordinū in ſolis Angelis eſt ponenda propriè, & perfectè, probatur, quia illa duo iā dicta ſolis ſunt in Angelis, ergo diſtinctio ordinū in ſolis Angelis ē cōſtituēda.

Anteced. probatur, quia in Angelis gratia correſpondet naturæ, quippe qui in naturalium præcellentia ſunt creati, et in differente donorum prærogatiua beatificati.

Secunda concluſio. In hominibus ſecundum ſtatum præſētem reperitur diſtinctio ordinū imperfectè, & incerte: perſuadetur, quoniam, & ſi in hominibus reperiatur præcellentia in naturalib. & ēt in gratuitis, tamē hæc duo, vt plurimū ſibi non correſpondent, nā vbi melior eſt natura, frequēter eſt minor gratia, & qui hodie minor eſt in merito, cras fortaſſis erit maior in præmio.

Si dicatur, quod Eccleſia dicitur ordinata.

Reſpondet Auctor, quod dicitur aliquo modo ordinata ſecundum autoritates, & officia & ſtatus profeſſionum.

Tertia concluſio. In hominib. ſecundū ſtatū patriæ reperitur Ordinū diſtinctio ſtabiliter, nō tamē vndiq. patet cōcluſio, qa nō oportet eos, qui pcellūt ī gratia, pcellere in natura.

Pro dilucidatione quæſtionis duo ſunt examināda.
Primum num Eccleſia militans habeat ordines.
Secūdū quotuplex ſint gradus in Eccleſia militāti.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Eccleſia militans habeat ordines.

AVctor in textu duo dicit, primū, quod ſecundum præſentē ſtatum non eſt propriè diſtinctio ordinū in hominib. ſm gratuita, quamnis aliquo mō ſecūdum auctoritates, & officia, & ſtatus profeſſionum ordinetur Eccleſia, aliud, quod docet, eſt quod ſi qua in nobis erit ordinū diſtinctio attenditur per conformitates ad ordines Angelicos.

Pro

Digitized by Google

Pro quorum dictorum intelligentia ſciendũ, quod Cant. 6. de Eccleſia dicitur pulchra es amica mea, ſuauis, & decora, ſicut Hyeruſalẽ terribilis, vt caſtrorum acies ordinata, iureq. optimè ordinata appellatur, habet enim tres ordines, vt egregiè docet S. Bonau. in opuſculis de luminib. Eccleſiæ, videlicet fundamentales promouentes, conſumantes, primi correſpondent ſupremæ Hyerarchiæ, ſecundi mediæ, tertij infimæ: fundamentales reſpondent Patri, promouentes Filio, conſumantes Spiritui ſancto, fundamẽtales ordines in Eccleſia ſunt Ordo Prophetarũ, Patriarcharum, & Apoſtolorum, vnde D. Paulus Eph. 2. ait iam nõ eſtis hoſpites, & aduenæ, ſed eſtis ciues, &c. ſequitur ſuper ædificati ſupra fundamentũ Apoſtolorum, & Prophetarum &c. ordo Patriarcharum reſpondet Thronis, ordo Prophetarum reſpondet Cherubim, ordo Apoſtolorum Seraphim, in Patriarchis fuit ſtabilitas fidei, in Prophetis limpiditas cognitionis, in Apoſtolis feruor charitatis.

Ordines conſumantes ſunt etiam tres, ſcilicet ordo præſidentium, magiſtratuum, regulantium, per ordinem præſidentium intelliguntur prælati cuiuſcumq; auctoritatis, per ordines magiſtratuum intelligũtur magiſtri, ſiue docentes vel philoſophiam, vel ius, vel theologiam &c. per ordinem regulantium, & regulatorum intelligitur vita monaſtica, ordo præſidentiũ reſpondet Principatib. ordo magiſtratum reſpõdet Archangelis, ordo regularium Angelis, qui habent officium humilitatis. Debent. n. plus eſſe ſubiecti regulares, quã diſcipuli magiſtro, quã ſubditi pſidenti.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quotuplices ſint gradus in Eccleſia militanti.

TRes enumerantur a Seraphico Doct. in opuſculis de luminibus ſcilicet purgatiuus, illuminatiuus, perfectiuus, purgatio aũt triplex eſt, prima eſt a cõſortio fędorum, ſecunda a nubilo ignorantiarum, tertia ab infeſtatione Dęmonum, his trib. correſpondet ordo Hoſtiariorum, ordo Lectorum, & ordo Exorciſtarum; ordo hoſtiariorum, vt excludantur immundi excõmunicati, energumeni, cathecumeni, & non fundati in fide, ordo lectorum eſt vt purgetur a nubilo ignorantiarum per auditum, ſacrarum lectionum, ordo exorciſtarum eſt, vt per ipſum fiat purgatio ab infeſtatione Dæmonum, primus ordo reſpondet Angelis, ſecundus Archangelis, tertius Principatibus.

Gradus illuminatiui ſunt ordo Acolitorũ, Subdiaconorũ; Leuitarũ, Acolytorũ eſt ferre lumina, ſubdianorum legere Epiſtolã, Diaconorum legere Euangelium; huiuſmodi ordines illuminatrici nuncupãtur, quia illuminant; porrò illuſtratio triplex eſt quędam per exẽpla, quædã per documenta mediocria, & alia per documẽta ſuprema; primi portant cereos vt Acolyti: vnde Luc. 12. dicitur ſint lumbi veſtri præcincti, & Lucernæ ardentes in manib. veſtris, ſecundi illuminant verbo, & exemplo ſicut luminaria in mũdo verba vitæ continentes, vt Subdiaconi, qui continent librum Epiſtolarum, tertij illuminant per documenta altiſſima, vt Diaconi; Ordo Acolytorum reſpondet Poteſtatibus, ordo Subdiaconorũ Virtutibus, ordo Diaconorum Dominationibus.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

Gradus perfectiui, & conſumatiui ſunt tres. ſ. Sacerdotum, Epiſcoporum, Patriarcharũ, conſumatio namq. eſt penes triplicem modũ, vna eſt in adminiſtratione communi ſacramentorum, ſine quib. nõ eſt ſalus, huiuſmodi ſacramenta ſunt baptiſmus, pęnitẽtia, Euchariſtia, extrema vnctio, ſecunda cõſumatio eſt in adminiſtratione ordinum priuilegiatorum, vt ſacri ordinis, & confirmationis, hæc eſt Epiſcoporũ, qui ſunt Sacerdotibus perfectiores, quandoquidem in ipſis debet eſſe altior perfectio ad dandum ſpiritũ ſanctum, qui non niſi per Apoſtolos dabatur.

Tertia conſumatio conſiſtit in quadam plena auctoritate, quã habent Patriarchæ ſuper Eccleſijs partialib. illis tũ ſummus Pontifex vniuerſaliter, ſicut Sol habet plenitudinem poteſtatis, primus Ordo reſpondet Thronis, ſecundus Cherubim, tertius Seraphim, quia oportet Epiſcopum eſſe amplectentem eũ, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, Papa autem debet eſſe perfectiſſimus inter omnes.

DISTINCTIO DECIMA.

Vtrum omnes ſpiritus cęleſtes mittuntur, & ponit duas opiniones, & auctoritates, quibus innituntur. Hoc etiam inueſtigandum eſt &c.

Mitti maiores dicuntur ad interiora,
Ac alij mitti dicuntur ad exteriora:
Raro maiores mittuntur, ſæpe minores;
Nomen naturæ ſit ſpecies efficiantis,
Angelica hoc nomen a cauſa participantis.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Miſſione bonorum Angelorum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum boni Angeli mittantur.

PRo intelligentia tituli notandum, quod miſſio eſt duplex ſcilicet actiua, & paſſiua, Miſſio actiua dicitur reſpectu mittentis ad miſſum.

Prima ſubiectiue eſt in mittente, Miſſio paſſiua dicitur reſpectu miſſi ad mittẽtem. Secunda eſt in miſſo.

Secundo notandum, quod miſſio paſſiua cõparatur ad miſſum ſecũdum triplicem habitudinẽ, primo ſub rõne ſeparationis, ſecunda ſub ratione mutationis, tertio ſub rõne ſubiectionis, quoniam qui mittitur, ſubiacet auctoritati mittentis.

Ad mittentem ſimiliter miſſio paſſiua comparatur ſecundum triplicem habitudinem, primo tamquam ad dantem eſſe, ſicut radius mittitur a ſole, ſecundo tamquam ad dantem virtutem, ſicut iaculum mittitur a proiectore, tertio tãquã ad dantem iuriſdictionem, et poteſtatem miſſo, ſicut nuncius mittitur a pretore.

Breuius autem poteſt dici, quod in miſſione propriè dicta quatuor reperiũtur, vnum ex parte mittentis, vt eſt auctoritas, ſecundum ex parte miſſi, & eſt ſeparatio, ſiue diuerſitas

Digitized by Google

admittẽtem, tertium ex parte termini a quo, ſcilicet loci mutatio, quartum ex parte termini ad quem, & eſt effectus aliquis.

His notatis ſoluitur quæſtio ab Auctore vnica concluſione, quæ huiuſmodi eſt, Angeli boni mittuntur a Deo ad nos: probat Doctor, quia hæc miſſio competit Charitati diuinæ, Charitati Angelicæ, & charitati humanæ.

Primo decet diuinam Charitatem, quia in hoc manifeſtatur diuina bonitas, quantum noſtram ſalutem diligat, dũ nobiliſſimos ſpiritus, qui ei intima Charitate iunguntur dirigit, & tranſmittit ad procurandam noſtram ſalutem.

Secundo competit Charitati Angelicæ, quia cum Charitatis ardentis ſit maximè deſiderare aliorum ſalutem, & Angeli poſſint nos iuuare, pro eo quod vident nos ſuo auxilio indigere, & malos Angelos indeſinẽter nos impugnare; ideo lex Charitatis Angelicæ exigit, vt ad nos mittantur.

Tertio conuenit Charitati humanæ, quæ quoniam paruula eſt, quamdiu ſumus in via indiget foueri, nutriri, & excitari, & quia Angeli ſunt conciues hominibus, cum non ſint eis iuncti per ſimilitudinem naturæ, oportuit coniũgi per obſequium beneficentiæ.

Circa hanc quæſt. ſex occurrunt diſcutienda.

Primum an ſit de fide Angelos mitti in miniſterium noſtrum.

Secundũ quæ ſint rationes propter quas congruũ ſit Angelos mitti ad miniſterium noſtrum.

Tertium an ſolus Deus, an etiam Angelus mittat Angelum.

Quartum num Angeli mali mittantur à Deo.

Quintum num miſſio Angelorũ fiat ſemper cum motu locali eorum.

Sextum num Angeli miniſtrando retardentur a diuina contemplatione.

PVNCTVM PRIMVM.

Num ſit de fide Angelos mitti a Deo in noſtrum miniſterium.

PRoculdubio aſſerendum eſt eſſe a fide, quandoquidem ex multis ſacræ ſcripturæ locis colligitur, imo expreſsè habetur Exo. 23. Ecce ego mitto Angelũ meum, & 23. mittam præcurſorem tui Angelum, vt eijciam Chananeum, Amorrẽu, Ethẽu, Pherezeum, Eueum, & Iebuſeum, & intres in terrã fluentem lacte, & melle, item Paral. 32. miſit Dominus Angelum ſuum, qui percuſſit omnem virum robuſtum, & bellatorem, & Principes exercitus Regis Aſſiriorum, item Tobiæ 12. & nunc miſit me Dominus, vt curarem te, & Sarram Vxorem filij tui a Dæmonio liberarem: ego enim ſum Raphael Angelus; Item Malac. 3. mittam Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, Item 2. Macha. 11. cum fletu, & lacrymis rogabam Dominum, & omnis turba ſimul, vt bonum Angelum mitteret ad ſalutẽ Iſrael, Item Iſa. 6. Ecce ego Domine mitte me, & Luc. 1. miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo, & Act. Apoſt. c. 12. nunc ſcio verè, quia miſit Dominus Angelum ſuũ, ex quib. omnib. teſtimonijs deducitur Angelos mitti in miniſteriũ noſtrum; & probatur primo qđ mittantur ex propria ratione miſſionis, nam procedens ab aliquo, vt incipiat eſſe, vbi vel nõ erat, vel nõ illo mõ erat, mittitur, Angelus eſt huiuſmodi, ergo.

¶ Maior eſt manifeſta per ea, quæ dicta ſunt de miſſione filij, & ſpiritus ſancti, quib. conuenit mitti, non vbi non erant, ſed nouo modo eſſendi, vbi erãt, id eſt per gratiam, vel naturam aſſumptam, vbi prius erãt per Deitatis præſentiam.

Minor autem probatur ex differentia inter agens vniuerſale, & particulare, quia proprium eſt agentis vniuerſalis attingere totum vniuerſum, & conſequẽter eſſe vbiq. agẽs autem particulare attingit ſic vnũ, quod non aliud, & conſequenter eſt ita hic, quod nõ alibi, igitur Angelus actenus aliquid circa creaturã de nouo applicat virtutem ſuam ad illam, igitur incipit eſſe vbi non erat, & ideo mittitur.

Secundo quod Angeli mittuntur a Deo probatur, quia hoc totum procedit ex imperio diuino, igitur a Deo mittuntur.

Tertio quod mittantur in miniſterium, probatur ex ratione miniſtri ſic, actio quam Angelus miſſus exercet, eſt a Deo, vt a primo imperante, & propter Deum, & vltimum finem, ergo Angelus habet ſe, vt inſtrumentum, ergo vt miniſter, ergo actiones Angelorum miniſteria ſũt, ac proinde ipſi in miniſterium mittuntur.

Sed obijcies. Modus actionis ſequitur modum naturæ, ergo cum Angelus ſit naturæ intellectualis, oportet quod intellectualiter agat, ſed actio intellectualis eſt abſtracta ab hic, & nunc, & nõ reſpicit determinatum locũ, ille autem, qui mittitur, pergit ad determinatum locum, ergo mitti repugnat Angelis.

Reſpõdetur, quod actio intellectualis eſt duplex, vt docet S. Thomas, vna quæ eſt in ipſo intellectu, & hæc non determinat ſibi locum, alia eſt operatio intellectualis, quæ extendit ſe ad exteriorem materiã, pro vt Angeli agunt aliqua circa nos, vel circa phantaſmata, vel circa aliquod corpus mouendo ipſum, & talis operatio Angeli, licèt ſit ab intellectu eius, oportet quod determinet ſibi locũ, ſicut determinat ſibi res illa, circa quam agit.

Dices ſecundo, quod miniſtrare eſt inferioris naturæ, ſed Angeli ſunt ſuperiores nobis, ergo non mittuntur in miniſterium noſtrum.

Reſpondetur, quod Angeli non miniſtrant nobis principaliter, ſed ſecũdario, ex qua miniſtratione nõ ſunt propriè inferiores nobis, ſicut nec miniſtri Regis ſunt inferiores omnibus, quibus miniſtrant in aula Regis, quia hoc non faciunt ad imperium eorum, ſed ad imperium Regis.

Inſtabis, quod Deus poteſt per ſe facere, ergo nõ habet nuncium mittere.

Reſpondetur cum S. Doctore, quod nõ valet, quia multa poteſt ille, qui præeſt per ſe facere, quæ tamẽ iniungit ſeruo, vel nuncio, vel ſaluetur in Miniſterio, & actionibus decens, & congruens Ordo.

Argumẽtaberis, quod filius, & Spiritus ſanctus ſufficiẽter procurant ſalutem noſtram, ergo ſuperfluit miſſio Angelorum.

Reſpondetur, quod Angeli ad nos mittuntur non propter indigentiam, vel inſufficientiam procurationis ſalutis noſtræ ex parte filij, vel Spiritus ſancti, ſed propter negligentiam cooperationis ex parte noſtri liberi arbitrij, quod cum ſit pigrum, & non bene gratiæ cooperetur, indiget multiplici adiutorio

Digitized by Google

torio excitante,& roborante contra tentationis inſidias defendente.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quæ ſint rationes, propter quas congruum ſit Angelos mitti ad miniſterium noſtrum.

PLures aſſignari poſſunt cauſæ, ſed quatuor afferentur, quarum tres primæ hauriuntur ex textu Auctoris.

Prima deſumitur ex parte Dei, vt ſcilicet manifeſtetur diuina potentia, diuina ſapientia, & diuina bonitas, potentia quidem, quæ operatur per tam excellentes creaturas, quales ſunt Angeli, ſapientia, quæ tam ordinatè gubernat mundum, vt inferiora reducat in ſuperiora, & nos in ſeipſum per Angelos, bonitas verò, & dilectio, ergo nos, quę nobiliſſimos ſpiritus deputat ad obſequium noſtrum.

Secunda ratio ſumitur ex parte Angelorum, nam cum debeamus eſſe Ciues vnius, & eiuſdem Ciuitatis, conſentaneum eſt, quod nos inuicem diligamus, & quod nos inuicem iuuemus, igitur vt manifeſtetur eorum dilectio ad nos, & etiam propter eorum meritum, quia in hoc ſaltem merentur præmium accidentale, æquum eſt, vt deputentur in miniſterium noſtrum.

Tertia ratio accipitur ex parte noſtra, quia cum habeamus bellum, & colluctationem aduerſus principes, & Poteſtates, & aduerſus Rectores tenebrarũ harum, & aduerſus ſpiritualcs nequitias, quæ ſunt nobis inuiſibiles, quibus reſiſtere non valemus niſi boni Angeli nobis auxilium præbeant, ideo congruũ eſt eos ad nos mitti, & ad noſtram cuſtodiam deputari.

Quarta ratio ſumitur ex parte Creaturarum, quæ ne ſint ocioſæ, Deus vult ſuam dignitatem communicare illis, & infima reducere in ſuprema per media, & nos reducere per Angelos.

PVNCTVM TERTIVM.

An ſolus Deus, an etiam Angelus mittat Angelum.

PRo intelligentia huius dubij, quod mouetur ab Auctore ſuper literam, notandum, quod mitti poteſt intelligi duobus modis, vno modo principaliter, & auctoritatiuè, alio modo ſecundario, & miniſterialiter: hac diſtinctione præmiſſa ponuntur duæ concluſiones reſponſiuè.

Prima, Angeli a ſolo Deo auctoritatiuè, & principaliter mittuntur; probatur, quia a quocumque Angelus mittitur, refertur ad auctoritatẽ diuinam, tanquam ad cauſam principalem, & primam.

Secunda concluſio. Angelus ab Angelo mittitur ſecundariò, & miniſterialiter; probatur auctoritate Danielis 8. vbi dicitur, audiui vocem viri, inter Vlai, & clamauit, & ait Gabriel fac iſtum intelligere viſionem, ecce igitur, quod Angelus Angelo imperat, & ſic imperando mittit. Item patet per illud Zacch. 2. Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius Angelus egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eum, curre, loquere ad puerum iſtum dicens abſque muro habitabitur Hieruſalem, ſuper quo Sanct. Greg. in Moralibus, ſic ait in conſpectu Conditoris Angelica miniſteria ordinata ſunt, vt pro communi fęlicitate beatitudinis opificem ſuum videntes gaudeant cum pro diſpẽſatione dignitatis alij alijs ſubminiſtrant ad Prophetam, Angelus Angelum mittit, & quæ ſecum de Deo communiter conſpicit, & docet, & erigit, quia eum per ſuperiorem ſcientiam virtute cognitionis, & præſtantiorem gratiam culumine poteſtatis excedit. Item dum Angelus dicit ad alium Angelum, curre, & loquere, dubium non eſt, quod alius alium mittit.

Et ſi obijciatur, quod vnus Angelus non dicitur Angelus alterius Angeli, ſed Dei, ergo Angelus non mittitur ab alio Angelo.

Reſpondetur, quod propter hoc Angelus non dicitur Angelus Angeli, neque miniſter Angeli, quia omnis miſſio, & miniſteria reducuntur ad auctoritatem Dei, cuius mandatis, & ordinationi omnes parent, ſicut a ſimili nuncius miſſus a Principe per officialem ſuum non dicitur nuncius officialis, ſed Principis.

PVNCTVM QVARTVM.

Num mali Angeli mittantur a Deo.

HÆc quæſt. excitatur a Sancto Doctore in primo dubio lit. circa quam ſunt auctoritates pro parte affirmatiua, nam 3. Regum vlt. dicitur, quod exercitus cœli ſtabat coram Domino a dextris, & a ſiniſtris, ſcilicet boni Angeli, & mali, & ait Dominus, qui decipiet Ach. dixit Dominus ſpiritui decipere volenti per mendacia Prophetarum, Baal egredere, & fac ita, igitur dicendo egredere, & fac ita miſit ſpiritum mendacẽ. Dominus ſimiliter in tentatione Iob, cum ait Dominus Sathan, vniuerſaque poſſidet in manu tua ſunt, veruntamen in eum non extẽdas manum, poteſtatem tentandi concedendo, eamque ordinando miſit eum, malis enim Angelis vtitur Deus, benè ſicut, & homo Dei creaturis malè, vt dicit Glo. Auguſtini ſuper illud Pſal. 77. immiſſiones per Angelos malos, & B. Greg. 2. Moral. inquit, ſicut de bonis Angelis in hac vita laborantibus auxilium pietatis impenditur, ita iſti, ſcilicet, mali occultè eius iuſtitiæ neſciendo ſeruientes miniſterium exequi reprobationis conantur, non enim miniſtrant Deo ſoli boni, qui adiuuent, ſed etiam mali, qui probent non ſolum, qui redeuntes a culpa ſubleuent, ſed etiam, qui redire volentes grauent. Item Matth. 8. ſuper illud mitte nos in gregem porcorum. Gloſ. ait per porcos ſignificantur mali, & luſſurioſi, in quos mittuntur.

Ex alia parte videtur, quod Deus non mittat Angelos malos, quia cum intentio eorum ſit perdere omnes, & Dei intentio ſit ſaluare, non debet eos mittere.

Pro reſolutione dicendum cum D. Bonauentura duo eſſe conſideranda in exercitio, quo nos Diabolus excitat, quorum alterum eſt poteſtas, alterum eſt vſus.

Poteſtas quidem a Deo ei eſt collata, vſus verò poteſtatis non eſt a Deo præcipiente, ſed potius permittente, & ideo ſtatuitur hæc concluſio.

Angeli

Digitized by Google

Angsli mali non mittũtur à Deo; probatur: quod mittitur ab alio procedit ab illo ſecũdum originem, vt filius, & ſpiritus ſanctus à Patre, & flos ab arbore, vel ſecundum imperium, vt ſeruus à Domino, vel ſecundum conſilium, vt Rex à Conſiliarijs, ſed Angeli mali non tendunt ad decipiendum ex imperio diuino, neque ex illius conſilio, ſed ex permiſſione diuina, ergo non dicentur mitti, ſed permitti.

Confirmatur, quia Iob. cap. 1. non legitur Diabolum fuiſſe miſſum, ſed permiſſum vt flagellaret Iob, atque ita legitur, ecce in manu tua eſt, & Luc. 8. de Dæmonibus eiectis ab homine obſeſſo legitur, & rogabant eum, vt permitteret in porcos ingredi, & permiſit illis.

Pro quo notandum, quod præceptum, & iuſſio in diuinis literis ſæpè pro permiſſione, & ordinatione diuinæ iuſtitiæ vſurpatur, nam Pſal. 148. dicitur præceptum poſuit, id eſt ordinationem, & non præteribit, & Matth. 19. libellus repudij dicitur permiſſus, & Marc. 10. præceptus, & verbum illud 3. Reg. 22. egredere, & fac quod ſecundum &c. D. Bonau. & S. Thom. non importat præceptum, ſed permiſſionem, ſicut & illud Ioan. 13. quod facis, fac citius, & illud Matt. 21. niſi tibi datum eſſet deſuper, id eſt permiſſum, & ſic plura Sacræ ſcripturæ loca exponenda ſunt, in quibus dicitur Deum decepiſſe, & errare feciſſe, ſcilicet permittendo, & Deum etiam facere, quia miniſter diuinæ iuſtitiæ ſola Dei permiſſione facit, vnde B. Auguſt. ſuper illud Pſalmi ſuper allegatum, immiſſiones per Angelos malos, ſic inquit, poſſumus ſine dubitatione malis Angelis attribuere mortes pecorum, & mortes primogenitorum, & obdurationes Aegyptiorum, hæc enim Deus cum facere dicitur non inſtigando, & inſpirando, ſed deſerendo facit, vt illi operentur in filios diffidentiæ, quod Deus iuſtè, dubitèque permittit, miſſio itaque malorum Angelorum nil aliud eſt, quàm ordinatio poteſtatis eorum ad puniendum, & permiſſio volũtatis eorumdem ad ſeducendum.

PVNCTVM QVINTVM.

Num miſſio Angelorum fiat ſemper cum motu locali eorum.

PRo intellectu huius dubij obſeruandum, quod mittere eſt operari, & agere per alium, nam eo ipſo, quod quis operatur per alium, & præſertim ſi ſit intellectualis naturæ, ille per quem operatur dicitur illum mittere, vnde nullus mittitur, niſi habeat virtutem ab alio, quia qui à nullo alio virtutem habet, nullus alius per ipſum operari valet, idcirco B. Auguſt. 11. de Trinit. ait, quod Pater nuſquam ſcripturarum nobis occurrit, quod fuerit miſſus, ſed notandum, quod bifariam poteſt conſiderari, quod aliquis mittatur, ſicut dupliciter poteſt intelligi, quod aliquis per alium operetur, vno modo, quia incipit eſſe, vbi prius non erat, quod nõ poteſt eſſe ſine miſſione ſui, alio modo, qa incipit eſſe qualiter nõ erat, primo modo mitti non poteſt competere niſi creaturis, ſecũdo modo, & creaturis, & perſonis diuinis, Angeli vtroq; modo mittuntur, & vbi non erant, & qualiter non erant, & permutationem ſuam, & permutationem eorum, ad quos mittuntur, mittuntur, vbi non erant, cum mittuntur ad nos, vt miniſtrent nobis, & cuſtodiãt nos, mittuntur qualiter nõ erant, cum mittuntur ad alios Angelos, & cum illuminant nos, ex his, quæ dicta ſunt, duæ colliguntur concluſiones reſponſiuæ.

Prima miſſio Angelorum fit quãdoq; cum motu locali eorũ, probatur, quia cum Angeli de Cęlo mittuntur ad terras, in hac miſſione relinquunt cęlum, & fiunt præſentes terris, & expleto legationis officio redeunt in cęlum, quę non fiunt ſine locali mutatione, patet per illud Iudicum 13. vbi legitur de Angelo Manuè apparente, cumq; aſcenderet flamma Altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma aſcendit, & Luc. 2. de Angelis Dominicam Natiuitatem Paſtoribus nunciantibus dicitur, quod diſceſſerunt Angeli ab eis in Cœlum.

Confirmatur auctoritate Damaſceni lib. 2. cap. 3. Angeli cum ſunt in cœlo, non ſunt in terra, ergo cum miniſtrant nobis, & operantur circa nos, deſinunt eſſe in cœlo, & incipiunt eſſe, vbi non erant.

Secunda concluſio miſſio Angelorum poteſt eſſe ſine motu locali, patet nam cum vnus Angelus illuminat alium, quia hoc localis diſtantia impedire nõ poteſt, non dicitur mitti, vbi non erat, ſed qualiter non erat, quippe qui non erat ibi, vt illuminans aliũ & incipit vbi tunc eſſe, vt illuminãs ipſum, ergo miſſio Angelorum poteſt eſſe, quandoq; & eſt de facto ſine motu locali eorum.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Angeli miniſtrando retardentur à diuina contemplatione.

RAtio dubitandi eſt, quia actio in nobis minuit contemplationem, vnde dicitur Eccleſiaſt. qui minoratur actu percipiet ſapiẽtiam, igitur ſi Angeli mittuntur ad exteriora miniſteria, videtur, quod retardentur à contemplatione.

Accedit, quod cum Angeli mittuntur ad nos conuertantur ad nos, non poterunt ſimul, & ſemel moueri diuerſis motibus, ergo deſinent eſſe beati.

His non obſtantibus ponitur cõcluſio negatiua, quæ talis eſt, Angeli adminiſtrantes nobis nullatenus retardantur à contemplatione Dei.

Probatur primo auctoritate Sacræ ſcripturæ, in Euangelio apud Matt. nu. 18. ſcribitur, quod Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, ergo Angeli ad noſtram cuſtodiam deputati à viſione faciei patris, & à contemplatione Dei non impediuntur.

Secũdo cõprobatur teſtimonio D. Greg. 2. Moral. dicentis, Angeli non ſic foris exeunt, vt internæ contẽplationis gaudij priuẽtur, & in litera hr̃, quod cũ Angeli ad exteriora prodeũt, ab intimis nõ recedũt, ſed Dei potentiæ, & contemplationi ſemper aſſiſtũt.

Tertia cõfirmatur ratione, quia qñ aliquid eſt rõ, & cauſa alicuius operis, vel alicuius actus, illud non impedit illum actũ, imò ſimul ſtat cum illo actu, vt ſi viſio lucis eſt rõ viſionis coloris, viſio lucis nõ impedit viſioné coloris, imò ſimul ſtant hæ duæ viſiones ſic, & in propoſito contẽplatio Dei eſt ratio, & cauſa miniſteriorũ, quæ exercẽt Angeli hic inferius, qa ſm

quod

Digitized by Google

quod contemplantur in Deo, & ſicut vident in illa arte diuina, ſic agunt hic inferius, & confirmatur per D. Aug. 4. ſuper Geneſ. ad literam, vbi determinat, quod Angeli ſimul contemplentur æternitatẽ Creatoris, & ſimul in proprio genere cognoſcãt creaturas, & ſimul ex hoc ſurgant in laudem Creatoris, vnde ait, quod ſimul hoc totum faciunt, ſimul habent diem, ideſt meridiem, ſimul habent veſperam, & mane, ſimul enim habent Angeli cognitionem veſpertinam, prout cognoſcunt res in proprio genere, & matutinam, prout ex hoc ſurgunt in laudem Creatoris, in nullo enim vnum impedit aliud, imo vnum iuuat aliud, ergo Angeli miniſtrando nobis, & agendo circa nos opera non impediuntur a contemplatione Dei, imo non poſſent miniſtrare, niſi contemplarentur, quandoquidem regulãtur circa talia opera per contemplationem, quam habent in verbo.

Quarto perſuadetur a ſimili, nam ſicut in artifice conſideratio artis ex actione exteriori, quæ fit ſecundum illam artem, non minuitur, ita etiam cum Deus finis ſit totius Angelici miniſterij, conſideratio vltimi finis, qui eſt Deus in Angelis ex actionibus exterioribus, quæ ſunt ſecundum regulas illius vltimi finis non minuitur, quandoquidem miniſterium Angelorum ordinatur ad reducendos homines in Deũ, & ex fine ſumitur ratio eorum, quæ ſunt ad finem.

Ad primum argumentum in principio adductum reſpondetur, quod in nobis exterior occupatio impedit puritatem contemplationis, quoniam actioni inſiſtimus, ſecundum ſenſitiuas virtutes, vnde homo purus quanto minus exteriora attendit, tanto minus a contemplatione internorum impeditur, & è contra, ex coniunctione enim ſenſitiuæ partis, & intellectiuæ in eodem ſuppoſito id in nobis prouenit, quod vna ad aliquid magis, vel minus applicata, alterius vis magis, vel minus reddatur inhabilis ad ſuã propriam operationem, ſed Angelus per ſolam intellectualem operationem regulat ſuas operationes exteriores, & ideo illa interior operatio ex actione exteriori non minuitur.

Ad ſecundum argumentum, quod adducitur ab Auctore reſpondetur. Primo, quod Angelus non mouetur, erga nos niſi propter Deum, vnde motus eius non quieſcit in nobis, ſed nos ſemper refert ad Deum, & ideo iſte motus non aufert motum in Deum.

Secundo reſpondetur, quod quamuis vna ſubſtãtia, vnica potentia ſimul, & ſemel non poſſit ſe conuertere ad diuerſa per naturam, poteſt tamen per diſpenſationem diuinam, ſiue per gratiam perfectam, cuiuſmodi eſt gloria, quocirca Angelus ſimul, & ſemel, & de nobis, & de Deo cogitat.

Sed quæres cur dixit Angelus Thob. 12. tempus eſt, vt reuertar ad eum, qui me miſit.

Reſpondetur cum D. Thom. in ſcripto, quod hoc non dixit, quod receſſerit a Deo per interruptionem contemplationis, quia vt ſupra dictum eſt Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, vel per diſtantiam localem, eo quod Deus eſt vbique, ſed quia apparuit in ſpecie viſibili, & ita receſſit ab inuiſibilitate, & quia Angelus deſinebat eſſe viſibilis, & reuertebatur ad eſſe inuiſibile, ideo dixit tempus eſt, vt reuertar ad eum, qui me miſit.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum omnium Angelorum ſit mitti.

Mouetur hæc quæſt. a Sancto Doctore, & ab alijs Theologis propter diuerſas opiniones ob diuerſas auctoritates, quæ videntur ſibi aduerſari, vt teſtatur ipſe in textu.

Prima ſententia tuetur ſolos Angelos vltimę Hierarchię ad nos mitti, quod Dionyſius ſenſiſſe affirmat, nec eſſe contra Apoſtolum dicentẽ omnes eſſe adminiſtratores ſpiritus, quia illa diſtributio, quam facit Apoſtolus intelligenda eſt eſſe accommodata, & intelligitur de illis, qui ſunt de vltima Hierarchia.

Secunda ſententia defendit omnes Angelos mitti, & innititur auctoritate Apoſtoli, quam ait non eſſe contrariam verbis D. Dionyſii dicentis ſuperiora agmina non mitti, ſi enim elicio, quia Angeli ſuperiores non mittuntur, ita frequenter, nec pro communioribus cauſis, nec directè ex proprio officio, conuenit eis mitti, ſicut Angelis infimæ Hierarchiæ.

Tertia ſententia, quam amplectitur Auctor conſiſtit in vna diſtinct. & duabus concluſionibus, quibus poſſunt conciliari prædictæ opiniones.

Diſtinctio hæc eſt. Miſſio Angelorum eſt duplex, quadã interior, alia exterior, miſſio interior eſt illa, qua aliqui Angeli mittuntur ad alios Angelos ipſos interius illuminando de agendis, vel explendis circa homines, & hoc propter homines, miſſio exterior eſt illa, qua Angeli mittuntur ad reuelandum nobis myſteria, vel ad patefaciendam diuinam voluntatem.

Hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ concluſiones, quarum eſt

Prima. Miſſione exteriori non omnes Angeli mittuntur, patet ſecundum D. Dionyſ. quia non competit ſuperioribus agminibus, quia ea, quæ præeminent vſum exterioris officij, numquam habent.

Secunda concluſio. Miſſione interiori mittuntur omnes Angeli, probatur, quia ſuperiores mittuntur ad medios, & medij ad infimos, dum reuelando purgant, & illuminant ea, quæ nobis expediunt, & hoc totum propter nos.

In gratiam huius quæſt. quinque ſunt examinanda.

Primum, num omnes Angeli aſſiſtant.

Secundum, num Angeli mali aſſiſtant Deo.

Tertium, quis ſit intellectus verborum Apoſtoli omnes ſunt, &c.

Quartum, num aliqui de ſupremis fuerint, quandoque miſſi.

Quintum, de quo ordine fuerit Angelus miſſus ad Iſaiam.

PVNCTVM PRIMVM.

Num omnes Angeli aſſiſtant.

Sciendum ſecundum Albertum in Commento ſuper Dionyſium Cœleſt. Hierarch. & D. Tho. in ſcripto, quod aſſiſtere Angelorum dicitur per ſimilitudinem eorum, qui Regi aſſiſtunt, nam ſicut

Digitized by Google

cut Regi dicuntur aſſiſtere, qui immediatè eius præſentiam vident, & eius ſecreta cognoſcunt, ita Regi gloriæ illi Angeli beati dicuntur aſſiſtere, qui immediatè a Deo illuminationes percipiunt, & in alios transfundunt, & illi ſunt primæ Hierarchiæ.

Pro quo notandum, quod aſſiſtere poteſt intelligi duobus modis, vno modo, vt idem eſt, quod limpidè contemplari, ſicut dicitur Regi temporali aſſiſtere, qui eius faciem limpidè, i. clarè contemplatur, alio modo, vt idem eſt, quod intimè contemplari, & hoc tripliciter contingere poteſt, ſcilicet ex parte contemplantis, ex parte contemplati, & ex parte modi contemplandi, hac ſuppoſita diſtinctione ponuntur quatuor concluſiones.

Prima, Si aſſiſtere ſumatur, vt idem eſt, quod limpidè contemplari, ſic omnes Angeli aſſiſtunt Deo; probatur, quia omnes faciem eius clarè, & immediatè vident, vt dicitur Matth. 18. Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris, confirmatur, quia Angeli non retardantur per corpus, nec impediuntur per culpam, nec diſtrahuntur per ſenſus, ergo omnes Deum clarè, & per eſſentiam cernũt, ac proinde limpidè, & clarè contemplantur.

Secunda concluſio. Si aſſiſtere capiatur, vt idẽ eſt, quod intimè contemplari ex parte contemplantis, omnes Angeli aſſiſtunt; quamuis hoc non dicatur propriè aſſiſtere, patet, quia omnes Angeli intimè contemplantur, cum liberi ſint ab impedimento peccati, & pœnæ.

Tertia concluſio. Si aſſiſtere vſurpetur, vt idẽ eſt, quod intimè contemplari ex parte contemplati, ſic omnes Angeli aſſiſtunt, tametſi neque hoc ſit propriè aſſiſtere; probatur, quia Deus videtur clarè, & ſine velamine ſpeculi, & ęnigmatis, & ideo omnes Angeli ſic contemplantur Deum.

Vltima concluſio. Si aſſiſtere accipiatur, vt idem eſt intimè contemplari ex parte modi contemplandi, ſic Angeli primæ Hierarchiæ propriè aſſiſtunt: probatur, quia diuinas illuminationes immediatius, & perfectius a Deo recipiunt, & cooperantur Deo in illuminatione, & deductione aliorum in Deum.

Confirmatur per D. Dionyſium, qui de illa Hierarchia loquens, cap. 7. ait, quod immediatè collocatur circa Deum, & in eodem capite infra dicit, quod Angeli primæ Hierarchiæ velut in veſtibulis ipſius Dei ſunt collocati.

Sub alijs verbis breuius poteſt dici, quod omnes Angeli aſſiſtunt Deo, prout aſſiſtere ſumitur ſecundum ſtatum beatitudinis, non autem ſecundum conditionem Hierarchiarum, neque ſecundum diſtinctionem ordinum.

Vel aſſiſtere, quod eſt immediatè contemplari, dupliciter poteſt intelligi, vno modo, quo ad actum contemplationis beatificantis, ſicque cum Angeli omnes immediatè Deum contemplentur, omnes ei aſſiſtunt, alio modo quantum ad actum contemplationis ad officium pertinentis, & ſic cum non æquè immediatè contemplentur ea, circa quæ verſatur officium, non omnes aſſiſtunt, quoniam primi immediatè a Deo, ſecundi a primis, vltimi a ſecundis, ſeu medijs illuminationes recipiunt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli mali aſſiſtant Deo.

IN primis videtur, quod ſic, nam Iob 1. legitur, cum veniſſent filij Dei, vt aſſiſterent coram Domino, adfuit inter eos etiam Sathan, ergo Sathan aderat inter aſſiſtentes, & perconſequens aſſiſtebat.

Item in eodem cap. dicitur egreſſus eſt Sathan a facie Domini, ſed ille, qui egreditur a facie Domini, aſſiſtit coram facie eius, & perconſequens aſſiſtebat ei.

In oppoſitum eſt, quia aſſiſtere præſupponit fruitionem, & actum gloriæ, ſicut minus commune pręſupponit maius, quia communius eſt frui, quam aſſiſtere, ſed Angeli mali non fruuntur, nec habent actũ gloriæ, ergo Angeli mali non aſſiſtunt.

Rurſus perfectio, quæ non competit omnibus Angelis bonis, non poteſt competere Angelis malis, ſed non omnes Angeli boni dicuntur aſſiſtere, vt ſupra dictum eſt, ergo Angeli mali non aſſiſtunt Deo.

Pro intelligentia huius aduertendum, quod tribus modis poteſt intelligi Angelos malos Deo aſſiſtere, vel Deo pręſentialiter ſeruire, vno modo, quia, cum ei ſeruiunt, a Deo ſimplici notitia cognoſcũtur, & ſic quotieſcumque Deo obſequuntur, ſibi aſſiſtere dicuntur, ſecundo modo, quia cum Deo obſequuntur; approbatur opus eorum, quantum ad genus facti, & ſecundum hunc modum poteſt dici, quod Deo aſſiſtant, quia multa de genere bonorum fiunt per malos Angelos, ſicut exercitatio electorum, & punitio malorum, tertio modo poteſt intelligi, quod Deo aſſiſtant, quia cum ei ſeruiunt, eorum intẽtio approbatur, & ſic nunquam mali Angeli Deo aſſiſtunt: quia, & ſi aliquid operentur de genere bonorum, illud tamen ſemper mala intentione faciunt, vnde B. Aug. 4. de Trin. cap. 18. ait, quod ſi aliqua vera Diabolus dicit, ea intentione fallendi.

Notandum, quod aſſiſtere dicit præſentiam non quamcumque, ſed præſentiam obſequioſam, quod eſt contra intentionem Diaboli, & ideo magis dicendum eſt, Diabolum non aſſiſtere, quam aſſiſtere, & ſi dicatur aſſiſtere cum determinatione eſt concedendum.

Ad primum deductum ex auctoritate Iob dicendum, quod per accidens, & ſecundum quid fuit, prout aliqua fecerat de genere bonorum, ipſe tamen ea agebat mala intentione, vt ſic diceretur aſtitiſſe, prout ex malis operibus ipſius eliciebatur aliquod bonum, quod per accidens fuit.

Ad ſecundum reſpondetur, quod Diabolus dicitur egredi a facie Dei, quia, & ſi coram Deo ſit faciendo ea, quæ vult Deus, ipſe tamen quantum eſt de ſe non facit ea illa intentione, qua vult Deus, propter quod, & ſi hoc modo dicatur aſſiſtere Deo, erit ſecundum quid, & per accidens.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Quis ſit intellectus auctoritatis Apoſt. Heb. 1. omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus.

POteſt exponi primo prædicta auctoritas, quod omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, loquendo de omnibus Angelis, qui mittuntur ad nos, qui ve iuuant ad conſequendam hæreditatem ſalutis noſtræ, inter quos Angelos computantur Angeli, per quos data eſt lex vetus, non autem de omnibus Angelis ſimpliciter, nam Apoſtolus per illa verba vult aſſignare excellentiam legis nouæ, quæ data eſt per Filium ad legem veterem, quæ data eſt non per Angelos aſſiſtentes, ſed per Angelos, qui mittũtur ad nos, qui omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus.

Secundo poteſt exponi, quod omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus loquendo de miſſione exteriori, & interiori, ſiue de miſſione, quæ fit per Angelos, & ad nos, quia nulli ſunt Angeli, qui non mittantur, quia vel mittuntur, qualiter non erant, cum illuminant inferiores Angelos, quos prius non illuminabant, vel mittuntur, vbi non erant, cum mittuntur huc inferiores ad nos, vt nos iuuent ad conſequendam ſalutem.

Tertio poteſt exponi, quod duplex eſt miſſio, quædam ſecundum motum localem, & hæc ſolum conuenit inferioribus, alia eſt miſſio per applicationem, & directionem noui effectus in creaturas, & hac mittuntur omnes, etiam ſuperiores, quia virtus ſuperiorum immittitur in inferiores, etiam alijs cõmunicanda.

Quarto exponitur, quod adminiſtratio ſumitur duobus modis, vno modo largè, alio modo ſtrictè, primo modo omnes Angeli ſunt adminiſtratorij, ſecundo modo ſoli quinque ordines inferiores; illuſtratur exemplo, ſicut in artificialibus quidam ſunt Architecti diſponentes, ſcilicet & præcipientes, alij verò manu operantes, ita & in Angelis, quidam ſunt quaſi præcipientes, alij verò operantes, accipiendo itaque miniſtratores largè, tam pro præcipientibus, quam pro operantibus, omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, ſumendo verò ſtrictè pro exequentibus, tamen hoc modo quidam miniſtrant, et quidam aſſiſtunt.

PVNCTVM QVARTVM.

Vtrum ſupremi, vel aliqui de ſupremis quandoque miſſi fuerint.

NOnnulli Theologi arbitrantur aliquos Angelos de ſupremis diſpenſatiuè miſſos fuiſſe a dextera, quod probant, quia multi Angeli incarnatione neſcierunt ante tempus incarnationis, vel paſſionis Chriſti, ſicut patet per illud Iſaiæ 63. vbi quæritur in perſona inferiorum Angelorum, quis eſt iſte, qui venit de Edon tinctis veſtibus, & per illud Pſalmi, quis eſt iſte Rex gloriæ, apparet etiam per Apoſtolum ad Epheſios, vt innoteſcat principibus, & Poteſtatibus per Eccleſiam, vbi Gloſ. Hieronymi Angelicas poteſtates, vel dignitates præfatum dicit myſterium incarnationis ad plenum neſciſſe, donec completa eſſet paſſio Chriſti, & Apoſtolorum prædicatio fuiſſet gentibus dilatata, quod tamen vſque tũc non latuit maiores ſecundum Gloſ. Auguſt. ibidem dicentis, conſtat autem, quod Angelum miſſum ad Beatam Virginem ad hoc nunciandum non latuit, ergo ille cui hoc patuit erat de ſuperioribus, & non de infimis, quos latuit illud ſacrum myſterium, hinc ad Virginem Sanctiſſimam D.Greg. inquit ſummum Angelum mitti debuiſſe, quia ſummum omnium nũciauit, & quia ad eam, quæ Regina Cœlorum, & Domina Angelorum futura erat, & quæ omnes Angelos vincebat puritate, & omnes ſuperabat pietate, mittebatur.

Pręterea rationabiliter poteſt affirmari Angelum miſſum ad Chriſtum in horto tempore paſſionis orantem ex ſupremo ordine Angelorum fuiſſe; propterea quod Chriſtus, quamuis ſecundum humanã naturam fuerit minor Angelis in gradu naturæ, fuit tamen maior in donis gratiæ, præſertim quantum ad gratiam vnionis, ſecundum quam eſt Dominus Angelorum, & quantum ad gloriam fruitionis, quã in inſtanti ſuæ conceptionis pleniſſimè habuit.

Neque id repugnat D.Bonau. aſſerenti Angelos inferiores mitti ad extra, quoniam ipſe loquitur regulariter, & frequenter, non autem diſpenſatiuè, & ex ſpeciali priuilegio.

PVNCTVM QVINTVM.

De quo ordine fuerit Angelus miſſus ad Iſaiam Prophetam.

B. Dionyſius 13. Cœleſtis Hierarchiæ, quem ſequuntur Sanctus Bonauen. & D.Thomas Theologorum Principes, affirmat Angelum miſſum ad purganda labia Iſaiæ fuiſſe de ordine inferiori, dictus autem eſt Seraphin ratione officij, qui miſſus fuit ad incendendum labia Iſaiæ, & Seraphin interpretatur incendens, ideo ratione operis, quod agebat dictus eſt Seraphin, ideſt incendens.

Secundo dicitur, quod ille Angelus verè fuit de ordine Seraphin, non tamen Angelus ille, qui viſionem reuelauit Iſaiæ, imo is fuit de ordine inferiori, nam inferiores Angeli agunt, quæ ſpectant ad ſalutem electorum, prout de illis illuminantur a ſuperioribus, & quia hoc agunt in virtute ſuperiorum, ideo quæ inferiores agunt, poſſunt ſuperioribus attribui, Angelus itaque, qui volauit ad Iſaiam, fuit de inferioribus Angelis, vnde Angelus viſionem formans reduxit Prophetam, non ſolum in cognitionem virtutis immediatæ agentis, ſed etiam virtutis diuinæ, idcirco oſtendit Dominum ſuper ſolium ſedentem, & per conſequens duxit in notitiam ſupremarum virtutum, oſtendens Seraphin ſtantia circa Thronum, necnon virtutem purgatiuam ab eis per Angelos inferiores vſque in homines deuenire.

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

Ad quid Angeli mittantur inquiritur in præſenti articulo.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum mittantur ad accendendum affectũ; notandum, quod Angeli ob tria mittuntur, primo, vt Dei iuſſa perficiant, ſicut vt diuinam peragant voluntatem, ſecundo, vt ſibi aliquid acquirant, tertio propter noſtram ſalutem mittuntur, principaliter vero, vt Dei iuſſa perficiant, quia in eo eſt principalis finis actionis conſtituendus, qui eſt principium, & finis, cuiuſmodi eſt Deus.

In corpore quæſtionis tria facit Doctor, primo adducit diſtinctionem quamdam, ſecundo refert quorumdam opinionem, tertio propriam affert ſententiam.

Circa primum Diſtinctio talis eſt. Affectum noſtrum inflammari ab aliquo contigit duobus modis, primo tãquam a principali agente, & directè imprimente, ſeu efficiente, ſecundo tamquam a cauſa excitante, diſponente, & adiuuante.

Quoad ſecundum nonnulli exiſtimarũt effectum noſtrum vtroque modo ab Angelis inflammari, & per modum efficientis, & per modum excitantis, poſuerunt enim animã eſſe inſtrumentum intelligentiæ, dixeruntque eam triplicem habere operationem, nimirum animalem, intellectualem, & diuinam, primam habet ex ſe ipſa, ſecundam ex influentia Angelica, tertiam ex influentia diuina.

Hanc opinionem infringit Doctor dicens eſſe contra veritatem Catholicam, & piam: nam, dum hoc dixerunt, qui eam ſunt amplexati, non intellexerunt tria, primum libertatem arbitrij, ſecundum dignitatem animæ, tertium beatitudinis ſublimitatem, nam anima ſecundum B. Aug. immediatè a Deo completur, mouetur, & beatificatur.

Quo ad tertiam ſententia Doctoris conſiſtit in duabus concluſionibus, prima Angeli non mittuntur ad inflammãdum affectum, tanquam cauſæ agentes, probatur ratione.

Nihil poteſt ſuper liberum arbitrium, niſi ſolus Deus, cũ ſit ſub Deo potentiſſimum, ergo nulla creatura poteſt inflammare, vel perficere affectum noſtrum, & per conſequẽs Angeli non mittuntur, tanquam cauſæ agentes ad inflammandum, vel perficiendum affectum noſtrum, propterea ſolius ſummæ iuſtitiæ eſt voluntatem noſtram rectificare, ergo ipſius ſolius eſt affectum inflammare.

Item penes inflammationem affectus conſiſtit charitas, ſed charitas, vel eſt Spiritus ſancti, vel immediatè a Spiritu ſancto, ergo inflammatio affectus ab alio eſſe non poteſt.

Amplius ſolius Dei eſt deiformem efficere, ergo ſolius Dei eſt affectum noſtrum inflammare principaliter.

Secunda concluſio, Angeli mittuntur ad inflammãdum affectum, veluti cauſæ excitantes, & adiuuantes; probatur. Angelus, qui miſſus eſt ad Iſaiam, ſicut ait D. Dionyſius, dicitur eſſe vnus de Seraphin, quia miſſus eſt ad incendendum, & inflammandum, ſed inflammatio reſpicit affectum, ergo Angeli mittuntur ad inflammandum affectũ, tanquam cauſæ excitantes, & aduuantes.

Ad intelligentiam quæſtionis tria ſunt explicanda.

Primum ad qualia officia mittantur Angeli.

Secundum, num Angeli mittantur ad quælibet officia indifferenter, vel determinata.

Tertium, num Angeli voluntatem hominis immutare poſſint.

PVNCTVM PRIMVM.

Ad qualia officia mittantur Angeli.

EX diuinis literis colligitur Angelos mitti ad diuerſa officia, quandoque enim mittuntur ad aſſiſtendum ſacrificijs noſtris, ſcilicet orationum, & laudum, ac potiſſimum Euchariſtiæ, vnde Pſalm. 137. dicitur in conſpectu Angelorum pſallam tibi, & comprobatur duplici auctoritate, prima eſt D. Bern. in epiſtolis ſic dicentis, ò ſi quis haberet oculos apertos, videret proculdubio, quemadmodũ Angelus diſcurrat medius inter dilectum, ſ. Deum, & dilectam, ſcilicet animam, vota offerens, referens dona, placat illam, excitat iſtam, ſecunda auctoritas eſt Gloſ. 1. ad Corinth. 9. ſic inquientis. Angelici ſpiritus nobis adeſſe credendi ſunt, maximè cum diuinis mancipamur obſequijs, & confirmatur per D. Greg. de Conſe. diſt. 2. dicentem, quis fidelium dubium habere poteſt in illa immolatione, ſcilicet, Euchariſtiæ hora ad vocem Sacerdotis, cœlos aperiri, Angelorum Chorps ad eſſe.

Item quandoque mittuntur ad interpellandum, & impetrandum pro nobis offerendo preces, & bona opera noſtra ante Deum Thob. 12. ac Iob 33. Si fuerit pro eo, ſcilicet homine, Angelus loquens Lyran. exponit, ideſt pœnitentiã de peccatis illius proponendis coram Deo vnus de millibus, ideſt Angelis multis miſerebitur Deus, & dicit libera eum, vt non deſcendat in corruptionem.

Præterea Angeli mittuntur, aliquando ad docendum, vel ad reuelandum aliquid, & illuminandum, interdum ad cuſtodiendum, quandoque ad malum cauendum, vel remouendum, aliquando ad bonum promouendum, quandoque mittuntur in morte ad portandum in Cœlum, vt patet in morte Lazari.

Item aliquando ad puniendum, tum homines bonos, tum etiam malos, nam 2. Reg. 24. legitur, quod Angelus Domini percuſſit populum tempore Dauid, & Geneſ. 19. Angelus percuſſit Sodomitas, & Iob 1. Sathan percuſſit Iob, & filios eius.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſinguli Angeli indifferenter mittantur ad omnia officia, vel ad determinata.

QVidam circa hoc dixerunt Angelos exercere circa homines tantum actum illius doni, a quo denominantur, vt Seraphin, actum incendij charitatis, Cherubin actum lucis ſcientiæ, Throni actum Iudicij, & determinationis iuſtitiæ, ſicque de alijs, adeo vt vnuſquiſque Angelus miſſus promptus ſit, & paratus exercere actum ſui doni.

Alij verò exiſtimarunt ſecundum dictum B. Greg. quod quilibet Angelus promptus eſt, atque paratus exercere officium omnium aliorum, & quod ordo

Digitized by Google

do denominatur ab aliquo dono, non quia ſolus accepit illud, ſed quia plenius exercutus eſt ipſum, & frequenter exercet actus ipſius, & ita Magiſter ſentire videtur.

Sed facillimè poſſunt conciliari hæ ſententiæ, qđ Angeli omnes ad omnia officia explēda parati ſunt indifferenter, ſed quia quædam ſunt officia propter appropriationem quorumdam, ideo illi frequentius a Deo mittuntur.

Probatur, quia dona ſunt communia, vnde non eſt tantum illius ordinis, qui dicitur Angelorū nunciare ſecreta, ſed etiam aliorum ordinum, ſimiliter non eſt tantum illius ordinis, qui dicitur Thronorū, quod Deus in illis ſedeat, & ſua iudicia determinet, quia dicitur Pſalm. 70. qui ſedes ſuper Cherubin, & ſic de alijs, vnde B. Gregorius ait, ſic in illa ſuperna ciuitate ſpecialia quædam ſunt ſingulorum, vt tamē ſint omnium, & quod quiſque habet, hoc totum in alio poſſidet, omnes itaque Angeli ad omnia officia indifferenter ſunt prompti, aliqui vero ad quædam peculiariter, & propriatè ſunt deputati.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli poſſint voluntatem hominis immutare.

Sciendum, quod voluntas hominis duobus modis mutari poteſt, vno modo ab interiori, alio modo ab exteriori, hac præmiſſa diſtinctione duæ ponuntur concluſiones.

Prima, ſolus Deus poteſt voluntatem hominis mutare ab interiori; probatur, quia cum velle ſit inclinare voluntatem in rem volitam, ſicut inclinatio naturalis non eſt niſi a Deo, qui dat naturam, ita inclinatio voluntaria non eſt niſi ab eo, qui voluntatem cauſat, ſcilicet a Deo confirmatur per illud Prouerb. 21. cor Regis in manu Dei, & quodcumque voluerit, vertet illud, vel ad duritiam, vel ad manſuetudinem, vel ad bonum, vel ad malum, vel ad ſex differentias loci, quæ ſunt ſex meditationes mentis, ſcilicet ſurſum ad gaudia paradiſi, deorſum ad ſupplicia inferni, ante ſcilicet mortem, quæ ſemper antea noſtros oculos debet eſſe, retro, ſcilicet ad peccata vitæ præteritæ, quæ iam retroceſſit dextrorſum, ſcilicet ad præſentes proſperitates, quam breues, quam mobiles, quam fallaces ſunt, ſiniſtrorſum, ſcilicet ad præſentes tribulationes, quam cito tranſeunt, quam glorioſæ, quam dulces ſunt.

Secunda concluſio. Angelus poteſt mutare voluntatem hominis ab exteriori; probatur, Angelus poteſt allicere, vel inclinare voluntatem duobus modis, vno modo oſtendendo, vel præſentando exterius obiectum, alio modo concitando interius appetitum ſenſitiuum, ex quibus duobus, voluntas hominis ad volendum aliquid inclinatur, non tamen cogitur, vel neceſſitatur, quia ſemper remanet libera ad conſentiendum exteriori perſuaſioni, & interiori affectioni.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Angelus mittatur ad illuminandum noſtrum intellectum.

Notandum, quod illuminare eſt manifeſtare alijs veritatem illuminanti cognitam, illuminatio autem Angelica in propoſito, eſt quædam edoctio intellectualis miniſterialiter ab Angelo illuminante procedens reſpectu veri reuelati antea neſciti ab illo, qui illuminatur.

Diſtribuitur quæſtio in tres partes, in prima ponitur diſtinctio quædam, in ſecunda reſoluitur quæſtio, in tertia traditur modus illuminandi.

Quo ad primam partem animæ poteſt conſiderari dupliciter, vno modo quantum ad portionem ſuperiorem rationis, alio modo quantum ad inferiorem portionem rationis.

Pro cuius diſtinctionis intelligentia obſeruandum, quod anima cōparatur ad tria, ſcilicet ad ſuperius, ſicut eſt Deus, ad æquale, ſicut ſunt ſpiritus, qui dicuntur æquales ei, quo ad mentem; quia ambo a prima veritate formantur, & ad inferius, ſicut ſunt alia, reſpectiuè autem ad ſuperius, dicitur portio ſuperior, reſpectu autem æqualis, & ad inferius, dicitur portio inferior, ita quod portio ſuperior eſt reſpectu ſolius increati, inferior autem reſpectu omnis creati, hæc nomina reperta fuerunt a B. Auguſt. 12. de Trinitate, vbi dicit, quod non differunt ſecundum potentias, ſed ſecundum officia; in portione quidem ſuperiori conſiderantur tres potentiæ, ſcilicet memoria, intelligentia, & voluntas, quæ ſūt imago Dei, & eadem numero ſunt in portione inferiori, in quantum reſpiciunt creaturas, & probat hoc Doctor Subtilis manifeſto ſigno 3. diſtinct. 24. quia eadem charitas eſt in voluntate mea, qua diligo Deum, & qua diligo proximum, & tamen in primo dicitur portio ſuperior, in ſecundo inferior.

Circa ſecundam partem duæ ponuntur concluſiones pro reſolutione.

Prima concluſio. Angelus non mittitur ad illuminandū portionem ſuperiorem; probatur, quia illuminare animam, quo ad talem portionem ſolius Dei eſt proprium, confirmatur auctoritate D. Aug. in libro 83. Quæſtionum dicentis mentem dicimus, quæ ita ad imaginem Dei facta eſt, vt immediatè a prima veritate formetur, & alibi ait, quod inter mentem, & Deum nihil cadit medium.

Secunda concluſio. Angelus mittitur ad illuminandum portionem inferiorem rationis.

Probat Auctor ex communi conſenſu Catholicorum Doctorum, qui affirmarūt animas noſtras a beatis Angelis per eorum reuelationes illuminari, vnde Sanctus Dionyſ. ca. 4. cæleſtis Hierarchiæ ait, quod reuelationes diuinorum perueniunt ad homines mediantibus Angelis, huiuſmodi autem reuelationes ſunt illuminationes.

Quo ad tertiam partem Angelum illuminare inferiorē portionem poteſt intelligi tribus modis, vno modo per modū luminis irradiantis, ſecundo per modum ſpeculi deferentis, tertio per modum linguæ viuaciter exprimentis, quamuis omnes prædicti modi ſint aliqualiter intelligibiles, cum Angelus ſit lux, & ſpeculum, & habeat officium ſpiritualis interpretationis, ſiue locutionis, & ideo ſuſtineri poſſent, verumtamen tertius modus eſt intelligibilior.

Ratio-

Digitized by Google

Rationem aſſignat Auctor, quia non multum benè appa ret, quo pacto Angelus irradiet, nec qua ratione ſe offerat aſpectui animæ, ſed hoc ſatis intelligibilis eſt, quomodo Angelus ſuggerere valeat id, quod concepit, nam ſicut Doctor, dum exterius loquitur, incitat intellectum, & etiam parat ad intelligendum, ita Angelus hoc efficere valet, & percon ſequens illuminare non quidem lumen infundendo, nec ſolum offerendo, ſicut obiectum, vel ſpeculum, ſed etiam viuaciter excitando, velut Doctor exterior, & ad huc efficaciori modo.

Pro expoſitione quæſt. octo ſunt ponderanda.

Primum, num Angelus hominem docere poſſit.

Secundum, num Angelus docendo cauſet aliquid in intellectu hominis.

Tertium, quibus modis Angelus hominem docere poſſit.

Quartum, qui ſint actus Hierarchiæ.

Quintum, quot modis fieri poſſint prædicti actus Hierarchici.

Sextum, quomodo vnus Angelus alium purget.

Septimum, quomodo vnus Angelus alium illuminet.

Octauum, quo pacto vnus Angelus alium perficiat.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelus poſſit docere hominem.

SAnctus Doctor fatetur Angelum poſſe nos inſtruere, & docere, cuius ſentẽtia probatur primo auctoritate D. Dionyſij, cap. 4. cœleſtis Hierarchiæ ſic dicentis, video, quod diuinum Chriſti humanitatis myſterium Angeli primum docuere, deinde per ipſos in nos ſcientiæ gratia deſcendit: præterea teſtimonio D. Auguſtini in libro de bono perſeuerantiæ, qui ait, quod doctrinam ſalutis quidam a Deo recipiunt immediatè, quidam ab Angelo, & quidam ab homine, ergo Angelus hominem docere poteſt.

Secundo perſuadetur rationibus, prima id, quod eſt in potentia, reduci poteſt in actum per id, quod eſt in actu, & id, quod eſt minus in actu per id, quod eſt perfectius in actu, ſed intellectus Angelicus eſt magis in actu, quam intellectus humanus, ergo intellectus humanus reducitur in actu ſcientiæ per intellectum Angelicum, & perconſequens Angelus hominem docere poteſt.

Secunda ordo diuinæ ſapientiæ non minus eſt in Angelis, quam in corporibus cœleſtibus, ſed corpora cœleſtia imprimunt in iſta inferiora, ergo & Angeli in homines, ergo poſſunt docere homines.

Tertia, Quod poteſt inferior, poteſt ſuperior, ſed Angelus eſt ſuperior homine, & homo poteſt docere alium hominem, ergo Angelus poteſt docere hominem.

Aduertendum, quod Angelus bifariam circa hominem operari valet, vno modo iuxta modum noſtrum, quando, ſcilicet homini ſenſibiliter apparet, vel corpus aſſumendo, vel quocumque alio modo, & eum per locutionem ſenſibilem inſtruit, ſicque nõ aliter Angelus, quam homo docet, hoc patet de Raphaele Archangelo, qui docuit Thobiam, & loquebatur eidem ad modum Doctoris proponendo vnũ poſt aliud, vt habetur in lib. Thobiæ, alio modo Angelus operatur circa nos per modum ſuum, ſcilicet inuiſibiliter, & ſic etiam hominem docere poteſt illuminando ipſum, & reuelando arcana, & myſteria Dei, vt conſtat in Daniele 9. de Angelo ſeptuaginta hebdomadas Prophetæ declarante, & mille locis tũ Prophetarum, tum alibi.

Sed dices illud eſt docere, qui illuminat omnẽ hominem venientem, vt patet in Gloſ. Matth. 23. vnus eſt Magiſter veſter, ſed hoc non competit Angelo, ſed ſolum luci increatę, vt conſtat Ioãnis 1. ergo, &c.

Reſpondetur, quod Dominus loquitur de illo modo doctrinæ, qui ſoli Deo competit, vt inſinuat Glo. ibidem, & hunc modum docendi Angelo non adſcribimus.

Secundo obijcies, quod agricola, quamuis naturam excitet exterius ad naturales effectus, non tamẽ dicitur creator, vt docet D. Auguſt. ſuper Geneſ. ergo pari ratione nec Angelus dici debet Doctor, vel Magiſter, quamuis intellectum hominis exercet ad ſciendum.

Reſpondetur, quod creare importat cauſalitatem primam, quæ ſoli Deo debetur, facere verò importat cauſalitatem communiter, & ſimiliter docere, quantum ad ſcientiam, & ideo ſolus Deus dicitur Creator, Factor autem, & Doctor poteſt dici & Deus, & Angelus, & homo.

Tertio obijcies, quod quicumque docet, oportet, quod veritatem manifeſtet, ſed veritas cum ſit quædam lux intelligibilis eſt magis nobis nota, quã Angelus, ergo per Angelum non docemur, cum magis nota per minus nota non manifeſtentur.

Reſpondetur, quod Angelus non manifeſtat veritatem ignotam per hoc, quod ſubſtantiam ſuã demonſtret, ſed aliam veritatem magis notam proponendo, & excitando intellectum hominis, & ideo ratio non valet.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angelus docendo cauſet aliquid in intellectu hominis.

PRo intelligentia huius dubij ſciendum, quod Angelum cauſare aliquid in intellectu poteſt intelligi duobus modis, vno modo effectiuè, alio modo diſpoſitiuè, hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ concluſiones.

Prima, Angelus non poteſt cauſare immediatè effectiuè intellectionem, vel ſpeciem in intellectu hominis, hæc concluſio eſt Auctoris in reſponſione ad quartum; & probatur tali medio, quia actus actiuorum ſunt in patiente benè diſpoſito, teſte Ariſt. 2. de anima, ſed intellectus humanus, dũm eſt coniunctus corpori corruptibili, non eſt diſpoſitus, nec aptus natus ad ſuſcipiendum immediatè ſpeciem, vel intellectionem ab ipſo Angelo, ergo Angelus nõ poteſt immediatè cauſare effectiuè ſpeciem intelligibilem, vel intellectionem actualem in intellectu hominis.

Minor probatur intellectus noſter non poteſt recipere intellectionem, niſi mediante Phantaſmate,

ergo

Digitized by Google

ergo pro ſtatu iſto impeditur intellectus noſter, ne poſſit immediatè recipere immutationem ab aliquo actu intelligibili ſine Phantaſmate, vt docet Ariſt. 3. de anima, oportet intelligentem Phantaſmata ſpeculari, & confirmatur, quia Phantaſmata ſe habent ad intellectum noſtrum pro ſtatu iſto, ſicut ſenſibile ad ſenſum, ſed ſenſus non immutatur, primo niſi ab aliquo ſenſibili, ergo nec intellectus noſter poteſt primo immutari, niſi ab aliquo phantaſiabile.

Præterea ſi Angelus poſſet ſpeciem intelligibilem in intellectu hominis cauſare, tunc poſſet facere, quod cœcus natus intelligeret, quid eſſet color, quod videtur abſurdum.

Si dicatur, quod Angelus poſſet cauſare conceptum in altero Angelo, ergo & in homine; conſequentia probatur, quia quicquid poteſt in maius, poteſt in minus, ſed Angelus poteſt in maiori, ideſt in Angelo, ergo in minori, ideſt in homine cauſare conceptum, ſiue ſpeciem.

Reſpondetur, quod licet Angelus poſſit cauſare conceptum in intellectu Angeli, non tamen poteſt effectiuè cauſare in intellectu humano, eo quia intellectus Angelicus non requirit phantaſmata, intellectus autem noſter pro ſtatu iſto requirit phantaſmata, & ideo obſtat impedimentum, vnde ſolus Deus id facere poteſt, cum eius diſpoſitioni ex toto ſubijciatur anima, & ordo naturæ.

Secunda concluſio. Angelus poteſt diſpoſitiuè cauſare intellectionem in intellectu hominis; probatur, quia poteſt diſponere hominem ad ſcientiam operando circa ſpiritus, & humores, & Phantaſmata, quæ ſunt in organis, quæ ſunt virium ſenſitiuarum, ſed id clarius, & fuſius explicabitur in ſequenti puncto.

PVNCTVM TERTIVM.

Quibus modis Angelus poſſit docere hominem.

PLuribus modis Angelus poteſt hominem docere, primo vtendo ſignis ſenſibilibus ad placitum inſtitutis, vt cum apparet in corpore aſſumpto, hoc eſt exprimendo conceptus per voces, & terminos, ſicut Angelus Gabriel Sanctiſſimam Virginem inſtruxit, & Raphael Thobiam, ſecundo obijciendo res naturales ſenſibus, ex quibus cognoſcet homo quid nã ſit futurum, & ſic ſæpius inſtruebantur olim Prophetæ, vt Hieremias videns virgam vigilantem, & ollam ſuccenſam, Daniel videns quatuor beſtias, & Ezechiel videns quatuor rotas, tertio agendo circa phãtaſticam virtutem, vel cauſandum nouum phantaſma, quod tamen non conceditur, quia nouum phantaſma non produceretur, niſi cauſa naturali mediante, qua ponitur obiectum, vel transferendo phantaſmata per motum locale humanum, & ſpirituũ, quarto remouendo impedimentum, puta ſi perturbatio humorum, aut ſpirituum vitalium impediat apprehenſionem phantaſmatum illam ſedare poteſt, quia ſedata phantaſmata ordinatè occurrunt, nam videmus in aqua mota imagines non apparere, quæ apparent in aqua quieta, & tunc diſtinctè viſus eas intuetur, ſic etiam motus ſpirituum, & humorum, quę impediunt cognitionem diſtinctã, cum Angelus poſſit ſedare, & quietare, iuuat, & diſponit ad diſtinctã cognitionem; hinc Philoſoph. 7. Phyſ. ait, quod anima ſedendo, & quieſcendo ſit ſciens, & prudens, ergo Angelus ſedando motum illum, etiam aliquam diſpoſitionem facit in homine ad ſcientiam, quinto agendo circa intellectum poſſibilem non quidẽ immediatè cauſando ſpeciem intelligibilem, vt cauſa talis, ſed coagendo intellectui agenti hominis, duo enim intellectus agentes, ſcilicet Angeli, & homines perfectius poſſunt agere, quam ſolus intellectus agens hominis, & ſic poſſunt producere perfectiorem ſpeciem, & expreſſius repræſentatiuam, & perconſequens perfectiorem actum intelligendi, ſexto conſeruando a vitijs, per quod diſponitur homo ad diuinas illuminationes.

PVNCTVM QVARTVM.

Qui ſunt actus Hierarchici.

NOtandum, quod actus Hierarchici tripliciter aſſignari poſſunt, primo poteſt dici, quod ſint viſio, fruitio, & tentio penès intelligentiam, voluntatem, & memoriam, intelligentia videt, voluntas fruitur, & memoria tenet, tales actus cuilibet ordini triũ Hierarchiarum competunt, & conuerſionem oſtendunt in Deum, ſecundo poſſunt aſſignari actus Hierarchici, loqui, audire, & mitti, nam quilibet Angelus alteri poteſt loqui, & quilibet poteſt ab alio audire, & etiam mitti, tertio poſſunt aſſignari, vt aſſignantur a Dionyſio in lib. de cœleſti Hierarchia, c. 3. & iſti ſunt purgare, illuminare, & perficere, de quibus Sanctus Doctor. quærit in calce quæſtionis, quomodo diſtinguantur, & dicuntur actus Hierarchici, quia cuilibet Angelo conueniunt; prima namque Hierarchia, ſeu ſuprema purgatur, illuminatur, & perficitur a Hierarchia Thearchica, ſiue diuina, itẽ media purgatur, illuminatur, & perficitur a ſuprema, & tertia, vel infima a media.

Pro dilucidatione aduertendum, quod hi actus non diſtinguuntur realiter, nam conſiſtunt in inductione diuinæ ſcientiæ, in qua inductione, quia remouetur ignorantia, dicitur purgatio, non quidem a fœditate, vel ab aliqua immunditia, vel a peccato, ſed ab ignorantia negationis, ſeu a neſcientia eadem dicitur illuminatio, quia manifeſtantur, quæ prius nota non fuerunt, omne autem, quod manifeſtatur, lumen eſt ſecundum Apoſtolum ad Epheſ. 5. dicitur, & perfectio, quia eſt firmæ, & perſeuerantis ſcientię traditio, quia perficitur intellectus, illuminati appellatur purgatio in ordine ad ſuum oppoſitum, quod eſt ignorantia, illuminatio in ordine ad formam, ſcilicet notitiam introductam, perfectio in ordine ad ſubiectum per hanc notitiam introductam eleuatum, itaque Angelus ſuperior aliquid ignoratum inferiori Angelo notificans illo, vno actu notificandi, prius incognitum inferiorem purgat ab ignorantia, illuminat noua cognitione, & notitia perficit actuando eum ad cognita.

Hinc ſi inquiratur, quomodo diſtinguantur iſti actus.

Reſpondet Auctor, quod vnus modus dicendi eſt, quod illi actus reſpiciunt intellectum, adeo vt

purgatio ſit in initio, illuminatio in progreſſu, & perfectio in termino.

Secundus modus dicendi eſt, vt notentur ibi tria, ad quæ ordinatur eruditio, vel doctrina Angelica, primum eſt ad remotionem impedimentorũ, ſecundum eſt ad cognitionem virorum, tertium eſt ad dilectionem beatorum.

Pro quo notandum, quod quemadmodum in illuminatione corporali, vt ad ſenſum apparent, ſunt tria, ſcilicet obſcuritatis remotio, luminis, & claritatis infuſio, & cognitionis conſequutio, vt verbi gratia, ſicut dicimus viſum corporaliter purgari, in quantum remouentur tenebræ, illuminari in quantum perfunditur lumine, perfici ſecundum, quod perducitur ad colorati cognitionem, ita ſe habet in illuminatione, vel cognitione mentali, & ſpirituali, primo enim tenebras ignorantiæ pellit, & hoc eſt purgare, ſecundo aliquid ei, per quod inſtruatur, tradit, & hoc eſt illuminare, tertium eum in actualem veritatis cognitionem deducit, & hoc eſt eum perficere, ſicut in viſu corporali, hæc tria fiunt, prius enim tenebra excluditur, & hoc eſt viſum purgare, ſecundo lumen producitur, & hoc eſt illuminare viſum, tertio actualis cognitio viſibilis ſequitur, & hoc eſt viſum perficere, & ſic in cognitione mentali ſunt iſta tria. Primo, Angelus ſuperior inferiorem purgat in quantum docet eum de his, quæ neſcitur. Secundo in notitiam alicuius rei, quam inferior Angelus neſciebat, eum deducit; & hoc eſt eum illuminare, quæ quidem illuminatio non eſt quantum ad diuinæ eſſentiæ viſionem, quia eam vident omnes, ſed quantum ad cognitionem aliquorum effectuum contingentium. Tertio, Angelus ſuperior deducit inferiorem imperfectam notitiam eius, quod potentialiter ſciebat, & actualiter ignorabat, ſicuti in vltimum finem, & hoc eſt eum perficere, nam ex excluſione obſcuritatis, & ex adeptione luminis, ſequitur perfecta, & conſumata cognitio.

Ex dictis colligo duas concluſiones.

Prima eſt, quod purgare, illuminare, & perficere, differunt in connotato, nam in ſubſtrato ſupponunt pro eodem, ſcilicet inductione ſcientiæ, purgare enim connotat præcedentis ignorantiæ remotionem, illuminare obiecti manifeſtationem perficere ſubiecti eleuationem, id teſtatur D. Dionyſ. de cœleſti Hierarchia, cap. 3. ita dicens participatio ipſa diuinæ ſcientiæ, & purgatio, & luminatio eſt, atque perfectio, dum per indultam ſibi ordinatiſſimè perfectorum myſteriorum inductionem, veluti ab ignorantia purgat, ipſaque diuina ſcientia illuminat, per quam etiam purgat, dumque ante non videbantur ſublimioris nunc intelligentiæ, luce panduntur, perficit idem hoc ipſo lumine, dum altiſſimorum ſenſuum firmam, perſeuerantemque ſcientiam tradit. Hæc Dionyſius.

Secunda concluſio. Eſt prædicti actus, ſcilicet purgare, illuminare, & perficere non diſtinguuntur realiter, patet concluſio, quia conſiſtunt in inductione diuinæ ſcientiæ.

PVNCTVM QVINTVM.

Quot modis fieri poſſint prædicti tres actus hierarchici.

Communis Theologorum ſchola tribus modis fieri poſſe docet, primo effectiuè, & ſic ſolus Deus purgat ab ignorantia, illuminat gratia, & perficit in gloria, id quidem Deus efficit quadrupliciter.

Primo efficienter, quia ipſe eſt, qui purgat, illuminat, & perficit.

Secundo principaliter ipſe enim eſt primum purgans, primum illuminans, primum perficiens, nam tanquam principale agens ipſe Deus ab alio non habet, quod agat, ſicut ſecundaria perfectiua, niſi ab ipſo Deo, vnde D. Gregorius ait, quod in vanum laborat lingua Doctoris, niſi intus adſit gratia Saluatoris.

Tertio exemplariter, eo quod ipſe per hæc tria per reductionem in ſe ipſum imprimat ſimilitudinem ſui.

Quarto eminenter, quia hæc omnia Deus habet eminenter, propterea quod eſt purgans non purgatus, illuminans, non illuminatus, perficiens non perfectus.

Secundo hæc tria. ſ. purgare, illuminare, & perficere ſunt ab aliquo informatiuè, & ſic gratia purgat, ſcientia illuminat, charitas perficit.

Tertio hæc tria ſunt ab aliquo diſpoſitiuè, & ſic Angelus ſuperior, hæc tria facit Angelo inferiori, quandoquidem illuminat inferiorem, non quidem tradendo ei lumen naturæ, gratiæ, vel gloriæ, quia hæc ſunt a Deo, nam lumen naturæ eſt a Deo creante, lumen gratiæ a Deo iuſtificante, lumen gloriæ a Deo beatificante, ſed illuminat eum diſponendo ad recipiendum lumen.

Sed dubitatio eſt, quid iſtorum trium, ſcilicet purgare, illuminare, & perficere ſit prius.

Reſpondetur, quod hæc tria poſſunt conſiderari tripliciter. ſ. ex parte recipientis, agentis, & finis.

Primo ex parte recipientis, & ſic prius eſt purgatio, poſt illuminatio, vltimo eſt perfectio; nam prius a materia, vel ab intellectu remouetur, & excluditur contrarium, ſcilicet tenebra, ſecundo percipitur lumen, tertio perficitur in illo.

Secundo poſſunt hæc tria conſiderari ex parte agẽtis, & ſic prius eſt illuminatio, poſt purgatio, & vltimo perfectio: nam agẽs ſcilicet Deus, qui hæc operatur; prius infundit lumen. ſecundo per illud lumen expellit tenebras, tertio perficit in lumine.

Tertio poſſunt hæc tria cõſiderari, ex parte finis, & ſic prius eſt perfectio, deinde illuminatio, vltimo purgatio.

PVNCTVM SEXTVM.

Quomodo vnus Angelus alium purget.

Pro reſolutione, obſeruandũ quatuor eſſe genera purgationũ, vna dicitur purgatio ab immundis maculis, & à corruptione, quæ poteſt competere rei per naturã, ſecũda purgatio eſt ab inquinationibus,

quæ

Digitized by Google

quę poteſt rei competere per culpā, tertia a materialibus Phantaſijs, quæ conuenit creaturæ rationali propter cognitionem velatam, & obſcuram, quarta eſt a diminutione, ideſt ab imperfectione, hac præmiſſa diſtinctione ponuntur quatuor concluſiones.

Prima, Angeli ſuperiores non purgant inferiores, ſecundum primum genus purgationis, patet, quia in Angelis non eſt immunditia macularum naturalium quot poſſint infirmari, & pati, & ſic corrumpi.

Secunda concluſio. Angeli ſuperiores non purgant inferiores penès ſecundum genus purgationis; probatur, quia in eis non eſt inquinatio culpæ.

Tertia concluſio. Angeli ſuperiores non purgant inferiores, iuxta tertium genus purgationis, quia omnes Angeli clarè, & apertè vident, quæ vident.

Quarta concluſio. Angeli ſuperiores purgant inferiores ſecundum quartum genus purgationis; patet, quia in Angelis inferioribus eſt aliqua diminutio, cum non ſint omnino perfecti, non enim omnia ſciunt, ſed aliqua reuelantur ipſis per ſuperiores, & ideo Angeli ſuperiores poſſunt per lumen doctrinæ purgare inferiores a neſcientia, & confirmatur per D. Dionyſium lib. de cœleſt. Hierarchia, ca. 3. dicentem, quod ordo hierarchiarum eſt quoſdam quidē purgare, quoſdam vero purgari.

Et ſi obijciatur, quod Hierarchia a D. Dionyſio diffinitur, quod ſit imago diuinæ ſpecioſitatis, ſed quod eſt tale non indiget purgatione, ergo.

Reſpondetur, quod quælibet Hierarchia eſt imago diuinæ ſpecioſitatis ſecundum ſuam proportionem, eique poſſibilem, & quia huiuſmodi proportio non reperitur æqualiter in omnibus, quia aliqui ſunt ibi ſuperiores, aliqui inferiores, ideo ſuperiores poſſunt purgare inferiores, tanquam minus proportionatos ad recipiendum in illa plenitudine diuinum lumen.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quomodo vnus Angelus illuminet alium.

PRiuſquam reſpondeatur quęſito, ſunt aliqua obſeruanda.

Primum illuminatio ſecundum Scotum eſt quædam locutio de vero perfectiuo ineſſe ſecundo, ideſt illuminatio actiua eſt quædam locutio alicuius propoſitionis veræ, per quam Angelus audiens perficitur ineſſe ſecundo, ideſt accidentaliter, in qua diffinitione tria tanguntur.

Primum, quod illuminatio eſt ſpecies locutionis Angelicæ, dum dicitur illuminatio, eſt quædam locutio, quia locutio eſt manifeſtatio conceptus alteri, & Angelus illuminando, alterum manifeſtat ei aliquid, vnde locutio, & illuminatio reſpectu Angelorum ſe habent, ſicut ſuperius, & inferius, nam quicquid eſt illuminatio eſt locutio, & non è contra, quia ſuperiores illuminantes inferiores loquuntur illis, inferiores verò loquuntur ſuperioribus, nō tamen illos illuminant.

Secundum, quod tangitur in definitione, eſt de quo, vel de quibus ſit illuminatio, cum addit de vero perfectiuo ſibi noto, ex quo patet, quod de malis, & de falſis non eſt illuminatio, niſi per modum ſpeculationis, quia repugnat, quod intellectus Angelicus talibus inficiatur.

Tertium, quod ponitur in diffinitione, eſt in quo conſiſtat illuminatio, quia in eſſe ſecundo, primo, quia illuminatio in Angelis non eſt de Deo, ſed de effectibus, qui ſequuntur eſſe primum, ſecundo quia eſt in ratione, & non ſolum in habitu, tertio quia talis notitia prius eſt in Angelo illuminante, & ſecundario in illuminato.

Secundum notandum eſt, quod aliquis illuminat, ſiue illuminatur bifariam.

Primo per manifeſtationem alicuius rei occultæ, vt quando detegitur ſecretum alteri ignotum, vt ſi quis cogitationes ſuas alicui patefaciat.

Secundo, quando detegitur ſecretum ſuperans audientis intellectum, quo quidem modo Chriſtus myſterium Trinitatis, & reliqua fidei myſteria in Euangelio reuelauit, hinc quando Angeli ſuperiores inferioribus reuelant aliquod arcanum ſibi a Deo reuelatum, quod viribus naturæ attingere nequeunt, verbi gratia, aliquod futurum contingens a voluntate diuina, & non a cauſa naturali depēdens, vt Antichriſtum tali die futurum, huiuſmodi reuelatio eſt propriè illuminatio.

Tertium notandum eſt, quod duplex eſt perfectio altera in eſſe primo, & hæc eſt eſſentialis, alia in eſſe ſecundo, & hæc eſt accidentalis, quæ duplex eſt, quædam eſt perfectio ſimpliciter, & hæc eſt cognitio alicuius in verbo, alia eſt ſecundum quid, & eſt cognitio alicuius in genere proprio.

Et ſi quæratur vtrum Angelus ſuperior illuminans poſſit facere, vt inferior Angelus videat aliquid in verbo.

Reſpondetur, quod ſicut cognitio verbi eſt merè ſupernaturalis, ita quod non ſubeſt cauſalitati alicuius cauſæ cauſatæ, ſic nec etiam viſio alicuius in verbo, tamen ſuperior illuminando inferiorem poteſt diſpoſitiuè agere, vt videat aliquid in verbo, nam illa auditio diſponit, vt audiens conuertat ſe ad intellectum loquentis, & ibi videat illud, de quo loquitur loquens, & hæc viſio eſt aliquo modo perfectiori illa auditione, & vlterius diſponit ad hoc, vt Angelus videns prius in Angelo videat idem in verbo, quoniam ſi deſideret illud, quod ibi videt, ſicut in ſpeculo imperfecto videre in ſpeculo perfecto videbit gaudens, & tunc perfectè illuminatur perfectius quidem a verbo, diſpoſitiuè autem ab Angelo ſuperiori.

Quartum notandum, quod illuminatio non eſt de viſione eſſentiæ, quia omnes eam immediatè, & clarè vident, quamuis vnus alio clarius videat, vnde de hac Sacra ſcriptura, Hierem. 31. ait non docebit ultra uir proximum ſuum, dicens cognoſce Dominum, omnes enim cognoſcant me a minimo vſque ad maximum dicit Dominus, ſed illuminatio eſt de exequendis miniſterijs diuinæ prouidentiæ, & de conceptibus proprijs, nam in Angelis eſt aliquid naturaliter notum vni, quod

quod non eſt notum alteri, ſcilicet proprius conceptus, ideo quando vnus Angelus illud notum ſibi naturaliter manifeſtat alteri, cui eſt occultum naturaliter, tunc eſt illuminatio, quæ quidem manifeſtandi ordinatio ex voluntate Angeli proponentis, & manifeſtantis dependet.

His omnibus prænotatis declarandum eſt modo, quo pacto Angeli inferiores illuminentur a ſuperioribus, circa quod Doctores diuerſimodè ſunt locuti, quidam enim dixerunt quatuor modis poſſe intelligi Angelum ſuperiorem illuminare inferiorē.

Primo, lumen ſibi infundendo, vel cauſando in ipſo, ſicut ſol illuminat aerem.

Secundo, aliquid illuminoſum offerendo, vt offerens candelam de nocte illuminat.

Tertio, obſtaculum luminis remouendo, ſicut aperiens feneſtram in die illuminat domum.

Quarto, faciendo in illo diſpoſitionem, & contrariam diſpoſitionem remouendo, ſicut ſanans oculum dicitur illuminare ipſum, primo modo Angelus non illuminat Angelum, ſcilicet lumen ei infundendo, vel lumen ſuum cauſando, ſed ſolus Deus, vel creando lumen naturale Angeli, vel infundendo ſibi lumen ſupernaturale, ſicut lumen gloriæ, vel aliquid huiuſmodi, ſecundo modo, ſcilicet obiectum luminoſum offerendo Angelus poteſt illuminare Angelum, loquendo ei de aliquo vero perfectiuo; tertio modo obſtaculum remouendo vnus poteſt illuminare alium, ſicut etiam Angelus hominem, quod probatur per D. Auguſt. ſuper illud Pſalm. da mihi intellectum, &c. poteſt inquit Angelus aliquid agere in mente hominis, vt ſit capax Dei, quemadmodum dicitur illuminare domum, qui feneſtram aperit, quarto diſpoſitionem inducendo, cauſando in Angelo poteſt vnus alium illuminare, ſicut etiam in homine valet, teſte D. Auguſtino, vbi ſupra ſic dicente Deus Angelum talem fecit, vt operari aliquid poſſit, vnde ad capiendum lumen Dei mens humana inuenitur.

Nonnulli alij dixerunt, quod ad intelligendam veritatem duo requiruntur, primum eſt vis intellectiua, ſecundum eſt ſimilitudo rei intellectæ, Angelus itaque poteſt alteri manifeſtare veritatem intelligibilem dupliciter, primo fortificando virtutem intellectiuam eius, & lumen intellectuale, quod probant, quia lumen ſuperioris Angeli eſt perfectius, & vis intellectiua, vis perfectior, quam vis intellectiuæ inferioris, & ideo ſicut corpus minus callidum ex ſituali propinquitate ad magis callidum creſcit, & fortificatur in calore, ſic virtus intellectiua inferioris Angeli fortificatur ex conuerſione ſuperioris ad ipſum, hoc enim facit in ſpiritibus ordo conuerſionis, quod facit in corporibus ordo ſitualis propinquitatis, & ita virtus inferioris Angeli fortificata poteſt cognoſcere veritatem, quam prius non poterat, & ſicut illuminatur, ſecundo poteſt vnus illuminare alium proponendo ſibi veritatem intelligibilem, quam nouit, ita vt ab inferiori percipi valeat, ſicut apud nos Doctores illud, quod in ſumma capiunt, diſtinguunt prouidentes capacitati diſcipulorum, vnde ſuperior Angelus veritatem, quam vniuerſaliter concipit, ad quam vt ſic capiendam intellectus inferioris non ſufficit, diſtinguit, & quaſi diſtinctè alteri exponit, vt ab ipſo capi valeat ſecundum D. Dionyſium de cœleſti Hierarchia, cap. 3. vbi ait vnaquæque ſubſtantia intellectualis datam ſibi vniformem intelligentiam prouida virtute diuidit, & multiplicat ad inferiores.

Alij aſſirmarunt Angelum illuminare alium cauſando conceptum in illo, ſeu cognitionem illius obiecti, huius ipſe habet habitum, ſeu habitualem cognitionem, & hoc, vel producendo in alio actum tantum, vel ſpeciem tantum, vel ſimul actum, & ſpeciem, nam Angelus habens in ſe cognitionem complexam extremorum, quorum alius Angelus ſimul habet ſpecies, vel habitus, non autem actum cognoſcendi complexum poteſt gignere cognitionem complexi importantis extrema, ſic habitualiter nota exiſtere in alio, & non ſpeciem, quia actu habet ſpeciem extremorum, ſimiliter poteſt intellectus imprimere ſpeciem alterius obiecti, cuius ſpeciem prius non habet, & non actum, dum alius Angelus occupatus circa cognitionem alterius obiecti, a quo ab illo auerti non poteſt, ſic habens ſpecies, & actum cognoſcendi, quibus alius Angelus caret, poteſt vtrumque cauſare in alio; ratio horum eſt talis, quod ſufficiens eſt in actu primo reſpectu alicuius effectus, poteſt illum effectum cauſare in receptiuo proportionato approximato, ſed Angelus habens notitiam habitualem alicuius obiecti, & ſufficienter in actu primo ad cauſandam intellectionem aptualem ipſius, ergo poteſt illum cauſare in quocumque intellectu receptiuo illius effectus: intellectus autem non concipientis diſtinctè receptiuus eſt, ergo in Deo poteſt cauſare conceptum illius, maior videtur manifeſta, & minor patet, quia Angelus in ſe habet actum primum cognoſcendi, Verbi gratia, & ſpeciem, & quęcumque ponuntur neceſſaria ad cognoſcendum A, & per hoc poteſt intellectum ſuum facere in actu ſecundo cauſando in ſe intellectionem, A, ſicut effectum, ſequitur ergo, quod in intellectu alterius paſſiui, quod eſt eiuſdem rationis cum intellectu ſuo, poſſit illum actum cauſare.

Narratis aliorum opinionibus ſententia Sancti Doctoris eſt explicanda, ipſe namque in corpore quæſtionis ſuſtinet, quod Angelus illuminat, non quidem lumen infundendo, nec ſolum offerendo, ſed exprimendo, excitando, & ſuggerendo, & in quæſtiuncula, vbi quærit de diſtinctione actuum, affirmatur, quod doctrina Angelica ordinatur per modum excitantis, ſicut ſermo benè prædicātis, & ideo non irrationabiliter bonus Doctor, & prædicator dicitur illuminare, & purgare, & perficere ſuos auditores.

Sed obijcies, quod vnus Angelus alium non illuminet, quia omnis mutatio eſt inter oppoſita, ergo omne, quod illuminatur prius fuit tenebroſum, & in Angelis beatis non eſt aliqua tenebra, ergo.

Reſpondetur, quod triplex eſt illuminatio, quædam eſt perfectiſſima, quæ eſt viſio diuinæ eſſentiæ, & dicitur meridiana, altera eſt cognitio rerum in verbo, & appellatur matutina, alia eſt rerum in proprio genere, & vocatur veſpertina, hac ſuppoſita diſtinctione dicitur, quod intellectus habens viſionem in verbo eſt perfectè illuminatus, quam-

uis

Digitized by Google

mis non habeat cognitionem, quæ reſpectu iſtius dicitur ſe habere ad lumen, velut tenebra, & ideo nec carentia cuiuslibet alterius intellectionis in habente iſtam dicitur facere intellectum tenebroſum, poteſt tamen concedi, quod ſicut in potentia ſunt ad aliquid, quod eſt lumen, ita ſunt in potentia ad aliquid, quod eſt tenebroſum, & quamuis in Angelis non ſit ignorantia, quia ſciunt ea, quæ tenentur ſcire, eſt tamen neſcientia, quoniam non omnia cognoſcunt, neque in verbo, neque in proprio genere.

Vlterius intellectus Angeli poteſt dici tenebroſus bifariam, vno modo ſimpliciter, & ſic careret viſione verbi, & rerum in verbo, ita quod nullam talem haberet, alio modo poteſt dici tenebroſus ſecundum quid, vt ſi careat aliqua notitia in genere proprio, & talis nuncupatur neſcientia, & non ignorantia in eo.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quo pacto vnus Angelus perficiat alterum.

DOcet Sanctus Dionyſ. 7. de diuinis nominibus, quod perfectio eſt diuinæ ſcientiæ aſſumptio, ſecundum hoc enim vnus Angelus perficit alium, quatenus communicat ei diuinam ſcientiam, & facit ſcire diuina myſteria, igitur perfectio Angeli illuminati conſiſtit in ipſa acceptione diuinæ ſcientiæ, vel in cognitione diuinorum myſteriorum, & quẽadmodum accipit nouam notitiam, vel nouam ſcientiam, ſic dicitur recipere nouam perfectionem.

Et quamuis ſecundum cognitionem diuinæ eſſentiæ, vel Trinitatis perſonarum, & ſecundum omnem notitiam illam de Deo, ſine qua beatitudo noſtra eſſe nequit, vnus Angelus non illuminat alium, tamen ſecundum cognitionem diuinorum myſteriorum, quia inferior Angelus omnia myſteria in Deo non videt, quæ videt ſuperior, poteſt vnus alium illuminare, & perficere;

Notandum, quod huiuſmodi perfectio quatuor modis poteſt accipi in ordine ad Deum; primo, quia eſt omnino immediatè a Deo, ſecundo modo, quia eſt de rebus diuinis, tertio modo, quia eſt in Deo, quarto modo, quia eſt ſicut in Deo, penes primũ modum perficiuntur Angeli de prima Hierarch. qui immediatè perficiuntur a Deo, alijs autem tribus modis perficiuntur omnes alij Angeli.

Primo, quia illa prima notitia eſt de rebus diuinis, quia eſt de diuinis myſterijs, ſiue de diuinis legibus, ſiue de diuinis rationibus.

Secundo, quia eſt in Deo, nam ſuperior Angelus illuminat intellectum Angeli inferioris, vt ſic illuminatus cognoſcat diuina myſteria in ipſo Deo, qui prius cognoſcere non poterat.

Tertio, huiuſmodi notitia dicitur perfectio in ordine ad Deum, qui habet aliquam ſimilitudinem cũ notitia ipſius Dei, quia ſicut Deus in ſe ipſo videt illa myſteria, & illas leges, ſecundum quas diſponit gubernare mundum, & ſaluare electos, & ſic & Angeli illuminati illa myſteria, & illas leges in Deo vident.

Et ſi obijciatur, quod illud, quod eſt plenum formis, non poteſt vlterius formari, & perfici, ſed omnis intelligentia eſt plena formis, vt habetur in libro de cauſis, ergo Angeli inferiores non poſſunt vlterius perfici.

Reſpondetur, quod quamuis quilibet Angelus ſit plenus formis, & ſpeciebus, quantum ad ea, quæ cognoſcit naturaliter, tamen quantum ad diuina myſteria, & quantum ad aliqua futura contingentia, quæ certam cognitionem habent in ſolo Deo, poteſt vnus alium illuminare, & perficere, vt incipiat ea videre in Deo, quæ prius videre non valebat.

ARTICVLVS TERTIVS.

Qualiter Angeli iniunctum ſibi officium exequantur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum locutio Angeli idem ſit, quod eius cognitio, vel cogitatio, quid ſit locutio, quotuplex, & quæ requirantur in primo puncto declarabitur.

IN corpore quæſt. tria facit Auctor, primo oſtendit quot modis contingat loqui, ſecundo, quid notet locutio in Deo in nobis, & in Angelis, tertio colligit concluſionem reſponſiuam, circa primum loqui duobus modis contingit, vel duobus modis ſumitur, vno modo loqui dicit actum ſecundum, ſiue intrinſecum, alio modo dicit actum ad alterum, ſiue quodammodo extrinſecum, primo modo loqui idem eſt, quod verbum formare, ſiue gignere, ſecundo modo idem eſt, quod verbum formatum exprimere, primo modo locutio, ſiue in Deo, ſiue in Angelo, ſiue in homine non eſt aliud, quam cogitatio. ſecundo modo plus dicit, quam cogitationem.

Circa ſecundum ponuntur tria dicta.

Primum locutio in Deo addit ſuper intellectionem, reuelationem ei, cui loquitur, quoniam Deus non dicitur nobis loqui, quia intelligit tantum, ſed quia reuelando efficit aliquã illuſtrationem.

Secundum dictum locutio exterior in homine præter cogitationem, & intellectionem addit, & actum, & ſignum ſenſibile, quoniam cum homo loquitur alteri, non ſolum cogitat, ſed etiam cogitationem ſuam formando vocem ſenſibilem alijs interpretatur, & explicat.

Tertium dictum locutio exterior in Angelis præter cogitationem addit quemdam actum, ſiue reſpectum, quamuis nullum ſenſibile ſignum addat, ratio eſt, quoniam cogitatio quantum eſt de ſui natura eſt ſecreta, ideo numquam ſit manifeſta, niſi ipſe cogitans aliquid tanquam audienti offerat.

Quartum dictum cum in Angelis non ſit ſenſitiua cognitio, ac proinde non requiratur ſenſibile ſignum, aut deferens medium, ſufficit eis intelligibilis ſpecies, quæ ex virtute Angeli intellectiua ad voluntatis ſuæ imperium poteſt protendi ad alium, & quemadmodum ſpecies illa, dum eam ſibi, & in ſe intuebatur fuit verbum interius,

rius, ita dum eam extendit ad alterum officitur quaſi nutus, ſeu ſignum, & verbum exterius.

Quantum ad tertium ponitur concluſio reſponſiua, quæ huiuſmodi eſt.

Non eſt idem Angeli locutio, quod eius cogitatio.

Probatur primo per Gloſ. ſuper illud 1. Corinth. 13. ſi linguis hominum loquar, &c. vbi dicitur Angeli præpoſiti ſignificant minoribus, quod Dei voluntate præſentiunt, quod ſit aliquibus nutibus, aut ſignis, ergo ſi nutus cognitionis aliud eſt, quam cognitio, ſiue cogitatio, ergo cognitio aliud eſt, quam locutio.

Secundo probatur rationibus, quæ ponuntur immediatè poſt titulum quæſtionis.

Prima. In Angelo differt actus uirtutis cognitiuè, & interpretat uè, ſed cogitare eſt actus virtutis cognitiuè, & loqui eſt actus virtutis interpretatiuè, ergo non ſunt idem.

Secunda, non eſt eadem conuerſio, qua intellectus conuertitur ad ſe, & qua conuertitur ad alterum, ſed cogitando intellectus conuertitur ad ſe, & loquendo conuertitur ad alterum, ergo cogitare, & loqui non eſt idem.

Tertia, ſi idem eſſet loqui, & cogitare, quicquid cogitaret alteri, manifeſtaret, ergo nihil, quod eſt in vno Angelo, lateret, quod eſſet in alio; conſequentia patet, quia per locutionem eſt manifeſtatio cogitatus Angelici.

Pro explicatione quæſt. octo ſunt perponenda.

Primum, quid ſit locutio, quotuplex, & quare fiat.

Secundum, num in Angelis ſit locutio.

Tertium, de quibus ſit Angelorum locutio.

Quartum, num locutio ſpiritualis ſit idem, quod illuminatio.

Quintum, locutio Angelorum num ſit ſimilis locutioni humanæ.

Sextum, quibus Angelus loquatur.

Septimum, quomodo Angeli ſibi inuicem loquantur.

Octauum, quid nam ſit Angelorum audire loquẽtem, ſiue qualis actus ſit auditio Angeli.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit locutio, quotuplex, & quare fiat locutio.

Hoc punctum tria complectitur capita, & quantum attinet ad primum quid ſit locutio, notandum, quod ſicut aliquid eſt de ratione hominis in particulari, quod non eſt de ratione animalis, ita aliquid eſt de ratione locutionis determinatæ, quod non eſt de ratione locutionis in cõmuni, nam ad locutionem in communi, nec requiritur, vt loquens manifeſtet ſuum conceptum illi, cui loquitur, nec vt loquens in illius intellectum aliquid imprimat, neque vt illum, cui loquitur illuminet, & ratio eſt, quia Angeli loquuntur Deo, & tamen nihil iſtorum in tali locutione reperitur, ſed ad locutionẽ in communi ſatis eſt, vt loquens ordinet ſuum conceptum in audientem, ſiue illi aliquid manifeſtet, ſiue non, ad locutionem autem in particulari, Verbi gratia Angeli requiritur expreſſio conceptus ſuæ mentis alteri.

Quo ad ſecundum caput locutio duplex eſt, ſcilicet interior, & exterior, locutio interim, ſcilicet mentalis eſt manifeſtatio verbi interioris, ſcilicet conceptus mentis per imperium voluntatis, & talis eſt in Angelis, locutio exterior fit aliquo ſigno ſenſibili, puta voce, vel nutu, vel aliquo corporis membro, ſcilicet lingua, vel digito, quæ in Angelis eſſe non poſſunt, cum ſint incorporei, nec etiã locutio exterior, ſcilicet corporalis poteſt eſſe in ipſis.

Vlterius locutio mentalis eſt duplex, vna, qua nobis loquimur, altera, qua loquimur alijs, loquimur quidem nobis mentaliter, quando formamus aliquẽ conceptum, per quem intelligimus aliquod obiectum, vt verbi gratia, ſi Petrus vult intelligere Neapolim, format notitiam, quæ ſibi Neapolim repræſentet, hæc formatio notitiæ vocatur locutio mentalis ſecundum D. Auguſt. loquimur verò alteri mẽtaliter, quando formamus conceptum cum voluntate ſignificandi aliquid illi, cui fit locutio, & ideo loqui mentaliter eſt formare aliquem cõceptum cum intentione ſignificandi aliquid ſibi, vel alteri; probatur a ſimili de locutione vocali, quæ nihil aliud eſt, quam proferre verba cum intentione ſignificandi aliquid, aut ſibi, vt cum aliquis intra ſe loquitur, aut alteri, vt quando illum alloquitur.

Circa tertium caput, quare fiat locutio, dicitur, quod duplici de cauſa, vna eſt ad manifeſtandum alteri, quod habet in mente, vnde conceptus mentis, qui latet alium, expreſſus ei vocatur verbum, & ideo nil aliud eſt hominem homini, & Angelum Angelo loqui, quam conceptum mentis ei manifeſtare; alia cauſa, ſeu ratio, quare fiat locutio, eſt ad diſcendum, ſicut diſcipulus magiſtro loquitur, vt addiſcat.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in Angelis ſit locutio.

Angelos adinuicem mentaliter loqui de fide tenendum eſt, ſiquidem multa Sacræ ſcripturæ teſtimonia, & loca apertè indicant, & oſtendunt, nã Iſa. 6. dicitur. Duo Seraphin clamabant alter ad alterum, item 63. & Pſalm. 23. Angeli mutuo quærebant, quis eſt iſte, qui venit de Edon, & quis eſt iſte Rex gloriæ, & Zacch. 2. Ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eum curre, loquere ad puerum iſtum, ergo vnus Angelus ſecundum ſcripturam alteri Angelo loquitur, & 1. Corinth. 13. ſi linguis hominum loquar, & Angelorum, &c. ergo ſi Apoſtolus ponit linguas in Angelis, ſequitur, vt ex hoc tamquam ex notiori nobis Angelorum locutionem denotet, alioquin lingua incaſſum eius data videretur, & Apocalypſis 7. vidi alterum Angelum, & clamauit quatuor Angelis.

Secundo' probatur per Damaſc. dicentem, quod Angeli ſermone prolato ſine voce tradunt ſibi inuicem voluntates, & conſilia, & intelligentias, ſermo autem non eſt, niſi per locutionem, ergo in Angelis eſt locutio.

Tertio probatur ratione ſic, quod poteſt virtus inferior, poteſt ſuperior ſecundum Boetium, ſed homo poteſt conceptum ſuum alteri homini reuelare, ergo ſimiliter Angelus poteſt, hoc autem eſt cum loqui, ergo in Angelis eſt locutio.

Præ-

Digitized by Google

Præterea ſi in Angelis non eſſet locutio, ergo reſpublica cœleſtis eorum eſſet imperfecta, quod eſt falſum.

Quarto probatur ſimilitudine, quia ſicut homo abſque voce, vel nutu loquitur ſibi ipſi, & quaſi per imperium voluntatis conuertit ſe ad actum conſiderandum, quem habet in habitu, nam ipſe conceptus mentis, quem aliquis interius format, & exprimit, ſibi ipſi loquitur verbum, ita Angelus ſine voce, vel nutu per voluntatem intelligentias ſuas, vel conceptus alijs manifeſtat.

Notandum, quod duplex eſt ſpiritualis locutio Angelorum, vna, qua Deo loquuntur, de qua D. Auguſt. lib. de Trinit. aſſerit, habet Deus nuncios, ideſt Angelos ſuos, non quod ei aliquid, quod neſciat, annuncient, ſed bonum eorum de ipſius operibus eius conſulere voluntatem, alia eſt locutio ipſorum Angelorum ad inuicem.

Sed obijcies, quod Commentator ſupra Angelicam Hierarchiam loquens ait, Angeli non indigent locutione, quoniam conſcientias ſuas adinuicem cõtemplantur.

Reſpondetur, quod Commẽtator intelligit, quod Angeli non loquuntur ſenſibiliter, ſed intelligibiliter, & ſpiritualiter, & ideo remouet tantum locutionem, quæ fit mediante ſono, & voce.

Secundo reſpõdetur, quod duplex eſt manifeſtatio conſcientiæ in bonis Dei miniſtris, vna eſt per cognitionem in verbo, & ſecundum hanc verum eſt, quod conſcientiæ eorum ſunt ſibi inuicem manifeſtæ, nam vnus in verbo conſcientiam alterius videt, altera eſt cognitio, quam habent Angeli in ſe ipſis, & de hac non eſt verum, quod conſcientiæ eorũ ſint ſibi inuicem manifeſtæ, imo plura ſit vnus, quam alius, & plura ſciens naturalem habet poteſtatem manifeſtandi ea illi, qui neſcit, & huiuſmodi manifeſtatio locutio appellatur.

Dices, quod locutio eſt motus quidam cognoſcitiuè virtutis, ſed motus cognoſcitiuè terminatur ad animam, & non ad id, quod eſt extra, ergo per locutionem non ordinatur Angelus ad alium, vt ei ſuum conceptum demonſtret.

Reſpondetur, quod locutio eſt motus cognoſcitiuè, non qui ſit ipſa cognitio, ſed qui eſt cognitionis manifeſtatio, & ideo oportet, quod ſit ad alium, vnde Philoſophus 3. de anima, inquit, quod eſt lingua, vt ſignificet alijs.

Obijcies, quod locutio in nobis duplex eſt, ſcilicet interior, & exterior, ſed exterior non ponitur in Angelis, alias oporteret, quod voces formarentur, dum vnus alij loqueretur, locutio autem interior non eſt niſi cognitio, vt patet per Anſelmum, & Auguſt. ergo in Angelis non poteſt poni locutio, præter cogitationem.

Reſpondetur, quod quamuis in Angelis non ſit locutio exterior, ſicut in nobis, ſcilicet per ſigna ſenſibilia, eſt tamen alio modo, vt ipſa ordinatio cogitationis ad alterũ exterior locutio in Angelis dicatur.

Secundo reſpondetur cum Sancto Doctore, quod non eſt idem Angeli locutio, quod cogitatio, quia locutio ſupra verbum, ſiue cogitationem addit effectum, ſiue reſpectum ad alterum, licet non addat ſignum ſenſibile.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

PVNCTVM TERTIVM.

De quibus ſit Angelorum locutio.

PRo reſolutione huius dubij notandum, quod ea, quæ ſunt in cognitione mentis Angelicæ ſunt triplicia, quædam enim ſunt, de quibus Angeli ſuperiores non loquuntur inferioribus, neque inferiores ſuperioribus, huiuſmodi eſt diuina Eſſentia, nam eam omnes Angeli immediatè vident iuxta illud Hier. 31. non docebit vltra vir proximum ſuum, & fratrem ſuum, dicẽs cognoſce Dominum, omnes enim cognoſcunt me a minimo vſque ad maximum eorũ, aliqua ſunt in cognitione mentis Angelicæ, de quibus ſuperiores loquuntur inferioribus, ſed non è cõuerſo, & huiuſmodi ſunt myſteria diuinæ prouidentiæ, ſeu rationes diuinorum operum, horum enim Angeli ſuperiores plura cognoſcunt in Deo, quam inferiores, vnde ipſi de his inſtruunt inferiores, quæ inſtructio, ſeu illuminatio locutio appellari poteſt, alia ſunt, de quibus ſuperiores inferioribus loquuntur, & è conuerſo, & huiuſmodi ſunt occulta cordiũ ex libero arbitrio vniuſcuiuſque dependentia, hæc enim ſoli Deo patent, & his, quorum ſunt teſte Apoſtol. 2. Corinth. 2. quæ ſunt hominis, nemo nouit ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt, hæc itaque in notitiam alterius non veniunt niſi eo manifeſtante, cuius ſunt, ſiue ſit inferior, ſiue ſit ſuperior, manifeſtatio autem talium ſit, dum inferior Angelus ſuperiori loquitur, non per modum illuminationis, ſed per modum cuiuſdam ſignificationis.

Aduertendum, quod ea, quæ in Angelis ſunt naturaliter nota, in quantũm aſſumuntur ad manifeſtationem occultorum, dicuntur voces, ſigna, vel nutus, & poteſtas manifeſtandi conceptum ſuum nominatur metaphoricè lingua.

PVNCTVM QVARTVM.

Num locutio ſpiritualis ſit idem, quod illuminatio.

SOluitur hæc dubitatio quibuſdam poſitis concluſionibus.

Prima concluſio. Locutio diuina, cum ſcilicet Deus loquitur nobis, vel Angelis eſt illuminatio; probatur, quia cum Deus non loquatur Angelis, vel nobis per mutationem factam in ſe, ſed per mutationem factam in eis, vel in nobis, cum Dei perfecta ſint opera, oportet, quod ex iſta mutatione per locutionem factam aliqua perfectio fiat, & quia cum per locutionem alicuius intellectus noſter perficitur, dicimur ex hoc illuminari, ergo locutio Dei ad Angelos, vel ad nos eſt illuminatio.

Præterea locutio Dei eſt manifeſtatio voluntatis Dei, ergo, cum voluntas Dei ſit cauſa omnium rerum, vt docet D. Auguſt. 3. de Trinitate, capit. 4. ſequitur, quod quotieſcumque Deus loquitur, vel Angelis voluntatem ſuam manifeſtando, illuminet nos, & Angelos, ac proinde locutio Dei eſt illuminatio.

Secunda concluſio. Locutio, quã Angelus loqui-

tur ſibi non eſt propriè loquendo, illuminatio probatur, quia Angelus reſpectu ſui ipſius eſt plenus formis, vt numquam ſe ipſum eſſentialiter moueat ad ſcientiam, poteſt enim ſe mouere ad conſiderandum, quæ non conſiderabat, & non propriè ad ſciendum, quod neſciebat.

Et ſi arguatur, quod homo, cum ſe ipſum ducit in ſcientiam, ibi eſt aliqua illuminatio, ergo & in Angelo, cum loquitur ſibi ipſi, eſt ibi aliqua illuminatio.

Reſpondetur, quod non eſt par ratio, quia homo intelligit cum diſcurſu, Angelus autem ſine diſcurſu, & ideo ſe ipſum non inducit in ſcientiam, ſicut homo, qui per intellectum ſuum conſiderando inuenit aliquas vias, & ſe ipſum inducit in ſcientiam, & ideo eſt ibi aliqua illuminatio.

Tertia concluſio; Locutio, qua Angelus inferior loquitur ſuperiori, non eſt illuminatio: probatur, quia Angelus inferior loquens non influit aliquid in audientem, ſed ſolummodo proponit ſibi, vt cognoſcibile.

Et ſi inquiratur an Angelus inferior poſſit illuminare ſuperiorem.

Reſpondetur diſtinguendo, vel de potentia Dei abſoluta, vel ordinaria, & de facto, de potentia Dei abſoluta inferior poteſt illuminare ſuperiorẽ, quia Deus poſſet reuelare aliquid Angelo inferiori, quod non eſſet notum ſuperiori, & tunc ille inferior poſſet loqui aliquo modo ſuperiori de eo, quod ſuperior ignoraret, & illa locutio eſſet aliquo modo illuminatio, de potentia autem ordinaria, ſiue regulariter, & de facto Angelus inferior non illuminat ſuperiorem, ſed e conuerſo, quoniam ſicut Deus diſtribuit Angelos in ordinibus ſuis, ita veriſimile eſt, quod ordinate diſtribuat illuminationes, primo quidem ſuperioribus, deinde inferioribus.

Quarta concluſio. Locutio, qua Angelus ſuperior loquitur inferiori, eſt illuminatio, patet quia Angeli ſuperiores loquuntur inferioribus inquantũ conceptus ſuos innoteſcant eis, vt Doctor Diſcipulo loquitur ad docendum, quæ in mente magiſtri latent, & quæ diſcipulus non cognoſcit, ergo Angeli ſuperiores loquendo inferioribus poſſunt ipſos docere, & conſequenter illuminare, ſicque locutio eſt illuminatio.

Notandum ſecundum D. Thomam, quod locutio, & illuminatio differunt duobus modis, primò quantum ad ea, de quibus ſunt, quoniam illuminatio propriè eſt de his, quæ ſuperior Angelus in lumine diuinæ eſſentiæ apprehendit, quæ inferior Angelus in ea non videt, locutio autem eſt de motibus liberi arbitrij, quos vnus non videt in alio, ſecundo quantum ad modum, quo vtrumque perficitur differentem ſecundum duo, quæ ad diuiſionem intellectualem requiruntur, ad ſimilitudinem viſionis corporalis videlicet res ipſa, quæ intellectui proponitur, & lumen, ſub quo videtur.

Vlterius ſciẽdum, quod quatuor conditiones requirit locutio ad hoc, quod propriè poſſit dici illuminatio, prima eſt quod ſit vera, ſecunda eſt quod ſit de tali materia, quæ ei, ad quem dirigitur, locutio non ſit nota, tertia quod locutio ſit de talibus quorum notitia pertinet ad perfectionem intellectus, quarta quod tam ordinata ſit locutio, quod ille, ad quem dirigitur, percipiat quid loquens exprimere velit huiuſmodi locutione & intelligat ea, vnde quacumque iſtarum quatuor conditionum deficiente, ita erit locutio, quod tam propriè non dicitur illuminatio.

PVNCTVM QVINTVM.

Locutio Angelorum quomodo ſit ſimilis, & quomodo diſſimilis locutioni noſtræ.

Dicendum, quod locutio Angelica eſt quodammodo ſimilis locutioni humanæ, quantum ad duo.

Primo quãtum ad id, de quo ſit locutio, nam per locutionem mentis conceptum exprimimus, quæ vnus Angelus in alio cognoſcere non valeret, cum ſolius Dei ſit corda ſeruari.

Secundo quantum ad id, per quod ſit locutio, nã ſicut in nobis ad enunciandum ea, quæ in nobis ab alio videri nequeunt, vtimur his, quæ in nobis ab alio cognoſci poſſunt ſicut vocibus, vel quibuslibet ſenſilibus ſignis, ita Angeli per ea, quæ vnus de alio cognoſcere naturaliter poteſt ſuos inuicem ſibi nunciant conceptus.

Differunt autem primo quod nos vtimur, ſenſilibus ſignis, Angeli autem intelligibilibus.

Secundo quia in locutione Angelorum nõ oportet ponere medium, per quod ipſa deferatur, quia, vt inquit Auctor in ſolutione vltimi argumẽti, cum locutio ſit actio ſpiritualis, & intellectualis non indiget medio corporali, locutio autem noſtra eget medio, per quod differatur ad audientem.

Tertio, quia locutio noſtra per ſucceſſionem temporum agitur, Angelorum autem locutio in inſtanti.

Quarto differunt, quia locutio humana mouet auditum actione, quæ eſt per neceſſitatem naturæ, impellendo aerem vſque ad aurem, ſed in locutione Angeli non ita ſe habet, ſed totum dependet ex voluntate Angeli loquentis.

PVNCTVM SEXTVM.

Quibus Angelus loquatur.

Hæc dubitatio reſoluitur quatuor concluſionibus.

Prima cõcluſio. Angelus loquitur Deo, probatur ex illo Zacch. 1. vbi legitur dixiſſe Angelum Domino vſque quo tu non miſereberis Hieruſalem, & Vrbium Iuda, quibus iratus es, præterea Iob 1. ſcribitur, quod Sathan reſpõdit Deo, & per conſequens locutus eſt Deo.

Sed circa hanc concluſionem duo ſunt obſeruanda.

Primum quod Angelus loquens Deo nihil in Deo efficit, quia Deus non eſt receptiuus accidentium, quia tunc eſſet mutabilis, præterea cauſa inferior nõ põt aliquid in cauſa ſuperiori producere, Amplius Angelus loquens Deo non communicat, neque patefacit illi aliquid occultum, ſiue ignotum, quoniã

Deus

Digitized by Google

Deus ab æterno eſt præſcius futurorū, vt docet Apoſtolus ad Hebræos 4. nulla creatura eſt inuiſibilis in ſpectu eius.

Secundum quod eſt obſeruandum, quod Angelus loquens Deo aliquid ab eo diſcit, nam quemadmodum diſcipuli loquentes magiſtrum interrogant, vt ab eo aliquid occultum diſcant, ita & Angelus.

Et ſi quæratur, quid ſit agendum Angelo Deo loquenti.

Reſpondetur quod ſatis eſt, vt ſuum conceptum in illum ordinet, vel laudando Deum in admiratione eius potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis, vel eius voluntatem de agendis conſulendo.

Secunda concluſio. Angelus loquitur ſibi ipſi, probatur, quia homo loquitur ſibi iuxta illud Sap. 2. dixerunt impij cogitantes apud ſe non recte, & cum Dominus in Euanngelio dixiſſet Paralitico, confide fili, dimittuntur tibi peccata tua, Scribæ hoc audientes dixerunt intra ſe, hic blaſphemat, ergo homo loquitur intra ſe, & loquitur ſibi ipſi, ergo multo magis hoc facit Angelus.

Tertia concluſio Angelus loquitur alteri Angelo, probatur ex illo Iſa. 6. Seraphin clamabant alter ad alterum, ſed hoc eſſe non poterat, niſi alter alteri loqueretur, ergo vnus Angelus loquitur alteri. Item 63. & Pſalm. 23. Angeli mutuo quærebant, quis eſt iſte qui venit de Edom, & quis eſt iſte Rex gloriæ, & Apocali. 7. vidi alterum Angelum, & clamauit quatuor Angelis &c. ergo Angeli ſibi inuicem loquūtur.

Quarta Angelus loquitur homini, probat teſtim. ſacræ ſcript. nam Luc. 1. Angelus locutus eſt Zaccharia, & in eodem cap. locutus eſt Beatæ Mariæ.

Item cap. 2. Angelus dixit Paſtoribus nolite timere, ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, & Matt. 1. Angelus apparuit in ſomnis Ioſeph. Dicēs noli timere accipere Mariā coniugē tuā, & c. 2. locutus eſt eidē dicens ſurge, & accipe puerū, & matrem eius. Et ſi inueſtigatur qualiter Angeli loquantur.

Reſpondetur, quod pluri b. modis, primo per cordis manifeſtationem, ſecundo per ſuorum deſiderio rum patefactionem, tertio per diuinæ maieſtatis admirationem, quarto per verbi formationem, quinto per verbi formatē expreſſionem, ſexto per ſuæ virtutis applicationem, ſiue fiat talis applicatio per tranſmutationem materiæ, ſicut formando ſonos, vel alia ſigna intelligibilia faciendo in aere, vel etiam reducendo humores, & ſpiritus, in quibus reſeruantur ſimilitudines rerum ad organum phantaſticum, & ad principium ſenſitiuum, An verò omnibus prædictis modis cuilibet loquantur nempè Deo ſibi ipſi adinuicem, & homini id relinquitur examinandum ingenioſo lectori, ſed hic duæ paruæ dubitationes occurrunt, vna eſt an vnus Angelus poſſit alteri loqui, quin alij aſſiſtentes audiant.

Secunda dubitatio eſt an ad hoc, quod vnus Angelus alijs loquatur, requiratur determinata diſtantia localis.

Ad primam reſpondetur, quod vnus Angelus poteſt alteri loqui, ita quod alij locutionem eius non percipiant, & probatur, quia Angelus non eſt peioris conditionis, quam homo, ſed homo poteſt conſiliari, & loqui cum vno ſecreto non loquendo cum alio, ergo a fortiori Angelus. Confirmatur, quia ea, quæ ſunt voluntatis, non oportet quod eodem modo ſe habeant ad omnes, ſed ſecundum modum a voluntate præfixum, ſed quod Angelus fiat in actu alicuius ſpeciei, non ſolum ſecundum ſe ipſum, ſed etiā in ordine ad alium, hoc fit per propriam voluntatē Angeli loquentis, ergo locutio prædicta non æqualiter ſe habebit ad omnes Angelos, ſed ſecundū, quod voluntas Angeli determinabit. Sanctus Doctor in ſolutione tertij ait, quod manifeſtatio cogitationis eſt voluntaria, probatque auctoritate D. Auguſtin. ſuper Geneſ.

Et ſi objiciatur, quod eiſdem nutibus vnus Angelus ad omnes Angelos loquitur, ergo ſi aliquis Angelus cognoſcit locutionē, qua alius Angelus loquitur ei, eadem ratione cognoſcet locutionem, qua idem Angelus alijs loquitur.

Reſpondetur, quod in generali eſt vnus nutus, quo ad omnes vnus loquitur, ſed in ſpeciali ſunt tot nutus, quot ſunt conuerſiones ad diuerſos, vnde vnuſquiſq. cognoſcit ſecundum nutum ad ſe factum.

Notādum, quod conceptus in nobis duplici clauduntur obſtaculo ſcilicet voluntate, & corporalitate, in Angelo autem cum ſit incorporeus, conceptus eius clauditur tantum vno obſtaculo, ſcilicet voluntatis, & ideo ſtatim cum vult conceptum ſuum videri ab alio, ille videt, & a quo non vult videri, ille non videt.

Scotus autem inquit, quod ſicut in poteſtate Angeli eſt vti illa, vel illa ſpecie, ita in eius poteſtate eſt gignere actualem notitiam in illa, vel in illa intelligentia, quia non magis determinatur paſſiuum naturale ad patiendum, quam actiuum naturale ad agendum.

Si objiciatur, quod eſſentia Angeli eſt nota alteri Angelo, ergo & conceptus eius, conſequentia probatur, quia eſſentia Angeli eſt intimior, quam ſua cogitatio, ſiue conceptus.

Reſpondetur, quod non eſt par ratio, quia eſſentia eſt obiectum naturale, ideo alter Angelus eam cognoſcit, ſed cogitatio eſt obiectum voluntarium, & ideo non cognoſcitur, niſi cogitans velit.

Ad ſecundam dubitationem an requiratur diſtantia localis ad hoc vt vnus Angelus alijs loquatur.

Dicendum cum Sancto Doctore, & Scoto, quod ſic, quia cum Angelorum virtus ſit finita requiritur certa, & determinata diſtātia ad eius operationem.

Et confirmatur, quia locutio conſiſtit in actione vnius Angeli, in alterum virtute memoriæ ſuæ creatæ, & finitæ, ſed nulla virtus creata, & finita poteſt agere in aliud quantumcumque diſtans, vel quacumque ſua diſtantia, quia pari ratione ſub infinita, ergo dandus eſt terminus, vel diſtantia determinata vltra quam non poteſt.

Perſuadetur teſtimonio D. Auguſt. in lib. de cura pro mortuis agenda, vbi dicit, quod animæ in Purgatorio non poſſunt ſcire ea, quæ hic aguntur niſi per reuelationem, & illuminationem Angelorum, vel per reuelationem ab alijs animabus, quæ poſt eas ex hac vita migrarunt, vnde & Ioannes Baptiſta voluit nunciare, & nunciauit patribus in limbo aduentum Chriſti præcurrens ipſum in limbo, ſicut fuerat præcurſor nunciando in mundo.

Et ſi objiciatur, quod locutio Angeli conſiſtit in intel-

Digitized by Google

intellectuali operatione, quæ omnino abſtrahit à loco, & tempore, ſicut patet de noſtra intellectione & ab eſſe hic, & nunc obiecti, & ideo nõ requirit determinatam præſentiam, vel diſtantiam.

Reſpondet Auctor, quod quamuis cogitatio, & intellectus abſtrahat ab omni diſtantia; tamen, quia locutio Angeli addit vltra cogitationem actum, atque reſpectum, ideo ratione huius diſtantiam finitam concernit.

Vel ſub alijs verbis reſpondetur, quod & intellectio abſtrahactiua abſtrahat ab hic, & nunc obiecti, non tamen actio vera realis in aliud per virtutem finitam, & creatam, in qua conſiſtit locutio: nam intellectio abſtrahit à pręſentia, vel ſaltem determinata diſtantia, quanta vero præciſè, & determinatè requiratur, Deus nouit.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quomodo Angeli ſibi inuicem loquantur.

DE modo manifeſtandi, & loquendi diuerſę fuerunt Doctorum opiniones, vt infra videbitur, ſed in primis eſt aduertendum, quod Angeli loquũtur ſermone intus diſpoſito non prolato ſecundum Damaſcenum, & propterea non ſunt in eis loquentium organa, vt linguæ, aures, & conſimilia, niſi ſecundum ſpiritalem ſignificationem hanc lingua in Angelis eſt intellectualis poteſtas interpretandi, ſeu ſignificandi ſuos conceptus ad alterum.

Secundo notandum, quod locutio Angelorum tria exigit, primum eſt conuerſio luminis intelligentiæ Angelicæ ſuper ſpeciem rei, de qua vult loqui, ſecundum eſt voluntas manifeſtandi alteri Angelo ſuum conceptum, & hoc à Baſilio intentio cogitationum vocatur, nam ad hunc finem Angelus tendit loquendo, dicitq; D. Auguſt. quod intentio eſt voluntas cum fine, tertium quod exigitur eſt innuitio lumine intelligentiæ ad rem, quam vult manifeſtare, & hoc nuncupatur nutus.

Tertio aduertendum quod Angelo collocata eſt diuinitus virtus, quod poteſt ſe conuertere ſupra ſpeciem, & formare in mente ſua aliquem intellectualem conceptum, qui dicitur verbum, collatum eſt etiam quod poſſit ſe conuertere ſuper huiuſmodi verbum & formare in mente ſua aliquod intelligibile ſignum, quod dicitur expreſſio verbi, igitur locutio Angeli non eſt ipſa cogitatio prout conuertens ſe ſupra ſpeciem format verbum, nec eſt ſola voluntatis ordinatiò pro vt ſolum per voluntatem ordinat huiuſmodi verbum ad alium, quia ordo voluntatis in vno Angelo non eſt notus alteri Angelo, ſed huiuſmodi locutio eſt, quod Angelus conuertit ſe ſuper verbum, vel ſuper ſuam cogitationem, & format in mente ſua aliquod ſignum intelligibile, quod eſt expreſſio, & manifeſtatio verbi ſui, & cogitationis ſuę.

His obſeruatis circa quæſitum principale de modo loquendi, quidam dixerunt vnum Angelum loqui alteri Angelo cauſando conceptum, aut cognitionem obiecti de quo loquitur, nam loquens principaliter intendit exprimere ſuum conceptum intellectui, cui loquitur, & ratio eſt, quia omne agens exiſtens in actu primo reſpectu alicuius effectus, poteſt producere talem effectum in quocumque receptiuo approximato, & diſpoſito, Angelus autem habens actualem notitiam alicuius obiecti eſt ſufficienter in actu primo ad cauſandum conceptum actualem ipſius, ergo poteſt effectum illum cauſare in quocumque intellectu receptiuo; intellectus autẽ alterius inferioriſque Angeli eſt receptiuus illius effectus ſeu notitiæ, aut conceptus, ergo poteſt Angelus loquens cauſare in alio ſolum actum, vt ſi loquatur ei de aliquo quod ille habitualiter neſcit, poteſt quoque in illo cauſare ſpeciem ſimul, & actum, vt ſi Angelus cui loquitur, non habeat ſpeciem ſingularis de quo fit ſibi locutio.

Nota circa hanc ſententiam, quæ cęlebris habetur non eſſe conſentaneum, imò valdè probabile, quod vnus Angelus cauſet in alio actum, aut ſpeciẽ, ſaltem diſpoſitiuè, excitatiuè, & cooperatoriè, nam ipſa intellectualis actio, ſeu actualis intellectio Angeli, cui fit locutio effectiuè procedit à potentia ſua intellectiua, nec Angelus poteſt in Angelo aliquid per creationem efficere.

Quidam affirmarunt vnum Angelum loqui alteri Angelo formando in ſe aliquem conceptum per ſolum voluntatis imperium cum intentione manifeſtandi aliquid, & ſignificandi alteri Angelo, nam omnis operatio intellectus ſubijcitur voluntatis imperio, & locutio mentalis eſt operatio intellectus.

Nonnulli alij exiſtimarunt, quod per hoc vnus Angelus alij ſuum conceptum manifeſtat de quodã radio ſpirituali ſibi quam naturali, vnde educit de potentia ad actum ſui conceptus ſimilitudinem, quã mediante illo radio vſq; ad intellectum alterius Angeli protendit, remanente tamen in illo radio intellectuali ſicut in obiecto, quamuis præſentetur intellectui illius Angeli, ad quem eſt tranſmiſſa, qua mediante ſicut inſtrumentali agente ille Angelus per ſuam virtutem actiuam, tanquam principale agens naturaliter educit de ſuo poſſibili ad actum ſpeciem ſimilem illius ſpeciei, quæ vſque ad ipſum protenſa eſt, & conceptui illius Angeli, qui ſibi illam ſimilitudinem præſentauit.

Seraphicus Doctor noſter affirmat in reſponſione ad quintũ, quod actus locutionis ſuperadditus actui cogitationis non dicit, niſi quamdam ſpeciei protẽſionem ad alterum, quæ quidem protenſio non eſt illius ſpeciei impreſſiua, ſed potius excitatiua intellectus audientis, vt propria virtute ſuſcipiat, & in ſe ipſo faciat, hinc locutio ex parte loquentis non ponit niſi excitationem actiuam, ex parte verò audientis excitationem paſſiuam.

Pro cuius dicti intelligentia aduertendum, quod ſicut nos per locutionem excitamus audientem ſi fuerit auerſus, & noſtros illi cõceptus manifeſtamus ſic, & Angeli per locutionem poterunt excitare, vt ſi Angelus loquens formet hunc conceptum, talis Angelus ſit mihi intentus, quem cõceptum ille alius videt, & ita per locutionem excitatur.

Et ſi inquiratur an nutus, & ſpecies differant.

Reſpondet Auctor, quod non differunt realiter, ſed comparatione eadem quippè ſpecies eſt, quæ cõſideratur in ſe, & quæ poteſt protendi ad alterũ differens relatione, actus vero conſiderandi, qui eſt cognitio, & actus protendendi eam ad alterum, qui eſt

Digitized by Google

locutio eſt alius,& alius actus, quibus actibus intellectus Angelicus eadem re diuerſimode vtitur, ita quod vna conſideratione eſt verbum, & ſpecies, alia vero vocatur etiam nutus, nihilominus dici poſſet, quod quemadmodum ſpecies, quæ in ſpeculo, dum ſe protendit ad oculum non eſt penitus eadem, ſed ſe multiplicat, ita & ſpecies intellectus Angelici.

Et ſi quæratur de virtute, qua fit, ſiue de luce ſpeciali.

Reſpódet Auctor, quod concurrit ſibi lux duplex videlicet lux intellectus Angelici offerentis, & lux ſummæ veritatis, nam ſicut in luce corporali ad immutandum viſum videmus concurrere lucem oculo incorporatam, & lucem ſolis ſuper influentem, ita in ſpirituali cognitione duplicem cócurrere lucem intelligimus puta diuinam, atq. creatam, vt ſæpius dicit B. Auguſtinus.

Notãdum quod quemadmodum nos poſtquam in mente formauimus verbum aliquod actu intelligendo,& cogitando poſſumus in imaginatione formare aliquod ſignum,& in voce proferre aliquem ſonum, qui eſt expreſſio,& manifeſtatio illius verbi in mente concepti, ſic Angelus poſtquam in mente ſua formauit aliquod verbum, aliquid actu intelligédo, & cogitando, poteſt in eadem méte formare aliquid ſignum intelligibile, quid per illud verbum intelligit,& cogitat alteri Angelo manifeſtando, & exprimendo,& ſic ei loqui, talis igitur ſigni intelligibilis formatio,& per tale ſignum intelligibile ſuæ intellectionis,& ſuæ cogitationis expreſſio eſt Angelorum locutio, prout vnus Angelus loquitur alteri, quando quidem pro vt Angelus loquitur Deo, vel ſibi, nó oportet quod huiuſmodi ſigna intelligibilia formet, quia Deo eſt notus ordo voluntatis Angelicæ, ſimiliter in ſe ipſo habet Angelus notum voluntatis ordinem ad hoc, quod loquatur ſibi ipſi, & ideo ſufficit quod per voluntatem ſe conuertat ſuper aliquã ſpeciem,& quod verbum formatum ex huiuſmodi ſpecie per voluntatem ordinet ad intelligendum,& cogitandum aliquid abſq. eo quod formet aliquod aliud ſignum intelligibile, per quod vlterius exprimatur, & manifeſtetur huiuſmodi verbum verum cum vnus Angelus loquitur alteri, oportet, quod ſigna intelligibilia formet, & ſic Gloſa interpretratur illud Apoſtoli ad Corin. 13. ſi linguis hominum loquar,& Angelorum dicens, quod Angeli loquuntur aliquibus nutibus, aut ſignis.

Amplius obſeruandum ſecundum Auctorem in textu, quod ſicut illa ſpecies dum eam ſibi, & in ſe contuebatur intellectus, erat verbum interius, ita dũ eam extendit ad alterum efficitur quaſi nutus, ſeu ſignum, & verbum exterius, cumq. tam ſpecies illa, quam virtus protendens eam ad alterũ, & ipſa protenſio ſpirituales conſiſtant, non egent medio differente, veruntamen quoniam virtus illa finita eſt ad hoc, vt Angelus Angelum protendendo illam ſpeciem excitet, oportet, quod non niſi finita diſtantia ad inuicem diſtent.

Et ſi obijciatur, quod Angelus videt verbum formatum cui ſpecici ſit ſimile, ergo ſcit, quod cogitat Angelus inferior, ergo non eſt neceſſaria protenſio ſpeciei.

Reſpondetur, quod Angelus ſuperior ſcit in generali, quod Angelus inferior cogitat de his, quę exprimi,& repreſentari debent, & poſſunt per illam ſpeciem, ſed quia per huiuſmodi ſpeciem multa exprimi,& repreſentari quæunt, neſcit vtrum cogitet de hoc, vel de illo, quod habet ſic exprimi,& repreſentari, & neſcit vtrum cogitet de illo affirmatiuè, vel negatiuè, ideo ſi vnus Angelus vult loqui alteri Angelo,& ei ſpecialiter notam facere cogitationem ſuã oportet, quod ſicut per voluntatem ſe conuertit ſupra ſpeciem,& format verbum atq. ex hoc actu cogitat,& intelligit, ſic per voluntatem ſe conuertat ſuper verbum formatum, & formet expreſſionem verbi, ſicque illam ſpeciem protendendo excitet audientem.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quid nam ſit Angelum audire loquentem, ſiue qualis actus ſit auditio Angeli.

SAnctus Doctor ſubtiliter,& egregie aduertit, qđ Angeli auditio, & viſio fundamentaliter ſunt idem, quod intelligere, differunt autem formaliter, quia tũc Angelus dicitur videre cum ex proprio motu intelligit aliquid, ſed audire dicitur cum ab alio Angelo per oblationem ſpeciei intelligibilis excitatus illuminationem, vel intellectionem recipit, idq; competit Angelo, non ſolum reſpectu ſuperioris, ſed etiam reſpectu paris, & inferioris, quia ſic audit ſupremus Angelus ab infimo, ſicut magiſter audire poteſt a diſcipulo, qui non illuminat magiſtrum docendo, ſed efficit, vt magiſter cognoſcat clarius defectus talis diſcipuli, quos ſibi diſcipulus manifeſtat.

Pro quo notandum, quod Angelus poteſt intelligere aliquid præterquam in verbo quatrupliciter, primo intuitiue in ſe ipſo accipiendo notitiam immediate, ſecundo modo intuitiuè in alio Angelo, nó tamen in Deo, tertio abſtractiuè per ſpeciem, vel medium aliquod repreſentatiuum, & his tribus modis nulla notitia Angeli eſt auditio, quia nulla iſtarum notitiarum expreſſa eſt ab intelligente in quantum intelligens eſt, imo accidit hic, quod mouens ſit intelligens, neque enim moueret ſi non eſſet intelligens, præterea hic obiectum primum, vel ſpecies concurrit ſicut cauſa partialis cum intellectu, quarto modo poteſt Angelus cognoſcere aliquid ſic, quod intellectio fiat in eo per intellectum, vel memoriam eius exprimentem, & hæc cognitio in Angelo ſola dicitur auditio intellectualis,& exprimens talé notitiam in Angelo loquente dicitur locutio, aliæ autem notitiæ viſionis, vel aliquid huiuſmodi non poſſunt dici.

Amplius notandum, quod licet triplex prædicta viſio poſſit præcedere auditionem, tamen tunc non eſt propriè auditio; ſicut quando Angelus loquens imprimit audienti notitiam alicuius, quod Angelus loquens nouit, vel in genere proprio, vel per reuelationem, quod non nouit alius, cui loquitur, qua quidem impreſſione facta audiens conuertit ſe ad mentem loquentis, vt ibi videat, quod audiuit ab illo, vnde ex hoc patet ordo viſionis ad auditioné,& è conuerſo, quia auditio propriè, & complete, loquendo præcedit viſionem, licet minus propriè accepta, qñ .ſ. é de aliquo noto, vtiq. poſſit eſſe poſterior viſione.

Rur-

Digitized by Google

Rurſus obſeruandum, quod locutio in Angelo loquente, & auditio in illo, cui loquitur, dependet eſſentialiter, vel naturaliter ex voluntate Angeli quentis, vt inſinuat Auctor in textu

Nam ſicut voluntas in Angelo facit ad intellectionem in ipſo copulando propriam intelligentiam cum memoria, ſic etiam poteſt facere ad actum intelligendi cauſandum in Angelo audiente copulando memoriam loquentis ad intellectionem audientis, & applicando ſicut actiuum paſſiuo, nõ enim poteſt cauſari auditio in alio, niſi prius cauſetur intellectio in loquente, nam primus actus memoriæ eſt ad intra, vt ſic auditio cauſetur ab intelligente, vt intelligens eſt, & ideo ſicut poteſtatem habet voluntas ſuper primum actum in Angelo loquente, ita ſuper ſecundum in audiente.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum eadem locutio poſſit eſſe à Deo, & ab Angelo.

NOtandum, quod triplex eſt locutio, ſcilicet Angelica, humana, & diuina, & hæc eſt duplex, quædam fit immediate à Deo per ſemetipſum ſine Angelo medio, & hæc fit per reuelationem, alia eſt qua loquitur nobis Deus per miniſteriũ Angelorum, & de hac eſt quæſtio.

In corpore quæſtionis duo facit Auctor primo adducit, quaſdam diſtinctiones, ſecundo reſoluit quæſtionem.

Circa primũ, Prima diſt. eſt iſta Deũ dicimur videre tribus modis, primo viſione corporali, ſecundo viſione imaginaria, tertio viſione intellectuali, viſio corporalis, eſt quando oculis corporeis Deum videmus; ſicut Abraam, vidit Deum in ſubiecta creatura, viſio imaginaria eſt quando dormiens, vel vigilans aliquas ſpecies imaginarias cernit, quibus aliquid ſignificatur, vt Pharao vidit ſeptem ſpicas, & Petrus vigilans in exſtaſi vidit in linteo quadrupedia, reptilia, ſerpentia &c.

Viſio intellectualis, eſt quando Spiritu ſancto reuelante intellectui mentis veritatem miſteriorum capimus, ſicut Ioannes in Apocalypſi frequenter vidit Deum.

Secunda diſt. penes hanc triplicem viſionem datur ſimiliter triplex auditio, qua auditur Deus, ſcilicet corporalis imaginaria, & intellectualis, auditio corporalis eſt, quæ fit per aliud ſignum ſenſibile exterioribus auribus oblatum, hanc auditionem frequenter auditus fuit Deus in veteri teſtamento, vt in Monte Sinai, & in Monte Tabor hic eſt filius meus dilectus, auditio imaginaria eſt, quæ fit per aliquod ſignum in interiori ſenſu formatum, ſicut legitur in Apocalypſi Ioannem in ſpiritu audiuiſſe vocem Dei loquentis, ſimiliter & Prophetarum.

Auditio intellectualis eſt, quæ fit per aliquod inſpirationis verbum mentibus noſtris immediate à Deo inſpiratum.

Tertia diſt. triplex datur locutio ſecundum quam Deus triplicem in nobis excitat auditum, ſcilicet locutio corporea qua Deus nobis loquitur ſigno exteriori, locutio imaginaria qua loquitur per aliquod ſignum in interiori formatum, & locutio intellectualis, qua Deus inſpirat aliquid mentibus noſtris.

Circa ſecundum ponuntur duæ concluſiones reſponſiuè, prima locutio corporalis, & imaginaria eſt à Deo, & ab Angelo, à Deo per modum imperantis, & ab Angelo per modum exequentis.

Secunda concluſio locutio intellectualis non eſt eadem Dei, & Angeli, patet quoniam hæc eſt propria ſoli Deo.

Pro dilucidatione quæſtio. quatuor ſunt ponderanda.

Primum num Deus creaturæ rationali loquatur.

Secundum quotupliciter Deus loquatur.

Tertium quo pacto vna, & eadem Dei, & Angeli ſit locutio.

Quartum num locutio Angelica facta ſit cum ſignificatione alicuius certæ perſonæ in Deo.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Deus creaturæ rationali loquatur.

TEſtantur Sacra eloquia Deum loqui creaturę rationali, nam Gen. cap. 1. legitur quod poſtquam Dominus creauit hominem præcepit ei dicens ex omni ligno paradiſi comede, & cap. 3. legitur quod Adam, & Eua audierunt vocem Domini Dei ambulantis, & infra Adam dixit vocem tuam audiui in paradiſo, & cap. 4. dixit Dominus ad Caim vbi eſt Abel frater tuus, & cap. 6. dixit ad Noe finis vniuerſę carnis venit coram me, & cap. 7. dixit Dominus ad Noe, item cap. 12. dixit autem Dominus ad Abraam, & lib. Exod. cap. 13. locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens, &c. & lib. 3. Reg. apparuit autem Dominus Salomoni per ſomnium nocte dicens, item Pſal. 84. audiam quid loquatur in me Dominus Deus, item Apoſt. ad Hebręos 1. multifariam multiſque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, & Apocal. 1. ſignificauit Deus, quę oportet fieri citò loquens per Angelum ſuum, & Luc. 1. in Cãtico, ſicut locutus eſt ad patres noſtros, ex quibus omnibus locis, & alijs, quę adduci poſſunt clarè conſtat Deum loqui creaturæ rationali.

Sed hic ſunt aliqua obſeruanda, primum, quod locutio Dei eſt ad manifeſtandum ordinem voluntatis diuinæ, & ad manifeſtandum, quid Deus velit, & quid per Angelos acturus ſit, vnde D. Gregor. 2. Mor. dicit, quod loquitur Deus ad Angelos ſanctos, eo ipſo quod eorum cordibus occulta ſua inuiſibilia oſtendit, & quid agere debeant in ipſa contemplatione Veritatis legũt, & in eodem lib. ait, quod Deus Angelis loquitur, cum eis voluntas eius intima in Deo manifeſtatur.

Secundo notãdum, quod Deus numquam loquitur ad mẽtem Angeli, vel boni hominis, quin ex hoc Auditor aliquid percipiat, & per conſequens ſpiritualem illuminationem ſuſcipiat, & probatur, quia Deus vt loquitur ſuam eſſentiam manifeſtando lumen gloriæ imprimit, & dum loquitur miſteria reuelando, lumen propheticum, vel fidei imprimit, & tandem dum loquitur naturalia manifeſtando, lumen naturale imprimit, ſecundum illud Pſalm. 4. ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.

Tertio notandum, quod omnis Dei locutio ad mentem boni hominis, vel Angeli in tantum apprehenditur,

Digitized by Google

henditur, quantum Deus vult eam apprehendi, & tantum mens ea perficitur, quantum nihil vellet apprehendere de huiuſmodi locutione, cum igitur ſermo Dei non poſſit eſſe vanus, ideo numquam loquitur Deus rationali creaturæ, quin aliquid in eius intellectum imprimat.

Confirmatur per D. Auguſt. 3. de Trin. cap. 4. dicẽtem, quod voluntas Dei eſt cauſa omnium rerum, ergo cum locutio Dei ſit manifeſtatio voluntatis Dei conſequens eſt, quod in intellectum creaturæ rationalis aliquid efficiat.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quotupliciter Deus loquatur.

DEum aliquando loqui per ſe ipſum, quandoque vero per ſubiectam creaturam ſacræ ſcripturæ indicant, & patres docent, nam D. Greg. ait ſcriptum Dei quaſi quædam verba dicere, & occulta, quæ agẽda, aut cognoſcenda ſunt homini, atque eor hominis ignarum non adhibitis ſtrepitu, ac tarditate ſermonis peritum de abſconditis reddere, per ſubiectam autem creaturam multipliciter loquitur, interdum verbis tantum, dum per imaginem nihil oſtenditur, ſed ſupernæ locutionis verba audiuntur, ſicuti in Euangelio loquitur clarificaui, & iterum clarificabo aliquando autem per Angelos loquitur rebus, dum verbo nil dicitur, ſed futura ſumpta ex elementis imaginæ nunciantur ſicut Ezechiel ſpeciem vidit electri in medio ignis, interdum verò per Angelos rebus ſimul, & verbis loquitur, prout in Geneſ. ſcribitur cum audiſſet Adam vocem Domini Dei ambulantis abſcondit ſe, interdum imaginibus oculis cordis oſtenſis ſicut Iacob. vidit ſcalam in ſomnis, nonnumquã imaginib. ante corporeos oculos ex aere ad tempus aſſumptis ſicut Abraam vidit tres viros, qui nunc Angeli, nunc Dominus appellantur, aliquãdo loquitur cæleſtibus ſubſtantijs, ſicut dum vox de nube intonuit hic eſt filius meus dilectus, aliquando terrenis ſubſtantijs quemadmodum ore aſinæ per Angelum verba humana formauit, nonnumquam cæleſtibus ſimul, & terrenis per Angelos loquitur, ſicut ad Moyſem in Monte cum iuſſionis ſuæ verba edidit ignem rubumque ſociauit, aliquando immediante per Angelos ſua ſecreta humanis cordibus inſpirauit, quemadmodum Zaccharias teſtatur ca. 2. dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me, ex quibus coſtat Deum diuerſis modis per Angelos loqui, quamuis per ipſũ verba efficere, & res, per quas loquitur ſine miniſterio Angelorum formare valeat.

PVNCTVM TERTIVM.

Quo pacto vna, & eadem Dei, & Angeli ſit locutio.

RAtio dubitãdi eſt, quia diuerſarum eſſentiarum diuerſi ſunt actus, ergo cum diuina eſſentia ſit alia ab Angelica, non erit idem actus, & per conſequens eadem locutio.

Accedit, quod, cum Deus loquitur, per Angelum Deus non motus mouet, Angelus aũt motus mouet mouere autem immobilis, & eius quod eſt immobile diuerſum eſt, ergo diuerſa eſt locutio, qua loquitur Deus, & qua loquitur Angelus.

Pro intelligentia huius quæſiti notandum ſecundum Auctorem, quod locutio Angeli, ſic eſt ab Angelo, vt non excludat operationem Dei, actio tamen Dei, quę eſt idem, quod ipſe Deus, non poteſt eſſe eadem cum locutione Angeli, cæterum effectus iſtius locutionis, & Dei & Angeli eſſe poteſt.

Secundo notandum iuxta doctrinam D. Bonau. quod ſicut loqui contingit bifariam, vno modo interius, alio modo exterius, ita ſermo duplex eſt ſcilicet interior, & exterior, ſermo interior non poteſt eſſe idem cum ſermone Angeli, quia eſt ipſe Deus, ſermo autem exterior poteſt eſſe idem cum ſermone Angeli, quippe qui eſt effectus illius ſermonis, ſiue verbi.

Tertio aduertendum, quod quando Deus per Angelum loquitur, eadem locutio poteſt tunc dici eſſe ipſius Dei tamquam principaliter agentis, & imperantis, Angeli vero tamquam exequentis, vt inquit Auctor, ita quod ſermo exequentis ad perſonam imperantis referatur, quod quidem dupliciter poteſt eſſe, vno modo vt referatur ad perſonam Dei, in cuius perſona loquitur, ſicut quando locutus fuit Moyſi Exod. 3. & quando formauit vocem illam Luc. 3. hic eſt filius meus dilectus, ſecundo vt referatur ad perſonã Angeli, vt ſcilicet ipſe Angelus ſit nuncius proferens illud verbum, vt Luc. 1. ego ſum Gabriel, qd autem eadem ſit locutio Dei, & Angeli probatur, quia ſicut in artificialibus eadem eſt actio, & operatio principaliter mouentis, & inſtrumenti, quamuis ſit ibi diuerſa relatio, vt cum agens ſecat per ſecurim vna dicitur ſectio, ergo a ſimili cum Deus loquitur per Angelum, vna dicitur locutio.

Ad primum motiuum reſpondet Auctor, quod illa maior propoſitio diuerſarum eſſentiarum ſiue agentium diuerſi ſunt actus, quod intelligitur de actu primo, & immediato reſpectu virtutis agentis, quia ſi intelligatur de opere operato, non habet veritatẽ maximè quando plura agentia nata ſunt concurrere ad vnum effectum, & ſic eſt in propoſito.

Sub alijs autem verbis, & breuius dicitur, quod illa propoſitio, eſt vera de actionibus elicitiuè, ac immediate productis ab his agentibus.

Vel quando vna non operatur, per aliam, nec vna in virtute, ac vice alterius, vnde licet Deus, & Angelus ſint ſubſtantiæ differentes, tamen vnus eſt actus, quoniam vna ſubſtantia agit aliquando altera mediante, vbi enim vnum propter alterum vtribique eſt vnum.

Ad ſecundum motiuum ſiue argumentum, Reſpondetur, quod motus ille, quo mouet Deus Angelum, & quo Angelus mouet aliam rem differens eſt in numero, ſed motus, quo Deus mouet rationalem creaturam per Angelum, & quo Angelus mouet eam vnus reputatur cum Deus mouet eam per Angelum.

∴

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Num locutio Angelica ex Dei perſona facta ſit cum ſignificatione alicuius certæ perſonæ in Deo.

PRo reſolutione aduertendũ, quod Angeli quandoque locuti ſunt in perſona eorumdem velut nuncij à Deo miſſi, quomodo Raphel Angelus vtrumque Thobiam allocutus eſt, quando ſe illis declarauit, & quis eſſet apparuit Thob. 12. quomodo etiam legimus Gabrielem locutum fuiſſe Danieli c. 9. & 10. item Zachariæ, & Beatiſſimæ Virgini Luc. 1. in perſona autem Dei in ſcriptura veteris teſtamenti Angeli leguntur locuti verbis tãquam à Deo prolatis, huiuſmodi autem locutio Angelica ex Dei perſona aliquando facta eſt ſignificatione certę alicuius perſonæ in Deo, velut quando in Paradiſo dictum eſt ad Adam, vbi es Gen. 3. & quando Abraæ dictum eſt, egredere de terra tua Gen. 12. aliquando verò ſignificata eſt in huiuſmodi locutionib. aliqua perſonarum diuinarum diſtinctio, ſic videlicet, vt verba ab Angelo prolata ad vnam quamlibet perſonam peculiariter referri poſſint, ac primũ ad perſonam patris referuntur illa verba Exo. 20. ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, ad perſonam filij refertur, quod ab Angelo in Dei perſona dicitur Exo. 3. vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & deſcendi, vt liberẽ eum, ad perſonam Spiritus ſancti pertinere videtur exhibitio columnæ nubis per diem, & ignis per noctem, ſimiliter apparitio columbæ ſuper Chriſtum deſcendentis, & linguarum ignearum ſuper Apoſtolos.

Sed hic oritur dubitatio, quæ excitatur à Sancto Doctore an Angelus in Dei perſona apparens debeat adorari ex parte Dei, ſicut apparet, & loquitur in perſona Dei.

Dicendum, quod ſicut ſermo, quem format Angelus in ſubiecta creatura dupliciter poteſt referri ad Deum, videlicet immediatè, & mediatè, immediatè dum Angelus pronunciat, ac ſi Deus pronunciat, mediatè dum Angelus pronunciat, vt nuncius Dei, ita in apparitione ſenſibili eſt intelligendum, quoniam forma illa, aut principaliter ducit in Angelum, ſicque poteſt dulia adorari, aut in Deum, & ſic poteſt adorari latriæ cultu, quia ſic non Angelus, ſed Deus in Angelo adoratur, quemadmodum etiam in imagine Dei adoramus Deum latria, & ſic fecit Abraam, cũm tres Angelos vidit & vnum adorauit.

Præterea dubitari poteſt, an locutiones ſenſibiles fiat ſemper mediante miniſterio Angelico.

Huic reſpondet Auctor omnes fieri mediante Angelico miniſterio, ſiue fuerint in veteri teſtamento, ſiue in nouo, vt inducit B. Auguſt. lib. 3. de Trin. & expreſsè affirmat B. Gregorius in moralibus, ſed de hac materia ſatis diffusè actum eſt, in primo ſententiarum.

DISTINCTIO VNDECIMA.

Quod quæque anima Angelum bonum ad ſui cuſtodiam delegatum habet, & malum ad exercitium.

ILlud quod ſciendum eſt, quod Angeli &c.
Eſt homini duplex datus Angelus vnus iniqua
Suggerit, ac alius monet aliud ad ſectanda pudica
Vſque diem finis plus noſcunt, pluſque merentur
Ciues Cæleſtes, quod plures nolle videntur
Multi miſterium Crucis à Sanctis didicerunt,
Cuius notitia plena primo caruerunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angeli deputati debuerint ad cuſtodiam hominis lapſi.

NOtandum, quod deputari in propoſito idem eſt, quod delegari, & in officio negotioue exequendo præfici, cuſtodia vero ſumitur pro conſeruatione, obſeruatione, id eſt pro ipſo cuſtodiendi actu.

Secundo notandum, quod triplex eſt cuſtos hominis, quidam vniuerſalis, & eſt ipſe Deus, qui nos cuſtodit, vnde Iob 7. quid faciam tibi ò cuſtos hominum, quidam eſt cuſtos particularis, & eſt vnus Angelus deputatus à Deo ad cuſtodiendum vnum Principem, in quantum principatur toti populo, vel dominatur vni regno, aut Ciuitati, alius eſt cuſtos hominis ſingularis, qui eſt deputatus ad cuſtodiam ſingularis perſonæ, quæſtio eſt de cuſtodia ſingulari.

In corpore quæſt. ponitur concluſio reſponſiua, quæ talis eſt, conueniens eſt Angelum deputari ad cuſtodiendum hominem probat Auctor tribus rationibus, prima quoniam decet altitudinem diuinæ potentiæ duplici de cauſa, vna eſt quoniam Deus vult honorari non ſolum in ſe, ſed etiam in ſuis miniſtris, alia eſt, quia, cum Diaboli ſint aduerſarij Dei, decet vt illos vincat per ſuos miniſtros Angelos ſanctos, vt in hoc declaretur Dei poteſtas, quæ non ſolum in ſe, ſed etiam in ſuis miniſtris tam præpotens eſt, vt merito Dominus exercituum, ac Deus omnipotens appellatur.

Secunda ratio eſt, quia debet ordinem ſapientiæ, qui ordo eſt, vt Deus infirma per media deducat ad ſummum, cumq; Angeli tam ratione ſuæ excellentis naturæ, quam ratione gratiæ conſecutæ medium teneant locum inter Deum, & homines, conſentaneum fuit, vt Deus hominem adiuuaret, eumque per Angelum cuſtodiret.

Tertia ratio eſt, quoniam decet dulcedinem diuinæ miſericordiæ, quæ apparuit ſinum gratiæ ſuæ, nec in aliquo defecit ei, quod ſpectet ad promotionem ſuæ ſalutis, & ideo cum habeat Dæmonem impugnantem, dedit ei Angelum cuſtodem, & adiutorem.

Comprobatur concluſio auctoritatibus, quæ ponuntur in argumento, ſed contra; nam Iſ. 62. dicitur ſuper muros tuos Hieruſalem, &c. Gloſ. muri ſunt Apoſtoli, cuſtodes ſunt Angeli.

Digitized by Google

Angeli. Item Eccleſ. 17. in vnam quamque gentem præpoſuit.

Rectores. Gloſ. idest Angelos, item Matth. 18. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, Gloſ. non ſunt contendendi, ad quorum cuſtodiam mittuntur Angeli.

Perſuadetur quoque rationibus, quæ aſſignantur ab Auctore poſt auctoritates.

Prima Ordo vniuerſi exigit hoc, vt omne malum habeat bonum ſibi oppoſitum iuxta illud, quod dicitur Eccleſ. 33. contra malum bonum, ergo ſi homines tentantur per Angelos malos, defendi debent per bonos, ſecunda ratio lex diuinitatis exigit, vt media reducantur per prima, & poſtrema per media ad ſuum primum principium, ergo ſi Angeli beati ſunt ſuperiores homine viatore, videtur quod homo mediante auxilio Angelico ad beatitudinem peruenire debeat, tertia lex pietatis poſtulat, vt indigens a potente ſuſtentetur, ſed homo viator fragilis eſt, & indigens ſuſtentatione, Angelus autem beatus eſt fortis, & potens, ergo Angeli deputari debent ad cuſtodiam hominum.

Ad intelligentiam quæſtionis octo ſunt diſcutienda.

Primum num Angelorum cuſtodia ſit neceſſaria.

Secundum num ſit de fide Angelos ad cuſtodiam hominum deputari.

Tertium an vnuſquiſque homo habeat Angelum cuſtodem.

Quartum num paruulis deputentur Angeli cuſtodes.

Quintum num in fidelibus Angeli deputentur ad cuſtodiam.

Sextum num vnuſquiſq; homo habeat Angelum malum.

Septimum cuius ordinis ſint Angeli ad cuſtodiã hominum delegati.

Octauum num poteſtas cuſtodiendi homines in Angelis ſit a natura, vel a gratia.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelorum cuſtodia ſit neceſſaria.

Ratio dubitãdi eſt, quia Deus eſt cuſtos perfectus, ſecundum quod dicitur in Pſal. ecce non dormitabit, neque dormiet qui cuſtodit Iſrael, ergo ſi ſufficiens eſt diuina cuſtodia, videtur, quod ſuperflua ſit Angelica, aut ſi Angelica eſt neceſſaria, videtur diuina cuſtodia eſſe diminuta. Præterea Deus per ipſum debuit redimere, ergo per ſeipſum cuſtodire debet.

Pro reſolutione difficultatis, ſciendum, quod non eſt ex inſufficientia Dei, quod Angeli ſint deputati ad cuſtodiam noſtram, ſicut non eſt ex inſufficientia eius, quod ipſe gubernet mundum mediantibus cauſis ſecundis, & producat effectus mediantibus ſecundis agentibus, & quamuis poſſet ſine his omnes effectus facere; veruntamen, quia vult dignitatem ſuã creaturis communicare, & quia non vult, quod creaturæ ſuæ ſint ocioſę, neque vult, quod ſint ſuperuacua opera ſapientiæ ſuæ, non patitur, quod res ſint deſtitutæ proprijs rationibus, ſed vult, quod ſuperiora agant in inferiora, & vult, quod inferiora reducãtur in ipſum per ſuperiora, & quoniam Angeli ſunt ſuperiores nobis, & ſunt medij inter nos, & Deum, vult quod nos reducamur in ipſum per Angelos, ac proinde ipſi ad noſtram cuſtodiam deputentur.

Secundo notandum, quod Angelorum cuſtodia eſt neceſſaria propter plures rationes; prima eſt ne homo decipiatur ab aduerſario ſuo, nam cum homo habeat intellectum ſic imperfectum, & impotentia, & Dæmon aduerſarius habeat intellectum ſic perfectum, & in actu, & tantæ efficaciæ de leui poſſet decipi, niſi haberet Angelum cuſtodientem, & inſtruentem ipſum.

Secunda ratio eſt, quia mali Angeli, cum ſemper ſint circa nos, & quantum eſt de ſe, moneant, & inclinent ad malum; neceſſarium fuit, vt nobis aſſiſterent Angeli boni monentes, & inclinantes nos in bonum.

Tertia ratio eſt, quia Diabulus cum videt hominem in malo ſtatu, vel carẽtem gratia poſſet deſtruere eum, niſi haberet Angelum cuſtodientem, & ideo neceſſaria fuit Angelorum cuſtodia.

Ne obſtat, quod homini non poſſit fieri violentia, quia quamuis Angelus non poſſit liberum arbitriũ violentare, niſi haberet contrariam poteſtatem arcentem a Deo, poſſet tamen inquit Auctor inducere, & circumuenire, quod valde parui eſſent, quos nõ deijceret, & ideo neceſſaria eſt Angelia cuſtodia, quæ comprimat poteſtatem diabolicam.

Et ſubijciatur, quod cuſtodia Angelorum, eſt ad præſeruandum nos in gratia, ſed ipſe Deus immediate per ſe ipſum infundit nobis gratiam, ergo per ſe ipſum immediatè nos cuſtodit in præſeruatione diuinæ gratiæ.

Reſpondetur, quod licet Deus immediatè infundat nobis gratiam, Angeli tamen poſſunt nos diſponere, & præparare ad ſuſceptionem gratiæ, & quemadmodum in artificialibus alia eſt, cauſa diſponens ad formam, alia verò formam inducens, ita Angelorum officium eſt, homines ad gratiam, & gloriam præparare, ſuggerendo, Docendo, illuminando, & inſtrumentaliter tamen operando: Deus vero eſt principale agens, & cuſtodiens vltimam perfectionem, dans gratiam coniungentem nos conſumatæ ſcilicet gloriæ.

Et ſi inſtetur, quod mens nulla interpo ſita ſubſtãtia a prima veritate formatur, ergo, nec interpoſito Angelo, antecedens eſt Diuus Auguſt. in libro 83. queſt.

Reſpondetur dupliciter, primo, quod mens communiter accepta habet duplicem vim, vna dicitur ſuperior, quæ intelligentia nuncupatur, quia cognoſcit Creatorem, alia eſt inferior ſcilicet intellectus, qua cognoſcit creaturas, auctoritas D. Aug. intelligitur de prima, non autem de ſecunda.

Secunda reſpondetur, & melius, quod quælibet vis animæ, & motiua, & cognitiua, & ſuperior, & inferior immediate a prima veritate formatur ſcilicet forma, quæ vltima eſt, perficitur vltima completione, nihilominus Angeli habent potentiam præparandi, & diſponendi aliquo modo quamlibet animæ potentiam ad ſuam vltimam completionem, & quantum ad hanc potentiam, vel poteſtatem Angeli habent cuſtodire.

Ad primam rationem, ſeu argumẽtum adductũ in prin-

principio Reſpondetur ab Auctore, quod perfectio diuinæ cuſtodiæ non excludit, vtilitatem Angelicæ cuſtodiæ, nam ſicut Deus in omnibus rebus operatur, & tamen eius operatio operationes creaturam nō excludit, ſed conſeruat, nec tamen eius operatio eſt imperfecta, aut operatio creaturæ ſuperflua, ita intelligendum eſt de cuſtodia, vna enim iſtarum cuſtodiarum alteri non præiudicat, imò diuina facit Angelicæ cuſtodiæ perfectionem, Angelica vero ad manifeſtationem perfectionis diuinæ cuſtodiæ.

Ad ſecundum reſpondetur cum Sancto Doctore non eſſe ſimile, quia redimere æquè magnum eſt, ſicut creare, & ideo ſicut nullus debuit eſſe creator, niſi ſolus Deus, ſic nullus alius debuit eſſe redemptor, cuſtodire autem dicit, aliquem effectum beneficentiæ, qui magis eſt exterius, quam interius, & ideo non eſt tantus.

Hinc ſi quæratur, quæ fuerint neceſſitas ponendi cuſtodiam Angelorum.

Reſpondetur, quod aut loquimur ex parte Dei, aut ex parte noſtra, ſi ex parte Dei non eſt neceſſitas ſimpliciter, quia poſſet Deus ſine Angelorum cuſtodia ſaluare homines, ſed ſi loquamur de neceſſitate pro vt videmus, quod Deus gubernat mundum, reducenda eſt huiuſmodi neceſſitas in diuinam prouidentiam, qua ab æterno ſic præuidit, & ſic diſpoſuit gubernare mundum, quod infima reducat in ſuprema per media, ex parte vero noſtra huiuſmodi neceſſitas eſt, indigentia noſtra.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſit de fide Angelos ad cuſtodiam hominum deputari.

PRoculdubio firmiter eſt tenendum eſſe de fide Angelos cuſtodire homines, cum expreſsè in multis locis noui, & veteris teſtamenti habeatur, nā Gen. 32. quando Iacob vidit Angelos in ſui tutelam miſſos dixit caſtra Dei ſunt hic, & in Pſal. 33. dicitur immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos, vbi Angelorum copias nomine ſingulari denotatas in defenſionem timentium Deū inſinuat, item 4. Reg. 6. aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, quia ecce mons plenus equorum, & curruum igneorū in circuitu Eliſei hi profecto erant agmina Angelorum, qui ad protegendum Eliſeum à Deo miſſi fuerant, contra hoſtes illos, de quibus idem Propheta dixit puero, plures ſunt nobiſcum, quam contra nos, Item Deut. 32. cōſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael. Gloſ. dicit ſtatuit terminos gentium, iuxta numerum Angelorum Dei, quod Gloſ. illa vult intelligi de Angelis ad cuſtodiam gentium deputatis, quia ſi non eſt tātus numerus Angelorum cuſtodientium, quantus eſt numerus hominum cuſtoditorum, quilibet tamen homo dicitur habere ſuum Angelum cuſtodē, vt patebit in ſequenti puncto, item Eccleſ. 18. dicitur, quod in vnaquaque gente Deus propoſuit rectorem, quod Gloſ. exponens ait, quod præpoſuit Angelos, quibus commiſit Deus cuſtodiam ſingularum gentium.

Item Angelos regnorum cuſtodes legimus, cum Daniel cap. 10. de Angelo Perſarum, Angelo Græcorum, Michaele defenſore filiorum Iſrael mentionē facit; præterea Moyſes Exodi 14. 23. 32. ad longum meminit de Angelo, cui populi Iſraelitici cura tunc miſſa fuerat, Item cum Ioſ. 5. dicitur, quod Angelus Princeps exercitus Domini caſtris Iſraelitarū præiturus in ſpecie viri euaginatum gladium tenētis ipſi Ioſue apparuerit, Item Iudicum 2. Angelus Iudæorum turbas increpat, flenteſque conſolatur, item Matth. 18. videte ne contemnatis vnum ex puſillis his, dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis ſemper vident, &c. vbi dicit Gloſ. quod puſilli non ſunt contemnēdi, qui adeo ſunt cari Deo, quod Angeli ſint eis ad cuſtodiam deputati, Item Luc. 2. paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum, & ecce Angelus Domini aſtitit, iuxta illos, & charitas Dei circumfulxit illos, & dixit illis, ecce Euangelizo vobis gaudium magnum, &c. & facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium, gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, vbi conſiderandum eſt, quod Angeli vocantur militia cęleſtis, quia in fauorem noſtri militant contra hoſtes noſtros, dum nos contra illos cuſtodiunt, Item Act. *16.* Angelus nocturna viſione ſpeciem viſi Macedonis præſeferens pro Macedonibus *à ſe cuſtoditis*, ſic Paulum rogauit *tranſiens in Macedoniam* adiuua nos, ex quibus locis planè conſtat Angelis mandatum fuiſſe, vt ſaluti hominum inuigilent, ideoque circa vnum hominem plures Angelos aliquando curam gerere, vt ſupra Genſ. 32. & 4. Reg. 6. & Luc. 2. patet item multos homines puta vnum regnum, vnam prouinciam vnam magnam Eccleſiam, vni tantum Angelo pro cuſtodia eſſe commiſſam.

Hanc veritatem docuerunt Patres, vt Dionyſius in Epiſtola ad Demophilium, Origenes hom. 5. ſuper Luc. 1. ſuper Pſ. 37. Theodoretus *quæſt. 3.* in Geneſ. adhibens probationem ex Matth. 18. Didymus in 2. Petri 2. D. Aug. cap. 12. meditationum & Serm. de tempore, B. Greg. hom. 34. in Euang. Beda ſuper Act. 12. D. Bern. lib. 5. de conſid. c. 4. & ſerm. 12. in Pſal. Qui habitat.

Præterea communis eſt omnium Theologorum ſententia, à qua non eſt temere diſcedēdum, ſed pro confirmatione liceat nobis exterorum teſtimonium proferre, nam inter cæteros gētiles Apuleius in lib. quem fecit de Deo Socratis, hanc materiam diſcuſſit, dicitur enim ibi ex hac igitur ſublimiore Dæmonum copia Plato autumnatur ſingulis hominibus in vita agenda teſtes, & cuſtodes ſingulis additos, qui hominum conſpectui ſemper adſint arbitri, i. quaſi inſpectores vitæ, & omnium non ſolum modo actorum, verum etiam cogitatorum, ac vbi vita edita remeandum eſt eūdem illum, qui nobis præſtitus fuit, captare illico, & trahere veluti cuſtodiā ſuam ad iudicium, atq; illic in cauſa dicenda aſſiſtere, ſi qua cōmentiatur redarguere, ſi qua vera dicat, aſſeuerare prorſus illius teſtimonio ferri ſententiam.

Aduertendū tamen, quod Dæmon poteſt eſſe nomē boni Angeli, & mali Angeli, nam Dæmon interpretatur peritus, vel ſciens, & poteſt componi, cum Cacos, quod eſt malum, & dicuntur cacodęmones, i.

mali

Digitized by Google

mali Angeli, vel cum calo, quod eſt bonũ, & vocãtur calodæmones, i. boni Angeli, licet igitur in lib. Apulei cuſtos hominis dicatur dæmon, dr̃ tñ eſſe de ſuperiorib. Dæmonibus, & noĩe ſuperiori ſm D. Aug. 12. ſuper hunc intelligitur omne bonũ, ſicut noĩe inferi omne malũ, & ideo ille Dæmon ſic cuſtos deputatus calodemon. i. bonus Angelus appellari põt primo: quia dicitur eſſe de ſuperis, ſiue de ſublimibus, & nomine ſuperi intelligitur omne bonum, ſecundo: quia dicitur cuſtos, malus autem Angelus non dicitur datus, vt cuſtos, ſed datus ad exercitium, tertio: quia approbat verum, malus autem Angelus fuit mendax ab initio, & in veritate non ſtetit.

De huiuſmodi Angelo cuſtode complures narrãtur in præfato lib. proprietates videlicet; quod oĩa percipiat, omnia videat, omnia intelligat, quæ intelligenda ſunt de ſpectantib. ad cuſtodiã, ſubiungitur etiam ibidẽ, quod eſt cuſtos ſingularis perfectus domeſticus, ſpeculator proprius, amator intimus, cognitor aſſiduus, & obſeruator indiuiduus, arbiter inſeparabilis, teſtis malorum improbator, & bonorum approbator.

Et ſi quæratur, quare huiuſmodi cuſtos nominetur Deus Socratis.

Dicendum, quia forte Socrates fuit primus inter gentiles loquens de talibus, nã & ſi Plato de hoc locutus eſt, põt nihilominus dici non primus, quia hoc accepit à Socrate magiſtro ſuo, fuit. n. Plato diſcipulus Socratis, vt ait D. Aug. 8. de Ciu. Dei, vel dicitur ille cuſtos Deus Socratis, i. Dominus Socratis, quia forte bonus Angelus cuſtodiẽs Socratem reuelauit ſe ſibi, & ipſe ex tũc habuit eum, vt Deum, vt in omnibus ſibi obtemperaret. hoc teſtimonium adduximus, vt appareat tanta veritas noſtræ fidei.

PVNCTVM TERTIVM.

An vnuſquiſque homo habeat Angelum cuſtodem ſibi delegatum.

IMpius Caluinus indubiũ reuocat, an cuilibet fideliũ deſignatus ſit à Deo ſingularis Angelus in cuſtodiã, vt refert R. P. Frãc. Fenardẽtius Minorita, hũc Caluinũ ſecuti ſũt Bezza, marlotan*, aliiſq; eiuſdẽ ſectæ, contra quos ſtatuitur hæc concluſio ſingulis hominibus deputantur Angeli ſinguli cuſtodes.

Probatur primo ex locis Sacræ ſcripturæ, nã Pſal. 90. legitur Angelis ſuis mandauit de te in omnibus vijs tuis, vbi notandũ ly de te in ſingulari dictũ, itẽ ly in omnib. vijs, item ly tuis, quæ omnia quamdam ſpecialitatem cuſtodiæ important, ſuperq; verba D. Bern. ſer. 11. ſic ait, quantã ſibi dẽt hoc verbũ inferre reuerentiã, afferre deuotionẽ, conferre fiduciã, reuerentiã pro præſentia, deuotionẽ pro beneuolẽtia, fiduciam pro cuſtodia, cautè ambula, vt cui videlicet aſſiſtunt Angeli in omnib. vijs tuis, in quovis diuerſorio, in quovis angulo Angelo tuo reuerẽtiã habe; item Gen. 16. narratur Angelũ Dñi correxiſſe Agar, tanquã à ſe ipſo ſpecialiter cuſtoditã, particularia q̃dam docuiſſe, de eiuſq; tũ corporali, tũ ſpirituali ſalute ſolicitũ fuiſſe, itẽ Gen. 22. Angelus Abrahæ delegatus introducitur: preterea Gen. 31. 32. 48. teſtatur Angelũ cuſtodientẽ Iacob Patriarchã apud Laban, eiq. regreſſum in terrã natiuitatis cũ eo luctantem, eumq. à iunctis malis erruiſſe. itẽ 3. Reg. 19. de Angelo Eliæ, & Tob. de Angelo Raphaele ſpecialem curam circa Thobiam habente Iudit. 13. de Angelo ſui ductore inter Holofernis acies conſeruatore.

Item Danielis 6. & 14. de Angelo ſui inter Leones defenſore per manũ Habacuh ex Iudæa portati Alimoniæq. prouiſore, Item Art. 12. de Angelo Petri cuſtode dicitur Angelus eius eſt, & Matt. 18. Angeli eorũ ſemper vidẽt faciẽ patris mei, q in cęlis eſt.

Secundo probatur concluſio auctoritate Concilij Florentini, vbi ſeſſ. 20. Epiſtola magni Baſilij contra Eunomiũ approbatur, in hac enim Epiſtola ſic habetur, alij Angelorum gentib. præpoſiti ſunt, alij fidelium ſingulos conſequuntur, quibus ſingulorũ tutela commiſſa eſt, quod verò ſingulis fidelium adeſt Angelus, vt Pedagogus quidam, & Paſtor ad vitam dirigendũ nemo cõtradicet, qui verborũ Dñi recordatur dicẽtis Angeli eorũ ſemper vidẽt faciẽ patris.

Tertio comprobatur auctoritatib. Sanctorum Patruũ, nam D. Hier. ſuper illud Matt. Angelorum &c. inquit magna dignitas animarũ, vt vnaquæq. hẽat ab ortu natiuitatis in cuſtodiã ſui Angelũ deputatũ, & in Habac. 1. ſcribens docet ſingulos homines Angelorũ habere, & ſuper illud Eccl. 5. ne dicas coram Angelo non eſt prouidentia, non. n. ait inuentũ dicta tranſeunt, ſed à præſente Angelo, qui vnicuiq. adeſſet comes, ſtatim perferuntur ad Dominum. D. Griſoſt. in Matth. 18. & hom. 3. in Coloſ. 1. affirmat iuxta numerum fidelium Angelos eſſe cuſtodes. D. Ambr. in Pſa. 38. & Pſ. 118. indicat nõ ſolũ fidelibus, ſed omnibus hominib. Angelos cuſtodes datos eſſe.

Quarto comprobatur ex cõi Chriſtianorum, etiã ipſis Apoſtolis conuiuentium ſententia, hi. n. vnumquẽq. fideliũ Angelũ tutelarẽ habere arbitrabãtur forſan ab ore Apoſtolorum, & edocti, in cuius ſignũ Petro foras pulſante fideles dicũt, Angelus eius eſt.

Quinto confirmatur concluſio rõne, ſic cuſtodia Angelorũ eſt quædam executio diuinæ prouidẽtiæ circa homines, & prouidentia Dei comparatur ad ſingulos homines, ſicut ad ſingulas ſpecies rerũ corruptibilium, cum homines ſint incorruptibiles non tantum ſecundum ſpeciem; ſed etiam ſm proprias formas, quib. ſpeciebus diuerſi Angeli eiuſdem ordinis perficiuntur ex D. Gregor. eadem ratione probabile eſt ſingulis hominibus ſingulos Angelos ad cuſtodiam deputatos eſſe, cum pluris ſit apud Deũ vnus homo, quam alia quæcumq; ſpecies corruptibilis, magiſq. particularis, quilibet homo perpetuus ſit, & immortalis, quam quidquam aliud rerum corruptibilium, etiam ſecundum ſpeciem.

Præterea ex indigentia humana oſtenditur, quod quilibet homo viator debet habere Angelum cuſtodem, primo ne erret ſecundum intellectum, ſecundo ne deuiet ſecundum voluntatem, tertio ne paſſionibus peruertatur ſecundum ſenſualitatem, quarto ne patiatur læſiones corporales indebitas.

Sed dices, quod ſunt plures animæ rationales, preteritæ, & futuræ, quam ſint Angeli ad cuſtodiam deputati, ergo non cuilibet homini datur ſuus Angelus in cuſtodiam.

Reſpondetur ſecundum magiſtrũ, quod non ſunt tot ſimul homines actualiter exiſtentes, quot ſunt Angeli

Digitized by Google

Angeli boni, & ideo ſufficit vnus Angelorum ad multos homines, nam vno homine ex hac vita decedente, Angelus ſibi datus in cuſtodiam alteri ſuccedenti deputatur, vnde quamuis quilibet homo purus viator loquendo de hominibus præſentibus habeat ſuum Angelum cuſtodem, nõ tamen hoc excluditur, qui vnus Angelus poſſit ſucceſſiuè plures homines cuſtodire.

PVNCTVM QVARTVM.

Num paruulis deputentur Angeli cuſtodes.

SAnctus Hieronymus lib. 3. ſuper Matth. cap. 18. tradit vnam quamque ab exordio natiuitatis habere Angelum ad ſui cuſtodiam deputatum, vnde ſic ait magna dignitas animarum eſt, vt vna quæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.

Pro cuius auctoritatis intellectu ſciendum, quod exordium natiuitatis animæ non poteſt dicere, niſi vel creationem ipſius animæ, vel infuſionem; propterea quod Deus quotidie nouas animas creando infundit, & infundẽdo creat, igitur ab ipſo exordio natiuitatis, ideſt ab ipſa creatione animæ, vel ab infuſione eiuſdem deputatur Angelus ad cuſtodiam animæ, propter quod non nulli ab exordio natiuitatis expoſuerunt de natiuitate hominis non ſolum ex vtero, ſed etiam in vtero, inter quos eſt Seraphicus Doctor, vt patet in primo dubio literali, ratio autem huius cuſtodię poteſt accipi ex duobus, primo ex parte Angeli cuſtodientis, & hoc eſt meritum, meretur enim præmium accidentale, ex huiuſmodi cuſtodia, ſecundo ex parte paruuli, bifariã, primo ex parte corporis, vt ſcilicet bonus Angelus cuſtodiat corpus pueri, ab oppreſſione contrariæ poteſtatis, ſecundo ex parte animæ, quia anima, quam cito vnitur corpori procedit in alteram habilitationem, ſiue ab bonũ, ſiue ad malum, ad quam iuuat, & ordinat Angelus bonus, qui datur ei cuſtos.

Poteſt perſuaderi id a ſimili, vel a minori, ſic corpora ſuperiora habent tunc aliquam poteſtatem ſuper corpus pueri, ergo ſimiliter Angelus, qui eſt lux ſpiritualis ſuperior, habet poteſtatem ſuper animã, quę eſt lux ſpiritualis inferior.

Sed obijcies, quod tunc paruulus non poteſt habere vſum liberi arbitrij, & per conſequens non poteſt peccare, ergo non eſt neceſſaria cuſtodia Angelica iſtis paruulis.

Amplius paruuli non poſſunt perficere, nec deficere, ergo non indigent cuſtodia.

Reſpondetur ad primum, quod cuſtodia angelica non ſolum eſt neceſſaria, ne anima peccet, ſed etiam ne ledatur corpus eius, quod eſt organum ipſius, per cuius leſionem impediri poteſt, anima tam in vſu rationis, quam in vſu liberi arbitrij.

Ad ſecundum dicitur, quod ſi paruulus non poſſit proficere pro illo tempore, poteſt tamen pro conſequenti, & ad hoc habilitat Angelus.

Sed percontaberis, quis cuſtodiat fętum in vtero materno, antequam animetur.

Reſpondetur, & probabiliter, quod quia pro tunc eſt aliquid natus, nec eſt totaliter a matre ſeperatus, ſicut fructus pendens in arbore, neque pro tunc adhuc habet animã rationalem infuſam, idcirco cuſtodire ab eodem Angelo, a quo illius mater cuſtoditur, ſed ſtatim vt anima infunditur proprius ſibi Angelus deputatur.

PVNCTVM QVINTVM.

Vtrum in fidelibus Angeli deputentur ad cuſtodiam.

QVidam partem negantem tenuerunt ducti inprimis auctoritate D. Chriſt. Homil. 3. ſuper Coleſ. 1. vbi ſolis fidelibus Angelos attribuit, olim inquit congruentes numero gentium erant Angeli, nunc autem congruentes numero fidelium, item D. Baſil. in expo. Pſ. 48. & lib. 3. contra Eunomium ſolos fideles nominauit.

Confirmant ſententiam per illud Hebre. 1. omnes Angeli dicuntur adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, ideſt propter electos, ergo ad ſolos homines electos mittuntur Angeli cuſtodes.

Cæterum communis ſententia, & valde probabilis eſt Angelos cuſtodes delegari, etiam infidelibus, & probatur primo ex ſacra ſcriptura, quæ Danielis 10. inſinuat Angelos Principes Perſarum, & Græcorum, quæ tñ regna *a cultu veri Dei tunc erant aliena.*

Secundo probatur ratione ſic. *Diuinæ prouidẽtiæ* proprium, eſt conferre ea, quæ promouent ad finem, & remouere ea, quæ a fine impediunt, ergo illis hominibus ſunt Angeli ad cuſtodiã deputati, qui poſſunt promoueri in bonum, & impediri a malo, tales ſunt etiam infideles, ergo illis deputantur Angeli ad cuſtodiam.

Quod ſi quæras, quæ ſint rationes ſeu cauſæ, quod Angeli deputantur Infidelibus.

Dicendum, quod tres ſunt præcipuæ, prima vt nõ grauiter, & toties peccent, quam alioquin peccarẽt, ſecunda vt exerceantur, & proficiant officijs honeſtatis, & per hoc minus mali exiſtant, tertia vt multa corporalia mala ab illis depellant, eoſq. a periculis eripiant.

Ad teſtimonia D. Chriſo. & D. Baſil. reſpondetur ea eſſe intelligenda de cuſtodia efficaci, & peculiari, qua homines diriguntur ad vitam æternam.

Ad illud Hebreorum primo dicitur, quod Apoſtolus in illis verbis inſinuauit in genere finem principalem miſſionis Angelorũ in terrã, qui fuit & miſſionis Chriſti, nõ tñ excluſit alios fines minus principales.

PVNCTVM SEXTVM.

Num vnus quiſque homo habeat Angelum malum.

NOnnulli negãt homini malũ Angelũ deputari, oppoſitamq. ſentẽtiã eſſe reijciendã, tamq̃ ſanę doctrinæ cõtrariã, ſed nos eã cũ Magiſtro amplectĩt, ipsãq. probamus, primo auctoritate D. Gre. l. 4. Mor. vbi dicit, ꝙ quiſq. bonũ Angelũ ſibi ad cuſtodiã deputatũ, & vnũ aliũ ad exercitiũ habet, nã cũ oẽs Angeli boni bonũ noſtrũ velint cõmuniter omniũ ſaluti ſtudeãt, ille tñ, q deputatus eſt alicui ad cuſtodiã, eũ ſpecialiter hortaẽ ad bonũ, ſicut legĩt de Angelo Tobiæ, & de Angelo Petri in actib. Apoſtolorũ, ſimiliter & mali Angeli ĩquit magiſter, cũ deſiderẽt malũ hominum

Digitized by Google

minũ magis tamen hominem ad malum incitat, & ad nocendum fortius inſtat ille, qui ad Exercitium eius eſt deputatus.

Comprobatur, quia legitur Iob, &c. Deum per Sathanam exercuiſſe potentiam ipſius, ergo pro illo tẽpore fuit Sathanas deputatus à Deo ad exercitiũ.

Præterea 2. Corint. 12. teſtatur D. Paulus pro cuſtodia humilitatis ſibi datum fuiſſe ſtimulum carnis ſuæ Angelum Sathanę, qui ipſum colaphizaret, ergo vt homines habeant ad exercitium, quia virtus in infirmitate perficitur, dat Deus illis Angelum Sathanę, qui eos colaphizat, vt optimè probat Seraphicus Doctor in hoc 2. diſt. 6. art. 2. quæſt. 1. & in præſenti quęſtione oſtendens congruentiam Angelicæ cuſtodiæ probat ex hoc, quia ordo vniuerſi exigit, vt omne malum habeat bonum ſibi oppoſitum, cum ergo quilibet homo habeat malũ Angelum ad exercitiũ, ergo dẽt habere bonũ ad cuſtodiendũ, ne hõ pereat.

Et ſi arguatur, quod tentatio Diabolica, cum ſit ad malum, propriè non cadit ſub prouidentia Dei.

Rñdetur, quod quamuis tentatio non intendatur à Deo, exercitium tamen, quia bonum eſt, & nihil mali in ſua ratione includit, intenditur à Deo, & per conſequens ſub ordine diuinæ prouidentiæ cadit.

Si obijciatur, quod homo de ſe eſt pronus ſufficienter ad malum, & ſatis poteſt exercitari à paſſionibus carnis, ergo videntur ſuperfluere exercitationes Dæmonum, & ſi Deus hoc permittit, videtur immiſericorditer agere.

Reſpondetur cum D. Bonau. diſt. 6. vbi ſupra negando Deum immiſericorditer agere cum homine, imò miſericordia ſuperexaltat iudicium, quia cõtra fomitem dat ſcintillam conſcientię contra Dęmonẽ, dat bonum Angelum, & ſupra hoc dat ſuam gratiã, & ſpiritum ſanctum, qui vincit omnem poteſtatem, quia neq; mors, neq; vita, neq; principatus, neq; poteſtates poſſunt ſeparare à Charitate Dei, vnde ille amor eſt adiutoriũ pręualẽs omnibus, & omnia vincens, & præterea, vt homo habeat exercitium, quia virtus ĩ infirmitate perficitur, datur Angelus malus.

Si inſtetur per illud Iob 41. non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei poſſit adæquari, ergo ſi detur tantus aduerſarius homini, cui non poteſt adæquari aliqua poteſtas terrena, videtur Deus aliquo modo crudeliter ſe habere ad ipſum hominem.

Reſpondetur, quod licèt aduerſarius noſter dicatur valdè potens, tamen inuincendo, & ſuperando hominem eſt valdè debilis, ſecundum illud communiter dictum, debilis eſt hoſtis qui non poteſt vincere niſi volentem aduerſarium; igitur Deus eſt mitis, & miſericors erga hominem non ſolũ dando ſibi hoſtem debilem, non potentem vincere niſi volentem, ſed delegando ſibi Angelum cuſtodem ipſum ſemper retrahentem à malo, & inclinantẽ ad bonũ.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Cuius ordinis ſint Angeli ad cuſtodiam hominum deputati.

PRo intelligentia huius dubij obſeruãdum, quod quamuis omnes ordines Angelorũ ſint inſtituti propter ſalutem electorum, tamen ſolum ad infimũ ordinem infimę Hierarchię pertinet homines cuſtodire; ſunt. n. in tertia Hierarchia tres ordines. ſ. principatus ordo, Archangeli, & Angeli, & tota eſt propter ſalutem electorũ, nam principatus eſt primus ordo, Archangelus eſt ordo ſecundus, Angeli ſunt tertius ordo, principatuum eſt præſidere toti alicui gẽti, ſiue multitudini, ſicut dicitur Princips Perſarum, qui pręeſt Perſis, Princeps Iudęorũ, qui pręeſt iudeis, vnde Dan. 10. legitur, quod Princeps Regni Perſarũ reſiſtit Angelo, qui loquebatur cũ Daniele, ne liberarentur Iudæi 21. dieb. Archangelorum eſt denunciare maiora, qui, & ſi mittãtur ad ſingulares perſonas, mittuntur tamẽ pro aliquo magno facto, quod reſpicit totam aliquam multitudinẽ, ſicut pro ſalute totius humani generis miſſus fuit Gabriel ad Virginem ad annunciandum conceptionem filij Dei, Angelorũ verò eſt nũciare minora, & cuſtodire ſingulares pſonas, & vt exerceãt circa eas ptinẽtia ad ipſos.

Obſeruat S. Thomas, quod ad hoc, quod Angeli ſint cuſtodes, requiritur, quod nec ſint aſſiſtẽtes, nec etiam habeant potẽtiam indeterminatam ad officia circa perſonas ſingulares, ſicut ſunt Angeli mediæ Hierarchię, ſed oportet, quod habeant limitatam ad certa officia humana, & procurent ſolum ea, quæ determinata pertinẽt ad perſonas, quod eſt vltimũ, & minimum in actib. Angelorum, ſed congruè dici poteſt omnes de tribus ordinibus infimæ Hierarchiæ cuſtodire, quidam vniuerſalius, ſicut Michael totam Eccleſiam alij particularius puta Imperatorum Regna, & Prouincias, alij Ciuitates, alij Oppida & Villas, & alij vt infimi ſingulares perſonas.

Quod autem Angeli infimi ordinis in cuſtodiam ſingulorũ hominum dẽtur, perſuadetur auctoritate Concilij Florentini ſeſſ. 20. vbi approbatur Epiſtola Magni Baſ. cõtra Eunomiũ, qui Angelorũ infimum ordinẽ in cuſtodiã ſingulorũ hoĩum deputari inſinuat, ſic ait Angeli oẽs, vt appellationis vnius, ſic eiuſdem ſunt naturæ inter ſe, attamen alij ipſorum gentib. præpoſiti ſunt, alij verò fideliũ ſingulos conſequuntur, quanto aũt gens vni viro præponẽda eſt, tanto maiorem neceſſe eſt Angeli, qui gentis principatum habeat, eſſe dignitatem, dignitate eorũ, quibus ſingulorum tutela cõmiſſa eſt, hæc Baſilius ibi.

Confirmatur per illud Pſal. 90. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnib. vijs tuis, ergo cuſtodia hominum attribuitur Angelis, quorũ ordo eſt infimus ſecundum D. Dionyſium.

Sed quæret quiſpiam, quis Angelus cuſtodiat hominem promotum ad Epiſcopatum, vel ad Papatum, vel ad dignitatem Regiam?

Reſpondetur, quod homo prouectus in prælationẽ illuminatur, & dirigitur in his, quæ ad ſtatum ſuæ perſonæ pertinent ab Angelo infimi ordinis, in his verò, quæ ſpectant ad regimen multitudinis, illuminatur, & dirigitur ab Angelo Principe, i. de ordine Principatus, vel ab Archangelo, nec tamen relinquitur ab Angelo, qui primo in natiuitate fuerat ſibi deputatus ad cuſtodiam, ſed talis habebit duos Angelos cuſtodes, vnum videlicet à principio natiuitatis ſibi deputatum de infimo ordine ratione ſuæ perſonæ, alterum autem habebit Angelum ordinis ſuperioris rõne dignitatis, ſeu officij, hinc ſi aliquis eligatur in Epiſcopum habebit duos Angelos, vnũ perſonalem à natiuitate delegatum, aliũ ſuperiorẽ,

Digitized by Google

qui præeſt Epiſcopatui, & ſi eligatur in Papam habebit alium, qui præeſt Papatui videlicet Michaelẽ, qui pre alijs Angelis ab Eccleſia honoratur ob priuilegia ſibi à Deo conceſſa in miniſtrando Eccleſiæ, primum quia ipſe eſt cuſtos, & Princeps totius Eccleſiæ, ſicut olim fuit Synagogæ: ſecundum, quia ipſe habet officium ſtandi ſemper pro electis, & adiuuandi, & præliandi, tertium, quia ipſe habet officiũ ſuſcipiendi animas noſtras, quartum, quia ipſe præſentaturus eſt animas coram Iudice, & in cœleſtẽ lucem, quintum, quia eſt ſignifer Chriſti, ſextum, quia ipſe ad Iudicem omnes vocabit, vt dicitur 1. The. 4. ipſe Dominus in voce Archãgeli, ſcilicet Michaelis, ſeptimum, quia ſentẽtiam Iudicis ipſe principalius, & ſui Angeli exequentur.

PVNCTVM OCTAVVM.

Num poteſtas cuſtodiendi homines ſit in Angelis à natura, vel à gratia.

EXcitatur hæc dubitatio ab Auctore in 4. Argum. cui ſatisfit duabus concluſionibus.

Prima concluſio. Poteſtas cuſtodiendi in Angelis eſt à natura, tanquam à primo principio, probatur: q̃a Angelus naturaliter eſt fortior, & potẽtior hoĩe.

Cõfirmatur, quia dona naturalia, quæ habet Angelus in excellentia reſpectu animę, ſunt illa quatuor attributa, de quibus magiſter diſt. 3. loquitur. ſ. ſimplicitas eſſentiæ diſcretio perſonalis, perſpicacitas intelligentiæ, quæ ſunt quaſi diſpoſitio naturalis in Angelo ad cuſtodiendam animam.

Secunda concluſio. Poteſtas cuſtodiendi homines in Angelis eſt ex gratia, tãquam à proximo principio, & completiuo; probatur per Gloſ. ſuper illud Num. 18. quicquid offerunt primitiuorum &c. quæ ſic ait, pro merito alius Princeps multorum eſſe ponitur, alius Principatui ſubiectus, & ponit exemplũ de bonis ſeruis, quibus pro diuerſitate meritorũ dabitur poteſtas, alijs ſuper decem Ciuitates, & alijs ſuper quinque, & per hoc quod dicit pro merito videtur, quod ex gratia ſit huiuſmodi prælatio.

Confirmatur, quia excellentia naturę non ſufficit, ſed requiritur gratia, quaſi complementum, nõ quęcumque gratia, ſed gratia confirmationis.

Pręterea Angelus in gratia eſt excellentior, & ſtabilior, ergo poteſtas cuſtodiendi hominem eſt ex gratia tãquam à principio completiuo, & proximo.

Amplius Angeli boni ſunt, ſimul cõfirmati in gratia, & ideo ſunt ſtantes, animæ autem non ſic confirmantur ſimul, ſed ſucceſſiuè, vnde omnes vſq; ad ſuã confirmationem ſunt, vel lapſæ, vel labiles, Angeli autẽ boni pp confirmationem nec lapſi, nec labiles.

Sed dices, maior eſt, qui recumbit, quam qui miniſtrat, ergo homo, ſi cuſtoditur ab Angelo, eſt maior illo, & per cõſequens Angelus nõ eſt excellẽtior.

Reſpõdet Auctor dupliciter, primo quod auctoritas illa intelligenda eſt, q̃ñ miniſter recumbẽti miniſtrat pp ipſum, ſicut ſeruus Regis miniſtrat Regi propter eius dignitatem, & imperium, ſed quando aliquis miniſtrat alicui habendo reſpectũ ad alium, ſicut q̃ñq. miles magnus, & Dux deſeruit non tantũ Regi, ſed etiam toti familiæ, non habet veritatem in propoſito, Angelus homini nõ propter ſe miniſtrat, ſed propter Deum, cuius imaginem gerit.

Secundo reſpondetur, quod auctoritas illa intelligitur de miniſterio ſubiectionis, non autem præſidentiæ, vnde cuſtodire hominem, & ſi miniſterium dicat, magis tamen importat Angelum præſidere homini, quam eſſe ſubiectum.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum ſi homo ſtetiſſet, fuiſſent Angeli deputati ad hominis conditi cuſtodiam.

NOtandum, quod triplex eſt ſtatus hominis. ſ. inſtitutus, lapſus, & reformatus, de primo ſtatu eſt quæſtio, pro cuius reſolutione quatuor ſunt concluſiones.

Prima concluſio. Angelus ſpecialiter deputatur, vt à viſibili aduerſario defendat, probat Auctor per illud Apoſtoli non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem ſed aduerſus mundi rectores, & aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, quĩ ſunt hoſtes inuiſibiles, ergo per oppoſitum homo habere debet adiutores inuiſibiles ad ſui ipſius defentionem.

Secunda concluſio. Diabolus vndique nos impugnat, probat S. Doctor, quia rationem ſeducit per aſtutias, voluntatem allicit per blãditias, virtutes opprimit per violentiã.

Tertia concluſio. Angelus ſpecialiter ad hoc homini deputatur, vt eum defendat ab oppreſſione contra violẽtiam, vt erudiat, & dirigat contra fallaciam, vt exhortetur, & inducat ad bonum contra blanditias.

Quarta concluſio. Homini inſtituto competebat dari Angelicam cuſtodiam, probatur rationibus, quæ ſunt in argumento contra.

Prima deputatio cuſtodiæ Angelicæ pertinet ad dignitatem animæ, teſte D. Hier. ſuper illud Matt. 18. Angeli eorum &c. vbi ſic inquit magna dignitas eſt animarum, &c. ſed anima in ſtatu naturæ inſtitutæ erat dignior, quam ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, ergo ſi nunc habet Angelum ad ſui cuſtodiam deputatum, multo magis tunc habuit.

Secunda. Homo in ſtatu naturæ inſtitutæ habuit Angelum malum tentantem, ergo debuit ſibi dari Angelus cuſtodiens; conſequentia probatur, quia pronior eſt Deus ad miſerendum, quam ad condemnandum.

Tertia Angeli deputantur nobis ad cuſtodiã, vt retrahamur à malo, ſed homo in ſtatu innocentiæ indigebat a malo retrahi, cũ poſſet peccare, ergo debebat ab Angelo cuſtodiri.

Quarta Angeli deputantur ad cuſtodiam, vt per auxiliũ eorum homo poſſit de bono in melius proficere, ſed homo in ſtatu innocentiæ proficere poterat, ergo Angelus deputari debuit ad ſui cuſtodiam.

Vltima concluſio. Homo ſecundum ſtatum naturæ lapſæ magis indiget Angelica cuſtodia, quam tunc indigeret ſecũdum ſtatum naturæ inſtitutæ; concluſio patet, quia in ſtatu naturæ lapſæ eſt magis pronus ad malum, & eſt maius periculum ex corruptione carnis inſtigante ad malum.

Pro expoſitione quæſt. tria ſunt examinanda.

Primum num Angelus deputetur ad cuſtodiam alterius Angeli.

Secundum num animæ ſeparatæ indigeant, Angelica cuſtodia.

Tertium num homini in ſtatu innocentiæ datus fuerit Angelus malus ad exercitium.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelus deputetur ad cuſtodiam alterius Angeli.

MOuetur hæc difficultas ab Auctore in 2. Argum. pro cuius explicatione duæ ponendæ ſunt concluſiones, prima concluſio Angeli ſuperiores reſpectu Angelorum inferiorum præſidētiam habent; probatur, quia ſicut corpora per ſuperiora reguntur, ſic Angeli inferiores per ſuperiores, ergo Angeli ſuperiores præſidentiam habent reſpectu Angelorum inferiorum.

Præterea Angeli ſuperiores illuminant, purgant, & perficiunt inferiores, vt dicit Dionyſius, ergo Angeli ſuperiores præſident inferioribus.

Confirmatur concluſio auctoritatibus Patrum; nam Origenes ſuper illud numeri 18. Hom. 11. ſic ait mihi videtur, quod inter Angelos alij principatum, & poteſtatem habeant ſuper alios, alij ſubiaceant, & obtemperent Poteſtati, Item D. Auguſt. ſuper Gen. ſuperiores præſunt inferioribus, & boni malis, ergo Angeli ſuperiores præſunt Angelis inferioribus.

Secunda concluſio. Angelus non deputatur ad cuſtodiam alterius Angeli, probatur: cuſtodia eſt reſpectu illius naturæ, quę retrahi poteſt a malo, & promoueri ad bonum, ſed Angeli beati huiuſmodi naturam non habent, ergo &c. minor probatur, nam ex quo ſunt confirmati in bono, vt boni, & oſtinati in malo, vt damnati non poſſunt retrahi a malo.

Et ſi quæratur numquid ante confirmationem illorum, & obſtinationem iſtorum debuerit illis deputari cuſtos.

Reſpondet D. Bonau. quod non, quia tunc erant omnes æqualiter vertibiles, & ſic non erat, qui poſſet defendere, nec erat, qui poſſet impugnare, & quoniā Angelus vno motu poterat irreuocabiliter, aut perdere, aut lucrari, ideo non debuit eis cuſtodia adhiberi; homini autem, qui erat in ſtatu vertibilitatis, & pugnæ a principio, & diuturnius, & reuocabiliter debuit cuſtodia deputari.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num animæ ſeparatæ indigeant cuſtodia Angelorum.

SOluitur hæc dubitatio tribus concluſionibus, prima concluſio animæ beatæ non egent cuſtodia Angelorum, probatur, quia iam ſunt confirmatæ in bono, & ſunt impeccabiles iuxta illud Iſa. 60. non occidet vltra ſol tuus.

Secunda concluſio, Animæ ſeparatæ exiſtentes in Purgatorio non indigent cuſtodia Angelorum; patet cōcluſio, quia ibi, neq. impediri, neq in bono promoueri poſſunt.

Tertia concluſio, Animæ damnatæ non indigent Angelo cuſtode; perſuadetur, quia ſunt obſtinatæ in malo, & numquam illas pęnitebit, nec timent periclitari, eo quia malum, quod timebant illis euenit.

Et ſi obijciatur, quod D. Greg. in Dialogo ſentire videtur, quod Angeli aderant animabus ſanctis ſeparatis, & deferebant eas ſæpe in Paradiſum.

Præterea Luc. 16. dicitur, quod anima Lazari portabatur ab Angelis Dei, ergo animæ ſeparatæ indigent cuſtodia Angelorum.

Reſpondetur, quod non eſt ibi indigentia, vel neceſſitas ex parte animæ, ſed ſolum quædam congruitas in ſignum honoris.

Secundo reſpondetur, quod ibi non eſt propriè ratio cuſtodiæ ſecūdum quod hic vſurpatur, propterea quod cuſtodia reſpicit prohibitionem a malo culpæ, vel promotionem ad bonum gratiæ, ſed circa animam ſeparatam Angeli neutrum exercent, vnde nō eſt ibi cuſtodia, niſi ſecundum aliam rationem, vt dicantur Angeli, qui eam deportant, cuſtodire eam ab alio pœnali nocumento, quia non ſtatim cum eſt ſeparata, eſt in loco competenti ſuę beatitudini, vt optime docet Alex. Alenſ.

PVNCTVM TERTIVM.

Num homini in ſtatu innocentiæ fuerit datus Angelus malus ad exercitium.

PRō reſolutione huius quæſiti ſit, hæc prima concluſio homini in primo ſtatu datus fuit Angelus homini ad cuſtodiam tantum, patet primo, quia Adā habuit poſſibilitatem cadendi, ergo quo ad hoc, ſcilicet nè caderet, indiguit cuſtodia Angelica, ſecundo quia habuit poſſibilitatem proficiendi in bono, quāuis non per ſe, ſed adiutorio gratiæ profeciſſet.

Nec obſtat, quod tunc in primis parentibus eſſet rectitudo naturæ, quia illa rectitudo non fuit inflexibilis, imo anima primo creata eſt vertibilis ad vtrūlibet ſcilicet bonum, & malum, & ideo licet nullum haberet defectum, habuit tantum defectibilitatem, & propter hoc nè ad defectibilitatem ſequeretur defectus, vel actus deficiendi indiguit cuſtodia Angelica.

Secunda concluſio. Angelus malus, qui primo tētauit hominem, non propriè fuit ad exercitium, ſed ad deceptionem ſecundum intentionem ſuam.

Probatur exercitium propriè, vt docet D. Aug. ſuper Gen. eſt vt probetur aliqua virtus, ideſt probata oſtendatur, probatio aūt huiuſmodi nō eſt propriè, niſi vbi eſt difficultas, ſecundum quod ars, non eſt niſi circa difficile; in primo autem ſtatu non erat difficultas ergo Angelus malus non fuit datus primo homini ad exercitium.

Sed dices, quod corpus primi hominis erat mortale, & corruptibile.

Reſpondetur, quod non erat mortuum, & corruptum teſte Apoſtolo Ro. 7. corpus quidem propter peccatum mortuum eſt.

Inſtabis, quod anima ex comparatione ad corpus erat minus expedita ad bonum, ergo.

Reſpondetur, quod ſi hoc verum ſit, non tam cōceditur, quod propriè difficultatē habuerit imo difficultas eſt pęna peccati, & ideo non fuit ibi propriè exercitium.

Tertio concluſio in ſtatu naturæ lapſæ datˉ Angelus malus ad exercitiū, cōcluſio eſt manifeſtatio ex dictis in ſuperioribus, nā poſt peccatum natura animæ eſt reuocabilis, & ideo datur Angelus malus ad exercitiū & quāuis Diabolus per tētationes decipere intendat, tñ Deus nō intēdit, vt ille decipiat, ſed vt hic exerceatˉ, vnde malū opus Diaboli ordinat in bonū.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum aliquis Angelis deputatus fuerit ad cuſtodiam Chriſti.

IN corpore ponuntur duæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima Chriſto non eſt datus Angelus ad cuſtodiam, probatur ab Auctore duplici medio, primo quia Chriſtus non indigebat, nec quantum ad defenſionem corporis, nec quantum ad eruditionem rationis, nec quantum ad incitationem effectionis, non primum, quia aduerſarius non poterat per violentiam opprimere corpus; erat enim diuinitati vnitum, nec ſecundum, quia non poterat ſeducere per aſtutias intellectum, cum illum haberet pleniſſimè à verbo illuſtratum, nec tertium quia Diabolus non poterat allicere per blanditias affectum, propterea quod habuit eum gratia plenitudine confirmatum, igitur nullo modo indigebat Angelica cuſtodia.

Secundo probatur, quod non ſolum indigebat, ſed nec etiam ei competebat Angelica cuſtodia, propterea quod cuſtodia in cuſtodiente reſpectu cuſtoditi dicit quamdam præſidentiam; Chriſto autem omnes Angeli ſubditi erant, ergo Angelus non debuit deputari ad cuſtodiendum Chriſtum.

Confirmatur concluſio, quia Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis fuit verè comprehenſor, & beatus, & eius meritum nec impediri, nec promoueri poterat, ergo Chriſto nullo modo competebat Angelica cuſtodia.

Secunda concluſio. Chriſtus habuit multitudinem Angelorum in miniſterium, concluſio patet, ex illo Matthæi 4. acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei.

Ad intelligentiam, quæſtionis tria diſcutientur.

Primum num Chriſtus ſecundum ſenſualitatem, paſſibilemq. naturā habuerit Angelum cuſtodem.

Secundum quomodo Chriſtus in paſſione ab Angelo confortatus fuerit.

Tertium an Chriſto fuerit datus Angelus malus ad exercitium.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Chriſtus ſecundum ſenſualitatem, paſſibilemque naturam habuerit Angelum cuſtodem.

ALtiſiodorenſis lib. 2. ſuæ ſummæ, & quidam alij opinati ſunt Chriſtum Dominum in quantum minor fuit Angelis, vt potè ſecundum ſenſualitatem, paſſibilemque naturam, vt talem habuiſſe Angelum cuſtodem.

Probant primo, quia Chriſtus ex parte corporis mortalis erat, & paſſibilis; vnde in hoc minoratus eſt ab Angelis, vt dicitur in Pſal. 8. & repetitur ab Apoſtolo ad Hebr. 2. ergo Chriſtus ſecundum paſſibilem naturam habuit Angelum cuſtodem.

Præterea Chriſtus, & ſi vnica parte animæ frueretur, tamen ſecundum aliam triſtabatur, vt dicitur Matth. 26. triſtis eſt anima mea, &c. vnde ſecundum illam partem, cum paſſibilis eſſet, & qui ad aliam ſimiliter minor eſſet ſecundum quod huiuſmodi, ergo Angelus habuit poteſtatem cuſtodiendi eum.

Amplius probant teſt. D. Dionyſio 4. cæleſti Hierarchiæ dicētis, quod Chriſtus ſubdebatur paternis traditionibus mediantibus Angelis.

Cæterum cōis omnium Theologorum opinio negat Chriſtum etiam ſm naturam paſſibilē habuiſſe Angelum cuſtodem, ſiquidē cuſtodia ſemper reſpicit indigentiā, vel defectū, ſiue defectibilitatem nō ſolū pœnæ, ſed ēt culpæ, Chriſtus aūt nullā defectibilitatē, vel defectū culpæ habuit, ergo nec cuſtodiā habuit.

Ad primam, & ſecundam auctoritatem reſpōdetur, quamuis Chriſtus in quātum erat paſſibilis, minor eſſet Angelis, nō tñ ſequitur, quod Angelus cuſtodiret eū, quia cuſtodire vltra præeſſe, & vltra hoc quod eſt prohiberi à nocumento connotat in cuſtodito, quod habeat naturam lapſam, vel labilem, in Chriſto autem non erat natura lapſa, neque labilis.

Secundo dr̄ cum S. Doctore, quod & ſi Chriſtus minoratus dicatur rōne paſſibilitatis, nunquā tñ ſic minoratus eſt, vt aliqs Angelus accederet ei pſidere.

Ad teſtimonium adductum D. Dionyſij reſpōdetur, quod illud intelligitur indirectè, quatenus Angeli inſtruebant Mariam, & Ioſeph, de ijs, quæ circa puerum Ieſum agere debebant, & ita ſubditus erat paternis traditionibus mediantibus Angelis.

Hinc ſi inueniatur, quod Chriſtus erat ſub cuſtodia Angelorum, hoc non eſt intelligendum, quantū ad ſe ipſum, ſed quantum ad perſonas ſibi famulantes, & ſibi coniunctas, nam Ioſeph fuit inſtructus ab Angelo, vt tolleret puerum, & matrē eius, & fugeret in Ægyptum, anima autem Chriſti non indigebat tali inſtructione, plura enim videbat in verbo, quam aliquis Angelus.

Sanctus Thomas 1. p. ſum. q. 113. art. 4. ait, quod Chriſtus ſecundum, quod homo immediatè regulabatur à verbo Dei, vnde nō indigebat cuſtodia Angelorum, & iterum ſecūdum animam erat comprehenſor, ſed rōne paſſibilitatis corporis erat viator, & ſm hoc non debebatur ei Angelus cuſtos tamquam ſuperior, ſed magis miniſter tamquam inferior, imò non ſolum Angelum, ſed multitudinem Angelorum ad obſequium, & ad famulatum habuit.

Obijcies, qd magna eſt dignitas animarū, & vnaquæq; ab ortu natiuitatis ſuæ hēat Angelū ſibi delegatū, ergo & anima Chriſti, cum nō minus ſit digna.

Reſpondetur ab Auctore, quod & ſi cuſtodiri ab Angelo aliquo mō dicat dignitatem, non tñ Chriſti debet attribui, quia ſimul cū hoc in cuſtodito defectibilitatem quamdā importat, vnde diſtinguit ipſe quædam eſſe dignitatis ſimpliciter, alia verò ſic eſſe dignitatis, vt ēt habeāt aliquid annexū indignitatis, ſiue informitatis, cuſtodiri āt ab Angelo ita dicit dignitatē in anima reſpectu illarum creaturarum, quæ committūtur Angelicæ cuſtodiæ, vt tñ dicat imperfectionē reſpectu beatorū, quia aliena cuſtodia nunquam egent, & propterea animæ Chriſti non eſt attribuēdum aliquid, quod deroget eius beatitudini.

Nota, quod auctor. illa D. Hier. intelligitur tm̄ de animab. illorū hominū, qui ab Adā deſcēderūt ſeminaliter, vel originaliter, qd notatur, cū dr̄ vnaquæq, ab ortu natiuitatis ſuæ; Chriſtus autē non ſic, i. non originaliter, vel ſeminaliter deſcendit ab Adam, ſed ſolum ſecundum corpulentam ſubſtantiam, & ideo non indiguit Angelo cuſtode, ſicut alij.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo Chriſtus in paſſione ab Angelo cõfortatus fuerit.

LEgitur Luc. 22. quod apparuit ei Angelus Domini confortans eum, ſuper quem locum dicit Beda in teſtimonium vtriuſque naturæ, & Angelus eum confortaſſe, & Angelus ei miniſtraſſe deſcribitur, quoniam qui fuit Deus ante ſæcula, factus eſt homo in fine ſæculorum, qui priuſquam per gloriam Reſurrectionis exaltaretur diuinitate ſuper Angelos fuit, ſed tamen minoratus eſt ab Angelis, ex qua parte morti ſubiacuit, ergo ex hac auctoritate arguitur, quod cum miniſterium ſit in teſtimonium diuinę naturæ, confortatio quoq; fuerit in adiumentum humanæ naturæ.

Sanctus Bonau. egregie ſatisfacit huic dubitationi dicens duplicem eſſe Confortationem quamdam poteſtatiuam, aliam eſſe miniſterialem auctoritas Luc. non intelligitur de prima quoniam qui confortat, ſecundum eam cuſtodit, ſed de ſecunda, & eſt exemplum de ſeruiente, qui dicitur confortare Dominum ſuum non poteſtatiuè, ſed miniſterialiter dicendo ſcilicet aliqua excitantia eum ad confortationem, vnde ſicut miles confortat Regem in bello congratulando eius poteſtati, ſic Angelus confortauit Chriſtum contra triſtitiam inſurgentem in parte ſenſitiua per modum tantum miniſterij, in quantum congratulabatur fortitudini Chriſti; vnde non eſt exponendum illud Luc. vt quidam dicunt, apparuit Angelus Domini confortans eum, ideſt admodum confortantis ſe habens, quia tunc fuiſſet ibi ſimulatio, & pro clariori intellectu.

Notandum, quod dupliciter a Patribus exponitur, primo a D. Chriſoſt. Tom. 5. Homil. de Trinit. ab Epiphanio Herſ. 69. & a Theophylato Luc. 22. minus propriè, vt ſcilicet illud confortaſſe non ſignificet animare, ſeu ad fortiter agendum excitare, ſed potius fortitudinem Chriſti prædicare, ſicut nos dicimur magnificare Deum, cum magnitudinem eius prædicamus, in hunc modum inquiunt prædicti Patres Angelum confortaſſe Chriſtum quaſi admirando fortitudinem eius, & laudando, & dicendo tua eſt potentia Domine, tua eſt fortitudo, &c.

Secundo exponitur a Beda ſuper illum locum a D. Hieronym. Dialog. 2. contra Pelagianos ab Hilar. lib. 10. de Trinit. a D. Bern. ſermon. 1. de S. Andrea a Dama. lib. 3. de fide cap. 20. magis propriè Angelum confortaſſe Chriſtum proponendo rationes, quæ poſſent triſtitiam eius lenire, & inferiorem portionem confortare, non tamen ſequitur Angelum docuiſſe Chriſtum, vel ad eum ſermonem habuiſſe; propterea quod Chriſtus eas rationes ignoraret, vel illas per ſe conſiderare non poſſet, ſed quia ita per rationem ſuperiorem eas conſiderabat, vt inferiori parti nullum inde ſolatium communicari permitteret, & vt magis coſtaret veritas paſſionis eius, voluit Angelico miniſterio rationes illas proponi, & ſic dicitur Angelus, quantum in ſe erat confortaſſe Chriſtum, tametſi ipſe illud conſolationis genus viſus ſit non acceptare, qa ſtatim factus in agonia ꝓlixius orabat.

Concludendo itaque dicitur, quod Chriſtus fuit confortatus ab Angelo non cuſtodiendo, vel aliquid imprimendo in Chriſtum, ſed famulando, & obſequendo, reuerendo illum, & congratulando fortitudini eius, verè enim timuit, verè triſtabatur, verè in paſſione doluit ex diuiſione continui, & ex infixione clauorum in manibus, & pedibus, quia ſpiritus, ideſt ratio ſuperior, erat prompta, caro autem, ideſt ſenſualitas, erat infirma.

PVNCTVM TERTIVM.

Vtrum Chriſto datus fuerit Angelus malus ad exercitum.

PRoponitur hæc dubitatio a D. Bonau. in 4. Argu. cui reſpondet negatiuè, & ratio eſt duplex, vna eſt, quia exercitium propriè reſpicit naturam corruptam corruptione vitioſa, ex qua corruptione oritur difficultas, Chriſtus autem non habuit naturam corruptam, ergo non potuit dari ipſi Angelus malus ad exercitium.

Secunda ratio eſt, quia exercitium eſt circa difficile, Chriſtus autem non aſſumpſit ignorãtiam ex parte intellectus, neque difficultatem ex parte affectus, ergo in eo non erat difficultas, & per conſequens nec exercitum.

Sed dices Chriſtus habuit Angelum malum tentantem, vt patet Matth. 4. & Luc. 4. ergo fuit datus Angelus malus ad exercitium.

Reſpondetur dupliciter, primo quod Chriſtus tẽtatus eſt, vt dicit Gloſ. vt in eo tentatorem vincere diſcamus, vnde tentatus eſt pro nobis, & non pro ſe, & ideo nõ fuit ad ipſius probationem, ſed potius ad noſtram inſtructionem, & aduerſarij confutationem inquit Auctor.

Secundo Reſpondetur cum ipſo, quod duplex eſt tentatio vna interna, & ſic non fuit tentatus Chriſtus, & quo ad hanc propriè eſt exercitium, alia eſt tentatio externa, & hac fuit tentatus Chriſtus ſecundum duplicem viam, ſcilicet viam cupiditatis Matt. 4. & Luc. 4. & viam timoris in paſſione, quia habuit timorem mortis ſecundum ſenſualitatem, vnde ad inſtructionem noſtram, vt dictum eſt, voluit habere Angelum malum.

ARTICVLVS TERTIVS.

Differitur in hoc articulo de annexis Angelicæ cuſtodia.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Angelus propter obſtinationem ſubtrahat cuſtodiæ beneficium.

PArtitur corpus quæſtionis in duas partes, in prima ſatisfit quæſtioni, in ſecunda explicatur modus.

Quo ad primã ponitur talis concluſio reſponſiua. Angelus non omnino relinquit obſtinatos, quamdiu ſunt viatores; probatur rationibus, quæ ſunt in argumento contra.

Prima Paratior eſt bonus Angelus ad conſeruandum in bono, quam ſit malus Angelus ad præcipitandum in malum, ſed malus Angelus, quantumcunque homo ſit bonus

nus vſque ad mortem, non deſinit ipſum tentare, ergo nec bonus vſque ad mortem deſinit cuſtodire hominem, quantumcumque malum; minor probatur per illud, quod dicitur in Gloſ. Thob. 6. ſuper illud apprehende brachium eius, Diabolus vſque ad mortem ſecutus eſt Chriſtum.

Secunda ratio Angelus deputatus ad cuſtodiam ad hoc ordinatur, vt trahat à malo, ſed quanto aliquis eſt peior tanto eſt pronior ad malum, & quanto pronior ad malum, tanto magis indiget retrahente, ergo Angelus non deſinit cuſtodire obſtinatum.

Tertia de nemine deſperandum eſt, dum eſt in via, ergo quantumcumque aliquis ſit obſtinatus non eſt deſperandum de eo, ergo Angelus non relinquit hominem quantumcumq; obſtinatum.

Quarta ſumitur à ſimili, quemadmodum in ægritudine corporali, quamuis ſit incurabilis, tamen ſi poteſt intendi, vtile eſt habere conſilium medici, ergo ſi nullus eſt adeo obſtinatus in hac vita, quin poſſit in eo malitia intendi, videtur, quod non debeat deſtitui beneficio Angelicæ cuſtodiæ.

Quantum ad aliam partem de malo, tres fuerunt Doctorum ſententiæ, prima aliquem cuſtodiri ab Angelo poteſt intelligi bifariam, vno modo ſecundum habitum, alio modo ſecundum actum, primo modo non deſerit Angelus obſtinatum, ſemper eſt promptus ei ſubuenire, ſecundo modo Angelus relinquit obſtinatum, eo quia ipſe cuſtodienti Angelo non obtemperat, imò contra eius monita faciem obſirmauit.

Secunda ſententia eſt, quod duplex eſt actus Angelicæ cuſtodiæ, vnus reſpectu corporis, alius reſpectu ſpiritus, primus conſiſtit in repulſione hoſtis, ne opprimat corpora, ſecundus in arcendo ipſum, ne peruertat animas, quantum ad primum actum bonus Angelus non derelinquit hominem, vſque ad mortem, quia non patitur eum à Dæmone occidi, niſi quando aliter ſententia diuini Iudicij fieri exigit, quantum vero ad ſecundum actum ſubtrahit, cuſtodiæ beneficium ab obſtinatis, & excæcatis, qui nec recipiunt inſtructionem, neque exhortationem.

Tertia ſententia, quam Doctor probabiliorem exiſtimat, eſt, quod affectus Angelicæ cuſtodiæ poteſt conſiderari duobus modis, vno modo reſpectu boni conſeruandi, acquirendi, vel augendi, alio modo reſpectu mali deſerendi, vel euitandi, vel minuendi, primo modo deſerit Angelus obſtinatos, non enim conſeruat in bono, nec producit ad bonum, ſecundo modo non deſerit, quia ſemper retrahit hominem, ne labatur in peius.

Pro expoſitione quæſtion. quatuor ſunt perpendenda.

Primum quamdiù duret Angelorum cuſtodia.

Secundum num quilibet peccator, dum eſt in hac vita, ſaluari poſſit.

Tertium num Angelus cuſtos ſciens ex reuelatione diuina, quod talis homo damnabitur, relinquat eum.

Quartum quos actus, ſeu miniſteria operentur Angeli erga homines.

PVNCTVM PRIMVM.

Quamdiu duret Angelorum cuſtodia.

Communis Doctorum ſententia tenet cuſtodiam Angelorum durare vſque ad mortem incluſiuè; nam ex quo omnes homines facti ſunt ad vltimum finem conſequendum debetur eius cuſtodia vſque ad mortem, quando terminatur via perficiendi in finem, etenim poſt mortem non indigent cuſtodia, nam ſi ſunt in Patria non timent amplius periclitari, iuxta illud Iſa. 60. non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus tui, ſi ſunt in inferno, non timent periclitari, quia timor, quem timebant, euenit eis, nec in Purgatorio cum ſint extra terminum merendi, & non poſſint ab ipſa gratia reſilire, itaq; in via datur cuſtodia, & non poſt curſum.

Notandum, quod triplex eſt via hominis, prima quia in mundum egreditur, & eſt, qua naſcitur homo, & in hac defendit Angelus teſte D. Bernard. dicente ſi bonus ſpiritus ſe elongaret malorum impetus, quis ſuſtineret, ſecunda via eſt, quà homo in mundum progreditur, dum vſum rationis habet in qua peccare poteſt, in hac Angelus ipſum cuſtodit præſeruando eum à malo culpæ, non cogendo, ſed perſuadendo, vt peccata ſinat, aut non faciat, & ſicut Dæmon perſuadet, & incitat ad malum, ita Angelus ad bonum, in cuius figura legitur Numer. 22. quod Balaam occurrit Angelus euaginato gladio reduxit eum, ne populo malediceret, apparens ei in via, ſecundo preſeruat à malo pœnæ, quia cum quis mortaliter peccat meretur ſtatim, vt Dæmones poſſint eum occidere, & ducere ad infernum; ſed Angeli boni arcent ipſos, ne poſſint exercere ſuam malitiam in peccatoribus, quomodo vellent, & poſſent, tertia via eſt, quà homo de mundo egreditur, ſcilicet per mortem, & tunc ab inſidijs Diaboli cauetur per Angelum, nam tunc magis conatur decipere hominem iuxta illud Geneſ. 3. Tu inſidiaberis calcaneo eius, quo ſignificatur finis vitæ, ſicut in calcaneo eſt finis corporis, & quia tunc teſta. D. Auguſtinus Diabolus allegat contra hominem omnia mala facta eius, Angelus autem ècontra allegat omnia bona eius facta coram Iudice Deo, vnde Iob. 33. ſi fuerit pro eo Angelus loquens, vnus de millibus, vt annunciat homini æquitatem, miſerebitur eius.

Notandum, quod ſicut Ciuitatibus adhibentur cuſtodes contra incendia, & Pædagogi pueris contra ruinas, nutrices quoque infantibus contra aquam, & ignem, ac porcos, & medici ægris ad curandum, & viſitandum, ita Angeli ſancti his quatuor modis impendunt cuſtodiam hominibus, præſertim electis, quibus dormientibus excubant, tanquam fideliſſimi Vigiles, eo etiam contra corporalia nocumenta protegunt illos, maximè autem ſolliciti ſunt à vitiorum, atque libidinum incendio refrigerare, & eruere eos, etiam inſtar Pædagogi dirigunt ſibi commiſſos, ne offendantur, ſcandalizentur, lædantur, ſimiliter tanquam nutrices ſpiritualiter alunt creditos ſuæ cuſtodiæ illuſtrando, hortando, & à ſpiritualibus, & corporalibus, aquæ, & ignis periculis eripiunt, atque vt pijſſimi ſpiritaliter, & corporaliter ſanant diſpoſitiuè.

Sed obijcies ſi Angelorum officium eſt homines informare, & ad Dei cultum inducere, cur tot nationes,

Digitized by Google

nes, & Regna in impijſſimos errores cadere, & manere per peſſi ſunt, & nunc vſque permittant præſertim, cum officium cuſtodiendi, inſtruendique homines in iunctum ſit non niſi propter Dei gloriam, & honorem, hominumque ſalutem, cur tantas contumelias creatoris, & tantas hominum pernicies, & ſpiritales ſtrages, & clades non impediunt, nec aduertuntur, præſertim cum tam grandis ſit eorum ſapientia, atque Poteſtas, nequaquam contra eas ſtare valerent imbecilitas hominum, atque fatuitas, ſi ipſi contra hæc mala impenderent quicquid poſſent.

Soluitur hæc obiectio, quia iuſto Dei iudicio accidunt iſta, cum gentes exhibeant ſe ipſas indociles, neque cogendæ ſunt, nec ſolo terrore inducendæ ad fidem, & ſicut per Oſeam Prophetã locutus eſt Deus quia tu ſcientiam repuliſti, repellam & ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi, ſic & in nouo legitur teſtamẽto Actum 16. quod Apoſtolum, & ſuos coadiutores, non permiſit Spiritus ſanctus prædicare ad tempus in Aſia.

Secundo dicitur, quod Creator non ſinit Angelos Sanctos impijſſimis reuelare ſalubria, & ſecreta, præſertim cum & Dominus ipſe in Euangelio Prædicatoribus ſuis præcipiat, nolite ſanctum dare Canibus, neque margaritas veſtras mittere ante Porcos, oſtendens euidenter ſacram doctrinam non eſſe communicandam caninis hominibus, aut porcinis, vt fortè his, qui ſacris oblatrant Doctoribus, eoſq. dentibus id eſt verbis maledictis perſequuntur.

Tertio additur, quod tanta eſt in quibuſdam nationibus horribilitas, abominabilitas, ac fætulentia vitiorum, quod Angeli Sancti eorum cohabitationem abominentur quodammodo, & horeant, vnde interdum legantur dixiſſe, tranſeamus ex his ſedibus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num quilibet peccator dum eſt in hac vita poſſit ſaluari.

PRo reſolutione ponitur hæc concluſio ſecundum legem ordinariam. Quilibet homo viator poteſt ſaluari, hæc concluſio eſt de fide definitiua in Concilio Niceno, & in Concilio Romano ſub Cornelio Papa contra Nouatum, teſte Euſebio lib. 6. Hiſtor. Eccleſiaſticæ.

Probatur primo ex locis ſacræ ſcripturæ, nam in Geneſ. 4. Dominus inuitabat Caim ad pœnitentiam dicens, nonne ſi bene egeris recipies, ergo ſecundum legem ordinariam Caim conuerti poterat, Item ex illo Ezechielis 33. viuo ego dicit Dominus nolo mortem impij, ſed magis vt conuertatur, & viuat, ergo de lege ordinaria impius quicumque Viator poteſt ſaluari.

Secundo probatur auctoritate Patrum maximè S. Auguſt. lib. 3. de præd. Sanc. cap. 13. & Sancti Hieronym. ac D. Ambr. ſuper illud Pauli Deus vult omnes homines &c.

Tertio probatur ex communi ſentẽtia Theologorum Scholaſticorum, præſertim D. Bonau. qui in 3. ratione affirmat de nemine deſperandum eſſe, dum eſt in via.

Quarto confirmatur rationibus, prima Deus habet voluntatem generalem ſaluandi omnes iuxta illud, Deus vult omnes &c. ſed hæc voluntas Dei non eſt inanis, nec vacua, ergo quilibet, dum eſt in hac vita, poteſt ſaluari.

Præterea Deus vocat omnes ad ſe indifferenter omnibus permittens gratiam ſuam, vt patet Matth. 11. venite ad me omnes, &c. Ioan. 1. illuminat omnẽ hominem venientem, &c. Apocalip. 9. ego ſto ad oſtium, & pulſo.

Amplius Deus præcipit, omnibus peccatoribus quam diu ſunt in hac vita, vt conuertantur, & pœnitentiam agant, ergo &c.

Rurſus Hæreticum dogma eſt, vt docet San. Thomas 3. parte quæſt. 86. aſſerere eſſe aliqua peccata in hac vita, quæ per pœnitentiam deleri non poſſunt, ergo etiam erit Hæreticum aſſerere, quod quis poſſit venire in talem ſtatum in hac vita, quod non poſſit agere pęnitentiam de ſuis peccatis, ac proinde non ſaluari.

Item laborãtibus in vinea Domini etiam illis, qui venerunt vltima hora diei non defuit ſua merces, ergo nullo peccatori deeſt merces, licet in vltima hora conuertatur, ergo quilibet in quacumque hora fuerit, poteſt laborare & conuerti, & ſaluari.

Præterea ſi non poſſet ſaluari, quilibet dum eſt in hac vita, ſequeretur, quod daretur ſtatus in hac vita, in quo homo poſſet deſperare de ſua ſalute, conſequens eſt falſum, quia vſque ad vltimum vitæ tenentur omnes ſperare illam.

Denique munitur concluſio per illud, quod habetur in cap. firmiter de ſumma Trinitate, & fide catholica, vbi dicitur, quod omnibus hominibus, quãdiu viuunt, patet additus ad ſalutem.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angelus cuſtos ſciens ex reuelatione diuina, quod talis homo damnabitur, relinquat eum.

SOluitur, hæc dubitatio non nullis poſitis concluſionibus.

Prima concluſio nec Deus, nec Angelus relinquit totaliter quantumcumque magnum, & obſtinatum peccatorem, quamdiu erit in ſtatu vitæ; probatur qa tam Deus, quam etiam Angeli boni ex benignitate charitatis, & lege magis ſunt proni, & ſolliciti ad adiuuandum, & ſaluandum, quam ſint mali Angeli ad perdendum, iſti autem numquam deſinunt hominibus inſidiari vſque ad mortem teſt. D. Bonau. in lib. meditationum, ergo boni Angeli nunquam totaliter deſinunt auxiliari.

Confirmatur per D. Auguſt. & habetur in Decretis de Pace diſt. 7. de nomine deſperandum eſt, quãdiu eſt in ſtatu vitæ, ergo nunquam ex toto relinquitur homo, vel Angelus deſperat de hominis ſalute, niſi quando moritur.

Secunda concluſio. Deus dicitur relinquere peccatorem ſecundum aliquid, puta quia ſubtrahit gratiã, & non inhabitat, vel non retrahit a peccato, vel exponit iuſto iudicio tribulationibus.

Ter-

Digitized by Google

Tertia concluſio. Angelus cuſtos, quo ad aliquem effectum, ſed ſecundum quid reliquit propter peccatum obſtinatum; concluſio patet ex dictis Auctoris, quia Angelus non promouet in bonum, cum obſtinatus nullo modo velit illud.

Quarta concluſio. Angelus cuſtos ſciens ex reuelatione diuina, quod iſte homo damnabitur, non dimittet; probatur duabus rationibus. Prima, quia hominis liberum arbitrium, cum ſit vertibile, poteſt in præſenti ſemper mutari. Secunda, quia huiuſmodi reuelationes ſunt comminatoriæ, & conditionales.

Notandum, quod ſi inueniantur aliquæ auctoritates, quæ inſinuare videntur Angelum cuſtodem deſerere cuſtoditum, ſunt exponendæ.

Primo de hora mortis, quia quando videt Angelus, quod homo ſit in puncto mortis, & cognoſcit, quod ei non poteſt proficere ſua cuſtodia, quia homines communiter circa mortem deficiunt ab vſu liberi arbitrij, tunc derelinquit ipſum.

Secundo poſſunt exponi, quod non loquūtur derelictione ſimpliciter, & totali, ſed aliquali, quia iuſto de iudicio homo de ſuo peccato non pęnitens in aliud peccatum ruere permittit iuxta illud Gregor. peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere in aliud trahit.

Tertio poſſunt exponi de derelictione præſentiali, ſed non virtuali, quia ſemper eſt cum homine cuſtodito ſecundum aliquem effectum.

Et ſi obijciatur, quod Deus ad tempus derelinquit nos iuxta illud Pſal, Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti, ergo multo magis ſaltem, quo ad tempus derelinquit Angelus eum, quem obſtinatum agnouerit.

Reſpondetur, quod Deus non omnino derelinquit nos, quia ſine ipſo nullo modo creatura ſubſiſtere poſſet, ſed in nihilum tenderet, niſi manu Dei ſuſtentaretur, & conſeruaretur in eſſe, ideo B. Auguſt. in lib. confeſſ. loquens de eo, de ſe ipſo ait, quod peccando ſine Deo eſſe volebat, ſine quo eſſe non poterat.

Sed quomodo eſt intelligendum dictum Damaſcen. dicentis, quod Antichriſtus carebit Angelorum præſidio.

Reſpondetur, quod præſidum poteſt accipi dupliciter, vno modo communiter pro quocunque adiutorio, alio modo propriè ſecundum quod pręſidium dicitur a præſidendo, primo modo non intelligitur dictum Damaſceni, quia Antichriſtus habebit adiutorium Angelicum, propter tria, primo, quia lex communis non debet infringi propter aliquam particularem perſonam, ſecundo, vt ſic iuſtior pœna appareat, quia alius poſſet ſe excuſare, tertio, quia ſi per Angelum non poterit conuerti ad bonum, poterit retrahi a multis malis, ſecundo modo intelligitur dictum Damaſceni, nam illi propriè præſidere dicitur Angelus bonus, qui mouetur ad nutum eius, ſic autem non erit in Antichriſto, imo potius mouebitur ad nutum Diaboli, & nullo modo acquieſcet bono Angelo.

PVNCTVM QVARTVM.

Quos actus, ſeu miniſteria operentur Angeli beati erga homines.

PRo intellectu huius dubij aduertendum, quod quatuor ſunt genera hominum, ſcilicet peccatores, pœnitentes, patientes, & benè operantes, hoc præſuppoſito de ſingulis eſt agendum, & hoc negocium ad quatuor capita eſt reducendum.

Primo erga peccatores Angeli boni exercent tres actus, quorum primus eſt, peccatores impedire, ne peccent per extremi iudicij imaginationem, per immiſſionem præſentis tribulationis, & per horrorem mortis.

Secundus actus eſt de peccato commiſſo arguere, & hoc tribus modis, quia primo Angeli arguunt de ingratitudine collati beneficij, ſecundo de præuaricatione mandati diuini, tertio de promiſſione æterni præmij, & eius amiſſione.

Tertius actus eſt a peccato commiſſo eruere, nam ipſi Angeli retrahunt quatuor a peccato, ſcilicet cogitationem, rationem, affectionem, & actionem peccatoris.

Secundo erga pœnitentes exercent tres actus, primus actus eſt ſanare oculos cordis ad contritionem, ſecundus actus eſt purgare labia ad oris confeſſionem, tertius actus eſt congaudere ad ſatisfactionem.

Tertio erga patientes operantur tres actus, ſecundum quod anima difficultatē patitur tribus modis, ſcilicet aggrediendo difficile, ſuſtinendo horribile, perſeuerando aſſiduè, primus actus contra difficile eſt confortare, animare, & roborare aggredientes, ſecundus actus eſt lætificare, vel conſolari ſuſtinentes omne terribile propter Deum, tertius actus eſt conſeruare perſeuerantes, nam per viam tribulationis temporalis habemus Angelos conductores, & reductores, qui in gratia finali ſanos, & incolumes nos conſeruant, ſecundum illud Pſalm. Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te, &c.

Quarto erga benè operantes tres actus exercent, primus eſt illuminare rationem, nam boni Angeli, primo illuſtrant intellectum conſopitum per inconſiderationem; ſecundus eſt excitare voluntatem, ſiue inflammare affectum infrigidatum per torporem; vnde in Pſalm. dicitur, qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos flammam ignis, tertius eſt conſumare, vel perficere effectum impeditum per difficultatem: hos, & alios actus, ſiue affectus, latè proſequitur Auctor in calce quæſtionis.

QVÆ-

Digitized by Google

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Angelis augeatur gaudium ex ſalute cuſtoditorum.

TRia facit Auctor in textu, primo ponit duas diſtinctiones, ſecundo refert tres opiniones, tertio propriam adducit.

Circa primum gaudium in Angelis augeri dupliciter intelligi poteſt, vno modo extenſiuè, quando ſcilicet quis de pluribus gaudet, ſecundo intenſiuè, quando ſcilicet maiori affectu quis gaudet de aliquo.

Secunda diſtinctio. Gaudium eſt duplex, vnum eſt eſſentiale, in quo cõſiſtit præmium eſſentiale, ſicut eſt de Deo, & in Dei viſione, & fruitione, aliud eſt gaudium accidentale, in quo ſcilicet conſiſtit præmium accidentale, quod eſt de bono creato, ſiue proprio, ſiue alieno.

Circa ſecundum, in quo tres recenſentur Doctorum ſententia.

Prima affirmauit in Angelis augeri vtrumque gaudiũ, & eſſentiale, & accidentale intenſiuè, ratio horum fuit, quia nondum ſunt perfectè beati, quamuis ſint confirmati.

Secunda opinio dixit neutrum gaudium in eis creſcere intenſiuè, ſed ſolum extenſiuè, ratio eſt, quia charitas eorum non eſt maior, quam fuit ab initio, tametſi plures nunc diligant, quam tunc.

Tertia ſententia fuit, quod in Angelis nullatenus accreſcit præmium eſſentiale, ſed accidentale, & hanc ſententiã ſequitur Doctor, primam, & ſecundam reijciens, & improbans.

Quo ad tertium duæ ponuntur concluſiones reſponſiuæ pro huius ſententiæ explicatione.

Prima gaudium eſſentiale propter ſalutem cuſtoditi, non creſcit in Angelis. Concluſio probatur, quia gaudium in Angelis beatis eſt perfectum, & plenum, ergo non poteſt ſuſcipere incrementum ex aliquo, confirmatus Angelus eſt perfectè beatus, ergo non poteſt fieri beatior, vt ſcilicet magis videat, amet, & teneat Deum, ergo non poteſt augeri gaudium eſſentiale, ſiue ſubſtantiale.

Præterea gaudium ſubſtantiale reſpondet quantitati habitus, & eſt circa bonum increatum, ergo non poteſt augeri.

Secunda concluſio. Gaudium accidentale augetur extenſiuè, & intenſiuè; probatur primo ex illo Luc. 15. gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pænitentiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, ergo ex hac auctoritate deducitur, quod ex conuerſione peccatoris Angelis Dei accreſcit gaudium, ergo multo magis de beatificatione eiuſdem.

Secundo probatur ratione Angeli in miniſtrando alijs bona opera faciunt, in quibus merentur propria præmia accidentalia ampliora, de quibus intenſius gaudent, quam ſi illa non haberent, ergo extenſiuè, & intenſiuè augetur gaudium accidentale.

Præterea Angeli perducunt conciues ſuos ad beatitudinem, ſuper quibus gaudent, & gratulantur, ergo augetur gaudium accidentale in ipſis.

Amplius Angeli diligunt, quos cuſtodiunt, ſicut ſe ipſos, & tantum gaudent de eorum ſaluatione, quantũ de ſua, ergo gaudium eorum duplicatur, & augetur.

Item Angeli deſiderant illos, quos cuſtodiunt ſaluari, ergo cum ſaluantur neceſſè eſt ipſos gaudere de eorum ſalute, ſed prius de hoc non gaudebant, quia non erat, ergo nouũ gaudium ipſis accreſcit ex ſaluatione cuſtoditorum.

Rurſus in ſuperna Hieruſalem creuit, & creſcit materia gaudij ex Chriſto, & eius membris, quibus Angeli beati miniſtrant, ergo & gaudium in illis creſcit, quod autem materia gaudij creuit, patet, inquit Auctor primo propter Chriſti exaltationem, ſecundo propter ruinæ Angelicæ reparationem, tertio propter hominis perditi reinuentionem, quæ omnia affectui ordinato, & maximè affectui Angelico ſunt materia gaudij.

In gratiam huius quæſtionis quatuor ſunt examinanda.

Primum, num in Angelis ſit gaudium, & quale, & quantum ſit, necnon de quibus ſit.

Secundum, num Angeli proficiunt in contemplatione, & viſione Dei.

Tertium, num Angeli proficiant in cognitione aliorum.

Quartum, num Angeli profecerint in cognitione myſterij incarnationis per homines, ſiue per Eccleſiam.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in Angelis ſit gaudium, & quale ſit, necnon de quibus ſit.

HOc punctum tria continet dubia, primum num in Angelis ſit gaudium, ſecundum quale, & quantum ſit huiuſmodi gaudium, tertium de quibus ſit gaudium, ſiue de quibus gaudeant Angeli.

Quantum attinet ad primum fatetur Sanctus Doctor in textu, & cum eo communiter omnes Theologi, quod in Angelis ſit gaudium, ſed tamen aduertendum, quod in ipſis non eſt gaudium, prout eſt paſſio reſpiciens ſenſitiuam partem, ſed eſt in eis gaudium intellectuale bonæ actioni annexum, vnde Michael Epheſius ſuper decimum Ethicorum teſtatur, quod ſit vniuſcuiuſque naturæ refloritio in propria operatione, & hoc gaudium Angelorum eſt diffuſio naturæ Angelicæ in operatione, quæ ſibi eſt propria ſecundum Theophineam, & illuminationem deſcẽdentem a Deo in Angelos; propterea gaudere dicũtur in conuerſionibus peccatorum, profectibuſque bonorum, quoniam hæc per illuminationem deſcendunt in illos.

Et ſi arguatur, quod tale gaudium, accidit ipſis Angelis, ergo & triſtitia oppoſita, eo quod oppoſita habent fieri circa idem teſte Ariſt.

Reſpondetur, quod non ſequitur, quia vt dicitur 10. *Ethicorum* tale gaudium, taliſque delectatio nõ habent contrarium, ſed gaudium, & delectatio, vt ſunt paſſiones, contrariam habent triſtitiam.

Quantum ad ſecundum, quale, & quantũ ſit gaudium Angelorum docet Auctor eſſe in Angelis beatis gaudium perfectum, & plenum, & ratio eſt, quia mens Angelorum plenè quieſcit in Deo, nec vltra, vel extra Deum, amplius quærit, nec affectare poteſt, præterea Angeli beati plenè Deo fruuntur,

ergo

Digitized by Google

ergo in eis eſt plenum gaudium.

Sed hic ſunt tria notanda, primum eſt, quod nulla creatura poteſt tantum gaudere de Deo, quātum ſuæ beatitudini conuenit, ideſt quantum dignum eſt de diuina bonitate gaudere.

Secundo notandum, quod in patria gaudium alterius propter pleniorem participationem diuinę bonitatis erit plenum ex parte gaudentis, quia vniuſcuiuſque deſiderium quietabatur.

Tertio notandum, quod ex parte rei cognitę, ſicut nullus comprehendit Deum, ita nullus plenè gaudebit de Deo, ex parte autem cognoſcentis, ſicut quilibet plenè habet de Deo plenam cognitionem, ita quilibet habebit gaudium plenum de Deo, & ſic patet, quale, & quantum ſit gaudium in Angelis, quia ſcilicet eſt perfectum, plenum, imo ſuperplenum.

Quantum ad tertium, in Angelis beatis præmium ſubſtantiale non creſcit, neque decreſcit, præmium autem eorum accidentale creſcit, vt dicit Auctor in textu, gaudent quidem Angeli de multis bonis operibus, quæ quis fecit, & de multorum beatitudine quos conuertit, ac cuſtodiuit, & quo quis plura bona fecit in cuſtodiendo Angelus, ſiue homo, & quo plures conuertit, eo in pluribus exultabit.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angeli proficiant in contemplatione, & viſione Dei.

Notandum, quod proficere in viſione Dei eſt clarius videre Deum nunc, quam prius, vel eſt habere maiorem gloriam nunc, quam prius; nam ſecundum Iſidorum hæc eſt gloria quaſi claritas, in hac autem claritate poteſt eſſe magis, & minus, quia teſte Apoſtolo ſtella differt a ſtella in claritate, ſic Angelus Sanctus differt ab alio Angelo in claritate; hoc autem erit ſecundum menſuram meriti, quia ſecundum quod magis, vel magis meruerunt, ſic magis, vel magis glorificabuntur, ſed poſtquam Angeli ſunt in patria, & non ſunt amplius in via, ceſſat tempus merendi, quantum ad perfectam Dei fruitionē, vel quantum ad apertam Dei viſionem.

Hinc pro reſolutione quæſiti ponitur hæc concluſio. Angeli in Dei contemplatione, & viſione de facto non proficiunt; probatur, Angeli non proficiunt quantum ad præmium eſſentiale, vt docet Auctor in textu, quia in ipſis non augetur gaudium eſſentiale, ergo non proficiunt in Dei viſione, & contemplatione.

Præterea in termino motus non eſt motus vlterior, ſed Angeli ſunt in termino ſui motus, cum ſint glorificati, & videant Deum per eſſentiam, ergo non poſſunt vlterius proficere in huiuſmodi viſione.

Item diuina iuſtitia exigit, quod nec Angeli, nec homines ſint ſemper in via, ſed ſit tam in iſtis, quam in illis peruenire ad ſtatum, & ad terminum, qui terminus in Angelis bonis eſt per conuerſionem, in hominibus verò bonis poſt mortem, ergo exigit diuina iuſtitia, vt tantum tribuatur eis de gloria, quando iam peruenerunt ad patriam, quantum meruerunt in via; ergo Angeli boni de facto non proficiunt in Dei viſione.

Item ſi Angeli in Dei viſione proficerent, illa viſio eſſet in motu, ſed quod eſt in motu, eſt in tempore; ſecundum autem D. Auguſt. ad Oroſium quæſt. 41. ſpiritus conditus, ſicut eſt Angelorum ſine tempore, contemplatur Dei æternitatem, ergo Angeli in illa contemplatione non proficiunt.

Confirmatur auctoritate Anſelmi in lib. de caſu Diaboli, vbi de bonis Angelis dicitur, quod adeo prouecti ſunt, vt ſint adepti, quicquid velle potuerunt, nec iam videant quid plus velle poſſint, ergo in Dei viſione non proficiunt.

Sed dices, quanto Angelus eſt purgatior, tanto eius contemplatio Dei eſt perfectior, ſed inferiores Angeli a ſuperioribus purgantur, vt ait S. Dionyſ. 7. cap. Angelicæ Hierarchiæ, ergo eorum contemplatio augetur, ac proinde in viſione Dei proficiunt.

Reſpondetur, quod purgatio illa, qua inferiores Angeli a ſuperioribus purgantur, non eſt ab aliqua immunditia, ſed a quadam neſcientia, teſte eodem Dionyſio, vnde Abbas in ſua Expoſitione purgationē ab ignorantia ſic Gloſat, ideſt ab altioris cognitionis minoritate non reſpectu contemplationis diuinæ, ſed reſpectu miniſterij, ad quos propter ſalutem electorum ſunt deputati.

Dices, ſi Angeli non proficiunt in viſione Dei, vel hoc eſt, quia ad ſummam perfectionem deuenerunt, vel quia non ſunt capaces perfectioris viſionis, non primum, quia ſolus Deus eſt ſic ſummè perfectus, nec etiam ſecundum, quia homines, qui ſunt imperfectioris naturæ, quam Angeli, aſſumuntur ad ſuperiores ordines Angelorum, & vident Deum clarè, ſicut ſuperiores Angeli, ergo multo magis Angeli inferiores poterunt videre Deum ita clarè, ſicut ſuperiores, & per conſequens proficere in Dei viſione.

Reſpondetur, quod illa maior propoſitio continens illa duo membra aliquo modo habet veritatem, & aliquo modo falſitatem, ſiquidem Angeli peruenerunt ad omnimodam perfectionem non ſimpliciter, quia ſic habet eam ſolus Deus, ſed ſecundum ordinem diuinæ prædeſtinationis, quippe qui ad tantam plenitudinem diuinæ viſionis peruenerunt, ad quantam fuerunt ab æterno præordinati, & prædeſtinati, præterea, quod non ſint capaces vlterioris perfectionis, aliquo modo habet veritatem, & aliquo modo non, propterea quod ſecundum gratiæ, & charitatis menſuram, quam habuerunt in via data fuit eis claritas viſionis in patria, quantum ad intellectum, & perfectio fruitionis quantum ad affectum, prout fuerunt, tunc actu capaces, propter quod tota eorum capacitas actualis repleta fuit, non autem tota capacitas poſſibilis, nam quamuis capacitas eorum ſit repleta per comparationem ad diſpoſitionem, quæ potuit in eis eſſe per ſuum actiuum, non tamen inquit Richardus per comparationem ad receptibilitatem, quæ eſt in eis per ſuum poſſibile, vel paſſiuum, vnde Deus poſſet facere, vt a quocumque illorum Angelorum clarius videretur.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli proficiant in cognitione aliorum.

SAnct. Bonau. in ſecundo dubio literali diſtinguit cognitionem in Angelis, inquit enim duplicem eſſe quamdam a natura, aliam a gratia, prima quidē eſt duplex, quæ non dicitur eſſe a natura, quia naturaliter eſt inſerta, vt cognitio earum, quæ ſunt a prima mundi conſtitutione, alia eſt cognitio a natura, quę habetur per naturalem potentiam, ſiue ſit innata, ſiue ſit acquiſita, conformiter cognitio a gratia eſt duplex, quædam fixa, & eſt gratia confirmationis, alia eſt a gratia influente, & eſt cognitio reuelationis: hac præmiſſa diſtinctione cognitionis ponuntur quatuor concluſiones pro reſolutione dubij.

Prima concluſio. Angeli quo ad cognitionem naturaliter inſertam non proficiunt, neque deficiunt, perſuadetur ſic, quia Angeli quantum ad hanc habuerunt vniuerſales omnium ſpecies.

Secunda concluſio. Quo ad cognitionem, quæ habetur per naturalem potentiam Angeli profecerunt, probat Auctor, quia ſecundum proceſſum temporis per multiplicem experientiam, & conuerſionem ſuper his, quæ de nouo fiunt, proficiunt.

Tertia concluſio. Quantum ad cognitionem, quæ eſt a gratia fixa, Angeli non proficiunt, patet, quia cognitio procedens ab hac gratia eſt viſio æternæ lucis, in qua non proficiunt, nec decreſcunt.

Quarta concluſio. Quantum ad cognitionem, quæ eſt a gratia influente Angeli profecerunt, & proficiunt; perſuadetur. Cognitio, quæ eſt a gratia influente eſt cognitio reuelationis, ſed Deus non ſemper reuelat myſteria, ſed loco, & tempore opportuno.

Obijcies, quod Deus eſt quodam ſpeculum, ſed videns ſpeculum videt omnia, quæ relucent in ſpeculo, ſed Angeli vident ipſum Deum per eſſentiam, ſiue ipſum ſpeculum, ergo vident omnia, quæ ſunt in Deo, ergo non proficiunt in cognitione.

Reſpondetur, quod omnia ſunt in Deo, ſicut in cauſa, & ſi dicuntur ibi eſſe res, ſicut in ſpeculo illud ſpeculum dicetur eſſe voluntarium, quia omnes effectus dependent a diuina voluntate, vnde ſicut vult eis reuelare ſuam voluntatem ſic dicitur eos illuminare de futuris effectibus.

Dices, quod Angeli vident ipſum diuinum verbum, ſed verbum Dei eſt ars quædam omnipotentis, atque ſapientis Dei plena omnium rationum viuentium, & incommutabilium, vt dicit B. Auguſt. 6. de Trinitate, ergo omnes rationes omnium effectuum diuinorum, viuunt in verbo diuino, ergo Angeli videntes clarè, & apertè ipſum verbum vident omnes rationes diuinorum effectuum, ergo nō poſſunt in hoc vlterius proficere.

Reſpondetur, quod Angeli vident clarè ipſum verbum, ſed non comprehendunt ipſum, neque ex hoc vident omnes rationes, quæ ſunt in ipſo, vt ex hoc ſciant quid Deus ſit facturus, & quid non facturus, niſi hoc eis reueletur.

Dices, ſi Angeli profecerunt ſecundum proceſſum temporis, vt ſupra dictū eſt, ergo videtur, quod eorum cognitio ſubiaceat tranſmutationi temporali, & ita non viderentur eſſe beati.

Reſpondet Auctor, quod, & ſi cognitio beatitudinis tempori non ſubiaceat, tamen cognitiones, & affectiones, & etiam cogitationes Angelorum circa res creatas nihil impedit variari per tempora, teſte D. Auguſt. qui ſuper Geneſ. ad literam, ait, quod Deus ſpiritualem creaturam mouet per tempora, & non per loca.

Secundo poteſt reſponderi, quod cognitiones, & cogitationes Angelorum menſurantur æuo; in quo iuxta doctrinam S. Bonau. eſt ſucceſſio.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angeli profecerint in cognitione myſterij incarnationis per homines, ſiue per Eccleſiam.

SCiendum, quod controuerſia eſt inter Doctores in hac materia, vt tangit Magiſter in litera; nam D. Hieronym. fatetur Angelicas dignitates myſterium incarnationis ad plenum non intellexiſſe, donec completa eſt paſſio Chriſti, & Apoſtolorum prædicatio per gentes eſt dilatata, & ſic D. Hieronym. exponit illud Apoſtol. ad Epheſ. 3. vt innoteſcat principatibus, & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei, D. tamen Auguſt. ſuper eumdem locum ait Angelos non latuiſſe myſterium regni cœlorum, quod opportuno tempore reuelatum eſt pro ſalute noſtra. B. Dionyſ. in libro de Angelica Hierarchia videtur velle, quod illud myſterium latuit cœleſtes mentes, & in hoc contradicit Auguſtino, ſed vult huiuſmodi myſterium homines ſciuiſſe per Angelos, & in hoc contradicit D. Hieronym.

Pro conciliatione tantorum Doctorum notandum, quod myſterium incarnationis poteſt conſiderari duobus modis, vno modo, quantum ad ſubſtantiam facti, alio modo, quantum ad conditiones circumſtantes, vt quod Chriſtus fuerit paſſus ſub talibus principibus, & in tali loco, & a talibus gentibus, primo modo myſterium incarnationis, ſeu de ſalute humana potuit eſſe notum Angelis a principio mundi iam conditi, & conſumati per opera ſex dierum, vbi vltimum opus fuit factio hominis, ſecundo vero modo latuit Angelos myſterium incarnationis, vnde ante reuelationem tempore aduentus Chriſti factam non cognouerunt, hinc Angelis, Patriarchis, & Prophetis, multaque ad myſterium incarnationis, & ad ſalutem hominum particulariter pertinent, non fuerunt reuelata, quæ deinceps Apoſtolis reuelata fuerint, quod probatur per illud ad Epheſ. 3. vbi Apoſtolus loquens de hoc myſterio ait, quod alijs generationibus non eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc reuelatum eſt Sanctis Apoſtolis eius, & Prophetis in ſpiritu, & inter Prophetas poſteriores tempore plura cognouerunt iuxta illud Pſalm. 118. Super ſenes intellexi; confirmatur per D. Gregor. Homil. 18. in Ezech. dicens per ſucceſſionem temporum creuiſſe diuinæ cognitionis augmentum.

Notandum, quod Angelis innoteſcit per homines myſte-

Digitized by Google

miſterium ſalutis humanæ per incarnationem Chriſti,& per paſſionem eius,non quod homines,vel Eccleſia hominum doceat Angelos, vel illuminet eos, ſed cum aliqui actu conuertuntur per Eccleſiam, vel ad Eccleſiam,vel ad Chriſtum,tunc quantum ad aliquas circumſtantias eſt magis nota ſalus eorum, quam ante.

Ex dictis facile poteſt ſolui controuerſia inter D. Auguſt.& D.Hierony quia Auguſtinus loquitur de ſubſtantia facti, Hieronymus autem de conditionibus,ſed controuerſia inter Dionyſium aſſerentem homines illuminari per Angelos,& non è conuerſo, & Hieronymum exponentem ad literam,quod innoteſcit Principatibus,& Poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam,ideſt Apoſtolos,& per alios Prædicatores de miſterio incarnationis, & de ſalute humana, ſeu dilui poteſt diſtinguēdo de notitia Angelorum,quia aliud innoteſcit Angelis per homines,non eos illuminantes,ſed conuerſione aliorum ad implentes, nam res quatenus eſt indeterminata, eſt ignota Angelo, quæ poſtea,vt ſit determ nata,eſt ſibi nota,

Pro dilucidatione auctoritatis Apoſtoli, vt innoteſcat,&c.obſeruandum,quod tribus modis exponitur,primo quod Eccleſia ſecundum Auguſtinum ſumitur ibi pro Eccleſia triumphanti,& cæleſti,nō pro militanti,vt ſit ſenſus,quod principatibus per Eccleſiam,ideſt in Eccleſia cæleſti innotuit incarnationis miſterium,nam per Hierarchiam primam,vel ſupremam innoteſcit principatibus, & poteſtatibus ideſt Hierarchiæ infimę,in qua ſunt principatus,& medię, in qua ſunt poteſtates multiformis ſapientia Dei', itaque Eccleſia accipitur pro Angelis, vbi incipit Eccleſia.

Secundo poteſt exponi pro Eccleſia militante,& tunc hæc determinatio per Eccleſiam non determinat hoc verbum innoteſcat,ſed præcedens ſcilicet illuminare,vt ſit ſenſus,quod Apoſtolo data eſt gratia illuminare omnes per Eccleſiam, ideſt qui ſunt de Eccleſia.

Tertio exponitur,quod determinet hoc verbum innoteſcat, vt D.Hieronym. vult oportet intelligi, quod inoteſcit Angelis per Eccleſiam in quantum, hoc miſterium in Eccleſia eſt completum, etenim cum per prædicationem Apoſtolorum, vel aliorum actu conuertebantur homines ad Chriſtum,erat magis notum miſterium incarnationis quantum ad hunc effectum,qui eſt conuerſio, horum hominum, vel illorum, quam eſſet ante huiuſmodi conuerſionem, ſemper enim quantum ad aliquas circumſtantias, & ſi non quantum ad ſubſtantiam facti, poſſunt innoteſcere tales effectus paſſionis Chriſti, vel incarnationis eius.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ex damnatione cuſtoditi Angelus incurrat aliquod detrimentum.

R*ecenſet Auctor duas opiniones circa hanc quæſtionem,prima affirmauit,quod quamuis non incurrant in detrimentum gloriæ, incurrunt tamen miſericordiæ,compaſſioniſve gemitum.*

Et ſi dicatur,quod ex ſublimitate gloriæ ſint impaſſibiles, reſpondent qui hanc ſententiam tuentur, quod & ſi immortales,& impaſſibiles aſſerentur, non tamen ſunt incomprehenſibiles.

Improbat Auctor hanc ſententiam duobus medijs,primo quia non apparet probabile,quod aliquis verè condoleat,nec doleat,cum condolere ſit cum alio dolere, ſecundo quia non eſt veri ſimile,quod Angeli aliqua pietate, aut miſericordia flectantur ad reprobos,cum maximè zelentur iuſtitiam, gloriamque diuinam, vt potè conſtituti in perfecto ſtatu iuſtitiæ.

Secunda ſententia negat gemitum, & detrimentum in Angelis cuſtodientibus ex eorum,quos cuſtodiunt damnatione,& hanc ſequitur Auctor,qui duas ponit concluſiones pro reſolutione,prima concluſio Angeli cuſtodientes non concipiunt gemitum ex damnatione cuſtoditorum, probat, quia gaudium Angelorum eſt adeo plenum, & perfectum vt nullo modo ſuſcipiat admixtionem contrarij.

Secunda concluſio. Angeli cuſtodientes non incurrunt aliquod detrimentum gloriæ ex damnatione cuſtoditorum; probat, quia ob ſtabilitatem immobilem boni adepti nihil habent,quod amittere poſſint,nec ex parte meriti,neque ex parte præmij,cum ſint in gloria,& iuſtitia confirmati.

Confirmatur vtraque concluſio rationibus,quæ ponuntur in argumento,ſed contra.

Prima beatis non poteſt aliquod accidere detrimentum, ſed Angeli cuſtodientes ſunt beati, ergo nullum poteſt eis accidere detrimentum ex damnatione cuſtoditorum.

Secunda voluntas Angelorum eſt conformis cum voluntate diuina,ſed Deus non vult ſaluare niſi prædeſtinatos,ergo nec Angeli.

Tertia dolor, & triſtitia non eſt ſine pœna, & pœna non eſt ſine culpa,ſed in Angelis beatis numquam fuit culpa,ergo nec fuit,nec eſſe poteſt dolor, & triſtitia.

Quarta ratio remunerationis penſatur ſecundum meritū non magis meretur in miniſtrando bono, quam malo cum ex voluntate æqualiter bona miniſtret vtrique,ergo non minus remuneratur Angelus cuſtodiens præſcitum, quam cum cuſtodiat prædeſtinatum, ergo ex dānatione cuſtoditi nullum incurrit detrimentum gloriæ.

Ad intelligentiam quæſt.ſex ſunt enucleanda.

Primum num in Angelis ſit negligentia circa cuſtodiam.

Secundum num Angeli cuſtodientes doleant, vel triſtentur de perditione,ſeù damnatione hominum cuſtoditorum.

Tertium num Angeli compatiantur miſerijs damnatorum a ſe cuſtoditorum.

Quartum num Angeli mali gaudeant de perditione animarum.

Quin-

Digitized by Google

Quintum, num Angeli cuſtodes quos ſciunt eſſe præſcitos velint damnari, vel ſaluari.

Sextum, num inter Angelos ratione miniſterij poſſit eſſe pugna, ſeu diſcordia.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in Angelis ſit, vel poſſit eſſe negligentia circa cuſtodiam.

NOtandum, quod negligentia in hoc differt a pigritia, quia negligentia conſiſtit in defectu interioris actus voluntatis, qui eſt electio, vnde Iſidorus 3. lib. Ethim. ait, quod negligens dicitur quaſi nec eligens, & ideo ſicut rectè electio eorum, quæ ſunt ad finem, pertinet ad prudentiam, ita negligentia voluntatis non eligendi rectè ea, quæ ſunt ad finem, pertinet ad imprudentiam, pigritia verò conſiſtit in defectu exactionis, ita quod pigritia eſt reſpectu boni operis faciendi, ſi quidem importat tarditatem exequendi bonum opus, hinc piger dicitur ille, qui non facit, niſi tardè illud bonum, quod cito, & velociter facere debet.

Secundo obſeruandum, quod ſi per negligentiam prætermittatur actus, qui eſt in præcepto, & perconſequens de neceſſitate ſalutis, eſt peccatum, præterea ſi voluntas in tantum ſit remiſſa circa ea, quæ Dei ſunt, vt totaliter deficiat a Dei charitate cõtẽnendo ea, quæ ſunt Dei, talis negligentia eſt peccatum.

Tertio notandum, quod circa dubium propoſitũ S. Hieronym. lib. 2. ſuper Oſeam cap. 6. in illa verba, contende iudicio aduerſus mortes, ait Angelos bonos eſſe adducendos in iudicium, vt recipiant debitam mercedem, vel iudicium iuxta diligentiam, vel negligentiam ipſorum in Eccleſijs, & animabus cuſtodiendis, & reprehenſiones illas, quæ habentur Apocalyp. 1. & 2. inquit eſſe intelligendas de Angelis ſeptem Eccleſiarum, Origenes ſimiliter ſuper illud Num. 18. quicquid offerunt primitiarum, ſic dicit trahuntur Angeli in iudicium vtrum ex ipſorum negligentia, aut ex hominum ignauia tot lapſi ſunt.

Item ſuper illud Num. 15. initiatus eſt Belfegor, inquit prædictus Doctor præeſt Angelus bonus, qui benè geſtis laudatur, & pro delictis culpatur.

Cæterum communis Theologorum ſententia docet in Angelis beatis non eſſe, neque etiam poſſe eſſe negligentiam, & probatur, primo, quia nulla in Angelis cadit, nec cadere poteſt culpa, ergo neque negligentia in ipſis poterit eſſe.

Confirmatur, quia Angeli faciunt quicquid in ſe eſt, circa eos, quibus deputantur ad cuſtodiam, item nihil prætermittunt de contingentibus, ergo in ipſis non eſt negligentia, id expreſsè docet Auctor in reſponſione ad primum argumentum.

Ad teſtimonium adductum D. Hieronym. reſpondetur ipſum loqui non ex propria ſententia, ſed referendo aliorum opiniones, nam in Appologia contra Ruffinum teſtatur ſæpè ſe loqui in Commentarijs Sacræ ſcripturæ non ex propria ſententia, ſed ex aliena.

Ad teſtimonium Origenis primum allatum reſpõdetur, quod Angeli trahuntur in iudicium non vt ipſi ex hoc iudicentur, ſed vt ipſi homines eorum teſtimonio iudicentur, quod egregiè inſinuat Auctor, dum ait, quod adducentur in iudicium non ad ſuam condemnationem, ſed ad manifeſtandum, quod reprobi ex malitia ſua ſunt damnati non ex ſuorum cuſtodum negligentia, vnde Origenes ibi loquitur per quamdam ſimilitudinem, quaſi dicat, venient ambo in iudicium, ſcilicet Angeli, & homines, quibus deputati ſunt, & manifeſtum erit Angelos non fuiſſe circa eos negligentes, quocirca grauius iudicabuntur homines, qui eis fuerunt in obedientes ex ignauia ſua.

Ad aliud teſtimonium eiuſdem Origenis reſpondetur, quod poteſt intelligi illud verbum culpatur, ideſt non tantum, vel in tot laudatur, & nõ pro tot, quia laudem habet Angelus pro vnoquoque ab eo cuſtodito, & ſic ſaluato, & quanto plures ſunt ſaluati ab eis, quorum geſſit cuſtodiam, tãto in pluribus, ſiue pro pluribus habet gloriam, loquendo de gloria accidentali, ſicut eſt de homine prçlato faciente quod in ſe eſt, tamen & ſi non omnes ſaluentur, nihilominus habet ſuum prçmium pro ſuo miniſterio, ſed non tantum, ſiue pro tot.

Vel ſecundum Doctorem verbum Origenis intelligitur, vt Angeli dicantur ibi Prælati.

Non deſunt tamen Doctores, qui dicunt hunc eſſe errorem connumerandum inter alios errores ipſius Origenis, & ideo cauendum eſſe.

PVNCTVM SECVNDVM.

An Angeli cuſtodientes doleant, vel triſtentur de perditione, ſeu damnatione hominum cuſtoditorum.

SCiendum, quod dolor, vel triſtitia poſſunt accipi duobus modis, vno modo, prout dolor, vel triſtitia dicit paſſionem, vel afflictionem, alio modo, prout dolor, vel triſtitia dicit nolitionem ſimplicem, ſine aliqua paſſione, vel afflictione.

Hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duç concluſiones.

Prima, Angeli cuſtodientes non dolent, neque triſtantur de alicuius perditione, ſi dolor, & triſtitia ſumatur primo modo, probatur tribus rationibus, prima triſtitia quædam pœna eſt, pœna autem non niſi eius, cui ineſt, vel infuit, vel in eſſe potuit peccatum, ſed in bonis Angelis non fuit, nec eſt, nec eſſe poteſt peccatum, cum ſint confirmati in bono, ergo in eis non poteſt eſſe triſtitia. Secunda ratio Angeli ſunt in perfecta fçlicitate, ſed perfecta fçlicitas qualis eſt fçlicitas patriæ non compatitur ſecum miſeriam aliquam, eo quia ſicut includit omne bonum, ita excludit omne malum, ſed omnis triſtitia ad miſeriã pertinet, & eſt fugienda per Philoſophum 2. Ethicorum, ergo Angeli beati triſtes eſſe non poſſunt, & perconſequens non poſſunt dolere, neque triſtari de damnatione cuſtoditorum. Tertia ratio voluntas beatorum eſt perfecta, conformis, & coniuncta voluntati diuinæ, culpa autem a diuina voluntate eſt promiſcuè, & pœna effectiuè, ergo quicquid volitũ a Deo, ſicut eſt volitum ab ipſo, ita eſt volitum ab Angelis beatis, vnde ſicut nihil eſt, de quo doleat Deus, ita nihil eſt, de quo doleant Angeli, ergo neque de peccatis hominum triſtantur cum ſint volita a Deo indirectè,

directè, ſcilicet permiſſiuè, neque de pœna damnatorum cum ſit volita a Deo directè, ſcilicet effectiuè, ſed vtrobique lætantur de iuſta permiſſione, & punitione.

Secunda concluſio. Angeli beati dolent de damnatione cuſtoditorum, prout dolor, vel triſtitia dicit nolitionem ſimplicem ſine aliqua paſſione, vel afflictione; probatur, quia ſicut dicitur Deus tactus dolore cordis intrinſecus, Gen. 6. & hoc, quia aliquā conformitatem indicat in effectu, vel ſigno exteriori, ſine tamen aliqua paſſione intrinſeca, Verbi gratia, in Deo pœnitere, vel dolore non ſunt ſecundum rem, ſed ſecundum ſimilitudinem, ita ſuo modo de Angelis dicendum eſt, nam Sacra ſcriptura ſæpè id, quod eſt hominum, attribuit Deo, vel Angelis, aut ſpiritibus.

Sed dices, Angeli delectantur, cum iuſtificantur homines cuſtoditi, ergo triſtantur, vel dolent cum peccant.

Reſpondetur, quod non ſequitur, ſequeretur autem, ſi Angeli eſſent hominibus cuſtoditis aliqua cauſa peccati, ſicut ſunt aliqua occaſio, vel etiam diſpoſitio ad bonam voluntatem, ſunt autem diſpoſitio ad bonam voluntatem non ad peccatum, ſed tota cauſa eſt in ipſo peccante.

Obijcies, quod Angeli cuſtodes fraudantur proprio fine in damnatione cuſtoditorum, ergo triſtantur, & dolent.

Reſpondetur negando antecedens, quia ille propriè dicitur fruſtari deſiderio alicuius rei, qui illam deſiderat in omnem euentum abſolutè, & non qui deſiderat ſub aliqua conditione illa non ſubſecuta, & quia ita Angeli ſalutem cuſtoditorum optāt, nempè ſi velint diuinam legem cuſtodire, ideo non poſita conditione non fruſtrantur, imo de diuina iuſtitia lætantur, & de bonis operibus, quæ in eorum cuſtodia fecerunt, gaudent.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Angeli compatiantur miſerijs damnatorum a ſe cuſtoditorum.

Sciendum, quod miſericordia, vel compaſſio poteſt in aliquo inueniri bifariam, vno modo per modum paſſionis, alio modo per modum electionis in Angelis, & beatis non eſt compaſſio, niſi ſecūdum electionem rationis, & hæc locum habet circa peccatores quamdiu ſunt in hoc mundo, nam ſine præiudicio diuinæ iuſtitiæ poſſunt in beatitudinē transferri de ſtatu miſeriæ, & peccati, & ideo beatorum compaſſio ad eos locum habet, ad damnatos autem nullam compaſſionem habent, quia non poterunt transferri a ſua miſeria, quocirca pro reſolutione dubij ponitur hæc concluſio. Angeli non compatiuntur miſerijs damnatorum a ſe cuſtoditorum: concluſio eſt Auctoris in textu, & probatur ſic: quicumque alicui compatitur, fit miſeriæ eius quodammodo particeps, ſed Angeli non poſſunt eſſe participes alicuius miſeriæ, ergo miſerijs damnatorum non compatiuntur.

Præterea compaſſio, & miſericordia reſpicit miſeriam ſubleuabilem, hoc eſt poſſibilem ſubleuari, ſed miſeria damnatorum non poteſt ſubleuari, ergo non eſt obiectum conueniens miſericordiæ, ergo non ex duritia, ſeu crudelitate, quæ omnia procul abſunt a beatis Angelis, prouenit, quod non habent compaſſionem ad damnatos, ſed id prouenit ex defectu damnatorum, ſeu ex defectu obiecti, cum miſeria eorum non poſſit eſſe obiectum miſeriæ, ſed dices amicorū eſt ibi inuicem compati, ſed Angeli tanquam amici noſtri feruentiſſima charitate diligunt homines, ergo compatiuntur damnationi eorum.

Reſpondetur, quod Angeli non poſſunt compati, quia ſunt impaſſibiles, & non ſolum Angeli, ſed etiam homines non poterunt compati damnatis loquendo de hominibus beatis, quia habebunt corpora impaſſibilia.

Obijcies, quod Deus quodammodo compatitur miſerijs noſtris, vnde, & miſericors dicitur, ergo ſimiliter Angeli compatiūtur miſerijs damnatorum,

Reſpondetur, quod Deus dicitur eſſe miſericors inquantum ſubuenit illis, quos ſecundum ordinem ſapientiæ, & iuſtitiæ ſuæ conuenit a miſeria *liberali*, non quod damnatorum miſereatur, niſi fortè puniēdo citra condignum.

Inſtabis, quod Iſa. 33. dicitur Angeli pacis amare flebunt, vbi Gloſ. exponit de perditione ſuæ gentis.

Reſpondetur, quod Angeli ibi intelliguntur boni Prælati, qui ſunt nuncij *reconciliationis*, ſicut dicit Gloſ. Vel *intelligitur* de *Apoſtolis ad huc* viatoribus, qui multum fleuerunt de *malitijs hominum*.

Vel verbum Iſa. ad literam poteſt exponi de nuncijs Regis Ezechiæ miſſis ad quærendam pacem ab Aſſirijs, qui non reportantes eam, ſed potius contumeliam, & triſtitiam *illi Angeli* pacis, ideſt nuncij miſſi pro pace dicuntur amare flentes.

Vel ſi verbum Iſa. aptetur ad Angelos dicuntur flere metaphoricè, vel quod ſe habuerūt ad modum flentium de Chriſti paſſione admiranda.

Vel dicitur, quod per fletum Angelorum *ſignifica*tur admiratio, quam habent Angeli de iudicio diuino in puniendo peccatores.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Angeli mali gaudeant de damnatione, & perditione animarum.

Reſoluitur hæc difficultas duabus concluſionibus.

Prima, Angeli mali, ſeu Dæmones gaudent de dānatione, hæc concluſio colligitur ex S. Doct. in reſpōſione ad ſextum; & probatur prima auctoritate D. Aug. 4. de Ciuit. Dei, c. 27. vbi dicit, quod Dæmones praua docent, turpibus gaudent.

Secundo perſuadetur ex his, quæ narrantur in vitis Patrum, & hiſtorijs recenſentur, namque in illis, quod viſi ſint Dæmones feciſſe inter ſe magnū gaudium de animæ perditione.

Tertio confirmatur concluſio rationibus.

Prima ſumitur ex peruerſa voluntate malorum Angelorum, quæ videtur impleri in perditione animarum, & gaudent in opprobrium diuinæ voluntatis, quod ſcilicet Deus amplius blaſphemetur perpetuo in damnatis in inferno.

Secun-

Digitized by Google

Secunda ratio ſumitur ex inuidia felicitatis alienę inuident enim beatis Angelis, & hominibus.

Tertia ſumitur ex odio Dei, cum enim eum ſemper odio habeant videntes animarum ſalutem Deo placere contrariantur in hoc diuinæ voluntati, & dolent, quod Dei laus magnificetur ex hominibus ſaluandis.

Secunda concluſio. Gaudium malorum Angelorum, quo gaudent de damnatione, eſt valde impurum, vt potè triſtitia admixtum; concluſio eſt Auctoris vbi ſupra, & probatur, quia ſciunt, quod quanto plures animas perdunt, tanto magis eis pœna accreſcit ad iudicium, non quidem pœna, quæ eſt carentia viſionis diuinæ, ſed aliæ pœnæ creſcunt pro omnibus malis, quæ faciunt in mundo, ſed notandum, quod duobus modis contingit loqui de pœna malorum Angelorum, vno modo pro ſtatu ante iudicium, alio modo pro ſtatu poſt iudicium, primo modo; quia pœna eorum ad huc non eſt completa, ideo capaces ſunt alicuius vani gaudij prouenienti ex euentu malorum, quæ deſiderant, ſecundo vero modo pœna eorum non compatietur ſecum aliquod gaudium, quia tunc pœna eorum erit completa, & conſumata, & ideo natura eorum erit in diſpoſita ad ſuſceptionem gaudij.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angeli Cuſtodes, quos ſciunt eſſe præſcitos, velint damnari, vel ſaluari.

Ratio dubitandi eſt, quia ſi Angeli nolunt, ergo inuitè cuſtodiunt illos, ſi autem nolunt eos ſaluari, tunc non erunt conformes voluntati Dei.

Soluit Auctor duabus cõcluſionibus præpoſitam dubitationem.

Prima Angeli cuſtodes volunt voluntate abſoluta damnari, quos ſciunt eſſe præſcitos; probatur, Angeli cuſtodes tenentur confirmare voluntatem ſuam voluntati diuinæ, ſed Deus voluntate abſoluta, & conſequente vult illos damnari, ergo & Angeli cuſtodes.

Secunda concluſio. Angeli cuſtodes, quantum in ipſis eſt, volunt quos ſciunt eſſe præſcitos ſaluari; probatur, quia cuſtos tenetur velle profectum eius, quẽ cuſtodit, & ſalutem, ergo Angeli cuſtodes, quantum in ipſis eſt, volunt ipſos ſaluari.

Præterea Angeli cuſtodes volunt ſuam operationem non eſſe irritam, ſed operantur ad hoc, vt cuſtoditi ſaluentur, ergo volunt ipſos ſaluari, & ſic non cuſtodiunt eos inuitè, nec minus diligenter.

Si dicatur, quod Angeli cuſtodes ſciunt ſe fruſtra laborare ex parte præſcitorum, ergo.

Reſpondetur, quod nihilominus ſciunt, quod fructuosè laborant, primo quia præſeruant illos a multis peccatis, & conſequenter a multis pœnis infernalibus, quas demererentur pro ſingulis peccatis, quæ facerent, niſi cuſtodirentur, ſecundo quia ipſis Angelis Deus non minus retribuet pro ſuo miniſterio præmium accidentale.

Pro cuius reſponſionis intellectu duo ſcitu digniſſima docet Auctor.

Primum, quod quaduplex eſt principalis effectus cuſtodiæ Angelicę circa animas, vnus eſt vt proficiat anima in bonum gratię; alius, vt non cadat in malum culpæ, tertius eſt, ſi cadat quod poſtmodum reſurgat, quartus ne toties, vel in tantum malum cadat, dat, quoties, vel ad quantum aduerſarius incitat.

Secundum, quod docet eſt, quod ſicut duplex eſt finis artificij, vnus in ſe, & alter in alio, ſic etiã duplex eſt præmium Angeli accidentale, vnum, quo gaudet de bonis operibus, quæ fecit, aliud quo gaudet de ſalute eius, quẽ cuſtodiuit, vnde Angelus, qui fideliter cuſtodiuit eum, qui ſua culpa damnatur, perfectum habet prẽmium, & meritum, dum gloriatur de bonis ſuis operibus.

Alexander Alenſis circa propoſitam quæſtionem, & iam ſolutam ſecundum ſententiam S. Doctoris dicit, quod duplex eſt gratia in Angelis, quædã influẽs ſcilicet continuè, vel quaſi de nouo, alia fixa, quam geminam gratiam inſinuauit Auctor in ſuperiorib. ſecundum Gratiam influentem, inquit quod Angelus vult, quod Deus vult abſolutè, itaque vult damnationem illius hominis ſecundum quod ei reuelatur, ſed ſecundum gratiam fixam, quæ data eſt ei in cõfirmationem duplicem habet reſpectum, vnum ad hominem, quem cuſtodire debet, & penes hũc reſpectum vellet ſalutem illius, alium reſpectum habet ad Deum ſecundum quod per illam gratiam fruitur Deo, & legit in ſpeculo æterno, quod Deus vult fieri, & ſic tenetur voluntatem ſuam conformare voluntati diuinæ, vnde ſicut Deus vult hominẽ damnari, ita ipſe Angelus vult ipſum damnari, neq. eſt hic oppoſitio in volendo oppoſita ſecundũ diuerſos reſpectus.

PVNCTVM SEXTVM.

Num inter Angelos ratione miniſterij pugna eſſe poſſit, ſeu diſcordia.

Sciendum quod concordia, vel diſcordia inter voluntates aliquorum poteſt dupliciter attẽdi, vno modo formaliter, & eſt quando voluntates contrariantur in fine, alio modo materialiter, & eſt quando voluntates contraria volunt, ſed propter eundem finem.

His præmiſſis duæ ponendæ ſunt concluſiones, prima inter Angelos non poteſt eſſe pugna, & diſcordia formaliter; probatur, quia quilibet eorum quicquid vult, vult ad gloriam Dei, & diuinæ voluntatis impletionem.

Secunda concluſio inter Angelos poteſt eſſe diſcordia volũtatum materialiter, probatur primo auctoritatibus ſacræ ſcripturæ, nam habetur Dan. 7. ꝙ quatuor venti ſoli pugnabant in mari magno, per quos ſecundum Gloſ. intelliguntur quatuor Angelicæ poteſtates, ergo.

Præterea Dani. 10. dicitur, quod Princeps Regni Perſarum reſiſtit Angelo, qui loquebatur cum Daniele 21. diebus, quod ſine pugna, & diſcordia eſſe non potuit, nam ſecundum D. Greg. 18. Moral. & Lyranum Angelus bonus, qui præerat regno Perſarum, cum videret de Perſis, & Medis plures conuerti ad fidem, & cultum Dei ex manſione filiorum Iſrael, inter ipſos reſiſtebat interpellando Deum, vt remaneret Iſrael ibidem allegans bona, inde pro-

Digitized by Google

uenientia, ſed Angelos etiam Sanctus, qui repreſentabat orationem Danielis coram Deo deliberatione Iſrael contrarium volebat, ideo ait Danieli, Princeps regni Perſarum reſtitit mihi, ſed ecce Michael, qui erat Princeps Synagogæ ſicut eſt modo totius Eccleſię, venit in adiutorium mihi, ſcilicet interpellando Deum pro liberatione.

Secundo probatur teſt. D. Grego. 17. Moral. qui exponens illud verbum Iob. 25. qui facit pacem in ſublimibus ait, ideſt in Angelis, quia Deus reuelando ſuum propoſitum de aliquo negocio facit pacem inter Angelos, quia de illa re, de qua poterant appetendo iuſtitiam diſcordare, cognita diuina voluntate non amplius diſcordat.

Tertio probatur a ſimili, quia ſicut inter Sanctos poteſt eſſe quandoque diſſenſio voluntatum manente identitate finis, & intentione bona, & charitate, ſicut patet in Actibus Apoſtol. capitulo 15. de Paulo, & Barnaba vtriuſque ſanctis, & cum Barnabas vellet ſecum aſſumere Ioannem, & Paulus nollet, diſſenſio facta eſt, ita vt ab inuicem diſcederent, hæc autem diſſenſio non erat contraria charitati ſecundum Lyranum, quia quilibet eorum reſpiciebat ad bonum, tamen alia & alia ratione motus.

Præterea videtur in eodem Capitulo, quod aliqui volunt vnum Prælatum, aliqui volunt alium, & quilibet tamen ad hoc volendum poteſt moueri propter bonam intentionem, & propter maiorem vtilitatem Eccleſiæ, ergo eodem ſpiritu impellente diuerſæ conſcientiæ poſſunt impelli in diuerſa volita, vt ex hoc vnus bonus homo reſiſtat, alteri bono homini, ergo & in Angelis id contingere poteſt, vt ſcilicet inter ſe pugnent, & diſcordent de aliquo negocio, donec pateſiat eis voluntas Dei, ſicque poſtea omnes ei concordant.

Et vt hoc clarius intelligatur aduertendum, quod inter Sanctos Angelos non poteſt eſſe contraria voluntas ad inuicem ſimpliciter, quia voluntas eorum ſunt conformes diuinæ voluntati, ſed quia de futuris ignorant quid Deus aliquando velit, ideo conſulendo Deum de aliquo futuro circa populos, quibus præſunt, allegant contraria merita, & pro tanto dicuntur reſiſtere, vel diſſentire adinuicem, quando tamen eis reuelatur ſuper hoc diuina voluntas ſimpliciter concordant in illa.

Præterea notandum, quod diſcordia iſta magis durare poteſt inter homines bonos, quam inter Angelos Sanctos, quia homines non vident Deum aperte, nec aperte vident Angelos, vt poſſint val a Deo, vel a ſuperiori Angelo illuminari de diuino propoſito, vel de diuina voluntate.

DISTINCTIO DVODECIMA.

Poſt cognitionem de Angelis habitam agitur de aliarum rerum creatione, & præcipue de opere ſex dierum diſtinctione.

Hæc de Angelicæ naturæ conditione, &c.

Spiritus Angelicus per cœlum ſignificatur
Hyle per terram, velut in ſpecioſa natura,
Eum ſit poſſibilis, ad formas nuda vocatur,
Quæ tunc ante dies, quaſi non formata creatur
Aer obſcurus tenebræ quandoq. vocatur.
In forma non diſpoſita ſunt cuncta creata
Primo ſimul, ſed poſt diſtinctè ſunt phalerata,
Nunc vbi conſtit fuit hyle primo creata
Omnia per verbum diuinum credo patrata
Verbo diſpoſuit, ſed in hyle cuncta creauit,
Diſtinxit ſpecies cum luminibus ſociauit.

ARTICVLVS PRIMVS.

De materiæ informitate.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum materia corporalium creata ſit in omnimoda poſſibilitate.

Sciendum, quod materia tribus modis accipi ſolet, vno modo materia dicitur hecheitas, ſeu differẽtia idiuidualis, de qua, Philoſophus 1. cœli, & mundi ait dum dico cœlum, dico formam, dum dico hoc cœlũ dico materiam cum forma, ſecundo modo materia dicitur extenſa quantitas, quo pacto dicere ſolemus de homine pingui, hic homo eſt valde materialis, tertio modo dicitur materia, vt eſt vnum principium tertium naturalis Philoſophiæ, quam Philoſophus in 5. Meta. diffiniens ſic dicit, materia eſt, ex qua cum aliquo fit aliquid, & hæc eadem exiſtit ſub vtroque termino mutationis, puta generationis, item 1. Phiſicorum eandem ſic diffinit materia eſt ſubiectum primum vniuſcuiuſq. ex quo aliquid fit cum inſit per ſe & non ſecundum accidens, dicitur primum, ideſt primarium propter materiam ſecundam, ſiue proximam, quæ non eſt ſubiectum primarium, ſed ſecundarium, dicitur vniuſcuiuſq; ex hoc refertur ad formas rerum, nec debet capi diſtributiuè, ſed particulariter, ideſt alicuius, dicitur ex quo fit aliquid ſcilicet compoſitum; nam materia, & forma immediate conſtituit vnum compoſitum, vt docet Ariſtotiles 2. de anima dicitur, cum inſit ideſt intrinſice ſit principium propter principia extrinſeca, vt ſunt efficiens, & finis, item vt excludatur priuatio, quæ non manet in compoſito, ſed corrumpitur, dicitur per ſe ideſt eſſentialiter propter partes integrales compoſiti, dicitur non ſecundum accidens propter priuationem, quæ accidit materiæ, vt ſit priuata iſta forma.

Secun-

Digitized by Google

Secundo notandum iuxta placita D. Bona. diſt. 3. huius, quod de materia poſſumus variè loqui, vno modo Phyſicè, vt eſt principium generationis, & corruptionis, alio modo metaphyſicè conſiderando eam ſecundum eſſentiam, & quiditatem.

In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo diſtinguit, ſecundo reſoluit.

Circa primum de materia contingit, loqui duobus modis, vno modo ſecundum quod exiſtit in rerum natura, ſecundo prout conſideratur ab anima.

Circa ſecundum ponit duas concluſiones pro reſolutione, prima cõcluſionis. Materia primo modo conſiderata nũquã eſt præter locum, & tempus, ſiue præter quietem, & motum, nec poteſt informis exiſtere per priuationem omnis formæ; probatur concluſio primo auctoritatibus, quæ ponuntur in argumento, ſed contra, prima auctoritas eſt Hugonis in lib. de ſacrament. ſic dicentis, credo illam primam materiam non ideo dictam informen fore, quia nullam omnino formam habuerit, quia nunquam aliquid tale corporeum exiſtere poteſt.

Secunda auctoritas eſt Boetij, omne eſſe eſt à forma, ſed omne, quod creatur ſtatim poſt creationem eſt, ergo eſt forma, vel habet formam, materia prima fuit creata, ergo.

Tertia auctoritas eſt Phyloſophi. Impoſſibile eſt materiam ſeparari ab omni forma, ſed ſi materia tempore præexiſteret omni formæ, poſſet ab eo ſeparari, ergo non fuit creata in carentia omnis formæ.

Secundo comprobatur concluſio tribus rationibus, quæ aſſignantur poſt auctoritates, prima impoſſibile eſt, aliquid eſſe, vel produci, in quo non ſit veſtigium Creatoris, ergo impoſſibile eſt, quod aliquid deducatur carens omni forma.

Secunda ſi materia illa careret omni forma, ergo & omnia accident, ergo non extenderetur, neque locaretur, nec eſſet in motu, nec inquiete, ac nihil tale poteſt exiſtere in rerum natura, ergo.

Tertia impoſſibile eſt, aliquid ſeparari ab eo, quod eſſentialiter ſibi inhæret, ergo impoſſibile eſt materia exiſtere præter omnem formam, conſequentia probatur, quia materia habet eſſentialem dependentiam à forma.

Secunda concluſio. Materia ſi ſpectetur ſecundum eſſe, quod habet in anima, poteſt conſiderari in formis, ſiue per priuationem formæ diſtinctè, ſiue per priuationem etiam omnis formæ, probatur quia materia ſecundum eſſentiam ſui eſt in formis per omnimodam poſſibilitatem, ſcilicet paſſiuam, ſiue ſubiectiuam, patet quia intellectus poteſt conſiderare eſſentiam materiæ, vt eſt nudata omni forma, & vt potens recipere formam.

In gratiam huius quæſt. & etiam aliarum duarũ ſequentium ſex ſunt diſcutienda.

Primum num creaturæ corporales ſint à Deo tanquam à cauſa efficiente.

Secundum creaturas corporeas quare Deus creauerit.

Tertium num materia ſit aliquod ens reale poſitiuum.

Quartum num materia diſtinguatur realiter à forma.

Quintum num materia prima ſit ens in actu.

Sextum num materia ſine forma exiſtere poſſit.

PVNCTVM PRIMVM.

Num creaturæ corporales ſint à Deo tanquam à cauſa efficiente.

DIuerſæ recenſentur hæreſes circa hanc quęſtionem, Albigentes opinati ſunt Diabolũ creare omnia corpora, Cathari dixerũt, qđ Diabolus fecit hunc mundum, & omnia, quæ in eo ſunt, Manichei exiſtimarunt corpus à malo principio factum, ideo quia ipſum corpus eſt ſuaptè natura malum, Venuſtiani arbitrati ſunt partes inferiores corporis humani non à Deo, ſed à Diabolo eſſe factas.

Cæterum aduerſus hos omnes ſtatuitur cõcluſio ex fide certiſſima, quæ talis eſt. Creaturæ corporales ſunt à Deo tamquam à cauſa efficiente prima, & vniuerſaliſſima; probatur prima ex locis ſacræ ſcripturæ, in quibus productio, & effectio rerum corporalium tribuitur Deo, nam Geneſ. 1. dicitur in principio creauit Deus cęlum, & terram, item vidit Deus cũcta, quæ fecerat, & c. pſal. 145. qui fecit cęlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, Eccleſ. 3. cũcta fecit bona in tempore ſuo, Ioan. 1. omnia per ipſum facta ſunt: Actorum 4. Domine tu, qui feciſti cęlum, & terram, mare, & omnia, quę in eis ſunt. Rom. 11. quoniam ex ipſo, & in ipſo, & per ipſum ſunt omnia. Apocalip. x. Angelus iurat per viuentem in ſæcula ſæcula ſæculorum, qui creauit cęlum & ea, quæ in eo ſunt, & terram, & ea, quæ in ea ſunt, & mare, & ea, quæ in eo ſunt.

Secundo confirmatur concluſio auctoritatibus Sacrorum Conciliorum, nam in Concilio Niceno in ſua confeſſione fidei ſic dicitur, credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & omnium viſibiliũ, inuiſibiliumque factorem; præterea in Conc. Later. de Sum. Trin. & Fide Catholica dicitur firmiter credimus, & ſimpliciter cõfitemur, quod vnus ſolus verus Deus eſt vnum vniuerſorum principium, creator omnium viſibilium, & inuiſibilium, ſpiritualium, & corporalium, qui omnipotenti ſua virtute condidit creaturam Angelicam, & mundanam, ac humanã, quaſi communem ex ſpiritu, & corpore cõſtitutam. Item in Conc. Bracarenſi primo Canon. 8. habentur hæc verba, ſiquis credit, quod aliquas immũdas creaturas Diabolus fecerit anathema ſit, & Canon. 12. ſi quis plaſmationem humani corporis Diaboli dicit figmentum eſſe, & conceptiones in vteris matrum opera dicit Dæmonum figurari, anathema ſit, & Canon. 13. ſiquis dicit creationem vniuerſæ carnis non opificium eſſe Dei, ſed malorum Angelorum anathema ſit.

Tertio probatur aſſertio ex Patribus, qui paſſim aduerſus hæreticos confirmant res corporeas, & viſibiles eſſe à Deo, tanquam à cauſa efficiente, vt Ireneus libro primo aduerſus Hæreſes, & Tertulianus libro, de præſcriptionibus Epiphanius Hæreſi 66. Auguſtinus libro, de natura boni contra Manichæos capitolo 12. & libro primo, de Geneſ. contra eoſdem cap. 16. & tractatu primo in Ioãnem explicans illud Ioan. primo omnia per ipſum facta ſunt

Quarto comprobatur ex cōmuni conſenſu Theologorum Scholaſticorum, qui hanc veritatem docuerunt, & defenderunt maximè Seraphycus Doct. in præſenti diſt. & ſequentibus, in quibus agitur de operibus ſex dierum, nec non prima diſtinctione huius li. art. 2. quæſt. 1.

Vltimo probatur ratione Angelici Doctoris 1. p. quæſt. 65. art. 1. quando eſt aliquæ res diuerſæ creatæ conueniūt in aliquo vno, oportet vnam eſſe cauſam illorum, vt in eo vno conueniant, ſed omnes creaturæ tam corporales, quam ſpirituales ſunt diuerſæ, & conueniunt in vna cōmuni ratione entis, ergo oportet vnam eſſe cauſam omnium, vt entia ſunt, quæ cauſa non eſt alia, quam Deus.

Sed obijciunt aduerſarij illud Eccleſ. 3. omnia, quę fecit Deus, perſeuerant in æternum, corporalia autē, quæ videntur non æterna, ſed temporalia ſunt, teſte Apoſtolo 2. Cor. 4. ergo non ſunt Dei opera.

Reſpondetur duplici reſponſione.

Prima res corporeas durare in æternum, hoc eſt in longiſſimum tempus ſecūdum ſpeciem ſuam, & hæc reſponſio colligitur in Ariſt. 12. Metaphyſicorū, qui ſecundum hunc modū, res etiam corruptibiles perpetuo duraturas eſſe cenſuit.

Secunda reſponſio, eſt, quod creaturæ ad minus ſecundum Materiam in æternum durant.

Secundo obijciunt illud 2. Corin. 3. non cōtēplātibus vobis, quæ videntur, quia ſcilicet auertunt, & alienant à Deo, ergo illa, quæ videntur non ſunt opera Dei.

Reſpondetur cum Angelico Doctore, quod creaturæ quantum eſt de ſe non retrahunt à Deo ſed in ipſum ducunt, quod autem auertant à Deo hoc prouenit ex culpa eorum, qui inſipienter eis vtuntur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Creaturas corporeas propter, quid Deus creauerit.

HOc dubium diſcutiendum in hoc loco propoſui ad confutandum, & elidendum errorem Originis, qui lib. 1. Periarchon aſſeruit corporales creaturas non eſſe creatas, niſi in pęnam ſpiritualium creaturalium peccantium, vnde corpus de ſententia illius eſt conditum, vt in eo anima rationalis pœnas lueret tanquam in carcere.

Adducebat Origenes ad confirmationem ſui erroris duo ſacræ ſcripturæ teſtimonia teſte Cirillo Alexandrino lib. 1. in Ioan. c 9. primum teſtimonium eſt illud de Ioannis primo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ergo ſi homo venit in hunc mundum, erat ante ſecundum animam.

Secundum teſtimonium eſt illud Pſ. 118. priuſquā humiliarer, ego deliqui, ergo deliquerat antequam humiliaretur per cōiunctionem cū mortali corpore.

Sed contra ſententiam Origenis prorſus eroneam duę ſtatuuntur concluſiones.

Prima concluſio. Creaturæ corporeę fuerunt creatę à Deo primaria ſua voluntate ad manifeſtandā ſuā ſapientiam, bonitatē, & gloriam, hęc concluſio eſt Saraphici Doctoris ſupra d. 1. p. 2. Ar. 2. q. 1. & probatur primo ex Sacræ ſcripturæ locis, nam Geneſ. 1. dicitur vidit Deus cuncta, quæ fuerat, & erant valde bona, quia bonitate Dei Creatoris declarabitur, Item fiāt Luminaria in firmamento cęli, & diuidant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos, vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram, & Prouerbiorum 16. vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, & Deut. 4. ne forte eleuatis oculis in cœlum vidit Solem, & Lunam, & omnia aſtra cęli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Deus in miniſterium cunctis gētibus: ex quibus locis patet creaturas corporeas factas eſſe non in pęnam aliquorum ſpirituum, ſed propter manifeſtādam diuinam bonitatem, tamquam propter finem.

Secundo probatur ratione ſicut totum ex ſuis partibus, ita vniuerſum ex omnibus creaturis cōſtat, & vt partes alicuius totius. Primo ſūt propter proprios actus, vt oculos propter videre, ſecundo ignobilior pars eſt propter ignobiliorem, vt pulmo propter cor & tertio omnes partes ſunt propter totum, & totum ad aliquem finem extra ſe ordinatur, vt homo ad Dei fruitionem, ita etiam in partibus vniuerſi, primo vnaquæq. creatura, eſt propter propriam perfectionem, ſecundo inferior eſt propter ſuperiorem, tertio omnes ſunt propter vniuerſi perfectionem, & decorem, ipſum autem vniuerſum cum ſuis partibus ordinatur in Deum, ſicut in finem, quatenus in ipſo bonitas diuina ad laudem opificis, & gloriam Creatoris repræſentatur.

Secunda concluſio. *Corpus hominis non eſt conditum, vt in eo anima rationalis pœnas lueret tanquam in carcere;* probatur auctoritate Apoſtol. ad Roman. 5. regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem etiam in eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, ergo animæ iuſtorum paruulorum antequam corporibus infunderentur actuale peccatum non commiſerunt, pręterea 2. Corinth. 5. omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis pro vt geſſit ſiue bonum, ſiue malum, *id eſt pro vt in* corpore bene, aut male operatus eſt, non autem ante corpus, Item Ioan. 9. Rabbi quis peccauit hic, aut parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo, ergo animæ hominum nunquam peccauerunt antequam iunctæ eſſent corporibus, ergo corpora non ſunt condita, vt in ipſis animę pœnas luant tanquam in carcere.

Secundo probatur, quia prædictus error Originis fuit damnatus a Concilio ſexto coſtantinopolitano ratione 11. vbi in Epiſtola Synodica Sophonij recenſetur circa finem, Origenes, Didimus, & Euagrius diſcipuli ſui, quia animas ante corpporum conſtitutionem aiebant fuiſſe creatas, & ibi dicitur hoc eſſe hæreticum, & deliramentum impudens, Item fuit dānatus a Concilio Braccarenſi primo ſub Honorio Papa I. Canon. 6. ſi quis animas humanas dicit prius in cæleſti habitatione peccaſſe, & propter hoc in corpora humana interiectas, ſicut Priſcillianus dixit, anathema ſit.

Tertio probatur ratione animę pro maximo bono in ſacris literis diuiditur, vt corporibus vniantur, ergo non ſunt in ipſis tanquam in ergaſtulis, antecedens patet ex Gen. 15. numera ſtellas ſi potes, ſic erit ſemen tuum, & Deut. 1. Dominus Deus noſter multiplicauit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellę cœli.

Præ-

Præterea ſi animæ in corpore punirentur, ſequerẽtur plura abſurda ex ſentẽtia Origenis, primo quod mors non eſſet pœna, ſed potius liberatio à pœna, & tamen in ſacris literis legitur, quod peccatores multi fuerunt morte puniti, ſecundo ſequeretur, quod Dæmones cum grauius peccauerint, quam homines ignobiliorib. corporib. debuerint alligari, q tñ nulla corpora habẽt, tertio ſequeretur, quod iuſti deberẽt ſtatim, ac à peccatis purgantur liberari à corpore.

Deniq. confirmatur, quia Apoſtolus 2. Corint. 5. appellat, corpus veſtem non carcerem, & veſtem dilectam dicens volumus exſpoliari, ſed ſuper veſtiri, ergo ſecundum naturale deſiderium nollet expoliari corpore, ſed remanente illa veſte ſi poſſibile eſſet, ſuper veſtiri gloria in futuro, igitur ſecundum Apoſtolum corpus, vt corpus non eſt animæ carcer, cum carcerem aborreamus, & ad corpus, vt ſic intentiſſimam inclinationem habeamus.

Ad primum teſtimonium, quod Origenes adducebat pro confirmatione ſuæ ſententiæ.

Reſpondetur: quod homo dicitur venire in hunc mundum, non quia prius fuerit, ſed quia cum antea non eſſet in mundo incipit in eo eſſe, quaſi tranſiens à non eſſe ad eſſe.

Ad ſecundum teſtimonium, Reſpondetur quod Dauid loquitur de illis peccatis, quæ in corpore cõmiſit priuſquã p flagella humiliaretur, nõ ãt de peccatis, quæ cõmiſiſſet anteq̃ anima corpori vniretur.

PVNCTVM TERTIVM.

Num materia ſit aliquod ens reale poſitiuum.

PRætermiſſis pluribus, quæ dici poſſent circa hoc negotium breuitate conſulentes, tres ſtatuimus concluſiones.

Prima cõcluſio. Materia eſt ens reale, & probatur.

Primo: quia materia eſt fundamentum, & receptaculum omnium formarum naturaliũ, vnde Philoſophus 2. de Generatione, vocat eam Pandaſcos, id eſt receptaculum formarum.

Secundo per ſe eſt pars rei, vt colligitur ex Ariſt. 7. Metaphyſicorum.

Tertio, quia eſt per ſe ſubiectum generationis, vt teſtatur Ariſtotiles 1. Phyſicorum.

Quarto, quia eſt per ſe terminus creationis, ſecũdum Auguſt. 12. Confeſſ.

Quinto, quia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, vt docet Ariſt. 1. Pyhſicorum.

Sexto, quia eſt per ſe cauſa, & principium teſt. Ariſt. 1. & 2. Phyſic. ſed certum eſt, quod omnia prædicta non poſſunt competere non enti, ergo materia non eſt ens, ſed eſt verè ens reale.

Sed dices Ariſt. 5. Phyſic. & 1. de generatione appellat materiam non ens, & 7. Metaph. inquit, quod materia nõ eſt quid, nec quale, nec quãtũ, nec aliqd aliorũ, quibus ens determinatur, ergo non eſt ens.

Reſpondetur materiam primã appellari non ens, quia non eſt ens completum, nec eſt quid, nec quale, nec quantum, nec aliquid aliorũ pro quanto iſta dicuntur forma, nec eſt intentio Ariſt. quod ſit nihil, ſed quid ſit receptiuum omnium iſtorum.

Vel reſpondetur, quod Philoſophus loquitur ſm opinionem aliorum, quod patet ex duobus, primo ex epilogo, ex his ergo ſpeculantibus, ſecundo quia ſtatim arguit ad oppoſitum, ſed impoſſibile eſt, &c.

Vel reſpondetur Ariſt. loqui de diuidentibus ens per ſe, vnde ſequitur nec aliquod horum quibus ens determinatur, ſic etiam forma non eſt nec quid, nec quale, quare materia, nec forma ſunt per ſe in genere, ſed per reductionem.

Secunda concluſio materia non eſt aliquid priuatiuum, ſed poſitiuum, probatur nulla priuatio eſt per ſe de conceptu alicuius entis per ſe poſitiui, hoc enim implicat contradictionem, quod per ſe poſitiuum ſit priuatiuum, vel negatiuum, ſed materia eſt aliquod ens per ſe poſitiuum, vt cõſtat ex probatione primæ concluſionis, ergo non eſt aliquid priuatiuum, ſed poſitiuum.

Præterea materia eſt aliquid per ſe vnum, aliàs nunquam faceret per ſe vnum, cum forma ſed ſi materia eſſet quid priuatiuum non eſſet aliquid per ſe vnum, vel ſaltem non faceret aliquid per ſe vnũ, quia nunquam ex poſitiuo, & priuatiuo ſit aliquid per ſe vnum, nec in conceptu, neque in effectu.

Amplius materia ſtat ſub oppoſito priuationis, puta cum forma, ſed illud quod ſtat cum oppoſito priuationis non eſt priuatio, ergo minor patet, quia priuatio non ſtat cum oppoſito habitu.

Item Ariſtoteles in primo Phyſicorum expreſsè increpat illos, qui non diſtinxerunt inter materiam, & priuationẽ, & ponit materiam diſtinctum primũ Phyſicum à priuatione ad hoc non eſset verũ, ſi materia eſſet priuatiuum, ſeu priuatio.

Sed obijciet aliquis. Materia eſt medium inter eſſe, & nihil, vel non eſſe, vt patet 2. Metaphyſ. & per D. Aug. 13. confeſſionem, ſed inter contradictoria medium eſt nihil.

Reſpõdetur quod materia nõ eſt propriè mediũ inter cõtradictoria, nec p abnegationẽ, nec per participationem, ſed prò tanto eſt medium, quia eſt ſubiectum tranſmutationis ab vno in aliud.

Secundo reſpondetur dicitur in 2. Metaphyſ. de materia, qđ ſit mediũ, ſed magis aſſeritur hæc de generatione, quæ etiam eſt proprium medium, ſed pro tanto medium appellatur, quia via, & tranſmutatio eſt ab vno in aliud.

Tertia concluſio. Materia prima eſt ſubſtãtia probatur per Ariſt. 7. Methaphyſ. 2. de anima, & 1. Phiſici, quibus in locis ſubſtantia diuiditur in materiam formam & compoſitum, & 1. Phyſicorum inquit ſubſtantiam non componi ex non ſubſtantijs, ſed ſubſtantiæ naturales componuntur ex materia, & forma, ergo materia eſt ſubſtantia.

Præterea propriũ eſt ſubſtãtiæ nõ eſſe in alio, qđ præcipuè conuenit materiæ, cætera enim res ſunt in alio, vel ſimpliciter, vt accidentia, vel aliquo modo, vt formæ ſubſtantiales.

Item ſi materia nõ eſſet ſubſtantia, ergo accidẽs, ſi accidens, oporteret ipſum eſſe in aliquo ſubiecto priori, & vnum accidens non poteſt ſuſcipere aliud accidens, materia autem ſuſcipit omnes formas, & eſt prior illis, nec quicquam eſt ea prius, ergo non poteſt eſſe accidens.

Si arguatur quod Ariſt. 7. Methaphyſ. negat materiam eſſe ſubſtantiam.

Digitized by Google

Reſpomdetur quod appellat eam non ſubſtantiã, quia non eſt ſubſtantia perfecta hoc eſt ſpecificè in aliquo gradu entium determinata, & conſtituta.

PVNCTVM QVARTVM.

Num materia diſtinguatur realiter a forma.

PRo reſolutione dubij duæ ponũtur cõcluſiones. Prima cõcluſio. Materia diſtinguitur realiter, & eſſentialiter a forma, probatur primo auctoritatibus, nam Ariſt. vbicumque diſputat de materia, loquitur de ea, vt eſt quid diſtinctum a forma, primo enim Phyſicorum ait, quod eſt aliud principium a forma, & 5. Metaphyſ. & 2. Phyſ. dicit, quod eſt alia cauſa a forma, & 5. Phyſi. ait quod eſt ſubiectum trãſmutationum ſubſtantialium, & 7. Metaphy. dicit, quod materia eſt, qua res poteſt eſſe, vel non eſſe, & 1. Phyſ. probat duo eſſe principia rerum naturalium, quia ſcilicet priuatio, quæ numeratur tertium principium idem eſt cum materia eadem, igitur ratione poſſet concludi vnum tãtum eſſe principium, ſi quidem materia re non differret a forma.

Secundo probatur rationibus.

Prima ſubiectum generationis, vel tranſmutationis differt, & diſtinguitur eſſentialiter a quolibet per ſe termino, ſed materia eſt ſubiectum commutationis ſubſtantialis, & forma, vel compoſitum eſt aliquo modo per ſe terminus eius compoſitum, eſt ſicut terminus qui, & forma ſicut terminus quo.

Secunda ratio illud, in quo ſuccedunt ſibi aliqua plura poſitiua diſtinguitur eſſentialiter a quolibet illorum, ſed in eadem materia ſuccedunt ſibi inuicẽ plures formæ ipſa manente, quia eam oportet manere ſecũdum Ariſtotilem, igitur materia diſtinguitur realiter, & eſſentialiter à forma.

Tertia extrema relationis realis actualis ſunt actualiter inter ſe re ipſa diſtincta, ſed inter materiam, & formam eſt relatio realis, quæ eſt vnio earum ad inuicem, ergo ſunt realiter inter ſe diſtinctæ.

Quarta illud, quod præcedit aliud origine, vel natura, vel duratione eſt ab eo realiter diſtinctum, ſed materia ſecundum D. Aug. 12. Confeſſ. eſt prior ipſa forma, & non eſt ipſa forma, ergo diſtinguitur realiter a forma.

Quinta ens incorruptibile diſtinguitur realiter ab ente corruptibili, ſed materia eſt incorruptibilis ſecũdum Phyloſ. 2. Phyſ. forma verò eſt corruptibilis, ergo diſtinguitur realiter a forma.

Sed dices, quod primo de generatione ſcribitur, ꝙ totum trãſmutatur in totum, ſed ſi materia eſſet ens diſtinctum a forma, non ſic tranſmutaretur totum in totum ergo materia non diſtinguitur a forma.

Præterea Commentator 8. Metaphyſ. ait, quod generans non largitur multitudinem, ſed perfectionem ſed ſi forma eſſet diſtincta, vel è conuerſo, tunc generans multitudinem, quia materia, & forma ſi eſſent diſtincta, facerent multitudinem; ergo materia non eſt diſtincta realiter, & eſſentialiter a forma.

Ad primum Reſpondetur, quod totum tranſmutatur in totum, non quod materia non maneat, & fiat aliquid aliud, ſed quia totum quoddam compoſitum corrumpitur, & quoddam aliud generatur manente materia in vtroque.

Ad ſecundum Reſpondetur, primo quod materia, & forma, quãuis eſſentialiter ſint diſtincta, non tamẽ ad propoſitum Cõmentatoris faciunt propriã multitudinem, ſed vnitatẽ, quia faciunt aliquid vnũ per ſe.

Secundo Reſpondetur, quod generans non largitur multitudinem, quia totum idem, quod erat in potentia fit in actu, & vnum non multa tota, & ideo largitur perfectionem, quia actum eſſendi, non quia materia fiat forma, vel tranſeat in ipſam illo modo, licet bene tranſeat ad eam ſicut ſubiectum ad formam.

Secunda concluſio. Materia, & forma diſtinguuntur ſe ipſis; probatur, nam ſicut ſumma genera Categoriarum vltimæ differentia Deus, & creaturæ, & alia eiuſdem rationis ſe ipſis, & non per aliquas differentias ipſis additas diſtinguũtur, ita materia, & forma.

Præterea materia eſt per ſe potentia, forma verò eſt per ſe actus, ſed actus, & potẽtia ſũt alterius rationis, ergo materia, & forma ſunt alterius rationis.

Amplius actus, & potentia, quæ ſunt principia entis, ſunt primo diuerſa, ſed materia, & forma ſunt huiuſmodi, ergo.

Confirmatur, ſi forma non eſſet, primo diuerſa à materia in ratione cauſæ, & principij, ſed eſſent eiuſdem rationis, cum ea, vel in aliquo cum ipſa conueniret, non competeret ſibi primo dare eſſe, & ſi materia eſſet eiuſdem rationis cum forma non competeret ſibi primo recipere eſſe, ergo materia, & forma ſunt in ſe primo diuerſa.

Notandum aliqua eſſe, primo diuerſa poſſe intelligi duobus modis ſecũdum Scotum, vno modo ſubiectiuè alio modo obiectiuè, primo modo materia, & forma ſunt primo diuerſa, quia nullam aliquam realitatem per differẽtiam contrahibilem includunt, cũ ſub nullo genere directè contineãtur, ſecundo modo non ſunt primo diuerſa, quia includunt aliquem cõceptum obiectiuum, qui in quid de eis effertur. Vel materiam, & formam eſſe primo diuerſa poteſt bifariam conſiderari, vno modo in ratione actus, & potentiæ Phyſicæ; & ſic ſunt primo diuerſa, quia materia eſt primo potentia Phyſica, & forma primo actus Phyſicus, alio modo ratione quiditatiua, quia ſcilicet nullum prædicatum dictum de eis quiditatiuè includunt, & ſic non ſunt primo diuerſa.

PVNCTVM QVINTVM.

Num materia prima ſit ens in actu.

NOn leuis eſt controuerſia inter Doctores, num materia prima habeat exiſtentiam, ſecundum quam eſt in rebus, an verò eam omnẽ accipiat a forma, quidam enim nullam habere exiſtentiam arbitrãtur, ſed quam habet accipere a forma, id autem probant primo, quia Ariſtoteles ſępe vocat materiã non ens, aut ens in potentia, ergo ex ſe non eſt in actu, & in 5. lib. Metaph. ſignificat formã eſſe cauſã exiſtẽtiæ ſm ꝙ res ſunt, ſecũdo probãt, quia materia ex ſe haberet exiſtentiã, & eſſet in actu, ergo ſimiliter ẽt forma, & cõpoſitum, & ſic in vna re eſſent tria eſſe, ſeu tres exiſtentiæ, quod videtur abſurdum, ſiquidem vnius rei vnũ eſt eſſe vnaq́q. exiſtẽtia, ſicut eſt vna res. Alij vero cõtra opinanẽ materiã ſua vi exiſtere, nec exiſtẽtiã, p ꝙ̃ ẽ i mũdo: capere ex formis, quas recipit: hãc ſen-

Digitized by Google

ſentētiā tuentur Scotus, & ſequaces, Gregorius Ariminenſis, Riccardus, & nonnulli alij, quam & nos ſequimur, & amplectimur.

Pro cuius dilucidatione aduertendum, quod aliquid eſt in actu dupliciter, vno modo: quia præſentialiter exiſtit, alio modo: quia eſt ens completum in ſpecie, aliquid etiam dicitur in potentia dupliciter vno modo: quia non præſentialiter exiſtit, poteſt tamen exiſtere, ſicut dies craſtina, alio modo: quia non habet actum completum, & perfectum in ſpecie, pôt tamen compleri, & perfici; ex his elicitur duplex diſtinctio, prima duplex eſt actus, quidā eſt actus præſentialis exiſtentiæ, & vocatur actus transcendens, & entitauus, quia eſt modus intrinſecus, conſequens entitatem propriā cuiuslibet rei, alius eſt actus formalis, & ſpecificus, qui eſt effectus ipſius formæ.

Secundo diſtinctio eſt hæc, aliquid eſt in potentia dupliciter, vno modo in potētia ſubiectiua, alio modo in potentia obiectiua, illud eſt in potentia ſubiectiua, quod poteſt eſſe ſubiectum, vel fundamentum alicuius potētię actiuè, & paſſiuè, vnde quicquid eſt productum in rerum natura, & eſt in potētia ad aliquid agendum, vel patiendum, illud eſt in potentia ſubiectiua, ex quo ſequitur, quod præciſè omne illud de quo prædicatur, hoc verbum eſt ſecundum adiacens eſt in potētia ſubiectiua, illud autem eſt in potentiā obiectiua, quod eſt obiectum potentię, ex quo ſequitur, quod cuicumq. non repugnat produci illud ſit in potentia obiectiua.

Notandum, quod hæ duæ potentiæ non ſunt eadem, poſſunt enim ſeparari, quod enim nūc eſt creabile, putà Angelus eſt in potentia obiectiua non ſubiectiua, quandoque tamen ſunt in eodem, vt eſt illius, ad quod eſt, dicitur obiectiua, & ſic roſa nō exiſtens comparata ad ſubiectum eſt in potentia ſubiectiua, comparata verò ad agens dicitur, eſſe in potentia obiectiua.

His prænotatis ponādæ ſunt, quinq; cōcluſiones.

Prima concluſio. Materia non eſt in potētia obiectiua, ſicut Albedo antequā ſit probatur multis medijs, primo quia materia tunc eſſet ſimpliciter non ens, ſecundo quia ens in potentia obiectiua non eſt ſubiectum transmutationis, materia autem ponitur ſubiectum, tertio quia talis potētia obiectiua numeratur ſecundum numerum actuum, materia autem eſt vna reſpectu omnium formarum.

Secunda concluſio. Materia eſt ens in potentia ſubiectiua, probatur, materia eſt ens receptiuum actus ſubſtantialis primo, & actus accidentalis ſecundario, ergo materia eſt ens in potentia ſubiectiua.

Tertia concluſio. Materia habet eſſe actuale extra cauſam ſuam efficientem, probatur, materia prima in principio fuit producta, & creata à Deo, ergo habet eſſe actuale extra ſuam cauſam efficientem.

Quarta concluſio. Materia prima præciſa forma, & actu ab ea proueniēte habet propriam entitatem actualem, probatur primo, quod eſt per ſe cauſa intrinſeca entis naturalis actualis eſt ens in actu, ſed materia prima eſt huiuſmodi, vt patet 2. Phyſi. ergo materia eſt ens in actu, ſiue habet propriam entitatem actualem, ſecundo materia prior eſt ordine generationis, quam forma, nam vt eſt apud Ariſtot. 1. Phyſic. ſubiectum prius eſt ijs, quæ in eo inſunt, ergo materia antequam recipiat formam habet propriam entitatem actualem, & proinde eſt in actu entitatiuo, tertio materia habet entitatem, & eſſentiam in rerum natura diſtinctā realiter ab entitate, & eſſentia cuiuſcumq. formæ ſpecificę, cuius poteſt eſſe ſubiectū, ergo habet propriam actualitatē diſtinctā ab actualitate formæ, quarto materia ſi non eſt in actu ens, ergo eſt in potentia ens, aut ergo eſt in potentia materia, aut in potentia forma, aut in potētia compoſitum, ſed nullum iſtorum, ergo nō eſt in potentia ens, ſed in actu, minor probatur non eſt in potentia materia, quia idem eſſet in potentia ad ſe ipſum, vel materia non haberet eſſe extra ſuam cauſam efficientem, quod eſt falſum, nec eſt in potentia forma, aut compoſitum, quia nullum illorum eſſe poteſt, vt eſt manifeſtum.

Quinta cōcluſio. Materia prima habet propriam exiſtentiā, aliam ab exiſtentia cuiuſcūq. formæ, hęc concluſio pendet ex concluſione proxima, & probatur, quia exiſtentia ſequitur eſſentiam tanquam terminus eius intrinſecus, ergo vbi eſt alia, & alia eſſentia à parte rei ibi eſt alia, & talia exiſtentia, ſed materia habet eſſentiam in rerum natura diſtinctā realiter, & eſſentialiter ab eſſentia formæ, ergo & exiſtentiam, ſecundo materia eſt terminus creationis, & prius natura eam terminat, quam forma informet, ergo materia habet veram exiſtentiam, quia creatio terminatur ad entitatem in actuali exiſtentiæ, tertio vnaquæq. res accipit exiſtētiam per generationem, vel productionem ſuam, quo circa quæ habēt diuerſam productionem non habent eandem exiſtētiam, materia aūt prima habet diuerſam productionem à formis, nam per generationē producuntur ab agente naturali, illa vero per creationē immediatè procedit à Deo, & formę ſunt corruptibiles, materia vero incorruptibilis, ergo materia habet diuerſam exiſtentiam ab exiſtētia formarum, neq; eam poteſt ab illis accipere. 4. Philoſophus docet in tranſmutatione terminū à quo, & priuationem corrūpi, ſubiectū aūt, & materiam manere eadem numero ſub vtroq. termino, ſed non poteſt materia eadem numero manere ante, & poſt ſi exiſtētiā haberet à forma qñquidem nunquā eadē numero forma permanet ante, & poſt loquendo de formis, quarum in trāſmutatione vna eſt terminus à quo, altera terminus ad quem, ergo materia non accipit à forma ſuam exiſtētiam.

Pro conciliandis autem ſentētijs Doctorum, nec non pro intelligentia auctoritatum, & ſolutionibus argumentorum obſeruādum ens eſſe duplex, quoddam imperfectum, & indefinitum, aliud completū, & perfectum, præterea exiſtentia duplex eſt, vna per quā res ſimpliciter eſt in mūdo extra nihil, altera eſt per quā res ſunt perfectæ, & determinatæ, & ſub aliquo diffinito genere, & gradu rerū conſtitutæ prior exiſtētia appellatur actus entitatiuus, poſterior autem dicitur formalis ſpecificus, & perfectus, materia interdum appellatur à Philoſophis nō ens, quia eſt ens incompletum, & indiffinitum, Item dicitur ex ſe non habere exiſtentiam, & actum vllum intelligendo, id de actu formali, & ſpecifico, & ad vnam aliquam certam rationem entis determinato.

Secundo notandū non eſſe abſurdū in vna re multas reperiri exiſtentias imperfectas, quæ faciunt vnā per-

perfectam quemadmodum in vno compoſito naturali ſunt duæ ſubſtantiæ imperfectæ, ex quibus conficitur tertia ſubſtantia, quæ eſt ipſius compoſiti perfecta, & completa.

PVNCTVM SEXTVM.

Num materia ſine forma exiſtere poſſit.

IN hac quæſtione ſunt duæ oppoſitæ ſententiæ Doctorum, prima partem negatiuam tuetur, altera affirmatiuam defendit, ſcilicet Doctor in primam inclinat, ſed ambæ ſententiæ ſuſtineri poſſunt quibuſdã iactis fundamentis, & notabilibus.

Primũ eſt quod duplex eſt poſſibile, quia quoddã eſt poſſibile potentia logica, & eſt illud, quod non includit repugnantiam ex terminis, aliud eſt poſſibile potẽtia phyloſophica, quod poteſt fieri virtute agentis naturalis.

Secundo notandum, quod duplex eſt forma, quædam dicitur reſpectiua, altera dicitur abſoluta, & de vtraq. eſt diſcutiendum.

Tertio aduertendũ, quod hæc quæſtio poteſt duobus modis exagitari, vno modo. Virtute agẽtis naturalis, alio modo virtute diuina, & ſupernaturali.

His ita conſtitutis ſit prima concluſio virtute agẽtis naturalis, materia nõ poteſt eſſe ſine omni forma, concluſio eſt Auctoris, probatur primo, quia materia habet naturalem, & eſſentialem ordinem ad formam ſicut perfectibile ad ſuũ perfectiuum, ſine quo eſſet indeterminata, & inde finita ſecundo quia generatio vnius eſt corruptio alterius, & ẽ conuerſo & agẽs naturale non ſpoliat materiam vna forma, niſi inducendo aliam, omne.n.agens non ideo agit, vt corrũpat alia, ſed vt corruptis alijs, quæ ipſi obſtant, generet aliquid ſibi ſimile, atq. hoc principaliter intendit, qua de re numquam materia poteſt forma penitus priuari, tertio quia perpetuus cœli motus ita continenter verſat, & commutat materiam, vt ex ea perpetuo nouas formas eliciat, & quaſi extundat.

Secunda concluſio. Materia nõ poteſt eſſe ſine forma reſpectiua, quæ eſt creaturæ ad creatorem etiam virtute diuina; probatur Deus non poteſt facere materiam primam, quin referatur ad Deum, tamquam creatura ad creatorẽ, cum ſit diſtincta, nec creatura poteſt eſſe Deus, iſta autem forma eſt reſpectiua, ſine qua materia non poteſt eſſe.

Confirmatur: creatura dependet eſſentialiter ad Deum, ergo non poteſt eſſe ſine hac dependentia, quæ eſt relatio, & eſt eadem realiter, & eſſentialiter ipſi creaturæ. Antecedens eſt S. Doctoris quæſt. 2. ar. 3. ſuper primam diſtinct. huius libri.

Tertia concluſio, Materia prima virtute diuina poteſt eſſe ſine forma abſoluta: probatur omne abſolutũ quod eſt prius alio abſoluto, & diſtinctum realiter ab eo poteſt eſſe ſine illo, ſed materia, & forma ſunt huiuſmodi, ergo, minor probatur, quia tam materia, q̃ forma ſunt abſolutè, conſtituuntur enim prædicamentum ſubſtantiæ, quod eſt abſolutum, item materia eſt prima forma veluti fundamentum fundato,

Præterea ſi illud, quod minus videtur poſſibile eſt poſſibile, & illud quod magis, ſed minus videtur poſſibile, quod accidens cum ſit poſterius natura ſuo ſubiecto, & dependens ad ipſum poteſt eſſe ſine ſubiecto, ergo multo magis materia, quæ eſt prior natura, & origine ipſa forma, & quæ eſt fundamentum, & fulcimentum formæ poteſt eſſe ſine forma minor patet de accidentibus in Sacramento Altaris, quæ ſine ſubiecto in eodem exiſtunt.

Quarta concluſio, Materia creata eſt cum forma in principio rerum, concluſio eſt Sancti Doctoris, & probatur, quia omne quod eſt in loco circumſcriptiuè habet formam, ſed materia talis erat in principio in loco circumſcriptiuè, vt teſtatur Hugo di S. Victore, ergo habuit formam, cum eſſe in loco circumſcriptiuè competat corpori, vel habenti formam, & modum corporis.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum materia producta ſit imperfecta actualiter.

CVm Auctor in ſuperiori quæſt. oſtenderit materiam primam non fuiſſe creatam ſine omni forma, vel in omnimoda poſſibilitate inueſtigat in hac quæſt. an illa producta fuerit imperfecta actualitate, & notandum, quod cum duplex ſit actus, de quo ſupra dictũ eſt, ſcilicet entitatiuus, & formalis, de hoc ſecundo quæritur in præſenti quãdoquidem dubium non eſt quin materia fuerit creata in actu imperfecto, quia fuit terminus creationis, ſed de completo perfecto, & ſpecifico.

Duo facit Auctor in corpore, primo narrat duas ſanctorum ſententias, ſecundo reſpondet tacitæ dubitationi, circa primum quidam magis ſecuti ſunt philoſophicam viam ponendo ea, quæ videntur rationi plus conſona, & quia videtur rationabilius a ſumma potẽtia omnia ſimul produci, & mora temporis interiacentis nullius videatur eſſe vtilitatis, vel neceſſitatis, dixerunt omnia ſimul diſtinctè producta fuiſſe.

Alij vero magis ſecuti ſunt Theologicam viam trahẽtes rationem ad ea, quæ ſunt fidei, aſſeruerũt omnia materialia, & corporalia ſimul eſſe creata in materia, ſed per ſenarium diem eſſe diſtincta in forma, vtraq. ſententia eſt rationabilis poſteriorem tamen ſequitur Auctor.

Quocirca pro reſolutione quæſt. ponitur hæc concluſio reſponſiua, materia prima non perfectè ſtatim formata creata fuit a Deo, probatur primo auctoritate Sacræ ſcripturæ; nam Geneſ. dicitur, quod per ſex dierum ſpatium compleuit opus, quod inchoauerat, ergo materia non ſtatim producta fuit in perfecta actualitate.

Secundo confirmatur concluſio teſtimonio SS. Patrum nimirum Chriſoſtomi, Ambroſii, Hieronymi, Gregorij, Baſilij, Dionyſij, & Damaſceni, & aliorum plurium tam Græcorum, quam Latinorum, hi enim oẽs ſecundam ſententiã ſunt amplexati, vt inquit Auctor in argumento, ſed contra.

Tertio probatur, Rationi impoſſibile eſt dies materiales ſimul eſſe; ergo impoſſibile eſt hoc intelligere, quod Deus ſimul omnia perduxerit, et tamen ea produxit per ſex dies, ergo oportet ſecundum ſententiam, quę ponit omnia ſimul eſſe producta ſenarium illum dierum intelligere ſpiritualiter, & ita lucem ſpiritualem, & noctem ſpiritualem.

Præterea ſi omnia ſimul producta ſunt in primo inſtanti diuiſa eſt lux a tenebris idest boni Angeli a malis,

ergo

Digitized by Google

ergo non fuit mora inter creationem, & lapſum, quod eſt ſupra improbatum.

Item Sacra ſcriptura cum ordinat opera ſex dierum, aut ordinat quantum ad ordinem durationis, aut ad ordinem naturæ, aut ad quantum ordinem dignitatis, ſi quantum ad ordinem naturæ, ergo productio Solis, & Lunæ fuit ante productionem planetarum, & herbarum, ſi quantum ad ordinē dignitatis, ergo cũ homo ſit digniſſima creatura, debuit eius productio attribui primæ diei, reſtat igitur hoc eſſe dictum quantum ad ordinem durationis.

Circa ſecundum, quoniam inquiri poſſet, quæ ſit ratio ſucceſſiuè formationis, & diſtinctionis.

Reſpondet Auctor huic dubitationi quadruplicem rationem eſſe.

Prima quidem eſt literalis, ſi quidem Deus non tantum facere intendit, quantum poteſt, ſed & tantum communicare creaturæ, quantum poteſt recipere, cumque non poſſit beatitudinem abſque meritis largiri, vult tamen, quod ea mereamur, ſic cum poſſit ſtatim materiam perficere maluit, tamen eam, ſub quadam informitate, imperfectioneque facere, vt ex ſua imperfectione materia quaſi ad Deum clamaret, vt ipſam perficeret, & hoc idem voluit ſenarium dierum differre, vt in ipſa perfectione numeri ſimul oſtenderetur perfectio vniuerſi, ſenarius quippe eſt numerus perfectus, quia conſtat ex omnibus ſuis partibus aliquotis, ita quod nec deficit, nec creſcit.

Secũda ratio eſt moralis, vt in hoc homo erudiatur, quod ſicut natura corporea per ſe ipſam extat informis, tuncque formatur, cum diuina bonitas eius informitati tribuit formã ſic anima formari non poteſt per ſe ipſam, niſi Deus gratiam ſuam infundat, cui etiam numerus ſenarius atteſtatur, quod tempus eſt merendi per vniuerſum tempus vitæ præſentis, quatenus poſtmodum detur homini quies, quia non peruenitur ad perfectionem meriti vſque ad conſumationem gratiæ finalis, poſtquam nulla ſequitur veſpera.

Tertia ratio eſt allegorica, quia vt ait D. Aug. in prima illa mundi conſtitutione, quæ per ſenariũ eſt diſtincta totum ſpatium decurſus mundi præſentis ſecundum ſex ætates præſignatur, vt primus dies ætati reſpondeat, ſecundus ſecundæ, & ſic deinceps.

Quarta ratio eſt anagogica, vt ſcilicet in illa dierum diſtinctione intelligatur cognitionis perfectio in Angelica natura beatificata.

Pro explicatione huius quæſt. quatuor ſunt examinanda.

Primum, quot opera ſint ſpectanda in prima rerum corporalium conditione.

Secundum, num ſex illi dies, de quibus Gen. 1. fuerint dies naturales.

Tertium, vtra prædictarum opinionum ſit de fide tenenda.

Quartum, cur Deus voluerit per ſex dierum interualla mundum fabricare.

PVNCTVM PRIMVM.

In prima rerum corporalium conditione quot opera ſint ſpectanda.

SAnct. Bonauentura in ſolutione quarti argumenti, & Breuiloquij par. 2. cap. 2. & S. Thom. prima parte, quæſt. 65. diſtinguit tres operationes diuinas. Prima eſt creatio ex nihilo, quæ inſinuatur in illis verbis, in principio creauit Deus celũ, & terram. Secunda eſt rerum creaturarum, & productarum formatio quædam, ſeu diſtinctio, ſeu perfectio, quæ indicatur verbis illis, cum dicitur diuiſit lucem a tenebris, & aquas, quæ ſunt ſupra firmamentum, ab aquis, quæ ſunt ſub firmamento, item cum dicitur fiat lux, & facta eſt lux. Tertia operatio eſt ornatus earumdem rerum, quæ inſinuatur illis verbis fiant luminaria in firmamento cœli.

Quod ſi quæratur differentia harum operum dicendum eam ſumi ex differentia ipſorum effectuum, in prima rerum conditione, quandoquidem nonnulli effectus fuerunt ſecundum ſe toti producti a Deo ex nihilo, & reſpectu horum effectuum opus diuinũ dicitur creatio, alij effectus fuerunt producti a Deo, non niſi ex ſubiecto aliquo a ſe prius creato, qui effectus quemadmodum bifariam conſiderari valent, ita reſpectu illorum, alia duo opera, ſcilicet formatio, & ornatus diſtinguuntur, nam in quantum hi effectus inſunt in rebus creatis ſine aliquo ſuo proprio motu, vt lux in corpore diaphano, ſic reſpectu illorũ opus diuinum nuncupatur formatio, ſeu diſtinctio, ſeu perfectior verum; in quantum autem inſunt in rebus ante productis cum proprio ſuo motu, vt Sol, & Luna, & ſtellæ in cœlo, & plantæ, ac animalia in terra, & aues in aere, & in aquis piſces, ita reſpectu illorum diuinum opus nuncupatur ornatus, hinc ſecũdi, & tertij operis mentio fit in illis verbis, ca. 2. Gen. igitur perfecti ſunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum, prima operatio inquit S. Bonau. vbi ſupra appropriatè reſpondet omnipotentiæ, ſecunda operatio reſpondet ſapientiæ, tertia reſpondet bonitati.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſex illi dies, de quibus Gen. 1. fuerint dies naturales.

DVæ referuntur a Sancto Bonau. a D. Thom. & alijs Theologis ſentẽtiæ, prima arbitratur vnico momento, & ſimul in eodem inſtãti fuiſſe a Deo producta, tam ſpiritualia, quam corporalia cęleſtia, & quatuor elementa cum ipſomet ornatu, in quo nunc ſunt, corpora vero mixta non fuiſſe actu facta, ſed tantum in virtute, velut in ſemine, ita quod nulla fuit ibi prioritas, aut poſterioritas durationis, ſed naturæ tantum, affirmat itidem hæc ſententia, quod ratione huius ordinis naturæ Moyſes prius expreſſit productionem eorum, quæ alijs naturaliter præſupponuntur, nam prius productionem terræ, quam arborum, & aquæ, quam piſcium, obſeruauit etiam Moyſes ordinem doctrinæ, quia rudi, & imperito populo loquens ea, quæ ſimul facta ſunt per partes diuiſit.

Item quando ſcriptura dicit Deum dixiſſe fiat lux ſubſtinet hæc ſententia nomine lucis intelligi cognitionem Angelorum qua ſeipſos, & cætera omnia in verbo cognouerunt per rationes, quas habent in verbo, dicitque per metaphoram dies ſex, de quibus loquitur Moyſes referendos eſſe ad cognitionem Angelorum, eſſeque tantum diem ſexties repetitum, per quos quidem dies indicatur perfectio creaturarum in

in mēte Angelica, itaque ſex illos dies, ita diſtinguit, vt primus fuerit cognitio, qua Angelus ſe ipſum, & quæ ante ſecundum diem narrantur facta cognouit primo in verbo, & deinde in proprio genere, ſecundus verò fuerit cognitio, qua cognouit firmamentū diuiſionemque aquarum, quæ ſunt ſuper firmamentum ab ijs, quæ ſunt infra firmamentum, primo in verbo, & deinde in proprio genere, & ſic de alijs rebus, quæ ſequentibus diebus narrantur factæ.

Hæc ſententia fuit B. Aug. vt patet ſuper Gen. ad literam, & 11. de Ciuit. Dei, Origenes etiam libro 4. Periar. cap. 2. affirmat illos ſex dies non fuiſſe veros dies, Philo. lib. de Allegorijs legis Moſaicæ nō aliud putat Moyſen per ſex illos dies ſignificare voluiſſe, quam conditarum rerum perfectionem, quæ ſenario numero denotari ſolet, Procopius inter Auctores Græcos ait, ideo Moyſen numero ſex dierum vſum fuiſſe docendi gratia ob imbecillitatem intellectus, qui non poteſt tam multa ſimul capere, Caietanus in illud Gen. 1. factum eſt veſpere, & mane dies vnus, & in illud Geneſi 2. iſtæ ſunt generationes cœli, & terræ aſſeruit ſex illos dies eſſe naturales dies, attamen omnes eſſe vnum, & eumdem diem ſexties repetitū per comparationem ad illa, quæ ſex illis diebus dicuntur producta, ſubiungitque propter ſanctificationem diei ſeptimi in memoriam beneficij creationis vnum, & eumdem diem in ordine ad ſex illos gradus rerum appellari ſex dies.

Altera ſententia tenet non omnia ſimul, ſed ſex dierum ſpatio facta eſſe, & hæc eſt Sanctorum Patrum Baſilij, Chryſoſtomi ſuper Ioannem, Ambroſij in Exameron. D. Greg. 32. Moral. cap. 10. & Magiſtri in hac diſtinctione, & aliorum, qui docent mundum fuiſſe creatum a Deo ſex diebus naturalibus proprijs, & ſucceſſiuis, & hanc ſequitur, vt patet in textu, Auctor; probatur primo narratione Moyſis, Geneſ. 1. vbi expreſsè dicit factum veſpere, & mane dies primus, &c. ſcriptura propriè intelligi debet, quando ſine abſurdo poteſt præſertim, vbi eſt narratio hiſtorica, ſed ſcriptura Geneſ. 1. continet narrationem hiſtoricam, & disertè meminit ſex illorum dierum, & nullum ſequitur abſurdum ſi propriè illi dies intelligantur. Item Moyſes Exod. 20. apertè videtur indicare per vera interualla ſex dierum a Deo mundum fabricatum eſſe, cum hortatur populum ad obſeruationem Sabbati inducto Dei exemplo, qui per ſex dies condendo mundum operatus eſt, & ſeptimo die requieuit, & memento inquit, vt diem Sabbati ſanctifices, ſex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, ſeptimo autem die Sabbatum Domini tui eſt, non facies omne opus in eo, ſex enim diebus fecit Deus cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requieuit die ſeptimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificauit eum.

Præterea Exodi 31. dicitur cuſtodient filij Iſrael Sabbatum, ſex enim diebus Dominus fecit cœlum, & terram, & in ſeptimo ab opere ceſſauit, hinc colligūt S. Patres mundum fabricatum fuiſſe die Dominica, quæ eſt ſeptima a Sabbato, in quo Deus quieuit ab opere ſuo, idque fatetur Leo primus Epiſtol. 79. ad Dioſcorum Epiſcopum Alexandrinum, & refertur diſtinct. 25. cap. quod die Dominico, ergo aſſerēdum ſex diebus naturalibus produxiſſe Deum ſucceſſiuè ea, quæ Geneſ. 1. narrantur producta.

Amplius Moyſes ſcripſit narrationem illam pro rudi populo teſt. D. Chryſoſt. ergo exiſtimandum eſt Moyſen per ſex dierum nomina ſex vero dies, & ſeriem in eis productionem rerum ſignificaſſe.

Sed aduerſus hanc poſteriorem ſententiam adducuntur in primis duo teſtimonia ex Sacra ſcriptura deprompta, primum teſtimonium deſumitur ex illo Eccleſiaſtico 18. qui viuit in æternum creauit omnia ſimul, ergo non ſex diebus naturalibus.

Reſpondet D. Bonau. ſcripturam facere vim inter creationem, & factionem, nam creationem vocat productionem ex nihilo, factionem vero ipſam diſtinctionem, conceditur itaque vt docent patres omnia eſſe ſimul producta in materia, ſimul eſſe creata, ſed tamen non ſimul facta.

Pro cuius reſponſionis intellectu, aduertendum illud Eccleſiaſtici intelligēdum eſſe de his, quæ producta ſunt ex nihilo, ſeu per creationē propriè ſumptam, & de entibus completis, hæc omnia ſimul cum Angelis producta ſunt, reliqua vero, quæ poſtea ſex illis diebus facta narrantur, non ſunt producta ex nihilo, ſed ex proſuppoſita materia.

Vel intelligendum eſt fuiſſe omnia non magno tēporis interuallo condita, ſed ſub vnum, & itidem tempus ſex dierum.

Vel omnia eodem momento condita *fuiſſe, ſaltem* ſecundum *materiam, licet* non ſecundum *formas*.

Vel ſenſus eſt, qui viuit in æternum creaſſe omnia ſimul, quæ produxit per ſe ipſum immediatè, tamquam Auctor naturæ, qualia fuerunt ea omnia, quæ producta ſunt ſex illis diebus, non tamen creaſſe omnia ſimul mathematicè, quaſi ea omnia produxerit in eodem inſtanti, ſed ſimul hoc eſt in principio temporis per ſex illos dies, quotidie aliquid producendo, nullumque intermittendo diem, in quo aliquid non produxerit.

Secūdum teſtimonium ſumitur ex *illo* Gen. 2. vbi Moyſes recapitulans narrationem *illam* capitis ſuperioris, iſtæ ſunt, inquit, generationes cœli, & terræ, quando creatæ ſunt, in die, quo fecit Deus cœlum, & terram, omne virgultum agri, nō dicit in diebus, ſed in die, ergo ſimul creata ſunt omnia.

Reſpondet Auctor, quod illud dictum eſt per recapitulationem, & iſte terminus die ibi confunditur, ita vt teneatur pro diuerſis diebus, vel tenetur zeugmaticè, vt reddatur alijs ſingulis membris illius recapitulationis.

Notandum, quod Zeugma Græcè connexio, ſiue adiunctio Latinè dicitur, & eſt figura cum plures ſenſus vno connectuntur verbo, quod tribus *modis* fit ſecundum grammaticos, aut præpoſito verbo, ad quod reliqua reſpiciant, aut verbo poſtpoſito, aut in medio ſenſuum poſito verbo.

Vel poteſt etiam reſponderi, quod dies in ſcriptura ponitur, aliquando pro tempore indeterminatè, vt illud Deuter. 32. iuxta eſt dies perditionis, ideſt tempus, & Ioan. 9. ait Chriſtus, me oportet operari, donec dies eſt, ideſt dum tempus eſt, & ſic ſumpſit Moyſes eo loco.

Vel ſecundum D. Aug. 5. ſuper Geneſ. ad literam reſpondetur ibi eſſe ſermonem tantum de die vno, ideſt de primo, in quo Deus condidit cœlum, & terram,

Digitized by Google

ram, ac tamen non eſſe ſermonem de productione virgultorum, & herbarum in actu, quæ die tertia commemorantur, ſed in potentia.

Vel ſenſus eſt in die, quo creauit, id eſt, quo abſoluit creare cœlum, & terram.

PVNCTVM TERTIVM.

Vtra prædictarum opinionum ſit de fide tenenda.

VLdaricus in ſumma ſua lib. 4. dicit nullam earũ eſſe contrarium fidei, veruntamen ſententia illa, quæ ponit creaturas per interuallum dierum diſtinctas continet aliquid, quod eſt ad magnam indecentiam fidei ſanctæ, ſecundum quod per ipſam ſcripturam non ſolum contra rationem exponitur, ſed etiam ita ridiculoſum errorem antiquorũ Phyloſophorum renouare videtur, quod fides deriſibilis apud infideles efficitur, quod ſecundum Auguſtinũ valdè cauẽdum eſt, aliter poneremus offendiculum contra legem diuinam, & contra Euangelium daremus ſanctum canibus: incidit enim ſcriptura ſecundum illam expoſitionem (inquit prædictus Doctor) in errorem vulgatum apud imperitos Philoſophos Epicureos, qui ex vno confuſo mixto res in eſſe procedere affirmarunt, ſic quippè dixerunt Anaxagoras, Empedocles, Democritus, & Leucippus in tantum, quod Ouidius quoque hunc errorem metro cecinit dicens.

Ante mare, & terras, & quod tegit omnia cælum
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis, indigeſtaque moles.

Et hic error in Philoſophia ſatis eſt reprobatus, vt patet 1. Phyſic. & alibi, Cæterum in hac tam ardua fidei ſacrę materia loquendum eſt ſine temeraria aſſertione, & conſentiendum eſt opinatiuè vni expoſitioni ſine alterius derogatione, ſubijcienda quoq; eſt ratio auctoritati diuinæ, nec increatæ ſapientiæ ſenſus irreuerenter eſt diſcutiendus, quis enim cognouit ſenſum Domini? quæ omnia B. Auguſt. in ſua tunc, & ſpeciali expoſitione ſeruauit, & quamuis expoſitio ſua ſubtilior, rationabiliorque putetur alia tamen expoſitio extat ſecurior, vtpotè diuinæ ſcripturæ conformior.

Pro reſolutione itaq; difficultatis præpoſitæ ſtatuitur hæc concluſio. Nulla prædictarum ſententiarum eſt adeo certa, vt ſit de fide tenenda, probatur quia Eccleſia hactenus, nihil de hac re diffiniuit, & defendentes iſtas opiniones ſunt ſancti, prętcrea pro vtraque parte ſunt multa Sacræ ſcripturæ teſtimonia: contra autem Vldaricum ſic arguitur, ſi expoſitio illa ſanctorum continet, aliquid pertinẽs ad magnam fidei indecentiam, ſequitur quod abſolute ſit falſa, quoniam fides Chriſtiana nil prorſus indecentiæ docet, tradit, aut continet, cum ſit ſupernaturalis radius ſapientiæ increatæ, quod ſi falſa conſiſtit, nequaquam catholica eſt; amplius, vt ait Anſelmus in ſcripturis, ac de fide minimum inconueniens, ſeu indecens eſt impoſſibile abſolutè, ergo ſi ſenſus ille ſanctorum inconuenientiam, indecentiamvè includit, impoſſibilis eſt, & falſus, & nequaquam catholicus.

Inſuper ſecundum Auguſt. & alios ſanctos, quãuis ea, quæ fidei ſunt, ſint ſupra rationem, non tamen ſunt contra rationem, ergo ſi expoſitio illa ſanctorũ cenſetur catholica, non eſt irrationabilis, nec rationi contraria, nec verum eſt, quod illa ſententia renouet ridiculoſum antiquorum Philoſophorum errorem, quia illi imperiti Epicurei dixerunt materiam eſſe totam rerum ſubſtantiam, quod ſententia illa refutat aſſerendo res primò productas ſubſtantialibus formis ſpecificis, quamuis nondum quantum ad accidentalia ſua diſtinctis.

Præterea ſi Sancti Patres dixiſſent, illud Chaos confuſum ab æterno fuiſſe, aut æternaliter fluxiſſe, inciderent Phyloſophorum errores, ſed ipſi omnia in tempore condita fuiſſe affirmarunt.

Pro quo notandum, quod in rebus naturalibus à Deo factis potius debemus inueſtigando diſſerere. Quam deſtnire, & affirmare; non enim expedit in his rebus, ita mordicus vnam partem aſſerere, quin alteram libenter audiamus, vt docet D. Auguſt. cap. 1. hinc quando in hiſtoria Sacræ ſcripturæ reperitur aliquid, quod videtur abſurdum, vel bonis moribus contrarium, ſenſus hiſtoricus eſt deſerendus, metaphoricus verò, & mixtus eſt amplectendus, propterea quod ſacra hiſtoria nihil continet, quod veriſſimum non ſit, & bonis moribus conſonum, teſtat. D. Auguſt. lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 5. & 10. qui etiam recitans, ſecundum ſententiam aliquãdo, & veneratur, & ſecuriorem eſſe arbitratur, quia vt ipſemet ait, maior eſt Sacræ ſcripturæ auctoritas, quam quæcumque humani ingenij perſpicacitas.

Sanctus Thomas in ſcripto, inquit pertinentia ad fidem eſſe duplicia, quædam enim per ſe ſunt de ſubſtantia fidei, vt Deum eſſe vnum in eſſentia, & trinũ in perſonis, & huiuſmodi, in quibus nulli licet aliter opinari, alia verò per accidens tantum, in quantum videlicet in ſcriptura traduntur, quam fides præſupponit dictante Spiritu ſancto eſſe conſcriptam, quæ & ſine periculo poſſunt ignorari ab his, qui ſcripturas ſcire non obligantur, vt ſunt hiſtorialia multa, in quibus etiam ſancti aliquando diuerſa ſenſerũt, ſcripturam diuerſimodè exponẽtes, ſic itaq; circa principium mundi aliquid ad ſubſtãtiam fidei pertinet, vtpotè mundum per creationem à Deo cępiſſe, nec æternaliter extitiſſe, quod ſancti vnanimiter confeſſi ſunt, ſed quomodo, ac ordine factus ſit non ſpectat ad fidem, niſi per accidens in quantum in ſcriptura traditur, cuius veritatem ſancti ſaluantes eandem diuerſimodè expoſuerunt.

Sed objiciunt nonnulli, quod in Concilio Lateranenſi 2. c. firmiter. de Summa Trinitate, & fide Catholica hæc continetur diffinitio, Deus ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam ſpiritualem, & corporalem Angelicam, videlicet & mundanam, ac deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutam, ergo cœli omnes, terra, & reliqua elementa, ex quibus mundus corporeus, velut ex partibus coaleſcit, nec non ſol, & cætera aſtra, ex quibus cœli ſimiliter conſtant, & reliqua ſimul in principio temporis, vna cum Angelis, ac proinde, nec firmamentum ſecunda die naturali, nec ſol, nec aſtra die quarta fuere producta.

Reſpondetur Concilium non intendiſſe diffinire hoc

hoc loco Deum produxiſſe ſimul, quæ Geneſ. 1. ſex diebus producta narrantur, ſed ſolum voluiſſe diffinire, quod vtraque creatura ſpiritualis, & corporalis per ſe, & ex æquo a Deo condita fuerit contra errorē Manichęorum, & Origeniſtarum, vt exponit D. Thomas opuſculo 27. itaque ſenſus eſt vtramque creaturam ſimul, ideſt vtramque pariter a Deo conditam fuiſſe.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur Deus voluerit per illa ſex dierum interualla mundum fabricare.

PLacuit diuino Auctori, inquit Seraphicus Doctor in ſolutione quarti argumenti præmittere opus creationis poſtmodum ſubiungere opus diſtinctionis, poſtremo verò opus ornatus, vt ſigillatim, diſtinctim, & appropriatim in productione effectuum manifeſtaretur perfectio potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis, porrò in opere creationis manifeſtatur potentia, in opere diſtinctionis ſapientia, & in opere ornatus bonitas, & licet omnia in quolibet horum manifeſtari poſſint a Deo, potentiam tamen magis ipſe manifeſtare intendebat in productione de non eſſe in eſſe, quam poſtmodū in formatione; ibi enim magis manifeſtat ſapientiam, & bonitatem, cur autem placuerit diuinæ potentiæ, bonitate, & ſapientiæ rerum formas ſub dierum ſucceſſione diſtinguere, cum tamen poſſet eis ſubito materiam diſtinguere, & ornare, poſſunt quædam rationes non improbabiles aſſignari, quas Sancti Patres, & Theologi, inter quos D. Bonauent. vt patet in textu, excogitarunt.

Prima, quia docebat, vt Auctor naturæ eum ordinem in mundo fabricando ſeruaret, quem naturæ ipſi, quam condebat innatum eſſe volebat, nimirum, vt ab imperfectionibus ad perfectiora, & a minoribus ad maiora progrederetur.

Secunda eſt, quia Deus voluit ex re indicare ſe nō aliqua neceſſitate naturæ ad id, quod poterit ſtatim faciendum, ſed voluntate ductum eſſe.

Tertia ratio eſt, vt ex illa ſucceſſiua rerum productione melius intelligeretur ordo vniuerſi, & ad quem finem res dirigantur, prius enim Deus terram aquis coopertam produxit, vt terræ, & aquæ natura poſtulabat, deinde ſupra ipſius naturam eleuauit, congregauitque aquas in locum vnum, vt terra hominum habitationi, generationique earum rerum, quæ homini neceſſariè erant, inſeruiret.

Quarta eſt, vt exemplo continui operis ſex dierū, & poſtea ceſſationis facilius homines inducerentur ad ſanctificationem diei ſeptimi propter diuinum cultum.

Dices, quod natura, & ars operatur, quam citius poteſt, & de excellētia virtutis, & bonitatis eſt, quod effectum ſuum compleat velociter, ergo ſi tam natura, quam ars eſt imitatrix diuinæ artis, & virtutis, videtur, quod Deus cum ſtatim complere potuerit, quod nulla temporis mora, vel durationis diſtulerit.

Reſpondeo Auctor verum eſſe de agente, quod agit ſecundum totum ſuum poſſe, & conatum, non autem de agente, quod operatur ſecundum beneplacitum voluntatis ſuæ, vt Deus benedictus, qui quāuis potuiſſet omnia ſimul creare, diſtinguere, & ornare, veruntamen, quia ex illa dilatione erudiebatur homo, ideo condeſpendus voluit poſſibilitati, infirmitati, & vtilitati ipſius hominis.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum materia prima creata ſit ſub aliqua diuerſitate formarum.

DVas in corpore quæſt. narrat Auctor Doctorum ſententias, prima conſiſtit in duabus præpoſitionibus, ſeu concluſionibus, quarū altera eſt; Materia illa dicebatur Chaos propter formarum multitudinem, atque contrarietatem, quæ quidem formæ erant in partibus eius non diſtinctis ad inuicem, nec ſecundum loca determinata, nec ita proportionabiliter inuicem iunctæ; adeo quod ex eis reſultaret aliquod mixtum completum. Altera præpoſitio eſt, quod erat ibi mixtio quædam, non proportionis, ſed confuſionis, unde ſicut non erat ibi mixtio proportionalis, ita nec erat ibi regularis actio, immo cuiuſdam pugnæ confuſio, ita vt calida pugnarent cum frigidis, & humida cum ſiccis.

Hanc ſententiam Auctor improbat, propterea quod magis Poetica, quam Phyſica reputatur, ſequitur enim potius imaginationis finctionem, quam rationem, nam ſecundum iſtam opinionem ponuntur elementa naturaliter præcedere materiam ſic productam, quod nec rationi, nec ſcripturæ conſonat.

Secunda ſententia conſiſtit in quatuor propoſitionibus.

Prima. Materia illa producta eſt ſub aliqua forma, ſed illa non erat forma completa, nec dans materiæ eſſe completum.

Secunda præpoſitio. Deus non ſic formauit materiam, quin adhuc diceretur informis, nec appetitum materiæ finiebat, quin adhuc aliam formam appeteret, quandoquidem forma illa diſpoſitio erat ad vlteriores formas.

Tertia præpoſitio. Materia illa informis appetitum, & inclinationem habebat ad multas formas, quocirca, & ſi illa forma non haberet in ſe diuerſas naturas, materia tamen in ſuis partibus diuerſis quamdam diuerſitatem habuit imperfectam, non ex actibus diuerſis completis, ſed magis ex appetitibus ad diuerſa: & propterea commixta dicitur, & confuſa, illuſtrat id exemplo de Embryone, qui habet vnam formam, & quamdam maſſæ carnis figuram, illa tamen diſpoſitio eſt ad diuerſas membrorum figurationes, attamen iſtud non eſt penitus ſimile.

Primo, quia forma illa non erat tantæ actualitatis, vt eſt forma Embryonis, nec in tanta propinquitate ad deductionem formarum ſequentium, vt forma Embryonis ad formationem membrorum.

Præterea materia illa incompoſita fuit, & inuiſibilis, & ſola diuina virtute ad formas ſequentes, ducibilis, forma autem Embryonis viſibilis exiſtit, atque per vim naturæ ad perfectionem perducitur.

Vltima propoſitio. Propter imperfectionem illius formæ, materia illa dicitur informis, & propter indeterminatum appetitum multarum formarum confuſa vocatur, & permixta.

Hanc

Digitized by Google

Hanc ſententiam tanquam rationabiliorem ſequitur Doctor, ideo reſoluendo quæſtionem ponit hanc concluſionem, materia non fuit creata ſub formarum diuerſitate.

Probat Auctor primo auctoritate Geneſ. 1. quæ habetur in argumento ſed contra. Terra autem erat inanis, & vacua, ſed, ſi in materia eſſet formarum diuerſitas, non eſſet inanis, & vacua, ergo materia non fuit creata ſub diuerſitate formarum; confirmat, quia alia tranſlatio habet, Terra erat inuiſibilis, & incompoſita, ſed ſi eſſet ibi forma cæleſtis, & elementaris eſſet iam ibi materia aliquo modo & viſibilis, & compoſita.

Secundo probat rationibus adductis poſt auctoritatem.

Prima. Si fuiſſet formarum diuerſitas, aut illæ formæ erant permixtæ, aut diſtinctæ, ſi permixtæ, ergo materia non erat informis, cum haberet formam permixtionis, ſi diſtinctæ, ergo ſimiliter non erat materia illa informis.

Secunda. Si materia fuiſſet ſub diuerſitate formarum, ergo elementa prius eſſent condita, quam materia, ergo ordo eſſet præpoſterus: nam Deus ex materia elementa fecit in ſequentibus diebus, conſequentia patet, quia, vt docet Ariſtoteles 1. de generatione, miſcibilia præcedunt mixtum.

Tertia. Si formæ erant ibi permixtæ, ergo materia illa magis approximabat mixto perfecta mixtione, quam approximet elemētum, ergo magis appropinquabat ad opus quintæ diei, & ſextæ, quam elementorum diſtinctio; ergo ſequeretur, quod productio materiæ non debuerit determinari in rerum primordio.

Vltima ratio. Si in materia fuiſſet formarum diuerſitas, ergo fuiſſet ibi actio, paſſio, & ita generatio, & corruptio, & alteratio, ergo non eſſet dicenda materia informis; propterea quod in tali ſtatu eſſent operationes, quæ formis diſtinctis competunt.

Circa hanc quæſt. nouem occurrunt expendēda.

Primum, quid vocabulo cœli ſignificatur, Gen. 1.

Secundum, quid nomine terræ ſignificetur.

Tertium, quare terra dicatur inanis, & vacua, vel vt alia tranſlatio habet, Terra erat inuiſibilis, & incompoſita.

Quartum, propter quid materia illa informis appelletur nominibus terræ abyſſi, & aquæ.

Quintum, num materia illa eſſet corporea.

Sextum, quare Deus confuſionem illam quatuor elementorum primo fecerit, quam tamen non diu permanſuram cognouit.

Septimum, num materia illa informis appetitum, & inclinationem ad multas formas haberet.

Octauum, cur ſcriptura de igne, & aere mentionē non fecerit, ſed tantum de terra, & aqua.

Nonum, quid nomine ſpiritus intelligatur, & cur dicitur ſpiritus Domini ferebatur, &c.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid vocabulo Cœli ſignificetur, Geneſi 1.

DOctores diuerſimodè interpretati ſunt teſt. D. Bonauen. primo dubio liter. aliqui enim putauerunt per cœlum intelligi naturā Angelicam, huius ſententiæ fuit D. Aug. vt patet in lib. 12. Confeſſ. cap. 7. aliqui exiſtimarunt per cęlum intelligi tria elementa, quæ ſuper terram circumquaque in modum nebulæ erant expanſa, & in vna confuſione permixta, ſiue potius in vna permixtione confuſa circumquaque ſuſpenſa. Huius ſententiæ fuit Hugo de S. Victore, nonnulli dixerunt nomine cœli intelligendum eſſe vniuerſum corpus cœleſte cunctos orbes complectens, ita vt in principio Deus creauit ſubſtantiam, & numerum omnium cęlorum, ſine luce tamen, motu, & diſtinctione ſyderum, poſtea verò tribuit eis lucem, & ſuum cuique cęlo motum, hanc ſententiam, ſeu interpretationem tribuūt quidam Moderni Theologi, D. Baſil. in homil. 2. ſuper Geneſ.

Cæterum communis eſt Theologorum opinio nomine cœli intelligendum eſſe tantummodo cœlum Empyreum multis rebus, maximè diuerſum a cæteris cœlis, ita ſenſerunt Beda, Alcuinus, Nicolaus de Lira, Magiſter ſententiarum, & Theologi Scholaſtici, & præſertim D. Bonau. vbi ſupra, & in præſenti quæſt. in ſolutione primi argumenti, vbi dicit, quod cœlum ſtat ibi pro Empyreo; hoc Sancti Patres exiſtimant ſignificari in ſacris literis quotieſcumque dicitur cęlum cęli, vel cęli cęlorum, velut cum ait Dauid Pſal. 113. cęlum cęli Domino, & Pſalm. 148. Laudate Dominum cęli cęlorum, & Moyſes Domini cœlum eſt, & cœlum cœli, quod eſt, Damaſcenus lib. 2. de fide Orthodoxa, cap. 6. arbitratur eſſe tertium illud cęlum, ad quod D. Paulus 2. Corinth. 12. raptum ſe eſſe dicit, vt per primum cęlum intelligatur aereum, per ſecundum id omne, quod eſt ſydereum, per tertium verò ipſum Empyreum, quod etiam in ſcripturis nuncupatur terra viuentium, & regio viuorum, vt Pſalm. 142. & 114. & interdum terra ſimpliciter vocatur iuxta illud Matth. 5. beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, nec abs re, nam quemadmodum terra nūc eſt domicilium hominum mortalem vitam degentium, ita poſt Reſurrectionem cœlum Empyreum erit ſedes iuſtorum hominum beatam vitam perpetuè degentium.

Præterea quemadmodum inter elementa ſola terra eſt immobilis, ita inter cęlos Empyreum, quod quale, & quantum ſit Sanct. Bonauent. perbellè diſt. 2. par. 2. art. 1. oſtendit.

Quod ſi quæratur, quare Moyſes nomine cęli creationem Empyrei inſinuare voluerit.

Reſpondetur propter duas rationes.

Prima, ſumitur ex ipſa Sacra ſcriptura, quæ in Coſmopeia Moyſis diſtinguit cęlum a firmamento, & aquis ſupra firmamentum factis ſecunda die, & a Sole, & Luna, alijſque aſtris, quæ quarto die condita fuerunt, cumque per firmamentum octaua ſphæra intelligatur per aquas ſupra firmamentum nonum cęlum, quod Chryſtallinum appellatur, per Solem verò, Lunam, & aſtra ſeptem orbes planetarum, relinquitur, quod per cœlum in principio factum non poſſe aliud intelligi, quam cęlum Empyreum.

Altera ratio dicitur ex quadam conuenientia, nam ſi Deus propter ſtatum hominis mortalis, & ad vſus huius vitæ tot cęlos condidit, cōſentaneum fuit aliquod cęlum condere, quod eſſet conueniens habitaculum ſtatui hominis poſt reſurrectionem animo, & corpore immortalem vitam agentis.

Digitized by Google

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid nomine terræ ſignificetur.

NOnnulli Doctores putant nomine terræ id intelligi, quod nomen ipſum ſignificat, videlicet elementum terræ, idque probant ex illo Pſal. Initio tu Domine terram fundaſti, vnde illa vox Latina initio Hebraicè propriè ſignificat prius, & ante alia cōfirmant, quia ſi terra non eſt facta in principio, quando igitur eſt facta?

Alij vero nomine terrę arbitrantur ſignificare materiam primam, vel informem omnino, vel non quidem omnino informem, ſed habentem generalem quamdam formam corporis velut corpulētam quādam maſſam, ex qua deinceps corpora omnia tam cęleſtia, quam ſublunaria compoſita, & confirmata ſunt; in hac ſententia eſt S. Doctor, vt patet in primo dub. lite. & in textu, Lyranus, Toſtatus, Beda, & D. Aug. porrò hæc ſententia comprobatur teſtimonio Sacræ ſcripturæ, quæ cap. 11. libri Sapientiæ tradit Deum feciſſe orbem terrarum ex materia inuiſa, ſeu, vt eſt in codicibus Græcis, & ita ſolet a D. Aug. vſurpari ex materia informi, nam ſi mundus ex illa informi materia eſt conditus conſentaneum eſt eius materiam ante alia in principio eſſe creatam, eiuſque affectionem a Moyſe primo loco eſſe traditam.

Sed obijciunt Auctores primę ſententię, quod Hugo de Sancto Vict. ait nomine terræ hoc elementum terræ ſignificari. Quod ſi reſpondeatur, quod Hugo vocat elementum terræ, non quia iam erat, ſed quia facturum erat: Obijciunt per illud, quod ſubditur, eratque terrenum hoc elementum in medio, & in vno loco ſubſidens cæteris in confeſſione permixtis.

Huic argumento doctiſſimè ſatisfacit Auctor dicens, quod cum Hugo ait per terram ſignificari elementum terræ id aſſerere non propter formam terræ, quæ iam ineſſet illi materiæ, ſed propter quamdam aptitudinem incompletam, quæ inerat illi parti materiæ, vt perficeretur poſtmodum forma terræ eo modo, quo conſueuit appellari eius nomine, ad quod ordinatur.

Ad auctoritatem autem ex Pſalm. depromptam pro prima ſententia. Initio tu Domine terram fundaſti, reſpondet Auctor primo dub. liter. diſtinct. ſecundæ huius libri, quod nomine terræ in ſacris literis intelligitur materia corporalium, ac etiam elemētum terræ, & vtroque modo accipi valet in prædicta auctoritate, & verè, ſi enim terra vſurpetur pro materia informi, ſic rectè dicitur, In principio Domine terram fundaſti, ideſt in principio feciſti materiam informem, quaſi fundamentum omnium formarū, quæ ideo fundata dicitur, & quia omnes formæ ſuſtentantur a materia, & ipſæ non ſuſtentantur ab alio niſi a Deo, quæ idcirco in principio fundata eſſe dicitur, quia nihil ante ipſam creatum fuit. Si autem nomine terræ ſignificetur elementum terræ, tunc dicitur eſſe fundata in principio, ſcilicet in primis operibus ſex dierum.

Ad illud, quod quærebatur ſi terra non eſt facta in principio, quando igitur eſt facta? Reſpondetur tertio die eam eſſe factam.

Obijciet, quod in ſequenti textu dicitur. Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida, ergo videtur, quod tertio die terra ſolummodo manifeſtata fuit, non producta.

Reſpondet ſapientiſſimè Auctor huic obiectioni, quod quemadmodum artifex facit apparere effectū producendo, non oſtendendo ſolum, ſic intelligendum eſt, quod Deus fecit terram apparere non ſolū ſeparando elementa abinuicem, ſed etiam producēdo, ita quod productio fuit cum diſtinctione, & diſtinctio cum productione.

Sed dubitabit quiſpiam, quare Sacra ſcriptura diſtinguit illa duo, ſcilicet cœlum Empyreum, & materiam primam, dicens in principio creauit Deus cœlum, & terram.

Satisfacit Auctor in primo dub. inquirens rationabiliter, & eleganter ſcripturam diſtinxiſſe, eo quia in primaria conditione diuerſas haberent menſuras, ſecundum quas abinuicem differrent, ſiue eorum differentiæ innoteſcerent, nam cœlum Empyreum completum erat immutabile, & menſurari debebat æuiternitate cum ſuis contentis, materia vero illa incompleta erat, & ſubiecta mutabilitati tam ipſa, quam ea, quæ ex ipſa futura erant, & ideo tempore menſurari debebat.

PVNCTVM TERTIVM.

Quare terra dicatur inanis, & vacua, vel & alia translatio habet, terra erat inuiſibilis, & incompoſita.

PRo dilucidatione notandum, quod duobus modis terra poteſt dici inanis, & vacua, vel inuiſibilis, & incompoſita, prout aliter, & aliter ad formam comparatur, forma namque duplex eſt, altera ſubſtantialis, altera accidentalis; rurſus forma bifariam comparatur ad materiam, vno modo vt eſt finis, alio modo vt recipitur in materia; ad propoſitum applicando dicitur, quod inanis, & vacua poteſt exponi, quatenus materia aliter, & aliter comparatur ad formam; quandoquidem inane, fruſtra, & vanum aliquid appellatur, prout caret fine, ſicque materia eſt terra inanis, quatenus caret forma, ſecundum quod forma eſt illius finis, vocatur etiam materia terra vacua, prout eſt receptaculum formæ, & caret forma, tunc enim receptaculum dicitur vacuum, quando caret ſuo receptibili, quemadmodum locus vacuus cenſetur cum ſuo locato, caret, verba autem translationis referuntur ad materiam, prout materia comparatur ad aliam, & aliam formam, ſiquidem ipſa in quantum comparatur ad formam accidentalem, per quam videtur terra inuiſibilis, nuncupatur, quatenus vero comparatur ad formam ſubſtātialem, cum qua primam comparationem facit, incompoſita vocatur; ex his nominibus, ſeu vocibus inanis, & vacua, & inuiſibilis, & incompoſita deducit Auctor, quod in materia non ſit formarum diuerſitas, primo, quia tunc materia non eſſet inanis, & vacua, ſecundo, quia non eſſet inuiſibilis, & incompoſita, imo eſſet aliquo modo & uiſibilis, & compoſita: nonnulli vero alij dixerunt, quod materia inanis, & vacua, ſeu inuiſibilis, & incompoſita nuncupatur, quia materia per formam cognoſcitur hinc in ſe cōſide-

Digitized by Google

ſiderata dicitur inuiſibilis, ſeu inanis, & eius potentialitas per formam repletur, propter quod Plato materiam dixit locum.

PVNCTVM QVARTVM.

Propter quid materia illa informis appelletur nominibus terræ Abyſſi, & aqua mouetur quæſtio hæc ab Auctore in primo dub. liter. pro cuius intelligentia.

SCiendum, vt docet Magiſter in litera, quod informis illa materia vocata eſt prænominatis vocabulis, vt res ignota notis vocibus inſinuaretur imperitioribus, & non vno tantum, quapropter Moyſes, audi, populo eam ſignificare nequiuit niſi nominibus rerum ei notarum, vnde ſub multiplici ſimilitudine exprimit eam non vocans eam tantum terrã, aut aquam, aut abyſſum, ne videatur materia prima ſecundum veritatem tantum eſſe terra, vel aqua, vel Abyſſus.

Quare autem ſub iſtis nominibus Moyſes inſinuare voluerit, & primo cur ſub nomine terræ, ſecundo cur ſub nomine aquæ, tertio cur ſub nomine Abyſſi eſt enucleandum.

Quantum attinet ad primum, quare ſub nomine terræ appelletur, dicendum quod materia quatuor modis conſiderari valet, vno modo vt eſt infima, ſecundo, vt eſt informis, tertio, vt eſt apta nata ornari per formas, quarto, vt eſt ſtabilis, ratione primi nuncupatur terra, quę ſicut in ordine corruptibilium eſt ita infima, quæ non poteſt eſſe magis, ſic in ordine entium materia eſt ita infima, quod non poteſt eſſe magis ratione ſecundi, ſcilicet informitatis dicitur terra, quia ſicut hæc minus habet de forma, quam omnia alia elementa, ita materia ratione tertij, materia itidem vocatur terra, nam quemadmodum hæc pluribus ornatur, quam omnia alia elementa, ignis enim nullum aliud ornamentum habet, aer habet aues, aqua habet piſces, ſed terra habet herbas, arbores, reptilia, beſtias, & homines, ſicque terra omnibus iſtis eſt apta nata ornari, ita materia informis apta eſt nata ornari omnibus formis ratione quarti, ſcilicet ſtabilitatis, materia dicitur terra, quia ſicut hæc inter cætera elementa plus habet de ſtabilitate, ita materia dat formæ fixionem.

Circa ſecundum, quare materia ſignificetur ſub nomine aquæ, Magiſter reſpondet, quia omnia, quæ in terra naſcuntur, ſiue animalia, ſiue arbores, vel herbæ, & ſimilia ab humore incipiunt formari, atque nutriri, pro cuius reſponſi intelligentia aduertendum ſecundum Philoſophum in degen. quod materia omnium liquabilium eſt aqua: vnde omnià prædicta, ſiue ſint lapides, ſiue ſint mineralia, ſiue ſint animalia, vel cum humido conficiuntur, vel per humidum nutriuntur, ſicque materia, ex qua omnia iſta fiunt, vel nutriuntur, aqua congruè appellari poteſt. Amplius materia nominatur aqua, quia quemadmodum hæc eſt maximè formabilis, & quoquo modo figurabilis, ita materia eſt tractabilis, & flexibilis a quolibet agẽte, & ad quamuis formam accipiendam facilè comparari, & accommodari poteſt, id optimè indicat Auctor, dum ait, quod materia ad formam, aptitudinem, & inclinationem habet, & ita quamdam fluxionem, quæ ſignatur nomine aquæ.

Quantum ad tertium, quare materia vocetur Abyſſus. Reſpondet D. Bonau. quod ipſa materia a forma recipit ſpecioſitatem, & completionem, & per ſe eſt quaſi tenebra, & ideo nomine Abyſſi tenebroſæ.

Notandum, quod Abyſſus duplicem habet Ethymologiam, vno modo dicitur Abyſſus ab A. quod eſt ſine, & baſis, quod eſt fundamentum, ſiue fundus; Abyſſus igitur, ideſt ſine baſi, & ſine fundo, & quia materia eſt fundamentum omnium aliorum, vnde a Philoſopho 2. Metaph. vocatur fundamentum naturæ, ideo Abyſſus nominatur.

Alio modo Abyſſus dicitur ab A, quod eſt ſine, & byſſus byſſi, quod eſt quoddam genus panni multũ candidi, Abyſſus igitur quaſi ſine byſſo, ideſt ſine cãdore, & claritate, & hoc ſignificat materiam informem, quæ non eſt clara, & lucida, ideſt non cognoſcibilis, & viſibilis niſi per formam, hinc Plato in Timeo ait ſpuria tantum, & adulterina notione cognoſcitur, ſub his ergo nominibus ſignificata eſt materia illa confuſa, & informis, quæ nulla ſpecie cerni, aut tractari poterat, ideſt nominibus viſibilium rerum, quæ inde futuræ erant propter infirmitatem paruulorum, qui minus idonei ſunt inuiſibilia comprehendere, & tunc erant tenebræ, ideſt lucis abſentia, non enim tenebræ aliquid ſunt, ſed ipſa lucis abſentia, inquit Magiſter ex ſententia D. Aug.

Quod ſi obijcias, quo pacto, quave ratione Auguſt. dicat non eſſe aliquid, cum tenebræ inter creaturas ponantur, quæ benedicunt Dominum, vnde dicitur, benedicite lux, & tenebræ Domino.

Huic obiectioni reſpondet Auctor, quod tenebræ dupliciter poſſunt conſiderari, vno modo formaliter, & in recto, alio modo ex conſequenti, & in obliquo, ſiue ratione eius, circa quod ſunt: primo modo tenebræ nihil ſunt, ſecundo modo aliquid ſunt, nam abſentia lucis non eſt tenebra niſi in ſubiecto illuminabili, & ſic in obliquo importat aliquid poſitiuum, ratione cuius dicuntur tenebræ benedicere Domino.

Sed inſtabis, quod habitus naturaliter præcedit priuationem, ergo ſi tenebra dicit priuationem luminis, prius fuit lux, quam tenebra.

Reſpondet Auctor, quod tenebra duobus modis poteſt importare priuationem, vno modo, quia ſimpliciter dicit lucis abſentiam, alio modo dicit priuationem lucis in vna parte cum poſitione illuminationis in alia, & hoc modo tenebra appellatur vmbra, quæ reſultat ex obiecto corporis opaci, primo modo tenebra nihil eſt formaliter loquendo, ſic etiam intelligit ſcriptura, quod tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & ſic intelligit D. Aug. cum dicit tenebræ non aliquid ſunt, ſecundo modo tenebra, & ſi aliquo modo ſit priuatio, non tamen priuatio pura, & ſic accipiendo a luce diuiſa eſſe dicitur, & ſignatur nomine noctis, & conſequitur habitum lucis.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Num materia illa eſſet corporea.

PRo comperto habendum iuxta placita Sācti Doctoris materiam fuiſſe creatam ſub aliqua forma imperfecta non quidem mixtionis, quia cum mixtio non fiat niſi ex elementis, tunc elementa præcedere debuiſſent, & tamen a principio, nondum erant elementa diſtincta, ſed erat quędam forma, imperfectè habens modum incorporeitatis in potentia, ſicut materia, quam informabat ad formas elemētorum, prout embryo eſt in potentia ad animam vegetatiuam, & ſenſitiuam, & eſt ſimile adductum ab Auctore: pro reſolutione itaque dicendum, quod materia illa erat corporea, ſed non ſic, quod eſſet completa in genere corporum, ſed ſic habebat extenſionem, & corporeitatem, quod ei non erat perfecta formæ actualitas, habuit ergo formam cum eſſe in loco circumſcriptiuè competat corpori, vel habenti formā, & modum corporis, ſicque corporea cenſetur.

Quod ſi dicas in vno compoſito non poteſt eſſe niſi vna dumtaxat forma ſubſtantialis, quocirca ex illa materia corporea nullum aliud corpus formari, & generari potuiſſet.

Pręterea ſubiectum generationis ſubſtantialis eſt ens in potentia, & non hoc aliquid, vt docet Philoſophus 5. Phyſic.

Reſpondetur rationes non vrgere, nihil enim prohibet in quibuſdam corporibus multas eſſe formas ſubſtantiales, nec materia prima eſt proximum ſubiectum generationis, præterquam elemētorum, in generatione enim mixtorum elementa ipſa proximę materiæ, ac ſubiecti vicem implent, ſicut ſemen in generatione animalium.

Sed quæres fortaſſe, ſi materia corporea erat, numquid eſſet ibi opacitas, & tranſparentia.

Reſpondet Auctor, quod non erat ibi perfecta opacitas, nec perfecta tranſparentia, erat tamen in diuerſis partibus materia aliquis diuerſus diſpoſitionis modus, ſicut ſi intelligatur, quod aliquod corpus in vna parte ſit rarius, & in alia magis compactum ſalua formæ vnitate, quemadmodum videtur in lana, quæ in vno loco eſt rara, & in alio ſpiſſa.

Dubitabis num in materia ſint ponendæ dimenſiones interminatæ ipſi materiæ coæternæ ante aduentum vniuſcumque formæ ſubſtantialis.

Pro reſolutione obſeruandum, quod in materia conſideranda eſt duplex extenſio, quędam aptitudinalis, quæ propriè extenſibilitas appellatur, a quā materia dicitur formaliter extenſibilis, alia eſt extenſio actualis, à qua materia dicitur actualiter extenſa, quæ propriè vocatur trina dimenſio; prima extenſio nominatur a Commentatore quantitas indeterminata; ſecunda verò extenſio vocatur quantitas terminata, prior quidem eſt in materia ante aduentum cuiuſcumque formæ ſubſtantialis, & accidentalis, vnde ſecundum Commentatorem dicendum ad dubium, quod in materiam ante aduentum cuiuſcumque formæ ſunt ponendæ dimenſiones interminatæ ipſi materiæ coæternæ.

PVNCTVM SEXTVM.

Quare Deus confuſionem illam quatuor elementorum primo fecerit, quam tamen non dici permanſuram cognouit.

NOtandum, quod materia a Græcis nominata eſt Chaos, ideſt profunditas, vel confuſa caligo, ſcilicet omnium rerum commixtarum, vt docet Papias, dicitur enim Chaos aliquando diſtantia magna abyſſi, Luc. 16. inter nos inquit, & vos Chaos magnum firmatum eſt, nam iſta materia fuit extenſa magna diſtantia vſque ad Empyreum.

Quod ſi obijcias, quod inter errores antiquorum Philoſophorum hic præcipuus connumeratur, quia poſuerunt in materia confuſionem.

Reſpondetur cum D. Tho. quod iſti poſuerunt in materia confuſionem, quæ omnem excludit diſtinctionem, præter hoc, quod Anaxagoras poſuit ſolum intellectum diſtinctum, atque immixtum, ſed ante opus diſtinctionis ſcriptura ponit diſtinctionem multiplicem, primo quidem cœli, & terræ, in quo oſtēditur diſtinctio etiam ſecundum materiam; vnde ait in principio creauit Deus cęlum, & terram, ſecundo diſtinctionem elementorum, quantum ad formas ſuas ſubſtātiales, per hoc quod nominat terram, & aquā, tertio diſtinctionem ſecundum ſitum, quo terra erat ſub aqua, & aer, qui eſt tenebrarum ſubiectum, ſuper aquis per hoc, quod dicitur, tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.

Amplius notādum, quod omne opus, aut eſt Creatoris ſolius, vt creatio animæ ex nihilo, & primæ materiæ, mortuorum reſuſcitatio, & miraculorum operatio, aut eſt opus naturæ, quæ eſt quædam vis inſita rebus ſimilia ex ſimilibus procreās, ſcilicet, quod homines ex hominibus naſcantur, aſini de aſinis, & ſic de alijs, aut denique eſt opus artificis, vt domus, veſtis, & huiuſmodi.

His prænotatis reſpondetur dubitationi, quod Deus omnium Creator confuſionem illam quatuor elementorum primo fecit propter duas rationes.

Prima, vt ſignificaret quanta confuſio rerum eſſe poſſet, niſi ſua dilectio diuina res ordinaret, vel diſtingueret.

Altera ratio eſt, vt Deus condeſcenderet aliquo modo ad operationem illorum, ſcilicet artificis, & naturæ, vt quemadmodum natura, cum aliquid operatur, primo quoddam commixtum facit, deinde paulatim format, & diuidit, vt patet in Embryone, ita Deus licet aliter poſſet facere, tamen voluntariè ſic fecit primo confuſam, & commixtam materiam creādo, poſtea formando.

His duabus additur, quod ideo omnipotens Deus primo fecit confuſionem illam quatuor elemētorū, vt oſtenderet hominem non poſſe habere ſuam perfectionem vltimatam niſi ab ipſo, a quo principaliter habet ſuam naturam; vnde etiam D. Aug. 2. ſuper Geneſ. non multum ante finem, cum contrariæ opinionis fuiſſe videatur, tamen dicit ſi aliquid imperfectum Deus feciſſe diceretur, quod deinde ipſe perficeret quid reprehenſionis haberet iſta ſentētia? iure autem diſpliceret ſi id, quod ab illo inchoatum

eſſet

Digitized by Google

eſſet ab alio diceretur eſſe perfectum. Sed dices imperfectio effectus atteſtatur imperfectioni agentis, ſed Deus eſt agens perfectiſſimum, vnde de eo dicitur Deuter. 32. Dei perfecta ſunt opera, ergo opus a Deo creatum fuit perfectum, & non confuſum.

Reſpondetur, quod hoc non fuit ex impotentia agentis, ſcilicet Dei, ſed ex eius ſapientia, vt ordo ſeruaretur in rerum conditione, dum ex imperfecto ad perfectum adducerentur.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num materia illa informis inclinationem, & appetitum ad multas formas haberet.

CErtum eſt ſecūdum Philoſophos, & Theologos materiam appetere formam, quia vnūquodque imperfectum appetit ſuam perfectionem, ſed aduertendum, quod duplex eſt appetitus, quidam eſt naturalis, alius eſt animalis, appetitus naturalis eſt inclinatio ad ſuum finem ſine cognitione ipſius appetentis, ſed appetitus animalis eſt tendentia rei ad ſuum bonum cum cognitione ipſius appetentis particularis, appetitus naturalis eſt duplex, ſcilicet actiuus, qui ſe tenet ex parte principij actiui, & paſſiuus, qui ſe tenet ex parte principij paſſiui, appetitus animalis eſt duplex, quidam eſt ſenſitiuus, qui fit mediante cognitione ſenſitiua, alius eſt intellectualis, qui fit mediante cognitione intellectiua.

Amplius obſeruandum, quod duplex eſt denominatio, quædam eſt extrinſeca, quando, ſcilicet forma denominans non eſt in denominato, vt corpus eſt locatum, alia eſt intrinſeca, quando ſcilicet forma denominans eſt in denominato, vt paries eſt albus.

His ita conſtitutis ſit prima concluſio, materia appetit formam appetitu naturali ipſam denominantem denominatione intrinſeca, perſuadetur hoc medio vnumquodque ens perfectibile appetit ſuam perfectionem, materia eſt ens perfectibile, cum ſit ens in potentia, & forma eſt eius perfectio, ergo materia appetit formam.

Secunda concluſio. Materia appetit formam appetitu animali ipſam denominante denominatione extrinſeca; probatur, Appetitus dirigentis non eſt in ipſa materia, ergo denominat materiam denominatione extrinſeca.

Tertia concluſio. Materia illa informis ad multas formas appetitum, & inclinationem habebat, hanc aſſertionem expreſsè ponit Auctor in textu, & probatur, quia materia illa non fuit creata ſub diuerſitate formarum, ergo in ea erat potentia receptiua earum, ergo appetitum, & inclinationem ad illas habebat.

Confirmatur, quia forma illa, ſub qua materia creata fuit non explebat, nec finiebat appetitum materiæ; cum non eſſet forma completa, neque largiens materiæ eſſe completum, ergo materia ad alias formas appetitum, & inclinationem habebat.

Rurſus in materia tot erant potentiæ actuales, quot formæ receptibiles in ea, ergo materia habebat appetitum ad omnes illas formas receptibiles. Nota, quod non abs re dicitur, quod in materia tot ſunt potentiæ actuales, &c. quoniam materia non habet niſi vnam potentiam aptitudinalem reſpectu omnium formarum in ea poſſibilium produci, nam ſecundum Scotiſtas datur duplex potentia, quędam eſt actualis, à qua materia dicitur formaliter, actualiter potens præcipere formam, alia eſt aptitudinalis, à qua materia dicitur formaliter, & aptitudinaliter eſſe in potentia ad ſuſcipiendam formam, prior quidem potentia realiter diſtinguitur ab ipſa materia, quia adueniente forma, materia non dicitur plus actualiter in potentia ad ipſam formam, poſterior verò, ſcilicet formalis, aptitudinalis diſtinguitur a materia ex natura rei, & formaliter, ſed non eſſentialiter, quia eſt eius propria paſſio.

PVNCTVM OCTAVVM.

Cur ſcriptura de igne, & aere mentionem non fecerit, ſed tantum de terra, & aqua.

NOnnulli exiſtimarunt ſuperiorem partem illius confuſæ, & indiſtinctæ maſſæ reuolutione cœli eſſe calefactam, & exicatam, ac ſubtiliatam, & ſic generatum eſſe ignem elementarem cœlo Lunari contiguum, ſecundam vero eiuſdem materię partem dixerunt eodem motu cœli ſubtiliatam, & calefactā non exiccatam, ſed humidam remanſiſſe, ſicque aerem procreatum, tertiam vero maſſæ illius partē ob eius maiorem elongationem a cœlo minus ſubtiliatam, nec calefactam; idcirco ex ea factam aquam elementarem, terram vero creatam fuiſſe, ac remanſiſſe in ea groſſitie, in qua eſt, aut reſediſſe in fundo mundi iſtius, tanquam omnium elementorum fęcem, cæterum multis non placet hæc ſententia, dicunt enim difficile eſſe ſaluare reliquam partem ſcripturæ Geneſ. quæ videtur aſſerere cœlum eſſe creatum in medio aquarum, ipſi vero non ponūt aquas eſſe ſupra Lunam, imo omnia elementa eſſe ſub illa, denique cum cœlum Empyreum ſit quietiſſimum, terra quoque præ cæteris elementis ſit quieta; ſequitur, quod cœlum ex ſua natura nobiliſſimum ſit in diſtantia æquali inter illa duo extrema, id eſt in medio corūdem ſicut ait ſcriptura fiat firmamentum in medio aquarum, nam totam maſſam, ſeu molem, quæ fuit inter cœlum Empyreum, & terram; complures Doctores dixerunt aquam vocari, ſiue abyſſum, aut terram, vt ſupra patuit, & dum ſcriptura nominat abyſſum propter eius profunditatem, & confuſionem, inſinuat totum fuiſſe aquam a terra vſque ad cœlum Empyreum, atque in medio tantæ aquę factum eſſe cęlum, quod nuncupat firmamentum.

Sed cur de creatione ignis, & aeris Moyſes mentionem non fecerit, Quidam Hebræi dicunt indicatum eſſe aerem a Moyſe illis verbis Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, vt non aliud ſit ſpiritus, quam agitatus aer, ſed hæc ſententia non recipitur, quia Spiritus Domini in ſcripturis non niſi pro Spiritu ſancto conſueuit poni, qui aquis dicitur ſuperferri non corporaliter, ſed ſicut voluntas artificis ſuperfertur materiæ, quam vult formare.

Digitized by Google

Alij vero tradiderunt Moyſen rudi populo loquẽtem duo tantummodo elementa expoſuiſſe terram, & aquam, quod hæc ſola ſub aſpectum cadant, & ex ipſis cætera corpora, & manifeſtè, & magna ex parte compoſita ſint, & in ipſis tamquam in loco naturali commorentur, quamuis Plato ignem intellexerit ſignificari per cœlum, quod dixit igneæ naturæ quantum ad ſtellas, vt refert D. Aug. lib. de Ciuitat. ſed & Rabbi Moyſes in alijs cum Platone concordãs dicit ignem ſignificari per tenebras, quia in propria ſphæra non lucet.

Nec defuerunt Doctores, & quidem grauiſſimi, qui aſſeruerunt Moyſen nomine terræ reliqua etiam elementa comprehendiſſe, quandoquidem in ea cõtineri ſatis ſuperque eſt manifeſtum; namque ignẽ intra terram latere indicat eruptio flammarum, & ignium, vt ex mõte Æthna, & alijs locis, aerem quoque intra viſcera terræ cohiberi frequentes motus propter ſpiritum intus agitatum, patefaciunt denique aquam a terra complecti, & contineri fluminum Origenes, & perennes fontium ſcaturigines inſinuant.

Sed & ratione comprobatur. Natura non fert vnum contrarium ſine altero, quare, ſi eſt terræ corpus grauiſſimum, & infimum, erit quoque ignis leuiſſimus corporum, ſupremumque locum appetens hæc, ſi fuerint extrema neceſſe eſt alia duo, quæ ſunt intermedia non deeſſe, præſertim cum ſecundum quantitates actiuas aqua ſit contraria igni, terra verò aeri.

PVNCTVM NONVM.

Quid nomine ſpiritus Domini intelligatur, cum dicitur, & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

Sciendum, quod Spiritus in ſacris literis quatuor modis ſumitur, vno modo pro aere, ſeu vento, ſecundo modo pro natura incorporea, ſic Deus dicitur Spiritus, & Angelus, & anima, tertio pro ui quadam, & efficacia, quarto pro Spiritu ſancto: fuerunt itaque nonnulli, qui per Spiritum Domini ventum a Deo excitatum ſuper aquas ſignificari affirmarũt, appellatur autem Spiritus Dei, vel quod a Deo immiſſus erat, vel quod ille ventus eſſet admodum vehemens, & validus; Auctores huius ſententiæ fuerunt Tertullianus libro, quem ſcripſit aduerſus Hermogenem, & Theodoretus queſt. 8. ſuper Geneſ. qui idcirco Moyſen feciſſe mentionem aeris, ſeu venti dixerunt, vt indicaret omnia elementa initio condita fuiſſe, nimirum terram, aquam, & aerem, nã de igne, vtrum ſit elementum aliquod ſeparato in mundi loco poſitum magna lis eſt inter Philoſophos.

Quidam exiſtimarunt nomine Spiritus Domini ſumpto ſingulari pro plurali intelligi Angelos mouentes cœlos, præſertim autem primum mobile, qui ex ratione ſuper aquas ferri dicantur, quod ſe ipſos applicent ad mouendos orbes cœleſtes, quos nomine aquarum ſignificari arbitrantur, illa autem particula ſuper præſefert excellentiam Angelorum ſupra cœlos, ita interpretantur Caietanus, & Ægidius.

Alij vero per Spiritum Domini exponunt vim, & impetum, & efficaciam quamdam vitalem aquis impreſſam a Deo, quam in principio Moyſes aſſuiſſe ſuadere voluit, vt oſtenderetur ea, quæ iuſſu Dei condita eſſe narrantur non eſſe facta natiua facultate, & poteſtate aquarum, ſed ſupernaturali virtute Dei, quæ aquis illis aderat: hęc expoſitio eſt Chryſoſtomi homil. 3. in Geneſ.

Cæterum communis Scholaſticorum ſententia, necnon Baſilij, & Ambroſij in Hexameron Auguſtini lib. 22. contra Fauſtum, & lib. 12. Confeſſ. Hieronymi in quæſtionibus Hebraicis in Geneſi, Ruperti in hunc locũ nomine Spiritus Domini intelligit Spiritum ſanctum, quam ſententiam ſecuta eſt Eccleſia Catholica in benedictione fontium, in qua de Spiritu ſancto hæc canit, tu ſuper aquas foturus eas ferebaris, & rurſus Deus, cuius ſpiritus ſuper aquas inter ipſa mundi primordia ferebatur, Hinc complures Doctores affirmant, dum in principio Geneſ. dictum eſt Deum Patrem in principio, hoc eſt in Filio creaſſe cœlum, & terram additum eſt Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas traditum fuiſſe a Moyſe myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & eſt obſeruandũ, quod Spiritus ſanctus in ſacris ſcripturis ſæpe numero dicitur Auctor creandi cœlos, & terram, omniaque faciendi, viuificandi, conſumandi, vnde Pſal. 33. verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritus oris ſui omnis virtus eorum, & Pſal. 103. emittes ſpiritum tuum, & creabuntur, & in lib. Sapientiæ, cap. 1. & 7. complura de Spiritu ſancto prædicantur.

Quare autem id opus Spiritui ſancto peculiariter tribuatur dicendum, vt pateſiat, quod omnia creata a ſola Dei bonitate emanarunt, qua merè gratis ex creaturarum, hominumque dilectione vniuerſa operatus eſt, bonitas autem, ac dilectio Spiritui ſancto peculiariter tribuitur, tametſi toti Sanctiſſimæ Trinitati ſit communis, ſed quid ſibi velit illud verbum ferebatur, quidam iuxta contextum Hebræorum vertunt Spiritus Domini incumbebat ſuper aquas, videlicet inſtar alitis ſuper oua, ex quibus pullos excludat quaſi Deus iam per intellectum, & voluntatem in aquis, & ex aquis opera ſequentia eſſet fabricaturus. Hinc Toſtatus ait, quod voluntas, & mens Dei ferebatur ſuper aquas quaſi mente pertractans, & deſignans quæcumque ſtatuerat ex aquis facere, Beda in Exameron inquit, quod Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas excellentia poteſtatis, quia ſubiacebat voluntati Creatoris quicquid deinde formandum, & perficiendum inchoauerat. Sanctus Auguſtinus ait, quod hoc verbum, ferebatur ſuper aquas, ſignificat Deum eſſe ſuperiorem rebus, quas condidit, nec vlla neceſſitate impulſum eſſe ad fabricandum mundum, ſed ſua tantum benignitate, bonitate, & liberalitate. D. Baſilius illud verbum, ferebatur, dicit non aliud eſſe, quam fouebat, & viuificabat aquas, præparans illas ad futuram fœcunditatem, vnde illud verbum paſſiuum ferebatur ſumitur pro actiuo ferebat ſe, & ideo alij transferunt Spiritus Domini natabat, incumbebat, volitabat, ſtabat ſuper aquas, quod idem eſt, quod præferebat ſe ſuper aquas, quia aquas mouebat, vt in mare congregatentur.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

De quantitate materiæ quantum ad numerum, tempus, & locum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum cœleſtium, & terreſtrium vnâ ſit materia quantum ad eſſe.

SCiendum, quod corpora diſtinguuntur in cęleſtia, & terreſtria, ſiue ſuperiora, & inferiora corpora cæleſtia ſunt, quæ ſunt ingenerabilia, et incorruptibilia per naturam, & intranſmutabilia ad inuicem, corpora autem terreſtria ſunt, quæ generabilia, & corruptibilia ſunt, necnon per naturam ad inuicem tranſmutabilia, vt ſunt quatuor elementa, & omnia corpora mixta, ſiue perfecta, ſiue imperfecta.

In corpore quæſt. Auctor duas ponit ſolutiones.

Prima continet bimembrem diſtinctionem, & tres concluſiones, diſtinctio eſt huiuſmodi, materia dupliciter poteſt conſiderari, vno modo ſecundum eſſe, quod habuit ante rerum productionem ex ea, alio modo ſecundum eſſe, quod habet poſt productionem rerum ex ipſa, hac præmiſſa diſtinctione ſit prima concluſio, ante productionem vna fuit materia corporum cæleſtium, & terreſtrium; probat D. Bonauent. quia vna fuit moles habens vnam formam incompletam.

Secunda concluſio. Poſt productionem non vna eſt materia corporum cæleſtium, & terreſtrium quantum ad eſſe, probat duobus medijs, primo, quia ſub vna forma eſt generabilis, & corruptibilis, ſub alia eſt incorruptibilis, ſecundo, quia ſub vna forma eſt ſubiecta priuationi, ſub alia nequaquam.

Tertia. Materia, prout eſt ſubiecta formis elementorum eſt vna ſecundum eſſe; probat, quia & ſi materia ſubiecta formis ignis, & aeris habeat aliud, & aliud eſſe actuale, attamen vtrobique ſubiecta eſt tranſmutationi, atque priuationi, & poſſibilis ad vtrumque.

Quantum attinet ad ſecundam ſolutionem duo facit Auctor, primo diſtinguit, ſecundo elicit propoſitiones, ſeu concluſiones, circa primum vnitas materiæ quatuor modis intelligi poteſt, primo quantum ad eius eſſentiam, ſecundo quantum ad eſſe incompletum, & a completione remotum, tertio quantum ad eſſe incompletum completioni proximū, quarto ſecundum eſſe ſimpliciter completum, & iuxta hoc diſtinguitur materia, quod quædam eſt ſubiecta formæ ſubſtantiali tantum, ſicut in Angelis, quædam formæ ſubſtantiali, & quantitati, ſicut in cæleſtibus corporibus, aliqua formæ ſubſtantiali, quantitati, & contrarietati, vt in elementis, alia formæ ſubſtantiali, quantitati, & corruptioni, vt in mixtis, quæ ſecundum ſe tota corruptioni ſunt obnoxia.

Quo ad ſecundum quatuor elicit concluſiones, prima eſt in ſpiritualibus, & corporalibus, vna eſt materia quantum ad eſſentiam primo modo; ſecunda omnium cæleſtium, & terreſtrium, ſiue incorruptibilium, & corruptibilium vna eſt materia ſecundo modo; tertia corporum elementorum, & ad inuicem tranſmutabilium vna eſt materia tertio modo; quarta corporeum ſpecie, ac natura ſimilium vna eſt materia quarto modo.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

Pro explicatione quæſt. octo ſunt diſcutienda.

Primum, num in cęlo ſit materia.

Secundum, propter quid ſit neceſſe ponere materiam in cęlo.

Tertium, num cęlum ſit compoſitum ex materia, & forma.

Quartum, num cęlum habeat materiam eiuſdem rationis cum materia horum inferiorum.

Quintum, quomodo cęlum ſit incorruptibile ſi habet materiam eiuſdem rationis.

Sextum, num materia cęli potentia ſit, an actu.

Septimum, num materia generabilium, & corruptibilium ſit vna numero.

Octauum, num poſſint eſſe duæ materiæ primæ alterius rationis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in cœlo ſit materia.

IN hac difficultate, quæ tum a Philoſophis tum etiam a Theologis diſcutitur Auerroes, ſibi ipſi quodammodo contrarius videtur; nam aliquando ait, quod in cęlo non eſt materia, aliquando autē, quod ſic, præſertim in lib. de ſubſtantia orbis, vbi inquit cęlum componi ex duabus naturis, poſtea inquiēs vtrum iſtæ duæ naturæ ſint materia, & forma, & determinat, quod ſic; præterea 12. Metaph. dicit omnia æterna, quæ ſunt non generabilia, ſed mouentur motu ſecundum tranſlationem habent materiā, ſed non habēt materiam generabilium, ſed materiā eorum, quæ mouentur de vbi in vbi; ſed oppoſitum huius dixit primo cęli, vbi ait corpus cęli non eſſe cōpoſitum ex materia, & forma, ſed eſſe ſimplex, & ſecundo cęli ſic, inquit corpus cęleſte eſt ſimplex non compoſitum ex materia, & forma, & 8. Phyſ. Cōmento 89. ſic dicit corpus cęleſte non poteſt ex ſe ſecūdū ſuā naturā recipere trāſmutationē, & cauſa eius eſt, quia nō cōponitur ex materia, & forma. Cęterū non eſt exiſtimādū tm̄ virū ſibi aduerſatū fuiſſe, maximè in hac re, cuius gratia edidit librū de ſubſtātia orbis, & quomodo eius dicta ſint intelligenda infra aperietur a nobis, vnde ꝑ reſolutione ponit̄ hęc concluſio.

In cęlo eſt materia verè, & propriè dicta, perſuadetur in primis auctoritatib. Ariſtotelis, ipſe nāq; primo de cęlo ait, ꝙ cęlū conſtat ex tota materia ſua, itē 8. Metap. inquit forſan, quædā .n. nō habent materiā, vt non talē, ſed ſecundū locum nobilem; præterea 2. Metap. in omni eo, quod mouetur neceſſe eſt imaginari materiam, & 12. dicit, quod omnis ſubſtantia ſenſibilis habet materiam, & probat tali ratione, omne mobile habet materiam, ſed omnis ſubſtantia ſenſibilis eſt mobilis, ergo habet materiam.

Secundo confirmatur rationibus. Prima. Quæcūque ſunt ad inuicē cōparabilia penes materialiū rerū accidentia illa conſequenter materiam habent cęli, & partes cęlorum ſunt hmōi, ergo: maior patet 2. de Geneſ. vbi Ariſtoteles contra Empedoclē ait, qđ, ſi elementa ſunt ad inuicem comparabilia, oportet, quod habeant aliquod commune, quod eſt materia; maior probatur, quia vnū cęlū dicitur maius altero cęlo ſecundum quantitatem, & vnum eſt ſpiſſius, vel denſius, altero ſecūdū qualitatē, ſi .n. cęlū firmamēti

Digitized by Google

non eſſet in omni ſua parte ſpiſſius, quam cœli planetarum, ita eſſet peruium, & tranſparens ſicut cęli planetarum.

Secunda. Omne quantum habet materiam, ſed cęlum eſt quantum, vt patet ad ſenſum, ergo.

Maior probatur, quia non tantum Philoſophus, ſed etiam Commentator 7. Metaph. dicit, quod remota materia remouentur tres dimenſiones, & omnia nouem genera accidentium.

Confirmatur hæc ratio, quia 6. Metaph. dicit Philoſophus, quod omnia, quæ pertinent ad naturalem conſiderationem ſunt, ſicut ſimum, quia habent eſſe in materia, cęlum autem ad Phyſicam pertinet conſiderationem, vt dicitur 12. Metaph.

Tertia. In quocumque reperiuntur accidentia materiam conſequentia, in illo reperitur materia, cęlum eſt huiuſmodi, quia quantitas, ſpiſſitudo, raritas, & cætera huiuſmodi conſequuntur rem compoſitam ratione materiæ, ergo, quod autem cęlum ſit, quantum ad ſenſum, patet, quod in eo ſit ſpiſſitudo, & raritas eſt manifeſtum, quia in vna ſui parte eſt tranſparens, in alia parte non eſt tranſparens.

Confirmatur, quia Philoſophus in lib. de cęlo, & mundo dicit, quod ſtella eſt ſpiſſior pars ſui orbis, maior etiam patet, quia ſimplex forma materialium accidentium ſubiectum eſſe non poteſt.

Quarta. Nulla qualitas ſenſibilis poteſt eſſe ſine materia, ſed in cęlo ſunt qualitates ſenſibiles, vt patet, maior probatur, quia qualitates ſenſibiles diſtinguuntur a quantitatibus, quia ſunt coniunctæ materiæ, & ſecundum eſſe, & ſecundũ rationẽ diffinitiuã.

Quinta. Corpus cęleſte eſt aliquid actu, alioquin non moueretur, ſubiectum enim motus non eſt ens tantum in potentia, ſed omne, quod eſt actus, vel eſt forma ſubſiſtens, vt ſubſtantiæ ſeparatæ, vel habet formam in alio, quod ſe habet ad formam, ſicut materia, & ſicut potentia ad actũ non poteſt dici, quod corpus cęli ſit forma ſubſiſtens, quoniam eſſet intellectuale, & intellectum in actu non cadens ſub textu, nec ſub quantitate, ſicut & ſubſtantiæ ſeparatæ, ergo eſt habens formam in materia.

Obijcies quicquid habet materiam habet potentiam ad non eſſe, quia materia eſt, per quam res poteſt eſſe, & non eſſe, vt dicitur 7. Metaph. ſed cęlum non habet potentiam ad non eſſe, ergo.

Secundo, nullum æternum habet materiam, ſed cęlum eſt æternum ſaltim a parte poſt, ergo, &c.

Maior probatur quæcumque ſunt intranſmutabilia non habent materiam, vt docet Philoſophus 8. Metaph. ſed æterna ſunt intranſmutabilia, ergo.

Tertio, quod mouetur motu perpetuo non habet materiam, ſed cęlum mouetur motu perpetuo, minor patet, maior probatur, quia Ariſtot. 9. Metaph. dicit, quod non eſt timendum, quod cęlum ſtet, quia motus cęli non eſt ſuper potentia contradictionis, cauſa enim fatigationis eſt materia.

Ad primum reſpondetur, quod omne, quod habet materiam ſubiectam priuationi alicuius formæ, poteſt non eſſe, quia cum illa potentia ſit poſſibilis reduci ad actum, dum recipiet formam illam, ſub cuius priuatione nunc eſt forma præexiſtens, abijcietur, & ſic ſequitur corruptio, cęlum autem habet materiam, quæ nulli priuationi ſubiecta eſt, quia forma cęli replet totam capacitatem illius materiæ, & ideo non eſt in potentia ad non eſſe.

Secundo reſpondetur, quod per materiam res poteſt eſſe, & non eſſe ſimpliciter, vel ſecundum quid, & ideo conceditur, quod cęlum pro quanto habet materiam eſt in potentia ad aliquod eſſe accidentale, & ad aliquod non eſſe accidentale, ſecundũ quod acquirit vnum vbi, & perdit aliud, non autem oportet omne habens materiam eſſe in potentia ad non eſſe ſimpliciter.

Ad ſecundum neganda eſt maior, ad probationẽ dicitur, quod ea, quæ nullo modo tranſmutari poſſunt, per ſe carent materia, ex qua conſtituũtur, ſed ſi ſit aliquid, quod per ſe tranſmutari poſſit aliqua ſpecie motus, oportet iſtud componi ex materia, cęlum autem per ſe mouetur, & ideo materiam habet, pręſertim, quia Ariſt. 6. Phyſ. probauit, quod omne, quod mouetur habet materiam.

Ad tertium neganda eſt maior, ad probationem reſpondetur, quod cauſa defatigationis *in motu eſt* propter hoc, quia motus eſt coniunctus materiæ, ratione cuius accidit ei laſſitudo, & defatigatio, motores autem cęlorum ſunt ſeparati a materia, & ideo argumentum non eſt ad propoſitum, quia Philoſophus loquitur de laſſitudine, quæ non reperitur in mobili, ſed in motore.

Sed quid dicendum de Auerroe, reſpondeo eum omnino arbitratum fuiſſe in cęlo eſſe materiam, & quãdo negat, non eſt accipiendum abſolutè, & vniuerſaliter, ſed ſolum, quod negat a cęlo materiã, quæ ſit in potentia ad eſſe, vel non eſſe, & quod hæc ſit eius opinio, patet, quia 12. Metap. & 8. ait, videmus, quod corpus cęleſte nõ componitur ex materia, quæ eſt in potentia; in quibus verbis non negat ſimpliciter illud componi ex materia, ſed tantum ex ea, quæ eſt in potentia: & quod id ſit de mente Commentatoris, patet, quia vbicumque dicit *in cęlo nõ eſſe materiam*, ſemper adducit pro fundamento ſuo, quod materia eſt principium corruptionis, & quia nomine materiæ communiter accipitur tantum illa potentia, per quam poteſt aliquid eſſe, & non eſſe; propterea ne quis putaret cęlum eſſe in potentia ad non eſſe, aliquando ſine aliqua determinatione materiã in cęlo negauit, ſed poſtea lib. 12. Metaph. ſe ipſum declarauit.

Vel dicitur, quod Commentator excludit a cęlo materiam, quæ ſit potentia ad rem remota a ſuo actu.

PVNCTVM SECVNDVM.

Propter quid neceſſe ſit ponere materiam in cœlo.

SI materia ponenda eſt in cęlo, vel propter corporeitatem cęli, vel propter quantitatem, vel propter qualitates ſenſibiles, vel quia formas abſolutas a materia neceſſe eſt eſſe intellectuales, vel quia cęlũ eſſet nobilius anima, quæ materiæ vnitur, vel propter motum localem, aut propter alterationem, ſiue varietatem lucis, prout videmus Lunam modo lucidam, modo obſcuram, ſed nulla harum cogit, ergo vanum eſt ponere materiam propriè dictam in cęlo, minor probatur quo ad ſingula membra.

Pri-

Digitized by Google

Primo, quod non propter corporeitatem, quia forma dat eſſe corporeum, & non materia.

Secundo, quod non propter quantitatem, quia quantitas terminata ineſt ratione formæ, tametſi interminata inſit ratione materiæ, in cœlo autem eſt tantum quantitas terminata.

Tertio, quod non propter qualitates ſenſibiles, quoniam ſola qualitas, ſecundum quam imitatur ſubſtantia rei, quæ dicitur qualitas alteratiua, vt caliditas, frigiditas, humiditas, &c. requiritur materia, talis autem qualitas non eſt in cęlo, cum cœlum ſit inalterabile, motus autem localis diaphaneitas, raritas, denſitas, & lux non ſunt alteratiuè, ideo poſſunt eſſe in cęlo ratione formæ, & non ratione materiæ.

Quarto, quod non propter formas abſolutas à materia, quia habitus intellectuales ſunt abſoluti à materia, & tamen non ſunt intellectuales, ideſt potentes intelligere.

Quinto, non quod cęlum eſſet nobilius anima, quia vnitur materiæ, quoniam non inconuenit id, quod eſt ſimpliciter nobilius altero eſſe ignobilius ſecundum aliquam conditionem, ſic enim cęlum eſt nobilius verme propter ſui incorruptibilitatem, & tamen ignobilius eo, prout vermis eſt animatus.

Sexto, quod non propter motum localem, quia motus ad vbi non ineſt ratione materiæ, ſed ratione corporeitatis, ergo natura corporea abſq; hoc, quod habeat materiam, poteſt eſſe in loco.

Septimo, quod non propter alterationem, ſiue variationem lucis, quia hæc variatio non immutat intrinſecè ſubſtãtiam Lunæ, nec abijciet ab ea aliquod poſitiuum, ſed tantum priuationem lucis, ergo non eſt neceſſe propter huiuſmodi variationem ponere materiam in cęlo.

Dicendum pro reſolutione quæſiti, quod propter omnes prædictas cauſas ponenda eſt materia in cęlo.

Ad primum autem de corporeitate reſpondetur, quod quamuis materia non det eſſe corporeum, tamen nulla forma largitur eſſe corporeum niſi compoſito, & ratio dandi huiuſmodi eſſe compoſito eſt materia.

Ad ſecundum de quantitate reſpondetur, quod quantitas, ſiue terminata, ſiue interminata requirit materiam teſte Ariſtotele 7. Metaph.

Ad tertium de qualitate ſenſibili reſpondetur, qđ omnis qualitas ſenſibilis, ſiue alteratiua, ſiue non, requirit materiam, nam ſecundum Ariſtotelem 7. Metaph. materia eſt ſubiectum prædicamentorum, prædicamenta enim accidentium dicuntur de prędicamento ſubſtantiæ, & prædicamentum ſubſtantiæ dicitur de hoc, quod eſt materia.

Ad quartum de forma abſoluta reſpondetur, qđ ad hoc, quod forma abſoluta materia ſit intellectualis, ſeu intellectiua, oportet, vt ſit ſubſtantia, habitus autem intellectus ſunt qualitates, ideo non valet.

Ad quintum de cęlo, quod eſſet nobilius anima, reſpondetur, quod cęlum eſſet nobilius, quam anima, ſi eſſet abſolutum a materia, quia non penderet ex materia ex qua, nec in qua, nec per informationem, & haberet operationes penitus abſtractas a materia, & non communicabiles materiæ, cuius oppoſitum eſt in anima, quæ nec integram ſpeciẽ habet, quæ concernit materiam, cuius operationes exercentur per organum præter intelligere.

Ad ſextum de motu locali, reſpondetur, quod motus cęli localis eſt motus naturalis, cuius principium eſt natura, natura autem teſte Ariſtot. 2. Phyſicor. aut eſt materia, aut forma in materia, igitur cęlum, vt moueatur naturaliter ad locum, materiam exigit.

Secundo reſpondetur, quod dato, quod talis motus inſit ratione corporeitatis, non tamen poteſt dari corporeitas naturalis, qualis eſt corporeitas cœli ſine materia, quoniam remota materia remouentur tres dimenſiones.

Ad ſeptimum de variatione dicitur, quod non ſolum qualitates, ſecũdum quas fit alteratio abijciens a ſubſtantia rei, requirunt materiam, ſed etiam omnis qualitas ſenſibilis.

PVNCTVM TERTIVM.

Num cœlum ſit compoſitum ex materia, & forma.

Averroes, vt relatum eſt in primo puncto, in lib. de ſubſtantia orbis, partem negatiuam amplecti videtur, ait enim corpus cęleſte eſt ſimplex non compoſitum ex materia, & forma, & in 8. Phyſ. in fine idem aſſeruerat dicens, corpus cęleſte eſt ſimplex, & non compoſitum ex materia, & forma; ſed cum in primo puncto ſtatutum ſit in celo reperiri materiã, proculdubio affirmandum eſt illud eſſe compoſitũ ex materia, & forma: probatur autem

Primo teſtimonijs Ariſtotelis, nam in primo cœli tex. 99. ait, cęlum conſtare ex tota materia, ſed hæc verba ſignificant ipſum eſſe compoſitum, ergo, amplius 12. Metaph. ait cuncta, quæ mouentur habere materiam, & ſubdit cęlum habere materiam, ſed habere materiam eſt compoſitorum, ergo cęlum eſt cõpoſitum; præterea lib. 2. de Geneſ. principia ſunt numero æqualia, & genere eadem, quæ in æternis, & corruptibilibus, ſed hæc ſunt compoſita ex multis principijs, nempè materia, & forma.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima, cęlum habet materiam, vt ſupra demonſtratum fuit, nam habet quantitatem, raritatem, & denſitatem, quæ accidentia comitantur materiam, deinde habet etiam formam, tum quia actu exiſtit hoc aliquid, quod facit forma, tum quia accidentia eius ſunt terminata, talis autem terminatio prouenit a forma, ergo cęlum eſt compoſitum ex materia, & forma.

Secunda ratio. Cęlum eſt corpus naturale, ergo vel eſt natura, vel habens naturam, ſi natura, cum hæc ſit cauſa, vt moueatur id, in quo eſt, neceſſarium eſt cęlum eſſe compoſitum ex ipſa natura, quæ eſt principium motus, & ex eo, in quo eſt talis natura, eo videlicet, quod mouetur, ſi autem ſit habens naturã, ſimiliter manifeſtum eſt debere eſſe compoſitum.

Tertia. Datur compoſitio ſubſtantialis ex forma corruptibili, & materia incorruptibili, vt in elementis, & item ex materia corruptibili, & forma corruptibili, vt in equo, & ex materia corruptibili, & forma incorruptibili, vt in homine ſupereſt

Digitized by Google

vltimus gradus ex materia, & forma incorruptibilibus, qui ne quis gradus perfectionis vniuerſo deſit, tollendus non eſt, is autem nulli rei præter cœlum aſſignari poteſt, ergo cœlum eſt compoſitum.

Quarta. Aut cœlum eſt purus actus, aut pura potentia, aut compoſitum ex vtroque, non actus purus, quia ſic eſſet intelligentia, & non poſſet moueri ſecundum locum, quia omne tale participat potentiam, nec eſt actu potentia, quia ſic nō exiſteret actu hoc aliquid, nec ageret in hæc inferiora, ergo eſt aliquid compoſitum ex vtroque.

Quinta. Vnumquodq; eſt ſenſibile propter materiam, & intelligibile propter formam, ſed cęlū eſt ſenſibile, cū percipiatur ſenſu viſus, ergo habet materiam, eſt quoq; ipſum intelligibile, quia de eo eſt ſcientia tam Phyſica, quam Aſtrologica, ergo etiam habet formam, ergo eſt compoſitum ex materia, & forma.

Ad auctoritates Auerrois, quæ negant cœlum eſſe compoſitum ex materia, & forma reſponſum eſt ſupra, & declaratum fuit, quo pacto ſint intelligendę, additur tamen hic, quod duplex eſt ſimplicitas, vna, quæ opponitur mixtioni, altera, quæ opponitur cōpoſitioni, cum dicitur cœlum eſſe ſimplex, exponendum eſt de priori ſimplicitate, id eſt non mixtum, non autem de poſteriori.

Nonnulli, ſicut Gregorius Ariminenſis, Burleus, & multi alij dicunt, quod quando Auerroes aſſerit cęlum eſſe ſimplex, tunc ſumit cęlum pro orbe tantum, quando vero fatetur eſſe compoſitum, accipit cœlum pro aggregato ex orbe, & intelligentia.

PVNCTVM QVARTVM.

Num cœlum habeat materiam eiuſdem rationis, cuius eſt materia rerum corruptibilium, ſiue eiuſdem naturæ cum materia inferiorum.

IN hac re non eſt eadem opinio apud omnes, quidam enim vt Alexander, Simplicius, Auerroes, & Sanctus Thomas tenuerunt materiam celi, & materiam inferiorum eſſe alterius rationis, & alterius naturæ, aliqui vero vt Ioannes Gram. Auicennas 1. lib. ſuæ ſuffic. cap. 4. Ægidius in proprio quæſito de materia cęli aſſeruerunt materiam cęli eandem habere naturam cum materia inferiorum, in hanc ſententiam videtur inclinare Ocham ſuper ſecundum lib. ſentent. quæſt. 22. Gabriel Biel, & Scotus: vtraque opinio poteſt probabiliter ſuſtineri, nihilominus poſterior videtur magis conſona Sacræ ſcripturæ, nam ſecundū eam dicitur, quod in principio creauit Deus cōem materiam informē quantum ad formas ſubſtantiales, quicquid ſit de quantitate, de qua poſtea ipſam formando fecit cęlū, & terrā, & elementa producēdo in diuerſis materiæ partibus formas ſubſtantiales celi die ſecunda, elementorū die tertia, & propter hoc nominatur materia illa informis diuerſis nominibus cęlum, terra, aqua, abyſſus, quia illa tanquam de parte eſſentiali, & materiali formādum erat cœlum, & terra, & aqua.

Seraphicus Doctor noſter in hoc 2. diſtinct. 3. artic. 1. quæſt. 2. tenet eandem eſſe materiam ſecundum eſſentiam, ſed non ſecundum eſſe in ſpiritualibus, & corporalibus, vt manifeſte innuit D. Auguſt. de mirabilibus Sacræ ſcripturæ, & quæſt. 3. affirmat corporalium, & incorporalium materiam vnam numero eſſe non vnitate formali, & actuali ſed homogeneitatis, in præſenti autem quæſtione quam præ manibus habemus eandem eſſe cœleſtium, & terreſtrium ante productionem rerum, ſed non poſt productionem; vnde ſecundum placita ipſius vnitas materię poteſt intelligi tripliciter.

Vno modo quantum ad eſſentiam, ſcilicet ſecundum eſſe, quod habuit ante productionem, id eſt, prout ſubiecta formæ entitatis ſolum, ſicque dicatur materia Metaphyſica.

Alio modo: quantum adeſſe primordiale in productione in completum, in quo materia habuit eſſe ſubſtantiale corporeum, & extenſum quantitate. Sicut moles magna habens formam, non tamen formam mixtionis, quoniam mixtio fit ex elementis, quæ tunc in principio nondum erant diſtincta, ſed habebant formam imperfectam.

Alio modo ſecundum eſſe ſimpliciter completum poſt productionem perfectam, ſicque diſtinguebatur materia cœleſtium, & terreſtrium, quantum adeſſe perfectum ſub formis.

Primo modo, materia eſt eadem etiam in ſpiritualibus creaturis, & corporalibus loquendo Metaphyſicè.

Secundo modo eadem eſt materia corporum cęleſtium, & terreſtrium ſiue corruptibilium, & incorruptibilium, in vtriſque enim eſt materia vnigenea, cum ſint ſubſtantiæ corporeæ, & paſſio etiam materiæ in vtriſque eſt vnigenea, ſcilicet dimenſio, extenſio, & etiam qualitas vnigenea, ſcilicet perſpicuitas, opacitas, & denſitas, & raritas, ergo in cœleſtibus, & terreſtribus eſt vna materia communis.

Tertio modo alia eſt materia cœleſtium à materia terreſtrium, quia ſub vna forma, ſcilicet terreſtri materia eſt ſubiecta priuationi, & corruptioni, & tranſmutationi, ſub alia vero, ſcilicet cœleſte nequaquam.

Poteſt etiam ſub alijs verbis dici materiam eſſe vnam omnium corporum, tribus modis intelligi poſſe.

Primo ſecundum communem rationem, iuxta quam conuenit ſibi ſubſtantiali formæ ſubijci, alio modo ſecundum ſpecialem rationem, ſecundum quam competit ſibi, vt formæ ſubſtantiali, ac etiam quantitati ſubijciatur, tertio ſecundum rationem ſpecialiſſimam penes, quam ſibi in eſt, vt formæ ſubſtantiali, & quantitati, & contrarietati, atque priuationi ſit ſubiecta.

Primo, & ſecundo modo vna eſt corporum cœleſtium, & inferiorum materia. Probatur, quia vbi eſt forma vnius rationis, ibi etiam eſt materia vnius rationis, ſed forma corporeitatis in corporibus cœleſtibus, & inferioribus eſt eiuſdem rationis, quādoquidem corpus eadem ratione prædicatur de cœlo, & elementis.

Tertio modo materia non eſt vna, & eadem corporum ſuperiorū ſiue corruptibilium, & inferiorū, ſiue corruptibilium, ratio eſt, quia materia corporū cęleſtiū nō ſubeſt cōtrarietati, non priuationi formę ſub-

Digitized by Google

ſubſtantialis, materia vero corporum inferiorum eſt ſubiecta.

Notandum, quod per prædictas diſtinctiones poſ ſunt ſolui obiecta pro & contra, necnon auctoritates, quæ intelligendæ ſunt, vel primo modo, vel ſecundo, vel tertio.

Sed dices. Corruptibile non poteſt fieri incorruptibile, nec è conuerſo, ergo non poteſt eſſe materia eiuſdem rationis in corruptibili, & incorruptibili.

Reſpondetur hoc argumentum non vrgere, nam ſi corporum, & corruptibilium, & incorruptibilium non eſſet eadem materia, eo quod non poſſunt tranſ mutari ad inuicem pari ratione Solis, Lunæ, & ſtellarum non eſſet eadem materia, cum non poſſint ad inuicem tranſmutari, quod tamen eſt falſum, quia habent eandem materiam cœleſtem, ſed cauſa huius diuerſitatis in materia illorum, & iſtorum eſt, quia corpus incorruptibile, vt cœlum non eſt compoſitum ex contrarijs, nec habet contrarium, nec annexas qualitates actiuas, vel paſſiuas contrarias, ſed corpora corruptibilia ex contrarijs ſunt compoſita, & habent contrarias qualitates actiuas, & paſſiuas ex elementis.

Obijcies corruptibile, & incorruptibile differunt genere naturali ſecundum Philoſophum 10. Metap. ergo differunt materia, patet, quia quæ differunt genere naturali, differunt materia, & habent materiam alterius rationis.

Reſpondetur, quod non eſt neceſſe ea, quæ differunt genere naturali differre in materia, adeo quod eorum materiæ ſecundum ſuas eſſentias ſint diuerſarum rationum, ſed ſufficit, quod habeant diuerſum modum.

Secundo reſpondetur, quod corpora incorruptibilia, vt cœleſtia non ſunt in eodem genere phyſico, cum corporibus corruptibilibus, ſunt tamen in eodem genere logico, vel metaphyſico, ſcilicet in genere ſubſtantiæ corporeæ, hoc eſt ſecundum eſſe primo, vel ſecundo modo, vt docet Auctor.

PVNCTVM QVINTVM.

Quomodo cœlum ſit incorruptibile, ſi habeat materiam eiuſdem rationis.

SVſtinentes cęlum non habere materiam eiuſdem naturæ cum materia horum inferiorum, hanc potiſſimam rationem adducunt, ſi cœlum haberet materiam eiuſdem rationis cum materia inferiorum, ergo non ſecus, ac inferiora corruptibile eſſet, quod falſum eſſe primo cœli Ariſtoteles demonſtrauit, conſequentia eſt ipſius Philoſophi loco citato, pariter conſequentia eſt Auerrois, qui vbique hanc conſequentiam format, fuit etiam Alexandri Aphrodiſei primo quæſt. Natural. & ſimplicij 8. Phyſic. contra Ioannem Grammaticum, cum materia ſit cauſa, per quam res poteſt eſſe, & non eſſe, vt docet Ariſtoteles 2. de Gen. ſi hæc in cœleſti corpore reperiretur, igitur in eo reperiretur cauſa, per quam poſſet non eſſe.

Aliqui reſpondent, quod licet cœlum communem habeat materiam cum inferioribus, non propterea cœlum corruptibile eſt, quoniam eius forma non habet contrarium, & ob id non ponit in materia priuationem, & potentiam ad aliam formam, vnde cauſa incorruptibilitatis cœli non eſt carentia materię, ſed carentia contrarij, omne enim quod corrumpitur, a ſuo contrario corrumpitur.

Nonnulli dicunt corpus cœleſte ſui natura corruptibile eſſe cum internum habeat corruptionis principium, quod ſi æternum eſt, id habet a voluntate primi mouentis.

Quidam alij ita ſoluunt, materia, quæ eſt ſub vna forma, non propter aliam cauſam eſt cauſa corruptionis eius, niſi quia habet priuationem, & appetitum alterius formæ, quam quia ſimul cum prior tenere non valet, illam abijcit, vt hanc recipiat; materia autem cœli nullam habet priuationem, & appetitum alterius formæ, eo quia forma cœli ob excellentem nobilitatem ſuam omni ex parte ſatiat, & explet appetitum materiæ, nobilitas autem illius formæ cognoſcitur ex eo, quod eſt æterna, & generalis cauſa rerum ſubſtantiarum, & omnes earum rerum perfectiones excellenter in ſe continens, aut nulla cauſa ſit, cur materia tam præſtanti formæ ſubiecta, aut eam faſtidire debeat, aut alienam expetere. hæ ſunt reſponſiones, quæ communiter traduntur ab Auctoribus defendentibus materiam cœli eſſe eiuſdem naturæ cum materia horum inferiorum.

Cæterum Scotus ſubtiliſſimè in hac re ſe gerit, quippe qui diſtinct. 14. quæſt. 1. tria dicit, quorum primum eſt ſecundum Theologos ponenda eſt materia in cœlo, quia illud Chaos, quod ponitur ab eis attigiſſe vſque ad cœlum Empyreum, erat materia omnium corporalium contentorum a cœlo Empyreo.

Secundum eſt, quod ponetur materia ſecundum ſe, & quantum eſt ex ſe eiuſdem rationis in quocumque.

Tertium, Theologi habent diſcordare a Philoſopho in hac propoſitione, cœlum eſt neceſſarium, & incorruptibile, quia quantum eſt ex natura ſua eſſet ſimpliciter corruptibile; propterea quod ſibi ineſſet illa potentia ad contrarium, tamen eſt incorruptibile ſecundum quid, propter tres rationes.

Prima eſt, quia corpus cœleſte non habet contrarium agens, & ita non poteſt corrumpi a contrario agente.

Secunda, quia forma cœli eſt alterius rationis a formis elementorum, & ideo cœlum non eſt capax qualitatum contrariarum, neque eſt alterabile, & corruptibile per naturam.

Tertia, quia forma, quæ non poteſt produci a natura, non poteſt corrumpi a natura, ſed forma cœli eſt huiuſmodi; eſt enim perfectiſſima inter omnes formas corporeas præter humanum corpus, cuius anima non poteſt cauſari a natura, ſicut ergo forma cœli a ſolo Deo creatur, ſic a ſolo Deo poteſt corrumpi; vnde Damaſcenus libro ſecundo, cap. 6. ait cœlum de ſe eſſe corruptibile, voluntate tamen Dei eſſe incorruptibile, etenim Deus illud non corrumpi, ſed perpetuo conſeruari diſpoſuit, & ideo tantum ſubeſt voluntati diuinæ.

Digitized by Google

PVNCTVM SEXTVM.

Num materia cœli potentia ſit an actu.

CONtrouerſia eſt inter Philoſophos, quidam dicunt id intereſſe inter materiam cęli, & materiã horum inferiorum, quia materia cęli eſt in potentia ad eſſe tantum, quam etiam vocant ad dimidium cõtingentis, & vnica forma eſt contenta, a qua nunquã ſeparari valet, cũ nulla ſit in ea priuatio alterius formæ; at inferiorum materia potentia eſt ad eſſe, & nõ ad eſſe, nec vnica forma contenta eſt, quoniam ſemper in ea iuncta eſt priuatio alterius formæ: alijs verò videtur, quod materia cęli ſit actu: propterea qđ inquiunt ipſi in ſempiternis corporibus materia reperitur ſolum ſecundum locum mobilis, & ſolum potẽtia: vnde & quo teſte Ariſt. 8. Metaph. quod ſi ſolum eſt mobilis ſecundum locum, cum ſubiectum motus ſit in actu, materia cęli ſecundum ſe exiſtit in actu, & non eſt potentia niſi ad vbi, confirmant auctores huius ſententiæ, quia materia cęli ab Ariſt. inuenta, & cognita eſt ex motu locali, iam vero motus localis non arguit niſi materiam, & ſubiectum in actu cum potentia ad terminum motus, & ad vbi, vtraque opinio ſuſtineri, & defendi valet, ſi proferatur diſtinctio ſeu acceptio ipſius materiæ, quæ bifariam ſumitur, vno modo ſecundum ſe, alio modo, vt eſt informata propria forma, primo modo materia non eſt in actu, nec eſt ſubiectum motus, ſecundo modo actu eſt, mobiliſque ſecundum locum habens potentiam ad vbi.

Sed an potentia ad eſſe ſit potentia ad non eſſe.

Dicendum, quod potentia duplex eſt, vna quidẽ obijciens actum, alia vero coniuncta actui, omnis potentia obijciens actum eſt potentia contradictionis, & hanc remouet Ariſtot. a ſubſtantijs æternis, potentia vero coniuncta actui non eſt in potentia ad non eſſe, & hæc reperitur in materia cęli.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num materia generabilium, & corruptibilium ſit vna numero.

PRiuſquam reſpondeatur duo ſunt obſeruanda.

Primum. Materia tribus modis conſiderari valet, vno modo quantum ad eſſentiam ſuam, alio modo quantum ad eſſe actuale ſibi a forma communicatum, tertio quantum ad eſſe diſtinctũ in partes eiuſdem rationis; primum habet ex ſe, ſicut & quælibet alia res habet ex ſe naturam ſuam, ſecundum habet à forma formaliter, & effectiuè à generante, tertium habet à quantitate.

Secundo notandum, quod triplex eſt vnitas, quędam eſt purè poſitiua, alia eſt purè priuatiua, alia eſt partim poſitiua, & partim priuatiua, vnitas purè priuatiua eſt illa, qua aliquod, quantum eſt de ſe, natum eſt eſſe vnum numero, non tamen actualiter vnum propter aliquod extrinſecum, ſcilicet formam ipſum diuidentem, & diſtinguentem. Vnitas purè poſitiua eſt illa, qua aliquid natum eſt eſſe vnum, & actualiter habet talem vnitatem, vt quodlibet indiuiduum natum eſt eſſe vnum numero, & actualiter habet vnitatem numeralem, ideo quodlibet tale debet dici vnum vnitate numerali, & poſitiua, vnitas media, quæ eſt partim poſitiua, & partim priuatiua, eſt qua aliquid quantum eſt ex ſe natum, eſt habere aliquam vnitatem, ſed propter aliquod extrinſecum habet aliam, vt qualibet quidditas ſpecifica nata eſt eſſe cum vnitate numerali, ſed quia diuiſa eſt per diuerſas differentias indiuiduales, ideo non habet illam vnitatem numeralem, ſed aliam, ſcilicet ſpecificam.

His ita conſtitutis ſit prima concluſio. Omnium generabilium, & corruptibilium eſt vna, & eadem materia numero ſecundum ſuam eſſentiam conſiderata; probatur primo, quia Commentator primo Phyſic. 82. dicit ſubiectum, quod eſt in potentia, eſt vnum omnium generabilium: per ſubiectum autem accipit materiam, quam ibi probat Philoſophus eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem; præterea remotis omnibus principijs formaliter diſtinctiuis res remanet diſtincta, quia hoc generaliter notũ eſt, quod ablata cauſa formali aufertur effectus formalis, ſed formalia diſtinctiua materiæ in plures partes numero ſunt quantitates, quibus primo conuenit diuiſibilitas, vt patet ex definitione quantitatis 5. Metaph. ergo.

Secunda concluſio. *Vnitate priuatiua materia eſt vna numero omnium generabilium, & corruptibilium*, patet, quia materia ipſorum quantum eſt de ſe nata eſt vnum numero eſſe, cum non habeat ex ſe, vnde diſtinguatur, ſed partitur, & diuiditur per formas.

Tertia concluſio. Vnitate media materia poteſt dici vna ſpecificè: probatur, nam ipſa, quantum eſt ex ſe, nata eſt eſſe vnum numero, ſed quia multiplicata eſt per diuerſa indiuidua, ideo non habet vnitatem numeralem ſaltem poſitiuam, ſed habet aliam, ſcilicet vnitatem ſpecificam.

Quarta concluſio. Materia generalium, & corruptibilium conſiderata ſecundum eſſe, aut ſecundum quantitatem non eſt vna numero: perſuadetur duobus ratiocinijs.

Primo, formæ habentis qualitates contrarias in gradibus ſummis non poſſunt eſſe ſimul in eadem numero materia, alioquin illæ qualitates in ſummo eſſent ſimul in eodem, ſed forma ignis habet caliditatem in ſummo, & forma aquæ frigiditatem, ſi ſit in ſua naturali diſpoſitione, ergo non habent eamdem numero materiam.

Secundo, Impoſſibile eſt eamdem rem numero habere ſimul diſtinctos ſitus, nec poſſunt naturaliter habere eundem ſitum, ergo non ſunt vna, & eadem numero materia: præterea oppoſita non poſſunt ſimul eſſe in eodem, ſed oppoſitæ diſpoſitiones materiæ, ſcilicet raritas, & denſitas inueniuntur in diuerſis compoſitis, ergo in illis non eſt materia numero vna.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM OCTAVVM.

Num poſſint eſſe duæ materiæ primæ alterius rationis.

SI ſpectetur in primis Omnipotentia Dei, non videtur contradictio repugnans, quare Deus creare non poſſet duas primas materias, nam ſi ponantur duo entia æqualiter accedentia, vel recedentia ad primum, vel a primo eiuſdem rationis, non eſt contradictio, tametſi nec ex apparētibus, nec ex ijs, quæ ſunt fidei, poſſunt argui eſſe plures materiæ in actu, vnde multi Philoſophi, & Theologi non poſuerunt plures materias alterius rationis, & iure optimo, quia omnia ſaluari queunt, poſita vna materia vnicæ rationis. Propterea Philoſophicæ procedendo ſtatuitur, hæc concluſio reſponſiua; impoſſibile eſt eſſe duas materias primas in vniuerſo: perſuadetur.

Primo Impoſſibile eſt reperiri in vniuerſo duo entia alterius rationis in æquali gradu perfectionis, vel imperfectionis, ſicut duos numeros alterius rationis in æquali acceſſu, vel receſſu ab vnitate, vel ad vnitatem, ſed materia quæcumque ſit eſt in infimo gradu entitatis in vniuerſo ſecundum D. Aug 12. confeſſ. duo feciſti Domine, vnum prope te, ſcilicet naturam Angelicam, aliud propè nihil, ſcilicet materiam primam, ergo impoſſibile eſt eſſe duas materias alterius rationis.

Secundo ſi ſunt duæ materiæ primæ alterius rationis, quæro aut toties diſtinguuntur, & in nullo conueniunt, & ſic non pertinent ad genus ſubſtantiæ, aut in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt, & ſic ſunt compoſitæ ex eo, in quo conueniunt, & ex illis, in quibus differunt, & ſic vel non ſimplices materiæ, vel ſunt in genere per ſe in ſpecie, quia compoſitæ ſunt ex genere, & differentia, quorum vtrumq. eſt impoſſibile.

Tertio. Si ſunt duæ materiæ alterius rationis oportet, quod ſint inæqualis gradus in entitate, & perconſequens, quod vna excedit aliam, ſed hoc eſt impoſſibile, quia tunc neceſſario recederet a pura potētia, & ſubintraret actualitatem ſecundum aliquem gradum, & tunc non eſſet materia, ergo.

Quarto. Materia eſt vna cauſarum quatuor non reducta ad aliquid aliud in eodem genere cauſæ, tūc ſic, ſicut ſe habet prima cauſa, quæ eſt primum efficiens, vel primus finis ad pluralitatem, ita & materia, ſed impoſſibile eſt eſſe plures fines primos, vel primos efficientes, ergo & plures materias primas.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum materia prima fuerit producta in die, vel ante omnem diem.

AVctor duo facit primo diſtinguit, ſecundo refert duas opiniones, quo ad primum duobus modis loqui poſſumus de hac re, vno modo quantum ad ordinem naturæ, alio modo quantum ad ordinem temporis, ſiue durationis, primo modo materia creata fuit ante omnem diem, ſecundo modo doctores diſſentiunt; quidā enim putarunt non fuiſſe aliquam moram inter creationem, & diſtinctionis inceptionem, & proinde ſtatim ac producta fuit materia, et lux, dixerunt non interceſſiſſe morulam, alij vero exiſtimarunt fuiſſe moram temporis interiacentem inter creationem terræ, & factionē lucis, id arbitratur Auctor eſſe magis conſonum ſententiæ expoſitorum, vtrumque tamen inquit iſſe potuit eſſe verum, nec aliquod horum vſquequaque certum.

Ad intelligentiam huius quæſt. tria ſunt perpendenda.

Primum num mundus fuerit factus in die.

Secundum num tunc eſſet tempus.

Tertium cur tempus ponatur vnum de quatuor coæquæuis.

PVNCTVM PRIMVM.

Num mundus fuerit factus in die.

PRo intelligentia huius quæſiti aduertendum, quod inter creationem mundi, & factionem lucis fuit modica morula, quod patet per id, quod ſignificabat illa lux facta diuiſa a tenebris, qā præſeferebat Angelos bonos diuiſos a malis, quod fuit quaſi ſtatim poſt creationem mundi.

Secundo notandum, quod dies poteſt accipi bifariam, vno modo pro latione lucis ſuper terram, vt illa lux, quæ facit diem, quando fertur ſuper terram noſtram habitabilem dicitur eſſe dies, & ſic mundus non fuit factus in die, nec cum die, quia non fuit factus cum illa luce, ſed fuit factus ante omnem diem communem, eo quod ante lucem factus fuit, alio modo ſumitur, dies pro vna reuolutione primi mobilis, vnde nos diſtinguimus inter diem artificialem, quæ eſt latio ſolis ſuper terram, & diem naturalem, quæ continet diem, & noctem, & continet vnam cōpletam reuolutionem primi mobilis, ſicq. cum primum mobile ſtatim factum cępit moueri, & ex hoc ſtatim incepit eſſe tempus, & ſtatim factus eſt mundus cum tempore, & in tempore, ſic etiam ſecūdum hunc modum accipiendi diem, ſtatim incæpit eſſe dies, & fuit factus mundus cum die, & in die, ſicut factus fuit cum tempore, & in tempore.

Ex dictis colligitur reſolutio quæſt. quod mundus creatus fuit ante diem, ſecundum quod dies dicit tēpus, in quo lux temporalis irradiat ſuper terram.

Si obijciatur, quod Gen. 2. dicitur iſtæ ſunt generationes cęli, & terræ, quādo creatæ ſunt in die, quo fecit Deus cœlum, & terram, ergo in die fecit cœlum, & terram.

Reſpondet Auctor, quod creare cęlum, & terram bifariam dicitur, vno modo informem materiam facere, alio modo per formas, & ſpecies diſtinguere, hoc ſecundo modo ſumitur dies, cum dr̄ in die, &c.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num tunc eſſet tempus.

DIſtinguit Auctor in ſolutione vltimi, quod tempus bifariam conſiderari valet, vno modo ſecundū eſſe, quod habet nūc, quod quidē attenditur penes

Digitized by Google

penes reuolutionem corporum cęleſtium, alio modo ſecundum mutabilitatem, quæ erat in materiæ partibus, quæ quidē mutabilitas erat abſq; præſentia corporis luminoſi, & abſq; vmbra corporis opaci, primo modo non erat tempus, nam ſic conſideratum habet viciſſitudinem diei, & noctis, quam habere non poterat ante formationem lucis, ſecundo modo maximè, proptereaquod mutabilitas quędam erat in materię partibus.

Sed quæres quomodo Magiſter diſtinct. prima huius aſſerit, Deum in principio temporum mundũ creaſſe, ratio dubitādi eſt, quia ſi tempus cępit cum primo mobili, & illud cępit in 2. die, nō ergo in principio temporis, ſed ante.

Huic dubitationi optimè ſatisfacit Sanctus Doctor vbi ſupra, quod tempus ſumitur tripliciter, ſ. communiſſimè, cōiter, & propriè, primo modo dicitur menſura exitus de non eſſe in eſſe, ſecundo mō dicitur mēſura cuiuslibet mutationis maximè illius, quę fuit ante primum mobile, tertio mō dr̄ propriè menſura motus primi mobilis, & quia primo modo dictũ eſt primum omnium, & in illo conditum eſt ſęculum, ideo magiſter ait in principio temporum.

PVNCTVM TERTIVM.

Cur tempus ponatur vnum de quatuor coæquæuis.

OBſeruandum in primis quod Beda, Strabus, Rabanus, & alij communiter ponunt quatuor ſimul creata, videlicet naturam Angelicam, cęlum empyreum, materiam, & tempus, tametſi D. Auguſt. ponat duo primò creata, puta naturam Angelicam, & corporalem materiam informem, nulla mentione facta de cęlo empyreo, numerus autem prædictarum coæquęuorum accipitur penès principia creationis, & coexiſtentiam eorundē, vt docet Albertus libro de coæquæuis, ſunt enim quædam creata ex materia corporea mutabili, & illorum principium extat materia, quædam vero ex materia immutabili. i. ingenita, & incorruptibili per generationem, & corruptionem, & horum principium eſt cęlum, aliqua autem creata ſunt nō ex corporali materia, & hæc nequeunt eſſe principiata ex materia, aut ex cęlo vt Angelus, tempus quoque ponitur coæquæuum eis, ſecundum quod ſumitur extenſo nomine pro menſura cuiuſcumque mutationis ad quodcumque eſſe, videlicet pro menſura progreſſionis rerum in eſſe per creationem.

Secundo notandum, quod in illis quatuor cætera quodammodo continentur, nam omnia ſunt in materia ſicut in ſuſtinente; in Angelica natura, ſicut in regente, in cęlo empyreo, vt in continente; in tempore, vt in menſurante.

Tertio notandum, quod tempus, de quo loquimur, non eſt in vno dumtaxat, ſed adiacet tribus, ſ. Angelo, cęlo, & materiæ, habetque duplicem reſpectum ad id, cui adiacet, nimirum vt menſura eſt, vt accidens, pro ut eſt menſura, eſt paſſio motus, & adiacet vt coæuum, ſed quatenus eſt accidens principiatur ex illis, eſtquè poſterius ſecundum intellectum, non autem quo ad eſſe, & durationem.

His prænotatis reſpōdetur quæſtioni, quod tempus ponitur vnum de quatuor coæquæuis, quia tempus incępit in aliquo inſtanti, ante quod nullũ fuit tempus, & finietur in aliquo inſtanti, poſt quod erit tempus, quia ceſſabit motus.

Seu quæres cur locus, & motus non annumerentur inter coæquæua, ſicut aſſignatur tempus.

Poteſt primo reſponderi, quod locus compræhenditur per coæquæuum, quod vocatur cęlum empyreum; nam cum locus ſit vltimum continens, & vltimum cœli empyrei contineat omnia alia corporalia conſequens eſt, quod locus compræhenditur ſub cælo empyreo.

Secundo reſpondetur cum D. Thom. in ſcripto, quod alia ratio eſt de tempore, & de loco, quoniam locus eſſentialiter eſt ſuperficies corporis locantis, tempus autem non eſt idem numero cum aliquo accidente in ſubſtantia fundato; præterea locus totũ ſuum complementum ſortitur in re, ratio autē temporis completur actione animæ numerātis, ideo magis habet rationem intrinſeci, quam locus, aut aliud quodcumquè accidens: idcirco inter coæquæua connumeratur, quod & factum exiſtimatur ad elidendum errores Philoſophorum ponentium tēpus non incępiſſe, quia ſecundum eos nunquam fuit inſtans, quod non fuerit finis præteriti, & ſecundũ eos nunquam finitur tempus, quia nullum erit inſtans, quod non ſit initium futuri, & ideo Sancti ponunt tempus eſſe vnum de quatuor coæquæuis.

Ad aliud de motu, cur non connumeretur inter coæquæua dicendum, quod inter primo creata, ſeu coæquæua computantur ea, quæ habent generalem habitudinem ad res, tempus autem habet rationem communis menſuræ, non motus; qui ſolum ad ſuum mobile comparatur.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum materia illa habuerit ſitum, vel locum.

NOtandum quod duplex eſt locus, vt colligitur ex Sācto Doctore diſt. 2. par. 2. art. 2. q. 1. quidam ſpiritualis, alius corporalis, locus ſpiritualis eſt duplex, quidam eſt conſeruatiuus locati, vel loci, alius eſt limitatiuus, vel diſcriptiuus, conſeruatiuus eſt ipſa virtus diuina conſeruans, & gubernans, & continens omnia, vnde pſal. dicitur ſpiritus Domini repleuit orbem terrarum, &c. locus limitatiuus, vel diſcriptiuus eſt propria limitatio, propria finitas, vel clauſio cuiuslibet rei; locus corporalis capitur dupliciter vno modo fundamentaliter, & ſic nihil aliud eſt, quàm quædam ſuperficies concaua corporis continentis locatum, alio modo formaliter, & eſt quidam reſpectus extrinſecus adueniens fundatus in ſuperficie concaua circumſcripta, & locante, & terminatus ad locatum, & vocatur circumſcriptio actiua.

In corpore quæſt. Auctor tres ponit concluſiones, quarum eſt

Prima. Materia illa erat in loco, probat, quia materia illa erat moles quædam habens extenſionem, cælumque empyreum ambiebat ipſam, ergo erat in loco.

Confirmatur teſtimonio Hugonis de Sancto Victore, quod

Digitized by Google

quod proffertur ab Auctore poſt titulum quæſt. erat terrenum hoc elementum medio vno loco ſubſidens cæteris in vnam confuſionem permixtis circumquaque in modum nebulæ expanſis, ſed hoc non potuit eſſe abſque ſitu corporali, ergo.

Secunda concluſio. Materia illa erat in loco repletiuè, probat Sanctus Doctor, quia erat ſubſtantia corpulenta, & quanta, ergo replebat locum.

Confirmatur, quia cœlum empyreum cum ipſa materia creatum fuit, ſed ipſum empyreum intra concauitatem ſuam natum eſt omnia corporalia continere, ergo vel erat vacuũ, vel ab illa mole corporea replebatur, ſed natura non ſuſtinet vacuum, ergo moles illa replebat locum.

Tertia concluſio. Materia illa replebat locum ſemiplene & imperfectè, probat, quia in partibus illius materiæ erat quædam diſtinctio ſecundum ſubtilitatem, & groſſitiem ſemiplenè, & imperfectè: præterea habebat diſtinctionem prouiſionis ſecundum ſurſum, & deorſum quodammodo, ſed imperfectè, ergo materia illa replebat locum ſemiplene, & imperfectè.

Tria occurrunt diſcutienda circa queſt.

Primum ſi materia illa erat inanis, & vacua, quomodo replebat locum.

Secundum cum plures ſint modi eſſendi in loco, quo illorum materia erat in loco.

Tertium num materia illa haberet ſurſum, & deorſum.

PVNCTVM PRIMVM.

Si materia illa erat inanis, & vacua, quomodo replebat locum?

IN principio Geneſ. ſcribitur, quod terra erat inanis, & vacua; Pagninus vertit deſolata, & inanis; Septuaginta inuiſibilis, & incompoſita; Aquila vanitas, & nihil; Symmachus ocioſum, & indigeſtũ; Theodotio inane, & nihilum; alij vertunt inculta, & vacua.

Notãdum, quod inane, ſeu vacuum dicitur, quod caret eo, ad quod ſuapte natura ordinatur, vt cortex amygdalæ, ſi nucleo careat, ad quem habendum, & protegendum ordinatur, inanis, & vacuus dicitur, vel ſub alijs verbis vanum dicitur illud, quod finem non aſſequitur, cuius gratia factum eſt: hinc ſi per terram exponatur elementum terræ, vt nonnulli ſenſerunt, ipſa dicitur tunc fuiſſe inanis tam intus, quã foris: intus quia ſine ſeminibus, & mineralibus, foris autem quia ſine hominibus, animalibus, & plantis, ſicque omnibus vacua: quod ſi per terram intelligatur materia, vt plures alij exponunt, & maximè Sanctus Doctor noſter hic in ſolutione ſecundi, qui ait, quod materia dupliciter poteſt intelligi vacua, vno modo, quia non habebat aliquam formam, alio modo, quia non habebat formam omnimode perfectiuam, primo modo non fuit vacua, ſecũdo modo maximè, & ſic quamuis eſſet vacua, tamen locum poterat replere, quia erat extenſa, & corporea.

Sed an vacuitas loci, & vacuitas materiæ dicatur æquiuocè, vel vniuocè.

Reſpondet Auctor, quod æquiuocè, nam vacuitas loci eſt per priuationem corporis contenti, vacuitas autem materiæ per priuationem formæ, & complementi, vnde materia eſt terra inanis, pro vt caret forma inquãtum forma, & finis eius, & eſt terra vacua, pro vt receptaculum formæ, & caret forma, quia tũc dicitur receptaculum vacuum, quando caret ſuo receptibili, ſicut locus dicitur vacuus, quando caret ſuo locato, materia vero vacua per priuationem formæ diſtinctæ, ſed nõ per priuationem omnis formę.

Nota, quod vacuum poteſt imaginari bifariam primò, vt quoddam ſpatium, ſecundò vt quædam ſuperficies, primo modo diffinitur vacuum eſt ſpatiũ non repletum corpore locato, aptum tamen natum repleri, ſecundo modo diffinitur vacuum eſt locus, qui eſt ſuperficies non repleta corpore, apta nata tamen repleri.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo materia illa eſſet in loco.

NOtandum quod aliquid eſſe in loco poteſt quatuor modis intelligi, vt diffuſe declaratum eſt in 1. diſtinct. 37. vno modo circumſcriptiuè, & eſt illud, quod eſt ſic præſens, quod totum locum correſpondet toti loco, & quælibet pars locati correſpondet alicui parti loci, ſic entia corporea ſunt in loco.

Secundo modo ſumitur diffinitiuè, & eſt illud, quod eſt præſens loco per realem exiſtentiam, & præſentiam, ſic tamen quod eſt præſens vni loco, qđ non poteſt eſſe in alio loco, iſto modo Angeli ſunt in loco, quia quantum eſt de natura Angeli non poteſt eſſe in pluribus locis.

Tertio modo ſacramentaliter, & eſt illud, quod eſt præſens per veram præſentiam alicui per ſignum ſenſibile, ſic tamen quod quando eſt præſens vni loco poteſt eſſe præſens alteri loco, hoc modo corpus Chriſti eſt in loco.

Quarto accipitur immẽſiuè, & eſt illud, quod eſt in quolibet loco, ſi ponatur locus, vel in qualibet re ſi ponatur, & ſic Deus eſt in qualibet re, ſiue loco per præſentiam, per potentiam, per eſſentiam.

His præmiſſis pono duas concluſiones, quarum

Prima ſit iſta. Materia illa ſecundum ſe erat in loco diffinitiuè, probatur, quælibet ſubſtantia limitata habet eſſe in loco diffinitiuè, ſed materia eſt ſubſtantia limitata, quamuis imperfecta, ergo erat in loco diffinitiuè.

Secunda concluſio. Materia illa, vt ſub quantitate erat in loco circumſcriptiuè, probatur, quantitas eſt ratio circumſcribendi, ſed materia illa erat ſubſtantia corpulenta, & quanta, ergo erat in loco circumſcriptiuè.

PVNCTVM TERTIVM.

Num materia illa haberet ſurſum, & deorſum.

OBſeruandum ſecundum dialecticos, vbi duplex eſt, compoſitum ſcilicet, & ſimplex, compoſitũ eſt eſſe locatum, vel eſſe menſuratum loco compoſito, vel circumſcriptum, & ſic ſolum cauſatur a loco compoſito, ſed vbi ſimplex eſt, quod cauſatur a loco ſimplici, & eſt locus ſimplex, cui aliquod indiuiſibile

le correſpondet, vt locus punitorum, ſed huiuſmodi, vbi non eſt propriè vbi, ſed per ſimilitudinem ſolum ad vbi compoſitum, & quia vbi compoſitum cauſatur a loco, qui diuiditur per locum ſurſum, & deorſum, ante, & retro, dextrum, & ſiniſtrum: ideo vbi compoſitum diuiditur per vbi ſurſum, quod eſt eſſe ſurſum, & vbi deorſum, & ſic de alijs.

His prænotatis ponendæ ſunt tres concluſiones, quarum eſt

Prima. Materia illa habebat ſurſum, & deorſum: perſuadetur teſtimonio Hugonis de Sancto Vict. dicentis, quod ſummitas eius porrigebatur quouſque nunc ſummum creaturæ corporeæ pertingit ergo erat ibi circumferentia, & centrum, ergo ſurſum, & deorſum.

Præterea materia illa ſecundum magiſtrum in partibus ſuperiorib. erat rarior, leuior, & ſubtilior, in inferiori verò parte ſpiſſior, & graſſior, ergo erat ibi grauitas, & leuitas, ergo ſurſum, & deorſum habebat, nam ſecundum has proprietates corpora habent locari ſurſum, & deorſum.

Secunda concluſio. Materia illa non habebat ſurſum, & deorſum propriè, & cõpletè, ſed ſemiplenè, & imperfectè propter quandam diſpoſitiones, quas habebat ad graue, & leue; patet concluſio ex magiſtro dicente, materiam illam fuiſſe in ſuperiori parte leuiorem, & grauiorem in inferiori, non quod iſtas proprietates perfectè participaret, ſed in quadam longinqua, & præambula diſpoſitione.

Nota, quod grauitas, & leuitas ſunt proprietates elementorum.

Quarta concluſio. Materia non mouebatur de loco ad locum; perſuadetur tali medio. Materia illa implebat omnem locum, & ſicut quibuſdam uidetur ultra locum firmamenti extendebatur illa moles, ergo non mouebatur de loco ad locum.

Nota, quod quamuis non moueretur de loco ad locum circulariter, tamen moueri poterat, quia ex omni genere mobilium mixta erat.

DISTINCTIO TERTIADECIMA.

Quæ fuit prima diſtinctionis operatio.

Prima autem diſtinctionis operatio fuit, &c.

Lux cum formatur, mox a tenebris ſeparatur,
Tunc tenebræ non, luxque dies profectò vocatur,
Lux corporalis fertur, vel ſpiritualis
Facta fuit lux, vbi ſol lucere probatur.
Hæc mirum ſi lux in aquis lucere putatur,
Diuerſiſq. modis præſcripta dies habeatur.
Prima dies ſola ſine mane fuiſſe probatur,
Si vis ipſa dies moraliter accipiatur.
Vtrum de luce ſit ſol factus dubitamus
Solem cum ſtellis factum de luce putamus,
Dixit ideſt verbum, pater æternus generauit,
In quo, vel per quem auctor cuncta creauit.

ARTICVLVS PRIMVS.

De ipſa lucis productione, quæ eſt opus primæ diei.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum per lucem illam intelligatur lux corporalis, vel ſpiritualis.

Dvas Auctor narrat opiniones, vna fuit D. Auguſt. lib. 1 de Gen. cap. 3. & 16. qui per cœlum intelligendum eſſe naturam ſpiritualem informem, per lucem autem Angelicam naturam formatam exiſtimauit, per diem ipſam conſiderationem Angelicam, per ſeptennarium dierum ſeptemplicem conſiderationem, & per veſperam diei conſiderationem creaturæ in ſe ipſam, per mane vero rei vectionem ipſius cognitionis creaturæ in ſuo genere proprio ad cognitionem, quæ eſt in ſumma luce, & ad laudem ipſius Dei, & quoniam poſt perfectam conuerſionem à laude Dei non ceſſat, ideo ſeptimum diem, in quo eſt requies contemplationis, dixit non habere veſperam, comprobat D. Auguſt. hanc ſententiam, quoniam multa dicuntur de illa ſex dierum enumeratione, quæ magis competunt diebus ſpiritualibus, & luci ſpirituali, quam luci materiali, propter quod in productione omnium rerum corporalium dicitur fiat, fecit, & factum eſt, in productione vero lucis non dicitur niſi fiat, & factum eſt, cuius ratio eſt, quia omnes aliæ res a creatura ſpirituali habent triplicem modũ eſſendi, videlicet in ſua cauſa producente, & in mente rationali, & in corporali materia ſubſiſtente, creatura autem rationalis non habet niſi duplicem modum eſſendi, puta in verbo, & in ſe.

Altera opinio communis ferè eſt Patrum tam Græcorũ, quam Latinorum, & prope omnium Theologorum lucem illam fuiſſe corporalem, & ſenſibilem, diſtinctionemque eſſe materialem, ſeu ſenſibilem; hanc ſentẽtiam fatetur Auctor ſecurius, & vtilius eſſe ſuſtinẽdam, quo circa pro reſolutione quæſt. hanc ponit concluſionem, lux illa primo die facta corporea, & ſenſibilis fuit, probat rationibus, quæ ſunt in argumento contra.

Prima deſumitur ex ſacra ſcriptura, ante creationem lucis, Moyſes dicit fuiſſe tenebras ſuper faciem abyſſi, ergo ſi per abyſſum intelligitur materia corporalis, neceſſe eſt, cum lux primo die creata fuerit ad expulſionem illarũ tenebrarum, eam fuiſſe corporalem.

Secunda ſumitur ex teſtimonio multorum Patrum, inter quos fuit Beda, qui ſic ait occidẽte luce paulatim, & poſt ſpatium diurnæ lucis inferiores partes ſubeunte factum eſt veſpere, ſicut nunc vſitato curſu ſolis fieri ſolet, ergo lux illa corporalis fuit.

Tertia Scriptura numerat ſenarium dierum, ſed poſt formationem ſolis a quarto die in antea fuerunt dies corporales, ergo in tribus antecedentibus diebus fuerunt dies corporales, ſed tales dies non poſſunt eſſe niſi a luce corporali, ergo prima illa lux fuit etiam corporalis, & ſenſibilis.

Quarta Si lux illa eſſet ſpiritualis, ergo lapſus malorum Angelorum videtur, quod fuerit abſq. aliquo ſpatio temporis interiecto, ſed oppoſitum probatum eſt ſupra, ergo.

Digitized by Google

Prima conſequentia ſic perſuadetur. Diuiſio lucis ſpiritualis à tenebris eſt ſeparatio bonorum Angelorum à malis, ergo, ſi ſimul eſt diuiſio lucis à tenebris, & formatio lucis, & hoc totum fuit in primæ diei initio, videtur quod non interceſſerit mora inter creationem, & lapſum malorum Angelorum.

Pro dilucidatione quæſt. nouem puncta ſunt diſcutienda.

Primum: quid lux ſignificet.

Secundum, quare lux ante omnia alia prima die creata fuerit.

Tertium qui vſus, quivè effectus lucis corporalis.

Quartum qualis, & quanta fuerit lux illa, & in quo loco creata.

Quintum num lux illa maneat, vel ſit deſtructa.

Sextum num Sacra ſcriptura tractans de creatione mundi, tractet de conditione naturæ Angelicæ.

Septimum, quę ſit expoſitio illius Gen. dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux.

Octauum, quare Sacra ſcriptura non dicat dixit Deus creetur cœlum, & terram.

Nonum exponitur, illud Gen. 1. vidit Deus lucē, quod eſſet bona.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid lux ſignificet.

TAmetſi lux propriè, & principalius quātum ad proprietatem vocabuli, & vſum ſcripturarum, & Sanctorum Doctorum lucem ſpiritualem ſignificet, vt docet Auctor in ſolutione tertij, quomodo Ioannes ſcilicet, Deus lux vera nominatur, & 1. Ioan. 1. Deus lux eſt, & tenebrę in eo non ſunt vllæ, & Paul. ad Tim. lucem habitat inacceſſibilem, & Angeli à D. Aug. ſuper Gen. ad literam nomine lucis intelliguntur, & Apoſtoli Matthæi à Chriſto Domino lux appellantur vos eſtis lux mundi, & à Paulo ad Eph. fideles lux nuncupantur, eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Nihilominus tamen reſpectu noſtræ cognitionis propriè lucem corporalem, per quam videmus colores ſignificat, vnde per hanc ad intelligentiam lucis ſpiritualis peruenimus cum inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur, nominata enim luce, niſi determinetur per antecedentia, & conſequentia, inquit Auctor lucem corporalem intelligimus, per quam tamen perducimur ad intelligēdum ſpiritualem; quia cognitio noſtra incipit à ſenſu.

Quod vt optimè percipiatur, aduertendum, quod in luce duo ſunt ſpectanda, vel id, ad quod nomen ſignificandum imponitur, vel id, à quo nomen ad ſignificandum imponitur, ſi primum conſideretur dicendum, quod nomen lucis imponitur ad ſignificandum quamdam qualitatem ſenſibilem, vnde cū lux ſit qualitas per ſe viſibilis, & ſpecies quædam determinata, & modum eſſendi imperfectum dicat, non poteſt in ſpiritualibus inueniri, niſi vel ęquiuocè, vel metaphoricè, & ſic propriè de ſpiritualibus non dicitur, ſi vero ſecundum ſpectetur, id ſcilicet, à quo nomen lucis imponitur, nam lux à manifeſtatione, & diffuſione imponitur, & hoc quia perfectionem imponitur, & hoc quia perfectionem de Deo, & ſpiritualibus propriè dicitur, & probatur ſic; lux in ſpiritualibus ita ſe habet ad manifeſtationem intellectiuam, ſicut ſe habet lux corporalis ad manifeſtationem ſenſitiuam, vnde quia manifeſtatio perfectionē importat, ideo lux non eſt ſecundum propriam rationem lucis, ſed ſecundum manifeſtationis rationē verius in ſpiritualibus, quam incorporalibus, & hoc eſt, quod dicitur Eph. 5. omne, quod manifeſtatur lumen eſt; id eſt, omne quod manifeſtatur, lumine manifeſtatur, & Ioan. 3. dixit Chriſtus, omnis, qui male agit, odit lucem, vt non arguantur opera eius, qui autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifeſtentur, nam quemadmodum luce corporali oculis corporeis colores manifeſtantur, ita intellectui beato lumine gloriæ lumen æternum, qui eſt ipſe Deus, manifeſtatur Pſal. 35. in lumine tuo videbimus lumen, & lumine interiori veritas intellectui manifeſtatur, iuxta illud Pſal. 4. ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, quomodo intellectus agens dicitur lux mentis, quia intellectui poſſibili veritatem oſtendit.

His duobus conſideratis facillimè poteſt ſedari controuerſia inter D. Auguſt. & D. Ambroſium, Auguſtinus enim videtur velle, quod lux in ſpiritualibus verius inueniatur, quam in corporalibus, vt teſtatur 4. ſuper Geneſ. ad lit. dicens, quod in ſpiritualibus melior, & certior lux eſt, & quod Chriſtus non ſic dicitur lux, quomodo lapis, ſed illud propriè hoc figuratiuè, & D. Ambroſius in lib. 2. de fide ad Gratianum ponit ſplendorem inter ea, quæ dicuntur de Deo metaphoricè: conciliantur prædicti Doctores, quia Sanctus Auguſtinus accipit nomen lucis ſecundum rationem manifeſtationis, nam ſic lux verius in ſpiritualibus, quam in corporalibus, quia manifeſtatio verius eſt in illis, Sanctus Ambroſius verò accipit nomen lucis ſecundum ſuam primam impoſitionem; etenim ſic metaphoricè dicitur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quare lux ante omnia alia primo die creata fuerit.

PLures cauſæ adduci poſſunt, quæ à Patribus interpretantibus Sacram Geneſim, & à Theologis in præſenti diſtinctione aſſignatæ fuerunt.

Prima ſumitur ex ſimilitudine tradita à D. Ambroſio, quemadmodū qui magnificam domum deſignant, in primis curāt, vt lumen commodiſſimè domus accipiat, ita Deus huic pulcherrimo mundi Palatio, quod Deus moliebatur ante omnia lucem, vt opus erat, prouidit.

Secunda eſt, quia per lucem, vt Baſilius, & Beda dicunt omnia manifeſtantur, & conſpicua fiunt.

Tertia, quia lux eſt qualitās primi corporis, ſeu cœleſtis, hinc per lucem fuit mundus primo formandus.

Quarta quia lux eſt generale, principaleq; inſtrumentum cauſarum cęleſtium, quo vis omnis ſyderum, omniſq; deflexus, & effectus ad nos defertur, & quo vno fit in hoc noſtrate mūdo, qcquid à cęlo fit.

Quinta eſt propter lucis communitatem, quia in luce inferiorum cum ſuperioribus corporib. cōicāt.

Sexta,

Digitized by Google

Sexta, quia cum cœlum, & terra inornata eſſent creata decuit primum ornari cęlum, cuius duplex eſt ornamentum motus ſcilicet, & lumen, ſed principalius eſt lumen, nam motus eſt propter lumen.

Quod ſi quæratur cum prima die data ſit lux cœlo, & motus primo cęlo mobili, quare ergo ſolius lucis ſit mentio.

Reſpondetur, quia lux per ſe eſt nota omnib. vulgo etiam, motus autem nō niſi doctis, & per lucem.

Secunda ratio eſt quoniam ſine luce dies eſſe nō valet, ideo prima die eam fieri oportebat, imo in primo inſtanti illius diei, inquit Sanctus Thomas: his omnibus adiungitur ratio Hugonis, quæ habetur lib. 1. de Sacram. part. 1. cap. 7. & eſt tropologica potius, quam hiſtorica, inquit ipſe in hac re ſacrum aliquod commendari, quia anima, quæ eſt in peccato manet in tenebris, & nō poteſt euadere tenebras, niſi illuminetur prius.

Ad maiorem euidentiam huius rationis ſciendū loquendo ſpiritualiter, quod Deus primo fecit lucē, ſecundo approbauit lucem, tertio diuiſit lucē, quarto nominauit lucem.

Primo Deus fecit lucem, vt ſignificaret nobis, ſe non amare opera, quæ non fiunt in luce, ſed in tenebris, quoniam mala ſunt, Ioan. 3. omnis, qui male agit, odit lucem.

Secundo Deus vidit lucem, ideſt iudicauit lucem, qui enim in ſe lucem habet, de luce iudicat, talis eſt ſpiritualis, qui non ſolum iudicat inter lucem, & tenebras, ſed etiam inter lucem, & lucem, ſecundum illud Apoſt. 1. ad Corinth. 2. ſpiritualis homo iudicat omnia, &c.

Tertio diuiſit lucem a tenebris ſcilicet peccatum mortale a gratia, ſol in eodem hæmiſphærio non patitur, vel continet noctem, ſed quando nox eſt ſuperius, ſol eſt inferius, quia dum peccatum mortale regnat in homine, homo ſolem neſcit, ideſt gratiam contemnit, & conculcat pedibus ſuis, & ſicut ſol nebulam continet, ſic gratia veniale peccatum.

Quarto Deus vocauit lucem diem, & tenebras noctem, ergo cum dies eſt, operamini, quia veniet nox, in qua nemo poterit operari, Ioan. 9. vbi Chryſoſto. ait donec dies eſt, ideſt donec licet credere hominibus in me, donec vita conſiſtit, vna veniet nox, ideſt mors, vel vita alia, vbi nemo poterit operari, ſed recipere, quæ operatus eſt.

PVNCTVM TERTIVM.

Qui vſus, qui ve effectus lucis corporalis.

AVctor in ſolutione quarti inquit, quod lux corporalis eſt ad fomentum viuentium, & ſolatium hominum.

Quod ſi obijciatur; quod plantæ non erāt primo, & ſecundo die, quæ fouerentur, nec animalia, nec homines, quibus illa lux aliquod ferret obſequium.

Reſpondet eam non ſolummodo habere prædictam vtilitatem, imo etiam alias multas, quæ fortaſſe nos latent, quarum vſum etiā tunc habere potuit.

Secundo dicit, quod eius vſus fuit diem, & noctē facere non ad animalium illuſtrationem, ſed ad diuinorum operum diſtinctionem, vnde, & ſi tunc non faceret ad illuſtrationem humani ſenſus, facit tamē nunc ex ipſa diſtinctione ad illuſtrationem intellectus, dum ex illa capit diſtinctionem diuinorum operum.

Pro quo notandum, quod Auctor lib. 4. Eſdræ c. 6. reddens rationem, cur lux creata fuerit, inquit nihil eſſe in rebus corporatis luce, & quæ ſub aſpectū cadunt, vel ad aſpectum iucundius, vel ad exhilarandos animos lætius, vel ad vſum commodius, vel ad effectum potentius, & fæcundius, vel ad mundi decorem, & ornamentum pulchrius, vel ad percipiendam rerum omnium, præſertim autem cęleſtium, cognitionem aptius, vel deniq. ad exprimendas, & repræſentandas res ſpirituales, & diuinas accommodatius.

Secundo notandum, quod productio lucis fuit opus ornatus, & opus diſtinctionis, ornatus quidem opus fuit, quia multum fuit decoratus, & ornatus mūdus per productionem ipſius, opus autem diſtinctionis fuit, quia ſine luce nihil poterat apparere diſtinctum.

Tertio obſeruandum ſecundum Dionyſ. 4. capit. de diu. nom. qđ triplex eſt effectus lucis corporalis.

Primus, lux eſt principium generationis inferioris, vnde ibidem inquit Dionyſ. quod radius ſolaris ad generationem *viſibilium corporum confert, & ad vitam ipſam mouet, & nutrit.*

Secūdus effectus, *lux ſolaris eſt principium* manifeſtationis omnium viſibilium, hinc ad Eph. 5. dicitur omne, quod manifeſtatur, lumen eſt.

Tertius effectus eſt, lux ſolaris eſt principium pulchritudinis omnium corporum, quorum pulchritudo cōſiſtit in debita partium, vel membrorum proportione, & alacritate ſuperfuſa, ſcilicet decente colore.

PVNCTVM QVARTVM.

Qualis, & quanta fuerit lux illa, & in quo loco creata.

SActus Dionyſius cap. 4. de diu. nom. affirmat lucē illam fuiſſe ſolis, ſeu ſubſtantiam ſolis, quæ dicitur informis, prima die, quia tunc habuit lumen imperfectum, quod poſtmodum quarta die eſt conſumatum, & perfectum, vel ideo prima die dicitur informis, quoniam tunc habuit virtutem illuminatiuam in communi, ſed poſtmodum quarta die data eſt ei ſpecialis, & determinata virtus ad particulares effectus ſecundum diuerſas virtutes corporibus cęleſtibus collatas, ſicut calor habet quamdam actionem communem in quantum eſt calor, ſed ſecundū, quod in diuerſis rebus inuenitur, determinatur ſua actio ad determinatos effectus, verbi gratia calor, qui eſt in homine, operatur ad conuerſionem cibi in carnem humanam, & in planta ad ſubſtantiam plantæ: ita etiam lux quamuis habeat actionem conſequentem naturam lucis inquantum huiuſmodi determinatur ſua actio ad diuerſos effectus ſecundum quod in diuerſis recipitur, vnde alium effectum habet radius ſaturni, & alium radius Iouis, quocirca lux illa, ſcilicet ſubſtantia ſolis habuit in principio ſuam virtutem communem, ſed quarta die habuit virtutem determinatam ad effectus ſpeciales.

Digitized by Google

Ex dictis poteſt hauriri ſolutio argumenti, quod ſolet adduci, quod ſuperflua videtur ſolis productio, quandoquidem, vt inquit Sanctus Doctor, & ſi lux illa perfectè illuminaret, & diem faceret ſecundum, quod ſufficiebat pro illo tempore ad dierum diſtinctionem, placuit tamen Deo rebus ad maiorē perfectionem eductis, vt pote ad ornatum, lucem facere pleniorem, quæ etiam diem faceret clariorem.

Pro quo notādum, quod lux illa vtilis erat ad plura, primo ad faciendum diem, & noctem, ſecundo ad diſtinctè cognoſcendum ea, quæ creabantur ad Dei laudem, tertio ad noſtri exemplum, quatenus ſcilicet, meditaremur incitando Dei bonitatem, quæ tā ordinatè proceſſit in ſuis operibus, quarto ad præfigurandum, quod ſicut de iſta luce, poſtea factus eſt ſol, ita futurum erat, quod ex beatiſſima Virgine Maria, quæ interpetratur illuminatrix, naſceretur Chriſtus ſol iuſtitiæ.

Circa aliud quanta fuerit lux illa dicendum ſecūdum aliquos Doctores, quod creditur fuiſſe ad ſolis quantitatem, ex quo coſtat longè maiorem fuiſſe, quam terram, ſicut, & ſol eſt maior, ſed an eſſet ęqualis claritas in omnibus partibus ſuis, Reſpondetur quod ſic alioquin ſine cauſa fuiſſet diſparitas in opere Dei.

Quantum ad tertium, vbi creata fuerit lux illa.

Reſpondetur, quod non fuit facta in cœlo empyreo, quia illud de ſe eſt lucidiſſimum, ſed erat in materia prima, vnde illuminabat tam ſuperiorem, quam etiam inferiorem partem illius materiæ primæ, ſed tamen non ita clarè ſicut modo facit ſol.

Sed dices. Materia prima fuit ſubſtantia corporea, ſimiliter, & iſta lux fuit ſubſtantia corporea, ergo duo corpora fuerunt ſimul.

Reſpondetur, quod illa materia præiacens fuit conuerſa in iſtam lucem, & ita non fuerunt duo corpora in eodem loco ſimilia, ſicut nec informando terram ex prima materia.

Quod ſi quæras in qua parte materiæ primæ fuerit illa lux.

Reſpondetur, quod fuit in illa parte, vbi eſt modo ſol, qui eſt proprium ſubiectum lucis; hinc Sanct. Thom. in 2. ſcripto ſenten. præſentis diſtinct. putat eam in oriente creatam fuiſſe, ſed de hoc negotio infra diſcutietur.

PVNCTVM QVINTVM.

Num lux illa adhuc maneat, aut ſit deſtructa.

MOuetur hæc dubitatio ab Auctore in vltimo argumento, & in 2. dubio lit. refert quatuor opiniones, quarum tres primæ redarguit, quartam approbat, prima igitur opinio eſt, quod luminarib. cœli factis lux illa redijt ad præiacentem materiam, quia non erat formata niſi ad faciendam quamdam diſtinctionem dierum ſemiplenam, qua perfecta redijt, vnde ſumpta fuit.

Secunda eſt, quod illa lux ſimpliciter manet in forma ſua non mutata, nec diſcernitur quantum ad ſenſum propter coniunctionem ſui ad ſolem, nec tamen eſt fruſtra, quia ipſius ſolis auget effectum.

Tertia eſt, quod ex ipſa factus ſit ſol, & in ea ſaluatur, tamquam in re eiuſdem generis.

Quarta opinio tuetur ex illa luce facta fuiſſe corpora luminoſa, inter quæ principatum tenet ſol, itaque reſoluēdo dubium inquit Auctor in calce quęſt. quod lux illa manet ſecūdum formam, & naturam, ſed non oportet, quod maneat ſecundum illum ſtatum, ſecūdum quem primo formata erat, manet autem in ſole, qui ex ipſa formatus eſt.

Sed obijcies, ſi ſol factus eſt de illa luce, vnde facta ſunt alia luminaria, ergo videtur, quod prima luminarium productio fuerit per violentiam, & pręter naturam; Conſequentia probatur, quia nullum corpus habet moueri oppoſitis motibus, nullum etiam eſt corpus cæleſte, quod naturaliter moueri debeat motu recto, ſed orbiculari, ſed ſi vna pars illius lucis ceſſit in corpora luminoſa, quæ ſunt ſupra ſolem, & in corpora luminoſa, quæ ſunt infra ſolem, tunc idē corpus moueretur oppoſitis motibus.

Reſpondetur cum Sancto Doctore, quod non fuit ibi aliqua violentia, quia vnaquæq. creatura eum locum accipiebat, quem ſibi Dominus per naturam largiebatur, nec etiam fuit illius lucis corruptio, ſed maior quædam, & perfectio, & diſtinctio, vnde Sanctus Auguſ. ſuper Geneſ. ad lit. explanans illud, vidit Deus lucem, quod eſſet bona, ſic inquit, vidit ideſt placuit voluntati Dei, vt pro modo ſui generis maneret, quod placuit, vt fieret.

Obijcies, quod ſi ſol eſſet formatus de illa luce, tunc ſol eſſet generabilis, & corruptibilis.

Reſpondetur, quod argumentum non cogit, quia & cœlum ponitur eſſe formatum de materia prima creata, & tamen non ponitur ipſum eſſe generabile, & corruptibile, a fortiori poteſt dici in propoſito maximè cum lux illa fuerit de natura quintę eſſentię cuiuſmodi eſt modo cęlum, & ſi nō ita diſtincta. Iuxta quorundam ſententiam.

PVNCTVM SEXTVM.

Num ſacra ſcriptura tractans de creatione mundi tractet de creatione naturæ Angelicæ.

PRoponitur hoc dubium ab Auctore in 2. argumēto cui ſatis faciendum eſt diſtinguendo, nam vt loquimur ſecundum ſe, & in propria forma, aut figuratiuè, & ſub alio nomine, ſi primo modo ſcriptura ſacra, & ſpecialiter Geneſ. nullam mentionem facit de Angelis, ſicut etiam neque de lapſu malorum legitur hiſtorialiter, huius rationem duplicem aſſignat Auctor, vna eſt, quia ſcriptura principaliter intendit agere de operibus reparationis humanæ, & propter illa, vt melius explicentur, tractat de lapſu hominis, & conditione naturæ humanæ inſtitutæ, & ratione huius agit de his, quæ faciunt ad hominis conditionem, & conſeruationem, & quoniam in ſacra ſcriptura non agitur explicitè de lapſu naturæ Angelicæ; propterea nec in ipſa tractatur de conditione Angeli inſtituti. Altera ratio eſt, quia Moyſes loquebatur ſecundū Aug. populo rudi, & qui verſabatur circa ſenſibilia, ideo primo in operib. ſex dierum conditionem ſenſibilium inſinuat, vt p hæc ad intelligenda ſpiritualia manuduceretur, ſi autem loquamur de Angelis locutione figuratiua, & ſub alia ſpecie, ſic in ipſa ſcriptura Geneſ. fit mentio de Ange-

Digitized by Google

Angelis, quia per cœlum intelliguntur Angeli ad creatorem nondum conuerſi per lucem factam, prima die intelliguntur Angeli per Creatorem illuminati, & ad creatorem iam conuerſi. Ex dictis elici poteſt ſolutio argumenti, quod adduci ſolet, nimirum quod condictio Angelicæ naturæ explicari debet in ſex diebus, nam opera ſex dierum dicũtur alia à productione ſpiritualium creaturarum, quia in propria forma, & ſub proprio nomine inter opera ſex dierum, vel in creatione mundi non agitur de creaturis ſpiritualibus, figuratiuè tamen, & ſub nomine corporalium tractatur de eis: quia per creationem cœli, quod de cœlo empyreo intelligi poteſt ſignificatur creatio Angelorum, nam illud cœlum mox creatum Sanctis Angelis eſt repletum, per productionem vero lucis, poteſt intelligi perfectio ſpiritualis creaturæ, quia cum facta eſt illa lux, conuerſa eſt ſpiritualis creatura ad Deum.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quæ ſit expoſitio illius Gen. 1. dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux.

Sciendum, quod in hac auctoritate tria tanguntur, primo tangitur æterna diſpoſitio ibi dixit Deus, Gloſa interlinearis id eſt, voluit. Baſilius vocem Dei intelligimus voluntatem Dei, quod verbũ, ſcilicet dixit Deus, accipitur vel perſonaliter, vel eſſentialiter, vel virtualiter.

Primo modo accipitur, vel tenetur perſonaliter, & ſic eſt ſenſus dixit Deus, ſcilicet pater fiat lux, id eſt Deus pater genuit verbum, in quo, & per quam lucem omnia fieri diſpoſuit. Pſal. omnia in ſapientia feciſti.

Secundo modo accipitur eſſentialiter, & ſic eſt ſenſus dixit Deus, id eſt, ab æterno diſpoſuit, vt fiat lux in tempore.

Tertio modo tenetur virtualiter, & ita eſt ſenſus dixit Deus fiat, &c. fecit, vt in hoc celeritatem virtutis Dei oſtendat, quaſi dicat, ita fuit ei facere, ſicut dicere, ita quod dicere ibi capitur, vel pro æternali Dei verbi diſpoſitione, vel pro actuali creaturæ productione, vel pro facili Dei operatione, & in hoc patefacit differentiam noſtræ locutionis; & Dei, quia noſtrum dicere non eſt efficere, ſed Dei dicere eſt efficere.

Sanctus Bonauentura in 3. dub. lit. obſeruat, quod dicere capitur tripliciter, vno modo prout connotat effectum in actu, & ſic nil aliud eſt dicere, quam aliquem effectum efficere, in quo dicens exprimit ſe, & hoc modo Deus effertur dicere, ſiue creaturam producendo, in qua ſe declarat, ſiue inſpirando aliquid animæ, in quo voluntatem ſuam demonſtrat.

Alio modo dicere connotat effectum in habitu, & non in actu, ſicque dicere præſefert comparationem ad verbum conceptum, per quod dicens ſe, & omnia loquitur, per quem modum accipitur in Pſal. ſemel locutus eſt Deus. Gl. ibi filium genuit, in quo omnia diſpoſuit.

Tertio modo dicere importat actum intrinſecũ, & abſolutum, in quo ſenſu Anſelmus ait dicere non eſt aliud, quam videndo intueri, & ſic quælibet perſona dicit ſe, & alia, applicando ad propoſitum inquit Auctor, quod dicere poteſt accipi primo modo prout connotat effectum in actu, & tunc dicere idem eſt, quod producere, vnde Sacra ſcriptura præmiſſit verbũ dicendi verbo faciendi, vt in hoc oſtendat Deum maxima facilitate produxiſſe ſingula; poteſt etiam ſecundo modo accipi dicere, & eſt ſenſus, dixit id eſt, filium genuit, in quo omnia diſpoſuit, & per quem omnia produxit, vt interpretatur D. Auguſtinus; tertio autem modo non videtur hic accipi dicere, quia non connotatur aliquis effectus, nec actu, nec habitu, quamuis inquit Auctor non videatur hic tertius modus omnino improbandus, pro eo quod ſatis rationabiliter videtur poſſe cõcedi, quod quælibet perſona loquatur ſe alteri.

Secundo tangitur in præfata auctoritate productio rei, cum dicitur fiat lux, quod verbum exponitur pluribus modis.

Primo fiat lux aerea, vel corporea, ſcilicet nubes lucida, quæ creata eſt in principio, quando in principio creauit Deus cœlum, & terram, Geneſ. 1. dixit Deus fiat lux, de qua quarto die dicitur formatum corpus ſolare, vnde Auguſt. in Gl. collat. ſuper illud verbum fiat lux, ſic ait, quænam eſt iſta lux? reſpondet certè corporalis, ſcilicet ſolis.

Secundo exponitur ſic fiat lux, id eſt natura Angelica Dei viſione illuſtrata, vt Gloſ. intendi dicit.

Tertio exponitur fiat lux, id eſt ſapientia, ſcilicet Chriſtus, de quo Ioann. 12. ego ſum lux mundi, & ſubditur ibidem dum lucem habetis credite in lucẽ, vt filij lucis ſitis, hæc autem lux fuit nubecula, quædam lucida, & quid aliud lux in nube, quam Dei ſapientia in carne? vnde Iſa. 19. aſcendet Dominus ſuper nubem leuem.

Tertio tangitur in prædicta auctoritate producti conditio, cum ſubditur, & facta eſt lux, ſicut enim in actionibus inſtantaneis ſimul ſunt fieri, & factum eſſe, ita in propoſito hinc in Pſal. 32. legitur, quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt, rectè itaque dicitur, & facta eſt lux.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quare Sacra ſcriptura non dicat, dixit Deus creetur cœlum, & terram.

Excitatur hæc, quæſtio à D. Aug. in 1. ſuper Gen. ad lit. circa principium dicens, cur dictum ſit in principio creauit Deus cœlum, & terram, & non dictum eſt fiat cęlum, & terra, & facta ſunt cęlũ, & terra, ſicut de luce dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux.

Huic dubitationi reſpondetur, primo ſecundum Auguſt. quod tam in opere creationis, quam in opere condictionis, ſiue factionis intelligitur tota Trinitas, cũ enim dicitur in principio creauit Deus per hoc, quod dicitur Deus intelligitur Pater, & principium verò intelligitur Filius, qui eſt principium de principio, Spiritus ſanctus autẽ intelligitur per hoc, quod dicitur Spiritus Domini ferebatur ſup aquas. Similiter cum dicitur dixit Deus fiat lux, &c. per hoc quod dicitur Deus, intelligitur Deus Pater, per hoc quod dicitur, dixit, intelligitur filius, qui eſt verbum per hoc quod dicitur, vidit Deus lucem, quod

eſſet

Digitized by Google

eſſet bona, intelligitur Spiritus ſanctus, cui appropriatur bonitas.

Secundo reſpondetur, quod primum fiebat, erat informitas materiæ ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis, vnde tunc non erat dicendum dixit Deus, nec facienda erat mentio de verbo, quod gignitur, & producitur per dicere Dei, quia informitas, & imperfectio diſſonant verbo diuino, diſtinctio autem, & formoſitas ſunt conſona ſibi, quia igitur in principio, quando Deus creauit cœlum, & terram, materiam adhuc imperfectam, & informem fecit: propterea de dicere Dei, & verbo eius minime facienda erat mentio.

Tertio reſpondetur, quod in vtroq; loco fit mentio de verbo Dei, nam cum dicitur in principio exponitur, vt ſupra dictum eſt, in verbo, in quo erant rationes incommutabiles omnium creandorum, fit etiam mentio de verbo, cum dicitur dixit Deus, id eſt, verbum genuit, ſed obſeruandum, quod aliter, & aliter fit mentio, quia cum dicitur in principio fit mentio de verbo obſcurè, & occultè, ſed cum dicitur dixit Deus fit mentio de verbo clarè, & apertè, quia nihil aliud eſt dicere, quam verbum formare, vel ſignare.

Quarto dicitur, quod ea, quæ à principio narrantur facta, producta fuerunt de nihilo, ac deinde nulla præcedenti re, in qua poſſet potentia obedientialis, cętera verò producta ſunt in materia, & de materia præexiſtente, in qua potentia obedientialis inerat, Ideo in creatione cœli, & terræ Sacra ſcriptura non vſa eſt forma loquendi, quæ imperium, & præceptum innueret, ſicut vſa eſt poſtea in creatione lucis firmamenti, & aliorum.

Ex his manet excluſa ſententia illa, quæ affirmat verba Moyſis in productione lucis firmamenti &c. exprimere ſermonem Dei cum Angelis, qui cum ſimul producti fuerint cum cœlo, & terra non habuit Deus tunc ſermonem cum illis, ſicut habuit poſt eorum productionem, & hac de re cauſa Moyſes diuerſa forma loquendi fuit vſus, cæterum hæc ſententia non recipitur.

PVNCTVM NONVM.

Exponitur illud Gen. 1. vidit Deus lucem, quod eſſet bona.

TRria tanguntur in hac auctoritate primo acceptatio, cum dicitur vidit Deus, vbi notandum, quod triplex eſt videre Dei: primum eſt notitiæ, vel intelligentiæ ſimplicis, & ſic videt bonos & malos, iuxta illud Hebr. 4. omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius, ſecundum videre Dei eſt approbationis, & ſic videt electos Sap. 4. reſpectus eius in electos eius eſt, tertium videre Dei eſt infuſionis gratiæ, in Pſal. oculi Domini ſuper metuentes eum, in præſenti loco ſumitur videre ſecundo modo; vnde Glo. interlinea. exponit, ſic vidit Deus. i. placuit ei lux in ſua eſſentia, quæ prius placuerat in Sapientia, & S. Auguſt. in Gl. collat. ſic ait, vidit Deus lucem, non quaſi incognitam laudauit, ſed iam factam dignam laude declarauit, ſcilicet, quod eſſet bona.

Secundo tangitur in prędictis verbis conditio acceptationis, quia lucēt, eſt autem triplex actus lucis, ſcilicet illuminare, viuificare, & dirigere, quos Deus, qui eſt vera lux, facit, vnde ipſe, qui dicit Ioan. 8. ego ſum lux mundi, ſubdit Ioan. 14. ego ſum via, veritas, & vita, nam Chriſtus eſt via, qua itur, veritas ad quā itur, vita, in qua ſtatur, Act. 17. in ipſo viuimus, quia vita eſt, & in ipſo mouemur, quia eſt uia, in ipſo ſumus, quia eſt ueritas, nam ens & uerum conuertūtur, ita quod Chriſtus eſt uia ſine errore quærentibus, eſt ueritas ſine falſitate inuenientibus, eſt uita ſine morte permanentibus.

Tertio tangitur in prædicta auctoritate perfectio lucis, cum dicitur, quod eſſet bona: nam uidit, quod eſſet bona tripliciter, primo ſecūdum effectum, quia communicabilis, bonum enim eſt ſui ipſius diffuſiuum ſecundum Dionyſ. lux aūt eſt bona, ergo &c. ſecundo lux eſt bona ſecūdum aſpectum, quia delectabilis, unde Heſter 8. ſic dicitur Iudæis noua lux oriri uiſa eſt, gaudium honor, & tripudium, tertio lux eſt bona ſecundum ſtatum, quia durabilis reſpectu aliorum corruptibilium, lux enim non habet cōtrarium, & ideo inextinguibile eſt lumen ipſius.

Notandum ſecundum D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. quod duo ſunt, propter quæ amat Deus creaturam, ſcilicet vt ſit, & ut maneat, ut ergo eſſet Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas, ut autem maneret, uidit Deus, quod bona eſt, & quod de luce dictum eſt, hoc de omnibus.

QVAESTIO SECVNDA.

Qualiter lux illa faciebat diem, & noctem.

PRo notitia terminorum tituli ſciendū, quod dies dicitur à Dionyſ. quod eſt clarum, eo quod ſit clarus ex præſentia ſolis ſuper terram; ſecundum Iſidorū dicitur à Dijs, quia dierum nomina Romani quibuſdam Dijs ſyderum, vel planetarum ſacrauerunt, & ab eis tales dies denominant, puta diem Dominicam ſoli, feriam ſecundam lunæ, tertiam Marti, quartam Mercurio, quintam, Ioui, ſextam Veneri, Sabbatum ſaturno.

Quod ſi quæratur, cur hæc planetarum nomina Romani dederint diebus.

Reſpondet Iſidorus, quia per eoſdē aliquid ſibi effici putauerunt dicentes ſe à ſole habere ſpiritum vitalem, à luna corpus, à Marte ſanguinem, à Mercurio ingenium, & linguam, à Ioue temperantiam humorum elementariorum, à Venere voluptatis delectationem, à Saturno humorem, cæterum hæc non habent veritatem niſi diſpoſitiuè, Aſtrologi autem dicunt, ideo ſic denominari dies ab illo planeta, qui in illo die habet primam horam.

Secundo notandum, quod nox teſte Plinio eſt vmbra terræ, cuius figura non excedit latitudinem lunæ; propterea in nocte cernuntur ſydera, ſecundum Iſidorum nox à nocendo dicta eſt, eo quod oculis noceat in diſcretione rerum.

In corpore quæſt. duas opiniones recenſet Auctor, alteram Græcorum Doctorum, aliam Latinorum; prima quæ eſt Baſilij, & Damaſceni continet tria dicta; primum lux illa toto illo triduo diem, noctemque faciebat, non propter motum illius lucis in orbe circum terram, ſicut nunc fit per motum ſolis, ſed per emiſſionem, & contractionem radiorum.

Digitized by Google

Secundum dictum. Lux illa id efficiebat non quidem naturali ipſius lucis vi, & facultate, ſed Dei omnipotentia, & præcepto huius ſimile factum legitur Exod. 10. in Aegypto cum plaga noua illata totum triduum Aegyptijs vbicumque locorum Aegypti eſſent, lux ſolis non eſt viſa, quæ tamen Hebræis, qui erant in terra Geſſen alijs hominibus extra Aegyptum commorantibus clariſſimè fulgebat, ſimile etiam forte factum eſt in paſſione Domini, vbi Sol obſcuratus fuiſſe dicitur, & hoc totum factum eſt non natura, ſed diuino præcepto. Verba Damaſceni lib. 2. de fide orthodoxa cap. 7. ſic habent, in tribus primis diebus, refuſò, & contracto lumine diuino præcepto dies, & nox fiebat.

Baſilius autem in 2. homil. ſuper Geneſ. ita ſcribit tunc, id eſt primo illo triduo diei cedenti nox viciſſim ſuccedebat, non quidem ſecundum motionem ſolis, ſed primogenita illa luce ſuum ſplendorum diffundente, ſeque rurſum contrahente; idque pro menſura à Deo diffinita.

Tertium dictum diuiſio illa lucis à tenebris non intelligitur, quantum ad ſitum localem, ſed quantum ad diſtinctionem formalem, ſicut diſtinguitur habitus à priuatione, & quoniam ab hoc habitu in priuationem proceſſus erat, & regreſſus, ideo quantum ad regreſſum in habitu dicitur feciſſe mane, quodquidem fiebat radiorumq. emiſſione, quantum vero ad progreſſum in priuationem dicitur feciſſe veſperam, quod quidem fiebat radiorum contractione.

Secunda ſententia quæ eſt Latinorum Doctorum, & probabilior ab Auctore exiſtimatur, tres continet propoſitiones, quarum prima, lux illa noctem, & idem faciebat per ſuum motum ſicut Sol facit per ſuam actionem.

Secunda propoſitio. Lux illa, ex qua ſol formatus fuiſſe creditur, producta fuit ſuper eam partem, ſupra quam noſtrum eſt hemiſpherium, & illud hemiſpherium illuminando fecit diem, & progrediens peruenit ad occaſum, & fecit veſpere, & poſt deinde regrediens ad ortum fecit mane.

Tertia propoſito. Lux reſpectu vnius, & eiuſdem hemiſpherij noctem, & diem faciebat ſucceſſiuè, reſpectu verò hemiſpherij noſtri, & alterius ſimul faciebat diem ex vna parte, & noctem ex obiectu illius naturæ denſæ illius materiæ, & vtrumque Sacra ſcriptura inſinuans dicit, diuiſit Deus lucem à tenebris, quantum ad exiſtentiam lucis in vno hemiſpherio, & tenebræ in alio, & factum eſt veſpere, & mane quantum ad receſſum à noſtro hemiſpherio, & quantum ad regreſſum.

Pro explicatione quæſt. ſeptem expendenda.

Primum reprobatio opinionis Baſilij, & Damaſceni.

Secundum expoſitio, ſententiæ Doctorum Latinorum.

Tertium num lux illa poſſet vndique illuminare.

Quartum, quo cœli loco fuerit lux illa, cum primum apparuit.

Quintum, quomodo dicatur Deus diuiſiſſe lucē à tenebris.

Sextum, quid per veſpere, & mane intelligatur.

Septimum cur prius nominetur veſpere, quam mane in confectione dierum.

PVNCTVM PRIMVM.

Refellitur opinio Baſilij, & Damaſceni.

SAnctus Auguſtinus libro 1. ſuper Gen. ad lit. cap. 11. hanc ſententiam referens, improbat his verbis, non eſt credendum primam illam lucem fuiſſe extinctam, vt nocturnæ tenebræ ſuccederent, & rurſus accenſam, vt mane fieret antequam hoc ſolis officio generetur, quod à quarto die cępiſſe fieri eadem ſcriptura teſtatur, infra vero cap. 16. ſic ait nullum occurrit exemplum, quo iſta m emiſſionem, contractionemque lucis, vt diei, noctiſque viciſſitudines fierent, probare poſſimus.

Beda quoque in ſuo Hexameron reprobat Baſilij opinionem, tanquam ſcripturæ contrariam, nam ipſa teſtatur lucem illam non tantum feciſſe diem, & noctem, ſed etiam mane, & veſperā, at ſi per emiſſionem radiorum factus eſſet dies, & per eorumdem contractionem, non profecto non fuiſſet veſpera, & mane, ſed fuiſſet ſtatim & dies clariſſimus, & non omnino tenebroſa.

Diuus Thomas 1. par. quæſt. 67. art. 4. ad tertium redarguit eandem opinionem, ſecundum placita D. Auguſt. dicens, quod nulla ratio eſſet huius viciſſitudinis emittendi, & retrahendi luminis, cum homines, & animalia non eſſent, quorum vſibus hoc deſeruiret; præterea hoc non habet natura corporis lucidi, vt retrahat lumen in ſui præſentia, ſed miraculosè poteſt hoc fieri, in prima autem inſtitutione naturæ non quæritur miraculum, ſed quid natura rerum habeat, vt docet D. Auguſt. lib. 2. ſuper Gen. ad lit. cap. 1. tom. 3.

Seraphicus Doctor, noſter validiſſimis argumentis impugnat prædictam Baſilij, & Damaſceni ſententiam.

Primo, quia Sacra ſcriptura dicit, diuiſit Deus lucem à tenebris, ergo ſimul fuerunt lux, & tenebræ, ſed ſi lux illa diem, & noctem per emiſſionem, & retractionem radiorum, cum non ſit ſimul emiſſio, & retractio, non eſſet ſimul lucis, & tenebrarum diuiſio.

Secundo ſcriptura teſtatur, quod illa faciendo diem, veſpere, & mane faciebat, ac ſi ſola radiorum emiſſione fieret dies, & ſola contractione fieret nox, nunquam eſſet veſpere, & mane, ſed ſemper eſſet clarus dies, vel obſcura nox, quod non eſt aſſerendum.

Tertio ſi ſola emiſſione radiorum fieret dies, & ſola contractione fieret nox, ergo lux illa eſſet ſubſtantia rationalis, conſequentia probatur, emittere, & contrahere radios ſunt oppoſita, at ſolæ potentiæ rationales ſunt ad oppoſita, teſte Philoſopho, ergo.

Quarto nulla ſubſtantia poteſt ſe ipſam priuare ſua neceſſaria, & naturali operatione, ſed illuminare eſt actus naturalis, & neceſſarius lucis, ergo lux illa non poterat non illuminare, ergo non poterat radios ſuos contrahere, his quatuor rationibus additur, quod non inuenitur aliquod exemplum talis emiſſionis, & contractionis in alijs rebus.

Exem-

Digitized by Google

Exemplum de paſſione non eſt conueniens, quia illa obſcuritas non fuit facta per contractionem radiorum ſolis, ſed per interpoſitionem corporis lunaris, vt dicit Dionyſius in Epiſtola ad Policarpum, ſicut etiam nunc fit Eclypſis ſolis, quamuis tunc temporis Eclypſis non eſſet naturalis, vnde tunc miraculoſa fuit.

PVNCTVM SECVNDVM.

Explicatur ſententia Doctorum Latinorum, quæ Auctori probabilior, & rationabilior videtur.

CEnſent Doctores Latini, vt Beda, & alij lucem illā ſuo motu feciſſe diem, & noctem, ſicut Sol ſua facit actione, vnde per eius exiſtentiam in vno hemiſpherio dies erat in illo, & nox in hemiſpherio oppoſito propter vmbram partis materiæ groſſioris creatæ, vbi modo eſt terra, de qua parte materiæ terra poſtmodum facta eſt.

Pro cuius ſententiæ intelligentia notanda ſunt aliqua.

Primum, quod dies pluribus modis ſumitur in ſcriptura.

Primo capitur pro die facto ab illa lucida nube & hoc, vel quando noſtrum hemiſpheriū ſolum illuminabat, & ſic dicit Moyſes, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem, vel pro die naturali, vt ſcilicet, lux illa faciebat ſuum vniuerſum ſuper noſtrum hemiſpherium, & inferius per ſpatium 24. horarum ſicut dicit Moyſes factum eſt veſpere, & mane dies vnus, & vtroq; modo loquendo fuerunt tres dies diſtinctionis per iſtam nubem lucidam ante creationem ſolis.

Secundo modo, ſumitur dies pro curſu ſolis ſuper noſtrum hemiſpherium, & ſic dicitur dies artificialis, quomodo loquitur Philoſophus in 6. Topic. dicens, dies eſt latio ſolis ſuper terram, vel vt totum circuit aerem, & vocatur dies naturalis.

Tertio modo capitur dies, quatenus complectitur omne opus tam creationis, quam diſtinctionis, quā ornatus, ſicut loquitur Moyſes Geneſ. 2. iſtæ ſunt generationes ſolis, & terræ, quando creatæ ſunt in die, quo fecit Deus cœlum, & terram, dicitur autem in propoſito prima dies non opus ornatus, nec creationis, ſed prima dies diſtinctionis, quando dixit Deus fiat lux.

Breuius poteſt dici, quod dies bifariam ſumitur, prima dies appellatur lumen in aere, vel in medio alio, & ſic nominat qualitatem, & dicitur dies artificialis: ſecundo modo dies ſumitur pro tempore, ſiue pro ſpatio 24. horarum, & ſic denotat quantitatem, & vocatur dies naturalis.

Secundo notandum, quod duplex eſt motus in cœlo, vnus communis toti cœlo, qui facit diem, ac noctem, & iſte videtur inſtitutus primo die, alius autem eſt, qui diuerſificatur per diuerſa corpora, ſecundum quos motus fit diuerſitas dierum ad inuicem, & menſium, & annorum, & ideo in prima die fit mentio de ſola diſtinctione noctis, & diei, quæ fit per motum communem, in quarta vero die fit mentio de diuerſitate dierum annorum, & temporum, cum dicitur vt ſit in tempora, & dies, & annos, quæ quidem diuerſitas fit per motus proprios, hæc Sanctus Thom.

Si dicatur, quod ad motum requiritur congrua diſpoſitio ex parte mobilis, & ex parte ſpatij, ergo ſi adhuc non erat orbium diſtinctio, non poterat eſſe reuolutio.

Reſpondit Auctor, quod ſicut lux illa claritatem habebat ſufficientem pro illo ſtatu, ſic etiam ſuperior pars materiæ, quæ rarior, & purior erat, viam ſibi præbebat ad motum habilem.

His ita conſtitutis ponendæ ſunt duæ concluſiones; prima lux illa diem artificialem efficiebat: perſuadetur ſic, omnis cauſa naturalis non impedita neceſſario in proprio ſuſceptibile effectum naturalem producit, ſed lux eſt cauſa naturalis luminis, ſiue illuſtrationis medij, & non fuit impedita, quia materia erat illuminabilis, quamuis eſſet informis, ergo lux illa medium illuminabat, & diem artificialem cauſabat.

Secunda concluſio. Lux illa ante productionem ſolis diem naturalem ſuo motu faciebat; probatur, quia lux illa vicem ſolis gerebat, vnde ſicut Sol motu diem naturalem, ſcilicet diem artificialem, & noctem facit, ita lux illa ſuo motu diem naturalem efficiebat, ſua quidem præſentia diem artificialem, & abſentia noctem, ex quibus dies vnus naturalis efficitur.

Comprobatur teſtimonio Magiſtri in preſenti diſtinct. dicentis, quod lux illa ſuo acceſſu, & receſſu faciebat diem, & noctem in tribus primis diebus mundi.

Præterea Beda de hac loquens, ait accedente luce paulatim poſt ſpatium diuinæ longitudinis inferiores partes ſubeunte factum eſt veſpere, ſicut nunc vſitato curſu ſolis fieri ſolet, factum eſt autem mane eodem ſuper terrā redeunte, & alium diem inchoante, & dies expletus eſt, vnus 24. horarum.

PVNCTVM TERTIVM.

Num illa lux poſſet vndique illuminare.

AVctor ſatisfacit huic quæſt. in ſolutione ſecūdi partem negantem ſuſtinens, inquit enim, quod ſicut Sol non poteſt vndique illuminare, ita lux illa non poterat, tametſi ex omni parte materia eſſet nata ſuſcipere influentiam lucis; quocirca cum ex vna parte illuminabatur, ex alia parte erat obſcura; & quia ad lumen vniformiter diſpoſita erat, cum non poſſet ſimul illuminari, oportebat illuminari ſucceſſiuè, & ita oportebat fieri noctem, & diem.

Pro quo notandum, quod in principio, quando creatum eſt cœlum, & terra, in terra, quæ erat materia omnium corporum mutabilium continebantur per confuſionem perſpicacitas, & opacitas, poſtmodum verò, cum dictum eſt fiat lux, diuiſa eſt actualiter perſpicacitas ob opacitate, & tunc opacum cum ceſſit, ex parte terræ propter ſui reſiſtentiam, quia ſcilicet non erat peruium luci, proiecit vmbram: perſpicuum vero, quod ceſſit in partem ſuperiorem ſui gyratione circa opacum fecit diem, & noctem.

Digitized by Google

Sed dices, quod lux illa ſparſa erat, ergo ex omni parte illuminabat, ac proinde diſtinguere diem, & noctem non poterat.

Reſpõdetur, quod reuera lux illa ſparſa erat, quia vndiq; ex parte terræ erat illud perſpicuum, tamen nihilominus ex parte terræ erat coadunata magis in vna parte, quam in alijs, quapropter dicendum, quod corpus illud, in quo erat lux iſta duplicem habebat effectum, ratione enim perſpicuitatis, quæ erat vniformis per totum habebat effectum conſeruandi res corporales inferiores, ratione vero lucis, quæ coadunata erat in aliqua parte illius corporis, habebat effectum declarandi, & multiplicandi, vnde concedendum, quod lux in eo, quod ſparſa erat, non faciebat diem, & noctem, ſed ſecundum quod adunata, vtrumque enim erat ibi reperire, ſcilicet, & ſparſionem vno modo, & coadunationem alio modo.

Quod ſi quæras, quare Deus non fecit lucem ita ſufficientem, quod poſſet vndique illuminare.

Reſpondet Auctor, quod ſi ſic feciſſet per illam lucem eſſet illuminatio, ſed non horarum diſtinctio, nec temporalis ſucceſſio, placuit enim diuinæ prouidentiæ mundum, quaſi carmen pulcherrimum, quodam decurſu temporis venuſtare, & vt hominibus faſtidium temperaret, quemadmodum Eccleſia canit, & temporum das tempora, vt alleues faſtidium.

Sed queres, num Deus fecerit lucem in initio diei?

Reſpondet Alex. 2. p. queſt. 48. memb. 1. quod lux illa creata eſt in ſua plenitudine, & ad veſperam declinauit, quia dictum eſt factum eſt veſpere, & mane dies vnus, eodem modo dicendum eſt de ſole, quippè qui in ſua plena, & perfecta luce conditus eſt, & poſt declinauit in occaſum, & deinde iterum ortus eſt, & ita factum eſt veſpere, & mane dies vnus.

PVNCTVM QVARTVM.

Quo cœli loco fuerit prima illa lux, cum primum apparuit.

AVctor reſpondens ad vltimum duas refert Doctorum ſententias.

Prima tenet factam fuiſſe in meridie, & hanc ipſe aſſignat Bedæ, ratio huius poſitionis eſt duplex, vna quia lux illa primo faciebat veſpere, & poſtea mane, vt ait ſcriptura, igitur prius à meridie tendebat ad occaſum, quam vel iret ad ortum, vel ab ortu iret ad meridiem, altera ratio eſt, quia Dei perfecta ſunt opera, ergo diem & lucem fecit in ſua plenitudine, ac proinde in meridie.

Si obijcias, tunc igitur à principio diei vſque ad mane non fuerunt 24. horæ, & per conſequens non fuit primus dies integer, qualem fuiſſe eum aperte oſtendit, ſcriptura dicens factum eſt veſpere, & mane dies vnus.

Reſpondent huic obiectioni, qui hanc ſententiam defendunt, ſex horas huius diei præceſſiſſe ſucceſſione temporis tranſeunti propter materiæ mutabilitatem, & poſtmodum ſexta hora, quæ eſt in numero perfecta factã fuiſſe lucem, quæ eſt perfecta in ſui natura in plena, & perfecta irradiatione, nempè in meridie, & cum eſſet tunc tempus æquinoctionale vſque ad occaſum fuerunt ſex horæ, & poſtea vſque ad ortum ſequentis diei fuerunt 12. horæ, & ſex, quæ præceſſerant ante formationem lucis poſt creationem cœli, & terræ fuerunt 24. horæ, atque factus eſt dies naturalis perfectus, & integer 24. horarum.

Cæterum huic ſententiæ aduerſari videtur Sacra ſcriptura, quæ docet lucem illam fuiſſe veſperam, & mane, ac proinde vnum diem integrum confeciſſe, in illis autem ſex primis horis tenebrarum ante creationem lucis, nec veſpera fuit, nec mane.

Præterea primus dies ſimilis fuit cæteris diebus conſequentibus, & ſimili ratione mane, & veſperam habens, par enim eſt ratio omnium ſex dierum, & in eorum commemoratione ſcriptura iiſdem verbis vtitur.

Poſterior ſententia, quæ ab Auctore refertur, & attribuitur Hugoni de Sancto Victor. *lib. 1.* de ſacramentis, tenet illam primam lucem factam *fuiſſe* in oriente, ſicut creditur factum fuiſſe ſolem in oriente, & lunam in occidente, & facta conuerſione, ſeu reuolutione totius cœli ad idem punctum regreſſum, vnde moueri cœperat, naturalem diem integrum feciſſe, nam inter creationem cœli, & terræ, ac primum diem, ſeu formationem lucis nullũ temporis *ſpatium interceſſit, ſed ſola originis, & ordinis naturæ diſtinctio.*

Et ſi obijciatur, quod prius deberet dicere factũ eſt mane, & veſpere.

Reſpondet Sanctus Doctor, cum Magiſtro, quod mane dicit finem præcedentis noctis, & ex hoc dicit, quamdam obſcuritatem, propter hoc, quod non tantum dicit diei initium, imò dicit noctis conſumationem, & quia in prima lucis formatione non præceſſerat nox, ſed ſtatim lux incępit ſecundum ſuam totam virtutem illuminare; & propterea dicitur dies illa cępiſſe à plena luce, vnde non dicitur feciſſe mane, quia non præceſſerat dies, ſed prius veſpere, quod eſt finis diei, & poſtmodum mane, quod eſt finis noctis, quia prius fecit diem, & poſtmodum noctem, vtramque opinionem probabilem cenſet D. Bonauent.

Sed vnum videtur mihi aduertendum in hoc negocio, quod dum inueſtigatur, à quo puncto Deus lucem diffundere inchoauerit, an à puncto orientis, vel meridiei, ſi regio indefinite ſumatur, idem eſſet ſimul mane meridies, tempus veſpertinum, & media nox, ſi autem determinetur aliqua peculiaris regio, tunc à puncto orientis, vt dictum eſt, cępit communicare lumen, nam ſecundum aliquos produxit lucem comparatione Palęſtinæ, quam elegit, vt eſſet patriarcharum, prophetarumq; ſedes, & ſinagogæ domicilium, nec non vt in ea verbum diuinum carnem aſſumeret, aut comparatione paradiſi terreſtris, in quo homines primo habitare debebant.

PVN-

PVNCTVM QVINTVM.

Quomodo dicatur Deus diuiſiſſe lucem a tenebris.

GEneſ. 1. legitur, & diuiſit lucem a tenebris, vel vt alia litera dicit, diuiſit lucē ac tenebras, hæc auctoritas recenſetur ab Auctore approbante ſecundum modum tanquam probabiliorem, & exponitur a patribus literaliter, & ſpiritualiter, literaliter bifariam.

Primo poſitiuè ſic diuiſit lucem ac tenebras per eſſentias, quia inter illa oppoſitionem facit, ſicque diuiſit loco, & tempore, loco quidem, quia dum in altero orbis hæmiſpherio lumē eſt, in altero tenebrę ſunt, & non; quandoquidem fieri nequit in vno codemque loco vtraque ſimul eſſe, tempore vero, quia in eodem hæmiſpherio viciſſim, ac diuerſo tempore ſibi ſuccedunt, lumen, & tenebræ, nox, & dies Sanctus Doctor ait, quod diuiſit lucem a tenebris quantum ad exiſtentiam lucis in vno hæmiſpherio, & tenebrę in alio, & factum eſt veſpere, & mane quantū ad receſſum a noſtro hæmiſpherio, & quantum ad regreſſum.

Secundo modo exponitur negatiue ſic diuiſit lucem a tenebris, propterea quod primæ illuminationi tenebræ non erant comixtæ ſicut modo, eo quod aurora nunc eſt finis noctis, & principium diei, quia tunc non ab aurora ſed a plena luce dies incæpit, vnde prima die fertur dies non habuiſſe auroram, nō quia lux illa, quæ diem faciebat in oriente creata nō fuerit, ſed quia primæ illuminationi tenebræ non fuerunt commixtæ.

Secundo modo prædicta auctoritas ſpiritualiter exponi valet, primo diuiſit lucem a tenebris ideſt Angelos beatos a tenebris ſpiritualibus, & a malis non quidem a tenebris, quæ tunc eſſent, quia diabolus non fuit creatus malus, ſed diuiſit lucem a tenebris ſpiritualibus, quas Deus futuras præuidit.

Secundo diuiſit lucem a tenebris ideſt, creaturam ſpiritualem formatam, non quæ eſt per gloriam perfecta, cum qua creata non fuit, ſed quæ eſt per gratiam ſecundū Diuum Thomam, ita quod tunc facta eſt diuiſio lucis, ideſt creaturæ formatæ per gratiam a tenebris, ideſt a creaturis non formatis per gratiam.

Tertio diuiſit lucem a tenebris tripliciter, primo vultu per fidem, ſecundo affectu per dilectionem, tertio ſtatu per religionem; figura huius patet Exodi 10. vbi dicitur, quod vbicumque habitabant filij Iſrael, lux erat.

PVNCTVM SEXTVM.

Quod per veſpere, & mane intelligatur, cum dicitur, & factum Veſpere, & mane dies vnus.

EXponunt Patres multifariam allegatam auctoritatem, primo literaliter interpretantur, quod luce accedente ad occidentem inſtar ſolis factum eſt veſpere, & eadem migrante vbi terra, & veniente ad orientem factum eſt mane.

Secundo D. Auguſt. interpretatur ſic, quod per Veſpere, & mane intelligitur duplex cognitio Angelica, quam Angelus habet de creatura, vna in ſua eſſentia, alia in ſua cauſa, ſcilicet in verbo, nam per veſpere intelligitur cognitio, quam Angelus habet de creatura in ſua eſſentia, per mane vero intelligitur cognitio, quam Angelus habet de creatura, ſcilicet in verbo.

Et ſi obijciatur contra hanc expoſitionem, quod mane præcedit Veſpere, quia cognitio, quam Angelus habet de creatura in verbo, præcedit cognitionem, quam habet de creatura in ſua eſſentia.

Reſpondetur, quod veſpere eſt cognitio Angelica naturalis, mane vero eſt cognitio gratuita, naturale autem in creaturis præcedit gratuitum, & ex his vnus dies efficitur, ideſt perfecta Angelorum illuminatio in rerum cognitione cauſatur.

Tertio exponitur ſpiritualiter, quod per veſpere intelligitur priuatio lucis gratiæ, quando iuſtus peccat, per mane autem illuminatio, & infuſio, & excluſio culpæ, quando iuſtus reſurgit.

Quarto per mane intelligitur initium fidei in Eccleſia, per Veſpere autem conſumatio, ſiue perſeuerantia fidei vſque ad finem, in quibus eſt dies vnus iuxta illud Zach. vltimo erit dies vna, quinto ad huc ſpiritualiter exponitur ſic per mane intelligitur contemplatio, & meditatio æternorum, per Veſpere autem actio corporalis exterior.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Cur prius nominetur Veſpere, quam mane in confectione dierum.

DOctores diuerſimode ſenſerunt, quidam arbitrati ſunt Moyſen ideo antepoſuiſſe Veſpere, quia hoc nomine indicare voluit tempus illud tenebrarum, in quibus mundus extitit ante creationem lucis, quod quidem tempus ſecundum horum opinionem tantum fuit quantum eſt ſpacium duodecim horarum æquinoctialium, in quo quia nulla fuit lux, propterea nuncupatur Veſpere, hæc ſententia tribuitur Toſtato ſuper hunc locum Gen. & Eugubino in coſmopæia.

Nonnulli opinati ſunt ideo Moyſen prætuliſſe veſpere, quia ſol ita a Deo creatus eſt, vt lucere cæperit in altero hæmiſpherio, quod huic noſtro eſt oppoſitū, quare reſpectu noſtri hæmiſpherij prius ſol fecit noctem, quam diem, hanc opinionem ſecutus eſt Ambroſius Catharinus.

Cæterum hæ duæ ſententiæ communiter non tenentur, ideo aliter eſt reſpondendum, primo cum magiſtro ſententiarum in præſenti diſtinctione, & Hugone libro 1. de Sacramentis, & cum D. Bonauen. quod primus dies non habuit auroram, & mane, quod eſt terminus præcedentis noctis, ſed fuit ſtatim clara lux, propterea illius diei prius fuiſſe veſpere aſſerunt prædicti Doctores poſterius fuiſſe mane, vnde Auctor in calce quæſ. inquit, qđ dies illa dicit̄ cæpiſſe a plena luce, a die lucebat illic, vbi cępit, ſicut ſi eſſet in meridie, & ob id nō dicitur fuiſſe mane, quia non præceſſerat dies, ſed

Digitized by Google

prius veſpere, quod eſt finis diei, & poſtmodum mane, quod eſt finis noctis, quia prius fecit diem, & poſtmodum noctem.

Secundo reſpondetur, ſecundum Chryſoſtomum homil. 3. & 5. in Gen. quod prius nominatur veſpere, & non mane, vt deſignetur, quod dies naturalis non terminatur in veſpere, ſed in mane.

Tertio reſpondetur, ſecundum ſentẽtiam D. Hieronymi ſuper ſecundum caput Ionæ, quod apud Hebræos principium diei fuit olim veſpera, & dies naturalis integer à veſpera ad veſperam conſequentem cenſeri ſolebat.

Quarto dicitur cum D. Thoma queſt. 74. artic. 3. quod permittitur, veſpere, quia cum à luce dies inceperit prius occurrit terminus lucis, quod eſt veſpere, quam terminus tenebrarum, & noctis, quod eſt mane.

Notandum, quod apud Hebræos fuit olim in vſu triplex genus dierum, ſcilicet dies legalis à veſpera ad veſperam, dies naturalis ab ortu ſolis ad ortum, dies vſualis à media nocte ad mediam noctem. Sanctus Bonau. in 1. dubio lit. huius diſt. inquit duplicem modum computandi diem nos accipere in ſcriptura, primus in quo dies pręcedens copulantur nocti ſequenti, & hoc quidem fuit in prima dierum enumeratione; in qua, vt ait Magiſter, præfigurabatur lapſus futurus à luce gratiæ in tenebras culpæ, alius modus computandi dies attenditur in cuſtoditione ſollemnitatum, in quo nox præcedens connumeratur diei ſequenti, & hoc vult dicere à veſpera in veſperam, vt pręcedat nox, & ſequatur dies, quia teſte Apoſtolo Eramus aliquando tenebrę, nũc autem lux in Domino, ſubiungit ibi D. Bonauent. quod quamuis in Sacris ſcripturis prædicti duo modi maximè exprimantur, veruntamen quatuor modis ſecundum diuerſorum computationes dies diſtingui conſueuerunt; Græci computant diem à mane in mane, quia tunc primo apparet ſol, Hebræi vero à veſpera in veſperam, quia tunc incipiunt ſolemnizare; Aſtronomi vero à meridie in meridiem, quia tunc eſt ſol in maiori virtute, Sancta Eccleſia à media nocte vſque ad mediam noctem, quia tunc natus eſt Chriſtus.

Sed quæret quiſpiam, quare Moyſes non appellauit hunc diem diem primum ſicut in ſequẽtibus dixit dies ſecundus, & tertius & c. ſed dixit vnus factũ eſt inquit veſpere, & mane dies vnus.

Sanctus Baſilius homil. 2. Hexam. reſpondẽs huic dubitationi, quatuor aſſignat rationes.

Prima eſt ad deſignandum, quod viginti quatuor horarum ſpatia pertinent ad vnum diem, vnde per hoc quod dicitur dies vnus, præfigitur menſura diei naturalis, quæ eſt ex viginti quatuor horis.

Secunda ratio eſt ad ſignificandum diem conſumari per reditum ſolis ad vnum, & idem punctum.

Tertia ratio eſt, quia completo ſeptenario dierũ reditur ad primum diem, qui eſt vnus cum octauo.

Quarta ad inſinuandum ſtatum futuræ vitæ poſt reſurrectionem, qui per diem primum mundi deſignatur vnum, & eundem futurum ſine ſecundo, nulla videlicet tunc futura nocte.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur de eſſentia, & quiditate lucis corporalis in ſe.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum lux ſit corpus, vel forma corporis.

Notandum quadruplex eſſe corpus, ſcilicet Phyſicum, Mathematicum, Metaphyſicum, & artificiale, ratio huius diuiſionis eſt, quia trina dimenſio, quæ continet longitudinem latitudinem, & profunditatem, propter quam aliquid eſt atque nominatur; corpus tribus modis conſiderari poteſt, vel præciſè, & ſeorſum ab omni materia, & ſic facit corpus Mathematicum, vel ineſt in ſubſtantia compoſita ante motum, & qualitates ſenſibiles, & ſic conſtituit corpus Metaphyſicum, nam ſi Metaphyſicus ſpeculatur decem cathegoricas neceſſe eſt, eum quoque agere de ſubſtantia compoſita, & de quantitate, ex quo neceſſario efficitur, vt tractet etiam de corpore, vel vt eſt affectio ſubſtantiæ ſenſibilis, & mobilis neceſſaria tum ad ſuſcipienda, ſuſtinendaque cætera accidentia, tum ad exercendos motus, & actiones naturales, & ſic appellatur corpus Phyſicum, vel denique conſideratur, prout variè figuratur, & determinatur per artem mechanicam, & ſic facit corpus artificiale, quam prioribus tribus poſterius exiſtit.

Sed dices aliquis, quod Ariſt. 3. Phyſic. & alijs in locis innuit ſolum duo genera corporum, vnum intelligibile, hoc eſt Mathematicum, alterum ſenſibile, hoc eſt Phyſicum, & in ſecundo de anima, ait corpora naturalia eſſe principia aliorum corporum, quod verum non eſſet, ſi aliquod corpus Metaphyſicum exiſteret, hoc enim poſterius corpore Phyſico non eſſet, ſed potius natura prius, præterea Auerroes 3. Metaphy. ſcribit duplex ſolummodo eſſe corpus Phyſicum, & Metaphyſicum.

Reſpondetur 1. Ariſtotelem, & Auerroem ſecutos fuiſſe communem modum loquendi vſitatum in ſcientijs, & ideo fecerunt duplex corpus tantum, vnum Phyſicum, & alterum Metaphyſicum.

Secundo reſpondetur, quod corpus Metaphyſicum, & Phyſicum realiter non differunt, & propterea non explicite poſuerunt corpus Metaphyſicum.

Tertio reſpondetur, quod inſtitutum principale in Metaphyſicis eſt agere de ſubſtantijs ſeparatis.

Ad illud, quod ſcribitur 2. de anima dicendum Ariſtotelem verba facere de corporibus, quæ re vera exiſtunt, & ſub ſenſus noſtros cadunt, non quæ ſola cogitatione cohærent, cuiuſmodi eſt corpus Metaphyſicum, & Mathematicum, illorum autem corporum, quæ exiſtunt in natura duo genera ſunt, vnum naturale vt lapis, & planta, alterum vero artificiorum, vt menſa, vel lectus.

Secundo notandum, quod corpora Phyſica diuiduntur à Phyloſophis in animata, & in inanimata, amplius in ſimplicia, & in mixta.

Digitized by Google

Tertio notandum, quod forma eſt duplex altera coniuncta materiæ, alia ſeparata à materia.

His obſeruatis pro explicatione terminorum tituli, diuiditur corpus quæſt. in duo membra, in primo Auctor narrat quorundam opinionem, quam etiam infringit; in ſecundo ponit propriam ſententiam.

Quo ad primum opinio conſiſtit in vna diſtinctione, & duabus propoſitionibus, diſtinctio eſt iſta, duplex eſt corpus quoddam purum, cui nihil eſt admixtum de tenebroſitate materiæ, vt corpus ſolare, aliud eſt corpus non purum, quod eſt compoſitum ex materia, & forma, & hac præmiſſa diſtinctione duæ eliciuntur concluſiones, prima lux eſt corpus purum. ſecunda lux non eſt corpus compoſitum ex materia, & forma.

Hanc opinionem redarguit D. Bonau. tribus medijs.

Primo nulla ſubſtantia eſt pura forma niſi Deus, qui ſolus eſt purus actus, & forma, ergo nullum corpus eſt pura forma.

Secundo nullum corpus caret extenſione, ergo nullum corpus ſine materia eſſe nequit; conſequentia patet, quia extenſio fundatur ſuper naturam corporalem.

Tertia Si lux eſſet corpus, cum lucis ſit, ex ſe ipſa ſe multiplicare, ſequeretur, quod aliquod corpus ſe ipſum ſine appoſitione materiæ aliunde multiplicare poſſet, quod omni creaturæ eſt impoſſibile, cum non educatur niſi ſola creatione.

Quantum attinet ad ſecundam partem Auctor duo facit, primo diſtinguit, ſecundo eligit concluſiones, quo ad primum ait, quod quemadmodum humor, & calor bifariam accipiuntur, vno modo quatenus dicunt proprietates, ſeu qualitates ſubſtantiæ corporalis, vt cũ dicitur humor aqua, & calor ignis, alio modo quatenus nominant ſubſtantiam ſub huiuſmodi proprietate, ſeu forma, velut cum D. Auguſt. aſſerit, quod humor, & humus ſunt elementa, & phyſici dicunt, quod calor eſt ſubſtantia quædam ſubtilis, ſic lux poteſt accipi dupliciter: vno modo abſtractiuè pro forma corporis luminoſi, per quam corpus habet lucere, & agere, alio modo poteſt ſumi concretiuè pro ſubſtantia luminoſa, ſicq; vſurpatur in illa diuiſione, qua dicitur quod tres ſunt ſpecies ignis, carbo, flamma, & lux.

Circa ſecundum duæ ſunt concluſiones reſponſiuæ.

Prima lux ſecundum abſtractionem concepta eſt forma, probatur primo auctoritate Damaſceni lib. 1. Orthod. fid. c. 9. lumen eſt qualitas naturalis ipſius ignis.

Secundo comprobatur ratione deſumpta ex philoſopho dicente, quod forma eſt principium agendi, ſed lux inter cætera corporalia eſt maximè actiua, ergo eſt forma, & qualitas.

Secunda concluſio, lux in concretione accepta eſt corpus, perſuadetur auctoritatibus D. Auguſt. ipſe namque in lib. de lib. arb. 2. cap. 5. ſic inquit in corporibus lux primum locum tenet. Item ſuper Geneſ. ad lit. anima omnem corpoream materiam dignitate præcellit, per lucem tamen, & aerem, quæ in mundo præcellentiæ ſunt corpora corpus adminiſtrat; præterea in epiſtola ad Voluſſinum dicit lucem, & aerem eſſe corpora ſubtiliora.

In gratiam huius quæſt. tria ſunt examinanda.

Primum quomodo differant lux, lumen, radius, & ſplendor.

Secundum recenſetur opinio manicheorum, & impugnatur.

Tertium refertur opinio antiquorum philoſophorum de luce, & reijcitur.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

PVNCTVM PRIMVM.

Quomodo differant hæc quatuor ſcilicet lux, lumen, radius, & ſplendor.

Differentia inter iſta eſt, quia lux dicitur ſecundum, quod eſt in aliquo corpore lucido in actu, a quo alia illuminatur, vt eſt lux in ſole, ſyderibus, &c. lumen autem dicitur ſecundum, quod lux ipſa per ſui multiplicationem eſt recepta in corpore diaphano illuminato, ſed radius dicitur illuminatio diffuſa ſecundum directam lineã appoſitam corpori lucido, puta ſoli, & ideo vbicumque eſt, radius ibi eſt, & lumen, ſed non è conuerſo, contingit enim lumen eſſe in domo ex reflexione radiorum ſolis, quamuis non ex directa oppoſitione propter aliquod corpus interiacens, propter cuius obſtaculum radius non poteſt directè intrare talem domum illuminatam, ſplẽdor autem eſt ex reflexione radij, ad aliquod corpus terſum, & politum ſicut ad aquam, vel ad argentum, vel ad aliquid huiuſmodi, ex qua reflexione etiam radij proſpiciuntur.

Sed obſeruandum ſecundum Algazelem in ſua proſpectiua triplicem eſſe radium diffuſum a corpore luminoſo videlicet rectum, reflexum, & fractum, radius rectus eſt, qui diffunditur a corpore luminoſo in medio eiuſdem diaphaneitatis quantum corpus luminoſum durat, & vocatur hic corpus luminoſum ſubiectum lucis, ſed appellatur corpus diaphanum ſuſceptiuum luminis, quod differt a luce, ſicut ſpecies coloris a colore, radius reflexus eſt, qui antequã terminetur virtus corporis luminoſi reperit corpus opacũ, ideſt obſcurum, & in partem naturaliter terminatur oppoſitam, & ſæpe cauſat vmbram, & eijcit tenebram, & aduerte tenebram, & vmbram inter ſe differre, quia tenebra negat omnem lucis participationem, vmbra autem ſolum negat radium rectũ, & ponit reflexum, radius autem fractus eſt, quando, antequam terminetur virtus corporis luminoſi in primo diaphano, inuenit corpus alterius diaphaneitatis: & ideo frangitur, ſi antequam terminaretur ſolis virtus, in aere inueniret aquam, quæ eſt alterius diaphaneitatis medium.

Nota hic obiter, quod lux illa a Deo creata virtutem ſic luminis extendebat, ad cauſandum diem per huiuſmodi radios ſuos rectos, quam maximè in prima die, quia non dum erat corpus opacum, ſeu terra, ad quod reflecterentur radij eius, & ſecunda die per radios rectos, & fractos, quia tunc facta eſt diuiſio aquarum ab aquis, tertia autem die per radios rectos, ac fractos atque reflexos, quia illa die apparuit arida.

Digitized by Google

PVNCTVM SECVNDVM.

Recenſetur ſententia Manichæorum de luce, & impugnatur.

MAnichæi teſte D. Auguſt. lib. contra epiſt. ſecundam cap. 33. & hæreſi 46. inter quædam eleementa, quæ ipſi ponebant vnum aſſerebant eſſe lucem, dicebant in regno boni principis eſſe quinque eleementa, aerem, lucem, ignem, aquam, & ventum, vnde fingebant Solem, & Lunam eſſe duas naues, quæ partes lucis purgatas inuehunt in regnum Patris, ſicque affirmabant lucem eſſe verè, ac propriè corpus.

Sed hæc opinio refragatur communi Theologorum ſententia, nam Sanctus Bonauen. fetetur quod propriè, & abſtractè loquendo non eſt corpus, ſed forma corporis, D. Thomas quæſt. 67. art. 2. idem aſſeruerat.

Perſuadetur ſententia Theologorum primo ex Sacra ſcriptura, nam Matth. 24. dicitur, ſicut erit fulgur ab oriente, & apparet vſque in occidentem, ex quo loco colligitur, quod illuminatio fit in inſtanti, & conſequenter, quod lux, à qua illuminatio dicitur, non eſt corpus, nam ſi eſſet corpus, illuminatio eſſet motus localis, qualem motum fieri in inſtanti eſt impoſſibile.

Præterea Act. 9. ſubito circumfulſit eum lux de cœlo, ex qua auctoritate elicitur, quod lux non eſt corpus, ſi enim eſſet corpus, cum ſecundum naturam duo corpora nequeant eſſe ſimul, lux non circumfulſiſſet de cœlo Paulum, eo quia aer eſt corpus, & corpus valdè extenſum à cœlo vſque ad Paulum, vel igitur datum fuiſſet tunc ſpacium illud vacuum aere pro quanto lux diffundebatur, & ſic tunc Paulus non inſpiraſſet, ac reſpiraſſet, & per conſequens viuus mortuus ſimul fuiſſet, quod abſurdum putatur, vel fatendum quod duo corpora naturaliter fuiſſent ſimul, quod eſt impoſſibile, quod miraculo tribuatur, quod tunc duo corpora eſſent ſimul, reſpondetur, quod miracula non ſunt multiplicanda ſine neceſſitate, vt vniuerſa Theologorum ſchola docet.

Secundo reſpondetur per inſtantiam, quod in dies videmus lucem à cœlo ad nos diffundi naturaliter: comprobatur veritas huius rei rationibus.

Prima eſt auctoris nulli corpori opponitur aliquid priuatiuè, ſecundum quod corpus eſt, ſed luci ſecundum quod lux eſt, opponitur tenebra priuatiuè, ergo lux non eſt corpus.

Secunda, quando aer obſcuratur, corrumperetur vnum corpus, & generaretur aliud, quale autem corpus, tunc generetur, non apparet, niſi quis fingat, tenebras quoque eſſe corpus, id quod etiam videntur ſenſiſſe inſipientiſſimi. Manichæi cum tenebras dixerunt eſſe vnum eleementum in regno principis mali, vt teſtatur D. Auguſt. vbi ſupra.

Tertia ſi eſſet corpus, haberet tunc motum aliquem determinatum, vel rectum, vel circularem, vt omnia alia corpora, videmus autem lucem moueri æquè in omnem partem.

Sed dices lux illa, quæ primo creata fuit ſuo motu faciebat diem, & noctem, ergo erat corpus.

Præterea ferri, interſecari, & reflecti eſt propriè corporum, hæc autem omnia attribuuntur luci, vel radio, coniunguntur etiam diuerſi radij, & ſeparantur teſte D. Dionyſ. cap. 2. de diui. nom. quod etiam videtur non niſi corporibus conuenire poſſe.

Ad primum reſpondet Doctor, quod lux illa vocatur nubecula lucida, quæ verè corpus erat, & illa non fuit creata, pro eo quod fuit ex præexiſtente materia forma lucis ſibi diuinitus impreſſa, vel educta, hinc Magiſter, Beda, Hugo, Victorinus, & nonnulli alij dicunt, lucem illam nil aliud fuiſſe, quam corpus quoddam lucidum à Deo productum, nam ſicut Deus tempore Moyſis produxit columnam igneam, quę filijs Iſrael de nocte per deſertum præluce bat, ita probabile eſt, eum primo die mundi produxiſſe corpus, quoddam lucidum, quod mundum illuminaret.

Quod ſi quęratur à quo motum fuerit hoc corpus de vno emiſpherio in aliud.

Reſpondent nonnulli, quod ſicut columna ignis ab Angelo per deſertum ferebatur, ita hoc corpus lucidum potuit ab Angelo moueri ab oriente in occidentem, & ſpatio 24. horarum conficere totum circulum, & diuidere lucem à tenebris, ſicut Sol modo facit, idque per tres dies, donec tandem Sol quarto die produceretur.

Ad ſecundum reſpondetur, cum Sancto Thoma, quod ferri, interſecari, reflecti, &c. poſſunt accipi dupliciter, vno modo propriè, alio modo metaphoricè; primo modo competunt corporibus, ſecundo modo attribuuntur lumini, vel radio, ſicut etiam poſſent attribui calori, nam quia motus localis eſt naturaliter, primus motuum, vt tradit Ariſt. 8. Phyſ. vtimur nominibus ſpectantibus ad motum localem in alteratione, & in motibus, ſicut etiam nomen diſtantiæ deriuatum eſt à loco ad omnia contraria, vt ſcribitur 10. Metaphyſ.

Nota, vt obſeruat Auctor, quod ſi inueniantur auctoritates, quę inſinuare videntur lucem eſſe corpus, exponendæ ſunt concretiuè, ſcilicet pro corpore lucido, ſiue luminoſo, ſcilicet pro corpore ſolis, vel pro corpore ignis, quemadmodum tenebræ, ſeu caligo frequenter accipitur pro loco, ſeu corpore obſcurato iuxta quem modum comentat. 2. de anima naturali calorem probat eſſe corpus.

Gabriel in præſenti diſtinctione, quæſtione vnica inquit, corpus duobus modis accipi, vno modo pro vt dicit omnem rem extenſam, vt ſcilicet eſt ſpecies quantitatis, alio modo quatenus ſignificat ſubſtantiam compoſitam ex materia, & forma, cum ſancti de corporalibus loquuntur, accipiunt, primo modo, quo tam materia, quā forma, quā accidentia extenſa appellantur corpora, ſic autem lucem eſſe corpus, non eſt ambigendum, cum ſit extenſa.

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Refertur opinio antiquorum philoſophorum de luce, & impugnatur.

QVidam priſci philoſophi in hunc errorem prolapſi fuerunt, vt dixerint lucem, ſeu lumen eſſe defluxum corporum ſubtilium a ſole, & ſtellis, hinc Democritus, qui ſecundum Ariſtotelem de omnib. curam geſſit, affirmauit teſte Alberto lucem, & lumen eſſe corpora parua a ſole, ſeu lucido in corpus perſpicuum, ſeu diaphanum defluentia, cumq. vbiq. iungantur partibus perſpicui, efficitur perſpicuum actualiter luminoſum, & vt recitat Auicenna 6. de naturalibus rationem accepit ex hoc, quod videbat lumen tranſire de loco ad locum, radium quoq. deſcendentem a corpore luminoſo ingredi per feneſtram, & reflecti a corpore ſolido, cum talia ſint corporalium rerum dixit lumen, & lucem conſiſtere corpus.

Cæterum hanc opinionem falſam eſſe ſic oſtenditur, nam illa corpora, vel effluerent a ſole, & ſtellis quia reſoluerentur ab ipſis, vel quia de nouo cauſarentur, non primum, quia iam per continuam reſolutionem conſumpta, vel ſaltem notabiliter diminuta eſſent corpora ſolis, & ſtellarum, nec poteſt dici ſecundum quod, ſcilicet de nouo cauſarentur, quia vel hoc eſſet ex materia de nouo creata, & tunc illuminatio non eſſet actio pure naturalis, imo pure diuina, quod eſt abſurdum, vel ex præiacente materia, & tunc generatio vnius eſſet corruptio alterius, generato enim lumine in toto medio oportet aliquod aliud corpus tantundem proportionabiliter corrumpi, & obtenebrato medio ex corruptione luminis, alia corpora proportionabiliter generari non ſolum apud nos, ſed etiam in cœlo, cum ibi inueniatur nouitas illuminationis, ſicut patet in luna, quæ omnia inconuenientia habentur.

Quod ſi quiſpiam diceret illa corpora non generari de nouo, neq. corrumpi, ſed transferri cum corpore luminoſo, puta cum ſole lato, nunc ſuperius, nunc inferius.

Huic reſpondemus non vrgere, imo nec valere, propterea quod non ſolum obtenebratur medium ex ablatione corporis luminoſi, ſed etiam circumpoſitione corporis opaci circa corpus luminoſum, puta circa candelam, ratio autem, cui innitebatur Democritus, quod radius deſcendit a corpore luminoſo nullius eſt momenti, quia radius dicitur deſcendere, & moueri; quoniam principium illuminationis eſt ſupra nos.

Si obijcias, quod videmus radios ſolis ad corpora ſolida reuerberari, & eos a ſurſum deorſum deſcendere, ſuaque confricatione, & interſectione cauſare calorem.

Reſpondetur, quod ex interſectione radiorum ſolis non ſequitur calor ſicut ex corporum cõfricatione, ſed conuenientibus radijs multis ad vnum pũctum oportet lumen multiplicari, ex quo multiplicatur & calor, inquantum lumen ex hoc, quod eſt qualitas primi alterantis, habet ad alterationem iuuare, præſertim ſecũdum qualitatem, qua maximè, & ſimpliciter eſt actiua, videlicet calor, qui per hoc virtuti primi alterantis maximè eſt conformis.

Obijcies, quod vnum corpus opacum luminarib. duobus oppoſitum duas producit vmbras, quod nõ fieret, niſi eſſent lumina duo, cum vmbra non ſit niſi priuatio luminis.

Rurſus a duobus luminaribus, quorum lũmina tranſeunt per vnum foramen, ſunt duo fulgores in pariete oppoſito, quod non eſſet niſi in foramine, in quo coniunguntur ſubiectiuè, manerent eſſentialiter diſtincta.

Ad primum reſpondetur, quod duæ vmbræ non ſunt in eadẽ parte medij, ſed in diuerſis, idcirco non arguuntur pluralitatem hominis in eadem parte medij, ſed in diuerſis.

Ad ſecundum dicitur, quod diuerſa lumina in eodem foramine coniunguntur, & vnum ſunt lumen, attamen radij, & fulgores vltra procedentes diſtinguuntur, non propter diſtinctionem, ſeparationemve luminis in foramine exiſtentis, ſed quia non poteſt ad eãdem partem vltra procedere vtriuſq. actio luminaris, imo procedit ad partes diuerſas propter corpus, in quo extat foramẽ vtriq. luminari reſpectu alterius, & alterius ſitus interpoſitum.

Obijcies præcipua ratio, cur lumen negatur eſſe corpus, eſt quoniam ſimul conſiſtit cum aere, duoq; corpora, vt ſupra dictum eſt, nequeũt eſſe ſimul, ſed hoc non obſtat, quia ferrum ignitur non in ſuperficie tantum, ſed etiam in profundo, itaq. in ferro ignito ſunt ferrum, & ignis, & tamen ferrum ignitum non occupat locum maiorem, quam ſolum ferrum.

Reſpondetur, quod in ferro ignito non eſt ignis intrinſecus, qui nõ eſt niſi in materia rara, ſed eſt ibi diſpoſitio ad formam ignis non dum vltima, & perfecta.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum lux ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis.

Notandum quod hæc tria ſe habent per ordinem, lux, luminoſum, & lucidum, lux eſt forma corporis lucidi, lucidum eſt ipſum corpus habens lucem, luminoſum eſt ipſũ corpus illuminatum.

Secundo notandum, quod problemata ſecundum Ari. in Topicis ſunt triplicia, quædam ſunt, in quibus vulgares aduerſantur vulgaribus, aliqua ſunt de quibus vulgares aduerſantur ſapientibus, alia ſunt de quibus ſapientes ſapientibus contradicunt, huius generis eſt hoc problema inquit Sanctus Doctor, qui in corpore quæſt. tria facit, primo narrat duas ſententias circa propoſitam quæſtionem, ſecundo comparat eas adinuicem, tertio tradit modum ſuſtinendi vtramque opinionem.

Circa primum, prima ſententia fuit eorum, qui exiſtimarunt lucem eſſe formam, & qualitatem accidentalem, ſicut ſapientia, quæ eſt lux ſpiritualis eſt accidens animæ, & calor eſt accidens corpori terminato, & calor eſt accidens corpori calido.

Secunda opinio fuit eorum, qui arbitrati ſunt lucem eſſe formam ſubſtantialem corporum, ſi quidem ſacra ſcriptu-

Digitized by Google

ſcriptura lucem inter cæteras formas purè corporales commendat: præterea D. Dionyſ. in 4. de diuin. nominibus, & B. Aug. multis in locis, & Philoſophi quoque principatū operandi in corporibus luci attribuuntur.

Circa ſecundum, inquit Sanctus Doctor vtramque ſententiam, cum ſit magnorum virorum eſſe probabilem, nec de facili improbari poſſe prior quidem ſententia facilè defendi poteſt, primo, quia lux eſt per ſe ſenſibilis, ſecundo, quia eſt inſtrumentum operandi, tertio, quia eſt augmentabilis, & minuibilis, poſterior ſententia etiam facillimè defendi poteſt, quia lux eſt forma nobiliſſima inter corporalia, ſecundum cuius participationem maiorem, & minorem ſunt corpora magis, & minus entia, vnde nobiliſſimum corpus, vt cœlum Empyreum eſt, maximè illuminoſum, infimum vero, vt terra maximè eſt opacum, inter media vero ſecundum, quod magis, aut minus ſunt nobilia plus, aut minus de luce participant.

Circa tertium pro concordantia ambarum opinionum diſtinguit Sanctus Doct. quod lux dupliciter accipi poteſt, primo pro forma, quæ dat eſſe corpori lucido, & a qua corpus luminoſum principaliter eſt actiuum, tanquam a primo mouente, & regulante, ſecundo ſumitur pro fulgore, qui eſt circa corpus luminoſum, & ſequitur exiſtentia lucis in tali materia, vt eſt ſenſus obiectum, operationiſque inſtrumentum, ex hac gemina acceptione eliciuntur duæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima lux accepta primo modo eſt ſubſtantialis forma, hæc concluſio poteſt probari rationibus, quæ ponuntur immediatè poſt titulum quæſtionis.

Secunda concluſio. Lux ſumpta ſecundo modo eſt forma accidentalis; hæc concluſio poteſt probari tribus illis medijs ſupra ab Auctore adductis pro prima ſententia.

Pro intelligentia quæſt. quinque ſunt diſcutiēda.

Primum, num lux ſit inter omnia ſenſibilia nobiliſſima.

Secundum, num lucis naturam omne corpus participet.

Tertium, num quælibet lux cum alia luce ſit eiuſdem ſpeciei.

Quartum, num lux ſit ſenſibilis.

Quintum, num forma ſubſtantialis poſſit intendi, & remitti.

PVNCTVM PRIMVM.

Num lux ſit inter omnia ſenſibilia nobiliſſima.

FAtetur D. Bonau. in textu lucem eſſe formam nobiliſſimam inter corporalia, idque ex teſtimonio Sanctorum Patrum, & Philoſophorū aſſeruerat, & re uera ſi omnes formæ oculis ſubiectæ conſiderētur, nulla eſt luce purior, nulla ſimplicior, ſubtilior, amplior, incorruptior, penetrantior; denique nulla prior antiquior, ſanè nulla alia vox rapit alta illa æternitatis ſilentia, quam vox lucis, dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux, inde dies, inde tempus, hinc Deus in ſcripturis lux vocitatur, Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ; inquit Ioann. erat lux vera, &c. Paulus teſtificatur habitare lucem per ſe inacceſſibilem, & in Prophetis deſcribitur amictus lumine, ſi quidem ipſe eſt totus ſpiritus, totus purus, ipſa puritas, ſimplicitas, vis, efficacia, nobilitas, penetrabilitas, antiquitas, æternitas; auctor diei, auctor temporis, lux ſanè eſt, quæ omnem lucem fecit, quæ omnem lucem perficit, quæ vbique lucet, & omnia illuminat ſimul, & ſemel, & ſemper, cui neque caligo, neque nubes, neque vmbræ, ſed neque ipſæ denſiſſimæ mortalium tenebræ impedimentum afferre poſſunt, per cuius lucem etiam omnia irradiantur, illuſtrantur cognoſcentia, cognita, mediaque, & rationes cognoſcendi, ſed quia de luce hac ſpiritualiſſima in primo dictum eſt, ideo ad lucem, de qua nunc agitur, reuertamur, huius ſi quidem præſtantiam, & excellentiam quatuor oſtendunt, quæ producit.

Primum eſt actio, quæ virtute ipſius lucis fit a ſuperioribus, vnde Auicenna dicit, quod nulla actio eſt a corporibus ſuperioribus niſi mediante luce, ſicut etiam ignis agit mediante calore.

Secundum eſt alteratio, nam cum cœlum ſit primum alterans, ſequitur, quod omnis alteratio, quæ eſt in inferioribus perficiatur per virtutem luminis, ſiue ſit alteratio ſecundum eſſe naturale, ſiue ſecundum ſenſum.

Tertium, quod ſequitur ex hac eſt generatio, ex eo namque quod lux alterat, fit, quod lux omnibus corporibus generationem conferat, vt inquit D. Dionyſius.

Quartum eſt collatio eſſe ſpiritualis coloribus, vnde & ipſum lumen virtutem ſpiritualem habet, & inde eſt, quod etiam ſecundum Aug. lumen eſt mediū in omni ſenſu, ſed in viſu primo, & immediatè, quia qualitates viſibiles ſunt priores alijs, prout ſecūdum eſſe formale ſunt inuentæ, in corporibus inferioribus, quatenus conueniunt cum corpore cœleſti, vt patet in 2. de anima, & in 2. de Geneſ. ſed aliorū ſenſuum mediantibus alijs qualitatibus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num lucis naturam omne corpus participet.

SAnctus Doctor affirmat omnia corpora lucis naturam participare, nobiliſſimum enim corpus, vt cęlum Empyreum eſt maximè luminoſum, infimum vero, vt terra eſt maximè opacum, intermedia vero ſecundum quod magis, aut minus ſunt nobilia plus, aut minus de luce participant, quod autem omnia corpora lucis naturam participent, id manifeſtat, quia vix eſt corpus opacum, quin per multam terſionem, & politionem, poſſit fieri luminoſum, vt dum de cinere fit nitrum, & de terra carbunculus.

Hinc B. Dionyſius in 4. cap. de diuin. nominib. docet lumen Solis recipi in corporibus diuerſimodè ſecundum capacitatem ipſorum, aliqua enim ſunt, quæ illuminantur in ſuperficie tantum, vt corpora opaca, quædam illuminantur etiam in profundo, ſicut diaphana, quæ lucem habent, tamen non retinent, quia imperfectè lumen recipiunt, vnde oportet, quod lumen in eis ceſſet abſenti illuminanti, alia vero ſunt, quæ perfectius lumen recipiunt, & lumen retinent, vt carbunculus, & huiuſmodi.

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Numquælibet lux cum alia luce ſit eiuſdem ſpeciei.

TAngitur hæc dubitatio ab Auctore in penultimo argumento, quod huiuſmodi eſt, ſi lux in igne eſt forma ſubſtantialis, aut ergo vltima, & completiua, aut citra vltimam, ſi eſt forma vltima, ergo non videtur, quod ignis differat a natura cæleſti, nec quod aliqua luminoſa differant ſpecifica differētia, ſi eſt forma citra vltimam, ergo minus eſt forma perfecta, quam forma ignis ſpecifica.

Huic reſpondet Auctor, quod ſi lux ponatur eſſe forma ſubſtantialis corporum ſpecie diuerſorum, vt potè cæli, & ignis neutrius eſt forma vltimo complētiua, ſed vltima in ſuo potiſſimo eſſe non eſt niſi in corpore cœleſti.

Pro cuius reſponſi dilucidatione, & quæſiti abſoluta reſolutione quatuor concluſiones ponuntur.

Prima concluſio. Non omnis lux cum alia luce eſt eiuſdem ſpeciei; probatur, quia lux elementaris, & cœleſtis ſpecie differunt, ergo non omnis lux cum alia ſpecie eſt eiuſdem ſpeciei.

Antecedens probatur. Principia intrinſeca ſubſtātiæ non ſunt in corporibus corruptibilibus, & incorruptibilibus eodem modo, ergo lux cœleſtis, & elementaris non ſunt eiuſdem ſpeciei.

Secunda concluſio. Lux non eſt genus propriè loquendo ad lucem elementarem, & cæleſtem; probat Richardus, quia genus propriè loquendo vniuocè competit ſpeciebus, lux autem non dicitur vniuocè de cœleſti, & elementari.

Tertia concluſio. Lux dicitur de cœleſti, & elementari analogicè, perſuadetur ſic, quia lux elementaris eſt quaſi quædam participatio, ſeu imitatio lucis cœleſtis, quod patet ex hoc, quoniam effectus lucis, qui ſunt lucere, illuminare, reducere colores in actū mouendi viſum defectiuè, conueniunt luci elementari reſpectu lucis cæleſtis, vnde ſunt quædam participationes, ſeu imitationes illorum actuum, ſecundum quod ſunt a luce cæleſti.

Quarta concluſio. Lux in Luna, & in qualibet alia ſtella reducitur ad eādem ſpeciem cum luce Solis, patet, quia eſt quædam influentia eius ab ea cauſata non æquiuocè, nec tamen plenè vniuocè.

Sed obſeruandum, quod in Luna, & in ſtellis duplex eſt lux, vna ſibi naturalis, quæ debilis eſt, ac tenuis, alia non ſibi naturalis, quam a Sole recipit; prima non eſt eiuſdem ſpeciei cum luce Solis, ſecunda vero reducitur ad eandem ſpeciem.

Ex hac diſtinctione hauriri poteſt reſponſio ad argumentum, quod adducitur a quibuſdam, & eſt huiuſmodi, Sol per ſuos radios naturaliter calefacit, & Luna infrigidat, ergo lux Lunę non eſt eiuſdem ſpeciei cum luce Solis.

Reſpondendum eſt, quod Luna per illam lucem per ſe non infrigidat, & humectat, ſed per virtutem ſuæ formæ ſubſtantialis, & ſuæ naturalis qualitatis, quæ virtus ab ea immittitur cum radijs luminoſis, luci enim per ſe non conuenit, niſi lucere, & reducere colores in actum, vt viſum mouere valeant.

PVNCTVM QVARTVM.

Num lux ſit ſenſibilis, ſeu an ſenſu viſus percipiatur.

DIſtinguit Auctor reſpondens ad ſecundum, lucem duobus modis conſiderari, vno modo ratione ſuæ eſſentiæ, alio ratione fulgoris, primo modo non eſt ſenſibilis, vel ſenſu viſus non percipitur, ſecundo modo maximè.

Pro cuius reſponſi intellectu notandum, quod nulla forma ſubſtantialis poteſt apprehendi per aliquem ſenſum niſi per accidens, quatenus ſenſus apprehendit aliquarum ſubſtantiarum accidentia, nā ſi poſſet apprehendi per aliquem ſenſum, ita facilè poſſemus per ſe venire in cognitionem ipſius, ſicut in cognitionem accidentium, nec indigeremus cognitione ipſorum ad eius cognitionem, ſed hoc eſt falſum, quia vt docet Ariſtot. 1. de anim. accidentia maximam partem conferunt ad cognoſcendum, quod quid eſt, per quod quid intelligens quidditatem ſubſtantiæ.

Confirmatur per illud 2. de Anima, ſecundum accidens dicitur ſenſibile, vt etiam album dicitur Stiani filius ſecundum accidens, ex quibus verbis colligitur, quod viſus non patitur a ſubſtantia illius, ſed ab accidente eius, quod eſt albedo, ergo forma ſubſtantialis non poteſt ſenſu percipi, niſi per accidens.

Sed dices, Forma ſubſtantialis a nobis naturaliter intelligitur, ergo & ſenſu percipitur: conſequentia probatur per illud Philoſophi, nihil eſt in noſtro intellectu, ni ſi prius fuerit in ſenſu; præterea primo poſt dicitur, quod deficiente vno ſenſu neceſſe eſt ſcientiam per illum ſenſum deficere.

Reſpondetur, quod, licet ſenſus non apprehendat formam ſubſtantialem, apprehendit tamen aliqua accidentia illius, per quorum cognitionem intellectus argumentando deuenire poteſt in aliquā notitiam formæ ſubſtantialis, & ſic, quamuis ipſa non cadat ſub ſenſu, nihilominus ſub eo cadit aliquid ducens intellectum in aliquam cognitionem illius; applicando prædicta: ad propoſitum dicendum iuxta ſecundam ſententiam, quod, cum lux ſit forma ſubſtantialis ſenſu viſus, non percipitur ratione ſuæ eſſentiæ, ſed fulgoris, qui eſt circa corpus luminoſum, quive exiſtentiam lucis conſequitur, atq; obiectum eſt viſus.

PVNCTVM QVINTVM.

Num forma ſubſtantialis poſſit intendi, & remitti.

AVctor reſpondens ad tertium ait, quod quamuis forma ſubſtantialis ſecundum ſe non recipiat magis, & minus, habet tamen intendi, & remitti ſecundum eſſe ipſius in materia, & hoc aſſerit eſſe verum in formis generabilibus.

Nota hoc circa negocium tres fuiſſe Doctorum ſententias; prima ſuſtinuit, quod nulla forma ſubſtātialis eſt intenſibilis intentione propriè dicta; ſecunda aſſeruit, quod forma ſubſtantialis ſimplex qualis eſt forma elementi eſt intenſibilis, & remiſſibilis; ter-

Digitized by Google

tertia affirmauit indifferenter omnem formam ſubſtantialem, præter animam intellectiuam intendi, & remitti, eo quod forma generanda ſucceſſiuè introducitur, & corrumpenda ſucceſſiuè abijcitur, hanc amplexi ſunt Scotiſtæ, eandemque nos ſequimur: Pro cuius intelligentia aduertendum, quod forma ſubſtantialis poteſt duobus modis conſiderari; vno modo ſecundum ſpeciem ſuam, ſiue hoc ſit quãtum ad logicam conſiderationem, ſiue ſit quantum ad eius eſſe quidditatiuum, dicitur autem ſubſtantia logicè conſiderari, quando ſpectatur penes eius proprium modum, qui eſt eſſe per ſe, accipiendo ly per ſe negatiuè, ideſt non in alio, tanquam in ſubiecto, ſiue inhærenter. Quidditatiuè autem ſubſtantia accipitur, quando conſideratur ſecundum quidditatem ſpecificam huius, vel illius ſubſtantiæ.

Alio modo poteſt ſubſtãtia accipi, prout eſt hæc, & indiuidua, his præmiſſis ponendæ ſunt duæ concluſiones.

Prima, forma ſubſtantialis ſecundum eſſe ſpecificum accepta, ſiue logicè, ſiue quidditatiuè conſideretur non ſuſcipit magis, neque minus. Probatur cõcluſio, & primo, quod logicè ſumpta non ſuſcipiat magis, & minus auctoritate Philoſophi in prædicamẽtis dicẽtis ſubſtantia nõ ſuſcipit magis, & minus, itẽ Cõmentat. ſuper idem caput ait, quod non prædicantur ſpecies, neque genus magis de vno ſingulari, quam de alio, neque magis in vno tempore, quam in alio. Socrates enim non eſt magis homo, neque animal, quam Plato, neque eſt magis animal hodie, quam cras.

Secundo probatur, quod etiam quidditatiuè ſumpta non ſuſcipiat magis, & minus teſtimonio Philoſophi 8. Metaph. dicentis, quod quemadmodum in numero non eſt magis, & minus, ſimiliter neque in ſubſtantia, Verbi gratia, dualitas non eſt magis, quã alia dualitas, ita forma ſubſtantialis non recipit magis, & minus, non eſt enim homo maioris humanitatis, quam alius homo ſecundum formam.

Secunda concluſio. Forma ſubſtantialis ſecundũ, quod eſt indiuidua intenditur, & remittitur, probatur rationibus. Prima calidum intenditur in igne, ergo, & forma ignis. Antecedens eſt manifeſtum de igne generato ex quercu, & generato ex palea, ſiue ex alia materia, conſequentia verò probatur, ſi effectus diſſimiliter ſe habet, & cauſa naturalis diſſimiliter ſe habet, quia omnis cauſa naturalis agit quantũ poteſt, ſed calor ignis, qui eſt effectus naturalis formæ, ignis diſſimiliter ſe habet, ergo & forma ignis, quæ eſt cauſa naturalis diſſimiliter ſe habet, & ex conſequenti poteſt eſſe minus, & magis perfecta.

Secunda omne, quod mutatur per Philoſophum 6. Phyſ. partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem, tunc quæritur ly partim, & partim accipitur pro diuiſibilitate formæ, ſecundum quam eſt motus, aut pro diuiſibilitate ſubiecti, quod mouetur, non ſecundo modo, quia ex 8. Phyſic. contingit aliquod eorum ſimul alterari, ergo primo modo forma ſubſtantialis eſt diuiſibilis.

Tertia, forma ſubſtantialis intrinſecè cõtinet plures gradus, quibus diuerſimodè, & ſucceſſiuè poteſt informare materiam, ergo intenditur, & remittitur.

Perſuadetur, quia generatio eſt motus, & eſt ſucceſſiua, vt generatio eſt, ita quod non diſtinguitur a motu in 5. Phyſic. ex eo, quod generatio ſit inſtantanea, & motus ſucceſſiuus, ſed ex termino, & ex ſubiecto, quia generatio propriè eſt ad ſubſtantiam, motus autem ad accidens, item ſubiectum generationis eſt ens in potentia, ſubiectum autem motus eſt ens actu, ergo ſi generatio eſt ſucceſſiua forma ſubſtantialis, verbi gratia, ignis ſucceſſiuè introducitur, ergo intenditur, & remittitur.

Sed dices, Si generatio eſt ſucceſſiua, vel eſſet ex parte materiæ, quæ ſubijcitur, vel ex parte formæ, quæ acquiritur, non primum, quia materia eſt indiuiſibilis, neque ſecundum, quia ipſa eſt ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens ſecundum Auctorẽ ſex principiorum.

Præterea ſucceſſio in motu ſecundum Comment. 4. phyſic. vel eſt ex reſiſtentia mobilis ad motorem, vel medij ad mobile, ſed in generatione non poteſt dari primum, quia mobile eſt ipſa materia, quæ non habet de ſe, vnde reſiſtat, cum forma vniatur materiæ ſummè, & vltimatè diſpoſitæ, neque ſecundum poteſt dari, quia nullum eſt medium in generatione formæ.

Ad primum reſpondetur, quod poteſt eſſe ſucceſſio ex parte vtriuſque, & quamuis materia ſit de ſe indiuiſibilis, eſt tamen diuiſibilis per accidens ratione quantitatis, ſimiliter forma, licet ſit indiuiſibilis ſecundum eſſe ſpecificum, quia ſic abſtrahit ab omni gradu, hoc tamen non obſtante habet gradus indiuiduales eſſentiales, ſecundum quos poteſt intrinſecè participari.

Ad ſecundum reſpondetur, quod eſt reſiſtentia ex parte materiæ, & ex parte medij, cum autẽ arguitur, quod materia non habet, vnde reſiſtat, conceditur de ſe, cæterum, prout eſt ſub forma, & diſpoſitione contraria formæ introducendæ habet, vnde agenti reſiſtat, & ſic eſt reſiſtentia mobilis ad motorem, item ibi eſt reſiſtentia medij ad mobile, prout diſpoſitio contraria tenet locum medij, ſed cum ſubiungitur, quod forma immediatè vnitur materiæ, reſpondetur id verum eſſe corrupta prima forma; prius .n. ex natura rei corrumpitur prima, quam ſecunda introducatur, & illud prius mediat inter formam, & formam agens, & paſſum.

ARTICVLVS TERTIVS.

De lucis effectu, & irradiatione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum lumen, quod emittitur a corpore luminoſo ſit corpus, an qualitas corporis.

N*otandum, quod lumen eſt duplex, ſcilicet ſpirituale, & corporale, ſpirituale diuiditur in increatum, & creatum, increatum autem dicitur bifariam, vno modo eſſentialiter, & eſt eſſentia diuina, alio modo notionaliter, vt perſona diuina iuxta illud Symboli Niceni lumen de lumine, lumen ſpirituale creatũ eſt*

Digitized by Google

eſt multiplex: nam intellectus agens dicitur lumen, item veritas, ſapientia, gratia, fides, prophetia, & multa alia nominantur lumen.

Lumen corporale poteſt accipi duobus modis, vno modo pro corpore illuminato actu, & ſic aer illuminatus dicitur lumen, Item ignis, & cādela, alio modo ſumitur pro forma, ſiue qualitate corporis illuminati, per quam formaliter corpus dicitur illuminatum.

In corpore quæſt. Auctor quatuor refert Doctorum ſententias, quarum tres priores improbat, & quartam ſuſtinet, vna eſt, quod lumen, & radius eſt corpus in medio, & fluxus a Sole, ſicut riuus a fonte, nec Sol tamen conſumitur, quia virtute radiorum vapores attrahit ſibi ſuperius, ex quibus deperditum reſtauratur.

Infringit Auctor hanc poſitionem, quippe quæ eſt contra philoſophiam, quæ corpora cœleſtia docet incorruptibilia eſſe.

Secunda opinio eſt, quod lumen, & radius ſunt corpus ita a Sole egrediens, ſicut ramus a radice abſque radicis minoratione, ſicque Sol diceretur continuè lumen, radiumque emittere.

Hanc poſitionem improbat Auctor, quia ſi Sol obſcuraretur, vt in paſſione Chriſti Domini factum eſt, oportet lumen, & radium de nouo creari.

Tertia opinio arbitratur lumen, & radium in medio eſſe corpus, & quantum ad formam eſſe a Sole, & quantum ad materiam a Creatore.

Impugnat D. Bonau. hanc ſententiam, quia Deus nunquam creat materiam ſine forma.

Quarta opinio, quam amplectitur Auctor conſiſtit in vna diſtinctione, & duabus concluſionibus, diſtinctio eſt iſta, lumen, vel radius Solis capitur dupliciter, vno modo propriè pro eo, quod a luce habet ortum, alio modo pro aere illuminato ſecundum lineam dyametralem.

Prima concluſio. Lumen, vel radius Solis primo modo conſideratus non eſt corpus, ſed qualitas, hæc concluſio perſuaderi poteſt primo auctoritate Ariſt. 2. de Anim. dicentis lumen, nec eſt corpus, neque defluxus corporis.

Secundo rationibus, quæ ponuntur ab Auctore in argumento contra.

Prima, priuatio non eſt corporis, ſed formæ, ſed lumini opponitur tenebra, ergo lumen non eſt corpus, ſed forma.

Secunda, lux in inſtanti ab oriente in occidens venit, ergo lumen non eſt corpus, conſequentia patet, quia nullū corpus mouetur ſubito ſecundum locum.

Tertia, lumen ab oriente in occidens multo citius mouetur, quam moueatur orbis primi mobilis, quia lux in inſtanti, & primum mobile ſaltem 12. horis, ergo lumen non eſt corpus, quia nullum corpus velocius mouetur, quam corpus primi mobilis.

Quarta, lumen ſimul, & ſemel mouetur ad oppoſitas partes, quia a dextris, & a ſiniſtris, ſurſum, & deorſum, &c. ergo non eſt corpus, cum nullum corpus moueatur ſimul, & ſemel ad oppoſitas partes. Reliquæ rationes omittuntur breuitatis gratia.

Secunda concluſio. Lumen, vel radius ſumptus ſecundo modo poteſt dici corpus, concluſio, patet ex ijs, quæ dicta ſunt in prima quæſt. 2. art.

Ad intelligentiam huius tria ſunt expendenda.

Primum, quæ ſint rationes, quibus aliqui Philoſophi probauerunt lumen eſſe corpus.

Secundum, quomodo lumen reflectatur, & refrangatur, ſi non eſt corpus.

Tertium, num illuminatio fiat in inſtanti.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſint rationes, quibus nonnulli Philoſophi probauerunt lumen eſſe corpus.

NArrat Albertus nonnullos Philoſophos aſſeruiſſe lumen eſſe corpus tribus potiſſimū rationibus adducti, vna eſt, quia nihil figuratur niſi corpus, ſed lumen figuratur, vt patet ſenſui, quia quandoque eſt triangulare, quandoque vero ſphæricum, ergo lumen eſt corpus.

Secunda ratio eſt, quod generat corpus, eſt corpus, corpus enim non generatur a non corpore, vt manifeſtum eſt, ſed lumen generat multa corpora, vt ſupponebāt ipſi; lumen enim cęli generat omnia iſta inferiora, & patet in ſpeculis comburentibus iuxta quæ lumen multiplicatum generat ignem ex ſtuppa.

Tertia ratio. Omne, quod procedit, vel egreditur ab aliquo corpore eſt corpus, ſed lumen egreditur a corpore luminoſo, vt omnes concedunt, ergo eſt corpus, maiorem probauerūt ipſi, hoc pacto, quia quod egreditur a corpore, aut eſt ſubſtantia, aut accidens non eſt dicendum, quod ſit accidens, quia vnum accidens non egreditur de vno ſubiecto ad aliud ſubiectum, vt peritiſſimi Philoſophi concedunt, igitur relinquitur, quod ſit ſubſtantia, aut ergo eſt ſubſtantia corporea, aut incorporea, non eſt dicendum, quod ſit ſubſtantia incorporea, quia ridiculum eſſet dicere, quod a ſubſtantia corporea egrederetur ſubſtantia incorporea omnino, ſicut etiam è conuerſo a ſubſtantia incorporea non egreditur ſubſtantia corporea, ergo relinquitur, quod illud, quod egreditur a ſubſtantia corporea, ſit ſubſtantia corporea, & per conſequens nullum lumen, quod egreditur a corpore luminoſo, erit ſubſtantia incorporea.

Aduerſus horum Philoſophorum ſententiam inſtatur.

Primo. Si lumen eſſet corpus, ſequeretur ſecūdum Philoſophum, quod duo corpora quandoque eſsēt ſimul in eodem loco, quod eſt impoſſibile teſte eodem Philoſopho 4. Phyſic. conſequentia probatur, quia lumen, & tenebra opponuntur ad inuicem priuatiuè, ſed priuatiuè oppoſita nata ſunt fieri in eodem ſubiecto, vt viſus, & cœcitas, auditus, & ſurditas, ergo cum tenebra, quandoque ſit in aere, vt patet in nocte, ſequitur, quod ipſum lumen, quandoque ſit in aere, ergo cum aer ſit corpus, ſequitur ſi lumen ſit corpus, & ſit in aere, quod duo corpora ſint ſimul in vno, & in eodem loco, ſcilicet in illo loco, in quo continetur aer illuminatus, quod eſt impoſſibile.

Secundo. Si lumen eſſet corpus, tunc illuminatio eſſet quidam motus localis, quod eſt abſurdum, quia omnis motus localis fit in tempore, illuminatio autem non fit in tempore, vt illuminatio totius domus a candela, vt inquit Comment. 6. Phyſicor. & illuminatio totius hemiſphęrij a Sole præſente; conſequentia probatur, quia datur, quod lumen

eſſet

Digitized by Google

eſſet corpus, non illuminaretur medium; niſi illud corpus moueretur per ipſum medium, & hic eſt motus localis, ergo illuminatio erit motus localis, vel non erit ſine motu locali, quod videtur inconueniens, & hanc rationem tangit Philoſophus in ſecundo de anima.

Tertio ſi lumen eſſet corpus, aut eſſet corpus, qđ eſt ſubſtantia ſubiecta trinæ dimenſioni, aut eſſet corpus, quod eſt ipſa trina dimẽſione de genere quantitatis, non primum quia ſubſtantia non cognoſcitur a ſenſu particulare, & exteriori, ſic enim bruta cognoſcerent rei ſubſtantiam, lumen autem cognoſcitur a ſenſu, qui eſt viſus, nec ſecundum, ſcilicet quod ſit trina dimenſio de genere quantitatis, quia cum omnia corpora habeant trinam dimenſionem, omnia vtique corpora eſſent illuminata, vel luminoſa, & cum de nocte talis dimenſio ſit in aere, de nocte aer eſſet illuminoſus, quod eſt ridiculum.

Reliquum eſt modo, vt reſpondeatur rationibus adductis pro ſententia illorum Philoſophorum.

Ad primam dicitur, quod figurari poteſt contintingere duobus modis, vno modo per ſe, alio modo per accidens, quod figuratur primo modo eſt corpus, ſecundo modo non oportet, quod ſit corpus, vt albedo figuratur accidentaliter ſecũdum figurationem corporis albi, & tamen albedo non eſt corpus modo lumen non figuratur per ſe tanquam propriũ & principale ſubiectum figuræ, ſed ſecundum accidens, quia ſecundum figurationem corporis, cuius eſt lumen tanquam ſubiecti, vel tanquam agentis, vel per aliquod aliud accidens.

Ad ſecundum reſpondetur ab Auctore in vltimo argumento, quod lumen non agit propria virtute, ſed virtute corporis luminoſi, & ideo cum lumen ſit illud, per quod agit, non oportet lumen eſſe corpus, ſed ſufficit, quod ſit forma corporalis.

Pro cuius reſponſionis intellectu obſeruandum, quod illa maior propoſitio eſt vera, ſi generat corpus tanquam generans principale, ſed ſi generat tanquam generans inſtrumentale, vel tanquam virtus agentis principalis, non oportet, quod ſit corpus; modo lumen appropinquatum materiæ rei generabilis non generat corpus aliquod, tanquam agens principale motum, imo huiuſmodi generans, & mouens motum primum, & principale eſt ipſum cœlum, teſte Ariſtot. 8. Phyſ. ſed lumen generat, vt agens inſtrumentale, vel virtus influxa ab agente principali.

Ad tertiam rationem reſpondetur, quod aliquid procedere a corpore poteſt contingere duobus modis, vno modo tanquam a ſuo loco, in quo continebatur, alio modo tanquam a ſua cauſa efficiente, vt dicimus, quod ab igne procedit calor, quod egreditur primo modo a corpore eſt corpus, quod autem egreditur ſecundo modo, non oportet quod ſit corpus, ſic autem lumen egreditur a corpore luminoſo.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo lumen reflectatur, & refrangatur ſi non eſt corpus.

TRadunt Philoſophi, & habetur in perſpectiua, & in 3. Metheo. lumen reflecti, & refrangi, hæc autem ſunt proprietates corporis, vt patet ex 4. Metheo.

Pro reſolutione huius aduertendum, quod habere proprietates corporis poteſt intelligi duobus modis, vno modo, quod habet eas propriè vniuocè, alio modo impropriè, & ſecundum ſimilitudinem, quod habet proprietates corporis, primo modo vtiq. eſt corpus, ſed non quod habet eas, ſecundo modo eſt corpus applicando ad propoſitum lumen nõ habet proprietates vniuocè, & propriè, ſed impropriè ſecundum ſimilitudinem, nam ſicut corpus, quod frangitur, diuiditur in duas partes, aut planis, ſic per medium alterius naturæ diuerſificatur multitudo luminis, & inceſſus, vt patet cum denarius exiſtens in fundo aquæ videtur in aere radius coloris eius, & diuerſimode figuratur in aere, & in aqua ſimiliter lumen ſolis mediante aere puro, & mediante nube diuerſimode generatur, vt patet in 3. Metheo. ſicq. dicitur lumen frangi, aut reflecti per ſimilitudinem.

Sanctus Doctor noſter deſtinguit reſpondens argumento, quod ſit de repercuſſione radiorum a corpore, quod pcuſſio alicuius poteſt eſſe duplex, quędam ex colliſione duorum ſibi inuicem obuiantium, quemadmodum corpus aliquod motum fortiter, cũ obuiat alicui obſtaculo, reuertitur verſus locum, vnde proueniebat, vt patet de pila proiecta fortiter, ad parietem, quædam eſt colliſio ex ineptitudine patientis ad ſuſcipiendum virtutem agentis, & ſic percutitur radius a corpore etiam opaco, quia ſol, ſiue quodcumque aliud corpus luminoſum habet virtutem diffundendi lumẽ vſque ad ſpatium aliquod determinatum, cum ſit virtutis finitæ.

Et ſi obijciatur, quod impoſſibile eſt non corpus a corpore repelli.

Reſpondet Auctor, quod ſi eſt aliquid ita non corpus, quod ſit ſpiritus verum eſt, ſi autem eſt, ita non corpus, quod quidem indiget corpore deferente ſic repelli poteſt.

PVNCTVM TERTIVM.

Num illuminatio fiat in inſtanti.

CIrca hoc dubiũm non nulli negauerunt illuminationẽ fieri in inſtãti his tribus rationib. moti,

Prima quia illuminatio eſt motus, cum ſit alteratio, motus autem non poteſt eſſe in inſtanti.

Secunda quia illuminatio ſecundum perſpectiuã eſt ſecundum puncta, ita quod punctum illuminatur a puncto, vel pars a parte, ſed hoc eſt impoſſibile in inſtanti, ergo.

Tertia, quia impoſſibile eſt quod agens creatum puta corpus luminoſum, ita cito agat in diſtans ſicut in propinquum, hoc autem eſſet, ſi illuminatio fieret in iſtanti.

Ad-

Digitized by Google

Aduerſus horum ſententiam ponitur hæc concluſio. Illuminatio fit iu inſtanti, hæc concluſio eſt Auctoris, qui inter rationes, quas aſſignat ad probandum lumen non eſſe corpus, ponit hanc, nullum corpus mouetur ſubito ſecundum locum, ſed lux ſubito alterat, quia in inſtanti ab oriente venit in occidens, idem affirmat in alia ratione, quæ ſequitur, & probatur ratione deſumpta ex Philoſopho in 2. de anim. vbi arguit, quod ſi illuminatio fieret in tempore, non eſt probabile, quod tantum ſpacium, ſicut eſt totum medium ab oriente in occidens illuminaretur in tempore imperceptibili, ſed eſſet tempus multum longum, & perceptibile.

Præterea ſucceſſio non requiritur in actione, nec per conſequẽs tempus niſi propter exiſtentiam medij, vel paſſiui ad agens, vel mobilis ad medium, ſed hic nulla eſt repugnantia media ad lumen; quia eſt ſummè diſpoſitum, nec luminis ad illuminans, nec etiam medij, ergo actio talis non requirit tempus, ſed fit in inſtanti.

Item dato, quod illuminatio fiat ſecundum puncta, vt dicunt perſpectiui, adhuc illuminatio poteſt eſſe in inſtanti, quia vnum punctum in inſtanti, in quo illuminatur poteſt illuminare aliud, vel vna pars aliam diſpoſitam, & ſic de ſingulis; nam agens perfectum non per motum poteſt in eodem inſtanti, in quo eſt, agere in paſſum diſpoſitum ſibi approximatum.

Comprobatur concluſio auctoritate D. Aug. 6. de Trinit. cap. 1. dicentis, quod candor, qui gignitur ab igne, atque diffunditur, quoænus eſt illi, quod non eſſet ſi illa diffuſio eſſet in tempore.

Præterea non eſſet ita conueniens exemplum ad oſtendendum coæternitatem Filij cum Patre, ad quam tamen patefaciendam Auguſtinus adducit prædictum exemplum, quamuis in infinitum diſſimile.

Ad primam rationem adductam pro priori ſentẽtia reſpondetur, quod illuminatio non eſt motus, nec eſt propriè loci mutatio, ſed magis luminis, generatio, & diffuſio, inquit Auctor in ſolutione primi argumenti.

Ad ſecundam dicitur, quod illuminatio non fit illo modo, ſicut dicunt Perſpectiui, & dato, quod ſic fieret adhuc poſſet eſſe in inſtanti.

Ad tertiam reſpondetur, quod non eſt exiſtimandum, quod partes medij ſint plura illuminabilia, quorum vnus ſit propinquum, & aliud diſtans, ſed quod totum medium correſpondet Soli pro vno illuminabili ſufficienter approximato, & ita totum ſimul, & in inſtanti illuminat, tamen perfectius partes ſibi propinquiores.

Secundo reſpondetur, quod dato, quod eſſent plura illuminabilia diſtincta adhuc poſſent illuminari in inſtanti.

Sed dices, quod radius citius venit ad aliquid perpendiculariter, quam non perpendiculariter, ergo.

Reſpondetur negando antecedens, nam licet efficacior ſit radius perpendicularis, non tamen venit velocius ad rem ſecundum tempus, quam non perpendicularis.

Inſtabis, quod Philoſophus 7. Phyſic. ait, quod ſi tanta virtus tantum mouet per tantum ſpatium in tanto tempore, maior virtus hoc facit in minori, ergo ſi lux creata illuminaret in inſtanti, virtus diuina poſſet in minori menſura, quam ſit inſtans, quod eſt contra Philoſophos dicentes indiuiſibili nihil eſſe minus.

Reſpondetur, quod propoſitio Philoſophi intelligenda eſt de rebus, quæ fiunt in tempore, quod patet per hoc, quia ibi loquitur de motu, nec ideo ſequitur, quod virtus creaturæ adeo nobiliter illuminaret, ſicut virtus Creatoris efficere valeret, quia poſſet illuminare creando, & lumine clariori, quamuis non poſſet fieri in minori menſura, quam in inſtãti propter eius indiuiſibilitatem.

Qui autem optat conciliare prædictas ſententias poteſt dicere, quod illuminatio, ſicut & generatio poteſt ſumi duobus modis; vno modo propriè pro introductione formæ, alio modo pro quadam præuia diſpoſitione; primo modo illuminatio fit in inſtanti, ſecundo modo fit in tempore: nam virtute naturæ forma non introducitur, niſi materia ſit diſpoſita.

Alij diſtinguunt de tempore, quod eſt duplex, ſcilicet perceptibile, & imperceptibile, quando ſecundum primam opinionem dicitur illuminatio fieri in tempore fatentur id eſſe verum de tempore imperceptibili, negant autem de perceptibili.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum lumen ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis.

IAm ex ijs, quæ dicta ſunt in præcedenti quæſt. ſatis ſuperque patet, lumen, formã, ſeu qualitatem eſſe, ſed quia dubium eſt an ſit forma ſubſtantialis, vel accidentalis, ideo Auctor id perbeliè aperit, triaque agit in corpore quæſt. primo narrat tres Doctorum ſententias, ſecundo quamlibet harum ſententiarum aliquid veri continere manifeſtat, tertio colligit concluſiones reſponſiuas.

Quo ad primum, opinio prima conſiſtit in duabus propoſitionibus, quarum

Prima eſt iſta, lumen in medio eſt ſubſtantia, nam generatio luminis a luce, & eſt ſecundum viam vniuocationis, & cum lux ſit forma ſubſtantialis in ſuo fonte lumen ſubſtantiam in medio eſſe dicunt.

Secunda propoſitio, lumen exiſtit in medio per modum accidentis, ratio eſt, quia non eſt ipſi aeri ſubſtantialis.

Secunda opinio conſiſtit in duabus propoſitionibus.

Prima, lumen in medio eſt accidens, & per comparationem ad principium a quo, & per reſpectum ad ſubiectum in quo eſt, probatur vtrumque membrum, primum, quia lumen cauſatur a corpore luminoſo, in quantum fulgidum eſt, ergo per comparationem ad principium, a quo eſt accidens.

Secundum itidem membrum probatur, quia lumen aduenit ſubiecto iam completo, & poteſt abeſſe præter ſubiecti corruptionem, ergo eſt accidens, ſi comparetur ad ſubiectum in quo.

Secunda propoſitio, lumen plenam habet rationem accidentis, non tamen per comparationem ad idem, patet, quia ad aerem comparatur, ſicut ad ſubiectum; quia eſt in illo;

ad

ad corpus vero luminoſum, ſicut ad principium, qui eſt ab illo.

Tertia ſententia continet vnam propoſitionem, quæ huiuſmodi eſt; lumen in medio, nec eſt ſubſtantia, nec accidens: propriè probatur a defenſoribus huius ſententiæ, quia lumen non habet ibi eſſe naturale, & materiæ concretum, ſed ſpirituale, & abſtractum, nam lumen in medio exiſtens in corpore luminoſo ſe habet, ſicut ſpecies coloris in medio ad colorem exiſtentem in corpore obiecto.

Circa ſecundum oſtendit Auctor, quomodo qualibet prædictarum ſententiarum aliquid veritatis contineat.

Prima quidem, quia lumen in medio dicit virtutem actiuam egredientem a corpore luminoſo, per quam ipſum operatur, & imprimit in hæc inferiora, ideo virtus conſubſtantialis, & connaturalis eſt ipſi.

Secunda quoque opinio aliquid veri continet, quia lumen non ſolum dicit vim illam actiuam, quam non percipit ſenſus, ſed etiam quamdam qualitatem ſenſibilem cum ſenſus viſus efficiatur ſentiens in actu; propterea eſt qualitas accidentalis de tertia ſpecie qualitatis.

Tertia denique opinio aliquid veri continet, quia lumen ad aerem comparatur, non ſicut ad primum ſubiectum, ſed ſicut ad deferens, & ad medium, & ideo per reſpectum aeris non habet medium exiſtendi naturalem, ſed per modum habitus, nec eſt forma naturalis, ſed potius ſimilitudo eius, ſcilicet lucis, quemadmodum ſpecies coloris in medio non eſt propriè color, ſed vt color, ſiue ſimilitudo coloris.

Quantum attinet ad tertium, ſunt tres concluſiones reſponſiuæ.

Prima, lumen in medio in quantum dicit vim actiuam dicit ſubſtantiam habentem medium accidentis.

Secunda, lumen quatenus dicit qualitatem ſenſibilem dicit accidens.

Tertia, accidens illud relatum ad aerem non habet plenè rationem accidentis naturalis, ſed ſimilitudinis, vel intentionis, quia eſt ibi non ſicut in ſubiecto ſubſtinente, ſed ſicut in deferente.

Pro expoſitione quæſt. ſex ſunt diſcutienda.

Primum, num lumen ſit eductum de potentia medij.

Secundum, quomodo lumen gignatur in medio.

Tertium, quomodo lumen ſit in medio an ſecundum eſſe reale, vel ſecundum eſſe intentionale.

Quartum, quotuplex medium requiratur, aut fiat viſio.

Quintum, num lumen requiratur ad viſionē propter colorem.

Sextum, num color ſit obiectum viſus.

PVNCTVM PRIMVM.

Num lumen ſit eductum de potentia medij.

DVæ ſunt de hac re Doctorum ſententiæ. Prima affirmat, altera negat, hanc poſteriorem ſequitur Auctor in textu, vbi ſic ait; Lumen in medio non habet principium materiale ex quo, & alibi non indiget principio intrinſeco, vt educatur: perſuadetur

Primo. Forma, quæ educitur de potentia ſubiecti concernit in ſubiecto potentiam tranſmutatiuam, vel tranſmutabilem ab agente, & per conſequens requirit contrarium, & habet contrarium, ſed lumen non habet contrarium, ergo.

Secundo. Forma, quæ eſt tota in toto, & tota in qualibet parte medij non educitur de potentia ſubiecti, ſed lumen eſt totum in toto, & totum in qualibet parte medij, quia eſt ibi, ſicut forma ſimplex, & indiuiſibilis, ergo.

Tertio. Nihil educi poteſt de potentia ſubiecti, niſi per realem alterationem ipſius ſubiecti, ſed lumen per Solis virtutem producitur in ſtellis, & corporibus cœleſtibus, quæ nullo modo realiter alterantur, & immutantur, ergo lumen de potentia materiæ nō educitur.

Quarto. Forma, quæ educitur de potentia materiæ, poteſt manere recedente agente, ſed lumen non poteſt manere recedente Sole, ergo.

Quinto. Qua ratione lumen educeretur de potentia medij, pari ratione quæcumque virtus corporum cœleſtium ad inferiora tranſmiſſa, ſed virtus, per quam corpora cœleſtia infrigidant inferiora, non educitur de potentia medij, ergo neque lumen educitur.

Minor probatur, quia cum ſphæra ignis inter nos, & corpora cœleſtia virtus infrigiditatiua educeretur de potentia ignis, quod falſum videtur cum D. Aug. 3. ſuper Gen. dicat, quod, cum poſſint ferueſcere cætera elementa, ignis frigeſcere non poteſt, ergo videtur, quod nec de potentia medij educatur.

Amplius ſi lumen educeretur de potentia medij, quomodo lux poſſet tam inſtantaneè, & æquè velociter educere illud de tam innumerabilibus, tanquā diuerſimodè diſpoſitis, atque diſtantibus corporibus ad luminis receptionem, quomodo de ſaxo, ferro, & conſimilibus poteſt tam repentè educere lumen, & tam cito de illis, ſicut de argento, vitro, & ſtamno.

Si perconteris quo pacto lux producat lumen, ſi illud non producat educendo de potentia materiæ?

Reſpondetur, quod producit illud diffundendo, & multiplicando, ſeu communicando ſe ipſam, id apertè teſtatur Auctor in præcedenti proxima quęſt. vbi ait, quod lumen ſe habet ad corpus luminoſum per modum virtutis influxæ.

Probatur autem Sancti Doctoris ſententia, primo ſi lux non produceret lumen modo prædicto, ergo nec calor ignis calorem, cuius oppoſitum experientia docet.

Amplius confirmatur auctoritate Sancti Dionyſ. qui in lib. de diuinis characteribus, & ca. 4. de diuin. nomin. teſtatur, quod Sol naturali diffuſione, & emicatione lumen ſuum diffundit, & cuncta venuſtat. Modum quoque generationis æternæ, ac diuinæ ad intra, præſertim quantum poſſibile eſt declarat per emanationem luminis a luce Solis naturaliter, quippe luci conuenit emicare, quæ emicatio eſt luminis productio.

Sed dices, omne, quod in eſſe producitur, vel creatur, vel generatur, ſed lumen non creatur cum a re producta producatur, ergo generatur, & per conſequens de potētia ſubiecti educitur, nam omne, quod generatur de potentia materiæ educitur.

Reſpondetur non ſequi illud generatur, ergo de potentia materiæ educitur, vt patet de lumine genito in

Digitized by Google

to in cœlo ſolum enim illud, quod per eamdem materiæ tranſmutationem producitur ſiue generatur hoc de potentia materiæ educitur.

Nota, quod educi poteſt ſumi bifariam, vno modo largè, & quodammodo abuſiuè, alio modo propriè, primo modo omne, quod recipitur in aliquo, dicitur eductum de eo, ſecũdo modo id, quod per realem alterationem ſubiecti de potentia materiæ producitur; primo modo lumen poſſet concedi, quod educatur, quia eſt in aere licet ſecundum Auctorem in textu non ſicut in ſuſtentante, ſed ſicut in deferẽte, ſecundo modo nequaquam lumen educitur de potentia materię, vt rationes aduerſus priorem ſententiam demonſtrant.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo lumen gignatur in medio.

PRo intellectu huius dubij obſeruandum, quod duplex eſt lumen, vnum primarium, aliud ſecundarium, lumen primarium eſt illud, quod principaliter à corpore luminoſo egreditur, atque ei tria in textu ab Auctore notata conueniunt, lumen ſecundarium eſt lumen vmbræ, vel in vmbra, in qua planum eſt, quod non eſt aliquis radius lucis, ſed lumen debile.

Nota, quod in hoc diſtinguitur vmbra à tenebra, quia tenebra eſt priuatio luminis primarij, & ſecundarij, vmbra verò priuatio luminis primarij tãtum, præterea lumen primarium eſt immediata ſpecies lucis, non autem ſecundarium, vnde nec in vmbra videri poteſt ſol, vel corpus lucidum, lumen vero ſecundarium eſt ſpecies luminis primarij, hinc, & in vmbra lumen primarium videtur.

Hoc prænotato ſatisfaciendum eſt dubitationi, quomodo. ſ. lux gignat lumen in medio pro cuius reſolutione dicendum cum Scoto, & eius aſſeclis quod lumen principale de quo nunc eſt ſermo gignitur in medio ſecundum triplicem radium. ſ. rectum, fractũ, & reflexum radicis rectus eſt, qui diffunditur à corpore lucido in medio diaphaneitatis, vel perſpicuitatis in medio, quantum durat, vel virtus talis lucidi prætendere valet, Radius vero fractus dicitur, qui occurrenti medio alterius diaphaneitatis non tamẽ omnino apaco multiplicatur in illo medio non ſecũdum lineam rectam, ſed ſecundũ Angulum incidentiæ, quia incidit angulus in linea diffuſionis, cum vero medium denſius occurrit, frangitur radius ad lineam perpendicularem ſecũdum angulum rectum, Radius vero reflexus eſt, qui occurrente corpore opaco antequam terminetur victus actiua lucidi diffunditur, vel reflectitur in partem oppoſitam, vnde rectus proceſſit, & tunc ſimul ſtat cum radio recto in eadem parte medij, & obſerua quod hic radius ſæpè cauſat vmbram, & eijcit tenebram, quæ quidem tenebra, vt dictum eſt, negat omnem lucis participationem, non ſic vmbra, ſed ſolum negat radium rectum, & ponit reflexum, ſicque participat aliquid lucis; conſtat itaque modus, quo lumen gignitur à luce.

PVNCTVM TERTIVM.

Quomodo lumen ſit in medio an ſecundum eſſe reale, vel ſecundum eſſe intentionale.

COntrouerſia magna eſt inter Doctores, num lumen ſit forma intentionalis, vel realis, quidam enim arbitrantur non eſſe formam realem, ſed intentionalem, perſuadent.

Primo quia qualitas realis remanet in ſubiecto in abſentia producentis, ſed lumen nõ manet in medio abſenti illuminante.

Secundo nihil dat, quod nõ habet, ſed lumen dat coloribus eſſe intentionale in medio, ergo.

Tertio purum ſenſibile poſitum ſupra ſenſum impedit ſenſationem, vt docet Philoſophus 2. de Anima, vnde ſi digitus ponatur ſuper oculum, non videt oculus illum, ſed lumen poſitum ſuper ſenſum non impedit illum, imò facit videre, ergo non eſt forma realis, ſed intentionalis, ſeu ſpecies alicuius viſibilis, & non alterius niſi lucis, ita quod ſecundum hanc opinionem talis ſit ordo.

Primo intelligitur lux, ſecundo intelligitur lumẽ quaſi effectus eius primarius in corpore diaphano; tertio color in corpore terminato, & maximè reſpectu motionis oculi ad videndum, nunquam enim mouebit color, niſi prius cauſetur lumen in medio.

Alij vero affirmant lumen eſſe formam realẽ, negant autem eſſe intẽtionalem primo, quia forma intentionalis non eſt principium actionum naturaliũ, & realium, lumen autem eſt principium multarum actionum realium in iſtis inferioribus puta calefactionis, vel generationis, ergo & confirmatur per Auicennam dicentem, quam corpora cęleſtia per lucem ab ipſis deriuatam agunt in hæc inferiora.

Secundo forma intentionalis non denominat ſuum obiectum, non enim aer dicitur coloratus à ſpeciebus intentionalibus colorum, quæ ſunt in ipſo, ſed à lumine aer dicitur illuminatus.

Quid autem ſentiat Auctor dico, quod ipſe tenet lumen comparatum ad ipſum aerem non habere modum exiſtendi naturalem, ſed per modum habitus, neque formam naturalem eſſe, ſed potius ſimilitudinem lucis, quod confirmat auctoritate Comentatoris ſuper ſecundum de anima dicentis, quod lux eſt actus diaphani, & quod eſt in ipſo ſicut intentio, ſiue ſpecies, vel ſimilitudo, & quantum adhoc concordat, cum tertia opinione ab eo narrata, quæ aſſerebat lumen in medio non habere eſſe naturale, & materiæ concretum, ſed ſpirituale & abſtractum.

Sed prædictæ duæ ſententiæ, quæ ſunt celeberrimorum Doctorum concordari poſſunt, ſicut & nos eas conciliare intendimus, & primo habere eſſe intenſionale duobus modis poteſt intelligi, vno modo propriè pro vt diſtinguitur contra eſſe reale, quomodo habent eſſe ſecundę intenſiones, vt genus & ſpecies apud dialecticos, & Metaphyſicos, quia ſolum habent eſſe per operationem intellectus, Alio modo ſumitur intentionale largè pro eo, quo anima tendit

Digitized by Google

tendit in alterum, & illud, in quod tendit, primo modo lumen eſt forma, & qualitas realis, & naturalis: quandoquidem producit naturales, & reales effectus, nec non denominat aerem actu luminoſum.

Secundo modo lumen eſt forma intentionalis, nam ſi lumen eſſet obiectum ſenſibile tantum, & nō ſpecies ſenſibilis ſiue intentio, aut ratio ſentiēdi poſitum ſupra viſum, non faceret viſionem.

Secundo poſſunt conciliari, quod formę in medio ſunt duplices, quædam ſunt purè intentionales, aliæ verò ſunt reales, & intentionales, priores ſunt illæ, quæ actionem ſenſus nequeunt terminare, ſed ſolum ſunt rationes ductiuæ in ipſa ſenſibilia, & non ſunt in ſe ſenſibiles, tales ſunt ſpecies coloris in medio, quæ dicuntur intentiones non eo modo, quo accipitur intentio in Logica, vel in Ethica pro actu tendendi in finem, ſed quia ſunt rationes, quibus tanquam repræſentatiuis, vel medijs aliquo modo ſenſus tendit in aliud poſterioris generis, formæ dicuntur reales, & intentionales, quæ non ſolum ſunt rationes tendendi in aliud, ſed etiam ſecundum ſe ipſas actionem ſenſus terminare valent, ſicque non ſolum intentiones ſunt, ſed etiam res quædam ſenſibiles, hac præmiſſa diſtinctione dicendum, quod lumen in medio eſt forma realis, & intentionalis, quod ſit realis patet ad ſenſum in corpore terminato in pariete, quod etiam ſit forma intentionalis conſtat, quia eſt ſpecies lucis, per quam lux videtur, ſicut etiā videtur color per ſuam ſpeciem, & ſic vtrumque ſuſtineri poteſt, quod ſit forma realis, & intentionalis.

Tertio prædictæ ſententiæ ad concordiam reduci queunt. Quod formæ ſunt in triplici differentia, quædam ſunt formæ, quæ conueniunt cum formis ſuorum efficientium, & quantum ad modum eſſendi, & quantum ad modum agendi, & hæc ſunt formę ſimpliciter reales, aliæ ſunt, quæ nec conueniunt cum formis ſuorum efficientium in modo eſſendi, nec in modo agendi, & huius generis formæ ſunt ſimpliciter intentionales, aliæ vero ſunt, quæ differunt à ſuis agentibus in modo eſſendi, conueniunt tamen in agendo puta in habendo ſimilem effectum, & hæ pro vt conueniunt cum realibus poſſunt dici realis, quatenus vero ab ipſis differunt, poſſunt dici intentionales, inter has iure optimo lumen conſtitui poteſt, nam in quantum differt à luce, à qua deriuatur penès modum eſſendi, quia eſt in materia terminata, ſic forma intentionalis appellari poteſt. Quatenus verò talē lumen poteſt aliquo modo in ſimilem effectum, in quem poteſt ſuum principium productiuum, licet non cum tanta efficacia, ſic forma realis nominari valet.

Quarto poteſt dici, quod intentio capitur dupliciter, vno modo pro intentione Logica, alio modo pro ente diminuto, quia non eſt ita perfectum, ſicut ſuum fundamentum, & ſic lumen habet eſſe intentionale in medio, quia eius eſſe non eſt ita perfectum in medio, ſicut eſſet in ſuo fonte, & huiuſmodi eſſe intentionale poteſt habere effectum realem, & denominare medium, & expellere contrarium.

Quinto dico, quod lumen non habet eſſe pure intentionale, neque naturale, vt diſtinguitur contra intentionale, ſed habet eſſe alterius prohibens in ſe virtualiter, quod ſpectat ad eſſe naturale, & intentionale, ita quod eſt vtrumque.

PVNCTVM QVARTVM.

Quotuplex medium requiratur, vt fiat viſio.

EX ijs, quæ à D. Bonauent. tum in præcedenti, tum in præſenti quæſt. diſputantur, colligitur triplex medium requiri, primum eſt ſimilitudo rei viſibilis, puta ſimilitudo albedinis, quæ à corpore albo verbi gratia à pariete dealbato cauſatur, & in aere recipitur, & per ipſam aerem vſque ad oculum defertur, qua recepta in oculo habetur albedo, quæ eſt in pariete. Quod autem oporteat hanc ſimilitudinem cauſari ab obiecto viſibile, & deferri vſque ad oculum; probatur ſic, mouens proximum & motum ſunt ſimul, vt docet Philoſophus 7. Phyſic. ſed obiectum viſibile eſt mouens oculum ad videndum; ergo obiectum habet tangere oculum, ſed non debet tangere ſecundum ſe ipſum, quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur, ſi enim lapis ſuper pupillam oculi ponatur non videbitur, igitur oportet obiectum tangere oculum per aliquod medium, ſed hoc medium dicitur eſſe ſimilitudo rei viſibilis, quæ defertur vſque ad oculum, ergo neceſſe eſt, quod fiat viſio per aliquam ſimilitudinem obiecti viſibilis.

Aduertendum, quod huiuſmodi ſimilitudo nuncupatur à Phyſicis aliquando ſpecies rei viſibilis interdum intentio rei viſibilis, à proſpectiuis autem appellatur, aliquādo linea viſualis, interdum radius viſualis, & hæc de primo medio.

Secundum medium, quod requiritur eſt corpus diaphanum, quod defert eam vſque ad potentiam viſiuam, deffinitur autem diaphanum ſic eſt corpus tranſparens non coloratum ſecundum ſe, ſed eſt receptiuum omnium colorum, vt aqua, & aer & vitrū, & cryſtallum, & plura alia corpora cœleſtia, omnia hæc ſunt tranſparentia.

Quod autem non ſit coloratum ſecūdum ſe, probatur, nam ſi haberet aliquem colorem omnia, quæ viderentur per ipſum, apparerent eiuſdem coloris, vt patet quando ponitur vitrum rubeum ante oculos, omnia, quæ videntur, apparent rubra.

Nota, quod diaphanum non eſt primo per ſe viſibile, ſed ratione alicuius naturæ ſuperioris exiſtentis in eo, nam aqua non videt ſecundum quod aqua, nec aer ſecundum quod aer, ſed quia in ipſis eſt aliqua natura communis, quæ etiam reperitur in cœlo, præterea diaphanum non debet habere ex ſe aliquod lumen in actu, ſed ſolum in potentia, nam ſuſceptiuum coloris debet eſſe ſine colore, & ſuſceptiuum ſoni debet eſſe abſonum, id eſt ſine ſono, ſed diaphanum eſt ſuſceptiuum luminis, ergo debet eſſe actu ſine lumine, cum autem eſt ſine lumine dicitur tenebra, & cum habet lumen dicitur lucidū, igitur medium deferens ſpecies rerum viſibilium ad oculum eſt corpus diaphanum.

Tertium medium diſponens diaphanum, vt ſit ſufficiens ad deferendum ſpeciem rei viſibilis, vſque ad potentiam viſiuam eſt lumen, quod ab Ariſtotele

Digitized by Google

ſtotele 2. de anima ſic deffinitur; lumen eſt actus diaphani, pro quo notandum, quod diaphanum eſt duplex, ſcilicet in potentia, & in actu, diaphanum in potentia eſt corpus, quod poteſt tranſparere, ſed actu non tranſparet, vt aer in nocte tenebroſa, diaphanum in actu eſt corpus, quod actu tranſparet, vt aer illuminatus, diaphanum igitur non eſt actu, ergo lumen eſt actus ipſius; id enim, per quod aliquid eſt actu, dicitur actus eius, vt qui per animam viuens eſt actu, anima eſt actus viuentis.

Amplius obſeruandum, quod eadem qualitas diuerſimodè recepta dicitur lux, lumen, & color, inquantum enim eſt in corpore lucido ſecundum ſe, vt in ſole, & igne dicitur lux, prout vero in corpore diaphano recipitur, appellatur lumen, quatenus autem recipitur in corpore terminato, id eſt ſolido, & non diaphano, vt in lapide, ligno, ferro, &c. vocatur color.

PVNCTVM QVINTVM.

Num lumen requiratur ad viſionem propter colorem.

PHiloſophi diuerſimodè opinati ſunt circa hanc difficultatem, Auempace, & Auicenna putarũt lumen requiri propter colores, eo quia color viſum immutare non poſſit, niſi actum luminis recipiat, Alexander autem, & Auerroes oppoſitum ſenſerũt, dixerunt enim ipſum colorem eſſe per ſe viſibilem, lumen autem requiri propter medium. Albertus tractat. 2. 3. prædictas opiniones concordare conatus eſt diſtinguendo, quod color habet duplex eſſe, ſcilicet materiale, & formale, materiale eſſe habet per qualitates tangibiles, ſecundum quas transmutatur materia, ſcilicet calidum, frigidum, &c. iſta enim cauſant ipſum in ſubiecto materialiter, eo quod ſecundum diuerſam commixtionem harum qualitatum, ſequitur alius, & alius color: Eſſe autem formale habent colores per lucem, lumen enim in extremitate perſpicui terminati permixtum opacitati cauſat colorem, & lumen eſt vera ſubſtantia coloris; hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duo dicta ſecundum ſententiam Alberti.

Primum colores ſecũdum eſſe materiale actu ſunt in tenebris, ſed non mouent diaphanum, & ſic verum dixerunt Alex. & Auerroes.

Secundum dictum colores ſecundum eſſe formale non ſunt actu in tenebris, nam color non eſt actu color, niſi in lumine, & hoc pacto verum dixerunt Auempace, & Auicenna.

Sed hæc ſententia Alberti præſefert aliquam difficultatem, & patitur inſtantias ſecundum quoſdam recentiores Philoſophos, vnde mihi, ſaluo ſemper meliori iudicio, videtur diſtinguendum eſſe lumen, quod eſt duplex, vnum extrinſecum colori, quod ſcilicet, eſt cauſatum à corpore lucido in diaphanum interminatum, Aliud eſt intrinſecum colori, color enim componitur ex luce, & ſecundum diuerſam participationem lucis, vt dicitur in lib. de ſenſu, & ſenſato colores diſtinguuntur.

Hac ſuppoſita luminis diuiſione pono tres concluſiones, quarum eſt

Prima, lumen extrinſecum non requiritur propter colores, quaſi det coloribus virtutem motiuam diaphani: probatur, quod ſecundum ſe conuenit alicui, non conuenit illi per aliquod extrinſecum, ſed viſibilitas conuenit per ſe colori, vt dicit Philoſophus, ergo.

Secunda concluſio. Lumen extrinſecum requiritur propter diaphanum cauſando in illo ſuam ſimilitudinem: perſuadetur tali medio. Ad omnem actionem requiritur diſpoſitio materiæ, & agentis, ſed lumen eſt diſpoſitio materiæ, in quam agit color eſt enim color motiuus diaphani illuminati ſecundũ Philoſophum, ergo.

Tertia concluſio. Lumen intrinſecum colori requiritur propter colorem, & facit ipſum viſibilem: probatur vnumquodque agens eſt actiuum per formam ſuam, ſed lux intrinſeca colori eſt forma eius, vnde Philoſophus 2. de anima docet, quod lumẽ eſt colorum hypoſtaſis, ergo agit per lucem & cauſat ſuam ſimilitudinem in diaphano, & per conſequens eſt viſibilis per lucem intrinſecam.

Sed circa probationem primæ concluſionis dubitatur, quomodo color ſit ſecundum ſe, id eſt per ſe viſibilis, cum Philoſophus text. 67. dicat, quod non eſt viſibilis ſine lumine, quod autem eſt viſibile per alterum non eſt viſibile per ſe.

Pro intelligentia huius dubij aduertendum, quod eſſe viſibile competit per ſe colori, & ratio eſt duplex.

Prima: quia eſſentialiter color eſt lux non pura, ſed obumbrata, lux autem, quatenus lux eſt, per ſe eſt viſibilis, quia ex natura ſua eſt motiua viſus, differenter tamen vt pura, & vt obumbrata, nam vt pura eſt motiua diaphani, & viſus, vt obumbrata propter ſui debilitatem non eſt motiua diaphani, ſed ſolius viſus.

Secunda ratio eſt, quia omnis forma ex ſui natura eſt productiua ſui ſimilis, ſed color eſt quædam forma, ergo ex ſui natura eſt productiuus ſuæ ſimilitudinis, ſed per hoc quod eſt productiuus ſuæ ſimilitudinis, eſt per ſe ſenſibilis, quia eſt immutatiuus ſenſus, cum non minus ex ſui natura imprimat ſpeciem in oculo, quam in ſpeculo, & non ab alio ſenſu eſt ſenſibilis, quam à viſu, ergo color eſt per ſe viſibilis.

Quod ſi quæratur in quo modo per ſe color ſit viſibilis.

Reſpondetur ſecundum Comentatorem, quod in ſecundo modo, inquit enim ſic, & eſt illud, in quo ſubiectum eſt in definitione prædicati, & intendit hanc eſſe per ſe ſicut iſtam, homo eſt viſibilis, pro quo notandum, quod primus, & ſecundus modus per ſe in hoc differunt, quod in primo modo prædicatum eſt cauſa ſubiecti, & ponitur in definitione ſubiecti, in ſecundo autem modo ſubiectum eſt cauſa prædicati, & ponitur in definitione eius, & ſic in primo modo prædicatum prius ſubiecto, in ſecundo autem eſt èconuerſo, conſtat autem colorem eſſe prius viſibilem, quia prius intelligitur color quam eſſe immutatiuum viſus, quod eſt eſſe viſibile.

Notandum, quod colores bifariam poſſunt dici viſibiles in actu, vno modo, quia habent virtutem in

Digitized by Google

in ſe, vnde videri poſſint, alio modo, quia actualiter videntur: primo modo non ſunt viſibiles actu per lumen intrinſecum, ſed per naturam ſuam, ſecundo modo ſunt viſibiles actu per lumen tanquam per diſpoſitionem requiſitam ex parte medij.

Inueſtigabis fortaſſe cur exiſtens in tenebris videat ea, quæ ſunt in lumine, & non èconuerſo.

Reſpondetur, quia lumen eſt diſpoſitio diaphani adhoc vt moueatur à colore, ſic enim ſimilitudo coloris debet peruenire ad oculum, requiritur, quod aer propinquus colori ſit illuminatus, vt ſimilitudinem coloris recipere valeat, ſi autem color ſit in tenebris nullo modo ſimilitudinem cauſare poterit in aere ſibi propinquo, & per conſequens nec in remoto, & hoc non propter defectum coloris, ſed propter defectum medij indiſpoſiti.

Aduerte, quod ſpecies coloris non cauſatur à colore immediatè in toto aere vſque ad oculum, ſed immediatè color cauſat ſpeciem in parte aeris ſibi propinquà, & illa ſpecies cauſat aliam ſpeciem in alia parte aeris, & alia in alia vſque ad oculum.

Vlterius nota, quod ſi aer propinquus oculo eſſet omnino tenebroſus nihil habens luminis nullo modo exiſtens in tenebris videret, ſicut patet in oculo multum diſtante à colore, ſed oportet, quod ille aer ſit aliquo modo illuminatus.

PVNCTVM SEXTVM.

Num color ſit obiectum viſus.

PRiuſquam reſpondeatur nonnulla ſunt obſeruāda; primum obiectum potentiæ eſt duplex, vt dialectici, & Philoſophi tradunt, alterum appellatur formale, aliud materiale, formale eſt illud ſub cuius ratione formali omnia referuntur ad potentiam, quemadmodum bonū ponitur formale obiectum voluntatis, eo quia vnumquodque ſit volitum inquantum habet rationem boni, obiectum verò materiale eſt id, quod obiecto formali eſt ſubiectū, ſicut diuitiæ, quæ boni rationem habent, ſimiliter ſalus, virtus &c. obiectum materiale volūtatis nuncupantur.

Secundo notandum, quod color duobus modis accipi valet, vno modo pro extremitate perſpicui terminati, vt definitur à Philoſopho in lib. de ſenſu, & ſenſato, ad cuius naturam tria requirūtur. Primo lux, ſiue lumen, quod eſt vt forma coloris, ſecundo perſpicuum, vt materia, in qua recipitur lux, tertio aliquod opacum terminans, & condenſans ipſum perſpicuum; lux quidem attribuitur igni, perſpicuū aeri, & aquæ, opacum condenſans terræ; Alio modo ſumitur color lato nomine, quatenus etiam de principio coloris propriè dicti prædicatur, vt ſcilicet hoc nomen color continet ſub ſe lucem, & colorem propriè dictum iuxta modū Philoſophi in libro de ſenſu, & ſenſato dicentis, quod omnia corpora colore participant.

His præmiſſis pono quatuor concluſiones, quas collegi ex quatuor quæſtionibus, in quibus Auctor de luce, & lumine tam ſubtiliter diſſeruit.

Prima concluſio ſit iſta obiectum materiale viſus ſunt res coloratæ: probatur ſic illud, in quo inuenitur formale obiectum potentiæ alicuius eſt ipſius obiectum materiale, ſed color eſt obiectū formale viſus, vt videbitur, ergo res coloratæ ſunt obiectum materiale ipſius.

Secunda concluſio obiectū formale viſus, inquantum eſt obiectum, eſt viſibile: perſuadetur ſic, illud eſt obiectum potentiæ inquantum obiectum, per quod vna potentia diſtinguitur primo ab altera inquantum eſt potentiā, ſed per uiſibile viſus diſtinguitur ab alijs ſenſibus exterioribus, ergo.

Maior eſt manifeſta, quandoquidem potentiæ ex obiectis inquantum potentiæ ſunt, diſtinguuntur primo, Minor probatur vnus ſenſus diſtinguitur ab alijs ſecundum immutatiuum proprium, ſed viſibile dicitur immutatiuum proprium, & proprium modum immutandi viſum, cum nullus alius ſenſus immutetur à ſuo obiecto per medium diaphanum extrinſecum ſine reali mutatione medij, vt organi, aut obiecti.

Tertia concluſio obiectum formale, quo viſus ſuū obiectum attingit eſt lux, concluſio patet, quia teſte Philoſopho 2. de Anim. color non videtur ſine luce.

Quarta concluſio. Obiectum formale, quod importat rationem formalem, quæ primo, & per ſe attingitur in obiecto eſt color ſecūdo modo ſumptus: probatur ſic color hoc pacto acceptus continet ſub ſe colorem propriè dictum, & lucē, ſed omne, quod primo, & per ſe immutat viſum, aut videtur vt coloratum, vel vt lucidum, ergo color ſecundo modo ſumptus eſt obiectum viſus.

DISTINCT. QVARTADECIMA.

De opere ſecundæ diei, qua factum eſt firmamentum.

Dixitq. quoque Deus fiat firmamentum, &c.

FIt firmamentum de aquis factum reputatur,
Tunc aqua ſubterior ab aqua ſumma ſeparatur,
Quæ veluti glacies, ſeu chryſtallus ſolidatur
Inter aquas illas firmamentum ſituatur,
Tertia iungit aquas, herbiſque ſolum ſeparatur
Cœlum hominibus, quartaque die renouatur,
Quinta dedit piſces, aer auibus populatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diſſeritur hic de cœlis, quantum ad naturam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Chryſtallinum cœlum ſit de natura aquæ.

NOtandum, quod prima die luce producta, Deus ſequentibus diebus perfecit, & exornauit mundum, & primo ſecunda die, quo ad corpora ſimplicia, quibus conſtare debebat, ratio huius ordinis eſt, quia primo agendum erat de productione illius formæ, quæ eſt quaſi generale prin-

Digitized by Google

principium diſtinguendi cæteras corporales formas, inter quas ſunt cœli, qui ſunt tanquam partes integrantes vniuerſum, & inter cœlos eſt chryſtallinum, cuius natura inueſtigatur à D. Bonauent. & inquiritur an illud ſit de natura aquæ, circa quod tres referuntur ab eo ſententiæ.

Prima, quæ ſequitur viam rationis, & mundanæ Philoſophiæ conſiſtit in duabus propoſitionibus.

Prima ſupra firmamentum non ſunt aquæ corporales.

Secunda Scriptura Sacra loquitur de aquis ſpiritualibus, aut nomine firmamenti intelligit aerem ſuperiorem, vtramque propoſitionem eliciunt, ſequentes hanc ſententiam ex verbis D. Auguſt.

Primam quidẽ ex 13. Confeſſ. vbi ait ſunt aliquæ aquæ, quæ ſuper firmamentum ſunt immortales, & ab omni corruptione ſecretæ.

Secundam ex eo, quod ſuper Geneſ. ad lit. ait, quod hoc poteſt intelligi de aquis, quæ ſuſpenduntur in nubibus.

Hanc poſitionem redarguit D. Baſilius, nec non ſenſus ipſe, qui fatetur ſtellas eſſe poſitas in firmamento.

Secunda ſententia conſiſtit in tribus propoſitionibus.

Prima ſuper cœlum ſtellatum eſt cœlum aqueæ naturæ, quas diuina diſpoſitio poſuit ibi ad refrigerandum ætheris ardorem.

Secunda Deus in mundi conſtitutione magis attendit finis vtilitatem, quam formæ qualitatem, vnde ſicut in minori mundo, ſcilicet in homine poſuit cerebrum ſurſum ad temperandum cordis calorem, ſic ſupra cœlum ſtellatum locauit aqueum cœlum.

Tertia propoſitio aquæ illæ ibi quieſcunt, & ſuſtentantur ſoliditate, vel ſua ſubtilitate, aut diuina virtute ſic ordinante.

Hanc redarguit Auctor, quia credendum eſt ſapientiſſimum mundi artificem collocaſſe corpora mundi optimo ordine, nec ſolum conſideraſſe finis vtilitatem, ſed & perfectionis dignitatem, quapropter non apparet, quod verum aquæ elementum ſuper firmamentum locauerit, cum ſit minus nobile,

Tertia opinio tria continet membra, primum eſt concluſio, ſecundum quæ ſint proprietates aquæ, tertium quomodo conueniant aquæ illæ, & iſtæ, & quomodo differant, quartum, quot modis hoc nomen aqua ſumatur in ſacris literis.

Circa primum. Concluſio eſt iſta, ſupra firmamentum ſunt aquæ, non tamen elementis conſimiles in ſpecie, ac natura, ſed ob ſimilitudinem in aliqua proprietate.

Quo ad ſecundum tres ſunt proprietates aquæ, prima eſt quod habet perſpicuitatem, ſecunda frigiditatem, tertia grauitatem.

Circa tertium conueniunt aquæ multæ, & iſtæ quantum ad naturam perſpicuitatis, quia tam iſtæ, quam illæ habent naturam receptiuam luminis, quantum vero ad grauitatem differunt, quia illæ nullatenus ſunt graues, nec appetunt deorſum, iſtæ verò maximè, vt experientia docet, quantum ad frigiditatem partim conueniunt, & partim differunt: conueniunt enim, quia vtræque ſunt frigidæ effectiuè, differunt autem, quia iſtæ ſunt frigidæ formaliter, illæ autem minimè.

Circa quartum membrum. Aqua tripliciter ſumitur in deſcriptione primæ inſtitutionis mundi, primo pro informi materia, vt ibi Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, ſecundo pro natura tranſparenti, & luminis retentiua, vt ibi fiat firmamentum in medio aquarum, tertio pro ipſo aquæ elemento, vt ibi congregentur aquæ in locum vnum.

Hanc poſtremam ſentẽtiam Auctor exiſtimat ſatis probabiliter ſuſtineri poſſe, docet tamen in his omnino cauendũ eſſe, ne de incertis aliquid certitudinaliter aſſeratur, melius quippè eſt piè ambigere, quam temerarie diffinire, quocirca pro reſolutione quæſt. duæ ſecundum placita ipſius eliciuntur concluſiones.

Prima ſuper firmamentum veræ ſunt aquæ: probatur primo auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, nam Gen. 1. dicitur fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, item Daniel 3. benedicite aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt Domino.

Secundo comprobatur teſtim. D. Aug. lib. 2. ſuper Gen. ad lit. vbi loquens de aquis ſic dicit, qualitercumque ſunt, ibi eſſe eas non dubitamus; maior eſt enim ſcripturæ auctoritas, quam omnis humani ingenij perſpicacitas.

Secunda concluſio. Aquæ, quæ ſunt ſuper firmamentum non ſunt elementares, nec eiuſdem naturæ cum iſtis: probatur teſtimonio D. Aug. 13. Confeſſ. ſunt aliæ aquæ, quæ ſupra firmamentum ſunt immortales, & ab omni corruptione ſecretæ, ergo non ſunt eiuſdem naturæ cum aquis elementaribus.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima, quæ deducitur ex prædicta auctoritate, Aquæ illæ ſunt incorruptibiles, & ab omni corruptione ſecretæ, iſtæ autem elementares ſunt corruptibiles, ergo illæ non ſunt eiuſdem naturæ cum iſtis.

Secunda. Corpus habens ſpeciem aquæ per naturam eſt ponderoſum, & graue, ſed aquæ illæ non ſunt graues ſiue ponderoſæ, quia tunc appeterent tendere deorſum, ergo non ſunt eiuſdem naturæ.

Tertia. Si aquæ illæ eſſent naturæ eiuſdem cum iſtis elementaribus, ergo non locarentur ſuper firmamentum, nam aquæ iſtæ ſunt minus nobiles, quam ſit firmamentum, corpus autem minus nobile non eſt locandum ſuper nobilius.

Quarta. Aquæ elementares aliquam groſſitiem habent admixtam, illæ autem nequaquam, ſed ſubtiliſſimæ exiſtunt, vnde qui ſecundum ſententiam amplectuntur, dicunt, quod ſua ſubtilitate quieſcunt, ergo non ſunt eiuſdem naturæ.

Quinta. Aquæ elementares poſſunt diffundi, effundi, ſiue transfundi, cum ſint fluxibiles, aquæ vero illæ nequaquam, imò, vt dicit Beda à ſoliditate ſuſtentantur, ergo non ſunt eiuſdem naturæ.

Pro declaratione huius quæſt. ſex ſunt examinanda.

Primum quotupliciter ſumatur cœlum in ſacris literis.

Secundum num ſit dandum cœlum chryſtallinũ, ſeu aqueum.

Tertium ſitus Chryſtallini, qui nam ſit.

Quartum num cœlum Chryſtallinum ſit ex aquarum congelatione.

Quintum ad quid aquæ illæ ſupra firmamentum ſint conſtitutæ.

Sextum num aquæ illæ ſint eiuſdem naturæ cum iſtis inferioribus aquis.

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Quotupliciter ſumatur cœlum in ſacris literis.

COelum ſumitur bifariam, vno modo Metaphoricè, alio modo propriè, primo modo multipliciter in ſacris literis ſumitur, vt docet S. Bonau. de Eccleſiaſtica Hierarchia, & Sanctus Thom. 1. par. q. 68.

Primo dicitur Sanctiſſima Trinitas ob eius ſpiritualem ſublimitatem, & lucem, de quo cœlo exponitur, diabolum dixiſſe aſcendam in cęlum, id eſt, ad æqualitatem Dei.

Secundo dicitur ſtatus, dignitas, & puritas Angelorũ, in quibus ſingulariter requieſcit Deus per aptiſſimam, & ordinatiſſimam voluntatis cõformitatem; vnde dicit Iſa. vltimo cęlum ſedes mea eſt, & Pſa. 10. Dominus in cęlo ſedes eius, & Pſal. 102. Dominus in cęlo parauit ſedem ſuam, & in Apocal. 4. dicitur ecce oſtium apertum in cęlo, & parum infra, & ecce ſedes poſita erat in cęlo, & ſupra ſedem ſedens.

Tertio nomine cęlorum Apoſtoli intelliguntur, de quibus Iob 26. ſpiritus Domini ordinauit cęlos, vbi dicit Greg. niſi Apoſtoli Chriſti promiſſa paracleti dona percepiſſent, nullo virtutis decore claruiſſent, & Iſa. 49. poſui verba mea in ore ſuo, & in vmbra manus meæ protexi te, & plantes cęlos, & fundes terram, hi ſunt cęli, qui vbiq. enarrauerunt gloriam Dei, Pſal. 51.

Quarto cęlorum nomine Prælati Apoſtolorum ſucceſſores intelliguntur, qui ſicut in officij dignitate, ſic in merito, & vitæ ſanctitate cęleſtem Apoſtolorum conuerſationem deberent in ſe ipſis exhibere, de quibus dicitur Pſal. 21. annunciabunt cęli iuſtitiam eius, & Eccleſiaſt. 34. ſpecies cęli gloria ſtellarum.

Quinto. Cęli dicuntur Contemplatiui, & Religioſi, in quorum mentibus pacificis, & quietis diuina virtus tanquam in cęlis ſingulariter requieſcit iuxta illud Iſa. 66. cęlum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum, de his cęlis dicit Pſalm. 88. confitebuntur cęli mirabilia tua Domine, nam contemplatiui ad cęleſtem vitam diuina gratia eleuati in diuinæ laudis confeſſione continuè perſeuerant.

Sexto. Nomine cęli intelligitur Sacra ſcriptura, in qua velut in cęlo omnia occulta Chriſti, & Eccleſiæ myſteria continentur, Iuxta illud Iſa. 34. complicabuntur ſicut liber cęli, & Apocal. 11. apertum eſt templum in cęlo, & viſa eſt archa teſtamenti, & Ezech. 1. aperti ſunt cęli, & vidi viſiones Dei, nam ſicut cœlum eſt principium illuminationis, & irradiationis totius mundi ſenſibilis, ſic totius veritatis cognitio exordium à diuinis eloquijs, & ſcripturis accipitur, iuxta illud Pſal. 118. declaratio ſermonum tuorum illuminat.

Septimo. Doctores Sacræ ſcripturæ cęli nuncupantur, quia mundum illuminant per vitam, & doctrinam; vnde dicitur Daniel 12. qui docti fuerint, fulgebunt ſicut ſplendor firmamenti, & Paul. Phi. 2. inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo verbum vitæ continentes, hi ſicut cęli ornatu decorantur quantum ad vitæ perfectionem, & virtutum decentiam, & cęleſtem in moribus diſciplinam, hinc Iob 26. dicitur Spiritus Domini ornauit cœlos, vbi D. Gregorius ait, quot ſunt dona prædicantium, tot ſunt ornamenta cœlorum, quem ornatum enumerat Apoſtolus dicens, oportet Epiſcopum eſſe prudentem, ſobrium, pudicum, hoſpitalem, modeſtum, ornatum, &c.

Octauo. Humanitas Chriſti cęlum dicitur, hæc quippè ſingulare diuinitatis habitaculum eſt effecta, quando verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis; vnde Paulus Coloſ. 1. complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum omnia reconciliari, & 3. Reg. 8. cum orauerit in loco hoc tu exaudies in cęlo, & infirmamento habitaculi tui, ideo enim diuinitas Chriſti humanitatem inhabitat, vt homines per hominem deprecantes audiat, & eorum poſtulationibus condeſcendat, propter quod omnes orationes, & collectę Eccleſię per Chriſtum Dominum noſtrum finiuntur.

Nono. Beatiſſima Virgo Maria cœlum nominatur, ad cuius vterum ſubintrandum per incarnationem verbi eſt diuinitas inclinata, quando ſecundum Pſalm. 17. inclinauit cęlos, & deſcendit, ibi verbum Dei ſe inclinauit, & carne indutum ad nos venit, ſicut exponit Gloſ. & iure optimo cęleſtis Virgo cęlo comparatur, quia cęlo nihil purius, nihil ſublimius, nihil pulchrius, nihil vtilius, nihil perfectius, nihil durabilius inter corpora viſibilia inuenitur, quæ omnes proprietates conuenientiſſimæ Dei Genitrici aptari poſſunt.

Decimo ſpiritualia bona, in quibus eſt ſanctorum remuneratio propter eorum eminentiam cęli nominantur, vnde dicitur merces veſtra multa eſt in cęlis, vt interpretatur D. Auguſt. libro 1. de ſermone Domini.

Vndecimo tria genera ſpiritualium viſionum, ſcilicet corporalis, imaginatoria, & intellectualis cęli nominantur, de quibus Auguſt. libro 12. cap. 29. exponit, quod Paulus eſt raptus vſque ad tertium cęlum.

Alio modo cęlum capitur propriè, & ſic communiter à Damaſceno lib. cap. 6. diffinitur eſt continentia viſibilium, & inuiſibilium creaturarum. Appellatur cęlum à cęlando ſecundum aliquos, eo quia habet virtutem vniuerſalem continendi, & cęlandi hunc mundum inferiorem, Sanctus Doctor autem in opuſculis de Eccleſiaſtica Hierarc. ait, ipſum dici à ſculpendo, quia ſcribitur per æ diphthongum, eo quod luminaribus, & ſtellis fulgidis ſit ſculptum, & ornatum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſit dandum cœlum Chryſtallinum, ſeu aqueum.

RAtio dubitandi eſt, quia non fit mentio de hoc cęlo, vbi enumerantur cęli in principio Geneſis.

Pro intelligentia huius dubij notandum, quod nomine aquarum, quæ ſupra firmamentum ſunt, intelligitur à Sãctis Patribus cęlum Chryſtallinũ, ſiue aqueum, quia ad modum cęli expanſæ ſunt, inquit Alex. appellatum eſt autem cęlum aqueum à materia, à diſpoſitione verò materiali Chryſtallinum, non

Digitized by Google

non quod ſit ibi congelatio aquarum ſicut in chryſtallo ſecundum curſum naturę, ſed quia ſicut chryſtallus habet perſpicuitatem cum luce, ita & illud cęlum.

Secundo notandum, quod aqua ſecundum Doctorem in textu accipitur tripliciter.

Primo pro informi materia, quæ fuit creata cum Angelis, vt cum dicitur Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

Secundo pro aqua traſparenti, & retentiua luminis, & eſt cęlum chryſtallinum, Gen. 1. diuiſit aquas ab aquis.

Tertio pro polo, ſeu elemento aqueo, vt quando dicitur congregentur aquæ in locum vnum.

His præmiſſis ſit hæc aſſertio. Dandum eſt cęlum chryſtallinum, ſeu aqueum, hæc aſſertio eſt Sancti Doctoris, & omnium Theologorum; probatur rationibus.

Prima ſumitur ex parte finis, nam cum in inferioribus ſit diuerſitas in figura, difformitas quoque generationis, & alterationis, aliorumque motuum ad hæc cauſanda ſunt orbes, ac cęli difformes in partibus, & in motu, eſt item in inferioribus vniformitas in eſſe ſpecifico, & in eſſe generico, ergo oportet, quod ſit cęlum aliquod vniforme influens virtutem ad conſeruationem in ſpecie, & in genere, & hoc oportet eſſe vniforme in partibus, & in motu, & hoc non poteſt eſſe niſi chryſtallinum, quoniam nullum aliud eſt vniforme poſt Empyreum.

Secunda ratio ſumitur ex motu, quia cum ſit corpus vnum circulare, quod participat bonitatem primi motoris ſine motu, vt cęlum empyreum, & aliud, quod eam per multos participat motus, requiritur mobile medium inter extrema, quod primi motoris bonitatem participat motu vno, & hoc eſt cęlum chryſtallinum.

Confirmatur in cęlo ſtellato ſunt multi motus, ergo non eſt mobile primum, præterea plures, & valdè difformes ſunt motus in ſphęris planetarum, ergo nulla eorum poteſt conſiſtere mobile primum, aut ergo vniuerſum non eſt completum in ordine mouentium, aut ponendum eſt cœlum aliquod vniforme ſuper cęlum ſtellatum, quod vno motu ſimplici moueatur à primo motore.

Secunda concluſio. Cęlum chryſtallinum nullam habet ſtellam, ſed eſt per totum ad modum chryſtalli; probatur ratione deſumpta ex perfectione vniuerſi: hæc namque requirit, vt primo ſit vnum cœlum immobile pœnitus, & in natura vniforme, ſicut eſt empyreum, ſecundo vt ſit ſecundum cœlum in natura, quidem vniforme ſed mobile, & hoc eſt aqueum, tertio vt ſit vnum cœlum adhuc tam in natura, quam in motu difforme, & huiuſmodi eſt cœlum ſtellatum, & etiam cœlum ſeptem planetarum.

Notandum, quod in principio Geneſis non loquitur Moyſes de cœlo aqueo, quia illa ordinatio eſt, ſecundum quam facti ſunt cęli, ſed adhuc fuit aqua, ibi ſub natura poſſibilis, & non fuit vnumquodque diſpoſitum ſecundum differentiam actualem, vnde non inuenitur ibi aqua, quod ſit cęlum, quia aqua refertur ad illas aquas, quæ habent poſſibilitatem, vt ex eis fiant res.

Ad notitiam huius cęli pauci Philoſophi peruenerunt, quia corporeum latet ſenſum, quidam tamē dixerunt eſſe nonam ſphęram, prout nōnulli Aſtronomi probare conati ſunt. Cōmuniter verò ad eius cognitionem peruenerunt Doctores Catholici illuſtratione ſcripturæ ſacræ adiuti, quę illud eſſe apertè declarat, quamuis motum eius, & quietem minimè explicet, ſcholaſtici vero illud ponunt, exprobāt ipſum moueri potiſſimè ex perfectione vniuerſi, ex qua etiam diſtinctio, numeruſq; cęlorum accipitur.

PVNCTVM TERTIVM.

Situs cęli chryſtallini, qui nam ſit, & vtrum ſit dignius firmamento.

Conueniunt Theologi cęlum aqueum, ſiue chryſtallinum medium eſſe inter empyreum, & firmamentum, vnde ſicut dicitur empyreum .i. igneū, quia cum igne conuenit in hoc, quod eſt totum lucidum, ſic dicitur chryſtallinum, ſeu aqueū, inquantum conuenit cum aqua in hoc, quod eſt diaphanū, ſiue quod pars aliqua eius ſit lucens, vt in cęlo ſydereo, cuius quędam partes lucent, vt ſtellę, ad hoc cęlum aqueum primo reducunt Aſtronomi motum orbis ſignorum communem omnibus ſtellis, qui eſt de occidente in orientem.

Et ſi quæratur cur hoc cęlum aqueum non videatur cum ſit perſpicuum.

Reſpondetur hoc eſſe propter firmamētum, vltra quod non videmus, ſed ſi e medio tolleretur firmamentum, videremus cęlum aqueum, & vltra ipſum empyreum, ſicut modo videmus firmamētum vltra orbes ſeptem planetarum, quāuis de cęlo empyreo dici poſſet, q luminoſitas eius latet ſenſus noſtros, quia oculis non glorificatis eſt improportionabilis, ſicut & lumen corporis glorificati, vel quia propter diſtantiam eius longiſſimam multiplicatio luminis eius non protēditur, vſq; ad viſum noſtrum niſi forte ita debiliter, vt non poſſit apprehendi.

Ex his colligitur, quod cum cęlum aqueū ſit proximo poſt empyreum, & ſupra firmamentum locatū eſſe nobilius ipſo firmamento, quod D. Aug. contra Manichęos fatetur; perſuadetur quippè primo: qa corpora ſuperiora nobiliora ex ſe naturaliter ſunt corporibus inferioribus ſecundum ſe conſideratis, cęlum autem chryſtallinum ſuperius eſt firmamento, ſiue cęlo ſtellato, ergo eſt nobilius eo.

Secūdo cęlum, quod mouetur motu nobiliori orbiculari ſimpliciori eſt nobilius, eo quod mouetur pluribus motibus, ſed cęlum aqueū mouetur motu nobiliori orbiculari ſimpliciori, quia vno motu mouetur, vt dicit Albertus, & firmamentum pluribus motibus mouetur. ſ. motu diurno ſuper polos equinoctionales ab oriente in occidens, mouetur etiam motu proprio ſuper polos Zodiaci ab occidente in orientem centum annis vno gradu, vt docet Ariſt. lib. de proprietatibus elementorum, ergo chryſtallinum eſt nobilius firmamento.

Tertio cęlum chryſtallinum eſt vniforme in partibus, & in motu, cęlum autem ſyderium, quod firmamentum appellatur eſt difforme tam in natura, quam in motu, ergo eſt dignius eo.

Digitized by Google

Quarto, Pluralitas motuum in firmamento reducitur ad primum mobile, & ad primum motum, quod eſt cœlum Chryſtallinum, ergo eſt nobilius firmamento.

Quinto, Cœlum chryſtallinum immediatè à primo motore mouetur, firmamentum autem non, ſed etiam a proprio motore, cum pluriformiter ſit mobile, ergo eſt nobilius.

Sexto ſummus opifex optimo ordine mundi corpora collocauit, ſecundum perfectionis dignitatem, inquit Auctor in textu, ſed chryſtallinum ſuper firmamentum ordinauit, ergo eſt perfectius eo.

Comprobatur teſtimonio D. Aug. contra Manichæos ſic dicentis, quoniam naturam illam dicebamus nomine aquæ appellatam, credo firmamento cœli materiam corporalem rerum viſibilium fuiſſe diſcretam, cum enim ſit cęlum corpus pulcherrimũ, omnis inuiſibilis creatura excedit etiam pulchritudinem cœli, & ideo ſuper cœlum dicuntur eſſe aquæ inuiſibiles, quæ à paucis intelliguntur.

Quod ſi dicas D. Aug. vt refert Auctor, in q. 13. Confeſſ. ſenſiſſe videtur aquas, quæ ſuper cœlos ſunt eſſe ſpirituales, ſeu Angelos Sanctos. Reſpondetur, quod ipſe retractauit 3. lib. retractationum, cap. 6. dicens ſic, quod dixi firmamentum factum inter ſpirituales aquas ſuperiores, & corporales inferiores non ſatis conſideratè dictum eſt, res autem in abdito eſt valdè.

PVNCTVM QVARTVM.

Num cœlum chryſtallinum, ſit ex aquarum congelatione.

OPinati ſunt nonnulli, cœlos eſſe chryſtallinæ ſubſtantiæ, ſed longe nobilioris, atque ſubtilioris, quam chryſtallus terreſtris, verũtamen id potius dicitur, quoniam color chryſtallinus ſecundum vulgi opinionem apparet in eis, color quoque Sapphirus, vel hyacinthinus, iuxta illud Exo. ſubter Deum Iſrael erat, quaſi opus lapidis ſapphirini, quaſi cęlũ, quando ſerenum eſt, cęterum fieri nequit, vt aliquod cœlorum verè chryſtallinæ ſubſtantiæ ſit per congelationem ex medio aquarum, perſuadetur id pluribus rationibus.

Prima ſi ſubſtantia cœlorum eſſet chryſtallina, eſſet incomparabiliter ponderoſior, & grauior, quam tota terra, quare nec ſuper ignem, nec ſuper aerem ſtare poſſet.

Secunda chryſtallini ſubſtantia plus eſt terreſtris, quam aquea, nam ſubſtantia chryſtalli, omniumque gemmarum non eſt niſi cinis caloris vehementia reſolutus, ſeu liquefactus, & poſtmodum congelatus, nam per contritionem, aut comminutionem reſoluuntur in cinerem, idem ſentiendum eſt de vitio.

Tertia ſi ſubſtantia cœlorum eſſet chryſtallina, cum ignis impleat concauitatem cœli lunaris vſque ad aera, quomodo ſtaret contiguum tanto igni cœlum lunæ?

Quarta ſingulari non videtur aqua, niſi ex vehementia frigiditatis, cum nil aliud ſit congelatio, quã frigiditatis exceſſus, qui ibi eſſe non poteſt, quandoquidem corpora cœleſtia, teſte Philoſopho non habent peregrinas impreſſiones, vnde Auctor in textu aſſerit aquas illas non eſſe frigidas formaliter.

Confirmatur: quia medium illud aquarum quomodo congelatum fuiſſet remanentibus externis intemperantia ſuæ naturæ, præſertim cum ſuperiores partes omnium aquarum prius congelentur, & ob id ſuperior pars aquæ prius debuit congelari.

Dicendum itaque cœlum chryſtallinum dictum eſſe propter ſimilitudinẽ apparitionis, & viſus peruietatem, ac propter ſoliditatem ſubſtantię illius eſt quippè chryſtallus difficillima ad liquifaciendum, atque ſecandum.

PVNCTVM QVINTVM.

Ad quid aquæ illæ ſupra firmamentum ſint conſtitutæ.

DVo in primis ſunt ſupponẽda, cum S. Doctore, primum quod ſupra firmamentum ſunt aquæ, quæ cœlum chryſtallinum, ſiue aqueum ab expoſitoribus Sacræ ſcripturæ nominantur, illæq. propterea cœlum vocantur, quia in modum orbis ſunt cõgregatæ, & mirum eſt, cur quidam mirantur eſſe ſuper celos huiuſmodi aquas, cum nullus miretur ignẽ eſſe ſub aquis, imò ſub terra ſicut apparet, ex locis naturalium balneorũ, & ex inundationibus, ac quaſi diluuijs ignis, quæ ex montibus tribus erumpunt puta Vulcano, Æthna, chimera, quod non eſt minus contra naturam, quam aquas ſuper cœlos conſiſtere, nec poteſt dici, quod aquæ ſint ibi veluti in theſauris, eo quod ſcriptum ſit Pſal. 32. ponens in theſauris abyſſos, nam & ſimili modo in lib. Iob. 38. fertur, numquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti? atque in Pſalm. 134. qui producit ventos de theſauris ſuis, cum tamen venti non ſint, niſi dum flant.

Si obijcias, illud Auguſt. ſuper Gen. 1. in Gl. exigit aquarum pondus, vt ſuper terram fluant, vel in aerẽ vaporaliter ferantur, &c.

Reſpondetur hoc verum eſſe, quando aquæ ſunt habentes huiuſmodi proprietates, ergo, ponderoſitatem, humiditatem, frigiditatem, ſed has non habent ibi.

Secundum, quod eſt ſupponẽdum, eſt, quod aquæ illæ ſupra firmamentum conſtitutæ non ſunt elemẽtares, ſiue eiuſdem naturæ, cuius ſunt aquæ iſtæ, ſed hoc infra diffuſè pertractabitur.

Et quantum attinet ad dubium propoſitum ad quid aquæ illæ ſint factæ. Doctores varios fines poſuerunt. Quidam enim dixerunt aquas illas conſtitutas eſſe, vt ſint amena, ſalubris, & apta habitatio glorificandis hominibus, conueniẽſque immortalitati, ac impaſſibilitati vitę eorum, nam cum homines in aquis, quæ hic ſunt viuere nequeant, neceſſe eſt regionem ſuperiorum aquarum ſic eſſe diſpoſitam, vt requirit ſalubritas immortalitatis, & incorruptionis futuræ poſt reſurrectionem mortuorum.

Cęterum hæc opinio diſſonare videtur à communi doctrina ſanctorum dicentium, quod in ipſo cœlo empyreo homines glorificati morabuntur.

Aliqui putarunt Deũ diſpoſuiſſe aquas illas propter ſolis, & ętheris calidiſſimum feruorem; poſt firmamentum etenim æther expanſus eſt, & niſi aqua ſuper-

Digitized by Google

ſuperiaceret, inflammatum eſſet à colore firmamentum; Sol enim & Luna, & Stellæ in firmamento ſunt.

Sed hæc ſententia communiter non recipitur, quia ſolum humidum inflammabile eſt ſecundum quod potentiam habet ad ſiccum, ergo ſi cęlum ſtellatum non habet naturam ſicci, quia ſibi non eſt; naturam lęuis vel grauis non ſortitur inflammabilem, ac proinde non indiget aliquo, quod eius calorem temperet.

Notandum, quod calidum eſt duplex, quoddam eſt ſaluatiuum, vt calidum quod eſt in ſole, aliud eſt deſtructiuum, ſicut quando fit coadunatio radiorũ, & accedit ad naturam ignis, ſicut in ſpeculo, ſi fiat coadunatio radiorum poteſt incendi ſtuppa ex reflexione radiorum, ad propoſitum applicando dicitur, quod calor ſolis non eſt abſumptiuus, ſed eſt generatiuus, vnde generantur ranę ex calore cœleſti in verè, ſed ratione radiorum, qui ſunt ex reflexione, eſt conſumptiuus.

Poſſet etiam defendi illa opinio ſecundum Alex. quod intelligitur de æthere inferiori, vt firmamentum dicatur illud interſtitium, quod eſt inter vapores, qui ſunt in aere, & aquas inferiores, & illi vapores ſunt medij inter nos, & ſolis feruorem, quem aliquando temperant.

Alij affirmarunt aquas fuiſſe ibi repoſitas propter diluuium tunc futurum ad punienda hominum peccata, quod probant ex illis Geneſ. 7. cateractæ cœli apertæ ſunt, &c.

Hanc opinionem Theologorum ſchola non recipit, & iure quidem.

Primo: quia impoſſibile eſt aquam inde deſcendere, cum cœlum ſit ſolidum, & incorruptibile.

Secundo: quia aqua infra mille annos inde in terram pertingere non poſſet.

Tertio: quia poſt diluuium non fuiſſent aquæ illę, quod eſt contra Sacram ſcripturam, nam Daniel dicitur tres illos pueros miſſos in fornacem ignis ardentis ceciniſſe, benedicite aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt, &c.

Ad auctoritatem verò illam Gen. 7. dicitur, quod intelligitur de cœlo aereo, non de chryſtallino, & cataractæ ſumuntur ibi pro nubibus.

His tribus ſententijs excluſis ſtatuitur, hæc concluſio reſponſiua ſecundum placita ſancti Doctoris, Alex. Richar. & aliorum, aquæ ſupra firmamentum conſtitutæ ſunt, vt res in ſuo eſſe conſeruentur, perſuadetur.

Primo: quia cum alia corpora ſint principia generationis, & corruptionis ſecundum diuerſitates motuum, & ſecundum diuerſas ſtellarum virtutes, ergo debuit eſſe cœlum chryſtallinum, quod ſecundum vniformitatem motus ſui faceret conſeruationem rerum in eſſe.

Secundo eſt motus diurnus, qui conſeruat res in eſſe, ergo ille erit alicuius corporis, & non niſi vniformis in toto, & in parte, ſed hoc non eſt cœlum ſydereum, ergo erit aqueum.

Tertio inter cęlos cõtinuitas quædam reperitur, vt cum cęlum chryſtallinũ continuè moueatur, mouet cęlum proximum, & illud vlterius proximum, & ita facit, quæ poſſibilia fuerunt ad motum, actu moueri, & per conſequens eſt conſeruatiuũ rerũ in eſſe.

PVNCTVM SEXTVM.

Num aquæ illæ ſupra firmamentum collocatæ ſint eiuſdem naturæ, cum his inferioribus aquis.

SAnctus Auguſtinus lib. 2. ſuper Gen. refert nonnullos exiſtimaſſe aquas illas eſſe corporales, & eiuſdem naturæ cum iſtis aquis inferioribus, ſed per firmamentum, de quo ibi loquitur ſcriptura intellexerunt aerem medium inter aquas iſtas inferiores, & aquas ſuſpenſas in nebulis in loco nubium; dixerunt enim aerem in ſcripturis cœlum vocari, cum dicitur volucres cœli, & iſtum aerem aſſeruerunt eſſe firmamentum, quia interuallum eius diuidit inter quoſdam vapores aqueos, & aquas iſtas, quæ in terris fluitant.

Sed iſta ſententia non poteſt ſtare, quia Sacra ſcriptura teſtatur aquas illas eſſe ſuper firmamentum, quod ſecunda die factum fuit, & in quo quarta die luminaria facta fuerunt, hic autem aer tertio die factus eſt, nec ſtellæ in ipſo poſitæ fuerunt.

Nonnulli alij opinati aquas illas eſſe eiuſdem naturæ cum iſtis inferioribus, eaſque eſſe ſuper firmamentum, quod ſecundo die factum eſt, cum ſcriptura dicat, qui tegis aquis, & in hanc ſententiam videtur inclinare D. Auguſt. 2. ſuper Geneſ. qui etiam ſentire viſus eſt illas aquas ibi eſſe quaſi vaporaliter ſuſpenſas ad modum, quo videmus eas ſuper iſtum aerem inferiorem in loco nubium, nec tendere ad inferiora, ſicut nec iſtæ quamdiù vaporaliter ſunt ſuſpenſæ. Hugo etiam lib. 1. de ſacramentis. par. cap. 22. eandem ſententiã amplecti videtur dicens, quod partim ſupra firmamentum, partim infra earundem aquarum natura conſiſtit, quare cum ſit huiuſmodi opinio tantorum Doctorum non audemus eam impugnare, ſed ad tertiam ſententiam, quam D. Bona. ſequitur, deueniamus, & priuſquam eã explicemus, obſeruandum, quod aliqua eſſe eiuſdem naturæ bifariam poteſt intelligi, vno modo quantum ad materiam, alio modo quantum ad ſpeciem, vel quãtum ad formam; primo modo non quæritur, quia ſecundum D. Aug. 2. ſuper Gen. ex iſta materia corporali factum eſt cœlum, cuius multum diſtat ſpecies à terrenis; quæſtio igitur eſt, an aquæ illæ ſint eiuſdem naturæ cum iſtis inferioribus aquis, quantum ad ſpeciem, & quantum ad formam; & pro reſolutione pono duas concluſiones ſecundum mentem Sancti Doctoris.

Prima concluſio ſit iſta. Aquæ illæ non ſunt elementares, vel eiuſdem naturæ cum his inferioribus aquis; probatur primo: quia illæ aquæ vt ſcribit D. Aug. 13. Confeſ. ſunt immortales, & ab omni corruptione immunes, ergo aquæ illæ ſunt ſeparatæ à qualitatibus corruptibilibus.

Secundo: quia ſunt nobiliores, nã in loco digniori ſupra firmamentum collocatæ exiſtunt.

Quarto: quia ſunt ſubtiliores, nam corpus quò ſubtilius, eò in eminentiori loco collocatur, vt patet de igne reſpectu aeris, & de aere reſpectu terræ, quæ omnia aquis inferioribus non competunt.

Secunda concluſio. Aquæ illæ, & iſtæ inferiores conueniunt in perſpicuitate, & frigiditate, probatur

vtraque

Digitized by Google

vtraq; pars concluſionis, & primo quod conueniant in perſpicuitate, ſuadetur, & ſupponendo quod perſpicuum ſit illud, quod habet aliquam diſpoſitionẽ ad accipiendum lucem per totum, tunc ſic exigitur ratio aquæ ſupra firmamentum ſecundum nobiliſſimam qualitatem collocantur, ſed perſpicuum eſt nobiliſſima qualitas, ergo.

Minor probatur aqua cum terra, & aere, & cœlo ſtellato habet cõuenientiam, ſed ſtellatum, & igneũ ſunt nobiliora terra, & aere, ergo natura illa, ſecundum quam conuenit cum cęlo ſtellato, nobilior eſt, quam illæ, ſecundum quas conuenit cum aere, & terra, ſed cum terra conuenit per naturam, ſiue cum aqua per naturam humidi cum cęlo ſtellato per naturam perſpicui, ergo relinquitur, quod perſpicuum erit nobilior forma inter formas aquæ, ergo ſi aquæ debent eſſe ſuperius, & docet eas eſſe ibi ſecundum naturam eorum nobiliorem, ſequitur quod per naturam perſpicui erunt ibi.

Amplius perſpicuum non eſt pura qualitas, quando admiſcetur cum qualitatibus habentibus continuum, ſicut humido graui, & ſicco, & calido, ergo alicubi eſt pura qualitas, ſed in omni corpore inferiori cęlo chryſtallino eſt hæc qualitas impura, in aqua enim cum humido, & frigido, in aere cum humido, in igne cum caliditate, & iterum in cęlo ſtellato, quia ibi non eſt vniforme perſpicuum, ergo locus ejus, quod dicitur perſpicuum ſecundum quod eſt pura natura, erit ſupra cęlum ſtellatum, & infra Empyreum, & per conſequens perſpicuitas, quæ eſt pura qualitas erit in cęlo chryſtallino.

Secundo, quod conueniant in frigiditate probatur ſecundum Auctorem, quia ambæ ſunt effectiuæ, frigidæ, quamuis iſtæ ſint formaliter frigidæ, illæ vero nequaquam, ratio quippè quare non ſint formaliter frigidæ aquæ illę eſt, quia frigiditas, cum ſit forma habens contrarium, in cęlo poni non poteſt, effectiue enim poſſunt corpora cęleſtia poni calida, vel frigida, ſed non formaliter, propterea quod omnis contrarietas ab ipſis formaliter eſt excluſa.

Si dicatur, quod ſi aquæ illæ effectiuè ſunt frigidę, ergo poſſunt infrigidare calorem ſolis, & aliorum corporum, ergo eadem ratione poterunt ab eis calefieri, ergo, & conſumi, & ita aliquando totaliter corrumperentur, quod eſt inconſentaneum.

Reſpondet Auctor, quod quamuis effectiuè in frigiditate conueniant aquæ illæ cum iſtis, non tamẽ non poſſunt calefieri, ſed poteſt effectus earum reprimi, ſicut nec ſol, quamuis calefaciat, habet formaliter infrigidari, ſed ſolummodo per frigiditatem ei oppoſitam poteſt effectus reprimi.

Sed aduerſus primam concluſionem poſſet, quiſpiam argumentari, quod maior eſt ſcripturæ auctoritas, quam totius humani ingenij perſpicacitas, inquit D. Auguſt. 2. ſuper Gen. ſed Sacra ſcriptura non diſtinguit inter aquas iſtas, & illas, ergo neq; nos diſtinguere debemus, ergo debemus dicere illas eſſe eiuſdem naturæ cum iſtis.

Præterea contra illam rationem, quod aquæ illæ non ſunt ponderoſæ, & graues obijci poſſet illud, quod dicit Magiſter ſecundum D. Auguſt. qui infra cęlum ligat aquas ad tempus vaporibus nubium retentas poteſt etiam ſuper cęli ſphęram non vaporali tenuitate, ſed glaciali ſoliditate aquas ſuſpendere, ne labantur, ergo ex hoc magiſter videtur ſupponere, quod aquæ illæ ſint de ſe ponderoſæ, & quod ibi teneantur per violentiam ſoliditatis, quod eſt contra ordinem vniuerſitatis.

Ad primum reſpondetur, quod Sacra ſcriptura, quantæcũq; auctoritatis exiſtat, bene patitur, quod exponatur; quocirca quamuis in textu Sacræ ſcripturæ non dicatur, quales ſint aquæ illæ, ſed tantum profertur ibi eſſe aquas, poſſumus tamen exponere tales eſſe illas aquas, quales ſupra cęlum eſſe queũt, tales autem ſunt, vt à Doctoribus inſinuatum eſt, à quibus tamen nihil temerariè diffinitum eſt, ſed piè dubitatum.

Ad ſecundum reſpondet Auctor, quod aquas illas Magiſter comparat ſoliditati non propter grauitatem, ſed propter continuitatem, & ſtabilitatẽ, quia non fluunt, nec refluunt, nec deorſum deſcendunt.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum firmamentum ſit eiuſdem naturæ cum igne elemento.

SCiendum, quod firmamentum eſt illud cęlum, in quo ſunt ſtellæ fixæ, quod ex primaria rerum conditione poſitum eſt in medio aquarum, de quo dicitur Geneſ. 1. fiat firmamẽtum &c. hoc appellatur ſtellatum, & ſydereum, de quo Auctor inueſtigat, cuius naturæ ſit, an ſcilicet, ſit eiuſdem, vel alterius naturæ ab igne.

Notandum, quod ignis elementum eſt triplex, ſcilicet carbo, flamma, & lux, lux quippè eſt in ſua regione, ſi autem ſit in terra, ſiue materia terreſtri, dicitur carbo, ſi in aere nuncupatur flamma.

In corpore quæſt. quatuor facit Auctor: primo narrat Philoſophorum opinionem: ſecundo Sanctorum ſententiam; tertio Philoſophos, & Sanctos Doctores ad concordiam reducere conatur: quarto concluſionem reſponſiuam ponit.

Circa primum Philoſophorum opinio conſiſtit in duabus propoſitionibus, prima præter quatuor elementa ponenda eſt quinta eſſentia, quæ eſt corpus incorruptibile eleuatum à contrarietate.

Secunda propoſitio huiuſmodi corpus incorruptibile eſt principium conciliatiuum, & conſeruatiuum.

Quo ad ſecundum ſententia Sanctorum Doctorum duo continet dicta, primum corpora ſunt ſolummodo quatuor, ſecundum natura firmamenti eſt ignea.

Circa tertium tres Auctor conſtituit propoſitiones, quarum eſt

Prima. Ratio euidenter perſuadet firmamentum eſſe alterius naturæ, quam ſit aliquod elementum, id oſtendit ex tribus; primo ex motu, qui non latet ſenſus noſtros, ſecundo ex effectibus varijs, tertio ex perfectione vniuerſi.

Secunda propoſitio Sancti Doctores non diſcrepauerunt à Philoſophis in ſenſu, ſed verbaliter, & vocaliter manifeſtat ex dictis D. Auguſt. pluribus in locis, in quibus ipſe elementum ignis denominata perfectione lucis, Philoſophi autem notificauerunt ignem per proprietatem caliditatis, & quia natura leuis reperitur, & in corpore quinto, & in igne elemento: propterea D. Auguſt. firmamentum ignem dixit

Digitized by Google

corpus vnius naturæ non quidem quantum ad formam, & veritatem naturæ ſpecificæ, ſed propter ſimilitudinem in claritate, diaphaneitate, & effectibus quibuſdam, ſiue propter participationem lucis ſecundum quamdam rationem analogiæ.

Tertia Philoſophi dixerunt ignem, & firmamentum eſſe alterius, & alterius naturæ probauerunt, quia firmamentum eſt expers contrarietatis, lucemque participat in quadam puritate, ignis vero naturam habet contrarietatis, patet duobus, primo ignis contrariatur terræ, ſecundo mouetur directè motu contrario, ſcilicet ſurſum, cęlum autem dictum eſt, quia non habet contrarium, circulariter mouetur.

Quantum ſpectat ad vltimam partem concluſio reſponſiua eſt iſta. Firmamentum & ignis non ſunt eiuſdem naturæ: probatur auctoritate, & rationibus, quæ ponuntur ad oppoſitum.

Primo auctoritas eſt Philoſophi, primo de cœlo, & mundo vbi præter hæc quatuor ponit eſſe corpus quintum.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima firmamētum naturaliter eſt incorruptibile, ignis naturaliter corrumpitur, ergo non ſunt eiuſdem naturæ; cōſequentia probatur quia corruptibile, & incorruptibile per naturam non habent eandem formam completiuam.

Secunda firmamentum, & ignis habent diuerſos motus, naturales ergo ſunt alterius, & alterius naturæ; antecedens patet ex dictis.

Tertia. Si firmamentum igneæ naturæ exiſteret, ergo naturaliter inflammarent corpora ſibi proxima, ergo cum ſit maximæ quantitatis ſtatim totum aerem abſorberet.

Quarta nobilius eſt corpus non habens contrarietatem quam habens eam, ergo ſi ponenda ſunt corpora habentia contrarietatem, oportebit etiam conſtituere corpus immune à contrarietate, ſed hoc non eſt niſi corpus cœleſte, ergo firmamentum non habet contrarium, ſed ignis habet, ergo non ſunt eiuſdem naturæ.

Pro expoſitione quæſt. quinque ſunt perpendenda.

Primum num firmamentum ſit, dieque ſecunda ſit conditum.

Secundum firmamentum vnde dicatur, & cur vocetur cœlum.

Tertium num firmamentum ſit eiuſdem naturæ cum elementis.

Quartum firmamentum, cur igneum aliquando appellatum fuerit.

Quintum num corpora cœleſtia calefaciant.

PVNCTVM PRIMVM.

Num firmamentum ſit, dieque ſecunda ſit conditum.

OBſeruandum, quod Sancti Doctores Sacrarum literarum interpretes in rebus ad mūdi opificium ſpectantibus ſæpe dubitando loqui videntur duabus potiſſimè rationibus illecti, quarum altera eſt ob reuerentiam Sacræ ſcripturæ, quæ diuinæ diſpoſitioni ſubijcere voluit, vnde determinatè explicare non ſunt auſi, alia eſt ad reprimendam curioſitatem noſtram, vt in ijs, quę in lege, & Prophetis leguntur contenti eſſemus, & animo ſaciati nihil vlterius optaremus.

Secundo notandum, quod D. Aug. 2. ſuper Geneſ. refert quorumdam opinionem, quam & commendare videtur, quod firmamētum accipiatur pro ipſo aere, vel pro ipſo medio interſtitio aeris, qui diuidit inter aquas in nubibus exiſtentes, & aquas inferius permanentes, nam ſecundum ipſum non ſolum communi ſermone aer vocatur cœlum, ſed etiam ipſe Dominus ſuo ſermone vocauit aerem cęlum, cum dixit volucres cœli comederunt illud, cęterum hæc expoſitio non concordat ſenſui; habetur enim in litera fiant luminaria in firmamento cęli, ergo oportet, quod firmamētum cęli diuidens aquas ab aquis ſit cęlum, vbi ſunt ſtellæ, quod cęlum ſydereum appellatur: quocirca reſoluendo dubium, pono duas concluſiones iuxta duo membra in eo contenta.

Prima concluſio correſpondens primæ parti eſt huiuſmodi, eſt firmamentum, cōcluſio expreſsè habetur Gen. 1. fiat firmamentum, &c.

Secunda concluſio. Reſpondens ſecundę parti eſt hæc: firmamentū factum eſt ſecunda die, patet quia ſubditur ibi, & factum eſt veſpere, & mane dies ſecundus.

Pro intelligentia vtriuſque concluſionis notandum, quod ſicut in prima die poſita eſt diſtinctio ſupremæ partis mundi ab infima, ita ad ſecundam diem ſpectat diſtinctio ſupremæ partis à media, quæ quidem diſtinctio attenditur ſecundum hoc, quod in alterationibus, quæ in medijs elementis plurimæ fiunt, & etiam in alijs motibus ſe habet corpus cęleſte, vt mouens, & alterans, & alia vt mota, & alterata, quapropter intelligere oportet in hac ſecunda die fuiſſe tributam corpori cęleſti virtutem vniuerſalem mouendi corpora inferiora, & quia in omni alteratione neceſſe eſt peruenire ad aliquod primū alterans non alteratum, ideo ipſum cęlum, quod tāquam primum alterans inſtituitur nomen firmamenti accepit.

Secundo notandum, quod de firmamento poſſumus loqui bifariam, vno modo, quantum ad productionem ſubſtantiæ ipſius, alio modo quantum ad aliquam eius formationem, primo modo ad opus creationis pertinet, ſecundo modo ad opus ſecundę diei, ſicut etiam Dionyſius 4. cap. de diuin. nom. dicit, quod lumen ſolis fuit informe in primo triduo, & poſtea fuit quarta die formatum.

Tertio notandum, quod per primam, & ſecūdam concluſiones interimitur hæreſis illa, quæ fuit Ariſtotelis dicentis, quod cęlum non fuit factum, neq; genitum, ſed ingenitum, & æternum, ſi enim firmamentum ſecunda die factum eſſe probatur, vtique reijcitur opinio, quod non ſit factum, & quod ſit æternum, & aduerte omnes articulos de factione cęli cuiuſcumque corporei incorruptibilis tractantes militare contra prædictum errorem Ariſtotelis, qui merito, & iuſtè damnatus fuit à ſymbolo fidei creatorem cęli & terræ, & à Concilio Lateranenſi de Summa Trin. & fid. Cathol. firmiter &c. ab initio temporis condidit vnum principium viſibilium omnium, & inuiſibilium, item à Concilio Toloſano 1. c. 21. de regulis fidei Catholicæ, ſi quis dixerit, aut crediderit à Deo omnipotente mundum hunc factum non fuiſſe, atque omnia eius inſtrumenta anathema ſit.

Sed dices firmamentum dicitur in quo Sol, Luna, &

Digitized by Google

& Stellæ ſunt ſita, vt patet Geneſ. 1. ſed Sol Luna, & Stellæ ſunt in diuerſis ſphęris, vt Aſtrologi probant, ergo Scriptura non debuit facere mentionem ſicut de vno corpore.

Reſpondetur quod licet ſint diuerſæ ſphæræ, tamen omnes reputantur quaſi vnum corpus propter ſimilitudinem naturæ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Firmamentum vnde dicatur, & cur vocetur cælum.

ALbertus tradit firmamētū dici duobus modis. Primo à firmitate naturæ naturaliter incorruptibilis, quoniam tota natura ſua eſt à contrarijs aliena, & à cōtrariorum actione, & paſſione immunis, vnde ſecundum Philoſophum non recipit peregrinas impreſſiones, ſicque totum corpus, quod appellat quinta eſſentia à Luna, vt ſupra dicitur firmamentum.

Secundo vocatur firmamentum à firmitate ſtandi, ac diſtinguendi inter aquas, ſicque ſolum cælum Stellatum appellatur firmamentum, itaque Sol, & Luna, alijq; planetæ ſunt in firmamento primo modo accepto.

Quo ad aliud cur firmamentum vocatum ſit cælum, vt habetur Geneſ. vocauit firmamentum cælū. Dicendum quod ſicut ſuperius per cælum, & terrā, quæ ſunt magis ſenſibilia voluit manuducere intellectum noſtrum ad inſenſibilia, & non tantū ad alia ſenſibilia, ita cum nunc ſacra ſcriptura vocat firmamentum cęlum, hoc eſt, vt oſtendat quod hoc eſt illud cælum de ſuperioribus, quod primo nobis apparet, celątque reliquos ſuperiores cælos, nempe empyreum, & aqueum, qui nobis inuiſibiles exiſtunt, celum namque à celando dicitur.

Sed contra primum obijcies in corpore, quod circulariter mouetur maxima fixio, ſiue firmitas eſt in centro, centrum autem mundi eſt terra, nomen ergo firmamenti potius debuit terræ, quam cælo attribui.

Contra ſecundum dices ſi firmamētum vocatum eſt cælū, ergo non eſt factū ſecunda die: cōſequētia probatur, quia cęlum eſt factum ante omnem diem, vt patet Gen. 1. in principio creauit Deus cælum, & terram.

Ad primum reſpondetur, quod corpus cæleſte eſt firmum, & quantum ad naturam, quia non alteratur, nec corrumpitur, & quantum ad locum, quia intra locum ſuum ferri non poteſt, nec ſecundū totum, nec ſecundum aliquam partem, quod de terra non contingit, ideo potius cælum, quam terra firmamentum appellatur.

Ad aliud S. Thomas multipliciter reſpondet; Primo ſecundum Chryſoſt, quod Moyſes ſummariè dixit, quod Deus fecit præmittens, in principio creauit Deus cælum &c, poſtea per partes explicauit, & ſic iuxta hanc expoſitionem non oportet nos aliud intelligere cælum, cum dicitur in principio creauit Deus cælum, & cum dicitur ſecunda die factum eſt firmamentum.

Secundo reſpōdet aliud eſſe cælum, quod legitur in principio creatum, & quod legitur ſecunda die factum, quia ſecūdum Aug. lib. 1. ſuper Gen. cælum prima die factum eſt natura ſpiritualis informis, cęlum autem, quod legitur ſecunda die factum, eſt cælum corporeum.

Tertia reſpondet ſecundum Bedam, & Strabum, cælum, quod legitur prima die factum, eſt cælū Empyreum, firmamentum vero, quod legitur ſecunda die factum, eſt cælum ſydereum, & hanc ſentētiam, vt pluries dictum eſt, ſequitur Auctor.

PVNCTVM TERTIVM.

Num firmamentum ſit eiuſdem naturæ cum elementis iſtis.

COntrouerſia magna eſt inter Philoſophos de hoc negocio, ſimiliter & inter Sanctos Doctores, vt conſtat in quæſt. Auctoris, nam primi Philoſophi poſuerunt omnia corpora eſſe de natura quatuor elemētorum; Hinc Empedocles, qui poſuit ſex principia rerum, ſcilicet quatuor elementa, & amicitiam, & litem aiebat, quod quando elemēta amicabantur in compoſitione alicuius rei, fiebat generatio illius, quando autem per litem ſe ſeparabant fiebat corruptio eius, & quoniam in compoſitione cæli non interuenerat lis, per quam poſſet corrūpi, dixit ipſum eſſe *incorruptibile*, *Plato* quoque, & eius antiquiores ſectatores aſſeruerunt corpora cęleſtia eſſe verè elementaris naturæ: cęterum Ariſtoteles oppoſitum ſenſit, dicens cælum eſſe quintā eſſentiam ſine grauitate, & leuitate, & alijs contrarijs, vt patet in primo cæli, & mundi, & propter efficaciam rationum eius poſteriores Philoſophi conſenſerunt ſibi: Doctores ſancti etiam diuerſimodè ſunt locuti ſecundum quod diuerſorum philoſophorum ſectatores fuerunt, à quibus eruditi fuerūt. *Baſilius* namque Auguſtinus, & multi alij ſecuti ſunt in philoſophicis, quæ ad fidem non ſpectant opiniones Platonis, & propterea poſuerunt cælum de natura quatuor elemētorum, Dionyſius autem ſecutus eſt fere vbique Ariſtotelem, & ideo negauit cælum eſſe de natura quatuor elementorum, Damaſcenus lib. 3. cap. 9. narrat plures opiniones, & nullam videtur aſſerere, dicens quod aliqui aſſerunt, vt Baſilius firmamentum eſſe ſubtilis naturæ, velut fumum, alij aquoſæ naturæ, alij ex quatuor elementis ipſum eſſe compoſitum, alij ipſum eſſe corpus quintum.

Beatus Ambroſius in ſuo Hexameron ſic fatur de natura, & qualitate ſubſtantiæ cæli quid enumerem ea, quæ diſputationibus ſuis Philoſophi texuerunt, cum quidam aſſerant illud ex quatuor elementis cōpoſitum, alij quintam quamdam naturam noui corporis ad eius conſtitutionem inducant, atque confingant æthereum eſſe corpus, cui neque ignis admixtus ſit, neque aer, nec aqua, nec terra; quia huiuſ modi elementa proprium habent motum, vſum, & curſum?

Cæterum quid ſit dicendum inter prætactas diuerſas ſententias num aliquo pacto conciliari poſſint. Auctor vt patet in textu nititur eas concordare, & ad pleniorem intelligentiam eorum, quæ docet aduertendum, quod firmamentum eſſe eiuſdem naturę cum iſtis inferioribus poteſt tribus modis intelligi;

Digitized by Google

telligi; vno modo materialiter ſicut ſecundum materiam, alio modo ſecundum aliquam ſimilitudinē, & analogiam, tertio modo, quantum ad formam ſiue quantum ad naturam ſpecificam, his ita conſtitutis pono tres concluſiones, quarum eſt

Prima. Firmamētum eſt eiuſdem naturæ cum iſtis inferioribus ſecundum materiam: perſuadetur

Primo, quia cœlum, quod dicitur firmamentum videtur eſſe ex eadem materia informi, de qua dicitur, ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas; non tamen ex eadem materia propria, & proxima; imò ſicut differt cœlum chryſtallinum à firmamento, & aquæ inferiores congregatæ in locum vnum differunt à firmamento, ita differunt materiæ ſingulorū.

Nota, quod materia illa formis appellari poteſt aqua, quia ſicut in huiuſmodi materia eſt aptitudo ad recipiendas formas, ſic in aquis eſt aptitudo ad recipiendum imagines aliquarum formarum.

Secunda concluſio. Firmamentum eſt eiuſdem naturæ cum iſtis inferioribus ſecundum ſimilitudinem, & analogiam, probatur ſecundum Auctorem, quia conuenit in diaphaneitate & lucidicate cum igne quidem quantum ad luciditatem, & cum aqua quantum ad diaphaneitatem, ſicque firmamentum poſſet dici igneum ſecundum quamdam ſimilitudinem, & analogiam.

Tertia concluſio. Firmamentum non eſt eiuſdem naturæ cum iſtis elementis, quantum ad formam; probatur pluribus rationibus.

Prima ſumitur ex natura motus, quodlibet quippè elementum habet proprium motum, & rectum, neque poſſibile eſt vnum corpus habere duos motus naturales, ſed firmamentum naturalem habet aptitudinem ad motum circularem, ergo non eſt de natura alicuius elementi.

Secunda ratio deducitur ex natura corporum cæleſtium; experiētia docet, quod Saturnus infrigidat, Luna humectat, Ignis verò calefacit, & ſiccat, ergo Saturnus, & Luna non ſunt igneæ naturæ, ergo neq; cœlum, in quo luminaria iſta conſiſtunt: præterea ſol calefacit, atque deſiccat, terra infrigidat, aer, & aqua humectant, ergo ſol non eſt naturæ terreæ, neque aqueæ, neque aereæ.

Tertio ratio ſumitur ex parte ſaluationis; Vnum elementum nō eſt per ſe ſaluatiuum alterius, ſed potius corruptiuum, & tamen vnum elemētum renuit ſeparari ab alio, ergo hoc eſt propter receptionem influentiæ alicuius corporis non elementaris, quam non poſſet recipere ab alijs elementis ſeparata, Minor patet de clepſydra, in qua obturatur foramen ſuperius, ne aer intrare poſſit, aqua non deſcendit per foramina inferiora.

Quarta ratio ex parte mixtionis elemētorum ſumitur ſecundum Auctorem elementa inter ſe habēt contrarias qualitates, contraria autem nunquam ad aliquid vnum conſtituendum ad inuicem conueniunt, niſi per aliud eleuatum ſuper contrarietatem concilientur, ſed firmamentum, ſeu influentia facit elementa contraria concurrere ad corpora mixta, ergo non eſt de natura alicuius elementi.

Sed obijcies tantum, quatuor eſſe qualitates primas, ergo tantum quatuor debent eſſe corpora, quę ſunt de conſtitutione mundi primaria, ergo firmamentum eſt corpus mixtum, vel eſt de natura alicuius elementorum.

Soluit hanc obiectionem Auctor veritatem habere antecedens de qualitatibus actiuis, & paſſiuis ſecundum contrarietatem; vnde non debet ex hoc inferri omnia corpora, quæ ſunt in prima conſtitutione mundi habere aliquam illarum qualitatum, ſed illa dumtaxat, quæ contrarietatem ſortiuntur, porro ad conſtitutionem mundi non ſolum prædicta quatuor corpora requiruntur, ſed etiam aliud ſupra iſta, quod Philoſophi, quintam eſſentiam appellarunt, & eſt corpus incorruptibile eleuatum à contrarietate, & eſt principium conciliatiuum, & conſeruatiuum.

PVNCTVM QVARTVM.

Firmamentum cur igneum aliquando appellatum fuerit.

Sanctus Auguſtinus 2. ſuper Geneſ. non multum poſt principium, ait ſuper aerem purus ignis eſſe dicitur cœlum, item 3. de lib. arb. inter principium, & medium in incorruptibilibus lux tenet primum locum per lucem intelligens ignem, ſed inter corpora nobis ſenſibilia firmamentum primum tenet locū ergo, item Damaſcenus lib. 2. cap. 8. niſi ſuperiaceret aqua inflammatum iam vtique eſſet à calore firmamentum, ergo eſt igneæ naturæ, preterea Baſilius in exameron fatetur eſſe de natura ignis.

Item Magiſter dicit ignem eſſe cœlū, de quo igne ſydera, & luminaria facta eſſe coniectant.

Pro intelligentia huius dubij aduertendum ſecūdum Auctorem in ſolutione ſecūdi, quod quemadmodum cœlum chryſtallinum cenſeri poteſt nomine aquæ, eo quia aliquam ipſius aquæ proprietatem in ſe habet, ſic & firmamentum igneum dicitur propter conformem lucis participationem, & nota triplicem eſſe ignis proprietatem, vna dicitur luminoſitas, altera caliditas, & tertia læuitas, in prima proprietate ignis, & firmamentum conueniunt, in tertia ſimpliciter differunt, in media autem partim cōueniunt & partim differūt, conueniunt in hoc, quod tam ignis, quam firmamētum effectiuè eſt calidum, differunt vero in hoc, quod ignis eſt calidus formaliter, firmamentum vero minimè, ex his patet ſolutio dubij, quod firmamentum igneum aliquādo dictum fuit; quia ſcilicet naturam lucis participat ſecundum quamdam rationem analogiæ.

Sed dices lux eſt ſpecies ignis, ergo ſi firmamentum naturam lucis participat, continetur ſub ſpecie ignis.

Reſpondetur, quod duplex eſt lux, vna, quæ eſt in materia tranſmutabili, & habet caliditatem annexam, & hæc eſt ſpecies ignis, alia eſt lux quinti corporis, quę eſt expers caliditatis formaliter, & eſt aliquo modo conformis illi, & hæc non eſt ſpecies ignis.

Inſtabis firmamentum, & ignis conueniūt in naturali actione, quæ eſt calefacere & ſiccare, ergo videtur quod firmamentum ſit igneæ naturæ, conſequentia probatur per Damaſcenum lib. 3. cap. 15. Quoniam natura eadem, horum actio eſt eadem.

Reſpondetur, quod operatio eſt duplex altera vniuoca, alia equiuoca, dictum Damaſc. intelligitur de

de prima non de ſecunda, vnde quamuis firmamentum & ignis calefaciant, calefactio tamen generatur ab igne generatione vniuoca, quia ignis eſt calidus formaliter, à firmamento autem generatur calor generatione equiuoca, quia non eſt calidum formaliter.

Obijcies adhuc, quicquid eſt corpus ſubtiliſſimũ, vel eſt ignis, vel participat naturam ignis, ſed firmamentum eſt corpus ſubtiliſſimum, ergo vel eſt ignis, vel participat naturam ignis.

Maior probatur, quia eſſe corpus ſubtiliſſimum dicitur competere igni.

Reſpondetur, quod inter elementa, & inter ea, quæ ſunt in ſphęra actiuorum & paſſiuorum ignis eſt corpus ſubtiliſſimum, ſed non eſt ſubtilius cœlo, nec eſt attendenda comparatio inter cęleſtia, quæ inter elementa exiſtit.

Ad teſtimonia in principio adducta Auguſtini, Damaſceni, Baſilij, dicendum quod hoc tradiderũt non quaſi aſſerentes, ſed ſicut vtentes his, quæ in Philoſophia didicerant.

Secundo poteſt dici, quod acceperunt ignem ſecundum ſimilitudinem lucis.

Tertio reſpondendo ſigillatim ad illud Aug. 3. de lib. arb. dicitur, quod lux accipitur pro igne in ſphęra ſua, qui tenet primum locum non ſimpliciter, ſed inter corpora elementaria.

Ad aliud 2. ſuper Geneſ. reſpondetur, quod Aug. locutus eſt, opinionem Platonicorum recitando, vel inueſtigando, non aſſerendo.

Ad illud Damaſceni reſpondetur, quod firmamentum vocat aerem, vel loquitur ſecundum opinionẽm illorum, qui dicebant non eſſe aliquod corpus quintum vltra quatuor elementa.

Ad illud Baſilij dicitur, quod ſecutus eſt opinionem Platonis.

Ad illud Magiſtri reſpondetur, quod refert opinionem aliorum, & cœlum dicitur naturæ igneæ nõ à colore, ſed à ſplendore, cum in ſplendore habeat aliquam aſſimilationem ad ignem, vel ad ignem, qui eſt carbo, quia ſunt ibi aliquæ ſtellæ rubeæ cadẽtes quaſi vt ignis carbo, vel ad ignem, qui eſt flamma, ſicut quædam ſunt ſtellæ claræ, quæ videntur lucentes, velut quædam flammæ, vel ad ignem in ſphęra ſua, vbi eſt diaphanus, & tranſparens, & ſic poterit eſſe ſimilitudo ad ignem, quantum ad ſuas partes diaphanas, & tranſparentes.

PVNCTVM QVINTVM.

Num corpora cœleſtia calefaciant.

SAnctus Bonauentura in ſolutione argumentorũ affirmat corpora cœleſtia calefacere per naturam luminis, idque adamuſſim explicat dicens, quod generatio caloris à corpore cœleſti in his inferioribus, vel eſt propter radiorum aggregationem, & intenſionem, ex qua ſubtiliatur aer ſuſcipiens illuminationem, vel ab aliqua virtute ei diuinitus collocata à prima ſui conditione totam ſpeciem conſequente, quæ etſi non faciat corpora cœleſtia formaliter calida, quia ſua materia nõ eſt apta ad contrarietatem, influens tamen in hæc inferiora inflammat ea, cum ſint tranſmutabilia propter diſpoſitionem in materia repertam? hæc Auctor in calce quæſt.

Ad pleniorem notitiam duo ſunt enucleanda, quorum vnum eſt, quod lumen eſt calefactiuum, id docent Ariſt. & Comen. lib. 2. de cœlo, & mundo, aſſerunt enim, quod in inferioribus cauſatur calor à lumine corporum cœleſtium, & à mobili, & patet per experientiam ſenſibilem, quia loca illuminata ſunt calidiora lucis vmbroſis, etiam dies calidiores ſunt noctibus, & hoc eſt per lumen, vnde Coment. 2. cœli Com. 42. dicit ſi locus vmbroſus eſt vbi lumen non eſt, & ſi ſibi appropinquat aliquod corpus politum, & terſum, nunc cauſat caliditatem, quia in ipſo refrangitur lumen.

Secundum quod eſt enucleãdum, eſt modus, quo lumen calefacit, & de hoc Philoſophi diuerſimodè ſunt opinati. Quidam enim ſenſerunt lumen calefacere, ſic quia radij corporum cœleſtium tranſeunt per ſphęram ignis, & incorporant ſibi caliditatem, quam deferunt vſque ad nos, alij vero exiſtimarunt lumen eſſe cauſam caliditatis per accidẽs, quia omne agens, quod agit virtute alterius eſt agens per accidens, vt inſtrumentum, quod non agit, niſi virtute principalis agentis, ſed lumen eſt inſtrumẽtum corporis cœleſtis, ſed neutra opinio à rectè Philoſophãtibus recipitur, prima quidem tanquam falſa impugnatur, quia *imaginatur quod radij ſolares præcedant tanquam corpora*, quippè qui aliter non incorporarent ſibi colorem, cum incorporare ſit propriũ corporis, ſed radij ſolares non ſunt corpus, quia tũc duo corpora eſſent in eodem loco, quod eſt impoſſibile ſecundum Ariſt. 4. Phyſic.

Secunda etiam redarguitur, quia agens per accidens, quod eſt purè diſtinctum contra per ſe, aut eſt caſuale, aut eſt remouens prohibens, aut illud agens coniũctum in eodem ſubiecto cauſat per ſe per ſufficientem diuiſionem, ſed lumen non eſt primo modo agens caſuale, quia teſte Philoſopho 2. Phyſ. caſus producit effectum, vt in paucioribus, lumen autẽ frequenter calefacit nec eſt remouens prohibens, quia lumen non remouet aliquid à calefactibile, quod enim remoueat aſſignari non poteſt, nec eſt cauſa coniuncta cauſę per ſe in eodem ſubiecto, quia non inuenitur aliqua cauſa, quãdo lumen calefacit, quam ipſum lumen, vnde etiam in ſpeculis exeuntibus lumen generat caliditatem, & non eſt ibi aſſignare aliam cauſam caliditatis, quam lumen eius.

His igitur duabus opinionibus impugnatis, & excluſis dicendum ad aures paripateticorum, quod lumen habet per ſe calefacere, ſed non niſi refractum; vnde caliditas maxima cauſatur in angulis refractionis, & propinquis, vbi radius coincidens, & reflexus vniũtur maxime: quapropter ex hoc apparet, quod, licèt lumen tranſeat per medium interſtitium aeris, nihilominus ibi non eſt caliditas, ſed frigiditas, quia non eſt refractio, nec locus propinquus angulis refractionis.

Sed dices ſi lumen calefaceret, tunc omnia corpora cœleſtia calefacerent, ſed hoc eſt falſum, quia Aſtronomi dicunt, quod quędam aſtra infrigidant, vt orbis Saturni; ſimiliter Luna humectat, & infrigidat.

Hanc obiectionem tangit Auctor, in cuius ſolutione

Digitized by Google

tione laborauerunt Philoſophi, nam Commētator in 2. cæli ſuſtinet nullum corpus infrigidare ſimpliciter, ſed omnia calefacere, ſed aliquod frigefacit, ideſt minus calefacit ſecundum quod habet caliditatem remiſſam.

Aliqui dixerunt omnia corpora cæleſtia calefacere quantum eſt ex parte luminis & motus, ſed ſi frigefaciant, hoc eſt per aliam virtutem, & per complexionem, coniunctionem, & oppoſitionem.

Alij vero reſponderunt, quod ſicut aliquæ Stellæ calefaciunt, ita aliquæ frigefaciunt vt Aſtronomi dicunt, hoc tamen non eſt per motum localem, vnde eſt motus, neque hoc eſt per lumen inquantum lumen, ſed hoc eſt vnde tale, & talis corporis, neque inconſentaneum cenſendum eſt, quod vni debeantur diuerſa accidentia, alia, & alia ratione; riſibile namque non debetur homini inquantum animal, vt homo, & ſic ſtella non frigefacit per lumen, vnde lumen, ſed vnde tale lumē ſcilicet Saturni, vel Lunę.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De cælis quantum ad figuram.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum cæli habeant orbicularem figuram.

Notandum, quod orbiculare dicitur ab orbe, qui idem eſt, quod circulus, differt autem orbis à ſphæra, ſeu globo, quod orbis propriè dicatur de plano corpore, quod circularem habet figuram, ſphæra autē, vel globus de corpore ſolido, vnde Cicero 2. de Natu. Deor. duæ formæ præſtantes ſunt ex ſolidis, globus ex planis, circulus, vel orbis, qui græce Cyclos dicitur, ſed hoc non ſemper obſeruatur, nam frequenter Orbis pro eo quod ſphæricum eſt, vel rotundum, vnde orbem terrarum dicimus vniuerſæ terræ globum, quem ſphæricæ figuræ eſſe Philoſophi conſentiunt accipitur etiam orbis pro circulare cæleſtium corporum meatu, interdum pro ipſis cælis, ſeu pro cæleſtibus ſphæris, & aduerte, quod ſphæra eſt globus, id eſt quod ex omni parte rotundum apparet, vnde Higinius ſphęra eſt ſpecies quædam in rotundo conformata omnibus ex partibus æqualis apparens.

In corpore quæſt. Auctor duo agit, Primo præmittit quomodo Doctores ſacræ ſcripturæ interpretes locuti fuerint de hac re, Secundo ponit concluſiones reſponſiuas.

Circa primum expoſitores ſacrarum literarum dubiè loqui viſi ſunt, idque egerunt propter duo, quæ ſuperius in primo puncto ſuper proximam quæſtionem adducta fuerunt; Vnum eſt ob reuerentiam ſacræ ſcripturæ, quod illa diuina diſpoſitione ſubijcere voluit, aliud eſt ad reprimendam noſtram curioſitatem, volentes nos in his, quæ dicuntur in lege, & prophetis contentos eſſe, & nihil vltra hoc inquirere.

Quantum attinet ad ſecundam partē ponit Doctor duas concluſiones pro reſolutione quæſt.

Prima eſt hæc. Cælum eſt orbicularis figuræ: probatur experientia ſenſus, nam in quamcumque partem terræ, vel aquæ quis eat, cælum ſemper æqualiter diſtare à terra videtur, ſed hoc non eſſet niſi haberet orbicularem figuram, ergo cælum eſt orbicularis figuræ: præterea videmus ſenſibiliter moueri circulariter, ſed motus circularis non competit niſi figuræ orbiculari, ergo cælum eſt orbicularis figuræ.

Secunda concluſio. Figura orbicularis maximè competit cælo: probatur ab Auctore quatuor rationibus.

Prima ſumitur ex ſimplicitate ipſius cæli ſimpliciſſimo corpori ſimpliciſſima debetur figura, ſed cælum eſt ſimpliciſſimum inter omnia corpora, cum ſit ſubtiliſſimum, ergo ſimpliciſſimam debet habere figuram, ſed hæc eſt figura circularis, ergo.

Nota quod figura ſphærica ideo eſt alijs figuris ſimplicior, quia vna ſuperficie continetur.

Secūda ratio ſumitur ex capacitate ſic illi corpori, quod eſt maximè conſentiuum debetur figura capaciſſima, ſed cælum eſt conſentiuum omnium, vt dicit Damaſcenus, & figura orbicularis eſt capaciſſima, ſicut manifeſtè conuincit ratio, & ſenſus, ergo.

Tertia ratio dicitur ex perfectione corpori perfectiſſimo debetur perfectiſſima figura, ſed cælum eſt perfectiſſimum omnium, & figura orbicularis eſt perfectiſſima omnium figurarum, ergo. Minor probatur, quia in figura orbiculari reperitur perfectio ſenarij, ſexies enim tantum reperitur in circumferentia, quantum eſt à circumferentia ad centrum.

Quarta ratio trahitur ex mobilitate. Corpori velociſſimo debetur figura maximè ad motum idonea, ſed cælum eſt velociſſimum corpus, figura autem maximè apta ad motum eſt orbicularis, ergo.

Pro explicatione quæſt. tria ſunt examinanda.

Primum recenſetur quorumdam ſententia de figura cæli.

Secundum, quid ſi cælum eſſet alterius figuræ, quam ſphæricæ contingeret.

Tertium, num cælum Empyreum ſit ſphericum.

PVNCTVM PRIMVM.

Recenſetur quorumdam ſententia, & impugnatur.

DVrandus quæſt. 4. huius diſtinctionis narrat nonnullos opinatos fuiſſe cælum eſſe figuræ ſemicircularis, ratio horū erat, quia nunquam apparet nobis niſi dimidia ſphæra, contra quos inſtatur

Primo, quia cum cælum moueatur ab Oriente in Occidentem rediens in Orientem, vt ex motu aſtrorum apparet, ſequeretur, quod quādoque totaliter diſpareret, ſed hoc eſt falſum, ergo cælum non eſt figuræ ſemicircularis.

Secundo, hæc ſententia apertè eſt contra Ariſt. 2. cæli & mundi dicentem mundum totum eſſe rotundum, circularem, & decenter factum decore, qui eſt ſummus decorum, & in multis alijs locis cælum eſſe rotundum teſtatur, item contra Auicennam lib. ſuo de cælo, & mundo, vbi probat, quod figura cæli eſt ſphærica, item contra Auer. de ſubſtantia orbis, ſecundo; quod ſit ſphæricæ figuræ deprehenditur ex ipſis ſtellis, quæ ſunt orbiculatæ, & rotundæ.

Tertio probatur ratione, quia prima figura debetur primo corpori, ſed inter omnes figuras ſolidas prima eſt ſphærica, cælum autem eſt primum corpus, ergo. Minor probatur, quia naturaliter vnum eſt prius multitudine, & ſimplex compoſitis, ſed ſo-

la figura

Digitized by Google

la figura ſphærica inter figuras ſolidas continetur vna, ſicut inter figuras ſuperficiales ſolus circulus continetur vna linea, cæteræ autem pluribus.

Obijcies ſi cælum eſſet ſemicircularis figuræ ſufficeret ad tegendam terram inhabitatam ab hominibus, ergo videtur, quod ſuperfluat alius circulus.

Reſpondetur negãdo antecedens, & conſequẽs, quia vtraque pars eſt neceſſaria, ſed cęlum debet ſuper nos moueri, vel reuolui circulariter, & vna pars ſeruit nobis de die, alia de nocte.

Obijcies per illud Pſal. 103. extendens cælũ ſicut pellem, alibi vero ſicut dicit Auguſtinus ſuper Geneſ. ponitur quod cęlum ſit ſicut camera, ergo videtur, quod cælum ſe habeat per modum tentorij, & per conſequens videtur eſſe figuræ ſemicircularis.

Reſpondetur, quod non eſt ſicut pellis extenſa in rectum, ſed ſicut pellis veſcicę, quæ extenditur in cõuexum, vnde non eſt contrarium in illa litera, quam ponit Auguſt. quod extẽditur ſicut camera, camera enim contegit exiſtentes in ea, ita cælum ex omni parte contegit.

Obſeruat S. Doctor circa ſolutionẽ huius, quod Scriptura condeſcendens ſimplicium modo vulgari frequenter loquitur, & propterea cum de cælo verba facit, loquitur de ipſo ſecundum quod apparet ſenſui noſtro, & dicit illud ad modum pellis, vel cameræ extenſum quantum ad noſtrum hęmiſpheriũ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſi cælũ eſſet alterius figuræ, quam ſphærica cõtingeret.

Richardus quæſt. 4. & Durandus vbi ſupra hoc inconueniens ſequi conſentiunt, nimirũ quandoque corpus eſſe ſine loco, & locum ſine corpore, quia cum extra cælũ nihil ſit, nec corpus, nec locus, & cælum continuè moueatur, ſi eſſet v. g. figuræ angularis, & anguli præmineãt cæteris partibus, pertingeret per motum cæli partes planas venire ad locum angulorum, & tunc remaneret aliquid vacuũ, & iterum Anguli venientes ad loca partium planarum vltra præcederent in vacuum, vel etiam ſequeretur, quod aliqua pars v. g. cæli firmamẽti intraret in cælum chryſtallinum, & ſimul ibi eſſet, & ſic fieret ſciſſio ſphærarum, quæ ſunt impoſſibilia ſecundum Philoſophum 2. de Cælo.

Notandum iuxta ſententiam Theologorum prędictam rationem locum non habere in empireo, eo quia ipſi ponunt cælum illud non moueri; eſt enim locus quietis, qui debetur ſtatui beatorum.

Sed dices, ſi ponatur quod cælum ſit oualis figuræ, ex hoc non ſequitur, quod per ſuum motum contingeret aliquid vacuum, nec duo corpora ſimul eſſe, ergo ita poteſt poni cælum oualis figuræ, ſicut ſphæricæ.

Reſpondetur, quod argumentũ eſt deficiens, ſupponit namque cælum ſemper moueri ſuper eoſdem polos, quod eſt falſum, quia continue mutat polum teſte Philoſopho 2. cæli, & mundi non eſt reuolutio totius, & eius inceſſus ſuper vnum locum ſemper, ſed ſuper loca diuerſa.

Dices, quod figura quadrata magis congruit firmitati, quam rotunda, ſed cælum eſt corpus firmiſſimum, ergo.

Sanctus Doctor ſapientiſſimè ſoluit hoc argumẽtũ, & pro eius ſolutione duo notatu digna profert.

Primũ quod firmitas cæli non excludit quamcũq; mobilitatem, ſed illam ſolum, qua aliquid motu recto mouetur nimium ſurſum, & deorſum.

Secundum quod docet eſt, quod cælum dicitur firmum, quia non mouetur ad locum, nihilominus eſt mobile, quia mouetur circa locũ, vel in loco, & tali diſpoſitioni competit figura orbicularis, magis quã aliqua alia.

Notandum quod figura quadrata magis cõgruit firmitati ſtatus, & hoc pręcipuè in grauibus, non autem firmati naturæ, cælum autem vel firmamentum habet firmitatem naturæ non ſtatus niſi cælũ empyreum, & illam habet non à figura, ſed à natura, quæ ad nullum motum inclinat, nec habet motorem ſibi deputatum, vt aliæ ſphæræ.

PVNCTVM TERTIVM.

Num cælum Empyreum ſit ſphæricum.

Affirmat Auctor in ſolutione vltimi, nam ſi corpori perfectiſſimo debetur perfectiſſima figura, & cælum Empyreum eſt perfectiſſimum omniũ, figuraq; ſphærica eſt omnium figurarum perfectiſſima, profecto ſphæricum exiſtit.

Sed hic duo occurrunt dubia

Primum cũ figura ſphærica ſit apta omnino motui, ergo cælum empyreum erit mobile, quod eſt cõtra communem Theologorum ſententiam.

Secundum dubium eſt ſi cælum Empyreum eſt ſphæricæ figuræ, quomodo ergo vndiq; ſanctorum corporibus replebitur.

Quantum attinet ad primum, & ſi de immobilitate cęli Empyrei tractatum ſit diſt. 2. art. 1. quęſt. 1. hic tamen breuiſſimè reſpondetur

Primo quod corpus ratione, qua quantũ eſt mobile ſecundũ generalẽ rationem corporis, non enim hoc repugnat illi corpori ratione, qua quãtum, ſed ratione qua tale quantũ, vt quia nõ eſt ſubditũ alicui virtuti creatæ, vel quia non recipit influentiã ex motu noni cæli, vel quia ſic factũ eſt immobile, quia ſic poſtulat ſtatus, & cõditio beatorũ, propter quod quamuis ſit corpus ſphæricum, & ratione huius non repugnat ei, repugnat tamen illi pro vt eſt tale corpus, vnde Sanctus Doctor vbi ſupra reſpondens dubio inquit, quod non mouetur, quia Deus non influit ſuper ipſum ad motum, ſed ad quietem tãtum, & ſicut influentia Dei mouet firmamẽtum, ſic quietat Empyreum, ratio autem huius eſt, quia locus ille eſt regio deputata his, qui in omnimodo ſtatu ſunt, & quiete.

Circa ſecundum dubium. Si Empyreũ eſt figuræ ſphęricę, quomodo ergo vndiquę ſanctorum corporibus replebitur; aduerte, quod ratio dubitandi eſt, quia cũ beati reſideant iuxta thronum Chriſti ſedẽtis in dextera Patris, ſequitur ergo quod pars oppoſita illius cęli vacua erit à beatorũ habitatione, quia eorũ corpora non replebunt totum illud cælũ, aut ſi ponatur quod aliqui beati erunt in parte oppoſita, tunc ſequitur quod iſti diſtabunt à Chriſto in oppoſita parte ſedente pluſquam cælum à terra.

Satisfacit

Digitized by Google

Satisfacit Auctor doctiſſimè huic dubio ponens tria dicta, quorum.

Primum eſt non eſt certum qualiter, & per quem modum beati locentur in cęlo, tamen quomodocũque locentur, ſiue in vno ſemicirculo Empyrei, ſiue in toto, nihil impedit vtrumque poni.

Secundum dictum quantumcumque beati diſtẽt, vel ſint in toto, habebunt virtutem viſiuam, adeo potentem, quod Chriſtum videre poterunt vbicumque ſit.

Tertium dictum ſi beati ſint in media parte cœli altera nec eſt vacua, nec ſuperflua; illuſtrat exemplo alicuius magni palatij, quod non dicitur vacuum dum in eo eſt vnus magnus inhabitator, vt Rex, vel Imperator, quamuis omnem partem illius non impleat, quandoquidem ſpacioſitas eius licèt non impleatur, facit tamen ad oſtenſionem regalis magnificentiæ.

Sed dices ſi Empyreum eſt figurę orbicularis, quare ergo Ioan. Apocal. 22. dicit ciuitatem illam eſſe poſitam in quadro, & longitudinem eius totam eſſe, quanta eſt latitudo.

Reſpõdetur, quod in quadro ſita eſſe deſcribitur, vt oſtendatur eius ſtabilitas, & immobilitas, quod verò tanta eſt latitudo, quanta longitudo, & altitudo illud ſignificat omnia in beatitudine eſſe ſempiterna, itaque longitudo eſt ipſa eternitas, ſic enim in ſacris literis appellatur, veluti Pſalm. 92. domum tuam decet ſanctitudo Domine in longitudinẽ dierum, huic æqualis eſt altitudo, hoc eſt viſio beatifica, qua quodammodo profunditas, & altitudo diuinæ eſſentiæ penetratur, æqualis etiam latitudo, id eſt fruitio, quæ cum ſumma delectatione coniuncta eſt, æqualis igitur eſt longitudini latitudo, & altitudo, quia omnia hęc longitudinem æternitatis adęquabunt.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in corpore cœli ſit ponere dextrum, & ſiniſtrum.

Notandum, quod dextrum, & ſiniſtrũ ſunt differẽtiæ poſitionis, cuius etiam ſunt aliæ quatuor ſcilicet ſurſum, deorſum, ante, & retro.

In corpore ſic procedit Auctor, primo explicat, quomodo dextrum, & ſiniſtrum nominent terminos, ſecundo quot modis dextrum, & ſiniſtrum attribui poſſit corpori, tertio ponit concluſionem.

Circa primum præmittit dextrum, & ſiniſtrum nominare terminos latitudinis, & ſurſum, deorſum longitudinis, & ante, & retro profunditatis poteſt intelligi bifariam, vno modo ſimpliciter, & ex natura rei, alio modo per comparationem ad motum, primo modo non nominant, ſed ſecundo modo.

Quo ad ſecundum dextrum, & ſiniſtrum poteſt poni in aliquo dupliciter, vno modo propriè, alio modo ſimilitudinariè, primo modo in nullo corpore ponitur dextrum, & ſiniſtrum, niſi quod diuerſimode ſuſcipit motoris influentiam, ita quod primò in vnà parte quam in alia, ſecundo modo ponitur in corporibus, quæ non mouentur localiter à motore ſufficienti, vt in lapide ſtatua planta.

Circu tertium ſunt quatuor concluſiones.

Prima in animalibus, quæ mouentur motu progreſſiuo ponitur propriè dextrum, & ſiniſtrum: probatur, quia animalia magis in vna parte, quam in alia ſuſcipiunt motoris influẽtiam, in ipſis namque virtus cordis & motoris magis viget in dextra, cuius ſignum eſt maior fortitudo animaliũ in parte illa.

Secunda concluſio. Corpori cœleſti mobili competit propriè dextrum, & ſiniſtrum, perſuadetur.

Primo auctoritate Philoſophi in 2. de cœlo, & num. ſic dicentis eſt orbi proculdubio virtus diuerſa, ſcilicet dextra, & ſiniſtra, quoniam ſunt ei loca inceptionis, & ſtatus, &c.

Secundo comprobatur rationibus, quæ ponuntur poſt titulum quæſt.

Prima cęlum eſt mobile, ergo habet dextrum, & ſiniſtrum; conſequentia patet, quia omnis motus finitus habet principium, à quo incipit, ſed cuiuslibet cęli reuolutio eſt finita, ergo habet aliquem ſitum, à quo incipit, ſed dextera dicitur in corporibus, vnde eſt motus principium, ſiniſtra autem, ad quam eſt motus finis, ergo.

Secunda ratio omne corpus completum, & terminatum habet tres dimenſiones, ſed corpus cęli eſt huiuſmodi, ergo ſed dextrum, & ſiniſtrum ſunt termini latitudinis, ergo.

Tertia perfectioni motu mouentur corpora cęleſtia, quã inferiora, ſed propter completionem motus animalia habent dextrum, & ſiniſtrum ergo multo fortius corpora cœleſtia.

Tertia concluſio. Cœlo Empyreo non ineſt dextrum, & ſiniſtrum: probatur, Cœlum Empyreum eſt omnino immobile, dextrum autem, & ſiniſtrum non ponitur niſi in eo, quod ſuſcipit motoris influentiam.

Quarta concluſio. Dextrum, & ſiniſtrum differenter ponuntur in animalibus, & in cœlo propter diuerſam comparationem mobilis ad motorem: probat Auctor, quia dextrum & ſiniſtrum in animalibus dicũt diſtinctionem in partibus ipſarum animalium, ita quod ita pars, quæ modo eſt dextera, nunquam eſt ſiniſtra, eo quia vniformiter operatur ad ipſius motoris influentiam, cum habeat ipſum ſibi vnitum, corpus verò cęleſte habet motorem ſeparatum, non enim eſt animatum: ideo motor ſecundum Dei diſpoſitionem principaliter influit ex aliqua parte cęli, & creditur probabiliter in ea parte, ex qua motus corporum cœleſtium nobis apparet, vt potè in oriente, & quoniam motor ſemper ex illa parte influit vniformiter quæcumque pars ibi veniat immediatius, & propinquius ſuſcipit motoris influentiam, & ideo ſemper eſt ibi dextera, nec mutatur cum partibus mobilibus, pro eo quod non eſt diſpoſitio abſoluta, ſed relata ad motoris influentiam, quæ ſemper manet fixa.

In gratiam huius quæſt. quinque ſunt ponderanda.

Primum quare ſex tantum ſint poſitionis differẽtiæ, & an inter iſtas ſit ordo.

Secundum num in cęlo ſint omnes differentiæ locales.

Tertium penès, quæ puncta prædictæ differentiæ dicantur eſſe in cęlo.

Quartum quis polus ſit ſurſum, & quis deorſum.

Quintum num oriens ſit pars dextera cęli.

PVNCTVM PRIMVM.

Quare ſex tantum ſint poſitionis differentiæ, & an inter iſtas ſit ordo.

AVctor rationem ſecundam formans ad probandum cœlum habere dextrum, & ſiniſtrum dicit has differentias eſſe terminos latitudinis, ſicut ſurſum, & deorſum ſunt termini lõgitudinis ante, & retro, termini profunditatis has ſex differentias tradit Ariſt. 2. de cęlo, & mundo, vbi etiam improbat opinionem Pythagoricorum, qui non poſuerunt niſi dextrum, & ſiniſtrum, ratio quare ſint ſex eſt, quia tot debent eſſe poſitionis differẽtiæ, quot modis poſſunt diſtingui per virtutes, quæ ſunt principia motuum, & à quibus virtutibus initiantur motus, ſed hoc fit ſex modis.

Pro dilucidatione ſciendum, quod in corporibus animatis perfectis tria vniuntur, ſcilicet motus localis, augmentationis, & ſenſus, modo illa pars vbi eſt incipiens motum augmentationis eſt ſurſum, ſed oppoſita eſt deorſum, ſimiliter dextrum, & ſiniſtrũ diſtinguuntur ſecundum virtutem, quæ eſt principium motus localis; dextrum enim eſt, à quo incipit motus localis, & ſiniſtrum eſt oppoſitum, item penès virtutem, per quam eſt motus ſenſus accipiuntur duæ differentiæ, quia vbi initiatur motus ſenſus, & immutatur à ſenſibili eſt ante, & oppoſita pars eſt retro.

Secundo notandum prædictæ differẽtiæ in aliquibus ſunt realiter, & ex natura talis corporis, in aliquibus autem corporibus ſolum ſunt per reſpectum ad nos, vel ad alterum, nam in corporibus animatis, vt in plantis eſt ſurſum, & deorſum ex natura ſua, ea quippè pars in planta ſurſum appellatur, per quam ſumitur alimentum, & hæ ſunt radices, deorſum autem in planta pars eſt, per quam emittit ſuperflua, vt folia, & fructus.

Similiter in quolibet animali, & in homine ſurſum eſt illa pars, ex qua ſumitur alimentum, & hæc eſt os, deorſum autem eſt pars, per quam emittit excrementa, & ſuperflua, dextrum in animali dicitur pars, à qua incipit motus localis ipſius animalis; ſiniſtrum autem dicitur pars oppoſita dextræ, ante in animali dicitur pars, in qua ſituantur ſenſus exteriores, vnde & facies hominis dicitur pars anterior, retro autem dicitur pars oppoſita illi parti.

Tertio notandum, quod in corporibus inanimatis non ponuntur tales differentię ſimpliciter, & realiter, ſed ſolum reſpectiue, puta in lapide non eſt ſurſum, nec deorſum: quia non nutritur, tamen per reſpectum ad nos poteſt dici aliquando ſurſum, ſi eſt ſuper caput noſtrum, aliquando deorſum, ſi eſt ſub pedibus noſtris, ſimiliter in lapide non eſt dextrum, & ſiniſtrum realiter: quia non mouet ſe ipſum localiter, ſed mouetur à generante, vt patet in 8. Phyſic. tamen per reſpectum ad nos poteſt dici aliquando dexter, ſi lapis ſit à parte mei dextera, poteſt dici ſiniſter, ſi transferatur ad partem meam ſiniſtram, præterea in lapide non eſt ante, & retro ſimpliciter & realiter, quia in ipſo non ſunt aliqui ſenſus, tamen per reſpectum ad nos, interdum dicitur anterior, vt ſi ponatur ante faciem, & aliquãdo poſterior, ſi poſt tergum ponatur.

Amplius obſeruandum in aliquibus animatis eſſe tantum duas differentias locales ſimpliciter, & realiter, vt in plantis eſt ſurſum, & deorſum, vt dictum eſt, aliæ verò quatuor non ſunt realiter in plantis, nam cum non moueantur localiter non habent dextrum, & ſiniſtrum, cumque etiam careant viribus ſenſitiuis non habent ante, & retro in animantibus, aut perfectis omnes prædictæ differentiæ ſimpliciter reperiuntur; nam animal perfectum, puta equus nutritur, & emittit ſuperflua, & mouet ſe localiter, & vires ſenſitiuas exteriores habet.

Quantum ad ſecundum num inter iſtas differentias ſit ordo.

Reſpondetur ſecundum Philoſophum inter ipſas vtiq; ordinem reperiri, nam ſurſum & deorſum ſunt priores, ante, & retro ſequuntur duas priores, dextrum, & ſiniſtrum ponuntur tertio loco, *hoc ſic* declaratur, cum enim differentię ſint *principia aliquarum* operationum in re animata, ſicut ordinantur motus, qui ſunt in re animata, ita ordinantur prædictæ differentiæ in re animata, poteſt eſſe triplex motus, vt ſupra dictum eſt, ſcilicet motus nutritionis, motus ſenſationis, qui dicitur ſentire, & motus localis, qui dicitur progreſſiuus, ſed motus nutritionis præcedit ſentire, vt patet in planta, in qua eſt nutritio, & non ſenſatio, ergo ſurſum, & deorſum, quæ attenduntur ſecundum motum nutritionis ſunt differentiæ locales priores ijs differentijs, quæ ſunt ante, & retro, quæ attenduntur ſecundum motum ſenſationis, item ſentire pręcedit motum progreſſiuum, vt patet in cõcluſione, in quo eſt ſenſus ſaltẽ tactus, & tamen non eſt motus progreſſiuus, præterea in animali perfecto, vt in homine prius ſenſit ſenſibus exterioribus, quam ſe moueat localiter, vt patet in infante, ergo ante, & retro ſunt differentiæ priores ijs differentijs, quæ ſunt dextrum, & ſiniſtrum, quæ attenduntur penès motum localem.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in cœlo ſint omnes ſex differentiæ locales.

SAnctus Doctor ſoluens tertium argumentũ duas affert reſponſiones, quarum prima eſt, quod ſi in cœlo ponatur dextrum, & ſiniſtrũ, non tamen oportet poni ſurſum, & deorſum, quia ſecũdum has differentias propriè attenditur augmentum, ſiue motus ad locum, ſecundum autem dextrum, & ſiniſtrũ attenditur motus in loco, ſicque iuxta hanc reſponſionem in cœlo omnes differentiæ poſitionis non ſunt aſſignandæ.

Altera reſponſio, quam ipſe aſſerit eſſe magis ſecundum ſententiam Ariſt. quod in cœlo ſint omnes ſex differentiæ, probatur rationibus deſumptis ex eodem Philoſopho 2. cęl. prima in cęlo eſt dextrum, & ſiniſtrum, ergo ſunt aliæ quatuor.

Conſequentia probatur ſi in aliquo ſunt differentiæ locales poſteriores, ſunt etiam differentiæ priores, quia poſteriores præſupponunt priores, ſicut ſenſitiuum præſupponit vegetatiuũ, ſed in cęlo ſunt diffe-

Digitized by Google

differentiæ dextrum, & ſiniſtrum, quę ſunt poſteriores alijs, ergo in eo ſunt etiã priores, ſcilicet ſurſum, & deorſum, ante, & retro.

Confirmatur, quia ſurſum, & deorſum ſunt differentiæ poſitionum priores dextro, & ſiniſtro, longitudo enim eſt prior latitudine, & profunditate, ergo ſurſum, & deorſum ſunt differentiæ poſitionum priores dextro, & ſiniſtro; tenet conſequentia, quia ſurſum, & deorſum ſunt cauſę longitudinis, dextrum & ſiniſtrum latitudinis, ante, & retro profunditatis.

Secunda ratio eſt Auctoris ad hoc, quod cœlum reuoluatur neceſſe eſt ponere duos polos, quorum vnus habet rationem ſurſum, & alter rationẽ deorſum, eſt etiam ponere duo hemiſphęria, quorum vnũ habet rationem ante, alterum habet rationem retro, neceſſe eſt etiam ponere quod in hemiſphęrio vna pars ſit, ex qua cęleſtia corpora primo apparere incipiant, altera verò pars, ex qua deſinant.

Ad imaginandum autem dextrum, & ſiniſtrum in cœlo ante, & retro ſurſum, & deorſum, imaginetur aliquis hominem iacentem ſupinum habentem caput verſus polum auſtralem, & pedes verſus polũ aquilonarem, & dextram ſuam ad orientem, & ſiniſtram ſuam ad occidentem, & faciem ſuam ad partem cœli, quæ eſt ſuper noſtrum hemiſphęrium, & dorſum ſuum verſus oppoſitam partem, imaginetur, quod voluat cœlum à dextra ſua ad ſiniſtram ſuam, & ſecundum hanc imaginationem ponet ſurſum cœli in parte auſtrali, & deorſum eius in parte aquilonari, & dextram eius in oriente, & ſiniſtram in occidente, & ante ponet illam partem, quæ eſt ſuper noſtrum hemiſphęrium, & eius retro partem oppoſitam.

PVNCTVM TERTIVM.

Penès quæ puncta prædicta differentiæ dicantur eſſe in cœlo.

Antequam reſpondeatur huic dubitationi duo ſunt aduertenda.

Primum quod in cęlo tres lineas imaginari poſſumus, vnam à polo arctico ad antarcticum, aliam à puncto orientis ad punctum occidentis, tertiam à puncto meridiei ad punctum ſibi oppoſitum, qui Angulus terræ nominatur, ſicque prædictæ tres lineæ ad ſex puncta nominata terminantur.

Secundum quod eſt obſeruandum eſt, quod partes cœli circa eiuſmodi puncta diuerſas virtutes & potentias, varioſque influxus in inferioribus pariunt, verbi gratia Sol in oriente nobiliores producit effectus, ſimiliter Luna exiſtens in puncto meridiei, vel in ſuo oppoſito maiorem virtutem habet ſuper tumeſcentiam aquarum, & humidorum, & præcipuè ſuper fluxum, & refluxum maris.

His præſuppoſitis ſatisfit dubitationi tribus concluſionibus.

Prima dextrum, & ſiniſtrum attenduntur in cœlo penès punctum orientis, & occidentis: probatur, dextrum & ſiniſtrum ſumitur ab ea parte, in qua incipit motus, ſed in parte orientis incipit motus cœli, & cum occidens opponatur orienti, ſequitur, quod iuxta punctum occidẽtis attendatur ſiniſtrum in cœlo.

Secunda concluſio ante, & retro ponuntur in cęlo iuxta punctum meridiei, & punctum ſibi oppoſitum, qui dicitur angulus terræ: probatur ſic, Motus incipiens à dextro, tendit per anteriorem partem ad ſiniſtrum, ſed motus cœli incipit à dextro, id eſt ab oriente, & tendit per meridiem ad ſiniſtrum id eſt ad occidens, ergo ſignum eſt, quod punctus meridiei eſt pars anterior in cœlo, & cum ante, & retro opponantur, ſiquidem quod punctus oppoſitus meridiei, qui dicitur angulus terræ ſit pars poſterior in cœlo.

Tertia concluſio ſurſum, & deorſum attenduntur in cœlo iuxta duos polos, ſcilicet arcticum, & antarcticum; perſuadetur, quia in nobis ſurſum, & deorſum ſunt ſecundum partes magis diſtinctas, & diſtantes, quæ ſunt caput, & pedes, ergo in cœlo habent ſumi ſecundum partes magis diſtinctas & diſtantes, ſed partes circa polos ſunt magis diſtantes adinuicem, non ſecundum diſtinctionem polorum ſumitur diſtinctio hemiſphęriorum, ergo.

Sed dices corporis ſphęrici partes ſunt ſimiles, ergo vna non eſt magis ſurſum quàm alia, vel deorſum, ergo, cum cœlum habeat figuram ſphęricam, videtur, quod non habeant iſtas duas differentias poſitionum.

Reſpondetur, quòd in partibus cœli eſt differentia virtutum, quemadmodum in illis, quæ ſimpliciter habent iſtas differentias.

PVNCTVM QVARTVM.

Quis polus ſit ſurſum, & quis deorſum.

Notandum, quod longitudo cœli, id eſt ſurſum, & deorſum habet ſumi ſecundum diſtantiam, quæ eſt ſecundum polos; probatur duabus rationibus à Philoſopho.

Prima, quia propter immobilitatem polorum apparet diſtinctio hemiſphęriorum; ſemper enim eadem pars cœli manet in polis, & non ſemper manet eadem in oriente, neque in occidente; igitur inter tales polos immobiles ſumitur longitudo cœli.

Secunda ratio oriens, & occidens ſunt latera mundi iuxta polos poſita, ergo inter polos eſt longitudo cœli.

His notatis ſit hæc concluſio reſpectu primi mobilis. Polus antarcticus eſt ſurſum, & polus arcticus eſt deorſum; probatur ille polus dicitur ſurſum, circa quem eſt nobilior pars cœli, ſemper enim pars ſurſum eſt nobilior parte deorſum, ſed circa polum antarcticum eſt nobilior pars cœli, quam circa polum arcticum; quia illic ſunt nobiliores ſtellæ, & maiores in magnitudine, & influentia, quam ſint circa noſtrum polum arcticum, ergo illæ eſt ſuperior, & noſter eſt inferior.

Quod ſi quæras, in quo hemiſphęrio nos habitemus.

Reſpondetur diſtinguendo, poſſumus enim dupliciter loqui, vno modo reſpectu primi mobilis, alio

modo reſpectu motus planetarum: primo modo habitamus in hemiſphęrio inferiori hoc quidẽ patet, quia hemiſphęria diuiduntur, ſecundum polos, ita quod hemiſphęrium dicitur ſuperius, in quo polus ſuperior ſemper apparet, & hemiſphęrium inferius dicitur, in quo polus inferior ſemper apparet, & quia nobis apparet ſemper polus inferior, qui eſt arcticus ſecundum motum primi mobilis, ideo ſequitur quod nos habitemus in hemiſphęrio inferiori; homines verò meridionales in hemiſphęrio ſuperiori; ſecundo modo vero id eſt, reſpectu planetarũ, qui eſt ab occidente ad orientem nos habitamus in hemiſphęrio ſuperiori, meridionales verò in inferiori, nam cum motus planetarum incipiat ab occidente, ſequitur quod dextrum in cęlo reſpectu planetarum ſit in occidente, & ſiniſtrum in oriente, ac proinde ſequitur nos habitare in hemiſphęrio ſuperiori diuidendo hęmiſphęria non ſecundum polos primi mobilis, ſed ſecundum polos Zodiaci.

PVNCTVM QVINTVM.

Num oriens ſit cœli pars dextra.

Ratio dubitandi eſt, quia illa pars eſt dextra, à qua motus localis incipit, quia ſic diſtinguitur dextrum, & ſiniſtrum ſecundum Philoſophum, ſed ab oriente motus cęli non incipit, quia in omni tempore mouetur, & mouebatur, vt docet Ariſt. 8. Phyſ. ergo oriens non eſt pars dextra.

Hoc tamen non obſtante dicendum, quod oriens eſt pars dextra cęli: perſuadet primo teſtimonio Philoſophi 2. cęl. vbi ſtatuit, quod dextrum in cęlo eſt oriens, ſiniſtrum verò occidens.

Secundo probatur ratione. Illa pars eſt dextra in cęlo à qua inciperet motus, ſi inciperet, & à qua motus principalius intendit mouere, ſed ſi inciperet cęlum moueri, tunc inciperet moueri à parte ſtellata; quia eſt virtuoſior, & perfectior partibus non ſtellatis, vnde etiam motor principalius intendit motum ſtellæ, & ſi inciperet moueri cęlum principalius intenderet inceptionem motus ſtellæ, ergo oriens in cęlo, vt ſtella, eſt pars dextra.

Quod ſi dicas, quod orbis totus ſimul ſit continuus, ergo.

Reſpondetur, quod licet quilibet orbis ſit continuus, vt tradit Ariſt. 2. cęli, tamen in eo ſunt diuerſæ partes diſtinctæ ſecundum virtutes, quarum ſtella eſt nobilior, quia virtuoſior, & fortiorem efficaciam habet in tranſmutando inferiora, quam pars orbis in cęlo non ſtellata, & ideo oriens eſt pars dextra.

Notandum ſecundum Coment. quod cum Ariſt. ait oriens eſſe dextrum cęli intelligit per oriens principium eorum, quæ aſcendunt ſuper primum orientis habitabilis, & per occidens intelligit vltimum eorum, quæ deſcendunt ſub vltimo orientis habitabilis.

Rurſus aduertendum, quod vnam partem prius incipere motum, quam aliam poteſt intelligi dupliciter, vno modo prius duratione, & tempore, alio modo prius principalitate intentionis motoris; primo modo non debet intelligi, quia cęlum eſt continuum, & continuum totum ſimul mouetur, ſed ſecundo modo: quia motor principalius intendit motum vnius partis, quam alterius, & talis eſt pars, in qua eſt ſtella, quæ eſt perfectior, nobilior, & virtuoſior parte non ſtellata.

Ex his facile colligi poteſt ſolutio argumenti in principio adducti, videlicet quod oriens nõ eſt pars quantitatiua, a qua prius tempore incipiat motus, tamen eſt pars, à qua inciperet primus motus, ſi inciperet non prioritate temporis, ſed intentionis ſecundum Philoſophos, nam ſecundum Theologos motus incipit.

ARTICVLVS TERTIVS.

Diſputatur in hoc articulo, qui duas quæſtiones continet de cœlis, quantum ad motoris influentiam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum primum mobile moueatur à Deo immediatè tantum, an mediantè aliqua virtutę creata.

Ratio dubitandi eſt, quia omne quod mouetur, ab alio mouetur.

Notandum, quod primum mobile apud Theologos eſt cœlum chryſtallinum, ſed apud Philoſophos eſt cœlum ſtellatum.

Secundo notandum, quod hæc quæſtio preſupponit vnum tanquam certum, & indubitatum, quod ſcilicet primum mobile moueatur, idq; ſatis ſuperque conſtat ex dictis in duabus præcedentibus quæſtionibus.

Tertio aduertendum, quod ad hanc quæſtionem nonnulli reſponderunt cęlum moueri effectiuè à cauſa prima non mediante aliqua cauſa ſecunda, ſed hoc non eſt verum, nam quamuis Deus poſſet mouere omnes orbes non mediãte cauſa ſecunda, tamen propter communicationem bonitatis ſuæ voluit ipſos moueri à ſe mediantibus aliquibus cauſis ſecundis, & etiam propter maiorem creaturarum inter ſe connexionem.

Diſtribuitur corpus quæſt. in tres partes, in prima Auctor ponit concluſionem ab omnibus Theologis conceſſam, in ſecunda docet quotuplicia ſint opera, in tertia reſpondet quæſt.

Quo ad primam partem concluſio eſt iſta. Deus intimè & immediatè in omni operatione operatur: probatur auctoritate D. Auguſt. 3. de Trin. vbi ſic ait. Voluntas Dei eſt prima, & ſumma cauſa omnium ſpecierum, & motionum, & confirmatur, quia Deus eſt intimè præſens ſuo effectui, & ſe ipſo operatur.

Circa ſecundam partem. Opera ſunt duplicia, quædam ſunt, in quibus Deus ſic operatur, vt ipſe ſit tota cauſa, & quæ hoc modo fiunt dicuntur mirabilia, vt creatio, alia vero ſunt in quibus ita operatur, & mouet, vt virtutem agendi, & mouendi creaturæ communicet, & hæc dicuntur naturalia, vel voluntaria quantum ad egreſſum; quando ergo quæritur, vtrum motus cœli ſit à Deo immediatè, non eſt quæſtio, vtrum virtus diuina intimè operetur, & immediatè ad illam operationem exercendam, quia nihil mouetur, quia ipſe moueat, & virtuti motiuæ cooperetur, ſed quæritur vtrum motus cœli ſit a Deo tanquam a tota cauſa,

vel

Digitized by Google

vel an ſimul cum virtute diuina mouente moueat aliqua virtus creata.

Quo ad tertiam partem ſatisfacit Auctor quæſt. vnica concluſione. Deus mouet primum mobile mediante aliqua virtute creata: probat tali ratione, quia cum motus ille propter ſui ſucceſſionem natus ſit conuenire virtuti finitæ, & bonitas diuina ad ſui manifeſtationem communicet creaturæ, quod ipſa nata eſt ſuſcipere, perſpicuum eſt talem motum mediante aliqua virtute creata fieri.

Comprobatur concluſio rationibus, quæ ponuntur in argumento, ſed contra.

Prima eſt eadem cum hac nunc aſſignata, Immenſitas potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis requirit, vt Deus communicet virtuti creatæ actum, quem illa nata eſt ſuſcipere ad actus, qui eſt mouere ſecundum locum quodcumque corpus, natus eſt conuenire virtuti creatæ, ergo Deus nullum corpus mouet abſque virtute alicuius creaturæ.

Secunda virtus motoris debet proportionari mobili, ſed virtus cæli eſt finita, virtus autem Dei eſt infinita, ergo inter Deum mouentem, & cælum motum oportet ponere virtutem creatam, adhoc quod ſaluetur in mundo porportio debita.

Tertia ſi Deus immediatè mouet cælum, cum ſit virtutis infinitæ, ſequitur, quod in inſtanti reuoluat ipſum ab oriente in occidens, quod eſt falſum: conſequentia patet per Philoſophum 8. Phyſic. dicentem, quod ſi tanta virtus mouet in tanto tempore, & maior in minori, & maxima in minimo, & infinita in nunc.

Quarta ſi à ſolo Deo cælum immediatè moueretur, ergo motus non eſſet naturalis, ſed mirabilis: conſequentia eſt manifeſta ex dictis in 2. par. nam quæ a ſolo Deo immediatè efficiuntur, procedunt in eſſe ſecundum curſum mirabilem, vt patet in creatione, & miraculorum operatione.

Pro expoſitione quæſtionis quinque ſunt diſcutienda.

Primum num cęlum moueatur ex ſe.

Secundum num primum mouens moueat cęlum per modum appetibilis, & finis.

Tertium, qui nam ſit finis, propter quem cęlum mouetur.

Quartum num primum mouens moueat cęlum etiam in genere cauſæ efficientis.

Quintum num primum cęlum immediatè moueatur à primo principio, quod eſt Deus.

PVNCTVM PRIMVM.

Num cælum moueatur ex ſe, & quomodo.

ADuertendum, quod aliquid moueri ex ſe poteſt bifariam conſiderari; vno modo ſimpliciter, alio modo per partes: hac præmiſſa diſtinctione pono duas cōcluſiones, quarū eſt

Prima. Cęlum non mouetur ex ſe primo modo; probatur duabus rationibus.

Prima ſi cęlum ſic moueretur, idem corpus flecteret ſe ſupra ſe, ſed hoc eſt falſum, & antecedens: conſequentia patet, nam ex quo idem moueretur ſe ipſo flecteret ſe ſupra ſe; quia in ſe ageret; falſitas conſequentis conſtat per Comentat. 3. de anima dicentem, quod virtus corpora non flectit ſe ſupra ſe, ergo quanto magis cęlum.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

Secunda ratio. Si cęlum ex ſe moueretur ſimpliciter, ſequeretur, quod idem eſſet reſpectu eiuſdem ſimul in actu, & in potentia ſed hoc eſt falſum, ergo: minor probatur, quia, ſi cęlum moueretur ex ſe, illud eſſet mouens, & motum pęnitus, & tunc cum mouens ſecundum quod huiuſmodi ſit in actu, & motum ſecundum, quod huiuſmodi ſit in potētia idem reſpectu eiuſdem eſſet in actu, & in potentia; falſitas conſequentis patet, quia actus, & potentia ſunt differentiæ maximè oppoſitæ.

Secunda concluſio. Cęlum mouetur ex ſe per partes: probatur ſic. Illud mouetur ex ſe, quod mouetur ab alio determinato loco, & non diſtinguitur ab eo loco, cęlum eſt huiuſmodi; ergo: Maior eſt Ariſt. 8. Phyſ. minor probatur; quia cęlum, vt videbitur, mouetur ab intelligentia, quæ propriè non habet locū, quia non eſt quanta, nec corpus.

Pręterea, quod eſt diuiſibile per ſe mouens, & per ſe motum, mouetur per partem, ſed cęlum eſt huiuſmodi, ergo: Maior deſumitur ex Philoſopho 7. & 8. Phyſic. Minor probatur per Comentat. lib. de ſubſtantia orbis dicentem, quod cęlum complectitur motorem, & mobile.

Sed dices, quod eſt ſimplex, non eſt deuiſibile in per ſe motum, & mouens, nec mouetur ex ſe, cęlum eſt huiuſmodi: Maior eſt Ariſt. 8. Phyſ. dicentis omne, quod mouetur ex ſe eſt diuiſibile in per ſe mouens, & per ſe motum: Minor patet per Comentat. cęlum eſt ſimplex.

Reſpondetur, quod corpus cęleſte id eſt, quinta eſſentia ſeparato motore eſt ſimplex, & non mouetur ex ſe, ſed cęlum, pro vt comprehendit motorem, & mobilem, eſt compoſitum in duabus naturis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num primum mouens moueat, cælum per modum finis, & appetibilis.

SAnctus Doctor in ſolutione primi ait, quod Deus mouet primum cauſatum Metaphoricè, ſicut finis, & deſideratum: vnde hoc dubium diſcutiendum propoſui, pro cuius declaratione ſciendum, quod duplex eſt finis, quidam eſt acquiſitus per motum, alter præexiſtens motui, qui cauſat motum; exemplum primi, vt ſanitas acquiſita alteratione; exemplum ſecundi, vt centrum mundi, ad quod mouetur graue, vt perficiatur, & conſeruetur.

Amplius aduertendum, quod quædam mouēt, & mouentur ad aliquam perfectionem de nouo, ſicut æger mouet ſe ad acquirendam ſanitatem, alia verò mouent non ad acquirendam, ſed ad perfectionem habitam conſeruandam, vel manifeſtandam.

Rurſus notandum, quod cęlum ſumitur dupliciter; primo pro corpore cęleſti, quod ſecundum Coment. eſt materia in actu; alio modo pro aggregato ex corpore cęli, & intelligentia applicata.

His præmiſſis pono duas concluſiones quarum

Prima eſt huiuſmodi. Primum mouens nō mouet cęlum ſumptū, primo mō, vt finis amatus: probatur, cęlum ſic vſurpatū eſt ſubſtantia merè corporea nō habens virtutem intellectiuam, ergo non intelligit primū mouens, ergo non deſiderat ipſum, probatur

Digitized by Google

conſequentia per Ariſt. 12. Metaphyſ. vbi ait, quod illic principium appetitus eſt intelligentia, ergo primùm mouens non mouet cœlum: primo modo captum vt finis amatus.

Secunda concluſio. Primum mouens mouet cœlum ſecundo modo acceptum per modum finis amati, vt appetibilis: ſuadetur duabus rationibus.

Prima. Illud mouet, vt finis, & primum appetibile, ad quod omnia ordinantur, quia finis eſt primum appetibile, ſed ad primum mouens omnia ordinantur, vt docet Ariſt. 12. Metaphyſ.

Secunda. Illud mouet vt appetibile, & finis quod omnia amant, & deſiderant, quia primum appetibile, & finem omnia deſiderant, & amant, ſed primum mouens eſt huiuſmodi per Ariſt. 12. Metaphyſ. nam omnia alia à primo mouent, vt amantia, & deſiderantia, ſicut aliæ intelligentiæ: præterea quod habet rationem optimi, & à quo pendet perfectio cœli ſecundo modo conſiderati, mouet ipſum cęlum, vt finis amatus, ſed primum mouens eſt huiuſmodi teſte Philoſopho 12. Metaphyſ. ergo.

Obijcies, quod ſi primum mouens moueret, vt finis tunc completionem motus non haberet eſſe, ſed hoc eſt falſum, & impoſſibile, quia primum mouens ſemper habet eſſe, cum ſit æternum; conſequentia probatur, quia finis ante completionem motus non eſt actu, ſed tantum in potentia.

Reſpondetur, quod ſi primum mouens moueret, vt finis qui acquiritur per motum, vtique maior eſſet vera, ſed ſic non mouet, quia cum ſit ens independens habens eſſe à ſe, repugnat ei, vt acquiratur per motum, tunc enim haberet rationem producti, quod eſt falſum, ſed primum mouens eſt finis amatus, & deſideratus à cęlo ſecũdo modo ſumpto, ſicut illud, ex quo & per quod conſeruatur ipſi cęlo ſufficiens perfectio acquiſibilis à cęlo, quocirca exactè reſoluendo dicitur, quod primum mouens mouet, vt finis præexiſtens motui, non vt finis acquiſitus per motum.

Nota, quod primum mouens mouet cęlum non propter perfectionem aliquam de nouo acquirendam, vnde primum mouens largitur, & manifeſtatur ſuam perfectionem alijs per motum.

PVNCTVM TERTIVM.

Quinam ſit finis, propter quem cœlum mouetur.

NOtandum ſecundum Philoſophos duplicem eſſe finem, vnum primum, & per ſe intenſum, alterum ſecunda intentione, in textum finis primus, & per ſe intentus, propter quem cęlum ſecundo modo ſupra ſumptum eſt, vt aſſimiletur primo mouenti, ſecundus eſt vt in cauſando explicet in actu, quod continetur in virtute in primo mouente.

Pro intelligentia vtriuſque finis aduertendum, quod aſſimilatio ſtat in hoc, quod ſicut primum principium eſt cauſa vniuerſalis diſponens; & largiens eſſe vnicuique naturæ, vt illi conuenit, ita cęlum per motum, & non per ſe ipſum diſponit mundum inferiorem deducens ad eſſe naturas generabiles, & corruptibiles, quæ ſunt in intellectu primi mouentis ſecundum eſſe ideale, cęlum itaque mouetur, vt aſſimiletur primo motori, id eſt, vt ſit agẽs, & diſponens, & ſeruans mundum inferiorem, ſicut primum principium eſt agens, & diſponens totum vniuerſum: id confirmatur per Comentat. 12. Metaphyſ. vbi ait, quod cęlum mouetur, vt aſſimiletur primo motori ſecundum ſuum poſſe.

Nota, quod duplex eſt aſſimilatio, vna dicitur, adæquata, altera imitatiua, cęlum mouetur, vt aſſimiletur non quidem aſſimilatione adæquata, ſed imitatiua: id explicatur exemplo Gubernatoris Ciuitatis, qui aſſimilatur Regi non adæquate ſed in hoc, quod ſicut ſe habet Rex ad totum regnum, ſic Gubernator ad vnam Ciuitatem, vnde primum mouens eſt cauſa productiua, & regitiua prima, & vniuerſalis à ſe totius enti creati, tam ſuperioris, quam inferioris mundi, ſuperiorem quidem mundum ſine aliqua generatione, & corruptione regit, & conſeruat, inferiorem vero mundum per intelligentias, tanquam per rectores adminiſtrat, ipſis namq; producendi, & diſponendi virtutem indidit, non quidem immediatè, quoniam hæc eſt dignitas primi principij, ſed per motum cęli.

Amplius aduerte, quod quemadmodum ſe habet curſus, & exercitium, & ſanitas in intentione infirmi, ſic motus cęli, & productio inferiorum, & aſſimilatio ad primum motorem in intentione cęli ſumpti pro orbe, & intelligentia, perſpicuum autem eſt infirmum intendere curſum, vt exerceatur, & intendit exerceri, vt ſanetur, & ſic primum intenſum eſt ſanare, curſus autem, & exercitium non intenduntur niſi in ordine ad ſanitatem, ſic in propoſito cęlum eſt in motu, vt producantur, & exeant in actum per motum formæ rerum inferiorum, quarum productionem intendit, non vt primo intentum, ſed eam ordinat ad aſſimilationem ſui cum primo motore, & hic eſt vltimus finis in executione, ſed primus in intentione.

PVNCTVM QVARTVM.

Num primum mouens moueat cœlum ſolum in genere cauſæ finalis, an etiam in genere cauſæ efficientis.

CIrca hanc quæſt. controuerſia fuit inter Philoſophos, quidam enim dixerunt intelligentiam vnitam mouere cęlum tantum executiuè, id eſt effectiuè, intelligentiam vero ſeparatam mouere tantum vt finem, nulloque modo exequi illum motum, alij vero exiſtimarunt, quod prima intelligentia non tantum mouet, vt finis, ſed etiam mouet cęlum effectiuè, mediante tamen intelligentia coniuncta, vtraque ſententia tangitur ab Auctore in ſolutione primi, poſterior autem à nobis; perſuadetur primo auctoritatibus, Philoſophus quippè 12. Metaphyſ. text. Comentat. 43. ſic ait, videamus autem præter vniuerſi ſimpliciſſimam lationem, quam mouere dicimus; primam exiſtentem hanc ſubſtantiam alias lationes, quæ ſunt erraticorum &c. & poſtea concludit, quod ſecundum numerum lationum eſt numerus ſubſtantiarum.

Hæc valet reſpõſio, quæ à quibuſdam oppoſitam ſententiam defendentibus afferri ſolet, quod ſcilicet

Philo-

Digitized by Google

Philoſophus intelligit, quod mouet vt finis, ſimiliter quod non loquitur de prima ſubſtantia, quæ eſt Deus, ſed tantum de prima intelligentia, quia Philoſophus dicit primam lationem eſſe ſpecialiter ab illa prima ſubſtantia, ſed ab ea non eſt illa ſpecialiter tanquam à fine, cum prima ſubſtantia ſit finis omnium, ergo:

Præterea ex motu ſubſtantiarum mouētium præcisè per modum finis non concludit numerum ſubſtantiarum ſeparatarum, quoniam tunc eſſet vna tantum ſubſtantia ſeparata.

Item comparat primam ſubſtantiam primæ lationi, ſicut alias alijs lationibus conſtat, aut quod comparat alias tanquam motrices effectiuè.

Confirmatur, quia eandem ſubſtantiam, quam probat naturalis Philoſophus eſſe & eſſe immaterialem, & immobilem probat Metaphyſicus eſſe primã formam, & vltimum finem, ſed Philoſophus naturalis probat eam mouere effectiuè, ergo & Metaphyſicus.

Amplius tam Philoſophus, quam Coment. 12. Metaphyſic. textu 55. contra Anaxagoram dicunt, quod primum principium eſt agens motum, & finis.

Rurſus Comentator in eodem lib. Coment. 44. dicit, quod ſi prima forma non eſſet mouens, & non haberet actionem ſicut reliqui motores, quamuis illa actio ſit magis nobilis, & magis vniuerſalis, ipſa eſſet ocioſa, primam autem formam intelligit primũ principium, qui eſt Deus, vt patet expreſsè ex verbis eius, ſed habere actionem non eſt niſi cauſæ efficientis, ergo mouet effectiuè.

Secundo probatur ſententia ratione ſic. Omne cauſæ ſecundæ per ſe ſubordinantur primæ, ſed in per ſe ſubordinatis talis eſt ordo, quod omnes ſimul concurrunt, & cooperantur ad effectum, aliter non ſeruaretur connexus cauſalitatis inter eas, ergo primum mouens concurrit actiuè cum mouente proximo ad motum cœli.

Sed dices, ratio moti à fine eſt ratio imperfectionem importans, quæ repugnat primo principio, ſed omne mouens effectiuè mouetur, à fine autem ſecũdum rem, aut ſecundum rationem, ergo.

Reſpõdetur, quod moueri à fine à ſe diſtincto dicit imperfectionem, eſſe autem idem primum mouens, & finis nullam dicit imperfectionem.

Obijcies omne mouens effectiuè, aut mouet ad acquirendam perfectionem, aut ad conſeruandam perfectionem, quam habet, vt ait Comentator 12. Metaphyſicor. ſed Deus nullam acquirit perfectionem, cum ſit ſimpliciter perfectus, nec indiget conſeruatione ſuæ perfectionis, cum nihil ſit eo nobilius, cui appetat aſſimilari: hæc enim eſt conſeruatio perfectionis, vt habetur ibi ex verbis Comentatoris.

Reſpondetur, quod mouet propter perfectionem acquirendam alijs, & eandem conſeruandam; nam optima diſpoſitio primi mouentis eſt, vt maneat cælum: hanc autem non haberet niſi continuaret, & ageret ſuum motum.

Obijcies. Propterea quod, ſi effectiuè moueat, ergo poterit dici mouere omnes cœlos ſicut primum, & cauſare omnem motum cęlorum, ſicut motum diurnum; quoniam dat virtutem omnibus intelligẽtijs, & coagit illis, vt prima cauſa, quod tamen eſt contra Ariſtotelem, qui particulariter attribuit motum diurnum primo motori.

Reſpondetur negando conſequentiam, quoniam licèt effectiuè moueat omnes cœlos, vt prima cauſa coagens intelligentijs mouentibus, tamen excellentiori modo denominatur motor primi cęli, quoniam in motu diurno magis declaratur virtus ſua, & quia vniuerſalius, & perfectius in intelligentia applicata primo mobili, eo quod inter cæteras nobilior exiſtit.

PVNCTVM QVINTVM.

Num primum cælum immediatè moueatur à primo principio, quod eſt Deus.

PRo intellectu huius ſciendum eſt primò, quod primus motor eſt ille, cuius motus inter omnes motus eſt vnus ſimplex, & ſempiternus, & hic eſt motus, quem appellat diurnum, qui non dicitur vnus, & ſimplex, quia non habet partes, ſed quia eſt vniformis, & ęqualis per totum, dicitur primus, quia eſt cauſa omnium aliorum, & ſuus motor eſt prima cauſa vniuerſi entis in mouendo ab alio non dependens.

Secundo notandum, quod duplex eſt motus, alter Phyſicus, alter vero Metaphyſicus, per primum motum inueſtigauit Ariſt. motores applicatos, per motum verò Metaphyſicum inueſtigauit motorem omnino ſeparatum, qui eſt caput, & princeps totius vniuerſi.

Tertio notandum, quod mouere immediatè poteſt duobus modis intelligi, vno modo immediatione ſuppoſiti; alio modo immediatione virtutis.

His præmiſſis pono duas concluſiones, quarum eſt

Prima. Primum mouens non mouet primum cęlum immediatione ſuppoſiti; concluſio eſt Auctoris, qui in textu ait, quod mouet mediante aliqua virtute creata: probatur

Primo, quia omne illud, quod mouet immediatè immediatione ſuppoſiti aliquod corpus cœleſte mouet propter nobilius ſe, vt docet Ariſtot. 2. cœli, vbi dicit, quod actio conſiſtit ſemper in duobus, cuius gratia, & quod huiuſmodi gratia, & fine, & agente propter finem, ſed primum mouens non poteſt agere, & mouere propter aliquod nobilius, cum ſit optimum eorum, quæ in natura ſunt, ergo non mouet immediatè immediatione ſuppoſiti.

Secundo præter mouens ſolum, vt amatum, & deſideratum debet eſſe aliud mouens vt amans, & deſiderans, quia mouens ſolum, & amatum mouet tantum vt finis, at finis non mouet effectiuè immediatè, ſed eſt, cuius gratia ſit motus, ſed primum principium mouet tantum, vt amatum, & deſideratum teſte Philoſopho 12. Metaphyſ. ergo neceſſe eſt ponere aliud mouens, vt amans, & deſiderans, ergo primum principium non mouet immediatè immediatione ſuppoſiti.

Tertio ſi moueret immediate cœlum, ergo moueret in non tempore, quod implicat: conſequentia probatur virtus finita quanto maior tanto in minori tempore mouet, ergo ſi virtus infinita immediatè mouet, mouebit in non tempore, quia inter ipſum, & quamcumque aliam nulla eſt proportio in maiori virtute.

Confirmatur concluſio per Auerroem aſſignantem primo cœli duplex mouens, vnum coniunctum, & aliud ſeparatum, vt patet 8. Phyſicorum, & in eodem libro hoc docuit Ariſtoteles, quod potentia infinita non poteſt mouere corpus in tempore, quia ſic alia potentia finita poſſet mouere in æquali tempore, eo quod augmentata virtute motiua minuitur tempus, in quo mouet, ergo ſecundum hanc veritatem Deus non poteſt cauſare immediate motum propriè dictum, quia cum ſit ſucceſſiuus, neceſſario erit in tempore, & ob hoc poſuit duo mouentia ordinata, quorum primum mouet mediatè, quia dat virtutem, ſecundo, & quia perpetuo dat iſtam virtutem: ideo eſt cauſa perpetuitatis in motu, finitas autem virtutis receptæ, ſi finita ſit, quando non eſt aliud à natura intelligentiæ, quæ eſt ſecundum mouens, eſt cauſa ſucceſſionis in motu: hanc rationem inſinuat Sanctus Bonau. in textu dicens, quod motus ille propter ſuam ſucceſſionem natus eſt conuenire virtuti finitæ.

Sed obijciet aliquis primi mobilis. Motor debet eſſe primus, ſed primus motor eſt immobilis omnino, quia nunquam eſt ſtatus niſi in immobile, ſed nihil eſt omnino immobile, niſi ſolus Deus, ergo motus primi mobilis ſolus Deus eſt principium, ergo mouet illud immediatè immediatione ſuppoſiti.

Hoc argumentum eſt Auctoris, cui doctiſſimè reſpondet tres ſtatuens propoſitiones.

Prima eſt, quod non oportet motorem primi mobilis eſſe omnimodè, & ſimpliciter primum, vel omnimodè immobilem, ſed ſufficit, quod ſit primus reſpectus aliorum motorum, & quod ſit immobilis ſecundum eum modum, per quem mouet.

Secunda propoſitio. Non oportet eſſe ſtatum in motore primi mobilis ſimpliciter, ſed in genere creaturarum.

Tertia omnes creaturæ defectiuæ ſunt, & reducuntur ad ipſum Deum, qui eſt principium, & finis omnium.

Secunda concluſio. Primum principium, quod eſt Deus, mouet primum cœlum immediatè immediatione virtutis, hanc concluſionem ponit Auctor, & probat, quia in omni operatione Deus operatur intimè, & immediatè cum Dei voluntas ſit prima, & ſumma cauſa omnium ſpecierum, & motionum.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum motus cœlorum ſit à propria forma, vel ab intelligentia.

Sciendum, quod forma eſt duplex, vna dicitur aſſiſtens, altera informans, & hæc eſt duplex ſcilicet corporea, & incorporea.

Secundo notandum, quod intelligentia capitur multipliciter.

Primo pro quadam portiuncula animæ, qua inquiete Deo inhæremus, & appellatur ſuperior portio rationis.

Secundo pro potentia intelligendi non capiendo potentiam pro reſpectu, ſed pro fundamento abſoluto, quod eſt principium actiuum intellectionis.

Tertio pro intellectu informato actuali intellectione.

Quarto pro aliqua natura intellectuali, vel rationali merè ſpirituale nata per ſe exiſtere, quæ eſt duplex, quædam eſt increata vt Deus, alia eſt creata ſcilicet Angelica, & animaſtica, de Angelica eſt quæſtio; circa quam plures, & variæ fuerunt Doctorum ſententiæ.

Quidam enim exiſtimarunt orbes cæleſtes moueri ab animabus ſuis effectiuè, aliqui aſſeruerunt cœlum moueri naturaliter à ſua forma, quamuis ſit corporalis, dixerunt enim quod ſicut formæ grauium, & leuium determinatæ ſunt ad motum rectum ſurſum, vel deorſum, ſic forma cœli determinata eſt ad circularem motum, alij faſsi ſunt cœlum moueri ab intelligentia naturaliter, alij affirmarunt cœlum moueri ab intelligentia ſolo imperio voluntatis.

Sanctus Doctor in corpore tres narrat opiniones, quarum duæ ſunt probabiles rationi, ac ſcripturæ concordes præter tertiam dicentium cœlos eſſe animatos, ac inſtar animalium inferiorum moueri à proprijs animabus; hanc opinionem falſam, & erroneam in fide, & in Philoſophia infringit Auctor, primo auctoritate Damaſceni dicentis, quod cœli ſunt inanimati, & inſenſibiles, item teſtimonio D. Auguſt. qui retractat, quod dixerat in lib. de immortalitate animæ, quod ſcilicet cœlum animatur.

Si autem videatur, quod aliqui ſancti id aſſeruerint, vt D. Hieronymus ſuper Eccleſ.

Reſpondetur hoc intelligendum eſſe dictum metaphoricè.

Secundo probat, quod prædicta opinio ſit etiam falſa in Philoſophia tali medio, ſubſtantia intellectualis non vnitur corpori niſi mediante vegetabili, & ſenſibili, ergo ſi cœlum perficeretur à ſubſtantia ſpiritualiter, tunc vegetaret, & ſentiret, ac proinde naturaliter corrumpi poſſet, quæ omnia ſunt abſurda.

Hac reiecta opinione ponit Auctor duas ſententias, quas dicit eſſe ſatis Catholicas.

In explicando primam hunc ordinem ſeruat, primo ponit concluſionem, ſecundo reſpondet quibuſdam obiectionibus, tertio affert nonnullas difficultates emergentes ex aſſertione prædictæ ſententiæ, quarto oſtendit eam facile poſſe improbari.

Quo ad primum ſunt tres concluſiones.

Prima cœlum mouetur à propria forma: probatur primo quia cœlum habet quantitatem, atque figuram, per quam eſt habile ad motum circularem, ſecundo quia habet perfectionem lucis, & formam, quæ inter creatas formas corporales

Digitized by Google

rales eſt magis actiua, & quaſi medium inter formas corporales, & ſpirituales.

Secunda concluſio per virtutem huius formæ mouentur corpora cæleſtia motu orbiculari multo fortius, & ſufficientius, quam elementa motu recto.

Tertia concluſio non oportet ad motum cæleſtem adhiberi miniſterium Angeli, vel animæ, probat à ſimili ſicut ad motum cuilibet elementaris naturæ non adhibetur tale miniſterium, ita in propoſito.

Circa ſecundum reſpondet duabus obiectionibus, quæ afferri poſſunt.

Prima mouens debet eſſe aliud à mobile.

Reſpondet id non obſtare, quoniam ſicut animal ſecundum aliquid ſui eſt mouens, & ſecundum aliquid ſui eſt mobile, & tamen totum eſt mouens, & mobile ſit cælum, quod eſt mobile per naturam quantitatis, & figuræ, & mouens per naturam lucis actiuæ.

Secunda obiectio eſt, quod recedit ab eodem loco, ad quem mouetur.

Reſpondet cælum non moueri propriè ad locum, ſed potius circa locum nec pars exiſtens in oriente mouetur ad occidentem, quaſi illum ſitum determinatè intendat, ſed quia intendit moueri orbiculariter, nam motus eſt conueniens ſuæ naturæ.

Quantum attinet ad tertium tres adducit difficultates orientes ex poſitione iſta.

Prima eſt, quomodo cælum moueatur à propria forma & naturali, & illa permanente quieſcat præter violentiam.

Secunda quomodo non mouentur propter propriam indigentiam, ſi appetitus ille eſt forma intrinſeca, quod ſi huius ſententiæ aſſertores dicant ad motum cæli non ſufficere virtutem propriæ formæ, ſed ſimul cum ea requiri influxum diuinæ potentiæ, ſecundum quem cælum moueri, & quieſcere habet, tunc in hoc oritur

Tertia difficultas, quid ſit ille influxus, vtrum dicat quid creatum, vel increatum.

Circa quartum patefacit huiuſmodi ſententiam non facile improbari poſſe dicendo defectum iſtius creaturæ corporalis velle Deum per ſemetipſum ſupplere, vt oſtendat ſe eſſe Deum cæli, & terræ, & ita dicatur cælum moueri virtute propria, quod ſi aliquid ſibi ad mouendi ſufficientiam deſit, quod ſuppleat ab ipſa virtute diuina.

Circa aliam ſententiam, quam Sanctus Doctor inquit eſſe magiſtrorum tam in Theologia, quam in Philoſophia, & concordem pietati fidei, & rationi: ſic procedit, primo ponit concluſionem, ſecundo probat.

Quo ad primam concluſio eſt hæc, cęlum mouetur à Deo mediante intelligentia, ſiue mediante Angelo.

Circa ſecundam probat, quia competebat ordini vniuerſi, quo corporalia per ſpiritualia mouentur, & gubernantur, confirmat teſtimonio Auguſtini ſuper Gen. ad lit. vbi ait, quod Deus ſic mundum ordinauit, vt ſpiritum præſideret omni corpori, perſuadetur à ſimili, quemadmodum congruum eſt Angelos deputari ad miniſterium hominum, ſic congruum eſt, quoſdam Angelos deputari ad motum, regimenque cælorum, cum in hoc etiam miniſtrent homini viatori, & diuinæ ſubſeruiant maieſtati, id corroborat auctoritate D. Aug. 3. de lib. arb. qui loquens de natura Angelica inquit, quod non ſua maieſtate continet omnia, ſed inhærendo illi maieſtati, & eius imperijs deuotiſſime obtemperando, à quo, & per quem, & in quo facta ſunt omnia.

Pro explicatione quæſt. ſex ſunt diſputanda.

Primum num cœlum ſit animatum.

Secundum num intelligentia vniatur cœlo, vt forma.

Tertium, quomodo ex intelligentia, & orbe fiat verius vnum, quam ex materia, & forma.

Quartum per quem modum intelligentię mouēt cœlum.

Quintum num motus cœli ſit naturalis.

Sextum num cœlum moueatur cum labore, & fatigatione.

PVNCTVM PRIMVM.

Num cœlum ſit animatum.

SCiendum, quod tres ſunt animæ ſpecies, ſcilicet vegetalis, ſentiens, & intellectiua, & de qualibet eſt diſputandum, an ſcilicet cœlum ſit animatum anima vegetante, num anima ſentiente, & an anima intellectiua.

Secundo notandum circa hanc quæſtionem diuerſimodè locuti ſunt Philoſophi, & Theologi: Anaxagoras namque teſte D. Auguſt. 18. de Ciuit. Dei factus eſt reus apud Athenienſes, quia dixit ſolem eſſe lapidem ardentem negans ipſum eſſe Deum, ſeu aliquod animatum.

Platonici quoque poſuerunt corpora cœleſtia eſſe animata.

Auerroes itidem in hanc ſententiam inclinat, ipſe namque 2. cœli ſic ait, in genere animatorum nobilius eſt cęlum primum, quod mouetur motu diurno, & in de ſubſtantia orbis dicit, quod corpora cœleſtia ſunt ſubſtantia animarum ſuarum in eis.

Auicennas ſimiliter, vt poteſt haberi ex doctrina ſua in 9. lib. ſuæ Metaphy. cap. 2. opinatus eſt cœlum eſſe animatum, & in 1. lib. ſuo de cœlo expreſsè dicit cœlum habere animam, & phantaſiam, cui obedit vniuerſa materia mundi inferioris.

Sed & Ariſtoteles 2. cœli loquens de cęlis inquit, quod ſunt viui, & per operationem animalē habentes, item in eodem lib. tractans de dextro, & ſiniſtro inquit, quod habent dextrum, & ſiniſtrum, ſurſum & deorſum ex natura, ſicut & animata.

Apud etiam Doctores fidei fuit diuerſa opinio, Origenes quippè cœleſtia corpora aſſeruit eſſe animata, Sanctus Hieronymus ſuper illud Eccleſ. 1. luſtrans vniuerſa in circuitu pergit ſpiritus, teſtatur ipſum eſſe ſolem, Salomon ſpiritum nominauit eo quod animal ſit, & ſpiret, & vigeat, ac omnes orbes ſuos repleat curſu. Item Auguſtinus 1. retractationum cap. 10. dicit mundum eſſe quoddam animal, ſicut Plato ſenſit, alijque Philoſophi quam plurimi. Albertus in lib. de coæquæuis tractatu de cœlo allegat Rabbi Moyſen in ſecunda collatione lucis neutrorum dicentem cœli ſunt animalia rationalia, apprehēſoreſq; creatoris, nec ſolum ſunt corpora mota, vt ignis, & aqua, & terra, ſed ſunt, ſicut dixerunt Philoſophi, animalia obedientia creatori, & laudāt ipſum, & cantant ei canticum grande, & laudem ſublimem.

Cæterum prædicta ſententia erronea, & falſa exiſtimatur ab Auctore in textu, & à communi Theologorum

logorum

logorum Schola, quapropter pro reſolutione hæc ponitur

Concluſio, Cęlum non eſt animatum; probatur in primis per Damaſcenum lib.2.cap.6. ſic dicentē, nullus autē cęlos animatos exiſtimet, inanimati ſunt enim & inſenſibiles, & iterum dicit, quod omnes tales, qui cęlos, & luminaria animata dicunt, ſunt Patris ſui Diaboli, & cum ipſo ſunt maledicti.

Item Sanctus Ambroſius in ſuo Hexameron lib. 1. ait, mouentur in locis ſuis motorem habentia non naturam nec animam, ſed virtutem diuinam imperij, cui obedit omne, quod in natura eſt.

Præterea Auguſt. lib. 1. retractationum, cap. 9. in fine, inquit, animal eſſe iſtum mundum, ſicut Plato ſentit, alijq; Philoſophi nec ratione certa indagare, nec diuinarum ſcripturarū auctoritate perſuadere poſſe cognoſci, vnde tale aliquid à me dictum, quo id accipi poſſit, in lib. de immortalitate animæ, temerè dictum notaui.

Item dicere cælos animatos condemnat articulus Pariſienſis ſuper hòc æditus à Domino Stephano Pariſienſi Epiſcopo.

Secundo perſuadetur ratione ſic. Corpus cœleſte non eſt minus ſimplex, quam corpus elementi, ſed ſi eſſet animatum, eſſet minus ſimplex; quia neceſſario ſaltem haberet duas formas, nam in omni animato ſunt ſaltem duæ formæ, quia anima eſt actus corporis phyſici, in elemento autem nō eſt niſi vna forma ſubſtantialis.

Rurſus ſi cælum eſſet animatū, ſequeretur, quod cęlum ſaltem ſphæræ inferiores haberent tres motores, i. primum motorem, qui eſt Deus, & ſecundum, qui eſt intelligentia, & tertium, qui eſt anima cæli, anima enim corporis animati eſt principium motus in eo, ſed quodlibet cælum habet duos tantum motores, vt expreſsè dicit Commētator 12. Metaphyſ. Comment. 41.

Amplius ſi cælum eſt animatum, ceſſant omnes demonſtrationes, quas ponit Philoſophus 8. Phyſic. & 12. Metaphyſic. ad probandum primum motorem omnino immobilem.

Et quoniam ſupra notauimus tres eſſe ſpecies animæ, ſcilicet vegetalem, ſentientem, & intellectiuam, propterea de qualibet ponendæ ſunt concluſiones.

Secunda igitur Concluſio ſit iſta. Cœlum non eſt animatum anima vegetante: probatur ſic, vbi vegetalis animę operatio nō reperitur, ibi vegetalis anima adeſſe non poteſt, ſed in cœleſti corpore vegetalis animæ operatio non reperitur, neque anima vegetalis; Maior probatur, quia ex operationibus formæ innoteſcunt, vnde Ariſtoteles demonſtrauit animam ſentientem in ſtirpibus reperiri non poſſe, quia in illis nulla operatio animæ ſentientis inuenitur. Minor probatur, inter alias operationes animæ vegetalis, & quæ aliarum eſt fundamentum, eſt nutritio, ſed hæc in cœlo non reperitur, ſiquidem hæc viuentibus tributa eſt, vt inſtauretur, quod aſſiduo fluere in eis diſſoluitur, at in cœlo nihil diſſoluitur, eſt enim immune ab alteratione, & ab interitu.

Tertia Concluſio. Cœlum non eſt animatum anima ſentiente: probatur, quod eſt animatum anima ſentiente habet organa ſentiendi, ſed cęlum non habet organa ſentiendi, ergo. Minor patet, quia cęlum eſt ſimplex. Maior eſt Ariſt. 2. de anima.

Præterea in cœlo nulla eſt ſenſuum opportunitas, neque ex parte corporis, neque ex parte animæ, ergo.

Amplius ſenſitiua à vegetatiua nō ſeparatur, omne enim quod ſenſit, habet aliquam potentiam vegetatiuæ, ſed oſtenſum eſt cœlum non eſſe animatū anima vegetante, ergo neque ſentiente.

Quarta concluſio. Cęlum non eſt animatum anima intellectiua: probatur tali medio. Forma non eſt propter materiam, vt docet Ariſt. 2. Phyſic. & ideo forma nō vnitur materiæ propter bonum materiæ, ſed propter bonum formę, vt in materia conuenientes operationes habere poſſit, ſed nulla eſt ratio, quare anima intellectiua debeat vniri cęlo, non quidem propter intelligere, quia omnia ſeparata perfectius intelligit, quā coniuncta, nec vt in corpore acquirat ſcientiā, vt contigit in anima hominis, ſi quidem anima non acquirit ſcientiam in corpore, niſi per ſenſus, in cœlo autem non ſunt potentiæ ſenſitiuæ, vt dictum eſt, ſimiliter nec propter velle ex eadē ratione, nec propter motum: quia non oportet mouens vniri mobili ſecundum eſſe, ſed ſufficit, quod ei ſit vnitum ſecundum virtutem.

Amplius nullum corpus poteſt informari anima intellectiua niſi habente vim delectandi, vegetādi, & ſenſificandi, quia ſuas operationes intelligibiles per corpus non exercet niſi mediantibus aliquibus viribus ſenſitiuis, ſed in cęlo ſentiens anima non reperitur, item neque vegetalis, ergo.

Sed quid reſpondendum ad teſtimonia Platonicorum Ariſtotelis, Auerrois, Auicennæ, Origenis, Hieronymi, Auguſtini?

Reſpondetur primo corpora cęleſtia eſſe animata æquiuoce, nō autem eo modo, quo plantæ, & animalia, inquit S. Thom. Secundo ſimilitudinarie, & metaphoricè, ait D. Bonauentura.

Ad pleniorem tamē notitiam aduertendū, quod cœlum ſumitur duobus modis: Primo pro corpore cœli circūſcripto motore ſuo; aliomodo pro aggregato ex corpore cœli, ex motore ſuo, qui eſt intelligentia.

Vlterius ſciendum, quod animatum dicitur bifariam: primo animatum anima inexiſtente, & informante, aliomodo animatum anima non informante, ſed appropriata, & dante motum. Applicando nunc ad propoſitum, cum Philoſophi, & Doctores prænominati, & alij dicunt cœlum eſſe animatum, accipiunt cęlum ſecundomodo, & animatum etiam ſecundomodo, non autem primomodo.

Quod ſi reſpōſiones ad omnia ſigillatim deſiderentur, in medium proferuntur.

Ad Platonicos reſpondetur, quod in eo, quod dixerunt corpora cęleſtia eſſe animata nil aliud intellexerunt, niſi quod ſubſtantiæ ſpirituales vniuntur corporibus cęleſtibus, vt motores mobilibus.

Ad Ariſtotelem dicitur, quod non loquitur aſſertiuè, ſed quodammodo ſimilitudinariè, vt patet ex verbis ipſius.

Secundo dicitur, quod accipit cęlum per aggregato ex cœlo, & intelligentia, quæ quidem cum ſit viuens faſſus eſt cęlum eſſe animatum.

Ad Auerroem dicitur, quod accipit animationē pro

Digitized by Google

pro intima præſentia intelligentiæ ad cœlum,ſecundum rationem motoris non pro informatione aliqua.

Ad Auicennam dicitur, quod in hac poſitione eſt negandus, niſi exponatur, vt Comentator.

Ad Origenem reſpondetur,quod D.Hieronymus numerat inter errores ipſius Origenis.

Ad D. Hieronymum reſpondetur, cum Doctore noſtro intelligendum eſt dictum Metaphoricè.

Ad Auguſtinum dicitur primo id ſub dubio reliquiſſe,an ſcilicet corpora cœleſtia ſint animata.

Secundo reſpondetur cum Doctore, quod illud retractauit primo retractationum.

Sed dices ſi cœlum circumſcripto motore non eſt animatum, ergo eſt ignobilius formica; conſequentia patet,quoniam omne inanimatum eſt ignobilius animato ex ſecundo cœli, hoc autem videtur repugnare cœlo, cum perpetuum nobilius ſit corruptibile.

Reſpondetur aliquod corpus eſſe nobilius altero duobus modis intelligi poteſt, vno modo, quo ad gradum eſſendi,alio modo,quantum ad modum eſſendi, primo modo formica eſt nobilior cœlo, quoniam habet eſſe, & viuere, qui ſunt duo gradus eſſendi, ſecundo modo cœlum eſt nobilius quocumq; inferiori ſimplici,vel compoſito animato,vel inanimato: nam omnia inferiora corruptibilia ſunt,cœlū autem habet eſſe neceſſarium perpetuum, vnde 2. cœli appellatur diuinum corpus.

Obiicies,quod Baruch 3.dicitur Stellæ deducunt lucem in cuſtodijs ſuis, lætatæ ſunt, vocatæ ſunt, & dixerunt ad ſumus,ergo.

Reſpondetur hoc verbum eſſe dictum ſecundum Metaphoram, vnde Damaſcenus lib.2.cap.5.& ſi dicat diuina ſcriptura lætentur cœli, & exultet terra eos, qui in cœlis Angelos, & qui in terra homines ad lætitiam vocat,nouit namque ſcriptura,& proſopopęia, id eſt perſonarum fictione vti vt de animatis, de inanimatis loqui, ſicut illud mare vidit, & fugit, Iordanis conuerſus eſt retrorſum, & quid eſt tibi mare,&c. & montes, & colles interrogantur ſermone exultationis,ſicut & nobis conſuetum eſt dicere, congregata eſt ciuitas non ædificia ſignificare volētibus,ſed Ciuitatis habitatores,& cœli enarrant gloriam Dei, non vocem, quæ auribus ſenſibilibus auditur emittere,ſed ex magnitudine conditoris nobis virtutem oſtendens,quorum pulchritudinem excogitantes factorem,ſicut optimum artificem admiramur, & glorificamus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num intelligentia vniatur cœli, vt forma.

ASſerit D.Bonau.Deum mediante intelligentia creata mouere cœlum, ideo dubitatio occurrit,an intelligentia vniatur, vt forma vera dans eſſe cœlo,circa quam fuit opinio Auerrois, qui plurimū in hac materia laborauit, dicens, quod cum motus circularis conueniat cœlo, & ille motus ſit proprius animæ, oportet aliquam ſubſtantiam viuentem, ſcilicet intelligentiam eſſe formam cœli,ratione cuius, & motus & figura ſphęria, & alia huiuſmodi accidētia cœlo conueniant, & addit, quod huiuſmodi forma non dat cœlo primas perfectiones, ſed tantum ſecundas,quæ ſunt,quod cęlū ſit determinatæ quantitatis, & figuræ ſphęricæ, & habeat motum ab ipſa intelligentia, vnde concludit, quod intelligentia eſt forma cęli dans perfectiones ſecundarias, & non primarias.

Cæterum hæc opinio communiter non recipitur, ideo contra eam arguitur.

Primo. Eiuſdem effectus non poſſunt eſſe plures cauſæ formales, præſertim ſi ſint diuerſarum rationum, ſed accidentia cęli, ſcilicet figura, quantitas, lux,& alia huiuſmodi dant ei formaliter eſſe lucidū, eſſe ſphęricum,& eſſe quātum,ergo intelligentia nō poteſt tribuere formaliter iſta.

Secūdo. Quicquid dat formaliter eſſe ſphęricum, & alias perfectiones ſecundas, quæ ſunt accidentia, eſt neceſſariò forma accidentalis, quia impoſſibile eſt, quod aliquid ſit formaliter tale per formam alterius generis,puta album per quantitatem, & formaliter quantum per ſubſtantiam, ſed intelligentia non eſt forma accidentalis, ergo cęlum non habet ab ea, quod ſit ſphęricum,aut aliquam aliam perfectionem ſecundam.

Tertio vbi eſt ordo eſſentialis inter aliquos actus oportet, quod actus poſterior præſupponat priorē, & ſit ab eo, ſed inter perfectiones ſecundas, & primas ſiue inter eſſe accidentale,& ſubſtantiale eſt ordo eſſentialis, cum accidentale non poſſit eſſe ſine ſubſtantiale,ergo neceſſariò præſupponit ipſum,& ab eo oritur, ergo ſi cęlum habet ex ſe primum actū ſubſtantialem ſequitur,quod etiam habeat ex ſe perfectiones ſecundas: Maior patet in numeris,& in figuris,& in omnibus formis habentibus ordinem eſſentialem.

Hæc ſententia excluſa pono tres concluſiones, iuxta Theologorum, & Philoſophorum placita.

Prima concluſio huiuſmodi eſt. Ex orbe,& intelligentia non ſit vnum per informationem; probatur,informans magnitudinem eſt mobile ſaltem per accidens ſecundum ſubſtantiam; nam cum totum mouetur neceſſe eſt,& partes moueri ad motum totius, ſed ſecundum Philoſophum intelligentiæ ſunt immobiles ſecundum ſubſtantiam ſuam,quoniam ſi mouerentur ſaltem per accidens,impoſſibile eſſet, vt motu continuo æterno mouerent, ſecundum Ariſt. 8.Phyſic.ergo.

Præterea nulla virtus mouens tempore infinito eſt in magnitudine teſte Ariſtotele 8. Phyſicor. ſed omnis intelligentia ſecundum Philoſophum 12.Metaphyſ.mouet tempore infinito, ergo non poteſt eſſe in magnitudine per informationem.

Secunda concluſio. Repugnat intelligentiæ informare corpus,aut materiam: probatur ratione Scoti, nulla ſubſtantia completa in ſpecie poteſt eſſe pars,ac proinde informare corpus, ſed intelligentia eſt ſubſtantia completa in ſpecie ſua, ergo non poteſt eſſe pars,& per conſequens non poteſt informare corpus,ſiue materiam.

Secundo. Illa informatio eſſet ocioſa, quoniam non eſſet propter motum localem, aut propter cauſalitatem cęli,vel propter intelligere,ergo;probatur non propter motum localem, quoniam ſufficit mouens,

Digitized by Google

uens, & motū eſſe ſimul, vt docet Ariſt. 7. & 8. Phyſ. ita quod inter ea ſit tactus naturalis, nec etiam propter cauſalitatem cæli, quia talis cauſalitas non eſt vniuoca, ſed æquiuoca, in qua nō eſt neceſſe cauſam eſſe formaliter, ſed virtualiter talem, qualis eſt effectus, nec denique propter intelligere, quia intelligere eſt operatio nō organica, nec indiget corpore niſi ratione phantaſmatum deſeruientiū ipſi operationi; phantaſmata autem ad partem ſenſitiuam pertinent, quæ vt in proximo præcedenti puncto dictum eſt, in cælo eſſe non poteſt, ergo cum illa informatio non eſſet propter aliquam iſtarum cauſarum, ſequitur, quod eſſet ocioſa, & fruſtra.

Tertio, Intelligentiæ omnes ſupergrediuntur ordinem totius naturæ corporeæ, vnde diuinæ ſubſtantiæ appellantur, ergo non ſunt informatiuæ corporum, aut materiæ.

Tertia concluſio, Intelligentia vnitur cælo, tamquam motor mobile, concluſio eſt Auctoris in reſpōſione ad quartum: probatur, Intelligentia coniungitur orbi ſecundum motum, eo quod eſt principiū immediatum, & determinatum motus, ergo vnitur cælo, vt motor mobili.

Et ſi obijcias, quod intelligentia dicitur ſeparata à cælo, ergo non coniuncta, vt motor mobili.

Reſpondetur cum Auctore intelligētiam dici ſeparatam ſecundum ſubſtantiam, vnitam vero ſecundum virtutem ipſi cœlo, quod ab ea tāquam à propria forma mouetur.

Sed dices cœlum indiget mouente ipſum in loco, & virtute, quę non ſit corpus, nec virtus in corpore ad largiendum ſibi permanentiam ęternam, & motum æternum ſecundum Comment. ſed permanentia cęli eſt eſſe cęli, ergo illa virtus, quæ eſt ipſa intelligentia dat eſſe cœlo, & per conſequens eſt forma cęli coniuncta ſecundum eſſe.

Reſpondetur dare permanentiam poteſt intelligi bifariam, vnomodo formaliter, aliomodo conſeruatiuè intelligentia dat permanētiam ſecundomodo, non primomodo, quamuis id verificetur potius de virtute primi principij, quam de alia intelligētia.

PVNCTVM TERTIVM.

Quomodo ex orbe, & intelligentia fiat verius vnum, quam ex materia, & forma.

HAec propoſitio eſt Auerrois 2. cęli, Com. 3. vbi tres modos vnionis ponit

Vnus modus eſt in abſtractis à materia, nā Auer. 3. de anima vult in intelligentijs vnionem eſſe, qua ſuperiori intellectus inferior vnitur,

Secundus modus vnionis, qua orbi intelligentia vnitur, & in hac vnione fit verius vnum, quam ex materia, & forma.

Tertius modus vnionis eſt iſtorum corruptibiliū, & iſte modus imperfectior eſt, quia forma in hac vnione corruptibilis eſt, vnde ſic arguunt nonnulli minus videtur, quod ex infimo gradu vnionis fiat per ſe vnum, quam ex ſuperiori gradu vnionis, & tamen fit vnum per ſe, ergo vnum per ſe in ſecundo modo vnionis fiet, ergo vnū per ſe ex intelligentia, & orbe fiet, ac proinde intelligentia eſt forma dās eſſe cęlo.

In dilucidanda prædicta propoſitione laborauerunt Philoſophi diuerſimodè eam interpretantes; quidam enim dixerunt, quod cum intelligentia mediantibus dimenſionibus materiæ non cohæreat, vt formæ generabiles, & corruptibiles cū orbe, verius facit vnum, quam forma cum materia, quia immediatius vnitur orbi, quam forma materiæ, alij dixerunt dictum Auerrois eſſe intelligendum, quod ex intelligentia fit verius, & magis vnum, ideſt, nobilius vnum, quam ex materia, & forma, non quia ſit magis vnum per ſe, ſed quia aggregatū incorruptibile; quod non ſit ex materia, & forma, arbitratur enim omne compoſitum ex materia, & forma eſſe corruptibile, ſed quia prędictæ duę expoſitiones aliquam præſeferunt difficultatem, ideo aliam tradimus, & primo aduertendum, quod vnum pluralitatis & diuiſionis priuationem importat, vt habetur 10. Metaphyſ. vnde illud verius vnum dicitur, quod minus particeps eſt diuiſionis, & quod eſt omnino indiuiſibile, illud ſummum vnitatis locum obtinet, hinc Deus, quia ſimpliciter eſt indiuiſibilis, propterea maximè vnus dicitur.

Hoc iacto fundamento præfata propoſitio ſic eſt explicanda; Ex intelligentia, & orbe fit magis vnū, quam ex materia, & forma, hoc eſt, fit magis indiuiſibile, quandoquidem cum intelligentia non vnitur orbi mediante dimenſione eſt indiuiſibilis, forma verò materialis, quia mediante dimenſione vnitur, diuiſibilis eſt, ex indiuiſibili autem, & diuiſibili, magis indiuiſibile fit, quam ex vtroque diuiſibili ergo ex orbe, & intelligentia magis efficitur vnum, quam ex materia, & forma.

PVNCTVM QVARTVM.

Per quem modum intelligentia moueat cælum.

TRes fuerunt de hac re Doctorum ſententiæ Prima quippe dixit intelligentiam influere cęlo aliquam qualitatem naturalem abſolutam, ad quam in cęlo conſequitur motus circularis, ſicut ad grauitatem motus deorſum, vel ad leuitatem motus ſurſum.

Secunda ſententia affirmauit, quod intelligentia habens in ſe ſpeciem motus, & concipiens motum vult ipſum cauſare in corpore cęleſti, & tali coniunctione, cum actu volendi ſpecies motus efficitur practica efficax ad cauſandum motum in re; ſicut eſt in mente ipſius, ita quod ſpecies motus practica videtur eſſe ſibi ratio mouendi, ſed vtraque ſentētia improbari poteſt

Prima quidem quoniam tunc intelligentia aliquam qualitatem abſolutam corpori cęleſti imprimeret, quod D. Auguſt. 3. de Trinit. negat; præterea illa qualitas videretur acquiri per alterationem, & ſic motus localis non eſſet primus, ſed motus alterationis eſſet prior contra Ariſt. 8. Phyſic.

Secunda ſententia quoque poteſt impugnari,

Prima quia tunc potentia, ad quam pertinet talis ſpecies puta intellectus eſſet potentia principaliter motiua, quod eſt falſum,

Secundo quia ſpecies non videtur ratio mouēdi, nec eſſe potētia motiua, ſed magis ratio cognoſcēdi.

His

Digitized by Google

His igitur duabus prioribus excluſis ad tertiam me confero, quæ eſt Auctoris, quod intelligentia mouet cęlum per ſuam voluntatem, vt patet in ſolutione penultimi argumenti.

Pro cuius ſententiæ declaratione aduertendum, quod in ſubſtantijs ſeparatis eſt virtus motiua; id in primis teſtificantur Philoſophus, & Comentat. 12. Metaphyſ. dicentes cœlos moueri ab intelligentijs, ergo in eis eſt virtus motiua; patet conſequentia, quia nullum mouens mouet, niſi habeat virtutem motiuam.

Perſuadetur etiam ratione ſic in omni ſubſtantia habente deſiderium eſt vis motiua, ſed in ſubſtantijs abſtractis eſt deſiderium, ergo: Maior probatur, quia deſiderium eſt ad ſciendum cum deſiderato, cum deſiderium ſit de re abſente, ad huiuſmodi autem vnionem requiritur vis motiua, quia res abſens non acquiritur niſi per aliquam mutationem: Minor probatur, quia Coment. 12. Metaphy. dicit in huiuſmodi ſubſtantijs eſſe deſiderium.

Secundo notandum; quod licèt intellectus, & voluntas concurrant ad mouendum, tamen intellectus non dicitur ita propriè potentia motiua, ſicut volũtas, quia potentia motiua propriè illa cenſetur, quæ immediatè efficit motum, voluntas autem eſt immediatior; quia ſtante apprehenſione intellectus non ſequitur motus, niſi voluntas imperet, ſicque inter intellectum, & motum mobilis mediat actus voluntatis.

Tertio notandum ſecundum Richardum, quod ſicut in motu, quo anima mouet corpus ſuum localiter, eſt intellectus dirigens, & voluntas imperans, & alia potentia à voluntate motum exequens ſecundum imperium voluntatis, ita in motu, quo intelligentia mouet cęlum, non tantummodo eſt intellectus dirigens, & voluntas motum imperans, ſed etiã alia potentia motum exequens imperium voluntatis intelligentiæ, prout poteſt: vnde hic articulus, quod ſcilicet Angelus ſola voluntate moueat cęlum, fuit condemnatus à Domino Stephano Epiſcopo Pariſienſi, vt refert Richardus, Ægidius, Baſſolus, & alij, & aduerte pro clariori notitia, quod intelligentia per potentiam executiuam mouet cęlum tali ordine; nam primo eſt intellectus ſpeculatiuus, ſecundo voluntas complacens tertio intellectus practicus dirigens ad praxim, quarto volũtas imperans, quinto potentia exequens.

Sed dices iſta potentia executiua fruſtra ponitur, ergo non debet poni in Angelo: probatur antecedens, quia huiuſmodi potentia, aut habet operationem intra manentem, & tunc nihil facit ad motum localem, aut tranſeuntem, & tunc non ſubiacet imperio voluntatis.

Reſpondetur, quod huiuſmodi potentia executiua ponitur propter operationem tranſeuntem, cum autem ſubinfertur, ergo non ſubiacet imperio volũtatis, negatur, nam manus mea mouet ſcamnum per potentiam executiuam, & tamen ſubiacet imperio voluntatis, licet ſit operatio tranſiens.

Dices neceſſarium non pendet in voluntario, ſed motus cęli eſt neceſſarius, ergo non ſubiacet imperio voluntatis intelligentiæ.

Hoc argumentum eſt Sancti Doctoris, quod diluit gloſando maiorem, quam dicit verificari de voluntate vertibili, non autem inuertibili, vnde quamuis voluntas Angeli ſit per naturam vertibilis; veruntamen per gloriam efficitur inuertibilis, ſicq; eſt motrix cęli, quæ vt ait D. Auguſt. ſummæ maieſtati incontinenti inhæret perfectè. Gabriel in præſenti diſt. 9. vnica ait, poſſe dici intelligentiam liberè mouere, ſed non contingenter, quantum eſt ex parte ſui, quia propter eius confirmationem non poteſt non mouere, ſicut liberè fruitur Deo; non tamen contingenter, nihilominus ſimpliciter loquendo non mouet neceſſariò, ſed contingenter, quia Deus contingenter concurrit, quo non concurrente intelligentia non moueret.

PVNCTVM QVINTVM.

Motus cæli num ſit naturalis.

PRoponitur ab Auctore hæc dubitatio in primo argumento, quod huiuſmodi eſt. Natura eſt principium motus, & quietis in eo, in quo eſt, ergo omnis motus naturalis eſt à forma intrinſeca, ſed motus cęli eſt naturalis, ergo eſt à propria forma: huic argumento doctiſſimè reſpondet Auctor, vt apparebit infra, ſed in primis ſciendum, quod naturale capitur bifariam, vno modo, vt diſtinguitur contra artem & propoſitum, & ſic illud dicitur naturale, vel à natura, quod non eſt ab arte, neque à propoſito, alio modo capitur naturale, prout diſtinguitur contra violentum, & ad iſtud duo requiruntur.

Primum quod principium motus ſit intrinſecum, & hoc intelligendo de principio formali & paſſiuo.

Secundum requiritur, quod mobile habeat naturalem inclinationem ad moueri tali motu.

Amplius notandum, quod motus cęli poteſt dupliciter cõſiderari, vno modo ratione principij paſſiui, alio modo ratione principij actiui.

His ſuppoſitis ponendæ ſunt tres concluſiones.

Prima. Ex parte principij paſſiui Motus cęli eſt naturalis. Concluſio expreſsè habetur in ſolutione primi, vbi Auctor inquit, quod motus ille per comparationem ad primum mobile naturalis eſſe dicitur; perſuadetur primo teſtimonio Ariſt. 1. de celi vbi probat cęlum habere aliquem motum naturalẽ, quoniam eſt corpus naturale habens in ſe naturam; natura autem eſt principium motus, item cęlum eſt corpus naturale 3. lib. de cęlo, ſed omne corpus naturale habet motum naturalem, & habet in ſe naturam, quæ eſt principium motus.

Secundo comprobatur ratione. Ea omnia naturaliter cęlo inſunt, quæ ſunt neceſſaria ad efficiẽdum motum circularem, ergo & ipſe motus circularis eſt ei naturalis.

Antecedens probatur, quia cęlo ineſt figura rotunda, inquit Auctor abeſt grauitas, & leuitas eſt ſubſtantia incorruptibilis, caretque contrario, quæ omnia requiruntur ad efficiendum motum circularem.

Secunda concluſio. Motus cęli eſt naturalis, vt diſtinguitur à violenti; probatur. Motus circularis, quo voluitur cęlum, aut eſt ei naturalis, aut violentus, non eſt autem violẽtus, tum quia eſt perpetuus, nullum

Digitized by Google

nullum autem perpetuum eſt violentum, tum etiã, quia motus, qui dum corpori eſt violentus alij eſt naturalis, vt docet Ariſt. 1. de cœlo, motus autẽ circularis nequit vlli alij corpori eſſe naturalis, quam cœlo, ſupereſt igitur, vt is motus ſit naturalis cęlo.

Confirmatur, quia omnis motus ſimplex debet eſſe naturalis alicui corpori ſimplici, ſed motus circularis eſt ſimplex, & non poteſt eſſe naturalis grauibus, & læuibus; quoniam vnius corporis vnus eſt motus ſimplex ſecundum naturã propriam, & quãuis ignis in concauo orbis Lunę moueatur circulariter, hoc eſt ſecundum naturam communem in quantum aptum natum eſt aſſequi virtutem corporis cęleſtis, ſed ille motus non ineſt ſecundum naturam propriam.

Præterea ille motus eſt naturalis, ad quem mobile habet naturalem inclinationem, ſed cęlum habet naturalem inclinationem ad motum circularẽ, ergo

Tertia concluſio. Ex parte principij actiui motus cœli non eſt naturalis ſumendo naturale prout diſtinguitur contra artem, & propoſitum, ſiue contra voluntarium: probatur ſic. Motor motus ab intellectu, eſt voluntarius, vt patet 3. de anima, ſed motor cœli mouet cęlum per intellectum, quia eſt intelligens motor, & eſt ſine magnitudine, vt habetur 8. Phyſic. & in ſempiternis idem eſt intelligens, & intellectum, ergo.

Quod ſi quis obſtet, quod tunc motus cæli dicetur contra naturam.

Reſpondetur negando, quia nõ eſt in oppoſitum inclinationis naturæ.

Nota, quod intelligentia mouet cęlum, proinde ac ipſum eſt ſua natura aptũ moueri, ac ſi eſſet eius forma, & natura; mouet in ipſum ſecundum eas differentias poſitionis, & tanta celeritate, nec maiori, nec minori, quam conuenit propenſioni cęli.

Obijcies, Si cęlum mouetur naturaliter, ergo in ipſo eſt natura, at natura dicitur de materia, & forma, & primo de forma, ergo motus eius habet eſſe à natura prima, quæ eſt forma, ergo habet in ſe principium mouens, ergo non mouetur ab intelligẽtia; præterea dictum eſt, quod motus cęli non eſt naturalis, vt naturale diſtinguitur contra voluntarium.

Contra volũtas poteſt ad oppoſita, vt patet Metaph. & 2. Periherm. ergo ſi motus cęli eſt à voluntate, tunc poteſt ſe habere ad oppoſitum, & ita cęlũ quieſcere poteſt, quod eſt contra Philoſophum 8. Phyſic.

Ad primum nonnulli reſpondent, quod materia, quæ eſt forma, eſt principium motus in cęlo, ſed duplex eſt forma ſcilicet ſeparata, & coniuncta, modo in ipſo principium motus eſt forma abſtracta, vt intelligentia.

Secundo reſpõdetur & melius, quod natura, qua mouetur cęlum, dicitur ſubiectum ſimplex, quia nõ habet formam ſubſtantialem perficiẽtem ipſum ſecundum eſſe, in inferioribus autem natura non ſolũ dicitur de materia, ſed etiam de forma in materia, ſed in cęlo tantum dicitur natura de moto, & ſecundum hanc reſponſionem oportet dicere, quod ad naturalem motum non requiritur intrinſicitas actiui, ſed intrinſicitas paſſiui principij recipiẽtis motum.

Cum autem arguebatur, quod natura prius dicitur de forma, quam de materia.

Reſpõdetur, quod in generabilibus, & corruptibilibus, vbi eſt vtraque natura ſcilicet materia, & forma, prius dicitur de forma, ſed in cęlo vbi eſt tantum motum, vbi natura, non dicitur de forma per prius: quia ibi natura dicitur tantum de ſubiecto.

Sed contra hoc reſponſum inſtari poſſet, quia tũc motus artificialis eſſet naturalis, quia etiam habet principia intrinſeca paſſiua, vt ligna, lapides, metalla, quæ motum artificis ſuſcipiunt.

Reſpondetur, quod in artificialibus eſt principiũ receptiuum intrinſecum, non tamen intrinſeca eſt naturalis potentia, & habitus ad motum illum, & ad formam motus: vnde ad motum naturalem requiritur potentia illa naturalis, quæ deeſt *in lapidibus*, lignis, & metallis.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur primo ab aliquibus, quod cęlum poteſt quieſcere, idque ex teſtimonio Auerr. 12. Metaphyſ. confirmant, vbi ait, quod intelligentiæ poſſunt mouere, & non mouere, ſed hæc reſponſio non recipitur a rectè philoſophantibus.

Secundo reſpondetur ab alijs, quod voluntas poteſt ad oppoſita, cuius actus pendet à virtute ſenſitiua, ſed illa voluntas, cuius non dependet à virtute ſenſitiua, non valet ad oppoſita, ideo etiã vult ſemper mouere determinatè.

Tertio reſpondetur, quod intelligẽtia libere mouet, ſed non contingenter, quãtum eſt ex parte ſui; quia propter eius confirmationem non poteſt non mouere, & hæc reſponſio concordat verbis Auctoris in ſolutione penultimi argumenti.

Dubitatio oritur ex dictis, nunquid intelligentia dici valeat principium intrinſecum motus?

Reſpondetur, quod eſſe principium intrinſecum poteſt duobus modis intelligi, vno modo intrinſicitate inhærentiæ, ſeu informationis, *vt forma animalium* hic in inferiori mundo. *Alio modo intrinſicitate* aptationis uel appropriationis, primo modo intelligentia non eſt principium intrinſecum motus, quia ex ipſa, & orbe non conſtituitur unum in eſſe ſimpliciter, ſed ſecundo modo quia eſt mouens appropriatum, & aptatum, quandoquidem mouet tale mobile, & non aliud, & tale uelocitate, & nõ alia, & ſub tali quantitate & non maiori, nec minori.

PVNCTVM SEXTVM.

Num cælum moueatur cum labore, & fatigatione.

Excitatur ab Auctore hoc quæſitum in ultimo argumento, quod huiuſmodi eſt, uirtus intelligentiæ eſt finita, ſed uirtus finita in mouendo recipit fatigationem, & laborem, ergo &c.

Reſpondet Auctor, quod laſſationem non facit finitas, ſed uel improportio motoris ad mobile uel contrarietas, uel ineptitudo ex parte mobilis, quorum nullum eſt in propoſito.

Pro dilucidatione notandum, quod fatigatio eſt diminutio uirtutis potentiæ actiuæ cognitiuæ propter eius longam actionem, in qua diffinitione tria tanguntur.

Primo dicitur potẽtiæ actiuæ, quia potentia paſſiua non

Digitized by Google

ſiua non eſt fatigabilis, ſed aduerte, quod duplex eſt potentia paſſiua, quædam eſt pure paſſiua, cuiuſmodi eſt potentia receptiua, alia eſt potentia paſſiua reſiſtiua, vel reactiua, prima non eſt fatigabilis, ſed ſecunda maximè.

Secundo in definitione opponitur illa particula cognitiuè, quia inanimata non dicuntur propriè fatigari, cum ſint cognitionis expertia.

Tertio ſubditur propter longam eius actionem, nam ſi quis ſit impotens ex ſenectute, vel indiſpoſitione alicuius membri, non propter hoc dicitur fatigari.

Secundo ſciendum, quod fatigatio cauſatur ex hoc, quia natura ad ſingula membra laborãtia mittit per modum exaltationis quoſdam ſpiritus, nec non quoſdam humores, qui propter longam actionem corrumpuntur, & tunc corpus dicitur fatigatum, ex quo ſequitur, quod cęlum non eſt fatigabile, quia non habet tales ſpiritus, aut tales humores, propter quos virtus ſua ſit fatigabilis.

Secundo ſequitur, quod anima intellectiua non eſt fatigabilis, quia non erit in operationem mediantibus talibus ſpiritibus, & humoribus.

His ita conſtitutis ponitur concluſio reſponſiua. Cęlum mouetur ab intelligentia ſine labore, & fatigatione, cõcluſio eſt Philoſophi 2. de cęlo tex. Com. 3. vbi dicit, quod cęlum mouetur motu inceſſanti ſine labore, & fatigatione.

Probatur ſic. Ille motus non eſt cum labore, cuius mobile non habet naturalem inclinationem ad motum oppoſitum illi motui, quo motor mouet, ſed cęlum eſt huiuſmodi, quia mouetur circulariter, & nullam prorſus habet inclinationem ad alium motum, quam circularem, quia nullus motus eſt oppoſitus motui cęleſti, nec ſecundum totum, nec ſecundum partes, nec habet inclinationem ad motum deorſum, nec ſurſum: quia cęlum non eſt graue, nec leue, ergo cęlum mouetur ab intelligentia ſine fatigatione, & labore.

Confirmatur, quia intelligentia eſt in optima diſpoſitione, & delectatione, fatigatio autem, & labor non poteſt eſſe ſine aliqua triſtitia.

Sed obijcies omnis motus factus ſub aliqua reſiſtentia, & violentia eſt fatigabilis, motus cęli eſt huiuſmodi, ergo. Minor patet, quia ſi motus cęli non fieret cum quadam reſiſtentia, tunc in motu cęli non eſſet ſucceſſio, & per conſequens fieret in inſtanti.

Reſpondetur, quod violentia eſt contra naturalem inclinationem paſſi, nullus autem motus ſphęrarum conuenit eis contra naturalem earum inclinationem.

Notandum, quod reſiſtentia mobilis ad motorem duplex eſt, vna eſt ex inclinatione naturali ad alium motum illi, ad quem mouet motor, vt corpus animalis habet naturalem inclinationem ad motum deorſum, quia graue eſt, & ille motus eſt alius ab eo, ad quem motor mouet, vt anima mouet, & vbi eſt talis reſiſtentia, ibi eſt labor, & fatigatio, alia eſt reſiſtentia, quæ eſt ex potentia mobilis ad actum, quæ tamen caret inclinatione naturali ad alium motum, & talis eſt in cęlo, ex qua reſiſtentia non eſt labor, & fatigatio.

De opere tertiæ diei.

IN hac die duo facta eſſe dicuntur, quia fuerunt congregatæ aquæ, & apparuit arida, & terra germinauit herbam virentem, & facientem fructus, & lignum pomiferum. Sanctus Doctor de hoc opere nõ proponit quæſt. ſed in expoſitione literæ mouet quædam dubia, in quorum ſolutione plura ſcitu digniſſima tangit, quocirca ne ab inceptis deſiſtamus ad plura puncta hoc negotium complectens ea, quæ tertia die facta fuerunt redigenus.

Pro dilucidatione ſeptem examinanda erunt.

Primum quid ſcriptura inſinuet in his verbis congregentur aquæ, &c.

Secundum cur terra appelletur arida.

Tertium qua ratione, & quomodo aquæ redactæ fuerint in locum vnum.

Quartum ad quem locum aquæ congregatæ fuerint.

Quintum cur congregationes aquarum appellentur maria.

Sextum num mare mutet ſitum ſuum.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſcriptura inſinuet in his verbis congregentur aquæ in locum vnum, &c.

DIſtinctionem elementorum eleganter explicat, inquit Sanctus Doctor, nam cum motus ad ſitum non ſit niſi rei completæ, & formam habentis, non aliud fuit aquas congregari in vnum, quam ipſi elemento aquæ dando ſpeciem vnam, & inclinationem ad locum ſimul debitum ſecundum exiſtentiam formæ, & inclinationis ad ſitum dare locum congruum, & in congregatione aquarum tangitur per conſequens diſtinctio aliorum duorum elementorum: nam cum locus aquę ſit immediatè eſſe circa terram, dum aqua congregatur ab elementis ſuperioribus, ſcilicet aere, & igne; profectò ſeparatur, diſtinxit autem illam, vt in ſuperiori ſuperficie appareret arida, quia cum aquæ natæ ſint circũdare terram, ſi ex omni parte circuirent, neque nobis, neque animantibus ad inhabitandum apta eſſet, Rurſus ſi terra omnino ab aqua ſeparata eſſet ad germinandum apta non eſſet; propterea ſic faciem terræ arefecit, vt tamen ipſius radium aqua impleret, atque per deuerſum fluuiorum etiam irrigaret, & propter hoc tria dicit ſcriptura.

Primo propter elementorum diſtinctionem congregentur aquæ in locum vnum.

Secũdo propter ſuperficiei terræ denudationem, vt appareat arida.

Tertio propter irrigationem, quam ab aquis ſuſcepit, vt germinare poſſit, dicit, vocauit aridam terram, congregationeſq; aquarum appellauit maria. hæc omnia Sanctus Doctor in 1. dubio lit.

Pro quorum declaratione notandum, quod terra in ſuo primo ſtatu duplicem difformitatem habebat,

bat, vnam, quia erat inanis, ſiue inuiſibilis, eo quod erat aquis cooperta, alteram, quia erat uacua, ſiue compoſita carens decore, quē non habebat ex plantis, quibus tamquam ueſtibus exornatur, & decoratur, utraque autem diſſormitas tertia diei ſublata fuit, ut habetur Geneſ. 1. Congregentur aquæ in locum vnum, vt appareat arida, & infra germinet terra herbam virentem &c. & ſequitur factum eſt veſpere, & mane dies tertius.

Sed dices motus ad locum eſt entis completi, ſed aquæ nondum erant productæ, ergo maledicitur, congregentur in locum vnum.

Aegidius circa hoc ſuſtinet quod elementa dicebantur eſſe quaſi confuſa, quia habebant quamdam admixtionem cum tota terra, quam luminoſam faciebant; præterea admixtionem cum toto aere habebant, quia faciebant eum turbidum, & nebuloſum, itaque aquæ à principio magnum ſpatium occupabant, quia erant valde raræ, & nebuloſæ, vnde congregatæ, ideſt, inſpiſſatæ occupauerūt minorem locum, quia potuerunt recipi in cauernis terræ.

Sanctus Doctor reſpondet, quod Deus non fecit aquas congregari, ſicut prius exiſtētes, ſed ſicut dās eis formam, & naturam, per quam ſint aptæ natæ in vnum locum concurrere.

Quod ſi quæras cur ſicut in præcedentibus diebus dictum eſt fiat lux, & facta eſt lux, fiat firmamentum &c. non ponitur hoc verbum faciendi an fortaſſe, quia terra facta fuit prius, & aquæ ſimiliter.

Reſpondetur ſecūdum D. Auguſt. quod non fuit ſimile de aquis, & de terra ſicut de luce, & firmamento, cum enim factio ad ſpeciem pertineat; lux autem & firmamentum ſpeciem habeant valde diſtantem à materia informi rectè voluit hoc per verbum finali demonſtrari, aqua autem & terra licet tertia die ſpeciem receperint, tamen quia maximè accedunt ad materiam informem, quæ prius nomine terræ, vel aquarū appellata fuit; ideo voluit ſub aliquo modo loquendi eorum facturam deſignare dicendo congregentur, vt notetur, quod prius erāt in confuſo, tunc autem diſtinguerentur, hinc D. Auguſt. lib. 2. ſuper Geneſ. cap. 11. ſic inquit, acceperūt hæc duo ſpecies illas proprias, & notiſſimas nobis vt tractabiles aqua mobilem, terra immobilem, & ideo de aquis dictum eſt congregentur aquæ, de terra appareat arida, aqua enim eſt debiliter fluxa, terra ſtabiliter fixa.

Hinc multi arbitrātur hac tertia die creatam eſſe terram, ſi quidem per terram, quam in principio creatam dicit eſſe Moſes non elementum terræ, ſed materiam quamdam informem interpretantur, quę ſentētia videtur fuiſſe D. Auguſt. lib. 1. de Geneſ. ad lit. & lib. 1. de Geneſ. contra Maninhæos, Item eam amplectuntur Magiſter ſent. Hugo de S. Victore in lib. 1. de Sacramentis, & D. Bonau. qui etiā vult hoc die aquam fuiſſe creatam, ſimiliter & Toſtatus ait, communem eſſe opinionem hac die creata eſſe quatuor elementa ſecundum proprias formas, & affectiones.

PVNCTVM SECVNDVM.

Cur terra appelletur arida Geneſ. 1. vocauit Deus aridam terram.

Sciendum, vt docet Iſidorus lib. 13. quod à ſuperiori parte, qua colitur terra, nominatur à terro terris dicta, eo quia aſſiduè raſtris, & cultu, ac pedibus terretur, vel à terreo dicitur, quia ſiccitate terret, ſed ab inferiori parte, vt ſub mari vocatur humus, quia eſt humida in illa parte, præterea tellus nuncupatur, quia tollimus fructus eius, propriè verò dicitur arida ad diſtinctionem aquæ. S. Bonau. in expoſitione literæ ait, quod ſacra ſcriptura prius vocat eam aridam, & poſtea terram, quia primum nomen dicit proprietatem elementi, videlicet ſiccitatem, ſecundum vero dicitur eius vſum, ſiue vtilitatem, quam habet per commixtionem aquæ, vt poſſit coli, & fructificari, & ideo, vt humida ſit, voluit Deus ex bonitate, vt aquæ ſit affinis.

Hinc dicitur lib. de naturis rerum, terra oceano circumcingitur, & interius aquarum meatibus velut corpus venis ſanguinis irrigatur, Deo ſcilicet bono ſic ordinante, quia ſi hoc non fuerit terra propter ariditatem ſuam in puluerem redigeretur, ac deſtrueretur.

Nota quod terra pluribus proprietatibus inſignitur

Primo enim dicitur mater naſcentium, nutrixque viuentium, & vitæ cellariū, quia vt ait Plinius lib. 2. terra naſcentes homines excipit, natos alit, & ſuſtinet ſemper, vſibuſque mortalium tamquam ancillæ ſubminiſtrat, & quælibet bona ad vitam noſtram conſeruat, & reddit.

Secundo dicitur fructuum omnium mater, & cuſtos, quia omnes fructus arborum, & terræ naſcentium, & herbæ medicinales è terra oriuntur, radiceſque pro homine cuſtodit, & conſeruat.

Tertio appellatur baſis mundi, quia omnibus cęli partibus in medio centri æquali interuallo conſiſtit, vnde omnia grauia ad eam tamquam ad centrum feruntur.

Quarto dicitur deuoratrix omnium, quia vt Plinius teſtatur omnia terræ ſepultura excipit, & conſumit, & oſſa etiam inſepulta tandem tabefacta obducit, & occultat.

Sed vt reuertamur ad rem, de qua in initio agebatur, cur dicitur vt appareant arida.

Beatus Auguſt. lib. 1. contra Manichæos, cap. 12. reſpondet in hunc modum, quid aliud dici intelligendum eſt niſi, vt illa materies accipiat viſibilem formam, quam habet nunc terra iſta, quā videmus, & tangimus, ſuperius namque quod nominabatur terra inuiſibilis, & incompoſita, item materiæ confuſio, & obſcuritas, necnon vocabatur aqua, ſuper quam ferebatur ſpiritus Dei, nunc vero aqua iſta, & terra formātur ex illa materia, quæ ipſis nominibus appellabatur, antequam formas iſtas, quas nunc videmus, acciperet.

Quod ſi dicas nihil poteſt apparere niſi color, & nullum elementum eſt ſimpliciter coloratum, ergo terra non poteſt apparere.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondetur ab Auctore, quod terra, quæ apparet, non eſt elementum mixtum.

Sed inueſtigabis, quo pacto terra apparuit arida. Doctores diuerſimodè reſpondent, Toſtatus namq; arbitratur terram exſiccatam eſſe à quodam vento vehementer vrenti, quem tunc Deus immiſit ſecundum illud, quod dicitur in Geneſ. Spiritus Domini ferebatur &c. Auguſtinus, Eugubinus opinantur nō fuiſſe vniuerſam terram ſimul aquis nudatam, ſed paulatim, prius autem extra aquas apparuiſſe, & ſiccatam eſſe partem terræ aquilonarem, idque naturali poteſtate ſolis, tunc ardentiſſimi, & ad ſiccandum potentiſſimi actum fuiſſe affirmauit, ſed neutra opinio recipitur, eo quia ſegregatio aquarum, & exſiccatio terræ ſingulari omnipotentia Dei ſtatim eſt facta: idcirco quod apparuerit arida, neque vento vrenti, neque poteſtati ſolis, ſed infinitæ virtuti Dei creantis eſt tribuendum.

PVNCTVM TERTIVM.

Qua ratione quove modo aquæ tertia die in vnum terræ locum redactæ fuerint.

SAnctus Auguſtinus lib.3. ſuper Gen. inquit, quod non oportet dicere, quod terra primo eſſet cooperta aquis, & poſtmodum congregatæ, ſed quod in tali congregatione fuerunt productæ.

Cæterum ſecundum nonnullos alios, vt teſtatur Angelicus Doctor poteſt pluribus modis reſpōderi.

Primo quod terra vndiq; erat aquis cooperta, vt natura elementorum poſtulabat, deinde ſegregatæ ſint aquæ in locum vnum, vt appareret terra, eſſetq; aquis diſcooperta, id autem ſic eſt factum, quod terra potuit aliquas partes præbere concauas, quibus confluentes aquæ reciperentur, quod autem aqua eſſet prius vſquequaque ſuperfuſa terræ, Dauid inſinuare videtur Pſal.103. abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius ſuper montes ſtabunt aquæ.

Secundo poteſt reſponderi cum D. Aug. lib.1. ſuper Gen. Beda, & multis alijs, quod aqua prius fuit rarior, quæ velut nebula terras tegebat, quæ poſtea congregatione denſata eſt, ac proinde minori eguit loco, & receptaculo.

Alex. Alenſ. dicit, quod illa congregatio fuit condenſatio in parte vna, & rarefactio ex parte altera, vt ex parte aeris eſſet rarefactio, & maioris loci occupatio, & ea parte aquæ condenſatio, & minoris loci occupatio.

Tertio reſpondetur ſecundum Baſilium homil.4. Hexameron, quod aquæ in maiorem altitudinē ſunt eleuatæ in locum, vbi ſunt congregatæ, nam mare eſt altius terra, vt experimento compertum eſt in mari rubro; hūc tertium modū alijs duobus probabiliorem exiſtimat S. Thomas, vnde colligunt multi grauiſſimi Doctores aquam eſſe altiorē terra diſcooperta, idq; probant in primis nonnullis teſtimonijs ex Sacra ſcriptura deſumptis; nam Eccleſ.1. omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat, ad locū vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant, ergo à mari per loca ſubterranea deriuantur fontes, ex quibus generantur flumina, ſed niſi aqua maris eſſet eminentior, quam terra diſcooperta non poſſet per loca ſubterranea peruenire ad ſuperficiem terræ diſcoopertam; Item Dauid 103. ſuper montes ſtabunt aquæ, hoc eſt aqua erit ſublimior, & ſuperior quibuslibet terræ montibus, item Hierem.5. non timebis? qui poſui arenam terminos mari præceptum ſempiternum, quod non præteribit, & commouebūtur, & non poterunt, intumeſcent fluctus eius, & nō tranſibūt illud, quibus verbis indicatur mare eſſe ſuperius terra, item Pſal.68. veni in altitudinem maris, vbi etiam inſinuatur mare eſſe ſublimius littore; præterea 103. terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur aquæ, neque conuertentur operire terram.

Secundo comprobatur ratione. In aqua duplex eſt appetitus vnus particularis, alius eſt vniuerſalis; primus eſt ad deſcendendum, & hic eſt ob ſui cōſeruationem, ſecundus eſt ob finem vniuerſi, ratione cuius aqua maris eleuata à terra non deſcendat, ne præcipuum finem vniuerſi impediat. ſ. hominū procreationem ſuper terram, & conſeruationem aliorū, quæ ſunt ad conſeruationem hominum neceſſaria.

Præterea elementum, quo nobilius eo maius, ſi autem terra eſſet eminentior aquis, ſanè aquæ continerentur in cauernis terræ, ac proinde minoris quiditatis eſſent, quam ſit terra, ſed hoc eſt abſurdum, ergo ſequitur, quod aquæ non contineantur infra terram, ſed terris ſint ſuperiores.

Tertio confirmatur, teſtimonio ſupra relato D. Baſilij, qui homil.4. Hexameron non ait experientia compertum eſt mare rubrum eminentius eſſe, quam ſit terra; ſed non deſunt ex aduerſo, Doctores, qui ſentiunt terram diſcoopertam eminētiorem, ac propinquiorem eſſe cœlo, quam aquas; proferentes in medium teſtimonia, & rationes pro corroboratione ſuæ opinionis, quæ omnia relinquimus ingenioſo lectori mandenda; nos autem D. Baſilij, & Sancti Thomæ ſententiæ inhæremus.

Circa vero principale propoſitum, & ſolutum eſt obiectio talis, quæ non ſunt continuata ad inuicem non habent vnum locum, ſed non omnes aquæ habent ad inuicem continuitatem, ergo non omnes congregatæ ſunt in vnum locum.

Reſpondetur duplici reſponſione.

Prima, quod omnes aquę confluunt ad vnum terminum, quamuis non omnes habeant vnum eumdemque proprium locum.

Secunda reſponſio eſt, quòd aquę cōgregatæ ſunt in locum vnum non ſimpliciter, ſed comparatiuè, nā congregationes aquarum licet ſint in pluribus locis ſecundum ſe, tamen omnes ſunt in vno ſm comparationem ad terram, in quantū omnes ſunt ſeorſum à terra eam penes ſeipſam diſcoopertā relinquētes.

PVNCTVM QVARTVM.

Ad quem locum congregatæ ſint aquæ.

RAtio dubitandi eſt, quia conſtat multa eſſe maria, flumina, fontes, paludes &c. Venerabilis Beda ſuper Geneſ. reſpondet aquas in vnum locū eſſe congregatas, quoniam cuncta maria, & flumina magno mari merguntur, & ſi qui lacus in ſe ipſis reſtricti videntur, occultis tamen mari meatibus reuoluuntur, foſſores quoq. puteorum hoc probant;

Digitized by Google

quoniam omnis tellus trahit aquas per inuiſibiles venas, quæ à mari originem trahunt, vnde in Eccleſ. 1. omnia flumina intrant in mare, & mare non redũdat, ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Quo fit vt flumina naturali deſcenſu mare petant, quandoquidem ſummus omnium artifex Deus ſua prouidentia, & ſapientia diſpoſuit, vt flumen ſaltem ad radices montium gyrando efficerent alueum verſus mare decliuem, vt ſuo motu naturali in mare tenderent.

Notat Albertus duplex eſſe principium naturale fluuiorum, fontium, & lacuum. Primum eſt ſpeciale aliquorum fontium, & fluuiorum, ſed non omnium, ſecundum eſt commune, ſpeciale quidem eſt aqua pluuialis, quæ decurrens per ſuperficiem terræ ad locum decliuem generat ſtamnum vel lacum, in quo aquarum copia congregatur, aliquando autem illabitur in viſceribus terræ per ſciſſuras, & meatus occultos, & congregatur copioſiſſima in amplis cõcauitatibus terræ ſub montibus, & dũ erumpit ſuper terram generat fontem, à quo & fluuius deriuatur.

Quod autem ex pluuiali aqua generentur multi fontes, & fluuij ſignum habetur ex hoc, quod in hieme ex copia pluuiarum augmentantur fontales, puteales, & fluuiales aquæ in pluribus locis, in æſtate autem ex raritate pluuiæ minuuntur, & ſæpè exſiccantur. Principium verò commune omnium aquarum indeficientium eſt mare Oceanum, à quo flumina magna, & ampliſſimi fontes emanant, qui licet augmentum habeant ex pluribus aquis decurrẽtibus ad ea, indeficientiam tamen habent à mare quod cingit terram à polo arctico tendens ad meridiem per orientem, iterum à meridie per occidẽtem tendens ad arcticum, igitur ex mare Oceano in omnibus partibus mundi egrediuntur omnia maria particularia, & fontes ampli, & flumina magna, veluti Ganges, Nilus, Tigris, Euphrates, & quod dicitur de principio communi concordant diuinæ ſcripturę; omnia flumina intrant in mare, & non redundat, &c.

Sed dices in conſtitutione mundi res ſecundum ſuam naturam ſunt diſpoſitæ, ſi ergo aquæ ad vnum locum ſunt congregatæ, videtur, quod extra naturam ſit, vt ab illo vno loco ad alium deriuentur.

Reſponderent Philoſophi, quod ex virtute corpore cœleſtium ſit, quod aquæ à loco principali decurrãt per terram ad generationem corporum mixtorum, & ideo non eſt contra naturam, quia ea, quæ in corporibus inferioribus fiunt ex actione ſuperiorum naturalia ſunt, vt Coment. ait tertio de cœlo, & mundo.

Sed Theologi reſpondent, quod Deus ab initio ſua prouidentia, & ſapientia diſpoſuit, vt aquæ ſic fluant, & decurrant, & exeant, & reuertantur, igitur poteſtati diuinæ eſt tribuendum.

Nota, quod ab initio aquæ non fluebant naturaliter ad mare, ſed naturaliter fluebant vndique ſuper terram, adueniente autem nouo præcepto Dei, vt ſcilicet appareat arida pro habitatione animalium ad mare naturaliter fluere cęperunt, ſicut prius ex antiquiori præcepto diuino naturaliter fluebãt vndique ſuper terram.

Aduerte, quod præceptum eſt maioris virtutis, quam natura propter duas rationes, quarum vna eſt, quia mutat curſum naturalem, altera eſt, quia facit curſum à curſu naturali mutatum eſſe naturaliter nulla prorſus violentia interueniente.

PVNCTVM QVINTVM.

Cur congregationes aquarum appellentur maria.

Ratio dubitandi eſt duplex, prima, cum mare ſit tantum vnum, cur dicitur in plurali maria, altera eſt, cum elementum aquæ ſit per naturam inſipidum, & maria ſint ſalſa, non videtur, quod cõgregationes aquarum debeant appellari maria.

Quantum attinet ad primam, cur dicatur in plurali maria, aduertendum quod, & ſi mare Oceanum ſit tantum vnum, tamen ab ipſo originantur multa maria particularia, ſicut plures rami ab vna radice, & hęc dominãtur diuerſis partib. terrę ad quas fluũt.

Præterea omnia aliquo modo diuidunt terrã, vnde & maria mediterranea dicuntur, ſortiuntur vero particularem denominationem à regionibus, per quas fluunt, vel ab aliquo accidẽte, vt mare rubrum ab adiacentibus ripis rubeis, vel quia habet arenam rubeam, huiuſmodi maria particularia fluentia per terram habitabilem, cuius deſcriptio facta eſt ſub Iulio Ceſare dicuntur eſſe triginta, quorum nomina ſtudioſus lector apud coſmographos videre poterit.

Nota, quod hic loquimur de mari in proprio ſignificato, ſignificat enim ingentem aquarum congregationem, quæ & ſalſæ, & amaræ ſunt: ideo dicitur mare, quaſi amarum: & propterea nec ſtagna, nec lacus, nec flumina quantumcumque magna aquarum dulcium poſſunt denominari maria, niſi impropriè.

Quantum attinet ad aliam rationem dubitandi cur congregationes aquarum appellatæ ſint maria, quæ ſunt ſalſa.

Huic reſpõdet Auctor in expoſitione literæ, quod appellantur maria, non quia amaritudo ſit prima qualitas aquæ, ſed quia conſequitur aquam in ſua congregatione propter groſſitiem partium, quæ remanent ſubtilioribus eleuatis ſurſum, vel penetrantibus in terræ profundo, ex qua ſubtiliatione dulceſcunt.

Ad huius reſponſi intelligentiam, ſciẽdum, quod mare non eſt ſalſum ex natura aquæ; quia omnis aqua eſſet ſalſa, quod enim rei naturam conſequitur, omni conſenſo in tali natura conuenit, cum igitur perſpicuum ſit non omnem aquam eſſe ſalſam, imò quod ſalſedo poteſt ſeparari ab aqua maris, ſi decoletur per arenam, conſequens eſt mare non eſſe ſalſum ex natura aquæ.

Secundo notandum, quod ſalſedo aquarum prouenit ex vna duarum cauſarum, vel ex admixtione vaporis terreſtris, vel ex tranſitu aquæ per terram aduſtam propter primam; mare eſt ſalſum propter ſecundam aliqui fontes, & fluuij ſunt ſalſi: pro euidentia primi aduertendum, quod radij ſolis, & aliarũ ſtellarũ incidentes ſuper mare eleuant, ex eo duos vapores vnum humidũ aqueũ, & hic extrahitur ex ſuperficie maris, & eleuatur in aerem, & condenſatur in nubem, deinde in aquam pluuialem, vel in niuem, alterum vaporem extrahit à profundo maris frigidum,

Digitized by Google

frigidum, ſiccum, terreſtre, & quoniam craſſus, & denſus eſt, eleuatur virtute ſolis à fundo ad ſuperficiem maris, & non alterius, & inſuperficie diſpergitur tunc frigiditas circumdans impellit caliditatem ad huiuſmodi vaporem reſperſum in ſuperficiẽ maris, & caliditas cõgregata adeo calefacit, quod aduſtat illum vaporem, qui aduſtus efficitur ſal.

Sed dices, quare grandia, & ſpatioſa flumina non ſunt ſalſa ex vaporę terreſtri aduſti, ſic vt eſt mare, nam radij ſolares, ita agunt in fundo talium fluminum, ſicut & in fundo maris.

Reſpondetur ad hoc, quod radij ſolares eleuent à fundo aquarum vaporem terreſtrẽ, & ipſum reſperſum in ſuperficie aquæ adurant neceſſe eſt, vt diu, & directè agant ſuper eaſdem partes aquarum, & quoniam aquę fluminum ſunt in continuo decurſu, ideo non dici agit radius ſolis ſuper eãdem partem aquæ ſed ſucceſſiuè, mare autem non habet decurſum irreuertibilem, ſed fluxnm, & refluxũ: ideo Sol diu agit ſuper eaſdem partes aquæ adurendo ipſum vaporem eleuatum.

Obijcies, quod ex hoc ſequitur aquas paludales eſſe ſalſas, cum non decurrant.

Reſpondetur mare eſſe ſalſum duplici cauſa, vna eſt, quia non decurrit irreuertibiliter, ſecunda quia maximam habet amplitudinem, ratione cuius infiniti radij ſolares ſuper ipſum cadunt, & potentiſſimi ſunt ad urendum vaporem terreſtrem eleuatum ex fundo maris ad ſuperficiem ſuam, & hæc ſecunda cauſa deficit paludibus, quæ comparatione maris nullius ſunt notabilis latitudinis, & propterea aquæ paludales non ſunt ſalſæ.

PVNCTVM SEXTVM.

Num mare mutet ſitum ſuum, & an redundet ex copia aquarum defluentiam ad ipſum.

SEnſus primi quæſiti eſt, vtrum vbi nunc eſt mare aliquando fuerit terra, & vbi nunc eſt terra aliquando fuerit mare. Pro intelligentia huius aduertendum, quod mare ſumitur dupliciter; vno modo pro ipſo oceanò, & elemento aquæ; alio modo pro mari particulari egrediente ob oceano, vt ſunt maria mediterranea; hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ concluſiones.

Prima. Oceanus numquam ſecundum ſe totum mutauit ſitum ſtante ordine vniuerſi, quem nunc in elementis conſpicimus; perſuadetur tali ratione, Oceanus vel eſt in loco ſuo naturali, pro quanto cingit terram, vel ſecundum Theologos totus eſt in loco ſuo naturali præter illam partem, quæ operiebat terram habitabilem ex diuino præcepto defluxit inferius, vt remaneret portio terræ diſcooperta, vel non eſt in ſuo loco naturali. Si primo modo ergo ſtante hoc ordine vniuerſi non mutabit ſecundum ſe totum locum, quem nunc poſſidet, quoniam omne elementum poſitum in ſuo loco naturali non diſcedit ab eo, niſi per violentiam agentis contrarij, imò ſemper quieſcit in loco ſuo, ſi non eſt in loco ſuo naturali, ergo vniuerſum eſt imperfectum, quod eſt contra Philoſophum 1. de cœlo; conſequentia probatur, ordo eſt de perfectione vniuerſi, ergo ſi omnia elementa non ſunt ordinata in ſuis locis naturalibus vniuerſum erit imperfectum, quia inordinatum.

Secunda concluſio. Maria particularia, & fontes, & flumina mutant locum: probatur conſequentia, refert enim Albertus, quod ante tempora Philippi Macedonis locus quidam ſubmerſus eſt à Nilo, & deinde exiccatus, quem nunc Ægyptij inhabitant, item Philoſophus aſſerit totam Ægyptum aliquando fuiſſe aquis ſumerſam, nunc autem eſt exſiccata maximè circa mare rubrum.

Si inueſtigetur cauſa huius variationis.

Reſpondetur, quod prouenit & motu ſolis, & reuolutione orbis præcipuè in magnis reuolutionibus, quæ fiunt ex coniunctione omnium planetarũ, vel ſaltem trium ſuperiorum Saturni, Iouis, & Martis, & ex reuolutione ſtellarum fixarum.

Sed aduertendum, quod vt teſtatur ſcriptura diuina, cui non ſubeſt falſum elementum aquæ totam terram cooperiebant, & hic eſt naturalis eius ſitus; verum diuina prouidentia congregauit in locum vnum, & apparuit arida, vt ſupra eſt dictum, hanc congregationem inquit Baſilius, ideo factam eſſe, quod ea pars aquæ, quæ operiebat terram habitabilem defluxit inferius, & tamen aqua remanſit concentrica terræ, ſed altior terra, vt deprehenditur ex tumore maris; & quoniam hæc congregatio non eſt naturalis ipſi aquæ, & generatio inferiorum non durabit in ęternum ſecundum fidem; ſequitur, quod ceſſante motu cœli, & generatione inferiorum elementum aquæ, quod diximus eſſe Oceanum, reuertetur ad naturalem ſitum, & ſic totam ſuperficiem terræ operiet, & fiet terra inuiſibilis, vt in principio creationis, ideo prima concluſio aliter ſecundum Theologos eſt explicanda.

Quantum ad aliud, an mare, quod eſt Oceanus redundet ex copia aquarum defluentiam ad ipſum.

Dicendum, quod non; Ratio quippè duplex aſſignari poteſt, vna eſt, quia Oceanus eſt locus naturalis omnium aquarum, in quo debent contineri, & conſeruari, ſed locus naturalis non excedit, neque exceditur à ſuo locato, quoniam adæquantur teſte Philoſopho 4. Phyſicor. & ideo non redundat, imò quot ſunt aquę, tot poteſt continere, vt naturalis locus earum.

Secunda ratio eſt, quia quantum aquæ pluuialis cadit in Oceanum tantum ex vaporibus aqueis eleuatur, & conuertitur in pluuiam, & quantum aquæ decurrentis per flumina egreditur Oceanum, tantum exit ab eo mediatè, vel immediatè per meatus ſubterraneos, & eleuatur ad oſtia fontium, & hæc eſt vera cauſa, quare Oceanus non redundat, imò parum creſcit, vel decreſcit ſecundum ſe totum, licet videatur nobis aliter ex fluxu, & refluxu ſuo, ſed ex hoc non fit reale augmentum, nec decrementum.

De opere tertiæ diei, quantum ad germinationem terræ,

Pro explicatione eorum, quæ ſpectãt ad hoc opus ſex diſcutientur.

Primum num eodem die terra protulerit herbam virentem.

Secundum, quomodo nunc terra producat plantas, ſiue arbores.

Tertium, quibus Deus decorauerit ligna, ſiue arbores.

Quintum num tribulos, & ſpinas terra germinauerit.

Quintum num terra tantum paſſiuè, vel etiam actiuè concurrerit ad productionem plantarum.

Sextum cur de mineralibus non fuerit facta mentio.

PVNCTVM PRIMVM.

Num eodem die terra protulerit herbam virentem.

BEatus Auguſt. ſcilicet ſuper Geneſ. ad lit. vt teſtantur D. Thomas tum in ſcripto, tum in ſumma, Ægidius, & quidam interpretes recenſiores in Gen. ſentire videtur, quod quando dixit Deus germinet terra, non fuerunt productæ herbæ, neque plantæ, ſed fuit collata terræ virtus producendi herbas, & plantas, quod probat auctoritate Sacræ ſcripturæ: dicitur enim Gen. 2. iſtæ ſunt generationes cœli, & terræ quando creatæ ſunt in die, quo Deus fecit cœlum, & terram, & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priuſquam germinaret, ſed ſi eſt factum virgultum in terra, antequam oriretur in terra, eſt facta herba regionis, priuſque germinaret terra, ergo herbæ & virgulta non fuerunt facta ſecundum ſe, quia nondum talia fuerunt orta in terra, ſed facta fuerũt talia, quia data fuit vis germinandi, & vis producendi ea.

Cæterum alij Doctores tenent Deum produxiſſe in propria forma, & natura herbas, plantas, ſiue arbores perfectiſſimas, & ſuauiſſimas ad guſtum, victuiq. hominis commodatiſſimas, idq. propter duas rationes, quarum altera eſt, quia Dei perfecta ſunt opera, cumq. proximè plantæ ſint à Deo creatę, non poterant nõ eſſe optimæ: alia ratio eſt propter ſummam naſcentiſ terræ bonitatem, hęc communis Doctorum ſententia concordat cum litera, quia plantauerat Deus paradiſum à principio, & ibi poſuit hominem, quem formauerat, & dixit, quod de omni ligno comederet, præter quam & c. ergo, tunc arbores, iam habebant fructus, quia non comeduntur ligna in ſe, ſed comeduntur fructus eorum.

Nota, quod plantarum productio congruenter tertia die ponitur, quandoquidẽ ad hunc diem pertinet, quod elemẽtis naturales virtutes ſint attributæ, ad productionem autem plantarum ſufficiũt virtutes elementorum cum virtute cœleſti, quod patet ex hoc, quod plantæ generantur ſine ſemine.

Ex his ſolutio dubij colligi valet, quæ conſiſtit in hac concluſione eodem die, pro terra producta eſt Deus Opt. Max. herbas, & ligna ex ea prodire fecit.

Probat Sanctus Bonau. in expoſitione literæ duabus rationibus congruentiam.

Prima eſt D. Baſilij ad remouendum errorem, ne crederetur, quod Sol eſſet cauſa principalis terrę naſcentium, quemadmodum Ariſt. aſſeruit terram eſſe matrem plantarum, & Solem eſſe patrem, alia ratio eſt, quia plantæ, & herbæ ſunt quaſi connaturales terræ, dum ei ſunt radicitus affixæ trahentes ab ea originem, & fomentum. His duabus adiungitur & alia ratio, quia ad tertium diem pertinet formatio terræ, quæ facta fuit informis, plantarum autem productio eſt, quaſi quædam formatio terræ.

Sed dices opus diſtinctionis ad principales partes mundi referendum eſſe videtur, potius quam ad ſecundarias, quæ ad ornatum pertinent, ſed plantæ nõ ſunt huiuſmodi, ergo earum productio non debuit poni inter opera diſtinctionis.

Reſpondetur, quod plantæ immobiliter adherent terræ, & ideo cõparantur quaſi partes terræ, & propter hoc earum productio cum opere diſtinctionis ponitur, & nõ cum opere ornatus, nam ad ornatum vniuſcuiuſque elementi pertinent ea, quę in illo elemento motum habent, vnde aues, quæ mouentur in aere, & quieſcunt in terra, ſpectant ad aęris ornatũ.

Obijcies, quod Sol eſt Pater plantarum, ſed Solis formatio deſcribitur quarta die, ergo inconuenientes dicitur plantas tertia die eſſe productas.

Reſpondetur, quod plantarum productio formationi Solis in ſcriptura præmittitur, vt excludatur error dicentium Solem eſſe primam plantarum cauſam, vt dictum eſt, docuit autem per hoc ſcriptura omnium rerum primam cauſam Deum eſſe nec tamen ſequitur, quod effectus præcedat cauſam, quia ad productionem plantarum ſufficit generalis virtus cœlo collata in ſecunda die, & elemẽtis in tertia.

Sed quomodo intelligenda ſunt illa verba Gen. 2. quæ citat Aug. iſtæ ſunt generationes, & c. antequam oriretur in terra & c. Ægidius inquit ſic poſſe exponi dicendo, quod vtrumque fecit tertia die, videlicet quod fuerint productæ arbores cum folijs, & fructibus per rationes obedientiales ad mandatum Dei, qui eſt agens ſupernaturale, & terræ collata fuerit vis ſecundum rationes ſeminales, vt continuaret ſe in productione herbarum, & plantarum, fecit ergo Deus omne virgultum, & omnes arbores cum folijs, & fructibus per rationes obedientiales, antequam orirentur in terra per rationes ſeminales, antequam ergo terra germinaret per vim ſibi naturaliter innatam ad producendum herbas, & plantas naturaliter fuerunt virtute diuina productæ ſupernaturaliter.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo terra nunc proferat plantas, ſiue arbores.

ARiſtoteles lib. 1. de animalibus, Plin. 17. & Iſidorus lib. Etymolog. aſſerunt arbores prouenire, aut ex ſemine naturali, aut ex caſu, vel fortuitu de terra putrefacta, aut ex radice plantæ,

vel

Digitized by Google

vel propagine, aut etiam ſurculo, id eſt trunco, vel ramo ab arbore abſciſſo, aut inſito, & confecto arboris trunco, aliquæ autem ſeruntur filijs ſuis, nam folia palmarum apud Babylonicos ſeruntur, atque in arborem proueniunt, aliquæ baccis ſeruntur, & plerumq. propagine, vt laurus, & omnia myrti genera.

Notandū, quod rationes ſeminales, per quas producuntur animalia herbæ, & plantæ quātum ad aliquid ſunt ſimiles, ſed quantum ad multa ſunt diſſimiles, ſunt quidem ſimiles, quia ſicut quædam animalia fiunt per generationem, & ex ſimili, & alia per putrefactionem, ſic in plantis, & arboribus contingit, vt oſtēſum eſt, ceterum diſſimilitudo intercedit, quia in natura animalium eſt vnus modus communicandi naturam, ea, quippè quæ ex putrefactione naſcuntur, nunquam ex ſemine oriūtur, nam mures ex putrefactione generati nunquam generant, illi verò qui generantur ex coitu, generant alios mures. Rurſus animalia generata ex commixtione animalium diuerſarum ſpecierum, vt mulus, vel mula non generant, ſed ſunt ſteriles, ſed in plantis non ſic, nam illæ eædem herbæ, quæ naſcuntur ex putrefactione ſemina facere poſſunt, ex quibus producuntur aliæ herbæ ſimiles.

Præterea in animalibus eſt alius modus, quia animal generatum ex ſe non fit niſi ex ſemine determinato, & modo determinato, vt ex commixtione maris, & fœminæ, & quæ generantur ex putrefactione non fiunt niſi ex determinata putrefactione, ſed ex herbis, & plantis eſt multiplex modus productionis, & multiplex eſt in eis ratio ſeminalis, in vna enim, & eadem planta eſt ratio ſeminalis in radice, ramo, & ſemine, id exemplo vitis patet, nam ſiue ponatur radix vitis ſub terra producet palmites, & generabit vinum, ſiue ponantur rami vitis, ſine radice, ſiue ponantur grana, & ſemina, quæ ſunt in vuis idem efficietur.

PVNCTVM TERTIVM.

Quibus Deus decorauerit ligna, ſiue arbores.

SAnctus Ambroſius in Hexameron ait, quod ſingulorum lignorum proprietates, diuerſitas foliorum, cauſæque latentes eorum explicari nequeunt, quare ſcilicet aliqua rotundiora, quædam longiora, alia defluentia, alia nullis ventis labentia ſunt, alia ſemper ſuam viriditatem etiam in hyemis frigoribus, vt laurus, olea, pinus &c. quæ tamen folia ſua ſæpè commutant, alia ſemper ſua virētia nec ſolum mutant vt palma; nam folia, quæ primo germinat ea ſine vlla ſucceſſione conſeruat: quocirca reſoluēdō propoſitum dubium dicitur, quod Deus ſeptem largitus eſt arboribus.

Primo radicem, quæ teſte Ariſtotele lib. de vegetab. ſimilis eſt ori animalis, quia ipſa cibum plantis, & cauſam vitæ adducit, & quanto plus terræ radices arbor infingit, tanto plus trahit humorem, ac creſcit, & vberius fructum reddit; hinc Gloſ. ſuper Oſe. 14. dicit, quod arbores libani excelſæ quantum in auras, id eſt in aera verticem extollunt, tantum radices ad ima dirigunt, vt nulla tempeſtate moueantur.

Secundo Deus tribuit arbori corticem, qui vt teſtatur Philoſophus eſt ad ſimilitudinem cutis animalis.

Tertio dedit ramos, qui de arboris radice, & robore maneant.

Quarto dedit folia, quæ ſunt cooperimētum fructuum, & florum à ſolis vehementia.

Quinto elargitus eſt frondes, quæ nominantur à ferendo, quia ferunt virgulta, & vmbras.

Sexto, quibuſdam arboribus tribuit pro folijs ſpinas, vt patet de Iunipero.

Septimo dedit fructus pro alimento animalium, & conſeruatione vitæ hominum, & nota vt docet Plinius lib. 13. Quod quædam arbores bis in anno ferunt fructus, vt patet de pomo ſilueſtri, & pyris arboribus, quæ ſunt biferæ, & aliæ ferunt fructus ter in anno, & dicuntur triferæ, inter quas eſt cupreſſus. Rurſus nota ſecundum D. Ambroſium in Hexameron, quod vbicumque mollior eſt fructus, ibi folij craſſitudo validius tegumentum pomo confertur, vt conſpicitur in ficulnea, & ècontra vbi fructus validior eſt, ibi teneriora ſunt folia, vt patet in malis, id eſt in pomis validis, Ariſtoteles lib. de vegetab. inquit, quod omnes arbores hunc ordinem ſeruant, quod primo plantis dominatur in fructibus amaritudo, vel ponticitas, quia fructus in principio non bene digeſtus eſt; Iſidorus ait, quod fructus à frumine dicitur, qui & generaliter poma dicuntur ab opimo; id eſt à copiæ vbertate, omnia autem poma mollia dicuntur mala communiter, nuces autem generaliter appellātur omnia poma cortice duro tecta.

PVNCTVM QVARTVM.

Num tribulos, & ſpinas terra germinauerit.

EXcitatur hęc dubitatio ab Auctore in expoſitione literæ, circa quam Doctores diuerſimodè ſentiunt, Auguſtinus namque lib. 1. contra Manichęos innuere videtur illas poſt peccatū fuiſſe productas his verbis id exprimens, ergo dicendum eſt, quod per peccatum hominis terra ſit maledicta, vt ſpinas pareret, non vt ipſa pęnas ſentiret, quę ſine ſenſu eſt, ſed vt peccati crimē ſemper hominibus ante oculos poneret, quo admonerentur aliquando à peccatis auerti, & ad Dei præcepta cōuerti, herbæ autem venenoſæ ad pęnam, vel ad exercitium mortaliū creatę ſunt, & hoc totum propter peccatum, quia mortales poſt peccatum facti ſumus, per infructuoſas verò arbores inſultatur hominibus, vt intelligant, quam ſit erubeſcēdum hominib. ſine operibus bonis in agro Dei eſſe, hoc eſt in Eccleſia, & timeant, ne illos deſerat Deus, qui & ipſi in agris ſuis infructuoſas arbores deſerunt, nec aliquam culturā eis adhibent, ante peccatum, ergo hominis nō eſt ſcriptum, quod terra protulerit, niſi herbā pabuli, & ligna fructuoſa, poſt peccatum verò videmus homida, & infructuoſa de terra naſci.

Baſilius in hunc locum Geneſ. germinet, &c. opinatur eſſe tunc factam roſam ſine ſpinis, eas namque propter peccatum hominis in eius pœnam eſſe adnatas.

Damaſcenus inquit, quod roſæ habent iucunditatem

Digitized by Google

tatem ratione florum, & fructuum & habent punctionem, ratione iocunditatis, & fructuoſitatis fuerunt tertia die productæ, ratione vero punctionis, & infructuoſitatis poſt peccatum, ſic ſunt conuerſæ,

Sanctus Thom. quæſt. 69. art. 2. ad ſecundum tenet, quod ante etiam illam maledictionem ſpinæ, & tribuli producti erant, vel virtute, vel actu, ſed non erant producti homini in pœnam, vt ſcilicet terra, quam propter cibum coleret, infructuoſa quædam & noxia germinaret, vnde dictum eſt, germinabit tibi: in primo ſcripto, idem aſſerit dicens, plantas nociuas ſimul cum alijs productas eſſe, non tamen homini ante peccatum nociuas fuiſſe diuina prouidentia ipſum protegente; & in ſecundo ſcripto id ipſum confirmat, inquiens, quod poſt peccatum hominis non ſunt de nouo aliquæ ſpecies plantarum productæ, ſed illæ, quæ prius extiterant, inceperunt hominibus eſſe pœnales.

Seraphicus Doctor noſter reſpondens propoſitæ difficultati tres ſtatuit propoſitiones, quarum eſt prima. Terra tunc germinauit tribulos, & ſpinas, cũ dictum eſt, cum germinet, &c. probat, quia tunc fuit terræ perfecta fęcunditas à Deo data.

Secunda propoſitio nulla eſt herba tam vilis, quę non ſit alicuius vtilitatis, & virtutis, nam illæ herbę, quæ hominibus venenoſæ ſunt alijs rebus proſunt, imò quædam earum cum alijs commixtæ ad hominum pellendos morbos conducunt, ſedandis doloribus inſeruiunt, multæq. aliæ ex illis percipiuntur vtilitates.

Tertia propoſitio. Arbores infructuoſæ, & ſpinæ cum alijs virentibus herbis, & lignis fructiferis intelliguntur productę, aliter earum pulchritudo vniuerſo deeſſet: confirmatur, quoniam poſita conſtitutione vniuerſi, quæ nunc eſt, & tunc erat oriuntur naturaliter, ergo etiam ante peccatum fuerunt producta, producendaque eſſent, etiam ſi peccatum nõ fuiſſet, Item ſpinæ, tribuli, & herbæ noxiæ non magis moleſtæ ſunt hominibus, quam ſerpentes, ſed conſtat hos ante peccatum extitiſſe, ergo: ſed dices, quod Gen. 3. in pœnam peccati dicitur Adamo maledicta terra in opere tuo, &c. poſtea ſubditur ſpinas, & tribulos germinabit ſibi, ergo videtur ex his colligi ante peccatum non germinaſſe tribulos, & ſpinas.

Reſpondet Auctor ſpinam, & tribulum generari vbi frumentum ſeminatur, hoc eſt in pęnam peccati, & ex maledictione terrę, quę dum colitur, vt det frumentum, vnde homo ſuſtentetur producit ſpinas, & tribulos vnde vexetur, vt peccati humani crimen ſemper hominibus ante oculos poneretur, quo admoueretur aliquando à peccatis auerti, & ad Dei pręcepta obſeruanda conuerti, quod autem in locis multis generetur ſpina, & tribulus non oriuntur in pœnam peccati, ſed ex natura, & fęcunditate terræ.

Nota, quod ſicut diuina prouidentia conſeruaſſet corpus hominis à violentijs ſuperuenientibus, vt à leonibus, & ab alijs, quæ homini nocere poſſent ſic conſeruaſſet opus hominis à ſuperuenientibus impedimentis, vt à tribulis ſpinis, & ab alijs herbis impedientibus eius opus. Item nota, quod terra ante peccatum fuiſſet magis prompta ad faciendum res proficuas, poſt peccatum vero fuit magis prompta ad faciendum res nociuas, nempè ſpinas tribulos, & alia impedientia opus noſtrum, vt vix talia extirpare valeamus, & ideo non incongruè dici poteſt terrã hâc poſt peccatum redditam fuiſſe magis ſterilem, & inſęcundam in iuſtam pœnam illius conuertendo maiorem partem illius in ſaxa, & arenam nullius fęcunditatis, concluditur ergo, quod tribuli, ſpinæ, & aliæ plantæ infructuoſæ, & noxiæ fuerunt ante peccatum, ſed non ad aliquod nocumentum.

PVNCTVM QVINTVM.

Num terra paſſiuè tantum, an etiam actiuè concurrant ad primam plantarum productionem.

Svnt nonnulli, qui affirmant terram concurriſſe efficienter ad primam plãtarum productionem, ita videlicet vt Deus mediante terra tanquam cauſa media efficienter eas produxerit: Innituntur autem hi verbis illis, quæ habentur Gen. 1. *germinet terra* herbem virentem, & lignum pomiferum, & inferius ſubditur, & protulit terra herbam virentem, & lignum faciens fructum.

Alij vero oppoſitum ſentiunt, quod. ſ. terra ſolum paſſiuè concurrerit materiam miniſtrando, ex qua herba producatur, in hanc ſententiam inclinat Auctor, qui afferens rationem cur eodem die, quo terra producta eſt ex ea herbas, & ligna prodire fecit, inquit ſecundum Baſilium id egiſſe ad remouendum errorem, ne crederetur, quod Sol eſſet cauſa principalis terræ naſcentium? Quemadmodum Ariſt. aſſeruit terram eſſe matrem plantarum, & Solem eſſe patrem, & quidem incredibile videtur terram tantæ virtutis eſſe capacem, vt ſubito queat ex ſe proferre omnis generis arbores perfectas, omniumq. animalium ſpecies, quas ex terra ſexto die generatas eſſe diuina ſcriptura commemorat.

Ad duo loca ſacri contentus adducta ab Auctoribus primæ ſententię, reſpondetur illud verbum proferat, vel protulit non aliud ſignificare, quam materialem terræ cauſalitatem, & concurſum ad generationem plantarum.

Pro quo notandum ſecundum Nicolaum de Lyra ſupra illud Gen. 2. non enim pluerat Dominus ſuper terram, & homo non erat, qui operaretur terrã, ſed fons aſcendebat è terra irrigans vniuerſam ſuperficiẽ terræ, ſcriptura inquit ipſe ſic loquitur, quia herbæ, & arbuſta, quę virtute naturæ producũtur, oriũtur communiter ex humore terræ, qui fit per pluuiã, & ex labore agricolarum, quia ars adiuuat naturam, & vtrumq; remouet à terræ naſcentibus productis à Deo in principio; non enim pluerat, &c. quantum ad primam, & homo non erat adhuc formatus, qui operaretur quantum ad ſecundum, ſed fons inquit aſcendebat &c. vt per hoc oſtendat modum, quo facta eſt illa prima plãtarum, & herbarum productio.

Amplius aduertendum, quod herbæ nunc naſcũtur de terra nõ pura, imò commixta ex quatuor elementis, quæ cõcurrunt ad compoſitionem omnium corporũ mixtorum licet ſenſibus non appareãt, prout ſunt, ex eo tñ quod magis abundat in eis, vel prædominatur, appellationẽ ſortiuntur, ſicut ad propoſitũ in herba maximè dominatur terreũ, aquaticum autem

Digitized by Google

autem minus, & aereum adhuc minus, & igneum minimè, ideo herbæ, & plantæ appellantur terræ naſcentia.

Quod autem herbæ, & plantæ ſint ex quatuor elementis probatur.

Primo: quia habent proprietates illorum, ſcilicet terræ in cohærendo aquæ, in diffundendo aeris, & ignis, inſurgendo, niſi enim in herba in eſſet ignis, nunquam ad ſuperiora moueretur, & niſi in eſſet aer, & aqua non poſſet in latitudinem, & longitudinem diffundi, & niſi terra præſtaret cohærentiam, non haberet.

Secundo probatur ex hoc quia, ſicut ex terra aquæ commixta herbæ, & plantæ oriuntur, ita & inde magis nutriuntur, ſi autem è terra euellantur, moriuntur, & ſi terra nimis exiccatur, marceſcunt, aer etiam humidus iuuat ad nutrimentum earum in terra, tamen minus quam aqua, ſimiliter ignis ſuo calore iuuat, ne frigore videlicet intemperato exurantur.

Sed oritur dubitatio, cur Deus prius produxerit herbas, & plantas, quæ ſunt pabula animalium, quam aliquem cibum hominibus pro delitijs habendum, cum homo ſit digniſſimum animalium. Si dicatur, quod pro tunc homo nondum erat factus, hoc non valet, quia nec beſtiæ pro tunc erant.

Poteſt dici, quod Deus fecit omne virgultum, & omnes arbores cum folijs, & fructibus ad comedendum ſuauiſſimis, & vitæ hominum accomodatiſſimis.

Sanctus Ambroſius in Hexameron lib. 4. tres aſſert rationes morales, ſiue tropologicas, prima vt Deus ſuam bonitatem manifeſtet in hoc, quod ſi etiam minima non negligit, ſed prouidet eis de neceſſarijs, quanto magis maioribus, hominibus prouidet, ſicut dixit Matth. 6. conſiderate lilia agi &c. reſpicite volatilia cœli, &c.

Secunda vt doceret, quod eſt ſalubrior menti, & corpori cibus ſimplex abſtinentiæ repellendo morbos corporis, & mentis, & ideo præeligi debet cuilibet ſalutem æternam conſequi volenti.

Tertia, vt oſtenderet ſimplicem victum, & naturalem cibum, qui eſt ex herbis, & fructibus præferendum eſſe reliquis cibis delectationis, & voluptatis, ille enim ſobrietatis eſt, ille delitiarum.

PVNCTVM SEXTVM.

Cur de mineralibus, & metallis mentio facta non fuerit cum ſint ſicut herbæ ex terra.

QVando ſummus omnium artifex Deus, cuius ſapientiæ non eſt numerus, terram eleuauit, vt aquæ in locum vnum congregarentur, produxiſſe videtur varia genera ſaxorum metalla omnia, cæteraque mineralia, & corpora mixta, quæ in viſceribus terræ latent, & quamuis productionis horum omnium, quæ hominum miniſterio maximè inſeruiebant, non facta fuerit mentio Geneſ. 1. tamen credendum eſt ea producta fuiſſe die tertia ante plantas productas, quoniam Deus terram eleuauit, vt aquæ congregarentur in locum vnum, ſed cur de his non ſit facta mentio. Sanctus Bonauentura in expoſitione literæ hanc adducit rationem, quia latent ſub terra, vnde ob eamdem cauſam poſita non fuit diſtinctio elementorum ignis, & aeris, quia ſunt noſtris ſenſibus occulta, & Moyſes ea tantum appoſuit populo videri, quem docebat, quæ ſenſibus apparebant.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

Hanc eamdem rationis reddit Sanctus Thom. dicens, quod ea tantum Moyſes appoſuit, quæ in manifeſto apparent, corpora autem mineralia habent generationem occultam in viſceribus terræ, & iterum non habent manifeſtam diſtinctionem à terra, ſed quædam terræ ſpecies videntur, & ideo mentionem non fecit de illis.

Nota, quod mineralia non faciunt diuerſum genus, & gradum ipſius eſſe naturalis, ſcilicet ab ipſis elementis, nam quatuor ſunt gradus ipſius eſſe naturalis, ſcilicet eſſe corporeum, eſſe viuens, & ſentiens, & eſſe intelligens.

Secundo poteſt afferri & alia ratio, quod Moyſes non omnia, ſed maximè nobilia Dei opera in ſua Coſmopęia enarranda ſuſcepit, quocirca ſicut ſilentio inuoluit generationem montium, vallium, camporum, collium, fontium, fluuiorum, & lacuum, ita de mineralium productione mentionem non fecit.

Tertio poteſt reſponderi cum Alex. Alens. quod forte metalla, lapides pręcioſi poſtea per operationē ſuperiorum corporum habentium efficaciam in terra hic prodierunt, ſed rationi D. Bonau. & S. Thom. eſt adhærendum, nam Alex. dubitatiuè loquitur, quod patet ex illa particula, forte.

Quod ſi obiter perconteris quomodo, vel vnde generentur metalla.

Reſpondetur ſecundum Philoſophum 3. Metheo. quod quando occultatur vapor humidus in terra, fiunt ex eo duarum ſpecierum corpora, quarum vna liqueſcit, vt æs, aurum, & argentum, altera verò non liqueſcit, ſed dilatatur percuſſione vt ferrum, & lib. 4. docet ex aqua & terra conſtare metalla, Seneca lib. 7. de naturalibus quæſtionibus ait, quod ſicut in nobis ſunt plura genera humorum, quædam neceſſaria, vt in oſſibus medullæ, in capite cerebrum, aliqua corrupta, vt ſaliua, lachrymæ, vrina, & plura huiuſmodi, cholera, phlegma &c. ita in terra ſunt plura humorum genera, quædam quæ in lapides vertuntur, aliaque maturè durantur, vt omnia metalla, alia quæ putreſcunt, vt bitumina, & ſimilia.

Quot autem ſint metallorum ſpecies Auicenna in Alchimia de anima. Iſidorus lib. 4. ponunt ſeptem ſpecies metallorum, ſiue genera, ſcilicet aurum, argentum, electrum, plumbum æs, ſtamnum, & ferrum.

Digitized by Google

De opere quartæ diei.

ARTICVLVS PRIMVS.

De productione luminarium in comparatione ad corpus, in quo locantur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum omnia luminaria poſita ſint in eodem loco continuó, an in diuerſis.

Notandum, quod luminare capitur bifariam, vno modo Metaphoricè pro lumine, & ſplendore, aut ornamento, in quo ſenſu vſurpauit Cicero ſecundo Philipp. in ſe autem Marc. Antoni id decreuit ſenatus, & quidem incolumis, nondum tot luminaribus extinctis, id eſt tot egregijs viris, qui ſunt lumen, & ſplendor, ac ornamentum ſenatus, & ciuitatis.

Alio modo capitur propriè pro ipſo lumine, aut pro lumen habente, ſicque capitur in propoſito, vt Sanctus Hieronymus expoſuit in locum Gen. 1. fecit Deus duo luminaria magna &c. & parum ſuperius fiant luminaria, quæ & aſtra, & ſydera nuncupantur.

Diſtribuitur corpus in quatuor partes, in prima oſtendit, quid ſenſerint Philoſophi, & Mathematici circa locationem luminarium, in ſecunda docet vnde proficiſcatur diuerſitas orbium, in tertia reſoluit an ſola motuum diuerſitas tollat continuitatem corporis, in quarta ponit concluſionem reſponſiuam.

Quantum ad primam Auctor ſtatuit hanc aſſertionem ſecundum placita tum Philoſophorum, tum Mathematicorum. Luminaria locantur in diuerſis orbibus, hæc concluſio explicabitur infra in punctis diſcutiendis.

Circa ſecunda aduertendum, quod aliqua poſſunt diſtingui tribus modis.

Vno modo per ſuas formas ſpecificas vt homo, & Aſinus.

Secundo per diuerſas ſuperficies, vt duo lapides.

Tertio per diuerſitatem motuum, vt partes maris, cuius vna pars vadit ad vnam partem, alia in aliam partem. his præſuppoſitis inquit Auctor, quod diuerſitas orbium inter ſe non eſt propter diſtinctionem formarum ſubſtantialium, ſeu diuerſarum in ſpecie, ſicut diſtinguuntur elementa inter ſe, nec ex diſcontinuatione ſuperficierum, ſicut diſtinguitur lapis à lapide, ſed ex diuerſitate motuum.

Quo ad tertiam partem diuerſitas ſolum motuum non tollit continuitatem corporis ſubtilis, & ad motum habilis apparet de aqua, quæ ſecundum diuerſas ſui partes mouetur ad omnes differentias poſitionum, & tamen eſt vnũ corpus.

Quo ad vltimam partem concluſio reſponſiua huiuſmodi eſt. Luminaria cęli in pluribus orbibus poſita ſunt, in vno tamen corpore, quod firmamentum dicitur; probat Auctor primo auctoritate Sacræ ſcripturæ, quæ Gen. 1. aſſerit omnia luminaria in firmamento eſſe poſita.

Secundo comprobat rationibus, quæ poſt titulum quæſt. aſſignantur prima quæcumque corpora diſtinguuntur adinuicem diſtinguũtur, aut forma, aut ſuperficie, ſed corpus cęli à luna vſque ad cœlum ſtellatum eſt vniforme, & iterum non eſt corpus habens ſuperficiem terminatam, ergo impoſſibile eſt ipſum habere pluralitatem, aut diſtinctionem, igitur omnia luminaria ſita ſunt in eodem corpore.

Secunda ſi aliqua corpora ſunt diſtincta ab inuicem ad motum vnius non ſequitur motus alterius, ſed vltima ſphęra mouet totum, quod infra ipſam eſt ab oriente in occidẽs, ergo neceſſe eſt totam naturam cęleſtem eſſe vnum corpus continuum.

Tertia, quemadmodum aues ſunt productæ ad ornatum aeris, ita luminaria ad ornatum cœli, ſed vnum eſt corpus aeris, quod ornatur omnibus auibus, ergo à ſimili vnum corpus cœli, quod ornatur omnibus luminaribus.

Pro explicatione quæſtionis octo ſunt perpendenda.

Primum quotuplex ſit opus ornatus.

Secundum cur productio plantarum pręmittatur luminaribus.

Tertium ex qua materia luminaria ſint facta.

Quartum cur Luna, & Stellę luminaria dicantur.

Quintum, quare Luna dicatur luminare magnum.

Sextum, quare in vltima ſphęra plura luminaria ſint poſita.

Septimum num ſtellarum numerus ſit nobis manifeſtus.

Octauum, quæ ſint iſta luminaria, de quibus dicitur fiant luminaria.

PVNCTVM PRIMVM.

Quotuplex ſit corpus ornatus.

Sciendum, vt colligitur ex illis verbis Gen. igitur perfecti ſunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum, quod triplex eſt opus.

Primum eſt opus creationis, per quod cœlum, & terra producta leguntur, ſed informia.

Secundum eſt opus diſtinctionis, per quod cœlũ, & terra ſunt perfecta ſiue per formas ſubſtantiales attributas materiæ omnino informi iuxta ſententiam D. Auguſt. lib. 2. ſuper Geneſ. ſiue, vt alijs patribus placet, quantum ad conuenientem decorem, & ordinem.

Tertium opus eſt ornatus, qui à perfectione differt, quia perfectio cœli, & terrę ad ea ſpectare videtur, quæ cœlo, & terræ ſunt intrinſeca; ornatus vero ad ea, quæ ſunt à cœlo, & terra diſtincta; diſtinctio vero maximè manifeſtatur per motum localem, per quem quidem fit ſeparatio diſtinctorum, & ideo opus ornatus conſiderat ea, quæ præcipuis mundi partibus ſcilicet in cœlo, & elementis localiter mouentur.

Et quantum attinet ad propoſitum, triplex eſt opus ornatus iuxta diſtinctionem trium dierum.

Primum eſt productionis luminarium, quæ in firmamento mouentur, & die quarto facta ſunt, de quibus nunc diſſeritur à Magiſtro, & ab Auctore.

Secundum pertinet ad productionem piſcium, & auium, quibus aer, & aqua, quæ ſunt elementa perſpicua exornantur, quæ fuerunt die quanto producta.

Digitized by Google

Tertium opus eſt ſextę diei nempè productio animalium, reptilium, & greſſibilium, quibus terra ornatur.

Nota ad pleniorem notitiam, quod illi ſex dies, in quibus vniuerſa facta fuerunt diuiduntur in duos ternarios, quorum

Vnus poteſt dici ternarius deſtinctionis, ſeu perfectionis; quia in illo fuerunt res diſtinctæ, ſiue perfectæ, alius vero ternarius appoſitus fuit ad ornandum res, ita quod quarta die fuerunt ornati cœli, quinta aer, & aqua, ſexta terra. Quod autem primus ternarius debeat adaptari ad opus diſtinctionis patet, quia in quolibet illorum trium dierum fit mentio de diuiſione, vel de diſtinctione, nam prima die quando lux facta fuit, diuiſa fuit à tenebris, ſecũda die quando fuit factum firmamentum fuerunt diuiſæ aquæ ab aquis, tertia die quando fuerunt congregatæ in locum vnum fuit diuiſa aqua ab alijs elementis.

Secundus verò ternarius adaptari poteſt ad opera ornatus, nam cum Sacra ſcriptura narraſſet opera per ſex membra iuxta opera ſex dierum, poſtea illa ſex reduxit ad duo, dicens igitur perfecti ſunt cęli, & terra, & omnis ornatus eorum.

Amplius aduertendum, quod ornatus ſecundum tria genera locorum cęlum, & terram, & corpus medium, quod continet aerem, & aquam, conſtituitur triplex; hinc primo agitur de ornatu cęli, ſecundo de ornatu corporis medij, tertio de ornatu corporis vltimi: ſic enim ordinantur ſecundũ gradum nobilitatis, & ſic determinabantur in ſua factione primo firmamentum, quod dictum eſt cœlum, deinde aqua in ſua ſpecie, tertio terra, quæ dicta eſt arida.

Rurſus ſciendum, quod per opus diſtinctionis attribuuntur rebus generales virtutes ad agendum, & patiendum, per opus verò ornatus ſpecies, quæ ſcilicet ſunt ad hanc, vel illam ſpeciem determinatæ, & ſecundum vtrumque conuenit idem numerus, & ordo.

PVNCTVM SECVNDVM.

Cur productio plantarum præmittatur luminaribus.

SAnctus Baſilius hom. 1. Hexameron, quem etiam D. Thom. allegat, dicit quod præmittitur productio plantarum luminaribus ad excludendam idolatriam; quocirca Deus diſtulit eorum factionem vſq; in quartam diem, idque Moyſi, vt enarraret ſuggeſſit, ne homines primam plantarum productionem luminaribus tribuerent, & occaſionem idola colendi, exiſtimandiq. ſolem eſſe primam rerum cauſam, & principium auferret.

Nota, quod Deus prouidebat futuros eſſe homines, qui Solis, & Lunæ pulchritudine conſpecta, vtrumquę quaſi Deos colerent, & venerarentur; hinc Plato in Cratylo tradit, aſtra fuiſſe primos Deos à priſcis exiſtimatos, & cultos, iudęi quoque in hunc errorem ſunt prolapſi, vt adorauerint Solem orientem, & Lunam, nec non omnem militiam cęli, indicant id graues apud Prophetas reprehenſiones.

Quocirca Moyſes monet Hebræos ne ob pulchritudinem Solis, Lunæ, & omnium aſtrorum errore decepti adorent ea, quæ Deus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſunt ſub cœlo, creauit.

Nota, quod qui credunt luminaria eſſe Deos dicunt, quod primordialem originem habent plantæ à luminaribus, quamuis vt Chryſoſtomus dicit, ſicut Agricola cooperatur ad productionem plantarum, ſic etiam & luminaria per ſuos motus teſte D. Thoma.

PVNCTVM TERTIVM.

Ex qua materia facta ſint luminaria.

NOtandum, quod, cum duplex ſit materia, vna remota, altera propinqua, non quęritur hic de remota, ſed de propinqua, & circa hãc difficultatem tres fuerunt Doctorum ſententiæ, quas Auctor in expoſitione literæ ſapientiſſimè recẽſet, priores duas improbat, tertiam vero amplectitur, quæ eſt D. Baſilij, & Damaſceni, quos ſequuntur quidam grauiſſimi, ac celeberrimi Theologi.

Prima ſententia eorum, qui affirmarunt corpora cęleſtia eſſe ex quatuor elementis prædominante in eis natura ignis, ſiue corporis cęleſtis non ſolum ſecundum qualitatem, ſed etiam ſecundum quantitatem, & ſecundum quod in eis magis prædominatur illa natura, ſecundum hoc habent loca magis & magis ſuprema, & quia in Luna minimè denominatur natura ignea inter cætera luminaria, & plus reperitur in ipſa de natura luminis ſuſceptiua, hinc eſt quod Luna parum per ſe lucet.

Hanc opinionem impugnat, Auctor oſtendens eam eſſe contra Philoſophos, & contra Sanctos Doctores.

Primo, quod ſit contra Philoſophorum dogmata demonſtrat, nam ſequerentur duo abſurda.

Primum, quod luminaria eſſent corruptibilia, quia ſecundum Philoſophos mixta ex quatuor elementis ſunt corruptibilia.

Secundum abſurdum, quod eſſent grauia: nam adhoc quod ſit conueniens mixtio, oportet quod ibi ſit plus de natura grauium.

Quod ſi quis reſponderet ea eſſe aliena à natura corruptibilitatis, ſicut ſunt corpora glorioſa, hæc reſponſio non valet, quia non quæritur quid Deus per gratiam, & gloriam operetur, ſed qualia luminaria per naturam ſint effecta.

Secundo quod prædicta opinio ſit contra Sanctos Doctores demonſtrat, ſi illa corpora ſunt valdè nobili mixtione mixta, ergo nata ſunt perfici ab anima, ergo ſunt animata, quod eſt contra Damaſcenum, Hieronymum, & Auguſtinum.

Quod ſi dicatur ea eſſe complexionata, non tamẽ animata, inſtat Auctor, quia complexio nobis eſt diſpoſitio proxima ad ſuſcipiendam animam.

Secunda ſentẽtia fuit Philoſophi, qui exiſtimauit luminaria eſſe producta ex aggregatione lucis, vel ſuorum orbium, hanc poſitionem à ſimili declarauit; ſicut ſi calor diſperſus in vnum colligeretur intenſior, & fortior fieret, ſic natura lucis in orbibus refecta virtute ſui opificis in vnum colligitur, luminareque conſtituitur.

Hanc poſitionem tanquam nõ omnino ſufficientem

Digitized by Google

tem redarguit D. Bonauent. tametſi ſatis probabilem eſſe fateatur, nam ſi Luna eſt ex aggregatione, & denſatione partium ſui orbis luminoſa videtur, quod de ſe lucere deberet, & non tantum ex luminis ſolaris ſuſceptione, quod patet eſſe falſum.

Tertia ſententia, quam ſequitur Auctor conſiſtit in duabus concluſionibus.

Prima luminaria ſunt conſtituta ex illa prima luce, quæ faciebat diem, & noctem, & ſui orbis natura quædam aggregatione diuina admodum vaſis, & receptaculi lucis coadunata probat, primo ex illo Eccleſ. 46. vbi de ſole dicitur vas admirabile opus excelſi, ex quo deducitur luminare eſſe lucis vaſculum, & vehiculum, illuſtrat id ſimilitudine lucernæ, quæ ſicut in ſe habet duplicem naturam, ſcilicet lucis, quæ vehitur, & corporis, quod velit, ita luminare non tantum dicit lumen, ſed lucis vehiculum, & lucis vaſculum.

Secundo comprobat teſtimonio duorum Patrum S. Baſilij, & Damaſceni, Baſilius ſic ait, hoc ſolare corpus effectum eſt vehiculum illi primogenito lumini, ſicut enim aliud eſt ignis, aliud lucerna, ſic illi luci vehicula luminaria parata ſunt, Damaſcenus ſic dicit luminaribus illis primum clarum lumen conditor impoſuit, non vt impotens dare eis aliud lumen, ſed vt non vacans illud remaneret, luminare eſt non ipſum lumen, ſed luminis receptiuum.

Secunda concluſio. Luminaria in quantum conſtituuntur ex orbibus ſuis per aggregationem plus habent idoneitatem ad ſuſcipiendum, quam ad diffundendum; hæc concluſio perſpicua eſt ex prima concluſione.

Pro pleniori notitia huius ſententiæ, quam Sanctus Doctor noſter ait, propter reuerentiam ſanctorum eſſe amplectendam, & quia ſecurius eſt eorum verbis inniti, præſertim cum in hac materia plus ex coniectura, quam ex ratione certa procedatur ſciendum, quod lux, quæ facta eſt in prima die non deſijt eſſe, vt in ſuperioribus oſtenſum fuit, hæc enim magis videtur conuerſa in luminaria, vt quæ prius diſtinguebat diem, ac notem; nunc ampliori modo vſui accommodata, & eidem modo perfectiori, eo quod in eo ſit lumen perfectius, & diſtinctius; hinc rectè dici poteſt, quod luminaria ſint perfecta in firmamẽto: quemadmodum ſi poneretur gemma pretioſa in annulo ad decorem annuli, vnde dicitur, & poſuit ea in firmamento.

Nonnulli explicare volentes modum, quo facta ſunt luminaria, dixerunt, quod, quando dixit Deus fiant luminaria in firmamento cœli ad verbum diuinum ſtellę fuerunt magis condenſatæ, & inceperunt lucere, & iuxta hunc modum ſol fuit tripliciter condenſatus, vt prima condenſatio eſſet ſecundum condenſationem illam, quam non habet Luna, nec Stellæ, quæ non lucent niſi per lumen receptum ab alio.

Secundo dixit Deus fiat lux tunc magis condenſata eſt ſubſtantia ſolis, & incepit lucere, ſed antequam factus fuit inde Sol, adhuc magis condenſata fuit ſubſtantia Solis, hinc D. Auguſt. inter alias cauſas, quas de factione Solis aſſignat iſta eſt vna, vt augmentaretur fulgor diei, igitur lux illa, quæ fecit illos tres dies, fuit lux, de qua factus eſt Sol, quæ lux *informis erat*, id eſt non erat ita ſplendida, ſicut fuit poſtea facto inde Sole, itaque Sol tres habuit denſitates, vnam à principio, ſecundum quam non lucebat, ſecundam quando fuit facta lux, tertiam quando fuit factus inde Sol, aliæ verò Stellę, & Luna duas habuerunt denſitates, vnam à principio, quæ fuit macula Lunę, aliam acceperunt quarto die, quando luminaria fuerunt facta in firmamento celi, hic modus explicandi prædictam ſententiam eſt valdè magis probabilis, & rationabilis, quam ille, quem nonnulli tradiderunt à principio ante omnem diem in illo inſtanti, quando Deus creauit cœlum, & terram factas fuiſſe Stellas, & Lunam in illa denſitate, in qua ſunt modo, ſed non lucebant, quia nec modo lucerent, niſi pro vt recipiunt à Sole, vnde quando dixit Deus fiat lux, ſubſtantia Solis fuit tunc magis condenſata, & incępit lucere, & imittere radios, & fecit illos tres primos dies, ſed illi radij non erant tantæ efficaciæ, quod Luna, & Stellæ poſſent lucere, ſed quarta die ttibuta eſt tanta denſitas *illi materię*, ergo ſecundum hunc modum exponẽdi, *quarta die* facta ſunt luminaria cœli, Sol, Luna, & Stellæ, quia lumen Solis fuit augmentatum, ex qua augmentatione lumen Solis pertingens ad Lunam, & Stellas fecit eas lucere, quę prius non lucebant, nec ſplendebant, & quamuis hic explicandi modus ſit grauiſſimorum Doctorum, & ideo non reſpuendus, tamen primus eſt magis probabilis, & magis conſonus literæ, vbi quarta die dicitur fiant luminaria &c.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur Luna, & Stellæ luminaria dicantur.

Ratio dubitãdi eſt, quia luminare videtur quoddam vas luminis, & quoddam quod de ſe emittit lumen, ſed Luna, & Stellæ de ſe non emittunt lumen, cum omnes recipiant lumen à Sole.

Pro intelligentia huius difficultatis notandum, quod nonnulli arbitrati ſunt omnia aſtra à Sole lucem accipere, ita ſenſerunt Albertus, Beda, Auicenna, & Plinius, qui lib. 2. cap. 6. Solem ait lumen cæteris ſyderibus fęnerari, hinc Sanctus Bonau. in expoſitione literæ inquit, cui Deus multum dedit de illa luce, maxime lucet, ſicut Sol iſte, cui minus dedit, minus & illud, cui minimè, lucet minimè, ſed ſi lucet, hoc eſt ex ſuſceptione ſolaris influentiæ: non defuerunt, qui teſte D. Aug. lib. 2. ſuper Geneſ. ad lit. qui opinati ſunt quaſdam in cęlo Stellas maiores eſſe, quam Solem, quod tamen falſum eſſe non ſolum rationibus mathematicis patet, ſed etiam in *lib.* Eccleſ. arguit Sacra ſcriptura, quid inquit Lucidius Sole? alij vero exiſtimarunt aſtra à Sole omne lumen ſuum non recipere, ſi quidem cum diuerſos effectus habere videantur, diſſimilem quoq; lucis rationem obtinere cenſentur, vnde Sanctus Auguſt. vbi ſupra ait ex diuina ſcriptura manifeſtè cognoſci diſparem eſſe ſyderum claritatem dicente Apoſtolo prioris Epiſtolę ad Corint. cap. 15. aliam eſſe claritatem Solis, aliam Lunæ, & aliam Stellarum, & Stella differt à Stella in claritate, & propterea iſti dixerunt, quod ſicut quælibet Stella, ita & Luna habet propriam lucem, ſed modicam, ideoque quod modicum eſt pro nullo reputatur ex Ariſt. 2. Phyſ. Seraphicus Doctor fatetur

Digitized by Google

fatetur quicquid ſit de alijs ſtellis Lunam per ſe non lucere rationem adducit, quia ad ſui completionem modicum ſuſcepit de illa luce primo creata, ſed quia eſt aggregatũ ex natura, quæ plurimum eſt apta ad ſuſcipiendum lumen, cũ ſit corpus magnum, & denſum, ac nobis propinquum, hinc eſt quod multum de lumine ſuſcipit, & multum refundit, quãdo ex ea parte illuminatur, qua ſe nobis opponit, hoc autem eſt quando eſt in perfecta diſtantia à Sole, ita quod Sol eſt in vno hæmiſphærio, & Luna in alio.

Ad illud, quod in principio adducebatur, quod luminare videtur quoddam vas luminans.

Reſpondetur, quod luminare poteſt dici vas luminis, quia illuminat iſta inferiora, poſtea additur, quod luminare eſt vas luminis, vel habet lumen à ſe dicendum cum D. Baſilio, & Sancto Doctore, quod luminare non tantum dicit lumen, ſed lucis vehiculum, & lucis vaſculum.

Poſſet etiam dici, quod à ſe habeant aliquid vnde luceant, ſed illud, quod habent à ſe, non poteſt exire in actum niſi per lumen ſolis, quemadmodum colores per ſe ſunt viſibiles, non tamen mouent viſum, niſi ſecundum actum lucidi.

De Luna vero poteſt dici ſecũdum aliquos quod & ſi non luceat in parte illa, vbi habet maculam, lucet tamen in alijs ſuis partibus, ſed ſententia Sancti Doctoris eſt ſuſtinenda.

Sed quæres ſi Luna lumẽ recipit, aut recipit ſicut corpus tranſparens, aut ſicut terminatum, aut ſicut ſpeculum.

Reſpondet Sanctus Bonauẽtura, quod Luna nec naturam perfectè opaci, nec perfectè tranſparentis, nec perfectè habet naturam ſpeculi, participat tamen de quolibet horum.

Primo naturã tranſparentis, quia ex natura quinti corporis conſtat.

Secundo naturam opaci, & quod partes illæ ita denſantur, vt nec radijs, nec viſualibus ſolaribus trãſitum præbeant.

Tertio naturam ſpeculi in hoc quod ſic recipit, vt etiam reddat, non tamen omnino reddit, ſicut ſpeculum, quia non eſt corpus terſum, & politum, vt patet aſpicienti.

PVNCTVM QVINTVM.

Quare Luna dicatur luminare magnum.

SCribitur in ſacra Geneſi, quod Deus fecit duo luminaria magna, maius Solis, & minus Lunæ, ratio dubitãdi eſt, quia ſunt aliqua luminaria maiora Luna, quod probant Aſtrologi per diſtantiam corporum, & apparitionem, quare ergo Luna luminare magnum appellatur.

Notandum, quod Luna ſecundum Iſidorũ 3. Etymol. ſic dicta eſt quaſi lucina, ideſt, à luce nata, & ſic habet nomen deriuatum à luce Solis, eo quod ab ipſo accipiat, acceptamque reddat.

Pro reſolutione verò quæſiti tres ſunt ſtatuendæ concluſiones

Prima aſtra octauæ ſphæræ ſunt longe maiora quam Luna, probatur quia terra cõparatione octauæ ſphæræ inſtar puncti indiuiſibilis reputatur, Luna autem minor eſt, quam terra, ergo aſtra octauæ ſphæræ ſunt longè maiora, quam Luna.

Sed dices Luna cæteris aſtris maior, & quaſi æqualis Soli nobis apparet.

Reſpondetur, quod ſic viſui noſtro apparet, quia eſt viciniſſima terræ, alia vero aſtra ſunt valde diſtantia à terra.

Secunda concluſio. Rectè Luna appellatur luminare magnum; probatur pluribus rationibus.

Prima ſecundum Doctorem, quia magis nos illuminat,

Secunda quia ſupra aſtra nocti dominatur.

Tertia quia cum ſit nobis propinqua plures, & ampliores effectus producit,

Quarta, quia viſus noſter iudicat eam eſſe magnam,

Quinta, quia poſt Solem præcellit cæteris aſtris in eo, quod Geneſ. dicitur de luminaribus, vt ſint in ſigna, in tempora, in dies, menſes, & annos.

Tertia concluſio. Luna facta eſt in plenilunio: perſuadetur, quia quando Luna eſt in plenilunio totaliter eſt luce plena illuſtrata à Sole.

Deus quippe eam perfectam creauit, & ideo non in defectu, ſed in plenilunio fecit

Comprobatur ex alia trãslatione, quæ ſic habet, fecit Deus duo luminaria &c. & luminare minus in inchoatione noctis, ſed ſi non eſt plena, non oritur in principio noctis, ſed poſt principium noctis, vel ante.

PVNCTVM SEXTVM.

Quare in vltima ſphæra luminaria multa poſuerit Deus.

EXcitatur ab Auctore in vltimo argumento hæc difficultas, cui etiam reſpondet, ſed in primis ſciendum, quod cum dicitur, & poſuit Deus, non eſt intelligendum poſuiſſe ea adeoquod produxerit extra, & poſtea collocauerit, ſed quod producendo collocauit, ſed quare tot illuminaria poſuerit in vltima ſphæra, Auctor tres rationes adducit, inter quas primo loco afferemus eam, quam probabiliorem eſſe affirmat, nam proprium eſt ſapientiæ diuinæ multiformitatem ad vnitatem reducere, ideo illam ſphæram, quæ ad vnitatem motus plus accedit multitudinis ſtellarum illuſtrauit, alijs vero, quę habent, motuum multiformitatem dedit luminarium vnitatem, altera ratio eſt, quia octaua ſphæra eſt pręcæteris ſpheris perſpicua cauſa vitæ inferiorũ, quod fieri non poteſt niſi per diuerſum in ſtellis lumen.

Tertia ratio eſt, quia motus influit ſuperioribus orbibus in inferiores, & quia in influente debet eſſe prædominantia, vt orbis ille cæteris præcelleret inferioribus, quos mouet, abundauit in multiformitate corporum luminarium.

Nota quod octaua ſphæra eſt nobilior alijs

Primo, quia habet nobiliorem vitam, ideſt, intelligentiam ſibi vnitam.

Secundo, quia mouetur vniformi, & ſimpliciſſimo motu.

Tertio, quia habet vniuerſalem cauſalitatem ſuper eſſe, & permanentiam rerum inferiorum,

Sed

Digitized by Google

Sed dubitatur quare Moyſes non fecit mentionem de alijs planetis, ſicut de Sole, & Luna.

Reſpondetur tripliciter

Primo, quia Moyſes rudi populo loquebatur, vt alias eſt dictum, vulgo autem cæterorum aſtrorum motus, vſus, effectus, & differentia non eſt manifeſta, & ideo de alijs planetis mentionem non fecit, ſicut de Sole, & de Luna.

Secundo dicitur quod meminit aliarum planetarum, quando factionem Solis, & Lunæ expreſſit dicens, fecit Deus duo luminaria magna.

Tertio. Reſpondetur quod ſub nomine ſtellarum comprehendit planetas, & propterea tunc de illis mentionem fecit.

Nota, quod Rabanus, vt teſtatur D. Bonau. reſpondens ad tertium, in diſtinctione cœlorum cęlum ſydereum, & cœlum planetarum ſub eodem cœlo comprehendit.

Quæres num per viſum diſcerni poſſint planetæ ab alijs ſtellis.

Reſpondent Aſtronomi, quod poſſunt diſcerni per hoc, quod ſtellæ ſcintillare videntur, ſed planetę non, aut ſaltem non tantum ſicut aliæ ſtellæ, quod ſi quis percontetur, vnde eſt, quod ſtellæ videantur ſcintillare, cum non ſint igneæ naturæ, nec elementaris, ſed cœleſtis.

Reſpondetur, quod illa ſcintillatio, quæ in ſtellis apparet, non eſt propter motum proprium earum, ſed propter motum medij, ideſt, elementorum pręſertim aeris, & propter tumorem ſpirituum viſibilium in apprehendendo ob hoc, quod longiſſimè diſtant à viſu noſtro, & quia planetæ minus diſtant, ideo minus ſcintillare videntur.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num Stellarum numeroſus ſit nobis manifeſtus, ac definitus.

AVctor in calce quæſt. ait, quod illi ſphæræ, quæ plus accedit ad vniformitatem motus dedit multitudinem corporum, horum verborum occaſione inueſtigatur, num hæc multitudo ſit nobis cognita, de qua re magna controuerſia eſt inter Aſtrologos, & Theologos: nam Albumaſer arbitratur ſtellas electas ex omni numero nobiliores eſſe mille & viginti nouem e quibus ſunt ſeptē planetæ orbes habentes, aliæ ſunt ſtellæ 1022. dicuntur ſtellæ fixæ, ſcilicet in firmamento. Rabbi Moyſes aſſerit, quod non eſt in terra herba, quæ non habeat in cœlo ſtellam, quæ ipſam inſpiciat, & creſcere faciat.

Cæterum Sancti Doctores vnanimiter fatentur ſtellarum numerum, ac multitudinem eſſe nobis incognitam, quorum ſententia perſuadetur

Primo ex locis ſacræ ſcripturæ, nam Pſal. 146. dicitur, qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat, Item Geneſ. 15. dixit Deus Abrahæ ſuſpice cœlum, & numera ſtellas ſi potes, itē Hier. cap. 33. ſicut numerari non poſſunt ſtellæ cœli, & metiri arena maris, Item Deuter. Moyſes dixit populo Hebræo multiplicauit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra cœli.

Secūdo probatur teſtimonio Patrum; nam Beda lib. de imagine mundi, ſic ait, omnes ſtellæ ſunt rotundę, quarum diſpoſitiones & curſus, & loca, & tēpora ſolus Deus nouit, qui numerat eas, & omnibus eis nomina vocat, ſapientes vero eis aliqua nomina hominum, vel animalium impoſuerūt, vt ab hominibus dignoſci poſſint, Item D. Aug. lib. 16. de Ciuit. Dei, cap. 23. fatetur Aſtrologorum ſententiam eſſe reijciendam ſic dicens, Stellæ dinumerari non poſſunt, quia nec omnes eas videri credendum eſt; præterea Euſebius lib. 7. de præparatione Euang. cap. 5. & D. Baſilius Homil. 6. ſuper Gen. idem aſſeruerant.

Tertio confirmatur ſententia Theologorum, teſtimonio Philoſophorum, Ariſtoteles namque lib. 2. de cœlo, & in lib. de mundo, fatetur ſtellarū inerrantium numerum à nobis cognoſci non poſſe, *item* Plato in Timæo eiuſdem ſententiæ eſt

Nota, quòd hanc ſtellarum in cœlo multitudinē, & nomina ſingulorum voluit Deus, vt nos in præſenti non cognoſcamus pro myſterio, quia *ſtellæ in* cœlo ſignificant electos in cœlo perpetuo locandos, vt patet ex ſcripturis, ſed qui, & quot ſint electi futuri ſolus Deus nouit, ideo & ſtellarum notitiam ad plenum ſibi ſoli reſeruauit.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quæ ſint iſta luminaria, de quibus dicit Scriptura fiant luminaria.

RAtio dubitandi eſt, quia ſi dicatur, quod ſunt Sol, & Luna videtur eſſe inſtantia, quia iſta nō ſunt in firmamento, nam firmamentū dicitur illud, in quo ſunt ſtellæ fixæ.

Pro reſolutione huius difficultatis ſciendum ſecundum Auctorem in expoſitione literæ, quod firmamentū in diuinis literis accipitur aliquando largè, interdum ſtrictè, largè enim accipitur pro natura quinti corporis, quæ diuiſit aquas ab aquis, & ſic ſumitur ibi fiat firmamentum in medio aquarum, & poſt hoc fiant luminaria in firmamēto cœli, propriè autem accipitur pro octaua ſphæra, in qua poſitæ ſunt ſtellæ, & ſic propriè vſurpatur, cum dicitur, & poſuit ſtellas in firmamento cœli.

Alex. Alenſ. dicit, quod firmamentum hic nō ſumitur ſtrictè, & preciſè pro cœlo, in quo ſunt ſtellæ, ſed pro toto corpore, in quo & ſtellæ fixæ, & erraticæ ſunt, & ita quando dixit fiant luminaria in firmamento cœli, nomen firmamenti continet cęlum ſtellatum, & cœlos, in quibus ſunt ſeptem planetæ.

Sed quæres cur Moyſes non dixit fiant *luminaria* in firmamento, ſicut in ſequentibus dicitur producant aquæ, producat terra.

Reſpondetur ſecundum D. Bonau. ſupra diſt. 13. in expoſitione lit. quod luminaria facta ſunt ex illa luce, inter quæ principatum ſol obtinet, idcirco non dixit Moyſes, fiant ex firmamento, ſed in firmamento, quia in eo fuerūt perfecta, quemadmodum ſi in aliquo diademate ponerentur gemmæ, carbunculi, & alij, lapides pretioſi ad decorem, & ornamentum illius, & nota, quod Moyſes dixit in firmamento cęli, vt deſignaret illam partem cœli, quæ eſt ſupra cęlum æthereum, ideſt in illa parte, quæ diuiſit aquas ſuperiores, & inferiores.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum luminaria moueantur in orbibus ſuis motibus proprijs.

Notandum, quod luminaria ſunt duplicia, quædam ſunt fixa, alia erratica.

Secundo notandum, quod ſtella, & planeta ſe habent ſicut ſuperiores, & inferiores, omnis enim planta eſt ſtella, et non è conuerſo.

Tertio notandum, quod cum triplex ſit motus ſecundum locum, ſcilicet circularis, rectus, & progreſſiuus, primus cõpetit orbibus, ſecundus elementiis, tertius animalibus.

In corpore quæſt. Auctor tria facit

Primo refert opiniones Mathematicorum, & Philoſophorum.

Secundo comparat eas ad inuicem,

Tertio ponit concluſionem reſponſiuam,

Circa primum opinio Mathematicorum conſiſtit in tribus propoſitionibus.

Prima propoſitio eſt cum vniformitate, & perpetuitate motus celeſtis, ponendi ſunt Epicycli, atque Excentrici.

Secunda propoſitio planetæ proprijs motibus in Epicyclis mouentur.

Tertia propoſitio planeta quandoq; deprimitur, aliquando eleuatur ſecundum motum planetæ epicyclo.

Sententia Philoſophorum continetur in tribus propoſitionibus.

Prima planetæ nõ mouentur niſi motu ſuorum orbium, ſicut clauus fixus in rota mouetur motu rotæ, quia corpus illud celeſte ſcindi non poteſt,

Secunda propoſitio idem eſt centrum corporum ſuperiorum, & inferiorum, vt potè centrum mundi, & hoc propter perfectam orbium rotunditatem,

Tertia ex maiori, & minori velocitate in motibus orbium ſequitur eos habere modo retrogradationes modo progreſſiones; nam cum vnus planeta alium ſua velocitate præcedit, alter retrocedere videtur.

Quantum ad ſecundum comparat Auctor ambas ſententias.

Prima etenim illa Mathematicorum quamuis ſecũdum iudicium ſenſuum verior æſtimetur, non tamen ſequitur veriorem eſſe, quia falſum frequenter eſt via inueniendi verum, hæc vero Philoſophorum rationabilior videtur.

Quoad tertium inhærendo Philoſophorum ſententiæ ponitur concluſio reſponſiua luminaria ad motum ſuorum orbium mouentur; probatur rationibus, quæ adducuntur in argumento, ſed contra,

Prima ſi motibus proprijs mouerentur planetæ, ſequerentur tria impoſſibilia, vel quod duo corpora eſſent in eodẽ, vel quod neceſſe eſſet vacuum eſſe viam, per quam tranſit planeta, vel quod neceſſe eſſet cœlum rarefieri, & condenſari.

Secunda ſi moueretur motibus proprijs, natura dediſſet inſtrumenta apta ad talem motum, ſed non dedit, vt patet ad ſenſum, ergo non mouentur motibus proprijs: Maior eſt manifeſta, quia natura non deficit in neceſſarijs.

Tertia vnuſquiſque planeta collocatur in ſuo orbe, ſicut ſtellæ in octaua ſphæra, ſed illæ non mouentur niſi motu illius ſphæræ, ergo.

Quarta motus cœli eſt vniformis, & perpetuus, ſed ſi luminaria mouerentur motu proprio ad faciendum progreſſionem, vel retrogradationem, impoſſibile eſſet, quod huiuſmodi motus eſſet vniformis, & perpetuus, ergo non mouentur motibus proprijs.

In gratiã huius quæſt. quinque ſunt diſceptanda.

Primum, num motus cœli ſit regularis.

Secundum, quomodo aſtra moueantur.

Tertium, num planetæ ſuperiores moueãtur pluribus motibus, quam inferiores, vel è conuerſo.

Quartum, num cuius planeta velocius compleat motum proprium, quam alius.

Quintum, num ſint ponendi circuli Epicicli, & Excentrici.

PVNCTVM PRIMVM.

Num motus cœli ſit regularis.

Rationabiliter id inquiritur, quia declaratio, & reſolutio huius præbebit lumen, & aperiet aditum ad intelligentiam aliarum dubitationum, quæ diſcutientur ſuper hanc quæſt. Pro dilucidatione quæſiti aduertendum quod vniformitas, & difformitas motus ſumitur ſecundum partes mobilis; quandoque enim pars mobilis æquè velociter mouentur motus eſt vniformis, ſed quãdo vna velocius, quam alia motus eſt difformis, cæterũ quotieſcumque volumus accipere regularitatẽ motus, conſiderari oportet partes temporis, & non mobilis, regularitas enim motus ſumitur ex parte partium temporis; ita quod quandocumque totum mobile non velocius mouetur in vno tempore, quam in alio, tunc talis motus dicitur regularis, ex quo patet aliquem motum eſſe vniformem, qui tamen eſt irregularis, vt manifeſtum eſt de motu recto.

Quod ſi quæras, quomodo poteſt ſaluari, quod aſtrum non velocius moueatur in vno tempore, quã alio, & tamen velocius pertranſit vnum ſignum, quã aliud; velocius enim pertranſit idem ſignum in vno tempore, quam in alio.

Reſpondetur quod hoc debet ſaluari per motum in circulis excentricis, & epiciclis de quibus tractabitur infra.

His præmiſſis ponitur concluſio reſponſiua motus cœli eſt regularis,

Concluſio eſt Philoſophi 2. de cęl. perſuadetur rationibus

Prima ſi motus celi eſſet irregularis, ſequeretur, quod in ipſo eſſet intentio, & remiſſio, aut virtus, i. ſumma velocitas: conſequens eſt impoſſibile, ergo & antecedens: conſequentia probatur, quia omnis motus irregularis, aut eſt ſecundum remiſſionẽ, aut ſecundum virtutem, aut ſecundum intentionem: falſitas conſequentis probatur, quia ſic motus cęli intenderetur in termino à quo, ſicut motus violentus vel in termino ad quem, ſicut motus naturalis, vel in medio, ſicut motus animalis, ſed cęlum caret principio, medio, & fine, ergo non poteſt intendi, aut remitti in principio, medio, & fine, & per conſequens eſt regularis.

Secunda ratio ſi motus cęli eſſet irregularis, vel illa

illa irregularitas cauſaretur propter mouens, aut propter mobile, aut propter ambo, non propter mouens, quia primum mouens ſemper mouet eadem virtute, nec propter mobile, quia illud ſemper manet idem, nec vnquam alteratur, nec propter ambo, eo quod primum mobile eſt ſimplex, & totum intranſmutabile, & rationabile eſt primum mouens eſſe tale, ac proinde impoſſibile eſt motum cœli eſſe irregularem.

Tertia ratio. Si motus cœli eſſet irregularis, vel ergo illa irregularitas fieret in partibus cœli, vel in toto cœlo, non in partibus, quia iam facta fuiſſet infinita diſtantia aſtrorum in tempore infinito, ſi vnũ moueretur velocius, & aliud tardius, neque in toto cęlo, quia remiſſio fit propter impotentiam, omnis enim impotentia eſt pręter naturam, puta ſenectus, & decrepitas: tota enim conſiſtentia animalium eſt ex talibus, quæ proprijs locis priuantur, ſed in cœlo non eſt aliquid præter naturam, neque in primis corporibus, eo quod ſunt ſimplicia, & immixta, & in propria regione, & nihil eſt ipſis cõtrarium, & propterea in ipſis nulla eſt impotentia, & per conſequens, nec remiſſio, nec intenſio.

Sed dices omnis motus naturalis eſt velocior in fine, quam in principio, motus cœli eſt naturalis, ergo velocior in fine, quam in principio, & per conſequens non eſt regularis.

Reſpondetur, quod duplex eſt motus naturalis, quidam eſt circularis, alius eſt rectus; poſt motus ſaltem ſimplex non eſt velocior in fine, quam in principio.

Secundus motus ſcilicet rectus eſt velocior in fine, quam in principio, quia vnumquodque quanto eſt fini propinquius, tanto fortius tendit ad illum finem, ſed terminus motus naturalis rectè eſt finis ipſius mobilis, igitur quanto propinquius eſt mobile ſuo loco, tanto fortius tendit ad ſuum locum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo aſtra moueantur.

MAnifeſtum eſt aſtra moueri circulariter ab oriente in occidens, ſed dubium eſt an moueantur per ſe; per cuius quæſiti reſolutione tres cõcluſiones ſunt ponendæ.

Prima nullum aſtrum mouetur per ſe ab oriente in occidens diuidẽdo orbem, probatur ſi aſtrum ſic moueretur, cœlum eſſet diuiſibile, & per conſequẽs corruptibile, nam diuiſio diſponit continuum ad corruptionem.

Præterea ſi aſtra ſic mouerentur, ergo ſtellæ fixę, quæ ſunt circa polum arcticum citius finirent circulationes ſuas, quam ſtellæ fixæ, quæ ſunt circa æquinoctialem, vt ſtellæ, quæ ſunt in ariete, ſed hoc eſt falſum, quia ſtellæ fixæ manent ſemper in æquali diſtantia ab inuicem, ergo ſignum eſt, quod omnes ſtellæ ſunt fixæ in ſuo orbe, & non mouentur niſi ad motum ſui orbis.

Secunda concluſio. Aſtra non mouentur motu volutationis, neque circumgirationis, ſiue volutando, & circumgirando, priuſquam probetur concluſio, ſciendum quod mobile dicitur volutari, vel volui, quando vertit vnam partem ſuperficiei verſus nos, & deinde aliam priori abſcondita, dicitur autem mobile circumgirare, quando eamdem ſuperficiem ſemper vertit ad vnam partem: probatur nũc concluſio quo ad vtramque partem.

Primo, quod aſtra non moueantur motu volutationis ſic; motus aſtrorum ſecundum Philoſophum fit ad cauſandam aliquam influentiam in inferioribus, ſed ex motu volutationis aſtrorum non cauſatur diuerſa influentia in inferioribus, ergo aſtra nõ mouentur motu volutationis. Minor probatur, Omnia aſtra præter Lunam habent omnes ſuas partes vniformes, ergo non habẽt aliquam diſtinctam influentiam ſecundum partem aliquam, quam nõ habebant ſecundum aliam.

Secundo probatur concluſio quo ad *aliam partem*, nimirum quod aſtra non moueantur motu circumgirationis duobus medijs,

Primo circumgirata manent in eodem loco, & non transferuntur, ſed aſtra non manent in eodem loco, ſed transferuntur, ergo,

Secundo quia in nullo apparet motus circumgirationis niſi in Sole, dum oritur, & occidit: propter enim elongationem viſus noſtri videntur ſtellæ fixę ſcintillare.

Tertia concluſio. Aſtra mouentur ad motum ſui orbis, in quo ſunt fixa, *concluſio eſt Auctoris in textu*, & vltra rationes adductas ab *Auctore; probatur* à ſufficienti diuiſione: aſtra mouentur ab oriente in occidens, & non mouentur per ſe diuidendo ſuum orbem, & non mouentur volutando, aut circũgirando, vt demonſtratum eſt ſupra, ergo mouentur ſolum ſui motum ſui orbis.

Confirmatur per Philoſophum 2. lib. de cœl. ſic dicentem, & manet ergo, vt dicamus, quod circuli mouentur tantum, & quod ſtellæ ſunt quietæ, rotundę, fixæ, compoſitæ in circulis, cum quibus incedunt circuli.

Sed dices videmus ad ſenſum *ſtellas ſcintillantes*, ergo cum non ſint igneæ videtur, quod hoc ſit per aliquem proprium motum earum, vt potè per motum alicuius circumuolutionis, vel per ſaltum velocem ad diuerſas partes poſitionis.

Reſpondetur, quod illa ſcintillatio, quæ apparet in ſtellis, non eſt propter motum proprium earum ſed propter motum medij, & tumorem ſpirituum viſibilium in apprehendendo propter longinquam earum diſtantiam à ſenſibus noſtris, & hæc reſponſio ſupra in ſexto puncto tacta fuit.

Obijcies, quod Auguſt. 3. ſuper Geneſ. ait, quod cœlo etiam non moto ſi ſola ſydera verterentur fieri potuiſſe omnia, quæ in ipſis ſyderum conuerſionibus animaduerſa, atque cõprehenſa ſunt, ergo ſtellę mouentur, ſicut orbes.

Reſpondetur Auguſtinum loqui ſecundum opinionem eorum, qui opinati ſunt cœlum eſſe ignem, & ſtellas globos igneos, quandoquidem iſti, qui ita ſenſerunt ponere etiam poterunt cęlum poſſe ſcindi per proprium inceſſum ſtellæ.

Obijcies, quod aues in aere, & piſces in aquis motibus proprijs mouentur, ergo & luminaria, ſiue aſtra in cęlis.

Priuſquam reſpondeatur ſciendum, quod Plato in Ti-

in Timæo aſſerit ſtellas firmamenti moueri in eo, ſicut auis mouetur in aere, & piſces in aqua, quā opinionem ſecutus eſt Ptolomeus.

Huic obiectioni reſpondet Auctor ſimilitudinem non valere propter tres rationes, vna eſt, quia tam aer, quam aqua ſunt corpora, quæ rarefieri, ſiue condenſari poſſunt.

Secunda, quia iſta elementa non ſunt ſic nota moueri, vt corpora, quæ ad eorum ornatum ſpectant.

Tertia, quia ipſis animalibus competit motus progreſſiuus propter indigentiam ſui, qui eſt ad conſequēdum aliquod delectabile, id autem luminaribus cœli competere non poteſt, nec debet.

Inſtabis, quod cuilibet corpori ſimplici debetur aliquis motus ſimplex ſibi proprius, ſed ſtella eſt corpus ſimplex, ergo.

Reſpondetur corpus ſimplex eſt duplex, quoddam habens rationem totius, aliud habens ra tionē partis, maior conceditur de primo, negatur autem de ſecundo, ſtella autem eſt pars ſui orbis.

PVNCTVM TERTIVM.

Num planetæ ſuperiores moueantur pluribus motibus, quam inferiores, vel è conuerſo.

Sciendum teſte Philoſopho 2. cęl. quod quemadmodum poteſt eſſe aliquod corpus adeo benè diſpoſitum, quod in ſe habeat ſanitatem optimo modo, nec indigeat aliquo exercitio, aut medicamine, quo eam acquirat.

Secunda poteſt dari aliquod corpus non ſanum, quod tamen modico exercitio, vel leui medicamine ex ſua nobili complexione acquirit ſanitatem.

Tertio poteſt dari corpus non ſanum, quod indiget pluribus medicinis, & exercitijs, plurimumque laborat antequam ſanetur, & tandem ſanatur.

Quarto poteſt dari corpus nō ſanum, nec acquiret ſanitatem poſitis quibuſcumque remedijs, ſed tamen aliquo exercitio, vel remedio acquiret aliquantulum meliorem diſpoſitionem, licet non ſanetur.

Quinto poteſt dari corpus, quod ex nulla actione eſt capax melioris diſpoſitionis, nec ſanitatis, vt corpus plantæ, vel lapidis, qui non eſt capax ſanitatis.

Hanc ſimilitudinem applicando ad propoſitum dubium eſt dicendum, quod corpora cęleſtia ordinantur ad regimen mundi inferioris, ſed differēter, quia primum cęlum, quod eſt propinquius optimo vnico motu attingit ſuum perfectiſſimum finem, & eſt cauſa vniuerſalis aliorum, ſed alij planetæ multis motibus attingunt eſſe perpetuum, ſicut ſunt planetæ medij plantę, è vero infimi, vt Sol, & Luna paucis motibus ordinantur ad eſſe perpetuum, ſcilicet, ad generationes, & corruptiones, vnde maximum bonum, & optimum eſt omnibus ſortiri fine optimo.

Ex his colligo duas concluſiones, quarum ſit prima. Plantæ ſuperiores pluribus motibus mouentur, ſecunda concluſio. Planetæ inferiores paucioribus.

Ratio vtriuſque concluſionis eſt, quia planetæ ſuperiores ad conſequendum finem ſuum indigent pluribus motibus, eo quod habent proprietatem, & influentiam ſuper eſſe, & durationem rerum inferiorum, Sol, & Luna, qui ab Ariſt. infimi planetarū cenſentur, non ordinantur ad eſſe, nec permanentiam rerum inferiorum, ſed eorū influentia eſt ſuper motus, & mutationes, & generationes inferiorum; vnde Sol dicitur pater generationis, & Luna dominatur humidis ſecundum motum, vt patet in fluxu, & refluxu maris, & hæc quidem influentia nō eſt optimum in inferioribus, ſed quoddam præuium; nam optimum in re eſt eſſe, & permanentia, hinc finis, ad quem ordinantur Sol, & Luna, eſt inferior fine, ad quem ordinantur planetæ ſuperiores, & propterea paucioribus motibus indigent ad conſequendum hunc finem inferiorem.

Dices, quod Sol debet moueri pluribus motibus, quā Venus, & Mercurius, quia nobilius corpus plures debet habere operationes, quibus ſuum finem conſequitur, vt homo habet plures operationes, quam planta, eo quod eſt nobilior, ſed Sol eſt nobilior planta, quam Venus, & Mercurius, vt patet ex ſua maiori luce, & influentia ſuper inferiora in ſua generatione, ergo debet moueri pluribus motibus, quam Venus, & Mercurius.

Reſpondetur quod quando corpus nobilius, & minus nobile tendunt ad duos fines, nobilius quidē ad finem nobiliorem, ignobiles ad finem ignobiliorem, tunc conceditur quod corpus nobilius debet habere duas operationes, vel motus ad conſequendum ſuum finem nobiliorem, vt patet de homine, qui tendit ad beatitudinem, & de bruto, quod tendit ad aliquod pręuium, cęterum quando corpus nobilius, & ignobilius ad eumdem finem tendunt, non eſt neceſſe, quod nobilius habeat plures operationes, imo ex ſua nobilitate per pauciores motus ſuū finem cōſequitur, ſicut qui eſt nobilioris ingenij per pauciores diſcurſus concluſionem ſuam reſoluit, ita eſt in propoſito, Sol, & Venus ad eundem finem ordinantur, ſcilicet ad generationem, & mutationem rerum inferiorum, & ideo Sol ex ſua nobilitate id attingit paucioribus motibus, quam Venus.

PVNCTVM QVARTVM.

Num vnus planeta velocius, & citius compleat motum proprium, quam alius.

Auctor in textu referens ſecundum ſentētiam, quam ipſe ſequitur, ait, quod defenſores illius ſententiæ ponunt maiorem, & minorem velocitatem in orbibus, pro cuius dicti intelligentia, ac reſolutione quæſiti duas pono concluſiones, quarum eſt

Prima. Aliqui planetæ quanto ſunt ſuperiores, tanto tardius complent motum ſuum proprium: probatur, quia Saturnus, qui eſt ſuperior Ioue, complet motum ſuum per triginta annos, Iupiter autem in duodecim, & Mars in nouē, qui eſt inferior Ioue; Ratio huius duplex aſſignari valet

Vna eſt magnitudo ſphæræ Saturni; nam corpus ſphæricum quanto maius eſt, tanto maiorem circulum deſcribit, & ſic tardius complet circuitionem ſuam, ſphæra autem Saturni eſt maior, quam ſphęra Iouis, & ſphæra Iouis, quam ſphæra Martis, ideo Saturnus tardius complet motum ſuum, quam Iupiter, & Iupiter quam Mars.

Altera ratio eſt, maior impreſſio primi mobilis, & in pro-

Digitized by Google

in propinquiorem ſphæram, & quia magis propinquat Saturnus primo mobili quam Iupiter, ideo Iupiter magis tardatur, quam Mars.

Secunda concluſio. Non quilibet planeta ſuperior ſemper tardius complet motum ſuum: patet in Sole, & in Venere, & Mercurio, quorum vnus eſt ſuperior ad alterum, & tamen ſecundum Aſtronomos fere in vno anno omnes complent motum ſuum.

Si quęratur vnde id proueniat. Reſpõdetur quod duplex ratio afferri poteſt, vna eſt, quia eadem eſt proportio intelligentiarum mouentium orbes Solis Veneris, & Mercurij, qualis eſt proportio ſecũdum magnitudinem ipſorum orbium, quos mouent ad inuicem, quia quantum excedit in magnitudine orbis Solis orbem Mercurij tantum excedit in potentia, & virtute intelligentia mouens Solem intelligentiam mouentem Mercurium, & intelligentia Solis, quæ eſt perfectior, ita cito mouet orbem ſuum magnum, ſicut intelligentia Veneris, quæ eſt minoris perfectionis, mouet orbem ſuum minorem, qui eſt orbis Veneris: alia ratio eſt, quia cum motus cęlorũ ſint ab intelligentijs, quæ nõ ſolum ſunt agentia naturalia, ſed etiam voluntaria, ideo motus cęlorum ſunt partim voluntarij, vnde intelligentiæ non omni ſua virtute mouent, ſed in quantum expedit generationi rerum inferiorum, & quia principalis cauſa generationis eſt Sol, & Venus, & Mercurius ei colligant deſeruientes Soli ad producendum ſuos effectus in ijs inferioribus, ideo velocitate quaſi pari mouentur.

PVNCTVM QVINTVM.

Num ſint ponendi circuli Epicicli, & Eccentrici in cœlo.

QVoniam Auctor in textu referens ſententiam Mathematicorum mentionem facit de Epicicli, propter hoc dubium breuiter diſcutiendum duxi, circa quod primum explicandum eſt quid ſit Epiciclus, quid Eccentricis, & quid concentricis.

Quo ad primum Epiciclus eſt vnus circulus exiſtens in circumferentia deferentis non cõtinens intra ſe centrum mundi.

Nota, quod in Epiciclo deſcribuntur quatuor pũcta, & oportet imaginari duas lineas protactas à cẽtro mundi includentes Epiciclum, vnam verſus oriẽtem, & aliam verſus occidentem, & tunc punctus cõtractus ex parte orientis vocatur ſtatio prima, & punctus contractus ex parte occidentis vocatur ſtatio ſecunda, planeta in iſtis punctis dicitur ſtationarius, arcus verò Epicicli ſuperior inter ſtationes dicitur directio, & planeta in illo dicitur directionarius, ſed arcus inferior Epicicli inter ſtationes dicitur retrogradatio, & planeta in illo dicitur retrogradarius.

Quo ad ſecundum circulus eccentricus eſt circulus, qui continet totum mundum, & habet ſuũ centrum extra centrum mũdi, & eſt duplex, quidam eſt eccentricus ſecundum vtramque ſuperficiem, alius eſt ſecundum vnamtantum.

Quo ad tertium circulus concentricus eſt circulus, qui habet idem centrum cum centro mundi.

His prænotatis ſtatuũtur duæ cõcluſiones. Prima ponendi ſunt ſecundũ Mathematicos Epicicli: probatur, quia expertum eſt, quod idem planeta citius pertranſijt idem ſignum in vno tempore, quam in alio, ſed hoc fieri non poteſt, niſi quia in deferẽte eſt quidam paruus circulus, in quo planeta mouetur contra motum deferentis, & talis motus eſt motus Epicicli, ergo.

Secunda concluſio. Ponendi ſunt ſecundum Mathematicos circuli eccentrici, antequam probetur duo ſunt ſupponenda.

Primum quilibet planeta ſemper mouetur vniformiter & regulariter,

Secundum duo ſigna Zodiaci ſunt æqualis longitudinis ex his: Sic perſuadetur concluſio. Expertum eſt vnum planetarum citius tranſit vnum ſignum, quam aliud, & hoc non poteſt ſaluari, quod citius moueatur ſub vno, quam ſub alio: quia eſſet contra primum ſuppoſitum, nec etiam poteſt ſaluari propter maiorem longitudinem vnius ſigni, quam alterius, quia eſſet contra ſecundam, ergo neceſſe eſt quod ſaluetur propter hoc, quod deferens habet minorem diſtantiam ſub vno ſigno, quam ſub alio, & hoc fieri nequit niſi deferens ſit eccentricus, ergo ponendi ſunt circuli eccentrici.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum conueniat alicui orbi moueri abſque ſtellis.

SCiendum, quod duplex eſt Cælum carens ſtellis, quoddam quieſcẽs, vt cœlum Empyreum, aliud eſt mobile, vt chryſtallinum, & de hoc eſt quæſtio.

In corpore Auctor tria facit primo ſtatuit tres propoſitiones, ſecundo ſufficientiam cælorum aſſignat, tertio colligit concluſionem.

Circa primum propoſitio, Prima huiuſmodi eſt, ponere oportet aliquod cælum moueri, quod caret ſtellis, quod cælum aqueum, ſiue chryſtallinum vocatur.

Secunda, pauci Philoſophi peruenerunt ad eius cognitionem, eo quia latet ſenſum, & qui peruenerunt, illud moueri affirmarunt.

Tertia propoſitio omnes Doctores Catholici auctoritate Sacræ Scripturæ diuinitus illuſtrati ad eius cognitionem peruenerunt.

Quantum attinet ad ſecundum, & ſi ſufficientia in ſuperioribus, dum agebatur de numero cælorum tradita ſit, nihilominus eadem nunc aperiendo intenſionem, & propoſitum Auctoris repetitur, & explicatur; ipſa namque dupliciter ſumi valet, vnomodo ſecundum communem acceptionem, aliomodo ſecundum acceptionem propriam, & ſecundum vtramque oſtenditur eſſe cælum, quod mouetur carens ſtellis.

Primo modo ſumitur ſufficientia, & diſtinctio cælorum ſecundum enumerationem Rabani hoc pacto. Cælum natura perſpicua, & contentiua, aut eſt datiua luminis, aut receptiua, ſi eſt datiua, aut eſt vniformis non mota, & ſic eſt cælum Empyreum, aut multiformis, & mota, & ſic eſt ſydereum, aut vniformis, & mota, & ſic eſt chryſtallinum, quarta differentia non habetur ſcilicet, multiformis, & non mota, ſi autem natura perſpicua eſt luminis receptiua, aut ſepara-

Digitized by Google

ſeparabiliter, vel inſeparabiliter, ſi inſeparabiliter, aut ſecundum ſuperioris ſuperficiei circulum, & ſic eſt olympiũ, quod monti appropinquat olympo, ſi vero ſeparabiliter, aut ſecundum ſuperiorem partem, & ſic eſt æthereum vel ſecundum inferiorem, & ſic eſt aereum, ſicque ex hac ſufficientia manifeſte apparet, quod oportet ponere aliquem orbem ſine luminarium multiformitate, & illud propriè dicendum eſt primum mobile.

Secundo modo poteſt ſufficientia ſumi ſecundum acceptionem propriam, vt ſcilicet cœlum dicatur natura perſpicua contentiua nulli contraria, ſic à quibuſdam octo orbes diſtinguuntur, ſ. ſeptem planetarum cum octaua ſphæra, à quibuſdam amplius illuminati nouem, ab alijs verò vlterius illuſtratis decem, horum autem ſufficientia ſic poteſt accipi, diſtinctio enim cœlorum aut eſt per primam diuerſitatem formarum, aut per diſtinctionem motuum, & luminarium contentorum, ſi per diuerſitatem formarum ſic diſtinguuntur tres cæli, aut enim in cœlo viget natura perfectæ luminoſitatis, & ſic eſt habile ad ſtatum gloriæ, & quietum, & ita eſt Empyreum, aut viget in eo natura perfectæ perſpicuitatis, & effectiuæ frigiditatis, & ſic eſt cryſtallinum, quod quidem facit ad conſeruationem rerum corporalium, & ideo eſt habile ad motum, aut viget in eo natura perfectæ perſpicuitatis, ſimul & luminoſitatis, & effectiuè caliditatis, & ſic eſt ſydereum, quod facit ad tranſmutationem inferiorum: ideo eſt multiforme habile ad motum, ſi vero fiat diſtinctio cœlorum penes diſtinctionem luminarium ſic orbium diſtinctio eſt attendenda, aut enim orbis continet ſyderum multitudinem, & ſic eſt cœlum ſtellatum, aut vnitatem, & ſic ſeptem planetæ ſeptem orbibus ſunt diſtincti, ac proinde tertium cœlum ſua multiformitate continet octo ſphæras, ſiue orbes, & duo ſunt præſidentes, & ita ſunt decem.

Circa tertium. Concluſio reſponſiua eſt hæc. Poteſt aliquis orbis abſque ſtellis moueri, ſcilicet cœlum aqueum, quod eſt primum mobile, & quod vniformiter mouetur ab oriente in oriens per occidens, probatur rationibus, quæ ſunt in argumento, ſed contra.

Prima motus corporis multiformis reducitur ad motum corporis vniformis iuxta illud axioma. Omnis multitudo reducitur ad vnitatem, ſed corpus vniforme non eſt niſi quod caret omni luminari, ergo vltra illos orbes, in quibus ſunt luminaria oportet, quod ſit aliquid corpus mobile carens ſtellis.

Secunda. Motus, qui eſt omnium motuum menſura, eſt ille, qui eſt ab oriente in oriens per occidẽs, qui eſt motus diei naturalis effectiuus, ſed dies naturalis omni tempore eſt vniformis, ergo & iſte motus.

Tertia. Medium oportet participare naturam vtriuſque extremi, ſed cœlum chryſtallinum eſt medium inter Empyreum, & firmamentum: ergo cum Empyreum ſit vniforme, & immobile, firmamentum autem ſit multiforme, & mobile, ergo chryſtallinum eſt vniforme, & mobile.

Quarta. Quandocumque plura mobilia concurrunt ad effectum vnum conformem per ſuam influentiam neceſſe eſt, quod coniungantur per alicuius mobilis vniformitatem, ſed virtus ſtellarum, & planetarum concurrit ad productionem effectiuam in his inferioribus ſecundum quamdam conformitatem: ergo neceſſe eſt vltra illa eſſe aliquid mobile: per quod coniungantur: quandoq; habent in toto, & in partibus vniformitatem, & ita alicui orbi abſque ſtellis competit moueri.

Pro explicatione quęſt. quatuor ſunt diſputanda.

Primum nũ plures motus in cęlo dari ſit neceſſe.

Secundum qualis ſit motus primi cęli, qui dicitur diurnus.

Tertium, quot ſint cęli ſecundum Philoſophos, & Mathematicos.

Quartum quid de numero cęlorum ſenſerint Patres, & Theologi.

PVNCTVM PRIMVM.

Num plures motus in cœlo dari ſit neceſſe.

Conueniunt Philoſophi, & Theologi in hoc, quod plures motus debent eſſe in cœlo, vt ſeruetur generatio, & corruptio in rebus inferioribus; nam ex motu primi mobilis, qui eſt ab oriente in occidentem non ſeruatur varietas generationis, & corruptionis, eo quia ille motus eſt vniformis, & per æquinoctionalem diuiditur; & ſecundum ipſum aſtra ſemper ſe habent eodem modo, & eadem propinquitate, vel diſtantia ad nos, & ideo eſt neceſſe, vt detur modus planetarum ſub Zodiaco, per quem habent acceſſum ad nos, dum ſunt in ſignis ſeptemtrionalibus, ſ. in Ariete, Tauro &c. vſq; ad libram, & tunc fit generatio diuerſarum rerum in noſtro emiſpherio per Zodiacum, etiam habent receſſum à nobis, dum mouentur ſub ſignis meridionalibus, ſcilicet ſub Scorpione, Sagittario, Capricorno, &c. & tunc fit corruptio in noſtro hemiſphęrio, vt patet in hyeme, & fit generatio variarum rerum in hemiſphęrio nobis oppoſito, igitur vt ſeruetur corruptio, & generatio in rebus elementatis, & in varijs partibus orbis neceſſe eſt, vt dentur plures motus in cœlo.

Sed notandum ſecundum Auerr. primo de cœlo, quod corporum cœleſtium motus primaria intentione non ſunt propter generationem, & corruptionem inferiorum, quia nobilius non eſt propter ignobilius prima intentione, corpora autem cœleſtia ſunt nobiliora inferioribus, & motus eorum præſtantiores ſunt motibus inferiorum, vnde motores corporum celeſtium mouent propter ſimilitudinem ad primum principium conſeruandum, quæ eſt cauſalitas, ſed ſecundario mouent propter generationem, & corruptionem inferiorum, quia aliter non conſeruarent cauſalitatem.

Secundo notandum in cœlo eſſe plures motus bifariam poſſe intelligi, vno modo, quod ſint directè oppoſiti, Alio modo quod ſint diuerſi: primo modo Philoſophi non concedunt, ſed ſecundo modo id ſic explicatur, quod omnia corpora cœleſtia in die naturali mouentur motu diurno ab oriente in occidẽs, & èconuerſo 24. horis, & hoc eſt motu primi mobilis, ſed omnes alij orbes præter primum mouentur èconuerſo non directè motu oppoſito, quia non ſunt ſuper eoſdem polos & axem, vnde illo motu quilibet alter orbis mouetur ab oriente in occidens, & ab occidente in oriens redeundo in occidens, & hoc in determinato tempore, vt aliquis in tribus annis, vt Saturnus quidam in 12. vt Iuppiter aliquis in duobus, vt Mars, aliquis in vno, vt Sol, Venus, Mercurius, alius in Menſe, vt Luna,

Digitized by Google

ſicq; cōſtat plures motus in cęlo eſſe debere propter generationem, conſeruationem, & tranſmutationē rerum inferiorum, quod Auctor in textu aſſignans ſufficientiam, ac diſtinctionem cęlorum apertè inſinuat.

Sed obijcies corporis ſimplicis debet eſſe vnus motus ſecundum naturam teſte Philoſopho primo, & ſecundo cęli, ſed cęlum eſt corpus ſimplex ſecundum Coment. 1. cęli, ergo.

Reſpondetur gloſando maiorem, quam dicimus veram eſſe ſecundum naturam propriam, vt vnum motorem, ſed ſecūdum diuerſas naturas, & diuerſos motores poſſunt eſſe plures motus: in propoſito quilibet orbis habet vnum motum ſecundum naturam propriam, & vnum motorem ſicut ſolis orbis mouetur ab occidente in oriens, ſed ſecundum plures motores poſſunt eſſe plures motus, vnde orbes habent motum diurnum ſecundum naturam communem, & motorem primi mobilis, quod ſecundum Theologos eſt cęlum aqueum, ſiue cryſtallinum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Qualis ſit motus primi cœli, qui dicitur diurnus.

MOtus primi cęli plures ſibi vendicat proprietates, quæ eius præſtantiam ſuper alios orbes excepto Empyreo præſeferunt, harum quidem tres ſolum tanquam potiores recenſebimus.

Prima eſt. Motus primi cęli eſt cauſa omnium motuum naturalium in inferioribus, vt ait D. Aug. 5. de Ciuit. Dei, tum quia per eum anni, & tempora variantur in mundo, tum quia, vt ibidem Aug. dicit motores orbium, id eſt Angeli non habent actum in natura, niſi per opera naturæ, non enim cauſant, inquit ipſe formas ſubſtantiales rerum, niſi per motum cęleſtium, aut elementorum, aut per materiæ tranſmutationem.

Secunda proprietas. Motus primi cęli eſt vniformis, & regularis; id eſt æquè velox in principio, in medio, & in fine; nam motus corporis fit irregularis, quia vel motor non ſemper eſt in eadem diſpoſitione, puta quia laborat, & debilitatur in mouendo, vt patet in Socrate deferente magnum pōdus, vel quia corpus mobile non ſemper eſt in eadem diſpoſitione, puta quia alterabile, vel reſiſtit mouenti magis vno tempore, quam alio tempore, nihil aut horum eſt in cęlo; nam intelligentia primi cęli eſt impaſſibilis & incorporea, & corpus cęli eſt in alterabile, ergo nulla eſt ratio, quare primum cęlum moueatur aliquando velocius, aliquando tardius, ſed ſemper regulariter.

Tertia proprietas, Motus primi cęli eſt ſimpliciſſimus, non quia non ſit continuus, neq; habeat partes neque prius, & poſterius, ſed quia eſt motus reſpectu tēporis velociſſimus, adeo quod nullus motus in tanto ſpatio poſſit eſſe in tam breui tempore, nec auiculæ volantis, nec ſaginæ, & huiuſmodi quæcumque, nam vt ait Auctor in textu illius virtute trahitur firmamentum; & omnes orbes inferiores vt vno die naturali, ſcilicet ſpatio 24. horarū ab oriente in oriens reuoluuntur, quamuis noſtro ſenſui non appareat.

Sed dices. Si primum cęlum eſt vniforme, quia ſcilicet caret Stellis, ergo illi non competit motus, & per conſequens nec prædictæ proprietates; conſequentia probatur.

Primo, quia Empyreum immobile propter ſui vniformitatem, ergo &c. confirmatur, quia corpus cęleſte carens Stellis non habet varietatem, ergo neque mutabilitatem: conſequentia probatur, quia vbicumq; eſt motus, ibi eſt continuitas, & variatio.

Reſpondetur ſecundum Auctorem eſſe vniforme dupliciter poteſt intelligi, vno modo per carentiam diuerſitatis partium ſiue ſtellarum, alio modo per carentiam differentiarum poſitionis, ſcilicet dextri, & ſiniſtri, primo modo conceditur, ſecundo modo negatur, vnde huiuſmodi diuerſitas ſufficit ad faciēdum motum.

Ad confirmationem reſpondet Auctor, quod & ſi motus dicatur variatio reſpectu quietis, motus tamen primi mobilis reſpectu aliorum eſt vniformis, & ideo in illo motu non eſt talis variatio, quę exigat diuerſitatem luminis in partibus, quin potius vniformitatem concordat.

Obijcies hunc motum nō eſſe motum, latet enim ſenſum noſtrum.

Reſpondetur aliquid eſſe notum poteſt intelligi dupliciter, vno modo in ſe, alio modo in effectu: primo modo motus primi cęli non eſt notus, ſecundo modo maximè, & hoc ſufficit ſicut etiam reuolutio octauæ ſphęræ ob oriente in orientem manifeſtè non percipitur à nobis, niſi per Solem, & alia luminaria.

PVNCTVM TERTIVM.

Quot ſint cœli ſecundum Philoſophos, & Mathematicos.

PHiloſophi, ac priſci Mathematici poſuerunt octo eſſe cœlos, ſeptem planetarum, & octauum inerrantium ſyderum, hinc Ariſtoteles opinatus eſt octauam ſphęram eſſe primum mobile; ſed poſtea Ptolomęus, & qui poſt eum fuerunt, conſtituerūt alium orbem vltra octauam ſphęrā, ratio, quæ impulit eos fuit, quia deprehenderunt motum octauæ ſphęrę eſſe ab occidente in orientem centum annis vno gradu, ſicq; conficere integrum circulum ab occidente in orientem triginta ſex millibus annorum, & propterea coacti ſunt conſtituere alium orbem; vltra octauam ſphęram quieſcet primum mobile, moueretq; alios orbes inferiores ab oriente in occidentē, poſuerunt etiam Mathematici alium orbem inter primum mobile, & octauam ſphęram, qui ſuo motu cauſa eſt trepidationis, & ita decimum cęlum coacti ſunt ponere, itaque ex ſententia Mathematicorum decem ſunt cęli mobiles.

Primus ſi decimus mouetur motu vno, ſcilicet ab oriente in oriens, per occidens.

Secundus mouetur motu acceſſus, & receſſus, & cum hoc motu diurno ad motum primi mobilis, & motu ſuo proprio mouet ſecum omnes ſphęras inferiores.

Tertius eſt cęlum ſtellatum, quod primo mouetur proprio motu ab occidente in orientē per meridiem ſupra polos Zodiaci, mouetur etiam motu acceſſus, & re-

Digitized by Google

& receſſus propter ſphęram ſuperiorem, item mouetur motu diurno ad motum primi mobilis, poſtea ponendæ ſunt ſeptem ſphęræ, quarum quælibet mouetur motu proprio, & cum hoc motu ſuperiorum ſphęrarum, prima vocatur ſphęra Saturni, ſecunda ſphęra Iouis, tertia ſphęra Martis quarta vocatur ſphęra Solis, quinta ſphęra Veneris, ſexta ſphęra Mercurij, ſeptima & vltima ſphęra Lunæ.

PVNCTVM QVARTVM.

Quid de numero cælorum ſentient Patres, & Theologi.

INter alios errores notatos, & reiectos Baſilidis, à quo Baſilidiani dicti ſunt, hic numeratur, vt putauerit eſſe trecentos ſexaginta quinque cœlos, qui etiam hæreticè addebat ab ipſis tot cœlis mundum eſſe factum.

Catholici autem Doctores diuerſimodè de hac re ſunt locuti: nam Sanctus Chryſoſtomus homil.4. in Gen. & in illud Pſal. 148. laudate eum cœli cęlorum, eos, qui multos cœlos faciunt aduerſari ſacris literis, cum Moyſes vnum tantum cęlum docuerat, in principio creauit Deus cœlum, & terram. Damaſcenus lib.2. fidei Orthodox. cap.6. duos cœlos, & tertium aereum, D. Baſilius hom.3. Hexameron duos etiam cœlos eſſe affirmat, Sanctus Ambroſius lib.2. Hexameron cap.2. tres cœlos eſſe fatetur dicens ſe negare non poſſe tertium cœlum, Sanctus Thom. 1. par. q. 68. art.4. dicit cęlum ſumi tripliciter.

Vno modo propriè & naturaliter, & ſic dicitur cęlum corpus aliquod ſublime, atque ita diſtinguitur triplex cœlum, primum totum lucidum, & immobile, quod eſt Empyreum ſecũdum totaliter diaphanum, quod vocatur cęlum aqueum; & chryſtallinum, tertium partim diaphanum, & partim lucidũ actu, quod appellatur cęlum ſydereum, & diuiditur in octo ſphęras, ſcilicet in ſphęram ſtellarum fixarũ, & ſeptem ſphęras planetarum, quæ poſſunt dici ſeptem cœli, vel ſeptem ſphęræ.

Secundo modo dicitur cœlum, quod habet ſimilitudinem alicuius cœleſtis proprietatis, quomodo ſæpe numero aer vocatur cęlum.

Tertio modo dicitur cęlum per metaphoram, & ſic Sancta Trinitas dicitur cœlum, de quo Iſa.14. Lucifer dixit in cœlum aſcendam.

Sanctus Bonauen. in opuſculis 2. par. Breuiloquij cap.3. ait corporalem mundi machinam totam cõſiſtere in natura cœleſti, & elementari, ita quod cęleſtis diſtincta ſit in tres cęlos principales, i. Empyreũ, chryſtallinum, & firmamentum intra autem firmamentum, quod eſt cęlum ſtellatum continentur ſeptem orbes ſeptem planetarum, qui ſunt Saturnus, Iupiter, Mars, Sol Venus, Mercurius, Luna, in præſenti autem quæſtione ex duplici ſufficientia, ac diſtinctione oſtendit cęlos eſſe decem.

Sed dices ſententiam Sancti Doctoris contradicere Chryſoſt. & alijs ſupra nominatis.

Reſpondetur dupliciter, primo quod D. Chryſoſtomus nõ damnat eos, qui corpus cęleſte in multos orbes diſtinguunt, ſed quoſdam Philoſophos, & hęreticos, qui extra hunc mundum, & cęlos nobis viſibiles, alios cęlos, alioſque mundos eſſe opinabantur.

Secundo reſpondetur, quod Chryſoſtomus accipit cęlum pro toto corpore; vnde & aues cęli dicuntur; cęterum in iſto corpore ſunt multę diſtinctiones. Damaſcenus autem & ſi in loco citato 1. cap.6. duos cęlos eſſe dicat, & tertium aereum, attamen in eodẽ capite, ac etiam in ſequenti fatetur firmamentum continere ſeptem orbes planetarum, idem aſſerit D. Baſilius, a quo, ſicut nec à Damaſceno, diſſentit Sanctus Ambroſius.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſceptatur in hoc articulo de luminaribus in comparatione ad ea in qua agunt.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum luminaria diuerſitatem habeant perfectionum.

Sciendum, quod perfectio naturæ diuiditur in eſſentialem, & accidentalem, eſſentialis eſt actus primus rei, accidentalis eſt actus ſecundus, & operatio dicitur perfectio naturæ quo ad eſſe, & perfectio naturæ quo ad bene eſſe.

Pro quo notandum, quod natura bifariam conſideratur, vno modo vt eſt informans rem, ſicq; eſt perfectio rei, quo ad eſſe rei, & ita accepit Boetius in lib. de duabus naturis, & vna perſona Chriſti, natura eſt vnamquamq; rem informans ſpecifica differentia, alio modo conſideratur, vt perficiens rem, quo ad actus, & operationem, ſecundum quod natura dicitur principium motus, & quietis, & de hac perfectione intelligit Ariſt. cum ait, tunc vnumquodque perfectum eſt &c.

Amplius aduertendum, quod dum inquiritur vtrum luminaria diuerſitatem habeant perfectionum, ſenſus eſt, vtrum luminaria cæli diſtinguantur ſpecie.

Diſtribuitur corpus quæſt. in duo membra, in primo ponitur concluſio reſponſiua, in ſecundo oſtenditur quæ ſit ratio, propter quam luminaria ſunt diuerſa ſecundum ſpeciem.

Circa primum. Concluſio huiuſmodi eſt, Luminaria cæli ſpecie differunt: probatur primo auctoritate Philoſophi 7. Metaphyſ. dicentis Sol non eſt nomen indiuidui, ſed ſpecici, ſimiliter & Luna, ergo.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima non poteſt eſſe niſi vnus Sol; conſtat enim ex tota ſua materia, ſed ſi Sol ab alijs luminaribus non differret niſi ſolo numero, non eſſet ex tota materia ſua, ergo differt magis, quam numero, ergo differt ſpecie.

Secunda. Corpus naturaliter luminoſum, & corpus ex ſe opacum ſunt alterius, & alterius naturæ ſecũdum ſpeciem.

Tertia ornata terra eſt diuerſitas lapidibus, & plantis, & animalibus ſecundum ſpeciem, ergo & cælum eſt ornatum diuerſis luminaribus ſecundum ſpeciem differentibus.

Circa ſecundum Auctor duo facit primo adducit quorũdam rationem, ſecundo propriam.

Quo ad primum luminaria dixerunt nonnulli ſecundum ſpeciem eſſe diuerſa, quia non habent materiam tranſmutabilem, & vnumquodque ex tota ſua materia extat.

Hanc impugnat Auctor tamquam falſam, vanam, principium, & occaſionem erroris, ſed quidam aliqui hac ratione ducti poſuerunt in omnibus animam vnam: tranſmu-

tabilitas namque materiæ requiritur ad varietatem ſecundum numerum in his, quorum vnum generatur ex alio, non tamen in his, quæ ſimul producuntur, & immediatè egrediuntur à primo opifice.

Quantum attinet ad ſecundum docet Auctor, quod ratio diuerſitatis luminarium ſumitur ex parte quadruplicis cauſæ.

Prima ex parte finis; luminaria enim ſunt producta propter duo potiſſimum, primo propter diuerſas influentias faciendas in his inferioribus, ſecundo propter ornatum naturæ cœleſtis, & ratione horum conſentaneum erat luminaria habere diuerſas ſpecies, & virtutes.

Secunda ratio ſumitur ex parte efficientis, qui ſecundum ſuam potentiam, ſapientiam, & bonitatem diuerſa producit ſecundum ſpeciem, & formam, vt quod tribui non poterat vni ſoli daret diuerſis in ſpecie.

Tertia ratio accipitur ex parte materiæ: nam ſicut in mixtis materia ſecundum diuerſitatem mixtionum aptatur ad ſuſceptionem diuerſarum formarũ, ita in corporibus ſimplicibus ſecundum maiorem raritatem, & dẽſitatem in ſuis partibus aptatur ad ſuſceptionem diuerſarum formarum, cumque in natura cęleſti ſit reperire denſum, & rarum, contingit ſecundum maiorem raritatem, & denſitatem materiam eſſe ſuſceptibilem diuerſarum formarum.

Quarta ratio ſumitur ex parte formæ, lux enim eſt vna forma reperta in omnibus luminaribus, diuerſimodè tamen participata penes diuerſos gradus completionis, & per conſequens ipſa luminaria habent diuerſas formas completiuas.

Pro intelligentia quęſt. quatuor ſunt examinãda.
Primum, num aſtra ſint de natura corporum, in quibus ſunt.
Secundum, num rarum, & denſum ſecundum eãdem rationem ſint in materia cęleſti, & elementari.
Tertium, num omnes ſtellę ſint eiuſdem naturę.
Quartum, à quo diſtinctio ſit ſumenda.

PVNCTVM PRIMVM.

Num aſtra ſint de natura corporum, in quibus ſunt.

Peripateticorum princeps 2. de cęl. affirmat aſtra eſſe de natura cęli, in quo ſunt fixa, ita quod ſtellę fixæ ſunt de natura ſui cęli, & Saturnus ſui cęli, probat Philoſophus per opinionem antiquorũ, qui ponentes cęlos eſſe igneos dixerunt etiam aſtra eſſe ignea, volentes quod aſtra, & cęli, in quibus ſunt, eſſent eiuſdem naturæ, ergo ſignum eſt, quod aſtra ſint eiuſdem naturæ cum corporibus, in quibus exiſtunt.

Sed & ſententia Philoſophi confirmatur, quia ipſe in 1. lib. dicit, quod cęlum eſt natura quinta præter quatuor elementa, quia habet motum circularem ſibi naturalem, quo non mouētur elementa, illa enim naturaliter mouentur motu recto, tunc ſic aſtra mouentur naturaliter motu ſui cęli, ſcilicet circulariter, vt patet de Sole & Luna, ergo ſunt de natura ſui cęli.

Et ſi inquiratur quare aſtra ſolum lucent, & non totum cęlum.

Reſpondetur, quod ratio eſt, quia ſubſtantia cęli eſt magis condenſata in ipſo aſtro, ideo fit lucida, in reliquo verò corpore cęleſti ſubſtantia eſt magis rara, & diaphana: propterea eſt ſuſceptiua lucis, quo circa differunt corpus cęli, & aſtrum, ſicut aqua ſimplex, & aqua congelata, quæ licet ſint eiuſdem naturæ, tamen congelata, quia eſt denſior, efficitur lucida.

Notandum, quod licet aſtra ſint de natura cęli, non tamen eſt aſſerendum ea eſſe ignea, vt opinabantur antiqui, vel eſſe calida formaliter, licet cauſent calorem, & lumen in his inferioribus, vt oſtendetur in ſequenti quæſt.

Sed dices ſtellæ ſunt de natura elemẽtorum; nam Luna componitur ex partibus obſcuris, quæ videntur eſſe terreſtres, vt patet in macula Lunę, & ex partibus igneis, quæ continent aliquantulam lucem.

Reſpondetur, quod partes maculoſæ Lunæ non ſunt de natura terræ, ſed vnde proueniat Comentator ait, procedere ex diuerſitate partium Lunæ, ſecundum quod aliquæ ſunt rariores, & aliquæ denſiores; nam partes, in quibus apparent maculę, ſunt rariores, ideo minus lucent; partes verò, quæ ſunt iuxta illas, ſunt denſiores, & ideo magis poſſunt lucere, exemplum ſimile habetur in alabaſtro: nam pars alabaſtri denſa, & non tranſparens eſt alba, ea vero, quæ eſt tranſparens, eſt alba.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num rarum, & denſum ſecundum eamdem rationem ſint in materia cœleſti, & elementari.

AVctor in textu tradit aliter eſſe rarum, & denſum in materia elementari, & natura cęleſti, nam in elementis cauſantur à frigido, & calido diſſoluente, & conſtringente partes materię, in cęlo autem cauſantur ſolum ſecundum diuerſum partium ſitum, in denſo enim ſunt partes propinquiores, in raro autem magis diſtantes, quia in denſo ſunt compreſſę, & magis vnitę, in raro autem ſperſę.

Comentator in de ſubſtantia orbis tenet rarum, & denſum in cęlo, & in inferioribus dici ſecundum diuerſas rationes, quia in inferioribus denſum eſt, quod habet plus de materia, & minus de forma, i. formam ignobiliorem, vt terra reſpectu omnium eſt denſior, & aqua reſpectu duorum vt aeris, & ignis, & formam ignobiliorem habet his, ſimiliter aer reſpectu ignis, e conuerſo de raro, quod minus habet de materia, & magis de forma, ideſt nobiliorem formam, vt ignis reſpectu omnium elementorum eſt rarior, ſed denſum in cęlo dicitur per aliam rationem, quod poſitum inter viſum noſtrum, & illud, quod eſt ſupra ipſum impedit, & prohibet viſionem, quoniam non recipit ſpeciem viſibilis, vſque ad viſum, vt patet in qualibet parte orbis non ſtellata, quod eſt perſpicuum, & aliquid ſupra ipſum videtur, & non quod eſt ſupra ſtellam.

Sed dices rarum, & denſum ſunt contraria, cęlum autem non habet contrarium, ergo non ſunt in materia cęleſti.

Reſpondetur, quod rarum, & denſum in cęlo non ſunt contraria, quia contraria habent fieri circa idẽ, ſed pars denſa in cęlo non fit rara, non è conuerſo, in inferioribus autem conceditur, quod ſunt cõtraria.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Num omnes Stellæ ſint eiuſdem naturæ.

SCiendum, quod aliqua eſſe eiuſdem naturæ poteſt duobus modis intelligi, vnomodo quod ſint eiuſdem naturæ, ſpecie, vt Petrus, & Paulus, alio modo eiuſdem naturæ, genere, vt homo, & leo conueniunt in natura generica animalis, dum itaque inquiritur num omnia aſtra ſint eiuſdem naturæ poteſt dubitari, an ſint eiuſdem naturæ ſpecificæ, an genericæ, circa hanc quæſt. Auerrois lib. 2. de cœlo, Coment. 49. tuetur eſſe eiuſdem naturæ non ſolum in genere, vt arbitratur Auicenna; ſed etiam in ſpecie, adeo vt ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, probatur ipſe tali medio, ſi aſtra eſſent diuerſarum ſpecierum, ergo eſſent materialia, ergo eſſent generabilia, & corruptibilia, quia materia videtur eſſe principium corruptionis, ſed cęlum eſt ingenerabile, & incorruptibile, vt docet Ariſtot. 1. de cęlo, ergo & aſtra cum ſint de natura corporis cęleſtis, ſequitur ergo, quod ſi non habeant materiam, quod ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ.

Oppoſitam ſententiam ſuſtinet Auctor in textu, quam comprobamus tali medio, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei habent conſimiles proprietates, & operationes naturales, proprietas enim, & operatio conſequitur naturam ſpecificam, ſed non omnia aſtra habent eaſdem proprietates, nec proprietates naturales, imo habent oppoſitas, quædam enim influunt in ijs inferioribus caliditatem, vt Sol, quædam frigiditatem vt Saturnus, ergo ſunt diuerſarum ſpecierum.

Item in rebus incorruptibilibus eſt tãtum vnum indiuiduum ſub vna ſpecie, nam ideo multiplicantur indiuidua ſub vna ſpecie, vt per ſucceſſionem indiuiduorum corruptibilium ſpecies perpetuetur, ergo cum ſtellæ ſint incorruptibiles ſequitur, quod ſi eſſent eiuſdem ſpeciei, eſſet tãtum vna ſtella, cum per eam ſolam poſſet ſpecies ſua perpetuare.

Sed obijcies primo omnes ſtellæ mouentur vno motu, ſcilicet circulari, qui eſt vnius ſpeciei ſpecialiſſimæ, ergo omnes ſtellæ ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ.

Secundo omnes planetæ conueniunt in eadem proprietate, quæ eſt figura ſphærica, ergo ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ; conſequentia probatur, quia proprietates conſequuntur naturam ſpecificã, vt riſibile conſequitur ad hominem, ergo.

Tertio omnes ſtellæ conueniunt in luce, quæ eſt nobiliſſima forma, ergo non differunt ſpecie.

Ad primum reſpondetur negando, quod omnis motus circularis ſit eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę, ſed ſufficit, quod ſit eiuſdem ſpeciei ſubalternæ, nam quemadmodum Saturnus diſtinguitur ſpecie à Ioue, ita diſtinguuntur motus proprius Saturni, & motus proprius Iouis, alij motus proprij cuiuslibet ſphæræ.

Ad ſecundum reſpondetur, quod non omnis proprietas eſt ſpecifica, ſed quædam conſequitur naturam genericam, vt habere ſenſum eſt proprium animalis, vt eſt animal, quædam autem eſt ſpecifica, vt riſibile; in propoſito figura ſphærica ſequitur corpora planetarum, prout ſunt eiuſdem generis, & non quod ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ.

Ad tertium reſpondetur, quod argumentum concludit omnia aſtra eſſe eiuſdem naturę genericæ, ſed non ſpecificæ.

Ad rationem Auerrois reſpondetur Stellas habere materiam, ſed negatur, quod ſint corruptibiles, quia materia in ipſis conſiderata non eſt in potentia ad formam, ſed ſolum ad varia vbi.

Nonnulli ſententiam Auerrois tueri cupientes dixerunt ſpeciem accipi dupliciter, vnomodo pro quacumque quiditate per ſe diuerſa ab alia, aliomodo pro aliquo prædicabili ſub genere vniuoco, ſicut in Porphyrio, & in prædicamentis, & ſic nouem prędicamenta non ſunt ſpecies, quia non ordinantur ſub genere vniuoco, quia non habent aliquod genus ſupra ſe, & tamen ſunt diuerſæ ſpecies accipiendo ſpeciem primomodo, ex hac gemina acceptione ſpeciei colligunt defenſores ſententiæ. Auerroe duas concluſiones.

Prima ſtellæ ſunt diuerſæ ſpecies accipiendo ſpeciem primomodo, ſecunda ſtellæ non ſunt diuerſæ ſpecies capiendo ſpeciem ſecundomodo pro prædicabile ſub genere.

PVNCTVM QVARTVM.

A quo ſit ſumenda diſtinctio.

SCiendum, quod duplex eſt diſtinctio, altera dicitur generica, alia ſpecifica, & vtraque eſt eſſentialis, vnde oportet, quod ſit à principio eſſentiali, cumque in ſubſtantijs ſenſibilibus non ſit aliud principium eſſentiale, quam materia, & forma teſte Philoſopho in 2. de ani. & 7. Metaphyſ. ideo omnis diſtinctio generica, & ſpecifica ſubſtantiarum ſenſibilium eſt aut à materia, aut à forma.

Sed aduertendum, quod materia poteſt bifariam conſiderari, vnomodo preciſè accepta, aliomodo in ordine ad formam: his præmiſſis reſoluitur dubitatio tribus concluſionibus.

Prima. A materia præciſè ſumpta non poteſt accipi diſtinctio generica; perſuadetur ſic, id à quo ſumitur genus, eſt vt ſit prius notum, ſed materia eſt ignota, nec per ipſam poteſt aliquid notificari, ergo.

Præterea actus eſt, qui diſtinguit, & ſeparat ſecundum Philoſophum ſeptimo Metaphyſicorum, ſed materia non dicit actualitatem, cum ſit potentia, ergo.

Secunda concluſio à materia conſiderata in vniuerſali in ordine ad formam ſumitur diſtinctio generica generum generaliſſimorum, & generum ſubalternorum in prædicamento ſubſtantiæ: probatur concluſio. Ab eo ſumitur diſtinctio prædicamentorum, à quo ſumuntur diuerſi modi generales prędicandi, ſed à materia ſumuntur illi diuerſi modi prædicandi, ergo Maior eſt manifeſta, quia prædicamenta diſtinguuntur per tales diuerſos modos prædicandi.

Digitized by Google

Minor probatur. Nam ſubſtantia ſenſibilis comparatur ad materiam tanquam ad partem ſui, & de ea prædicatur ſicut totum de parte dicendo materia eſt principium ſubſtantiæ, & quantitas vero cōparatur ad materiam, vt dans ei diuiſibilitatem, qualitas vero vt diſpoſitio, & modus eius: quod etiam diſtinctio generum ſubalternatorum, ſcilicet corporis, & plantæ, & animalis, ſic ſumatur: probatur, nam à materia, vt ſtat ſub forma largiente eſſe corporeum, ſumitur hoc genus corporeum, & quia forma corporeitatis eſt potentialis reſpectu formæ, plantæ ſcilicet, animæ vegetatiuæ, quam conſequitur ſua propria differentia conſtituens plantam, ideo genus plantæ eſt diſtinctum à genere, quod eſt corpus, quod quidem genus non tantum ſumitur à corporeitate, ſed à materia, vt ſtat ſub illa forma, ſimiliter hoc genus animal ſumitur à materia, vt ſtat ſub anima ſenſitiua, quæ eſt potentialis reſpectu animæ intellectiuæ.

Tertia concluſio. Diſtinctio ſpecifica ſumitur à forma; hæc concluſio colligitur à Sancto Doct. qui inter luminaria cœli ait, eſſe diuerſitatem quantum ad ſpeciem, & formam: probatur, cœli ratione ab eo ſumitur diſtinctio ſpecifica, à quo accipiuntur differentiæ conſtitutiuæ ſpecierum, ſed huiuſmodi differentiæ non ſumuntur à materia, cum nulla de ſe includat differentiam, ſed à forma, ergo à forma ſumitur diſtinctio ſpecifica.

Sed dices, quæ ſe ipſis diſtinguuntur non habent aliud principium diſtinctiuum, ſed prima genera ſe ipſis diſtinguūtur, vt docet Philoſophus 3. & 4. Metaphyſ. ergo diſtinctio generum non eſt per aliquid aliud, & per conſequens nec per materiam.

Reſpondetur, quod prædicamenta diſtinguuntur per ſuas proprias rationes, propriæ autem rationes eorum accipiuntur per habitudinem ad materiam, & propterea non eſt intelligendum, quod ipſa formaliter, & intrinſecè diſtinguat genera.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum diuerſa luminaria habeant diuerſas impreſſiones ſuper corporalia.

PRo declaratione huius termini impreſſio notandum, quod vſurpatur quatuor modis.

Vnomodo pro quocumque derelicto ex admixtione, vel vnione, ſeu applicatione duorum corporum, vel qualitatum ad inuicem, vt impreſſio ſigilli in ceram, & ſic impreſſio eſt figura de genere qualitatis.

Secundomodo ſumitur pro quadam admixtione, vel alteratione duarum qualitatum primarum, & hoc modo coruſcatio, & congelatio dicuntur impreſſiones.

Tertio capitur pro quodam corpore mixto imperfecto, tamen derelicto, vel cauſato ex actionibus qualitatum primarum adinuicem, & ſic nix, grando, pluuia dicuntur impreſſiones.

Quarto accipitur pro omni effectu cauſato ab aliquo agente, in aliquo ſubiecto, ſicque ſumitur in propoſito.

Partitur corpus quæſt. in tres partes, in prima reſpondetur quæſt. in ſecunda patefit ratio, propter quam ſuperiora agunt in inferiora, in tertia oſtenditur quare diuerſa imprimant.

Circa primā reſpondetur vnica concluſione; Luminaria cæleſtia impreſſionem diuerſimodam habent ſuper elementa, & elementaria; probatur primo auctoritate D. Aug. 5. de Ciuit. Dei, quæ aſſertur ab Auctore poſt titulum, non vſquaquaque abſurde poteſt dici ad corporum differentias afflatus valere ſydereos, ſicut in ſolaribus acceſſibus, & receſſibus videmus ipſius anni tempora variari, & lunaribus incrementis, & decrementis augeri, & minui quædam genera rerum, ſicut mirabiles æſtus oceani.

Secundo comprobatur ex communi Aſtronomorum teſtimonio dicentium, quod quædam ſtellæ caleſaciunt, quædā infrigidant, quædam humectant, & quædā deſiccant, idque Aſtronomi oſtendunt per ſenſus experientiam.

Tertio confirmatur concluſio duabus rationibus

Prima luminaria cæleſtia differunt ſpecie, & natura, ergo diuerſas efficiunt impreſſiones: conſequentia probatur ad diuerſitatem formarum, ſequitur diuerſitas virtutum, & ad diuerſitatem virtutum ſequitur diuerſitas impreſſionum.

Secunda ſi luminaria non haberent diuerſas impreſſiones, & virtutes, ergo fruſtra eſſet diuerſitas luminarium, ſed non eſt fruſtra, quia Deus, & natura nihil agunt fruſtra.

Quo ad ſecundam partem quare ſuperiora agant in hæc inferiora.

Sanctus Doctor duas aſſignat rationes, quarum vna eſt, quia ſunt corpora nobiliora, & præcellentia in virtute, ſicut præcellunt in ſitu, ordo autem vniuerſitatis eſt vt potentiora, & ſuperiora influant in inferiora, & minus potentiora.

Alia ratio eſt, quia ſtatus ordinis hoc requirit, vt ſicut in motu locali venitur ad vnum mouens immobile, ita in motu alterationis ſecundum qualitatem debet eſſe aliquod corpus alterans non alteratum alteratione diſponente ad generationem, & corruptionem, talia autem corpora ſunt omnia corpora cæleſtia.

Quantum attinet ad tertiam partem, quare luminaria diuerſas impreſſiones habeant.

Auctor adducit primo rationem quorumdam, qui dixerunt id prouenire propter diuerſitatem qualitatum, exiſtimarunt enim luminaria cæli habere vtique qualitates proprias, ſed non omnino vniuoce cum qualitatibus elementaribus, pro eo quod ſecundum illas agere poſſunt in hæc inferiora, ſed non adinuicem pati; Hanc rationem non eſſe conſentaneam demonſtrat tali medio, ſi eſſent æquiuocè tunc effectus eorum non concordaret qualitatibus elemētaribus.

Secunda affert rationem ſecundum propriam ſententiā deſumptam ex parte diuerſitatis virtutum, quandoquidem ſummus conditor mundi corpora cæleſtia, & incorruptibilia poſuit ad regulandum, & regendum corruptibilia, quæ ſunt diuerſa & multiformia, ideo largitus eſt virtutes conſequentes ſuas ſpecies, ſecundum quas diuerſa luminaria reſpectum haberent ad diuerſa elementa, & ad diuerſa corpora mineralia illuſtrat exemplo Lunæ, quæ ex virtute ſibi indita cum adiutorio luminis reſpectum habet ſuper humorem.

Pro dilucidatione quæſt. octo ſunt diſputanda.

Primum, quid ſenſerint antiqui Philoſophi circa hanc quæſtionem.

Secun-

Digitized by Google

Secundum, quot modis corpora cœleſtia agant in hæc inferiora.

Tertium, num corpora cœleſtia ſint verè cauſa horum inferiorum.

Quartum, quo pacto luminaria dicantur eſſe in ſigna.

Quintum, num cauſalitas ſeu actio luminarium extendat ſe ad omnia inferiora.

Sextum, quid cauſent luminaria in hæc inferiora.

Septimum, quid ſit cœlo ratio agendi.

Octauum, fluxus, & refluxus maris, vnde proueniat.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſenſerint antiqui Philoſophi circa hanc quæſtionem.

TRipartiti fuerunt priſci Philoſophi, ac in tres errores prolapſi, vt teſtatur S. Thom. in ſcripto. Quidam enim opinati ſunt corpora cœleſtia habere influentiam in inferiora ex ſe non aliunde, ex quo errore ſecuta eſt idolatria, nã in hanc inſaniam deuenerũt, vt cœleſtia corpora Deos vocarent, animataq; dicerent, nullamque ſubſtantiam præter corpoream agnoſcerent, cæterum hæc opinio ſupra reiecta & impugnata fuit, dum oſtendatur eſſe Angelos in rerum natura, qui ſunt ſubſtãtiæ intellectuales, & incorporeæ.

Secundæ claſſis Philoſophi putauerunt corpora cœleſtia aliunde eſſentiam, virtutemque agendi ſuſcepiſſe, attamen eſſe inferiorum mediantibus illis corporibus à Deo procedere dixerunt, horum opinio extat iam in ſuperioribus impugnata, dum probatum eſt materiam fuiſſe à Deo creatam, nec non terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt.

Tertiæ claſſis Philoſophi cenſuerunt corpora cœleſtia nullum omnino effectum in inferioribus corporibus habere, cæterum hæc opinio aduerſatur auctoritatibus ſanctorũ, Theologorum Scholæ, dictis Ariſtotelis, nec non contrariatur ſenſui.

Primo, quod cõtrarietur auctoritatibus Sanctorum oſtenditur, nam S. Dionyſ. cap. 8. de diu. nom. dicit, quod radius Solaris generationi viſibilium corporum confert, & ad vitam ipſam mouet, nutrit, & auget, hi autem ſunt nobiliores effectus in iſtis inferioribus, ergo & alij effectus educuntur à diuina prouidentia mediantibus corporibus cœleſtibus. Item Sanctus Auguſt. 3. de Trinit. ait, quod corpora infirmiora, & craſſiora, & inferiora per ſubtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur, ſed corpora cœleſtia ſubtiliora ſunt, & potentiora, quam hæc inferiora, ergo hæc reguntur per illa.

Præterea Damaſcenus libro 2. cap. 6. conſtituuntur multoties, & cometæ ſigna quædam mortis Regum, hoc autem non ſignificat, niſi aliquem effectũ imprimerent, ergo Stellæ, quędam cauſant mortem, & quædam vitam, quæ ſunt actiones diuerſæ in ſpecie, Item Boetius 4. de Conſolatione, factum eſt inhærens rebus mobilibus diſpoſitio, per quam prouidentia ſuis quæcumque nectit ordinibus.

Secundo prædicta opinio eſt contra communem Theologorum ſcholam; omnes enim vnanimiter teſtantur corpora cœleſtia agere in hæc inferiora: præſertim Sanctus Doctor noſter in præſenti quæſt. & in opuſculis D. Thom. prima parte, quæſt. 115. art. 3. & in ſcripto Alex. Alenſ. ſecunda parte. Ricchardus.

Tertio aduerſatur dictis Philoſophi, qui in libro de proprietatibus elementorum dicit, quod regna vacua ſunt, & terræ depopulatæ apud coniunctionem duarum magnarum ſtellarum ſcilicet, Iouis, & Saturni, Item 2. Phyſic. inquit, quod Sol, & homo generant hominem, præterea 2. de Generatione, dicit, quod motus Solis in circulo obliquo eſt cauſa perpetuæ generationis, & corruptionis in iſtis inferioribus, & primo Metheon ait, quod oportet hunc mundum inferiorem continuari laſionibus ſuperioribus vt omnis eius virtus inde gubernetur, ſed & Auerroes 12. Metaphyſ. Comment. 19. id ipſum teſtatur dicens, quod calor eſt in ſenibus ad determinatas ſpecies, ex virtute Stellarum, Item Rabi Moyſes 82. capit. dicit, inueniens dictum à Sapientibus non eſt aliqua planta inferius, quę non habeat Stellam in cœlo, quæ percutit eam, & dicit ei creſce. Rurſus ait, quod cœlum eſt in mundo, ſicut cor in animale, ſed omnia alia membra gubernantur ab animali mediante corde, ergo.

Quarto prædicta opinio eſt contra rationem, illud enim, quod eſt primum in aliquo genere, eſt cauſa illorum, quæ ſunt poſt in illo genere, ſed corpora cœleſtia ſunt prima in genere corporum, & motus eorum ſunt primi inter motus alios corporales, ergo ſunt cauſa corporalium, quæ hic aguntur.

Confirmatur, quia omnis multitudo ab vnitate procedit, ergo omnis motus ab immobili, ergo quãto aliquid eſt magis immobile, tanto eſt magis cauſa magis mobilis, ergo corpora cœleſtia ſunt cauſæ inferiorum mobilium, prima conſequentia probatur, quia immobile vno modo ſe habet; mobile verò multiformiter, ſecunda eſt manifeſta ex eadem radice, tertia vero conſequentia probatur, quia corpora cœleſtia ſunt magis immobilia, probatur quia ſolo motu locali, quo etiam non fit multiformitas in aliquo intrinſeco, cætera multis motibus alteratione, generatione, motu locali.

Quarto, quod ſit cõtra ſenſum, & experientiam; nam vt inquit Auctor Luna per ſuam influentiam humidum augmentat, & ad eius præſentiam excreſcunt maria, & quaſi exeſtuant, & effluunt, ad abſentiam vero in ſinum ſuum colliguntur, & refluũt ſic etiam intelligendum eſt in alijs luminaribus, Rurſus aliqui lapides, & aliqua mixta generantur in ſphæra aeris, ſed iſta non poſſunt generari ab aliquo quam à cœlo, patet, experimur enim lapides ignitos, ex aere deſcendere, aut igitur huiuſmodi mixta generantur ab elementis effectiuè, aut à cœlo, non enim poteſt aſſignari alia cauſa generationis, ſed non ab aliquo elemento, quia omne mixtum eſt nobilius quolibet elemento, & corpore ſimplici, effectus autem non eſt nobilior ſua cauſa generanti, ergo &c.

Dices ad completionem alicuius actionis, ſufficit agens, & patiens, ſed in iſtis inferioribus inueniuntur virtutes actiuæ naturales, & etiam

Digitized by Google

paſſiuæ, ergo ad eorum actiones non exigitur virtus corporis cœleſtis, ergo non diſponuntur mediantibus corporibus cœleſtibus.

Reſpondetur quod virtutes actiuę in his inferioribus ſunt inſtrumentales tantum, vnde ſicut inſtrumentum non mouet niſi motum à principali motore, & agente, ita nec virtutes inferiores actiuæ agere poſſunt, niſi motæ à corporibus cœleſtibus.

Obijcies omnis actio eſt per contactum, quod non tangit, non agit, ſed corpora cęleſtia non tangunt iſta inferiora, ergo non agunt in ea.

Reſpondetur, quod corpora cœleſtia tangunt inferiora, ſed non tanguntur ab eis, vt dicitur, primo de generatione nec quodlibet iſtorũ tangit immediate, ſed per medium.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quot modis corpora cœleſtia agant in hæc inferiora.

SCiendum, quod regulariter duobus modis corpora cœleſtia agunt, vt docent Philoſophi, & Theologi.

Primo reſpectu aliquorum effectuũ, vt cauſa particularis ſufficiens,

Aliomodo vt cauſa vniuerſalis, cui ſubordinantur omnia agentia particularia.

Primus modus declaratur bifariam

Primo in elementis, in quibus videmus illuminationes fieri, vt in aere, & in aqua ad ſolam præſentiã Solis, & aliarum ſtellarum abſque alterius agentis, rurſus conſpicimus elementa tria calefieri à Sole, & ſtellis omni alio calefactiuo remoto.

Secundo non ſolum in elementis à corporibus cęleſtibus aliqui effectus cauſantur, ſed & ſupra elementa, quod Aſtronomi demonſtrant exemplo galaxiæ, quæ videtur eſſe veluti via quædam in ſereno, & dicitur galaxia quaſi lactea ab albedine, veluti nubecula clara, & rara, cuius principiũ eſt à ſigno Geminorum, & tendit ad ſignum Sagittarij, deinde in aliam mediante inferiori reuertitur à ſigno Sagittarij ad ſignum Geminorum.

Hæc quidem ſecundum Albertum eſt lumen diffuſum, & protenſum ex radijs plurimarum minutarum ſtellarum ſe mutuo ferè tangentium in denſioribus partibus octauæ ſphæræ.

Tertio declaratur in elementatis, vt in multis vegetabilibus, & animalibus, quorum generatio non eſt à ſibi ſimili in ſpecie, vt quæcumque generantur ex putrefactione, quorum cauſam non poſſumus aſſignare niſi corpora cœleſtia, quæ in his generatis operantur vice ſeminis.

Secundus verus modus, quo agant, vt cauſa vniuerſalis reſpectu eorum, quæ fiunt ab agentibus particularibus ſic explicatur. Agentia inferiora nullam habent actionem realem phyſicam cum tranſmutatione materiæ, ſiue ad formam ſubſtantialem, ſiue accidentalem, niſi concurrente cœlo, ergo ſe habet, vt primum, & vniuerſale agens, probatur Antecedens omne quod naturaliter fit in generabilibus, & corruptibilibus neceſſe eſt reduci in aliquam cauſam ingenerabilem, & incorruptibilem; ſed hæc cauſa non eſt niſi corpus cœleſte: probatur Maior ſicut omne mobile oportet tandem reduci ad aliquod immobile, quod eſt cauſa omnis motus, ita oportet omnem generationem naturalem in aliquod generabile, & incorruptibile, quod ſit cauſa vniuerſalis omnium, quæ generantur in his inferioribus, hoc autem non eſt primum principium, quia non diſponit immediatè per ſe ipſum hæc inferiora, ſed per cauſas medias, nec etiã eſt aliqua ex intelligentijs, quia ſecundum Philoſophos non mouent per ſe ipſas materiam ad formam, ergo oportet, quod vniuerſale agens, ad quod immediate reducitur omnis tranſmutatio inferiorum ſit agens corporum ingenerabile, & incorruptibile; hoc autem non poteſt eſſe niſi cœlum, quod inter agentia naturalia dicitur ingenerabile, & incorruptibile, cum non ſit de natura quatuor elementorum.

Sed dices omne agens per aliquod medium prius agit in medium, quam extremum ſicut patet, quod ignis prius calefacit partem aeris propinquam, quã remotam, ſed Saturnus ſi agit in hæc inferiora, agit mediantibus ſphæris inferioribus, ergo prius tranſmutat ſphæras inferiores, quam corpora corruptibilia, ſed hoc eſt falſum, quia ſphæræ non ſunt ſuſceptiuæ alicuius alterationis, puta frigiditatis, quæ dicitur cauſari à Saturno in inferioribus, ergo.

Reſpondetur, quod oportet, quod medium ſit capax actionis ſecundum eamdem rationem cum extremo, in quo perfectè dicitur eſſe alteratum, licet ſit capax actionis ſub aliqua alia ratione, & hoc patet; nam ſecundum Philoſophum piſcis ſtupefacit manum mediante rete, & tamen non ſtupefacit rete, ſimiliter Saturnus agit in iſta inferiora cauſando frigiditatem, non tamen oportet, quod cauſet eã in orbibus medijs, ſed in eis cauſat aliquid aliud, puta lumen, vel huiuſmodi.

PVNCTVM TERTIVM.

Num corpora cœleſtia ſint verè cauſa horum inferiorum.

RAtio dubitandi eſt, quia Damaſcenus, quem citat Auctor in ſecundo argumento videtur negare, quod ſint cauſa, ait enim nos autem dicimus, quod ipſa non ſunt cauſa alicuius eorum, quæ corrumpuntur.

Pro reſolutione dubij, ſciendum, quod cauſa duobus modis dicitur, vnomodo illud, quod infallibiliter, & ſemper producit ſuum effectum, vel ad ad minus, ſine quo non producitur effectus, Aliomodo dicitur cauſa illud, quo mediante pluries producitur effectus, primomodo corpora cœleſtia non ſunt cauſa horum Inferiorum, quia non ſemper ſecundum ſuam diſpoſitionem hoc effectus producunt: propterea quod ſine horum propria diſpoſitione voluntas Dei, cum expedit aliquando hos effectus, producit etiam exiſtentibus his in contraria diſpoſitione; ſecundomodo poſſunt dici cauſa, quia cooperantur ad generationem, & corruptionem, hinc quando Damaſcenus ait, quod non ſunt cauſa, accipit cauſam primomodo.

Sanctus Doctor inquit Damaſcenum nõ negare, quia corpora cœleſtia habeant influentiam, ſed hoc ſibi

Digitized by Google

ſibi vult, quod non ſunt principia ſufficientia, nec ſunt neceſſaria; operantur enim, vt cauſæ vniuerſales, quæ per particulares indigent adiuuari, & poſſunt impediri, quod autem Damaſcenus non intenderet includeret influentiam, ſeu cauſalitatem à corporibus cœleſtibus, patet per illud, quod ſubiungit dicēs, quod qualitas aeris facta à Sole, Luna & Stellis alij, & alij diuerſas complexiones, & habitus, & diſpoſitiones conſtituit.

Supradictæ reſponſioni D. Bonauenturæ concordat Sanctus Thom. in quæſt. diſp. de verit. vbi ait, quod Damaſcenus intendit à corporibus cœleſtibus excludere reſpectu horum inferiorum cauſalitatem primam, vel etiam inducentem neceſſitatem, corpora autem cœleſtia, & ſi ſemper eodem modo agant, eorum tamen effectus recipitur in inferioribus ſecūdum modum inferiorum corporum, quæ in contrarijs diſpoſitionibus frequenter inueniuntur, vnde virtutes cœleſtes non ſemper inducunt effectus ſuos in iſtis inferioribus propter cōtrarias diſpoſitiones impedientes, & hoc eſt, quod Philoſophus dicit in libro de ſomno, & vigilia, quod frequenter fiunt ſigna imbrium, & ventorum, qui tamen non eueniunt propter contrarias diſpoſitiones fortiores.

Sed percontaberis ſi habent cauſalitatem, quid igitur imprimunt?

Reſpondet Auctor, qnod primo influūt virtutem ſuam, quam habent, & per illā generant, & augmentant formam, & ſpeciem, quam non habent.

Quod ſi obijcias nihil dat, quod non habet, ſed corpora cęleſtia non habent formam, ergo non poſſunt imprimere eam.

Reſpondet Sanctus Doctor, quod habere dicitur bifariam, vno modo virtualiter, & qui hoc modo habet, dat quod non habet, ſicut mouens immobile dat motum, quamuis ipſum nō moueatur; alio modo formaliter, quomodo ignis habet calorem, ad propoſitum dicitur, quod corpora cœleſtia habent formam primo modo, & ſi non ſecundo modo.

Notandum ſecundum Auctorem, quod quando corpora cœleſtia dicuntur imprimere ſiue generare diuerſas qualitates in hæc inferiora, non dant illas ex ſe, ſed educunt illud, quod eſt in potentia in actū, nec dant per ſe ſolum, ſed adiuuando virtutem inferioris naturæ, quod quidam præſtant per virtutem lucis, in qua communicant, ſed etiam per virtutes proprias, quibus agunt in hęc inferiora, non vt producant ſibi ſimilia, ſed vt influendo rerum qualitates, & naturas conſeruent, regant, & intendant, quemadmodum ſemen, quod non eſt viuens, eſt tamen virtus rei viuētis generatiua, ſeu generatrix, eo quod tamen fuit à viuente deciſum, ita in cœlo, licet non ſit viuens, eſt virtus rerum viuentium generatrix, non quod ab intelligētia moueatur, vel ſit illi aliqua virtus ab intelligentia influxa, ſed quia eſt productū à Deo, tanquam quoddam ſemen omnium generabilium, & corruptibilium, ſicq; dicitur agere in virtute Dei ad viuentium productionem, ſicut ſemen equi in virtute equi generantis ad producendum equum.

PVNCTVM QVARTVM.

Quo pacto luminaria dicantur eſſe in ſigna.

SCribitur Geneſ. 1. fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos &c. Auctor adducit hanc auctoritatem in primo argumento, quod diluens ait, quod ſcriptura non dicit, quod ſint tātum in ſignificationem, quia & ſunt in ſignificationem cauſæ, magis tamen exprimit, quod ſint ſigna, quam cauſæ, pro eo quod nec cauſant ſufficienter, nec cauſant neceſſario, ideo magis attribuit eis rationem ſignorum.

Notandum pro clariori intelligentia, quod luminaria cœli ita ſunt ſigna iſtorum inferiorum, quod etiam ſunt cauſę eorum; nam pro vt in effectibus eorum pronoſticamur aliqua de futuris, vt quia ſero rutilat cœlum, pronoſticamur ſerenitatem, quia ergo corpora cœleſtia non ſolum ſunt cauſæ illius rubedinis, quæ eſt ſignum ſerenitatis, & ex qua pronoſticamur de ſerenitate, ſed etiam ſunt cauſę illius ſerenitatis, ſic per pronoſticationem habitæ, ideo ſic tot ſunt ſigna, quod ſunt etiam cauſæ, ſed qualiter ſint in ſigna &c. Sanctus Doctor in expoſitione literæ ſubtiliter explicat, & priuſquam eius intētionem aperiamus, quædam præmittemus, primum ſignum vt docet D. Aug. lib. 2. de Doctrina Chriſtiana eſt res, quæ præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit incognitionem alterius venire, hoc autē eſt duplex, naturale ſcilicet, & ad placitum, Item quoddam eſt ſignum tantum, aliud eſt ſignum, & cauſa, ſed de his in quarto diffusè tractabitur.

Secundo notandum, quod duplex eſt ſigni vſus, vt docet Auctor, nam vel ſumitur ſignum ad ſignādum, vel ad diſtinguendum.

Tertio notandum, quod duplex eſt luminarium motus, vnus qui eſt ad motum vltimæ ſpheræ ſuper polos principales, quo motu ſemel quolibet die naturali reuoluuntur; alius eſt motus proprius, quem naturaliter habent in circulo obliquo; ſcilicet in Zodiaco, in quo duodecim ſigna deſcribuntur.

Quarto notandum ſecundum Philoſophos vndecim eſſe circulos in toto, quorum duo ſunt viſibiles, alij inuiſibiles, primus de viſibilibus eſt Zodiacus, qui à Capricorno per arietem ad Cancrum deſcendit, & de Cancro per libram ad Capricornum deſcendit, hoc autem intelligendum eſt iuxta noſtrū ſitum, vnde Ariſt. lib. 2. de Gen. vocat cū obliquum circulum, in quo mouetur Sol, & alij planetæ dicēs, motus vel latio Solis, & planetarum in obliquo circulo eſt cauſa generationis, & corruptionis rerum naturalium, nouem autem alij ſunt circuli inuiſibiles, quia nil aliud ſunt niſi lineæ intelligibiles.

Quinto notandum, quod prædictus circulus Zodiacus nominatur, ſecundum Bedam de imagine mundi, vbi ſic ait, in medio firmamenti ſunt duodecim ſigna per trāſuerſum diſpoſita æqualiter per circuitum diſtincta; horum diſpoſitio Græcè dicitur Zodiacus, Latinè ſignifer, eo quod in ipſo circulo ſunt ſigna, quæ animalium habent nomina; Zodiacus. n. animal dicitur, porro ſigna ſunt Aries, Taurus,

Gemini

Gemini Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Piſces.

Et ſi quæratur ratio, quare Deus voluit Zodiacũ eſſe obliquum circulum in cœlo, in quo ſic obliqui mouerentur Sol, Luna, & omnes alij planetæ.

Reſpondetur ſecundum Theologos, vt per diuerſa tempora horarum ſecundum diuerſitates ſitus terrarum, ac orizontum Sol oriens, vel occidens faceret diuerſis horis diei, quo incitarentur homines ad Deum laudandum, & dum in aliqua parte terræ eſſet meridies, vel circa in alia eſſet tunc mane ortus Solis, vt dum iam illi ceſſarent in ſua meridie à laudando Deum, alij exurgerent pro tunc ad laudandum in ſuo mane, igitur vt laudetur Deus omni tẽpore in hoc mundo, ideo enim fecit mundum, & præſertim creaturas rationales, vt omni tempore laudetur, voluit curſum Solis facientis diem, ac noctem, & etiam curſus aliorum planetarum fieri in obliquo circulo Zodiaci.

Sexto notandum, quod Orizon diſtinguitur duplex, vnus dicitur naturalis, qui ſcilicet finit viſum illorum, qui ſunt in medio mundi, alius dicitur artificialis, qui finit viſum exiſtentium extra mundum medium; vnde ſecundum diuerſos ſitus eſt Orizon artificialis.

His omnibus prænotatis exponenda ſunt verba Geneſ. iuxta ſententiam Sancti Doctoris nonnullis concluſionibus, quarum ſit

Prima concluſio. Si vſurpetur ſignum quãtum ad vſum, qui eſt ad ſignificandum, luminaria illa facta ſunt in ſigna, id eſt in ſignificationem futurorum, & variationem temporum, & dierum annorum, quatenus variatio temporum attenditur in mutatione quantum ad colorem, & frigus aeris, & variatio dierum quantum ad lucem, & tenebras, & variatio annorum ad dictorum duorum reuocationem, & hæc expoſitio eſt ad mentem Damaſceni.

Secunda propoſitio luminaria non ſunt ſigna eorum, quæ ſunt à libero arbitrio inſtitutione diuina, ſed potius ad illa ſignanda traxit humana fictio, & fallacia diabolica, manifeſta eſt propoſitio, eamque confirmat Damaſcenus, ſic dicens, non autem ſunt ſigna eorum, quæ propriè ſunt ab anima rationali.

Si objjciatur, quod ſydera moralium actionum cauſæ aliquando dicuntur.

Reſpõdetur, quod cauſæ appellantur taliũ actionum non quidem efficientes, ſed excitantes, quæ rationis freno cohiberi poſſunt, ſed de hoc in ſequenti quæſt.

Tertia propoſitio ſi capiatur ſignum, quãtum ad vſum, qui eſt ad diſtinguendum luminaria, pro vt mouentur motu primi mobilis, diuidunt diem, ac noctem: propoſitio patet ex illo Pſal. 135. qui fecit luminaria magna, Solem in poteſtatem diei, Lunam & Stellas in poteſtatem noctis.

Quarta propoſitio. Luminaria quatenus mouentur motu proprio, diſtinguunt tempora, dies, & annos, præſertim Sol: probatur, quia quatuor anni tempora ver, æſtas, autumnus, & hyems diſtinguuntur per motum Solis in Zodiaco, pro vt ad nos accedit, & recedit, ſimiliter diſtinctio dierum fit per eũdem motum, quia modo dies creſcunt, modo decreſcunt, aliquando ſunt maiores noctibus, aliquando minores, interdum æquales iuxta duplex ſolſtitium æſtiuale, & hyemale, & duplex etiam æquinoctium; ſcilicet vernale, & autumnale.

Quinta propoſitio. Luna ſuo modo eſt in ſignificationem temporum, & annorum, & dierum apud Iudæos maximè quo ad ſolemnitates, ſicut apud Chriſtianos eſt Sol, vt dicitur Eccleſ. 43. & Luna ſignum diei feſti.

Si autem quæratur cur Eccleſia magis accepit feſta ſua ſecundum Solem, quam ſecundum Lunam.

Reſpondet D. Bonauentura, quia Synagoga in tenebris noctis ambulabat, & minuenda erat, ideo à luminari quod præeſt nocti, & quod minuitur in conſumatione accipiebant Iudæi diſtinctionem ſuarum ſolemnitatum, at vero quia Eccleſia ambulat in lumine, vt de illa dicitur Apocal. 12. *mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius*: ideo Chriſtiani menſes, & dies ſolemnes magis ſecundum motum Solis, quam Lunæ computant exceptis ſolemnitatibus Paſchatis, & Pentecoſtes, eo quia Paſchalis ſolemnitas non ſolum celebratur in commemorationẽ reſurrectionis præteritæ, verum etiam in præfigurationem reſurrectionis futuræ.

Sed quare non fit mentio de menſe, & ſeptimana, nam ſolummodo dicitur, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.

Reſpondetur, quia non tangitur ibi noua variatio, nec noua terminatio, nam ſcriptura dicit tempora pluraliter variationem temporum in quatuor temporibus anni ſecundum quatuor elementorum qualitates, & ſubiungit dies, & annos, vt ſicut per tempora vocabatur variatio, ſic etiam per dies, & annos poſſit notari illius motus terminatio, ita quod dies dicit terminationem motus, quo mouetur Sol motu firmamenti, & annus terminationem motus, quo mouetur in obliquo circulo.

PVNCTVM QVINTVM.

Num cauſalitas, ſeu actio luminarium extendat ſe ad omnia inferiora.

HAnc difficultatem reſoluemus, quibuſdam poſitis concluſionibus, quarum eſt

Prima luminaria cœli habent actionem in elementa, quo ad generationem, ac alterationem, & quo ad loci mutationem; concluſio cõtinet tres partes, quæ ſingulæ ſunt probandæ.

Prima pars ſic ſuadetur, nam accedentibus Sole, & aſtris calefactiuis ad zenith. alicuius regionis plus conuertitur de elementis inferioribus in ſuperiora, & accedentibus aſtris frigidis effectiuè plus conuertitur de ſuperioribus in inferiora; declaratur probatio exemplo: accedente enim Sole ad zenith vnius regionis generatur ibi plus de igne, & minuitur de aqua, ita per eius receſſum ab alia regione generatur plus de elementis frigidis, & minuitur de calidis.

Secunda pars de alteratione patet ad ſenſum: accedente Sole aer calefit circa nos, recedẽte frigeſcit, præterea in vna regione conuertitur multum aquæ in aerem, in oppoſita diametraliter multum aeris conuertitur in aquam, Item dum hic fit alteratio ad calorem in regione oppoſita ad frigiditatem, quia quantum

quantum aſtra accedũt ad noſtrum zenith, tantum recedit ab oppoſito, & per hoc ſaluatur, quod nec committitur vacuum, nec penetratio dimenſionum.

Tertia denique pars concluſionis, quæ eſt quod luminaria habent actionem in elementa, quo ad loci mutationem perſuadetur, omnia ignis, & pars ſuperior aeris feruntur circulariter ad motum primi mobilis, vt patet de impreſſionibus ignitis, & cometis, Item cauſant fluxum, & refluxum maris, qui ſpecialiter attribuitur Lunæ, quæ dicitur habere dominium ſuper humida.

Secunda concluſio. Luminaria cęli agunt in mixta imperfecta inanimata, vt ſunt metalla; patet, quia ſecundum aſpectum luminarium metalla fiunt in diuerſis terris, quædam enim abundant auro, quædam argento.

Tertia concluſio. Luminaria cœli habent cauſalitatem, & actionem in mixta animata alterando corpora mixta ad complexionem, ſeu qualitatem conuenientem, vel diſconuenientem animæ tale corpus perficientem, patet quia ſecundum aſpectum iſtorũ luminarium maximè Solis, & Lunæ eſt diuerſitas plãtarum in diuerſis regionibus, quædam enim plus abundant in vna regione, quam in alia, præterea eſt diuerſitas in animalibus, quædam enim plus abundant in vna regione, quam in alia, idq; non eſſet, niſi quod quædam regiones calidiores ſunt alijs, quædã frigidiores, Item in hominibus videmus variationem ex parte corporum, quidam enim ſunt vnius coloris, magis quam alterius, quidam paſſibiliores, aliqui minus paſſibiles, quidam ſunt iraſcibiliores, quidam temperatiores, quidam promptiores ad aliquod opus, aliqui minus.

PVNCTVM SEXTVM.

Quid cauſent luminaria in hæc inferiora.

TRes ſunt ponendæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima luminaria cauſant calorem lumine, & motu in his inferioribus; concluſio eſt Auctoris in ſolutione quarti; probatur

Primo de lumine, quia lumen ex ſui natura eſt calefactiuum in materia receptiua caloris, cuiuſmodi ſunt tria elementa inferiora.

Secundo probatur de motu teſtimonio Ariſt. 2. cœli vbi inquit natus eſt enim motus ignire, & lapides & ligna, & ferrum. Quod autem calor cauſetur lumine, & motu probatur per Comentat. 2. cœli vbi inquit cœlum eſt calefaciens per ſe motu, & lumine, ſed hęc concluſio comprobatur ſigno, nam videmus loca vmbræ eſſe frigida.

Secunda concluſio non omnia luminaria calefacere poſſunt; concluſio eſt Auctoris, quam ipſe ſic probat, motus & lumen non eſt ſufficiens cauſa coloris, ſed motus cum velocitate, & lumen cum radiorum multiplicatione, ſed hæc non conueniunt omnibus luminaribus, ergo non omnia calefacere poſſunt.

Præterea non tantum luminoſitas, & motus cauſant calorem, ſed etiam ad hoc virtus propria, ſecũdum quam Stella, vel planeta calefaciẽs habet aſpectum ſuper igneam naturam principaliter.

Sed dices ſi lumen eſt calefactiuum, ſeu actiuum caloris, ergo eſt qualitas actiua, ſed non eſt qualitas actiua; probatur ſi eſſet qualitas actiua, ergo haberet oppoſitum contrarium, ſed non ſolum priuatiuum.

Reſpondetur, quod licet lumen non habet oppoſitum contrarium, ſed tantum tenebram, tamen vt productiuum caloris habet aliquam qualitatẽ virtualem, contrarium productiuum frigiditatis, puta quæ eſt in Saturno, & hæc erit ſibi contraria virtualiter propter effectum contrarium.

Obijcies ſi lumẽ eſt effectiuum caloris, ergo ſicut illuminatio eſt in inſtanti, calefactio erit in inſtanti, ſed hoc eſt falſum, quia cum calefactio ſit motus, motus eſſet in inſtanti: cõſequentia probatur, quoniam cauſa in actu, & effectus in actu ſunt ſimul, ſed illuminatio, vt aſſeritur eſt cauſa calefactionis, ergo quandocumque ponitur vnum, ponitur aliud, ſed illuminatio fit in inſtanti, ergo.

Reſpondetur, quod licet illuminatio fiat in inſtãti, non tamen calefactio, & quando probatur, quod poſita cauſa in actu ponitur effectus in actu, conceditur, ſi ponatur cauſa in actu cum conditionibus requiſitis: in propoſito dicitur, quod vltra illuminationem requiruntur interſecatio radiorum, & multiplicatio, & reflexio facta à corpore, ad quod terminantur radij, & aliqualis mora illuminantis ſuper illuminabile reflexiuum, & quia hæc non fiunt in inſtanti, ideo calefactio non fit in inſtanti.

Tertio concluſio. Luminaria cauſant in his inferioribus frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem; probatur experientia.

Primo: quia vno anno in eodem clymate, & in eodem paralello experimur hyemem duram, & rigidam, in alio anno hyemem mitem, & remiſſam: preterea aliquibus annis experimur longiſſimam ſiccitatem, in aliquibus oppoſitum, item experimur poſt longum & intenſum calorẽ quaſi momentaneè cauſari in aere longam, & intenſam frigiditatem, non ſolum in hyeme, ſed & in vere, & in æſtate, & in autumno manente quaſi eadem propinquitate, & elõgatione Solis à nobis: vnde non eſt dicendum id prouenire ex ſola propinquitate, vel elongatione Solis; ſed ex qualitatibus virtualibus exiſtentibus in aſtris vltra lucem ſuam.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quid ſit cœlo ratio agendi.

NOtandum, quod agẽs poteſt dici agere aliquo tribus modis, vno modo agens agit eo, quod eſt ei ratio agendi, & hoc eſt forma, qua mediante operatur, ſicut ignis calefacit calore; alio modo agẽs agit ſua actione, & ſic ignis calefacit calefactione, tertio agens dicitur agere eo, quod nec eſt ſua actio, nec eſt agenti ratio agendi, ſed eſt conditio neceſſario requiſita ad actionem, ita quod ea remota agens agere nõ poſſet eo modo, quo Philoſophus 6. Phyſ. ait approximationem eſſe neceſſariam ad hoc, quod agens naturale agat in paſſum.

Secundo notandum, quod cœlum habere cauſalitatem in corpore inferiora poteſt intelligi bifariã, vno

Digitized by Google

vno modo, quod habeat cauſalitatem realem, alio modo, quod habeat cauſalitatem intentionalem, cauſalitas realis eſt, qua producitur aliqua forma realis cum tranſmutatione materiæ, in qua ipſa forma percipitur, cauſalitas intentionalis eſt, qua producitur aliqua forma, ſiue ſit intentionalis, ſiue realis, ſed ſine tranſmutatione materiæ, cuiuſmodi eſt lumen in aere.

His prænotatis duæ ſunt opiniones circa quæſt.

Prima aſſerit, quod motus eſt cœlo ratio agendi omnem actionem realem, & quod etiam eſt cauſa, ſine qua non; ratio huius poſitionis eſt, quia ceſſante actione ipſius intelligentiæ, ita quod non amplius moueat cœlum, oportet quod ceſſet actio corporis cœleſtis reſpectu inferiorum, & hoc loquendo de illa operatione, quæ eſt realis tranſmutatio, & ceſſante tale operatione corporis cœleſtis oportet, quod ceſſet operatio elementaris, quia cœlum agit in virtute intelligentiæ ipſum mouentis, inferiora vero agunt in virtute cœli.

Præterea defenſores huius ſententiæ confirmant, quia conditio primi principij non competit ipſi cœlo, ſed agere non motum eſt conditio primi principij, ergo cęlum non poteſt habere realem actionem, niſi moueatur.

Item primum in vnoquoq; genere eſt cauſa omnium cæterorum illius generis, ſed motus cœli eſt primus omnium motuum, vt patet 8. Phyſ. ergo ceſſante motu cœli non poterit fieri aliquis motus in rebus inferioribus.

Secunda ſententia, quæ probabilior cenſetur, & quam nos ſequimur, conſiſtit in tribus concluſionibus.

Prima. Motus cœli non eſt ipſi cœlo per ſe ratio agẽdi in iſta inferiora; probatur primo, id quo agẽs agit tanquam ratione agendi eſt forma abſoluta in eo exiſtens, ſed motus localis non eſt forma abſoluta, ergo non poteſt eſſe ratio agendi ipſi cœlo.

Maior probatur: ſic non minus repugnat relationi, quod ſit terminus actionis, quam quod ſit principium agẽdi, cum eſſe principium importet maiorem perfectionem, quam eſſe terminum, ſed relationi repugnat, quod ſit terminus alicuius actionis niſi forte per accidens teſte Philoſopho 5. Phyſ. ergo relationi repugnat, quod ſit principium agendi.

Secundo illud, quod eſt formaliter ſucceſſiuum non poteſt eſſe permanens, ſed motus cœli eſt formaliter ſucceſſiuus, ea vero, quæ producuntur per cœlum, ſunt formaliter permanentia, vt patet in his inferioribus à cęlo productis.

Maior probatur, quia cum cauſa non ſit minoris permanentiæ, quam effectus impoſſibile eſſe videtur, quod illud, quod eſt per ſe ratio producendi, alterum ſit formaliter ſucceſſiuum, dum ipſum productum eſt verè res permanens.

Tertio ſi motus poneret formam abſolutam in mobili, aut ipſa forma eſſet ſubſtantialis, vel accidẽtalis, ſi ſubſtantialis, tunc motus cęli eſſet generatio, ſi accidentalis, vel eſſet qualitas, & tunc eſſet alteratio, vel quantitas, & tunc eſſet augmentatio, ſed cęlum nec alteratur, nec augetur.

Secunda concluſio. Motus cęli non eſt cauſa, ſine qua non, ſeu neceſſario requiſita quantum ad omnem operationem, quam cęlum habet in iſta inferiora: probatur

Primo. Si cęlum non moueretur, adhuc illuminaret corpora inferiora, ergo ea calefaceret, ſed calefacere eſt agere actione reali, ergo ſi nõ moueretur, haberet tamen actionem realem.

Minor patet, & prima conſequentia probatur. Illud, quod conuenit alicui ſecundum ſe, non poteſt ab eo naturaliter auferri, ſed lux ſecundum ſe, & ex natura ſua eſt virtus actiua coloris, ergo cauſaret colorem, dato quod non moueretur.

Secundo corpus corruptibile manens immotum poteſt habere actionem realem, ergo & corpus incorruptibile, cuiuſmodi eſt cęlum: conſequentia patet; antecedens eſt manifeſtum de Magnete, qui manens pęnitus immotus trahit ad ſe ipſum ferrum, & ignis manens in eodem loco calefacit omne ſibi approximatum.

Tertio cęlum Empyreum habet realem influentiam, & tamen nunquam mouetur, ergo pari ratione cęteri cęli non moti poſſunt habere realem actionem.

Præterea eſt articulus Pariſienſis, quod ſi cęlum ſtaret, adhuc ignis in ſtuppam ageret, & huius contrarium dicere eſt error excommunicatus per Dominum Stephanum Epiſcopum Pariſienſem.

Præterea tempore *Ioſuæ ſtetit Sol*, & *Luna*, & per conſequens *totius cęli motus diurnus, alias ſitus ſyderum, vel luminarium fuiſſet immutatus*, & tamen homines non ceſſauerunt ab operibus.

Et ſi dicatur hoc fuiſſe per miraculum à Deo, cõceditur id, ſed tamen Deus per illud miraculum non iuuabat hoſtes Iſrael, qui erant infideles, in quibus non ceſſauit motus fugiendi ad occultandum ſe.

Tertia concluſio. Si cęlum non influeret in elementa, adhuc ipſa manerent; *hæc concluſio eſt contra* Rabbi Moy. dicentem, quod *ſi cęlum nihil pęnitus influeret in elementa, deſinerent eſſe*; probatur concluſio, quia elementa, & ſi ſint corruptibilia, & generabilia ſecundum partes, tamen ſecundum ſe tota ſunt incorruptibilia, & ingenerabilia, nam ſunt totius mundi partes principales nec dependent à corpore cęleſti, ſed ſunt à Deo producta, non per naturalem generationem, ſed per creationem, & aduerſus Rabbi Moy. ſic arguitur. Nulla res deſinit eſſe per ſubtractionem eius, quod non poteſt eſſe cauſa talis rei, nec concauſa, cęlum autem non poteſt eſſe cauſa, neq; concauſa productionis materiæ rerum, quæ facta eſt per creationem, ergo ſi cęlum nil penitus influeret in elementa, non deſinerent eſſe.

Quarta concluſio. Si cęlum non influeret in elementa, adhuc haberent aliquam operationem, probatur ſecundum Richardum, quia & ſi elementa nõ haberent operationem illam, per quam producerẽt naturales effectus, qui producuntur per motum, ſicut producere herbas, vel plantas, aut fructus, ſed effectus, qui dicuntur intentionales, ſicut eſt lumen in medio, & ſimilitudines cęlorum, & bene adhuc poſſent immutare viſum, cuius immutatio eſt ſine materiali immutatione tam ex parte obiecti, quam ex parte medij, & organi.

Supereſt nunc, vt reſpondeatur ad rationes prioris ſententiæ.

Ad

Digitized by Google

Ad primam dicitur, quod cęlum non agit in virtute intelligentiæ, quantum ad omnem operationem, quia ſecundum Auctores huius ſententiæ cęlum poteſt illuminare hæc inferiora ceſſante operatione intelligentiæ, ſed incidentia radiorum ſolarium, & refluxio eſt cauſa caloris; itaque quantum ad talem operationem etiam realem non dependet ab intelligentia.

Ad ſecundam reſpondetur, quod eſſe nō motum poteſt bifariam intelligi, vno modo, quia nulla eius virtus, & actio præſupponit actionem priorem, à qua dependeat, & ſic agere non motum eſt conditio primi principij, alio modo aliquid dicitur eſſe non motum, quia non mouetur localiter, ſicq; cauſæ ſecundæ poſſunt agere ad aliquos effectus dato, quod non moueantur.

Ad tertiam reſpondetur primum in genere eſſe cauſam cæterorum, non quantum ad eſſe ſimpliciter, & abſolutè, ſed quantum ad eſſe menſuratum, ſeu quo ad cauſalitatem cognitionis, verbi gratia albedo non eſt cauſa efficiens aliorum colorum, ſed eſt cauſa cognitionis, quia per primum cognoſcuntur alia, quæ ſunt eiuſdem generis, & ideo remoto motu cœli non oportet, quod naturaliter omnis alius motus deſinat eſſe, ſed bene ſequitur, quod alij motus non cognoſcerentur per illum primum motum.

Secundo reſpondetur, quod motus localis eſt primus ſecundum curſum, qui nunc eſt in vniuerſo, & ita intellexit Philoſophus, qui etiam putauit, quod non ſit poſſibilis alius ordo vniuerſi, cum ponat intelligentias mouere cęlum ex neceſſitate naturæ.

PVNCTVM OCTAVVM.

Fluxus, & refluxus maris vnde proueniat.

SCiendum primo, quod mare ex natura aquę non fluit, & refluit, ſed tantum habet decurſum ad partem decliuiorem, eo quod grauis eſt, & hunc decurſum habet ab Aquilone ad meridiem; nam Oceani aqua altior eſt in Aquilone, quam in meridie: quoniam illic eſt intenſa, & perpetua frigiditas, quę conuertit plurimum aerem in aquàm maris, in meridie autem eſt continuus calor conſumens multam aquam, & conuertens eam in aerem, ideo in meridie locus maris eſt decliuior ex continua conſumptione aquarum.

Sed quare fluat, & refluat mare, quidam aſſerunt id proficiſci ex augmento, & diminutione aquarum eius, vt quando ſunt diminutæ aquæ maris, tunc illud ſe retrahit, quando verò ſunt augmentatæ mare ſe dilatat, & diffundit, & hoc modo fluit, & refluit; Aliqui dicunt fluxum, & refluxum maris eſſe redigendum in virtutes corporum ſupercęleſtium, quia in parte ſeptemtrionali ſunt nautica vel circa, vbi eſt intenſum frigus, inſpiſſatur aer, & fit inde aqua, in partibus autem auſtralibus vbi Sol pergit, ſemper euaporat aqua, & fit inde aer, & ſic aquę maris aliquando abundant, aliquando minuuntur, alij denique & melius fluxum, & refluxum referunt in Lunam, quorum ſententiam ſequitur Auctor in textu, eo quod ad ſenſum dominatur humidis ſecundum quod abundat in lumine, ſed quomodo cauſetur hic fluxus, & refluxus à Luna reperio duas ſententias.

Prima eſt eorum, qui arbitrantur cauſari à particulari virtute, & influentia exiſtente in Luna, qua eleuat aquas, quemadmodum in magnete eſt peculiaris virtus, qua ad ſe trahit ferrum.

Secunda eſt eorum, qui dicunt id prouenire ex diuerſitate angulorum, quos conſtituunt radij Lunares ſuper Oceanum, dum exiſtit in ortu, vel in meridie; nam dum reſpiciunt directè, aqua augetur ſuo fluxu, dum autem recedunt ex occaſu Lunæ minuitur ſuo refluxu, ita quod Solus fluxus cauſatur per ſe à Luna propter ſui præſentiam, refluxus vero cauſatur per accidens ex Lunæ abſentia, & hæc opinio videtur rationabilior.

Notat Ægidius id verificari etiam de alijs ſyderibus, quia aliqua ſydera ſunt calida, & faciunt aquā euaporare, propter quod diminuunt aquam, & augmentant aerem, aliqua ſunt frigida facientia aerem inſpiſſari, ſicque conuertunt aerem in aquam, & augmentant aquam, qua augmentata, & diminuta fit fluxus, & refluxus maris.

Num vero fluxus, & refluxus cōueniat Soli Oceano, vel alijs maribus.

Dicendum fluxum, & refluxum eſſe proprium Oceani, alijs autem maribus particularibus cōuenit plus, & minus ſecundum quod magis, aut minus ab Oceano diſtant; nam maria propinqua Oceano habent manifeſtè fluxum, & refluxum.

Sed ſciendum, quod in maribus mediterraneis reperitur alius fluxus, & refluxus, qui dicitur fluxus & refluxus per menſem, nam à principio noui Lunij vſque ad plenilunium fluunt, & videntur ſemper creſcere, à principio vero plenilunij vſq; ad finem menſis Lunaris continuè refluunt, & videntur decreſcere: cauſa huius eſt, quia à principio coniunctionis vſq; ad oppoſitionem continuè augetur in lumine, & propterea continuè vigoratur ad eleuandum aquas maris, ſicque habent fluxum, ſed à principio oppoſitionis vſque ad finem menſis Lunaris continuè decreſcit in lumine, ſicque fit minus vigoroſa ad eleuandum aquas, & ideo incipiunt refluere, & decreſcere vſq; ad nouilunium.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ex impreſſionibus luminarium cauſetur in hominibus diuerſitas morum.

NOtandum, quod mores ſunt duplices, quidam ſunt boni, & alij mali mores, boni ſunt actus eliciti ſecundum dictamen rectum rationis, mores mali ſunt actus eliciti contra rectum dictamen rationis, pro cuius geminæ diuiſionis intellectu aduertendum, quod bonitas moralis eſt integritas omnium circūſtantiarum, quas recta ratio iudicat debere habere ipſi agēti in ſuo actu, malitia moralis fit è contrario deficientibus circumſtantijs debitis.

In corpore quæſt. duo facit Auctor, primo diſtinguit, quo-

Digitized by Google

quomodo mores hominum referri poſſint in ſydera, ſecundo reſoluit.

Circa primum. Mores hominum, euentuſque futurorum à ſyderibus, & planetis cauſari poteſt bifariam intelligi; Primo, quod inde cauſentur neceſſario, & ſufficienter, alio modo diſpoſitiuè, & contingenter.

Quo ad ſecundum tres ſtatuit concluſiones reſponſiuas, quarum eſt

Prima. Mores hominum, euentuſque futurorum cauſari à ſyderibus neceſſariò, & ſufficienter eſt falſum, hæreticum, & diabolicum figmentum: probat, quia repugnat Chriſtianæ religioni, ſenſui, & rationi.

Quod primo repugnet Chriſtianæ religioni oſtendit ex duobus.

Primo, quia eſt contra veritatem fidei, quæ in hoc errore ſaluari non poteſt; nam dum ponit omnia à ſyderibus neceſſario euenire, aufert meritum, ac proinde præmium tollit gratiam, & conſequenter gloriam, ſecundo repugnat religioni Chriſtianæ, quoniam eſt contra honeſtatem morum, quæ præiudicium patitur, dum culpa hominum refunditur in Deum, licentia peccandi conceditur, nec non homo ad colendum ſydera incuruatur.

Secundo, quod repugnet ſenſui, probat Auctor ex duobus.

Primo, quia ſenſibili experientia conſpicimus in eadem conſtellatione conceptos, & natos diuerſificari in moribus, in euentibus, & naturalibus proprietatibus, vt patet in Iacob, & Eſau.

Secundo, quia conſtat, quod in eadem conſtellatione naſcitur filius Regis, & filius ruſtici, naſcitur fœmina, & maſculus, qui nec in moribus, nec in euentibus, neque in naturalibus proprietatibus communicant, id ipſum D. Gregorij in homil. Epiphaniæ aſſeuerat ſic dicens, fateri Mathematici ſolent, quia ſi quis ſub ſignô Aquarij naſcitur, piſcatoris in hac vita miniſterium ſortiatur, piſcatores verò Getulia, vt fertur, non habet, quis ergo dicat, &c.

Tertio, quod repugnat rectæ rationi, probat duplici medio.

Primo, quia hic error ſuperioribus præponit inferiora, dum homini præfert aſtra, quæ eſt creatura digniſſima, & recta ratio dictat hominem eſſe finem omnium.

Secundo, quia in ſe oppoſita implicat, ſi quidē dicit quod quia mores hominum pendent ex aſtris, & conſtellationibus: propterea aſtra ſunt veneranda, & conſtellationes obſeruandæ, & hoc eſt ponere duo oppoſita: probat duplici argumento.

Primo aut eſt neceſſe euenire homini ſecundum conſtellationes ſyderum, aut non, ſi ſic ergo non ſunt aſtra veneranda, ſi non, ergo non ſunt fata metuenda.

Secundo aut euenit homini ſecundum, quod conſtellatio in ſuo ortu exigat, aut non, ſi ſic, ergo fruſtra ſunt obſeruandæ conſtellationes in actibus ſuis, cum ſecundum primam conſtellationem neceſſe ſit ei bona, vel mala euenire, ſi non in prima conſtellatione, ergo pari ratione nec inſequentibus.

Secundo concluſio comprobari valet auctoritatibus, quæ aſſignantur in argumento contra.

Prima auctoritas deſumitur ex Sacra ſcriptura Deut. 4. Solem, & Lunam, & omnia aſtra cæli creauit Dominus Deus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cælo ſunt, ergo ſi aſtra cæli creata ſunt in miniſterium, ex eis non pendent principaliter mores hominum.

Secunda auctoritas eſt Ptolomæi dicentis, quod ſapiens homo dominabitur aſtris, ergo mores hominum non cauſantur ex impreſſionibus ſtellarum.

Tertio roboratur concluſio duabus rationibus, quæ poſt auctoritates ponuntur.

Prima eſt oſtenſiua, quod eſt rectè ordinatum ſecundum quod huiuſmodi non tendit niſi ad rectum, ſed cælum cum ſuis ſyderibus à prima conſtitutione rectiſſimè eſt ordinatū, ergo nunquam tendit niſi ad bonos mores, igitur aut omnes homines habent bonos mores, aut bonitas morum non cauſatur ex poſitione ſyderum.

Secunda ratio eſt ducens ad impoſſibile. Si ex poſitione ſyderum cauſatur diuerſitas morum, cum motus eorum ſit naturalis, & neceſſarius, diuerſitas morum in hominibus eſſet naturaliter, & neceſſariò, ergo non erit liberum arbitrium, nec valebit conſilium, nec meritum erit, nec laus, nec vituperium.

Secunda concluſio. Mores hominum, & euentus futurorum variantur ab impreſſionibus ſyderum diſpoſitiuè contingenter; probat Auctor, quia diſpoſitio corporis varia multum confert ad variationem affectionum, & morum animæ, quæ vt plurimum complexiones corporis imitatur; vnde colerici ſunt iracundi, & ſanguinei ſunt benigni, & melancholici ſunt liuidi, & flegmatici ſunt pigri, cæterum id non eſt neceſſario cum anima ſuo corpori dominetur, maximè quando eſt adiuta per gratiam, & quia virtus corporum cæleſtium operatur ad mixtionem, & qualitatem complexionum, hinc eſt, quod per conſequens operatur quodammodo ad qualitatem operum.

Tertia concluſio. Impreſſiones ſyderum diſponunt diſpoſitione non proxima, ſed remota, ad varietatem morum: probat Sanctus Doctor, nam plus facit ad qualitatem complexionis virtus naturæ inferioris, quam virtus ſyderis, vt patet per Auguſtinum. 5. de Ciuit. Dei de duobus fratribus geminis, qui ſimul infirmabantur, & ſimul curabantur, idque erat propter conſimilem complexionem teſte Hippocrate; & non propter identitatem conſtellationis, vt dicunt Aſtronomi.

Pro expoſitione quæſt. nouem diſcutientur.

Primum quid ſit fatum ſecundum poetas Philoſophos, & Aſtronomos.

Secundum quid ſit fatum ſecundum Theologos, & quomodo differat à prouidentia.

Tertium num omnia fato ſubdantur.

Quartum num corpus Chriſti Domini in ſuo cōceptu, & partu aliquo modo ſubiectus fuerit fato.

Quintum num conſtellationibus homo aſtringi poſſit.

Sextum mores diuerſarum regionum, à quibus dependeant.

Septimum num Aſtrologi de futuris vera dicere queant.

Octauum, quid ſit cometa, quomodo generetur, & quid ſignificet.

Nonum num aliqua ſint fortuita, & caſualia.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit fatum ſecundum Poetas, Philoſophos, & Aſtronomos.

CVm Sanctus Bonau. in reſponſione ad primū nonnulla de fato breuiter, ſed doctiſſimè perſtringat pro eorum intelligentia dubitationes, quaſdam examinandas me comparaui, & in

Digitized by Google

in primis eam, quę iam propoſita eſt, circa quã ſciendum. quod aliqui dixerunt fatum nihil eſſe, ſed illud eſſe falſum oſtenditur ex eo, quod Boetius 4. de cõſol. diffinit ipſum, & eius diffinitio allegatur ab Auctore in primo argumento, quod autem non eſt, diffiniri nõ poteſt, cum diffinitio dicat eſſentiam ipſius diffiniti. Quidam exiſtimarunt fortuita, & caſualia, quæ in his inferioribus accidunt, in nullam ſuperiorem cauſam reducenda eſſe, & hi fatum, & prouidentiam negauerunt, vt de Tullio D. Auguſt. refert 5. de Trin. Dei, alij vero dixerunt fatum eſſe diſpoſitionẽ ſyderum, ſub qua quiſq; conceptus vel natus eſt, hi, namque ea, quæ his inferioribus accidunt, ſiue naturalibus, ſiue humanis, reduxerũt in ſuperiorem cauſam, ſed non aliam niſi corpora cęleſtia, quod eſt vanum, & falſum, vt infra demonſtrabitur.

Quid autem ſit fatum ſecundum Poetas dicendum, quod eſt ipſa immobilis, & determinata ſeries ſecundarum cauſarum, ordoq; futurorum ſub diuina diſpoſitione res humanas neceſſitans.

Sciendum, quod quidam prius Poetæ finxerunt aliquas ideas fatales, quas vocauerunt ſorores parcas, nomina autem iſtarum erant Clotho, Lacheſis, & Atropos, primam aiebant baiulare, ſecundam trahere filum, tertiam incidere, prima futura contingẽtia portat, ſecunda protrahit ad hoc quod ponantur in præſenti, tertia diſtribuit etiam in præterito; prima rebus vitam donat, ſecunda protrahit, tęrtia frãgit, cæterum hæc omnia figmenta ſunt dæmonum homines ſuperſtitioſos illudentium ſub imagine harum trium ſororum.

Sed videamus, quid ſenſerint Philoſophi. Democritus, & Epicurus ita diffinierunt.

Fatum eſt quædam virtus, & vis cęleſtis exiſtens in motibus corporum cęleſtium, & moribus eorum ſub ſe continens, & connectens de neceſſitate omnes effectus, qui fiunt infra ſphęram actiuorum, & paſſiuorum, id eſt Lunam.

Apuleius, & Hermes Trimegiſtus ſic Fatum diffinierunt. Eſt quædam inflexio cauſarum ſecundarum dependentium ex prouidentia primæ cauſæ.

Chryſippus Stoicus, vt refert Aulus Gellius lib. 6. noctium acticarum ita diffinit, fatum eſt ſempiterna quædam, & indeclinabilis ſeries rerum, & cathena voluens ſe ſemetipſa, & implicans per ęternos conſequentiæ ordines, ex quibus acta, connexaque eſt.

Alij denique Philoſophi diffinierunt fatum eſt diſpoſitio, vel ordo, aut ſeries ſecundarum cauſarum, id eſt ſyderum, & planetarum, influentiaque cœlorum, quando quiſque naſcitur, ſiue concipitur decernens, regulans, & neceſſitans omnes effectus inferiores reſpectu boni, vel mali, quæ proueniunt hominibus.

Aſtronomi verò hanc tradiderunt diffinitionem, fatum eſt quædam colligantia cauſarũ trahens vim, & effectum ex motibus aſtrorum.

Nota, quod ex prædictis diffinitionibus elicitur, quod tam Philoſophi, quam Aſtrologi tribuerunt diſpoſitioni ſecundarum cauſarum, & influentiæ cęlorum oẽs effectus naturales, & voluntarios, oẽs inclinationes ad vitia, vel virtutes omnes animorum, paſſiones, concupiſcentias, futuros euentus bonæ, vel malæ fortunæ, cogitationes hominum, & tentationes: ſed horum opinio infra examinabitur, & quantum ad ea, quæ catholicæ veritati, & Orthodoxæ fidei repugnant, impugnabitur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſit fatum ſecundum Theologos, & quomodo à prouidentia differat.

TRes inueniuntur diffinitiones.

Prima eſt Boetij lib. 4. de conſolatione, & refertur ab Auctore. Fatum eſt rebus mobilibus inhærens diſpoſitio, per quam diuina prouidentia ſuis quæque nectit ordinibus.

Secunda eſt eiuſdem in eodem lib. Fatum eſt eorum, quæ diuina ſimplicitas gerenda diſpoſuit mobilis nexus, atque ordo temporalis.

Tertia eſt D. Auguſt. 5. de Ciuit. Dei fatum eſt vis poſitionis ſyderum, qua exiſtente, quando quis concipitur, vel naſcitur, cognoſcitur qualis ſit futurus.

Obſeruat Sanctus Doctor reſpõdens ad primum, quod aliter loquitur Boetius de fato, & aliter D. Aug. Boetius autem ſermonem habet de eo, pro vt eſt aliquid ſecundum veritatem, & accipit illud generaliter ad egreſſum, & decurſum omnium rerum ſiue voluntariarum, ſiue naturalium, ſiue neceſſariarum, ſiue contingentium. Sanctus Auguſt. vero accipit fatum ſecundum æſtimationem Philoſophorum, qui vocant fatum vim poſitionis ſyderum, & conſtellationum, vt patet ex diffinitionibus ſupra traditis ab ipſis, ſicque fatum nihil eſt, vt oſtendit ipſe, & ita æquiuocè accipit fatum Boetius, & Auguſtinus.

Hinc Alex. Alenſ. 1. par. q. 26. ait fatum accipi bifariam.

Vno modo pro vi quadam aſtrorum neceſſitatem rebus inferioribus inducente.

Alio modo pro diſpoſitione vel connexione relicta à diuina prouidentia in rebus temporalibus, primo modo nihil eſt tale D. Greg. in homil. Epiphaniæ, abſit hoc à fidelium cordibus, vt fatum aliquid eſſe dicant, & ideo prædicta Aug. diffinitio non eſt fati ſecundum acceptionem fidelem, inquit Alex. ſed potius erroneam, ſcilicet eorum, qui ponebant à lege ſyderum neceſſitatem eſſe in rebus, hac igitur diffinitione iuxta poſitionem errantium prætermiſſa pro intellectu duarum priorum: ſciendum, quod fatum poteſt dupliciter deſcribi, vno modo in relatione ad fatalia tantum, ſcilicet vt eſt diſpoſitio eorum, & nexus, & ſic diffinitur à Boetio, fatum eſt eorum, quæ diuina ſimplicitas gerenda diſpoſuit mobilis nexus, atque ordo temporalis.

Alio modo in relatione non ad fatalia tantum, ſed etiam ad cauſam ſuam, ſcilicet diuinam prouidentiam, vt ſit diſpoſitio, per quam diuina prouidentia fatalia nectit adinuicem, & ordinat, pro vt igitur cõſideratur fatum in iſta duplici relatione, diffinitur à Boetio gemina deſcriptione, vnde vna manifeſtat fatum, vt eſt nexus ab altero, alia vt eſt nexus ſimpliciter.

Secundum notandum pro dilucidatione primæ diffinitionis, quam magnifaciunt Theologorũ principes, Sanctus Bonau. & Sanctus Thom. quod cum

dicitur

Digitized by Google

dicitur fatum eſſe diſpoſitionem, &c. ſumitur diſpoſitio pro ordinatione, vel ordine, qui quidem ordo ſi conſideretur per comparationem ad ſuum principium eſt vnus, & ſic fatum eſt vnũ, ſi vero ſpectetur per comparationem ad cauſas medias, vel effectus earum, ſic multiplicantur, & dicuntur fata.

Secundo ponitur in diffinitione rebus inhærens, vt diſtinguatur fatum à prouidentia, nam ipſa ordinatio, ſecundum quod eſt in mente diuina, nondum rebus impreſſa prouidentia eſt.

Tertio additur in prędicta diffinitione mobilibus, vt oſtendatur, quod ordo prouidentiæ rebus contingentiam, & mobilitatem non aufert.

Amplius aduertendum, quod ordinatio ſecundarum cauſarum ad ſuos effectus producendos poteſt dupliciter conſiderari, vno modo pro vt eſt vnita in proſpectu diuinæ mentis ordinantis, & deſtribuentis locis, & temporibus, motu, & formis omnia, & ſic appellatur prouidentia diuina.

Alio modo ſecundum quod eadem ordinatio digeſta applicata temporibus eſt in ipſis medijs cauſis à Deo ordinatis ad ſuos proprios effectus producendos ſecundum dependentiam, quam habent à Deo, & ſic prouidentia poteſt dici fatum cauſaliter, ſed ipſa diſpoſitio cauſarum ſecundarum ad ſuos effectus dependens à Deo dicitur fatum eſſentialiter.

Pro quo nota, quod prouidentia in hoc ſenſu eſt fatum, quoniam fatur omnia, fatum enim dicitur à faris, vel fare fatur, quod eſt loqui, & conſequenter id, quod loquitur dici poteſt fatum, id autem in propoſito dicitur loqui quod præcognoſcit, prouidet, & ordinat omnia, hinc fatum poteſt ſic deſcribi eſt illud, quod preuidet, prouidet, ordinat omnia entia, etiam quomodocumque caſualia, & fortuita.

Tertio notandum, quod fatum duobus modis ſpectari poteſt, vno modo ſm̃ conſiderationem ſecundarum cauſarum, alio modo ſecundum quod ſubeſt diuinæ prouidentiæ, primo modo eſt mobile, ſecundo modo immobilitatem ſortitur non quidem abſolutę neceſſitatis, ſed conditionatæ ſecundum quod dicimus hanc conditionalem eſſe veram, vel neceſſariam, ſi Deus præſciuit, hoc futurum erit.

Quo ad aliud quomodo fatum differat à prouidentia, & ſi ex dictis facile deſcrimen hauriri valeat, nihilominus ad vberiorem doctrinam, & clariorem intelligentiam multipliciter differre oſtenditur, primo quia diſpoſitio rerum gubernandarum, & conſeruandarũ in proſpectu diuinæ mentis dicitur prouidẽtia, ſed eadem diſpoſitio in medijs cauſis à Deo ordinatis ad aliquos effectus producendos, & explicata temporibus dicitur fatum, & hæc differentia inſinuatur ab Auctore in ſolutione primi.

Secundo differunt, quia tam neceſſaria, quam cõtingentia ſubijciuntur diuinæ prouidentiæ, imò & ipſa fatum prouidentiæ ſubijcitur, ſed fato ſola mobilia ſubijciuntur.

Tertio, quia diuina prouidẽtia dicitur fatum cauſaliter, quatenus ordinatis fatalis dependet, & deſcendit ab ordinatione diuinæ prouidentiæ, ſed ipſa diſpoſitio ſecundarum cauſarum in ſe ipſa dicitur fatum eſſentialiter.

Quarto differunt, quia diuina prouidentia cum ſit ipſa diuina ratio in ſummo omnium principe cõſtituta eſt in Deo, fatum vero eſt tantum in ſecundis cauſis.

Quinto differunt, quia res exiſtentes in Deo per modum diuinæ prouidentię ſunt ibi vnitæ & ſimpliciter vnæ, ſecundum vero quod ſubſunt fato ſic ſunt plures diuiſæ & dicuntur plura fata iuxta quem modum dicitur à Poeta, te tua fata trahunt, vltimo differunt, quia diuina prouidentia eſt immobilis, ſtabiliſq; manens dans cuncta moueri, fatum vero cum ſit in rebus mobilibus eſt mobile.

PVNCTVM TERTIVM.

Num omnia fato ſubdantur.

PHiloſophi, & Aſtrologi arbitrati ſunt omnia, ſubdi fato, idque probauerunt.

Primo ratione ſic poſita ſufficiẽti cauſa de neceſſitate ponitur effectus ſed fatum, & ſeries ſecundarũ cauſarum eſt ſufficiens cauſa omnium effectuum naturalium, & voluntariorum, ergo omnia ab eo proueniunt; minorem probant per Boetium 4. de conſolatione dicentem ſeries fati cœlum, & ſydera mouet, elementa inuicem temperat, & alternat, transmutationem transformat eadem naſcentia, occidẽtiaque omnia per ſimiles fętuum, ſeminumque renouat progreſſus, *actus autem, fortunaſque hominum* indiſſolubili cauſarum connexione conſtringit.

Secundo probant auctoritatibus, nam Ptolomęus Aſtronomus in lib. 3. dicit Sol interficiendi & ſaluandi vim habet, & Plinius lib. 1. naturalis hiſtorię dicit ſingulis ſydera tributa ſunt nobis clara diuitibus, minora pauperibus, obſcura defectis. Item Quintilianus lib. de clamation. fato viuimus, languemus, conualeſcimus, morimur.

Cæterum Theologi oppoſitũ ſentiunt, probantq; non omnia ſubdi fato, nec ſingula ab eo neceſſitari.

Primo ratione ſic. Si fatum, & corpora cœleſtia eſſent directè cauſæ actuum humanorum, ſequeretur, quod homo naturali inſtinctu ageretur ad ſuas paſſiones, ſicut cætera animalia, in quibus non ſunt niſi vires animæ Organis corporeis alligatæ, nam illud, quod fit in iſtis inferioribus impreſſione corporum cœleſtium agitur naturaliter, & ita ſequeretur, quod homo nõ eſſet liberi arbitrij ſed haberet actiones determinatas, ſicut cęterę res naturales, quę omnia ſunt manifeſtè falſa, ergo non omnia ſubduntur fato.

Præterea diuina prouidentia ſic ordine diſponit vniuerſum, vt inferiora per ſuperiora, & minus nobilia per nobiliora regantur, vt docet D. Aug. 3. de Trinit. in lumine autem ſunt duo, ſcilicet anima, & corpus, & corpus quidem quod nunc poſſibile eſt, & mortale, inferius eſt corpore cęleſti, & ideo per ſe, & directè ei ſubditur, & in ipſum imprimit ſicut virtute eius formatum eſt, & complexionatum, anima vero, cum Deo aſſimiletur, non ſubditur per ſe, & directè cęlis, & planetis corporalibus, cum ipſa anima ſit nobilior omnibus ipſis, ergo anima non ſubditur fato, & per conſequens non omnia ſubduntur fato.

Item duo motores facientes impreſſiones in eadẽ re mota; Si vnus eſt potentior, nobilior, & immediatior,

Digitized by Google

tior, erit etiam ad imprimendum efficacior, ſed corpus noſtrum ſubijcit duob. motoribus. ſ. corporibus cęleſtibus, & animæ rationali, quæ eſt nobilior ipſo corpore cęleſti, potentior, & immediatior, ergo erit ad imprimẽdum efficacior, ergo plus poterit anima in afficiendo, & in imprimendo in corpus proprium, quam corpora cęleſtia reſpectu operum expreſſorum in corpore.

Secundo Theologorum ſententia probatur ex ſacra ſcriptura: nam Deut. 30. Moyſes dicit, ne videas ſolem, & lunam, & omnia aſtra cęli, & errore deceptus adores ea, atque colas, quæ creauit Dominus Deus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cęlo ſunt, vbi nota quod dicitur in miniſterium, & non in dominium.

Tertio comprobatur auctoritatibus Patrum. Damaſcenus ſecũdo ſent. ait actuum noſtrorũ ne quaquam ſunt cauſa corpora cęleſtia, nos. n. liberi arbitrij à conditore facti Domini etiam noſtrorum exiſtimus actuum. Item Ambroſius in Hexameron dicit nonnulli tentauerunt exprimere natiuitatẽ qualitates qualis futurus vnuſquiſque, qui natus eſſet cũ hoc non ſolum vanum ſit, & inutile quærentibus, ſed impoſſibile pollicentibus, D. Greg. in homil. Epiphaniæ inquit abſit à fidelium cordibus, vt eſſe aliquid fatum dicant vitam quippe hominum ſolus hanc conditor, qui creauit, adminiſtrat. Item Gregorius Nyſſenus ait dicunt Aegyptij quibuſdam ſacrificijs fatum poſſe mutari.

Ad argumentum pro opinione Philoſophorũ, & Aſtronomorum addutum. Reſpondetur, quod corpora cęleſtia ſunt cauſa inferiorum effectuũ mediantibus cauſis particularibus inferioribus, quæ deficere poſsũt in minori parte, ad probationem minoris dicitur, quod omnia illa, quæ Boetius ibi tãgit, intelliguntur fieri à Deo mediantibus cauſis ſecundis, & ideo ſub fati ſerie continẽtur, ſed non eſt eadẽ ratio de omnib. alijs, vt docet Sanctus Thomas prima par. quæſt. 116. art. 4. ad primum.

Ad auctoritates Ptolomæi, & Plinij reſpondetur negando eas ſi accipiant fatum pro connexione ſecundarum cauſarum abſq; diuina prouidentia, nam ſecundæ cauſæ nihil agunt niſi virtute primæ.

Et ſi obijciatur, quod Damaſcenus lib. 2. ſent. dicit, quod corpora cęleſtia conſtituunt in nobis habitus, complexiones, & diſpoſitiones.

Reſpondetur, quod verum eſt inclinatiuè, non autem neceſſario.

Sed quæres, ſi fato non omnia ſubduntur, quę igitur ei ſubiacent, & quæ non? Reſpondetur duabus concluſionibus.

Prima quæ immediatè à Deo fiunt, non ſubdũtur fato, patet quia nõ ſubiacẽt ſecũdis cauſis, hinc creatio rerũ primarum, ſ. quatuor coęua, videlicet Angeli, corpora cęleſtia, tempus, materia quatuor elemẽtorum ſuppoſita prima omniũ ſpecierum, quæ ſunt in principio producta; item glorificatio ſubſtantiarũ ſpiritualium, iuſtificatio impiorum, animæ, quæ de nouo ſemper creatur, fato non ſubduntur, quia hæc omnia à Deo immediatè emanauerunt, & creantur, aliter produci non potuerunt, nec poſſunt.

Confirmatur auctoritate Boetij dicẽtis, quod ea, quæ ſunt primæ diuinitati propinqua, ſtabiliter fixa fatalem ordinem mobilitatis totaliter excedunt.

Secunda concluſio, quæ fiunt à Deo mediantibus cauſis ſecundis, ſub fato ſerie cõtinentur: probatur. quia fatum ſecundum Theologos, cum ſit ordinatio ſecundarum cauſarum ad effectus diuinitus præuiſos, ſequitur quod illa, quæ ſubduntur cauſis ſecũdis fato ſubijaceant; hinc effectus particulares, & naturales ſubijciuntur motui elementorum, motui cęleſtium corporum, motui primi mobilis, & tãdem prouidentiæ diuinæ, à qua cuncta habent, ſi quam tenent firmitatem, & ſine qua nihil in ſuo ſtatu permanet.

PVNCTVM QVARTVM.

Num corpus Chriſti Domini in ſuo conceptu, vel partu aliquo modo ſubfuerit fato.

EXcitatur hoc dubium ab Auctore in tertio argumento, quod huiuſmodi eſt Magi, vt habetur Matth. 2. cognouerunt ortum Regis per apparitionem ſtellæ, & Ioan. 2. dicit Dominus, non dum venit hora mea, ſimiliter Ioan. 8. nemo appręhendit eum, quia non dum venit hora eius, ergo Chriſtus homo natus fuit ſub conſtellatione, & horam temporis in ſua paſſione expectauit.

Circa hoc dubium narrat Doctor eximius Gulielmus Parienſis quoſdam opinatos fuiſſe, Chriſtum à ſua natiuitate fuiſſe optimè naturalis cõplexionis, neque eſſe fidei diſſonum, imò rationi conſonum ſub bona cęli conſtellatione fuiſſe natum, à qua cõpleſſionis ſuæ bonitas naturaliter potuit dependere, ſic & de conceptione eius in vtero Virginis dixerunt quantum ad naturalem præparationem materiæ, ac fomentum.

Præterea iſti aſſeruerunt legem Chriſtianorũ, quę ſola eſt lux veritatis, honeſtatis, ac ſanctitatis, eſſe legem ſolis, & regimen eius eſſe regnum ſolis, propterea diem ſolis, qui eſt dies Dominica, Chriſtiani habent feſtiuum, addiderũtque iſti, quod ſummus præſidens in hac lege. ſ. Papa ſidem habet in ciuitate ſolis, videlicet Roma, quæ figuram habet Leonis, qui in cęlo domicilium ſolis eſt, ipſaque ciuitas fundata eſt in Lęonis aſſenſu, ſeu ortu.

Sed horum opinio non eſt ſuſtinenda, & contra primo ſic breuiter obijci poteſt ſacratiſſimum Chriſti corpus omnipotenti virtute ſpiritus Sancti ex puriſſimis Sãctiſſimæ Virginis ſanguinibus formatum, organizatum, complexionatũ eſt in inſtanti, in quo mirabiliſſimo, prorſuſque ſupernaturali opere nulla cauſa creata cooperata effectiuè cenſentur, & iuxta quod aſſerit Auguſtinus in his, quæ ſunt ſuper naturam tota ratio operis eſt potentia facientis, ergo complexio Chriſti conſtellationibus, & fato non fuit obnoxia.

Item natiuitas eius non fuit per naturam, quia clauſo vtero exiuit, ergo non fuit ſubiecta poſitioni ſyderum, ſiuè fato.

Confirmatur auctoritate D. Auguſt. ſuper illud Ioann. 2. non dum venit hora mea, ſi fatum eſt ſub ſyderibus, non poterat eſſe ſub neceſſitate ſyderum conditor ſyderum, ergo Chriſtus non fuit ſub poſitione ſyderum.

Item ſuper illud Ioann. 8. nondum venerat hora eius, ſic ait non dicimus ſub fato natus eſt, hoc nec de ſe credendum eſt, quanto magis de illo, per quem factus eſt? ergo Chriſtus non fuit ſubiectus poſitioni ſyderum.

Præterea in ſermone de Epiphania, inquit de Chriſto, verum non eſſet etiam ſi ſub decreto ſtellæ alij homines naſcerentur, nã Chriſtus Dei filius propria voluntate, homines vero mortales conditione naturæ naſcuntur.

Quod ſi obijcias, quod Chriſtus aſſumpſit omnes defectus noſtros, & miſeriam præter ignorantiam & peccatum, ſicut laſſitudinem, famem, ſitim, & huiuſmodi, ergo ſi in iſtis habet vim poſitio ſyderum videtur, quod Chriſtus ex parte corporis quantum ad aliquid ſubiectus fuerit poſitioni ſyderum.

Reſpondetur, quod ſi Chriſtus habuit defectus noſtros, & miſerias non eas naturaliter cõtraxit, ſed voluntariè aſſumpſit, in voluntarijs autem non ſequitur, quod ſi voluit aſſumere illos defectus, qui in alijs aliquo modo ſubijciebantur poſitioni ſyderum quod ideo ſubijceretur fato, quocirca, & ſi nos aliquo modo ſubiaceamus quantum ad conceptum, & natiuitatem, ipſe tamen nullatenus ſubditus fuit.

Contra ſecundum de lege Chriſtianorum obijcitur ſic. Vera fides docet ſtellas, & planetas diuino cultui ſubditas eſſe, ac legi diuinæ non èconuerſo, obedierunt enim Sol, & Luna ipſi Ioſuæ cultori Dei ſtando immobiles in cęlo ſpatio vnius diei & non niſi propter cultum Dei, ac miniſterium legis diuinæ, ergo cultus Dei fides, & lex ſuperiores, & fortiores ſunt ſyderibus, ac planetis & Dei cultores faciunt illis potentiores, idem patet ex retroceſſione ſolis ad inſtantiam Ezechiæ, & inuocationem Iſaiæ, præterea Apoſtoli, Martyres, cæterique ſancti mirabilia ſunt operati, ergo Euangelica non eſt lex ſolis, neq; ei ſubditur, ſed Chriſti Dñi, cui omnia ſubijciuntur.

Reſtat nunc, vt reſpondeatur ad argumentum in initio adductum, quod ex auctoritatibus Sacræ ſcripturæ ducebatur.

Prima auctoritas ex Matt. 2. vidimus ſtellam eius in oriente &c. Mathematici dixerunt illam fuiſſe cõſtellationem, ſub qua natus eſt Chriſtus, quæ fecit eum ita perfectè conuerſari in mundo, & tanta mirabilia facere, ſed hoc falſiſſimum eſt, non enim, vt ait D. Aug. in ſermone de Epiphania illa Stella fecit Chriſtum mirabiliter viuere, ſed Chriſtus fecit eam mirabiliter apparere, certum eſt ergo illam non fuiſſe conſtellationem Chriſti, nam conſtellatio eſt fluxus procedens à Stellis, quæ ſunt in cœlis ab initio creatæ, iſta autem, quæ apparuit, erat in meditullio aeris de nouo creata.

S. Bonauent. ait, quod Stella illa non apparuit, ſub cuius regimine naſceretur, ſed apparuit, vt ſignum.

Et ſi quæratur, vnde hoc eſt, quod Magi per illam Stellam cognouerunt Regem.

Reſpondet Auctor, quod hoc non ſolum humana inuentione fuit, ſed ſuæ mentis attentione, & diuina reuelatione: præterea illa Stella non fuit cum alijs Stellis creata, ſed in natiuitate Domini producta, nec motum habuit aliarum Stellarum, nec fuiſſe creditur in orbibus aliarum Stellarum, ſed longe inferius, adeo vt directè appareret ſuper domum.

Notãdũ, quod illa Stella differebat ab alijs in ſex.

Primo in natura, quia aliæ Stellæ ſemper manent fixæ in firmamento, nec deſinunt, aut deficiunt; quia ſunt incorruptibiles, hæc autem officio ſuo peracto redacta eſt in præiacentem materiam.

Secundo in ſitu aliæ Stellę in firmamento ſunt poſitæ, hæc autem pendebat in meditullio aeris proxima terræ, quia per eam ad locum deſtinatum Magi venerunt.

Tertio in fulgore, quia erat cæteris ſplendidior, quoniam non ſolum in nocte, ſed etiam in die ſplendebat, quod erat contra naturam Stellæ, & hoc propter præſentiam Solis, ſed ſolum in nocte propter abſentiam.

Quarto in motu, quia aliæ mouentur motu circulari de oriente in occidentẽ, & de occidente in orientem, hęc aũt motu progreſſiuo recedebat à ſeptemtrione, & ferebatur ad meridiem, ſcilicet verſus Hieruſalem, quæ eſt in medio terræ.

Quinto differebat ab alijs in manifeſtatione, quia quandoque ſe manifeſtabat, aliquando ſe occultabat, vnde cũ Hieruſalem Magi ingreſſi fuerunt ſe occultauit, alię ãt ſe habẽt eodẽ modo in apparitione.

Sexto in magnitudine, nam hæc parua erat, aliæ vero ſunt maiores tota terra, vt dicit Origenes ſuper illud Matth. 23. Stellæ cadent de cœlo: vnde ſi fuiſſet vna de cœleſtibus totam terram cooperuiſſet, vnde fuit de nouo creata, & ſi quæratur ex qua materia fuerit procreata, reſpondetur ex materia aerea, ſeu elementari, vt ſentit Abulenſ. Matth. 2. & hoc indicant Patres, quando dicunt illam non fuiſſe cœleſtem Stellam.

Nec nomen Stellæ obſtat, tum quia ſæpè in ſcriptura nominatur res, prout exterius apparet, ſed pro vt vulgo nominatur, tum etiam quia interdum nomen Stellæ in ſcriptura ſignificat cometas, ſeu corpora lucida in aere apparentia, ſicut & ipſe aer interdum cęlum nominatur.

Secunda auctoritas in initio adducta eſt Ioann. 2. nondum venit hora mea.

Ad hanc reſpondetur, quod illa hora non fatalis erat, ſed quia Chriſtus facere volebat aliqua, quę facturus erat.

Tertia auctor. hr̃ Io. 8. nondũ venerat hora eius.

Ad hanc reſpõdet Auctor, quod Chriſtus Dominus in patiendo non expectauit horam fatalem, ſed tempus ſibi à Deo prædeſtinatum, & figuris legalib. præſignatum. Auguſtinus in hunc locum dicit, ſi ſua hora voluntas illius. i. Chriſti fuit illius hora, quæ eſt niſi voluntas ſua? non ergo horam dicit, qua cogeretur mori, ſed qua dignaretur occidi, tempus enim expectauit, quo moreretur; quia tempus expectauit, quo naſceretur; nec hora, qua cogebatur mori, ſed horam expectabat, qua opportunè fieret voluntas, non quà inuitè expelleretur neceſſitas.

PVNCTVM QVINTVM.

Num conſtellationibus homo aſtringi, ſeu cogi valeat.

Aſtronomi arbitrantur hominem poſſe cogi ad bonum; & ad malũ influxu corporum cęleſtiũ, dicũt. n. qđ qui naſcitur ſub planeta lunę eſt liberalis, &

Digitized by Google

& potius pauper, quam diues, qui naſcitur ſub Mercurio eſt eloquẽs, vnde Paulus dicebatur Mercurius quia eloquens, qui naſcitur ſub Sole, eſt contemplatiuus fortunatus ad officia, & dignitates, qui ſub Marte eſt bellicoſus, qui ſub Ioue eſt gratioſus, generoſus, affabilis, honorabilis, qui ſub Saturno eſt auarus, triſtis, pallidus, mendax, & in omnibus falſus, itaque quod vnus ſit diues, alius pauper, vnus ſapiens, alius fatuus, & ſic de alijs dicunt Aſtrologi id proficiſci ex conſtellationibus.

Confirmant exemplo de Moyſe, qui ducens vxorẽ Ethiopiſſam in Aegyptum, Aaron, & Maria conturbati ſunt contra eum, eo quod contraxerat matrimonium cum forenſibus, cum vero eſſet peritiſſimus Aſtrologus in duobus annulis ſculpſit duos lapides habentes virtutem memorię, & obliuionis, annulum memorię pro ſe retinuit, obliuionis dedit vxori, & ſic ſe ab inuicem diuiſerunt: ad propoſitũ ſi duo lapides fuerunt tantæ virtutis, quare non magis corpora cęleſtia.

Non defuerunt etiam hęretici qui Aſtronomorũ ſententiam ſunt amplexati; nam Bardeſaniſtæ aſſeruerunt fato conuerſationes humanas eſſe attribuendas teſte D. Aug. de hęreſibus, Item Athęi dixerunt fato omnia agi, nullamque eſſe Dei prouidentiam, pręterea Priſcillianiſtæ affirmarunt naſci vnumquẽque hominem ſub conſtitutionibus ſtellarum.

Sed aduerſus Aſtronomos, & hęreticos ſtatuitur hæc concluſio. Homo nõ poteſt aſtringi, ſeu cogi cõſtellationibus, concluſio cõis eſt oĩum Theologorũ.

Perſuadetur primo ex ſacris literis, nã Eccleſ. xv. dicitur Deus ab initio conſtituit hominẽ, & reliquit eum in manu conſilij ſui. i. liberi arbitrij, ante hominem bonum, & malum quod ei placuerit dabitur ei, Item pſal. 118. anima mea in manibus meis ſemper ſuper quo Gloſ. interlin. ſic ait tria ſunt propria bona hominis. ſemper, opus bonũ anima noſtra, Itẽ Geneſ. 4. dixit Dominus ad Cain ſubter erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, quibus locis indicatur hominem nequaquam poſſe cogi cõſtellationibus.

Secundo probatur concluſio ex diffinitione Eccleſiæ; nam in Concilio Bracarenſi primo canon 9. ſic habetur, ſi quis animas, & corpora humana fatalib. ſtellis credit aſtringi ſicut Pagani, & Priſcillianiſtæ dixerũt anathema ſit, & Canon. 10. ſiquis duodecim ſigna. i. ſydera, quæ mathematici obſeruare ſolent ꝑ ſingula animæ, vel corporis membra diſſipata credit, & nominibus Patriarcharum aſcripta dicit, ſicut Priſcillianus dixit anathema ſit, Item Leo Papa primus in Epiſtola ad Aſturienſem Epiſcopum loquẽs de Priſcillianiſtis ſic dicit vndecima ipſorũ blaſphemia eſt, qua fatalibus ſtellis, & animas hominum, & corpora opinantur aſtringi, per quam amẽtiam neceſſe eſt vt omnibus paganorum erroribus implicari, & fauentia ſibi, vt putant ſydera colere, & aduerſantia ſtudeant mitigare: verum iſta ſectantibus nullus in Eccleſia Catholica locus eſt, quoniam qui ſe talibus perſuaſionibus dedit à Chriſti corpore totus abſceſſit.

Tertio comprobatur teſtimonio Patrum, Damaſcenus quidem 2. lib. ſic inquit noſtrorum actuũ nequaquam ſunt cauſa corpora celeſtia, nos. n. lib. arbitrij à conditore facti ſumus, Domini noſtrorum exiſtimus actuum, pręterea D. Auguſt. idem docet 5. de Ciuit. Dei, & in fine Geneſ. ad lit. Sanctus Greg. in homilia Epiphaniæ, & D. Ambroſius in Exameron.

Quarto confirmatur ex communi cõſenſu Theologorum, maximè Sancti Thom. & Sancti Bonau. in textu ait, quod aſſerere actiones liberas, moreſq; hominum, & futurorum euentus ipſorum à luminaribus cęli neceſſario, & ſufficienter cauſari non ſolum eſt rationi, & experientiæ contrarium, verum etiam hæreticum, tametſi contingenter, & diſpoſitiuè & per accidens luminaria poſſint eſſe humanorum actuum cauſa.

Quinto roboratur concluſio teſtimonio exterorũ ſcilicet Philoſophorum, & quorũdam Aſtronomorum: Plato nãq; a Phiſonomo iudicatus corruptor adoleſcentulorum reſpondit inclinationem aſtrorũ ſapientia vici Ariſtoteles 3. Ethic. ait hominem eſſe principium ſuarum operationum, & in eodem nos ſumus inquit domini noſtrarum operationum à principio vſq; ad finem, & hoc retulit Tullius 2. Retho. voluntatem in omnibus ſpectare conuenit Senec. ad Luc. omne peccatum actio voluntaria eſt, Quintilianus in 4. declaratione dicit vincitur fatũ, ſi reſiſtas, vincit ſi contempſeris, & Ptolomæus in Almegiſto ait homo ſapiẽs dominabitur aſtris, & in certiloquio anima ſapiens medici dominabitur aſtris, & Bugufarus ſapiens in Comento ſuper centiloquium Ptolomæi ait, homo ſapiẽs, & iuuat, & impedit cęleſtem effectum ex virtute ſapientiæ, quæ in eo eſt, & Abraham Chaldeus Aſtrologus dicit, ſi quis enim preces, & clamores ad cęlum ſubleuauerit fatum ſuum vincere poterit.

Poſtremo munitur concluſio rationibus.

Prima diuina prouidentia poſuit hunc ordinem in natura rerum, quod inferiora regantur per ſuperiora, & minus nobilia per nobiliora, & non ècõuerſo: vnde Ariſt. 1. Metaphy. à virtute ſuperiori reguntur inferiora, ad propoſitum homo componitur ex corpore, & anima, corpus quidem inferius & ignobilius eſt corpore cœleſti, cum in præſenti ſit mortale, paſſibile, & corruptibile; & ex hoc recipit influentiam, diſpoſitionem, & variationem à corporibus cœleſtibus, anima autem rationalis eſt nobilior omni corpore cęleſti, ergo homo non poteſt cogi ab ipſis conſtellationibus.

Secunda ratio ſi cõſtellationes poſſent cogere hominem, ſequeretur, quod tales nati ſub vna conſtellatione mores, quos cęperunt à cunabulis, tenerent etiam illos in ſenectute, cum corpora cęleſtia ſemper eodẽ modo ſe habeãt, ſed hoc eſt falſum, quia multi viri in ſua iuuentute vitioſi, in ſenectute ãt pleni bonis moribus, quod non eſſet ſi corpora cęleſtia cogerent, hoc patet exemplis: nam de Themiſtocle refert lib. 6. de mutatione morũ, & fortunę, qui adoleſcens fuit pollutus tãta infamia, quod eum pater expulit, & abdicauit, in ætate vero prouecta fuit clariſſimus Philoſophus, & princeps ſtudij Athenarum; Itẽ de Fabritio Romano, qui iuuenis diſſolutus, tũ poſtea ſua probitate factus eſt ſtrenuus dux Romanorũ; Itẽ de Catone cenſorio, qui exiſtens iuuenis diſſolutus, tamen ſua eloquentia apud Senatum 40. vicibus accuſatus ſe defendit magna ſui gloria.

Digitized by Google

Item de Auguſtino, qui dum eſſet adoleſcens in Manichęorum hæreſim incidit, poſtea meritis Sanctæ Monicæ matris, & prædicatione D. Ambroſij baptizatus ſcripſit tot volumina, vnde gemma Eccleſiæ, & hæreticorum malleus nuncupatur, Item de Paulo, qui primo perſecutor Eccleſiæ extitit, deinde voce de cęlo proſtratus baptizatus eſt, atque prędicator veritatis, & doctor gentium fuit, & quā multi in prima ætate turpes, & iudicio omnium cōdemnati, poſtmodum laudabiles extiterunt, hæc autem mutatio non eſſet, ſi corpora cęleſtia cogerent hominem.

Tertia ratio nati ſub tali conſtellatione, aut omnes eſſent boni, aut mali, ſed oppoſitum videmus, quia multi ſub vna conſtellatione nati ſunt diuerſi in moribus, vt patet Gen. 25. de Iacob, & Eſau, qui nati ex vno patre Iſaac, & matre Rebecca gemelli fuerunt ſub vna conſtellatione nati, & concepti, tamen diuerſi fuerunt in moribus, præterea D. Gregorius exemplum inducit, quod in Ciuitate Romæ accidit naſci eadem hora filium Regis, & filium ruſtici, ſub eadem conſtellatione, in proceſſu vero temporis Filius Regis fuit glorioſus Patri ſuccedens in regno, Filius ruſtici fuit ignominioſus; Item D. Aug. 5. de Ciuitat. Dei narrat de duobus natis vno partu, vno mare, alia fœmina, qui fuerunt diuerſæ conditionis, maſculus fuit deditus coniugio, militiæ, & negocijs mundi, fœmina vero ſeruata caſtitate ſe Deo dicauit, quod non fuiſſet, ſi conſtellatio neceſſitaret, vt cogeret hominem.

Quarta ratio. Si homo cogeretur à conſtellationibus in vanū Deus dediſſet decem præcepta, quia homo non poſſet eligere pro arbitrio ſuo, quod vellet, Item iniuſta eſſet lex, quæ prohibet illud facere, quod homo vitare non poſſet, Item fruſtra promitterentur præmia bonis, & adhiberentur pœnæ, & ſupplicia malis, quapropter concluditur, quod ex ſtellarū diſpoſitione nulla neceſſitas inducitur homini ad agēdum, ſed quædam inclinatio ſola, quam ſapientes moderando refrenant.

Et ſi objiciatur, quod multi dicunt ſe non poſſe abſtinere ab illicitis, neque deprimere paſſiones, eo quod coguntur à conſtellationibus.

Reſpondetur, quod naturalis concupiſcentia, & paſſio quantumcumque intenſa per neceſſitatem, aut per ætatem cogit hominem ad malum, & ratio per ſe poteſt ſuperare quaſcumque paſſiones etiam potentiſſimas inclinantes ad malum, & quamuis compluribus difficile ſit operari bonum, hoc totum eſt ob malam conſuetudinem, & malum habitum, qui in naturam conuertitur.

Ad illud, quod in principio adducebatur pro Aſtronomis reſpondetur, negando quia aſtra non influunt in voluntatem & intellectum, quæ ſunt principia humanorum actuum proxima, nam ſi Dæmones non poſſunt in intellectum, & voluntatem agere, cum ſint ſpirituales, multò minus luminaria cœleſtia.

Ad illud de lapidibus Moyſis reſpondetur, quod illi lapides potuerunt habere quamdam diſpoſitionem ad inclinandum, ſed non cogendum.

PVNCTVM SEXTVM.

Mores diuerſarum regionum à quibus dependeant.

NOn conueniunt Doctores in ſolutione propoſitæ difficultatis. Aſtronomi namq; dicunt mores diuerſarum regionum oriri à cœlo, eo quia aliæ, & aliæ ſtellæ ad regiones aſpectum habent, & ſecundum illarum influentiam homines inclinantur in vna regione ad virtutes, & in alia ad vitia, Philoſophi vero naturales dicunt id accidere ex diſpoſitione elementorum in ſuis impreſſionibus, & alijs habitudinibus, & ex conuerſione talium ad orientem, Aquilonem, meridiem, vel occidentem: Legiſtæ aſſerunt id proficiſci, quia quædam regiones habuerunt ab initio viros prudentes, aut ſaltem leges prudentum receperunt, in quibus permanſerūt ſemper, aliquæ ſine legibus fuerunt, & ideo adhuc malos mores habent, & ſequuntur, aliæ verò regiones ob earū originē peruerſis legibus præuentæ fuerunt, in quibus permanent, & perſeuerant, itaq; ſecundum iuriſtas regionum mali mores originem habuerunt ex defectu ſapientum à principio, & rationabilium legum.

Medici arbitrantur accidere ex bona, vel mala, ſeu ſana, vel ægra diſpoſitione aeris, & aquarum, & maximè ex diſpoſitione rerum cibalium, & potaliū, nam & Philoſophi pro comperto habuerunt ex qualitate, & quantitate cibi, & potus varias paſſiones excitari, & varia vitia generari, vt luxuriam, iram, guloſitatem &c.

Cæterum Theologi omnibus prædictis rectius, & ſanius reſpondent dicentes, quaſdam regiones, ſeu ciuitates auxilio ſuorum ſanctorum magis defendi, & dirigi, aliàs verò regiones minus iuuari, & protegi, imò dæmonibus vbi plus poteſtatis permittitur, ibi magis vitijs, & erroribus regiones impugnantur, & erroribus peruertuntur.

Notandum, quod mali mores ex quatuor cauſis proueniunt, prima eſt fomes, qui connaſcitur nobis omnibus in pœna peccati originalis, ſecunda eſt inordinata complexio contracta ex inordinata vita parentum.

Tertia cauſa eſt educatio malæ prolis, & ipſius poſt educationem inordinatum regimen, quo ſe ipſum voluntariè male habitauit.

Quarta cauſa eſt tentatio malignorum ſpirituū, & ſuggeſtio multiplex vitiorum, ſed quid reſpondēdum ad auctoritatē Ariſt. lib. de proprietatibus elementorum, quam Auctor allegat in ſecundo argumento, & eſt hæc; regna vacua facta ſunt, & ciuitates depopulatæ in coniunctione duorum magnorū planetarum, ſcilicet Saturni, & Iouis.

Reſpondetur, quod talis coniunctio, vel quæcūq; influentiæ aſtrorum non efficiūt huiuſmodi effectus, niſi tantummodo diſpoſitiuè, quia commouent corporum humores, quibus commotis inclinantur homines ad paſſiones iræ, & diſcordiæ appetitu carnali: præſertim qui ſunt animaliter viuentes, & in pluribus ſunt inſecutores huiuſmodi paſſionum, ex quibus ſequitur depopulatio regnorum, tamen non neceſſitantur ad hęc, ſed libero arbitrio reſiſtere poſſunt huiuſmodi paſſionibus.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num Aſtronomi de futuris vera dicere queant.

SCiendum, quod Aſtrologia, quæ eſt de euentibus ex aſtris, conſumitur in quatuor partes vt docet Ptolomæus libro quadripartito; prima pars eſt de indicijs, ſcilicet pluuiarum, tempeſtatũ, & alijs ſimplicibus, ſecunda de electionibus horarũ, ſcilicet pro medelis, & minutionibus faciẽdis; tertia de natiuitate hominis vel fato, quarta de interrogationibus. ſ. an futura reperiat, & vbi vel perdita recuperet, vel bonam fortunam hac hora conſequatur, & huiuſmodi primæ duæ partes ſi rectè, ac ſi ſano modo intelligantur, admittuntur, aliæ vero duæ vtpotè ſuperſtitioſæ, & erroneæ, ac fidei Chriſtianæ contrarię repudiantur, vnde Sanctus Aug. in decretis 26. q. 2. dicit quod omnes huiuſmodi artes ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dęmonum quaſi pacta infidelis amicitiæ à Chriſtiano penitus repudianda, &c. & in Concilio Toletano. i. de regulis fidei Catholicæ C. II. dicitur ſi quis Aſtrologię, vel matheſi exiſtimat eſſe credendum anathema ſit. Item à Papa Sixto V. facta eſt conſtitutio anno 1586. contra exercẽtes Aſtrologiæ iudiciariæ, & alia quæcunq; diuinationum genera, libroſquè de eis legentes, ac tenẽtes. Item fertur Alex. Papa huius nominis 3. quemdam presbyterum, qui ſemel dũtaxat conſuluerat Aſtrologum de quodam furto in Eccleſia ſua facto in vnũ annum priuaſſe altaris miniſterio.

Secundo notãdum quatuor eſſe genera futurorũ, quædam verſantur circa motum cęleſtium corporũ, vt ſunt coniunctiones, & oppoſitiones eclypſis, & cętera huiuſmodi, Aliqua ſunt, quæ cõſiderantur circa effectum ſubſequẽtem ex motibus cęlorum, vt tẽpeſtates, ſerenitates, pluuiæ, & huiuſmodi, quædam ſunt futura; quæ ſunt liberi arbitrij, vt ſunt actus dependentes ab eo, alia ſunt futura, quæ conſiderantur in his, quæ ſunt circa effectus contingentes, ſiue in rebus humani ·, ſiuè in rebus naturalibus.

His præmiſſis ponendæ ſunt non nullę concluſiones pro reſolutione dubij.

Prima certa futurarum rerum prædictio eſt ſolius Dei propria; probatur ex ſacris literis: nam Iſa. Cap. 41. ſic dicitur annunciate, quę ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dij eſtis vos, & cap. 44. ego ſum Dominus irrita faciens ſigna diuinorum, & ariolos in furorem vertens, cõuertens ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum ſtultam faciẽs, & Cap. 47. Deus deridens Babylonios, & Caldęos pręſidentes ſyderalibus ſuis obſeruationibus, ſic inquit, ſtã cũ incãtatorib. tuis, & cũ multitudine maleficiorũ tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua, ſi forte quid proſit tibi, aut ſi fieri poſſis fortior, defeciſti in multitudine conciliorum tuorum, ſtent, & ſaluẽt te augures cęli, qui contemplabantur ſydera, & ſupputabãt mentes, vt ex eis annunciarent ventura tibi.

Secunda concluſio. Aſtrologi poſſunt prædicere omnia futura naturalia, licèt non ſemper, vt quod erit pluuia carentia panis, &c. probatur quia cognitis cauſis poteſt cognoſci effectus, & ſi Aſtrologi perfecti eſſent cognoſcẽdo cauſas naturales, cognoſcerent & earum effectus.

Tertia concluſio. Aſtrologi poſſunt predicere naturalia, quę à noſtro arbitrio pendent coniecturaliter, ſed non certitudinaliter; probatur, quia talia futura naturalia, vt plurimum ex alijs naturalibus ſequuntur, vt ſi ſciunt aliquem eſſe ſanguineum, poterunt dicere illum eſſe luxurioſum, cum ſanguinei inclinentur ad Venerem, & ſic per coniecturas poſsũt prędicere talia naturalia, quod autem non poſſint certitudinaliter prędicere; probatur, nã quę ex arbitrij libertate pendent, cum non habeant certam, & determinatam cauſam, non poſſunt certè, & determinatè ſciri.

Quarta concluſio. Aſtrologi non poſſunt dicere vera in his, quæ ſunt circa effectus per accidens contingentes; probatur, quia ens per accidens nõ habet cauſam per Ariſt. 6. metaph. ergo illicita eſt huiuſmodi diuinatio, puta in fortuna proſpera, vel hora bona ad itinerandum, & huiuſmodi.

Et ſi obijciatur, quod Aſtrologi, vel Mathematici prędicunt aliqua vera circa ea, quæ dependent ex libero arbitrio hominis, vel quæ ſunt merè contingentia fortuita, vel caſualia.

Reſpondetur, quod huiuſmodi veri diuinatio, ſeù prędictio poteſt contingere ex pluribus cauſis aliquãdo ex pacto, & ſocietate inita cum Dęmone, vel ex occulto eius afflatu, & inſtinctu, quo etiam neſciẽtes homines ad diuinandũ inſtigantur non nũquam ex occulta diuinę prouidentiæ diſpoſitione, aliquãdo ob ſtultam conſulentium credulitatem: nã multi facillimè credũt, quæ dñr ipſis de rebus, quas vel maximè optant, aut vehementer timent, aliqñ vera dicunt non tam ob peritiam artis, quam ſolertiam ſagacis ingenij, ac multiplicẽ humanarum rerum experientiam, atque notitiam eorum hominum, quibus fit diuinatio morum, ſtudiorum, & negociorum.

Quinta concluſio Aſtrologia quantum ad illa, quæ pendent ex libertate arbitrij diuini, vel humani tanquam periculoſa habenda eſt; & reijcienda, patet ex auctoritate Sãctorũ Patrũ D. Aug. in lib. de doctri. Chriſti, & ſuper Pſal. 93. & D. Hieron. & D. Bonau. in præſenti quæſt.

Sed dubitatio oritur num obſeruare tempus ſit peccatum.

Reſpondetur non nullis propoſitionibus.

Prima obſeruare tempus ad faciendum aliquid, quod ex naturali complexione elementorum, & temporis prouenire ſolet, non eſt peccatum: hinc medici circa ęgritudines curandas, & medicamenta conferanda conſiderando motus corporum ſuperiorum non peccant.

Secunda propoſitio. Obſeruare temporis qualitatem ad conſequendam rerum abundantiam, & indigentiam, ſeù inopiam explodendam non eſt peccatum, nam ſagacitatis opus eſt, quod nec laudatur, nec vituperatur, vnde Eccleſiaſt. 33. quare dies diem ſuperat, & iterum lux lucem, & annus annum à ſole.

Tertia propoſitio. Inueſtigare ea, quæ propriè ſequuntur immutationem aſtrorum, nempè de calore, & frigore de pluuia, & ſiccitate nõ eſt peccatũ, nam

nam hęc naturaliter dependent ex cauſalitate cœleſtium.

Vltima propoſitio. Obſeruare tempus in his, quę lib. arb. ſubſunt, & non ſunt legi aſtrorum ſubiecta, vt inchoare actiones ſub tali ſigno cœli &c. peccatum eſt, quia genus ſuperſtitionis, & impietatis eſt, vnde Gloſ. ſuper illud D. Pauli ad Galat. 4. dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos, increpat eos, qui conſtellationes ſequuntur dicentes agam hoc menſe comercium, quia talis ſtella agit mēſem, non plantabo hoc anno vineam, quia annus biſexſtilis eſt.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quid ſit cometa, quomodo generetur, & quid ſignificet.

De hoc negocio Auctor in ſolutione quarti argumenti mentionem facit, pro cuius dilucidatione tria iam propoſita ſunt aperienda, & quantum attinet ad primum quid ſit cometa, prætermiſſis antiquorum Philoſophorum opinionibus, ſcilicet Anaxagoræ Democriti, Pythagoræ, & Hypocratenſium, quæ primo metheororum reprobantur, cometa eſt exalatio terreſtris calida, & ſicca, groſſa, pinguis, & viſcoſa habens partes multum compactas eleuata vſque ad ſupremam regionem aeris, & ibi propter vicinitatem ignis, & viſcoſitatem eius inflammata eſt.

Notandum, quod quando materia eſt circularis, & in medio eſt multum compacta, & in extremitatibus eſt rara, & diſcontinua, tunc fit ſtella cometa, ſed quando materia in vna parte eſt valdè compacta, & in alia eſt protenſa in longum, tunc fit ſtella caudata, ſed quando aliqua pars extremitatum eſt multum rara, & diſcontinua fit ſtella barbata.

Circa ſecundum. Quomodo generetur cometa ex diffinitione tradita, facile intelligi valet; generatur enim ex vapore ſicco, calido, terreſtri, craſſo, cuius partes ad inuicem benè cohęrent, primo dicitur ex vapore ſicco ad differentiam pluuiæ, & aliarum impreſſionum humidarum, quæ generantur ex vapore humido, ſecundo dicitur calido ad differentiā venti, qui generātur ex vapore frigido terreſtri, tertio dicitur terreſtri craſſo, quoniā ſi eſſet vapor ſubtilis, cito reſolueretur, & non inflammaretur, & ex conſequenti non fieret ex eo cometa, quarto dicitur cuius partes ad inuicem benè cohęrent; nam talis vapor eſt pinguis, & viſcoſus, ex viſcoſitate autem partes benè cohęrent, vt patet in pice, & in alijs gummis.

Et ſi quæratur quod ſit efficiens cometæ.

Reſpōdetur, quod eſt duplex. ſ. remotum, & proximum, remotum quidem eſt Sol, qui radijs ſuis calefaciens terram eleuat ex terra vaporem, efficiens autem proximum eſt ſuprema regio aeris, quo ad altiſſimam eius partem contiguam ſphęræ ignis, nam prędictus vapor paulatim aſcendens, cum peruenerit ad ſupremam illam partem æſtuantem, & calidiſſimam vicinitatem ſphęræ, ignis dilatatur, proprium enim eſt calidi dilatare, deinde inflammatur propter ſuam craſſitiem, & viſcoſitatem.

Notandum, quod ſimul apparere poſſunt quinq; cometæ.

Primus eſt de materia valdè rara.

Secundus eſt de materia valdè compacta.

Tertius de materia æqualiter participante raritatem, & denſitatem.

Quartus de materia plus participante raritatem.

Quintus eſt de materia plus participāte dēſitatē.

Secundo ſciendum, quod cometa vt in pluribus in triplici colore apparet; nam vel eſt albi coloris, vt argentum, vel rubet vt ferrum ignitum, vel nigri, vt carbo extinctus, ratio huius diuerſitatis eſt, quia vapor ille aliquando eſt ita temperatæ dēſitatis, quod ex calore ſphęræ ignis poteſt ſubtiliari ſecundum omnes extremitates ſuas, & inflammari, & tunc ex flamma, & ſua ſubtilitate apparet, vt ſtella alba velut argentum, aliquando eſt adeò denſus vapor ille, quod non poteſt benè inflammari, licet igneatur, & tunc apparet ſtella rubea interdum eſt adeo condēſatus ex ſua viſcoſitate, quod nec ignitur, nec inflammatur, ſed extinguit ignem ſibi propinquū ex craſſitie ſuæ materiæ, & tunc talis vapor non apparet, vt ſtella, ſed vt carbo niger magnus.

Circa tertium. Quid ſignificet cometa, Aſtronomi, & Philoſophi dicunt, quod quinque ſunt ſigna principalia cometæ.

Primo ſignificat penuriā ex multo vapore ſicco, calido, terreſtri, eleuato ex intenſa, & diuturna calefactione ſolis, vnde terra remanet ſiccata ex defectu pluuiarum, & in æſtate deficiente pluuia terra aduritur, & ſeminata, & alia vegetabilia non fructificāt, & propterea ſequitur fames, & penuria.

Secundo ſignificat multitudinem ventorum, & terremotuum, nam illo tempore forti actione ſolis generantur plurimi vapores concluſi in viſceribus terræ, qui ſi non habeant exitum, terremotum cauſant, ſi autem habent exitum, eleuantur in aera, & ſic generantur venti.

Tertio ſignificat prælia, & ſeditiones, nam tempore cometæ eſt exceſſiua caliditas diffuſa in aere, quæ inflammās ſpiritus humani corporis reddit eos colericos, ex colera autem incitantur homines ad iram, ex ira incitantur ad vindictam, & ex vindicta ad prælia.

Quarto ſignificat epidimiam, ſeu peſtem, quia vapor ſiccus, craſſus, calidus, terreſtris, qui eſt materia cometæ inficit aerem, quem infectum attrahunt homines, & iumēta per reſpirationem, qui quidem aer intus attractus inficit corpus, & tunc ſequitur peſtis ex corruptione, & infectione aeris.

Quinto ſignificat mortalitatem Principum, & Regum tam naturalem, quam violētam, naturalem quidem, quia tempore cometæ diffunditur in aere exceſſiua caliditas vehementi calefactione ſolis, vnde aer ille exceſſiue calefactus alterat corpora præcipuè delicate viuentium, vt ſunt Principes, diſponitque ad ægritudines peracutas, quæ vt in pluribus ſunt mortales, violentam autem, quia tempore cometæ plura fiunt bella, in quibus magni Principes ſe perſonaliter exponunt, & multoties præliando moriuntur.

Notandum, quod cometa ſignificat, & cauſat nō per ſe, ſed per accidens mortalitatem huiuſmodi pro-

Digitized by Google

prouenientem ex infirmitatibus calidis, & ſiccis, vnde non ſignificat mortem principis, ſed accidit, vt moriatur; vnde pro remedio valet, tunc abſtinere ſe à condimentis calidis, & ſiccis.

Sanctus Bonau. inquit, quod ſi cometa ſignificat, hoc fit diuino iuſſu, quo magis eius mortem prænũciat, tunc quia Princeps eſt perſona communis, tunc quia ex hoc poteſt frequenter oriri perturbatio regni, in cuius cuſtodia magis ſollicitantur Angeli dum bonum commune præponunt bono ſpeciali, & tunc pro remedio populus debet Deum exorare pęnitendo à peccatis, vt Deus bene diſponat, vt patet lib. 1. Matth. cap. 5. de monſtris in cœlo viſis, pro quibus in bonum conuerti orabant Deum, vt auerteret iram ſuam à populo, itaq; cometa non ſemper ſignificat mortem Principis, ſed accidit, quãdo moriatur circa eius apparitionem, tunc autem ſolum ſignificat mortem Principis, quando apparet ſpeciali Dei iuſſu in morte Principis.

Vlterius notandum, quod omnia prædicta ſigna ſumuntur à cometa non neceſſariò, ſed inclinatiuè, vt docet Albertus, nam ſecundum Ariſt. in lib. de ſomno, & vigilia ſicut Regis conſiliarius, cuius concilium mutari poteſt melioribus inuentis, non enim neceſſitat, ſed inclinat, ita in propoſito dicendum eſt de ſignis prædictis ipſius cometæ.

Si quæratur in quid reſoluatur cometa poſtquam apparuit.

Reſpondetur, quod conuertitur in ignem, vel in aerem, ſicut carbo ignitus poſt aliquod tempus conuertitur in ignem, dummodo non extinguatur ignis; tunc enim remanet carbo niger extinctus.

PVNCTVM NONVM.

Num aliqua ſint fortuita, & caſualia.

Sanctus Bonauentura reſpondens ad vltimum ait nihil euenire poſſe præter diuinę prouidentiæ intentionem, & ita nihil caſu, pro cuius dicti, & quæſiti dilucidatione ſciendum ſecundum Auicennam, quod omne, quod fit poteſt comparari ad duplicem cauſam vniuerſalem ſcilicet, & particularem, in ordine autem ad cauſam vniuerſalẽ nihil fit fortuito, vel caſualiter, nam nihil in terra ſine cauſa, ſcilicet per ſe fit, vt dicitur Iob 5. ſed bene in ordine ad cauſam particularem, cuius ratio eſt, quia cum cauſa vniuerſalis habeat finem vniuerſaliorem, quam particularibus aliquid bene, & certo cadit ſub intentione primæ cauſæ, quæ eſt vniuerſalis; quod tamen erit præter intentionem ſecundæ cauſæ, & ſic in ordine ad primam cauſam, quæ vniuerſaliſſima eſt, nihil fit caſualiter, aut fortuitò, & tamen in ordine ad cauſas inferiores fiunt multa, & fieri poſſunt fortuitò & cauſaliter etiam ſecundum magis, & minus: hinc Sanctus Thom. 3. contra gentes, & Sanctus Bonauentura in 3. ſentent. diſtinct. 37. hoc idem declarantes ſic dicunt, licet aliquid caſuale, vel fortuitum ſit reſpectu naturæ, & agentis particularis, aut intellectus creati, nihil tamen eſt caſuale, vel fortuitum reſpectu prouidentiæ Dei, à quo omnia præuiſa, & præordinata ſunt, exempli cauſa quemadmodum ſi Dominus mittat aliquem ſeruum ſuum ad aliquem locum, ad quem alium ſeruum ignorante primo etiam miſerat, tunc concurſus ſeruorum adinuicem eſt præter intentionem vtriuſque ſerui miſſi, non autem præter intentionem mittentis; vnde talis concurſus licet reſpectu ſeruorum ſit fortuitus, non tamen reſpectu Domini, reſpectu cuius eſt præordinatus, & præuiſus, ita dicendum eſt de contingentibus in hoc mundo, quæ reſpectu ſecundarum cauſarum fortuitò, & contingenter eueniunt, reſpectu tamen primæ cauſæ vniuerſalis; ſcilicet Dei, à quo nihil poteſt ſubtrahi, nihil fortuitum, vel caſuale contingit, ſed præuiſè, & præordinatè.

Amplius obſeruandum, quod cum homo ſit ordinatus ſecundum corpus ſub corporibus cœleſtibus & ſecundum intellectum ſub Angelis, & ſecundum voluntatem ſub Deo, tripliciter ei bonum ſecundum fortunam contingere poteſt, ſcilicet à cœlo, ab Angelo, & à Deo, nam quod voluntas alicuius hominis inſtigetur ad fodiendum, vel vt fodere faciat, vbi theſaurum inuenit, ex nulla hominis virtute procedit, ſed hoc eſt vel quia diſponitur à cœlo, vel quia illuminatur ab Angelo, vel quia inclinatur à Deo ſcilicet, quod vadat ad agrum, & fodiat, & ſic theſaurum inueniat, quæ quidem cauſalitas diuerſimodè eſt in iſtis tribus.

Primo enim cœlum inducit hominem ad aliquid faciendum, cuius ipſe rationem ignorat per modum alicuius paſſionis, quam imprimit in corpus.

Secundo Angelus diſponit hominem ad eligendum non imprimendo aliquam paſſionem, vt cœlum, ſed per modum cuiuſdam intelligibilis conſiderationis illuminando ad cognoſcendum, quod aliquid eſt bonum, non tamen de fine, quare eſt bonum illud fieri.

Tertio Deus voluntatem hominis inclinat ad aliquid agendum, cuius rationem ignorat, vnde fortunetur, & hic propriè dicitur hominem fortunare, quia ipſe ſolus clarè intuetur, & prouidet ſimul omnes res, & earum habitudines, intentiones, & motiones, & per conſequens omnium rerum accidentales coniunctiones, & occurſiones, quod nulli cauſæ alteri creatæ competere poteſt naturaliter, & ideo ſolus Deus propriè, & efficaciter hominem fortunare poteſt, non autem cœli, aut homo, aut Angelus non intuentes, aut præuidentes omnia prædicta, & ideo aliquid fortuitum, vel infortuitum poteſt contingere homini per comparationem ad cœlum, & per comparationem ad Angelos, non autem per comparationem ad Deum, reſpectu cuius in nulla re poteſt eſſe aliquid non præuiſum, ſeu caſuale, quia nihil poteſt contingere præter ipſius diuinæ prouidentiæ intentionem, & cognitionem, & docet Sanctus Bonauentura in calce quæſt.

Digitized by Google

DISTINCT. QVINTADECIMA.

De opere quintæ, & ſextæ diei.

Sequitur dixit Deus producant aquæ &c.

Sexta dies animal cunctum produxit in eſſe
Hinc ſit homo cunctis debens de iure præeſſe,
Qui niſi præeſſet animal ſibi non nouiſſet;
Sed ſibi ſubiectum diuina lege fuiſſet,
Septima nempè dies eſt rectè ſanctificata,
Qua conſumata vidit Deus ipſa creata,
In qua plaſmator vidit bene cuncta patrata.

ARTICVLVS PRIMVS.

De ſenſibilibus, ſiue animalibus diſputat Auctor inquirens in hoc articulo, an ipſa ſint facta.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum animæ ſenſibilium ſiue irrationalium productæ ſint ex aliquo, vel ex nihilo.

Recenſet Sanctus Doctor quatuor opiniones, & poſtremam amplectitur, atque defendit.

Prima affirmat animas brutorum fuiſſe productas ex nihilo, quia non ex aliquo materialiter neque ex aliquo ſeminaliter, non ex aliquo materialiter, quia ſunt formæ puræ, non ex aliquo ſeminaliter, quia non habuerunt aliquid præexiſtens.

Secunda opinio ſuſtinent animas brutorum productas eſſe ex aliquo materialiter, & ſeminaliter, materialiter quia ſunt hoc aliquid, cum quælibet earum ſit motor ſufficiens, ſeminaliter quia eis præexiſtit materia ſpiritualis, & habet potentiam aliquam actiuam adhoc vt ex ea fiat anima.

Tertia ſententia aſſerit animas brutorum productas eſſe ex aliquo materialiter, ſed non ſeminaliter; materialiter in quam quod conſtant ſeminaliter, quia materia illa non præexiſtit formæ, tanquam ſemen ei, quod ex eo producendum eſt, ſed cum illa concreatur, & cum illa deſtruitur.

Has tres opiniones redarguit Auctor tanquam aliquid improbabile continentes, primam quidem impugnat quantum adhoc, quod anima ſe ipſam multiplicat, & transfundit; nam ponere hoc eſt aſſerere formam naturalem poſſe aliam formam conſimilem ex nihilo producere.

Secundam redarguit, quia ponit aliquam materiam ſpiritualem animæ præexiſtere, quod non videtur intelligibile, quomodo ſcilicet aqua ſpiritualis materia ſit, quæ non viuat, nec vſum habeat, præterea quomodo ſit aliqua ſpiritualis materia, & ex illa anima rationalis fieri non valeat, item vbi ſit illa materia ſpiritualis, non enim videtur eſſe in ſe, & ſi in materia corporali ſit, videtur quod materia educatur de materia.

Tertiam opinionem infringit, quia ponere, quod materia animæ ſenſibilis ſibi concreetur, & cum illa ſimul deſtruatur auctoritate Philoſophi, & rationi materiam ſcilicet alicuius creaturæ in nihil omnino cedere, nam ſi materia corporalis eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, multo fortius erit ſpiritualis, quæ dignior, & nobilior eſt ſecundum quod eſt ſub tali eſſe.

Quarta opinio tenet animas brutorum productas eſſe ex aliquo ſeminaliter, ſed non materialiter.

Hanc ſententiam ſequitur Doctor tamquam rationabiliorem, & firmiorem, circa cuius poſitionem tria facit, primo ponit concluſionem; ſecundo reſpondet tacitæ dubitationi tertio ponit diſtinctionem animalium.

Quantum attinet ad primum concluſio prima huiuſmodi eſt. Animæ ſenſibilium in primordio non ſunt creatæ, ex nihilo: probatur

Primo auctoritate Sacræ ſcripturæ. Geneſ. 1. vbi dixit Deus ſic producant aquæ reptilæ animæ viuentis, & iterum producat terra animam viuentem, cum aqua, ac ceperit potaſtatem producendi reptile animæ viuentis, ergo non eſt ex nihilo.

Secundo comprobatur auctoritate Ariſt. in lib. de animalibus 16. vbi dicit, quod ſolus intellectus intrat ab extrinſeco, ergo ſi animæ brutorũ fuiſſent productæ ex nihilo, intrarent ab extrinſeco.

Tertio perſuadetur concluſio rationibus, quæ ponuntur poſt titulum quæſt.

Prima. Ex eo res producitur, in quod & reſoluitur, ſed animæ brutorum non reſoluuntur in nihil, quando animalia corrupta fuerunt, ergo non fuerunt productæ ex nihilo.

Secunda ratio. Sequeretur, quod natura non poſſet facere vnum pediculum, vel verniculum, cum non poſſit facere aliquid ex nihilo, quod eſt falſum.

Tertia anima rationalis, quia per creationem producitur in eſſe eſt immortalis, & in corruptibilis, ſed animæ brutorum ſunt corruptibiles, ergo non ſunt ex nihilo productæ.

Quarta in diſtinctione corporum non fuit noua creatio, ſed productio ex aliquo, ergo multo fortius inornatu, cum opus ornatus præſupponat opus diſtinctionis, & opus diſtinctionis præſupponat opus creationis, ergo ſi corpora animalium, & animæ ad ornatum ſpectant, non ſunt productæ ex nihilo.

Secunda concluſio. Animæ brutorum ſunt productæ ex aliquo non materialiter, ſed ſeminaliter: probatur, quia cum anima ſenſibilis ſit forma non habet materiam partem ſui, ſed ſolum ſit ex potentia materiæ actiua, quæ ab agente excitatur, & ſic proficit quouſque fiat anima, ſicut globus proficiendo ſit roſa.

Comprobatur auctoritate D. Auguſt. ad Oroſium ſic dicentis, ſicut ſemen cuiuslibet arboris quamdam vim habet, vt cum corruptum fuerit, in terra oriatur, & virgultum producatur, deinde cum ſtipite ramus dilatetur in frondibus, deinde in eiſdem floribus decorata fructificet, ita eſt in corpore quoddam ſeminarium, vnde ſuo tempore currente prouidentia Dei aliqua genera animalum oriantur.

Amplius confirmatur teſtimonio Philoſophi 16. animalium vbi oſtendit, quod vegetabilis, & ſenſibilis prius ſunt in ſemine in potentia, quam educantur in eſſe, & ibi inducere videtur, quod illud per quod format membra non eſt aliud, quam ipſa animæ virtus, & illam vocat potentiam actiuam intrinſecam ipſi ſemini, qua corpus ex ſemine productum eſt, & organizatum.

Quantum

Digitized by Google

Quantum ad ſecundum, quia poteſt aliquis inquirere, an animæ ſenſibilium nunc producantur ex illo ſeminario, ſicut & in primordio, ideo reſpondet Auctor, quod producuntur ex eodem ſeminario principio, ſed aliter tunc, & aliter modo, quia in primordio producta ſunt ſimul cum illo principio ſeminario, nunc autem producuntur ex ſeminario præexiſtente ſecundum ſufficientem actualitatem.

Vel reſpondet, quod ſeminarium illud principium aliquo modo præexiſtit ante ipſum diem quintum, in quo facta ſunt animalia, & in die quinto illud principium ſeminarium eſt ad completam rationem eductum de potentia materiæ; ita quod tributa eſt virtus actiua naturæ, vt poſſet deinceps animalia quantum ad corpus, & quantum ad animam propagare.

Quantum attinet ad tertium pro declaratione harum duarum reſponſionum ponit diſtinctionem animalium, quæ ſunt duplicis generis, quædam ſunt animalia, quæ maioris perfectionis, & hæc producuntur ex ſuo principio ſeminario ſecundum maiorem actualitatem, ita quod ſimile ex ſimili, vtpotè, quæ generantur per propagationem, alia vero minus perfecta, vt ſunt illa, quæ generantur per putrefactionem non ex ſimili per generationem æquiuocam, quia minori indigerit adiutorio, & virtute adhoc, vt producantur in eſſe.

In gratiam huius quæſt. ſex ſunt diſcutienda.

Primum, quæ ſint reptilia.

Secundum, quid nomine iumentorum, & beſtiarum intelligatur, cum dicitur producat terra animã viuentem, iumenta, reptilia, & beſtias.

Tertium, num in materia ſit aliquid, de quo fiant animæ brutorum.

Quartum, quomodo generentur animalia ex putri materia.

Quintum, num animalia generata ex ſemine, & per putrefactionem ſint eiuſdem ſpeciei.

Sextum, quomodo anima remaneat in partibus diuiſis animalis annuloſi.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſint reptilia.

QVoniam Auctor in textu adducit auctoritatem Geneſ. 1. producant aquæ reptilæ animæ viuentis, ideo explicandum eſt, quę ſint reptilia, pro cuius dubij reſolutione intelligendum eſt, quod reptilia dicta ſunt, vel ex defectu inſtrumentorum, vt lacertę, & ſtelliones, qui propter defectum pedum, quos nimis breues habent inter reptilia cõputantur, vel propter carentiam inſtrumentorum, vt quia carent inſtrumentis ad ſe mouendum ventre, & corpore reptant, & mouent ſe, aues autem habent ſufficientes alas ad ſe mouẽdum, propter quod illis ſunt ſufficientia inſtrumenta ad huiuſmodi motum; non igitur ex inſufficientia, vel carentia inſtrumentorum conducunt corpus ſuum per aerem, cum volant, nec directè cum corpore iuuant ſe in volatu, ſed cum alis.

Et ſi quæratur an nomine reptilis intelligantur piſces.

Reſpondetur, quod omnes piſces poſſunt dici quaſi reptilia, quia non habent ſufficientia inſtrumẽta ad mouendum ſe ſuper aquas, vel ſi aliqui habent pennulas, vel ſquammas, illæ pennæ, & ſquammæ nõ ſufficiunt ad talem motum, ſed cum corpore, & cauda ſe iuuant, vt talem motum exercere valeant, & quamuis aliqui piſces habeant pedes, vel alia inſtrumenta, per quæ ſe mouent in aquis, veruntamẽ, quia tales pauci ſunt, denominatio facta eſt ab eo, quod eſt in maiori parte non ab eo, quod eſt valdè paucis, & propterea nomine reptilis intelliguntur omnes piſces, id doctiſſimè tradit Sanctus Bonau. ſuper lit. dicens motum reptandi differre a motu gradiendi in animalibus, quia ille attenditur ſecundum tractionem, iſte vero eſt ſecundum impulſionẽ; vnde quantum ad ea, quæ natant, ſe trahunt, & protendunt anterius, & extendendo ſe ad anterius quaſi tenendo ſe ad ſoliditatem, vel groſſitiem aquę trahunt totum corpus ſuum; hinc eſt, quod omnia natantia dicuntur reptilia, & ſi contingat ea aliquando gradi, ſicut eſt in Crocodillis, & aliquibus, quæ verſantur in aquis, & in terra denominantur, tamen a motu, qui eſt eis magis naturalis, qui, ſcilicet competit illis ſecundum habilitationem in aquis, volatilia autem nõ dicuntur reptilia, licet videantur ſe ferre in aera, ſicut piſces in aquis; eſt enim diuerſus modus mouendi, quia impulſu magis mouentur, quam tractu.

Et ſi quæratur an volatilia comprehendantur ſub nomine greſſibilium?

Reſpondetur, quod non, quia non mouentur virtute pedum, ſed virtute alarum.

Ex dictis colligi poteſt diuiſio animalium quantum ad motum, animal namque aut mouet ſe anterius trahendo, & ſic eſt reptile, ſiue ſit in aquis, ſiue in terra, aut impellendo, & hoc dupliciter, aut pedibus, & ſic eſt greſſibile, aut alis, & ſic eſt volatile.

Notat etiam Sanctus Doct. quod reptile quatuor modis ſumitur, vno modo, quod ſe trahit vi oris, vt vermes, ſecundo, quod ſe trahit vi coſtarum, vt ſerpentes, tertio, quod ſe trahit vi pennularum, vt piſces, quarto, quod in mouendo ſe magnam partem corporis applicat terræ, tametſi habeat pedes ſicut lacertæ, & ſtelliones, & ſic patet, quæ ſint reptilia.

Sed dubitabit quiſpiam, quare dicatur reptile animæ viuentis, cum omnis anima eo ipſo, quod eſt anima, viuat.

Reſpondetur, quod anima viuens appellatur, quę viuit vita manifeſta, vita autem manifeſtatur, maximè per ſenſum, & motum, talis autem non eſt in plãtis, ſed in animalibus; & propterea ad differentiam plantarum dicitur, producant aquæ reptile animæ viuentis, quaſi in plantis ſit anima virens, in animalibus autem ſit anima viuens, quia hæc mouentur, & ſentiunt, plantæ vero minimè.

Pro quo notandum ſecundum Albertum Magnũ, quod vis vegetatiua per aliquem modum eſt in ſemine plantæ, & per aliquem modum nõ eſt, vt enim habetur lib. de animalibus, quod non eſt ibi actu, ſed eſt in potentia ibi, & non ſolum in potentia materiali, ſed etiam in potentia efficientis, & operantis quodammodo ad deducendam vegetatiuam ex traduce, quid autem ſit tale efficiens dicit, idem Albertus ſecundum Ariſt. quod illud non eſt anima, ſed calidum naturale in ſemine, materiale vero eſt humidum commixtum ſecundum complexionem ſeminis, & naturam, ſed æquali virtute agit calidum ad dedu-

Digitized by Google

deducendam vim vegetatiuam, vel animam, ſiue vitam dicitur, quod

Primo agit in virtute cœli ſecundum, quam poteſt eſſe principium formæ, ac ſpeciei producendo ſimile, & ſimili.

Secundo in virtute ignis, id eſt caloris naturalis, ecundum quam habet attrahere ſubtilia apta animationi.

Tertio agit in animalibus in virtute animæ, ſecundum quam recipit a virtute generatiua Patris vim ſformatiuam, & generatiuam organorum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid nomine iumentorum, & beſtiarum intelligatur, cum dicitur producat terra animam viuentem, iumenta, reptilia, & beſtias.

SCiendum, quod nomine iumentorum comprehenduntur animalia magis domeſtica, & familiaria homini, vt equi, Aſini, & boues, vnde dicuntur iumenta, quaſi iuuamenta, quia nos iuuant ad portandum onera, vel poſſunt magis largè accipi iumenta ad omne iuuamentum, quod ex beſtijs habetur, nam D. Aug. 3. ſuper Geneſ. pro eodem poſuit iumẽta, & pecora, inquit enim quod per iumenta, ſiue per pecora intelliguntur animalia accommodata vſibus hominum ad adiuuandum eos, ſiue in laboribus, vt boues, & equi, ſiue ad lanificium, ſiue ad veſcendum, vt oues, & ſues.

Et ſi obijciatur, quod non videtur conſentaneum oues, & ſues dici iumenta.

Reſpondetur diſtinguendo de nomine, quod dupliciter poteſt conſiderari, vno modo quantum ad ſignificationem, alio modo quantum ad etymologiam: primo modo nomine iumentorum intelliguntur magna animalia, quæ ſunt quaſi noſtra iuuamenta, & iuuant nos, vel ad portandum onera, vt equi, & Aſini, vel ad trahendum, vt boues, qui trahendo aratrum plurimum nobis proſunt; ſecundo modo omnia animalia poſſunt dici iumenta, id eſt iuuamẽta, ſiue nos iuuent ad portandum onera, ſiue ad trahendum aratrum, ſiue ad lanificium, ſiue ad eſum, ſiue ad quæcumque alia iuuamenta.

Quid vero intelligatur nomine beſtiarum notandum, quod beſtia dicitur quaſi vaſtia, quia vaſtant, vel ſecundum Iſidorum à vi quaſi viſtia ex ferocitate, propterea beſtia dicitur tripliciter.

Primo propriè, & ſic accipitur pro animalibus ferocibus crudelitate.

Secundo communiter, & ſic quodlibet animal in terra gradiens factum pro ornatu terræ dicitur beſtia præter hominem.

Tertio communiſſimè, & ſic diuiditur in greſſibile, volatile, & natatile, ita quod etiam aues, & piſces nomine beſtiæ deſignantur aliquando in Sacra ſcriptura. Sanctus Auguſt. 3. ſuper Geneſ. vult, quod natura beſtiarum conueniat Leonibus, Pardis, Tigribus, Lupis, Vulpibus, Canibus, & etiam Symijs, iſta enim & ſimilia dicuntur beſtiæ quaſi Vaſtiæ, quia vnguibus, & dentibus deſtruunt, & vaſtant, quæ vaſtare poſſunt, vnde inter talia multa dicuntur eſſe feræ à feriendo, vel furiendo, & vaſtando, quia feriũt, & vaſtant quæcumque poſſunt, quæ ſint reptilia ſupra declaratum eſt.

Docet Sanctus Bonau. quod ſufficientia animaliũ poteſt bifariam ſumi, vno modo ex parte motus ipſorum ſic. Omne animal, quod mouetur, aut mouetur tractu, & ſic eſt reptile, aut impulſu, & hoc eſt dupliciter, aut animal eſt natum ſeruire, & ſic dicitur beſtia, aut manſueſcere, & ſic dicitur iumentum, ſub quo nomine comprehenduntur pecora, alio modo ſufficientia ſumitur ex parte finis, in hunc modum animalia facta ſunt propter hominem, aut igitur ſunt ordinata ad hominis iuuamentum, ſicut ſunt iumenta quaſi iuuantia, aut ſunt ordinata ad hominis exercitium, & hoc poteſt eſſe dupliciter, quia aut exercent nocendo manifeſtè, & ſic ſunt beſtiæ, aut occulta nocent, & ſic ſunt reptilia, quæ occultè nocent, & inſidiantur calcaneo, & ſic patet ſufficientia, ac differentia animalium.

PVNCTVM TERTIVM.

Num in materia ſit aliquid, de quo fiant animæ brutorum.

CIrca hanc dubitationem plures extiterunt Doctorum ſententiæ, quidam enim exiſtimarunt eſſe aliquid purũ poſſibile, quod per naturam eſt tranſmutabile in formam generabilem, & corruptibilem, ratione cuius eſſentia talis formæ tota eſt in materia ſubeſſe in completo, quidam ſenſerunt eſſe totam eſſentiam formæ, quæ eſt concreata materiæ ſub aliquo eſſe actuali in completo, aliqui arbitrati ſunt eſſe in materia aliquem gradum eſſentiæ illius formæ, alij denique dixerunt non eſſe ponendum aliquid in materia, eo quod non generatur forma, niſi quia generatur ſecundum doct. Philoſophi 7. Metaph. ſed omnes prædictæ ſententiæ patiuntur inſtantiam, & prætermiſſis earum impugnationibus cum Seraphico Doctore in reſponſione.

Ad ſecundum dicimus ipſi materiæ innitens, & ab ea dependens, & propterea anima brutalis generatur, & corrumpitur per tranſmutationem corporalis naturæ, nec reſoluitur in nihilum corrupto animali, ſed reſoluitur in illud, ex quo producitur, nam vt docet Ariſtot. 1. de generat. eadem ſunt principia reſolutionis, & compoſitionis, ergo ſequitur, quod anima ſenſitiua corrupta reſoluitur in id, ex quo eſt producta, & educta de potentia materiæ, quid autẽ ſit illud in re D. Aug. lib. de cognit. veræ vitæ ſic dicit, vita brutorum animalium eſt ſpiritus vitalis conſtans de aere ſubtili, & ſanguine animalis inuiſibilis, ſed ſenſibilis memoriam habens, intellectu carens cum carne moriens, in aere euaneſcens, ex quo patet, quod anima brutalis mortuo corpore euaneſcit in aera, tanquam flatus euaporans, & ſubtilis ſpiritus, adeo vt non ſit viſibilis.

Et ſi arguatur animæ ſenſibilium in primordio ſunt ex aliquo productæ, quæro de illo, ex quo ſunt productæ, vtrum illud ſit productum ex aliquo, vel ex nihilo, ſi ex aliquo quæro ſimiliter de illo, & ſic itur in infinitum, vel ſaltem venitur ad nihilum.

Reſpondet Sanctus Doct. quod non oportet ire in infinitum, ſed ſtatus eſt in ipſa materia, cui concreata

Digitized by Google

creata eſt ratio ſeminalis, ſiue potentia actiua non ex aliquo producta, illa autem, quæ ex huiuſmodi ſeminali oriuntur, non dicuntur propriè creari, ſed tantum materia eſt creata.

Et ſi arguatur, quod forma non generatur niſi quia compoſitum generatur ſecundum Philoſophũ 7. Metaph. ergo illud, de quo fit forma, nõ eſt aliud, quam quod fit compoſitũ, ergo cum materia ſit id, de quo fit compoſitum, non oportet vltra hoc ponere aliquid, de quo fiat forma.

Reſpondetur, quod dictum Philoſophi reſtringi debet ad factionem rei completæ per ſe ſtantis naturaliter, cuiuſmodi eſt ſubſtantia compoſita, & non corruptibilis forma.

Sed oritur dubitatio, num quando brutum generat brutum animam transfundat, nam ſi transfundit, aut partem ſuæ animæ, & ſic brutum generans, & generatum tantum partem animæ, & non integrã habebit, aut ſi transfundit totam animam brutum generans mouetur, aut oportet dicere, quod anima generantis ſine ſui diminutione multiplicat ſe aliam ex ſe producendo ſicut candela accenſa, & ſic ſequitur, quod ſit indiuiſibilis, quod eſt falſum, ſi autem dicatur, quod non transfundit animam, cum eſſet eius operatio in ſeminis deciſione neceſſe eſt ponere aliud genus, per quod anima educatur.

Huic dubitationi ſubtiliſſimè reſpondet Sanctus Bonau. quod cum generatur brutum animal ab animali per propagationem, tunc non deciditur, nec transfunditur anima ab anima, ſicut corpus deciditur à corpore, quia anima non eſt deciſibilis eo modo, quo ſunt corpora, quæ ſunt deciſibilia; deciduntur tamen cum ipſo corporeo ſemine ſpiritus, & calores viuifici, & virtus etiam animalis generantis, quæ adiuuat cum virtute matricis continentis, vt illa potentia actiua in humore ſeminario ad actum completum perueniat, vnde ex hoc non ſequitur, quod anima producat aliam animam ex ſe ipſa trãſfundendo, vel multiplicando, nec quod producat ex nihilo, nec etiam quod producat ex aliqua materia materialiter, ſed tantum ſeminaliter.

PVNCTVM QVARTVM.

Quomodo generentur animalia ex putri materia.

HAnc difficultatem mouet Sanctus Doctor in quarto argumento, pro cuius intelligentia notandum ſecundum philoſophos, quod de numero viuentium quædam habent generationem ſpontaneã, & quædam non illa dicuntur habere generationem ſpontaneam, quæ generantur per putrefactionem, vt mures, apes, & ſimilia, & appellatur iſtorum generatio ſpontanea per ſimilitudinem quandam; homo enim dicitur ſpontè agere, cum ad aliquid operandum non compellitur, vel oportet ipſum non compelli ab aliquo motiuo extrinſeco, ſed agit ex inclinatione propriæ virtutis non coactus ab exteriore motiuo, & tale opus, ſi ſit bonum, eſt laudabile, ſi malũ vituperabile, & inhoneſtum ſic in generatione animalis ex putrefactione non apparet aliquod particulare, & extrinſecum agens determinatum præcipuè, quod ſit eiuſdem ſpeciei cum generato, vt contingit cum mures generantur in dolio nullo mure præexiſtente, & veſpæ ex corporibus vaccarum mortuarũ, nulla veſpa præexiſtente, vt dicit Comment. 12. Metaphyſ. cætera verò non dicuntur habere generationem ſpontaneam, in quibus manifeſtum eſt præexiſtere generans particulare, vt in hominibus, & in alijs, quæ generantur per commixtionem ſeminum.

Secundo notandum, quod ea, quę ex putrefactione generantur, ſunt in duplici differentia, quædam enim ſunt, quę hunc determinatum generationis modum ſibi à natura vendicant, vt ab agente tantum æquiuoco ex putri materia generentur, alia vero ſunt, quæ ita ab agente æquiuoco, & ex putri materia generantur, quod etiam ab agente vniuoco per ſeminationem generari poſſint, vtrumque autem genus ex ſuæ naturæ imperfectione hoc habet, vt ab agente æquiuoco generari poſſit ex putri materia, ſed primum genus imperfectius eſt, quam ſecundum, in primo enim genere vermes quidam collocantur, in ſecundo vero mures, & ranæ.

Tertio notandum, quod fuit opinio Euripidis Poetæ, qui aſſeruit terram mollem ardore Solis euaſiſſe deriſionem, & producere varias formas animalium, quorum ea, quæ ſortita eſſent maiorem calorẽ euadebant volatilia, alia verò ſicciora efficiebantur animalia grauiora, & ſerpentia, deinde areſacta ventis per ardorem Solis perfectiora animalia generabãtur, vtputa equus, & homo, eandem ſententiam tenuit Empedocles, & Philoponus in 3. de generatione animalium, vbi recitant opinionem priſcorũ Philoſophorum dicentium poſt diluuium homines fuiſſe renatos ex putri materia, nec defuerunt, qui voluerunt hanc opinionem fuiſſe Ariſtot. in 2. Polit. dum ſcribit putandum eſſe priſcos illos homines, ſiue ex terra genitos ſine corruptione aliqua ſimul fuiſſe ignaros, & imprudentes, quidam etiam Aſtronomi hanc opinionem defendunt, quam nonnullis argumentis confirmat Auicennas, inter quæ.

Primum eſt hoc quicquid poteſt virtus inferior poteſt etiam & ſuperior; ſed virtus, quæ eſt in ſemine poteſt producere animal perfectum; igitur & virtus ſuperior, nempè cœleſtis poterit idem animal producere perfectè.

Secundum argumentum eadem eſt ratio oppoſitorum, ſed cœlum cum elementis poteſt facere omnia animalia perfectè interiora, ergo cœlum cũ elementis per oppoſitum poteſt omnia animalia perfecta generare.

Tertium argumentum materia generationis, & nutritionis eſt eadem, vt docet Ariſt. 2. de anim. ſed terra producit materiam, qua homo nutritur puta herbas, & fructus, igitur eadem terra cum cœlo poterit producere materiam, ex qua homo generetur.

Cæterum hæc opinio eſt falſa, & erronea, & contra experientiam, & rationem, primo, quod ſit contra experientiam patet, quia videmus homines non poſſe naturaliter produci, niſi ex ſemine; nullus .n. vnquam niſi amens aſſeruit hominem fuiſſe productum ex putri materia, quemadmodum omnes diuinæ, & humanæ hiſtoriæ teſtantur, ſecundo, quod ſit contra rationem; probatur, quia animal tam perfectum, & delicatum cum tãta varietate membrorum non poteſt ex putri materia produci, tanto magis, quia

Digitized by Google

quia Ariſt. aſſerit animam ipſam de foris aduenire, præterea ſi aliud eſſet agens diſponens, & aliud generans formam tunc generatum non eſſet vnum in actu: conſequentia tenet, quia ſicut actio agentis debet terminari, ita actio diſponentis debet terminari ad ens actu, aliter ambæ eſſent ocioſæ, imo cum ſint duæ actiones, igitur genitum eſſet duo in actu, quod eſt abſurdum.

Ad primum argumentum pro confirmatione ſententiæ Euripidis, & Empedoclis, & aliorum ſupradictorum. Reſpondetur, quod illa maior propoſitio eſt falſa in illis, quæ ſunt diuerſorum ordinum: non enim cauſa vniuerſalis poteſt agere ſine particulari; vnde cum cœlum ſit cauſa vniuerſalis, indiget ſemine ad hoc, vt determinetur ad productionem talis effectus particularis.

Ad ſecundum dicitur, quod multa plura requiruntur ad generandum hominem, quam ad corrumpendum; corruptio namque poteſt fieri ab vno tantum, non autem generatio.

Ad tertium Reſpondetur, quod materia nutritionis eſt duplex, altera remota, vtpotè herbæ, alia proxima, nimirum ſanguis, primam poteſt præbere terra, non autem ſecundam, de qua loquitur argumentum dicens eandem eſſe materiam nutritionis, & generationis.

Secundo Reſpondetur, quod falſum eſt, quod materia ſit eadem, quia materia generationis dicitur materia ſeminalis, quæ eſt purior, efficacior, & perfectior, materia vero nutritionis dicitur alimentalis, quæ non eſt ita nobilis.

Hac opinione reiecta, atque argumentis ſolutis explicandum nunc eſt, quomodo generentur animalia per putrefactionem; Sanctus Doctor ſecundũ placita Philoſophorum inquit, quod quemadmodũ humor fuit ſemen per potentiam generatiuam, & poſt modum fit corpus organicum in matrice, ita quod anima ſenſibilis, quæ erat in potentia educitur ad actum per virtutem agentis particularis, & per adiutorium influentiæ corporis cœleſtis ſic in propoſito intelligendum eſt, quod cum in terra iſta eſſet aliquo modo ſeminarium illud concurrentibus elementis, & adiuuante corpore cœleſti, vt generetur calor viuificus, fit quoddam ſemen, ita quod potentia illa actiua, quę prius latebat adiuta ex calefactione corporis cœleſtis proficit, & venit ad perfectionẽ, & complementum, itaque nec cœlum, nec motor cęli dat ſibi formam vltimam, ſed ſolum adiuuat, & excitat, vt proficiendo veniat ad perfectionem, & ſpeciem completam.

Pro declaratione ſententiæ Auctoris ſciendum, quod effectrix cauſa animalium, quæ ex putreſcente mixto naſcuntur eſt ſegregata caliditas, id apertè docet Ariſtot. lib. 4. Methap. vbi ſic inquit, & animalia fiunt in his, quæ putreſcunt, quoniam ſegregata caliditas conſtare facit, quæ ſegregata ſunt, quibus [illegible]r bis, & efficiens, & materiam oſtendit, efficiens, cum ait ſegregata caliditas, materia vero addit conſtare facit ſegregata, vtpotè humidum, & ſiccum, quæ in mixti putredine diſſoluuntur, & quæ in mixtorum generatione materiæ rationem habent.

Sed obijcies calor mixti in putredine corrũpitur, ergo non poteſt eſſe cauſa huiuſmodi animalium.

Præterea caliditas aeris ambientis eſt cauſa animalium, quæ ex putri materia oriuntur teſte Ariſt. 3. de generatione animalium, cap. vlt. non igitur caliditas mixti putreſcentis.

Ad primam obiectionem Reſpondetur, quod in putredine non corrumpitur calor ſimpliciter, ita vt nihil calor ſuperſit, ſed ſecundum eam menſuram, quam poſtulat ad retinendum humidum cum ſicco.

Ad ſecundam obiectionem Reſpondetur, quod animalia, quæ ex putri materia oriuntur ſunt duplicis generis, quædam ſunt, quæ ex cęnoſa terra, & putreſcente limo naſcuntur; alia vero, quæ ex mixto, & putreſcente cadaueri producuntur, quæ primi generis ſunt a calore Solis in circunſtante aere diffuſo ſuam originem ducunt, & de his intellexit *Ariſtot.* 3. de animalibus, quæ vero ſunt alterius generis, à calore mixti putreſcentis procreantur, & de his intellexit Ariſt. lib. 4. Metaph.

Sed dices calor, ſiue mixti putreſcentis, ſiue in aere ambiente à Sole productus eſt accidens, ergo non poteſt eſſe cauſa ſubſtantiæ viuentis; conſequentia probatur, quia accidens ſubſtantiam non producit, quandoquidem efficiens, aut eſt vniuocũ, aut æquiuocum, ſi primum eſt æquè perfectum cum effectu, ſi ſecundum eſt præſtantius ſuo effectu, accidens autem eſt multo imperfectius ſubſtantia, ergo ipſam efficere non valet.

Reſpondetur, *quod calor virtute propria* ſubſtantiam efficere *minimè* valet, ſed virtute ſubſtantiæ huiuſmodi poteſtatem habet, nam ſicut calor in animalibus exiſtens virtute animi nutrit, & ex alimento ſubſtantiam gignit, vt carnem, & oſſa, & calor in ſemine virtute generantis, à quo ſemen promanat viuens corpus efformat, animamque vtpotè vegetalẽ, & ſentientem ex ſemine traducit, ita calor mixti putreſcentis virtute corporis cęleſtis viuentem ſubſtantiam producit.

Et ſi obijciatur, quod *corpus cęleſte, cum ſit cauſa* vniuerſalis, & indifferens ad plures effectus, non poteſt eſſe cauſa particularis effectus, nam cauſa vniuerſalis eſt effectus vniuerſalis, & effectus particularis eſt à cauſa particulari teſte Ariſt. 2. Phyſ. ergo calor virtute corporis cęleſtis non poteſt eſſe cauſa animalium, quæ ex putri materia oriuntur.

Propter hoc argumentum fuerunt olim quidam Philoſophi, qui opinati ſunt huiuſmodi animalia ab agente quodam ſeparato produci, quod vel mundi animam, aut datorem formarum appellarunt, calorem vero materiam ſolum diſponere pro introductione formæ, ſed hæc opinio non tenetur communiter à Philoſophis; diſſentit enim omnino ab Ariſt. qui 7. Metaph. ait idem eſſe agens diſponens materiam, & introducens formam, ideo Reſpondetur ad obiectionem, quod licet ſit corpus cęleſte ſit cauſa vniuerſalis, ſicut & calor, qui indifferens eſt ad plures effectus, vt ad ranam, & murem, & calor mixti putreſcentis ad muſcam, & vermes, veruntamen ad hunc, & illum particularem producendum ex diuerſitate materię determinantur, in quam ſuam actionẽ exercent, ſi. n. materia valdè corpulenta fuerit ratione huius ad teſtacea producẽda calor cęleſtis determinatur, ſi vero materia ſubtilior fuerit ad muſcas, & ranas, leuioraq; animalia producenda cõtrahitur.

Digitized by Google

Sed circa prædicta occurrunt aliquæ dubitationes.

Prima, cur ex putreſcente cadauere non oriatur mixtum inanimatum, aut planta, ſed animal cum iſtum putreſcens maiorem affinitatem habeat cum mixto inanimato, & planta, quam cum animale.

Reſpondetur, quod propter materiæ diſpoſitionem animalia magis, quam illa naſcuntur, ſi quidem animalia non ex toto mixto, & materia putreſcente naſcuntur, ſed ex humido, quod ex ipſo mixto diſſoluitur, & quia humidum, quod diſſoluitur eſt tenue, ideo materia non eſt idonea pro generatione plantarum, & metallorum, quæ oriuntur ex humido, craſſo, atque plurimum terreno.

Secunda dubitatio eſt, quare ex putreſcente cadauere ex humido, quod diſſoluitur, non generatur vnum animal, ſed plura.

Reſpondetur, quod ratio eſt, quia ex putreſcente cadauere non totum humidum ſimul diſſoluitur, ſed paulatim, vnde fit, quod non vnum animal magnum, ſed plura, & praua animalia generentur.

Tertia dubitatio eſt, quare in mixti interitu, qui per combuſtionem fit huiuſmodi animalia non oriantur.

Reſpondetur, quod cauſa eſt, quia in combuſtione humidum non relinquitur, ex quo animalia generentur, ſed ab igne comburente conſumitur, in putredine vero humidum relinquitur, quod à ſicco diſiungitur, quod poſtea virtute caloris terminatur, & cum ſicco permiſcetur, & propterea in combuſtione mixti huiuſmodi animalia generari non poſſunt, ſicut in putredine.

PVNCTVM QVINTVM.

Num animalia generata ex ſemine, & per putrefactionem ſint eiuſdem ſpeciei.

HÆc dubitatio ſequitur immediatè difficultatẽ iam ſolutam in præcedenti puncto, circa quam controuertuntur Philoſophi, aliqui enim negant eſſe eiuſdem ſpeciei, idque probant.

Primo auctoritate Ariſtot. de generat. animalium dicentis quæcumque non ex animalibus, ſed ex corrupta materia hęc generant quidem, alterum autem genus, & quod factum eſt, neque fęmella, neque maſculus.

Secundo probant autem Comment. 8. Phyſic. qui contra Auicennam arguit, quod vnius naturæ eſt tantum vnus modus communicandi, ſed communicari per propagationem, & communicari per putrefactionem ſunt diuerſi modi, ergo non poſſunt conuenire eidem naturæ ſecundum ſpeciem.

Tertio probant, quia tranſmutationes diuerſarũ rationum terminantur ad formas ſpecie diſtinctas ſecundum Ariſt. 5. Phyſic. motus habent ex terminis vnitatem, & diſtinctionem, ſed generatio, quæ eſt per ſemen, eſt alterius rationis ab ea, quæ eſt per putrefactionem, cum prima propriè dicatur natiuitas, & ſecunda non, ergo formæ, ad quas terminantur, ſpecie diſtinguuntur.

Alij vero oppoſitam ſententiam tuentur, quam nõ ſequimur, eamque in primis probamus auctoritate Ariſt. 7. Metaphyſ. vbi habet, quædam enim, & illic eadem, & ex ſpermate fiunt, & ſine ſpermate: ex hoc arguitur ſic. Si eadem animalia fiunt ex ſpermate, & ſine ſpermate, aut Ariſt. intelligit, quod eadem ſecundum numerum ſic fiunt, aut eadem ſecundum genus, aut eadem ſecundum ſpeciem, nõ primo modo, quia nihil vnum, & idem numero fit, aut fieri poteſt vtroque modo, præterea animalia, quæ fiunt ſine ſpermate non poſſunt eſſe eadem numeraliter cũ his, quæ fiunt ex ſpermate, quia nihil idem numero generat ſe, teſte Ariſt. 2. de anim. nec auctoritas intelligitur, quod eadem ſint ſecundum genus, quia ſermo Ariſt. eſſet inartificialis, & nullus, cum omne habens ſenſum quomodocumque fit, & generetur, ſit animal, ergo Ariſtoteles per Ly eadem intelligit identitatem ſpecificam.

Secundo prædictam ſententiam rationibus confirmamus, quarum eſt

Prima. Non eſt maior ratio in accidẽtibus, quod accidens genitum vniuocè ſit eiuſdem ſpeciei cum accidente genito æquiuocè, quam quod in ſubſtantijs, ſed calor genitus vniuocè à calore eſt eiuſdem ſpeciei cum calore genito à Sole, & ex colliſione lapidum: vnde Commentator ſecundo cœli dicit, quod calor poteſt generari à lumine, & à motu, ergo ſubſtantia genita ab agente vniuoco eſt eiuſdem rationis cum ea, quæ genita eſt ab æquiuoco.

Secunda ratio eſt huiuſmodi, non apparet, quæ ſit alia prima radix huius diſtinctionis ſpecificæ, niſi quia genitum per putrefactionem eſt ab agente vniuerſali, genitum vero ex ſemine eſt ab agente particulari, ſed hæc non eſt ſufficiens cauſa diſtinctionis ſecundum ſpeciem, ergo &c. Minor probatur; nam conſtat, quod Adam immediatè fuit à ſolo Deo, & tamen fuit eiuſdem ſpeciei cum alijs hominibus, qui geniti ſunt ab homine.

Tertia ratio. Impoſſibile eſt proprias paſſiones vnius ſpeciei conuenire indiuiduis alterius ſpeciei, cum propria paſſio ſit proprius effectus naturæ ſpecificæ, cuius eſt paſſio per Ariſt. 1. Poſter. ſed genita ex ſemine, & genita per putrefactionem habent eaſdem paſſiones, ergo habent eamdem naturam ſpecificam; Minor probatur, quia mus genitus per putrefactionem poteſt generare alium murem, ergo habet potentiam generatiuam eiuſdem ſpeciei, cum alijs muribus: Reliquum eſt, vt ſoluantur auctoritates pro prima ſententia adductas.

Ad primam, quæ eſt Ariſt. 1. de generatione animalium.

Reſpondetur, quod Ariſtoteles nil aliud ſibi vult, niſi quod aliqua animalia imperfecta genita per putrefactionem cum primo generant, generant quidẽ alterum genus animalium, quam poſtmodum redit ad ſpeciem propriam generantis per aliqua intermedia, ſicut ranæ genitæ ex materia putrefacta generant ranunculos, qui videntur piſciculi pauci, & iſti poſtmodum efficiuntur ranæ, & cum ſimiliter dicitur de quibuſdam vermibus, qui faciunt ſericũ, qui primo generant oua, ex quibus generantur papiliones, qui poſtmodum tranſmutãtur ad primam ſpeciem, vnde præceſſerunt.

Ad ſecundam Auerrois dicitur, quod ex duobus cauſis poteſt contingere, quod aliqua natura pluribus

Digitized by Google

bus modis communicetur, prima eſt ob maximam eius perfectionem, ſicque natura diuina communicatur per generationem, & ſpirationem, alia cauſa eſt ob maximam imperfectionem rei animatę, & hęc reperitur in animalibus genitis tam ex ſemine, quā ex putrefactione.

Ad tertiam Reſpondetur aliquas transmutationes eſſe alterius rationis poteſt eſſe duobus modis, vno modo, quod diſtinguantur ſpecie eſſentiali, alio modo, quod diſtinguantur ſpecie accidentali, ſicut Plato albus, & Ariſt. niger, applicando ad propoſitum dicitur, quod iſtæ generationes non diſtinguuntur eſſentialiter, ſed tantum accidentaliter; ſunt.n. ad formas eiuſdem rationis, ſed alius eſt modus acquirendi iſtam, & acquirendi illam.

Secundo Reſpondetur, quod tranſmutationes nō tantum diſtinguuntur ex terminis, ſed etiam ex principijs, & hoc modo diſtinguuntur iſtæ generationes.

Tertio Reſpondetur, quod illa propoſitio non eſt prima, & immediata, ſed dependet ab alijs duabus, quæ ſi ſint veræ, erit hæc propoſitio vera, ſi vero, vna illarum ſit falſa, & iſta propoſitio erit falſa.

Prima propoſitio, à qua dependet veritas ipſius maioris eſt iſta. Formæ fluentes, vel formæ, ſecūdum quas eſt fluxus, ſunt alterius rationis.

Secunda propoſitio eſt. Forma fluens, vel ſecundū quam eſt fluxus, eſt eiuſdem rationis cum forma terminante fluxum, & motum.

Ad argumentum igitur dicendum, quod formæ fluentes in generatione vniuoca, & æquiuoca, vel etiam ipſi fluxus ſunt eiuſdem rationis; quia dicimus, quod virtus formatiua in ſemine, & in materia putrefacta, & calores, qui ſunt inſtrumenta vtriuſque, ſunt eiuſdem rationis, & quæ poſtea ſequitur, quod cum formæ iſtæ fluentes ſint eiuſdem rationis cum formis terminantibus, animalia ipſa genita erunt eiuſdem rationis.

PVNCTVM SEXTVM.

Quomodo anima remaneat in partibus deciſis animalis annuloſi.

DE hac re agit Sanctus Doct. in ſolutione penultimi argumenti dicens, quod cum corpus annuloſum ſit modicæ organizationis, & quaſi conſimilis in partibus, & in toto, ideo in qualibet ſui parte eſt anima in proxima ſui diſpoſitione ad hoc, qđ ſit in actu, vnde facta diuiſione virtute prioris formæ, & beneficio corporis cœleſtis ſubito inducitur forma.

Pro quorum verborum intellectu aduertendum, quod Philoſophus 2. de Anim. & eius Interpretes de hac materia diffusè diſputant, aſſerentes, quod pars animalis annuloſi deciſa, ac ſeparata habet animā, & quod anima, quæ erat vna actu in toto animato, & plures in potentia ſola diuiſione fit plures actu, & quod pars deciſa habet phantaſiam.

Sed obſeruandum, quod tria requiruntur ad veritatem prædictorum.

Primum, quod in parte deciſa animalis annuloſi ſit actu anima per aliquale tempus, quoniam cum in omni parte talium animalium non ſint ſufficientia organa deputata receptioni nutrimenti, & nutritionis non poſſunt diu ſeruari in eſſe, nec fieri animal ſicut ramus plantatus fit planta ob maiorem imperfectionem repertam in animato ſolum vegetatiuo.

Secundum, quod requiritur, eſt, quod diuiſio non fiat ſecundum longitudinem animalis, ſed per-tranſuerſum, quia vt docet Albertus animalia huiuſmodi habent dorſum proportionale cordi, vnde ſicut læſo corde animal perfectum ſtatim deficit, ſic læſo, & diuiſo dorſo in longum animal annuloſum deficit.

Tertium, quod requiritur eſt, quod pars ſit notabilis quantitatis, quoniam ſi forma ſubſtantialis inanimati ſimplicis, vel mixti requirit determinatam quantitatem, multo magis anima, quæ eſt altior forma.

His notatis probatur nunc, quod in parte deciſa animalis ſit anima.

Primo ſic. In parte deciſa videmus opera vitæ, vt inquit Commentator, quia mouet ſe ipſam localiter per dilatationem, & conſtrictionem, & ſentit, ſed nō datur opus vitæ ſine principio viuendi, anima autē eſt principium viuendi, ſentiendi, mouendi ſecundū locum, ergo in parte deciſa animalis eſt actu anima.

Secundo pars plantæ deciſa viuit, adeo quod ſi plantatur, efficitur arbor, ergo habet animam, quia non datur viuere ſine anima, ergo à ſimili partes animalis annuloſi viuunt, & habent animam, cum huiuſmodi animalia ſint valdè propinqua plantis propter ſui imperfectionem.

Sed occurrunt nonnullæ dubitationes. Prima ſi per ſolam diuiſionem pars ſeparata viuit, ergo producetur animal nouum ſine noua generatione, & introducetur forma in materia ſine præuia alteratione.

Reſpondetur, quod non producitur nouum animal ſecundum quoſdam Philoſophos, ſed nouum animatum partiale, quod autem recipiatur forma in materia ſine alteratione præuia, & quod generatio vnius non ſit corruptio alterius non eſt reputandum inconueniens in tali caſu, cum non producatur tale animatum partiale ex intentione naturæ aliquo tempore conſeruandum, in quo debeant exerceri opera vitæ.

Secundo reſpondent nonnulli alij, quod non de nouo recipitur penitus noua forma, nec fit noua generatio, niſi ſecundum quid, ſicut nec fit ſimpliciter nouum animal.

Tertio reſpondetur ad aures Sancti Bonau. quod facta diuiſione virtute prioris formæ, & beneficio corporis cęleſtis, ſubito inducitur forma, & ideo anima in qualibet ſui parte eſt in proxima diſpoſitione ad hoc, quod ſit in actu.

Secunda dubitatio eſt, ſi animal annuloſum diuidatur in quatuor partes, vtrum fient quatuor animalia.

Reſpondent aliqui Philoſophi non eſſe concedēdum illas quatuor partes eſſe quatuor animalia, ſed quatuor animata partialia.

Secundo reſpondent nonnulli alij, quorum ſententiam refert Auctor in textu, qui dixerunt, quod anima multiplicatur, cum ſit ſpiritualis, ſicut punctus ad diuiſionem lineæ, & ſpecies ad diuiſionem ſpeculi,

Digitized by Google

li, horum reſponſionem Auctor non videtur recipere, eo quia non eſt intelligibile, quod illud idem, quod eſt vnum, fiat plura.

Tertia dubitatio, num pars deciſa animalis habeat phantaſiam.

Circa hanc dubitationem quidam negauerunt partem deciſam animalis habere phantaſiam, eo quia huiuſmodi virtus terminat ſibi proprium organum in parte determinata, corporis, ſcilicet in capite, ergo non poteſt eſſe indifferenter in omni parte deciſa animalis annuloſi, alij vero partem affirmantem tuentur dicentes virtutem imaginatiuam eſſe ſemper coniunctam cum ſenſu, cum igitur pars deciſa animalis habeat ſenſum, conſequenter habebit, & phantaſiam.

Pro reſolutione, & conciliatione harum prædictarum opinionum ſciendum duplicem eſſe phantaſiam iuxta placita Peripateticorum, ſcilicet determinatam, & indeterminatam; determinata, quæ & perfecta dicitur, determinat ſibi proprium organū, indeterminata eſt, quæ ob ſui imperfectionem non determinat ſibi proprium organum; prima quidem abſentibus ſenſibilibus retinet eorum ſpecies ſenſatas, & poteſt imaginari circa illa, ſecunda retinet ſpecies in abſentia obiecti ſenſati, nec mouetur niſi pro quanto obiectum eſt ſibi præſens, & coniunctum, prima non reperitur in parte deciſa animalis annuloſi, ſecunda autem vtique reperitur, ſicque prior ſententia negans loquitur de phantaſia determinata, poſterior autem affirmans de indeterminata.

Quarta dubitatio eſt, cur in partibus corporis humani deciſis non remaneat anima.

Reſpondetur, quod cum anima hominis ſit perfectior, & nobilior, quam anima animalis annuloſi, requirit multas organizationes, & diſpoſitiones in corpore, in quo manet, & illæ diſpoſitiones non remanent poſt diuiſionem, nec infunduntur ei ſpiritus ſufficientes ad vitam, quia non remanet eis cor, neque proportionale cordi, ideo in partibus hominis non remanet forma hominis, ſeu anima poſt diuiſionem.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum corpora animalium compoſita ſint ex quatuor elementis, an ex vno.

PRo declaratione terminorum ſciendum corpora eſſe in duplici diſcrimine; quædam ſimplicia, vt elementa, alia compoſita, vt mixta: vnde Ariſt. li. 3. de cæl. & mund. dicit, quod omne corpus, aut eſt elementum, aut ex elemēto cōpoſitū.

Secundo notandum, quod elementum eſt, quod in conſtitutione corporis inuenitur primum, quia conſtituit, & in reſolutione eſt poſtremum, quia non diuiditur: hinc Auicennas teſtatur elementa eſſe corpora omnium corporum principia, quæ in corpora diuerſa diuidi minimè poſſunt, ex quorum commixtione diuerſa ſpecies generantur, & Ariſtoteles, vbi ſupra ait elementum eſt, ad quod cætera corpora reſoluuntur vltimo, & eſt in eis potentia in actu.

Tertio notandum, quod huiuſmodi elementa tam ſecundum Philoſophos, quam Theologos ſunt quatuor, videlicet ignis, terra, aer, & aqua, ex his componuntur primo, & reſoluuntur in hæc vltimo omnia mixta corpora, quæ ſecundum Iſidorum in Exordio Deus fecit formando ex materia confuſa primo creata, & poſtea ex his elementis facta ſunt quæque mixta corpora.

In corpore quæſt. Auctor ponit concluſionem reſponſiuam, quæ huiuſmodi eſt. Corpora animalium ex omnibus quatuor elementis ſunt compoſita: probat quatuor rationibus.

Prima, vt talia corpora idonea ſint ad ſenſum.

Secunda, vt apta ſint ad motum.

Tertia, vt ſint apta ad multiplicem operationem.

Quarta, vt habeant in ſe complexionis dignitatem: nam perfecta mixtio non eſt niſi quo uſque concurrant quatuor elementa, a qua quippe, cum ſit ſubtilior terra, in decupla proportione penetrat partes terræ, ſed non perfectè, quia aliquam habet groſſitiem, aer autem, qui eſt ſubtilior terra indecupla proportione adhuc intimius ſe profundat, ſed ignis, qui eſt rarior, atque ſubtilior in milleſima proportione ſubtilitate ſua penetrat vſque ad intima, ſicque fit vſque ad intima alteratio plena, mixtioque perfecta, quoniam miſcibilia perfecta ſunt alterata.

Pro expoſitione quæſt. quinque ſunt ponderanda.

Primum quid ſit mixtio.

Secundum, num mixtio differat a generatione.

Tertium, quomodo elementa maneant in mixto,

Quartum, num ad cōpoſitionem cuiuslibet mixti concurrant quātuor elementa.

Quintum, num eædem qualitates elementares numero, quæ fuerunt in elementis, remaneāt in mixto.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit mixtio.

SCiendum in primis, quod mixtio ſumitur quatuor modis.

Primo dicitur cumulatio, vel iuxtapoſitio plurium rerum remanentium in propria forma, & figura, ſicut ſolet dici, quod hordeum miſcetur frumēto, ſimiliter, quod pili lanæ adinuicem miſcentur in panno.

Secundo dicitur mixtio iuxtapoſitio plurium rerum diuerſarum vſque ad diminutiſſimas partes, ſicut aromata dicuntur miſceri in mortario per contuſionem.

Tertio dicitur vnio plurium liquidorum, quæ omnia remanent actu ſecundum formam ſuam, ſicut dicitur aqua miſceri vino.

Quarto dicitur compoſitio plurium miſcibilium in vnam formam ſubſtantialem, ita quod ex eis fit vnum per ſe, in propoſito mixtio non ſumitur primo, nec ſecundo, neque tertio, ſed quarto, & diffinitur ab Ariſt. 1. de ortu, & interitu ſic, mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio.

Hæc diffinitio à D. Thom. exponitur ſic, mixtio eſt vnio elementorum alteratorum, ideſt corruptorum, a Doctore vero Subtili mixtio eſt vnio elementorum alteratorum, ideſt prius alteratorum, & poſtea corruptorum, hinc ſecundum aliquos Sectiſtas cum

cum dicitur mixtio eſt miſcibilium alteratorũ vnio, talis eſt ſenſus, mixtio cauſatur ex vnione miſcibiliũ alteratorum, & ideo ibi eſt prædicatio cauſalis.

Pro cuius diffinitionis intellectu notandum, quod in mixtione concurrunt quinque.

Primo miſcibilium approximatio, ſiue vnio.

Secundo eorum proportio, ita ſcilicet, quod adeo ſint proportionata, quod vnum nequeat conuertere reliquum in ſubſtantiam eius, nec è contra.

Tertio miſcibilium alteratio, ita quod vnum ſic agat in aliud, & è conuerſo, quod corrumpat qualitates alterationis, & è contra.

Quarto corruptio eorum, ita quod entitate nihil remaneat niſi ſola materia.

Quinto conuerſio eorum in tertiam entitatem, ſcilicet in entitatem mixti.

Amplius notandum ea eſſe benè miſcibilia, quæ ſunt parua, nam iuxta ſepoſita facilius ſe alterant, & tranſmutant, & ſic adinuicem miſcentur, illa vero ſunt malè miſcibilia, quæ ſunt magnæ quantitatis; tardius enim adinuicem tranſmutantur, & tardius ſe mutuò alterant.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num mixtio à generatione mixtorum differat.

CVm diuerſæ ſint diffinitiones mixtionis, ac generationis mixtorum profectò abinuicem differunt; hoc ſic probatur, nam generatio poteſt accipi duobus modis, vno modo pro introductione formæ mixti, alio modo pro alteratione mixti generationi immediatè annexa, & vtroque modo generatio ſumpta ab ipſa mixtione ſeiungitur, nam generatio mixtorum primo modo capta eſt tranſitus de non eſſe ad eſſe ad ſubſtantiam, quæ terminatur, mixtio verò miſcibilium alteratorum vnio, ac proinde ratio eius in vnione corporum ſecundum alterationem conſiſtens; ſi etiam generatio vſurpetur ſecundo modo, ſcilicet pro via iuncta termino, ideſt pro alteratione differt à mixtione; nam vt docet Ariſt. 4. Metaph. hæc eſt tranſmutatio paſſiuarum qualitatum, vt humidi, & ſicci ab agentibus qualitatibus, vt à calore, & frigore dominantibus ſupra paſſiuas, at mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio.

Præterea mixtio omnium elementorum vnionem ſignificat, complexionemque primarum omnium qualitatum ſecundum primas earum operationes inuicem agentium, & patientium, mixtorum autem generatio vnionem, & complexionem in paſſiuis qualitatibus tantum ſignificat, quo ad ſecundas earum operationes, ergo mixtio à generatione mixtorum vtroque modo ſumpta diſtinguitur.

Et ſi dicatur, quod generatio mixtorum non poteſt fieri abſque mixtione, ergo non diſtinguitur ab ea.

Reſpondetur, quod & ſi mixtio ſit præuia diſpoſitio ad generationem mixtorum, non tamen ſequitur mixtionem eſſe generationem formaliter.

Sed an differat ab augmentatione, & alteratione.

Reſpondetur, quod ſic, & primo ab augmentatione diſtinguitur, quia dicimus hoc corpus augetur cibo, & tamen non dicimus ipſum miſceri cibo, ſecundo differt ab alteratione, quia qualitas ſecũdum quam fit alteratio miſcetur ſubiecto, cum vtrumque ſaluetur in actu completo, & perfecto, nec etiam diſtinctæ qualitates miſceantur in eodem ſubiecto.

PVNCTVM TERTIVM.

Quomodo elementa maneant in mixto.

PRæſupponit hæc quæſtio elementa manere in mixto, & in hoc omnes conueniunt, & apertè id docet Sanctus Bonau. in textu, alioquin mixtum non poſſet reſolui in ea, nec diceretur ex eis eſſe compoſitum, ſicut probat Philoſophus contra antiquos primo de generat. & perſuadetur nonnullis rationibus.

Prima. Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio, quæ autem alterantur, & vniuntur, manent in eo, in quo vniuntur.

Secunda. Qualitas elementi non eſt ſine elemento, in mixto autem ſunt qualitates elementorum, quia qualitates primæ, ergo.

Tertia. Mixtum mouetur ſecundum naturam elementi prædominantis, ſed vbi eſt effectus, ibi & cauſa, vbi ergo dominatur elementum, ibi eſt elementum.

Quarta in omnibus corporibus duplex eſt corruptio, ſcilicet intrinſeca, quæ eſt marcendo, & extrinſeca, quæ eſt deſtructio, vt habetur in lib. de morte, & vita, & in de ſenſu, & ſenſato, ſed nõ eſt corruptio niſi a contrarijs, ergo in corruptione intrinſeca contraria erunt intrinſeca, & ita erit intrinſecum actiuũ, & paſſiuum, ac proinde elementa.

Quinta eſt D. Bonau. in omni animali eſt ſenſus tactus perceptiuus qualitatum primarum per ſimiles qualitates in eo exiſtentes, ſed qualitates illæ indicant elementorum ſubſtantias, ergo &c.

Vltima ratio corpus animalis, & aptum diuerſis operationibus non niſi per diuerſas virtutes, ſed diuerſas virtutes non habet niſi per diuerſas naturas, nec habere poteſt diuerſas naturas, niſi ſit ex diuerſis compoſitum non niſi elementis.

Circa verò modum, quo elementa manent in mixto, diuerſæ fuerunt Philoſophorum ſententiæ.

Prima quidem fuit Auicennæ, qui tenuit, quod in mixto ſunt formæ elementorum in actu perfecto, ſed qualitates conſequentes has formas remittuntur, dixit enim quod planta non ſtat ſub tanta caliditate, quanta eſt in igne, nec ſub tanta humiditate, quãta eſt in aqua, & propterea licet forma ſubſtantialis ignis ſit in planta ſecundum ſuum eſſe perfectum, tamen caliditas ignis minuitur, & ſic intelligendum eſt de alijs elementis.

Sed hæc opinio non recipitur, & contra eam sũt validiſſimæ rationes.

Prima ſi formæ elementorum manerent ſecundũ actum perfectum in mixto, ergò elementa ſemper eſſent in mixto violenter, & ſic nulla mixtio eſſet naturalis; violẽtum enim, & naturale opponuntur, ſed conſequens eſt falſum; nam inferiora elementa naturaliter conſtant ex elementis, quod autem elementa ſemper eſſent violenter in mixto; probatur, quia violentum eſt ignis ſtare ſub caliditate remiſſa, cuius ſignum eſt, quod quamdiu aqua ſtat ſub caliditate

tate

Digitized by Google

tate remiſſa, ſi non inſit ei impedimentum, reducit ipſam virtute generantis ad ſuam perfectam frigiditatem, ergo non eſt dicendum formam elementi ſtare in mixto actu perfecto, & tamen ſub qualitate remiſſa.

Præterea formæ elementorum ſecundum ſuum eſſe perfectum ſunt incompoſſibiles, & requirunt qualitates contrarias, puta forma ignis requirit caliditatem, & forma aquæ frigiditatem, &c. quæ cum ſint contrarię, ſunt incompoſſibiles, ergo ſi ponātur eſſe in mixto ſecundum ſuum eſſe perfectum hoc erit ſolum per iuſtam poſitionem elementorum, eo quod illæ formæ non poſſunt ſe compati in eadem materia, & ſic ſequitur, quod ex elementis non fiat vera mixtio.

Item ex duabus ſpeciebus ſpecialiſſimis ſaluatis earum rationibus ſpecificis non poteſt fieri vna ſpecies ſpecialiſſima, ſed quatuor elementa ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ, ergo ex eis manentibus non poteſt fieri vna ſpecies mixti. Minor patet. Maior probatur, quia ex quibuſcumque fit vnum per ſe ipſa, ſunt indiſtincta ab eo, quod fit, vt patet de materia, & de forma.

Secunda ſententia fuit Auerrois, qui in tertio cœli tenuit formas elementorum ſubſtantiales, & qualitates primas elementares manere in mixto actu nō quidem perfecto, vt putauit Auicennas, ſed ſub eſſe remiſſo, dixit enim quod quamuis nulla forma ſubſtantialis perfecta, quæ eſt forma mixti perfecti ſecundum ipſum non intendatur, neque remittatur formæ; tamen ſubſtantiales imperfectæ, quæ ſunt formæ elementorum ſecundum ipſum intenduntur, & remittuntur, faſſus eſt enim eas eſſe quaſi medias inter formas ſubſtantiales perfectas, & formas accidentales, quæ propriè intenduntur, & remittuntur, imaginatus eſt, quod dum elementa adinuicem proximantur ſe mutuo alterent, ex qua mutua alteratione formæ ſubſtantiales elementorum remittuntur, ex conſequenti remittuntur qualitates elementares ex formis ſubſtantialibus remiſſis conſlatur vna forma mixti, quam iſtum conſtituitur, & quoniam Philoſophus in prædicamento ſubſtantiæ, inquit, quod ſubſtantia non recipit magis, & minus, quod eſt ſubſtantiam intendi, & remitti, ideo Auerroes ait dictum Philoſophi, ſolum verificari in ſubſtantijs mixtis, & non ſimplicibus corporibus qualia ſunt elementa.

Contra hanc opinionem Auerrois arguitur.

Primo. Nihil eſt medium inter ea, quę diſtinguuntur per rationes contradictorias, quia contradictio eſt oppoſitio, cuius non eſt medium, vt dicitur 1. Poſterior. & 4. Metaphyſ. ſed ſubſtantia, & accidens diſtinguuntur per rationes contradictorias, quia ſubſtantia eſt ens per ſe, & accidens eſt ens non per ſe, ſed in alio; ergo formæ elementorum non ſunt mediæ inter ſubſtantiam, & accidens.

Secundo. Nihil eſt medium inter ea, quę ſunt diuerſorum generum, vt dicitur 10. Metaph. & patet in coloribus, & ſaporibus, & in omnibus formis habentibus aliquod medium, ſed ſubſtantia, & accidens ſunt omnino diuerſorum generum, ergo formæ elementorum non ſunt mediæ inter ſubſtantiam, & accidens.

Tertio ſi formæ elementorum intenduntur, & remittuntur, ſequitur, quod vnum elementum nō poſſet generari immediatè ex alio elemento, cuius oppoſitum docet Philoſophus; conſequentia probatur, quia quandocumque inter formas contrarias, quæ intenduntur, & remittuntur vna fit ex alia, neceſſe eſt, vt prius deueniatur ad medium, non enim poteſt fieri ex calido frigidum, niſi prius fiat tepidū, ita ſimiliter non poterit vnum elemētum, puta aqua fieri immediatè ex alio elemēto, ſed oportebit prius deuenire ad medium, ſcilicet ad aliam aquam minus remiſſam.

Quarto ſequeretur, quod eſſet motus in prædicamento ſubſtantiæ, quod eſt contra Philoſophum 5. Phyſic. probatur conſequentia. Omnis forma, quæ intenditur, & remittitur, intēditur, & remittitur per alterationem, ergo ſi forma ſubſtantialis elementorum intenditur, & remittitur, hoc fit per alterationem, ergo alteratio terminatur ad formam ſubſtantialem, quæ eſt in prędicamento ſubſtantię productiuę, & ſic ſequitur, quod erit motus in prędicamento ſubſtantię.

Quinto eſſe ſubſtantiale cuiuslibet rei conſiſtit in indiuiſibili, ita quod omnis additio, vel ſubtractio à tali eſſe variat ſpeciem rei, ſicut contingit in numeris, in quibus addita, vel ſubtracta vnitate variatur ſpecies numeri teſte Philoſopho 8. Metaph. ſed eſſe indiuiſibile cauſatur à forma indiuiſibili, ergo forma elementi eſt indiuiſibilis, & ſic non poteſt recipere magis, & minus: nam recipere magis, & minus declarat formam eſſe diuiſibilem ſecundum diuerſos gradus.

His duabus opinionibus excluſis, & impugnatis ſententia, quam nos ſubſtinemus ad aures Scotiſtarum, eſt aperienda, & declaranda, pro qua in primis notandum, quod elementa remanere in mixto poteſt bifariam intelligi; vno modo in potētia, alio modo in actu, potentia quidem duplex eſt, altera remota, quę potentia ſubiectiua, vel receptiua communiter appellatur, alia eſt potentia propinqua, quę nuncupatur potentia reſpectiua, & hęc duplex eſt, quædam includens actum, & ſtans ſub actu, alia eſt excludens actum, & tranſiens adueniente actu.

Secundo notandum, quod triplex eſt actus, ſcilicet virtualis, perfectionalis, & formalis, & hic eſt duplex, quidam eſt actus ſimpliciter, qui nullo modo eſt permixtus potentiæ, alius eſt actus formalis non ſimpliciter, qui eſt medius inter puram potentiam, & purum actum, actus formalis ſimpliciter eſt duplex, quidam eſt completus, alius eſt incompletus.

Tertio obſeruandum, quod remanere in actu virtuali eſt eodem modo remanere in aliquo, quo effectus remanet in ſua cauſa efficiente vniuoca, vel æquiuoca, ſed remanere in actu perfectionali eſt eminenter, & ſecundum ſimilitudinem contineri in aliquo, ſicut obiectum in potentia, remanere vero in actu formali ſimpliciter eſt remanere ſecūdum ſuas proprias formas ſubſtantiales ſaluatis eorum rationibus ſpecificis, remanere autem in actu ſimpliciter, & perfecto eſt remanere ſecundum ſuas pro-

Digitized by Google

proprias formas ſubſtantiales ſaluatis rationibus in eſſe intenſo, ſed remanere in actu formali incompleto eſt remanere ſecundum ſuam propriam formam ſubſtantialem ſaluata eius ratione ſpecifica in eſſe tantum remiſſo.

Denique remanere in actu formali non ſimpliciter eſt remanere non in pura potentia cuiuſmodi eſt potentia ſubiectiua, nec in puro actu cuiuſmodi eſt remanere in puris formis ſpecificis, ſed eſt remanere in potentia media inter potentiam remotam, & purum actum, quæ potentia vocatur potentia formalis aptitudinalis.

His prænotatis ponendæ ſunt aliquæ concluſiones.

Prima, nec elementa, nec elementorum formę manent in mixto in actu formali ſimpliciter, ſiue completo, ſiue incompleto: probatur primo, quia non eſt ponenda pluralitas ſine neceſſitate, nihil autem cogit ponere illam pluralitatem elementorum manentium actualiter in mixto, igitur, &c. Minor probatur, quia nec operatio, quæ magis videtur concludere formam, nec tranſmutatio, non operatio, quia eadem operatio ſpecie poteſt fieri à formis ſpecie diſtinctis: ideo identitas operationis non arguit identitatem formæ. Antecedens patet de Sole, & igne, qui producunt calorem, qui primum productum à Sole in ſubiecto poſtea incenditur ab igne, quia ſunt eiuſdem ſpeciei vtrobique; nec tranſmutatio cogit, quia quælibet forma tam elementi, quam mixti habet ſufficientem entitatem, vt ſit terminus, ſiue generationis, ſiue corruptionis, ideo ſicut nihil poteſt eſſe ſub forma aeris, & ignis, ita nec ſub forma elementi, & mixti.

Secunda ratio forma elementaris nata eſt conſtituere ſuppoſitum per ſe ſubſiſtens in genere ſubſtantiæ, ergo ſi ſunt plures formæ elementares in mixto actu erunt in mixto plura ſuppoſita in genere ſubſtantiæ.

Tertia. Si formæ elementorum manerent in mixto, aut ex eis fit compoſitum ſine alia forma mixti, aut non, ſed eſt alia forma mixti diſtincta à qualibet forma elementari, non primum, quia tunc compoſitum non eſſet aliter vnum, quam ligna, & lapides vnus aceruus, nec poteſt dici ſecundum, quia tunc, aut eadem pars mixti informatur omnibus formis elementorum, & mixti, vel non, ſi ſic, redit ratio præcedens. Si non tunc in mixto eſſet pars compoſita, vna ex forma mixti, & forma ignis, alia pars ex eadem forma mixti, & forma aeris, & ſic de alijs, & iterum non eſſet mixtio rei compoſitio, ſed plurium formarum iuxta poſitio.

Quarta quantitas conſequitur ſubſtantiam corpoream, ſicut paſſio ſubiectum, ergo ſi ſunt ibi plures ſubſtantiæ corporeæ in actu, ergo plures quantitates in eodem, quod eſt contra Philoſophum.

Secunda concluſio elementa non manent in mixto in actu perfectionali; probatur, quia remanere in actu perfectionali eſt ſecundum ſimilitudinem, & eminenter continere in aliquo, ſed elementa non ſolum manent in mixto ſecundum ſimilitudinem, imo etiam ſecundum aliquem alium actum.

Tertia concluſio. Elementa manent in mixto in potentia non ſolum ſubiectiua; ſed etiam propinqua; probatur elementa manent in potentia formali actuali, non tamen ſic, quod aliqua actualitas, vel realitas elementi alia à materia remaneat in mixto, ex qua realiter, & entitatiuè comparatur mixtum, ſed ſic ſunt in potentia actuali, quod impoſſibile eſt mixtum reſolui, quin reſoluatur in quatuor elementa.

Quarta concluſio. Elementa continentur in virtute, tanquam in eminentiori in forma mixti: declaratur concluſio exemplo. In coloribus, vbi color medius, ſcilicet rubeus includit colores extremos, puta album, & nigrum non ſecundum realitatem, quia æquè ſimplex eſt color medius, ſicut extremus, ſed quia ſaluatur virtus eorum in medio, ita eſt in propoſito, proinde nec humidum radicale, ſeu aereum eſt naturæ aereæ ſubſtantialiter, nec calidum radicale eſt naturæ igneæ, ſed eſt naturæ cuiuſdam tertiæ continentis in virtute has naturas.

Confirmatur per Philoſophum primo de generat. vbi dicit, quoniam vero ſunt quędam entia potentia, quędam actu contingit mixta, æqualiter eſſe, et non eſſe in actu quidem ente aliquo generato ex ſe ipſis, ſupple quantum ad corpus mixtum, & ſequitur de miſcibilibus, *potentia autem vtrumque*, quæ erat *in actu*, antequam miſcerentur, & ſequitur ſtatim infra, ſaluatur enim virtus eorum.

Quinta concluſio. In mixto manent qualitates ſimiles quo ad ſpeciem qualitatibus elementorum omnium, vel aliquorum, patet, quia in diuerſis partibus animalium ſunt diuerſæ qualitates elementorum, vt in oſſe ſiccitas, in ſanguine humiditas, in carne caliditas, in cerebro frigiditas; probatur, quia vna pars agit in *alia calefaciendo*, vel frigefaciendo; in corporibus vero *inanimatis* homogeneis ſunt aliquæ *qualitates elementorum*, hoc eſt qualitates primę, vt in lapide ſiccitas, & frigiditas, in alijs alię, non tamen ſecundum eſſe intenſum.

Et ſi inquiratur, quomodo ex elementis comparantur mixta, ſi non manent in mixtis elementa.

Reſpondetur, quod mixta non componuntur ex elementis formaliter, ſed virtualiter, id eſt in mixtis manent qualitates primę ſimiles ſecundum ſpeciem qualitatibus elementorum, & in eodem ſenſu elementa dicuntur manere in mixtis, quia qualitates eorum ſecundum ſpeciem *manent* in mixtis.

Nota, quod dicitur ſecundum ſpeciem non ſecundum gradum, quia ſolum elementum determinat ſibi qualitatem vnam in ſummo non mixtum; nam qualitas prima in ſummo propriè eſt vni elemento, & repugnat omni mixto, etiam mixta dicuntur proprijs elementis, quia frequenter elementa concurrunt ad generationem mixti.

Vlterius nota, quod elementa propter hoc corrumpuntur, vel dicuntur corrumpi, quia remanent ſecundum potentiam permixtam actui, quamuis poſſit dici, quod in generatione mixti non corrumpuntur

Digitized by Google

puntur corrumptione ſimpliciter, ſed ſolum corruptione ſecundum quid, quando enim ex minus nobili generatur magis nobile, eſt generatio ſimpliciter, & corruptio ſecundum quid.

PVNCTVM QVARTVM.

Num ad compoſitionem cuiuslibet rei mixtæ concurrant omnia quatuor elementa.

Ratio dubitandi eſt, quia Sacra ſcriptura, vt patet Geneſ. 1. videtur dicere, quod piſces, & aues facti ſunt ex aquis, iumenta vero, & beſtiæ, atque reptilia factæ ſunt ex terra.

Pro reſolutione huius dubij notandum, quod quadruplicia ſunt mixta, quædam ſunt, quæ generantur ex quatuor elementis, aliqua ſunt, quæ generantur, ex duobus, vel tribus elementis, aliqua ſunt, quæ generantur ex elemento, & mixto, alia ſunt, quæ nullo ex elemento generantur, ſed ſolum generantur ex mixto.

Hac præmiſſa diſtinctione ſit hæc concluſio. Ad compoſitionem cuiuslibet rei mixtæ perfectæ concurrunt omnia quatuor elementa, probatur auctoritate Philoſophi 2. de generat. ex eiſdem ſumus, ex quibus nutrimur, ſed ex quatuot elementis nutrimur, ergo.

Secundo comprobatur ratione, vnumquodque ex his componitur, in quod reſoluitur, ſed vnumquodque mixtum perfectum eſt reſolubile aliquo modo in quatuor elementa, vt conſtat ſecundo de generatione, ergo.

Præterea, ſicut ſe habet ſonus huius ſyllabæ Ba ad ſonum iſtarum literarum, quæ ſunt B. & A. ſic ſe habet res mixta ad ipſa elementa, ſed prædicta ſyllaba componitur ex prædictis literis, ergo res mixta componitur ex iſtis elementis, maiorem ponit Philoſophus 7. Metaphyſ. Minor autem eſt manifeſta.

Pro intelligentia primæ rationis adductæ notandum, quod aliquid reſolui in aliud poteſt dupliciter intelligi, vno modo reſolutione ſeparatiua tantum, quæ ſcilicet ſeparat partes vnitiuæ componentes aliquod totum, alio modo reſolutione productiua, ſicut genitum reſoluitur in corruptum, & corruptum in genitum mediante productione alicuius formæ, ſicque mixtum reſoluitur in quatuor elementa.

Secundo notandum, quod in mixto ſunt tres entitates conſiderandæ.

Prima eſt materia mixti conſtituta ex materijs elementorum.

Secunda eſt forma ſubſtantialis mixti reſultans ex quadam proportione elementorum reſolutorum in iſtam formam mixti, quæ nullo modo compoſita eſt ex formis ſubſtantialibus elementorum, ſed dicit entitatem ſpecificè deſtructam contra formas elementorum.

Tertia eſt entitas ipſius mixti conſtituta ex materia, & forma mixti.

Ad auctoritatem adductam Geneſ. 1. reſpondet Seraphicus Doct. quod illud dictum eſt, per quamdam prædominantiam, ſiue appropriationem, vt patebit in ſequenti quæſt. nam omnia animalia dicuntur facta de terra, vel de aqua, nam quod ab eorum compoſitione excludantur cætera elementa, ſed pro tanto, quia in eis terra, & aqua prædominantur, in iumentis enim beſtijs, & reptilibus dominatur elementum terreſtre, in piſcibus autem, & auibus dominatur elementum aquæ, aliter tamen, & aliter, quia in complexione piſcium dominatur elementum aquæ per ſe, in uolatilibus autem dominatur aqua, vt admixta eſt aeri; propter quod etiam D. Aug. lib. 3. ſuper Geneſ. dicere videtur, quod corpora auium facta ſunt ex aere, ſunt enim factæ ipſæ aues ex aere vaporoſo habente admixtos vapores groſſos, & aqueos.

PVNCTVM QVINTVM.

Num eadem qualitates elementares numero, quæ fuerunt in elementis remaneant in mixto.

Satisfit huic dubitationi duabus concluſionibus.

Prima. Nulla qualitas elementaris, quæ fuit in elemento remanet eadem numero, & actu in mixto, perſuadetur concluſio rationibus.

Prima corrupta forma ſubſtantiali corrumpuntur omnia accidentia rei, ſed quando ex elementis generatur mixtum, formæ elementorum corrumpuntur, quia non remanent in mixto, nec in actu perfecto, nec in actu remiſſo, ergo omnia accidentia elementorum corrumpuntur in mixtione, & ſic nulla eadem numero qualitas remanet in mixto, quę fuit in elemento.

Secunda. Si eadem qualitas numero, quæ fuit in elemento, remanet in mixto, ergo accidens tranſit de ſubiecto ad ſubiectum, quod eſt contra Philoſophum; conſequentia probatur; nam elementum, & mixtum ſunt duo diſtincta ſubiecta, ergo ſi qualitas, quæ fuit in elemento remanet in mixto tranſit de ſubiecto in ſubiectum.

Tertia. Si eadem qualitas numero remanet in elemento, & mixto quæritur, aut remanet ſecundum eſſe perfectum, aut ſecundum eſſe remiſſum, non primum, quia in nullo elemento eſt adeo indenſa caliditas, ſicut eſt in igne. Item qualitates contrariæ ſecundum ſuum eſſe intenſum non ſe compatiuntur in eodem, imo vna deſtruit aliam, ergo non remanet in mixto ſecundum ſuum eſſe intenſum, nec etiã ſecundum eſſe remiſſum, quia formæ ſubſtantiales elementorum omnino corrumpuntur.

Secunda concluſio. In mixto, vt in ſubiecto, poſſunt eſſe aliquę qualitates eiuſdem ſpeciei cum qualitatibus elementorum, concluſio patet ex probatione quintę concluſionis tertij puncti.

Digitized by Google

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum corpora animalium magis conſtent ex elementis paſſiuis, quam actiuis, an è conuerſo.

SCiendum, quod elementa actiua dicuntur illa, quæ ſunt leuiora, paſſiua, quæ ſunt grauiora, actiua aer, & ignis, paſſiua terra, & aqua.

In corpore quæſt. Auctor tria facit, primo docet quot modis poſſit attendi elementorum prædominantia, ſecundo explicat, vnde ſit ſumenda ratio prædominantiæ elementorum viciſſim, tertio reſpondet tacitæ interrogationi, ſiue dubitationi.

Circa primum ait dupliciter poſſe attendi elementorum prædominantiam penès duplicem quantitatem, videlicet molis, & virtutis, ex qua diſtinctione colligit duas concluſiones reſponſiuas.

Prima, quantum ad quantitatem molis prædominantur elementa paſſiua, patet, quia ex eis maximè dicuntur eſſe facta.

Secunda concluſio, quantum ad quantitatem virtutis prædominantur in eis elementa actiua; probatur, quia corpus complexionatum natum eſt regi ab anima mediantibus elementis actiuis.

Quantum attinet ad ſecundum, vnde ſit ſumenda ratio, docet Auctor eam accipiendam eſſe ex parte finis, qui dicitur rebus, quæ ad finem ſunt neceſſitatem imponere, cumque finis corporis animalis ſit, vt aptum ſit, & habile ad vitam ad ſenſum, & ad motum, oportuit, vt ex quadam mutua prædominatione conſurgeret quædam mutua proportio, & concordia, ex qua corpus illud eſſet aptum ad vitam ſuſcipiendam, & anima, quæ eſt quaſi quædam harmonia ad ſenſum; ſi enim prædominarentur in eo elementa paſſiua ſecundum molem, & virtutem, vt in mineralibus propter ſui groſſitiem, & ſoliditatem non eſſet aptum ad vitam; ſimiliter ſi actiua ſecundum virtutem, & molem prædominarentur, ſtatim elementa paſſiua conſumarentur, nec eſſet, quod ab anima vegetari poſſet; deinde ſi non prædominaretur terra ſecundum quãtitatem molis, non eſſet idoneũ ad ſenſus tactus, qui eſt primus inter oẽs animalis ſenſus, in quo ſenſu prædominatur terra, debetque ſimiliter prædominari ignis ſecundum quantitatem virtutis, & moueatur, quia ignis omnia penetrat, & motum faciat teſte D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. 3. ſimiliter ad hoc ſit idoneum ad motum neceſſe eſt, quod elementa actiua virtualiter prædominentur mediantibus, quibus animæ vis motiua ad membra pertingat, neceſſe eſt etiam, quod dominentur paſſiua ſecundum quantitatem molis, ex quibus conſtituantur membra ſolida ad mouendum idonea.

Circa tertium poſſet aliquis dubitare propter quid aliqua animalia dicantur facta ex aquis cum omne corpus animantis plus habeat de terra, quippe quæ præbet alijs ſoliditatem, & ſtabilitatem.

Reſpondet Auctor, quod non dicuntur facta eſſe ex aquis, quod plus habeant de aqua quoad ſubſtantiam, quam de terra, ſed quia plus in eis dominatur aquea natura ſecundum aliquam conformitatem naturæ, per quam illa, quæ ex aqua producta ſunt magis exiſtendo in aquis delectantur.

Pro cuius reſponſionis intellectu obſeruat Sanctus Doct. quod cum humor ſit duplex, ſcilicet exhalans, & fluctuans, ideo aqua, quæ natura humida eſt, dicitur eſſe principium duplicis generis, animalium, ſcilicet natatilium, & volatilium ratione vaporis, qui cum ſit commixtus aeri, & feratur ſurſum volatilia in altum leuantur, & eouſque aſcendere poſſunt, donec acrem humidis exhalationibus pingueſcentem inueniant, & aſcendunt quidem per vim animæ ſuffragantibus ſibi pennis, & ſpiritibus interioribus, & vaporibus in aere eleuatis, nam ſi harum corpora ſuæ naturæ relinquerentur, nunquam aſcenderent in altum.

Ad intelligentiam quæſt. quinque ſunt diſcutienda.

Primum, quæ qualitates elementorum cenſendæ ſint actiuæ, & quæ paſſiuæ.

Secundum quid requiratur ad hoc, quod ex elementis generetur aliquod mixtum.

Tertium, cur vnicuique elemento à natura duæ ſint accommodatæ qualitates.

Quartum, num qualitates primæ ſint principia elementorum, & mixti.

Quintum, quare aues dicãtur productæ ex aqua, & non potius ex terra, vel ex aere.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ qualitates elementorum cenſendæ ſint actiuæ, & quæ paſſiuæ.

PRiuſquam reſoluatur hæc dubitatio ſciẽdum, quod non ſolum ſunt quatuor qualitates, ſcilicet caliditas, frigiditas, ſiccitas, & humiditas, ſed raritas, denſitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, aſperitas, lenitas, quæ omnes dicuntur à Philoſopho in 2. lib. de generat. & corrupt. qualitates tangibiles, eo quod ſolo ſenſu tactus dignoſcantur, tamen inter has ſolum qualitates primæ nuncupantur, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas, reliquæ enim cauſantur ex eis, nam raritas, & leuitas cauſantur ex caliditate; proprium enim eſt calidi rarefacere, ad rarefactionem ſequitur leuitas, vnde inter elementa rarius, vt ignis, eſt leuius; grauitas autem eſt cauſata à frigiditate, à qua primo cauſatur denſitas, nam proprium eſt frigiditatis condenſare, vt patet in aqua glaciata, ad condenſationem ſequitur grauitas, eo quod partes condenſatæ magis cohærent, & ſic redduntur grauiores, vt patet in lapide.

Item ad condenſationem ſequitur durities, vt patet in terra, ad raritatem ſequitur mollities, vt conſtat in aqua, ad duritiem ſequitur aſperitas, nam in re dura vna pars poteſt ſupereminere alteri, ex quo ſequitur aſperitas, lenitas autem poteſt ſequi ad duritiem, & ad mollitiem, nam & dura, & mollia poſſunt habere partes, vt manifeſtum eſt in ligno dolato, & in aqua quieſcente, in vtroque deprehenditur lenitas, ideſt pars adæquata ſecundum tactum.

Secundo notandum, quod dimiſſis qualitatibus non primo primis ſolum ſunt quatuor primo primę, quæ verè ſunt actiuæ, & paſſiuæ, & qđ ſint quatuor

Digitized by Google

ab omnibus eſt conceſſum, quod autem ſint primo primæ, probatur.

Primo, quia ſunt cauſæ aliarum ſequentium, vt declaratum eſt, ipſæ autem non cauſantur à priori-bus, ergo ſunt primo primæ.

Secundo penès illas aſſignatur numerus elementorum, quæ ſunt corpora prima inter generabilia, & corruptibilia.

Tertio hæ inſunt omnibus elementatis, & elementis non cauſatæ à prioribus.

Quarto hæ ſolæ ſunt propriæ actiuæ, & paſſiuæ, ideſt ſunt principia actionis, & paſſionis, qualis eſt calefactio, & ſiccatio, &c. nam aliæ ſequentes potius cauſantur ex alteratione facta per has quatuor, quã ſint principia alterationis.

His præmiſſis, & ita conſtitutis ponuntur tres concluſiones.

Prima. Omnes quatuor qualitates ſi comparentur ad inuicem, vt contrariè, putà comparando caliditatem frigiditati, & humiditatem ſiccitati, ſunt ad inuicem actiuæ, & paſſiuæ; probatur primo, nam caliditas corrumpit frigiditatem, & frigiditas corrumpit caliditatem, vt manifeſtum eſt, ſi corpus calidum approximetur corpori frigido, ſimiliter humiditas corrumpit ſiccitatem, & è conuerſo, vt patet, ſi aqua fundatur ſuper terram ſiccam, humectat eam, ergo ſunt mutuæ actiuæ, & paſſiuæ.

Secundo probatur à diffinitione contrariorum; contraria enim ſunt duæ formæ actiuæ, & paſſiuæ ad inuicem ſe mutuò expellentes ab eorum ſubiecto, cui poſſunt viciſſim in eſſe, niſi alterum inſit ei à natura, igitur cum quatuor qualitates adinuicem comparatæ ſint contrariæ, ſequitur, quod ſint actiuæ, & paſſiuæ.

Secunda concluſio. Si vna qualitas comparetur alteri, inquantum non contraria, puta comparando caliditatem ſiccitati, & frigiditatem humiditati non agunt, nec patiuntur ad inuicem per ſe: probatur per Philoſophum 5. Phyſicor. omnis actio, & paſſio corruptiua eſt alteratio, omnis alteratio eſt inter qualitates contrarias, ſicut omnis motus eſt inter terminos contrarios, ſed caliditas, & humiditas, frigiditas, & ſiccitas non ſunt contrariæ, cum ſe compatiantur in eodem, nam aer eſt humidus, & calidus, & terra eſt frigida, & ſicca, ergo ſic comparatæ non ſunt adinuicem actiuæ, & paſſiuæ.

Tertia concluſio. Quamuis qualitates primæ, vt contrariæ ſint omnes actiuæ, & paſſiuæ, tamen caliditas, & frigiditas merentur dici magis actiuæ, humiditas autem, & ſiccitas magis paſſiuæ; probatur, quia caliditas, & frigiditas ſunt diſpoſitæ ad plures actiones; nam calidum congregat partes homogeneas in compoſito, & ſegregat partes etherogeneas; frigidum vero congregat partes etherogeneas, & homogeneas, congregare vero, & diſgregare ſunt actiones, humidum autem faciliter terminatur termino alieno, ideſt figuratur ſecundum figuram continentis, vt aqua in cyatho figuratur figura cyathi, vt patet, ſi congeletur; ſiccum vero faciliter terminatur ſuo proprio termino, ideſt ex ſe habet propriam figuram, ſed terminari eſt pati, quia frigiditati, & caliditati conueniunt plures actiones, ſcilicet congregare, condenſare, & rarefacere, ideo merentur qualitates actiuæ abſolutè nuncupari, humiditati vero, & ſiccitati, quia conueniunt plures paſſiones, ſcilicet terminari termino alieno, vel proprio, ideo merentur nuncupari qualitates abſolutè paſſiuæ.

Ad vlteriorem doctrinam, & breuius poteſt reſponderi, quod aliquid dicitur actiuum, aut paſſiuum dupliciter, vno modo ſimpliciter, alio modo reſpectiuè, primo modo caliditas, & frigiditas ſunt ſimpliciter actiuæ, & paſſiuæ, dicuntur tamen actiuæ in reſpectu tantum; ſecundo, quia humiditas, & ſiccitas ſunt qualitates ſimpliciter actiuæ, & paſſiuæ, eo quod ſunt contraria in materia communicantia: dicuntur tamen paſſiuæ ad caliditatem, & frigiditatem; illud enim quod eſt maioris actiuitatis dicitur actiuum in ordine ad illud, quod eſt minoris actiuitatis, & illud, quod eſt maioris reſiſtentiæ dicitur paſſiuum reſpectu illius, quod eſt minoris reſiſtentiæ.

Si obijciatur, quod caliditas, & frigiditas non ſint qualitates actiuæ, quia caliditas agit in frigiditatem corrumpendo ipſam, ergo frigiditas cum patiatur à frigiditate eſt paſſiua, & è conuerſo frigiditas corrumpit caliditatem, ergo caliditas eſt paſſiua.

Reſpondetur, quod argumentum probat, quod non ſunt puræ actiuæ, & paſſiuæ ad ſe inuicem, quod conceditur, dicuntur tamen ſimpliciter actiuę, quia comparatæ humiditati, & ſiccitati poſſunt in plures actiones, & illæ in plures paſſiones.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid requiratur ad hoc, quod ex elementis generetur aliquod mixtum.

IVxta placita Philoſophi in 2. libro de generat. neceſſe eſt, quod elementa ad inuicem proximentur, putà coniungantur terra, aqua, & alia duo, niſi enim proximentur, non agunt, & patiuntur ad inuicem, & quod ſint adæquata, ideſt vnum non ſit potentius alio, nec ei dominetur omnino; quandoquidem ſi vnum elementum proximatum alteri penitus ipſum ſuperat in virtute, & qualitate contraria, ſicut ſi cyathus aquæ ſuperfundatur magno igni; tunc elementum dominans conuertit alterum in ſe ipſum, putà ignis cõuertit cyathum aquæ in ignem, ſicque ex vno elemento generatur aliud, nullumque fit mixtum, neque mixtio, ſed ſolum generatio vnius elementi, ex alio elemento corrupto, ad hoc igitur, quod generetur mixtum, neceſſe eſt, quod elementa coæquentur, & tunc ad ſe inuicem approximata alterantur, & tranſmutantur, atque ſuæ qualitates actiuæ, & paſſiuæ remittuntur, quibus remiſſis conflatur mixtum, putà caro, quod mixtum non eſt ſimpliciter calidum, & frigidum, humidum, aut ſiccum, ſed ſicut pallidum eſt remiſsè album, & nigrum, ita quod in tali mixto omnes qualitates elementorum ad temperantiam quandam reducuntur, igitur elementorum qualitates, quando vnum vincit aliud, non omnino corrum-

Digitized by Google

punt ſe inuicem, ſed remittuntur, propterea vnum elementum non conuertitur in aliud, ſed ex eis adinuicem commixtis generatur aliquod elemẽtatum mixtum.

Et ſi quæras, an illa adæquatio elementorum fiat modo indiuiſibili, vel punctuali.

Reſpondeo, quod non, ſed habet latitudinem, & multos gradus: nam quemadmodum ſanitas conſiſtit in adæquatione humorum, quæ habet multos gradus, ſic in propoſito elementa dicuntur coæquari in mixto non indiuiſibiliter, ſed dicuntur æquata, quando vnum non ita ſuperat alterum, quod corrũpat ipſum, & conuertat illud in ſui naturam, pluribus ergo modis fit hæc coæquatio, ſecundum quod in aliquo mixto plus, vel minus concurrit de frigido, vel calido, humido, vel ſicco; nam ex vna contemperantia caloris cum humido, frigido, & ſicco generatur caro, ex alia os, ex alia nerui, item in ipſa carne humana non eſt coæquatio de modo, ſed ſecundum variam complexionem hominum fit alia, & alia æquatio, puta in complexione melanconica, requiritur maior ſiccitas, in cholerica maior caliditas.

Rurſus in eadem complexione dantur varij gradus coæquationis; nam non omnes ſunt æqualiter melanchonici, nec æqualiter cholerici, variantur igitur gradus illi, ſecundum quod aliquis magis, vel minus accedit ad complexionem illam.

Notandum ad complexionem mixtorum perfectorum quatuor elementa concurrunt, vt teſtatur Philoſophus 2. de generat. nam

Primo requiritur terra, quia partes mixti perfecti, puta plantæ neceſſe eſt, vt ſint ſolidæ, & firmæ, & non fluidæ, ſed ſoliditas, & firmitas inter omnia elementa competit terræ.

Secundo requiritur aqua, quia terra ſine aqua non poteſt continuari in ſuis partibus, terræ enim partes ſine humiditate aquæ ſunt tantum pulueres, qui non adinuicem conglutinantur, & ideo requiritur humiditas aquæ.

Tertio requiritur aer, & ignis, quia mixtio debet fieri ex contrarijs adinuicem contemperatis ex ſua mutua actione, qua vnum agit in alterum alterando, ſed aer contrariatur terræ ſecundum vtramque qualitatem, ſicut ergo concurrit terra, concurrit etiam aer in ſuum contrarium, ſimiliter ignis contrariatur aquæ ſecundum vtramque qualitatem, ergo ſicut ibi concurrit aqua, concurrit etiam ignis, vt ſuum contrarium, & ſic patet ad generationem mixti perfecti quatuor elementa concurrere.

Sed dices. Si ad generationem mixti perfecti concurrunt omnia quatuor elementa, cur igitur in quolibet tali mixto dominatur terra ſecundum molem, ideſt ſecundum maiorem acceſſum, nam in lapide, & vegetabili eſt magis de terra, quam de alio elemento.

Reſpondetur, quod quanto elementa ſunt maioris actiuitatis tanto ſub minori quantitate debent eſſe in mixto, ne corrumpant ea, quæ ſunt minoris actiuitatis inter omnia elementa, terra eſt minoris actiuitatis propter ſui craſſitiem, frigiditatem, & ſiccitatem, ignis autem eſt actiuus ex ſua caliditate, deinde aer, & ſi tantum de igne eſſet in mixto, ſicut de terra ignis totum terreſtre conſumeret, & ſic non poſſet generare mixtum, natura igitur ſagax prouidit terram magis abundare ſecundum molem in mixto, ne conſumeretur ſub parua quantitate ab elementis magis actiuis.

Secundo Reſpondetur, quod Deus conuenientiſſimè voluit terram ſecundum molem dominari mixto, vt fieret graue, & hoc, vt mixta perfecta cum fuerint extra ſuum locum naturalem, qui eſt ipſa terra, moueantur naturaliter ad ipſam terram per motum deorſum, cuius principium eſt grauitas, non poterat autem fieri graue niſi ex prædominio terræ.

PVNCTVM TERTIVM.

Cur vnicuique elemento à natura duæ accommodatæ ſint qualitates.

Philoſophi diuerſas aſſignauerunt rationes, quidam enim dixerunt huius rei rationem eſſe, quoniam omne actiuum poſtulat proprium paſſiuum, quod eſt ei, ſicut propria materia, & quia in quolibet elemento reperiuntur qualitates actiuę, idcirco cum illis paſſiuæ, tanquam propria materia, reperiri debent. Alij vero hanc rationem protulerunt, quoniam elementa duo ſibi vendicant, vnum quidem, quod ad inuicem tranſmutantur, alterum vero, quod vnum elementum alterius elementi locus exiſtit, ſi elementa ſpectentur, quatenus adinuicẽ tranſmutantur, oportuit ea contrarijs qualitatibus prædira eſſe, ratio huius eſt, quia omnis tranſmutatio fit ratione contrarij, ſi verò conſiderentur elementa, prout vnum eſt locus alterius, oportuit communicare in aliqua qualitate, nam cum locus ſit conſeruatiuus locati, conſeruatio vero non à contrario, ſed à ſimili fiat, neceſſe fuit qualitatem ſimilem habere, ac proinde neceſſe fuit, quodlibet elementum duabus à natura inſigniri qualitatibus, vnde aer igni proximus ob locationem cõſimilem habet qualitatem propter actionem, & tranſmutationem contrariam habet humiditatem.

Pro dilucidatione notandum, quod elementum poteſt ſumi duobus modis, vno modo pro toto elemento, alio modo pro parte elementi, primo modo ſumendo elementum vnum non poteſt generari ex altero, neque conuerti in alterum, quia ſequeretur, quod deficeret ordo vniuerſi, nam vniuerſum conſtat ex quatuor elementis, & cœlo, ſi ergo vnum totum elementum, puta terra, poteſt generari ex tota aqua, ſequitur, quod tota aqua deficeret, & ſic remanent tantum tria elementa, ordoque vniuerſi mutaretur; ſi autem ſecundo modo accipiendo elementum pro parte elementi, poteſt tranſmutari in quodlibet aliud elemẽtum, ſiue in aquam, ſiue in aerem immediatè: probatur, quia vnum elementum, puta terra, habet contrarietatem cum quolibet alio elemento, vel ſecundum duas qualitates, vel ſecundum vnam, vt terra contrariatur aquæ ſecundum ſiccitatem, terra.n. eſt ſicca, & aqua

eſt

Digitized by Google

eſt humida, conuenit vero ſecundum frigiditatem, aeri vero contrariatur ſecundum vtramque qualitatem; eſt enim humidus,& calidus,terra vero eſt frigida, & ſicca; vnde ſi pugillus terræ approximetur aquæ,aqua inquantum humida agit in terrã deſtruẽdo ſiccitatem,& inducendo humiditatem,ſi deſtruit ſiccitatem corrumpitur forma terræ,ſiccitas.n. cum frigiditate eſt diſpoſitio conſeruans formam terræ in materia, & ſi inducit humiditatem ex conſequenti inducit formam aquæ.

Secundo notandum,quod cuilibet elemento competit primo vna qualitas; nam forma elementaris eſt ſimplex, ergo ſibi determinat vnam qualitatem ſimplicem. Primo,& ſummè, aliam autem ſecundariò, vnde igni competit caliditas primo, & ſummè; probatur. Ignis eſt elementum nobiliſſimum,cuius ſignum eſt,quod locatur ſuper alia elementa,ergo ei primo competit qualitas nobiliſſima,ſed hæc eſt caliditas,quandoquidem qualitas elementaris in tantum eſt nobilis, in quantum eſt actiua, nam actiua eſt nobilior paſſiua,aeri verò primo,& ſummè competit humiditas,nam cum ſit calidus,& humidus, & illi primo non competit caliditas, ſequitur, quod ei primo competit humiditas, aquæ vero primo, & ſummè competit frigiditas; nam cum ſit frigida, & humida,& humiditas non competit ei primo, conuenit enim aeri: ſequitur, quod ei primo, & ſummè competat frigiditas, terræ autem primo, & ſummè conuenit ſiccitas,nam cum ſit frigida,& ſicca,& frigiditas non conuenit ei primo,quia conuenit aquæ, ſequitur,quod terræ primo competat ſiccitas.

Tertio notandum,quod vnum elementum determinare ſibi vnam qualitatem in ſummo poteſt intelligi dupliciter, vno modo, quod qualitas ſit ſimpliciter ſumma inter omnes qualitates eiuſdem ſpeciei illi corpori conuenientes; alio modo,quod illa qualitas ſit ſumma in ordine ad aliquam qualitatem ſibi inhærentem: primo modo non eſt neceſſe quodlibet elementum ſibi determinare vnam qualitatem in ſummo primo, quia nihil prohibet aliquam qualitatem alicuius mixti eſſe intenſiorem caliditate ignis, ſecundo vero modo vnumquodque elementum determinat ſibi vnam qualitatem in ſummo; nã ignis dicitur ſummè calidus in comparatione ad ipſam ſiccitatem.

Hinc ſi inquiratur,an aliqua quatuor qualitatum primarum inſit cuilibet elemento primo.

Reſpondetur, quod primò poteſt capi biſariam, vno modo dicit primitatem totalitatis, alio modo, vt dicit primitatem inhæſionis, primo modo cuilibet elementorum inſunt duæ qualitates, nam ignis ſecundum quamlibet ſui partem eſt calidus, & ſiccus, ſecundo modo cuilibet elemento ineſt vna qualitas, primo ſic nulli alteri prius inhæret, vt igni caliditas,aquę frigiditas, & terræ ſiccitas.

PVNCTVM QVARTVM.

Num qualitates primæ ſint principia elementorum, & mixti.

HAec difficultas duo complectitur quæſita, primum eſt,an primæ qualitates principia ſint elementorum; alterum eſt an ſint principia actiua mixti generati ex elementis.

Circa primum quæſitum controuertuntur Philoſophi; nam Alex. Aphrod. voluit primas qualitates eſſe formas ſubſtantiales elementorum, cuius etiam ſententiæ fuit Ammonius in lib. Cathegoriarum, capit. de ſubſtantia; quorum opinio poteſt primo probari: quia forma ſubſtantialis alicuius ea eſt, ad cuius ablationem tollitur ſubſtantia rei, vt habetur 2. de anim. ſed ad ablationem caliditatis, & aliarum qualitatum tollitur ignis, & cætera elementa, ergo primæ qualitates ſunt formæ ſubſtantiales elementorum.

Secundo. Idem eſt principium diſtinguendi, & eſſendi rei, ſed primæ qualitates ſunt principia diſtinguendi vnum elementum ab alio; ignis enim diſtinguitur ab aqua, quia ignis calidus, & ſiccus eſt, aqua vero frigida, & humida, igitur primæ qualitates ſunt principia eſſendi, atque ita formæ ſubſtantiales elementorum.

Alij vero exiſtimarunt primas qualitates non eſſe ſubſtantias, quorum ſententia probatur.

Primo, quia ſubſtantia non eſt terminus alterationis per ſe, teſte Ariſtot. 5. Phyſicor. vbi negat ad formam ſubſtantialem eſſe motum, & conſequenter alterationem, quia à quocumque remouetur genus, remouetur, & ſpecies, ſed primæ qualitates ſunt termini alterationis per ſe, vt docet Philoſophus 7. Phyſic. vbi ait, quod alteratio per ſe eſt ad caliditatem, & frigiditatem, ergo primæ qualitates non ſunt ſubſtantiæ.

Secundo. Nulla ſubſtantia eſt per ſe ſenſibilis, & tangibilis qualitas teſte Ariſtot. ſecundo de anim. vbi contra diſtinguit ſubſtantiam a ſenſibili communi, & proprio, quoniam hæc ſunt ſenſibilia per ſe, ſubſtantia vero eſt ſenſibilis per accidens, ſed primæ qualitates ſunt per ſe ſenſibiles, & tangibiles qualitates; nam Ariſtot. ſecundo de generat. connumerat eas in eodem genere, in quo connumerat durum, & molle, aſprum, & lene, quæ quidem accidentia ſunt, ergo primæ qualitates accidentia erunt, & non ſubſtantiæ.

Pro reſolutione quæſiti ſciendum, quod elementa duobus modis conſiderari poſſunt, vno modo, vt ſubſtantiæ ſunt, alio modo, quatenus elementa; diſcrepant enim hæc inter ſe, quoniam ignis, aqua, aer, & terra, vt ſubſtantiæ ſunt, dicunt eſſe abſolutum, quatenus vero elementa dicunt reſpectum ad alterum, primo modo Elementa poſſunt adhuc dupliciter conſiderari, vno modo, vt completa ſunt, & apicem perfectionis ſubſtantialis adepta, alio modo, quantum ad introductionem formæ ſubſtantialis.

His præmiſſis tres ponuntur concluſiones.

Digitized by Google

Prima Elementa ſi conſiderentur vt ſubſtantiæ ſunt jam perfectæ,& abſolutæ,habent propriam formam ſubſtantialem,primæ vero qualitates accidentia ſunt,& qualitates.

Secunda concluſio. Elementa, ſi ſpectentur quo ad eductionem formæ ſubſtantialis, qualitates primæ dicuntur principia elementorum,tanquam materiæ; probatur. Primæ qualitates ſunt diſpoſitiones materiæ,quibus mediantibus forma ſubſtantialis elementorum in materia introducitur, ea vero, quæ ſe tenent ex parte materiæ, ad materiam reducuntur; ergo primæ qualitates dici poſſunt elementorum principia.

Tertia concluſio. Si elementa, vt elementa ſunt, conſiderentur, primæ qualitates ſunt principia elementorum in genere cauſæ formalis: perſuadetur; quia de ratione elementi eſt, vt ſit id, ex quo aliquid fit, ſed ex elementis non poteſt fieri aliquid; niſi miſceantur; non miſcentur,niſi alterentur; non alterantur niſi per primas qualitates; ergo primę qualitates ſunt principia elementorum ſic conſideratorum.

His tribus concluſionibus poſſunt conciliari Philoſophorum ſententiæ,quæ oppoſitæ videntur.

Circa ſecundum an qualitates primæ ſint principia actiua mixti generati ex elementis, animaduertẽdum,quod cauſarum agentium quædam ſunt mediatæ,& aliæ immediatæ. Item cauſatum agẽtium quædam ſunt eſſentialiter ſubordinatæ aliæ accidentaliter. Rurſus quædam ſunt principales, alię inſtrumentales.

His prænotatis ponuntur tres propoſitiones, prima cauſæ inſtrumentales mixti ſunt qualitates primæ, ſecunda cauſæ principales immediatè ſunt quatuor elementa, tertia cauſæ principales mediate ſunt agentia vniuerſalia.

PVNCTVM QVINTVM.

Quare aues dicantur productæ ex aqua, & non potius ex terra, vel ex aere.

Ratio dubitandi eſt, quia aues magis conueniũt cum terra in corporum ſoliditate, & cum aere in ratione ornatus, ſicut enim piſces aquam, & iumenta terram, ita volatilia aerem ornant.

Notandum, quod, vt dicitur lib. de nat. rerum, in auibus eſt multiplex differentia, nam quædam ſunt *ſilueſtres*, quædam domeſticæ, aliquæ ſemetipſas regunt,& aliæ ſub moderamine regum ſuorum degũt, vt grues.

Secundo notandum,quod animalia,& mixta producuntur ex elementis,ſed nõ ęqualiter ex omnibus, quia in illo hoc elementũ dominatur, cum cuius qualitatibus, & proprietatibus magis conuenit in alio aliud, & in eodem mixto ſecundum certas proprietates dominatur vnum elementum,& ſecũdum alias aliud,ſicque ad qualitates primas in humano corpore dominatur aer, in lapide terra quo ad qualitates motiuas, in homine terra in corpore,& exhalatione aer, quantum ad ſoliditatem in omnibus corporibus groſſis dominatur terra, quantum ad locum habitationis, & quietis naturalis, vel etiam operationis in quibuſdam terra, vt iumentis, in quibuſdam aqua, vt in piſcibus,in alijs aer vt in auibus,in alijs ignis,vt in Salamandra, & ſecundum hoc dicuntur mixta, & animalia, nunc produci ex illo elemento, nunc ex alio.

His ſuppoſitis dicitur, quod cum ſacra ſcriptura aſſerit piſces,& aues produci ex aqua,loquitur quãtum ad quamdam conformitatem, ſecundum quam delectantur magis eſſe in aqueo humore, qui ſecundum S. Bonau. eſt in duplici differentia, quidam habens rationem humoris fluctuantis, alius humoris euaporantis, & propterea ponitur aqua principium duplicis generalis animalium.ſ.natatilium, & volatilium,natatilium ratione humoris fluidi,& ideo illa remanſerunt in aquis, volatilium ratione vaporis,& ideo cum ille vapor ſit commixtus aeri, & feratur ſurſum, volatilia in aere ſubleuantur, & eo vſq; poſſunt aſcendere quouſque inueniunt aerem humidis vaporibus pingueſcentem. Et ſi quæratur quare volatilia potius ſpectent ad ornatum aeris,quam terrę, cum ibi non requieſcant ſed magis in terra.

Reſpondet Auctor,quod non dicuntur ornare aera,quia ibi magis quieſcant,quam in terra; hoc enim eſt falſum,nam in terra quieſcunt, & ab ea recipiunt alimentum, ſed ratio huius eſt, quia auium actus eſt motus maximè in volatu, & *quia illum exercent* in aere,ideo dicuntur aere decorare,& ornare.

Animaduertendum ſecundum Auctorem, quod corpora auium naturæ ſuæ relicta nunquã aſcendũt in aera; ſed deſcendunt ad terram, quod autẽ aſcendant, hoc eſt per vim animæ, & ſuffragationem ſibi pennis, & ſpiritibus interioribus, & vaporibus in aera leuatio.

Amplius obſeruandum, quod duplex eſt motus, alter dicitur naturalis, alter animalis, primus quidẽ ſequitur naturam prædominantis, debeturque corpori ratione ſui ponderis, alter autem eſt de virtute ipſius animæ.

Et ſi objiciatur non ne motus animalis eſt naturalis?

Reſpondetur, quod motus naturalis capitur duobus modis, vno modo prout diſtinguitur contra violentum.ſ.vt dicatur motus naturalis, motus omnis, qui non eſt violentus alio modo ſumitur,motus naturalis,pro ut diſtinguitur contra voluntarium, ſeù appetitiuum: primo modo motus animalis eſt naturalis, quia omne, quod mouetur à principio, quod eſt in eo, mouetur per naturam, mouetur naturaliter,ergo motus animalis eſt naturalis; Minor patet, quia quod mouetur à ſe,mouetur à principio,quod eſt in eo, ſed animal mouetur ex ſe, ergo mouetur à principio,quod eſt in eo, & ſic ſequitur quod mouetur naturaliter,& per conſequens motus eius eſt naturalis,ſecundo modo motus animalis non eſt naturalis,quia ille motus, qui eſt per cognitionem, & deſiderium exiſtentia in eo, quod mouetur, eſt voluntarius, intelligendo per motum voluntarium generaliter, ſed motus animalis eſt per cognitionem, & deſiderium exiſtentia in animali, vt patet 3. de anima.

Præterea animaduertendum quod corpus animalis duplicem habet diſpoſitionem, vt ad pręſens ſpectat;

Digitized by Google

ſtat; eſt enim graue ex natura elementi prædominantis in ipſo.ſ.terræ,quæ debetur proprie mixto,vt patet 2.de generat.habet etiam diſpoſitionem propriam, quæ appropriatur animæ motiuæ ſecundum locum.ſ.talem figuram,& talem coniunctionem partium, & mollitiem, & inflexibilitatem, & hæc, quæ requiruntur ad motum localem, ſicut poteſt videri in partibus continuis ad motum animalium,contingit autem quod anima mouet corpus ad illam differentiam poſitionis, ad quam inclinatur corpus per naturam elementi prædominantis in ipſo, vt cũ anima mouet corpus deorſum, & tunc naturalitas coniungetur in eo ex motore,& moto aliquando contingit,quod anima mouet corpus ad vbi, ad cuius contrarium habet corpus naturalem inclinationem, vt cum animal ſaltat ſurſum, & tunc ille motus corporis ab anima erit non naturalis ſaltem ipſi corpori,vt graue eſt, licet forte ſit naturalis ei,vt eſt ſubiectum animæ, ideſt vt diſpoſitum ad talem motum recipiendum ab anima.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Explicatur in hoc articulo quo ordine animalia ſint producta.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum omnia ſenſibilia facta ſint propter hominem.

SCiendum, quod ſenſibile capitur tribus modis, ſcilicet elicitiuè, repræſentatiuè, & obiectiuè, elicitiuè dicitur, quod eſt aptum natum elicere ſenſationem, & ſic ſolum animal eſt ſenſibile, repræſentatiuè, quòd eſt aptum natũ repræſentare aliquod obiectum ſenſibile, ſicque ſpecies obiecti dicitur ſenſibilis, obiectiuè vero quod poteſt eſſe obiectum ſenſus, ſumitur in propoſito, primo modo, vel ſenſibile ſumitur duobus modis, vno modo actiuè, alio modo paſſiuè, primo modo ſenſibile dicitur quod aptum natum eſt ſentire, vt animal, in cuius diffinitione ponitur ſubſtantia animata ſenſibilis, ſecundo modo ſenſibile eſt quod aptum natum eſt ſentiri, vt lapis.

In corpore quæſt. tria facit Auctor primò diſtinguit finem, ſecundò reſoluit, tertiò docet, quod aliter animalia ordinantur ad hominem ſecundum ſtatum innocentiæ, & aliter ſecundum ſtatum naturæ lapſæ.

Circa primum duplex eſt finis, ad quem res ordinantur, alter eſt finis principalis, & vltimus, alius eſt finis ſub fine, ſiuè minus principalis.

Quantum attinet ad ſecundum reſolutio conſiſtit in duabus concluſionibus.

Prima omnium creaturarum tam rationalium, quam irrationalium tam ſpiritualium, quam corporalium Deus eſt finis principalis; patet concluſio, quia propter ſemetipſum omnia creauit altiſſimus, vt patet 16. Prouerb. cũcta enim fecit ad laudem ſuæ bonitatis.

Secunda concluſio. Omnia ſenſibilia ordinantur ad hominem tanquam ad finem, ſub fine ſiuè finem minus principalem: probat primo teſtimonio Philoſophi 2. Phyſ. vbi dicit ſumus finis nos quodammodo omnium eorum, quæ ſunt.

Secundo confirmat auctoritate ſacræ ſcripturæ Geneſ. 1. vbi dicitur, faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, &c. nam quia homo rationis eſt capax, ideo habet libertatem arbitrij, & natus eſt piſcibus dominari, quia verò per ſimilitudinem natus eſt tendere immediatè in Deum, propterea omnes creaturæ irrationales ad ipſum ordinantur, vt mediatè ipſo in finem vltimum perducantur.

Quantum attinet ad tertium non eodem modo ordinantur animalia ad hominem ſecundum ſtatum innocentiæ, & ſecundum ſtatum naturæ lapſa, quandoquidem penes ſtatum innocentiæ ordinantur ad hominem ſecũdum quadruplicem rationem, prima ratio eſt ad manifeſtandum eius imperium, ſecunda ad decorandum hominis habitaculum, tertia ad excitandum hominis ſenſum, quarta ad moderandum eius affectum, ſecundum verò ſtatum naturæ lapſæ ordinantur animalia ad vtilitatem hominis, ſed aliter beſtiæ, & aliter iumenta, & pecora, iumenta enim, & pecora ordinantur ad releuandum hominis indigentiam quadrupliciter, primo quantum ad cibum, ſecundo quantum ad veſtimentum, tertio quantum ad obſequium, ſicut ſunt equi, & aſini, quarto quantum ad ſolatium, & ſic ſunt quædam aues, catuli, & ſimilibus, ſimiliter animalia, ſiue beſtiæ noxiæ ordinantur ad hominem ſecundum quadruplicem rationem, & vtilitatem, quam ponit D. Aug. ſuper Geneſ. ad lit. lib. 3. inquit. n. quod aut pœnaliter lædunt, aut ſalubriter exercent, aut vtiliter probant, aut ignoranter docent.

Ad intelligentiam quæſt. quinque ſunt perpendenda.

Primum num Deum eſſe cauſam finalem omnium creaturarum poſſit euidenter probari.

Secundum num omnia ad hominem ſint ordinata.

Tertium num omnia animalia propter hominem fuerint facta.

Quartum num animalia mutuo ſe deuoraſſent, ſi homo non peccaſſet.

Quintum num homo, ſi ſtetiſſet, dominatus fuiſſet creaturis inſenſibilibus.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Deum eſſe cauſa finalem omnium creaturarum poſſit euidenter ratione naturali probari.

SCiendum, quod refert loqui de fine, & cauſa finali, nam finis eſt terminus rei, vel operationis, vt punctus lineæ, & forma, aut effectus productus eſt terminus motus, vel operationis, quo. ſ. producto ceſſat motus, aut operatio, ſed cauſa finalis eſt illud agens, quod mouetur ad operandum, & poteſt bifariam accipi: vno modo ſtrictè, alio modo largè, primo modo dicitur illa, quæ ſimpliciter eſt finalis, & vltima, & ita quod non ordinatur in aliã, ſed aliæ in eam, ſecundo modo illa dicitur finalis, in quã aliæ ordinantur, ſiuè ipſa ordinetur vltra in alia, ſiue non.

Præterea de cauſa finali dupliciter loqui poſſumus, vno modo de ea, quæ præſtituta ab ipſo agente particulari, & hoc modo cauſæ merè naturales non agunt propter finem: quia cum non cognoſcant, nõ præſti-

Digitized by Google

pręſtituunt ſibi finem, quem intendunt; alio modo loqui poſſumus de cauſa finali, quæ eſt præſtituta, & intenta ab illo agente, vel ab agente ſuperiore dirigente hanc in agendo.

His ita conſtitutis ponuntur tres concluſiones reſponſiuæ ad quæſitum loquendo de cauſa finali primo modo, Deus eſt cauſa finalis omniũ effectuum à cauſis ſecundis productorum: probatur, quia cauſæ merè naturales agẽtes effectus non cognoſcunt, nec amant Deum, igitur non intendunt Deum tanquam cauſam finalem ſuarum operationum: conſequentia patet, quia adhoc, quod aliquid ſit finis primo modo; oportet eum præcognoſci, & amari, & propter ipſum, vt amatum, cauſam particularem agere.

Secunda concluſio. Deum eſſe cauſam finalem omnium creaturarum non poteſt euidenter ratione naturali probari: perſuadetur, quia non poteſt probari ratione naturali, quod Deus propter ſui amorem producat omnem effectum: tunc quia non poteſt probari, quod producat extra ſe, nec quod producat ad intra, quia hoc eſt falſum, cum quicquid eſt in Deo, Deus ſit, & æternum, nec poteſt hoc probari de cauſis ſecundis non cognoſcentibus, vt patet ex prima concluſione. Tertia concluſio. Deum eſſe cauſam finalem omnium creaturarum certa fide eſt tenendum, patet quia Deus operatur omnia in omnibus, & non irrationabiliter; ergo propter finẽ, vel igitur propter finem, quia eſt ipſe, vel propter finem alium ab ipſo: ſi primum, habetur propoſitum; ſecundum dici non poteſt, quia cum finis vltimus ametur amore amicitiæ, eſt enim amor fruitiuus, Deus frueretur alio a ſe, quod eſt impoſſibile.

Secundo probatur concluſio auctoritatibus ſacræ ſcripturæ; nam Prouerbio 16. dicitur vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, & Apocal. 4. tu creaſti omnia propter voluntatem tuam, item Rom. 11. ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ex ipſo tanquam primo efficiente, per ipſum tanquã perfectiſſimum exemplar, in ipſo tanquam in vltimo, & optimo fine: vnde Origines ſuper locum iſtũ, quod dicitur in ipſo perfectio omnium, & finis deſignatur, Item Apocal. 1. ego ſum Alpha, & Omega principium & finis dicit Dominus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Non omnia ad hominum ſint ordinata.

Diſtinguit Auctor, quod finis, ad quem res ordinantur, duplex eſt, vnus principalis, & vltimus, alter non vltimus, ſiuè intermedius finis.

Primo modo ſumptus ſoli Deo competit, vt viſum eſt, vt ſupra in præcedenti puncto, & latius in prima diſt. huius.

Secundo modo homo dicitur finis omnium rerum creaturarum quatenus vniuerſa eius neceſſitati ſubueniunt, & ratio eſt, quia omnia ad eius vtilitatem referuntur, eiq. inſeruiunt.

Probatur primo quod Angeli ei ſubueniant, nam Apocal. vltimo dicitur conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum, & Apoſtolus Hæbreo 1. omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.

Secundo probatur de cælis, & aſtris: nam Deuter. 4. Moyſes docet ſolem, & lunam, & omnia aſtra ad eius miniſterium eſſe creata.

Tertio de animantibus Geneſ. 1. dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram, & Geneſ. 9. dicitur & terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animantia terræ, & ſuper omnes volucres cæli, cum vniuerſis, quę mouentur ſuper terram, omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt, & omne, quod mouetur, & viuit erit vobis in cibum, quaſi olera virentia tradidi vobis omnia, de cæteris etiam creatis dicit Apoſtolus 1. Corinth. 3. omnia veſtra ſunt, ſiuè mũdus, ſiuè vita, ſiuè mors, ſiuè præſentia, ſiuè futura, omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei, Item pſal. 8. omnia ſubiecisti ſub pedibus eius oues, & boues vniuerſas, in ſuper & pecora campi, volucres cæli, & piſces maris, qui per ambulant ſemitas maris.

Amplius comprobatur auctoritatibus Patrum, nam B. Greg. ſuper illud Marci 16. prædicate euangelium omni creaturæ, inquit quod homo nomine omnis creaturæ deſignatur, habet enim conuenientiam cum omni creatura, vt eſſe cum lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cum animalibus, intelligere cum Angelis, ſed hoc non eſſet niſi aliæ creaturæ ordinationem haberent ad hominem, tanquam ad finem quodammodo, ergo omnia ordinantur ad hominem.

Præterea D. Aug. lib. 83. queſt. diſtinguens inter frui, & vti dicit vtendum eſſe vtibilibus vti vero aliquare nõ poteſt, niſi quod rationis eſt particeps, vtilia vero ſic diſtinguit dicens, perfecta ratio, quæ virtus vocatur, vtitur primo ſe ipſa ad intelligendum Deum, vtitur cæteris rationabilibus ad ſocietatem, irrationabilibus ad eminentiam, vtitur etiam corporibus viuificandis ad beneficentiam; ſic enim vtitur ſuo corpore quibuſdam aſſumendis, vel reſpuendis, vel valitudinem quibuſdam tollerandis ad patientiam, quibuſdam ordinandis ad iuſtitiam, quibuſdam conſiderandis ad veritatis documentum, ſiuè prudentiam; vtitur etiam his, à quibus abſtinet per temperantiam, ergo omnia, quæ facta ſunt ad vſum hominis ordinantur, ergo omnia, quæ ſunt facta ad hominem ordinantur.

Item probatur per Gloſ. ſuper illud Rom. 8. expectantes redemptionem corporis noſtri, vbi dicit omnia elemẽta cum labore explent ſua officia, ſicut Sol, & luna non ſine labore ſtatuta implent ſpacia, quod eſt cauſa noſtri, vnde quieſcent nobis aſſumptis, ex quibus verbis colligitur, quod tam ſuperiora, quam inferiora ad hominem ordinantur.

Poſtremo comprobatur per philoſophum 2. phyſ. ſic dicentem vtimur tanquam propter nos omnibus, quæ ſunt, ſumus enim quodammodo finis.

Et ſi obijciatur, quod illud, quod continet compagem alicuius rei, ne diſſoluatur, & diffluat, perfectio dicitur totius ſicut patet in anima, quæ continet corporis partes, ſed non eſt alia vis, quæ proximè teneat compagem mundi, niſi illa, qua mouetur primum cælum mobile, ergo ad illam tanquam perfectionem, ſiuè finem ordinantur omnia, & ſic non ad hominem.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondetur quod alia, & alia ratione homo dicitur finis, & vis motiua primi mobilis, nam homo dicitur finis omnium, quia vniuerſa ſeruiunt neceſſitati eius quouſque veniat ad completam dignitatem, quæ erit in reſurrectione, vis autẽ motiua primi mobilis dicetur finis, non quia alia ſeruiunt neceſſitati ſui corporis, ſed quia ad eius motum conuenienter ordinantur tanquam ad cauſam, nec eſt inconueniẽs duplicem finem vni rei ponere alia, & alia ratione.

Sed dices ſi homo eſſet finis creaturarum non rationalium, hoc non eſſet niſi, quia nobilior illis exiſteret, ergo cum inter creaturas non rationales vna ſit nobilior alia, nobilior eſſet finis ignobilioris, & ſic leo poſſit dici finis canis, lupi, & cęterorum.

Reſpondetur, quod tota ratio, quare homo eſt finis creaturarum non eſt, quia eſt nobilior eis, ſed cum hoc, quia per rationem ſcit eas regere, & quia ad hoc creatæ ſunt, vt obſequantur ei, & quia habet naturã, per quam cum adiutorio gratia Dei immediatè coniungi poteſt cum vltimo fine per cognitionem, & amorem.

PVNCTVM TERTIVM.

Num omnia animalia propter hominem fuerint facta.

RAtio dubitandi eſt, quia videntur quædam animalia valere homini ſolum ad æſum, vt piſces communes, quædam autem ſolum ad veſtitum, vt vulpes, & huiuſmodi, ſed ſi homo ſtetiſſet in paradiſo tali cibo, vel veſtitu ex animalibus nõ indiguiſſet, ergo talia tunc fruſtra eſſent facta, aut non propter hominem ſi dicatur quod talia fecit Deus propter hoc, quia præuidit hominem lapſurum, hoc non valet, quia ſic ſequeretur, quod in voluntate hominis, & peccato conſiſteret talia animalia fieri, vel non fruſtra fieri, quod eſt falſum.

Præterea videntur multa animalia, quæ non ſunt homini vtilia, ſed potius aduerſantia, & in nocumẽtum, vt Baſiliſcus, Scorpio, Buſo, regulus, & huiuſmodi, Item non conſpicitur, in quo deſeruiſſent huiuſmodi venenoſa homini, nec indiguiſſet talibus, ſi in innocentia perſtitiſſet, ergo tunc fruſtra fuiſſent.

Pro reſolutione dicendum, quod & ſi homo ſtetiſſet, nihilominus adhuc talia animalia non eſſent fruſtra, licet enim quantum ad illud ſtatum non erant alicui vſui, vel officio deputata, quo indiget modo humana miſeria, fortaſſe erant tali, quod ignoramus.

Præterea adhuc eſſent vtilia homini in ſtatu innocentiæ, quia materia fuerunt laudandi Deum, tunc enim melius, & manifeſtius declaratur diuina ſapiẽtia, potentia, & bonitas ex conditione, gubernatione, & ſubſtentatione horum, in quibus eſt reperire imaginem Dei, & in quibus eſt reperire veſtigium, quod declaratur ex conditione, gubernatione, & ſubſtentatione eorum, quæ ſunt ad imaginem Dei, alijs non exiſtentibus; tunc quia ſubiectione, qua ſubiecta fuerunt homini, magis reputaret homo, & magis abhorreret vilitatem peccati.

Secundo dicitur, quod ſi homo ſtetiſſet nulla animalia ipſum offenderent, ſed omnia ſibi manſueta eſſent, ſicut aliquando diuino imperio feræ crudeliſſimæ ſanctis Dei manſuetæ factæ ſunt, vt Leones Danieli, quod autem noceant, vel offendant, hoc nõ eſt propter nouam potentiam datam, ſed propter dignitatis præſidentiam ab homine amiſſam, erant.n. animalia in illo ſtatu in paradiſo ſubiecta hominis imperio concorditer adinuicem, & obedienter ad hominem obedientia, homine autem per peccatum recedentę, & declinante à ſuis ſuperioris obedientia iu ſtum erat, vt ordine naturali ſibi ſubiecta ſentiret aduerſum ſe per obedientiam contumacia, per quã iuſtitiam & caro facta eſt rebellans ſpiritui, & quę exterius ratione carent repugnantia ipſi homini; non itaquè amiſit homo naturalem poteſtatem dominij, ideſt rationis imperatiuam poteſtatem, ſed ſicut poteſtas eius eſt infirmata, & per peccatum vitiata, ita ipſa quoquè ratione carentia labente homine ſunt deteriorata, & ad obediendum imperanti rationi minus habilia, & minoris manſuetudinis, & maioris crudelitatis.

Quod autem animalia erant domeſtica, & manſueta ante peccatum patet ex Gloſ. ſuper illud Geneſ. 1. ecce dedi vobis omnem herbam, &c. vbi ſic ait in teſtimonium primæ creationis legimus acies viris ſanctis ſeruiuiſſe, & ritus beſtiarum, & ſerpẽtum venenum ceſſiſſe ſicut experimento ſcitur de Sancto Ruberto, in cuius inſulam aues intrantes domeſticæ & manſuetæ fiunt, exeuntes autem fiunt ſilueſtres.

Denique in talibus Deus miſericorditer etiã nos docet, cum non ſinat talia venenoſa animalia, & rapacia, puta lupos, leones, & huiuſmodi in tantũ multiplicari in mundo, ſicut multiplicantur innoxia; vnde Philoſophus in Problematibus inueſtigat, cur lupi, & leones, & huiuſmodi, qui licet deuorare habeãt oues, & boues, &c. nihilominus pauciores ſunt in mundo, quam ſint oues, & boues, cum tamen etiam homines mactent oues, & boues quotidie.

Reſpondet Philoſophus rationem naturalem aſſignans, quia lupi rarius generant, ſed Theologus melius reſpondet, quod hoc fit Deo diſponente, ne nociua animalia multiplicentur in terra, & in hoc docet homines vitare rapinas, & iniquitates, vt ſcilicet Deus multiplicet eos in prole.

PVNCTVM QVARTVM.

Num animalia mutua ſe deuoraſſent, ſi homo non peccaſſet.

CIrca hoc duæ ſunt Doctorum ſententiæ, quidam enim vt Beda, & Rabanus ſuper Geneſ. dicunt, quod ante peccatum animalia eſu animalium nõ viuebant, vnde Geneſ. 1. legitur ecce dedi vobis omnẽ herbam, &c. vbi Beda ſic ait patet, quod ante peccatum hominis terra nihil noxium protulit, non herbã venenatam, non arborem ſterilem omnibus.n. herba, & ligna data ſunt hominibus, & volatilibus, & animantibus terrę in eſcam, ſicque conſtat, quod tũc animalia eſu animalium non viuebant, ſed concorditer herbis, & fructibus veſcebantur.

Contrariam ſententiam tuentur D. Aug. lib. 3. ſuper Geneſ. ad lit. & D. Ambroſius in examerou, quod ſequitur Auctor, vt manifeſtum eſt in ſolutione vltimi: nam D. Aug. ait, quod etiã, ſi homo perſtetiſſet, nihilominus quædam animalia de rapina viuerent mor-

mordẽdo alia animalia ex naturę inſtitutione a Deo facta ad decorem vniuerſi; nam ſicut animalia vita ſua mundum honeſtant, ita & morte ex ſucceſſione faciunt ad decorem vniuerſi, & ad comendandam ſapientiam Dei, ac homini faciunt ad excogitãdum prudenter, vel ſapienter de remedio huiuſmodi infectionis, & ad peccatum purgandum, vel puniendum nec non ad peccatores deterrendum, & a peccato retrahendum, nam decor mundi, & documentum hominis eſt, quod Accipiter, vel Falco ſic factus eſt a Deo rapax vngulis armatus, vt ait D. Ambroſius vbi ſupra habens aduerſus proprios fætus tantam inclementiam, quod quinta die, dum eos aduerterit tentare volatus primordia nidis à ſuis eijcit, & precipitat, vt cogat audere, quod trepidant, hoc eſt vt ad predam volitent, nec eis poſtea deferunt alimoniam, ſicq. inſtruunt ad prædam pro paſtu, ne in tenera ætate pigreſcant, in quibus & nos docemur, ne ocio marceſcamus, aut ſoluamur delitijs, ſed labore victum quæramus.

Præterea lupus ſic a Deo factus eſt, vt idem Ambroſius eodem lib. dicit, quod ſi prius hominem viderit, quam videatur, vocem eripit, quod ſi præuiſum ab homine ſe ſenſerit ferociam deponit, nec poteſt bene currere, quibus inſtruimur, vt preuideamus inſidias diaboli, ſimiliter ad decorem, & doctrinam hominẽ eſt quod leonis rugitum, vt idem Ambroſius ait, omnia animantia ſic contremiſcant, vt ſe à gradu mouere nequeant, ſic nos erudimur, vt rugitum Chriſti in iudicio formidare debeamus.

Ex his patet, quod omnia ſunt ad vtilitatẽ mundi, & hominis, & per conſequens facta potuerunt bene à principio talia fore ſecundum ſe, puta rapacia naturaliter, & quædam naturaliter venenoſa in ſe, quia venenum ſerpenti, vel Draconi non eſt venenum, ſed vita ſecundum Ambroſium, veruntamẽ non fuiſſent noxia homini quæcunque huiuſmodi, nec etiam alicui animali contra voluntatem hominis, ſi homo non peccaſſet.

Si queratur an ſit aliquod animal, quod nihil conferat homini.

Damaſcenus lib. 2. Sententiarum ſuarum reſpondet, quod nullum eſt tale, quia omne animal, aut eſt ad eſcam hominis, aut ad aliquod miniſterium, aut ad iucunditatem, & ſolatium, ſicut ad id etiam ſunt plantæ fructiferę, & herbæ floridæ, vt roſæ, aut ad ægritudines ſanandas, vnde ait, quod non eſt neq. planta, in quam non operationem quandam hominum vtilitati, vel vſui conferentem conditor impoſuerit.

PVNCTVM QVINTVM.

Num homo ſi ſtetiſſet, dominatus fuiſſet creaturis inſenſibilibus.

PRoculdubio ſi ſtetiſſet creaturis ſenſu carentibus dominatus fuiſſet.

Perſuadetur primo ex ſacra ſcriptura; nam Geneſ. primo dicitur ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam. Item dicitur in eodem Capite faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cęli, & beſtijs terræ, vniuerſæq. creaturæ, ergo datum fuit illi dominium ſuper vniuerſam creaturam etiam inſenſibilem, ſi ſtetiſſet.

Secundo probatur auctoritatibus Patrum D. Aug. ſuper Geneſ. inquit curam animalium Deus homini reliquit, vt dominationi illius ſubijcierentur, à quibus debuerat obſequium accipere, ſed ſi animalia ſubijcebantur dominationi hominis, quia homo ab illis debuit accipere obſequium, ergo multo fortius carentia ſenſu, vt plantæ eius dominij ſubdi debebant, à quibus alimentum accipiendum erat.

Item Hugo de S. Vict. ſic ait. Homo factus eſt, vt Deo ſeruiret, propter quem factus eſt, & mundus factus eſt, vt ſeruiret homini, propter quem *factus eſt*, ergo homo ſi ſtetiſſet non ſolum *ſenſibilium*, ſed etiam inſenſibilium dominium accipiſſet.

Pro declaratione prædictorum, ac etiam ſolutionum, quæ fieri poſſent animaduertendum duplicem eſſe dominandi modum, vnus quidem dicitur, quo quis dominatur alicui creaturæ, cum ſuper eam habet ius in poſſidendo, & eà vti valet pro voto in ſui vtilitate, & comodo, alius eſt dominãdi modus, cum non ſolum eo, cui dominatur libere vti valet, ſed etiam indifferenter modo vnum, modo aliud ſecundum ſuæ voluntatis nutũ, & imperiũ præcipere põt.

Hac præmiſſa diſtinctione duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima Homo in ſtatu innocẽtiæ dominabitur creaturis inſenſibilibus, quæ ei deſeruiebant in ſuis actibus: primo modo patet, quia homo ſine repugnantia, & difficultate poterat eis vti valde liberè.

Secunda concluſio. Homo non dominabatur creaturis inſenſibilibus ſecundo modo, ſed tantum ſenſibilibus, probatur quia creaturæ inſenſibiles mouentur ſecundum naturalem *inclinationem*, quæ eſt ad vnam partem tantum: vnde lapis determinatè tendit ad centrum, & *ignis ſurſum: propterea* niſi ſaluo naturæ ordine ſecundum ſuam primam cõditionem nihil Adam eis præcipiſſet, creaturæ vero ſenſibiles, quæ aliquo modo diſciplinæ capaces eſſent, vt potè illæ, quæ habent auditum, memoriam, & quæ natæ ſunt ad oppoſitas partes moueri, obtemperaſſent in omnibus, quæ naturæ non contrariarentur.

Et ſi obijciatur, quod elementa, & elementata obediebant hominibus S. Heliæ, & Heliſeo, ad ſermonem namq. Heliæ cęlum continuit pluuiam, & multiplicata eſt farina, & oleum, Heliſeus etiam in ſolitudine Iordanem tranſitu ſuo, vt pars defluat poſterior, ſuperior autem in fontem recurrat, aut ferrum ſecuris excuſſum, & in fluuij Iordanis immerſum profundo miſſo in aquas ligno facit ſupernatare, ergo multo magis debebant primo homini obedire, cui a Domino data fuit ſpecialiter præſidentia, & dominium creaturarum.

Reſpondetur, quod in operibus prædictis elemẽta, & elementata obediebant Deo, & homini, quandoquidem opera illa non virtute naturæ, ſed potius ſupra naturam fiebant ad preces ſanctorum Prophetarum; vnde non fuerunt actores operum, ſed vel impetratores mediante oratione, vel denunciatores diuinæ volontatis.

Sed

Sed nunquid ſi homo ſtetiſſet aliquæ impreſſiones, & innouationes accidiſſent circa corpus humanum ex influentia corporum cęleſtium.

Reſpondetur, quod ſi homo ſtetiſſet, corpora cęleſtia non haberent illud dominium, quod modo habent in corporibus humanis, ſed potius in illis, quæ ipſis conuenirent, obſequium præſtitiſſet, vnde illa corpora propriè dicuntur alijs dominari, quorũ virtute abijcitur de ſubſtantia illorum, quibus dominantur, & fiunt in illis innouationes corruptionum, quod factum non fuiſſet, neque fieri conueniebat circa corpus primi hominis.

QVAESTIO SECVNDA.

An congruo ordine produxerit Deus res ſenſibiles.

Notandum, quod ſacra ſcriptura dicit, quod volatilia, & natatilia facta ſunt in vno die, ſcilicet quinto, greſſibilia vero cum homine facta ſunt die altero, ſcilicet ſexto.

Secundo notandum, quod à ſapiente artifice procedant res ordinatæ, ergo à ſummo ſapiente procedunt res ordinatiſſimæ; ſed omnes res proceſſerunt à Deo per cognitionem, ergo ſunt ordinatiſſimæ, vnde Aug. 5. de Ciuit. Dei inquit veriſſimè creditur cuncta ſcire antequam fiant, & nihil inordinatum relinquere.

Tertio notandum, quod ordo attenditur hic communiter penes hoc, quod eſt eſſe ſecundum prius, & poſterius, & ſecundum hoc, quod eſt eſſe ſimul.

Diuiditur corpus quæſt. in tria membra, in primo ponitur ab Auctore diſtinctio ordinis, in ſecundo reſpondetur quæſtioni, in tertio oſtenditur quare homo poſt creaturas ſit productus.

Circa primum in productione ſenſibilium duplex attenditur ordo, vnus eſt ſecundum diſtinctionem diei a die, alius ſecundum ordinem eorum, quæ eodem die ſunt producta, primus quidem ordo attenditur ſecundum exigentiam finis, atque materiæ, ſecundus vero attenditur penes excellentiam perfectionis naturæ.

Quantum attinet ad ſecundum ponuntur tres concluſiones reſponſiuæ.

Prima congruo ordine produxit Deus volatilia, & natatilia, quæ ſacra ſcriptura vno die facta eſſe teſtatur: probatur, quia volatilia, atq; natatilia, ex aqua ſunt producta, prout aqua communis eſt ad humorem, atque vaporẽ, ſuntque ad ornatum naturæ perſpicuæ.

Secunda concluſio conuenientiſſimè greſſibilia non ſolum rationalia, ſed irrationalia alio die a prædicto formata ſunt; probatur quia hæc ad ornamentum pertinent terræ, & ex eadem materia, vt puta terra ſunt facta, ideo ſicut vno die ornata eſt natura cæleſtis, videlicet die quarta, ſic vna die, ſcilicet quinta, ornata eſt natura elementaris perſpicua, & alia, vt potè ſexta die, terra.

Tertia concluſio ſecundum ordinem, quia attenditur penes excellentiam perfectionis naturæ prius producta fuerunt natatilia, quam volatilia, ſimiliter prius producta ſunt irrationalia, quam homo ſexto die; probatur quia prædictus ordo eſt vt a minus completo perueniatur ad magis completũ, prius enim producitur perfectum deinde imperfectum, ſed natatilia ſunt minus perfecta, quam volatilia, ſimiliter, & irrationalia minus perfecta, quam homo.

Quantum attinet ad tertium cur homo poſtremo ſit productus triplex affertur ab Auctore ratio.

Prima eſt propter multitudinem partium eius, nam corpus hominis inter corpora mixta eſt completiſſimum; idcirco & compoſitum ex membris, neruis, venis, viribus, qualitatibus, proportionibuſque diuerſis, & quanto compoſitius eſt, tanto poſterius.

Secunda propter animæ, corporiſque diſtantiam, cũ enim diſtat anima a corpore non ſolum ſicut forma a materia, ſed etiam ſicut ſpirituale a corporali, & ſicut perpetuum a corruptibili, ideo magna diſtantia debuit interuenire inter productionem hominis quantum ad materiale principium, & coniunctionem partium eius, prout per diſtantiam temporis intelligeretur diſtantia principiorum conſtituentium ipſum.

Tertia ratio eſt propter totius compoſiti perfectionem, nam cum homo ſua dignitate, & complemento omnium corporalium ſit finis, ideo fuit poſt omnia producendus, finis enim eſt vltimum in exequutione, & finit, complet, & perficit media.

Pro intelligentia quæſt. ſex ſunt perpendenda.

Primum ad cuius elementi ornatum terræ, ſcilicet, vel aquæ reptilia ſpectent.

Secundum quare aquę, & aeri aſſignetur vnus ſolus dies ad ornatum.

Tertium cur piſces ante animalia terreſtria producti fuerint.

Quartum cur elementum ignis non ſit ornatum à Deo.

Quintum cur animalibus terreſtribus aſſignetur pro loco, terra, & non aer.

Sextum num productio hominis, & beſtiarum rectè facta ſit eodem die.

PVNCTVM PRIMVM.

Ad cuius elementi ornatum, terræ ſcilicet, vel aquæ reptilia ſpectent.

Sanctus Doctor ſuper lit. inquit reptile quatuor modis accipi, vno modo, quod ſe trahit vi oris, vt vermes, alio modo quod ſe trahit vi coſtarum, vt ſerpentes, tertio modo, quod ſe trahit vi penularũ, vt piſces, quarto quod in mouendo ſe magnam partem corporis applicat terrę, quamuis habeat pedes, ſicut lacertæ, & ſtelliones: iuxta prædictas acceptiones reptilia ſpectant ad ornatum diuerſorũ elementorum, ſcilicet terræ, & aquæ.

Petrus Comeſtor tria genera reptilium ponit, videlicet ſerpentia, repentia, trahentia, ſerpentia quædam dicuntur, quia ſerpunt, quaſi ſerapiant vi coſtarum ſuarum, vt ſunt colubri, repentia ſunt quæ repunt pedibus, quia licet habeant pedes, tamen breues ſibi ſunt vt lacertæ, quæ ſic appellantur eo quia habent lacertos, ideſt bracchia, & quatuor pedibus inituntur, genera vero lacertorum ſunt plura, vtputa rana, ſalamandra, ſtellio, & Camaleon, qui ponitur pro lacertis, quia habet faciem quaſi lacertæ ſecundum Iſidorum: animalia trahentia ſecundũ Ariſt. diuiduntur, quia quædam dicuntur annuloſa, & rugoſa, quoniã eorum corpora quaſi per quoſdam annulos vidẽtur formata, & rugationes habẽt in

Digitized by Google

in corpore, quæ ſecūdum Plinium dicuntur inſecta, aliqua vero dicuntur volantia, vt apes, quædam gradientia, vt formicæ, alia ſe trahentia vt lumbrici.

Poſtremo notandum, quod reptilia ponūtur ornamenta terræ, & aquæ, aliter tamen, & aliter, quia quantum ad ornamentum terræ ponuntur reptilia ſecundum partem, cum dicitur, producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias, ſed in aquis reptilia ponuntur ornamentū ſecundum totum cum dicitur producant aquę reptile animæ viuentis, & volatile, non ergo fit ibi mētio, niſi de reptili, quod eſt ornamentū aquæ, & de volatile, quod eſt ornamentum aeris, & ſic reptile eſt quaſi vniuerſaliter ornamentum aquæ, quia quaſi omnes piſces reptant, & reptando ſe mouent.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quare aquæ, & aeri aſſignetur vnus ſolus dies ad ornatum.

PRo reſolutione huius dubij notandum, quod cęlum ad ornandum non habuit niſi vnum diem, elementa verò videlicet aer, & aqua habuerūt duos dies, aqua vnum, & terra alium, nam in hoc ornatus conſiſtere videtur, vel quia mouetur cum illo, quod ornat, vel quia mouetur in illo, primo modo ornatur cęlum, quia ſtellæ, planetæ, quæ ſunt ornamenta cęli, mouentur cum eo, omneſque habent vnum motum, & quia eſt vnus ſimilis modus mouendi, non oportuit in talibus ad ornatum aſſignare niſi vnum diem, elementis autem duo aſſignantur, vnus aeri, & aquæ, & alius terræ, aquæ autem, & aeri vnus ſolus dies aſſignatur ad ornatum, & ratio quadruplex adduci poteſt.

Prima quia ex vna materia ſunt piſces, & aues, quia ex aqua.

Et ſi obijciatur, quod piſces facti ſunt directè ex aqua, aues autem ex aere aquoſo, & vaporoſo.

Reſpondetur, quod propter vniformitate in ſacra ſcriptura non diſtinguit, ſed piſces, & aues ait ex aquis eſſe factos.

Secunda ratio eſt quia piſces, & aues habent vnū modum mouendi eundem modum motus, quod patet ex tribus.

Primo quia ſicut piſces natant in aquis, ita aues natant in aere.

Secundo quemadmodum piſces non per pedes, ſed per penulas, & per caudam ſe mouent in aqua, ſic & aues non per pedes, ſed per alas, & per penulas ſe mouent in aere.

Tertio quemadmodum aqua reſiſtit penulis, & caudæ piſcis, & ex illa reſiſtentia ſe mouent per aquam, ſic aer reſiſtit pennis, & alis auium, & ex illa reſiſtentia ſe impellunt aues per aerem.

Tertia ratio eſt, quia piſces, & aues habent vnum modum ſe multiplicādi; nam & piſces, & aues ouāt, & ouando ſe multiplicant, & ſi inueniantur aliqui piſces non ouantes, tamen pauci ſunt, vnde attendendi ſunt, prout habent eſſe in pluribus, & non in paucioribus.

Quarta ratio eſt, quia aer, & aqua licet ſint duo elementa, tamen quia non tenent niſi vnum gradū, vt medium, ideo habuerunt vnum diem ad ornatum, terra autem tanquam infimum facit per ſe gradum, & ideo habuit vnum diem ſcilicet ſextum, in quo fuit ornata iumentis, & alijs animalibus.

PVNCTVM TERTIVM.

Cur piſces ante animalia terreſtria producti fuerint.

RAtio dubitandi eſt, quia animalia terreſtria ſunt perfectiora piſcibus, quod patet ex hoc, quia habent membra magis diſtincta, perfectioremque generationem, quippe quæ generant animalia, piſces verò pariunt oua, ſed perfectiora præcedere debent in ordine naturæ, ergo ante animalia terreſtia piſces fieri non debuerunt.

Circa hanc dubitationem D. Aug. lib. 3. de Geneſ. ad lit. cenſet quinta die non eſſe creatos piſces actu, ſed tantūmodo cauſaliter, & potentialiter data ſcilicet tunc aquis poteſtate producendi piſces ſuo tempore, cæterū hæc D. Aug. ſententia non videtur concordare ſacræ ſcripturæ, quæ affirmat aquam produxiſſe die quinto omnium piſcium genera, propterea iuxta communem Doctorum ſententiam dicendum die quinto piſces fuiſſe creatos, ratio autem quare ante animalia terreſtria eſt hæc ſecundum D. Thom. quia productio horum animalium ordinatur ſecundum ordinem corporum, quæ eis ornatur magis, quam ſecundum propriam dignitatem, & tamen in die generationis ab imperfectioribus ad perfectiora peruenitur, vnde piſces ſunt imperfectiores, quam terreſtria animantia, imperfectio autem patet multipliciter.

Primo quia genus piſcium eſt oui parum duobus exceptis, quæ ſunt vi vipera, videlicet cetaria, & cartilaginata, vti ſunt delfini, & Vitulus marinus.

Secundo quia habent obſcuriorem figuratione͂, & diſtinctionem membrorum, nam vt docet Ariſt. lib. de animalibus piſcium genus imperfectum eſt in membris exterioribus, quia non habet alas, ſed tantum pinulas, nec habet pedes, nec manus, & corpora eorum continua ſunt cum capite, & cauda, nec habent collum, nec membra generatiua, aut mamillas præter delfinum, quia habet vias coitus manifeſtas & lac, & mamillas, dentes quoq. piſcium accuruati, & depreſſi ſunt, & acuti, vt ſerra præter quoſdam paruos piſces, plures etiam habent linguas, & palata carnoſa, licet in multis lingua non appareat, niſi multa inſpectione.

Tertio quia omnes ſenſus tam internos, quam externos imperfectos habent, nam teſte Ariſt. lib. 4. de animalibus inſtrumenta ſenſuum non ſunt in ipſis manifeſta præter oculos, carent enim naribus, & multa genera eorum carent etiam auribus, ſed habent tantum vias auditus, & odoratus quaſi foramina, ea tamen, quę magni corporis ſunt, habent aures manifeſtas, & ſunt boni auditus præter delfinum, & Calanam, quæ non habent auriculas manifeſtas.

Quarto quia temperamentum corporis piſcium eſt multo imperfectius, cuius ſignum eſt paruum, ſiuè tenue nutrimentum, quod tribuunt: vnde ſecundum Auicennam Ariſt. & Plin. omnis piſcis naturaliter eſt carnis frigidæ, & humidæ, licet aliqui calidi ſint

Digitized by Google

ſint in comparatione ad alios, vnde comeſti generãt phlegma aquoſum, ſed conueniunt calidæ, & ſiccæ complexione & macidis maximè tempore æſtiuo, & calida regione, frigidis autem, & humidis complexionibus, atque carnoſis non conueniunt, naturaliter enim infrigidant, & humectant corpus, ſecũdum D. Baſilium homil. in Geneſ. 8. piſces memoria carent, tametſi hæc ratio non recipiatur ab Iſidoro, & D. Aug. ſuper Geneſ. lib. 3. hi namque ſuſtinent piſces memoriam habere, quia compertum eſt in aliquibus fontibus, & lacubus, cum homines deſuper illis natantibus aliquid ad edendũ proiecerint, confluentes adinuicem rapere illud, quo poſt conſuetos ſæpius, vt aliquid iactetur, natare illud; ex quibus perſpicuum eſt piſces imperfectiores eſſe, quam terreſtria animantia, & propterea merito piſces ante animalia terreſtria productos fuiſſe.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur elementum ignis non ſit ornatum à Deo.

MVlti admirãtur, quod latiſſima illa regio ignis elementaris habitatoribus, atq; ornatibus careat, cum elementa inferiora, imò & terra illis abundet, ſi quidem aer habitatores habet aues; aqua piſces; terra animalia, iumenta, beſtias, &c.

Huc accedit, quod corpus ignis ſecũdum Strabũ dicitur cęlum olympium, & igneum, quæ pertinet ad corpus medium, & cum dictus eſſet ornatus cęli, rectè ſequi videbatur ornatus ignis, vel cęli ignei, quæ ſunt corpora proxima.

Sanctus Doctor reſpondens dubitationi ait, quod propter qualitatem actiuam non poſſunt in eo viuere animalia, & propter nimiam diſtantiam à nobis non eſſent vſui hominis apta, & ideo non nominatur eius ornatus.

Pro cuius reſponſi declaratione aduertendum, quod tres poſſun. afferri rationes.

Prima eſt quia habitatio debetur, & conuenit animali ratione elementi in ipſo prædominantis quãtum ad molem materiæ, ſic autem in nullo elemento eſt ignis prædominans.

Secunda eſt quia animalia quærunt eſſe in loco, quo poſſint nutriri, & conſeruari, ignis vero pure elementaris, nec nutritiuus eſt, neque animantium conſeruatiuus, ſi quidem natura eius eſt deſtruere alienũ corpus, quod deſtructibile eſt, nam propter vehementiam virtutis actiuæ, quam habet, conſumit omne, quod eſt extraneæ naturæ.

Et ſi obijciatur, quod aliqua mixta, vt Ebenus, & Salamandra non conſumantur.

Reſpondetur quod licet ad tempus igne non conſumantur, finaliter tamen ſi diu in eo remanerent, ab eo conſumerentur.

Tertia ratio eſt quia animalia appetunt locum, in quo ſuas operationes exercere valeant, quas in igne exercere non poſſunt.

Ad rationem in principio adductam Reſpondetur, quod quamuis ignis pertineat ad mediam naturam inter cęlum, & terram, non tamen habet ornatum diſtinctum, nec ſecũdum ſui ſuperiorem partẽ, quæ dicitur olympium cęlum, neque ſecundum inferiorem, quæ dicitur igneum, quia non eſt locus, in quo animantia viuere poſſent, ſi enim in ſuperiore parte aeris, quæ appellatur æther viuere nequeunt, eo quod ad ipſum vapores aſcendere minimè valẽt; multo fortius in cęlo olympio, vel igneo non eſſet huiuſmodi ornatus.

Et ſiquis percontetur quis ſit ornatus in vtroq; cœlo?

Reſpondetur, quod lux eſt ornatus; nam ſicut cęlum aqueum nullum habet ornatum corporeũ pręter ſui perſpicuitatem luminoſam, nec cęlum empyreum habet ornatum corporeum præter ſuam lucẽ, ita nec iſta corpora in ſuo genere alium ornatũ habent, quam lucẽ, idem aſſeri poteſt de cęlo ethereo; hoc enim ſuam perſpicuitatem luminoſam habet.

Et ſi quæratur quare nõ fiat mentio de igne ſicut de alijs tribus elementis.

Huic dubitationi in ſuperioribus ſatisfactum eſt, dicitur tamen hic breuiter quod datur intelligi ſecundum ſuam ſuperiorem partẽ nomine cęli, ſecundum verò inferiorem partem nomine alterius extremi, nam D. Aug. ſuper Geneſ. dicit, quod in terræ nomine hoc totum vniuerſaliter ſignatur, donec perueniatur ad aridam, quæ proprio nomine terra dicitur.

PVNCTVM QVINTVM.

Cur animalibus terreſtribus aſſignetur pro loco terra, & non aer.

RAtio dubitandi eſt, quia nobilioribus animalibus aſſignari debet nobilior locus, ſed animalia terreſtria loquendo de perfectis ſunt nobiliora, quã aues; nam illa habent magis diſtincta membra, quã aues, in quibus non videntur niſi pedes, & roſtrum, igitur nobilior locus debuit aſſignari beſtijs, quam auibus, ſed aer eſt nobilior terra.

Dicendum pro reſolutione, quod licet aer in ſe ſit nobilius corpus, quam terra, non tamen oportet quod nobilioribus animalibus ornetur, quia nobilitas animalium eſt ſecundum quod nobiliori anima perficiuntur, quæ tanta eſt nobilior, quanto corpus ad complexionem magis æqualem reducitur, ad quã requiritur abundantia grauium elementorũ in materia, eo quod leuia excedunt virtute ipſa grauia, & id non poteſt eſſe, quod animalia, quæ habent motũ in aere, ſint nobiliſſima animalium; vnde in hoc Platonici errauerunt, dum poſuerunt aliqua animalia aerea rationalia.

Notandum ſecundum D. Thomam in ſcripto, qđ animalia non dicuntur ornamenta elementorũ, niſi ſecũdum quod comparantur ad elementa, vt locatum ad locum, comparatio autem corporis ad locũ ſuum, & ſecundum motum, & quietem ſuam in loco, motus vero animalis eſt duplex, vnus conſequẽs naturam corporis eius ſecundum virtutem elementi prædominantis in ipſo, alius ſequitur appræhenſionem & appetitum, qui eſt motus proprius animalis inquantum eſt animal, & ideo animal ad ornatum illius elementi ſpectat, in quo motum obtinet animalem, non ad quod mouetur motu conſequente naturam corporis ſui, quoniam non cõſequitur animal

Digitized by Google

mal inquantum eſt animal, ſed prout ex grauibus, & leuibus componitur, & hoc idem docuit Sanctus Bonau. ſupra art. 1. queſt. 3. in ſolutione quinti argumenti.

Secundo notandum, quod non diſtinguuntur ornamẽta elementorum, niſi pro vt ſunt apta nata mouèri in alijs, & alijs elementis, & hoc ſecundum motum animalem, vt dictum eſt non ſecundum motum naturalem, & ideo ornamenta elementorum nõ accipiuntur ſecũdum quod aliqua ſunt magis, vel minus nobilia, ſed ſecundum quod habent alia, & alia organa, vt organa animaliũ terreſtrium ſunt ad ambulandum, vel ad mouendum ſe quocunq. modo per terram, organa animalium, quæ ſunt ornamentum aquæ, & aeris ſunt ad natandum, & ad ſe mouẽdum per aerem, ſecundum quem motum non oportet, quod nobiliora animalia ſint ornamentum nobilioris elementi, ſed quod ſint ornamentũ illius elementi ſecundum quod habent organa ad ſe mouendum per ipſum, ex quo fit vt conuenienter auibus aſſignatus ſit aer, & beſtijs terra.

PVNCTVM SEXTVM.

Num productio hominis, & beſtiarum rectè facta ſit eadem die.

Videtur in primis, quod inconuenienter eadem die homo, & bruta ſint facta; nam plus differt homo à quadrupedibus, quam quadrupedia à volatibus, eo quod homo præ ceteris rationem habet, ſed productio quadrupedium, & volatilium ad diuerſos dies pertinet, ergo productio hominis, & brutorum eadem die fieri non debebat.

Secundo inter alia animalia homo corporibus celeſtibus ſimilior eſt tum quantum ad corpus quod per temperiem magis à contrarietate recedit, tum quantum ad motorem qui vtrobique eſt ſubſtantia rationalis, ergo immediatè poſt formationem corporum celeſtium formatio hominis ante alia animalia poni debuit.

Tertio Homo plus conuenit cum Angelis, quam cum beſtijs, ergo magis debuit produci eodem die cum Angelis, quam eodem die cum beſtijs.

His tamen non obſtantibus ponitur concluſio affirmatiua, quæ talis eſt. Conuenientiſſime productio hominis, & beſtiarum facta eſt eodem die, nam ſacra ſcriptura id apertè teſtatur, & confirmatur, quia diuina ſapientia in productione omnium creaturarum ordinem conuenientiſſimum ſeruauit.

Pro declaratione animaduertendum, quod ad ornatum alicuius partis pertinent corpora, quæ in illa parte motum habent, non autem per hoc, quod habent ibi quietem, inquantum vero mouentur à ſuo loco ſeparantur; motus autem localis eſt ſignũ perfectionis, ratione cuius ad ornatum elementi pertinere dicuntur ſicut motus animalium deſignat vitam ipſorum, & motus luminarium facit cognoſcere eorum ſpeciales virtutes, & quamuis omnia animalia in terra quieſcant, illa tamen ſpecialiter ad ornatum terræ pertinent, quæ in terra motum habent, ſiuè totaliter terræ adhereant, ſicut reptilia, ſiuè totaliter inſurſum erigantur, vt homines, ſiuè medio modo ſe habeant, vt iumenta, quæ magis à terra eleuantur, & beſtiæ, quæ terræ magis appropinquãt, & quia homo quãtum ad motum conuenit cum beſtijs ratione cuius ad ornatum terræ pertinet, ideo eodem die cum brutis factus fuit.

Ad primum argumentum Reſpondetur quod quamuis homo ſecundum rationem omnia excedat, conuenit tamen cum beſtijs quantum ad motum.

Ad ſecundum, quod illud eſt poſtremum in generatione, quod eſt completius, homo autem quanto eſt ſimilior, tanto eſt completior: vnde eius factio vltimo poni debuit, vnde quamuis magis perfectum ſit prius ſecundum ordinem dignitatis, minus tamẽ perfectum in his, quæ producuntur, eſt prius ſecundum ordinem generationis, & quia homo perfectiſſimum animalium eſt, ideo vltimo inter animalia fieri debuit, & non immediatè poſt corpora celeſtia.

Ad tertium Reſpondetur, quod & ſi homo plus communicet cum Angelis quantum eſt ex parte animæ, non tamen quantum eſt ex parte corporis.

Sed dubitatur cur factio corporis, & animę ipſius hominis ſeorſum deſcribatur cum in alijs animalibus ſimul ponatur corporis, & animæ productio.

Reſpondetur, quod animæ aliorum animalium ſecundum eſſe ſuum à corporibus dependent, vt potè ſine quibus eſſe non poſſunt, & propterea ſimul eorum inſtitutio cum corporibus traditur, anima autem humana à corpore non dependet, & ideo factio ipſius ſeorſum à formatione corporis deſcribitur.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Deus poſtquam animalia produxit ab omni opere quieuit.

Animaduertendum, quod duplex eſt quies, vt docet Auctor, vna quæ dicitur laboris terminatio, altera, quæ appellatur operis inchoati perfectio, & de hac loquitur.

Auctor, qui in corpore tria facit, primo ponit concluſionem reſponſiuam, ſecundo docet, quo pacto Deus dicatur quieuiſſe, tertio explicat ſecundum quam perfectionem Deus totum vniuerſum in ſex diebus compleuit.

Circa primum concluſio reſponſiua huiuſmodi eſt poſt productionem animalium Deus ab omni opere quieuit; probatur ab Auctore ſic. Omne agens perfectum operatur, vt aliquando quieſcat, ſed Deus *eſt agens perfectiſſimũ in producendo ipſum vniuerſum, ergo neceſſe eſt ipſum aliquãdo quieſcere.*

Maior perſuadetur, quia omnis artifex perfectus opus inchoat vt ad perfectionem perducat, & ſicut intendit, ita facit, cum autem ad perfectionem deduxerit, habet quod intendat, omne autem operans propter aliquid obtento eo, propter quod agit, quieſcit.

Comprobatur concluſio primo auctoritate ſacræ ſcripturę Geneſ. 2. requieuit Deus die 7. ab omni opere, quod patrarat, ſed animalia producta ſunt 5. & 6. die, ergo poſt eorum productionem Deus quieuit.

Secundo fulcitur aſſertio rationibus, quæ aſſignãtur poſt titulum queſt. prima omnis operatio, quæ peruenit ad complecionem habet quietem ſubſequentem, ſed productio creaturarum completur in productione animalium, & Maximè hominis,

Digitized by Google

hominis, ergo illis productis Deus quieuit.

Secunda Deus permiſit homines ſex diebus operari, ſeptimo autem præcepit quieſcere, & ceſſare ab omni opere, ſed illud mandatum habet rationem ex primaria rerum conditione, ergo poſt animalium productionem Deus quieuit.

Tertia omnis dies, in qua aliquid producitur habet veſperam ſed diei 7. non aſſignantur veſperæ, ergo nihil poſt ſeptimum diem eſt productum.

Quantum attinet ad ſecundum quo pacto Deus quieuiſſe dicatur, Auctor duas præmittit diſtinctiones, & ex illis duas colligit propoſitiones.

Prima diſtinctio eſt agentis, quod eſt duplex, quoddam mouetur, & laborat in ſua operatione, alterum quod nec mutatur, neque variatur.

Secunda diſtinctio eſt quietis, quæ etiam gemina, vna eſt priuatio laboris, & fatigationis, alia eſt ceſſatio ab opere dumtaxat.

His præmiſſis ſit prima propoſitio. Agens creatum quieſcit per quietationem, quæ eſt priuatio motus, & laboris nã huiuſmodi agens mouetur, & laborat in ſua operatione.

Secunda propoſitio agens increatum, vt eſt Deus, quieuit quiete, quæ eſt ceſſatio ab opere, non quæ ſit priuatio laboris, vel fatigationis, Deus.n. nec variatur, nec mutatur.

Quo ad tertium. Quomodo Deus vniuerſum ſex diebus ad eſſe perfectum perduxit Sanctus Doct. ſic procedit, primo diſtinguit, ſecundo elicit duas concluſiones.

Circa primum duplex eſt perfectio vniuerſi vna primaria, ſiue ſecundum eſſe permanens, alia ſecundaria, ſiue ſecundum eſſe decurrens, vel ſub alijs verbis ſecundum eſſe primarium, & eſſe ſecundarium, perfectio vniuerſi primaria, & permanens conſiſtit in ſpeciebus, & entibus ſecundum eſſe ſpecificum, vel in completo numero ſpecierum, perfectio vniuerſi ſecundaria conſiſtit in productione eorum, quæ per tempora decurrunt, & ſibi ipſis conſequenter ſuccedunt, vt ſunt indiuidua.

Circa ſecundum. Prima concluſio eſt hæc, Deus compleuit vniuerſum in ſex diebus ſecundum primam perfectionem ſcilicet, quantum ad principia vniuerſi, quæ ſunt cælum, & quatuor elementa, & quantum ad ſpecies, ideo quieuit ab omni opere ſuo.

Secunda concluſio. Deus quia continuè operatur quantum ad indiuiduorũ productionem, ideo dicitur operari vſq; nunc, & operatur vſque in finem.

Pro expoſitione quæſt. decem ſunt diſcutienda.

Primum num conſumatio diuinorum operũ diei ſexto an ſeptimo aſcribi debeat.

Secundum num Deus nouam creaturam facere ceſſauerit.

Tertium cur Deus ſenario dierum numero fecerit quæ facta ſunt.

Quartum cur in ſeptimo die nulla fiat mentio de mane, nec de veſpere.

Quintum num animalia ex putredine generata, & ex commixtione diuerſarum ſpecierum nata ab initio ſint creata.

Sextũ, qua requie die ſeptimo requieuerit Deus.

Septimum, quare dies ſeptimus dicatur à Deo benedictus, & ſanctificatus.

Octauum cur Deus illum diem non ſolum benedixerit, ſed etiam ſanctificauerit.

Nonum, quæ ſint priuilegia diei dominicæ, & quibus illa die vacandum.

Decimum cur facta ſit benedictio ſuper producta ex aquis, & non primo ſuper terræ naſcentia, & terreſtria animalia.

PVNCTVM PRIMVM.

Num conſumatio ſiue completio diuinorum operum diei ſexto an ſeptimo aſcribi debeat.

DVbitatio oritur ex eo, quia habet quod cõpleuit Deus in die ſeptimo opus ſuum, alia vero habet, vt dicit Magiſter in lit. quod cõſumauit Deus die ſexto opus ſuum, nam Caldaica paraphraſis, & vulgata tranſlatio latina eſt Deum compleuiſſe opus ſuum die ſeptimo, ſeptuaginta vero interpretes habent Deum compleuiſſe die ſexto, ceterum hæc diſſonantia potius eſt verborum, quam ſententiarum, & vtrumque facile defendi poteſt.

Pro cuius difficultatis, & eius ſolutionis intellectu, ſciendũ quod complere opus nil aliud eſt, quam finẽ operi imponere, ſeu illud ad terminum deducere, in fine autem operis duo conſiderari poſſunt, vnũ eſt, quod fit aliquid vltimo, alterum eſt quod præter ea nil aliud fit, per id opus, quo ad primum ſexto die compleuit Deus opus illud ſuum.

Quantum ad ſecundum vero die ſeptimo in qùo præterea nihil agit eo mõ, quod in dieb. præcedẽtib.

Ad ſaluandam autem vtramq. tranſlationem põt primo diſtingui completio, quæ eſt duplex vna ſm materiam, & formã, & hæc fuit in ſex diebus, alia eſt completio in fine, & hęc intelligitur in ſeptimo die, ſm quod omnia opera acceperant quietem in eo, qui eſt finis omnium prout dicitur Prouerb. 16. vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

Secundo conciliantur ambæ tranſlationes, quod perfectio in ſex diebus fuit, quantum ad genera & ſpecies rerum, completio autem quãtum ad gubernationem, & multiplicationem in die ſeptimo.

Tertio perfectio eſt duplex, vna refertur ad actum primum, alia ad ſecundum, quantum ad primã perfectionem ſexto die fuerunt res perfectæ; quia nulla fuit pars vniuerſi, quæ non eſſet perfecta ſexto die, ſecunda autem perfectio cępit competere rebus die ſeptimo, nã tunc res incęperũt agere, & per actiones in finẽ tendere, huiuſmodi vero perfectio eſt ſecundum conſecutionem finis, quælibet.n. res per ſuam operationem eſt apta nata tendere ad ſuum finem.

Quarto perfectio diuinorum operum poteſt conſiderari duobus modis, vno modo quatenus refertur ad perfectionis exiſtentiam, alio modo quãtum ad perfectionis euidentiam, primo modo omnia fuerunt perfecta in ſex diebus, ſecundo mõ ſeptimo die, quia die ſeptimo incęperunt animalia dare operam generationi, quod faciendo non ſolum perfecta exiſtebant, ſed euidenter etiam perfecta apparebant.

Quinto explicari põt dicẽdo ſexto die complectũ fuiſſe Dei opus incluſiuè ſeptimo ãt excluſiue, & ſic tranſlatio ſeptuaginta interpretum varia eſt intelligẽdo incluſiuè, & vulgata editio Latina, & Hebraica, & Caldaica, quæ ſeptimo die complectum eſſe illud opus Dei dicunt nimirum excluſiuè.

Hinc ſi obijciatur, quod cõplere opus eſt aliquid agere, ſed Deus nihil agit die ſeptimo, quia tunc

ab opere ceſſauit, ergo conſumatio diuinarum operum non debet aſcribi ſeptimo diei.

Reſpondetur, quod Deus ſeptimo die aliquid operatus eſt non nouam creaturam condendo, ſed creaturam adminiſtrando, & ad propriam operationem eam mouendo, quod iam aliqualiter pertinet ad inchoationem quamdam ſecundæ perfectionis.

Pro quo notandum, quod triplex eſt alicuius rei perfectio vna ſecundum eſſe, prout ex omnibus ſuis partibus integratur, alia ſecundum operationem, quæ dicitur perfectio ſecunda, tertia ſecundum finis conſtitutionem, quæ eſt perfectio vltima, prima ergo conſumatio vniuerſi pertinet ad ſextam diem, ſecũda vero & tertia ad ſeptimum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Deus nouam creaturam facere ceſſauerit.

MAgiſter ſententiarum in lit. aſſerit, quod Deus die ſeptimo requieuit, vt nouam creaturam vlterius non faceret, cuius contrarium legitur Hier. 31. nouum faciat Dominus ſuper terram, item Gal. 6. in Chriſto enim Ieſu neq; circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura.

Pro reſolutione dicendum, quod Deus ceſſauit die ſeptimo ab omnibus operibus ſpectantibus ad perfectionem vniuerſi in eſſe naturæ, non in eſſe gratiæ, & gloriæ, vt patet ex teſtimonijs Sacræ ſcripturæ: nam Iſai. 43. dicitur, ecce ego facio noua, & Apocal. 21. ecce noua omnia facio.

Pro cuius reſolutionis intellectu, ac etiam auctoritatis Hieremiæ animaduertendum ſecundum Doctorem in expoſitione lit. quod nouum dicitur duobus modis; vno modo contra antiquitatem curſus naturæ, & conſuetudinem rationalis creaturæ, ſicq. Deus non ceſſauit in ſex diebus facere nouam creaturam, imò multa miraculoſa facit, & mirabiliter contra ſolitum curſum naturæ, & conſuetudinis humanæ, & iſta noua dici poſſunt, alio modo dicitur nouum, cuius nulla ſimilitudo præceſſit: nec etiam aliquod principium creatum, quod eſſet ipſis ſeminarium, & ſic Magiſter ait, quod nouam creaturam facere ceſſauit, & dicitur etiam Eccleſiaſtic. 1. nihil ſub ſole nouum, quia nihil produxit, cuius non fecerit aliquomodo ſimile, vel cuius non præceſſerit principium ſeminale in operibus ſex dierum.

Hinc multorum locorum Sacræ ſcripturæ explicatio colligitur, vt eſt locus Matth. 13. de conſumatione ſęculi, de fine mundi, vnde tempus plenitudinis dicitur ad Galat. 4. & locus Ioann. 19. conſumatum eſt, quia non loquuntur de conſumatione, quæ facta fuit die ſeptimo, ſed locus Matthæi loquitur de conſumatione gloriæ, quæ erit in fine mundi, & locus B. Ioan. & D. Pauli de conſumatione gratiæ, quæ fuit de incarnatione Chriſti, quia gratia, & veritas ꝑ Ieſum Chriſtum facta eſt, & ſic etiam pendet declaratio illius loci Hierem. 31. nouũ creauit Dominus ſuper terram, loquitur enim de incarnatione Chriſti, & loci Eccleſ. 36. innoua ſigna, & immuta mirabilia, nihil enim nouum eſt, hunc fecit, quod non præceſſerit aliquomodo in operibus primis, vel materialiter, vel cauſaliter, vel in ſuo ſimili, vt dictum eſt: nam incarnationis opus nouum præceſſit ſecundum ſimilitudinem hominum factus.

Præterea locus ille Ioan. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, intelligendus eſt quantum ad rerum propagationem, vel quantum ad earum in eſſe conſeruationem, nõ autem quantum ad nouarum rerum productionem: quia in ſexto die omnia fuerunt producta, vt nihil noui deinceps fieret, quod nõ eſſet factum in ſuo ſimili. præterea poſſent iſta opera Patris & Filij, & totius Trinitatis referri non ſolum ad opera naturæ, ſed ad opera gratiæ dicente Domino diſcipulis ſuis ſine me nihil poteſtis facere.

PVNCTVM TERTIVM.

Cur Deus ſenario dierum numero fecerit, quæ facta ſunt.

SCiendum, vt alias dictum eſt, quod dies iſti aliter accipiuntur ſecundum D. Auguſt. & aliter ſecundum alios ſanctos, Auguſtinus namque hos dies refert ad cognitionem Angelicam ſecundum quod res creatas intuetur, & ſic dies diſtinguuntur dupliciter, vno modo ſecundum diuerſa rerum genera, ſicque diſtinguuntur ſex dies adinuicem: alio modo ſecundum diuerſam rerum cõſiderationem, & ita dies ſeptima à ſex præcedentibus diſtinguitur: nam ſex dierum conſideratio pertinet, ſecundum quod res egrediuntur à ſuo Auctore, ad ſeptimum autem cõſideratio earumdem ſecundum ordinem, quem habet in finem, prout. ſ. eorum Auctor creaturis conditis in ſe, & ſicut in fine requieſcit & non in rebus factis, ſecundum vero alios ſanctos dies iſti diſtinguũtur ſecundum ſtatum vniuerſi, nam ſemper nouo opere imperfectiorem ſtatũ vniuerſum producitur, ſicq. ſex dies abinuicẽ diſtinguuntur, & etiã ſeptimis ab eiſdem, nã in primis ſex diebus partes vniuerſi in ſe ipſis conſtitutæ ſunt perfectæ, ſeptimo autem die incepit propagationis opus, per quod virtutes prius rebus collatæ in actum exeunt.

Sed quare ſenario numero dierum diſtinctè res fecerit: ratio ſecundum D. Aug. & D. Bonau. eſt, quia numerus ſenarius apud Arithmeticos eſt magnæ perfectionis, nota eo quod ex omnibus partibus ſuis aliquotis conſtat.

Pro cuius rationis declaratione ſciendum, quod numerus aliquando eſt linearis, qui ſolam vnitatem metitur, vt binarius, qui per binas vnitates conſtituitur, & trinarius, qui per trinas, & quinarius, qui per quinas, & ſeptenarius, qui per ſeptenas, & multi alij ſunt tales numeri, qui non fiunt ex ductu alicuius numeri in alium numerum, ſed ſolis vnitatibus profunduntur, aliqui vero ſunt, qui fiunt ex ductu numeri in numerum, vt octo qui fit ex ductu quatuor in duo; qui ab his quatuor faciunt octo, & duorum in quatuor, quia quatuor duo faciunt octo, & iſtæ dicuntur partes aliquotæ, quæ aliquoties ſumptæ reddunt totum, nec plus nec minus; quatuor ſunt partes aliquotæ de octo, qui conſumantur, bis faciunt octo, itaque computando ſolum huiuſmodi partes aliquotas, aliqui numeri ſunt diminuti, quando omnes eius partes aliquotæ reddunt minus, quam ipſum, aliqui ſunt ſuper abundantes

quando

Digitized by Google

quando omnes eius partes aliquotæ reddunt pluſquam ipſum, aliqui ſunt perfecti, quando omnes eius partes aliquotæ reddunt, nec plus, nec minus; hinc ſenarius eſt primus numerus perfectus, quia omnes eius partes aliquotæ faciunt ſex nec plus, nec minus; pars enim aliquota de ſex non poteſt eſſe nec quinque nec quatuor, quia non poſſunt toties ſumi quatuor, vel quinque, quod habeantur ſex, nec plus nec minus, quia ſi ſumerentur ſemel, haberetur minus, ſi ſumeretur bis, haberetur plus: omnes igitur partes aliquotæ de ſex ſunt, tres duo, & vnus, quæ ſimul iunctæ faciunt ſex, nec plus nec minus, & propterea numerus ſenarius appellatus eſt perfectus, & primus perfectus, nam infra ipſum nullus eſt alius numerus perfectus: octonarius eſt numerus diminutus, quia partes eius aliquotæ ſunt quatuor duo, & vnus, quæ faciunt ſeptem, quod eſt minus, quam octo: duodecim eſt numerus ſuperabundans partes enim eius aliquotæ ſunt ſex, quatuor, tres, duo, & vnus quæ ſimul iunctæ faciunt ſexdecim, & ſic patet, quod, cum numerus ſenarius ſit magnæ perfectionis nota, ſummus omnium artifex Deus ſenario dierum numero cuncta creauit, & diſtinxit.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur in ſeptimo die nulla fiat mentio nec de mane, nec de veſpere.

CIrca hanc difficultatem ſciendum in primis, quod dies ſeptimus, vt docet Auctor in ſolutione ſecundi, non fuit alius ſpecie à præcedentibus diebus, imò quodammodo iam erat in alijs productus, & ideo ad primum complementũ vniuerſi nihil addebat ratione ſui, enumeratur tamen cum prædictis diebus magis, quam dies octauus, vel nonus propter ceſſationem ab opere conſtituendi vniuerſum.

Sed quare ſicut in præcedentibus diebus dictum eſt, factum eſt veſpere, & mane dies vnus &c. non æquè in hoc ſeptimo dicatur factum eſt veſpere, & mane dies ſeptimus, numquid iſta dies non habuit mane, nec veſpere?

B. Auguſt. dies iſtos ita diſtinguere videtur, vt prima dies haberet veſperam, & non mane, medij mane, & veſperam, vltimus vero mane & non veſperam, nam ſecundum quod dies Angelicæ creaturæ cognitionem deſignat, non poterat Angelus cognoſcere antequam eſſet, id eſt non poterat cognoſcere ſe faciendum in verbo, quod ad mane pertinet, ſed ſe factum in proprio genere, ſicque veſpere habuit, & computatur cum illo mane ſequentis diei, quia cognouit in verbo firmamentum faciendum, & ſic deinceps, cum autem deuẽtum eſt ad ſeptimum diem, veſpere eius fuit cognitio creaturarum ſenſibilium, & ipſius hominis in proprio genere, mane verò pertinebat ad cognitionem gubernationis, & continuationis rerum in eſſe per multiplicationem, & quia illud, quantum eſt de ſe, non habet finem, niſi cum adeſt voluntas conditionis, ita non habet veſpere, ſed mane.

Si vero non ad diem ſpiritualem hæc referantur dicendum, quod cum dies ſeptimus dicatur ad modum aliorum dierum, & dies ſit ſecundum reuolutionem lucis ſuper terram, neceſſe eſt, quod habeat mane, & veſperam, non fit autem in iſto die mentio, ſicut in præcedentibus de mane, & veſpere, ne credatur requies Dei in ſe ipſo habere principium, & finẽ, ſicut creaturæ, de quibus actum eſt in alijs diebus, habuerunt, & propterea dies dicitur abſque aliqua diſtinctione, vt notetur plenè illuminatio in qua nihil oritur, & nihil occidit.

Secundo Reſpondetur dubitationi, quod cum in omnibus rebus reperiatur ſubſtantia virtus, & operatio iuxta Dionyſium de Eccleſ. Hierar.

Primo ternario rerum aſcribitur perfectio rerum quantum ad ſubſtantiam.

Secundo ternario quantum ad virtutem, ſeptimo vero diei quantum ad operationem, quæ tria ſcilicet ſubſtantia, virtus, & operatio in omnibus habent eſſe: vnde in lib. Geneſ. tripliciter agitur de perfectione: nam ibi dicitur, perfecti ergo ſunt cœli, & terra, id eſt, iſta inferiora elementa nimirum quantum ad ſubſtantiam, & omnis ornatus eorum, ſcilicet eſt perfectus quantum ad virtutem: poſtea ſequitur cõpleuit Deus, id eſt, perfecit opus ſuum quantum ad operationem, quia tunc opera cœli cęperunt habere operationes ſuas, perfectio ergo ſecundum ſubſtantiam incępit ab eſſe rerum, & terminata eſt in diſtinctione ipſarum, ergo in illis tribus diebus dicuntur eſſe facta opera diſtinctionis, perfectio autem ſecũdum virtutem, penès quam dicuntur res ornatæ incępit à diſtincto eſſe, & terminata eſt in diſtinctum poſſe, perfectio autem ſecundum operationem, quę competit diei ſeptimo incępit à diſtincto poſſe rerum, & terminata eſt in diſtinctum agere ipſarum: & propterea ſeptima dies non habet veſperam, quia diſtinctum agere rerum numquam terminabitur, ſed ſemper res habebunt diſtinctas actiones, ſicut habẽt diſtinctas formas, quamdiu durabit mundus.

Tertio Reſpondetur, quod dies poteſt computari, vel ſecundum reuolutionem cœli, vel ſecundum inchoationem, & completionem operis illi diei appropriati: primo modo dies ſeptimus habuit veſpera, ſecundo modo non habuit, nec adhuc habet veſperam, quia non dum fuit finitum tale opus, finietur autem, quando erit completus numerus electorum, quod erit in fine mũdi, & tunc ſuam veſperam obtinebit.

PVNCTVM QVINTVM.

Num animalia, quæ ex putredine generantur, & animalia nata ex commixtione diuerſarum ſpecierum ab initio ſecundum ſe ſint creata.

SAnctus Doct. inter alia argumenta, quibus obijcit Deum non ceſſare à productione nouarum ſpecierum poſt ſeptimum diem, ſunt duo, primum huiuſmodi eſt, animalia quædam producuntur per putrefactionem, ſed conſtat, quod illa non ſunt producta in ſex diebus, teſte D. Auguſt. 3. ſuper Geneſ. ad lit. & huiuſmodi habent ſpecies proprias, & naturas, ergo poſt ſeptimum diem non ceſſauit à productione nouarum ſpecierum.

Digitized by Google

Secundum argumentum eſt. Quædam animalia generantur per commixtionẽ, ſicut mulus ex equa, & aſino, hæc autem in ſex diebus non fuerunt facta nec in eſſe indiuiduali, nec in ſua ſpecie: ergo poſt ſextum diem non ceſſauit à rerum productione, non ſolum quantum ad indiuidua, ſed etiam quantum ad ſpecies, & genera.

Reſpondet Auctor ad vtrumque primo quod tam illa, quæ generantur per putrefactionem, quam illa, quæ generantur per diuerſarum ſpecierum cõmixtionem producta ſunt in ſuis principijs, & rationibus ſeminalibus, quamuis non ſint producta in ſimili ſecundum formam.

Secundo dicit, quod actualis exiſtentia iſtarũ ſpecierum ad primariam conſtitutionem non ſpectat, quia ſpecies illæ quodammodo ſunt degenerantes, & quaſi per quandam generationẽ produci habẽt, & ideo non oportuit, hæc produci in ſe, nec in ſuo ſimili ad primariam conſtitutionem vniuerſi, nec tamen ſunt ſuperflua, quia quantum ad bene eſſe aliquomodo vniuerſum decorant.

Pro cuius reſponſi dilucidatione notãdum primo animalia, quæ ex putredine, & corruptione generantur pleraq; quoque generari ex ſemine, & ita in iſta à Deo fuerunt primo creata, ſed quæ naturaliter ex corruptione tantum generantur de illis eſt diſtinguendum cum D. Aug. lib. 3. ſuper Geneſ. Cap. 14. & D. Thom. nam vel ea generantur ex corruptione rerum perfectiorum ſe, vt ex corruptione hominis, vel aliorum nobiliorum animalium, & hæc non ſunt facta in principio ſaltem modo ordinario, puta ex corruptione; quandoquidem maximè tunc conueniebat aliquas huiuſmodi res nobiliores corrumpi, vel generantur ex corruptione rerum imperfectiorũ ipſis, vt alicuius rei inanimatæ, vel etiam plantæ, & hæc fieri potuerunt ab initio, vt cenſent D. Aug. & D. Thomas.

Secundo notandum circa generationem animalium ex commixtione diuerſarum ſpecierum ſi ſunt ex ſe ſterilia, vt mulus, & mula non fuerunt ab initio creata à Deo ſecundũ ſe, ita ſentit Rubertus Abbas lib. 1. de operibus Trinitatis Cap. 57. qui eorum generationem adulterinam eſſe ait, probans hoc argumentum quod Deus in Leuit. Cap. 19. vetat cuiuſmodi animalium generationem ab hominibus procurari, tanquam rem abhominandam, ſic enim præcipit iumenta tua non facies coire alterius generis animantibus.

Tertio notandum, quod inter ea, quæ ſucceſſiuè producuntur, vt docet Sanctus Bonau. in ſolutione vltimi, quædam fuerunt in prima rerum productione in ſimile, non autem in ratione ſeminali producta, vt animæ rationis participes, quæ quia producuntur per creationem non habent rationem ſeminalem productæ, tamen ſunt in ſimili. Quædam ſecundo fuerunt in primis diebus producta quo ad rationem ſeminalem, non tamen in ſimili, vt ſunt quæ putrefactionem, & quæ per diuerſarum ſpecierum commixtionem generantur.

Alia ſunt tertio quæ in ratione ſeminali, & ſimile producuntur, vt plantæ & bruta animalia, quæ habent eſſe per propagationem.

PVNCTVM SEXTVM.

Qua requie requieuit die ſeptimo Deus.

SCiendum, quod requieſcere in ſacris ſcripturis plerumque ſignificat ceſſationem, & vacationem ab agendo, hinc Iſai. Cap. 1. dicitur quieſcite agere peruerſe, & Apocal. Cap. 4. de illis ſanctis animalibus legitur, & requiem non habebant die, ac nocte.

Secundo notandum, quod requies, vt ad præſens ſpectat, ſumitur tribus modis.

Vno modo pro ceſſatione ab opere *fatigante* operantem, cumque Deus in operando *fatigari* non poſſit, nec potuerit, ideo talis requies Deo non competit, alio modo ſumitur pro ceſſatione ab omni opere ſimpliciter quodcumque ſit illud, & ſic etiam Deus non requieſcit, quippe qui ſemper operatur mundum conſeruando, & gubernando, & ordinando.

Tertio modo ſumitur requies pro ceſſatione à producendo nouum genus creaturæ, & ſic intelligendũ eſt Deum requieuiſſe die ſeptimo ab omni opere, quod patrarat; vnde Aug. 4. ſuper Geneſ. ad lit. ait quod poteſt intelligi Deum requieuiſſe à condendis generibus creaturæ, quia vltra iam non condidit alia genera noua, & ad Odoroſium quæſt. 42. inquit quod requieſcere Deus dicitur à condendis nouis creaturis, quia poſt editionem operum ſex dierum nullam deinceps condidit creaturam, quod intelligendum eſt modo ſupra expoſito, & ideo Moyſes ſignatè dixit Deum ceſſaſſe ab omni opere, quod patrarat, id eſt à fabrica mundi, quam ſex diebus abſoluit, *vt nihil, quod ad integritatem, & ornatum mundi pertineret vltra ſex illos dies ſit factum.*

Et ſi obijciatur, quod quies opponitur motui, & labori, ſed Deus abſque omni motu, & labore operatur, ergo eius ceſſatio eſt ab opere, quies dici non poteſt.

Reſpondetur quod natura motus transfertur ad quamlibet operationem, & ſic ceſſatio à qualibet operatione quies dici poteſt, transfertur etiam ad deſiderium finis nondum habiti, & ſic quies dicitur ipſa fruitio finis, ſecundum quem deſiderium quietatur, & vtroque modo quies Deo attribuitur in ſeptima die, tum quia ceſſauit à nouis creaturis condendis, tum quia rebus omnibus *conſtitutis* non in eis, ſed in ſe ipſo quieuit ſicut in fine, & ideo ſecundum D. Thom. ceſſatio, & requies non ſolum motui & labori, ſed etiam actioni cuicumque, & deſiderio opponitur.

Sed animaduertendum, quod actio Dei, & deſiderium effectuum, qui in conſtitutione mundi faciendi fuerunt, duobus modis cõſiderari valent, vno modo abſolutè, & ex parte entitatis ſuæ, quæ eſt ipſemet Deus, Alio modo ex parte obiecti puta ex parte effectuum, qui vt loquendo futuri obiectiuè terminabant illud deſiderium, primo modo Deus nunquam ceſſauit à deſiderio, & operatione eiuſmodi effectuum, cuius ratio eſt, quia entitas actionis diuinæ

Digitized by Google

diuinæ ipſius deſiderij, ſicut voluntatis eſt prorſus inuariabilis, ſecundo modo deſiderium illud Dei, & operatio ceſſarunt ſeptimo die, eo quia non amplius eiuſmodi effectus de nouo à Deo producti ſunt, nec erunt producendi.

Nonnulli teſte Euſebio lib. 3. de præparatione Euangelica cap. 6. interpretati ſunt locum illum requieuit &c. propterea die ſeptimo Deum requieuiſſe dictum eſſe eo, quia rebus à ſe conditis quietem indidit, hoc eſt ſtabilitatem, permanentiam, perpetuitatem, ordinemque fixum, & immutabilem, vel quia quæcumque facere decreuerat prorſus ita, vt deſtinauerat perfecta fuerint iuxta illud Dauid Pſal. 134. omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.

Sed fortè percunctabitur aliquis cur Moyſes non dixerit requieuit in opere ſuo, ſed ab opere.

Reſpondetur ſecundum D. Auguſt. lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 15. & Bedam in Exameron propter duas rationes, quarum vna eſt vt Moyſes indicaret Deum non hęc patraſſe ob vtilitatem aliquam ſuam, in qua proinde requieſceret, ſed ob vtilitatem ipſarum rerum creatarum, cum ipſe etiam poſt per actum huiuſmodi opus ſit ſe ſolo, & in ſe ſolo ſufficienter beatus.

Altera ratio eſt, vt indicaret Deum non eſſe adductum ad res creandas vlla neceſſitate, vel indigentia, ſed ſua dumtaxat bonitate, non quidem acquirenda, quia vt ait D. Auguſt. 8. de Trin. cap. 3. Deus non eſt aliud, quam ipſum bonum, & per hoc eſt ſummum bonum, & omnis boni bonum, nec bonitate conſeruanda propterea quod, vt in loco prælegato inquit Auguſt. bonum diuinum non poteſt minui, nec augeri, ſed bonitate, quam vult alijs communicare.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quare dies ſeptimus dicatur à Deo benedictus, & ſanctificatus.

HÆc difficultas excitatur à Sancto Doctore in expoſitione ſuper liter. pro cuius declaratione aliqua ſunt notanda, primum quod benedicere poteſt accipi duobus modis, vno modo in malam partem, alio modo in bonam, primo modo ſignificat blaſphemare, & aſpernari, vt Iob 2. benedic Domino, & morere, id eſt blaſphema, ſiue maledic Domino, ſecundo modo ſumitur pro laude Dei, vt Pſal. 67. in Eccleſijs benedicite Deo Domino, & Deut. 8. cum comederis, & ſaturatus fueris benedicas Domino; ſignificat etiam bona alicui imprecari, & tribuere, vt Geneſ. 1. creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, & tandem ſumitur pro ſanctificare, vt Gen. 2. benedixit Deus die ſeptimo, & ſanctificauit illum.

Secundo notandum, quod Deus benedicitur ab homine, & homo à Deo, Deus quidem ab homine cum dignis laudum præconijs extollitur, vt Pſal. 33. benedicā Dominum in omni tempore ſemper laus eius in ore meo, Deus autem creaturæ benedicit, & præſertim homini, quando ei beneficium impendit, beneficium autem eſt triplex, quoddam in bonis donis naturæ, quoddam in donis gratiæ aliud in donis gloriæ; primo modo Deus benedixit creaturas irrationales, ſcilicet piſces, & aues Geneſ. 1. ſcilicet multiplicando per generationem, ſecundo modo Deus ſpecialius benedixit hominibus omnibus, quo ad gratiæ gratis datæ collocationem, vt ſint capaces Dei, ad cuius imaginem ſunt facti, tertio modo benedicit electis in pręſenti dando gratiam gratum facientem, & in futuro gloriam.

Tertio notandum ſecundum Nicolaum de Lyra ſuper Ioann. 12. quod dicere hominis non eſt ſuum facere, ſed tantum fateri, ideo quando Deum benedicimus, non eum bonum facimus, ſed tantumodo eius bonitatem fatemur, & laudamus, ſed dicere Dei eſt ſuum facere vnde Pſalm. 32. dixit, & facta ſunt.

Quarto notandum, quod non ſolum res animatæ, ſed etiam inanimatæ benedicuntur, & à Deo, & ab homine, à Deo quidem vt patet Geneſ. 2. benedixit Dominus diei ſeptimo, & Chriſtus Dominus panem Euchariſtiæ, & piſces, quibus quinque millia hominum ſatiauit, benedixit, ſecundo benedicuntur ab homine, patet, quia Eccleſia multis benedictionum formis vtitur ad varia genera rerum inanimatarum benedicenda, vt patet in miſſali, & rituali Romano.

Et ſi obijciatur, quod omnis creatura Dei eſt bona, vt dicitur Geneſ. 1. vidit enim Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona; ergo non opus eſt benedictione.

Reſpondetur, quod quamuis omnis creatura Dei ſit bona, tamen quia inimicus humanæ naturæ hominum ſaluti, & vitę ſpirituali, & corporali inuidens multa nociua rebus vſui humano deputatis adinuenit, vt hominibus ſpirituale & corporale damnum inferret, ideo ſanctificatur inquit ibidem Apoſtolus per verbum Dei, & orationem ſcilicet ſacerdotis, nempè ad effugandam inimici virtutem.

His omnibus prænotatis Reſpondetur dubitationi in principio propoſitæ vna concluſione, quæ huiuſmodi eſt, iure optimo dies ſeptimus benedictione donatus eſt: probatur quia ſicut dies dicitur malus non ratione ſui, ſed menſuræ actionis malæ, vt Apoſtolus ad Epheſ. 5. ait redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt, ita ècōtrario dies eſt benedictus, quia eſt menſura alicuius operationis, in qua eſt benedictio, & ſanctificatio: nam diem benedicere, & ſanctificare nil aliud eſt, quam tali actioni diem conſecrare.

Hinc quoniam Deus omnia fecit ad hominis inſtructionem, vt eum non ſolum verbo, ſed etiam opere erudiret, inquit D. Bonauen. ſicut ſex diebus operatus eſt, & die ſeptimo quieuit ab omni opere, quod patrarat, ita etiam conceſſit homini, vt ſex diebus operaretur, & die ſeptimo ab omni opere ceſſaret, & ei per contemplationem inhæreret, & quia per quamdam inhęſionem recipit homo ampliorem benedictionis, & ſanctificationis gratiam dicitur tantum dies ſeptimus nō ratione ſui, ſed illius, quod Dominus deputauit in illo fieri benedictus, & ſanctificatus.

PVNCTVM OCTAVVM.

Cur Deus diem ſeptimum non ſolum benedixerit, ſed etiam ſanctificauerit.

SCiendum, quod nomen benedictionis latius patet, quam ſanctificationis nomẽ, & ratio eſt, quia benedictio eſt duplex, quędam temporalis, quę conſiſtit in rerum multiplicatione, quæ benedictio fuit in quarto, & ſexto die, alia eſt ſpiritualis, quæ rurſus eſt duplex, vna gratiæ, quæ eſt homini propria, altera quietis æternæ, quæ dicitur hoc loco benedictio cum ſanctificatione.

Pro quo notandum duobus modis nos intelligere poſſe Deum benedixiſſe ſabbatho primo; quatenus Deus in eo cõſeruauit res antea productas, & fouit, vt multiplicari & propagari poſſent, vnde benedictio diei ſeptimæ ad augmentum, & ad multiplicationem animalium referri poteſt, vt tunc inciperent ſecundum benedictionem illam agere, ſecundum quam Deus benedixit eis dicens, creſcite, & multiplicamini.

Præterea oportuit benedicere motum cœli, vt iſta cauſare poſſet, & quia dies eſt pars temporis, & tempus eſt idem realiter, quod motus cœli, Deus benedicendo diem ſeptimum, benedixit motum cœli, & conſtituit eum cauſam generationum, & corruptionum omnium, quæ fiunt in ſphera actiuorum & paſſiuorum, & tunc incęperunt res dare operam generationi, & multiplicationi.

Secundo benedixit Deus diei ſeptimo, quatenus prærogatiuis quibuſdam eum decorare decreuit, cuiuſmodi eſt in primis, quod in eo oportuit diuino cultui vacare, Item quod fuit Typus requiei æternæ, in quam admittuntur electi poſt huius vitę labores, ſicque huius benedictionis vna quaſi pars fuit ſanctificatio eiuſdem diei.

His prænotatis, & ita conſtitutis reſoluitur dubitatio, quod ideo Deus non ſolum benedixit, ſed etiã ſanctificauit diem ſeptimum, quia præ cæteris diebus illum deſtinauit ad diuinum cultum, quo nimirum homines ab operib. ordinarijs expediti vni Deo vacare ſtuderent, & in eo conquieſcerent, ſicut ipſe ſeptimo die vacans ab opere creationis mundi in ſe ipſo requieuit, vt docet Theodoretus quæſt. 21. in Geneſ.

Sanctus Aug. ſuper Geneſ. obſeruat, quod non eſt data benedictio nec ante diem, neque in die aliquo, quæ benedictio fit cum ſanctificatione, quia creatura in ſe non ſanctificatur, ſed in ipſo, ad quem referenda ſunt omnia bona, & hoc in ſeptimo die deſignatur.

Notandum ſecundum Ægydium, quod benedictio diei ſeptimæ communiter poteſt referri ad animalia, quia ex tunc illa cęperunt multiplicare ſe per generationem, ſanctificatio autem ſpecialiter poteſt referri ad homines vel ad hominem, vt ſicut illa animalia cęperunt die ſeptimo dare ſe procreationi filiorum, homo autem ratione præditus cępit ſe dare ſanctificationi, & contemplationi diuinæ, ſiquidem Adam antequam peccaret ratio eius Deo ſubdita erat.

Amplius aduertendum, quod illa dies ſeptima quantum ad benedictionem fuit ſimpliciter benedicta, ſed quantum ad ſanctificationem fuit ſanctificata figuratiuè dicente Apoſtolo de Iudæis, quod omnia in figura contingebant illis, Moyſes ergo proponendo Iudęis diem ſeptimam eſſe ſanctificatam propoſuit, quid figuratiuè, nam quod aliquam diem deuotioni, contemplationi, orationi dare debeamus fuit quid morale, ſed quod illa dies eſſet ſeptima poteſt dici, quid figuratiuum, figurabat enim quietem Domini in ſepulchro, quæ fuit per totam diem ſabbathi, quæ quies ordinabatur ad reſurrectionem eius, quæ fuit illucente die dominica, qua adueniente ceſſauit figura; idcirco nũc celebramus diem dominicum dimittendo figuram, quæ celebrat ſabbathum.

Ex his facile ſolui poteſt argumentum illud. Dies Dominica ſanctior eſt, quam ſabbathum, ergo magis debet dici, quod diem dominicum ſanctificauerit.

Reſpondetur, quod obſeruatio diei ſeptimæ mutata eſt in diem ſequentem, quæ à nobis dicitur dies Dominica, & eſt prima dies ſeptimæ apud nos, quia, vt dictum eſt, figurabat requiem futuram corporis Dominici in ſepulchro, huius autem figuræ veritas impleta eſt, & ideo congruè obſeruatio illius diei in ſequentem diem eſt mutata, fuit etiam id factum ad ſignificandum, quod reſurrectio expreſſius repræſentat noſtram perfectam ſanctitatem futuram, & magis nos ad illam ſanctitatem diſponit, quam illa ceſſatio ab opere, ratione cuius ſcriptura eſt Deum die ſeptimo requieuiſſe.

Hinc patet reſponſio ad illud argumentum, quod afferri ſolet, nimirum dies non poteſt recipere gratiã ſanctificantem, ergo non potuit ſanctificari, ſi quidem Deus non dicitur diem ſanctificaſſe, quia fecerit eam ſanctitatis ſubiectum, ſic enim tempus ſanctificari non poteſt, vt oſtendit argumentum, ſed dicitur eam ſanctificaſſe, quia inſtituit eam ſanctitatis ſignum, ſignificat namque ſanctitatem incompletã, quæ eſt per gratiam in via, & ſanctitatem completam per gloriam in patria & quia ipſam ſanctis operibus ad ſanctitatem diſponentibus deputauit.

PVNCTVM NONVM.

Quæ ſint priuilegia, & præconia diei Dominicæ, & quibus vacandum in illa die.

SAnctus Leo Epiſtola 81. ad Dioſcorum, B. Aug. ſerm. 154. de tempore D. Antoninus Archiepiſcopus Florent. in ſumma, & alij multa tradiderunt, quorum.

Primum fuit primus omnium dierum, cum in eo mundus initium habuerit, atque lux facta fuerit.

Secundum, quia in eo omnes Angeli ſunt à Deo creati, & boni in cœlo glorificati, & mali expulſi.

Tertium in hoc die Hebræi mare rubrum ſiccis veſtigijs ſunt tranſgreſſi.

Quartum præcepta filijs Iſrael ſunt data.

Quintum eodem die primum de cœlo pluit manna in deſerto.

Sextum

Digitized by Google

Sextum eodem die, vt quidam exiſtimāt, Chriſtus Dominus eſt natus.

Septimum hac die Chriſtus baptizatus eſt in Iordane.

Octauum hac die primum miraculum fecit in nuptijs aquam conuertendo in vinum.

Nonum quinque millia hominum multiplicatis quinque panibus & duobus piſcibus ſatiauit.

Decimum Dominus noſter à mortuis reſurrexit.

Vndecimum octauo poſt reſurrectionē die ianuis clauſis ingreſſus eſt ad diſcipulos, deditq; eis ſpiritū ſanctum, & poteſtatem remittendi peccata.

Duodecimum mandauit diſcipulis, vt Euangeliū toto orbe prædicarent, & baptizarent homines in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Decimumtertiū in hūc diem incidit Pentecoſtes, quo Spiritus ſanctus ſuper diſcipulos in linguis igneis deſcendit.

Decimumquartū in hoc die Ioannes Apoſtolus, & Archipropheta admirandas illas viſiones habuit, quas in Apocal. reliquit ſcriptas, vt ipſemet c. 1. eius libri teſtatur.

Decimumquintū hac die erit reſurrectio mortuorum, & iudicium vniuerſale noſtræq. felicitatis conſumatio, & totius mundi renouatio.

Circa ſecundum. Quibus vacandum die Dominico. Reſpondetur, quod quinque principaliter primo vacare oportet contritioni, debet enim homo meditari peccata, quæ intra hebdomadam egit, & de eis dolere; vnde Leuit. 16. Sabbatum requietionis eſt, affligite animas veſtras, ſcilicet per contritionem, vt exponit Origenes.

Secundo vacare oportet meditationi cogitando, ſcilicet bona, quæ tribuit ei altiſſimus, quia incarnatus, quia mortuus, quia fecit ad imaginem ſuam.

Tertio vacandum eſt orationi; vnde Paul. Corint. 6. vacetis orationi, & Gregorius in regiſtro die Dominico à labore terreno ceſſandum eſt, atq; orationibus inſiſtendum.

Quarto auditioni Miſſæ, & diuinorum Miſſæ præſertim, quia præceptum eſt de conſecr. d. 1. c. Miſſas.

Quinto Eleemoſynæ pauperum; ſcilicet illa die præcipuè in huius figuram Leuit. 12. dicitur, quod duo agni offerebantur die ſabbathi, alijs autem diebus vnus tantum in holocauſtum pro peccato, & Tob. 2. legitur, quod præparato prandio in die feſto mittebat filium ad inuocandum pauperes pro conuiuio.

PVNCTVM DECIMVM.

Cur facta eſt benedictio ſuper producta ex aquis, & non primo ſuper terram naſcentia, & terrena animantia.

Ratio dubitandi eſt, quia ſi benedictio fuit incremento, quod pertinet ad augmentationem in multiplicatione, quæ ad generatiuam pertinet, idque colligitur ex eo quod dicitur creſcite, & multiplicamini, videtur ergo prima benedictio fuiſſe facienda ſuper terræ animantia, nam ibi eſt primum incrementum, & generatio.

Præterea cū animantia terræ creſcant & multiplicentur ſuper terram ſicut illa multiplicantur aquis præter quid non eſt facta benedictio animantium terreſtrium, ſicut aquatilium.

Ad primum Reſpondetur cum D. Aug. quod terræ naſcentia nō fuere primo benedicta, quia nō habuerunt effectum prolis procreandæ, & ſine ſenſu gerebantur, & benedictio ad multiplicationē pertinent; vnde dictum eſt creaturis, quas benedixit, creſcite, & multiplicamini, ideo indigna videbantur benedictione.

Ad ſecundum dicitur, quod benedictionem elargitam aquatilibus intelligi potuit benedictio tribui animantibus terreſtribus, cum habeant ſimilē actionē incrementi, & multiplicationis, prius tamen hæc ex aquis orta benedixit, quā reliqua animalia quia plus piſces, & aues multiplicant.

Vel Reſpondetur ſecundum D. Aug. lib. 1. de mirabilibus Cap. 4. quod Deus in principio creationis benedixit piſcibus, & auibus, ſed nō beſtijs terreſtribus greſſibilibus ad oſtendendum, quia terrena animalia pluſquam aquatiua vindictæ humanæ in diluuio ſuccumbere debebant; nam in peccato primi hominis terra ſtatim maledicitur à Deo, quia de terra homo guſtauerat; ideo etiam animalia terrena, quia de terra ſic maledicta viuunt expertia maledictionis eſſe non poſſunt, propterea perierunt in diluuio maximè, idcirco quia naturæ viam corruperant, omnis quippe caro corruperat viam ſuam, vt ſcribitur Geneſ. 6. nam ex hoc inſinuatur, quod etiā animalia terreſtria, & aues inordinatè commiſcebātur cum illis, quæ non erant ſui generis, vel ſpeciei, & ſic corruperant viam naturæ, piſces autem non commiſcentur ſic, ſed habent generare poligrana in aquis, & lactes ſuas, vt in pluribus communiter.

Et ſi quæratur quare Deus non maledixit aquis ſimul cum terra pro peccato Adæ.

Reſpondetur ſecundum D. Aug. vbi ſupra, quia Adam non bibit aquam contra interdictum domini, licet de fructu terræ paradiſi comederit contra obedientiam, ſecūdo quia Deus voluit vt per aquas baptiſmi dilueretur peccatum maledictionis Adæ, vnde & aquatilia non perierunt diluuio, quia non fuerunt participia maledicti, tertio quia in huius ſignum Chriſtus mortalitatem in reſurrectione deponens non terrenorum ſed aquatilium carnem comedere voluit, ſcilicet partem piſcis aſſi.

DISTINCT. DECIMASEXTA.

De hominis creatione, vbi conſiderandum eſt, quare creatus ſit homo, & qualiter ſit inſtitutus, quæ vero ſupra tractata ſunt, & qualiter factus, & qualiter lapſus, poſtremo quomodo ſit ſeparatus, quæ diſcutienda ſunt.

His excuſſis quæ ſupra de hominis creatione, &c.

Sci homo plaſmatur vt imago Dei referatur.
Et vultu recto cæleſtia contueatur.

Digitized by Google

ARTICVLVS PRIMVS.

Qualiter homo ſit imago ſecundum conſiderationem abſolutam inueſtigatur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum homo ſit imago Dei verè.

De imagine copioſè, & diffuſè actum eſt a Sancto Doct. in primo ſententiarum diſt. 3. part. 2. nec non diſt. 31. quibus in locis complures diſcutit quæſtiones, ſuper quas plura puncta propoſita fuere à nobis, atq. magna adhibita diligentia examinata.

Sciendum tamen eſt, quod imago capitur tripliciter, vno modo ideſt imago, ad cuius exemplar aliquid fit, & ſic Deus dicitur imago noſtra. Geneſ. 3. faciamus hominem ad imaginem, &c. ſecundo capitur pro producto per modum naturæ equale per omnia producenti, & ſic ſolus filius dicitur imago Patris; tertio capitur prout eſt imitatiuũ ſui artificis, quantum poteſt, differens tamen ab eo in eſſentia, & ſic capitur hic.

Secundo notandum, quod ad imaginem tria requiruntur primum quod repreſentet totum, & in hoc differt à veſtigio, ſecundum quod ſit imitatio poſterioris ad prius, tertium quod imago ad imagatum referatur, vnde imago Cæſaris dicitur inquantum Cæſarẽ repreſentat, et non in quantũ eſt pictura.

Præterea imago capitur dupliciter, primo pro imagine increata, & id bifariã, vno modo actiuè ideſt pro imagine repreſentante, & ſic generaliter eſt Deitas, quæ omnia repreſentat, & propriè ex perſona filij repreſentans Patrem propter vniuocam, & naturalem productionem ſuam, alio modo paſſiuè pro re repreſentata, & hoc tribus modis primo ipſa Deitas, ſecunda perſona Patris per filium repreſentata, tertia tota Trinitas per omnem creaturam intellectualem repreſentata.

Imago creata eſt triplex, quia quædam dicitur imago creationis, vt anima intellectiua, & Angelus, aliqua recreationis, & illa eſt habitus Theologici in via, alia glorificationis, & illa eſt dotis gloriæ in patria.

His prænotatis diſtribuitur corpus quæſt. in tres partes, in prima Auctor docet quid dicat imago, in ſecunda ponit concluſionem reſponſiuam, in tertia explicat quotuplex ſit ſimilitudo, et ſecundũ quam creatura poſſit Deo aſſimilari.

Circa primum imago dicit expreſſam ſimilitudinem, vnde ſimilitudo ponitur loco generis, quia omnis imago eſt ſimilitudo, ſed non econtra, imago enim addit vltra ſimilitudinem, imitationem ad prius; vnde dicitur imago, quia imitago, & quamuis ſit neceſſe omnem creaturam aliquo modo aſſimilari ipſi Deo, tamen neceſſe eſt ad completionem vniuerſi, quod ſit aliqua creatura perfecta, & expreſſa ſimilitudo Dei.

Circa ſecundum concluſio reſponſiua huiuſmodi eſt. Homo eſt imago Dei; probatur ab Auctore, quia eſt eius expreſſa ſimilitudo.

Confirmatur concluſio, primo auctoritatibus ſacræ ſcripturæ, quæ aſſignantur immediatè poſt titulum quæſt. prima habetur Geneſ. 1. faciamus hominẽ ad imaginem, &c. hoc non eſt niſi verbum Trinitatis, ergo: ſecunda auctoritas habetur Eccleſ. 17. Deus de terra creauit hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum, ſi igitur homo factus eſt ſecundum imaginem Dei, homo eſt imago Dei.

Secundo comprobatur concluſio duabus rationibus.

Prima creatura rationalis, vt homo maximè nata eſt iniri Deo, & tendere in ipſum per amorem, ergo homo maximè natus eſt ei configurari, & aſſimilari, ergo homo eſt imago Dei: conſequentia patet, quia imago dicit ſimilitudinem expreſſam.

Secunda homo verè repræſentat Deum ſecundum nobiliſſimum eius actum, qui eſt intelligere, cum non ſolum repræſentet eum inquantum eſt ens, & viuens, ſed etiam inquantum eſt intelligens, Rurſus repræſentat diſtinctionem, & originem, quæ eſt in perſonis quantum ad memoriam, & intelligentiam, & voluntatem, ergo homo verè eſt Dei imago.

Quantum attinet ad tertiam partem diſtinguit Auctor ſimilitudinem, quæ quadruplex eſt, quædam per conuenientiam omnimodam in natura.

Secunda participationem alicuius naturæ vniuerſalis.

Tertia ſecundum proportionem.

Quarta per conuenientiam ordinis.

Exemplum primæ ſimilitudinis vt vna perſona in diuinis eſt alterius ſimilis.

Exemplum ſecundæ, vt homo, & equus ſunt ſimiles in natura animalis.

Exemplum tertiæ, vt Auriga, & Nauta ſunt ſimiles ſecundum proportionem.

Exemplum quartæ eſt vt exemplatum, & exemplar, vt imago Cæſaris habet ordinem ad Cæſarem, quia eſt poſterior ipſo; primis duobus modis nulla creatura aſſimilatur Deo, ſed duobus alijs modis omnis creatura aſſimilatur Deo; ſed aliqua de longinquo magis aſſimilatur, & hæc habet rationem veſtigij, alia verò de proximo, & hæc habet rationem imaginis, huiuſmodi autem eſt creatura rationalis, puta Angelus, & homo.

Quod autem magis aſſimiletur Deo penes ſimilitudinẽ, quæ attenditur quantum ad conuenientiam ordinis, probat Auctor tali medio. Quanto aliquid immediatius ordinatur ad aliquid, tanto magis conuenit cum eo conuenientia ordinis, ſed creatura rationalis immediatè ordinatur in ipſum, ergo magis conuenit cum eo conuenientia ordinis; minorem probat, quia Deus vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt, adeò quod, cum ſit poteſtas, & maieſtas fecit omnia ad ſui laudem, cum ſit ſumma lux, fecit omnia ad ſui manifeſtationem, cum ſit ſumma bonitas, fecit omnia ad ſui cõmunicationẽ, ſed non eſt perfecta laus, niſi adſit, qui approbet, nec eſt perfecta manifeſtatio, niſi adſit, qui intelligat, nec perfecta communicatio, niſi adſit, qui eis vti valeat, & quia laudem approbare, veritatẽ ſcire, dona in vſum aſſumere non eſt niſi ſolummodo rationalis creaturæ, quæ de ſe nata eſt, & laudare, & noſſe, & res alias aſſumere in facultatẽ voluntatis, ergo nata eſt ordinari in Deum immediatè; ergo creatura rationalis maximè conuenit cum Deo conuenientia ordinis. Et quia obijci poſſet, quod creaturæ rationales ordinantur etiam in Deum.

Reſpõdet, Auctor quod ordinari in Deum cõtingit duob. modis, vno mõ immediatè alio mediatè. primo mõ non ordinãtur in Deũ, ſecundo modo maximè, i. mediantè creatura rationali, eo quia capax Dei eſt, & particeps eſſe poteſt, & quia quanto maior eſt conuenientia, tanto expreſſior eſt ſimilitudo; hinc eo qđ creatura rõnalis, quãtũ ad hoc genus ſimilitudinis, eſt expreſſa ſimilitudo, ac proinde imago eſt.

Digitized by Google

Secundo probat Auctor, quod creatura rationalis aſſimiletur Deo penès aliam ſimilitudinem, quæ attenditur in conuenientia proportionalitatis, vel proportionis tali medio. Conuenientia proportionis attenditur ſecundum ſimilitudinem ſe habere, ſimiliter autem ſe habere poteſt eſſe dupliciter, vel in comparatione ad extrinſeca, vel intrinſeca, ſed creatura rationalis non ſolum habet comparationem ad Deum, ſecundum quod eſt cauſa creatura, ſicut eſt comparatio illa, quæ eſt ad effectum productum, ſecundum quam omnis creatura aliquo modo confirmatur Deo, ſed etiam quantum ad intrinſecarum ſuarum potentiarum originem, & ordinem, & diſtinctionem, in quibus aſſimilatur illi diſtinctioni, & ordini, qui eſt in diuinis perſonis, ergo in creatura rationali eſt expreſſa ſimilitudo proportionis, ac proinde homo eſt imago Dei.

In gratiam quæſt. vndecim diſcutientur.

Primum quare Magiſter, & ſcholaſtici diſtinguãt formationem hominis à productione beſtiarum.

Secundum quid ſit homo.

Tertium quare poſt omnia productus ſit homo.

Quartum num de homine dictum eſt, vidit Deus quod eſſet bonum.

Quintum cur Deus dixerit faciamus hominem.

Sextum ad quod factus ſit ſermo cũ dictum fuit faciamus.

Septimum ſecundum quam rationem homo ſit imago Dei.

Octauum num cum dicitur faciamus hominẽ ad imaginẽ, &c. imago creatũ, aut increatũ ſupponat.

Nonum num homo dicatur imago Dei ſecũdum partem corpoream, & ſenſibilem.

Decimũ quid interſit inter imaginẽ, & ſimilitudinem.

PVNCTVM PRIMVM.

Quare magiſter, & ſcholaſtici ſuper eum diſtinguant creationem hominis à productione beſtiarum.

Ratio dubitandi eſt, quia homo, & beſtiæ eodem die producti ſunt, vt narrat Moyſes, idque ob plures rõnes, primo quia vtraq; ad terræ ornatum, & complementum pertinent.

Secunda quia terreſtres animãtes ſunt ſimiliores homini, præſtantioreſque cæteris.

Tertia quia ſunt magis familiares, ac magis capaces diſciplinæ, & participes humanæ conſuetudinis.

Quarta quia magis ſunt in vſu, & vtilitate hominum, ſed quare productio hominis diſtinguatur à productione beſtiarum à Magiſtro, & Theologis.

Reſpondet D. Bonau. in expoſitione literæ, quod quamuis homo propter conuenientiam in ornando terram conueniat in opus vnius diei cum animantibus terreſtribus, tamen quia præcellit alia in gradu, & dignitate, ideo productio illius diſtinguitur à productione beſtiarum.

Pro cuius reſpõſi dilucidatione ſciendũ, quod dignitas, & præeminentia hominis multifariam ſplendet, vt colligitur ex narratione Moyſis.

Primo quia ad imaginem, & ſimilitudinem Dei eſt factus.

Secũdo quia myſteriũ Sãctiſſimę Trinitatis primũ in eius creatione eſt patefactum, & reſeratum.

Tertio eius corpus à ſolo Deo quaſi ſuis manib. de terra formatum fuit, animaque ex nihilo creata, & corpori indita fuit.

Quarto innocentia, & iuſtitia originali præditus fuit, vt mens eius Deo ſubiecta eſſet, & ſenſus rationi, & corpus animo.

Quinto multiplici ſcientia rerum naturalium, nec dono prophetiæ decoratus fuit.

Sexto dominium, & imperium in omnia animalia ſibi datum fuit.

Septimo immortalitatis quodam genere ipſius corpus fuit inſignitum.

Octauo paradiſi domicilium ad habitandum ſibi à Deo aſſignatum fuit ex his, & alijs, quæ adduci poſſent; patet ſingularis hominis dignitas, aliarum creaturarum corporearum nobilitatem longiſſimè ſuperans, ſicque conſtat optimam eſſe rationem Seraphici Doctoris, cur Magiſter diſtinguat inter productionem hominis, & beſtiarum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſit homo.

Notandum, quod homo Latinè ſic eſt dictus, vel quia ex humo plaſmatus eſt, vel quia ſolus omnium animantium ad humanitatem colendam ſit factus, Hebraicè verò appellatur Adam, quod eſt nomen commune, ſicut apud Latinos homo, quæ vox ſignificat terram, & quidem rubrum, quod ex terra factus ſit homo, voluit autem Deus hoc nomẽ imponere homini, vt ille memor eſſet ſemper ſuæ operationis, Deoque ſubiectus eſſet.

De eo plures traditæ fuerunt diffinitiones, tum a Philoſophis, tum a Theologis: nam ab Hermete Enoc deſcribitur homo ſic. Homo eſt, cui maximè proprium, vt ſit nexus Dei, & mundi, ab Iſaac Iſraelita in lib. diffinitionum talis traditur diffinitio. Homo eſt animal rationale compoſitum ex corpore humano omnium mixtorum digniſſimo, & vinculo vniuerſi, ita ſe habente ad omnia corpora corruptilia, ſicut aurum deputatum ad omnia metalla, & ex anima humana nobiliſſimo omnium formarum in corpore operantium media inter formas naturales, & formas abſtractas.

A Theologis vero talis datur diffinitio. Homo eſt creatura rationalis ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facta, & ad beatitudinem æternam ordinata.

Ex qua diffinitione eliciuntur quinque regulæ, ad quas obligatur homo.

Prima dicitur ſeruitutis diuinæ, & obedientiæ, tanquam creatura ſuo creatori obligata, propterea dicitur creatura.

Secunda rationis rectæ, & iuſtitiæ, ideo dicitur rationalis, vnde Ariſt. 2. Ethic. ait viuere ſecundum rectam rationem eſt proprium hominis.

Tertia cognitionis fidei veræ, & diuinæ notitiæ: idcirco dicitur ad imaginem Dei; nam ſecundum D. Aug. eo imago, quo capax æternorum.

Quarta conformitatis, & participationis gratiæ, propterea dicitur ad ſimilitudinem; vnde tenetur Deum ſuper omnia diligere, & ei in voluntate conformari.

Quinta beatitudinis conſequendæ pro merito ope-

Digitized by Google

vniuerſo perfectionem addit.

Circa ſecundum priuſquam reſoluatur animaduertendum, quod bonitas eſt duplex, vt colligitur ex Sancto Doctore 1. ſentent. diſt. 44. Richard. Durando, & ex D. Thom. 1. par. q. 25. vna ſubſtantialis, ſeu eſſentialis, quæ nec augeri, nec minui poteſt, alia accidentalis, quæ ſalua rei natura aliquo modo variari valet, & hæc eſt triplex, prima appellatur bonitas ſtatus, ſecundum quam res generationi, & corruptioni obnoxia procedit ab imperfecto ad perfectum; ſecunda in proprietatibus, & accidentibus rerum conſiſtit; tertia in propria vniuſcuiuſque rei operatione penès has prædictas bonitates, cuncta Deus creauit non ſolum bona, ſed etiam optima, quandoquidem illa fecit in ſtatu perfecto in accidentibus, & proprietatibus perfectis, necnon idoneitate, & aptitudine ad obeundas operationes, & propterea Moyſes conſumata mundi fabrica de vniuerſis ait, vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.

Sed quare poſt hominis creationem hæc verba protulerit, & non ante, plures poſſunt afferri rationes à Patribus traditæ.

Prima. Quia homo eſt nexus, & vinculum vniuerſi, coniunguntur enim in eo res incorporeæ cum corporeis, & immortales cum mortalibus.

Secunda, quia in homine quæcumque a Deo ſunt facta inueniuntur, vel ſecundum eſſe reale, prout in homine omnes gradus rerum inueniuntur, vel ſecũdum eſſe intellectuale, propterea quod anima rationalis quodammodo eſt omnia teſte Ariſt. 3. de ani. etenim habet in ſe imagines, & ſimilitudines omniũ rerum, quas intelligit.

Tertia, quia homo in omnia dominium a Deo accipit.

Quarta propter vnionem hypoſtaticam verbi cũ humana natura, hac enim deificata omnes creaturæ, quæ in ea continentur ſunt deificatæ.

PVNCTVM QVINTVM.

Cur Deus dixerit faciamus hominem.

IVre optimo hoc quæritur, quia prius in tertia perſona dictum eſt, in principio creauit Deus cœlum, & terram, fiat lux, fiant luminaria, congregentur aquæ, germinet terra, producant aquæ, producat terra; præterea prius ſingulariter, nunc autem pluraliter dicitur faciamus, cur itaque modus loquendi mutatus eſt?

Reſpondet Sanctus Aug. in ſermone quodam de imagine conuenientiſſimè verbum faciamus in hominis plaſmatione appoſitum fuiſſe, vt hominis excellentiſſima dignitas præ reliquis omnibus demonſtraretur, eandem rationem præclarè inſinuat D. Baſilius homil. 10. in Examer. vbi ſic inquit noſſe vis te ipſum, vel hinc auſpiciũ ſumito, de nullo enim operum, quæ Deus eatenus condiderat, vox iſta faciamus in litera tranſmiſſa eſt, ſed ſimplici verbo, & mãdato Dei omnia creata ſunt, erudire igitur hinc ò homo, ac ediſce quanti vnus tu exſtimandus venias, neque enim generationem tuam, velut pretij vulgaris communi creaturarum mandata cenſuit annexendam creaturis quaſi hoc magis, Item Sanctus Greg. 27. capit. lib. 9. Moral. id ipſum teſtatur ſic dicens, quamuis per coæternum Patri Verbum cuncta creata ſint, in ipſa tamen relatione creationis oſtenditur quantum cunctis animalibus, quantum rebus, vel cęleſtibus, ſed tamen inſenſibilibus homo præferatur.

Nec eſt ſilentio tranſeundum, quod nonnulli Patres tradiderunt Deum, ſcilicet, vt oſtenderet opus hominis eſſe eximium, & ſingulare, infinitæque ſapientiæ ſuæ clariſſimum teſtimonium ratione quadam, & conſilio, ac deliberatione acceſſiſſe; nam D. Baſilius, vbi ſupra ſic ait in Deo prægreditur conſultatio, quemadmodum tantum hoc animal prouehi debeat ad vitam, faciamus ait, en conſultat ſapiens, & quid ſecum ſtatueris artifex proponit decernendum. D. Gregorius ibidem in eadem ſententia eſt, inquit enim, cum vero facere hominẽ decernit hoc, quod reuerenter penſandum eſt, præmittit, faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, videlicet, quia rationalis natura condebatur quaſi cum conſilio facta videretur, quaſi per ſtudiũ de terra plaſmatur, & inſpiratione conditoris in virtute ſpiritus vitalis erigitur, vt ſcilicet non per iuſſionis vocem, ſed per dignitatem operationis exiſteret, qui ad conditoris imaginem fiebat. hæc Gregorius.

Sed nota non eſſe id intelligendum, quod Deus conſilio, & deliberatione egeat, aut ſucceſſiuam de ſuis operibus conſiderationem habere debeat, nec quod plus conſultauerit, aut deliberauerit ſuper homine faciendo, quam de alijs creaturis quaſi hoc magis difficilè fuerit.

Secundo reſpondetur ad quæſitum, quod Moyſes in hominis productione hoc ſpeciale modo loquendi vtitur, vt oſtenderetur alia propter hominẽ facta fuiſſe; nam ea, quæ principaliter intendimus cum maiori deliberatione, & ſtudio facere ſolemus.

Tertio dicitur ſecundum Tertullianum lib. 2. aduerſus Marcionem hominem eſſe a Deo conditum non imperiali verbo, vt cætera, ſed familiari manu etiam præmiſſo blandiente illo verbo faciamus hominem ad imaginem, &c.

Quarto Reſpondetur cum Alexand. quod in prima perſona loquitur, vt indicaret facere perſonam potentem loqui ad ſuam ſimilitudinem, in alijs vero locutus eſt in tertia perſona, vt oſtenſio fiat conditionis illius rei, de qua fit ſermo non quæ habet poteſtatem propriam loquendi.

Sed quare ſingulariter prius locutus fuerit.

Reſpondetur, quod ſi locutus eſt, non quod ſolus Pater fecerit alias creaturas, cum indiuiſa ſint opera Trinitatis, ſed vt oſtendatur habere quandam ſimilitudinem in eſſe, vt ab ente primo, quod indiuiſibile eſt in eſſentia fiant entia, vel fiat vnumquodque ens.

PVNCTVM SEXTVM.

Ad quos factus ſit ſermo, cum dictum fuit faciamus, &c.

FVerunt quidam Hæretici, qui ad Angelos factũ fuiſſe ſermonem aſſeruerunt, & hæc fuit opinio Phi-

Digitized by Google

Philonis in lib. de opificio ſex dierum, & in libro de profugis affirmantis animum hominis creatum fuiſſe a Deo, corpus autem ab Angelis eſſe formatum.

Aliqui exiſtimarunt ſermonem illum eſſe referendum ad ſolum filium, quaſi ad imaginem ſolum filij factus ſit homo, alij dixerunt ſic Deum eſſe locutũ, quaſi ſecum loquentem, & ſeſe ad agendum excitantem, & determinantem.

Cæterum aduerſus iſtos quatuor ſtatuuntur concluſiones iuxta communem ſententiam Patrum, & Theologorum Scholaſticorum.

Prima. Non eſt ſermo ille ad Angelos factus, quaſi Deus conſulturus ab Angelis requirat, quomodo hominem nobilitet: probatur concluſio.

Primo ex Patribus, nam Cyrillus lib. 1. aduerſus Iulianum, D. Auguſt. lib. 16. de Ciuit. Dei, cap. 6. D. Chryſoſt. & Baſilius hoc loco reijciunt expoſitionẽ illam, tanquam Sacræ ſcripturæ contrariam, ergo.

Secundo perſuadetur per illud, quod ſequitur creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, & alia etiam litera creauit Deus ad imaginem Dei, non ergo, cum dicitur faciamus, vel noſtram ad Angelos factus eſt ſermo.

Tertio cõprobatur duab. rationib. ab Alexãdro.

Prima. Non indiget Deus in creatione hominis adiutorio pluſquam in creatione alterius creaturæ, ergo non ad Angelos directum eſt verbum illud faciamus.

Secunda. Nulla eſt imago vna Dei, & Angelorum, ſicut nec eſt vna eademque natura, quinimo in infinitum diuerſa, ergo non ad Angelos factus eſt ſermo, faciamus ad imaginem noſtram.

His duabus additur, tertia. Angelus nõ eſt idea, & exẽplar hominis, nec in ſacris literis reperitur, quod homo dicatur imago Angeli, vel ad imaginem Angeli creatus, ſicut legitur, quod ad imaginem, & ſimilitudinem Dei ſit factus.

Secunda concluſio. Sermo ille non eſt referendus ad ſolum Filium; probatur auctoritate D. Aug. lib. de Geneſ. ad lit. imperfecto, ca. vlt. ſic dicentis Deus Pater non ait Filio loquens, faciamus hominem ad imaginem tuam, ſed pluraliter ait ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, ergo ſermo ille non eſt referendus ad ſolum Filium.

Ex quo ſequitur erraſſe illos, qui teſte Lipomano in catena ſua in Geneſ. circa illa verba, faciamus, opinati ſunt hominem factum ibi dici ad imaginem Filij ſecundum naturam humanam, quam ex origine aſſumpturus erat, obſtat enim huic opinioni, quod Deus ait ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, non autem ſuam: præterea Filius Dei ſecundum humanam naturam potius ad ſimilitudinem aliorũ hominũ factus dici ſolet ĩ ſcriptura, vt cõſtat ad Phil. 2.

Tertia concluſio. Non eſt locutio vnius perſonæ ad ſe ipſam, patet ex Caſſiano Ver. anima, & Theodoreto quæſt. 20. in Geneſ. & probatur, quia nunquam Deus loquitur ad ſe ipſum, cum aliquid facit.

Quarta concluſio. Deus Pater ibi locutus eſt cum Filio, & Spiritu ſancto: probatur primo auctoritatibus Patrum, nam D. Aug. lib. 12. de Trinit. cap. 6. dixit Deus, inquit faciamus hominem ad imaginem noſtram, paulopoſt autem dictum eſt, & fecit Deus hominem Dei, noſtram rectè, quia pluralis eſt numerus, non rectè diceretur, ſi homo ad vnius perſonæ imaginem fieret, ſiue Patris, ſiue Filij, ſiue Spiritus ſancti, ſed quia fiebat ad imaginem Trinitatis, propterea dictum eſt ad imaginem noſtram, & D. Gregorius Nyſſenus oratione in illud faciamus hominem, &c. ſcriptum eſt, inquit, faciamus, vt cognoſcas Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Idem aſſerunt communiter alij Patres, itaque Deus Pater ibi locutus eſt cum Filio, & Spiritu ſancto, atque ita ad imaginem trium etiam diuinarum perſonarum hominẽ facere decreuit.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Secundum quam rationem homo ſit imago Dei.

PRo reſolutione tres ponendæ ſunt concluſiones.

Prima. Homo, quatenus eſt natura intellectuali præditus ſecundum mentem eſt Dei imago; concluſio eſt Auctoris in textu, & in 1. ſentent. diſt. 3. parte 2. quæſt. 1. 2. & 3. & alijs ſuper eadem, & probatur, quia ex ſacris literis, quæ affirmant hominem fuiſſe ad imaginem Dei factum.

Seundo probatur teſtimonio Patrum, qui vnanimiter aſſuerant hominem eſſe Dei imaginem, non autem creaturas inferiores ipſo homine, cum ille in propria ſit Dei imago.

Tertio perſuadetur ratione, quæ eſt D. Aug. lib. 83. q. 9. 51. & 73. illud propriè eſt imago alterius, quod ab altero eſt expreſſum, & illi eſt ſimile ſecundum illius propriam differentiam eſſentialem, vel indiuiduam, aut ſecundum aliquod accidens proprium illius, vel ſecundum aliquem eſſentiæ ſuæ gradum ad illud propius accedit, quam vlla res alia, ſed homo quatenus eſt præditus natura intellectuali a Deo expreſſus, atque factus eſt, & propius quam vlla alia res non intellectualis ad Deum accedit ſecundum vltimam rationem, ergo homo eſt imago Dei, vt eſt natura intellectuali præditus; Minor probatur, nam homo, vt eſt intellectualis naturæ, maximè conuenit cum Deo in ratione propria, qua Deus eſt intellectualis, & propinquius ad eius ſimilitudinem accedit quacumque alia creatura, quæ tantum ſit, & viuat, & ſentiat, non tamen intelligat.

Et ſi arguatur, quod omnis creatura, cum ſit finita, & Deus infinitus, diſtat a Deo in infinitum, ergo, ſi infinita diſtantia non eſt maior vna creatura, non diſtat magis a Deo, quam alia, ſimiliter, nec vna magis appropinquat Deo, quam alia, ergo homo non propius accedit ad Deum.

Reſpondetur cum Sancto Doctore in ſolutione vltimi, quod omnis creatura diſtat a Deo in infinitum loquendo de diſtantia, quæ opponitur adæquationi, quia nihil poteſt adæquari Deo infinito, & ſic non attenditur ratio imaginis in creatura, ſcilicet penès adæquationem, ſed attenditur penès aſſimilationem ordinis, & conſimilis habitudinis, & ſecundum hanc rationalis creatura nõ diſtat in infinitum a Deo, imo valdè appropinquat ei, & ideo homini conuenit eſſe imaginem Dei.

Secunda concluſio. Homo non ſolum ſecundum naturam intellectualem, ſed etiam ſecundum potentias,

Digitized by Google

tias, & habitus, & actus ipſius eſt Dei imago: concluſio eſt Auctoris in præſenti quæſt. & clarius in primo quæſtionibus ſupra citatis, & probatur; nam ſecundum potentias habitus, & actus accedit homo proximè ad Deum, cum per hæc quoque antecellat creaturis irrationalibus.

Tertia concluſio. Homo poteſt dici Dei imago ſecundum omnem rationem, qua ob intellectualem naturam irrationalibus creaturis antecellit, & proximè accedit ad Deum.

Probatur ex Patribus; nam Gregorius Nyſſenus in lib. de hominis opificio, cap. 5. ſic ait multiplices, ac varij ſunt huius imaginis colores, quibus natiua Dei forma ad viuum exprimitur, Damaſcenus, & D. Bernardus in lib. de gratiæ, & lib. arbit. in arbitrij libertate ponunt hanc imaginem D. Auguſ. lib. 11. de Ciuit. Dei, cap. 26. ponit hanc imaginem in eo, quod & ſumus, & nos eſſe nouimus, & noſtrum eſſe, ac nos diligimus, D. Baſilius homil. 10. Exameron rationē hanc imaginis ponit in eo, quod homo intellectu, & ratione dominium quoddam, & imperium obtinet in cætera animantia, D. Aug. in lib. de quantit. animæ, cap. 2. ſcribit animum noſtrum eo dici ſimilem Deo, quod ſit immortalis, atque indiſſolubilis, Beda in expoſitione allegorica lib. Geneſeos refert ſecundum Origenem rationem imaginis conſiſtere in æternitate, & in maribus, ſecundum vero Fauſtinum ſex modis animum noſtrum eſſe ſimilem Deo, videlicet, quia eſt immobilis velociſſimus, inuiſibilis, incorporeus, ſubtilis, & æternus, D. Bonauent. in textu ait, quod ratio, qua homo ad imaginem Dei ſit factus, eſt, quia immediatè natus eſt ordinari in Deum, & magis conuenit cum eo, & eſt capax Dei, & particeps eſſe poteſt, & hanc rationem deſumpſit a D. Auguſt. 13. de Trinit. quod eo eſt anima imago Dei, quo capax eius eſt, & particeps eſſe poteſt.

PVNCTVM OCTAVVM.

Num cum dicitur faciamus hominem ad imaginem, &c. imago creatum, aut increatum ſupponat.

FVerunt nonnulli, qui imaginem hoc loco putarunt ſignificare rationem exemplarem, ſeu idealem in mente diuina, ad cuius ſimilitudinem homo ſit factus, ſed hęc opinio non ſuſtinetur, quia ſic quęlibet alia creatura eſt facta ad imaginem, & ſimilitudinem aliquam, quæ eſt in Deo, in ipſo enim ſunt rationes ideales omnium rerum, vt oſtenſum eſt in 1. diſt. 35.

Pro dilucidatione huius quæſiti notandum ſecundum Alex. q. 55. memb. 3. quod imago, vno modo poteſt ſupponere increatum, alio modo creatum.

Primo modo dicit eſſentiam diuinam in ratione mentis intelligentiæ, & voluntatis, & tunc dicitur imago ad cuius ſimilitudinem fit aliud, & ſumitur pro exemplari.

Secūdo modo ſupponit Trinitatem creatam, quæ ad imaginem ſummæ Trinitatis eſt condita, & ſenſus eſt, conditus eſt homo, vt in hac Trinitatis ratione virium imitetur ſummam Trinitatem.

Sed dices. Si primo modo ſupponit eſſentiam diuinam, ergo idem eſt, ac ſi diceretur ad eſſentiam noſtram, ergo ſequitur, quod homo ſit Deus; ſi vero ſecundo modo ſupponit Trinitatem creatam, ergo nō ſupponit aliud, quam ipſum hominem, ergo ſenſus eſſet, faciamus hominem ad ſe ipſum.

Reſpondetur ad vtrumque membrum, ad primū dicitur, quod non ſequitur, quod homo ſit Deus, ſed quod habeat memoriam, intelligentiam, & voluntatem, in quibus imitatur eſſentiam increatam.

Ad ſecundum Reſpondetur non ſequi ex eo hominem ad ſe ipſum fuiſſe creatum, propterea quod ſub hac ratione dicit reſpectum ad ſummam Trinitatē, inquam tendit.

Pro clariori notitia animaduertendum, quod homo eſt imago Dei non ſolum, vt eſt natura vnus, ſed etiam vt perſonis Trinus; patet ex illis verbis, faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, ex quibus Patres hoc ipſum colligunt, & Sanctus Doct. in textu id apertè teſtatur dicens, quod contingit comparare diuinam eſſentiam ad creaturam, contingit etiam comparare perſonam ad perſonam, & ſecundum vtramque comparationem homo eſt imago Dei.

Secundo probatur ratione ſic Trinitas diuinarū perſonarum eſt ſecundum proceſſionem verbi intelligibilis ab intelligente, & amoris ab vtroque, ſed mens hominis, prout intelligendo rem producit rei verbum, & ex verbo, ac notitia procedit amor eiuſdem, ergo homo eſt imago Trinitatis, quatenus producit verbum, & amorem intelligendo, & amando; præſertim ipſum Deum, atque etiam vt poteſt hoc facere.

Confirmatur duabus rationibus D. Bonauent. Prima, homo maximè natus eſt vniri Deo, & in ipſum tendere per amorem, ergo maximè natus eſt ei configurari, & aſſimilari, ac proinde eſt imago Dei.

Secunda homo verè repræſentat Deum ſecūdum actum eius nobiliſſimum, qui eſt intelligere, non ſolum enim repræſentat Deum in quantum eſt ens, & viuens, ſed etiam inquantum intelligens, & iterum repræſentat diſtinctionem, & originem, quæ eſt in perſonis quantum ad memoriam, intelligentiam, & voluntatem, ſicque conſtat hominem eſſe imaginē Dei, non ſolum prout Deus eſt natura vnus, ſed etiā vt eſt perſonis Trinus; & hoc ipſo modo D. Aug. lib. 9. de Trinit. cap. 5. & lib. 14. cap. 7. imaginem Trinitatis in homine declarat, qui etiam lib. 10. de Trinit. cap. 11. ponit in eo hanc imaginem, quod memoria, intelligentia, & voluntas pertinet ad vnam, & eandem vitam, atque ſubſtantiam animæ.

Nota, quod hæc veritas clarè colligitur ex Sacra ſcriptura; nam primo dixit pluraliter faciamus, vt exprimeretur Trinitas, ſecundo ſingulariter ad imaginem Dei creauit illum, vt exprimeretur vnitas eſſentiæ, vti imago reſpondet vnitati eſſentiæ perſonarum.

Sed quæres cur poſtquā dictum eſt, creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, additum eſt ad imaginem Dei creauit illum.

Reſpondetur ſecundum Alex. primo, vt declararetur, vnitas eſſentiæ eſſe exemplaris cauſa, ſecundo, vt conuerſio eiuſdem ad eandem tanquam ad ſuum finem oſtendens, ideo exprimendo exemplarem dixit, creauit Deus ad imaginem ſuam, exprimendo verò

Digitized by Google

verò conuerſionem, iterum ad ipſam tanquam ad finem dicitur, ad imaginem Dei creauit, illum vtrumque confirmatur Eccleſ. 17. vbi de conditione primi hominis loquens Scriptura ſacra dicit, ſecundum imaginem ſuam fecit illum, & iterum conuertit illum in ipſam.

PVNCTVM NONVM.

Num homo dicatur imago Dei ſecundum partem corporalem, & ſenſibilem.

ANtropomorphitæ, quorum Anteſignanus fuit Audius, ſeu Audeus, opinati ſunt hominem eſſe Dei imaginem ſecundum corpus, & ideo concedebant Deum eſſe corporeum, & humana forma, & figura præditum, in qua apparuit Patriarchis, & Prophetis, vt refert Theodoretus lib. 4. Hiſtoriarum, capit. 10. & Epiphanius hær. 70. & D. Aug. lib. de hæreſibus hæret. 50. hanc ſuam opinionem duobus potiſſimum argumentis probare nitebantur.

Primo, quia Sacra ſcriptura tribuit Deo omnia corporis membra, eorumque functiones, & officia.

Secundo, quod aſſerit Geneſ. 1. hominem factum ad imaginem Dei, & paulo infra affirmat hominem formatum de limo terræ: ſed contra prædictos hæreticos ſtatuitur hæc concluſio.

Homo ſecundum partem corpoream, & ſenſibilẽ non eſt propriè, & per ſe imago Dei: aſſertio eſt certa ex fide, & eſt Auctoris in ſolutione quarti, vbi docet, quod hæc imago conſiſtit non in quantitate molis, ſed in quantitate virtutis, ſcilicet in potentijs: probatur primo Deus eſt ſpiritus Ioann. 4. ſpiritus autẽ eſt quid incorporeum, neque carnem, neque oſſa habet Luc. 24. ergo humanum corpus non eſt Deo ſimile.

Præterea ſcriptura docet nullum poſſe fingi corporeum ſimulachrum, quod ſit Deo ſimile, vt Iſa. 40. cap. cui ſimilem feciſtis Deum, aut quam imaginem ponetis ei.

Secundo comprobatur aſſertio teſtimonio Patrũ, qui hominem eſſe Dei imaginem non ſecundũ corpus, ſed ſecundum mentem intellectualem fatentur. Sanctus Auguſtinus in Apocal. 48. conſiderate vos, fratres inquit, homines factos ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, imago Dei intus eſt non in corpore, non in auribus iſtis, quas videtis, & oculis, & naribus, & palato, & manibus, & pedibus, ſed vbi eſt intellectus, vbi eſt mens, vbi ratio inueſtigandi veritatis, vbi eſt fides, vbi eſt ſpes veſtra, vbi charitas veſtra, D. Ambroſ. lib. 6. Hexameron, cap. 8. caro nunquid ad imaginem Dei eſt? ergo in Deo terra eſt, quia caro terra eſt? ergo corporeus Deus? ergo infirmus, vt caro, paſſionibuſque ſubiectus? idem ſentiunt, & alij Patres.

Tertio probatur ratione ſecundum illã partem. Homo imago Dei dicitur eſſe, ſecundum quam particeps eius eſſe poteſt, ſed vt ait D. Auguſt. de Trinit. ſecundum cognitionem, & dilectionem homo eſt particeps, quam quidem participationem ſecũdum ſenſibilem, & corporalem non habet, ergo ſecũdum corpus propriè non dicitur imago Dei.

Præterea homo ſecundum illam partem ad imaginem dicitur eſſe, quia irrationabilibus antecellit, inquit Beda in Gloſ. ſed ſecundum rationalem, & intelligibilem antecellit, ergo ſecundum illam eſt imago Dei, ergo non ſecundum ſenſibilem, & corpoream.

Item homo ſecundum partem ſenſibilem, & corpoream non propius accedit ad Deum, ergo ſecundum eam non eſt propriè imago Dei.

Nota, quod quamuis homo ſecundum partẽ corpoream propriè, & per ſe non ſit imago Dei per accidens, tamen poteſt dici, quatenus in eo ſplẽdeat dignitas mentis humanæ, quę eſt per ſe, & propriè Dei imago, id docet Sanctus Aug. lib. 6. de Geneſ. ad lit. cap. 12. & lib. de Geneſ. contra Manichęos, capit. 17. & lib. 83. quæſt. 51. vbi ſic ait corpus hominis, quia tale eſt, vt ad contemplandum cœlum ſit aptius, magis hoc ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, quam cætera corpora animalium factum in re videri poteſt.

Secundo aduerte, quod vocabulo hominis, cum dicitur faciamus hominem, non eſt intelligendus ſolus homo interior, ideſt ſpiritus, vel animus hominis, ſed totus homo ex corpore, & animo conſtitutus.

Supereſt hunc, vt diluantur latrocinia Antropomorphitarum, primum quidem ſoluitur, quod Sacra ſcriptura tribuit Deo membra metaphoricè, vt oſtenſum eſt in primo diſt. 8. ſecundum ſimiliter diluitur, quod homo dicitur formatus de limo terræ ratione partis, ideſt corporis.

PVNCTVM DECIMVM.

Quid interſit inter imaginem, & ſimilitudinem.

DOctores varias differentias aſſignarunt, vt refert Magiſter in litera, & Sanctus Bonau. in dubijs literæ. Quidam enim vt Rupertus lib. 2. de Trin. per imaginem Filium, & per ſimilitudinem Spiritum ſanctum, qui ſimilitudo ſit Patris, & Filij; intellexerunt aliqui, vt Ambroſius 6. Hexameron ca. 7. Theodoretus in quæſtionibus in Geneſ. Origenes libro 3. Periarchon cap. 6. Baſilius homil. 10. in Geneſ. dixerunt, hominem factum eſſe ad imaginem Dei ſecundum dona naturalia, mentem, ſcilicet voluntatem, memoriam, & liberum arbitrium, ad ſimilitudinem verò ſecundum dona gratuita, & ſupernaturalia, vt ſunt iuſtitia, innocentia, ſanctitas; Sanctus Auguſtinus in lib. de ſpiritu, & anima dicit imaginem eſſe in cognitione, ſimilitudinem autem in dilectione, ſiue imaginem ſpectare ad potentiam cognoſcendi, ſimilitudinem vero ad potentiam diligendi. Hugo lib. 1. de ſacramentis par. 6. cap. 2. ait Imago, quia omnia in ipſa anima ſunt ſecundum ſapientiam, ſimilitudo, quia vna, & ſimplex eſſe dicitur, ſecundum eſſentiam; præterea Hugo ait, quod imago pertinet ad formam, ſiue figuram ſimilitudo ad naturam, ſed ſic imago ſequitur ſimilitudinem ſecundum eſſe.

Pro declaratione ſciendum, quod imago aliquando ſic accipitur, quod ſit pfectio ſimilitudinis, adeo vt imago, & ſimilitudo ſe habeant, vt perfectio, & vt perfectibile; aliquando verò ſic accipitur ſimilitudo, quod eſt perfectio imaginis, nam quando ſimilitudo

Digitized by Google

litudo eſt imperfecta, tunc imago eſt perfectio eius, quando verò eſt perfecta, tunc ipſa eſt imaginis perfectio, imperfecta autem ſimilitudo, vt non mereatur dici imago, in tabula materiali eſt ipſa tabula cum lineatione aliqua incompleta, in anima autem rationali ſimilitudo incompleta eſt ipſa natura animæ cum quibuſdam conditionibus ſequentibus ipſam naturam, prout ſcilicet anima eſt immortalis, & indiuiſibilis, ſicut Deus; ſed huic ſimilitudini incompletæ poteſt ſuperaddi imago tam in tabula, quam in anima; in tabula quidem ſuperadditur imago, quando eſt lineata incompletè, ſecundum quam lineationem aliquo modo ſimilabat ſuum exemplar, ſed poſtquam ſuperadditur ei lineatio completa, efficitur imago exemplaris ipſius, ſicque imago eſt perfectio illius ſimilitudinis incompletę, ſic & in anima rationali nata primo eſt natura, & eſſentia animæ, in qua ſunt lineationes quodammodo incompletæ, quia potentiæ, & vires animæ, quæ ſunt quaſi lineationes eius, ſunt in eſſentia, cum ipſa natura ſit quaſi in potentia virtualiter, & in radice, ſed ibi quædam ſimilitudo Dei conſiſtere poteſt, prout natura, & eſſentia animæ eſt immortalis, & indiuiſibilis, ſicut Deus; at ſi iſti naturæ ſuperaddantur potentiæ, ſiue vires eius, quaſi quædam lineamenta, ſicut ſunt memoria, intelligentia, & voluntas, tunc erit ibi imago Dei, quia repræſentabitur ibi Deus Trinus, vt quemadmodum ibi eſt vna natura in tribus perſonis, ita & hæc vna natura animæ eſt in tribus potentijs, ſicque imago, quæ conſiſtit in potentijs erit perfectio ſimilitudinis, ſed quemadmodum in imagine corporali oportet, quod membris, & lineamentis ſuperaddatur color ſimilis, ſine quo imago non eſt perfecta, ſic iſtis potentijs neceſſe eſt, quod ſuperaddantur habitus, virtutes, vel etiam actus, vt quaſi quidam colores ſuperadditi lineamentis perfectè repræſentantes rem, cuius ſunt imago, quocirca ſi pro ſimilitudine accipiatur ipſa natura animæ, tũc imago, quæ conſiſtit in potentijs, erit perfectio ſimilitudinis, ſed ſi pro ſimilitudine ſumantur habitus, & virtutes, vel etiam actus, tunc ſimilitudo erit perfectio imaginis, ſicut & iſta ſunt perfectiones potentiarum.

PVNCTVM VNDECIMVM.

Quare Deus creauerit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam.

PLures rationes à Patribus adducuntur.

Prima, vt prouocaretur homo ad Deum reamandum, qui tantum eum dilexit, vt ſibi aſſimilaret.

Secunda, vt pro tali, ac tanto beneficio ſibi collato præ alijs creaturis magis Deum laudaret, ipſique magis deſeruiret.

Tertia, vt magis caueret à culpa, ne imaginem ſummi Regis peccato fœdaret.

Quarta, vt agnoſceretur hominem eſſe quid Deo proprium, ac peculiare.

Quinta, ne cogeretur homo cognitionem Dei ex ſe, & è longinquo quærere, ac petere, nam per imaginem Dei cognoſcit, qualis Deus ſit.

Sexta, vt homo idoneus fieret ad replendam ruinam Angelorum, qui etiam ſunt ad imaginem Dei facta.

Septima, vt vniuerſæ creaturæ corporeæ reuererentur illum, qui ſui conditoris tam illuſtrem imaginem gerit.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum homo ſit imago Dei naturalis.

SCiendum pro declaratione illius termini, naturale, quod capitur pluribus modis, primo pro omni, quod ineſt a natiuitate, ſecundo pro eo, quod eſt productum per modum naturæ, ideſt non liberè, tertio pro eo, quod poteſt per naturalia acquiri, quarto pro eo, quod non eſt violentum, ideſt contra naturalem inclinationem recipientis, quinto pro eo, quod non eſt miraculoſum, ideſt contra conſuetum curſum naturæ, ſexto pro eo, quod non eſt caſuale, ideſt præter intentum in agente non intellectuali, ſeptimo pro eo, quod non eſt fortuitum, ideſt non præter intentum in agente intellectuali.

In corpore quæſt. quatuor facit Sanctus Doct. primo oſtẽdit, vnde dicatur imago, ſecundo docet quotuplex ſit imago, tertio explicat, quod diſcrimen ſit inter imaginem naturalem, & connaturalem.

Circa primum imago dicitur ab actu repræſentandi; probat, quia imago refertur ad prototypum, vt ait Damaſcenus, repræſentatio autem bifariam poteſt conuenire alicui, vno modo per formam naturalem, alio modo per formam artificialem.

Circa ſecundum penes hanc duplicem formam duplicem Auctor ponit imaginem, ſcilicet naturalem, & artificialem.

Quantum attinet ad tertium inter imaginem naturalem, & connaturalem hoc intereſt, quod imago naturalis repræſentat ſui imaginatum per formam naturalem, vel per aliquod, quod habet a natura, vt filius Regis eſt imago ſui Patris; imago connaturalis repræſentat ſui imaginatum non ſolum per naturam, ſeu per aliquod, quod habet a natura, ſed etiam per conueniẽtiam omnimodam in natura cum imaginato.

Circa quartum Auctor duas colligit concluſiones, quarum eſt

Prima. Homo eſt imago Dei non artificialis, ſed naturalis: probatur rationibus, quæ ponuntur poſt titulum quæſt.

Prima eſſe imaginem Dei conuenit homini a ſua prima conditione, ergo ineſt ei naturaliter.

Secunda eſſe imaginem conuenit homini vniuerſaliter, & inſeparabiliter, ergo eſt imago Dei naturalis.

Tertia eſſe imaginem conuenit homini ſecundum intrinſecas potentias, & naturales, ergo eſt imago naturalis.

Quarta ſi homo non eſſet imago Dei naturalis; ergo non eſſet res naturalis, ſed artificialis, ſed non eſt res artificialis, ergo non eſt imago artificialis, ſed naturalis.

Quinta homo imago artificialis non eſt imago vera, nam equus artificialis non eſt equus verus, ſed homo eſt imago vera, ergo non eſt imago artificialis.

Secunda concluſio. Homo non eſt imago Dei connaturalis; probat Auctor, quia eſſe imaginem connaturalem conuenit ſoli filio Dei.

Digitized by Google

Ad intelligentiã huius quęſt. quatuor examinanbuntur.

Primum, quomodo homo dicatur imago Dei naturaliter.

Secundum penès quid anima eſt imago Dei.

Tertium, num imago dicatur de Filio Dei, & de Filio carnale eodem modo.

Quartum anima, cur ad imaginem Dei dicatur.

PVNCTVM PRIMVM.

Quomodo homo dicatur imago Dei naturaliter, cum non habeat ex natura ſui ipſius, ſed a Deo.

PRo reſolutione animaduertendum, quod hominem eſſe naturaliter ad imaginem Dei poteſt duobus modis intelligi, vno modo, quod imago ſit effecta à cauſa, quæ naturaliter ipſam produxerit, alio modo, quod ſit in homine formaliter per naturalia ſua hac præmiſſa diſtinctione duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima imago Dei non eſt in homine naturaliter primo modo: probatur ratione Doctoris. Creatura a Deo producitur voluntariè, ſed imago eſt facta à Deo, ergo voluntariè, ſiue per voluntatem imperantem.

Secunda concluſio. Imago eſt in homine naturaliter ſecundo modo: patet ex dictis Doctoris; nam imago eſt in homine ſecundum ea, quæ homini ſunt naturalia, ſcilicet in eſſentia formæ ſuæ completiuæ, quæ eſt anima cum Trinitate potentiarum, quę ſunt memoria, intelligentia, & voluntas.

Sed dices. Imago naturalis conuenit cum eo, cuius eſt imago in natura, ſed homo non conuenit in natura cum Deo, ergo non eſt in ipſo imago Dei naturaliter.

Reſpondetur, quod conuenire in natura cum aliquo poteſt intelligi tribus modis, vno modo, ita qđ habeat eandem naturam in numero cum illo, & ſic imago ſecundum quod dicitur de Filio Dei, conuenit in natura cum eo, cuius eſt imago, ſcilicet cum Patre, & talis imago non ſolum naturalis dicitur, ſed maximè connaturalis, vt docet Auctor in textu, alio modo, ita quod aliqua natura vniuocè vtrique conueniat, quamuis numeretur in illis, & ſic imago ſecundum quod dicitur de homine reſpectu Patris ſui carnalis dicit conuenientiam in natura cum eo, cuius eſt imago cum natura, ſicque imago poteſt dici naturalis, tertio ita quod illud, quod dicitur imago per naturalia ſua imitetur naturam illius, cuius eſt imago, & hoc modo imago ſecundum quod dicitur de homine reſpectu Dei includit conuenientiam in natura, natura enim ipſius hominis eſt quædam imitatio diuinæ naturæ, & talis imago, quamuis poſſit dici naturalis non tamen connaturalis.

Sanctus Doctor ſubtiliter animaduertit, quod aſſimilari naturaliter poteſt intelligi bifariam, vno modo cauſaliter, ſcilicet, quod aſſimiletur in eo, quod habet à natura; alio modo formaliter, quod ſcilicet aſſimiletur in ipſa natura primo modo, inquit ipſe hæc eſt vera homo naturaliter aſſimilatur Deo, ſecundo modo eſt falſa, & primo modo ſequitur ad hanc naturaliter eſt imago Dei, alio vero modo non.

PVNCTVM SECVNDVM.

Secundum quid anima eſt imago Dei.

DIcendum, quod anima eſt imago Dei non ſecũdum identitatem naturæ, & formæ, ſed ſecundum expreſſam repræſentationem formæ diuinæ, vel naturæ, nam licet anima non habeat eandem naturam cum Deo, eſt tamen in ea expreſſa repræſentatio naturæ, nam ſicut diuina natura eſt vna in tribus perſonis, ita natura animæ eſt vna in tribus potẽtijs, vel in tribus viribus, cuiuſmodi ſunt memoria, intelligentia, & voluntas, & ſicut à Patre generatur Filius, & à Patre, & Filio procedit Spiritus ſanctus ſic à ſpecie, quæ eſt in memoria, generatur ſpecies intelligentia, quæ ſecundum Aug. in multis locis de Trinit. eſt ſimillima parenti, ſicut in diuinis Filius eſt ſimillimus Patri, à memoria autem, & intelligentia, ſiue à ſpecie, quæ eſt in memoria, & à ſpecie, quæ eſt in intelligentia procedit voluntas, ideſt actus voluntatis, ſicut à Patre, & Filio procedit Spiritus ſanctus.

Sed dices. Si homo eſt imago Dei ſecundum expreſſam repræſentationem tantum, & non ſecũdum identitatem naturæ, ergo non differt ab imagine artificiali.

Reſpondetur latum eſſe diſcrimen inter imaginẽ artificialem, vt eſt ſimulachrum, ſiue pictura, & imaginem Dei, quæ eſt in homine, quia imago artificialis non poteſt eſſe in ſubſtantialibus, quia ſecundum Commentat. omnes formæ artificiales ſunt accidentia, oportet ergo imaginem artificialem non eſſe ſecundum ſubſtantialia, nec ſecundum naturalia, ſed ſecundum ea, quæ de proximo repræſentant naturã, inter cætera autem, quæ repræſentant naturam, ſunt lineamenta membrorum, imago autem Dei in homine eſt ſecundum ſubſtantialia, & ſecundum naturalia; nam, vt ait Auctor in quæſt. competit imago homini ſecundum ſuas intrinſecas, & naturales potentias, ſcilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem.

PVNCTVM TERTIVM.

Num imago dicatur de Filio, & Filio carnali eodem modo.

CErtum eſt, quod Filius in diuinis eſt naturaliter imago Patris, vt Sacra ſcriptura teſtatur, & Theologi docent in 1. ſent. diſt. 31. & Sanctus Doct. ibidem, & in præſenti quæſt. in ſolutione tertij argumenti: nam Filius habet eandem naturam cum Patre, & Filius etiam carnalis eſt imago naturalis hominis patris, vt Leo filius eſt imago naturalis Leonis ſui Patris, licet impropriè, itaque Dei Filius, & carnalis Filius cadunt ſub imagine, prout ſumitur ſecundum naturæ identitatem: etenim Dei Filius habet eandem naturam cum Deo Patre, vt dictum eſt, & carnalis Filius habet eandem naturam cum ſuo Patre, aliter tamen, & aliter, quia Dei Filius, cum Patre habet eandem naturam numero, ideſt habet eãdem naturam nullo modo numeratã, nec multiplicatam,

Digitized by Google

catam, vel habet eandem naturam numero, ideſt habet eandem naturam ſine numero tantum, quemadmodum B. Aug. 4. ſuper Geneſ. dicit, quod Deus fecit omnia in numero, pondere, & menſura, ideſt omnia fecit in ſe ipſo, qui eſt numerus ſine numero, quia eſt numerus infinitus, ſed quantum ad vnitatem, & identitatem eſſentiæ naturæ eſt, ibi vnũ numero, quia eſt ibi vnitas ſine numero, igitur in Deo ſecundum naturam eſt numerus ſine numero, quia eſt ibi natura infinita, cuius perfectionum non eſt numerus, & eſt ibi natura vna numero, quia ibi eſt natura non numerata, vel multiplicata, vel eſt ibi natura vna numero, quia eſt ibi vna natura ſine numero, Filius autem carnalis non habet vnam naturam cum Patre numero, ſed habet vnam ſecundum ſpeciem, nec habet vnam naturam ſine numero ratione infinitatis, ſed habet naturam finitam, nec habet naturam ſine numero ratione ſimplicitatis, quia non habet naturam omnino ſimplicem, natura enim filij carnalis facit numerum cum natura ſui patris, & facit numerum cum ſe ipſa, quia non eſt natura numero cum natura ſui patris, nec eſt natura numero in ſe ipſa, quia eſt compoſita ex diuerſis numeris, ideſt ex materia, & forma.

Sed dices, ſicut proprium eſt perſonæ filij eſſe filium, ita proprium eſt eſſe imaginem, ſed ſola perſona filij eſt filius naturalis, & nõ homo, ergo ſola perſona filij eſt imago naturalis, ergo homo non eſt imago naturalis.

Reſpondet Sanctus Doctor non eſſe ſimile, quia aliter accipitur naturale, prout dicitur de filio, & aliter prout dicitur de imagine, non enim differt dicere filium naturalem, & connaturalem, ſicut differt in imagine, ratio eſt, quia filius dicit, vt à quo; imago, vt ad quem, & ideo naturale dictum de filio ſignificat, quod egreſſus filij ſit per modum naturæ, ſed cum dicitur imago naturalis ſignificatur, quod illa repræſentatio eſt à naturali principio, ſiue proprietate.

Pro cuius reſponſionis declaratione aduertendum, quod ad perfectionem ſummam imaginis tria requiruntur.

Primum eſt, quod repræſentet ſecundum totum, ſecundum, quod ſit eiuſdem naturæ cum ſuo imaginato, tertium, quod procedat per modum naturæ, & quia filius in diuinis habet hæc tria, ideo ſolus dicitur imago Dei non ſolum naturalis, ſed & connaturalis.

Secundo notandum, quod proprietas Filij, quæ eſt imago Dei Patris non inuenitur in aliqua creatura perfectè, quia nulla creatura eſt ita perfectè imago, & ſimilitudo Dei, ſicut Filius Dei eſt perfecta ſimilitudo, & imago Dei Patris, tamen imperfectè, & ſecundum aliquam imitationem in anima rationali inuenitur imago totius Trinitatis, ſicut in Filio Dei inuenitur imago, & ſimilitudo vnius perſonæ Patris, Filius enim eſt imago vnius perſonæ, ſed anima facta eſt ad imaginem non vnius perſonæ tantum, ſed totius Trinitatis, ſed de hac materia quomodo filius ſit imago diſputatum eſt in primo.

PVNCTVM QVARTVM.

Anima cur ad imaginem Dei dicatur.

BReuiter Reſpondetur, quod anima eſt ad imaginem Dei, vt ratione præpoſitionis, ad quæ eſt tranſitiua notetur differentia naturæ, & in hoc oſtendatur differens ratio reſpectu filij, qui dicitur imago, & non ad imaginem pulcherrima ſimilitudine illuſtratur. D. Auguſt. in lib. decem chordarum, ſicut in nummo imago Imperatoris aliter eſt, & aliter in filio, in filio enim eſt impreſſa ſecundum conuenientiam naturæ, in nummo autem non ſic, & tu inquit nummus Dei es ex hoc melior, quia cum intellectu, & cum quadam vita es, vt ſcias, cuius geras imaginem, nummus autem neſcit ſe habere imaginem Imperatoris, adducitur etiam exemplum de filio, & ſpeculo in filio hominis eſt imago hominis, & eſt id, quod pater, in ſpeculo autem non eſt id, quod ipſe, in filio eſt imago ſecundum æqualitatem ſubſtantię, in ſpeculo autem, quam longè eſt à ſubſtantia, & ideo dicitur eſſe in homine ad imaginem propter naturæ diuerſitatem.

Et ſi obijcias Auctorem, tum in præcedenti, tum in præſenti quæſt. aſſerere hominem eſſe imaginem Dei.

Reſpondet Ipſe in ſolutione primi quæſt. ideſt imaginem ſumi bifariam, vno modo abſtractiuè, alio modo concretiuè; primo modo homo dicitur ad imaginem Dei; ſecundo modo imago Dei, quia, ſcilicet eſt imagine Dei inſignitus, ſicut tabula, in qua depincta eſt imago, ſicque ad imaginem, & imago dici poteſt.

Pro quo notandum, quod triplex eſt imago, quædam imago, & non ad imaginem, ſicut Dei Filius, quædam eſt imago ad imaginem, vt homo, vel Angelus, alia eſt non imago, ſed ad imaginem, vt mundus, qui non eſt capax Dei per amorem, & cognitionem, ſed tantummodo eſt veſtigium creatoris.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum eſſe imaginem conueniat homini propriè, ita quod nulli alij.

NOtandum, quod propriè apud Theologos capitur tripliciter, vno modo, vt idem eſt, quod non communiter: ſecundo modo, vt idem eſt, quod non impropriè, vel non abuſiuè: tertio, vt idem eſt, quod appropriatè, apud Dialecticos, vt patet primo Topic. & in libello Porphyriano, cap. de proprio capitur quatuor modis in præſenti accipitur quarto modo.

In corpore duo facit Sanctus Doctor, primo diſtinguit proprium, ſecundo ponit concluſiones reſponſiuas.

Quo ad primum proprium eſt duplex, quoddam dicitur proprium ſimpliciter, aliud eſt proprium alicui, proprium ſimpliciter eſt, quod conuenit omni, & ſoli, proprium alicui, quod competit omni contento ſub illa ſpecie, ita quod qui-

buſdam alijs conuenit, aliquibus verò minimè, ſicut eſſe bipedem propriè conuenit homini reſpectu quadrupedum, non reſpectu volatilium.

Quo ad ſecundum reſoluit quæſtion. duabus concluſionibus.

Prima. Eſſe imaginem propriè conuenit homini reſpectu brutorum; probatur, quia rationalitas competit homini, bruta autem ſunt rationis expertia, at imago eſt in natura rationali, & intellectuali.

Secunda concluſio. Eſſe imaginem propriè non competit homini reſpectu Angelorum; ſed communiter conuenit vtriſque; probatur, eſſe intellectuale non eſt proprium hominis ſimpliciter, ſed competit etiam Angelo, ergo eſſe imaginem conuenit etiam Angelo.

Comprobatur primo auctoritate D. Dionyſ. de diuin. nomin. dicentis, quod Angelus eſt imago Dei manifeſtatio occulti luminis.

Secundo confirmatur rationibus, quæ poſt auctoritatem aſſignantur, in argumento contra.

Prima. Anima ſecundum D. Auguſt. eo ipſo eſt imago Dei, quo capax Dei, & particeps eſſe poteſt, ſed hoc competit etiam Angelo, ergo non ſoli homini competit eſſe imaginem.

Secunda, eſſe imaginem eſt conditio nobiliſſima omnium conditionum naturalium, ergo Angelus, qui eſt præſtantiſſimus omnium creaturarum huiuſmodi proprietatis non debuit eſſe expers.

Tertia imago ineſt animæ ſecundum portionem ſuperiorem, ſed in illa homo, & Angelus conuenientiam habent, & in dignitate imaginis conueniunt, ergo eſſe imaginem non competit ſoli homini, ſed etiam conuenit Angelo.

Pro explicatione quæſt. quinque ſunt expendenda.

Primum, num creaturæ rationis expertes poſſint dici ad imaginem Dei factæ.

Secundum, num ſimilitudo Dei æqualiter reperiatur in creaturis.

Tertium cum creaturæ irrationales ſint imagines idearum, cur non imagines Dei dicantur, ſicut rationales.

Quartum ſi ſola creatura rationalis eſt imago Dei, cur Sol, ignis, & mundus dicantur imago Dei.

Quintum, num Angelus ſit imago Dei.

PVNCTVM PRIMVM.

Num creaturæ rationis, & intelligentiæ expertes poſſint dici ad imaginem Dei factæ.

Ratio dubitandi eſt, quia ſimilitudo aliqua, & conuenientia poteſt competere creaturis rationibus expertibus, imago autem eſt ſimilitudo, ergo creaturę irrationales videntur eſſe ad imaginem Dei factæ.

Præterea ad rationem imaginis non requiritur perfecta repræſentatio, ſed imperfecta, cum nulla creatura Deum perfectè repræſentare valeat, ſed loquendo de repræſentatione imperfecta in qualibet creatura repræſentatur Deus, quia ſecundũ D. Aug. 15. de *Trinit.* cap. 4. omnis creatura clamat, & prædicat *Deum* auctorem ſuum; hic autem clamor, & hęc prædicatio eſt quædam repręſentatio Dei, ergo quęlibet creatura etiam irrationalis eſt ad imaginem Dei facta.

Reſoluitur hæc dubitatio duabus cõcluſionibus, quarum

Prima ſit hæc. Nulla creatura præter Angelum, & hominem eſt propriè ad imaginem Dei; probatur concluſio.

Primo auctoritate Magiſtri in litera dicẽtis, quod homo factus eſt ad imaginem, & ſimilitudinem Dei ſecundum mentem, qua irrationabilibus antecellit, ergo nulla creatura irrationalis eſt ad imaginem Dei.

Præterea idem Magiſter in lit. dicit, quod ſecundũ animam homo dicitur eſſe imago Dei, *ideſt ſecundum* animam rationalem, ergo creaturę *irrationales* non ſunt ad imaginem Dei.

Item inter rem, & eius imaginem nihil cadit medium, ſed ſola rationalis creatura Deo adhæret, ergo ipſa ſola eſt ad imaginem, & pe rconſequens creaturæ irrationales non ſunt ad imaginem.

Secunda concluſio. Creaturæ irrationales habent veſtigium Dei; probatur, quia Deus condidit eas in pondere, & numero, & menſura.

Præterea in ipſis attenditur vnitas, veritas, & bonitas, in quibus conſiſtit ratio veſtigij, Item diſpoſitio, determinatio, & conſociatio mirabilis earum manifeſtant diuinam ſapientiam, potentiam, & bonitatem.

Pro declaratione vtriuſque concluſionis notandum, quod in omni creatura eſt aliqua Dei ſimilitudo, non tamen Dei imago propriè *loquendo*, imago namque ſimilitudinem includit, & ſuper eam addit duo, quorum vnum eſt expreſſio vnius ab altero: vnde duorum ouorum, quamuis ſimilium vnum nõ eſt alterius imago, quia vnum non eſt ex altero, vt Auguſt. docet in lib. 83. quæſt. aliud eſt, vt ſimilitudo attendatur quantum ad ſpeciem *rei*, vel ſaltem quantum ad ea, quæ ſunt ſignum *ſpeciei*, ſicut figura; vnde aliquid dicitur eſſe hominis imago non propter ſimilitudinem in albedine, ſed principaliter propter ſimilitudinem in figura, ratione ergo primi non deficit, quin in qualibet creatura ſit Dei imago, quãdoquidem ſimilitudo in qualibet creatura ab ipſo Deo deriuatur, ſed deficit ratione ſecundi: nam irrationali creatura ſola inueniuntur omnia, quæ nobis de perfectione diuinæ naturæ ſunt nota, creatura enim rationalis ſola eſt, viuit, & intelligit, & propter hoc ſola rationalis creatura eſt ad imaginem, vt D. Auguſt. inquit, vbi ſupra.

Ad primum argumentum Reſpondetur, quod & ſi in creaturis irrationalibus ſit aliqua ſimilitudo, non tamen conuenit ipſis ratio imaginis, quia requiritur, quod iſta ſimilitudo ſit expreſſa, & ſit quaſi per propria perſonarum, quæ ſimilitudo ſolam habet eſſe in creaturis rationalibus, vbi eſt, ſicut a Patre Filius, & ab vtroque Spiritus ſanctus, ſic a memoria eſt intelligentia, & a memoria, & intelligentia eſt voluntas, ideſt actus voluntatis, in creaturis autem irrationalibus inuenitur ſimilitudo Dei non expreſſa, ſed per quædam communia, non per propria; ſed per quædam appropriata: quælibet enim creatura irrationalis eſt ens, eſt vna

eſt

Digitized by Google

eſt vera, & eſt bona, vt eſt ens repræſentat vnitatem eſſentiæ, prout eſt vna repræſentat perſonam Patris, non per propriam Patris, ſed per quoddam ſibi appropriatum, quia vnitas appropriatur Patri, per hoc, quod quælibet creatura eſt vera repræſentat perſonam Filij, cui appropriatur veritas, per hoc, quod eſt bona repræſentat perſonam Spiritus ſancti, cui appropriatur bonitas, ſed ſecundum iſta communia non attenditur ratio imaginis, ſed veſtigij, propter quod in creaturis rationalibus eſt imago Dei, in alijs autem creaturis eſt veſtigium Dei.

Ad ſecundum Reſpondetur, quod non quælibet imperfecta repræſentatio ſufficit ad rationem imperfectæ imaginis, ſed requiritur, quod ſit incitatio aliqualis quantum ad omnia eſſentialia rei, quæ in ſpecie includuntur, ſicut homo eſt imago ſui Patris, vel quantum ad ſignum, ſicut denarius eſt imago Cæſaris.

Obijcies, quod animę ſenſibilis eſt ſimilitudo cum Deo in potentia cognoſcendi, ergo in creatura ſenſibili eſt imago Dei.

Reſpondetur, quod quamuis in ſenſibili creatura ſit potentia cognoſcendi, non tamen eſt potentia cognoſcendi ipſum, & diligendi, & ideo non eſt in hoc conuenientia cum Deo, Deus enim ſe ipſum cognoſcit, & diligit.

Pro cuius reſponſi intellectu animaduertendum, quod creaturæ irrationales aſſimilari Deo poſſunt ſecundum exiſtentiam, vitam, & infimum cognoſcendi modum, qui eſt per ſenſus, ſupremum tamen gradum intelligentiæ, & mentis non attingunt, in quo quidem gradu propriè conſiſtit ratio ſimilitudinis, quæ eſt inter Deum, & hominem.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſimilitudo Dei æqualiter reperiatur in creaturis.

SAnctus Doctor in prima quæſt. huius diſtinct. dixit omnem creaturam aſſimilari Deo ſimilitudine ſecundum proportionabilitatem, & ſimilitudinē, ſecundum conuenientiam ordinis, & in præſenti quæſt. affirmat omnem creaturam rationalem eſſe imaginem Dei veraciter, & naturaliter, cuius ratio eſt expreſſio ſimilitudinis quantum ad conuenientiam ordinis.

Vt exacta habeatur reſolutio huius dicendum, quod ſimilitudo Dei quodam ordine reperitur in creaturis, quia quælibet creatura capit de iſta ſimilitudine ſecundum capacitatem naturæ ſuæ, cum nulla in vniuerſo ſit omnino expers, quin diuinæ bonitatis aliquo modo ſit particeps, & ſecundum hanc participationem maiorem, & minorem inuenitur maior, & minor ſimilitudo Dei in creaturis, hinc materia, quæ in infimo gradu ponitur, ac modicum de diuina bonitate, vel ſimilitudine participat, eſt enim propè nihil teſte D. Auguſt. eſt ſimilitudo Dei, prout intelligitur poſſe formari, & poſſe aſſimilari Deo ſupra ipſam materiam ſunt formæ elementares, inter quas reperitur ordo, vt patet; ſupra elementa ſunt corpora mixta inanimata, inter quæ ſunt gradus, quia metalla ſunt ſupra lapides, inter ipſa metalla etiam ſunt gradus, aurum enim eſt ſuper omnia alia, ſimiliter, & inter lapides, quia pretioſi ſunt alijs digniores ſupra corpora inanimata ſunt corpora animata anima vegetabili, inter quæ ſunt multi gradus, nam aliquæ plantæ ſunt nobiliores alijs, ſupra animata anima vegetabili ſunt animata anima ſenſitiua, ſuper quæ ſunt ſecundum locum motiua, inter quæ varij gradus exiſtunt, ſupra hæc ſunt intellectualia, vt homo, & Angelus inter quæ ſimiliter multi gradus reperiuntur.

Sed dices. Si inter hæc reperiuntur gradus, cur ergo in vno ordine collocantur.

Reſpondetur, quia omnia immediatè ordinantur ipſum Deum, & ſunt capacia Dei, & ex hoc dicuntur eſſe propè Deum, & ideo imago Dei, hæc reſponſio eſt Auctoris in prima quæſt. huius diſtinct. eandem inſinuat in quarto argumento præſentis quæſtionis.

Sed ad huc oritur dubitatio, quomodo in creaturis rationalibus reperiatur tanta expreſſio, tantaque ſimilitudo Dei, cum omnis creatura plus ſit Deo diſſimilis, quam conſimilis, vt dicit D. Auguſt. 15. de Trinit.

Reſpondetur in creaturis rationalibus inueniri tantam expreſſionem, tantamque Dei ſimilitudinem poſſe bifariam intelligi, vno modo ſimpliciter, & abſolutè, alio modo comparatiuè, ideſt per reſpectum ad creaturas inferiores, & irrationales, primo modo non intelligitur, ſed ſecundo modo.

Secundo Reſpondetur, quod ſimilitudo, quæ eſt in imagine attenditur in ordine, & proportione.

Nota, quod duplex eſt imago, perfecta, ſcilicet, & imperfecta, perfecta quidem imago Dei eſt ſolus Filius, imperfecta autem Dei imago eſt creatura, quæ ſecundum quod ad imaginem eſt, aliquid æqualitatis habet non ſecundum commenſurationem, ſed ſecundum proportionem, in quantum etiam habet de ſimilitudine in tantum habet de vnitate, & indiſcretione.

Obijcies nomina aliquarum rerum corporalium frequentius de Deo tranſumptiuè dicuntur, quam nomina rationalium creaturarum, ſicut ignis, & lucis, ſed omnis tranſumptio fit ratione alicuius ſimilitudinis, ergo maior eſt ſimilitudo earum ad Deum, quam rationalis creaturæ, ac proinde maior expreſſio reperitur in illis.

Reſpondetur, quod ſimilitudo creaturę ad Deum attenditur dupliciter, vno modo ſecundum participationem diuinæ bonitatis, & ſic creatura rationaliſ eſt Deo ſimillima, Alio modo ſecundum ſimilitudinem proportionis, ſicque nihil prohibet aliquas alias creaturas eſſe Deo ſimiliores, a quibus ſit tranſumptio ad diuina, vt quod Deus dicatur ignis, quia ita ſe habet ad calefactionem ſpiritualem, ſicut ignis ad corporalem.

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Cum creaturæ irrationales ſint imagines idearum, cur non imagines Dei dicuntur, ſicut rationales.

DOcent Theologi in primo ſentent. omnia creata eſſe producta ad exemplar formarum exiſtentium in mente creatoris, quas B. Aug. 83. quæſt. ad eas ſpecies, vel formas, & rationes appellat, & ibidē fatetur quodlibet creatum habere propriam formā, ſiue propriam ideam, & propriam rationem, ſecundum quam eſt conditum, vnde ait non eadem ratione dicimus eſſe conditum hominem, qua equum, ſed ſingula proprijs rationibus eſſe creata, quæ rationes ſunt in ipſa mente creatoris, ſi itaque omnia creata ſunt quædam imagines, ideſt quædam imitagines illorum exemplarium, & illarum formarum, ſed non propter hoc ſunt imagines ipſius creatoris, quia nō ſufficit ad eſſe imaginem artificis, quod ſit imago eius, vt exiſtens in natura ſua.

Pro quo notandum, quod quemadmodum ab artifice procedit arca, ſiue ſcamnum, & idolum aliter tamen, & aliter, quia arca ſolum eſt imago illius formæ, quę eſt in artifice ſecundum intellectum, ſed idolum eſt imago eius formæ, quæ eſt in intellectu artificis, & etiam poteſt eſſe imago eius formæ, qua formatur, vel figuratur artifex, vnde arcam non facit ad imaginem, & ſimilitudinem eius, quod eſt in mēte ipſius, ſed idolum formare poteſt ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam; nam habet, vel habere poteſt membra formata, ſicut ſuus artifex; ſic creaturæ irrationales procedunt a Deo, tanquam ab artifice, ſed creaturæ rationales procedunt ab ipſo quaſi idolum, vbi eſt ſimilitudo artificis ab artifice; omnes itaque creaturæ procedunt a Deo, tanquam imagines idearum, quæ ſunt in mente Dei, ſed irrationales, ita ſunt imagines idearum, quæ ſunt in mēte Dei, quod non ſunt imagines ipſius Dei, & aſſimilantur archæ, quæ ſic eſt imago ideæ, quæ eſt in mente artificis, quod non eſt imago ipſius artificis, at creaturæ irrationales, ſiue intellectuales procedunt ſic a Deo, quod non ſolum idearum exiſtentium in mente Dei ſunt imagines, verum etiam poſſunt dici imagines ipſius Dei, & propterea idolo aſſimilantur, quod nō ſolum eſt imago ideæ in mente artificis, ſed etiā poteſt eſſe imago ipſius artificis.

PVNCTVM QVARTVM.

Si ſola creatura rationalis, ſiue intellectualis eſt imago Dei, cur ergo ſol, ignis, & mundus dicuntur imagines Dei?

SAnctus Dionyſius quarto de diuin. nomin. de Deo loquens ait, quod Deus eſt ſicut ſol, ſubdit poſtea, quod quælibet creatura ſecundum ſuam rationem, ideſt ſecundum ſuam capacitatem participat lumen diuinum, ſicut omnia iſta inferiora participant lumen Solis, & in hoc Dionyſ. inquit Solem eſſe imaginem Dei.

Præterea idem Sanctus Dionyſius 15. cæleſt. Hierarch. ipſi Sancti Theologi, inquit ſuper eſſentialem, & eſſentiam in igne ſæpè deſcribunt, tanquam habente multas diuinæ proprietatis imagines, ergo diuina eſſentia deſcribitur à Theologis habere imagines multiplicis proprietatis in ipſo igne, ergo non ſola creatura intellectualis eſt imago Dei.

Item Boetius in de conſolat. loquens de Deo ait,

Mundum mentem gerens, ſimilique imagine formans
Perfectas, quæ iubens cunctas abſoluere partes,

ergo corpus mundi eſt imago Dei, ergo non ſola creatura intellectualis eſt imago Dei.

Quantum attinet ad primum, quare ſol appelletur imago Dei, reſpondetur, quod Sol dicitur imago Dei ratione cauſalitatis, non ratione dignitatis naturæ, vt docet Sanctus Thomas in ſcripto, nam ſicut Sol ſuum ſplendorem cuilibet offert, ita Deus ſuam bonitatem offert cuilibet creaturæ, & quemadmodū res capit ſecundum ſuam capacitatem Solis ſplendorem, ita quælibet creatura diuinam bonitatem participat ſecundum naturæ ſuæ capacitatem.

Quo ad ſecundum, cur ignis vocetur Sol, Reſpondetur, quod proprietates diuinæ ſecundum D. Thomam bifariam in creaturis oſtenduntur; vno modo ſecundum ſimilitudinem analogiæ, vt vita, ſapientia, & huiuſmodi, quę Deo, & creaturis conueniunt, alio modo ſecundum ſimilitudinem proportionis, ſecundum quod ſpirituales proprietates corporalibus metaphoricè deſignātur: primo modo proprietates diuinæ præcipuè oſtenduntur in rationali natura, ſecundo vero modo in igne, vel in alijs rebus, quas proprietates appellat D. Dionyſius, cap. 2. cæleſt. Hierar. diſſimiles ſimilitudines.

Quantum ad tertium, quare mundus a Boetio dicatur imago Dei, Reſpondetur, quod vocabulo mūdi, vel comprehenditur homo, & Angelus, vel non comprehenditur, ſi autem dicatur, quod non comprehenditur, tunc mundus non habet in ſe imaginem Dei, propterea quod remoto homine, & Angelo non remanet in mundo naturali, qua intelligens, in qua ſola propria imaginis, ratio fundatur, ſi autem affirmetur nomine mundi etiam hominem, & Angelum comprehendi, tunc mundus habet imaginem Dei, hinc propter nobiliores partes, quæ ſunt in eo, cuiuſmodi ſunt creaturæ rationales, in quibus habent eſſe imago Dei, totus mundus imago creatoris exiſtit.

Secundo poteſt reſponderi, quod Boetius loquitur de imagine ideæ in mente diuina exiſtentis, ſecundum quem modum, quælibet creatura poteſt dici imago.

Sed obijcies quanto aliquid eſt melius; tanto Deum perfectius imitatur, ſed totum vniuerſum eſt melius, quam creatura rationalis, ergo totum vniuerſum magis eſt ad imaginem Dei, quam rationalis creatura.

Reſpondetur vniuerſum eſſe melius rationali creatura poteſt intelligi duobus modis, vno modo extenſiuè, alio modo intenſiuè; primo modo eſt melius, quia ſcilicet plura bona complectitur; ſecundo modo non eſt melius quantum ad omnes eius partes, eo quia rationalis creatura eſt nobiliſſima pars vniuerſi.

Pro

Digitized by Google

Pro quo notandum, quod bonitas in creaturis, ſecundum quam accipitur imago Dei, non eſt ſumenda per cumulationem bonitatis, ſed per expreſſam repræſentationem dignitatis naturæ, quæ non eſt in omnibus partibus vniuerſi, ſed in ſolis creaturis rationabilibus, ſiue intellectualibus.

Amplius animaduertendum, quod duplex eſt imago creata, altera dicitur imago imitationis, & ſic homo eſt imago Dei, ſiue factus eſt ad imaginem Dei, vt ſcilicet ipſum cognoſcat, & amare ſtudeat imitando in virtutibus, altera eſt imago repræſentationis, & ſic mundus dicitur ſpeculum, & imago bonitatis Dei velut vmbra repræſentans; vnde Apoſtolus 1. Corinth. 13. ait videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, ſcilicet vmbratico.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angelus ſit imago Dei.

SAnctus Dionyſius, cuius verba citat Auctor in quæſt. libro de diuin. nomin. cap. ſexto, aſſeruerat Angelum eſſe imaginem Dei, præterea D. Gregorius homil. 34. in Euangel. probat id ipſum ex illo, quod dicitur de Lucifero Ezech. 28. tu ſignaculum ſimilitudinis, huc accedit ratio Sancti Bonauenturæ, & Sancti Thom. Theologorum principum Angelus eſt natura intellectuali præditus, ergo in ipſo eſt imago.

Rurſus ratio imaginis determinatur in anima, prout eſt capax Dei teſte D. Aug. lib. 14. de Trinit. ſed etiam Angelus eſt capax Dei, ergo.

Sed obijcit Theodoretus in ſcriptura non dici Angelos factos ad Dei imaginem.

Reſpondetur ſecundum D. Greg. id aliquo modo dici in illo loco Ezechielis.

Quod autem Moyſes id non expreſſerit mirum non eſt, cum ne fecerit quidem expreſſam menſionem creationis Angelorum, inquit Auctor, vtpotè ſcribens populo rudi, nec ſatis apto ad percipiẽdam cognitionem creaturarum purè ſpiritualium: vnde nec modum eorum determinauit Moyſes, nec dixit eos ad imaginem Dei factos.

Nec obſtat illud D. Auguſt. in ſermone de imagine, quod nulli creaturæ dedit Deus, vt eſſet ad imaginem niſi ſoli homini, quia vt ait Auctor D. Auguſtin. non excludit creaturas ſpirituales, ſed corporales.

Secundo hoc dicit Auguſt. propter aliquam proprietatem repræſentationis, quam Deus dedit homini non alij ſpirituali creaturæ, vel corporali, non propter rationem imaginis principalem, quæ omnem creaturam intellectualem conſequitur.

Tertio hoc ait ratione potentiæ præſidentis, de homine enim dictum eſt, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & non de Angelo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Agitur in hoc articulo de imagine ſecundum conſiderationem relatam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum ratio imaginis principalius reperiatur in Angelo, quam in anima.

SVpra ſtatuit Auctor imaginem conuenire homini, & Angelo, ideo nunc inueſtigat, num ratio imaginis eminentius reſplendeat in Angelo, ſiue in anima.

Duas recenſet Doctorum ſententias.

Prima conſiſtit in vna diſtinctione, & duabus concluſionibus, diſtinctio huiuſmodi eſt. Creaturam eſſe magis ad imaginem Dei poteſt duobus modis intelligi, vno modo extenſiuè, alio modo intenſiuè, ex hac bimembri diſt. duas colligit Auctor concluſiones, quarum eſt

Prima. Homo eſt magis ad imaginem Dei extenſiuè, quam Angelus: probat, quia magis repræſentat Deum, vtpotè in pluribus rationibus corporis ſibi vniti, ſcilicet in ſpiritualibus, & corporalibus, ſecundo in modo exiſtendi in rebus, tertio in modo producendi res.

Secunda concluſio. Angelus eſt magis ad imaginẽ Dei, quam ſit homo intenſiuè, nam quanto eſt ſubtilior natura tanta in eo imago Trinitatis ſimilius inſinuatur expreſſa ſecundum D. Greg.

Præterea ſicut excellentior eſt natura Angelica, ſic excellentiores habet potentias, & maiorem habet capacitatem, & digniori modo eſt imagine Dei inſignita.

Cæterum hæc opinio, & ſi probabilis videatur, tamen patitur calumniam, inquit Doctor ratione vtriuſque partis diſtinctionis improbat, quo ad primum, quod ſcilicet extenſiuè imago magis ſit in homine, quam in Angelo, quia vt docet D. Auguſt. ratio imaginis præciſè attenditur ſecundum portionem ſuperiorem, ſimiliter quo ad ſecundum quod ſcilicet expreſſior ſit imago in Angelo, quam in anima propter maiorem dignitatem naturæ, quia natura, quam aſſumpſit Chriſtus Dominus ſolus Deus maior eſt, & Beata Virgo Maria inter omnes Angelos magis accedit ad Deum.

Secunda ſententia, quam approbat Doctor plura continet membra, in primo docet, in quibus conſiſtat expreſſio imaginis, & intentio dignitatis imaginis, ſecundo ponit quatuor diſtinctiones, tertio colligit concluſiones.

Circa primum expreſſio imaginis conſiſtit in duplici conuenientia, ſcilicet ordinis, & proportionis, intentio vero dignitatis imaginis conſiſtit ſecundum intentionem conuenientiæ, quantum ad proportionem, vel ordinem.

Quo ad ſecundum diſtinctio prima eſt, quod duplex eſt conuenientia creaturæ ad Deum ſecundum ordinem, quædam eſt de eſſe imaginis, altera de bene eſſe imaginis, de eſſe imaginis eſt, quod ordinetur ad Deum fruendum, tanquam ad vltimum finem, de bene eſſe verò eſt, quod creatura rationalis præponatur alijs, quæ rationem veſtigij

Digitized by Google

tenent, & quod alia ordinetur ad ipſam tanquam ad finem.

Secunda diſtinctio eſt. Triplex eſt ordo in creatura rationali, ſecundum quam conformatur Deo.

Primus ordo eſt, ſecundum quem creatura, rationalis eſt nata coniungi Deo per dilectionem, & amorem.

Secundus ordo eſt, quod creatura rationalis præponatur alijs creaturis.

Tertius ordo eſt, quo creaturæ irrationales ordinantur ad rationalem creaturam.

Tertia diſtinctio. Duplex eſt conuenientia proportionis, ſiue habitudinis in creatura rationali ad ipſum Deum, quædam de eſſe imaginis, alia eſt de bene eſſe, illa, quæ eſt de eſſe imaginis, attenditur penès intrinſecaa nimæ, ſiue potentias, vt memoriam, intelligentiam, & voluntatem, quantum vero ad bene eſſe attenditur penès extrinſeca circa corpus.

Quarta diſtinctio conuenientia proportionis, quæ attenditur per reſpectum ad corpus poteſt eſſe magis, vel minus expreſſa duobus modis, vno modo priuatiuè, alio modo poſitiuè.

Quo ad tertium ponit quinque concluſiones pro reſolutione quæſt.

Prima concluſio eſt penes primum ordinem. Angelus, & anima æquiparantur; probatur, quia vtriuſque mens immediatè a prima veritate formatur.

Secunda concluſio iuxta ſecundum ordinem, Angelus eſt expreſſior imago Dei, quam anima; probat Auctor, quia Angeli non ſolum beſtijs, ſed etiam hominibus rectores ſunt deputati.

Tertia concluſio iuxta tertium ordinem. Homo eſt expreſſior imago, quam Angelus; patet, quia ſenſibilia, & animalia magis ſunt facta propter hominem, quam propter Angelos.

Quarta concluſio. Anima quantum ad proportionem, quæ eſt de bene eſſe imaginis, eſt expreſſior imago Dei poſitiuè: probatur, quia anima magis repræſentat Deum, nam ſicut Deus eſt in qualibet creatura, ita anima eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, præterea ſicut animæ ſunt ab vno Deo, ita omnes homines ab vno.

Quinta concluſio in Angelo eſt maior, & expreſſior ſimilitudo, & ratio imaginis per comparationem ad corpus priuatiuè: probatur, quia ſic Angelus magis repræſentat Deum, qui ſicut eſt ſpiritus purus omnino impermixtus, & independens a creaturis omnibus, ita Angelus eſt a corpore ſecundum actum, & aptitudinem ſeparatus.

Pro expoſitione quæſtio. quatuor ſunt examinanda.

Primum, num Angelus proprius, quam homo ad naturam intellectualem accedat.

Secundum, num Angelus ſit ſimilior Deo, quam homo.

Tertium, num inter creaturam intellectualem, & Deum ſit medium.

Quartum, num Angelicus ſpiritus ſit capacior, quam humanus.

PVNCTVM PRIMVM.

Num Angelus ad naturam Dei intellectualem propinquius, quam homo accedat.

PEr communem eſſentiæ gradum, nempè intellectualem, quo Angelus, & homo conueniunt æquè propè accedunt ad intellectualem naturam Dei, quamuis intra illum gradum ſit quædam latitudo, ſecundum quam Angelus magis, quam homo ad Deum accedit.

Pro quo notandum, quod natura intellectualis magis viget in Angelo, quam in homine, imo propriè loquendo Angelus eſt intellectualis, homo verò rationalis, vt docet Sanctus Dionyſ. 6. de diuin. nomin. hinc homo modicum eſt intellectualis, Angelus vero plurimum intellectualis; probatur, quia homo pauca non ratiocinando, & diſcurrẽdo, ſed multa, & quaſi omnia ratiocinando, & diſcurrendo intelligit, Angelus autem omnia ſimplici intuitu cognoſcit, diſcurſus autem nullus eſt ibi, niſi vocetur diſcurſus ille, quia non omnia, quorum habet ſpecies, ſimul intelligit, quod non eſt propriè diſcurrere, ſed eſt ſuam aciem intellectiuam nunc ab vna ſpecie, quæ eſt in memoria Angeli, nunc ab alia informari, itaque Angelus, quia non ratiocinando, ſed intelligendo cognoſcit, dicendus eſt intellectualis: homo vero, quia plus viget ratione, quam intellectu, dicendus eſt rationalis.

Ex quo ſequitur, quod cum Angelus ſit natura intellectuali, & quidem perfectiori modo præditus, quam homo, perfectiorem quoque imaginẽ, quam homo gerat.

Quod autem Angelus in natura intellectuali excedat hominem, patet ex verbis Ezechielis deſcribentis Angelum plenum ſapientia, & perfectum decore, quod non eſſet niſi in intellectu, & ſapientia, excelleret hominem.

Sed obijcies, quod D. Aug. lib. 2. de lib. arb. inquit, quod animæ rationales ſunt Angelis natura pares, ergo non perfectiori modo Angelus, quam homo eſt natura intellectuali præditus.

Reſpondetur, quod dictum D. Auguſ. intelligitur quantum ad immediationem recipiendi gratiam a Deo, ita enim nata eſt anima recipere gratiam immediatè, ſicut & Angelus, tametſi Angelus ſit nobilior per naturam.

Secundo Reſpondetur, quod Angelus loquitur de paritate quantum ad finem, quia animæ, & Angeli ordinantur ad eandem beatitudinem, licet vnus altero beatior eſſe queat.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Angelus ſit Deo ſimilior, quam homo, vel è contra.

SCiendum, quod duobus modis poteſt attendi ſimilitudo creaturæ rationalis ad Deum, vno modo ſecundum perfectionem naturę, alio modo ſecũdum habitudinem ad res, primo modo ſimilitudo eſt verior, ſicut & verius eſſe habet ens abſolutum, quam

Digitized by Google

quam relatum, & propterea ſecundum primam ſimilitudinem verius attenditur imago.

Hac præmiſſa diſtinctione duæ ponuntur concluſiones pro reſolutione dubitationis.

Prima. Secundum perfectionem naturæ Angelus eſt Deo ſimilior; probatur duabus rationibus, prima Angelus habet ſubtiliorem naturam, ergo eſt Deo ſimilior; ſecunda habet intellectum perſpicaciorem, ergo &c.

Secunda concluſio. Homo ſecūdum quid eſt Deo ſimilior, quam Angelus: probatur, in homine inuenitur aliqua ſimilitudo ad Deum, quæ non eſt in Angelis; nam vna perſona humana oritur ex alia, ſicut vna perſona diuina ex altera procedit, vnus autem Angelus non oritur ex alio.

Item vnus homo eſt principium omnium hominum, ſicut Deus eſt principium omnium mentium, & anima eſt tota in qualibet parte corporis, ſicut Deus eſt totus in qualibet parte mundi, ergo in homine eſt aliqua ſimilitudo ad Deum, quæ non eſt in Angelo, ac proinde, homo ſecundum quid eſt Deo ſimilior.

Ex his duabus concluſionibus duo ſequuntur corrolaria.

Primum, quantum ad ea, quæ reſpiciunt imaginē per ſe, & eſſentialiter directè, & principaliter ratio imaginis excellentiori modo reperitur in Angelo, quam in homine, nam ſic imago reſpicit naturam intellectualem, in qua Angelus excedit hominem.

Secundum corrolarium quantum ad ea, quę reſpiciunt imaginem ſecundariò, & ex conſequenti, & quaſi per accidens magis eſt in homine, quam in Angelo, patet ex ſecunda concluſione.

PVNCTVM TERTIVM.

Num inter creaturam, in qua eſt imago, & Deum ipſum ſit medium.

ASſerit Doctor in textu Angeli, & animæ mentē immediatè ab ipſa prima veritate formari, qđ ante eum docuit B. Aug. 11. de Trinit. c. 5. vbi ſic ait, nō ſanè omne, quod in creaturis eſt ſimile Deo, eius imago dicenda eſt, ſed illa ſola creatura, qua ſuperior ipſe ſolus eſt, ea quippe de illo prorſus exprimitur, inter quam, & ipſum nulla interiecta eſt natura, ergo in illa ſola debet poni imago, inter quam & Deum nullum eſt medium, præterea idem Doctor 83. quæſt. quæſtione de homine facto ad imaginem, & ſimilitudinem Dei dicit, quod in illa creatura eſt imago Dei, qua Deo nihil eſt propinquius: Ex quibus verbis ſanè colligitur inter creaturam intellectualem, & Deum nullum eſſe medium.

Perſuadetur primo ex ordine creaturarū, qui inter ipſas reperitur, in infimo, namque gradu ſunt res inanimatæ, ſupra quas ſunt res animatæ anima vegetabili, ſuper has collocantur res animatæ anima ſenſibili, ſupra has ſunt creaturæ intellectuales, quæ ſupremum vitę gradum obtinent, quod D. Aug. lib. 12. Confeſſ. clariſſimè teſtatur dicens duo quædam feciſti Domine, vnum prope te, aliud prope nihil, vnum, quo tu ſuperior eſſes, alterum, quo nihil inferius eſſet, primum eſt intellectualis, ſecundum eſt materia prima; vnde ſicut nihil eſt inferius ipſa materia prima, ſic nihil eſt ſuperius intellectuale creatura, niſi ſolus Deus.

Confirmatur per eundem B. Auguſ. lib. 83. quæſt. dicentem, quod nulla ſubſtantia interpoſita mens ab ipſa veritate formatur, & ideo nihil eſt illi coniunctius.

Obijcies inter creaturas intellectuales vna eſt nobilior, & perfectior altera, vt Angelus eſt præſtantior homine, ergo homine ſuperior eſt Angelus, ergo non ſolus Deus, ergo inter hominem, & Deum cadit medium.

Reſpondetur, quod licet Angelus ſit præſtantior homine, ac proinde ſuperior, in eodem tamen ordine creaturarum intellectualium collocantur, id optimè colligitur ex illo Iob 40. ecce Behemoth, quem feci tecū, per Behemoth, vt exponit D. Greg. intelligitur Diabolus, qui ſimul dicitur eſſe factus cum homine non ſimultate tēporis, quia omnes Angeli tam boni, quam mali creati fuerunt in initio temporis; homo vero factus fuit ſexta die, nec etiam ſimultate loci, quia Angeli creati fuerunt in cœlo Empyreo, & de nihilo; homo autem factus fuit de limo terræ, & in terra, ſed ſimultate excellentiæ, & dignitatis, quia ſcilicet Angelus, & homo ſunt in eodem ordine intellectualis naturæ, qua nihil eſt ſuperius, niſi Deus.

Notandum, quod licet anima immediatè formetur ab ipſa veritate, ſicut & Angelus, tamen Angelus perfectius formatur loquendo ſecundum naturā vtriuſque, quia ſecūdum illam veritatem perfectius cognoſcit, quandoquidem in eo lumen intellectuale in ſua puritate perſeuerat, in homine autem eſt figuris ſenſibilibus obumbratum; vnde cum diſcurſu cognoſcit, vt ſupra dictum eſt; quamobrē inquit Iſaac, quod ratio creata eſt in vmbra intelligentiæ.

Secundo perſuadetur ex fine, in quem creatura intellectualis tendit, nam de eſſe imaginis, inquit Auctor in textu eſt, quod creatura immediatè ordinetur ad Deum, patria enim, vbi eſt imago perfecta, & conſumata intellectus tendit immediatè in Deū, quem non per velamen, de quo Sanctus Dionyſ. ait, quod dum ſumus in via non eſt poſſibile aliter nobis lucere diuinum radium, niſi velamine ſacrorum velaminum circumuelatum, neque per ſpeciem mediā, ſed facie ad faciem, vt ait Apoſtolus, ſimiliter voluntas tendit immediatè in Deum, tanquam in finale bonum per dilectionem, & amorem.

Sanctus Thom. in ſcripto exponens verba illa D. Aug. inter mentem noſtram, & Deum nihil eſt medium, inquit nihil eſſe medium, quaſi obiectum beatitudinis, ſed immediatè in Deum mens noſtra tendit, à quo etiam per gratiam viuificatur, & tamē eſt aliquod medium, quantum ad gradum naturæ, ſcilicet natura angelica.

Vel ſub alijs verbis de intermediatione poſſumus loqui bifariam; vno modo, quatenus Deus eſt obiectum beatitudinis naturæ intellectualis, alio modo, prout natura intellectualis participat naturaliter naturam diuinam, quæ eſt intellectualis; primo modo nulla creatura intellectualis intermediat inter Deum, & naturam quamcumq; aliam intellectualē, eo quia, vt oſtēſum eſt, quęlibet natura intellectualis ten-

Digitized by Google

tendit in Deum immediatè, tanquam in obiectum beatitudinis, ſecundo modo Angelus perfectiori modo naturam illam intellectualem participat.

Dices natura intellectualis eſt de genere ſubſtantiæ, ſed ſubſtantia non intenditur, neque remittitur, ergo Angelus non perfectiori modo, quam homo naturam intellectualem participat.

Reſpondetur a Sancto Thoma ſubſtantiam non intendi, neque remitti in indiuiduo, neque in indiuiduis, vnum enim indiuiduum non participat ſuam ſpeciem, quandoque magis, quandoque minus, ſimiliter diuerſa indiuidua non participant ſpecies ſubſtantiæ ſecundum magis, & minus, in diuerſis tamen ſpeciebus intenditur, & remittitur, vna enim ſpecies ſubſtantiæ eſt perfectior, quam alia.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Angelicus ſpiritus ſit capacior, quam humanus.

SAnctus Doct. in tertio argumento, quo probat in Angelo eminentius eſſe imaginem diuinitatis impreſſam, tangit hanc difficultatem; nam ſi ex eo creatura rationalis imago Dei dicitur, quo capax Dei eſt, Angelicus ſpiritus, cum ſit virtuoſior, & expeditior, capacior eſt, quam humanus.

Huic dubitationi doctiſſimè ſatisfacit in ſolutione argumentorum, & præſupponit, quod capacitas poteſt bifariam conſiderari, vno modo ſecundum naturam, prout eſt in potentia, alio modo, prout eſt in actu perfecto per gratiam; hæc autem gratia poteſt eſſe duplex, altera dicitur initiata, altera dicitur conſumata, prima quidem eſt viatorum, ſecunda eſt beatorum.

Hac præmiſſa diſtinctione ponuntur tres concluſiones.

Prima. Angelus eſt capacior ſecundum naturam, quam ſit homo; probatur. Angelus eſt magis aptus natus naturaliter ad capiendum Deum, quam ſit homo, ergo quantum ad naturam magis viget capacitas Dei in Angelo, quam in homine.

Confirmatur ſic, quia excellentiori naturæ debetur excellentior potentia, & capacitas, Angelus autem eſt excellentioris naturæ, quam ſit homo, ergo eſt capacior homine ſecundum naturalem potentiã.

Secunda concluſio. Quantum ad capacitatẽ gratiæ tum initiatæ, tum conſumatæ Angelus non eſt capacior homine: probatur primo ab Auctore ſic. Subſtantia, quæ eſt minus capax per naturam, poteſt effici magis capax per aliquam gratiam gratis datam, quæ diſponit, & ampliat capacitatem naturæ ad ſuſceptionem gratiæ gratum facientis, ergo dato, quod Angelus eſſet capacior gratiæ, quam homo ſecundum naturalem potentiam, tamen per aliquod donum diuinitus ſibi gratum datum poteſt eleuari capacitas animæ vſque ad capacitatem Angeli, & quodammodo ampliorem.

Secundo probatur de gratia conſumata, nam homines erunt pares Angelis, quia æquabuntur eis in gloria, & habebunt æqualia merita, & perconſequẽs æqualem gloriam cum eis, & facient vnam Ciuitatẽ cum ipſis non ſolum numero, ſed etiam merito, & perconſequens præmio, quia pares exiſtentes in merito, erunt pares in gloria, & in præmio.

Tertia concluſio. Quamuis homines æquabuntur Angelis, & aſſumentur ad eorum ordines, non tamẽ eſt tollenda excellentia in gratia, in gloria, & in præmio aliquarum perſonarum; patet de perſona Chriſti Domini, quę eſt ſuper omnia collocata, & de perſona Beatiſſimæ Virginis Mariæ, quæ eſt ſuper omnes choros Angelorum ad cœleſtia regna exaltata.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum imago principalius in mare ſit, quam in fœmina.

NOtandum ſecundum Ciceronem primo de natura Deorum, quod beſtiæ, aliæ mares, aliæ fœminæ ſunt. Mas animal vocatur, quod in alterum mittit prolificum ſemen, vt docet Ariſt. de natura animalium, ca. 3. mas dicitur, quod fortior, ac generoſior ſit à mare maſculus diminutiuè, qui non poteſt ſignificantius exprimi, & demonſtrari, quam per ſexum dicendo virilis ſexus a maſculo ſit maſculinus, vt maſculinum genus: vnde Plinius lib. 18 cap. 13. Græci duo primo fecere maſculinum, fœmininumque, & ea ſerendi ex eodem ſemine.

Secundo notandum, quod fœmina dicitur mulier a fœto, as, ſiue vt alij ſentiunt a fœmoris mollitie.

Tertio notandum, quod hæc quæſtio præſupponit imaginem Dei eſſe in fœmina, quod conſtat primo Geneſ. vbi dicitur creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, maſculum, & fœminam creauit eos.

In corpore quæſt. duo agit Sanctus Doct. primo ponit diſtinctionem, ſecundo reſoluit quæſtionem.

Quo ad primum imago poteſt ſumi duobus modis, vno modo quantum ad ea, quæ ſunt de eſſe principaliter; alio modo quantum ad bene eſſe ſiue quantum ad accidentalia: primo modo imago conſiſtit in anima, & eius potentijs, & in his potiſſimum, prout habent ad Deum conuerti, ſecundo modo imago conſiſtit in anima, vt habet relationem ad corpus.

Circa ſecundum reſolutio conſiſtit in duabus concluſionibus.

Prima. Imago quantum ad id, quod eſt de complemento eius æqualiter eſt in viro, & muliere; probatur, quia imago ſic conſiderata eſt in anima, & eius potentijs, quatenus Deũ trinum, & vnum repræſentant, & ad eundem debent conuerti, vt dictum eſt, ſed æquè eſt in fœmina, & viro, ſerua, & libero.

Secunda concluſio. Imago quantum ad bene eſſe principalius conſiſtit in viro, quam in muliere; probat Auctor tribus medijs.

Primo, quia imago in viro eſt in ſexu perfectiori.

Secundo ratione præſidentiæ, quia mulier etiam ante peccatum erat naturaliter ſubdita viro, & vir ſolo Deo ſubierat.

Tertio, quia vir eſt caput, & principium mulieris, non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro; etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum, & propter has cauſas in viro magis, quam in muliere relucet Dei imago, quia eſt Dominus rerum omnium, quas condidit,

Digitized by Google

didit, illiſque dominatur, & præeſt, & eſt illarum omnium finis, & principium.

Ad intelligentiam quæſt. tria ſunt diſcutienda.

Primum, num in viro magis, quam in muliere vigeat ratio.

Secundum mulier, quomodo dicenda imago viri.

Tertium, num ſimilitudo Dei ſecundum dona ſupernaturalia ſit magis in viro, quam in fœmina.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in viro magis, quam in muliere vigeat ratio.

Sciendum primo, quod ingenium, & ratio ſunt vna, & eadem vis, ſed ratione differens: nam ingenium eſt vis naturaliter diſcretiua veri, & falſi, & aliarum differentiarum: ratio vero per ea, quæ ſunt accepta, videat, cum igitur non differant inter ſe, niſi ſicut natura, & diſpoſita erunt ingeniũ, & ratio vna, & eadem vis intellectiua, ſed ratione differens.

Secundo notandum, quod ratio capitur tripliciter.

Primo, vt habet diuidi contra intellectum, & intelligentiam, ſicut loqui videtur D. Aug. dicens in anima eſſe intelligentiam, in quantum conuertitur in Deum intellectus inquantum tendit in ſpiritum, ſeu æquale, ratio vero prout tendit in inferius.

Secundo ſumitur ratio, vt ſolum habet diuidi contra intellectum propter ſic Angeli dicuntur habere intellectum, & non rationem, quia ratio ſit cum diſcurſu, & tempore, quod non congruit Angelis.

Tertio ratio dicitur, vt complectitur totam partẽ intellectiuam diſtinctam contra ſenſitiuam, ſicut loquitur D. Aug. 12. de Trinit. diuidens rationem in portiorem ſuperiorem, & tamen quælibet comprehendit memoriam, intelligentiam, & voluntatem.

Tertio notandum, quod rationis officium eſt multiplex.

Primum eſt comprehendere, & ſecundum hoc dicitur intellectus.

Secundum eſt ratiocinari, ideſt rationes ad aliquid oſtendendum, vel probandum inducere, & ſic dicitur vis rationalis.

Tertium eſt diſcernere, & ſecundum hoc appellatur ratio.

Quartum eſt media inuenire, & ſecundum hoc ingenium dicitur.

Quintum eſt eligere, ſicque voluntas liberi arbitrij nuncupatur ſecundum vtrumque officium liberi arbitrij diſcernendi, & eligendi.

Sextum eſt celeſtia cõtemplari, & vocatur mens.

Septimum eſt inferiora diſponere dicitur ſenſualitas, vel inferior pars, ſiue portio rationis.

His præmiſſis duæ ſunt ponendæ concluſiones pro reſolutione.

Prima. Vir magis viget ratione, & intellectu, quã mulier: probatur auctoritate Ariſt. 1. Polit. vbi oſtẽdit, quod naturaliter maſculus debet fęminæ dominari, & vir puero, & Dominus ſeruo, quia ratio plus viget in maſculis, quã in fęmina, magis in viro, quã in puero, & plus in Domino, quam in ſeruo.

Confirmat ex hoc, quia fœmina habet conſilium inualidum, puer imperfectum, ſeruus autem non habet conciliatiuum, ergo vir plus viget intellectu, & ratione, quam mulier.

Secunda concluſio. Ratio, & intellectus non plus viget in omnibus viris reſpectu mulierum; probatur, quia multæ mulieres magis ratione vigent, quam viri.

PVNCTVM SECVNDVM.

Mulier quomodo dicenda imago viri.

Hæc dubitatio mouetur propter verba Apoſtoli 1. ad Corinth. cap. 11. vbi ſic ait vir quidem non debet velare caput ſuum, quoniam imago, & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt, hanc auctoritatem profert Auctor in primo argumento.

Huic reſpondet Auctor, quod vir accipitur metaphoricè pro ſuperiori parte rationis, & mulier pro inferiori iuxta expoſitionem D. Aug. 13. de Trinit.

Pro cuius reſponſi intellectu ſciendum, quod vir ſumitur pluribus modis.

Primo modo ætate, & ſic ſumitur 1. Corint. 13. cũ factus ſum vir, euacuaui, quæ eram paruuli.

Secundo vt diſtinguitur contra ſexum fœmineũ, & ſic ſumitur Ioan. 4. cum Chriſtus Dominus dixit Samaritanæ quinque viros habuiſti.

Tertio pro marito, ſicque capitur ab Apoſtolo 1. ad Corint. cap. 7. quæ autem nupta eſt cogitat, quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro.

Quarto pro quocumque homine virtuoſo, ſiue vt maſculus, ſiue fœmina, vt Pſal. 1. beatus vir qui non abijt.

Quinto metaphoricè pro ſuperiori parte rationis, vt in præallegata auctoritate ſcilicet, vir eſt imago, & gloria Dei, nam quando homo reſpicit æterna eſt vir, quando terrena eſt mulier.

Et ſi obijciatur, quod Apoſtolus loquitur de viro, & muliere ad lit.

Reſpondet Auctor, quod loquitur de his non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſignificationem, cur enim fortis eſt & præſidet mulieri, ſuperiorẽ rationis partem ſignificat, mulier vero inferiorẽ: hinc eſt, quod in matrimonio vir ſignificat Deum, & mulier ſignificat Eccleſiam, ſiue animam, quod eſt ratione virilitatis ex vna parte, & infirmitatis, & fragilitatis ex altera.

Notandum, quod vir dicitur imago Dei, fœmina autem viri, quia ſicut Deus eſt principium, & finis, ex quo, & propter quem vir eſt factus, ita vir principium & finis eſt fœminæ, ex viro enim & propter virum mulier eſt facta; id Apoſtolus eo in loco patefecit, cum enim dixiſſet, virum eſſe imaginem, & gloriam Dei, mulierem autem viri, ſubdens rationem ait; non enim vir ex muliere, ſed mulier ex viro, etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.

Præterea ſicut vir eſt imago Dei, quia factus eſt ad imitationem Dei, ſic mulier eſt imago viri, quia facta eſt ad imitationem viri, nam cum non inueniretur Adæ ſimile, dixit Deus non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi; ergo

Digitized by Google

ergo ad ſimilitudinem, & imitationem viri facta eſt mulier, vt in hoc vir ſit imago Dei, quia aliquid factū eſt ad imaginem, & ſimilitudinem eius, ſicut ipſe factus eſt ad imaginem, & ſimilitudinē Dei, Ad ſimilitudinem enim corporis Adæ formatum eſt corpus Euæ, ſed ad ſimilitudinem, & imaginem Dei creata eſt anima Adæ, ſecundum quam animam non eſt diſtinctio ſexus, & ideo ſi ſpectetur principalis ratio imaginis, quæ attenditur ſecundum gradum naturæ intellectualis ratio imaginis æqualiter eſt in muliere, atque in viro, nam eſſe rationis, & intelligentiæ participem bonorum ſupernaturalium, ac beatitudinis capacem, liberoque arbitrio præditum, æquè ineſt viro, & mulieri.

Obijcies, quod Gloſa ſuper illud Apoſtoli ſupracitatum vult, quod ad imaginem Dei factus eſt homo vir, & non mulier.

Reſpondetur, quod homo factus eſt ad imaginē Dei non mulier, quia homo non fuit factus ad mulierem, vel ad ſimilitudinem mulieris, ſed èconuerſo, & in hoc vir imitatur Deum, & non mulier, quod habeat aliquid factum ad ſimilitudinem ſuam.

Nota, quod cum dicitur mulierem eſſe factam in adiutorium viri, id referendum eſt ad opera corporalia, quia quātum ad intelligere, & doctrinam mulier magis indiget viro, quam èconuerſo.

PVNCTVM TERTIVM.

Num ſimilitudo Dei ſecundum dona ſupernaturalia ſit magis in viro, quam in fœmina.

SCiendum dona ſupernaturalia eſſe duplicia quędam dicuntur dona gratiæ, alia dona gloriæ, & de vtriſq; eſt quæſtio; vnde pro eius reſolutione duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima ſecundum dona gratię vir, & mulier ſe habent, ſicut excedens, & exceſſum: probatur quia aliquæ fœminæ reperiuntur ſimiliores Deo multis viris, & ècontra viri aliqui ſunt multis fœminis Deo propiores.

Secunda concluſio in ordine ad vitam æternam, ſiue ad dona ſupernaturalia gloriæ vterq. ſexus pariter, ſeu æqualiter eſt ad Dei ſimilitudinem, & probatur, quia anima eſt ad imaginem Dei, eo quod capax eſt, ſed in tali vita æqualis capacitatis naturaliter loquendo erit anima fęminæ, ſicut anima maſculi, ergo æqualiter ſunt ad Dei ſimilitudinem.

Et confirmatur per D. Auguſt. 10. de Trinit. cap. 7. vbi vult, quod in eo, quod homo eſt imago Dei, non eſt ibi diſtinctio maris, & fœminæ, ad quod probandum adducit dictum Apoſtoli, quia nos ſumus imago Dei, prout ſumus Filij Dei, & prout inducimus Chriſtum per fidem, in quo non eſt Iudæus, nec Græcus, nec ſeruus, nec liber, neque maſculus, neque fœmina, ſed omnes vnus ſumus in Chriſto, & omnes renouamur ſecundum imaginem Dei.

Pro declaratione vtriuſque concluſionis animaduertendum, quod in homine iuſto tam viro, quam muliere eſt quædam peculiaris ratio imaginis, & ſimilitudinis, quatenus perfectiori quodam modo intelligit, & amat Deum per gratiam, ſicut ipſe Deus intelligit, atq. amat ſe ipſum, ac rurſus eſt perfectior imago Dei in beatis, qui perfectius adhuc Deum cognoſcunt, vt docet Sanctus Thom. qui ex Gloſ. in illud Pſal. 4. ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine triplicem imaginem Dei in homine diſtinguit, ſcilicet imaginem creationis, quæ eſt in omnibus, & recreationis, quæ eſt in ſolis iuſtis, & ſimilitudinis perfectioris, quæ eſt in beatis, iuxta illud Ioan. cum apparuerit ſimiles ei erimus, videbimus enim eum ſicuti eſt.

Secundo notandum, quod tam vir, quam mulier tendunt omnino immediatè in Deum tanquam in obiectum beatitudinis, à Deo, quod vterque dicere poſſit illud Auguſtini circa principium Confeſs. ad te nos feciſti Domine, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te, nō tamen propter hanc æqualitatem ponitur excellentia in gloria, vir enim aliquis poteſt eſſe beatior, quam aliqua mulier, & ècontra, aliqua mulier poteſt obtinere maiorem beatitudinis gradū: nam vt dixit Chriſtus Dominus Ioann. in domo Patris mei manſiones multæ ſunt.

Tertio notandum, quod inter mulieres reperitur aliqua, quæ longè perfectiorem Dei ſimilitudinem in ſe habet, quam vllus vir, qui ſit purus homo, & hæc eſt Beatiſſima Virgo Maria.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum imago principalius ſit in cognitiua, quam in motiua, ſiue affectiua.

HAec quæſt. præſupponit imaginem eſſe in vi cognitiua, & in vi motiua, ſiue affectiua.

Notandum, quod duplex eſt vis motiua; ſcilicet imperatiua, & executiua, imperatiua idem eſt, quod voluntas, executiua idem eſt, quod effectiua.

Diſtribuitur corpus quæſt. in tres partes, in prima Doctor manifeſtat differentiam inter imaginem, & ſimilitudinem, in ſecunda explicat quotuplex ſit imago, in tertia reſpondet quæſtioni.

Circa primam imago, & ſimilitudo differunt, quia imago de prima nominis impoſitione præſefert conformitatem in quantitate, ſimilitudo verò conuenientiam, in qualitate, nam imago nominat quamdam configurationem, & ita importat figuram, quæ eſt quantitas à qualitate, vel qualitas in quantitate, ſimilitudo vero dicitur rerum differentium eadem qualitas.

Ex hac differentia primaria triplex à Doctoribus aſſignatur modus diſtinguendi inter imaginem, & ſimilitudinem, qui modi ſupra relati fuerunt.

Primus eſt, quod ſimilitudo reſpicit naturam, & imago reſpicit figuram, quia ſimilitudo dicit conuenientiam in qualitate naturali, imago verò conuenientiam in diſtinctione figurali.

Secundus modus diſtinguendi eſt, quod imago eſt in naturalibus, & ſimilitudo in gratuitis.

Tertius modus eſt, quod imago eſt in potentia cognoſcendi, & ſimilitudo in potentia diligendi.

Circa ſecundum duplex eſt imago, altera dicitur imago creationis, altera eſt imago recreationis, in prima imagine duæ ſunt potentiæ ex parte cognitiuæ, ſcilicet memoria, & intel-

Digitized by Google

intelligentia, & vna ex parte affectiuæ, ideſt voluntas, in imagine recreationis, quæ in gratia conſiſtit, duæ virtutes ſunt ex parte affectiuæ; ſcilicet ſpes, charitas, & vna ex parte cognitiuæ, ſcilicet fides.

Quantum attinet ad tertiam partem ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima. Imago creationis principalius conſiſtit in cognitiua, quam in affectiua: probatur. Imago principaliter requirit originem, & habitudinem, origo autem, & habitudo attenditur inter memoriam, & intelligentiam per modum parentis, & prolis, & inter hæc duo, & voluntatem attenditur origo ſecundum modum donationis, ſiue proceſſionis, ergo imago principalius conſiſtit in cognitiua.

Secunda concluſio imago recreationis principalius conſiſtit in affectiua, quam in cognitiua; probatur, ſimilitudo principaliter conſiſtit in vnione animæ ad Deum, quæ eſt per gratiam, ſed vnio, & gratia principaliter reſpiciunt affectiuam, ergo imago recreationis, quæ eſt in gratuitis principalius conſiſtit in affectiua, quam in cognitiua.

Pro expoſitione quęſt. quatuor ſunt ponderanda.

Primum vtrum ſimilitudo ſit in plus quam imago.

Secundum, quomodo anima ſit repræſentatiua imaginis diuinæ.

Tertium, quomodo imago ſe teneat ex parte cognitiuæ, & perfectio imaginis ex parte affectiuæ.

Quartum num Dei imaginem homo per peccatum perdere poſſit.

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum ſimilitudo ſit in plus, quam imago.

DIſcutitur hęc difficultas ab Auctore in quarto argumento, quod huiuſmodi eſt. Similitudo eſt in plus, quã imago, non enim quælibet ſimilitudo eſt imago, ſed ſimilitudo expreſſa in quadam configuratione, & imitatione, ergo vbicũq; eſt imago, & ſimilitudo eſt.

Satisfacit Doctor, quod ſimilitudo poteſt accipi duobus modis, vno modo generaliter, alio modo propriè: primo modo vtiq; in plus eſt: ſecundo modo nequaquam, imò diſtinguitur ab imagine, & ſic accipitur in propoſito.

Pro cuius reſponſi declaratione ſciendum, quod ſi pro eodem ſumerentur ſimilitudo, & imago, oſtẽderetur quædam nugatio in verbis Moyſi dicentis in perſona Dei, faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: quia ſimilitudo iam antea in imagine fuit comprehenſa, quare non opus erat pluribus, vnde pro reſolutione hęc concluſio ſtatuitur. Similitudo non eſt imago, ſed imaginis perfectio: probatur teſtimonio Patrum: nam Damaſcenus lib. 2. per plura capita ſimilitudinem in virtutibus, & gratia Spiritus ſancti, cum magis Sanctis Patribus conſtituit, B. Cyprianus ſermone 3. de pœnitentia explicans locum illum Matth. 5. eſtote perfecti, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt, ſic ait, erimus perfecti, ſi ſimilitudo, quam Adam peccandò perdiderat, in actibus noſtris luceat, vbi nomine ſimilitudinis nil aliud, quam pietatis opera intelligit: Item B. Hireneus lib. 3. contra Valentinum cap. 20. ſic habet, quod perdidimus in Adam, hoc in Chriſto Ieſu recipiemus, perdidimus autem iuſtitiam, pietatem, cæteraſq. virtutes, in quibus ſimilitudo, quæ eſt imaginis Dei perfectio, ſita eſt, B. Ambroſius exponens illud Pſal. 48. homo cum in honore eſſet. idẽ ſentit Sanctus Doctor in textu his omnibus ſe ſubſcribit aſſerẽs ſimilitudinem conſiſtere principalius in vnione animæ ad Deum, quæ quidem eſt per gratiam: Item referens ſecundum modum diſtinguendi inter imaginem, & ſimilitudinem inquit ſimilitudinem conſiſtere in gratuitis, quandoquidem conuenientiam dicit, quæ ortum habet à qualitate, & qualitas, in qua anima ſimilatur Deo, eſt gratia, ſimilitudo ergo perfecta eſt perfectio imaginis, & ideo imago perfecta includit ſimilitudinem: nam ſicut res perfecta dicit ipſum perfectibile, & ſuam perfectionem, ſic imago perfecta dicit imaginem, & ſimilitudinem, quæ eſt perfectio imaginis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo anima ſit repræſentiua imaginis diuinæ.

SCiendum in primis, quod imago conſiſtit in omnibus tribus potentijs, vt teſtatur Sanctus Doct. & ante eum B. Auguſt. quarum potentiarum ſcilicet memoria, & intelligentia ſe tenent ex parte cognitiuæ, voluntas autem ex parte affectiuæ, nam homo non eſt factus ad imaginem, & ſimilitudinem vnius perſonæ tantum, vel duarum perſonarum, ſed totius Trinitatis, hoc præſuppoſito reſoluitur dubitatio vnica concluſione, quæ huiuſmodi eſt. Anima rationalis eſt repræſentiua imaginis diuinæ penes memoriam, intelligentiam, & voluntatem: probatur auctoritate D. Auguſt. lib. 10. de Trinit. cap. 11. vbi ait, quod memoria Patri, intelligentia Filio, voluntas Spiritui ſancto adaptatur.

Ratio huius eſt, quia ex memoria primæ veritatis generatur intelligentia eius, ex vtroque verò procedit amor primæ veritatis, memoria ergo eſt generãs, intelligentia genita, amor procedens, igitur memoria Patri, intelligentia Filio: amor Spiritui ſancto adaptatur.

Et ſi objiciatur, quod D. Aug. ſibi ipſi aduerſatur in ſerm. de imag. 27. de verbis Apoſtoli, vbi habet hæc verba, ex his quaſi excellentioribus animæ dignitatibus iubemur Deum diligere: Deut. 6. vt quãtum intelligatur, tantum ſemper à memoria teneatur, nec ſolus ſufficit intellectus, niſi ſit voluntas in amore eius, nec hæc duo ſufficiunt, niſi addatur memoria, qua ſemper in mente intelligentis, & diligentis maneat Deus, ergo memoria procedit ex intelligentia, & voluntate, ergo non aptabitur Patri.

Reſpondetur, quod memoria duplex eſt, altera dicitur innata, altera acquiſita, memoria innata eſt vis cõſeruatiua ſimilitudinis primæ veritatis impreſſæ à creatione, & ideo hæc eſt principium intelligentię, & voluntatis, memoria acquiſita poteſt conſiderari duobus modis, vno modo, quantum ad fieri, & hæc naturaliter procedit ex intellectu, & voluntate, alio modo quantum ad eſſe, & ſic poteſt eſſe principium veritatis intelligentiæ, & voluntatis.

Hac præmiſſa diſtinctione ponuntur tria dicta.

Primum.

Digitized by Google

Primum. Memoria innata attribuitur Patri, intelligentia Filio, voluntas Spiritui ſancto, nam hæc eſt principium intelligentiæ, & voluntatis.

Secundum dictum Memoria acquiſita attribuitur Spiritui ſancto intellectus Patri, & voluntas Filio, quia memoria ſic conſiderata ex intellectu, & volũtate procedit, & ideo intellectus, quia eſt generans veritatem, attribuitur Patri, voluntas, quæ eſt genita, Filio.

Tertium dictum memoria acquiſita attribuitur Patri, quia ſic poteſt eſſe principium veritatis intelligentiæ, & voluntatis.

PVNCTVM TERTIVM.

Quomodo imago ſe teneat ex parte cognitiuæ, & perfectio imaginis ex parte affectiuæ.

NOtandum, quod quemadmodum in illa Sanctiſſima Trinitate eſt lumen de lumine, vt canitur in ſymbolo, ſic in imagine hac eſt lumen de lumine, quia de lumine intellectus agentis eſt lumen receptum, cum ſpecie producta in intelligentia: nam ſecundum D. Auguſt. 13. de Trinit. anima videt omnia in quadam luce ſui generis, ſicut oculus carnis omnia videt in quadam luce ſui generis; vnde cum ex memoria anima ſurget in intelligentia, oportet quod ibi fiat lumen ex lumine, vt ex lumine, quod eſt in memoria, fiat lumen in intelligentia, vel ex lumine, in quo anima ſcit res habitu, fiat lumen, in quo anima de rebus ſcitis conſiderat actu, hæc autem lux ſpiritualis, in quo anima videt omnia, à Philoſophis appellata fuit intellectus agens, de quo Ariſtot. 3. de anima dicit, quod intellectus agens ſe habet ad phãtaſmata, ſicut lux ad colores.

Secundo notandum, quod ex ſpecie in memoria ſecundum D. Aug. generatur ſpecies in intelligẽtia; vnde illa generatio poteſt dici ſpecies ex ſpecie; ideſt forma de forma, & lumen de lumine ratione luminis intellectus agentis recepti cum vtraque ſpecie, & poteſt dici actus de actu, quia ibi eſt notitia de notitia, & quia omnis forma eſt quidam actus teſte Ariſt. 2. de anima; idcirco pro eodem vſurpantur.

His omnibus præmiſſis, & ſic explicatis ponuntur tres concluſiones.

Prima. Imago principaliter ſe tenet ex parte cognitiuæ: perſuadetur, quia ſicut in Sanctiſſima Trinitate eſt Deus verus de Deo vero, ita hic fit actus verus de actu vero, fit enim notitia ex notitia, & ex vera notitia in memoria fit vera notitia in intelligẽtia, ergo imago reſpicit principaliter potentiam cognitiuam.

Et ſi dicatur, quod omnes potentiæ requiruntur ad imaginem, vt ſupra dictum eſt.

Reſpondetur cum Sancto Doct. quod potentia cognitiua obtinet ibi quamdam principalitatẽ, nam actus voluntatis requiritur propter duo, primo propter actum cognitionis, ſecundo vt connectat ſpeciẽ genitam cum ſpecie gignente.

Si obijciatur, quod imago in eo principaliter conſiſtit, in quo eius complementum, ſed imago completur in voluntate, ergo principaliter conſiſtit in ea.

Reſpondetur ſecundum Doct. in ſolutione ſecundi voluntatem vltimam eſſe in imagine, non tamen ſe habere per modum complementi in ratione imaginis, ratio eſt, quia imago importat ordinem, & originem in potentijs, ſicut eſt in perſonis, & quemadmodum tertia perſona non ponitur alias complere, ſed potius ab eis recipere, ſic voluntas, prout eſt pars imaginis, potius conſideratur in ratione egredientis, quam in ratione complentis, & quoniam prima ratio originis eſt per modum naturæ, quæ finem conſiſtit in ortu intelligentiæ ex memoria, hinc eſt, quod imago principalius reſpicit cognitiuam, quam effectiuam.

Si inſtetur, quod imago conſiſtit penès id, quod eſt in anima nobiliſſimum, ſed voluntas eſt huiuſmodi, ergo imago principaliter conſiſtit penès voluntatem.

Reſpondetur ab Auctore nobiliſſimum in anima duobus modis poſſe accipi, vno modo ſecundum diſtinctionem potentiarum, ſcilicet affectiuæ & cognitiuæ, alio modo ſecundum cognitionem ſtatuum: ſcilicet portionis ſuperioris, & inferioris, ſecundo modo intelligitur, quod imago conſiſtat penès nobiliſſimum, non autem primo modo eo, quia imago complectitur tam affectiuam, quam cognitiuam, cũ vtraque nata ſit ferri in Deum immediatè.

Secunda propoſitio. Imago perfecta perfectiori modo eſt in affectiua, quã in cognitiua, & probatur. Perfectio imaginis eſt ex ſimilitudine ad Deum, & attribuitur potiſſimum charitati, vel amori virtutis, ſed charitas, & amor reſpicit affectum, ergo imago perfecta principalius eſt in affectiua, quam in cognitiua.

Tertia propoſitio. Imago recreationis potius eſt ſimilitudo quædam, quam ſit imago: probatur ſi enim ſimilitudo eſſet propriè imago eſſet capax Dei, & eſſet immortalis, ſed non eſt ſic, ergo imago recreationis potius eſt ſimilitudo, quam imago, conclusio, ſeu propoſito, & probatio ſunt Auctoris in ſolutione primi argumenti.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Dei imaginem homo per peccatum perdere poſſit.

SVperficit hæc quæſt. diſputanda, quæ ſequitur ex ſolutione præcedentis quæſt. & quamuis fuerit agitata à nobis in 1. ſent. diſt. 3. art. 2. quæſt. 2. punct. 4. in præſentiarum tamen latius explicabitur.

Circa quam Matthias flauus Illyricus huius tempeſtatis hereticus in ſuis diſputationibus de peccato originali ſepius affirmauit imaginem Dei penitus eſſe conceptam in homine per peccatum, illumq. ſubſtantialiter fuiſſe transformatum in viuam, & ſubſtantialem imaginem Diaboli, quæ ſit ipſum peccatum originale, Epiphanicus itidem in Epiſtola ad Ioannem Hieroſolomitanum inter Origenis errores numerat, quod dixerit hominem per peccatum amiſiſſe Dei imaginem, quod etiam refutat tacito nomine Origenis hæreſi 78. ex nonnullis ſcripturæ teſtimonijs, ex nono cap. lib. Geneſeos, & Pſal. 38. & ex cap. 11. Epiſtola 1. ad Corint.

Verum priuſquam ad ſolutionẽ dubitationis deueniatur

Digitized by Google

ueniatur aliqua ſunt prælibanda, & primum ſecundum Victorinum Afrum lib.1. contra Arium, vbi examinans locum, faciamus hominem &c. ſic ait. Illud eſt iuxta imaginem eſſe, quod quidem ſubſtantia eſt aliud iuxta ſimilitudinem eſſe, quod non eſt ſubſtantia, ſed in ſubſtantia nomen qualitatis declaratiuum; Idem confirmauit Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus lib.1. ſuper Geneſ. explicans eumdem locum, faciamus hominem, vbi ita ſcribit, inter imaginem, & ſimilitudinẽ hoc intereſt, imago Dei omnium, ſimilitudo paucorum, hoc namq. imago Dei ab excellentia diuinæ ſimilitudinis diſtat, quod imago Dei anima peccatrix eſſe non deſinit, ad Dei autem ſimilitudinem niſi anima ſancta fuerit, non perueniet, quia illa anima creata eſt per naturam, hæc dabitur conſumari per gratiam.

Secundo notandum, quod imaginis nomen in ſacris literis interdum ſumitur, pro eo quod in natura ſitum eſt, & numquam perditur, aliquando capitur iuxta quaſdam animæ qualitates, vt patet ad Coloſſ. 3. expoliantes inquit Apoſtolus vos veterem hominem, cum actibus ſuis, & induentes nouum, qui renouatur in agnitionem ſecundum imaginem eius, qui creauit illum, ſuper quem locum B. Ambroſius inquit imago hæc in conuerſatione bonæ vitæ intelligenda eſt, ſicut dicit ad Corint.1. cap.15. quemadmodum portauimus imaginem eius, qui de terra eſt, ita portemus imaginem illius, qui de cœlo eſt, iſte eſt ergo creator hominis, cuius imaginem portare nos iubet in ſanctitate, & bonis operibus, quæ de filij Dei cognitione deſcendit, hęc D. Ambroſius, ex quibus locis Apoſtoli colligitur hanc eſſe differentiam inter veterem, & nouum hominem, vt vetus homo, qui ad peccatum pertinet non habeat ad imaginem Dei, quia ſcilicet bonitate caret, nouus autem homo, qui ad gratiam per Chriſtum recuperandam pertinet Dei imaginem gerat.

Tertio notandum ſcholaſticæ procedendo, quod imago in homine poteſt bifariam conſiderari, vno modo ſecundum dona naturalia, alio modo ſecundum dona ſupernaturalia, ſcilicet diuinæ gratiæ.

Rurſus poteſt dupliciter conſiderari, vno modo ſecundum ſubſtantiam, alio modo quantum ad eius pulchritudinem, & perfectionem.

His omnibus prelibatis tres ponuntur concluſiones.

Prima concluſio. Imago Dei ſecundum dona naturalia, quæ in vna animæ ſubſtantia conſiſtit, numquam per peccatum amittitur, concluſio eſt aduerſus Matthiam flauum, & alios ſectarios, & probatur primo ex teſtimonijs Sacræ ſcripturæ, præſertim ex illo 1. Corinth.9. vir non debet velare caput, quia imago, & gloria Dei eſt, Item ex illo Gen.9. quicumque fuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius, ad imaginem Dei quippe factus eſt homo, & ex illo Pſal.38. in imagine pertranſit homo, Item ex illo Iacob 3. lingua maledicimus homines, quia ad imaginem Dei creati ſunt, in quibus locis Sacra ſcriptura loquitur tam de bonis, quam de malis hominibus, in quibus etiam poſt peccatum remanet imago.

Secundo comprobatur concluſio teſtimonijs D. Auguſt. lib.2. retra. cap.24. vbi ita ſcribit, quod dixi Adam imaginem Dei, ſecundum quam factus eſt, perdidiſſe peccato, non ita accipiendum eſt, tanquã in eo nulla remanſerit, ſed tam deformis, vt reformatione opus habeat, & lib.1. retract. cap.26. explicans quod lib.83. 99.67. dixerat hominem amiſiſſe ſignaculum imaginis per peccatum, hoc inquit non ita accipiendum eſt, quaſi totum amiſerit homo, quod habebat imaginis Dei, nam ſi omnino amiſiſſet, nõ eſſet, propter quod diceretur reformamini in nouitate mẽtis veſtræ, Rom.12. & in eamdem imaginem transformamur 2. Corint.3. ſed rurſus Si totum amiſiſſet, nihil maneret: vnde diceretur quamquam in imagine ambulet homo, tamen vanè conturbatur.

Tertio munitur concluſio ratione: nam quãtumcumque homo ſe ipſum peccatis ſubdat, non perdit mentem, intellectum, neque arbitrij voluntatem, in quibus ſita eſt imago, ergo non amittitur per peccatum.

Confirmatur, primo quia ſi in Dæmonibus, quorum peccatum multo grauius fuit, naturalia manſerunt integra, teſte D. Dionyſ. ergo multo magis in homine putandum eſt factum.

Secundo ſi peccatum aliquid ſubtraheret de natura, ergo crebreſcentibus peccatis, tãdem tota anima natura conſumeretur, quod nefas eſt dicere, imò & hæreticum, cum anima ſit immortalis, & incorruptibilis.

Secunda concluſio. Imago Dei ſecundum dona ſupernaturalia, & iuxta quaſdam animæ qualitates per peccatum penitus deletur, atque deſtruitur: patet concluſio ex locis duobus Apoſtoli ad Coloſſ.3. & 1. Corint.15. ſupra citatis.

Tertia concluſio. Imago conſiderata, vt in proxima concluſione per peccatum deperdita mediante Chriſti gratia per pœnitentiam renouatur: probatur, gratia amiſſa per pœnitentiam recuperatur mediante Chriſti gratia, ergo & imago gratuita: conſequentia patet, quia per gratiam homo fit Dei formis.

DISTINCT. DECIMASEPTIMA.

Vtrum anima de aliquo facta ſit, vel non, & quando facta, & quam gratiam habuerit in creatione.

HIc de origine animæ plura, quæri ſolent, &c.
De limo corpus Adæ Deus ipſe parauit,
Cui vera ætatem prouectam mox cumulauit,
Ac inſufflauit animam ſibi, ſiue creauit
Hunc in terreſtri paradiſo, poſtquam locauit,
Quam Deus vſque globum Lunæ plantando leuauit
Ligno notitiæ vitæ lignum ſolidauit,
Et duplici ligno duo tunc præcepta ligauit,
Duplex præceptum ligno duplici ſociauit.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS PRIMVS.

Agitur in hoc articulo de productione hominis quantum eſt ex parte animæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum anima primi hominis producta ſit de Dei ſubſtantia.

PRo declaratione terminorum tituli quæſt. notandum, quod illa propoſitio deſumitur quatuor modis, vt docet Auctor in 1. ſent. diſt. 5. art. 1. quæſt. 2.

Primo ſumitur materialiter, vt cum dicitur iſte gladius eſt de ferro, ſcilicet tanquam de materia, ſecundo ſumitur ordinaliter vt cum dicitur de mane fit meridies, id eſt poſt mane fit meridies, tertio capitur originaliter vt in hac propoſitione, iſte ſplendor eſt de igne, quarto ſubſtantialiter, & hoc modo dicit conſubſtantialem conuenientiam inter extrema.

Rurſus ly, de, quando capitur ſubſtantialiter, vſurpatur tribus modis, primo partialiter, vt cum dicitur caput eſt de corpore, ſecundo ſumitur ſubſtantialiter, & ordinaliter vt in hac proportione de pane fit corpus Chriſti; nam ibi accipitur ordinaliter, quia poſt panem fit corpus Chriſti, ſumitur etiam ſubſtantialiter, quia vna ſubſtantia tranſit in aliã diuina actione; vltimo accipitur ſubſtantialiter & originaliter, vt in hac propoſitione Filius eſt de ſubſtantia Patris.

Tertio notandum, quod adhoc aliquid ſit de ſubſtantia alicuius duo requiruntur, primum quod productum producatur ab illo, ſecundum quod ſit eiuſdem naturæ in ſpecie, vel in numero cum producente.

In corpore quæſt. Auctor duo facit, primo narrat duas falſas, & erroneas opiniones, quas reijcit, & impugnat, ſecundo ponit ſententiam veram, & catholicam.

Circa primum fuit quorumdam opinio, qui arbitrati ſunt intellectum humanum non eſſe aliud quam intellectum diuinum, & diuinum intellectum appellabant ipſi, pro vt cõſiderabatur in ſe, humanum vero prout perficiebat corpus aliquod.

Horum opinionem impugnat Doctor tali argumento. Deus nullius poteſt eſſe pars conſtitutiua propter ſummam perfectionem, & abſolutionem, ergo non poteſt Deus perficere corpus aliquod tanquam pars conſtitutiua.

Secunda opinio fuit Manichæorum, qui exiſtimarunt ſpiritum rationalem eſſe Dei ſubſtantiam, & naturam, quam opinionem explicando dixerunt, quod in homine eſt duplex anima, teſte D. Auguſt. in lib. de duabus animabus, vna inclinata ad bona, & alia ad mala, & illa, quæ facit mala, numquam poteſt facere bona, & illa, quæ inclinat ad faciendum bonum, eſt de Dei natura.

Hanc opinionem reprobat Auctor tamquam ſtultam, erroneam, & impiam, & ideo à veritate alienam, primo quia ponit Deum eſſe eiuſdem naturæ cum creatura, & alicuius creaturæ eſſe materiam ponendo creaturam fieri ex Dei ſubſtantia.

Præterea ſequitur inter alia inconuenientia implicatio duorum oppoſitorum, dum aſſerit animam eſſe à Deo factam, & eam eſſe de diuina ſubſtantia, Item eſt à veritate aliena prædicta opinio, quia ponit in nobis duas animas.

Circa ſecundum ponit Sanctus Doct. veram & catholicam ſententiam, quæ conſiſtit in hac concluſione. Anima non eſt producta de ſubſtantia Dei, probat Deus ad creaturas ſe habet in ratione efficientis, & formalis & finis, & nullatenus poteſt ſe habere in ratione materialis, ergo anima non eſt producta de Dei ſubſtantia tanquam de materia; conſequentia probatur, quia quod ſe habet, vt materiale reſpectu alicuius eſt minus completum ipſo, ſed Deus non eſt minus completus, quam creatura, ergo Deus non ſe habet in ratione materialis reſpectu animæ.

Comprobatur concluſio rationibus, quæ ponuntur in argumento contra.

Prima fundatur ſuper auctoritatem Sacræ ſcripturæ Geneſ. 1. faciamus hominem ad imaginem &c. ſed hoc non eſt dictum ſecundum corpus, ergo ſecundum animam, ergo anima hominis facta eſt, tunc ſic circa diuinam naturam non cadit factio, vel mutatio ergo anima non eſt ex Dei natura.

Secunda, ſi anima eſſet ex Dei natura, ergo Dei natura veniret ad conſtitutionem hominis, cum anima ſit pars, ſed Deus non poteſt eſſe pars alicuius, cum pars ſit minus nobilis, quam totum, ergo anima non eſt ex Dei natura.

Tertia ſi anima eſt ex Dei natura, aut igitur habet aliquam formam illi naturæ, ex qua eſt, ſuper inductam, aut nullam, ſi primum, ergo non eſt facta, nec à Deo diuerſa, ſi ſecundum, ergo natura Dei eſt ipſius animæ materia, ſed Deus non poteſt eſſe materia alicuius, vt ſupra probatum eſt, ergo anima non eſt de natura Dei.

Quarta, anima deprauatur, ergo ſi eſt ex Dei ſubſtantia, diuina ſubſtantia deprauatur, ergo Deus non eſt ſummè bonus, ſed hoc eſt falſum, & hæreticum aſſerere, ergo anima non eſt ex Dei ſubſtantia.

Quinta ſi anima eſt ex Dei natura, aut per generationem, aut per ſpirationem, ſi primum, ergo anima nil aliud eſt, quam verbum, ſi ſecundum tunc anima eſt ſpiritus, ergo omnis homo eſſet Deus.

Vltima ratio. Si anima eſſet ex Deo, aut de toto Deo, aut de parte, ſi ſecundum ergo Deus eſt compoſitus, & habet partem, & partem, quod eſt falſum, ſi primum ergo anima cuilibet hominis eſt immenſa, & infinita, ſed conſequens eſt falſum, ergo & antecedens: probatur, quia Deus eſt immenſus, & infinitus, ergo quilibet homo eſſet omnipotens, quod eſt omnino à veritate alienum.

Pro intelligentia quæſtion. octo ſunt explicanda.

Primum num ſit anima rationalis.

Secundum quid anima rationalis ſit ſecũdum notionem vocis.

Tertium quid ſit anima rationalis ſecundum quiditatem penès Philoſophos.

Quartum quid ſit anima rationalis ſecundum Theologos.

Quintum num anima ſit ſubſtantia.

Sextum vnde ortum habuerit hęreſis Manichęorum, Gnoſticorum dicentium animam rationalem ex Dei ſubſtantia exiſtitiſſe, & quomodo ſit impugnanda.

Septimum, quæ ſit expoſitio illorum verborum Geneſ. cap. 2. inſpirauit in faciam eius ſpiraculum vitæ.

Octauum, quare anima rationalis ſit creata.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit anima rationalis.

QVidam obſoletus philoſophus, vt refert Cicero quæſt. 1. tuſculana inſipienter diſeruit nihil eſſe omnino animum, & hoc eſſe nomen totum inane, fruſtraque animalia, & animantes appellari, neque in homine eſſe animam, neque in beſtia, cuius philoſophi delirium ſecuti ſunt Libertini hæretici, qui aſſeruerunt animas noſtras nihil eſſe, cōtra quos ſit hæc aſſertio. Anima rationalis eſt, concluſio eſt de fide, probatur eius exiſtentia quintuplici medio.

Primo ex actibus manifeſtis ipſius, qui ſunt ratiocinari, diſcernere vèrum à falſo, & bonum à malo, artes inuenire, & interpretari, libere velle, & huiuſmodi, qui iudicant aliquid eſſe principium in homine, quod non eſt in animantibus, vel vitam habentibus.

Secundo probatur ex figura corporis humani, nā cætera animantia terram ſpectant, corpus autem humanum eſt naturaliter erectum ad cęlum, ex quo iudicatur principium formale eſſe intrinſecum, quod ad ſuperiora, & cęleſtia ordinatur.

Tertio ex ipſa diſtinctione corporis ſecundū dexteram, & ſiniſtram, ante, & retro, ſurſum, & deorſum, ex quibus depræhenditur in corpore humano quidam motor interior, qui eſt perfectio eſſe intellectualis.

Quarto ex differentia membrorum ad ipſum depræhenditur, præſertim ex lingua, quæ eſt inſtrumentum locutionis, & manu, quæ eſt organum organorum.

Quinto colligitur ex notitia naturali, quæ nihil nouit, quantum Deum eſſe, & ſe vt ait D. Aug.

Præterea animam humanam eſſe ex notione vocabuli eſt euidens, & inconfeſſo apud omnes.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid anima rationalis ſit ſecundum notionem vocis.

QVamuis de natura animæ diuerſa priſci philoſophi ſenſerint, vt diffuſe poteſt cognoſci ex Ariſt. lib. 1. de anim. Cap. 2. tamen notio vocabuli animæ in communi fuit ſemper eadem, ſi quidem animæ vocabulo omnes intellexerunt primum principium vitæ in ipſis rebus corporeis viuentibus exiſtens; nam viuentia dicimus eſſe animata, & vitæ expertia inanimata, ea autem res viua dicitur, quæ ſe ipſam ab intrinſeco ſe mouet, quocunque motu, & operatione; animæ autem vocabulum tum latinum, tum græcum, tum hebraicum ab effectu motus reſpirationis deductum eſt: hinc Græci animam vocant refrigerationem, eo quia refrigeratio fit per illum motum reſpirationis, vt aduertit Plato in Cratylo, velut nonnulli alij putarunt eſſe aquam refrigerantem, vt Ariſt. lib. 1. de anim. teſtatur. Hebræi verò animam appellant flatum, ſeu ſpirationem, itaque communis notio vocabuli animæ in communi eſt eſſe primum principium vitæ in re viuente, notio autem vocabuli animæ rationalis eſt eſſe primū principium vitæ in re viuente, notio autem vocabuli animæ rationalis eſt eſſe primum principium vitæ in homine, & conſequenter omnium motuum, & operationum, quæ cernuntur ab intrinſeco hominem habere, videlicet nutritionis, augmentationis, generationis, motus localis, ſenſationis, intellectionis, appetitionis.

Secundo notandum, quod anima dicitur ab animando ſicut ſpiritus dicitur à ſpirando, vnde anima rationalis debet quam maximè ſpirare ad bona cęleſtia: vnde Apoſtolus 1. Theſſalonic. 5. rogo vos, vt ſpiritus, & anima integer ſeruetur, & corpus in aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Tertio notandum, quod anima humana ratione diuerſarum operationum diuerſa ſortitur nomina, dicitur enim anima, quatenus corpus vegetat, animat, vigoremque præſtat, vocatur quoque ſpiritus omnis anima, ſiue ea rationalis ſit, ſiue irrationalis, vt Geneſ. 6. mortua eſt omnis caro, quæ habebat in ſe ſpiritum vitæ, aliquando ſola anima rationalis ſpiritus appellatur, vt Ioan. 19. legitur de Chriſto, & inclinato capite emiſit ſpiritum, quia dum cęleſtia contemplatur ſurſum fertur, dicitur etiam ſenſus, dum ſentit, animus, dum ſapit; mens dum intelligit; ratio, dum diſcernit; memoria, quando recolit; voluntas, quando vult.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid ſit anima rationalis ſecundum quiditatem penes philoſophos.

QVamuis Philoſophi neſciuerint quid dicerent, diuerſimode tamen deſcripſerunt eam, Heraclitus tenebroſus phyſicus dixit, animam eſſe ſcintillam ſtellaris eſſentiæ, hic eius originem tangit, quia ſolum à Deo eſt infuſa, alius Heraclitus cognomento ponticus dixit, animam eſſe lucem, hic eius eſſentiam deſcripſit, nam anima aſſimilatur Angelis, qui per lucem intelliguntur Geneſ. 1. dixit Deus fiat lux. Diogenes dixit animam eſſe aerē, eo quod homo, nec per momentum ſine aere viuere poteſt, quemadmodū dicit Iſidorus lib. 1. Etymol. Cap. 1. quod gentes dicebant animam quaſi ventum aere attractum vt videatur hominibus dare vitam, tamē Spiritus Sanctus coegit ſic dicere ex animæ ſumma puritate. Plato dixit animam eſſe eſſentiam, vel numerum ſe mouentem, quæ componebatur ex quatuor numeris, ſcilicet vnitate, dualitate, ternario, & quaternario, vocabat intellectum, vnitatem; dualitatem, ſcientiam; opinionem, ternarium; ſenſum quaternarium; ſic ergo intellexit animam habere intellectum, ſcientiam, opinionem, & ſenſum, & ideo per ſe mouet, cum vult, ſed Spiritus Sanctus aliter intellexit; nam anima eſt vna eſſentia, & ſic reſpondet vnitati eſt compoſita ex eſſe, & eſſentia, & ſic reſpondet dualitati, eſt ad imaginem Dei per triplicem potentiam, ſcilicet memoriam, voluntatem, & intellectum, ſicque reſpondet ternarijs; creata eſt, vt informet corpus compoſitum ex quatuor elementis, & ita reſpōdet quaternarius. Seneca dixit animam eſſe ſpiritum intellectualem ad beatitudinem in ſe, & in corpore ordinatum, hic tetigit finem eius, vt ſcilicet bene

Digitized by Google

bene operans, beatificaretur in morte, & corpus, in quo benè geſſit in vltimo iudicio glorificaretur, Pytagoras dixit animam eſſe harmoniam hic inſinuauit officium, quod habet in corpore, ſcilicet illud regere, & mouere ſine tedio, & ſine labore: imago regit cum conſonantia, vt patet in cunctis temperatis motibus corporis, & maximè linguæ, quæ melos cõmuniter gratos facit. Democritus dixit, quod anima eſt ex athomis ſphericis, quæ videntur in aere in radijs ſolis, hic fuit coactus ſic dicere, quia athomi ſemper ſunt in aere, ſed non videntur niſi ſole adueniẽte, ſic anima eſt in nobis, ſed agnoſci non poteſt, niſi adueniente lumine diuinæ gratiæ.

Hyparcus deſcripſit ſic, anima eſt igneus vigor, & Virgilius igneus eſt illis vigor, & cœleſtis origo, hic eius effectum, ſcilicet ſemper amare inſinuauit, vnde Hugo in principio de Arrha animæ ſic inquit, ſcio ò anima, quod vita tua dilectio eſt, & ſcio, quod ſine delectione eſſe non potes, Hippocrates aſſeruit animam eſſe ſpiritum tenuem per omne corpus diſperſum, hic indicauit eius incorporalitatem, & modum exiſtendi in corpore, qui eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, Pampelonius tenuit animã eſſe ideam, & hic animæ capacitatem indicauit, quia ſcilicet anima ad cognoſcendum eſt apta, & ex hoc cõuincitur in ſe habere omnium rerum ſimilitudines, vt Ariſt. deducit in 3. de anim. vnde B. Aug. in lib. de ſpiritu, & anima inquit, anima eſt omnium rerum ſimilitudo, & iterum anima ad ſimilitudinem totius ſapientiæ facta in ſe omnium rerum gerit ſimilitudinem, quia ſimilis eſt terrę per ſenſum, aquæ per imaginationem, aeri per rationem, firmamento per intellectum, cœlis cœlorum per intelligentiam, lapidibus per eſſentiam, arboribus per vitam, animalibus per ſenſum, & imaginationem, Angelis per intellectum, Deo per intelligentiam.

PVNCTVM QVARTVM.

Quid ſit anima rationalis ſecundum Theologos.

THeologi à Spiritu ſancto illuſtrati animam rationalem multifariam diffinierunt, quorum diffinitiones adductę fuerunt in declaratione terminorum tituli primæ quæſt. art. 3. diſt. 1. par. 2. in præſentiarum vna dũtaxat adducetur, & explicabitur. Anima eſt ſubſtantia, incorporea, immortalis, à Deo de nihilo creata, cum infunditur corpori ſuo, ad ipſum informandum eſſentialiter, & per ſe ad perfectam beatitudinem obtinendam, per gratiam, & bona opera.

In hac diffinitione primo dicitur incorporea, contra illos Philoſophus, qui dixerunt eam eſſe corpus, vt aerem vel ignem, quod pro hæreſi reprobatur 24. quæſt. 3.

Secundo immortalis dicitur cõtra illos, qui etiam dixerunt cum corpore mori, in perſona quorum dicitur Eccleſiaſt. 3. vnus eſt interitus hominis, & iumentorum, & æqua vtriuſque conditio, ſed vt hæreticum ab Eccleſia condemnatur.

Tertia dicitur creata contra Gnoſticos hæreticos, qui dixerunt animam eſſe naturam Dei, & per conſequens ſuam creaturam, quorum error reprobatur in dicto cap. 24. quæſt. 3.

Quarto dicitur à Deo contra Symoniacos, & Menandrianos hæreticos, qui aſſeruerunt animas, & alias creaturas ab Angelis factas.

Quinto dicitur de nihilo contra eos, qui dixerũt factam ex ſubſtantia ſtellari, vt Heraclitus, vel ex traduce, ideſt anima generati ex anima generantis, cum generatur corpus, ſicut & corpus generatur ex corpore.

Sexto dicitur cum corpori infunditur contra Origenianos, qui dixerunt omnes animas ob initio mũdi creatas fuiſſe, & peccaſſe, & ſecundum varietatem peccatorum in diuerſa corpora infundi, quod hæreticum ponitur in dicto c. 24. quæſt. 3.

Septimo ad informandum corpus dicitur contra eos, qui putarunt animam corpori vniri, non vt forma ſubſtantialis, ſed vt motor mobili, quod reprobatur de Summ. Trinit. & fid. Cathol. cap. vnic. vbi determinatur, quod anima intellectiua per ſe eſſentialiter eſt forma corporis humani, & contrarium aſſerere eſt hæreticum.

Octauo dicitur ad beatitudinem conſequendam contra eos, qui dixerunt animas conuerti in Dæmones, vel quæcumque animalia, quod reprobatur 24. quæſt. 3.

Nono per gratiam dicitur contra Palagianos, qui opinati ſunt per lib. arb. principaliter poſſe acquiri beatitudinem, & quia gratia cũ nullo mortali peccato poteſt inueniri, ideo decedentes in mortali nõ poſſunt conſequi beatitudinem, ſed æternam damnationem.

Vltimo dicitur per bona opera contra Luteranos, qui neceſſitatem bonorum operum negauerunt, aduerſus quos ſunt plura teſtimonia Sacræ ſcripturæ, quę nunc omittuntur, & determinationes Sacrorum Conciliorum.

PVNCTVM QVINTVM.

Num anima ſit ſubſtantia.

GAlenus lib. 3. de locis affectis cap. 6. exiſtimauit animam eſſe temperamentum qualitatum corporis, ac proinde accidens, idem ſentire videtur lib. cui titulum fecit, quod mores animæ temperaturam corporis ſequantur.

Nonnulli etiam Philoſophi opinati ſunt animam eſſe harmoniam quandam, ſeu proportionem contrariorum in corpore, proportio autem, & harmonia accidens eſt, ſicque anima non eſt ſubſtantia.

Cæterum Peripatetici, Patres, & Theologi oppoſitam ſententiam ſuſtinent, & ideo duæ ſtatuuntur concluſiones ad mentem ipſorum.

Prima eſt negatiua. Anima non eſt accidens, probatur primo. Omne accidens, aut eſt proprium, aut commune, ſed nulla anima eſt accidens proprium, aut commune, ergo nulla anima eſt accidens, atque adeo neque anima humana, Minor probatur non eſt accidens proprium, quia non poteſt eſſe primum principium operationum vitalium, cum dependeat à ſubſtantia, cuius eſt proprium, neque accidens cõmune, quia tunc idem manens idem poſſet non ex

viuo

Digitized by Google

viuo fieri viuum, &ècontra, quod eſt contra experientiam.

Præterea nullum accidens, eſt primum principiũ motuum vitalium, ſed omnis anima eſt tale principium, ergo nulla anima eſt accidens, & per conſequens neque anima humana; Maior probatur, quia omne accidens agit in virtute ſubſtantiæ, cuius eſt accidens, vt calor in virtute ſubſtantiæ ignis, & ſic de alijs.

Secunda concluſio eſt affirmans. Anima rationalis eſt ſubſtantia: probatur pluribus rationibus.

Prima eſt Auicennæ 6. naturalium. Illud, quod eſt permanens vnum, & idem ſecundum numerum, & poteſt eſſe ſuſceptibile contrariorum, eſt ſubſtantia, ſed anima rationalis eſt huiuſmodi, ergo eſt ſubſtantia: Maior patet ex Ariſt. in prædicamentis cap. de ſubſtantia: Minor probatur, quia anima eſt ſuſceptibilis boni, & mali, virtutis, & vitij, vt docet Ariſt. 6. Ethic.

Secunda ratio illud, ex quo ſubſtantia aliqua conſtituitur, eſt ſubſtantia, ſed ex anima humana quædam ſubſtantia conſtituitur, puta homo, ergo anima humana eſt ſubſtantia; maior eſt manifeſta, quia accidens non conſtituit ſubſtantiam, ſed ei aduenit; minor eſt de fid. nam in capite firmiter Summ. Trin. & fid. Cathol. dicitur hominem eſſe ex corpore, & ſpiritu, hoc eſt ex anima compoſitum, Item in Symbolo Athanaſij canitur animam rationalem, & corpus eſſe vnum hominem.

Tertia, quod eſt nobilius omnibus ſubſtantijs generabilibus, & corruptibilibus eſt ſubſtantia, ſed anima humana eſt huiuſmodi, ergo eſt ſubſtantia: Maior apparet, quia non ſubſtantia non eſt nobilior ſubſtantia, teſte Ariſt. 7. Metaphyſ. Minor probatur, quia animalia ſunt nobiliſſima pars corporum generabilium, & corruptibilium, ſed anima eſt nobilior omnibus exiſtentibus in animalibus, vt docet Coment. in proœmio de anima, ergo multo magis anima rationalis eſt nobilior illis, ac proinde eſt ſubſtantia.

Confirmatur auctoritate Patrum, qui paſſim indicant animam eſſe ſubſtantiam, inter quos ſunt D. Greg. Nazianzenus Apologetico primo vbi appellat animam diuinam, ſuperneque nobilitatis participẽ, Item D. Gregor. Nyſſenus lib. de opificio hominis cap. 4. & 15. Item D. Aug. in lib. de anim. & ſpiritu, & Caſſiodorus.

Poſtremo comprobatur teſtimonio multorum Philoſophorum præſertim Paripateticorum, qui animam eſſe ſubſtantiam quamdam aſſeruerunt, vt patet ex tota diſputatione Ariſtot. lib. 1. de anima cap. 2.

Nec valet obiectio, quæ ſolet afferri, quod anima eſt in ſubiecto, cum ſit actus corporis, ergo non eſt ſubſtantia, quia ſecundum Philoſophum in prædicamentis commune eſt omni ſubſtantia in ſubiecto non eſſe, non valet in quam, quia eſſe in ſubiecto exiſtenti in actu, eſt proprium accidentis, & nulli formæ ſubſtantiali conuenit, eſſe autem in ſubiecto potentiali informatiuè, & non inhæſiuè eſt proprium formæ ſubſtantialis, itaq; anima eſt in alia non ſicut accidens in ſubiecto, ſed ſicut forma in ea re, quam componit.

PVNCTVM SEXTVM.

Vnde ortum habuerit hæreſis Manichæorum, Gnoſticorum dicentium animam rationalem ex Dei ſubſtantia exſtitiſſe, & quomodo ſit impugnanda.

SAnctus Thomas 1. par. quæſt. 90. art. 1. duas ponit radices, ex quibus ortus videtur error.

Prima eſt opinio eorum, qui tantum corpora eſſe, & animam de natura primi corporis, quod Deus erat, aſſeruerunt.

Secunda eſt opinio eorum, qui nihil eſſe niſi in corpore affirmarunt, & ſic animam mundi, & animã partis mundi, ſcilicet hominis partem animæ totius, ſicque tenuerunt Deum eſſe animam mundi, & de eſſentia omnium rerum, animam vero rationalem eſſe de natura infinita illius corporis, vel quamdam poteſtatem illius lucis, & conſequenter de eſſentia ipſius Dei.

Hic error fuit primo ipſius Parmenidis dicentis omnia eſſe ſimpliciter, & non differre niſi ſecundum ſenſum, & exiſtimationem, quem poſtea Marcus Terentius, Varro ſequens poſuit, vt refert D. Aug. 7. de Ciuit. Dei, Deum eſſe animam mundi ipſum motu, & ratione gubernans, animam vero hominis poſuit eſſe partem illius magnæ animæ mundi, id eſt Dei.

Hæc hæreſis damnata fuit à multis Concilijs à Concilio Toletano, primum ſic præter hanc Trinitatem, nullam credimus diuinam eſſe naturam, vel Angeli, vel ſpiritus, vel virtutis alicuius, Item à Cõcilio Braccarẽſi primo ſub Honorio I. Papa Canon. 5. ſic. Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit ſubſtantia exſtitiſſe, ſicut Manicheus, & Priſcilianus dixerunt, anathema ſit, Item damnata fuit à regulis fidei traditis ab Aug. in lib. de fid. ad Petrum cap. 19. firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, neq; Angelos, neq. quamlibet aliam creaturam eiuſdem naturæ eſſe, cuius eſt ſm naturalem diuinitatẽ ſuam Summ. Trinitas, qui eſt vnus naturaliter Deus, Pater & Filius, & Spiritus Sanctus, neq. n. vnius naturę eſſe poterant, ille, qui fecit, & ea, quæ fecit, Item dãnata eſt à confeſſ. fid. Cath. B. Hieron. ad Damaſum Papã ſic. Animas à Deo dari credimus, quas id ipſa factas dicimus, anathematizantes eos, qui animas quaſi partem diuinæ dicunt eſſe ſubſtantiæ.

Secũdo reijcitur ab Aug. in lib. de orig. animæ vbi enumerat quædã, quę dicit eſſe multũ, apertèq. peruerſa, & fid. cath. aduerſa, inter q̃ primũ eſt, qđ quidã dixerũt Deũ animã nõ de nihilo, ſed ex ſe ipſo feciſſe.

Tertio reprobatur rationibus à Sanctis Doctoribus, & Theologis adductis, & præter aſſignatas à S. Doct. in quæſt. tres aliæ afferuntur.

Prima. Si animæ eſſent de ſubſtantia Dei, eſſent eiuſdem naturę cum eo, & per conſequens tot eſſent Dij, quot animæ.

Secũda. Sequeretur quod proprietates, quas Deo tribuimus, ei conuenirent, vt omni potentia, de qua Gen. 18. erat Dominus omnipotẽs, & immutabilitas iuxta illud Malachiæ 3. ego Dominus non mutor, & Iacob. 1. apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio, & aliæ, quæ nulla ratione animæ competere poſſunt.

Digitized by Google

Tertia. Natura diuina eſt actus purus, inuariabilis ſemper intelligens, anima vero rõnalis eſt præmixta potentię variabilis de affectione in affectũ, de cognitione in cognitionẽ, de veritate in errorẽ, de virtute in uitium, ergo anima non eſt de eſſentia, ſiue de natura Dei, præterea Deus comparatur ad alia ſicut ſimplex ad compoſita, ergo ſi de diuina eſſentia poſſet fieri aliquod creatum, non eſſet natura ſimplex, quia ſaltem eſſet componibilis huic, quod ſtare non poteſt. Item diuina natura continet omnes perfectiones, ergo nullum perfectibile poterit a ſe fieri, quia tunc aliqua perfectio ſibi deficeret.

Et ſi obijciatur illud Actuum 17. genus enim Dei ſumus, ſicut quidam Philoſophorum noſtrorum dixerunt, ſed quæ ſunt eiuſdem generis ſunt eiuſdem naturæ, ergo nos, & Deus ſumus eiuſdem naturæ.

Reſpondet Auctor. Genus dupliciter accipi, vno modo propriè, alio modo communiter, ſiue largè: primo modo illa conueniunt, quæ participant aliquam formam, & naturam communem: ſecundo modo dicuntur conuenire in genere, in quibus eſt aliqua conuenientia ſpiritualis ſecundum habitudinem analogiæ; primo modo non intelligitur, cum dicitur genus Dei ſumus, ſed ſecundo modo, quia lux increata eſt ſpiritualis, ſicut anima.

Secundo Reſpondetur, quod homo dicitur eſſe de genere Dei ratione animæ non quidem, quod ipſa ſit facta de natura Dei, ſed quia facta eſt ad imaginem Dei.

Dices, quæ nullo modo differunt ſunt idem, ſed Deus, & anima humana nullo modo poſſunt differre, ergo Deus, & anima ſunt idem: Minor probatur omnia, quæ differunt per differentiam ſunt compoſita ex illa differentia, & ex genere illius differentiæ, ſed Deus non eſt compoſitus, cum ſit actus purus, ergo Deus, & anima rationalis non differunt, ergo ſunt idem.

Reſpondetur, quod naturæ rerum, ſiue ſpecies differunt per differentiam, ipſæ autem differentiæ differunt ſe ipſi.

Secundo Reſpondetur, quod ipſa compoſita differunt per ſimplicia, ſed ſimplicia differunt per ſe ipſa.

Tertio Reſpondetur eſſe diſcrimen in eſſe diuerſum, & eſſe differens, vt alias dictum eſt, vnde Deus, & anima rationalis potius dicuntur eſſe diuerſa, quã differre, ſe ipſis enim diſtinguuntur, & ideo argumentum non valet.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quæ ſit expoſitio illorum verborum Geneſ. cap. 2. inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ.

PVtarunt quidam hæretici his verbis pertinaciter inhærentes Deum de ſua ſubſtantia animã creaſſe, cum flat, inquiunt, vel ſpirat homo, de ſe flatum amittit, ſic ergo cum dicitur Deus flaſſe, vel ſpiraſſe ſpiraculum in faciem hominis, ex ſe ſpiritum hominis emiſiſſe intelligitur, ideſt de ſua ſubſtantia.

Nonnulli alij, vt Eugubinus, & Oleaſter opinati ſunt Deum humana forma indutum corporaliter, & inſufflaſſe, & formaſſe corpus hominis, & locutum eſſe, & alia feciſſe, ac dixiſſe, quæ ab eo facta, dictaque narrantur a Moyſe.

Pro declaratione, & interpretatione prędictorum verborum animaduertendum, vt notat Magiſter, Moyſen vſum fuiſſe Tropica locutione, ſeu metaphorica ad exprimendam creationem animæ rationalis, & infuſionem eius in corpore inſpirare, vt docet Auctor in reſponſione ad primum, idem eſt ibi, quod ſpiritum facere, & factum corpori infundere, ſimiliter, & inſufflare eſt flatum hominis facere, & factum corpori infundere, itaque ſenſus eſt, ſufflauit, ideſt flatum hominis, ideſt animam fecit; flatum nãque facere eſt animam facere, vnde Dominus per Iſaiam 57. omnem flatum ego feci, & quemadmodum, quando Deus res produxit verbo, non fuit ibi vox materialis, ſic quando inſufflauit, non fuit mediantibus faucibus, & inſtrumentis corporalibus.

Secundo notandum, quod creatio animæ rationalis nomine inſpirationis, ſeu inſufflationis nominatur propter plures rationes.

Prima, vt intelligeretur animam rationalem cæteris animalibus præſtare; ipſa enim eſt vitæ, gratiæ, ac ſapientiæ Dei particeps, ac capax.

Secunda, vt oſtenderetur, quod creatio animæ rationalis eſt Deo tam facilis, quam facilè eſt homini flatum ex ore ſuo mittere.

Tertia, vt pateſieret animam ſimul creari, & infundi in corpus Deus enim creando eam in fundit, & infundendo creat.

Tertio notandum, quod Moyſes nominauit faciem dicendo inſpirauit in faciem eius, idque propter tres cauſas, prima, quia in facie interioris animi motus innoteſcunt, ſecunda, quia in facie maximè apparet vita, quæ per inſpirationem, & diſperationem oris, & narium fit, tertia, quia in facie potiſſimum vigent ſenſus tam interiores, quam exteriores.

Quarto notandum, quod anima rationalis appellata eſt ſpiraculum vitæ, cuius cauſa eſt, quia homo tantiſper viuit, dum ſpirat, ſimulque, vt deficit, reſpiratione etiam vita deſtituitur, & ab anima deſeritur.

Cæterum non eſt ſilentio prętereundum, quod apud Hebręos dicitur pluraliter ſpiraculum vitarum, ratio huius a Doctoribus diuerſimodè aſſignatur, quidam enim hanc protulerunt rationem, vt ſignificaretur triplex vita, quam anima rationalis homini largitur, videlicet vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam, aliqui dixerunt, vt inſinuaretur triplex ſpiritus in homine, ſcilicet vitalis in corde, naturalis in iecore, animalis in capite, nonnulli aſſeruerunt, ideo pluraliter eſſe dictum, vt manifeſtaretur duplex hominis vita, vna corporalis, & naturalis, altera ſpiritualis, & ſupernaturalis. alij hanc adduxerunt rationem, vt indicaretur duplex hominis vita, ſcilicet præſens, quæ temporalis eſt, & futura, quæ ſempiterna eſt.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quare anima rationalis ſit creata.

QVadruplex ratio adduci poteſt, vt colligitur ex Patribus, & Theologis.

Prima

Prima eſt, adimpletio voluntatis diuinæ, illud .n. quod Deus vult, oportet impleri, ſed ſecundum Pſal. omnia quæcumque voluit Deus fecit, & quia ſi voluit, ita factum eſt ait Ambroſius, & Apoſtolus 1. Timoth. 2. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, cum ergo voluerit creaturā rationalem facere, quia fecit, quod voluit, ergo facere oportebat, vt impleretur voluntas ſua.

Secunda ratio. Finalis eſt reparatio ruinæ Angelicæ, venit enim Chriſtus ſecundum Apoſtolum reparare, quæ in cœlis, & quæ in terris ſunt, & in Pſal. 109. iudicabit in nationibus, ſcilicet Dominus implebit ruinas, etiam quamuis Angeli mali reparari non poſſint, & boni Angeli non egeant reparatione in ſe, tamen dum loco lapſorum Angelorum homines creati aſſumuntur, creſcit gaudium eorum ex numero fruentium, & ſic dicuntur reparari.

Tertia ratio, quæ incidit cum ſecunda eſt. Congratulatio, vel delectatio ſocietatis mutuæ, ſcilicet in multitudine cōſortij Angelorum, ſicut enim minuebatur numerus fruentium per numerum lapſorum Angelorum, ita augetur delectatio per numerum hominum ſaluandorum, vnde & gaudium eſt in cœlis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, Luc. 15.

Quarta ratio. Creationis animæ eſt præmixtio ipſius: vnde Magiſter in 2. ſent. dicit, quod Deus fecit rationalem creaturam, vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret amando poſſideret, & poſſidendo frueretur, & Aug. dicit, quod anima rationalis creata eſt, vt Deum videret, amaret, laudaret, & ei ſeruiret, ita quod videre pertinet ad actum rationis, amare ad actum voluntatis, Laudare ad actum ſermonis, ſeruire ad actum operis exterioris, vt iſtis omnibus fiat proteſtatio primæ veritatis, ſummæ bonitatis, immenſæ maieſtatis, æternæ fœlicitatis.

Quod autem anima creata ſit ad beatitudinem in ſolo Deo habendam, patet tribus ſignis.

Primum ſignum, vel argumentum anhelationis, quia anima ſemper anhelat ad Deum, nec poteſt quieſcere appetitus eius, etiam ſi habeat totum mūdum, ſed in ſolo Deo quietatur, Deus autem, & natura nil facit fruſtra Ariſt. ex 1. cœli, ergo non fruſtra talem appetitum indidit Deus menti, & perconſequens anima facta eſt ad finem beatitudinis, videlicet Deum, vnde Aug. 11. Confeſſ. dicit feciſti Domine cor meum ad te, & ideo inquietum eſt, donec perueniat ad te. Hæc ille.

Secundum argumentum confœderationis, quia talem vult Deus cum anima confœderationem, quod ſicut animæ in ſolo Deo quietari placet, ita & Deo in ſola anima habitare per gratiam complacet, adeo quod quæcumque mundi bona offerat homo Deo, ipſi non placent omnia illa niſi offerat animam ſuam pro habitaculo gratuito; vnde Prouerb. 23. Deus dicit fili præbe mihi cor tuum, & ſufficit mihi.

Tertium argumentum. Illapſus in animam ſolius deitatis, quia Deus ſic voluit facere animam, vt nil poſſit in eam illabi, niſi ſolus Deus, & nullus alius, vel Angelus, vel Diabolus, &c. vnde Auguſt. ſolus Deus illabitur menti, ideoque conſtat, quod ad ſe ſolum inhabitandum fecit animam per gratiam, & gloriam, & per conſequens ad beatitudinem, ergo Deus laudetur.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum anima Adæ producta fuerit ex materia.

Reiecta, & impugnata impia, ſtulta, & erronea opinione ſupra relata in proxima quæſt. quærit Auctor, num ex materia anima Adæ fuerit producta: & tres recenſet opiniones in corpore.

Prima conſiſtit in duab. propoſitionib.

Prima nulla anima, nec rationalis, nec brutalis habet materiam: ratio eſt, quia ſunt ſpiritus ſimplices.

Secunda propoſitio. Anima rationalis eſt compoſita ex quo eſt, & quod eſt, probatio huius eſt, quia anima rationalis eſt hoc aliquid, & nata eſt per ſe, & in ſe ſubſiſtere.

Secunda opinio conſiſtit in duabus propoſitionibus.

Prima. Anima rationalis, & brutalis eſt compoſita ex materia, & forma; nam vtraque eſt motor corporis ſufficiens.

Secunda propoſitio anima brutalis non habet materiam intra ſe, quia propriam operationem non habet, nec eſt nata per ſe ſubſiſtere.

Tertia. Sententia, quam Auctor amplectitur, & defendit, duas continet concluſiones, ex quibus patebit reſolutio quæſt. Anima humana habet materiam: probat Auctor duabus rationibus.

Prima anima humana eſt hoc aliquid, & nata per ſe ſubſiſtere, ergo habet materiam.

Secunda. Anima rationalis nata eſt agere, & pati mouere, & moueri, ergo habet materiam.

Hæc concluſio comprobatur auctoritatibus Philoſophi, & rationibus ab Auctore, quæ ponuntur in argumento, ſed contra.

Prima auctoritas deſumitur ex 3. de anim. ſic in anima eſt intellectus, quo eſt omnia facere, & intellectus, quo eſt omnia fieri, ergo ibi eſt potentia paſſiua, ſed hæc eſt a materia, ergo.

Secunda auctoritas ex 9. Metaphyſ. ſicut materia eſt ſubiectum formarum ſubſtantialium, ſic compoſitum eſſe ſubiectum accidentium, ſed anima rationalis eſt ſubiectum ſcientiarum, & virtutum, ergo eſt compoſita ex materia, & forma.

Tertia ſcribitur 8. Metaphyſ. operans, & generans non facit aliud niſi propter materiam, ergo ſi Deus facit animā, quæ eſt aliud, quam ipſe neceſſe eſt, quod materia, vel ſit in Deo, vel ſit in anima, ſed non eſt in Deo, ergo eſt in anima.

Rationes ad idem probandæ ſunt tres.

Prima. Animæ ſecūdum ſe conſideratæ debetur propria operatio, ergo non ſolum eſt forma, quia tunc ageret ex ſe ipſa, ergo habet aliquid de materia, prima conſequentia probatur, quia omne creatum, cui propria operatio debetur habet duo diuerſa, ſcilicet quid agit, & quo agit.

Secunda ratio. Anima ſecundum ſui mutationem eſt ſuſceptiua gaudij, & triſtitiæ, ergo eſt compoſita ex materia, & forma: conſequentia patet, quia illud, quod ſecundum ſui mutationem eſt ſuſceptibile contrariorum, eſt hoc aliquid, & ſubſtantia per ſe exiſtens in genere, & omne tale eſt compoſitum ex materia, & forma.

Digitized by Google

Tertia ratio, Anima rationalis non ſolum vitam tribuit corpori, ſed etiam ipſa viuit, aut igitur eſt ſua vita, aut non: ſi ſic, ergo non differt in ea viuens, & quo viuit, ſi eſt ſua vita, ergo non per participationem viuit, ſed per eſſentiam, ergo in anima eſt aliquid, quod dat vitam, eſt aliquid, quod recipit, ergo eſt compoſita ex materia, & forma.

Secunda concluſio animæ brutorum non habent materiā intra ſe, probatur primo, quia non habent propriam operationem, neque natæ ſunt per ſe ſubſiſtere.

Tertia concluſio. Materia animæ humanæ eſt ſpiritualis: probatur ab Auctore, quia hæc materia eſt ſubleuata ſupra eſſe extenſionis, & ſupra eſſe priuationis, & corruptionis, ergo dicenda eſt materia ſpiritualis.

Pro declaratione quæſt. quatuor ſunt examinanda.

Primum, num anima rationalis ſit ſubſtantia corporea.

Secundum, quomodo anima rationalis differat ab animabus brutorum.

Tertium, num anima rationalis ſit hoc aliquid.

Quartū, quare anima rationalis dicatur ſimplex, ſi materiam habet.

PVNCTVM PRIMVM.

Num anima rationalis ſit ſubſtantia corporea.

PLures fuerunt Philoſophi, qui exiſtimauerunt eam eſſe corpus teſte Ariſt. lib. 1. de anim. nam Empedocles eam eſſe quoddam compoſitum ex quatuor elementis, itemque ex concordia, & diſcordia affirmauit, Democritus, & Leucipus putarūt eam eſſe ignem conſtantem ex rotundis athomis, Diogenes arbitratus eſt eam eſſe aerem, Heraclitus quemdam vaporem, & ſic in varias ſententias abierunt nō ſolum prædicti Philoſophi, ſed & alij, in hoc tamen conuenerunt, vt dicerent animam eſſe ſubſtā tiam corpoream. Poſt Philoſophos Saducei arbitrati ſunt animam eſſe corpus, ſiquidem in vniuerſum dicebant non eſſe vllum ſpiritum, vt patet Act. 23. ſed & Tertullianus lib. de anim. capit. 2. & lib. de carne Chriſti cenſuit animam eſſe corpoream, idemq; ſentit Apollinaris Alexandrinus, vt refertur lib. 5. hiſtoriæ Tripar. cap. 44.

Aduerſus hos omnes ponitur hæc cōcluſio catholica. Anima rationalis non eſt corpus: probatur primo ex teſtimonijs ſacræ ſcripturæ, in quibus anima ſpiritus appellatur eo modo, quo ſpiritus à corpore diſtingui ſolet, vt Eccleſiaſt. 3. quis nouit ſpiritus filiorum Adam, aſcendat ſurſum, & Matthæi 26. ſpiritus promptus eſt, caro autem infirma, & Luc. 23. in manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, & ad Galat. 5. caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ad Rom. 8. Spiritus ſanctus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, & Iacob. 2. ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ex quibus teſtimonijs talis ratio deduci poteſt, quod ſpiritus eſt, corpus eſſe nequit, dicente Chriſto Domino, Luc. 24. Palpate, & videte, quia Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, quare cum anima ſit ſpiritus, nō poterit eſſe corpus.

Secundo probatur concluſio ex diffinitione Eccleſiæ: Nam à b Apoſtolis teſte Papa Clemente Conſtitutionum Apoſtolorum lib. 6. ca. 11. ſic animam incorpoream, & immortalem affirmamus, nec interire eam veluti corpora. Item a Papa Innocentio III. extra de ſumm. Trinit. & fid. cathol. firmiter credimus, &c. quod Deus de nihilo condidit creaturam corporalem, & ſpiritualem, Angelicam videlicet, & mundanam, ac deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutam, itaque Papa Innocētio ſimul cum Concilio Lateranenſi animam humanam ſpiritum vocat, & ipſum ſpiritum diuidit contra corpus.

Tertio comprobatur aſſertio teſtimonio Patrū, qui vnanimiter fatentur animam rationalem eſſe ſpiritum incorporeum, vt D. Gregor. Nazianzenus Apologet. 1. D. Chryſoſtomus homil. 12. in Geneſ. Sanctus Gregor. Magnus lib. 21. moralium, ca. 2. D. Ambroſius lib. de bono mortis, cap. 9. & lib. de Noe, & arca, cap. 25. Sanctus Hieronymus in cap. 10. Matth. in illud nolite timere eos, qui occidunt corpus, B. Auguſt. lib. 10. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 24. & lib. 8. de Ciuit. Dei, cap. 5.

Quarto confirmatur concluſio ratione, & eſt talis, ſi anima rationalis eſſet corpus, non intelligeret alia extrinſeca corpora eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei, at intelligit omnia alia corpora, vt patet, ergo non eſt corpus: Maior probatur, Principium cognitiuum aliquorum non debet habere in ſe naturam aliquam ſpecificam eius generis, quo illa contineantur, ſi .n. habeat, non poterit percipere naturas alias ſpecificas eiuſdem generis, ſed illam ſolam, v. g. ſi ſenſoriū oculi eſſet affectum aliquo colore nullum alium colorē ſentiret, & lingua infecta ſapore amaro nō poſſet percipere dulce, nec aliud amarum diuerſum.

Præterea ſi anima eſſet corpus, tunc eſſet extenſa, ſed caret extenſione, quia vt dicit Auctor in textu materia ipſius eſt ſubleuata ſupra eſſe extenſionis, ergo non eſt corpus.

Præterea corpus naturaliter non poteſt eſſe ſimul cum corpore, quia, vt docet Ariſt. 4. Phyſ. impoſſibile eſt duo corpora eſſe ſimul, & ſi teneamus per fidē Chriſtum intraſſe ad diſcipulos ianuis clauſis, hoc non fuit naturaliter, ſed ſupernaturaliter, ſed anima naturaliter eſt ſimul cum corpore, quia eſt forma ipſius, ergo non eſt corpus.

Si obijciatur, quod D. Hieronymus in ca. 10. Matth. explicans illud nolite timere eos, qui occidūt corpus, animam autem non poſſunt occidere, cum concluſiſſet animam eſſe incorpoream, & inuiſibilem ſubiungit ſecundum craſſiorem dico veſtri corporis ſubſtantiam, ergo anima ex verbis ipſius eſt aliquo modo corporea.

Reſpondetur, quod D. Hieronymus illud ſubiunxit, vt oſtenderet animam eſſe prorſus extra totum genus veri, ac propriè dicti corporis.

Secundo Reſpondetur, quod locutus eſt comparatiuè, ideſt reſpectu Dei, qui eſt perfectiſſimo modo incorporeus.

Tertio Reſpondetur, quod impropriè appellauit corpoream, quia ſcilicet eſt in loco diffinitiuè.

Quarto Reſpōdetur, quod corporeū dr̄ duob. modis, vno modo q.cquid eſt ens verū, & non fictitium, Alio modo, quod trina dimenſione eſt p̄ditū, & extēſum: primo modo poteſt intelligi D. Hieronymus, in

in quo ſenſu D. Aug. hæreſi 86. exiſtimat poſſe intelligi Tertullianum, cum dixit Deum eſſe corporeum, ſecundo vero modo anima non eſt corpus, neque ſic intellexit D. Hieronymus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo anima rationalis differat ab animabus brutorum.

Latiſſimum diſcrimen eſſe inter animam rationalem, & animas brutorum indicat Auctor in textu, & probatur pluribus rationibus.

Prima, quia anima rationalis facultatem intelligẽdi exercet ſine conſortio organi corporei, teſte Ariſt. lib. 1. de anim. lib. 2. de Generatione animalium, & 12. Metaphyſ. animæ autem brutorum nullam facultatem exercent ſine corpore, cum omnis potentia eorum non ſolum in anima ſit, ſed etiam in corpore, ergo anima rationalis differt ab animabus brutorũ.

Secunda ratio. Anima rationalis poteſt ſe ſola exiſtere ſine corpore, animæ autem brutorum nequaquam, nam ſicut nihil poſſunt ſolæ operari, ita neq; poſſunt ſolæ exiſtere.

Tertia, quæ ſequitur ex hac anima, rationalis eſt per ſe ſubſiſtens, hoc eſt independens à corpore, animæ autem brutorum non per ſe exiſtunt, nec natæ ſunt per ſe ſubſiſtere, vt inquit Doct. quia dependent a corpore, ergo anima rationalis differt ab animabus brutorum.

Quarta ratio. Anima rationalis pollet vi intelligẽdi, quæ eſt præſtantior quauis ſentiendi, quæ eſt communis brutis, ſed animæ brutorum non pollent facultate intelligendi, ergo anima rationalis differt ab animabus brutorum.

Et ſi obijciatur illud Iob 38. quis dedit gallo intelligentiam? ergo animæ brutorum vim intelligendi habent, ac proinde non differũt ab anima rationali.

Reſpondetur, quod intelligentia ſumitur duobus modis, vno modo propriè, alio modo metaphoricè pro inſtinctu naturali galli, primo modo non intelligitur dictum Iob; ſed ſecundo modo.

Vnde Sanctus Aug. lib. 13. moral. per galli intelligẽtiam ſignificari interpretatur ſummam diſcretionem Doctoris Eccleſiaſtici, nam quemadmodũ gallus ſolet certis horis edere ſuum cantum, ſic & prædicator debet temporibus, & perſonis ſermonem ſuum accommodare.

PVNCTVM TERTIVM.

Num anima rationalis ſit hoc aliquid.

Ratio dubitandi eſt, quia forma, & hoc aliquid ex oppoſito diuidũtur; dicit enim Philoſophus in 2. de ani. quod ſubſtantia diuiditur in tria, quorũ vnum eſt forma, aliud materia, & tertiũ hoc eſt hoc aliquid, oppoſita autem non dicuntur de eodem, ergo anima humana non poteſt eſſe hoc aliquid, præterea id hoc eſt aliquid, quod per ſe ſubſiſtit, formæ autem proprium eſt, quod ſit in alio, quæ dicũtur eſſe oppoſita, ergo anima non eſt hoc aliquid.

His tamen non obſtantibus ponenda eſt concluſio affirmatiua. Anima rationalis eſt hoc aliquid: cõcluſio eſt Auctoris in textu, & probatur ratione. Anima rationalis eſt per ſe ſubſiſtens, ergo eſt hoc aliquid: probatur Anteced. nihil poteſt per ſe operari, niſi quod per ſe ſubſiſtit, cum operari non ſit niſi entis in actu, ſed anima rationalis habet operationem per ſe, cui non communicat corpus, ergo per ſe ſubſiſtit, ergo eſt hoc aliquid.

Confirmatur auctoritate D. Aug. in lib. de Eccleſ. Dogmatibus, c. 16. ſolum hominem credimus habere animam ſubſtantiuam, animalium vero animę nõ ſunt ſubſtantiuæ, vbi D. Aug. per animam ſubſtantiuam intelligit animam ſubſiſtentem.

Notãdum, quod hoc aliquid poteſt ſumi duobus modis, vno modo pro quocumque ſubſiſtente, alio modo pro ſubſiſtente completo in natura alicuius ſpeciei; primo modo excludit inhærentiam accidentis, & formæ materialis, ſecundo modo excludit imperfectionem partis, vnde manus poſſet dici hoc aliquid primo modo, ſed non ſecundo modo, & ſic anima humana cum ſit pars ſpeciei humanę poteſt dici aliquid primo modo, ſed nõ ſecundo modo, quia ſic compoſitũ ex corpore, & anima dicitur hoc aliquid.

Ad primum argumentum in principio adductum Reſpondetur, quod non eſt de ratione eius, quod eſt hoc aliquid, quod ſit ex materia, & forma compoſitum, ſed ſolum, quod poſſit per ſe ſubſiſtere: vnde licet compoſitum ſit hoc aliquid, non tamen mouetur, quin poſſit competere animæ rationali, quod ſit hoc aliquid.

Ad ſecundum dicendum, quod eſſe in alio ſicut accidens in ſubiecto, tollit rationem eius, quod eſt hoc aliquid, eſſe autem in alio, quomodo anima eſt in homine, non omnino excludit, quin hoc aliquid dici valeat.

Si obijciatur, quod ſi anima humana eſt hoc aliquid, & eſt ſubſiſtens, ergo habet per ſe eſſe completum, ſed quod aduenit alicui poſt eſſe completum, aduenit ei accidentaliter, ergo anima non erit forma ſubſtantialis corporis.

Præterea Si anima eſt hoc aliquid, ſequitur, quod ſit indiuiduum quoddam, omne autem indiuiduum eſt in aliqua ſpecie, & in aliquo genere, ergo anima rationalis habebit propriam ſpeciem, & propriũ genus, ſed impoſſibile eſt, quod aliquid propriam ſpeciem habens recipiat per addictionem alterius ad ſpeciei cuiuſdam conſtitutionem, quia vt ait Ariſt. 8. Metaph. formæ, vel ſpecies rerum ſunt ſicut numeri, quibus ſi quid ſubtrahitur, vel additur, ſpeciem variat, materia autem, & forma vniuntur ad ſpeciei conſtitutionem, ergo ſi anima rationalis eſt hoc aliquid non vnietur corpori, vt forma materiæ.

Ad primum dicendum, quod quamuis anima humana habeat eſſe completum, non tamen ſequitur, quod corpus ei accidẽtaliter vniatur, idque propter duas rationes, vna eſt, quia illud idem eſſe, quod eſt animæ, communicat corpori, vt ſit vnum eſſe totius compoſiti, altera ratio eſt, quia & ſi poſſit per ſe ſubſiſtere, non tamen habet ſpeciem completam, ſed corpus aduenit ei ad completionem ſpeciei.

Ad aliud dicendum, quod anima humana non eſt hoc aliquid ſicut ſubſtantia completam ſpeciem habens, ſed ſicut pars habentis ſpeciem completam.

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Quare anima rationalis dicatur ſimplex; ſi materiam habet.

SAnctus Doct. in ſolutione penultimi argumenti diſtinguit, quod ſimplex dicitur duobus modis, vno modo, quod caret partibus conſtitutis, alio modo, quod caret partibus quantitatiuis; primo quidẽ modo anima non eſt ſimplex, nec alijs formis ſimplicior, inquit ipſe, quia tales partes habere ſpectat ad complementum, & perfectionem: id enim facit rem eſſe per ſe, ſecundo autẽ modo anima rationalis eſt ſimplex, imo eſt ſimplicior alijs formis, probat, quia ipſa non habet extenſionem per ſe, nec per accidens, nec quantum ad ſubſtantiam, nec quantum ad actũ proprium, aliæ tamen formæ per accidens poſſunt habere extenſionem, & partibilitatem, vel ſecũdum id, quod ſunt, vel ſecundum id, quod operantur.

Et ſi obijciatur, quod anima dicitur interdum quanta.

Reſpondetur ſecundum D. Aug. in lib. de quantitate animæ, quod quantum dicitur aliquid duobus modis, vno modo virtualiter, alio modo dimenſiuè, vt cum quæritur quantus ſit Hercules, poteſt quæri, vel quantitas dimenſiua, ſcilicet quot ſit pedum, vel quantitas virtualis, ſcilicet quantus ſit virtute, vnde ſi alicubi anima quanta legatur intelligendum eſt de quantitate virtuali, ſed non dimenſiua.

Secundo notandum, quod in anima eſt triplex cõpoſitio, prima ex ſua ſubſtantia, & ſuo eſſe, ſecunda ex ſua ſubſtantia, & ſuis potentijs, tertia ex ſuis potẽtijs, & his, quæ ſuperadduntur eis, cuiuſmodi ſunt vitia, & virtutes, & operationes bonæ, & malæ.

Tertio notandum, quod materia poteſt accipi duobus modis; vno modo propriè; alio modo largè, prout dicit quodcumque poſſibile, & primo modo certum eſt animam intellectualem non habere materiam, quia materia ſic ſumpta eſt pura potentia, ſecundum quem modum D. Aug. in li. Confeſſ. loquitur, quod materiam debemus intelligere per omnis actus priuationem, ſecundo modo materiam conſideratam habet anima intellectiua, nam in omni creatura per ſe ſtante differt, quod, & quo eſt, ſed quo eſt forma, quod eſt videtur eſſe materia, vel compoſitũ; ergo cum anima poſſit per ſe ſtare, videtur, quod ſit compoſita ex materia, & forma.

Præterea Angelus eſt compoſitus ex materia, & forma, vt diſt. 3. huius habitum eſt, ſed Angelus ſimplicior, quam anima, quia anima nobilior eſt per naturam, ergo multo fortius anima compoſita eſt ex materia, & forma.

Et confirmatur auctoritate D. Aug. 7. ſuper Geneſ. ſi quoddam immutabile eſſet anima, nullo modo eius quaſi materiam quærere debemus, ex quibus verbis colligitur animam eſſe mutabilem, & ipſam habere materiam.

Et ſi obijciatur, quod Magiſter in lit. ait, qđ Deus creauit ſubſtantiam animæ non de materia aliqua corporali, vel ſpirituali, ſed de nihilo.

Reſpondet Auctor, quod Magiſter non vult dicere, quod anima non habeat materiam, ſed quod non habeat materiam præiacentem.

Dices compoſitum ex materia, & forma non eſt alicuius materiæ, & formæ, ſed animæ intellectiuæ eſt forma ſubſtantialis corporis humani, ergo nõ eſt compoſita ex materia, & forma.

Præterea materia non eſt perfectio materiæ, ſed anima intellectiua ſecundum ſe totam eſt humani corporis ſubſtantialis perfectio, ergo non habet materiam ſuæ eſſentiæ partem.

Ad primum dicendum, quod maior eſſet vera, ſi materia eſſet vnigenea, ſed materia animę nõ eſt vnigenea cum materia ipſius corporis, ſed eſt actualior, quam forma incompleta in corpore humano.

Ad ſecundum eodem modo Reſpondetur, quod materia non eſt vnigenea cum alia materia, vnde poteſt eſſe pars perfectionis illius.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum anima Adæ fuerit producta ante corpus.

Circa hanc quæſt. dubitaſſe videtur Sanctus Auguſt. inquit Auctor quandoquidem 7. ſuper Geneſ. ſic ait, videtur Deum in illis primis operibus, quæ ſimul omnia creauit etiam animam humanam creaſſe, quam ſuo tempore membris corporis ex limo format, exſpiraret, viſus eſt ergo Auguſt. ſentire quod ea, quæ ſunt perpetua, fuerunt ſimul creata, diſtincta, & ornata loquendo de ornatu perpetuo, ſed quæ non ſunt perpetua, cuiuſmodi ſunt plantæ arbores, & ſpecialiter generabilia, & corruptibilia, prius ſunt producta non ſecundum ſe, ſed ſecundum rationes ſeminales, cœlos itaque, & Angelos, & animam humanam produxit Deus in principio, quando creauit cœlum, & terram, & luminaria: ſed herbæ, & arbores, & animalia, ſiue ſint greſſibilia, ſiue natatilia, ſiue volatilia fuerunt producta in rationibus ſeminalibus, & ſic ſaluatur dictum illud, qui viuit in æternum creauit omnia ſimul, vel in ſe quantum ad perpetua, vel in rationibus ſeminalibus quantum ad herbas, & arbores, & vniuerſaliter generabilia, & corruptibilia.

In corpore quæſt. Auctor tres ponit concluſiones.

Prima rationabiliter poſſet dici, quod Deus ante corpus animam eius produxerit, probat duplici medio, primo, vt Deus oſtenderet animam ipſius Adæ à corpore non dependere, ſed per ſe ſubſiſtere, ſecundo, vt manifeſtaret conformitatem ipſius animæ, & naturæ angelicæ in duobus, primo in rationis capacitate, per quam anima eſt imago, ſecundo in beatitudine, ad quam Angelus, & anima habent ordinari.

Secunda concluſio. Rationabilior poſitio eſt, quod anima producta ſit ſtatim in corpore, probat duabus rationibus.

Prima. Anima vnitur corpori, vt perfectio naturalis, cui naturaliter appetit copulari, ergo producta eſt ſtatim in corpore.

Secunda. Anima vnitur, ſicut motor mobili, ita quod ſine ipſo non poteſt mereri, & demereri.

Tertia concluſio anima non debuit ante corpus produci; probatur, ſi anima producta eſſet ante corpus, cum haberet vſum liberi arbitrij, nihil eſſet impediens, nec retardans, ergo videtur, quod ante vnionem ad corpus meruiſſet, vel demeruiſſet, ergo ne abſq; corpore mereretur, vel demereretur,

&

Digitized by Google

vt ne ante culpam puniretur, non debuit ante corpus produci.

Comprobat Auctor auctoritate Sacræ ſcripturæ Gen.2. formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, quod exponitur, vt ſupra dictum eſt, ſpiritum fecit, ſed ſpiraculum vitæ ſpirare, nil aliud eſt, quam animam hominis creare, ergo ſpiritus Deus formauit corpus, quam ſpiraculum inſpiraret, ergo prius produxit corpus, quam animam.

In gratiam huius quæſt. quinque ſunt diſcutienda.

Primum num anima rationalis fuerit ipſius Adæ ſpecifica forma.

Secundum num anima rationalis ſit homo.

Tertium num in homine præter animam intellectiuam ſit alia forma ſubſtantialis.

Quartum num anima Adæ, & cuiuslibet hominis à corpore dependeat.

Quintum num Deus potuerit creare animam ante corpus.

PVNCTVM PRIMVM.

Num anima rationalis fuerit ipſius Adæ ſpecifica forma.

HÆc difficultas diſcutienda eſt non ſolum de anima Adæ, ſed etiam de anima cuiuslibet hominis, circa quam plures Philoſophi negauerunt, & nonnulli etiam in Eccleſia errarunt, inter Philoſophos fuit Plato in lib.5. de natura hominis arbitratus eſt, animam rationalem eſſe in corpore ſolum inſtar motoris, & velut nautam in mari teſte Ariſtot.lib.2. de anim. Auerroes etiam lib.3. de anim. putauit animam rationalem, quæ intelligit vniuerſalia aſſiſtentem ſolum eſſe corpori, nõ autem informantem.

Inter eos autem, qui fuerũt in Eccleſia, Martinus Lutherus in aſſertione ſuorum articulorum inuehitur in Eccleſiam, & Pontificem Romanum, quod diffiniuerit animam eſſe formam ſubſtantialem corporis: præterea fuit quidam Ioannis diſcipulus Abbatis Ioachim, qui concedebat animam rationalem eſſe formam corporis, non tamen ſub hac ratione, qua rationalis, quia per hanc rationem, dicebat ille, non poteſt informare corpus, vt narrat Guido Carmelitã in ſuo lib. de hæreſibus: præterea Origenes libro 1.Periarch.cap.7.arbitratus eſt animam rationalem vniri corpori, vt motor vnitur mobili, cenſuit enim inter animas, & alias ſubſtantias intellectuales ante peccatum non fuiſſe diſcrimen, ſed ob peccatum animas fuiſſe incorpora tanquam in ergaſtula detruſa.

Aduerſus has omnes duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima anima rationalis fuit ipſius Adæ forma ſpecifica, & etiam cuiuslibet hominis ſua anima intellectiua eſt forma ſpecifica, hæc aſſertio eſt certiſſima de fid. probatur primo ex ſacris literis, nam Geneſ.1. dicitur, creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, ſed homo non eſt ad imaginem Dei factus ſecundum corpus, ſed ſecũdum animam rationalem, ergo ex anima rationali homo ex ipſa conſtat, tanquam ex parte quadam ſubſtantialis ſuæ, ac proinde vt ex forma.

Præterea Geneſ.2. dicitur formauit Deus hominẽ de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem: vbi communiter Patres per illud ſpiraculum vitæ animam intelligunt.

Præterea in multis locis Sacræ ſcripturæ habetur, quod anima ſit pars quædam hominis, vt Sapientia 9. corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & Matth. 10. nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, & prima ad Theſſol.5. vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur, ſed pars hominis eſt anima, ergo eſt eius forma.

Secundo probatur aſſertio ex diffinitione Eccleſiæ in Concil. Vianenſi, & refertur de Summ.Trinit. & fid.Cathol. cap.vnic. vbi condemnatus fuit error Petri Ioannis ſupra nominati.

Tertio probatur ratione deſumpta ex Philoſopho 1.de anim. intelligere eſt actus coniuncti ex anima, & corpore, quod non eſſet verum, niſi anima intellectiua eſſet humani corporis forma, ſed forma compoſiti nobiliſſima eſt ſpecifica, ergo cum in lumine nulla ſit nobilior forma, quam anima intellectiua, videtur, quod ea fuerit ipſius Adæ, & cuiuslibet alterius hominis ſit forma ſpecifica.

Confirmatur, quia homo experitur ſe ratiocinari non tantum de intentionibus particularibus, ſed etiam de intentionibus vniuerſalibus, ergo homo habet hanc operationem per aliquid ſui principaliter non per materiam, nec per aliquam ſubſtantialem formam incompletam, nec per accidentalem formam, quia cum ratiocinari ſit vltimus, & nobiliſſimus actus, quem poſſit homo naturaliter habere ſub ratione, qua eſt natus cognoſcere, oportet, quod ſibi cõueniat principaliter per nobiliſſimam ſui partem: nobiliſſima autem pars compoſiti eſt forma ſpecifica, ergo ratiocinari principaliter conuenit homini per ſuam formam ſpecificam, ſed certum eſt, quod ſibi conuenit per animam rationalem, quia vt docet Ariſtot.2. de anim. Anima eſt, quo viuimus, & ſentimus, & mouemur, & intelligimus primum, ergo forma hominis ſpecifica eſt anima rationalis.

Quarto probatur concluſio teſtimonio Philoſophorum Auicennas quidem 1.Metaphyſic.ſuæ cap. 3. inquit rationale non acquirit animali intentionem animalitatis, ſed acquirit ei eſſe in effectu intendens loqui de effectu completo, ſed illud, per quod habet homo eſſe in affectu completo eſt forma, per quam homo reponitur in ſpecie, ergo anima rationalis eſt ipſius hominis forma ſpecifica, Item Ariſtot.2.de anim.dicit, quod ſi aliquid commune in omni anima oportet dicere, erit vtique primus actus corporis organici Phyſici, ſed anima intellectiua eſt vnde ipſe Philoſophus eodem libro ait, quod eſt alterum genus animæ à vegetatiuo, & ſenſitiuo, ergo primus actus corporis Phyſici organici, ſed conſtat, quod nullus actus in homine: id eſt forma, eſt nobilior ea, ergo anima intellectiua eſt nobiliſſima corporis forma, Item

Digitized by Google

Porphyrius in prædicabilibus cap. de differentia ait, ſumus rationales, ſed non eſſet, niſi anima rationalis foret hominis completiua forma, cum ratiocinari ſit vltimus actus ipſius hominis, in quantum eſt natus cognoſcere, quid ſit in hoc corruptibili corpore cognoſcere oportet per naturam.

Secunda concluſio. Anima rationalis ſub ratione, qua rationalis, eſt forma eſſentialis corporis Adę, & cuiuslibet hominis, hæc concluſio eſt de fide: probatur, omnes appetimus beatitudinem teſte D. Auguſtino 13. de Trinit. cap. 8. ſed ſecundum Philoſophum 3. de anim. natura nihil facit fruſtra, & 2. cœl. & mund. dicit, quod natura nihil facit vanum, ſed appetitus naturalis eſſet vanus, & fruſtra ſi rem appetitam nec per ſe, nec per alium conſequi poſſet ergo nos beatitudinem conſequi valemus, ſed plena beatitudo non poteſt haberi ſine clara Dei viſione, ergo poſſumus cum adiutorio Dei attingere ad claram Dei viſionem, ſed non poſſumus Deum videre, niſi per potentiam intellectiuam, ergo de eſſentia hominis eſt anima habens potētiam intellectiuam; ſed cōſtat, quod nulla pars hominis nobilior eſt anima intellectiua, ergo cum nobiliſſima pars compoſiti ſit eius forma ſpecifica, ſequitur, quod anima rationalis in quantum rationalis, ſit forma eſſentialis corporis Adæ, & cuiuslibet hominis.

Præterea ſi Anima rationalis non eſſet in quantū rationalis forma eſſentialis corporis humani, ſequerentur plura inconuenientia. Primum quod homo non eſſet imago Dei, quia imago in anima impreſſa ab omnibus conceditur, ac ſola ratione, qua rationalis eſt.

Secundo ſequeretur hominem non eſſe liberum; nam ſublato ab homine eo, quod rationale dicitur, etiam oportet ab eodem id, quod eſt liberum, cum libertas ſine ratione eſſe nequeat.

Tertio ſequeretur, quod nullo modo poſſet mereri, aut demęreri, quoniam id, quod liberum non eſt, nunquam à Deo, ſiue ad pęnam, ſiue ad gloriam imputatur; quare neceſſariò aſſerendum erit animam rationalem, etiam in quantum rationalis eſt, eſſe formam corporis humani.

Dices. Si anima rationalis eſt forma, ergo incipiet eſſe cum corpore, & conſequenter nō manebit poſt corpus, nam vt ait Ariſt. lib. de cœlo, omne, quod initium habet quoque finem.

Reſpondetur, quod Ariſt. loquitur de omni, quod inquit per generationem ex materia, anima verò rationalis de foris venit, vt ipſe ait lib. 2. de generat. animalium, quocirca licet incipiat eſſe cum corpore, non ideo etiam deſinet eſſe cum illo, ſed nihilominus poſt permanebit, vt idem Ariſt. teſtatur lib. 12. Metaphyſ.

Dices Ariſt. lib. 2. de Anim. dicit, quaſdam partes animæ putà intellectum, & voluntatem nullius corporis eſſe actus.

Reſpondetur, quod Ariſt. non loquitur de ſubſtantia animæ, namque actus, & forma corporis eſt, ſed de potentia illius, quam rectè dicit non eſſe actū corporis, quia anima ſola eſt ipſius ſubiectum, vt etiam voluntatis.

Secundo. Reſpondetur, quod intellectus eſt ſeparatus, quia non eſt virtus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua eſt actus oculi; intelligere enim eſt actus, qui non poteſt exerceri per organum corporale, ſicut exercetur viſio, ſed in materia eſt inquantum ipſa anima, cuius eſt hæc virtus, eſt corporis forma.

Dices. Si anima rationalis eſt forma, per quam homo ſubſtantialiter eſt homo, ergo homo non poteſt corrumpi, nam neque forma illius corrumpitur neque materia.

Reſpondetur, quod quamuis nulla pars ſubſtantialis hominis ſecundum ſe corrumpatur, corrumpitur tamen ipſe homo, prout diſtinguitur à ſuis partibus omnibus per illam habitudinem ſubſtantialem animæ ad materiam, & materiæ ad animam, quę habitudo deſinit eſſe in morte, & diſſoluta animæ, & materiæ vnione homo ipſe corrumpitur.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num anima rationalis ſit homo.

Fverunt nonnulli, qui aſſeruerunt ſolam formam eſſe de ratione ſpeciei, materiam vero eſſe partem indiuidui, & non ſpeciei, quod quidem inquit Sanctus Thom. non poteſt eſſe verum, quia ad naturam ſpeciei pertinet id, quod ſignificat diffinitio, diffinitio autem in rebus naturalibus nō ſignificat formam tantum, ſed formam, & materiam: vnde materia eſt pars ſpeciei in rebus naturalibus, ſicut enim de ratione huius hominis eſt, quod ſit ex hac anima, & his carnibus, & oſſibus, & ita de ratione hominis eſt, quod ſit ex anima, & carnibus, & oſſibus, oportet enim de ſubſtantia ſpeciei eſſe quicquid eſt communiter de ſubſtantia omnium indiuiduorum ſub ſpecie contentorum.

Pro reſolutione itaq. difficultatis ſit hæc concluſio. Anima rationalis non eſt ipſe homo, probatur primo ex Sacra ſcriptura, nam Geneſ. 1. poſtquam Moyſes dixerat, *creauit hominem ad imaginem*, & ſimilitudinem ſuam &c. maſculum & fęminam creauit eos, & iterum cap. 2. formauit hominem de limo terræ, & inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuētem, quibus in locis Sacra ſcriptura vult dicere, quod homo nō eſt anima ſola, & hoc quidem in primo loco denotat per ly maſculum, & fœminam creauit eos, in ſecundo autem per ly factus eſt homo in animam viuentem, imago nāque Dei non eſt diſtinctio ſexus maſculini, vel fœminini, ſed eſt habere intellectum, & voluntatem, ſeu animam intellectiuam, quæ in 2. Capitulo dicitur anima viuens. i. abſolutè, ſeu omni vita, cuicumque animæ conueniēter viuens, viuit enim in homine, & vita vegetatiua, & vita ſenſitiua, & vita intellectiua, factus eſt igitur homo nō anima viuens, quaſi quod anima intellectiua ſola ſit homo, ſed factus eſt in animam viuentem, quia homo eſt quid conſiſtens ex corpore illo formato de limo terræ, & ex ſpiraculo illo vitæ in faciem eius inſpirato, conſtat itaque, quod homo ſecundum Sacram ſcripturam non eſt anima ſola, ſed eſt aliquid compoſitum ex habente imaginem Dei, & ex habente ſexum maſculinum, vel fœmininum, id eſt ex anima intellectiua, & corpore.

Secundo

Digitized by Google

Secundo probatur ex Symbolo Athanaſij, ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, & ex Concil. Lateran. ſub Innocentio III. & capit. firmiter, & ex 6. Synodo generali actione 11. ex quibus patet hominem eſſe ex corpore, & anima compoſitum.

Tertio probatur concluſio teſtimonio Patrum, nam D. Aug. lib. 9. de Ciuit. Dei, cap. 3. narrat Varronem quæſiuiſſe vtrum anima ſola ſit homo, vt ita ſit ei corpus, ſicut equus equiti, qui non eſt homo, & equus, ſed homo ſolus, qui tamen ideo eques dicitur, quod aliquo modo ſe habeat ad equum, reſpondiſſeque nec ſolam animam, nec ſolum corpus, ſed vtrumque eſſe hominem, cuius Varronis ſententiam D. Aug. commendat, item D. Gregorius Nyſſenus orat. 3. de reſurrectione, D. Chryſoſt. homil. 12. in Geneſ. D. Baſilius homil. de gratiarum actione, D. Gregorius Nazianzenus Apolog. 1. idem affirmarunt.

Quarto probatur concluſio ratione ſic. Pars non eſt ipſum totum, ſed anima intellectiua eſt pars hominis, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo anima intellectiua non eſt homo.

Præterea Si anima intellectiua tantum eſſet homo, ſequeretur, quod eſſet ens completum in ſpecie, ſed hoc eſt falſum, ergo &c. Minor probatur nullum completum in ſpecie facit cum altero vnum per ſe, ſed anima rationalis facit vnum per ſe cum materia, ſeu cum corpore, ergo anima rationalis non eſt homo.

Si obijciatur, quod Apoſtolus 2. ad Corinth. 4. ait licet his, qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen his, qui intus eſt, renouatur de die in diem, ſed quod eſt intus in homine eſt anima, ergo anima eſt homo.

Reſpondetur cum Sancto Thoma, quod aliquando quod eſt principale in homine dicitur homo, vnde interdum pars intellectiua ſecundum rei veritatẽ dicitur homo interior, aliquando vero pars ſenſitiua cum corpore dicitur homo exterior.

PVNCTVM TERTIVM.

Num in homine præter animam intellectiuam ſit alia forma ſubſtantialis.

Controuerſia eſt inter Doctores, aliqui enim partem negatiuam ſuſtinent.

Primo, quia vnius rei tantum vnicum eſt eſſe, ſed vnum eſſe ab vna forma, ergo vnius entis, puta hominis eſt vna forma.

Secundo. Forma ſubſtantialis diſtinguitur à forma accidentali, quia forma ſubſtantialis aduenit enti in potentia, accidentalis autem enti in actu, ſic forma ſubſtantialis eſſet forma accidentalis.

Tertio ſi eſſet alia forma, præter animam intellectiuam, aut iſtæ formæ eſſent eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, aut alterius, non primum, quia vna illarum, ſicut eſt intellectiua, eſt incorruptibilis per naturã, altera vero eſt corruptibilis, corruptibile autem, & incorruptibile differunt pluſquam genere teſte Ariſtot. 10. Metaphyſ. nec ſecundum, quia tunc homo non eſſet vnus ſpecie.

Alij vero oppoſitam ſententiam ſuſtinent, vt Scotus, & eius diſcipuli, quod ſcilicet in homine præter animam intellectiuam eſt ponenda forma corporeitatis, quæ nunquam ſeparatur à materia.

Huic ſententiæ adhæreo, & probo primo auctoritate Ariſt. 2. de anim. vbi eam definiens ſic ait, Anima eſt actus corporis phyſici, ſed corpus phyſicum habet formam ſubſtantialem, ergo præter animam intellectiuam ponenda eſt forma corporeitatis.

Secundo cauſalitas cauſæ formalis eſt dare alteri tale eſſe, quale ſibi competit, ſed anima intellectiua non eſt corporea formaliter, ergo non dat eſſe corporeum, ergo præter eam ponenda eſt alia forma corporeitatis.

Tertio omnis forma immediatè in materia recepta eſt forma generabilis, & corruptibilis, ſed anima intellectiua, nec eſt generabilis, nec corruptibilis, ergo non eſt forma immediatè recepta in materia, ergo præſupponit aliam, ſed non accidentalem ex primo Phyſ. ergo ſubſtantialem.

Quarto eadem accidentia numero præſupponũt aliquam formam ſubſtantialem eamdem numero, ſed in homine mortuo manent eadem accidentia numero, ſicut patet de cicatricibus, præſertim de vulneribus Chriſti, & etiã de nigredine Æthiopis poſt mortem, vt patet etiam per Auicennam 1. Phyſicor. cap. 6. quodq. e ſequuntur ex parte materiæ, aliquãdo remanent poſt formam, ergo oportet, quod in corpore mortuo ſit aliqua forma ſubſtantialis eadẽ numero, ſed hæc non eſt anima intellectiua, ergo eſt alia; Maior probatur, quia vnitas poſterioris, ſicut eſt accidens dependet ab vnitate prioris, ſcilicet formæ ſubſtantialis, quia ipſa dat eſſe rei, & perconſequens idem eſſe.

Quinto. Si non eſt in homine alia forma, ſequitur, quod corpus Chriſti non fuit idem numero viuum, & mortuum, ſed hoc eſt falſum, ergo &c. probatur conſequentia, quia corpus ſubſtantia non manet idem numero, niſi manente eadem forma ſubſtãtiali, ſicut nec aliqua ſubſtantia compoſita manet eadem numero, niſi manente ſua forma ſubſtantiali, ſed anima rationalis non manſit in ſepulchro, quandoquidem in morte à corpore ſeparata fuit, & deſcendit ad Limbum iuxta articulum deſcendit ad inferos, ergo corpus Chriſti non remanſit idem numero: Falſitas conſequentis patet per omnes Sãctos cum de materia iſta loquuntur, D. Ambroſius enim ait de conſecratione diſtinct. ſecunda ſic. Veritas ait ad diſcipulos hæc inquit caro mea eſt pro mundi vita, & vt mirabilius loquar non alia planè, quam quæ nata eſt de Maria Virgine, & paſſa in Cruce, & ſurrexit de ſepulchro, ſed planum eſt, quod illa eadem numero, quæ iacuit in ſepulchro mortua reſurrexit viua, ergo Ambroſius vult, quod eadem caro Chriſti fuit viua, & mortua in ſepulchro, ſicut etiam dicit Pſalmiſta, caro mea requieſcet in ſpe, ſed certum eſt, quod caro non dicit ſolam materiam, nec ſolam materiam cum quantitate, ergo dicit aliquam formam ſubſtantialem, quæ fuit eadem in corpore Chriſti viuo, & mortuo: ergo in Chriſto fuit alia forma ſubſtantialis præter animam intellectiuam, & perconſequens in quolibet alio homine.

Reſpondendum eſt nunc ad argumenta, ſeu motiua pro prima opinione adducta.

Ad primum dicendum, quod vnitas eſt paſſio entis, & dicitur vnum per ſe, & per accidens, & ſicut ens per ſe aliud eſt ſimplex, aliud compoſitum, ita & vnum, & ſic ens per ſe compoſitum quoddam eſt cõpoſitum ex materia, & vnica forma, aliud ex materia, & pluribus formis modo ſupradicto, ita & vnum per ſe ſubſtantiale, & ita vnius entis ſimplicis eſt vnum eſſe ſimplex, & vnius entis compoſiti per ſe eſt vnum eſſe compoſitum, & ſic vnum, ſicut eſt compoſitum, vnde ſicut vna forma poteſt cum materia ad vnum eſſe compoſiti, ita & plures formæ, quarum vna non eſt in actualitate completa, ſed eſt potentia ad aliam, poſſunt concurrere ad vnum eſſe per ſe magis compoſitum.

Vel breuius reſpondetur, quod vnius per ſe eſt vnum eſſe verum, eſt completum, & perfectum, & ideo non eſt niſi vnica forma perfecta, & completiua.

Ad ſecundum Reſpondetur, quod ex pluribus actibus exiſtentibus in actu completo, & perfecto ſecundum ſpeciem ſpecialiſſimam non fit vnum per ſe, ſed ex duobus actibus, qui ſunt eiuſdem generis, puta de genere ſubſtantię, & quorum alter per ſe eſt in potentia ad alium, vel pars exiſtentis in potentia ad alium, ſicut eſt in propoſito de pluribus formis poteſt fieri per ſe vnum, nihil enim plus requiritur ad hoc, vt ex aliquibus duobus fiat per compoſitionem aliud per ſe vnum.

Vel breuius Reſpondetur, quod ex duobus actibus, quorum neuter eſt in potentia ad alterum, ſed ſunt actus vltimati, ſicut duæ formæ ſpecificæ nõ poteſt fieri vnum per ſe, ſed non ſic eſt in propoſito, quia vnica eſt forma perfecta, & completiua, & talis eſt anima intellectiua.

Ad tertium Reſpondetur, quod illa diuiſiua non habet neceſſitatem, quia quando quæritur de aliquibus duobus, vtrum ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, oportet, quod vtrumque ſit per ſe ſpecies neutra, tamen harum formarum eſt per ſe ſpecies, ſed pars ſpeciei, ſecundo dicitur, quod dato ſint alterius ſpeciei adhuc faciunt per ſe vnum, quia vna eſt in potentia reſpectu alterius, ergo homo eſt vnus in ſpecie.

PVNCTVM QVARTVM.

Num anima Adæ, & cuiuslibet hominis à corpore dependeat.

TAngitur hæc dubitatio ab Auctore in quarto argumento, cui doctiſſimè ab eo ſatiſfit diſtinguẽdo, quod animam dependere à corpore poteſt bifariam intelligi, vno modo propter indigentiam illius ad ſui conſeruationem, alio modo propter appetitus ſui inclinationem, quam habet ad ipſum corpus, ſicut forma ad materiam propriam; primo modo anima non dependet à corpore, ſecundo modo maximè; nam habet inclinationem ad corpus, & inter alias rationes, quas Theologi adducunt futuram reſurrectionem mortuorum adducitur hæc naturalis inclinatio ipſius animæ ad corpus.

Pro cuius reſolutionis intelligentia animaduertẽdum ſecundum Richardum, quod eſſentia animæ non eſt totaliter dependens à corpore, nec ſecũdum vnam partem dependens, & ſecundum aliam non dependens, ſed dicitur, quod tota quantum ad ſuum completum naturalis exiſtentiæ modum eſt à corpore dependens, & ſecundum ſe totam eſt à corpore independens quantum ad eſſe ſimpliciter, quia remanet in actuali eſſe poſt corporis corruptionem, cũ ſit incorruptibilis, & immortalis.

Sed hæc quæſtio infra ab Auctore diſputabitur.

Sed dices ſi anima rationalis poteſt ſine corpore eſſe, ergo poteſt incipere ſine illo, ergo potuit eſſe ante corpus.

Reſpondetur, quod licet anima poſſit eſſe ſine corpore, tamen quia illud eſſe, quod habet acquirit in corpore, quamuis illud acquirat per creationem, & à Deo, tamen quia acquirit tale eſſe *in corpore*, & ſemper creatur à Deo in corpore; propterea nullo modo naturaliter poteſt eſſe ante corpus, dependet enim anima hoc modo à corpore in acquirendo eſſe, ſed corrupto corpore remanet ſibi illud eſſe.

PVNCTVM QVINTVM.

Num Deus potuerit creare animam ante corpus.

DIcendum cum D. Auguſt. 2. ſuper Geneſ. quod quemadmodum Deus inſtituerit naturas rerũ ſecundum ſcripturas eius nos conuenit tenere, non quod in eis, vel ex eis ad miraculum potentiæ ſuę velit operari; cum igitur de anima volumus loqui, quo modo, & quando fuerit producta, non debemus confugere ad miraculum, quod Deus poteſt, ſed animæ naturam conſiderare debemus, quid requirat, & quomodo ſit apta nata produci, ſicque reſpondendum, quod eſt apta nata creari in corpore, & eſt apta nata, vt creata infundatur corpori, & infuſa creetur in corpore, hinc D. Aug. in de Eccleſiaſticis dogmatibus dicit, quod corpore iam formato Deus vult animam infundi, & creari, nam omnis forma, quæ eſt perfectio materiæ, cum faciat vnum, & idem eſſe cum ipſa materia, non poteſt eſſe ante ſuam materiam, quia tunc ex illa perfectione, & ſua materia nõ fieret ipſum compoſitum; ſi enim eſt prius, & poſterius potius dicendum eſt, quod corpus fuit factum ante animam, quam è conuerſo, nam B. Aug. ſemper vult, quod in forma præcedat formatum, & ſi non tẽpore ſaltem origine, ergo ſimul tempore fuit formatum corpus Adæ, & fuit ei infuſa anima, ſed origine prius intelligitur corpus illud fuiſſe formatum, & poſtea ſibi animam infuſam fuiſſe, & ſecundum hũc modum prioritatis ſcriptura loquitur, quia prius agit de formatione corporis, cum ait, formauit Deus hominem de limo terræ, quantum ad corpus, & poſtea ſubdit, quod inſpirauit in faciem eius ſpiraculũ vitæ, quantum ad animam, ſic etiam de toto homine loquitur ſcriptura, cum ait, faciamus hominem ad imaginem, quia totus homo factus eſt ad imaginem Dei.

Sed quid dicendum ad ſacram ſcripturam dicentem, qui viuit in æternum creauit omnia ſimul? nam certum eſt, quod non poſſunt inueniri rationes ſeminales, vel obedientiales, ex quibus anima ſit facta.

Reſpondetur, quod non debemus quærere rationes

nes

Digitized by Google

nes ſeminales, & obedientiales, ex quibus fiat anima, ſed ſufficit has quærere, ex quibus fiat homo, quia anima non fit, vt aliquid ſecundum ſe, ſed fit, & creatur, vt quædam perfectio hominis: quãuis enim anima ſit hoc aliquid, quia poteſt eſſe ſeparata à corpore, tamen non eſt hoc aliquid, quod ſit ita per ſe exiſtens, quod non ſit forma corporis, quia creatur à Deo, vt forma, & vt perfectio corporis, ex quo corpore, & ſua perfectione conſtat homo perfectus, & ideo non ſunt quærendæ rationes ſeminales, vel obedientiales, ex quibus facta eſt anima, ſed ex quibus factus eſt homo; vnde ſufficit quærere eas in limo terræ, de quo factus eſt homo; ad hoc, quod omnia dicantur facta eſſe ſimul, vel in ſe, vel in ſuis rationibus ſeminalibus, & obedientialibus.

Dices, ſicut homo ex parte corporis communicat cum brutis, ita ex parte animæ cum Angelis, ergo ſicut corpus hominis fuit productum, quando fuerũt producta bruta, ſic anima hominis debuit produci, quando fuere producti Angeli, ſed productio brutorum fuit ſexta die, productio Angelorum fuit ante omnem diem, ergo anima rationalis debuit produci eodem die cum Angelis.

Reſpondet Auctor non eſſe ſimile, quia productio corporis ſic concordat productioni brutorum animalium, vt productio rationalis ſpiritus non diſcordet, imo potius imperfectionem illorum ſua dignitate conſeruet, productio verò ſpiritus ſic concordat productioni Angelorum, vt minimè concordet productioni corporum humanorum, quæ quidem ſpectant ad terræ ornatum, cuius ornatus productio pertinet ad diem ſextum.

Pro cuius reſponſi intelligentia nota, quod ſi anima fieret, vt aliquid per ſe exiſtens, & non produceretur, vt forma corporis dignum eſſet, vt fuiſſet producta cum Angelis, ſed quia producta fuit, vt forma corporis oportuit eam produci, & creari, quando fuit formatum eius corpus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Diſſeritur de productione primi hominis ex parte corporis.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum corpus Adę produci debuerit de natura purè cœleſti.

IN *corpore queſt. Auctor ponit tres concluſiones, quarum prima talis eſt. Corpus Adæ, non fuit purè formatum de natura cœleſti, probat ex illo Geneſ. 2. formauit Deus hominem de limo terræ.*

Secunda concluſio eſt. Corpus Adæ non debuit formari de natura purè cœleſti, ſed de natura elementari, probat, quia congruẽtia ordinis ſic exigebat, quam quidem congruentiam diuina ſapientia in omnibus ſuis operibus ſeruat.

Tertia concluſio, quadruplex ordo hominis requirebat, quod corpus ſuum magis ex natura elementari, quam cœleſti fieret, declarat Auctor ſic.

Primus ordo ipſius hominis in ſe id poſtulabat; nam cum homo creatus fuerit, vt actus multa de nouo cognoſcere duplici cognitione datum eſt ei corpus diuerſa organa, diuerſaſque vires habens, & quia conditus fuit in libertate vertibili liberi arbitrij, qua potuit mereri, ac demereri datum eſt corpus mortale.

Secundus ordo hominis eſt ad inferiora, quæ facta erant, vt homini deſeruirent ad neceſſaria vitæ, & ad profectum ſcientiæ, ideo factus eſt homo ex natura elementorum non cœleſtium corporum.

Tertius ordo, qui hoc ipſum requirebat, eſt ad parem, ſeu æqualem creaturam, puta ad Angelum, nam quemadmodum facta fuit creatura intellectualis, incorporalis, immortalis in cœlo ſic decuit fieri creaturam rationalem, corporalem, mortalem in terra, vt iſta ad illius conſociationem progrederetur, & creator omnipotens ab vtraque collaudaretur.

Quartus ordo eſt ad Deum, vt homo ſuæ conditionis, & compoſitionis fragilitatem, ac vilitatem conſiderans ſuo ſe magis ſubijceret conditori, & illuc per humilitatem iugiter aſcendere niteretur, vnde per arrogantiam deiectus Dæmon agnoſcitur.

Ad intelligentiam quæſt. quinque ſunt examinanda.

Primum, num corpus Adæ ſit de limo terræ.

Secundum, num corpus Adæ fuerit à Deo.

Tertium, num corpus Adæ ab Angelis formari potuerit.

Quartum, num corpus Adæ fuerit creatum.

Quintum, quæ fuerit ratio, vt Deus hominem faceret ex præiacente materia.

PVNCTVM PRIMVM.

Num corpus Adæ ſit de limo terræ.

ORigeniſtæ opinati ſunt Adæ formationem de limo terræ allegoricè, & figuratè non hiſtoricè eſſe intelligendam.

Contra quos ponitur hæc aſſertio certiſſima de fid. corpus Adæ de limo terræ factum fuit, probatur primo teſtimonijs Sacræ ſcripturæ, nam Geneſ. 2. dicitur formauit Dominus Deus hominẽ de limo terræ; hoc enim in loco pura hiſtoria recenſetur, non interpoſita dictione aliqua, vel tenuem ſolum figuratum ſenſum ſignificanti. Item Eccleſiaſt. 17. Deus de terra creauit hominem, & 1. ad Corinth. 15. primus Adam de terra terrenus.

Secundo probatur ex diffinitione Eccleſiæ, quæ damnauit hæreſim Origeniſtarum, vt patet Synodo 6. act. 11. vbi ſpecialiter loquitur de formatione corporis Adæ Euæ ſerpentis tentatione contra ipſos Origeniſtas in Epiſtola Synodica, quæ Epiſtola act. 13. approbata eſt à Synodo Sophronij Patriarchæ Hieroſolymitani, quam damnationem affert Melchior Cano de locis Theologicis lib. 12. c. 7.

Tertio probatur ex Patribus, qui paſſim teſtantur hominem ex limo terræ verè, & non figuratè fuiſſe formatum, inter quos D. Auguſt. libro 13. de Ciuitate, cap. 24. ait ex puluere terræ admixtione aquæ fuiſſe formatum corpus Adæ, nam limus ex terra,

Digitized by Google

ac etiam ex aqua admixta conſtat.

Quarto probatur ratione ſumpta à ſigno. Corpus humanum, cum corrumpitur, conuertitur, ſeu reſoluitur, prius conuertitur in aquam, & terram, ergo ex limo, ideſt ex terra, & aqua homo eſt factus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num corpus Adæ fuerit a Deo.

ALbanenſes dixerunt Adam non fuiſſe à Deo, imo ipſum aliquid malum fuiſſe, & hoc inde ſequebatur non fuiſſe à Deo, à quo omnia, quę ſunt, bona ſunt, ſequitur, quod Adam aliquid malum fuerit.

Nonnulli etiam Philoſophi, & Hæretici putarunt res corporales fuiſſe productas à Deo mediantibus Angelis.

Philo ſimiliter in lib. de opere ſex dierum arbitratus eſt corpus hominis fuiſſe formatum ab Angelis.

Aduerſus prædictos, & alios idem ſentientes ponitur hæc concluſio, corpus Adæ à Deo fuit.

Probatur primo ex Sacræ ſcripturæ locis primo ex eo Geneſ. 2. formauit igitur Deus hominem de limo terræ, quod intelligitur quantum ad corpus, ergo corpus Adæ fuit à Deo.

Item ex illo Iob 10. manus tuæ fecerunt me, plaſmauerunt me, & vt patet ex Gloſa loquitur ibi Iob in perſona hominis ſimpliciter, ſcilicet hominis primi fecerunt ſecundum animam totum in circuitu ſecundum corpus, & poſt manibus dicitur factus præmiſſo concilio faciamus hominem ad imaginē, & ſimilitudinem noſtram, Item ex illo Eccleſ. 17. Deus de terra creauit hominem.

Secundo probatur concluſio ex Patribus, qui firmiter aſſerunt hominem à Sanctiſſima Trinitate fuiſſe cōditum, vt D. Ambroſ. lib. 6. Hexameron. D. Baſilius homil. 9. in Geneſ. D. Cyrillus lib. 1. contra Iulianum, D. Aug. lib. 9. ſuper Geneſ.

Tertio probatur ratione ſic. Si corporis alicuius decebat Deum eſſe cauſam, maximè decebat eum eſſe cauſam corporis primi hominis, cum in genere corporum fuerit nobiliſſimum, ſed conſtat, quod aliquod corpus eſt conditum à Deo, ſcilicet corpus ſupremum, ergo & corpus Adæ.

Præterea omne bonum eſt à Deo, omne ſpecioſum eſt bonum, ſed omne corpus, vt corpus ſub aliqua ſpecie continetur, ergo omne corpus eſt à Deo, ergo multo magis corpus Adæ eſt à Deo, hæc ratio elicitur ex D. Aug. in lib. 83. 9. quæſt. 35. vbi arguit omne corpus eſſe à Deo.

Et ſi quæratur ratio, quare decebat diuinam prouidentiam, vt homo etiam ſecundum corpus eſſet à Deo.

Reſpondetur, quod ratio eſt hæc, quia cum Deus ſit Alpha, & Omega, principium, & finis, vt dicitur Apocal. 1. voluit, vt homo quantum ad vtramque ſui partem à nullo alio ſortiretur eſſe, vt ſe totum ſciret Deo eſſe obnoxium, quem etiam quantum ad corpus tantum nobilitauit, vt illi ſoli ſeruiret, & eū, vt finem aſſequeretur.

Obijcies. Optimi eſt optima facere, vt ait D. Dionyſ. ſed corpus Adæ in quantum corpus eſt, non fuit de numero optimorum, ergo non fuit productum in eſſe ab optimo.

Reſpondetur, quod, licet corpus Adæ non ſit de optimis ſimpliciter, eſt tamen de optimis in genere corporum, tum ratione finis, vtpotè ſpirituali miniſterio Deo ſeruiturum, & conſequenter beatificandum, tum quia principium omnium ſui generis.

Secundo Reſpondetur, quod & ſi non fuerit optimum per ſe, fuit tamen optimum in vniuerſo, quaſi quodammodo neceſſarium ad perfectionem vniuerſi.

Dices corpus humanum in genere rerum eſt vltimæ compoſitionis, quia maximè eſt compoſitum, vnde inter creaturas maximè diſtat a ſumma ſimplici, ſed illa, quæ non tantum deſtant, producuntur a cauſis medijs, ergo & corpus Adæ, ergo non a ſolo Deo.

Reſpondetur, quod licet corpus Adę diſtet a Deo ratione ſuæ compoſitionis, minimè tamen diſtat, & maximè appropinquat ratione ſuæ dignitatis, vel nobilitatis.

PVNCTVM TERTIVM.

Num corpus Adæ ab Angelis formari potuerit.

HVic dubitationi breuiter reſpondetur duabus concluſionibus.

Prima concluſio corpus Adæ ab Angelis formari non potuit; probatur primo teſtimonio D. Aug. 9. ſuper Geneſ. ad lit. Angeli non poterant formare mulierem ex coſta viri, ſed in maiori diſtantia, & minori diſpoſitione eſt lutum ad corpus humanum, quā os, & caro humana, & difficilior tranſmutatio cum in habentibus ſymbolum ſit facilior tranſitus, ergo ſi Angeli non poterant facere corpus muliebre ex carne, & oſſe humano, multo fortius non potuerunt formare ex luto corpus Adæ.

Secundo probatur ratione. Si Angeli potuerunt formare, vel condere corpus Adæ tunc fuit poſſibile, & poſſibile ponatur; itaque inde ſic Angeli eduxerunt in eſſe corpus Adæ, ergo Angeli fuerunt conditores alicuius ſubſtantiæ contra Damaſcenum, quicumque dicunt Angelos conditores hi omnes ſunt os Patris ſui Diaboli.

Præterea non eſt diminuta virtus, ſiue poteſtas Angelorum poſt tempus conditionis primi hominis, ſed Angeli nunc non poſſunt educere corpus humanum in eſſe ex ſeminalibus rationibus in elementis, ergo nec tunc poterant; Minor probatur, nullius rei ſubſtantia propriè, & per ſe educendæ in eſſe per naturam poteſt educi in eſſe miniſterio Angelico, vt colligitur ex D. Aug. 9. ſuper Geneſ. corpus autem humanum eſt tale, ergo non poteſt ab Angelis formari.

Et ſi obijciatur, quod Angeli nouerunt proportiones elementorum, quæ requirebantur ad conditionem corporis humani, ergo potuerunt formare illud corpus, conſequentia probatur per D. Aug. ſuper Geneſ. dicentem corpus Adæ in temporibus ſex dierum ſeminaliter.

Reſpondetur, quod & ſi Angeli ſciant proportiones elementorum, quæ requiruntur ad formationem cor-

Digitized by Google

corporis humani, & elementaria materialia corporis humani debita formatione membrorum contingere, tamen corpus humanum formare non poſſunt illam, namque harmoniam, & diſpoſitionem, quæ aptum eſt ad ſuſceptionem animæ rationalis imprimere, ſeu inſerere non poſſunt, & hoc neceſſario requiritur ad corpus humanum.

Secunda concluſio fieri potuit, vt aliquod miniſterium ſuum adhibuerint Angeli in formatione corporis Adæ, hanc concluſionem admittit B. Aug. lib. 9. ſuper Geneſ. ad lit. cui ſe ſubſcribit Sanctus Thomas 1. par. quæſt. 91. art. 2. in ſolutione primi, vbi ſic inquit, potuit tamen fieri, vt aliquod miniſterium in formatione corporis primi hominis Angeli exhiberent, ſicut exhibebunt in vltima reſurrectione pulueres colligendo.

Alex. Alenſ. obſeruat, & doctiſſimè quidem, quod & ſi miniſterio Angelorum fiat reparatio corporũ, quæ reſurgent, non tamen credit, quod illa reparatio in quantum erit ab Angelis, ſit vltimæ complexionis, ſiue perfectionis, ſed quædam compactio, ſiue coadunatio partium in toto vltima complexione à ſuo conditore reformando.

PVNCTVM QVARTVM.

Num corpus Adæ fuerit creatum.

SCiendum, quod creatio ſumitur duobus modis; vno modo ſtrictè, ſiue preſſo nomine, alio modo largè, ſiue lato nomine; primo modo dicitur creatio ſimpliciter, ſicque ſpirituales ſubſtantiæ adductæ ſunt in eſſe per creationem, ſecundo modo dicitur creatio ſecundum quid, in quo ſenſu omnia Deum ex nihilo feciſſe ſcriptum eſt, & mundum factum de informi materia, & hic modus creandi communis eſt, qui ferè omnibus conuenit creaturis, & quarum omnium dicitur Deus creator.

His præmiſſis ponuntur duæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima corpus Adæ non fuit creatum creatione ſimpliciter: probatur ſic; quod creatur, de nihilo fit; nam quod de aliquo fit non dicitur propriè, & ſimpliciter creatum, quia de nihilo factum non eſt, vt dicit Hugo, ſed corpus Adæ fuit formatum de limo terræ, ergo corpus ipſius non dicitur propriè creatum.

Secunda concluſio. Corpus Adæ fuit creatum creatione ſecundum quid, probatur auctoritate Eccleſ. 18. Deus creauit de terra hominem.

Confirmatur, quia D. Aug. loquens de formatione Euæ de coſta Adæ 9. ſuper Geneſ. inquit natura quippe mulieris creata eſt, quamuis ex viro, qui iam erat.

Comprobatur, in limo defectus erat principij actiui, ſimiliter non habuit limus, vt corpus humanum ex eo fieri poſſet, ergo formatio Adæ de limo creatio erat. Anteced. probatur auctoritate Anſelmi de conceptu Virginali, cap. 11. vbi ſic dicit, limus terræ non acceperat naturam, aut voluntatem, qua operante vir primus de illo fieret, quamuis eſſet, de quo a Deo fieri poſſet.

Rurſus ſcriptura dicit, illud eſſe creatum, cuius materia creata eſt; nam vt docet D. Aug. de Symbolo, rectiſſimè credimus Deum omnia feciſſe de nihilo: quia & ſi de aliqua materia factus eſt mundus, eadem ipſa materia de nihilo facta eſt, vt ordinatiſſimo Dei munere prima capacitas formarum fieret, ac deinde formarentur quæcumque formata ſunt, ergo corpus hominis creatum fuit creatione, vt diximus ſecundum quid.

Pro maiori intelligentia ſciendum, quod formatio, ſeu eductio corporis Adæ è limo propriè appellatur plaſmatio, hinc Eccleſia canit: plaſmator hominis Deus: & probatur ex illo Iob 11. manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me, vbi Gloſa fecerunt quantum ad animam, plaſmauerunt quantum ad corpus.

Confirmatur per Damaſcenum, qui volens aſſignare differentiam inter factionem corporis, & animæ, dicit corpus eductum per plaſmationem, animã vero factam, & ſubdit, ex viſibili, & inuiſibili natura, condidit hominem Deus proprijs manibus ſecundum imaginem, & ſimilitudinem ex terra corpus plaſmans, animam verò rationalem, & intelligibilẽ per familiarem inſufflationem dans ei.

PVNCTVM QVINTVM.

Quæ fuerit ratio, vt Deus hominem faceret ex præiacente materia.

CVm ratio creaturarum, & præcipuè creaturæ rationalis ſit manifeſtatio potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis diuinæ triplex poteſt afferri ratio.

Prima quidem eſt ad declarandam immenſam, infinitamque Dei potentiam in miſerabili vnione corporis, & animæ primi hominis ob maximam diuerſitatem, ſeu differentiam diſtantium, ſi quidem vnio animæ cum corpore ab eorum ad inuicem diſtantiam eſt vna de mirabilibus aſſignatis a D. Aug. in lib. de ſpiritu, & anim. dicit enim plenum fuit miraculo, quod tam diuiſa, & tam diuerſa ad inuicem potuerunt coniungi; nam corpus fuit corruptibile, anima autem incorruptibilis, vt ergo diuina potentia in vnione tam diſtantium oſtenderetur, conueniens fuit, vt Deus ex præiacenti materia corpus Adæ formaret.

Secunda ratio eſt, vt diuina ſapientia manifeſtaretur inconuenienti ordine finis, & conſequentis ad finem ad principia, & antecedentis ad principium, decebat enim quod reſolutionem corporis in materiam manentem poſt reſolutionem præcederet compoſitio ex materia exiſtente ante compoſitionem.

Tertia ratio eſt, vt manifeſtaretur diuina bonitas, quæ in completione vniuerſi oſtenditur, quandoquidem omnis corporalis creatura in homine perficitur, & completur cum omnis forma naturalis ordinetur ad animam rationalem, ſicut ad digniſſimam omnium formarum, & corpus humanum conſtituatur ex natura omnium corporum, in quo completur, & quodammodo beatificatur, vnde rectiſſimè dicitur homo finis omnium, & propterea fieri debuit poſt omnia, vt oſtenderetur eſſe illorum complemẽtum; itaque ſi hanc perfectionem creaturarum in homine exigebat perfectio vniuerſi in homine, qui

poſt

Digitized by Google

poſt alia ratione dicta eſt conditus etiam quantum ad corpus, quod ex natura aliorum corporum fuit conſtitutum, neceſſario ſequitur ipſum fuiſſe ex materia præexiſtente, idque perfectioni vniuerſi congruere.

Præterea ad perfectionem vniuerſi requirebatur, quod eſſent quædam res corporales ſimpliciter, quædam ſpirituales ſimpliciter, & aliquæ corporales quantum ad vnam partem, & ſpirituales quantum ad aliam, cuiuſmodi eſt homo, ſimiliter conueniebat horum productione in eſſe, quod quædam fierẽt ex nihilo, quædam ex materia præiacenti, & quædã ſecundum aliquam ſui partem fierent ex nihilo, & ſecundum quamdam ſui partem fierent ex materia præiacenti, & talis fuit primus homo.

Præterea probatur ex illo Geneſ. 2. igitur perfecti ſunt cœli, &c. & omnis ornatus eorum, hæc autem eſt concluſio, quæ infertur ex eis, quæ adducta ſunt in eſſe in operibus ſex dierum, cuiuſmodi fuerunt cõditio, diſtinctio, ornatus, & ad hæc pertinebat eductio corporis humani de limo, ſicut in ſexta die determinatur, ex quibus colligitur, quod non fuit completio vniuerſi ſine actuali eductione corporis primi hominis de limo.

Confirmatur per Anſelmum lib. 2. cur Deus homo. Quoddam eſt corpus humanum eductum in eſſe de viro, & non de fœmina, cuiuſmodi fuit corpus Euæ, aliud ergo reſpondere debuit per oppoſitum, ſcilicet, quod eſſet eductum de fœmina, & non de viro, & hoc fuit corpus Chriſti, tertium fuit de viro, & fœmina, vt corpus Abel, ergo per oppoſitum debuit reſpondere quarta corporis differẽtia, ſcilicet, quod neque de viro, neque de fœmina, & hoc fuit corpus Adæ, aliter eſſet diminutio, & defectus, & hæc ratio confirmatur per illud D. Aug. 11. de Ciuit. Dei, cap. 18. vbi dicitur, quod antitheta, ideſt oppoſitiones valent ad ordinem vniuerſi, vbi notatur ordo vnius contra vnum, qui ordo hic repetitur.

Dices natura ſecundum Philoſophos eſt cauſa totius ordinis, ergo quæ ſunt contra naturam, ſiue contra curſum naturæ, non ſunt ordinata in toto, ſiue in vniuerſo, imo quæ carent ordine in vniuerſo magis ipſum dedecorant, quam compleant, vel perficiãt, ſed eductio corporis primi hominis de limo fuit contra curſum naturæ, ergo non congruebat perfectioni vniuerſi.

Reſpondetur, quod non dicitur eſſe contra naturam, quod ab Auctore naturæ efficitur in conditione naturæ, vt in conditione generum rerum, quibus inſeruit legem, ſecundum quam debebat eſſe curſus naturæ in productione conſimilium, in illa namq; conditione naturam condidit, & eſſe rerum naturale, & legem propagationis naturalis, vt enim D. Aug. contra Fauſtum dicit, hoc erit vnicuique rei naturale, quod ille fecerit, à quo eſt omnis modus, numerus, & ordo naturæ, tamen poteſt dici hanc eductionem fuiſſe ſupra naturam, non contra naturam.

Secundo Reſpondetur, quod illud dicitur eſſe cõtra naturam, quod eſt deſtructiuum naturæ, ſiue verſus naturæ in operando, ſicut faciunt abuſores naturarum, & earum curſus peruerſores.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum corpus Adæ conſtitutum fuerit ex ſola natura elementari, vel etiam ex cœleſti titulus eſt clarus, & termini ſupra declarati fuerunt.

IN corpore Auctor tres refert ſententias, quarum duas primas reprobat, tertiam amplectitur, & defendit.

Prima opinio ſuſtinet, quod natura cœleſtis ingreditur in compoſitionem humani corporis, vt elementum, fateturque cœlum eſſe naturæ ignis.

Hæc opinio impugnatur ab Auctore, nam aduerſatur viæ Philoſophicæ, quæ præter quatuor corpora mundi ponit eſſentiam quintam ſuper omnem contrarietatem eleuatam, quod valdè eſt rationi conſonum, vt diſtinct. 14. huius oſtenſum eſt.

Secunda ſententia eſt eorum, qui putarunt naturam cæleſtem in compoſitione humani corporis venire, non vt elemẽtum, ſed vt medium ligamen elementa colligans, atque concilians, prout requirit dignitas conditionis humanæ.

Hanc ſententiam infringit Auctor, quia corpora cæleſtia incorruptibilis ſunt naturæ, neque a ſuis locis ſeparari, ſiue deſcendere queunt.

Tertia ſententia, quam ſequitur Doct. duo continet membra, in primo ponit diſtinctionem naturæ cæleſtis, in ſecundo concluſionem colligit.

Circa primum diſtinctio eſt hæc, duobus modis de natura cæleſti loqui contingit, vno modo per proprietatem, alio modo per conformitatem; primo modo natura cœleſtis dicitur eſſe natura quinti corporis, ſiue quæ verè eſt cælum, vel pars cæli, & hæc eſt incorruptibilis, & hæc poteſt bifariam conſiderari; vno modo ſecundum ſubſtantiam, alio modo ſecundũ virtutem, ſecundo modo natura cæleſtis, ſcilicet per conformitatem, vel ſimilitudinem dicitur, quæ eſt conformis cælo, & in ſubtilitate, puritate, & claritate eleuata ſupra qualitates actiuas, & paſſiuas, & hoc modo ſpiritus vitales, ſpiritus animales, ſpiritus naturales dicuntur de natura cæleſti.

Circa ſecundum colligit Auctor quinque concluſiones, quarum eſt

Prima concluſio. Natura corporis cæleſtis non venit ſecundum ſubſtantiam, & veritatem ad conſtitutionem corporis humani: probat, quia natura cæleſtis propriè dicta eſt incorruptibilis, & immiſcibilis, ergo non eſt immiſcibilis ad conſtitutionem tertij.

Secunda concluſio. Natura corporis cæleſtis venit ad cõſtitutionem corporis humani ſecundum virtutem: probat, quia virtus ſtellarum, & orbium influendo facit elementorum conciliationem, quæ veniunt ad humani corporis conſtitutionem ſecundum rem; nam actio elementorum regimen, & directionem habet ad influentia corporum ſuperiorum.

Tertia concluſio. Natura cæleſtis per conformitatem verè, & propriè ſecundum propriam eſſentiam venit ad conſtitutionem corporis humani; patet concluſio, quia corpus hominis habet illos ſupradictos ſpiritus.

Confirmat, quia in corpore humano maior eſt harmonia, quam in aliquo corpore mixto, ergo eius calor, & ſpiritus, & com-

Digitized by Google

complexio magis confirmantur natura cæleſti.

Quarta concluſio. Natura cæleſtis per conformitatem intrat in conſtitutionem humani corporis ſecundum veritatem magis, quam conſtitutionem alicuius alterius mixti, probat duobus medijs, primo propter humanæ complexionis æqualitatem, ſecundum propter dignitatem.

Quinta concluſio. Iſti ſpiritus, & calor, qui dicuntur natura cæleſtis ſecundum veritatem, ſunt de natura elementari: probat, quia corrumpuntur, ſiue deperduntur, & reſtaurantur, vt phyſici dicunt.

Pro expoſitione tria diſcutientur.

Primum, num virtus cęlorum, aut aſtrorum, vel etiam ipſa virtus, inſita corporibus inferioribus potuerit producere corpus Adæ.

Secundum, num corpus humanum poſſit generari de terra per influentiam cęleſtem.

Tertium, num corpus cęleſte veniat in compoſitionem corporis humani, & omnium iſtorum corporum.

PVNCTVM PRIMVM.

Num virtus cœlorum, aut aſtrorum, vel etiam ipſa virtus inſita corporibus inferioribus potuerit producere corpus Adæ?

PRo reſolutione dubitationis duæ ſunt ponendæ concluſiones.

Prima Deus plaſmauit corpus Adæ immediatè per ſe ipſum nulla cęleſti influentia mediante, nec cooperante agente particulari vniuoco: probatur primo ex ſacra ſcriptura Geneſ. quæ dicit, quod Deus fecit hominem de limo terræ, nec facit mentionem de aliqua cęleſti influentia.

Secundo probatur ratione. Nulla cęleſtis influentia per ſe ſufficiens eſt ad cauſandum illam proportionem formarum elementorum in materia, quam requirit corpus humanum.

Secunda concluſio. Nulla virtus inferior Adę corpus potuit in eſſe producere, probatur teſtimonio D. Aug. contra Fauſtum illud erit, cuique rei naturale, quod ille fecerit, a quo omnis modus, & numerus, & ordo naturæ, vnde natura inferior nihil poteſt niſi quod eſt ei naturale, ſed non fuit a Deo alicui creaturæ inferiori, nec ſuperiori, vt corpus primi hominis in eſſe deducere poſſet, ergo nulla virtus inferior potuit producere corpus Adæ.

Secundo probatur ratione. Si virtus inferior poterat producere illud in eſſe, aut hoc fuit mirabiliter, aut voluntariè, aut naturaliter, non mirabiliter, quia ſolus Deus operatur in curſu mirabili, ſecundũ quod dicit Anſelmus, & ſacra ſcriptura docet in Pſalm. qui facit mirabilia magna ſolus non voluntariè, quia hæc operatio eſt ſubſtantiæ agentis per electionem, non naturaliter, quia comparatio naturæ requirit aſſimilationem in materia, & ſpecie, eſt enim natura vis inſita rebus procreandi ſimilia ex ſimilibus, ſed inter corpora cęleſtia, & alia corpora inferiora non eſt huiuſmodi aſſimilatio cum corpore primi hominis, ergo &c.

Præterea omne ducens aliud in eſſe nobilius eſt eo, quod deducitur per ipſum, ergo ſi in genere corporum corpus primi hominis fuit nobiliſſimum etiã ſecundum ſtatum quo conditum erat, nulla virtus corporis poterat illud educere in eſſe, cum illa virtus ſit nobilior ſubſtantia, cuius eſt virtus.

Sed dices, quod Aug. ſuper Geneſ. 6. ad lit. ait ſi omnium futurorum cauſæ mundo ſunt inſitæ, cum ille factus eſt dies, quando Deus creauit anima ſimul non aliter Adam factus eſt, quam erat in illis cauſis, vbi Deus hominem in operibus ſex dierum fecit; ibi enim erat non ſolum, vt ita fieri poſſet, verum etiam vt eum ita fieri neceſſe eſt, ergo in iſtis cauſis non tãtum erat poſſibilitas producendi illud in eſſe, ſed neceſſitas.

Reſpondetur, quod B. Aug. intentio nõ eſt, quod neceſſe erat corpus primi hominis ab illis cauſis inferioribus, in quibus cauſaliter erat educi in eſſe, nec quantum in ipſis erat, ſed potius in quantum erat in diuina voluntate, vt ſua potentia produceretur in eſſe.

Notandum ad vberiorem doctrinam, quod corpus Adæ, quamuis ſecundum cauſalem rationem eſſet in elementis, non debuit tamen operatione naturæ produci in eſſe, ſicut alia, quæ ſecundum eamdem rationem erant in elementis: ratio eſt, quia ſumma potentia, quæ in elementis mundi cauſales rationes, & ſeminales inſeruit indidit eorum naturæ, vt illorum operatione omnia huiuſmodi in eſſe educerentur, ſed eductionem quorumdam ſibi reſeruauit, de quorum numero erat corpus primi hominis: vnde Aug. ſuper Geneſ. in 6. ad lit. inquit ſic factus eſt homo, quemadmodum illæ primæ cauſæ habebant, vt fieret primus homo, quem non ex parentibus naſci, qui nulli præceſſerant, ſed de limo formari oportebat ſecundum cauſalem rationem, in qua primitus erat factus.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num corpus humanum poſſit generari de terra per influentiam cœleſtem.

NOnnulli opinati ſunt corpus humanum poſſe generari de terra per influentiã corporis quinti, ſicut mus abſque actione agentis particularis vniuoci, cuius opinionis, vt refert Comment. ſuper 8. Phyſic. fuit Auicennas, dixerunt enim corpus humanum ante infuſionem intellectiuè, nil aliud eſſe, quã quoddam compoſitum ex materia, & formis quatuor elementorum incompletis exiſtentibus in eadẽ parte materiæ in aliqua proportione determinata, per quam ſufficienter diſponitur materia ad ſuſceptionem animæ intellectiuæ, ſed ſubiungunt ipſi ad qualemcumque proportionem elementorum in materia ſufficiens eſt aliqua influentia corporis cęleſtis, ergo corpus humanum mediante influentia poteſt ſufficienter produci.

Hanc eandem concluſionem tenuit Empedocles, & Philoponus in 3. de generat. animalium, vbi recitant opinionem priſcorum Philoſophorum dicentium poſt diluuium homines fuiſſe renatos ex putri materia.

Nonnulli etiam Aſtronomi, de quorum numero eſt Albumaſar defendunt iſtam opinionem, quam plu-

Digitized by Google

plurimis argumentis, confirmat ipſe Auicennas in quodam ſuo libro Theologico, & inter alias rationes, quas adducit, prima eſt; nam aliud eſt agens creans formas, & aliud diſponens, & propterea cum in materia ſit diſpoſitio conueniens introducta per actionem Solis, & ſtellarum, tunc Colcodea creat formas, & ſic poteſt idem corpus humanum fieri ſine ſemine, & cum ſemine ab eodem agente, non autem ab eodem diſponente.

Secunda ratio, quia quicquid poteſt virtus inferior, poteſt etiam & ſuperior, ſed virtus, quæ eſt in ſemine, poteſt producere animal perfectum, igitur & virtus ſuperior, nempè cęleſtis, poterit idem perfectè producere.

Tertia ratio eſt ex auctoritate Hermetis, qui ait nullum eſſe animal in terra, quod non obtineat in cęlo proprium ſitum, à quo ſuſcipiat incrementum, & ſic etiam eſſe poterit, accipere ergo corpus humanum per influentiam cęleſtem, ſufficienter poterit produci.

His tribus rationibus additur auctoritas ſacrę ſcripturæ lib. Geneſ. vbi ponitur hominem fuiſſe productum à Deo ex limo terræ, & nos generamur ex ſemine, igitur vel nos cum Adam non ſumus eiuſdem ſpeciei, vel tenendum eſt hominem aliquando produci ex limo terræ, ne tota humana ſpecies pereat, quia cum homo liberè generet, ſicuti poteſt generare, ita per oppoſitum poteſt non generare; ponatur ergo, quod non generet, ſequitur, quod aliquando deficiet tota humana ſpecies, & non poteſt taliter reparari, ergo ſequitur de neceſſitate hominem, & ſic cætera animalia perfecta produci abſque ſemine per influentiam cęleſtem.

Sed hæc ſententia eſt falſa, & erronea, & iſte articulus eſt excommunicatus per Magiſtros, & Epiſcopum Pariſienſem, quod homo ſufficienter poſſit generari ſine ſemine per influentiam cęleſtem.

Secundo hæc opinio eſt contra experientiam; videmus enim homines non poſſe naturaliter produci niſi ex ſemine, nullus etiam vnquam niſi amens aſſeruit hominem fuiſſe productum ex putri materia, quemadmodum omnes ſacræ, & prophanæ hiſtoriæ teſtantur.

Tertia eſt contra rationem, quia animal tam perfectum, & delicatum cum tanta varietate membrorum non poteſt per ſolam actionem Solis, & ſtellarũ produci, tanto magis, quia Ariſt. aſſerit animam ipſam de foris aduenire.

Præterea arguit, & Auerroes in 7. Metaphyſ. quia ſi aliud eſſet agens, diſponens, & aliud generans formam, tunc generatum non eſſet vnum in actu; conſequentia tenet, quia ſicut actio agentis debet terminari, ita actio diſponentis debet terminari ad ens actu, aliter ambæ eſſent ocioſæ, vnde cum ſint duæ actiones, igitur genitum eſſet duo in actu, quod eſt abſurdum.

Pro reſolutione, itaque dubitationis dicendum, quod propter nobilitatem corporis humani nulla cauſa creata poteſt attingere ad eius productionem niſi per vnum modum, ſcilicet per generationem hominis, ſecus eſt de maribus, & vermibus propter imperfectionem corporis eorum.

Reliquum eſt, vt reſpondeatur ad rationes adductas pro opinione Auicennæ, & aliorum ſupradictorum.

Ad primam negatur, quod poſſit fieri tanta diſpoſitio in materia, quod poſſit introduci forma hominis abſque ſemine.

Ad ſecundam maior illa eſt falſa in ijs, quæ ſunt diuerſorum ordinum, non enim cauſa vniuerſalis poteſt agere ſine particulari, vnde cum cęlum ſit cauſa vniuerſalis indiget ſemine, ad hoc, vt determinetur ad productionem talis effectus particularis.

Ad auctoritatem Hermetis dicitur, quod ipſe non vult ſydus ſufficere ad generationem animalis perfecti, ſed vult tantum animal perfectum facilius conſeruari, vbi viget ſydus habens virtutem conſeruandi illud animal.

Ad dictum illud, quod primus homo *fuit ex limo terræ*.

Reſpondetur, quod, cum virtus diuina ſit infinita, poteſt idem ſecundum ſpeciem ex quacumque materia facere, ſicut virum ex limo terræ, & mulierẽ ex viro, natura autem creata, cum habeat determinatum principium, non poteſt producere niſi vnum ex determinata materia, & ſic primus homo creatus à Deo, & homo naturaliter genitus dicuntur eſſe eiuſdem ſpeciei non obſtante diuerſitate principiorum producentium, & quamquam coniunctio maris, & fęminæ liberè fiat ab homine, attamen poſtquam mulier complexa eſt ſemen viri, omnis *illa* operatio, quæ ſubſequitur, & per quam generatio hominis abſoluitur non liberè, ſed naturaliter efficitur.

Et ſi obijciatur, quod Ariſt. 2. *Polit. ſcribit* putandum eſſe illos primos homines, *ſiue ex terra genitos, ſiue corruptione aliqua ſeruatos ſimul fuiſſe ignaros, & imprudentes*.

Reſpondetur, id non eſſe aſſertiuè ab Ariſt. prolatum ad recitandũ hiſtorias, quæ *dicuntur fuiſſe* diluuium vniuerſale, ex hoc ſequetur *dicit Philoſophus* poſt diluuium homines fuiſſe ortos ex terra, ſed nos dicimus hoc non eſſe neceſſe, quia fuerunt conſeruati in arca Noe, & Albumaſar tradit illos fuiſſe conſeruatos in montibus Harmeniæ, ſicut ſacra ſcriptura ſecundum rei veritatem nos docet ibi ipſam arcam remanſiſſe.

PVNCTVM TERTIVM.

Num corpus cæleſte veniat in compoſitionem corporis humani, & omnium iſtorum corporum.

PRiuſquam reſoluatur dubitatio, ſciendum, quod quatuor elementa ſunt principia naturæ generabilium, & corruptibilium, vt docet Ariſt. in lib. de generatione, ac etiam materia, forma, & priuatio, vt ait in primo Phiſic. licet aliter, & aliter, quia materia, forma, & priuatio ſunt principia omnium generabilium, & corruptibilium, ſed quatuor elementa non ſunt principia omnium talium, ſed ſolum omnium iſtorum, quandoquidem ſunt quædam miſcibilia, ex quorum mixtione generantur omnia mixta.

Secundo notandum, quod quatuor elemẽta ſunt prima non ſimpliciter, ſed ſunt prima in genere actiuorum, & paſſiuorum, & propterea primæ qualitates,

Digitized by Google

tes, per quas fit actio, & paſſio, appropriantur his quatuor elementis, nam calidum, & frigidum ſunt qualitates ad agendum humidum, & ſiccum ad patiendum.

Tertio notandum, quod aliquid venire in compoſitionem alicuius bifariam contingere poteſt, & vt docet Auctor in textu, vno modo per eſſentiam propriam, & ſecundum veritatem per modum principij materialis, vel formalis, alio modo ſecundum virtutem, vel effectum virtutis ſuæ, & per conformitatem.

His præmiſſis ſit prima concluſio. Natura cœleſtis non poteſt venire in compoſitionem corporis humani, & aliorum iſtorum per eſſentiam propriã, & ſecundum veritatem; concluſio eſt Auctoris, quã ſequitur Richardus, & alij, & probatur, ſi cœlum poſſet eſſe de compoſitione corporis humani, & alterius corporis mixti generabilis, & corruptibilis haberet in ſe materiam, vt ſubijcitur generationi, & vt ſubijcitur tranſmutationi, & motui non ſolum ad vbi, ſed ad eſſe, & haberet in ſe formam contrariam, ad quam terminatur generatio, & haberet in ſe priuationem, à qua incipit generatio, ſed hæc omnia repugnant corpori cęleſti, ergo non poteſt venire ad compoſitionem corporis humani: Maior probatur, quia omne corpus, ſiue ſit miſcibile, vt elementum, ſiue ſit mixtum, vt elementatum, dę neceſſitate habet illa tria principia naturæ, quæ ſunt materia, forma, & priuatio. Minor probatur, quia cęlum non habet in ſe materiam ſubiectam motui, & tranſmutationi ad eſſe, ſed ſolum ad vbi. Item non habet in ſe formam contrariam, ad quam terminatur generatio, quia cum motui eius nihil ſit contrarium, ipſe motus indicat, quod nulla ſit in cęlo, cui ſit aliquid contrarium, nec habet in ſe priuationem, vel defectum, per quem aptat eſſe ſub alia forma, quia ibi forma replet, & ſatiat totum appetitum materiæ.

Præterea ſi cęlum poſſet conuenire ad compoſitionem corporis humani, vel alicuius mixti, non eſſet primum alterans in alterabile, ſed eſſet alterans alteratum, ſed hoc eſt inconueniens, ergo &c. Maior probatur, quia commixtio ſecundum Philoſophum eſt miſcibilium alteratorum vnio, ergo quodlibet miſcibile eſt alterans alteratum, nam elementa agendo, & patiendo oportet alterare ſe, & alterari abinuicem, quando veniunt ad compoſitionem mixti.

Et ſi dicatur, quod veniret aliquid de cęlo per radiorum emiſſionem.

Reſpondetur, quod hoc non poteſt dici.

Primo, quia impoſſibile eſt radium ſeparari à ſua origine.

Secundo, quia radius non eſt miſcibilis, cum non poſſit alterari per eſſentiam, ſicut nec corrumpi.

Tertio ſi adueniret, quæritur quid fieret de illa parte, cum corpus humanum reſoluitur, ſi enim corrumperetur pars illa in aliquod elementum, aut conſtitutionem alterius corporis in vermes, quæ ex humano corpore putrefactæ generantur, ergo cęlum eſſet incorruptibile pro illa parte per naturã, quod eſt inconueniens, ſi autem maneret in propria natura tunc contra naturam maneret extra proprium locum, ſi vero aliquando tenderet ſurſum, tunc ſpacium orbium cęleſtium, aliquando ampliaretur ex hac parte addita, aut condenſaretur, quę omnia ſunt inconuenientia.

Præterea corpus humanum ſecundum ſe totum eſt propagabile, ergo ſecundum ſe totum eſt generabile, & corruptibile per naturam, ſed natura cęleſtis non recipit generationem, & corruptionem, ergo non eſt de conſtitutione humani corporis.

Sed dices, quod ab infimo peruenitur ad ſupremum per media, & è conuerſo, ſed ſubſtantia ſpiritualis maximè diſtat à natura corporea, & opaca, & minus à natura perſpicua, & adhuc minus à natura luminoſa, quæ eſt natura cęleſtis, ergo nec corpus animæ, nec anima corpori vniri debet niſi natura lucis interueniente, ergo in conſtitutionem corporis humani ingreditur natura cęleſtis.

Reſpondetur, quod & ſi corpus cęleſte ſit ſublimius inter corpora ſimplicia ſecundum ſe conſiderata, non tamen excellit in gradu in comparatione ad vlteriorem formam ſuſcipiendam, ſed hic eſt ordo, quod forma elementaris vnitur animæ mediante forma mixtionis, & forma mixtionis diſponit ad formam complexionis, cumque hæc in æqualitate, & harmonia conformentur naturæ cęleſti, ideo habilis eſt ad ſuſceptionem nobiliſſimæ influentiæ vitæ, & ſic in vnione animæ ad corpus rectus ſeruatur ordo.

Secunda concluſio. Corpus cęleſte ſecundum virtutem, vel effectum venit in compoſitionem corporis humani, & omnium iſtorum corporum; concluſio eſt Auctoris, & probatur primo auctoritate D. Aug. ſuper Geneſ. dicentis, quod anima mediante luce corpus viuificat, & adminiſtrat.

Secundo comprobatur auctoritate Philoſophi 16. lib. de animalibus, vbi ait, quod in nobis eſt triplex calor, vnus eſt elementaris, ſcilicet igneus, ideſt cauſatus per virtutem ignis, alius eſt calor vitalis, qui eſt animæ, ideſt animalis cauſatus virtute animę generantis, quæ virtus eſt in ſemine generantis, & tertius calor cęleſtis, ideſt cauſatus virtute cęli per influentiam, quæ cooperatur ad hominis generationem: vnde 2. Phyſic. Ariſt. dicit homo hominem generat, & ſol, ideſt ad generationem hominis concurrit virtus hominis, & virtus ſolis.

Tertia concluſio. Influentia cęli diſpoſitiuè facit ad proportionem formarum elementorum in materia, quam requirit corpus humanum: probatur. Vis generatiua patris educit de potentia materiæ cooperante virtute influentiæ cœleſtis formam ſubſtantialem in embrione, & quaſdam diſpoſitiones accidentales, quæ diſponunt ipſam materiam ad ſuſcipiendam animam intellectiuam.

Digitized by Google

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum corpus Adæ conſtitutum ſit ex elementis in complexione, & compoſitione æquali.

SEnſus quaeſt. eſt an in corpore Adæ fuerit tantum de igne, de aqua, de aere, ſicut de terra.

Notandum, complexio in propoſito tẽperamentum, vel temperatura humorum, & qualitatum eſt.

In corpore duo facit Auctor primo diſtinguit æqualitatem, ſecundo ponit concluſiones reſponſiuas.

Quantum attinet ad primum æqualitatis miſcibilium in mixto eſt duplex, quædam eſt a pondere, alia eſt a iuſtitia, æqualitas a pondere eſt triplex ſecundum Medicos, quædam eſt ſecundum quantitatem molis, & virtutis, altera ſecundum quantitatem molis ſolum, altera eſt ſecundum quantitatem virtutis.

Aequalitas, a iuſtitia eſt, quæ attenditur in commenſurατione miſcibilium ſecundum proportionem debitam, & ſecundum exigentiam formæ introducendæ, & hæc latitudinem habet, & gradus ſecũdum diuerſos ſtatus, qui ſunt tres, videlicet gloriæ, miſeriæ, & innocentiæ, primus ſtatus eſt perfectus, ſecundus eſt imperfectus, tertius eſt medius, ſecundum primum ſtatum debetur corpori humano, æqualitas a iuſtitia perfecta penès ſecundum ſtatum, qui eſt miſeriæ, debetur corpori hominis æqualitas, ſed diminuta ſecundum ſtatũ innocentiæ debetur corpori hominis æqualitas media.

Circa ſecundum ponit Auctor pro reſolutione plures cõcluſiones, quarum eſt

Prima. Aequalitas miſcibilium a pondere quantum ad quantitatem molis, & virtutis ſimul non eſt impoſſibilis in natura: probat Auctor tali medio, nam ſicut impoſſibile eſt aurum purum eſſe æquale in pondere, & valore argento, uel ferro, ita nec poteſt æqualitas ignis, & terræ in mixto eſſe quantum ad quantitatem molis, & virtutis.

Secunda concluſio. Aequalitas a pondere ſecundum adæquationem miſcibilium in quantitate molis non eſt poſſibilis: probat duobus medijs, primo, quia corpus illud non eſſet durabile, quandoquidem elementa actiua conſumerent paſſiua, v.g. ſi tantus eſſet ignis in corpore quanta terra ſtatim conſumeret terra, ſicque potius eſſet conſumptio, quam commixtio, ſecundo corpus illud non eſſet, nec leue, nec graue, cum motus grauis, vel leuis ſequatur prædominans.

Tertia concluſio. Aequalitas a pondere miſcibilium in mixto ſecundum quantitatem virtutis eſt impoſſibilis, quo ad naturam: probat duobus argumentis.

Primo. Si eſſet omnimodo æqualitas virtutis, tunc virtus vnius tantum reſiſteret, quantum virtus alterius ageret, & ſic non eſſet mixtio.

Secundo. Si eſſet æqualitas a pondere ſecundum qualitatem virtutis, illud corpus careret operatione calidi, & frigidi, & aliarum æqualitatum elementarium, igitur fruſtra eſſet ex diuerſis conſtitutum.

Quarta concluſio. Aequalitas a pondere, quocumque modo ſumatur, non potuit, nec debuit eſſe in corpore Adæ: patet, quia cum corpus Adæ magis eſſet graue, quam leue, magis eſſet idoneum ad agendum, quam ad patiendum, ergo non habuit æqualitatem miſcibilium, nec ſecundum quantitatem molis, nec ſecundum quantitatem virtutis.

Quinta concluſio. Aequalitas a iuſtitia reperitur in homine. probat, huiuſmodi æqualitas attenditur in commenſuratione miſcibilium ſecundum proportionem debitam, & ſecundum exigentiam formæ exigendæ, ſed nobilior debet eſſe in eius corpore proportio, & harmonia miſcibilium ſecundũ quod diſponitur ad nobiliorem formam, ergo.

Sexta. Aequalitas à iuſtitia non eſt punctalis, ſeu conſiſtens in indiuiſibili, ſed habet amplitudinem, & latitudinẽ graduum penès diuerſos ſtatus: probat Auctor, quia ſecundum ſtatum gloriæ, in quo non cadit diſcordia, nec repugnantia, nec actu, nec potentia eſt æqualitas perfecta, ſecundum vero ſtatum miſeriæ eſt æqualitas diminuta, quæ permiſceri habet in æqualitate, & diſcordia non ſolum poſſibilitate, ſed etiam neceſſitate, ſecundum vero ſtatum innocentiæ eſt æqualitas media, quæ a diſcordia, & repugnantia miſcibilium erat aliena in actu propter duo, primo ob adiutorium intrinſecum animæ gubernantis, ſecundo per adiutorium extrinſecum alimenti nutrientis, ſed hæc æqualitas erat poſſibilis ad inæqualitatem duplici de cauſa, vna ob defectum virtutis contentiuæ, altera ob defectum alimoniæ, horum autem defectuum nullus eſſe poterat in homine, niſi tranſgreſſio inobedientiæ proceſſiſſet.

Vltima concluſio reſolutiua. Corpus primi hominis conſtitutum fuit in æqualitate a iuſtitia, quaſi media inter æqualitatem, quæ nunc eſt in miſeria, & æqualitatem, quæ nunc eſt in gloria, hæc concluſio patet ex præmiſſis, & declaratis concluſionibus.

Pro expoſitione ſex ſunt diſputanda.

Primum, num in corpore humano plus ſit de calido, quam de frigido.

Secundum, quæ quantitas elementorum in corpore humano ſit amplior, an actiuorum, vel paſſiuorũ.

Tertium qualiter corpus humanum voluit Deus in ſuis membris fore complexionatum.

Quartum, cur homo rectæ ſtaturæ creatus fuerit.

Quintum, num corpus humanum nobilius ſit corporibus omnium animalium.

Sextum in qua ætate Deus creauerit Adam.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in corpore humano plus ſit de calido, quam de frigido.

SCiendũ pro explicatione huius dubitationis, quod primæ qualitates, per quas ſit actio, & paſſio appropriantur quatuor elementis; nam calidum, & frigidum ſunt qualitates ad agẽdum humidum, & ſiccum ad patiendum, & licet duæ ſint qualitates actiuæ, nempè calidum, & frigidum, ſicut duæ paſſiuæ humidum, & ſiccum, tamen calidum, & frigidum non ſunt æquè actiua, quia calidũ eſt plus actiuum, quam frigidum: vnde & elementa calida cuiuſmodi ſunt ignis, & aer magis dicũtur actiua elementa, elementa verò frigida magis dicuntur paſſiua, ſecundum quem modum loquitur B. Aug. 3. ſuper Geneſ. dicens, diſtribuũtur enim elementa ad patiendum duo humor, & humus, ideſt aqua, & terra, ad agendum autem alia duo aer, & ignis.

His prænotatis pono duas concluſiones, quarum

Prima

Digitized by Google

Prima ſit hæc. Vita ſecundum Phyſicos conſiſtit in calido, & humido: patet ex hoc, quia corpora mortua efficiuntur frigida, & ſicca, ergo vita conſiſtit in calido, & humido.

Secunda concluſio. In corpore humano plus eſt de calido naturali, quam de frigido, & plus de humido naturali, quam de ſicco, concluſio eſt Auctoris, & probatur tribus rationibus.

Prima ſi non haberet plus de calido, quam de frigido, illud corpus non eſſet aptum ad motum, & ad operationes vitæ expeditæ operandum: probatur, nam frigidum, & ſiccum, ſicut eſt terra, vel lapis non eſt, ita aptum ad motum, ſicut eſt calidũ, ſicut ignis, & humidum, vt aer.

Secunda tanta portio de eſſentia caliditatis virtuoſior eſt, quam tanta portio de eſſentia frigiditatis, quia caliditas eſt qualitas magis actiua, quam frigiditas: vnde ſi illæ qualitates æquarentur in eſſentijs, eſſent inæquales in virtute, & ſi æquarentur in virtute, eſſent inæquales in eſſentijs, vnde impoſſibile eſt, quod illæ duæ ſimul æquentur in vtroque, qualitates etiam paſſiuæ annexę frigiditati ſunt virtuoſiores.

Tertia, ſi in corpore humano eſſet perfecta æqualitas, tunc ignis, ſiue calor naturalis non haberet cõſumere humidum, & ſic homo non indigeret alimento, ergo oportet, quod in corpore humano plus ſit de calido naturali, quam de frigido.

Præterea videmus, quod ſecundum rectam complexionem cor debet eſſe magis calidum, quam frigidum ſecundum naturam, ſimiliter & hepar, ſed cerebrum debet eſſe magis humidum, quam ſiccum, ergo cum humana complexio per peccatum non fuerit totaliter corrupta, quamuis fuerit deteriorata, videtur etiam quod in corpore Adæ plus fuerit in corde eius de caliditate, quam de frigiditate.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quæ quantitas elementorum in corpore humano ſit amplior, an actiuorum, vel paſſiuorum.

NOtandum, vt ſupra dictum eſt, quod elementa actiua ſunt ignis, & aer, paſſiua ſunt aqua, & terra: vnde ſenſus quæſiti eſt, an in corpore humano ſit plus de terra, & aqua, quam de aere, vel igne.

Pro reſolutione dicitur, quod loquendo de quantitate molis plus eſt de terra, & aqua ſecundum ſimilitudinem, quam de aere, vel igne, ideſt de quantitate molis conſimili terræ, & aquæ, quam de quantitate molis conſimili aeri, vel igni: nam ſi non eſſet plus de terra, & aqua, ſequeretur, quod conſumeretur corpus animalis velocius propter ignis actiuitatem, ſed loquendo de quantitate virtuali, ſic ibidem eſt ęqualitas, & proportio ſecundum quod homo requirit.

Confirmatur per Iſidorum lib. Ethimolog. 2. vbi dicit, quod caro ex quatuor elementis compacta eſt, nam terra in carne, & oſſibus eſt, ſed aqua in ſanguine eſt, & humoribus, ſcilicet cholera, phlegmate, & melanchonia ignis in calore naturali, aer in ſpiratione pulmonis, ſicque in corpore humano quæque elementa habent partem ſuam, conſtat autem, quod in homine plus eſt ſecundum quantitatem molis de carne, & ſanguine, quam de aere, vel calore.

Ex hoc apparet cur Deus primum hominem de terra formauerit, nam eadem ratio fuit, qua finxit de terra animantia terreſtria, in compoſitione enim & temperatione corporis humani ex materia elementari plus terræ ineſt, quam cuiuſque aliorum elementorum; vnde cum humanum corpus corrumpitur, in terram reſoluitur: poſtremo ex terra victum, & veſtitum capit, & in terra vitam degit.

Sed quomodo intelligendum ſit corpus Adæ de terra formatum.

Reſpondetur, quod duobus modis poteſt explicari, vno modo, quod Deus pro materia corporis ſumpſerit terram ſolum, vel terram cum aqua mixtam, in qua poſtea aeris, & aquæ formas, & qualitates produxerit; alio modo, quod Deus pro materia corporis acceperit mixturam quatuor elemẽtorum, quam quidem voluit appellari vocabulo limi; ideſt terræ, & aquæ, eo quia hæc duo in compoſitione corporis humani cæteris ſecundum molem præſtent, ac ſenſibus ſint manifeſtiora, alia vero duo occultiora.

Quare vero corpus Adæ formauerit Deus de limo terræ.

Reſpondetur præter ea, quæ in ſuperioribus ſunt dicta, quod Hebraica regula ſecundum Lyranum habet, ſic formauit Deus hominem de puluere terræ ſecundum illud, quod poſtea Geneſ. 3. dicitur homini puluis es, & in puluerem reuerteris, ergo per limum puluis terræ intelligitur, qui ſic appellatur, vt oſtendatur non fuiſſe purum puluerem, qui nimium tenuis, & diſſipabilis ſit, ſed fuiſſe puluerem mixtum cum aqua, vel terra limoſa, quali figuli uti ſolent, & ideo illud uerbum formauit, propriè ſignificat fingere, quod eſt figuloſum, voluit autem Deus formare corpus ex limo terræ propter tres cauſas proprias.

Prima, vt manifeſtetur, quod homo conuenit in hoc cum alijs animalibus quantum ad rationem materiæ longinquæ.

Secunda, ut homo admoneretur fragilis, & caducę, ac breui perituræ conditionis naturæ, at ideo in ſacra ſcriptura frequens eius rei nobis recordatio renouatur.

Tertia, ne homo leuaretur in ſuperbiam, ſed cognoſcens ſe factum ex vili, & infimo elemento humiliaretur, ne gratiam Dei perderet, vt dicit D. Bernarnus, quoniam Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Quarta, ut homo inſtrueretur uitia quæque cauere, licet enim corpus humanum ſit ex quatuor elementis compoſitum, tamen in eo prædominatur elementum terræ, non autem ignis, ne homo eſſet nimis iracundus, uel accenſus ad nocendum proximo, nec elementum aeris, ne prędominaretur in eo uentus uanæ glorię, ambitionis, ſuperbię, & huiuſmodi, nec elementum aquæ, ne prędominaretur in eo fluxus luxuriæ, & carnalis uoluptatis, &c. hinc ſecundum Ioſephum Adam Hebraicè dicitur rubeus, quia de rubea terra factus eſt, & hoc ſignificat charitatem Dei rubeam.

Digitized by Google

PVNCTVM TERTIVM.

Qualiter corpus humanum voluit Deus in ſuis membris fore complexionatum.

SCiendum, quod primus homo à Deo factus fuit valdè temperatus in quatuor qualitatibus, ſed poſtquam peccauit eiectus de paradiſo cępit in labore manuum, & ſudore veſci, atque eſurire, vigilijſque deſiccari, & intemperie aeris, & qualitate nutrimenti moleſtari, ſicque naturalis calor cępit in eodem minui, vel extingui, omneſque ex eo nati, vtpotè ex corrupto, ſunt corrupti, neque poſtea perfecta ſanitas in eo inuenta fuit.

Secundo notandum, quod quemadmodum ad complexionem corporis humani quatuor elementa concurrunt, ita ad vegetationem eiuſdem corporis quatuor humores conſimiles illis conueniunt, videlicet ſanguis cholera, phlegma, & melanchonia; nam quia ſanguis eſt calidus, & humidus conuenit aeri, cholera autem, ſicca, & calida congruit igni, phlegma humidum, & frigidum aquæ, melanchonia frigida, & ſicca terræ; ex his variatur complexio corporis humani, & variam habet inclinationem naturalem, vel ad aliqua vitia, aut paſſiones, vel ad virtutes, vel ad aliquas ſcientias, vt dicit Albertus Magnus, & ſecundum hæc aſſignantur quatuor principales complexiones.

Prima dicitur complexio ſanguinea, hæc inclinationem habet ad beneuolentiam, & benignitatem, & affabilitatem, ac ad luxuriam, & talis eſt carnoſus cantibus delectans, ſatis audax, & facie pulcher, & iucundus, vel hilaris ſecundum Alb. Mag. inclinatus ad naturalium ſcientiam.

Secunda complexio eſt cholerica, & tales, ſcilicet cholerici ſunt hirſuti inclinati ad iram, & fallacias, & ad virtutem magnanimitatis, & fortitudinis, item ſecundum Alb. Mag. ad metaphyſicam ſcientiam.

Tertia phlegmatica dicitur, & tales ſunt inclinati ad ſomnolentiam, pigritiam, & incuriam, ad patientiam, & manſuetudinem ſecundum Albertũ ad ſcientiam moralem, & ſunt timidi.

Quarta eſt melanchonica, & tales inclinati ſunt ad diſperationem, & ſuſpitionem, auaritiam, puſillanimitatem, & ad compunctionem, & modeſtiam ſecundum Albertum ad ſcientiam poeticam, denique his etiam reſpondent quatuor paſſiones animi gaudium ſanguini, ſpes, & audacia choleræ, timor phlegmati, triſtitia, ſeu dolor melanchoniæ.

Tertio notandum, quod Deus præ omnibus donauit homini complexionem temperatiorem, & nobiliorem, & cuique membro etiam impertiuit ex cõplexione quicquid eius actionibus, & diſpoſitionibus melius conuenit, poſuit ergo ex membris quædam calidiora, quædam frigidiora, quædam humidiora, & alia ſicciora; primo cerebrum eſſe voluit frigidum, & humidum ad rationis, & memoriæ capacitatem; ſecundo cor eſſe calidum, quia vitæ, caloriſque naturalis eſt fundamentũ; tertio hepar voluit eius eſſe calidum, licet minus, quam cor, & etiam humidum, virtutis enim digeſtiuæ eſt caput, & principium, vt cito digerat; quarto voluit oſſa eſſe frigida, & ſicca, quia firmitas totius corporis eſt ſuper ea fundata, etenim frigida, & ſicca ſunt firmiora, vt conſtat de terra, vel lapide; quinto voluit cutem eſſe temperatiſſimam, quia operimentum eſt, & defenſio omnium membrorum ab exteriori paſſione, ſcilicet caloris, frigoris, &c. eſt etiam receptrix humorum à natura de interioribus membris expulſorum; ſexto voluit carnem ſimplicem eſſe calidam, minus vero carnem lacerti, hoc eſt brachij partes ſuperiores, & muſculos, quæ ſunt minus calidæ propter neruorum commixtionem, ſeptimo poſt hæc ſplem adhuc minus calidum, quia ibi fęces ſanguinis colliguntur; octauo renes minus calidos, vtpotè parum ſanguinis habentes; nono voluit venas, & arterias eſſe minus calidas, quia quantum ad naturam *frigidæ ſunt*, tamen caleſcunt ex hoc, quod *vaſa ſanguinis ſunt*; decimo pilos voluit eſſe frigidiores, nam membra ſanguine carentia ſunt frigida.

PVNCTVM QVARTVM.

Cur homo rectæ ſtaturæ creatus fuerit.

SAnctus Thom. prima parte, quæſtione 91. artic. 3. ad tertium reſpondens quatuor adducit rationes.

Prima eſt, vt per ſenſus, & precipuè per viſum, qui eſt ſubtilior, & plures rerum differentias oſtendit, liberè poſſit ex omni parte ſenſibilia cognoſcere, & cœleſtia, & terrena, vt ex omnibus intelligibilem colligat veritatem: vnde alia animalia habent faciem pronam ad terram, quaſi ad cibum quærendum, & prouidendum ſibi de victu.

Secunda cauſa eſt, vt interiores vires liberius ſuas operationes habeant dum cerebrum, in quo quodãmodo perficiuntur, non eſt depreſſum, ſed ſuper omnes partes corporis eleuatum.

Tertia eſt, quod, ſi homo haberet primam ſtaturam, oporteret, quod vteretur manibus loco anteriorum pedum, & ſic vtilitas manuum ad diuerſa opera perficienda ceſſaret.

Quarta, quod ſi haberet pronam ſtaturam, & vteretur manibus loco anteriorum pedum oporteret eum capere cibum ore, & ita haberet os oblongum, & labra dura, & groſſa, & linguam etiam duram, ne ab exterioribus læderetur, & talis diſpoſitio omnino impediret locutionem, quæ eſt proprium opus rationis.

Et ſi obijciatur, quod planta habet ſtaturam rectam, ergo talis ſtatura non eſt propria hominis.

Reſpondetur, quod homo habens ſtaturam rectã maximè diſtat à plantis, quia homo habet ſuperius ſui, ideſt caput verſus ſuperius mundi, & inferius ſui verſus inferius mundi; plantæ verò habent ſuperius ſui verſus inferius mundi, nam radices ſunt ori proportionales, inferius autem ſui verſus ſuperius mundi.

His quatuor rationibus additur, & alia ratio, quæ eſt moralis, vt ſcilicet rectitudo ſtaturæ corporis atteſtetur rectitudinem mentis ſurſum ad cęleſtia tendentis.

Ex

Digitized by Google

Ex hoc etiam colligi valet, quod factus eſt Adam mox ſtans, non iacens, nec ſedens, quia ſecundũ Scotum in 4. diſt. 49. ſtatio videtur ſitus conueniens corpori humano in quantum eſt inſtrumentum animæ magis aptum, & promptum ad operationem, & quia factus eſt homo ad laudandum Deum, pro cuius laudis reuerentia in perpetuum aſtare debet erectus non inclinatus.

Præterea, vt cognoſcamus, quod Deus diligit non iacentes in terrenis, & carnalibus vitijs non inclinatos, vel curuatos per peccatum, ſed rectos, & ſtantes in virtute, & gratia, ac promptos ad pugnandum contra diabolica tentamenta, & ad bona opera, & Dei ſeruitia.

PVNCTVM QVINTVM.

Num corpus humanum nobilius ſit corporibus omnium animalium.

Dignitas humani corporis ſuper alia corpora ex pluribus cognoſci valet, primo ex optima diſpoſitione; nam vt dicitur Geneſ. 1. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona, bonitas namque rei ex eius fine exiſtimari debet, ita vt ea res optima in ſuo genere ſit iudicanda, quæ ad finem ſuum eſt aptiſſima, corpus autem humanum eſt aptiſſimum ad finem ſuum, quia finis, cuius gratia conditum corpus humanum eſt, ipſa anima rationalis, & operationis eius, materia enim eſt propter formã, & non è contra, cumque anima rationalis nobiliſſima ſit omnium formarum, nobiliſſimum etiam habet corpus.

Secundo. Nobilitas agnoſcitur ex conuenientiſſima figura ipſius corporis; nam vt dictum eſt ſpecies humani corporis eſt recta, aliorum autem animaliũ corpora prona ſunt, & in terram depreſſa, & hoc, vt homo facilius poſſit ſenſibus in facie collocatis vſurpare cognitionem eam rerum, quæ eſt veluti miniſtra intellectus.

Tertio ex temperatiſſima complexione inter omnia animalia, nam corpus hominis proprius accedit ad æqualitatem, & ad mediocritatem, longiuſque eſt remotum ab exceſſu primarum qualitatum, corpora autem aliorum animalium ſunt, vel nimis terrea, vel nimis aquea.

Quarto ex præſtantia virium ſenſitiuarum interiorum, nam homo quantum ad has præcellit omnia animalia, & quamuis quantum ad formas ſenſibiles non ſit differentia inter hominem, & alia animalia, ſimiliter enim immutantur à ſenſibilibus exterioribus, tamen quantum ad intenſiones differentia eſt; nam alia animalia percipiunt huiuſmodi intenſiones ſolum naturali quodam inſtinctu: homo autem per quamdam collationem, & ideo quæ in alijs animalibus dicitur exiſtimatiua naturalis, in homine dicitur cogitatiua, quæ per collationem quamdam huiuſmodi intenſiones adinuenit.

Quinto. Dignitas corporis humani, patet ex ſenſibus exterioribus, nam in diiudicatione rerum ſenſibilium, earumque differentijs diſtinctè cognoſcendis homo præcellit alia animantia, quamuis in quibuſdam virtutibus ſuperetur ab alijs animalibus, vt in velocitate.

Sexto. Præſtantia humani corporis, patet ex magnitudine humani cerebri, quod inter omnia animalia reſpectu ſui corporis habet maximum, tum vt liberius in eo perficerentur operationes interiorum virium ſenſitiuarum, quæ ſunt neceſſariæ ad intellectus operationem, tum etiam vt frigiditas cerebri temperaret calorem cordis, quem neceſſe eſt in homine abundare ad hoc, quod homo ſit rectæ ſtaturæ.

Poſtremo præſtantia corporis humani claret ex alijs conditionibus, & habitu partium ipſius corporis.

PVNCTVM SEXTVM.

In qua ætate Deus creauit Adam.

Hæc dubitatio monetur à Magiſtro in præſenti diſt. pro cuius intellectu aduertendum, quod ætates hominis aſſignantur ab Iſidoro in ſex gradibus, vt patet lib. 11. Prima ætas dicitur infantia, quæ durat à natiuitate vſque ad ſeptem annos.

Secunda pueritia dicitur, eo quod pura, nec dum ad generandum apta, quæ durat vſque ad decimum quartum annum, & addit ſeptenarium annorum primæ ætati, & tunc in maſculis completo quarto decimo anno incipit pubertas, ſed citius in fęminis, quia duodecimo anno.

Tertia ætas appellatur adoleſcentia, eo quod ad gignendum adulta, & apta, & addit ſupra pueritiam duos ſeptenarios annorum, ita quod terminatur in vigeſimo octauo anno.

Quarta dicitur iuuentus à iuuando patrem, & totam domum gerendo, & addit ſupra adoleſcentiam tres ſeptenarios, ita quod terminatur in quinquageſimo anno.

Quinta ætas vocatur grauitas, ſeu ſenior ætas, vel ſenectus, quia declinat à iuuentute in ſenectutem, & hæc durat vſque ad ſeptuageſimum annum.

Sexta ætas vocatur ſenium, & eſt vltima pars ſenectutis, videlicet decrepita ætas, & dicitur ſenium à ſex, & inde à ſerius-à-um, quia finis eſt ſextæ ætatis, & ab anno ſeptuageſimo durat vſque ad finem vitæ vltimum hominis, vnde in Pſalm. 50. de his dicitur vſque ad ſenectam, & ſenium Deus ne derelinquas me, & ſic conſtat, quod ſicut ſexta ætas hominis nullo annorum numero determinatur, ſic nec ætas ſexta mundi plus durat, quam priores, vel durare poteſt, prout Deus voluerit, hinc eſt, quod non poteſt ſciri finis mundi ab hominibus viatoribus.

Secundo notandum, quod in exordio mundi ſicut vita hominis longiſſima erat, ideſt decuplo fermè longior, quam nunc eſt, ita ſingulæ ætates longiores erant, quam nunc ſunt, itaque pueritia, & adoleſcentia longiores erant.

His prænotatis explicandum eſt in qua ætate Adam creatus fuerit à Deo, an proficiendo, & an per ætates augendo, ſicut nũc formatur in vtero matris.

Pro reſolutione quatuor ſunt ponendę concluſiones.

Prima cõcluſio, Adam in ætate perfecta fuit creatus

Digitized by Google

tus a Deo: probatur primo ex ſacra ſcriptura, nam ſtatim, vt creati ſunt Adam, & Eua, dixit eis Deus creſcite, & multiplicamini, & replete terram, ergo Adam, & Eua fuerunt creati in ætate idonea ad generandum.

Secundo probatur ratione ſumpta ex parte omnipotentiæ Dei, cuius perfecta ſunt opera, Deut. 32 ergo ſicut alia animantia ætate perfecta condidit Deus, ita exiſtimandum eſt Adam in perfecta ætate condidiſſe.

Secunda concluſio. Adam in viri ætate continuo factus eſt ſecundum ſuperiores non inferiores cauſas, concluſio eſt D. Aug. ſuper Geneſ. ad lit. lib. 6.

Explicat Magiſter, ideſt ſecundum voluntatem, & potentiam Dei, quam naturæ generibus non alligauit, qualiter & virga Moyſi conuerſa eſt in Draconē, nec talia contra naturam fiunt, niſi nobis, quibus aliter naturæ curſus innotuit, Deo autē natura eſt quādocumque facit, ſic ergo factus eſt Adam non ſecundum inferiores cauſas, quia non erat in rerum cauſis ſeminalibus, vt ita fieret, ſed ſecundum ſuperiores non contra naturam operantes, quia in rerum cauſis naturalibus erat, vt ita poſſet fieri.

Sed quod pacto ſit intelligendum illud, quod dicit Magiſter, quod Deo natura eſt quodcumque facit, ſi quidem ars, & natura ſunt cauſæ diuerſæ, ſed opera diuina videntur eſſe artificialia iuxta illud omnium eſt artifex, & Comment. in 12. vult, quod ea, quæ procedunt a caloribus, & diſpoſitionibus ſtellarum menſuram accipiunt ab arte diuina intellectuali.

Reſpondetur, quod operatio artis, & naturæ diuerſa eſt, quia ars humana operatur in extremitatibus corporis, natura vero in toto corpore, ſed ſi operatio naturæ comparetur ad artem diuinam, cū operatio diuina ſit efficacior, quam operatio naturæ magis eſt natura, quod Deus agit, quam quod agit natura, nulla enim res fieri poteſt operatione naturæ, quæ operatione Dei effici nequeat; aliqua enim producuntur operatione Dei, quæ operatione naturæ produci minimè valent, quamuis ad illa natura diſponere poſſit, vt patet in humanis animabus, aliqua vero fiunt operatione Dei, ad quæ natura nullo modo diſponere poteſt, vt conſtat in ſubſtantijs ſeparatis, verba autem Magiſtri, quod natura eſt Deo quicquid facit, exponenda ſunt, quod cum materia, & omnis creatura naturaliter ſit ſubdita Deo, vt fiat de ea quicquid vult Deus, quicquid in materia fit ſecundum voluntatem diuinam totum poteſt dici natura, ideſt quid naturale.

Tertia concluſio. Adam perfecta corporis magnitudine, ſeu ſtatura creatus fuit a Deo: probatur primo Adam perfectus animo, & corpore a Deo creatus fuit, ergo perfecta ſtatura, & magnitudine.

Præterea magnitudo corporis eſt terminus naturalis accretionis viuentium, ergo ſi Adam in ætate perfecta procreatus fuit, etiam & in ſtatura, & magnitudine perfecta.

Quarta concluſio. Probabile eſt Adam fuiſſe creatum ætate, quæ eſt inter trigeſimum, & quadrageſimum annum, hoc eſt ætate iuuenali, nam & in hac ætate Dominus noſter Ieſus Chriſtus a mortuis reſurrexit.

DE PARADISO TERRESTRI.

Quoniam Auctor ſuper lit. præſentis diſtinctionis multa ſcitu digniſſima de paradiſo terreſtri ſcribit, idcirco de eo compendioſè tractare conſtitui, vniuerſumque hoc negocium ad vndecim puncta redegi.

Primum paradiſus quid ſignificet.

Secundum, num paradiſus terreſtris ſit locus in terra corporeus, vel rei ſpiritualis figura.

Tertium in qua mundi parte paradiſus terreſtris fuerit ſitus.

Quartum, num paradiſus fuerit locus humanæ habitationi conueniens.

Quintum, cur homo in paradiſo collocatus fuerit.

Sextum, num paradiſi locus eſſet amęniſſimus.

Septimum quot genera lignorum, ſeu arborū produxerit Deus in paradiſo.

Octauum, quæ flumina oriantur in paradiſo.

Nonum, vbi Adam fuerit creatus, & quanto tempore ſteterit in paradiſo.

Decimum, an etiā nunc extet paradiſus terreſtris.

Vndecimum, quam cuſtodiam Deus poſuerit paradiſo, poſtquam Adam peccauit.

PVNCTVM PRIMVM.

Paradiſus quid ſignificet.

Paradiſi vocabulum Latinè *viridariū, ſeu* hortum ſignificat, & quod Latinè paradiſus appellatur, Hebraicè dicitur Parden, & etiā gan, quæ vocabula apud Hebręos, vtrumque ſignificant, & vtrumque coniunctim reperitur in lib. Eccleſ. c. 2. vbi dicitur *feci mihi hortos*, & pomaria.

Sciendum, quod *paradiſus in ſacris literis* ſumitur duobus modis, vno modo corporaliter, *vt* in Geneſ. 2. plantauerat Dominus Deus paradiſum voluptatis à principio: alio modo ſumitur ſpiritualiter, vt Lucæ 23. hodie mecum eris in paradiſo.

Item ſpiritualiter ſignificat triplicem paradiſū, primo ſecundum ſenſum Anagogicum ſignificat beatū cęlicolarum cętum: ſecundo penès ſenſum allegoricum ſignificat Eccleſiæ militantis locum: tertio ſecūdum ſenſum moralem ſignificat amęnitatem virtutum in anima, ſiue bonæ conſcientiæ tranquillitatē, vniuerſaliter autem ſignificat quemlibet locum amęniſſimum, & ad delectandum hominem iucundiſſimum, ſic accipitur Canticorum quarto, vbi ſponſus ad ſponſam inquit emiſſiones tuæ paradiſus malorū punicorum, vbi fructus piarum actionū animæ, quia Deo iucūdi, & grati ſunt, paradiſus metaphoricè vocantur, Item Ezech. 28. in delitijs paradiſi fuiſti, & Eccleſ. 24. dicit æterna ſapientia de ſe, ego quaſi aquæductus exiui de paradiſo, ideſt proceſſi de ſubſtātia Patris, in qua eſt, tanquam vberrimus torrens voluptatis, & Apocal. 2. vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei, ideſt ſui ſapientia æterna in cęlo, item Apoſtolus 2. ad Corinth. capit. 12. ait ſe fuiſſe raptum in paradiſum, ibique audiſſe arcana verba, quæ non licet homini loqui ex his omnibus conſtat hoc vocabulum paradiſus in

Digitized by Google

in ſacra ſcriptura interdum vſurpari corporaliter, aliquando verò ſpiritualiter.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num paradiſus terreſtris ſit locus in terra corporeus, vel rei ſpiritualis figura.

Magiſter ſententiarum ex D. Aug. 8. ſuper Geneſ. ad lit. tres narrat ſententias, quas Sanctus Bonau. refert, & doctiſſimè explicat, prima quidem fuit eorum, qui dixerunt paradiſum illam, in qua poſitus fuit homo eſſe locum corporalem, qui propter ſuam amęnitatem paradiſus dicebatur, nec eſt alia paradiſus niſi corporalis.

Secunda ſententia fuit eorum, qui exiſtimarunt hanc paradiſum non eſſe locum corporalem, ſed ſpiritualem, & omnia illa, quæ dicuntur de paradiſo in Geneſ. dicta eſſe metaphoricè, ratio horum fuit, quia beatificatio hominis eſt in paradiſo, quæ conſiſtit in Dei fruitione non incorporali amęnitate, in huius autem ſententiæ aſſertione adducunt illud, quod dicitur de latrone, Luc. 23. hodie mecum eris in paradiſo.

Tertia ſententia fuit eorum, qui corporalem, & ſpiritualem paradiſum ſimul conſtituerunt, paradiſus ſpiritualis dicit ſtatum, vel quietem, & amęnitatem delitiarum ſpiritualium, & iſta poteſt eſſe ſecundum duplicem ſtatum, ſcilicet Eccleſiæ triumphantis, & Eccleſiæ militantis; paradiſus autem corporalis locus eſt delitiarum, & amęnitatis, & hæc eſt duplex ſecundum duplicem ſtatum, ſcilicet perfectum, & imperfectum, ſecundum ſtatum perfectum paradiſus eſt cęlum Empyreum, ſecundum ſtatum imperfectum paradiſus eſt locus quidam amęnus in partibus mentis.

Pro reſolutione itaque ponitur hæc concluſio de fid. eſt paradiſum fuiſſe locum corporeum in terra; hæc concluſio eſt contra Origenem, qui aſſeruit paradiſum ſpiritualiter tantum eſſe intelligendum, vt docet D. Auguſt. lib. 2. de hæreſibus, cap. 43. & cap. 59. eamdem hæreſim tribuit Seleucianis, quam impugnant B. Hieronymus in Epiſtola ad Gamma. de erroribus Origenis, & Epiphanius in Epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum Epiſcopum, quæ habetur in ſecundo Thomo Epiſtolarum B. Hieronym.

Probatur aſſertio primo ex ſacra ſcriptura, quia Geneſ. 2. deſcribitur paradiſus quibuſdam conditionibus, & circumſtantijs, vt patet de arboribus, & fluminibus, quibus quidem circumſtantijs apertiſſimè conuincitur corporeum eſſe paradiſum, Item ex illo loco Geneſ. 3. vniuerſa illa terra irrigabatur, ſicut paradiſus.

Præterea diuina ſcriptura ſemper eſt interpretanda in ſenſu literali, & hiſtorico, quando ex tali ſenſu non ſequitur aliquod inconueniens, vel abſurdum, ſuper quem ſenſum ſpiritualis ſenſus eſt fabricandus, vt docet D. Auguſt. 8. ſuper Geneſ. ad lit. & 13. de Ciuitate Dei, cap. 21. nam hoc eſt proprium diuinæ ſcripturæ maximè veteris teſtamenti, quod in ea non ſolum ſignificant voces, ſed & res geſtæ a ſapientiſſimo Deo præordinatæ ſunt figuræ aptiſſimæ futurorum, & rerum ſpiritualium, cumque ſenſus Geneſis ſit hiſtoricus, oportet ſaluare ea, quæ ſecundum ſenſum literæ, & hiſtoriæ dicuntur.

Secundo ſacra ſcriptura virtualiter inſinuauit, quod paradiſus iſtæ ſit locus corporeus, quando Geneſ. 5. dixit facti ſunt omnes dies Enoc 365. anni ambulauit, quæ cum Deo non apparuit, quia tulit eum Deus. Item quando 4. Regum 2. dixit ecce currus igneus, & equi ignei, & aſcendit Elias per turbinem in cęlum. Item Hebræorum 11. Enoc tranſlatus eſt, ne videret mortem, & non inueniebatur, quia tranſtulit illum Deus, in quibus locis ſecundum expoſitionem Sanctorum Patrum Eliam, & Enoc in paradiſo ab Adamo pro ſtatu innocentiæ inhabitatum fuiſſe, tranſlatos teſtatur ſacrum eloquium.

Nec obſtat, quod in cęlum dicatur Elias euectus, quoniam cęlum ibi ſtat pro loco eminentiori alijs locis ſenſibilibus, vel pro cęlo aereo, vel pro re aliqua ſimilitudinem habente, quia locus paradiſi huius eſt alijs locis eminentior cum ſit aere temperatiſſimo, puriſſimoque circumfulgens, & in locum illum portatus eſt Elias.

Tertio veritas huius aſſertionis canonizata eſt in 6. Synodo Conſtantinop. act. 11. vbi approbat Epiſtolam Sophronij Patriarchæ Hieroſolymitani, in qua Originiſtæ damnantur, quod paradiſi plantationem proiecerint extra paternam, & Apoſtolicam traditionem.

Quarto comprobatur communi ſententia omnium Patrum tam Græcorũ, quam Latinorum, qui paradiſum, quem Moyſes deſcribit fuiſſe locum corporeum aſſeruerunt.

Quinto confirmatur vnanimi conſenſu omnium Theologorum Scholaſticorum, præſertim Sancti Bonau. ſuper lit. huius diſtinct. & Sancti Thom. 1. parte quæſt. 102. art. 1.

PVNCTVM TERTIVM.

In qua mundi parte paradiſus terreſtris fuerit ſitus.

Nonnulli arbitrati ſunt paradiſum, quem Moyſes deſcripſit non fuiſſe aliquem certum, ac definitum locum, ſed vniuerſam terram, quæ in prima conditione, ac ſtatu ſuo erat quaſi hortus quidam amęniſſimus, & tanquam paradiſus propter eximiã fęcunditatem, bonitatem, & amęnitatem, fluuium autem illum, quo paradiſus irrigabatur, ſenſerunt eſſe ipſum Oceanum, qui illa quatuor flumina fundere dicitur.

Qui vero paradiſum aliquem determinatum locum eſſe ſenſerunt, in tres claſſes diſtributi fuerunt, quia aliqui opinati ſunt paradiſum terreſtrem vſque ad Lunarem circulum pertingere, quidam ſub ęquinoctiali in monte ſuper omnem altitudinem montiũ eleuato conſtituerunt, vbi aquæ diluuij non attigerunt, alij eſſe in orientali parte conſtitutum.

Pro reſolutione ſit prima concluſio. Qui paradiſum non eſſe aliquem determinatum locum, ſeu aliquam terræ regionem aſſereret, temerarius eſſet: probatur primo ex ſacra ſcriptura Geneſ. 2.

Digitized by Google

vbi dicitur tulit Deus hominem,&c.ſcilicet de loco, in quo condiderat illum, ergo non vniuerſa terra erat paradiſus.

Præterea primus homo eiectus fuit de paradiſo,& non de tota terra,ergo &c.

Rurſus poſuit Deus Angelum ad viam paradiſi cuſtodiendam,ergo &c.

Secundo confirmatur, quia communis Sãctorum ſententia affirmat paradiſum eſſe determinatum locum.

Secunda concluſio. Paradiſi corporalis ſitus eſt iuxta æquinoctialem in Oriente,quodammodo vergens ad meridiem; concluſio eſt Auctoris ſuper lit. vbi etiam docet, quod eſt tantæ altitudinis, vt illuc non conſcendant vapores in aere eleuati, ſed ſit ibi aer mundus, & purus idoneus ſtatui perpetuitatis, & propter puritatem aeris ibi eſſe contemperãtiam caloris, & quia ſecus æquinoctia eſt ibi magna temperies temporis.

Comprobatur,quia cum homo ſit præſtantior cæteris creaturis dempto Angelo,qui paulo minor eſt, collocandus erat in præſtantiori loco,qualis eſt pars orientalis; propterea quod ab eo incipit motus, vnde 2.de cęl.dextra pars ab Ariſt.appellatur.

Et ſi obijciatur, quod Magiſter innuit locum paradiſi eſſe iuxta globum Lunæ.

Reſpondetur a D. Bonau. id non eſſe dictum ſecundum ſitum, ſed ſecundum quamdam proprietatem, ſiue conformitatem in raritate, & luminoſitate,& tranquillitate, vel tertio,quia vapores, quibus Luna dominatur,illuc non pertingunt.

Quarto. Poteſt etiam dici, quod Magiſter, & ſequaces nomine glebę Lunaris appellarunt circulum, qui in aere generatur in loco impreſſionum humidarum.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Paradiſus fuerit locus humanæ habitationi conueniens.

Ratio dubitandi eſt duplex,prima,quia cum paradiſus ſit in montibus altiſſimis,videtur,quod homo non potuerit ibi habitare propter raritatem aeris; nam teſte Solino,quando Philoſophi proficiſcebantur ad montem Olympij,qui tamen eſt minoris altitudinis paradiſo oportebat eos habere ſpongias plenas aqua ad condenſandum aerem, vt ſpiraculo haurire poſſent, & quia vt D.Aug. dicit aer in ſuperiori regione ſua tantæ ſubtilitatis eſt, quod ibi aues viuere non poſſent: quomodo ergo paradiſus potuit eſſe locus humanæ habitationi conueniens.

Secunda ratio dubitandi eſt, quia difficile eſt videre, quomodo in tanta altitudine propè ſphæram ignis non combureretur homo, tum ex calore ignis propinqui,tum ex calore generato a motu Solis,non videtur ergo, quod paradiſus fuerit conueniens habitationi humanæ.

His tamen non obſtantibus ſit prima concluſio. Congruum fuit paradiſum eſſe eminentiſſimum, & altiſſimum; probatur congruitas,primo,vt vindicaretur ab exitio aquarum, quæ tempore diluuij, vt *ſcriptura* tradit omnes terræ montes operuerunt, ſecundo,quia locus ille fuit tranquilliſſimus,& temperatiſſimus,ac proinde ad conſeruandam hominis valetudinem,vitamque producendam accommodatiſſimus,tertio,quia flumina illa,quæ lib.Geneſ.narrantur è paradiſo egredi non poſſent per hanc terram ferri niſi locus parapiſi altiſſimus eſſet.

Secunda concluſio. Paradiſus fuit locus humanæ habitationi conueniens; probatur, quia homini in ſtatu innocentiæ duo neceſſaria fuerunt,quorum alterum eſt ſumptio cibi ad reparandum,quod per calorem naturalem ex humido radicali cõſumebatur, alterum maxima aeris temperies,& hæc duo homini in paradiſo Deus contulit; dedit enim illi fructus omnium arborum,præſertim ligni vitæ, & aerem tẽperatiſſimum,ergo locus ille erat *homini dignitati*, & conſeruationi, & perpetuitati naturæ conuenientiſſimus.

Ad primam rationem, quæ in principio adducebatur de ſubtilitate aeris in montibus altis, dicẽdum non eſſe ſimile de paradiſo,& Olympo,aut alijs mõtibus,primo,quia in paradiſo eſt fons fluminum magnorum,ex quibus poteſt aer inſpiſſari,non autem legitur in monte Olympi fluuium fuiſſe,ſecundo,quia Adam in ſtatu innocẽtiæ fuit perfectior longè plus, quam nos, ideò mirum eſt ſi aere puriori viuere potuit.

Ad ſecundam Reſpondetur,quod licet ignis *ſphæ*ra ſit paradiſo propinqua,veruntamen, quia ſpeciali priuilegio iſto loco fuit conditus homo, ideo Dei dono ſpeciali eſt ſic contutatus,ne calor ignis intemperatus,aut quicquid moleſtiæ *inferret ibi ſubintra*re poſſet.

Notandum,quod locus paradiſi conuenienter factus fuit propter hominem inſtitutum, & alia terra conuenienter facta fuit propter hominem, quem Deus præuiderat eſſe lapſurum.

Et ſi arguatur, quod *ſi homo ſtetiſſet*, tunc alia pars terræ a paradiſo ſuperflueret.

Reſpondet Sanctus Bonau. quod non ſuperflueret, quia beſtijs ſeruientibus homini habitaculum præberet,& habitaculum ſua inferioritate excellens oſtenderet,& ſua magnitudine decorauit, ſicut magna platea decorat palatium, & ſicut aula decorat cameram.

PVNCTVM QVINTVM.

Cur homo in paradiſo collocatus fuerit.

Sciendum in primis non fuiſſe conſentaneum, vt homo in paradiſo conderetur à principio,ſed extra; dicitur enim in textu,tulit ergo Dominus Deus hominem, ſcilicet quem ante formauerat, & poſuit eum in paradiſum voluptatis,idque propter tres rationes.

Vna eſt, vt homo melius cognoſceret Dei beneficium,dum ſe videret,quaſi aliundè adductum.

Altera eſt, vt per hoc Deus oſtenderet hominem non eſſe factum ad habitandum ibi æternaliter, ſed peregrinandum temporaliter.

Tertia,vt manifeſtaret,quod talis locus non conueniebat ei ex natura,ſicut Angelis ſecundum naturalem

ralem dignitatem cęlum Empyreum, in quo creati fuerunt, ſed per gratiam.

Et ſi dicatur, quod Deus præſciebat hominis caſum, ergo non debebat in parapiſo collocare pro tã breui temporis ſpatio.

Reſpondetur cum D. Bonau. quod Deus voluit eum collocare in paradiſo, & ſi pręſciret illius caſum propter duas rationes.

Prima eſt, vt per eiectionem eius de loco voluptatis cognoſceret ſenſibiliter, quanta bona ſpiritualia amiſiſſet per culpam.

Alia eſt, vt intelligeret quanta eſſet differentia inter eum, qui Domino obedit humiliter, & eum, qui eum contemnit.

His præſuppoſitis, & declaratis reſoluitur dubitatio vnica concluſione. Homo collocatus fuit in paradiſo, vt operaretur, & cuſtodiret illum, concluſio habetur Geneſ. 2. vbi legitur, tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſum voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum, qui locus a D. Aug. lib. 8. ſuper Geneſ. cap. 8. 9. 10. & 11. dupliciter explicatur, primo, vt ipſe Deus operaretur, & cuſtodiret illum, ideſt hominem operaretur quidem illum iuſtificando, & cuſtodiret a malis eumdem tuendo.

Secundo exponitur, vt homo operaretur paradiſum non operatione pęnali, nec in ſudore, & labore, quinimmo in delicijs, & voluptate, vel magis, vt ſe in paradiſo operaretur nequicquam ex acceptis ſibi perperam amitteret, & cuſtodiret ſe, ita Deo gratũ, vt non inde maxima cum confuſione eijceretur, non enim ab alienis inuaſoribus cuſtodiendus erat, quia omnes beſtiæ erant ei ſubiectæ.

PVNCTVM SEXTVM.

Num paradiſi locus eſſet amœniſſimus.

DVbitandum non eſt eſſe locum amęniſſimum; vnde Hebræi nominant Geneedem, ideſt hortum delitiarum, & Græci delitiarum hortum, & Latini paradiſum voluptatis, & ad bonitatem loci teſt. Ariſt. 6. Politic. deſideratur amęnitas ſitus, & vegetabilium, & fluminum, & influentiarum, & aeris, ideo Dominus in paradiſo terreſtri de humo, ideſt de terra humectata produxit omne lignum pulchrum viſu, ideſt omnem arborem pulchram quantum ad colorem, & figuram ramorum, florum, fructuum, & foliorum, & ſuaue ad veſcendum, ſcilicet, vt eſſet homini ad ſpiritualem delectamentum, & ſalutare nutrimentum, ſi quidem homo pro illo ſtatu habuiſſet animalem vitam cibis conuenientiſſimis pro conſeruanda ſanitate indigentem.

Hinc propter loci dignitatem nullum brutorum animalium in paradiſo fuiſſet, & quando eis nomina impoſuit, fuerunt miniſterio Angelorum introducta, & ſtatim eiecta, & ſerpens à Dæmone Deo permittente fuit adductus, vt Euam tentaret, & vt clarius eluceſcat id, quod dictum eſt, amęnitas illius ex pluribus colligitur.

Primo ex loci quiete, quia erat altiſſimus; vnde nec tempeſtas, nec nix, nec grando, nec flumina, vel tonitrua, & huiuſmodi in paradiſo oriebantur. Rurſus in tali quiete poſſediſſent Adam, & Eua, & poſteri, ſi permanſiſſent, ſemper multa, & mirabilia bona, & nulla mala pertuliſſent.

Secundo amęnitas, patet ex luminoſitate, quia ibi erat continua lux diei ſine aliqua nocte tenebrante.

Tertio ex tempore, quia ſemper ibi erat æſtas ſine hyeme; nam licet ſub æquinoctiale fiant duæ æſtates, & duæ hyemes, eo quod bis accedit Sol ſuper zenit capitum, ſcilicet in Ariete, & in Libra, ſed in paradiſo terreſtri ſemper fuit æſtas propter altitudinẽ loci, & ſic ibi arbores ſemper ſunt florentes, vel fructificantes, ſimiliter germina in virore.

Quarto ex delectatione omnium ſenſuum; nam ſi ſtetiſſet homo, habuiſſet in omnibus ſenſibus maximas delectationes, ita quod de viſione vnius ſtellæ, & pulchritudine eius, quam de propinquo aſpexiſſet, & diſtantiam ſphærarum cognouiſſet ſuo modo, ſimiliter maior fuiſſet delectatio in auditu, in ſonitu foliorum arborum, & huiuſmodi, quam nunc in dulci cantu, & in guſtu aquæ, quam nunc vini optimi, & in odore minimi floris, quam nunc in aromaticis, ac in tactu ſpineti, & aſperi, quam nunc in tactu roſæ mollis, horum omnium amęnitas eſt propter quatuor rationes.

Prima propter conſcientiæ ſerenæ iucundationẽ, quia bona conſcientia omnia facit iucunda, & delectabilia, & D. Aug. ſuper Geneſ. ait lætitia bonæ conſcientiæ paradiſus eſt pollens affluentia gratiarum, & delitiarum diuinarum.

Secunda propter Angelorum familiarem conuerſationem, quam quaſi aſſiduè habuiſſet, vt dicit D. Chryſoſt. homil. 15. ad Hebræos.

Tertia propter ſenſuum carnis incorruptionem, quæ tunc fuiſſet, ſicut videmus nunc a ſimili, quod paruuli, qui minus ſunt corrupti peccato plus delectantur in vno pomo pulchro, quam adulti in maioribus.

Quarta propter omnium creaturarum obeditionem, ac diuini amoris dulcedinem iugem, quæ reddit etiam nunc omnia dulcia ſecundum D. Bernard.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quot genera lignorum, ſeu arborum produxerit Deus in paradiſo.

SAnctus Bonau. ſuper lit. vniuerſalitatem lignorũ ſub tribus differentijs comprehendit, prout ad triplicem vtilitatem hominis poterant ordinarj, aut ex parte corporis, aut ex parte animæ, aut ex parte coniuncti, ſi ex parte corporis ſic erant ligna fructifera, quæ præbebant ei alimenta ad corporis ſuſtentationem, ſi ex parte animæ ſic fuit lignum ſcientiæ boni, & mali, quod ordinabatur ad obedientiæ hominis probationem, ſi ex parte coniuncti ſic erat lignum vitæ, quod faciebat ad vitæ humanæ perpetuationem; ex his lignis duo, ſcilicet lignum ſcientię boni, & mali, & lignum vitæ propter ſpeciales effectus ſunt nominata, quæ duo ligna collocauit in medio paradiſi, vnumque poſuit iuxta alterum, vt ex vno conciperet homo affectum amoris, & ex alio affectum timoris, & faciendo abſtinentiam ab vno refectionem ſufficientem mereretur habere ab altero.

Hinc

Digitized by Google

Hinc ſi inquiratur quare Deus ſpecialiter illa duo ligna nominauit.

Reſpondetur, quod lignum vitæ nominauit ab effectu, nō quem fecit, ſed ad quem ordinabatur, aliud vero lignum, ſcilicet ſcientiæ ab euentu tale nomen accepit, itaque non ei à natura ſibi à Deo indita hoc nomen conuenit, vt nonnulli ſenſerunt, neque à comextione ligni Adæ nactus fuit ſcientiam boni, & mali, vt quidam opinati ſunt, & ratio eſt ſecundum D. Auguſt. quia qui animantibus nomina indidit, & quia ſecutus fuit admirabilem prærogatiuam, prophetiæ, quam de muliere pronunciauit, dicendo, hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, quomodo quid bonum, quidvè malum eſſet ignoraret.

Quod autem ab euentu tale nomen acceperit; patet, quia quam primum homo fructum illius arboris manducauit, ſtatim per infelicem experientiā agnouit quanta eſſet inter bonum obedientiæ, & malum inobedientiæ erga Deum diſtantia.

Item patet ex Demonis promiſſione, qui illis poſt deguſtatum pomi ferculum ſcientiam boni, & mali pollicebatur, quandoquidem homo, ſi non comediſſet, nunquam malum pœnalis miſeriæ expertus fuiſſet, ſed ſine interruptione in delectatione puri boni permanſiſſet.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quæ flumina oriantur ex paradiſo.

SCribitur Geneſ. 2. fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita, nomen vni phyſon &c. vbi B. Aug. lib. de Ciuit. Dei, Beda, & alij fide digni teſtati ſunt, quod in certis terræ locis oriri, atque eorumque reperiuntur, propter quod etiam quidam increduli ſcripturam Geneſis fictam fabulam reputarunt, verum primus, & originalis ortus ipſorum eſt in paradiſo ex fonte inde ſcaturiente, qui extrahit originem; decurrendo autem per terram alicubi in voraginibus abſorbentur, & currum ſub terra, iterumque erumpunt, & hoc latuit per ſidos; Nilus vero continuo fluxu ſine cuiuſmodi abſcriptione ruere recitatur, ita quod nullibi in terra habitabili inueniatur eius origo.

Et quia ad amænitatem etiam loci requiruntur flumina, & aquæ, ideo etiam de loco voluptatis fluuius ſcaturiebat ad irrigandum paradiſum, de quo Sanctus Baſilius in Exameron ſic ait, paradiſus terreſtris ſituatur in quodam altiſſimo monte, de quo aquæ cum tanta abundantia, & ſtrepitu refluunt, vt abſurdeſcere faciant eos, qui prope habitant, & ruētes de monte paradiſi faciunt quemdam locū aquarum maximum, ex quo tanquam ex quodam fonte maximo naſcuntur quatuor magna flumina, nomen vni phyſon, quod ſecundum D. Bonau. in prologo interpretatur oris mutatio, & hic fluuius, vt teſtatur Magiſter in hiſtorijs in ſuo proceſſu multas varietates habet ſecundum diuerſa loca, & poſtea dictus eſt Ganges à gangaro terra, in quem de ſententia Plinij dicuntur fluere viginti amnes, nomen ſecundi fluuij Gyon, qui interpretatur arena, & circuit omnem terram Etiopiæ, quę regio vicinitate ſolis habitatores feruore denigrat, nunc hic fluuius nominatur Nylus, cuius ortus teſte Lucano ignoratur, nec mirum, cum locus paradiſi, vnde flumina originem trahunt, ſit à cognitione hominum remotiſſimus, vt docet D. Auguſt. 8. ſuper Geneſ. nomen tertij fluuij eſt Tigris, qui interpretatur ſagitta, & ſic dicitur propter velocitatem fluxus eius, eſt enim velociſſimi curſus inter fluuios, ſicut inter animalia Tygris eſt animal velociſſimum; hic fluuius attingit Teſiphonē potentem ciuitatem, nomen quarti fluuij dicitur Euphrates, qui interpretatur fugifer, & hic ſecundum expoſitores copioſiſſimus eſt, & fœcundiſſimus in gemmis, & alijs bonis, & fluit per mediam Babylonicam, duobus iſtis fluminibus dicit D. Auguſt. 7. ſuper Geneſ. quod vetuſtas nomina mutauit, ſcilicet Gyon, qui nunc dicitur Nylus, & Phyſon, qui nunc dicitur Ganges, duo vero alij fluuij, ſcilicet Tigris, & Euphrates nomina non mutauerunt.

PVNCTVM NONVM.

Vbi Adam fuerit creatus, & quanto tempore ſteterit in paradiſo.

QVantum attinet ad primum de loco, in quo Adam fuit creatus Sacra ſcriptura apertè inſinuat hominem extra paradiſum fuiſſe creatum, & poſt modum in paradiſo poſitū; vt enim ſcribit Magiſter in hiſtoria, fuit creatus in agro, vel cāpo Damaſceno, ſeu propè Damaſcum, quæ eſt caput Syrię, & vt dicit Haymo ſuper Cantica Damaſcus interpretatur ſanguinis potus, nam ibi Chain fudit ſanguinem fratris ſui Abel.

Hic locus creationis Adæ valdè diſtat à paradiſo, nam Damaſcus vbi fuit, creatus in quarto clymate mūdi, ſicut & Hieruſalem, quæ dicitur in medio terræ habitabilis, quemadmodum & quartū clyma eſt medium inter ſeptem clymata, & tamen ſubito, vt Adam eſt formatus, & anima creata, & infuſa corpori, tranſlatus eſt in paradiſum, quia puro, & innocenti, vt fuit, Adam debebatur locus puriſſimus, & innocuus.

Circa ſecundum, quanto tempore Adam in paradiſo ſteterit dicendum probabiliter, quod Adam creatus fuit de mane, & in paradiſum poſitus, & Eua formata, Dæmon cępit alloqui eam hora tertia, ſicut & Chriſtum Iudæi exclamauerunt Chriſtum crucifigi, vt reum mortis, & ipſa hora tertia Spiritus ſanctus in ſpecie linguarum ad Apoſtolos eſt miſſus, vt canit Eccleſia, tandem hora ſexta, qua fit meridies in æquinoctio computando à mane ſex horas ad meridiem Adam comedit fructum vetitum, ſicut & pro myſterio Chriſtus Dominus vt ait D. Hieronymus in orationali de paſſione, crucifixus eſt, & cū latronibus deputatus, denique, vt dicitur Geneſ. 3. venit Deus in paradiſum ad auram poſt meridiem. i. hora nona, & ſic eiecit Adam de paradiſo, & ideo pro myſterio hora nona Chriſtus expirās deſcendit in limbum, & viſionem ſuæ Deitatis animabus ſanctis præſtitit, & tandem etiam hora nona in cœlum aſcendens paradiſum cœleſtem in Adam amiſſum beatis reſtituit.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM DECIMVM.

An etiam nunc extet paradiſus terreſtris.

NOnnulli arbitrati ſunt paradiſum illum nunc non extare, idque tribus rationibus probant.

Prima aliqui per diuerſis temporibus per totam aridam diuagati ſunt, & diligentiſſimè de finibus, & diſpoſitionibus omnium regionum, & locorum inquiſierunt, quique de regionibus, & locis ſingularibus orbis ſcripſerunt, de paradiſo terreſtri mentionem non fecerunt, ergo paradiſus terreſtris nunc non extat.

Secunda ratio videtur, quod ſi hortulanus aliquibus annis abſit à pomerio, decor horti peribit, arbuſta ſeneſcēt, & deficient, cū igitur homo cultor paradiſi terreſtris ab illo irreuertibiliter tranſactis tot annis expulſus fuerit, ergo locus ille, & illius decor perijt, & deuaſtatus eſt.

Tertia, quia Geneſ. 7. dicitur, quod aquis Diluuij operti ſunt omnes montes excelſi ſub vniuerſo cęlo, & quod quindecim cubitis altior fuit aqua montibus, ergo videtur quod Diluuium illud generale deſtruxerit, & euertit illum locum.

His tamen non obſtantibus ponitur hæc aſſertio. Paradiſus terreſtris etiam nunc extat: probatur teſtimonio D. Auguſt. lib. 2. de gratia Chriſti contra Pelagium, & Cœleſtinū, vbi habet hæc verba veluti cum quæritur qualis vel vbi ſit paradiſus, vbi conſtituit Deus hominem, quem formauit ex puluere cū tamen inquit eſſe illum paradiſum fides Chriſtiana non dubitet.

Secundo comprobatur ex cōmuni cōſenſu Theologorum, qui paradiſum terreſtrem extare ſibi perſuaſerunt.

Tertio comprobatur, quia Patres, & Theologi affirmarunt Enoch translatum fuiſſe in paradiſum, vt habetur Gen. 5. Enoch ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus, & Eccleſiaſt. 44. Enoch. placuit Deo, & translatus eſt in paradiſum, ſimiliter & Elias in illum eſt translatus, & Malac. 4. legitur, ecce ego mitto vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini Magnus, & horribilis, & conuertit Patrem ad Filios, & de eodem 4. Reg. 2. & Matth. 17. habetur aſcendiſſe per turbinem in cœlū, neque poteſt de cœlo Empyreo intelligi, quia nemo ante aſcenſionem Chriſti illuc introiuit; igitur debet de aliquo loco cœleſti, vel cęleſtis diſpoſitionis qualis eſt paradiſus terreſtris intelligi, & confirmatur, quia cum Scriptura ſacra non affirmet Eliam, & Henoc mortuos fuiſſe, non videtur eſſe locus conueniētior paradiſo, in quo vſque ad finem mundi collocarentur, nec videtur eſſe alius locus, vbi congruentius vitam animalem conſeruare poſſent, quam ibi de fructu ligni vitæ, quod eſt in medio paradiſi comēdendo, igitur paradiſus terreſtris adhuc extat.

Et ſi obiter quæratur quare Enoch: & Elias in paradiſo terreſtri conſeruentur?

Reſpondetur iuxtà communem Doctorum ſententiam, quod ratio & finis huius rei eſt, vt ante diē vniuerſalis iudicij, quem præcedet, antichriſti perfidia, inde exeant, & contra illum prædicent, & eos, qui tunc erunt increduli ad fidem reducant.

Reliquum eſt, vt reſpondeatur ad rationes, ſeu ad argumenta in principio adducta.

Ad primum. Reſpondetur, quod locus ille paradiſi terreſtris ſecluſus eſt à noſtra habitatione, & inacceſſibilis à nobis propter impedimētum marium, & montium, vel deſertorum alicuius regionis feruentis æſtuoſæ, qualis eſt regio ſub æquinoctiali, & ideo ſcriptores regionum, & locorum de regione paradiſi terreſtris mentionem non fecerunt, & propterea à nobis non niſi per reuelationem cognoſci poteſt.

Ad ſecundum. Reſpondetur, quod propter fęcunditatem terræ, & viuacitatem influentiæ in illa regione creſcunt ex ſeminibus plantæ nouæ, ſine agricoltura, & hortulano.

Vel Reſpondetur, quod forte miniſterium Angelorum ſuppleuit ibi opus hominum, ſi quid pro conſeruatione paradiſi fuerit in plantatione neceſſarium.

Vel tertio dicitur, quod fortaſſe Enoch. & Elias operantur in paradiſo, quæ & qualiter Adam operatus fuiſſet.

Ad tertium. Reſpondetur, quod quamuis aquæ Diluuij aſcenderint, quindecim cubitis altius omni monte ſub vniuerſo cœlo, non tamen ſequitur ex inde, quod irruerint etiam regionem paradiſi, & ratio eſt, quia ſicut inundatio diluuij fuit miraculoſa, ita mirabili Dei ordinatione potuit hic locus à diluuio præſeruari, & confirmatur exemplis Sacræ ſcripturę, quemadmodum Ægyptus Iſraelitis clara luce gaudentibus fuit honore palpabilium tenebrarum percuſſa, & Rurſus Iſraelitis panem cęlitus miſſum ad manducandum præbuit, quam tamen Iebuſęis, & Amorreis non adminiſtrauit; & confirmatur exemplo maris, quod præbuit Iſraelitis aditum, ita etiam potuit fieri diuina virtute, vt aquæ diluuij quamuis altiores illa regione eſſent, non tamen intrarent paradiſum, ſed quod ea remanente ſicca, quaſi murus circumſteterit.

PVNCTVM VNDECIMVM.

Quam cuſtodiam Deus poſuerit paradiſo poſtquam Adam peccauit.

STatim vt tranſgreſſus eſt Dei præceptum Adam eiectus eſt in campum Damaſcenum, vbi fuit cōditus, & ſine mora à zonatorrida pertranſiens tria clymata ad quartum per Angelum eſt deductus: ſcilicet in Syriam, & ante paradiſum Dominus collocauit Cherubin, & flammeum gladium, atque verſatilem.

Pro quorum verborum declaratione ſciendum duobus modis poſſe intelligi ſecundum Lyranum.

Primo iuxta ſententiam ponentium paradiſum ſub ęquinoctiali circulo eſſe, per gladium flammeum intelligitur Zona torrida exiſtens inter noſtram habitationem, & paradiſum, & dicitur verſatilis, quia ſol per quem cauſatur ibi calor impertranſibilis verſatur ſic, quod appropinquat ad nos in æſtate, & elongatur in hyeme.

Secundo penes ſentētiam aſſerentium paradiſum eſſe circa Tropicum cancri, per gladium flammeum intel-

Digitized by Google

intelligitur aliquis ignis materialis, ibi factus à Deo qui oritur de terra, ſicut dicitur de Monte Etna, qui continuo ardet, & ſignificatur nomine gladij, quia ignis ardēs ſurſum in parte ſuperiori acuitur ad modum gladij.

Per Cherubin ſecundum has duas ſententias intelligitur natura angelica, hæc enim ſcilicet Angelus gladius & flamma ſunt ad cuſtodiendum viam ligni vitæ, ne homo inde eiectus redire valeat, nec aliquis alius adire.

Et ſi dicatur, quod ſufficiebat pro cuſtodia ponere ſolum gladium flammeum.

Reſpondetur ſecundum D. Tho. quod vltra gladium oportuit etiam adhibere Angelicam cuſtodiā propter tres rationes.

Prima ne aliquod tale, quod viuit in igne, ſicut Salamandra poſſet illuc appropinquare, cum ſit pro ſolis rationalibus factus.

Secunda ratio eſt, vt arceretur Diabolus, & eius exercitus per Angelicam cuſtodiam, ne illuc intrare poſſent, & ibi aliquid moliri in Dei opprobrium, ſicut fecit Adam decipiendo.

Tertia ne aliquis hominum arte magica per Dæmones poſſit illuc importari, vel quodcumque animalium per eos introduci, ſicut fecit Dæmon de ſerpente, per quem tentauit hominem.

Sed quæres, quid illa tria miſticè ſignificent, ſcilicet Cherubin, gladius verſatilis, & flamma.

Reſpondetur primo ſignificare impedimēta, quibus homines poſt peccatū ab ingreſſu in paradiſum cæleſtem retardantur, quæ impedimenta ſunt duplicia, vnum eſt inuiſibile ex Dæmonibus hic ſignificatis per Cherubin profectum: nam vt inquit Apoſtolus ad Epheſ. vlt. non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mūdi rectores tenebrarum harum contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, aliud eſt impedimentum viſibile tam bonorum, quam malorum corporalium, quibus homines à conſecutione bonorum cœleſtium retrahuntur, quod adumbratum eſt à Moyſe per flammeum gladium, & verſatilem.

Secundo dicitur, quod per hæc tria ſcilicet Cherubin, gladium verſabilem, & flammam, voluit Deus oſtendere miſticè tria, per quę homo prohibebatur, ne poſſet ob peccatum in cœleſtem paradiſum introire.

Vnum eſt Dei, & Angeli inimicitia ad hominem propter peccatum, & hoc ſignificatur in Angelica cuſtodia.

Secundum eſt obligatio mortis, & penæ ignis inferni, qui repræſentatur in caloris maximi ardore poſito extra paradiſum.

Tertium eſt diuinæ iuſtitiæ decretum, vt nulli pateret cœlum, antequam ſatisfactio fieret de peccato per Chriſtum, propter quod omnes etiam ſancti deſcendebant in lymbum, & hæc ſententia iuſtè ſignificatur, per gladium verſatiles id eſt, ex vtraque parte acutum, ſicut patet etiam Apocal. 1. vbi per gladium ex vtraque parte acutum ex ore Chriſti Iudicis exeuntem ſignificatur ſententia iuſta, quæ corpus, & animam pro merito peccati ſcindere habet.

Tercio dicitur, quod per hæc tria denotantur tria genera rerum, quæ ad cōſequendam vitam æternam ſunt hominibus impedimento: nam per Cherubin plenitudo ſcientiæ inſinuatur, ſignificat curioſum ſcientiæ ſtudium, mentiſque ſuperbiam, quæ prohibet multos ab ingreſſu cœli, per gladium flammeum ſignificantur omnes cupiditates, & vitia, quæ oriuntur ex appetitu ſenſitiuo, & hic eſt duplex, ſcilicet concupiſcibilis, qui ſignificatus eſt per flammam, & iraſcibilis per gladium, volubilitas autem gladij inconſtantiam & inſtabilitatem rerum humanarum, ipſorumque hominum denotat.

DISTINCT. DECIMAOCTAVVA.

De formatione mulieris.

IN eadem quoque paradiſo mulierem &c.
Sicut principium Deus, vnde cuncta creauit,
Vnus ſicut Adam cunctos homines generauit,
Ne minor aut Maior Adæ, ſed par videatur,
Euam de latere ſumi ratione probatur,
Nos Chriſti latere redimendos ſignificatur
Eua ſit ex coſta ſola, ſed multiplicatur:
Non ſic natura ſi diſcernas operatur,
Vere dic animas ex traduce non generari
Imo corporibus, ſimul infundendo creari.

ARTICVLVS PRIMVS.

De productione corporis mulieris ex latere viri.

QVAESTIO PRIMA.

Vnde fuerit productum corpus mulieris.

PRo declaratione terminorum tituli animaduertendum, quod ille terminus, vnde poteſt dupliciter ſumi, vno modo localiter, alio modo cauſaliter, primo modo eſt aduerbium, vt cum dicitur vnde venis, vnde exis, ſecundo modo dicitur cauſam & quia ſunt quatuor cauſæ, quatuor modis accipitur.

Primo poteſt dicere cauſam efficientem, vt ſi quæratur vnde eſt omnis creatura? Reſpondetur à Deo.

Secundo poteſt dicere cauſam finalem, vt ſi interrogetur, vnde venit, quod Deus voluit creare hominem? Reſpondetur propter bonitatem ſuam, & æternam beatitudinem?

Tertio poteſt dicere cauſam formalem, vt ſi inquiratur, vnde eſt quod homo eſt riſibilis? Reſpondetur quia eſt rationalis.

Quarto poteſt dicere cauſam materialem, vt ſi quæratur vnde eſt formatum corpus Adæ? Reſpondetur ex limo terræ, & ſic capitur hic.

Secundo notandum pro dilucidatione illius termini mulier, quæ à mollitie, vt inquit Varro dicta eſt, & immutata, & detracta litera quaſi molier, vnde tribus modis ſolet accipi.

Primo dicitur mulier idem quod infirmitas, ſicut Eccleſiaſt. 13. melior eſt iniquitas viri, quam mulier benefaciēs, hic

Digitized by Google

hic vir ſignificat hominem fortem in virtutibus, mulier infirmum ſi fortis cadat, aliquando in vitium fortius reſurgit, ſi infirmus bene operetur, in ſuperbiam erigitur, ea propter dicit Eccleſ. quod per occaſionem melior eſt iniquitas viri, quam mulier benefaciens.

Secundo dicitur mulier ipſe ſexus deprauatus, quam ſic definit Origenes, mulier eſt caput peccati, delicti mater, tranſgreſſio legis, antiqua expulſio paradiſi.

Tertio dicitur mulier vt ſolum ſexum nominat contra virum diſtinctum, vt ſolas ſuperaddit virtutes naturales, & ſic ſumitur in propoſito.

In corpore quæſt. duo facit Doctor, primo oſtendit magnam congruentiam ordinis obſeruatam fuiſſe in formatione mulieris in ſe, ſecundo in ſignato per ipſam.

Circa primum tres concluſiones ponit, quarum eſt

Prima. Congruum fuit mulierem de viro produci probat congruitatem duabus rationibus.

Prima eſt propter ordinis habitudinem, quæ attenditur inter virum, & mulierem in humana ſpecie, altera eſt propter ordinem, & habitudinem inter ea, quæ per virum, & mulierem habent ſignari, nam vir, & mulier ſecundum ſuorum ſexuum proprietatem, & naturam ſic facti ſunt, vt inuicem coniungerentur, & ideo vnus ſexus productus eſt de altero.

Secunda concluſio. Congruum fuit mulierem fieri de viro dormiente; probat, quia coniunctio iſta dat viro quietationem.

Tertia concluſio congruum fuit mulierem formari de oſſe, & coſta ipſius Adæ: probat vtramque partem, primam ſcilicet de oſſe, quia vir dat mulieri fortitudinem, & ſubſtentationem, ſecundam probat, quod de coſta, vt oſtendatur quædam æqualitas mutuæ ſocietatis.

Circa ſecundum, in quo manifeſtat Auctor congruentiam ordinis obſeruatam informationem mulieris aſſignato per ipſam docet per virum, & mulierem triplicem ſignificationem poſſe aſſignari, prima eſt per virum & mulierem ſignatur Deus & anima, ſecunda Chriſtus, & Eccleſia, tertia ſuperior portio rationis, & inferior, hac triplici ſignificatione præmiſſa tres ponit Auctor concluſiones, quarum eſt

Prima ſignificationi prima competit formatio mulieris ex viro: probat, quia omnes ſpiritus rationales immediatè producuntur à Deo, vt à primo principio, & immediato, & Deus in eis requieſcit, & ſpiritus rationalis à diuino ſpiritu inhabitante roboratur, ergo ſi per virum, & mulierē Deus, & anima ſignificatur optima conſonantia conformatur ſignum ſignato.

Secunda concluſio. Significationi ſecundæ prout per virum & mulierem intelligitur Chriſtus, & Eccleſia optima conſonantia eſt, probat, quia Eccleſia ex Chriſto formatur, dum de latere Chriſti dormientis in Cruce profluxit ſanguis, & aqua, ex quibus in ſacramentis Eccleſiæ redundauit efficacia, per quæ ſacramenta fundatur Eccleſia, & ſic vir reſpondet Chriſto, dormitatio reſpondet morti, ablatio coſtæ apertioni lateris.

Tertia concluſio. Formatio mulieris conſonat ſignificationi tertiæ, prout per virum, & mulierem ſuperior portio rationis, & inferior ſignatur; probat, quia ſicut vir eſt fortior, & mulier eſt infirmior, ſic ſuperior portio & inferior, Item quemadmodum mulier eſt ex viro, ita inferior portio eſt ex conuerſione ſpiritus ad hæc inferiora, dum autem ad hæc inferiora conuertitur, ceſſat à vigilantia contemplationis, & quodammodo efficitur infirmior ſemetipſo, ac tendit ad mollitiem mulier, & ideo quodammodo ſeparari, ſeu ſoporari dicitur, & os ei auferri, & exinde mulier formari.

Pro explicatione quæſt. duodecim ſunt ponderanda.

Primum quæ fuerit neceſſitas producendi mulierem.

Secundum ſi mulier eſt mas occaſionatus, cur in prima rerum inſtitutione fuit producta.

Tertium num mulier condita fuiſſet in adiutorio viri, niſi vir lapſus fuiſſet.

Quartum num mulier fuerit per ſe producta.

Quintum cur potius mulier de viro, quam è contra fuerit creata.

Sextum vbi, & quando Eua formata fuerit.

Septimum num mulier ex coſta Adę formata fuerit.

Octauum, quare Eua non ex capite, nec ex pedibus, ſed ex latere uiri formata fuerit.

Nonum num Eua de ſola coſta Adæ fuerit producta.

Decimum cur Eua facta ſit ex Adam dormiente & non vigilante.

Vndecimum num Deus Euam ſe ipſo ſolo formauerit, vel miniſterio Angelorum.

Duodecimum cur Deus ex vno homine voluit producere omnes, & quare vnam dumtaxat mulierem primo fecit.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ fuerit neceſſitas producendi mulierem.

NEceſſitatem creandi mulierem Moyſes illis verbis indicauit dicens, non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus adiutorium ſimile ſibi, cum enim homo vt teſtatur Philoſophus ſit animal ſociabile, non erat bonum ipſum eſſe ſolitarium, & abſque conſortio aliorum hominum, nec ſine conſortio mulieris.

Huius autem neceſſitatis ratio, quadruplex aſſignari poteſt.

Prima quidem eſt literalis, quia natura deſiderat perfectionem, & refugit cōfuſionem, & ideo debuit homo fieri taliter, vt eſſet in eo perfectio ad actum provagandi, & ita in primaria hominis conditione debuit fieri mulier, vnde D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. 9. quærens ad quid debuit homo hoc adiutorium habere, dum dicitur Gen. 2. faciamus ei adiutorium ſimile ſibi, determinat, quod ad procreationem filiorum, ſicut adiutorium ſemini terra eſt, vt virgultum ex vtroque naſcatur, & hoc oſtendit ſic, quia non oportuit ſibi adiutorium mulieris magis, quam viri propter terram excolendam, nec ad tollendum faſtidium, nec ad conuiuendum, uel colloquendum, nec adhoc, quod unus alteri eſſet conformis in pace, & uoluntate, & omnibus prædictis cauſis excluſis concludit, quod non fuit alia cauſa, quam procreatio filiorum, unde ait ſi adhoc adiutorium gignendi filios non eſſet facta mulier uiro, ad quod ergo adiutorium facta eſt? ſic quia ſimul operaretur terra nōdum erat labor, ut adiumento indigeret, & ſi opus eſſet melius adiutorium maſculus fieret, ſi ſolitudinis

Digitized by Google

mutationem ab extrinſeco, puta à ventis auſtralibus, qui ſunt humidi, vt dicitur in lib. de gener. animalium.

Secundo reſpondetur, quod duplex eſt occaſio, vna, quæ importat vitium, ſicut inordinatio ſuperfluitatis, vel indigentiæ vt in monſtris, & hæc nō fuit in prima conditione, alia eſt occaſio, quæ magis reſpicit proprietatem, aut veritatem ex parte finis, & ſic poſſet dici mulier occaſionata, id eſt occaſione viri facta quodammodo, dictum autem Philoſophi non intelligitur ſic, nec verbum eius habet veritatē quantum ad ſtatum primæ conditionis, eo quia natura muliebris æquè pertinet ad veritatem humanæ naturæ, ſicut natura virilis.

PVNCTVM TERTIVM.

Num mulier condita fuiſſet in adiutorio viri, niſi vir lapſus fuiſſet.

D. Gregorius Nazianzenus videtur ſenſiſſe quod niſi vir lapſus fuiſſet per culpam mulier non fuiſſet creata, ait enim, qui nouit omnia antequam fiant, ſicut propheta pronunciat prouidens, atq. perſpiciens virtute præſcientiæ ſuæ, in qua declinaret homo iuxta ſpontaneam voluntatem humani motus arbitrij, quia illud, quod futurum erat, inſpexit, tribuit imagini differentiam maris, & fœminæ, quæ non ad diuinam formam principaliter reſpiceret, ſed irrationabili naturæ appropinquaret, ergo ex hac auctoritate videtur, quod mulier condita non eſſet, niſi vir peccaſſet.

Damaſcenus ſimiliter hoc idem videtur ſenſiſſe, ait enim ſciens preconditor Deus, quod in tranſgreſſionem fieret, & ſub corruptione caderet, fecit ex ipſo fœminam auxiliatricem ſibi.

Cæterum communis Doctorum, & Theologorū ſententia eſt, quod etiam ſi homo non peccaſſet mulier formata fuiſſet: probatur auctoritate D. Aug. lib. 13. de Ciuit. Dei cap. 21. vbi ſic dicit, illa benedictio nuptiarum, vt coniugata creſcerent, & multiplicarentur, & replerent terram, quamuis & in delinquentibus permanſerit, antequam delinquerunt, data eſt, vt cognoſceretur per procreationem filiorum ad gloriam connubij non ad pœnam pertinere peccati, ergo neque coniugium, nec filiorum procreatio ex viro, & muliere reſpicit tantum primam culpam.

Præterea Hugo ſic ait, ante peccatum inſtitutum fuit coniugium, & coniugij officium, vtrumque ad ſacramentum, nec coniugium quidem ſanctificaretur pura mentis dilectione officium, quoq. coniugij impleretur, ſine carnis pollutione.

Confirmatur ratione, quia ruina malorum ſpirituum ſupplemento hominum reſarcienda erat, ergo etiam ſi non peccaſſet Adam, adhuc Eua formata fuiſſet nimirum ad propagandam ſpeciem humanam.

Amplius Chriſtus Dominus progenerandus erat primus prædeſtinatorum ex Adam, & primogenitus omnis creaturæ, ergo.

Amplius æterni Dei concilio, & propoſito decretum eſt multos ex poſteris Adæ ad æternæ vitæ, ac felicitatis participationem aſſumere.

Item diuina bonitas cōmunicabilis erat cum infinitis hominibus nec decebat ad vnum hominem reſtringi, & coarctari.

Ad auctoritates D. Greg. Naziazeni, & Damaſceni reſpondetur primo mulierem conditam fuiſſe, vt eſſet viro in officium habito reſpectu ad ſtatum lapſus, in quo irrationali naturæ videbātur appropinquare; quia tunc inſurgebant eis motus brutales, & inordinati, nec poterant adinuicem carnaliter commiſceri ſine libidine, & voluptate inordinata, ſi autem ſtetiſſent in innocentia non ſic eſſet.

Secundo reſpondetur, quod primus homo conditus erat, vt participaret diuinum eſſe, vnde intenſio naturæ in illo fuit perpetuatio eſſe talis, id eſt eſſe rei rationalis, intenſio autem conditoris erat, vt eo fieret humana propagatio, & multiplicatio numeri electorum beatificandorum in participatione Dei in gloria, Naziazenus igitur, & Damaſcenus referentes conſiderationem ad primum finem intentum à natura, quia primus homo conditus fuit immortalis, ſi non peccaſſet, poſuerunt, quod non oportuit dari homini adiutorium mulieris, niſi fuiſſet caſus in culpam, oportuit tamen propter multiplicationem electorum numeri, & ideo ipſi non dixerunt totam cauſam conditionis mulieris, neque præciſam.

PVNCTVM QVARTVM.

Num mulier fuerit per ſe producta.

Reſoluitur hæc dubitatio vnica concluſione, quæ talis eſt. Mulier non fuit per ſe, & principaliter producta, ſed propter virum, vt eſſet ei adiutorio ad procreandam prolem: probatur primo ex illo Gen. faciamus adiutorium ſimile ſibi, Item ex illo Apoſto'i 1. ad Corin. cap. 11. vbi ait virum eſſe imaginem Dei, fœminam autem viri, & virum quidem non eſſe factum propter mulierem, mulierem autem eſſe factam propter virum, nec virum ex muliere, ſed ex uiro mulierem eſſe productam.

Secundo comprobatur ratione. Si per virum tantumodo genus humanū multiplicari potuiſſet, mulier non eſſet producta: unde mulier erat neceſſaria uiro propter duas rationes, una eſt ad generandam prolem, altera eſt ad nutriendam, & alendam prolem iam genitam, ad alia uero officia domeſtica per agenda non erat neceſſaria, ſed per utilis.

Notandum, quod mulier dicitur adiutorium ſimile uiro propter plura, primo propter participationem ſpeciei, & naturæ, ſecundo quia habet animam immortalem Dei ſimilem ſicut uir, tertio quia proximè à Deo creata eſt ex nihilo, quarto quia diuinæ felicitatis, & beatitudinis eſt capax.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Cur potius mulier de viro, quam è contra fuerit creata.

DVæ ſtatuuntur concluſiones pro reſolutione huius dubitationis.

Prima decuit mulierem ex viro formari, probatur quia vir eſt Dei imago, & ſicut omnia ex Deo ſunt, ita decuit totum genus humanum ex vno homine ſumi, prætereà vt vir magis vxorem amaret, & vxor viro tanquam ſuo principio, & capiti inſeparabilius adhæreret, tertio vt proceſſio Eccleſiæ à Chriſto ſecundo Adam ſignificaretur.

Confirmatur ex locis Sacræ ſcripturę: nam Eccle. 17. legitur poſt formationem hominis creauit ex ſe ipſo adiutorium ſimile ſibi, & Act. 17. D. Paulus ait fecitque ex vno homine omne genus hominum.

Secunda concluſio potius mulier de viro, quam è contra formari decuit, probat Auctor, quia in ſecundo Adam Chriſto erat hoc quoque futurum, ex eo enim erat formanda Eccleſia, & ideo, vt perfecta eſſent Dei opera, debuit eſſe ſimiliter & mulier de ſolo viro; ſic enim completi ſunt, ſicut dicit Anſelmus, & refert D. Bonau. quatuor modi producendi hominem, ſunt completi, vnus communis ex viro, & muliere, alter ſine viro, & muliere, vt productio Adę, tertius ex muliere tantum ſine viro, vt fuit productio Chriſti ex Virgine, quartus ex viro ſine muliere, vt productio Euæ, ſic enim tunc congruebat, quoniam vir eſt caput mulieris, & non vir propter mulierem, ſed mulier propter virum facta eſt.

PVNCTVM SEXTVM.

Vbi & quando Eua formata fuerit.

HOc punctum continet duo dubia vnum eſt de loco, in quo Eua formata fuit, alterum eſt de tempore quando creata fuit.

Quantum attinet ad primum ſit hæc concluſio pro eius reſolutione. Eua fuit in paradiſo formata: probatur primo ex illo Gen. 2. vbi dicitur, quod exiſtente Adam in paradiſo tulit vnam de coſtis eius, & ædificauit eam in mulierem, ergo in paradiſo formata fuit.

Secundo probatur teſtimonio Patrum: nam Tertullianus lib. 2. aduerſus Marcionem D. Baſilius homil. 11. in Gen. Rupertus lib. 2. de Trin. & eius operibus, & alij hanc veritatem expreſsè docuerunt.

Tertio comprobatur ex communi Theologorum Schola, qui in eandem ſententiam conuenerunt.

Quarto confirmatur ratione.

Prima vt ex hoc mulier grauior, & honorabilior haberetur.

Secunda, quia decebat Dei ſapientiam propter principij dignitatem, ex quo corpus eius formãdum erat, quia filij ſimiliter propter dignitatem parentum fuiſſent ibidem nati.

Circa ſecundum fuerunt nonnulli, qui affirmarunt Euam eodem puncto, quo Adam, de limo terræ fuiſſet formatam, contra quos ponitur hæc concluſio. Adam prius fuit formatus, & poſterius Eua.

Probatur ex Sacra ſcriptura: nam Sap. 10. ita legitur hęc illum, qui prius formatus eſt à Deo pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo, ergo ſi primus fuit Adam formatus, & ſolus creatus non ſimul ex limo terræ, cum illo Eua fuit producta, Item ex illo ad Timoth. 2. vbi B. Paulus ait, Adam primus formatus eſt, deinde Eua: ergo inter creationem Adami, & Euę aliqua mora interceſſit.

Sed quanta fuerit hæc mora ignoratur, nec poteſt certè affirmari: conſtat tamen formationem illius fuiſſe intra ſextum diem; nam omnia illa prima Dei opera creationis mundi intra illos primos ſex dies eſſe facta teſtantur Sacræ ſcripturę: nam Gen. dicitur cap. 1. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & c. & cap. 2. requieuit Deus die ſeptimo ab vniuerſo opere, quod patrarat, & benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illum, quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo: Itẽ Exod. cap. 20. ſex diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo, ergo Eua ſexto die creata fuit.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num mulier ex coſta Adæ formata fuerit.

ORigeniſtæ hæretici negarunt Euam ex Adamo fuiſſe formatam, vt refert Melchior Cano de locis Theologicis lib. 12. c. 7. vbi etiam erroris huius damnationem à generali 6. Synodo act. 11. factam narrat.

Nonnulli alij dixerunt Euæ formationem de coſta Adę intelligendam eſſe allegoricè, & figuratè, nõ autem hiſtoricè, narrationemq. Geneſis de formatione Euæ de coſta Adæ non iuxta literam eſſe intelligendam, ſed ſecundum myſterium, non quidem per allegoriam, ſed per parabolam, vtrouis modo dicatur, redit in idem.

Contra quos ponitur hæc aſſertio, Eua formata fuit ex coſta Adæ: probatur primo ex Sacra ſcriptura: nam Gen. 2. legitur immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam, cumque obdormiſſet tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea, & ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam, dixitq. Adã hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, & vocabitur virago, quia de viro aſſumpta eſt, Item Eccleſ. 17. Deus creauit de terra hominem & c. creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi. Item Act. 17. fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare ſuper vniuerſam faciem terræ.

Secundo probatur ex diffinitione Eccleſiæ: nam à Papa Innocentio III. contra de diuortijs cap. gaudemus, ſic dicitur cum ab initio vna coſta in vnam fœminam ſit conuerſa, ergo ſecundum rei veritatem Eua de coſta Adæ fuit formata.

Item diffinita fuit à Clemente V. in Concilio Viẽnenſi, & habetur in Clementina vnica de Sum. Trin. & fid. cathol. ubi Pontifex affirmat Euam ex latere primi hominis ſoporati illi in coniugium fuiſſe formatam.

Tertio confirmatur ex concordi omnium Sacrorum Doctorum ſententia, quæ tanti eſt momenti, ut pro

Digitized by Google

pro Eccleſiæ diffinitione ſit tenenda: omnes enim ad vnum vſque ad hoc concorditer ſenſerunt, vt D. Hieronymus ſuper Epiſtolam ad Philemonem, Anſelmus ſuper Epiſtolam D. Pauli ad Epheſ. 5. & 1. ad Corint. 11. Theophylatus ſuper eadem Pauli loca, D. Chryſoſtomus homil. 15. ſuper Geneſ. D. Gregorius lib. 30. Moral. cap. 24. D. Aug. lib. 9. cap. 19. & lib. 12. de Ciuit. Dei cap. 21.

Quarto comprobatur ex vnanimi conſenſu omnium Theologorum Scholaſticorum, qui hanc veritatem aptè, diſtinctè, & ſubtiliter diſcuſſerunt, & doctiſſimè explicarunt, vt videre eſt Petrum Lambertū in hac diſtinct. Sanctus Bonauen. in præſenti, & alijs duabus ſequentibus queſtionibus, D. Thomam 1. p. quæſt. 92. in quatuor articulos diſtributa, Scotum, Richardum, Durandum, ſuper hanc diſtinctionem, Alexan. 2. par. quæſt. 85.

Quinto munitur concluſio rationibus. Prima ſumitur ſecundum exigentiam identitatis viri, ſic illud membrum debuit detrahi ad formādam mulierem, in cuius ſubtractione mutilatio non præberet deformitatem, nec ablatio damnificationem, ſed hoc fuit coſta inter omnia membra organica, detractio enim coſtæ nullam attulit deformitatem, quia coſta fuit de membris occultis, nec aliquod attulit damnum, quia ſecundum Caſſiodorum coſtæ viginti quattuor radijs pro viſcerum defenſione flectuntur, ergo.

Secunda ratio deſumitur penès exigentiam ſignificationis; modus enim formandi mulierem fuit ordinatus ad inſtructionem noſtram; nam ſicut debuerat mulier formari, vt ſua coniunctione cum viro ſignificaret coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſic & formari vt ſua formatione ſignaretur formatio Eccleſiæ de Chriſto; vnde 5. ad Epheſ. dicitur & erunt duo in carne vna Sacramentum hoc magnum in Chriſto, & in Eccleſia.

Tertia ratio accipitur ſecundum officium paritatis in procreatione prolis, quandoquidem hoc officium, ſcilicet generationis eſt officium paritatis, & æqualitatis, mulier, quæ formata fuit ad hoc officium exequendum, de loco paritatis debuit formari, ſcilicet de latere, ſiue de coſta, hoc eſt de loco, qui medium tenet inter ſupremum in corpore, & infimum de paritate maris, & fœminæ in hoc opere habetur, 1. Corint. 7. ſimiliter & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier, vbi Gloſa in hoc pares ſunt vir, & mulier.

Quarto ratio ſumitur ſecundum exigentiam dilectionis; facta eſt enim vt inquit Hugo, & docet Magiſter de latere viri, vt oſtenderetur, quia in conſortium creabatur dilectionis.

Et ſi obijciatur illud Apoſtoli 1. Corinth. 11. caput mulieris vir, vbi dicit Gloſa, quia ex eius coſta Dei virtute formata eſt, ideo debet ſubijci viro, de quo facta eſt, & ad Epheſ. 5. vir caput eſt mulieris, vbi gloſ. dicit rector, & Auctor, à quo mulier initium ſumpſit.

Reſpondetur, quod duplex eſt ſubiectio, altera reuerentiæ, altera virtutis, prima fuit in ſtatu innocentiæ; nam licet mulier condita eſſet, vt aliquo modo par foret viro, attamen penes virum reſidebat auctoritas regiminis reſpectu mulieris, & hoc inſinuatur in Gloſ. quadam D. Aug. miſtica ſuper illud Gen. 2. facta eſt mulier in adiutorium viri, quæ Gloſa ſumitur lib. 2. contra Manicheum, & in eadem dicitur vocauit Adam vxorem ſuam tamquam potior inferiorem, & dixit hoc nunc os ex oſſibus meis.

Secunda ſubiectio, ſcilicet ſeruitutis eſt quantum ad ſtatum culpæ, & hoc ſignatum eſt Gen. 3. vbi dicitur ſub viri poteſtate eris, de hac ſubiectione 5. ad Epheſ. mulieres viris ſuis ſint ſubditæ, ſicut Domino, vbi Gloſ. ibidem in ea ſimplicitate, qua Domino ſubditæ ſunt, ſicut Sara ſubdita erat viro, quæ Dominum vocabat Abraham, hæc autem ſubiectio, ſiue ſeruitus intelligi debet de ſubiectione obedientiæ.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quare Eua non ex capite, neque ex pedibus, ſed ex latere viri formata fuerit.

MAgiſter ſententiarum, & cum eo Theologi vnanimiter aſſerunt non conſentaneum fuiſſe Euam formari ex capite, neque ex pedibus, rationem adducunt, quia, cum mulier non eſſet viro dominatura, non debuit de capite viri fieri, neque de pedibus, quia vir non erat illam tamquam ſeruam tractaturus, ſed decuit vt de lateri viri formaretur, idque multis de cauſis.

Prima vt vnicum oſtenderetur principium, quo nihil commodius contra diſcordiæ vitium cum extiterit explodendum, vel cum inualuit cauendum inueniri poteſt, vt docet D. Aug. lib. 12. de Ciu. Dei cap. 21. & 26.

Secunda cauſa eſt, vt indicaretur quam cara meriti; & vxoris debeat eſſe communicatio, reciprocaque dilectio: quocirca Geneſ. 2. dicitur relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.

Tertia cauſa eſt propter ſignificationem, quia per hoc ſignificabatur, vt ſupra dictum eſt, emanatio Eccleſiæ ex latere Chriſti.

Sed per contaberis ex quo latere formata ſit Eua, an ex dextro, vel ſiniſtro? Diſſentiunt Doctores, quidam enim exiſtimant ex ſiniſtro fuiſſe formatam, quia in illud vergit cor humanum, & in hoc inſinuatur amor ſummus, qui inter virum & vxorem eſſe debet, Rurſus concordia voluntatum, & animorum.

Huc accedit, quod ſiniſtrum latus eſt infirmius dextro, & ſexus fœmineus infirmior eſt, quam virilis, præterea ſiniſtrum latus ignobilius eſt dextro, nec ſine auxilio eius poteſt ſe ſubſtentare.

Amplius mares concipiuntur in dextro latere, fœminæ autem in ſiniſtro.

Alij vero putant Euam conditam ex latere dextro, idq; probant duabus rationibus, quarum una eſt propter præfigurationem Eccleſiæ, & Chriſti in dextro latere vulnerati, alia eſt propter honorandam Euam, tanquam conſortem regni cum Adam, nam Reges dexteram dant Reginæ.

Digitized by Google

PVNCTVM NONVM.

Num Eua de ſola coſta Adæ fuerit producta.

SAnctus Bonau. huic dubitationi ſatisfacit dicens, quod non tantum mulier facta eſt de oſſe, ſed etiam aliqua particula fuit ſumpta de carne Adæ, & probat ex eodem textu Geneſ. 2. hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, ergo corpus Euæ fuit formatum de oſſe, & carne Adæ.

Sed cur potius à coſta, quam à carne fiat denominatio.

Reſpondet D. Bonauentura, quia illa fuit pars principalior, vel quia vir mulieri confert robur, & mulier per viri conſortium vigorem accipit, & vir per mulieris cõſortium debilitatur, & mollitur, molliſque, & effeminatus redditur.

Confirmatur per illud Gen. 2. & repleuit carnem pro ea, quia vir dedit mulieri fortitudinem, & ſuſcepit infirmitatem, & quia coſta illa carnis locum occupabat, non enim facta fuit in Adam coſta illa, vt in eo maneret, ſed vt ex ea mulier formaretur.

Sed oritur non parua difficultas, quæ tangitur ab Auctore in quæſt. an coſta, de qua formata fuit Eua ſuperflua in Adam, an neceſſaria foret ad eſſe perfectum Adæ, nam ſi ſuperflua, ergo corpus Adæ non fuit in prima ſui productione perfectè firmatum, cũ ad perfectionem ſpectet nihil habere ſuperfluum, vel diminutum, ſi neceſſaria, ergo debuit alia coſta reddi Adæ pro illa.

Reſpondetur cum D. Bonauent. & Lyrano, quod Adam poteſt bifariam conſiderari, vno modo in quantum indiuiduum, & ſic illa coſta non fuit neceſſaria ad eſſe eius indiuiduale, vnde illa ſublata remanſit corpus Adæ integrum, atque perfectum ſub ratione indiuidui; alio modo poteſt conſiderari in quantum Adam eſt principium totius humani generis, & ſic fuit illa coſta neceſſaria, vt ex ea produceretur Eua pro conſeruatione ſpeciei humanæ.

Et confirmatur à ſimili, vt ſemen licet ſuperfluum in indiuiduo, non tamen tale eſt reſpectu rei ex ipſo generando, hinc concludit Doctor, quod coſta illa non in Adam, ſed in Eua, cui erat intrinſeca, reſurget.

PVNCTVM DECIMVM.

Cur Eua facta ſit ex Adam dormiente, & non vigilante.

TEſtatur Sacra ſcriptura, vt legitur cap. 2. immiſit Dominus Deus ſoporem in Adam, cumque obdormiſſet tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea.

Pro quo notandũ, vt docet Auctor in quæſt. quod ille ſopor non fuit ex laſſitudine, ſed fuit ex diuina immiſſione, nec tamen fuit contra naturam, quia ſi Adam ſtetiſſet, ſomnus vtique in illo eſſet non propter debilitationem potentiæ ſenſitiuæ, ſed propter vigorationem potentiæ vegetatiuæ, quoniam & ſi neutrum harum virium contingeret in Adam: laxari tamen quando vna ceſſabat ab operatione contingebat altera vigorari, dum tota anima circa actũ vnius virtutis intendit.

Secundo notandum, quod ille ſomnus talis fuit, vt in eo ligatis ſenſibus, mens tamen ſoluta, & diuinitus illuſtrata cerneret res, quæ gerebantur, & intelligeret miſteria, quæ in eis latebant.

Tertio notandum, quod ſomnus ille naturalis, & naturalibus ex cauſis profectus patet ex verbis Geneſ. dicitur enim immiſit Dominus Deus ſoporem in Adam, hinc ille ſopor fuit quædam immiſſio diuinæ dulcedinis.

His prænotatis dicendum pro reſolutione dubitationis cum Magiſtro ſententiarum præſenti diſtinctione, quod Eua facta eſt de coſta Adæ dormientis, & non vigilantis propter tres rationes.

Prima ne horrorem, vel pœnam *ſenſiſſe monſtra*retur Adam in detractione coſtæ, & ſic opus Dei mirabile comendaretur, cum latus aperuit, & partem ſeparauit, ita quod nec à ſopore illum excitauit, nec à quiete contemplationis turbauit, neque læſit.

Secunda ratio eſt, vt ipſe Adam mente eleuaretur in ſopore ad prouidendum Dei reuelatione multa futura de Chriſto, & Eccleſia, & ſanctis, qui ex Sacro matrimonio procrearentur, ſcilicet Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, & ſic de alijs, vnde ſtatim cum euigilauit, prophetauit dicens, hoc nunc os de oſſibus meis &c. hinc Gloſa ſuper illud miſit Deus ſoporem in Adam inquit extaſis rectè intelligitur ad hoc immiſſa, vt mens Adæ particeps Angelicæ curiæ & intrans in ſanctuarium Dei nouiſſima intelligeret, ex quo videtur, quod ſopor illa fecerit raptus quidam, ſiue extaſis.

Tertia ratio eſt propter figurandum myſterium Chriſti, & Eccleſiæ, quia ſicut de Adam dormiente formata eſt Eua, ſic de Chriſto in Cruce dormiente, id eſt moriente fundata eſt Eccleſia ſponſa Chriſti per ſacramenta, quæ habent efficaciam à ſanguine Chriſti; qua de re de latere *Chriſti in Cruce* mortui profluxit ſanguis, ſcilicet redemptionis, & aqua ablutionis, ſcilicet baptiſmi, & pœnitentiæ, & ex conſequenti omnia ſacramenta habent efficaciam ex morte Chriſti.

Notandum, quod non ſecus manifeſtata eſt Dei omnipotentia non excitando à ſomno dormientem per extractionem coſtę, ac ſi Euam de latere ſine dolore, & honore vigilantis formaſſe, itaque Deus illum ſomnum non immiſit Adamo, quia non potuiſſet ſine dolore ſenſu coſtam detrahere, ſed vt commodius, & decentius ſignificationem myſterij intelligeret, & ideo Patres aſſerunt propter mentis eleuationem miſſum fuiſſe ſoporem in Adam, vt ipſius mens per extaſim particeps fieret tanquam Angelicæ Curiæ, vt ingrediens Sanctuarium Dei nouiſſima intelligeret.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM VNDECIMVM.

Num Deus Euam ſe ipſo ſolo formauerit, vel miniſterio Angelorum.

ALbigenſes in hanc hæreſim prolapſi ſunt, vt dixerint Diabolum omnia corpora creare; itē Manichei opinati ſunt corpus ſuaptè natura eſſe malum, ideo à malo principio factum, Item Paterniani, ſeu Venuſtiani putarunt corporis humani inferiores partes non à Deo, ſed à Diabolo eſſe factas, Item Patriciani arbitrati ſunt corpus humanum eſſe à Dæmone.

Horum omnium hęreſes damnatæ ſunt à ſymbolo fidei Apoſtolorum, & à Concilio Niceno Coſtantinopolitano Epheſino, & alijs ſubſequentibus Cōcilijs fidem proteſtantibus.

Quantum vero attinet ad præſens, quæſitum nōnulli aſſerunt, vt Magiſter in lit. quod Angeli exhibuerunt aliquod miniſterium in formatione mulieris de coſtà, non tamen formatio membrorum aliquo mō erat ab Angelis, ſed ab opere diuino: vnde quamuis Angelicum miniſterium aliquo modo cooperaretur, vt forte detrahendo coſtam, & præparando, vel aliquod miniſterium exterius exhibendo, non tamen formationi corporis cooperabatur.

D. Bonau. reſpondens huic quæſito de mente D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. lib. 9. vbi ita inquit quale miniſterium exhibuere Angeli in illa formatione mulieris, quis audiat aſſignare? certiſſimè tamen dixerim ſupplementum illud Carnis in coſtæ loco ipſius fœminæ corpus, & animam, configurationemq; membrorum omnia viſcera, ſenſus omnes, & quicquid, quo ea creatura & homo, & fœmina erat non niſi illud opere Dei factum, quod Deus non per Angelos, ſed per ipſum operatus eſt: igitur formatio Euæ immediatè à Deo fuit, & probatur.

Primo ex illo Geneſ. 2. ædificauit Dominus Deus coſtam quam tulerat de Adam in mulierem, pro cuius auctoritatis explicatione ſciendum, quod mulier dicitur ædificata, quia per modum artis eſt procreata, nec per generationem naturalem fuit producta, ſed per artificioſam Dei operationem formata.

Secundo dicitur ædificata, quia quemadmodum ædificium fit ex rudi materia, quæ per operationem artificis accipit figuram, quam antea non habebat, ſic illa coſta non habebat figuram mulieris, vnde à Deo ita eſt formata, vt euaderet in ſpeciem, & naturam corporis muliebris.

Secundo probatur teſtimonio D. Aug. ſuper Gen. 9. ad lit. natura mulieris creata eſt, quamuis ex virili, quæ iam erat, Angeli autem nullam omnino poſſunt creare naturam.

Tertio probatur ratione. Mulier de viro facta eſt, & non ſm curſum naturæ eo modo, quo filia de patre, ergo oportuit, quod fieret opere ſupra naturam, ac proinde per potentiam mirabiliter operantem.

Præterea coſta illa non erat in potentia propinqua, vt de ea fieret mulier, ſed valde remota, & nullo modo diſpoſita, cū facienda eſſet ſine temporis mora, ergo oportuit quod fieret illa potentia, cui perfectè omnis creatura obedit, huiuſmodi eſt potentia Dei, ergo à Deo immediatè formata fuit Eua.

Præterea ſicut mulier de viro fieri debuit, vt oſtēderetur viri præſtantia quātum ad dignitatem principatus, ſiue principij, ſic decuit, vt immediatè fieret à Deo, vt ſeruaretur primi principij dignitas in genere mulierum, vnde ſicut Adam, qui erat Pater omnium viuentium à Deo eſt factus, ſic Eua, quæ erat Mater cunctorum viuentium immediatè à Deo fieri debuit.

Quare autem Deus per ſe ipſum formare voluerit, duæ ſunt rationes.

Prima, quę eſt D. Bonau. vt homo ſolum in Deum tenderet diligendo, à quo ſe noſſet immediatè eſſe factum.

Secunda eſt ratio Anſelmi, vt homo totus nulli niſi Deo ſubeſſet, uel propter Deum tantum alicui ſubijci obligaretur: nam ſi aliquid Angelus feciſſet in Adam, uel Eua, tunc aliquid iuris in eis, & filijs eorum habere, ut homo Angelo ſubeſſet obligatus de ſeruire.

PVNCTVM DVODECIMVM.

Cur Deus ex vno homine voluit producere omnes, & quare vnam dumtaxat mulierem primo fecit.

HOc punctum duo continet capita, & quantum attinet ad primum, quare ex uno homine noluerit producere omnes ſecundum D. Bonauent. in dub. lit. triplex poteſt afferri ratio.

Prima deſumitur ex ordine tum corporis ad animam, tum ex ordime totius coniuncti ad alias creaturas.

Primo ex ordine corporis ad animam, ut quēadmodum omnes animæ rationales immediatè ab uno principio procedūt, ſic omnia corpora humana immediatè exirent ab uno,

Secundo ex ordine totius coniuncti ad alias creaturas, nam homo medium tenet inter naturam Angelicam, & brutalem, cum Angeli ſigillatim à Deo ſint producti, & creaturæ brutales in duplici ſexu in maſculino, ſcilicet & fœmineo homo debuit produci medio modo, & ſic fœmina ex uiro.

Secunda ratio ſumitur ex connexione primo reſpectu ſpeciei uniuerſaliter, ut omnis diligat omnem hominem tanquam fratrem, ſecundo reſpectu uxoris ſpecialiter, propter quod uinculum relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ.

Tertio. Ratio deſumitur ex ſignificatione duplici. ſcilicet allegorica, ſecundum quam intelligimus per virum, & mulierem Chriſtum, & Eccleſiam, & anagogica, qua per uirum intelligimus Deum, qui fuit principium omnium rerum.

Circa ſecundum cur unam dumtaxat mulierem Deus fecerit.

Reſpondetur multis de cauſis.

Prima ut maior eſſet unitas generis humani utpotè quod ex eiſdē parentibus primis eſſet propagatū.

Secunda ut uiri amor erga uxorem ardentior, & conſtantior eſſet.

Tertia ut ſignaretur myſterium cōiunctionis Eccleſię cum Chriſto, quę Eccleſia eſt una tantum iuxta illud, unica eſt colūba mea, una eſt perfecta mea.

Digitized by Google

QVAESTIO SECVNDA.

An mulier formata ſit de coſta viri ſecundum rationem ſeminalem.

Qvid ſit ſemen, & quid ratio ſeminalis infra declarabitur.

In corpore quæſt. quatuor facit Auctor, explicat differentiam inter rationem cauſalem, & ſeminalem, ſecundo an differant rationes cauſales, & primordiales, tertio quando effectus fiat ſecundum rationes cauſales, vel ſeminales, quarto ſatisfacit quæſt.

Circa primum rationes ſeminales & cauſales poſſunt capi bifariam, vno modo de rigore ſermonis, alio modo vt diſtinguuntur ab inuicem; nam cauſa eſt, quid commune ad principium intrinſecum, ſimiliter & ratio cauſalis ſe extendit ad rationes creatas, & increatas; differt tamen cauſa, & ratio cauſalis in hoc, quod cauſa dicit principium productiuum, ſed ratio cauſalis dicit regulam dirigentem illud principium in ſua operatione; ſemen autem, & ratio ſeminalis non ſe extendit ad increata, & rationes increatas, ſed tantum ad creata, & rationes creatas; vnde tantum ad principium creatum ſpectat: nam ratio cauſæ reperitur etiam in Deo, qui eſt cauſa omnium, ſed ratio ſeminis eſt ſolum increatum, & ſic eſt minus in commune, tamen ſuo modo differunt ſemen, & ratio ſeminalis, ſicut differunt cauſa, & ratio cauſalis; quia ſemen dicit principium productiuum intrinſecum, ſed ratio ſeminalis dicit regulam dirigentem illud principium in ſua operatione.

Circa ſecundum an ſcilicet differant rationes cauſales, & primordiales, ſimiliter & naturales rationes, & ſeminales, ponit Auctor duas propoſitiones, quarum eſt prima: rationes cauſales, & primordiales ſunt idem re, differunt tamen ſecundum rationem. Probat primo, quia primordiales dicuntur per priuationem prioris, ſed cauſales per poſitionem poſterioris; ſecundo primordiales dicuntur in quantum reſpiciunt Deum, vt principium primum, cauſales vero, pro vt reſpiciunt Deum, vt finem vltimum.

Secunda propoſitio. Naturales propoſitiones, & ſeminales ſunt idem re, differunt vero ratione; probat triplici medio.

Primo, quia cum ſemen dicat vt ex quo, & natura dicat à quo, ratio ſeminalis attenditur in quantum dirigit potentiam naturæ, vt ex aliquo fiat aliquid, naturalis vero ratio vt ab aliquo fiat aliquid.

Secundo ratio ſeminalis reſpicit inchoationem, & intrinſecam virtutem, quæ mouet, & operatur ad productionem effectus, naturalis verò concernit aſſimilationem producentis ad productum, & modi agendi aſſuetudinem, vnde appropriatè loquendo cum Magi ex virgis fecerunt ſerpentes, hoc fuit ſecundum rationes ſeminales, non tamen propriè naturales, ſed cum ſerpentes generant, hoc fit ſecundum rationes naturales, quæ tamen dici poſſunt, & ſeminales.

Quantum attinet ad tertium duo facit.

Primo ponit duas diſtinctiones, deinde reſoluit.

Quo ad primum diſtinctio prima eſt hæc. Aliquem effectum fieri à Deo bifariam contingere poteſt, primo quod nulla ſit actio ipſius creaturæ, vel nulla ſit potentia niſi obedientialis, vt quando Deus creauit cœlum, & terram nulla erat potentia actiua, nec paſſiua ad ipſum effectum, similiter quando Chriſtus ſatiauit, quinque millia hominum de quinque panibus, alio modo poteſt effectus produci, ſic quod non ſolum ſit in potentia paſſiua, vel obedientiali, ſed etiam in potentia intrinſeca actiua, vt triticum fit ex ſemine, bos ex ſemine, &c.

Secunda diſtinctio eſt, quod potentia naturæ, quæ ordinatur ad aliquos effectus producibiles, eſt duplex, quædam propinqua, & ſufficiens, vt ſemen equi, vel tritici poſitum in debito loco, alia eſt remota, & inſufficiens, vt alimentum eſt in potentia remota ad producẽdum hominem, vel equum non immediatè, ſed mediantibus digeſtionibus.

Circa ſecundum reſolutio conſiſtit in quinque concluſionibus.

Prima omnes effectus, qui ſunt ſecundum potẽtiam obedientialem fiunt ſecundum rationes, quas Deus ſeruauit in ſua voluntate; ratio eſt; quia non fiunt ſecundum exigentiam creaturæ, ſed ſecundum exigentiam diſpoſitionis æternæ.

Secunda propoſitio. Secundum effectus, qui non ſolum ſunt in potentia paſſiua, ſed etiam actiua intrinſeca producuntur ſecundum rationes ſeminales.

Tertia propoſitio. Potentia propinqua, & ſufficiens naturæ ad producendum aliquem effectum ordinata dicitur ratio ſeminalis, potentia vero remota propriè non debet dici ratio ſeminalis, ſed fuſo nomine v.g. in pane non dicitur eſſe ratio ſeminalis reſpectu hominis producendi, ſecus autem eſt in ſemine deciſo à lumbis ad generationem humani corporis.

Quarta propoſitio. Si aliquis effectus producitur ex aliquo habente potentiam remotam ad ipſum mediatè, tunc fit ſecundum rationem ſeminalem, declarat Doctor v. g. ſi panis comedatur, & digeratur, & conuertatur in humorem, & poſtmodum in lumbis conuertatur in ſemen, deinde in hominem.

Quinta propoſitio. Si effectus producitur immediatè ex habente potentiam remotam, nullatenus dicitur eſſe ſecundum rationes ſeminales, ſed ſecundum rationes cauſales exempli gratia, ſi Deus ex pane immediatè faceret carnem, panis non eſſet ratio ſeminalis reſpectu illius carnis.

Circa quartum. Ratio ſeminalis poteſt accipi duobus modis, vno modo propriè, alio modo largè pro quacumque potentia actiua exiſtente in materia, ex hac diſtinctione elicit Auctor duas concluſiones.

Prima ſi ratio ſeminalis largè accipiatur corpus mulieris formatum eſt ſecundum rationem ſeminalem, ſiquidem in coſta illa erat ratio ſeminalis.

Secunda concluſio. ſi ratio ſeminalis propriè ſumatur corpus mulieris non fuit factum ſecundum rationem ſeminalem: probat Sanctus Doctor, quia coſta illa reſpectu talis modi producendi, & reſpectu tanti corporis ex eo formandi abſque additione non habuit niſi ſolam potentiam obedientialem.

Ad intelligentiam huius quæſt. quatuor ſunt diſcutienda.

Primum quid ſit ſemen, & in quibus ponatur.

Secundum, quæ differentia ſit inter rationes primordiales, & cauſales, & naturales, & ſeminales.

Secundum num formatio Euæ de coſta Adæ dicendum ſit opus miraculoſum.

Quartum num corpus Euæ formatum fuerit de coſta Adæ ſine additione nouæ materiæ.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit ſemen, & in quibus ponatur.

SEmen ita diffinitur eſt corpus quodam, cuius forma intenditur à natura propter alterum, vt ex illo generetur aliquid ſimile agenti, vel ſub alijs verbis. Semen eſt corpus naturale imperfectum productum à ſeminante non propter ſe ipſum, ſed propter aliud ens perfectius mediante ſemine producendum, vel habendum, vel acquirendum, in qua diffinitione tria tanguntur. Primum quod ſemen eſt corpus, & hoc patet tum in ſimplici elemento, vt dicitur Geneſ. 1. producant aquæ reptilæ, ſecundum genus ſuum, tum etiam in mixto, ſicut ſunt mixta ſemen alicuius, tum ratione complexionis, ſicut cadauer eſt ſemen vermis, ſecundo in diffinitione tangitur quod ſemen eſt corpus, cuius forma intenditur à natura propter alterum: vnde ſemen in quantum ſemen nunquam propter ſe intenditur à natura, ſicut granum, ſed propter aliud perfectius: forma autem ſeminis dicitur ratio ſeminalis, tertio tangitur quod ex ipſo ſemine generatur aliquid ſibi generanti.

Sed animaduertendum tres eſſe modos generationis.

Primus eſt quando generans, & generatum ſunt omnino ſimilia in ſpecie, & talis productio eſt ęquiuoca, ſicut cum ſol generat ranam.

Secundus modus eſt, quando generans generat alium vniuocè, ſed tamen immediatè; vt cum ignis generat ignem.

Tertius modus eſt, quando generatio eſt vniuoca, mediata tamen adeo, vt per gradus genitum habeat eſſe, vt cum homo generat hominem ex ſemine.

Secundo ſciendum duplex proceſſus poteſt diſtingui in natura in his, quæ producunt ſibi ſimile mediante, vel corrumpunt, vnus eſt aſcendendo de forma imperfecta ad perfectionem, ſicut enim in tali productione multæ formæ mediæ ordinatæ, vt per eas tanquam per vias inducatur forma intenta, ita vt nulla earum nata ſit terminare actionem agentis, ſic vt in ea quieſcat tranſmutatio, vt eſt proceſſus à forma ſeminis ad formam ſanguinis, & à forma ſanguinis ad formam aliam, ſcilicet embrionis, vel alterius, & ſic conſequenter donec veniatur ad formam viuentem ſimilem agenti, quę eſt vltima, & perfecta, alius eſt proceſſus, quo deſcenditur à perfectis ad imperfecta reſoluendo viuēs in cadauer in fęces donec veniatur ad elementa vel materiam primam, in primo agitur proceſſu illud, à quo incipit natura, & in quo conſiſtit, ſed per illud tendit ad formam perfectam agenti ſimilem, dicitur ſemen, eſt igitur ſemen non intentum à natura propter ſe, ſed propter aliud perfectius.

Circa ſecundum in quibus ſemen ſit ponendum reſoluitur duabus concluſionibus.

Prima ſemen ponitur non ſolum in productione viuentis à viuente, ſed in omni actione, in qua per formas medias ad formam principaliter intentam ordinatè proceditur; probatur auctoritate D. Aug. 3. de Trinit. cap. 8. vbi ſic dicit omnium quippè rerum, quę corporaliter, viſibiliterq. naſcuntur occulta quædam ſemina in iſtis corporeis mundi huius elementis latent.

Confirmatur, quia elementa ſic ſe contemperare poſſunt, quod in eis cauſetur quædam qualitas, vel forma, quæ ſit via ad aliam perfectionem, & ſic elementa poſſunt dici ſemina mixtorum, & qualitates eius influxæ à cœlo nihil poſſunt rationes ſeminales.

Secunda concluſio vnum elementum non eſt ſemen alterius elementi ex ſe geniti: probatur, quia in actionibus, quibus immediatè vnum ex alio gignitur, non requiritur aliquod medium; ſemen autem eſt medium, & via inter actiuum principale, & formam vltimo intentam perfectionem, in tranſmutationibus autem elementorum, quibus vnum generatur ex alio, vt ex aqua aer, vel è conuerſo nulla generatio mediat, quia vel elementi, vel mixti, non primum vt manifeſtum eſt, non ſecundum, quia medium eſt imperfectius, forma principaliter intenta, nullum autem mixtum eſt imperfectius elementis: ſi quidem ſunt imperfectiſſima in genere ſubſtantiæ, vt vult Comentator 3. cęli ſimiliter ignis producendo ignem non oportet, quod primo producat rationem ſeminalem, quæ ſibi coagat vel agenti vniuerſali, ſed immediatè produxit ignem ex aqua, & alio corpore combuſtiblli ſibi approximata.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quæ differentia ſit inter rationes primordiales, & cauſales, & naturales, & ſeminales.

SAnctus Bonauentura in textu in calce quæſt. inquit, quod primordiales rationes, & cauſales differunt ratione, ſimiliter duo vltima ſcilicet rationes ſeminales, & naturales, duo vero intermedia, ſcilicet rationes cauſales, & ſeminales, vno modo ſe habent ſicut generales, & ſpeciales: alio modo ſi fiat appropriatio cauſales ſunt & ſeruatæ ſunt in mente diuina, ſeminales vero, quæ ſunt rebus inſertæ, & hinc eſt, quod D. Auguſt. cauſales rationes dicit eſſe communes ad ea, quæ fiant miraculosè, & naturaliter dicit etiam quaſdam rationes cauſales in mente diuina reſeruatas, quaſdam autem eſſe rebus inſertas.

Pro declaratione notandum, quod rationes primordiales ſunt rationes creaturarum factiuæ in Deo exiſtentes, vnde huiuſmodi rationes pro vt ſunt in Deo, dicuntur primordiales principales, & latentes primo dicuntur primordiales propter ęternitatem: nam præcedunt omnes alias rationes ſicut æternitas præcedit tempus; ſecundo dicuntur principales propter ſuperioritatem, quam habet Deus reſpectu vniuerſi; tertio dicuntur latentes, quia in quo ſunt huiuſmodi rationes eſt lux inacceſſibilis, vt dicit Apoſtolus 1. ad Timoth. 6.

Rationes cauſales ſunt potentiæ obedientiales, ſecundum quas in materia, vel ſubiecto aliquo poteſt fieri à ſolo Deo agente, & imperante quicquid nō implicat contradictionē fieri in ipſo, & hoc ſuper na-

Digitized by Google

naturaliter, vel quantum ad effectum, qui non poteſt eſſe niſi à tali cauſa, vt gratia in anima, vel quantum ad modum, vt conuerſio ſubita aquæ in vinum, quãuis ratio cauſalis aliquando ſe extendat ad rationes creatas, vt docet Auctor.

Rationes autem naturales dicuntur quędam virtutes actiuæ naturales exiſtentes extra rem, vnde poteſt dici ignis fieri ex aqua ſecundum rationem naturalem, quia de aqua fit ignis per virtutem ignis naturaliter operantem, quæ tamen virtus non eſt virtus intrinſeca aquæ.

Rationes vero ſeminales ſunt quædam vires actiuæ in ſeminibus connaturales eiſdem, per quas ſemina determinata ſpecies reſpiciunt, & per quas materiæ ſeminum naturaliter ad formas, licet quandoque vnum ponatur pro alio.

Breuius poſſunt diſtingui ſecundum rationes factiuas, & productiuas, quia primordiales ſunt ſolum in Deo reſpicientes diuinos effectus, ſeminales ſunt in creatura reſpicientes effectus naturales non omnes, ſed ſolum habentes proprium actiuum, & paſſiuum, naturales reſpiciunt omnes naturales effectus ſiue habent proprium actiuum, & paſſiuum, ſiue nõ obedientiales propriè reſpiciunt opera miraculorũ, cauſales reſpiciunt omnes effectus quocumque modo factos.

PVNCTVM TERTIVM.

Num formatio Euæ de coſta Adæ dicendum ſit opus miraculoſum,

MOuetur hæc dubitatio à D.Bonauent. & doctiſſimè diſcutitur.

Sciendum quod miraculum & mirabile differũt, quia omne miraculum eſt mirabile, ſed non ècõuerſo: mirabile enim dicitur eſſe illud, cuius cauſa alicui eſt nota, & alicui ignota, verbi gratia Eclypſis ſolis non eſt mirabilis aſtrologo, ſed ruſtico; nam Aſtrologus videns Eclypſim ſolis, ideo non miratur, quia cognoſcit cauſam, ruſticus autem videns Eclypſim ſolis miratur, velut, huius cauæ ignarus: admiratio enim ex ignorantia cauſæ procedit, miraculum vero dicitur eſſe illud, cuius cauſa ſimpliciter eſt ignota, cauſa autem occultiſſima, & remotiſſima à noſtris ſenſibus eſt virtus diuina, quæ ſecretiſſimè operatur, & ideo propriè dicuntur miracula, quæ ſola virtute diuina fiunt in rebus illis, in quibus eſt naturalis ordo ad modum contrarium faciendo, vnde ea, quæ vel etiam natura facit nobis, vel alicui noſtrum occulta, vel etiam, quæ Deus facit, nec aliter nata ſunt fieri niſi à Deo miracula dici non poſſunt, ſed ſolum mira, vel mirabilia, ſicut creatio cœli, & terræ, & creatio animarum rationabilium, ſimiliter & monſtra nõ dicuntur miracula, ſed mira, eo quod licet fiant contra naturam particularem, non tamen fiunt contra naturam vniuerſalem, vt fiunt miracula.

Secundo notandum, quod illa quod Deus miraculosè facit tribus modis operatur, quædam enim facit ſupra naturam, quatenus aliquem effectum producit, quem nullo modo natura producere valet, quod bifariam contingit, vel quia ipſa forma inducta à Deo à natura omnino induci minimè valet, ſicut forma gloriæ, quam inducit Deus corporibus electorum, & ſicut etiam incarnatio verbi Dei, vel quia, & ſi talem formam natura in aliquam materiam inducere queat, non tamen in inſtanti ſicut ad cauſandam vitam natura potens eſt.

Sed quod in hoc mortuo natura vitam cauſet hoc natura efficere nequit.

Quædam facit Deus contra naturam, vt quando in natura contraria diſpoſitio ad effectum remanet, quem Deus facit ſicut quando conſeruauit pueros illeſos in camino ignis remanente virtute comburendi in igne, & quando aqua Iordanis ſtetit remanente grauitate in ea, ſimiliter quod Virgo peperit.

Alia Deus facit præter naturam, quando producit effectum, quem natura poteſt producere, illo tamen modo, quo natura non poteſt producere, & hoc propter tres cauſas.

Prima eſt, quia naturæ deſunt inſtrumẽta, quibus ipſa operatur, ſicut cum Chriſtus conuertit aquam in vinum. Ioan.2. quod tamen natura aliquo modo facere poteſt, dum aqua in nutrimentum vitis aſſumpta ſuo tempore in ſuccum vuæ digeſta producitur.

Secunda eſt, quia in diuino opere eſt maior multitudo, quam natura facere conſueuit, ſicut patet de ranis, quæ ſunt productæ in Ægypto.

Tertia, quia natura deficit quantum ad tempus, vt cum ſtatim ad inuocationem alicuius Sancti quiſpiam curatur, quem natura ſtatim, & ſubito curare poteſt, ſed ſucceſſiuè, vt coſtat in miraculo de ſocru Petri, vnde omnia iſta quo ad factum, & quoadmodum, & quo ad ordinem, facultatemque totius naturæ creatæ excedunt, & ideo ſolus Deus ea facit.

His præmiſſis, & conſtitutis ponuntur duæ concluſiones.

Prima formatio Euæ de coſta Adæ non fuit propriè miraculum: probatur ad eſſe miraculi propriè dicti requiritur, quod ſit inſolitum, hoc eſt contra curſum naturæ, ſolitum etiam ſi non raro, ſed ſæpius eueniat, ſed productio mulieris de coſta non fuit cõtra curſum naturę, quia etiam nunc natura producit coſtas de hominibus per generationem, ergo formatio Euæ de coſta Adæ non fuit miraculoſa.

Secunda concluſio. Formatio mulieris de Adæ coſta fuit mirabilis, concluſio eſt Auctoris, probatur quia illa productio excedebat humanam facultatẽ, ſiue eius factura excedebat virtutem admirantis eius quippè ratio ignorabatur.

Et ſi dicatur, quod Magiſter aſſerit formationem Euæ de coſta fuiſſe miraculoſam.

Reſpondetur, quod miraculum debet accipi communiter, ſcilicet pro mirabili, quia hæc formatio quantum admodum fiendi fuit ſupernaturalis, & miraculoſa, eo quod non fuit naturalis modus propagationis mulieris ex coſta viri, ſicut nec Adæ ex limo, ſed quantum ad proprietates conſequentes naturas inſtitutas non debet miraculo attribui.

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Num corpus Euæ formatum fuerit de coſta Adæ ſine additione nouæ materiæ.

SAnctus Doctor inter alias rationes, quas adducit ad probandum corpus Euæ non fuiſſe formatum de coſta Adæ ſecundum rationem ſeminalem propriè acceptam, hanc affert. Impoſſibile eſt aliquid creſcere per virtutem creatam, niſi per rarefactionẽ, aut appoſitionem, ſed corpus mulieris de illa coſta productum eſt, quod erat ipſa maius non per coſtæ rarefactionem, nec extrinſecæ materiæ appoſitionẽ, ſicut dicit Magiſter in lit. ergo productio illa ex coſta non fuit ſecundum virtutem creaturæ, ſed ſolũ creatricis eſſentiæ, ſed ſeminalis ratio non dicit virtutem creatam, ergo productio mulieris ex coſta non fuit ſecundum ſeminales rationes.

Pro intelligentia ſententię Doctoris duæ ſtatuuntur concluſiones.

Prima Deus poteſt facere de re corporali parua corpus magnum ſine rarefactione, & ſine nouæ materiæ additionẽ: probatur auctoritate Hugonis lib. 1. de ſacramentis, vbi ponit quatuor, quę ſolus Deus poteſt & nulla creatura, quorum primum eſt, quod Deus poteſt facere aliquid de nihilo, ſecundum eſt quod Deus poteſt aliquid conuertere in nihil; ſecundum eſt, quod poteſt de paruo facere magnum eo non rare facto, nec aliquo addito, quartum quod Deus poteſt de magno facere paruum eo non condenſato nullo inde ſubtracto.

Secundo probatur concluſio ratione, quia nõ apparet maior difficultas in iſto, quam creare quodcũque corpus de nihilo, ſed iſtud poteſt Deus, ergo & hoc.

Confirmatur, Deus ſua actione poteſt immediatè producere eſſentiam materię, & per conſequens tanquam plenum habẽs Dominium ſuper ipſam eſſentiam materiæ poteſt quamuiſcumq; modicam materiam informare ſine rarefactione quauiſcumque magna quantitate.

Secunda concluſio Deus de facto formauit corpus Euæ de coſta Adæ ſine additione alicuius materiæ, hæc concluſio eſt expreſsè de intentione Hugonis de Sacramentis lib. 6. cap. penul. vbi ſic ait, porrò quod de coſta viri corpus mulieris factum dicitur ita intelligendum eſt, vt de ſola ipſius coſtæ ſubſtantia ſine omne extrinſeco addito per diuinam potentiam in ſemetipſam multiplicata, idem corpus formatum credatur, prætereà eſt de intentione magiſtri, ſicut patet in lit.

Secundo probatur ratione, quia detur oppoſitum tunc corpus Euæ magis propriè, & verè dicetur formatum de illa alia materia, quam de ipſa coſta, falſitas conſequentis: patet, quia Sacra ſcriptura dicit illud corpus formatum de coſta, & non facit mentionem de alia materia, quam de ipſa coſta: conſequentia eſt manifeſta, quia res ex diuerſis compoſita nomen capit ab eo, quod magis abundat in huiuſmodi compoſitione, vt patet 1. Phyſic. ſed ſi exceſſus magnitudinis corporis Euæ reſpectu illius coſtæ fuiſſet ratione additæ materiæ, tunc materia addita multo maior fuiſſet ipſa coſta, quia tantum illa materia excederet coſtam, quantum de illa materia adderet ſuper eam.

Et ſi objiciatur, quod impoſſibile eſt totum ęquari parti, quia omne totum eſt maius ſua parte, ſed coſta Adæ æquabatur ſecundum materiam alicui partis corporis Euæ, ergo non æquabitur ſecundum materiam toti corpori ipſius Euæ.

Reſpondetur, quod Deus poteſt materiam informatam minori quantitate ſubijcere maiori quantitati abſq. rarefactionẽ, ideo per Dei potentiam fieri potuit, vt pars corporis Adæ æquaretur ſecundum materiam toti corporis ipſius Euæ.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum ratio ſeminalis ſit forma vniuerſalis, vel ſingularis.

IN corpore quæſt. quatuor agit Doct. primo ſupponit quædam pro intelligentia quæſiti, ſecundo narrat duas opiniones, tertio comparat eas adinuicem, quarto ponit concluſionem reſponſiuam.

Circa primum tria ſupponit.

Primum. Ratio ſeminalis eſt potentia actiua indita materiæ.

Secundum. Illa potentia actiua eſt eſſentia formæ, tunc ex ea fiat forma mediante operatione naturæ.

Tertium ratio ſeminalis eſt eſſentia formæ producendæ differens ab illa ſecundum eſſe completum, ſiue ſecundum eſſe in potentia, & eſſe in actu.

Quantum ad ſecundum prima opinio conſiſtit in duabus propoſitionibus, prima forma vniuerſalis, & forma ſingularis non differunt per abſtractionem à materia, & concretionem in materia: probat, quia cum vniuerſalia non ſolum ſint in anima, ſed etiam in natura tam formæ vniuerſales, quam ſingulares habent eſſe in materia: nam omne, quod eſt in natura, habet fundari in materia.

Secunda propoſitio. Formæ vniuerſales, & ſingulares differunt per additionem vnius ad alteram, & per magis completum, & minus completum: probat à ſigno, quia in ordinatione generum, & ſpecierum forma ſpeciei eſt completiſſima, forma vero generis reſpectu illius eſt ens in potentia, & fit magis in actu per differentiam ſibi ſuper additam, & propterea hanc opinionem ſuſtinentes dicunt rationem ſeminaliter cum dicat formam incompletam eſſe vniuerſalem.

Hanc opinionem inquit Doctor eſſe concordem auctoritati rationi, & ſenſui.

Primo auctoritati eſt conſona, quia Comentator ſuper Metaphyſicam in Capitolo, quando autem in fundamento &c. ait, quod materia ſuſcipit formas ſingulares mediantibus formis vniuerſalibus.

Secundo concordat rationi, quia cum ſingulare dicat ens in actu, & materia ens in potentia, & forma vniuerſalis, quodammodo dicat ens in actu, & quodammodo in potentia videtur congruum, quod materia perducatur ad formam completam mediantibus formis vniuerſalibus.

Tertio eſt conſona ſenſui, quia teſte Ariſt. 1. Phyſicor. progreſſus noſtræ cognitionis aſſimilatur prægreſſui naturæ in

in ſua operatione, ſed nobis innata eſt via ab vniuerſalibus ad minus vniuerſalia, ergo conſimiliter erit in natura.

Secunda ſententia conſiſtit in vna diſtinctione, & duabus propoſitionibus, diſtinctio eſt hæc, quod duplex eſt forma, vna dicitur forma partis, altera forma totius, vniuerſale non eſt forma partis, ſed forma totius, illa dicitur eſſe forma totius, quæ dat eſſe toti, & hæc dicitur eſſentia rei, quia totum eſſe complectitur, forma verò partis ea eſt, quæ in genere non habet eſſe per eductionem, & propterea non eſt dicenda propriè vniuerſalis niſi reductiuè.

Ex hac diſtinctione duas colligit Auctor propoſitiones, quarum eſt

Prima. Potentia actiua, quæ dicitur ratio ſeminalis propriè non eſt vniuerſalis, ſecundum quod vniuerſale conſideratur à Metaphyſico.

Secunda propoſitio ratio ſeminalis poteſt dici vniuerſalis largè, vt dicit quamdam principij indifferentiam, quam etiam conſiderat Philoſophus.

Hæc ſententia concordat rationi, auctoritati, & ſenſui, primo ratione, quia oportet ponere vniuerſales formas propter cognitionem, & prædicationis vniuocationem.

Primo propter cognitionem, quia non eſt integra cognitio, niſi totum rei cognoſcatur, & non eſt cognitio niſi per formam, ergo neceſſe eſt aliquam formam eſſe, quæ complectatur totum eſſe, & hæc dicitur eſſentia, & vniuerſalis forma.

Secundo propter vniuocationem, quia vera vniuocatio non eſt niſi quando aliqua in vna forma communi aſſimilantur, quæ de ipſis eſſentialiter prædicatur; forma autem, in qua plura ſimilantur, non poteſt eſſe niſi forma vniuerſalis, quæ vero eſſentialiter prædicatur de illis non poteſt eſſe niſi forma totum eſſe complectens.

Secundo concordat ſententia auctoritati Philoſophi 1. cæl. vbi ait, cum dico cælum dico formam, cum dico hoc cælum, dico materiam, ergo indiuiduum ſuper formam vniuerſalem non addit aliquam formam, ſed ſolum materiam; præterea Boetius ait, quod ſpecies eſt totum eſſe indiuidui, ergo forma vniuerſalis, quæ eſt ſpecies, eſt forma totius, quæ complectitur totum eſſe, & quæ eſt ſufficiens ratio cognoſcendi quantum ad eſſe ſubſtantiale.

Tertio eſt conſona ſenſui, quia alius eſt ordo, & modus in egreſſu ſpecierum à genere, & in eductione formarum de potentia materiæ: Phyſicus enim dicit, quod materia prius ſuſcipit formam elementarem, & mediante illa venit ad formam mixtionis, & mediante illa ad formam complexionis, Metaphyſicus verò ponit magis vniuerſale, & minus ſecundum quod plura, vel pauciora habent aſſimilari in illo, & illud, in quo eſt prima ſimilatio dicit eſſe genus generaliſſimum, illud verò, in quo eſt perfecta ſimilatio, dicit eſſe ſpecialiſſimum, & propterea ait ſpeciem addere ad genus, vnde genus ſimplicius in ſpecie in pluribus reperitur.

Et ſi quæratur num genus magis, quam ſpecies Deo ſimiletur.

Reſpondet, quod in aliquo genus magis aſſimilatur Deo, in aliquo è conuerſo: probat, quia Deus nobiliſſimus eſt in fine totius nobilitatis ſimul habet in ſe omnem perfectionem, ita quod ipſe eſt ſimpliciſſimus, & omnino incorruptibilis, eſt etiam perfectus, & in omnimoda actualitate conſtitutus, creatura verò ſecundum quod poteſt ſemiplenè ſimilatur Deo, & quantum ad rationem ſimplicitatis, & incorruptibilitatis magis aſſimilatur ei, quod eſt magis vniuerſale, quantum vero ad rationem actualitatis, magis aſſimilatur minus vniuerſale.

Circa tertium confert prædictas duas ſententias dicens, quod quamuis difficile ſit videre ſtante in ipſa communi conſideratione, quæ ſit probabilior, & verior tamen deſcendenti ad particulares operationes naturæ poſterior videtur communior, intelligibilior, & ſenſui vicinior.

Quantum attinet ad quartum ponit Auctor duas concluſiones reſponſiuas, ſi forma vniuerſalis propriè ſumatur, ſecundum quam res eſt ordinabilis in genere, ratio ſeminalis non eſt forma vniuerſalis, hæc concluſio poteſt probari rationibus, quæ ponuntur in argumento contra.

Secunda concluſio. Si forma vniuerſalis impropriè accipiatur, ratio ſeminalis poteſt dici forma vniuerſalis: patet quia ſic eſt forma exiſtens ſecundum eſſe incompletum in materia, & indifferens, & poſſibilis ad multa producenda.

Pro intelligentia huius quęſt. quatuor ſunt diſcutienda.

Primum. Quid ſit ratio ſeminalis.

Secundum. Quare ea, per quæ fiunt productiones rerum dicantur rationes.

Tertium. Quare dicantur ſeminales rationes.

Quartum num ratio ſeminalis ſe teneat ex parte formæ, ſeu materiæ.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit ratio ſeminalis.

Sciendum, quod ratio ſeminalis poteſt duobus modis accipi, ſcilicet propriè, & communiter, primo modo eſt quædam vis actiua in ſemine, quod naturalis eidem, per quam materia ſeminis determinatam reſpicit ſpeciem, & tranſmutatur naturaliter, & per ſe ad formam, quæ reponitur in illa ſpecie.

Pro cuius diffinitionis declaratione ſciendum, quod plura in ea tanguntur, primum dicitur vis actiua in materia, idque colligitur ex D. Auguſt. lib. 3. ſuper Geneſ. vbi loqnens de cuiuslibet arboris pulchritudine quantum ad robur, ramos, frondes, & poma ait, quod in ſemine omnia fuerunt primitus non molæ corporeæ magnitudinis, ſed vi potenti, atque cauſale, non eſt autem conſuetum, quod vis purè paſſiua ſic nominetur.

Secundo, quod ſit vis naturalis teſtatur D. Aug. libro 3. ſuper Geneſ. vbi loquens de talibus, quæ gignuntur de corporibus animalium mortuorum inquit, quod hoc eſt quia in corporibus animantium eſt quædam vis naturalis, & quaſi præſeminata materia, & quodammodo initiata primordio illorum animalium, quæ de corruptionibus corporum mortuorum oriuntur.

Tertio. Quod per eam materia reſpiciat determinatam ſpeciem, conſtat ex D. Auguſt. 9. ſuper Gen. vbi vult, quod per rationem ſeminalem ex grano tritici producitur triticum, & non faba, & quod ex faba non producitur triticum, ſed faba.

Quarto quod per eã materia tranſmutetur ad formam manifeſtum eſt, & maximè in ſemine animalium, quę generantur per propagationem, in quo eſt

virtus

Digitized by Google

virtus à generante transfuſa, per quam materia diſponitur, & organizatur.

Si autem ratio ſeminalis communiter ſumatur, ſic poteſt affirmari non tantum de vi prædicta, ſed etiam de principio purè poſſibili transmutabili in formam educibilem per naturam de potentia materiæ, ſicque in materia huius elementi eſt ratio ſeminalis ad formam alterius elementi, & in elementis ad ea, quæ naturaliter generantur ex elementis, & ſecundum hunc ſenſum, quandoque D. Aug. loquitur de ratione ſeminali, aliquando etiam ſumitur pro quadam poſſibilitate obedientiæ, quæ eſt in materia ad hoc, vt Deus faciat de ea quicquid voluerit, in quo ſenſu D. Aug. 6. lib. ſuper Geneſ. loquitur dicens, quod Adam, & Eua facti fuerunt ſecundum potentiam per verbum Dei, tanquam ſeminaliter mundo inditam, cum omnia ſimul creauit.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quare ea, per quæ fiunt productiones rerum dicantur rationes.

Ratio dubitandi eſt, quia recepta in re ſenſibili non videntur eſſe per modum rationis, ſed per modum naturæ, materia autem eſt quædam res ſenſibilis, ſeu naturalis, ergo illud, quod indidit ſibi Deus eſt receptum in ipſa per modum naturæ, non per modum rationis.

Reſpondetur, quod multis de cauſis dicuntur rationes, prima, quia ſunt deriuatæ à rationibus diuinis, ſi quidem Deus per has, quas habet apud ſe, produxit omnia iſta, & ab illis rationibus aliæ ſunt inditæ materiæ virtutes, per quas fiunt productiones rerum naturalium.

Secunda dicuntur rationes, quia imitantur rationes diuinas, quæ ſunt ibi incommutabiliter, & hæ rationes ſimiliter dicuntur incommutabiles, quia non poteſt ordo eorum in alium ordinem commutari, ſic ſemen, ex quo nata apta eſt fieri oliua, non fit alia arbor, & quemadmodum rationes diuinæ ſunt propriæ rerum formandarum teſte D. Aug. alia ratione conditus eſt homo, & alia equus, ſic rationes, quæ ſunt in materia ſunt propria rerum fiendarum.

Tertia dicuntur rationes, quia imitantur rationes diuinas latentes, & abſconditas in Deo, ſi quidem & hæ, quas Deus inſeruit materiæ, ſunt abſconditæ in materia.

Quarta, quia habent ſimilitudinem cum rationibus exiſtentibus in mentibus animarum, vel Angelorum; nam quemadmodum à mentibus Angelorũ non progrediuntur immediatè aliquæ formæ ſimiles, vel etiam conuenientes rationibus illis, ita rationes ſeminales, quæ ſunt in ſeminibus imitantur illas rationes, quæ ſunt in mentibus Angelorum, quia nunquam in ſemine immediatè fit ſemen, vt teſtatur D. Aug. 5. ſuper Geneſ. vbi ait, quod arbores ex arbore, & ſemen ex arbore & ſemine fit, ſed ſemen ex ſemine nullo modo, niſi arbor interueniat prius.

Quinta, quia à motoribus orbium, qui ſunt rationales, & intellectuales ſortiuntur ſuas virtutes ſemina, & ideo dicitur triplex calor eſſe in ſemine, cœleſtis, elementalis, & vitalis, qui deciſus eſt ex lumbis patris, qui videtur competere ſemini ſecundum ſe, & propterea virtutes illæ in materia rationes dici poſſunt.

PVNCTVM TERTIVM.

Quare dicantur ſeminales rationes.

Sciendum, quod ſemen principaliter, & propriè dicitur in animalibus, quæ generantur ex ſemine, & hoc nomen ab animalibus tranſumitur ad ſemina ſegetum herbarum, & arborum, ſicque in ſemine animalium reperitur magis propriè, & principaliter ratio ſeminis, & ab animalibus generatis ex ſemine extenditur nomen ſeminis ad animalia, quæ generantur ex putrefactione. Rurſus extenditur ad ſemina omnium vegetabilium, quia omnia talia per putrefactionem fiunt, vnde in Euangelio Ioan. dicitur niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit ipſum ſolum manet, ſemina igitur ſegetum prius moriuntur, & putreſiunt, quam generent denique ratio ſeminis extenditur ad omnia, quæ generantur ex materia.

Quare autem dicantur rationes ſeminales.

Reſpondetur propter duas cauſas.

Prima, quia ſicut ſemina habent rationem principij, & principia oporteat manere teſte Ariſt. primo Phyſic. ita hæ rationes habent rationem principij, & ſortiuntur quamdam perpetuitatem, vt dicitur Geneſ. germinet terra herbam virentem, & lignum pomiferum faciens fructum, cuius ſemen in ſemetipſo erit, ſemen autem in talibus, ideo dicitur eſſe in ſemetipſo, quoniam ſemper perpetuari poteſt: nam ſemper ex ſemine arbor, & ex arbore ſemen fieri valet.

Secunda ratio eſt, quia ſemina habent rationem principij, quæ ſunt minima quantitate, & virtute maxima, pariter & iſtæ rationes inditæ materiæ, quia ſunt principia omnium, & ex illis generãtur omnia, ſunt maxima in virtute.

Pro quo notandum, quod tanta eſt imbecillitas rerum naturalium, quod ſine huiuſmodi rationibus ſeminalibus effectus ſuos producere non poſſunt, nõ enim germinauit terra herbam virentem, antequam Deus tertia die huiuſmodi rationes ſeminales ſibi indidit, cum dixit germinet terra, &c. & eodem modo de volatilibus, & aquatilibus quinta die, & cæteris animantibus ſexta die, quocirca vt docet Ariſtot. 1. Phiſic. ad rerum generationem non ſufficiunt duo principia, ſcilicet materia, & forma, ſed neceſſario requiritur ipſa priuatio, propter quod Philoſophus reprehendit Platonem, eo quod deſpexiſſet priuationem, ſed ſecundum D. Aug. tria ſunt omnium rerum naturalium principia, ſcilicet materia, forma, & rationes ſeminales, vnde melius, illud tertium principium expreſſit Auguſtinus, quam Ariſt. quandoquidem priuatio ſecundum Ariſt. eſt carentia formæ cũ aptitudine ad eam, adeo vt priuatio per ſe dicat carentiam, & ex conſequenti ſolum dicat aptitudinẽ, ratio verò ſeminalis è conuerſo per ſe dicit aptitudinem, aptitudo autem magis videtur habere rationẽ principij, quam carentia.

Præterea aſſignatio principiorum D. Aug. eſt vniuer-

uerſalior, quia priuatio ſe tenet tantum ex parte principij paſſiui, rationes autem ſeminales ſe tenēt cum principijs actiuis, & paſſiuis, licet verius, & magis propriè cum actiuis, vt innuit Auctor in textu, vbi ait rationem ſeminalem eſſe potentiam actiuam inditam materiæ.

PVNCTVM QVARTVM.

Num ratio ſeminalis ſe teneat ex parte formæ, ſeu materiæ.

PRo declaratione huius dubij ſciendum, quod quinque ſe habent per ordinem in eodem, ſcilicet materia, potentia, ſubiectum, ratio ſeminalis, & ſemen, materia dicit quamdam ſubſtantiam abſolutam, in quantum materia per eſſentiam ſuam differt à qualibet forma, atque à qualibet diſpoſitione formali, eſtque fundamentum ſuſceptiuum omnium, potentia nominat eſſentiam materiæ ſub quodam reſpectu ad formas ſuſcipiendas ſub indifferentia ad omne, prout non eſt in motu, neque in tranſmutatione ad vllam earum, neque in actu ſub aliqua earumdem, nec vt diſpoſitam ad tranſmutationem ad aliquam formam determinatam, ſubiectum verò dicitur ipſa materia in quantum eſt actu ſub tali forma, quod per corruptionem illius vnica tranſmutatione, & immediatè tranſmutari poteſt in aliam formam, ratio autem ſeminalis eſt aliquid in materia, aliud quidem ab eius eſſentia, quod inclinat, atque determinat materiam in trāſmutationem ad actum formæ, ſemen verò propriè appellatur ſubiectum, quod eſt materia habens in ſe rationem ſimilem per alicuius formæ determinationem.

His præmiſſis Reſpondetur dubitationi, quod quamuis nōnulli dixerint, quod ratio ſeminalis pertineat ad materiam ſolum, ita vt nil aliud ſit, quam potentia, ſeu habilitas in materia ad formam, aut quod pertineat ad vtrumque ſimul, vt nil aliud ſit, quamuis potentiæ actiuæ in naturalibus rebus cum ſuis paſſiuis, tamen ſi attendatur ad naturam rei ſignificatæ planè apparet, quod ſolum pertineat ad formæ naturam, & probatur, quia cum formæ ſit proprium agere, materiæ pati omne, quod habet rationem agentis, ſed naturam pertinet, quæ eſt forma, huiuſmodi eſt ratio ſeminalis.

Confirmatur, quia ratio ſeminalis eſt potentia, ſeu vis actiua ducens ad ſpeciem, ſeu formam, in quo eſt, vt verè dici queat natura iuxta illud 2. Phyſici natura eſt, quæ pullulat, & eſt in eo ſecundum quod verba reſonant D. Auguſt. 3. de Trinitat. & 3. ſuper Geneſ.

Præterea ratio ſeminalis ſecundum D. Bonau. eſt potentia actiua indita materiæ, quæ potentia eſt eſſentia formæ, cum ex ea fiat forma mediante operatione naturæ, quæ non producit aliquid ex nihilo. Rurſus ratio ſeminalis eſt eſſentia formæ producendæ differens ab illa ſecundum eſſe completum, & incompletum, ſiue ſecundum eſſe in potentia, & eſſe in actu, vt docet Auctor in textu, ergo ratio ſeminalis ſe tenet ex parte formæ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De productione animæ ipſius Euæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum animæ omnium hominum ſint vna anima numero.

IN corpore Auctor tres recenſet opiniones, quarum prima eſt ſtulta, ſecunda hæretica, tertia catholica.

Prima fuit Pitagoræ, & Varronis teſte D. Aug. 12. de Ciuit. Dei, & 12. ſuper Geneſ. ad lit. hi ſenſerunt animam nō ſolum in omnibus hominibus, ſed in omnibus animalibus eſſe eamdem, aſſeruerunt enim animam non eſſe aliud, quam Deum, & præſertim de anima humana ob ſui dignitatem, & ſpiritualitatem quantum ad intellectum agentem, quantum verò ad intellectum poſſibilem crediderunt eſſe idem, quod hyle, eo quia anima poteſt recipere omnia, & ita denudata eſt ab omnibus formis.

Hanc opinionem tanquam ſtultam, & inſipientem impugnat Doctor duobus medus.

Primo. Anima eſt variabilis, & tranſmutabilis, & ſuſceptibilis bonitatis, & malitiæ, ergo Deus eſſe non poteſt.

Secundo. Anima eſt forma nobiliſſima inter formas naturales dans actum, & complementum corpori, & eſt diſtincta ab alijs formis naturalibus, ergo hyle eſſe non poteſt.

Secunda opinio eſt Commentatoris ſuper primum de ani. Comm. 46. & 72. vbi aſſeruit animam humanam eſſe vnā in omnibus hominibus non ſolum quantum ad intellectum agentem, ſed etiam quantum ad intellectum poſſibilem.

Ratio, quæ impulit ipſum ad ſubſtinendam hanc ſententiam, fuit duplex.

Vna, quia anima eſt immaterialis, & à corpore non depēdens, ergo non poteſt indiuiduari per corpus, cum non ſit corpus, nec virtus in corpore.

Secunda, quia cum ſit incorruptibilis non indiget multiplicari, quandoquidem vna numero conſeruari poteſt.

Præterea hanc ſuam ſententiam trahere conatur ex verbis Ariſt. primo, quia ponit mundum æternum, & ita homines innumerabiles proceſſerunt, ſecundo, quia ponit, quod nulla ſit ſubſtantia ſpiritualis, quæ non habeat corpus mouere, quod, ſi diuerſæ animæ eſſent in diuerſis hominibus, aliquando ceſſarent ab actu mouendi, cum ſeparantur, eſſent etiam infinitæ actu, cum motus cœli non habuerit principiū ſecundum Philoſophum.

Diſtinguit etiam Comment. ad vitandas obiectiones tres partes in anima humana, quarum vna eſt intellectus præcipiens, ſecunda autem efficiens, tertia factum duæ illarum ſunt æternæ, ſcilicet agens, & recipiens, tertia eſt generabilis, & corruptibilis; animam autem tertiam, quam dicit generabilem, & corruptibilem vocat intellectum paſſiuum, per quem intelligit virtutem imaginariam; vnde ſicut in viſu eſt color, & eſt lux, & eſt oculus videns, ſit in intellectu ſpecies imaginariæ ſunt ſicut color intellectus agens eſt, ſicut lux intellectus poſſibilis eſt ſicut oculus, ſicque ex concurſu illorum trium efficitur intellectus,

Hanc

Digitized by Google

Hanc opinionem tanquam peſſimam, & hæreticam impugnat Sanctus Doct. eſt enim contra Chriſtianam religionem contra rationem, & contra ſenſibilem experientiam.

Primo, quod ſit contra Chriſtianam religionem: probatur, quia aufert retributionem meritorum, quæ non eſſet, ſi omnium anima vna eſſet.

Secundo, quod ſit contra rationem patet, quia anima intellectiua, vt intellectiua eſt perfectio hominis ſecundũ quod homo, ergo ſi homines non ſunt diuerſi, ſolum ſecundũ quod animalia, ſed ſecundum quod homines, non ſolum habent diuerſas imaginationes, & animas ſenſibiles, imo etiam diuerſos intellectus, & animas rationales.

Tertio, quod ſit contra experientiam ſenſibilem eſt manifeſtum, quia diuerſi homines diuerſas habent, & contrarias cognitiones, & affectiones, nec valet euaſio, quod hoc venit ex diuerſitate ſpecierum exiſtentium in imaginatione, quia non ſolum diuerſificantur in intelligibilibus, quæ extrahuntur a ſenſu, imo etiam in his, quæ ſunt ſupra omnẽ imaginationem, ſicut ſunt virtutes, & ipſe Deus.

Tertia ſententia, quæ eſt ſecundum fidem, & veritatem conſiſtit in hac concluſione. Diuerſi homines diuerſas habent animas rationales, probatur rationibus, quæ ſunt in argumenta.

Prima ratio eſt, proprius actus habet fieri in propria materia, ſed anima rationalis eſt actus corporis humani, ergo cum diuerſa ſint corpora diuerſæ erunt animæ rationales.

Secunda perfectio, & perfectibile ſunt adinuicem proportionabilia, ſed anima rationalis eſt perfectio corporis humani, ergo illa anima, quæ eſt perfectio iſtius corporis, non poteſt eſſe perfectio alterius corporis.

Tertia, vnumquodque habet eſſe a ſua perfectione, ergo diſtinctionem, ſed homo ab homine diſtinguitur, ergo & perfectio vnius hominis a perfectione alterius, ſed perfectio hominis ſecundum quod eſt homo, eſt ipſa anima rationalis non tantum brutalis, vel ſenſibilis, ergo.

Confirmat Auctor concluſionem per deductionem ad impoſſibile multiplex, quorum

Primum eſt ſi vna, & eadem anima ſit in multis hominibus, cum vnus ſcit ſciens, alter ignorans, vnus bonus, alter malus ſequitur, quod duo contraria erunt in eodem ſubiecto ſecundum numerum, & in eadem parte, cum non habeat diuerſas partes, & quod idem contrariabitur ſibi ipſi, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo impoſſibile eſt vnam, & eamdem animam eſſe in pluribus hominibus.

Secundum ſi vna, & eadem anima eſt in pluribus poſt mortem nihil plus habet iuſtus, quam impius, ergo bonum manet irremuneratum, & malum impunitum, ergo mundus eſt inordinatus, & Deus eſt iniuſtus, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo impoſſibile eſt plures homines habere eamdem animam rationalem.

Vltimum. Si vna anima rationalis eſt in diuerſis hominibus, ergo poſt mortem non eſt magis beatus vnus, quam alter, ſed hoc eſt falſum, ergo & illud, quod ſequitur: præterea ad beatitudinem non peruenitur niſi per virtutem, & multi ſunt, qui in hac vita non habent virtutes, ergo multi ſunt, qui non perueniunt ad beatitudinem, igitur ſi anima rationalis eſt eadem omnium, nulli beatificantur, ergo fruſtra factus eſt homo, fruſtra etiam factus eſt totus mundus, ſed hoc eſt falſum, & impium, ergo falſum, & impium eſt vnam animam eſſe in pluribus.

In gratiam huius quæſtion. ſex ſunt ponderanda.

Primum, quæ fuerit Commentatoris ſententia de intellectu poſſibili.

Secundum, num ſi intellectus poſſibilis eſſet vltima intelligentia poſſet homo per eum formaliter intelligere.

Tertium, quæ fuerint motiua Auerrois aſſerentis animam intellectiuam eſſe ſubſtantiam ſeparatam, & non informantem.

Quartum, num ſit de fide vnumquodque corpus habere ſuam propriam animam rationalem.

Quintum, an poſſit demonſtrari euidenter per rationem naturalem non eſſe vnam numero animam omnium hominum.

Sextum, num Deus poſſit dici anima mundi.

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ fuerit Commentatoris ſententia de intellectu poſſibili, & quomodo impugnanda.

Sciendum, quod apud Commentatorem intellectus diuerſa ſortitur nomina, ſicque diuerſimodè accipiendo ipſum vtitur eo; appellatur enim ab illa aliquando intellectus materialis, & poſſibilis, aliquando intellectus ſpeculatiuus interdum intellectus in habitu, quandoque intellectus adeptus interdum intellectus agens, & aliquando intellectus paſſiuus, intellectus poſſibilis nominatur ab eo ſubſtantia ipſa intellectus, qui eſt in homine principium intelligendi nudè, & præcisè ſecundum ſe accepta, vel pro ſtatu illo, in quo eſt, ſicut tabula raſa, & in potentia ad omnia intelligibilia. Intellectus ſpeculatiuus appellatur ab eo intellectus informatus aliqua intellectione actuali, vel habituali nondum tamen in actu perfectè completo qualibet intellectione, ſed adhuc intendentia ad interiorem cognitionem. Intellectus in habitu dicitur, quando intellectus eſt habituatus per habitus ſcientificos, non tamen per homines, ſed adhuc eſt quaſi in motu ad alios, intellectus adeptus appellatur intellectus perfectus omni habitu poſſibili in eſſe, quando ſcilicet eſt terminatus motus ad aliquem habitum alterius acquirendum. Intellectus agens vocatur ab Auerroe ſubſtantia ſeparata ſecundum eſſe ab homine non pertinens intrinſecè ad ipſam, niſi ſecundum aſſiſtentiam quãdam, qua aſſiſtit intellectui materiali, vel poſſibili ipſius, vt motiuum reducens ipſum de potentia ad actum. Intellectus paſſiuus vocatur ab ipſo phantaſia, vel imaginatio, neque per iſtum differt homo ab alijs animalibus.

Secundo notandum, quod Auerroes, vt teſtatur Auctor in quæſt. poſuit intellectum eſſe ſubſtantiam ſeparatam, quam dixit coniũgi nobis per hoc, quod vna ſpecies intelligibilis vnitur prædicto intellectui, & noſtræ phantaſiæ, per quam ſpeciem intellectus talis cum intelligit, etiam ipſe homo dicitur intelligere, ſed quomodo id potuerit concipere Auerroes, quod vna ſpecies ſimul informaret phantaſiam talẽ, & intellectum poſſibilem, Aegidius Romanus declarat in tractatu ſuo de intellectu poſſibili dicẽs, quod ſicut aer, & aqua ſe ſimul compaterentur in eodem ſitu, idem accidens ſimul informaret vtrumque, ſic quia intellectus, cum ſit indiuiſibilis, poteſt ſimul

eſſe

Digitized by Google

eſſe cum phantaſia, & per conſequens ſecundum Auerr. eadem ſpecies informans phantaſiam informabit etiam ipſum intellectum, propter quod talis intellectus ſic eliciat actum intelligendi, quod talis actus vere attribuatur ipſi homini.

Sed contra Auerr. opinionem arguitur, quia multa inconuenientia, & abſurda ſequerentur, primo ſequeretur, quod nullus homo intelligeret, cuius oppoſitum ponit Philoſophus in 2. de anim. dicens, anima eſt qua primo viuimus, ſentimus, & intelligimus, & primo de anim. vult, quod intelligere homini per ſe conueniat ipſi, animæ autem non niſi principio quo, vnde ipſe ait, ſi quis dixerit animam intelligere, dicet eam texere, vel filare: conſequentia probatur, quia nunquam aliquod ſuppoſitum intelligit, niſi vel totum ſuppoſitum, vel aliqua pars ſuppoſiti informetur aliquo actu intelligendi, ſed ſecundum prædictam opinionem nulla pars hominis poſſet informari actu intelligendi, quia omnes potentiæ hominis eſſent ſimpliciter materiales, nec per conſequẽs poſſent eſſe capaces ipſius actus intelligendi.

Secundo ſequeretur, quod ſubſtantia ſeparata, quæ eſt ſpiritualis incorporea, & incorruptibilis in ſua propria operatione dependeret à rebus corporalibus, & corruptibilibus, quia ſuum intelligere nõ poſſet elicere, niſi coniuncta phantaſiæ, quæ corporalis eſt, atque corruptibilis.

Tertio ſequeretur, quod vnumquodque brutum animal ęquè intelligere poſſet, ſicut homo, quia huiuſmodi intelligentia ęquè benè poſſet coniungi phãtaſiæ bruti animalis, ſicut phantaſiæ hominis; nam multa bruta ſecundum aliqua phantaſmata certiorem habent æſtimationem, quam homo; melius .n. cognoſcit agnus vnius diei amicum, vel inimicum, quam homo viginti annorum; immediatè enim fugit lupum, & ſequitur matrem.

Cõtra vero illud, quod opinatur Auerroes vnam ſpeciem intelligibilem vniri intellectui, vel noſtræ phantaſiæ inſtatur.

Primo, quia in quibus non eſt vna, & eadem ratio receptiua in illis, non poteſt eſſe eadem forma ſpecie, & per conſequens, nec eadem numero, ſed in intellectu, & phantaſia non eſt vna, & eadem ratio receptiua, cum intellectus ſit res ſpiritualis, phantaſia vero corporalis.

Secundo magis impoſſibile eſt idem numero in diuerſis ſubiectis ſuppoſitaliter diſtinctis eſſe, quam in diuerſis ſubiectis ſuper eiuſdem ſuppoſiti, ſed phãtaſiæ, & intellectus modo, quo fideles ponunt, ſunt eiuſdem ſuppoſiti, & tamen non poſſunt informari eadem ſpecie intelligibili, ergo nec intellectus ſeparatus poterit informari eadem ſpecie cum ipſa phantaſia.

Tertio quanto minus forma habet de entitate, tanto plus habet de dependentia, ſed formæ intentionales minus habent de entitate, quam formæ naturales, ergo cum formæ naturales propter ſui dependentiam numerentur numeratione ſubiectorum ſuorum, ſequitur, quod vna forma intentionalis non poterit ſimul eſſe in diuerſis ſubiectis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num, ſi intellectus poſſibilis eſſet vltima intelligentia, poſſet homo per eum formaliter intelligere.

COmmentator exiſtimauit hominem non intelligere per animam intellectiuam, tanquam per formam dantem ei eſſe, ſed tanquam per formam extrinſecam, & quodammodo ei aſſiſtentem; nam forma eſt duplex, vna eſt forma dans eſſe, & operationem ſuo ſuſceptiuo, ſicut calor ſe habet ad ignẽ, qui per calorem eſt formaliter calidus, & calefacit, alia eſt forma non dans eſſe, ſed tantum operationẽ eo modo, quo dicunt aliqui *intelligentiam vniri cœlo non dando perfectiones primas, ſed tantum* ſecundas, & hoc ſecundo modo anima intellectiua vnitur homini ſecundum Commentatorem.

Contra hanc opinionem Commentatoris, quæ omnino eſt falſa, & erronea, tanquam repugnans ſacræ Theologiæ, arguitur ſic per rationes naturales.

Primo id, quo agens agit, tanquam principio formali, eſt ei coniunctum ſecundum eſſe, ſed homo formaliter intelligit per intellectum, ergo intellectus eſt ei vnitus ſecundum eſſe: minor eſt manifeſta, & ab omnibus conceditur. Maior probatur, quia *Philoſophus* 2. de anim. ponit duas diffinitiones *animæ*, in quarum prima dicit, quod anima eſt actus primus corporis *phyſici*, *in* ſecunda dicit, quod anima eſt primum principiũ, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, & per hanc *ſecundam* demonſtrat primam ſic arguendo. *Anima eſt primum principiũ* quo viuimus, ſentimus, &c. ergo anima eſt actus primus corporis phyſici, ſed conſtat, quod iſta conſequentia non tenet, niſi in virtute huius propoſitionis vniuerſalis, omne id, quo agens agit, tanquam primum principio formali eſt actus *primus ipſius*.

Confirmatur, quia niſi ſic eſſet, nunquam poſſet concludi demonſtratiuè, & efficaciter, quod aliqua forma vniatur alteri ſecundum eſſe.

Secundo. Si homo, ideo præciſè intelligit, quia phantaſmata eius copulantur intellectui poſſibili cauſando in eo ſpeciem, ſequitur, quod intellectus hominis nunc de nouo geniti, nunquam poſſet *intelligere* naturam roſæ, ſed conſequens eſt falſum, vt patet experimento, ergo conſequentia probatur phantaſmata huius hominis non poſſunt cauſare in ſubſtantia abſtracta ſpeciem roſæ, ergo iſte homo nõ poteſt intelligere roſam. Antecedens probatur, ſpecies roſæ fuit cauſata ab alijs hominibus intelligentibus roſam in intellectu abſtracto, ergo ſi etiam ab iſto cauſatur, oportet ſequi alterum de duobus, aut quod ſpecies præexiſtens fuerit corrupta, quod eſt impoſſibile, aut oportet, quod duæ ſpecies eiuſdem obiecti ſint in eodem intellectu numero non tantum duæ, ſed tot, quot fuerint homines intelligentes roſam, quod eſt falſum, quia notitiæ non plurificantur niſi per obiecta.

Tertio. Si homo præciſè denominaretur intelligens, quia eius phantaſmata communicant ſpeciem in intellectu poſſibili ſequitur, quod verè dici poſſit, quod colores vident, ſed hoc eſt falſum, ergo, probatur

Digitized by Google

tur conſequentia, vbi eſt præciſè cauſa alicuius denominationis, ibi eſt alia denominatio, ſed ſicut phantaſmata cauſant ſpeciem in intellectu, ita colores cauſant ſpeciem in medio, ergo ſi cauſare ſpeciem eſt cauſa, quod aliquod intelligat, & operetur actum talis ſpeciei, ſequitur, quod colores videant.

Confirmatur, quia ſimiliter ſequitur, quod multo magis etiam intellectus agens intelligat, cuius oppoſitum vult Ariſt. 3. de ani. conſequentia patet, quia intellectus agens magis concurrit actiuè ad cauſandum ſpecies in intellectu poſſibili.

Sed dices, quod diuina eſſentia, vt aſſerunt Theologi, & præſertim Sanctus Thomas dicunt, quod in viſione beatifica diuina eſſentia ſupplet vicem ſpeciei intelligibilis, ſed ſpecies intelligibiles habet cauſalitatem, ergo intellectus viſione agit per eſſentiam diuinam, tanquam per principium formale, quod tamen eſt ſeparatum ab eo ſecundum eſſe, ergo poſitio Theologorum videtur quodammodo fauere huic opinioni Commentatoris.

Reſpondetur, quod poſitio Theologica nullo modo ſuffragatur errori Commentat. quia Theologi ponunt in homine potentiam intellectiuam, ratione cuius verè dicunt, quod ipſe elicit intellectionem, licet affirment, quod reſpectu illius viſionis nullam habet ſpeciem, Comment. autem dicit, quod intellectus non vnitur homini ſecundum eſſe, & ideo non rectè ſaluare poteſt, quod homo intelligat.

Secundo Reſpondetur, quod diuina eſſentia non dicitur ſupplere vicem ſpeciei ad hũc ſenſum, quod intellectus ea operetur, tanquam forma; ſed ideo ſupplet vicem ſpeciei, quia ſicut ex intellectu, & ſpecie fit vna cauſa totalis, ita intellectus, & eſſentia diuina ſunt cauſa intellectionis, non tamen omnino ſicut intellectus, & ſpecies; quia intellectus non agit diuina eſſentia tanquam forma, nec è contra.

Vel tertio poteſt dici, ideo ſupplere, quia dat intellectui, vt poſſit ſe ſolo tantum, quantum poterat ſimul cum ſpecie.

PVNCTVM TERTIVM.

Quæ fuerint motiua Auerrois aſſerentis animam intellectiuam eſſe ſubſtantiam ſeparatam, & non informantem.

SCiendum, quod Commentator 3. de ani. recitat plures opiniones circa naturam intellectus, poſſibiliſque omnes ortæ ſunt ex hoc, quod Ariſtot. dicit hunc intellectum eſſe ſeparatum, & immixtum, & laudat Anaxagoram dicentem, quod oportet intellectum eſſe ſeparatum, ab omnibus ad hoc, vt omnia intelligat.

Prima opinio, quam recitat Comment. fuit Themiſtij, & Theophraſti dicentium tam intellectum agentem, quam poſſibilem eſſe ſubſtantias ſeparatas.

Secunda fuit Alex. Aphrodiſei in ſuo lib. de anim. & in lib. quem fecit de intellectu, vbi tenet, quod intellectus poſſibilis eſt forma in materia, & quod iſta formæ eſt generata ab agente particulari, ſicut & aliæ formæ materiales, addebat tamen, quod iſta conſiſtebat in quadam mirabili complexione, qualem aliæ formæ materiales non habent.

Tertia opinio fuit Auicennæ aſſerentis, quod intellectus non eſt aliud, quam imaginatiua accipiendo imaginatiuam, ſecundum quod eſt ſeparata ad hoc, quod intentiones, quæ ſunt in ea, ſint intellectæ in actu.

Quarta opinio, quæ eſt ipſius Auerrois, eſt, quod ſubſtantia intellectiua ipſius hominis nõ vnitur corpori, vt eius forma, nec eſt forma hominis intrinſeca, ſed eſt ſubſtantia quædam ſeparata ſecundum eſſe non informans aliquid hominis ſecundum eſſe, ſed tantum vnitur homini ſecundum operationem. Omnes prædictæ opiniones ſunt falſæ, & erroneæ, & reijciendæ non ſolum à Theologis, ſed à rectè philoſophantibus.

Quantum attinet ad opinionem Auerrois tria breuiter ſunt facienda, primo adducentur motiua poſitionis ipſius, ſecundo proferentur argumenta, ſeu rationes pro impugnatione prædictæ opinionis, tertio reſpondebitur ad motiua.

Circa primum plura fuerunt motiua eius, & primum deſumitur ex dictis Ariſt. ſuper quæ innixus eſt Commentator: illud, quod eſt in materiale, & immixtum, nec eſt virtus in corpore habens aliquam magnitudinem, nõ eſt forma, vel actus corporis, vel materiæ, ſed intellectus eſt huiuſmodi, ergo non eſt forma intrinſeca, ſed eſt ſubſtantia ſeparata.

Secundum motiuum. Omnis forma naturalis, quæ eſt actus corporis organici, phyſici dependet à materia, vel à corpore, & indiget organo in ſua operatione, vt patet de anima vegetatiua, & ſenſitiua, ſed anima intellectiua non eſt huiuſmodi, vt patet 3. de ani. non enim eſt virtus organica circa ſenſus, tunc enim ſua cognitio non eſſet vniuerſalis, nec abſtracta, ergo.

Tertium motiuum. Oportet recipiens eſſe denudatum ab omni, quod recipit, & per conſequens nõ eſſe aliquid tale ſecundum ſe, quale eſt illud, quod recipit, vt docet Ariſt. 2. de anim. ſed intellectus, vel anima intellectiua eſt receptiua omnium formarum multipliciter, & non ſui ipſius primo modo, niſi quia aliorum, vt dicitur 3. de anim. ergo non eſt ſecũdum ſe forma materialis, ſed immaterialis, nec eſt forma alicuius materiæ.

Quartum forma non eſſet ſeparabilis à materia ſecundum Commentat. niſi mente, & non re, ſicut nec materia ſeparabilis ab omni forma niſi mente, ſed principium intellectiuum ſeparabile eſt re non ſolum mente, quia differt ab alijs ſicut perpetuum à corruptibili.

Quintum motiuum. Si intellectus vniretur homini ſecundum ſuam primam perfectionem, putà ſecundum ſubſtantiam, conſequenter, & ſecundũ operationem ſuam, quæ eſt perfectio ſecundaria, ſed hoc eſt falſum, quia cum intellectus poſſibilis ſemper intelligat intellectum agẽtem, ſequeretur, quod homo ſemper intelligeret intellectum agentẽ, cuius oppoſitum experimur; plura alia motiua poſſent adduci, quæ breuitatis cauſa omittuntur.

Circa ſecundum opinio Auerrois, tanquam heretica eſt impugnanda pluribus rationibus.

Prima deſumitur ex Ariſt. 3. de anim. vbi loquens de appetitu ſenſitiuo, & intellectiuo dicit, qđ vnus appetitus mouet alium, ſicut rota mouet rotam, ſed

Digitized by Google

rota ad motum ſuum aliam ſecum trahens oportet, quod cum illa ſit confixa in eodem ſtipite, igitur & appetitus trahens alium appetitum oportet cum eo ſuppoſitaliter ſit coniunctus, ſed appetitus intellectiuus, & appetitus ſenſitiuus ſuppoſitaliter non poſſunt eſſe coniuncti, niſi anima intellectiua eſſet forma hominis.

Secunda. Quilibet homo ſenſatus experitur ſe intelligere, ſed omnis operatio ſuppoſiti principaliter reducitur ad formam ſubſtantialem, ergo principiũ radicale operationis intellectiuæ, quod anima intellectiua erit forma ſubſtantialis hominis, ergo nõ eſt ſeparata ſecundum eſſe.

Tertia illud quo primo aliquid intelligit eſt forma eius intrinſeca, vel in ipſo, ſicut illud, quo aliquid viuit, vel ſentit, ſed anima intellectiua eſt, qua homo intelligit, vt dicit Ariſt. 2. de anim. ſicut ſenſitiua, quo aliquid ſentit, vel vegetatiua, quo aliquid viuit.

Quarta homo eſt animal formaliter, & intrinſecè beatificabile, & poteſt attingere fęlicitatem ſaltem naturalẽ etiam ſecundum Ariſt. & Commẽtatorem, ſed hoc eſſet impoſſibile, ſi intellectiuum principium non foret vnum in eſſe cum ipſo, quia fęlicitas cõſiſtit in actu ſapientiæ ſecundum Ariſt. 4. Ethic. actus autem ſpecialis eſt actus intellectualis, ergo anima intellectiua non eſt ſeparata, ſed eſt forma intrinſeca informans.

Circa tertium reſpondendum eſt ad omnia motiua Auerrois.

Ad primum dicendum, quod intellectus pro tanto eſt immaterialis, & immixtus, & nullius corporis actus, quia accipiendo ipſum pro potentia nõ eſt potentia organica, nec requirit determinatam mixtionem, & complexionem in organo, per quod operetur, ſicut ſenſus, non eſt autem immaterialis, quia accipiendo ipſum pro ſubſtantia ſit actus corporis, vel materiæ.

Ad ſecundum Reſpondetur, quod maior eſt ſimpliciter falſa, nec eſt vera niſi de forma educta de potentia materiæ, vel de forma etiam non educta, quãtum ad potentias organicas, ſed quantum abſtractas circa totum genus entis verſantes non oportet, quod in operationibus ipſarum dependeant à materia, vel corpore, licet ſit forma corporis, vel materię, & ideo non eſt ſimile de vegetatiua, & ſenſitiua.

Secundo poteſt reſponderi, quod intellectus pro ſtatu iſto dependet in operatione intelligendi à corpore, ſicut à phantaſia, vel phantaſmate, non ſicut ex organo, ſed magis ſicut obiecto.

Ad tertium dicitur, quod receptiuum eſt duplex, quoddam limitatum, & arctatum ad certum genus entis, aliud eſt inlimitatum, & ſe extendens ad omne genus entis, primum oportet eſſe denudatum ab eo, quod recipit, vel omnino, vel ſaltem ſic, quod ipſum non habeat eodem modo, quo recipit ſicut patet in ſenſu. Secundum vero receptiuum non oportet eſſe denudatum ab omni, eo quod recipit, cuiuſmodi eſt intellectus, qui eſt receptiuus omnium intelligibiliũ, & totius entis, & ideo non obſtante, quod ſit forma naturalis ſecundum ſubſtantiam, poteſt tamen eſſe receptiuus ſui ipſius, ſicut obiecti ſecundum potentiam accepti.

Ad quartum Reſpondetur, quod propoſitio Commentatoris eſt falſa, & ſuper ipſam dubitauit Ariſt. vt patet 12. Metaphyſ. vbi dicit, quod nulla forma ſeparabilis eſt, niſi fortè intellectus, quo in loco aſſerere videtur, quod intellectus eſt forma, potuit tamẽ dubitare an ſit ſeparabilis, vel non.

Secundo Reſpondetur, quod aliqua forma, quæ non eſt educta, ſeparabilis eſt à materia non ſolummente, ſed etiam re, & materia etiam ſeparabilis eſt ab hac forma, non ſolummente, ſed etiam re, ideo non valet.

PVNCTVM QVARTVM.

Num ſit de fide vnumquodque corpus habere ſuam propriam animam rationalem.

REfert Tertullianus initio libri de Reſurrectione carnis Pitagoricos, & Platonicos exiſtimaſſe, eaſdem animas migrare ad alia corpora, ac proinde negaſſe tot eſſe animas, quot humana corpora: idem ſenſerunt Manichæi teſte D. Aug. hæreſi 46. & Albigenſes hæretici teſte D. Antonino 3. par. hiſtoriali, contra quos ponitur talis aſſertio de fid. certiſſima, vnumquodque corpus humanum habet ſuam propriam animam rationalem, & probatur primo ex locis Sacræ ſcripturę, Leuit. 11. nolite contaminari animas veſtras. Iudit 4. humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs, & orationibus, Matt. 11. tollite iugum meũ, &c. & inuenietis requiem animabus veſtris, Luc. 21. in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras, Apocal. 6. vidi ſub altari animas interfectorum, ex quibus locis colligitur animas hominum eſſe proprias.

Confirmatur eſſe tot animas, quot humana corpora ex illo 1. Reg. 18. anima Ionatæ conglutinata eſt animæ Dauid, & dilexit eum Ionatas, quaſi animam ſuam, item ex illo Geneſ. 46. omnes animæ domus Iacob, quæ ingreſſæ ſunt Aegyptum fuerunt ſeptuaginta, vbi D. Aug. notat à parte nominari totum lib. 83. q. 99. 80. Item ex illo Ezechielis 18. anima, quæ peccauerit ipſa morietur, & ex illo Luc. 16. factum eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ, mortuus eſt autem, & diues, & ſepultus eſt in inferno, vbi patet animas intellectiuas Abrahæ, ac Lazari eſſe ſaluatas, diuitis vero animam damnatam. Item Iob 19. quem viſurus ſum ego, ſcilicet Saluatorem, & non alius, ſi Iob, & non alius pro Iob viſurus eſt Saluatorem in anima propria intellectiua, & iam ab eo pro meritis numerandus, ergo & Petrus, non alius pro Petro viſurus, &c. ergo & Paulus non alius pro Paulo viſurus, &c. & ſic de ſingulis, quoniam Iob ibi loquitur in perſona hominum, ergo tot ſunt animæ rationales diſtinctæ, quot ſunt homines indiuidui diſtincti numero.

Secundo comprobatur aſſertio ex determinatione Eccleſiæ in Concilio Lateranenſi ſeſſione 8. ſub Leone X. vbi ſic dicitur, cum diebus noſtris nonnulli auſi ſint dicere de natura animæ rationalis, quod mortalis ſit, aut vnica in cunctis hominibus, & aliqui temerè philoſophantes ſecundum ſaltem philoſophiam verum eſſe aſſeuerent ſacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes animam intellectiuam mortalem eſſe, aut vnicã in

Digitized by Google

in cunctis hominibus,& hæc in dubium vertentes cũ illa immortalis exiſtat, & pro corporum,quibus infunditur multitudine ſingulariter multiplicabilis, & multiplicata,& multiplicanda, quod manifeſtè cõſtat ex Euangelio,cum Dominus ait,animam autem nõ poſſunt occidere, & alibi, qui odit animam ſuam in hoc mundo in vitam æternam cuſtodit eam,&c.

PVNCTVM QVINTVM.

An poſſit demonſtrari euidenter per rationem naturalem non eſſe vnam numero animam omnium hominum.

SCiendum ; quod licet de hac veritate apud fideles non ſit dubium, tamen ambiguum eſt , vtrum hoc poſſit demonſtrari,& oſtendi ratione efficaci,& euidenti ex naturalibus,& ad per ſe nota reduci, & quamuis nonnulli dixerint non poſſe demonſtrari, ſed ſola fide teneri,tamen oppoſitum oſtendere intẽdimus cum præclariſſimis Theologis,preſertim cum D.Bonau.& D.Thom.qui conati ſunt efficaciter demonſtrare, vt patet in quæſtionibus eorumdem, & inter alias rationes educendas.

Prima ſit hæc. Nulla ſubſtantialis forma poteſt eodem numero informare omnia, vel plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, ſed anima rationalis eſt forma ſubſtantialis, vt ſupra approbatum eſt,ergo non poteſt informare omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei.

Secunda ratio,quæ eſt declaratiua prędictæ rationis. Tot ſunt animæ rationales diſtinctæ, quot ſunt homines indiuidui diſtincti numero, ſed homines indiuidui diſtincti numero ſunt tot, quot ſunt corpora humana, ergo etiam animæ rationales ſunt tot, quot ſunt humana corpora : Maior probatur; nam, vt homo ſecundum naturam ſpecificam conſtat ex corpore, & anima, ita etiam homo indiuiduus conſtat ex hoc corpore, & ex hac anima, ergo ſicut impoſſibile eſt, vt homo, quatenus ſpecie differt, ab alijs animalibus,non habeat animam ſpecie differentem ab animabus illorum, ita eſt impoſſibile, vt homo indiuiduus numero differens ab alijs indiuiduis hominibus non habeat diſtinctam numero animam ab alijs. Minor patet per experientiam, quia videmus tot eſſe diuerſa numero principia diſtinctarum numero operationum humanarum, quot ſunt corpora humana diuerſa.

Tertia poſſibile eſt me aliquid intelligere, te illud non intelligente, ergo intellectus meus non eſt intellectus tuus. Antecedens patet experimento,conſequentia probatur,quia ſi intellectus meus eſt intellectus tuus, oportet, quod omnis intellectio, quæ eſt in intellectu meo,ſit etiam in intellectu tuo.

Quarta ſequitur, quod diuerſi homines ſimul intelligentes idem obiectum intelligerent eodem actu intelligendi, conſequens eſt falſum : quia actiones multiplicantur multiplicatione ſuppoſitorum agentium: conſequentia patet, quia eadem anima intellectiua reſpectu eiuſdem obiecti non poteſt informari,niſi vnico actu intelligendi.

Quinta ſi eadem mens, & intellectus omnium eſſet ſimul,etiam eſſe in eadem mente operationes cõtrariæ de eiſdem etiam obiectis, vt ſcientia, & error, amor, & odium,actus virtutis,& vitij,imo etiam contradictoria oppoſita, vt cognitio,& ignorantia,commiſſio, & omiſſio, ſed hoc eſt abſurdiſſimum, ergo abſordiſſimum etiam eſt,quod ſit vna mens,& intellectus omnium. Maior probatur,quia experientia manifeſtum eſt eodem tempore aliquid ab vno homine ſciri, circa quod alius errat, & ab vno aliquid ab vno amari,quod alius odio habet.

Sexta dato,quod eſſet vna anima in omnibus hominibus,tunc periret præmium virtutis,& correctio vitiorum,quod eſt contra iudicium naturale, conſequentia patet; nam cum multos homines vitioſos videamus affluere multis delitijs in hoc mundo, & multos virtuoſos torqueri varijs laboribus, ſi animæ eorum poſt hanc corporalem vitam non eſſent,tunc nec illi vitioſi punirentur, nec iſti virtuoſi præmiarentur, ſed ſi vna eſſet anima intellectiua, tunc animæ propriæ hominum eſſent ſenſibiles,& per conſequens corruptibiles,quod eſt falſum,& hæreticum.

Confirmatur per Auicennam 6. natural. libro 5. cap.3. vbi dicit, quod cum fuerint duo corpora, acquirentur eis duæ animæ, & paucis interpoſitis,poſtea ſubdit,quod vnam animam numero eſſe in duobus corporibus hoc per ſe patet eſſe falſum.

Septima contra Commentat.qui ponit,quod mobilibus pluribus diſtinctè mobilibus oportet neceſſario ponere plures motores appropriatos,nec ſufficit vnus,alioquin non poteſt accipere numerum intelligentiarum ſecundum numerum mobilium, ergo ſi intellectus comparetur corpori humano, vt motor, cum corpus,& phantaſia cuiuslibet ſit diſtinctũ mobile,& per ſe,quia mouetur frequenter non mota alia, oportet adhuc, quod intellectus multiplicetur ſecundum multitudinem corporum.

Sed dices ſecundum Philoſophum nunquam multiplicantur aliqua ſecundum numerum, niſi quia nõ poſſunt perpetuari in vno ſecundum numerum, ſed intellectus eſt incorruptibilis, quia comparatur ab alijs ſicut perpetuum à corruptibili, vt patet 3. de anima.

Præterea ſecundum Philoſophum 7. Metaphyſ. quod aliquid vnum ſpecie, vel plures numero multum habet materiam, niſi enim eſſet materia, vt in alia,& alia parte materiæ reciperetur alia,& alia forma numero nõ poſſet eſſe multiplicatio aliquorum ſub eadem ſpecie, ergo à deſtructione conſequentis illud, quod nullam habet materiam in eadem ſpecie multiplicari non poteſt, ſed anima intellectiua, ſeu intellectus poſſibilis eſt ſeparatus à materia,ergo.

Ad primum Reſpondetur, quod quamuis argumentum illud habeat apparentiam de talibus perpetuis, quæ ſemper per ſe habent eſſe, tamen nullam habet apparentiam de perpetuis, quæ ſic creantur, quod eſſe ſuum acquirunt in corporibus, ad quorũ informationem creata ſunt, cuiuſmodi ſunt animæ intellectiuæ, quas oportet multiplicari multiplicatione corporum.

Secundo Reſpondetur cum Seraphico Doctore quod hæc non eſt tota cauſa, nec præcipua, imo principalis ratio eſt ad manifeſtationem bonitatis diuinæ, & hæc præcipuè eſt in animabus, quæ multæ ſunt, vt eis diſtribuatur gratiarum Dei multiformitas, & compleatur illius ſupernæ Ciuitatis

tis

Digitized by Google

tis integritas, & numeroſitas.

Ad ſecundum nonnulli reſpondent, quod licet anima intellectiua non habeat materiam, ex qua fit, habet tamen materiam, in qua fit, quia ſecundum D. Aug. lib. 7. ſuper Geneſ. anima creando infunditur, & infundendo creatur.

Secundo Reſpondetur cum Seraphico Doctore, quod intellectus indiuiduatur ſecundum corporis indigentiam non tamen eius indiuiduatio eſt à corpore, ſed à proprijs principijs, materia ſcilicet & forma, quas de ſe habet, nam vt ſupra dictum eſt anima habet materiam metaphyſicam.

Tertio Reſpondetur, quod illa maior non habet veritatem reſpectu actionis diuinæ, quia nullam præſupponens materiam poteſt plura immaterialia producere ſolo numero differentia.

PVNCTVM SEXTVM.

Num Deus poſſit dici animam mundi.

Refert Doctor in textu opinionem quorundam, qui crediderunt animam non eſſe aliud, quam Deum, & occaſione huius opinionis hoc quæſitum examinandum, & diſcutiendum breuiter more ſolito me conſtitui.

Circa quod quæſitum diuerſimodè proceſſerunt Philoſophi, & Doctores, quidam enim negauerunt Deum eſſe animam mundi, eo quia ex ſeipſo, & mundo non fit vnum ſecundum eſſe, alij verò affirmarũt, quia ſi motores cœlorum dicuntur animæ eorum, vnde etiam Auicenna deſcribens cœlum dicit, quod eſt animal obediens Deo, ergo cum motor cœli dicatur anima cęli, cumque Deus moueat vniuerſa, erit anima ipſius vniuerſi, ſiue mundi, præterea D. Auguſt. 8. ſuper hoc videtur innuere, quod Deus ſit anima mundi, & quod non tantum corpus mundi eſt ipſi ſubiectum, verum etiam omnis creatura.

Pro reſolutione huius quæſiti dicendum, quod Deus poteſt dici anima mundi, non tamen per omnem modum, ſicut anima humana eſt anima ſui corporis, ſed quantum ad hoc, quia ſicut anima dat eſſe corpori, ita Deus dat eſſe cuilibet rei, differenter tamen quia anima largitur eſſe corpori formaliter, Deus autem omnibus rebus tribuit eſſe efficienter, & quemadmodum extincta eſt operatio corporis ſine anima, ſic & multo magis extincta eſt operatio cuiuslibet rei ſine operatione Dei.

Præterea, ſicut anima eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, ſic Deus eſt totus in toto vniuerſo, & totus in qualibet parte.

Amplius, ſicut anima continet magis corpus, quã è conuerſo, ita Deus continet quamlibet rem, & non è conuerſo.

Doctores, qui videntur diuerſimodè ſenſiſſe, faciliimè poſſunt conciliari, nam qui negant Deum eſſe animam mundi ſub hoc ſenſu improbant, quoniam ex Deo, & mundo non fit vnum ſecundum eſſe quemadmodum ex anima, & corpore fit vnum ſecundum eſſe, vt docet Ariſtot. 2. de anim. præterea, quia Deus, nec in mundo, neque cum mundo acquirit aliquod eſſe, & non mouetur motu mundi, qui verò aſſerunt Deum eſſe animam mundi hac præcipua ratione mouentur, quia Deus dat mundo, & omnibus rebus mundi, & eſſe, & agere, & probatur, quia cum motus ſit quodam opus vitæ, vnde motus cęli ſecundum Philoſophum dictus eſt vita in entibus, & 8. Phyſic. ait motus cęli eſt viuere in entibus, ſequitur, quod cum Deus influat omnibus rebus motum, quod ipſe poſſit dici anima mundi.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum animæ omnium ſimul productæ fuerunt.

Tres narrat Sanctus Doctor opiniones, prima eſt ſecũdum exiſtimationem quorumdam Philoſophorum, ſcilicet Platonis, & ſuorum ſequacium, ſecunda penès imaginationem quorumdam hæreticorum, ſcilicet Manichæorum, tertia ſecundum inſtructionem Sanctorum, & Doctorum. Prima conſiſtit in tribus propoſitionibus, quarum

Prima eſt. Animæ fuerunt ſimul creatæ in ſtellis comparibus, & poſt formatis corporibus ſibi idoneis, ad hæc corpora viuificanda deſcendunt per lacteum cœlum, & alios orbes planetarum.

Secunda corruptis corporibus animæ illuc reuertuntur, & poſt modum in loco ſuo, & tempore iterum deſcendunt.

Tertia cum animæ deſcendunt obliuiſcuntur prius cognitorum, & cum aſcendunt, obliuiſcuntur malorum, quæ in corpore habuerunt.

Hanc opinionem inquit Auctor eſſe pluſquam ſomniũ, roboratque triplici medio.

Primo, quia talis creatio, & deſcenſus, & aſcenſus nullam poteſt habere certitudinem, cum nemo poſſit, idque conuincere ratiocinando.

Secundo, quia continet manifeſtam abſurditatem, quandoquidem ponendo talem animarum circulationem negat animam eſſe veram corporis perfectionem, cum purus actus in propria materia fieri debeat.

Tertio ponit nullam poſſe eſſe beatitudinem, cum illa ſit niſi vbi eſt perpetuitas, & certitudo; vt docet Sanctus Auguſt. 14. de Trinit.

Secunda opinio conſiſtit in duabus propoſitionibus.

Prima eſt. Animæ humanæ ſimul fuerunt creatæ in cœlo cum Angelis, quia ſunt eiuſdem naturæ.

Secunda ad ſuggeſtionem poſtea Dei tenebrarum peccauerunt, & merito illius peccati in corpora ſunt detruſæ, tanquam in carceres, vt ibi purgentur, & cum purgatæ fuerint, ad cæleſtem patriam reuocentur.

Hanc poſitionem Auctor ait eſſe contra fidem catholicam, contra philoſophiam, & contra ſenſibilem experientiam, primo, quod ſit contra fidem probat dupliciter.

Primo, quia ponit animas ante peccaſſe, quam corporibus eſſent vnitæ, cum dicat Apoſtolus de Iacob, & Eſau. Rom. 9. antequam aliquid boni, & mali egiſſent.

Secundo, quia fatetur nullam animam damnari finaliter, ſicque Dei timorem aufert de corde.

Secundo, quod ſit contra philoſophiam probat duabus rationibus.

Vna eſt, quia aſſerit animas circuire diuerſa corpora, quod eſt falſum, cum propria forma in propria materia fieri debeat.

Secunda

Digitized by Google

Secunda eſt, quia aſſerit corpus comparari ad animam non ſicut perfectibile, ſed ſicut carcer, quod ſi verum eſt, homo non eſt vera ſpecies, cum ex anima, & corpore non fiat vnum.

Tertio, quod ſit contra experientiam probat, quia videmus animam quantumcumque bonam nolle a corpore ſeparari, ſecundum quod dicit Apoſtolus 2. Cor. 8. nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, quod mirum eſſet ſi ad corpus naturalem aptitudinem, & inclinationem non haberet.

Tertia ſententia eſt Sanctorum, & Doctorum, circa quã Auctor tria facit, primo ponit concluſionem, ſecundo explicat quare D. Aug. dubitauit de anima Adę, an ante corpus, uel in corpore creata fuerit, de alijs autem animabus nequaquam, tertio dat modum exponendi verba Doctorum, quæ aliud ſonare videntur.

Circa primum concluſio huiuſmodi eſt. Animæ non ſunt ſimul creatæ, ſed ſucceſſiuè producuntur in ſuis corporibus; hæc concluſio eſt omnium catholicorum Doctorum, & probatur auctoritate Sacræ ſcripturæ, Pſal. 32. qui finxit ſigillatim corda eorum, vbi Gloſa exponit, ideſt animas, ergo animæ factæ ſunt ſigillatim, & ſucceſſiuè ſicut & corpora.

Secundo probat Auctor teſtimonio D. Auguſt. de Eccleſiaſticis Dogmatibus tenendum eſt, quod animæ non ſunt creatæ ſimul.

Quarto confirmat tribus rationibus.

Prima ſi eſſent creatæ ante corpus, aut haberent vſum rationis, aut non, ſi non, quæritur quid impediret, & cum non ſit dare, reſtat, quod cum ſimul conditæ fuerunt, ſtatim habuerunt vſum rationis, ſi ſic, ergo meruerunt, vel demeruerunt, quorum vtrumque eſt contra Apoſtolum Rom. 9. antequam boni, vel mali, &c.

Secunda ratio. Si animæ fuerunt ſimul creatæ, aut volũt venire ad corpus, aut non; ſi volunt cum corpora illa ſint infecta, & pœnalia, ergo ſunt impiæ, & ſtultæ, cum veniant voluntariè ad contrahendam culpam, & pœnam, ſi nolunt, & mittantur in corpora, ergo cum ſint innocentes, fit eis iniuria, dum ante infligitur pœna, quam culpam committant.

Tertia. Anima quamdiu eſt in corpore, mole corporis grauatur, ergo melius eſt ei, & perfectius eſt extra carnem, quam in carne, ſed non eſt ordo, ſed peruerſio procedere ad ſtatum minus perfectum a ſtatu magis perfecto. ergo ſi Deus, & natura ordinatè facit quicquid facit, nec ordine naturæ, nec ordine diuinæ prouidentiæ decet animas ſimul creari, & poſtmodum corporibus vniri.

Circa ſecundum, quamuis D. Aug. de anima Adæ dubitaſſe videtur, an fuerit ante corpus, vel in corpore creata, de alijs tamen non dubitat, imo improbat, quod ante corpus productæ fuerint; huius rei duplicem rationem aſſignat.

Vna eſt, quia animæ cum corporibus vniuntur originalẽ culpam contrahunt, & inficiuntur, ita quod nullam habent culpam actualem, ergo in eis, nec meritum, nec demeritum potuit procedere, nec liberi arbitrij vſus, nec deliberatio veniendi, vel non veniendi ad corpus.

Alia ratio eſt, quia animæ noſtræ a ſuo primo origine ſunt ignorantes, nec nouerunt iſta, quæ per ſenſus addiſcunt, non enim addiſcere eſt reminiſci, vt probant Sancti, & Philoſophi, & ideo animæ noſtræ non poſſunt dici ante corpora productæ, tum propter ignorantiam, tum propter originalẽ culpam, quarum neutra fuit in anima Adæ quando in corpus fuit infuſa, & propterea magis de illa dubitauit, quam de illis, tametſi probabilis ſit dicere eam fuiſſe creatam in corpore.

Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

Quantum ſpectat ad tertium ſi inueniatur auctoritas alicuius Doctoris, quæ aliud ſonare videatur, piè intelligenda eſt, explicat Auctor modum, quia vel loquitur ſecundum aliorum opinionem, vel ſi ſecundum propriam loquitur, intelligit, quod anima priuſquam corpori vniatur creata ſit nõ ordine temporis, ſed naturæ, & ſic intelligenda ſunt verba Gregorij Nazianzeni, Damaſceni, & verba D. Aug. li. de ani. & ſpiritu, cum dicit, quod concupiſcibilitas, & iraſcibilitas prius inſunt animæ, quam ipſa vniatur corpori.

Pro declaratione huius quæſiti quinque ſunt diſputanda.

Primum quid ſenſerit Origenes de animabus.

Secũdum, quę fuerit opinio Cyrilli de animabus.

Tertium quid ſenſerint Platonici de animabus.

Quartum, num duratio animę ſit ęqualis durationis Angeli.

Quintum, num anima ſeparata à corpore ſit nobilioris ſtatus, quam ipſi coniuncta.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſenſerit Origenes de animabus.

HOc punctum ad quatuor membra redigemus, primo recenſebimus ſententiam Origenis, ſecundo motiua opinionis ipſius adducemus, tertio impugnabimus prędictam opinionem, quarto reſpondebimus ad motiua.

Circa primum Origenes opinatus eſt, vt ſibi imponitur, à principio animas, & Angelos fuiſſe creatos ęquales ſecundum conditionem naturę ſpecificę in virtute, & pesfectione, & duratione; poſtea vero per liberum arbitrium, ſecundum quod plus, vel minus adhęſerunt, vel receſſerunt à Deo ex diuina iuſtitia diuerſimodè fuiſſe promotas, vel punitas, ita vt quidam eſſent Angeli ſecundum diuerſos effectus ordinum, quędam animę ſecundum diuerſos ſtatus, quidam autem Dęmones in diuerſis ſtatibus, & de animabus dicebat ſecundum diuerſitatem meritorum, vel demeritorum quaſdam fuiſſe promotas ad diuerſos ordines Angelorum, quaſdam fuiſſe alligatas corporibus cęleſtibus; vnde & Plato, & Manichęi corpora cęleſtia animata ponebant, aliquas vero fuiſſe detruſas corporibus vilioribus animalium brutorum, alias vero pro inęqualitate etiam auerſionis earum fuiſſe à Deo, fuiſſe alligatas corporibus nobilioribus humanis, vel ignobilioribus, & malè formatis, puta claudorum, cœcorum, vt in talibus corporibus purgarentur; nam volebat, quod Deus hanc diuerſitatem creaturarum corporalium creaſſet in pęnam, & purgationem creaturarum ſpiritualium, in quibus corporibus, poſtquam fuiſſent purgatę reuocarẽtur ſecundum Platonem in ſuis ſimilibus comparibus ſtellis Deorum, vel Dearum.

Circa ſecundum motiua opinionis Origenis fuerunt plura, primũ quidem deſumitur ex Geneſ. 1. vbi dicitur, quod Deus die ſeptimo requieuit ab omni operę, ideſt ceſſauit, ergo poſtea nõ creauit animas, ſed omnes in principio fecit cum Angelis.

Secundum motiuum innititur auctoritati Eccleſ. 18. dicentis, qui viuit in ęternũ, creauit omnia ſimul.

Digitized by Google

Tertium fundatur ſuper illud Iob penult. ecce Behemoth, quem feci tecum, & Apocalyp. 21. eadem eſt menſura hominis, quæ & Angeli, quod intelligitur quantum ad animam, ergo animæ cum Angelis ſunt creatæ.

Quartum motiuum ſumitur à ſimili; ſic enim eſt de ſubſtantijs ſpiritualibus, quæ ſunt Angeli, quod omnes ſunt creatæ ſimul, ergo pari ratione videtur de ſpiritualibus ſubſtantijs, quæ ſunt animæ rationales cum eſſe earum non dependeat à corpore, cui coniunguntur.

Circa tertium impugnanda eſt opinio Origenis tripliciter, primo auctoritatibus Sacrorum Conciliorum, ſecundo teſtimonio Sanctorum Patrum, tertio rationibus.

Quo ad primum damnata eſt opinio Origenis in Concilio Braccarenſi primo Can. 6. dicitur ſi quis animas humanas dicit prius in cœleſti habitatione peccaſſe, & per hoc corpora humana interiectas, ſicut Priſcilianus dixit, anathema ſit, Item à Papa Leone I. in Epiſtola ad Thuribium Aſturienſem Epiſcopum, vbi poſtquam retulit errorem eorum, qui dicunt animas hominum prius in cęlo fuiſſe, & inde propter peccata ſua fuiſſe delapſas, humaniſq; corporibus interiectas, ſic verbaliter ſubnectit quam impietatis fabulam ex multorum ſibi erroribus texuerunt, ſed omnes eos catholica fides à corpore ſuæ vnitatis abſcidit conſtanter prædicans, atque veraciter, quod animæ hominum priuſquam ſuis inſpirarentur corporibus, non fuere, nec à nullo incorporantur niſi ab Opifice Deo, qui & ipſarum eſt creator, & corporum.

Item in Concilio Conſtantinopolitano 6. art. 11. quando Origenis, Didimi, & Euagrij diſcipulorum eius meminit, vbi dicitur, quia animas ante corporũ conſtitutionem aiebant fuiſſe creatas, & hoc dixit eſſe hæreticum, & deliramentum impudens.

Secundo improbatur, & reijcitur præfecta opinio teſtimonio Sanctorum Patrum: nam D. Gregorius Nyſſenus dicit, quod aſſertio vtriuſque opinionis vituperatione non caret, & eorum, qui prius viuere animas in ſuo quodam ſtatu, atque ordine fabulantur, & eorum, qui eas poſt corpora creatas exiſtimant.

Item D. Hieronymus in Symbolo fidei, quem cõpoſuit, ſic dicit eorum condemnamus errorem, qui dicunt animas ante peccaſſe, vel in cęlis conuerſatas fuiſſe in corpora immitterentur.

Præterea D. Auguſt. in lib. de Eccleſiaſt. Dogmatibus ait, quod animæ ab initio inter cæteras creaturas intellectuales non ſimul creantur, præterea idem Auguſt. expreſsè dicit 7. ſuper Geneſ. quod animas Deus creando infundit ſuis corporibus, & infundendo creat, Item D. Gregor. lib. 4. Dialog. ait tres vitales ſpiritus creauit Omnipotens Deus; vnum, qui carne non tegitur, ſcilicet Angelorum, alium, qui carne tegitur, & cum carne moritur, ſcilicet brutorum animalium, tertium, qui carne tegitur, & cum carne non moritur, ſcilicet hominum; præterea idem affirmant D. Athanaſius, Alexand. de varijs quæſtionibus, D. Chryſoſt. ſuper Ioan. Beda ſuper Geneſ. Lactantius Firmianus in fine ad Demetrianum.

Tertio impugnatur prædicta opinio ratione ſic. Proprius actus eſt in propria potentia, & materia, ſed anima eſt actus proprius corporis 2. de ani. ergo anima non poteſt creari niſi in corpore.

Præterea ſi ante eſſent creatæ ab initio, tunc haberent potentiam eligendi, & volendi, & hæ potentiæ non eſſent ocioſæ in eis, ſicut non ſunt in Angelis, ergo mererentur, vel demererentur per conuerſionem ad Deum, vel auerſionem ab eo, ergo confirmarentur in malitia, vel in bonitate ſicut Angeli, cum ſint ſubſtantiæ non vnitæ corpori, & ita irreparabile eorum peccatum, & inſeparabilis bonitas; ſi enim confirmatæ ſint in malitia, vel in bonitate iniuſtum eſſet eas vniri corpori ad merendum, vel demerendum, quod cum ſit falſum reſtat, & primum falſum eſſe.

Quantum attinet ad quartum reſpondendum eſt ad motiua Origenis.

Ad primum dicitur, quod pro tanto ſcribitur Deum die ſeptimo ceſſaſſe ab omni opere, quia nihil poſtea à Deo factum eſt totaliter nouum, quin aliqualiter in operibus ſex dierum proceſſerit, & quædam materialiter tantum, ſicut Eua in coſta Adæ, quędam materialiter, & realiter, ſicut indiuidua, quę nunc generantur, pręceſſerunt in primis indiuiduis ſuarum ſpecierum, ſpecies etiam, quæ apparẽt, quaſi nouæ pręcipuè in animalibus ex putrefactione generantis pręceſſerunt in quibuſdam actiuis virtutibus ſtellarum, & elemẽtorum nouę etiam ſpecies, quę pręexiſtunt multorum cauſaliter in diuerſis animalibus ſecundum ſpeciem, ex quorum commixtione generantur; puta Aſini, & equę, quędam verò pręceſſerunt ſecundum ſimilitudinem ſicut animæ, quę de nouo creãtur, quę quidem ſimilitudo poteſt attendi ſecundum genus, & naturam communẽ animabus, & Angelis, ſcilicet quo ad intellectualitatẽ, & ſic pręceſſerunt animę in operę creationis, qua leguntur omnia ſimul creata, vel quantum ad naturã ſpecificam rationalem, & ſic pręceſſerunt in operibus ſex dierum, in quibus anima Adę creata fuit vnita corpori, ſimiliter etiam opus incarnationis pręceſſit, quia, vt dicitur ad Philipp. 2. Filius Dei eſt in ſimilitudinem hominum factus, gloriæ etiam ſpiritualis ſecundum ſimilitudinem pręceſſit in Angelis, corporalis verò in cœlo præcipuè Empyreo, vnde propter hoc dicitur in Eccleſiaſt. 1. nihil ſub cęlo nouum, iam enim pręceſſerunt in ſeculis, quę fuerunt ante nos, vel breuius.

Reſpondetur, quod Deus requieuit ab vniuerſo opere, quod patrarat, quantum ad genera, & ſpecies, & hoc haberi poteſt ex Gloſ. & Beda ſuper Geneſ. dicit enim primo requieuiſſe à generibus rerum faciendarum, quia vltra noua genera non condidit vſque nunc, tamen operatur adminiſtrationem illorum generum, quę nunc conſtituta ſunt.

Ad ſecundum Reſpondetur, quod auctoritas illa, qui viuit in ęternum, &c. intelligitur quantum ad ſcientiam Dei omnia ſimul apprehendentis.

Vel quantum ad quatuor coęua ſimul creata, ſcilicet natura Angelica, cęlum Empyreum, tempus, & materia quatuor elementorum, in quibus omnia erant, vt in ſuperioribus eſt dictum.

Ad

Digitized by Google

Ad tertium de Iob. Reſpondetur cum Seraphico Doct. quod tecum non dicit, vbi aſſociationem quan tum ad ſimultatem durationis, ſed dicit conformita tem in participatione rationis, quaſi diceret feci tecum, ideſt ſimilem tibi, vnde Gloſ. ibi ſic ait ſimul facta eſt non vnitate, ſed cognitione rationis, & alia Gloſ. ſimul per imaginem Sapientiæ.

Ad quartum motiuum dicendum non eſſe ſimile de Angelis, & animabus, quia Angeli ſunt ſubſtantiæ non vnibiles corporibus, animæ vero ſunt corporum perfectiones, conuenit igitur, vt idem ſit tempus perfectionis, & perfecti.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quæ fuerit opinio Cyrilli de animabus.

Cyrillus, & nonnulli alij dixerunt, quod quas nos dicimus in corporibus humanis animas non eſſe animas, ſed ſpiritus reprobos, & Angelos Apoſtatas, ideſt Dæmones in corporibus humanis incluſos, vt ibi purgentur, & dilabi dicuntur de corpore in corpore, vt ſi ipſi in vno corpore non fuiſſent purgati, purgarentur in alio; Sed hæc opinio eſt hæretica, & ridiculoſa, triplicemque errorem includit, primus error eſt, quia ponit per pœnitentiam Dæmones fore ſaluandos, quod eſt contra Sacram ſcripturam, vbi Matth. 25. dicitur ite maledicti in ignem æternum, Item contra communem ſententiam Sanctorum Patrum aſſerentium peccatum Dæmonum eſſe irremiſſibile, & irremediabile, tertio contra vnanimem conſenſum omniũ Theologorum aſſerentium Dæmones, ita eſſe obſtinatos in malo, vt ab eo auerti non poſſint.

Secundus error eſt, quia prædicta opinio fatetur non eſſe animas, quod eſt contra Sacram ſcripturã; nam Pſal. 96. dicitur cuſtodit Dominus animas Sanctorum, & Sap. 17. indiſciplinatæ animæ errauerunt, & Luc. 21. in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

Tertius error eſt, quia prædicta opinio affirmat Dæmones includi in omnibus corporibus humanis, quod dicere eſt inſipientis: nam ponere Dæmones habitare, vbi habitat Spiritus ſanctus ſtultum eſt, ſed Spiritus ſanctus habitat in mentibus, & humanis corporibus ſecundum illud 1. Corinth. 14. an neſcitis, quia membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, & Spiritus ſanctus habitat in eis, ergo prædicta opinio eſt falſa, & hæretica, & ideo reijcienda, ſicut & illa, quæ aſſeuerat animas ante peccaſſe, quam corporibus vnirentur, & in corporibus, vt in carceribus detineri patet ad Roman. 9. de Iacob, & Eſau, de quibus dicit Apoſtolus antequam aliquid boni, vel mali egiſſent; quare non ad punienda peccata prius commiſſa animæ eorum in corpora, tanquam in carcerem detruſæ ſunt; pręterea quomodo erit carcer animæ corpus humanum, quod Apoſtolus indumentum animæ vocat, & anima tantopere deſiderat, vt nolit eo expoliari, ſed poſt ſeparationem ſuper veſtiri.

Præterea ſi propter peccata commiſſa corporibus quaſi quibuſdam carceribus animæ intruderentur, ſequeretur, quod inſtitutio naturarum ex ſpiritualibus, & corporalibus ſubſtantijs compoſitarum eſſet per accidens, & non ea prima Dei intenſione, quod eſt contra id, quod legitur Geneſ. 1. vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona, vbi oſtenditur bonitatem Dei, & non malitiam cuiuſcumque creaturæ fuiſſe cauſam bonorum operum condendorum.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid ſenſerint Platonici de animabus.

Platonici, & Pithagorici ad remouendam animarum infinitatem ponebant fieri quemdam circulum, vt animæ prius exeuntes iterato vnirentur, & inducebantur per hoc, quod aſſerebant animas humanas immortales, & generationem nunquam deficere, præterea aſſerebant naturam animarum per ſe eſſe complætam, & accidentaliter corporibus vniri, ac proinde affirmabant eſſe tranſitum animarum de corpore ad corpus.

Præterea Macrobius ſuper Somnium Scipionis duas portas in cœlo poſuit, vnam Deorum, & aliam animarum in Cancro, ſcilicet Capricorno, per quarum alteram animæ ad corpus deſcendebant per circulum lacteum, hoc eſt per galaziam, ac peracto officio iuſtè, & benè viuendo, rurſum ſuperius aſcendere in cœlum, quid autem ſit galazia, quidam dicunt, quod eſt via quædam in ſereno, & appellatur galazia quaſi lactea ab albedine veluti nubecula clara, & rara, cuius principium eſt à ſigno geminorum, & tendit ad ſignum Sagittarij, deinde in alia medietate inferiori reuertitur à ſigno Sagittarij ad ſignum geminorum, ita quod complet circulum, vt colligitur ab Alberto libro primo, tractat. 11. cap. 5. galazia eſt lumen diffuſum, & protenſum ex radijs plurimarum minutarum ſtellarum ſe mutuo fermè tangentium in denſioribus partibus octauæ ſphæræ.

Sed hæc opinio hæretica eſt, anima, ſcilicet de corpore in corpus tranſire, & probatur, quia ſi cuiuſcumque noſtrum anima in alio prius corpore vixiſſet non poſſet non eſſe memor quorumdam, quæ ibi geſſiſſet, nam decrepiti etiam frequenter ea memoria repetunt, quæ à teneris vngulis fecerunt, & diues Epulo in inferno ſepultus non fuit immemor eorum, qui in hoc ſęculo contingerant.

Præterea, quod Plato dixerit animam accidentaliter vniri corpori, vt refert Gregorius Nyſſenus, ſicut nautam Naui, vel ſicut hominem indumento, ideoque affirmauerunt hominem eſſe animam corpori indutam, & propterea ſicut quis poteſt mutare indumentum, ita anima poteſt de corpore in corpus tranſire ſecundum Pithagoricos, hoc autem dicere eſt erroneum, quia animæ debetur eſſe ſubſtantiale, & ſpecificum in tali corpore, & ita habere debet eſſentialem habitudinem ad corpus in tantum, quod anima, quæ dat eſſe vni corpori non poſſit perficere aliud corpus, & quamuis deſtructo corpore, nihilominus manet in ſuo eſſe, non tamen in completione ſuæ naturæ, quam habet ad corpus.

Digitized by Google

. Rurſus Patres delirium demigratione animarum pro expreſſo errore habuerunt, vt Tertullianus libro de Reſurrectione carnis, & libro de anim.cap.16. & D.Auguſt.hæreſ.46. Hirenęus libro primo, cap.20. Gregorius Nyſſenus lib.de luminis opificio, cap.28. & in diſputatione de reſurrectione, & anima; ex quo patet, quod auctoritas Macrobij in hac parte non eſt recipienda, quippe qui locutus eſt ſecundum opinionem Platonicorum.

PVNCTVM QVARTVM.

Num duratio animæ ſit æqualis durationi Angeli.

Notandum in primis, quod anima poteſt conſiderari duobus modis, vno modo ſecundum eſſe quo vnitur corpori, alio modo, vt ſubſtantia quædam ſpiritualis, primo modo menſuratur tempore, ſecundo modo menſuratur æuo, non tamen oportet, quod tunc inceperit æuo menſurari, quando & Angeli.

Secundo notandum, quod duratio poteſt conſiderari bifariam, vno modo à parte poſt, alio modo à parte ante.

His prænotatis pono duas concluſiones iuxta ſententiam, & doctrinam Sancti Bonau. in reſponſione ad tertium.

Prima concluſio. Duratio animæ à parte poſt eſt æqualis durationi Angeli; probatur, duratio æuiterni à parte poſt eſt infinita, infinitum autem infinito non eſt maius, ergo nulla ſubſtantia ſpiritualis incorruptibilis poteſt aliam excedere quantum ad durationem ex parte poſt, ac proinde duratio animæ à parte poſt eſt æqualis durationi Angeli.

Secunda concluſio. Duratio animæ à parte ante non eſt æqualis durationi Angeli.

Probatur duratio animæ à parte ante ſimiliter, & Angeli eſt finita, ergo ex illa parte poteſt eſſe exceſſus, ergo duratio Angeli excedit durationem animæ propter naturam ipſius animæ, per quam vniri debet proprio corpori, vt perfectibili, & quia corpora non decuit ſimul eſſe, ſed ſucceſſiuè produci animas quoque humanas ſimiliter oportuit non ſimul produci, ſed ſucceſſiuè.

Et ſi arguatur, quod Angeli, & animę conueniunt in natura, cum ſit ſubſtantię ſpirituales, & intellectuales, ergo ſicut Angeli creati ſunt in cęlo, ita & animę, & non in corporibus.

Reſpondetur, quod licet Angelus, & anima conueniatur in natura intellectuali; differunt tamen in hoc, quod Angelus eſt quædam natura in ſe completa, vnde per ſe creari potuit, anima vero cum perfectionem ſuę naturę habeat in hoc, quod corpori vniatur, non debuit in cęlo, ſed in corpore, cuius eſt perfectio, creari.

PVNCTVM QVINTVM.

Num anima ſeparata à corpore ſit nobilioris ſtatus, quam ipſi coniuncta.

Seraphicus Doctor reſpondens ad vltimum ait, quod competentius eſt animam manere poſt corpus, quam ante: pro cuius reſponſi declaratione animaduertendum, quod anima poteſt bifariam conſiderari: vno modo, prout eſt coniuncta corpori. Alio modo, prout eſt à corpore ſeparata; primo modo adhuc dupliciter, vel vt eſt coniuncta corpori abſolutè, vel vt eſt coniuncta corpori corruptibili.

His præmiſſis pono duas *concluſiones quarum ſit* Prima. Anima, quatenus eſt *coniuncta corpori* abſolutè eſt perfectior, quam prout eſt ſeparata ab eo, & in eſſe naturali, & in operari: probatur concluſio, quo ad vtramque partem, & primo, quod ſit perfectior in eſſe naturali; quia ſicut pars in toto eſt perfectior, quam per ſe exiſtens ſic anima cum ſit naturaliter perfectio hominis eſt perfectior in toto homine coniuncto ex anima, & corpore, quam à corpore ſeparata.

Secundo, quod ſit nobilioris ſtatus in operari: probatur, quia operari ſequitur eſſe, ergo ſicut eſſe totius eſt perfectius, quam eſſe partis, ita operatio totius coniuncti eſt perfectior, quam operatio partis.

Secunda concluſio. Anima, prout eſt ſeparata à corpore corruptibili eſt nobilioris ſtatus, quam coniuncta, probatur duabus rationibus.

Prima anima ſic conſiderata habet aſpectum magis vnitum, & per conſequens magis perfectum, & virtuoſum, quam coniuncta, quandoquidem hæc cognoſcit duabus virtutibus ſenſibilia, & intelligibilia ſenſu, & intellectu, anima autem ſeparata vnica virtute cognoſcit, ſcilicet intellectu.

Secunda ratio eſt, quia anima ſeparata à corpore corruptibile habet aſpectum erectum ad ſuperiores ſubſtantias, vt ex influentia earum cognoſcat, anima autem coniuncta corpori corruptibili habet aſpectum curuatum, & inclinatum ad ſenſum; nam potentiæ ſenſitiuæ ſunt animæ coniunctæ neceſſario, tanquam repræſentantes animæ obiectum propriũ, nobilius eſt autem cognoſcere per ſpecies influxas, quam per ſpecies acquiſitas.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum anima rationalis ſit ex traduce.

Sciendum, quod traduces in vitibus dicuntur, quia aliundè tracti, ac propagati ſunt, vnde Varro appellat traduces rumpos, vbi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea ſit, huius ſingularis nominatiuus eſt tradux, transferturque ad genituram ex corpore in corpus, de qua Doctores Eccleſiaſtici, aliquando transferunt ad linguas. vnde forma dicta eſt a Tertulliano ſerpere in linguarum traduces, & auriũ, propterea quod fama in his, qui loquuntur, & his, qui audiunt,

Digitized by Google

unt, traducit, & quaſi ſerpendo per linguas rumiferorum, et aures curioſorum capit incrementum.

Secundo notandum, quod traductio, vt ad propoſitum ſpectat duo requirit, primum, quod vnum originetur ab alio, vnde ſi lignum diuidatur in partes, tunc vna pars non traducitur ab alia parte, quia non originatur ex ea; ſecundo requirit, quod ſit diuiſio, vel deciſio illius, quod ſcilicet traducitur ab eo, a quo ſit traductio: vnde licet vnus ignis alium originet, non tamen vnus eſt ex traduce alterius, quia ibi non eſt diuiſio ignis propriè, ſed ſolum multiplicatio, vnde traductio propriè dicitur in generatione animatorum, quæ eſt per diuiſionem ſeminis, & ſic poteſt definiri, eſt productio alicuius animati ab aliquo animato per deciſionem, ſeu diuiſionem alicuius corporis, vel partis corporis a producente.

In corpore Auctor tres recenſet opiniones, quarum duas reiicit, tertiam amplectitur.

Prima opinio fuit eorum, qui dixerunt animarum productionem eſſe mediante intelligentia, vt ſicut corpus cæleſte ad productionem humani corporis confert, ſic intelligentia ad productionem animæ.

Ratio, quæ mouit eos ad hoc ponendum, fuit duplex, vna fuit diuina vnitas, quæ non patiebatur, vt immediatè multa produceret, altera ratio diuina immutabilitas, quæ non patiebatur, vt Deus produceret noua.

Cæterum hæc opinio tanquam hæretica abiicienda eſt, vt ſupra oſtenſum eſt diſtinct. Prima, niſi quis intelligat animam creari ab intelligentia in hoc, quod aliquam illuminationem ſuſcipit mediante illa.

Secunda opinio affirmauit animarum productionem eſſe per traductionem, vt anima traducatur ex anima, ſicut caro ex carne, & ſicut ab vna candela accenduntur multæ, ſic ab vna anima per ſui multiplicationem abſque diminutione multa corpora viuificantur.

Et quamuis D. Aug. aliquando de hoc dubitauerit, vt patet in lib. ſuper Geneſ. ad lit. & in lib. de lib. arbit. & in lib. retractationum ob transfuſionem originalis peccati, attamen hanc opinionem expreſsè reprehendit in lib. de Eccleſiaſt. dogmatibus, & eamdem improbat ſuper Geneſ. ad lit. nam ſi propter originale peccatum anima transfunditur ex anima, aut anima Chriſti nō eſſet de genere aliarum animarum, aut habuiſſet peccatum originale, quorum vtrumque eſt falſum, & impium.

Tertia ſententia, quæ eſt catholica, & vera, & quam ſuſtinet, & defendit Auctor conſiſtit in tribus concluſionibus.

Prima concluſio. Animæ non ſeminantur, ſed formatis corporibus a Deo creantur, & creando infunduntur, & infundendo producuntur.

Hæc concluſio probatur ab Auctore ibi contra. primo ex illo Iſa. 57. omnem flatum ego feci, ſed conſtat de flatu corporali non intelligi, ergo de flatu ſpirituali, qui eſt anima rationalis, ergo ſicut ſolus Deus inſufflauit in faciem Adæ ſpiraculum vitæ, ita creat animam cuiuslibet hominis.

Secundo probatur teſtimonio Philoſophi 16. de animalibus, vbi dicit ſolus intellectus intrat ab extrinſeco, ſed ſi traduceretur, non intraret ab extrinſeco, ergo anima rationalis.

Tertio probatur quatuor rationibus.

Prima anima rationalis ſecundum Philoſophos, & ſecundum omnes leges eſt incorruptibilis, ergo non eſt per naturam propagabilis, ergo non eſt ex traduce: conſequentia probatur, quia omne, quod eſt per naturam propagabile, eſt per naturam corrupcibile.

Secunda ratio. Si anima eſſet ex traduce, aut ergo anima eſt ex carne, aut ex anima, non primum, quia ex corpore non poteſt fieri non corpus, anima autem eſt non corpus, neque etiam ſecundum, ſcilicet, quod eſt ex anima, quia ex parte, aut ex toto, non primum, quia anima eſt ſimplex, non ſecundum, quia ſi aliquis generans alium daret ei totam animam ſuam, deſineret habere animam, & per conſequens deſineret viuere.

Secunda. Anima rationalis cum ſit per ſe exiſtens, & incorruptibilis habet materiam, & formam, vt dictum eſt ſupra, ergo cum producitur, aut producitur ex materia præiacente, aut ſimul cum ipſa producitur ſua materia, ſi primum quæro, aut illa materia corporalis, vel ſpiritualis, ſi corporalis ex ea non poteſt fieri anima, ſi ſpiritualis, aut habet formam, aut non, ſi habet, ergo vel erit Angelus, vel anima, non Angelus, ergo anima: ſed ex eodem non fit idem numero, ergo ex ea non poteſt fieri anima, ſi non habet formam, ergo non poteſt eſſe in rerum natura, cum omne eſſe ſit a forma, ſi ſimul cum ipſa producitur ſua materia, ergo neceſſe eſt, vt producatur ex nihilo, ergo a ſolo Deo.

Quarta ratio. Si anima rationalis eſſet ex traduce, ergo vel eſſent animæ rationales ſine corporibus, vel periret tam nobilis forma, quorum vtrumque abſurdum eſt dicere, & impium: probatur conſequentia, quia neceſſario oporteret, ſi eſſet ex traduce, tunc deſcindi, quando deſcinditur ſemen, ſed multa ſemina ſunt, quæ nunquam perueniunt ad organizationem, imo plura effunduntur, quam ad formam perducantur.

Secunda concluſio. Animarum creationem Deus ſibi ſolum debuit reſeruare probat duabus rationibus.

Prima ſumitur ex dignitate animæ, nam cum ſit imago Dei, & nata immediatè ferri, & beatificari in ipſo, diligendo enim ex toto corde totum ſuum eſſe immediatè debuit ab ipſo habere, vt ipſum ex toto corde diligere teneretur.

Secunda ratio ſumitur ex immortalitate ipſius animæ; nam cum ſolus Deus habeat vitam in ſemetipſo, vitamque indeficientem ſolus eſt, qui poteſt producere principium vitæ perpetuum.

Tertia concluſio. Impoſſibile eſt aliquam creaturam animam rationalem producere, probat Auctor tali medio, Operatio creaturæ eſt ſuper materiam tranſmutabilem, ſed anima rationalis cum ſit res incorruptibilis non poteſt ſubſtantiari in materia tranſmutabili, ergo impoſſibile eſt aliquam creaturam animam rationalem producere.

Pro intelligentia huius quæſt. ſex ſunt diſputanda.

Primum, num anima rationalis propagari poſſit.

Secundum, num anima humana cum ſemine traduci, & tranſmitti poſſit.

Tertium, num anima rationalis ſit a Deo per creationem.

Quartum, num anima mediātibus Angelis a Deo fuerit producta.

Quintum, vtrum Angeli poſſint aliquid cooperari ad creationem animæ.

Sextum, quando anima humana creetur.

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Num anima rationalis propagari poſſit.

LVciferiani opinati ſunt animam hominis propagatam eſſe de carnis ſubſtantia, & nonnulli alij hæretici, contra quos ponitur hæc concluſio. Anima vna ex alia anima propagari minimè valet; probatur concluſio tali ratione, quia ſi propagaretur ex alia, aut tanquam ex cauſa materiali, ſicut corpus prolis ex corpore parentis, & panis ex farina, aut tanquam ex cauſa efficiente, aut vtroque modo, ita ſcilicet, vt anima parentis ſit cauſa efficiens, & materialis cauſa animæ prolis, ſed nullo horum triũ modorũ in anima poteſt propagari ex alia anima, ergo: Minor probatur primo modo, non tanquam ex cauſa materiali, quia anima patris manet in patre, à qua eſt alia, & diſcreta filij anima; præterea anima patris eſt ſimplex, & ſpiritualis ab omni diuiſionis partitione immunis, quare non poterit eſſe animæ filij materia.

Secundo probatur, quod anima non propagetur ex alia tanquam ex cauſa efficienti illius, quia nulla creatura aliquid facere poteſt, niſi ex præiacente materia: quia facere aliquid ex nihilo ſoli Deo propriũ eſt, cumque nulla aſſignari poſſit animæ materia non poterit anima parentis eſſe cauſa efficiens animæ prolis.

Tertio, quod nec vtroque modo, ſcilicet ex cauſa materiali, & efficiente non poſſit propagari ex alia: probatur, quia idem reſpectu eiuſdem non poteſt eſſe cauſa efficiens, & materialis, præterea non poteſt materiæ ſeparatim, vel efficientis cauſæ vicem gerere, ergo non poteſt vtriuſque ſimul munus exercere.

Præterea omnis forma, quæ exit ineſſe per propagationem, vel per virtutem naturæ educitur de potentia materiæ, teſt. Ariſtot. 7. Metaphyſ. ſed anima rationalis non poteſt educi de potentia materiæ, ergo. Minor probatur, quia formæ quarum operationes non ſunt cum corpore, non poſſunt de materia corporali educi, relinquitur ergo, quod anima rationalis non propagetur per virtutem generantis, & hæc eſt ratio Ariſt. 16. de animalibus.

Item quod fit, vel fit ex materia, vel ex nihilo, quod vero ex materia fit neceſſe eſt fieri ex materia contrarietati ſubiecta, generationes enim ex contrarijs ſunt ſecundum Philoſophum: vnde cum anima, vel omnino materiam non habeat, vel ad minus non habeat materiam contrarietatis ſubiectam non poteſt fieri ex aliquo, ergo non poteſt propagari.

Rurſus ponere, quod anima rationalis per generationem corporis fiat eſt ponere ipſam nõ eſſe ſubſiſtentem, & cum corpore corrumpi, ſed hoc eſt falſum, & hæreticum, ergo anima rationalis non propagatur per virtutem generantis.

Amplius anima rationalis eſt forma penitus ſpiritualis non dependens à corpore, nec communicans corpori in operatione, ergo nullo modo per generationem corporis poteſt propagari; conſequentia probatur, quia impoſſibile eſt actionem corporeæ virtutis ad hoc eleuari, quod virtutem penitus ſpiritualem, & corpoream cauſare poſſit, cum nihil agat vltra ſuam ſpeciem, imo agens oportet præſtantius patiente ſecundum D. Auguſt. 12. ſuper Geneſ. ad lit.

Sed dices, quod Philoſophus 6. de animalibus dicit, quod in generatione fęmina dat corpus, & anima eſt ex mare, ergo anima fit per propagationem.

Reſpondetur, quod verbum illud Philoſophi intelligendum eſt de anima ſenſibili, non de rationali.

Dices anima rationalis conſtituta eſt inter Deum, & res corporales media; vnde in libro de cauſis dicitur, quod eſt creata in Orizonte æternitatis, & temporis, ſed in Deo generatio *inuenitur, ſimiliter in* rebus corporalibus, ergo & anima, quæ *eſt media* per generationem, producitur.

Reſpondetur, quod in ſolo Deo poteſt eſſe vna natura in pluribus ſuppoſitis, & ideo ibi ſolummodo poteſt eſſe generatio ſine imperfectione mutationis, & diuiſionis: vnde nobiliores creaturæ, quæ ſunt indiuiſibiles, nec ſubſtantialiter tranſmutantur, ſicut anima rationalis, & Angelus non generantur, ſed inferiores creaturæ, quæ ſunt diuiſibiles, & corruptibiles.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num anima humana cum ſemine traduci, & tranſmitti poſſit.

REfert D. Hieronymus in Epiſtola ad Marcellinum, & Anapſychiam, & D. Auguſt. hæreſi 86. Tertullianum ſenſiſſe animas per traducem gigni ab animabus parentum, ſicut corpora à corporibus, atque adeo ab anima Adami propagari omnes, idemque affirmant D. Hieron. ſenſiſſe Apollinarium, & maximam partem occidentalium, & hæc ſententia coincidit cum opinione Luciferianorum.

Contra quos ponitur hæc aſſertio. Anima cum ſemine traduci, & tranſmitti non poteſt, hæc aſſertio eſt de fide, ita vt contraria ſententia ſit nunc, vel hæretica, vel certè erronea, & valdè temeraria, vtpotè repugnans conſenſui omnium Theologorum in præſenti diſtinctione, vnde D. Thomas prima parte, quæſtione 118. articulo ſecundo, ſic inquit hæreticum eſt dicere, quod anima intellectiua traducatur cum ſemine, & libro ſecundo contra Gentes, capit. 86. inquit, ſententiamque animas per traducem gigni aſſerit fuiſſe errorem Apollinaris, & ſequacium: probatur primo auctoritatibus Patrum; nam D. Hieronym. in caput 12. Eccleſiaſt. perpendens illa verba, & ſpiritus reuertatur ad Dominum, qui dedit illum, ſic dicit, ex quo ſatis ridendi ſunt, qui putant animas cum corporibus fieri, & non à Deo, ſed à corporum parentibus generari.

Item Auctor libro de Eccleſiaſt. Dogmatibus, capit. 13. ſic ait animas hominum non eſſe ab initio inter cæteras intellectuales naturas, nec ſimul creatas, ſicut Origenes fingit, neque cum corporibus per coitum ſeminantur, ſicut Luciferiani, Cyrilli, & aliqui Latinorum præſuntores affirmant.

Præ-

Digitized by Google

Præterea Magiſter ſententiarum in præſenti diſtinctione ait, quod D. Hieronymus anathematis vinculo illos condemnat, qui animas ex traduce dicunt.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima. Si anima cum ſemine traduceretur, nunquã eſſet in vtero matris fetus ſine anima, quod apertiſſimè repugnat ſacræ ſcripturæ Exod. 21. vbi Moyſes ſanciuit diuerſam pęnam percutienti mulierem ſic, vt abortum patiatur, quia ſi fetus fuerit animatus percuſſorem, tanquam homicidam puniri præcepit animam pro anima, &c. ſi vero non fuerit animatus pecuniariam multam ſtatuit, quare lex illa fetum in vtero materno, antequam animetur non eſſe hominem indicat.

Secunda ratio eſt, quia ſequeretur animam eſſe mortalem: nam cum ſemen humanum facillimè corrumpatur, fiatque generationi inutile, perinde animæ in ſemine latentes interirent, quoniam rationes ſeminales, quæ in rebus ſunt nihilo fortiores, ac firmiores ſunt rebus, in quibus exiſtunt, vt docet D. Aug. lib. 6. de Geneſ. ad lit. cap. 9.

Tertia ratio, quorumcumque principiorum operationes non poſſunt eſſe ſine corpore, nec initium eorum poteſt eſſe ſine corpore; nam ſicut res habet eſſe, ita operatur, & è conuerſo, quorumcumque principiorum operationes ſunt ſine corpore eorum generatio non eſt per generationem corporis, operatio autem animæ nutritiuæ, & ſenſitiuæ non poteſt eſſe ſine corpore, ergo eſſe incipiunt per ſeminis traductionem; operatio autem animæ intellectiuę cum non fiat per organum corporeum, ſequitur, quod non eſſe incipiat per ſeminis traductionem, ergo aliter producitur.

Quarta actus actiuorum ſunt in patiente benè diſpoſito 3. de anim. anima autem eſt actus corporis phyſici organici potentiæ vitam habentis, vt patet ſecundo de anim. ergo corpus, antequam ab anima vitam recipiat, oportet eſſe diſpoſitum, organizatum, & complexionatum, nam oportet, quod anima prius habeat domum ad habitãdum, quam creetur; alter enim habitaret in ſicco, vt dicitur in Gloſ. decreti 32.

Quinta ratio. Omne, quod ab agente naturali gignitur, eſt corporeum, ſed anima non eſt corporea, ergo non gignitur ab agente naturali; Maior eſt manifeſta: nam id omne gignitur ex materia, ex materia autem corpora ſolum gignuntur, ſicut etiam ipſa ſuo modo corporea eſt, ideſt ſuſceptiua Trinæ dimenſionis.

Confirmatur aſſertio teſtimonio Ariſtot. libro ſecundo de generat. animalium, cap. 3. vbi loquens de anima rationali, ſicut ait, reſtat, vt mens ſola extrinſecus accedat ea, quæ ſola diuina ſit, &c. ideſt aliter fiat, quam ordinario modo generationis naturalis.

Dices. Omne agens agit ſimile ſibi, ſed omne agens agit per virtutem formæ, ergo illud, quo agit agens, eſt forma, ſed generans agens eſt, ergo forma generati eſt per actionem generantis, ergo cum homo generat hominem, & anima rationalis ſit forma hominis, videtur, quod ſit per generationem, & ſeminis traductionem.

Reſpondetur, quod homo generans vtique generat ſibi ſimile in ſpecie per virtutem formæ ſuæ, ſcilicet animæ rationalis non quod ipſa ſit immediatum principium in generatione humana agens, ſed quia vis generatiua, & ea, quæ in ſemine agunt, non diſponerent materiam, vt fieret corpus perfectibile anima rationali, niſi quatenus agerent, vt inſtrumenta quædam animæ rationalis, iſta tamen actio non poteſt pertingere ad factionem animæ rationalis.

Dices. Filij ſimilantur parentibus propter hoc, quod à parentibus propagantur, ſed ſimilantur ipſis non ſolum quantum ad diſpoſitiones corporales, ſed etiam quantum ad diſpoſitiones animæ, ergo ſicut corpora à corporibus, ita animæ ab animabus traducuntur.

Reſpondetur, quod filij ſimilantur parentibus etiam in his, quæ pertinent ad animam; non quia ex anima traducatur, ſed quia ipſam diſpoſitionem corporis ſequitur diſpoſitio animæ naturalis.

Dices ſi anima non gignitur à parente, ergo non verè homo generat hominem, ſi quidem per animã conſtituitur homo.

Reſpondetur, quod homo verè dicitur generare hominem, qui eſt immediata cauſa vltimæ diſpoſitionis, ad quam ſequitur naturaliter vnio animæ, & corporis conſtituens hominem, quamuis parens nõ ſit cauſa immediata ipſius hominis.

Obijcies illud Rom. 5. peccatum per vnum hominem in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita mors in omnes pertranſit, in quo omnes peccauerunt: Gloſa autem exponit, in quo homine peccatore, vel in quo peccato, ſed in illo peccato non omnes peccaſſent, niſi vnum illud peccatum in omnes traductum fuiſſet, ergo illud peccatum, quod in Adam fuit in omnes traducitur, & ſic anima illius, quæ peccatum ſubiectum erat, traducitur in omnes.

Reſpondetur, quod humana natura traducitur à parente in filium per traductionem carnis, cui poſtmodum anima infunditur, & ex hoc infectionem incurrit, quod ſit cum carne traducta cum vna natura, nam ſi vniretur ei ad conſtituendam naturam, ſicut Angelus vnitur corpori aſſumpto, infectionem non reciperet: vnde ſicut in natura Adæ erat natura omnium noſtrum originaliter, ita & peccatum originale, quod in nobis eſt, erat in illo peccato originaliter, nam peccatum originale per ſe reſpicit naturam, animam vero ex conſequenti.

PVNCTVM TERTIVM.

Num anima rationalis ſit a Deo per creationem.

Seleucus, & Hermias dixerunt animas non creari à Deo; in eamdem hæreſim inciderunt Concordēſes, qui opinati ſunt animas, nec creari, nec infundi à Deo. Item Priſcilianiſtæ cenſuerunt animas à malo quodam principe, ſeu Deo in corporibus ſeminari. Item Manichæi dixerunt Adam non à Deo, ſed à principe materiæ eſſe fictum, Item Seulicianiarbitrati

trati ſunt animam hominis non factam à Deo per Filium, ſed de terra eſſe.

Aduerſus omnes prænominatos hæreticos ponitur hæc cõcluſio. Anima rationalis eſt à Deo per creationem, concluſio eſt de fide, & probatur primo ex Sacra ſcriptura, nam Geneſ.2. dicitur inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem, vbi exprimitur formatio hominis de limo terræ quantum ad corpus, poſt ea creatio animæ, cum dicitur inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ; nam anima ſpiraculum vitæ nominatur, Item Iob 31. nunquid non in vtero fecit me, & formauit me in vulua; vnus, qui locus intelligi debet de formatione hominis quo ad animam, Item Zachar. 12. fingens ſpiritum hominis in eo, & Eccleſ. 12. ſpiritus reuertatur ad Dominum, qui dedit illum.

Secundo comprobatur aſſertio ex diffinitione Eccleſiæ, nam Leo Papa in Epiſtola ad Thuribium Aſturienſem Epiſcopum ſic dicit; Animæ hominum priuſquam ſuis inſpirarentur corporibus, non fuere ab vllo incorporatæ niſi ab Opifice Deo, qui & ipſarum eſt creator, & corporum, Item in Concilio Nyceno primo in Symbolo fidei dicitur, credimus in vnum Deum, &c. omnium viſibilium, inuiſibiliumq; factorem.

Præterea hæc veritas diffinita eſt ab omnibus legitimis concilijs ſequentibus de hac re tractantibus, Item à Concilio Toletano primo confirmato auctoritate Leonis Papæ cap.21. de regulis fidei ſic credimus, & animam hominis non diuinæ eſſe ſubſtantiæ, aut Dei Patris, ſed creaturam dicimus Dei voluntate creatam. Item à Confeſſione fidei Catholicæ B. Hieronym. ad Damaſum Papam, ſic animas à Deo dari credimus, quas ab ipſo factas dicimus, Itẽ à Leone X. in Concilio Lateranenſi, ſic anima intellectiua eſt pro corporum, quibus infunditur ſingulariter multiplicabilis.

Tertio poteſt confirmari teſtimonijs Sanctorum Patrum, præſertim B. Hilarij libro 10. de Trinit. propè finem D. Ambroſij libro de parad. capit. 11. de Noè, & Arca, cap.4. & 25. Cyrilli lib.1. in Ioannem, ca.4. D. Chryſoſtomi homil.23. in Ioannem, D. Hieronymi in Epiſtola ad Pamachium, & in cap. 12. Eccleſiaſtis.

Quarto roboratur concluſio auctoritate Magiſtri, & communi ſententia omnium Theologorum, præſertim S. Thom. quæſt.90. artic.2. & Sancti Bonauent. in præſenti quæſt. vbi expreſsè dicit, quod animæ non ſeminantur, ſed formatis corporibus à Deo creantur, & creando infunduntur, & infundendo producuntur.

Quinto comprobatur ratione. Anima rationalis non poteſt fieri ex materia præiacente, nec corporali, nec ſpirituali, ergo producitur in eſſe per creationem. Antecedens patet, quia ſi fieri poſſet ex materia præiacente, vel illa materia eſſet corporalis, vel ſpiritualis, non corporalis, quia ſic eſſet naturæ corporeæ, nec ſpiritualis, quia ſic ſpirituales ſubſtantiæ inuicem tranſmutarentur.

Confirmatur, quia nullæ formæ non ſubſiſtenti propriè conuenit fieri, ſed dicuntur fieri per hoc, quod compoſita ſubſtantia fiunt, animæ autem rationali eſt forma ſubſiſtens, ergo ſi propriè competit eſſe, & fieri, ac proinde ſequitur, quod producatur in eſſe per creationem.

Amplius cum triplex ſit agens, ſcilicet artificiale, naturale, & ſupernaturale, actioni agentis artificialis de neceſſitate ſubſternitur ens in actu, actioni autem agentis naturalis.

Subijcitur ens in potentia, ideſt materia, actioni vero agentis ſupernaturalis de neceſſitate nihil ſubijcitur, cum igitur anima à tali agente creetur, nulla præiacente materia, ſed ex nihilo Deus eam creauit.

PVNCTVM QVARTVM.

Num anima mediantibus Angelis a Deo fuerit producta.

Meſſaliani, & Seulíciani arbitrati ſunt animas factas eſſe ab Angelis teſte D. Auguſt. de hæreſibus, Item Auerroes, & Algazel dixerunt animam noſtram procedere à datore formarum, qui eſt vltima intelligentia, vt refertur direct. inquiſi. 2. parte, quæſt.4.

Item fuit opinio cuiuſdam Philoſophi teſte Aleſand. Alenſ. qui exiſtimauit principium cuiuslibet motus, qui eſt in mundo eſſe motum cœli, & cuiuſlibet anima, necnon cuiuſcumque animati principium eſt anima cœli: vnde dixit, quod omnes virtutes, quæ proueniunt a cœlo ad mundum iſtum, ſunt quatuor.

Prima eſt aptatrix compoſitionis, & coniunctionis, quæ ſufficit in compoſitione liquabilium.

Secunda dat animam augmentatiuam.

Tertia dat animam viuam cuilibet viuo, & vocat animam viuam ſenſibilem.

Quarta vero dat animam rationalem cuilibet loquenti, hæc vero omnia fiunt, dixit iſte Philoſophus mediante luce, & mediante circuitu cœli ſuper terram, & ſicut ſi quieſceret cor à motu ſuo, quaſi in ictu oculi moreretur homo, & deſtruerentur omnia, quæ in ipſo ſunt, & ſicut humanum corpus conſtitutum ex membris habet vnam animam, ita cœlum cum ſuis contentis habet vnam animam, quæ dicitur anima mundi.

Similiter nonnulli antiqui Philoſophi, vt colligitur ex Auerroe 12. Metaphyſ. dixerunt animas rationales fieri mediantibus intelligentijs, quia dicebant ab vno ſimplici non prouenire immediatè niſi ſimplex, vnde intelligentia Angelica fuit mediante à Deo, anima vero rationalis mediante Angelo.

Aduerſus omnes prædictos, & alios ſectarios ponitur hæc aſſertio certiſſima ſecundum fidem anima non eſt producta à Deo mediantibus Angelis.

Probatur primo ex Sacra ſcriptura; nam Geneſ 1. dicitur faciamus hominem ad imaginẽ, & ſimilitudinẽ noſtrã, & infra creauit, itaq; hominẽ ad imaginẽ ſuã, ecce omnia à Deo immediatè, ſecundum quam homo tenet imaginẽ Dei, imago aũt Dei eſt in hoĩe

ratione

ratione animæ; Item cap. 5. hic eſt liber generationis Adam in die, qua creauit Deus hominem ad ſimilitudinẽ Dei fecit illum maſculum, & fœminam, creauit eos, & benedixit illis. Quod ſi forte Meſſaliani vel Seleuciani quaſi gloſando, reſponderent, quod loquebatur Deus per ly faciamus ad Angelos, & conſequenter quod mediantibus Angelis Deus hominis animam creauit in iſtam horum figuram, literæque iniuſtam verſionem: ſic inuehitur verbum ly faciamus ad illos dixit Deus ſecundum planum ſenſum literę, ad quorum imaginem creatus eſt homo, vt patet, tunc vlterius homo non eſt factus ad imaginem Angelorum, ſed Dei, ergo verbum ly faciamus non dixit Deus ad Angelos.

Confirmatur per Concilium Syrmienſe dum tradit regulas fidei ortodoxas cõtra Arium Canon. 13. dicens ſi quis, quod ſcriptum eſt, faciamus hominẽ, non patrem ad Filium dicere, ſed ipſum ad ſemetipſum aſſerit dixiſſe Deum, anathema ſit, ergo ad imaginem Patris, & Filij homo eſt factus, ergo non mediantibus Angelis animam creauit.

Præterea Geneſ. 1. dicitur, quod fecit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem ſpiraculum vitæ, ergo Deus per ſe ipſum non per Angelos infundit illi corpori formato ſpiraculum vitæ, id eſt animam.

Secundo probatur concluſio ex diffinitione, & determinatione ſummorum Pontificum & Sacrorum Conciliorum ſupra in præcedenti puncto relatorum.

Tertio comprobatur: concluſio teſtimonio Patrum: nam D. Auguſt. 9. ſuper Geneſ. negat Angelos eſſe creatores, ſed cum anima non habeat eſſe à Deo niſi per creationem, ergo non eſt à Deo mediãtibus Angelis. Item D. Chryſoſtomus homil. 11. ſuper Geneſ. teſtatur ſic ait, vt doceat nos, quod formatum illum de terra miſericordia Domini, & rationalem animæ eſſentiam habere voluerit, per quam animal hoc abſolutum fieret, atque perfectum inſpirauit inquit in faciem eius ſpiraculum vitæ vitalem dicere vult operandi efficaciam ei, qui de terra formatus ſpiraculum datum eſſe, & hoc ſubſtantiæ animæ conſtitutam; vnde ſubdit, & factus eſt homo in animam viuentem. Item B. Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus lib. 1. ſuper Geneſ. huic ſe ſubſcribit, quæritur vtrum Deus animam inſufflando fecit, an eam, quam fecerat corpori dando potius inſufflauit, vtrumque enim puto eſſe, nec habere aliquid quæſt. quomodo, ſiue inſufflando fecerit animam, ſiue donando creauerit, nec de aliquo flatu ſuo, nec de ſe ipſo, ſed ex nihilo aut inſufflando creauit, aut creando corpori inſufflauit.

Ex quibus planè teſtimonijs conſtat animam produci à Deo per ſe ipſum, & non per Angelos.

Quarto munitur concluſio rationibus.

Prima. Anima rationalis non poteſt produci niſi per creationem, ſed nihil poteſt creare niſi Deus, cum ſolius primi agentis ſit agere nullo præſuppoſito, nec etiam inſtrumentaliter, cum ſemper agens ſecundum præſupponat aliquid à primo agente cauſatum, ergo impoſſibile eſt omnino, quod anima rationalis producatur à Deo mediantibus Angelis.

Secunda. Res ſicut ſe habet adeſſe, ſic ſe habet ad agere, ergo quæcumque res non eſt ipſum eſſe, ſed de neceſſitate præſupponit aliquid, in quo recipiatur ipſum eſſe, ſicut ſuum eſſe de neceſſitate eſt in aliquo receptum, ſic & ſuum agere de neceſſitate erit in aliquo receptum, vt ex hoc non poſſit creare nec facere aliquid ex nihilo, ſed ſolus Deus eſt ipſum eſſe, & non indiget aliquo alio, in quo recipiatur ſuum eſſe, ergo ſolus ipſe poterit creare, vel ſolus poterit facere ex nihilo aliquid, & ſolus poterit agere nullo præſuppoſito, ergo anima non poteſt creari mediantibus Angelis.

Tertia ratio. Nullum agens creatum eſt ſua virtus, ſed ſemper habet virtutem receptam in alio, & in ſua natura, vel in ſua ſubſtantia, ſed omne, quod recipitur in aliquo oportet, quod limitetur, & finiatur ſecundum modum rei recipientis, ergo nullum agens creatum habet virtutem infinitam, cum non ſit ſua virtus, ergo nullum agens creatum poteſt creare, & per conſequens anima non poteſt creari per Angelos, nam propriè creare eſt facere ex nihilo aliquid, quod non poteſt eſſe niſi per virtutem infinitam, quæ non poteſt competere alicui creaturæ.

Sed obijcies, ſicut res exeunt à Deo, tanquam à principio effectiuo ita ordinãtur in Deum tanquam in cauſam finalem, ſed animæ humanæ ordinantur & reducuntur in Deum, tanquam in finem per Angelos gubernantes mundum, & cuſtodientes homines, & eorum animas, ergo & animę exierunt à Deo, & exeunt ab ipſo tanquam à principio effectiuo mediantibus. Præterea ſicut eſt ordo in corporibus, ita & in ſpiritibus, ſed corpora inferiora fiunt per ſuperiora, vt homo generat hominem, & ſol, ergo multò magis ſpiritus inferiores, vt animæ humanæ fiunt per ſpiritus ſuperiores, vt per Angelos.

Ad primum reſpondetur, quod non eſt par ratio de exitu à Deo per creationem, & tendentia in Deum tanquam in finem, quia exire à Deo per creationem eſt incipere eſſe ab ipſo ex nihilo, ad quod creatura directè per ſe cooperari non poteſt, tendere autem in Deum tanquam ad finem fit per operationes noſtras, in quibus Angeli poſſunt nos directè iuuare.

Ad ſecundum reſpondetur, quod corpora ſuperiora non ſunt cauſæ iſtorum inferiorum niſi tranſmutando, & generando ea, & quamuis vnum corpus faciat ad generationem alterius ſubſtantiæ, cum ſpirituales non generent ſe adinuicem: ideo ratione eſſentiæ animæ, quæ non educitur de potentia corporis, non poſſunt ibi cooperari Angeli, poſſunt tamen ad organizazionem & diſpoſitionem corporis, ſi quidem anima non creatur, nec infunditur niſi corpori diſpoſito, & organizato.

Secundo reſpondetur, quod ſicut corpora inferiora in actionibus ſuis iuuantur per ſuperiora, ſic ſpiritus inferiores in actionibus ſuis iuuantur per ſuperiores, & animæ humanæ hoc modo iuuantur per Angelos, & illuminantur per eos.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Vtrum Angeli poſſint aliquid cooperari ad creationem animæ.

SAnctus Auguſt. 9. ſuper Geneſ. loquens de hac materia videtur velle, quod Angeli non ſunt Creatores, ſed poſſunt aliquid cooperari Deo in creatione, vnde ibi de triplici opere diuino manſionem facit, primum eſt id, quod operatur Deus in his, quæ fiunt ſecundum conditionem naturæ, vt ſegetes, & arbores.

Secundum eſt, quod operatur Deus in his, quæ fiunt ſecundum beneplacitum eius, vt in productione Euæ ſuppleuit carnem pro oſſe.

Tertium eſt, quod operatur Deus per merã creationem, vt naturas Angelorum.

Secundo notandum, quod aliquid poteſt creari duobus modis, vno modo, vt incipiens eſſe in ſe ipſo, alio modo vt incipiens eſſe in alio, vel ſub alijs verbis, aliquid poteſt creari duobus modis, vel vt aliquid per ſe exiſtens, velut perfectio alterius; primo modo nullum agẽs creatum poteſt aliquid cooperari Deo in creatione illius, quia operatio creaturæ nullatenus poteſt ad aliud attingere, vt aliquid cooperetur in creatione illius rei, ſecundo modo poteſt agens creatum cooperari ad creationem illius rei non quantum ad ſuam eſſentiam, ſed quantum ad diſpoſitionem, & organizazionem corporis.

His pręmiſſis, & ita conſtitutis ponuntur quatuor propoſitiones.

Prima. In his, quæ fiunt ſecundum conditionem naturæ, vt ſegetes, & arbores, vel etiam alia naturaliter producta poſſunt cooperari Angeli, quia poſſunt ad hos homines vt agricolæ, vel etiam alij homines.

Secunda propoſitio in his, quæ fiunt ſecundum beneplacitum Dei poſſunt cooperari Angeli; nam ſi de coſta fuit formata Eua potuerunt Angeli ad hoc cooperari, vt illam coſtam de ſuo loco amouerent, quia corporalia ad nutum Angelorum obediunt, quantum ad motum localem.

Tertia propoſitio in his, quæ fiunt à Deo per meram creationem, ſi fiant, vt res per ſe exiſtentes nullo modo poſſunt cooperari Angeli, vel alia agentia naturalia à natura, patet ex dictis.

Quarta propoſitio Angeli poſſunt cooperari ad creationem animę non quantum ad ſuam eſſentiam, ſed quantum ad diſpoſitionem, & organizazionem corporis, cui illa anima per creationem infunditur; probatur, quia corpora cœleſtia, & ipſi Angeli mouentes ipſa corpora faciunt ad generationem hominis, qui conſtat ex anima, & corpore, ſed principaliter hoc faciunt ex parte corporis organizando, & diſponendo corpus, ſine quo non crearetur anima, nec infunderetur corpori.

PVNCTVM SEXTVM.

Quando anima humana creetur.

COnueniunt omnes Theologi, quod Deus organizato corpore actione parentum animam infundit in corpore, & infundendo creat, nam vt Ariſt. 2. de anim. docet. Anima eſt actus primus corporis organici Phyſici, ideoque non poteſt eſſe anima niſi in corpore Phyſico organico debitè complexionato.

Et ſi quæratur, quare Deus ſic ordinauerit.

Reſpondetur; quod præcipua ratio hæc eſt, vt ſcilicet omnia membra, & organa *ſenſuum*, quæ ſunt in homine ſimul, & non ſucceſſiuè *animando obliget* ad ſeruiendum ſibi, hoc eſt Deo, à quo vitæ beneficium acceperunt, & nullum membrum ſeruiat Diabolo per peccatum, iuxta quod hortatus Apoſtolus Rom. 6. dicens non regnet in veſtro mortali corpore peccatum, vt obediatis cõcupiſcentijs eius, ſed exhibeatis membra &c.

Dubitabit quiſpiam de tempore, quo formatur fœtus in vtero, in tantum vt organizetur, & anima creetur.

Circa hoc dubium duæ fuerunt ſententiæ Doctorum, vna eſt D. Auguſt. lib. 83. quæſt. dicentis formationem illam fieri 45. diebus à principio conceptionis, quo ad corpus maris, altera eſt Gloſę in Leu. aſſerentis, quod maſculus in 40. diebus formatur, fęmina vero 84. ratio huius diuerſitatis *in maſculo*, & fœmina de infuſione animæ aſſignat *Plinius*, nam fętus maſculinus cõcipitur ex ſemine calido in dextra parte matricis, quæ eſt calida, fętus autem fœmineus ex ſemine frigido in ſiniſtra parte matricis, frigidum autem tardum eſt, & pigrum in operatione ſua, calidum verò velox, & ideo virtus formatiua in vno ſemine velocius, & citius membra *organizat*, & format, quam in alio, ſed præter hanc rationem naturalem duæ poſſunt aſſerri, vna eſt Theologica, quia ſicut Chriſtus Dominus erat aſſumpturus carnem in ſexu virili, ideoque ampliorem gratiam eidem ſexui præſtare voluit, altera ratio eſt legalis, quę ſanxit iuſtum eſſe, vt qui plus peccauit, plus puniri debeat, & quia in tranſgreſſione præcepti Dei in paradiſo mulier plus peccauit, ideo plus punitur, & hinc eſt, quod anima maris creatur circa 45. dies, & fœminæ anima circa 84. à principio conceptionis, qua de re lex vetus præcepit purificationem parientis maſculum fieri 40. die, vt patet Leuit. 12. ſed parientis fœminam duplicatis diebus, vt ſicut anima maſculi 40. die inficitur originali peccato, quod die infunditur corpori 40. die poſt natiuitatem ex vtero deberet mundari templum ingrediendo & conſimiliter de fœmina dies duplicarentur pro purificatione animæ, & parientis eam.

Sed quomodo poſſint conciliari prædictæ ſententiæ Doctorum, ſcilicet D. Aug. & Gloſ. in Leuit.

Dicendum, quod formatio eſt duplex, vna perfecta, altera ſemiplena, prima fit in 45. diebus, vt ſenſit D. Auguſt. ſecunda fit in 40. diebus, vt aſſerit Gloſa, vbi ſupra.

Digitized by Google

DISTINCT. DECIMANONA.

De primo hominis ſtatu ante peccatum, ſcilicet qualis fuerit ſecundum corpus, & ſecundum animam?

Solent, quæri plura de hominis ſtatu &c.
Factus Adam ſic eſt in prima conditione,
Vt vitare queat mortem propria ratione:
Sed pomo vetito, mulieris voce potito
Per nullam ſortem potuit compeſcere mortem,
Quando reſurgemus vitam ſine morte ſciemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

De immortalitate hominis, quantum eſt ex parte animæ.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum anima rationalis ſit per naturam immortalis.

Notandum, quod immortalitas accipitur tribus modis, vno modo pro omnimoda immutabilitate ex ſe ipſo, & ſic ſolus Deus eſt immortalis.prima Thom. vltimo Regi ſeculorum,& immortali,ſcilicet ex ſe ipſo ſoli Deo; ſecundo pro inuariabilitate non ex ſe ipſo, ſed Dei dono, & ſic competit Angelis, & animæ rationali, & cæleſti corporis, quæ Deo volente, & conſeruante ſunt immortalia, vt dicit Plato in Thimeo. & D.Gregorius ſuper Ezechielem,tertio capitur immortalitas pro eo,quod poteſt quidem,& habet ex ſe ipſo mori,ſed poteſt Dei dono ſi vult facere, quod non moriatur, & talis fuit immortalitas Adæ in ſtatu innocentiæ.

In corpore quæſt. Auctor duas ponit concluſiones.

Prima eſt. Anima rationalis eſt immortalis; probat primo, quia ſic fides catholica docet,ſecundo quia ipſi fidei Philoſophia concordat, tertio quia omnis recta ratio eſt ei conſona.

Hanc concluſionem comprobat ſex rationibus, quæ ponuntur ad oppoſitum.

Prima quidem ex ordine vniuerſi, ſecunda ex ordine diuinæ iuſtitiæ,tertia ex ordine ad proprium finem, quarta ex virtute ipſius animæ, quinta ex conſideratione, ſexta ex comparatione ad obiectum, hæ omnes rationes infra adducentur.

Secunda concluſio ratio immortalitatis propter quid ſcilicet anima eſt immortalis, eſt ex quadruplici genere cauſæ, quamuis principaliter ex fine ſumatur; probat Auctor, quia potiſſimus modus deueniendi in eius cognitionem ex conſideratione finis teſte D.Auguſt. 12.de Trinit.finis autem imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem,ſed anima rationalis facta eſt ad participandam ſuam beatitudinem, ergo neceſſe eſt, quod ipſa ſit per naturam immortalis,nam beatus eſſe non poteſt qui bonum, quod habet, poteſt amittere.

Secundo colligitur immortalitas ex parte cauſæ formalis, quia anima ad imaginem,& ſimilitudinem Dei facta eſt,ſed non aſſimilaretur, ſi termino mortis clauderetur,ergo cum de natura ſua ſit imago Dei, non poteſt eſſe mortalis.

Tertio ex parte materiæ, quæ animæ rationali tanto appetitu coniungitur, quod nullatenus queat aliam formam appetere, cum optima colligantia iungantur adinuicem.

Quarto ex parte cauſæ efficientis, quia quod bona ratione iunctum eſt diſſolui velle non eſt Dei efficientis, hinc eſt, quod Deus, qui fuit animæ Auctor, eſt continuus animæ conſeruator.

Pro expoſitione huius difficultatis, quinque ſunt ponderanda.

Primum num ſit de fide animam immortalem eſſe,& æternam.

Secundum num Philoſophi poſuerint animæ rationalis immortalitatem.

Tertium num poſſit probari naturaliter immortalitas animæ rationalis.

Quartum quæ fuerint motiua,& argumenta contrariæ ſententiæ, & quomodo ſoluenda.

Quintum num anima rationalis ſit immortalis ex natura ſua,vel ex dono Dei.

PVNCTVM PRIMVM.

Num ſit de fide animam immortalem eſſe,& æternam.

Priuſquam reſoluatur hæc difficultas ſciendũ, quod æternum duobus modis aliquid dici poteſt; vno modo tam ex negatione principij, quam ex negatione finis ſuæ durationis; quia videlicet neque incępit eſſe, neque deſinet ſicut cœlum ſecundum mentem Ariſtot.alio modo ex negatione finis tantum, quia videlicet quamuis ſuæ durationis initium habuerit, nunquam tamen eſſe deſinet,ſicut cœlum ſecundum catholicam fidem.

Secundo ſciendum, quod ſicut mortale, & corruptibile dupliciter dicitur, ita immortale & incorruptibile, vno modo corruptibile, & mortale dicitur aliquid, quia in ſe principium aliquod habet, per quod ad corruptionem tendit,vt equus, lapis cętera id genus, & hoc propriè corruptibile dicitur, per oppoſitum vero in corruptibile vocatur, quod nullum tale principium ſibi intrinſecum habet, ſicut cœlum & intelligentiæ; Alio modo dicitur aliquod corruptibile, & mortale,non quia intrinſecum aliquod principium habeat, per quod ad corruptionem tendat,ſed quia per aliquod agens extrinſecum, aut agendo,aut ab actione ceſſando deſinere poteſt, ſicut ſecundum catholicam fidem cœlum, & intelligentiæ, per oppoſitum vero incorruptibile, & immortale dicitur,quod à nullo etiam extrinſeco ag ente ad non eſſe deduci poteſt, ſicut Deus glorioſus.

Tertio notandum, quod cum quæritur an anima intellectiua ſit immortalis non intelligitur ſecundũ modum, ſed tantum an primo modo ſit incorruptibilis & immortalis tamquam videlicet nullum in ſe principium habens,per quod tendat ad non eſſe.

Vlterius animaduertendum, quod licet quod eſt hoc modo incorruptibile per ſe deſinere eſſe non poſſit,

Digitized by Google

poſſit, eorum tamen aliquod per accidens poteſt deſinere ad ſui, ſcilicet corruptionem ſubiecti; nam omnis forma, quæ de potentia materiæ educitur, & ſecundum ſuum eſſe à materia dependet, licet per ſe corrumpi non poſſit, cum ſe per eſſe conſequatur formam, per accidens tamen ad materiæ corruptionem, in qua eſt deſinit eſſe.

His prænotatis reſoluitur dubitatio vnica concluſione, quæ eſt hæc, animam eſſe immortalem eſt de fide, hanc concluſionem expreſsè tenet Sanctus Bonauentura in textu, dum ait, quod anima rationalis eſt immortalis, ſecundum quod fides catholica dicit; & probatur ex Sacræ ſcripturæ locis; nam Geneſ. 37. Iacob lugens, mortem filij ſui Ioſeph, quem à beſtia deuoratum putabat, deſcẽdam inquit ad filium meum lugens in infernum. Item ex illo Exod. 3. vbi Deus cum Moyſe loquens dicit, ego ſum Deus Patris tui, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, at non eſt Deus mortuorum omnino, ſed viuorum ſaltem ſecundum animas, & Eccleſiaſt. 12. reuertatur puluis in terram ſuam, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum, & Sap. 3. iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis, viſi ſunt oculis inſipientium mori, illi autem ſunt in pace, & infra, & ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt ſpes illorum immortalitate plena eſt; Item Sap. 4. iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit; Item ex illo 2. Machab. 10. ſancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare; Item ex illo Iob 21. ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt; Item ex illo Matth. 10. nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, & ex illo Luc. 16. factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ, mortuus eſt autem Diues, & ſepultus eſt in inferno; Item ex illo 2. Corint. 5. audemus autem & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum, & ex illis Apocal. 41. beati mortui, qui in Domino moriuntur, ammodo iam dicit ſpiritus vt requieſcant à laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur illos.

Secundo. Hæc veritas catholica diffinita eſt ab Eccleſia: nam ab Apoſtolis teſte Papa Clemente conſtitutionum Apoſtolorum lib. 6. Canon. 6. damnatæ fuerunt hæreſes animæ immortalitatem negantes, ſic animam immortalem affirmamus, & perpetuo manere vti rationis participem, & libertate præditam: Item diffinita eſt in Concilio Lateranenſi ſub. Leone 10. ſeſſ. 8. & prius diffinita fuit in Synodo 6. generali act. 13. vbi Epiſtola Sophronij Patriarchæ Ieroſolomitani act. 11. approbatur, quia Angelos, & animas eſſe à Deo creatos immortales affirmauit.

Tertio hanc veritatem confeſſi ſunt omnes Patres tunc Græci, tunc Latini: nam D. Greg. Nyſſenus in diſputatione de reſurrectione, & anima, Sentio inquit, quod re omnium pulcherrima de virtute loquor vita hominum caritura ſit, niſi aliqua certa, & non ambigua de hac re de immortalitate animæ fides in nobis firmata fuerit, D. Auguſtinus libro de anima, & immortalitate cap. 4. manifeſtum inquit eſt immortalem eſſe animum hominum, D. Chryſoſtomus orat. 4. de prouidentia eos, qui animum cum corpore extingui putant, appellat inſanos, & ait perinde facere ac ſi quis in die contendat diem non eſſe & de rebus in promptu poſitis dubitet: Item D. Ambroſius lib. de bono mortis cap. 9. non mori animam cum corpore manifeſtum eſt, Cyprianus in ſerm. de mortalit. idem affirmat, Item D. Gregor. quæſt. animæ can. 27. animæ defunctorum quatuor modis ſoluuntur, ſcilicet à pœnis purgatorij, &c. Item D. Dionyſius 4. de diuin. nom. dicit, quod animæ humanæ ex bonitate diuina habent, quod ſint intellectuales, & quod habeant ſubſtantialem vitam in conſumptibilem: Item Caſſiodorus lib. de anim. cap. 3. ſic ait nos immortales animas eſſe facile veridicis rationibus approbamus.

Quarto probatur immortalitas *animæ exemplis* ſacrarum hiſtoriarum, nam 2. *Machabeorum* apparuerũt Iudæ Machabeo Ozias ſummus ſacerdos defunctus, & Ieremias Propheta, qui multo tempore ante migrauerant ad animandum ipſum promittendo victoriam: Item Chriſtus Dominus narrauit Iudæis de diuite Epulone ſepulto in inferno, & Lazaro quieſcente in ſinu Abrahæ oſtendit clare animas immortales, & ſecundum opera in futuro recipere, vt habetur Lucæ 16. Item iuuenis quidam reſuſcitatus à Ioanne Euangeliſta narrauit gloriam regni paratam bonis, & tormenta varia inferni, vt patet in eius legenda, Item tres mortui reſuſcitati ad ſepulchrum D. Hieronymi narrauerunt multa de gloria paradiſi, pœnis inferni, cruciatibus purgatorij, vt patet de miraculis eius, præterea in 4. Dialog. multa exempla habentur oſtendentia præmium, vel pœnam animarum, & per conſequens immortalitatem earum. Item B. Agnes vt narrat D. Ambroſius cum magna comitiua ſanctarum apparuit poſt mortem Coſtantiæ filiæ Coſtantini.

Amplius B. Agata apparuit S. Luciæ oranti, vt habetur in eius legenda, & cõſolabatur ancillam Chriſti, in numera huiuſmodi exempla poſſent afferri, ex quibus animæ immortalitas probatur.

Quinto confirmatur animæ immortalitas primo de Chriſto Domino, qui reſurrexit à mortuis, & animas ſanctorum ex limbo eduxit relictis reprobis in inferno imperpetuum. cruciandis.

Secundo ex reſurrectione omnium hominum in eadem anima, & corpore futura.

Tertio de multis reſuſcitatis in veteri, & nouo teſtamento, vt Lazaro, & alijs, qui multa de pœnis inferni vidiſſe narrarunt, & per conſequens animæ eorum poſt mortem corporis non fuerunt annihilatæ.

Quarto de omnibus martyribus, qui ſe morti expoſuerunt pro futura vita, & de multis, qui apparuerunt poſt mortem viuentibus in præſenti, vt Petrus, & Paulus Coſtantino Imperatori.

Poſtremo hæc veritas eſt totius religionis Chriſtianæ fundamentum, ſi enim animæ noſtræ ſimul cũ corporibus interirent nos, qui in Chriſto credimus miſerabiliores cũctis hominibus eſſemus, vt D. Paul. 1. Corint. 15. docet.

Et ſi objiciatur, quod Salomon dicit Eccleſiaſt. 3. vnus eſt interitus hominis, & iumentorum, & æqua vtriuſque conditio, ſed illa ſimul corpore, & anima intereunt, ergo &c.

Præterea Ezechiel 18. dicitur anima, quæ peccauerit

uerit ipſa morietur, & Sap. 16. homo occidit per malitiam animam, & huiuſmodi.

Ad primum reſpondetur, quod Salomon ibi loquitur, vt concionator, qui inducit dicta Sapientum & etiam dicta ſtultorum, inter quę dicta, ſcilicet ſtultorum vnum eſt hoc, videlicet vnus eſt interitus hominis, & iumentorum, ideoque ibi tandem in fine libri ſapienter includit dicens Deum time, & mandata eius obſerua, hoc eſt omnis homo.

Vel intelligendum eſt, illud dictum de homine dũtaxat, quo ad corpus, & vitam animalem, vt exponit D. Hieronymus ibi.

Ad ſecundum reſpondetur, quod anima humana dicitur in Sacra ſcriptura mori propter peccatum, & huiuſmodi mors eſt ſpiritualis, nam ſicut corpus viuere non poteſt ſeparata, vel abſente anima, ita anima viuere nõ valet, niſi Deo præſente, ſed quia Deus recedit ſubtrahendo gratiam ab anima, quando anima mortaliter peccat, ideo anima per peccatum mori dicitur ſpiritualiter, & hoc fit multiplici morte, primo originalis culpæ. Rom. 5. per vnum hominem mors in omnes homines tranſijt: ſecundo actualis malitiæ, vt patet in prædictis auctoritatibus; tertio infidelitatis morte Matth. 8. dimitte mortuos, id eſt infideles ſepellire mortuos ſuos; quarto morte gehenne iuxta illud Pſal. 48 mors depaſcet illos, præterea aliquando moritur anima ſola praua voluntate: 1. Ioannis 3. qui non deligit manet in morte: aliquãdo etiam oris offenſione. Sap. 1. os, quod mentitur, occidit animam; aliquando opere. Iacob 1. peccatum cum conſumatum fuerit generat mortem, & omnia hæc intelligenda ſunt non de ſubſtantiali, ſed de ſpirituali morte animæ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num Philoſophi poſuerint animæ rationalis immortalitatem.

Complures Philoſophi aſſeruerunt animam rationalem eſſe immortalem, & primus qui fertur affirmaſſe fuit Ferecides, qui fuit præceptor Pythagoræ, quamuis D. Hieronymus contra Iouinianum aſſerat, primum apud Gręcos dixiſſe immortales eſſe animas, fuiſſe Pythagoram, qui etiam poſuit eas deſcendere de cœlo, & poſt mortem corporum earum aſcendere, Item Empedocles qui dixit futuræ fœlicitatis appetitu nihil eſſe fęlicius, vt ait Ariſt. lib. de vegetabilibus, vnde amore immortalitatis habendæ ſe ipſum in ardentis Ethnæ ſpecu proiecit teſte Lactantio lib. 3. Item Plato in Timeo ait poſt omne corpus animas in ſinu Patris æterni reuerti, & lib. 2. dicit tot animas eſſe, quot ſtellæ, & leges immortalitatis habere: Item ſatis altum conſcripſit volumen, quod Phedron appellauit, qui ferè totus eſt de immortalitate animæ, vbi de pœnis inferni ſatis diſſerit: Item Theophraſtus diſcipulus Platonis teſte D. Auguſt. 22. de Ciui. Dei, cum legiſſet librum de Phedone Platonis, vbi ſcribit immortalitatem animę, de muro ſe præcipitem dedit, Item Diogenes teſte D. Hieronymo contra Iouinianum, & Lactantio lib. 3. dixit ſe deſcenſurum ad infernum per mortem, & cupiditate immortalitatis ſe ipſum occidit: Item Archita Tarentinus, teſtante Tullio libro de ſenectute, mentem noſtram dicebat diuinum nomen.

Item Apuleus Platonicus in lib. de Deo Socratis ait homines ratione plaudentes, oratione pollentes, immortalibus animis gaudentes, &c. Item Plotinus Philoſophus dicebat, vt teſtatur D. Auguſt. lib. 9. de Ciuit. Dei fugiendum eſſe ad clariſſimam patriam, & ibi patere omnia: Item Zeno Philoſophus, vt refert Seneca, in Epiſtola quadam dicebat mortem eſſe glorioſam, & ideo ſe interfecit, vt poſt mortem beatus viueret; Item Porphirius ſicut teſtatur Galenus in lib. de ſpermate, non eſt mirum inquit animam, quæ ſubſtantia incorporea eſt, poſſe ſeparari à corpore, cum ignis, qui eſt ſubſtantia corpora corruptibilis à lignis, quibus eſt coniũctus, poſſit ſeparari, & reuerti in ſuam materiam ſine ſui corruptione. Ariſtoteles, vt ex multis locis intelligi poteſt exiſtimauit animam eſſe immortalem, nam 12. Metaphyſic. tex. 17. nihil prohibere ait aliquam animam remanere poſt interitum compoſiti, ſed tantum intellectiua, & in tex. 51. dicit intellectum humanum eſſe indiuiſibilem, & ſine materia, & in lib. 1. de partibus animalium cap. 1. affirmat animam intellectiuam eſſe abſtractam à materia, & in 1. de anim. tex. 65. 66. vocat intellectum noſtrum incorruptibilem diuinũ, & impaſſibilem, & in 2. de anim. tex. 21. ſcribit nihil prohibere quaſdam partes animæ ſeparabiles eſſe, quia nullius corporis ſunt actus, & in 3. lib. de anim. text. 4. ait intellectum non eſſe mixtum, & in 3. de anim. ait intellectum paſſibilem ad omnia intelligibilia, talis autem non eſſet, ſi non eſſet immaterialis & incorruptibilis, & in text. 19. vocat intellectum agentem ſeparabilem, non mixtum, & impaſſibilem, & in 2. lib. de gener. animalium cap. 3. inquit ſolam mentem extrinſecus aduenire diuinam, & ſeparabilem eſſe, & cum eius actione nõ communicare actionem corporalem, & in 2. libro de generat. & corruptione tex. 45. abſurdum eſſe inquit animam eſſe ortam ex elementis, cum eius actiones, & operationes non ſint corporeæ, & lib. 1. Etich. cap. 11. conferre inquit, quid defunctis proſperi amicorum ſucceſſus videntur ſimili modo etiam infortunia, ita tamen vt neque fęlices reddere infęlices, ne quippiam tale efficere valeant ſuperſtites; igitur ſunt quo ad animam ex ſententia Ariſt. hi, qui ſunt vita functi; Item Trimegiſtus Mercurius Maximus Græcus ad Eſculapium ſic ſcribit omnis humana anima eſt immortalis, Item Cyrus maior Rex, cum veniret ad mortem, conuocans filios ſuos, vt recitat Tullius in lib. de Senectute & Xenophõ Philoſophus ſcribit, ſic ait nolite arbitrari mihi cariſſimi filij mecum à vobis receſſero nuſquam, aut nullum fore, nec enim dum eſſem vobiſcum animum meũ videbatis, ſed cum eſſem in hoc corpore ex eis rebus, quas gerebam intelligebatis, eumdem igitur eſſe credito ſe & ſi nullum videritis. Item Tullius lib. quem de ſomno Scipionis edidit, parum poſt principium ſic ait, conſtat certum eſſe in cœlo diffinitum locum, vbi beati æuo ſempiterno fruantur, & ſequitur, hi viuunt, quia corporum vinculis, tanquam è carcere euolauerunt, veſtra verò, quę dicitur, vita mors eſt; Item Aeneus Sen. lib. de morte immatura apertè hanc veritatem profitetur, & in Epiſtola 97. loquens de Scipione ait animũ

quidam

Digitized by Google

quidam eius eſſe in cœlo, ex quo erat, perſuadeo mihi; Item Didimus Rex Bracmanorum ad Alex. Magnum ſic ſcribit, qua propter nimium vecordes vos, & miſerabiles iudicamus, quia originem veſtram eſſe cœleſtem non ſuſpicitis, magnamq; cum Deo habere cognitionem.

PVNCTVM TERTIVM.

Num poſſit probari naturaliter immortalitas animæ rationalis.

QVamuis nonnulli aſſerant immortalitatem animæ noſtræ, nec ab vllo Philoſopho demonſtratiuè probatam eſſe, nec poſſe naturaliter probari, ſed fide tantum à nobis credi, tamen poteſt immortalitas animæ noſtræ perſuaderi rationibus; nam & Theologi conati ſunt eam oſtendere, & præſertim Seraphicus Doct. qui rationibus pluribus tam luculenter, ac ſubtiliter probat, vt nihil amplius conſiderari poſſit, præmittit enim, quod anima poteſt conſiderari duobus modis, vno modo in ordine, alio modo in ſe, primo modo tribus modis, ſcilicet reſpectu vniuerſæ creaturæ, reſpectu diuinæ iuſtitiæ, & reſpectu finis; ſecundo modo, ſcilicet in ſe tripliciter, nimirum quantum ad virtutem, quantum ad actum, & quantum ad obiectum, & penès hos ſex modos adducit rationes penès primam conſiderationem, quæ eſt ſecundum ordinem, quem habet inter creaturas vniuerſi duplici ratione probat eius immortalitatem.

Prima quidem eſt hæc. In ordine creaturarum vniuerſi reperitur prima materia, & vltima forma, prima materia eſt incorruptibilis, ergo & vltima forma, ſed hæc eſt anima rationalis, ergo &c. altera ratio eſt adhoc, quod vniuerſum ſit perfectum neceſſe eſt reperire creaturarum differentias ſecundum perfectam combinationem, ſed in vniuerſo reperitur ſubſtantia habens magnitudinem exiſtentem incorruptibilem, vt corpus cœli, reperitur etiam ſubſtantia incorruptibilis, quæ nec eſt magnitudo, nec coniuncta magnitudini, vt intelligentias, ergo debet reperiri ſubſtantia media incorruptibilis, quæ non ſit magnitudo, ſed coniuncta magnitudini, & hæc eſt anima rationalis.

Penès ſecundam conſiderationem, quæ eſt ex ordine iuſtitiæ, oſtenditur animæ immortalitas duplici ratione.

Prima nullum bonum eſt irremuneratum, & nullum malum impunitum apud Deum, qui iuſtè iudicat, ſed multa bona irremunerata remanent, & multa mala impunita ſecundum præſentem vitam, ergo ponenda eſt alia vita, quam hæc, ſed hæc non eſſet, niſi anima remaneret poſt corpus, oportet igitur cũ Deus iuſtus ſit ſupereſſe aliam vitam, in qua, & boni omnes iuſta præmia meritorum, & omnes improbi iuſta ſupplicia peccatorum recipiant, hinc D. Chryſoſtomus ſermon. 4. de prouid. vtitur ad probandam immortalitatem animæ hoc argumento, & concludit perinde adeſſe negare animum immortalem eſſe, atque negare eſſe Deum, quia eſt negare Deum eſſe iuſtum, & qui iuſtus eſt Deus non eſt, ſi inquit nihil eſt poſt hãc vitã, ne Deus quidẽ eſt, ſi na ũt Deus eſt, iuſtus eſt, quod ſi iuſtus ſit, pro dignitate retribuet vnicuique.

Secunda ratio eſt. Ad diuinam iuſtitiam ſpectat quod nihil benè, & iuſtè factum debet vergere in malum exitum, ſed ſecundum moralem Philoſophum, & ſecundum legem diuinam, & ſecundum etiam omnes ſectas potius homo debet pati mortẽ, quam recedere à veritate vitæ, & à veritate iuſtitiæ, ſed ſi omnino periret anima, periretur omnino iuſtitia, quæ eſt in ipſa, ergo talis mortis perpeſſio, quæ iuſta eſt, & quam laudet omnis ratio recta malum haberet ſimpliciter exitum, quod eſt contra diuinam iuſtitiam.

Penès tertiam conſiderationem, ſcilicet ex ratione animæ ad proprium finem *oſtenditur animæ im*mortalitas duabus rationibus.

Prima. Remoto vltimo fine, qui principaliter mouet omnes, alij fines ſunt caſſi, & vani, ſed finis vltimus omnis operationis rationalis eſt beatitudo perfecta, ergo ſi illa non eſt, omnia quæcumque operatur anima fruſtra facit, ſed hoc eſt inconueniens, ergo neceſſe eſt ponere illum finem, ſed hic eſt beatitudo, quæ eſt ſtatus omnium bonorum agregatione perfectus, ergo anima eſt immortalis.

Secunda ratio. Omnis anima rationalis naturaliter appetit beatitudinem, ſed nihil eſt ocioſum in fundamento naturæ, ergo omnis anima *rationalis* nata eſt ad beatitudinem peruenire, ſed *vbi eſt* beatitudo, ibi perfecta ſecuritas, & vbi perfecta ſecuritas, ibi immortalitas, ergo ex ordine ipſius animæ ad ſuum finem colligitur immortalitas.

Penès quartam conſiderationem *ſcilicet*, quantum ad propriam virtutem ipſius animæ: probatur duabus rationibus immortalitas.

Prima nulla virtus materialis, & corruptibilis nata eſt ſuper ſe reflecti, anima rationalis ſecundum actum proprium nata eſt ſuper ſe reflecti cognoſcendo ſe, & amando, ergo *virtus animæ rationalis* non eſt materialis, & corruptibilis, ergo eſt *immaterialis* & incorruptibilis.

Maior deſumitur ex Ariſt. 1. de anim. tex. 46.

Secunda. Omnis virtus, quæ per receſſum & impermixtionem cũ corpore corruptibili fortificatur, & potentior efficitur eſt incorruptibilis per naturã, ſed anima rationalis eſt huiuſmodi, quia tanto magis eleuatur ſpiritus, & homo interior, quanto magis mortificatur homo exterior, ergo virtus animæ rationis eſt incorruptibilis.

Penès quintam conſiderationem ſcilicet, quantum ad operationem oſtenditur animæ immortalitas duabus rationibus.

Prima. Anima rationalis propriam operationem habet, ſecundum quam non pendet ex corpore; ſcilicet intelligere, quia nullum organum ſibi appropriat, ergo duratio animæ non pendet ex corpore, ſed ipſa de ſe corrumpi non habet, cum nullam contrarietatem habeat, ergo de ſe eſt incorruptibilis. Antecedens deſumitur ex Ariſtot. lib. 1. de anim. ſic enim dicit ſi eſt aliqua operatio, aut aliqua paſſionũ propria continget vtique ipſam ſeparari, ſi vero nulla eſt propria ipſius, non vtique erit ſeparabilis.

Quod ſi quis obijciat, hoc eſſe contra Philoſophũ lib. 3. de anim. tex. 39. vbi ait non contingere nos aliquid

quid

Digitized by Google

quid adiſcere, aut intelligere ſine phantaſmate, & oportere intelligentem phantaſmata ſpeculari.

Reſpondetur, quod vis illius auctoritatis Philoſophi eſt, quod nullum obiectum ſenſibile quod ſolum pro iſtius vitę ſtatu eſt obiectum intellectus motiuũ, & primarium terminatiuum poſſumus intelligere ſine concurrente operatione ſenſus neque etiam nullum intelligibile niſi aliquando ſenſus operatio præceſſerit, vnde Philoſophus non ait oportere intelligentem ſpeculari phantaſma quotieſcumque, & quandocumque obiectum intelligat, hoc enim eſt contra experientiam, ſed abſolute dicit oportere phantaſma ſpeculari nempè, vel tum cum intelligit obiectum ſenſibile, idque propter ſubordinationem quamdam potentiarum animæ, vel certè antea, aliquando ſi intelligit obiectum abſtractum, & dumtaxat ab intellectu perceptibile.

Secunda ratio eſt hæc. Cuiuslibet ſubſtantiæ corruptibilis operatio antiquatur, & ſeneſcit in tempore, ſed animę rationalis operatio nec ſeneſcit, nec antiquatur in tempore, imò iuueneſcit, quia in antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia, ergo ex propria operatione colligitur animæ rationalis immortalitas.

Iuxta ſextam conſiderationem, ſcilicet per comparationem ad obiectum probatur animæ rationalis immortalitas duabus rationibus.

Prima neceſſe eſt eſſe proportionem cognoſcentis ad cognitum, ſiue potentia ad obiectum, ſed anima rationalis nata eſt cognoſcere, & intelligere veritatem, veritas autem eſt incorruptibilis teſte D. Aug. in ſolil. ergo anima rationalis cum ſit veritati proportionabilis eſt immortalis.

Secunda ratio. Omnis virtus corruptibilis ſeditur ab obiecto in proportionabiliter excellenti, & nata eſt magis delectari in medio, quam in extremo, ſed anima rationalis intelligens maiora, & maxima non tamen propter hoc peius intelligit minora, & magis delectatur in cognitione ſummæ lucis, & perceptione ſapientiæ Dei, quam in cognitione alicuius creati, ergo ex comparatione ad obiectum colligitur anima rationalis eſſe immortalis.

His rationibus adducuntur, & alię ad probandam immortalitatem animæ, & prima mens noſtra habet infinitam potentiam ad cognoſcendas omnes res etiã immaterialiter, vniuerſaliter, & indiuiſibiliter, ergo ipſa eſt immaterialis, & incorruptibilis, alioquin id præſtare nullatenus poteſt.

Secunda omnis virtus naturalis, & materialis eodem modo operatur, vel ſemper vel vt plurimum, & per ſe ac neceſſario pendet à cœlo, liberum autem arbitrium hominis merè contingẽter, & ad vtrumlibet operatur, nec per ſe dependet à cœlo.

Tertia. In ſolo homine eſt Dei cognitio, obſeruantia, religio deſiderium imitandi eum, & notitia æternitatis, atque diuinitatis ea ratione, vt æternitas, atque diuinitas eſt.

Quarta. Operatio intellectus & voluntatis non circumſcribitur tempore, ſed vſque ad æternitatem aſpirat, nec niſi in obiecto ſempiterno conquieſcit, nam animus noſter non ſolum cognoſcit res æternas, ſed etiam ea ratione, vt æternæ ſunt eas cognoſcit, & ornat.

Quinta perſuaſum habere animum noſtrum immortalem naturaliter inducit nos ad cultum Dei ad parandas ſcientias, ad reſiſtendum vitijs, ad conſeruandam iuſtitiam, ad obtemperandum legibus, contraria autem opinio, & perſuaſio contraria facit.

PVNCTVM QVARTVM.

Quæ fuerint motiua, & argumenta contrariæ ſententiæ, & quomodo ſoluenda.

NOnnulli Philoſophi, vt habetur direct. inquiſ. 2. par. quæſt. 4. dixerunt, quod mortuo corpore anima moritur, quidam arbitrati ſunt, quod non ex toto æterna, ſed vna particula eſt æterna, & maior, alia temporalis, aliqui quod anima etiam homines non ſunt æterni, gloria tamen æterna eſt ab hominibus affectanda, aliqui teſte Philaſtro arbitrati ſunt animas hominũ poſt mortem conuerti in bruta ſuis meritis congrua; Item Tertulliani putarunt animas hominum ſceleratorum poſt ipſorum mortem conuerti in Dæmones; Item Archontici opinati ſunt animam eſſe cibum principatum, & poteſtatum; Item Saducei, qui libros Moyſis pro diuinis habebant, animam mortalem eſſe cenſuiſſe videntur, nullumque eſſe ſpiritum incorruptibilem putarunt, & propterea futuram reſurrectionem negabant, vt patet Matth. 22. & act. 23. Item fuerunt quidam hęretici in partibus Arabiæ, qui animam ſimul cum corpore opinabantur, nec tamen futuram reſurrectionem abnuebant, affirmabant enim, vt refert Euſebius lib. 6. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ animas ſimul cum corporibus diuinitus fore excitandas, nonnulli alij hæretici Theutopſychitæ appellati, qui hominum animos pecudum animis ſimiles exiſtimarunt, atque eos vna cum corporibus interire dixerunt, multiq; alij in eumdem errorem ſunt prolapſi.

Argumenta & motiua fuerunt plura, primum Ariſtoteles lib. 3. de anim. tex. 20. dicit intellectum paſſiuum eſſe corruptibilem, ait enim intellectus corrumpitur quodam interius corrupto.

Reſpondet Auctor, quod Philoſophus non voluit dicere intellectum eſſe corruptibilem, & immortalem, cum poſtea probet ipſum impaſſibilem, incorruptibilem, & immortalem eſſe, vt patet 3. de anim. ſed vult dicere, quod operatio intellectus, quam habet in corpore impeditur propter aliquam læſionem factam interius in organo imaginationis, vel alterius virtutis ſenſibilis, vnde breuiter dicitur, quod Ariſtoteles per intellectum paſſiuum virtutem cogitatiuam intendit, non autem intellectum poſſibilem iuxta expoſitionẽ Auerrois, Themiſtij, Ioannis Gramantici, & D. Thomæ.

Secundum argumentum ſiue motiuum. Nihil, quod incępit eſſe, internum, vt habetur 1. cęl. contra Platonem, ſed anima intellectiua incipit eſſe, formæ enim non ſunt ante materiam, vt dicitur 12. Metaphyſic. ergo.

Reſpondetur, quod maior eſt vera tantum de eo, quod incępit eſſe per generationem educentem formam de potẽtia materiæ, modo dicitur quod anima non producitur per generationem, ſed per ſimplicẽ emanationem, neque de potentia materiæ educitur.

Si

Digitized by Google

Si inſtetur ergo ſecundum Ariſt.dabitur creatio.

Reſpondetur,quod licet ſecundum Ariſt.non detur creatio vniuerſi, datur tamen creatio animæ intellectiuæ in determinata materia ſecundum ipſum ponentem eam non ab aliqua naturali cauſa produci,ſed de foris aduenire.

Tertium forma, quæ ad ſui exiſtentiam determinata expoſitiones requirit eſt corruptibilis,illis enim corruptis deſinit eſſe,ſed anima eſt huiuſmodi,ergo. Minor probatur proprios actus propria materia requirit,anima intellectiua eſt proprios actus corporis humani,quod diſpoſitiones determinatas habeat.

Reſpondetur formam ad ſui exiſtentiam determinatas diſpoſitiones requirere dupliciter poteſt intelligi; vno modo abſolutè, quia videlicet nullo modo,neque in principio,neque poteſt ſine illis exiſtere poteſt, & tunc conceſſa maiore negatur minor, alio modo non fieri tantum, & quo ad initium ſui eſſe & tunc negatur maior.

Pro quo animaduertendum, quod licet anima in initio ſui eſſe corpore indigeat, non tamen ſicut aliæ formæ ſecundum ſuum eſſe à corpore dependeat.

Secundo reſpondetur, quod anima intellectiua ad ſui exiſtentiam abſolutè non requirit determinatas diſpoſitiones, ſed tantum adhoc, vt ſit in materia; ideo non ſequitur quod illis deſinentibus anima deſinat abſolutè, ſed tantum quod in materia eſſe deſinat.

Quartum argumētum Ariſtoteles 12.Metaphyſ. dicit vitam,ſeu fęlicitatem eſſe Deo optimam, & perpetuam,nobis autem paruo tempore,ergo.

Reſpondetur Ariſtotelem loqui de vita, & fęlicitate vt eſt hominis, ſeu totius compoſiti, quod corrumpitur,non autem vt eſt etiam ſolius animæ, quæ ſemper manet.

Quinta.Si anima eſt immortalis corruptio hominis accidentalis erit,non autem ſubſtantialis;ſed hoc eſt falſum,ergo probatur aſſumptum,quia principia eius eſſentialia incorruptibilia erunt, nam & materia prima, vt dicitur 1.Phyſic.eſt incorruptibilis.

Reſpondetur negando conſequentiam,& ad probationem dicitur,quod in corruptione hominis non ſolum corrumpit accidens, ſed ſubſtantia compoſita,quę ex vnione animæ cum materia reſultabat non quidem per corruptionem partium, ſed per ſeparationem illarum abinuicem.

Sextum argumentum. Si anima eſſet immortalis, ergo daretur infinitum in actu,hoc eſt contra Philoſophum 3.Phyſic.ergo &c. probatur conſequentia. Generatio hominis eſt terna, ergo infiniti homines præceſſerunt, ergo & infinitæ animæ, ergo ſi anima eſt immortalis, dantur infinitæ animæ in actu.

Reſpondetur dari infinitum in actu in rebus immaterialibus non repugnat principijs ab Ariſt.poſitis; nam vbicumque de infinito tractat, loquitur de infinito quantitatiuo, & in rebus materialibus exiſtente.

Et ſi obijciatur,quod ratio Ariſtotelis 3.Phyſ.adducta,quia ſcilicet numerus eſt multitudo menſurata per vnum non tantum in rebus materialibus, ſed etiam in rebus immaterialibus locum habet, fundamentum enim rationis,ſcilicet numerus eſt multitudo menſurata per vnum, veritatem habet tam in rebus materialibus, quam in rebus immaterialibus.

Reſpondetur falſam eſſe rationem Ariſt. tam de immaterialibus, quam de materialibus concludere; nam cum ſupponitur, quod omnis multitudo actu exiſtens eſt numerus, manifeſtum eſt id veritatem habere de multitudine tantum rerum materialium; numerus enim cum ſit de genere quantatis in rebus tantum materialibus inuenitur ſimiliter, & illa propoſitio,numerus eſt multitudo menſurata per vnum, non habet veritatem, niſi de numero de genere quātitatis,qui in rebus materialibus tantum inuenitur.

Sed dubium eſt, quomodo ſtabunt ſimul, quod mundus poſſet eſſe æternus, ſecundum quoſdam Theologos, & anima ſit immortalis, & quod nullo modo etiam in rebus *immaterialibus poſſit dari in* infinitum in actu.

Reſpōdetur dupliciter, quod quamuis poſuerint aliqui mundum poſſe eſſe æternum, non tamen tenuerunt hominum ſucceſſiuam generationem poſſe eſſe æternam,nam poſſet dici quod mundus fuit ęternus,vel ſaltem aliqua creatura,non autem homo.

Secundo dicitur, quod ſicut mundus potuit ab ęterno eſſe productus,ita dicendum erit,quod ſi hominis generationem Deus feciſſet æternam,aliquem alium ordinem poſuiſſet in rebus, per quem talia æterna generatione ſaluata non oporteret poni infinitum in actu, quod contradictionem implicat, vel ſucceſſiuè animas annihilando, quamuis anima ſecundum ſe incorruptibilis ſit, vel animarum tranſmigrationem faciendo, vel aliquem alium modum nobis nunc occultum inſtituendo.

Septimum argumentum. Si anima eſt immortalis ſequeretur, quod reſurrectio ſecundū mentem Ariſt. dabitur, hoc eſt contra Philoſophum 10.Metaphyſ. ponentem à priuatione ad habitum non dari regreſſum: probatur conſequentia dupliciter vniri corpori eſt animæ naturale, ergo eſſe à corpore ſeparatam, eſt ſibi contra naturam,& violētum, ſed nullum violentum eſt perpetuum, ergo aliquando reuniretur.

Secundo anima manens à corpore ſeparata naturaliter vniri corpori deſiderat, quia pars ſeparata à toto eſt imperfecta, in toto autem ſuam perfectionem habet, vnumquodque autem ſuam perfectionem deſiderat, ſed naturale deſiderium non poteſt eſſe fruſtra.

Reſpondetur negando conſequentiam ad probationem primam dicitur, quod vniri corpori in principio ſui eſſe eſt animæ naturale, non autem poſtquam eſt ſeparata.

Ad ſecundam negatur aſſumptum de parte, cui primo conuenit ſuum eſſe,& eſt ſubſiſtens,corpuſq; ad ſuum eſſe eleuat,cuiuſmodi eſt anima.

Secundo reſpondetur,quod naturale deſiderium non eſt fruſtra, quando remanet cauſa in natura, quæ poſſit rem ad id, quod eſt ſibi naturale,reducere, modo dicitur quod ſeparata anima à corpore nulla remanet cauſa naturalis, per quam poſſit corpori reunire,ideo non eſt mirum, ſi tale naturale deſiderium eſt fruſtra, præſertim cum fuerit ſemel adimpletum.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Num anima rationalis ſit immortalis ex natura ſua, vel ex dono Dei.

Ratio dubitandi eſt, quia D. Paulus 1. Thim. vltimo inquit, qui ſolus habet immortalitalitatem, & loquitur de Dee, ergo immortalitas non conuenit alicui creaturæ, ac proinde nec animæ.

Præterea Concilium Conſtant. 6. artic. 11. dicit Angelus, & animas eſſe incorruptibiles non per naturam, ſed per gratiam.

Pro reſolutione duæ ponuntur concluſiones.

Primò anima rationalis eſt ex natura ſua immortalis & incorruptibilis: concluſio diffinita eſt in Concilio Lateran. ſub Leoue X. celebrato, vbi dicitur animas noſtras rationales eſſe formas corporum eſſentiales, & per eandem naturam incorruptibiles.

Secundò comprobatur ratione. Omnis corruptio fit per ſeparationem formæ à materia, anima autem rationalis eſt forma ſimplex, & eſſe per ſe competit ipſi per naturam, ergo tale eſſe erit inſeparabile à forma. ſ. ab anima.

Secunda concluſio. Anima rationalis licet ex origine ſit idonea ad immortalitatem, non tamen poteſt ſufficienter ſe continuare ineſſe perpetuo à ſe, ſed à Deo conſeruatur, concluſio eſt Auctoris in reſponſione ad primum: probatur, quia ſi Deus non teneret Angelos, & animas, in nihilum reſoluerentur, nihilominus tamen ex natura ſua ſunt corruptibiles.

Notandum ſecundum Doctorem, quod illa conſeruatio eſt gratuita à Dei bonitate, nec repugnat naturæ ipſius animæ, quantum ad principia, ex quibus conſtituitur, ſed potius conſeruat illorum principiorum appetitum.

Ad auctoritatem D. Pauli in principio citatam dicitur ipſum accepiſſe immortalitatem, pro immutabilitate, quia Deus minime mutatur, reliquæ omnes creaturæ ſunt mutabiles, & quæ incorruptibiles ſunt mutationi ſubijciuntur; vel ſecundum cogitationem, vel affectionem, vel ſecundum aliqualia accidentia ſimilia, vt dicit D. Ambroſ. ad Gratianum.

Secundo Reſpondetur Angelos, & animas non eſſe per naturam immortales ſicut Deus, quia Deus à ſemetipſo, Angeli vero, & animæ Dei beneficio.

Ad Concilium Reſpondetur, quod appellat gratiam gratuitam naturam a Deo datam, vel vocat gratiam diuinam conſeruationem, qua omnes creaturæ indigent.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum omnis anima, vtpote brutalis non ſolum rationalis ex prima conditione fuerit immortalis.

Sciendum, quod brutum ſiuè brutale dicitur idem, quod ſtupidum, graue, tardum inſenſatum, vnde bruta tellus dicitur pro graui, & tarda, inde bruta animalia pro tardis, & irrationabilibus teſte Plinio bruta exiſtimantur animalia, quibus cor durum viget, hinc Bruti cognomen, qui ſe ſtolidum ſimulauit.

In corpore quæſt. Auctor tres narrat opiniones, quarum duæ ſunt falſæ, & erroneæ, tertia eſt catholica, duas primas impugnat Auctor, tertiam defendit.

Prima opinio fuit quorundam philoſophorum, & hæreticorum, qui in hanc inſaniam deuenerunt, vt dixerunt brutorum animas eſſe immortales, eo quia hæ eędem animæ ſunt, quæ viuificant corpora brutorum, & corpora hominum.

Hanc impugnat Doctor tanquam hæreticam, & prorſum abijciendam, quandoquidem derogat dignitati creaturæ rationalis, dum ponit homines & beſtias eſſe pares.

Secunda opinio fuit eorum, qui putarunt animas brutorum, quamuis non ſunt adeo immortales, ſicut animæ rationales, tamen quantum eſt de ſui natura natos eſſe continuè durare, niſi impedimentum ſuæ durationis habeant ex corpore, ſine quo minimè ſubſiſtere valent, quod quidem impedimentum propter peccatum hominum interruptum eſſe dixerunt.

Hanc poſitionem redarguit Doct. nam prima fronte aduerſatur D. Aug. ſuper lib. 3. dicenti, quod ſi homo non peccaſſet, nihilominus eſſent animalia viuentia rapina, quæ ad ſuam vitam ſeruandam alia animalia interficerent.

Secundo, repugnat rationi, cum nulla dicat congruum eſſe ouem interfici propter hoc, quod homo peccauit, cum nullo modo ei in peccato communicauerit, nec peccatum in ouem transfuderit.

Tertio, repugnat imaginationi ſenſibili, nam ſi nulla eſſent animalia mortua, vbi eſſent tot, quæ multiplicata eſſent ſuper terram ab initio mundi vſque ad finem.

Et ſi dicatur, quod non eſſent multiplicata, ſi homo non peccaſſet; contra adeſt illud Geneſi 1. creſcite, & multiplicate, & replete aquas, quod ſi de piſcibus eſt dictum, etiam & de alijs animalibus eſt intelligendum.

Tertia ſententia, quæ eſt catholica continet tres concluſiones, quarum eſt prima, Nulla alia anima niſi rationalis immortalis eſt; probat Auctor ex fine creationis, quia ſola anima rationalis facta eſt ad fauendum Deo, & vt beatificaretur in ipſo.

Secunda concluſio. Aliæ creaturæ, quæ ſolum tenent rationem veſtigij, factæ ſunt, vel ad manifeſtationem diuinæ bonitatis, vel ad obſequium creaturæ rationalis; probat Auctor, quod vtranque partem, & primo manifeſtatio diuinæ bonitatis, & diuini exemplaris eſt in productione vniuerſi, quod eſt quod homo exemplatũ completè repræſentās illud exēplar, & ꝑ repræſentationes cōplexionē cōpletam

Digitized by Google

debet habere, & perpetuam durationem, bruta autem animalia quantum ad corpus, & animam corruptibilia ſunt per naturam in quantum facta ſunt ad repræſentandam diuinam bonitatem.

Pro quo notat Doct. vniuerſum dupliciter habere eſſe, videlicet decurrens, & permanens, eſſe decurrens non poteſt eſſe perpetuum, eſſe vero permanens eſt perpetuum, vnde illæ partes, quæ recipiunt vniuerſum quantum ad eſſe permanens ſicut ſunt orbes cælorum, & elementorum perpetuitatem habent, illæ vero, quæ recipiunt, quantum ad eſſe decurrens, vtpotè quæ conſiſtunt in generatione, & corruptione, qualia ſunt mineralia plantæ, & animalia bruta non debent habere eſſe perpetuum, ſed terminatum.

Secundo probat concluſionem, quo ad aliam partem ſcilicet, quod creaturæ, in quibus eſt ſola ratio veſtigij, factæ ſunt ad obſequium creaturæ rationalis, quia ex creaturis quædam factæ ſunt propter hominem ſecundum ſtatum tam viæ, quam patriæ, vt ſunt Angeli, qui habent nobis miniſtrare in via, & tandem congaudere in patria, quædam autem ſolum ſecundum ſtatum viæ vt animalia bruta, quæ facta ſunt ad ſupplendam corporis indigentiam ſecundum ipſum ſtatum, quo homo indiget cibis, & alimonijs, aliæ ſecundum ſtatum patriæ ſicut cælum, vnde illa, quæ facta ſunt propter hominem ſecundum omnem ſtatum, cum ſtatus dicuntur eſſe perpetuæ, quæ verò facta ſunt ſecundum ſtatum viæ cum ille ſtatus ſit pertranſitorius, & habeat finem, debent eſſe corruptibilia, einſmodi ſunt animalia bruta.

Tertia concluſio. Animæ ex ſua prima conditione ſunt mortales, hæc concluſio probatur rationibus, quæ ſunt in argumento contra, & prima quia nulla forma eſt ſeparabilis à corpore, niſi quæ habet operationem propriam, ſed nulla anima brutalis eſt huiuſmodi, ergo.

Secunda. Bruta animalia facta ſunt adhoc, vt non tantum ſeruiant homini per vitam, ſed etiam per mortem, ſed hoc non eſſet niſi animæ eorum eſſent immortales, ergo.

Tertia. Si animæ brutorum eſſent immortales haberent corpora immortalia, nam ipſa non peccauerunt, ergo deberent adhuc eſſe immortalia, ſed hoc eſt falſum, ergo falſum etiam eſt, quod animæ brutorum ſint immortales.

Quarta. Si eſſent immortales, ergo omnia corpora brutorum redire deberent, ſicut & corpora hominum, ſed ſi hoc impoſſibile foret, quod omnia eſſent in terra, cum in numero beſtiarum multitudo, & animalium continuè ſibi ſuccedat, ergo inconueniens eſt dicere animas brutorum eſſe immortales.

Pro intelligentia huius quæſt. quinque ſunt examinanda.

Primum num demonſtrari poſſit omnem formam Phyſicam, ſeu naturalem eſſe corruptibilem.

Secundum quomodo incipiat eſſe, & deſinat eſſe forma ſubſtantialis.

Tertium vtrum anima brutalis habeat propriam operationem.

Quartum anima brutalis in quid reſoluatur in morte brutorum animalium.

Quintum ſi bruta non peccauerunt, quare debent mori.

PVNCTVM PRIMVM.

Num demonſtrari poſſit omnem formam Phyſicam, ſeu naturalem eſſe corruptibilem.

SVpra oſtenſum eſt animam rationalem eſſe immortalem, & incorruptibilem, nunc diſcutiendum eſt de alijs formis alterius generis ab ipſa, & pro reſolutione propoſitæ difficultatis tres ſtatuuntur concluſiones.

Prima concluſio omnes formæ Phyſicæ ſunt generabiles; hæc concluſio manifeſta eſt per experientiam, & probatur ratione, ſi formæ Phyſicæ non ſunt generabiles, ergo vel ſunt ex nihilo productæ per creationem, vel omnes ab æterno eſſent in materia non primum, quia ſic non eſſent formæ Phyſicæ id eſt materiales, de quibus nunc agitur, cum nec per motum Phyſicum, neque ab agente Phyſico, neque ex ſubiecto Phyſico producerentur, nec ſecundum quia nulla eſſet generatio, & ruerent, quę ex Ariſt. 1. Phyſic. ſcripta ſunt de principijs rerum naturalium.

Et ſi dicatur, quod Ariſtoteles 7. & 12. Metaphyſ. affirmat neque materiam, neque formam generari, ſed totum compoſitum, ergo nulla forma eſt generabilis.

Reſpondetur, quod Ariſtoteles illis verbis indicare voluit formam non generari per ſe, atque ſeparatim à materia, ſed eam generari in materia, quod nihil aliud eſt, quam generari ipſum compoſitum; nam compoſitum non eſt aliud ſecundum rem, quā materia & forma ſimul naturaliter iuncta.

Secunda concluſio. Demonſtrari poteſt omnem formam naturalem eſſe corruptibilem: probatur, illud, quod habet materiam, in qua eſt potentia contradictionis ad eſſe & non eſſe, quod habet contrarium, quod eſt generabile, quod aliquando cœpit eſſe, neceſſario eſt corruptibile, & aliquando tandem deſinet eſſe, ſed forma naturalis eſt huiuſmodi, ergo neceſſario eſt corruptibilis.

Tertia concluſio. Nulla forma Phyſica, ſeu naturalis, à materia ſeparata exiſtere poteſt: probatur tribus rationibus.

Prima ſi exiſtere poſſet ſine materia, ergo à principio produci potuiſſet ſine materia, ergo non eſſet forma generabilis, & naturalis, ſeu materialis.

Secnnda ſi poſſet exiſtere ſeparata à materia, aut aliquid ageret, vt nihil, ſi primum vel illa actio eſſet motus Phyſicus, vel non eſſet, ſi eſſet nullus motus Phyſicus poſſet eſſe ſine materia, ſi non eſſet, ergo illa forma non eſſet Phyſica, ſi nihil operaretur ergo eſſet ocioſa, & fruſtra illud ſtatum ſortita eſſent.

Tertia ratio, Forma Phyſica ſi eſt forma materialis, ergo ex materiæ potentia eſt educta, educi autem ex potentia materiæ nil aliud eſt, quam dependere à materia in fieri, in eſſe, in operari, & in diffinitione, ergo ſeparatio formæ Phyſicæ à materia eſt ipſe interitus illius.

Digitized by Google

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo incipiat eſſe, & deſinat eſſe forma ſubſtantialis.

RESoluitur hæc dubitatio duabus concluſionibus.

Prima forma ſubſtantialis inquit per primum ſui eſſe: probatur alteratio Phyſica ordinatur ad generationem, & productionem formæ ſubſtantialis; eſt enim generatio terminus alterationis, ſed alteratio deſinit, cum ſit motus per primum ſui non eſſe, ergo in illo vltimo inſtanti, in quo eſt verum dicere, nunc non eſt alteratio, ſed immediatè antea fuit, vel producitur forma ſubſtantialis, vel non, ſi producitur, habetur intentum, quia incipit eſſe in illo inſtanti, cũ immediatè antea non fuiſſet, ſi non producitur, ergo alteratio non eſt conſecuta finem ſuum, ad quem naturaliter ordinabatur.

Præterea quod ſine reſiſtentia in inſtanti producitur, incipit per primũ ſui eſſe, ſed forma ſubſtantialis producitur per generationem, quę eſt mutatio inſtantanea, & ſine vlla reſiſtentia; omnis enim cõtrarietas, quæ in ſubiecto efficere poterat reſiſtentiam per diſpoſitionem pręcedentem eiecta fuit, ergo forma ſubſtantialis incipit per primum ſui eſſe; Maior probatur, nam vbi non eſt contrarietas, ibi non eſt reſiſtentia, vbi autem hæc non eſt, nec erit ibi vlla mora, & ſucceſſio in productione; productio enim fit ſucceſſiuè ob reſiſtentem ſubiecti.

Confirmatur concluſio. Quia forma ſubſtantialis conſiſtit in indiuiſibili non ſuſcipiens magis, & minus, ergo non poteſt produci in tempore, quia ſic produceretur diuiſibiliter, ſed quæ habent eſſe indiuiſibile ea incipiunt per primum ſui eſſe.

Sed dubitabis, quomodo forma ſubſtantialis poſſit incipere per primum ſui eſſe, & produci in inſtanti, nam ſi in illo inſtanti ſit productio formæ ſubſtantialis fiet ex illo inſtanti actio, cum non poſſit eſſe productio ſine actione, ſi tunc eſt actio, ergo tunc eſt alteratio.

Reſpondetur negando, quod in illo inſtanti, quo producitur forma ſubſtantialis ſit actu aliqua actio Phyſica, ſed tunc producitur forma ſubſtantialis virtute diſpoſitionis, & actionis Phyſicæ, quæ immediatè ante fuit, quæ actio non in tempore præcedenti, ſed in illo vltimo inſtanti ſortita eſt ſuum effectum producendi formam ſubſtantialem.

Secunda concluſio forma ſubſtantialis deſinit per primum ſui non eſſe; probatur. Forma ſubſtantialis neceſſario deſinit vna cum accidentibus, quorum ope ſubſtentatur in materia, ſed huiuſmodi accidentia cum tollantur ex materia per alterationem ſimul cum ea deſinunt eſſe, per primum ſui non eſſe; ergo & forma ſubſtantialis deſinet per primũ ſui non eſſe.

Et ſi obijciatur, quod forma ſubſtantialis habet eſſe indiuiſibile, & conſiſtens in indiuiſibili, ergo deſinere debet per vltimum ſui eſſe: probatur, quia ſi deſineret, per primum ſui non eſſe, deſineret in tempore; ergo deſineret diuiſibiliter.

Reſpondetur formam ſubſtantialem deſinere in illo inſtanti poteſt intelligi bifariam, vno modo poſitiuè per aliquam actionem, quæ tunc iam corrumpat; alio modo negatiuè, quia tunc non eſt, cum immediatè ante fuiſſet, primo modo non conceditur formam ſubſtantialem deſinere in illo inſtanti, ſecundo modo admittitur.

PVNCTVM TERTIVM.

Vtrum anima brutalis habeat propriam operationem.

AVctor probans animam brutalem non fuiſſe prima conditione immortalem, adducit hanc rationem: nulla forma eſt ſeparabilis à corpore, niſi quia habet operationem propriam pręter corpus, ſed nulla anima brutalis eſt huiuſmodi, ergo non eſt ſeparabilis à corpore, ex qua ratione ſatis apertè colligitur, quod anima brutalis nõ habet operationem propriam præter corpus.

Pro declaratione ſciendum, quod triplex eſt opus vitæ, primum eſt illud, quod exercetur per organum corporeum, & per qualitates corporeas, quæ ſunt calor, frigiditas, humiditas, & ſiccitas, cauſatur tamen à principio intrinſeco, vt nutrire exercetur per organum corporeum, putà per ſtomachum, & per qualitatem corpoream, puta per calorem naturalem decoquentem cibum in ſtomacho, tamen eſt cauſatum ipſum nutrire à principio intrinſeco, i. ab anima vegetatiua, quę eſt intrinſeca rei animatę, vt forma ſua, & in hoc diſtinguitur ab opere rei inanimatæ: nam omnis operatio rei inanimatæ eſt à principio extrinſeco, puta operatio, quæ eſt in graui, & leui, eſt à generatione, & operatio, quæ eſt in cœlo eſt ab intelligentia mouente.

Secundum opus vitæ eſt illud, quod exercetur per organum corporeum, & cauſatur à principio intrinſeco, ſine tamẽ primis qualitatibus corporeis, vt ſentire puta videre exercetur per organum corporeum, vt per oculum, & à principio intrinſeco. i. ab anima, & ſine qualitate corporea, non. n. fit ſenſatio per calorem, vel frigiditatem, ſed ſolum quia recipitur intẽtionaliter ſpecies rei ſenſibilis in organo ſenſus, & hoc opus vitæ eſt ab anima ſenſitiua.

Tertium opus vitæ eſt illud, quod exercetur ſine organo corporeo, & à principio intrinſeco, ſine tamen omni qualitate ſenſibili, & ſine conditionibus indiuiduantibus, vt intelligere ſit ab anima ſine organo corporeo, quia intellectus non eſt affixus alicui organo corporeo, vt dicitur 3. Phyſ. & eſt à principio intrinſeco; i. ab anima & ſine qualitate ſenſibili, & hoc opus eſt ab anima intellectiua, patet itaque quod anima brutalis non habet operationem propriam, præter corpus, ſed omnem operationem exercet per organum corporeum.

Sed nunquid operatio brutalis ſeneſcat.

Reſpondetur, quod ſeneſcit ratione corporis, & per corruptionem corporis corrumpitur.

Et ſi obijciatur, quod Philoſophus 1. de anim. ait, quod ſi accipiat ſenior oculum iuuenis, videbit vtiq; ſicut & iuuenis.

Reſpondetur, quod ibi Philoſophus loquitur de ſenſitiua in hominibus, quæ ſecundum ſui eſſentiam eſt incorruptibilis, quia per eamdem formam, quæ eſt anima intellectiua habet homo eſſe ſenſitiuum, & intellectiuum.

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Anima brutalis in quid reſoluatur in morte brutorum animalium.

DIcendum breuiter; quod anima ſenſitiua corrupta reſoluitur in id, ex quo eſt producta, & educta de potentia materiæ; nam ſecundum Philoſophū 1. de generat. eadem ſunt principia reſolutionis, & compoſitionis, & hæc propoſitio intelligitur de reſolutione reali, quid autem ſit illud in re.

Reſpondetur, quod anima brutalis mortuo corpore euaneſcit in aera, tanquam flatus euaporans, & ſubtilis ſpiritus, adeo vt non ſit viſibilis: probatur teſtimonio D. Aug. lib. de cognit. veræ vitæ, ſic vita brutorum animalium eſt ſpiritus vitalis coſtans de aere ſubtili, & ſanguine animalis inuiſibilis, & ſenſibilis memoriam habens, intellectu carens, cum carne moriens, & in aera euaneſcens.

Sed dices anima ſenſibilis humana eſt, immortalis, ergo & anima ſenſibilis brutorum eſt immortalis, & incorruptibilis: conſequentia patet, quia in ſenſibile communicat homo cum brutis.

Reſpondetur ſecundum Doctorem non eſſe ſimile, quia ſenſibile in homine nominat potētia, ſcilicet animæ rationalis; ſenſibile verò in brutis nominat formam, quæ ſubſtantificatur in materia tranſmutabili, & quia pendet ex illa quantum ad eſſe, corrumpitur illa corrupta.

PVNCTVM QVINTVM.

Si bruta non peccauerunt, quare debent mori?

RAtio dubitandi eſt, quia vt dicitur Sap. 1. Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione viuorum, ſed vt ait Apoſtolus Rom. 5. per vnum hominem peccatum in hunc modum intrauit, & per peccatum mors, ergo videtur quod ſi homo nō peccaſſet, nec homo, nec brutum moraretur.

Dicendum ſecundum D. Bonau. quod bruta moriuntur, & occiduntur, non propter hominis peccatum, nō enim videtur rationabile, quod totum bruti genus ſit morti obnoxium propter peccatum hominis, in quo non cōmunicauit, ſed ideo bruta moriuntur, quia facta ſunt à principio mortalia in corpore, & anima: vnde etiam ſi homo non peccaſſet bruta nihilominus morerentur, & aliqua eorum occiderentur ab alijs animalibus de rapina viuentibus ad ſuā vitam ſeruandam vt dicit D. Auguſt. lib. 3. ſuper Geneſ. ad lit.

Ad auctoritatem Sap. 1. adductam reſpondet Seraphicus Doctor. quod intelligitur de morte æternæ damnationis, vel de morte temporali in eo, in quo mors eſt pęna, hoc eſt in homine, talem enim mortē ſcilicet, quæ eſſet pęna peccati Deus nō fecit in principio creationis rerum, ſed inflicta eſt homini à Deo iuſtè per peccatum in pœnam, & ſic inquit Apoſtolus, quod per vnum hominem. ſ. Adam peccatum, & per peccatum intrauit, i. orta eſt in mundo mors in quantum eſt pœna peccati, & Deus ipſam dicitur nō feciſſe, eo quod homini cauſa mortis non fuit Deus, ſicut nec iudex dicitur cauſa mortis latroni, ſed iuſtitia Iudicis, & culpa latronis principalius.

Si obijciatur, quod bruta facta ſunt ad obſequiū creaturæ rationalis, & ſeruiunt ipſi, ergo debent remunerari, ac proinde debent eſſe immortalia.

Reſpondet Seraphicus Doctor, quod obſequium non eſt dignum remuneratione niſi factum fuerit ex arbitrij libertate, in quam cadit laus, & vituperium, & quia bruta ſunt expertia potentiæ rationalis, & deliberatiuæ, ideo non decet animas eorum remunerari.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De immortalitate Adæ ex parte corporis.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Adam non peccante corpus eius diſſolui potuiſſet.

N*Otandum, quod diſſolui idem eſt in propoſito, quod corrumpi, vel mori; nam diſſolutio verbale, cuius contrarium eſt coniunctio, mors à patribus aliquando appellatur, vnde de B. Martino legitur, quod dixerit fratribus diſſolutionem ſui corporis imminere, quia indicabat ſe iam reſolui, Chriſtus etiam Dominus Ioan. 2. dixit ſoluite templum hoc.*

Secundo notandum, quod mortale rectè vocatur, quod poteſt mori neceſſario tamen non debet mori, & confirmatur ex D. Paulo, qui mortalia corpora vocat, quæ mori poſſunt, & ſi non debeant, viuificabit inquit & mortalia corpora veſtra, ideſt auferet mortalitatem, ita vt mori non poſſint, quia non tantum auferet neceſſitatem mortis, ſed & poſſibilitatem, nam quod neceſſario moritur, appellat Apoſtolus non mortale, ſed mortuum, corpus inquit mortuum eſt propter peccatum i. neceſſitati mortis addictum, vt docet D. Aug. lib. 6. de Geneſ. ad lit. & lib. 3. contra Iulianum.

Tertio notandum ſecundum Auctorem ſuper lit. quod immortale duobus modis ſumitur primo, vt ſignificat negationem aptitudinis, ſiue potentiam moriendi, & ſic immortale idem eſt, quod non poteſt mori.

Secundo vt ſignificat negationem actus moriendi tantum, atque ita immortale idem eſt, quod potens non mori.

In corpore duo facit Auctor primo diſtinguit, ſecundo reſoluit.

Circa primum diſtinctio eſt, quod Adam non peccante vtrum corpus illius eſſet diſſolubile duplex eſt ſenſus, vnus eſt, quod illi ablatiui abſolutè poſſint determinare illud verbum poſſet; alius eſt, quod poſſint determinare illud verbum diſſolui.

Quantum ad ſecundum reſoluit Auctor quaſt. duabus concluſionibus.

Prima ſi illi ablatiui referantur ad verbum, poteſt prępoſitio eſſe vera, quia ſenſus eſt, dum Adam exiſteret in ſtatu innocentiæ, habebat poſſe ad diſſoluendum, ſiue poſſe ad mori.

Secunda concluſio. Si illi ablatiui referantur ad actum, qui eſt diſſolui, ſic locutio eſt falſa, quia ſenſus eſt corpus Adæ poterat diſſolui in ſtatu innocentiæ, ita quod Adam innocens fuiſſet mortuus, & diſſolutus, quod eſt falſum, & probatur diuina iuſtitia nullam inordinationem in vniuerſo ſuſtinet, ſed ſi corpus hominis in ſtatu innocentiæ diſſo-

diſſolueretur, fuiſſet contra ordinem diuinæ Iuſtitiæ, quia corporis diſſolutio non poteſt animæ puræ, & innocenti competere, niſi præcedat culpa, nam corporis diſſolutio eſt pœna.

Comprobatur concluſio auctoritate Iſidori de Trinita. quæ adducitur ab Auctore in argumento, ſed contra ſi homo in paradiſo innocenter viueret, nec ignis vreret, nec aqua mergeret, &c. ergo ipſo permanente in ſtatu innocentiæ non erat corpus diſſolubile.

Secundo confirmatur rationibus poſt prædictam auctoritatem aſſignatis.

Prima eſt illa, quæ iam ſupra allata eſt, mors eſt pœna peccati, ſed nulli poteſt ineſſe nec pœna, nec mors, nec corruptio, niſi prius ſit culpa, ergo &c.

Secunda anima vnita eſt corpori, vt forma, & perfectio, ergo impoſſibile eſt corpus illud reſolui, niſi aliqua corruptio prius contingeret ex parte animæ, ſed corruptio, quæ poteſt incidere ex parte animæ non eſt niſi culpæ, ergo.

Tertia ſtatus innocentiæ medius erat inter ſtatum gloriæ, & ſtatum miſeriæ, ſed diſſolutio corporis omnino opponitur ſtatui gloriæ, ergo, cum ſtatui gloriæ non opponeretur directè ſtatus innocentiæ Adam in tali ſtatu perſiſtente, corpus eius non fuit diſſolubile.

Quarta Adam in ſtatu innocentiæ exiſtente, vel omnia concordarent ei, vel omnia ſubiacerent, ergo nihil poſſet corpus eius lædere, nec aliquam paſſionem inferre, omnis enim paſſio eſt ab aliquo repugnante, & prædominante, omnis rectitudo conſiſtit in ſubiacendo ſe Deo, & præſidendo alijs creaturis, tam corpori ſuo, quam etiam brutis, ergo ſpiritu rationali ſtante in puritate innocentiæ, & obedientiæ impoſſibile fuit corpus ab eius voluntate recedere, ſed etiam ſemper appetit vniri corpori, ergo.

Pro intelligentia huius quæſt. ſeptem ſunt ponderanda.

Primum cauſa mortis, cui ſit attribuenda.

Secundum num homo in ſtatu naturæ inſtitutæ fuerit mortalis.

Tertium quæ ſit ratio, quod Adam non peccante corpus eius nunquam diſſolutum fuiſſet.

Quartum num Adam non peccante fuiſſet in eius corpore aliqua perditio, vel corrumptio humidi radicalis.

Quintum num homo in paradiſo potuiſſet non comedere.

Sextum vtrum Adam ſomno indiguerit.

Septimum num corpus Adæ in primo ſtatu fuerit impaſſibile.

PVNCTVM PRIMVM.

Cauſa mortis cui ſit attribuenda.

PHiloſophi & Sãcti Doctores diuerſimodè ſunt locuti de hac re, ſi quidem Philoſophi cauſam mortis attribuerunt neceſſitati materiæ; nam ſi ipſi interrogentur, quare animal corrumpitur? reſpondent, quia eſt compoſitũ ex contrarijs, ſicq; nullam differentiam faciunt inter hominem, & beſtias, nullam aliã cauſam præbentes in eo, quod eſt animal homo, vel in eo, quod eſt animal iumentum.

Medici quoq; cauſam mortis aſſignant teſte Philoſopho in de generat. quia ſit continua deperditio in corporibus animalium; nam vita conſiſtit in calido, & humido, & ſemper calidum depaſcit humidũ, adeo vt cõſumpto humido eſtinguatur, & moriatur animal quemadmodũ ignis in lucerna conſumit humiditatẽ olei, & cõſumpto oleo eſtinguitur lucerna.

Sancti Doctores cauſam mortis principaliter ſumunt ex parte animæ, & ex parte peccati, vt ſi Adam nõ peccaſſet, quod principaliter ipſi competebat ex parte animæ, & ex parte liberi arbitrij, quod fundatur in anima, non fuiſſet mortuus, qua de re peccando, & tranſgrediendo mandatum Dei contraxit neceſſitatem, vt patet Gen. 3. & Sap. 3. ſcribitur, quod Deus creauit hominem in exterminabilem, ideſt immortalem, ſed inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarum: Item Gen. 2. dicitur in quacumque die comederis, ex eo morte morieris, & quamuis ibi loquatur principaliter de morte ſpirituali, qua anima repulſa gratia mortua dicitur, tamen ſecũdario loquitur de morte corporali, in cuius ſignũ ipſemet Deus, qui mortem comminatus fuerat Adamo inobedienti, poſtquam de nuditate erubuerat id, quod mortẽ animæ per iuſtam gratiæ ſubtractionem denotabat, dixit puluis es, & impuluerem reuerteris, quod profectò per mortem corporalem fit.

Et ſi inueniantur aliqui Doctores exponentes prędictum locum de morte ſpirituali, & non corporali intelligendi ſunt, quod ipſi de principali morte per comminationem intenta, à qua poſtmodum mors corporalis ſecundario per diuinam comminationem intenta proceſſit.

Sed obijcies, quod illo eodem die Adam non fuit corporaliter mortuus.

Reſpondetur, quod ad comminationis intelligentiam ſufficit, quod illo die addictus ſit neceſſitati moriendi corporaliter, & vltra hoc, quod illo tunc incęperit mori; ab illo. n. die incęperunt computari dies mortis corporalis eius, ſicq; indeſinenter, ac neceſſario incępit deficere paulatim vita, donec totaliter deficiente vita ſuccederet mors.

Item Rom. 5. per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & in omnes homines mors pertranſijt, quo in loco Apoſtolus diſtinctè loquitur de morte corporali, quæ à peccato Adam dicitur originata, & ad omnes homines, qui in Adã peccauerunt, deriuata, Item Rom. 8. corpus, quidem mortuum eſt propter peccatũ, ſpiritus vero viuit propter iuſtificationem, quaſi dicat Adami à Deo eſt vera cauſa mortis corporis, vt etiã iuſtificati, nunc licet viuant in ſpiritu, mortui ſunt in corpore, vnde Apoſtolus iuſtificatos dicit ibi viuere ſpiritu, & carne mortales, vt cognoſcamus gratiã per peccatũ originale cuicũq; homini datã valere quidẽ ad remiſſionẽ pſonalis culpæ, ſed nõ extẽdi ad effectũ immortalitatis corporeæ Adamo prius collatæ recuperãdũ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num homo in ſtatu naturæ inſtitutæ fuerit mortalis.

SCiendum, quod multiplex eſt potentia, quædam eſt obedientiæ, quæ in creatura eſt reſpectu totius poteſtatis diuinæ, quædam eſt potentia, quæ ſolum eſt materialis, vt illa, quæ eſt tantum paſſiua nullam habens inclinationem ad actum illius potentiæ, quæ-

Digitized by Google

ralis influentiæ, vel interioris, ſicque per huiuſmodi adiutoria corpus ipſius Adæ nunquam diſſolutum fuiſſet.

Tertia ratio eſt Scoti, quod antequam corpus hominis fuiſſet alteratum alteratione improportionata translatus fuiſſet ad cęleſtem gloriam, in qua nec peccare, nec mori potuiſſet, quæ ratio deſumitur ex D. Auguſt. 12. de Ciuit. Dei cap. 21. vbi dicit hominem, cuius naturam quodammodo mediam inter Angelos, beſtiaſque condebat, vt ſi creatori ſuo tanquam vera Domino ſubditus, præceptumque eius pia obedientia cuſtodiret, in cõſortium tranſiret angelicum ſine morte media beatam immortalitatem ſine vllo termino conſecutus.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Adam non peccante fuiſſet in eius corpore aliqua deperditio, vel conſumptio humidi radicalis.

PRæſupponendum eſt primum, quod homo in ſtatu innocentiæ habuit vitam animalem cibis indigentem; nam in illo ſtatu inquit Sanctus Thom. anima communicauit corpori id, quod eſt animæ, vt animæ; cum dicatur homo factus in animam viuentem; ideſt vitam corpori dantem, & in his inferioribus communicare tale quid corpori præſupponit vti cibis indigentiam ciborum, cum præſupponat partem animæ vegetabilem.

Quod autem Adam indigeret cibis, patet ex illo Geneſ. 2. vbi Deus præcepit Adæ, vt ex omni ligno paradiſi comederet, at non præcepiſſet, vt comederet niſi aliqua neceſſitas commedendi Adę adfuiſſet. itaque homini commeſtionem præcipere eſt, ac ſi facto ipſo affirmaret primum hominem cibis tunc indiguiſſe.

Secundo notandum, vt tradunt Phyſici, nec non Theologi, quod calidum naturale in quocumq; animale, & etiam in homine agit in humidum paulatim in eo deperdendo, & tandem totaliter conſumendo, propterea ad vitam animalem continuandam requiritur cibus, quo reſtauretur humidum deperditum per actionem calidi naturalis, iſta tamen reſtauratio non fit ſecundum æquiualentiam, vt docet Ariſt. 1. de generat. quia caro generata ex alimento impurior eſt, quam prima, & ideo per talem continuationem inducitur ſenectus, in qua caro deficiens fit impurior tãdiù quod defuit vita totaliter, & propterea Deus homini ſpecialiter prouidit, & fecit in paradiſo ad edendum omne lignum pulchrum viſu, ad veſcendum ſuaue, vt prædicta reſtauratio fieret ſecundum æquiualentiam aliquam, etſi non totalem.

Item ne deficeret ſenectute fecit Deus lignum vitæ in paradiſo, cuius æſu impediretur aliquantum ſenectus, ne diſſolueret teſte D. Auguſt. 14. de Ciuit. Dei, cuius verba ſupra relata fuerunt.

His omnibus pręnotatis reſoluitur dubitatio duabus concluſionibus, quarum eſt

Prima in corpore Adæ fuiſſet aliqua deperditio ſecundum partem, ſed non ſecundum totum, concluſio eſt Auctoris in ſolutione tertij, quam probat à ſimili, nam ſicut natura vniuerſalis patitur elementa corrumpi ſecundum partem, ſed nullo modo ſecundum totum ſic, & natura benè inſtituta in homine regulata ab ordine iuſtitiæ, & prouidentiæ admittebat deperditionem fieri ſecũdam aliquam partem propter ſtatum animalitatis, in quo erat, ſed nullatenus patiebatur corruptionem fieri in toto.

Confirmatur, quia in homine pro illo ſtatu humidum radicale habuiſſet nutritiuam valdè nobilem, & potuiſſet conuertere nutribilia ſufficienter in humidum radicale, ne conſumeretur.

Secunda concluſio. Si Adam non peccaſſet, quanta fuiſſet deperditio, tanta fuiſſet illius humidi radicalis per lignum vitæ reſtauratio, concluſio eſt manifeſta ex ſecunda ratione proximi puncti.

PVNCTVM QVINTVM.

Num homo in paradiſo potuiſſet non comedere.

MOuetur hæc dubitatio à Sancto Doct. in quarto argumento, pro cuius ſolutione ponuntur duæ propoſitiones iuxta placita ipſius.

Prima Adam in ſtatu innocentiæ non poterat abſtinere à commeſtione, quando eſſet locus, & tempus: probat duabus rationibus.

Prima quia ſibi expreſsè præceptum erat, vt commederet de lignis paradiſi alijs à ligno ſcientiæ boni, & mali.

Secunda quia ſi Dominus non præcepiſſet natura benè inſtituta dictaret eum ſumere cibum, ne ſe, vel alium perimeret fame.

Secunda propoſitio. Adam tenebatur famem præuenire, nam benè ſciebat horam, & indigentiam ſuæ naturæ, quam ſi pertranſiret, omitteret, & peccaret.

Pro declaratione vtriuſque propoſitionis ſciendum, quod primo homini fuit datum quadruplex præceptum.

Primum ad ſubſtentationem corporis ſui de comedendo ex omni ligno paradiſi, cum Dominus dixit ex omni ligno paradiſi comede.

Secundum ad multiplicationem ſuæ ſpeciei per legem matrimonij, cum dixit creſcite, & multiplicamini, & replete terram.

Tertium ad probationem obedientię de ligno vetito, cum dixit de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas.

Quartum ex naturali lege inditum animæ, vt ſcilicet Deum ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum diligeret.

Notandum quod Adam ſemper prąueniſſet tempus famis, ideſt ſumpſiſſet cibum, antequam eſſet facta tãta deperditio, quod inde generaretur fames.

Et ſi quæratur, quomodo Adam hoc cognouiſſet.

Reſpondetur, quod Adam in illo ſtatu habuiſſet non ſolum generales impetus, & inſtinctus ſecũdum quos Deus mouet totam naturam, ſed etiam ſpeciales, ſm̃ quos ſpecialiter mouiſſet eum, & poſteros, & feciſſet in eis impetum ad bonum, & ad ea, quę eſſent eis agenda, nam quemadmodum aliqua animalia ex naturali inſtinctu faciunt opera ſua, & cognoſcunt aliquas medicinales herbas, & comedunt, ſm̃ quod expedit cõplexioni corporis, & cognoſcũt herbas nocinas, quas reſpuunt, & ex naturali inſtinctu cognoſcunt

Digitized by Google

ſcunt quid eſt ſequendum, quid ve fugiendum, vt agnus naturali inſtinctu fugit lupum, & ſequitur matrem, ſic & Adam multo magis iſtos impetus cognouiſſet, ac naturales inſtinctus, quam aliqua irrationalia: nam ſi de omnibus animalibus eſt Deo quædam cura generalis, ſed non eſt eis illa cura ſpecialis, de qua Apoſtolus loquitur, nunquid de bobus cura eſt Deo, nam de hominibus non ſolum eſt cura generalis, ſed etiam ſpecialis, itaque Adam in illo ſtatu præter impetus generales habuiſſet, & impetus ſpeciales, & ideo ex inſtinctu diuino, & ex ratione, quam habebat, ſicque habuiſſet ad æſum, quod non expectaſſet tantam deperditionem humidi radicalis, quod fuiſſet ex hoc generata in eo fames, præueniſſet ergo tempus famis, ſed non tempus cuiuſcumque deperditionis, ſicque manent declaratæ ambæ propoſitiones Sancti Doctoris.

PVNCTVM SEXTVM.

Vtrum Adam ſomno indiguerit.

Diſſentiunt Doctores in huius difficultatis ſolutione, quidam enim aſſerunt Adam indiguiſſe ſomno ſicut & cibo, probantque primo, quia Philoſophus in lib. de ſomn. & vigil. concludit neceſſe eſſe omne, quod vigilat contingere dormire, Item in eodem libro ait, quod omnia animalia communicant ſomno, ſed Adam erat animal habens corpus animale, ergo indigebat ſomno; præterea corpus primi hominis fuit animale; id eſt indigens alimonia, ſomnus autem confert nutritiuæ teſte Philoſopho, primo autem homini nihil fuit ſubtractum, quod expeditioni naturæ illius conueniebat, ergo videtur, quod quandoque gratus, & conueniens fuerit illi ſomnus.

Alij vero negant Adam habuiſſe neceſſitatem dormiendi, imò tenent eum non dormiuiſſe, etenim Iſidorus in lib. de ordine creaturarum, vbi enumerat miſerias, in quas cecidit homo per peccatum, enumerat ſomnum dicens ſic, in huius vitæ defectu pari infirmitatis conditione pauperes, & reges, ſtulti, & ſapientes vexantur: nam ſenſus omnes ſomno indigent, Item D. Gregorius lib. 8. moral. ſic inquit, qui ſubeſſe diuinis iuſſionibus noluit, ſub ſuis ſe neceſſitatibus ſtrauit, & poſt inter illas, quas numerat, dicit labore vegetatur, ne quietè torpeat, quiete refouetur, ne laboris exercitatione ſuccumbat fatigata vigilijs ſomno reparatur, oppreſſa ſomno vigilijs excutitur, ne ſua peius quiete laxetur, Item Hugo ligni vitę virtus perhibetur, vt certis temporibus ſumptum vitam corporalem in homine, quamdiu ipſe homo illo vteretur non ſolum à morte, ſed etiam ab omni defectu illæſam cuſtodire potuiſſet.

Præterea ab illo ſtatu ſecluſa fuit omnis pœnalitas, ſiue pœna, cauſæ autem ſomni pœnales ſunt, vna enim cauſa ſomni eſt oppreſſio ſenſuum, teſte Philoſopho de ſomno, & vig.

Secunda eſt opilatio viarum virtutis ſenſibilis à corde procedentis teſte Auicenna aſſerente, quod ſomnus fit ex vaporatione corpulenta aſcendente ex nutrimento in ſtomachum, & ſurſum lata ad cerebrum, & ibi ex frigiditate cerebri infrigidata, & in deſcendendo opilando vias virtutis ſenſibilis à corde ad organa exteriora procedentis.

Tertia cauſa eſt priuatio organorum naturalis caloris, vt docet Galenus, ſomnus eſt reuocatio caloris exterioris ad interiora.

Quarta cauſa eſt labor, vnde Philoſophus lib. de ſomno, & vig. ait amplius ex laboribus quibuſdam ſupple eſt ſomnus.

Quinta cauſa eſt ægritudo idem Philoſophus in eodem libro ait, & ægritudines quidem illud idem faciunt quæcumque à ſuperfluitate humida, & calida, vt accidit febricitantibus, & litargicis.

Sexta cauſa eſt ætas puerilis, vt aſſerit Philoſophus in eodem lib. pueri enim dormiunt vehementer, eo quod nutrimentum *fertur ſurſum*.

Pro reſolutione dubitationis, & cõciliatione Doctorum notandum, quod ſomnus aliquando poteſt accidere ex cauſa naturali, ſicut ex vaporatione alimenti, vel ex humiditate cerebri, aliquando ex cauſa innaturali ſicut ex labore, aut ægritudine.

Hac ſuppoſita diſtinct. ponuntur tres propoſitiones.

Prima ſomnus accidiſſet in Adam pro illo ſtatu ex cauſa naturali: patet quia, ex quo vitam animalem habebat, ea, quę talem vitam conſequuntur, ſibi non deeſſent, & ſic intelligendi ſunt Doctores primę ſententiæ.

Secunda concluſio. Somnus non accidiſſet in Adam pro illo ſtatu ex cauſa innaturali; patet concluſio, quia nulla fuiſſet ibi pœnalitas, ac proinde nec cauſæ ſomni pœnales; nam ſecundum Philoſophum lib. de ſomno, & vig. neceſſitas ſomni eſt languor, & fatigatio ſenſuum, quæ primo homini in illo ſtatu non conueniebat.

Pręterea oppreſſio pœna eſt, & eſt cauſa ſomni, ergo cum pęna *culpam non præceſſerit*, nec poſſit pręcedere exiſtente ordine *diuinæ iuſtitiæ*, non potuit accidere ſomnus in Adam pro illo ſtatu ex cauſa innaturali, & ſic intelligendi ſunt Doctores poſterioris ſententiæ.

Tertia concluſio. Quies illa, quam habuiſſet Adam in illo ſtatu potius dicenda eſſet ſopor, quam propriè ſomnus: probatur, nam ſomnus, & ſopor in hoc differunt, quia ſomnus eſt, quies animalium virtutum cum intenſione naturalium, ſopor eſt quies animalium virtutum cum intenſione intellectualium: vnde quies ſoporis non priuat animam iucunditate aliqua, quam habet ex conuerſione, ſiue elatione mentis ad Deum, ſicut facit ſomnus.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Num corpus Adæ in primo ſtatu fuerit impaſſibile.

Sciẽdum, quod paſſio duobus modis ſumitur, vno modo fuſo nomine, prout importat receptionem tantum ſecũdum quod ſentire, intelligere, & recipere pati dicitur, iuxta quem modum loquendi omnis creatura eſt paſſibilis, eſt enim receptiua alterius ſuperioris influentiæ: vnde etiam Angeli ſuperiores reci-

Digitized by Google

recipiunt influentias illuminationum a Deo; & per eas illuminant inferiores Angelos, talis tamen receptio non eſt propriè dicenda paſſio, cum ſit ad magnam recipientis perfectionem; vnde Philoſophus in 7. Phyſic. docet, quod non ſit paſſio illa receptio, quæ eſt diſpoſitio perfecti ad optimum; Alio modo paſſio ſumitur, prout importat, & receptionem, & abiectionem, & iſte eſt magis proprius modus paſſionis, quando ſcilicet aliquid, ita recipit, idq; quod eſt agentis, vt abijciatur ab eo, quod erat ſibi proprium, & connaturale, ſicut patet in aqua calefacta: vnde quando receptio eſt ad nocumentum, & ad malum, tunc propriè meretur nomen paſſionis: nam quando quis ſanatur, & recipit ſanitatem non debet dici propriè, quod patiatur, ſed cum quis infirmatur, & declinat ad ægritudinem debet dici, quod patitur.

Secundo notandum, quod impoſſibile poteſt ſumi duobus modis, vno modo, vt notetur priuatio neceſſitatis ad patiendum, vel diſpoſitionis, vel poſſibilitatis, ſiue inclinationis; alio modo, prout impaſſibile dicit priuationem potentiæ materialis ſolum, vel potentiæ, quæ eſt paſſibilis, vt illa, quæ habet aliquam inclinationem, ſeu appetitum ad actum.

His præmiſſis ponuntur quatuor concluſiones.

Prima concluſio. Corpus Adæ in ſtatu innocentiæ erat paſſibile accipiendo paſſionem primo modo; probatur, quia corpus Adæ erat perfectibile, quod ad eius dignitatem pertinet.

Secunda concluſio. Corpus Adæ non erat paſſibile accipiendo paſſionem, ſecundo modo, neque totum, neque ſecundum partes ſpeciei; patet, quia paſſio ſic dicta eſt ad nocumentum, vel ad aliquod detrimentum, vel ad malum, ſed in illo ſtatu hoc non contigiſſet, ergo corpus Adæ non fuit paſſibile paſſione ſecundo modo ſumpta, quæ dicitur propriè paſſio corruptiua.

Tertia concluſio. Corpus Adæ erat impaſſibile, primo modo, prout ſcilicet impaſſibile importat priuationem neceſſitatis ad patiendum: probatur, quia tunc erat in integritate naturæ conditæ: ac proinde non erat in eo natura diſpoſita, vel poſſibilis, ſcilicet aliqua infirmitate inclinata ad patiendum, ſicut poſtea facta fuit infirmior per peccatum.

Quarta concluſio. Corpus Adæ non erat impaſſibile ſecundo modo, prout ſcilicet dicit priuationem potentiæ, &c. probatur, quia cum natura illa eſſet aliquo modo infirmabilis per lapſum in peccatum fuit etiã paſſibilis, eo quod erat ſuſceptibilis infirmitatis.

QVAESTIO SECVNDA.

An peccante Adam corpus eius poſſet perpetuari per æſum ligni vitæ.

Mouetur hæc difficultas propter locum Geneſ. 3. nunc igitur ne forte ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum, hoc dictum eſt de Adam poſt peccatum.

Notandum, vt alias dictum eſt, quod inter æternum, & perpetuum hoc intereſt, quod æternum dicitur illud, quod caret principio, & fine, perpetuum autem, quod habet principium, caret tamen fine, vnde perpetuare idem eſt in propoſito, quod ſine intermiſſione continuare, vel imperpetuum perſeuerare.

Secundo notandum, quod quamuis varia, & diuerſa lignorum genera eſſent in paradiſo terreſtri, tamen inter alia erant duo ſpecioſiſſima, vnum erat lignum vitæ, aliud ſcientia boni, & mali, & fuerunt in medio paradiſi, & vnum iuxta alterum, vt ex vno Adam acciperet affectum amoris, & ex alio timoris Dei.

In corpore quæſt. Auctor duo facit, primo præmittit duas propoſitiones, ſecundo concluſionem reſponſiuam.

Circa primum propoſitio prima eſt talis; ſicut diuina iuſtitia non patitur innocentem omnimodè mori, ſiue pati, ſeu etiam puniri, id etiam non patitur aliquod malum impunitum, ratio eſt, quia tunc non eſſet verus, nec iuſtus iudex.

Secunda propoſitio. Diuinum decretum fuit, quod ſi Adam tranſgrederetur mandatum Dei, & eſſet ſibi inobediens, quod anima rationalis perderet dominium ſuper carnẽ, & ſicut propria voluntate recederet a Deo, ita ipſa inuita recederet a carne, vt corpus illud reſolueretur in puluerem, de quo ſumptum erat.

Circa ſecundum concluſio reſponſiua eſt hæc. Corpus Adæ ipſo peccante per æſum ligni vitæ perpetuari non potuit: probat, quia diuinum decretum erat inuiolabile, ergo poſtquam homo peccauit, quantumcumque comediſſet de fructu ligni vitæ, nihilominus tandem mortuus fuiſſet.

Confirmatur concluſio auctoritatibus, quæ ponuntur in argumento, ſed contra prima eſt D. Pauli Rom. 6. ſtipendia peccati mors, ergo ſi poſtquam homo peccauit, neceſſarium fuit corpus eius diſſolui, igitur per æſum ligni vitæ non poterat perpetuari.

Secunda auctoritas habetur Geneſi 3. quacumque die comederitis morte moriemini, ergo quantumcumque homo comederet de ligno vitæ, neceſſe erat ipſum mori, & corpus eius reſolui, vt dicitur Geneſ. 3. puluis es, & in puluerem reuerteris.

Secundo comprobatur duabus rationibus aſſignatis poſt auctoritates.

Prima homo, quantum ad conditionem mortis factus eſt ſimilis iumentis per culpam, ſed iumenta, ſi comederent de ligno vitæ, non propter hoc corpora eorum fierent indiſſolubilia, ergo ſi & homo quantumcumque de ligno vitæ comederet, corpus eius diſſolui neceſſe eſſet.

Secunda ratio mortuum ſuſcitare ſolius virtutis Dei eſt proprium, cum ſit virtutis infinitæ, ergo corpus diſſolubile ad indiſſolubile reducere, hoc eſt ſolius virtutis diuinæ, igitur ſi homo poſt peccatum de illo ligno comederet, corpus eius nihilominus diſſolui neceſſe eſſet; prima conſequentia patet, quia non minus eſt de mortali immortalem facere, quã de mortuo viuum.

PVNCTVM PRIMVM.

Quot genera arborum produxerit Deus in paradiſo.

Diuus Auguſt. lib. 13. de Ciuit. cap. 20. & D. Bonauent. diſtinct. 17. ſuper lit. vt oſtenſum eſt, tria genera arborum Deum produxiſſe in paradiſo; teſtantur.

Primum quidem genus fuit earum arborum, quæ ad ſubſtantiam humidi radicalis actione caloris naturalis reſolutam reparandam, & reſtaurandam pertinebant, huius generis erant omnia ligna paradiſi præ-

Digitized by Google

præter lignum ſcientiæ boni,& mali,& lignum vitæ.

Secundum fuit lignum ſcientiæ boni, & mali a Deo prohibitum, non quod malum, aut quod noxium eſſet, cum omnia a Deo creata eſſent valde bona, ſed propter puræ, & ſimplicis obedientiæ meritum interdicebatur.

Tertium fuit lignum vitæ ad immortalitatem, cuius vſu virtus caloris naturalis fortificabatur, & ſpecies primi humidi radicalis, ne ab extranea admixtione dilaberetur, confortabatur, hæc tria genera lignorum expreſsè continentur, Geneſ.2. vbi dicitur, produxitque Dominus de humo omne lignum pulchrum viſu,& ad veſcendum ſuaue, lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignumque ſcientiæ boni. & mali.

Pro quo notandum, quod omnes arbores fuerunt in exordio creatæ a Deo cum fructibus iam maturis, vt homini ſtatim, & abundè victum ſuppeditare poſſent, idque patet ex illo Geneſ.1. ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam,& cunctis animantibus terræ, omnique volucri cœli, & vniuerſis, quæ mouentur in terra,& in quibus eſt anima viuens, vt habeant ad veſcendum.

Secundo notandum, quod omnes arbores fuerunt homini cibo conuenientes, colligitur id ex capit. 2. Geneſ. quod Deus produxit in paradiſo omne lignũ pulchrum viſu,& ad veſcendum ſuaue; itaque arborum, quæ erant in paradiſo quædam fuerunt pulchrę ad aſpectum,& aliæ ſuaues ad veſcendum, colligitur etiam id ex Zacchar.cap.31. qui inter arbores, quæ erant in paradiſo commemorat platanum, abietem, quas conſtat natura ſua non eſſe humano victui conuenientes.

Et ſi obijciatur, quod Deus dixit ecce dedi vobis omnem herbam,& omnem arborem.

Reſpondetur, quod illud dictum intelligẽdum eſt non abſolutè, ſed cum adiunctione, ſcilicet humano victui conuenientem.

Sed quæres cum herbæ virentes ſint ad ornatum terræ,& ad ſubſtentationem vitæ, ſicut habetur ſexta die, propter quid non fit mentio de vtroque, ſed de altero tantum, ſcilicet de ligno fructifero.

Præterea cum fructus non ſit tantum delectabilis quo ad viſum, vel guſtum, ſed quo ad olfactum, quare non mentionem facit delectatione quo ad olfactum.

Reſpondetur ad primum, quod licet herbæ virentes ſint ad delectationem viſus,& guſtus, tamen non fit mentio de illis, quia Moyſes intendit hic tangere illud genus rei, in cuius differẽtia fuit primo datum præceptum,& conſequenter transgreſſio: vnde primo tangit differentias ligni, & vnde potuit eſſe ratio multiplicationis, ſcilicet ex fluuio paradiſi, deinde ad quid collocatus fuit in paradiſo reſpiciens prędicta ligna præceptum affirmatiuum reſpiciebat lignum ad eſum,& lignum vitæ, præceptum vero negatiuum lignum ſcientiæ boni, & mali; vnde cum ſupra conceſſerit ad eſum tam herbas virẽtes, quam fructus lignorum, hic addit conſequenter præceptũ circa fructus ligni, in quo inducitur, quod magis aptabatur in cibum hominis a principio fructus ligni, quam ipſæ herbæ, herbę vero magis in cibum animãtium irrationalem.

Ad ſecundum Reſpondetur, quod de delectabili ſecundum duplicem ſenſum fit mentio, ſcilicet ſecundum viſum,& guſtum, viſus enim apprehendit de lõge,& diſcernit delectabile in nutrimento, guſtus autem de prope, ſiue per immediationem, olfactus .n. eſt quaſi conſimilium differentiarum cum guſtu; vel ad præſignandum, quod homo non tantum vigere debebat in olfactu, quantum in alijs ſenſibus, tactus autem licet oſtendat differentias rei nutribilis non fuit hic numeratus, ſufficiebat enim guſtus, qui eſt quidem tactus, vt docet Philoſophus 2.de ani.

Ex his patet, quod tres arborum differentiæ notãtur, lignum, quod fuit ad probationem obedientiæ, & hoc eſt lignum ſcientiæ boni,& mali, *lignũ*, quod fuit ad ſuſtentationem vitæ per nutrimentum, & lignum ad immortalitatem vitæ, ſcilicet lignum vitæ, quod erat in medio paradiſi; poſſunt itaque ſic diſtingui, vt vnum reſpiceret ſubſtentationem corporis, alterum immortalitatem coniuncti, tertium probationem obedientiæ ex parte animę.

PVNCTVM SECVNDVM.

Cur arbor illa dicta ſit lignum vitæ, & num in medio paradiſi ſita fuerit?

Circa primum lignum vitę dicta eſt arbor illa, eo quia habebat vim non ſolum ad vitam hominis conſeruandam, ſed etiam perpetuandam.

Sed notandum, quod Hebraicè olim dicta eſt lignum vitarum in plurali, idque multis de cauſis.

Prima eſt, quia arbor illa non ſolam pręſtabat homini vitam longiſſimam, ſed etiam quietiſſimam, ac omnium malorum expertem.

Secunda eſt, quia cum tres ſint hominis vitę, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua, arbor illa qualibet prędictarum vitarum integrè, ac perfectè in ſuo vigore conſeruaſſet.

Tertia ratio eſt, quia tribus modis fructus illius arboris vitam hominis ſuſtinebat.

Primo, quia reficiebat conſumptum humorem naturalem vi caloris.

Secundo, quia reintegrabat pari puritate humorem naturalem imminutum, ac deperditum.

Tertio, quia calorem naturalem corroborabat, ac ita confirmabat, vt nunquam ſenectus adueniſſet.

Quarta eſt, quoniam non ſolum Adamo, ſed omnibus eius poſteris fructus illius arboris vitam immortalem pręſtitiſſet.

Circa ſecundum, num arbor illa eſſet in medio paradiſi, teſtatur Sacra Scriptura fuiſſe ſituatam in medio paradiſi, ait enim lignum etiam vitę in medio paradiſi, lignumque ſcientię boni,& mali ad ſignificandam dignitatem illius arboris inter omnes paradiſi arbores principatum obtinentis, necnon vt ex omni parte facilior eſſet acceſſus, inquit Alex. Alenſ. & ſicut primum receptiuum vitę, ſcilicet corporalis poſitum eſt in medio hominis, ſiue animę habentis corpus ſic illud, ex quo accipiebatur vitę vniformitas eſſet in medio lignorum nutrimento aptorum; prętcrea in figura factum eſt, ſcilicet ligni vitę ſpiritualis,

lis, quod fuit in medio paradiſi, id eſt Eccleſiæ, Deus enim operatus eſt ſalutem in medio terræ, vnde Eccleſia canit, hæc eſt arbor digniſſima in paradiſi medio ſituata, &c. vel adhuc eſt ſecundum illud, vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, &c.

Sed an lignum ſcientiæ eſſet in medio.

Reſpondetur ſecundum D. Aug. de Ciuit. Dei, libro 13. capit. 20. quod ſic, ait enim adhuc alias animalia corpora terrena geſtantes, quæ licet ſenio non veteraſcerent, vt neceſſitaté perducerentur ad mortem, qui ſtatus eis de ligno vitæ, quod in medio paradiſi cum arbore vetita ſimul erat mirabili Dei gratia, præſtabatur tamen, & alios ſumebant cibos præter vnam arborem, quæ fuerat interdicta, ex quo teſtimonio colligitur lignum ſcientiæ boni, & mali fuiſſe in medio.

Et ſi obijciatur, quod duæ arbores non poterant eſſe in eodem medio loco.....

Reſpondetur, quod triplex eſt medium, ſcilicet mathematicum, phyſicum, & morale, cum dicitur, quod lignum vitæ, & lignum ſcientiæ boni, & mali erant in medio paradiſi, non eſt intelligendum de medio mathematico, nam impoſſibile eſt duo ligna potuiſſe eſſe in eodem medio loco deſignato, ac definito mathematicè, ſed intelligendum eſt de medio phyſico, vel morali.

PVNCTVM TERTIVM.

Num lignum vitæ immortalitatem conſeruaſſet.

CAuſa dubitandi eſt, quod eſt corruptibile, non poteſt in corruptionem præbere, ſed illud lignũ erat corruptibile, aliàs in cibum ſumi non potuiſſet, nam cibus conuertitur in ſubſtantiam nutriti, ergo lignum vitæ non poterat eſſe incorruptionis cauſa.

Sciendum pro intelligentia huius dubij, quod immortalitas primi ſtatus non erat ex hoc, quod corpori fuerit perpetua firmitas collata, vt erit poſt reſurrectionem, ſed ex regimine animæ, quæ ſic ſuum corpus poterat gubernare, vt mortis defectum non periretur, niſi prius peccaret, niſi anima in regimine corporis quibuſdam vtitur auxilijs, vel interioribus, ſicut organis, vel exterioris, ſicut cibis, & alimentis.

Secundo notandum, quod ad conſeruationem incorruptionis in primo ſtatu duo concurriſſent, vnũ quaſi principalis cauſa ex parte animæ, ſcilicet iuſtitia non interrupta, alia quaſi cauſa ſecundaria, ſcilicet ſumptio cibi, quorum auxilio anima corpus ſuſtentabat, aliter tamen quantum ad hoc adiuuabatur anima per eſum ligni vitæ, & aliorum ciborum; nam per alios cibos reſtaurabatur deperditum, per lignum autem vitæ hoc, quod ex alijs cibis erat conuerſum, reducebatur ad perfectam ſimilationem, ne ex eorum additione virtus conſeruatiua debilitaretur, quæ eſt cauſa detrimenti, & corruptionis, vt dicitur primo de generat. ſicut vinum per admixtionem aquæ tandem redditur aquoſum.

Tertio notandum, quod principali cauſa remota, ſcilicet innocentia, nec alijs cibis, nec ligno vitæ potuiſſet immortalitas conſeruari, quamuis eſus ligni vitæ ad vitam diuturniorem contuliſſet.

His prænotatis ponuntur duæ concluſiones.

Prima lignum vitæ non cauſabat ſimpliciter incorruptionem; probatur ſecundum D. Thom. quia virtus, quæ inerat animæ ad conſeruandum corpus, nõ cauſabatur ex ligno vitæ, Item lignum illud non poterat immortalitatis diſpoſitionem hanc corpori præſtare, vt nunquam diſſolui poſſet, cum eſſet finitæ virtutis.

Secunda concluſio. Lignum vitæ ſecundum quid, & quodammodo cauſabat incorruptionem, ſiue immortalitatem: probatur, quia lignum vitæ habebat virtutem fortificandi virtutem ſpeciei contra debilitatem prouenientem ex admixtione extranei, & huiuſmodi fortificatio largitur quodammodo immortalitatem inquantum prohibet corruptionem, vſque ad determinatum tempus.

Ad rationem in principio adductam. Reſpondetur, quod ratio illa tantum probet, quod lignum vitæ non poteſt eſſe principalis cauſa incorruptionis.

PVNCTVM QVARTVM.

Num fructus arboris vitæ ſemel ſumptus vitam præſtitiſſet tempore infinito.

CIrca hanc difficultatem duæ ſunt Doctorum ſententiæ.

Prima opinatur ſæpius fuiſſe accipiendum fructũ ligni vitæ; huius ſententiæ fuit D. Aug. lib. 13. de Ciuit. & lib. 6. de Geneſ. ad lit. cap. 25. nam humidum radicale, ſeu calorem natiuum debilitari non ſinebat, atque ita ſenectutem arcebat, quæ ſecundum D. Aug. ex caloris natiui diminutione proficiſcitur, vnde ab hoc lignum vitæ dictum eſt, quod contra vetuſtatem præberet ſtabilitatem.

Secunda ſententia aſſeruit fructum ligni vitæ ſemel ſumptum potuiſſe hominem in ſtatu immortalitatis vitę transferre, huius ſententię videtur eſſe D. Chryſoſt. homil. 13. in Geneſ. & Rupertus lib. 3. de Trinit.

Prima tamen ſententia videtur probabilior, in quam inclinare videtur Sanctus Thomas, B. Bonau. Scotus, & multi alij, nam ſi arbor habuiſſet vim conſeruandi vitam hominis infinito tempore, tunc virtus illa, & potentia inanis, & ſuperuacanea fuiſſet, fruſtraque illi arbori tributa; nam cum homo in ſtatu innocentię non eſſet vitam in terris acturus æternam, ſed ſtatuiſſet Deus ad quoddam diffinitum tẽpus in terris vitam degere, & poſtea in ſtatum meliorem transferre, conſentaneum erat, vt arbor illa vim haberet ſeruandi hominem integrum, & incorruptum vſque ad illud pręſcriptum tempus.

Confirmatur per Scotum, quia potentia illius arboris finita erat, ergo effectus quoque finitus, nec ad infinitum tempus efficax.

Et ſi obijciatur illud Geneſ. 3. nunc ergo ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat de ligno vitę, & comedat, & viuat in ęternum.

Reſpondetur, quod locus ille intelligendus eſt, vt ęternum pro longo tempore ſumatur, quocirca ſecũdum D. Bonau. ęternum non dicit ibi vitę interminabilitatem, ſed vitę quandam diuturnitatem, vbi noſtra translatio habet, & viuat in ęternum, Hebraica veri-

Digitized by Google

veritas habet, & viuat in ſeculum, eſt autem ſeculum ſpacium valdè diuturni temporis, vel ad minus centum annorum, nam hoc eſt verum, quod per eſum ligni vitæ longè diutius conſeruari potuiſſet homo, ſi comediſſet, non tamen perpetuo.

Pro quo nota ad vberiorem doctrinam, quod quę diuturna ſunt, ęterna in ſacris literis nominantur, vt Exod. 21. perforabit aurem eius ſubula, & erit ſeruus in ſeculum, ideſt toto tempore vitæ ſuæ, & Hierem. 2. à ſeculo confregiſti iugum meum, ideſt a multo tempore, & Pſalm. 102. miſericordias Domini in æternum cantabo, ideſt longo tempore, toto huius vitæ meæ curriculo.

Sed & alius ſenſus elici poteſt non improbabilis ex verbis illis, nūc ergo ne forte, &c. nempe vt Deus in ironia eo in loco perſeueret, quæ eſt diſſimulatio, aut illuſio, quæ contraria oſtenduntur ſenſui, quem verba præ ſe ferunt, Ecce Adam inquit quaſi vnus ex nobis factus eſt ſciens bonum, & malum, quaſi dicat, ecce quam præclarus Adam eſt effectus, quod ſerpens ei, cui fidem adhibuit, repromiſit, factus eſt Deus, qui in brutis animantibus ſimilis eſt neceſſitati mortis ſubiectus, didicit certè, quid ſit nobis obedientiam recuſare, & in Diaboli verba iurare.

Sed fortè quamquam in tanta ſit deiectus miſeriam, perſpicuèque cognoſcat ſe non eſſe Deum, adhuc arbitratur alterum, illud verum fore, quod ſerpens promiſit, videlicet, quod non morietur, igitur ne ſe ipſum falſa perſuaſione decipiat ſeparetur a ligno vitæ, & extra paradiſum prouellatur, ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum, & dicit Dominus ne viuat in æternum per ironiam, ſcilicet hoc eſt, vt miſer arbitratur vana promiſſione deceptus per lignum vitæ in æternum protrahere poſſe, quare vt quod res eſt ſibi perſuadeat, tollatur illud, in quo confidit, atque ita eum Dominus paradiſo expulit hic ſenſus colligitur ex Cyrillo, Ambroſio, Aug. & ex Chryſoſt.

PVNCTVM QVINTVM.

Num vis arboris vitæ præſtandi immortalitatem fuerit naturalis.

DOctores diſſentiunt in hoc negocio, quidam enim arbitrantur vim illam fuiſſe naturalem, aliqui vero cenſent fuiſſe ſupernaturalem, quorum ſententiam amplectitur Auctor in expoſitione ſuper lit. in præſenti diſt. vbi ſic ait virtute ſibi data habebat ad hoc diſponere, vt diuina virtus illi ligno, tanquam Sacramento aſſiſteret, quod immortalitatem perficeret. Quod autem lignum vitæ hanc poſſet habere virtutem, vt ad immortalitatem diſponeret, ſatis patet in multis ſimilibus, multa enim ſunt aromata, vt mirrha, & balſamus, quæ corpus hominis dici a putrefactione conſeruant.

Quod autem ratione diuinæ virtutis aſſiſtentis diceretur corporibus illis immortalitatem præbere ſimile habetur in ſacramentis, quæ dicuntur conferre gratiam, quamuis non ipſam creent, ſed diuina virtus illis aſſiſtens, & in præſenti quæſt. idem aſſeruerat dicens, quod & ſi lignum vitæ poſſet homini ipſo conferre per ſibi diuinitus collatam virtutem diuturnitatem quandam, non tamen poterat in æternum conſeruare.

In eadem ſententia ſunt Richardus, & Aegidius, & probatur teſtimonio D. Aug. lib. 12. de Ciuit. Dei, cap. 20. ſic ait corpora primorum parentum ante peccatum ſic erant affecta, vt licet ſenio non veteraſcent, vt neceſſitate perducerentur ad mortem, qui ſtatus eius de ligno vitæ, quod in medio paradiſi cū arbore vetita ſimul erat mirabili Dei gratia præſtabatur, & lib. 8. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 5. inquit, an credere dubitamus per alicuius arboris cibum cuiuſdam altioris ſignificationis gratia homini Deum præſtitiſſe, ne corpus eius, vel infirmitate, vel ætate in deterius mutaretur, aut in occaſum etiam laberetur, qui ipſi cibo humano *præſtitit admirabilem* ſtatum in fictilibus vaſculis farina, & oleum deficientes reficerent, nec deficerent, ibi D. Aug. duobus exemplis deſumptis ex 3. Reg. 17. & 19. declarat virtutem illam ligni vitæ fuiſſe ſupernaturalem; primum exemplum eſt Elia de pane ſubcineritio, aliud eſt Eliæ de farina, & oleo illius viduæ, Item Beda ſic dicit lignū vitæ dictum eſt, quia diuinitus acceperat, vt qui ex eo manducaret, corpus eius ſtabilis ſanitate firmaretur, ne vel in ætate in deterius, vel tandem in occaſum dilaberetur.

Sed oritur dubitatio, num Adam, dum fuit in paradiſo, guſtauerit, & comederit fructum arboris vitę, antequam peccauit?

Sunt qui negant Adam comediſſe de fructu ligni vitę, eo quia breuiſſimo tempore fuit in paradiſo, & fructus illius arboris non erat futurus cibus quotidianus ad hominem alendum, ſed ad modum medicinæ ad occurrendum naturę defectibus per longa temporum interualla ſumendus.

Sed probabilior videtur oppoſita ſententia, quæ eſt D. Auguſt. *lib. de baptiſmo* paruulorum dicentis, quod *primi parentes, antequam peccauerunt,* comederunt de ligno vitę, quia pręceptum *eis* erat de omni ligno paradiſi comedere, pręter quam de ligno vetito.

PVNCTVM SEXTVM.

Cur lignum vitæ dicatur a D. Auguſt. eſſe in ſacramentum.

BEatus Aug. lib. 13. de Ciuit. Dei ſic ſcribit, tanquam cętera ligna eſſent alimento, iſtud eſſet ſacramento, in quibus verbis videtur innuere, quod fructus aliorum cedebant in alimentum, non in ſacramentum, fructus autem iſtius in ſacramentū non in alimentum, cum igitur fructus ligni vitę ſumebatur, non conuertebatur in corpus hominis, & ita erat alimentum, aut ſi non conuertebatur, ſicut eſt de medicina, quę tantum eſt medicina, & nō cibus, quo conſeruabatur corpus hominis, ne veteraſcet.

Pręterea D. Aug. eodem lib. capit. 21. cum loquitur de paradiſo ſpirituali, quod eſt Eccleſia exponēs illud Canticorum 4. emiſſiones tuę paradiſus ait per lignum uitę ſignatur Chriſtus, per ligna uero fructifera Sancti per lignum ſcientię boni, & mali liberum arbitrium uoluntatis, ergo pari ratione cætera ligna

Digitized by Google

ligna paradiſi erant ſacramenta, ſicut lignum vitę.

Dicendum circa hoc, quod lignum vitæ ad hoc ſpecialiter erat teſte D. Aug. vbi ſupra, ne mors vndecumque ſubreperet, vel ſenectute confecta decurſis ſpatijs temporum interiret; nihilominus tamen erat in ſacramentum, & ſignificationem ligni vitę, de quo dicitur Prouerb. cap. 3. lignum vitæ apprehẽdentibus eam, nec eſt iſta principalis differentia inter alia ligna, & iſtud, quod cætera eſſent in alimentum, iſtud in ſacramentum niſi intelligamus, quod hoc plus erat in ſacramentum, cætera plus in alimentum.

Sciendum, quod lignum vitæ ſecundum D. Aug. ſuper Geneſ. lib. 8. & Hugonem lib. 2. ſignificat Chriſtum, & Dei ſapientiam, quæ eſt cibus beatorum, & crucem ipſius Chriſti, nam Geneſ. dicitur lignum vitæ in medio paradiſi, in quibus verbis tanguntur tria, quæ ſunt in Cruce, ſcilicet virtus, quia lignum vitę; ſitus, quia in medio; fructus, quia paradiſi.

Primo tangitur virtus crucis, quia lignum vitæ tres effectus, vel virtutes habebat: prohibebat enim infirmitatem, imbecillitatem, immortalitatem, vnde D. Bernard. in Gloſa ſic ait lignum vitę dicitur, quia diuinitus virtutem accepit, ut qui ex eo manducaret, corpus eius ſtabili ſanitate firmaretur, nec vlla infirmitate, vel ætate in deterius, vel in occaſum, ſcilicet in mortem laberetur, lignum autem ſpirituale uitę, ſcilicet Chriſtus, qui eſt infinitæ uirtutis, uel crux Chriſti hanc triplicem uirtutem habet, ſcilicet præſeruandi a culpa, perpetuandi in gratia, beatificandi in gloria: & ideo nobiliori, & perfectiori modo eſt cauſa immortalitatis, quam lignum uitę materiale, dicitur autem crux lignum uitæ triplici ratione.

Prima eſt, quia virtute crucis mors eſt deſtructa Oſeæ 13. ero mors tua ò mors, & ad Hebræos 2. vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, ideſt Diabolum.

Secunda ratio eſt, quia virtute crucis eſt uita reſtituta, vt ait Apoſtolus ad Coloſſ. 2. cum eſſetis mortui in delictis, donans nobis omnia delicta, ipſum tulit de medio affigens illud Cruci.

Tertia ratio eſt, quia uirtute crucis vitæ ianua eſt reſerrata, Apocal. 2. vincenti dabo edere de ligno vitę, quod eſt in paradiſo Dei mei.

Secundo in prædictis uerbis Geneſ. tangitur ſitus ligni uitę, quia in medio, ut oſtendatur, quod ſicut illud lignum materiale erat in medio paradiſi, ita lignum uitæ ſpirituale, ſcilicet Chriſtus fuit in medio paradiſi ſpiritualis, ſcilicet Eccleſię, eo quod Deus operatus eſt ſalutem in medio terræ; vnde Hilarius ſuper illo uerbo Luc. 23. venerunt in locum, qui uocatur Caluariæ ſic ait, locus autem crucis talis eſt, ut poſitus in medio terrę ad capeſcendam Dei cognitionem uniuerſis gentibus eſſet ęqualis, altera ratio eſt ad oſtendendum, quod ubi duo, uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum ego in medio eorum, ut legitur Matth. 18. vnde ipſe Dei Filius, ut lignum uitę in medio poſitum ſine perſonarum acceptione, omnibus offerens, omnes ad ſe attrahens, omnibus ſe ipſum impertiens.

Tertio principaliter tangitur ligni fructus, quia paradiſi: unde D. Aug. in lib. de quæſtionibus ueteris, & noui teſtamenti ſic ait, ſicut lignum materiale erat in medio paradiſi corporalis, ita lignum ſpirituale, ſcilicet Chriſtus erat in paradiſo ſpirituali, in quẽ miſit de cruce latronem.

Amplius notandum, quod ſicut lignum uitæ erat nobilius alijs lignis, quę erant in paradiſo, ſic lignum crucis ſuper omnia ligna exaltatum fuit, & ideo merito dicitur Ezechiel 21. omne lignum paradiſi non eſt aſſimilatum illi, ſcilicet Chriſto, uel Cruci Chriſti, & hoc ſpecialiter in quinque.

Primo in perfectione charitatis, eo quod Chriſtus Dominus maius dilectionis ſignum nobis oſtendit, & actum perfectiſſimę charitatis patiendo pro nobis, quam carnem noſtram aſſumendo, uel quã corpus ſuum in cibum nobis tradendo: nam priuari uita, quam quis maximè diligit, & pati mortem, quam qui maximè inter omnia odit propter amicum eſt maximè charitatis ſignum, & propterea quod Chriſtus non ſolum pro amico, ſed etiam pro inimico animam ſuam poſuerit moriendo, maximè dilectionis, uel charitatis ſignum fuit. hinc Ioan. 15. dicitur maiorem charitatem nemo habent, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.

Secundo nullum aliud lignum aſſimilatum eſt cruci, uel paſſioni Chriſti in cruce in expreſſione humilitatis; nullus enim ſemetipſum tantum humiliauit, quantum Chriſtus: unde Apoſtolus ad Philip. 2. ſic dicit, humiliauit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, ubi Gloſ. ſic humiliauit ſe Chriſtus Patri non ſolum uſque ad mortalitatis humanę ſuſceptionem, uſque ad Diaboli tentationem, uſque ad populi irriſionem, uſque ad ſputa, uincula, flagella, & alapſas, ſed uſque ad mortem.

Tertio nullum aliud lignum aſſimilatum eſt cruci, uel alia paſſio paſſioni Chriſti in tentatione pœnalitatis, nam paſſio alicuius Sancti poteſt inueniri magis doloroſa quantum ad aliquid, ſcilicet quantum ad diuturnitatem, quam paſſio Chriſti, ſed ſimpliciter, & abſolutè loquendo dolor paſſionis Chriſti in cruce fuit maior omnibus doloribus uiatorũ, hinc Thren. 1. dicitur in perſona Chriſti, ò uos omnes, qui tranſitis per uiam, attendite, & uidete, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus: quaſi dicat non; quia dolor Chriſti in cruce fuit maximus dolorum omnium.

Quarto nullum aliud lignum aſſimilatum eſt cruci, uel paſſioni Chriſti in cruce in confuſione uilitatis, nam ſicut paſſio Chriſti fuit doloroſior, ita fuit ignominioſior; quia non quamlibet mortem, ſed mortem crucis eligit.

Quinto nullum aliud lignum aſſimilatum eſt ligno crucis in adeptione utilitatis, de qua Ioan. Damaſcenus loquens ſic ait. Omnibus precioſior beata crux; per nullum enim aliud eſt euacuata mors, peccatum ſolutum, infernus deprędatus, reſurrectio donata, uirtus ad contemnendum pręſentia ad priſtinam beatitudinem, reuerſio directa.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Cur Deus præuidens hominem caſurum per lignum ſcientiæ, voluerit illud facere.

QVia Sanctus Doctor reſpondens ad tertiũ mentionem facit de ligno ſcientiæ boni, & mali dicens, quod lignum illud non fecit corpora eſſe diſſolubilia, ſed ſolum hominis culpa, & diuina ſententia, propterea dubium iam propoſitum diſcutere conſtitui.

Pro cuius intellectu animaduertendum, quod vt ſupra diſt. 17. dictum fuit lignum illud ſic appellatũ eſt non ab effectu ſicut lignum vitæ, ſed ab euentu, quia in eſu eius expertus eſt homo, quantum ſit malum inobedientiæ, & per oppoſitum quantum eſt bonum obedientiæ; prius enim poterat cognoſcere bonum obedientiæ, & malum inobedientiæ per ſimplicem notitiam, ſed poſt Eſum contra prohibitum cognouit malum inobedientiæ per experientiam; vnde Geneſ. 3. dicitur aperti ſunt oculi eorum, cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſueuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata: iſta namque oculorum apertio non corporaliter, ſed ſpiritualiter eſt intelligenda, ſicq; confutatur hæreſis dicentium primos parentes ante peccatum fuiſſe cęcos &c. quam deſtruit Caſt. verb. Adam hæreſ. 5. & confirmatur à ſimili, quemadmodum Geneſ. 2. Agar ſaræ Ancilla, quæ ſitiente, ploranteque Iſmahele apertos aduertit oculos, conſpexitq; puteum, cui prius nũquam clauſi erãt oculi, & 4. Reg. 6. de puero Eliſei aperuit Dominus oculos, & vidit, & ecce mons plenus equorũ, & diſcipulorum in via ambulantium oculi perhibẽtur aperti, vt panis in fractione Dominum agnoſcerent, ſicut legitur Luc. 24. ita primos homines intelligere debemus attentos eſſe factos ad intuendum, & cognoſcendum, quid iam noui in ſuis corporibus accidiſſet, quæ quidem corpora quotidie obtutibus nuda ſubiacebant; vnde D. Aug. in Gloſ. ibidem ſic ait, aperti ſunt oculi eorum: non enim cęci erant, vel clauſi, ſed aperti ſunt oculi eorum ad concupiſcendũ ſe inuicem, ad quod ante non patebant, & cognouerunt ſe eſſe nudos, habuerunt enim pudorem non ſolum, quia beſtialem motum in ſe ſentiebant, quem ante non ſenſerunt, ſed etiam quia motus ille pudẽdus de tranſgreſſione veniebat. Vel aliter ſecundum D. Aug. ibidem in Gloſ. cumque cognouiſſent ſe eſſe ſpoliatos à gratia, ad quam conſecuta eſt erubeſcentia, conſueuerunt folia ficus, quæ pruritum carnis, & libidinis ſignificant.

Sed cur illud lignum Deus voluerit facere pulchrũ viſu, & delectabile, ac ſuaue ad veſcendum eius fructibus, cum ſic magis dederit occaſionem appetendi vt patet in Geneſ. 3. vbi habetur vidit inquit mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrũ oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructu eius, &c. ergo melius fuiſſet illud creari non delectabile, hoc eſt, quod principaliter diſcutiendum erat. Pro cuius reſolutione quatuor ponendæ ſunt concluſiones.

Prima. Lignum illud nõ eſt factũ noxium à Deo, imò bonum, & ad optimum finem ordinatum; patet, nam ſecundum Dionyſium, optimi eſt optima facere per omnia, ergo non decuit tale lignum facere noxium, aut turpe, ſed delectabile.

Secunda concluſio. Illud lignum valebat, & ordinabatur ad obedientiæ meritum acquirendum, & probationem. Concluſio eſt D. Auguſt. 14. de Ciuit. Dei contra illos, qui dixerunt fructum illius arboris habere virtutem accelerandi, & acuendi vſum rationis, quod ſecũdum Lyranum eſt falſum, quia adhoc ſe non extendit virtus corporalis; Item non eſt veriſimile, quod Deus bonus arborem tam bonam ad vſum rationis prohibuiſſet homini; quem fecit rationalem.

Confirmatur concluſio, quia *cum lignum non eſſet* noxium ſed concupiſcibile, & per conſequens alliciendo tanto plus meriti afferret obedientia abſtinendi ab eo.

Tertia concluſio. Occaſio appetendi de fructu illius arboris non fuit à Deo in quantum cauſa huiuſmodi, ſcilicet peccandi; ſed ex culpa hominis decepti verbis ſerpentis; concluſio eſt D. Auguſt. lib. 8. ſuper Geneſ. non enim lignum illud ideo factum eſt, quod illud contra præceptum manducarent homines, vel quod manducauerunt, ſed etiam ſi obedientes fuiſſent, & nil cõtra præceptum vſurpaſſent, facta fuiſſet illa arbor, & ſic vocata fuiſſet, quemadmodum ſi vocaretur arbor ſaturitatis, eoquod inde homines ſaturari poſſent, etiam ſi nemo accederet ad ſaturandum ex ea.

Quarta concluſio. Peccatum *fuit de illo ligno* comedere ratione affectus comedentis inordinati præponentis ſe diuinæ voluntati, & iuſſioni, cui debebat, & tenebatur eſſe ſubiectus, concluſio eſt D. Auguſt. in Gloſ. ſuper illud Geneſ. 3. aperti ſunt oculi eorum &c.

Notandum, quod *aliquid eſt prohibitum, quia* peccatum; aliquid vero eſt *peccatum, quia prohibitum*: applicando ad propoſitum dicitur, quod comedere de ligno ſcientiæ boni, & mali non fuit peccatum ex parte ligni, vel ex parte fructus ligni, quia fructus ſecundum ſe bonus erat nec ex parte guſtus, vel eſus, quia ſi non fuiſſet eſus talis ligni prohibitus ſecundum ſe, non fuiſſet peccatum, ergo fuit peccatum de tali ligno comedere ratione prohibiti.

Sed quæret aliquis, cuius generis fuerit illud lignum.

Reſpondetur ſecundum ſententiam Hæbreorum, quod fuit ficus, cuius ſententiæ eſt D. Auguſtini, vnde & de illa arbore, ſub qua tunc erant, fecerunt moro ſibi perizomata, vt dicitur Geneſis 3. conſueuerunt folia, &c.

AR-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De immortalitate primi hominis, quantum ad coniunctum.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum illa immortalitas eſſet à natura, vel à gratia.

Notandum, quod eſſe à natura poteſt intelligi duobus modis, vno modo quod eſt à principio ſua natiuitatis, alio modo quod ineſt per ſua naturalia, quæſt. intelligitur hoc ſecundo modo, & non primo modo.

Secundo notandum, quod gratia, vt dictum eſt diſtinct. 4. quæſt. 2. dicitur tribus modis.

Vno modo communiter prout comprehenditur, quicquid naturalibus eſt ſuper additum, naturalibus inquam quæ ſunt de eſſentiali rei conſtitutione, ſicut dicitur ex gratia habere bonum ingenium bene legere, & benè cantare, & huiuſmodi.

Alio modo dicitur, quod ſuper additum eſt lib. arbitr. ad rectitudinem faciens, & diſponens, ſicut dicimus virtutes naturales, & innocentia, mititas, pietas.

Tertio modo quod eſt ſuperadditum tanquam rectificans, & compiens, & eleuans, & hæc dicitur gratia gratum faciens: quæſtio non intelligitur de gratia hoc tertio modo ſumpta, ſed ſecundo, & primo.

In corpore tria facit Auctor, primo recenſet duas opiniones, ſecundo ponit diſtinctionem quamdam, tertio explicat cauſas, propter quas mors contingere poteſt, quarto reſoluit.

Quo ad primum nonnulli ſenſerunt immortalitatem primi hominis eſſe à natura, alij autem eſſe à gratia; nam proprietates naturales propter culpam non derelinquunt ſubiectum, vt patet in malis Angelis, in quibus naturalia manſerunt integra, & in homine deſcendente de Ieruſalem in Hierico qui incidens in latrones, fuit ſpoliatus gratuitis, & in naturalibus vulneratus, & cum fuerit ſpoliatus immortalitate iuxta Domini ſententiam in quacumque die comederis, morte morieris, & alibi puluis es, & in puluerem reuerteris, ſequitur, quod immortalitas non inerat ei à natura.

Et confirmatur auctoritate D. Auguſt. ſuper Geneſ. ad lit. lib. 6. dicentis hominem mortalem fuiſſe conditione corporis, immortalem vero beneficio conditoris, quod quidem beneficium nihil aliud fuit, quam dictum gratiæ donum, & confirmat exemplo, quod ſicut præuiſum fuit filijs Iſrael quod in quadraginta annis veſtimenta eorum non veteraſcerent, ita præuiſum fuit Adæ, vt non moreretur.

Circa ſecundum ponit diſtinctionem adducens in primis exemplum ad maiorem expreſſionem diſtinctionis adducendæ, & eſt hoc, quod quemadmodum cum dicitur homo beatificabilis, duo ſignificantur, quorum vnum eſt aptitudo, quæ quidem aptitudo ineſt homini per naturam, quia homo à natura ſua habet aptitudinem ad beatitudinem, alterum vero, quod indicatur, & importatur, eſt diſpoſitio, per quam aliquis ſufficienter diſponitur ad ſuſceptionem actus beatitudinis, quæ quidē diſpoſitio ineſt homini non per naturam, ſed per gratiam, per quam ſufficienter diſponitur ad gloriam, ad quam ſine gratia ſufficere non poteſt, ſic in propoſito dicendum eſt de immortalitate hominis in ſtatu innocentiæ; homo dici poterat immortalis duobus modis, vno modo quantum ad aptitudinem, alio modo quantum ad diſpoſitionem, & complementum; primo modo fuit à natura, ſecundo modo à gratia.

Circa tertium docet tres eſſe cauſas, propter quas mors contingere poteſt, vna eſt elementorum pugna, & diſſolutio, ſecunda humidi conſumptiò.

Tertia extrinſeca læſio, immortalitas dicit priuationem huius triplicis modi moriendi, quantum ad actum, & potentiam in beatis, qui dicuntur immortales, quia non poſſunt mori, quantum ad actum vero ſolum in hominibus inſtitutis, qui dicuntur immortales, quia poterant non mori hoc triplici genere moriendi: nam habebant aptitudinem euadendi illud per id, quod ei à natura inerat: ſi quidem contra elementorum pugnam erat interna corporis qualitas quatuor humanorum complexione proportionata, & quia hæc non ſimpliciter ſufficiebat, fuit eius animæ iuſtitia originalis conceſſa.

Secundo contra conſumptionem humidi habebat primus homo virtutem nutriendi potentem conuertere alimentum ſibi ſufficiens, & quia humidum radicale paulatim conſumitur, nec poteſt per quodcumque alimentum reparari, datum fuit illi non ex conditione naturæ, ſed ex dono, & beneficio conditoris teſte D. Aug. loco ſupracitato lignum vitæ, per cuius ſumptionem humidum radicale repararetur.

Tertio contra extrinſecam læſionem Adam fortis, & potens erat ad repellendum nociua, & ſapiens, ac diligens ad illa præcauenda, neque extrinſeca nociua habebat; nam animalia nociua eum lædere non poterant, ſed hoc non erat à natura ſed à Dei ſpeciali prouidentia, quæ ita eum cuſtodiebat, vt ſub pedibus eius omnia ſubijcerentur.

Circa quartum ſunt duæ concluſiones reſponſiuæ.

Prima immortalitas, quæ fuit in ſtatu innocentiæ quantum ad aptitudinem fuit à natura: Concluſio patet ex dictis, nā habuit corpus à natura imperfecta æqualitate, &c.

Secunda concluſio. Immortalitas Adæ quantum ad complementum fuit à gratia, concluſio eſt manifeſta.

Pro declaratione huius quæſt. quatuor ſunt diſcutienda.

Primum num immortalitas Adæ magis eſſet ſupernaturalis, quam naturalis.

Secundum num rectitudo in Adam in eſſet per ſola naturalia.

Tertium quomodo tolleretur cauſa diſſolutionis in Adam.

Quartum num Adam in ſtatu innocentiæ læſionem ab aliqua creatura pati poſſet.

PVNCTVM PRIMVM.

Num immortalitas Adæ magis eſſet ſupernaturalis, quam naturalis.

Pro reſolutione huius quæſiti dicendum, quod abſq; dubio longe magis erat ſupernaturalis, quam naturalis.

Pro cuius dilucidatione, & declaratione notandum, quod ad immortalitatem ipſius Adæ, qua poterat non mori, tria concurrebant ſimul.

Primum virtuoſitas ſuæ naturæ tanquam diſpoſitio

ſitio remota, ſi quidem proportio mixtorum erant in conuenienti æqualitate virtutum elementarium, & harmonia, quæ magis eſſet cauſa pacis, quam pugnæ, iuxta quod exigebat vltima complexio, & ſanitas perfectiſſima, qualis erat ipſius Adæ, vnde Aug. de Ciuit. Dei dicit, quod in carne eius ſumma ſanitas erat.

Secundum, quod concurrebat ad immortalitatem Adæ fuit efficacia ligni vitæ, tanquam diſpoſitio magis propinqua; vnde D. Aug. 14. de Ciuit. Dei dicit, quod cibus adhæſit homini, ne eſuriret potus, nec ſitiret lignum vitæ, nec illum ſenectus diſſolueret, quo circa quamuis ibi fuiſſet aliqua deperditio in parte, ſed non in toto, vt alias dictum eſt, tamen ad hoc ſpecialiter datum fuit ſibi lignum vitæ, vt dum comederet ex eo, reſtauraret illud humidum radicale, tertium quod concurrebat, fuit beneficium ſupernaturale conditoris, quod fuit triplex.

Primum, fuit originalis iuſtitia, per cuius adiutorium virtus naturalis ipſius Adæ poterat de ligno vitæ reſtaurare illud, quod in Adam conſumptum fuiſſet de radicali humido, & calorem naturalem in virtute ſua conſeruare vel debilitatum reſtaurare, & elementa in corpore continere, ſicquè poterat corpus ab omni naturali corruptione preſeruare.

Secundum, beneficium cõditoris erat diuina prouidentia, qua Deus immediatè per ſe ipſum, vel miniſterium Angelicum ipſum præſeruaſſet ab omni re violenta.

Tertium, beneficium fuit virtus ſupernaturalis collata ligno vitæ, vt teſtatur D. Aug. 8. ſuper Geneſ. dicens illam arborem talem cibum tanquam corporalem præſtitiſſe, quo corpus hominis ſanitate ſtabili firmaretur non ſicut ex alio cibo, ſed nonnulla inſpiratione ſalubritatis occulta, ſicque patet immortalitatem, qua Adam poterat non mori magis eſſe ſupernaturalem, quam naturalem.

Notandum, quod triplex eſt ſtatus.

Primus innocentiæ, in quo poterat.

Primus, homo peccare, & non peccare, ſimiliter mori, & non mori.

Secundus, in quo poterat peccare, & non poterat non peccare, & ſimiliter poterat mori, & non poterat non mori.

Tertius, in quo poterit non peccare, & non poterit peccare, ſimiliter poterit non mori, & non poterit mori, ſic triplex eſt gratia. ſ. perfecta & imperfecta, & hæc in duplici differentia, quia imperfecta eſt gratia gratiſdata reſpectu gratiæ gratum facientis, ſimiliter gratia gratum faciens, ſecundum quod eſt viatoris inquantum huiuſmodi, qua ſolum tollitur miſeria culpæ reſpectu gratiæ gratum facientis, ſecundum quod eſt comprehenſoris, qua tollitur non ſolum miſeria culpæ, ſed pœnæ: fuit ergo immortalitas primi ſtatus, ideſt poſſibilitas non moriendi à gratia gratis data non gratum faciente, in ſecundo ſtatu eſt immortalitas, ideſt poſſibilitas non moriendi ſpiritualiter à gratia gratum faciente, dicit enim Hugo, quod in ſecundo ſtatu eſt moriendi, & peccandi neceſſitas, ſed moriendi neceſſitas, quamdiu adeſt vita, peccandi neceſſitas, quamdiu adeſt gratia, in ſecundo ſtatu erit immortalitas, ideſt impoſſibilitas moriendi ex gratia perfecta.

Et ſi obijciatur, immortalitas eſt à potentia continuandi vitam, ſed conſtat, quod potentia viuendi eſt naturalis, cum contrahatur ex coniunctione animæ cum corpore, quæ eſt naturalis, ergo immortalitas eſt magis naturalis, quam ſupernaturalis.

Reſpondetur, quod illa potentia paſſiua, qua fuit in illo poſſibilitas ad viuendum, eadem fuit poſſibilitas ad continuandum vitam; non tamen effectiuè potuit illa potentia perpetuare, qua potuit viuere.

Secundo reſpondetur quod ſuppoſito, quod eadem ſit potentia viuendi, & continuandi non ſequitur ex hoc, quod illa potentia, quæ eſt principium viuendi, & etiam continuandi, quod illa poſſit eſſe perpetuatio vitæ, quia huiuſmodi potentia in corporibus eſt determinata, & limitata vſque ad tempus, & ideo defectibilis quantum eſt de natura ſua.

Et ſi arguatur, quod anima habet continuum appetitum ad corpus, & è conuerſo per naturam abſque gratia, ergo etc.

Reſpondetur ſecundum Doctorem, quod ad continuationem vitæ non ſufficit appetitus, ſicut ad beatificationem non ſufficit appetere beatitudinem, ſed neceſſaria eſt virtus ad ſatisfaciendum appetitui.

Si inſtetur, quod natura eſt adhoc, vt ſaluetur diuinum eſſe, quantum poteſt, ergo &c.

Reſpondetur, quod ex hoc non ſequitur, quod natura poſſit perpetuare ſe ſimpliciter in hoc ſubiecto, quia ſi hoc, omnia eſſent perpetua, intendit. n. natura ſaluare diuinum eſſe in ſubiecto proprio, ſi poteſt, an autem in conſimili.

Dices, quod illa influentia à Deo in Adam non fuit gratuita, ſed naturalis, ergo &c.

Reſpondetur, quod duplex eſt influentia in creaturam rationalem, vna, qua ſaluatur in eſſe, & hæc eſt naturalis, ſecundum quod illud dicitur naturale, quod eſt idem apud omnes, vt dicit Boetius, alia eſt influentia, qua perpetuatur in eſſe immortali, & hęc eſt gratuita.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num rectitudo in Adam ineſſet per ſola naturalia.

PRo reſolutione ſciendum, quod naturalis rectitudo duplex eſt, vna, quæ per ſola naturalia eſſet, & huiuſmodi non eſſet rectitudo, niſi reſpectu maioris obliquitatis, quia talis aliquam obliquitatẽ haberet, vnde ſi Deus faceret vnum hominem ex elementis cum ſuis naturalibus relinquendo in ipſo eſſet aliquando motus ſenſualitatis præter imperiũ voluntatis, quamuis non ita inordinatè ſicut in deſcendentibus ab Adam per viam naturalis propagationis, & talis rectitudo naturalis compateretur ſecum neceſſitatem moriendi, alia eſt rectitudo naturalis, quæ eſſet ita recta, vt ratio, & voluntas à mandatis Dei in nullo declinarent, & vires inferiores eſſent in obedientia virium ſuperiorum, ita vt contra earum imperium, vel præter earum imperium non mouerentur, & huiuſmodi rectitudo naturalis non poteſt eſſe per ſolam virtutem naturæ, niſi adſit ſupernaturale beneficium conditoris, & huiuſmodi rectitudo nõ compatitur ſecum neceſſitatẽ moriendi.

Si

Digitized by Google

Si arguatur, quod innocentia in Adam erat a natura, nam eſto quod nullam haberet gratiam, nihilominus haberet innocentiam, ergo rectitudo illa erat per ſola naturalia.

Reſpondetur ſecundum Doctorem, quod innocentia dicitur dupliciter; vno modo priuatiuè, quia priuat culpam, & ſic erat a natura, ſed non erat cauſa immortalitatis, alio modo poſitiuè, quia ſcilicet ponit iuſtitiam contrariam, ſicque non erat à natura, & eſt cauſa immortalitatis.

PVNCTVM TERTIVM.

Quomodo, tolleretur cauſa diſſolutionis in Adam.

SCiendum, quod inter cauſas immortalitatis, quæ multæ erant, vt colligitur ex ſancto Doctore, tum in præſenti, tum in præcedentibus quæſtionibus, vna illarum erat proportio mixtorum in conuenienti æqualitate virtutum elementarium, & harmonia, quæ potius eſſet cauſa pacis, quam pugnæ, iuxta quod exigebat optima complexio, & perfectiſſima ſanitas, qualis erat ipſius Adæ, huiuſmodi autem mixtio, & harmonia defectibilis erat niſi conſeruaretur, & hoc in triplici cauſa intrinſeca iuxta placita Ariſt. prima propter humidi conſumptionem, ſecunda propter mixtorum pugnam, & conſequentem abiectionem a ſubſtantia eorundem, tertia contra eorundem inclinationem.

Prima cauſa remouebatur ab Adam per eſum lignorum; nam duplex eſt conſumptio humidi ſcilicet radicalis, & nutrimentalis, conſumptio humidi radicalis impediebatur per eſum ligni vitæ, quod ideo dicebatur lignum vitæ, quia per illud vigebatur illud humidum, in quo radicatur vita, conſumptio vero humidi nutrimentalis impediebatur per Eſum aliorum lignorum Paradiſi, quæ optimum ipſi Adæ ſtanti alimentum præſtabant.

Secunda verò cauſa diſſolutionis, quæ eſt pugna in agendo, & patiendo tollebatur tribus concurrentibus, ſcilicet æqualitate mixtionis in optima proportione, & virtute lucis conciliante contraria, & ad quandam amicitiam reducente, & virtute amicitiæ continente, quæ quidem virtus conſequebatur ipſam animam in ſtatu innocentiæ, & inerat per donum gratiæ gratis datæ.

Tertia cauſa diſſolutionis, quæ erat ex inclinatione elementorum ad ſua loca, tollebatur per nobilitatem formæ ſecundum ſtatum innocentiæ, nam anima rationalis omnino a peccato pura erat, & ideo tam nobilis erat, vt terminaret appetitum naturæ, vt ea, quæ perficiebantur ab illa nequaquam ſub alia forma, vel ſitu appeterent eſſe.

Sed dices, quod Damaſcenus lib. 1. Cap. 4. ait compoſitio eſt principium pugnæ, & pugna diſtantiæ diſtantia diſſolutionis; ergo compoſitio eſt principium diſſolutionis.

Reſpondetur, qđ auctoritas Damaſceni intelligi poteſt de compoſitione contrariorum, in quibus eſt quædam pugna ex mutua actione illorũ, & paſſione; huiuſmodi autẽ pugna, nec actio nec paſſio erat in corpore primi hominis, in quo cõponẽtia in quadã amicitia erant; pugna aũt violẽtã indicat actionem.

Pro quo notandum ſecundum Doct. 1. quæſt. 2. art. huius diſtinct. in ſolut. 2. quod contraria alio modo ſe habent in compoſitione corporis ſecundum ſtatum naturæ lapſæ, aliter ſecundum ſtatum naturę inſtitutæ, ſecundum ſtatum. n. naturæ lapſæ non ſolum in aliquod extrinſecum agunt, ſed etiam ad inuicem mutuo agunt, & patiuntur non ſolum in ipſa cõſtitutione, ſed etiam poſt conſtitutum, eſſe in ſtatu innocentiæ taliter commixta fuerunt, & proportionata in prima compoſitione, & ad tantam concordiã reducta, vt illo ſtatu manente mutuo non pugnarent, & ideo propter illam compoſitionem corpus illud diſſolui neceſſe non erat.

PVNCTVM QVARTVM.

Num Adam in ſtatu innocentiæ, læſionem ab aliqua creatura pati poſſet.

PRo comperto habendum eſt nullam creaturam in ſtatu innocentiæ habuiſſe poteſtatem inferẽdi Adæ læſionem, duobus namque ſecundum Hugonem de ſancto Vict. munitus erat homo, ne poſſet læſio aliqua illi inferri, quorum vnum erat propria prouidentia, vt in fugiendis, & appetendis, & vtẽdis nihil negligeret, alterũ erat diuina prouidentia, qua oĩs violentia repelleretur, & a duplici cuſtodia cuſtoditus fuit homo a læſione; & vt diſtinctè procedamus animaduertẽdũ, qđ plures poſſũt afferri cauſæ.

Prima, fuit ordo diuinæ iuſtitiæ, qua homini omnia ſubdita erant, dum in iuſtitia, qua conditus erat Deo obediret, & ex hoc ordine erat, quod nulla creatura aliquam violentiam, ſiuè læſionem ei inferre poterat, hinc ſapient. vlt. dicitur omnis creatura ad ſuũ genus ab initio refigurabatur deſeruiens eius præceptis, vt pueri tui cuſtodirentur illæſi, & loquitur ibi Auctor de filijs Iſrael tranſeuntibus mare rubrum, quaſi diceret, ſicut in initio creaturæ non læſerunt neque habuerunt poteſtatem ledendi hominem, ſic obediendo tibi non habebant poteſtatem lædendi filios Iſrael tranſeuntes mare; confirmatur per Gloſſam ſuper illud Geneſ. 1. dixit Deus ecce dedi vobis omnem herbam, vbi ſic ait poſtquam Conditori ſubiectus eſſe noluit, iure dominium perdidit.

Secunda cauſa fuit donum ſpeciale additum naturæ inſeparabiliter concomitans naturalem iuſtitiam, & perfectam obedientiam, qua ſubiecta erat omnino diuinæ voluntati, quod poterat dominari alijs creaturis, & de eis facere, quod volebat ſicut ſubiecit ſe dominio creatoris, id teſtatur B. Aug. lib. 14 de Ciuit. Dei. Sic dicens in Paradiſo non omnia poterant ante peccatum, quicquid tamen non poterat, non volebat, & ideo poterat omnia, quæ volebat ex quibus patet, quod ea poteſtas conueniebat Adæ ex hoc, quod omnino obediens erat.

Tertia cauſa fuit influentia diuinæ virtutis conſeruantis; nã dum homo erat omnino ad Deũ cõuerſus, efficaciæ maioris erat virtus diuina in ipſius cõſeruatione in eſſe, quã poſtea auerſionem; nam tunc erat præditus habitu iuſtitiæ naturalis informatæ gratię.

Et ſi objiciatur, quod caro primi hominis naturaliter fuit mollis, ergo habuit neceſſitatem cædendi ictui lapidis, vel gladij, vel alterius huiuſmodi, ergo pati poterat læſionem.

Reſpondetur, quod dum permanſiſſet in innocentia ſua protectus, & conſeruatus fuiſſet a virtute ſuperiori

Digitized by Google

periori ab omni inferente, ſiuè potenti inferre læſionem: licet igitur caro primi hominis in ſtatu illo mollis eſſet, non tamen habebat neceſſitatem cædendi actioni violentæ propter cauſas prædictas.

Si arguatur, quod durum eſt, quod non cædit ſecanti & molle, quod cædit vt docet Ariſt. in prædicamentis cap. de qualitate.

Reſpondetur, quod dictum Philoſophi, quod ſecundum quod generaliter eſt verum, intelligendum eſt in ſtatu corruptionis.

Dices homo in ſtatu innocentiæ potuit pati tentationes, & ſeduci, vel falli, ergo multo fortius potuit pati læſionem ſecundum corpus.

Reſpondetur, quod tentatio duobus modis ſumitur, vno modo quatenus dicit actum tentationis ſimpliciter, alio modo prout dicit actum tentationis relinquendo paſſionem inclinantem affectum ad cõſentiendum tentatori.

Primo modo ſumpta tentatione potuit Adam in illo ſtatu pati tentationes, ſcilicet verba tentationis, vel nutus concipiendo, ſed huiuſmodi paſſio, non eſt innaturalis, ſed potius conſona naturę eo modo, quo naturæ conſentaneum eſt, quod eſt ad eiuſdem perfectionem, ſecundum quod receptio ſpecierum ſenſibilium, & intelligibilium eſt ad perfectionem ſenſitiuæ, & intellectiuæ.

Secundo modo ſumpta tentatione non potuit homo pati tentationes in illo ſtatu, quia tunc non potuiſſet inclinari Diabolo tentanti, niſi præceſſiſſet in eo corruptio aliqua; probatur id teſtimonio D. Aug. ſuper Geneſ. non eſt arbitrandum, quod hominem deiecturus eſſet tentator, niſi præceſſiſſet in eo elatio quædam comprimenda, & ideo hoc ſecundo modo pati nõ potuit homo, ſ. falli, deijci, ſeu ſeduci.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum eadem eſſet immortalitas innocentiæ cum immortalitate gloriæ ſi homo ſtetiſſet.

SCiendum quod innocentia capitur quatuor modis.

Primo, pro pura innocentia per eſſentiam, ſicque dicitur eſſe bonitas, cui ex ſe annexa eſt omnis perfectio, & cui naturaliter repugnat omnis imperfectio tã potentia, quam actu, & hoc modo ſolus Deus eſt innocens.

Secundo ſumitur pro innocentia pura per participationẽ, ſicque eſt quædam bonitas per participationem carens omni miſeria tam culpæ, quam pœnæ, tam actu, quam habitu, ſiuè poteſtate, ſiuè potẽtia, & ſic beati dicuntur innocẽtes.

Tertio capitur innocentia pro bonitate carente vitijs, & peccatis, non tamen miſerijs pœnalibus, ſicque viatores iuſti ſunt innocentes.

Quarto, accipitur pro ſtatu carente culpa, & miſeria pœnæ, poſſibile tamen ad vtrunque, & hoc modo Adam erat innocens ante peccatum.

Secundo, notandum quod per eſſentiam capitur biſariam vno modo, vt idem eſt, quod quiditatiuè, ſeu diffinitiuè, vel eſſentialiter; alio modo, vt idem eſt quod independenter primo modo omne ens creatum ſiue increatum eſt ens per eſſentiam, quia ens prædicatur quiditatiuè de omnibus entibus realibus; ſecundo modo, ſolus Deus eſt ens per eſſentiam: probatur, quia in ſolo Deo nulla eſt dependentia.

In corpore quinque agit ſanctus Doct. primo explicat quid immortale, & quid immortalitas, ſecundo, quid ſit illa potentia ad non moriẽdum, & quid conſequatur, tertio qualiter ſe habeat homo in ſtatu innocentiæ, in ſtatu gloriæ, & in ſtatu miſeriæ, quarto ponit concluſionem reſponſiuam.

Circa primum præmittit regulã illam logicalem idem eſſe ſignificatum principalis, & ſumpti, & abſtracti, & concreti, & ideo hoc nomen immortale idem habebit ſignificatum cum iſto nomine immortalitas, immortale enim dicitur quod potens non mori, ſiuè aptum non mori, & immortalitas eſt aptitudo, vel potentia ad non moriendum.

Quo ad ſecundum, hæc potentia non moriendi nil aliud eſt, quam potentia animæ in regendo, & continuando corpus, vt nunquam deficiat, & vt non ſeparetur à corpore, quæ quidẽ poſtea conſequitur liberũ arb. & conformatur ei.

Circa tertium, ſicut homo in ſtatu innocentiæ poterat peccare, & non peccare, ſic anima poterat corpus continere, & non continere, ac proinde homo poterat mori, & non mori: in ſtatu autem gloriæ impoſſibile eſt liberum arb. peccare, & hominem mori, & animam deſerere corpus, in ſtatu verò miſeriæ, in quo ſumus neceſſe eſt nos naſci in peccato originali ad minus, & ideo neceſſe eſt nos mori.

Quantum attinet ad vltimum concluſio reſponſiua huiuſmodi eſt, immortalitas innocentiæ, & gloriæ ſiuè viæ, & patriæ eadem eſt quantum ad potentiam, ſed alia quantum ad diſpoſitionem ſuper additam, vel vna & eadem, ſed altera ſiuè alterata: probatur primo teſtimonio D. Aug. de vera Religione per Chriſtum recuperamus, quod perdidimus in Adam, ergo illam immortalitatem, quam in Adam perdidimus, per Chriſtum recuperauimus, ſed illa, quam recuperauimus, eſt immortalitas glorioſa.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima immortalitas innocentiæ, & immortalitas gloriæ ſe habent ſicut potentia indifferens, & potentia diſpoſita diſpoſitione, quæ eſt neceſſitas, cum in ſtatu innocentiæ poſſet mori, & non mori, in ſtatu vero gloriæ neceſſe habeat nõ mori; eſt eadem conſequentia; patet, quia potentia materiæ diſpoſita eſt eadem per eſſentiam cum ſeipſa indiſpoſita.

Secunda ratio liberum arbit. confirmatum, & non confirmatum eſt idem per eſſentiam, ſimiliter, & charitas, ergo pari ratione, & immortalitas.

Tertia. Mortalitas in ſtatu innocentiæ non eſt alia a mortalitate in ſtatu miſeriæ, ergo pari ratione in ſtatu innocentiæ, & in ſtatu gloriæ non eſt alia immortalitas: Anteced. probatur, quia poſt peccatum non eſt data noua potentia, nec ablata.

Quarta, ſi homo ſtetiſſet, translatus fuiſſet ad immortalitatem, ita quod nullius proprietatis nobilis fieret deperditio, ergo ſi transferretur, illa immortalitas non amitteretur, ergo.

Pro explicatione quatuor ſunt exponenda.

Primum, num immortalitatis nomine ſemper idem importetur.

Secundum, quomodo immortalitas innocentiæ eſſet altera ab immortalitate patriæ, ſiuè gloriæ.

Tertium, quid ſuper addat immortalitas gloriæ vltra immortalitatem innocentiæ.

Quartum, num eadem eſſet mortalitatis, & immortalitatis potentia.

PVNCTVM PRIMVM.

Num immortalitatis nomine, ſemper idem importetur.

SCiendum, quod quemadmodum mors corporis pluribus modis contingere poteſt, ſic & immortalitas pluribus de cauſis poteſt habere eſſe, equidem in morte triplex eſt modus, ſicut tripliciter extinguitur candela, vel per violentiam, vt per ventum, vel per ſuffocationem, vt ſi apponatur cornu, vel aliud concauum ſuper ipſam, vt exhalare nequeat, vel per conſumptionem humidi, vt olei, vel ceræ, ſic tripliciter moritur homo, vel per violentiã, vt per truncationem capitis, vel per ſuffocationem, quia ſcilicet ſuffocatur cor non valens reſpirare, vel per corruptionem humidi radicalis, ſed quamuis mors omnibus prædictis, & alijs modis accidere poſſit, tamen mors per ſe, & eſſentialiter dicit vnum & idẽ, & hoc eſt ſeparatio animę à corpore, ſic etiam, & immortalitas, quamuis poſſit habere eſſe plurib. de cauſis, vna enim poteſt eſſe imperfecta, & alia perfecta, tamen nomine immortalitatis ſemper idẽ importatur, nam ſi mors corporis nil aliud eſt, quam ſeparatio eius ab anima, ſequitur quòd immortalitas hominis, vt eſt compoſitus ex anima, & corpore ſit perpetua coniunctio animæ cum corpore, ſicque erit eadem immortalitas innocentiæ, quam habuit Adam cum immortalitate reſurgentium; nam ſi immortalitas in Adam videbatur ſequi libertatem arbitrij, vt inquit Auctor in textu, quia pro ſuo arbitrio poterat peccare, & non peccare, & peccando poſſe mori, non peccando non poſſe mori, cunque idem ſit liberum arb. in reſurgentibus, & in Adam, conſequens eſt, vt eadem eſſet immortalitas Adæ in ſtatu innocentiæ cum immortalitate reſurgentium in ſtatu gloriæ.

Præterea eadem potentia, quæ prius diſpoſita habilitatur ad rem aliquam, poſtea neceſſitatur ad rem illam, vt ignis calefaciendo habilitat rem, vt fiat ignis, ſed tantum poteſt illa calefactio augeri, quod de neceſſitate fiat ignis, ſic & in propoſito in ſtatu innocentiæ fuit habilitata natura humana, ad immortalitatem, quia poterat mori, ſed in ſtatu reſurgentium erit illa potentia, & illa natura neceſſitata, quia pro illo ſtatu impoſſibile erit mori, vel neceſſe erit non mori, ſed cum non ſit aliud, & aliud, ſed vnum & idem, quod primo habilitatur, & poſtea neceſſitatur non erit alia, & alia immortalitas in ſtatu innocentiæ, & in ſtatu gloriæ, Item in via eſt potentia quædam viuendi, in patria eſt potentia ſemper viuendi, hæc autem eſt eadem.

Item ſi immortalitas patriæ non eſt eadem cum immortalitate innocentiæ, ergo eſt aliqua potentia noua creata a Deo, poſt opera ſex dierum, ergo non ceſſauit Deus die ſeptimo ab omni opere, quod patrarat, &c. cuius contrarium dicitur Geneſ.

Prӕterea ſi ſtetiſſet homo eadem vita fuiſſet illius in via & in gloria, quia vna, & continua, vnum enim continuum dicit modum vnius ſimpliciter, cum ergo immortalitas innocentiæ, & immortalitas gloriæ ſint propriè conditiones ſiuè proprietates vitæ, talis, vel talis immortalitas, hæc, & illa erit eadem.

Dices non eſt idem corruptibile, & incorruptibile, ſed illa, quæ eſt viæ, poteſt non eſſe, quæ vero eſt gloriæ, non poteſt non eſſe, ergo nomine immortalitatis non importatur idem.

Reſpondetur maiorem non eſſe veram habito reſpectu ad ſubiectum corruptibilitatis, & incorruptibilitatis, quia idem in eſſentia ſecundum ſtatus diuerſos poteſt eſſe corruptibile, & incorruptibile, ſicut idem in eſſentia facit mobile, & difficile mobile, quod enim eſt facile mobile in prima cõceptione in anima poſt efficitur difficile mobile ꝑ cõtinuationẽ.

Dices immortalitas gloriæ priuat omnem potentiam moriendi, alia vero non, ergo.

Reſpondetur, quod hæc priuatio, ſiuè potentia priuandi, vel non priuandi non cauſatur ex diuerſitate primæ potentiæ, ſed ex diuerſis diſpoſitionibus ſuperadditis, quæ ſunt gloria, & gratia.

Dices, quod Aug. ait, quod alia eſt immortalitas carnis, quam in Adam accipimus, alia eſt, quam per Chriſtum in reſurrectione ſperamus.

Reſpondetur, quod dictum Auguſtini referendũ eſt ad diuerſitatem ſtatus per diſpoſitiones additas ipſi potentiæ mediante gratia perfecta, & imperfecta, non autem ad alietatem ipſius primæ poſſibilitatis, vnde ibi eſt diſcontinuatio ſtatuum, quia quod erat potentia in ſtatu innocentiæ, ſcilicet mortalitas ſiuè potentia moriendi factum eſt neceſſitas in ſtatu peccati, ſimiliter & ex parte immortalitatis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo immortalitas innocentiæ eſſet altera ab immortalitate patriæ, ſiuè gloriæ.

TAmetſi vna, & eadem eſt per eſſentiam immortalitas innocentiæ, & immortalitas gloriæ, veruntamen inquit ſanctus Doct. eſt alia quantum ad diſpoſitionem ſuper additam, vel vna, & eadem eſt, ſed altera, ſiuè alterata.

Nonnulli ſic perſuadere conati sũt, quod immortalitas poteſt nominare potentiam non moriendi, vel ſtatum.

Primo modo immortalitas erat eadem cum immortalitate gloriæ per eſſentiam ſolo accidente differens; quia, vt ſupra dictum eſt, eadem eſt potentia animæ, qua Adam in ſtatu innocentiæ poterat non mori cum illa, qua translatus non potuiſſet mori differens ſecundum aliam & aliam diſpoſitionem accidentalem.

Secundo modo accipiendo immortalitatem nempè prout nominat ſtatum, alia erat immortalitas innocẽtiæ ab immortalitate gloriæ, quia diuerſi ſtatus ſunt poſſe mori, & poſſe non mori, & non poſſe mori; vnde Boet. in lib. de duab. naturis, & vna perſona Chriſti tres ponit hominum ſtatus, vt ſupra relatum eſt. ſ. ſtatum innocentiæ, in quo homo poterat mori, & poterat non mori, ſicut poterat peccare, & nõ peccare, & ſtatum gloriæ, in quo homo non poteſt peccare, nec mori, & ſtatum miſeriæ, in quo mors hominẽ neceſſario ſubſecuta eſt, & peccatum.

Alij verò dixerũt, quod immortalitas dicitur duobus modis, vno modo poſitiuè & ſic idem eſt, qđ potentia viuendi, & hoc pacto comprehendit immortalitatem, quæ eſt viæ, & patriæ, alio modo ſumitur priuatiuè, & ſic dupliciter, quia aut priuatur neceſſitas moriendi, & hæc priuatio fuit in Adam in primo ſtatu, aut priuatur potentia moriendi, & hæc modo

Digitized by Google

eſt in Adam, quæ compræhenditur ſub priori, ſicut ſpecies ſub genere, ſicut enim potentia eſt genus ad potentiam, quæ eſt neceſſitas, ſic negatio potentiæ, quæ eſt neceſſitas ſuperior, eſt negatione potentiæ ſimpliciter.

Sed quomodo immortalitas innocentiæ differat, vel ſit altera ab immortalitate gloriæ. Dicendum quod differunt multifariam.

Primo, quantum ad modum, quia Adam poterat non mori, ſed immortalitas reſurgentium erit per alium modum, quia reſurgentes nõ poterunt mori.

Secundo, differunt quantum ad cauſam, quia immortalitas hæc, & illa habent eſſe per aliam, & aliam cauſam, nam immortalitatis innocentiæ cauſa fuit originalis iuſtitia, cauſa vero immortalitatis reſurgentium erit gratia conſumata, ſiue gloria, per quã redundabit in corpus; immortalitas, quæ conſiſtit non tantum in poſſe non mori, ſed etiam in non poſſe mori, vnde ſanctus Auguſ. in Epiſtola ad Dioſcor. tam potentem inquit fecit Deus animam, vt ex eius pleniſſima beatitudine, quæ in fine temporum ſanctis promittitur, redundet in inferiorem naturam, quæ eſt corpus, non beatitudo, quæ fruentis, & intelligentis eſt propria, ſed plenitudo ſanctitatis, ideſt incorruptionis vigor.

Tertio differunt quo ad eſum, quia loco corporalis eſus ligni corporalis erit in gloria eſus ſpiritualis ligni vitæ, de quo dicitur Apocal. 2. vincenti dabo edere de ligno, quod eſt in Paradiſo Dei mei.

Quarto differunt quantum ad eſſe imperfectum, & perfectum; nam immortalitas innocentiæ erat imperfecta, quia erat poſſe non mori, cum qua ſtabat etiam poſſe mori, propter quod illa immortalitas habebat aliquo modo mortalitatem admixtam, quia licet eſſet immortalitas ex eo, quod Adam poterat non mori, nihilominus poterat etiam dici mortalitas ex eo, quod poterat mori: immortalitas autem reſurgentium erit perfecta propter ſeparationem ab omni mortalitate; quoniam reſurgentes ita poterunt nõ mori, quod nullatenus poterunt mori.

Quinto differunt, quia immortalitas innocentiæ eſt ſicut potentia diſpoſita, immortalitas autem patriæ ſicut potentia, quæ eſt neceſſitas: nam in ſtatu innocentiæ homo poterat mori, & non mori, in ſtatu verò gloriæ neceſſe habet non mori.

Sexto differunt quantum ad locum, quia illa immortalitas Adæ fuit in Paradiſo corporali, immortalitas vero reſurgentium erit in Paradiſo ſpirituali, ſcilicet in ipſo Deo.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid ſuperaddat immortalitas gloriæ vltra immortalitatem innocentiæ.

AVtor reſpondens ad tertium ait, quod quemadmodum libertas à culpa ſuperaddit aliquã diſpoſitionem, ſcilicet gratiam; libertas autem a miſeria ſuperaddit aliam diſpoſitionem, ſcilicet vel innocentiam, vel gloriam, ita immortalitas gloriæ ſuperaddidit vltra immortalitatem innocentiæ, ſicut diſpoſitio, quæ eſt neceſſitas ſupra diſpoſitionem, quæ eſt congruitas.

Notandum quod immortalitas innocentiæ dicit potentiam, & aptitudinem facilitatis ad actum perpetuum viuendi, dicit etiam poſſibilitatem ad moriendum, immortalitas autem patriæ dicit potentiã, habitum, ſiuè aptitudinẽ neceſſitatis ad actũ perpetuum viuendi cum impoſſibilitate ad moriẽdum.

Secundo notandum, quod ponere quod eadem potentia primo moriendi, & non moriendi, & poſt eadem in ſubſtantia neceſſario moriendi poſt eadẽ neceſſario moriendi, nil aliud eſt, quam ponere hoc ſubiectum primo receptibile mortis, & vitæ indifferenter, & poſt receptibile mortis neceſſario ſecundũ eandem poſſibilitatem recipiendi, quæ in ſubſtantia non mutatur, & tandem neceſſario non receptibile mortis, ſed vitæ continuæ, vnde conſtat, quod hæc omnia erant poſſibilitas in ſubiecto hoc eodem in ſubſtantia; modus tamen variatur, quia primo erat potentia ad mori, & non mori, ſecundo per peccatũ facta eſt neceſſaria ad mori, deinde per gratiam ad non mori; vnde de indeterminata facta eſt determinata per additam neceſſitatem.

Præterea eodem modo potentia non moriendi prius indeterminata facta eſt determinata per additam neceſſitatem, & hoc ſibi vult ſanctus Doct. cum ait, quod immortalitas gloriæ ſuper addit vltra immortalitatem innocentiæ, ſicut depoſitio, quæ eſt neceſſitas ſupra diſpoſitionem, quæ eſt congruitas.

Tertio notandum, quod prima immortalitas. ſ. innocentiæ reſpectiuè dicitur in completa, eo quia cõpatiebatur ſecum potentiam moriendi, immortalitas verò patriæ dicitur completa; eſt enim neceſſario ad actum, ſiuè habet actum ſuum neceſſario: Itẽ in immortalitate innocentiæ notatur habilitas, quæ eſt facilitas, ſiuè poſſibilitas, in immortalitate verò gloriæ notatur impoſſibilitas ad moriendum.

PVNCTVM QVARTVM.

Num eadem eſſet mortalitatis, & immortalitatis potẽtia.

PRo intelligentia huius dubij ſciendum, quod ſicut triplex ſpectanda eſt potentia immortalitatis, ita & mortalitatis.

Prima potentia immortalitatis dicitur materialis, nuda, & prima, & hæc eſt potentia viuendi vita rationali.

Secunda dicitur potentia diſpoſita, & eſt potentia viuendi vita rationali concurrentibus æqualitate mixtionis in optima harmonia virtute celeſti reconciliante contraria ſufficientia ex parte alimenti conſeruantis ipſum alendum, ne patiatur diſſolutionem, & virtus ex parte animæ rationalis contentiua corporis ſibi vniti.

Tertia potentia dicitur neceſſitas, quæ eſt potẽtia viuendi habens æqualitatem indiſſolubilem ex parte corporis, & virtutem contentiuam immutabiliter ſtabilitam ex parte animæ rationalis.

Similiter triplex eſt potentia mortalitatis. ſ. nuda, diſpoſita, & neceſſitas; potentia prima eſt potentia viuendi, ſecunda eſt facilitas diſſolutionis ex parte corporis, & facilitas ſeparationis ex parte formæ viuificantis, tertia potentia, quæ eſt neceſſitas, eſt facilitas diſſolutionis cum intrinſeca pugna ex parte corporis, ex defectu virtutis regentis, ſiuè continentis ex parte formæ perficientis.

Præterea animaduertendum quod duplex eſt potentia, vna in qua, altera dicitur a qua.

His

Digitized by Google

His præmiſſis, & ita conſtitutis ponuntur quãtuor concluſiones.

Prima concluſio immortalitatis, & mortalitatis in Adam potentia nuda, ſiuè prima, ſiuè materialis eſt vna, & eadem: probatur, quia eadem eſt potentia ſuſceptiua vitæ perpetuæ, vel non perpetuæ.

Secunda concluſio. Potentia diſpoſita, & quæ eſt effecta neceſſitas, non eſt vna & eadem immortalitatis, & mortalitatis: probatur quia immortalitas dicit potentiam viuendi cum virtute imperpetuum continuandi vitam, ſed mortalitas dicit potentiam viuendi cum priuatione illius, ergo non vna, & eadem eſt potentia immortalitatis, & mortalitatis.

Tertia concluſio. Potentia mortalitatis, & immortalitatis, in qua quodammodo eſt eadem: probatur, quia potentia viuendi eſt potentia mortalitatis, vt in qua, quia poteſt deficere, & immortalitas ſimiliter, quia poteſt perpetuari.

Quarta concluſio. Potentia, a qua mortalitatis & immortalitatis non eſt eadem: probatur, quia potẽtia, a qua eſt immortalitas eſt virtus animæ continẽtis recipientis influentiam a Deo, à quo eſt illi collata iſta virtus, necnon virtus vbi lignorum paradiſi, & principaliter ligniuitæ, à quo poterat ſtabiliri contra defectum ſenectæ, & diſſolutionis, potentia vero, a qua eſt mortalitas, fuit defectibilitas, & diſſolubilitas naturæ illius, in quãtum huiuſmodi, propter quæ indiguit alimonijs fructuum paradiſi.

DISTINCTIO DECIMA.

De modo procreationis filiorum, ſi non peccaſsent, & quales naſcerentur filij.

Poſt hoc videndum eſt qualiter primi &c.
Si non peccaſſent coitu licito generaſſent,
Vſus membrorum fortaſſis mox habuiſſent;
Hinc profeciſſent paulatim cognitione
Hos ignorantes non dicimus hac ratione,
Atque cibos vellent natura conditione,
Cum peccauerunt, mox expelli meruerunt,
Ac in terreſtri Paradiſo non coierunt,
Poſt ſine morte Deus hos duceret ad meliora,
Si ſimul hoc fieret, aut qua neſcitur in hora.

ARTICVLVS PRIMVS.

De procreatione liberorum, in ſtatu innocentiæ hic diſſeritur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſexuum commixtio.

Sciendum, quod in primaria conditione fuit diſtinctio in humana ſpecie, ſicut et in alijs, diſtinctio autem ſexuum non eſt niſi propter generationem, & quia ſexus diſtincti ad vnum effectum non concurrunt, niſi comiſceantur, propterea quæritur an in ſtatu innocentiæ vir, & mulier commixti fuiſſent.

Secundo notandum, quod tres ſunt modi generationis. Conuerſ. in Secundam S. Bonau.

Primus eſt, quãdo generans, & genitum omnino ſunt diſſimilia in ſpecie, quia productio talis eſt æquiuoca producendi diſſimile, ſicut ſol ranam.

Secundus, quando aliquid generat alterum vniuocè, ſed tamen immediatè, vt quando ignis generat ignem.

Tertius modus eſt, quando extat generatio vniuoca, mediata tamen, vt per gradus genitum eſſe habeat, ſicque generatio hominis ex homine de lege communi non eſt ſine commixtione ſexuum.

In corpore duas Auctor ponit concluſiones reſponſiuas.

Prima concluſio. In ſtatu innocentiæ facta eſſet ſexuum commixtio: perſuadetur primo, auctoritate ſacræ ſcripturæ: nam Geneſ. 1. dicitur homini in ſtatu innocentiæ creſcite & multiplicamini, & replete terram. Item ibidem dicitur faciamus ei adiutorium ſimile ſibi, ſed vir non indigebat adiutorio mulieris, niſi quantum ad actum generationis, nec poterant ſimul aliquem generare, niſi ſimul commiſcerentur, ergo &c.

Secundo comprobatur concluſio ratione. Potentia generandi ſpectat ad complexionem naturæ, vſus vero generationis ad complementum, et perfectionem Ciuitatis ſupernæ, ſed in ſtatu innocentiæ natura erat perfectior, quam in ſtatu viæ, & ſi homo ſtetiſſet ſuperna Ciuitas ſuorum ciuium numeroſitate nunquam fraudata eſſet, ergo aſſerendum eſt, quod homo in ſtatu innocentiæ generare poterat, & genuiſſet.

Secunda concluſio per commixtionem facta fuiſſet coniunctio viri, & mulieris: probatur quia nec vir per ſe, nec mulier per ſe ſuffeciſſet ad generationem ergo, in procreatione prolis ad multiplicandum genus humanum mutuum ſibi præſtitiſſent auxilium.

Confirmatur teſtimonio D. Aug. 14. de Ciuit. Dei. Quiſquis dicit non coituros, non generaturos homines, niſi peccaſſent, quid aliud dicit, niſi propter numeroſitatem ſanctorum neceſſarium fuiſſe peccatum, ergo ſi hoc eſt inconueniens ponere, etiam ſi homo non peccaſſet, vir, & mulier per commixtionem ſexuum generaſſent.

Pro expoſitione huius queſt. quatuor ſunt ponderanda.

Primum, num in ſtatu innocentiæ propagata fuiſſet ſpecies humana per generationem.

Secundum, quare data ſit virtus generatiua.

Tertium, num in ſtatu innocentiæ commixtio ſexuum fuiſſet opus carnale.

Quartum, num primi parentes in paradiſo coierint.

PVNCTVM PRIMVM.

Num in ſtatu innocentiæ propagata fuiſſet ſpecies humana per generationem.

Circa hanc difficultatem variæ extiterunt ſententiæ; nam nonnulli ex Patribus Grecis dixerunt liberos ante peccatum ſine concubitu maris, & fœminæ fuiſſe multiplicandos, Gregorius namque Niſſenus teſte D. Thom. lib. de hominis opificio c. 17. dixit homines in ſtatu innocentiæ non fuiſſe multiplicandos per generationem, ſed ſine illa, hoc inquit aptiſſimè reſpondebimus roganti, quia etſi homo ſine coniugio potuiſſet, ſi dicamus in nobis hoc fieri perinde potuiſſe, atque in Angelis, quia & ipſi coniugio non vtuntur. Damaſcenus lib. 4. fid. hortadox. cap. 25. teſte D. Bonauent. idem ſenſiſſe videtur;

Digitized by Google

videtur; nam ait poterat Deus genus hoc abſque generatione multiplicare, ſi homo mandatum ſuum ſeruaſſet vſque in finem.

Preterea D. Chriſoſtomus homil. 20. ſuper Geneſ. ita ſcribit ante in obedientiam Angelicam vitam imitabantur, & nullus de re venerea ſermo erat, qui enim poterat cum neque corporalibus neceſſitatibus obnoxij fuerint, & infra, poſtquam ait per inobedientiam intrauit peccatum, Omnipotens Deus conceſſit per coitum auctum in noſtrum genus.

Item Armenij docuerunt Adam, & Euam ſi permanſiſſent in iuſtitia non coituros vnquam, nec humanam ſpeciem per commixtionem propagandam, quam hæreſim amplexus eſt quidam Almaricus, qui fuit condemnatus ab Eccleſia, vt refertur in lib. epiſtolarum decretalium in titu. de ſumm. trinit. & fid. catholic. cap. damnamus. Hic inter alios errores non ſolum in illos ſtatu negauit cum Armenijs copulam carnalem, verum etiam ſexuum differentiam nullam fuiſſe futuram aſſeruit, quod manifeſtiſſima inſania eſt, cum Geneſ. 1. legatur creauit Deus hominem ad imaginem, &c. maſculum, & fęminam creauit eos, quæ quidem ſexus differentia fuit ante peccatum: Oppoſita tamen & communis ſententia eſt in ſtatu innocentiæ homines multiplicandos per generationem, & probatur.

Primo, ex ipſa diuina benedictione; nam Deus fecit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, maſculum & fęminam creauit eos, & benedixit eis dicens creſcite, & multiplicamini, & replete terram, cum ergo iſta benedictio data a Deo fuerit ante peccatum etiam ſi non peccaſſent, genuiſſent filios; ſiquidem omnia verba prædictæ benedictionis non aliud ſonant, quam generationem filiorum; nam maſculum, & fęminam creauit eos, iſta enim diſtinctio ſexuum, non niſi propter generationem facta eſt, poſtea expreſsè ibi ſubditur, creſcite, & multiplicamini, quod naturaliter non niſi per generationem fieri poteſt.

Comprobatur teſtimonio D. Auguſ. 14. de Ciuit. Dei cap. 22. vbi ſic ait nos autem nullo modo dubitamus ſecundum benedictionem Dei creſcite & multiplicamini, & replete terram donum eſſe nuptiarũ, quas Deus ante peccatum hominis ab initio conſtituit creando maſculum, & fęminam, qui ſexus euidens vtique in carne eſt, huic quippe Dei opere etiã benedictio ipſa ſubſecuta eſt; nam cum ſcriptura dixiſſet maſculum, & fęminam fecit eos, continuo ſubdit, & benedixit eis dicens, creſcite &c. quocirca his verbis impertiuit benedictionem, vt per naturalem generationem propagarentur, ſicut alia animalia, quibus ſimiliter benedixit.

Hoc veriſimile eſt, quod Deus per huiuſmodi verba voluerit multiplicationem hominum fieri poſt peccatum, potius quam ante peccatum, ſi tamen in iuſtitia perſtitiſſent, quoniam tunc viderentur homines multum commodum ex ſuo peccato reportaſſe, & ſuum peccatum videretur valde neceſſarium fuiſſe, multiplicatio autem huiuſmodi per generationẽ fit, Item probatur ex illo Geneſ. 2. vbi Adam dixit propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erant duo in carne vna.

Secundo comprobatur ſententia rationibus.

Prima, vnumquodque perfectum eſt cum poteſt ſibi ſimile generare, vt patet 4. Methe. ſed ſi homo nõ peccaſſet, non fuiſſet minus perfectus, quam poſt quam peccauit, ergo cum poſt peccatum potuerit ſibi ſimile generare, ergo & ante hoc potuit.

Secunda ratio diuinius eſt bonum gentis, quam vnius perſonæ, teſte Ariſt. 1. Ethicor. & ſecundum Boetium omne bonum in commune redactum pulchrius eluceſſit, ergo cum Deus ad vniuerſi decorẽ non minus pulchrè, & perfectè produxerit hominẽ, quam alia animantia, ideo ſic produxit eum, vt ſibi ſimile generando ſeipſum multiplicaret.

Tertia, ſi homo in Paradiſo non procreaſſet filios, tunc peccatum fuiſſet cauſa multiplicationis electorum, quod eſt contra D. Aug. 14. de Ciuit. Dei, vbi ait, quod ſanctorum numerus *quantus complendo* ſufficit illi ſanctiſſimæ Ciuitati tãtus exiſteret *etiam*, ſi nemo peccaſſet.

Et ſi obijciatur, quod D. Aug. de ſermone Domini in morte, & de Geneſ. contra Manicheos de bono cõiug. cap. 2. & 19. homines ante peccatum non fuiſſe multiplicandos, ſed ſolos Adam, & Euam & non plures homines manſuros.

Reſpondetur, quod D. Aug. poſtea Palinodiam cecinit lib. 1. retract. c. 10. 13. 19. & lib. 14. de Ciuit. Dei vt dictum eſt.

Et ſi arguatur, quod homines in ſtatu innocẽtiæ, vt probat Gregor. Niſſenus, ea dignitate prędit fuerunt, quam in ſtatu gloriæ poſt reſurrectionem habebunt, ſi quidem in primum illum dignitatis, atque innocentiæ gradum, tunc reſtituentur, ſed futura dignitas in gloria conſiſtet etiam in eo, quod nullus erit ibi vſus coniugij iuxta illud *Chriſti Domini*. Matthæi 22. in reſurrectione neque nubent, neque nubẽtur, ſed erunt ſicut Angeli Dei, ergo neque in ſtatu innocentiæ futurus fuiſſet vllus coniugij vſus.

Reſpondetur, quod homo in ſtatu innocentiæ nõ habuit omnem dignitatem, quam habiturus fuiſſet in ſtatu gloriæ, ſi quidem tunc habebat corpus animale; poſtea vero habiturus eſt ſpirituale, vt teſtatur D. Aug. lib. 9. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 10.

Secundo reſpondetur, quod homo in ſtatu innocentiæ ſimilis fuit Angelis dumtaxat ſecundum mentem, in ſtatu autem gloriæ futurum eis ſimilem quoque ſecundum corpus, quod tunc habebit ſpirituale, vt ait Apoſtolus 1. Corinth. 15.

Sed quid dicendum ſit ad Damaſcenum, & ad alios ſupranominatos.

Reſpondetur, quod non negauerunt ſimpliciter coniunctionem maris, & fęminæ, ſed modum dumtaxat, quo fit modò generatio ſcilicet cum libidine, & fœditate & ſanctus Doct. interpretatur verbum Damaſceni addens quod ipſe non dicit, quid Deus faceret, ſed quid facere poſſet.

Et ſi arguatur, quod Damaſcenus lib. 2. dicit ſciẽs autem præcognitor Deus, quod Adam ſub tranſgreſſione fieret, fecit ei fęminam in auxiliũ ſibi.

Reſpondetur, quod hoc dicit Damaſcenus pro tanto, quia pluribus modis mulier fuit neceſſaria poſt peccatum, quam ante peccatum, nam poſt peccatum fuit neceſſaria, & propter prolis multiplicationem, & propter ſpeciei conſeruationem, ſed ſi non peccaſſet ſolo primo modo fuiſſet neceſſaria.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM SECVNDVM.

Quare data ſit virtus generatiua.

PHiloſophus 2. de generat. docet nõ propter aliud eſſe datam generationem, ſiuè virtutem generatiuam, niſi vt ſaluetur eſſe diuinum, ideſt perpetuum; vnde, quia res corruptibiles ſaluari non poterant ſecundum numerum, data eſt generatiua potentia, vt ſaluentur ſecundum ſpeciem, res autem incorruptibiles, vt ſol, & huiuſmodi ſubſtantiæ, quia ſaluari poſſunt ſecundum numerum, non habent virtutem generatiuam, ſed quamuis principalior cauſa neceſſitatis generationis in animalibus irrationalibus non valentibus ſe perpetuare, ſit ad ſe perpetuãdum, tamen eſt etiam cauſa huius ad ſe multiplicandum: nam cum facta ſint propter ornamentum elementorum, quæ melius ornantur per multa, quam per pauca: ideo cauſa, vel concauſa neceſſitatis generationis in eis eſt multiplicatio, quod D. Auguſ. 9. ſuper Geneſ. teſtificatur dicens, quod neque tantum deprauati ſunt homines, vt non pecoribus, vel volatilibus antecellant, quorum omnium generibus hãc infimam mundi partem fore decoratam, quam non conſiderare delectet, itaque D. Aug. vult hanc infirmam partem, nempè aerem iſtum inferiorem, & terram decoratam eſſe animalibus, & volatilibus, & hoc, quod delectat hominem cõſiderantem, & quia pulchrius ornatur iſta pars mundi inferior ex omnibus generibus pecorum, & volatilium, quam ex vno genere tantum, pulchrius etiam ornatur ex multitudine in quolibet genere, quam ex paucitate; ideo rationabiliter dicitur tributam fuiſſe virtutem generatiuam animalibus irrationabilibus non ſolum ad ſe perpetuandum, ſed etiam ad ſe multiplicandum.

Deſcendendo nunc ſpecialiter ad hominem multiplex poteſt aſſignari ratio ſecundum Auctorem, quare homo in ſtatu innocentiæ generaſſet.

Prima quidem eſt propter multitudinem electorum, de qua dicit Ioan. poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.

Secunda propter diuinę gloriæ manifeſtationem.

Tertia propter hominum maiorem coniunctionẽ, vt magis ad inuicem ſe diligerent.

Quarta propter vniuerſi decorem, & perfectionem, quæ non ſolum attenditur ſecundum eſſe permanens, imo etiam ſecundum eſſe decurrens; decurſus autem in rebus irrationabilibus debet eſſe ſecundum ordinem, & exigentiam ad res rationales; propter quas factæ ſunt: vnde ratio prædicta, quam ponit philoſophus, non eſt ratio tota, ſed eſt alia & pręcipua, ac ſecundum fidem, quam ipſe philoſophus ignorauit, eſt multiplicatio numeri electorum, & reparatio ruinæ Angelicæ, nec non ornatus illius ſupernæ Ciuitatis.

Et quamuis ſecundum intentionem naturæ inferioris data ſit virtus generatiua, vt ſaluetur eſſe diuinum in eodem ſecundum ſpeciem, cum non poſſit ſaluari in eodem ſecundum numerum, tamen ſecundum intentionem, & ordinationem diuinæ prouidẽtiæ data eſt homini vis generatiua ad completionẽ numeri electorum.

Obijcies illud Damaſceni lib. 2. cap. 6. omnia, quę ſunt ſecundum generationem, ſubijciuntur corruptioni, ſed primi parentes ſi ſtetiſſent, procreaſſent filios immortales, quia in terreſtri Paradiſo, nulla fuiſſet hominum corruptio, ergo per carnalem copulã non fuiſſet generatio.

Reſpõdetur, quod dictum Damaſceni verum eſt, ſi in puris naturalibus relinquerentur, homines autem, ſi non peccaſſent, per ſupernaturale beneficium conditoris a corruptione fuiſſent præſeruati.

Pro cuius reſponſi intellectu notandum, quod incorruptibilitas Adæ in ſtatu innocentię non erat per naturam ſufficienter, & perfectè, ſed erat per donum gratuitum, & per originalẽ iuſtitiam, poterat enim Adam habere aliquam habilitatem ad incorruptionem ex natura, ſed perfectionem, & complementum habebat ex dono gratuito, prout patiebatur ille ſtatus.

PVNCTVM TERTIVM.

Num in ſtatu innocentiæ commixtio ſexuum fuiſſet opus carnale.

SCiendum, quod caro dicitur duobus modis, vt docet Auctor in ſolutione vltimi, vno modo prout ſonat in vitium, vt ad Galatas 5. caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, alio modo prout naturam dicit, vt ad Epheſ. 5. nemo carnem ſuam odio habuit, vi carnalem bifariam dicitur, vno modo, vt ſumitur a carne, ſecundum quod dicit naturam, alio modo prout deriuatur a carne, ſecundum quod dicit vitium: primo modo commixtio ſeminum in primo ſtatu fuiſſet opus carnale, erat enim homo compoſitus ex duabus naturis, ſcilicet ex ſpiritu, & carne, ſiue ex anima, & corpore, ſecundo modo nõ fuiſſet opus carnale, eo quod nullum eſſet ibi vitium: nam vt vult D. Auguſ. in Paradiſo, ſi non peccaſſent primi parentes, fuiſſent nuptię honorabiles, & thorus immaculatus, & ſine ardore libidinis, & labore patiendi.

Quod autem ſexuum cõmixtio fuiſſet opus carnale.

Primo modo perſuadetur, quia ibi fuiſſet copula carnalis: Deus namque fecit homines maſculum, & fęminam ab initio, & pro illo ſtatu præcepit eis dicens creſcite, & multiplicamini, &c. ergo ſi tunc generatio fuiſſet per carnalem copulã, ſequitur, quod commixtio ſexuum opus carnale fuiſſet.

Præterea manente eadem natura in ſpecie manet conſimilis actus, ſed natura humana eſt eiuſdem ſpeciei in ſtatu iſto, & in illo, & in hoc ſtatu fit generatio filiorum per copulam carnalem, ergo & in illo, ac proinde commixtio ſexuum opus carnale fuiſſet.

PVNCTVM QVARTVM.

Num primi parentes, in Paradiſo coierint.

MAgiſter in præſenti diſtinct. reſpondet huic dubitationi, quod non coierunt, duplicemque rationem affert: vna eſt, quia creata muliere mox tranſgreſſio facta eſt, & ambo eiecti ſunt de paradiſo, altera ratio eſt, quia nondum Deus iuſſerat,

Digitized by Google

vt coirent, & poterat expectari diuina auctoritas; quare autem Deus non iuſſerat, dicitur quia caſum eorum præſciebat, de quibus homo propagandus erat.

His duabus rationibus adiungitur, & alia, quia tunc concupiſcentia non vrgebat, non enim erat ante peccatum aliqua pronitas concupiſcentiæ: vnde facile erat continere, ſed nunc propter difficultatem continentiæ, & pronitatem concupiſcentiæ maioris virtutis eſt virginitatem ſeruare.

Obijcies quod fuerit illis mandatum, vt dicitur Geneſ. 1. creſcite, & multiplicamini, & replete terrã; ergo illud mandatum obligabat, ergo tranſgreſſi sũt primi parentes, quia non coierunt in ſtatu innocentiæ.

Reſpondetur ſecundum Auctorem ſuper lit. quod licet illud mandatum datum fuerit viro, & mulieri in illo ſtatu, tamen illud erat affirmatiuum: propterea non obligabat ad ſemper, vel ad ſtatim, ſed pro loco & tempore, determinatio autem temporis pendebat tunc ex reuelatione diuinæ voluntatis, poterant igitur expectare de hoc, & expectabant diuinã reuelationem, & ſic interim ſeruauerunt virginitatẽ; Deus autem præſciuit eorum caſum, & diſtulit huiuſmodi reuelationem.

Si quæratur vtrum illud mandatum fuerit reuocatum.

Reſpondet Sanctus Bonau. quod aliter obligabat tempore naturę inſtitutæ, aliter nunc, tunc enim omnes obligabat, quia omnibus erat in officium, nunc autem non obligat omnes pro eo, quod ſunt multi qui ſufficiunt illud implere alijs conſilium virginitatis ſeruantibus, hoc autem conſilium competit ſtatui naturæ lapſæ, non autem naturæ inſtitutæ, quia vt ſupradictum eſt nulla erat pronitas, & non fuiſſet maior virtus continere quam nubere, & omnes ad Dei cultum generaſſent, nunc autem propter difficultatem omnino continere magnæ virtutis eſt, & dignitatis.

Nota quod matrimonium bis fuit inſtitutum ſemel ante peccatum & hoc quo ad officium, vt habetur 1. Geneſ. & ſemel poſt peccatum, & hoc quoad remedium, vt habetur Geneſ. 9. vnde quod Dominus dixit faciamus ei adiutorium, &c. non fuit propter neceſſitatem, quam habuit Adam, ſed vt dicit D. Auguſt. illud adiutorium fuit propter filios procreandos, ſicut adiutorium ſemini eſt terra, vt virgultum ex vtroque naſcatur: quocirca in officium procreationis data fuit Adæ vxor ante peccatum.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in illa commixtione ſexuum in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſeminum deciſio.

Ratio dubitandi, quia ſemen eſt ſuperfluum nutrimenti, vbicunque autem eſt ſuperfluitas, ibi eſt vitioſitas, ſed in natura inſtituta non erat vitioſitas, ergo nec ſuperfluitas; igitur nec humor ſeminarius.

In corpore Auctor duo facit primo ponit tria notabilia, ſecundo concluſionem reſponſiuam.

Circa primum notabile primum eſt generatio prolis quãtum eſt de ordine, & poteſtate naturæ haber fieri in commixtione maris, & fœminæ in hominibus, qui ſe habent per modum materialis, & efficientis.

Secundum notabile ratio materialis ſiue paſſiui plus reſidet pęnes mulierem, quam ratio efficientis plus reſidet pęnes virum, quam ratio materialis.

Tertium notabile neceſſe eſt tam ſecundum ordinem naturæ lapſæ, quam ſecundum ordinem naturæ inſtitutæ ad generationem prolis aliquas particulas tam a viro, quam a muliere deſcindi, in quibus ſit virtus, & ratio ſeminalis reſpectu corporis propagandi.

Circa ſecundum concluſio reſponſiua eſt hæc. In ſtatu innocentiæ vir, & mulier per deciſionem ſeminum generaſſent: probatur concluſio rationibus aſſignatis ab Auctore poſt tit. quæſt.

Prima nemo producit aliquem de ſubſtantia ſua, niſi det ei partem ſubſtantiæ ſuæ, cum dare totam ſit ſolius Dei, ſed partem ſubſtantiæ non dat, niſi decidendo a ſe, ergo &c.

Secunda ratio filius a patre, & matre generatur non tantum effectiuè, ſed etiam materialiter, ſed quandocunque aliqua duo ſunt materia vnius, neceſſe eſt ea ad inuicem vniri, & commiſceri ſecundum ſe totum, & ſecundum aliquid ſui, illud autem in qua vniuntur non ſolum habet rationem materialis, ſed etiam effectricis, & tale vocatur ſemen, ergo, &c.

Tertia Vir ex ſuo coitu mulierem fœcundaret, ſed hoc non eſſet niſi aliquid impartiretur mulieri, ſed non impertiretur neceſſarium, quia natura illud ſibi reſeruat, ergo impartiretur alimenti ſuperfluum, & hoc eſt ſemen, ergo in commixtione ſexuum fuiſſet ſeminum deciſio.

Quarta Vir, & mulier a primaria conditione habuerunt vaſa ſuſceptibilia, & idonea ad humoris ſeminarij generationem, deciſionem, & commixtionem, & illa ſunt, quæ ſunt organa virtutis generatiuæ, ergo in generatione prolis naturale eſt ſemen deſcindere, ergo ſi homo tunc generaſſet, ſecundum quod competebat naturæ in ſtatu innocentiæ fuiſſet commixtio ſeminum.

Ad intelligentiam huius quæſtio. tria ſunt examinanda.

Primum, num generatiua in homine obediuiſſet rationi in ſtatu innocentiæ.

Secundum, num in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſemẽ, cum ſit quid ſuperfluum nutrimento.

Tertium, quare nuptiæ in Paradiſo dicantur honorabiles, cum etiam modo ſint honorabiles.

PVNCTVM PRIMVM.

Num potentia generatiua in homine obediuiſſet rationi in ſtatu innocentiæ.

Notandum, quod potentiæ vegetatiuæ ſunt tres, nempè nutritiua, augmentatiua, & generatiua, generatiua habet tres vires ſibi deſeruientes, ſcilicet ſeminatiuam, immutatiuam, & formatiuam.

Seminatiuæ officium eſt ex alimento ſuperabundanti colligere ſemen, & illud reſeruare in partibus genitalibus, officium immutatiuæ eſt permiſcere ſemina maſculi, & fęminæ, & cõtemperare ſecundum quod expedit formationi cuiuslibet membri in eo,

quod

Digitized by Google

quod generatur, officium formatiuæ eſt ex ſeminibus permixtis membra omnia in eo, quod generatur formare, & configurare.

His permiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones.

Prima generatiua in homine aliquo modo obediuiſſet rationi; probatur teſtimonio D. Aug. 9. ſuper Geneſ. & 14. de Ciuit. Dei. Genitalia obediuiſſent rationi, vt ſicut modo mouemus manus, & alia membra, ſicut placet nobis, ſic in illo ſtatu homo mouiſſet genitalia, ſicut alia membra, & vt placuiſſet ſibi, & dictaſſet ratio.

Secunda concluſio nutritiua, & augmentatiua in ſtatu innocentiæ aliquo modo dependebant a ratione: probatur, quia ex naturali inſtinctu ſuper addito dictamine rationis homo ita cibis vſus fuiſſet, ſicut ratio dictaſſet, & tanta fuiſſet ibi ſumptio ciborum, quanta ſuffeciſſet ad nutrimentum tantum.

Tertia concluſio. In ſtatu miſeriæ poteſt homo dominari nutritiuæ, & generatiuæ; probatur, quia poteſt ſe temperare a cibis, & abſtinere a coitu, vel tantum coniuge ordinatè carnali copula vtendo.

Si obijciatur, quod actiones iſtarum potentiarum ſcilicet nutritiuæ, & generatiuæ ſunt naturales, ergo homo non dominari poteſt ipſis.

Reſpondetur, quod quamuis actiones iſtarum potentiarum ſint naturales, concurrunt tamen aliqua ad actiones earum, vt vſus cibi, & carnalis copulæ, quæ homo poteſt per rationem moderari, vel etiam a copula totaliter abſtinere.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſemen, cum ſit quid ſuperfluum nutrimenti.

Sciendum, quod alimentum, vel nutrimentum tripliciter poteſt conſiderari, primo in quantum conuertitur in ſubſtantiam nutriti, v. g. conſideratur panis, vt per decotionem caloris naturalis in ſtomaco conuertitur in carnem, & ſanguinem hominis comedentis, vt homo non deficiat, & conſeruetur in eſſe viuo, & ſic alimentum eſt obiectum, circa quod operatur potentia nutritiua, & diffinitur alimentũ, eſt illud, quod eſt in potentia, vt conuertatur in ſubſtantiam rei nutritæ, vt conſeruetur in eſſe.

Alio modo conſideratur ſecundum quod eſt quãtum, quodlibet enim alimentum eſt corpus, & eſt compoſitum ex quatuor elementis, quia ſecundum philoſophum ex eiſdem componitur animatum, & ex eiſdem nutritur, ſed animata componuntur ex quatuor elementis, ergo ex eiſdem nutriuntur, ergo ſecundum quod alimentum eſt quantum, eſt augmẽtatiuum rei animatæ, quia quantum additum quanto facit magis quantum, & hoc modo alimentum eſt obiectum, circa quod operatur potentia augemẽtatiua, & ſic diffinitur alimentum eſt illud, quod eſt augmentatiuum rei animatæ, vt ad debitam quantitatem deueniat.

Tertio conſideratur vt eſt ſuperfluum, vel ſuperabundans rei animatæ poſt nutritionem ſuam, nam ſi de ipſo alimento actu adhuc ſupereſt, tunc natura per potentiam generatiuam conſeruat illam partem ſuper abundantem in vaſis ſeminalibus, quæ dicuntur membra genitalia, vt per illam partem poſſit animal ſibi ſimile in ſpecie generare, ſicque circa ipſum alimentum ſuperabundans operatur potentia generatiua, & appellatur ſemen, quod ſic diffinitur, ſemen eſt ſuperfluum alimenti, ideſt pars alimenti, quod ordinatur ad generandum ſibi ſimile in ſpecie.

Secundo notandum, vt docet Auctor, quod duplex eſt ſuperfluitas, ſcilicet reſiduitatis, & impuritatis, ſuperfluitas reſiduitatis eſt in ſemine, & hoc modo ſuperfluum eſt neceſſarium conſeruationis ſpeciei, ſuperfluum tamen indiuiduo neceſſarium, quia eſt principium quodammodo generationis, ſuperfluum, quia non neceſſarium ad nutriendum, ſuperfluitas impuritatis eſt in illis, quæ per organum egeſtionis, & alia quæ deſeruiunt purgationi naturæ emittuntur, ſicut reuma per nares, & vrina per membrum emiſſioni illius deputatum, & ſudor per poros corporis emittitur, & hæc eſt in duplici differentia, quædam enim prouenit ex debilitate virtutis contẽtiuæ, & conuerſiuæ, ſicut reuma, & ſudor, alia eſt, quæ venit ex nutrimenti qualitate, & puritate, qualis eſt illa egeſtionis, & vrinæ, quæ fit per ſeparationẽ puri ab impuro.

His omnibus præmiſſis ponendæ ſunt pro reſolutione nonnullæ concluſiones.

Prima eſt in ſtatu innocentiæ fuiſſet ſemen: probatur teſtimonio ſacrorum Doctorum ponentium totam poſteritatem fuiſſe ſeminaliter, ſiuè materialiter in primo homine: nam D. Aug. 13. de Ciuit. Dei cap. 14. ſic ait omnes fuimus in illo vno, quando fuimus ille vnus, qui per peccatum lapſus eſt, Item Anſelmus de Concep. Virg. dicit tota in primis parentibus erat humana natura, & extra ipſum nihil erat in eodem lib. poterat Deus de Adam, in quo ſemen omnium hominum creauerat aliam facere mulierẽ.

Secunda concluſio. In ſtatu innocentiæ fuiſſet ſemen, & ſi non propter perpetuationem, quia poterant non mori; tamen propter multiplicationem ſpeciei: concluſio patet ex dictis ſuperioribus: nam hominis eſſet ad ornandum hunc mundum, & ad ornandam ciuitatem illam Dei felicem, cum eſſent a mundo tranſlati.

Tertia concluſio. Superfluitas reſiduitatis in ſemine fuiſſet in ſtatu innocentiæ, patet quia hæc ſuperfluitas non ſonat in vitium, ſed eſt indicium completionis naturæ, & perfectioni eiuſdem atteſtatur iuxta illud philoſophi 2. de anim. tunc vnum quodque perfectum eſt, cum poteſt attingere propriæ virtuti, hoc eſt facere tale, quale ipſum eſt.

Quarta concluſio. Superfluitas impuritatis proueniens ex debilitate virtutis non fuiſſet in primo homine in ſtatu innocentiæ; probatur, quia huiuſmodi ſuperfluitas atteſtatur defectui naturæ, qui defectus non fuiſſet propter præſentiam virtutum naturalium exiſtentium in illo.

Quinta ſuperfluitas impuritatis proueniens ex qualitate, & puritate nutrimenti fuiſſet in primo homine, ſi ſtetiſſet: probatur, quia huiuſmodi ſuperfluitas atteſtatur robori, & fortitudini naturæ.

Animaduertendum tamen eſt propter bonitatẽ naturæ, & ſobrietatem, & alimentorum bonitatem non oportuiſſet illam ſuperfluitatem eſſe fœtidam, & immundam, ſicut eſt modo, cum videamus aliquas

Digitized by Google

quas beſtias habere talem ſuperfluitatem non ſolum non fętidam, vel immundam, ſed odoriferam, & mundam.

PVNCTVM TERTIVM.

Quare nuptiæ in Paradiſo dicantur honorabiles, cum etiam modo ſint honorabiles.

MOuetur hæc dubitatio propter verba D. Aug. & referuntur a Magiſtro in præſenti diſtin. ſed potuerunt inquit in Paradiſo eis eſſe nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus ſine ardore libidinis, ſine labore patiendi, ſi tunc dicebantur honorabiles fuiſſe, quare non etiam modo, cum ſint ſacramentum magnum in Chriſto, & Eccleſia, vt ait Apoſtolus ad Epheſ. 5.

Sanctus Bonauent. ſuper lit. docet, tribus modis nos poſſe loqui de nuptijs, vno quidem modo quantum ad ſignatum, ſecundo, quantum ad fructum, tertio, quantum ad actum, pęnes hęc tria ponũtur tres propoſitiones.

Prima quantum ad ſignatum nuptiæ æquè, vel plus ſunt honorabiles in ſtatu miſeriæ, quia ſignificant Eccleſiam ex latere Chriſti dormientis in Cruce prodijſſe, talis autem paſſio Chriſti non fuiſſet in ſtatu innocentiæ, etiam ſi Chriſtus incarnatus fuiſſet.

Secunda propoſitio. Quantum ad fructum nuptię in ſtatu innocentiæ fuiſſent præhonorabiles, quia ne quaquam filios gehennę generaſſent, ſicut modo, vt dicit D. Greg. in moralibus.

Tertia propoſitio. Quantum ad actum matrimonij nuptiæ in illo ſtatu maximè fuiſſent honorabiles: probatur, nam tunc fuiſſet actus matrimonialis ſine omni pudore, ſed modo eſt cũ pudore annexo pluſquam eſſet quilibet actus culpæ, magis enim verecũdatur homo actum matrimonij facere cum vxore etiam honeſtè & caſtè coram alijs, quam verecundetur de actu ſuperbiæ, vel iræ, vel alterius culpæ. Rationem huius aſſignat D. Aug. 14. de Ciuit. Dei, quia cum ratio deberet dominari corpori, magis erubeſcit, quod ipſa ſubijciatur alicui parti corporis, & quod aliqua pars dominetur ei, quam quod ipſa inordinatè dominetur ei, & ideo magis erubeſcit de ardore libidinis, quæ eſt in actu illo, quam de alio.

QVAESTIO TERTIA

Vtrum in ſtatu innocentiæ, in ſeminis emiſſione fuiſſet delectationis intenſio.

SCiendum quod delectatio, vt docet Auctor eſt ex coniunctione conuenientis cum conuenienti, & ſenſu eiuſdem, ab Ariſt. quidem 7. & 8. Ethic. deffinitur ſic, eſt operatio connaturalis non impedita, ideſt delectatio operationem connaturalem conſequitur, ſicut effectus ſuam propriam cauſam, vel delectatio eſt quies appetitus in re delectante, qua quis per operationem potitur.

Secundo notandum, quod delectatio eſt duplex, vna ſpiritualis, ſiuè mentalis, vel intellectualis; altera corporea, vel ſenſibilis.

In corpore quæſt. duas recenſet Auctor Doctorum ſententias, prima conſiſtit in tribus propoſitionibus.

Prima propoſitio. Delectatio fuiſſet tanta, vt nunc eſt propter naturalis virtutis perfectionem.

Secunda propoſitio. Delectatio fuiſſet maior, quam nunc eſt, quia tunc eſſet maior perceptio delectationis, quam nunc eſt, quia ſenſus eſſent perfectiores, & potentia magis delectaretur; nam quia facilius ſuum actum compleret, vnaquaque enim potentia eo magis delectatur, quo facilius ſuum actum exercet.

Tertia propoſitio. Delectatio non fuiſſet inordinata, ſeu immoderata, vt nunc eſt, quia non tranſgrederetur rationis regulam, & terminum præfixum, propterea quod vires inferiores erant ſuperioribus ſubditæ.

Secunda ſententia, quam amplectitur Auctor conſiſtit in hac concluſione non fuiſſet tanta delectatio, quanta eſt modo, probatur.

Primo auctoritate D. Aug. de Ciuit. Dei nuptiæ illæ digna fęlicitate Paradiſi, ſi peccatum non fuiſſet, & diligendam prolem gigneret, & pudendam libidinem non haberent.

Secundo comprobatur rationibus.

Prima, quia tunc membra applicarentur generationi cũ parua delectatione, ſicut manus ori, modo applicatur, vt idẽ B. Aug. 13. de Ciuit. Dei cap. 22. ſcribit, tunc enim iuſtitia originalis veluti fræno cohibebatur, ne toto impetu, & conatu ſe præcipitem in delectabile ſibi obiectum daret, nunc autem rupto fræno, velut æquus laſciuus velocius, & impetuoſius venit.

Secunda. Si tanta fuiſſet delectationis intenſio, quanta eſt nunc, cum modo ſit deordinatio in actu generandi propter delectationis intentionem, tunc fuiſſet generatiua deordinata, ergo non fuiſſet inſtituta, ſed deſtituta.

Tertia. Si fuiſſet tanta, quanta eſt nunc, ergo ſicut nunc abſorbetur vſus rationis, ita & tunc, ſed hoc non eſt dicendum: quia tunc natura non fuiſſet ordinata ſed inordinata, & ſubuerſa.

Quarta, ſi fuiſſet tanta delectatio, quanta eſt nunc, ergo in ſtatu illo fuiſſet pugna, & controuerſia, quod eſt contra fidem ſinceram, & contra omnes ſanctos Doctores: Conſequentia probatur, quia tantus fuiſſet appetitus in abſentia, quantus eſt nunc, ſed vehementia appetitus, & deſiderij excitat pruritum, & vehementia pruritus facit membra illa inobedientia rationi, & repugnantia.

Pro intelligentia huius quæſt. quinque ſunt excutienda.

Primum, quæ ſit cauſa delectationis.

Secundum, ex quibus cognoſci valeat, quæ delectatio ſit bona, & quæ mala.

Tertium, quæ delectationes adiuuent rationem, & quæ impediant illius vſum.

Quartum, delectatio in comedendo & in coeundo ex quibus conſurgat.

Quintum, num in ſtatu innocentiæ ſenſus Adæ magis delectarentur in obiectis ſuis, quam modo.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſit cauſa delectationis.

PRincipalis cauſa eſt connaturalis operatio, nã delectatio ab operatione naturali ſenſus, vel intellectus procedit tanquam effectus a ſua cauſa; probatur primo, auctoritate philoſophi 7. & 8. Eth. ſupra allegata delectatio eſt operatio connaturalis non impedita, ideſt delectatio operationem naturalem conſequitur.

Secundo probatur rationibus.

Prima. Ad delectationem requiritur adeptio boni conuenientis, nullus enim poteſt delectari niſi vel ſecundum appetitum rectum, vel ſecundum appetitum corruptum, ſed adeptio boni ab operatione cauſatur, vt v.g. habere diuitias, honorem, vel aliquid huiuſmodi, vel vti eis, vel poſſe vti eis, ergo operatio naturalis, & proportionata eſt delectationis cauſa.

Secunda ratio, adhoc quod aliquis in bono adepto, vel habito delectetur, requiritur cognitio adeptionis boni, nam ſi bonum aliquod adipiſceretur, & ignoraret ſe, illud bonum non delectaretur ex eo, ergo ad delectationem requiritur adeptio boni.

Tertia ratio, niſi appetitus alicuius quietaretur in bono, nũquam delectaretur in ipſo, ad quietationem autem in bono per operationem attingitur, quod patet ex diffinitione ſupra tradita, delectatio eſt quies appetitus in re delectante, qua quis per operationem potitur, itaque hæc tria ſunt delectationis cauſa, ſcilicet adeptio boni, cognitio adepti boni, & quietatio in adepto bono, & quia hęc tria per operationem cauſantur, ideo operatio connaturalis, & proportionata eſt delectationis cauſa, operatio vero, quæ naturam, vel menſuram operantis excederet, non eſſet proportionata, nec delectationis cauſa, ſed magis laborioſa, & tædium afferens, & ſecũdum hoc ocium, ludus, & alia, quæ ad requiem ſpectant, ſunt delectabilia, in quantum auferunt triſtitiam, quæ eſt ex labore.

PVNCTVM SECVNDVM.

Ex quibus cognoſci valeat, quæ delectatio ſit bona, & quæ mala.

SCiendum in primis, quod delectatio bifariam conſiderari valet, vno modo, in quantum delectatio, & ſic omnis delectatio ratione entitatis, & naturæ ſuæ eſt bona; alio modo, in quantum eſt delectatio talis, & ſic aliqua delectatio eſt bona, & aliqua mala.

Hoc præſuppoſito dicendum pro reſolutione, quod ex tribus partibus cognoſci poteſt, quæ delectatio ſit bona, & quæ mala.

Primo, ex parte rationis; nam ſi bonum, in quo quis delectatur, conuenit rationi, eſt delectatio bona, ſi autem diſcordet a ratione, eſt delectatio mala, v. g. ſicut in naturalibus aliquid dicitur naturale ex eo, quod conuenit naturæ, aliquid vero dicitur innaturale ex eo, quod a natura diſcordet, ſic in moralibus aliqua delectatio dicitur bona, vel mala, prout conuenit rationi, vel diſcordat a ratione.

Secundo, poteſt cognoſci ex parte quietationis; nam delectatio eſt quietatio appetitus in bono, & ideo ſicut in naturalibus quædam quies eſt naturalis, quæ eſt in eo, quod conueuit naturæ; vt cum graue quieſcit deorſum, & quædam quies eſt innaturalis, ſicut cum graue quieſcit ſurſum, ita in moralibus eſt quædam delectatio bona, ſecundum quod appetitus ſuperior quieſcit in eo, quod conuenit rationi, & quædam eſt delectatio mala, ſecundum quod appetitus ſuperior, vel inferior quieſcit in eo, quod diſcordat a ratione, & a lege Dei.

Tertio, poteſt cogni ex parte operationis, ſic delectatio ex operatione cauſatur; vnde 10. Ethic. dicitur, ſicut operationes differunt bonitate, & malitia, ita etiam delectationes, & propterea ſecundum hoc dicitur delectatio bona, quæ ex bona operatione procedit, & mala, quæ ex mala operatione proficiſcitur.

PVNCTVM TERTIVM.

Quæ delectationes adiuuent rationem, & quæ impediant illius vſum.

OBſeruandum pro intelligentia dubitationis, quod delectationes ſunt in duplici differentia, quædam ſunt propriæ, aliæ extraneæ, & communes, primæ ſunt, quæ conueniunt homini in quantum eſt homo, quæ conſiſtunt in ratiocinando, vel contemplando; poſteriores vero ſunt, quæ non conueniunt homini inquantum eſt homo, ſed in quantum habet aliquid commune cum beſtijs, quales ſunt delectationes ciborum, & venereorum, hac præmiſſa diſtinctione ponuntur duæ concluſiones, quarum eſt

Prima. Delectationes propriæ adiuuant rationẽ: probatur ſic. Attentio adiuuat rationem, quia quanto attentius operamur, tanto perfectius, & rationabilius operamur, ſed illud, in quo delectamur, attentius operamur, ergo.

Secunda concluſio. Delectationes extraneæ, vel communes impediunt, & peruertunt vſum rationis: perſuadetur tribus medijs.

Primo, ratione oppoſitionis vnum contrarium corrumpit, vel excludit aliud, ſed delectationes corporales, & pręcipuè venereæ, cum ſunt vehementes, ſunt contra ordinem rationis, ergo tales rationis, perfectionem, & prudentiæ æſtimationem corrumpunt; vt dicit philoſophus 8. Ethic.

Secundo, ratione attentionis, nam cum aliquis vni rei delectabili fortiter intendit circa alia delectabilia, debilitatur, vel ab eis intentio totaliter reuocatur: vnde delectationes corporales hoc modo vſum rationis vel debilitant, vel excæcant intentionem animi a ſpiritualibus abſtrahendo, corporalibus intendendo.

Tertio, ratione tranſmutationis ſic ad delectationes corporales ſequitur quædam tranſmutatio corporalis, ex tranſmutatione autem corporali appetitus afficitur, & iudicium rationis ligatur, perturbatur, & impeditur, vt patet in vinolentis, & ebrijs, qui iudicium rationis habent ligatum, & impeditum.

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Delectatio in comedendo, & in coeundo, ex quibus conſurgat.

DVo dubia complectitur hoc punctum. Primum ſpectat ad delectationem in comedendo, Secũdum ad delectationem in coeundo.

Circa primum intentio delectationis in comedendo conſurgit ex tribus, videlicet ex appetitu naturæ inſtitutæ, ex appetitu naturæ deſtitutæ, & ex appetitu peccati, ex appetitu naturæ inſtitutæ appetitur cibus propter conſeruationem a cõſumptione immoderata, ſed ex natura deſtituta appetitur cibus cum quadam anxietate propter reparationem conſumptionis immoderatæ iam factæ, vt patet in appetitu famis, ex vitio autem appetitur propter delectationem gulæ.

Circa ſecundum delectatio in coitu ex tribus intenditur, primo ex appetitu naturæ inſtitutæ appetentis ſpeciei conſeruationem, ſecundo ex appetitu naturæ deſtitutæ appetentis ſuperflui emiſſionem, tertio ex appetitu vitij appetentis delectationem; prima radix in Paradiſo fuiſſet moderata, tamen & ordinata, ſecunda, & tertia ibi non extitiſſet.

PVNCTVM QVINTVM.

Num in ſtatu innocentiæ ſenſus Adæ magis delectarentur in obiectis ſuis, quam modo.

SCiendum ſecundum Auctorem in ſolutione vltimi, quod duplex eſt delectatio, ſcilicet naturalis, & curioſitatis hac præmiſſa diſtinctione ponuntur tres conluſiones.

Prima ſenſus viſus, & ſenſus auditus Adæ in ſtatu innocentiæ magis delectabantur delectatione naturali, quam modo, v. g. oculus Adæ in illo ſtatu plus delectabatur in aſpectu lucis, & auditus in auditu cantus ſonori, quam aſpectus vel auditus hominis lapſi, modo in conſimilibus delectatur; ratio eſt, quia melioris harmoniæ, & maioris vigoris erant ſenſus illius, propter quod magis erant apti ad delectandũ proprijs obiectis, quam ſenſus homines lapſi.

Secunda concluſio. Senſus viſus, & ſenſus auditus Adæ in ſtatu innocentiæ non delectabantur delectatione curioſitatis: concluſio patet, quia tunc procul aberat omnis curioſitas.

Tertia concluſio. Intentio delectationis tactus non erat conueniens ſtatui innocentiæ: probatur, quia repugnat ſtatui ſpirituali, & magis reddit hominem carnalem, & animalem qualis eſt homo in ſtatu miſeriæ.

Nota, quod non eſt ſimile de delectatione, quæ eſt in viſu, & in tactu, quoniam viſus delectatur in obiecto, quod eſt nobile, & magis accidit ad naturã ſpiritualem, ſimiliter & auditus, tactus verò delectatur in re magis groſſa, & materiali, & ideo eius intentio minus erat conueniens ſtatui innocentiæ, quam intentio delectationis aliorum ſenſuum.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum in coitu pro ſtatu innocentiæ fuiſſet integritatis corruptio.

SCiendum, quod triplex eſt corruptio, videlicet continuitatis, fœditatis, & puritatis: corruptio continuitatis conſiſtit in diuiſione continui, corruptio fœditatis eſt in prurītu concupiſcentiæ, atque libidinis, quæ mentem fœdat, & carnem, in qua ratio ſub delectatione deſcendit; corruptio puritatis eſt in ſuſceptione alienæ naturæ, ſicut dum aurum miſcetur argento: de qualibet corruptione inueſtigari poteſt vtrum in ſtatu innocentiæ fuiſſet integritatis corruptio.

In corpore Auctor duas narrat opiniones.

Prima tenet tunc nullam futuram integritatis corruptionem, hanc videtur defendere D. Aug. 14. de Ciuit. Dei cap. 26. vbi ait, quod maritus commiſceretur vxori ſine vlla corruptione integritatis.

Secunda verò ſuſtinet futuram fuiſſe integritatis corruptionem, primam Auctor non approbat; nam ſi mulier permaneret integra, nunquam eſſet viri ad mulierem carnis commixtio; ſecunda verò defendit, circa quam ſic procedit, primo docet quot dicat integritatis corruptio, ſecundo ponit concluſiones reſpoſiuas, quo ad primum integritatis corruptio tria comprehendit.

Primum, quod eſt natura, eſt clauſtrorum apertio.

Secundum, eſt pœnalis paſſio, quæ conſequitur clauſtrorum apertionem, & ſecundum hoc dicitur eſſe pœna.

Tertium, quod dicitur eſſe corruptionis vitioſæ, quæ tenet medium inter culpam, & pœnam, eſt fœda delectatio.

Circa ſecundum, tres ponit concluſiones pro reſolutione.

Prima concluſio huiuſmodi eſt. in ſtatu innocentiæ, ſi vir cognouiſſet vxorem, fuiſſet ibi clauſtrorum apertio: perſuadetur rationibus.

Prima, quæ aſſignatur in argumento contra, prima in actu generationis fuiſſet ſexuum, vel ſeminum commixtio, ergo fuiſſet & viarum apertio, ergo in apertione viarum fuiſſet integritatis virginalis violatio: prima conſequentia patet, quia impoſſibile eſt ſemen ſuſcipi, & emitti, niſi per apertionem viarum.

Secunda ratio. Sicut maritus nunc commiſcetur vxori, ita & tunc, ſed nunc non poteſt commiſceri ſine corruptione integritatis, ergo neque tunc: maior probatur, quia naturalia quamuis ſint determinata, non tamen ſunt ablata.

Tertia, quod aliqua virgo conceperit miraculum fuit, & ſolius matris Chriſti, ergo ſi miraculum eſt ſupra naturam & contra naturam, ergo ſtante natura videtur, quod nulla mulier potuiſſet concipere virginitate manente, & corporis integritate.

Quarta, ſi integritatis corruptio fuiſſet in partu, ergo & in conceptu: Anteced. prob. quia fœtus non potuiſſet niſi per apertam portam exire, ergo mulier non potuiſſet parere ſalua virginitatis integritate. Anteced. patet, quia exire per clauſam ianuam ſolius Chriſti eſt proprium.

Secunda concluſio in ſtatu innocentiæ non fuiſſet in apertione clauſtrorum pœnalis paſſio, nec fœda delectatio, probatur, quia vis generatiua, nec fuiſſet tunc infecta, nec corrupta, & obediuiſſent rationi membra, ſicut obediunt os, manus, & lingua, & ideo non fuiſſet ibi paſſio, vel fœda delectatio.

Tertia

Digitized by Google

Tertia concluſio. Corruptio, quæ præſefert violentiam, & pœnalitatem, & delectationem minuit dignitatem virginalem. Concluſio eſt manifeſta, & infra clarius patebit.

Pro intellectu huius quæſt. tria ſunt examinanda.

Primum, per quid tollatur virginitas.

Secundum, num in ſtatu innocentiæ fuiſſet virginitatis amiſſio.

Tertium, num Eua in ſtatu illo fuiſſet ſine grauamine grauida.

Et ſine fractione, & dolore peperiſſet.

PVNCTVM PRIMVM.

Per quid tollatur virginitas.

SCiendum, quod in delectatione carnis ſunt tria. Primum eſt fractio, vel apertio membri, vel ſignaculi virginalis, quod ſecundum D. Thom. 2. 2. quæſt. 152. artic. 1. non eſt de neceſſitate virginitatis integritas membri virginalis, ſed per accidens, inquit ipſe, ſe habet ad eam ſi violenter fiat, ita quod quando contra voluntatis propoſitum carnis integritas corrumpitur, nec virginitas violatur, nec aureola perditur; probat duobus exemplis.

Primo exemplo vulneris dices, quod ſicut non præiudicat virginitati, ſi manus, vel pes vulneretur, ita non tollit virginitatem, ſi membri integritas violenter corrumpatur.

Secundo probat exemplo curationis 6. quodlib. quæſt. 18. dicens, quod, ſi clauſtra pudoris corrumpantur, aliter quam per actum venereum puta ſi obſtetrix, vel medicus ferro ad ſanandum incidat, vt dicit B. Aug. li. 1. de Ciuit. Dei, non aufert virginitatem, vnde Beata Lucia Paſcaſio dixit, ſi inuitam me violari feceris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam; aufert tamen talis corruptio carnis ſpiritualia inſignia, quæ ſpiritualibus ſponſis Chriſti traduntur, vt eſt annulus aureus, velum, & alia: vnde Aug. ait virgines, quæ corruptæ ſunt, ſemel ſe non audeat ſacris virginibus adæquare.

Secundo in delectatione carnis eſt emiſſio ſuperflui ſeminis, quæ duobus modis cauſatur: vno modo voluntariè, & ex mentis propoſito, & tunc qualitercunque eueniat, virginitatem tollit, alio modo violenter, & contra mentis propoſitum, & tunc ſi eueniat vigilando, vel dormiendo, vel ex infirmitate, vel ex diabolica ſuggeſtione, quamuis caro delectationem experiatur, virginitas non amittitur.

Tertio in delectatione carnis eſt intenſio carnalis libidinis, & talis tollit virginitatem; ideo D. Thomas diffiniens virginitatem dicit, quod virginitas eſt propoſitum perpetuum abſtinendi ab omni delectatione venerea, & D. Aug. in lib. de nuptijs dicit, quod virginitas eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio, dicitur autem perpetua meditatio incorruptionis, non quod oporteat virginem ſemper actualem meditationem de incorruptione habere, ſed quia debet in animo gerere, vt in corruptione perſeueret, ſubdit autem quod incorruptionis perpetua meditatio eſt in corpore corruptibili, quia ſi caro corrumpi non poſſet, difficile non eſſet perpetuam incorruptionis meditationem habere.

Secundo notandum, quod in virginitate eſt aliquid completiuum, & formale, videlicet ipſum propoſitum abſtinendi perpetuo a delectatione venerea, materiale vero in virginitate eſt integritas carnis abſque omni experimento venereæ delectationis; vbi obſeruandum, quod non abſolutè dicitur, quod integritas carnis, ſed integritas carnis ab omni experimento venereæ delectationis eſt materiale virginitatis.

Præterea virginitas poſt lapſum duobus modis capitur: vno modo ſtrictè, & propriè, alio modo extensè, & communiter, primo modo virginitas eſt propoſitum abſtinendi perpetuo a delectatione venerea, & huic debetur aureola; ſecundo modo virginitas eſt propoſitum abſtinendi ab omni illicito coitu vna cum carnis integritate, ſeu in experimento, & ita puellæ incognitæ viris: quamuis nubere proponentes virgines nuncupantur etiam in ſcripturis, imo quandoque virginitas ſumitur pro inexperientia, & immunitate ſaltem exteriori ab omni cócubitu, quamuis mens in venerea conſenſerit.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num in ſtatu innocentiæ fuiſſet virginitatis amiſſio.

NOtandum, quod in ſtatu innocentiæ in actu carnalis copulę fuiſſent facta in muliere quatuor.

Primum clauſtrorum apertio.

Secundum ſeminis virilis in matricem transfuſio.

Tertium in ſuſceptione illius ſeminis in muliere ſenſibilis delectatio.

Quartum ſeminis virilis cum ſemine mulieris facta commixtio, ſed non fuiſſet aliqua voluntatis deordinatio, nec in apertione clauſtrorum fuiſſet pœnalis paſſio; quia ſicut dicit Aug. 14. de Ciuit. Dei, ſicut ad pariendum non doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus fœmina viſcera relaxaret, ſic ad fœtandum, & accipiendum non libidinis appetitus, ſed voluntarius naturam vtramque coniungeret.

His præmiſſis dicitur ad dubitationem, quod mulier in actu carnalis copulæ virginitatem amiſiſſet, non tamen propter hoc ab aliqua dignitate cecidiſſet; ratio eſt, quia in illo ſtatu virginitas non fuiſſet prælata coniugio, quãuis modo præferatur; Confirmatur: quia virginem concipere, & parere miraculum eſt, ſed in ſtatu innocentiæ mulier concepiſſet, & peperiſſet naturaliter, ergo operatione carnalis copulæ virginitatem amiſiſſet.

Item duo corpora non poſſunt naturaliter ſimul eſſe in eodem loco, ergo nec maritus intrare in corpus mulieris, nec pluries exire de ventre ſine clauſtrorum apertione potuiſſet.

Notandum, quòd delectatio illius copulæ fuiſſet cum integritate mentis; nam, vt dicit D. Auguſ. illas partes corporis non agebat turbidus calor, vnde calor ille dicebatur non turbidus, quia non inficiebat rationem, ſicut fex inficit, vel turbat vinum, vel dicebatur calor ille non turbidus, quia agebat operata imperata a ratione, nullus tamen ſanæ mentis aſſereret, quod tolleretur mentis integritas per id, quod ratio imperat, & quia illa copula in illo ſtatu

non

non fuiſſet facta, niſi imperata a ratione non abſtuliſſet integritatem mentis.

PVNCTVM TERTIVM.

Num Eua in ſtatu illo fuiſſet ſine grauamine grauida, & ſine fractione, & dolore peperiſſet.

HOc punctum duo continet dubia, primum eſt an Eua fuiſſet ſine grauitate grauida, ſecundum an peperiſſet ſine fractione, & dolore.

Ad primum reſpondetur, quod duplex eſt grauitas vna oneris tantum, & ſic Eua fuiſſet grauida tali grauitate, alia eſt grauitas grauans, ſeu pęnam inducens, & ſic grauida non extetiſſet.

Ad ſecundum reſpondetur, quod ſi verbum frangendi importet violentiam ſic ſine fractione concepiſſet, ac peperiſſet, ſi verò importet ſeparationem duntaxat, potuit membrum illud frangi ſine pena, & tantum a membro naturali adhoc deputato quēadmodum adamas frangi poteſt ſanguine hircino tantum, ſicque Eua poſt copulam non manſiſſet virgo, tum quia fracta, tum quia cognita, quorum neutrum fuit in Virgine Glorioſa.

Similiter ſine dolore fuiſſet puerpera, vt tradit D. Aug. quoque exitus in ſtatu illo aperti fuiſſent ſine dolore, & laceratione per ſolam extenſionem, & laxationem.

QVAESTIO QVINTA.

An quoties tunc coniuncti eſſent vir, & mulier toties prolem genuiſſent.

REſoluit Auctor quæſtionem vnica concluſione, quæ talis eſt. Vir, in quolibet actu, quo cognouiſſet vxorem, ſuſcepiſſet ex ea prolem; hanc concluſionem probat duplici ratione.

Prima ſumitur ex congruentia ordinis duplicis, primus virtutis generatiuæ ad rationem, quia ordo erat perfectæ ſubiectionis, & propterea in actum non exibat, niſi ſecundum quod ratio dictabat, ratio autem recta, & ordinata dictat nulla re eſſe vtendum niſi ad id propter quod eſt ſecundus ordo eſt ipſius virtutis generatiuæ, & rationis ad ſuum finem; nam vis generatiua tributa fuit homini ad multiplicationem prolis, & propterea recta ratio nunquam dictaret, & vis generatiua nunquam exiret in actū, niſi propter prolis generationem.

Secunda ratio ſumitur penes perfectionem virtutis, ſcilicet generantis, & concipientis, nam vis generatiua in viro ad generandum potens, & ſufficiens erat, nec habebat impedimentum, ſimiliter & muliere pro ſuo loco, & tempore: ideo cum ordinatè cognouiſſet vir vxorem, ſemper ex ea prolem ſuſcepiſſet.

Comprobatur concluſio rationibus, quæ aſſignantur immediatè poſt titulum quæſt.

Prima Matrimonium pro tempore innocentiæ ſolummodo inſtitutum fuit in officium, & non in remedium, vt dicit D. Aug. ſuper Geneſ. 9. quod ægris datum eſt in remedium, ſanis autem fuit datum in officium in procreando prolem, ergo ſolummodo ad hoc erat in ſtatu illo, ergo nunquam coniuncti eſſent, quin prolem generaſſent.

Secunda ratio, quid debitum petit in ſtatu naturæ lapſæ præter intentionem prolis procreandæ, vtpotè cauſa delectationis peccat ſaltem venialiter, ergo nunquam ibi vir petiiſſet debitum præter neceſſitatem prolis procreandæ, ergo nunquam cognouiſſet vxorem, quin ex ea ſuſcepiſſet prolem.

Tertia in illo ſtatu non eſſet priuatus homo debita intentione, nec intentio debito fine: priuatio enim intentionis rectæ non eſt ſine culpa, priuatio verò vtilitatis intentæ non eſt ſine pęna, ſed neutrum iſtorum poterat eſſe in illo ſtatu, ergo cum finis actus generatiuè ſit procreatio prolis, relinquitur, quod nunquam caruiſſet illa.

Quarta ratio, nunquam homo comediſſet quin ex illa commextione refectionem ſenſiſſet, neque nutritiua in ſuo actu priuata fuiſſet proprio effectu, ergo pari ratione nec generatiua in ſuo actu priuata fuiſſet debito fructu, ſed fructus eius eſt proles, ergo.

Quinta ratio, Homo in illo ſtatu nunquam ſeminaſſet terram, quin ex ea colligiſſet fructum temporalium, ergo homo nunquam cognouiſſet mulierem, quin ex ea debitum fructū ſumpſiſſet: Anteced. probatur quia ſterilitas non fuit in terra, niſi propter hominis culpam: conſequentia patet, quia venter mulieris erat alienus a ſterilitate, ſicut terra tempore naturæ inſtituta.

Pro explicatione quæſtio. quatuor ſunt ponderanda.

Primum, num vis generatiua, & nutritiua æqualiter eſſent ſubiectæ rationi.

Secundum, num ſi Adam cognouiſſet vxorem ſuam prægnantem peccaſſet.

Tertium, num in illo ſtatu licitum fuiſſet primis parentibus continere.

Quartum, num primus homo agriculturam exercuiſſet.

PVNCTVM PRIMVM.

Num vis generatiua, & nutritiua æqualiter eſſent ſubiectæ rationi in primo homine.

SCiendū, quod in illo ſtatu vires inferiores rationi, ſubijciebantur, vt docet. Auctor in textu, idque propter duplicem ordinem conſeruandum quādoquidem homo debuit ordinari in ſe, & in finem, propter ordinem in ſe oportuit vires inferiores ſubdi rationi, ſicut minus nobile magis nobili, & inferius ſuperiori, propter ordinem vero in finem, quia ille ſolus actus eſt meritorius, qui a voluntate imperatur, vt igitur voluntas non tantum mereretur in actu ſuo, ſed etiam in actibus virium inferiorum, debebant vires inferiores eis ſubjci ſecundum quod poterant ſaluo iure naturæ.

Hoc præſuppoſito reſoluitur difficultas, quod nō æqualiter generatiua, & nutritiua erant ſubiectæ rationi, quia magis generatiua, quam nutritiua: probatur

Primo, quia nutritiua erat ad conſeruandum hominem in ſe ipſo, generatiua verò ad multiplicandum, & conſeruandum in ſimili, ſed naturalis appetitus magis tendit ad conſeruationem eſſe proprij, quam alieni; ergo appetitus, & opus nutritiuæ magis erat ſecundum modum naturæ, quam opus generatiuæ;

Digitized by Google

ratiuæ; nam hæc erat ad multiplicandum, & conſeruandum in ſimili, & ita ordinabatur ad alterum, vt ad complemētum numeri electorum, & ideo magis erat ſubiecta rationi, quam nutritiua.

Secundo nutritiua conſiſtit in attrahendo alienum, quo indiget, ſed generatiuè actus in percipiendo aliquid, quo non indiget, imo quo abundat, & ita quodammodo detrahitur magis eſſe in actu generationis quam nutritionis, & ideo ne fiat exceſſus in huiuſmodi detractione actus potentiæ generatiuæ magis debuit regi ratione, quam actus nutritiuæ.

Tertio, in actu generatiuæ eſt quidam motus membrorum organizatorum, ex coniunctione coeuntium, qui reducitur ad motum progreſſiuum, motus autem progreſſiuus in ratione vtentibus ortum habet a ratione, ſiuè ab intelligentia practica teſte philoſopho, in primo vero homine, qui perfectè ratione regebatur, opus membrorum genitalium rationi ſubiji debuit, ſicut motus manuum, & aliorum membrorum, vnde Anſelmus de Concep. Virg. ſic inquit, cum Deus fecit Adam, fecit in eo naturam propagandi, quam ſubiecit eius poteſtati, vt ea pro ſua voluntate vteretur, quam diu ipſe vellet ſubditus eſſe Deo.

Quarto, generatiua ordinatur ad effectum digniſſimum, ſcilicet ad generationem ſimilis, homo. n. generat hominem, propterea dignum eſt, quod actus illius potentiæ ſubiaceret ei, quod eſt in homine digniſſimum, ſcilicet rationi.

PVNCTVM SECVNDVM.

Num ſi Adam cognouiſſet vxorem ſuam prægnantem peccaſſet.

RAtio dubitandi eſt, quia in ſtatu naturæ lapſæ excuſatur coitus a culpa, etiam quando nulla eſt prolis generandæ neceſſitas, ergo multo fortius tunc.

Dicendum ſecundum Auctorem, quod non potuiſſet cognoſcere prægnantem ſine deordinatione, vel quæ ſit, vel quæ videtur, & quia in ſtatu innocentiæ deordinatio timeri non poterat, cum non eſſet ibi titillatio neque pruritus: ideo ſi vir tunc cognouiſſet, ex quo inutiliter ſe cognoſcere ſciret, inordinatus fuiſſet, & ita peccaſſet.

Nec eſt ſimile, quod inducitur de matrimonio in ſtatu naturæ lapſæ, qui non ſolum eſt in officium pro creandæ prolis, ſed in remedium vitandæ fornicationis.

Pro quo breuiter notandum, quod in ſtatu innocentiæ non conueniſſent niſi intentione generandi, & hæc ſola intentio pro ſtatu illo fuiſſet debita, ergo nunquam actus copulæ eorum fuiſſet fruſtratus ſuo fine, id eſt prole anteced. prob. quia intentio debita abſque omni culpa ex parte vtriuſque coniugis non poteſt eſſe in actu matrimonij, niſi pro generatione prolis, vel pro remedio concupiſcentiæ contra alterius lapſum, qui poſſet ex vrgente concupiſcentia contingere, de quo ſi timeretur, deberet alter alteri debitum reddere, neque eſſet ex aliqua parte culpa, his autem duobus incluſis ſemper in petenti debitum eſt aliqua culpa, ſaltem venialis, in ſtatu autem innocentiæ non erat vrgens concupiſcentia, propter quam vnus de lapſu alterius timere deberet, quia vt dictum eſt ſuperius, omnis motus appetitus ſenſitiui plenè obediuiſſet rationi, ergo non poterat tunc eſſe debita intentio conueniendi ad actum matrimonij, niſi intentio generandi prolem, ac proinde Adam in illo ſtatu non cognouiſſet vxorem ſuam prægnantem.

Confirmatur a ſimili, quia videmus in brutis, quod non coeunt niſi certis temporibus, & tunc ad generandum, & multo amplius fuiſſet in hominibus natura optimè ordinata.

Hinc in ſtatu naturæ lapſæ magna deprehenditur miſeria, quod ex concubitu ille non ſequatur effectus, ad quem potiſſimum eſt ordinatus, quandoquidem crebro propter culpam ex concubitu non concipit mulier, & dum concipit, ſubinde vel perit ſemen, vel varijs modis, ne partus ſequatur, impeditur.

PVNCTVM TERTIVM.

Num in illo ſtatu licitum fuiſſet primis parentibus continere.

REſoluitur vnica concluſione non licuiſſet in illo ſtatu primis parentibus continentiam ſeruare; probatur auctoritate D. Aug. ſupra citata; matrimonium datum fuit ſanis in officium, ſcilicet multiplicandæ prolis, ſed vt habetur ab eodem Aug. ſuper Geneſ. ad lit. officium eſt congruus actus vniuſcuiuſque perſonæ ſecundum inſtituta Dei, ergo ſecundum diuinam inſtitutionem primi parentes conditi erant, vt genus ſuum multiplicarent ad cultum Dei, ſed multiplicatio fieri non poterat niſi per carnalem commixtionem, ergo illicita fuiſſet continentia eorum.

Secundo probatur ratione, quia Deus dedit præceptum primis parentibus de prolis multiplicatione Geneſ. 1. maſculum & fœminam creauit eos, benedixitque illis Deus, & ait creſcite, & multiplicamini, & replete terram vbi Gloſ. Aug. ſic ait multiplicatio hominum coniunctione maris, & fœminæ perficitur, ſed negligere præceptum Domini, vel contraire eſt illicitum, ergo illicita fuiſſet continentia in primo ſtatu.

Sed dices, quod Magiſter in præſenti diſtinct. ait Deus non dum iuſſerat, vt coirent, & poterat diuina expectari auctoritas, vbi concupiſcentia non angebat.

Reſpondetur, quod dictum Magiſtri, quod eſt etiam D. Aug. ſuper Geneſ. 9. intelligitur quantum ad ſpecificationem actus determinati in tempore, hoc eſt non determinauerat eis tempus, quo debebant coire, ſed in generali dederat illis præceptum quando præceperat eis multiplicationem generis ſui, vt dicitur Geneſ. 2. vnde habebant in præcepto, vt aliquando coirent, non autem vt coirent, tunc vel nunc: idcirco non peccabant, ex hoc quod non ſtatim coierunt, ſed peccaſſent ſi nunquam coiſſent, ſed de hac re agendum eſt in quarto.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVARTVM.

Num primus homo in Paradiſo agriculturam exercuiſſet.

MOuetur hæc dubitatio, quia Sanctus Doct. in vltima ratione, quam adducit ad probandum, quod homo nunquam mulierem cognouiſſet, quin ex ea debitum fructum ſumpſiſſet inquit, quod nunquam homo ſeminaſſet terram, quin ex ea collegiſſet fructum temporaneum.

Sciendum pro intelligentia huius difficultatis, vt colligitur ex D. Aug. ſuper Geneſ. lib. 8. & ex Lirano in poſt. Geneſ. 2. quod in agricultura plura concurrunt primum indigentia, ſcilicet victus, & amictus, ſecundum eſt pena laborioſa, tertium eſt delectatio, fructuumque ſolatium, & complacentia; hinc, vt dicit Valerius lib. 4. cap. 3. agricultura antiquitus fuit labor nobilium delectabilis, & D. Aug. ſuper Geneſ. lib. 8. inquit videmus quoſdam cum tanta voluptate agricolari, vt eis magnaque pena ſit, inde ad aliud euocari, quocirca vt narrat Valerius vbi ſupra plures prædiuites, qui ab aratro accerſebãtur, vt Conſules fierent Romani, terram ſterilem voluptatis cauſa, & delitiarum verſabant.

His præmiſſis tres ponendæ ſunt concluſiones pro reſolutione dubitationis: prima concluſio.

Primus homo in Paradiſo præter interna, & ſpiritualia ſtudia ſapientiæ, & contemplationis diuinæ agricolturam exercuiſſet, ſiue ſeminando, ſiue plantando, & alia huiuſmodi operando; probatur duplici ratione.

Prima, vt homo experiendo poteſtatem exercitij ſuæ virtutis, & quod etiam animalia obediebant in operando magis ac magis Deo gratias ageret.

Secunda, quæ incidit cum iam dicta, vt creator ipſe vberius laudaretur, & iucundius ex talibus bonis.

Confirmatur per illud Geneſ. 1. vbi dicitur, non enim pluerat Dominus deſuper terram, & homo non erat, qui operaretur terram. Item ex illo 2. tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum, quod dictum ſecundum Liranum poteſt intelligi bibariam, vt in ſuperioribus inſinuatum eſt, vno modo referendum ad Deum actiuè, in hoc ſenſu Deus poſuit hominem in Paradiſo, vt operaretur, ſcilicet Deus ipſum hominem perficiendo in iuſtitia, & cuſtodiret illum ab omni malo nociuo in Paradiſo conſeruando, donec transferret ad gloriam; alio modo referendo ad hominem, ſic quod homo operaretur in Paradiſo opere delectabili, & ipſum Paradiſum cuſtodiret non ab inuaſoribus, ſed conſeruando iuſtitiam originalem, ne per peccatum Paradiſum perderet.

Secunda concluſio. Homo in Paradiſo non exercuiſſet agricolturam cauſa indigentiæ, nec cum laboris afflictione, vel pœna: concluſio eſt manifeſta; nam afflictio laboris, indigentia, pœna, & ſimilia non habuiſſent locum in homine pro ſtatu innocentiæ.

Confirmatur per D. Aug. lib. 8. ſuper Geneſ. poſitus eſt quippe homo in Paradiſo, vt operaretur eundem Paradiſum per agricolturam non laborioſam, ſed delicioſam.

Tertia concluſio. Homo in Paradiſo operatus fuiſſet agricolturam ob delectationem, exhilarationem, complacẽtiam fructuum, & ſolatium: probatur teſtimonio D. Aug. lib. 8. ſuper Geneſ. vbi ait quod quicquid delitiarum habet nunc agricoltura, vtique tunc longe amplius fuiſſet, nihil enim accidebat aduerſi, vel de terra, vel de cœlo.

Etſi obijciatur, quod terra fuit creata bona, ergo non oportebat hominem arare ſiue ſeminare, ſiue plantare, & alia huiuſmodi operari.

Reſpondetur ſecundum Commeſt. quod licet terra eſſet bona, nec eſſet maledictioni ſubiecta, ſicut eſt poſt peccatum, tamen ſi bene culta fuiſſet, adhuc melior eſſe potuiſſet, ſicque exculta fructus meliores dediſſet, quam neglecta, hominique maior delectatio, & voluptatis exhilaratio vberior proueniſſet.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum æqualis fieret multiplicatio virorum, & mulierum.

CIrca hanc quæſtionem diuerſæ fuerunt Doctorum opiniones, vna docuit ſingulis coitibus gemellos diſparis ſexus in illo temporis ſtatu producendos fuiſſe.

Secunda affirmauit plures futuras fuiſſe tunc mulieres, quia, vt D. Aug. docet, ſexus fœmineus deuotior eſt virili ſexu, & deuotio eſt maxima diſpoſitio ad gratiam obtinendam, & perficiendam, & ad maiorem gloriæ cumulum comparandum.

Tertia, tenuit plures fuiſſe generandos maſculos, quam fœminas, & ratione numeri electorum complendi & ratione naturæ, quæ ſemper quod melius, & nobilius eſt, appetit.

Quarta aſſeruit æqualiter mares, ac mulieres multiplicatos fuiſſe, & hæc ſententia communior, & probabilior videtur, & eam amplectitur ſanctus Doct.

In corpore quatuor facit.

Primo ponit concluſionem reſponſiuam, & probat.

Secundo quærit quare quandoque fœminæ, quandoque maſculi modo generentur.

Tertio quærit, quæ ſit ratio diuerſitatis in virtute, & debilitate ſeminis.

Quarto, quæ cauſa tunc fuiſſet, quod quandoque fœminæ, quandoque maſculi generati fuiſſent.

Circa primum concluſio reſponſiua huiuſmodi eſt. Si homo ſtetiſſet, æqualiter mares, ac mulieres multiplicati eſſent, probat, quia diſtinctio ſexuum erat propter multiplicationem generis humani, & completionem numeri electorũ, & illa multiplicatio ad omnes ſpectaſſet ſecundum legem matrimonij, in qua tantum vna erat, vnius ergo ſi ſtetiſſet, tot fuiſſent mulieres, quot viri, cum nulla mulier caruiſſet viro,

Digitized by Google

viro, nulluſque vir caruiſſet uxore, nec vna fuiſſet pluriũ, nec plures vnius.

Comprobatur concluſio rationibus. Quæ immediatè ponuntur poſt titulum quæſt.

Prima. Natura ſic procederet in generando, ſicut Deus eam inſtituit, ſed Deus cum produxit naturam humanam, produxit maſculum, & fœminam in pari numero, ergo ſimiliter & natura in pari numero multiplicaſſet.

Secunda ratio. Ad generationem neceſſaria eſt mulier, ſicut & maſculus, ergo natura æqualiter intendebat vtrunque ſexum, ſed ſicut intendebat, ita multiplicaſſet, ergo æqualis facta fuiſſet multiplicatio virorum, & mulierum.

Tertia ratio. Natura æquè benè erat ordinata in muliere ſicut in viro, ſed vir non fruſtratus fuiſſet ſua intentione, ergo nec mulier, ergo quot conciperet maſculos ad conſeruationem ſexus virilis, tot concepiſſet fœminas.

Ad conſeruationem ſexus muliebris conſequentia patet, quia ſicut vir intendit ſaluari in ſimili, ſcilicet in viro, quem generat, ſic & mulier in conſimili, ſcilicet in muliere.

Quarta ratio matrimonium requirit, quod ſint duo in carne vna, ſed in illo ſtatu fuiſſet matrimonium, vt alias dictum eſt, ergo tot fuiſſent viri, quod mulieres, nec plures, nec pauciores.

Quantum attinet ad ſecundum. Quare nunc, quandoque maſculus, quandoque fœmina generetur, tres rationes reddit ſecundum ſententiam naturalium, & medicorum.

Vna eſt ex parte vaſis ſuſcipientis, nam ſi ſemen viri recipiatur in parte dextera matricis, generatur vir propter fortem calorem, qui ibi viget, ſi autem recipiatur in ſiniſtra, generatur fœmina, præſertim dum mulier eſt fortioris naturæ.

Secunda ratio eſt, ex parte commixtionis vtriuſque ſexus, ſcilicet viri, & mulieris; nam ſi prædominatur ſemen viri, tunc trahitur ad naturam viri, & generatur maſculus, ſi verò ſemen mulieris, tunc trahitur ad ſuam naturam, & generatur fœmina.

Tertia ratio eſt ex parte virtutis ſeminis virilis; nam ſi ſemen fuerit virtutis fortis ex concurſu triplicis caloris, & ſpiritus in ipſo exiſtentis tunc fit fortior coagulatio, & complexio, & generatur maſculus, ſi autem fuerit virtutis debilis, tunc fit coagulatio mollior, & fragilior, & generatur fœmina.

Quo ad tertium, quæ ſit ratio diuerſitatis in debilitate, & virtute virilis ſeminis triplicem rationem affert S. Doctor.

Vna eſt propter caliditatem, & bonitatem membri, a quo fit ſeminis generatio, & per quod fit ſeminis transfuſio, ita quod nec excedit, nec declinat ad frigiditatem, tunc enim ſemen, quod ab illo transfunditur, eſt fortis virtutis, ſi autem ſe habet in oppoſita diſpoſitione, tunc eſt virtutis debilis.

Secunda ratio eſt ex parte exterioris adiutorij, vtpotè alimenti, & venti, & temporis, quæ ad vigorationem, vel debilitationem virtutis plurimum faciunt: nam Boreas ſuo flatu virtutem vigorat: Auſter debilitat, ſimiliter & cibus, & tempus, vnde cum exteriores diſpoſitiones concurrunt, quæ virtutem vigorant, tunc ſemen eſt fortis virtutis, quando verò ſunt contraria diſpoſitione eſt debilis virtutis.

Tertia ratio ſumitur ex parte animæ; nam vis generatiua multum conformatur accidentibus animæ, & imaginibus ſecundum quod experientia patet, & in ſacra Scriptura habetur Geneſ. 30. de Iacob: hanc enim virtutem habet imaginatiua ſuper materiam: vnde fit conceptus, quod ſimiles concipiuntur illos, quos aſpiciunt, vel imaginantur attentè, adeſt etiam exemplum, quod mulier, quæ nanum aſpiciebat, cum a viro cognoſcebatur, omnes filios nanos concipiebat.

Circa quartum, quæ nam eſſet cauſa potiſſima, cur tot fœminæ, quot viri generarentur, dicendum quod cauſa tunc fuiſſet, quia in eo ſtatu generatio maris, & fœminæ virtuti animali, ſiuè imaginatiuè, & rationali voluntati fuiſſet ſubiecta: unde cum corpus tunc eſſet animæ ſubiectum, quando uir intendiſſet, & imaginatus fuiſſet generare uirum, uirtus naturalis tunc & ſemen maioris fuiſſent uirtutis in agendo, & generatus fuiſſet maſculus: ſi uerò fœminam intendiſſet generare, & imaginatione concepiſſet illam, tunc minus forti impreſſione egiſſet in naturam inferiorem corporalem: fuiſſetque ſemen minus fortè, & produceretur fœmina, nunc uero, quia ui generatiua non ſubeſt omnino uirtuti imaginariæ, nec etiam rationali, licet ei aliquo modo conformetur hinc, quod eſt certa determinatio numeri nec in uiris nec in fœminis generandis, imò quando credit generare maſculum, generat fœminam, & econtra.

Ad intelligentiam quæſt. examinabuntur.

Primum. Num fœminæ generatæ fuiſſent.

Secundum, quomodo æqualis facta fuiſſet multiplicatio virorum, & mulierum.

Tertium, num vis generatiua conformetur imaginatiuæ.

Quartum, num homines in ſtatu innocentiæ omnino perfecti ſecundum corpus nati fuiſſent.

Quintum, num homines in ſtatu innocentiæ tam diu manſiſſent, donec numerus impletus fuiſſet.

Sextum, num in ſtatu innocentiæ tantummodo electi generati fuiſſent.

PVNCTVM PRIMVM.

Num fœminæ generatæ fuiſſent in ſtatu innocentiæ.

RAtio dubitandi eſt, quia in ſtatu innocentiæ natura non fuiſſet fruſtrata ſua intentione; fœmina autem eſt præter intentionem naturæ, cum ſit mas occaſionatus teſte philoſopho lib. 16. de animalibus, ergo non fuiſſet generata.

Dicendum, quod oportuit naſci viros, & mulie-

res, nam ſi viri non fuiſſent geniti, mulieres genitæ multiplicationi ſpeciei ſalua innocentia non vacaſſent, ſimiliter ſi mulieres non fuiſſent genitæ, maſculi geniti multiplicationi ſpeciei ſalua innocentia non operam dediſſent, idcirco in pari numero multiplicati fuiſſent, quod patet ex hoc, quod vnus vir non habuiſſet, niſi vnam vxorem, neque vxor habuiſſet niſi vnum virum, cum inſpiratione ſpiritus Sancti dixerit Adam Geneſ. 2. de viro, & muliere, quod erunt duo in carne vna, nulla etiam mulier fuiſſet ſine viro, nec vir ſine muliere; nam omnes multiplicationi ſpeciei operam nauaſſent; quandoquidem primis parentibus dictum eſt, non tantum pro ſe, ſed pro tota ſua poſteritate, ſi in ſtatu innocentiæ permanſiſſent, illud verbum, quod ſcriptum eſt. Geneſ. 1. creſcite, & multiplicamini, &c. ad quod ſequitur, quod æqualis fuiſſet multiplicatio virorum, & mulierum, ſicque fœminæ genitæ fuiſſent.

Ad rationem autem adductam. Reſpondet Auctor, quod Philoſophus non vult dicere, quod fœmina ſit præter naturæ intentionem, ſed quod virtus naturæ aliquem defectum habet in productione mulieris reſpectu productionis viri, ille autem defectus non repugnat ordini naturæ, ſed potius ſaluat, ſecundum enim ordinem naturæ ſicut producuntur in eodem corpore quædam membra magis fortia, & aliqua minus, ita producuntur in eadem ſpecie quædam indiuidua vnius ſexus, & quædam alterius, & licet ille defectus ſit præter intentionem naturæ, generatio tamen mulieris non eſt præter naturam, nec contra naturam, ſed ſecundum naturam.

Notandum Auicennam 6. metaphyſ. capit. 5. quod natura creata diſtinguenda eſt in naturam vniuerſalem, & particularem, inquit enim, ſic per virtutem particularem virtutem propriam regiminis vnius indiuidui, & intelligo per naturam vniuerſalem virtutem infuſam in ſubſtantias cœlorum, quaſi vnam rem gubernantem vniuerſitatem generationum, quamuis igitur fęmina modo generetur præter intentionem naturæ particularis, quia natura particularis intendit particulariter bonum & maſculus quantum ad aliquid ſemper videatur habere aliquam prærogatiuam ſuper fęminam, quia ſecundum Apoſtolum mulier eſt facta propter virum, non vir propter mulierem, ideo natura particularis ſemper intendit virum, non tamen fęmina generatur præter intentionem naturæ vniuerſalis: intendit enim ſexum maſculinum, & fœmininum propter maiorem perfectionem vniuerſi, & propter numeroſiorem multiplicationem indiuiduorum, in ſtatu autem innocentiæ, non tantum generatio fœminæ fuiſſet de intentione naturæ vniuerſalis, ſed etiam de intentione naturæ particularis, eo quia tunc erat obediens voluntati.

Si obijciatur, quod philoſophus 2. de generat. ait, quod natura ſemper deſiderat, quod melius eſt, ſed nulli dubium, quod mas præualet fœminæ, ergo cum ſemper fieret, quod melius eſt, ergo ſemper fuiſſet generatio prolis in maſculino ſexu.

Reſpondetur primo, quod Philoſophus in illo loco per hoc, quod natura intendit, vel deſiderat, quod melius eſt, vult probare generationem eſſe in rebus naturalibus, & maximè in rebus corruptibilibus, quia cum melius ſit eſſe, quam non eſſe, & res corruptibiles non poſſint ſaluari in eſſe ſine generatione; ideo reliquo modo compleuit, & perpetuauit Deus eſſe in rebus corruptibilibus, videlicet per generationem, & cum generatio requirat maſculum, & fęminam, argumentum magis arguit oppoſitum, quod concludit, quam propoſitum.

Secundo Reſpondetur cum Doctore, quod illa propoſitio, natura *deſiderat ſemper*, quod eſt melius, non intelligitur, quod ſemper deſideret melius ſimpliciter, ſed melius in ordine, vnde quamuis melior ſit ſexus maſculinus, quam fęmineus, tamen melior eſt ſimpliciter generatio fœminarum, & maſculorum, quam ſola generatio maſculorum, in ſtatu autem innocentiæ, quia natura particularis virtutis generatiuæ erat obediens voluntati, intendebat illud, quod ſimpliciter melius erat pro ordinata, & naturali multiplicatione indiuiduum in ſpecie.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo æqualis facta fuiſſet multiplicatio virorum, & mulierum in ſtatu innocentiæ.

DVplex modus poteſt aſſignari. Primus colligitur ex Auctore in textu, quod vis generatiua erat perfectè in obedientia voluntatis; & ideo quando voluiſſent parentes conceptionem mulieris, imperaſſent virtuti generatiuæ, & tunc decidiſſent ſemen minus calidum, & magis aptum ad generationem fœminei ſexus, quod natura repoſuiſſet in loco matricis magis apto ad fœminæ generationem, quando autem voluiſſent generare maſculum, virtus generatiua decidiſſet ſemen calidius, & virtuoſius aptum ad maſculi generationem, quod natura repoſuiſſet in loco matricis magis apto pro maſculi formatione, qui locus eſt in dextera parte matricis, vt teſtatur Auicenna lib. 9. de animalibus, quod ventriculus dexter eſt habilior ad faciendum maſculum, quam ſiniſter, & hoc eſt, quia eſt magis calidus.

Sciendum quod pro illo ſtatu omnia fuiſſent ſubiecta rationi, bonum autem rationis duo dicit, ſcilicet bonum vniuerſale, & bonum virtutis, vniuerſale quidem, quia ratio ſemper tendit per ſe in bonum vniuerſale, eo quod obiectum intellectus eſt ſemper quid vniuerſale per ſe loquendo, & quamuis quantum ad particulare bonum ſemper forte intendatur maſculus, tamen quantum ad vniuerſale bonum intenditur maſculus, & fęmina,

&

Digitized by Google

& ſicut eſt bonum rationis bonum vniuerſale, ſic etiam bonum rationis eſt bonum virtutis; vnde cum ille ſtatus eſſet omnino rationi ſubiectus, cumque ratio ſecundum ſe tendat ſemper in quid vniuerſale, ideo propter bonum vniuerſale maſculi, & fœminæ ibi generati fuiſſent, & quia etiam virtus eſt quid bonum ſecundum rationem; ideo propter bonum virtutis, & propter bonum moris generati fuiſſent ſecundum æqualem numerum maſculi, & ſeminæ.

Secundus modus, per quem generati fuiſſent æqualiter viri, & fœminæ eſt, quia ſecundum originalem iuſtitiam fuiſſet generatiua virtus regulata, ſicut ſecundum originalem iuſtitiam regulabatur virtus nutritiua, quæ reſpicit bonum indiuidui, quia ita facta fuiſſet reſtauratio æquè puri, & æquè boni humidi radicalis, ſicut facta fuiſſet deperditio, ita ſecundum illam originalem iuſtitiam virtus generatiua, quæ reſpicit bonum ſpeciei regulata fuiſſet, quod maximè omnibus conſideratis contingeret ſpeciei bonum; ſic tot fuiſſent generati maſculi, quot fœminæ, & e conuerſo: nam ſi plures generati fuiſſent maſculi, quam fœminæ, vel plures ſeminæ, quam maſculi; fuiſſet quædam iniuſtitia facta ſeminis; qua propter vt pro illo ſtatu iuſtitia totaliter ſeruaretur in propagatione filiorum, æqualis fuiſſet generatio ſecundum numerum virorum, & mulierum.

PVNCTVM TERTIVM.

Num uis generatiua conformetur accidentibus, & imaginationibus animæ.

SAnctus Doctor in textu fatetur cum generatiua multum conformari accidentibus, & imaginationibus, nam ex memoria delectationis frequenter fit excitatio pruritus carnis, & ex imaginatione forti in ſomnis fit effuſio ſeminis, ſicut fit ad præſentiam mulieris, & vis formatiua, quæ eſt præcipua virtus in ſemine multum adiuuatur ab imaginatiua, idque multis exemplis oſtenditur: nam Geneſ. 30. habetur, quod Iacob tollens virgas ex parte decorticauit eas, & ſic fecit in eis varios colores, potuitque illas in carnalibus, vbi effundebatur aqua ouibus ad bibendum, vt ad conſpectum earum parerent oues diuerſi coloris, quod exponens Liranus ait, quod aliqui dicunt, quod Angelus docuit ipſum artem iſtam, & non peccauit prudenter trahendo ad ſe, quod ſibi debebatur ex ouibus, & maximè quia hoc videtur inquit feciſſe ex reuelatione Angeli; nam Laban fraudulenter agebat contra eum, & in pluribus ibi tenebatur pro ſeruitute ſua; vnde tali cautela vſus eſt, quod cum oues femellę biberent accedentibus ſuper eas ouibus maſculinis viderent vmbras maſculorum in aqua, & imagines ipſorum varij coloris, & ſimiles concipiebant.

D. Hieronymus ſuper prædictum locum, dicit quod tali arte vtuntur Hiſpani in gregibus ponentes pulchros equos tempore conceptus, idem aſſerit de quadam muliere, quæ de quodam mauro imaginabatur, & peperit nigrum puerum, ſicut maurum, conſimile dicit Quintilianus de quadam muliere, quæ in cubiculo habebat depictam imaginem mauri; Scriptum etiam reperitur in libris hipocratis, quod quædam mulier cum pulcherrimum peperiſſet infantem vtrique parenti, generique diſſimilem ſuſpitione adulterij fuerat punienda, niſi memoratus medicus ſoluiſſet quæſtionem monens quærere, ne forte talis pictura eſſet in cubiculo, qua inuenta mulier a ſuſpitione liberata eſt, & D. Bonauent. in præſenti quæſt. dicit, quod quædam mulier, dum a marito agnoſceretur, aſpiciebat ad imaginem nani ibi præſentem, & ſemper nanos pariebat.

Ex quibus omnibus iam dictis colligitur, quod ſi in tempore naturæ lapſæ, in qua corpus voluntati rationali non eſt ſubiectum tantum poteſt imaginatio, quanto magis efficax tempore legis inſtitutæ imaginatio fuiſſet ad concipiendum maſculum, & fœminam, quando voluntas rationalis hoc dictaret?

PVNCTVM QVARTVM.

Num homines in ſtatu innocentiæ omnino perfecti ſecundum corpus nati fuiſſent.

HAec difficultas, quæ plura in ſe continet capita reſoluenda eſt nonnullis concluſionibus.

Prima concluſio. Pueri nati fuiſſent tunc parui, ſeu paruo corpuſcolo, ratio eſt ſecundum Magiſtrum propter materni vteri neceſſitatem, & capacitatem, vt ſic proportionarentur ventri, qui portaſſet illos.

Secunda concluſio. Paruuli tunc non nati fuiſſent cum vagitu; probatur, quia vagitus eſt ſignum ſecundum D. Aug. plorationis miſeriæ, ad quam naſcimur pro peccatis in pęnam, ſicut & parientibus dolor, & ærumna propter peccatum primorum parentum ſunt inflicta, igitur tunc paruuli non nati fuiſſent cum vagitu.

Tertia concluſio. Paruuli in illo ſtatu non indiguiſſent balneis inuolutione pannorum, & faſciarum, nec ſedulitate obſtetricum, nec cauere oportuiſſet a frigore, vel calore, vel aere infecto, & ſic de alijs: concluſio patet, quia hæc omnia ſunt neceſſaria in ſtatu naturæ lapſæ.

Quarta concluſio. Paruuli in ſtatu innocentiæ non fuiſſent ſtatim in perfectam quantitatem transformati poſt ſuam natiuitatem: probatur, ab extremo in extremum non tranſitur niſi per medium, ſed intereſſe perfectum, & purum non eſſe, medium eſt eſſe imperfectum; ergo omne, quod

Digitized by Google

exit de non eſſe in eſſe in ſui principio eſt imperfectum, ergo paruuli in ſtatu innocentiæ mox nati non fuiſſent perfecti ſecundum corpus. Præterea Homo dicitur minor mundus, quia eſt ſimilis vniuerſo, ſed vniuerſum in ſui principio fuit imperfectum ad minus ſecundum illos, qui ponunt non omnia fuiſſe ſimul creata ſecundum formam, ergo paruuli in ſtatu innocentiæ a principio fuiſſent imperfecti.

Confirmatur auctoritate D. Aug. 15. de Ciuit. Dei dicentis, quod et ſi Adam, & Eua ſint plaſmati in perfecta quantitate, tamen filij eorum ſtante innocentia ſucceſſu temporis perueniſſent ad perfectam quantitatem, & ætatem.

Quinta concluſio. Paruuli mox nati vſum membrorum perfectè non habuiſſent. Concluſio eſt Auctoris ſuper lit. & probatur: quia ſicut in progreſſu temporis perfectam ſtaturam, ita & perfectum vſum membrorum adepti fuiſſent, & non ſtatim a principio.

Confirmatur ſecundum Doct. teneritudo membrorum debetur proli hominis propter bonitatem complexionis, & congruentiam naturæ, quæ procedit a debiliori complexione ad fortiorem; vnde paruuli habent teneriora membra, quam adulti, proceſſus autem in incremento non eſſet miraculoſus, ſed naturalis etiam tempore naturæ inſtitutæ.

Sexta concluſio. Pueri ex illo ſtatu adeo imperfectum vſum membrorum non habuiſſent, ſicut nunc in ſtatu naturæ lapſæ, patet quia hoc abſque pęnali incommodo eſſe non potuiſſet.

Si obijciatur, quod D. Auguſt. in libro de baptiſmo paruulorum loquens de paruulis genitis in ſtatu naturæ lapſæ, qui non habent perfectum membrorum vſum, dicit, quod infirmitati mentis congruit hæc infirmitas carnis.

Reſpondetur, quod D. Auguſt. ſine aſſertione, & determinatione dicit propter hoc, quia in canonica ſcriptura nihil ſuper hoc traditur.

Secundo Reſpondetur, cum ſancto Doct. ſuper lit. quod dictum Auguſtin. intelligitur de infantia ratione incommodorũ concomitantium eam non ratione imperfectionis membrorum.

Tertio Reſpondetur, quod infirmitas membrorum ſemper congruit infirmitati mentis, ſecundum quod eſt pęnalis, & ex vitio, non ſecundum quod eſt naturalis, & ex natura.

Quarto Reſpondetur, quod paruuli nunc habent infirmitatem carnis non ſolum in agendo, ſed etiam in patiendo, in ſtatu autem innocentiæ paruuli habuiſſent infirmitatem carnis in agendo, ſed non in patiendo, nec tantam habuiſſent infirmitatem in agendo, ſicut paruuli quo modo naſcuntur, quia non habuiſſent infirmitatem in agendo quantum ad actus infantiles, qui magis poſſunt exurientes flere, quàm mammas ſugere.

Si arguatur homo in ſtatu innocentiæ filios eiuſdem dignitatis genuiſſet, ſed Adam ſtatim factus habuit vſum membrorum, & perfectam quantitatem, ergo & nati ex eo ſtatim vtrumque habuiſſet.

Reſpondetur Adam habuiſſe duplicem dignitatem, vnam, quæ competebat ei ſecũdum quod erat homo innocens, ſicut quod erat impaſſibilis, & immortalis, & alia huiuſmodi, & hæc ab eo in filios deueniſſet, aliam habebat inquantum erat principium totius humanæ naturę, hæc autem incommunicabilis erat, & ad hanc ſpectat, quod ſtatim in principio ſuæ factionis perfectam habuit quantitatem, & virtutem, quia natura a perfectis ſumit exordium.

Dices homo eſt nobiliſſimum animalium, ſed quorundam animalium filij ita naſcuntur, vt ſtatim habeant membrorum vſum, vt patet de capris coturnicibus, & alijs, ergo multo fortius homines ſtatim nati habuiſſent vſum membrorum.

Reſpondetur primo, *cum ſancto Doctor.* quod non valet, quia huiuſmodi genera animalium alterius ſunt complexionis, & organizationis.

Pro cuius reſponſi intelligentia notandum, quod inter animalia homo in pueritia magis abundat in humiditate ſecundum naturam, & cerebrum habet humidius, & maius in proportione ſui corporis, & quia ſuperabundans humiditas indiget ſolidatione membrorum, ad faciendum motum neruorum debitum, & ſupportandum pondus cerebri in erecto corpore, ideo puer natus non potuiſſet ſtatim ſuper pedes ambulare, animalia autem ſtatim poſt natiuitatem currunt, puta capra & turtur, & coturnix, quæ ex ouo exeuntes mox poſt matrem currunt, & huiuſmodi ſunt valdè ſiue complexionis, & naſcuntur cum membris ad motum habilibus.

Sed animaduertendum, quod hoc non fuiſſet in pęnam peccati, nec talis infirmitas proueniſſet ex culpa, ſed ex nobili complexione hominis, quia homo eſt mollioris complexionis, & per conſequens nobilioris; ideo ex mollicie naturali membra puerilia fuiſſent in potentia ad exercendos actus, puta manu capere, lingua loqui, pede ambulare.

Secundo Reſpondetur ad obiectionem, quod quamuis proles hominis ſimpliciter ſit perfectior, quam fętus brutorum, tamen fętus bruti poteſt ſtatim cum eſt natus aliquam perfectionem habere, quam non habet fętus hominis, ſicut videmus, quod licet homo ſimpliciter ſit nobilior vulture, vultur tamen clarius videt, ratio autem quare Deus ſic ordinauit, vt fætus bruti citius habeat perfectum vſum membrum, quam fętus hominis, eſt quia paruulis humanæ ſpeciei non deeſt cura parentum, ſicut deficit fętibus illorum animalium; præterea Deus ſic ſtatuit, vt homo humilitatis cauſam haberet, & non ſuperbiret, cum videret, quod in corporalibus vincitur a brutis in omnibus ſenſibus, & etiam fortitudine, ac motibus: vnde verſus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Lynx viſu, vultur odoratu, ſimia guſtu.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM QVINTVM.

Num homines in ſtatu innocentiæ, omnes tamdiu manſiſſent, donec numerus electorum impleretur.

SAnctus Bonau. in textu aſſerit diſtinctionem ſexuum futuram eſſe tunc propter multiplicationem generis humani, & completionem numeri electorum, dubitatur modo num omnes ſimul translati fuiſſent in cęlum, vel ſucceſſiuè, D. Auguſ. ſuper Geneſ. in hac parte dubiè loquitur, ſicut etiã magiſter; ſed Doctor ſuper lit. ait quod probabilior opinio eſt, quod ſucceſſiuè translati fuiſſent in cęlum non per mortem, ſed viui, nec expectaſſent quouſque impleretur numerus electorum, & probatur.

Primo, quia magnum diſpendium eſſet parentibus ſi tanto tempore gloria eorum dilata fuiſſent, quouſque numerus electorum eſſet impletus.

Secundo, ſi gloria eorum differeretur vſquequo numerus electorum impleretur, eſſet parentibus prioribus afflictio, quia ſpes, quæ differtur, affligit animam, prouerb. 12. quia non videtur, quomodo poſſet tanta multitudo electorum contineri ſimul intra Paradiſum.

Confirmatur per Scotum affirmantem, quod Adam tranſacto tempore merendi in Paradiſo terreſtri ante mortem translatus fuiſſet in cęlum, nam ſi a principio vſque ad præſens permanſiſſet ſenio aliquantulum defeciſſet ex conditione naturæ, ergo & alij ſucceſſiuè translati fuiſſent in cęlum.

Si obijciatur, quod ad magnitudinem Dei ſpectat omnes ſimul glorificari, ſicut faciet in die iudicij in reſurrectione generali.

Reſpondet Auctor id magis eſſe propter iudicium, & reſurrectionem corporum, quam decet eſſe ſimul, quam propter beatitudinis collationem.

PVNCTVM SEXTVM.

Num in ſtatu innocentiæ tantummodo electi geniti fuiſſent.

HAec quæſtio ſubtiliſſimè, & doctiſſimè a Scoto agitatur, & nos eandem examinandam propoſuimus vltimo loco iuxta placita ipſius, pro cuius intellectu ſupponendum eſt, quod electio, ſiuè prædeſtinatio eſt æterna ſecundum illud Apoſtoli ad Epheſ. 1. elegit nos ante mundi conſtitutionem, & vt docet Auctor in primo, & cum eo cæteri Theologi in materia de prædeſtinatione, & electione, & propterea nõ mutatur propter mutationem ſtatus; nam prius non mutatur propter mutationem poſterioris, ſaltem non oportet, nunc autẽ prior aliquomodo eſt electio beatificandi, quam præuiſio ſtatus, ſeu præordinatio receptionis eſſe a tali, vel a tali parente, nam vt dicit Scotus omnis ordinatè volens primo vult finem, & poſt volitionem finis, vult illud, quod eſt immediatius fini: Deus autem eſt volens ordinatiſſimum; ideo primo vult ſe ipſum, vel bonitatem ſuam, ſecundo, vult bonum creaturæ vltimatum, ſcilicet beatitudinem, poſt vult gratiam, qua ordinatur ad talem fruitionem, & poſterius vult iſtam creaturam accipere eſſe a tali parente, hunc ordinem inſinuat Apoſtolus ad Rom. 8. quos prædeſtinauit, hos vocauit, quos vocauit, & iuſtificauit, ergo prius electi ad beatitudinem ſunt determinati, quam ad naſci a tali parente, ergo a quocunque naſcantur parente non variatur determinatio ad beatitudinem, quę eſt prædeſtinatio, ergo prædeſtinati ſunt idem numero non obſtante mutatione ſtatus, aut parentum, a quibus naſcuntur.

His præmiſſis quatuor ponendæ ſunt concluſiones.

Prima Concluſio. Si Adam in ſtatu innocentiæ cum ſua poſteritate permanſiſset, omnes modo electi idem numero geniti fuiſsent: probatur concluſio, quia omnes prædeſtinati fuiſsent geniti; omnes modo electi ſunt ab æterno prædeſtinati, ergo omnes fuiſsent geniti: Maior prob. quia prædeſtinatio Dei eſt infallibilis, & immutabilis, ergo omnis prædeſtinatus conſequitur beatitudinem, ſed hanc nullus homo conſequitur, niſi prius in eſse naturali producatur, eſse enim gloriæ præſupponit eſse naturæ: Minor prob. quia nullus de nouo prædeſtinatur.

Secunda concluſio. In ſtatu innocentiæ nullus reprobus genitus fuiſset: probatur, quia in illo ſtatu non fuiſset peccator, ergo nec reprobus: Anteced. patet, quia ſtatus innocentiæ peccatorem non compatitur.

Tertia concluſio. In ſtatu innocentiæ tantum electi fuiſsent geniti: probatur, quia omnes electi fuiſsent geniti ex concluſione prima, & nulli, qui non ſunt electi, fuiſsent geniti.

Confirmatur per D. Greg. 4. moral. Si parentem primum nulla peccati putredo corrumperet, nequaquam ex ſe filios gehennæ generaret, ſed hi, qui nunc per redemptionem ſaluandi ſunt, ſolum ab illo electi naſcerentur.

Quarta concluſio. Modo aliter ſaluantur electi, quam tunc fuiſsent ſaluat; patet concluſio: nam Deo ordinante ab æterno multi modo ſaluantur per martyrium, tunc autem nullum fuiſset martyrium.

Sed aduerſus primam concluſionem augmentabitur quiſpiam. Non eſt identitas numeralis effectus niſi ſtante identitate agentis, & materiæ teſte Ariſt. 8. metaphyſ. ſed non fuiſset identitas agentis, vel generantis electos, ſi ſoli electi fuiſsent generati, nec identitas materiæ: nam multi electi geniti ſunt a reprobis parentibus patre, & matre, qui tũc non fuiſsent geniti, ergo nec idem electi, qui modo ſunt geniti fuiſsent.

Reſpondetur, quod non obſtante diuerſitate generantis, ſiuè viri, ſiuè mulieris, & dato quod reprobi parentes electorum non fuiſsent geniti, tamen ipſi

Digitized by Google

ipſi electi ijdem numero generati fuiſſent; nam videmus, quod vnus ignis numero, qui gignitur ab vno igne, poteſt æquè ab alio igne generari, ſic Iſaac, qui genitus eſt ex Abraham ſanctiſſimo potuit gigni a Nerone peſſimo viro, quia illud nutrimentum, quod in Abraham eſt in ſemen conuerſum, potuit & in Nerone conuerti, vel fieri, vt inde naſceretur Sanctus Iſaac.

Dices, quod ſicut Deus præordinauit, quod iſti eſſent prædeſtinati, & electi, & præuidit hoc, ita præuidit, quod de reprobris naſcerentur; igitur ſicut fuit neceſſarium, quod electi naſcerentur ita etiam reprobi, de quibus fuiſſent geniti.

Reſpondetur, quod durante ſtatu innocentiæ Deus non præuidiſſet aliquem generare, nec per conſequens aliquem electum in reprobis generari, ſed electos ex electis, & ita adhuc ſoli electi fuiſſent generati.

Sed vtrum modo electi, vel alij plures, vel pauciores fuiſſent geniti dubium nobis eſſet: quodlibet enim horum Deo poſſibile fuiſſet, quid autem fuiſſet, quia non eſt reuelatum, non eſt temerè diffiniendum, licet poſſet ſine temeritate cum fidei pietate credi, quod magis videtur conſentaneum rationi, ſimiliter an plures homines de vno ſexu, quam de alio ſaluati fuiſſent, ſicut ſoli Deo cognitus eſt numerus electorum in ſuperna fęlicitate locandus; ita ſoli Deo notum eſt, de quo ſeruierunt plures ſaluandi, vnum eſt inconfeſſo apud ſanctum Doctorem, D. Thomam, Ricardum quod ſtante innocentia tunc tot fuiſſent viri, quot fęminæ, ergo & in cœlo in æquali numero eſſe deberent vbi ſempiterna fruerētur beatitudine, fęlicitate, & gloria, quam nobis Deus concedere dignetur, & ſic terminetur hic Primus Tomus.

Laus inde ſit *ipſi* Chriſto vnico Domino Noſtro, qui cum Patre, & Spiritu Sancto eſt vnus Deus benedictus in ſęcula ſæculorum. Amen.

F I N I S.

F. Andreas Berna Corrector Diligentia qua potuit maiori Corrigebat.

Digitized by Google

Digitized by Google

5-2

Digitized by Google